3 1761 08262227 5

Digitized by the Internet Archive
in 2015

https://archive.org/details/opraomniadecemto09sylv

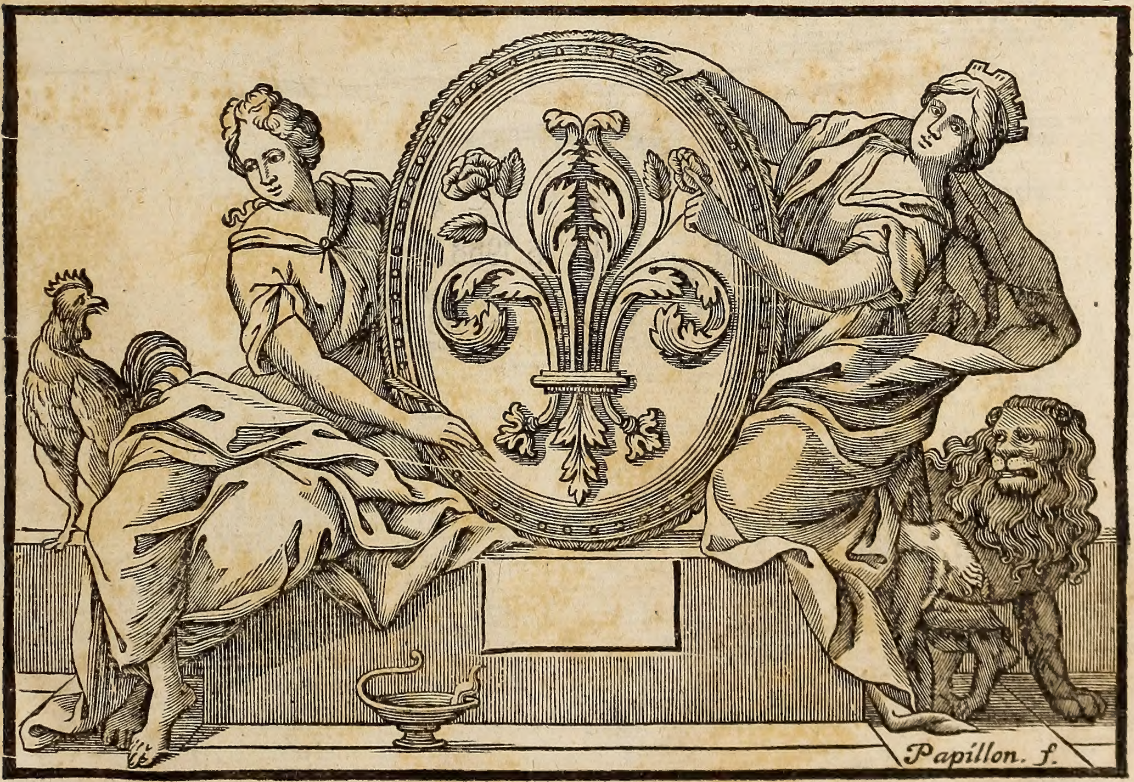
R. P. D. F. JOANNIS
DA
SYLVEIRA
OLYSSIP. CARMELITÆ
REGULARIS OBSERVANTIÆ,
SACRÆ THEOLOGIÆ PRIMARII
LECTORIS JUBILATI,
COMMENTARIORUM
In Apocalypſim B. Joannis Apoſtoli
TOMUS SECUNDUS,

Complectens à Capite duodecimo uſque ad finem ipſius Apocalypſeos.

In quo multa tractantur de Sacroſancta Euchariſtia, de Beatiſſima Virgine Maria; ac duodecim Apoſtolis.

Cum Indice quadruplici; Primo Capitum & Quæſtionum; Secundo Locorum ſacræ Scripturæ; Tertio Concionum; Quarto denique Rerum memorabilium.

EDITIO TERTIA AB AUCTORE RECOGNITA.

LUGDUNI,
Sumptibus ANISSON, & POSUEL.
M. DCC.
CUM PRIVILEGIO REGIS.

BS
2335
S85
1697
t.9

LIBRARY
DEC 6 1968
UNIVERSITY OF TORONTO

SERIES
CAPITUM ET QUÆSTIONUM
hujus Voluminis.

CAPUT XII.

Eccleſia ſancta. p. 2

QUÆST. I. QUARE *Eccleſia dicitur ſignum magnum.* ibid.

II. *Quare hæc mulier Eccleſia, non in terra, ſed tantùm in cœlo apparet.* p. 3

III. *Quare hæc mulier Eccleſiam ſanctam repræſentat.* ibid.

IV. *Quare Eccleſia ſancta in hac muliere ſignificata, apparet amicta Sole?* p. 5

V. *Quare hæc ſancta mulier Eccleſia Lunam pedibus calcat?* p. 6

VI. *Quare hæc ſancta mulier Eccleſia duodecim ſtellis in capite coronatur?* p. 8

VII. *Quare in hac ſancta muliere Eccleſia ſimul reſplendent Sol, Luna & Stellæ?* p. 9

VIII. *Quare majora luminaria ut Sol, Luna in inferiori ſunt loco, minora verò ut Stellæ ſuperiùs eminent in capite Sanctæ hujus mulieris.* p. 10

Sanctiſſima Virgo Maria. p. 12

IX. *Quomodo Joannes exiſtens in terra potuit hoc ſignum magnum Mariæ in ſupremo, & alto cœlo inſpicere.* ibid.

X. *Quare hoc ſignum magnum Virginis Mariæ apparet in cœlo & non in terra.* p. 13

XI. *Quare ſanctiſſima Virgo dicitur ſignum ſeu miraculum magnum?* p. 14

XII. *Utrum hæc mulier ſignificet ſanctiſſimam Virginem Mariam, non ſolùm in ſenſu allegorico ſed etiam litterali?* p. 15

XIII. *Quare ſanctiſſima Virgo apparet amicta ſole.* p. 17

XIV. *Ex eo quòd ſanctiſſima Virgo Maria apparet amicta ſole, inde rectè ejus pura & Immaculata Conceptio demonſtratur.* p. 19

XV. *Cùm Virgo Maria induta ſole appareat, inde ejus ſublimitas, ac altitudo meritorum inveſtigatur.* p. 20

XVI. *Quare ſanctiſſima Virgo Maria Lunam ſub pedibus habet?* p. 22

XVII. *Quare cùm Luna Eccleſiam ſanctam repræſentet pedibus Virginis Mariæ ſubjacet?* p. 24

XVIII. *Quare ſanctiſſima Maria ſtellis coronatur?* p. 25

XIX. *Quare ſanctiſſima Virgo Maria coronatur duodecim ſtellis nec pluribus nec paucioribus?* p. 27

XX. *Quare in manu Chriſti ſeptem apparent ſtellæ, in capite vero Virginis duodecim?* p. 28

XXI. *Quare ſtellæ non alio ordine ſed tantùm in modum coronæ apparent in capite Virginis.* p. 30

XXII. *Quare ſimul in Maria reſplendent Sol & Luna, & Stellæ.* ibid.

XXIII. *Quare in corpore Virginis Mariæ fulget Sol, Stellæ vero ſcintillant in capite ut eminentiori loco?* p. 32

Anima juſti. p. 34

XXIV. *Quare hæc mulier in hoc ſigno magno amicta Sole; & Stellis coronata virum juſtum ac ſanctum ſignificat?* ibid.

XXV. *Quare hæc mulier virum juſtum & ſanctum ſignificans, lunam pedibus calcat?* p. 35

XXVI. *Quare noſter Evangeliſta deſcribens ornamentum hujus mulieris, tacuit facies pulchritudinem, elegantiam oculorum, colorem capillorum?* p. 36

XXVII. *Quare manus hujus ſanctæ mulieris non exprimuntur ſed omninò tacentur?* p. 37

XXVIII. *Quare ad virtutem hujus mulieris indicandam duodecim ſtellæ radiant in capite ejus, ad Chriſtum verò demonſtrandum una tantùm mittitur ſtella?* p. 39

XXIX. *Quare hæc ſancta mulier Eccleſia tam diros cruciatus ſuſtinet in ſuo partu?* p. 40

XXX. *Quare à Joanne proponitur Eccleſia ut ſuſtinens ingentes partûs dolores quos omnes*

nes eam effugiſſe dicitur ab Iſaïa? pagina 42.

XXXI. *Quare dicitur quod Beatiſſima Virgo cruciabatur ut pariat, cum in ſuo auguſtiſſimo Salvatoris partu nullum habuiſſet dolorem?* p. 42

XXXII. *Quomodo hæc ſancta mulier Virgo Maria oſtenditur in cœlo in utero habens cum fructu nuptiarum, ſi in cœlo, non nubent neque nubentur?* p. 43

XXXIII. *Quare hæc ſancta mulier animam juſti ſignificans tantis doloribus cruciatur, ut pariat?* ibid.

XXXIV. *Quare in præſenti diabolus dicitur draco magnus?* p. 45

XXXV. *Quare draco iſte rufus ignitus apparuit, & non alio colore profuſſus?* p. 47

XXXVI. *Quare draco iſte in præſenti ſeptem exhibet capita?* p. 48

XXXVII. *Quare ſerpens antiquus in paradiſo uno tantùm capite apparuit; hic vero ſeptem?* p. 50

XXXVIII. *Quare draco decem cornua habebat & quid ſignificent?* p. 51

XXXIX. *Quare in capitibus hujus draconis erant diademata ſeptem?* p. 52

XL. *Quare cùm draco haberet ſeptem capita & cornua decem, nec capitibus nec cornibus, ſed tantùm cauda trahebat ſtellas in terram?* p. 53

XLI. *Quare ſtellæ devolvuntur in terram; Lucifer verò ſuo caſu ad ima detruditur?* p. 55

XLII. *Quare draco traxit ſecum tertiam partem Stellarum?* p. 56

XLIII. *Quare tantâ rabie ac furore draco armatus eſt contra mulierem?* p. 58

LXIV. *Quare cùm datum ſit draconi eſſe à tergo mulieris ut inſidiaretur ejus calcaneo, ipſe tamen mutat ſtationem & ſtat ante illam?* p. 60

XLV. *Quare draco expectat mulieris partum ut maligno dente deglutiat puerum natum?* p. 61

XLVI. *Quare dicitur quod hæc mulier peperit filium & non filios, & hunc maſculum, & non fœminam?* p. 62

XLVII. *Quare cùm verus Dei miniſter ſit ſuavis ac lenis, de eo dicitur quod populum Dei reget in virga ferrea?* p. 64

XLVIII. *Quare puer iſte tam vehementer rapitur ad Deum, & ad thronum ejus?* p. 65

XLIX. *Quare mulier quæ dicitur terribilis ut acies caſtrorum ordinata, ſic fugit, & quænam ſit iſta mulier?* p. 67

L. *Quare mulier apparens in cœlo, fugiens tamen à dracone devorante, tendit in ſolitudinem ubi feræ beſtiæ habitant?* p. 69

LI. *Quomodo in ſterili ac infructuoſo deſerto mulier alenda erat?* p. 71

LII. *Quare noſter vates hîc inſerit ſermonem de hoc prælio Angelorum?* p. 72

LIII. *Quare hoc prælium Angelorum factum ac commotum eſt?* p. 74

LIV. *Quare cùm hoc prælium factum ſit in cœlo, in quo exiſtebat Lucifer: ipſe tamen dixit. In cœlum conſcendam?* p. 76

LV. *In quonam ordine Michael ſit conſtituendus & inde multæ illius prærogativæ colliguntur?* p. 78

LVI. *Quare in hoc prælio Angelorum facto in cœlo, Michael Princeps, & dux eſt?* ibid.

LVII. *Quare in prælio militantis Eccleſiæ contra Antichriſtum, ejuſque perſecutores Princeps, & dux erit Michael?* p. 79

LVIII. *Quare in hoc prælio Lucifer non ſuo nomine, ſed ſub draconis vocabulo exprimitur?* p. 81

LIX. *Quare Lucifer qui de ſe tantùm cogitabat dicens: in cœlum conſcendam, ſedebo in monte teſtamenti; nunc verò ad prælium ſecum ſocios advocat?* p. 82

LX. *Quare tam præcipiti caſu Lucifer cum ſuis Angelis cadit, ut nullus eorum locus nec veſtigium fuerit amplius in cœlo?* p. 83

LXI. *Quare draco non dicitur ut Adamus emiſſus de paradiſo, ſed projectus in terram & ſine maledictionibus ut olim percuſſus fuit?* p. 85

LXII. *Quare draco bis dicitur projectus in terram, Angeli verò ejus ſequaces ſemel dicuntur miſſi?* p. 87

LXIII. *Quare tantis & tam ignominioſis nominibus Lucifer hic ſignificatur ac exprimitur?* p. 88

LXIV. *Quare ruina Luciferi durior, ac rigidior deſcribitur à noſtro Joanne Evangeliſta quàm ab Iſaïa Propheta?* p. 90

LXV. *Quare hic à noſtro Joanne, non ſolùm fit mentio de lapſu Luciferi, ſed etiam ſociorum ejus qui ſilentio prætereuntur à Chriſto D. & ab Iſaia Propheta?* p. 91

LXVI. *Quare pro hac Victoria tanta exultantium gratulatio fit in cœlo, quam pro aliis victoriis minime reperimus factam?* pagina 93

LXVII. *Quare poſtquam projectus eſt accuſator fratrum, decantatur à Beatis, Nunc facta eſt ſalus, virtus & regnum Dei noſtri?* p. 95

LXVIII. *Quare ſathanas dicitur accuſator fratrum die ac nocte?* p. 96

LXIX. *Quomodo tam dirus & crudelis accuſator vitandus ſit à nobis; deinde agitur: cur ſancti Angeli dicantur fratres noſtri?* p. 97

LXX. *Quare cælites dicunt* Væ, *ac gemunt ſuper mare & terram?* p. 99

LXXI. *Quare diabolus ad homines deſcendit cum tam magna ira?* p. 100

LXXII. *Quid in præſenti ſignificent hujuſmodi alæ aquilæ magnæ?* p. 102

LXXIII. *Quare huic mulieri dantur alæ tantùm aquilæ magnæ?* p. 104

LXXIV. *Quare huic mulieri dantur alæ aquilæ & non potius aliarum avium, ut conceſſæ ſunt aliis perſonis?* p. 105

LXXV. *Quare hæc mulier his duabus alis volat in deſertum omnibus ſydereis luminibus denudata?* p. 106

LXXVI. *Quare hæc mulier de filiorum ſalute maxime ſollicita tam generosè in aſperum deſertum*

deſertum volat ? p.108

LXXVII. Quare hæc mulier ad evitandos ſerpentis morſus fugit in ſolitudinem, & ex ſolitudine non fugit, ſed volat in deſertum ? p.109

LXXVIII. Quare dicitur quod hæc mulier alenda ſit in deſerto per tempus, & tempora à facie ſerpentis ? p.111

LXXIX. Quare ſerpens tanta vehementia ox ore ſuo miſit flumen aquarum ; & quid ſignificet hoc flumen ? p.113

LXXX. Quare cum malignus ſerpens totus eſſet armatus ut devoraret mulieris filium, tamen venenoſum flumen non mittit poſt filium, ſed poſt mulierem ? p.114

LXXXI. Quare terra adjuvans mulierem aperuit os ſuum, & abſorbſit totum flumen ? p.116

LXXXII. Quare draco tam vehementer iraſcitur in mulierem ut intendat facere prælium cum filiis ejus ? p.118

LXXXIII. Quare draco furore accenſus in mulierem ſtetit ſuper arenam maris ? p.119

CAPUT XIII.

QUÆST. I. Quænam ſit hæc tremenda beſtia ? p.121

II. Quare hæc beſtia non ex abyſſo, nec ex terra vel aëre, ſed ex mari aſcendiſſe dicitur ? p.122

III. Quænam ſint iſta ſeptem capita & decem cornua ? p.124

IV. Quare beſtia hæc ſuper decem cornua portat decem diademata ? p.125

V. Quare beſtia hæc ſuper ſeptem capita ſeptem portat nomina blaſphemiæ ? p.126

VI. Utrum capita, corona, diademata hujus beſtiæ ſint eadem cum illis, quæ apparuerunt in dracone ſupra, cap. 12. p.128

VII. Quare beſtia hæc Antichriſtus corpore dicitur ſimilis pardo, pedibus urſo, ore verò leoni ? p.129

VIII. Quare draco dat ſuam poteſtatem, ac virtutem beſtiæ ? p.131

IX. Altius expenditur quodnam ſit hoc caput occiſum in mortem, cujus plaga curata eſt ? p.132

X. Quare homines ratione præditi adorant draconem, & beſtiam ? p.133

XI. Quare univerſa terra admirata beſtiam adorat dicens, quis poterit pugnare cum beſtia ? p.134

XII. Quare de hac truculenta beſtia Antichriſti dicitur aperuit os ſuum ; quod de Chriſto Domino ſcribit D. Matth. p.136

XIII. Quare hic introducitur Antichriſtus non una, ſed multis blaſphemiis plenus in Deum & Eccleſiam & ſanctos cœli ? p.137

XIV. Quare diabolus æmulator regni Chriſti in ſuo membro Antichriſto de eo mendaciter non dicit poteſtatem æternam, ut de Chriſto veraciter affirmatur ? pag. 139

XV. Quare dicitur quod adorantes beſtiam non ſunt ſcripti in libro vitæ, cum aliqui ex ipſis adoratoribus poſſint eſſe ſcripti in dicto libro ? p.140

XVI. Quare iſte liber, cum ſit agni occiſi dicitur liber vitæ ? p.141

XVII. Quare divinus Agnus dicatur occiſus ab origine mundi ? Duæ ſententiæ referuntur, & maximè quia patitur in ſuis. p.142

XVIII. Quare agnus dicatur occiſus ab origine mundi ? ponitur tertia ſententia ex æterno, ac immutabili Dei decreto. pag. 144

XIX. Quare occidenti in gladio, ac captivanti minatur mors cum gladio, ac etiam captivitas ? p.145

XX. Quare cum dicitur quod occidens gladio oportet eum occidi, non explicatur à quo occidendus ſit ? p.146

XXI. Quare noſter Joannes poſt commemorationem captivitatis & gladii adjunxit patientiam, & fidem Sanctorum ? p.147

XXII. Quænam ſit hæc beſtia de terra aſcendens ? p.149

XXIII. Quare hæc ſecunda beſtia dicitur aſcendiſſe de terra, cum prima aſcenderit de mari ? p.151

XXIV. Quare hæc beſtia habet duo cornua ſimilia Agni, cum tamen vox ejus ſit draconis ? p.152

XXV. Quare de hoc Pſeudopropheta, ſeu Antichriſti præcurſore dicitur quod omnem poteſtatem faciebat in conſpectu ejus ? p.153

XXVI. Quomodo ſigna, ac prodigia edendæ ſint ab Antichriſto, ac miniſtris ejus ? p.155

XXVII. Referuntur tria reputata miracula edenda ab Antichriſto ; ac peculiariter agitur de igne miſſo de cœlo. p.156

XXVIII. Quare vox draconis valuit homines ſeducere, cum potius debebat eos terrere ut fugerent ? p.157

XXIX. Quare non verus CHRISTUS JESUS, ſed Antichriſtus imponit pœnam mortis contra ejus adorationem negantes ? p.158

XXX. Quare Antichriſtus ſuos aſſeclas faciet portare ſuum characterem in dextera manu, aut in frontibus ſuis ? pag. 160

XXXI. Quale futurum ſit character, ſeu ſignum Antichriſti ? p.162

XXXII. Qualenam futurum ſit nomen Antichriſti ? p.103

XXXIII. Quare Evangeliſta ponens numerum literarum nominis Antichriſti ipſum tamen nomen ſubticuit ? ibid.

CAPUT XIV.

QUÆST. I. Quare Chriſtus Dominus ut Agnus videtur à Joanne Baptiſta, ac Evangeliſta ? p.165

II. Quare Chriſtus D. ſub ſpecie Agni hic viſitur ac apparet ? p.166

III. Quare Divinus Agnus apparet potius ſuper montem Sion quàm ſuper quemli-

hec montem? p.167
IV. Quare cum agno ſtant centum quadraginta quatuor millia? p.168
V. Quare ſtantes in monte Sion habent nomen Agni & Patris ſcriptum in frontibus ſuis? p.170
VI. Quare in frontibus virginum prius apparuit ſcriptum nomen Agni, quàm nomen Patris? p.171
VII. Quare una, & eadem vox de cœlo aſſimilatur voci aquarum multarum, tonitrui magni, ac citharœdorum. p.173
VIII. Quare hæc vox de cœlo reſonabat potius ut cithara, quàm alterius inſtrumenti Muſici? p.175
IX. Quare hi citharœdi citharisſant non in aliis citharis, ſed tantum in ſuis? p.176
X. Quare ſancti Virgines non aliud Canticum cantant, niſi Canticum novum & hoc non alibi, niſi ante ſedem Dei p.177
XI. Quare ſequentes Agnum non ſolum dicuntur Virgines, ſed etiam quòd cùm mulieribus non ſint coinquinati? p.180
XII. Quare omnes iſti ſequentes Agnum inſigniter Virgines dicantur? p.181
XIII. Quare Virgines tam adhærenter ſequuntur Agnum, ut cum eo tendant, quocunque pergit? p.182
XIV. Quare cum omnes homines empti ſint pretio magno Chriſti, Virgines hic tamen peculiariter dicuntur empti? p.184
XV. Quare ſancti Virgines ex omnibus electis dicuntur primitiæ Deo, & Agno? p.185
XVI. Quare cum nullus ſine crimine vivat de ſanctis virginibus dicitur, quod ſint ſine macula & mendacio ante Dei Thronum? p.186
XVII. Quiſnam ſit iſte Angelus per totam Eccleſiam, habens Evangelium æternæ vitæ? p.189
XVIII. Quare ſancti Evangeliſtæ dum ſub figura quatuor animalium apparent cum reliquis beatis ſtant in circuitu Throni; nunc verò cùm ſe tanquam Angelos exhibent per medium cœli volitant? p.191
XIX. Expenditur ſententia Victorini exiſtimantis quod iſte Angelus volans per medium cœli habens Evangelium æternum, ſit magnus parens Elias. p.192
XX. Quare Angelus volans habens Evangelium æternum maximè nos provocat ad Dei timorem. p.193
XXI. Quare iſte Angelus tam apertè denunciat deſtructionem Babylonis, & quænam civitas eſt hæc & quis Angelus iſte? p.195
XXII. Quare ad devaſtationem Babylonis tria proponuntur, vinum, ira, & fornicatio? p.196
XXIII. Altius hæc tria examinantur; vinum iræ Dei mixtum mero, & calix iræ ipſius p.198
XXIV. Quare cruciatus dabitur in conſpectu Angelorum ac Agni? p.199
XXV. Quare poſt deſcriptos damnatorum Cruciatus illico noſter Joannes addit: hic eſt patientia Sanctorum? p.201
XXVI. Quare non dicitur: beati, qui in Domino moriuntur, ſed beati mortui qui in Domino moriuntur? p.203
XXVII. Quare laborantibus ſolum promittitur requies? p.204
XXVIII. Quare poſt requiem juſtis promiſſam adnectuntur bona opera? p.205
XXIX. Quare opera juſtorum eos ſequuntur, & non potius præcedunt? p.206
XXX. Quare poſt narratam gloriam juſtorum hic introducitur Filius hominis tanquam veniens ad judicium, & quis ſit iſte filius hominis? p.208
XXXI. Quid in præſenti ſignificet nubes, & candida corona & falx? p.209
XXXII. Quare iſte Angelus mittit falcem, & quiſnam ſit iſte? p.211
XXXIII. Quare ſedens ſuper nubem mittit falcem ſuam ſuper terram? ibid.
XXXIV. An iſti tres Angeli verè & propriè ſint Angeli, vel alii ſub eorum perſona intelligantur? p.213
XXXV. Quare ad ſignificandum diem judicii duplicem falcem introducit Joannes, unam meſſoriam, alteram vindemiatoriam? p.214
XXXVI. Quare hic ponitur præfixus numerus ſtadiorum mille ſexcentorum? pagina 216
XXXVII. Quam dura & terribilis ſit inferni pœna ex præſenti litera multipliciter colligitur. p.217
XXXVIII. Quare dicitur quod ſanguis exiverit uſque ad frænos equorum? p.219

CAPUT XV.

QUÆST. I. Quare hoc ſignum hìc oſtenſum Joanni, dicitur magnum, & mirabile? p.220
II. Quare Angeli tenentes ſeptem plagas ſunt tantum ſeptem, nec plures, nec pauciores, & quinam ſint iſti ſeptem Angeli? p.221
III. Quare ultimæ punitiones immiſſæ in peccatores dicuntur plagæ noviſſimæ, in quibus conſummata eſt ira Dei? pagina 222
IV. Quare apud Salomonem legitur mare æneum, nunc apud Joannem mare vitreum in quo pœnitentia adumbratur? p.224
V. Quare per hoc mare vitreum igne mixtum Sacramentum Baptiſmi ſignificatur? p.225
VI. Quare relatis variis opinionibus ſecundùm veriorem ſententiam in hoc mari vitreo mixto igne, denotatur mundus vel præſens ſæculum? p.227
VII. Quare hoc mare non ſolum erat aquaticum, ſed etiam mixtum igne? p.229
VIII. Quare Diſcipuli Chriſti in lege gratiæ ſtant ſuper mare, antiquus vero populus ut illud tranſiret, ad ejus ingreſſum dividiture mare, ut per terram ſiccam pertranſeat?

tranſeunt? p.250
IX. Quare ſancti Victores ſtantes ſuper mare habent in manibus citharas, non qualeſcumque, ſed tantum Dei? p.231
X. Quare Iſraëlitæ cum Moyſe cantant poſt tranſitum maris; ſancti verò in lege gratiæ ſtantes, & ambulantes ſuper mare? pagina 234
XI. Quare ſimul noſter Joannes conjunxit Canticum Moyſi; & Canticum Agni, quod canunt citharis ſuis? p. 235
XII. Quare iſti victores Deum hic celebrant tot, & tantis nominibus? quæ ſigillatim expenduntur? p.236
XIII. Quare cum Apoſtolus dicat judicia Dei eſſe incomprehenſibilia, hic tamen à noſtro Joanne dicuntur manifeſta? pagina 258
XIV. Quare iſti ſeptem Angeli dicuntur exire de templo, & an verè ſint Angeli? p.239
XV. Quare Angeli habentes decem plagas, exeunt veſtiti lino mundo, & candido? p.240
XVI. Quare Angeli exeunt juxta aliam lectionem veſtiti lapide candido, & mundo? p.241
XVII. Quare ſeptem Angeli exeunt præcincti zonis aureis circa pectora? p.242
XVIII. Quare unum è quatuor animalibus dat ſeptem phialas; & quodnam eſt hoc animal? p. 244
XIX. Quare hujuſmodi phialæ non ſolum ſunt aureæ, ſed etiam plenæ iracundia Dei? p. 245
XX. Quare cum hujuſmodi phialæ ſuperius dicantur plenæ orationibus Sanctorum, nunc verò proponuntur plenæ iracundia Dei? p. 246
XXI. Quare templum tanto repletur fumo à majeſtate, ac virtute Dei, ut nemo poſſit in illud introire? p.247

CAPUT XVI.

Quæst. I. Quare vox mittens Angelis effundere phialas iræ Dei, dicitur audiri de templo, ſeu de Throno Dei? p. 249
II. Quare cum mandatum ſit Angelis effundere phialas iræ Dei in terram, ipſi non ſolum eas effundunt ſuper terram; ſed etiam ſuper mare, flumina, ſolem & aërem, &c. p.250
III. Quare hæc prima plaga deſævit in hujuſmodi homines terrenos, & maximè guloſos? p.252
IV. Quare ex prima phiala effuſa in terram, fit in hominibus vulnus ſævum, & peſſimum, & quodnam ſit hoc vulnus? p.253
V. Quare effuſa ſecunda phiala, mare non ſolum vertitur in ſanguinem, ſed etiam, ſanguinem mortui? p.254
VI. Quare hujuſmodi plagæ non fuerunt effuſæ ſimul, ſed ſucceſſive, & quanto tempore duraverint? p. 256
VII. Quare Deus tam rigida pœna, aqua ſcilicet converſa in ſanguinem, punit peccatores? p. 257
VIII. Quare Angelus præſes aquarum, dum eas vidit in ſanguinem converſas, Deum juſtum, & ſanctum proclamat; ac gratificatur? p.258
IX. Quare effundentibus ſanguinem Sanctorum datur eis in pœnam ut bibant ſanguinem? p.260
X. Quare iniqui, ac protervi non puniuntur effuſo ſanguine, ſed ebibito, ac potato? ibid.
XI. Quare ex phiala miſſa in ſolem affliguntur homines æſtu, & igni; & quiſnam ſit iſte Sol? p.262
XII. Quare ex ardore Solis homines tam vehementer exarſerunt æſtu magno, & vehementi? pag. 263
XIII. Quare homines promoti ardore Solis tam rabido ore blaſphemant contra Dominum? p.264
XIV. Quare iſte Angelus, tam ſeveram plagam effudit ſuper ſedem beſtiæ, & altius inquiritur, quænam ſit iſta beſtia? p.265
XV. Quare ſuper ſedem beſtiæ tam horribiles, & denſæ tenebræ diffunduntur? p.267
XVI. Quare impii præ rabie non ſolum manducant linguas ſuas, ſed etiam inter ſe mutuò commanducant? p.268
XVII. Quomodo impii præciſis linguis poterant blaſphemare? p.269
XVIII. Quare Angelus bonus exſiccavit aquas Euphratis, ut via præparata, & expedita fiat iniquis Regibus? p. 270
XIX. Quare exſiccato Euphrate via præparatur iſtis Regibus, & quinam ſint iſti Reges; an boni, vel mali? p.272
XX. Quare ex triplici infauſto ore prodeunt tres ſpiritus immundi, & quinam ſint? p.274
XXI. Quare hujuſmodi tres ſpiritus exeunt potius ut ranæ, quàm quæcumque alia animalia? p.275
XXII. Quare potentes Reges cum inter ſe maximè diſſideant, in unum locum conveniunt? p.277
XXIII. Quare Dominus comparat adventum ſuum cum furis adventu, non de futuro, dicens veniam, ſed de præſenti, Ecce Venio? p.278
XXIV. Quare Dominus qui ſuis diſcipulis præcipiebat de veſtimentis nil ſolicitos eſſe, modo mandat vigilare, ut veſtimenta cuſtodiantur ne ſi ſit nudus quis, ejus turpitudo appareat? p.279
XXV. Quare Reges univerſæ terræ congregantur in Armagedon, & quis locus, & quid ſignificet? p.280
XXVI. Quare ex hac ultima phiala miſſa in aërem fit terræmotus magnus qualis nunquam fuit ab initio? p. 281
XXVII. Quare civitas facta eſt in tres partes, & quænam ſit iſta civitas? p.283
XXVIII. Quare cum emittitur à Deo grando magna, ſicut talentum, homines non compunguntur ſed blaſphemant? p.284

CAPUT XVII.

Quæst. I. Quænam ſit hæc meretrix quæ noſtra Babylon appellatur, ma-

ter fornicationum, & abominationum terræ? p. 286

II. Quare hæc mulier Babylonica dicitur meretrix magna, cum habitaret in deſerto? p. 288

III. Quare mulir cum purpura, & veſte inaurata damnatur, cùm vile, & triſte ſagum ad mortem damnatis detur? p. 289

VI. Quare purpurata meretrix non alio in loco conſtituit ſuam ſedem, niſi tantùm ſuper aquas multas? p. 290

V. Quare primi omnium dicuntur fornicare cum hac meretrice Reges terræ? p. 292

VI. Quare potentes de vino hujus meretricis dicuntur ebrii. p. 293

VII. Quare hæc mulier tanto apparatu adornata habitat in deſerto, ad quod ducitur Joannes ad eam contemplandam? p. 295

VIII. Quare delicati Reges currunt ad aſpera deſerta veneno meretricis plena, cum illa faſtidierint Hebræi cæleſti pane redundantia? p. 296

IX. Quid ſit beſtia coccinea: & quid ſignificet? p. 297

X. Quare hæc meretrix nunc ſedet ſuper beſtiam coccineam, cum infra dicatur ſedere ſuper montes Reges, ac populos? ibid.

XI. Quare hæc mulier placidè ac quietè ſedet ſuper hanc beſtiam à qua vehementiſſimè mulier amicta ſole impugnatur, ac perſequitur? p. 298

XII. Quare eximius ornatus, ac apparatus hujus mulieris ex tantis circumſtantiis deſcribitur ab Evangeliſta? p. 300

XIII. Quare hæc mulier non ſolum induitur purpura, ſed etiam ſibi ad ornamentum adjungit coccinum? p. 301

XIV. Quare mulier fortis purpura induta ridebit gaudens, in noviſſimo die; hæc vero Babylonia, purpura, lugens ardebit? p. 303

XV. Quare hæc mulier offert manu poculum, Deus verò eſcas & dapes? p. 304

XVI. Quare poculum in manu meretricis eſt aureum & non ligneum vel ex alia materia? p. 305

XVII. Quare poculum aureum mulieris non eſt plenum aliquo ſuavi liquore, ſed abominatione, ac immunditia fornicationis? p. 307

XVIII. Quare meretrix nomen portat ſcriptum in fronte, & non potius alio in loco? p. 309

XIX. Quare meretrix ſcriptum geſtat in fronte myſterium ſeu Sacramentum? p. 310

XX. Quare hæc mulier dicitur ebria, non vino, ſed ſanguine ſanctorum, de quo maximè noſter Evangeliſta admiratur? p. 312

XXI. Quare cum Joannes, ac terreni, homines admirentur de magnificentia mulieris, & beſtiæ, ſolus Joannes reprehenditur ab Angelo de ſua admiratione? p. 314

XXII. Quare de beſtia affirmatur ab Angelo, quod fuit, & non eſt, & aſcenſura ſit de abyſſo? p. 315

XXIII. Quare mulier non dicitur ſedere ſuper montes, & Reges, cum ſupra dictum ſit ſedere ſuper aquas? p. 317

XXIV. Quare Reges montes appellantur? p. 318

XXV. Quinam ſint iſti ſeptem Reges de quibus noſter Joannes agit in præſenti? p. 320

XXVI. Quare Reges dicuntur cornua? p. 322

XXVII. Quinam ſint iſti decem Reges, & an tali nomine venient ad devaſtationem Babylonis ante publicatum Antichriſtum? p. 323

XXVIII. Quare cum iſti ſint veri Reges, dicitur de eis, quod regnum, nondum acceperunt? p. 324

XXIX. Quare de iſtis decem regibus dicitur, quod una hora poſt beſtiam accipient regnum? pagina 325

XXX. Quare cùm Reges frequenter inter ſe ſint diviſi, hi tamen decem Reges in eandem ſententiam, & voluntatem conveniunt? p. 326

XXXI. Quare decem Reges uniuntur, ut pugnent contra manſuetiſſimum Agnum? p. 328

XXXII. Quare cum dicatur, quod Agnus vincet decem Reges, tamen non exprimitur pugna, nec arma, nec numerus militum tantæ victoriæ? p. 329

XXXIII. Quare in hac præclariſſima victoria noſter princeps, non dicitur Chriſtus, ſed Agnus? p. 330

XXXIV. Quare populi, ac gentes per aquas ſignificantur, ac denotantur? p. 331

XXXV. Quare cum iſti decem Reges ſummo amore dilexiſſent hanc fornicariam, nunc tam vehementi odio in eam inſurgunt? p. 333

XXXVI. Quare dicitur quod iſti reges dederunt regnum ſuum beſtiæ, cujus civitas habet imperium, & dominium ſuper reges terræ? p. 335

CAPUT XVIII.

QUÆST. I. Quare iſte Angelus cum tanta poteſtate, ac claritate venit, & quis ſit iſte Angelus? p. 338

II. Quare dum de caſu Babylonis facit mentionem, Angelus, non ſemel dixit, ſed bis repetit, cecidit, cecidit? p. 339

III. Quare miſerrimè cadens Babylon fit dæmoniorum habitatio, ac cuſtodia omnis Spiritus immundi cuſtodiaque omnis volucris immundæ? p. 340

IV. Quare cum in præſenti Angelus in medium adducat omnes gentes, reges terræ, ac mercatores, ſoli tamen reges criminis rei notantur? p. 342

V. Quare mercatores non dicuntur divites ex ſuis mercibus, ſed de virtute illius perverſæ civitatis? p. 343

VI. Quare populus Dei mandatur exire de Babylonia, ne in delictis, ac plagis ejus involvatur? p. 35

VII. Quare ante devaſtationem Babylonis Deus mandat populum ſuum exire de illa, cum eum mirabiliter in medio devaſtationis ſervare poſſet? p. 346

VIII. Quare dicantur peccata in tantum excreſcere, ut ad cœlum pervenerint, & Deum ad eorum vindictam excitaverint? p. 347

IX. Quare Dominus qui ob ſuam pietatem punit citra condignum, mandat ſanctis ſuis duplicare duplicia? p. 349

X. Quare Babyloniæ mandatur dari tantùm tormentum, quantum fuit glorificatio ejus in deliciis? p. 350

XI. Quare

XI. *Quare meretrix Babylon tam rigidè damnatur ut dicatur in poculo, quo miſcuit: miſcete duplum; quantum ſe glorificavit, tantum date illi tormentum?* p.352

XII. *Quare hæc meretrix tam vanè promittit ſtabilitatem in ſuo faſtu, ut dicat regina ſedeo, vidua non ſum, luctum non videbo?* p.353

XIII. *Quare Ninive dantur quadraginta dierum induciæ Babyloniæ verò una tantum dies aſſignatur: & obiter agitur de pœna divitis in nocte?* p.354

XIV. *Quare plagæ Babylonis dicuntur mors, luctus, & fames, quæ magis explicantur cum mortua non ſit fames, & luctus?* p.356

XV. *Quare in deſtructione Babylonis plorant reges, & non fratres, nec amici, nec paſtores; & qui ſint iſti reges?* p.357

XVI. *Quare tantus fletus procedit ex viſo fumo ruinarum Babyloniæ?* p.358

XVII. *Quare reges à longe ſtantes timebant tormenta Babylonis?* p.359

XVIII. *Quare omnia damnationis tormenta in una hora veniunt ſuper miſeram Babyloniam?* p.360

XIX. *Quare mercatores terræ tam amarè flent, ac lugent ſuper ruinas Babyloniæ?* p.362

XX. *Quare merces mercatorum quæ Babyloniæ vendebantur ad quinque claſſes reducuntur in quibus aliqua notantur?* p.363

XXI. *Quare cum in Babylonia multa eſſent magni pretii, ut aurum, & argentum, tamen de ſolis pomorum fructibus dicitur deſiderium animæ ejus?* p.365

XXII. *Quare in extrema miſeria Babyloniæ deploratur, ut legit Aretas: temporis opportunitas receſſit à te?* p.366

XXIII. *Quare cum in ruina Babyloniæ univerſorum fere ſit planctus, tamen ut vanus, ac irrationalis contemnitur?* p.367

XXIV. *Quare deſtructa Babylonia deſtruitur ejus imperium, cum tamen deſtructo Ægyptiorum exercitu, non deſtruitur, eorum Regnum?* p.369

XXV. *Quare negotiatores omni genere triſtitiæ, ac luctus lamentantur ſuper ruinas Babyloniæ?* p.370

XXVI. *Quare negotiatores, non ſolum lugent, & flent ſuper ruinas Babyloniæ, ſed etiam pulverem ſpargunt ſuper capita ſua?* p.371

XXVII. *Quare amatores Babyloniæ ſuper ruinas ejus ſex ingeminant væ; quod maximè diſtinguitur à gemitu Prophetarum?* p.373

XXVIII. *Quare pro everſa, ac deſtructa Babylonia invitantur ad exultationem cælum, Apoſtoli, ac Prophetæ?* p.374

XXIX. *Quare Sancti ad gaudium ac exultationem invitantur, ex eo quod Deus judicium eorum judicaverit?* p.375

XXX. *Quare ad ſignificandam Babylonis deſtructionem venit unus Angelus, & quis ſit iſte Angelus?* p.376

XXXI. *Quare caſus, ac ruinas Babyloniæ comparatur ejecto lapidi molari in mare?* p.377

XXXII. *Quare ad explicandam extremam devaſtationem Babyloniæ, ſeu Romæ dicitur, quod vox molæ, citharædorum, ac Muſicorum amplius non ſit in ea audienda?* p.378

XXXIII. *Quare pro magno crimine objicitur Babyloniæ, quod illius Principes eſſent mercatores?* p.380

CAPUT XIX.

QUÆST. I. *Quare poſt dicta ſuperiori capite, multæ turbæ voce decantant Deo laudes?* p.383

II. *Quare retenta voce Hebraica decantatur hîc Alleluia, & hîc potius quàm antea in toto libro Apocalypſeos?* p.384

III. *Quare cum Babylonia ſit una tantum meretrix, proſtitutione ſua corrupit terram?* p.385

IV. *Quare inter gratias agentes, primi numerantur viginti quatuor ſeniores, & quatuor animalia & ſi non ſolum ore laudant, ſed etiam ſed proſternunt?* p.386

V. *Quare viginti quatuor ſeniores hîc proponuntur abſque aureis coronis ut habentur, cap. 4.* p.387

VI. *Quare cæleſtis turba quater decantat Alleluia, nec plus, nec minus?* p.388

VII. *Quare non ex alio loco, ſed tantum a throno Dei exivit vox clamans: laudem dicite Deo noſtro?* p.389

VIII. *Quare ſolum ſervi Dei convocantur ad ejus laudes decantandas, in quo ſimul ut timentes à Deo laudantur?* p.391

IX. *Quare magnitudo hujus vocis tripliciter explicatur; quod ſit nempe turbæ magnæ, ac ſicut vox aquarum multarum, & ſicut tonitruorum magnorum?* p.392

X. *Quare cum juxta ſanctorum Patrum placita Eccleſia multiplicitèr dicatur Chriſto deſponſata, hic tamen non appellatur ſponſa, ſed uxor?* p.393

XI. *Quare ſumma lætitia Beatorum in nuptiis agni triplici verbo explicatur gaudio, exultatione, ac gloria?* p.394

XII. *Quare ad nuptias agni uxor ejus tam ſolicite ſe præparat?* p.395

Pro Sacra Euchariſtia.

XIII. *Quæ in ſacra Euchariſtia celebrantur nuptiæ inter Deum, & hominem?* p.396

XIV. *Quare ſacra Euchariſtia, ſit gaudium Trinitatis, ac ipſius Chriſti?* p.397

XV. *Quare ſacra Euchariſtia dicitur gaudium ac lætitia Angelorum, & hominum?* p.398

XVI. *Quare Chriſtus Dominus in Euchariſtico ſacramento Agnus dicitur?* p.399

XVII. *Quare ad has nuptias Agni tam exactè ſe præparavit uxor ejus?* p.400

XVIII. *Quare beatiſſima Virgo Maria vera ſponſa Agni tam ſedulè ſe præparavit ad communicandas delicias Euchariſtici convivii?* p.402

XIX. *Quare ad nuptias Agni ejus uxor non exornatur auro, & lapide pretioſo, vel purpura, ſed tantum byſſino?* p.404

Quare uxor Agni non ſe exornat quolibet byſſino, ſed illo maximè ſplendenti ac candido? ibid.

Series Capitum,

Pro Sacra Euchariſtia.

XX. *Quare ad epulas Euchariſticas uxor Agni byſſino candido ſe præparat?* p.405

XXI. *Quare ad epulas Euchariſticas ſponſa Agni ſe præparavit, non ſolum byſſino candido, ſed etiam ſplendenti velut radiis gloriæ,* p.406

XXII. *Quare ad cœnam Agni invitantur tantùm homines, ad cœnam verò hominis compelluntur intrare?* p.407

Pro Sacra Euchariſtia.

XXIII. *Quare qui conveniunt ad cœnam divini agni Euchariſticam, Beati vocantur?* p.408

XXIV. *Quare in cœna agni non explicantur fercula, nec dapes, maximè verò in cœna Dei declarantur, ac exprimuntur?* p.409

XXV. *Quare menſa Euchariſtica, non dicitur prandium, ſed cœna?* p.410

XXVI. *Quare dum Angelus agit de myſterio Euchariſtico, addit,* Hæc verba Dei vera ſunt? p.411

XXVII. *Quare Ioannes nunc hic vult Angelum adorare eadem ad pedes ejus?* p.412

XXVIII. *Quare Angelus tam ſolicitè prohibetè ſibi à Ioanne adorationem impendi?* p.413

Pro Sacra Euchariſtia.

XXIX. *Quare modò cùm ſermo eſſet de Euchariſtia, & non anteà Ioannes Angelum adorare vult?* p.416

XXX. *Quare Angelus in venerationem Sacræ Euchariſtiæ, recuſat à Ioanne adorari?* ibid.

XXXI. *Quare ſedens apparet in equo albo, & quis ſit iſte inclytus Dominus?* p.418

XXXII. *Quare dum Chriſtus exiit in pugnam contra Antichriſtum dicitur fidelis, & verax?* p.419

Pro Sacra Euchariſtia.

XXXIII. *Quare Chriſtus Dominus dum ſe manifeſtat in Euchariſtia, in equo albo ſe ſe oſtentat?* p.420

XXXIV. *Quare Chriſtus Dominus prout eſt in Euchariſtia dicitur fidelis?* p.421

XXXV. *Quare dum de Euchariſtico ſacramento agitur, Chriſtus Dominus dicitur verax?* p.422

XXXVI. *Quare oculi Chriſti Domini apparebant tanquam flamma ignis?* p.426

XXXVII. *Quare Chriſtus Dominus in capite portat multa diademata?* p.427

XXXVIII. *Quare de Chriſto dicitur, quod nemo novit nomen ejus, niſi ipſe; cùm ſtatim dicatur, vocabatur nomen ejus verbum Dei?* p.429

XXXIX. *Quare hoc nomen verbum Dei dicitur, & nomen ejus quod nemo novit niſi ipſe, ſcribitur.* p.430

XL. *Quare Chriſti veſtis ſanguine erat aſperſa?* p.431

Pro Sacra Euchariſtia.

XLI. *Quare Chriſtus in ſacra Euchariſtia oſtentat in capite ſuo multa diademata?* p.432

XLII. *Quare Chriſtus in Euchariſtia oſtentat veſtimenta ſua aſperſa ſanguine?* p.433

XLIII. *Quare nullo convocante, exercitus qui ſunt in cœlo, Chriſtum ſequuntur?* p.435

XLIV. *Quare exercitus cœleſtes ſequuntur Chriſtum veſtiti byſſino albo, & mundo in equis albis?* p.436

XLV. *Quare torcular paſſionis, ac mortis Chriſtus Dominus ſolus calcavit, cùm verò modo deſcendit in torcular iræ ac furoris adverſus gentes, exercitus cœleſtes ſecum vocat?* p.438

Pro Sacra Euchariſtia.

XLVI. *Quare Chriſtum Dominum in Euchariſtia ſequuntur exercitus cœleſtes?* p.439

XLVII. *Quare ex ore Chriſti in Euchariſtia procedit gladius ex utraque parte acutus?* p.440

XLVIII. *Quare Chriſtus in Euchariſtia calcat torcular furoris ac iræ?* p.441

XLIX. *Quare titulus Regis Regum, ac Domini Dominantium ſcriptus eſt in veſtimento, ac femore Chriſti, & non alio in loco?* p.442

L. *Quare in præſenti Chriſtus Dominus dicitur Rex regum, & Dominus dominantium?* p.444

Pro Sacra Euchariſtia.

LI. *Quare Chriſtus in ſacra Euchariſtia dicitur Rex regum, & Dominus dominantium?* p.445

LII. *Quare iſte Angelus clamans ad cœli aves apparet ſtans in ſole, & non in alio loco?* p.447

LIII. *Quare, Angelus non quoſcumque, ſed tantùm aves per medium cælum volantes vocat ad cœnam magnam Dei?* p.448

LIV. *Quare aves cœli invitantur ad comedendas carnes omnium indifferenter?* p.449

Pro Sacra Euchariſtia.

LV. *Quare Angelus vocans ad Euchariſticam menſam apparet in ſole?* p.450

LVI. *Quare ad magnam cœnam Euchariſticam non alii vocantur, niſi tantùm aves per medium cœlum volantes?* ibid.

LVII. *Quare aves invitantur ad cœnam magnam agni: juxta aliquorum lectionem.* p.451

LVIII. *Quare qui congregantur ad cœnam magnam Dei, invitantur ad comedendas carnes regum?* ibid.

LIX. *Quare qui convocantur ad cœnam magnam Dei, eis apponuntur carnes fortium?* p.452

LX. *De horribili ac tremendo Antichriſti interitu ac perditione?* p.454

LXI. *Quare infernus dicitur ſtagnum ignis ardentis ſulſphure?* p.455

Pro Sacra Euchariſtia.

LXII. *Quare magnifica victoria de Antichriſto obtinetur repræſentatione Euchariſtici Sacramenti?* p.456

CAPUT XX.

QUÆST. I. *Quis ſit iſte Angelus?* pagina 458
II. *Quomodo hi mille anni computandi ſunt?* p.459
III. *Quare Angelus apprehendens ſatanam ipſum ligaverit?* p.460
IV. *Quare Angelus mittens ſatanam in Abyſſum, non ſolum clauſit, ſed etiam ſignavit ſuper illum?* p.462
V. *Quare ſatanas pro modico tempore ex Dei permiſſione ſolvendus ſit?* p.463
VI. *Quare animæ decollatorum, quæ non acceperunt characterem beſtiæ, in fronte ac manibus, videntur vivere, & regnare?* p.464
VII. *Quid ſit reſurrectio prima, & reſurrectio ſecunda: Quid mors prima, & ſecunda?* p.467
VIII. *Quare de Sanctis non ſolum dicitur, quod regnabunt cum Chriſto, ſed etiam quod erunt illi ſacerdotes, & Dei?* ibid.
IX. *Quænam gentes ſint Gog, & Magog?* p.469
X. *Quare impii circuierunt caſtra ſanctorum & civitatem dilectam & minimè & vineam potuerunt intrare.* p.470
XI. *Quare tam cito pœna ignis deſcendit ſuper Antichriſtianos, ac diabolum qui ſeducebat eos?* p.472
XII. *Quare prius commemoratur ignita ſententia in impios, deinde in Diabolum, qui omnium eſt ſeductor, & Auctor?* pagina 473
XIII. *Quare Antichriſtus, ejuſque exercitus patenter puniuntur, quæ pœna maximè explicatur ex Propheta Ezech.* ibid.
XIV. *Utrum poſt ſtragem Antichriſti, ac ſequacium, ſtatim futurus ſit mundi finis ac dies Judicii?* p.474
XV. *Quare manifeſtatur ſedens ſuper thronum magnum, & candidum, ejuſque nomen ac ſpecies, nec declaratur, nec exprimitur?* p.475
XVI. *Quare à conſpectu Dei judicantis fugiunt cœlum, & terra?* p.477
XVII. *Quare de mortuis dicuntur libri, de vita verò unus liber in ſingulari?* p.479
XVIII. *Quare non dicitur de terra, quod dedit mortuos, ut de mari exprimitur, & cur non dicitur de cœlo quod dedit mortuos, ut de inferno ſcribitur?* p.480
XIX. *Quare dicitur quod mors, & infernus mittentur in ſtagnum ignis, cum ſtagnum ignis ſit infernus?* p.482

CAPUT XXI.

QUÆST. I. *Quare adveniente finali judicio cœlum & terra innovabuntur, & qualis futura ſit hæc innovatio?* p.485
II. *Quare Evangeliſta ait ſimpliciter, quod mare non erit, cum ſit innovandum ſicut cœlum & terra?* p.487
III. *Quænam ſit hæc ſancta civitas Jeruſalem?* p.488
IV. *Quare cœleſtis Jeruſalem cùm ſit valde perantiqua, dicitur tamen in præſenti nova?* p.490
V. *Quare cœleſtis civitas quæ eſt cælum Empireum immobile, ſic dicitur deſcendens?* pagina 491
VI. *Quare cœleſtis civitas apparet deſcendens in occurſum Deiparæ in die ſuæ Aſſumptionis?* p.492
VII. *Quare cœleſtis civitas Hieruſalem inſigniter dicitur parata, & ornata ut ſponſa viro ſuo?* p.493
VIII. *Quare cœleſtis beatitudo quæ antea appellatur civitas, nunc dicitur tabernaculum Dei cum hominibus?* p.495
IX. *Quare laudes ſanctæ civitatis non exeunt ab ipſa ſed à throno Dei?* p.497
X. *Quare dicitur, quod Deus abſtergat juſtorum lachrymas non in hac vita, ſed in æterna patria?* p.498
XI. *Quare ea quæ hic Ioanni revelantur non ſolum ei dicuntur, ſed etiam mandantur ſcribi?* p.500
XII. *Quare non omnibus indifferenter, ſed tantum ſitientibus promittitur fons aquæ vitæ æternæ:* ibid.
XIII. *Quare inter octo genera peccatorum quæ hic apponuntur à noſtro Evangeliſta timidi habent primum locum; & quinam ſint iſti timidi?* p.503
XIV. *Quare poſt tot peccatores ponuntur venefici, & quinam ſint?* p.504
XV. *Quare cæleſtis Hieruſalem quæ antea dicebatur ſponſa, vel uxor tantum, nunc utrumque dicitur & in civitate oſtenditur?* p.505
XVI. *Quare Ioannes qui jam antea viderat civitatem cæleſtem, nunc vocatur ab Angelo, ut ipſo monſtrante iterum eam videat?* p.506
XVII. *Quare claritas cæleſtis civitatis comparatur cum triplici lapide.* p.508
XVIII. *Quare de cæleſti Hieruſalem dicitur quod habeat murum magnum & altum, & quiſnam ſit iſte murus?* p.509
XIX. *Quare in ſancta civitate Hieruſalem duodecim deſcribuntur Portæ?* p.510
XX. *Quare in ſancta civitate ad ſingulas mundi plagas terræ portæ obverſæ erant?* pagina 512
XXI. *Quare tam accuratè Angelus menſuratur civitatem, murum, & portas ejus?* pagina 515
XXII. *Quare hæc ſancta civitas in quadro poſita eſt.* p.516
XXIII. *Quare ſancta civitas dicitur aurum mundum ſimile vitro mundo?* p.518
XXIV. *Quare cum lapide jaſpidis comparatur Magnus Petrus: inde ejus apponuntur elogia?* p.521
XXV. *Quare ſanctiſſimus Apoſtolus Andreas ſaphiro lapide ſignificatur?* p.526
XXVI. *Quare ſanctus Jacobus Zebedæi Apoſtolorum Protomartyr in lapide Chalcedonico adumbratur?* p.532

XXVII. *Quare Ioannes Apoſtolus repræſentatur in ſmaragdo lapide?* p.538
XXVIII. *Quare Sardonix gemma adumbrat B. Philippum Apoſtolum?* p.544
XXIX. *Quare S. Bartholomæus Apoſtolus in Sardio lapide effigiatur?* p.549
XXX. *Quare D. Matthæus Apoſtolus in Chryſolito lapide ſignificatur?* p.554
XXXI. *Quare Beryllus gemma pretioſa denotat S. Thomam Apoſtolum?* p.559
XXXII. *Quare Topaſius lapis pretioſus ſignificat B. Iacobum fratrem Domini, ſive Minorem?* p.564
XXXIII. *Quare Chriſopraſus repræſentat S. Iudam Thadæum Apoſtolum?* p.567
XXXIV. *Quare Sanctus Simon Chananæus, ſeu Zelotes adumbratur in Hyacintho lapide?* pag.571
XXXV. *Quare Amethyſtus S. Mathiam Apoſtolum ſignificat?* p.575
XXXVI. *Quare in Cœleſti Ieruſalem Deus dicitur Templum Sanctorum, cùm ipſimet ſancti templa Dei nominentur?* p.580
XXXVII. *Quare afferentes gloriam, & honorem, non exprimuntur & quinam ſint iſti?* p.583
XXXVIII. *Quare in Sancta Civitate non introibit aliquid coinquinatum? & agitur de Defunctorum animis.* ibid.

CAPUT XXII.

QUÆST. I. *Quare tam accuratè Ioannes explicat fluvium Cœleſtis Civitatis, & quiſnam eſt iſte fluvius?* p.587
II. *Quare in Cœleſti Civitate eſt lignum vitæ ex utraque parte; & quodnam ſit hoc lignum vitæ?* p.588
III. *Quare hoc lignum vitæ juxta multos Patres ſignificat Chriſtum Dominum in Euchariſtia?* p.590
IV. *Quare ſanctiſſima Virgo Maria ejuſque Carmelitana Religio in hoc ligno vitæ adumbrantur?* p.592
V. *Quare pro magno encomio Beatitudinis dicitur quod Dei ſervi ſerviant illi, cum hoc etiam detur in Eccleſia militante?* pag. 596
VI. *Quare cum hæc verba fideliſſima dicantur in exordio libri revelata Ioanni, nunc dicuntur oſtenſa ſervis Dei?* p.597
VI. *Quare Ioannes Angelum nunc iterum voluerit adorare, cum antea fuiſſet prohibitus ab Angelo?* p.599.
VII. *Quare Ioanni hîc mandatur non obſignare, ſed aperire librum Prophetiæ, cum tamen ipſi alibi ac aliis Prophetis jubetur obſignare?* p.600
VIII. *Quare in præſenti ita Angelus loquitur qui nocet, noceat adhuc, & qui ſanctus eſt, ſanctificetur, adhuc, & quiſnam ſit ſenſus horum verborum.* ibid.
IX. *Quare in ſerie peccatores canes ponuntur primo loco, & quid pro eis intelligatur:* p.602
X. *Quare Chriſtus D. dicitur genus, & radix David, ſtella ſplendida matutina, dum miſit Angelum ſuum teſtificari Apocalypſeos verba?* p.604
XI. *Quare qui ſpiritu Dei vocantur, alios etiam vocant, ut veniant?* p.605
XII. *Quare D. Ioannes tam diras pœnas fulminat in apponentem vel diminuentem, aliquid de libro hoc?* p.606
XIII. *Quare tremendum Dei judicium tam fervidè Ioannes exorat, atque exoptat?* p.607
XIV. *Quare tam ſollicitè ad calcem operis Ioannes omnibus exorat gratiam?* pag.608

INDEX

INDEX

Locorum Sacræ Scripturæ, quæ in hoc Secundo Tomo Apocalypſeos continentur.

Littera C, indicat Caput, E, Expoſitionem; Q, Quæſtionem; N, Numerum marginalem.

TESTAMENTUM VETUS.

Ex Lib. Geneſis.

CAPUT PRIMUM.

IN principio creavit Deus cœlum & terram.c.13 q.33. n.270.c.21 q.2.n.22.
2. Terra autem erat inanis,& vacua,& tenebræ erant ſuper faciem abyſſi. cap.2 . q. 30 n.4 8
3. Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas. c. 14. q.2 n.14 & c.19 q 21 n 1 0
6. Factum eſt mane & veſpere dies unus. c. 21. q 25.n.269
11. Germinet terra herbam virentem, & facientem ſemen. c.13.q.33. n. 50
16. Fecit Deus duo luminaria magna: Luminare majus ut præeſſet diei, Luminare minus ut præeſſet nocti.c.12.q. 4.n. 19 . & c. 3. q. 33.n. 70.c. 21.q.31. n. 97
20. Producant aquæ reptile nimæ viventis, & volatile ſuper terram, cap.1 . q.33.n.270. c.21.q.25.n.274
21. Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram: & creavit Deus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam. c.13.q.17.n.136

CAPUT II.

Num.6. FOns aſcendebat de terra irrigans univerſam terram.c.12. q.11.n.91. & c.21. q.3. n. 33
Plantaverat autem Dominus Paradiſum voluptatis à principio in quo poſuit hominem, quem formaverat.c. 1 .q.81. n.685
11. Nomen uni Phiſon: ipſe eſt, qui circuit omnem terram Hevilath, ubi naſcitur aurum, & aurum terræ illius optimum eſt. c. 12. q.53.n.453
14. Nomen verò fluminis tertii Tygris: ipſe vadit contra Aſſyrios. Fluvius autem quartus, ipſe eſt Euphrates. c.16. q.8.n.62
17. In quocumque die comederis ex eo, morte morieris. c.17. q.8. n.70
19. Adduxit Deus ea ad Adam, ut videret quid vocaret ea.c.17.q.13. n.103
22. Ædificavit Dominus Deus coſtam quam tulerat de Adam in mulierem.c.17.q.24.n.202
23. Hoc nùnc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea; propter hanc relinquet homo Patrem,& matrem.c. 12.q.54. n. 61

CAPUT III.

Num.1. SEd & ſerpens erat callidior cunctis animantibus terræ,quæ fecerat Deus. c.12. q.78. n.653
4. Nequaquam morte moriemini: ſcit enim Deus, quod in quocumque die comedetis ex eo, aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut dii. c. 2. q.61. n.5 0. q.63. n.5 5. & c.13.q.1 . n.114
6. Vidit igitur mulier, quod bonum eſſet lignum ad veſcendum, & pulchrum oculis, aſpectuque delectabile, & tulit de fructu illius & comedit, deditque viro ſuo. c. 17. q.14. n. 08. & q.8.n.70.c. . q.2 .n.222. c.16.q.3.n.25.c.28.q.21.num.182.& q. 26. num. 09
9. Vocavit Dominus Deus Adam, & dixit ei, ubi es.c. 6.q.4.n. 8
14. Et ait ad ſerpentem: Quia feciſti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & beſtias terræ: ſuper pectus tuum gradieris. cap.12.q.61.n.509
15. Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & tu inſidiaberis calcaneo ejus. c. 12. q. 44. n.345.& q.65.n.540
16. Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos,in dolore paries filios. c.18. quæſt.14. n.118.c.20.q.19. n.182
18. Spinas & tribulos germinabit tibi & comedes herbam terræ.c.17.q. 3.n.197
19. Pulvis es, & in pulverem reverteris. cap.12. q.60.n.502
20. Vocavit Adam nomen uxoris ſuæ Heva, eò quod mater eſſet cunctorum viventium, c.21.q.33.n.527
21. Fecit quoque Deus Adæ; & uxori ejus tunicas pelliceas, & induit eos, cap.16. q.11. num.89.c.18.q.19.num.155. cap.21. q.29.n.422
22. Ne fortè mittat manum ſuam, & ſumat, etiam de ligno vitæ, & comedat, & vivat in æternum.c.12. q.3.n.33

23 Emiſit

23. Emiſit eum Dominus Deus de paradiſo voluptatis ut operaretur terram de qua ſumptus eſt. c.12. q.61. n.508

24. Collocavit ante paradiſum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium atque verſatilem. cap.19.q.43.n.342

CAPUT IV.

Num.4. ABel quoque obtulit de primogenitis gregis ſui, & de adipibus eorum. c.11.q.28. n.371

5. Reſpexit Dominus ad Abel,& ad munera ejus, ad Cain autem non reſpexit. c.18. q.14. n.117. c.19.q.30.n.456

8. Conſurrexit Cain adverſus fratrem ſuum Abel, & interfecit eum.c.14.q.12. n.104. c.16. q.16.n.118

11. Nunc igitur maledictus eris ſupèr terram,quæ aperuit os ſuum,& ſuſcepit ſanguinem,fratris tui de manu tua.cap.12.q.68.n.567

12. Vagus, & profugus eris ſuper terram. c. 12. q.81.n.683.c.17.q.4.n.37

25. Cognovit quoque Adam uxorem ſuam, & peperit filium, vocavitque nomen ejus Seth, dicens:Poſuit mihi Deus ſemen aliud pro Abel quem occidit Cain. cap.21.q.35. num.582

26. Iſte cœpit invocare nomen Domini. cap. 21. q.28.n.381

CAPUT V.

Num.24. AMbulavitque cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus c.12.q.46.n.373

27. Et facti ſunt omnes dies Mathuſala nongenti ſexaginta novem anni. cap. 12. q. 80. num. 673

CAPUT VI.

Num.7. DElebo inquit hominem, quem creavi à facie terræ.c.21.q.33. n.533

9. Noë vir juſtus, atque perfectus fuit in generationibus ſuis, cum Deo ambulavit. c. 12. q.80. n.673

12. Cumque vidiſſet Deus terram eſſe corruptam; omnis quippe caro corruperat viam ſuam ſuper terram: dixit ad Noë: Finis univerſæ carnis venit coram me. cap. 20. q.11.n.110

13.Diſpergam eos cum terra. c.12. q.60. n.498

CAPUT VII.

Num.11. MEnſe ſecundo, ſeptimodecimo die menſis, rupti ſunt omnes fontes abyſſi magnæ, & cataractæ cœli apertæ ſunt.c.16.q.12.n.87.c.18.q.16. n.132

CAPUT VIII.

Num.11. RUrſum dimiſit columbam ex arca: At illa venit ad eum ad veſperam portans ramum olivæ virentibus foliis in ore. c.12.q.48. n.390

20. Ædificavit Noë altare Domino: & odoratus eſt Dominus odorem ſuavitatis. cap. 21. q.26. n.317

CAPUT IX.

Num.2. TError veſter, & timor ſit ſuper cuncta animantia terræ. cap. 20. q.3. n. 29

3. Omne quod movetur, & vivit erit vobis in cibum: quaſi olera virentia tradidi vobis omnia.c.12.q.53. n.454

5. Sanguinem animarum veſtrarum requiram de manu cunctarum beſtiarum. cap. 14. q.38. 351

13. Arcum meum ponam in nubibus, & erit ſignum fœderis inter me & inter terram.cap. 19. q.33. n.247

21. Bibens vinum inebriatus eſt, & nudatus eſt in tabernaculo ſuo.c.17.q.6.n.52

26. Benedictus Dominus Deus Sem: dilatet Deus Japhet, & habitet in tabernaculis Sem. c. 12.q.3.n.24.& c.13.q.17. n.220

CAPUT X.

Num.8. POrro Chus genuit Nemrod, ipſe cœpit eſſe potens in terra: fuit autem principium regni ejus Babylon.c.14. q.21. n.191

CAPUT XI.

Num.3. DIxit alter ad proximum ſuum: Venite faciamus lateres, & coquamus eos igne: habueruntque lateres pro ſaxis. c.21.q.23.n.224

7. Venite igitur, deſcendamus & confundamus ibi linguam eorum, ut non audiat unuſquiſque linguam proximi ſui. c. 12. q. 66. n.554

31. Tulit Thare Abram, filium ſuum; & Loth filium Aram filium filii ſui de Ur Chaldæorum. c.21.q.27.n.357

CAPUT XII.

Num.12. NOvi quod pulchra ſis mulier, & cùm viderint te Ægyptii dicturi ſunt: uxor illius eſt, & interficient me, & te reſervabunt. Dic ergo quod ſoror mea ſis.c.28.q.7.n.62

14. Viderunt Ægyptii mulierem quod pulchra eſſet nimis,& nuntiaverunt Principes Pharaoni, & laudaverunt eam apud illum, & & ſublata eſt mulier in domum Pharaonis. c.16.q.12.n.84

CAPUT XIII.

Num.1. ERat dives valde in poſſeſſione auri, & argenti, c.15.q.10. n.88. c.16. q.10.n.160

9. Ecce univerſa terra coràm te eſt, recede à me obſecro, ſi ad dexteram ieris, ego ad ſiniſtram pergam.c.21.q.53.n.452.

16. Faciam ſemen tuum ſicut pulverem terræ. c.12.q.18.n.151

CAPUT XIV.

Num.18. AT verò Melchiſedech Rex Salem proferens panem,& vinum erat enim ſacerdos Dei Altiſſimi. c. 19. q.33. n. 246.& 58.n.452

19. Benedictus Abraham Deo excelſo qui creavit cœlum & terram, quo protegente, hoſtes in manibus tuis ſunt,c.19.q.2. n.17

22. Levo manum meam ad Deum excelſum poſſeſſorem cæli, & terræ, quod non accipiam ex omnibus, quæ tua ſunt cap. 12. q.38. n. 294.cap.16.q.16.n.117

23. Quod à filo ſubtegminis uſque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus quæ tua ſunt.c.19.q 56. n.442

CAPUT XV.

Num.5. SUſpice cœlum, & numera ſtellas ſi potes: ſic erit ſemen tuum. c.12. q.18. n.151

11. Qui tollens univerſa hæc, diviſit ea per medium: Deſcenderuntque volucres ſuper cadavera. cap. 16. quæſt. 18. num.151

CAPUT

CAPUT XVI.

Num. 10. MUltiplicans multiplicabo ſemen tuum & non numerabitur, præ multitudine, c. 19. q. 54. n. 434

11. Ecce, ait, concepiſti, & peperiſti filium, vocabis nobis nomen ejus Iſraël, c. 19. q. 54. n. 435

CAPUT XVII.

Num. 1. AMbula coram me, & eſto perfectus. c. 15. q. 8. n. 32

17. Cecidit Abraham in faciem ſuam, & riſit. c. 19. q. 49. n. 389

CAPUT XVIII.

Num. 1. APparuit autem, ei Dominus in convalle Mambre ſedenti in oſtio tabernaculi ſui in ipſo fervore diei. c. 19. q. 21. n. 148. & q. 55. n. 456

2. Cumque elevaſſet oculos apparuerunt tres viri ſtantes prope eum cap. 15. quæſt. 21. num. 177

4. Si inveni gratiam in oculis tuis, ne tranſeas ſervum tuum: ſed afferam pauxillum aquæ, & levate pedes veſtros, & requieſcite ſub arbore. cap. 19. quæſt. 21. num. 149

6. Accelera, tria ſata ſimilæ commiſce, & fac ſubcinericios panes. c. 19. q. 6. n. 7

7. Ipſe verò ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum & optimum deditque puero, & poſuit coram eis. c. 14. q. 9. n. 84. & q. 14. n. 103

10. Revertens veniam ad te tempore iſto, vita comite, & habebit filium uxor tua Sara. c. 21. q. 26. n. 324

11. Quo audito Sara riſit poſt oſtium tabernaculi. c. 19. q. 49. n. 389

12. Poſtquam conſenui, & dominus meus vetulus eſt, voluptati operam dabo? c. 17. q. 19. n. 160

22. Abraham adhuc ſtabat coram Domino. c. 15. q. 13. 111

CAPUT XIX.

Num. 1. VEnerunt duo Angeli Sodomam veſpere, ſedente Loth in foribus civitatis. c. 14. n. 12. c. 15. q. 24. n. 138. & c. 15. q. 12. n. 177

3. Viri civitatis vallaverunt domum illius à puero, uſque ad ſenem, omnis populus ſimul. c. 20. q. 11. n. 111

17. Salva animam tuam, ne ſtes in omni circa regione ſed in monte ſalvum te fac, ne tu ſimul pereas. c. 12. q. 50. n. 418

18. Ait Loth, quæſo Domine mi, eſt civitas hæc... parva c. 20. q. 8. n. 79

24. Igitur Dominus pluit ſuper Sodomam, & Gomorrham ſulphur & ignem à Domino de cælo: & ſubvertit civitates has & omnem circa regionem, & univerſos habitatores urbium. cap. 14. q. 23. num. 212. & c. 16. q. 5. num. 42

30. Manſit autem Loth in ſpecunla. c. 21. q. 14. numero 120

CAPUT XX.

Num. 7. REdde viro uxorem, quia Propheta eſt, & orabit pro te. cap. 15. q. 12. num. 106

18. Concluſerat enim Dominus omnem vulvam domus Abimelech propter Saram. cap. 21. q. 13. n. 114

CAPUT XXI.

Num. 33. PLantavit Abrahamus nemus & invocavit nomen Domini. cap. 15. q. 10. n. 85

CAPUT XXII.

Num. 2. TOlle filium tuum, quem diligis Iſaac, & vade in terram viſionis, atque ibi offeres eum in holocauſtum. c. 20. q. 12. n. 115

5. Ego & puer illuc uſque properantes, poſtquam adoraverimus revertemur ad vos. c. 13. q. 27. n. 219

12. Nunc cognovi, quod timeas Deum. c. 19. q. 8. n. 66

CAPUT XXIII.

Num. 6. AUdi nos, Domine, princeps Dei es apud nos c. 18. q. 29. n. 230

9. Ut det mihi ſpeluncam duplicem, quam habet, in extrema parte agri ſui: pecunia digna tradat eam mihi coram vobis. cap. 14. q. 29. n. 266

16. Quod cùm audiſſet Abraham, appendit pecuniam, quam Ephron poſtulaverat. c. 21. q. 38. n. 632

CAPUT XXIV.

Num. 1. DIxitque ad ſervum ſeniorem domus ſuæ, qui præerat omnibus quæ habebat: pone manum tuam ſubter femur meum, ut adjurem te per Dominum Deum cœli. c. 14. q. 9. n. 81

16. Puella decora nimis, virgoque pulcherrima, & incognita viro c. 17 q. 19. n. 159

67. Qui introduxit eam in tabernaculum matris ſuæ Saræ, & accepit eam uxorem, & in tantum dilexit eam, ut dolorem, qui ex morte matris ejus acciderat temperaret. c. 21. q. 35. n. 583

CAPUT XXV.

Num. 5. DEditque Abraham, cuncta, quæ poſſederat Iſaac, filiis autem concubinarum largitus eſt munera. cap. 12. q. 38. n. 296

24. Jam tempus pariendi advenerat, & ecce gemini in utero reperti ſunt. c. 12. q. 30. num. 234

25. Protinus alter egrediens, plantam fratris tenebat manu: & idcirco appellavit eum Jacob. c. 15. q. 33. n. 269. c. 19. q. 27. n. 195

31. Cui dixit Jacob: Vende mihi primogenita tua. c. 17. q. 7. n. 66

CAPUT XXVI.

Num. 13. LOcupletatus eſt homo, & ibat proficiens atque ſuccreſcens, donec magnus vehementer effectus eſt. cap. 15. q. 10. n. 88

CAPUT XXVII.

Num. 13. IN me ſit iſta maledictio. c. 19. q. 45 num. 361

15. Et veſtibus Eſau valde bonis, quas apud ſe habebat domi, induit eum. cap. 17. q. 7. n. 60. c. 22. q. 4. n. 42

20. Quomodo, tam citò invenire potuiſti fili mi? Qui reſpondit: voluntas Dei fuit ut cito occurreret mihi quod volebam. c. 13. q. 12. n. 103

28. Det

28. Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ, abundantiam frumenti & vini. c. 19.q.18.n.131.& q.46. n. 365.

35. Auditis Eſau ſermonibus patris irrugiit clamore magno, & conſternatus ait. cap. 18. q.25.n.185

40. Fratri tuo ſervies.c.22.q.5.n.60

CAPUT XXVIII.

Num.11. Tulit de lapidibus, qui jacebant, & ſupponens capiti ſuo dormivit in eodem loco.c.21.q 10. n.175

12. Vidit in ſomnis ſcalam ſtantem ſuper terram, cacumen illius tangens cœlum, Angelos quoque Dei aſcendentes, & deſcendentes per eam. cap. 19. quæſt. 7. num. 57

29. Si fuerit Dominus mecum, & cuſtodierit me in via, per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad veſcendum. c.19. q. 16.n.118.c.21.q.31.n.465

CAPUT XXIX.

Num.35. Quarto concepit, & genuit alium filium dixitque: Nunc quoque copulabitur mihi maritus meus: & ob hoc vocavit eum, Judam, ceſſavitque parere. c.21.q.33.n.523

CAPUT XXXI.

Num.34. Illa feſtinans abſcondit idola ſubter ſtramenta cameli,& ſedit. ſuper. c. 12.q.31.n.142

CAPUT XXXII.

Num.28. Nequaquam Jacob appellabitur nomen tuum,ſed Iſraël. cap.13. q.33.n.269

30. Vidi Dominum facie ad faciem, & ſalva facta. eſt anima mea ortuſque eſt ei ſtatim ſol. c. 21.q.1.n.16

CAPUT XXXV.

Num. 2. Abjicite Deos alienos, qui in medio veſtri ſunt, & mundamini & mutate veſtimenta veſtra. cap. 17. q.18 num. 150

5. At ille infodit, & ſubter terebinthum quæ eſt poſt urbem Sichem.c.17.q.17. n.135

20. Erexit Jacob titulum ſuper ſepulchrum Rachel. c.20.q.6. n.59

CAPUT XXXVII.

Num. 2. Erat cum filiis Balæ, & Zelpæ uxorum Patris ſui: accuſavitque fratres ſuos apud Patrem crimine peſſimo. c. 12.q.68.n.566

7. Putabam nos ligare manipulos in agro: & quaſi conſurgere manipulum meum,& ſtare, veſtroſque manipulos circumſtantes, adorare manipulum meum. c.12. q.33. n. 251.c.20. q.3. n.28

CAPUT XXXVIII.

Num.15. Quam cùm vidiſſet Judas ſuſpicatus eſt eſſe meretricem: operuerat enim vultum ſuum. cap. 17. q.18. num.147

27. Iſte egredietur prius: illo verò retrahente manum egreſſus eſt alter. c. 12. q. 77. num.643

CAPUT XXXIX.

Num.8. Qui nequaquam acquieſcens operi, dixit ad eam: Ecce Dominus meus omnibus mihi traditis; ignorat quid habeat in domo. cap. 19. quæſt. 27. num. 193

9. Nec quidquam eſt, quod in mea non ſit poteſtate, ut non tradiderit mihi præter te,quæ uxor ejus es. c.14.q.12.n.109

CAPUT XL.

Num.12. Hæc eſt interpretatio ſomnii: Tres propagines, tres adhuc dies ſunt, poſt quos recordabitur Pharao miniſterii tui. cap. 12. quæſt. 33. num.251

CAPUT XLIII.

Num.12. Deferte viro munera; pecuniam quoque duplicem ferte vobiſcum: illam quam inveniſtis, in ſacculo reportate, ne fortè errore factum ſit.c.13.q.4. num. 39

34. Major pars venit Benjamin, ita ut quinque partibus excederet.c.14.q.12. n.102

CAPUT XLIV.

Num.5. Scyphus, quem furati eſtis, ipſe eſt in quo bibit Dominus meus, & in quo augurari ſolet. cap.17. q.16. n.124. & 152

CAPUT XLV.

Num.22. Singulis quoque proferri juſſit binas ſtolas; Benjamin verò dedit trecentos argenteos cum quinque ſtolis optimis.c.17.q.19. n.152

26. Quo audito Jacob, quaſi de gravi ſomno evigilans, tamen non credebat eis. c. 22. q. 34. n.570

CAPUT XLVI.

Num. 4 Joſeph quoque ponet manus ſuas ſuper oculos tuos.c.17.q.16. n.122

34. Viri Paſtores ſumus ſervi tui ab infantia noſtra, nos & Patres noſtri. cap. 15. q.10. num.88.

CAPUT LXIX.

Num.5. Simon & Levi fratres, vaſa iniquitatis bellantia, in conſilio eorum non veniat anima mea.c.16.q.10.n.73. & c.18.q.30.n.258

10. Non auferetur ſceptrum de Juda, & dux de femore ejus,donec veniat qui mittendus eſt. c.18.q.25.n.201.& cap.19.q.49. n.381. c. 20.q.26. n.322

11. Lavabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine uvæ pallium ſuum. cap. 19. quæſt. 58. num. 453

14. Iſſachar aſinus fortis accubans inter terminos ſuppoſuit humerum ſuum ad portandum c.18.q.21.n.174

20. Aſer pinguis panis ejus & præbebit delicias regibus. c.21.Exp.14. n.613

22. Filius accreſcens Joſeph filius accreſcens, & decorus aſpectu: filiæ diſcurrerunt ſuper murum. c.19.q.3. n.20

Ex

Loca Sacræ Scripturæ.

Ex libro Exodi.

CAPUT I.

Num. 9. ECce populus filiorum Iſraël multus, & fortior nobis eſt. Venite ſapienter opprimamus eum. cap. 16. q.13. num.93

CAPUT II.

Num. 2. ET videns eum elegantem, abſcondit tribus menſibus: Cùmque jam celare non poſſet, ſumpſit fiſcellam ſcirpeam, linivit eam bitumine, ac pice, poſuitque intus infantulum. cap. 12. q. 27. num.217

9. Suſcepit mulier, & nutrivit puerum: adultumque tradidit filiæ Pharaonis quem illa adoptavit in filium. cap. 12. quæſt. 44. num. 348

10. Vocavit nomen ejus Moyſes, dicens, quia de aqua tuli eum. c.21. q.29.n.406

CAPUT III.

Num. 2. APparuítque ei Dominus in flamma ignis, de medio rubi: & videbat, quod rubus arderet, & non combureretur. c.13.q.16. num.127.c.21.q.23. n.226. & q. 27.n.340

5. Ne appropies huc: ſolve calceamentum de pedibus tuis. c.14.q.13.n.118

18. Veni mittam te ad Pharaonem, ut educas populum meum filios Iſraël de Ægypto. cap.17. quæſt. 8.num.70. cap 21.quæſt 35. num.592

CAPUT IV.

Num.4. EXtende manum tuam, & apprehende caudam ejus. cap. 12. quæſt. 40. n.312.

6. Mitte manum tuam in ſinum tuum: quam cum miſiſſet in ſinum protulit leproſam inſtar nivis. c.12.q 40.n.319

13. Obſecro Domine mitte quem miſſurus es. c.21.q.33.n.5,6

17. Virgam quoque hanc ſume in manu tua, in qua facturus es ſigna. cap.15. quæſt. 13. num. 112

19. Vade, & revertere in Ægyptum: mortui ſunt enim omnes qui quærebant animam tuam. c 17.q 8.n 70

24. Cùmque eſſet in itinere, in diverſorio, occurrit ei Dominus. & volebat occidere eum. c.14.q.20.n.177

25. Tulit illico Sephora accutiſſimam petram & circumcidit prepetium filii ſui, tetigitque pedes. c.15.q.14 n.119

27. Qui perrexit obviam ei in montem Dei, & oſculatus eſt eum. c. 12.q.7.n.61

CAPUT VII.

Num.1. ECce conſtitui te Deum Pharaonis: & Aaron frater tuus erit Propheta tuus. c.21.q.25.n.282

10. Tulit virgam coram Pharaone & ſervis ejus, quæ verſa eſt in colubrum, & devoravit virga Aaron virgas eorum. cap. 12. q.4.n.34. & q.66. num 552.c.16. quæſt.6. num.52

20. Elevans virgam percuſſit aquam fluminis coram Pharaone, & ſervis ejus, quæ verſa eſt in ſanguinem, c.12. q.40.n.318

CAPUT VIII.

Num. 6. EXtendit Aaron manum ſuper aquas Ægypti, & aſcenderunt ranæ; operueruntque terram Ægypti. c.12. q.40. num.318

8. Vocavit autem Pharao Moyſem & Aaron, & dixit eis: Orate Dominum ut auferat ranas à me. c 16. q.21. n.171

CAPUT IX.

Num. 6. FEcit Dominus verbum hoc altera die: Mortuaque ſunt omnia animantia Ægyptiorum. cap. 18. quæſt 11. num.94

7. Et miſit Pharao ad videndum: nec erat quidquam mortuum de his quæ poſſidebat Iſraël c.18 q.7.n. 58

CAPUT XII.

Num. 3. DEcima die menſis hujus tollat unuſquiſque agnum per familias & domos ſuas. c. 14. q. 9.n. 80. c. 22. q.2.n.25

5. Erit autem agnus abſque macula maſculus, juxta quem ritum tolletis. cap. 19. q. 16 num. 113

7. Sument de ſanguine ejus, ac ponent ſuper utrumque poſtem, & in ſuperliminaribus domorum, in quibus comedent illum.c.19. quæſt. 13.num.100. & quæſt.25 num. 177

8. Edent carnes nocte illa aſſas igne, & azymos panes. c.19.q.62. n.480

9. Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, ſed tantum aſſum igni: Caput cum pedibus ejus & inteſtinis vorabitis. c.19. q.16.n.116. 117. & quæſt. 47. num. 370

11. Comedetis feſtinanter: eſt enim Phaſe, id eſt tranſitus Domini. cap. 19. quæſt. 16. num. 119

CAPUT XIII.

Num.21. DOminus autem præcedebat eos ad oſtendendam viam per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis, ut dux eſſet itineris utroque tempore. c.19. q 7.n.55

CAPUT XIV.

Num. 22. ET ingreſſi ſunt filii Iſraël per medium ſicci maris: erat enim quaſi murus à dextera eorum & læva. c. 15 q.5. num.40.

25. Subvertit rotas curruum, ferebanturque in profundum. c.17.q.4.n 39

26. Extende manum tuam ſuper mare, ut revertantur aquæ ad Ægyptios ſuper currus & equites. c.17. q.34 n.278

22. Et reverſæ ſunt aquæ, operuerunt currus & equites cuncti exercitus Pharaonis, qui ſequentes ingreſſi fuerant mare cap. 12. quæſt. 16.num 134.& quæſt.66. num 551

20. Filii autem Iſraël perrexerunt per medium maris ſicci: & aquæ erant eis quaſi pro muro, à dextris, & à ſiniſtris. capite 15. quæſt. 5. num. 40. & quæſt. 10. num. 83

CAPUT XV.

Num. 1. TUnc cecinit Moyſes & filii Iſraël carmen hoc Domino. capite 12. quæſt. 66.

i

quæſt. 66. numer. 551. cap. 19. quæſt. 1. num. 10

1. Cantemus Domino glorioſè : Equum & aſcenſorem dejecit in mare. cap. 19. q. 1.n. 10. & q. 2.n. 16

4. Currus Pharaonis, & exercitum ejus projecit in mare. c.17.q.4.n.39

17. Introduces eos, & plantabis in monte hæreditatis tuæ, firmiſſimo habitaculo, quod plantaverunt manus tuæ. c.12. q.28. n.222

20. Sumpſit ergo Maria prophetiſſa tympanum in manu ſua : egreſſæ ſunt omnes mulieres poſt eam. c.15. q. 10.n.84

CAPUT XVI.

Num. 16. Colligat unuſquiſque ex eo quantum ſufficit ad veſcendum : Gomor per ſingula capita. c. 16. q.23. n. 186

26. Sex diebus colligite : die autem ſeptimo ſabbatum eſt Domini : idcirco non invenietur.c.19.q.17.n.121

8. Nec contra nos eſt murmur veſtrum, ſed contra Dominum. c.16. q.13.n.91

CAPUT XVIII.

Num. 18. Stulto labore conſumeris & tu & populus iſte, qui tecum eſt : ſolus illud non poteris ſuſtinere. c.21. quæſt.19. n.165

CAPUT XIX.

Num. 10. Vade ad populum, & ſanctifica illos hodie & cras, & lavent veſtimenta ſua. c.17. q.4.n.39

15. Eſtote parati in diem tertium, & ne appropinquetis uxoribus veſtris. c.14. q.1.n 6

16. Et ecce cœperunt audiri tonitrua ac micare fulgura, & nubes denſiſſima operire montem : Clamórque buccinæ perſtrepebat. c.19.q. 22. n. 162

18. Totus autem mons Sina fumabat eo quod deſcendiſſet Dominus ſuper eum in igne. c.18. q.13.n.110

CAPUT XX.

Num. 5. Ego ſum Dominus Deus tuus fortis, zelotes. c.21.q.34. n.562

18. Cunctus autem populus videbat voces & lampades, & ſonitum buccinæ, montemque fumantem. c.18. q.12. n.101

CAPUT XXII.

Num. 8. Si latet fur, Dominus domus applicabitur ad deos. c.19.q. 28.n.205

CAPUT XXIII.

Num. 17. Ter in anno apparebit omne maſculum coram me Domino Deo ſuo.c.21.q. 15.n.132

20. Ecce ego mittam Angelum meum qui præcedat te, & cuſtodiat in via & introducat in locum quem paravi. c.14. q.32. n.297. c. 10.q.8.n 76

CAPUT XXV.

Num. 23. Facies & menſam de lignis ſetim, facieſque illi labium aureum per circuitum & ipſi labio coronam. c.22. q.5. num. 56

30. Et pones ſuper menſam panes propoſitionis in conſpectu meo ſemper. c. 19. q.52. num. 418

CAPUT XXV.

Num. 34. Et propitiatorium ſuper arcam teſtamenti, in Sancto Sanctorum. c.19.q. 48.n.273

CAPUT VIII.

Num. 2. Facies veſtem ſanctam Aaron fratri tuo in gloriam, & decorem. c.19 q.19.n.139

6. Facient autem ſuper humerale de auro, & hyacintho, & purpura, & cocco bis tincto, & byſſo retorta. cap. 19. quæſt. 52. n.417

25. Ipſarum catenarum extrema duobus copulabis uncinis in utroque latere ſuperhumeralis, quod rationale reſpicit,cap.18.q.1, num.13

CAPUT XXXII.

Num. 1. Fac nobis Deos, qui nos præcedant. c.13.q. 10.n.89

2. Tollite inaures aureas de uxorum filiorúmque & filiarum veſtrarum auribus, & afferte ad me. c.14. q.11.n.99

11. Cur Domine iraſcitur furor tuus contra populum tuum, quem eduxiſti de terra Ægypti : recordare Abraham, Iſaac, & Iſraël. c.21.q.33.n.533

34. Tu autem vade, & duc populum iſtum, quò locutus ſum tibi : Angelus meus præcedet te.c.15.q.14. n.120

CAPUT XXXIII.

Num. 5. Dixit Dominus ad Moyſen : Loquere filiis Iſraël : Populus duræ cervicis es : ſemel aſcendam in medio tui, & delebo te. Jam nunc depone ornatum tuum,ut ſciam quid faciam tibi. c.12.q.75. n.631. & c.17. q.3.n.29

7. Moyſes quoque tollens tabernaculum, tetendit extra caſtra procul c.12. q.49.n.404

15. Et ait Moyſes : ſi non tu ipſe præcedas, ne educas nos de loco iſto. c.15 q.14 n.120

19. Ego oſtendam tibi omne bonum ; & vocabo in nomine Domini coram te. cap. 21. q.28.n. 584

21. Ecce eſt locus apud me, & ſtabis ſuper petram. Cùmque tranſibit gloria mea, ponam te in foramine petræ, & videbis poſteriora mea.c.15 q.9. n 74

CAPUT XXXIV.

Num. 1. Præcide tibi duas tabulas lapideas inſtar priorum, & ſcribam ſuper eas verba, quæ habuerunt tabulæ, quas fregiſti. c.12. q.80. n.674

29. Et ignorabat, quod cornuta eſſet facies ejus ex conſortio ſermonis Domini. c.17. quæſt. 26.n 222. & c.19. q.11.n.89

Ex Levitico.

CAPUT VII.

Num. 32. Armus quoque dexter de pacificorum hoſtiis cedet in primitias Sacerdotis. c.18. q.1.n.13

CAPUT

CAPUT XVI.

Num. 5. SUſcipiet Aaron ab univerſa multitudine filiorum Iſraël duos hœdos pro peccato, & eos ſtare faciet coram Domino in oſtio tabernaculi. cap 12. q.2. num.13

CAPUT XIX.

Num. 10. NOn mentiemini, nec decipiet unuſquiſque proximum ſuum. c.16.q.14 n.102

CAPUT XXI.

Num. 11. AD omnem mortuum non ingredietur omnino. c.14 quæſt. 16. num.143

CAPUT XXIV.

Num. 5. ACcipies quoque ſimilam, & coques ex ea duodecim panes, qui ſinguli habebunt duas decimas: quorum ſenos altrinſecùs ſuper menſam puriſſimam coram Domino ſtatues. cap. 19 quæſt. 13. num.98

14. Educ blaſphemum extra caſtra: & ponent omnes, qui audierunt, manus ſuas ſuper caput ejus, & lapidet eum populus univerſus. c.13. q.13.n.108

Ex Numeris.

CAPUT V.

Num. 35. CUmque elevaretur arca, dicebat Moyſes: ſurge Domine, & diſſipentur inimici tui, & fugiant qui te oderunt à facie tua. cap. 12. quæſt. 21. n.172

CAPUT XI.

Num. 15. IN mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones porrique & cepe, & allia: anima noſtra arida eſt: nihil aliud reſpiciunt oculi noſtri niſi Manna. c.12. quæſt. 75. num.638.c.18. quæſt.26. num 1 0

12. Unde mihi carnes, ut dem tantæ multitudini? flent contra me dicentes: da nobis carnes c.21.q.25.n.281

CAPUT XII.

Num. 10. ECce Maria apparuit candens lepra quaſi nix. cap. 16. quæſt. 24. num. 92

CAPUT XIII.

Num. 3. ELegit ſingulos de ſingulis tribubus ex principibus. cap. 12. quæſt. 38. num. 295

33. Terra, quam luſtravimus, devorat habitatores ſuos: populus quem aſpeximus proceræ ſtaturæ. c.12.q.5.n.46

CAPUT XIV.

Num. 9. NEque timeatis populum terræ hujus, quia ſicut panem, ita eos poſſumus devorare: receſſit ab eis omne præſidium. c.20. q.8 n.78

24. Servum meum Caleb, qui plenus alio ſpiritu ſecutus eſt me, inducam in terram hanc, quam circuivit: & ſemen ejus poſſidebit eam. c.1 . q.72.n.607

CAPUT XVI.

Num. 22. FOrtiſſime Deus, num uno peccante, contra omnes ira tua deſæviet. c.12.q.62.n.520

24. Præcipe univerſo populo, ut ſeparetur à tabernaculis Core, & Dathan, & Abiron. c.16.q.6.n.51

26. Recedite à tabernaculis hominum impiorum: & nolite tangere quæ ad eos pertinent c.18.q.6.n.52

30. Si novam rem fecerit Dominus ut aperiens terra os ſuum degluriat eos, & omnia quæ ad illos pertinent; & deſcenderint viventes in infernum. cap. 16. q.17. n.124

31. Dirupta eſt terra ſub pedibus eorum: & aperiens os ſuum devoravit illos, cum tabernaculis ſuis, & univerſa ſubſtantia eorum. c.12.q.44.n 322.c.16. q.11.84.85 c.12. q. 60. n.600, & q.81. n. 683. c.19. q.6 . num.464

48. Aaron obtulit thymiama, pro populo deprecatus eſt, & plaga ceſſavit. c.21, q.27. num.356

CAPUT XVII.

Num. 8. INvenit germinaſſe virgam Aaron in domo Levi: turgentibus gemmis eruperant flores, qui foliis dilatatis, in amygdalas deformati ſunt. c.12. q.4. n.34

CAPUT XX.

Num. 1. MOrtua eſt ibi Maria, & ſepulta eſt in eodem loco: cùmque indigeret aquâ populus, convenerunt adverſus Moyſen & Aaron. c.12. quæſt. 22. num.178

4. Cur eduxiſti Eccleſiam Domini in ſolitudinem, ut & nos & noſtra jumenta moriamur cap. 17.q.3. num 26.c.18. quæſt.11 num.92

11. Percutiens virgâ bis ſilicem, egreſſæ ſunt aquæ largiſſimæ ita ut populus biberet, & jumenta. c.17.q.16.n.127

CAPUT XXI.

Num. 9. FEcit Moyſes ſerpentem æneum, & poſuit eum pro ſigno: quem cum percuſſi aſpicerent ſanabantur. cap.12.q 62. n.5 9.c.14.q.36.num. 334.c.21.quæſt.23 n.227

CAPUT XXII.

Num. 22. IRatus eſt Deus, ſtetitque Angelus Domini in via contra Balaam. c.16.q.12.n.90

28. Aperuitque Dominus os aſinæ & locuta eſt: quid feci tibi; cur percutis me? ecce jam tertio. Reſpondit Balaam: quia commeruiſti, & illuſiſti mihi. c.13. quæſt. 28. n.223

CAPUT XXIII.

Num. 7. VEni, & maledic Jacob: propera & deteſtare Iſraël. cap. 12.q. 31. n.321

21. Non eſt idolum in Jacob: nec videatur ſimulachrum in Iſraël. c.19.q.25.n.178

CAPUT XXIV.

Num. 27. ORietur ſtella ex Jacob, & conſurget virga de Iſraël. cap. 12. q.18.n 149

CAPUT XXV.

Num. 4. TOlle cunctos principes populi, & ſuſpende eos in patibulis contra ſolem. c.12. q.65.n.542

6. Et ecce unus de filiis Iſraël intravit coram fratribus ſuis ad ſcortum Madianitidem. c.17.q.10.n.77

11. Phinees filius Eleazari filii Aaron Sacerdotis, avertit iram meam à filiis Iſraël: quia zelo meo commotus eſt contra eos, ut non ipſe delerem filios Iſraël in zelo meo. c.21.q.34.n.563

14. Erat autem nomen viri Iſraëlitæ, qui occiſus eſt cum Madianitide, Zambri filius Salu de cognatione, & tribu Simeonis. c.17.q.3.n.26. c.18.q.11.n.92

CAPUT XXVI.

Num. 65. PRædixerat enim Dominus quod omnes morerentur in ſolitudine; nullusque remanſit ex eis niſi Caleb filius Jephone & Joſue filius Nun cap. 19. q.39.n.309

CAPUT XXXII.

Num. 23. SI autem quod dicitis, non feceritis, nulli dubium eſt, quin peccetis in Deum: & ſcitote quoniam peccatum veſtrum apprehendet vos. cap. 14. q.31.n.288

CAPUT XXXIV.

Num. 2. ET in poſſeſſionem ſorte vobis ceciderit his finibus terminabitur. c.17. q.26.n.225

Ex Deuteronomio.

CAPUT VI.

Num. 6. ERunt verba hæc, quæ ego præcipio tibi in corde tuo, & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis in eis, ſedens in domo tua, & ambulans in itinere, & dormiens, atque conſurgens. c.13. q.30.n.238

CAPUT VIII.

Num. 6. UT cuſtodis mandata Domini Dei tui, & ambules in viis ejus, & timeas eum. c.15.q.8.n.63

16. Ne poſtquam comederis, & ſatiatus fueris domos pulchras ædificaveris, & habitaveris in eis, habuerisque armenta boum, & ovium greges argenti & auri cunctarumque rerum copiam. c.18. q.21. n.170

CAPUT XIX.

Num. 19. REddes ei ſicut fratri ſuo facere cogitavit, & auferes malum de medio tui, ut audientes cæteri timorem habeant, & nequaquam talia audeant facere. c.18.q.9.n.80.

CAPUT XX.

Num. 12. ET nunc Iſraël audivi, quid Dominus Deus tuus petit à te, niſi ut timeas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus c.15.q.8.n.63

CAPUT XXII.

Num. 25. SI in agro reperit vir puellam, quæ deſponſata eſt, & apprehendens concubuerit cum ea, ipſe morietur ſolus. c.21.q.7.n.57

CAPUT XXVI.

Num. 2. PRo menſura peccati erit plagarum modus, ita duntaxat. cap. 14.q.23. n.210

CAPUT XXXII.

Num. 9. ATtende, & audi Iſraël, hodie factus es populus Domini Dei tui. cap. 21.q.34. num.554

CAPUT XXVIII.

Num. 12. APeriet Dominus theſaurum ſuum optimum cælum, ut tribuat terræ pluviam in tempore ſuo. cap. 20. q.17.n.160

CAPUT XXXII.

Num. 2. COncreſcat ut pluvia doctrina mea: fluat ut ros eloquium meum quaſi imber ſuper herbam cap. 22. q.1.n.7

11. Sicut aquila provocans ad volandum pullos ſuos, & ſuper eos volitans, expandit alas ſuas & aſſumpſit eum, atque portavit in humeris ſuis. cap. 12. q.48. n. 393 & q.73.n.616.c.22.n.25

13. Conſtituit eum ſuper excelſam petram; ut comederet fructus agrorum, ut ſugeret mel de petra, & oleum de ſaxo duriſſimo.c.15. quæſt.20.n.170

33. Fel draconum vinum eorum, & vinum aſpidum inſanabile. c.21. quæſt. 14.n. 118

34. Nonne hæc recondita ſunt apud me, & ſignata in theſauris meis? cap.20. quæſt.17. n.159

CAPUT XXXIII.

Num. 19. QUi inundationem maris quaſi lac ſugent, & theſauros abſconditos tenebrarum. c.12.q.51.n.424

CAPUT XXXIV.

Num. 1. AScendit ergo Moyſes de campeſtribus Moab ſuper montem Nebo in verticem Phaſga. c.12. q.2.n.14

5. Mortuusque eſt ibi Moyſes ſervus Domini in terra Moab, jubente Domino: & ſepelivit eum in valle terræ Moab contra Phogor. cap. 13. q.33. n. 271. c.21. q.31. n.485

7. Non caligavit oculus ejus, nec dentes illius moti ſunt. c.20 q.6.n.160

Ex Joſue.

CAPUT VI.

Num. 3. CIrcuite urbem cuncti bellatores, ſemel per diem: ſic facietis ſex diebus: ſeptimo autem die Sacerdotes tollant ſeptem buccinas quarum uſus eſt in jubileo. c.14.q.24 n.220

11. Circuivit ergo arca Domini civitatem ſemel per diem, & reverſa in caſtra ibi manſit. c.12.q.17.n.144

CAPUT VII.

Num. 19. FIli mi da gloriam Deo Domino Iſraël, & confitere; atque indica mihi, quid feceris ne abſcondas c.16. Exp.5 n.78

21. Vidii

21. Vidit inter ſpolia pallium coccineum valde bonum, & ducentos ſiclos argenti, regulamque auream quinquaginta ſiclorum. c.16.q.20.n.161.c.18.q.17.n.158

CAPUT VIII.

Num.20. VIri autem civitatis, qui perſequebantur Joſue, reſpicientes, & videntes fumum urbis ad cœlum uſque aſcendere, non potuerunt ultra huc, illucque diffugere. c.18.q.16.n.151

CAPUT X.

Num. 12. SOl contra Gabaon ne movearis, & Luna contra vallem Aialon. c. 12. quæſt. 7.n.60

21. Reverſuſque eſt omnis exercitus ad Joſue in Maceda, ubi tunc erant caſtra, ſani, & integro numero: nullùſque contra filios Iſraël mutire auſus eſt.c.12.quæſt. 9.n.73

CAPUT XI.

Num. 1. QUæ cùm audiſſet Jabin Rex Aſor, miſit ad Jobab Regem Madon, & ad Regem Semeron: Et convenerunt omnes reges iſti ad aquas Meron, ut pugnarent contra Iſraëlem.c.16.q.4.num.31. c.17. q.30.n.247

CAPUT XIV.

Num.9. TErra, quam calcavit pes tuus, erit poſſeſſio tua, & filiorum tuorum in æternum, quia ſecutus es Dominum Deum meum. c. 12. q.5. n.46

CAPUT XXIV.

Num. 29. POſt hæc mortuus eſt Joſue filius Num ſervus Domini, centum & decem annorum, ſepelieruntque eum in finibus poſſeſſionis ſuæ.c.15.q.9.n.76.

Ex Judicibus.

CAPUT I.

Num.2, DIxitque Dominus: Judas aſcendet: Ecce tradidi terram in manu ejus. cap...

CAPUT III.

Num. 7. FEceruntque malum in conſpectu Domini, & obliti ſunt Dei ſui ſervientes Baalim, & Aſtaroth, iratuſque Dominus tradidit eos in manus Chuſan. c.13 q. 30. n. 243

19. Et reverſus de Galgalis, ubi erant idola, dixit ad Regem: Verbum ſecretum habeo ad te, ô Rex. Verbum Dei habeo ad te. c.16.q.9.n.69

20. Ingreſſus eſt Aod ad eum: ſedebat autem in æſtivo cœnaculo ſolus, dixitque: Verbum Dei habeo ad te. Qui ſtatim ſurrexit de throno. Extenditque Aod ſiniſtram manum, c.16. q.1.n.5

CAPUT IV.

Num. 4. ERat Debora Prophetiſſa uxor Lapidoth, quæ judicabat populum in illo tempore, & ſedebat ſub palma. c. 12. q.72.n.610

8. Si venis mecum vadam: ſi nolueris venire mecum, non pergam. c.14.q.35.n.311

19. Da mihi obſecro paululum aquæ, quia ſitio valde: quæ aperuit utrem lactis, & dedit ei bibere: & operuit illum. c. 12. q. 21. n.173.c.17. q.16.n.123

CAPUT VI.

Num. 14. VAde in hac fortitudine tua & liberabis Iſraël de manu Madian: ſcito quod miſerim te. c.19.q.59.n.455

39. Oro ut ſolùm vellus ſiccum ſit, & omnis terra rore madens: fecitque Dominus nocte illa, ut poſtulaverat; & fuit ſiccitas in ſolo vellere, & ros in omni terra c.13.q.25.n.203

CAPUT VII.

Num. 7. IN trecentis viris, qui lambuerunt aquas liberabo vos, & tradam in manu tua Madian. c.20.q.4.n.41.

CAPUT VIII.

Num. 23. QUibus ille ait: non dominabor veſtri, nec dominabitur in vobis Filius meus, ſed dominabitur vobis Dominus. c.17.q 26.n.228

CAPUT XI.

Num.38. CUmque abiiſſet cum ſociis, ac ſodalibus ſuis flebat virginitatem ſuam in montibus, & expletis duobus menſibus, reverſa eſt ad patrem. cap. 13. q 27.n.219

CAPUT XIII.

Num. 4. CAve ergo ne bibas vinum, ac ſiceram, nec immundum quidquam comedas; quia concipies, & paries filium, cujus non tanget caput novacula: erit enim Nazaræus ab infantia ſua. c.14 q.28.n.258

CAPUT XVI.

Num. 19. AT illa dormire eum fecit ſuper genua ſua, & in ſinu ſuo reclinare caput: vocavitque tonſorem, & raſit ſeptem crines ejus cap. 15. quæſt. 17. num.146

21. Quem cum apprehendiſſent Philiſthiim, ſtatim eruerunt oculos ejus. c.19.q.12.n.91

30. Multò plures occidit moriens quàm antea vivens occiderat.cap.21.q.26.n.326.

Ex Ruth.

CAPUT IV.

Num.13. TUlit Boos Ruth, & accepit in uxorem, & ingreſſus eſt ad eam. c. 21. q. 7. n. 62

Ex 1. Regum.

CAPUT I.

Num.17. VAde in pace, & Deus Iſraël det tibi petitionem, quam rogaſti eum. c. 14. q. 15. n. 136

CAPUT II.

Num. 5. DOnec ſterilis peperit plurimos & quæ multos habebat filios infirmata eſt. c.19.q.4.n.31

20. Reddat tibi Dominus ſemen de muliere hac, pro fœnore quod commodaſti Domino. c.14.q.15.n.136

22. Quomodo dormiebant cum mulieribus, quæ obſervabant ad oſtium tabernaculi. c.17.q.12 n.96

32. Videbis æmulum tuum in templo in univerſis proſperis. Iſraël. c.12.q.71.n.584

34. Hoc autem erit tibi ſignum, quod venturum eſt duobus filiis tuis Ophi, & Phinees: In die uno morientur ambo. cap. 12. q.59.n.494.c.18.q.13.n.106

CAPUT IV.

Num. 10. IRruerunt in eam dolores partus ſubiti. In ipſo autem momento mortis ejus, dixerunt ei, qui ſtabant circa eam c.12.q.51.n.421

CAPUT VII.

Num. 7. AScenderunt ſatrapæ Philiſtinorum ad Iſraël.Quod cum audiſſent filii Iſraël timuerunt. c. 12.q.32.n.434

CAPUT X.

Num. 10. APplicuit Samuel omnes tribus Iſraël,& cecidit ſors tribus Benjamin. c.18.q.7.n.61

21. Et applicuit tribum Benjamin, & cognationis ejus, & cecidit cognatio Metri, & pervenit uſque ad Saül filium Cis. c. 18. q.25.n.201

6. Inſiliet in te ſpiritus Domini, & prophetabis cum eis, & inſiliet in te ſpiritus Domini, & mutaberis in virum alterum. c.21.q.27.n.335

CAPUT XIII.

Num. 1. FIlius unius anni erat Saül, cùm regnare cœpiſſet: Duobus autem annis regnavit ſuper Iſraël. c.18.q.29.n.251

CAPUT XIV.

Num.1. ACcidit quadam die, ut diceret Jonathas filius Saül ad adoleſcentem armigerum ſuum: Veni, & tranſeamus ad ſtationem Philiſtinorum. cap. 12. q.59.n.491

24. Maledictus vir, qui comederit panem uſque ad veſperam, donec ulciſcar me de inimicis meis. c. 14.q.33.n.303

CAPUT XV.

Num.1. VAde, & percute Amalec, & demolire univerſa ejus: non parcas ei: ſed interfice à viro uſque ad mulierem, & parvulum, atque lactentem. c.13.q.14. 197

4. Præcepit itaque Saül populo, & recenſuit eos quaſi agnos, ducenta millia peditum, & decem millia virorum Juda. c.14. q.12.n.105

6. Dixit Saül Cinæo: Abite, recedite atque deſcendite ab Amalec ne fortè involvam te cum eo: tu enim feciſti miſericordiam cum omnibus filiis Iſraël. c. 21. q.19 n 165

9. Pepercit Saül, & populus Agag, & optimis gregibus ovium, & armentorum, & veſtibus & arietibus. c. 12. q. 65.n. 543 c.14.q.33.n 303

11. Pœnitet me, quod conſtituerim Saül Regem: quia dereliquit me, & verba mea non implevit opere. c.16. q.1.n.6

CAPUT XVI.

Num. 11. QUi reſpondit: Adhuc reliquus eſt parvulus, & paſcit oves. c. 12. q.59.n.489

12. Erat autem David rufus, & pulcher aſpectu, & decorus facie. c.13.q.18.n.143

23. Quandocumque ſpiritus Dei malus arripiebat Saül, David tollebat citharam, & percutiebat manu ſua, & refocillabatur Saül. c.12.q.37.n.285. & c.14.q.7.n.66

CAPUT XVII.

Num. 8. ELigite ex vobis virum, & deſcendat ad ſingulare certamen, ſi quiverit pugnare mecum. c.12.q.43.n.338

32. Non concidat cor cujuſquam in eo: ego ſervus tuus vadam, & pugnabo adversùs Philiſthæum. c. 12. q. 48.n. 380

39. Dixit David ad Saül: non poſſum ſic incedere, quia uſum non habeo, & depoſuit ea. c.19.q.2.n.18

45. Dixit David: Tu venis ad me cum gladio & haſta & clypeo: ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum Dei agminum Iſraël. c.15. q.11. n.97. & c. 17. q. 36. n. 264

49. Tulit unum lapidem, & funda jecit, & circumducens, percuſſit Philiſthæum in fronte: & infixus eſt lapis in fronte ejus: & cecidit in faciem ſuam ſuper terram. c.12.q 47.n.380.c.21.q.31.n.599

CAPUT XVIII.

Num.8. IRatus eſt Saül nimis, & diſplicuit in oculis ejus ſermo iſte: dixitque: dederunt David decem millia, & mihi mille dederunt. c.19.q.49.n. 387

10. Poſt diem autem alterum invaſit ſpiritus Dei malus Saül, & prophetabat in medio domus ſuæ: David autem pſallebat manu ſua ſicut per ſingulos dies. cap.12.q.56. n.473

11. Tenebat Saül lanceam in manu, & miſit eam putans quod configere poſſet David cum pariete. c.12. q.61.n.512

CAPUT XIX.

Num. 23. ABiit in Naïoth Ramatha: factus eſt etiam ſuper eum ſpiritus Domini, & ambulabat, & prophetabat: & cecinit nudus tota die illa, & nocte. c. 16. q. 21. n. 172

CAPUT XX.

Num. 33. ARripuit Saül lanceam, & intellexit Jonathas, quod definitum eſſet

eſſet à Patre, ut interficeret David. c. 12. q. 58. n. 484

CAPUT XXI.

Num. 3. NUnc ergo ſi quid habes ad manum, vel quinque panes da mihi, aut quidquid inveneris. c. 12. q. 59. n. 456

7. Erat autem ibi vir quidam de ſervis Saül, in die illa c. 13. q. 17. n. 139

9. Ecce hic gladius Goliath Philiſthæi eſt involutus pallio: Si hunc vis tollere, tolle. c. 21. q. 26. n. 229

11. Numquid non iſte eſt David Rex terræ; nonne huic cantabant per choros dicentes: percuſſit Saül mille & David decem millia; c. 19. q. 49. n. 387

CAPUT XXII.

Num. 9. VIdi filium Iſai in Nobe apud Achimelech, filium Achitob. cap. 12. q. 29. n. 229

CAPUT XXIII.

Num. 16. SUrrexit Jonathas filius Saül, & abiit ad David in ſylvis. c. 12. q. 29. n. 229

CAPUT XXIV.

Num. 5. DIxerunt ſervi David ad eum: Ecce dies, de quâ locutus eſt Dominus ad te: Ego tradam tibi inimicum tuum. c. 13. q. 29. n. 235

6. Poſt hæc percuſſit David cor ſuum eò quòd abſcidiſſet oram chlamydis Saül. c. 15. q. 9. n. 67. c. 18. q. 16. n. 156

13. Ait David, judicet Deus inter me & te, videat, & judicet cauſam meam. cap. 18. q. 29. n. 228. c. 19. q. 50. n. 401

CAPUT XXV.

Num. 22. HÆc faciat Deus inimicis David, & hæc addat, ſi reliquero de omnibus, quæ ad ipſum pertinent uſque mane mingentem ad parietem. c. 12. q. 61. n. 512.

29. Erit anima Domini mei cuſtodita quaſi in faſciculo viventium apud Dominum Deum tuum. c. 20. q. 17. n. 128

CAPUT XXVIII.

Num. 2. NOn reſpondit ei, neque per ſomnia, neque per ſacerdotes. c. 14. q. 16. n. 147

8. Ait illi: Saül divina mihi in pythone; & ſuſcita mihi, quem dixero tibi. c. 21. q. 13. num. 113

23. Dixitque Rex: Noli timere: quid vidiſti? & ait Mulier ad Saül: Deos vidi aſcendentes de terra. c. 17. q. 12. n. 90

CAPUT XXXI.

Num. 3. TOtum pondus belli verſum eſt in Saül: & conſecuti ſunt eum viri ſagittarii. c. 21. q. 7. n. 65

Ex 2. Regum.

CAPUT I.

Num. 24. Filiæ Iſraël, ſuper Saül flete, qui veſtiebat vos coccino in deliciis, qui præbebat ornamenta aurea cultui veſtro. c. 17. Exp. 3. n. 59

CAPUT III.

Num. 8. IRatus nimis propter verba Isboſeth, ait: Numquid caput canis ego ſum adverſus Judam hodie, qui fecerim miſericordiam ſuper domum Saül patris tui. c. 18. q. 4. n. 34

29. Sanguis Abner veniat ſuper caput Joab, & ſuper omnem domum patris ejus, ne deficiat de domo Joab, fluxum ſanguinis ſuſtinens & leproſus, ac tenens fuſum. c. 19. q. 3. n. 24

CAPUT V.

Num. 7. CÆpit autem David arcem Sion, hæc eſt civitas David. cap. 14. quæſt. 3. num. 21

8. Propoſuerat David in die illa præmium, qui percuſſiſſet Jebuſæum & tetigiſſet domorum fiſtulas. c. 12. q. 6. n. 54

CAPUT VI.

Num. 7. IRatus eſt indignatione Dominus contra Ozam, & percuſſit eum ſuper temeritate, qui mortuus eſt. cap. 15. q. 1. num. 3.

CAPUT VII.

Num. 1. FActum eſt autem eo tempore, quo ſolent Reges ad bella procedere: miſit David Joab, & ſervos ſuos cum eo, & univerſum Iſraëlem, & vaſtaverunt filios Ammon. c. 17. q. 11. n. 85

CAPUT XII.

Num. 14. VEruntamen, quoniam blaſphemare feciſti inimicos Domini, propter verbum hoc: filius, qui natus eſt tibi, morte morietur. cap. 16. q. 9. num. 68. c. 17. q. 5. n. 50. & q. 11. n. 85

24. Miſit in manu Nathan Prophetæ, & vocavit nomen ejus, Amabilis Domino, eò quod diligeret eum Dominus. c. 21. q. 25. num. 263

CAPUT XIII.

Num. 6. VEniat, obſecro, Thamar ſoror mea, & faciat in oculis meis ſorbitiunculas, & cibum capiam de manu ejus. c. 17. q. 15. n. 115

15. Exoſam habuit Amnon odio magno nimis, ita ut majus eſſet odium, quo oderat eam, amore, quo antea dilexerat. c. 17. q. 35. n. 281

28. Obſervate cum temulentus fuerit Amnon vino, & dixero vobis, percutite eum, & inteficite. Fecerunt ergo pueri Abſalon, adverſus Amnon, ſicut præceperat eis. c. 12. q.... n. 151. & cap. 18. q. 11. n. 93

CAPUT XIV.

Num. 24. QUando tondebat capillum: ſemel autem in anno tondebatur, quia gravabat eum cæſaries; ponderabat capillos capitis ſui ducentis ſiclis pondere publico. c. 15. q. 8. n. 64.

30. Scitis agrum Joab, juxta agrum meum, habentem meſſem hordei: ite igitur, & ſuccendite illum igne. c.17.q.15.n.287

31. Quare veni de Geſſur? Meliùs mihi erat ibi eſſe: Obſecro ergo, ut videam faciem regis, quod ſi memor eſt iniquitatis meæ, interficiat me. c. 14.q.37.n. 344

CAPUT XV.

Num. 16. EGreſſus eſt ergo Rex, & univerſa domus ejus pedibus ſuis: & dereliquit Rex decem mulieres ad cuſtodiendum domum. c.19.q.3.n.22

CAPUT XVIII.

Num.19. ET cùm fuiſſet ingreſſus mulus ſubter denſam quercum & magnam, adhæſit caput ejus quercui: & illo ſuſpenſo inter cœlum & terram, mulus, cui inſedebat, pertranſivit.c.16.q.7.n.55. c.20.q.3.n.26. & c.18.q.17.n.140

14. Tulit Joab tres lanceas in manu ſua, & infixit eas in corde Abſalon: cumque adhuc palpitaret hærens in quercu, cucurrerunt decem viri armigeri Joab, & percutientes interfecerunt eum. c.13. q.3.n.32

18. Porrò Abſalon erexerat ſibi titulum, cùm adhuc viveret: vocavitque nomine ſuo, & appellatur Manus Abſalon. cap. 17.q.32. n.263

CAPUT XXI.

Num. 10. TOllens autem Reſpha filia Aia, cilicium. & ſubſtravit ſibi ſupra petram, ab initio meſſis, donec ſtillaret aqua ſuper eos. c.21.q.38.n.628

CAPUT XXIII.

Num. 8. DAvid ſedens in Cathedra ſapientiſſimus priceeps inter tres, ipſe eſt quaſi tenerrimus ligni vermiculus. c.15. q.11.n.97.c.21.q.35.n.593

Ex 3. Regum.

CAPUT III.

Num. 12. ECce dedi tibi cor ſapiens, & intelligens, in tantum, ut nullus ante te ſimilis fuerit, nec poſt te ſurrecturus ſit.c.19.q.10.n.143

14. Si ambulaveris in viis meis, ſicut ambulavit Pater tuus longos faciam dies tuos. c.15.q.8 n.63

CAPUT IV.

Num. 5. ZAbub filius Nathan Sacerdos amicus Regis. c.19. q.18.n.206

CAPUT VII.

Num 23. FEcit quoque mare fuſile decem cubitorum à labio uſque ad labium. Et ſtabat ſuper duodecim boves. c.15. q.4.n.25. & 27

CAPUT VIII.

Num. 57. SIt Dominus Deus noſter nobiſcum, ſicut fuit cum patribus noſtris. non derelinquens nos. c.22. q.4.n.40

CAPUT X.

Num. 18. FEcit Salomon thronum de ebore grandem: & veſtivit eum auro fulvo nimis. c. 12.q.13. n.104. c.14.q.5. n. 41. c.15. q. 16. n. 131

27. Fecitque ut tanta eſſet abundantia argenti in Jeruſalem, quanta & lapidum.c.17.q.16. n.125

CAPUT XI.

Num. 4. DEpravatum eſt cor ejus per mulieres, ut ſequeretur Deos allenos: & non erat cor ejus perfectum. c.17.q.16. n.125

11. Quia non cuſtodiſti pactum meum, & præcepta mea, quæ mandavi tibi, diſrumpens ſcindam regnum tuum, & dabo illud ſervo tuo. c.13.q.24.n.198

CAPUT XVII.

Num. 1. VIvit Dominus in cujus conſpectu ſto; ſi erit annis his ros, & pluvia, niſi juxta oris mei verba. cap.14. q.10.n.90

12. Vivit Dominus Deus, quia non habeo panem, niſi quantum pugillus capere poteſt farinæ in hydria, & paululum olei in lecytho: en colligo duo ligna, ut ingrediar, & faciam illud mihi, & filio meo. c.14. q.33.n.304. c.21. q.33.n.547

14. Hæc dicit Dominus: Hydria farinæ non deficiet, nec lecythus olei minuetur, uſque in diem, in qua Dominus daturus eſt pluviam ſuper faciem terræ. cap. 12. q. 75. num. 629

16. Ex illa die hydria farinæ non defecit, & lecythus olei non imminutus juxta verbum Domini, quod locutus fuerat in manu Eliæ.c.18.q.2.n.19.

CAPUT XIX.

Num. 2. HÆc mihi faciant dii, & hæc addant, niſi hac hora cras poſuero animam tuam, ſicut animam unius ex illis. Timuit Elias, & ſurgens abiit, quocumque eum ferebat voluntas. c. 19. q.3. num. 23

CAPUT XXI.

Num. 4. PRojiciens ſe in lectulum ſuum, avertit faciem ſuam ad parietem; & non comedit panem. c. 20. q. 10. num. 102

2. Da mihi vineam tuam, daboque tibi pro ea vineam meliorem. cap. 12. quæſt. 54. num.463

20. Inveni, eo quod venundatus ſis ut faceres malum in conſpectu Domini. c. 17. q. 36. n. 300.c.18.q.20.n.61.q 33.n.268

27. Itaque cum audiviſſet Achab ſermones iſtos, ſcidit veſtimenta ſua, & operuit cilicio carnem ſuam: & jejunavit, & dormivit in ſacco c.17.q 6.n.57

CAPUT XXII.

Num. 29 AScendit itaque Rex Iſraël, & Joſaphat Rex Juda in Ramoth Galaad. c.17.q.6 ibid.

34. Vir autem quidam tetendit arcum, in incertum

incertum ſagittam dirigens, percuſſit regem Iſraël inter pulmonem, & ſtomachum.c.13.q.19.n.148

Ex 4. Regum.

CAPUT I.

Num.10. SI homo Dei ſum deſcendat ignis de cœlo, & devoret te, & quinquaginta tuos. c.13.q.27.n.218

CAPUT II.

Num.8. DIviſæ ſunt aquæ in utramque partem: & tranſierunt ambo per ſiccum...

9. Obſecro ut fiat in me duplex ſpiritus tuus. c.22.q.4.n.40

10. Si videris me quando tollar à te, erit tibi quod petiſti: ſi autem non videris, non erit.c.19.q.43.n.344

11. Ecce currus igneus, & equi ignei diviſerunt utrumque, & aſcendit Elias per turbinem in cœlum.c.17.q.4.n.39

13. Et levavit pallium Eliæ, quod ceciderat ei: reverſuſque ſtetit ſuper ripam. c. 12. q.27.n.216

CAPUT III.

Num. 27. ARripiens filium ſuum primogenitum, qui regnaturus erat pro eo, obtulit holocauſtum ſuper murum; & facta eſt indignatio magna in Iſraël. c.20.q.19.n.180

CAPUT IV.

Num.3. VAde, pete mutuo ab omnibus vicinis tuis vaſa vacua non pauca, & ingredere, & claude oſtium tuum. cap. 12. q.75.n.629

24. Quæ dixit illi: Numquid petivi filium à Domino meo? Numquid non dixi, ne illudas me.c.12.q.34.n.262

29. Accinge lumbos tuos, & tolle baculum meum in manu tua, & vade: ſi occurrerit tibi homo non ſalutes eum, & ſi ſalutaverit te quiſpiam, non reſpondeas ei. c.14.q.9.n.79

CAPUT V.

Num. 10. VAde, & lavare ſepties in Jordane, & recipiet ſanitatem caro tua, & mundaberis. cap.18.q.13.n.169

14. Deſcendit, & lavit in Jordane ſepties juxta ſermonem viri Dei, & reſtitua eſt caro ejus, ſicut caro pueri parvuli.c.13.q.27.n...

CAPUT VI.

Num. 17. APeruit Dominus oculos pueri & vidit, & ecce mons plenus equorum & curruum igneorum. cap. 12. q.77. n.646

20. Aperuitque Dominus oculos eorum & viderunt ſe eſſe in medio Samariæ. cap, 12. q.57.n.476

28. Da mihi filium tuum ut comedamus eum hodie, & filium meum comedemus cras. Coximus ergo filium meum, & comedimus.c.16.q.4.n.33

32. Numquid ſcitis, quod miſerit filius homicidæ hic, ut præcidatur caput meum. c.18. q.21.n.173.

CAPUT IX.

Num. 33. ET præcipitaverunt eam, & aſperſus eſt ſanguine paries, & equorum ungulæ conculcaverunt eam. cap. 17. q.35.n.289

CAPUT X.

Num. 7. TUlerunt filios Regis Achab, & occiderunt ſeptuaginta viros, & poſuerunt capita eorum in cophinis. c. 14 q.23.n.213

CAPUT XIII.

Num. 1. ELiſæus ægrotabat infirmitate qua & mortuus eſt: deſcenditque ad eum Joas rex Iſraël, & flebat coram eo dicebatque, Pater mi.c. 18.q.2.n.20

CAPUT XX.

Num. 3. OBſecro Domine, memento quæſo quomodo ambulaverim coram te corde perfecto. c.21.q.33.n.538

10. Facile eſt umbram creſcere decem lineis neque hoc volo, ut fiat, ſed ut revertatur retrorſum decem gradibus. c.12.q. 8.n.69

CAPUT XXII.

Num. 11. ET cùm audiſſet Rex verba libri legis Domini, ſcidit veſtimenta ſua.c.22.q.7.n.83

CAPUT XXV.

Num. 9. SUccendit domum Domini, & domum Regis, & domos Jeruſalem, c.21.q.36.n 610

Ex 2. ad Paralipomenon.

CAPUT VI.

Num. 1. DOminus dixit ut habitaret in caligine. c....q.21.n.73

CAPUT IX.

Num. 18. BRachiola duo altrinſecus, & duos leones ſtantes juxta brachiola, c.12.q.4.n.33

CAPUT X.

Num. 16. DE cunctis tribubus Iſraël, quicumque dederunt cor ſuum, ut quærerent Deum Iſraël. c.21.q.33. n.541

CAPUT XII.

Num. 9. ET docebant populum Juda, habentem ſignum legis Domini. cap. 14. q.17.n.160

CAPUT XXV.

Num. 6. REx non egrediatur tecum exercitus Iſraël: non eſt enim Dominus cum Iſraël, & cunctis filiis Ephraim. c.21.q.1.n.19

18. Interfecerunt eum ibi. Reportanteſque ſuper equos, ſepelierunt eum. cap. 16. q.7. num.56

CAPUT

CAPUT XXVI.

Num. 18. ET ait : non eſt tui officij , ut adoleas incenſum Domino. cap. 18. q.1.n.12. & q 15.n 202

19. Iratus Ozias tenens in manu thuribulum , ut adoleret incenſum minabatur ſacerdotibus , ſtatimque orta eſt lepra in fronte ejus. c.13.q.30.n.244.c.20.q 13.n.121. & c.13.q 30.n.244.

Ex Tobia.

CAPUT XI.

Num. 9. TUnc præcucurrit canis , qui ſimul fuerat in via : & quaſi nuntius adveniens blandimento ſuæ caudæ gaudebat ..

13. Tunc ſumens Tobias de felle piſcis linivit oculos patris ſui , & ſuſtinuit quaſi dimidiam ferè horam : & cœpit albugo ex oculis ejus , quaſi membrana ovi egredi. c. 18. q.16.n.137

CAPUT XII.

Num. 15. EGo ſum Raphaël Angelus , unus ex ſeptem , qui aſtamus ante Dominum c.14 q.34 n.313

19. Ego cibo inviſibili , & potu , qui ab hominibus videri non poteſt, utor. cap. 19.q 25. n.166. & c.21.q.31.n.480

CAPUT XIII.

Num. 21. POrtæ Jeruſalem ex ſaphiro , & ſmaragdo ædificabuntur , & ex omni lapide pretioſo omnis circuitus murorum. c.2.Exp.11.n.229

22. Et per vicos ejus Alleluia cantabitur. c. 19. q.2.n.12

CAPUT XIV.

Num.6. PRope erit interitus Ninive : nunc ergo filii audite me , & nolite manere hîc : ſed quacumque die ſepelieritis matrem veſtram circa me in uno ſepulchro ; ex eo dirigite greſſus veſtros c. 19. q.2.n.12

Ex Judith.

CAPUT VII.

Num.8. FIlii Iſraël non in lancea nec in ſagitta confidunt , ſed montes defendunt illos , & muniunt colles. cap. 17. q.23.n.196

CAPUT VIII.

Num.8.. ERat hæc omnibus famoſiſſima , quoniam timebat Dominum valde : nec erat qui loqueretur de ea verbum malum. c.14.q 7 n 60

9. Miſit ad Preſbyteros Chabri ; & Charmi ; & venerunt ad illam , & dixit illis. c.14.q 24. num 259

CAPUT IX.

Num. 1. INgreſſa eſt oratorium ſuum , & induit ſe cilicio : poſuit cinerem ſuper caput ſuum : & proſternens ſe Domino clamabat. c.12. q 6.n 50

CAPUT X.

Num.17. CUm intraſſet ante faciem ejus ſtatim captus eſt in oculis ſuis Holophernes. c.17. q.18.n.148

CAPUT XII.

Num. 19. ET accepit , & manducavit , & bibit coram eo , quæ poſuerat illi ancilla ejus. c.13.q.19.n.148

CAPUT XIII.

Num. 10. PErcuſſit bis in cervicem ejus , & abſcidit caput ejus. cap. 13. q. 19. num.148

CApUT XXVI.

Num. 9. STatim orta eſt lepra in fronte ejus c.13.q 30.n.244

Ex Eſther.

CAPUT I.

Num. 19. NEquaquam ultra Vaſthi ingrediatur ad regem , ſed regnum illius altera , quæ melior eſt accipiat. c.19.q.17. num.120

CAPUT II.

Num. 15. QUæ non quæſivit muliebrem cultum , ſed quæcunque voluit Egeus Eunuchus , cuſtos virginum , hæc ei ad ornatum dedit. cap. 19. q. 19. num.137

19. Cùmque ſecundò quærerentur virgines , & congregarentur , Mardochæus manebat ad januam regis. c.14.q.4.n.129

CAPUT III.

Num. 1. POſt hoc Rex Aſſuerus exaltavit Aman filium Amadathi. cap. 17 q.14. num. 107

CAPUT V.

Num. 3. DIxitque ad eam Rex , quid vis Eſter Regina ? quæ eſt petitio tua ? etiam ſi dimidiam partem regni mei petieris dabitur tibi. c 12.q.74 n.623

4. Si regi placet obſecro , ut veniat ad me hodie , & Aman tecum ad convivium. c.19. q.25.n.176

CAPUT IX.

Num. 15. INterfecti ſunt in Suſan trecenti viri : nec eorum ab illis direpta ſubſtantia eſt. c.18. q 5.n.46

CAPUT X.

Num. 10. PArvus fons , qui crevit in fluvium & in lucem , ſolemque converſus eſt. c.22.q.11.n.91.c.22.q.1.n.7

CAPUT XV.

Num. 8. IPſa autem roſeo colore vultum perfuſa , & gratis , ac nitentibus oculis triſtem celabat animam. c. 17. q.32.n. 261

16. Vidi te Domine , quaſi Angelum Dei , conturbatum eſt cor meum , præ timore gloriæ

gloriæ tuæ. cap. 14.q.30. num. 272

Ex Iob.

CAPUT I.

Num. 1. VIr erat in terra Hus nomine Job: & erat vir ille ſimplex, ac rectus, & timens Deum. c.21. q.29.n 400

Num. 5. Et ſanctificabat illos Job, & conſurgens diluculo offerebat holocauſta pro ſingulis. c.12. q.33.n. 252

6. Quadam die cum veniſſent Filii Dei & ſtarent coram Domino, affuit inter eos ſatan. c.12. q 34.n.259

7. Unde venis? qui reſpondens ait: Circuivi terram, & perambulavi eam, cap. 20. q.10. n.101

8. Numquid conſideraſti ſervum meum Job, quòd non ſit ei ſimilis in terra, homo ſimplex, & rectus, & recedens à malo? c. 21. q.25.n.275

11. Extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ poſſidet: niſi in faciem benedixerit tibi. cap.19. q 61.n.476 c.21.q.21. n.199

12. Egreſſuſque eſt ſathan à facie Domini. c. 13. q.29.n.234

13. Cùm quadam die filii, & filiæ ejus comederent, & biberent vinum in domo fratris ſui primogeniti, nuntius venit ad Job, qui diceret: boves arabant. cap. 18.q. 14. n. 114. & q. 18. n. 146

17. Chaldæi fecerunt tres turmas, & irruerunt in camelos, & tulerunt eos. cap. 17. q.30. n.250

19. Ventus vehemens irruit à regione deſerti: & concuſſit quatuor angulos domus, quæ corruens oppreſſit liberos tuos. c.12. q.7.n. 62. & 55.n. 268

29. Tunc ſurrexit Job, & ſcidit veſtimenta ſua: & tonſo capite corruens in terram, adoravit, & dixit. c.12.q. 81.n. 686

CAPUT II.

Num. 2. UT diceret Dominus ad Satan: unde venis? qui reſpondens ait, Circuivi terram, & perambulavi eam. c.12. q 83.n.703

7. Percuſſit Job ulcere peſſimo, à planta pedis uſque ad verticem ejus, qui teſta ſaniem radebat, ſedens in ſterquilinio. c.12. q.70. n.583. & c.14.q.21. num.231.c.21 qu.33. n.543

CAPUT III.

Num. 4. DIes ille vertatur in tenebras, non requiratur eum Deus deſuper, & non illuſtretur lumine: obſcurent eum tenebræ, & umbra mortis: occupet eum caligo. c.17. q.6.n.56

CAPUT IV.

Num. 6. UBi eſt timor tuus? Quis unquam innocens periit? aut quando recti deleti ſunt? c.22. q.11.n.118

CAPUT VII.

Num. 2. SIcut ſervus deſiderat umbram & ſicut mercenarius præſtolatur finem operis ſui. c.14.q.27.n.248

20. Quare poſuiſti me contrarium tibi, & factus ſum mihimetipſi gravis. cap. 17. q.17. n.138

CAPUT XI.

Num. 20. OCuli impiorum deficient, & effugium peribit ab eis. cap. 20. q.7.n.70

CAPUT XVIII.

Num.12. IN antiquis eſt ſapientia, & in multo tempore prudentia: apud ipſum eſt ſapientia, & fortitudo cap. 12.q.46.n.372. c. 15.q.17.n. 144

CAPUT XIV.

Num. 13. QUis mihi hoc tribuat, ut in inferno protegas me & abſcondas, me, donec pertranſeat furor tuus. c.18.q.6. n.57

CAPUT XV.

Num. 27. OPeruit faciem ejus craſſitudo, & de lateribus ejus arvina dependet. c.17.q.16.n. 126

CAPUT XVI.

Num. 16. SAccum conſui ſuper cutem meam, & operui cinere carnem meam, c.17. q.26.n.222

CAPUT XVIII.

Num.7. ARctabuntur greſſus virtutis ejus, & præcipitabit eum conſilium ſuum: Immiſit enim in rete pedes ſuos, in maculis ejus ambulat. cap. 16. quæſt. 25. num.202

CAPUT XIX.

Num. 23. QUis mihi tribuat, ut ſcribantur ſermones mei? quis mihi det ut exarentur in libro ſtylo ferreo, vel celte ſculpantur in ſilice. c.22. q. 11.n. 96

25. Scio quod in noviſſimo die de terre ſurrecturus ſum, & in carne mea videbo Deum meum. c. 20. q. ..n.15

CAPUT XXV.

Num. 3. NUmquid eſt numerus militum ejus? & ſuper quem non ſurget lumen ejus. c.12. q. 34. n. 259

CAPUT XXVII.

Num. 6. NEque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea. c. 12. q.68.n.563

CAPUT XXIX.

Num. 7. QUando procedebam ad portam civitatis, & in platea parabant cathedram. c.19.q.36.n. 285

14. Juſtitia indutus ſum, & veſtivi me tanquam veſtimento, & diademate, judicio meo. c.12.q.4.n.33

CAPUT XXX

Num. 22. ELevaſti me, & quaſi ſuper ventum ponens, eliſiſti me. cap. 18. q. 21. num. 244

CAPUT

CAPUT XXXIV.

Num. 11. OPus enim hominis reddet ei, & juxta vias ſingulorum reſtituet eis c.15. q.12. n.98

28. Qui dicit regi apoſtata, qui vocat duces impios. c.17. q.24.n.201

30. Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi. c.12. q.83. n. 702

CAPUT XXXVI.

Num. 16. SAlvabit de ore anguſto latiſſimè, & non habente fundamentum ſubter ſe.c.14.q.36.n.329

CAPUT XXXVIII.

Num.35. NUmquid mittes fulgura, & ibunt, & revertentia dicent tibi, adſumus. c.16. q.2.n. 13.c.21. q.26.n.308

CAPUT XXXIX.

Num. 1. NUmquid parturientes cervas obſervaſti? dinumerabis menſes conceptus earum: Incurvantur ad fœtum, & pariunt, & rugitus emittunt. c.12. q.29.n.226

CAPUT XL.

Num. 10. ECce Behemoth, quem feci tecum fœnum, quaſi bos comedet. c.14. q.25 n.232

16. Sub umbra dormit in ſecreto calami & in locis humentibus. c.12.q.83.n.702

CAPUT XLI.

Num. 16. CUm ſublatus fuerit: timebunt Angeli, & territi purgabuntur. c.15.q.3.n.20

17. Cùm apprehenderit eum gladius ſubſidere non poterit, neque haſta, neque thorax.

24. Non eſt ſuper terram poteſtas, quæ comparetur ei, qui factus eſt ut nullum timeret.c.12.q 34.n.252

CAPUT XLII.

Num.7. IRatus eſt furor meus in te, & in duos amicos tuos, quoniam non eſtis locuti coram me rectum, ſicut ſervus meus Job. c.20. q.8.n.77.cap. 21.q.34. num.567

10. Dominus quoque converſus ad pœnitentiam Job cum oraret pro amicis ſuis. Et addidit Dominus omnia, quæcumque fuerunt Job duplicia. c.22.q.11.n.118.

Ex Pſalmis.

PSALM. I.

Num. 1. BEatus vir, qui non abiit in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſterit, & in cathedra peſtilentiæ non ſedit. c.12.q.59.n.493. & c.16.q.3.n.23

4. Erit tanquam lignum, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo. c. 22. quæſt. 2. num. 20

6. Novit Dominus viam juſtorum, & iter impiorum peribit. c.16.q.14.n.99

PSALM. II.

Num. 1. AStiterunt Reges terræ, & principes convenerunt in unum. c. 18. q.15.n. 124

68. Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo: poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam. c.19.q. 50.n.398

7. Dominus dixit ad me: filius meus es tu: ego hodie genui te c.12. q.12.n.95

8. Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. c. 1. q.31. num.483

9. Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringes eos. c.12 q.47.n 37.

10. Et nunc Reges, intelligite: Erudimini qui judicatis terram: ſervite Domino cum timore. c.19 q.55.n.438

PSALM. IV.

Num. 6. SIgnatum eſt ſuper nos lumen vultus tui, Domine, dediſti lætitiam in corde meo. c.21.q.27 n.344

8. A fructu frumenti, vini & olei, multiplicati ſunt. c.19.q.46.n.362

PSALM. V.

Num. 11. SEpulchrum patens eſt guttur eorum, linguis ſuis doloſè agebant: Judica illos Deus. cap.13.q.2.n.17. & c.18.n.544

PSALM. VI.

Num. 7. LAvabo per ſingulas noctes lectum, Lachrymis meis ſtratum meum rigabo. c.21.q.10.n.90

PSALM. VIII.

Num.3. EX ore infantium, & lactentium perfeciſti laudem propter inimicos tuos.c. 12. q.25.n.205

PSALM. IX.

Num. 7. INimici defecerunt framæ in finem, & civitates eorum deſtruxiſti. c. 20. quæſt.13. num.119

15. Contere brachium peccatoris & maligni, quæretur peccatum illius & non invenietur.c.16.q.14 n.99

PSALM. X.

Num. 3. QVoniam ecce peccatores intenderunt arcum, paraverunt ſagitas ſuas in pharetra, ut ſagittent in obſcuro rectos corde. c.12.q 16.n.140

7. Pluet ſuper peccatores laqueos ignis & ſulphur, & Spiritus procellarum pars calicis eorum. c.16. q.5.n.43.c.18.q.n.86

PSALM. XIV.

Num. 1. DOmine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in monte ſancto tuo? c 21.q. 27 n.344

4. Ad nihilum deductus eſt in conſpectu ejus malignus: timentes autem Dominum glorificant. c 20.q.3.n.24

PSALM. XVI.

Num. 11. PRojicientes me, nunc circumdederunt me: oculos ſuos ſtatuerunt declinare

declinare in terram. cap. 12. quæſt. 40. num. 309

15. Satiabor cùm apparuerit gloria tua. cap. 10. q.6.num. 56.

PSALM. XVII.

Num. 14. ET intonuit de cœlo Dominus, & Altiſſimus dedit vocem ſuam. c.41. quæſt. 7.n.57

PSALM. XVIII.

Num. 6. IN ſole poſuit tabernaculum ſuum : & ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo. cap. 16. quæſt. 15.n. 07. & c.19. quæſt. 10. num. 82.83.84. & q.55. num. 437

7. Exultavit ut gigas ad currendam viam, à ſummo cælo egreſſio ejus. c.14. quæſt. 18. num. 162

PSALM. XX.

Num. 4. PRævenisti eum in benedictionibus dulcedinis : poſuiſti in capite e'us coronam de lapide pretioſo. cap. 12. q.16. num.137. & q.24. num. 199

PSALM. XXI.

Num. 37. CIrcumdederunt me canes multi : Concilium malignantium obſedit me.c.22. quæſt.9. num. 93

21. Erue à framea Deus animam meam ; & de manu canis unicam meam. cap. 12. q.19.n. 164. & c.25. q.31.n. 484. & c.22. q.9.num.98

26. Apud te laus mea, in Eccleſia magna, vota mea reddam in conſpectu timentium eum.c.19.q.29.n.212

PSALM. XXII.

Num. 1. VIrga tua, & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt. cap. 12. q.47. num. 376

5. Impinguaſti in oleo caput meum : & calix meus inebrians, quàm præclarus eſt. c. 21. q.17.n.552

PSALM. XXIII.

Num. 8. DOmini eſt terra, & plenitudo ejus : orbis terrarum, & univerſi, qui habitant in eo. cap. 15. q.9.n.72

PSALM. XXIV.

Num.8. DUlcis, & rectus Dominus : propter hoc legem dabit delinquentibus in via. c. 19. q. 47. n. 371

PSALM. XXVI.

Num.4. UNam petii à Domino : hanc requiram ut inhabitem in domo Domini, omnibus diebus vitæ meæ, ut videam voluptatem Domini. c. 21.quæſt.26. num. 196.

9. Ne avertas faciem tuam à me : ne declines in ira à ſervo tuo. cap. 19. quæſt. 36. num. 282

PSALM. XXVIII.

Num. 1. AFferte Domino Filii Dei : afferte filios arietum. c.21.q.37.n.622.

9. Vox Domini præparantis cervos, & revelabit condenſa. c. 12. q. 19.n.226.

PSALM. XXX.

Num.3. ESto mihi in Deum protectorem ; & in domum refugii, ut ſalvum me facias. c. 12. q. 50.n.410

PSALM. XXXI.

Num.9. NOlite fieri ſicut equus, & mulus, quibus non eſt intellectus. c. 14. quæſt. 38. num. 348

2. Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum, nec eſt in ſpiritu ejus dolus. c. 21. q. 29. num 409

PSALM. XXXIII.

Num.1. EXultate juſti in Domino : rectos decet collaudatio. cap. 19. quæſt. 7 num. 61

PSALM. XXXII.

Num.1. BEnedicam Dominum in omni tempore : ſemper laus ejus in ore meo, c....q.6. 42

12. Venite filii, audite me, timorem Domini docebo vos c.19.q.8.n 65

PSALM. XXXIV.

Num. 16. DIſſipati ſunt, nec compuncti tentaverunt me.c.16. quæſt.28. num.232

PSALM. XXXV.

Num. 7. JUſtitia tua ſicut montes Dei, judicia tua abyſſus multa. c.15. q.13.n. 107

9. Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ : & torrente voluptatis tuæ potabis eos. c. 12. q.1.n.10

12. Non veniat mihi pes ſuperbiæ : & manus peccatoris non moveat me : ibi ceciderunt omnes. c.17 q.35. num. 290

PSALM. XXXVI.

Num. 24. CUm ceciderit, non collidetur, quia Dominus ſupponit manum ſuam c.12.q. 50.n.411

32. Conſiderat peccator juſtum, quærit mortificare eum c.12.q.82.n.698

35. Vidi impium ſuperexaltatum, & elevatum ſicut cedros Libani : & tranſivi, & ecce non erat : quæſivi, & non eſt inventus locus ejus. cap. 12. quæſt. 60 num. 498. & c.17. q.21. n.178. & cap.20. quæſt.179

PSALM. XXXVII.

Num. 5. QUoniam iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum : & ſicut onus grave gravatæ ſunt ſuper me. c.15. quæſt.4. num.27

11. Amici mei, & proximi mei, adverſum me appropinquaverunt ; & ſteterunt, & qui juxta me erant de longe ſteterunt. cap. 12. q.42.n.328

PSALM. XXXIX.

Num.6. SAcrificium, & oblationem noluiſti ; aures autem perfeciſti mihi. c. 12 q.12. num.98.99

PSALM. XL.

Num.4. UNiverſum ſtratum ejus verſaſti in infirmitate ejus. c.12. q. 24. n. 102

11. Tu autem, Domine, miſerere mei: & reſuſcita me, & retribuam eis. cap. 21. q. 35. n. 584.

PSALM. XLI.

Num. 3. SItivit anima mea ad Deum fontem vivum, quando veniam, & apparebo ante faciem Dei. cap. 21. quæſt. 12. num. 99

5. Quoniam tranſibo in locum tabernaculi admirabilis uſque ad domum Dei. cap. 21. quæſt. 8. num. 73

PSALM. XLII.

Num. 4. INtroibo ad altare Dei, ad Deum qui lætificat juventutem meam. quæſt. 17. num. 123

PSALM. XLIII.

Num. 20. QUoniam humiliaſti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos umbra mortis. c. 18. q. 32. n. 255

PSALM. XLIV.

Num. 1. ERuctavit cor meum verbum bonum: Dico ego opera mea regi, lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis. cap. 21. quæſt. 11. num. 97. & quæſt. 33. num. 538

3. Speciosus forma præ filiis hominum: diffuſa eſt gratia in labiis tuis: accingere gladio tuo. c. 21. q. 7. n. 64

4. Accingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſſime; ſpecie tua & pulchritudine tua, intende proſpere. c. 14 q. 15. n. 133. & c. 19. q. 49. n. 386

7. Virga directionis virga regni tui. cap. 12. quæſt. 47. num. 276

8. Dilexiſti juſtitiam, & odiſti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis. c. 21. q. 17. num. 349

10. Aſtitit regina à dextris tuis in veſtitu deaurato: circumdata varietate. c. 12. q. 22. n. 182. & 14. q. 3. 22. & q. 12. n. 106. & c. 21. q. 6. n. 5. 54

11. Audi filia, & vide & inclina aurem tuam, & obliviſcere populum tuum, & domum patris tui. c. 12. q. 77. n. 64. & c. 21. q. 26. num. 293

13. Vultum tuum deprecabuntur omnes divites plebis. c. 21. q. 6. n. 54

14. Omnis gloria ejus ab intus. c. 17. quæſt. 14. num. 109

PSALM. XLV.

Num. 5. FLuminis impetus lætificat civitatem Dei: ſanctificavit tabernaculum ſuum Altiſſimus. c. 12. q. 10. n. 82. & c. 22. quæſt. 1. num. 6

PSALM. XLVI.

Num. 3. QUoniam Dominus excelſus, terribilis, Rex magnus ſuper omnem terram. cap. 12. quæſt. 74. num. 622

PSALM. XLVII.

Num. 13. FUndatur exultatione univerſæ terræ mons Sion, latera Aquilonis, civitas regis magni. cap. 12. q. 10. n. 82. c. 19. quæſt. 27. num. 19.

11. Secundum nomen tuum Deus, ſic & laus tua in fines terræ: juſtitia plena eſt dextera tua. c. 21. q. 29. n. 407

PSALM. XLVIII.

Num. 6. CUr timebo in die mala; iniquitas calcanei mei circundabit me. c. 12. q. 44. n. 345

12. Homo comparatus eſt jumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. cap. 13. quæſt. 1. num. 10

PSALM. XLIX.

Num. 14. IMmola Deo ſacrificium laudis: & redde altiſſimo vota tua. cap. 19. quæſt. 9. num. 71. & quæſt. 29. n. 212

PSALM. L.

Num. 5. QUoniam iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper cap. 18. quæſt. 2. num. 17

14. Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me. cap. 14. q. 5. num. 40

PSALM. LIV.

Num. 7. QUis dabit mihi pennas, ſicut columba: volabo, & requieſcam. c. 12. q. 74. n. 6206. 21. & c. 14. q. 5. n. 228

16. Veniat mors ſuper illos, & deſcendant in infernum viventes. c. 14. q. 36. n. 335

PSALM. LVII.

Num. 11. LÆtabitur juſtus cum viderit vindictam: manus ſuas lavabit in ſanguine peccatorum. cap. 13. q. 19. n. 149. & c. 15. q. 9. n. 69. & c. 18. q. 28. n. 221

PSALM. LVIII.

Num. 7. COnvertentur ad veſperam, & famem patientur ut canes. c. 20. quæſt. 10. num. 101

PSALM. LXI.

Num. 2. NOnne Deo ſubjecta erit anima mea? ab ipſo enim ſalutare meum. c. 21. q. 34. n. 559

4. Quouſque irruitis in hominem; interficitis univerſi vos, tanquam parieti inclinato, & marceriæ depulſæ? c. 12. q. 35. n. 269

5. Veruntamen pretium meum cogitaverunt repellere: cucurri in ſiti. c. 19. quæſt. 30. num. 216

10. Verumtamen filii hominum mendaces in ſtateris, ut decipiant ipſi de vanitate. c. 19. q. 32. n. 240

11. Divitiæ ſi affluant, nolite cor apponere. c. 12. quæſt. 79. num. 667

PSALM. LXIII.

Num. 8. ACcedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus. c. 21. quæſt. 26. num. 301.

PSALM. LXIV.

Num. 10. PAraſti cibum illorum, quoniam ita eſt præparatio ejus. cap. 19. q.48.n.372

12. Benedices coronæ anni benignitatis tuæ: & campi tui replebuntur ubertate. c. 19. q.37. n.293. & q.41. n.324

14. Induti ſunt arietes ovium, & valles abundabunt frumento. c.12. q.4.n.36. & c.19.q. 29.n.211

PSALM. LXVI.

Num.12. TRranſivimus per ignem, & aquam: & eduxiſti nos in refrigerium. c.15.q.7.n.59

PSALM. LXVII.

Num. 10. PLuviam voluntariam ſegregabis Deus hæreditati tuæ c.19.q.41. 326. & q.31.n.404

14. Si dormiatis inter medios cleros pennæ columbæ deargentatæ, & poſteriora dorſi ejus in pallore auri. c.17.q.29.n.241

16. Mons Dei mons pinguis, mons coagulatus mons pinguis. c.19. q.15.n.107

19. Aſcendiſti in altum, cepiſti captivitatem: accepiſti dona in hominibus.c.12.q.48.n.392

26. Prævenerunt principes conjuncti pſallentibus in medio juvencularum tympaniſtriarum. c.19.q.7.n.53. & q.15.n.108

30. A templo tuo in Jeruſalem, tibi offerent reges munera. c.18. q.29.n.232

35. Regna terræ cantate Deo: pſallite Domino: pſallite Deo: qui aſcendit ſupra cælum cæli ad orientem. c.21. q.17.n.146

PSALM. LXVIII.

Num 16. NEquando urgeat ſupra me puteus os ſuum. cap.14. q.37.n.340. c.18 q.31.n.241

26. Fiat habitatio eorum deſerta, & Epiſcopatum ejus accipiat alter c.18.q. 17. n. 144

PSALM. LXIX.

Num.4. AVertantur retrorſum, & erubeſcant. qui volunt mihi mala. c.12. q.40. n.310

PSALM. LXX.

Num. 16. QUoniam non cognovi literaturam, introibo in potentias Domini. c.18 q 19.n.156

PSALM. LXXI.

Num. 3. SUſcipiant montes pacem, & colles juſtitiam.c.22.q.69

15. Et vivet & dabitur ei de auro Arabiæ: & adorabunt de ipſo ſemper.c.15.q.17.n.143

16. Et erit firmamentum in terra, & ſuperextolletur ſuper Libanum fructus ejus. c.19. q.29.n.213

PSALM. LXXII.

Num. 9. POſuerunt in cœlum os ſuum: & lingua eorum tranſivit in terra. c.12.q.34.n.258

Num. 16.& 17. Exiſtimabam, ut cognoſcerem hoc: Labor eſt ante me donec intrem in Sanctuarium Dei, & intelligam in noviſſima eorum. c. 15.q.21. num. 175

18. Veruntamen propter dolos poſuiſti eis: dejeciſti eos dum allevarentur. cap. 18. q.13. num.111

PSALM. LXXIII.

Num. 14. TU confregiſti capita draconis in aquis: dediſti eſcam populis Æthiopum. c.12.q.52.n.433

13. Tu confregiſti in virtute tua mare: contribulaſti capita draconis in aqua. c.14.q.4. n.30. & c.20.q.19.n.178

PSALM. LXXIV.

Num. 9. CAlix in manu Domini vini meri plenus mixto. c.14. q.23. n.108. & c.18. q.30.n.85

PSALM. LXXV.

Num. 2. NOtus in Judea Deus: in Iſraël: magnum nomen ejus.c.12.q. 20. num. 170

6. Dormierunt ſomnum ſuum:& nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus ſuis. c.12. q.79.n.670

9. De cœlo auditum feciſti judicium: terra tremuit, & quievit cùm exurgeret in judicium Deus. c.15.q.3.n.21

PSALM. LXXVI.

Num. 19. ET enim ſagittæ tranſeunt: vox tonitrui tui in rota.c. 16. q.2.n 12. & c.21.q.16 n. 308

PSALM. LXXVII.

Num. 21. JAnuas cæli aperuit: dedit illis manna ad manducandum: panem cæli dedit eis. Panem Angelorum manducavit homo. c.19 q.18.n.127. & q.23.166 & q.30.n.215

23. Mandavit nubibus deſuper, & pluit illis manna. c.19. q.33.n.246

33. Adhuc eſcæ erant in ore eorum, & ira Dei aſcendit ſuper eos, cap. 19. quæſt. 47. num.369

34. Cum occideret eos, quærebant eum, & revertebantur: & diluculo veniebant, ad eum. c.15.q.3 n.16

66. Percuſſit inimicos ſuos in poſteriora: opprobrium dedit illis c.16.q.4.n.28

67. Et repulit tabernaculum Joſeph, & tribum Ephraim non elegit, ſed elegit tribum Juda. c.21. q.28.n. 373

68. Elegit tribum Juda, montem Sion, quem dilexit. cap.14. quæſt.3. num.19

PSALM. LXXVIII.

Num. 12. REdde vicinis noſtris ſeptuplum in ſinu eorum: improperium ipſorum, quod exprobraverunt tibi Domine. c.18. quæſt 9. num. 75

PSALM. LXXIX.

Num.2. QUi ſedes ſuper Cherubim manifeſtare coram Ephraim. c. 12. q.83. n.705.& c.14.q.31

5. Domine Deus virtutum quouſque iraſceris ſuper orationem ſervi tui ? cibabis nos pane lachrymarum.c.18.q 12.n.102

3. Ut quid deſtruxiſti maceriam ejus, & vindemiant eam omnes c.14.q.35.n.318

PSALM. LXXX.

Num.7. MAnus ejus in cophino ſervierunt. In tribulatione invocaſti me, & liberavi te. c.12.q 76.n.637

PSALM. LXXXI.

Num.2. USquequo judicatis iniquitatem, & facies peccatorum ſumitis. c. 13. q.6. num.53.

PSALM. LXXXII.

Num.14. DEus meus pone illos ut rotam : & ſicut ſtipulam ante faciem tuam. c.17.q.11.n.81

PSALM. LXXXIII.

Num.3. COr meum, & caro mea exultaverunt in Deum vivum. c. 19. q. 15. num.109

6. Beatus vir cujus eſt auxilium abs te : aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit. c.13.q.2.n.11

8. Videbitur Deus Deorum in Sion. c.14.q.3.n.17

PSALM. LXXXIV.

Num.2. BEnedixiſti Domine terram tuam avertiſti captivitatem Jacob. c. 12. q.81.n.681

12. Veritas de terra orta eſt : & juſtitia de cœlo proſpexit.c.14.q.16.n.142

PSALM. LXXXV.

Num.13. MIſericordia tua magna eſt ſuper me : & eruiſti animam meam de inferno inferiori...

14. Deus iniqui inſurrexerunt ſuper me, & ſynagoga potentium quæſierunt animam meam.c.17.q.26.n.226

16. Reſpice in me, & miſerere mei : da imperium tuum puero tuo : & ſalvum fac filium ancillæ tuæ, c.21.q 25.n.270

PSALM. LXXXVI.

Num.2. DIligit Dominus portas Sion ſuper omnia tabernacula Jacob. c. 14. q.5.n.19.& c.12.q.9.n.74

2. Fundamenta ejus in montibus ſanctis. c. 12. q.16.n.137

4. Memor ero Rahab, & Babylonis ſcientium me.c.15.q.12.n.101

7. Sicut lætantium omnium habitatio eſt in te c.12.q.10.n.82

PSALM. LXXXVIII.

Num.38. THronus ejus ſicut ſol in conſpectu meo, & ſicut luna perfecta, teſtis in cœlo fidelis cap. 12. q. 8. n.66.& q.22.n.175

PSALM. LXXXIX.

Num.4. MIlle anni ante oculos tuos tanquam dies heſterna,quæ præteriit.c. 20. q.2.num.22

19. In potentatibus octoginta anni : & ampliùs eorum labor & dolor. c.12.q.38.n.292

PSALM. XC.

Num.1. QUi habitat in adjutorio altiſſimi, in protectione Dei cœli commorabitur, dicet Domino ſuſceptor meus es tu.c.12.q.33.n.249

7. Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis.c....

PSALM. XCII.

Num.1. DOminus regnavit, decorem indutus eſt, indutus eſt Dominus fortitudinem, & præcinxit ſe. c.14.q.15.n.135 c.19.q.20.n.141

PSALM. XCVII.

Num.1. SAlvavit ſibi dextera ejus : & brachium ſanctum ejus. c 12.q.67.n.560

PSALM. XCIX.

Num.2. INtroite in conſpectu ejus in exultatione.c.19.q.1.n.8

PSALM. CI.

Num.5. PErcuſſus ſum ut fœnum, & aruit cor meum : quia oblitus ſum comedere panem meum.c.19.q.59.n458.

10. Quia cinerem tanquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miſcebam.c.21.q.10.n.90

12. Dies mei ſicut umbra declinaverunt ; & ego ſicut fœnum arui. cap. 12. quæſt. 81. num.679

19. Scribantur hæc in generatione altera & populus, qui creabitur, laudabit Dominum c.22.q.14.n.134

27. Ipſi peribunt, tu autem permanes, & omnes ſicut veſtimentum veteraſcent : & ſicut opertorium mutabis eos : & mutabuntur. c. 18.q.3.n.27.& c 20.q.1.num.10.

PSALM. CII.

Num.4. QUi redimit de interitu vitam tuam, qui coronat te in miſericordia, & miſerationibus. cap. 19 q. 37. num.291.& q.50.n.397

5. Qui replet in bonis deſiderium tuum renovabitur ut aquilæ juventus tua. c. 12. q 73.n.615

PSALM. CIII.

Num.1. COnfeſſionem, & decorem induiſti, amictus lumine ſicut veſtimento.cap.12.q.14.n.116

3. Qui ponis nubem aſcenſum tuum : qui ambulas ſuper pennas vontorum. cap. 14. q.20.num.264

4. Qui facis Angelos tuos Spiritus, & miniſtros tuos ignem urentem cap. 12. q. 14. num.130

5. Hoc

5. Hoc mare magnum, & ſpatioſum manibus: illic reptilia quorum non eſt numerus, animalia magna cum parvis. c.14. q.4.n.50

PSALM. CV.

Num. 37. IMmolaverunt filios ſuos, & filias ſuas dæmoniis. c. 20.q.19.n.181

PSALM. CVI.

Num. 16. QUi contrivit portas æreas; & vectes ferreos confregit.cap.19. q.43.n.353

17. & 20. Suſcepit eos de via iniquitatis eorum; propter injuſtitias enim ſuas humiliati ſunt, & appropinquaverunt, uſque ad portas mortis. Miſit verbum ſuum, & ſanavit eos. c.19.q.49. n 392

33. Poſuit deſertum in ſtagna aquarum, & terram ſine aqua exitus aquarum c.22. q.1.n.8

PSALM. CVII.

Num. 8. FIant dies ejus pauci, & Epiſcopatum ejus accipiat alter. c.18. q.17. num.144

18. Et induit maledictionem ſicut veſtimentum, & introivit ſicut aqua in interiora ejus. c. 13.q.4.n.35

PSALM. CIX.

Num. 1. DOnec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. c.12. q.16. num. 135

2. Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion: dominare in medio inimicorum tuorum. c.19. q.20.n.144

3. Ex utero ante luciferum genui te. c.12. q.13. num. 111

4. Juravit Dominus, & non pœnitebit eum: Tu es Sacerdos in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedech. c.19.q.47. n.368

PSALM. CXII.

Num.5. QUis ſicut Dominus Deus noſter qui in altis habitat, & humilia reſpicit. c.14. q.32.n. 298 & c.15. q.16. n.36.

PSALM. CXIII.

Num.8. SImiles illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. c.16. q.3. num.22

6. Cælum cæli Domino, terram autem dedit filiis hominum. c.12.q. 50.n.415.

PSALM. CXIV.

Num. 2. QUia inclinavit aurem ſuam mihi: & in diebus meis invocabo. c.19. q.6 n.42

PSALM. CXV.

Num. 11. EGo dixi in exceſſu meo omnis homo mendax. c.14. q.16. n 139. & c.19.q.32.n.239

13. Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini invocabo. c.19.q.33.n.244

16. O Domine quia ego ſervus tuus ſum, & filius ancillæ tuæ. cap. 15.q.11.n.89

PSALM. CXVII.

Num. 19. APerite mihi portas juſtitiæ: ingreſſus in eas confitebor Domino. Hæc porta Domini, juſti intrabunt per eam. c.21.q.19.n.155

PSALM. CXVIII.

Num. 76. FIat miſericordia, tua ut conſoletur me omnibus diebus vitæ meæ. c.19.q.43.n.340

85. Narraverunt mihi iniqui fabulationes, ſed non ut lex tua. c.17.q.15.n.115

104. Judica judicium meum, & redime me, propter eloquium tuum vivifica me. c.18.q.29 num.128

105. Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis, cap. 21 Expoſ. 14. n.612

PSALM. CXXIV.

Num. 1. QUi habitat in Jeruſalem, montes in circuitu ejus, Dominus in circuitu populi ſui. c.22.q.2.n.18

3. Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum ſuper ſortem Juſtorum, ut non extendant juſti ad iniquitatem manus ſuas. c.19. q.25.n. 213.c.18 q.4.n.38

PSALM. CXXVII.

Num. 1. BEati omnes qui timent Dominum, qui ambulant in viis ejus. cap. 19. quæſt. 8. num64.

3. Uxor tua ſicut vitis abundans in lateribus domus tuæ.c.12. q.26.n.209. & c.21. q.15 n.131

PSALM. CXXVIII.

Num. 1. SÆpe expugnaverunt me à juventute mea, dicat nunc Iſraël: ſæpe expugnaverunt me: etenim non potuerunt mihi. c.12.q 1.n.6

PSALM. CXXX.

Num. 1. NEque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus ſuper me. cap. 17. q.28.n.235

PSALM. CXXXI.

Num. 1. MEmento Domine David, & omnis manſuetudinis ejus: ſicut juravit Domino, votum vovit Deo Jacob. c.13 q18.n.139

PSALM. CXXXIII.

Num. 1. ECce nunc benedicite Dominum omnes ſervi Domini. cap. 13.q.21 num.163

PSALM. CXXXIV.

Num. 9. MIſit ſigna, & prodigia in medio tui Ægypte. c.12.q.1.n.43

13. Domine nomen tuum in æternum: Domine memoriale tuum in generationem, & generationem...

1. Laudate nomen Domini: Laudate ſervi Dominum. c.19.q.8.n.63

PSALM. CXXXV.

Num.7. QUi fecit luminaria magna : quoniam in æternum miſericordia ejus; ſolem in poteſtatem diei , & lunam in poteſtatem noctis. cap. 19. q.28. num.108

PSALM. CXXXVII.

Num. 2. IN conſpectu Angelorum pſallam tibi : Adorabo ad templum ſanctum tuum. c.14. q.8.n.72

PSALM. CXXXVIII.

Num. 7. SI aſcendero in cœlum , tu illic es : Si deſcendero in infernum ades : ſi ſumpſero pennas meas diluculo , & habitavero in extremis maris. c.21. q.22. num. 210

12. Tenebræ non obſcurabuntur à te , & nox ſicut dies illuminabitur : ſicut tenebræ ejus ita & lumen ejus. c.15 q.6.n.50

15. Non eſt occultatum os meum à te quod feciſti in oculto. c.15. q.6.n.52

PSALM. CXXXIX.

Num. 10. CAput circuitus eorum : labor laboriorum ipſorum operiet eos.

PSALM. CXL.

Num. 5. OLeum autem peccatoris non impinguet caput meum. c.12. q.40. num. 309

7. Audient verba mea , quoniam potuerunt ſicut craſſitudo terræ erupta eſt ſuper terram. c.12.q.78.n.656

10. Cadent in retiaculo ejus peccatores : ſingulariter ſum ego , donec tranſeam. c.21. q.29.n.417

PSALM. CXLII.

Num. 2. NOn intres in judicium cum ſervo : quia non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens. c.22. q.13.n.127

PSALM. CXLIII.

Num. 5. DOmine inclina cælos , & deſcende : tange montes , & fumigabunt c.21.q.5.n.50

11. Erue me de manu filiorum alienorum quorum os locutum eſt vanitatem , & dextera eorum , dextera iniquitatis. cap. 13. q.24.n.n.195

12. Filiæ eorum compoſitæ , ut ſimilitudo templi. Promptuaria eorum plena , eructantia ex hoc in illud. c.17. q. 18. n. 149. quæſt. 18.n.158

PSALM. CXLIV.

Num.7. MEmoriam abundantiæ ſuavitatis tuæ eructabunt , & juſtitia tua exultabunt. c.16 q.8 n.58

PSALM. CXLV.

Num. 8. DOminus erigit eliſos , Dominus diligit juſtos , Dominus cuſtodit advenas ; pupillum & viduam , ſuſcipiet : & vias peccatorum diſperdet. c.16. quæſt. 14.num.99

PSALM. CXLVII.

Num. 14. QUi poſuit fines tuos pacem , & adipe frumenti ſatiat te. cap. 19 q.33.n.246. & c.21.q.18.n.150

PSALM. CXLIII.

Num. 9. MOntes , & omnes colles : ligna fructifera , & omnes cedri. Beſtiæ & univerſa peccora. c.19.q.8.n.61

PSALM. CXLIX.

Num. 9. EXaltationes Dei in faucibus eorum , & gladii ancipites in manibus eorum. c.19.q.9.n.72

Ex Proverbiis.

CAPUT I.

Num. 17. FRuſtra jacitur rete ante oculos pennatorum c.14.q.25.n.225

CAPUT. III.

Num. 9. Honora Deum de tua ſubſtantia & de primitiis omnium frugum tuarum da ei : & implebuntur horrea tua ſaturitate & vino torcularia tua redundabunt. c.14.q.15.n.135

18. Lignum vitæ eſt his , qui apprehenderint eam , & qui tenuerit eam beatus. cap. 22. q.2 n.22

CAPUT V.

Num. 3. FAvus diſtillans labia meretricis , noviſſima autem illius amara quaſi abſynthium , & acuta quaſi gladius. c.17. quæſt. 15.n.118

16. Deriventur fontes tui foras & in plateis aquas tuas divide. c.22.q.6.n.70

CAPUT VII.

Num. 10. GArrula & vaga , quietis impatiens , nec valens in domo conſiſtere pedibus ſuis , nunc foris , nunc in plateis c.19.q.3.n,20

CAPUT VIII.

Num. 15. PEr me reges regnant , & legum conditores juſta decernunt. c.12. q.18.n.154

16. Mecum ſunt divitiæ , & gloria , opes ſuperbæ, & juſtitia. cap.12.q.11.n.92. & cap.19. q.41.n.225

17. Ego diligentes me diligo : & qui mane vigilant ad me , invenient me. cap. 19. q.41 n.325

22. Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum antequam quidquam faceret à principio , & ab æterno ordinata ſum. cap. 12. q.5.n.41. & q.16.n.132

24. Nondum erant abyſſi & ego jam concepta eram. c.12.q. 14.n.117. & q.32.n.245

31. Ludens in orbe terrarum , & deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum. c.19. q 14.n.104 & q.23.n.165

CAPUT IX.

Num. 1. SApientia ædificavit ſibi domum , excidit columnas ſeptem , immolavit

lavit victimas ſuas, miſcuit vinum & propoſuit menſam ſuam. c. 19. q. 46. n. 266
3. Miſit ancillas ſuas, & vocavit ad arcem, & mœnia civitatis. cap. 19 q. 55. n. 439
17. Aquæ furtivæ dulciores ſunt, & panis abſconditus ſuavior: & ignoravit, quod ibi ſint gigantes. c. 17. q. 34. n. 280

CAPUT XIV.

Num. 13. Riſus dolore miſcebitur: & extrema gaudii luctus occupat. c. 18. q. 12. n. 100

CAPUT XVIII.

Num. 17. JUſtus prior eſt accuſator ſui: venit amicus ejus & inveſtigabit eum. c. 12. q. 68. n. 564

CAPUT XIX.

Num. 11. DOctrina viri per patientiam noſcitur, & gloria ejus. c. 14. q. 25 num. 226
28. Os impiorum devorat iniquitatem. cap. 17. quæſt. 15. n. 117

CAPUT XX.

Num. 1. LUxurioſa res, vinum, & tumultuoſa ebrietas. c. 17. q. 10. n. 169

CAPUT XXIII.

Num. 27. FOvea profunda eſt meretrix, & puteus anguſtus aliena. c. 16. q. 5. n. 39

CAPUT XXIV.

Num. 32. NOviſſimè ego egi pœnitentiam, & reſpexi, ut eligerem diſciplinam. c. 15. q. 4. n. 29

CAPUT XXV.

Num. 2. GLoria Dei eſt celare verbum & gloria regum inveſtigare ſermonem. c. 19. q. 63. n. 285

CAPUT XXVI.

Num. 8. SIcut qui mittit lapidem in acervum Mercurii: ita qui tribuit inſipienti honorem. c. 17. q. 28. n. 237
11. Sicut canis, qui revertitur ad vomitum ſuum, ſic imprudens, qui iterat ſtultitiam ſuam. c. 22. q. 9. n. 100

CAPUT XXVII.

Num. 14. QUi benedixit proximo ſuo voce grandi, & de nocte conſurgens, maledicenti ſimilis erit. c. 21. q. 9. n. 102

CAPUT XXX.

Num. 4. QUod nomen ejus, & quod nomen filii ejus. c. 19. q. 49. n. 388
18. Tria ſunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro. Viam aquilæ in cœlo, viam colubri ſuper petram. c. 12. q. 83. n. 703

CAPUT XXXI.

Num. 10. MUlierem fortem, quis inveniet? procul, & de ultimis finibus pretium ejus. c. 12. q. 10. n. 81
19. Manum ſuam miſit ad fortia, & digiti ejus apprehenderunt fuſum. c. 17. q. 14 n. 107
22. Byſſus, & purpura indumentum ejus. Fortitudo, & decor indumentum ejus. c. 17. q. 14. n. 105. 106. 107
29. Multæ filiæ congregaverunt divitias, tu ſupergreſſa es univerſas. c. 12. q. 15. n. 125. & q. 46. n. 369
30. Fallax gratia & vana eſt pulchritudo: mulier timens Dominum ipſa laudabitur. c. 20. q. 7. n. 62

Ex Eccleſiaſte.

CAPUT I.

Num. 4. GEneratio præterit, & generatio advenit, terra autem in æternum ſtat. c. 20. q. 16 n. 138
15. Stultorum infinitus eſt numerus. c. 12. q. 83 num. 702
18. Qui addit ſcientiam, addit & laborem. c. 15. quæſt. 17. n. 144

CAPUT II.

Num. 8. COacervavi mihi argentum & aurum, & ſubſtantias Regum ac Provinciarum. c. 18. q. 5. n. 43

CAPUT III.

Num. 4. TEmpus flendi, & tempus ridendi, tempus plangendi, & tempus ſaltandi. c. 21. q. 10. n. 89

CAPUT IV.

Num. 10. VÆ ſoli, quia cum ceciderit, non habet ſublevantem ſe. c. 12. q. 50. n. 411. 412

CAPUT V.

Num. 7. EXcelſo excelſior eſt alius, & ſuper hos quoque eminentiores ſunt alii c. 19 q. 50. n. 400

CAPUT VII.

Num. 10. NE ſis velox ad iraſcendum, quia ira in ſinu ſtultorum requieſcit. c. 16. q. 13. n 95
17. Inveni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum eſt. c. 16. q. 5. n. 39
31. In tota anima tua time Deum, & ſacerdotes ejus ſanctifica. c. 19. q. 28. n. 105

CAPUT IX.

Num. 10. QUodcumque poteſt manus tua, inſtanter operare, quia nec opus nec ratio erit apud inferos. c. 18. q. 32. n. 252

CAPUT XII.

Num. 4. OBſurdeſcent omnes filiæ carminis. c. 18. q. 32. n. 275

Ex Cantico Canticorum.

CAPUT I.

Num. 2. OLeum effuſum nomen tuum, ideo adoleſcentulæ dilexerunt te. c. 12 q. 23. n. 192. & c. 15. q. 20. n. 169 & c. 21. q 27. n. 363
3. Trahe me poſt te: Curremus in odorem unguen-

unguentorum tuorum Introduxit me Rex in cellaria ſua : exultabimus , & lætabimur. c.12. q.13. n 105. & q.17.n. 142. & c.20. q.17.n.161

4. Nigra ſum , ſed formoſa filiæ Jeruſalem. c 21 q.1.n.18

5. Poſuerunt me cuſtodem in vineis , vineam meam non cuſtodivi.c.19. q.7.n.59

7. Si ignoras te , ô pulcherrima inter mulieres , egredere , & abi poſt veſtigia gregum , & paſce hœdos tuos. c.19. quæſt. 7. num. 58

9. Pulchræ ſunt genæ tuæ ſicut turturis : collum tuum ſicut monilia. c 14.q. 15.n.131

11. Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi inter ubera mea commorabitur. c. 13. q. 16. num.127

15. Lectulus noſter floridus : tigna domorum noſtrarum cedrina. c.21. q.4.n.41

CAPUT II.

Num. 3. SUb umbra illius , quem deſideraveram ſedi : & fructus ejus dulcis gutturi meo , introduxit me rex in cellam vinariam c.22. q.3.n.30

4. Introduxit me rex in cellam vinariam , ordinavit in me charitatem c.19. q 42.n.332

6. Læva ejus ſub capite meo , & dextera illius amplexabitur me. c.12. q.5.n.40

12. & 13. Flores apparuerunt in terra noſtra : Tempus putationis advenit : Vox turturis audita eſt in terra noſtra : ficus protulit groſſos ſuos : vineæ florentes dederunt odorem ſuum. c.17.q. 14.n.108

14. Columba mea in foraminibus petræ , in caverna maceriæ , oſtende mihi faciem tuam : ſonet vox tua. c.15.q. 10.n.87. & c.19.q. 44.n.354

15. Capite nobis vulpes parvulas quæ demoliuntur vineas , c.12. q.83.n.706

16. Dilectus meus mihi , qui paſcitur inter lilia. c.19.q 14. 105

17. Similis eſto , dilecte mi , capreæ , hinnuloque cervorum ſuper montes. c. 20. q. 10. n.103

CAPUT III.

Num. 1. IN lectulo meo per noctes quæſivi quem diligit anima mea , quæſivi illum , & non inveni. c. 21. q.12.n.103. & q.28 n.377

2. Surgam & circuibo civitatem : per vicos , & plateas quæram quem diligit anima mea. c.21. q.15 1. n.129

3. Num quem diligit anima mea vidiſtis ? c. 21. q.28.n.387

4. Inveni , quem diligit anima mea : tenui eum nec dimittam , donec introducam illum in domum matris meæ c.21. q.35. num.587

6. Quæ eſt iſta , quæ aſcendit per deſertum , ſicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris. c.12. q.12.n.193

7. En lectulum Salomonis ſexaginta fortes ambiunt ex fortiſſimis Iſraël. c.21.q. 16.n.136

11. Egredimini , & videte filiæ Sion Regem Salomonem in diademate , quo coronavit eum mater ſua in die deſponſationis illius. cap.12. quæſt. 13. num.112. & q.64. num.535.

CAPUT IV.

Num. 1. QUàm pulchra es amica mea ; quam pulchra es : capilli tui ſicut greges caprarum , quæ aſcenderunt de monte Galaad. c 13. q.15.n.121

2. Dentes tui ſicut greges tonſarum , quæ aſcenderunt de lavacro. c.18. q.15. n.130. & c.19. q.12.n.62

3. Sicut fragmen mali punici , ita genæ tuæ. c.12.q.1.n.7.

8. Veni de Libano ſponſa mea coronaberis de capite Amana , de vertice Sanir , & Hermon , de cubilibus leonum de montibus pardorum c. 12. q 6.n 51.& q.18.n.152.& q.21.n.171. & q.44.n.347. & q.76.n.635. & c.21.q.29.n.414

9. Vulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa , vulneraſti cor meum. c.12. q.14.n.118

10. Odor unguentorum tuorum ſuper omnia aromata. c.14.q.10.n.88

12. Hortus concluſus ſoror mea ſponſa , hortus concluſus. c.19. q.10.n.81

13. Emiſſiones tuæ paradiſus malorum punicorum cum pomorum fructibus. c.21. q.8. num.77

15. Fons hortorum , puteus aquarum viventium. c.2 . q.54.n.133

16. Surge Aquilo , veni Auſter , & perfla hortum meum , & fluent aromata illius. c.12. q.51. n.426

CAPUT V.

Num. 1. VEniat dilectus in hortum ſuum , & comedat fructum pomorum ſuorum. c.14.q.22 n.202

1. Comedite amici , bibite , & inebriamini chariſſimi. c.12.q 51.n.427

2. Aperi mihi ſoror mea , amica mea , columba mea , immaculata mea , quia caput meum plenum eſt rore. c.12. q. 28.n 221

2. & 6. Vox dilecti mei pulſantis. Peſſulum oſtii mei aperui dilecto meo. c.14. q.3. num.22

6. Quæſivi & non inveni illum : vocavi , & non reſpondit mihi. c.12. q. 26 n. 211.& quæſt. 43.n.342

7. Invenerunt me cuſtodes , percuſſerunt me , & vulneraverunt me : tulerunt pallium meum. c.19. q.19 n.138

9. Dilectus meus miſit manum ſuam per foramen , & venter meus intremuit ad tactum ejus. c. 19 q.1.n.11

10. Dilectus meus candidus , & rubicundus electus ex millibus. c.19.q 40.n.321

13. Genæ illius , ſicut areolæ aromatum conſitæ à pigmentariis. c.20.q.6.n.61

15. Species ejus ut Libani , electus ut cedri. c.15. q.16.n.136

11. Caput ejus aurum optimum. c.21. quæſt. 26. num.323

14. Manus illius tornatiles aureæ plenæ hyacinthis. c.21.q.34.n.553

CAPUT VI.

Num. 3. PUlchra es amica mea , ſuavis & decora , ſicut Jeruſalem , terribilis ut caſtrorum acies ordinata. c.12 q.52. num.438. & c.17.q 22

7. Sexaginta ſunt reginæ , & octoginta concubinæ

cubinæ, & adoleſcentularum non eſt numerus.c. 12.q.15.n.128. & q.20.n.167 & c.14.q.4.n.31. & c.21.q.35.n.587

8. Una eſt columba mea, perfecta mea, una eſt matris ſuæ electa genitricis ſuæ. c.12. q.19.n.164. & q.80.n.675

9. Quæ eſt iſta, quæ progreditur quaſi aurora conſurgens, pulchra ut luna, electa ut ſol. c.12.q.16.n.139. & q.22. n.175. & 177. & q.24.n.201

11. Anima mea conturbata eſt propter quadrigas Aminadab c.21.q.26.n.322.

CAPUT VII.

Num.1. QUid videbis in Sulamite, niſi choros caſtrorum? c.14.q.7.n.65. & c.19.q.1. num.11.

2. Umbilicus tuus crater tornatilis: venter tuus ſicut acervus tritici, vallatus liliis. c.12.q. 20.n.169. & c.21.q.8.n.76.& c.22 q.5.n.58. & c.19.q.18.n.130

5. Comæ capitis ejus, ſicut purpura regis vincta canalibus. cap. 14. q.12. n.108. & c.19.q.4.n.33

4. Collum tuum ſicut turris eburnea. c.12. q.22. n.177. & c.15.q.16.n.131

8. Aſcendam in palmam, & apprehendam fructus. c.12.q.72.n.609

12. Videamus ſi floruit vinea, ſi flores fructus parturiunt. c.12.q.33.n.249

CAPUT VIII.

Num. 1. QUis mihi det te fratrem meum ſugentem ubera matris meæ, ut inveniam te foris c.12.q.31.n.241

5. Quæ eſt iſta, quæ aſcendit de deſerto deliciis affluens. c.12.q.51. n.423. & q.75. n.627

5. Sub arbore malo ſuſcitavi te: ibi corrupta eſt mater tua. c.18.q.21.n.172

6. Pone me ut ſignaculum ſuper cor tuum, ut ſignaculum ſuper brachium tuum, quia fortis eſt ut mors dilectio. cap. 14. q. 11. num.96

8. Soror noſtra parva, & ubera non habet, quid faciemus ſorori noſtræ, in die quando alloquenda eſt. c 12.q. 45.n.359

14. Ego murus, & ubera mea ſicut turris, ex quo facta ſum coram eo, quaſi pacem reperiens. c.12 q.52.n.437

14. Fuge dilecte mi, aſſimilare capreæ hinnuloque cervorum. c.20.q. 16.n.141

Ex Sapientia.

CAPUT I.

Num.5. SPiritus ſanctus diſciplinæ, effugiet fictum. c.15.q.5.n.39

CAPUT II.

Num.1. EXiguum & cum tædio eſt tempus vitæ noſtræ, & non eſt refrigerium in fine hominis. cap. 13. quæſt. 14. num.116

8. Coronemus nos roſis, antequam marceſcant: nullum ſit pratum, quod non pertranſeat luxuria noſtra. c.13. quæſt. 7. num.65

12. Circumveniamus juſtum, quia inutilis eſt nobis, & contrarius eſt operibus noſtris. c.16.n.119

24. Invidia autem diaboli, mors intravit in orbem terrarum. c.12. q.44.n. 349. & q.63. n.531

CAPUT VI.

Num. 6. HOrrendè & citò apparebit vobis quoniam judicium duriſſimum his, qui præſunt, fiet. c.14. q.38.n. 347. & c.16.q.22.n.174

CAPUT VII.

Num. 3. PRimam vocem ſimilem omnibus emiſi plorans. c.17.q. 24.n.200

11. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honeſtas per manus illius. c.12.q.125

26. Speculum ſine macula Dei majeſtatis, & imago bonitatis illius. c.22.q.3.n.36

CAPUT VII.

Num.1. ATtingit uſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuaviter. cap. 19. q.22.n.157

CAPUT IX.

Num.1. QUi feciſti omnia verbo tuo, & in ſapientia tua conſtituiſti hominem, ut dominaretur creaturæ, quæ à te facta eſt. c.15.q.2.n.14

8. Da mihi ſedium tuarum aſſiſtricem ſapientiam, & noli me reprobare à pueris tuis, quoniam ego ſervus tuus ſum, filius ancillæ tuæ. cap.12.q.9. & c.13.q.25. n.201

CAPUT X.

Num. 13. DEſcendit cum illo in foveam, & in vinculis non dereliquit eum c.14.q.2.n.13. & c.21.q.32.n.515

CAPUT XI.

Num.12. OMnia in menſura, & numero, & pondere diſpoſuiſti. c.18. q.10. num.85

14. Misereris omnium, quia omnia potes, & diſſimulas peccata hominum propter pœnitentiam.c.12.q.74 n.613

GAPUT XII.

Num. 18. TU autem Dominator omnium cum tranquillitate judicas, & cum magna reverentia diſponis nos. c.15. q.19.n.162

CAPUT XIV.

Num.15. ET illum, qui tunc quaſi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cœpit, & conſtituit inter ſervos ſuos ſacra & ſacrificia. c.13. q.11. n.94

CAPUT XVI.

Num. 20. PAratum panem de cœlo præſtitiſti illis ſine labore, omne delectamentum in ſe habentem. c.12. q 76. n.638

CAPUT XVII.

Num.24. IN veſte poderis, quam habebat totus erat orbis terrarum. cap. 21. quæſt.24. num. 240

Ex

Ex Eccleſiaſtico.

CAPUT I.

Num. 10. PLenitudo ſapientiæ timere Deum, & plenitudo à fructibus illius. c. 14. q 10. n. 173

22. Corona ſapientiæ timor Domini, replens pacem, & ſalutis fructum. cap. 14. q. 10. n. 173

CAPU VI.

Num. 2. NOn te extollas in cogitatione animæ tuæ, velut taurus. c. 17. q. 35. n. 291

CAPUT VII.

Num. 5. PEnes regem noli videri ſapiens: noli quærere fieri judex. c. 13. q. 25. n. 101

CAPUT IX.

Num. 7. NOli circumſpicere in vicis civitatis, nec oberraveris in plateis, illius. c. 7. q. 10. n. 75

CAPUT XV.

Num. 3. CIbabit illum pane vitæ, & intellectus, & aqua ſapientiæ potabit illum. c. 19. q. 55. n. 439

9. Non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris. c 19. q. 8. n. 61

10. Quoniam à Deo profecta eſt ſapientia: ſapientiæ enim Dei aſtabit laus. c. 19. q. 8. num. 62

Num. 3. MElior eſt enim unus timens Deum quàm mille filii impii. c. 20. q. 2. n. 22

CAPUT XXII.

Num. 28. OCuli Domini multo plus lucidiores ſuper ſolem circunſpicientes omnes vias hominum & hominum corda. c. 15. q. 6. n. 51

CAPUT XXIV.

Num. 5. EGo ex ore Altiſſimi prodivi primogenita ante omnem creaturam. c. 12. q. 14. n. 115

7. Ego in altiſſimis habitavi, & thronus meus in columna nubis. c. 19. q. 7. n. 55. & 21. q 3. n. 35

23. Ego quaſi vitis fructificavi ſuavitatem odoris, & flores mei fructus honoris, & honeſtatis. c. 12. q. 18. n. 155

27. Spiritus meus ſuper mel dulcis, & hæreditas mea ſuper mel & favum. c. 21. q. 25 num. 284

26. Qui edunt me, adhuc eſurient, & qui bibunt me adhuc ſitient. c. 19. q. 18. n. 128

CAPUT XXVI.

Num. 11. MUlier ebrioſa ira magna & contumelia, & turpitudo illius. c. 17. q. 20. n. 171

41. Sicut ſol oriens mundo in altiſſimis Dei: ſic mulieris bonæ ſpecies in ornamentum domus ejus. c. 12. q. 17. n. 146

CAPUT XXVII.

Num. 12. STultus ut luna mutatur. c. 12. q. 8. n. 68. & q. 16. n. 134. & q. 24. n. 230

CAPUT XXXI.

Num. 8. BEatus vir, qui poſt aurum non abiit, nec ſperavit in pecunia & theſauris. c 17. q. 29. n. 241

CAPUT XLII.

Num. 26. SOl illuminans per omnia, & gloria Domini plenum eſt opus ejus. c. 12. q. 22. n. 179

CAPUT XLIII.

Num. 12. REquieſcet ſuper omnem congregationem aquarum, & induit ſe aquis, quaſi lorica. c. 17. q. 34. n. 276

26. Qui navigant mare, narrent pericula ejus, & audientes auribus noſtris admirabimur. c. 15. q. 6. n. 48

CAPUT XLIV.

Num. 20. ABraham magnus, pater multitudinis gentium, non eſt inventus ſimilis illi, qui conſervaret legem excelſi. cap. 14. q. 10. n. 85. & c. 21. q. 30. n. 415

Ex Iſaia.

CAPUT I.

Num. 21. QUomodo facta eſt meretrix civitas fidelis plena judicii: juſtitia habitavit in ea. cap. 17. q. 2. n. 18. & q. 19. n. 166

23. Principes tui infideles, ſocii furum omnes diligunt munera, & ſequuntur retributiones c. 18. q. 33 n. 266

29. Confundantur ab idolis, quibus ſacrificarunt, & erubeſceris ſuper hortis, quos diligunt. c. 18. q. 25. n. 198

CAPUT II.

Num. 2. ET erit in noviſſimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium c. 21. q. 24. n. 233.

20. In die illa projiciet homo idola argenti ſui, & ſimulachra auri ſui, quæ fecerat ſibi, ut adoraret. c 19. q. 31. n. 231

CAPUT III.

Num. 1. ECce Dominator Dominus auferet à Hieruſalem, & à Juda validum & fortem omne robur panis & omne robur aquæ, fortem & virum bellatorem. c. 21. q. 19. n. 166

6. Apprehendet vir fratrem ſuum, & domeſticum patris ſui, veſtimentum tibi eſt: princeps eſto noſter. c 17. q. 7. n. 65

CAPUT IV.

Num. 6. ET tabernaculum erit in umbraculum diei ab æſtu, & in ſecuritatem, & in abſconſionem à turbine, ac pluvia. c. 21. q. 8 n. 78

CAPUT

CAPUT V.

Num. 14. PRopterea dilatavit infernus animam ſuam, & aperuit os ſuum abſque ullo termino: & deſcenderunt fortes ejus, & populus ejus & ſublimes, glorioſique ejus ad eum. c 18.q. 4.n.136.

26. Elevabit ſignum in nationibus procul, & ſibilabit,ad eũ de finibus terræ.c.12.q.1.n.4.

CAPUT VI.

Num.1. VIdi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum, & elevatum: ſeraphim ſtabant ſuper illud.c. 12.q 8.n.71. & c.14.n.166. & c.19.q.51.n.407

3. Et clamabant alter ad alterum, & dicebant Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituũ. c.12.q.43.n.343.& c.21.q.1.n.49

4. Commota ſunt ſuperliminaria cardinum à voce clamantis, & domus impleta eſt fumo.c.12.q.43.n.343. & c.19.q.1.n.7

5. Et dixi: Væ mihi, quia tacui, quia vir pollutus labiis ego ſum. c.21.q.34.n.575

7. In manu ejus calculus, quem forcipe tulerat de altari, & tetigit os meum, & dixit mihi, ecce auferetur inquitas tua. c.12. q.14. n.120. & q.15.n. 124

8. Audivi vocem Domini, quem mittam. & quis ibit nobis? c.18.q.7. n.60

CAPUT VII.

Num.3. EGredere in occurſum Achaz: Tu & qui relictus eſt. Iaſub filius tuus ad extremum aquæductus piſcinæ ſuperioris in via agri: & dices ad eum: c.15. q.5.n.41

CAPUT VIII.

Num.4. VOca nomen ejus:accellera ſpolia detrahere, feſtina prædari, quia antequam ſciat puer vocare patrem, & matrem. c.17.q 33.n 336

CAPUT IX.

Num.1. PRimo tempore,alleviata eſt terra Zabulon,& terra Nephthali: & noviſſimo aggravata eſt via maris. c.18.q.22.n.179

2. Populus, qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam habitantibus; in regione umbræ mortis, Lux orta eſt eis. c.15. q.21.176

5. Veſtimentum miſtum ſangnine erit in combuſtionem, & cibus ignis. Parvulus enim natus eſt nobis.c.16.q.14.n.193

6. Vocabitur nomen ejus admirabilis, conſiliarius. Deus fortis, princeps pacis. cap. 12. q.4 .n.377

15. Propheta docens mendacium, ipſe eſt cauda.c.12.q.40.n.512

CAPUT X.

Num. 22. COnſummatio abbreviata inundabit juſtitiam. Conſummationem, & abbreviationem faciet Dominus.c. 12.q.11.n.92

26. Suſcitabit ſuper eum Dominus exercitum flagellum juxta plagam Madian, in petra Oreb, & virgam ſuam ſuper mare, & lavabit eam in via Ægypti. c.12. q.47 n.379

CAPUT XI.

Num.1. EGredietur virga de radice Ieſſe, & flos, de radice ejus aſcendet. c.12. quæſt. 18. n. 156. & quæſt. 35. num. 245. & q.70.n.676

2. Requieſcet ſuper eum Spiritus Domini, Spiritus ſapientiæ, & intellectus, ſpiritus conſilii & fortitudinis: & replebit eum Spiritus timoris Domini.c.14.q.10. num. 179

8. Delectabitur infans ab ubere ſuper foramina aſpidis, & in caverna reguli. c.17. q.22. n.186. & 19. q.44.n.354

12. Levabit ſignum in nationes, & congregabit diſperſos Iſraël, & diſperſos Juda colliget à quatuor plagis terræ. c.12. q.3.n.16

CAPUT XIII.

Num.2. SUper montem caliginoſum levate ſignum, exaltate vocem, levate manum, & ingrediantur portas duces. c. 14.q. .n.19

17. Ego ſuſcitabo ſuper eos Medos qui argentum non quærunt, nec aurum velint, ſed ſagittis parvulos interficiẽt.c.14.q.23.n.211.

21. Requieſcent ibi beſtiæ, & replebuntur domus eorum draconibus, & habitabunt ibi ſtruthiones & piloſi.c.18. Exp.1.n.5. & q.3. n.22. & q.16.n.134. & q.32.n.256

CAPUT XIV.

Num.12. QUomodo cecidiſti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris, qui dicebas in corde tuo: Supra aſtra Dei exaltabo ſolium meum; ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis; ſimilis ero Altiſſimo. c.12.q. 41.n.320. & n.48. n.385. &c.12 q.8. num.7 . & q.53.n.442. 443.444.445. &c.& eodem. cap.12.qu.56. n.471. & q.59.n.487. q.64.n.532. 533. & q.65.n.537. & c.18.q.13 n.111

CAPUT XVI.

Num.1. EMitte Agnum Domini Dominatorem terræ à petra deſerti. c.14. q.1.n.3.

CAPUT XIX.

Num.1. AScendet Dominus ſuper nubem levem, & ingredietur Ægyptum. c.12.q.13.n.109. & c.16.q.8.n.63

9. In die illa erit altare Domini in medio terræ Ægypti, in ſignum Domino à facie tribulantis.c.19.q.62.n.481

CAPUT XXI.

Num.5. POne menſam: contemplare in ſpecula comedentes & bibentes: ſurgite principes.c.22.q.5.n.59

CAPUT XXIII.

Num.11. IN oblivione oris ô Tyre, ſume citharam, circui civitatem meretrix oblivioni

oblivioni tradita:bene cane, frequenta canticum,ut memoria tui ſit.c.18.q.32.n.254.

CAPUT XXIV.

Num.16. ET dixi:Secretum meum mihi: ſecretum meum mihi: væ mihi. c.21. q.26.n.300

23. Erubeſcat luna, & confundatur ſol, cùm regnaverit Dominus exercituum, in monte Sion, & in Jeruſalem, & in conſpectu ſeniorum ſuorum. c.20.q.16.n.139

CAPUT XXVIII.

Num.7. HI quoque præ vino neſcierunt, & præ ebrietate erraverunt: ſacerdos & propheta neſcierunt præ ebrietate,abſorpti ſunt à vino, erraverunt in ebrietate.c.17.q.6.n.55. & c.20. q.16.n.139

21. Iraſcitur, ut faciat opus ſuum: alienum opus ejus ut operetur opus ſuũ. c.13.q.20.n.153

CAPUT XXX.

Num.26. ERit lux lunæ ſicut lux ſolis, & lux ſolis ſeptẽpliciter ſicut lux ſeptem dierum. c.21. q.1.n.9

32. Et faciet Dominus ſuper eum in tympanis & citharis, & in bellis præcipuis expugnabit eos.c.19. q.62.n.481

33. Præparata eſt enim ab heri Topheth, à rege præparata eſt, profunda, & dilatata. c.20. q.19.n.175

35. Nutrimenta ejus ignis, & ligna multa: flatus Domini ſicut terreni ſulphuris ſuccendens eum. c.19.q.61.n.471

CAPUT XXXIII.

Num.16. ISte in excelſis habitabit: munimenta ſaxorum ſublimitas ejus: panis ei datus eſt: Regem in decore ſui viderunt oculi ejus. c.19.q 51.n 405.q.62.n 482

20. Oculi tui videbunt Jeruſalem habitationem opulentam, tabernaculum, quod nequaquam transferri poteſt.c.20.q.10.n.99

21. Ibi ſolummodò magnificus Deus noſter. c.19.q 18.n.129. & q.38.n.305

24. Quis poterit de vobis habitare cum igne devorante? Quis habitabit de vobis cum ardoribus ſempiternis. c.12.q. 68.n. 568

CAPUT XXXV.

Num.7. IN cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, orietur viror calami & junci.c.12. q.49.n.400

CAPUT XXXVII.

Num.3. VEnerunt filii uſque ad partum, & virtus non eſt pariendi. cap. 12. q.33.n.248

29. Cùm fureres adverſum me, ſuperbia tua aſcendit in aures meas, ponam ergo circulum in naribus tuis, & frænum in labiis tuis.c.21.q.21.n.196

CAPUT XXXVIII.

Num.21. ET juſſit Iſaias, ut tollerent maſſam de ficis, & cataplaſmarent ſuper vulnus, & ſanaretur. cap. 17.q. 16.n. 55

CAPUT XL.

Num.1. COnſolamini, conſolamini, popule meus, dicit Deus veſter: loquimini ad cor Jeruſalem. c.15.q. 18.n.157.

2. Suſcepit de manu Domini duplicia, pro omnibus peccatis ſuis.c.18 q.9.n.75

31. Qui autem ſperant in Domino, mutabunt fortitudinem, aſſument pennas, ſicut aquilæ.c.21.q.4.n 39

CAPUT XLI.

Num.41. ANnunciate, quæ ventura ſunt in futurum, ſciemus, quia dii ejus eſtis vos.c.12.q.35.n.239

CAPUT XLII.

Num. 8. EGo Dominus hoc eſt nomen meum, gloriam meam alteri non dabo. c.21.q.38 n. 651. & q.22. n.183

CAPUT XLIII.

Num.2. CUm tranſieris per aquam, tecum ero, & flumina non operient te c.12.q.79.n.665

CAPUT XLVII.

Num.2. TOlle molam, mole farinam, denuda turpitudinem tuam. c.18.q.31.n.244

8. Ego ſum, & non eſt præter me amplius: non ſedebo vidua, & ignorabo ſterilitatem. Venient tibi hæc duo ſubito, in die una ſterilitas, & viduitas c.18. q.11.n.96

CAPUT XLIX.

Num.5. ET nunc hæc dicit Dominus formans me ex utero ſervum ſibi: parum eſt ut ſis mihi ſervus ad ſuſcitandas tribus Jacob, & fæces Iſraël convertendas. c.12.q.20.n.170. & 21.q 26.n 582

18. Omnibus his velut ornamento veſtieris. c.19.q.49.n.384

CAPUT L.

Num. 4. VT ſciam ſuſtentare eum, qui laſſus eſt verbo: erigit mane, mane erigit mihi aurem. c.14.q.17.n.161

11. Ecce vos omnes accendentes ignem, accincti flammis, ambulate in lumine ignis veſtri, & in flammis quas ſuccendiſtis. c. 16. q.25.n.201

CAPUT LI.

Num.11. EX nunc qui redempti ſunt à Domino revertentur, & venient in Sion laudantes, & lætitia ſempiterna ſuper capita eorum. c.19.q.5.n,37

CAPUT LII.

Num.2. EXcutere de pulvere, conſurge, ſede Jeruſalem, ſolve vincula colli tui. c.21.q.10.n.87

10 Paravit

10. Paravit Dominus brachium ſuum in oculis omnium gentium, & videbunt omnes fines terræ ſalutare Dei noſtri. c.1.q.10.2.n.81

11. Recedite, recedite, exite inde pollutum nolite tangere: exite de medio ejus. c.18.q.6.n.52

CAPUT LIV.

Num. 11. ECce ſternam per ordinem lapides tuos & fundabo te in ſaphiris. c. 12.q.16.n. 137

CAPUT LV.

Num. 1. OMnes ſitientes venite ad aquas; & qui non habetis argentum properate: emite, comedite, venite, emite abſque argento. c. 19. q.41.n.327. & c.21. q. 12.n.100

2. Audite, audientes me, & comedite bonum, & delectabitur in craſſitudine anima veſtra. c.19.q.33.n.248

CAPUT LVI.

Num. 5. DAbo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius, & nomen ſempiternum dabo eis. c. 14. q.14.n.126

CAPUT LVII.

Num. 20. IMpij autem, quaſi mare fervens, quod quieſcere non poteſt, & redundant fluctus ejus, in conculcationem. c.15.q.6.n.45. & c.16.q.5.n.40

CAPUT LX.

Num. 4. FIlij tui de longe venient, & filiæ tuæ de latere ſurgent: tunc videbis. c.21.q.31.n.474

8. Qui ſunt iſti, qui ut nubes volant, & quaſi columbæ ad feneſtras ſuas. cap. 12. q. 76. n. 634. & c. 21.q. 33. n. 529. & q. 34. & n. 552

CAPUT LXI.

Num. 10. GAudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo. c.12.q.4.n.37

CAPUT LXII.

Num. 1. PRopter Sion tacebo, & propter Jeruſalem non quieſcam, donec egrediatur, ut ſplendor juſtus ejus. c.16. q.15. n. 107. & c.21. q.28.n.375

3. Eris corona gloriæ in manu Domini, & diadema regni in manu Dei tui. cap. 12. q.6. n.53. & c.19.q.37.n.191. & 295

CAPUT LXIII.

Num. 1. QUis eſt iſte, qui venit de Edom tinctis veſtibus de Boſra? iſte formoſus in ſtola ſua, gradiens in multitudine fortitudinis ſuæ. c. 19.q 40.n.313 314. 315. & 320

CAPUT LXIV.

Num. 4. OCulus non vidit, Deus abſque te, quæ præparaſti diligentibus te. c.22. q. 2.n.16

CAPUT LXV.

Num. 17. ECce ego creo novos cælos & novam terram, & erunt in memoria priora. c.21. q.1.n.8

CAPUT LXVI.

Num. 7. ANtequam parturiret peperit: antequam veniret partus ejus peperit maſculum, quis audivit unquam tale. c.12.q.30.n.231

12. Declinabo ſuper eam, quaſi fluvium pacis & quaſi torrentem innundantem. c. 2. q. 1.n.10

Ex Ieremia.

CAPUT I.

Num. 5. PRiuſquam te formarem in utero novi te, & antequam exires de vulva, ſanctificavi te. c.14 q.14.n.127

2. Vigilabo ego ſuper Verbum meum ut faciam illud. c.16.q.18.n.137

25. Ollam ſuccenſam ego video, & faciem ejus, à facie Aquilonis. c.15. q.7. n.60. & c.16. q.14.n.100

18. Ut murum æneum, & ut columnam ferream, dedi te, ne timeas à facie eorum. c.15.q.16.n.133

CAPUT II.

Num. 2. Sanctus Iſraël Domino, primitiæ frugum ejus omnes qui devorant delinquunt, mala venient ſuper eos, dicit Dominus. c.14.q.15.n.134

CAPUT IV.

Num. 20. REpente vaſtata ſunt tabernacula mea: & ſubito pelles meæ c. 21 q.29. n.421

23. Aſpexit terram, & ecce vacua erat & non erat homo. c.17 q 7.n.61

CAPUT V.

Num. 3. PErcuiſſiſti eos, & non doluerunt: Attriviſti eos, & renuerunt accipere diſciplinam: induraverunt facies ſuas. c.16.q.28. n 232. & c.17.q.7.n 61

6. Percuſſit eos leo de ſilva, lupus ad veſperam vaſtavit eos, pardus vigilavit ſuper civitates eorum. c.18 q.24.n 191

CAPUT VI.

Num. 18. DEfecit ſufflatorium, in igne conſumptum eſt plumbum, fruſtra conflavit conflator: malitiæ verò eorum non conſumptæ. c.16.q.28.n.231

CAPUT VII.

Num. 18. UT faciant placentas reginæ cœli, & libent diis alienis, c.12. q. 5. n.40

CAPUT IX.

Num. 1. QUis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, & plorabo die, ac nocte interfectos filiæ populi mei. c.21. q.10.n.90

CAPUT XI.

Num. 16. OLivam uberem pulchram fructiferam, ſpecioſam vocavit Dominus nomen tuum. c.22. q.9.n.102

CAPUT XII.

Num. 1. IVſtus quidem tu es Domine, ſi diſputem tecum, veruntamen juſta loquar de te: quare via impiorum proſperatur, bene eſt omnibus qui prævaricantur, & iniquè agunt c.17 q,17 n.143

9. Venite congregamini omnes beſtiæ terræ, & properate ad devorandum. c. 19. q.54. n.429

CAPUT XIII.

Num.18. DIc regi, & Dominatrici: humiliamini,& ſedete.c.17.q.36.n.301 q.35.n. 101

CAPUT XXV.

Num. 10. PErdam ex eis vocem gaudii, vocem lætitiæ, vocem molæ, & lumen Lucernæ.c.18 q.52.n.249

CAPUT XXX.

Num. 12. INſanabilis fractura tua, péſſima plaga tua. c.15. q.3.n.15

CAPUT XXXI.

Num. 21. STatue tibi ſpeculam: pone tibi amaritudines, dirige cor tuum in viam rectam. c.17.q.21.n.177

CAPUT XXXII.

Num. 14. SUme tibi librum emptionis hunc ſignatum, & librum hunc, qui apertus eſt: & pone illos in vaſe fictili. c.13.q.16 n.123

18. Qui facis miſericordiam in millibus: & reddis iniquitatem patrum in filium filiorum eorum. c.20.q.2.n.22

30. Erant filii Iſraël, & filii Juda, jugiter facientes malum in oculis meis. c.13. q. 30. num. 243

CAPUT XXXVII.

Num. 8. MAle fecerunt viri iſti omnia quæcumque perpetraverunt contra Jeremiam Prophetam: mittentes eum in lacum ut moreretur fame. c.18. qu. 2. num.19

CAPUT XXXIX.

Num. 6. ET occidit Rex babylonis filios Sedeciæ in Reblatha in oculis ejus, & omnes nobiles Juda, occidit Rex Babylonis. c 12.q.34.n.257

CAPUT XLIII.

Num.12. AMicietur terra Ægypti, ſicut amicitur paſtor pallio ſuo, & egredietur in pace c.18. q.3 n.27

CAPUT XLVIII.

Num. 9. DAte florem Moab, quia florens egredietur, & civitates ejus deſertæ erunt. c.12. q.50.n.419

CAPUT L.

Num. 23. QUomodo confractus eſt, contritus malleus univerſæ terræ. c.20 q.3.n.24

29. Reddite ei ſecundùm opus ſuum juxta omnia, quæ fecit, facite illi, quia contra Dominum erecta eſt. c.18. Expoſ 4.n.70

CAPUT LI.

Num 7. CAlix aureus Babylonis in manu Domini, inebrians omnem terram: de vino ejus biberunt gentes.c. 17. q.16.n. 119. & q.19 n.164

8. Subitò cecidit Babylon, & contrita eſt: ululate ſuper eam. c.14.q.21.n.187

6. Fugite de medio Babylonis, & ſalvet unuſquiſque animam ſuam. c.18. q 6.n.51

49. Quomodo fecit Babylon, ut caderent occiſi in Iſraël: ſic de Babylone cadent occiſi in univerſa terra. c.18. Exp. 4.n.70

Ex Threnis.

CAPUT I.

Num. 1. QUomodo ſedet ſola civitas plena populo facta eſt quaſi vidua domina gentium. c.17 q.7 n 61

3. Migravit Judas propter afflictionem & multitudinem ſervitutis, habitavit inter gentes. c.16.q.17 n 137

12. Vindemiavit me, ut locutus eſt Dominus in die iræ furoris ſui. c. 14.q.35.n.318

13. De excelſo miſit ignem in oſſibus meis, & erudivit me: expandit rete pedibus meis. c.12.q.14.n.120

22. Vindemia eos, ſicut vindemiaſti me propter omnes iniquitates meas. c.14.q.35 n.318

CAPUT II.

Num.4. TEtendit quaſi arcum ſuum quaſi inimicus: firmavit dexteram ſuam quaſi hoſtis, & occidit omne quod pulchrum erat viſu c.16. q.19.n.147

12. Matribns ſuis dixerunt: ubi eſt triticum, & vinum, cùm deficerent quaſi vulnerati in plateis civitatis; cum exhalarent animas in ſinum matrum ſuarum. c.13.q.15.num. 122. & c.17.q.21.n.176

18. Deduc quaſi torrentem lachrymas per diem, & noctem, ne des requiem tibi. c. 12. q.10.n.90

CAPUT III.

Num. 12. TEtendit arcum ſuum, & poſuit quaſi ſignum ad ſagittam.c.12. q.1.n.4. & c.18.q.18.n.247

28. Sedebit ſolitarius, & tacebit, quia levavit ſuper ſe c.21.q 34.n.557

CAPUT IV.

Num.91. VEIociores fuerunt perſecutores noſtri aquilis cæli: ſuper montes perſecuti ſunt nos. c. 12. q.73. n. 612. & c. 16.q.18.n.139

11. Gaude & lætare filia Edon, quæ habitas in terra Hus, ad te quoque perveniet calix: inebriaberis, atque nudaberis. c.19. q.56.n.443

CAPUT

CAPUT V.

Num. 10. PEllis noſtra, quaſi clibanus exuſta eſt à facie tempeſtatum famis. c.21.q.19.n.420

15. Defecit gaudium cordis noſtri: verſus in luctum chorus noſter cap.14.quæſt.24 n.222

16. Cecidit corona capitis noſtri: væ nobis quia peccavimus. c.18. q.27.n.214

Ex Baruch.

CAPUT III.

Num. 14. O Iſraël, quàm magna eſt domus Dei,& ingens locus poſſeſſionis ejus? magnus eſt, & non habet finem, excelſus, & immenſus. c.12. q. 3. num. 23

CAPUT VI.

Num. 7. LIngua ipſorum polita à fabro: ipſa etiam inaurata, & argentata falſa ſunt. c.17.q.17.n.134

Ex Ezechiele.

CAPUT I.

Num.4. ET vidi, ecce ventus turbinis veniebat ab aquilone: & nubes magna. & ignis involvens. cap. 12. quæſt. 57 num. 478

5. Et in medio ejus ſimilitudo quatuor animalium, & hic aſpectus eorum ſimilitudo hominis. c.14.q.18.n.166

8. Manus hominis ſub pennis eorum in quatuor partibus. c.12.q 27.n.213

11. Duæ pennæ ſingulorum jungebantur, & duæ tegebant corpora eorum. cap. 14. q.8 n.76

20. Spiritus vitæ erat in rotis. cap.21. quæſt.28. num. 385

22. Similitudo ſuper capita animalium firmamenti, quaſi & aſpectus cryſtalli. c. 14. q.18.n.165

CAPUT III.

Num. 11. VAde, & ingredere ad tranſmigrationem ad filios populi mei, & loquêris ad eos. 15.q 15.n 127

CAPUT IV.

Num. 1. ET tu fili hominis: ſume tibi laterem, & pones eum coram te, & deſcribes in eo civitatem Jeruſalem. c. 12.q.8: n.687

2. Dabis contra eam caſtra, & pones arietes in gyro. c.18.q.4.n.37

CAPUT VII.

Num.10. EGreſſa eſt contritio, floruit virga. germinavit ſuperbia. c.17. q. 26. n.227

CAPUT IX.

Num. 2. ET ecce ſex viri, & veniebant de via portæ ſuperioris, quæ reſpicit ad Aquilonem; & unuſquiſque vas interitus in manu ejus: vir quoque unus in medio eorum: c.13.qu.25.n. 204. c.19 q.36.n.286

4. Tranſi per mediam civitatem in medio Jeruſalem, & ſigna Thau ſuper frontes virorum gementium. c.21.q. 27.n.328

6. Omnem autem ſuper quem videritis Thau, ne occidatis, & à ſanctuario meo incipite.c.16.q.29.n.146

CAPUT XIV.

Num. 4. HÆc dicit Dominus Deus: Homo homo de domo Iſraël. c.17.q.10. num.76

CAPUT XVI.

Num.37. COngregabo eos ſuper te undique & enudabo ignominiam tuam, & videbunt turpitudinem tuam. cap. 14. q.24.n.221

CAPUT XX.

Num. 46. STilla ad Africum, & propheta ad ſaltum agri meridiani. c. 15. q.19.n.159

CAPUT XXIII.

Num. 20. INſanivit in libidine ſuper concubitum eorum, quorum carnes ſunt ut carnes aſinarum. c.17. q.11.n.78

CAPUT XXIV.

Num.3. POne ollam, pone inquam, & mitte in eam aquam. c.17.q.35.n.274

CAPUT XXVII.

Num.30. EIulabunt ſuper te voce magna, & clamabunt amarè: & ſuper jacient pulverem capitibus ſuis & cinere conſpergentur. c.18.q.24.n.204

CAPUT XXVIII.

Num. 5. IN multitudine ſapientiæ tuæ negotiatione tua multiplicaſti tibi fortitudinem. c. 18. q.33.n.264

12. Tu ſignaculum ſimilitudinis plenus ſapientia, & perfectus decore: in deliciis paradiſi Dei fuiſti. c.12.q.34.n.261. & q.41. num. 318

16. Perdidi te ô Cherub protegens de medio lapidum ignitorum, & elevatum eſt cor tuum in decore tuo. c.12. q.41.n.330

CAPUT XXIX.

Num. 6. PRo eo quod fuiſti baculus arundineus domui Iſraël. c.17 quæſt.22. n.185

CAPUT XXXII.

Num. 18. DEtrahe eam ipſam & filias gentium robuſtarum ad terram ultimam cum his qui deſcendunt in lacum. c.14.q.37.n.347

CAPUT XXXIX.

Num.6. ET ſcient, quia ego Dominus, & nomen ſanctum meum notum faciam in medio populi mei,& non polluam nomen ſanctum meum amplius, & ſcient gentes, quia ego ſanctus Dominus Deus Iſraël.c.20.q.13.n.118

3. Et erit eis nomina dies, in qua glorificatus ſum, ait Dominus Deus. c. 20. q.14. n.125

CAPUT XL.

Num. 4. FIli hominis vide oculis tuis, & auribus tuis audi, pone cor tuum in omnia quæ ego oſtendam tibi, quia ut oſtendantur tibi, adductus es huc. c. 21.q.17.n.148

CAPUT XLIII.

Num. 12. ISta eſt lex domus in ſummitate montis, omnis finis ejus per circuitum, Sanctum Sanctorum eſt: hæc eſt ergo lex domus.c.12.q.14.n.122

CAPUT XLIV.

Num. 3. PRinceps ipſe ſedebit in ea, ut comedat panem coram Domino. c.19.q.18.n.132

CAPUT XLVII.

Num. 3. ET menſus eſt mille cubitos, & traduxit me per aquas uſque ad talos, & rurſus menſus eſt mille, & traduxit me. c.21. q.27.n.338

12. Orietur in ripis ejus ex utraque parte omne lignum pomiferum: non defluet folium ex eo, & non deficiet fructus ejus per ſingulos menſes. c.22.q.2.n.20

CAPUT XLVIII.

Num. 31. ET portæ civitatis ex nominibus tribuum Iſraël, portæ tres à Septentrione. c.21.q.19.n.159

Ex Daniele.

CAPUT I.

Num. 4. COnſtituit Rex annonam per ſingulos dies de cibis ſuis, & de vino unde bibebat ipſe, ut enutriti tribus annis poſtea ſtarent in conſpectu regis. c.18.q.24.n.193

7. Impoſuit eis præpoſitus Eunuchorum nomina Danieli Baltaſar. c.14.q.5.n.39

CAPUT II.

Num. 31. VIdebas, & ecce quaſi ſtatua una grandis, ſtatua illa magna & ſublimis. c.21.q.2.n.24

32. Caput ejus ex auro optimo erat, pectus autem & brachia de argento: porro venter & fœmora ex ære: tibiæ autem ferreæ: pedum pars quædam erat ferrea quædam autem fictilis. c.12. q.43.n.340. & c.13.q.11.n.91. & q.92.n.228

34. Donec abſciſſus eſt lapis de monte ſine manibus, & percuſſit ſtatuam in pedibus ejus fictilibus,& ferreis.cap.14.q.31.n.287

35. Contrita ſunt pariter teſta, æs, argentum, & aurum, & redacta quaſi in favillam æſtivæ areæ, quæ rapta ſunt vento, nulluſque locus inventus eſt. cap. 12. q. 60. n.498

CAPUT III.

Num. 1. NAbuchodonoſor rex fecit ſtatuam auream, altitudine cubitorum ſexaginta, latitudine cubitorum ſex. c. 17. q.13.n.105

4. Præco clamabat valenter: Vobis dicitur populis, tribubus, & linguis, cadentes adorate ſtatuam auream.c.12.q.8. num.71

6. Si quis non proſtratus adoraverit, eadem hora mittetur in fornacem ignis ardentis.c.15.q.11.n.95. & q.29.n.229

38. Non eſt in tempore hoc princeps & dux & Propheta neque holocauſtum, neque ſacrificium, neque oblatio, neque incenſum, neque locus primitiarum. c. 21. q.33.n.539

92. Ecce ego video quatuor viros ſolutos ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis eſt & ſpecies quarti ſimilis filio Dei. c.12.q.8.n.67. & cap.14. qu.2. n.11. & c.19.q.1.n.9

93. Sidrach, Miſach, Abdenago, ſervi Dei excelſi, egredimini & venite, ſtatimque egreſſi ſunt. c.21.q. 27.n.358

94. Contemplabantur viros illos, quod nihil poteſtatis habuiſſet in corporibus eorum, & capillus capitis eorum non eſt aduſtus. c.21.q.36.n.610

98. Nabuchodonoſor rex omnibus populis & gentibus, & linguis qui habitant in univerſa terra,pax vobis. c.13.q.21.n.164

CAPUT IV.

Num. 5. CUi nomen Baltaſar ſecundùm nomen Dei mei,qui habet ſpiritum Deorum in ſemetipſo. cap. 14. q. 5. num.39

9. Subter eam habitabant animalia, & beſtiæ terræ, & in ramis ejus converſabantur volucres cœli. capit. 12. quæſt. 43. num 340

10. Ecce vigil, & Sanctus de cœlo deſcendit & clamavit fortiter, & ſic ait: Succidite arborem, & præcidite ramos ejus & excutite folia ejus. c 12 q.60.n 503.& c.18. q.20.n. 163.& q.30.n.239. & c.19.q 50. n.402

12. Et alligetur vinculo ferreo; æreo in herbis, quæ foris ſunt, & rore cœli infundatur. c.18.q.26.n.211

14. Donec cognoſcant viventes, quod dominatur excelſus in regno hominum. c. 12. q.50.n.416

16. Cœpit intra ſeipſum cogitare, quaſi una hora, & cogitationes ejus conturbabant eum. c 14.q.16.n.146

20. Attamen germen radicum ejus in terra dimittite, & vinciatur ferro. c. 12. qu. 66. num. 555

22. Ejicient te ab hominibus, & cum beſtiis & feris erit habitatio tua, & fœnum ut bos comedes, & rore cœli infunderis, donec ſcias, quòd dominatur excelſus. c.12.q.58.n.486

24. Peccata tua eleemoſynis redime, & forſitan propitiabitur Deus delictis tuis. c. 18.q.22.n.177

CAPUT V.

Num. 5. IN eadem hora apparuerunt digiti, quaſi manus hominis ſcribentis contra candelabrum. cap. 17. quæſt. 20.. num.170

6.Tunc

6. Tunc facies regis commutata eſt, & cogitationes ejus conturbabant eum, & compages renum ejus ſolvebantur. c.19. q.50. num. 402
7. Purpura veſtietur, & torquem auream hæc habebit in collo, & tertius in regno meo erit. c.17.q.13.n.97
27. Appenſus eſt in ſtatera, & inventus eſt minus habens. c.21.q.21.n.198
28. Diviſum eſt regnum tuum, & datum eſt Medis & Perſis. c.16.q.26.n.210
9. Rex Baltaſar ſatis turbatus eſt, optimates ejus turbantur. c.12.q.42. n. 333
30. Eadem nocte interfectus eſt rex Baltaſar Chaldæus, & Darius Medus ſucceſſit in regnum. c.14.q.21.n.191

CAPUT VI.

Num.22. DEus miſit Angelum ſuum, & concluſit ora leonum, & non nocuerunt mihi. c.12.q.8.n.67. & q.21.n.171

CAPUT VII.

Num. 3. PRima, quaſi leæna, & alas habebat aquilæ: aſpiciebam donec evulſæ ſunt alæ ejus, & ſublata eſt de terra, & ſuper pedes quaſi homo ſtetit. c.20.q.5.n.50
7. Et ecce quarta beſtia terribilis, atque mirabilis, & fortis nimis dentes ferreos habens. c.13. q.3.n.30
3. Quatuor beſtiæ grandes aſcendebant de mari diverſæ inter ſe. c.13. q. 11. n.91
11. Vidi quoniam interfecta eſſet beſtia, & periiſſet corpus ejus. c.17. q.22.n.188
13. Aſpiciebam ego in viſione noctis, & ecce in nubibus cæli quaſi ſigillus hominis, & uſque ad antiquum dierum pervenit, & dedit illi poteſtatem & honorem, & poteſtas ejus poteſtas æterna. c.13.q.14.n.113
24. Porro cornua decem decem reges erunt & alius conſurget poſt eos, & ipſe potentior erit prioribus. c.12. q.38.n.286

CAPUT VIII.

Num. 10. ET magnificatum eſt uſque ad fortitudinem, & dejecit de fortitudine, & de ſtellis & conculcavit eas, cap. 12. q.42.n.326. & c.17.q.34.n.288
12. Et robur datum eſt ei contra juge ſacrificium, propter peccata, & proſternetur veritas in terra, & faciet, & proſperabitur. c.13.q.13.n.109

CAPUT IX.

Num. 22. DAniel nunc egreſſus ſum, ut docerem te, & intelligeres ab exordio precum tuarum. c.21. q.19.n.184

CAPUT X.

Num.13. EX die primo quo poſuiſti cor tuum ad intelligendum, ut te affligeres in conſpectu Dei tui, exaudita ſunt verba tua. c.21.q.29.n.428

CAPUT XI.

Num. 1. IN illo tempore conſurget Michaël princeps magnus, qui ſtat pro filiis populi tui, & veniet tempus quale non fuit ex quo gentes eſſe cœperunt. c. 12. q.57. num.476
3. Qui docti fuerint fulgebunt, quaſi ſplendor firmamenti, & qui ad juſtitiam docuerunt multos quaſi ſtellæ ad perpetuas æternitates. c.12. q.18.n.153. & q.24. n.199
4. Claude ſermonem, ſigna librum uſque ad tempus ſtatutum. c.22.q 7 n.81
12. Beatus, qui expectat, & pervenit uſque ad dies mille trecentos triginta quinque c.20.q.14.n.123

CAPUT XIII.

Num. 5. COnſtituti ſunt de populo duo ſenes judices illo anno, qui videbantur judicare populum. c.16.q.8.n.59
21. Aſſentire nobiſcum, quod ſi nolueris, dicemus contra te teſtimonium, quod fuerit tecum juvenis, & ob hanc cauſam emiſeris puellas. c.12. q.61.n.511
28. Venerunt & duo Presbyteri pleni iniqua cogitatione adverſus Suſannam, ut interficerent eam. c 13.q 7.n.64
42. Clamavit Suſanna voce magna Deus æterne, qui abſconditorum es cognitor, qui noſti omnia antequam fiant. c.17.q 33.n.268
45. Suſcitavit Deus Spiritum ſanctum pueri junioris cujus nomen eſt Daniel. c.21. q.34. num 565
51. Et dixit Daniel: ſeparate illos ab invicem, & judicabo illos c.17. q 31.n. 429
54. Nunc ergo ſi vidiſti eam, dic ſub qua arbore videris eos colloquentes ſibi? c. 17. q.17.n.135

CAPUT XIV.

Num. 41. POrro illos, qui perditionis ejus cauſa fuerant, intromiſit in lacum, & devorati ſunt in momento coram eo. c.16 q.16.n.120

Ex Oſeæ.

CAPUT I.

Num. 11. ET congregabuntur filii Juda & filii Iſraël pariter, & ponent ſibi caput unum. c.13.q.23.n.183.

CAPUT II.

Num. 5. VAdam poſt amatores meos, qui dant mihi panes, & aquas meas & lanam meam. c. 18. q.5.n. 40. & c. 10. q.18.n.174
8. Ego dedi ei frumentum & vinum, & oleum & argentum multiplicavi ei, & aurum. c.17.q.12.n.95
14. Ecce ego lactabo eam, & ducam eam in ſolitudinem, & loquar ad cor ejus c. 12. q.41.n.425

CAPUT IV.

Num. 11. FOrnicatio, & vinum, & ebrietas auferunt cor. c.17. q.10. n.74

13. Super capita montium ſacrificabant, & ſuper colles accendebant thimiama ſubtus quercum, & populum, & therebinthum, quia bona erat umbra ejus. c. 19. q. 15 num. 109
19. Et ligavit eum ſpiritus in alis ſuis, & confundentur à ſacrificiis ſuis. cap. 12. q. 42. n. 3 7

CAPUT V.

Num. 1. AUdite hoc ſacerdotes, & attendite domus Iſraël, & domus regis auſcultate, quia vobis judicium eſt. c. 17. q. 5. num. 49
10. Facti ſunt principes Juda quaſi aſſumentes terminum, ſuper eos effundam quaſi aquam iram meam c. 18. q. 31. n. 246
31. Vidit Ephraim languorem ſuum, & Juda vinculum ſuum, & abiit Ephraim ad Aſſur, & miſit ad regem ultorem. cap 18. q. 22. n. 176

CAPUT VI.

Num. 10. IN domo Iſraël vidi horrendum, ibi fornicationes Ephraim: contaminatus eſt Iſraël: ſed Juda pone menſam tibi. c. 19. q. 16. n. 211. & c. 18. q. 17. n. 142

CAPUT VII.

Num. 1. REvelata eſt iniquitas Ephraim & malitia Samariæ, quia operati ſunt mendacium, & fur ingreſſus eſt ſpolians, latrunculus foris. c. 13. q. 20. n. 156

CAPUT IX.

Num. 1. QUia puer Iſraël, & dilexi eum: ex Ægypto vocavi filium meum. c. 12. q 39. n. 305
3. Ego quaſi nutricius Ephraim portabam eos in brachiis meis. c. 19. q. 46. n. 363

CAPUT XII.

Num. 1. EPhraim paſcit ventum, & ſequitur æſtum tota die: mendacium & vaſtitatem multiplicat. c. 17. q. 12. n. 92
7. Chanaam in manu ejus ſtatera doloſa, calumniam dilexit. c. 18. q. 3 . n. 68

CAPUT XIII.

Num. 14 ERo mors tua ô mors, morſus tuus Inferne. c. 12. q. 34. n. 260

Ex Joële.

CAPUT I.

Num. 17. COmputruerunt jumenta in ſtercore ſuo, demolita ſunt horrea. c. 16 q. 5. n. 39.

CAPUT II.

Num. 19. ECce ego mittam vobis frumentum & vinum, & oleum, & replebimini. c. 19. q. 41. n. 328

CAPUT III.

Num. 2. COnſurgent & aſcendent gentes in vallem Joſaphat: quia ibi ſedebo, ut judicem omnes gentes in circuitu. Mittite falces, quoniam maturavit meſſis. c. 14. q. 32. n. 293. & q. 35. n. 319

Ex Amos.

CAPUT V.

Num. 10. ODerunt corripientem in porta, & ſequentem perfectè abominati ſunt. c. 15. q. 19. n. 105
25. Numquid victimas, & hoſtias obtuliſtis mihi, annis quadraginta in deſerto domus Iſraël, & ſuſcepiſtis tabernaculum Moloch? c. 17. q. 28. n. 6
26. Portaſtis tabernaculum Moloch veſtro, & imaginem idolorum veſtrorum ſidus Dei veſtri, quæ feciſtis vobis. c. 12. q. 39. n. 303

CAPUT VI.

Num. 11. ECce Dominus mandabit, & percutiet domum majorem ruinis, & domum minorem ſciſſionibus. c. 18. q. 10. n. 88.

CAPUT IX.

Num. 9. ECce ego mandabo, & concutiam in omnibus gentibus domum Iſraël, ſicut concutitur triticum in cribo: & non cadet lapillus ſuper terram. c. 18. q. 6 n. 56

Ex Jona.

CAPUT I.

Num. 12. TOllite me, & mittite in mare: & ceſſabit mare à vobis: ſcio enim ego, quoniam propter me tempeſtas hæc grandis veniet ſuper vos. c. 14. quæſt. 20. num. 178
1. Præparavit Dominus piſcem grandem, ut deglutiret Jonam. Et erat Jonas in ventre piſcis tribus diebus, & tribus noctibus. cap. 13. quæſt. 16. num. 128. & cap. 21. q. 28. n. 392

CAPUT III.

Num. 14. CLamavit Jonas; Adhuc quadraginta dies, & Ninive ſubvertetur. c. 18. q. 13. n. 107. & c. 21. q. 27. n. 361

CAPUT IV.

Num. 1. AFflictus eſt afflictione magna Jonas, & oravit ad Dominum: Domine quæſo tolle animam meam à me, quia melior eſt mihi mors quàm vita c. 18. q 28. n. 221
7. Et paravit Deus vermem aſcenſu diluculi in craſtinum, & percuſſit hederam, & exaruit. c. 12. q. 66. n. 555

Ex Michæa.

CAPUT I.

Num. 1. POnam Samariam quaſi acervum lapidum cum plantatur vinea. c. 16. q 27. n. 219

7. Et

7. Et omnes mercedes ejus comburentur igne: & omnia idola ejus ponam in perditionem; quia de mercedibus meretricis congregata ſunt cap. 17. quæſt. 2.n.18

CAPUT III.

Num. 5. HÆc dicit Dominus ſuper Prophetas qui ſeducunt populum meum, qui mordent dentibus ſuis, & prædicant pacem. c. 16.q.16.n.14

10. Principes ejus muneribus judicabant, & ſacerdotes ejus in mercede docebant, Prophetas ejus in pecunia divinabant. cap.18. quæſt. 33. num. 271

CAPUT V.

Num. 4. STabit, & paſcet in fortitudine Domini, & in ſublimitate nominis Dei ſui.c.19. quæſt. 59.num 454

7. Erunt reliquiæ Jacob, in medio populorum multorum, quaſi ros à Domino, & quaſi ſtillæ ſuper herbam: & quaſi leo in jumentis ſilvarum. c.15.q.17.n.142

Ex Nahum.

CAPUT I.

Num.15. CElebra Juda feſtivitates tuas: redde vota tua, quia non adjiciét ultra, ut petranſeat in te. cap. 20.q. 3.n. 24

CAPUT II.

Num.3. CLypeus fortium ignitus, viri exercitus in coccineis. cap. 17. Exp 3. n.59. & quæſt.13. num 98

9. Diripite argentum, & aurum, & non eſt finis divitiarum: ex omnibus vaſis deſiderabilibus diſſipata eſt, & ſciſſa, & dilacerata. c. 18 q.20.n.164

Ex Habacuc.

CAPUT I.

Num.13. QUare reſpicis ſuper iniqua agentes, & taces devorante impio juſtiorem ſe: Et facies homines quaſi piſces maris. c.20.q.13.n.120

16. Propterea immolabit ſagenæ ſuæ, & ſacrificabit reti ſuo. c.15 q.10.n.88

CAPUT II.

Num. 5. DIlatavit quaſi infernus animam ſuam, & ipſe quaſi mors non adimplebitur. c 14.q.30.n.329

9. Væ qui congregat avaritiam malam domui ſuæ ut ſit in excelſo nidus ejus, & liberari ſe putat de manu mali. c. 20. quæſt. 15. num.137

CAPUT III.

Num. 4. DEus ab auſtro veniet & ſanctus de monte Pharan. c. 12. quæſt. 15. num. 123

4. Cornua in manibus ejus, ibi abſcondita eſt fortitudo ejus. c.17. quæſt. 33. num. 270 & c.19.q.27.n.298

5. Egredietur diabolus ante pedes ejus. cap. 20. quæſt. 1.num.8

13. Denudaſti fundamentum ejus uſque ad collum. c.20.q.19.n.179

18. Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo JESU meo. c.18. quæſt. 11. num.87

Ex Sophonia.

CAPUT I.

Num. 11. COnticuit omnis populus Chanaam: diſperierunt omnes involuti argento. c.12.q.79.n.668

Ex Aggæo.

CAPUT I.

Num. 6. QUi mercedes congregavit, miſit eas in ſacculum pertuſum. c. 17. quæſt. 29. num.240

Ex Zacharia.

CAPUT II.

Num.2. ABſque muro habitabitur Jeruſalem præ multitudine hominum. c.21. quæſt. 18. num.149

5. Ego ero ei murus ignis in circuitu, & gloria ero in medio ejus. c. 12. q.14. n. 121

CAPUT III.

Num. 1. SEptem oculi ſuper lapidem unum cap.14. quæſt.34.num.313.& c.15. quæſt.16. num 130

CAPUT V.

Num. 7. ECce talentum plumbi portabatur, & ecce mulier una ſedens in medio amphoræ, & dixit: Hæc eſt impietas: & projecit eam in medio amphoræ c. 6 quæſt. 8.n.63. & q.22 n.176

9. Vidi, ecce duæ mulieres egredientes, & ſpiritus in alis earum, & habebant alas quaſi milvi, & elevaverunt amphoram. c. 12. q.74.n.618 & 619

CAPUT VI.

Num. 11. FAcies coronas & pones in capite JESU Filii Joſedec Sacerdotis magni.c.19.q.37.n.291.

CAPUT VII.

Num. 4. FActum eſt verbum Domini ad me dicens: Loquere ad omnem populum terræ, & ad ſacerdotes. cap. 13. q.22. num. 177

10. Viduam, & populum, & advenam, & pauperem nolite calumniari. cap. 13. q.22.n.177

CAPUT IX.

Num. 16. SAlvabit eos Dominus Deus eorum in die illa, quia lapides ſancti elevabuntur ſuper terram. c.21.q. 28. n.390

CAPUT XII.

Num. 10. IN plateis plangent eum quaſi ſuper unigenitum, & dolebunt ſuper

eum, ut doleri ſolet in morte primogeniti: in illa die plangent terræ familiæ, & familia domus David ſeorſum. c. 18. q. 9. n.83. & quæſt.23.num.86

CAPUT XIII.

Num.6. QUid ſunt plagæ iſtæ in medio manuum tuarum? his plagatus ſum in domo eorum qui diligebant me. c. 21. quæſt.31.num.467

Ex Malachia.

CAPUT I.

Num.6. SI Dominus ego ſum, ubi eſt timor meus.c. 15.q 11.n.102

CAPUT II.

Num.14. DOminus teſtificatus eſt inter te & uxorem pubertatis tuæ, quam tu deſpexiſti: & hæc particeps tua, & uxor fœderis tui. cap. 12. quæſt. 54. num.462

CAPUT IV.

Num.16. ORietur vobis timentibus nomen meum ſol juſtitiæ, & ſanitas in pennis ejus. cap. 12. quæſt.4. num.28. & cap.14.quæſt.18.n.262

3. Conculcabitis impios, cùm fuerint cinis ſub planta pedum veſtrorum in die qua ego facio, dicit Dominus exercituum. c. 14. quæſt.37.num.339

Ex 1. Machabæorum.

CAPUT II.

Num.58. ELias dum zelat zelum legis, receptus eſt in cœlum. c. 21. q. 33. num.531

CAPUT XIII.

Num.19. ET miſit pueros, & centum talenta, & mentitius eſt, & non dimiſit pueros.c 13.q.7.n.58

Ex 2. Machabæorum.

CAPUT VII.

Num.16. POteſtatem inter homines habens cùm ſis corruptibilis, facis quod vis: noli autem putare genus noſtrum à Deo eſſe derelictum. c. 17. q. 22 num.189

37. In me verò & in fratribus meis deſinet omnipotentis ira, quæ ſuper omne genus noſtrum juſtè ſuperducta eſt. Tunc Rex accenſus ira in hunc, ſuper omnes crudeliùs deſæviet.c.16.q.10.n.74

NOVUM TESTAMENTUM.

Ex D.Matthæo.

CAPUT I.

Num.16. JAcob autem genuit Joſeph virum Mariæ de qua natus eſt JESUS. c.12 quæſt.11.num.90

CAPUT II.

Num.1. ECce Magi ab oriente venerunt. c. 21. q.30.n.436

2. Vidimus ſtellam ejus in Oriente, & venimus adorare eum. c. 12. q.42. n.332. & c. 20. q.4.n.42. & c.21.q.29. num 401

3. Turbatus eſt Rex Herodes, & omnis Jeroſolyma cum illo. cap. 17. q.33.n.266

5. Et tu Bethleem terra Juda, nequaquam minima es in principibus Juda, ex te exiet Dux qui regat populum meum Iſraël. c.19.q.27.n.194

9. Ecce ſtella, quam viderant in Oriente antecedebat eos, uſque dum veniens ſtaret ſuper ubi puer erat cap.12. quæſt. 28. num.216

12. Et intrantes domum invenerunt puerum cum Maria matre ejus, & obtulerunt ei aurum, thus & myrrham. cap. 19. q. 57. num.448. & c.21. quæſt. 26.n.323

13. Reſponſo accepto in ſomnis, ne redirent ad Herodem. c.20.q.18.n.168

15. Accipe puerum, & matrem ejus, & fuge in Ægyptum. c.12.q.49.n.402

18. Rachel plorans filios ſuos: & noluit conſolari. c. 14. q.27.n.252

CAPUT III.

Num. 2. POenitentiam agite: appropinquavit regnum cœlorum. cap.21. q.5. num. 43

4. Ipſe autem Joannes habebat veſtimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos ſuos: eſca autem erant locuſtæ. c.14.q. 7.n.58

16. Baptizatus autem JESUS exivit de aqua, & ecce aperti ſunt ei cœli & vidit Spiritum Dei deſcendentem ſicut columbam. c.15.q.5.n.38. & c.17.q.33.n.270

17. Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. c.21. quæſt. 20.n.174

CAPUT IV.

Num. 1. DUctus eſt JESUS in deſertum ut tentaretur à Diabolo.c.12. q.77. num.641

10. Vade retro ſathana, ſcriptum eſt enim: Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies. c.20 q 1.n.10

11. Et ecce Angeli acceſſerunt, & miniſtrabant ei. c.12.q.77.n 644

19. Et procedens inde vidit duos fratres Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem, ejus, & vocavit eos, & illi relictis retibus, & Patre ſecuti ſunt eum. cap. 21. q.26.n.293

CAPUT V.

Num.1. APeriens os ſuum docebat eos, dicens: Beati pauperes ſpiritu.c.13. q 12.n 100

8. Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. c.14.q.1.n.5

44. Benefacite his, qui oderunt vos: orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos. c.18.q.5.n.67. 77. & c.12.q. 53.n.450

45. Qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos c.14.q 5.n.37

48. Eſtote perfecti, ſicut & pater veſter perfectus eſt. c. 21.q.34.n.554

CAPUT

CAPUT VI.

Num. 2. CUm facis eleemoſynam, noli tuba canere ante te, ſicut hypocritæ faciunt in ſynagogis: te autem faciente eleemoſinam, neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua.c.21. q.9.n.83.

3. Sit eleemoſyna tua in abſcondito. c. 12. q.27. num.215

10. Adveniat regnum tuum, fiat voluntas tua ſicut in cœlo, & in terra cap. 16. q. 23. n.185.c.27. n.297

9. Pater noſter, qui es in cœlis.c.21. quæſt. 26. num.320

26. De veſtimentis quid ſolliciti eſtis? Conſiderate lilia agri, quomodo creſcunt: non laborant, neque nent. Dico autem vobis, quia nec Salomon in omni gloria ſua coopertus eſt ſicut unum ex iſtis. c. 14.q.12.n.110.& c. 16. quæſt.24. num.188

CAPUT VII.

Num.15. QUi veniunt ad vos in veſtimentis ovium: intrinſecus autem ſunt lupi rapaces. c.17.q. 18.n.147

23. Tunc confitebor illis, quia nunquam novi vos: diſcedite à me qui operamini iniquitatem. c.16. q.19.n.145. & quæſt. 28. num.237

17. Omnis arbor bona bonos fructus facit. cap. 21. q.30.n.442

CAPUT VIII.

Num. 19. MAgiſter ſequar te, quocunque jeris. c.14.q.13.n.111

20. Filius hominis non habet, ubi reclinet caput.c.21.q.38.n.631

29. Quid nobis & tibi Jesu Fili Dei? veniſti huc ante tempus torquere nos. c. 12. q. 37.n.284

CAPUT IX.

Num.9. CUm tranſiret inde Jesu, vidit hominem ſedentem in telonio, Matthæum nomine. c. 21. q.30. n. 434. 435. 438. 439

10. Peccatores, & publicani venientes diſcumbebant cum Jesu. c.21.q 30.n.448

14. Acceſſerunt ad eum diſcipuli Joannis dicentes: Quare nos & Phariſæi jejunamus frequenter; diſcipuli autem tui non jejunant c.17.q.30.n.246.& cap.19.q.17. num.122

20. Acceſſit retro, & tetigit fimbriam veſtimenti ejus: dicebat enim intra ſe: Si tetigero tantùm veſtimentum ejus, ſalva ero. c.21.q.3.n.41

CAPUT X.

Num. 2. DUodecim autem nomina Apoſtolorum ſunt hæc: Primus Simon, qui dicitur Petrus, & Andræas. cap. 21. q.24.n.242

4. Et Judam Iſcariotem. c.18.q 21. num. 174

5. In viam gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum, ne abieritis. cap. 21. q.32 n.32. 509

10. Nolite poſſidere aurum, neque argentum. c.17.q.16.n. 27

16. Ecce ego mitto vos ſicut oves in medio luporum. c.21.q.25.n.265

17. Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpentes. c.21. q.18.n.154

42. Quicunque dederit potum uni ex iſtis minimis, calicem aquæ frigidæ tantum in nomine diſcipuli, non perdet mercedem ſuam.c. 14.q.29.n.263

CAPUT XI.

Num. 8. QUi mollibus veſtiuntur in domibus regum ſunt. cap. 18.quæſt.3. num.28

9. Joannem Prophetam, & pluſquam Prophetam.c.21.q 31. num.478

11. A diebus Joannis Baptiſtæ regnum cœlorum vim patitur. c.21. q.28.n.370

25. Confiteor tibi Pater, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus & revelaſti ea parvulis. c.21.q.35.num.592

29. Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde. c.12.q.47.n.375

4. Euntes renunciate Joanni, quæ audiſtis, & vidiſtis: Cæci vident, claudi ambulant. & cap.19. q.12. num.95

CAPUT XII.

Num. 3. NOn legiſtis, quæ fecerit David quando eſuriit, & qui cum eo erant? quomodo intraverit in domum Dei. c.15.q.16.n.135

39. Magiſter, volumus à te ſignum videre. c.22. quæſt. 9.num.103

40. Sicut fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus; ſic erit filius hominis in corde terræ. c. 13. quæſt. 16. n.128. cap. 21.q.16. num.391

44. Et dixit: revertar in domum meam, unde exivi, & veniens invenit eam vacantem. c.20.q.1.num.9

CAPUT XIII.

Num.22. SOlicitudo ſæculi iſtius & fallacia divitiarum ſuffocat verbum.c 18. quæſt. 33. num. 166

41. Mittet filius hominis Angelos ſuos, & colligent de regno ejus omnia ſcandala, & eos qui faciunt iniquitatem mittent in caminum. cap. 14.quæſt. 35. num 321

47. Simile eſt regnum cœlorum ſagenæ miſſæ in mare, ex omni genere piſcium congreganti, quam cum impleta eſſet educentes. cap.18. quæſt.6. num. 55

30. Colligite primum zizania, & colligite in faſciculos. c.20. quæſt 17. num.158

55. Nonne hic eſt filius fabri? nonne mater ejus dicitur Maria, & fratres ejus Jacobus, & Simon & Judas? c.17. quæſt. 16. num.128

CAPUT XIV.

Num. 15. VEſpere autem facto acceſſerunt ad eum diſcipuli, dicentes, deſertus eſt locus, & hora jam præteriit: dimitte turbas ut eant in caſtella, & ſibi emant eſcas. 21. quæſt. 30.n.449

23 Dimiſſa turba, aſcendit in montem ſolus orare.c.15. quæſt.10.n.86

29. Deſcendens Jesus de navicula ambulabat ſuper aquas Petrus, ut veniret ad

Jesum:

Jesum; videns verò ventum validum timuit, & cùm cepiſſet mergi, clamavit. c. 12. q 5. n. 47. & c. 14. q. 13. n. 120. & c. 15. q. 8. n. 62. & cap. 18. q. 31. n. 141. & cap. 21. q. 24. n. 245

CAPUT XV.

Num. 22. Miſerere mei fili David: Filia mea male à dæmonio vexatur. c. 12. quæſt. 64. num. 534

14. Sinite illos, cæci ſunt, & duces cæcorum. cap. 21. quæſt. 32. num. 510

24. Non ſum miſſus niſi ad oves quæ perierunt domus Iſraël. cap. 21. q. 26. n. 304

27. Etiam Domine, nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de menſa Domini ſui. cap. 19. q. 24. n. 172. & q. 51. n. 403. & quæſt. 57. num. 441

35. Præcepit turbæ ut diſcumberent ſuper terram. c. 21. q. 17. n. 147

CAPUT XVI.

Num. 16. Cavete à fermento Phariſæorum qui veniunt ad vos. cap. 16. q. 9. num. 70

16. Tu es Chriſtus filius Dei vivi: Reſpondens autem Jesus dixit ei, Caro & ſanguis non revelavit tibi. cap. 21. q. 24. num. 245. & 246

18. Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. cap. 13. q. 30. n 241. c. 21 q. 24. n. 252. & q. 37. n. 622

21. Exinde cœpit Jesus oſtendere diſcipulis ſuis, quia oportebat eum ire Jeroſolymam, & multa pati à ſenioribus. c. 21. quæſt. 24. num 253

22. Aſſumens eum Petrus cœpit increpare illum dicens: abſit à te Domine, non erit tibi hoc? qui converſus dixit Petro: Vade poſt me, ſathana. c. 13. q. 30. n. 231. & c. 14. quæſt. 13. num. 110. & c. 12. q. 47. num. 381

24. Si quis vult venire poſt me, tollat crucem ſuam, & ſequatur me. cap. 16. q. 23. n. 186. & c. 19. q. 19. n. 160

28. Sunt de his ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno ſuo. c. 19. q. 43. n. 345

CAPUT XVII.

Num. 1. Aſſumpſit Jesus Petrum, Jacobum, & Joannem. cap. 14. quæſt. 18. num. 167

2. Reſplenduit facies ejus ſicut ſol: veſtimenta autem ejus alba ſicut nix. c. 17. q 14. num. 111

3. Domine bonum eſt nos hîc eſſe. c. 21. q. 16. num. 137

4. Domine ſi vis faciamus hîc tria tabernacula, tibi unum, Moyſi unum, Eliæ unum c. 12. quæſt. 77. n. 645. & c. 19. n. 94. c. 21. q. 28. n. 386

5. Nubes lucida obumbravit eos, & vox de nube dicens: Hic eſt Filius meus dilectus. c. 19. quæſt. 6. n. 45. & q. 21. n. 162

6. At illi ceciderunt in facies ſuas. cap. 19. q. 11. num. 89

23 Acceſſerunt qui didrachma accipiebant ad Petrum, & dixerunt ei, Magiſter veſter non ſolvit didrachma. c. 21. q. 24. num. 248

CAPUT XVIII.

Num. 6. Qui ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei, ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus, & demergatur. cap. 13. q. 1. n. 10. & c. 18. q. 31. n. 249

10. Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei, qui eſt in cœlis. cap. 21. q. 5. num. 48

CAPUT XIX.

Num. 28. In regeneratione, neque nubent, neque nubentur. cap. 22. q. 14. num. 135

CAPUT XX.

Num. 21. Neſcitis quid petatis: poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum? Dicunt ei poſſumus: Ait illis: Calicem quidem meum bibetis. c. 21. q. 26. n. 301. 302. 303. 304. & n. 359. & q. 31. n. 471

CAPUT XXI.

Num. 5. Dicite filiæ Sion: Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus, & humilis, ſedens ſuper aſinam. c. 13. q. 18. num 142

12. Intravit Jesus in templum, & ejiciebat omnes ementes, & vendentes de templo, & menſas nummulariorum ſubvertit. c. 18. q. 31. n. 248

15. Videntes autem Principes Sacerdotum, & Scribæ mirabilia quæ fecit, & pueros clamantes in templo, & dicentes, Oſanna filio David, indignati ſunt. c. 18. q. 19. num. 157

17. Relictis illis abiit foras extra civitatem in Bethaniam. c. 17 q 11. n. 83

33. Homo erat Pater familias, qui plantavit vineam, & ſepem circumdedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificavit turrim c. 13. q. 20. n. 154

43. Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus. c. 18. q. 25. n. 200 & c. 19. q. 11. n. 86

CAPUT XXII.

Num. 2. Simile factum eſt regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio ſuo. c. 15. q 18. n. 158

4. Prandium meum paravi, tauri mei & altilia occiſa ſunt. c. 19. q. 24. num. 169. & q. 25. n. 173. & c. 17. q. 15. n. 16

11. Intravit autem Rex, ut videret diſcumbentes: vidit hominem non veſtitum veſte nuptiali. c. 17. q. 14. n. 110

14. Multi ſunt vocati, pauci verò electi. c. 20. q. 17. n. 161

34. Phariſæi audientes, quod Jesus ſilentium impoſuiſſet Sadducæis, convenerunt in unum. c. 17. q. 30. n. 248

CAPUT XXIII.

Num. 4. Alligant enim onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum. c. 21. q. 19. n. 161

35. Ut

35. Ut veniat ſuper vos omnis ſanguis juſtus qui effuſus eſt ſuper terram, à ſanguine Abel juſti. 21.c. quæſt. 30.n.458.cap.14. quæſt. 21. num. 191

37. Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos, & noluiſti. c. 12. q. 4. n. 29

CAPUT XXIV.

Num. 7. SUrget gens contra gentem, & regnum adverſus regnum. cap. 16. q. 27. num. 221

22. Niſi breviati fuiſſent dies illi, non eſſet ſalva omnis caro c. 17. quæſt. 32.n.260

28. Ubi fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ c. 13. q. 20.n.157.c.19.quæſt 56. num. 440

31. Et mittet Angelos ſuos cum tuba & voce magna, & congregabunt omnes Electos ejus.c. 21. Exp. 8. n. 167

32. Ab arbore fici diſcite parabolam; cum ramus ejus tener fuerit, & folia ejus nata, ſcitis quia prope eſt æſtas. 14. q.22 n. 201

39. Et non cognoverunt, donec venit diluvium, & tulit omnes: ita erit adventus filii hominis. c. 20. q. 14. n.124

CAPUT XXV.

Num. 12. AT ille reſpondens ait: neſcio vos. cap.12 quæſt. 12. num.91.92

20. Domine quinque talenta tradidiſti mihi, ecce alia quinque. c 21.q.11.n.117

21. Euge ſerve bone & fidelis, intra in gaudium Domini tui. c.19.q.11.c.88.& q.14. num.102

41. Diſcedite à me maledicti in ignem æternum cap.14.q.37.n.343.& cap. 16. quæſt. 10. num.75

CAPUT XXVI.

Num. 18. ITe in civitatem ad quendam, & dicite ei: magiſter dicit: tempus meum prope eſt, & apud te facio paſcha cum diſcipulis meis. cap. 19. quæſt. 17. num.225

24. Væ homini illi, per quem ſcandalum venerit. cap. 18. q.27.n 212

40. Venit ad diſcipulos ſuos, & invenit eos dormientes, & dicit Petro: ſic non potuiſtis una hora vigilare mecum. cap. 21. q.24. num.260

45. Dormite jam, & requieſcite: ecce appropinquavit hora, & filius hominis tradetur. c.14. q.27.n.253

38. Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem. cap.18. quæſt. 14.n.119

65. Tunc princeps ſacerdotum ſcidit veſtimenta ſua. cap.13.q. 2. num. 19

57. Egreſſus foras flevit amarè. c.21. quæſt. 34. num. 571

CAPUT XXVI.

Num. 5. REtulit triginta argenteos, & projecit in templo, & laqueo ſe ſuſpendit. c.13. q.29.n.218.& c.21.q 21. n.199. & c.16.q.18 n.139

18. Sciebat enim quod per invidiam tradidiſſent eum.cap 12.q.71.n. 589

22. Quem vultis dimittam vobis Barrabam, an JESUM, qui dicitur CHRISTUS; ſciebant enim quod per invidiam tradidiſſent eum. c.13.q 22 n.178

25. Sanguis ejus ſuper nos, & ſuper filios noſtros. c.14.q.38 n.350

29. Et poſuerunt arundinem in dextera ejus c 17 q.22.n.185

6. Non licet eos mittere in corbonam, quia pretium ſanguinis eſt.c.18.q.5.n.45

33. Et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha quod eſt Calvariæ locus. c.18. q.28. num.223

28. Tunc crucifixi ſunt cum eo duo latrones, unus à dextris, alter à ſiniſtris. Prætereuntes autem blaſphemabant eum, moventes capita ſua. c.14.q 8.n.75

27. Et impoſuerunt ſuper caput ejus cauſam ipſius ſcriptam. Hic eſt JESUS Rex Judæorum. c.13.q.18.n.141

54. Centurio autem, & qui cum eo erant, cuſtodientes JESUM viſo terræmotu, & his, quæ fiebant timuerunt valde. c. 13. q.23.n.187

CAPUT XXVIII.

Num. 10. NOlite timere: nuntiate fratribus meis, ut eant in Gaalilæm: ibi me videbunt.c. 9.q. 26.n.183

11. Ecce quidam de cuſtodibus venerunt in civitatem, & nuntiaverunt principibus ſacerdotum, omnia quæ facta fuerant & congregati cum ſenioribus, concilio accepto.c.12.q.71.n 590

19. Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii & Spiritus Sancti. c 13.q.30.n.238

Ex D. Marco.

CAPUT I.

Num. 6. ERat Joannes veſtitus de pilis camelorum, & zona pellicea, circa lumbos ejus. c.17.q.24.n.24

23. Erat in Synagoga eorum homo in ſpiritu immundo, & clamavit dicens, quid nobis & tibi JESU Nazarene? c. 12. q. 39. num. 302

24. JESU Nazarene veniſti ante tempus perdere nos.21.q.34.n.568

CAPUT III.

Num. 9. POtens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ c.21.q.30. num.438

17. Jacobum Zebedæi, ac Joannem fratrem Jacobi, impoſuit eis nomina Boanerges, c.21.quæſt. 26. num.307

CAPUT V.

Num. 6. VIdens JESUM à longe cucurrit, & adoravit eum. cap. 12. quæſt.53. num. 441

7. Exclamans voce magna dixit: Quid mihi & tibi JESU fili Dei altiſſimi? Adjuro te, ne me torqueas. cap. 12.q. 64. n.537. & q.73.n.617. & c.13.q 6.n.50

8. Exi Spiritus ab homine. Et interrogabat eum: quod tibi nomen eſt. Et dicit ei: Legio mihi nomen eſt, quia multi ſumus. c.13.q.3.n.33

CAPUT

CAPUT VI.

Num. 8. PRæcepit eis, ne quid tollerent in via, niſi virgam tantum, cap. 13. quæſt. 29. num. 231 &c. 17. q. 25. n. 227. & cap. 12. q. 9. num. 76

11. Quicunque non receperint vos: exeuntes inde, excutite pulverem de pedibus veſtris in teſtimonium illis. c. 13. quæſt. 11. num. 96

16. Quem ego decollavi Joannem, hic à mortuis ſurrexit. cap. 13. q. 17 n. 133

21. Volo ut potinus des mihi caput Joannis Baptiſtæ. c. 17. q. 31. n. 259

27. Miſſo ſpiculatore præcepit afferri caput Joannis in diſco. c. 13. q. 7. n. 66

CAPUT XIV.

Num. 60. EXurgens ſummus ſacerdos, cap 13. quæſt. 2. num. 19

63. Summus autem ſacerdos ſcindens veſtimenta ſua, dixit: Quid adhuc deſideramus teſtes; audiſtis blaſphemiam, quid vobis videtur? cap. 13. q. 23. n. 186

71. Ille autem cœpit anathematizare, quia neſcio hominem iſtum, quem dicitis. c. 12. quæſt. 47. n. 381

CAPUT XV.

Num. 11. POntifices autem concitaverunt turbam, ut magis Barrabam dimitteret eis c. 13. q. 22. n. 178

26. Et erat titulus cauſæ ejus ſcriptus: JESUS Rex Judæorum. c. 13. q. 18. n. 141

40. Erant autem aſpicientes à longe mulieres inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi minoris. c. 21. q. 32. n. 504

CAPUT XVI.

Num. 7. ITe dicite diſcipulis ejus, & Petro c. 21. q. 24. n. 244

9. Surgens JESUS apparuit Magdalenæ de qua ejecerat ſeptem dæmonia. cap. 12. q. 36. num. 273

19. Aſſumptus eſt in cœlum. cap. 12. quæſt. 48. num. 393

Ex D. Luca

CAPUT I.

Num. 6. ERant juſti ambo ante Deum. c. 12. q. 27. n. 214

17. Ipſe præcedet ante illum in ſpiritu & virtute Eliæ. c. 14. q. 19. n. 170

26. Miſſus eſt Angelus Gabriel à Deo in civitatem Galileæ cui nomen Nazareth. c. 14. quæſt. 14. num. 129

27. Ad Virginem deſponſatam viro, cui nomen erat Joſeph, & nomen Virginis Maria. c. 12. q. 23. n. 191. & c. 14. q. 5. n. 42. & q. 10. n. 89

28. Ave gratia plena, Dominus tecum benedicta tu. cap. 12. q 23. n. 190

30. Ne timeas Maria inveniſti gratiam apud Deum. c. 12. q. 23. n. 188. & 190

31. Ecce concipies & paries filium & vocabis nomen ejus JESUM. c. 19. q. 38. n. 306

35. Spiritus ſanctus ſuperveniet in te, & Virtus Aliſſimi obumbrabit tibi. c. 12. q. 19. n. 161. & cap. 13. q. 17. n. 132

34. Quod naſcetur ex te, Sanctum vocabitur Filius Dei. c. 21. q. 32. n. 495

46. Magnificat anima mea Dominum. cap. 15. q. 12. n. 103

49. Fecit mihi magna, qui potens eſt. c. 12. q. 11. num. 88

59. Et manſit Maria cum illa, quaſi tribus menſibus. c. 12. q. 9. n. 78

60. Nomen ejus vocabitur Joannes. c. 12. q. 12. num. 103

66. Quis putas puer erit? etenim manus Domini erat cum illo. c. 17. q. 32. n. 263

68. Benedictus Dominus Deus Iſraël: quia viſitavit, & fecit redemptionem plebis ſuæ. c. 19. q. 4. n. 51

CAPUT II.

Num. 14. GLoria in Altiſſimis Deo. cap. 19. quæſt. 30. num. 218

21. Vocatum eſt nomen ejus JESUM quod vocatum eſt ab Angelo priuſquam in utero conciperetur. c. 12 q. 12. n. 103. & cap. 21.

24. Par turturum, aut duos pullos columbarum. c. 19. q. 20 num. 145

26. Quod paraſti ante faciem omnium populorum; Lumen ad revelationem gentium. c. 21. q. 3. n. 34

51. Deſcendit cum illis Nazareth: & erat ſubditus illis cap. 14. q. 13. n. 116. & cap. 19. q. 30. num. 398

CAPUT IV.

Num. 8. POtens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. c. 21. q. 30. num. 442

CAPUT V.

Num. 41. EXibant autem dæmonia à multias clamantia, & dilentia, quia tu es filius Dei, & non ſinebat ea loqui c. 21. q. 29. n 424

CAPUT VI.

Num. 12. EXiit in montem orare: & erat pernoctans in oratione Dei. cap. 15. q. 10. n. 86. & c. 21. q. 29. n. 414

13. Elegit duodecim quos Apoſtolos nominavit. c. 15. q. 2. n. 12. n. 12

15. Et Simonem, qui vocatur zelotes. cap. 21. quæſt. 34. n. 560

24. Væ vobis divitibus, quia habetis conſolationem veſtram. c. 20. q. 7. n 71

CAPUT VII.

Num. 15. SUrrexit qui erat, mortuus & dedit illum matri ſuæ. c. 12. q. 31. n. 239

37. Et ecce mulier, quæ erat in civitate peccatrix, ut cognovit, quod accubuiſſet IESUS in domo Phariſæi. c. 12. q. 23. n. 189

38. Stans retro lacrymis, cœpit rigare pedes ejus, & capillis capitis ſui tergebat eos cap. 15. q. 4. n. 31. & q. 8. n. 64. & c. 18. q. 15. num. 128. & c. 21. & q. 15. n. 130

CAPUT VIII.

Num. 2. MAria, quæ vocatur Magdalena, & Ioanna uxor Chuſæ procuratoris Herodis, & Suſanna & aliæ multæ quæ miniſtrabant ei. c. 21. q. 24. n. 189

5. Et

5. Et volucres cœli comederunt illud. cap. 18. Exp. 1.n.6

28. Ut vidit JESUM procedit ante illum exclamans dixit, quid mihi & tibi eſt JESU fili Altiſſimi c.12. q.53.n.441

29. Multis temporibus arripiebat illum, & vinciebatur catenis & compedibus cuſtoditus, & ruptis vinculis agebatur à dæmone in deſerta. c.12 q.76.n.635

30. Quod tibi nomen eſt? At ille dixit legio, quia intraverant dæmonia multa in eo. cap.12. quæſt.37.n.283.& c.10. quæſt.5. num. 51

31. Rogabant eum ne imperaret illos ut in abyſſum irent.cap.12.q.61.n.507.& q.70 num.579.c.14.q.37.n.340

33. Exierunt dæmonia ab homine, & intraverunt in porcos. c.12.q.36.n.281.

CAPUT IX.

Num. 3. NIhil tuleritis in via, neque virgam. cap.13.q.20.n 231

30. Duo viri loquebantur cum illo: erant autem Moyſes, & Elias viſi in majeſtate. c.12 q.77.n.645

54. Domine ſi vis, dicimus ut ignis deſcendat de cœlo, & conſumet illos. cap. 21. q 26. num 311

CAPUT X.

Num.2. MEſſis quidem multa, operarii autem pauci.c.13 q.45 n.33

18. Videbam ſathanam ſicut fulgur de cœlo cadentem. c.12. q. 4.n. 258 & quæſt 62. n.156.& q.65.num 537 & cap. 15.q.6. num.52

31. Accidit autem, ut ſacerdos quidam deſcenderet eadem via, viſo illo præterivit ſimiliter & Levita cum eſſet ſecus locum pertranſivit.c.11.q.22.n.176

CAPUT XI.

Num.15. IN Beelzebob principe dæmoniorum ejicit dæmonia. c 12.q. 4.n.156

24. Ambulat per loca arida, & inaquoſa quærens requiem & non inveniens c.20.q 10.n. 01

26. Tunc vadit, & aſſumit ſeptem Spiritus nequiores ſe c.12.q.36.n.276

CAPUT XII.

Num.20. ANima, habes multa bona poſita in annos plurimos, requieſce, comede, bibe, epulare, c. 18. quæſt. 13. num 106

36. Vos ſimiles hominibus expectantibus Dominum ſuum. c.11.q.25.n.267

CAPUT XIV.

Num.5. CUjus veſtrum aſinus, aut bos in puteum cadet, & non continuò extrahet illum die Sabathi. cap. 13. q. 4. num.38

17. Homo quidam fecit cœnam magnam cap.19. quæſt. 14. num. 16. & q 57. num.174. & quæſt.53. num. 325. & q.57. num. 448

23. Exi in vias & ſepes & compelle intrare ut impleatur domus mea. cap.19 quæſt. 22. n.157.158

CAPUT XV.

Num. 4. REliquit nonaginta novem in deſerto, & vadit ad illam quæ perierat.c.14.q.2.n 9

5. Cùm invenerit, imponit in humeros ſuos gaudens. cap. 14. q.8. num. 74. cap. 19. q.4.num. 35

10. Adoleſcentior filius peregrè profectus in regionem longinquam, diſſipavit ſubſtantiam ſuam vivendo luxurioſè. cap. 17 q.12. num. 96. & c.19.q.4.n.35.& c.14. q.18.n 257.c. 15.q.6.n.53

13. Ibi diſſipavit ſubſtantiam ſuam, vivendo luxurioſè. c.1 .q.19.n.155

15. Adhæſit uni civium regionis illius. cap. 12. q.36.n.280

16. Cupiebat ſaturari de ſiliquis. cap. 12. q. 15 num. 122

17. In ſe autem reverſus dixit: Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hîc fame pereo. c.15. q.4. num.30

21. Pater, peccavi in cœlum, & coram te, jam non ſum dignus vocari filius tuus. c. 18. q.28.n.226

22. Proferte ſtolam primam. cap. 15. quæſt. 5. num. 36

23. Adducite vitulum ſaginatum, manducemus & epulemur, cap.19.q.26. num.184. & q 45.n.364

25. Erat autem filius ejus ſenior in agro, & cùm veniret & appropinquaret domui, audivit ſymphoniam, & chorum, & indignatus eſt. cap.12.q.63. num.530.& c.17. q.8.n.69

CAPUT XVI.

Num.19. HOmo quidam erat dives, qui induebatur purpura, & byſſo, & epulabatur quotidie. c.17.q. 20.n.155. & q.14.n.104

20. Erat quidam mendicus nomine Lazarus qui jacebat ad jannam ejus ulceribus plenus, & cupiebat ſaturari de menſa divitis. c. 13.q.5. num.44.

22. Factum eſt, ut moreretur mendicus & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ. c. 12. q.48.n.386

23. Elevans autem oculos, cùm eſſet in tormentis vidit Abraham à longè, & Lazarum in ſinu ejus. c.14.q.37.n.339

CAPUT XVIII.

Num.8. DIco vobis, quia citò faciet vindictam illorum. c.13.q.21.n.161

CAPUT XIX.

Num. 3. QUærebat videre JESUM, & non poterat quia ſtatura puſillus erat. c.21.q 11.n.101

4. Procurrens aſcendit in arborem ſycomorum, ut videret eum. cap. 22. quæſt. 1. num.14

5. Hodie ſalus huic domui à Deo facta eſt, eò quod & ipſe filius ſit Abrahæ. cap. 12. quæſt. 24.n.198

30. Invenietis pullum aſinæ alligatum, cui nemo unquam hominum ſedit: Solvite illum, & adducite. c.19.q.22.n.161.c.21. q.4.num.40.
43. Quia venient dies in te, & inimici tui vallo circundabunt te, & Coangustabunt te undique. c.16. q.5.n.44.

CAPUT XXI.

Num. 9. Cum audieritis prælia, & ſeditiones, nolite terreri: opportet hæc fieri, ſed nondum ſtatim finis: ſurget gens contra gentem. cap. 18. quæſt. 16. num.133
28. His autem fieri incipientibus levate capita veſtra. c.19.q.53.n.428

CAPUT XXII.

Num. 15. Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum. cap. 19. quæſt.30.n.217
16. Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei cap.19.q.25.n.167
19. Hoc facite in meam commemorationem. c.19 q.41.n.330
20. Hic eſt calix novum teſtamentum in ſanguine meo. cap. 19.q.56.n.444. & q. 57. num. 430
28. Ego diſpono vobis regnum, ſicut diſpoſuit mihi Pater meus.c.19.q.45.n.360.& q.18 num.451
29. Alios quidem affirmabat dicens: Verè hic cum illo erat. cap. 16. quæſt. 22. num. 77
31. Simon, Simon, ecce ſatanas expetivit vos; ut cribraret ſicut triticum. cap. 12. q. 82. n.699. & c.19.q.62.n.479
32. Ego rogavi pro te, ne deficiat fides tua c.21.q.24.n 259 & 253
36. Qui nunc habet ſacculum tollat, & peram, & qui non habet, vendat tunicam, & emat gladium. c.12.q.56.n.471
39. Et egreſſus ibat ſecundùm conſuetudinem in montem olivarum. Secuti ſunt illum diſcipuli ejus. cap. 19. quæſt. 34. num. 251
41. Avulſus eſt ab eis, quantum jactus eſt lapidis, & poſitis genibus orabat. c. 15. q.10.n.86
43. Tunc apparuit illi Angelus de cœlo confortans eum c.21.q.34.n.577
44. Factus eſt ſudor ejus ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram. cap 15. quæſt. 9. num. 75
61. Converſus Dominus reſpexit Petrum. c. 21. q.10.n.88

CAPUT XXIII.

Num. 1. Exurgens omnis multitudo eorum, duxerunt illum ad Pilatum: cœperunt autem illum accuſare. cap. 13.q.2 num. 26
3. Ego nullam invenio in eo cauſam. cap. 13. quæſt. 18.n.141
8. Erat cupiens ex multo tempore videre eum cap. 21 q.12.n.102
11. Sprevit autem Jesum Herodes cum exercitibus ſuis: Cumque illuſiſſent eum indutum veſte alba, & remiſit ad Pilatum, facti ſunt amici Herodes, & Pilatus.c.17.q.31.n 250
28. Filiæ Jeruſalem, nolite flere ſuper me, cap.18.q.25.num.187.& cap.21.quæſt.25 n.285
42. Memento mei Domine, cùm veneris in regnum tuum. cap. 12.q.74.n.624. c. 17. q.17.n.129
43. Hodie mecum eris in Paradiſo. c. 18. q. 22. n.178.&.c.22.q.1.n.24

CAPUT XXIV.

Num. 34. Dicunt eis: ſurrexit Dominus vere, & aparuit Simoni. cap. 21. quæſt. 24.n.244.
49. Vos autem ſedete in civitate, donec induamini virtute ex alto. c. 19. quæſt. 19 num. 142

Ex D. Joanne.

CAPUT I.

Num. 4. Quod factum eſt in ipſo vita erat, & vita erat lux hominum. c. 13. q.16.n.126
11. In propria venit, & ſui eum non receperunt; quotquot autem receperunt eum dedit eis poteſtatem Filios Dei fieri. c. 18. quæſt. 9. num. 82. cap. 12. quæſt. 20. num.169
14. Vidimus gloriam ejus quaſi Unigeniti à Patre plenum gratiæ & veritatis. cap. 19. q.32.n.234 & 240
16. De plenitudine ejus nos omnes accipimus c.12 q.22.n.179
23. Ego vox clamantis in deſerto. cap. 19. q. 2. num.95
29. Vidit Joannes Jesum venientem ad ſe, & ait: Ecce Agnus Dei. cap. 14. quæſt. 1. num.3
36. Ecce Agnus Dei, & audierunt duo diſcipuli dicentem:& ſecuti ſunt Jesum. c.17. q 33.n.269
38. Converſus autem Jesus, videns eos ſequentes ſe, dicit eis: Quid quæritis? c.21.q.25. n.269. & 270
39. Dicit eis: venite & videte: Venerunt, & viderunt, & apud eum manſerunt die illo: Hora autem erat quaſi decima. cap. 21. q.25.n.271
41. Invenit fratrem ſuum Simonem, & dicit ei: Invenimus Meſſiam, quod eſt interpretatum Chriſtus cap. 21. quæſt. 25. num. 272
44. Tu Vocaberis Cephas. c.13.quæſt.33 n.267 & c.15.q.2.n.13
18. Unigenitus, qui eſt in ſinu Patris ipſe enarravit nobis c 21.q.27.n.359
43. In craſtinum voluit exire in Galilæam & invenit Philippum, & dicit ei Jesus, ſequere me c.21.q.28 n.368
45. Quem ſcripſit Moyſes in lege & Prophetis Invenimus Jesum. cap. 21. quæſt. 28. num. 380

47. Ecce verus Iſraëlita in quo dolus non eſt. c.14.q.16.n.140.& c.21.q. 29.n.409

CAPUT II.

Num. 14. PRope erat Paſcha Judæorum: aſcendit Jesus Jeroſolymam, & invenit in templo vendentes boves, oves & columbas, & nummularios ſedentes. c.18. q.31.n.148

19. Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. c 19.q.6.n.46

CAPUT III.

Num. 3. NIſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt intrare in regnum Dei, c.21.q.25.n.274

13. Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo filius hominis.c.19. quæſt. 16. num. 119

34. Quem autem miſit Deus, verba Dei loquitur. c.12. q.2.n.11

CAPUT IV.

Num. 6. FAtigatus ex itinere ſedebat ſic ſuper puteum. cap. 14.q.21.n.195

18. Quinque viros habuiſti, & hunc quem habes non eſt tuus vir: dicit ei mulier Domine video, quod Propheta es. c.17. q.19. n.156

35. Videte regiones; quia albæ ſunt jam ad meſſem. c.14.q.35.n.317

38. Ego miſi vos metere quæ non laboraſtis. Alii laboraverunt, & vos in labores eorum introiſtis. c.12.q.29 n.128

CAPUT V.

Num.25. VEnit hora, & nunc eſt, quando audient vocem filii Dei. c. 13. quæſt,12.n.104

28. Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis, ſunt, audient vocem Filii Dei. c.21 q.23.n.287

31. Si ego teſtimonium perhibeo de me, teſtimonium non eſt verum. c. 21. q.9. n. 82

46. Si crederetis Moyſi, forſitan & mihi: de me enim ille ſcripſit. c.15.q.11.n 94

CAPUT VI.

Num. 7. DIxit ad Philippum: unde ememus panes.c. 21. q.28.n.378

9. Eſt puer hîc unus, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos piſces, ſed hæc quid inter tantos. c.21,q.25.n.280

11. Facite homines diſcumbere: erat autem fœnum multum in loco. cap 21. quæſt.17. num. 147

61. Colligite quæ ſuperaverunt fragmenta. c.19. c.52.n.419

27. Hunc pater ſignavit Deus. c.13.q. 18. n.140

28. Quam filius hominis dabit vobis. cap. 21. q 22 n.212

41. Ego ſum panis vivus, qui de cœlo deſcendi. c.19.q.13.n.97

56. Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. cap.19.q.13.n.110. & q.18. n.129. & 25. n.77. & 26. n.180

57. Manet in me, & ego in illo. cap. 19.q. 16. n.119. & q.13. n.96. & q.19. num. 116. 117. & q.13. n.164

71. Nonne ego vos duodecim elegi & unus ex vobis diabolus eſt. cap. 15. quæſt. 2. n.12

CAPUT VII.

Num. 38. QUi in me credit, ſicut dicit ſcriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. c.12. q.79.n.664

CAPUT VIII.

Num. 48. NOnne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes. c.22.q.9.n. 103

50. Ego non quæro gloriam meam, eſt qui quærat, & judicet. c.21.q.34 n 561

59. Tulerunt ladipes, ut jacerent in eum. c. 21. q. 28. n. 389

CAPUT IX.

Num.7. VAde, & lavare in Natatoria Siloë. c.18.q.13.n. 109

CAPUT X.

Num. 1. QUi non intrat per oſtium in ovile ovium, ille fur eſt, & latro cap. 18. q.33.n.269

7. Ego ſum oſtium: per me ſi quis introierit ſalvabitur. c.21.q.19.n.155

10. Ego veni ut vitam habeant, & abundantius habeant. c.20.q.2.n.20

27. Oves meæ vocem meam audiunt. cap.14.q.2. num.9

CAPUT XI.

Num. 1. ERat quidam languens Lazarus à Bethania, de Caſtello Mariæ, & Marthæ ſororum ejus. Maria autem erat quæ unxit Dominum c.18. q.15.n.128

16. Eamus, & nos, & moriamur cum illo. c.21. q.31.n.482

39. Ait illis Jesus: Tollite lapidem. cap. 21. q.38 n.629

49. Cùm eſſet Pontifex anni illius, prophetavit. c.18.q.33.n.70

CAPUT XII.

Num. 1. JEſus ergo ante ſex dies Paſchæ venit Bethaniam ubi Lazarus fuerat mortuus quem ſuſcitavit Jesus. Fecerunt ergo ibi ei cœnam: & Martha miniſtrabat: Lazarus verò unus erat ex diſcumbentibus. c.19. q.20. num. 146

13. Acceperunt ergo ramos palmarum, & proceſſerunt obviam ei: Hoſanna benedictus, qui venit. cap. 20.q.4.n.42

24. Niſi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipſum ſolum manet. c.12. q.20 num. 169

41. Hæc dixit Iſaias, quando vidit gloriam ejus & locutus eſt de eo.c.21.q. 24 n.576

22. Philippus dixit Andreæ, Andreas rurſum & Philippus dixerunt Jesu. cap. 21. q.25. num. 277

CAPUT XIII.

Num. 1. ANte diem feſtum paſchæ, ſciens Jesus. cap. 19. quæſt. 32. num. 415

2. Cùm diabolus jam miſiſſet in cor ut traderet eum Judas. cap. 19. quæſt. 20. num. 147

27. Poſt buccellam introivit in eum ſatanas, cap. 19. q. 10. n. 147
Cum ergo accepiſſet buccellam, exivit continuò. c. 19. q. 52. n. 415
31. Nunc clarificatus eſt filius hominis, & Deus clarificatus, cap. 21. quæſt. 15. numero. 126

CAPUT XIV.

Num.2. IN domo Patris mei manſiones multæ ſunt. cap. 21. q. 23. n. 219
21. Qui diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei me ipſum. Dixit ei Judas: Domine quid factum eſt, quia manifeſtaturus es nobis teipſum; & non mundo? capite.21.q.33. n. 530. & 335
26. Paraclitus autem Spiritus ſanctus quem mittet Pater in nomine meo, ille vobis docebit omnia cap. 12. q. 13. n. 105
28. Dixit ei Pilippus: Domine oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis. cap.21.q.28. num. 385

CAPUT XV.

Num.4. MAnete in me, & ego in vobis: Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum. c. 21. q.26. num. 295
15. Jam non dicam vos ſervos ſed amicos, quia omnia quæ audivi à Patre meo, nota feci vobis. cap. 19.q.38.n.303.& c.21. q. 26. n. 300
19. Quia vos de mundo non eſtis. c. 21. q. 33. num.529

CAPUT XVI.

Num.8. ARguet mundum de peccato. c.15. q. 1. n. 5
12. Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo: cum venerit ille paraclitus veritatis, docebit vos omnem veritatem. cap. 14. quæſt. 16. num. 144
20. Amen, amen dico vobis quia plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit. c.18.q.23. num.187

CAPUT XVII.

Num.9. EGo pro eis rogo, non pro mundo rogo, ſed pro his quos dediſti mihi, quia tui ſunt. cap. 21. quæſt. 27. num. 344
11. Pater ſancte, ſerva eos in nomine tuo, quos dediſti mihi. c.14. q. 14. n. 123. & c.21. q.32.n.498

CAPUT XVIII.

Num.8. TUnc reſpondit Jesus: dixi vobis quia ego ſum. cap.19. quæſt. 45. num.360
10. Simon Petrus habens gladium eduxit eum & percuſſit Pontificis ſervum. cap. 21. quæſt. 24 n.235
11. Mitte gladium tuum in vaginam. cap. 12. quæſt. 56. num. 471. cap. 21. quæſt. 32. num.545
12. Dixit ergo Jesus Petro: mitte gladium tuum in vaginam. cap. 15.q.1.n.6
35. Gens tua, & pontifices tui tradiderunt te mihi. cap. 13.q.23.n.185

CAPUT XIX.

Num.19. JEsus Nazarenus Rex Judæorum. c.21.q.31.n. 467
20. Erat ſcriptum Hebraicè, Græcè, & Latinè. c.12.q.3.n.27
23. Milites ergo cùm crucifixiſſent eum, acceperunt veſtimenta ejus, & fecerunt quatuor partes. cap. 12. quæſt.3. numero.26
24. Dixerunt ad invicem: Non ſcindamus eam, ſed ſortiamur de illa, cujus ſit? cap. 13. q.23.n. 86
26. Mulier Ecce filius tuus. Deinde dixit diſcipulo: Ecce mater tua. cap. 21. quæſt. 27. n.345. & 347
34. Unus militum lancea latus ejus aperuit.c.19. quæſt 44. num. 353
35. Continuò ſanguis, & aqua. cap. 19 quæſt.13 num.99

CAPUT XX.

Num. 10. VIdit duos Angelos in albis, ſedentes, unum ad caput, unum ad pedes, ubi poſitum erat corpus Jesu. cap.19. quæſt.24. num. 171
13. Dicit ille: mulier, quid ploras? dicit ei, quia tulerunt Dominum meum, & neſcio ubi poſuerunt eum. c.12.q. 26.n.210. c.21.q.18.n 153
14. Vidit Jesum ſtantem, & neſciebat, quia Jesus eſſet. cap. 19. quæſt. 53. num. 426
25. Niſi videro in manibus ejus fixuram clavorum, & mittam digitum meum in locum clavorum, & mittam manum meam in latus ejus, non credam. c.21.q.31.n.466. & 470
22. Inſufflavit in eos, dicens: Accipite Spiritum ſanctum. c.142

CAPUT XXI.

Num. 7. TUnica ſuccinxit ſe: erat enim nudus, & miſit ſe in mare. cap.15. q.4.n.26. & c.22.q.1.n 22
15. Simon Joannis, diligis me plus his; Paſce agnos meos cap. 21 q 15.n.126. & q.24. num.256
17. Cùm ſenueris, extendes manus tuas, & alter cinget te, & ducet quò tu non vis. cap. 21.q. 7.n.623
20. Diſcipulus, quem diligebat Jesus. c. 21 q.27.n.341
21. Domine, hic autem quid? cap.21. quæſt.27. num.341

Ex Actis Apoſtolorum.

CAPUT I.

Num 2. JEſus aſſumptus eſt in cœlum, cap. 12. quæſt. 48. n.393
5. Vos autem baptizabimini non poſt multos hos dies. c.21. quæſt. 17.n.144

11. Vir

11. Viri Galilæi, quid ſtatis aſpicientes in cœlum? c.21.q.16.n.137.& c.14.q.30.n.272. c.22.q.13.n.123

16. Viri fratres, oportet impleri ſcripturam, quam prædixit Spiritus ſanctus, per os David de Juda, qui fuit dux eorum, qui comprehenderunt JESUM. c.18. q. 17. num.144

26. Cecidit ſors ſuper Matthiam. cap. 21. q.35. num. 585

CAPUT II.

Num. 3. APparuerunt illis diſpertitæ linguæ tanquam ignis, ſeditque ſuper ſingulos eorum: & repleti ſunt omnes Spiritu ſancto. c.15. quæſt.1.n.5

13. Alii autem irridentes, dicebant, quia muſto pleni ſunt iſti. cap.17.q.20.n. 68

42. Erant autem perſeverantes in doctrina Apoſtolorum & communicatione fractionis panis, & orationibus. cap. 12. q.4.n.35

CAPUT IV.

Num. 16. QUid faciemus de hominibus iſtis cap. 13.q.13.n.110

CAPUT V.

Num. 12. PEr manus autem Apoſtolorum fiebant ſigna, & prodigia multa in populo. c.12 q.11 n. 6

15. Ita ut in plateis ejicerent infirmos, & ponerent in lectulis, ut veniente Petro, ſaltem umbra illius obumbraret quenquam illorum. cap. 21. q.24. num. 241

CAPUT VI.

Num. 2. NOn eſt æquum nos derelinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis. Conſiderate ergo fratres viros ex vobis boni teſtimonii ſeptem plenos Spiritu ſancto c.15.q.11.n.96

9. Stephanus autem plenus gratia & fortitudine faciebat prodigia & ſigna magna in populo: ſurrexerunt autem quidam de ſynagoga diſputantes cum Stephano. c.15.q.17.n.145

15. Intuentes autem omnes qui ſedebant in concilio, viderunt faciem ejus, tanquam faciem Angeli. c.12. q.24.n.204. & c.21. q.27 n.3 4

CAPUT VII.

Num. 42. NUmquid victimas, & hoſtias obtuliſtis mihi, annis quadraginta in deſerto domus Iſraël? c.17. q.18. num. 236

43. Tradidit eos Deus ſervire militiæ Cæli, & ſuſcepiſtis tabernaculum Moloch, & Sydus Dei veſtri Rempham. c. 18. q. 28. num. 225

55. Video JESUM ſtantem à dextris Dei: Domine JESU ſuſcipe Spiritum meum. c. 20. q 15.n.133. & c.21.q.25.n.188

CAPUT IX.

Num. 4. SAule, Saule, quid me perſequeris? c.21.q.31. num 479

8. Surrexit autem Saulus de terra, apertiſque oculis nihil videbat, ad manus autem illum trahentes introduxerunt Damaſcum. & erat tribus diebus non videns. c. 17. q. 31. n.256

15. Vas electionis eſt mihi iſte ut portet nomen meum coram gentibus, & regibus, & filiis Iſraël. c.14. q.17.n.159

CAPUT X.

Num. 4. ORationes tuæ, & eleemoſynæ tuæ memoratæ ſunt in conſpectu Dei. c.14.q.29 num 259

9. Cùm eſuriret, voluit guſtare. cap. 21. q. 12. num. 99

13. Occide, manduca. c.15. q.1. n. 6. cap. 19 q 53. num.423

38. Unxit eum Deus Spiritu ſancto, & virtute qui pertranſiit benefaciendo.

CAPUT XII.

Num. 8. EOdem tempore miſit Herodes Rex manus, ut affligeret quoſdam de Eccleſia. c.21.q.16 n.310

7. Ecce Angelus Domini aſtitit, & lumen refulſit in habitaculo, percuſſoque latere Petri excitavit eum dicens. cap. 12. q. 69. n.573. n 21.q.31.n.487

21. Statuto autem die, Herodes veſtitus veſte Regia, ſedit pro tribunali; & concionabatur ad eos; populus autem clamabat: Dei voces & non hominis: confeſtim autem percuſſit eum Angelus. c. 17. q.3. num.30

CAPUT XIII.

Num. 33. QUoniam hanc Deus adimplevit filiis veſtris, reſuſcitans JESUM ſicut in Pſalmo ſecundo ſcriptum eſt: filius meus es tu. c.12. q.12.n.95

CAPUT XIV.

Num. 10. DIi ſimiles facti hominibus deſcenderunt ad nos. c.21.q. 25.n. 268 & c.17 q.24.n 205

CAPUT XVI.

Num. 16. QUæ magnum quæſtum præbebat Dominis ſuis, divinando. c.21. quæſt. 14.n. 116

CAPUT XXII.

Num. 23. PUlverem jacientibus in aërem. c.18.q.61.n. 25

CAPUT XXIII.

Num. 26. CLaudius Lyſias optimo præſidi Felici. c.13.q.7.n.59

Ex Epiſtola ad Romanos.

CAPUT I.

Num. 21. COluerunt, & ſervierunt creaturæ potiùs quàm creatori, propterea tradidit illos Deus in paſſiones ignominiæ: Nam fœminæ eorum mutaverunt naturalem uſum in eum uſum, qui eſt contra naturam. c.16. quæſt.4.n.34

CAPUT II.

Num. 4. IGnoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit: ſecundùm autem duritiam tuam; & impœnitens cor thezaurizas tibi iram. c.15.q.18. n.156. & c.18 n.148

5. Teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum, & inter ſe invicem, cogitationibus accuſantibus, aut etiam defendentibus. c.1 .q. 8.n.563

CAPUT III.

Num. 4. EST autem Deus verax: omnis homo mendax. c.14. q.16.n.139

CAPUT IV.

Num.15. ET lex iram operatur: ubi non eſt lex nec peccatum. cap.12. q. 38. num. 289

CAPUT V.

Num. 1. JUſtificati ex fide pacem habemus ad Deum. cap. 22.q.14. n.131

CAPUT VII.

Num. 8. PEr mandatum, peccatum operatur in nobis omnem concupiſcentiam. c.12. q.38. n. 288

CAPUT VIII.

Num.26. IPſe Spiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. cap. 22. q.11.n.113

32. Qui etiam proprio filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. c. 12. q.67.n.558

35. Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio? an anguſtia? an fames? an gladius? ſicut ſcriptum eſt quia propter te mortificamur tota die.cap.14.q.25. n.230

CAPUT XI.

Num. 33. O Altitudo divitiarum, quàm incomprehenſibilia ſunt judicia ejus. c.15.q.13.n.107

CAPUT XII.

Num. 12. SPe gaudentes, in tribulatione patientes. c.14.q.7. num.63

19. Mihi vindicta, & ego retribuam. c.19.q. 21. num. 161

CAPUT XIII.

Num. 13. NOn in comeſſationibus, & ebrietatibus, non in impudicitiis. c.17. q.6.n.52

14. Induimini Dominum Jesum Christum. c. 12. q.14.n. 114

CAPUT XV.

Num.32. VT veniam ad vos in gaudio per voluntatem Dei, & refrigerer vobiſcum. c.12.q.30.n.234

Ex 1. ad Corinthios.

CAPUT I.

Num. 9. SIcut ſcriptum eſt: Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparavit Deus diligentibus illum. cap. 14. q. 19. num. 167

CAPUT III.

Num. 11. FUndamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id, quod poſitum eſt, quod eſt Christus Jesus, cap. 21. q.24. num.234

13. Uniuſquique opus quale ſit ignis probabit. cap.15. q.7. num.56

17. Neſcitis, quia templum Dei eſtis, & ſpiritus Dei habitat in vobis: ſi quis autem templum Dei violaverit, percutiet illum Deus. c.18. q.10.n.89

CAPUT IV.

Num. 5. ILluminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. c.20.q.15.n.135.

CAPUT V.

Num. 5. TRadere hujuſmodi ſatanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus ſit in die Domini noſtri Jesu Christi. c.12. q.82.n.696

7. Expurgate vetus fermentum, ut ſitis nova conſperſio, ſicut eſtis azymi, etenim Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus: itaque epulemur non in fermento veteri. c.20.q. 7.n.124. & q.42.n.331. &c. 21. q.25. num.286

CAPUT VI.

Num. 3. NEſcitis quoniam Angelos judicabimus, quantò magis ſæcularia. cap.18.q.9. num. 78

CAPUT VII.

Num.2. HÆc itaque dico fratres, tempus breve eſt, reliquum eſt, ut qui habent uxores, tanquam non habentes ſint, & qui gaudent tanquam non gaudentes cap. 14.q.21. num.192

32. Qui ſine uxore eſt, ſollicitus eſt quæ Domini ſunt. cap. 14.q.16.n.144

34. Mulier innupta, & virgo cogitat quæ Domini ſunt, ut ſit ſancta corpore & Spiritu. c.14.q.10.n.87

CAPUT VIII.

Num. 21. SCientia inſtat, charitas ædificat. cap. 12.q.42.n.331

CAPUT IX.

Num. 22. FActus ſum infirmis infirmus, ut infirmos lucrifaciam, omnibus omnia factus c.21.q.24.n.240

24. Qui in ſtadio currunt, omnes quidem currunt, ſed unus accipit bravium. c. 15. q.8. num. 63

CAPUT X.

Num. 1. OMnes baptizati ſunt in nube, & mari. cap. 15.q.5.n.33

3. Patres noſtri bibebant de ſpirituali conſequente eos petra: Petra autem erat Chriſtus. cap.15. q.33.n.267.c.15.q.9.n.74.& c.12.q.16.n.141

13. Fidelis Deus,qui non patitur vos tentari ſuper id quod poteſtis. c.13.q.5.n.41.& cap.19. q.32.n.232. & c.21.q.21.n.196

16. Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio Corporis Chriſti eſt? c.21.q.5 n.28

CAPUT XI.

Num. 19. OPortet hæreſes eſſe, ut qui probati ſunt, manifeſti fiant. c. 20. q.5. num.46

20. Convenientibus vobis in unum, jam non eſt dominicam cœnam manducare. c. 19. q.25,num.174

22. Nunquid domos non habetis ad manducandum, & bibendum: aut Eccleſiam Dei contemnitis, & confunditis eos, qui

non

non habent ? laudo vos ? in hoc non laudo. c. 18. q. 10. n. 89

23. Dominus JESUS in qua nocte tradebatur. accepit panem,& gratias agens,c.19.q.47. num.367.& quæſt.48.n.373,& quæſt.62. num. 479

28. Probet ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. c. 19.q.20.n.144

CAPUT XV.

Num.41. ALia claritas Solis, alia claritas Lunæ, alia claritas Stellarum, ſtella ab ſtella differt in claritate: ſic & Reſurrectio mortuorum. cap. 12. qu. 18. n. 150. & c. 22. q. 2. n. 22

49. Portemus & imaginem cœleſtis. c. 13. q. 17. num. 135

51. Ecce myſterium vobis dico: omnes quidem reſurgemus, at non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in noviſſima tuba: canet enim tuba. c.18. q.3. n.26. & c.29.q.2.n.15. & c.20. q.16.n.142

Ex 2. ad Corinthios.

CAPUT I.

Num.1. PAulus Apoſtolus JESU CHRISTI per voluntatem Dei, & Timotheus frater. c.21.q.26.n.314

CAPUT II.

Num.23. CHriſti bonus odor ſumus, in iis qui ſalvi fiunt,& in iis,qui pereunt. aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autem odor vitæ in vitam. cap. 20. q.11.n.108

CAPUT IV.

Num. 9. UT non fulgeat illis illuminatio Evangelii, gloriæ Chriſti, qui eſt imago Dei c.21.q.32.n.501

7. Habemus autem theſaurum iſtum in vaſis fictilibus, ut ſublimitas ſit virtutis Dei. c.17.q.19.n.120

CAPUT V.

Num. 10. OMnes nos oportet manifeſtari ante tribunal Chriſti. c. 20. q.15.n.136

CAPUT XI.

Num. 14. IPſe ſathanas transfigurat ſe in Angelum lucis. c.16.q 15.n.110

33. Per feneſtram in ſporta dimiſſus ſum per murum, & ſic effugi manus ejus. cap. 12. q.49.n.399

Ex Epiſtola ad Galatas.

CAPUT II.

Num. 19. CHriſto confixus ſum cruci: Vivo autem jam non ego; vivit verò in me CHRISTUS. c.13.q. 16.n.124

CAPUT III.

27. Quicunque enim baptizati eſtis in Chriſto, Chriſtum induiſtis. c.12. q.4.n.28

29. Si autem Chriſti ſecundum promiſſionem hæredes. c.16.q.11.n.86

CAPUT IV.

Num.10. FIlioli, quos iterum parturio, donec formetur CHRISTUS in vobis. c.12,q. 29.n.224. & q.21.n.238

CAPUT V.

Num.19. MAnifeſta ſunt autem opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, luxuria. c.17.q.4.n.41

22. Fructus autem ſpiritus eſt charitas, gaudium, pax, patientia benignitas, bonitas, longanimitas, manſuetudo, fides. c. 19. q.11. n.86. & c.22.cap.1.n.18

24. Carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis ſuis. c. 15.q.9.n.73

CAPUT VI.

Num. 17. EGo Stygmata Domini JESU in corpore meo porto. c.13. q. 16. num. 124

Ex Epiſtola ad Epheſios.

CAPUT I.

Num. 4. ELegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, ut eſſemus ſancti, & immaculati in conſpectu ejus. c. 14. q.16. num.138

13. In ſpiritu promiſſionis ſancto. cap. 13.q. 30. num. 216

11. Qui operatur omnia ſecundùm conſilium ſuæ voluntatis c.15.q.12.n.108

23. Ipſe omnia in omnibus adimpletur. cap. 19. q.37 n.290

CAPUT III.

Num.9. DIſpenſatio ſacramenti abſconditi à ſæculis in Deo, qui omnia creavit, ut innoteſcat principatibus, & poteſtatibus per Eccleſiam. c. 21. quæſt. 24. n.246. & c.19.q.28.n.202

18. Det vobis ſecundùm divitias gloriæ ſuæ, virtute corroborari per ſpiritum ejus, & Chriſtum habitare in cordibus veſtris. c.21.q.22.n.209

CAPUT IV.

Num. 6. AScendens in altum, captivam duxit capitivitatem.c.12.q.48.n.392

30. Nolite contriſtare Spiritum, ſanctum Dei. c.16.q.17.n.125

CAPUT V.

Num. 2. CHriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem, & hoſtiam Deo in odorem ſuavitatis. c.21.q.30.n.48

18. Declinate vinum in quo eſt Luxuria. c. 14 q.22.n.199

26. Mundans lavacro aquæ in verbo vitæ. c. 15 q.5.n.33

26. Membra ſumus corporis ejus, & de carne ejus, & de oſſibus ejus. c.12.q.19.n.164. & c.12.q.3.n.28

31. Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto, & Eccleſia.c.12.q.3.n.22

CAPUT VI.

Num. 11. INduite vos armaturam Dei, ut poſſitis ſtare adverſus inſidias inimici. cap.16.q.24 n 190. & c.19.q.59 n.457

12. Non eſt nobis colluctatio adversùs carnem, & ſanguinem, ſed adverſus principes, & poteſtates, & adverſus mundi rectores c.1 . q.65. num.539 & cap. 19. q. 6.n.207

14. State ſuccincti lumbos veſtros in virtute, & induite loricam juſtitiæ. c.15.q.15.n.126
17. Galeam ſalutis aſſumite, & gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei c. 17.quæſt.31. num. 161

Ex Epiſtola ad Coloſſenſes.

CAPUT I.

Num.15. QUi eſt imago Dei inviſibilis. c. 21. q. 32. n.501

CAPUT II.

Num.15. EXpolians principatus, & poteſtates traduxit confidenter, palam triumphans illos in ſemetipſo. c. 12.q.62. num. 519

CAPUT III.

Num.1. QUæ ſurſum ſunt quærite, ubi Chriſtus eſt. c.21.q.18.n.152
3. Vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. c. 20. q. 6. n. 53
5. Avaritia, quæ eſt idolorum ſervitus. cap. 21. Exp. 5. n. 107
9. Expoliantes veterem hominem, induentes novum, qui renovatur in agnitionem Dei. c.21. q.29. n.423
14. Super omnia charitatem habentes, quod eſt vinculum perfectionis. c.15. quæſt.17. n.140

Ex Epiſtola ad Philippenſes.

CAPUT II.

Num.6. QUi cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinanivit. c.12.q.8. n.72
8. Humiliavit ſemetipſum factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod Deus exaltavit illum. c. 21. q.22.n.211
9. Donavit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur. c 19.q.38 n.304
15. Inter quos lucetis ſicut luminaria in mundo. c.21. q.1.n.16

CAPUT IV.

Num. 7. GAudium meum, & corona mea. c.19.q.37.n.292

Ex 1. ad Theſſalonicenſes.

CAPUT I.

Num. 1. DE temporibus autem, non opus habetis, ut ſcribam vobis; ipſi namque ſcitis diem Domini, ut furem venturum. c.20.q.2.n.16

CAPUT III.

Num. 8. NUnc vivimus. ſi vos ſtatis in Domino. c.21. q.33.n. 535

CAPUT IV.

Num.3. HÆc eſt voluntas Dei, ſanctificatio veſtra, ut abſtineatis vos à fornicatione, ut ſciat unuſquiſque vas ſuum poſſidere in ſanctificatione. cap.14. q. 13. n.12. & q.15.n.132
16. Quoniam ipſe Dominus in tuba deſcendet de cœlo, & rapiemur in nubibus obviam Chriſto. cap.12. quæſt. 2.n.12. & c.22.q.13.n.129

Ex 2. ad Theſſalonicenſes.

CAPUT II.

Num.3. NE quis vos ſeducat inanibus verbis. c.14 q.21 n.182
7. Myſterium jam operatur iniquitatis, ut qui teneat nunc teneat.c.14.q 17.num.153.& c.17.q.26.n.232
4. Extolletur ſuper omne, quod dicitur Deus. c.19. q 50 n.394
6. Et nunc quid detineat, ſcitis, ut reveletur tempore ſuo. c.18. q.1.n.141
8. Tunc revelabitur ille iniquus quem Dominus Jesus interficiet Spiritu oris ſui. c.12. quæſt.57.num.477. & cap.19.q.60. num 568
9. Cujus eſt adventus ſecundùm operationem ſathanæ, in omni virtute, & ſignis, & prodigiis mendacibus. c.13.q.16.n.208
10. Eò quòd charitatem, veritatis non acceperunt, ut ſalvi fiant, ideo mittet illis operationem erroris cap.13.q 10. num.85. & c.17.q.36.c.297

Ex Epiſtola ad Titum.

CAPUT I.

Num. 11. QUi univerſas domos ſubvertunt docentes, quæ non oportet, turpis lucri gratia. c.12. q.53.n.451

Ex 1. ad Timotheum.

CAPUT II.

Num. 9. SImiliter & mulieres in habitu ornato cum verecundia, & ſobrietate ornantes ſe, non intortis crinibus, aut auro, aut margaritis. cap. 17. q. 2. num.23

CAPUT VI.

Num. 9. QUi volunt divites fieri incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia, quæ mergunt homines in interitum. cap. 15. q.8.num.65

Ex 2. ad Timotheum.

CAPUT I.

Num.10. SCio, cui credidi, & certus ſum, quia potens eſt Deus depoſitum meum ſervare in illum diem. c.114. q.29. num.267

CAPUT IV.

Num. 7. BOnum certamen certavi, curſum conſummavi, fidem ſervavi, in reliquo repoſita eſt mihi corona juſtitiæ. cap.14. quæſt. 29.n.265.& quæſt.30. num.276

Ex

Loca Sacræ Scripturæ.

Ex Epiſtola ad Hebræos.

CAPUT I.

Num. 4. TAntò melior Angelis effectus quàntò differentius præ illis nomen hæreditavit. c.21.q.29.n.407

14. Omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus in miniſterium miſſi c.12.q 55.n.467

CAPUT IV.

Num. 9. RElinquitur Sabbatiſmus populo Dei: qui enim ingreſſus eſt in requiem, &c.c.14.q.27 n.250

CAPUT VII.

Num. 2. MElchiſedech Rex Salem, & Sacerdos Dei altiſſimi, ſine patre, ſine matre, ſine genealogia, neque initium, neque finem dierum habens, aſſimilatus autem Filio Dei manet Sacerdos in perpetuum. c.29.q.26. n.182

CAPUT IX.

Num. 19. ACcipiens ſanguinem vitulorum, & hircorum, cum aqua, & lana coccinea, & hyſſopo, ipſum quoque librum, & omnem populum aſperſit, dicens: Hic ſanguis teſtamenti. c. 19 q.40. n.321, 322

CAPUT X.

Num. 36. PAtientia vobis neceſſaria eſt, ut voluntatem Dei facientes, reporteris promiſſionem. c.13.q. 21. n. 160

CAPUT XI.

Num. 24. FIde Moyſes grandis factus, negavit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere jucunditatem. c.21 q.29.n.409

36. Alii diſtenti ſunt, alii verò ludibria, & verbera experti, inſuper & vincula, & carceres, lapidati ſunt. c.21. q.29. n 418

CAPUT XII.

Num. 17. NOn invenit pœnitentiæ locum quamvis cum lacrymis inquiſiſſet eam. c.18.q.25.n.185

CAPUT XIII.

Num. 16. BEneficentiæ, & communionis nolite oblivisci, talibus enim hoſtiis promeretur Deus. cap.19.q.14.n.101. & q.51.n.405

Ex Epiſtola D. Jacobi.

CAPUT I.

Num. 17. OMne datum optimum & omne donum perfectum deſurſum, èſt deſcendens à parte luminum. cap. 19. Exp.5.n.133

CAPUT II.

Num. 6. NOnne divites per potentiam opprimunt vos, & ipſi trahunt vos in judicium. Nonne ipſi blaſphemant bonum nomen, quod invocatum eſt ſuper vos. c.13. q.5.n.45

CAPUT III.

Num. 6. INflammant rotam nativitatis noſtræ. c.17.q.22.n.185

Ex 1. Petri

CAPUT I.

Num. 12. IN quem deſiderant Angeli proſpicere c.19.q.33.n.243

CAPUT II.

Num. 8. VOs eſtis genus electum regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis. c.21. q.33.n.534

13. Subjecti omni humanæ creaturæ propter Deum, ſive regi quaſi præcellenti. c.17.q.24.n.198

CAPUT V.

Num. 8. FRatres ſobrii eſtote, & vigilate, quia adverſarius veſter diabolus, tanquam leo rugiens. c.12.q.44.n.347 q.58. n.483

13. Salutat vos Eccleſia, quæ eſt in Babylonia collecta, & Marcus filius meus, cap. 14 q.21.n.188

Ex 2. Petri

CAPUT I.

Num. 21. NOn enim voluntate humana allata eſt aliquando ſcriptura ſacra: Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines c.14.q.7.n.57

CAPUT II.

Num. 4. ANgelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos, in Tartarum tradidit cruciandos in Judicium reſervari. c.20.q.12.n.114

6. Civitatem Sodomorum, & Gomorrhæorum in cinerem redigens, everſione damnavit, exemplum eorum, qui impiè acturi ſunt ponens. c.18.q.17.n.143

CAPUT III.

Num. 12. EXpectantes adventum diei Domini, per quem cœli ardentes ſolventur & elementa ignis ardore tabeſcent. Novos verò cælos, novam verò terram ſecundùm promiſſionem ejus expectamus. c.21.q.1.n.8. & 10

14. Satagite immaculati, & inviolati inveniri in pace. c.14.q.16.n.138

Ex 1. Joannis.

CAPUT I.

Num. 5. DEus lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt ullæ. c.12.q.14.n.116

8. Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus. cap. 14. q.16. n.138

CAPUT II.

Num. 16. OMne quod in mundo eſt, concupiſcentia carnis eſt, concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ. c 16. q.21.n.169

18. Filioli noviſſima hora eſt, & ſicut audiſtis, quia Antichriſtus venit, & nunc multi Antichriſti facti ſunt. c.12. q.70.n.580

CAPUT

CAPUT III.

Num. 2. SCimus, quoniam cùm apparuerit ſimiles ei erimus. cap. 12. quæ 53. num. 450

3. Videbimus eum ſicuti eſt, & omnis qui habet hanc ſpem in eo, ſanctificet ſe, ſicut ipſe ſanctus eſt. c. 14. q. 2. n. 4

10. In hoc manifeſti ſunt Filii Dei, & filii diaboli, omnis, qui non eſt juſtus, non eſt ex Deo, & qui non diligit fratrem ſuum. c. 13. q. 29. n. 235

Ex Juda Apoſtolo.

Num. 1. JUda Jesu Christi ſervus, frater autem Iacobi. c. 21. q. 32. n. 506

9. Cùm Michaël Archangelus cum diabolo diſputans altercaretur. c. 12. q. 51. n. 464. & c. 13. q. 12. n. 102

10. Hi autem quæcumque ignorant, blaſphemant. c. 13. q. 5. n. 46

13. Hi ſunt fluctus feri maris, deſpumantes ſuas confuſiones. c. 12. q. 70. n. 581

Ex Apocalypſi.

CAPUT I.

Num. 1. APocalypſis Jesu Christi, mittens per Angelum ſuum ſervo ſuo Joanni, quam dedit illi Deus palam facere. c. 22. q. [illegible]. n. 66. & q. 10. n. 112

10. Audivi poſt me vocem magnam tamquam tubæ dicentis: Quod vides ſcribe, & converſus ſum, ut viderem vocem. c. 21. q. 27. n. 342

14. Capilli candidi, & oculi tanquam flamma ignis, & vox tanquam aquarum multarum: & habebat in dextera ſua ſeptem ſtellas. c. 12. q. 26. n. 207. & q. 27. n. 212. & c. 12. q. 20. n. 1[illegible]5

15. Pedes ejus ſimiles aurichalco ſicut in camino ardenti. c. 1[illegible]. q. 27. n. 351

16. De ore ejus gladius ex utraque parte acutus exibat. c. 19. q. 43. n. 343

CAPUT II.

Num. 1. ANgelo Epheſi Eccleſiæ ſcribe c. 21. q. 27. n. 335

7. Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod eſt in Paradiſo Dei. c. 22. q. 3. n. 33

CAPUT III.

Num. 20. SI quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi januam, introibo ad illum, & cœnabo cum eo. cap. 21. q. 30. n. 427

CAPUT IV.

Num. 3. ET ecce ſedes poſita erat in cœlo, & ſupra ſedem ſedens: qui ſedebat ſimilis erat lapidi jaſpidis. cap. 21. q. 24. n. 234. & c. 19. q. 51. n. 407

10. Mittebant coronas ſuas ante thronum dicentes, dignus es Domine Deus noſter accipere gloriam & honorem. c. 19. q. 5. n. 38

CAPUT V.

Num. 3. ET nemo poterat aperire librum neque reſpicere illum. c. 21. q. 29. n. 416

7. Et venit, & accepit de dextera ſedentis librum: & cùm accepiſſet librum. c. 12. q. 48. n. 387

8. Habentes ſinguli citharas ſuas. c. 15. qu. 9. n. 71

CAPUT VI.

Num. 11. ET datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ. 22. q. [illegible]. n. 43

11. Dictum eſt illis, ut requieſcerent adhuc modicum tempus, donec compleantur conſervi eorum, & fratres eorum. c. 12. q. 70. n. 580

CAPUT VII.

Num. 3. NOlite nocere terræ, mari, neque arboribus quouſque ſignemus ſervos Dei noſtri in frontibus eorum. c. 14. q. 5. c. 33

9. Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, ſtantes ante thronum. c. 20 q. 17. n. 161

CAPUT XI.

Num. 1. VIdi ſtellam de cælo cecidiſſe & data eſt illi clavis putei abyſſi. c. 20. q. 1. n. 6

CAPUT XII.

Num. 1. SIgnum magnum apparuit in cœlo, mulier amicta Sole. cap. 21. q. 32. n. 497

9. Mulier fugit in ſolitudinem ubi habebat locum paratum à Deo. c. 23. q. 3. n. 15

18. Draco ſtetit ſuper arenam. c. 14. q. 3. n. 15

CAPUT XIII.

Num. 1. ET ſuper cornua decem diademata c. 17. q. 26. n. 224

CAPUT XIV.

Num. 1. ECce Agnus ſtabat ſuper montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia, & audivi vocem de cælo. c. 21. q. 6. n. 52

2. Citharizantium in citharis ſuis. cap. 15. q. 9. num. 71

14. Ecce nubem candidam, & ſuper nubem ſedentem ſimilem Filio hominis. cap. 19. q. 49. n. 390

CAPUT XV.

Num. 6. VIdi cœlum apertum, & exierunt ſeptem Angeli de templo veſtiti lino mundo. c. 22. q. 4. n. 44

CAPUT XVII.

Num. 20. MOntes non ſunt inventi in loco ſuo. c. 17. q. 23. n. 196

CAPUT XVIII.

Num. 7. SEdebo regina, vidua non ſum, & luctum non videbo. c. 21. q. 9. n. 81.

CAPUT XIX.

Num. 7. VXor ejus præparavit ſe. c. 21. q. 15. n. 125

10. Cecidi ad pedes ejus ut adorarem eum & dixit mihi: Vide ne feceris. c. 21. q. 27. n. 336

CAPUT XXI.

Num. 2. VIdi ſanctam civitatem Jeruſalem novam deſcendentem de cœlo, à Deo paratam ſicut ſponſam viro ſuo. c. 12. q. 20. n. 165

SUMMA

SUMMA

Concionum, tam ex his, quæ habentur primo Tomo Apocalypſeos, quàm hoc Secundo.

PRO CITATIONIBUS, ADVERTE, QUOD PRIMUS Tomus habet à Cap. 1. uſque ad 11. hic verò Secundus, à cap. 12. uſque ad finem, ſcilicet, uſque ad cap. 22.

DOMINICA I. ADVENTUS.

Luc. 21.

ERUNT *ſigna in Sole, & Luna.* Pro hac materia vide multa, & latè, tam Primo tomo, quàm hoc ſecundo, Verbo, *Judicium finale*; in indice.

Erunt ſigna in Sole, & Luna. Sol, Luna & Stellæ obſcurantur, terra tremit, mare fremit, hominum facies areſcunt. Summa Dei ira denunciatur dum omnes plagæ ſimul veniunt. cap. 18.n.146.147.q.18

Erunt ſigna in Sole, & Luna. Summa miſeria quod Sol, Luna, Stellæ, ac terra, quæ homini erant beneficia ad vitam, ac alimentationem, ſint ei ad pœnam, ac interitum, cap. 7.q.29. n.250.251.252

Erunt ſigna in Sole, & Luna. Quæ denunciabunt pœnas, ac ſupplicia in peccatores, ac delinquentes, quod eſt valde ſanctum, ac ſacrum. c.15.q.14.n.117.118.119.& c.16.q.1. n.4.5.& 6

Erunt ſigna, in Sole & Luna. Maximè deploratus homo, qui tot terribilibus venturis auditis, non emendatur. cap.16.q.28.n.234.235.236. 237

Erunt ſigna in Sole, & Luna. Si ad adventum judicis ſuprema mundi lumina obſcurantur, quantus timor, minoribus, ac inferioribus debet eſſe; cap.18. quæſt. 11.n.83.84.85

Erunt ſigna in Sole, & Luna. Hoc Solis ſignum explicat D. Matth. 24. n.26. *Sol obſcurabitur.* Obſcuratur Sol in Chriſti morte, & in interitu hominum, ac ſi divinus Sol non minus lucis jacturam in hominum interitu, quàm in proprio occaſu patiatur. cap. 1. q.19. c.144.145.& c.5.q.16.num.138.& c.13.q.17. num. 133

Et in terris preſſura gentium præ confuſione. Impii in præſenti ſupplicio jam aliquid guſtant de æterno. c.16.q.5.n.42.43.44

Areſcentibus hominibus præ timore. Hic timor & hæc ariditas fit in hominibus ex magna Dei pietate ad hominum nempe emendationem.c.1.q.64.n.553.& c.15.q.3.n.19.20.& 21

Et expectatione, quæ ſuperveniens univerſo orbi. Expectatio futuræ pœnæ, ac ſupplicii maximè cruciat, ac torquet. c.20.q.12. num. 113. 114.115

Virtutes cœlorum commovebuntur. Ecce in quanta miſeria conſtituitur peccator, ut nec in cœlo, nec in terra, nec in elementis habeat aliquod ſubterfugium: ſed omnia adverſus eum conſpirant. c 18.q.17.n.139.140

Stellæ de cœlo cadent. Unaquæque ſtella major eſt terra, quomodo ſtellæ poſſunt cadere in terram. Qui ab alto dignitatis culmine cadit, in magnam ruinam vadit, ut in parvo loco habeatur. c.12.q.41.n.323.324.325

Stellæ de cœlo cadent: In terram nempe, veluti ut contemnantur ab hominibus, qui maximè ſolent inſurgere in dejectos à ſua dignitate c.17.q.35.n.288.289.290 291

Virtutes cœlorum commovebuntur. Omnes creaturæ, Sol, Luna, Stellæ, Virtutes Cœlorum, terra, mare armantur pro ſuo Creatore contra hominem. c.16.q.12.n.87.88.89 90

Tunc videbunt filium hominis. CHRISTUS in judicio non dicitur Filius Dei, ſed filius hominis, ut magnitudo ſupplicii appareat, dum manibus pietatis infertur. cap. 14. q.24. n.119.120.121.122

DOMINICA II. ADVENTUS.

Matth. 11.

C*Um audiſſet Joannes.* Audierat Joannes non tantum ex relatu aliorum, ſed ex ipſiſmet operibus: opera, ſuas habent magnas voces. c.7.q.19.n.168. 169. 170. & c.8.q.7. n.76.77.78

Mittens duos ex Diſcipulis ſuis. Non ut ipſe ſolvatur à vinculis, ſed ut ipſi à vinculis ignorantiæ ſolvantur, cap. 3.q.28.n.226. & c.4. q.25.n.216.& c.6.q.13.n.140.141

Mittens duos ex Diſcipulis ſuis. Non ex ſe agit Joannes, ſed de ſuis, ut eos inducat in viam

veritatis

veritatis. cap. 21. quæſt. 33. num. 534. 535. 536

Mittens duos ex Diſcipulis ſuis. Joannes ſolutus indicat ſe Chriſtum cognoſcere, eum digito oſtendens; in vinculis verò, ita ſe habet, ac ſi ipſum ignoret, bonus prædicator varias formas induit, & multipliciter inſtat pro ſuorum ſalute. c.1.q.80.n.688.689

Mittens duos ex Diſcipulis ſuis. Non omnes mittit, ſed duos tantum, ſicut & olim duo fuerunt celebres exploratores terræ promiſſionis Joſue & Caleb, ſic & duos mittit Joannes ad veritatem explorandam, majorum exempla ſecutus. cap.18.q 19 n 178.c.9.q.22. n.216. vel quia cautè, prudenter, ac rationabiliter res faciendæ, & non multo cum ſtrepitu facienda. c 1.q.51.n.426

Mittens duos ex Diſcipulis. Boni Diſcipuli, qui in adverſitate, ac vinculis, Magiſtrum non deſerunt, ut faciunt homines hujus ſæculi. c. 8.q.17.n.158

Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Non ait Joannes, an alium expecto, ſed expectamus; Vera charitas, ſic quærit Deum, ut non tantùm ſibi velit, ſed etiam aliis. c.3.q.45.n.399. Et bonum quod habet, vult aliis communicare. c.12. quæſt.21. num. 241. 242. 243

Euntes, renunciate Joanni, quæ vidiſtis. Non tantùm verbum aliquod mandat dicere, ſed tantùm opera renuntiare; quia hæc pluſquam verba omnibus linguis loquuntur. c. 7. q. 9. n. 168. 169. 170. Opera enim nos ducunt, ac dirigunt in ſalutem, c.19 q.12.n.93. 94.95

Renunciate Joanni, quæ vidiſtis. Teſtimonium in re propria perículoſum: ideo divinus Magiſter illud de ſe non profert. c. 21. quæſt. 9. num.82.83

Cœpit dicere de Joanne Baptiſta. Joannes præclarum teſtimonium dedit de Chriſto. *Ecce Agnus Dei*, & Chriſtus magnum teſtimonium dat de Joanne. Qualis tu Deo, talis Deus tibi. c.2.q 38.n.330.331

Cœpit dicere de Joanne. Valde præclara & magna. Joannes multum ſe abjicit propter Chriſtum, ut de ſe dicat indignum eſſe illius calceamenta tangere, & quantò quis ob Chriſtum ſe dimittit, tantò fulgentior apparet c.1.q. 70 n.146. 147.148

Quid exiſtis in deſerto videre arundinem vento agitatam. Maximè commendatur firmitas ac conſtantia Joannis, qui cùm potuerit credi Chriſtus, noluerit cap. 10. q. 3. num. 32. ubi alia de Joanne Baptiſta.

Qui mollibus veſtiuntur, in domibus regum ſunt. Nimius corporis cultus ad mundanam laſciviam pertinet, & inde ad damnationem. c. 17. q.3.n.27.28.29. 30

Pluſquam Propheta. Quia Joannes hanc habuit excellentiam, quia id, quod prophetavit præſens vidit. c.21.q.31.n.478

Regnum cœlorum vim patitur. Ab his nempe qui terrena contemnunt, ut ad cœleſtia volent c.21.q 28.n.370.& cap.16. q.8.n.35. & c.19.q.53.n.425

DOMINICA III. ADVENTUS.

Joannis. 1.

Miſerunt Judæi ab Jeroſolymis Sacerdotes, & Levitas. Supra Joannes miſit duos diſcipulos ad Chriſtum, quot autem ſint hi ſacerdotes, & Levitæ miſſi ad Chriſtum, non explicatur. Pauci ſunt ad veritatem innumeri verò peccatores ad malum, ac mendacium. c.16.q.22.n.175.176. 177

Miſerunt Sacerdotes & Levitas, Ad Joannem ut eum ex affectu carnis ſuprema dignitate Meſſiæ, ac Regis honorarent, ſed honor indebitus non eſt ad decorem, ſed ad ignominiam. c.18 quæſt.28.num.225.226.227.& c.17.q.28.n.233.234. 235.236.237.& c.12. q.59 num.488.489

Miſerunt Sacerdotes & Levitas. Offerentes ei ſupremam Meſſiæ dignitatem, in quo oſtendebatur finis, & interitus reipublicæ Judaicæ, quia dignitas non deferebatur cui erat debita, ſcilicet Chriſto, ſed cui erat indebita, Joanni nempe.c 1.q.4; n. 339. 340

Miſerunt Judæi Sacerdotes & Levitas. Qui, ut ait Origenes, erant Joannis conſanguinei, ac proinde à malo principe mali miniſtri eliguntur, ut ſanguinis affectu negociarentur.cap.15.q.15.num. 122.& ideo ut non reipublicæ, ſed ſua negotia agerent. c.13. q.25. n.192.193.194

Ut interrogarent eum: Tu quis es; In re tam gravi illius teſtimonio ſtare volunt, cum maxime in re propria periclitetur cujuſque teſtimonium. c.3.q.35.n 294.& c.21.q.9.n.82. 83. Tamen Joannis virtus aliorum limites tranſcendebat. c.10.q.3.n.27. 28.29

Non ſum ego Chriſtus. Malitioſè quærunt Levitæ. *Tu quis es?* Et cum Joannes reſpondet *Non ſum Chriſtus*: Ex eorum malitia maxime Joannis virtus reſplendet. cap.3. quæſt.34 num.286

Helias es tu; Non: Propheta es tu; Non. Joannes de ſe teſtatur, quòd non ſit Helias, & tamen Chriſtus de eo ait: *Si vultis recipere, Joannes ipſe eſt Helias.* Erat Helias non perſona, ſed officio, & dum Joannes abſcondit id quod erat, ſuum ſcilicet officium, inde magis fulget & reſplendet. cap. 12. q. 27. n.213.214. 216.217

Helias es tu? Pro Helia habetur, qui Heliam moribus, vita, & veſtitu referebat.c.13.q.16. num. 134.135. 136

Quid ergo baptizas, ſi tu non es Helias; Neque Propheta; Zelo religionis intentant ſuam nequitiam colorare, cur nempe baptizabat cùm non eſſet Propheta. c.6. q.12. num. 126. c.13.q.24.n.184. 185.186. 187

Quid ergo baptizas? Hoc non fuerat datum his legatis ad inquirendum: tamen ipſi de ſuo more ultra mandatum procedunt, & interrogant.c.13.q.25.n.200

Vox clamantis. Quot virtutes in eo erant, tot voces, & linguæ in eo clamabunt. c.12. q.48. n.385. 386

Vox clamantis. Semper clamans, & inſtans pro aliorum ſalute. c.1.q.80.n.688.689

Vox clamantis. Quia quod verbis docebat, opere

opere adimplebat, ac oſtendebat. cap. 1. q. 41. n. 309. 310. 311. & q. 42. n. 315. c. 6. q. 4. n. 51. Vide verbum *Prædicator* in Indice.

Vox clamantis in deſerto, ſicut dicit Iſaias Propheta. Teſtimonium Iſaiæ allegat Joannes, qui Judæos aſperè reprehendebat, & qui alios arguit magna debet eminere auctoritate multis comprobata. c. 3. q. 35. n. 296. 297. 298

DOMINICA IV. ADVENTUS.

Luc. 3.

Anno quinto decimo Imperii Tiberii Cæſaris. Ecce deſcribitur Reſpublica Judaïca, tota ſub Dominio Tiberii, Pilati, Herodis, Annæ & Caiphæ; & cum reſpublica ſub tot, ac tantis eſſet diviſa; inde conſequens erat, ut innumera mala in ea graſſarentur. c. 16. q. 27. n. 219. 220. 221

Anno quinto decimo Tiberii. Valde miſera Reſpublica ſub his principibus in qua unuſquiſque, non de ſubditis, ſed de ſe tyrannice agebat. c. 6. q. 13. n. 140. 141

Anno quinto decimo Nec Tiberius dicitur Imperator, nec quiſquis alius dicitur Rex; ad Chriſti præſentiam omnis aliorum gloria diſparet. cap. 4. quæſt. 41. num. 369. 370. cap. 17. q. 28. n. 233. 234. 236

Anno quinto decimo. Nullus ex his dicitur Imperator, Rex, nec Dominus: erant quædam vitiorum monſtra, & dignitas ſine meritis non honorat. cap. 3. q. 14. n. 109. 110. 111. dignitas ſine meritis inſervit ad ignominiam. c. 4. q. 12. n. 95. 96. 97. Imò eſt ad interitum. c. 17. q. 28. n. 236. 237. c. 18. q. 28. n. 225. 226. 227

Anno quinto decimo. Cùm Reſpublica deſcribitur ſub his iniquis miniſtris, maximè ejus ruina, & interitus deſignatur, cap. 11. q. 43. n. 341. 342. & c. 18. q. 4. n. 35. 36. 37. 38

Procurante Pontio Pilato Judæam. Non Procurabat Pilatus bonum Judææ, ſed procurabat totam Judæam, ut eam tranſmitteret in Romam, ad ſui conſervationem, & ſtabilimentum. c. 18. q. 33. n. 269. 270. 271

Procurante Pontio Pilato Judæam, Tetrarcha Herode. Hos Principes fuiſſe inter ſe diſcordes patet ex Matth. 14. num. 3. Luc. 23. n. 12. Inter principes, ac magnates frequenter regnat diviſio, ac diſcordia. c. 12. q. 38. n. 294. 295. 296. c. 17. q. 26. n. 224. 225

Sub principibus ſacerdotum Caipha, & Anna. In hac ſerie gubernatorum, ac dominorum ſolum hi duo dicuntur principes, utpote Sacerdotes: Sacerdotalis dignitas ſuper aliorum conditionem eſt. c. 1. q. 24. n. 179. & q. 47. n. 361

Sub principibus Anna, & Caipha. Duo principes ponuntur. Nullus ſe æſtimet ſolum in dignitate. c. 2. q. 3. n. 20

Factum eſt verbum Domini ſuper Joannem. Poſtquam deſcribuntur alii dominatores. Tunc fit ſermo de Joanne. *Venit in omnem regionem Judææ,* Origenes, *ut cæteris eminentior & altior.* Sciant reges & potentes quòd alius eſt eminentior & altior eis. c. 19. quæſt. 50. n. 399. 400. 401. 402

Factum eſt verbum Domini ſuper Joannem in deſerto. Ubi fit verbum Domini ſuper Joannem; in deſerto nempe. Deſertum mater eſt virtutum; ſicut frequentia populorum, virtutum noverca. c. 12. q. 49. n. 404. 405. n. 415. 416

Dirigite viam Domini. Erat Joannes in deſerto; & ibi prædicabat, dirigite viam Domino. Ubi contemptus eſt terrenorum, ibi præparatur via ad Chriſtum. c. 16. q. 18. num. 135. cap. 19. q. 57. num. 425

Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. Se deprimant magnates & pauperes, ac humiles aſcendent, & erigentur. c. 1. q. 58. num. 479

Prædicans baptiſmum pœnitentiæ. De quo Vide verbum. *Baptiſmus, & Pœnitentia,* in indice.

DE FESTIVITATIBUS Adventûs.

Vide infrà, *Decembrem.*

DOMINICA INFRA Octavam Epiphaniæ.

Luc. 2.

Cum factus eſſet JESUS *annorum duodecim.* Duodecimo anno, ſe incipit JESUS manifeſtare; quia per duodecim Apoſtolos univerſo mundo ſe erat manifeſtaturus, & quibus Apoſtolis Eccleſia fulget, & coronatur. c. 12. q. 6. n. 51. 52. 53. 54

Cum factus eſſet JESUS *annorum duodecim.* Duodenario anno ſe incipit JESUS manifeſtare, qui numerus omnem perfectionem & excellentiam dicit. c. 22. q. 2. n. 23. In Chriſto enim Domino omnis conſummata, & abſoluta perfectio. c. 1. q. 48. n. 374. & q. 51. n. 390

Aſcendentibus illis. In via virtutis non quieſcendum, ſed ſemper ultra procedendum. cap. 2. q. 41. n. 302. & q. 57. n. 431. & c. 21. q. 4. n. 40. 41. 42

Secundùm conſuetudinem diei feſti. Majorum virtutes, ac conſuetudines ſervandæ ac tenendæ. c. 12. q. 16. n. 134. 135. 136

Secundùm conſuetudinem diei feſti Dies Feſtus maximè venerandus, ac recolendus Dei meditatione, ac contemplatione. c. 1. q. 38. n. 285. 286

Remanſit puer JESUS *in Jeruſalem.* JESUS ſive abſconditus, ſive manifeſtus ſemper eſt in noſtram ſalutem. c. 10. q. 2. n. 16

Remanſit puer JESUS *in Jeruſalem.* Et quomodo à Matre ſua ſeparatur, quam ſemper ſequens ei adhærebat. c. 14. q. 13. n. 116. Veluti quadam vi JESUS à Maria Matre ſeparatur. c. 12. q. 48. n. 389. 390. Tamen Chriſtus vehementiſſimè hominum ſalutem intendebat. c. 6. q. 6. n. 68. & c. 1. q. 21. n. 159

Remanſit puer JESUS. Separatur à matre vera, & à Patre putativo: ut verus Dei miniſter non attendebat ad affectus carnis & ſanguinis. c. 15. q. 15. n. 122. & q. 16. n. 130. 131

Remanſit puer JESUS *in Jeruſalem.* Ut bonus Dei miniſter non conſiderat, quæ carnis ac ſanguinis erant, ut de aliorum ſalute agat. c. 12. quæſt. 76. n. 633. 634. & c. 1. quæſt. 67. n. 578. 579. 580

Poſt triduum invenerunt eum. Cardinalis Hugo ait. *Tres dies ſunt, Contritio, Confeſſio, & Satisfactio, & de quibus Exod. 4. Ibimus viam trium dierum.* Et his tribus diebus invenitur; &

& de his tribus vide in quolibet verbo *Contritio, Confeſſio, Satisfactio.* In indice.

Invenerunt eum in medio doctorum. Chriſtus ſe ſe abſcondit, ut fulgentior, & glorioſior appareat. c.1.q.70.n.615.616.617

In medio doctorum. In medio omnium adeſt Chriſtus, ut omnibus præſentiſſimus, ac paratiſſimus. c.1.q.46 n.349.350.351

Audientem & interrogantem eos Ipſamet Dei ſapientia non dedignatur interrogare, non ut diſcat, ſed ut inde diſcerent doctores, quod non vereantur interrogare. cap. 7. quæſt. 27. num. 29

In his quæ Patris mei ſunt. Dans cunctis filiis exemplum, ut ſuorum parentum virtutes exequantur & adimpleant. c.7.q.1 .n.95.96

Deſcendit cum illis Nazareth & erat ſubditus illis. Omnes ſubduntur Chriſto D. & ipſe tamen voluit ſubditus Mariæ fieri, ut ipſa dicatur, Regina Regis Regum. c.19.q.50.n.398

DOMINICA II.

poſt Epipphaniam.

Joan. 2.

Nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ. Galilæa, id eſt tranſmigratio, ibi nuptiæ feſtivè celebrantur, quia deliciæ hujus mundi ſecum involvunt tranſmigrationem, ac defectum c.17.q.5.n.45. & q.17.n. 136.137.138.

Deficiente vino. Bona temporalia cum videntur melius haberi, tunc citò deficiunt. c.17. q. 28 n.239. 240.24 .& c.14.q. 21.n.192. 193.194 195. & c 16.q.18.n.130. & c.17. quæſt.22.n. 184. 185. 186

Dixit mater Jesu. Bis hîc dicitur mater Jesu, quæ ſe ancillam profitebatur. *Ecce ancilla Domini.* Ab Evangeliſta ſecretario divini pectoris, multipliciter mater publicatur, c.1.q.10.n.65 66. & q.10 n 615 616. 617. & c 21.q 17.n. 146.147.148

Dixit ad Jesum. *Vinum non habent.* Ipſa pietatis mater in omnes vult ſpargere ſuæ pietatis affluentiam. c.12.q.13.n.110 111 112

Vinum non habent. Ex interceſſione Virginis omnia bona in nos derivantur. cap. 21. quæſt. 35. n.587.588

Vinum non habent. Hoc dixit Virgo, nullo petente, ſed ipſa neceſſitas urgebat ad ſubveniendum. c.6 q.14.n.151.152

Vinum non habent. Neceſſitatem ſolummodo exponit, adeſt divina Providentia nobis ſubveniens, & alimenta providens. c.1.q 29.n.294. c.16. q.13.n.139. 140.141

Quid mihi, & tibi mulier; Sic quo ad ſpeciem videtur aliquantulum durè reſpondere, cùm maximè oratione noſtra delectetur, cap.5.q 23 n.208.q 21.n.194

Quid mihi & tibi mulier. Non matrem dicit, ſed mulierem, ut oſtenderetur, quod ipſe tanquam verus Dei miniſter non movebatur carnis affectu, ſed ſuprema & alta ratione, dicens, *Nondum venit hora mea,* cap.15.q.15.n.122.& q.16 n.130 131

Nondum venit hora mea. Deus omnia operatur in numero, pondere & menſura. c.21.q.2 .n.197 198.199. Debito tempori, ac loco accommodandum. c.12.q.75.n.630.631

Quodcumque dixerit vobis, facite. Credidit mater quod oratio ſua erat donum impetratura apud filium. c. 5.q.13.n.112 & q.22.n.203.204

Nondum venit hora mea. Deus differt beneficium, ut largius, & magnificentius concedat. c. 11. q.24.n.198. 199

Ferte Architriclino. Deus neminem impedit in ſuo officio, ſed eum in illo permittit liberum. c.12.q.7.n.58. & q.43.n.342.343

Vinum optimum. Quod Deus nobis apponit in menſa Euchariſtica. de quo multa Verb. *Euchariſtia*, in Indice.

DOMINICA III.

poſt Epiphaniam.

Matth. 8.

Cum deſcendiſſet Jesus *de monte.* Deſcendit Jesus, qui non ſtat, ſed ſemper ambulat in noſtram ſalutem c.2.q.4.n.27.28

Cùm deſcendiſſet Jesus Christus deſcendit ex celſitudine ſuæ Majeſtatis ut nos erigeret ex noſtra infirmitate. c. .q. .n.452. 453

Cùm deſcendiſſet de monte. Chriſtus in monte altam & ſublimem doctrinam tradiderat, de miſericordia, ac aliis virtutibus: nunc deſcendit de monte, ut opere impleat, quod docuerat. cap.1.q.41.n.309.310.311. & c.6.q.4. num.51

Secutæ ſunt eum turbæ. Chriſtus ex ſua beneficentia agnoſcebatur, & ſequebatur ab omnibus c.1.q.45. num. 352

Domine ſi vis potes me mundare. Efficaciter exoptabat ſanitatem, & tamen non ait abſolutè: Munda me: Sed; ſi vis: ſubmittens ſe divinæ voluntati; in omnibus ſeſe cum illa conformabat. c.1.q.53. num. 428. & c.1. q.26.n.194 195 196

Potes me mundare. Flexis genibus petebat: Oratio cum humilitate, valde efficax ad impetrandum. c.5.q.23. num.209

Potes me mundare. Ad radices montis ſtabat leproſus Chriſtum expectans à quo ſalutem ſimul ſperabat, & in quem totam ſuam ſpem repoſuerat; Et inde aptus inventus eſt ad ſalutem impetrandam. c.3.q.22. num.176. 177. & c.4.q.15.num.125

Extendens manum: ſcilicet dexteram; an ſiniſtram non explicatur: ſed dextera ſane intelligenda eſt, per quam denotatur Dei auxilium. c.1.q.75.n.643.644.645

Volo mundare. Non ait. Eſto mundus, vel lepra diſcedat à te, ſed ait: *Volo mundare*, quia Dei voluntas maximè prompta ad benefaciendum. c.1.q.29. num. 233 234. 235

Volo: mundare Deus valde propenſus ad benefaciendum. c.1.q 3.n.22. & q.68.n.585 Vide multa de hac re verbo, *Deus*, vel *Oratio.*

Vide: nemini dixeris. Valde regis ac magni animi eſt, beneficia dare & occultare. c.21.quæſt.30. num.449

Vade, oſtende te Sacerdoti. Sacerdotes maximè venerantur à Christo. c.1. q. 24.n. 179. & quæſt.81.num.690

Oſtende te Sacerdoti. Ut fungatur ſuo officio: nam miniſter in illo non eſt impediendus. cap. 12.q.7.n.58

DOMINICA IV. POST Epiphaniam.

Matth. 8.

Aſcendente JESU *in naviculam, ſecuti ſunt eum diſcipuli.* Boni ſubditi ſemper ſuum Regem, ac Principem ſequuntur. cap. 9. q. 2. n.216.& c.3.q.7.51.52.53.54

Secutæ ſunt eum turbæ. Quia multo amore Chriſtum colebant, ipſumque reverebantur. c. 4. q.14.n.113

Ecce motus magnus factus eſt. JESUM exiſtentem in navi cum ſuis diſcipulis venti furentes inſurgunt perſequentes: quò enim quis ſanctior, eò magis ab impiis impugnatur. cap. 2. q. 34. n.349. & q.35.n.256. 257. & cap.12.q.82. n.697.698.699

Ipſe verò dormiebat. Quomodo ipſe omnium Magiſter dormiebat, & Diſcipuli erant in vigilia, ſubditis dormientibus, Prælati debent vigilare.c.1.q.61.n.529.530.531

Ipſe verò dormiebat. Ut inſinuaret, quòd in noſtris neceſſitatibus ad Deum ſit recurrendum ac exorandum.c.8.q.6.n.69.70

Suſcitaverunt eum. Verum eum Deum eſſe credebant; ſed ad quid ſuſcitant, cùm bene ſcirent, quod Deus ſive dormiens ſive vigilans omnia videat: ſuſcitant tamen, quia à bona vigilia omnia pericula fugiunt. c. 6. q. 25. n. 155. 156. 157. 158

Domine, ſalva nos; perimus. Concors oratio multorum, ac pro bono communi valde efficax, grata Deo. c.4.q.38.n.349.& c.8.q.6.n.63

Domine,ſalva nos; perimus. Non ad navis gubernatorem confugiunt, ſed tantum ad Chriſtum, in quo habebant omnem ſalutis ſpem, c.3.q.22.n.176.177.& c.9.q.25.n.41

Ut quid timidi eſtis; Deus ſuorum ſervorum orationes citò exaudit.c.8.q.9.n 82.83.84

Quid timidi eſtis; Meritò reprehenduntur de timore: qui enim Deum ſecum habet, nil debet timere.c.2.q.33.n.341. & c.14.q.5.n.33. & c.21.q.18.n.154

Modicæ fidei. Si eſſent ferventes in fide non timerent, cum Chriſtum ſecum haberent: fides enim illuminat oculos.c.1.q.48.n.422

Facta eſt tranquillitas magna. Severitatem reprehenſionis temperavit Chriſtus favore, ac benignitate c.2.q.17.n.127.128.& c.5.q.42.n.363

DOMINICA V. POST. Epiphaniam.

Matth. 3.

Simile eſt regnum cœlorum homini. In terra eſt homo, & tamen dicitur ſimilis regno Cælorum; quia ſic debet habitare in terra, ut mente relinquat terrena, & ad cœleſtia elevetur. c.12.q.12.q.13. 14. 15

Seminavit bonum ſemen. Sub JESU omne bonum eſt conſummatè perfectum. cap.22.q.2.n.18

Venit inimicus homo: Scilicet diabolus, & tamen dicitur homo; quia quod diabolus non poteſt per ſe facere, per homines malos facit.c.2.q.32.n.227. & cap.13.q.15. num.118

Venit inimicus homo. Cùm dormiunt homines venit diabolus qui ſolertè vigilat ad nos perdendum, ac tentandum. c.7.q.1.n.7 & cap.12 q.35.n.268. 269. 270. q.43.n.118. 119

Super ſeminavit Zizaniam. Super bonum ſemen hominis maximè diabolus perſequitur, & armatur contra juſtos.c.2.q.35.n.255.256. 257. & c.6.q.7.num.83. 84

Cum creviſſet herba, tunc apparuerunt & zizania. Quæ ſimulata ſunt, & ficta diu perſiſtere nequeunt. c.13.q.13.n.107

Inimicus homo hoc fecit. Maximè diabolus intendit Juſtos perdere, & contra eos multas machinas excitat. c.2.n 255.256. 257.& c 4. q.40. num. 294. Vide multa verb. *Diabolus* in Indice.

Inimicus homo. Qui tam crudelis inimicus eſt, qui cùm ſit unus corpore, multiplex eſt dolis. c.13.q.3.n.31.32.33

Inimicus homo hoc fecit. Non ex Deo, ſed ex diabolo venit, quod homini infertur malum. c.13.q.29.n.232. 233. 234. 235

Vis, imus, & colligimus eam. Humanum ingenium alios deſtruere, ac perdere. c.17. q. 14. num.113

Vis, imus & colligimus eam. Hoc dicunt tanquam exiſtimantes hoc gratum futurum Domino ſuo c.15.q.16.n.134. 135. 136

Sinite utrumque creſcere uſque ad meſſem. Deus in pœna inferenda moras facit, ut det locum ad pœnitentiam. c.2.q.15.n.119 & q.16. n.145. & cap. 19.q 6.n 50. 51.52

Ne forte colligentes zizaniam eradicetis ſimul & triticum. c 9 q.2.n.27. & c.21.q.1.n.17.18.19

Colligite primum zizaniam ad comburendum. Zizania [?]exorta eſt ad ſuffocandum triticum, ſed hoc totum verſum eſt in ejus malum, ſic contingit impiis, in his quæ contra juſtos machinantur, ipſiſmet capiuntur. cap.16.q 25. num. 101. 102

Ad comburendum. Diſtulit eradicare zizaniam, ut inde duriſſimum ſupplicium eis imponeretur. capit. 16. quæſtio. 19. numer. 143. 144.145

DOMINICA VI. poſt Epiphaniam.

Matth. 13.

Simile eſt regnum cœlorum grano ſinapis: Quod dum atteritur quantæ ſit virtutis oſtenditur: ſic juſtus in examine tribulationis probatur c.1.q. 37.n.269. 270. & c.2.q 35.n.256 257

Quod accipiens homo ſeminavit. Granum, ſeu talentum, quod à Deo accepit, non otioſum recondit, ſed ſeminavit, dona enim Dei firmantur hominis cooperatione c.3.q.20.n.158.159

In agro ſuo. Non in quocumque ſed tantum in ſuo agro, cujus habebat experientiam ad reddendum optimum fructum. cap.12. quæſt. 74. num.620

Simile eſt regnum cœlorum grano ſinapis. Per granum ſinapis ſe ipſum intelligit Dominus, ait, D. Hilarius, & cum ipſo Domino omnes Prælatos, qui rigorem debent ſoporare ſuavitate, & auſteritatem pietate temperare. cap 11. q.2. n.14.15.16.c.12.q.4.n.34.c.21. Exp. 6.n.121. c.11.q 2 n.14. 15.16

Quod accipiens homo. De grano ſinapis non in

plurali loquitur, ſed in ſingulari: per hoc granum intelliguntur fideles, qui ita ſe habent inter ſe, ut non plures, ſed ut unus homo.c.4.q.23.n.190. c.11.q.5.n.33.& cap.12.q.46.n.366.c.22.q.1.n.10

Quod quidem minimum eſt. Ipſa humilitas, nutrit, ac creſcere facit Dei amorem cum omni virtute.c.5.q.20.n.178.179.180

Cum autem creverit, majus eſt omnibus oleribus. Juſtus homo ex humilitate, & preſſura glorioſior creſcit, & exurgit. Vide multa verb. *Humilitas* in indice.

Cum autem creverit. Juſtus de virtute in virtutem creſcit, ac proficit magno augmento. c.2.q.41.n.102.& q.57.n.431.c.21.q.4.n.40.41.42

Simile eſt regnum cœlorum fermento. Per regnum cœlorum intelligitur Eccleſia & ejus etiam paſtores, & inde merito comparantur fermento, nam fermentum ut maſſam valeat fermentare, neceſſe eſt, ut liqueſiat,ac in maſſa imbibatur; ſic & prælati cum ſubditisdebent ſe eviſcerare, ac ex ſubſtantia ſua ſubtrahere,c.2.quæſt.1.num.9.c.1.q.63.546

Abſcondit in ſatis tribus. Vera virtus abſcondit & occultat ſua opera.c.12.q.27.n.213.214.215.216.217.& c.8.q.31.n.261

Quod acceptum abſcondit mulier. Optimè advertit Chryſol. ſerm. 99. quod quando agitur de ſeminatione grani ſinapis introducitur vir, *Quod accipiens homo ſeminavit.* Cum verò de farina agitur, fœmina introducitur; Ut unus quiſque in ſuo officio ſe exerceat, vir quæ ſunt virorum agat; & mulier, quæ mulierum, c.12.q.7.n.58. Aliter reſpublica perit.cap.12.q.4.n.342.343

DOMINICA IN SEPTUAGES.

Matth.20.

Exiit primo mane. Deus maximè vigilat pro hominum ſalute. c.2.q.54.n.413.414.c.5.q.17.n.150.c.19.q.31.n.235

Conducere operarios. Quærit Deus miniſtros non deliciis deditos, ſed laboribus inſtantes. c.7.q.17.n.160.161.162

Conducere operarios. Qui in ſuo labore ſint juxta diſpoſitionem, ac ordinationem Domini ſui c.15.q.16.n.134.135.136.& q.2.n.11.12.13

In vineam meam. Ut eam expurgaret à ſpinis, vitiis, & multis miſeriis, ac calamitatibus.c.12.q.74.n.621.622.623

Ex denario diurno. Notanter dicitur denarium diurnum, & non nocturnum, quia regnum Dei eſt in luce, & claritate; regnum autem peccati eſt in tenebris, & obſcuritate. cap.17.q.6.num.54.55.56.57

Conventione autem facta ex denario diurno. Præmium propoſitum maximè movet, ac excitat animum ad omnem laborem, ac difficultatem vincendam. c.2.q.22.n.168.169.c.3.q.25.numer.200.c.12.q.77

Venit prima, & ſecunda hora. Deus multis variis modis nos vocat. c.3.q.51.n.461

Quid hîc ſtatis tota die otioſi. Ab otio omnis ruina & malum, ſicut à labore omne bonum. c.1.q.3.n.22. & cap.17.n.11.n.84.85

Iterum autem. In quatuor autem horis vocavit, quia è quatuor mundi partibus electos ſuos vocavit: Deus enim non eſt acceptor perſonarum.c.6.q.12.n.128.129.130.& c.19.q.54.num.434.435

Redde illis mercedem ſuam. Beatitudo eſt merces & corona juſtitiæ reſpectu diverſorum meritorum. c.2.q.10.num.156.& q.36.num.263.& cap.21. q.23. num.225. 226.227

Redde illis mercedem ſuam. Prælato, ac Principi maximè convenit veritas in ſuis actionibus, ac operibus. c.3. q.36. n.303. 304. 305. 306. 307

Incipiens à noviſſimis. Ex alta & profunda ratione, quia majori induſtria ac conatu laboraverant. c.1.q.64.n.551. & c.2.q.55.n.416

Murmurabant adverſus Patrem familias. Quod patienter ſubſtinuit: Prælatus multa patientia ſe debet componere erga ſubditos. c. 1. q. 34. n.255.256.257

Volo huic dare, ſicut & tibi. Deus largiſſimè liberalis in hominem, ejus merita remunerat. c.2.q.46.n.337. & c.3.q.54.n.474

DOMINICA IN SEXAGESIMA

Matth. 8.

Exiit qui ſeminat. A patria,& terra exeundum, ut in anima tua ſemines virtutem ac ſalutis granum.c.1.q.66.n.578.580

Exiit qui ſeminat. Ipſe exiit, & non miſit; quæ enim ad ſalutem ſpectant non alteri committenda, ſed noſtro proprio labore agenda. c.14.q.9.n.79.80.81.82

Semina ſua. Per ſeminatorem Prædicator denotatur: hic non tam lingua quàm manu debet prædicare, ut ſeminator ſeminat. cap. 1.q. 41 n. 309.310.311.& cap.6 q 4.n.51.& c.4.q.17 n.139.140

Et conculcatum eſt ab hominibus. Hi ſunt qui Dei verbum contemnunt, & inde in graves pœnas incidunt. cap 18.q.11.n.110

Cecidit ſecus viam. Et inde periit: nam qui viam Dei agnoſcit & per eam pergit, ad ſalutem venit.c.1.q.42.num 316.317

Volucres cœli comederunt illud. Diabolus ſibi ſubjectos maximè perſequitur eoſque intendit comedere, ac devorare, c.12.q.82 n.697.698.699. & q.43.n.338. & c.13.q.23 n.181

Et natum aruit, quia non habebat humorem. Lacrymarum nempe pœnitentiæ, qua omnia creſcunt, & in melius reformantur. c.3.q. 13. num 97. & c.11.q 13. num 99

Aliud cecidit inter ſpinas. Divitiæ, ac bona temporalia veluti ſpinæ pungunt, & affligunt. c. 3.q.5.n.34.35.36. c.14.q.22.n.200.201.202

Simul exortæ ſpinæ. Sic nocet bonis malorum conſortium.c.8.q.19.n.192.c.9.q.3 n.27.c. 21.q.1.n.17.18 19

Aliud cecidit in terram bonam. Semper juſtus proficit,& augetur.cap.2.quæſt.26. num. 203.204.205.q.8.n.89. 90.91

Interogabant eum. Deſiderium ſciendi oſtendebant: Deſiderans ſcire interrogare non veretur.c.7.q.27. num.229

Vobis datum eſt. Nec enim ſecreta omnibus ſunt revelanda cap.19. quæſt.38. num.302. & c.21.quæſt.26. num.300

Vobis datum eſt noſſe myſterium. Solum juſti ac pii intelligunt divina verba, ac myſteria. c. 22.q.7.num.83.84

Semen

Semen eſt verbum Dei. Quod magnam vim habet ad fructus faciendos. c. 5.q.21.n.166.167

DOMINICA QUINQUAGESIMÆ.

Luc. 18.

ECce *aſcendimus Hieroſolymam.* Ad cæleſtem Hieruſalem labore, fatigatione aſcendendum c. 21. q. 8. n. 73

Ecce aſcendimus Hieroſolymam. Inferiora ac terrena dimittenda, ut ad Cæleſtem patriam ſublevemur.c.18.q.18.n.195.196.& c.10.q.11. n.108.109.110.111.& c.12.q.2.n.12.13.14. & c. 19. q. 12. n. 92.

Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & filius hominis tradetur. Labor eſt in via in aſcendendo, ſed memoria Paſſionis Chriſti omnis labor ac preſſura levis fit. c. 12.q.27.n.209.210.211

De filio hominis. Sic matrem virginem honorat, cùm ſe filium illius dicit, quam pro ſui ſede ac throno habet. c. 4.q.6.n.36.37.38.& q.11. num. 82

Tradetur enim. Traditionem ſuam à Juda factam commemorat, utpote inter omnia tormenta illi acerbiſſimam. c. 1.q.31.n.231.232.c.12.q. 66. n. 553. 554. 555

Tradetur, crucifigetur Cùm aſcendunt Jeruſalem, ſuam paſſionem eis proponit Chriſtus: imitatione paſſionis Chriſti ſublevamur in cœlum. c.15.q 9.n.73. 74.75. 76

Et ipſi nihil eorum intelligebant. Et ideo Chriſtus ait: Ecce aſcendimus Hieroſolymam, ut relinquentes terrena fierent apti ad intelligenda divina myſteria c.4.q.2.n.19 20

Miſerere mei. Oculis indigebat, ſed non pro ſolis oculis, ſed pro ſe toto maluit miſericordiam petere, qui enim aliquid boni à Deo habet,totum habet. c.13. quæſt.17. num.134. 135.136

Cæcus ſedebat. Terrenis obcæcatus, à quibus animus erat evacuatus, ut cœleſtibus donis repleretur. c.12.q.75.n 628. 629

Qui præteribant increpabant eum. Omnes inſurgebant in cæcum, ut eum affligerent: Solus Jeſus fuit illi in ſalutem. c. 5. quæſt. 9. n. 71. 72.73

JESUS *juſſit eum ad ſe adduci.* Cùm cæcus eſſet,non poterat per ſe venire ad Jeſum; inde jubet Dominus eum ad ſe adduci, ut cognoſcat homo quòd ipſe ſibi non eſt ſufficiens. c.3. q. 41. n.354

Quid vis ut faciam tibi? Optimè ſciebat JESUS, tamen interrogat, quia vult noſtras orationes, rogarique à nobis. c.8.q.6.n.69.70

Fides tua te ſalvum fecit, fides multam vim habet ad dandam intelligentiam, & ad oculos aperiendos, c. .q.48.n.422

Sequebatur eum magnificans Deum. De gratitudine plura habes in Indice rerum. *Magnificabant Deum.* Expende verbum, *Magnificabant*, Laudabant Deum Deus pro gloria habet hominum ſalutem, c.3.q.34.n.476.c.12. quæſt. 67.n.558.560. 561

SERMONES QUADRAGES.

FERIA IV. CINERUM.

MEMENTO *homo quia pulvis es.* De hoc vide multa verbo *Mors* in utroque tomo, quæ facile hic adaptari poſſunt.

Matth. 6.

CUm *jejunatis nolite fieri ſicut hypocritæ.* Hypocrita externa apparentia videtur jejunus, & cuncta devorat. c 9 q 22.n 213

Ut appareant hominibus jejunantes. Virtus hypocritæ colorata,& Deum non fallit, qui omnia intuetur. c.1.q.2.n.7 & c. 5 n. 50

Ut appareant hominibus jejunantes. Exterius virtutem oſtendunt, & interius habent crudele venenum, c.13.q. 34.n.259. & c.13.q.13.n. 107. & q.23 n.184. 185

Nolite fieri ſicut hypocritæ. Nobis maximè commendat Dominus, ne hypocritis ſimiles ſimus, hypocriſis ſummum malum eſt,c.3.q 37. n.225. c6 q.17.n.169. 170. 171. & c.8.q.12.n.122

Ne videaris hominibus jejunans. Vera virtus abſcondit & occultat ſua illuſtria facta, & opera, c.12.q.27 n.213. 214.215.216. 217

Ne videaris hominibus jejunans. Maximè enim deteſtabile eſt pretextu virtutis colorare peccata. c.13.q.24.n 184.185.186. 187

Ne videaris hominibus jejunans. Nam qui viam virtutis ingrediuntur, ſæpe magna tentamenta & oppoſitiones patiuntur, c.12.q.45.n.358. 359. 360

Ne videaris hominibus jejunans. Ex malitia hypocritæ, virtus juſti maximè lucet & reſplendet c.2.q.34.n. 84

Unge caput tuum, & lava faciem tuam. Vera virtus eſt ab interiori, & non ab exteriori apparatu, c.17.q.14.n.109. 110.111

Pater tuus reddet tibi Deus noſtris obſequiis non obliviſcitur, ſed illa amplè, & latè remunerat c.2.q 18.n 114. & c 1.q.24 n.193

Nolite thezaurizare vobis thezauros in terra. In qua omnia bona citiſſimè volant, & tranſeunt, c.17.q.29.n.239.240. 241

Nolite theſaurizare vobis in terra. Qui theſaurizat totam ſuam ſpem, & confidentiam ponit in thezauro, cap. 14. qu. 21. num. 192. 193. 194

Theſaurizate vobis theſauros in cælo Dimitte temporalia ut in cælo valeas conſtituere tuos theſauros c.19.q.53.n.425. 426

FERIA V. POST CINERES

Matth. 8.

ACceſſit *ad eum Centurio*, de idololatrarum genere. Centurio venit ad Jeſum de mala radice: ſcit Deus bonos fructus colligere ac præparare. c.5.q.12.n. 104. 105. 106

Acceſſit ad eum Centurio. Unum modò Genti-

lem centurionem admittit Dominus, poſtea totam gentilitatem accepturus; Ingenuus namque ex paucis, ad magna, & ad majora procedit. c.21.q.39.n.193

Rogans eum. Chriſtus optimè ſciebat pueri infirmitatem tamen ut miſereatur, vult rogari. c.8.n.6. num.69. 70

Puer meus jacet in domo paralyticus. Diligenter de aliorum ſalute agendum. c 12.q.30.num.229. & q.33. num.417

Puer meus jacet Valde aptus Centurio ut in numero ſervorum Dei computaretur, cùm tam ſolicitus eſſet de aliorum ſalute. cap. 22. q. 11. n.117. 118

Acceſſit Centurio. Cùm ejus puer jacet infirmus, tunc Centurio venit ad Chriſtum, c. 7.q. 17. n.160. 161. 162 & c.17.q.31.n.255.256

Puer meus jacet in domo paralyticus. Solum dicit ſuum puerum infirmum, non tamen expreſsè poſtulat, ut ei ſanitatem largiatur. Regiæ, ac ſublimis virtutis eſt miſeris ſubvenire. c. 12. q.74 n. 621. 622. 623. 624

Ego veniam & curabo eum. Dei manus valde benefica, & ſuperabundans in donis ſuis. c. 1.q.75. n.650. & c.21 q.9.n.165

Domine non ſum dignus. Quo maximè conciliaret Chriſti amorem, ac benevolentiam, ut exoptatam pueri ſanitatem impetraret.

Homo ſub poteſtate conſtitutus. Sub qua nempè poteſtate, ſub obligatione videlicet ſui muneris, ac officii. c.11.q.1.n.7. & c.12.q.7.n.58. & q.43.n.342. 343

Dico huic: Vade & vadit. In miniſtro ſit prompta obedientia ſuis ſuperioribus. cap. 1. qu. 7. n. 50. 51

Filii regni ejicientur foras. Parum prodeſt in virtute incipere niſi perſeveraveris. c.1. q. 48. n. 375.376.& c.3.q.15.n.121.& q.55.n.485.c.12. q.46.n.372. 373

Filii regni ejicientur foras. Quod ipſi eſſent deſtinati ad regnum, erat eis ad tutelam, & munimen: tamen per peccatum fit eis ad ruinam, & lapſum. c. 17.q.23.n.195. 196. 197

In tenebras exteriores. Qui poſt accepta beneficia peccat, rigidius punitur. cap.1. quæſt. 68. num.584

FERIA VI. CINERUM.

Matth. 5.

E*Go autem dico vobis.* Quod verbis mandabat Chriſtus, operibus adimplebat, oſtendens ſummam dilectionem erga ſuos inimicos. cap.1. quæſt. 61. num.527.cap.3.quæſt.7. n.51.52. 53

Diligite inimicos veſtros. Regia virtus inimicos diligere c.1.q.35.n.260

Diligite inimicos veſtros. Oblivifcens injuriarum, quas in te intulerant. cap. 1. quæſt. 36. num. 265

Benefacite his, qui oderunt vos. Ut ipſis beneficiis eos devincas, & lucrari valeas in ſalutem, de qua multum ſolicita eſt Charitas. c. 21. q. 33. n.534. 535. 536

Benefacite his, qui oderunt vos. Perfecta Charitas in multa magna opera diffunditur, ac prodit.cap.2.q.13.n.100. 101.102.& quæſt.14. num.12

Orate pro perſequentibus. Perfecta Charitas etiam pro inimicis orat. c.5.q.22.n.199.200. & q.9. n.76. 77.78

Orate pro perſequentibus. Ipſa perſecutio viam ad cœlum aperit, & nos facit evolare ad Chriſtum c.7.q.28.n. 238. 239. 240. & q.2.n.23. 24.25. & c.20. q.5.n.48

Benefacite & orate pro perſequentibus. Hoc eſt in hoc ſæculo ex charitate: nam in futuro ſancti abſque aliquo affectu judicabunt, & ſupplicia dabunt. c.18.q.9.n.76. 77.& cap.15. q.16 n.130.131

Ut ſitis filii patris veſtri. Inimici diligendi maximè propter Deum, utpote ejus creaturæ. cap. 6. q.25. n.228

Ut ſitis filii patris veſtri. Nam vera Charitas in Deum, & proximum tendit. cap. 3. quæſt. 45. num.396

Ut ſitis filii patris veſtri. Qui omnibus eſt præſentiſſimus ac beneficus, cap.1. qu. 46.n.349. 350. 351

Qui ſolem ſuum facit oriri ſuper bonos, & malos. Dei providentia omnibus conſulit, ac de omnium ſalute agit. c.1.quæſt.56.n.461.462.463

SABBATUM POST CINERES.

Marc. 6.

E*Rat navis in medio maris*: J E S U S *autem ſolus in terra.* Dominus erat ſolus in terra, diſcipuli ab eo diviſi in mari: inde conſequens erat, ut in omne periculum inciderent: ſolum ſub Chriſto omnia ſunt tuta & ſecura. c.21.q.18.n.152. 153

Ipſe ſolus in terra. Chriſtus eſt omnium firmamentum, ac fulcimentum.c.5.q.15.n.128.c.12 q.33.n.250

Erat navis in medio maris. Ut ſcribit D. Matth. 14. n. 24. *jactabatur fluctibus.* Quia in bonis temporalibus in mari ſignificatis, nil firmum ac ſolidum eſt c.21.q.2.n.23. 24

Vidit eos laborantes in remigando. Non ſuccumbentes labori: Deus non patitur nos premi, ac tentari ſuper vires noſtras, cap. 10.q.n.52. & c.21.q.21.n. 196

Vidit eos laborantes in remigando. Quid inde ſequitur, ut Jesus veniret ad eos, & ut eſſent in ſumma ſerenitate.c.1.q.37.n.274. 275.276.c. 12.q.24.n.202

Vidit eos laborantes in remigando. In juſtum majora bella excitantur. c.1.q.34.n 249

Vidit eos laborantes in remigando. In prælato ſit diligẽtia, ac vigilantia ſuper ſuos. c.1.q.59.n.492. & c 4.q.35 n.315.& c.1.q.61 n.529. 530. 531

Venit ad eos. Jesus venit, ut nos ad ipſum accedamus, illique propinquemus. cap. 2. quæſt. 4. num 19

Venit J E S U S *ad eos.* Quia ubi malum ac periculum timebatur, ibi maximè remedium opportunum. applicandum. c.1.q.15.n 115

Venit ad eos Erat Jesus in monte orans, & tamen dimiſſa oratione venit ad eos, quia prælatus debet dimittere orationem ut ſuis conſulat, c.1.q.39.n.297. 298. 299

Venit

Venit ad eos: In multa fiducia ſit homo in ſuis laboribus: hæc enim citò ad ſe advocat divinum auxilium. cap. 1. q. 6.n.40.41.42.& q.6. num. 76. n. 651

Ceſſavit tempeſtas. Labores juſtorum breviter. tranſeunt, & in magnam felicitatem reſolvuntur. c. 7. q. 2. n. 23. 24. 25

De hac hiſtoria ad Cap. 14. Matth. num. 28. De Petro ambulante ſuper aquas. Vid. cap. 12. q. 9. n.47.& c.14.q.13.n.120. & c.15.q.8.n 62.& c. 18. q.31.n.242.& c. 21.q.24.n.243

DOMINICA I. QUADRAGES.

Matth. 4.

D*Uctus eſt* JESUS *in deſertum* Deſertum eſt locus ſeparatus ab omni tumultu populorum, ac ab omni deliciarum conſortio. Et ibi ad noſtram eruditionem certa victoria oſtenditur. c. 12. q. 77. n. 640.641

Ut tentaretur. Chriſtus tentari voluit ad noſtram eruditionem, ut tentatus noſtris tentationibus mederetur, exinanitur, ut nos ad ejus faſtigium accedamus. c. 1. q. 55.n.452.453

Cum jejunaſſet. Pugnaturus cum diabolo in noſtrum documentum jejunare cœpit, nam jejunium, ut ait D. Baſilius gladius interfectionis vitiorum; ſicut gula eorum fomentum. c.16.q.3.n.21.22.23.24.25 & c.18.q.21.n.170

Dic ut lapides iſti panes fiant. Non invitat diabolus ad delicioſos cibos, ad amplam menſam, ſed tantum ad panem communem, & neceſſarium, nam inimicus tentando, à minoribus incipit ad majora. c. 21. q. 14.n. 115

Dic ut lapides iſti panes fiant. Etſi Dominus ex lapidibus faceret panes, nullum in hoc apparet crimen. In hoc ergo tantum ſuggerit diabolus materiam ad unam cupiditatem, pro certo ſtatuens, quod ſi uni cupidati indulgeret, nulli alteri ſe negaturum. cap. 2. q.8.n.72.73. 74

Dic ut lapides iſti panes fiant. Et non addit manduca. Bona enim temporalia mandi non valent. cap.21.q.2. num. 23.24 c.17.q.15.n.115. 116. 117. 118

Non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei: Bene Druthariuſ. *Ita anima, quæ verbo Dei non paſcitur, mortua jacet.* Qui Dei verbo reſiſtit in omne malum, ac iram Dei incidit. c.15.q. 19.n.164. 165

Statuit eum ſuper pinnaculum templi. Diabolus Chriſtum, quem tentat, in excelſa ducit, *& in altum elevat, ut præcipitet in ruinam.* Ait Chryſoſtom. Nam qui ab alto dignitatis culmine labitur, in majorem ruinam cadit. c. 12. 21.q 41. n 3 21.21

Statuit eum ſuper pinnaculum templi. Diaboli inventum, ponit eum ſuper templum, ſeu Eccleſiam, tanquam ipſam contemnens, ut inde pateret oſtium ad omne malum. cap. 11. q.3.n.22.& 23

Et ait: Mitte te deorſum. Proprium diaboli, ducere in præcipitium c.9.q.19.n 196

Mitte te deorſum. Suadet tantum, nequit tamen implere, & præcipitare, quia dæmonis poteſtas infirma ac pene nulla. c.20.q.23.24.25. 26.& q.5.n.50 51.52

Oſtendit ei omnia regna mundi. D. Ambroſ. lib. 1. de Cain & Abel. cap.5. *Bene in momento, quia diuturna eſſe nequeunt. Paululùm expecta, & citò tranſeunt.* cap.17.q.29.n.239 n.240 241. &c. 17.q. 22. n. 192. 193. 194. 195. talia ſunt temporalia.

Et gloriam eorum. Nempe, quæ exterius apparet: quia ſi homines conſiderarent mala latentia, contemnerent temporalia cap.17.q.21. n.177. 178

Vade retro ſathanas. Et non iterum regreſſus eſt, ut poſt primam, & ſecundam tentationem, iterum redit. At modo audito imperio Chriſti non iterum revertitur: A Chriſti imperio maximè diabolus fugit. c.20. quæſt.1. num. 8 9.10

Acceſſerunt Angeli: Veluti plaudentes, & celebrantes tam illuſtrem victoriam. cap. 12. q.77.n.644. 645. 646

FERIA II. POST I. DOMIN.

Matth. 5.

C*Um venerit filius hominis in ſede majeſtatis ſuæ* Vide Diminicam primam Adventus: & in utroque tomo *Judicium finale.*

FERIA III. POST DOMIN. I.

Matth. 21.

C*Um intraſſet* JESUS *Jeruſalem, commota eſt civitas.* A principibus nempe, ac magnatibus qui nolebant JESUM in magna admiratione haberi: ambitio enim nullos ſecum ſocios admittit. c.12 q.23.n.146. 247

Commota eſt civitas: A principibus, qui ſua peſtifera malignitate alios inficiebant. c. 12. q. 59. n.492. 493. 494. & q.60. n.499. 500

Populi autem dicebant: Hic eſt JESUS *Propheta.* Populi, & humiles Chriſti Prophetam agnoſcebant, humilibus autem datum eſt noſſe myſteria regni Dei. c.1.q.5.n.31.32. & c.3. q.22.n.174

Intravit in templum. Quia Chriſtus nobis aperit & claudit oſtium ad Eccleſiã c.3.q.19.n.165.166

Ejiciebat vendentes, & ementes. Nullum aliud ſcelus dicitur, quod Chriſtus tam ſevera pœna puniviſſet; nam immaniſſimum ſcelus eſt in templo peccata admittere. c.12.q. .n.22. 23

Et menſas nummulariorum. In templo erant nummulariorum menſæ, quia pecunia mundialium hominum. c.14.q. 0.n.87.88.39. & 218. 219

Menſas nummulariorum. Meritò Chriſtus D. tales menſas excludit à templo: auri enim ſplendor obcæcat oculos ne cæleſte videamus. cap. 17.q.16.n.121.122.

Ejecit de templo vendentes & ementes. Duro, & aſpero flagello, ut habet Joan. 2. & maximè ſanè impios punire, quoddam ſanctitatis genus eſt. c.15.q.14.n.117.118.119.& c.16.q.4 n 45.46

Cathedras vendentium columbas evertit. Mirabar ſanè quod iſti columbarum venditores, tam malè audiant apud Dominum, cum modò adeo manſuetus ſit erga turbam eorum, qui garriunt in templis: ut moneatur, quod ubi Deus ſuam iram exercet in unum peccatorem caveat qui ſimilis eſt illi. cap. 18. qu. 17. num.142.143.144.& q.28 n.222.223.& c.20. quæſt. 13.n.119.120.121

FERIA IV. A DOMIN. I.

Matth. 12.

Volumus à te ſignum videre. Nihil in æternum petebant, ſed tantum temporale, cùm oratio debeat eſſe pro æternis, & temporalibus. c.5. quæſt.23. num.207

Volumus à te ſignum videre. Iniquorum concilium contra juſtum armatur ad eum obſcurandum. cap.12. quæſt.25.n.203. 204. 205

Volumus à te ſignum videre. Iſti erant principes ſcribæ ac magnates populi, de ſuo more agunt non ratione, ſed affectu, à voluntate ſua cap.1. quæſt. 50.n.393. 394

Magiſter volumus à te ſignum videre. Magiſtrum dicunt, quem crudeli odio perſequebantur, & dæmoniacum ac Samaritanum ſciebant, quod adulatio efficaciter movet ac attrahit. cap. 12. quæſt. 40. num. 310. 311. 312. 313. & cap. 12. quæſt. 9.n.101. 102. 103

Generatio mala & adultera. Non ſolùm mala, dicitur generatio, ſed etiam adultera: ſemper ex uno peccato in aliud majus venitur. c.9.q.6. num.65.66.c.12.q.39. num.299.300. 301. 302. 303.304. & c.16.q.4.n.32.33.34

Generatio mala & adultera Dum Chriſtus dicitur Samaritanus ac dæmoniacus modeſtè reſpondet; cum verò Magiſter appellatur, durè ac aſperè in eos invehitur: acerbior ſanè adulatio, quàm quælibet injuria c. 22. qu. 9. n.101. 102. 103. 104. & c.6.q.18.n 132

Generatio mala, & adultera. Indignè tulit divinus magiſter ſub honoris titulo inteſtinum tegi odium, & ſub virtutis fuco ali vitium c.6.q.17.n.169.170.171.& cap.13.q.23.n.184. 185. 186.187

Signum Jonæ prophetæ. Hoc ſignum, ut magnum, ſuæ majeſtatis objicit Chriſtus, quia ejus ſacra paſſio vehementius allicit noſtrum affectum, quàm ejus fulgens majeſtas. c.1. q.73. n.633.634. & c 4.q.10.n.77

Niſi ſignum Jonæ Prophetæ. Signum, & figuram ſuæ mortis, & paſſionis eis objicit, quia ejus paſſione vincitur diabolus, omniſque iniquorum malignitas c.11. q.22.n.177. 178.179

Sicut fuit Jonas in ventre ceti: Præclarus Chriſti typus, qui ut Jonas ille pro aliorum ſalute, ſe certiſſimæ morti devovit, ita ſe morti addixit, ut à nobis mortem averteret cap.22.q.9. num.103

Viri Ninivitæ. Pœnitentiam objicit, ut homines ad pœnitentiam alliciat. cap. 6. quæſtion. 31 num.270.271.272

Pœnitentiam egerunt. Ninivitarum pœnitentia, vel inde commodatiſſima, quod ſtatim ut audierunt, facta fuit, quod maximè proficit ad ſalutem. Pœnitentia citò facienda, & non dilatanda c.1.q.11 n.87. q.45. & num. 328.& etiam quia Ninivitæ pœnitentiam internam externis ſignis demoſtrarunt. cap. 12. qu. 76. num. 630. 631

FERIA V. A DOMIN. I.

Matth. 25.

Ecce Chananea à finibus ſuis egreſſa. Quid Chananæam cogit patriam deſerere, & à finibus ſuis egredi, ut Jeſum nempe avidè quærat, pro filiæ ſanitate. Tribulatio ſane nos manuducit ad Chriſtum. c.7.q. 28.n. 238. 239. 240. & c.14.q.7.n 61.63

Ecce mulier Chananæa. Non abſconditur quod iſta ſit talis mulier, non ſexus ſed virtus valet apud Deum. c.12.q.46.n.369

A finibus ſuis egreſſa. Ut imploret divinum auxilium, & inde maximè placet, ut audiatur, ut divina dona accipiat c.1.q.67.n.578.579.581

Filia mea male à dæmonio vexatur. Summa hominis miſeria, quod ſub diabolo, ac peccato homo vitam agat laborioſam. c. 9.q. 7. n. 75. cap.17.q 76.n. 636. 637. 638

Miſerere mei, fili David. Statius dixiſſet, Miſerere filiæ meæ, ſed maluit dicere: Miſerere mei, quiſque timet, ne in aliorum pœnis, ſimiliter habeat, & patiatur, cap. 11 q.15.n.142.143. & c.16.q.17.n.142. 143. 144

Miſerere mei fili David. Cum miſericordiam petit, eum filium Davidis meminit, & non magis filium Dei, ex Davidis generatione per Mariam habet Jeſus ſuaviorem eſſe hominibus c.1..q.64.n.533.534. 535

Non reſpondit ei verbum Dubito ſi in viro aliquo moratus fuiſſet Jeſus ad reſpondendum, ut in hac muliere? Centurionem regulum, cœcum ſtatim audivit, ſtatim annuit, & ſic de aliis: hanc audivit, & tacet, ſed non reſpondet, cur ſic cunctatur? ad noſtrum documentum, quod lingua mulieris etiam orantis cavenda ſit. c.2. q 39. num. 477. & ut etiam doceat quantum mulier diſpliceat inter frequentias populorum c.12.q.15. num.128.129. 130. 131. 132

Non ſum miſſus niſi ad oves, quæ perierunt ex Iſraël. Chriſtus venit in omnium ſalutem: *Ut omnes ſalvi fierent*: Quomodo ait, quod non eſt miſſus niſi ad oves ex Iſraël? Chriſtus valde benevolo animo erat in mulierem, ob ejus interiorem fidem; inde magis voluit de poteſtate ſubtrahere, quàm defectum amoris declarare poſtulata negando c.11 q 26.n.303. 301

Non eſt bonum ſumere panem filiorum. Bene à principio viderat Dominus fidem mulieris: Cur ergo ſic cunctatur; totq; moras interponit, tam aſperè cum muliere ſe habet? diſponebat Dominus ut dilatio beneficii maximè cederet in mulieris gloriam, cum ejus fides maximè eſſet laudata, recepta filiæ ſanitate. cap.13.q.24.n 197. 198. 199

Etiam catelli edunt de micis. Inde fides mulieris maximè laudatur. *O mulier magna eſt fides tua.* Non ſic latronis fides laudatur una enim mica Euchariſtiæ plus ſatiat, quàm omne regnum cœlorum. cap. 19.q. 24. n. 70. 171. 172

Etiam catelli edunt. Chriſtus dixerat panem filiis dandum, mulier etiam catellis dandum affirmat, quia menſa Euchariſtica dominos, ac ſervos excipit. c.19.q.57.n.446

FERIA VI. A DOMIN. I.

Joan. 5.

Jacebat multitudo languentium. Ad illam infelicitatem illi peccatores devenerunt, ut jacerent; ne tamen tot ærumnis vexati reſipiſcerent, ſic obduratur peccator ſua malitia, ac nequitia

nequitia. cap.2. q.6. num.48.& cap.12.q.76. n.656.637.658

Jacebat multitudo. Jacebant infirmi tanquam deſides nihil curantes de ſalute ac de infirmitate peccati depellenda. c. 18.q.13.n.108.109

Expectantium aquæ motum. Et cur non jacerent claudi, & aridi, imò, & tanquam mortui qui expectant aquæ motum, qui enim in creaturis fidit, nil citius ſperet, quam damnum, & mortem, cap.2.q.22.num.176.177.& c.9.q.25 n.14.& c.17.q.20.n.175.176

Angelus autem Domini. Non Sacerdos aliquis de templo, nec Propheta de ſinu Abrahæ, ſed Angelus Domini, deſcendebat: Angeli enim valde ſalutares hominibus, ac de eorum ſalute ſoliciti. Vide in utroque tomo Verb. *Angelus.*

Unus ſanabatur. A virtute Angeli unus ſanabatur. Solus venit Jesus, ut ſalutem omnibus daret. c.1.q.46.n.349.350.351. Cujus dona ex multorum communicatione non exhauriuntur, nec finiuntur. c.2.q.19.n.145

Qui primus deſcendebat. Primus in aliqua virtute maximè nobilitandus ac condecorandus. c.21.q.25.n.273.274.275.& q.26.n. 322.323

Triginta & octo annos habens in infirmitate. Si Chriſtus diſponebat hunc miſerum ſanare, ad quid permittit per tot annos vexari doloribus infirmitatis, ut ſalus data eſſet largior, ac præjucundior. c.11.q.24.n.198.199 & c.6. q.18.n.249

Vis ſanus fieri. Ad quid Chriſtus hoc interrogat, quia impii ſuam peccati infirmitatem delicias reputant c.18.q.5.n 42

Vis ſanus fieri. Voluntatem quærit hominis, quia ad accipiendam ſalutem à Deo, noſtra cooperatio requiritur. c.3.q.10.n.158. 159

Hominem non habeo. Ibi præſens Dei auxilium ubi humana manus deficit c.1.q.4.n.24

Hominem non habeo. Rarò hominem ſibi facilem pauper homo habet. *Eò enim favor, quò ſe fortuna inclinat.* c.14.q.17.n.118

Hominem non habeo. Quia non dives, ſed pauper erat, inde ab hominibus deſtitutus. cap 8. q.12. 123.124

Tolle grabatum tuum. Pro complemento ſuæ ſanitatis mandat ei Dominus, quòd ipſe, & non alius tollat grabatum: valde miſer fallitur ille, qui non ſuis laboribus, ſed alienis expectat ſuam ſalutem. c.14.q. 8.n.79.80.81.82.

Qui me ſanum fecit. Judæi grabatum in Sabbatho aſportatum ad calumniam dicebant. At paralyticus tantum ſe ſanatum affirmat, ut ſe ſuo benefactori gratum oſtendat. cap. 1.q. 25. n.184. 185. 186

SABBATHUM A DOMIN. I.

Vide ſequentem Dominicam.

DOMINICA. II.

Matth. 17.

A*Sſumpſit.* Jesus. Maximè expendunt Patres in Matth. *Poſt dies ſex.* Quaſi Domini gloriam videre non meruerint, donec tranſcenderent mundi res, quæ ſex diebus creatæ ſunt; à mundialibus bonis evacuandum eſt pectus, ut illud cæleſtibus bonis ditare valeamus. c.19.q.53.num.425 426.& c.17.q.15. n.121.122. & c.12.quæſt.33. n.251.252. 253

Aſſumpſit Jesus *Petrum Jacobum, & Joannem.* In myſterio Transfigurationis quinque interveniunt homines. Hi tres ex vivis, & duo iſti Moyſes, & Elias ex defunctis Iſti duo veniebant ex requie; illi verò tres ex tribulatione, ac labore mundi, & plures ſalutem aſſequuntur ex tribulatione, quàm ex placida quiete. c.7.q.17.n.159. 160. 161. 162

Aſſumpſit Jesus *Petrum, Jacobum, & Joannem:* Ad hoc tamen myſterium quinque viri aſſumuntur, duo ex veteri, & tres ex novo teſtamento: Et cur hi præ cæteris? quia hi quinque fuerant illuſtriſſimi Scriptores, qui maximè illuſtrarunt Eccleſiam. c.14.q 18. n.164 165.1.166 167. 168

Aſſumpſit Jesus *Petrum, Jacobum, & Joannem.* Ex omnibus hi tres eliguntur: ſecreta, & magna cum paucis agenda ſunt. cap. 21. q.26. num.300

Et transfiguratus eſt ante eos. Cur qui duriſſima ſupplicia ſubiturus advenerat, glorioſè transfigurari, & inſolitio gaudio perfundi voluit? ſane ut oſtenderet etiam virtuti ſuas ineſſe voluptates, & gaudia. cap.18.q.3. n.25.26.27. c.17.q.13.n.107

Reſplenduit facies ejus ſicut ſol. Qui ſplendor non erat tantum ab externa veſte, ſed etiam ab interna virtute; Juſtorum lux non eſt tantum ab exteriori, ſed potiùs ab interno fulgore. c.17.q.14.n.109. 110. 111

Apparuerunt illis Moyſes, & Elias. Cur ex omnibus antiquis Patribus hi duo eliguntur: Moyſes mortuus erat, Elias vivus; & ideo inter hos duos apparet Chriſtus, ut oſtendatur, quod ipſe erat auctor vitæ, & mortis. c.16 q.78.n.673.674.

Ecce apparuerunt illis, Id eſt, diſcipulis ad imitandum in exemplum proponuntur. Chryſoſt. ait. *Hac de cauſa eos, qui centies pro Dei præceptorum cuſtodia, & populo qui ſibi creditus fuerat, mortem ſuſcepiſſent, in medium producit.* Nam magni, viri præclari, validiſſimi virtutis magiſtri ſunt. c.8.q.17.n.178.c.9.quæſt.1. n.210. Vide in Indice *Exemplum.*

Bonum eſt nos hic eſſe. Magnus Paſtor Eccleſiæ tantam gloriam non multis verbis, ſed uno tantum extollit, & ſtatim tranſit ad tabernaculorum operationem; ſciebat ipſe, quod in terra non laudatur, nec magnificatur Deus niſi operibus. c.4.q.36.n.324

Si *vis faciamus hic tria tabernacula* Unde Petrus hoſpitalis ad tabernacula facienda. Vidit ipſe labores Moyſis, & Eliæ maximè remuneratos, & ſtipendium laborum viſum, maximè allicit animum. c.12.q 77 n 664.665.666

Bonum, eſt nos hic eſſe. Addit D. Lucas *Neſciens quid diceret.* Et in quo inſcientia, in eo quod vellet beatitudinem obtinere verbis, & non operibus. c. 9. quæſt. 12 n. 93.94.95.

Nubes lucida obumbravit eos, & vox de nube dicens: Hic eſt filius meus. Ad quid hæc; In voce agnoſcitur Pater, in Chriſto verus filius Dei declaratur; in nube Spiritus ſanctus repræſentatur: Chriſti enim gloria, in fide Trinitatis declaratur. c.19. q.6 n.44. 45.46.47

Hic eſt filius meus dilectus. In Sina apparet Dominus in multa majeſtate, & tamen paterna vox non auditur, *Hic eſt filius meus.* Ut modo

in

in Thabor. In Sina apparebat in majeſtate; At hîc agebatur de exceſſu ac morte ſua, & divinitas magis declaratur abjectione, quàm fulgore majeſtatis. c.19.22.n 160.161.62

Audientes autem diſcipuli. Moyſes deſcendens ex conſortio ſermonis Domini, facies ejus cornuta radiabat. Exod. 34. Apoſtoli videntes Jesu gloriam nil illius portant in vultu: gloria Moyſis ut pauca ac parva, ab uno circunferri poterat. In Jesu repræſentabatur gloria æterna, quæ nec à tribus Apoſtolis ſuſtineri poterat, & ideo oneri ſuccumbunt. c.3. q. 53. n.467.468.465

FERIA II. A DOMIN. II.

Joan. 8.

Ego vado, & quæretis me, & in peccato veſtro moriemini. Quomodo hi Chriſtum quæſituri dicuntur nec invenitur? An non ipſe etiam non quærentibus occurrere ſolet, ut inveniatur? ſed rectè hi Chriſtum non inventuri dicuntur, utpote à peccatorum ſuorum malitia obcæcati. c.2.q.10.n.87.& c.18.q.16.num.135.136.137.& c.17. q.6.n.54.55.56.57

Ego vado, & quæretis me, & in peccato veſtro moriemini. Poſt Chriſti receſſum, ipſum quærent, & non invenient, ergo dum tempus eſt, & ipſe adeſt præſens, non ſit mora in negotio ſalutis. c.8.q.22.n. 178. 179

In peccato veſtro moriemini. Extrema miſeria, quod Chriſti præſentia, quæ erat ad ſalutem, ſit ad mortem iis qui eum non receperunt. c.7 q.29.n.250

Quò ego vado non poteſtis venire. Sic peccandi conſuetudine obduratur peccator, ut minimè reſipiſcat. c.13.q 7.n.6. Sed ſemper in ſui ruinam tendit. c.12 q.53.n.448

Non poteſtis venire. Judæi cùm mundialibus rebus eſſent immerſi, minimè Chriſtum ſequi poterant, ille enim ad Chriſtum venit ipſumque ſequitur, qui mortuus eſt mundo. cap. 1. q.74.n.640.641. & c.14.q.13.n.119. 120

Vos de mundo hoc eſtis. His verbis acutè ponderat Rupertus lib 8. in Joan. Chriſtum reddere rationem cur Judæi ipſum Chriſtum negent, in cæleſtemque patriam transferri non poſſint; nimirum erant de mundo, ac proinde ab ejus affluentia obcæcati. cap.3.q.48.n 417.& cap.6. q.12.n.117. & c 17.q.16. n.121. 122

Vos de hoc mundo eſtis. In quo mors, & non vita invenitur. c.3.q.5.n.34.35.36. & 17.quæſt.21. n.175.176

Cum exaltaveritis. Chriſti gloria altior cruce, & morte apparuit. Vide multa Verb. *Crux*, vel *Paſſio* in utroque Tomo.

FERIA III. A DOMIN. II.

Matth. 23.

Super cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ. Sediſſe dicuntur ſcribæ, non ad honorem, ſed ad ignominiam, & infamiam, talis eſt honor delatus indigno. c.17.q.28.n.236.237. & cap. 18. q.28.n.225. 226. 227

Sederunt ſcribæ. Dignitas non eſt delata, ſed ab eis ambitiosè pecunia prærepta. cap. 18. q.33. n.269. 270 271

Sederunt ſcribæ. Miſer ſtatus Reipublicæ Judaïcæ deſcribitur, cum abjecti, & inferiores ut Scribæ prima loca tenent. c.11.q.43.n.339.n.340

Sederunt ſcribæ. Non dicitur ſedent, ſed ſederunt; nam in bonis temporalibus nihil ſolidum, ac firmum, ſed omne vanum & fluxibile. cap. 21.q.3.n.23. 24.& c.17.q.28. num. 239.240. 241

Alligant onera gravia. Cùm Scribæ, & Phariſæi primas cathedras indignè ac ambitiosè tenerent, omnes volebant opprimere. c.6. quæſt. 9. n.101. 102. 103

Et digito ſuo nolunt movere illa. Quantum diſtant iſti à bono gubernatore, qui ſic debet regere imperio ut ſe veluti ſubditus, ac æqualis cum aliis exiſtimet. c 4.q. 23. n. 191. 192. 193. 194

Secundum opera eorum nolite facere. Rectè monendi erant, ut adverſus eorum prava exempla, animum communirent: nam malum Principum exemplum veluti peſtis eſt totam civitatem corrumpens. c.18.q.4.n.35. 36. 37 38

Ut videantur ab hominibus. Elegantia ac pulchritudo iniquorum eſt ab exteriori, juſtorum verò eſt ab interiori virtute. c. 17.q. 14.n.109. 110. 111

Dicunt enim & non faciunt. Hoc Phariſæorum erat Chriſtianorum verò eſt, non tam loqui quàm agere c.1.q 66 n.564.565 & c.15.q.11. n.95. 96. 97. & c.19.q.12.n.93.94.95

FERIA IV. A DOMIN. II.

Matth. 20.

Acceſſit ad Jesum *mater filiorum Zebedæi.* Acceſſit veluti peculiariter agens cum Chriſto, & à tumultu ſeparata, & tunc oratio valde efficax fit c.15 q 10.n.85.86. 87.88

Acceſſit ad Jesum *Mater filiorum Zebedæi.* Fœliciores nos, qui habemus matrem filii Dei Mariam pro nobis orantem, ac petentem. Pro quo vide multa verbo, *Maria.* in utroque Tomo.

Adorans & petens. Oratio cum humilitate efficacior, ac fortior. c.5. quæſt. 23.n.209

Adorans & petens. Quippe ubi ſpes aliquid accipiendi mulierem implebat, id ab ea & ſingularem reverentiam, & adorationem extorquebat, ſpes lucri facit homines officioſiſſimos. c.13.q.10 n.87.88.89

Tunc acceſſit. Notat D. Matth abſurdam petendi occaſionem, dum magiſter de ſua Cruce diſſerit. *Filius hominis tradetur.* Quid abſurdius, quam intuitu Paſſionis Chriſti, honores quærere. Nullus in tribubus numerandis eſt ordo. Apocal. 7.n 4. *Ex tribu Juda duodecim millia ſignati.* Et Ruben major natu ponitur ſecundo loco, & in reliquis nullus eſt ordo. At Moyſes ordinatim totam gentem Judaïcam ponit: Num. 1.n. 5. Ante Chriſti mortem ponitur honoris locus, non ſic verò poſt illam. Abulen. q.23. ait. *In novo teſtamento omnia vetera ceſſaverunt; ideo non curatur de honore* Ubi paſſio Chriſti apparet, nullus cogitandus honor. c.1.q.77. num. 665. 666.& c.4. q.41.n 365.& c.5. q.20.n.176

Acceſſit mater filiorum Zebedæi. Patrem ii habebant, ſed per matrem ſuam petitionem explicare maluerunt: mulier valde potens ſuo affectu

affectu ad omnia obtinenda.c.19.q.3.n.21.22.23.24.25.26

Unus ad dexteram, & unus ad ſiniſtram. Vide quò ducat fœmina filium, ſuum, nimirum ad Jesu ſiniſtram, reproborum locum. Ambitioſus affectus, non una ſede quieſcit, ſed omnia vult ad ſui perditionem.c.12.q 60.n.501.502.503

Unus ad dexteram, & unus ad ſiniſtram in regno tuo. Et cur non dextera uterque frater; cedat minor, excedat major, ſed quiſnam vellet imperio cedere; Nullus ſanè erit. Cajetan. *Primas itaque ſedes petunt, nec vult alter ſub altero ſedere.* c.12.q.38.n. 294.295.296.c.17.q.25.n.224.225

Neſcitis quid petatis. Et meritò, cùm ex ſua voluntate ſe vellent ad dignitates introducere. c.2.q.65.n.519

Unus ad dexteram, unus ad ſiniſtram Ut ita undique Regem tenerent;nam qui valet apud Regem, omnes occludit aditus, ne alii habeant ingreſſum. Cur *Daniel erat in foribus Regis;* c.2.n. 49. Quamvis hoc Propheta faceret, ex ſancto & alto motivo. Tamen Liran. ait, ibi exprimi ingenium cujuſque aulici, & ait. *Ut enim teneret Regem in amicitia, non recedebat de latere ejus, ne invidi in ejus abſentia ſeminarent odium.* Quòd maximè debet cavere bonus Rex. c.21.q.19.n.164. 65.166

Neſcitis quid petatis. Non arguit Chriſtus eorum animi generoſitatem, ſed eorum inſcientiam, & inconſiderationem. c.2..q. 6.n.501. & c.5 q.8.n.6..62 63.64

Non eſt meum dare vobis. Eximius amor Chriſti in ſuos, potius vult in externa apparentia aliquid de poteſtate ſubtrahere, quam ſuis amicis aliquid denegare. c.2.q.6. num.302. 30..304

Non eſt meum dare vobis Quomodo hoc dicit Chriſtus, cùm ipſe dicat Matth. 19: *Sedebitis ſuper ſedes duodecim.* Ipſe vult omnibus æquales ſedes dare, ut ait Chryſoſtom. Inæqualitas autem naſcitur ex nobis. cap. 7. q. 11. n.101.102.103

FERIA V. A DOMIN. II.

Luc. 16.

H*Omo quidam erat dives.* Cur divitis nomen ſilentio premit Deus, cum pauperis Lazari ſtatim nomen ſubjungat; hic nimirum virtutibus reſplendebat; ille vitiis indulgebat. Illi ſolùm nomen habent apud Deum qui virtutibus clareſcunt. c.11.q.22.n.174.& c.3.q 17.n.137.& q.23.n.282

Homo quidam erat dives; Et induebatur purpura, & inde inhumanus in Lazarum, aurum enim & purpura ferrea generant viſcera cap. 17.q.13.n.104.105

Epulabatur quotidie: Et inde ipſe omni turpitudine erat plenus: gula omnium vitiorum mater.c.13.q.27.n.218.219.220

Ut moreretur mendicus, & portaretur in ſinum Abrahæ moreretur & dives, & ſepultus eſt in Infernum. Mors juſtorum ad requiem; iniquorum verò ad pœnam. cap 2. quæſtion. 38. num 274.275

In ſinum Abrahæ. Cur non potius in ſinum Iſaac, vel Jacob ſed tantum Abrahæ Abrahamus cùm eſſet in vivis oppreſſos hoſpitio excipiebat, & affectus Charitatis juſtorum qui fuit in via manet in patria. cap. 6. q. 28. num.251.252.253

Portaretur in ſinum Abrahæ. Lazarus tacens portatur in requiem, & dives clamans in pœnis, & pro refrigerio non exauditur. Peccatori lingua non proficit, & juſto ſua virtus eſt pro lingua.c.10.q.48.n.337.338.339

Elevans oculos vidit Lazarum in ſinu Abrahæ. O quantum divitis tormentum, ut indigeret digito Lazari qui olim fuit ab eo contemptus. cap.14.q.37.n.339

Pater Abraham miſerere mei. Undique iſte dives miſer; nam relicto creatore ad creaturam confugiet.c.9.q.25.n.242.243.244

Mitte Lazarum in domum patris mei. Affectus carnalis, qui fuit in vita adhuc poſt mortem perſeverat.c.6.q 28.n.252.253 254

FERIA VI. A DOMIN. II.

Matth. 25.

H*Omo erat Pater familias, qui plantavit vineam.* In eo quod plantavit denotatur multa illius cura, vigilantia ac diligentia. c.1. q.59.n.292.& c.4.q.35.n.315

Homo erat Pater familias. Cur non appellatur Dominus familiæ; Cur ſuam non auget auctoritatem; humanitate, ac civilitate non minus Dominus.c.7.q.32.n.270

Homo erat Pater familias. Text.indicavit Domini majeſtatem. n. 41. *Malos male perdet.* Multipliciter verò ejus lenitatem, dum eum dicit hominem, & patrem; magis enim benignitate, quàm ſeveritate adminiſtrandum eſt regnum.c.5.q.21.n.192.193.194

Plantavit vineam & ſepem. Vineæ plantatæ addit ſepem, & turrim, ſemper prima divina beneficia multis ſequentibus corroborantur.c.13 q.27.n.174.175. 176

Locavit eam. Non gratis donavit, ſed locavit, pro certis redditibus, ac laboribus. Apud Deum merces non datur niſi per merita, ac labores. cap. 14. q.29. n.262. 263.& cap. 19. q.49.n.386. Vide *Meritum.*

Locavit eam agricolis. Pater familias vineam non tantum ſibi retinuit, ſed locavit agricolis, ut inde ſibi bona compararent: nam princeps ſit utilis,& frugifer ſuis c.19.q.20.n.140.141

Locavit eam agricolis. Tanquam prævidens adventum futurum, quod maximè ſpectat ad principem, & Præſulem. c.4.q.35.n.318.319 320.321

Miſit ſervos ſuos ad agricolas. Princeps, ac Prælatus examinet, ac videat ſuorum ſubditorum opera, & facta, ut inde percipiant fructus.c.19.q.36.n.284.285.286

Miſit ſervos ſuos ad agricolas. Ut nempe de perceptis fructibus rationem redderent, ut inde ſciant cuncti miniſtri, quod de ſuo munere reddituri ſint rationem. c.19.q.50.n.399.400. 401.402

Agricolæ apprehenſis ſervis ejus, alium occiderunt. Hoc habet humana poteſtas cum rerum copia, maxime ad crudelitatem inſervit. cap. 17. q.13.n.103.104.& q.26.n.225.226.227.228

Et fecerunt illis ſimiliter. Crudelis quanto magis ſanguinem fundit, tanto magis ſanguinem ſitit, c.16.q.10.n.72.73.74

Fecerunt

Ejecerunt eum extra civitatem. Et cur non intra civitatem? ne civitas nequitia plena ex fuſo ſanguine Jesu veniam, ac miſericordiam obtineret. c. 6. q. 24. n. 220. 221. 222. 223

Malos male perdet. Quomodo divina benignitas durum ſupplicium his agricolis infert. Magna benignitas iniquum & malum à republica expellere. c. 19. q. 1. n. 5. & 6

Auferetur vobis regnum Dei. Magnum beneficium datum in gentes, ut alieno capite videant reproborum diſcrimina, ut ab illorum iniquitate fugiant. c. 18. q. 24. n. 199. 200. 201. 202

Et dabitur genti. O quantum gaudium annuntiatur gentibus, cùm admittantur ad Dei regnum, & non ſint excluſæ cum Judæis. c. 18. q. 10 n. 86

SABBATHUM A DOMIN. II.

Luc. 15.

PEregre perfectus eſt in regionem longinquam. Quamvis à Præſentia Patris corporali recedere videretur; tamen cum ibi Deus repræſentaretur, ut non poterat fugere ab illius intuitu. c. 15. q. 6. n. 50. 51. 52. 53

Diſſipavit ſubſtantiam ſuam. Et tamen miſericordiam invenit Prodigus, à qua excluduntur filii Heli. Crimen Prodigi ex adoleſcentia, ac circunſtan ia minuitur. c. 17. q. 12. n. 94. 95. 96

Diſſipavit ſubſtantiam ſuam. Licet res accepta à Patre eſſet magna tamen interventu vitiorum diſſipata eſt. c. 17. q. 19. n. 155

Adhæſit uni civium regionis illius. Iſte dives quiſnam erat qui tam rigidè ſuum villicum vexabat; diabolus ſub cujus jugo homo durè, & crudeliter laborat. c. 12. q. 36. n. 279. 280. 281

Cupiebat ſaturari de ſiliquis Prodigus cùm eſſet longè à Patre; de ſiliquis cogitabat: At illi, qui erant in ſinu matrum, Jerem. Thren. 2. panem, & vinum cupiebant. Qui malè vivit, ſi in fine ſe recipit ad Eccleſiam, felix eſt. c. 13. q. 15. n. 119. 120. 121. 122

Ut paſceret porcos. Diabolus eos, qui ſub illius ſunt poteſtate, non ſolùm facit iniquos, ſed etiam duces ac capita iniquorum. c. 9. n. 19. 20. 21. 22

Quanti mercenarii. Unde iſte adoleſcens, in quo erat tanta oblivio Dei, potuit in hanc, cogitationem ſalutis venire, niſi ex pœnitentia, & lacrymis, quæ acuunt oculos ad divina videnda. c. 15. q. 4. n. 29. 30. 31

Ibo ad Patrem meum. Bonus paſtor quærit ovem, & humeris portat; At prodigus quærit Patrem, utpote, qui à patre majora dona acceperat, majus ſolvere tenebatur. c. 19. q. 4. n. 32. 33. 34. 35

Pater peccavi coram te. Si à Patre longè diſtabat, quomodo ait: peccavi coram te, ſapientia divina illuſtratus, ſciebat, quod paternos oculos nunquam fugiebat. cap. 4. q. 22. n. 178. 179. 180. 181

Peccavi in cœlum & coram te. Cur non eſt contentus dicere coram te, ut David dicebat, *Tibi ſoli peccavi.* Dum prodigus ſe cognoſcit ac Dei contra ſe iram agnoſcit, omnes cœlos armatos contra ſe veretur. c. 16. q. 19 n. 182. 183. 184. c. 18. q. 28. n. 226

Adducite vitulum ſaginatum. Ad quid pater tam citò mandat proferri vitulum ut cœleſti pabulo ex ſervo fiat filius. cap. 19. q. 26. n. 181. 182. 183. 184. & q. 46. n. 364

DOMINICA III. QUADRAGES.

Luc. 11.

ERat Jeſus *Ejiciens dæmonium.* Verbo, *erat*, indicatur, cura, & inſtantia, quam Chriſtus impendebat pro homine ſanando, ut inde diſcant prælati pro ſuorum ſalute laborare. c. 19. q. 59. n. 292. & c. 4. q. 31. n. 315. & c. 1. q. 61. n. 529. 530. 531

Erat Jeſus *ejiciens.* Tanquam veluti multam curam, ac diligentiam adhibens ad expellendum dæmonem; tot neceſſaria ſunt ad expellendum unum peccatum. c. 18. q. 13. n. 108. 109

Erat Jeſus *ejiciens dæmonium.* Non dicitur erat Jeſus ſanans hominem, dans ei loquelam, viſum, vel auditum, ſed ejiciens dæmonium, quod erat omnium malorum cauſa, quia maximè remedium adhibendum eſt; ad peccati originem ac radicem. c. 12. q. 66. n. 550. 551

Et cum ejeciſſet dæmonium. Prius Chriſtus ejicit dæmonium, & poſtmodum linguam reſtituit; Ut recipiantur Dei beneficia, vitia ſunt expellenda, & cor purificandum. c. 12. q. 75. numer 628. 629

Locutus eſt mutus. Hic eſt Jeſus Spiritus, qui facit nos, per confeſſionis verba nudare peccata. c. 4. q. 21. n. 171. & c. 3. q. 43. n. 371. 382

In Beelzebub principe dæmoniorum. Turbæ admiratæ rem in ſiniſtram partem interpretantur, quod dæmon ſit ejectus ab homine; in ore turbarum erat dæmon, & prava locutio ex dæmonis affectu venit. c. 1. q. 23. n. 222. 224. 225

In Beelzebub ejicit dæmonia. Inde oſtenditur iniquitas, ac pravitas turbarum dum tam inique loquuntur. Unuſquiſque loquitur prout eſt. c. 13. q. 12. n. 101. 103. 104

Admiratæ turbæ dixerunt in Beelzebub. Forte ibi aderant aliqui Judæorum Principes & Phariſæi, tamen ſolum turbæ dicuntur talia dixiſſe: nam ob tantam blaſphemiam illi privati ſunt omni decore, ac dignitate. c. 13. q. 5. n. 43. 44. 45. 46

Spolia diſtribuet. Nempe varii gradus gratiæ per miniſtros Eccleſiæ, ſeu per miniſterium Angelorum diſtribuuntur. c. 5. q. 17. n. 150. 151. 152. 153

Ambulat per loca arida, & inaquoſa, quærens requiem, & non inveniens. Labor impiorum ſine requie. c. 20. q. 10. n. 101. 102. 103

Tunc vadit & aſſumit ſeptem Spiritus. Cur potius ſeptem, quàm ſex, vel octo; Tot ſunt genera tentationum, contra ſeptem Spiritus dona. c. 12. q. 36. n. 277. 278.

Fiunt noviſſima hominis illius pejora prioribus. Ruens de uno peccato in aliud. c. 9. q. 6. n. 65. 66

Pejora Prioribus. Cum inter divina beneficia & poſt ſanitatem acceptam peccaverit. c. 1. q. 66. n. 584

FERIA II. A DOMIN. III.

Luc. 4.

MEdice cura te ipſum. Prælatus ut ſuum munus rectè impleat, à ſe ipſo debet animi ac morborum ſpiritualium curationem inchoare, lucens, & reſplendens in omni opere bono. cap. 1. q. 9. n. 524. ſubditi ſuum

Prælatum

Prælatum ſequuntur, ac imitantur. c. 8.q.17. n. 176. 177. 178

Medice cura te ipſum. Bonus Prædicator ut proficiat, debet in ſe adimplere id, quod docet. cap. 1.q.41.n.309.310.311.c.6.q.4.n.51.& q. 59. n. 494

Quanta audivimus facta in Capharnaum. Petitur Jeſu fieri beneficia in patria quæ jam facta fuerant apud extraneos; Dei dona multis communicantur. c. 2. q.19.n.145.& c.12.q.31.n. 240. 241. 242

Fac & hic in patria tua. Maximè hi falluntur,nam beneficia ſæpe minoribus data, majoribus denegantur. c. 19. q.54. n. 434. 435

Nemo Propheta acceptus in patria ſua. Præ excellentia donorum in uno, quibus fulget, fomentum odii aliis eſt. c. 12. q.38.n.293.294.295. 196. Vide *invidia* in Indice.

Et ad nullam illarum miſſus eſt Elias. Elias dum domum relinquit, & ad extraneos abit, multis miraculis fulget: temporalium bonorum deſpectio propter Deum valde fructifera. cap. 12. q. 5. n. 44.45.46.47.c.14.q.15.n.157

Miſſus eſt Elias. Ad mulierem nempe viduam ut ex illa acciperet panem. Feliciores nos, quibus per Virginem Mariam gratis datur cæleſtis panis.c.19.q.18.n.127.128.129.130.131.132

Ejecerunt eum extra civitatem. Quid durius? Cives, & cognati inſurgunt in Jeſum: duriora equidem ſunt, quæ per chariſſimos nobis mala inferuntur. c. 2. p. 31. n. 232

FERIA III. A DOMIN. III.

Matth. 18.

SI peccaverit in te frater tuus. A Dei fortitudine diſcamus ſufferre aliorum delicta. c. 6.q.21. n. 198. 199. 200

Si peccaverit in te. Si fuerit in nobis patientia de omni inimico, ac poteſtate, habebimus victoriam,ac triumphum. capite 5. quæſt. 13. num. 113. 114

Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum. Non ſolùm ait, *Corripe*,ſed etiam, *Vade.* Nam qui cum patientia ſuſtinet injurias ſibi illatas, multiplicat beneficia, & de una virtute tendit in aliam, c. 6. q. 8. n.249.250

Corripe eum inter te, & ipſum. Prudenter adinſtar Medici periti. c.1.q.41.n. 308. De quo multa, Verb. *Reprehenſio.*

Corripe eum inter te & ipſum. Maximè ſalus proximorum procuranda eſt à nobis. c. 11. q. 30.n. 130. & q.3.n.248. Et hoc eſt proprium ſervorum Dei. c.21.q.11.n.116.117. 18

Si te audierit, lucratus es fratrem tuum Quod viro juſto, & ſancto eſt maximè jucundum, ac gratum. cap.7.q 14.n 206. 207.c.10.q.17.n.166. & c.12.q.30 n.233. 234 235

Corripe eum inter te,& ipſum ſolum Cum primum peccaverit corripe, ne peccatum inveteraſcat, & radices mittat.c.2.q.5.n.50. & q.11 n.89.& 90. & c.12.q. 66.n.552

Si te non audierit Qui enim contemnit audire Dei monita, rigidè punitur. c.18.q.13.n.110

FERIA IV. A DOMIN. III.

Matth. 15.

QUare Diſcipuli tui tranſgrediuntur? Phariſæi ex afflatu dæmonis inſurgunt, & calumniantur Sanctorum Apoſtolorum opera. capite 1. quæſtione 23. numer. 223. 224. 225

Quare Diſcipuli tui non lavant manus. Dum Diſcipulos Chriſti arguunt, ſeipſos accuſant. c. 16. q.16.n. 118. 119. 120

Quare Diſcipuli tui? Dum Diſcipulos Chriſti accuſant Magiſtrum arguunt. cap. 21. quæſt. 26. num. 314

Quare Diſcipuli tui? Dum iſti ſiniſtrè Chriſti Diſcipulis detrahunt, in magiſtrum blaſphemant. c.16.q 17.n. 123. 124. 125.& cap 7. q 30.n 257. 258.259

Tranſgrediuntur traditiones ſeniorum. Cùm Phariſæi per potentiam non poſſent opprimere Chriſti Diſcipulos, ſaltem per ſimulatum zelum intendunt facere. cap. 17 quæſt. 13.numero 100

Quare vos tranſgredimini. Iniquè volunt arguere Chriſti Diſcipulos, & inde ipſi valide ac rigide arguuntur. cap 16. quæſt. 15. numer. 101. 102

Quare vos tranſgredimini. Nam etſi eorum peccatum videretur occultum, maximè tamen erat manifeſtum. capite 12. quæſt.65. numer.541. 542. 543. Nam majores, & principes omnium oculis ſunt expoſiti. cap.1. quæſt.46.numer.348

Omnis plantatio. Omnis nempe mundana felicitas, quæ non nititur in Deo, nec durabit, nec permanebit,ſed eradicabitur. cap. 21. quæſt.22 num.23. 24. & cap 17. quæſt. 35 n. 286.287

Cæci ſunt, & duces cæcorum. Quare cæci? Euthym. *Cæcos vocat eos tanquam animæ oculos; à fluxu affectionum excæcatos & quaſi non potentes oculos intendere in lucem veritatis.* Pravis affectionibus obcæcatur homo, ne videat verum bonum. capite 18.quæſtion. 16 num 135. 136. 137

Et duces cæcorum. Cùm ſubditos ſuo exemplo dictis,& factis ad peccatum inducunt. c. 12. q.62. n.517.518. 519. 520

Munus quodcumque ex me eſt tibi proderit. Sic dicebant Phariſæi, ut parentibus munera debita ſibi præriperent; ubi intervenit proprium lucrum,omne jus violatur c.18.q.33.n. 269.270. 271. 272

FERIA V. DOMINICA III.

Luc. 4.

SUrgens JESUS de Synagoga, introivit in domum Simonis. Ecce Synagoga relinquitur & domus Simonis eligitur: maximè enim Deus oſtenditur, in caſtigandis impiis, & fovendo juſtos, c.15.q.1.n.19. 20. 21

Surgens JESUS de Synagoga, introivit in domum. Simonis. Cùm dicitur ſurgens, innuitur quod erat ſedens, qua quiete dimiſſa ingreditur in

domum Simonis ut daret ſanitatem infirmæ mulieri. c.3.q.23.n.182. & q.28.n.226

Socrus autem Simonis. Non exprimitur mulieris nomen, ſed tantum Simonis, declarans ſuum peculiarem amorem erga illum: Amoris nonomen ſcire.c.4.q.12.n.87

Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus. Et quis vocavit, ac adduxit Jeſum in illam domum, ipſa nempe ſuorum neceſſitas.c.6.q.14. n.151.152.& c.20.q 7.n.66

Rogaverunt pro illa. Cur illa non magis pro ſe rogat? Ut magis ardebat febribus, ſic morti ſe putabat vicinam? ideo bona Simonis ſocrus de nullo temporali cogitabat, ſed tantùm de Deo. c.3.q.55.n.488

Rogaverunt pro illa. Non ſolùm Petrus orat, ſed etiam omnes, qui aderant. Concors oratio multorum valde efficax.c.4.q.38.n.349.& c.8. q.6.n.63

Rogaverunt pro illa. Et ſtatim febri imperavit, & mulieri ſanitatem dedit, ut inde diſcas, quàm utilis ſit interceſſio Sanctorum, ac multorum. c.20.q.8.n.76.77. 78.79

Imperavit febri. Ut Deus verus Dei vivi ſignum benefaceret. c.7.q.6.n.53

Et ſurgens miniſtrabat ei. Suam gratitudinem ex accepto beneficio, ſuo indicat miniſterio. c.7. q.20.n.174.175.176. & c.19.q.27.n.91

FERIA VI. A DOMINICA III.

Joan. 4.

JESUS fatigatus ex itinere ſedebat ſic. A D.Petro Actor. 10.n.38. Dicitur. *Quod Jeſus pertranſit benefaciendo, & ſanando omnes oppreſſos.* At verò modò ſedet cum Samaritana, de bono enim Spirituali illius agebat; in aliis verò de ſanitate temporali; & de ſpiritualibus maximè agendum, non de temporalibus. c.14. q. 21. num. 192. 193. 194. 195

Fatigatus ex itinere. Notanter Joannes Chriſtum dicit fatigatum; quia ſarcina peccatorum mulieris fatigabatur c.7.q.29.n.240

Fatigatus ex itinere ſedebat ſic. Fatigatio & labor ſumptus ex itinere pro Deo poſt requiem & quietem.c.14. quæſt.7. num.62.63. & qu.27. n.253

Fatigatus ex itinere. Cùm fatigatur meus Jeſus pro lucranda nempe ſalute mulieris, pro proximi ſalute maximè laborandum, cap.12.q.30. n.230. & q.33. num.247. & c.21.q.33.num. 534.535.536

Venit mulier de Samaria. Ideo Chriſtus eo in loco conſedit, ad quem mulierem venturam noverat, ut facilius illam lucrifaceret: nam charitas multas formas induit ut ſe attemperet peccatoribus ad eos lucrandos.cap.2.qu.1. n.10. & 11

Venit mulier. Dum à ſua domo exiit, ac frequentias agrorum quærit, ſtatim ſe impudicam declarat c. 21.q.15.n.128.129.130. 131.& 132. &c. 12.q.24.n.208. 209. 210. 211

Mulier, da mihi bibere. Et quænam ſitis erat in Jeſu, qui aquæ vivæ fons eſt? ſitis erat de ſalute animarum. c 3.q 5.n 400

Si ſcires donum Dei, & qui dicit tibi. Si agnoſceres eum, ejuſque nomen, quod eſt Jeſus, agnoſceres quòd in eo ſit fons vitæ. c.19. q. 39. n. 307. 308. 309

Dediſſet tibi aquam vivam. Non quamcumque aquam, ſed aquam vivam dicit, quæ non quieſcit, ſed ſemper novo augmento creſcit; In negotio virtutis ſemper aſcendendum. capite 2.quæſtione 41. numer. 302.303. 304. Vide *Virtus.*

Bene dixiſti, quia non habeo virum. Mulierem bis laudat Dominus. *Bene dixiſti* & iterum. *Hoc verè dixiſti.* Objecturus erat mulieris turpitudinem. *Quinque viros habuiſti.* Ut ſeveritas reprehenſionis laudibus eſſet emollita. c.2. q.17. n.127. 128. 129. 130

Video quia Propheta es tu. Mulieres ſuam laſciviam ſic abſcondunt, ut videantur myſteria, & lumen propheticum ad agnoſcendum neceſſarium. capite 17.quæſtione 19. numer.156

Video quia Propheta es tu. Unde mulier hanc conſequentiam intulit? nam quod ipſa habuiſſet quinque viros res erat humana induſtria cognoſcibilis, hoc tamen intulit ex prudentia, ac ſagacitate, quâ ejus delicta propoſuerat, capite 1.quæſtione 68.num.510. 511. 512

Videte hominem qui dixit mihi omnia. Chriſtus Dominus tantum mulieris delictum dixerat: *Quinque viros habuiſti, & hunc quem habes, non eſt tuus vir.* Illa omnia ſua delicta teſtatur à Chriſto manifeſtata. Omnia enim ſcelera in ſcortationis peccato comprehenduntur. cap.2. q.69.n.452.453. 454

Ego miſi vos metere, quod non laboraſtis. Apoſtoli maximè laboraverunt omni tormentorum genere. Dicuntur tamen non laboraſſe reſpectu antiquorum Patrum: quia Patres laboraverunt cum deſiderio Chriſtum videndi, vehemens deſiderium torquet ſuper omnes alios cruciatus.cap.12. q. 29. n.226.227. 228. 229

SABBATHUM A DOMIN. III.

Joan. 8.

ADducūt Scribæ, & Phariſæi, mulierem in adulterio deprehenſam. Animo Chriſtum tentandi, quod permiſſum eſt à Deo ad Chriſti gloriam, & ad iniquorum perniciem. c.9.q.17. n.165. 166. 167

Adducunt mulierem. Iniquum ac impium punire opus valde pium ac ſanctum,c.15.q.14 n.117. 118.119.& cap.16.q.1.n.4.5.& 6.Tamen Phariſæi iniqua intentione Chriſtum tentandi mulierem adducunt, & inde valde ſiniſtrè, & iniquè operantur; ex mala enim intentione opus ſuam æſtimationem deperdit.c 3.q.10. n.70. 71. 72

Modò hæc mulier deprehenſa eſt in adulterio. Et verecundia, quæ illi erat ex publicato peccato, magnum erat illi ſupplicium.c.16.q.24.n.191. 192. 193

Deprehenſa eſt in adulterio. Et cur mulier non cavit, ſed judicanda ſiſtitur Chriſto? Divinum judicium non poteſt homo effugere, nec illius ſupplicium. c.13.q.19.n.148

Digito ſcribebat in terra. Illorum nempe peccata ut inde verecundarentur ab accuſanda muliere, accuſator criminis ſit ab illo alienus. c. 35. q. 15. c.125. 126. 127.128

Qui ſine peccato eſt veſtrû . primus in illam lapidem mittat

mittat. Adduxerant illi in medium peccatum mulieris & Dominus illorum peccata facit manifeſta. Debebant, qui peccatis ſimiles erant etiam in pœnis ſimiles eſſe. cap.18.q.1.n.142 143.144

Digito ſcribebat in terra Eorum nempe peccata divinus Magiſter, ut ab eis calumniandi anſam tollat eos intromiſit in ſe ipſos; qui enim ſeipſum vidit, ac cognoſcit, maximè ſe componit, & malum excludit, & quod bonum eſt admittit. c.3.q.48.n.426.427.428

Unus poſt alium exibat. Quilibet à ſua conſcientia motus, & accuſatus: conſcientia maximè torquet.c.12.quæſt.68.n.563.& c. 6.quæſt.4. num.29

Remanſit ſolus JESUS, & mulier. In principio aderat multa turba Scribarum, & Phariſæorum, nunc verò ſolus eſt Jesus. Cùm mulier accuſatur, & vocatur ad pœnam, magna erat multitudo hominum, cum verò de ſalute ac remedio mulieris agitur, unus eſt ſolus Jesus. c.5. q.9.n.71.72.73

DOMINICA IV. QUADRAGES.

Joan. 6.

A*Biit JESUS trans mare Galileæ.* Matth. verò 14. Sic ſcribit. *Seceſſit inde in navicula in locum deſertum ſeorſum.* Ducit *ſeorſum,* quos eligit, ut inter malos viventes, mala non intendant, à ſocietate iniquorum maximè fugiendum. c.18.q.6.n.53. & c.21.q.1.n.17.18.19. Una mala ſocietas cuncta fœdat.c.9 quæſt.13. num.27

Quia videbant ſigna, quæ faciebat. Non propter ſalutem animarum, ſed propter ſalutem corporum ſequebantur Jesum. O utinam quæ faciunt homines pro temporalibus, facerent pro ſpiritualibus. c.3.q.51.n.449.450.451. Solum Spiritualia ſunt à nobis æſtimanda. c.1. n.38. 39.40.41

Cùm ſublevaſſet oculos JESUS. Hic D. Antonius Ulyſſippon. *Quos fortè ex honeſtate habebat declinatos in terram.*

Dixit ad Philippum. Chriſtus ſuo conſilio nos docet; in magnis rebus conſilium facere cap.4. q.14.n.117.118.119

Dixit ad Philippum. Cur Chriſtus de cibanda plebecula Judam non interrogat, cùm ipſe nummos portaret. *Ille fur erat & latro.* Joan.12.n.6. Et qui ſuum lucrum quærit nil verum in eo eſt, ſed totum fallacia, ac mendacium. cap.18. q.33.n.266.267.268.269 270.271

Dixit ad Philipum. Toletus: *Quia Phillippus inter omnes plus hac ſolicitudine premebatur.* Ob ſuam charitatem, quæ valde ſolicita eſt de aliorum ſalute. cap.21. quæſt.33. num.534. 535. 536

Unde ememus panes. Optimus Præſul Chriſtus D. qui non intendit conſumere bona ſubditorum, ſed omnibus benefacere.c.1.q.63.n.545. 546

Ut manducent hi. Non ait, ut manducemus nos, ſed ut manducent, non de ſe, ſed de ſuis ſubditis agit.c.3.q.28.n.226.& cap.1.q.25.n.210. c.6.q 13.n.139. & q.13.n.141.142

Facite homines diſcumbere. Diſcumbant ſane & non ſtent, dum à Deo reficiuntur, ut oſtendatur, quantum diſtant Dei gaudia à temporalibus: nam Dei dona firma, temporalia facilè labuntur. cap.14. quæſt.3. num.15. & cap.16. quæſt.18.num.130.& cap.17.quæſt.21.n 184. 185. 186

Colligite, quæ ſuperarunt fragmenta. Et ad quid tot ſuperarunt? ut ſumma Dei providentia eſſet omnibus nota, quæ tam præſentibus, quàm abſentibus cibos præparaverat. c. 16. n. 349. 350.351

Colligite, quæ ſuperaverunt fragmenta. Nempe ad aliorum uſum? ut inde diſcat bonus Prædicator panem doctrinæ frangere, ac manducabilem, & intelligibilem facere auditoribus. c.19. q.52.n.416.417.418.419

Ut facerent eum Regem. Et ex quo motivo homines ad hoc adducti ſunt? ex ipſa larga Chriſti beneficentia, quæ eſt Regis nota, ac ſignum c.12.q.74.n 621.622. 623. 624

Ut facerent eum Regem. Qua de cauſa in hanc cogitationem venerunt? quia viderant ejus beneficentiam, & tamen hanc occultabat, panem diſtribuens per manus Apoſtolorum, & valde regium data beneficia abſcondere.cap.21.q 30 n.429.430

Fugit in montem. Ne Rex diceretur, ac acclamaretur; & tamen Matth. 21. num. 5. voluit ab omnibus acclamari. *Ecce Rex tuus venit tibi.* Et cur tunc voluit Rex publicari, tunc jam pro ſuis morti addictus erat, ſequela regiæ dignitatis pro ſuis mori. cap. 13.q. 18 n. 140. 141. 142. 143

FERIA II. A DOMINICA IV.

Joan. 2.

I*Nvenit in templo vendentes.* Cùm Dei templum eſſet ſanctum, & venerabile quomodo negotiatoribus fœdatur ac violatur? Ubi lucrum quæritur, omne jus contemnitur.cap.18.q.35. n.269. 270.271. 272

Invenit in templo vendentes. In templo quæritur Deus, quomodo ibi negotiatio auri & argenti? mundialis homo potiùs quærit ſuum lucrum, quàm Deum. cap.18. quæſtione 19. num.156. 157.158

Invenit in templo vendentes. Erant homines ſæculares iſti templum prophanantes; ſed quomodo ſacerdotes non impediunt? Reportabant inde lucrum & hoc miniſtrorum manus ligat. c. 8.q.30.n.238.239

Cùm feciſſet quaſi flagellum. Ejecit eos de templo. Hoc non mandavit miniſtris; ſed ipſe manibus ſuis velut eos flagellabat ſummus rigor manibus pietatis, ac miſericordiæ puniri c.14.q.24. n.219.220.221.222

Cùm feciſſet quaſi flagellum. Cùm iraſcitur in hos vendentes, non flagellum, ſed quaſi flagellum facit; ſolet Deus dum iraſcitur miſericordiæ locum præbere. c.4.q.9.n.69. 70. 71. & c.10. q.8.n.57.58

Cùm feciſſet quaſi flagellum. Non flagellum, ſed quaſi flagellum dicitur; quia quælibet calamitas temporalis minima, & veluti fumus eſt apud Deum. cap 18. quæſtione 16. num.133. 134

Omnes ejecit de templo. Abſque ullo reſpectu ad aliquem, ut verus Rex, ac Judex. capite 14. quæſtion. 30. numer. 272.& cap.20.quæſt.15. num.132

Omnes ejecit de templo. Et nullus contra dicit; id enim, quod à juſtitia venit, nulli eſt grave ac moleſtum. c.16.q.8.n.61.62. 63

Zelus domus tuæ. Zelus honoris Dei ſuprema omnium virtus.c.21.q.34.n.561. 562. 593

Vide Feriam tertiam poſt Domin. primam

FERIA III. A DOMIN. IV.

Joan.7.

D*Octrina mea non eſt mea, ſed ejus, qui miſit me Patris.* Ut videatur altitudo divinæ providentiæ. Pater dedit hanc doctrinam Chriſto, & Chriſtus nobis. Deus per ſuperiores docet infirmos. c.1.q.7.n.45

Doctrina mea, non eſt mea, ſed ejus qui miſit me Patris. Suam doctrinam à Patre acceptam ei refert, & inde conſequens eſt, ut eam nobis tradat: quod enim bonum ex Deo habemus, id aliis præſtare tenemur.cap.21.quæſt.33.n.535 536

Doctrina mea, non eſt mea, ſed ejus, qui miſit me Patris. Meritò Chriſtus docet ſuam doctrinam à Deo Patre veniſſe, ut inde oſtendat illius durationem, ac perpetuitatem: quod enim à Deo eſt, ſtabile, ac firmum eſt. cap.2.q.36. num.267.268.cap.13. quæſt.33.num.28.269 270.271

Non eſt mea, ſed ejus, qui miſit me Patris. Negat Chriſtus doctrinam ſuam eſſe, & eam acceptam à Patre aſſerit, ut inde diſcat homo, omnia bona ſua Deo Patri referre. c.4.q.16.n.330 & c.13.q.27.n.218 219. 220

Si quis voluerit voluntatem ejus facere, cognoſcet de doctrina. Ad Dei doctrinam cognoſcendam permittit ſanctitatem, quæ conſiſtit in perfecta Dei voluntate: ſemper enim ſapientia eſt cum puritate, ac ſanctitate conjuncta. cap.3.q.29.n.240.241.242.& cap.4.quæſt.15. n.121.

Qui quærit gloriam ejus, qui miſit me, verax eſt, Cùm in illa nulla injuſtitia inveniatur. Veritas ſemper cum ſanctitate, ac puritate conjuncta eſt c.3.q.18.n.145. & c.17. q.16.n.124

Injuſtitia in illo non eſt. Nam qui injuſtitiæ adhæret, veritas in eo eſſe non poteſt: nam qui à Deo, ac voluntate Dei diſcedit, maximè in concinnandis mendaciis laborat. cap.16.q.14. n.102. 103

Qui autem gloriam ejus quærit, qui miſit illum hic verax eſt. Ecce tibi optimi miniſtri character, qui conformatur ac adaptatur cum Domino ſuo. c.15.q.16.n. 134. 135. 136

Nolite judicare ſecundum faciem. Etſi judicium veſtrum ſæpe decipiatur; tamen Dei judicium falli non poteſt, qui intima cordis penetrat. cap.4.q.22.n.178. & cap.2.q.63.n. 482.483. 484.485

FERIA IV. A DOMIN. IV.

Joan. 9.

Q*Vis peccavit? hic aut parentes ejus?* Pœnam culpæ parentum in filiis agnoſcunt: nam filii ſæpe ob parentum peccata, magnam pœnam ſuſtinent c.2.quæſt.62.n.473.Dolor enim filiorum, magnus dolor eſt parentibus. c.7. q. 14.n.132. 135

Quis peccavit? hic aut parentes ejus? Ac ſi filius à malo Patre traheret pœnam à malo patre malus filius prodit. cap.18. quæſt.21. num. 172. 173.174

Quis peccavit? hic aut parentes ejus? Ac ſi eadem culpa agnoſcitur in parentibus, ac filiis. In eadem culpa eſt qui committit, ac qui permittit. cap.2.q.25.num.326.Qui non reſiſtunt iniquitatibus, cùm poſſint, graviter delinquunt, ac puniuntur.cap.21.quæſt.13.num.112 113.114

Quis peccavit? hic aut parentes ejus. Parentes ſunt ad munimen, ac tutelam filiorum, tamen per peccatum fiunt in eorum ruinam, & caſum c.19.q.27.n.195. 196. 197

Ut cæcus naſceretur. Merito cæcitatem tribuunt peccato: peccatum enim maximè excæcat mentem, & tenebroſam facit. c.2.q.20.n.84. & ca.18 q 16.n.135.136.137.& cap.17.quæſt.6. n.54. 55.56.57

Neque hic peccavit, neque parentes ejus, ſed ut manifeſtentur opera Dei in illo. Sæpe nos permittit Deus laboribus vexari, ad oſtendendam ſuam providentiam erga nos. c.1. q.37. n.273. c.7. q.33.n.279. 280. & c.12. q.33.n.249

Expuit in terra, & fecit lutum. Hic habet lutum in manu, & tamen Apocal. 1. num. 16. ſeptem ſtellas oſtentat in manu ſua. Chriſtus maximè nos ad humilitatem luti invitat. Matth. 11. num. 29. *Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde.* A pulvere humilitatis præclariſſima facinora exurgunt. cap.1. quæſt.53.num.539. Vide *Humilitas.*

Linivit lutum ſuper oculos ejus. Non mandavit alicui Apoſtolorum facere lutum, imponere ſuper oculos; ſed ipſe manibus ſuis omnia præſtat. Sola Dei manus miſeris dat levamen. c.21.q.10.n.87

Vade & lavare. Ac ſi ad emendationem unum tantum lutum ſat eſſet: tamen Eliſæus mandat Naamo. *Vade lavare ſepties.* 4. Reg. 5.n.10. Unde hæc differentia? Cæcitas hujus hominis, non proveniebat ex peccato, ut patet ex textu: At lepra Naaman ſaltem typus erat pœnarum peccatorum: & ad abluendas maculas peccatorum muliplex diligentia, multiplex lavacrum exigitur. cap.18.q.13.num.108 109

Vade & lava. Magiſter docet oportere ut homines ſuam cum Deo manum moveant, ſi comparare ſalutem, ac ſanitatem velint. c.3.q.20. n.138.139

Abiit, & lavit, & venit videns. Juſſus à Chriſto pauperculus ad fontem ire, non obloquitur, ſed mandatum peragit, cæcâ, ut dicitur obedientiâ; quod notat noſter Cyrill. Alexand. lib.6. in Joan.c.25. & Vide c.10.q.10.n.93. & c.21.q.34.n.557. 558. 559

Ille verò dicebat ego ſum. Sanatum ſe à Chriſto cæcum fatetur, ut ait Rupertus libro 9. *Eligens magis invidiam cum illo ſuſtinere, quàm ingrato ſilentio Dei laudi, ac gloriæ damnum inferre.* Vide c.10.q.6.n.63.64

Lutum mihi poſuit. Id quod jam dixerat. n.11. Id modo repetit verax omnino homo. *Nec tentatus graviter negat aut dictis prioribus contradicit.* Ut notat Chryſoſt. hom. 56. Vide c.13. q. 34. n.296.c.18.q.1.n.12.13. Veritas de omnibus triumphat. c.9.q.31.n.229. 230.231

FERIA

FERIA V. A DOMINICA IV.

Luc. 8.

D*Efunctus efferebatur filius unicus matris ſuæ.* Quamvis juvenis, mortis faucibus deprehenſus eſt: mors enim adoleſcentibus non parcit. c.6.q.18.n.176.177.178.& cap. 14.q. 35. num. 315

Filius unicus matris ſuæ. Maximè parentes filiorum pœnis affliguntur. c.7.q.14.n.232.233

Et hæc vidua erat: Utpote omni terreno ſolatio vacuata & viduata, conjuge ac filio defuncto: & ut ab omnibus deſtituta aptior ad recipienda divina beneficia.c.12.q.75.n.628.629.& c. 19. q. 53. n. 425. 426

Et hæc vidua erat. Notatur, quòd fuerit vidua, ut extrema ejus deſtitutio explicetur, qua divinum auxilium ſibi advocavit. c. 1. q.4.n.24.

Turba civitatis multa cum illa. Fortè quia cùm mulier eſſet vidua defuncto filio, expectabat quiſquis hæres illius fieri, & inde multi ob proprium lucrum eam comitabantur. c. 3. q. 44. n. 385. & c. 17. q. 11. n. 81

Noli flere. Lachrymæ non ſunt effundendæ pro re temporali, ſed pro ſpirituali. c. 18. q.25.n. 185. 186. 187

Adoleſcens tibi dico ſurge: Non ait: Adoleſcens vive, habe vitam, ſed ſurge, qui enim unum Dei beneficium accipit, inde debet exurgere ad novam vitam, ac obſervationem divinorum mandatorum. c. 7.q.10.n.20.n.274.175.176

Tetigit loculum. Si excelſus à culmine ſuæ majeſtatis ſe dimittit, infimi, & humiles erigentur. c. 1. q. 58. n. 479. c.5.q.12.n.96

Dedit illum matri ſuæ. Securius nos tradamur Matris noſtræ Mariæ manibus, à quibus ſecuri tendimus in Deum. Vide verbum, *Maria.*

Accepit autem omnes timor, & glorificabant Deum. Et quomodo iſti hac acclamatione non timent Magnates, & Principes? Qui Deum timet omnes ſæculi poteſtates contemnit. c. 14.q.20.n. 176. 177. 178. 179

FERIA VI. A DOMINICA IV.

Joan. 11.

E*Cce quem amas infirmatur.* Sorores ſolùm infirmitatem proponunt, & tamen ſanitatem non poſtulant. Ipſa infirmitas ac tribulatio ad ſe advocabat opem divini auxilii. c. 1. q.6. n.40.41. 42

Ecce quem amas infirmatur. Lazarus à Chriſto amabatur, & tamen infirmabatur, quia Chriſtus quos amat, magnis laboribus exerceri permittit c.24.n.223

Ecce quem amas infirmatur. Cur ſorores de amicitia monent. *Ecce quem amas.* Chryſoſt. homil.61. *Chriſtum ad miſericordiam volunt inducere. Verus autem amor operibus declaratur.* c.3.q.20 n.162. Amor enim valde liberalis in donis ſuis. cap. 2.q.18.n.140. 141. 142

Infirmitas hæc non eſt ad mortem ſed pro Dei gloria. Ærumnæ miſſæ à Deo, non militant damno, ſed ſaluti ac vitæ. c.1.q.35.n. 262. 263. 264. Deus etiam ſuorum labores habet pro ornamento, ac decore. c.4.q.9.n.68

Et manſit in eodem loco. Poſt auditam amici infirmitatem manet in eodem loco & moras interponit, ut beneficium ſit majus & illuſtrius, dum quatriduanus ſuſcitatur.c.11.q.24 n. 197.198 199. & c.6.q.28.n.249

Lazarus amicus noſter dormit. Cur non magis dicit, quòd mortuus ſit? Non cenſebat Lazari mortem talem eſſe, ſed vitæ requiem. Juſtorum enim mors, non cenſetur mors.c.2.q.17.n.104. 105. & c.10.q 12.n.128

Vado ut à ſomno excitem eum. Non ait, ut reſuſcitem eum à mortuis, docens vanitatem, & jactantiam in noſtris operibus eſſe vitandam. c. 13.q.27.n.118. 119. 120

Domine ſi fuiſſes hîc, frater meus non fuiſſet mortuus. Sciebat ſancta fœmina, quòd à Chriſti præſentia mors deflueret.& vita manaret. cap.2.q.23. n.177. & c.14.q.5 n.33

Infremuit ſpiritu. Ut vidit Chriſtus Magdalenam plorantem, etiam Chriſtus plorat, & lachrymatur: amor facit æquales, & omnia communia. c.3.q.17.n.508

Ubi poſuiſtis eum? Optimè ſciebat Chriſtus locum, tamen interrogat humilitatis affectu, ut inſcientiæ nota ſuam ſupremam majeſtatem occultaret.c.5.q 15.n.85. 86. 87

Tollite lapidem. Bene poterat Chriſti virtus ſimul Lazarum ſuſcitare, & lapidem tollere: ad quid hæc præcipit? ut ſimul indicaret bonis operibus adjuvandos eſſe defunctos.c.21.q.38. n.626.627.628

Prodiit, qui fuerat mortuus. Lazarus manus & pedes habebat ligatos; Quomodo potuit ambulare uno divino verbo accepto, nulla ligaminum impedimenta ſentit c.3.q.27 n.176.177.178.179

Lazare veni foras. In aliis ſuſcitatis non meminit proprii nominis, ſed ſolùm aiebat *Adoleſcens ſurge.* Luc. 7. vel *: puella ſurge.* Cur hic maluit Lazarum ex nomine proprio compellere Lazarus ſignificat Dei adjutorium: ideo ſuſcitaturus, Lazarum vocat, ut oſtendat in ſuis electis nihil eſſe vacuum nec nomen ipſum, ſed ſemper cum re inveniri. c.6.q.23. n. 212. 213. 214. 215. & c.8.q.10 n.107

SABBATUM A DOMINICA IV.

Joan. 8.

E*Go ſum lux mundi.* In Chriſto vera lux, in diabolo tenebræ & obſcuritas. c.14.q.3. n.18. In ſolo enim Jeſu eſt vera lux, & ſplendor. c. 16.q.15. n.107. 108. & c.2.q.67. n.545. 546

Ego ſum lux mundi. In Symbolo vocatur. *Lumen de Lumine.* Quando ergo lumen de lumine eſt, cur ipſe ſe vocat lumen mundi? Ex eo enim quòd lumen de lumine eſt, conſequens fuit ut lux mundi eſſet: Spiritus namque divini eſt, quod ex Deo accepta aliis communicet c.12 q. 31.n.241.242.243. & c.21.q.3.n 534. 35

Ego ſum lux mundi. Lux paſſim ſe in nocte abſcondit, ſic & favores ſæculi ſolent frequenter intermitti. c.12.q.50.n.418. 419

Qui ſequitur me. In hac ſequela Dei oſtenditur diuturna virtutis operatio, quæ debet eſſe cum firma, ac conſtanti perſeverantia. cap. 1. q. 43. n.375.376.& c.12.q.46.n.371.372.373.&c. 3.q.21.n.165

Habebit lumen vitæ. In Chriſto Jeſu verum lumen eſt vitæ. c.5.q 9.num. 71.72. 73.& q.14. n.122. 123

Ego ſum lux mundi. Lux à ſuo exitu omnes illuminat, Chriſtus à ſua nativitate omnium ſplendor c.7.q.;.n.42.c.8.q.11.n 118

Teſtimonium tuum non eſt verum. Lux erat Jesus & ſub hac candidiſſima luce adhuc veritatem ejus non vident iſti, tanta eſt vis invidiæ, ut nihil magnum, ac ſplendidum in proximo ſinat videre. c.12.q.71.n.588 589. 590 & c.21. q.65. 66. 67

Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris. Ille verè ſequitur Chriſtum, qui cum ipſo crucifigitur. c.1. q.7.n. 664. 665. & c.14.q.13.n.11;. 120.& qui Chriſtum ſequitur habet vitam, & ſalutem. c.14.q.14.n.122

DOMINICA V. QUADRAGES.

Joan. 8.

Q*Vis ex vobis arguet me de peccato.* Rectè Chriſtus D. innocentiam ſuam oſtendit, cùm eos eſſe reprehenſurus: qui manum adhibet ad aliorum reprehenſionem debet ipſe abſque reprehenſione inveniri. c.2. q.35. n. 195. & c.15.q.15.n 125. 126.127. 128

Si veritatem dico vobis; Ideò Chriſtus docebat veritatem, quia juſtus & ſanctus erat abſque alicujus dependentia vivens.c.14.q.16.n.142 144

Si veritatem dico vobis; quare non creditis mihi? Chriſtus in humilitate, ac paupertate vivebat, & veritas, ab humili non creditur. cap. 1.q.18. n.138.139

Si veritatem dico vobis. Et quiſnam eſt, qui teſtatur de ſe verum dicere? Chriſtus D. Dei Filius. Nam veritas valde difficiliter invenitur in terris, & qui verum dicit naturæ terminos tranſcendit. c.19.q.52.n.324. & 239.240

Qui ex Deo eſt verba Dei audit. Qui verò cōtemnit Dei verbum, ex diabolo eſt, & rigidè punitur. c.17.q.13. n.110

Tu dæmonium habes. Cum iſti calumniatores eſſent peſſimi, ac poſſeſſi à dæmone Chriſtum dæmoniacum exiſtimabant, & prout unuſquique eſt ita loquitur.c.13.q.12.n.101.102.103.104

Tu dæmonium habes. Unde iſti contra ſummam Chriſti virtutem tam malignè loquuntur; Chriſtus D. veritatem docebat. *Si veritatem dico vobis.* Veritas odium parit, & contra ſe iniquorum linguas excitat.c.14.q.16.n.145.146.147

Ego dæmonium non habeo, ſed honorifico Patrem meum. Tanta modeſtia, ac patientia reſpondit Chriſtus, erat ipſe Prædicator veritatis, & verus Prædicator veritatis veluti offert ſe in holocauſtum ad martyriũ.c.1.q.59.n.495.496.497

Reſpondit Jesus. Boni præfecti eſt, bono, ac miti verbo tumultuantem populum ſedare. c. 5. q. 13.n. 107. &c. 17.q.33.n.268. 269. 270

Tulerunt lapides. A maledictis ad male facta facilis eſt recurſus; peccatum peccato alitur alio.c.2. quæſt. 39.n.301.302. 303.304.& c.16.q.4.n. 32. 33. 34

FERIA II. A DOMIN. V.

Joan. 7.

M*Iſerunt Principes Phariſæi miniſtros ut apprehenderent Jeſum.* Videbant iſti magna miracula facientem, & tamen cogitant vi apprehendere; ſic ira & furor mentem eorum excæcavit. Ita excæcat hominem, & omnem ſapientiam radit. c.16. q.13.n.93. 94.95

Ut apprehenderent Jeſum. Unde illis tam iniqua, & peſtifera cogitatio? Ira in animo concepta, omnem ſecum involvit malitiam, & nequitiam. c 11.q.22.n.254 255. 256

Ut apprehenderent Jeſum. Utpote iſti invidia ſtimulati, quæ crudelem perſecutionem, ac odium parturit. cap. 12. quæſt. 71. num.588. 589. 590

Quæretis me & non invenietis. Cur ſi quærunt non inveniunt? cum dicatur Matth. 7. *Omnis qui quærit invenit*: Tamen ab affluentia temporalium bonorum ita erant obcæcati, ut quærentes non invenirent Jeſum.c.3.q.84.n.417. & c.17. q.16.n.121. 122

Adhuc modicum tempus vobiſcum ſum. Explicat Dominus brevitatem temporis ſuæ præſentiæ ut nullas homines interponerent moras in negotio ſalutis in quo non eſt immorandum. c.18.q.22.n.178. 179.

Quæretis me & non invenietis. Ecce ſumma hominis calamitas, quòd Deum perdat, & non habeat. c.18 q.9.n 81.82.83

Quæretis me, & non invenietis. Et quænam hujus rei cauſa? ipſe homo eſt in cauſa, & facit, ut Deum perdat. c.12.q 50.n.410

Si quis ſitit veniat ad me. Cur ſe Chriſtus aquæ comparat; Maldonatus ait, Chriſtus rei maximè publicæ ſe comparat; ut fons publicus, aut flumen unde omnes qui volunt bibunt, ita profectò contingit, & Chriſtus ſemper reſeratum habet gratiæ fontem.c.1.q.46.n.349. 350. 351

Si quis ſitit veniat ad me. Deus unus ſufficit homini ſatiando. c.17.q 16. n.127.128.129

FERIA III. A DOMIN. V.

Joan. 7.

A*Mbulabat Jeſus in Galilæa: non enim volebat in Judæa ambulare.* Divus Auguſtinus ait: *Infirmitati noſtræ præbet exemplum: non enim perdiderat poteſtatem, ſed noſtram conſolabatur infirmitatem, futurum enim erat ut aliquis fidelis ejus abſconderet ſe, ne à perſecutoribus inveniretur, & ne illi pro crimine objicerent latibulum, præceſſit in capite, quod in membro conformaretur.* Dat Dominus exemplum quantam curam debent habere ſuperiores de ſubditis, cùm ſint poſiti, non ut impetrent, ſed ut ſerviant. c.6.q 7.n.81. & c.3.q.7.n.51

Non volebat in Judæa ambulare. Quod interfectores ſuos cavebat, non erat res timoris, ſed voluntatis divinæ, non dicitur, timebat in Judæa ambulare, ſed: *non volebat*, ut excludat omnem ſuſpicionem timoris, qui timore Dei repletus eſt, nec principes, nec magnates mundi timet. c.14.q. 20.n.176. 177.178.179

Non volebat in Judæa ambulare. Exilium à Judæa amplectitur, ne homicidis Judæis occaſionem daret ad ejus mortem: Chriſtianæ enim perfectionis eſt, à proximis occaſionem peccandi abripere etiam proprio incommodo.c.12.q.30. n.230. & q.33.n.237

Tempus meum nondum advenit. Omnia tempore convenienti, & proportionato agenda ſunt. c. 12.q.75. n. 630.631 Hoc mundiales homines

nes Jeſum perſuadebant, maximè in hoc ernantes Nam quò quis humiliter magis abſcondi amat, eò fulgentior apparet. c.1.q.70.n.615.616.617

Manifeſta te ipſum: neque enim fratres ejus credebāt in eo. Vera enim virtus abſcondit, & occultat opera ſua. c.12.q.27.n.214.215.216.217

Non poteſt mundus odiſſe vos: me autem odit. Nam qui veritatem docebat, conſequens erat, ut in odio eſſet apud mundum apud quem mendaces prævalent, qui ex patre diabolo ſunt, ut dicitur Joan.8. in quibus diabolus habet ſuum regnum. c.16.q.14.n.102.103

Me autem odit. Utpote, qui veritatem dico. De quo multa, verb. *Veritas* in Indice. *Me autem odit*, utpote, qui eorum turpia facta arguo, & reprehendo. c.2.q.7.n.56

FERIA IV. A DOMIN. V.

Joan. 10.

F*Acta ſunt encænia, & ambulabat Jeſus in porticu Salomonis.* Theophylact. *Ut inde ſatagas tu quoque ſpirituales encænias tui templi celebrare, ſemper renovando te ipſum aſcenſiones in corde tuo diſponens.* Nunquam quieſcendum, ſed ſemper tui renovatione aſcendendo de virtute in virtutem. cap.2.q.41.n.302.303.304.& q.57.n.432

Deambulabat Jeſus. Quouſque inveniret, ubi requieſceret in anima hominis. cap. 2.q.3.n.27.28.29

Et hyems erat. Encæniorum feſtum, hoc eſt renovationis feſtum, notatur eſſe in nubiloſo, & pluvialis hyemis tempore amicitia enim cum Deo renovari debet luctu & lachrymis intercedentibus, c.6.q.31.n.270.271.272.273.&c.2.q.11.n.86.& c.2.q.13.n.97

Deambulabat Jeſus in porticu Salomonis. Ambulabat Jeſus renovationis feſto, ut præſentia ſua, oſtenderet viam ſalutis, quæ eſt per renovationem vitæ. c.1.q.40.n.316.317

Circumdederunt eum Judæi: Si tu es Chriſtus dic nobis palam. Ad hoc tendit Canticum Davidis. *Circumdederunt me ſicut apes.* Pſalm.21. Ad quæ verba ſic habet D.Greg.hom.9.in Ezech. *Apes in ore mel habent, in aculeo caudæ vulnus; omnes qui lingua blandiuntur, & latenter ex malitia faciunt, apes ſunt, quia loquendo dulcedinem mellis proponunt, ſed occultè feriendo vulnus inferunt.* Sic & lingua Judæorum adversùs Chriſtum, ut eſt fallentium, quæ ſub poculo aureo falſitatis venenum propinare contendit. c.12.q.40.n.312.& c.12.q.9.n.101.102.103

Circumdederunt ergo Jeſum. Ecce tibi unus Jeſus à multis hoſtibus circumvallatus; ſed unus juſtus nil timet, & ſecurus eſt ab omnibus mundialibus contradictionibus. c.1.q.36.n.267.& q.37.n.269.270.& c.2.q.23.n.241.242.243

Circumdederunt eum. Peccantium, ac iniquorum conditio, ſemper in malum uniuntur. c.16.q.22.n.175.176.177

Quouſque animam noſtram tollis. Perfidi iſti in hoc ſapiunt quòd in re ſalutis malam putent dilationem, & procraſtinationem. c.8.q.22.n.118.119. Unde pigri in hoc negotio maximè arguuntur. c.21.q.5.n.43

Opera, quæ ego facio teſtimonium perhibent de me. c.14.q.24.n.256.257.258.& cap.15.qu.11.num.95.96.97.

Teſtimonium perhibent de me, ſed vos non creditis. Extrema ſane miſeria, quòd opera Chriſti, quæ omnibus erant ad ſalutem, iſtis, dum non credunt, eſſent ad mortem. c.7.q.29.n.250

Suſtulerunt ergo lapides. Ut jam fecerant. cap.8. in fine; idem modò aggrediuntur: peſſimi peccatores frequenter eadem peccata reperunt cap.18.q.31.n.245.246.247.248.& c.22.q.9.n.100

Multa opera bona oſtendi vobis propter quod vultis me lapidare? Meritò accuſantur hi miſeri ob eorum ſummam ingratitudinem qui inter Jeſu beneficia ſuum benefactorem contemnunt, illiuſque obliviſcuntur. c.1.q.68.n.584.585

Propter quod vultis me lapidare? Juſtiſſima Jeſu querela, quia cum per tot opera tanta beneficia à Chriſto recepiſſent, debitum obſequium denegabant. c.7.q.20.n.174.n.175.176

FERIA V. A DOMIN. V.

Luc. 7.

E*Cce mulier, quæ erat in civitate peccatrix.* Mulier laſciviæ nota erat affecta Cur ergo laſciviæ ſpecies non ſcribitur, ſed tantum peccatrix in genere? ſub quo continentur omnia peccata; quia cùm mulier laſcivia notaretur in ea omne ſcelus ſupponebatur. cap.2.qu.59.n.452.453.454

Ecce mulier, quæ erat in civitate peccatrix. Cur ejus nomen Maria non exprimitur, ut facit idem Evangeliſta c.8.n.2. Ubi commemorans quod piæ aliquæ fœminæ, Chriſtum ſequebantur & ei miniſtrabant. *Maria quæ vocatur Magdalena.* Cur hic nomen, Maria, ponitur & non in hoc Evangelio? ubi pium eſt opus ibi nomen Mariæ; ubi verò mulier peccatrix, tacetur. c.12.q.23.n.189.190.191.192

Mulier in civitate peccatrix. Cur non mulieris ſilentio premitur? Credo quia peccatrix dicitur; non enim peccatores, ſed qui virtutibus clareſcunt, apud Deum nomen habent. c.3.q.33.n.282.283

Ut cognovit quod accubuiſſet JESUS. Compone hanc mulierem cum Phariſæo: mulier cognovit. Phariſæus minimè; imo dubitat an eſſet Propheta. *Hic ſi eſſet Propheta ſciret, &c.* Unde hoc? mulier habuit aquam pœnitentiæ. *Lachrymis cœpit rigare.* Hanc non habuit Phariſæus. *Aquam pedibus meis non dediſti.* de aqua pœnitentiæ acuit oculos ad videnda divina. c.15.q.4.n.29.30.31

Mulier in civitate peccatrix. Lucas ſine nomine ac fratribus commemorat. Aliter Joan. 21. n.4. Utrumque in ea cognovit: & ait *Lazarus à Bethania de caſtello Marthæ, & Mariæ ſororum ejus.* Lucas agebat de illa adhuc ſub nomine peccatricis, in laſcivia degentis: à laſcivia autem omnia pietatis nomina extinguuntur. Joannes autem de illa tractabat ſub pœnitentia; *Quæ unxit Dominum.* Pœnitentia omnes affectus ad ſe allicit. c.18.q.15.n.127.128

Ut cognovit quod Jeſus accubuiſſet in domo Simonis. Magdelena in domo invenit Jeſum, at Eva vagans per Paradiſum habet diabolum obviam: Mulier in domo habet Deum, extra verò diabolum c.21.q.15.n.128.129.130.131.132

Et capillis capitis ſui tergebat pedes ejus. Ponderat Abſalon capillorum *cæſaries gravabat eum, & ponderabat capillus capitis ſui ducentis ſiclis.* 2. Reg. 14.n.24. Capilli Abſalon erant onus, &

gravamen Magdalenæ levamen. Quæ mundanæ vanitati,ac lucro inſerviunt gravant, à quo officia pietatis levant,c.15.q 8 n.62.63. 64.65

Ut cognovit quod Jeſus accubuiſſet. Quid opus fuit ea feſtinatione convivii lætitiam lachrymis turbare ? pœnitentia non eſt differenda, ſed ſtatim ſine mora exequenda. c 2.p. 45.n. 28

Attulit alabaſtrum unguenti. Lachrymis pœnitentiæ adjunxit odorem orationis, unguento figuratæ pœnitentia conjuncta ſit cum oratione, ac bonis operibus, c.5.q.23.n.212.213.214

Lachrymis cœpit rigare pedes ejus. Deflet granditer, quæ dolet graviter Deum à ſe læſum eſſe & dum lachrymis pedes Chriſti rigat abundantia cœleſtium donorum rigat animam ſuam. c. 18 q.12.n.100.101 102 & q 23 n.185.186.187

Stans retro. Nullum eſt efficium,quod mulier non peregerit ut veniam ſcelerum obtineret;ſpe & metu negotiabatur; metu præ reverentia non audebat apparere coram Domino; ſpe tamen erat plena obtinendi veniam.c.1.q 4 n.28.29. & c 2. q.37. n.272. & q.60.n 458

Obſculabatur pedes ejus. Officioſa eſt pœnitentia quæ Dei pedes oſculatur, nec nomen loquitur dolore vocem premente, c.14. q.21.n.185

delius eſt.c.6.q.12.n.125.126.& q.17.n.169. 170. 171. & c.13. q.24.n.1.197.198

Vos neſcitis quidquam. Superior loco Pontifex lingua videtur ſolutior, quaſi thiara licentiam loquendi permittat. *Cæteris imprudentius & cum ſtomacho dixit: quaſi inſcientiam, & ſegnitiem increpans.* Ait Cyrill. Alex.lib.8.c.3. Ac ſi perfectus ſuperior loco, inde contemptum erga alios haurit. c. 11. q.2.n.13. Et pauca ſcientia inflat, & alios habet in deſpectu.c.12.q.42.n. 331. 332. 333 334

Prophetavit cũ eſſet Pontifex anni illius. Præfectus, etſi iniquus, ſit in reſpectu,ac reverentia erga alios. c.1.q 64.n.548. 548. 549

Expedit vobis,ut unus homo moriatur pro populo. Per homicidium quærebat populi ſecuritatem, peccatum autem non ad robur, ſed ad perditionem inſervit. c.17.q.23.n.195. 196.197. &c. 18 q.2.n. 17. & c.6.q.9. n.68.69.70

Prophetavit, quia Jeſus erat moriturus. Ipſe dicebat expedire hominem mori pro populo. Unde conſtat talem hominem debere eſſe Jeſum? quippe à ſolo Jeſu Spiritu nobis venit ſalus, pro quo multa vide verbo, *Chriſtus*, vel *Paſſio Chriſti.*

FERIA VI. A DOMIN. V.

Joan. 11.

Collegerunt Pontifices, & Phariſæi concilium. Quamvis iſti eſſent perverſi, & maligni, concilium faciunt; ſemper in rebus magni ponderis concilium eſt faciendum, c.4. q.14. n.117.118.119

Collegerunt Pontifices & Phariſæi concilium. Nec præſides,nec Principes Judæorum faciunt concilium;ſed Pontifex mitra ſuperior in Eccleſia, & Phariſæus ſecta religioſior de religione agunt, utpote Eccleſiaſtici de Eccleſia, & quilibet in ſuo ordine,c.12.q.7.n.61 & q.8 n.65

Collegerunt Concilium. Sic communiter iniqui ac protervi armantur contra juſtum, ac ſapientem, ut eum corrodant, & obſcurent. c. 12. q. 24. n.203. 204. 205

Collegerunt concilium. Erant in hoc concilio aliqui timentes Deum ut Nicodemus, Nathanael & alii, qui tamen minimè nefariæ ſententiæ obſiſtunt. Curiales, & Palatini etiam boni frequenter ſuo tantum commodo attendunt ac proſpiciunt. c.18.q.33.n.269.270.271.272

Quia hic homo multa ſigna facit. Ecce tota cauſa perſecutionis in Jeſum: quia omnibus benefaciebat. Et quid execrabilius, quam quod benefactoribus mala rependas. cap.20. quæſt.6.numer. 63.64

Quid facimus. De Chriſto diſputatio inter Senatores mota eſt, & inde nata occaſio, ut Chriſtum perdat invidia, quæ etiam in agnum deſævit.c.8.q.11.n.114. 115. 116. & c.12 q.38. n.294. 295. 296. 297

Venient Romani,& tollent locum noſtrum. Impii homines ſeditiones, ac tumultus metuunt ob proprium lucrum ac commodum quod varias ſeditiones parturit.cap.12.quæſt.53.n.451.452 453.454

Venient Romani. Quo in Chriſtum flagrant odio regunt cura affectata boni publici, ut notat D. Chryſoſtom.hom.65.quod omnibus armis cru-

SABBATHUM A DOMIN. V.

Joan. 12.

Cogitaverũt Principes Sacerdotum ut Lazarum interficerent. Cùm iſti invidia æſtuarent in Chriſtum, inde ad homicidium progrediuntur, invidia enim crudelitati ac homicidio aſſociatur. cap.8.q.11.n.113. 114.115.& c.12.q. 71.n. 588.589. 590

Cogitaverunt Principes Sacerdotum. Ipſimet nempe Principes, qui Lazarum planxerunt mortuum nunc illum decernunt interficere, cùm eum maximè ſublimatum dono vitæ viderent. c.12. q.50.n.417.418. 419

Cogitaverunt Lazarum interficere. Heri planxerunt Lazarum, & jam modò cogitant eum interficere. Ecce quam varius, ac mutabilis ſit homo. c.9.q.10.n.99.100.101. Et totus mundus periculis plenus. c 15.q.6.n.48.49

Cogitaverunt Principes ſacerdotum,ut Lazarum interficerent. Et quinam ſunt, qui in hanc cogitationem devenerunt? Forſitan ſæculares? minimè; ſed Principes ſacerdotum: Eccleſiaſticus enim deficiens à via Dei, valde crudelis. c.13.q.22.n.176. 177. 178

Cogitaverunt Lazarum interficere. Tamen hoc concilium impiorum contra Lazarum Deus maximè vertit in ejus gloriam, ut ipſe multum Chriſti fidelis probaretur. c.11.q. 23.n.185. & c.2.q.33. n.241. 242. 243

Cogitaverunt Lazarum interficere. Tamen Lazarus non fugit, nec ſe abſcondit, ſed valde firmus & ſecurus in publicum prodibat, ut juſtus iniquorum inſidias, ac minas non timebat. c. 1. q.36.n.267. & q.37.n. 269. 270

Quia multi propter illum abibant ex Judæis,& credebant in Jeſum. Quid mirabilius,ac execrabilius, quàm quòd vitam Lazari, quæ inſerviebat ad multorum ſalutem, Principes Sacerdotum invertant in perniciem & damnum. cap. 2.q. 29. num.250

DOMINICA

DOMINICA PALMARUM.

Marc. 11.

ITe in caſtellum. Res erat difficilis aſinam alienam à Domino ſubtrahere, id tamen diſcipulis magiſter imperat; eximio eorum affectu erga Chriſtum omnia fiebant levia & ſuavia.c.10. q.15.n. 146.147.148. 149. & c.2.q.62.n.508

Dicite,quia Dominus his opus habet. Quæ jubet Magiter, diſcipulus accipit nec rationes jubendi inquirit nec expendit.c.10.q.10.n.95.& c.21. q.34.n.559

Dicite ; quia Dominus his opus habet. An tibi opus aſello, *qui ambulas ſuper pennas ventorum.* Pſalm.17.num.11.Nonne tu Deus meus? *Quoniam bonorum meorum non eges,* Pſalm. 11. n.1. Sed Deus noſtram humanam poſcit operationem, ut magna præmia nobis largiatur. cap.4. q. 34. n.346. & c.14. q.19. n. 263. & c. 18. q.7.n.60

Ecce Rex tuus. Iſaïas 62.num.11.habet: *Ecce ſalvator tuus.* Ex quo colliges regem ex officio ſuo ſalvatorem eſſe.c.1.q.49.n.380.& cap. 12. q.47.n.621.622. 623. 624.c.13.q.18.n.140. 141. 142

Ecce Rex tuus venit tibi. Rex oratur non ut ſibi, ſed ut aliis proficiat.cap.1.q 63.n.547. & c.5. q.18.n.155. & q.25.n.229

Venit tibi manſuetus. Rex, ac Princeps maximè à lenitate,ac manſuetudine laudatur. cap.5.q.13 n.109. & q.21.n.192.193.194.& c.17.q.53. n.268.269. 270

Venit tibi ſedens ſuper aſinam. Ita Rex magnus venit, & vectus aſello eſt; Chriſti regnum maximè ab humilitate commendatur.cap.21.q.16 n.128. & cap.3.q.32.n.268.c.4.q.8.n. 48.49. c.19.q.22.n.160. 161. 162

Sedens ſuper aſinam. Et ſic ſedens ſuper aſinam palmis excipitur, quæ ſemper triumphorum inſignia fuerunt. Humilitas de adverſariis præclarum habet triumphum. c.10. q. 2.n. 15. & c.11.q.25.n.202.& c.4.q.26.n.133.134.135

Et eum deſuper ſedere fecerunt. An magiſter aſello ſedere cogitur, eo quòd diſcipulus pedes eat? Bonus morum Præfectus non alio jure vivit, quàm ſchola ſubdita.c.3.q.7.n.51.52.53.54.& c.4.q.35.n.316 & c.8.q.14.n.143. 144. 145. 146. & c.2.q.1.n.6

Plurima autem turba ſtraverunt veſtimenta ſua. Pauperibus veſtibus ornant diſcipuli jumentum quo JESUS ſedeat: non enim dignitas ſedis coronat hominem, ſed morum merita. cap.18. q.28.n.225. 226. 227

Benedictus qui venit. JESUS gratiarum benedictionibus totum mundum implevit: pro quo multa verb. *Chriſtus*, in Indice.

FERIA III.

Pro lachrymis D. Petri.

Luc. 22.

CIrcumſedentibus illis Petrus erat in medio. Negat Petrus ſe de ſchola Chriſti eſſe;cur erratum non admitteret cùm ſe hominibus improbis miſceret? Tanta à malo ſocio vis eſt ad improbitatem.c.9.q.3. num.87. & cap.18. quæſt.6.num.53. & c.21.q.5.num.17 18 19

Negavit dicens. Mulier non novi illum. Nonne hic eſt ille Petrus,qui de ſe jactanter dixerat n.33. *Domine tecum paratus ſum, & in carcerem & in mortem ire.* Tam ſubitò peccator qui modò Petrus erat: ecce amans diſcipulus valde varius maximè mutabilis eſt homo. cap. 9.q. 10. num.99.100 101. Etiam clara eſt admonitio, ut nullus de ſua virtute præſumat cap.11.q.22. n.175

O homo non ſum. D. Matthæus, c.26.n.72 tradit Petrum negaſſe, ac juraſſe. Matthæo addidit Marcus, 14.n.71.Petrum juramento addidiſſe ut diris execrationibus ſe devoveret: quo monetur hominem relapſum ex uno in aliud crimen ruere. c.12.q.39.n.300.301.302.303.& c.16.q.4.n.32. 33. 34

Mulier neſcio quod dicis. Petrus in horto levavit manum, exemit gladium contra unum exercitum armatum; nunc verò unius mulieris voce percuſſus, negat, & quid miſerabilius majora vincere & cedere in minoribus. c. 19. q.12.n.91

Mulier neſcio quod dicis. Permittit Deus Petri peccatum,ut ex malo educeret bonum, & ex ipſo peccatore fieret benignus,& præſul.c.15.q.12.n. 104 105.106

Converſus Dominus reſpexit Petrum. Multa cura de ſuo Petro eſt Deo: erat magiſter contumelioſè negatus à Diſcipulo; & tamen Dominus benignè ipſum reſpicit,quærens ex ejus fragilitate miſerandi occaſiones. c.3.q.38.n.327

Reſpexit Dominus Petrum. Benignitatem ſapit Dei aſpectus, cùm videat peccantes homines, & virgam ſuſpendit ut ea amota locum faciat pœnitentiæ.c.9.q.26.n.245.& c.2.q.15.n.118. 119. & c.16.q.6.n.50.51. 52

Egreſſus foras flevit amarè. Pulchrè D. Laurentius Juſtinian lib de Chriſti agone c.8. *Exivit de ſtadio non valens ſuæ mentis ferre pudorem.* Tantus Petro de peccato pudor eſt, ut à Migiſtri oculis procul eſſe velit.c.3.q.35 n.290.& cap.16. q.24.n.191. 192. 193

Flevit amarè. Pœnitentia interna, externis ſignis declaranda. c.12.n.75.n.631.632

Flevit amarè. Lachrymæ peccatum ſequuntur. c.18.q.12.n.100. 101. 102

Flevit amarè. Ut deleret culpam ſuam ſciens lachrymas effundendas pro ſpirituali, & non temporali c.18.q.23.n.185.186.187

Flevit amarè. Fletu ipſo excitabatur, ut magis ac magis fleret: nam lachrymæ acuunt oculos ad divina cognoſcenda & ad culpam magis ac magis deteſtandam. c.15.q.4 n.29.30.31 & c.3.q.48.n 419. & c 18.q 16.n.135.136.137

Flevit amarè. Exactè Petri peccatum ſcribitur à quatuor Evangeliſtis, ut ejus nos etiam Pœnitentiam imitemur. c.2.q.11.n 88

Flevit amarè. Ut Chriſtus reſpexit, ſtatim Petrus flevit. Sine mora pœnitentia agenda.c 2.q.25. n.328

Flevit amarè. Flentem lego.loquentem non lego. Magnus dolor contrahit vocem. cap.14.q.21. n.184

Flevit amarè. Marcus habet: *Cœpit flere.* Text. Græcus: *Adjiciens flevit.* Quaſi lachrymas lachrymis addiderit, nec ullam ſine lachrymis horam labi ſineret. c.21.q.10.n.89 90

FERIA IV.

Pro bono Latrone.

Luc. 23.

UNus de his,qui pendebant latronibus blaſphemabat. At verò aliter Matth. habet, 27. n. 44. *Idipſum latrones improperabant.* Nec à Matthæo diſtat Marc.15.n.32. Si latrones Chriſto inſultant cur unus tantùm latro apud Lucam dicit male? Bonam mentem receperat latro alter; inde Lucas indignum putavit, ut facti pœnitens peccator diceretur: nam per pœnitentiam antiqua innocentia recuperatur.c.3.q.13.n.97. & c.14.q.16.n.137

Reſpondens alter increpabat eum. Bene Latro ſuam auſpicatur ſalutem refutando ſocium ſceleratum quod eſt ſignum probatæ pœnitentiæ. D. Aug. ſer.49 Ait ex abundantia receptæ juſtitiæ proximum,& ſocium arguens, ut eum in viam ſalutis adducat. c.21.q 35.n.534. 535.536

*Neque tu times Deum.*Dimas increpans ſocium de ſua blaſphemia, ac nequitia, ſolum defectum timoris Dei in eo arguit, à quo omnia mala proveniunt.c.3.q.37.n.324.Sicut à Dei timore omnia bona. c 14.q.20.n.173. 174.175

Nos quidem juſtè. Quid prodeſt facti pœnitentia niſi Dimas fateretur, quod peccaſſet? Teſte D. Aug.ſer. citato *Nemo vim facit,ipſe ſe divulgavit.* Addit Alnoldus *Increpat maledicum,nec ſibi parcit.* Juſtus enim ſui eſt accuſator.c.12.q.68. n.563.564.& q.69.n.571

Nos quidem juſtè. Dimas patientia munitus ac armatus, de omnibus tormentis ſibi illatis triumphabat.c.5.q 13.n.113. 114

*Nos quidem juſtè.*Ab ipſa pœna,ac ſupplicio eruditus eſt latro, ut viam veritatis agnoſceret c. 3. q.50.n.438.439. Et ut dicitur, vexatio dat intellectum. c.8.q 16 n.163.164.165

Memento mei Domine. Sagacitate quadam furandi temporalia rapiebat; Sagacitate quadam ſpirituali,rapuit regnum cœlorum: quantus fuiſti in terrenis, tantum ſis in ſpiritualibus. c. 3. q.51.n.449. 450 451

Domine memento mei,cùm veneris in Regnum tuum. Cur ſui memoriam non petit modò, ſed cùm venerit in regnum ſuum? nam etſi latro in Chriſto magnam ſpem haberet, ut ſubveniret ejus miſeriæ, inſigniter eam ſibi promittebat cùm in regno ſederet. Regalis majeſtas maximè propenſa in adjuvamen miſerorum. c. 12. q.74.n.621.622.623.624

*Domine memento mei.*Ipſe ſol juſtitiæ in cruce maximè obſcuratus erat, quomodo potuit tunc latronem excitare ad confeſſionem divinitatis? Ipſe meus Jesus per ſe ſolum abſque externis adminiculis ſufficiens eſt ut daret radios ſuæ divinitatis. c.17.q.16.n.127. 128. 129

Domine memento mei Quo id merito latro poſtulat? Patientia ſocia, & natura ſimili animoſus ad petendum latro factus eſt.D. Cyrill Catech. 13.*Simul tecum ad mortem eo:memineris comitis tui. Omnis enim homo afficitur ad comitem ſuum.* Paul.1. ad Titum, c.2.n.5.*Unus enim mediator hominum homo Chriſtus.*Jesus.De quo Caïetan. ibi. Vide c.14.q.13.n.112

Domine memento mei. Unde tantum promeruit latro hac ſua confeſſione,ut ab ore Chriſti audiret. *Hodie mecum eris in Paradiſo?*Perlegit latro oculis titulum: *JESUS Nazarenus*,& à ſacræ Scripturæ lectione tantam virtutem ac gratiam hauſit.c.4.q.2.n.11. 12.13. 14

Hodie mecum eris in Paradiſo. Cur tam velox Dei venia in latronem. Ille in ultimo tempore citiſſimè ut Deum agnovit, converſus eſt; inde tantum promeruit; in negotio ſalutis nullæ moræ ſunt interponēdæ. c.18.q 22.n.178.179

*Hodie mecum eris in Paradiſo.*Et Petro dicitur *Tibi dabo claves regni cœlorum.* Matth. 16.n.19.Utrique datur cœlum; latroni requies; Petro ut janitori. Unde hæc diverſitas? latro erat expertus preſſura crucis quas Petrus nondum ſubierat: & ideo pro diverſitate meritorum diverſum eſt præmium. c.2 q.2.n.23. 24.25

Hodie mecum eris. Feſtinat Chriſtus in ſalutem hominum, neque enim diem perdidit immemor largiendi. Ait D.Cyrill.Catech.citata,*Longa eſt petitio, celerrima gratia.* Cyrillo Bernard. hæret, ſerm.5. de Sanct.& ait:*Factum eſt utique quod promiſſum eſt ipſa die, qua compaſſus eſt & corregnavit.* Vide c.19.q.31.n.225

Hodie mecum eris in Paradiſo. Chriſti paſſione interveniente, hanc tantam gratiam eſt aſſecutus, cùm tamen rari ſint, qui in fine vitæ ad Chriſtum veniant. c.18. q.22.n.176. 177.178.

FERIA V. IN COENA DOMINI

Joan. 3.

A*Nte diem feſtum Paſchæ.*Cùm de Judæ proditione agit, noctem commemorat. *Exivit continuò: erat autem nox.* Hic verò cum de divino amore eſt ſermo dies notatur: Divinus enim amor luce clarior reſplendeſcit.c.19. q.52.n.415

Ante diem feſtum Paſchæ. Dies deſtinatus tot tormentis, ac opprobriis dies feſtus dicitur: dies erat in qua nobis comparavit gratiam, & gloriam, & Chriſtus ſibi reſervavit opprobria;nobis verò dat gloriam. c.14.q.8.n.74.75

Ante diem feſtum Paſchæ. Dies feſtus dicitur dies mortis in quo ipſe valde formoſus, & decorus apparuit.c.19.q.40.n.314 Et dies mortis Chriſti dicitur dies feſtus Paſchæ, in quo omnia innovabantur; Amor Chriſti ſemper novus & tempore non eſt antiquatus. c.19. q.10. n.82. 83.84

Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus. Dum de morte Chriſti eſt ſermo, hæc tanta poteſtas ei dicitur data à Patre, ac ſi magis vellet cognoſci ſigno mortis, quàm ſplendore poteſtatis divinæ. c.19 q 49.n.390.391. 392

Omnia dedit ei Pater in manus. Omnia tam quæ ab ipſo creata ſunt; quàm quæ ipſe egit in pauca, ac valde parva,cùm magna ſint, ipſe reputat.c. 10.q 5.n.51.&c.14 q.31.n.278.& c.5.q.2 n.17

A Deo exivit, & ad Deum vadit. Ad quid cùm de morte Chriſti eſt ſermo; *Ut tranſeat ex hoc mundo ad Patrem:*de ejus divinitate fit mentio: *A Deo exivit.* Sic Chriſtus de ſua morte delectatur, ut eam cum ſua divinitate conjungat. c.19,q.40.n.319. 320. 321.322

Sciens quia à Deo exivit. Ut multis placet, non de generatione æterna eſt ſermo: ſed de exitu temporali in hunc mundum: ſed tunc cognoſcebatur

ſcebatur, quod à Deo exierat, ſua nempe humilitate; quia ipſa humilitas indicabat ſe à Deo genus ſuum ducere. c. 12. q. 2. n. 15. Vide multa Verb. *Humilitas.* in Indice.

Sciens quia à Deo exivit, & ad Deum vadit. Simul Evangeliſta facit mentionem de Chriſti vita, ac morte. De vita: *à Deo exivit.* Per quod habuit naturam, & vitam: de morte. *Ad Deum vadit.* Nam ob amorem vita veluti mors erat Chriſto dum non patiebatur; & mors illi erat tanquam vita, dum patitur. c. 13. q. 16. num. 126. 127. 128

A Deo exivit, & ad Deum. Semel fit mentio de vita Chriſti; *A Deo exivit.* Et bis de morte ejus: *Ut tranſeat ex hoc mundo ad Patrem.* Et iterum, *ad Deum vadit.* Vi amoris plus æſtimabatur hominis ſalus, quàm ſua ipſiuſmet vita. c. 1. q. 21. n. 159

In finem dilexit eos. Et ſi Chriſtus ſemper dilexiſſet ſuos, in fine tamen ardentius dilexit: c. 1. q. 48. n. 351. & q. 58. n. 485. 486

In finem dilexit. Variæ ſunt expoſitiones iſtius Verbi: *In finem.* Ut ſuo loco dixi, & nullus eſt qui valeat illum exactè explicare, c. 1. q. 74. n. 639. & c. 5. q. 1. n. 17

Cùm diabolus jam miſiſſet in cor. Et poſtea dicitur: *Poſt buccellam introivit in eum ſatanas:* Accuſator nempe, pro cujus explicatione. Vide cap. 19. q. 20. n. 147

Cœpit lavare pedes Diſcipulorum ſuorum. In manibus ejus Pater dederat omnia; & manus tam locupletatas ſub pedibus ſuorum diſcipulorum ponit: magnum beneficium, magnam humilitatem expoſtulat. c. 11. q. 31. n. 242

Cœpit lavare pedes. Cùm ſeſe uſque ad pedes diſcipulorum dimittit, tunc ibi maximè Dominus, & Rex dicitur ac publicatur. *Vos dicitis me Dominum & Magiſtrum.* cap. 19. quæſt. 27. num. 194

Cœpit lavare. Alta Chriſtus dat documenta, lavat pedes, ſacram Euchariſtiam inſtituit. Amor liberalis neſcit ceſſare indonis, c. 2 q. 18. n. 141. 142. 143. Et amor operibus oſtenditur. c. 3. q. 20. n. 162

Surgit à Cœna & cœpit lavare. Amor nec ſedet, nec quieſcit, nec abſcondi poteſt. c. 4. q. 32. n. 286. & c. 5. q. 2. n. 15. & 16

FERIA VI.

De Paſſione Chriſti Domini.

VIde multa in utroque tomo, Verb. *Paſſio Chriſti* in Indice.

DE CHRISTO RESUSCITATO.

Marc. 16.

U*T venientes ungerent JESUM.* Verus amor neſcit quieſcere, nec abſcondi poteſt. c. 4. q. 32. n. 286. & c. 5 q. 2. n. 15. & 16

Et valde mane veniunt ad monumentum. Amor fœminarum imbecillitatem excludit, & virilem animum comparat. c 14. q. 11. n. 96

Et valde mane Præ vehementi deſiderio ac amore Chriſti omnes moras abjiciunt, & celeriter ad monumentum pergunt. c. 12. q. 29. n. 227. 228. 229

Valde mane veniunt. Ut mulieres ſanctæ, ac pudicæ, ut aliorum oculos fugerent ac declinarent c. 12. q. 26. n. 208. 209. 210. & q. 76. n. 634

Quis revolvet nobis lapidem? A tali difficultate non retardabantur; nam ex noſtro affectu provenit facilitas, vel difficultas in re virtutis. cap. 10. q 15. n. 146. 147. 148

Viderunt juvenem coopertum ſtola candida. Candor ſignificat puritatem; & innocentiam, quæ debet in nobis præcedere ad gloriam reſurrectionis. c. 1. q 54. n. 441. 442. 443

Coopertum ſtola candida. Candor lætitiam, & gaudium denotat, quod magnum fuit in Chriſti reſurrectione. c. 4. q. 25. n. 224

Sedentem à dextris ſtola candida. Dextera ſignificat poteſtatem & majeſtatem quæ maximè apparuit in Chriſti Reſurrectione. cap. 4. quæſt. 26 num 222.

Et terræ motus magnus factus eſt. Ut ſcribit Divus Matth. 28. num. 2. Chriſtus quamvis fuerit ut Agnus: tamen tanquam Deus reſurrexit. c 5. q. 13. n. 106

Jeſum quæritis Nazarænum crucifixum. In maximo feſto reſurrectionis die, de Chriſto crucifixo faciunt mentionem, qui enim de eo crucifixo memoriam retinent, & cum eo crucifixo conformantur, ad ejus reſurrectionis gloriam veniunt. c. 1 q. 77 n. 664. & cap 11. q. 25. num. 204. 205. 206

Jeſum Nazarænum. Rectè Chriſtus in reſurrectione dicitur Nazaræus, id eſt, floridus; nam in reſurrectione flores gaudiorum poſt labores. Vide verb. *Labor.*

PRO CHRISTI IN COELUM Aſcenſu.

Marc. 16.

R*Ecumbentibus undecim Diſcipulis exprobravit incredulitatem eorum.* Hæc Magiſter cùm recumberent, ac cœnarent Diſcipuli. Cur cibos temperat increpationibus? monet ſanè Chriſtus nullam eſſe voluptatem in hac vita ſine dolore, ac triſtitia. c 21. q 10. n. 85. & c. 17. q. 4. n. 36. 37

Exprobravit incredulitatem eorum. In cœna ſuam ſcholam pungit Chriſtus: Bonus quippe Pater alit, & amat, pungit, & caſtigat. c. 3. q. 50. n. 435. 436. 437. 438. 439

Exprobravit incredulitatem eorum. Ipſorum nempe Diſcipulorum non parvorum, ſed magnorum, ac principum: utpote diſcipulorum præclarus princeps non parvos, ſed magnos caſtigat. c. 11. q. 29. n. 143. 144

Quia his, qui viderant eum reſurrexiſſe non crediderunt. Non increpat eos, quia ejus dictis non crediderant quibus de ſe prædixit: *Tertia die reſurget.* Matth. 20. n. 19. Sed quia ſuorum dictis non crediderant: nam Chriſtus plus dolet de ſorum injuriis, quàm de ſuis. cap. 2. q. 6. num. 52

Euntes in mundum univerſum, prædicate. Perpende loquendi modum. Non ait: ego mitto vos, ſed euntes prædicate, ut in tanto beneficio Prædicationis evangelicæ, quo mundum illuſtrare volebat, ſe auctorem abſconderet quod valde regium, ac ſublime eſt. c. 21. q. 30. n. 449. 450

Prædicate Evangelium. Prædicare proprium Chriſt officium

officium ei datum à Patre. *Unxit me Evangelizare pauperibus.* Luc. 4. n. 18. Tamen hoc tam magnum, & illuſtre officium ſuis communicat Chriſtus, eos enim ſuæ dignitatis facit participes. c. 2. q. 65. n. 568

Prædicate Evãgelium omni creaturæ. Chriſtus immediatè antea ſuos reprehendit. *Exprobravit incredulitatem eorum.* Nunc verò eos benignitate ac favore proſequitur; poteſtate nempe prædicandi, ac faciendi miracula. Reprehenſio nempe favoribus mitiganda eſt. c. 2. q. 17. n. 127. & c. 3. q. 42. n. 363

Qui crediderit, & baptiꝫatus fuerit ſalvus erit. Qui crediderit, oſtendens fidem ſuam operibus, c. . quæſt. 13. num. 98. 99. & cap. 3. quæſt. 23. n. 185. 186. 187

Et Dominus quidem JESUS. Priuſquam Text Chriſto nomen daret, latè oſtendit Chriſtum hominibus beneficum eſſe affectu publicæ ſalutis, ut patet ex illis verbis: *Et bene habebunt*, neque enim Chriſto placet nomen quod factis partum, exæquatumque non eſt. c. 13. q. 33. n. 266. 267

Aſſumptus eſt in cœlum. An vi raptus in cœlum Chriſtus eſt. Id Text. inſinuat: & verè bonus Magiſter à ſua ſchola ægrè diſcedit. *Et raptus eſt filius ad Deum, & ad thronum ejus.* Scribit Joan. Apocal. 12 n. 5. Profunde dicit Joannes Chriſtum è terris eſſe raptum. *Quod adſtantibus Diſcipulis aſſumptus aſcendit in cœlum; quid eſt niſi raptum eſſe filium ad Dei thronum.* Ita Rupertus lib. 13. c. de Victoria Verbi. Vide c. 12 q. 48. n. 391. 392. 393

Quid ſtatis aſpicientes. Non ait loquentes; quia Chriſti euntis in cælum majeſtas, & gloria, poteſt conſiderari, non verò dici, nec explicari. c. 21. q. 16. n. 136. 137. 138

Sic veniet quemadmodum vidiſtis eum aſcendentem in cœlum, capit 14. quæſtione 30. num. 274. 275. 276

DE SPIRITU SANCTO.

Joan. 15.

Si quis diligit me ſermonem meum ſervabit. Expende loquendi modum. *Si quis*, ac ſi rarus, & paucus inveniatur: qui Dei legem ſervet. c. 3. q. 12. n. 90. 91. 92. & q. 55 n. 48.

Si quis diligit me ſermonem ſervabit. Amor in effectus exit, & operibus demonſtratur. cap. 2. q. 18. n. 141. 142. 143. & c. 3. q. 20. n. 162

Pater meus diliget eum. Quo Chriſtus ſignificat omnia opera ſua, omniaque mandata ſua in gloriam Patris referenda eſſe. cap. 4. q. 16 n. 130. & c. 21. q. 7. n. 60. & q. 37. n. 619

Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit. Amoris affectus omnia reddit levia, & ſuavia, quamvis aliàs aſpera videantur. cap. 2. quæſt. 62. num. 508

Et Pater meus diliget eum. Conſequentius videbatur dicendum, & ego diligam eum; tamen ait; *Pater meus diliget eum.* Quia ut ipſemet Chriſtus in præſenti dicit: *Sermonem, quem audiſtis non eſt meus, ſed ejus, qui miſit me Patris.* Et cùm ſermones ejus eſſent Patris, illorum obſervatori merces eſt reddenda à Patre. Ille mercedem perſolvat cui obſequia damus. capite 3. quæſt. 16. num. 127. & cap. 7. quæſt. 11. n. 110. 111. 112. & cap. 19. q. 49. n. 386

Et Pater meus diliget eum. Pro amore noſtro finito. *Si quis diligit me.* Proponit nobis amorem infinitum ſui Patris, ſemper Deus majora dat in præmium quàm ea, quæ nos damus ei in obſequium. c. 12. q. 28. n. 222

Et manſionem apud eum faciemus. Et tamen in Apocalypſi inducitur Chriſtus ambulans; quia ambulat quouſque per opera virtutum, requieſcet in nobis, c. 2. q. 4. n. 27

Paraclitus autem Spiritus. In primo rerum molimine; cùm tenebræ eſſent ſuper faciem abyſſi; Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas: Gen. 1. n. 2. Cùm terra mœrore tenebrarum premitur advolat divinus Spiritus. Rupert. tom. 1. lib. 1. c. 3. De proceſſione Spiritus ſancti ait. *Unde putas ſumptam hujus vocabuli auctoritatem, niſi ex hoc cap. Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas?* Ac ſi vellet Rupertus Paraclitum dici à rebus fovendis, recreandis ac illuminandis. Vide c. 1. q. 56. n. 457

Spiritus ſanctus. Priuſquam Chriſtus Spiritum ſanctum promittat, ac nobis mittat, docet legem ſuam eſſe ſervandam. *Sermonem meum ſervabit.* Admonens ſanctum Dei Spiritum à vita ſancta invitari. Hinc Iſai. 11. n. 2. Ut de Chriſto diceret. *Requieſcet ſuper eum Spiritus Domini.* Ornatum ſeptem donorum, ac gratiarum proponitur: Spiritus ſapientiæ, & intellectus, conſilii, &c.

Quem mittet Pater in nomine meo. Spiritus ſanctus, æqualiter mittitur à Patre, & Filio, ut docent Theologi: tamen Miſſionem Spiritus Patri tantum tribuit. Chriſtus; quia dixerat. *In nomine meo.* Hoc eſt in laudem meam, ut multi explicant, & laus mea non debet eſſe ab ore proprio ſed alieno c. 21. q. 9. n. 80. 81. 82. 83

Suggeret vobis omnia. Quæcumque Chriſtus dixit, ac docuit, divinus Spiritus corroborat, ac declarat. c. 2. q. 18. n. 138

Repleti ſunt omnes Spiritu ſancto, & apparuerunt illis diſpertitæ linguæ. Tam abundanti gratia eos replevit, ut foris externis ſignis redundaret. c. 7. q. 13. n. 114. 115. 116

Apparuerunt diſpertitæ linguæ, tanquam ignis. Ad quid cum lumine ignis venit divinus Spiritus? de eo dicitur Joan. 1 . n. 18. *Arguet mundum de peccato.* Et qui alios eſt arguiturus magnum ſcientiæ ſplendorem debet præmittere. c. 15. q. 1. n. 3. 4. 5. & 6.

DE SANCTISS. TRINITATE.

Matth. 28.

Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra. A cruce, ac nece juſtus venit honor: ſudore, ac labore paranda eſt corona. c. 2. q. 27. n. 108. & q. 33. n. 240 & q. 64. n. 500. & c. 4. q. 10. n. 79. 80. 81. & c. 7. q. 22. n. 187

Data eſt mihi omnis poteſtas: Quam à Patre Deo Chriſtus habet majeſtatem hæreditariam, generosè tacet: datam ſibi poteſtatem factis, ac meritis laudat, & manifeſtat. cap. 11. qu. 30. n. 234. 235. c. 4. q. 15. num. 124. & cap. 19. qu. 49. n. 383

Data eſt mihi omnis poteſtas. Euntes ergo docete omnes gentes. Poteſtate in homines accepta, non ſibi tantum retinet Divinus princeps, ſed ſuis

ſuis communicat, de eorumque ſalute agit. cap.2.q.7.n.209. & quæſt. 65.n.518 & cap.1. quæſt.25. num.169. 170. & cap.12.quæſt.30. n.228 230

Docete omnes gentes. Bonus Princeps, qui totam ſuam curam ponit in ſalutem ſuorum. c. 1.q. 65. ſuam curam ponit in ſalutem ſuam. c. 1. q.63.n.547

Baptizantes eos. Gentes ad ſe adducere vult, non minarum aſperitate, ſed ſuavi, & ſalutifero Baptiſmo. c.5.q 21.n.191.193.194

Docete omnes gentes. Bona poteſtas Chriſto data, quæ tota eſt ad utilitatem ſuorum. c.5. q. 23. n.182. 183

Docete omnes gentes. Conſtituuntur à Chriſto D. Principes omnium gentium, forſitan ut ſedeant? minimè, ſed ut prædicent, baptizent, & laborent, ipſa enim prælatura quædam ſervitus eſt, cap. 6.q.7.n.81.& c.8.quæſt.14.n.7. 144. 145. 146

In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Totæ tres Divinæ Perſonæ inſeparabiles ſunt. c. 11. q.30 n.132. 133

In nomine Patris, &c. Mandat Chriſtus docere fidem Trinitatis, non tamen ipſum myſterium ſcrutari c.4.q.40.n.361. 362

In nomine Patris, &c. Sub umbra,ac ſigno Trinitatis,omne bonum ac felix auſpicium c.5.q.32. n.272. & c 9 q.6 n.47

In nomine Patris, &c. In Baptiſmo, qui eſt ianua Regni Cœlorum, exprimitur fides Trinitatis, quæ aperit Cœlum & dat omnia bona. c. 21. q.20.n.173. 174 175

In nomine Patris &c. Fides Trinitatis hic maximè publicetur,ac manifeſtetur: Deus enim maximè ſub ſigno Trinitatis adoratur, ac colitur, in Cœlo ac in terra. cap.4 q. 37.n. 337. & 19. q.6.n.44.45. 46

In nomine Patris, &c. Cùm mandat docere omnes gentes, fidem Trinitatis exprimit. Prædicatio enim Evangelica ad myſterium Trinitatis ordinatur. c.14. quæſt.17. n. 156 Sancta Trinitas totam Eccleſiam illuminat. cap. 21. q.17.n.144

DE SANTISS. SACRAMENTO.

Vide Verbum, *Eucharistia*, in utroque Tomo. Et pro Evangelio.

Joan. 6.

CAro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. c.19.q.13.n 100.& q.18 num.129.& q.15.n.177. & q.26.n.186

Qui manducat meam carnem; & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo c.3. quæſt.56. n 490.& c.4.q.42.n.3 6.& c.19.q.13.n.96.& q.1 .n.16. 17. & q. n.164

Hic eſt panis qui de cœlo deſcendit. cap. 19. quæſt. 15. num.97

Qui manducat hunc Panem vivet in æternum. cap. 19. num.97

SERMONES IN PRÆCIPUIS Feſtivitatibus per menſes.

DECEMBER.

Pro pura & immaculata Conceptione Virg. Mariæ.

VIDE multa c.3.q.19.n.151.c.7.q.29.n.246. c.12.q.80.n.670.671.c.12.q.16.n.113.114. 115.116. & 11 .c.12.q.16.n.135. cap. 12.q. 35.n. 265. c. q. 80.n. 670.671. 672. 673. 674 c. 2.q.44.n.347. & 348

D. S. THOMA APOSTOLO. Vide c.21.q.31. per totum.

DE CHRISTO NATO.

Luc. 2.

EXiit edictum à Cæſare Auguſto. Chriſtus naſcens obedit homini, ut inde oſtendatur ſumma ejus obedientia erga Patrem, qui ſic obediens erat homini quod eſt ſummæ obedientiæ exageratio. c.1.q.7.n.50.51

Non erat eis locus in diverſorio. Chriſtus D. qui contemnebat totum orbem, noluit illius parvulum angulum: qui contemnit magna non adhæreat parvis. cap. 1.quæſt. 33.nu.542.543. 544.545

Non erat eis locus in diverſorio. Naſcebatur Chriſtus, ut princeps, ac Dominus rerum omnium conſtitutus à Patre; quia paupertas, poſſeſſio, ac principatus mundi eſt. c.2. q.30. num.224

Et paſtores erant in regione eadem vigilantes. Maximè commendantur paſtores à vigilia qua multum nobilitantur c.1.q.59.n.492.& c.4.q.35. n.315. & c. .q.5.n.32

Et claritas Dei circumfulſit eos. Cùm dormit hominum turba, maximè vigilat Deus in eorum ſalutem c.2.q.55.n.414.& c.5.q.12.n.97.98. & c 5.q.17.n 150

Et ecce Angelus Domini aſtitit juxta eos. Cur non ſtella ſicut Magis illis apparet? Tunc erant in nocte, in qua ſtellæ maximè in promptu prodeunt. Stellæ communes fidelibus, ac infidelibus, in paſtoribus repræſentabantur præſtantiſſimi Chriſtiani, & ideo eorum magna virtus magno honore, ſcilicet Dei claritate ac Angelo fuit honoranda: peculiaris virtus peculiariter decoranda.c 4.q. 3.n.107. 108.109

Et timuerunt valde. Cur timent homines, ſi nato Chriſto nata eſt ſalus, quod monet Angelus.n. 11. *Natus eſt vobis Salvator*: Sed nata à Deo ſalus omnia bona ſecum involvit ac proinde timorem c.14. q 2 .n. 74. 175

Timuerunt timore magno. Quo eorum magna virtus oſtenditur; nam Dei timor omnes virtutes ſecum involvit cap 19. quæſt. 8. num. 64.65. 66

Natus eſt vobis Salvator. Non dicitur, natus eſt Rex vel Filius Dei, ſed natus eſt vobis Salvator, quia Chriſtus potius gloriatur de hominum ſalute, quàm de ſua majeſtate. Vide Verbum *Chriſtus* in indice.

Gaudium illorum. Et revera magnum; utpote ſpirituale, quod ſolum eſt verum gaudium. c. 5. q.29.n.275

Gaudium magnum. Et quia gaudium erat magnum, inde paſtores venerunt feſtinantes, & exultantes: gaudium enim magnum non clauditur corde, ſed foras erumpit.c.19.q.11.n.87. 88.89

Facta eſt cum Angelo multitudo cœleſtis exercitus. Cum Chriſtus D.naſcitur, pax denunciatur,& tunc apparent exercitus Angelorum, ut denotaretur, quòd Dominus naſcebatur,ut pro ſuis pugnaret,ac decertaret. c.2.q 49.n.58.

Gloria in altiſſimis Deo Qui hymnus Angelicus ab hominibus in Miſſa decantatur & meritò ſanè; quia per ſacrificium Euchariſticum, quod ibi celebratur, homines Angelis aſſociantur. c.19.q.30 n.216. 217.218

Et in terra pax hominibus. Nato Chriſto; nata eſt, & pax in univerſo orbe. c.8.q.2.n.4

D. B. STEPHANO.

Matth. 23.

E*Cce ego mitto ad vos Prophetas,& ſapientes.* Ad quid mittebat eos, ut regnarent, ac dominatum haberent? Minimè, ſed ut multo labore de aliorum ſalute agerent. c. 12. q. 30. n.232. 233.234.q.33.n.247

Mitto ad vos Prophetas,& ſapientes; Qui propriè dicuntur, & appellantur ſervi Dei. c.22.q.11. n.116. 117.118

Ecce ego mitto ad vos. Cùm de remedio, ac ſalute eorum agitur, ut per Prophetas, ac ſapientes illuſtrarentur, ſe declarat Chriſtus auctorem: *Ego mitto:* cùm verò de pœna eſt ſermo: *Auferetur à vobis regnum*: Matth.21. per alios exercendum denotat. c.14. q 35.n.320.321.322

Mitto ſapientes. Quibus firmantur, ac muniuntur regna. c.5.q.27.n 237.238

Ut veniat ſuper vos omnis ſanguis juſtus. Sanguis Chriſti poſtulat miſericordiam. *Lavit nos ſanguine ſuo:* Apoc. n.5. At ſanguis aliorum accuſat, & poſtulat vindictam. c.1.q. 21.n. 156

A ſanguine Abel juſti. Nec Abelem, nec Zachariá occiderant qui tunc aderant auditores: cur ergo pœnas dabunt juſti, ſceleris; ſed ab avo improbo nepos eſt improbus: vita ſimilior, quàm natura. c.8.q.21.n.173. 174.175.176

A ſanguine Abel juſti. Cur Chriſtus Abelem juſtum vocat, etiamſi de reliquis hoc inſinuat; non tamen exprimit, ſed primus pro juſtitia caput obtulit Protomartyr ille Abelus, & inde magnam excellentiam habet. cap 11.q.25. n.273. 274.275. & q.16.n.322.323

Stephanus autem plenus gratia, & fortitudine. Et ſtatim ſubditur. *Non poterant reſiſtere ſapientiæ, & ſpiritui, qui loquebatur in eo.* Præponitur ſapientia conjuncta fortitudine, aliàs inutilis eſt. c.15.q.17.n.143. 144. 145.146

Ecce video cœlos apertos. Stephanus adhuc exiſtens in terra, jam penetrabat, & videbat cæleſtia myſteria. c.1.q.45.n.336. 337.338

Cum eſſet plenus Spiritu ſancto, intendens in cœlum. Cùm eſſet Stephanus totus divinitate afflatus, terrena faſtidiebat, & ſolùm cœleſtia intendebat. cap.10. quæſt.11.num 108. 109.110. & c.19. quæſt.53.num.426.427

Video Jeſum ſtantem. Sedentem enim vidit Joan. Apocal. 10.n. 11. Nam Jeſus Stephano apparebat ut pugnans & auxilium: in Apocal. ut judex moras interponit. cap.1.q.15.n.119.120 121.& c.1.q.64.n.556.558

DE JOANNE APOSTOLO Vide multa.c 1. q.8.& q.75.& q.20.& c.4.q.31.& q.31.& c.21. q.27. per totum.

DE CHRISTO CIRCUMCISO.

Luc. 22.

U*T circumcideretur puer.* Si puer Deus hac lege non tenetur, cur jugum non excutit; Sed de facto puer emollit, quod mandat aliis c.3.q.7.n. 51.52. 53.54

Ut circumcideretur puer. Si Deum in puero agnoſcunt parentes; cur id non opponunt, ut dolorem caveant; Sed qui verè obediunt, non diſputant de legum mandatis. c.10.q 10.n.93. & c.21.q 34.n.559

Ut circumcideretur puer. In quibus verbis ſupponit Lucas Circumciſionem pueri, expreſsè tamen tacet ob magnitudinem myſterii, magno enim ſilentio venerantur.c.21.q.34.n 575 576 577

Ut circumcideretur puer. Tenellus adhuc infantulus ſuum fudit ſanguinem pro hominibus, nec moras ponit in effundendo ſanguine ob ſalutem generis humani. c.1.q. 11.n. 156. & q.51.n.408.409. & c.19.q 31.n.125. & q.40. n.317

Vocatum eſt nomen ejus Jeſus. Nomen non prius puer accipit, quàm circumcidatur; quod enim labore, ac dolore partum eſt, glorioſius explendeſcit, ac honorificentius habetur. cap.11. q.30.n.234. & c.4.q.41.n.368

Poſtquam conſummati ſunt dies octo. Statim octava die puer accelerat ad effuſionem ſanguinis, amor minimè abſcondi poteſt. cap 5. q.2. n 15. & 19

Vocatum eſt nomen ejus Jeſus. Puer vocatur Jeſus, id eſt,Servator: ut ex nomenclatura excitetur ad curandum hominum ſalutem.c.6.quæſt.23. n.212.213.214. 215

Nomen ejus Jeſus. Ut notat & ſignum quod ipſe eſt omnium redemptor. c.21.q.33.n.526 527

Nomen ejus Jeſus. Quod nomen ei datur ob ſalutem humani generis, quam erat operaturus nomen datum divinitus potius eſt ex operibus,quàm à natura. c.19.q.49.n.388.389

Vocatum nomen ejus, Jeſus. Cur puer in Circumciſione nota peccatoris maximè humiliatur, & tunc Filius Dei nomine Jeſus valde ſublime extollitur. c.10.q.2.n.15. & c.6.q. 70.n.615. 616. 617. & c.21 q.17.n.146 147.148

Vocatum eſt nomen ejus. Jeſus. Chriſtus cum ſuprema majeſtate nominis Jeſus conjungit ſummam humilitatem Circumciſionis. c. 5. q.12.n.96

Vocatum eſt nomen ejus Jeſus. De excellentiis, ac magnalibus ſanctiſſimi nominis Jeſus, vide in utroque Tomo, nomen Jeſus.

DE

DE EPIHANIA DOMINI.

Matth. 2.

E*Cce Magi ab Oriente venerunt.* Majus ſanè miraculum, quòd Magi de tenebris gentium veniant, quàm quòd ſtella de cœlo appareat. Converſio peccatoris majus omnium miraculum. c.21. q.30.n.455. 456

In diebus Herodis. Dies,& non anni ponuntur regiæ poteſtatis, & dominationis: omnia temporalia certiſſimè volant. c.17. q. 28.n. 239. 240.241. & q.34.n.286. 287

Cùm natus eſſet Jeſus. Natus ſub rege improbo Servator eſt, rebus deploratis ſubveniens, ut habet Chryſolog. ſerm. 156. Vide c.1.q.4.n.24. & q.6.n.40.41.42

Ecce Magi. Hoc eſt ſapientes, qui veniunt Chriſtum adorare. Cum ſapientia conjungitur virtus, & ſanctitas. c.3.q.29.n.140. 241.242

Ubi eſt qui natus eſt? Audaces omnino Magi, qui in Herodis aulâ, natum acclamant regem alium,qui Deum timet, nec Principes, nec Reges timet. c.14. q.20.n. 176. 177.178.179

Ubi eſt, qui natus eſt? Magnum ſanè miraculum, quod cùm eſſent ſapientes, volunt tamen ab alio doceri & illuminari. cap.12.quæſt.41. numero 332

Vidimus Stellam ejus. Quæ ut multis placet, erat Divinus Spiritus: de ſolo ejus divino afflatu venire poteſt,ut Magi relicta terra Deum quærant. c.11.q.4.n.27

Vidimus Stellam ejus in Oriente. De hac Magorum adoratione facit Iſaïas mentionem. c. 60 n. 3. *Rege. in ſplendore ortus tui*, cur Magorum adventus, & non paſtorum exprimitur? Virtus in nobili valde jucunda. c.21.quæſt.29.n.400. 401.402. 403

Turbatus eſt Herodes Rex, & omnis Jeroſolyma. De quo turbatur Rex puero nato? Quod imbecillius eſt in Chriſto fortius mundana poteſtate. c.17.q.33.n.266

Audiens Herodes Rex turbatus eſt, & omnis Jeroſolyma cum illo. Princeps malus peſtis morum: qua vivit,ea ducit via cives reliquos. cap. 9. q. 22 n.216. & c 18.q.4.n.35. 36. 37.38

Ite interrogate diligenter de puero. Doloſè hoc dixit Herodes ad interficiendum eum, Reges crudeles in eos, qui eorum imperio videntur adverſari. c.6.q.8.n 92.93 94

Ecce Stella, quam viderant. Cùm Chriſtus modo eſt in humilitate, una Stella ei adeſt adminiſtrans in Apocalypſ. 1.n. 16. ſeptem habet in manu, cum multa fulget poteſtate. Moraliter ad noſtram eruditionem. In felicitate multi adſunt, non ſic in adverſitate. cap. 1. quæſt. 63. numero 543

Ecce Stella quam viderant. In Chriſti nativitate una Stella fulget: & verò in muliere. Apoc.12. n.1. duodecim in capite apparent: de quo vide c.12.q.25. per totum

Intrantes domum, invenerunt puerum. In cœleſti Jeruſalem dicitur Rex: At in Bethleem puer, ſeu parvulus. in domo nempe panis,ob celſitudinem panis Euchariſtici parvulus dicitur. c. 19 q. 37.n.447. 448

Procidentes adoraverunt eum. Lego quod Magi fecerint, non verò lego quod dixerint. Lingua Perſica. Magi idem eſt ac *Silentes*, ut advertit *Sylveira in Apocalypſim.* Tom. II. Chryſoſtom. Magna enim myſteria ſilentio venerantur. c.21. q.34.n. 575.576. 577

Adoraverunt eum. Ut ſuam fidem, ac amorem oſtenderent, non verbis, ſed operibus. cap.1. quæſt.23. num.98.99.& c.3. quæſt.23.n.185. 186. 187

Reſponſo accepto, ne redirent ad Herodem. Sic cum Chriſto delectabantur, ac ei adhæſerunt, ut neceſſe fuerit, divinum reſponſum, ut exinde diſcederent. cap.20. quæſt.18. num. 168. 169 170

DEI MATER PURIFICATA.

Luc. 2.

P*Oſtquam impleti ſunt dies Purificationis Mariæ.* Virgo Mater exempta erat à communi lege Purificationis, utpote, quæ ex Spiritu ſancto conceperat: tamen communi famæ, ac opinioni conſulendum. c 1 . q.49.n.387

Poſtquam impleti ſunt dies purgationis Mariæ, Non dicitur: Impletum eſt tempus, ut dicitur, Luc. 1. *Impletum eſt tempus Elizabeth,ut pareret.* Nam tempus includit lucem diei, & tenebras noctis: in Maria autem totum ſunt dies, in ea totum eſt lux & ſplendor gratiæ, & gloriæ. cap. 12.q.13.n. 108.& q.17.n.146.147.& q. 22.n.176

Secundum legem Moyſi. Dicuntur dies purgationis Mariæ reſpectivè ad legem: nam ipſa abſolutè puriſſima erat, nulla indigens purgatione: Angelis enim purior & ſanctior erat. c. 12. q.10. n.84. 85. & q.11 n.87.88

Tulerunt Jeſum in Jeruſalem, ut ſiſterent eum Domino. Bene parentes Deo puerum conſecrant, ætas enim eò ad virtutem eſt facilior, quò tenerior. c.21.q.37.n.621

Tulerunt Jeſum in Jeruſalem, ut ſiſterent eum Domino. Ut puer Deo conſecraretur in Jeruſalem adducitur; quæ eſt typus cœleſtis patriæ: qui enim Deo conſecratur, terrena dimittat, ut veluti in cœlum tranſeat. cap. 1. quæſt. 67. numer.578.579.580.& c 6.q.32.n.283.& c.19. q.12.n.92

Ut ſiſterent eum Domino. Lex erat ut puer quiſque Deo conſecraretur.Exod.13.n.12.Sed Princeps legum Deus ſupra legem eſſe noluit, ut facto doceret Prælatos, ſuoque exemplo ſubditos inſtruere. c 3.q 7 n.51.52. 53.54.& c.8.q.13. n. 143. 144. 145 146

Ut ſiſterent eum Domino. Nec Jeſus, nec ejus ſanctiſſima Mater lege tenebantur & tamen eam implent, & inde tale obſequium maximè gratuitum,ut voluntarium, ac ſpontaneum.c,3. q.54.n,477. & c. 1 .q.29.n,230 231

Par turturum, aut duos pullos columbarum. Cur ſicut offeruntur turtures, non offeruntur columbæ: ſed tantum earum pulli aſſumuntur? Columba avis maximè libidini dedita, à qua ratione alienus eſt pullus, & Jeſus non patitur juxta ſed quidquid libidini eſt deditum. cap.19. quæſt. 20. numer. 144.145. 146. 147

Homo iſte juſtus,& timoratus. A Dei metu declaratur viri ſanctitas. Dei metus ſeminarium ac cuſtos omnium virtutum eſt.c.19.q.8.num.64. 65.66

Timoratus expectans conſolationem Iſraël. Timore, &

& ſpe plenus erat vir, quibus maximè ordinatur via in cœlum, cap.1.q.66.n.568.569.570. & e.2.q.37.n.271. & q.60.n.458

Expectans conſolationem Iſraël. Non ſuum bonum quærebat ſed totius populi, ut debet facere bonos Prælatus, c.3.q.28.n.226.& cap.4.q.25. num. 216

Spiritus S. in eo. Antequam Simeon decantaret laudes Chriſti: *Lumen ad revelationem gentium.* Laudéſque ipſius Virginis Mariæ. *Tuam ipſius animam pertranſivit gladius.* Notat Evangeliſta, quòd Spiritus S. erat in eo, ſcilicet in Simeone; quia Chriſti, ac Virginis laudes intonare, non eſt humani ingenii, ſed ab alto lumine Spiritus ſancti deſcendit, c.5.q.4.n. 29.30.31. 32. & c.4.q.19.n 151. 152. 153

Lumen ad revelationem gentium. Uſque modò ſanctus Senex expectabat conſolationem Iſraël; at verò modò cum ipſum puerum vidit in ulnis Marianis, jam non expectat conſolationem unius gentis, ſed lumen, ac ſalutem omnium populorum. Unde illi tam diverſa cogitatio? Quandiu Juſtus oculos elevabat ad Chriſtum, de ſalute unius populi cogitabat: At verò cùm ipſum vidit in manibus Mariæ, de omnium remedio jam cogitat c.2.q.1. n.32.33.34.35

D. MATTHIAS APOSTOLUS. Vide c.21.q.35. per totum.

SANCTUS JOSEPH SPONSUS Virginis Mariæ.

Matth. 1.

Cum eſſet deſponſata Maria Joſeph Deſponſantur ambo, utpotè valde ſimiles, ac uniti virtute: ſimilitudo amoris cauſa eſt. c.21.q.32. n.501. 502. 503

Cùm eſſet Deſponſata Maria Joſeph. Rectè, hujus magni viri nomen eſt Joſeph, quod Hebraïcè idem valet, ac *acreſens.* Nomen ejus præſagium futurum erat, quòd ſemper in virtute, ac ſanctitate creſceret c.7.q.12.n.117.& c.21. q.33.n.526. 527

Vir ejus cùm eſſet juſtus. Rectè notatur juſtus, in quo Deus fecerat ſedem ad peculiariter commorandum, ac habitandum. c.1.q.17.n.132. 133. 134. & c.7.q.30.n.255

Et nollet eam traducere. Virtus eſt, & quidem probata, quidquid poteſt in aliis tegi, non arguere, nec accuſare. c.16.q.24.n. 188.189.190

Voluit occultè dimittere eam. Vera virtus abſcondit juſtitiam ſuam, illiúſque opera. cap. 12.q.27. n.213. 214. 215.216

Voluit occultè dimittere eam. Altum Joſepho eſt ſilentium de culpa dubia. Unde notantur homines, qui aliena judicant auſu temerario, cùm ad hoc multa ſcientia ſit neceſſaria. c. 15. q.1.n.5. & 6

Ecce Angelus Domini. Cur Virgo Maria virum malè agitatum non ſolatur, réque explicata, cur non amovet ſuſpicionem? Maluit Virgo ſacratiſſima urgeri viri cogitationibus, quàm ſeipſam laudare. c.21.q.9.n.80.81. 82.83

Apparuit in ſomnis. Cur in ſomnis loquitur Angelus? Veniat manifeſta luce & Joſephum moneat de amovenda ſuſpicione? Curat tamen Angelus velo tenebrarum abſcondere myſteria. c.12.q.34.n.574.575.& 576.& c.21.q.34. n.557. 558. 559

Joſeph fili David. Meminit Angelus unde ſuum Joſepho genus eſſet: *Fili David.* Theophylact. *Admonuit ne diſcederet; ſed cogitaret David.* A nobili, ac pio avo nobilem, & pium affectum erga omnes debebat trahere. cap. 15. q. 16. n. 134. 135. 136

Noli timere. Quid timet juſtus, cùm lex Domini eſſet in corde ipſius? Timet ne quid agat, vel committat contra legem. c.1.q.38.n.588.589

Noli timere accipere Mariam. Inter juſtos pax, ac ſumma unio intervenit. c.1.q.4.n.114.&c.12. q.46.n.364. & c.22.q.2.n.20

Vocabis nomen ejus JESUM Primus homo poſt Virginem Mariam qui agnovit nomen Jeſu eſt Joſeph, quia ipſe poſt Virginem ſummè diligebat Jeſum.c.5.q.12.n.84

Vocabis nomen ejus JESUM. Aſſertio eſt Logica, quòd ille ſcitè rebus nomen imponit, qui nominis notiones habet. Tot de Chriſto notiones erant Joſeph, ut poteſtatem nactus eſſet nominis imponendi. *An non Beatus, qui ita Chriſti naturam novit ut Chriſto nomen imponeret,* ita Palac.ad c.1.Matth. Vide c.19.q 49.n.388. 389

MARIA ANNUNCIATA.

Luc. 1.

Miſſus eſt Angelus Gabriel à Deo in civitatem Galilææ c.7.q.12.n.107.& c.14.q.14.n.129

Ad Virginem deſponſatam viro, cui nomen erat Joſeph, & nomen Virginis Maria. c.12.q.23.n 191. & c.14.q.5.n.42. & q.10.n.89

Ave gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus. c.1.q.25.n.197.& c.8.q.1.n.17.& c. 12.q. 23. n.190

Ne timeas Maria, inveniſti gratiam apud Deum: Ecce concipies in utero, & paries filium. c.12. q. 23.n.188. 190. & c.19.q.38.n.306

Quomodo fiet iſtud? Quoniam virum non cognoſco. c.12.q.47.n.350

Spiritus ſanctus ſuperveniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi. cap. 12. q.19.n.161.& c.13.q. 17.n.132

Et ecce Elizabeth cognata tua; ipſa concepit filium in ſenectute ſua. c.4.q.1.n.7

Quod naſcetur ex te ſanctum vocabitur filius Dei. c.21.q.32.n.494

Et diſceſſit Angelus ab ea. c.1.q. 6.n.41

D. MARCUS EVANGELISTA.

Vide c.4.q.29. per totum.

D. PHILIP. APOST. Vide c.21.q 29. per tot.

D. JACOBUS APOST. Minor ſeu Alphæi. Vide c.21. q. 32. per totum.

SANCTA CHRISTI CRUX. Vide *Crux*, in utroque Tomo

S. JOAN. ANTE PORT. LAT. V. c.21. q.27

SANCTA MARIA MAGDALENA de Pazi, Carmelita.

Matth. 13.

Simile eſt regnum cœlorum theſauro abſcondito. Theſaurus iſte juxta multos Patres Chriſtum D. ſignificat qui quantò magis abſconditur, tantò magis invenitur fide, quæ illuminat oculos

oculos. cap.5.quæſt.48. num. 412

Theſauro abſcondito. Theſaurus iſte eſt beatitudo, cujus dona nobis ſunt abſcondita. c.7. q. 76. n. 212

Theſauro abſcondito in agro. Quare theſaurus, in quo multi ſunt lapides & abſconditus invenitur in agro? cum in ſequenti parabola, negociator invenerit margaritam in civitate; Plura Dei dona comparantur in deſerto, ac ſolitudine, quàm in civitate, ac frequentia populorum. c.1.q.49.n.404. 405

Vendit univerſa quæ habet. Non aliqua, ſed pro cæleſti theſauro omnia ſunt à nobis dimittenda. c.1.q.67.n.578. 579. 580

Quærenti bonas margaritas. Non qualeſcunque, ſed bonas; quia ſemper de una virtute ad alia majora procedendum. c.2.q.41.n.302. & q 57 n. 431. & c.11. q.4.n.40. 41.42

Inventa una pretioſa margarita. Sub hac margarita intelliguntur juſti inventi à Chriſto; & omnes juſti dicuntur una margarita, ob unionem quam habent inter ſe. c.12.q.46.n.364. 365

Præ gaudio illius vendit univerſa quæ habet Quis eſt iſte theſaurus in tanta æſtimatione, ac gaudio habitus ab homine? Teſte Ruperto, lib 8. de Victoria Verbi, c.26. Eſt nempe ſacra Scriptura cujus intelligentia ſuper omnes divitias eſt æſtimanda, c.1.q 82.n. 706

Simile eſt regnum Cœlorum ſagenæ miſſæ in mare. Per ſagenam ſignificatur Prædicatio evangelica; ſagena teſte Paſchaſio, lib.7. in Matt. conſtat duobus funibus, per quæ ſignificatur ſpes præmii & metus pœnæ, quibus homines capiuntur ad cœleſtia. c.1.q 4.n.28. 29

Sagenæ miſſæ in mare, ex omni genere piſcium congreganti. Ad hanc ſagenam ſcilicet Eccleſiam congregantur Apoſtoli qui non evitarunt ne mali in ea invenirentur; quia quandiu ſumus in hoc ſæculo non eſt noſtri ad magnas functiones ſolum bonos admittere & malos excludere. c.7.q.7.n.60. 61. 62

Ex omni genere piſcium congreganti Etſi in Eccleſia commiſti ſint boni, & mali; Tamen altiſſima divina Providentia, dum malos mittit ad pœnam, bonos purioréſque facit ad præmium. c.18.q.6.n.55. 56. 57

S. JOANNES BAPTISTA. Vide c.4.q.1.& c.5. q.7.& c.10.q.3. & c 14.q.1

S. PETRUS APOSTOLUS. Vide c. 21. q. 24. per totum & multa invenies.

VIRGO MARIA VISITATA.

Luc. 1.

E*Xurgens Maria abiit in Montana.* Cum tanta diligentia tendit ſanctiſſima Virgo in domum Zachariæ, ut cœleſtia dona in ſe ſuſcepta aliis communicaret. c.12. q.31.n.240.241.242. & c.21.q.53.n.534. 535. 536

Exurgens Maria abiit in Montana. Summa perfectio, & alta charitas Virginis Mariæ ſibi eligit laborem itineris ut aliis det levamen, & ſalutem gratiæ & ſanctitatis c.14.q.8.n.73 74.75. 76. & c.19.q. 5.n. 359. 360

Exurgens Maria. Utpote Deo plena, ac proinde maximè ſolicita de ſalute aliorum. c.21.q. 53. n.534.535. 536

Exurgens Maria abiit in Montana. Ut in multa charitatis, ac pietatis opera ſe diffunderet erga Joannem, ac Elizabeth, totámque domum ejus. c.2.q.13.n.100.101.102.& q.14.n 112.113. 114

Exurgens Maria abiit cum feſtinatione. Ut Elizabeth, ac Zachariam ſui ipſius benevolos devotos multis donis afficeret. c. 1.q.59.n.4.8.c.21. q.5 . n.419.420. & c.12.q.20.n.167

Abiit cum feſtinatione. Utpote velociſſima in aliorum auxilium. c.12.q 16.n.137

Salutavit Elizabeth. Virgo ut Dei Mater in ſumma dignitate erat conſtituta, & ſalutat Elizabeth, obſequium ſeniori deferens. c.1. q. 10. num.65. 66. 67

Salutavit Elizabeth. Cùm Virgo eſſet ſublimata Dei maternitate, prior tamen ſalutat Elizabeth, hauriens Spiritum Filii ſui Jesu, qui cum ſumma majeſtate conjunxit ſummam humilitatem. c.5 q.12.n.96

Elizabeth repleta Spiritu ſancto exclamavit: Benedicta tu. Prius Elizabeth repleta fuit Spiritu ſancto quàm Mariæ laudes intonaſſet. A ſolo Spiritu S. Venit Mariæ laudes decantare. c. 5. q.4.n.29. 30. 31. 32

Unde hoc mihi ut mater Domini? Magnum nomen quo illuſtratur Virgo ſanctiſſima; ſed non minor benefaciendi obligatio; & inde Elizabeth addit, *Exultavit infans.* Ac ſi grandis ex nomenclatura naſcatur occaſio benefaciendi. c 6.q 25 n.212. 213.214. 215

Magnificat anima mea Dominum. Concepto divino Verbo, Virgo non ſtatim perſolvit gratias, ſed in montana pergit, ut Joannes ſanctificaretur, & ut miniſtraret cognatæ vetulæ. Virgo concepto Verbo conſtituta eſt omnium Mater, & ſuo exemplo docens potiùs deferendum obligationi Officii, quàm orationi, ac gratulationi. c.1.q.39.n.297. 298. 299

Magnificat anima mea Dominum. Et quomodo anima ejus Deum magnificat? profunda nempe, & alta humilitate. c 5.q.12 n.103

In Deo ſalutari meo Hic tantùm Deum exprimit; ut fiat evidens, quòd de ipſo eſt ſermo; in cæteris tamen ſemper, licet ſupponat, tacet, quia ob reverentiam tanti nominis non audebat ipſum ore pronuntiare. c 4.q.8.n.50.51 52.53

VIRGO SANCTISSIMA de Monte Carmeli.

Luc. 11.

E*Xtollens vocem quædam mulier dixit illi.* Ad ſolum Chriſtum dirigit, non ad circunſtantes Apoſtolos ſermonem; ſolus enim Dei Filius Virginis magnalia valet intelligere. c.5.q.4.n. 29 30. 31. 32. & c.22 q.15.n.123. 124

Extollens vocem quædam mulier. Cur ejus nomen non exprimitur? quia ipſa illuſtrior habebatur à virtute ac ſua generoſitate, quàm à proprio nomine. c.3.q.17.n. 137. 138

Extollens vocem quædam mulier Fidei veritas clara, & alta vóce prædicanda. c.1.q.40.n 302. 303

Extollens quædam mulier. Bene audierat mulier calumniam Phariſæorum, tamen cùm eſſet animata Dei amore, ac timore nec principes, nec magnates timebat. cap. 14 q.20. num.176. & ſeqq.

Beatus Venter, qui te portavit. Hæc dixit præſente omni turba: Magna gloria coram multis laudari. c.3.q.16 n.125

Beatus venter, qui &c. Chriſtum ex Virgine Mariæ laudat: nam Virgo Maria ſolum Deum generare poterat. c. 12. q. 11. n. 88, 89. 90

Beatus venter, qui &c. A Virginis utero Chriſtum laudat, ille enim maximè æſtimavit carnem & ſanguinem ex Virgine Maria. c. 12. q. 13. n. 109. & q. 64. n. 533. 534. 535

Beatus venter, qui &c. Virginis laus maxima quòd dicatur Chriſti mater: nam ex maternitate Dei Virgo juxta D. Thomam, habet quandam infinitatem. c. 12. q. 15. n. 126. 127

Beatus venter. Phariſæi Chriſtum calumniabantur ideo Marcella eis opponit Virginem cujus interventu feræ manſueſcunt. c. 12. q. 18. n. 152. Et quia per eam multi veniunt ad Chriſtum. c. 12. q. 20. n. 68

Beatus venter. Maximè Marcella in Virgine laudat maternitatem; quia Maria ſemper in omni conſideratione Mater. c. 12. q. 32. n. 243. &c.

Beatus venter. Non laudat in Chriſto ejus potentiam, vel ſcientiam; ſed tantum ejus maternitatem; quia Chriſtus maximè gloriatur de matre ſua. c. 12. q. 64. n. 533. 534. 535

Beatus venter. A maternitate Virginem laudat, quia ex eo quòd ipſa ſit Chriſti mater, mater eſt omnium electorum. c. 21. q. 8. n. 74. 75. 76

Beatus venter. Pro nomenclatura B. Virginis de Monte-Carmeli, ac inſigni ſcapulari ab ipſa nobis dato. Vide c. 22. q. 4. Per tot. ubi plura.

S. ELIAS CARMELIT. PATER.

Vide multa, c. 7. q. 5. per totum; & c. 11. Vide à q. 3. ad q. 17. per tot. & c. 12. q. 72. n. 596. & c. 14. q. 18. n. 168. & q. 19. per tot.

BEATA MAGDALENA. Vide feriam quintam poſt Dominicam quintam Quadrag.

B. JACOBUS APOSTOLUS. Zebedæi, ſive Major. Vide c. 21. q. 26. per totum.

DEIPARA NIVARUM. Vide Virginem de Monte Carmelo.

S. ALBERTUS CARMELITA.

Matth. 19.

R*Eliquimus omnia, & ſecuti ſumus te.* Perpende nexum inter *Reliquimus omnia, ſecuti ſumus te.* Primus ad Chriſtum gradus, contemptus eſt rerum humanarum. c. 16. q. 18. n. 135. &c. 19. q. 53. n. 425

Secuti ſumus te. Qui temporalia deſpicit magis Deo unitur. c. 12. q. 5. n. 44. 45. 46. 47

Reliquimus omnia. Etiam parva: qui enim magna contemnit, non adhæreat parvis, c. 21. q. 53. n. 542. &c

Reliquimus omnia, &c. Bene procedit Petrus in virtutis via, nec uno conſiſtit gradu: nam & opus contemnit, & Chriſtum ſequitur: Viri magni laus eſt ut rectè agendo procedat. c. 2. q. 41. n. 302. & q. 67. n. 431. c. 21. q. 4. n. 40. 41. 42

Reliquimus omnia, &c. Perfecta virtus, non ex una virtute, ſed ex omnibus conſtat. c. 3. q. 46. n. 405

Amen dico vobis, vos qui ſecuti eſtis me. Jurandi formula eſt Chriſto nota ad ſpem alendam mercedis parandæ, quæ maximè animum allicit ad durandum operanda c. 2. q. 12. n. 168. & c. 3. q. 25. n. 200. & c. 12. q. 77. n. 644. & c. 19. q. 37. n. 297. 298

Cum ſederit filius hominis, ſedebitis. Ad ſalutem generis humani ſolus Jeſus deſcendit. At verò ad judicium, & ſupplicium cum eo creaturæ conveniunt. c. 5. q. 9. n. 71. 72. 73

Sedebitis. Pro exigua navicula relicta, dat Deus ſedes, thronos ſuper univerſum orbem. c. 12. q. 28. n. 221. & c. 4. q. 12. n. 89

Sedebitis ſuper ſedes. Apocalypſ. 7. n. 9. Eos vidit Joannes ſtantes ante thronum ſancti; quantò magis ſublimantur à Chriſto, tantò promptiores ſe exhibent in ejus obſequio. c. 7. q. 20. n. 174. Vide *humilitas.*

Sedebitis vos judicantes. Bene judices conſtituuntur, qui ſuo affectu contemnunt opes, juxta illud. *Reliquimus omnia.* c. 1. q. 64 n. 555. c. 5. q. 41. n. 356. 357. 358

Sedebitis judicantes. Non ſolùm homines, ſed etiam Angelos juxta illud 1. Cor. 6. n. 3. *Quoniam Angelos judicabimus:* Sic Deus extollit ſuos miniſtros Evangelicos ut ab Angelis habeant miniſterium; In quo maximè nobilitatus eſt meus Albertus, ut in ejus obitu Angeli indicarent Miſſam decantandam. *Os juſti meditabitur. ſapientiam.* Quod in nullo alio obitu juſtorum legimus factum. Moritur Lazarus & *portatur ab Angelis in ſinum Abrahæ.* Luc 16. Quod nec in obitu Iſaac, vel Jacob legimus factum. D. Aug. *Ut ſuum conſortem glorificarent veniunt, & aſportant Angeli.* Lazarus modeſtia, patientia non homo, ſed Angelus erat: ſic & Albertus puritate, munditia, ac charitate non homo, ſed Angelus erat; & ideo, *ut ſuum conſortem glorificarent, veniunt Angeli.*

Centuplum accipit. Non ſolùm in altero ſæculo magna gloria; ſed etiam in præſenti: Dum noſter Albert. multis & magnis miraculis reſplenduit, non ſolùm in vita; ſed etiam poſt obitum ſuis reliquiis. Magnum diſcrimen conſiderat Iſidorus Peluſiota inter ſepulchrum Chriſti & Moyſis: ſepulcrum Moyſis maximè abſconditum, ut de eo dicatur Deut. 34. n. 6. *Non novit homo ſepulchrum ejus.* At ſepulchrum Chriſti ab Angelis manifeſtatur. *Videte locum, ubi poſitus erat Dominus:* Matth. 28. n. 6. Sepulchrum Moyſis abſconditur, ne inſerviret ad Idololatriæ, Chriſti ſepulchrum manifeſtatur ad ſalutem, ac remedium: ſic & Alberti ſepulchrum diffuſis reliquiis per totum Orbem, ut ejus aqua benedicta ſicut totus mundus experitur.

Non erat in tribubus eorum infirmus. Pſalm. 104. n. 37. Unde illis tanta ſanitas? Juxta Rabbinos ibi: *Virtute aquæ non infirmabantur.* Cùm populus egrederetur de Ægypto penuria aquarum laboraret, percuſſit Moyſes petram & exivit aqua: Exod. 17. n. 6. Quæ petra eos ſequebatur. *Conſequente eos petra.* Quæ petra typus Chriſti D. erat *Petra autem erat Chriſtus.* 1. Cor. 10. 4. Cùm autem illa aqua exiens petram tangeret, inde tanta virtute ditata eſt, ut morbum expelleret. Illud quod olim petra ut Chriſti figura populo Iſraëlico præſtabat, modò nobis conferunt D. Alberti reliquiæ in aqua benedicta.

VIRGO ASSUMPT. IN COELUM

Luc. 1.

E*Xcepit illum in domum ſuam.* Non ſolùm excepit illum; ſed etiam valde ſolicita & frequens

quens in miniſtrando. Charitas vera in multa opera diffunditur.c,2.q.13.n.100. 101.102.& q.14.num, 113.114. 115

Excepit illum in domum ſuam. Perpende verbum *Excepit*: Non dicitur, Dedit ei hoſpitium,ſed excepit,ſeu recepit illum? quæ enim pro Deo dantur, maximè adducta recipiuntur. cap. 14. q.33.n.302.303. 304

Excepit illum in domum ſuam. Piè fecerunt Chriſti amantes ancillulæ; multo excellentius fecit & Deipara, quæ illum excepit mente, utero, ac viſceribus in quibus Dei filius veniens in mundum ſibi conſtituit thronum, ac ſedem.c.4.q.6.n.37. 38. & q.11.n.82

Cui ſoror nomine Maria. Ubi Chriſtus adeſt, ibi & nomen Mariæ, quæ valde proxima eſt divinitati. c.12. q.13. n. 104. Et ſemper intimè conjuncta cum Chriſto. c.12.q.48.n.389.390

Sedens ſecus pedes Domini. A quibus non recedebat quia in eis agnoverat viam ſuæ ſalutis. c 7.q.26.n.226. & c.1 q.42.n.316 317

Audiebat verbum illius. Non ſolum auribus corporis, ſed etiam mentis. c.2.q.41 n.368

Martha autem ſatagebat. Utpote charitate vulnerata. Verus amor quietis eſt impatiens. c.4. q.42.n.286

Martha ſatagebat. Ut diligens in officio, & omnem negligentiam abjiciens ex qua multa mala proveniunt. c.3.q.37. n.321. & ſeqq. & q.38.n.325. & q.39.n.337. & ſeqq.

Quod ſoror mea. Maria quærulæ ſorori nil reſpondet, intenta Dei verbis quæ cum multo ſilentio audiebat.c.21.q.34.n.557. 558.559

Maria optimam partem elegit. Quod optimè cernitur in Virgine Maria ſua eximia charitate, & amore Dei: & ideo Deus ſuper omnes puras creaturas eam dilexit, & ſuper omnes ſanctos.c.1.q.162.n.535 536.& c.12.q 15.n.126. & ſeqq. & q.19.n.158. & q.20.n.166

Maria optimam, &c. Et ideo gloria ejus ſuper gloriam omnium electorum.c.11. q.22.n.180. 181.182.183

Maria optimam, &c. Et ideo non favore, ſed ex juſtitia coronatur in cœlis. cap.12. quæſt. 23. num.185.186

Maria optimam, &c. Ut ex abundantia ſuæ charitatis omnibus ſubveniret, & inde ejus gloria noſtrum eſt incrementum. cap. 12. q. 22. n.179. & c.21.q.3.n.22

Maria optimam, &c. Et ideo ob tantam ejus excellentiam valde feſtivè excepta eſt in cœlo in die ſuæ Aſſumptionis.c.21 q 5. & ſeqq. & inde gloria Mariæ per gloriam filii explicatur, diciturque complementum cœlitum gloriæ. Ibid. n.56

D. BARTHOLOMÆUS APOSTOL. Vide c.21 q.29. per tot.

D. AUGUSTINUS de ſuis retract. Vide cap. 4. q.41.num.511

DEI MATER NATA.

Matth. 1.

Liber generationis Jeſu-Chriſti. Multorum generationes ab Abrahamo hîc narrantur: ab una tamen Chriſti generatione hic liber nominatur. Ad Chriſti conſpectum aliorum gloriæ, ac generationes diſparent. c. 4. q. 41. n.36 9. 370

Liber, &c. Etſi hîc multæ ſint generationes, à Chriſti generatione liber nomen habet, quia omnia bona Sanctorum ad Chriſtum referuntur. c.4.q.16. n.130. & c.21.q.7.n.60. & q.37.n.619

Filii David, Filii Abraham. Ex quibus ille inimico pepercit, & hic filio non pepercit; propter quæ Patres Chriſti inſigniter dici meruerunt; æqualis namque meriti, eſt inimico parcere, ac velle filium pro Deo immolare, ut notat Rupertus lib.13. de Victoria Verbi.c.3. Vide c.1.q.35.n.261. & c.5.q 22.n.199

Abraham genuit Iſaac. Longa ſerie avos ac atavos repetit Matthæus, ut tandem ad Dei matrem deveniat: tantum Dei donum differendum fuit ut largius nobis daretur. c.11. q. 24. n.197. 198. 199

Virum Mariæ de qua natus eſt Jeſus. Statim prima fronte ponitur hîc ſuprema Mariæ dignitas, quòd ſit Dei mater contra ordinem S. Scriptu. ut notavi. c.11.q.11. n.84. Cur ergo mutatur ſtylus? Aliorum merita poſſunt viribus humanis dici, ac explicari; At merita Virginis excedunt humanum captum. Ideo de B. Virg. ait Albert. Magn.hom. de Annuntit *Dignitate comprobatur meritum.* Vide cit. loc. & c.4.q.19.n.151.152.153.& c.5.q 4.n.30.31. &c. 12.q.15.n.123.124

Virum Mariæ, &c. In exordio noſtræ ſalutis ſtatim apponitur B. Virgo, utpote, quod ipſa ſit reconciliatrix generis humani; à qua omnia bona ad nos dimanarunt. c.4. q. 11. n.84. 85.86. & q.42.n.373

Verum Mariæ, &c. Cur hîc non exprimitur quod Jeſus natus ſit ex Maria, ac Spiritu ſancto? Satis fuit nobis dicere Chriſtum natum eſſe ex Maria; quia ipſa non poterat ab alio concipere, niſi ab Spiritu ſancto, nec alium generare,niſi filium Dei.c.12.q.11.n.91.92

De qua natus eſt Jeſus. Dum nativitas Virginis celebratur, dicitur mater Jeſu, ut inde agnoſcatur quanta gratia fuerit ditata, in ſua nativitate; & quòd egreſſio ejus non fuerit à natura, ſed à ſummo cœlo. cap. 12. q.9.n.74. & q.10. num 81. 82

De qua natus eſt Jeſus. Cur Matthæus in primo limine non dicit Chriſtum filium Dei, ſed filium Mariæ contra conſuetudinem Scriptorum qui in exordio affigunt titulos magnorum virorum, ut fecit Salom. in prin. Prov.& Eccleſ. Quia Chriſtus maximè æſtimavit & gloriatur de carne, & ſanguine, quem habuit ex Maria Virg.c.12.q.13.n.109.& q.64.n.535 & ſeqq.

Virum Mariæ de qua natus eſt Jeſus. Id primum dicitur de Virgine Maria, quod ſit Mater Jeſu,ut inde cognoſcat, quanta fuerit ejus celſitudo in nativitate: ibi enim Mariæ virtus inchoatur, ubi aliorum Sanctorum eſt conſummatio. c.12.q.16.n.137. & q.79.n.626

De qua natus eſt Jeſus. Dum nativitas Virginis celebratur, ipſa dicitur mater Jeſu, Maria ſemper in omni conſideratione mater. cap. 12. q 32.n.244.245.246

De qua, &c. Maria in ſua nativitate venit ad nos, ut civitas animata, cum omni gratiarum multitudine, ut eam in nos diffunderet. cap. 21. q.3.n.32. 33.34

SANCTUM ET ADMIRABILE Mariæ nomen.

JOannes Evangeliſta nunquam ſanctum Mariæ nomen pronunciavit. c. 12. q. 12. n. 102.

Sacramentum nominis Mariæ prolatum ex theſauro divinitatis. Ibidem n. 102. 103

Mariæ nomen eſt veluti quoddam magnum ſacramentum c. 12. q. 23. n. 187

Maria ex vi nominis, idem valet, ac Deus ex genere meo. c. 12. q. 23. n. 188

Mariæ nomen maximè conjunctum cum ſanctitate, ac puritate. Ibidem n. 189

Ad intelligendum Mariæ nomen cæleſtis gratia neceſſaria. ibid. n. 190

Mariæ nomen gratiam, & ſalutem cunctis præbet. c. 12. q. 23. n. 191. 192

Angeli diſſimulant ſcire Mariæ nomen ut dulcius audiant. Ibid. n. 193

D. MATTH. APOST. ET EVANG. Vide c. 21. q. 30 per tot.

MICHAEL ARCHANGELUS. Apparuit in ortu ſolis cum ſigno Dei veri. c. 7. q. 6. n. 51

Pro ejus magnis excellentiis. Vide cap. 12. q. 55. uſque ad 58. & q. 32. n. 297. 298

Vide multa in utroque tomo Verb. *Angelus.*

SANCTUS FRANCISCUS, liber ſignatus ſigillis ſeptem, apparens in Apocalypſi. cap. 5. q. 5. num. 37

S. Franciſcus Angelus ab ortu ſolis cum ſigno Dei vivi, & pro multis aliis ejus excellentiis, Vide c. 7. q. 4. per tot.

S. THERESIA, multis mirabilibus fulget, & reſplendet. c. 11. q. 4. per totum.

S. LUCAS EVANGELISTA, multis magnalibus illuſtriſſimus. c. 4. q. 10. per tot.

S. SIMON APOSTOLUS. Vide cap. 21. q. 34. per tot.

S. JUDAS THADÆUS APOSTOLUS, Vide cap. 21. q. 33. per tot.

FESTIVITAS OMNIUM SS.

Matth. 25.

A*Periens os ſuum docebat eos.* In hoc altiſſimo ſermone, omnium leges, ac documenta traduntur, ibique, ut ait Paſchaſius: *Totius vitæ Chriſtianæ eſt informatio.* Ad Chriſti doctinam tota noſtra vita componenda eſt c. 6. q. 10. n. 108. 109. 110

Aperiens os ſuum docebat eos. Omnium Sanctorum virtutes, ac beatitudines proponens D. Bernard. in ſerm. de hac feſtiv. *Ut quorum delectamur præconiis, ſublevemur patrociniis, ut quos ſolemni veneratione proſequimur etiam ſimili converſatione ſequamur.* Vide Verb. *Exemplum.*

Docebat eos: Beati pauperes. Unicuique beatitudini proponit præmium: homines maximè moventur viſo præmio. c. 12. q. 77. n. 644. 645. 646. & c. 19. q. 43. n. 341. 342. 343

Beati pauperes Spiritu. Filius Dei eructat benedictiones: filius diaboli maledictiones, Apocal. 13. n. 6. unuſquiſque loquitur: prout eſt. c. 18 q. 12. n. 101. 102. 103. 104

Beati pauperes. Primò ponuntur pauperes: nam ſicut abundantia, virtutum noverca eſt, ſic paupertas genitrix. c. 12 q. 50. n. 415. 416

Beati pauperes. In prima fronte ponuntur pauperes, cùm ſummus virtutum apex ſit animam ſeu vitam dare pro Chriſto Tamen voluntaria paupertas quoddam martyrium eſt. c. 2. q. 29. n. 219. 220

Beati pauperes, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Paupertas magnæ opulentiæ ſemen, ipſaque comparatur regnum cœlorum. cap. 2. q. 30. n. 213. & c. 3. q. 23. n. 339

Beati mites quoniam ipſi poſſidebunt terram. Mitis de omnibus triumphat, maximéque inſervit ad dominandum. c 5 q. 13. num. 113. & ſeqq. & q. 15. n. 119. & c. 17. q 33 n. 268. & ſeqq.

Beati qui lugent. Vid. in utroque To. V. *Lachrymæ.*

Beati qui eſuriunt, & ſitiunt juſtitiam: quoniam ipſi ſaturabuntur. In ſuis nempe tribulationibus ope divina c 1. q 6. n. 40. & ſeqq. & q. 35. n. 262. & ſeqq. & c. 2. q. 33. n. 241. & ſeqq. & q. 46. n. 340 ſeqq.

Beati miſericordes; quoniam miſericordiam conſequentur. His ſola proponitur Dei miſericordia quæ inter cætera attributa, Deo maximè grata & cara eſt. c. 2. q. 7. n. 57. 76. 77

Beati mundo corde. Pauperibus regnum cœlorum, mitibus terrena poſſeſſio, &c. at puris & caſtis Dei viſio promittitur. c. 14. q. 1. n. 5. 6

Beati pacifici, quoniam Filii Dei vocabuntur. Sublato peccato multa fit pax inter Deum, & hominem, per quam homo filius Dei dicitur. c. 1. q. 14. n. 106. 107. 108. 109

Beati qui perſecutionem patiuntur. Multa bona veniunt ex patiētia in perſecutione, ac laboribus. Vide multa verb. *Patientia,* in utroque Tomo.

SANCTUS ANDRÆAS APOSTOLUS. Vide c. 21. 25. per tot.

R. P. D

R·P·D·F·R· JOANNIS DA SYLVEIRA,

COMMENTARIORUM IN APOCALYPSIM

Beati Joannis Apoſtoli;

TOMUS SECUNDUS.

CAPUT DUODECIMUM.

ARGUMENTUM.

APERTIS ſeptem ſigillis libri ſignati ab Agno Dei, *ut patet ex* Cap. 6. num. 1. 3. 5. 7. 9. 11. & cap. 8. n. 1. uſque ad cap. 11. per totum, *in quibus explicantur contenta in ipſis ſeptem ſigillis nunc devenimus jam ad ipſam materiam contentam in ipſo libro ſignato, quæ habetur ab hoc* Capite 12. *uſque ad finem Apocalypſeos: Et ſtatim in ejus exordio, ac limine, apparet ſignum magnum, viſum in Cœlo, in cujus explicatione maximè laborant interpretes: hoc tamen à nobis eſt auſpicandum auſpicio ipſius magni ſigni, ne ſine ductu veri ſigni, ab ſcopo vero aberremus.*

Poſt deſcriptos magnos belli duces Eccleſiæ, Eliam, & Henoch pugnantes contra Antichriſtum, nunc introducitur cum glorioſa victoria, ac triumpho Eccleſia, ſub ſchemate Mulieris, & Draconis concertantium. Draco filium mulieris deglutire, ac devorare conatur, ſed ille rapitur ad Deum, & mulier fugit in ſolitudinem; inſequitur Draco, ut eos ad pœnam depoſcat in Judicio, ſed ab Angelo Michaël dejicitur in terram, & Cœlites Deo decantant gloriam. De Eccleſia ſub hac Muliere denotata, ut eſt communis ſententia, & etiam eſt communis ſententia ſub illa intelligi Beatam Virginem Mariam; de qua multa dicam in Quæſtionibus.

Apoc. 12. n. 1. Et ſignum magnum apparuit in Cœlo, Mulier amicta Sole, & Luna ſub pedibus ejus, & in capite ejus corona ſtellarum duodecim.

VERSIONES.

Text. Græc. Miraculum magnum apparuit in Cœlo.

Arias. Signum magnum viſum eſt in Cœlo, Mulier circumamicta Sole.

Syrus. Induta Sole, & duodecim ſtellæ corona ſuper caput ejus.

Aretas. Mulier ſtipata Sole.

Arabicus. Super caput ejus duodecim coronæ ex Stellis.

EXPOSITIO I.

ET: id eſt, poſt narrata in ſeptem ſigillis, quæ explicantur uſque ad cap. 11. ut dixi in exordio argumenti. *Signum*, eſt illud quod aliud ſignificat, & mirabile quidem *Magnum*, non ſolùm ratione illius figuræ, quæ ipſi Joanni apparebat, & objiciebatur; ſed etiam, & Maxime propter rem figuratam, ac ſignificatam. *In Cœlo*, non Empyreo, nec Sydereo, ſed Aëreo inde enim hæc mulier volavit in deſertum. *Mulier*: & quamvis circa intelligentiam hujus mulieris fuerit aliqua diſſenſio apud Authores, de quo Patres Latini Græci. D. Auguſt. D Bernard. infra quæſt. 2. tamen communiter Patres, & maximè Latini, per eam intelligunt Eccleſiam; Græci verò communiter cum D. Auguſt. D. Bernardo Sanctam Virginem Mariam; & frequenter in ſcriptura, unus & idem locus habet duplicem ſenſum litteralem.

Et utraque bene dicitur amicta Sole; quia utraque à vero Sole, qui eſt Chriſtus, magnis donis illuminatur, ac condecoratur, & utraque etiam *Lunam*, id eſt, omnem hujus ſæculi vanitatem, & inſtabilitatem ſub pedibus calcat. *Et in capite ejus Corona ſtellarum* *Eccleſia illuſtriſſimè adornatur.* *duodecim*: quia in Eccleſia illuſtriſſimo Apoſtolorum choro maximè præfulget. Vel poteſt exponi de duodecim præcellentiis, ac prærogativis Eccleſiæ Chriſti, tam præ ſynagoga, B. Virgo. quàm præ aliis aliarum ſectarum congregationibus, de quo infra quæſt. 6. Vel ſi exponatur de Beata Virgine, quæ eſt Eccleſiæ Mater; per duodecim ſtellas interpretantur duodecim prærogativæ gratiarum, quibus Beata Virgo præ cæteris Sanctis coronatur: & ut in re tantorum Myſteriorum clariùs procedamus primò explicabo viſionem de Eccleſia, ſecunAſcan. Abb. dò de Beata Virgine, tertiò de anima Juſti. Aſcanius Abbas per hanc mulierem intelligit divinam providentiam, ut dicam infra quæſt. 36. n. 280.

Eccleſia Sancta.

QUÆSTIO I.

Quare Eccleſia dicitur Signum Magnum.

2. Alcazar. Cornel. ALcazar ait, *Quòd Signum hîc nihil aliud quàm rem mirabilem ſonat.* Cornelius inquit *Signum, id eſt, oſtenſum prodigium, portentoſa viſione ſpectaculum*: tamen neuter modus explicat exactè cum Joannes hanc viſionem ſignum dicat: & rectè ſignum vocat: quia præter *Quid ſignum in præſenti.* ſpeciem, & imaginem quàm ingerebat ſenſibus, alterius rei ſignificativum erat: & magnum dicit non ſolùm ratione figuræ quæ ei objiciebatur, mulier nempe amicta Sole, ſtellis coronata, calcans Lunam; ſed & maximè propter rem ipſam figuratam, & ſignificatam.

3. Viegas. *Tripliciter ſignum.* Pſalm. 134. Act. 5. Viegas ad explicationem hujus ſigni, vult tripliciter ſignum in Sacris Literis uſurpari: pro miraculo, pro vexillo, pro ſeipſo. Pro miraculo Pſalm. 134. n. 9. *Miſit ſigna & prodigia in medio tui, Ægypte.* Act. 5. n. 12. *Per manus autem Apoſtolorum fiebant ſigna, & prodigia multa in plebe.* Eccleſia ſimiliter ſignum eſt magnum, id eſt, quodammodo maximum miraculum à Deo effectum. Quis enim non ſolùm ejus ortum admirabilem, ſed & prodigioſum ejus progreſſum non admirabitur? Et quia ſecundò, ſicut ſignum ſumitur aliquando pro vexillo, juxta illud Iſaï. 5. num. 26. *Ele-* Iſai. 5. *vabit ſignum in nationibus*: Sic Eccleſia ſignum fuit, id eſt, vexillum, quod Deus erexit ſuæ erga homines beneficentiæ: idcircò Eccleſiam condidit, quia homines adamavit: ſed & tertiò, cùm ſignum idem ſit, ac ſcopus ad quem ſagittæ collimantur, ut Threnor. 3. num. 12. *Tetendit arcum ſuum, & poſuit me quaſi ſignum* Threnor. 5. *ad ſagittam*: Sic Eccleſia ſcopus eſt ad quem omnes Fideles attendere debent, & ad quem omnes Tyranni, ac Principes, perſecutionum ſuarum ſagittas collimaverunt: *Et ſignum magnum* dicitur, ut potè, quia perſecutionum ſa- 5. gittæ ſemper in illam intenderunt.

Eccleſia invicta in perſecutionibus. Rectè tamen hæc mulier Eccleſia inter Cœleſtes orbes conſtuitur, amicta Sole. Luna ſub pedibus: nam quidquid Cœleſte eſt, impenetrabile exiſtit: licet ergo Eccleſia perſecutionum tyrannicarum fuerit ampliſſimus ſcopus, inter eas ſtetit ſecuriſſima, & adverſariorum ſagittæ minimè eam, ut quid Cœleſte penetrare potuerunt.

Quod prænotavit Regius Vates Pſal. 128. 6. Pſalm. 128. n. 1. loquens Eccleſiæ nomine: *Sæpè expugnaverunt me à juventute mea: dicat nunc Iſraël; Sæpè expugnaverunt me à juventute mea: etenim non potuerunt mihi*; Ubi poſt D. Auguſt. & noD. Auguſt. ſtrum Incognitum, ſic ait Jacobus de Valentia: Incognit. Valentia. *Dicat Eccleſia, dicat nunc Iſraël; Sæpè expugnaverunt me infideles, & inimici Dei, ac peccatores & ſcelerati à juventute mea: nunquid à juventute ſua ſatis impugnatur in Abel per Caïn, &c. &* *Eccleſia perſecutionibus nunquam potuit expugnari.* *Judæi impugnarunt Chriſtum, & Apoſtolos, & tyranni Martyres, & hæretici Catholicos: & Antichriſtus impugnabit totam Eccleſiam; & ideò dicit: Sæpè expugnaverunt me à juventute mea; uſque ad ſenium ſuppliciis; verumtamen licet ſæpè me expugnaverint, quia patiebar talia pro fide, & Charitate, & ideò non potuerunt mihi prævalere, nec animæ nocere, licet corpus afflixerint.*

Chriſtus Dominus ad Eccleſiam ait: *Sicut* 7. *fragmen mali punici: ita genæ tuæ.* Cantic. 4. n. Cantic. 4. 3. ubi illam non comparat cum integro malo *eccleſia in perſecutionibus clareſcit.* punico, quod rudi cortice contectum, nulla venuſtate commendatur, ſed cum fragmine mali punici, quia malum punicum, cùm in multas partes partitur, tantùm abeſt, quòd pulchritudinem ſuam deperdat, quòd tunc magis in carbunculos dehiſcens, pulchriùs ſplendeſcit. In quem locum Beda: *Malum*, Beda. inquit, *punicum magnam granorum copiam uno foris cortice includit: quæ quidem integro adhuc malo videri nequeunt, ſed fracto; quàm ſint innumera, clareſcunt; ſic etiam Sancta Eccleſia, quo ampliùs eam frangi adverſis contigerit, eò clariùs, quot virtutum grana unius fidei tegmine complectatur, reſerat.* Vide tom. 1. cap. 1. q. 44. n. 327. 328. 329. & cap. 11. q. 6. n. 40. 41.

QUÆSTIO II.

Quare hæc Mulier *Eccleſia non in terra, ſed tantùm in Cœlo apparet?*

8. Matth. 13. QUamvis Cœlum multoties pro ipſa Eccleſia ſumatur, ut illud Matth. 13. *Simile eſt Regnum Cœlorum homini negotiatori.* Tamen cùm hæc mulier ſit Eccleſia, manifeſtum ſit hoc loco, cœlum non ipſam Eccleſiam ſignificare: jam enim Eccleſia in ſe ipſa apparuiſſet. Cœlum ergo communiter, tripliciter ſumitur pro Aëreo; de quo Pſal. 8. n. 9. *Volucres cæli:* Secundò pro Æthereo, ſeu Sydereo in quo ſtellæ continentur, de quo Eccleſ. 43. n. 10. *Species cœli gloria ſtellarum.* Tertiò pro cœlo Empyreo, ubi Deum intuentur Beati, de quo Stephanus Actor. 7. n. 55. *Video cœlos apertos, & filium hominis à dextris Dei.*

Triplex cœlum. Pſal. 8. Eccl. 43. Actor. 7.

9. Ferrar. *Pro cœlo Empyreo contendit.* In quonam cœlo apparet hæc mulier maximè hîc dubitatur? Ferrarius exiſtimat quòd in cœlo Empireo, quia in eo loco mulier apparuit, ex quo Draco projectus eſt in terram, de quo agitur infra in hoc Capite: atqui Draco projectus eſt ex cælo Empyreo: ſed hæc ſententia ſupponit falſum, quia hîc non agitur de primo lapſu Dæmonis, ut dicam quæſtione ſequenti, & ibi apertè oſtendam.

10. Viegas. Alcazar. Cornel. Menoch. Lahay. *Pro cœlo aëreo pugnant.* Sumitur ergo hîc cœlum pro cælo aëreo, ut tenent Viegas, Alcazar, Cornel. Menoch. Lahay, & alii communiter; quia in eo loco hæc mulier apparuit, ex quo aptè, & proportionatè fugit in deſertum; aptiùs, & commodiùs ejus fuga repræſentatur ex cælo aëreo, quam ex Empyreo. Nec obſtat, quòd hæc mulier appareret ornata Sole, & Luna, & ſtellis; quia cùm hæc viſio fuerit imaginaria, ex ipſo cælo aëreo ſpecies Solis, Lunæ, & Stellarum objectæ ſunt phantaſiæ.

11. *Eccleſia genere, lingua & moribus de Cœlo.* Quæſtio principaliter inquirit, cur hæc mulier Eccleſia potiùs apparet in cælo, quàm in terra? quia Eccleſia tota cœleſtis eſt, genere nempe, lingua, moribus: genere, ipſa de cælo deſcendit: Lingua, quia *qui eſt de terra ..... de terra loquitur*, Joan. 3. num. 31. *quem autem miſit Deus, verba Dei loquitur.* Ibidem n. 34. & moribus, quia intentione, opere, & actione ſemper fertur in cælum, quod eleganter expreſſit Tertullian. in Apocalypſ. cap. 1. ubi agens de perſecutionibus Eccleſiæ ait: *Nihil gens Chriſtiana de cauſa ſua deprecatur, quia nec de conditione miratur, ſcit ſe peregrinam in terris agere, inter extraneos facilè inimicos? Cæterum genus, ſedem, gratiam, dignitatem in cœlis habere unum geſtit interdum ne ignorata damnetur.* Tum etiam quia noſtra fidelium omnium converſatio in cælis eſſe debet, dicente Paulo Eccleſiæ nomine: *Noſtra autem converſatio in cœlis eſt.*

Joan. 3. Tertullian.

12. Hinc hæc mulier apparet fœtu gravida, & parit filium qui rapitur ad Dei thronum; quia ubi Chriſtum in ſe concepit gens fidelis, ſtatim mente, & affectu rapitur in cœlum, nec poteſt alibi conſiſtere, niſi in ipſo Cœlo. Huic advoco id quod notat D. Anaſtaſius Sinaita lib. 7. Exa. ubi ſic loquitur: *Exeuntes de aquis volucres, ſtupens Iſaias clamabat: qui ſunt hi qui ut nubes volant? Hæ ſunt volucres quæ rapiuntur in nubibus obviam Domino in aëra:* 1. Theſſal. 4. num. 16. verè fideles tanquam volucres de aquis his terrenis naſcuntur, tamen non ibi conſiſtunt, nec humi reptant, ſed ad ſuperna, utpote divino rore concepto volant, ut venturo Domino in nubibus cœli cum poteſtate magna, valeant in aëre occurrere, ut ab ipſo coronentur.

D. Anaſtaſ. Iſai. 60. 1. Theſſal. 4. *Mens fidelis relinquit terrena, ad ſuperna elevatur.*

Mandavit Deus Moyſi Levitici 16. num. 15 *Suſcipiet Aaron ab univerſa multitudine filiorum Iſraël duos hœdos pro peccato, & eos ſtare faciet coram Domino in oſtio tabernaculi.* Et quare cum de juſtificatione pro peccato agitur, non aſſumuntur potiùs agni, oves, arietes, & boves ſed tantum hirci? quid eis apparuit, ut potiſſimum ad tantum negotium eligantur? Hoc hircis valde inſitum eſt, ut ſemper ad excelſa & ſublimia contendant, & minimè patiuntur in infimis commorari; ſic qui per Dei gratiam juſtificationem ſuorum peccatorum concepit, non hæreat in terrenis, ac infimis, ſed ſemper ad ſuperiora, ac cælorum excelſa feratur. D. Hieronym. in cap. 43. Ezechiel. ſic ait: *Hircus aſſumitur, quia animal eſt ſemper ad excelſa feſtinans, & nihil periculi ſuſtinens in præcipitiis; & ibi invenit vitam, ubi cæteris animantibus interitus eſt; unde caprarum & hircorum grex ſublimium converſatio dicitur.*

13. Levit. 16. *Magna laus hominis, quod ſemper excelſa petat.* D. Hieron.

Magnus ille legiſlator Moſes: cùm jam promiſſæ telluris fines attingeret, moriturus aſcendit in montem: ſic habetur Deuteron. ult. n. 1. *Aſcendit ergo Moyſes de campeſtribus Moab ſupra montem Nebo.* Cur magnus Dux non deſcendit ad inferiora terræ exoptatæ, ad illiuſque valles, amœniſſimos, fluentes, lac & mel, ſed tantùm ad alta cacumina montium fertur? Cùm Moyſes tóto affectu vigilaret ad Deum, inde neſciebat ad inferiora tendere? ſed tantùm ad ſuperiora conſcendere. D. Gregor. Nyſſenus ſic in vita Moyſis loquitur. *Poſt hæc omnia, ejus nempe relata facinora, aſcendit in Montem requietis, non deſcendit ad inferiores terras, quo turba populi ex promiſſione reſpiciebat, nec enim illicitur terrenis qui cæleſtibus invigilavit.*

14. Deut. ult. *Viri magni facti liunt terrena & cœleſtia procurant.* D. Nyſſen.

QUÆSTIO III.

Quare hæc Mulier *Eccleſiam ſanctam repræſentat?*

15. Nazar. ALcazar in præſenti refert, quòd Nazarius in hujus capitis explicatione, opinatur duas fœminas Joanni viſas in Cœlo; alteram Sole amictam, alteram in terra gravidam, & doloribus partûs prænuntiis preſſam: manifeſtè tamen loquitur Joannes de una ſola muliere idque cæteri omnes Interpretes maximè ſtatuerunt.

16. D. Ambroſ. Primaſ. Andræas. Aymon. Richard. Beda. d. Metho. Aretas. Albert. Mag. D. Thom. Et hæc mulier hîc apparens denotat, ac ſignificat Sanctam Dei Eccleſiam, ut tenent D. Ambroſ. Primaſius, Andræas Cæſarienſis, Haymon, Richardus, Beda, Methodius, Aretas Albertus Magn. D. Thomas, & alii Patres quos communi conſenſu ſequuntur omnes ferè interpretes tam antiqui, quàm recentiores.

17. Ferrar. Tamen multa eſt controverſia, de qua Eccleſia, hîc ſit ſermo? Ferrarius contendit, quòd hîc agitur de Eccleſia, prout comprehendit utramque rempublicam Hominum, & Angelorum; exiſtimat enim quòd

quòd ea quæ hîc dicuntur à verſ. 7. & infrà, de prælio, Michaëlis cum dracone, ad literam ſunt intelligenda de primo lapſu Dæmonis, quod non poteſt ſtare. Primò, quia dicitur *Serpens antiquus*, tunc non erat ſerpens antiquus, ſed novus. Secundò, quia Angeli boni Deo decantant gloriam, quia projectus eſt accuſator fratrum ſuorum; & ob alias multas rationes, quas ad ipſum verſ. 7. dabo.

Eccleſia pro ut comprehendit homines & Angelos.

18. Alcazar. *Eccleſia primitiva.*

Secundò, Alcazar vult hîc fieri ſermonem de primitiva Eccleſia in gentibus propagata, & transfert omnia quæ ſequuntur ad gloriam Eccleſiæ Romanæ, cujus hîc, & in ſequentibus vult deſcribi victoriam, devicta Idololatria, & proſtrata *Ethnica* Roma. Obeſt tamen ei, quia latiùs patent myſteria hujus viſionis, & hîc revelantur myſteria quæ ſub ſigillis paulò ante reſeratis erant clauſa, quæ latiùs patent, & maximè reſpiciunt ultima tempora.

19. *Lyrani ſententia.*

Tertia ſententia eſt veluti de progreſſu ipſius Eccleſiæ. Nicolaus de Lyra putat, hîc deſcribi impugnationem Eccleſiæ à paganis ſub Coſdroe Perſarum Rege; mulierem ait eſſe Eccleſiam, ipſum Coſdroem eſſe Draconem; Heraclium verò Imperatorem eſſe filium Mulieris, *parum* feliciter collimat qui *aberrat* à ſcopo; ſicut *Gloſſa* illorum qui hæc transferunt ad diſſidia *Sancti Paſchaſii*, & *Arthemii*: de illis hic non eſt ſermo.

20. Primaſ. Andræas. Haymon. Beda. Viegas. Cornel. Menoch. *Eccleſia ſub fine mundi.*

Communis ergo ſententia quam tradunt Patres citati, Primaſius, Andræas Cæſarienſ. Haymon, Beda, & alii, & ſequuntur Interpretes recentiores, Viegas, Cornel. Menoch. Tyrinus qui omnes per hanc mulierem intelligunt Eccleſiam, & ut verum dicam, tam in ſuo progreſſu, quàm & maximè ſub fine Mundi, de qua paſſim agitur in hoc Apoc. libro. Eccleſia, auxiliante S. Michaële ejus protectore, cum ſuis Angelis, validè, & fortiter pugnabit cum Dracone, id eſt, Lucifero, ejuſque dæmonibus ac membris, ut Antichriſto; ejuſque ſequacibus; quæ pugna hîc explicatur cum alluſione ad primum prælium olim geſtum in Cælo ab Angelis in quo Lucifer cum ſuis victus deturbatus eſt in terram.

21. *Mulier pro Virgine puriſſima.* D. Hieron.

Quæſtio tamen principalis eſt, cur Eccleſia dicitur mulier? & non potiùs virgo, vel puella; nam mulier pro corrupta aliquando videtur uſurpari; tamen mulier ex vi nominis, ut notat D. Hieronymus in cap. 4. Epiſt. ad Galat ſexum magis quàm copulam viri ſignificat, ut fusè probat Tertullian. lib de velandis Virginibus: ergo hîc mulier non ſumitur pro corrupta, ſed pro Virgine puriſſima, quæ eſt ſponſa, & uxor Chriſti ut caſtiſſima.

Tertullian.

22.

Et ideò frequenter in Scriptura, mulier vocatur Eccleſia Catholica, præcipuè duplici de cauſa: tum quia viro juncta ſit; tum quia fœcunditate in multiplicem prolem diffunditur Eccleſia enim Chriſto ſponſo juncta eſt; ipſa ſiquidem eſt ſecunda Eva, quæ ex latere Adam Chriſti, ſopore mortis, in Cruce Domini dormientis educta fuit, uno militum tamen lancea, latus ſacrum aperiente, unde fluxit ſanguis, & aqua; quod Myſterium eſſe interpretatur D. Paul. Epheſ. 5. num. 32. dicens: *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto, & Eccleſia.* Id eſt: Sub hac Matrimonii inſtitutione, myſticè Dei & Eccleſiæ latet unanimis, & indiſſolubilis conjunctio; Eccleſia verò quàm fœcunda ſit, & quot genuerit, quotque gignat quotidie filios, meridiana luce clarius eſt.

Eccleſia Chriſti valde fœcunda.

Epheſ. 5.

23. Baruch 3. *Valde ampla eſt Eccleſia Chriſti.*

Eccleſiæ Chriſti amplitudinem, ac fœcunditatem vaticinatur Baruch 3. n. 24. *O Iſraël, quam magna eſt domus Dei, & ingens locus poſſeſſionis eius? Magnus eſt, & non habet finem, excelſus & immenſus.* Ubi maximè obſervandum, quod ſex vocabulis hujus loci amplitudo deſignatur Primò: *Magna eſt domus Dei.* Secundò: *ingens locus poſſeſſionis ejus.* Tertiò: *Magnus eſt.* Quartò: *Non habet finem.* Quintò: *Excelſus.* Sextò: *Et immenſus*: Quia nimirùm totidem ſunt differentiæ: Supra, & infra: ante, retrò: à dextra, & ſiniſtra: ut undique Eccleſia maximè diffuſa, ac dilatata, filiorum multitudine, oſtendatur, ita ut omni ex parte ſit excelſa, immenſa & ſine fine.

24. Gen 9. D. Hieron.

Duobus quondam filiis benedixit Noë, Sem in typum Synagogæ; ab eo enim natus eſt Iſraël: & Japhet in typum Eccleſiæ, ex quo pronati ſunt Gentiles. De illius dilatatione nec verbum dixit, dilatationem verò hujus, non ſolùm appellationem ipſe *Japheth* ſignificavit: nã Japheth idem eſt, ac *dilatatio*; ſed etiam vehementi precatione, ait: *Dilatet Deus Japhet, & habitet in tabernaculis Sem:* Geneſ. 9. num. 29. Ad quæ verba ſic habet D. Hieronym. in qq. Hebraic. *Quia lata eſt multitudo credentium, à latitudine nomen, & benedictionem accepit.* Ac ſi comparatione dilatationis Japheth, nulla eſſet, dilatatio *Sem:* & ideò dilatatio Japheth tot, & tantis exprimitur: nulla enim fuit dilatatio Synagogæ per comparationem ad Eccleſiam Chriſti.

Maximè Eccleſia Chriſti dilatata eſt.

Quod maximè confirmatur, quia extenſio Synagogæ, ſeu *Sem*, concluſa eſt in una natione in uno Regno, ſeu terra promiſſionis: at dilatatio *Japheth*, ſeu Eccleſiæ Chriſti, ſe extendit per totum Orbem, per omnes gentes, ac nationes, uſque ad ultimas oras, ac inſulas maris Quod egregiè notavit D. Ambroſ. lib de Arca & Noë cap. 13. dicens: *Non immeritò latitudo dicitur, quando etiam in alteram partem naturæ, hoc eſt, maritimam, generatio ejus proceſſit. Verè enim tanquam latitudo non fuit eo contenta, quod in uſum hominibus natura praſcripſerat; hoc eſt, terræ poſſeſſione; verum etiam introgreſſa eſt mare ad inſulas uſque proceſſit.*

25. D. Ambroſ. *Eccleſia uſque ad ultimas terras & inſulas dilatatur.*

26. Iſaï. 11. *Chriſti Eccleſia congregatur ex quatuor orbis partibus.* D. Baſil.

Loquens Iſaïas de Chriſto Domino, ait cap. 11. num. 12. *Levabit ſignum in nationes & congregabit profugos Iſraël, & diſperſos Juda colliget à quatuor plagis terræ.* Ubi D. Baſil. per illud ſignum, Crucem Domini intelligit: deinde quærit, cur per Crucem Mundus inſtauratur, ac ad Chriſti Eccleſiam convocatur? Et reſpondet: Crucem quatuor partibus diſtinctam imaginem eſſe orbis quatuor partibus conſtantis, quia per crucem Chriſti à quatuor partibus ſalvandi vocabantur; *ut hac ſignificatione*, ait, *omnes Mundi partitiones per eas Sanctæ Crucis partes ad ſalutem diſpenſentur.* Sic & ait Joan. 19. num. 23. *Milites ergo, cùm crucifixiſſent eum, acceperunt veſtimenta ejus, & fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem, & tunicam.* Cur non faciunt duas, vel tres partes, ſed quatuor? D. Auguſt. tract. 118. in eundem Joannis locum. *Quadripartita*, ait, *veſtis Domini Jeſu Chriſti, Quadripartitam figuravit ejus Eccleſiam, toto terrarum orbe, qui quatuor partibus conſtat, diffuſam, & omnibus ejuſdem partibus diſtributam.*

Joan. 19.

D. Auguſt.

Poſuit

27\. *Joan. 9. Chriſti Regnum per omnes nationes ſe extendit.* D. Cyrill. Daniel. 7. Theophylact.

Poſuit Pilatus titulum in Cruce Chriſti: *Et erat ſcriptum Hebraïcè, Græcè, & Latinè*; Joan. 19. num. 20. Cur non uno idiomate, ſed tribus ſcribitur; Noſter D. Cyrill. Alexand. lib. 12. in Joan. cap. 30. *Omnium enim gentium*, ait, *regnum Chriſto attributum eſſe ſignificavit: ut omnes populi, tribus, & linguæ ipſi ſerviant*: Daniel. 7. n. 14. *Titulus igitur iſte, per præcipuas linguas, omnium linguarum Jeſum futurum Principem prædicabat.* Quod Theophilact. in c. 23. Luc. magis expreſſit. *Hoc*, ait, *ſymbolum fuit quod potentiſſimi gentium, quales Romani; & ſapientiſſimi, quales Græci; & religioſiſſimi quales Hebræi, regno Chriſti ſubjiciendi eſſent.*

Quæstio IV.

Quare Eccleſia ſancta in hac Muliere ſignificata, apparet amicta Sole?

28\. Eccleſia ſancta, quam hæc mulier adumbrabat, Sole amicta ſe ſe oſtentat. Sol Chriſtus Deus noſter, juxta illud Malach. 4. num. 2. *Orietur vobis timentibus nomen meum Sol juſtitiæ, & ſanitas in pennis ejus*: quem Solem juſtitiæ Chriſtum Dominum per fidem in Baptiſmo induit fidelis Eccleſiæ filius, dicente Apoſtolo Paulo Galat 3. num. 27. *Quicumque enim baptiſati eſtis in Chriſto, Chriſtum induiſtis.*

Malach. 4. Galat. 2.

29\. Aretas. Eccleſia Sole juſtitiæ Chriſto induitur, ſeu circumcingitur; vel ut legit Aretas, *Sole ſtipata*; ut ſic Chriſtus Eccleſiam ſuam undique protegat, cuſtodiat, ac ſervet ab omnibus nocumentis, ut olim ſuam curam, ac cuſtodiam in Synagogam Chriſtus declarans, ait Matth. 23. num. 27. *Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti*: Quæ verba verè amantis, cuſtodientis, ac protegentis ſunt. Totam tamen hanc cuſtodiam, & protectionem in ſuam Eccleſiam tranſtulit Chriſtus; itaut dicatur ab eo undique munita, circumdata, ae ſtipata, ut à nullo malo valeat penetrari: D. Laurent. Juſtinian. tract. cujus titulus eſt, *Amoris faſciculus*, cap. 17. ſic ait: *Nunquam ſic mater aliqua circa curam Infantis ſui, ſic facta eſt anxia, ſicut Dominus circa corporis ſui membra: illius nempe ad Judæos vox eſt*: Quoties, *inquit*, volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti. *Dum milvus per aëra volitat, gallinæ pullos capturus, ſtatim gallina ſub tegmine alarum ſuarum eos protegit: Sic Eccleſiam ſuam tuetur, & cuſtodit ſalvator, eam omninò circumdans, ac circumveſtiens.* Expende ultima verba, *circumveſtiens.*

Matth. 23. *Eccleſia cuſtoditur, ac defenditur à Chriſto.* D. Laurent. Juſtinian.

30\. *In perpetuum erit Eccleſia refulgens Chriſto unita.* Tertiò, & maximè corroboratur ſupradicta ratio, quare noſter Evangeliſta, non ait, Mulier eſt, vel fuit, ſeu erit amicta Sole, ſed abſolutè, nullam apponens temporis differentiam, ait: *Mulier amicta Sole*; ſicut & dixit: *Luna ſub pedibus ejus, & in capite ejus corona ſtellarum duodecim*; nullo præfixo temporis articulo, ſed ſimpliciter, & abſolutè; unde fit manifeſtum, quòd Eccleſia, Antichriſti, ac Draconis perſecutione uſque ad finem Mundi; ſemper refulgebit, amicta Sole juſtitiæ, illique per charitatem erit unita, ab eoque ſemper protecta, & cuſtodita, omnique gratiarum genere reſplendens, ſemperque Lunam ſub pedibus habebit, omniaque, nempe mutabilia, ac temporalia conculcans, & deſpiciens, ſemperque ſtellis coronabitur; quia nunquam deerunt Juſti ac Sancti, qui ſunt ejus gaudium, ac corona.

Quartò, cùm hæc Mulier Eccleſia intra ipſum Solem contineatur, nullus ad eam poteſt eſſe acceſſus, niſi priùs in lucem incurrat, ab ipſoque lumine illuſtretur, ut ſic nobis innuatur quod nullus ad Eccleſiam poteſt accedere, niſi per Chriſtum, ac niſi à lumine ejus gratiæ illuſtretur. 31. *Non eſt acceſſus ad Eccleſiam niſi per Chriſtum*

Quintò: Genus veſtis, vel amictus, operit, ac tegit membra, & corpus, Sol verò detegit, ac manifeſtat. Cur ergo hujus Virginis amictus, ac veſtitus Sol eſt? quia tanta eſt puritas, integritas, ac veritas Eccleſiæ Catholicæ, ut tanquam Sole meridiano cunctis manifeſtetur, niſi caliginoſi, ac ſiniſtri ſint oculi. 32. *Veritas Eccleſiæ in luce manifeſta.*

Sextò: Apparet hæc mulier amicta Sole, & in capite ejus corona ſtellarum duodecim. Cùm coronam in capite video, Reginam agnoſco; & maximè mirandum, quòd Princeps, & Regina Sole induta dicatur. Rex, & Princeps erat Job, & de ſe teſtatur cap. 29. n. 14. *Juſtitia indutus ſum, & veſtivi me tanquam veſtimento.* Perfectus Princeps decentius, ac illuſtrius non poterat alio veſtiri, quàm juſtitia utpote, nil illuſtrius in eo relucere poterat: quando ergo magni Principis veſtis ex juſtitia componitur, cur hæc noſtra Regina, ac Princeps non juſtitia, ſed Sole amicta perhibetur; Sed hoc habet ſingulare, quod ad omnes extendit ſuos radios, eoſque calefacit, ac illuminat, quo maximè nobilitatur Princeps; quod notans Chriſtus, Matth. 5. num. 45. dicebat: *Solem ſuum facit oriri ſuper bonos, & malos.* Sol paratus eſt ad omnes fovendos, & à nullo radios ſuos divertit, ſed potius expanſis radiis, ſicut brachiis, omnes excipit ſive magnos, ſive parvos. Hoc in hac Principe fœmina notabat D Bernardus ſerm. ad illa Apocalypſ. verba. *Ea eſt*, ait: *quæ velut alterum Solem induit ſibi; quemadmodum enim ille ſuper bonos, & malos indifferenter oritur; ſic ipſa quoque præterita non diſcutit merita, ſed omnibus ſe exorabilem, omnibus clementiſſimam præbet, omnium denique neceſſitatis, ampliſſimo quodam miſeretur affectu.* Hæc omnium præſtantiſſima Princeps, ac mundi Regina Eccleſia, hanc naturam à Sole participat, ut omnes ſive magnos, ſive parvos excipiat, ut eos foveat, & cœleſti alimento reficiat. In hujus rei typum fabricavit Salomon ſolium ſuum grande, fecitque *duo altrinſecus brachiola.* 2. Paralip. 9. 18. in ſuprema parte throni ſtella ſtabat, quæ duo prætendebat brachiola, patula, & aperta, quo ſignificabatur Princeps brachiis apertis debere eſſe, ut omnes excipiat, & amplectatur. Ad hoc reſpicit D Chriſoſtom. ſerm. 4. de feria 5. Paſſion. dum notat mundi Principem Jeſum, in Crucem aſcendentem. *Convenite Chriſtianæ gentes*, ait, *concurrite fideliſſimæ nationes; Dominus Rex noſter non in patibulum; ſed in tribunal Crucis aſcendit: ecce manus, & alas extenſas aperuit, ut nos ex omni orbe congregaret.* Expende ultima verba.

33\. Job 29. Matth. 5. D. Bernard. *Rex & Princeps omnes excipiat & amplexetur.* 2. Paralip. 9. D. Chriſoſt.

34. *Bonus Præſul dat præmia & ſupplicia, juxta ſubditorum conditionem.* Septimò: Mulier apparet amicta Sole. Sol varias, ac diverſas res producit, juxta diſpoſitionem,ac qualitatem terrarum ac Regionum; in una parte, aurum & argentum in altera,ferrum & æs; in una parte producit flores, & fructus ſuaviſſimos;in altera verò ſpinas, & tribulos:ſic Paſtores, Prælati Eccleſiæ; quibus ipſa maximè veſtitur, ac componitur;in quibuſdam producunt aurum, & argentum, ac fructus, & flores ſuaviſſimos, ut ſuo proportionato præmio condecorentur; in aliis verò ſpinas & tribulos, ut debito ſupplicio afficiantur. Aaronis virga conſtituta in tabernaculo protulit flores & fructus, ut dicitur. Numer. 17.n. 8. *Invenit germinaſſe virgam Aaron in domo Levi; turgentibus gemmis eruperant flores, qui foliis dilatatis in amygdalis deformati ſunt.* Tamen eadem virga in Ægypto in præſentia Pharaonis in colubrum converſa eſt. *Tulit Aaron virgam coram Pharaone, & ſervis ejus, quæ verſa eſt in colubrum. & devoravit virga Aaron virgas eorum.* Exod. 7. num. 10. Unde eadem virga tam diverſimodè ſe habet, ut in Ægypto in ſerpentem vertatur;in tabernaculo verò,flores, & fructus ſuaviſſimos proferat? Denotabatur ibi virga boni, ac optimi Præſulis, quæ erga peſtiferas ſerpentes Ægypti, ſerpens eſt,ad eas devorandas,ac perdendas; erga verò bonos in tabernaculo miniſtrantes, lenis, & ſuavis flores, & fructus ſuaviſſimos producens, ut illis coronentur.

Num. 17.

Exod. 7.

35. Octavò: Mulier undique cooperta erat Sole,& quidquid in ea cernebatur,Sol erat;ita ut inſpicientibus mulier videretur transformata in Solem, quam cogitationem firmat D.Chryſoſtom.homil.24. in Epiſtol. ad Roman.ſub finem; ubi ſic ait: *Ad eum modum de amicis dicimus, is illum prorſus indutus eſt; multam dilectionem, irremiſſumque eſt convictum ſignificantes; indutus igitur id eſſe videtur, quod indutus eſt;* hæc mulier tota cenſebitur eſſe Sol, & in Solem transformata. Hæc autem mulier juxta multos Doctores ſuperiùs datos, eſt Eccleſia; imò de primitiva Eccleſia interpretatur Alcazar, cujus fideles in illo exordio ferventiſſimo pectore, ſingulari ſpiritus munditie, ac puritate ad ſacram menſam accedebant. Actor. 2. num. 42. *Erant autem perſeverantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus.* Cùm ergo in illa primitiva Eccleſia fideles, multâ reverentia,puritate, ac ſubmiſſione quotidie cœleſti pabulo reficerentur, inde Eccleſia Chriſtum induta, in ipſum tranſmutata apparebat, cum dicat Chryſoſt. *Indutus id eſſe videtur, quod indutus eſt:* Et planè devotiſſimi illi Catholici Chriſtum induerant, & in Chriſtum erant transformati, quando ejus vitam, quantum fas eſt, repræſentabant, ad imitationemque ejus Mundo crucifixi erant.

D. Chriſoſt.

Actor. 2.

Per ſumptionem Eucharistiæ, Chriſtus transformatur in nos.

36. Pſalm. 64. Ait Regius Vates Pſalm.64. num. 14. *Induti ſunt arietes ovium, & valles abundabunt frumento.* Cujus verſus primam partem ſic transfert D. Hieronym. *Veſtientur Agni greges.*Non ait, quod colles, ſed quòd valles abundabunt frumento; ſicut enim colles,ſuperbos ſignificant, ſic & valles,mites, humiles & modeſtos: cùm enim hujuſmodi abundant, ac replentur, cœleſti Chriſti frumento, ſic in Chriſtum transformantur, ut Chriſtiani greges divino Agno induti videantur, cùm juxta Chriſoſtom. *Indutus id eſſe videtur, quod indutus eſt?* qui enim verè, ac ſincerè corpus, & ſanguinem Domini participat; ſic in ipſum Dominum transformatur, ipſo Cœleſti Agno induitur, ut in humilitate, modeſtia, ac ſinceritate, quandam ſpeciem ipſius Domini præbere videatur.

D. Hieron. *Humilis ſumens Chriſtum, in ipſum tranſmutatur.*

37. Iſai. 61. Ait Iſaias. 61.n. 10. *Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo; quia induit me veſtimentis ſalutis:* Ubipro veſtimento ſalutis transferri poteſt ex Hebræo, ut advertit Leo à Caſtro: *Induit me veſtimento JESU, vel, induit me veſtimentum JESUM.* Induitur anima veſtimentis Jesu, ex quo carnem ſuam ſacratiſſimam manducandam tradidit; caro enim qua indutus in mundo apparuit, veſtis ac pallium ejus eſt; juxta vaticinium Jacob, Geneſ.49.n.11. *Lavabit in vino ſtollam ſuam, & in ſanguine uvæ pallium ſuum:*Ubi per ſtolam, ac pallium,carnem Chriſti interpretantur Diodorus,Caietan,& alii: & ſanè magna eſt ratio gaudendi, ut ſignificat illud geminatum verbum, *Gaudens, gaudebo;* dum anima Jesu tanquam veſtimento fruitur, & carne ejus particeps fit.

Hebr. Leo à Caſtr.

Gen. 49. Diodor. Cajet. *In ſacra. menſa, Chriſtum induimus.*

38. Joan. 1. Cùm inde ad maximam ejus ſimilitudinem evehatur,ait Joan.1.n.12. *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri:* Cùm homines dicuntur fieri filii Dei, inde maximè conſequens eſt, ut Deo ſint ſimiles, quia, ut ait Ariſtoteles de gener.Animal.c.19. *Ut filii ſimiles parentibus ſint ratio exigit.* Sed unde homines talem poteſtatem accipiunt, ut filii Dei fiant, ut in Deos transformentur, ac commutentur? D. Thom. Opuſcul.58.cap.25. ſic ait; *Quotquot autem receperunt eum,dedit eis poteſtatem Filios Dei fieri, id eſt, Deiformes,& Deo ſecundùm imaginem ſimiles; nec poteſt creatura ad majus promoveri, quàm quod ſuo aſſimiletur Creatori: aſſimilatur autem homo Deo, virtute corporis Chriſti.*

Ariſtot. *Per ſumptionem Euchariſtiæ, Chriſto reddimur. ſimiles.* D. Thom.

Quæstio V.

Quare hæc ſancta Mulier *Eccleſia Lunam pedibus calcat?*

39. Alcazar. *Eccleſia fulcitur à Chriſto.* Alcazar in præſenti Lunam in bonam partem accipit, & per eam interpretatur Chriſti humanitatem; ait enim,quòd hæc mulier ſit Eccleſia; amicta eſt Sole, id eſt, Deo; coronatur duodecim ſtellis,id eſt, duodecim Apoſtolis; ex inferiori parte quaſi baſi, & fundamento fulcitur, & innititur Lunæ, id eſt, Chriſti humanitati.

Quod autem Lunæ metaphora rectè conveniat Chriſti humanitati, multis oſtendit ipſe Alcazar. Primò; quia ſicut Luna ſuam lucem mutuatur à Sole; ita Sapientiam, Gratiam, & Gloriam,Chriſtus, ut homo, accipit à Deo, juſtitiæ ſole. Secundò: Luna eſt luminare minus quod præeſt nocti; ita hujus ſæculi nocti præeſt Chriſtus. Tertiò:Sicut Luna in plenilunio eſt ingens, &ideò à Jeremia cap.7.n.18.vocatur *Regina Cœli:* tamen ſenſim decreſcit, & quaſi evaneſcit; ita Chriſtus exinanivit ſe in præſepio 40.

Jerem. 7.

Iſai. 53.
Chriſti humanitas ſuſtentaculum Eccleſiæ.

præſepio, ac cruce, ut non eſſet ei ſpecies, neque decor. Iſai.53.Sed mox inſtar Lunæ, rurſum creſcentis reſurgendo, & aſcendendo in cœlum ad ſuam gloriam rediit. Quartò : Stellis Luna naturâ minor,prærogativa luminis,& influentiarum illas antecellit,ita Chriſtus quatenus homo imminutus ab Angelis, illos omni gratia, & virtute antecellit. Quintò : Genituras,ac generationes promovet Luna ; at Chriſtus nos ſua gratia efficit novas creaturas. Ob hæc & ſimilia vult Alcazar hic in Luna ſignificatum Chriſtum qui totam Eccleſiæ fabricam ſuſtineat;unde de Eccleſia dicitur Cantic.2.n.6. *Læva ejus ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Chriſti Domini humanitas, eſt veluti cervical,aut fulcrum ſub capite Eccleſiæ illam ſuſtinens;Divinitas verò ut dextera eam amplexatur, ut utraque manu fulta non deficiat;quod rectè explicat Orig.homil.3.ex quatuor,ad illa verba Proverb. 3. *Longitudo dierum in dextera ejus.*

Cantic. 2.
Origenes.
Proverb. 3.

41. Alcazar.
Cornel.

Secundò : Multi graves Auctores, & etiam Alcazar,& ex eo Cornelius, Lunam B. Virg. Mariæ accommodant:Nam ſicut Luna eſt humanitas Chriſti,ſic & Luna eſt B.Virgo:& primò ſic Eccleſia,multa quæ primario de Chriſto dicuntur, ſecundariò B. Virgini accommodat ut illud Proverb. 8. *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum, antequam quidquam faceret à principio:ab æterno ordinata ſum.*Unde ait Petrus Damian.ſermon. de Nativit. Virgin. *Quemadmodum nullum eſt aſtrum excepto Sole adeo pulchrum, ut Luna ; ſic ſumma gloria eſt poſt Deum videre Virginem, adhærere illi, & in illius protectionis munimine commorari* : Et idem ferè habet ſerm. de Aſſumpt. Secundò : Luna aſtrorum eſt Regina, ut appellatur ab Horatio in circulari carmine, & prima poſt Solem; ſic B. Virgo Sanctorum eſt Regina, & prima poſt Chriſtum. Tertiò:Sicut Luna ſuo influxu plantas,& animalia vegetat, ita Virgo ſuo auxilio juſtos,& peccatores juvat.Quartò : Sicut Luna hanc mulierem fulcit,& ſuſtentat, ita B.Virgo Eccleſiam ſuis meritis, & precibus veluti ſuſtentat. Quintò : Sicut Luna,quæ Poëtis Diana eſt, quam præ Virginitatis amore dixerunt commercia hominum fugiſſe, & Virginibus comitatam, ſylvam petiiſſe, Virginum præſes eſt;ita & multò verius B. Virgo quæ omnium Virginum primiceria, vexillum extulit Virginitatis. Sextò : Sicut Luna patitur Eclypſim, cùm inter ipſam Lunam, & Solem interponitur terra,ne lux Solis ad ad eam deferatur, ſic B. Virgo in paſſione filii ſui Eclypſata eſt cùm terreni Judæi malitiam ſuam interponentes, illi ademerunt Solem, id eſt Chriſtum filium ſuum, cujus conſpectu Virgo ſummoperè jucundabatur.

Proverb. 8.
Damian.
Virgo Maria Eccleſiam munit, & fulcit.

42. *Fides formata, Eccleſiæ fulcimentum.*

Tertiò: Sunt qui per Lunam in præſenti intelligunt fideles, fide formata per Baptiſmum A Luna enim aquea,& humida natura dependet:per eam ergo, fidem illorum, qui lavacro ſancto regenerantur,intelligere poſſumus, & indirectè Eccleſia Sancta Lunam habet ſub pedibus,non ut eam calcans, ſed ut fulcimentum,ac ſuſtentaculum illius, fidelium fide formata fulcitur, ac ſuſtinetur Eccleſia. Sanct. Method. in ſuo tractat. quem *Sympoſiacum* inſcripſit. *Cæterùm per Lunam*, ait, *eorum fidem metaphoricè deſignari putamus, qui per regenerationis lavacrum, mala expiati ſunt ; ſiquidem humida, & aquea natura, ex Luna dependet.*

S. Method.

43. Idem.

Quartò : Alii Lunam ad Synagogam referunt; ſic ait idem S. Methodius citatus : *Mulier Sole induta, Eccleſia eſt ; aſcendit autem ſuper Lunam, quia Synagogam ſub pedibus proſtratam habet.* Ecce tibi Eccleſia Chriſti, ut dominatur omnibus Synagogæ bonis, illamque cum omnibus ſuis rebus, victimis, ac figuris ſub pedibus habet, omniaque illius pedibus conculcat, ac conterit. Epiſcopus Aretas aliter per Lunam, Synagogam interpretatur ; poſtquam enim explicuit, quòd per Lunam intelligatur mutatio, diminutio, ac decretio, ſic ſubdit : *Luna cultum deſignans legalem, veluti diminuta fuit, ac ipſa minor effecta, per ſpiritum Evangelicum à loco mota.* Eccleſia Evangelica verò Sole Juſtitiæ Chriſto amicta naſcente, ipſa Synagoga omninò decrevit, ac diminuta eſt, & totaliter ampliùs non eluxit.

Aretas.
Eccleſia naſcente Synagoga omnino decrevit, & non eluxit.

44. Lahay-
Ferrari.

Quintò, & eſt vera, & genuina ſententia, quam etiam tradunt Recentiores; Lahay, Ferrari, & alii, Lunam accipiunt in malam partem, per eam intelligunt cuncta temporalia & omnem creaturam mutabilem, quam Eccleſia deſpicit, & pedibus calcat. Hanc ſententiam prius docuit D. Gregorius Magnus lib. 34.moral. cap. 12. in principio. *In Sole*, ait, *illuſtratio veritatis, in Luna autem, quæ menſtruis ſuppletionibus deficit mutabilitas temporalis accipitur, Sancta igitur Eccleſia, quia ſuperni luminis ſplendore protegitur, quaſi Luna & Sole veſtitur. Quia verò cuncta temporalia deſpicit, Lunam ſub pedibus premit.* Gloſſa Interlineal. *Luna ſub pedibus ejus* : Id eſt, *Omnia terrena quæ non in eodem ſtatu permanent.* Meritò hæc Sancta Mulier Eccleſia apparet amicta Sole, & Luna ſub pedibus ejus ; quia ſicut per Solem intelligitur Deus ; ſic per Lunam temporalia bona, & quanto quis magis Deo unitur, & adhæret ; eo magis contemnit, & conterit omnia temporalia.

Vera ſententia D. Gregor.
Gloſ.
Quò magis quis Deo unitur, eò magis temporalia deſpicit.

45. Gloſſa.

In hac conſideratione ait Gloſſa ordinaria ; *Luna ſub pedibus ejus:* Licet mundanis ſuſtentetur Eccleſia : non tamen affectat. Hæc Sancta Mulier Eccleſia tanquam ſuſtentaculum ac fulcimentum habet Lunam ſub pedibus, Luna temporalium bonorum ſymbolum, quia licet temporalia bona inſerviant ad ſuſtentationem Eccleſiæ, non tamen ſunt in affectu ; non enim illius vehementi affectu, ac deſiderio tenetur & rapitur : ſed hujuſmodi terrena bona contemnit, ac ſub pedibus calcat,& inde ei ſunt in ſuſtentationem : Hoc enim habent terrena bona, quòd contemnenti inſerviunt ad ſuſtentationem, diligenti verò in devorationem, ac perditionem.

Qui terrena deſpicit, ab eis ſuſtentatur : qui diligit, ab eis devoratur.

46.

Exploratores qui miſſi fuerant à Moyſe ad conſiderandam promiſſionis terram, cùm reverterentur, dicunt Moyſi. Numerorum. 13. num. 33. *Terra quam luſtravimus, devorat habitatores ſuos.* At Calebo dixit Moyſes. Joſue 14. numero. 9. *Terra, quam calcavit pes tuus erit poſſeſſio tua, & filiorum tuorum in æternum, quia ſecutus es Dominum Deum meum :* Quomodo eadem terra videbatur exploratoribus devorare habitatores ſuos, & de illa dicitur à Moyſe quod ſit

Numer. 13.
Joſue. 14.

Terrena ſuos amatores devorant, Dei amatores, Dominos recipiunt.

poſſidenda,& calcanda à Calebo:unde ipſe ſic elevatur tanto dominio ſuper terram, quæ devorat habitatores ſuos:Ratio petenda ex verbis Moyſis dicentis Calebo : *Quia ſecutus es Dominum Deum meum.* At exploratores terreno affectu movebantur , ut ſolùm terrena quærerent , & amarent ? qui magno amoris affectu Deum proſequitur & terrena pedibus calcat , hic terræ dominatur , & eam in poſſeſſionem ſuam habet;qui verò terram amat,& quærit,ab ipſa devoratur , & conſumitur , ac perditur.

47. Cùm Petrus agnoviſſet Jeſum in mari: *Deſcendens de navicula ambulabat ſuper aquas , ut veniret ad JESUM ; videns verò ventum validum,timuit,& cùm cœpiſſet mergi, clamavit , &c.* Matth. 14. num. 29. Petrus dum toto amoris impetu ad Jeſum ire contendit , fluctus maris calcat,illoſque ſubjectos habet ſub pedibus; at ubi temporalis tempeſtas greſſum amantis retardare cœpit ad JESUM ; & de terreno corpore , ac hujus ſæculi vita eſt ſollicitus ; *Timuit, & clamavit cùm cœpiſſet mergi , dicens ; Domine ſalvum me fac.* Jam non ipſe tenet ſubjectos fluctus ; quin potiùs à fluctibus teneri & abſorberi ipſe incipiebat. In quo ſanè exprimebatur felicitas eorum, qui toto cordis affectu, JESUM quærunt:tales enim ſub pedibus habent mundialia bona ſibi ſubjecta,illorumque dominium in ſe oſtendunt : at alii prorſus abſorbentur à mundialibus bonis , qui ſub duro flagello illorum amoris , ut miſera mancipia, captiva tenentur : terrena enim bona hoc habent,ut abſorbeant,& devorent amatores ſuos, & portent ac ſuſtineant Dei amatores, eorumque nutibus, ac pedibus ſubjecta ſint.D.Auguſtin. ſerm. 13. De verbis Domini. *Attendite ſæculum quaſi mare , ventus validus , & magna tempeſtas : Unicuique ſua cupiditas tempeſtas eſt. Amas Deum ? ambulas ſuper mare , ſub pedibus tuis eſt timor ſæculi : Amas ſæculum ? Abſorbebit te. Amatores ſuos vorare novit , non portare.*

Matth. 14.

Terrena ſuos amatores abſorbent Dei amatores portant.

D. Auguſt.

QUÆSTIO VI.

Quare hæc Sancta Mulier *Eccleſia duodecim Stellis in capite coronatur ?*

48. Albert. mag.

HAs duodecim Stellas , poſt aliquas rationes refert Albertus Magn. ad duodecim gaudia, quorum ſpe Eccleſia ſancta coronatur & inſignitur ; quæ duodecim gaudia , ipſe ſic enumerat. *Primum de viſione Divinitatis. Secundum , de viſione humanitatis. Tertium , de loci ſpatioſitate. Quartum , de ſpecioſitate. Quintum , de ſocietate hominis. Sextum , de ſocietate Angelorum. Septimum, de pulchritudine creaturarum. Octavum , de ſtabilitate earum. Nonum de evaſione pœnarum. Decimum , de inferni excluſione. Undecimum , de ſtola animæ. Duodecimum , de ſtola corporis.* D. verò Bernardinus alia recenſet Eccleſiæ gaudia. *Primùm, & præcipuum* , ait , *eſt de plena cognitione. Secundùm , de perfecta dilectione. Tertium , de ſumma apprehenſione. Quartum , de corporis claritate. Quintum , de corporis agilitate. Sextum , de corporis ſubtilitate. Septimum de corporis impaſſibilitate. Octavum , de pacis tranquillitate. Nonum , de gratia , & venerabili ſocietate. Decimum , de loci varietate. Undecimum , de ſtatus immutabilitate. Duodecimum , de plena ſecuritate.*

Eccleſia triumphans, duodecim gaudiis coronatur.

D. Bernard.

Graves Auctores has duodecim ſtellas referunt ad omnes virtutes, & dona quibus Eccleſia ſancta coronatur : per duodecim enim ſtellas , omnes virtutes intelligunt; tum quia duodenarius numerus perfectus eſt , & univerſitatem ſignificat ; tum quia , non plura ſunt aſtra Zodiaci , per quæ in toto anno decurrit Sol. Itaque nihil eſt ſapientiæ , intellectus, conſilii; ſcientiæ,pietatis, ac charitatis,quod Deus ſuæ Eccleſiæ non contulerit , proindeque mulier hic illarum typus , duodecim ſtellis coronata eſt , cùm omnibus ſit ditata. 49.

Eccleſ. a omnibus Virtutibus coronatur.

Et rectè per ſtellas virtutes denotantur, ut ait D. Bernard.ſerm.27. in Canticā. *Quomodo ſtellæ in nocte lucent ; in die latent : ſic vera virtus, quæ in proſperis non apparet : eminet in adverſis. Illud ſanè cautelæ eſt , hoc neceſſitatis.* Stellæ in claro, ac ſereno die ſe abſcondunt, inter tamen noctis tenebras,ac horrores ſe produnt, ac manifeſtant ; ſic vera virtus, quæ in placida , ac favente aura latet,inter turbidos honores tribulationum , ac perſecutionum , lucidos ſuos radios diffundit.De ſanctiſſima Judith dicitur cap. 9. n. 1. *Ingreſſa eſt oratorium ſuum,induit ſe cilicio , poſuit cinerem ſuper caput ſuum , & proſternens ſe Domino clamabat,&c.* Ubi Noſter legit : *Induit ſe Cilicio* , Græcus habet:*Nudavit id , quo induebatur , Cilicium* : id eſt , cùm illud anteà eſſet aliis veſtibus opertum,& obtectum, nam veſtibus illis abjectis manifeſtè apparuit, oſtendens cilicium, quò erat induta, Sed cur quod anteà ſic occultaverat,& abſconderat,modo illud non veretur nudare,& publicare? Anteà erat populus in pacifica , ac quieta tranquillitate ; modò verò in multa tribolatione , ac anguſtia , inſtante Babylonico exercitu cunctis ultimam devaſtationem , ac deſolationem minante,& illud cilicium virtutis monumentum,quod ſerena,ac felici pace abſconderat , in communi omnium dolore,ac anguſtia manifeſtat , & publicat , cunctos ſuos exemplo exhortans ad miſericordiam , ac auxilium impetrandum à Deo , cum eorum pœnitentia. 50.

D. Bernard.

Vera virtus in ſerenitate latet, in tribulatione manifeſtatur.

Judith. 9.

Græcus.

Communis ſententia in hac re eſt , quam tradunt Audræas Cæſarienſ. Ansbertus , Rupertus, Gloſſa, Albertus Magnus. D. Thomas, & communiter Patres , per duodecim ſtellas intelligunt duodecim Apoſtolos, qui , ut ſtellæ præfulſerunt in capite , id eſt , in Chriſto , ſeu initio Eccleſiæ Chriſtianæ. Et meritò Apoſtoli , Eccleſiæ naſcentis dicuntur corona , quia contra prima fidei bella pugnarunt feliciter. 51.

Andræas. Ansberr. Rupert. Gloſſa. Albertus. D. Thom.

Duodecim ſtellæ Apoſtoli.

A divino ſponſo dicitur Eccleſiæ ſanctæ *Veni de Libano, coronaberis de capite Amana*: Cantic. 4. num. 8. Septuaginta,ac Philo Carpath. legunt : *A principio fidei:* Sed cur potiùs corona Eccleſiæ componenda eſt à principio fidei , quàm ab illius conſummatione , ac fine ſæculi : Cum ſcriptum ſit : *Lauda poſt vitam , magnifica poſt conſummationem* ? meritò tamen coronatur cum illis , qui fuerunt à principio fidei : Hi enim fuerunt primi illius bellatores , qui illius prima fundamenta poſuerunt 52.

Cantic. 4. Septuagint. Philo Carp.

Apoſtoli Eccleſiæ coronæ, & præ cæteris gratiores.

poſuerunt, erutis, ac extinctis errorum vepribus, qui tanquam primitiæ omnium creaturarum extiterunt. Procopius ad cap. 15. Iſai. *Fuerunt enim Apoſtoli Eccleſiæ primitiæ*, juxta illud Jacobi 1. n. 18. *Ut ſimus initium aliquod creaturæ ejus*. Cajet. ibi. *Id eſt, primitiæ quædam creaturarum*. Et rectè quidem; quia qui primi fuerunt, tantò gratius ornant, quantò primitiæ ſunt gratiores.

Procop. Jacob. 1. Cajet.

53\. Ait Iſaias 62. n. 3. *Eris corona gloriæ in manu Domini, & diadema Regni in manu Dei tui*. Loquitur Propheta, ut explicant D. Hieron. D. Cyril. Procop. & alii; cum Apoſtolis, ac Sanctis Martyribus, qui Eccleſiæ Sanctæ, quos illis dedit Deus Pater, fuerunt Corona, Gloria, ac Decor, ut explicat Procopius ibi: *Quidam per Regni ipſius diadema, eos intelligunt, qui eundem ſanguine ſuo teſtati ſunt, quos ſua ipſe manu ſeligẽs Pater filio adjungit, velut Coronam apponens*. Et quæ glorioſior corona Chriſto, ac ſponſæ ejus, quàm tales habere filios, & milites, ut fuerunt Apoſtoli, qui non ſolùm ſanguinem ſuum pro ejus fide dederunt, ſed alios ſimiliter ſuo exemplo adhortati ſunt, ut pro ea ſanguinem ſuum fuderint? Ex quo liquet, quàm optimo jure Martyrum ille anteſignanus Stephanus, id eſt, Corona appelletur, qui tot coronas accepit, quot Martyribus poſt ſe reliquit exempla, vel quia illorum omnium ipſe corona fuit: de quo D. Auguſt. ſerm. 95. de diverſis, ſic ait: *Quando Beatus Stephanus pro Chriſto, primus ſanguinem ſuum fudit, quaſi Corona proceſſit de Cœlo, ut eam ſumerent ſequentes in præmio, qui præcedentis pietatem imitarentur in prælio: impleverunt poſtmodum terram crebra martyria, quicumque poſteà ſanguinem pro Chriſti confeſſione fuderunt, illam coronam capiti ſuo impoſuerunt*.

Iſai. 26. D. Hieron. D. Cyrill. Procop.

Apoſtoli, ac primi prædicatores Chriſti ac Eccleſiæ gloria, & honor.

D. Auguſt.

54\. Qui enim in primo prælio fortiter ſe gerunt, eis totius victoriæ trophæus debetur. Cum Achab á Propheta Dei nomine accepiſſet denuntiatam victoriam per pediſſequos ſtatim rogat; *Quis incipiet præliari?* 3. Reg. 20. n. 14. quaſi de victoria eſſet certus, ſi eſſent, qui belli primas animosè ſuſciperent. Tantum ad victoriam momenti eſt, in principio rei gerendæ robur oſtendere. David Rex nuper creatus, ſumma opum vi enixè contendit, ut caperet Sionis arcem, propoſito etiam præmio ei, qui prior hoſtẽ invaderet. 2. Reg. 5. n. 8. *Propoſuerat David in die illa premium, qui percuſſiſſet Jebuſæum*: ut ait ibi Gloſſa interlinealis; *ut in principio regni fortitudinem demonſtraret*. Certa enim illi corona erat, qui in principio ſtrenuè certaret. Neque enim felices modò exitus, ſed etiam animoſa principia coronantur. Pro quo, multa vide in noſtro 2, & 3. ac 4. in Evangelia, in Indice, verbo *Primus*.

Optima principia magni facienda, & coronanda.

3. Reg. 20.

2. Reg. 5.

Interlin.

Quæstio VI.

Quare in hac ſancta muliere Eccleſia, ſimul reſplendent Sol, Luna, & Stellæ.

55\. Ecce modò in hac ſancta muliere, Sol cum Luna, ac Stellis lucem partitur. Si quæras cur modò Sol, qui aliàs ſingulariter fulgere diſcupit, ſtellas micare, & lucere Lunam convertat ſed ſimul cum ipſa luce Solis, lux Lunæ, ac Stellarum patitur. Quæſtio inquirit.

Difficultas quæſtionis.

Reſpondeo & ad literam; quòd hæc ſancta mulier Eccleſia apparet amicta Sole, Stellis coronata, Luna ſub pedibus, ad ſignificandum Eccleſiæ data eſſe omnia Cœlorum ornamenta. Nam Cœlorum ornamenta, & lumina conſiſtunt in Sole Luna, & ſtellis; proindeque hoc ænigmate ſignificatur Eccleſiam eſſe quid divinum, in quo Deus omnia ornamenta virtutum, ac donorum contulit, nihilque eſſe divinum, & cœleſte, quod ei non dederit: Et ideo: Paulus ait ad Epheſ. 1. n. 3. *Benedictus Deus, & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali in Cœleſtibus in Chriſto*. Ecce nihil deeſt; ſed Deus nobis contulit omnes ſpirituales benedictiones & ſubdit Apoſtolus: *In Cœleſtibus*; ſubindicavit Myſticum Solem Lunam, & Stellas, quibus hæc mulier condecoratur; efficiunt enim hæ benedictiones ſpirituales, quaſi unum perfectiſſimum Cœlorum ornamentum, quod in Sole oſtendit, ac Stellis myſticè conſiſtit. Addit Paulus: *In Chriſto*: Oſtendit præcipuum caput horum ornamentorum eſſe per Chriſtum, & propter Chriſtum à quo omnia bona in eos defluxerunt; quæ omnia maximè excitarunt Diaboli invidiam, contra hanc ſanctam mulierem Eccleſiam, & inde ipſe omni ſuo veneno perfuſo, intendit eam peſſundare.

56\. *Deus omnes benedictiones cœleſtes dedit Eccleſiæ.*

Ad Epheſios.

Et notentur hæc tria in hoc magno hujus mulieris ornamento. Sol denotat verum Solem juſtitiæ, proindeque ſignificat omnia divina, & ea quæ ſunt Dei, quæ Deus contulit homini, & non Angelo: dedit enim Deus humanæ naturæ communicationem divinæ perſonæ, & in ea omne illud, quod Dei eſt? quod Angelo non conceſſit. Secundò, notetur Luna, quæ ſignificat omnia terrena mutabilia, ac caduca, quibus homines maculantur, ſicut Luna quando deficit; quæ poſita ſunt ad pedes hujus mulieris, quæ omnia illa peſſundat, conculcat. Ultimó: in capite ejus corona ſtellarum duodecim; per quas duodecim ſtellas ſignificantur omnes virtutes, quæ ſũt in parte ſuperiori, & eminentiori loco; tum quia duodenarius univerſitatem ſignificat; tum quia tot ſunt aſtra Zodiaci, per quæ in toto anni ſpatio Sol decurrit; & quia duodenario menſium numero totus annus completur; nihil enim eſt Sapientiæ, Virtutis, Gratiæ, ac Doni, quod Eccleſiæ ſuæ non contulerit. Ecce in hoc ænigmate expreſſa ſunt omnia decora mirabilia, quæ Deus Eccleſiæ ſuæ contulit, quibus maximè invidia Diaboli ſtimulata eſt contra Eccleſiam, ac filios ejus, ut illos devoraret. 57.

Omnia Deus dedit Eccleſiæ

Secundò, & jam moraliter: Etſi materialis Sol lucem Lunæ, ac Stellarum obſcuret; tamen in hoc myſtico Cœlo hujus mulieris, majora lumina, ut Sol, & Luna, minora, ut Stellas non obtenebrant, ſed permittitur, quod unumquodque ſua luce perfulgeat. In Eccleſia, qui in majori ſunt dignitate non debent ſuffocare minores, nec eos impedire in luce ſui muneris, ſed unumquodque in ſuo ordine, ſua luce; ac officio fungatur.

58\. *In Eccleſia quilibet ſuo officio fungatur.*

Tertiò, licèt Sol non patiatur quod Luna, ac Stellæ in ejus præſentia claros ſuæ lucis radios emittant; tamen modo non vetat hujuſmodi ſplendores; voluit nunc Sol iſte miſticus declinare, ac compeſcere invidiam, ac fallaciam ſerpentis

59\. *Fœderatum unionis vinculum efficax ad bellum peragendum.*

Fœderatum unionis vinculum efficax ad bellum peragendum.

ſerpentis antiqui; nam iſte peſtiferus Draco armebatur contra ſuperiora aſtra, quibus bellum intulerat, & jam caudâ tertiam partem aſtrorum traxit in terram: Inde Sol in Cœlo fixus de ſua ſingularitate trepidat, & veluti confœderata unione ſecum advocat Lunam, & Stellas ut ex tali communi conſortio periculum devitet, & fortiùs venenoſas ſerpentis fraudes compeſcat, & ſecuriùs victoriam impetret: nam tale unionis vinculum: magnum fulcimentum eſt ad proſperitatem. D. Cyrillus Latinè datus à Corderio lib. 2. Apolog.cap.7. *Sol Lunam Stellarum infimam, ne ſit ſolus, dono lucis, efficere ſibi ſociam, ſplendoris in granditate conatur: Sic & primum mobile, cùm ſit unus lationis primariæ communicata virtute, ſecum cæteros orbes rapit, ne ſit in officio ſuo ſingularis.* Expende illud: *Sol, Lunam, ne ſit ſolus, dono lucis efficere ſibi ſociam conatur.*

D. Cyril.

60. Joſue 10.

Cùm Joſue pugnaret contra hoſtes ſuos, & Sol jam in occaſum vergeret, magnâ fiduciâ ad Deum clamat: *Sol contra Gabaon ne movearis, & Luna contra vallem Aialon!* Joſue 10 n.12. Ad victoriam conſequendam ſat erat, quod Sol ſiſteret, lucem præberet, donec ſuos hoſtes Joſue perſequeretur, eoſque omnes ad internecionem deleret. Cur ergo non ſolum Solem; ſed etiam Lunam nominat; ſub qua omnes Stellas omneſque Cœlorum orbes juſſos fuiſſe gradum ſiſtere, communis eſt ſententia: Sol enim & Luna, aſtra ſunt nobiliſſima, ac diei & noƈti præſunt; indeque reliqua cæleſtia aſtra, & corpora ſignificant. Ad quid ergo Joſue, quieſcente Sole, Lunam, Stellas, & cæteros cœleſtes orbes in ſuo curſu quieſcere imperat; Reſpondent communiter hîc Abulenſ. Maſius, Conimbr. lib. 2. de Cœlo quæſt. 2. art. 3. in fine Menoch. Tyrinus, & alii. Inde cùm ſiſtit Sol, ut cæteri orbes ſiſterent ex Dei diſpoſitione, ne conſtitutus à Mundi creatione, perpetuus ordo inter cœleſtes orbes perturbaretur, & diſſolutâ inter ipſos orbes unione, magnâ diſcordiâ cuncta moverentur, & magna rerum commotio fieret. Cùm ergo Joſue, ad prælium peragendum, favorem à cœleſtibus aſtris imploraret, unionem concordia inter ipſa ſuperiora lumina toto affectu intendit, & quærit; aliter ipſa non poterant eſſe in ſubſidium, ac victoriam.

Abulenſ. Maſius. Conimbr. Menoch. Tyrinus.

Ex unione ac concordia magnum ſubſidium ad bellum peragendum.

Exod. 4.

Armabat Deus præſtantiſſimos Duces ſui populi ad Pharaonem debellandum: Veniebat Moyſes in Ægyptum, Dei mandatum ſecutus ecce obvius ei occurrit frater ejus Aaron, & ambo in oſcula, ac amplexus ruunt; ſic ait text. de Aarone: *Qui perrexit obviam ei in Montem Dei, & oſculatus eſt eum:* Exod. 4. num. 27. Quid facitis magni, & præclariſſimi viri? Vocamini adverſus truculentiſſimum Ægypti Tyrannum adque duriſſimum bellum cum eo aggrediendum; & vos fraternis, ac ſuavibus oſculis, ac amplexibus vacatis? Qualia hæc arma adverſus Pharaonem? quænam hæc paramenta militaria? Fallar, ſi quæ ſunt alia fortiora arma magnis Principibus, ad devaſtandos hoſtes, quam ſi ſuorum populorum unitatem, & concordiam fraternam cogitaverint; & inde illi dum præclariſſimi viri ad illud acerbum bellum cum tyranno vinculo, ac auſpicio unionis & pacis ſe communiunt; oſculo nempè & amplexu. Unde eleganter ait Paulus Oroſius lib. 7. cap. 42. *Omnem catalogum, ut dixi, vel manifeſtorum Tyrannorum, vel inobedientium Ducum optima Honorius Imperator, religione, & felicitate meruit, magna Conſtantius Comes induſtria, & celeritate confecit, meritò ſanè, quia in his diebus præcipiente Honorio, & adjuvante Conſtantio, pax, & unitas, per univerſam Africam, Eccleſiæ Catholicæ reddita eſt; & corpus Chriſti, quod nos ſumus redintegrata deſciſſione ſanatum eſt.* Quid elegantius? Corroboratur Honorius Imperator adverſus omnes Tyrannos, & rebelles hoſtes, quos penitus confregit, & diſſipavit, & quo medio? eo quod pacem, & unitatem Africanorum fidelium procuraverit, ſimulque diviſiones fidelium in Africa excuſſit, & concordiam redintegravit, quâ unitate, concordiâ poſitâ, glorioſus victor de hoſtibus eſt effectus.

Unitas & concordia clariſſimum auſpicium ad debellandos hoſtes.

Oroſius.

Ecce quantùm valet unitas, ac concordia, ut de hoſtibus triumphet, eoſque deſtruat, ac perdat: E contra verò diviſio, ſeparatio, ac ſingularitas, omnem ruinam ac malum parat. Cùm diabolus à Deo accepiſſet facultatem in Iobi bona, validiſſimum turbinem excitavit in ejus filios, qui in domo primogeniti convivabantur; repentè enim domus acerrimis ventorum flatibus imperita corruit, illoſque oppreſſit *Ventus vehemens irruit à regione deſerti & concuſſit quatuor angulos domus, quæ corruens oppreſſit liberos ejus.* Job. 1. n. 19. & quomodo unus ventus potuit totos quatuor angulos domus illius apprehendere, & concutere? Si domus illa aliis ædificiis eſſet conjuncta, per quatuor angulos nequiret concuti, nec penitus poſſet ſubrui; at dum nullus angulus alteri ædificio adhæret, ſed ſola, & ſingularis domus conſiſtit, ventorum turbinibus quaſſata ruit. O quàm fortiter perſiſteret, ſi ejus latera aliarum domorum lateribus eſſent unita; at dum hæc domus aliarum fugit unionis conſortium, omni ventorum impetu quaſſatur. Huc advoco id quod ſubdit D. Cyril. ſupra citatus. *Væ ergo quia cùm inſtabili pede ſuperbiæ ventilatus ceciderit, ſocietate privatur, ſublevans adjutorium non habebit.* 61.

Job. 1. *Solus, qui eſt ſine aliorum unione ruit*

D. Cyrill.

Quæstio VIII.

Quare majora luminaria ut Sol, Luna in inferiori ſunt loco, minora verò ut Stellæ, ſuperius eminent in Capite Sanctæ hujus Mulieris?

Apparet mulier Sole amicta, & Luna ſub pedibus ejus famulabatur, caput verò, micantium ſtellarum Corona redimibat. Cur Sol, luminum princeps Capitis vertice non ſtet, vel Luna noctis præſes, pulchritudine commẽdata, tẽpora non exornet, & ſtellis pedes calceẽtur; Sol caput exornet, Luna corporis ornamẽtũ miniſtret, & ſtellæ dent famulatũ pedibus, ut congruus ordo ſervetur? E contra tamen res accidit in hoc ſigno magno; ſtellæ munere, ac lumine inferiores excelſa tenent, Sol veſtimentum præbet, & Luna famulatum pedibus. 63.

Ratio dubitandi.

Literalis ratio petenda eſt ex rerũ ſignificatione. Sol ſignificat divinã protectionẽ, quæ totam hanc mulierem Eccleſiã, undique circũdat protegit, ac munit; pedes verò per quos ſignificantur 64.

Litteralis ratio.

Litteralis ratio.

ficantur affectus , Lunam , id eſt terrena , & temporalia conculcant. Caput verò, id eſt,ſuperiorem ejus partem , omnes virtutes per ſtellas ſignificatæ ut dixi ſuperiori quæſtione , exornant , condecorant , ac coronant.

65. Secundò , & jam moraliter.In hoc naturali Cœlo ſtellæ micant,in ſuperiori,id eſt,in octavo Cælo,Sol fulget,in quarto tanquam in medio inter orbes Cæleſtes;Luna verò in inferiori , ultimo , ac primo cælo : Sic in hac ſancta muliere, hæc ſuperna aſtra ſuum ordinem ſervant , ſtellæ eminent in excelſo capitis vertice Sol tanquam medius veſtitum miniſtrat; Luna verò ultimo pedibus dat calceamentum.In Eccleſia enim non invertitur ordo debitus , ſed unuſquiſque fulget ſuo loco , & odine , nec aliquis à ſua debita ſtatione excluditur.

In Eccleſia quilibet ſit in ſuo debito ordine.

66. Tertiò : Sol & Luna de ſingularitate fulgent,ac ſtellæ unitâ congregatione micant.Sol fulgentiſſimus eſt,pater,ac fons totius lucis hujus Hemiſpherii ; unicus tamen , ac ſingularis conſiſtit? *Luna perfecta in æternum, teſtis in Cœlo fidelis.* Pſal.88.n.38.tamen unica & ſingularis eſt : at ſtellæ tanquam communitatis ordine unitæ ſcintillant ; & licet lumine inferiores ſint , tamen pro honore communitati debito, illuſtriorem illæ vendicant locum ; hoc ergo ænigmate depinxit Deus,quantus honor debeatur nobili, ac honeſtæ communitati:Nam licet Sol & Lnna ſint magni Principes , ac majora luminaria , & in magno honore habenda; tamen ubi intervenit communitas ſtellarum,qua licèt claritate ſint minores : excelſior illis aſſignatur locus & gloriam Capitis obtinent.

Pſalm. 88.

Communitas magis honoranda quam qualibet perſona illuſtris.

67. Mittitur Daniel in lacum leonum,& ſtatim deſcendit Angelus qui exacutos eorum dentes frænaret, *Deus meus miſit Angelum ſuum,& concluſit ora leonum , & non nocuerunt mihi* : Dan.6. num. 22.In fornacem ardentem mittuntur tres pueri,& ad eos in auxilium deſcendit ipſe Filius Dei. Exclamat Barbarus : *Ecce ego video quatuor viros ſolutos,ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis eſt, & ſpecies quarti ſimilis Filio Dei*:Daniel 3. n.93.Daniel inter egregios præcipuus , in dono prophetiæ præclarus , & dignitate præ cæteris honoratus,& tribus illis pueris ex multis illuſtrior habetur. Cur ergo pro liberando Daniele unus Angelus deſcendit cum ad cuſtodiam trium puerorum ipſemet Filius Dei venerit? Numerus perſonarum diſcrimen invexit. Leonibus unus Daniel ſolummodo objicitur , æſtuanti rogo congregatio multorum traditur. In fornace , tres communitatem conſtituebant ; in lacu valde præclarus , ſed ſingularis verſatur Daniel ; ubi ergo honorabilis communitatis , præclaræquæ congregationis conſpicitur forma , excellentioris etiam honoris videtur prærogativa. Tres communitatem conficiunt , & Filii Dei conſortio honorantur. At Daniel licèt dignitatum apicibus percelebris , utpote ſingularis ſine communitatis decore , pro ſui cuſtodia uno Angelo exornatur.

Daniel. 6.

Ibid. 3.

Ubi communitatis eſt prærogativa , veneratio , & honor ſit major.

68. Quartò : Mulier prodit,pro veſtis ornamento habens Solem, Lunam pedibus conculcans in capite tamen ejus irradiat Corona ſtellarum duodecim;contra hanc mulierem armatur Draco,ſed conatibus irritis, & è Cœlo non detrudet mulierem,etſi Evam detruſerit è Paradiſo Quænam hujus Mulieris arma ? unde ipſa tam inexpugnabilis ? Rectus nempe rerum ordo. Luna injuſtorum,ſtultorumque ænigma eſt,qui multis maculis fœdantur,dicente Ecc.27.n.12. *Stultus ut Luna mutatur.* Sol juſtos ſignificat, & eos qui aliquando eclipſi ac macula peccatorum obnubilantur , licet reſipiſcant. At ſtellæ quæ nullam maculam,nullamque eclipſim patiuntur,ſignificant majores juſtos,ſemper juſtitia ac ſanctitate fulgentes.Unde ſic ſcribit Rupertus apud Gloſſam. *In capite hujus mulieris corona ſtellarum duodecim Patriarchæ:item in initio renaſcentes ejuſdem Sanctæ Eccleſiæ , duodecim Apoſtoli , nobiliſſimi , ac ſplendidi dinumerantur.* Ecce recta diſpoſitio , & ordo Eccleſiæ, unde ipſa fit murus inexpugnabilis contra omne Draconis venenum ; indignus ſtultus, ut Luna eſt dejectus ; aliqua verò virtute inſignitus lucens,ut Sol erectus,& honorifico in loco conſtitutus:At valdè benemeritus, & multa virtute inſignis,& ſemper fulgens ut ſtella ad culmen dignitatis evehitur,& in ſupremo faſtigio eminet. Ad magnum ornamentum hujus mulieris ſpectat,non ſolùm , quòd benemeritus ſit exaltatus , ſed etiam quod indignus ſit dejectus.

Eccl. 27.

Rupert.

Reſpublica fulget & firmatur ſi indignus dejicitur , benemeritus ſublimatur.

69. Promittit Iſaias Regi Ezechiæ ſalutem diuturniorem,& pro ſigno dat optionem, an velit umbram creſcere , vel imminui?Tunc ſapiens Rex maluit umbras dejici : Sic ait : *Facilè eſt umbram creſcere decem lineis* ; *neque hoc volo , ut fiat : ſed ut revertatur retrorſum decem gradibus* , 4.Reg.20.num.10.Maximè hîc diſputant Interpretes, an ſolùm umbra reflexerit,an etiam Sol retroceſſerit ; placet nunc Vatabulus affirmans quod *Miraculum fuit*,ait,*umbram retroceſſiſſe : procedente tamen Sole , neque ſequutum eſſe umbram motum Solis.* Prudens Rex tale ſignum quærit, non Solem , ſed umbram detorqueri. Parum erat ſolem micante faſtigio recedere , ſi umbræ procederent; *Miraculum fuit umbram retroceſſiſſe ; procedente tamen Sole , nec ſequutam eſſe umbram motum Solis.* Hoc eſt enim ſignum optimi Regis , ſalutis , ac totius regni, quando virtute conſpicui , ut Sol procedunt, & ad altum aſcendunt locum Zodiaci , ac dignitatum totius imperii ; umbroſi verò , obſcurati turpitudine vitiorum retrorſum deſcendunt , ac in ima dejiciuntur.

4. Reg. 20.

Vatabl.

Salus Reipublicæ indignus dejectus benemeritus exaltatus.

70. Quintò eminentiorem , digniorem que locum ſibi ſtellæ elegerunt, Sole,Lunaque longè ignobiliores; Sol luminum fons, Cœli præſes veſtis ad inſtar corpus tegit : Luna, pulcherrimum ſydus, noctis præſul veſtigia adorat : At ſtellæ cùm claritate ſint inferiores , dignitate ultimæ, exiguo mutuatoque ſplendore micantes,ſic tumidè extolluntur, ac inflantur,ut primum occupent locum , & caput ſibi deberi contendant. Hoc emblema eſt humanæ Reipublicæ , ut qui minora virtutis ſplendore ſunt lumina excellentiorem primatum teneant,cùm tamen majora meritorum lumina inferiùs jaceant , & depreſſius habeantur : Et inde Sol veſtit ; Luna ſub pedibus, ſtellæ verò caput exornant, ut gloriam, quam merita denegant, de ſupereminentiæ pompa acquirant.

Abjecti , & humiles majora loca volunt ſibi comparare.

71. Repreſentatur Deus Iſaiæ 6. n.2.in præexcelſo throno reſidens, Seraphinorum agminibus ſtipatus , qui ſupremum Regem non cadentes,ſed ſtantes venerantur:*Seraphim ſtabant ſuper illud* : E contra verò videbis , quòd Nabuchodonoſoris ſtatua coli mandabatur pectore

Iſaiæ. 6.

pectore proſtrato ſuper terram, *Præco clamabat velociter: vobis dicitur populis, tribubus, & linguis: cadentes adorate ſtatuam auream:* Daniel. 3. num. 4. Ecce Seraphim verum Divinitatis numen ſtantes colunt, homines verò Divinitatis figmentum in ſtatua, procidentes in terram adorant. Nonne ſatis erat, ut ſupremus cultus ſic deſerviret humanæ ambitioni, falſitatis ſtatuæ, erroris invento, ut deferebatur vitæ fonti. Divinitatis origini, & omnium rerum cauſæ; ſed ad falſitatis idolum: *Cadentes adorate ſtatuam*: & ad verum Deum ſtabant Seraphim. Vile ſimulachrum majorem adorationem exambit, ut ex cultus apparatu, adorationem mutuetur, quam illi Divinitatis conditio denegat. D. Hieron. ad citat. Daniel. locum. *Omnem Scripturam Sanctam mente percurrens. (niſi tamen me fallit oblivio) nequaquam reperio quod Sanctorum quiſquam Deum cadens adoraverit; ſed quicumque idola, & dæmones adoraverit, cadens dicitur adorare, ut in præſenti loco.* Non exigit caſum Deus, ſed ſtatua, nam cùm Deus veram divinitatem habeat, ſtantis habitu colitur; at ſtatua cum Divinitatis veritate careat, externis cæremoniis illam mentiri ſatagit.

Daniel. 3.

Idola majorem adorationem quam verus Deus ambiunt

D. Hieron.

72. Philipp. 2.

De meo JESU loquens Paul. ad Philipp. 2. num. 6. ait: *Qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinanivit, formam ſervi accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, habitu inventus ut homo. Humiliavit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem, mortem autem Crucis.* Quantum diſtat ab ingenio ille peſtiferus Lucifer qui dicebat in corde ſuo. *In cœlum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum; ſedebo in monte teſtamenti in lateribus Aquilonis:* Iſai. 14. num. 13. quid eſt quod meus Jeſus tantùm intendit ſe humiliare, ac dejicere uſque ad extremam infirmitatem, & abjectionem Crucis,, & mortis; & Lucifer tantum cogitat aſcenſiones, ut ſedeat in monte teſtamenti in lateribus Aquilonis, ac in ſupremo Dei ſolio. Lucifer, cùm natura eſſet valdè alienus à divinitate, quam per rapinam intendebat ſibi comparare, celſitudine loci, ac majeſtate ſedis ſuam ambitionem, ac nequitiam volebat obumbrare, ac tegere: At meus JESUS, cùm non per rapinam, ſed per naturam eſſet æqualis Deo, non dedignatur ſemetipſum exinanire, & formam ſervi accipere, & uſque ad ultimam abjectionem mortis & Crucis deſcendere. Theodoretus: *Semetipſum exinanivit, formam ſervi accipiens: Et quid eſt, quod hoc loco dicitur? Sanè, qui per rapinam libertate potitur nihil ſervile pati ſuſtinet, ne uſurpatæ libertati patitur, aliquod præjudicium generet. Quid ergo ille, qui natura Dominus erat, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo; diſpenſationis enim myſterium Divinitatem non læſit.*

Iſai. 14.

Lucifer. ſuperbè alta quærit, Chriſtus D. ad humilia deſcendit.

Theodoret.

Sanctiſſima Virgo Maria.

QUÆSTIO IX.

Quomodo Joannes exiſtens in terra, potuit hoc Signum Magnum *Mariæ in ſupremo, & alto Cœlo inſpicere?*

IN ſupremo & alto Cœlo, ut dicam quæ- 73.
ſtione ſequenti, apparet hoc magnum Mariæ ſignum; ſed quomodo noſter Joannes Apoſtolus exiſtens in terra valuit illud videre, & contemplari? Erat Virgo Maria veſtita Sole divinæ ſapientiæ, ut eſſet illius diſcipula, & noſtræ omnium intelligentiæ Magiſtra. D. Bernard. ſerm. *In ſignum magnum*, ſic ait, *Maria Sole perhibetur amicta, quæ profundiſſimam Divinæ ſapientiæ, ultra quam credi valeat, penetravit abyſſum.* Hac vice magnitudo, ac celſitudo Marianæ lucis humanum intellectum non hebetavit, ac obſtruxit; ſed potiùs ſub ſplendore corroboravit, ac acuit, ut illius celſitudinem poſſet intueri, ac contemplari; ab illius enim luce venit, ut nos illius magnalia poſſimus tantillum quærere, & inveſtigare.

D. Bernard.

Diligit Dominus portas Sion ſuper omnia tabernacula Jacob. Pſ. 86. n. 1. Quænam eſt hęc Sion, cujus portas tantum diligit Dominus. D. Bonavent. In ſpeculo cap. 4. interpretatur Sanctiſſimam Virginem Mariam; cujus portæ ad eſſe naturæ humanæ fuerunt ejus Conceptio, & nativitas, in quibus Deus tantam dilectionis gratiam ei contulit ſuper omnia tabernacula Jacob, ſuper cæteros omnes alios Sanctos, quos omnes in gratia ipſa tranſcendit in ſua Conceptione, ac nativitate.

74. Pſalm. 86. D. Bonav.

Virgini in ſua Conceptione, & nativitate data eſt gratia ſuper Sanctos.

75. Caldaic.

In rem noſtram Chaldaïcus legit: *Diligit Dominus portas ſtudioſorum.* Appellatur Virgo Maria portæ Doctorum, ac ſtudentium, quia omnes, qui litteras profitentur, maximè in decantandis ejus laudibus ſe debent totos applicare; vel quia ipſa tanquam tenens ſcientiarum clavem, aperit portas intellectus, ut ipſi ſtudentes valeant cognoſcere, ac intelligere alta, & excelſa myſteria, ac præclara ejus magnalia.

76.

Deſtinavit Dominus ſuos Apoſtolos, ac diſcipulos, ut per totum orbem prædicarent. *Et præcepit eis ne quid tollerent in via, niſi virgam tantum*: Marc. 6. n. 18. Ad prædicandum mittuntur Apoſtoli, & cùm ſint ab omnibus denudati, ſolùm eis permittitur ut ſecum virgam aſportent, & quænam virga eſt hæc? niſi tantùm Sacratiſſima Virgo Maria, de qua ait Iſai. 11. n. 1. *Egredietur virga de radice Jeſſe:* & hæc virga eis conceditur in via, per quam ambulent, quæ eſt via mandatorum Dei. *Viam mandatorum tuorum cucurri.* Pſal. 118. n. 48. & hæc virga eis datur, tanquam baculus, ac fulcimentum in ipſo itinere, ut illa dirigantur in veram & ſanctam doctrinam, quam prædicent, doceant, & alios in ſancta Religione inſtruant. Richard de Sancto Laurent. lib. 11. de laudibus Virginis: *Maria, ait, virga eſt prædicationis, quæ ſola datur prædicatoribus ad portandum in via: qui enim habere poſſet hanc virgam comitem non deeſſet*

Maria ſtudentibus aperit portas intellectus.

Marc. 6.

Iſai. 11.

Pſalm. 118.

Maria baculus prædicationis ad veram doctrinam.

Richard. de S. Laur.

deeſſet in gratia, non doctrina, vel aliquid neceſſarium. Virgo Maria Virga eſt prædicationis, ac doctrinæ, & qui ſecum habet hanc virgam, ſecum habet gratiam, doctrinam, ac quidquid deſidarare valet.

77. D. Cyril. *Maria ſceptrum, ac palma victoria contra omnes errores.* Quod etiam ante dixit Noſter D. Cyril. Alexand. hom. 6. contra Neſtorium. *Salve per nos, ô Beata Deipara, ſceptrum rectæ Doctrinæ.* Unus eam dicit ſceptrum, alter eam appellat baculum, ſeu virgam prædicationis, & omnes optimo jure loquuntur, nam qui hunc baculum, ſeu virgam tenet in via prædicationis, ac doctrinæ dandæ, jam ſceptrum, & palmam victoriæ obtinet contra omnes errores, & falſitates.

78. Ipſa Virgo Maria, lux eſt veritatis, & ſplendoris veræ, & rectæ doctrinæ; ipſa eſt univerſalis omnium Magiſtra, qui rectè docent, & verè, ac ſanctè prædicant. Richard. *Maria Magiſtra SS. Apoſt. ac Joan. Baptiſtæ.* Unde Richard. lib. 2. p. 2. ſic ait: *Maria Apoſtolorum Magiſtra facta eſt, qui noſtri poſteà magiſtri facti ſunt:* Etſi Joannes Baptiſta, ut dicitur Joan. 1. n. 7. *Venit ut teſtimonium perhiberet de lumine;* & ut teſtatur de eo D. Lucas. 3. n. 3. quòd *venit prædicans Baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum:* (Joan. 1. Luc. 3.) à Sanctiſſima Maria Virgine doctus, & illuminatus eſt ad ſuam prædicationem, ut de eo dixit Petr. Damian. ſerm. 23. ponderans illud Luc. 1. num. 56. (Damian. Luc. 1.) *Et manſit Maria cum illa quaſi tribus menſibus* Sic ait citatus Cardinalis: *Tanto tempore manet cum Eliſabeth virginalis integritas, & nunc dulciore colloquio, nunc amplexu feliciore Joannem puerum conſecrat, & inſignit.*

79. Tu Sanctiſſima Virgo Magiſtra magiſtrorum me doce, & à filio tuo impetra auxilia, ad illuminandam mentem, ac calamum dirigendum & tu Domine interventu Matris tuæ: *Da mihi ſedium tuarum aſſiſtricem Sapientiam, ut mecum ſit, & mecum laboret.* Sap. 9. n. 4. (Sapient. 9.) in ſcribendis laudibus tuæ Sanctiſſimæ Matris.

Quæstio X.

Quare hoc Signum Magnum *Virginis Mariæ apparet in Cœlo, & non in terra?*

80. *Maria ſuper omnes cœlos elevata.* Triplex eſt Cœlum: Aëreum, Sydereum, & Empyreum, ut jam dixi q. 2. num. 8. In quonam cœlo apparet hoc Marianum ſignum? Dices fortaſsè in Empyreo; obſtat tamen, quia Maria dicitur, quòd aſcenderit ſuper omnes Cœlos exaltata ſuper omnes choros Angelorum. In quo ergo Cœlo viſitur hoc ſignum? in illo nempe altiſſimo, quod dicitur thronus Sanctiſſimæ Trinitatis. Richard. de S. Laurent. lib. 12 de laudibus Mariæ ſerm. de Aſſumpt. (Richard. de S. Laurent.) *Viſum eſt*, ait, *illud ſignum in altiori nempe triumphali illo cœlo, ſi quod eſt altius, vel ſuperiori parte Empyrei, ubi eſt thronus Divinæ Majeſtatis, quod dicitur Cœlum Sanctiſſimæ Trinitatis, nihil enim creditur altiùs ſede Mariæ, quæ ad dexteram Filii ſedere dicitur, in throno Majeſtatis.*

81. Proverb. 31. Ait Salomon Proverb. 31. n. 10. *Mulierem fortem, quis inveniet? procul, & de ultimis finibus pretium ejus:* Ubi ſermo eſt de Sanctiſſima Virgine Maria, ut magna eſt vox Patrum, ac interpretum; & tantùm ait Salomon quòd ſit procul, & de ultimis finibus, cur non explicat, quinam ſint hi ultimi fines, ſicut de credentibus ad Chriſtum venientibus: Expreſsè dicit Iſaias 52. n. 10. (Iſai. 52.) *Videbunt omnes fines terræ ſalutare Dei noſtri* Et Jerem. 6. n. 21. (Jerem. 6.) *Gens magna conſurget à finibus terræ.* Sicut ergo credentes dicuntur ad Chriſtum venire ex finibus terræ, cur hæc mulier portans Cœleſtem panem, non dicitur venire à finibus terræ, ſed tantum maximè exaggeratur venire à finibus remotiſſimis, ac maximè diſtantibus: *procul & ab ultimis finibus.* Quia hæc Sanctiſſima mulier Maria non prodit à finibus terræ; ſed à finibus remotioribus, ac excelſioribus, nempe à finibus ſupremi, ac altiſſimi Cœli Empyrei. (*Egreſſio Mariæ à ſummo Cœlo.*) D. Bern. hom. 2. ſuper *Miſſus eſt,* (D. Bernard.) ſic ait: *Procul, & de ultimis finibus pretium ejus, non parvum, non mediocre, non de terra, ſed de Cœlo; nec de Cœlo proximo terris, pretium fortis hujus mulieris, ſed à ſummo Cœlo egreſſio ejus.*

Ait noſter Joan. Apoc. 21. n. 2 *Vidi Sanctam Civitatem Jeruſalem, deſcendentem de Cœlo, à Deo paratam, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo.* 82. Apocal. 21. Quæ verba Magni Patres, ut D. Auguſt. Ruper, & D. Bernard. deB. Virgine Maria interpretantur: (D. Auguſt. Rupert. D. Bernard.) Ipſa enim eſt Civitas regalis Æterni Verbi. *Civitas Regis magni.* Pſal. 47. n. 3. (Pſal. 47.) & quia etiã in ea omnes fideles commorantur. *Sicut lætantium omnium habitatio eſt in te.* Pſal. 86. n. 7. (Pſal. 86.) & dicitur Civitas Sancta, quia ipſamet Sanctitas, eam ſanctificavit. *Sanctificavit tabernaculum ſuum Altiſſimus.* Pſal. 45. n. 5. (Pſal. 45.) & ſponſæ ſigna defert; *A deo paratam ſicut ſponſam.* Luc. 1. n. 35. (Luc. 1.) *Spiritus ſanctus ſupervenit in te.* Additur & in rem noſtram: *Deſcendentem in Cœlo.* Sed quomodo hoc dicitur; nam ſolus Chriſtus Dominus de ſe potuit teſtificari. *Deſcendi de Cœlo.* Joan. 6. n. 41. (Joan. 6. *Maria dicitur deſcendere de Cœlo.*) Virgo autem Maria genita eſt in terra ex progenie Adam; quomodo de ea ait Text. Deſcendentem De Cælo.

83. D. Auguſt. Reſpondet D. Auguſt. lib. 20. de Civit. cap. 17 *de Cœlo deſcendere dicitur Civitas iſta; quia Cœleſtis eſt gratia, qua Deus illam fecit.* Ejuſdem ſpeciei eſt gratia, quæ delet peccatum originale, ac quæ perſonas juſtificat in Cælo, ac Terra; (*Gratia Mariæ Cæleſtis.*) ejuſdemque naturæ, ac eſſentiæ eſt gratia, quæ homines, ac Angelicos ſpiritus Deo aſſociat, ac ejus amicos facit; ergo ſuperfluum videtur verbum, dum peculiariter dicitur Mariana *Gratia* Cœleſtis; tamen magna, & alta conſideratione loquitur Magnus Auguſt. nam quamvis gratia ſecundùm ſuam naturam, & entitatem ſemper ſit unius, & ejuſdem ſpeciei; tamen ſecum optimè hanc differentiam admittit: nam illa, quæ datur hominibus in terra, communiter, ac ordinariè communicatur hominibus infectis peccato originali, *In peccatis concepit me mater mea:* (*Maria ſine peccato originali.*) at verò in Cœlis infunditur gratia Angelis, cum ipſiſmet principiis naturæ, juxta. D. Auguſt. (D. Auguſt.) *Deus erat ſimul condens naturam, & largiens gratiam;* cum ipſiſmet principiis naturæ, nullo ſuppoſito peccato. Quando ergo Deus condidit Mariam, quænam gratia illi data eſt? illa, quæ communicatur in Terra, an illa quæ datur in Cœlo? ait noſter Evang. *Deſcendentem de Cælo*; ut explicat. D. Auguſt. *Cæleſtis eſt gratia qua Deus illam fecit.* Fuit ergo ejus gratia cœleſtis, nullo enim præexiſtente peccato, gratia data eſt Mariæ cũ ipſiſmet principiis naturæ, ut ſimul ac fuit concepta, eſſet Sancta, nec inferior eſſet Angelis, quæ ut eorum Regina creabatur, proindeque rectè ejus gratia ſingulariter cœleſtis nuncupatur

84. Et quia de his incidit ſermo ; merito in
Albert. laudem Sanctiſſimæ Virginis Mariæ dicam ,
Magn. quod ipſa virtute , ac ſanctitate , puritate il-
luſtrior ac excelſior eſt omnibus Angelis , ut
D. Bonav. dicat Albertus magnus de Beata Virgine.c.149.
Maria in *Nec eſſet inferior Angelis, imò & illorum Regina,*
gratia ſupe- *& ut Angelis meritò imperaret* : & D. Bonavent.
rior Angelis in ſpeculo de B.Virg.cap.7.ait: *Et natura Ange-*
lica eſt famulata ; non in entitate, & ſubſtantia,
quia ut ſic , natura humana inferior eſt Ange-
lica ; etiam in Chriſto Domino , ut teſtatur
Pſal. 12. Pſalmiſta 12. *Minuiſti eum paulo minus ab Ange-*
lis. Eſt ergo Virgo Maria ſuperior Angelica na-
tura, quæ ei famulatur, virtute, ſanctitate, ac gra-
tia , & donis. Omnibus ergo Sanctiſſima Vir-
go antecedit , & in hoc ſenſu de B. Virg. ait
D. Epiphan. D. Epiphan. de laudibus Virg. *Natura erat for-*
moſior omni exercitu Angelico.
85. Itaut etiam puritate , purior eſſet ipſiſmet
Angelis. Quod hoc diſcurſu ſic oſtendo. Ait
D. Thom. D. Thomas 2. 2. *Puritas intelligitur per receſſum*
à contrario. Tantò puritas eſt major , quantò
magis diſtat à contrario ſuo , peccato nempe,
Maria pu- ac inquinamento. Angeli in ſua creatione non
rior ipſiſmet ita fuerunt diſtantes , ac remoti à peccato , ut
Angelis. B. Virgo Maria in ſua Conceptione. Nam An-
geli in ſuo primo inſtanti, non fuerunt Confir-
mati in Gratia , & potuerunt tunc peccare , ut
de facto multi peccaverunt , ut docent Theo-
D. Thom. logi cum D. Thom. 1. part. quæſt. 62. & 63. de
Suar. quo latè Suar. tom. de Ang. lib. 5. cap 12. num. 6.
At Virgo Maria in primo inſtanti ſuæ Conce-
ptionis, ſic fuit à peccato præſervata, ut etiam
in ipſo primo inſtanti fuerit in Gratia confir-
mata ; ita ut in illo non potuerit peccare , ut
communiter hodie docent Theologi ; de quo
Ægid. Luſit. latè Ægid. Luſitan. de Concept. lib. 4. quæſt. 4.
artic. 1. §. 2. & 3. Ergo Virgo Maria purior di-
cenda videtur , quam Angeli; nam illa major
eſt puritas quæ magis recedit à peccato; atqui
Angeli in primo inſtanti ſuæ creationis potue-
runt peccare; Virgo in primo inſtanti ſuæ con-
ceptionis non potuit peccare ; Ergo Virgo pu-
ritate antecedit Angelos : proindeque optimè
D. Epiphan. ait D. Epiphan. *Natura erat formoſior omni exer-*
citu Angelico? Cum ejus natura per gratiam Dei
ſic fuerit à peccato diſtans , & remota. De hoc
multa infrà.

QUÆSTIO XI.

Quare Sanctiſſima Virgo dicitur Signum, *ſeu Miraculum Magnum.*

86. Signum ſæpè idem eſt , ac miraculum ,
Actor. 5. ut dixi quæſt. 1. n. 2. juxta illud Actor.
5. num. 12. *Per manus autem Apoſtolorum fiebant*
ſigna , & prodigia multa in plebe : & ut ubi in
præſenti noſtra Vulgata habet: *Signum magnum*
apparuit in Cœlo ; Text. Græcus legit : *Miracu-*
Græcus. *lum Magnum* : Et meritò , quia Sanctiſſima
Virgo Maria , miraculum miraculorum eſt.
87. Ipſa Virgo Maria eſt Signum magnum , &
Virgo Maria Miraculum magnum ; non ſolum quia innu-
Miraculum mera perpetravit miracula; ſed etiam ipſa ad-
omnium mi- mirabile extitit miraculum : nonne ſtupendum
raculorum eſt miraculum filiam eſſe hominis, & ſimul ma-
maximum. trem eſſe Dei? Creaturam, & ſui Creatoris Ge-
nitricem ? aluiſſe cum ſuo lacte eum qui alit in
terris omnia animantia , & in cœlis Angelos:
quem Cœli capere non poterant , ſuo gremio
contuliſſe? genuiſſe ſuum genitorem ? filiam
Adæ, & ſine originali peccato conceptam ?
Mulierem in terris progenitam: & Angelis pu-
riorem in carne ? ut dixi ad finem ſuperioris
quæſtionis : meliuſque noviſſe Deum diligere D. Epiphan.
quàm Seraphici Spiritus ? Unde meritò D. Epi-
phanius ſerm. de Laudibus Mariæ, inquit : *Mi-*
raculum eſt maximè novum, & miraculorum abyſ-
ſus : Et Sanctus Ignatius Martyr Epiſtol. ad D. Ignat.
Joan. Apoſt. non ſolùm eam appellat *Miracu-*
lum , ſed etiam *prodigium* , & *ſpectaculum* : Sic
ait : *Sicut nobis à fide dignis narratur : in Maria*
Matre Jeſu humana natura Sanctitati Angelicæ
copulatur, & hæc talia excitarunt viſcera noſtra, &
cogunt valde deſiderare aſpectum ejus , ſi fas eſt
fieri , cœleſtis prodigii , & ſacratiſſimi ſpectaculi.
Et D. Damaſcen. Orat. 1. de Nativit. Mariæ, D. Damaſ.
eam appellat *Miraculorum omnium miraculum*: &
D. Bernard. Senenſ. tom. 3. ſerm. 11. art. 2. c. 2. D. Bernard.
ait , *O ſtupendum miraculum, & inauditæ altitu-*
dinis faſtigium, ut à muliere Dei filius quodammodo
recognoſcere videretur ſuum eſſe humanum.
Ex quo cùm B. Virgo in ſuo Cantico ſermo-
nem de ſe inſtituit , ad Dei omnipotentiam 88.
illum dirigit: *Quia fecit mihi magna qui potens eſt.* Luc. 1.
Luc. 1. n. 49. Cùm verò de nobis loquitur, ad Dei
miſericordiam recurrit. *Et miſericordia ejus à*
progenie in progenies. Ibid, n. 50. Cujus rationem
dedi tom. 1. in Evangelia lib. 1. cap. 7. q. 10, n. 23. *Maria mag-*
quia opera , quæ Deus in nobis exercuit , ex *num mira-*
ſumma miſericordia fuerunt , ut nos à noſtra *culum Divi-*
ſublevaret miſeria: hîc eſt enim effectus miſeri- *næ omnipo-*
cordiæ , ut ait D. Thomas 2. part. quæſt. 21. *tentiæ.* D. Thom.
art. 3. At quæ in Virgine facta ſunt , à manu
totius omnipotentis Dei venerunt; ita ut fuerit D. Cypr.
ſummum Dei opus , & ut ait D. Cypr. ibi ci-
tatus: *Cumulus omnium miraculorum , quæ unquam*
omnipotentia Divina edidit, aut in omnem æterni-
tatem edet , maximumque , auguſtiſſimum , & ſa-
cratiſſimum prodigium.
Dicitur etiam Virgo Maria *Signum Magnum.* 89.
Signum eſt, quod nos ducit in cognitionem al- *Maria ſig-*
terius rei & præter id, quod objicitur potentiæ *num mag-*
cognoſcenti, aliud repræſentat : Meritò ergo *num Deum*
Maria dicitur ſignum magnum ; quia ipſa nos *demonſtrans.*
ducit in cognitionem ſupremæ , & altiſſimæ
Dei Majeſtatis, qui ex ipſa genitus, & natus eſt. 90.
In ultima ſerie generationis temporalis Chri- Matth. 1.
ſti Domini , ſcribit D. Matth. 1. num. 16. *Jacob*
genuit Joſeph , virum Mariæ , de qua natus eſt
Jeſus. Sed cur hîc non exprimit Evangeliſta ,
quod Jeſus natus eſt ex Maria de Spiritu Sancto
ut in exordio ſui Evangelii tantum myſterium
exprimeret , ac declararet ? Satis fuit dicere
Chriſtum natum eſſe ex Maria ; quia ab alio *Maria ſo-*
non poterat concipere, niſi ab Spiritu Sancto, *lum Deum*
nec aliud ab ea naſci poterat , niſi tantùm *gignere po-*
unigenitus Dei filius. D. Bernard. homil. 2. *terat.* D. Bernard.
ſuper *miſſus eſt* : ſic ait : *Deus ſic elegit matrem,*
quæ videlicet ineffabiliter , & intacta conciperet, &
pareret incorrupta. Porrò Deum hujuſmodi decebat
nativitas; quia non niſi de Virgine naſceretur, talis
congruebat, & Virginis partus , ut non pareret niſi
Deum; voluit itaque, & matrem ſuam eſſe Virgi-
nem , de qua immaculata procederet , omnium
maculas purgaturus. Ac debitum quidem omni jure
miraculum iſtud erat , ut ita concepturi partus reſ-
ponderet.

Etiam

91. Etiam ſignum Magnum dicitur ſacratiſſima Virgo ; quia licet parva , & humilis videretur Virgo , ſic magna facta eſt , ut totam terram fœcundaret : Unde multi ei applicant illud
Eſther. 10. Eſther. 10. n. 6. *Parvus fons crevit in fluvium:*
Gen. 2. & illud Gen. 2. num. 6. *Fons aſcendebat de terra , irrigans univerſam terram.* Quomodo unus fons , qui parvus erat , poterat irrigare univerſam terram ; Fons ille præfigurabat Virginem Mariam, quæ licet una ſit , ſua interceſſione omnem terram gratiis , & donis fœcundat , ut teſtatur. D. Bernadin. tom. 1. ſerm. 51. art. 1. cap 2. *Figurata fuit* , ait , *Virgo Maria in illo fonte de quo* Gen. 2. *qui de terra aſcendens irrigabat univerſam ſuperficiem terræ.* Pro quo audiendus eſt D. Bernard. ſerm. 4. de Aſſumpt: *Quis miſericordiæ tuæ* , ait, *ô benedicta, longitudinem* , *& latitudinem* , *ſublimitatem* , *& profundum queat inveſtigare ? Nam longitudo ejus uſque in diem noviſſimum invocantibus eam ſubvenit univerſis : Latitudo ejus replet orbem terrarum, ut tuâ quoque miſericordiâ plena ſit omnis terra : Sic & ſublimitas ejus Civitatis ſupernæ invenit reſtaurationem* , *& profundum ejus ſedentibus in tenebris* , *& umbra mortis obtinuit redemptionem.*

D. Bernard. *Deipara fons gratiarum irrigans univerſam terram.* D. Bernard.

92. Ait Iſaias 10. num. 22. *Conſummatio abbreviata inundabit juſtitiam* : Quæ verba , etſi de Apoſtolis multi intelligant ; ego tamen de Virgine Maria interpretor ; ipſa enim eſt conſummatio abbreviata , omniumque gratiarum, donorum , ac virtutum inundans juſtitiam in omnes gentes , homines , ac nationes ; nam , ut ait D. Bernaard. ſerm. de Nativit. *Hæc eſt voluntas Dei* , *quia totum nos habere voluit per manus Mariæ.* Dicitur Proverb. 8. num 18. *Mecum ſunt divitiæ* , *& gloria* , *opes ſuperbæ* , *& juſtitia :* Opes ſuperbæ , id eſt , peramplæ, & magnificæ : Sic dicitur ſuperba moles , ſuperba palatia ; ac ædificia , & ait ; *Mecum ſunt divitiæ* : Simanchus ; *A me ſunt :* Septuaginta; *Mihi eſt poſſeſſio multorum* : quia poſſeſſio multorum donorum , quæ in nobis datur , ab ipſa virgine Maria eſt ; & idem eſt , quòd ipſa dicat : *Mecum ſunt divitiæ :* ac quòd ab illa ſint ; à me ſunt , ut dicitur in perſona Virginis.

Iſai. 10. *Quod B. Virgo ſibi poſſidet poſſeſſio eſt multorum.* Proverb. 8. Simanch. Septuagint.

Quæstio XII.

Utrùm hæc mulier ſignificet Sanctiſſimam Virginem Mariam, non ſolùm in ſenſu allegoricò , ſed etiam litterali ?

93. MAGNA & major pars Doctorum per hanc mulierem intelligit Eccleſiam Dei; ex quibus multi ut D. Ambroſ. Andræas Cæſar. Anſbert. Haymon , Aretas , Pannon D. Auguſt. lib. 4. de ſymbolo ad Catechum. cap. de Bernard. ſerm. *in ſignum Magnum* , Rupertus , Albertus Magnus , D. Bernard. Richard. de S. Laurent lib. 12. de laud. Virg. Mariæ, locum interpretantur de Sanctiſſima Virgine Maria ; nam , ut ait D. Ambroſ. Beata Virgo mater eſt, imò aut Eccleſiæ,quia eum peperit, qui caput , & parens eſt Eccleſiæ.

D. Ambroſ. Andræas. Anſbert. Haymon. Aretas. Pannon. D. Auguſt. D Bernard. Rupert. Albertus. D Bern. Richard.

94. Ribeira. Ribeira , Alcazar , Menoch. Viegas , Magiſter Joannes de la Haye , & alii dicunt hanc mulierem in ſenſu litterali ſignificare Eccleſiam , in ſenſu vero allegorico B. Virginem Mariam , veluti per accomodationem , quod ea , quæ hîc dicuntur ſint ei adaptanda. Ferrarius verò contendit in ſenſu litterali viſionem hujus mulieris eſſe explicandam de Eccleſia , ac B. Virgine Maria.

Alcazar. Menoch. Viegas. La Hay. Ferrar.

95. Pro quo , nota , quòd unus , & idem locus Scripturæ poteſt habere plures ſenſus litterales, ut docent communiter Theologi cum D. Tho. 1. p. q. 2. a. 1. ibi Cajetan. Valentia, Molina, Vaſq. diſput. 17.cap. ubi multos alios Doctores refert ; ut ait illud Oſee 11.n. 1. *Ex Ægypto vocavi filium meum* : quod juxta multos intelligitur de Iſraël , & D. Matth. 2. n. 15. de Chriſto D. interpretatur : & illud Iſai. 53. n. 8. *Generationem ejus quis enarrabit* : Quod à multis Patribus ac Doctoribus intelligitur de generatione æterna ; ab aliis vero de generatione temporali : & illud Pſalm. 2. n. 7. *Dominus dixit ad me : Flius meus es tu : Ego hodie genui te* : quod à multis Patribus cum Paulo ad Hebr. 1. n. interpretatur de generatione æterna ; cum aliis Patribus , & eodem Paulo ad Hebr. 5. n 5. de generatione temporali ; & tertiò cum aliis Patribus , ac D. Petro. Act. 13. n. 33. de Reſurrectione , dicente Apoſtolo : *Quoniam Deus adimplevit filiis veſtris reſuſcitans Jeſum , ſicut in Pſalm. 2. ſcriptum eſt : Flius meus es tu : Ego hodie genui te.*

Idem locus Scripturæ poteſt habere plures ſenſus litterales. D. Thom. Vaſq. Molina. Cajet. Valentia. Oſee Iſai. 53. Matth. 2. Pſalm. 2. Hebr. 1. Hebr. 5. Actor. 13.

96. Hoc poſito ; Dico quòd in hac muliere , ſub hoc ſigno juxta literam , non ſolùm intelligitur Eccleſia ; ſed etiam Sacratiſſima Virgo Maria , quia uno , & eodem verbo metaphorico , potuit Spiritus Sanctus æqualiter utrumque intendere ; aliter non rectè explicatur finis intentus ab Spiritu Sancto in hac revelatione.

Hæc mulier ſecundùm litteram ſignificat Eccleſiam & Deiparam.

97. Quod ſic probo. Primò : quia Spiritus Sanctus hîc maximè intendit oſtendere , quomodo Diabolus ſerpens antiquus , ſe habuit ; habet , & habebit erga homines , eorumque ſalutem , ac exaltationem , atqui Diabolus , maximè ſuper cæteros homines , exarſit malignâ invidiâ in Virginem Mariam , ac ejus filium Chriſtum Dominum , utpote perexcelſa principia totius Eccleſiæ , ac ſaluti generis humani: in Chriſtum ut ejus Caput , in Virginem ut ſingularem illius Patronam, & auxiliatricem : Ergo Draco non ſolùm pugnat hîc contra Eccleſiam , ſed etiam contra Virginem , ac ejus filium Chriſtum Dominum.

Diaboli invidia exarſit in Chriſtum & Virg Mariam

98. Secundò : Verba ſacra hujus Scripturæ, nec ſufficienter , nec cum debita proprietate, exponi poſſunt ; nec de ſola Eccleſia , vel de ſola Virgine Maria : quod oſtenditur; quia illa verba : *Peperit filium maſculum* , *qui recturus erat omnes gentes in virga ferrea* , *& raptus eſt filius ejus ad Deum* , *& ad thronum ejus :* Quæ de ſola Eccleſia , ac fidelibus per eam regeneratis intelligi non poſſunt. Illa verò ſequentia : *Mulier fugit in ſolitudinem , ubi habet locum paratum à Deo , ubi paſcant eam diebus mille ducentis ſexaginta :* Non ſunt vera de Virgine, nec cum proprietate de ea poſſunt explicari : ergo iſta ſunt explicanda de Eccleſia , & priora de Beata Virgine , nec id eſt inconveniens , infrà oſtendam : nam ſæpè in Prophetis , & Pſalmis , uno , & eodem loco ſermo eſt ad litteram de Chriſto Domino , qui eſt

Cum proprietate non poſſunt exponi omnia nec de ſola Eccleſia , nec de ſola Virgine.

caput Eccleſiæ, de membris ejus qui ſumus nos; ut ſit manifeſtum, Pſalm. 39. qui priora & ultima ſunt de Eccleſia; media verò de Chriſto, num. 7. ut explicat Apoſt. Paulus Hebr. 10. num. 5. *Holocauſtum; & oblationem noluiſti, aures autem perfeciſti mihi*; cum multis ſequentibus: Eodem ergo modo, & hîc aliqua ſunt de B. Virgine ad litteram, & alia ſunt de Eccleſia.

Pſalm. 39. Hebr. 10.

99 *Diabolus ab initio pugnat contra Eccleſiam, ac Virginem.* Tertiò: quia nec ſola Virgo, nec ſola Eccleſia conſlat illud quod eſt Diabolo adverſarium, & contra quod ille malignus jam uſque ab initio ſuſcipit pugnam: Hoc autem totum ſignificat mulier hîc deſcripta: Ergo iſta mulier, nec ſolùm ſtat pro B. Virgine, nec ſolùm ſtat pro Eccleſia: ex alia parte; ſi hæc mulier Beatam Virginem cum ſuo filio, ſimul & Eccleſiam comprehendat, eſt adæquatè illud, quod fuit, & eſt Diabolo adverſarium, & contra quod ille invidus pugnam ſuſcepit, & ſuſcipit: Ergo hæc mulier hoc totum comprehendit, & ad litteram ſignificat B. Virginem, & Eccleſiam.

100. *Objectio.* Contra hanc reſolutionem dices: Hic liber Apocalypſeos eſt Propheticus; prophetia autem eſt de futuris, & non de præteritis; quæ autem ſpectant ad B. Virginem, ac filium ejus Chriſtum Dominum, ſunt jam præterita: Ergo de illis hîc non agitur. Reſpondeo, quod ad prophetiam, etiam, pertinent præterita, quæ ſciri non potuerunt: niſi per revelationem, qualia ſunt hæc. Secundò: Series futurorum ut eſſet completa, poſtulabat, ut manifeſtarentur prima, ac præcipua media totius diſcurſus pugnarum inter diabolum, & humanum genus; atqui hujuſmodi pugna, ob quam maximè diabolus exarſit, & ſuâ malignâ rabie fremit contra nos, ex eo eſt, quia humanum genus eſt elevatum ad unionem hypoſtaticam, & ad habendam æternam gloriæ beatitudinem in Cœlo, & conſortio Angelorum, quod factum eſt per Chriſtum Dominum, in quo natura humana eſt hypoſtaticè unita divinæ, & ipſe eſt cauſa totalis, ac meritoria noſtræ ſalutis; quod etiam per B. Virginem ejus matrem factum eſt; cujus interceſſione, protectione, ac auxilio maximè promovemur in ſalutem; ergo, ut completa eſſet narratio futurorum, ac hujus pugnæ, ſumendum fuit exordium ex ſuo principio, quod eſt Beata Virgo ac Chriſtus Dominus.

Duplex ſolutio.

101. *Maria dicitur mulier ne exiſtimetur ſuper naturam humanam.* Quæres, cur Evangeliſta non exprimit nomen Sanctiſ. Virginis Mariæ, ſed eam tantùm dicit Mulierem, quæ à mollitie dicitur: quod multum diſtat à Sanctiſſima Virgine Maria, quæ eſt mulier fortis, facta navis inſtitoris adducens de longè panem ſuum. Reſpondeo quòd Evangeliſta ex alto myſterio loquitur hîc ſermone ænigmatico; & ideò non debebat nomen ejus exprimere; & eam dixit mulierem, ad hoc ut ejus ſexum & conditionem denotaret, ne ſupra naturam humanam reputaretur; & quia hæc eſt perfectiſſima mulier, in qua ſunt non ſolum pefectiones omnium mulierũ, ſed eas omnes maximè ſuperat, ut latè diſcurrit Richard. de S. Laurent. lib. 6. de laudibus Mariæ, per varias mulieres celebres in ſcriptura, Saram, Rebeccam, Judith, Eſther, & alias

Richard

102. Deinde noſter Joannes Evangeliſta tantam reverentiam ac venerationem habuit, circa hoc ſacratiſſimum nomen Mariæ, quòd licèt alii Evangeliſtæ multoties nomen Mariæ dixerint, & pronuntiaverint, Matth. 1. num. 16. *Virum Mariæ de qua natus eſt Jeſus.* Et ibidem num. 18. & 20. & cap. 2. num. 11. & Marc. 6. num. 3. *Nonne hic eſt faber filius Mariæ, &* Luc. 1. 27. *Nomen Virginis Mariæ*, Tamen noſter Joannes Evangeliſta quantum recordor ex ejus Evangelio, ob ſingularem venerationem, & reverentiam, Sanctiſſimum Mariæ nomen numquam dixit, ſcripſit, ac pronuntiavit; eſt enim hoc admirabile nomen magnum Sacramentum magni nominis. Sanctus Ennodius in natali Sancti Laurent. dict. 15. *Genitricem munit ſecuritas, & Sacramentum nominis ſui.* Eſto ſecurus in aſylo Mariani nominis; eſt enim *Sacramentum nominis.* Sub hoc nomine Mariæ, tanquam ſub quodam Sacramento, latet omnis affluentia Gratiarum, Donorum, ac Virtutum, & invocato hoc Mariæ vocabulo, tanquam de quodam Sacramento nominis, ſtatim omnis gratia manat. Sic ait Idiota lib. de Contemplatione de Virg. Maria cap. 5. *Omnis lingua confiteatur hujus Sanctiſſimi nominis Gratiam, Gloriam, & Virtutem.*

Matt. 1. Marc. 6. Luc. 1. *Joannes ob reverentiam, nunquam pronuntiavit Mariæ nomen.* S. Ennodius. *Maria Sacramentum nominis.* Idiota.

Tanta eſt celſitudo Mariani nominis, ut dicat Cardinalis Petrus Damian. ſerm. de Annuntiat *De theſauris Divinitatis, Mariæ nomen evolvitur.* Ac ſi ex tanta nominis altitudine Mariæ magnalia ſint inveſtiganda. Creatis cunctis animantibus terræ, *Deus adduxit ea ad Adam, ut videret, quid vocaret ea*: Gen. 2. num. 7. Expende illud, *ut videret*: ut nempe contemplaretur, ac rimaret naturam cujuſque animalis ut juxta illius conditionem nomen imponeret; ſic in ordine Gratiæ de Redemptore noſtro dicitur, Luc. 2. num. 21. *Vocatum eſt nomen ejus Jeſus, quod vocatum eſt ab Angelo priuſquam in utero conciperetur:* & de Præcurſore Baptiſta. *Nomen ejus vocabitur Joannes*: Luc. 1. num. 60. utrique ex alta Dei providentia datur nomen, juxta ordinem, ac finem intentum à Deo. Chriſtus dicitur Jeſus ut Salvator, & Redemptor generis humani: Joannes Baptiſta, ut Præcurſor præparans viam ad Gratiam, & Salutem: *Sic è theſauris Divinitatis Mariæ nomen evolvitur*, juxta finem & ordinem, ad quem ipſa ordinabatur à ſuprema Dei Sapientia, ut eſſet nempe Dei mater, filia Dei Patris, Sponſa Spiritus Sancti; quæ tam ſuprema magnalia, ut nullo modo valeant inveſtigari ab intellectu creato, ſub hoc Mariæ nomine denotantur, ac deſignantur.

103. Damian. *Maria nomen è theſauris Divinitatis.* Gen. 2. Luc. 2. Luc. 1. *Magnalia quæ non capit intellectus, dicit Mariæ nomen.*

Quæstio

QUÆSTIO XIII.

Quare Sanctiſſima Virgo apparet amicta Sole.

104. D. Bernard. RESpondet primo D. Bernard. ſerm. *in hoc Signum magnum* : *Maria*, ait, *Sole perhibetur amicta, quæ profundiſſima Divinæ Sapientiæ, ultra quam credi valeat, penetravit abyſſum : ut quantum ſine perſonali unione Creaturæ conditio patitur, luci illi inacceſſibili videatur immerſa.* Dicitur Maria amicta Sole, qui ſignificat Deum noſtrum, verum juſtitiæ Solem.

Malach. 4. *Maria maximè proxima Divinitati.* Malach. 4. num. 2. Nam ſicut veſtis maximè, inter cætera omnia creata, conjuncta, ac unita eſt corpori : ſic Maria unita ; ac conjuncta eſt Deo, quantum fieri poteſt abſque perſonali unione : quod rectè explicat Petrus

Damian. Damian. orat. 1. de Nativitate Mariæ : *Habitat*, ait, *in Angelis Deus, ſed non cum Angelis ; quia cum illis eiuſdem non eſt eſſentiæ. Habitat Deus in Virgine, habitat cum illa, cum qua unius naturæ habet identitatem. Hoc eſt ergo aurum fulvum nimis, quo Thronus eſt veſtitus ; quia tali modo Deus Virginem induit, & in Virgine indutus eſt, ut meliori non poſſet.* Throni cœleſtes Jeſu ſocietate fruuntur ; ſed non eo modo, quo Jeſu fruitur Maria, hæc namque, ut eſt mater Jeſu, ut eſt mater filii Dei, ſic Deo jungitur, ut meliori modo abſque unione hypoſtatica, jungi non valeat. In cujus rei typum Rex Salomon *fecit thronum de ebore grandem, & veſtivit eum auro flavo nimis* : 3. Reg.

3. Reg. 10. 10. num. 16. Thronus iſte veri Salomonis, eſt Virgo Maria, fabricata ex ebore, hoc eſt, ex ſumma puritate, ac munditate, & veſtitur *auro flavo nimis* : id eſt Divinitate, ut explicat Damianus, cui maximè eſt proxima, & conjuncta quantum dari poteſt abſque perſonali unione.

105. *Sapientia Mariæ, valde excelſa.* Secundò : Iterum premo illa citata verba Bernard. *Quæ profundiſſimum Divinæ Sapientiæ, ultra quam credi valeat, penetravit abyſſum.* Hic ſolis amictus, cujus lucidiſſima, ac ſplendida claritate, magna hæc Sancta mulier Virgo Maria veſtitur, atque undique perfunditur, denotat altum arcanum Sapientiæ Deiparæ, ſupra omnem fidem humanam, quæ Lynceis mentis oculis, Divinitatis *abyſſum penetravit, ultra quam credi valeat.* Expende verbum, *Abyſſum*, quod ſignificat rem magnam, & alto ſine fundo, quod ſuo modo penetravit Dei-paræ Sapientia, *quantum ſine*

Cantic. 1. *perſonali unione, creaturæ conditio patitur.* Cantic. 1. num. 3. ait Divina Sponſa : *Introduxit me Rex in cellaria ſua : exultabimus, & lætabi-*

Chaldæus. Ruperr. *Totum verbum quod eſt in corde Dei, infuſum eſt Mariæ.* *mur in te.* Chaldæus apud Cornelium, per cellaria intelligit *Secretarium* Divinitatis, Divinæque Sapientiæ : quæ verba ex perſona Deiparæ ſic elucidat Rupert. *Et quæ ſunt*, ait, *illa cellaria Regis Dei? Nimirum ſacra Myſteria, quæcumque continentur in Scripturis Sanctis : Nihil enim à me abſcondit, ſed omni dulcedine ſua me inebriavit : Qui enim verbum ſuum, quod erat, & eſt in corde ſuo mihi totum infudit, quomodo non etiam cum illo mihi omnia donavit?* Inde Deipara ſe oſtendit introductam in Secretarium Divinitatis, divinæque Sapientiæ ; Quia verbum ſuum, quod erat, in corde ſuo totum mihi infudit : *Quomodo etiam cum illo non omnia mihi donavit.* Ait Salvator ſuis Diſcipulis, Joann. 14. num. 26. *Paraclitus autem* Joan. 14. *Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia.* Quod Divinus Spiritus præſtitit per ſe ipſum, & per ſui Vicariam Virginem Mariam : ad quod tendit D. Laurent. Juſtinian. D. Laurent. Juſtinian. *Sancti Spiritus magiſterio Maria deputata.* ſerm. de Nativitate Sanctæ Mariæ. *Verbum*, ait, *ſibi in genetricem elegit utpote ſuperabundanti jam benedictione præventam, jamque Sancti Spiritus magiſterio deputatam.* Inde pro tanto ejus magiſterio maximè exultant, & lætantur animæ fideles, utpote memores uberum, ac diffuſionis doctrinæ ejus. Vide ſupra quæſt 9. in fine.

Tertiò : Idem Bernard. citato loco : *Illo* 106. D. Bernard. *nimirum igne*, ait, nempe Sole juſtitiæ, *Prophetæ labia purgantur ; illo igne Seraphim accenduntur ; longè verò aliter Maria meruit, non velut ſummatim tangi, ſed operiri magis undique, & circunfundi, & tanquam ipſo igne concludi.* *Maria ita ſublimis ; ut quodammodo Chriſtus videatur.* Nonne qui igne ipſo concluditur, ignis eſſe videtur? Nonne, qui Sole ipſo circumamicitur, Sol eſſe cenſetur? Si ergo mulier Sole circumamicta, ipſo igne circumfunditur, & tanquam ipſo igne concluditur, & velut ignis apparebit, proindeque hæc mulier, velut Sol juſtitiæ Chriſtus potuit videri D. Ildephonſus D. Ildephon. ſerm. 1. de Aſſumpt. Divinitatis quaſi vallo obſeſſam contemplans, ait : *Mariam, velut igni ferrum, Spiritus Sanctus totam decoxit, incanduit, & ignivit, ita ut in ea Spiritus Sancti flamma videatur, nec ſentiatur niſi tantùm ignis amoris Dei.* Valde opportunè ad mentem noſtram : immiſſo in ferro igne, nullam ſui ſpeciem ferrum habet ; quidquid ſpectatur, & tangitur, ignis eſt, ea dumtaxat, quæ apparent, ac oſtenduntur veluti ignis ſunt. Si quid in Maria Sole divino circumamicta cernatur exteriùs, Chriſtus quaſi æſtimabitur : Sic ait D. Chryſoſtom. homil. 24. in Epiſtola D. Chryſoſt. *Maria veluti Deum repræſentat.* ad Roman. *Homo enim indutus id eſſe videtur, quod indutus eſt.* Non enim foris homo, ſed hominis veſtimentum apparet ; ac proinde ab eo, quod videtur, reputatur homo : Sic & Maria veſtita Sole, quæ eſt quædam veluti pictura Divinitatis : Verba Angeli Luc. 1. n. Luc. 1. 35. *Virtus Altiſſimi obumbrabit tibi.* Legit Divus Athanaſ. *Virtus Altiſſimi adumbrabit tibi* : Ex- D. Athanaſ. pende verbum, *Adumbrabit* : hoc eſt, imaginabit, ut veluti quædam imago Patrem repræſentans, cum ſumma puritate parturiat Divinam prolem.

Quarto : Aretas : *Fortaſſis ad hoc, quod ſig-* 107. Aretas. *Chriſtus incluſus in utero Mariæ eam undique protegit.* *nificatur, magis conſequens fuiſſet dicere, non quod mulier fuiſſet circumdata Sole ; ſed quod circumdediſſet potius Solem in utero incluſum : Sed ut oſtendat quod etiam is, qui utero geſtabatur Dominus, & ſua, & quavis creatura eminentior erat perfectione, ait ipſum circumdediſſe Matrem.* Cum ergo hæc mulier amicta Sole denotet Virginem Mariam, dum Verbum Patris in utero ſuo geſtat, videtur, quod potiùs Joannes debebat dicere, ſe vidiſſe mulierem, quæ Solem circumdabat,

juxta Jerem. 31. num. 22. *Fœmina circumdabit virum.* Cur ergo potius inverſo ordine dixit à ſe viſam fœminam Sole amictam? quia licet Chriſtus circumdatus ſit à Virgine Matre in utero; ipſe tamen eam undique circumdat, & protegit, ut dicam quæſtione ſequenti.

108. Quintò: Maria virgo apparet amicta Sole: Sol pacis ſymbolum eſt, nam, ut ait dè Chryſoſt. hom. 16. de recipiendo Serviano: *Sicut Cœlum ſplendor Solis; ita Cœleſtia fulgor pacis illuminat.* Sicut enim Sol expellit horrores tenebrarum; ſic & pax horrores belli, odii, ac diſcordiæ diſſipat. O quàm deſiderabile nomen pacis; religionis enim Chriſtianæ ſtabile eſt fundamentum. Ecce cur Maria, Sole circum veſtitur: ipſa enim tota pacifica eſt, & quæ pacem mundo attulit: De ea ſic loquitur Petrus Damian. ſerm. 3. de Nativit. Virg. *Per Evam*, ait, *potus mortis porrigitur; per Mariam vitæ, & pacis poculum exhibetur.* Poculum ſalutis in filio ſuo hominibus Virgo miniſtravit, ut pacem cum Deo homines haberent, & cum Deo pacem in humano genere ſtabilivit.

D. Chriſoſt. Sole veſtitur Maria, ut in ſignum pacis datæ. — Damian.

109. Sextò: Amicta apparet Sacratiſſima Virgo Sole ſplendiſſimo; caput ejus duodecim ſtellis ornatur: At etiam ipſa Virgo Chriſtum amicuit, & quo genere veſtis? de nube nempe confecto, de carne ſua, quæ non eſt aliud, niſi nubes quædam lucidiſſima; quo diſco ex D. Ambroſ. ſerm. 5. in Pſalm. 118. *Illa autem*, ait, *columna nubis ſpecie quidem præcedebat filios Iſraël; imperio autem repræſentabat Jeſum Dominum venturum in nube levi: ſicut dixit Iſaias 19. n. 1. id eſt, in Virgine Maria, quæ nubes erat ſecundum hæreditatem quæ levis erat, ſecundum Virginitatis integritatem: venit in nube levi Chriſtus in Ægyptum; hoc eſt, venit in ſuſceptione corporis in hoc ſæculum, in nube venit, quem nubecula corporis obumbrat, ſed levis erat caro, quam nulla ſua gravabant delicta.* Veſtem de nube carnis conflatam Chriſtus à Virgine accepit; recompenſare oportet acceptum; aliumne ex nube amictum Chriſtus dedit matri? minimè, ſed multò liberaliorem, ex radiis ipſius Solis compoſitum. In tantum Chriſtus Dominus æſtimavit amictum ex carne, ac ſanguine Virginis compoſitum, ut pro illo eam exornaverit radiis, ac fulgoribus Solis Divinitatis, ut verè, ac realiter Dei mater exiſteret, & ut talis ab hominibus eſſet venerata, & ſuper omnem puram creaturam exaltata. D. Bernard. ſerm. de Nativit. Virginis. *Quantam*, ait, *inveniſti gratiam apud Deum, in te manet; & tu in eo, & veſtis eum, & veſtiris; veſtis eum ſubſtantia carnis, & veſtit ille te gloria Majeſtatis; veſtis Solem nube, & Sole ipſa veſtiris.*

D. Ambroſ. — Iſai. 19. — *Maximè Chriſtus æſtimavit carnem & ſanguinem ex Virgine.* — D. Bernard.

110. Septimò: Cur virgo Sacratiſſima non alio veſtitu apparet amicta, niſi tantùm Sole, in quo Deus poſuit ſuum tabernaculum? Cur non veſtitu deaurato circumdata varietate, ut aliàs conſpicitur; Cur ergo Sole veſtitam ſe exhibet. Sol ſymbolum eſt miſericordiæ omnibus benefaciens: *Oritur enim ſuper bonos, & malos*: Matth. 5. n. 54. ut omnes illuminet, omnibus conſulat, ac fœcundet. Ecce cur Joannes eam circummamictam intuetur; quia Deiparæ Virginis cùm ſit ipſa mater miſericordiæ, non alius amictus, niſi miſericordiæ congruebat. D. Bernard. de verbis Apoſtoli. *Eſt enim Maria, quæ velut alterum Solem induit ſibi; quemadmodum enim ille ſuper bonos, & malos oritur indifferenter, ſic ipſa quoque præterita non deſpicit merita, ſed omnibus, exorabilem, omnibus clementiſſimam ſe præbet, omnium denique neceſſitate amiciſſimo quodam miſeratur affectu.*

Virgo ſic plena eſt miſericordiæ, ut amicta ſit miſericordia. — Matth. 5. — D. Bernard.

111. Sic Regius Vates Pſal. 109. n. 3. *Ex utero ante luciferum genui te.* Quæ verba, etſi multi Patres de generatione æterna interpretentur; tamen de generatione temporali exponunt Tertul. Juſtinus, Heſychius, Hieronym. Auguſt. Proſper, & plures alii Commentatores apud Lorinum. Quæ verba ex Hebr. ſic legit Cajetanus: *De vulva auroræ tibi erit ros nativitatis tuæ.* Et advertit Lorinus, quòd etiam verti poteſt; *Ex miſericordia*, ſeu, *Miſeratus*: Ac ſi idem ſit Chriſtum Deum ex utero Mariæ generari, ac naſci, ut *Ex miſericordia* generari, ac naſci; ſi ingenita eſt pietas, ac miſericordia Mariæ, quod idem ſit naſci ex illa, ac ex miſericordia naſci; ſic & filius Deus cum pia matris indole, Matris pietatem arripuit, hauſit, expreſſit, ut dicatur *miſerans, & miſeratus.* Ad hoc tendit Richard. de S. Laurent. lib. 2. de laudibus Mariæ. *Ipſa eſt*, ait, *cauſa ſalutis generis humani, & quædam ratio, poſt filium ſuum, omnium, quæ facta ſunt, & quæ futura ſunt.* Cùm mundus multis morbis ægrotaret, Deipara poſt filium ſuum, *cauſa ſalutis* extitit: exinde B. Virgo appellatur *Ratio* omnium, quæ in re miſericordiæ hactenus à filio Deo facta ſunt, & deinceps facienda: Quaſi B. Virgo ſit filio Deo *Ratio*, ipſaque abunde ſufficiens, ob quam omnium miſereatur, omnibus det veniam, & largiùs gratiam, & miſericordiam ipertiat.

Pſalm. 109. Tertul. Juſtin. Heſych. Hieron. D. Auguſt. Proſper. Lorin. Hebræus. Cajet. — *Idem eſt quòd Chriſtus ſit natus ex Maria, ac quòd ex Miſericordia ſit natus.* — Richard. — *Maria dicitur ratio divinæ miſericordiæ.*

112. Cant. 3. n. 11. dicitur *Egredimini, & videte, filiæ Sion, Regem Salomonem in diademate, quo coronavit illum Mater ſua in die deſponſationis illius, & in die lætitiæ cordis ejus.* Invitat ſponſa filias Sion, ad ſui ſponſi ſpectaculum, eo fine, ut eas in illius admirationem, amorem, ac cultum rapiat: Indeque eum non alio nomine dicit, niſi *Salomonem*: id eſt, pacificum nuncupat, eo quod ipſe pacem, id eſt, ſalutem, gaudium, gloriam & omne bonum eſſet allaturus; & unde in tanta pace, ac felicitate erat videndus? *In diademate, quo coronavit illum mater ſua*: Quod explicans Cardinal. Hugo, ſic ait: *Coronavit eum noverca, Pater, & mater. Noverca Synagoga, Mater Virgo, Pater ejus Deus. Noverca coronavit eum Corona ſpinea, & miſeriæ; Mater corona juſtitiæ, Pater corona gloriæ.* Aptiùs tamen hanc coronam à Matre datam explicat D. Ambr. lib. de Inſtit. Virg. cap. 16. *Virgo Dei para*, ait, *eum concepit, & peperit, & coronam capiti ejus æternæ pietatis impoſuit.* Chriſtus à Deo Patre *Corona gloriæ* coronatur: At mater Virgo filium Deum de ſuis puriſſimis viſceribus concipiens, in eoque impensè exprimens ſuæ benignitatis indolem, *Coronam capiti ejus æternæ pietatis impoſuit.* Itaque Chriſtus à Patre habet gloriam, & majeſtatem; à Matre pietatem, & miſericordiam: Inde ergo rectè Virgo Maria apparet amicta Sole miſericordiæ: Ipſa enim carne ſua miſericordiæ circumdedit filium Dei, Verbum Patris in utero ſuo.

Cantic. 3. — Hugo. — D. Ambroſ. *Chriſtus à Virgine habet Coronam pietatis.*

Quæstio XIV.

Ex eo quod Sanctiſſima Virgo Maria apparet amicta Sole , *inde rectè ejus pura , & immaculata Conceptio demonſtratur.*

113. IN hoc ſigno , ſeu miraculo magno , ut alii legunt, ſemper Virgo Maria apparet amicta Sole; in omni inſtanti , & in omni momento Sanctiſſima Virgo Maria ſemper prodiit veſtita , ac amicta vero Sole juſtitiæ , qui eſt

Malach. 4.

Deus noſter , ut ſæpè jam dixi ex Malachia 4. ne pro aliquo tempore intelligatur hæc mulier abſque eo quod pareret filium n.2.& abſque eo quod ei darentur alæ aquilæ magnæ num.14 at pro nullo inſtanti,ac momentò poteſt conſiderari hæc Sancta mulier , quod non ſit undique veſtita , ac circumamicta lumine ac ſplendore veri Solis juſtitiæ , illius ſcilicet gratiæ , & Sanctitatis.

Virgo Maria ſemper pura & immaculata.

114. Cùm homo ex putredine in peccatis conceptus ſit,ut ab illis mundetur,ac purificetur,ait,

Rom. 13.

Apoſtol. Rom. 13. n. 14. *Induimini Dominum Jeſum Chriſtum* , ut ita tali indumento gratiæ Chriſti Jeſu, in nobis abſtergatur macula peccati,nullaque illius ſciſſura,ac fœditas appareat.

D. Ambroſ.

D. Ambroſ. lib. 1. in Luc. cap. 5. *Hic te veſtit Chriſtus benedictione , ne qua tibi noceat ſciſſura peccati*:Ergo ſic B. Virgo à primo inſtanti , ac momento ſuæ Conceptionis , ita fuit induta Chriſto Jeſu;& ſic *Apparuit mulier amicta Sole, ne qua illi noceat ſciſſura peccati* : cùm ſemper à primo inſtanti fuerit plena luce Gratiæ , Puritatis , ac Sanctitatis.

In Maria , nulla ſciſſura eſt peccati.

Quæ de ſe ait : *Ego ex ore Altiſſimi prodivi*:

115. Eccleſ. 24.

Eccleſiaſt. 24.n.5.Quæ verba magna Doctorum pars cum Eccleſia de B.Virgine interpretantur, & ait:*Ego ex ore Altiſſimi prodivi*.Hoc eſt,Non eo modo , quo filii Adam concipiuntur ex viſceribus maternis,ſed ut candidiſſima,ac puriſſima,ut ſunt ea,quæ ex ore Divino veniunt , ſic ego prodivi,Alii, ut ex peccatorum viſceribus gignuntur, & ſic peccati labe infecti naſcuntur ; Ego verò , ut ex ore , ac ſpiraculo Altiſſimi prodiens, nihil quod in me abſtergatur , admiſi. Quò forſitan ſpectat D. Ephip.

In Maria , nulla eſt peccati originalis macula.

D. Epiphan.

orat.de Aſſump. Mariæ , de ejus Conceptione diſſerens : *Anna verò*,ait,*gravida effecta,Cœlum, & thronum Cherubicum peperit , ſanctam puellam Mariam.* Ecce concipitur ab Anna Sancta Virgo Maria,ut Cœlum, ac thronus Cherubicus:quæ omnia , ut non ex præſuppoſita materia,ſed ex puriſſimo,ac candidiſſimo Dei ore proceſſerunt; ſic & Maria , quantum ad hoc , quod nullam maculam incurreret, nullumque infectæ materiæ Saporem haberet , quaſi ex ore Dei proceſſit.

116. Secunda ratio principalis ad quæſtionem. Virgo Maria in hoc ſigno magno undique apparet luminis ſplendore circumdata , utpote *Amicta Sole , Luna ſub pedibus ejus, & in capite ejus Corona ſtellarum duodecim.*Ecce Maria undique luce plena , proindeque à principio vitæ ſuæ, uſque ad illius finem nulla in ea eſt obſcuritas peccati.Sic mihi quæro, ex quanam parte in ea extitit aliqua culpæ obtenebratio , ut

D. Bernard.

rectè notavit D. Bernardus ſerm in *Signum magnum*;ubi ait : *Fuit luce undique circumfuſa* : quo altiſſima quædam participatio Divinæ puritatis in hac Sanctiſſima Virgine declaratur. De

Pſalm. 103.

Deo canit Regius vates,Pſal.103 n.2.*Amictus lumine ſicut veſtimento* : Seu , ut legit D. Ambr. *Circumdatus luce,ſicut veſtimento*.Quo oſtenditur maximus , ac infinitus ſplendor Divinitatis ,

Incognit.

ut notat noſter Incognitus , nullas admittens nec leves umbras , ſeu circunſtantias peccati , ſed omnes excludens : Et inde ait Joannes

Joan. 1.

Epiſtol.1.cap. 1. num. 5. *Deus lux eſt , & tenebræ in eo non ſunt ullæ* : Ergo cùm Deus amictus ſit lumine, ipſe lux eſt , & in eo tenebræ non ſunt ullæ; Cùm ergo etiam Sanctiſſima Virgo amicta ſit lumine Solis , etiam ipſa quædam lux Gratiæ , ac Sanctitatis eſt, proindeque in ea non ſunt tenebræ ullæ peccati.

Maria ſemper in luce gratiæ ſine tenebris peccati.

Valdè antelucana extitit in Maria lux gra- 117.
tiæ , antequam tenebræ peccati advenirent,

Proverb. 8.

Ipſa enim de ſe ait , Proverb. 8.n.24.*Nondum erant abyſſi , & ego jam concepta eram* : Abyſſus ſignificant tenebras , ac magnam tenebrarum confuſionem:*Et tenebræ erant ſuper faciem abyſſi*:

Gen. 1.

Gen.1.n.2. Ante adventum tenebrarum jam Maria concepta erat,& ideò tenebræ ullæ non

Richard.

potuerunt eam comprehendere : Sic ait Richard.de S.Laurent.lib.11.de laudibus Mariæ , nomine ejus loquens : *Etſi contra me vigilare vellet princeps tenebrarum, multo magis ſupervigilavit filius meus ſplendor lucis æternæ , ut à ſua luce præventa , omnes tenebras excluderem.*

Lux gratiæ evigilavit in Maria , ante tenebras peccati.

Vis ſcire quam antelucanus fuerit filius erga 118.
Virginem Mariam,ut ipſam ſanctitate ac gratia repleret;pondera,quòd tripliciter Dei para vocatur à filio ſuo, Mater, Soror, & Sponſa; Ma-

Cantic. 8.

ter dicitur: *Sugentem ubera Matris meæ.*Cantic. 8.n.1.Soror & Sponſa:*Vulneraſti cor meum,ſoror mea, ſponſa.* Cantic. 4. n.9. & iterum : *Hortus concluſus ſoror mea,ſponſa*:ibidem num.12. Tot titulis Chriſtus hanc Sanctiſſimam Virginem honoravit ; nonne ſat erat , eam dicere Matrem, & Sponſam , quæ eodem honoris ac dignitatis titulo; cum Sponſo ſuo gaudet, Beda :

Cantic. 4.

Beda.

Soror dicitur propter conjunctionem carnis;Sponſa verò, quia cœleſtis thalami eam ſibi fœdere junxit: Optimè quidem in. rem noſtram ; dicam : Sponſa tempore conjùngitur cum ſponſo,nam ut jam adulta copulatur ſponſo : At mater, & ſoror in primo inſtanti conceptionis , ac generationis mater cum filio . ſoror cum fratre intimè unitur,& conjungitur arctiſſimo conſanguinitatis vinculo. Ut ergo denotetur , quod non ſolùm tempore , ſed etiam in primo inſtanti Virgo intimè conjucta eſt cum filio ſuo ideò non ſolum dicitur ſponſa , ſed etiam mater , & ſoror Æterni Verbi.

Maria dicitur ſoror. Chriſti utpote ei cognata ab inſtanti ſuæ conceptionis.

Tertia ratio ad quæſtionem principalem : 119.
Apparet hæc Sanctiſſima Virgo , *Amicta Sole, Luna ſub pedibus ejus,& in capite ejus corona ſtellarum duodecim. Undique Maria virgo* , ut ait D.

D. Bernard.

Bernard. *in Signum magnum* jam citatus:*Undique circumfuſa luce. Pulchritudo in circũferentia.* In circumferentia ejus eximia eſt pulchritudo, ac elegantia Divinæ Gratiæ ; quod eleganti diſcurſu probat D. Bernard. nam aliis Sanctis datur ignis , & calor Divinæ Gratiæ in aliqua certa , & determinata , parte , ut à peccatis mundentur, vel ut in eis peccata impediantur At in Maria Virgine calor , ac ignis veri Solis

Maria tota pulchra ex omni circumferentia.

juſtitiæ eſt ex omni parte, ex omnique circumferentia.

120. Iſai. 6.

Ignis cœleſtis datus eſt Iſaïæ in labiis, ut benè, ac rectè loqueretur. *In manu ejus calculus, quem forcipe tulerat de altari, & tetigit os meum, & dixit mihi: Ecce auferetur iniquitas tua, & peccatum tuum mundabitur.* cap. 6. n. 7. Jeremiæ datur in oſſibus ad doctrinam, ac eruditionem: *Miſit ignem in oſſibus meis, & erudivit me:* Threnor. 1. num. 13. Davidi in fonte, ac origine concupiſcentiæ: *Igne me examinaſti; Ure renes meos, ac cor meum:* Pſal. 16. n. 3. & Pſal. 25. n. 2. Angelis verò datur in pedibus, ut magna promptitudine munus miniſtrorum exequantur: *Tu Cherub extentus in medio lapidum ignitorum ambulaſti.* Ezechiel. 28. n. 14. *Qui facis miniſtros tuos ignem urentem.* Pſal. 103. n. 4. At unica, & ſola Virgo Maria extitit, utpote Mater Divini Verbi, quæ ex omni parte, ac circumferentia circumamicta, ac munita fuit igne, ac calore Gratiæ Divini Solis juſtitiæ, ut Diaboli vermes nullum ad eam poſſent invenire aditum. Sic ait D. Bernard. proximè citatus. *Illo igne prophetæ labia purgantur, illo igne Seraphim accenduntur. Longè verò aliter Maria meruit undique circumfundi & veluti ipſo igne concludi,* dum igne Solis tota amicta: ac circumdata conſpicitur.

Threnor. 1. — Pſal. 16. — Pſal. 25. — Ezechiel. 28. — Pſal. 103. — *Maria ex omni parte munita igne Divinæ Gratiæ.* — D. Bernard.

121. Zachar. 2.

Et confirmatur: Ait Deus per Zachariam Prophetam 2. n. 5. *Ego ero ei murus ignis in circuitu, & in gloria ero in medio ejus.* Litera reſpicit Jeruſalem; Allegoria verò Virginem Mariam: de illa ait Deus: *Ero ei gloria in medio ejus*, & tanquam murus ignis in circuitu, ſeu ut legit Chaldaïcus. *Velut murus igneus illam per circuitum ambiens.* In medio ejus tanquam centrum gloriæ extitit Divinum Verbum, quando in die Incarnationis, *Verbum caro factum eſt.* Joan. 1. num. 14. & inde ei fuit in circũferentia tanquam murus ignis, eam ambiens, muniens, ac cuſtodiens gratia ſua, cùm illa eſſet electa in matrem ejus: Et cur dicitur potiùs quòd erit ei murus ignis, quàm ferreus, æneus, ac lapideus; refert. Plinius in ſua naturali hiſtoria lib. 14. quòd quamvis leo ſit omnium animantium ferociſſimus, ita ut rugitu ſuo beſtias agri faciat abire in fugam: tamen ad intuitum ignis ſic vires ejus franguntur, ita ut ipſe non valeat ſubſiſtere, ſed omni conatu ab ignis præſentia fugam arripiat. Leo valdè fortis, diabolus eſt, qui magno impetu intendit animas noſtras deprædari. De illo ait D. Petrus 1. cap. 5. num. 8. *Adverſarius veſter diabolus tanquam Leo rugiens, circuit quærens quem devoret:* Ad quod ipſe armatur contra nos tum peccato originali tum etiam actuali; at nullo ex his valuit invadere Virginem Mariam; nam *Murus ignis in circuitu*; ad cujus conſpectum omnes ejus vires hebetantur, ac franguntur, ut tanquam Leo totus avertens ſe in fugam det. Huc advoco id quod ad prædictum Prophetæ locum ait Theodoret. *Mea benignitate ei ero murus, qui tranſiri, & tranſcendi non poſſit: Hanc enim vocavit murum ignis. Nam ſicut pyra ingens tranſiliri nequit, ſic vinci non poteſt, quæ gratia Dei cuſtoditur.*

Chaldaic. — Joan. 1. — Plinius. — Petrus 1. c. 5. *Diabolus non potuit in Virgine prædam facere, ſed fugit ab ejus præſentia.* — Theodoret.

122. Ezech. 43.

Ait Ezechiel 43. n. 12. *Iſta eſt lex Domus in ſummitate montis: Omnis finis ejus per circuitum, Sanctum Sanctorum eſt: Hæc eſt ergo lex domus.* Explicat Propheta divinam legem promulgatam circa domum ædificatam in vertice, ac ſummitate omnium montium, ita ut ſit Sancta, ac pura & in juſtitia fundata, ita ut omnes fines ejus per circuitum, ſint *Sanctum Sanctorum.* Expende, *per circuitum*, ex omni nempe ambitu, circumferentia: ac parte: Et quænam eſt Domus *in ſummitate Montis*, juſtitiæ, ac ſanctitatis? Ipſemet Propheta Iſaias explicat reſpiciens tempora Incarnationis Divini Verbi cap. 2. n. 2. *Erit præparatus mons Domini in vertice montium.* Hugo Cardinalis poſt. D. Hieronym. interpretatur, quod Sanctiſſ. Virgo Maria ſit domus Dei fundata in vertice totius perfectionis, ac Sanctitatis. Sic ait ille: *Beata ſemper Virgo eſt domus Domini:* Ergo in favorem hujus domus Dei lex eſt conſtituta, ut omnes fines ejus ſint pleni ſanctitate. *Hæc lex domus Domini*: Nam cùm ipſa crearetur ut Deus in medio ejus, in utero ejus habitaret, inde conſequens fuit, *ut omnis finis ejus per circuitum Sancta Sanctorum eſſet.* Ergo ſi per circuitum nullus patuit locus, nulla fuit rimula, ſive in ejus Conceptione, ſive vita, ſive ejus fine, quæ non eſſet Sanctum Sanctorum. Rectè ait Doctiſſimus Idiota lib. de Maria Virg. cap. 2. *Tota pulchra es Virgo glorioſiſſima, non in parte, ſed in toto: & macula peccati, ſive mortalis, ſive venialis, ſive originalis, non eſt in te, nec unquam fuit, nec erit.* Vide multa alia infrà.

Iſai. 2. — Hugo. D. Hyeron. — *Maria in omni circumferentia Sancta Sanctorum.* — Idiota.

Quæstio XV.

Cùm Virgo Maria induta Sole appareat, inde ejus ſublimitas, ac altitudo meritorum inveſtigatur.

123. Habac. 3.

Sanctiſſima Virgo Dei genitrix hîc *Sole Amicta* apparet; & tamen de ea propheti ſans Habacuc Propheta ait: *Deus ab Auſtro veniet, & Sanctus de monte Pharan.* cap. 3. n. 3. Septuag. legunt: *Et Sanctus de monte umbroſo, & condenſo.* Mons iſte umbroſus Sanctiſ. Virgo Maria interpretatur à D. Athanaſio q. 117. & ſic ait: *Sanctus de monte opaco, & denſo, Mons autem ibi dicitur Virgo Maria.* Eundem ſenſum ſequuntur Euthymius, Theophyl. Rupert. Agellius. Quomodo ergo, ſi Beata Virgo Maria eſt mons umbroſus, opacus, & condenſus, ipſa hîc introducitur lumine ac radiis Solis induta; Lux enim omnem opacitatem, ac condenſitatem excludit, & depellit. O ingens, & præclara celſitudo Mariæ! Mons umbroſus tot ac tantis virtutibus, & donis ſupernaturalibus ut à nullo intellectu creato valeat conſpici, ac deprehendi; Veſtitur tamen Sole juſtitiæ; nam hic ingens mons ſolum à divino Sole, ac lumine valet totus apprehendi, ac circumdari & radiis ipſius Divinitatis poteſt diſcooperari, ac manifeſtari.

Septuaginta. — D. Athanaſ. — Eutymius. Theophil. Rupert. Agellius. — *Celſitudo Mariæ ſole divino lumine intelligitur, ac comprehenditur.*

124. Iſai. 6.

Ad noſtram quæſtionem principalem, teſtatur de ſe Iſaias 6. n. 6. *Volavit ad me unus de Seraphim, & in manu ejus calculus, quem forcipe tulerat de altari, & tetigit os meum.* Ecce Seraphini meritum præclarum, calculum ignitum de altari una manu geſtare: Ecce Prophetæ ſingulare privilegium, ſummis labiis contingere. Seraphim in illa ſuperna curia omnium Cœleſtium Spirituum vertex, & Iſaias Prophetarum primus,

primus, ac apex, ſummatim tantùm, & veluti externè, divino igne illuſtrantur: Seraphim una manu, & externè calculum tangit; qui Prophetæ labiis extrinſecus admovetur, ut illo mundentur: At Virgo Maria luminis abyſſo immerſa, & quodammodo concluſa tota ex omni parte illo adimpletur, & circumdatur. D. Bernard. ſerm. in ſignum magnum, ſic ait: *Illo nimirum igne Prophetæ labia purgantur, illo Seraphim accenduntur. Longè verò aliter Maria meruit, non veluti ſummatim tangi, ſed operiri magis undique, & circumfundi, & tanquam ipſo igne concludi.* In cœleſtibus Angelorum ſupremi Spiritus, Seraphim ſcilicet, & in terris, magni Prophetæ Sanctorum optimates illo cœleſti igne illuminantur, accenduntur, Deum feliciſſimè poſſident, cujus ardentiſſimo amore flagrant, dum illum ex una parte, manu, vel labiis extrinſecè tangunt. *Illo nimirum Prophetæ labia purgantur, illo Seraphim accenduntur.* At Maria Virgo non manu, vel labiis, ſed ex toto, ac ex omni parte intimiſſimè, ac pleniſſimè illo divino igne Gratiæ, & amoris flagrat, & repletur, ac perfunditur; ut plus divini amoris gratiæ, ac cœleſtium donorum, illi datum intelligas, quàm communicatur omnibus Sāctis in Cœlo, & in terra. *Aliter Maria meruit, non velut ſummatim tangi, ſed operiri magis undique, & circumfundi, & tanquam ipſo igne concludi.* Quod etiam magis explicat ipſe Bernard. cit. ſerm. jam ſuprà datus; Ut quantum ſine perſonali unione creaturæ conditio patitur, luci illi inacceſſibili videatur immerſa.

D. Bernard.

Plus gratiæ, & gloriæ in ſola Maria, quàm in omnibus Sanctis.

125. D. Method.

Ait Sanctus Methodius ſer. de Deipara: *Salve amoris Dei Patris theſaurus*: Sicut in theſauro terreni Regis, ſervantur omnia illius bona, ex quo depromuntur, ut per ſuos ſervos diſtribuantur; ſic noſtro Theologiſandi modo, ex theſauro divini amoris proferuntur omnia, quæ Deus ſuis ſervis communicat, omnia enim opera ſua ipſe diligit *Nihil odiſti eorum, quæ feciſti*, Sapient. 10. n. 25. & cum Deus *dividat ſingula, ſingulis prout vult*: 1. Corinth. 12. n. 12. Creavit Seraphim amore ardentes, Cherubin ſcientia plenos, Angelos fecit ſuos miniſtros tanquam ignem urentem; Inter homines, quoſdam conſtituit Prophetas, alios Apoſtolos, & Evangeliſtas, alios Doctores, alios alia dignitate fulgentes: quæ omnia ut prolata ex theſauro divini amoris Deus diviſit, & diſtribuit per ſervos ſuos: *Dividens ſingula ſingulis prout vult.* At uni tantum Virgini Mariæ totum ipſum theſaurum Divini amoris cum omnibus ſuis donis in gradu perfectiſſimo, ac eminentiſſimo largitus eſt Deus, ita ut de ea dicere poſſumus illud Proverb. 31. verſ. 9. *Multæ filiæ congregaverunt divitias, tu ſupergreſſa es univerſas.* Septuaginta legunt: *Multæ filiæ acquiſierunt divitias; multæ fecerunt virtutem: Tu autem excellis, vel emines, & ſupergreſſa es univerſas.* Hebraïcus: *Multæ filiæ fecerunt virtutem, ſtrenuitatem, fortitudinem, gloriam, opes: & tu aſcendiſti ſuper univerſas iſtas.* Quæ verba de B. Virg. Maria exponunt D. Bernard. tom. 2. Ser. de B. Virg. D. Hier. ſer. de Aſſumpt. D. Bernardin tom. 2. ſer. 61. art. 3. cap. 10. D. Bonavent. in ſpeculo cap. 2. & c. 8. & c. 10. ubi ait: *Supergreſſa eſt Maria cunctas filias; ſupergreſſa eſt in natura, ſupergreſſa eſt in gratia, ſupergreſſa eſt in gloria univerſas filias, id eſt, univerſas animas, & univerſas intelligentias:*

Maria Virgo theſaurus amoris Dei. Sapient. 10. 1. Cor. 12.

Maria in donis gratiæ ſupergreſſa eſt omnes creaturas.

Proverb. 31. Septuagin.

Hebraïc.

D. Bernard. D. Hieron. D. Bernard. D. Bonav.

utpote cùm ipſa ſit, ut ait D. Methodius, *Amoris Dei Patris theſaurus.*

126. Ariſtoteles.

Ait Ariſtoteles lib. 4. Ethicorum: *Amare, eſt velle alicui bonum*: Et inde vulgariter dicitur: Probatio amoris, exhibitio eſt operis: Unde rectè ait D. Thomas 1. part. q. 20. art. 4. in corpore: *Deum diligere magis aliquem, nihil aliud eſt, quàm ei majus bonum velle; voluntas enim Dei eſt cauſa bonitatis in rebus.* Atqui nullæ puræ Creaturæ; imò omnibus puris creaturis collectivè ſumptis, non communicavit tantum bonum, ac communicavit B. Virgini Mariæ, in eo quòd eſſet mater Dei: nam maternitas Dei eſt quædam dignitas incomparabilis, & incomprehenſibilis: ipſa enim eſt quædam conſanguinitas cum Deo, eique ſummè, & arctiſſimè proxima; per ipſam B. Virgo elevata & facta eſt quaſi ordinis divini, ita ut ſicut Deus Pater ait unigenito filio ſuo: *Ego hodie genui te*, in ſubſtantia meæ Divinitatis; ita etiam B. Virgo eidem filio Dei poteſt dicere: Ego genui te in ſubſtantia meæ humanitatis. Unde ait D. Thomas 1. p. q. 25. art. 6 ad 4. *Virgo ex hoc quod eſt Mater Dei, habet quandam dignitatem infinitam, ex bono infinito, quod eſt Deus, & ex hac parte non poteſt fieri aliquid melius ea; ſicut non poteſt aliquid melius eſſe Deo.* Ergo cum tanta hac dignitate ſuper omnes puras creaturas communicata ſunt Virgini Mariæ dona, ac magnalia ſuper omnes puras creaturas, ita ut B. Virgo valeat dicere de ipſa Maternitatis dignitate, illud Sap. 4. verſ. 11. *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa*: Quod optimè probat Rupert. lib. 1. in Cantic. ad cap. 1. verſ. 3. ſic in perſona Virginis Mariæ loquitur: *Qui enim Verbum ſuum, quod eſt in corde ſuo mihi totum infudit; quomodo non etiam cum illo, mihi omnia donavit?*

D. Thom.

Maria Virgo ex maternitate habet quandam infinitatem.

D. Thom.

Sap. 4. *Sicut Maria Virgo ex Maternitate habet dignitatem, ſuper creaturas; ſic & dona.* Rupert.

127. Et nota, quòd Sanctiſſima Virgo Maria non dicitur à D. Methodio, theſaurus amoris Dei, ſed *Theſaurus amoris Dei Patris*: quia Deus eam tanquam unicam filiam dilexit, dotavit, ac ditavit tantis donis gratiæ, & gloriæ; ut erga noſtrum intellectum quodammodo quandam immenſitatem habeat, ut eam non poſſimus menſurare, nec dicere, nec inveſtigare. D. Anſelm. lib. de excellentia Virg. cap. 8. ſic ait: *Quid amplius dicere poſſumus Domina? Immenſitatem quippe gratiæ, & gloriæ, & celſitudinis tuæ conſiderare incipienti, & ſenſus deficit, & lingua fatiſcit.*

Mariana gratia, & gloria quadam immenſitas tribuitur.

D. Anſel.

128. Confirmatur noſter ſcopus principalis hujus quæſtionis, quia Virgo Maria immenſo gratiarum, & meritorum culmine, ſupergreditur omnes, qui æternam ſalutem conſequuntur. Quos deſcribens Salomon Cantic. 6. n. 7. & 8. ait. *Sexaginta ſunt Reginæ, & octoginta concubinæ, & adoleſcentularum non eſt numerus: Una eſt columba mea, perfecta mea.* Ubi tres ordines & herarchias conſtituit Salvandorum, ſcilicet Reginas, concubinas, adoleſcentulas. Per Reginas intelligit animas perfectas in conſummatione virtutis, quæ Chriſto verò ſponſo intimè uniuntur; per concubinas, proficientes, qui Chriſto jam ſunt uniti, per adoleſcentes, incipientes, qui relicto Mundo, Chriſto incipiunt adhærere: Super has omnes animas ait Chriſtus: *una eſt perfecta mea, columba mea:* utpote in omni conſummatione virtutis, gratiæ, & gloriæ perfecta, & ut ſine amaritudine fellis peccati *columba mea.* Hæc tradit Pſellus apud Theodoretum,

Cantic. 6.

Virgo Maria ſuper omnes animas electorum. Pſellus.

retum, & ſubdit: *Inter tot animas*, ait, *omnium hominum, qui ſalvantur, ut electa concubina eſt una Sola, quæ Chriſtum genuit, Virgo Mater, puella Maria, quæ puritate perfecta Cherubim, & Seraphim antecellit.* Vide tom. 1. in Apocal. cap. 1. q. 62. n. 535. 536. & tom. 3. in Evang. cap. 16. q. 18. per totam.

129. *per ſolam Virginem plura beneficia, quàm per omnes Sanctos.*

Ex quibus infero, quòd ſicut plus Gratiæ, Virtutis; ac Sanctitatis eſt in ſola B. Virgine Maria, quàm in omnibus Sanctis ſimul ſumptis, ut etiam dicam infrà q. 22. ita etiam per ſolam B. Virginem Mariam plura Deus beneficia conceſſit, pluraque miracula eſt operatus, quàm per omnes Sanctos ſimul ſumptos. Quis valet numerare beneficia, ac miracula, quibus Deus per Virginem omnes orbis nationes ditavit. Petrus
Courcier. Courcier de hac re edidit juſtum volumen quod dicitur *Negotium ſæculorum, Maria*: In quo ſcripta referuntur ferè 20. millia miracula; nam ſi omnia ſcriberentur, dici poſſet illud quod
Joan. 1. ait Joannes de Chriſti operibus, c. 21. n. 25. *Quæ ſi, per ſingula ſcribantur, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt libros*: Nam cùm Maria magis Deo ſit grata, quàm omnes Sancti ſimul ſumpti, inde plura dona, pluraque miracula per eam ſolam eſt operatus ſuper omnes Sanctos ſimul ſumptos.

Quæstio XVI.

Quare Sanctiſſima Virgo Maria Lunam ſub pedibus habet?

130.

SI per hanc mulierem Eccleſiam intelligas, graves Doctores per Lunam Beatam Virginem Mariam interpretantur ob varias rationes, ut dixi ſuprà q. 5. n. 41. Cùm verò modò in expoſitione, quam ſequimur, hæc mulier denotet Virginem Mariam; quid modò Luna ſignificet, inquirit quæſtio. Et quid magnum, Lunam hanc aſtrorum infimam, & terris viciniorem pedibus Virginis ſubſterni, quâ, inquit,
D. Bernard. D. Bernard. ſerm. in *ſign. magn. Super Angelorum choros, ſuper Cherubim quoque, & Seraphim exaltatam, nefas eſt dubitare?*

Maria ſuper omnes creaturas.

131.

Primò, Reſpondeo ad quæſtionem: Si Deus, cuncta, quæ condidit approbavit, videns quòd eſſent bona, cur Virgo Sanctiſſima ſui Creatoris opus videtur non approbare, ſed tanquam contemnens ſub pedibus conterit? Cur Lunam
Maria virgo conſtans, ac firma. luminare majus, ſic pedibus calcat? Luna ſymbolum inconſtantiæ, ipſa enim cauſat æſtus, & reciprocationes maris, facitque ut adeò mare ſit inſtabile, ut ſingulis ſenis horis, nunc affluat, nunc refluat. Ecce cur Lunam Maria ſub pedibus calcat; ut cognoſcamus, eam omnis inſtabilitatis eſſe expertem, omnique mutabilitate ſuperiorem; & meritò talis firmitas, ac conſtantia in hac muliere amicta Sole cernitur: nam ſicut Sol lutum indurare ſolet; ſic verus Sol juſtitiæ; veniens in Maria, ipſam veſtiens, ac muniens, cordi ejus tantam firmitatem, indidit, ut quodammodo evaderet ad conſtantiam, ac ſoliditatem petræ, ad imitationem filii ſui. Guerri-
Guerricus. 1. Cor. 10. cus Abbas ſerm. de Annuntiat. *Si petra Chriſtus, ut ait Apoſtolus 1. Corinth. 10. n. 4. non degenerat à Matre filius: quando & ipſa nomine petræ cenſetur:* Et ſic firma, ac ſtabilis fuit Maria, ut non ſolùm habuerit firmitatem Angelorum; ſed etiam eam ſuperaverit. D. Hieron. vel Sophron. S. Hieron.
ſerm. de Aſſumpt. ſic ait: *Etſi mirabilis eſt eorum Sanctorum Angelorum virtus & firmitas perpetuitatis; mirabilior tamen in Maria, quàm obumbravit virtus Altiſſimi.*

132.

Secundò: D. Iſidor. in cap. 7. Joſue, ait: *Luna* Iſidor.
Mundi ſpeciem tenet: quia ſicut Luna menſtruis completionibus deficit; ita hic mundus ad completionem temporum currens, quotidianis defectibus cadit. Totus hic mundus, cum omnibus ſuis divitiis, & dignitatibus, tibi, ô Deipara, ſubditus famulatur. Unde illud de increata Sapientia. *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum.* Proverb. 8. n. 12. meritò Beatiſſimæ Vir- Proverb. 8.
gini aptari poteſt, præcipuè juxta Septuaginta legentes: *Dominus præfecit me*: ubi pro, creare, legunt *præficere*; de more Latinorum, apud quos creare aliquem Ducem, vel Principem eſt præficere ſeu præponere, & ſic legit D. Athanaſ. ad decreta Synodi Niſſenæ: *Dominus præfecit me operibus ſuis*: Servus igitur eſt Mundus creavit me ſeu præfecit me initium viarum ſuarum; id eſt, Dominus me creavit ſeu præfecit omnibus creaturis, quæ per me, tanquam per viam regiam tendunt in ipſum; quarum omnium Creaturarum, ego ut princeps, & Regina primatum teneo.

133. *Virgo Maria temporalia bona contemnebat.*

Tertiò: Luna temporalium rerum ſymbolum, propter eorum defectum: quid enim his inſtabilius, quæ de manu in manum quotidie tranſeunt, nec ſciunt diu in eodem ſtatu permanere? Ecce miraculum magnum, Mulier amicta Sole, Lunam pedibus calcans, utpote omnia Richard. de
terrena, & temporalia contemnens. Richard. S. Laurent.
de S. Laurentio lib. 4. de laudibus Virginis. *Maria*, ait, *paupertatis fuit amatrix, & in lege ubi temporalia promittebantur; dicitur de ea, quod habebat Lunam ſub pedibus, id eſt, omnem gloriam Mundi, & omnia mutabilia ſine affectu.* Expende illud: *In lege ubi temporalia promittebantur.* Hoc enim magna admiratione dignum, quòd ex Hebræorum populo, cui temporalia in præmium dabantur, ei paſſim dicebatur: *Si audieritis vocem meam, fructus terræ comedetis:* & inde in tali populo rarus erat divitiarum contemptus, & quod tunc Virgo Beata omnes divitias contemneret, ac ſub pedibus calcaret, valdè mirum: cui rei Virgo puriſſima magnum præſtitit monumentum; nam aurum, thus, & mirrham oblata à Magis, Matth. 2. ut paupertatis amatrix in pauperes diſtribuit, ut ex Abulenſ. Cano, & aliis dixi tom. 1. in Evan- Abulenſ.
gel. lib. 2. cap. 5. q. 15. Cano.

134.

Quartò: Luna ſtultorum ænigma: Sic dicitur Eccleſiaſt. 27. n. 12. *Stultus ſicut Luna mutatur.* Inde etiam Luna diaboli emblema, qui om- Eccl. 27.
nium ſtultorum Magiſter, ac inſtigator, ob ſuam ambitionem præſumptuoſam è Cœlo Apocal. 12.
cecidit: *Michaël, & Angeli ejus præliabantur cum* n. 9.
Dracone, & projectus eſt Draco magnus: Nunc tamen ſub pedibus Mariæ conculcatur, & conteritur, ut inde deprehendas dæmonem ab Angelis profligari, conculcari verò, ac conteri ab una Sanctiſſima Virg. Maria. D. Bernard. in D. Bernard.
Signum magnum. Unicus, ait, *ille ſtultus, & totius ſtultitiæ princeps, qui verè mutatus ut Luna, ſapientiam perdidit in decore ſuo, ſub Mariæ pedibus concalcatus, & contritus, miſeram patitur ſervitutem.* Angeli ac alii Sancti decertant, ac

oppugnant

oppugnant Diabolum;ſub Mariæ pedibus conteritur,ac deſtruitur, *& miſeram patitur ſervitutem.* Suam dilectam Sponſam Divinus ſponſus comparans ait. *Equitatui meo in curribus*

Cantic. 1.
Rupert.
Diabolus etſi ab aliis impugnetur à Virgine Mariâ deſtruitur, & evertitur.

Pharaonis aſſimilavi te amica mea : Cant.1.n.8. Dei equitatum virgam Moyſis exponit Rupert. Abbas ibi : *Equitatus meus virga una fuit:Virga Moyſis,& Aaron.* Tamen profundè expendendum, cur ſponſa non aſſimilatur virgæ omni tempore, ſed tantùm dum perſequitur Pharaonis currus. *In curribus Pharaonis.* Moyſes à Deo miſſus, multis flagellavit Pharaonem, ut illius obduratus animus miteſceret, inde virga percuſſum flumen vertitur in ſanguinem, ranarum agmina prodeunt ; è cœlo pluviæ ; grandines ruunt ; & totus aër tenebris diffunditur : At verò cùm per medium maris Hebræi pertranſirent, ingreſſi ſunt perſequentes Ægyptii.*Et reverſæ ſunt aquæ,& operuerunt currus, & equites cuncti exercitus Pharaonis,qui ſe-*

Exod. 14.

quentes ingreſſi fuerant mare ; nec unus quidem ſuperfuit ex eis. Exod. 14.n. 28. Ecce cur divina ſponſa Virgo Maria non aſſimilatur equitatui, ſeu virgæ Moyſis, dum flagellat, ac verberat Ægyptios, ſed dum eorum currus abſorbet ; quia etſi ab aliis Sanctis Dæmon vulneretur, ac percutiatur, à Virgine Maria omninò evertitur, ac deſtruitur, ut ampliùs non appareat.

Rupert.

Rupertus:*Rectè ergo Virga,ait,talis dicitur equitatus Domini,quæ contra tot currus, & equites ſola ſufficit & victoriam peregit.* Alii dæmones flagellant ; at verò ipſi à Virgine Maria omninò perduntur.

135. Quintò : Luna, cùm in corpore ſuo quaſdam maculas patiatur, & multos defectus, ac obſcuritates paſſim admittat, depravatæ naturæ lapſus, ac defectus deſignat : inde meritò Virgo Maria ut triumphatrix, Lunam ſub pedibus calcat ; quia de omni vitio, ac peccato tam actuali,quàm originali,ipſa glorioſè triumphavit,ut à nullo defectu, nec leviter potuerit attingi.

D. Bernard.
Maria Virgo ſuperior omni macula.

D. Bernard. ſerm. in *Signum magnum.* *Omnis defectus,ait,ſub ea,& quicquid fragilitatis, ſeu corruptionis eſt,excellentiſſima quadam ſublimitate præ cæteris omnibus excedit, & ſupergreditur creaturis,ut meritò Luna ſub pedibus ejus eſſe dicatur.* Hanc cogitationem perbelle coroborat

Richard.

Richard. à S. Laurentio lib. 4. de laudibus Mariæ, Titul. *Dominus quorundam tenet.* ſic ait: *Ratione potentiæ dicitur,quòd Luna, id eſt, antonomaſticè ille ſtultus, diabolus, ſcilicet, qui ut Luna mutatus eſt, à claritate in obſcuritatem,ſub pedibus ejus,id eſt ei plenariè ſubjectus eſt.* Expende illud, *plenariè ſubjectus eſt*; quoniam neque originali,

Maria Virgo immaculata, & pura ſua Conceptione

neque actuali luce unquam infecta eſt Maria ? & ita de inferni principe, ac poteſtate plenariè triumphavit ; & ita in hoc ſymbolo Joannis, ſupponitur fœminæ Luna, ut ſit ſcabellum ejus præſertim, ſi acumina deorſum convertantur, quæ eſt verior pictura, ut notat Alcazar in Commentario, ut ſit tanquam ſuppedaneum, ut hoſtes devicti victori inſerviunt: Et ſic dorſum principis Turcarum Bajazeti erat tanquam ſuppedaneum ſuo victori Tamburlano, cum in equo aſcendebat ; quo ovantis cumulatiſſimum genus ſignificatur, ſicut & ſervitutis genus abjectiſſimum, juxta illud

Pſal. 109.
Genebrard.

Pſalm. 109. num. 2. *Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.* Ubi Genebrard. ac meliores Interpretes ſic exponunt *Metaphora eſt ad extremam ac turpiſſimam ſubjectionem.* Non utcumque Beata Virgo de ſuperbiſſimo tyranno triumphavit, ſed ita glorioſè, ut nulla major victoria referri poſſit à pura creatura, quæ ipſius adverſarii caput,Gen.3.n.15.contrivit,id eſt, omnium malorum ſeminarium originariam labem; ut exponunt Suar. tom. 2. ad 3.part.diſp. 3. ſect. 5. §. *Poſſumus ergo.* Salazar

Glorioſè Virgo de Diabolo triumphavit.

de Concep. c. 19. n. 14. Vide ſuprà. 136.

Sextò : Cur Luna Mariam Virginem undique non circumdat, cum in Cantic. dicatur, *Pulchra ut Luna, electa ut Sol?* Extra dubium eſt,quòd Luna corruptioni corporum dominatur : Ecce cur Maria non ſolùm veſtitur Sole, ſed & Luna ſub pedibus ejus eſt, ut innuatur corpus ejus immaculatum, nequaquam corruptioni fuiſſe obnoxium ; ſed ei omninò dominari, cum glorificatum ac glorioſum aſcendiſſet in Cœlum. Cardinalis Joannes Vitalis in ſpeculo Tit. de Aſſumptione B. Mariæ Virginis. *Luna autem, ait, cujuſlibet mutabilitas, ſub pedibus eſt, quia & corpore, & anima glorificata extitit.*

Mariæ anima & corpore glorificata.
Joann. Vital.

Septimò:Sanctorum capitibus mediæ Lunæ, 137.
honoris gratia imponuntur ; tamen Virginis pedibus Luna ſubjicitur:quid hoc?quòd coronantur Sancti mediis Lunis,& quòd ipſa Luna ſternitur pedibus Mariæ. An quia Sanctorum faſtigium eſt Virginis fundamentum, ad quod pertinere videtur illud David:Pſal.86.n.1.*Fundamenta ejus in montibus Sanctis:*Quem locum de Beata Virgine interpretantur graves Interpretes, Noſter Incognit. Cardinalis Hugo, & ibi innuere videtur. D. Auguſt.Dicitur:*Fundamenta ejus in montibus Sanctis*;quia B.Virgo originem duxit à Regibus, Prophetis, ac Patriarchis,ut exponit Honorius de laudibus Virgin. vel quia Sanctiſſima Virgo fundata eſt in ſummitate montium totius puritatis innocentiæ,ac ſanctitatis,ut exponit Benzonius in prædict.Pſal,dicimus tamen cum Mendoza tom.2. in lib.Reg.cap.4.ad n.11.Annot.11.ſect.2.22. quòd Luna ſub pedibus Virginis conſtituitur ; quia ibi ejus pedes collocantur, ubi aliorum Sanctorum capita inferuntur;ibi exordiri Deiparæ virtutes,ubi aliorum faſtigiantur. Magno gaudio exultabat David Pſal.20.n.1.*In virtute tua lætabitur Rex :* Et verſ.4.ſubdit : *Poſuiſti in capite ejus coronam de lapide pretioſo.* Tibi verò, ô Sanctiſſima Deipara, non unus lapis pretioſus capiti imponitur,ſed plurimi pedibus tuis ſubjiciuntur,juxta illud Iſaï.54.n.11.*Ecce ſternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in ſaphyris.* Sic & fundamenta Civitatis cæleſtis Jeruſalem per quam jam diximus ex D. Auguſtino,ac Bonavent.B. Virginem Mariam denotari ; dicuntur,*omni lapide pretioſo ornata*: Apocal.21.n.19.quia etſi in aliis ſummitates virtutum lapide pretioſo coronentur ? ibi tamen apparent fundamenta, & principia Mariæ; quia ibi ejus virtus inchoatur, ubi aliorum eſt Perfecta conſummatio.Octavò:Luna inter omnia aſtra citiſſimè ſuum curſum peragit;nam illum uno menſe implet,quem Sol uno integro anno. Inde Luna ſub pedibus Mariæ proſternitur ; quia ejus greſſus ad ſubveniendum omni Cœleſti aſtro velociores ſunt.Vide ſupra quæſt.13. num. 110. 111. 112.

Pſal. 86.
Incognit. Hugo.
Honor.
Benzon. Mendoza.
Pſal. 20.
Ibi virtus. Mariæ inchoatur, ubi aliorum Sanctorum eſt conſummatio.
Iſaï. 54.
Apoc. 21.
Maria velociſſima ad ſubveniendum.

Octavò : *Apparet Maria amicta Sole ; & Luna ſub pedibus ejus* ; ut omnium illuminatrix 138.

trix:Sole veſtitur ut indicet, ac manifeſtet cœleſtium penetralia nobis viatoribus; Luna ſub pedibus, tanquam lucem dans degentibus in hoc tenebroſo ſæculo, itaut ſupernis,ac perfectioribus ſe habeat ut Solem, inferioribus verò ut Lunam.

Gen. 1. D. Chriſoſt. *Luce, ac ſplendore Mariæ omnia pericula ſuperantur.*

D.Chryſoſt. ad illa verba Geneſ.1. n.16.ut præeſſent diei, ac nocti.Sic ait: *Quid eſt in præfecturas diei, & præfecturas noctis? hoc eſt,ut Luna diſpellat tenebras, & hominum generi lumine ſuo præbeat commoditates utendi ſuis ſtudiis: tunc enim viator fidentius iter facit, & ſua quique ſtudia metu poſito, aggrediuntur.* Proh Deus immortalis! quantis in hoc tenebroſo ſæculo hæc vita noſtra periculis patet? Quot ſunt in ea metus nocturni, quot occulti hoſtes, & quot mortis horrores! Verùm inter hos nocturnos timores data eſt Maria Luna fulgentiſſima, cujus lumine quiſquis viator eſt, ſecurè iter facere, & conficere poteſt, cujus ſplendor lucis ex ſe nunquam deeſt, ſed ſemper illuminat.

139. Cantic. 6. Canticor.6.n.9.*Quæ eſt iſta, quæ progreditur, quaſi Aurora conſurgens,pulchra ut Luna,electa ut Sol*: Cur Maria Auroræ, & Lunæ ſimilis exhibetur; cum Soli comparetur; ubi adeſt Sol Luna non lucet,aurora non comparet: Ergo minùs aptè Soli comparatur, ſi Auroræ,& Lunæ confertur; perbellè quidem, ut exprimatur univerſale Mariæ patrocinium: Nam Sol fulgentiſſima lux, refulget tantùm in die,minimè verò nocte,ac primo mane. Luna præclara lucet nocte, non verò die, nec elucente mane: Aurora irradiat primo diluculo, non verò die, nec nocte,ut notavit Innocent. Papa ſerm.2.de Aſſumpt. *Luna lucet in nocte, Aurora in diluculo, Sol in die.* Rectè ergo Maria Virgo dicitur Sol, Luna, Aurora, quia nullum eſt inſtans, vel momentum excogitari valet,in quo ejus auxilium valdè opportunè non omnibus adſit,ſive ſit die, ſive nocte, ſive elucente die.

Innocent. *Mariæ patrocinium in omni momento adeſt.*

140. Pſal. 10. Væ viatori qui ſine hac luce, qui ſine hujus Lunæ radiis viam aggreditur.Pſal.10.n.2.dicitur: *Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum, paraverunt ſagittas ſuas in pharetra, ut ſagittent in obſcuro rectos corde.* In Græco legitur, *Ut ſagittent in nocte*,ſeu *obſcura Luna*.Nulla Sanctitas, nulla cordis rectitudo inimicorum ſagittas effugiet,niſi favor refulgeat Marianæ Lunæ. Tunc diaboli rectos corde devinci, ac expugnari putant,ſi hujus vitæ iter faciant in nocte, ſeu obſcurata Luna, id eſt, Luna non lucente, ſi vitam ducant ſine Maria illuminatrice; nam luce ejus patrocinii portus eſt ſecurus, ejus verò luce recedente, naufragium certum.

Græcus. *Miſerè perit qui patrocinio Virginis deſtituitur.*

QUÆSTIO XVII.

Quare cum Luna Eccleſiam Sanctam repræſentet, pedibus Virginis Mariæ ſubjacet?

141. Communis eſt multorum ſententia Lunam Eccleſiam Dei repræſentare: Et quomodo hoc fieri poteſt, quod Luna, quæ eſt inconſtantiæ ſymbolum, valeat repræſentare Eccleſiam,quæ fundata eſt ſuper firmam petram? quia Eccleſia veluti Luna, modo tentationibus, ac preſſuris decreſcere videtur, ac minui, modò devictis malignis hoſtibus innovari, ac ſurgere, quod maximè fiet in noviſſimis temporibus, quia tunc videbitur maximè deprimi; ſex mox cum magna victoria prævalebit, ut ſemper, ac beatiſſimè regnet. *Cur Eccleſia Luna comparetur?* Deinde meritò Eccleſia Lunâ adumbratur; quia ſicut Luna à Sole; ſic Eccleſia à Chriſto; quidquid decoris, ac luminis habet, accipit. Philo Carpath. in cap. 5. Canticor. *Luna comparatur Eccleſia*, ait, *propter quod, quidquid habet divini luminis, id à Juſtitiæ Sole illo immobili, atque divino, quandiu ſe ſe illi rectè offert, accipit: dicitur etiam eadem Soli, non abſimilis, ob rectæ fidei ſplendorem, ſummumque decorem illius fulgentiſſimi, atque illius optimi Solis juſtitiæ, à quo quidquid vitalis ſplendoris,atque divinæ lucis ſponſæ ineſt, micat, ac effulget.*

Philo Carp. *Tota Lux Eccleſia à Chriſto.*

Quæſtio ergo inquirit, cur Luna ſymbolum Eccleſiæ,pedibus B.Mariæ jacet humilis? 142 Reſpondet primò D.Bernard. ſerm. in *Sign. magn.* ſic: D. Bernard. *Jam ſi Eccleſia Lunæ intelligenda videtur vocabulo, quod videlicet non ex ſe ſplendet, ſed ab eo, qui dicit*, ſine me nihil poteſtis facere; *habes Mediatricem evidenter expreſſam*: Mulier, *inquit*, amicta Sole, & Luna ſub pedibus ejus. *Amplectamur Mariæ veſtigia,& devotiſsima ſupplicatione beatis illius pedibus provolvamur.* Eccleſia ſupplex ad pedes Mariæ provolvitur, ut eam feliciter ore exoret, ejus opem implorans: *Eccleſia humiliter Mariam exorat.* Sed cur potiùs ad Mediatricem Matrem, quàm ad Mediatorem ejus filium Deum, nos ducit Bernard. ſub cujus pedibus Eccleſia humilis procumbit. *Fidelis & potens*, ait D. Bernard. *Mediator Dei, & hominum Chriſtus;* *Maria Mediatoris Mediatrix.* *ſed Divinam in eo reverentur homines Majeſtatem: abſorpta videtur in Deitatem humanitas, non quod mutata ſit ſubſtantia, ſed affectio Deificata: non ſola illi cantatur miſericordia, cantatur pariter & judicium: Opus eſt enim mediatore ad mediatorem illum: non alter nobis utilior, quàm Maria.* In Chriſto Jeſu noſtro mediatore, etſi eſt humanitas, *abſorpta eſt in Deitatem*: in qua relucet miſericordia, & juſtitia. Conſultiſſimè ergo Eccleſia apparet ſub pedibus Mariæ,cujus viſcera plena ſunt miſericordiæ, & à qua, ſola plenitudo miſericordiæ diffunditur. Ait ipſa Sanctiſſima Virgo:*Introduxit me Rex in cellaria ſua*: Cantic. 1. num. 3. *in cellaria*, hoc eſt, in penetralia, ubi Regum theſauri reconduntur, quod inde reſpondent ſodales; *Exultabimus, & lætabimur in te,memores uberum tuorum*: Quia ex eo quòd ipſa ſit introducta in omnes theſauros Gratiæ, Sanctitatis, ac donorum, inde maximè lætantur: *Memores uberum tuorum*:quæ lac miſericordiæ, ac pietatis, ac conſolationis in omnes diffundunt, ut exponit Guillelm. Pariſienſ.

Cantic. 1. Guilelm.

143. Secundò: Ideò Eccleſia eſt ad pedes Mariæ Virginis,vel ut eam reverentiùs adoret, vel ut ad imitationem expreſſiùs ejus veſtigia recognoſcat. Ait Rupert. Abbas lib.1.de operibus Spiritûs Sancti.cap.8.*Beata Virgo prioris Eccleſiæ pars optima,Dei Patris ſponſa eſſe meruit,ut exemplar quoque fuerit junioris Eccleſiæ,Sponſa filii Dei, filii ſui.* Etſi Beatiſſima Virgo fuerit illuſtriſſima, ac præclariſſima pars antiquæ Eccleſiæ Synagogæ; tamen Eccleſiæ Evangelicæ conſtituta eſt exemplar; nam cùm Deus fabricaret Eccleſiam ſuam Evangelicam in ſumma perfectione,

Rupert. *Maria Virgo Exemplar Eccleſiæ Evangelicæ.*

ctione, ei appoſuit exemplar ſummæ perfectionis, ut eſt Virgo Maria prototypon totius noſtræ Eccleſiæ: Et inde Eccleſia ſubjacet ad pedes Mariæ tanquam reſpiciens ad ſuum exemplar, ad imitandum.

144. Tertiò: Ad pedes Mariæ provoluta eſt Eccleſia tanquam ejus opem, & patrocinium implorans adverſus ſuos hoſtes, & adverſarios, ut illius auxilio deſtruantur, ac diſſipentur. Ad expugnandum Civitatem Jericho, *Circuivit arca Domini Civitatem*: Joſue.6.num.11. quam portabant Sacerdotes. & ſubditur n.14. & 15. *Sic fecerunt ſex diebus; die autem ſeptimo: muri illico corruerunt.* Sex diebus aſportatur arca juxta muros, cur ipſi non corruunt prima, vel ſecundâ, ſeu ſextâ die, & Civitas ipſa expugnatur, ſed tantùm die ſeptimâ? Satis notum eſt arcam fœderis Eccleſiam Catholicam adumbrare; in ea enim reconditur Cœleſte Manna Divini panis, ac Tabulæ legis Sacræ Scripturæ, ſic etiam notum eſt, ſabbatum in quo Deus requievit B. Virginem Mariam adumbrare. Licet enim Jerichuntini cum ſuis muris, turribus, ac militum copiis per ſex dies reſiſtunt arcæ figuræ ac typo Eccleſiæ, tamen cum adfuit umbra Mariæ, ſtatim corruunt, ac proſternuntur, & Eccleſiæ ligatis manibus colla ſubjiciunt. Vide infrà quæſt. 21. num. 171. 172. 173.

Joſue. 6.

Præſentia ac patrocinio Mariæ Eccleſia de hoſtibus triumphus.

145. Quartò: Quid eſt, quòd Luna totam Eccleſiam repræſentans ſub pedibus Virginis Mariæ oſtenditur; quia tota Eccleſia triumphans, ac militans B. Virginis Mariæ pedibus ſubjicitur; tum quia ipſa Virgo, immenſo gratiarum, ac meritorum culmine totam Eccleſiam triumphantem, ac militantem ſupergreditur, ut jam dixi ſupra quæſt.15. Tum etiam quia ipſa Sanctiſſima Virgo, Cœli, Terræque Regina unicè, & ſingulariter facta eſt, cui tota domus Eccleſiæ triumphantis, & militantis attribuitur.

Tota Eccleſia militans, ac triumphans ſubjicitur Mariæ.

146. Eccl. 26. Ait Eccleſiaſticus 26. n. 21. *Sicut Sol oriens in mundo, in altiſſimis Dei, ſic mulieris bonæ ſpecies in ornamentum domus ſuæ.* Mulierem bonam Beatam Mariam intelligit Hugo Cardinalis, ſed quæ Mariæ domus propria; quæ hominibus, & Angelis plena facta eſt à Deo in Cœlo, & in Terra. Et eſt Virgo Maria in domo ſua in Eccleſia triumphanti, ac militanti ſicut Sol in Mundo, qui totum ipſum illuſtrat, ac benignè replet; ſic Deipara in utraque Eccleſia, Cœli, Terræ, & eam mirificè illuſtrat, ac præſentia condecorat, ac lætificat. Sic ait Carthuſian. lib. 1. de laudibus Mariæ cap. 4. *Domus bona mulieris, ait, eſt ſancta Eccleſia, tam militans Virgini glorioſæ commiſſa, quam Triumphans ex Angelis, & hominibus conſtituta. Itaque ſicut Sol materialis ſuo ſplendore totum illuminat, & præornat hemiſphærium noſtrum; ſic feliciſſima Virgo omnium optima mulierum, univerſam decorat, illuſtrat, lætificat militantem, triumphantemque Eccleſiam.*

Hugo.

Maria in utraque Eccleſia veluti Sol.

Carthuſ.

147. Habitant in Eccleſia triumphanti, & militanti homines juſti, & Angeli, ſed uni Mariæ, hæc tota domus attribuitur; & quantum ſit ejus jus in hanc domum peracutè explicat D. Epiphanius oratione de laudibus Mariæ, dicens: *Virgo Maria invenitur eſſe cœleſtis Sponſa; & mater, quæ donorum antenuptialium nomine, Spiritum Sanctum accepit, dotis verò gratia: Cœlum unà cum Paradiſo.* Et cœlum, & Paradiſus, hoc eſt, & triumphantis, & militantis Eccleſiæ domus datur Mariæ in dotis gratiam, ut pateat, quàm ſtricto jure approprietur Mariæ tota cæleſtis Domus, in qua ſit tanquam in ſuis. Quæ enim ad dotem pertinent, adeò propria ſunt uxoris, ut ſine ejus conſenſu nulli poſſint concedi à marito: Sic ſine interventu, & conſenſu Mariæ, nil cœleſtis Gratiæ datur fidelibus.

D. Epiphan.

Magnum jus habet Maria in utraque Eccleſia.

Quæſtio XVIII.

Quare ſanctiſſima Virgo Maria ſtellis coronatur?

Stellæ ſignificant virtutes Juſtorum, ut dixi ſupra. q. 6. num ... Significant etiam merita Apoſtolorum, ac omnium Sanctorum ut dicam quæſtione ſequenti ad initium. Inde merito Virgo Maria ſtellis coronatur: utpote meritis, ac virtutibus omnium Sanctorum, ſuper quæ omnia maximè Virgo Maria præcellit. 148.

Et maximè, cùm ipſa per ſtellas ſignificetur, dixit Propheta Balaamus: *Orietur ſtella ex Jacob, conſurget virga ex Iſraël.* Num, 24.num.17. Hæc ſtella Virgo Maria eſt, ſupremæ claritatis ac radii genitrix. Beda ibi, ſic ait: *Stella ex Jacob, id eſt, Maria: ſtella in Cœlo ſita eſt, & exit claritas ab illa: Sic ex Maria claritas id eſt, Chriſtus verus eſt*: Sed quomodo in eodem vaticinio Virgo Maria, dicitur ſtella, & virga? Stella in Cœlo figitur, virga è terræ viſceribus aſſurgit: Etſi Cœlum, & terra inter ſe maximè diſtent, in unam Mariam, amico ſexu conveniunt quia ſi Maria, quà Mulier, è terra eſt; quà tamen ſplendidiſſimi radii genitrix, è cœlo eſt, & inter aſtrorum lumina, ſupremum obtinet principatum: Et profundè pondera quod dicitur; *Orietur ſtella ex Jacob, & conſurget virga de Iſraël* cùm è contra videbatur dicendum, Orietur ſtella ex Iſraël, & conſurget virga ex Jacob: Nam Jacob nomen terrenum, id eſt, *ſupplantator*, hoc eſt, *ſub planta*; Terra autem ſupplantata eſt Iſraël; id eſt, videns Deum; Geneſ. 32. dicitur ergo *ſtella ex Jacob*: id eſt, ex terreſtri *Virga ex Iſraël*: id eſt, ex cœleſti, ut ſic Mariam conſideres cœleſtem; quòd quamvis in ea videas terrenum corpus, ſic tamen in ipſa datur quid terrenum, ut in ea ſimul quid divinum invenias; cùm ab ea tanquam à ſupremâ ſtella cœli proceſſerit lumen æternum; & idcò omnes ſtellæ Cœli, ſub duodenario numero comprehenſæ conveniunt ad eam coronandum tanquam omnium Dominam, ac Reginam. 149.

Num. 24.

Beda.

Beda.

I. Mariæ compoſitione ſimul Cœlum & terra conveniunt.

Gen. 32.

Maria ſtellis coronatur tanquam earum Domina, & Regina.

Secundò: Stella ſymbolum gloriæ, & gaudiorum, juxta illud Pauli 1.Cor.15.n.41. *Stella ab ſtella differt in claritate: ſic & reſurrectio mortuorum.* Beata Virgo Maria in morte filii ſui coronata fuit gladio dolorum, ac anguſtiarum, ut ponderat D. Amadæus hom. 5. de laudibus Mariæ. *Currit, ait, non ſolùm in gaudio conſolationum, verum, in abundantia paſſionum cernebat verum Salomonem mater ejus, in diademate, quo coronavit eum noverca Synagoga; & ipſa coronata coronâ tribulationis poſt eum incedebat; ſta-* 150.

1. Cor. 15.

D. Amad.

Dolorum conſequentia gaudium & exaltatio. Luc. 2.

bat autem juxta Crucem: In morte filii ſui gladius dolorum pertranſivit animam B. Virginis juxta vaticinium Simeonis Luc. 2. n. 35. ſi ergo Deipara in paſſione filii coronata fuit acutis gladiolis pœnarum, ac dolorum, conſequens ergo ut ſplendidis ſtellarum radiis gaudiorum ac gloriæ eſſet coronata in æterna beatitudine.

Gen. 13. Geneſ. 15. Oleaſter.

151. Tertiò: Gentes ad Deum converſæ, ſtellæ dici meruerunt. Abrahæ ſemen ſub ſtellarum & arenæ nomine pollicetur. *Faciam ſemen tuum ſicut pulverem terræ*: Gen. 13. num. 16. quæ arena populum Hebræorum ſignat, qui inſtar pulveris vento diſpellendus erat: de ejus ſemine etiam dicitur: *Suſcipe cœlum, & numera ſtellas, ſi potes; ſic erit ſemen tuum*: Geneſ. 15. num. 5. Stella innuit populum Chriſtianum, propter illius cœleſtem vitam, cœleſteſque mores, & quantum ſtella præſtat pulveri, tantum Chriſtianus populus Hebræo. Ad hoc ſpectat Oleaſter ad cap. 13. Gen. citatum, ubi ait: *Hic Dominus oſtendit Abrahæ, quales filii ejus ſint futuri, erant nempe terreni, ſimiliter qualiter in orbem diſpellendi, quemadmodum pulvis, quem ventus propellit à facie terræ: Aliud tamen erat ejus ſemen, ſicut ſtellæ Cœli, cujus converſatio in cœlis, quaſi nil terrenum ſaperet, ſed alios illuminet, ſicut aſtra de Cœlo terram.* Gentes ergo ad Deum converſæ ſunt ſtellæ, quibus tanquam diademate caput Virginis præcingitur. Sic ait Rupert. in cap. 4. Cantic. *Coronabitur Virgo, quia credent gentes in fructum ventris ſui, & eorum credentium ſalus, & corona Virginis erit.* Omnium ſalus orationi, ac interceſſioni Virginis Mariæ debetur: Nam ſi Abraham ob fidem dictus eſt Pater gentium, ſi gentium mater ob eandem fidem Sara nuncupata eſt; quantò majori jure hoc nomen Maria meretur. Pro hac veritate Rupert. lib. 7. in Cantic. *An non*, ait, *tu mater noſtra, quæ vitam, & ſalutem peperiſti? Si Abraham, aut Pater gentium, aut Sara mater gentium dicitur propter fidem, quantò magis tu, ô fideliſſima fidelium mater es omnium noſtrûm.*

Gentibus converſis in ſtellas, Virginis caput coronatur.

Rupert.

Cantic. 4. *Peccatores feræ, Meritis Mariæ mutantur in ſtellas quibus ipſa coronatur*

152. Quartò: Ecce nunc à noſtro Joanne Virginis caput conſpicitur ſtellis coronatum; à Salomone verò feris pardorum in montibus; ſic dicitur Canticor. 4. n. 8. *Veni de Libano ſponſa mea, veni de Libano, veni: Coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir, & Hermon, de cubilibus Leonum, de montibus pardorum.* Nulla ibi ſtellarum mentio, ſed tantum ferarum: Quomodo ergo noſter Vates videt Mariam Virginem ſtellis coronatam; Quis leonum & ſtellarum nexus? quæ coherentia? Adverte peccatores formas ferarum induere, ut latè tradit D. Chryſoſt. hom. 23. ad populum Antioch. ubi poſt multa ait: *O homo peccator tanquam aſinus recalcitres, laſcivias ut taurus, tanquam equus poſt mulieres hinnias, ventri tanquam urſus indulgeas, & ut mulus carnem impingues, & malam memoriam teneas tanquam Camelus, rapias ut Lupus, ut Serpens iraſcaris, ferias ut Scorpius*: & multa alia proſequitur Sanctus Doctor. Peccatores varias ferarum formas referunt; ſed feris jam protectione Virginis Mariæ in ſtellas mutatis: caput ejus coronatur. Huic cogitationi ſubſcribit Richard de S. Laurent. lib. 3. de laudibus Virginis. *Ipſa*, ait, *de cubilibus Leonum, de montibus pardorum dicitur coronari, & nota quod Apocalypſ. 12. dicitur Maria coronari de ſtellis: hic promittit ei filius, quod coronabitur de feris; & quid eſt hoc? niſi quòd feræ per gratiam, & orationes Mariæ ſunt ſtellæ ut conveniant capiti tantæ Reginæ, ut de ſtellis ei corona videatur exhibita, quæ de feris fuerit promiſſa: & hæc eſt mutatio dexteræ Excelſi.* Si quis peccator leonem, pardum, urſum crudelitate, & vafricie referat: accedat ad Mariam, tunc feritate depoſita, ſpiritualis firmamenti ſtella fiet quæ æternaliter in cœlo fulgebit.

D. Chryſ.

Richard. de S. Laurent.

153. Quintò: Sol, & Luna, luminaria magna; Sol Virginem Mariam veſtit, ſub pedibus ejus Luna eſt: quomodo ergo caput ejus ſtellis nobilius coronatur: Stellæ ſunt Juſti, & Sancti: *Quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates*: Daniel 12. n. 3. Ideò ergo hujuſmodi ſtellæ tanquam coronæ fulgent in capite Mariæ, non quaſi eam coronent, & ornamentum ei conferant, ſed quod ab ipſa coronentur, ab eaque Juſti ornamentum accipiant. D. Bernard. in *Signum magn.* *Dignum planè*, ait, *ſtellis coronari caput, quod ipſis longè clarius micans ornet eas potiùs, quàm ornetur ab eis, quidni coronent ſydera, quam Sol veſtit?*

Daniel. 12.

D. Bernard.

154. Omnes victoriæ, coronæ, ac palmæ uni Virgini Mariæ referendæ ſunt. D. Epiphan. orat. de laudibus Mariæ: *Ave virorum, mulierumque Regina, & tutela: Ave Domina ſceptrum fidelibus tuis imperans.* Quidquid enim triumphale, & regium in hominibus conſpicitur, abſque dubio ex impetratione Mariæ obtinetur. Unde ipſa Virgo de ſe ait: Proverb. 8. n. 15. *Per me*; ſeu ut habet Hebraïc. *in me Reges regnant.* Pagnin. *Per me Principes habebunt principatum*: quod non ſolùm de temporali; ſed etiam de ſpirituali interpretatur, ut communis tenet ſententia.

D. Epiphan.

Juſtorum corona Virgini Matri adſcribendæ.

Proverb. 8

Pagnin.

155. In perſona Beatæ Virginis ait Eccleſiaſt. 24. n. 23. *Ego quaſi vitis fructificavi.* Græcus; *Germinavi ſuavitatem odoris: & flores mei fructus honoris, & honeſtatis.* Tigurina: *Ego quaſi vitis odorum emiſi gratiam, & flores mei fructus gloriæ ſunt, & divitiarum.* Syrus: *Ego ſicut vitis decorata pulchritudine, & frondes mei, frondes ſplendoris, & decoris.* Vinea eſt Virgo Maria; & quoſnam fructus profert. Forſitan ut vinea Nabotho procurata à Jezabel, quæ dedit fructum mortis, & laboris, 3. Reg. 11. n. 19. Minimè? Quos ergo fructus parturit hæc vinea Mariæ? Suavitates nempe, quæ cunctos fideles replent honore honeſtate, divitiis, ac ſplendore, & decore omnium dignitatum ac principatuum D. Ildephonſ. ſerm. 1. de Aſſumpt. Idcircò, ait, filii perpendite Matrem Domini, quæ quaſi vitis fructificavit ſuavitatem odoris, & protulit cunctis gentibus fructus honeſtatis, & gratiæ. Expende illud: *Protulit cunctis gentibus fructus honeſtatis & gratiæ*: Non dicitur uni, vel alteri; non uni turpitudinem, & alteri honeſtatem; ſed omnibus profert honeſtatem, & gratiam, & honorem.

Eccleſ. 24. Græcus. Tigurina.

Syrus.

3. Reg. 11.

D. Ildeph. *Ex Maria Virgine fructus honoris & honeſtatis quo omnes coronantur*

156. Ait Iſaias 11. n. 1. *Egredietur virga de radice Jeſſe, & flos de radice ejus aſcendet.* Ecce tibi ex eadē præclariſſima radice Jeſſe, ſimul & nobiliſſima virga, & ſuaviſſimus flos aſcendent, & cur ſimul hæc ab eadem radice pullulant; Virga, ut proferat fructum ſalutis; flos verò, quo omnes coronentur, omneſq; eo coronam gloriæ & honoris ſibimetipſis imponāt. D. Baſil. Sel. orat. 39. Quæ

Iſai. 11. *Ex Maria flos, quo omnes coronantur.*

D. Baſil. Sel.

Quæ lingua, ait, *tam vocalis, quæ pro Mariæ dignitate hymnos perſonet? Siquidem per eam bonis magnis affecti ſumus. Quo laudum flore debitam illi plectemus Coronam? ex ipſa enim flos Jeſſe germinavit, genuſque noſtrum gloria, & honore coronavit.* Omnium trophæa, coronæ, ac victoriæ Mariæ Virgini adſcribendæ ſunt, ut ſtatim dicam quæſtione ſequenti ex Ubertino apud Carthuſian.

QUÆSTIO XIX.

Quare Sanctiſſima Virgo Maria coronatur duodecim ſtellis, nec pluribus nec paucioribus?

157. Gerſon. PRimo Gerſon. ſuper *Magnificat*. Alphabet. 82. litterâ Q. & R. per has duodecim ſtellas interpretatur duodecim Choros Angelorum: Rupert. hîc duodecim Patriarchas, ſeu duodecim tribus: Ansbertus, Albert.Magn.& communiter Patres duodecim Apoſtolos. (Rupert. Ansbert. Albertus.) Nec mirum, quod Maria caput ſuum hominibus, ac Angelis ornet, cùm ut eos reddat fulgentiores, tum quia omnes ejus interventu gratiam acceperunt. *Fecit Salomon thronum de ebore grandem: duodecim leunculi ſtantes ſuper ſex gradus hinc, & inde*. 3. Reg. 10. n.20. Habebant quidem duodecim leunculi à throno firmamentum, in quo ſtare poſſent, ſic & ſimiliter in eis præfigurari duodecim Patriarchæ, vel duodecim Apoſtoli; quod idem dico de duodecim choris Angelorum, qui omnes à diviniſſimo throno Mariæ, vel ejus interventu robur, ac firmitatem acceperunt, qua ſtantes in virtute fulgerent. Quidquid in omnibus Sanctis, ac etiam ipſis Apoſtolis relucet virtutis: totum ad Mariæ interceſſionem ac patrocinium referendum eſt: Ait Ubertinus apud Carthuſian. lib. 4. de laudibus Mariæ art. 16. (Ubertin. Carthuſ.) *Ipſa digniſſima Virgo ſingulariter totum Myſticum Corpus cum vero Chriſti Corpore ſuo portavit in utero, & in continuis cordis ſui doloribus aſſimilata doloribus ſui filii parturivit: Cui attribuitur tota Corona duodecim Apoſtolorum; quoniam meritis ejus fuerunt vocati, atque per ejus inſtructionem edocti. Per ejus quoque ſuſpiria, & orationes Spiritu Sancto repleti, unde & Virgini Sanctæ ſingulariter attribuitur tota per Apoſtolos facta Mundi victoria.*

158. Secundò: Valde mirabile, ac ſupra rationem eſt, quòd tot ſtellæ Coronam capitis Mariæ componant? cùm unica ſtella ſufficiens fuerit, ad adducendos ex Oriente Magos ad Chriſtum juſtitiæ Solem in Bethlehem, unicuſque lapis pretioſus componat diadema quo juſtus coronatur: Pſalm.8. cur ergo ad componendam Coronam Virginis, non unica ſtella, non unicus lapis ſufficiens eſt, ſed duodecim ſtellæ coadunantur ad conficiendum ejus diadema; ſic Maria alios omnes Sanctos ſuperat, quod ad ejus prærogativas explicandas non unica ſtella, ſed duodecim neceſſariæ ſint, cum Virgo Maria omnes alios Sanctos juſtitia ſuperet. (*Virgo Maria omnes Sanctos in prærogativis ſuperat.*) Sic ait D.Bernard.ſerm.in *Sign.magn* (D. Bernard.) *Nos quidem*, ait, *pro modulo noſtræ exiguitatis non incongruum forſitan ſtellas illas, ut prærogativas gratiarum intelligere videamur, quibus Maria ſingulariter adornatur. Mihi ſanè ſingularis rutilat fulgor. Primò, quidem in Mariæ Generatione Secundò, in Angelica Salutatione. Tertiò, in Spiritus ſuperventione. Quartò, in Filii Dei inenarrabili Conceptione. Quintò, quòd Virginitatis ſit primiceria. Sextò, quòd ſine corruptione fœcunda. Septimò, quòd ſine gravamine gravida. Octavò, ſine dolore puerpera. Nonò, manſuetudo pudoris. Decimò, Devotio humilitatis. Undecimò, Magnanimitas credulitatis. Duodecimò, Martyrium cordis.* Quod multa elegantia proſequitur Sanctus Pater, & multis illuſtrat Richard. de S. Laurent. lib. 3. de laudibus Mariæ tit. 12. *Privilegia Mariæ.* (Richard. de S. Laurent.)

159. D. Bernard. D. Bernardin. ex his duodecim ſtellis, alias duodecim prærogativas adumbratas intelligit, quas ſic enumerat. Prima nobilitas. 2. Eſt præſervatio. 3. Meritum. 4. Poteſtas. 5. ſuperexcellentia. 6. Dominatio. 7. Regnum. 8. Diſpenſatio. 9. Conſummatio. 10. Ornatus. 11. Retributio. 12. Incomprehenſibilitas. Ex his duodecim ſtellis aliqui pii & devoti deſiderantes laudare, & honorare B.Virginem, cùm eam laudare nunquam valeamus, cùm ex ea ortus ſit Chriſtus Deus noſter. (*Alia Virginis prærogativa.*) Tamen erga Dominam piè volentes honorare cum Corona, his duodecim ſtellis, expreſſa recitant ter *Pater noſter*, & duodecim *Ave Maria*. Ter recitatur *Pater noſter*, ad honorem Sanctiſſimæ Trinitatis: duodecim *Ave Maria*, ad honorem Virginis, & ipſius prærogativas ſupra numeratas, ſive ejus virtutes: (*Pia corona recitatur in laudem Virginis.*) Quarum prima eſt Fides: 2. Spes: 3. Charitas: 4. Religio: 5. Humilitas: 6. Virginitas: 7. Fortitudo: 8. Paupertas: 9. Charitas fraterna: 10. Obedientia: 11. miſericordia: 12. modeſtia: Et ſic recitant primum *Pater noſter*, cum quatuor *Ave*: ſecundum *Pater noſter*, cum aliis quatuor *Ave*, & tertium *Pater* cum quatuor reliquis.

160. Tertiò: Corona in capite Virginis ex duodecim fulgentibus ſtellis, denotat omnes gratias, virtutes, prærogativas, ac omnia dona, quæ Deus. B. Virgin. Mariæ contulit: (*Omnia dona gratiarum ac virtutum in B. Virgine.*) duodenarius enim numerus perfectus eſt, & univerſitatem ſignificat; quia non plura ſunt aſtra Zodiaci, per quæ in toto anno decurrit Sol: ſic omne aſtrum donorum, gratiarum, virtutum, ac prærogativarum, per quas verus Sol juſtitiæ, Chriſtus Deus noſter diſcurrit, illuminans in hoc Mundo ſuos electos; has omnes uni Virgini Mariæ dedit, & liberaliter communicavit in perfectiſſimo gradu.

161. Ingreditur Angelus ad Virginem, & ait ſalutans eam: *Ave gratia plena* Luc.1.n.28. eam plenam gratia appellat: (Luc. 1. n. 28. D. Athanaſ.) Quod explicans S. Athanaſius ſerm. de Deipara, ait: *Ut gratia plena appellata ſit, utpote, quæ omni gratia abundaret*: Et magis in rem noſtram D. Bernardin. Senenſ. tom.1. ſerm.6 art.5.c.10. ſic ait: (D. Bernard.) *Excepto Chriſto, tanta gratia Virgini à Domino data eſt, quantum uni puræ creaturæ dari poſſibile eſſet.* (*Maria tanta gratia data eſt quanta poſſibilis eſt dari puræ creaturæ*) Tanta gratia Virgini Mariæ data eſt, ut puta creatura majoris gratiæ non ſit capax, cum tanta ei data ſit. Quo poſito.

162. Magna ſupereſt difficultas. Angelus ſalutans ait illi: *Ave gratia plena*: deinde ſubdit Angelus: *Spiritus Sanctus ſuperveniet in te.* Luc.1.35. (Luc. 1.) Profectò videtur, quòd non ſit *gratia plena*, quæ ulteriorem à Spiritu Sancto gratiæ plenitudinem expectat; aut ſi plena jam eſt vacare videtur

videtur Spiritus Sancti ſuperventus ab angelo promiſſus: niſi fortè ſit quædam arcana plenitudinis exaggeratio: aliter planè profundit qui mittit in plenum D. Baſil. apud Catenam, exponens illa verba Mariæ: *Exultavit Spiritus meus in Deo ſalutari meo:* ſic profundè ſcribit de Marianæ gratiæ ineffabili immenſitate. *Virgo ſancta totam ſibi hauſerat Spiritus gratiam.* Ipſa Virgo plena gratiæ erat, at Spiritus Sanctus ſupervenit in eam, veluti ejus facultates ampliāns, & extendens ſuper vires, ac capacitates humanas; *Ut totam ſibi hauriat Spiritus gratiam.* Ut nihil ſit gratiæ, ac cœleſtis doni, quod in ea non ſit. Nam ultra *totum*, nihil adhuc ſupereſt, alioqui non eſſet *totum*, ſi aliquid ſupereſt: Ecce arcanum pelagus gratiarum Mariæ; quod quamvis ipſa dicatur *gratia plena*, adhuc expectat munificum Spiritus Sancti superventum: *Ut totam ſibi hauriat Spiritus gratiam:* quia tanta gratia ei communicata eſt, *quantum uni puræ creaturæ dari poſſibile eſt.*

D. Baſil. — *Quomodo dicatur Virgo, totam gratiam Spiritus Sancti hauſiſſe.*

163. Quod maximè confirmatur; quia ex hac gratiarum, ac ſanctitatum plenitudine B. Virgini Mariæ collata, præilluſtre Spiritus Divini nomen, *Sancti*, ſibi glorioſè mutaverit, ut præclarè expendit Rupert. ad cap. 1. Matth. *Spiritus ſanctus*, ait, *maximè in hoc facto ſuo nominatur; quia quod in ea natum eſt* (ait Angelus) *de Spiritu Sancto eſt; Ante hoc Spiritus Dei, ſive Spiritus Domini dicebatur. Nec facile in omni ſerie veteris Teſtamenti, reperies hoc inſigne vocabulum, Spiritum ſanctum. Ab hoc loco ferè primum ſonuit in auribus noſtris hoc reverendum, & inſigne vocabulum proprium atque abſolutum, Spiritus ſanctus Quam ob cauſam? niſi quia maximè ex hoc opere, quod in Maria operatus eſt claruit hic Spiritus Domini, quod verè Sanctus ſit.* Anteà dicebatur Spiritus Dei, Spiritus Domini: Geneſ. 1. num. 2. nunc verò ſuperveniens in Mariam dicitur Spiritus Sanctus; quia nunc maximè ejus Sanctitas manifeſtatur, ac declaratur; dum Virginem tanta ſanctitate ditavit, ac replevit; nam, ut ait S. Athanaſ. ſerm. de Deipara: *Spiritus Sanctus in virginem deſcendit cum omnibus ſuis eſſentialibus virtutibus quæ illi per rationem Divini principatus adſunt, imbuens eam in gratia.*

Rupert. — *Ex mariana ſanctitate Spiritus Domini ſanctus publicatur.* — D. Athanaſ.

Ad alios Sanctos deſcendit Spiritus Sanctus, communicans unam, vel alteram virtutem; at verò ad Virginem cum omnibus ſuis eſſentialibus virtutibus.

164. Et quid mirum, quòd Sanctiſſima Virgo tot gratiarum donis fuerit locupletata, cùm ſummè fuerit dilecta à Filio ſuo Jeſu Chriſto, vero Dei Filio, qui ex ore Davidis ad Deum Patrem ſuum orat: *Erue à framea, Deus animam meam & de manu canis unicam meam*: Pſal. 21. num. 2. Poſtulat: *Erue à framea*; hoc eſt, à gladio, & incurſu inimicorum, qui ſunt tanquam canes rabidi: Et ait: *Animam meam*, Septuaginta: *Unigenitam*: Ex hoc loco: Anima, & unica tanquam ſynonima ponuntur. Sanè *unica* dicitur ſua cuique anima, ſpiritus, & vita. Per animam, & unicam D. Auguſt. apud Lorinum, Deiparam myſticè interpretatur; quæ ſic dilecta fuit à Chriſto Filio ſuo, tanquam ipſius anima, Chriſtus oſtendens magnitudinem ſuæ dilectionis erga ſuam ſponſam Eccleſiam, prout includit omnes ſuos fideles, eam comparat cum ſuo corpore: *Nutrit & fovet eam ſicut, & Chriſtus Eccleſiam; quia membra ſumus corporis ejus, & de carne ejus, & de oſſibus ejus*: Ad Epheſios 5. n. 29. & 30. Anima ut nobilior corpore, in multo majori æſtimatione, ac amore habetur, quam ipſum corpus ſic & Virgo Sacratiſſima in multo majori æſtimatione, ac amore eſt apud filium ſuum, quàm tota Eccleſia: & inde dicitur *unica*: utpotè ſummè dilecta, locupletata, ac exaltata ſuper omnes puras creaturas; ita ut in tanta præeminentia ſit ipſa unica, Cantic. 6. n. 8. *Una eſt Columba mea, perfecta mea.* Græcus: *Unica eſt columba mea.* Ad quæ verba, Honorius: *Tu una omnium tranſcendis merita, & ideo præ omnibus ſola dilecta, columba mea, in qua transfudi ſpiritus chariſmata, perfecta mea, quam perfudi perfectione per virtutum munera.*

Pſalm. 21. — Septuaginta. — D. Auguſt. Lorin. — *Virgo ſic dilecta à Chriſto, ut anima ſua.* — Ephe. 5. — Cantic. 6. Græcus. Honor.

Quæstio XX.

Quare in manu Chriſti ſeptem apparent Stellæ; in capite verò Virginis duodecim?

165. Apocal. 1. Ait noſter Joannes Apocalypſ. 1. num. 13. quòd vidit ſimilem filio hominis, ſcilicet Chriſtum Dominum in medio ſeptem candelabrorum aureorum: *Et habebat in dextera ſua ſeptem ſtellas; & facies ejus ſicut Sol lucet in virtute ſua.* At nunc in noſtro Apocalypſeos loco, ait: *Signum magnum apparuit in Cœlo, Mulier amicta Sole, & Luna ſub pedibus ejus, & in capite ejus Corona ſtellarum duodecim & habebat in utero, &c.* Cur ergo in manu Filii Dei ſeptem ſcintillant ſtellæ, in capite verò Virginis duodecim; & hoc dubium jam attigi, cap. 1. q. 72.

Difficultas quæſtionis.

166. Reſpondeo primò; quòd ſeptem ſtellæ in manu, ſignificant ea omnia, quæ Chriſtus, ut verus Paſtor, ac Pontifex, cujus perſonam ipſe hîc agebat, ſuis dat, ac communicat; Septem namque ſunt Sacramenta Eccleſiæ, ſeptemque dona Spiritus Sancti; ſeptemque principales virtutes, tres Theologales, Fidem, Spem, Charitatem, & quatuor Cardinales, Prudentiam, Juſtitiam, Fortitudinem, Temperantiam; ad quas omnes morales reducuntur: Deinde ſeptem ſunt, quæ Deus ſuis electis communicat in patria; tres animæ dotes; ſcilicet, Viſio, Comprehenſio, & Fruitio; & quatuor corporis dotes; videlicet Impaſſibilitas, Charitas, Agilitas, & Subtilitas: quæ latè Theologi explicant cum D. Thoma in 4. diſt. 49. q. 4. art. 1. ad 4. dona ergo Gratiæ ac gloriæ, virtutum, ac meritorum, quæ Deus ſuis electis tam Angelis, quàm hominibus confert, ſeptenario numero, qui quandam univerſitatem denotat, ſignificantur: & ideo in manu Chriſti ſeptem fulgent ſtellæ, quibus è manu Domini, juſti coronantur. At in Capite Virginis Mariæ reſplendet Corona duodecim ſtellarum, quæ duodecim ſtellæ ſignificant omnia dona Gratiæ, Gloriæ, Virtutum, ac meritorū, quibus mirabiliter ejus Corona irradiat, ac inſignitur. Duodenarius enim numerus, quandam univerſitatem denotat, ut dixi ſuperiori q. n. 160. Sed cur majori numero dona gratiæ & gloriæ, ac meritorum B. Virg. denotantur, quam

D. Thom.

quam omnium aliorum Sanctorum hominum & Angelorum; quia in una ſola Virgine Maria, majores ſunt ſplendores Gratiæ, gloriæ, Juſtitiæ ac Sanctitatis, quàm in univerſa collectione omnium Sanctorum, & Angelorum? & ideò Corona quæ fulget in manu Chriſti; qua omnes electi condecorantur ſeptem ſtellis componitur: At corona B. Virg. Mariæ ex duodecim ſtellis conflatur; quia illa ſola plus habet Gratiæ, Gloriæ, ac virtutum, & meritorum, quàm omnes alii electi, ſimul in unum omnes congregati.

In Virgine Maria plus gratia, & gloria quàm in omnibus Sanctis, & Angelis collectivè.

167. Secundo: Filio hominis fulgentes ſtellæ miniſtrant, dexteramque adornant. *Et habebat in dextera ſua ſeptem ſtellas.* Ejuſdem etiam Matri fulgentiſſima ſubminiſtrant aſtra, & circumdant non dexteram, ſed tempora. *In capite ejus Corona ſtellarum duodecim.* Profectò capitis vertex manu eſt clarior. Cur ergo ſi Matri, ac filio inſerviunt ſtellæ ad pompam, & ornatum, quomodo in Maria in eminentiori loco fulgent, in filio verò in depreſſiori. Bona pace filii ea pro Mariæ laude ſe offert ratio, ut ait M. Emmanuel Nazera tom. 1. in Joſue, Tract. Appendice de Maria, §. 24. n. 114. quòd Matri, & filio lumina ſunt ad ornatum; Aſtra ſeptem in manu non Matri, ſed filio miniſtrant, duodecim verò in capite Matri addicuntur: Sic Deus voluit Matrem ſuam honorare, ut ea quæ ad matrem ſpectant, eique miniſtrant, quòd in alto lucis vertice fulgeant, Dicitur Cantic. 6. num. 7. *Sexaginta ſunt Reginæ, & octoginta concubinæ, & doleſcentularum non eſt numerus: Una eſt columba mea, perfecta mea: una eſt matris ſuæ, electa genetrici ſuæ.* Reginæ illæ dicuntur, quæ tanquam ſponſæ dantur in matrimonium ſupremo Regi. Cur ergo hæ non decantantur ut ſingulariter electæ, & perfectæ ut columbæ, ſed tantùm ea, quæ eſt Matri, ac genetrici electa, ut perfecta Columba proponitur? quia ſi per ſponſum intelligitur Chriſtus, etiam per Matrem & genitricem denotatur Virgo Maria, ut docent Rupert. Guillelmus, & alii. Inde in honorem Matris ſuæ ordinat Sapientia Dei, ut non dicantur puræ, perfectæ in omni re, quæ ipſi ſupremo Regi tanquam ſponſæ uniuntur; ſed quæ electæ ſunt, ut ejus matri adhæreant, eique in obſequium, ac miniſterium inſerviant; ſic tantum complacent divinæ Providentiæ, qui ejus Matri adhærent, ut exinde de eis tanta perfectionis excellentia decantetur. Richard. de S. Laurent. lib. 3. de Laudibus Virg. Mariæ. *O felix anima, quæ eligitur ut adhæreat Matri, ac Genitrici Domini mei Jeſu Chriſti, & inde tantam puritatem ac ſanctitatem haurit, ut ſit veluti Columba, & perfecta in omni virtute, & juſtitia.*

Nazera.

Devoti, ac ſervientes Mariæ, magnam excellentiam & perfectionem comparant.

Cantic. 6.

Rupert. Guillelm.

Richard de S. Laurent.

168. Tertiò: Cùm Chriſtus Dominus ſe per ſe ſolum oſtentat, in manu habet ſeptem ſtellas: At verò cùm in utero Virginis apparet, duodecim ſtellis coronatus prodit: *Mulier amicta Sole, Luna ſub pedibus ejus, & in capite ejus Corona ſtellarum duodecim; & habebat in utero.* Cur ergo hîc Dei filius in materno utero habitans, Sole, Luna, & ſtellis redimitur? in primo verò Capite, paucioribus refulget aſtris: Tunc videt Joannes filium hominis, ſed non in Virgineo utero inhabitantem, & inde paucioribus ſtellis concomitatus prodit; at verò nunc conſpicatus eſt eum, mundiſſimum pectus incolentem, & ideò myſterio ac numero augentur ſtellæ; per Matrem namque plures Cœlo acquiſivit Verbum quos, non acquiſierat ſine Matre. Stellæ juſtos in cœleſti gloria fulgentes denotant.

Plures Deus quodammodo per Mariam adduxit, quàm per ſe ſolum.

169. Poſtquam Filius Dei ingreſſus eſt uterum Marianum, ad eam ipſe loquitur: *Venter tuus ſicut acervus tritici*: Cantic. 7. num. 2. Sed quomodo ipſe Filius Dei confertur cum acervo tritici, cum ipſe ſe granum frumenti appellet? Joan. 12. n. 24. *Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet*: Si unum granum frumenti, quomodo acervus tritici: In quantum hoc granum frumenti in terram ventris Mariæ Virginis non deſcendit, unum ſolum erat; at verò poſtquam in illum ingreſſus, ſic in fructu multiplicatur, ut fiat acervus tritici. Richard. de S. Laurent. lib. 4. de laudibus Virg. Mariæ: *Niſi granum iſtud in uterum virginalem velut in terram, & bene excu tam, exercitio Spiritus ſancti, priùs cecidiſſet per Incarnationem, & poſt hoc in Cruce mortuum fuiſſet, ipſum ſolum manſiſſet: ſed per iſta duo, granum unicum factus eſt acervus magnus.*

Cantic. 7.

Joan. 12.

Gentium vocatio interventu Mariæ facta.

Richard.

170. Dum Chriſtus Dominus in utero Mariano formabatur, ei loquitur Æternus Pater dicens, Iſai 49. n. 5. *Et nunc dicit Dominus formans me ab utero ſervum ſibi*: Et ſtatim loquens ſubdit, & dicit: *Parum eſt, ut ſis mihi ſervus ad ſuſcitandas Tribus Jacob, & fæces Iſraël convertendas. Dedi te in lucem gentium, ut ſis ſalus mea uſque in extremum terræ.* Ecce negotia quæ in Virgeneo utero, inter Deum Patrem, & Filium tractabantur, quod non ſolùm erat datus ad converſionem Iſraëlis, ſed etiam omnium gentium; & quomodo jam Deus non eſt contentus ſuo populo Judaïco, cùm Deus olim de illo maximè gloriaretur? Pſalm. 75. num. 2. *Notus in Judæa Deus; in Iſraël magnum nomen ejus.* Quomodo nunc non vult tantùm in Judæa contineri, ſed in omnium gentium ſalutem diffundi? Quamdiu Deus erat ſolus erat in ſua ſublimitate, valdè ei glorioſum erat in Judæa prædicari: *Notus in Judæa Deus*, at verò poſtquam ipſe in utero Mariano formam ſervi accepit, in omnium gentium vocationem, ac ſalutem parabatur. Marianus uterus extitit officina, in qua fabricata ſunt arma ad diabolum deſtruendum, & ad ſalutem gentibus dandam. Proculus oras. 4. in die natalis Chriſti: *Concurrant*, ait *Reges quod Rex gloriæ pro regali trabea faſciis involutus ſit. Accurrant Principes, quod princeps ille pacis in Virginali officina, corporis arma cudens, eaque incontaminata Deitate durans, iiſdem Diabolum interimit.*

Iſai. 49.

Pſal. 75.

Per Deiparam gentes vocavit Deus.

Proculus.

Virgo officina ſalutis ad Diabolum interimendum.

QUÆSTIO XXI.

Quare ſtellæ non alio ordine, ſed tantùm in modum Coronæ apparent in Capite Virginis?

171 *Ex Mariæ afflatu, victoria in nobis.* POterant ſtellæ, in capite Virginis, in modum trianguli, vel pyramidis apparere; cur tantùm in modum Coronæ ſe exhibent, quæ victoriam, ac tropheum denotat? Quia ex Mariæ patrocinio, ac afflatu ſemper in nobis Corona victoriæ, ac triumphi naſcitur; Cantic. 8. Cant. 4. n. 8. dicitur: *Veni de Libano, Sponſa mea: veni de Libano: Veni coronaberis de Capite Amana, & de vertice Sanir, & Hermon, de cubilibus Leonum, de montibus pardorum.* Noti ſunt hi montes, qui in terræ promiſſionis confinio ſiti, latè adſurgunt; ſed cur Deus Deiparam ab ipſis perarduis montibus, quos *Leonum* montes appellat ad regiam, & triumphalem coronam vocat? & quomodo mitiſſima Virgo, pacatiſſima puella, dulciſſima *Omnis noſtra victoria Mariæ tribuenda.* Deipara, melleam undique faventiam gratè ſpirans, *de cubilibus Leonum*, ad triumphum, ac triumphalem coronam vocatur? Rupertus poſtquam explicat de corona, ac victoria, quam ipſa Virgo reportavit de Leonibus infernalibus, dum ab omni morſu peccati extitit Rupert. libera; Idem Rupert. explicat de Corona, ac victoria, quam Chriſtiani Principes intuitu, ac patrocinio Virginis obtinent de ſuis ferociſſimis inimicis, quæ victoria cum ipſi Deiparæ ſit attribuenda, etiam ipſa illa coronatur: Sic ait lib. 3. in Cantic. *Credent in fructum ventris tui, & eorum credentium ſalus corona tua erit. Itaque coronaberis, ut in Cœlis Regina Sanctorum, & in terris Regina ſis Regnorum; atque in hoc intuitu, Reges, atque Imperatores Coronis ſuis te coronabunt.* Expende *in hoc intuitu*, ſeu patrocinio, Coronas ſuas obtinebunt, & eas tibi referentes te coronabunt.

172 Numer. 10. De magno Hebrææ Gentis Duce, Moyſe, refertur, Num. 10. n. 35 *Cumque elevaretur Arca, dicebat Moyſes: Surge Domine & diſſipentur inimici tui & fugiant qui te oderunt, à facie tua.* Valde vulgare, & notum eſt, in typo, Arcam Dei præceſſiſſe eis, quibus omnia in figura contingebant, indeque notiſſimum in Arca Virginem Mariam adumbrari, cujus umbra valde efficax ad arcendos, fugandos & detriumphandos hoſtes; & ideò cùm elevaretur Arca, & non anteà, clamabat Moyſes: *Surge Domine, & diſſipentur inimici tui*: Ac ſi valde eſſet conſequens, ut ex elevata Arca in auxilio populi, ſimul pro eo Dominus ſurgeret ad adverſarios perdendos: Unde meritò de D. Auguſt. Deipara, ait D. Auguſt. ſerm. de Nativit. B. Virg. *Virtus pugnantium, Palma victorum.* Languet militaris ars, ſine vigore, quem Maria non ſpirat; quæ ſic roborat ſuos, ut ipſa ſit *Pugnantuim virtus, & Palma victorum.* Quod Nicomedienſ. Georgius Nicomedienſis, ſerm. 6. luculenter ediſſerit, ſic illam obnixè invocans: *Siſte ſuffragiis tuis commota in polum tuum bella: Vindica potenti virtute gregem in te confidentem: nullum auxilio tuo firmius trophæum opponimus.* Profundo ſtylo loquitur Nicomedienſis: nam Deiparæ *auxilium* præpropere jam eſt *trophæum*: quia dum *auxilium* Marianum, ferocientibus licèt adverſariis *opponitur*: præcoqua virtute, *Auxilium Mariæ hoſtibus opponendum velut palma, & trophæum.* non ſolùm *auxilium* eſt ſed pugnæ victoria triumphus, & triumphale ſumptuoſiſſimum trophæum: nullum enim firmius poteſt eſſe trophæum, quàm ubi tuum opponitur auxiliũ: *Nullum auxilio tuo firmius trophæum opponimus*

Cum Siſara militiæ Chananæorum ſtrenuus 173. Princeps ab Iſraëlitis fugeret ad Jahëlis tabernaculum confugit, dixitque ad eam: *Da mihi obſecro paululum aquæ, quia ſitio valdè. Quæ aperuit u***m lactis, & dedit ei bibere.* Judic. 4. Judic. n. 19. quo illum cautè perimere valuit. Itaque Joſeph. ait Joſephus: *Cum Siſara lac avidius guſtaſſet, in ſomnum ſolutus eſt: & ſic facilè obtruncatus lactis Urbano lenocinio.* Verè S. Ambroſ. lib. de viduis ait: *Debora prælii prophetavit eventum. Barac juſtus producit exercitum; Jahel cœpit triumphum.* *Auxilio Mariæ triumphus victoriæ.* Non vacat myſtico Sacramento, quod perilluſtre hoc triumphi facinus mulier perpetraverit. Adumbravit Mariam quæ Diaboli caput, ac infernalis militiæ principem lacte peremit, ut tradit Andræas Eremita in Andræas Eremita. Cod. M. S. de excellenti dignitate Virginis, ſic dicens: *Jahel Siſaram occidit, hoſtem populi Dei, porrecto lacte: Tu quoque (ô Deipara) inimicum noſtrum tuæ clementiæ dulcedine ſuffocaſti.* Quod non ſoſùm de hoſte inviſibili intelligo, ſed etiam de viſibili, qui benignò, ac lacteo patrocinio Virginis Mariæ interficitur, ac perimitur, de eoque glorioſus victoriæ triumphus habetur. Vide ſupra, quæſt. 17. n. 144.

QUÆSTIO XXII.

Quare ſimul in Maria reſplendent Sol, Luna, & Stellæ.

SUfficientiſſimum ſplendorem ex Sole, quo 174. tota circumtegebatur, Mulier hæc ſanctiſſima mutuabat: Quid enim ſole ſplendidius? *Difficultas quæſtionis.* Cur ergo ornatur adhuc caput ejus luminoſiſſimis ſyderibus, non uno, vel altero, ſed duodecim? & quaſi ſtellæ ſatis lucis non emitterent, nec fulgor earum ad ejus pedes non pertineret, Luna fulgentiſſima ſub pedibus ejus datur? Quid hoc eſt? maximè cùm Sol micantius ardet, Luna, & ſydera abſcondi ſolent: quomodo ergo Sol, Luna, & ſydera ſimul in Maria fulgent? 175.

Reſpondeo primò, quia Sol, Luna, & Stellæ apud veteres ſunt ſymbola æternitatis, Pierius. ut notavit Pierius lib. 44. Hierogl. & ideò dicitur Pſal. 88. n. 38. *Thronus ejus ſicut Sol in conſpectu meo: & ſicut Luna perfecta in æternum. teſtis in Cœlo fidelis.* Pſal. 88. *Virginitas ac virtutes Mariæ perſeverantes.* Nam Sol, Luna, & Stellæ ſemper perſeverant, & non deficiunt: Inde Virgo Maria, Sole, Luna, & Stellis exornatur; quia cunctæ virtutes, gratiæ dona, in B. Virgine ſemper habuerunt perennem, perſeverantiam, ac conſiſtentiam, ex omni circumſtantia, ac ex quacumque parte conſiderentur: & ideò ipſa, Cantic. 6. n. 9. dicitur Cantic. 6. *Aurora conſurgens pulchra ut Luna, electa ut Sol: Nimirum propter donum perſeverantiæ*, ut D. Bernard. ad hæc verba explicat D. Bernard. ſerm. 60. ex parvis; & tantum in omnibus virtutibus, ac Virginitate, & puritate perſeveravit Sanctiſ. Virgo, ut æternitas Virginitatis dicta

Ildeph. dicta ſit à ſuo devoto, ac pio cultore Sancto Ildephonſo, de Virginitate Mariæ, cap. 10. *Hæc fœmina*, ait, *Sanctificationis vas eſt*, *æternitas Virginitatis eſt, Mater Dei eſt*, *Sacrarium Sancti Spiritus eſt*, *Templum ſingulariter amicum factoris ſui eſt.*

176. *In Maria totum eſt lux, & ſplendor.* Secundò, Omnia cœleſtia lumina, Sol, Luna, & Stellæ convolant, & in unum uniuntur ut Virginem Mariam componant, & exornent, ut omnibus ſit manifeſtum, nihil in Maria niſi lumen; nihilque omnino caliginis in ea eſſe. Inde, in hac conſideratione variis epithetis, eam D. Chriſoſt. celebrant Sancti Patres, Chryſippus Presbyter ſerm. de laudibus Mariæ; ſic eam ſalutans, ait: *Ave Fons lucis*, *omnem hominem illuminantis*: *Ave Solis ortus*, *qui nullum ferre poteſt occaſum.* Ezichius. Ezichius eam cognominat, *Matrem lucis.* S. Thom. de Villanova. S. Thomas de Villanova, concione de Annunciat. ait; *Tolle ſolem*; *quid eſt in mundo*, *niſi tenebræ? Tolle Mariam ab Eccleſia*, *quid reſtat*, *niſi caligo*? Pulchrè de his ſtellis, ab hoc Sole ad Mariam dirigens ſermonem loquitur D. D. Bernard. Bernard. ſerm. 7. de Maria dicens: *In capite ejus corona ſtellarum duodecim*: *dignum ſanè ſtellis coronat caput*, *quod & ipſis longè clariùs micans*, *ornare eas potius*, *quàm ornatur ab eis*: *quidnam*, *coronent ſydera*, *quam Sol veſtit?*

177. Tertiò: Virgo Maria veſtitur Sole, Luna, & Stellis, ut ejus pietas, miſericordia, ac benignitas in cunctos denotetur: nam ſicut Sol, Luna, & Stellæ, pro omni differentia temporis, ſive *Veſtitus miſericordiæ maximè convenit Virgini Mariæ.* die, vel nocte, ſeu diluculo indefectibiliter habent ſuas influentias; ſic pietas, ac miſericordia Mariæ inceſſanter pro omni momento ac conſideratione eſt in ſuos. Cantic. 6. Cantic. 6. n. 9. dicitur, *Quæ eſt iſta quæ progreditur*, *quaſi Aurora conſurgens*, *pulchra ut Luna*, *electa ut Sol.* Auroræ, Soli, Lunæ ſimul comparatur, ut omnes ad ejus auxilium perennè confugiant, ut jam explicavi ſuprà q. 16. num. 139. & ut omnes ejus miſericordiam implorent; nam, ut benè ait In- Innocent. nocentius Papa III. ſerm. dè Aſſumpt. *Luna lucet in nocte*, *Aurora in diluculo*, *Sol in die*: *Nox autem eſt culpa*, *Diluculum pœnitentia*, *Dies gratia. Qui ergo jacet in nocte culpa, reſpiciat Lunam, deprecetur Mariam*; *qui ad diluculum pœnitentiæ ſurgit, reſpiciat auroram, deprecetur Mariam.* Addi poterat, ut ſimilitudinem abſolveret, qui in die gratiæ vivit, reſpiciat Solem, deprecetur Mariam: nullus eſt enim, ſive peccator, ſive pœnitens, ſive juſtus, cui B. Virgo ad æternam vitam, facem, & auxilium non præferat. Hinc Cantic 7. dicitur Cant. 7. n. 4. de Virgine in perſona Chriſti: *Collum tuum ſicut turris eburnea.* Nam ſicut *Influxus gratiæ per Mariam in nos deſcendit.* per collum vitales ſpiritus à capite deſcendunt in corpus, ſic per Virginem à Capite Chriſti, virtutes gratiæ in ejus corpus myſticum tranſ- D. Bernard. funduntur. Ideo, D. Bern. ſerm. in Nativit. Mariæ appellat Mariam *Aquæductum gratiarum Dei.* Ipſa eſt enim omnium gratiarum influxus diſpenſatrix. Unde ſubdit Sanct. Doctor. *Non timeo dicere*; *quòd omnium gratiarum influxus quandam juriſdictionem habuerit hæc Virgo*, *de cujus utero*, *tanquam de quodam Oceano*, *divinitatis rivi*, *& flumina emanabant omnium gratiarum.*

178. Quartò: Apparet Maria veſtita Sole, ſtellis coronata, & Luna ſub pedibus ejus: Ecce quæ diverſimodè lucent, in Maria videntur unita; ipſa non ſolùm Solis lucem ſpargit; ſed etiam facem reluminat Lunæ. A Maria non tantummodo gratia Solis, ſed etiam fulgor diffunditur. In Luna Mariæ pedibus ſubſtrata, bona ſublunaria deſignantur. In Sole Chriſtus, juſtitiæ ſplendor. Ad quem Maria accedit, ſimul ſecum defert gratiam æterni Solis, & cumulum bonorum temporalium: Omnia bona, ô Chriſtiane, tibi cum Maria Virgine veniunt. Præclarè Rupert. ſic ait: *Dicitur amicta Sole, ex quo Chriſtum verum juſtitiæ Solem accepit in repromiſſione: Luna ſub pedibus ejus*, *id eſt*, *temporalium bonorum claritas ſub adminiſtratione ejus.* O Rupert. utinam hoc ſaperent, ac intelligerent terrenarum rerum ambitioſi, ut toto animi affectu, ac devotione Mariæ Virgini inſervirent; quocumque enim ipſa movetur, ac greſſus ſuos dirigit, ſecum aſportat veſtitum ſuum juſtitiæ Solis, ac Lunam ſub pedibus, ut à Sole diffundat radios gratiæ, & à Luna adminiſtrationem temporalium. *Spirituale, ac temporale donum ex Mariæ patrocinio.* Cùm populus eſſet in Cades, *Mortua eſt ibi Maria, & ſepulta in eodem loco.* Num. 20. n. 1. Num. 40. Quid factum eſt ex abſentia Mariæ, ſtatim explicat Text. *Cumque indigeret aqua populus convenerunt adverſus Moyſen*, *& Aaron*, *& verſi in ſeditionem, dixerunt*: Ubi Mariæ abſentia intervenit, ſtatim in populo eſt indigentia, & ſeditioſus tumultus contra Moyſen. Carthuſian. Carthuſ. Num. 20. art. 34. *Defuncta Maria fœmina Sancta, populus indiguit aqua, & incidit in magna peccata.* *Ex Mariæ abſentia deficit ſpirituale, & temporale bonum.* Sine Maria, nec temporalia abundant, nec virtutes florent, in Mariæ conſortio, cœleſti protectione, populus aquæ torrentibus potabatur, & virtutibus micabat; Maria illa Soror Moyſis typus erat Deiparæ Virginis, ex cujus patrocinio bonorum fertilis eſt vena, & fons inexhauſtus virtutum D. Bernard. in *Sign. magn.* D. Bernard. *Omnibus, ait, omnia facta eſt, omnibus miſericordiæ ſignum aperit, ut de plenitudine ejus accipiant univerſi.* Omnia bona à Virgine Maria dimanant ita ut ſit ipſe juſtorum clipeus, virtutis fomentum, peccatorum auxilium, & in cunctis, opportunum remedium univerſis.

179. Quintò: Cùm Sol rutilat, Luna, & aſtra abſconduntur: Quid ergo eſt; quòd modo Sol, Luna, & ſydera ſimul fulgent: Sol in Maria non minùs, ac antea ſplendidus, ſed minus abſterſus. Dum ergo Maria Sole veſtitur, Luna, & aſtra mirificè lucent: nam quidquid eſt Marianæ gloriæ ornamentum, Lunæ ac Stellis conceſſum eſt in augmentum. Dum Maria pro ſua *Gloria, Mariæ noſtrum eſt incrementum.* ingenti gloria Sole veſtitur, alia cœleſtia luminaria non obfuſcantur, ſed potiùs tunc de beneficio gloriæ Marianæ ſplendidiùs nitent. D. D. Bernard. Bernard in *Sign. Magn. Dignum*, ait, *planè ſtellis coronari caput*, *quod & ipſis longè clariùs micans, ornat eas, potiùs quàm ornetur ab eis. Quidni coronent ſydera, quam Sol veſtit*; Aſtra dum Marianæ pompæ famulantur, lucroſè inſerviunt; potiùs, namque ornantur, quàm ornent. Maria ergo Sole veſtitur, & fulgidius aſtra lucent; ut non ſolùm à phœbo obfuſcentur; ſed potiùs, quòd majoris lucis tributo nobilitentur, Omnis enim ſplendor gloriæ, quæ eſt in creaturis, à Maria relucet, ac reſultat gloria. Eccle- Eccl. 42. ſiaſtic. 42. n. 6. dicitur: *Sol illuminans ſuper omnia reſpexit. Gloria Domini plenum eſt opus ejus.* Hoc opus plenum gloria Domini eſt Sanctiſſima Virgo Maria, ut explicat Richard de S. Laurentio, lib. 10. de laudibus B. Mariæ. Richard. de S. Laurent. *Inter omnia hujus artificis* (*Dei*) *opera*, *Maria ſpeciale eſt opus*; *de quo dicitur*: *Gloria Domini plenum eſt*

opus ejus; quam ad hoc fecit, ut quod de priori artificio fuerat; reformaretur. Quod etiam docet D.Bonavent.in ſpeculo Virg. cap. 7. Sol ergo juſtitiæ Chriſtus Deus noſter reſpexit ſuper omnia opera ſua,ſuum ſpeciale opus Virg. Mariam, totum plenum gloria, & majeſtate ſua; quid inde factum eſt,quia ſicut de Verbo Incarnato dicitur:*plenum gratia & veritatis:* & ſtatim ſubditur Joan.1.num.16. *De plenitudine ejus nos omnes accipimus:* Sic etiam ad imitationem filii ſui, nos omnes ex plenitudine gloriæ Mariæ,per ejus patrocinium,& interceſſionem divitiis gloriæ condecoramur,Alb. Magn. homil. ſuper. *Miſſus eſt.* Sic ait: *Maria plena gratia, de cujus plenitudine omnes filii Adæ pauperes & egeni divites facti ſunt.*

D. Bonav. — Joan. 1. *De gloria Mariæ, omnes cœlites participant.* — Albert. Mag.

180\. Sextò: Omnia cœleſtia lumina, Sol, Luna, & Stellæ in unum adunantur in Maria, ad denotandam ejus gloriam in cæleſtibus, quæ tanta eſt, & ſic exuperat noſtrum intellectum ut à nulla creatura valeat comprehendi: Unde ait D.Joannes Damaſcenus Orat.1.de Dormit *O præclariſſimum opus excelſum! Quid hoc tibi affert, ut cum Deo præſens ſis? Nam cum omnibus quoque aliis Numine Divino afflatis, Dei famulis, iſtum divino numine conceſſum ſit: At infinitum tamen Dei ſervorum, ac Matris diſcrimen eſt.* Gloria Deiparæ reſpectu ad Cæli proceres tanta eſt, ut *infinitum diſcrimen* Damaſcenus inter utrumque agnoſcat. Nam dignitas maternitatis Dei, quandam infinitatem importat ſuper dignitates aliorum procerum. Inde Beatæ Deiparæ gloria, cùm correſpondeat gratiæ Maternitatis, quæ quantum dici fas eſt, quandam ſuo modo infinitatem importat: exinde luculenter Damaſcenus *infinitum diſcrimen* tradit inter opulentiam Marianæ gloriæ, ac aliorum cenſum.

D. Damaſ. — *Infinitum diſcrimen inter gloriam Mariæ, ac aliorum ſervorum Dei.*

181\. In hac conſideratione ait D. Ildephonſ. lib. de Virgine Maria cap. 12. *Gloria, quæ eam de hoc mundo tranſeuntem excepit, principium ignorat,neſcit finem; de qua nihil aliud poſſumus dicere, niſi quia glorioſa dicta ſunt de te:* Gloria Dei eſto beata gloria, quæ Deiparam de hoc Mundo migrantem excepit,*finem neſciat*: Alioquin à Beatitudinis excellentia deſciſceret: At quo pacto *principium ignorat*, quæ cùm ejus ex hac vita migratione cœpit? An Beatæ Deiparæ gloriæ ſine principio incepit? O arcanum Mariæ gloriæ, quæ ſic planè incepit, ut æternitatem inceptione æmuletur, illiuſque veſtigia ſequatur, & ſic humanum captum tranſcendit illumque non valet mens noſtra conſiderare, utpote *principium ignoret, finem neſciat.* Et inde potiùs ignoratione æſtimanda eſt, & humana admiratione veneranda; *quia glorioſa dicta ſunt de te, gloria Dei.*Porro talem;tanquam ineffabilem gloriam decebat eam, quæ vera Dei mater eſt, & Dei gloria verè nuncupatur.

D. Ildeph. *Tanta eſt gloria Mariæ, ut dicatur, quod principium ignoret, finem neſciat.*

182\. Ait Regius Vates.Pſal.44.n.10. *Aſtitit Regina à dextris tuis in veſtitu deaurato circumdata varietate.* Quæ verba de gloria Deiparæ interpretatur S.Athanaſius ſerm.de Deiparas S. Ildephonſus ſerm.1.& 2. de Aſſumptione, Petrus Damian. ſerm. de Aſſumpt. Georgius Nicom. orat. de oblatione Deiparæ: & optimè Regina Cœli Virgo Maria dicitur ſedere à dextris ſupremi Regis filii,nam ut ait D.Bernard.tom.3. ſerm.11.art.3. *Sicut benedictus JESVS ſedet à dextris Patris, id eſt, in ſuperioribus bonis paternis, ſic iſta Virgo glorioſa in prioribus bonis filii ſui JESV juxta ipſum in throno ſublimata conſedit.* Chriſtus Deus in Empyrea cœli gloria, à dextris Dei Patris glorioſè ſedet: Dei mater ſedet etiam ad dexteram Filii Dei, quæ eſt in pura creatura nobilioris glorificationis nota. Nam Chriſtus Filius Dei dicitur ſedere *ad dexteram Dei:* Marc.16.n.16.hoc eſt,in altiſſima ſuprema, ac honorifica gloria,quâ potitur, & ſedet *in ſuperioribus paternis*;utpotè verus Filius Dei,ſic & Deipara,ut vera Dei Mater, maternitatis privilegio fruens, ſedet ad dexteram Filii ſui,hoc eſt,*in potioribus bonis filii ſui JESV* qui eſt Filius Dei, cujus altitudinis gloriam, nec cogitando pura creatura valet aſſequi, cùm ſint hæc *potiora bona*, à Patre Deo,Deo filio communicata, & per ſeſſionem à dextris expoſita,& explicata;quæ cum ſint *potiora bona* Filii Dei, Matri Dei Virgini Mariæ in hac à *dextris* etiam ſeſſione, quantum fas eſt, communicata, & declarata.

Pſal. 44. — D. Athanaſ. — D. Ildeph. — Damian. — Georgius. — D. Bernard. — Marc. 16. — *Deipara ſedet à dexteris Filii ſui in potioribus ejus bonis.*

Ait Iſaias 42.n.8.*Ego Dominus; hoc eſt Nomen meum, gloriam meam alteri non dabo.* Communiter hæc gloria putatur laus, ſeu honor, cujus ſtatim meminit Vates: Tamen Richard. à Sancto Laurentio lib.4.de laudibus B. Virg. ſic in rem noſtram ſcribit: Iſai. 42.*dicit Deus Pater: Gloriam meam, id eſt, Filium meum, quia gloria Patris Filius ſapiens, alteri non dabo, quàm Mariæ,quia Soli Mariæ hoc privilegium debebatur.*Itaque ait Deus Pater:*Gloriam meam* id eſt, laudem, & honorem meum, *alteri non dabo*; ſic intelligendum; alteri præter Virg.Mariam non eſt dandus; Gloria Patris eſt Filius, qui filius nulli alteri eſt datus niſi tantùm Virg. Mariæ. Ergo etiam ſuo modo communicata eſt ei gloria Patris, cùm verus utriuſque ſit filius quæ eſt ſumma Deiparæ gloria, laus, & honor.Unde Joannes Geometra hymno:ſic ait: *Gaude, quæ Regem genuiſti ſola polorum, cælitumque tibi eſt à Triade alter honos.* Ex genito Filio Dei tantum eſt faſtigium gratiæ, & gloriæ Virginis Mariæ, ut *tibi ſit à Triade alter honos.* Laus & honos Trinitatis ex genito Filio, & procedente Spiritu Sancto tantus eſt, ut excellat ſuper reliquorum Cælitum junctim honores: *O Virgo,Tibi eſt à Triade alter honos:* nam ex Filio Dei à te genito,Spiritu Sancto cooperante,tibi eſt tanta gloria, & honos, ut omnes Cælites ſimul ſumptos ſuperes, & excedas. 183.

Richard. — Iſai. 42. — *Deus Pater alteri præter Virginem gloriam ſuam non dat.* — Geometra

Quæstio XXIII.

Quare in corpore Virginis Mariæ fulget Sol; Stellæ verò ſcintillant in capite ut ementiori loco?

Similem difficultatem ſuprà excitavi de hac muliere, prout ſignificat Eccleſiam, quæſt. 8.Nunc verò in laudem Virginis Mariæ eandem difficultatem repetimus; & maximè expenſione dignam, quòd hæc mulier appareat veſtita Sole, ſtellis coronata. Sol inter omnia aſtra præſtantiſſimus; cur ergo ei præſtantior non aſſignatur locus, ut mulier veſtiatur ſtellis, & coronetur Sole? Cur ex Sole talis corona non fabricatur? 184.

Difficultas quæſtionis.

Reſpondeo

185. D. Bernard.

Virgo coronatur in Cœlis non ex favore, ſed ex juſtitia.

Reſpondeo primò, quòd Sol Chriſtum Dominum verum juſtitiæ Solem ſignificat; ſtellæ verò Virginis virtutes. Sic loquitur. D.Bernard. ſerm. in *Signum magnum Dignum planè ſtellis coronari caput* & ſubdit: *Speciali quodam ſplendore in Maria coruſcant manſuetudo pudoris, Devotio humilitatis, Magnanimitatis credulitatis Martyrium cordis.* Benè ergo non Sole: ſed ſtellis circumcingitur: Quamvis enim in Sanctiſſima Dei Genitrice, ob maternitatem Dei, multæ, & præclaræ prærogativæ, ac dona refulſerint, ut communiter docent Patres, & dixi modò in hoc libro, & tom. 1 ac. 3. in Evangelia: tamen in Cœlis, die ſuæ triumphalis Aſſumptionis, non ei imponitur Corona præcisè ac ſolummodò ob maternitatem talis filii, ſed ob radiantes ſtellas ſuarum virtutum; non enim coronatur ex favore ob filium; ſed ex juſtitia ob præclara merita.

186. Secundò: Virgo Maria veſtitur Sole, ob ſuam ſingularem puritatem, ac ſanctitatem, quæ tanta eſt: ut etiam in ipſa luce meridiana, nullus etiam minutiſſimus defectus in ea videri, ac introſpici valeat: Stellis coronatur; quia ipſa eſt ſtella maris, oppreſſos naufragantes in hoc ſæculo ducens ad portum ſalutis, ac vitæ.

D. Epiphan.

D.Epiphan hæreſi 78. ſic ait: *Beata Maria non fortuitò, aut ſolùm placito, ſed divina diſpenſatione accepit: interpretatur ſtella maris: Oportet univerſos Chriſticolas, inter fluctus hujus ſæculi confugere ad Mariam, quæ ſupremo rerum cardine, Deo proxima eſt: Quod qui fecerit, non jactabitur vanâ gloriæ vento, nec frangetur ſcopulis adverſariorum, nec abſorbebitur voragine voluptatum; ſed proſperè veniet ad quietis æternæ portum.* Solaris ergo veſtitus dona, & merita Virginis denotat, ſtellata verò Corona, ducatum quem miſeris naufragantibus præbet, indicat: & huic piiſſimæ ac miſericordi Matri, ſic in corde eſt, miſeris ſubvenire; ut hoc tanquam quid maximè ſublime, ac æſtimabile in capite ut in ſuperiori loco conſtituat, ac collocet, cùm cætera ſua depreſſius in veſtitu innuat.

Virgo ſuper omnia ſua æſtimat ſubvenire miſeris.

187. Tertiò: Maria idem valet, ac ſtella Maris, ut dixi ex D.Epiphanio, & etiam docet D.Hieron. lib. 1. de nom. Hebraïc. in Exod. Stella ergo denotat nomen Mariæ: Inde ergo ſtella ſupremum capitis verticem tenet, cum ejus præclara merita, ac dona in ſolari veſtitu denotentur; nam inter omnia illius magnalia, Sanctiſſimum Mariæ Nomen, altiſſimum faſtigium occupat, cùm ſub illo tanquam ſub quodam ſigillo, omnia excelſa illius contineri videantur: Sic ait Sanctus Ennodius in natali S. Laurent. dict. 15. *Dei genitricem munit ſecuritas & ſacramentum Nominis ſui.* Invocato nomine Mariæ, citò nobis ſecuritas eſt, auxilio Divino maturante, ac ex impetrata per ejus interceſſionem gratia; veluti, ut ita dicam, ex quodam *Sacramento* Mariani nominis, quod ſub ſe gratiam, ac cætera dona continet. Unde de hoc Sacratiſſimo Mariæ Nomine agens Idiota, ſic ſcribit lib. Contemplationis de Virgin. Maria cap. 5. *Omnis lingua confiteatur hujus Sanctiſſimi Nominis gratiam, gloriam, & virtutem.*

Mariæ nomen veluti quoddam Sacramentum. S. Ennod.

Idiota.

188. D. Chryſoſt.

D. Chryſologus ſerm. 146. *Mariæ nomen, Prophetiæ germanum eſt, hoc Virginitatis inſigne, hoc pudicitiæ decus, hoc indicium caſtitatis, hoc Dei Sacrificium, hoc Collegium Sanctitatis meritò ergo matris Chriſti nomen eſt hoc maternum*: Scilicet auguſtum Mariæ nomen, Dei Matrem decet Divinæ Maternitatis jure, Pro quo ſingula verba Chryſologi expendamus. *Mariæ nomen Prophetiæ germanum*: Eſt Mariæ nomen quoddam arcanum, *Prophetiæ germanum*: Nam, ut ait Petrus Damian. ſermon. 13. *juxta ſui præſagium nominis*: Et eleganter D. Ambroſ. de inſtitut. Virgin. cap. 5. *Speciale Mariæ Domini nomen invenit, quòd ſignificet, Deus ex genere meo.* Unde conſultiſſimè Angelus cum ad Mariam Virginem mittitur eam ſalutans, ait illi: *Ave gratia plena Dominus tecum.* Cùm nuntii novitate Virgo turbaretur, ſubdit Angelus: *Ne timeas Maria, inveniſti enim gratiam apud Deum: Ecce concipies in utero, & paries filium*: Luc. 1. num. 30. cur Angelus, quando eam primò nominat gratia plenam, ibi nomen Mariæ non apponit, ſed tunc ſubtacet, & illud tantùm profert, cùm ait *Ne timeas Maria: ecce concipies in utero.* Sic eſt Mariæ nomen Divinæ Incarnationis cognatum, ut tunc dicatur, quando ipſum Incarnationis myſterium jam proponitur, ac prædicitur propinquum: Sic Marianum nomen auſpicium divinæ Maternitatis eſt, ut tunc dicatur; quando ipſa divina materniras aperitur: Maria enim *ſignificat Deus ex genere meo.*

Damian.

D. Ambroſ.

Luc. 1.

Maria juxta ſui nominis præſagium ſignificat Deus ex genere meo.

Virginitatis inſigne: Quod Dei maternitatem notanter oſtendit, & inſigniter condecorat: nam quæ ſola Virgo ex toto erat, ſummam puritatem gignere poterat, ut ait D. Ildephonſ. lib. de Virg Maria. Ingreditur Jeſus domum Phariſæi: *Et ecce mulier quæ erat in Civitate peccatrix*: Luc. 7. num. 37. ut cognovit quod accubuiſſet in domo Phariſæi, attulit alabaſtrum unguenti. Poſteà verò ſcribit idem Evangeliſta, quòd cùm Jeſus per varia loca prædicaret regnum Dei, aliquæ piæ mulieres eum ſequebantur: *Maria quæ vocatur Magdalena..... & Joanna uxor Chuſæ procuratoris Herodis, & Suſanna, & aliæ multæ, quæ miniſtrabant ei de facultatibus ſuis*: Luc. 8. 2. & 3. Alta indagine inquirunt Interpretes, cur Mariæ nomen tacetur in primo loco, in ſecundo verò exprimitur; In primo loco, nomine communi Mulier dicitur, in ſecundo, proprio Mariæ vocabulo refertur; Si eadem erat Mulier in Civitate peccatrix, & quæ Chriſtum ſequebatur, cur nomen ejus Maria in uno loco tacetur, & in altero exprimitur; O magnum arcanum reverentiæ Mariani Nominis, quod ſic ab omni peccati contagio eſt alienum, cum omnique juſtitia, ac ſanctitate confœderatum, ac conjunctum, quòd dum mulier peccatrix ſcribitur, proprium nomen Mariæ ſupprimitur: at verò dum opus ſanctum pium, ac Religioſum commemoratur, ibi Mariæ nomen habetur. Richard. de S.Laurent. cap. 2. *Ita enim, ait, nomini Mariæ Virginitas, ac Sanctitas inſeparabiliter ſunt adjuncta, quòd, cùm agit B.Lucas cap. 7: de pœnitentia Magdalenæ propter ejus nominis reverentiam, non auſus fuit Mariam, ſed mulierem nominare & paulo poſt: ſcilicet cap. 8. cùm dicit eam juſtificat m à Domino de ſuis facultatibus illi miniſtrare, vocat Mariam.*

189.

D. Ildephonſ.

Luc. 7.

Luc. 8.

Mariæ nomen maximè conjunctum cum ſanctitate, ac puritate.

Richard. D. Laurent.

190. D. Chriſol.

Sic ſubdit Chriſologus: *Hoc pudicitiæ decus, hoc indicium caſtitatis.* Ubi nomen Mariæ

riæ proponitur, ibi Sanctitas, puritas involvitur, ac denotatur cum omni gratia, ac dono cœleſti. Miſſus Angelus à Deo ad Virginem dixit ei: *Ave gratia plena, Dominus tecum: Benedicta tu in mulieribus:* Luc. 1. n. 28. Et cur in auſpicio Salutationis, nomen Mariæ tacet, ac diſſimulat? illudque poſtmodum interponit dicens: *Ne timeas Maria.* Perbellè Albert. Magn. in cap. 1. Luc. ſic ait *Omittit Angelus interponere nomen, Maria, quia in aliud temporis nominandum erat, poſtquam gratiæ ejus fuerant explanatæ, ſine quibus tam plenæ ſignificationis nomen intelligeretur.* Magna Virginis ſalutatio à fauſto Mariæ nomine non inchoatur, ſed à gratiæ plenitudine; & conſultiſſimè ſanè, prævio eloquio appellatur ab Angelo, *Gratia plena, benedicta in mulieribus*, ut gratiarum plenitudo, & ſanctitatum cumulus, quibus Mariæ nomen refertum eſt, ad ſignificationis intelligentiam præmitterentur, aliàs gratiarum, ac prærogativarum amplitudo, quibus ubertim nomen exundat, non intelligeretur. Unde Angelus in Salutationis auſpicio ſacroſanctum *Mariæ* nomen non profert. Sed, *poſtquam gratiæ ejus fuerant explanatæ ſine quibus tam plenæ ſignificationis nomen non intelligeretur.*

Luc. 1.

Albert.

Ad intelligendum Mariæ nomen gratia præmittitur.

191. *Hoc Dei Sacrificium, Collegium Sanctitatis.* Tanta eſt efficacia Mariani nominis, ut veluti quoddam ſacrificium de præbenda gratia apud Deum æmuletur. *Miſſus eſt Angelus Gabriel à Deo in civitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad Virginem deſponſatam viro, cui nomen erat Joſeph. Et nomen Virginis Maria: & ingreſſus Angelus ad eam dixit: Ave gratia plena.* Luc. 1. n. 26. & 27. & 28. Conſultò Evangeliſta non ſtatim in hujus narrationis veſtibulo perilluſtre Mariæ nomen publicat, ſed dum illi Virginitatem præmiſit, illique ſuccedentem gratiam ſubdidit: quod pulchrè adnotavit Richard. his verbis, lib. 1. de Maria cap. 2. *Et nomen Virginis Maria: benè autem immediatè jungitur Mariæ Virginitas, eò quòd non ſolùm nomine præferat, ſed aliis præbeat gratiam Sanctitatis.* Nomen Mariæ inter gratiam & Virginitatem ponitur quia cunctis præbet cæleſtia dona.

Luc. 1.
Mariæ nomen gratiam cunctis præbet

Richard.

192. *Oleum effuſum Nomen tuum:* Cantic. 1. n. 2.
Quod de nomine Sanctiſſimæ Virginis Mariæ interpretatur Rupertus: *Effuſum eſt ergo oleum, id eſt, nomen tuum, quia proceſſit de ſecreto ſubſtantiæ tuæ, verbum tuæ fortitudinis cum ſuavitate miſerationis.* Pro eo quod noſtra vulgata habet: *Oleum effuſum nomen tuum*: Arabicus vertit: *Nomen tuum unguentum ſuave effuſum.* O Sanctiſſima Virgo, tuum Marianum nomen, unguentum eſt effuſum peccatoribus, dans Medicinam, & ſanitatem: juſtis perennem vitam, & ſalutem, eoſque in ſuaviſſimos juſtitiæ, & ſanctitatis fructus germinare faciens, & omnibus cæleſtibus ſpiritibus dulcedinem ac jucunditatem præbens, ac diffundens. D. Bonavent. in Ruth. 4. num. 11. *O celeberrimi nominis Maria? quomodo poſſet nomen tuum non eſſe celebre, quæ etiam devotè nominari non potes, ſine nominantis utilitate? O magna, ô pia, ô multum laudabilis Maria! Tu nec nominari potes, quin accedas, nec cogitari quidem quin recrees affectus diligentium te. Tu nunquam ſine dulcedine divinitus tibi inſita, piæ memoriæ portas ingrederis.* Ecce quàm auguſtè ſalutare Mariæ nomen, & quàm opulenta gratiarum uſura nominandum.

Cantic. 1.

Arabicus.

Mariæ nomen valdè ſalutiferum, ac utile.

D. Bonav.

Quæ eſt iſta quæ aſcendit per deſertum, ſicut virgula fumi, ex aromatibus myrrhæ, & thuris? Cantic. 3. num. 6. Vox eſt, ut docent D. Gregor. Nyſſen. D. Ambroſ. Theodoretus, Angelorum cùm B. Virgo Maria Cælorum palatia ingrederetur; ſed quomodo Angeli Empyrei Cœli Reginam ignorant cùm Angeli frequenter cum Sanctiſſima Virgine Maria habuiſſent colloquia; Gabriel Angelus, cùm Incarnationis nuntium defert, Angeli in præſepio, in Ægypto, ac ejus itinere. Cur ergo Angeli non ſolùm hoc loco, ſed etiam ſæpe in Cantic. Avide ſciſcitantur. *Quæ eſt iſta?* Non quod ſuam Reginam neſciant, ſed quòd devoto obſequio deſiderent, gratum Mariæ nomen in Cœlo ſibi reſponderi, ejuſque auditione delectari. Nam non tantùm in terris, ſed etiam in Cælis dulciſſimum *Mariæ* vocabulum, feſto cunctorum obſequia, & beatis laudibus lætanter celebratur. Richard. à S. Laurent. lib. 1. *Quæ eſt iſta, &c. Forſitan quia dulce Mariæ nomen ſibi deſiderant reſponderi: Sicut enim antiquis Patribus, Iſaiæ, & cæteris, Nomen Domini in deſiderio erat, ut ſcilicet inter homines nominaretur Chriſtus, & qui notus erat in Cœlo effunderetur in terris: Sic Angeli Mariæ nomen deſiderabant nominari, & in notitiam effundi, ut non intra terræ terminos clauderetur, ſed etiam celebre haberetur in Cælis.* Ideò Angeli diſſimulant nomen Mariæ ſcire, ut dulciſſimè illud audiant.

Cantic. 3.
D. Nyſſen.
D. Ambroſ.
Theodoret.

Angeli diſſimulant nomen Mariæ ſcire, ut illud dulce audiant.

Richard.
S. Laurent.

Anima Juſti.

Quæstio XXIV.

Quare hæc Mulier in hoc Signo magno amicta Sole, & ſtellis Coronata, virum Juſtum, ac Sanctum ſignificat?

In ſenſu myſtico, per hanc illuſtriſſimam mulierem, in hoc Signo magno, animam 194.
Juſti interpretantur Victorinus, Rupertus, D. Bonaventura, Hugo, & alii; ut ex dicendis patebit, quod profundius per ſingulas circumſtantias eſt examinandum.

Victorin.
Rupert.
D. Bonav.
Hugo.

Signum magnum apparuit in Cœlo.

Quare hæc mulier, ſeu anima Juſti, dum 195.
ſyderibus fulget, Lunam terit, Sole veſtitur, Signum magnum nuncupatur. Cardinalis Hugo. *Signum enim, ait, aliud offert ſenſui, aliud repræſentat intellectui: Sic vita Sanctorum, oculis corporis non repræſentat, niſi miſeriam; ſed oculis mentis repræſentat æternam gloriam.* Vita Sanctorum, eſt veluti quoddam ſignum; nam oculis corporis objicit labores, miſerias, ac languores; oculis verò mentis gloriam, & lumen æternum.

Hugo.
Vita Sanctorum aliud oculis corporis, aliud menti objicit.

Deinde Luna, una eſt è duobus luminari- 196.
bus magnis, quæ Deus creavit. *Fecit Deus duo luminaria magna*: Geneſ. 1. & tamen ſub pedibus

bus conculcatur : Stellæ verò ita ſublimantur, ut in capite conſtituantur : Quidnam id denotat ? Luna quamvis ſit luminare magnum, ſuos patitur defectus, proindeque principes ſæculi ſignificat multis criminum maculis infectos ; ſcintillantes verò ſtellæ benemeritos adumbrant, ut ex D. Bernard. ſuprà dixi. Hoc autem, quod eſt potentes ſæculi pedibus conterere fulgentes meritis, tanquam ſtellas ad caput ſublevare, hujus terrenæ habitationis non eſt, ſed tantùm cœleſtis Palatii, & inde appoſitè dicitur, *Signum magnum apparuit in Cœlo*, in quo ſolùm talis rerum diſpoſitio invenitur.

I: Cœlo, & non in terra potentes ſæculi deprimuntur, & bene meriti ſublevantur.

Amicta Sole.

197. Genus veſtis, vel amictus operit membra, ac tegit ; Sol verò detegit, ac manifeſtat. Cur ergo hujus ſanctæ animæ amictus Sol eſt ? quia pudicitia, ac continentia quæ Sole ſignificatur, omnibus manifeſta eſſe debet ; adeò ut parum ſit aliquem purum, caſtumque eſſe, niſi etiam videatur ; & puritatem ipſam vitâ, moribuſque, inceſſu, & verbis præferat, & probet. Ad hoc ſpectat illud, quod dixit Tertull. de cultu fœminarum ; ubi cap. 13. agens de operibus indubitatæ pudicitiæ, ait : *Hæc ſunt, quæ nos luminaria mundi faciunt, bona ſcilicet noſtra pudicitia Chriſtianæ ſatis non eſt eſſe verùm & videri.*

Vera pudicitia aliorum oculis patet.

Tertul.

198. Deinde Mulier apparet *amicta Sole, & in capite ejus corona ſtellarum duodecim.* In ſtellis Majores deſignari tenet Rupert apud Gloſſam, Ita ait : *In capite hujus mulieris corona ſtellarum duodecim Patriarchæ, itemque in initio renaſcentis ejuſdem duodecim Apoſtoli notiſſimi, ac ſplendidi dinumerantur.* Rectè hæc mulier dicitur Signum magnum ; nam inde maximè magnitudo hujus mulieris oſtenditur, quod cum ſplendidiſſimis Majoribus orta dignoſcatur, ex ſuis meritis amictum Solis comparavit : In ſtellata corona fulgent Majores, quos ſi conſideres, invenies Abrahamum ſæculo celebrem, Iſaacum obedientia mirabilem, Jacobum laboribus invincibilem, Davidem pœnitentia ac moribus commendabilem, & inde ſummum ejus elogium eſt, quòd cùm à tot luminibus exorta prodeat, ex ſuis tamen meritis Solarem fulgorem comparavit, ſyderibus Majorum, ex ſuo Solem addidit : *Amicta Sole* dicitur : de primogenitorum gloria nitet corona ſtellata, progenitorum gloriam ſolaribus radiis vincit, veſtita ex propriis. Cùm Chriſtus Dominus Zachæi domum ingrederetur, ait illi Dominus : *Hodie ſalus domui huic facta eſt, eò quòd & ipſe filius ſit Abrahæ :* Luc. 19. n. 9. Cur Zachæus hic filius Abrahæ nominatur. Ut inde maximè ejus gloria prædicetur. Patris exempla ad magna filium impellebant : tamen filii opera, patris facinora ſuperant. Abrahamus tres Angelos, Zachæus verò Angelorum Dominum hoſpitio ſuſcipit ; indeque filius illuſtrior, non tantùm ex parentum elogiis ; ſed etiam ex propriis factis. D. Bruno ſerm. in dedicatione Eccleſiæ ſic ait : *Filius Abrahæ : Abrahæ namque filii ſunt, quicumque Abraham imitantur, & Abrahæ opera faciunt : & Abraham quidem Angelos : Zachæus verò Angelorum Dominum hoſpitio ſuſcipit*

Rupert.

Ex glorioſa familia pronati majorum laudibus ad dere tenentur.

Luc. 19.

D. Bruno.

In capite ejus Corona ſtellarum duodecim.

D. Bonavent. lib. de gloria paradiſi, cap. 2. per hanc mulierem intelligit animam doctoris Juſtitiæ, & Sapientiæ Divinæ, qui tanquam Sol reſplendet in Mundo ; & habet plenam pietatem, quæ per Lunam, ut potè valdè humidam denotatur. Corona verò ſtellarum ſignificat aureolam Doctorum ; unde eorum ſtellæ ſunt duodecim, quia duodenarius numerus eſt abondans ; & perfectus. Ex quo intelligitur, quòd doctrina Sacræ Scripturæ ſit abundantiſſima, ac valdè perfecta omni juſtitia Tamen aureola Virginum ſolum ex floribus contexitur, martyrum lapidibus pretioſis. Quomodo ergo ea, quæ eſt Doctorum, componitur ex ſtellis quæ flores, & lapides pretioſos latè ſuperant. Videtur ſanè, quod Doctorum laureola in Cælis, aliis eſt perfectior : & excellentior : Sic innuit cit. D. Bonavent. *Aureola, ait dantur tribus oneribus operum. Prima datur Virginibus, & hæc florea eſt, Martyribus & hæc eſt gemmea ; Doctoribus, & hæc eſt ſtellata aureola : florida datur Virginibus, quia honore Virginitatis floruerunt. Unde & Pſal.* 8. *dicitur de Virgine Virginum Chriſto ; & agno quem ſequuntur : Gloria & honore coronaſti eum : Aureola Gemmea datur Martyribus, quia inſtar lapidis fortiſſimi, & pretioſi fuerunt, unde dicitur Pſalm.* 22. *Poſuiſti in capite ejus coronam de lapide pretioſo : Aureola ſtellata Doctoribus, quia divina docuerunt, unde dicitur* Daniel. 12. *n.* 3. *qui docti fuerunt fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti, & qui ad juſtitiam edocuerunt multos, quaſi ſtellæ ad perpetuas æternitates : Stella ſuperior eſt floribus, & lapidibus pretioſis, inde & hæc corona illuſtrior.*

199 D. Bonav.

Aureola Doctorum in Cœlis excellentior aureolis aliorum.

D. Bonavent.

Pſal. 8.

Pſal. 22.

Daniel. 12.

QUÆSTIO XXV.

Quare hæc mulier virum Juſtum, & Sanctum ſignificans, Lunam pedibus calcat ?

Luna ſymbolum eſt rerum temporalium propter ſui augmentum, & diminutionem. Et quid eſt quod ſub pedibus anima juſti teneatur ? Rupertus. *Hoc ergo laudi eſt Sanctis Patribus, quod divites quidem fuerunt, ſicut Sacra Hiſtoria tradunt, ſed ipſas divitias non paſſi ſunt affectibus dominari, ſed ipſi dominati ſunt divitiis eas diſpenſando, ut poſcebat uſus privatus, ac publicus.* Patres, licèt ditiſſimi fuerint, ipſis divitiis dominabantur, & earum amore minimè tenebantur, & eas diſtribuebant prout uſus rerum privatus, ac publicus prudentiſſimè exigebat. 200.

Rupert. *Juſti devitiis dominentur & earum amore non teneantur*

Secundò. Venuſtatem animæ ſanctæ comparat Spiritus Sanctus cum pulchritudine Lunæ : *Pulchra ut Luna* : Cantic. 6. num. 9. Et ſi pulchra ut Luna, quomodo pedibus ſuis eam calcat ? Ut inde diſcas venuſtatem corporis eſſe contemnendam, nihilque æſtimandam illius pulchritudinem : *Pulchra ut Luna*, anima ſancta eſt ; ſed quæ Solem veſtit, Lunam pedibus calcat, digna namque eſt, ut Sole veſtiatur, 201.

Cantic. 6. *Pulchritudo corporis contemnenda.*

tur, quæ pulchritudinem negligit, formæ decorem contemnit.

202 Tertiò: In Luna viri Juſti exprimuntur, ut vult. Victorin. citand. ſed quid Juſto cum Luna inconſtantiæ ſymbolo, cui etiam ſtultus comparatur? Eccleſiaſt. 27. *Stultus ut Luna mutatur*: Verum hoc eſt; tamen Luna habet diminutiones, & obſcuritates, quæ ibi non conſiſtant; Sed ſemper ad augmentum, ac plenitudinem tendant, ac properent? Ecce cur Sancti Lunæ aſſimilari poſſunt: nam ſive minuantur aliquo lapſu, ſine laborum tolerantia, hoc eis in augmentum proficit. S. Victorin. Martyr: *Luna ſignificat caſus corporum, & debitum mortis, quæ deficere nunquam poteſt; nam quemadmodum minuitur vita, ſic & augetur; neque in totum extincta eſt ſpes dormientium, ſed habent in tenebris lucem, ſicut ſtellæ.* Expende illud: *Minuitur vita, ſic & augetur*; nulla enim diminutio Sanctis contingit, quæ non eis proficiat in augmentum. Ait Regius Vates, Pſalm. 40. n. 3. *Univerſum ſtratum ejus, verſaſti in infirmitate ejus*: Hoc eſt; Univerſum ſtratum, ſeu accubitum, quo minus jacebat in medio ſuæ voluptatis ac concupiſcentiæ ſuæ, tanquam in ſuaviſſimo ſtrato, tu verſaſti, ſeu mutaſti in duritiem ægritudinum, ac laborum, ut animus à ſua concupiſcentia per viam ſalutis incedat. D. Gregor. lib. 32. Moral. cap. 15. dicit: *Univerſum ſtratum ejus verſaſti in infirmitate ejus; Ac ſi diceret: Omne quod hîc ſibi paravit ad requiem, hoc ei mutaſti ad perturbationem. Quod pio quidem Dei conſilio agitur, ut hujus peregrinationis tempore, Electorum vita turbetur. Via quippe eſt vita præſens, qua ad patriam tendimus; idcirco hîc occulto judicio frequenter perturbatione conterimur, ne viam pro patria diligamus.*

Eccl. 17.

Labores ſic Sanctis contingunt, ut eis proficiant in augmentum.

Victor.

Pſal. 40.

203 Quartò: Quid eſt, quòd cùm mulier Solis fulgoribus, ac radiantibus ſtellis exornatur, antiquus Serpens ejus greſſibus inſidiatur, ſub ſpecie Lunæ, quæ eſt ſtultitiæ ænigma; & imprudentiæ exemplar, *Stultus ut Luna mutatur* Eccleſiaſt. 27. ſic frequenter contingit; Quantò quis magis ſapientia fulgurat, virtute irradiat tantò magis ſtultus contra eum armatur, eique inſidias prætendit. Pulchrè D. Bernard ſerm. *in Signum mag. Unicus ille ſtultus, & totius ſtultitiæ princeps, qui verè mutatus, ut Luna ſapientiam perdidit in decore ſuo, ſub Mariæ pedibus conculcatus, & contritus, miſeram patitur ſervitutem. Cujus planè calcaneo in multis verſutiis inſidiatus eſt, ſed ſine cauſa* Cùm mulier reſplendet Sole, irradiat ſtellis ſapientiæ virtutis, ac doctrinæ, tunc à Luna ſtultiſſima, id eſt à dæmone, qui *Sapientiam perdidit*, maximè inſidiatur? *Tu inſidiaberis calcaneo ejus*: Sic frequenter accidit, ut inſipiens inſidietur ſapienti, ac ſplendentem ejus lucem maximè infuſcare, ac extinguere intendit ejuſque ingenium obrodere, ac lucem minuere, totis viribus contendit.

Eccleſ. 27.

Stultus contra ſapientem armatur, eique inſidias prætendit.

D. Bernard.

204 Poſt adventum Spiritus ſancti Apoſtoli, Diſcipuli, ſeptemque Diaconi illuſtriſſimi electi, Chriſtum prædicabant, & diſputantes Judæos confundebant, tamen ſtultitia Phariſaica potiſſimè armatur contra Stephanum per falſos teſtes, quem lapidavit, itaut ipſe primus fuerit, qui pro Chriſto vitam, ac ſanguinem profuderit. Et cur tam duriſſimè Phariſæi contra eum potiſſimè inſurgunt? De Stephano dicitur Actor. 6. num. 15. *Intuentes eum omnes, qui ſedebant in conſilio, viderunt faciem ejus tanquam faciem Angeli.* D. Auguſt. ſermon. 99. de diverſis. *Facies Stephani radiabat inſtar Solis. Et inde factum eſt, ut diſputantes cum Stephano, non poterant reſiſtere ſapientiæ, & ſpiritui qui loquebatur*: Ibidem num. 10. Et ideò ſummiſerunt viros, qui falſum teſtimonium dicerent contra eum. Cùm Stephanus irradiat, ac fulgurat virtute, ſapientia, & doctrina, ut non poſſent ei reſiſtere, contra eum multas inſidias molitur, ac machinatur ſtultitia, ac nequitia Phariſaica. D. Chryſoſtom. hom. 15. in Acta: *Quoniam, ait, legis cognitione ſuperior erat, illiſque intolerabilis erat.*

Actor. 6.

D. Auguſt.

Inſipiens intendit infuſcare ſapientiam cum fulgurat

D. Chriſoſt.

Cùm Judæi odio, ac invidia obcœcati, illuſtres Chriſti virtutes, ac clariſſima miracula, veneriato ore obſcurare intenderent, ut iniquitatis linguam occluderet Dominus infantium, ac lactentium ora laxavit ad ſui gloriam, & laudem. Pſalm. 8. num 3. dicitur. *Ex ore infantium, & lactentium perfeciſti laudem, propter inimicos tuos.* Cur non potiùs ad ſui gloriam certificandam adducit Dominus mortuos excitatos, mutos loquentes, & dæmoniacos liberatos? Facilius eſt puerum falli, quàm demortuum vitæ reſtitui. Si ergo mortuorum excitationem criminantur, & puerorum laudes contemnent: adeò frequens eſt, ut ingenio tardi, & ſapientia, in gloriis aliorum, præclara facta, ſtudioſius obſcurent, & contentioſius abrodant; ut etiam ipſi æmuli qui glorioſa facta, magnifica opera denigrare contendunt; cùm audiunt verò rudes, & inerud tos, fauſtis acclamationibus virtutem proclamare; etiam ipſi obmuteſcunt, & magnum reputant miraculum, quòd etiam nulla malignitate valeat dehoneſtari. Euthym. Ibi: *In aliis miraculis, ait, ſuſpicati ſunt Judæi, quod deciperet Chriſtus, & falleret eorum oculos; infantium verò laudatione omnis aberat ſuſpicio.* 205.

Pſalm 8.

Valde mirabile, quod rudes & tardi aliorum gloriam confiteantur.

Euthym.

Quæstio XXVI.

Quare noſter Evangeliſta deſcribens ornamentum hujus mulieris, tacuit faciei pulchritudinem, elegantiam oculorum, colorem capillorum?

Mulier hæc deſcribitur amicta Sole, ſtellis coronata, & Lunam pedibus calcans. 206. Si hæc mulier tantæ erat majeſtatis, cur quibus veſtimentis induta erat pretioſis non memoratur? quibuſnam caput, ac faciem componebat, omninò tacetur? Sol, Luna, ac Stellæ, quibus mulier erat exornata, ejus virtutes, ac dona denotabant: inde omnem artificioſum cultum, ac veſtium pompam exhorruit: nam præter virtutes quibus condecorabatur, omnem alium rerum nitorem contempſit, & parvipendit; & ideò illa tanquam ab ea contempta prætermittuntur.

Sola virtus æſtimanda, cætera aſpernenda.

Quæſtio tamen eſt; cur Joannes deſcribens externum hujus mulieris cultum, quòd Sole eſſet amicta, Luna tanquã calceamento utens & 207.

caput

caput Stellis coronatum : cur etiam non commemorat cincinnorum colorem, oculorum elegantiam, genarum pulchritudinem; ut ſimilem filio hominis intuens dicebat; Apoc. 1. num. 14.
Apocal 1. *Capilli erant candidi, & oculi tanquam flamma ignis, & vox tanquam aquarum multarum: habebat in dextera ſua ſeptem ſtellas, & facies ejus ſicut Sol lucet in virtute ſua.* Si huic tam attentus omnia ſpeciatim notavit; quomodo ibi ſic præterit? Forſitan ornatus ſplendor oculos hebetavit? Minimè; nam filii hominis facies lucidiſſimo Sole fulgurabat; & tamen Joannes velut aquila, omnia apertis oculis ibi aſpexit. Cur ergo hic non videt? Solutionem colligo ex his quæ
D. Gregor. docet D. Gregorius libro 34. Moralium, cap. 7. ubi ſic ait: *Quia ſuperni luminis protegitur ſplendore.* Mulier ſancta ergo Solis velamine pudicè faciem cooperit, & oris gratiam abſcondit. Inde Joannes, qui elegantem faciem filii hominis deſcribit, virginis vultum non vidit; quia ut pudicitiæ ſpeculum adhuc inter immortales ſpiritus degens hominis oculos eſt averſata: *quia ſuperni luminis protegitur ſplendore.* Inde Evangeliſta non valuit oris venuſtatem deſcribere, nec contemplari, utpote, quia ob pudicitiam erat velata.

208. *Miraculum eſt fœminam faciem celare.*

Et inde fortaſſe dicitur: *Signum magnum, ſeu miraculum magnum apparuit in cœlo*: & quodnam hoc ſignum magnum, ſeu miraculum magnum? *Mulier amicta Sole, Luna ſub pedibus ejus* Adeò rarum, & inſolitum eſt fœminam pompoſo ornatu amicta faciem oculis ſubtrahere, ut hoc non in terra, ſed in cœlo fiat, ac ibi etiam, ut ingens ſignum, ac miraculum publicetur.

209. Pſalm. 127.

Hac mente Regius Vates dicebat, Pſal. 127. n. 3. *Uxor tua ſicut vitis abundans in lateribus domus tuæ*: Scilicet uxor tua, ſit quaſi vitis ligaminibus, ac pedamentis obligata; abundans fructibus; tamen inter latera domus tuæ concluſa; ut foras, ac in publicum non exeat, ac abeat. Audiens Principum decretum circa urbis traditionem, *Miſit ad Presbyteros Chabri, & Charmi. Et venerunt ad illam.* Judith. 8. n. 10. In
Judith 8. *Mulier pudica non exit foras, nec apparet in aliorum oculis.* tanto negotio non ipſa ivit ad eos, nec illos quæſivit, ſed ad ſe vocavit Presbyteros; quod ut benè notat Sanchez, modeſtiæ minùs, & urbanitatis habere videbatur. Sed cur bona fœmina ubi ad ſuam ſententiam trahere repugnantes principes moliebatur, non magis comis & urbana ad illos properavit, ut ſic magis eos devinceret, ac in ſuam ſententiam traheret? Zelo tamen caſtitatis voluit potiùs urbanitatis leges contemnere, quàm pudicitiæ, ac caſtitatis regulas violare. Et ideò in tanto rerum diſcrimine, non ad eos tendit, ſed illos ad ſe
Lyran. vocat. Lyran. *Quod autem ait, non ivit ad illos, non fuit ex defectu humilitatis, ſed ex zelo caſtitatis.*

Dum Magdalena fleret ad Jeſu monumen-
210. tum, à quo ipſum ablatum credebat, vidit duos Angelos in albis ſedentes, unum ad caput, & unum ad pedes, ubi poſitum fuerat Corpus Jeſu. *Dicunt ei illi: Mulier quid ploras? Dicit eis: quia tulerunt Dominum meum. Hæc cùm dixiſſet, converſa eſt retrorſum.* Joan. 20. n. 12. Vehemen-
Joan. 20. ter mulier exoptabat Corpus Jeſu, & etiam ſcire ubi illud poſitum fuerat: quomodo ergo, cum Angelis interrogantibus tam breviter abſolvit colloquium, quos nec ſalutat, nec affatur, ſed brevi dato reſponſo, ſtatim illis terga vertit: cur non magis cum Angelis urbana immoratur? cur ab illis de ſuo dilecto non inquirit, an fortè aliquid ſcirent? Timebat prudens fœmina *Pudica mulier nec ab Angelis vult videri.* amori ſuo, puritati, ac pudicitiæ, ſi etiam cum Angelis dilataret officioſa colloquia, volens potiùs præterire urbanitatem, quàm quid admitteret, quod ſuum amorem retardaret, vel quod cautelæ ſuæ puritatis minus aptum videretur. Origenes in præſenti homil. Origen. *Nolo*, ait, *Angelos videre: nolo cum Angelis manere: ſi cœperint mihi multa narrare, ſi voluero illis ad omnia reſpondere, timeo, ne amorem meum magis impediant, quam expediant.* Expende illud, *Nolo Angelos videre*: ſic erat mulier caſtitatis amatrix, ut nec Angelos vellet videre.

Anima ſancta ſui dilecti amore vulnerata, ait 211.
magno affectu, *Quæſivi, & non inveni illum*, Cantic. 5. n. 6. à cuſtodia inurbana male multa- Cantic. 5.
tur Virgo; quod ipſa dolens, ſic queritur, n. 7. *Percuſſerunt me, & vulneraverunt me.* Quomodo Chriſtus Dominus magnus Princeps, ſic patitur tot injuriis, ſuam dilectam affici, ut non ſolùm eam percuſſerint, ſed & inſuper vulneraverint, & pallium ejus abſtulerint? cùm maximè ipſe nos exhortetur: *Pulſate, & aperietur vobis.* Luc. Luc. 11.
11. n. 9. Bonus Jeſus vult quæri à ſua dilecta, *Multatur virgo in publicum exiens.* non per vicos, & plateas, ſed in domo, & in abſcondito lectulo. D. Hier. epiſt. 21. ad Euſtoch. D. Hieron.
Zelotypus, ait, *eſt Jeſus: non vult ab aliis videri faciem tuam*: & ideò dum foras prodit, ut faciem oſtendat cautelam pudoris terit bona Virgo. Tertull. lib. de veland. virgin. cap. 14. Tertull.
Ipſa enim, ait, *concupiſcentia non latendi, pudica non eſt, patitur aliquod quod virginis non eſt: ſtudium placendi utique viris, &c.*

Quæstio XXVII.

Quare manus hujus ſanctæ mulieris non exprimuntur, ſed omninò tacentur?

Mulier hæc perfectiſſima erat, totamque 212.
integritatem humani corporis habebat, *Difficultas quæſtionis.* proindéque manus: Quomodo ergo Joannes de illis nullam facit mentionem, cùm valde curioſè hoc in ſimili filio hominis notaret Apo- Apocal. 1.
cal. 1. n. 16. *Habebat in dextera ſua ſtellas ſeptem*: Si hoc tam attentè conſideravit in filio hominis, cur hoc ſic prætermittit in hac muliere? 213.

Reſpondeo Primò, quod manus mulieris erant abſconditæ ſub tegumento Solis. De qua- Ezech. 1.
tuor illis ſuis myſterioſis animalibus, ait Ezech. 1. n. 8. *Et manus hominis ſub pennis eorum.* Explicant D. Greg. Theodor. & ex eis, Pardo, Cornelius. Theodoret. D. Greg. Pardo. Cornel. Manus, inquiunt, ſignificant eorum efficaciam, & operationem ſub alis abſconditam & D. Dionyſ.
inviſibilem. Nam, ut ait D. Dionyſius de cœleſti Hierarchia cap. 15. *Opera niſi a bona abſcondenda.* *Alis ſignificatur cœleſtis vitæ curſus, quoad ſuperna feruntur, terreni corporis ſarcina liberi.* Proindéque manus tegebant ſub pennis, quia ſub alta Dei contemplatione qua ad cœleſtia ferebantur, contemptis terrenis, omnia opera recondebant: Sic & hæc ſancta mulier, manus ſuas abſcondebat ſub Sole, hoc eſt, omnia opera ſua ſub alta meditatione, ac contemplatione veri Solis juſtitiæ recon-

debat, ad quem omnia ſua dirigebat, ad ipſumque omni affectu ferebatur, habens Lunam, hoc eſt, omnia terrena ſub pedibus.

214. Secundò: Per manus ſignificantur opera, quæ ſic humanis obtutibus, etiam Aquilinis, latent, & ſoli Deo patent, ut ab eo ſolùm poſſint videri, & introſpici. Magnis encomiis celebrat Lucas, cap. 1. num. 6. Joannis Baptiſtæ parentes: Sic ait: *Erant juſti ambo ante Deum.* Quid eſt ante Deum habere juſtitiam? An in hominum conſpectu Zacharias, & Eliſabeth juſti non fuerunt? Abſit: nam ſine dubio multa juſtitia, ſanctitate, ac virtute pollebant apud homines, ut inde in multa æſtimatione haberentur. Cur ergo Evangeliſta, cùm eos laudat, non de juſtitia apud homines, ſed apud Deum celebrat? quia perfectio, integritas, ac ſinceritas eorum juſtitiæ non hominibus, ſed ſoli Deo patebat, qui intima cordis agnoſcit: nam apud homines ſæpè eſt ſimulata, & ficta ſanctitas, apud Deum vera, & integra. Inde D. Lucas celebrans parentum Baptiſtæ ſanctitatem, ſolum de ea, quæ erat apud Deum agit, cui tantùm patebat. Pulchrè Titus Boſtrenſis ad hunc locum dicens: *Juſtum eſſe ante Deum, id donum ſolidæ perfectæque laudis eſt, qui hominum corda exactè perſpecta habet: etenim ſecundùm externam faciem, multi coram hominibus habentur juſti, qui tamen propter latens in pectore venenum non ſunt ejuſmodi.*

Luc. 1. — *Vera ſanctitas ſoli Deo patet.* — *Boſtrenſis.*

215. Tertiò: Filius hominis, qui eſt Chriſtus in manu oſtendit ſeptem ſtellas; mulier ſeu anima juſti manus abſcondit. Chriſtus in manu ſe exhibet, cum ſeptem ſtellis, tanquam ſuis electis oſtendens præmium, & coronam repoſitam in gloria, ut intuitu tanti præmii ſui, maximè moveantur, ac provocentur ad merita, ac bona opera: At mulier manus, ſeu bona opera ſua abſcondit ab hominum conſpectu, ſoli Deo placere intendens, ut ipſe Dominus docuit: Matth. 6. numero 3. *Neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua: ut ſit eleemoſina tua in abſcondito, & Pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi.* Itaque Dominus alliciens oſtendit præmia in manu: mulier ut illud obtineat manus abſcondit, quæ eſt via certa, & ſecura ad aſſequendam mercedem.

Deus oſtendit præmia: juſtus ut obtineat, opera abſcondat? — *Matth. 6.*

216. Ab optimo parente Elia poſtulat Eliſæus duplicem ſpiritum. *Obſecro ut fiat in me duplex ſpiritus tuus.* 4. Regum 2. numero 9. Cui annuens Elias, duplicatum ſpiritum promittens, ait: *Si videris me quando tollar à te, erit tibi, quod petiſti:* Cúmque Elias flammeo curru, atque igneis equis elevaretur in cœlum, clamat diſcipulus: *Pater mi, Pater mi, currus Iſraël, & Auriga ejus:* Ibidem numero 12. Ac ſi diceret: Ubi eſt ille tuus duplex ſpiritus, quem mihi promiſiſti, ſi te viderem abeuntem: nam ego te video. Tunc Elias dat illi pallium ſuum, quod *Eliſæus elevavit*: Ibidem n. 13. Theofridus Abbas ſermone de veneratione Sanctorum, exiſtimat, quòd in hoc Eliæ pallio, duplicem ſpiritum ejus acceperit Eliſæus. *Eliæ pallium*, ait, *Eliſæo duplicavit ſpiritum.* Tamen eſt expendendum, quid habeat pallium Eliæ cum ſpiritu ejus: pallium fragilis, ac debilis pellis erat: ſpiritus Eliæ fortis, & robuſtus, reſiſtens Regibus in faciem ſuam. Cur ergo tantus ſpiritus, tanquam pallio involutus communicatur diſcipulo? Theodoretus quæſt. 7. Petrus Damianus ſermone 2. in nativitate Sancti Joannis Baptiſtæ, Anaſt. Niſſen. quæſt. 55. dicunt duplicem Eliæ ſpiritum impletum fuiſſe in Eliſæo in miraculorum exhibitione: nam, ut ait Damianus: *Eliſæus viginti quatuor miracula fecit, cùm Elias fecerit duodecim duntaxat.* Angelomus: *quòd duplex fuit ſpiritus Prophetiæ, & miraculorum.* Sed ad quid Eliſæus duplicem ſpiritum Eliæ, tanquam pallio tectum, involutum accepit? Nam cùm in illo ſpiritu includeretur virtus ſanctitatis & propheriæ, ac poteſtatis miraculorum, oportebat talem virtutem eſſe abſconditam, & opertam, ut in Diſcipulo permaneret. Nam virtus ſi publicatur, marceſcit; ſi verò obtegitur perdurabilis, ac perſeverans manet. Et ideò magnus Parens Elias, ut duplicatus ſpiritus in diſcipulo permaneret, tanquam pallio tectum, & abſconditum tradidit, ne evulgatus, ac manifeſtatus periret, & deſineret eſſe.

4. Reg. 2. — *Theofrid.* — *Theodoret.* — *Damian.* — *Anaſtaſ.* — *Angelom.* — *Virtus ut perſeveret, ſit abſcondita, & tecta:*

Cùm impio Edicto crudelis Pharao præciperet, omnes Hebræorum pueros in flumine perire, accidit ut naſceretur Moyſes, quem mater ob ejus elegantem aſpectum maximè occultare intendit, ut dicitur Exod. 2. num. 2. & 3. *Et videns eum elegantem abſcondit tribus menſibus, cúmque jam celare non poſſet, ſumpſit fiſcellam ſcirpeam, & linivit eam bitumine, ac pice, poſuitque intus infantulum, & expoſuit eum in carecto ripæ fluminis.* In quibus maximè notandum quod dum mater, tribus menſibus puerum abſcondit, ipſe tutus, & ſecurus eſt ab omni periculo: At dum mater eum manifeſtat forſitan aliis, ob ejus pulchritudinem, ſtatim eum cogitat committere morti, & undis: O imperita mater! cur tam celeriter de morte infantis cogitas? Quid amplius à crudeli tyranno expectare potes, quàm tui dilecti pignoris crudelem mortem? Cur ergo tanto diſcrimini puerum exponis, ex quo indubitanter naufragium eveniet? Dum Moyſis pulchritudo abſcondita fuit, & in intimis domûs penetralibus occultata, ſecura & immunis extitit à morte, ac fluminis undis, at dum à domo exiit, & foras prodiit, in certum periculum, ac in damnum imminens venit, ut ejus mater abjectis pietatis viſceribus, tortoris officium obire videretur: ſic & certè in re ſpiritus contingit; dum virtutis pulchritudo celatur, cuſtodita manet; ſi verò in lucem exit in interitum vadit. Eleganter Origenes homilia 2. in Exod. *Denique referet Scriptura*, ait, *quòd de tribu Levi quædam genuit maſculum, & videns infantem eſſe elegantem occultavit eum tribus menſibus. Vide ſi non propterea nobis præcipitur, ne bonos actus in publico geramus, ne juſtitiam noſtram coram hominibus faciamus; ſed clauſo oſtio oremus Patrem in occulto, & quod facit dextera noſtra, neſciat ſiniſtra: Niſi enim in occulto fuerit, diripietur, ab Ægyptiis invadetur, in flumen jactabitur, undis, & fluctibus ſubmergetur.* Vide Tomum 1. capite 6. quæſtione 17. num. 169. 170. 171. & noſtros Tomos in Evangel. in Indice verbum *Hypocr.* vel *gloria vana.*

217. — *Exod. 2.* — *Virtus abſcondita ſecura, ſi manifeſta, perit.* — *Origenes.*

QUÆSTIO

Quæstio XXVIII.

Quare ad virtutem hujus mulieris indicandam, duodecim Stellæ radiant in capite ejus; ad Chriſtum verò demonſtrandum, una tantùm mittitur ſtella?

118. *Difficultas quæſtionis.*

Ecce duodecim ſtellæ radiant è vertice hujus cœleſtis fœminæ, & tamen è vertice Chriſti Domini exiſtentis in mundo, una ſola ſtella fulgurat. Cur Deus tot ſtellis exornat fœminam, quando in nativitate ſua unam Perſarum Regibus ſtellam miſerit? *Stella*, ait Divus Matthæus 2. num. 9. *quam viderant in Oriente, antecedebat eos, uſque dum veniens ſtaret ſuprà ubi puer erat.* Quam quæſtionem jam tractavi tom. 1. in Evang. lib. 2. c. 4. q. 14. quæ hîc iterum repetenda eſt ex his, & quæ ibi dixi, & ex aliis.

Matth. 2.

119. D. Chryſ. *Quo pauciores creaturæ affulgent, eò certiùs tendimus ad cæleſtia.*

Reſpondeo primò; quòd ſtellæ mulieri, ſeu animæ juſti dantur ad ornatum gloriæ, magis verò ad ductum viæ. Divus Chryſologus ſermone 157. *Vidimus*, ait, *ſtellam in Oriente, ſtellam non legiferam, ſed ſignificam.* Dum ſumus in via, quò nobis pauciores creaturæ affulgent, nóſque concomitantur, eò certiùs, & ſecuriùs ad cœleſtia tendimus; & ideò Magis, non multæ ſtellæ, ſed una tantùm datur in oſtenſionem viæ, ut ſecuriùs, & expeditiùs ad Chriſtum veniant.

120. *Chriſtus liberalior nobis, quam ſibi.*

Secundò: Deus multò liberalior, ac magnificentior eſt erga nos quàm erga ſemetipſum: Ad exornandam ejus ſponſam Eccleſiam, atque animam juſti, duodecim ſtellæ deſignantur; ad Chriſtum Dominum, verum Deum, & hominem manifeſtandum, una tantum in obſequium deputatur ſtella. Tertiò: Quamvis Deus in nativitate filii ſui, omnem multitudinem ſtellarum dare poterat in ſignum; una tamen ſtella contentus eſt, rem appendens non per potentiam, ſed per tempus, ac occaſionem, cui una tantùm ſtella ſufficiens erat. Ad virtutem mulieris indicandam, multæ ſtellæ requiruntur.

121. Quartò: Illa ſtella dabatur Magis in via, Mulieri verò duodecim in cœlo: *Signum magnum apparuit in cœlo*: & dona, quæ conferuntur in cœlo, longè, latéque ſuperant ea, quæ ſunt in via; In via tribus juſtis datur una ſtella; in cœlo verò uni juſto duodecim: ea omnia quæ ſunt in via per comparationem, ad ea quæ manent in cœlo, ſunt tanquam micæ, ac guttæ: Ad hoc ſpectat illa divini ſponſi vox. Cantic. 5. num. 2. *Aperi mihi, ſoror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea: quia caput meum plenum eſt rore, & cincinni mei guttis noctium.* Expende ea quæ Dominus proponit, ut ab ſponſa ſuſcipiatur, ait enim: *Caput meum plenum eſt rore, & cincinni mei guttis noctium.* Solas guttulas roris proponit, intendens ut ſibi oſtium aperiatur? Cur ſolæ guttulæ memorantur? Abundantius loquebatur David Pſalm. 35. num. 9. dicens: *Torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Hic torrens, illic guttula datur: Cur non magis ſemper torrens inundat? Cur qui torrentes habet, guttulas exhibet? Torrentes ſunt in patria, at in hoc ſæculo gutta eſt, & mica parva eſt quam ex Deo percipere poſſunt Sancti. Sic loquitur Divus Gregorius Niſſenus homilia 2. in Cantic. *Non poteſt enim fieri, ut ingreſſus fuerit eorum, quæ vires humanas ſuperant, nec cadunt ſub contemplationem; deveniat ad imbrem aliquem, aut torrentem cognitionis: ſed præclarè cum eo cogetur, ſi quibuſdam exilibus cognitionibus irroret eum veritas: quarum unuſquiſque, quantum capere poteſt hauriens ex occultis theſauris, nobis quidem fiunt fluvii pleni aquis; ſi rei autem ſpectetur veritas, ſunt guttæ roris.*

Cantic. 5. *Quæ in hac vita dantur ſunt parva, & veluti micæ, reſpectu eorum quæ in cælo manent.*

D. Nyſſen.

122. *Deus multò majora dat in præmium, quàm ea quæ damus in obſequium.*

Quintò: Deus in præmio parat multò majora, quàm nos ei in obſequium exhibemus. Una ſtella ad noſtrum erga Deum ſufficit obſequium, ut nos verò in beatitudine ex meritis coronemur, ex duodecim ſtellis diadema componitur. Tranſacto mari rubro cecinit Moyſes de Iſraëlitis loquens cum Deo: *Introduces eos, & plantabis in monte hæreditatis tuæ, firmiſſimo habitaculo tuo, quod operatus es Domine: ſanctuarium tuum, Domine, quod firmaverunt manus tuæ:* Exod. 15. n. 17. Iſraëlitæ non manent in Ægypto, ſed ducuntur ad terram promiſſionis fluentem lacte, & melle; & cur ad illam terram montibus plenam tranſeunt? Origenes homilia 7. in Exod. *Non vult nos Deus in Ægypto plantare, nec in dejectis, & humilibus locis; ſed in monte hæreditatis ſuæ vult plantare.* Addit Richard. Pampon. *Ubi & patres eorum Deo ſacrificabant, & Deo holocauſta offerebant.* Tranſeunt in illam terram poſſidendam, ut domini, quia ex eo quòd Patres eorum paucas victimas Deo obtulerunt, inde ipſi ad hæreditatem Dei tranſeunt, & fiunt hæredes poſſeſſionis Dei, *Hæreditatis tuæ*, ac totius regni illius dominatum obtinent. *Sanctuarium tuum, Domine, quod firmaverunt manus tuæ*: Quod ad gloriam beatitudinis referunt Lippoman. & alii, & dicitur, *Quòd firmaverunt manus tuæ*, ut ex tanto artifice illius firmitas, magnitudo, ac amplitudo in donis cognoſcatur; *quia*, ut ait citatus Richardus; *Patres eorum in terra illa ædificaverunt altare Domino, & Jacob lapidem in titulum; ipſe parat perenne ſanctuarium, cum omni æternæ gloriæ magnitudine.* Conſidera ſupremam Dei magnificentiam, pro paucis victimis dat ſanctuarium; pro altari totum regnum in hæreditatem, & pro rudibus lapidibus proponit coronam in gloria, ex omni lapide pretioſo. Vide tom. 1. cap. 3. q. 24. num. 201. & q. 16. num. 136.

Exod. 15.

Origen.

Richard. Pampon.

Lippoman.

Apoc. 12. *n.* 2. Et in utero habens, clamabat parturiens, & cruciabatur ut pariat.

VERSIONES.

Syrus. Et cùm in ventre haberet, clamabat, & parturiebat, & cruciabatur ad pariendum.

Arabicus. Et erat ferens in utero ſuo & dolens cruciabatur, ut pareret.

Arias Clamat doloribus partus detenta, & cruciata parere.

Primaſ. Erat prægnans.

EXPOSITIO II

223. Hebraïſm.

E*T in utero habens.* Hebraïſmus eſt, & idem valet, ac prægnans, & gravida. *Clamabat parturiens, & cruciabatur ut pariat.* Sub hac metaphora mulieris parturientis, intelligitur Eccleſia, maximè in extremis temporibus; quia tunc ob acerbiſſimas perſecutiones, & immaniſſimos perſecutores, magnis doloribus, & ærumnis, ac anguſtiis, quaſi parturiens filios, id eſt, fideles

Græcus. *Virgo deſiderans partum.*

Deo pariet. Juxta Græcorum ſcholia: Beata Virgo, *cruciatur ut pariat:* non in partu, quia in illo fuit expers omnis doloris; ſed cùm gravida eſſet propter deſiderium, & ſollicitudinem, quam pro filio naſcituro gerebat.

QUÆSTIO XXIX.

Quare hæc ſancta mulier Eccleſia, tam diros cruciatus ſuſtinet in ſuo partu?

224. *Eccleſia ſancta in ultionis temporibus.*

SErmo eſt in præſenti juxta communem ſententiam, de Eccleſia, quæ in fine Mundi, ob acerbiſſimas Antichriſti perſecutiones, & immenſas dæmonum nequitias, impedimenta undique injicientium, non niſi maximis laboribus, ærumnis, ac adverſitatibus pariet Chriſto filios ſuos, & benè clamat, ut *parturiens, & cruciabatur ut pariat:* tam ut filios ſuos jam natos perſeverantes faciat in Chriſto, quàm ut de filiis mundi, & diaboli, filios Deo efficiat; Chriſtum in eis patiens: & cùm magno fundamento dictum eſt, quod cruciatur, cùm ſcriptum ſit omnes qui piè volunt vivere in Chriſto, perſecutionem patientur. Sic Paulus vivum Eccleſiæ membrum parturire ſe teſtatur. Ad Galat. 4. num. 19. *Filioli, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis.* Loquitur Apoſtolus cum eis, qui à fide defecerant, quos ipſe multo labore iterum reduxerat, donec in eis formaretur fides Chriſti.

Galat 4.

225. Proverb. 5.

Ad hoc reſpicit Sapiens Proverb. 5. num. 19. *Cerva chariſſima, & gratiſſimus hinnulus:* Quæ verba licet in ſenſu literali communiter intelligantur de mutuo amore inter conjuges: tamen myſticè à Beda interpretantur de Eccleſia: nam cerva bellum gerit cum ſerpentibus, inveſtigat eorum cavernas, & narium ſpiritu, extrahit eos renitentes, ac interficit, ut docent Plinius lib. 8. cap. 32. Laërtius lib. 6. ſic Eccleſia Hæreticos perſequitur, & è cavernis ſuorum errorum renitentes extrahit, & extinguit ore fidei.

Beda.

Plinius. Laërtius. *Eccleſia hæreticos interficit, & perſequitur.*

226. Job. 39.

In rem noſtram. Valde notum eſt cervas eſſe difficiles in partu, quod commemoratur Job. 39. n. 1. *Nunquid parturientes cervas obſervaſti? dinumeraſti menſes conceptus earum? incurvantur ad fœtus, & rugitus emittunt.* Nam cætera animalia optimè ſe componunt, ut facile pariant, at iſtæ ſeſe alio modo diſponunt, incurvantur enim præ dolore, & in terram proſternuntur, ut fœtus ſuos emittant; quod faciunt maximo cum dolore: Ad quod reſpicit Regius Vates Pſalm. 28. n. 9. *Vox Domini præparantis cervos.* Aquila, & Symmach. *Parturiens faciens cervos.* Chaldaïc. *Parturire faciens cervos.* Cervæ enim matricem habent anguſtam, quæ pavore tonitrui dilatatur, ut facilius pariant. Hinc ut colligitur ex Ariſtot. lib. 6. de hiſtor. animal. cap. 29. Cervæ intimè amant ſuos fœtus, utpote quos tanto dolore, & niſu enixæ ſunt; & partus ſimiliter redamant matres ſuas.

Pſalm. 28. Aquila. Symmach. Chaldæus.

Ariſtoteles.

Cum multis doloribus Eccleſia parit filios Chriſto.

Nonne Eccleſia tibi videtur ad ſonitum tonitrui peperiſſe, & propter metum Judæorum in cœnaculo concluſa in die Pentecoſtes, facto repentè de cœlo ſono, tanquam advenientis ſpiritus vehementis, foras egreſſa Chriſti fidem liberè prædicavit; per Apoſtolorum voces multa millia hominum Chriſto peperit. Sed quia de extremo mundi tempore loquitur Joannes; Eccleſia tunc veluti cerva erit, difficilis in partu, multos dolores, ac anguſtias ſuſtinens, in convertendis Judæis, ac aliis gentibus, quos per magnos labores virorum Apoſtolicorum Chriſto pariet, utpote eos intimè diligens. Ad quod tendit Divus Ambroſius in præſenti. *Quomodo infans in utero coagulatur, humanamque formam accipit, atque ſpiramentum: Similiter & Eccleſia infideles quoſque, quos in utero geſtat, eos prædicando tamdiu nutrit, uſque dum humanam formam accipiant, id eſt, uſque dum in Chriſtum credant, atque animam ſpiritualem accipiant, quæ in baptiſmo datur, cùm efficiuntur filii Dei. Unde clamare in doloribus dicitur, & cruciari.*

D. Ambroſ.

Victorinus in præſenti, hæc verba refert ad antiquos Patres qui pro venturi Chriſti expectatione, magno deſiderii cruciatu afficiebantur. Sic ait: *Mulier autem amicta Sole, & Luna ſub pedibus ejus, habens coronam ſtellarum duodecim parturiens in doloribus ſuis, antiqua Eccleſia eſt Patrum, quæ gemitus, & tormenta habuit deſiderii ſui, uſquequo fructum ex plebe ſua videret Chriſtum.* Quid elegantius? cùm totam ſuam in Chriſti adventu repoſitam ſalutem ſcirent Patres illi antiqui, ſic in tanti boni expectatione ingentes cruciatus ſuſtinebant, & omnia implebant gemitibus. Pro certo habes, quod acutiſſima ſint vehementis deſiderii ſpicula. 227. Victorin.

Vehemens deſiderium alicujus rei maximè torquet.

Ait Chriſtus Dominus ſuis Apoſtolis Joan. 4. num. 38. *Ego miſi vos metere, quæ non laboraſtis. Alii laboraverunt; & vos in labores eorum introiſtis.* Quænam hujus ſententiæ veritas? Antiqui Patres conjugii gaudio potiti ſunt, bona terræ comederunt in divitiis magnis, in victoriis illuſtres, in regnis clari, in filiorum copia fœcundi, ſepulti in ſenectute bona. At verò Apoſtoli in fame, & ſiti, in frigore, & nuditate tentati ſunt, excruciati ſunt, ferro, flammiſque extincti: Quomodo ergo hi præ aliis dicuntur non laboraſſe? An crux ſuavior, quàm mollis lectus? An pauperies mitior quàm rerum abundantia? An mortis cruciatus lætior, ac jucundior, quàm terra manans lacte, & melle? Antiqui Patres valde ſolliciti de ſua ſalute, ac perfectè credentes, maximè vexabantur Salvatoris deſiderio, & in hujus comparatione nullus eſt alius labor mortis, cruciatus, ac paupertatis. Ipſum enim vehemens deſiderium plus torquet, quàm quilibet cruciatus à tyrannis crudeliter excogitatus. 228. Joan. 4.

Deſiderium ac expectatio alicujus rei, vehementiſſimè cruciat

Rupertus

Rupert. Rupertus in præſenti. *Illi credentes*, ait, *& ſperantes credendo, & ſpectando fidem, & ſpem ſuam in propagationem carnis ſuæ, tanquam in bona terra gratiæ Dei committentes, ſeminarent, euntes, & flentes, & ſemina ſua mittentes. Et ecce nunc alii metunt; nempe vos Apoſtoli, qui promiſſionum, quæ ad eos factæ ſunt, præſentem habetis effectum.* Inde ipſi non laboraſſe dicuntur, ſed introire in ea, quæ alii laboraverunt; quia *præſentem habetis effectum.*

229. Fugitivus David à Saüle, latebat in remotioribus agris, in terræ ſpeluncis, quò properavit Jonathas, ut alloqueretur Amicum: dicitur

1.Reg.23. enim. 1. Reg. 13. n. 16. *Surrexit Jonathas filius Saülis & abiit ad David in ſylvis.* Cur Jonathas tam ardenter tendit ad David, quem optimè ſciebat, quod pater ejus duriſſimè illum adverſabatur? Cur non timet bonus Princeps, quod ſi ejus pater agnoverit, vehementer in ipſum indignabitur; inde potiùs elegit incidere in odium patris ſui quàm pati deſiderium Davidis, quem ut animam ſuam diligebat. Ad citata verba ait Theodoret. q. 54. *Cùm Pater ejus ſpiraret cædem, & eum venari cuperet, non tulit ſtimulum deſiderii, ſed venit ubi David degebat.* Expende illud, *ſtimulum deſiderii*: quippe Jonathas pro abſente Davide, eo ſtimulo deſiderii agebatur, tantòque amore in ipſum ferebatur, pro eo cuſtodiendo à mortis periculo: ita ut maximè cogeretur ire ad videndum amicum, eique aperiendas, parentis inſidias adverſus eum. Habet enim deſiderium ea ſpicula, quibus animum cruciat.

Theodoret. *Deſiderii ſtimulus vehementer angit.*

Quæstio XXX.

Quare à Joanne proponitur Eccleſia, ut ſuſtinens ingentes partûs dolores, quos omnes eam effugiſſe dicitur ab Iſaïa.

230 *Salus proximorum procuranda, etiam cum multo noſtro dolore*

HÆc ſancta mulier Eccleſia, *in utero habens clamabat parturiens, & cruciabatur ut pariat.* Si tot, & tantos dolores ſuſtinet; cur hujuſmodi partus non intendit fugere? imò Eccleſia toto conatu per ſuos Prædicatores, ac viros Apoſtolicos parere ſpiritualiter filios Chriſto deſiderat, docens, quod præeligenda ſit ſalus, & converſio proximorum, licet cum multo labore, ac dolore noſtro eveniat. Rupert. *Illa parturiendo*, ait, *quidem clamat, quia dolet, ſed nimirum ſic mavult dolere, quàm ſano utero ſterilis permanere.*

Rupert.

231. *Difficultas quæſtionis.* Tota quæſtio eſt; quomodo Joannes ait in præſenti de hac ſancta muliere Eccleſia: *In utero habens, & clamabat parturiens, & cruciabatur ut pariat.* Nota illud, *cruciabatur ut pariat.* Verte nunc oculos ad Iſaïam. 66. n. 7. *Antequam parturiet peperit; antequam veniret partus ejus, peperit maſculum; quis audivit unquam tale? & quis vidit huic ſimile.* Quæ verba ſic transferunt Septuaginta. *Antequam veniat dolor parturientium, effugit, & peperit maſculum, quis audivit tale, quis vidit tale?* Ecce à Joanne dicitur mulier cœleſtis, nempe Eccleſia, ingentes ſuſtinere cruciatus, ut pariat: ab Iſaïa eadem dicitur omnes & cruciatus, & dolores partûs effugiſſe; quomodo fieri poteſt, ut utrumque verum ſit? eadem Eccleſia poteſt dici cruciari, ut pariat, & nullos perpeti cruciatus?

Iſaï. 66.

Septuag.

232. *Apoſtolicus labor ex converſione gentium, convertitur in gaudium.* Equidem Joannes conſiderabat Eccleſiam laborantem ad partum, nullis adhuc filiis ornatam; & ſic ſolos videns labores abſque fructu, rectè dixit Eccleſiam cruciari ut pariat; nemini enim dubium eſt, quin ſummi labores, & dolores ab Apoſtolis, ac viris Apoſtolicis fuerint exantlati in lucrandis animabus, ac in gentium converſione. Iſaias autem conſiderabat Eccleſiam parientem innumera filiorum examina, quorum converſione, ac multitudine, ſic Apoſtolici dolores minuebantur, & in gaudium mutabantur, ut poſſet dici nullos cruciatus fuiſſe in tali partu: Unde meritò ait Euſebius Gallicanus homil. in Dom. 3. poſt Paſcha. *Pariebant igitur Apoſtoli in dolore, quia propter hunc talem partum occidebantur, & cruciabantur, multos dolores, multaſque anguſtias patiebantur. Beatus iſte partus. quo tanta ſoboles tam nobilium filiorum germinavit.* Simul putat Apoſtolorum partum plenum doloribus, & beatum: quippe doloris plenus erat, ſi ſollicitudo Apoſtolica per ſe conſideretur; beatus tamen, & ſine dolore, imò ſuavitate plenus, dum ex illo tanta ſoboles, tam nobilium filiorum examina objiciuntur menti. Euſeb.

In hujus rei typum Rebecca quæ magno deſiderio filiorum tenebatur, cùm concepiſſet, ac videret, quòd parvuli collidebantur in utero ejus, præ dolore, ac anguſtia, dicebat: *Si ſic mihi futurum erat, quid neceſſe fuit concipere?* Unde præ agonia, ac anxietate, ut notat Abulenſ. oraculum conſuluit; tamen ait Text.

233. Gen. 25. n. 24. *Jam tempus pariendi advenerat, & ecce gemini in utero reperti ſunt*: Quod, ut notat Thomas Anglicus, pro magno gaudio mulieris dicitur, cùm non unus filius, ſed gemini reperiantur in quibus ſeminaria ſunt gentium. Rebecca in partu magnis doloribus afficitur; tamen inde ex copioſa filiorum multitudine, magno gaudio repletur. In quo præfigurabat Eccleſiam, quæ licèt dum parturit filios Chriſto, multos dolores, cruciatus, ac labores ſuſtineat; tamen ex ampla natorum numeroſitate, magno gaudio perfunditur. Ad quod ſpectans D. Zeno ſerm. 8. de Paſchate; cùm novellæ Chriſti plantationes de baptiſmatis fonte aſcendebat, ſic ait: *Nova res, ut jure ſpirituali unuſquiſque naſcatur: ultrò currite ad Matrem quæ tunc non laborat, ſi quos parturit innumerare non poſſit.* Geneſ. 25. Abulenſ. Th. Angl. *Eccleſia, etſi laborat in partu, ſobolis multitudine gaudet.* D. Zeno.

234. Apoſtolus Paulus ſcribens ad Rom. 15. n. 32. ait: *Ut veniam ad vos in gaudio per voluntatem Dei, & refrigerer vobiſcum.* Quid ais, ô Doctor gentium, quod venies Romam ad te refrigerandum, ac refocillandum à tuis laboribus; Romæ duriſſimi labores tibi ſunt deſtinati, carceres, vincula flagella, gladius, mors; quomodo in his gaudium, oblectamentum, ac refocillatio? Vincula & carceres gaudium? flagella oblectamentum? gladius, & mors refocillatio? quamvis omnia illa duriſſima eſſent, cùm tamen Apoſtolus ſuorum profectum, ac ſalutem videret, inde ſe refocillari, ac recreari ab omnibus ſuis laboribus exiſtimabat. Divus Thomas: *Refrigerer vobiſcum, id eſt, ex vobis refrigerium tribulationum mearum accipiam.* Rom. 15. *Gaudium Apoſtolicum labor, ex quo profectus animarum.* D. Thom.

QUÆSTIO XXXI.

Quare dicitur, quòd Beatiſſima Virgo cruciabatur ut pariat, *cùm in ſuo auguſtiſſimo Salvatoris partu, nullum habuiſſet dolorem?*

Difficultas quæſtionis

235 SUperius ex multorum Patrum, ac Doctorum ſententia explicavimus, quod in hoc ſigno magno, mulier amicta Sole, ſit ſanctiſſima Virgo Maria: Quomodo dicitur de ea, quòd *cruciatur ut pariat*: cùm certiſſimum dogma ſit, quòd ſanctiſſima Virgo in ſuo feliciſſimo noſtri Salvatoris partu, nullum experta fuiſſet dolorem.

Cornelius. Eſtius. *Virgo deſiderabat parere, ac videre Salvatorem.*

236. Reſpondent primò, Cornelius, Eſtius & alii, quòd Virgo cruciabatur, ut pareret, non dolore partus, ſed vehementi deſiderio, ac affectu pariendi, & videndi Chriſtum Salvatorem mundi; pro cujus rei confirmatione noto; quòd non dicitur, cruciabatur in partu, ſed ut pareret, ac proinde ante partum cruciabatur, affectu ac deſiderio Chriſtum natum videndi; & hæc interpretatio eſt maximè cohærens, ac genuina.

Moleſtum Virgini foras exire.

237. Secundò: Græcorum ſcholia apud Eſtium: Quia vexabatur ſanctiſſima Virgo, ne forte ſponſus ejus in aliquam adulterii ſuſpicionem veniret; & quia cùm jam gravida eſſet, & tempus partus inſtaret, cogebatur proficiſci in Bethleem; valde moleſtiſſimum erat puriſſimæ Virgini foras exire, & per itinera incedere. Vide ſuprà q.26.n.209.210.211.

238. Tertiò: multi & graves Doctores, Quia cùm Virgo Maria Mater Chriſti eſt, etiam omnium fidelium mater eſt conſtituta; inde ipſa cruciatur, ſeu anxiatur, ut hos omnes filios ſuos Chriſto parturiat. Quo ſenſu dicebat Paul. ad Gal. 4. *Filioli mei, quos iterum parturio donec Chriſtus formetur in vobis.* Hic ergo Mariæ cruciatus, indicat maximum ejus deſiderium, ac affectum, ut peccator ſit juſtus, & impius pietati naſcatur, & ut innocens fiat perſeverans, ut tranſeat in gloriam: inde ipſa ut pia mater clamans cruciatur ob renaſcentium pervicaciam, unde meritò ipſa ſtellis coronatur; quia nempe hujus mulieris gloria eſt, quòd peccatores Deo parturiat, ſic Paulus vocat fratres ſuos in Chriſto coronam ſuam ad Philipp.4.n.1. *Fratres*, ait, *mihi chariſſimi, & deſideratiſſimi, corona mea.* Virgo Maria pro magna corona habet, filios Deo ſpiritualiter parturire.

Galat. 4. *Virgo Maria magno affectu, ac dolore nos Deo, & cœlo parit.*

239. Quartò: Graves Authores hoc referunt ad dolores, & cruciatus, quos Virgo ſuſtinuit, cùm parientem filium ſuum viderit; nam, ut ait Richardus de S. Laurentio. lib. 4. de laudib. Mariæ. Tit. *Chriſtus dicitur vir*, ſic ait: *Vel major creditur tunc fuiſſe cruciatus mentis ejus, quàm cruciatus mulieris corporeus parturientis*: Et Simon Metaph. de dormit. Deiparæ, ait: quod in paſſione filii ſui, non ſolùm ſemel tota Deipara cruciabatur, ob quemcumque ſingularem dolorem corporis Jeſu; verùm etiam una Chriſti plaga; innumera Mariæ vulnera erant; ſic ait ipſe: *Hæc omnia illam tranſverberabant profundiùs, quàm illi clavi, & pro una filii plaga, innumeris ipſa plagis ſauciabatur.* De quo multa dixi Tom. 5. in Evang. lib. 8. cap. ult. His ergo cruciatibus, doloribus, ac anguſtiis peperit filium, meruitque redivivum tenere. Vidua Naim filium defunctum lacrymis proſequebatur, quibus permotus Jeſus ipſum revocat ad vitam, & redivivum *dedit illum matri ſuæ.* Luc. 7. n. 15. Suſcitavit Jeſus amicum Lazarum: Joan. 11. n. 43. & non dicitur dediſſe illum ſororibus. Suſcitavit puellam filiam Principis Synagogæ: Luc. 8. n. 55. nec ibi dicitur, quòd illum parentibus ſuis dederit. Cur ergo hic juvenis notanter dicitur datus à Jeſu matri ſuæ? Crediderim matrem illam viduam vehementiori fuiſſe in luctu pro filio, & ideò ſpecialiter meruiſſe illum habere redivivum; ex quo ait D. Baſilius Seleucus orat. 10. *Viduæ lachrymæ unigenitum Dei filium hodie traxerunt, ad reſtituendam unigenito vitam.* Non ſic alii doluerunt pro defunctis ſuis, ut ſanctiſſima Virgo Maria doluit, & lachrymata eſt pro filio, & ideò hæc præ aliis meruit filium redivivum accipere. Quo ſpectat Rupert. lib. 7. de divinis offic. cap. 25. *Perpendere geſtit*, ait, *Chriſtiana devotio, quantus torrens gaudii repentè inundans, locùmque vulneris replens, animam Mariæ ferro doloris confoſſam inebriavit, cùm redivivus filius, illi ante omnes fortaſſe mortales, materno Virginem non defraudans honore victoriam ſuam annuntiavit.*

Richard. *Ingens Virginis dolor in morte filii ſui.* Metaph.

Luc. 7. Joan. 11

Luc. 8. *Virginis Mariæ lacrymæ meruerunt filium tenere redivivum.*

D. Baſil. Sel.

Rupert.

Quintò: Hæc mulier in hoc ſigno magno, *cruciabatur ut pariat:* non dicitur quòd cruciabatur in partu, ut communiter accidit, ſed *ut pariat*: veluti antecedenter ad partum. Non erant ei dolores, ac anxietates, dum puerum ex viſceribus emittebat, ſed dum eum clauſum in utero retinebat. Contrarium aliis matribus evenit, quæ maximè doloribus opprimuntur, dum pueri à maternis viſceribus evehuntur, ut in lucem exeant: At hæc mulier non clamabat cùm parit, ſed dum puerum in utero habet. Hæc mulier erat ſanctiſſima Virgo Maria, partus verò Chriſtus Jeſus omnium divinorum bonorum fons, & origo: Et hoc habet anima divino ſpiramine afflata, quòd dum cœleſtia dona in ſe retinet, maximè inflammatur, ac angitur præ deſiderio, ac affectu, ut talia aliis communicentur, eorumque participes fiant illi: at dum foras prodeunt, in alióſque derivantur, ut eorum ſint conſortes, maximè talis anima jucundatur, ac ſuaviter delectatur. Gloſſ. Interlin. *Clamabat*, ait, *cupiens alios generare: ſignificatur intenſum deſiderium implendi in opere, quod concepit in mente.* Aptius D. Ambroſius: *Cruciatur, ut pariat, cùm luget eos, quos in peccatis jacere conſpicit: ſicut Paulus Apoſtolus infirmantibus diſcipulis loquitur, dicens: Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis.* Dolores, quos hæc mulier ſuſtinet, non ſunt materiales dolores, ſed inflammata deſideria ſpiritualia, ut Dei quem in utero ſuo habet, alii ſint participes, peccator juſtificetur, & ut ſanctus ſanctificetur adhuc. 240.

Interlin.

D. Ambroſ. *Anima ſancta inflammatur deſiderio, ut cœleſtia dona aliis communicentur.*

Ait anima ſancta, loquens ad ſuum Sponſum Chriſtum Dominum: *Quis mihi det te fratrem meum ſugentem ubera matris meæ, ut inveniam te foris, & deoſculer te.* Cantic. 8. num. 1. Vehementi deſiderio exoptat ſuum fratrem ſugere lac de maternis uberibus; ut ipſe cœleſti lacte repletus foris, ac in via communi inveniatur, & cur non potiùs in domo matris, ut dulcedine 241.

Cantic. 8. *Divini Spiritus eſt ſua dona aliis communicare.*

dulcedine lactis potati ipſa peculiariter fruatur, ac delectetur? cur non in domo materna, in qua ipſe hauſerat lac, vult eum habere; ſed tantùm foris: benè agnoverat ipſa ingenium ſui chariſſimi fratris, qui copiam cœleſtium donorum ſibi communicatam, nolebat in una peculiari domo continere, ſed foris in omnes exundare, ut omnes tantorum donorum ubertate replerentur, ac divites fierent D. Ambroſ. ad hunc locum: *Vide illum intus, quando legis quòd in ſinu eſt Patris: cognoſce illum foris, quando nos quærit, ut redimat.*

D. Ambroſ.

242. Vulgaris eſt hiſtoria, quòd cùm Jacob cum uxore ſua Rachele fugeret in Meſopotamiam à facie Laban, ipſa *furata eſt idola patris ſui*; cùmque Laban ſua idola non inveniſſet in domo ſua perſecutus eſt eos; tunc Rachel induſtria, ac ſagacitate, *Abſcondit idola ſubter ſtramenta cameli*: Geneſ. 31. n. 34. Eleganter Oleaſter ponderat evidens fuiſſe argumentum, quòd illa eſſent idola, in eo quòd abſconduntur; nam ſi eſſent dii veri, non daretur anxietas, ad hoc ut abſconderentur, ſed potiùs ut communicarentur: Et ſi Rachel eſſet plena Deo vero, toto affectu intenderet non illum abſcondere patri ſuo, ſed potiùs quòd pater illum haberet, ut eum verè coleret, ac adoraret; at cùm ſint mendacia, maximè volunt abſcondi, & occultari. Oleaſter: *Furata eſt Rachel idola, quæ erant patris ſui; hoc certum de hac dictione habemus, quod videlicet ſignificent imagines hominum, & quod loquantur.* Ecce quid ſignificant, & loquuntur imagines hominum, abſcondi, & occultari: At imago veri Dei manifeſtari in omnium vitam, & ſalutem maximè intendit.

Gen. 41. *Humana abſconduntur, divina manifeſtantur, ut communicentur.*

Oleaſter.

Quæstio XXXII.

Quomodo hæc ſancta mulier Virgo Maria oſtenditur in cœlo, in utero habens cum fructu nuptiarum, ſi in cœlo non nubent neque nubentur?

243. Quomodo hæc ſancta mulier nobis proponitur in cœlo habens in utero, & tamen non exprimitur quando fuerit deſponſata, ſiquidem in Cœlo, teſte Domino: *Neque nubent, neque nubentur*: Matth. 22. num. 30. Quomodo ergo hæc mulier oſtenditur cum nuptiarum fructu, ſi in cœlo nuptiæ non ſunt? Hæc fœmina Maria erat, quæ ut Spiritui Sancto nupta erat, ut filium Dei in utero haberet; ſic nunquam poterat intelligi, nec in cœlo, nec in terra, ab eo quod nupta eſſet cum ordine, ac reſpectu ad uterum ſuum, in quo Dei filius carnem ſumeret: nullum enim eſt inſtans excogitabile in Maria, in quo non intelligatur ut ſui creatoris mater, juxta mentem D. Chryſolog. ſerm. 144. ubi ait: *Maria mater vocatur, & quando non Maria mater*: Ergo nullum excogitari poteſt momentum, in quo diviniſſima maternitate non ſit exornata.

Matth. 22. *Maria Virgo ſemper mater.*

D. Chryſol.

244. Ait Iſaias 11. n. 1. *Egredietur virga de radice Jeſſe, & flos de radice ejus aſcendet.* Ex eadem radice prodeunt virga, & flos; & quænam hæc virga, & quiſnam hic flos? D. Ambroſ. de benedict. Patriarch. cap. 4. *Virgo Maria, flos Maria, Chriſtus eſt.* Videbatur ergo à Propheta dicendum; Egredietur virga de radice Jeſſe, & ex virga egredietur flos, ut communis & naturalis ordo poſtulat: Quomodo ergo ait: *Egredietur virga, & flos, ex eadem radice.* Virga Maria, & ſic hæc ſacratiſſima Virgo egreſſa eſt à ſua radice: ut ſimul ſecum aſportaret ſuum florem Chriſtum Jeſum; quia, ut Genitrix illius prodibat, ac egrediebatur: *Et quando non Maria mater?*

Iaiſ. 11.

D. Ambroſ. *Maria Virgo ut mater, pro. eſſi. ex ſua radice.*

245. Dicitur Proverb. 8. n. 24. 25. *Nondum erant abyſſi, & ego jam concepta eram: ante colles ego parturiebar.* Quæ verba Eccleſia ſancta adaptat B. V. Mariæ, in Epiſtola feſtivitatis Conceptionis, ac Nativitatis; & communiter ſequuntur omnes Interpretes. Card. Hugo, Jauſen. Salazar, Cornel. & alii: dicitur ergo, quòd ante omnes abyſſos; profunditates ſcilicet, ac voragines aquarum, ipſa ab æterno concepta fuit in mente, & prædeſtinatione Dei, & ſubdit Tex. *Ante colles, ego parturiebar.* Aquila, Theodoret. vertunt. *Ante colles per partum erupi*: Alii ex radice Græca, *in partum exivi*: Et cur ſimul in eodem ſigno æternitatis, dicitur concepta in mente divina, ac erumpens, & exiens in partum? quia ab æterno in illo ſigno ſanctiſſima Virgo Maria non ſolùm prædeſtinata eſt à Deo, ut eſſet ſancta, ſed ut mater totius ſanctitatis, ac dans in partu ipſum Verbum æternum incarnatum. *Et quando non Maria mater?*

Proverb. 8. Eccleſia.

Hugo. Ianſen. Salazar. Cornel. Aquila. Theodoret. *Maria ut mater concepta.*

Quæstio XXXIII.

Quare hæc ſancta mulier animam juſti ſignificans, tantis doloribus cruciatur, ut pariat?

Hæc mulier magno pompatico apparatu, illuſtris apparet, Sole veſtita, Luna pedibus calcata, & capite duodecim ſtellis coronata? & ſtatim ſubditur: *Clamabat parturiens, & cruciabatur ut pariat.* Quomodo cum tam magnifico, ac pomposo apparatu, tot ſunt dolores parturientis; quæ licet celſa magnitudo pro ſua appendice, habet ſemper dolores, ac labores, magnoſque cruciatus. 246.

Magnitudo pro appendice habet labores.

Quæſtio tamen præſens eſt: quomodo hæc mulier, quæ juxta multos Patres ſuperius allatos, ſignificat animam juſti, tot doloribus parturientis cruciatur ut pariat: Cruciatur tamen anima juſti præ deſiderio, ut Deo pariat filios ſpirituales, Deo pariat? num ſat erat eos parere? ad quid tot cruciatibus intervenientibus? quia juſtus non quomodolibet aliorum ſalutem deſiderat; ſed cum multa anxietate, ac dolore, quæ omnia debet ſuſtinere, ut eos Deo, ac cœlo pariat filios. Albertus Magnus ſic ait: *Cruciatur, ſcilicet juſtus, vigilando, orando, prædicando, jejunando ut pariat, id eſt, Chriſto filios: Quaſi diceret: Torquetur deſiderio, & fervore convertendi peccatores, etiam exteriori afflictione.* Vide ſuprà q. 33. n. 248. 247.

Salus proximo [illegible] deſideranda, ac [illegible] cum labore.

Albert.

Secundò: Quando hæc mulier erat habens in utero, & fœcunda facta eſt, non legitur quòd præ cruciatibus clamaſſet, ſed cum parere vult, ac fœtum emittere, ut jam natura perfectum, ac completum, tunc præ doloribus, *Clamat parturiens, & cruciabatur ut pariat.* Quid 248.

Facilè bonum proponere, & inchoare, difficile illud perficere. eſt hoc? niſi quod facile eſt bonum concipere mente, facilèque illud inchoare; at verò illud perficere, abſolvere, & conſummare valde difficile, quod multis doloribus, ac cruciatibus opere adimpletur, ut optimè obſervavit D. Gregorius Magnus lib. 12. Moral. cap. 4. explicans illud Cantic. 7. num. 12. *Videamus ſi floruit vinea, ſi flores fructus parturiunt.* Non tantùm quærit anima ſancta flores, ſed fructus, non tantùm initia bonorum operum, ſed illorum conſummationem: ſic ait Sanctus Pater. *Non tam intuendum eſt, ſi vineæ floreant, quàm ſi flores ad fructuum partum convaleſcant: quia mirum non eſt, ſi quis bona inchoet, ſed valde mirabile eſt, ſi intentione recta in bono opere perduret; etiam facile eſt proponere bonum, & illud inchoare, ſed perficere difficilius.* Nam tunc potiſſimè caro contra ſpiritum inſurgit; mundus, & diabolus bellum excitant, cùm conceptum deſiderium in opus prodire incipit: & cum magno myſterio proponitur verbum *parturiens*, quod ſignificat cum dolore parere, ad ſignificandum, quòd cum multo dolore, ac ſudore bona propoſita reducuntur in actum; quia ſæpè contingit id quod Iſaïas deplorat 37. numero 3. *Venerunt filii uſque ad partum, & virtus non eſt pariendi*: At cùm ex Dei gratia virtus pariendi adeſt, non meminit preſſuræ propter gaudium.

Cantic. 7.

D. Gregor.

Iſai. 37.

249.
Qui multis tentatur, ac vexatur, Deum habet peculariter ſuum. Tertiò. Per hos clamores, & cruciatus parturientis, benè intelligit Rupertus tentationes, & labores, quos juſti anima patitur, dum eſt in corpore; ſed inter tot moleſtias, ac perſecutiones, illud ponitur ad ſolatium; nimirum, in *utero habens.* Quid ſignificat in utero habens? Habet quidem anima juſti, quæ tentationibus premitur, Deum tanquam ſibi datum, aut filium ex legitimo thoro conceptum. Eleganter Rupertus libro 3. de vict. capite 11. ſic ait: *Quid habens, & unde habens? habens, inquit, ſemen in quo benedicentur omnes gentes: & hoc habens ex creatore Deo creatura rationalis, tanquam proprio viro uxor legitima.* O felix anima, quæ tentationum & laborum novit ſuſtinere preſſuras! ob quas Deum facit ſuum, & ipſum ut bonum proprium habet; ut decantat Regius Vates Pſalm. 90. num. 1. *Qui habitat in adjutorio Altiſſimi, in protectione Dei cœli commorabitur: Dicet Domino, Suſceptor meus es tu, & refugium meum: Deus meus ſperabo in eum; quoniam ipſe liberavit me de laqueo venantium, & à verbo aſpero.* Verba ſunt hominis, in arcto poſiti, qui multiplices ſuſtinebat adverſariorum impetus, inter quos ipſe maximè agitatus inveniebatur; veluti damula inter voces, ac ſpicula venatorum, dum hinc, & illinc agitatur; & tunc clamat ad Dominum dicens: *Suſceptor meus es, tu Deus meus.* Et cur ſic loquitur Deus meus, & non potius Deus noſter; niſi: quia hoc eſt privilegium eorum, qui ab hoſtibus impugnantur, ut Deum ſuum peculiariter habeant, tanquam ſi ex ſufferentia, ac jure ſuorum laborum, Deus ſpecialiter ad eos pertineat, in protectionem, ac refugium. Divus Bernardus ſermone 3. ad illa verba: *Cur non Deus noſter? quia in creatione: & in redemptione, cæteriſque communibus beneficiis, eſt Deus omnium, ſed in tentationibus ſuis, tanquam proprium eum habent ſinguli electorum: ſic enim paratus eſt ſuſcipere cadentem, & eripere fugientem, ut videri poſſet relictis omnibus aliis, ei ſoli operam dare.*

Rupert.

Pſalm. 90.

D. Bernard.

Quartò: Ait Joannes in præſenti: *Signum magnum, ſeu miraculum magnum apparuit in cœlo, mulier amicta Sole, & Luna ſub pedibus ejus, & in capite ejus corona ſtellarum duodecim, & in utero habens clamabat parturiens, & cruciabatur, ut pariat.* Et quodnam hoc miraculum, ſeu ſignum magnum, quòd cùm mulier tot præclaris luminibus pomparicè eſſet exornata, deſideriis tamen cœleſtium maximè inflammata urgeretur? Gloſſa moralis: *Cruciatur ut pariat: Per hoc ſignificatur intenſum deſiderium implendi in opere, quod concepit in mente.* Ecce ſignum magnum & omnibus ſæculis inviſum portentum, quod mulier potiatur illuſtriſſimis temporalibus luminibus, & æternorum deſideria foveat in pectore, & quòd mundiali pompa ſit ornatiſſima, & quòd cœleſtia ſuſpiret in mente, quaſi hæc duo ſibi quodammodo contrarientur; humanis videlicet exundare, & virtutum deſideriis ardere. Ex quo conjice quantum humana ſpiritualibus obſiſtunt; quia dum mulier ſolaribus radiis, ſtellarum luminibus, Lunæ luce exornatur, doloribus cruciatur ut pariat. *Per hoc ſignificatur intenſum deſiderium implendi in opere, quod concepit in mente.* At degens in deſerto denudata omni mundiali apparatu, nullo dolore premitur. Dum ergo ipſa tam radiante faſtu undique circumdata, ac cincta apparet, deſiderium, quòd animo conceperat, à tanto ſplendore tantiſper impediebatur in lucem edere, ac opere exequi. At verò, poſtquam omnem ornatum depoſuit, & à tot hujus ſæculi luminibus eſt orbata, tunc feliciter, ac valde ſuaviter, ſe totam conſecrat devotioni, ac dedicata vivit pietati. Richardus apud Gloſſam: *Ad ſpiritualem converſionem, ut ſolis divinis intendat, recedit.* 250.

Gloſſa. *Maximè temporalia impediunt affectum æternorum bonorum.*

Richard.

Joſeph ſenectutis filius, ſomnia à ſe viſa, ſincero animo patri, coram fratribus refert. *Putabam nos ligare manipulos in agro, & quaſi conſurgere manipulum meum, & ſtare; veſtróſque manipulos circumſtantes adorare manipulum meum:* Geneſ. 39. numero 7. An verò illius ſignificatum cognoverit, penitùs ignoratur; illud tamen apertè agnoſcitur, quod in execrabilem invidiam, & immortale fratrum odium inciderit: *Ita ut confeſtim ut pervenit ad fratres ſuos, nudaverunt eum tunica talari, & polymita:* & tandem ut captivus venditur in Ægyptum, ubi per varios caſus conjectus eſt in carcerem, in quo etiam duo Pharaonis ſervi detinebantur, qui cùm ſomnia à ſe viſa ei narraſſent; Ille eis veritatem aperuit, & futuros eventus optimè prædixit. Geneſ. 40. numero 12. *Hæc eſt interpretatio ſomnii: tres propagines, tres adhuc dies ſunt, poſt quos recordabitur Pharao miniſterii tui, & reſtituet te in gradum priſtinum, & dabis ei calicem juxta officium tuum; ſicut ante facere conſuaveras.* Similiter & verum eventum ſocio prædixit. Ecce Joſeph proprii ſomnii non profert interpretationem, qui tamen aliorum prædicit eventum. Quænam hujus rei cauſa? forſitan quia homines obcæcantur in propriis, qui in alienis acutiſſimi ſunt? Minimè quidem: Quæ ergo cauſa? Somnium non cognovit, dum in domo patris ab eo ſummè diligebatur, 251.

Gen. 37.

Geneſ. 40.

ac

Ille ſolùm valet agnoſcere Myſteria alta, qui contemnit caduca. ac veſte polymita exornatus erat: At in carcere ferè omnibus denudatus, ærumnis affectus, vinculis, ac compedibus ligatus detinebatur. In carcere nudus ac ab humanis rebus, mundialibuſque negotiis expoliatus, ſomniorum fit interpres, & Myſteriorum conjector, qui, proſperà aſpirante fortunâ, ſua non penetraverat ſomnia, dum ſplendido ornatu fulgidus, præ reliquis à patre diligebatur. Ecce quomodo pompoſa affluentia hujus ſæculi, mentem impedit ad alta Myſteria, quæ ſi ab hujuſmodi ſit libera, maximè ad illa volat. Joannes Fierus: *Quem fratres irriſoriè ſomniatorem nominaverant, nunc incarceratus, ſomnia interpretandi gratiam accepit.* Fierus.

252 Erat Job in domo ſua vir valde magnus inter omnes Orientales, & cùm filii ejus facerent convivia per domos ſuas, unuſquiſque in die ſuo, Job in alta, ac profunda oratione orat pro eis. *Et ſanctificabat illos, & conſurgens diluculo offerebat holocauſta pro ſingulis.* Job. 1. num. 5. Inter tot orationes, ac holocauſta nullum habemus cœleſte myſterium, quod Job dixiſſet, ac docuiſſet, ut poſtea vidimus factum cum tribus amicis ſuis, quibus ſuperna, & alta arcana aperuit. Quando Job orabat, ac offerebat holocauſta pro filiis, erat valde magnificus, ac plenus copia boum, ovium camelorum, equorum, ac cæterorum omnium bonorum, at cum amicis ſuis erat in ſterquilinio, ab omnibus denudatus, & orbatus. Nudus ergo ab omnibus, agnovit cœleſtia myſteria, ita ut diceret, & doceret, ad quæ impeditur dum multa temporalium copia erat plenus, ac circundatus; ut inde agnoſcas illuminari ſæpiùs mentem ad indaganda divina, ad quæ abundantia rerum humanarum impeditur. Olympiodor. in Catena Græca: *Qui inter holocauſta Deum orabat, poſtea cum amicis ex ore Dei loquebatur:* Quando nempe nudus in ſterquilinio cum eis agebat alta myſteria eructans. Job. 1. Job. 2. *Copia temporalium impedit mentē ad cœleſtia, nuditas verò ad illa acuit.* Olympiod.

Apoc. 12. n. 3. Viſum eſt aliud ſignum in Cœlo, & ecce draco magnus rufus habens capita ſeptem, & cornua decem, & in capitibus ſuis ſeptem diademata.

VERSIONES.

Arabicus. Apparuit etiam aliud ſignum, ecce enim ſerpens rubeus, ingens.

Syrus. Ecce draco magnus ignitus.

Oecum. Super cornua ipſius diademata ſeptem.

Vatabl. In capitibus ſuis diademata ſeptem.

EXPOSITIO III.

253. VISUM *eſt aliud ſignum*: nempe res mirabilis, & prodigioſa, quid magnum, & extraordinarium denotans: & dicitur *aliud ſignum*, ut valde diverſum à priori. *In cœlo*: tum quia diabolus à multis in idolis colitur, quaſi Deus reſidens *in cœlo*: vel in cœlo aëreo, in quo ipſe dominatur; & quia cùm mulier apparet in cœlo aëreo, in eo erant etiam Draco inſidians ejus partui. *Et ecce Draco* particula, *Ecce*, rem magnam, & notatu dignam deſignat. *Draco magnus*: Diabolus ſcilicet, Draco per ferociam, magnus per ſuperbiam & poteſtatem: nam; ut dicitur Job. 41. num. 24. *Non eſt ſuper terram poteſtas, quæ comparetur ei.* Et iſte Draco dicitur *Rufus*: quia eſt homicida. Joan. 8. num. 44. Nam Adam & Evæ, omnibuſque ejus poſteris fuit cauſa mortis; & per ſuos miniſtros infideles, & hæreticos, multos fideles affecit martyrio, ac plures eodem afficiet per Antichriſtum in fine mundi. Job. 41. Joann. 8.

Habens capita ſeptem: quæ ſunt ſeptem peccata capitalia; ſeptem ſcilicet ſpiritus nequitiæ, utpote ſuperbiæ, avaritiæ, luxuriæ, invidiæ, iræ, gulæ, acediæ. *Et cornua decem*: à Dracone ſeptem capitibus efformato prodeunt decem cornua, quibus ipſe armatur ad impugnandum, ac ad ſtimulandum homines, ad tranſgreſſionem legis naturalis, quæ in decem præceptis decalogi continetur; & ſic intelligenda decem cornua in ſeptem capitibus, ut unumquodque caput tot habeat cornua, quot ad illud vitium capitale ſpectat tranſgreſſio divinorum mandatorum: de quo infrà quæſt. 38. *Et in capitibus ejus diademata ſeptem.* Quibus denotatur, quòd per ſeptem vitia capitalia, diabolus principatur in mundo, & regnat in ſuis, ut latiùs explicabo in quæſtionibus; nam ibi dicam quòd hæc viſio eſt omninò diſtincta ab ea quæ habetur cap. 13. & 17. nā in his eſt ſermo de Antichriſto, in præſenti verò de diabolo. 254

QUÆSTIO XXXIV.

Quare in præſenti, diabolus dicitur Draco magnus?

HIc per draconem diabolum communiter intelligunt Interpretes. Ansbert. Beda Albertus Magn. Hugo, & alii. An verò hîc per draconem accipienda ſit tota dæmoniorum reſpublica, atque collectio, quòd dicatur habere capita ſeptem, & cornua decem, ut vult Alcazar: An verò ſolus Lucifer, ut contendunt Cornelius, & alii; lis pro hac ſententia ſecunda, adjudicanda videtur, ut probant dicta, & confirmant ſequentia verba, n. 4. *Et cauda trahebat tertiam partem ſtellarum cœli: n. 9. Projectus eſt draco ille magnus.* Et Angeli cum illo miſſi ſunt; hæc enim oſtendunt in dracone ſermonem eſſe de Lucifero primario dæmoniorum, ut ab aliis diſtincto, quos ſeduxit ipſe. 255. Ansbert. Beda. Albert. Hugo. Alcazar. Cornel. *Draco hîc ſumitur pro Lucifero.*

Ad quæſtionem; nomine draconis hîc intelligitur ſerpens, ut patet ex n. 15. quia invidia, ac ſuperbia ſua adjunxit tergiverſationes, & technas, ac inſidias, ut in paradiſo; per allegoriam verò hîc *Draco* appellatur, propter ſuam arrogantiam, ſuperbiam, invidiam, crudelitatem, ac violentiam, in quibus imminet Draco. *Magnus* autem dicitur, non quòd reperiantur dracones magni, ut ille ſerpens de quo Plinius libro 8. capite 14. qui erat oblongus centum pedes, & ut alii, qui in India dicuntur deglutire integros 256. Plinius.

Diabolus ſuperbia, invidia, ac malevolentia draco.

integros tauros, & cervos: ſed quia hoc dracone qui alas habet, ſuperbia, invidia, arrogantia, crudelitate atque violentia nullus unquam major repertus eſt ad naturæ præſtantiam, quæ ſicut in veritate dum ſtetit, fecit illum inter Angelos magnum: ita dum à veritate defecit illum magnatem inter dæmonia, dæmoniorumque Principem conſtituit. Unde blaſphemi illi, de Chriſto dicebant: *In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Luc. 11. num. 15 Proindéque Lucifer, ſtatim ac contra Deum prævaricatus eſt, draco magnus factus eſt, tum tota præſtantia naturæ in malum commutatæ; tum præſtantia ſuperbiæ, atque nequitiæ, quibus malorum Princeps, ac caput factus eſt.

Luc. 11.

257. Secundò: ſicut dracones alati reperiuntur, qui inde in ſublime feruntur, ſic etiam dæmon eſt de genere alatorum draconum, ob ſuam ſuperbiam, quæ ſupra omnem creaturam voluit aſcendere. Tertiò: quia dracones reperiuntur in calidioribus regionibus; ſic præcipuè dracones in adoleſcentia, quæ ætas vegetior eſt, & ardentior, libidinis, aliarùmque paſſionum facibus infeſtant. Quartò: Dracones habitant potiſſimùm circa turrim Babel in deſertis antiquæ illius Babylonis, ingenteſque ibi reperiuntur: ſic iſti dracones Babel, id eſt, mentis perturbationem, atque confuſionem amant, & efficiunt, ibíque potiſſimum habitant, indèque Dæmon Rex Babylonis appellatur, ut docet Divus Gregorius Magnus libro 7. Moralium, cap. 16. ubi expendens, quomodo Nabuchodonoſor filios Sedeciæ ante oculos ejus, & omnes nobiles Judæorum trucidare fecit, ſic ait: *Occidit Rex Babylonis filios Sedeciæ, & oculos ejus fodit, ut refertur* Hierem. 39. num. 6. *Rex Babylonis eſt antiquus hoſtis, poſſeſſor intimæ confuſionis, qui priùs filios ante intuentis oculos trucidat; quia ſæpè bona opera interfecit, ut hæc ſe omittere ipſe qui captus eſt dolens cernat; & ad hoc quandoque eo peccati uſu perducitur, ut ipſo quoque rationis lumine privetur.*

Diabolus ſtimulat adoleſcentes ad laſciviam.

In omnibus confuſionem generat.

D. Gregor.

Hierem. 39.

258. D. Bernard. *Detractor in fulgentiſſimas ſtellas intendit effundere ſuum venenum.*

Quintò Divus Bernardinus Senenſ. tom. 2. ſer. 29. art. 7. myſticè per Draconem, detractorem interpretatur; ſed quæ combinatio inter utrumque? nam draco voraciſſimum eſt animal, & non latenter, ſed palam in adveſarium ſuum graſſatur, venenùmque ſuum in ipſum evomit; tamen cùm draco ſit aſtutiſſimus, ſimul ſæpè ſe exanimem, ac mortuum fingit, ut incautos devoret: Ecce cur draconi rectè aſſimilatur detractor, ipſe enim omni malitia refertus eſt, & ideò meritò draconi compararur, quod eſt animal aſtutiſſimum; lingua enim detractoris, maximè verſatur cum ſtudio fallendi, ac decipiendi; & ideò ſæpè fingit tanquam humilem, ac mortuum. *Et cauda ſua trahebat tertiam partem ſtellarum:* quia in fulgentiſſimas ſtellas detractor intendit effundere ſuum venenum. *Poſuerunt in cœlum os ſuum, & lingua eorum tranſivit in terram.* Pſal. 72. num. 9. Sextò: Lucifer hîc dicitur Draco, ab ore verò Chriſti, ſicut fulgur denuntiatur. *Videbam*, ait, *Sathanam ſicut fulgur, de cœlo cadentem.* Luc. 10. num. 18. Quomodo utrumque cohæret? fulgur, non ſubſtantiam, ſed apparentiam habet lucis: hæc eſt conditio iniquorum Sathanæ; quòd exteriùs habeant virtutis ſplendorem, interiùs verò venenum draconis.

Pſal. 72.

Luc. 10. *Iniqui exterius habent ſplendorem virtutis, interius venenum.*

295. Sextò: dicitur Job. 1. num. 6. *Quadam die, cùm veniſſent filii Dei ut aſſiſterent coram Domino, affuit inter eos Satan.* Ecce diabolus in propria perſona venit in concilium Angelicum, ut immiſsâ tentationum tempeſtate pugnaret contra Job; at idemmet diabolus, dùm exiit in pugnam contra hanc mulierem amictam Sole draconis ſpecie venit indutus. Cur ergo diabolus in pugnam ingreditur contra Job detecta facie, contra mulierem, draconis figura? Contra Job ſævo, ac crudeli bello omnium tentationum, ac tribulationum decertabat diabolus, at contra mulierem progrediebatur ad bellum, *Habens capita ſeptem, & in capitibus ſuis ſeptem diademata:* per quæ juxta graves Auctores intelliguntur ſeptem Imperia, eorùmque ſeptem diademata, quæ ſeptem mundi ætatibus floruerunt, ut infrà referam. Ecce cur diabolus contra Job progreditur detecta facie; adverſus verò mulierem, mutato vultu, ac forma. Malignitas diaboli contra juſtos, ac ſanctos apertè pugnare non verecundatur; at omnia regna, imperia, ac principatus ſibi ſoli velle uſurpare, adeò turpe, & execrabile eſt, ut impudens diabolus multùm verecundia, ac rubore afficiatur; indéque ſi cum illis omnibus inſignitus appareat, ſeptem diademata aſportans, mutata facie, alienòque vultu prodit, ac exit.

Diabolus verecundatur, dum omnes Principatus ambit.

Septimò: mira eſt antipathia draconis & elephantis? Hæc duo animalia, ſeſe invicem gravi odio inſectantur: Dracones enim ſunt tantæ fortitudinis, ut ſpirâ caudæ, circumligatis elephantis cruribus, hoc grave animal præceps ad terram ruat, draconémque uno eodémque tempore etiam ſecum elidat; de quo audiendus eſt Divus Ambroſius libro 3. in Hexameron. cap. 9. hoc certamen deſcribens: *Draco,* ait, *Elephantem ligat, cujus ruina mors victoris eſt, & ideò ſummè in utrumque certatur; ille ut pedem alliget, in quo caſus victi ſibi nocere non poſſit; iſte ne poſteriore extremus pede, aut calce capiatur anguſto, ubi, vel ipſe non ſe queat retorquere, & draconem gravi proterere veſtigio, vel ſequentis elephantis auxilium non habeat.* Draco elephantem ſuo amplexu ambit, noxiòque nodo conſtringit, ac interficit, & elephas ſua gravi mole cadens draconem enecat. Ecce cur draco diabolus à Joanne meritò nuncupatur; quia quemadmodum draco bellum cum elephante gerit, & ruina elephantis mors eſt draconis; ita dæmon Chriſtum aggreſſus, & per ſuos miniſtros eum interficiens, ab eodem moriente oppreſſus fuit, juxta illud Oſeæ 13. num. 14. *Ero mors tua, ô mors: morſus tuus ero inferne.* Ubi mortis nomine, non ſolùm mors ipſa, ſed etiam diabolus mortis cauſa accipiendus eſt. Euſebius libro 4. de demonſtr. Evang. cap. 12. hunc locum de Chriſto intelligit; quia ſua morte victoriam de morte, & diabolo retulit, & momordit infernum, dum ſeipſum, & Patres ſecum reſurgentes, à faucibus inferni eripuit, & ad vitam revocavit, & Divus Gregorius homilia 12. in Evangelia ſic ſcribit: *Quia in electis ſuis, funditùs occidit mortem, mors mortis extitit, ait ergo, ero mors tua, ô mors; ac ſi apertè dicat, Quia in electis meis te funditus perimo, ero mors tua, ô mors; ero morſus tuus, ô inferne; quia ſublatis eis, ex parte te transfigo.* Similia habet D. Cyprian. in Symbolo Apoſt. 260.

D. Ambroſ. *Diabolus Chriſtum aggrediens, ab eo opprimitur.*

Oſeæ 13. Euſeb. D. Gregor. D. Cyprian.

261. Octavò: Qui ſpeciem draconis uſurpavit Satanas, qui Angeli natura reſplenduit, & Cherub

Ezech 28.

rub ; extitit ſapientia plenus,ac magnis luminibus condecoratus , ut dicitur Ezechiel. 28. numero 12.& 14.*Tu ſignaculum ſimilitudinis,tu Cherub extentus , & perfectus decore* : Si ergo Cherubicus natura erat inſignitus, quomodo in ſerpentinam degeneravit naturam , ut ſimpliciter ſerpens dicatur ? quia licèt Angelica natura fuiſſet nobilitatus, citiſſimè tamen eam obſcuravit, & diu deinceps ſerpentina malitia depravatur : temporis ergo longitudo indecorum nomen indidit , ut brevitas glorioſum nomen delevit : ideò non annumeratur Angelis,ſed ſerpentibus , qui exiguo temporis ſpatio virtutibus ornatur , & longiſſimis temporibus ſerpentis malitia repletur. Haymo apud Gloſſam. *Per Draconem* , ait , *diabolus intelligitur , qui apertè quoſcumque poteſt deglutire , non ceſſat ; & quia diu eſt , ex quo hominibus nocet* Quantumvis Angelus, inter Angelos non cenſetur , ſed numero ſerpentum adſcribitur : qui diu ſerpentinas artes amplexatur , & citiſſimè cœleſte ingenium obſcuravit : Non eſt hominis nomine dignus qui diu naturam vitiis depravavit, & inſtar bruti omni libidine immergitur.

Haymo. *Quod exiguo tempore durat, idem eſt, ac ſi non fuiſſet.*

262\. Precibus Eliſæus impetrat à Deo filium viduæ Sunamiditis , qui cùm eſſet in lucem datus , flore ætatis , morte ſuperveniente , ſubripitur : Mater morte impatiens , magno lachrymarum imbre profuſo Prophetam adit,in hæc verba prorumpens. 4. Regum.4. num.28. quæ dixit illi : *Numquid petivi filium à Domino meo? Numquid non dixi tibi ne illudas me.*Ultima verba Septuaginta transferunt:*Nonne dixi tibi : Non decipies.* Vatablus. *Ne fallas me.* Quomodo mulier gratitudinis oblita , ſic Prophetam criminatur ; quòd ipſa deluſa , ac decepta fuerit ab eo ? nonne ipſe depulit ſterilitatis opprobrium , & virilem ſexum impetravit : Quomodo ergo mulier hoc fallaciam , ac deceptionem dicit ; nam ipſa verè filium petivit : In quo fallacia, ac deceptio ? Valde prudenter mulier ſe queritur eluſam,ac deceptam; filium accepit , ut breviſſimè auferendum : Quod ergo exiguo adeò tempore floruit , meritò deluſio, ac deceptio oculorum appellatur, & ſic reputatur, tanquam ſi numquam fuiſſet. Abulenſis quæſtione 43. *Filium citò moriturum, & non dari filium , ſunt æqualia , cùm nihil , & inutile æquiparentur ; & ſi non datus fuiſſet filius iſti mulieri , Eliſæus mentiretur , & ipſa poſſet dicere ſe illuſam : ita nunc cùm datus fuiſſet filius ei , qui citò mortuus eſt , poterat dicere Eliſæum mentitum fuiſſe , & ſe eſſe deluſam.*

4\. Regn. 4.

Septuaginta Vatabl. *Bonum datum, ac citò ablatum, idem eſt , ac ſi non fuiſſet.*

Abulenſis.

263\. Poſt mortem Joſue,conſuluerunt filii Iſraël Dominum , quiſnam futurus eſſet eorum dux , ac princeps belli contra Chananæum ? *Dixitque Dominus*: *Judas aſcendet*: Judith. 1. num. 2. Communis vox Interpretum eſt, quòd hîc ponitur Judas non pro aliqua determinata perſona , ſed pro tribu Juda. Ita Divus Auguſtinus quæſtione 2. Procopius , Richardus , Hugo , Lyranus,cum Hebræis. Abulenſ. quæſtione 2. & 4. Caietanus, & alii. Ex tribu Juda eligitur Dux:Cur tamen ejus nomen ſupprimitur : Hugo & alii citati , exiſtimant Calebum , utpote in re militari maximè peritum , omniqne virtute conſpicuum ,electum fuiſſe in Ducem,ac principem populi ; ſed inde meritò dubitabis ; cur cum cæteris judicibus non annumeratur , & cur ejus nomen literis non exprimitur ? Reſpondet citatus Hugo,quòd brevi ac exiguo tempore,tali munere functus eſt; & ideò ejus nomen ſilentio involvitur : & ſic ait. *Creditur Caleb , qui fuit de tribu Juda , populo præfuiſſe ; ſed pro modicitate temporis , nec rectoribus,nec judicibus annumeratus eſt.* Cum cæteris judicibus non computatur Caleb pro brevitate temporis officii ſui : quæ enim breviſſima tranſeunt , ac ſi non fuiſſent , reputantur.

Judith.

D. Auguſt. Procop. Richard. Hugo. Lyran. Abulenſ. Caietan.

Officium breviter durans reputatur pro non eſſe. Hugo.

QUÆSTIO XXXV.

Quare Draco iſte rufus , ſeu ignitus apparuit , & non alio colore perfuſus ?

264\. Ait noſter Joannes in præſenti : *Viſum eſt aliud ſignum in cœlo : Draco magnus , & rufus.* Cùm ait , *Viſum eſt aliud ſignum*,à primò nempe diverſum,ac diſtinctum;primum enim fuit ſignum ſalutis , & clementiæ , ſecundùm perditionis , ac damnationis ; primum bonitatis , ac miſericordiæ Dei , ſecundùm malitiæ diaboli , & invidiæ , ſemper miſericordia Dei primatum tenet. Et ait Evangeliſta : *Ecce Draco magnus , & rufus.* Valde notanter appoſuit illam particulam , *Ecce* : poterat dicere viſum eſt aliud ſignum in cœlo : Draco magnus , & rufus ; tamen ex alta conſideratione apponit particulam *Ecce* , ut indicaret Draconem inferni , ſemper eſſe promptiſſimum , ac paratiſſimum ad omnibus nocendum. Albertus Magn. *Notat* , ait , *ecce , eſt adverbium demonſtrandi , in quo notatur , quòd ſemper præſto eſt ad nocendum.*

Diabolus ad nocendum promptiſſimus.

Albert. Mag.

265\. Tamen notatu digniſſimum eſt,quòd Joannes hæc duo ſigna referens ait,verſ. 1. *Signum magnum apparuit in cœlo , mulier amicta Sole,& Luna ſub pedibus ejus.*Deinde verſ. hoc 3.*Viſum eſt aliud ſignum in cœlo : Et ecce Draco magnus rufus.* Joannes referens hæc duo ſigna , prius deſcribit Mariam totius cœli ſplendore fulgentem , & undequaque ſolaribus radiis circumceptam,ita ut in ea nullus detur tenebris locus, & poſtea cruentum , & ſævum draconem deſcribit. Cur Draco non apparuit priùs quàm mulier, aut cur non ſimul cum ea ? Quia cùm hæc mulier typus eſſet Mariæ omnium creaturarum cœli & terræ Reginæ; & draco Dæmonem denotaret ſerpentem peſtiferum , & antiquum , qui protoparentes decipiens,totum humanum genus culpæ veneno infecit; oportuit, ut Maria totius cœli claritate priùs fulgeret , quàm dæmoni veniret in mentem,quod poſſet eam macula peccati inquinare. Quomodo poterat Angelorum , ac hominum Regina tantis ſplendoribus præfulgens , à tenebrarum principe obſcurari.

In conceptione Mariæ prius evigilavit ſplendor Solis , quam ſerpens antiquus.

266\. Ad quæſtionem Diabolus in præſenti comparatur Draconi,non cuilibet,ſed *rufo*,ſeu *ignito* , ut vertit Syrus. Cùm dracones inveniantur nigri & alii cinerei,& alii fulvi,cur iſte draco rufus eſt ? tum , ut dicunt Viegas,& Alcazar, ob vafriciem : ſunt enim rufi ſerpentes cæteris callidiores , & exitialiores : tum etiam ob crudelitatem , & ſævitiam : ille erat homicida ab initio ,

Syrus.

Viegas. Alcazar.

Joan. 8. n. 2. initio, ut dixit Dom. Joan. 8. num. 44. An verò dicatur rufus, ſeu ignitus, eo quòd ſint dracones, qui ignem vomunt, ut habet Leſlæus in ſua Scotia, non probo, ſed ob crudelitatem.

Leſlæ.

267. Primaſius. *Diabolus prævidens finem mundi crudelius deſaviet.* S. Iſidor.

Et ſic ait Primaſius: *Draco rufus, id eſt cruentus, & ſævus*: & peculiariter, cùm in hoc, reſpiciantur ultima tempora, ideò draco, ſeu diabolus rufus, ſeu ignitus apparet, quia quanto propinquiùs finem mundi videt, tantò crudeliùs infert perſecutionem: patrocinatur D. Iſidorus libro 1. de ſummo bono, *Dæmon*, ait, *triplici acumine, præſcientiæ, ſcilicet ſubtilitate naturæ, experientia temporum, revelatione ſuperiorum poteſtatum, præditus, quanto propinquius finem mundi videt, tantò crudelius perſecutiones exercet, ut qui ſe continuò damnandum conſpicit, ſocios ſibi multiplicet, cum quibus gehennæ ignibus addicetur.*

268. Et quando Diabolus à ſua crudelitate, ac perverſitate ceſſavit? cùm ipſe ſit ſævus ac crudelis inimicus cum tota ſua dæmoniorum caterva, ita ut quilibet ex eis, totas ſuas vires adhibeat ad hominem vexandum, ac perſequendum. Dicitur Job. 1. n. 19. *Repentè ventus vehemens irruit à regione deſerti, & concuſſit quatuor angulos domus, quæ corruens oppreſſit liberos tuos.* Et quomodò unus ventus veniens ab una regione deſerti, concuſſit quatuor angulos domus ſimul; quis unquam vidit tale? & quamvis concedamus, quòd Dæmon in vento veniret, ad quid neceſſarium erat quatuor angulos concutere, cùm ſi unum angulum ventus impeteret ad ruinam, tota domus corrueret, opprimens filios Iobi? non unus, ſed multi dæmones, qui ſunt illa capita iſtius draconis concurrebant, quorum tanta eſt aviditas in hominibus perdendis, ut nullus ſegnior eſſe vellet, ſed præ ſua crudelitate, omnes ex æquo univerſos angulos domus concutiebant: Quod pulchrè notat Orig. hom. 1. in Job. *Si per unum angulum*, ait, *poterat quatere, cur per omnes quatuor angulos tetigit? ut oſtenderet ferociam, atque animum ſuum homicidalem: nam omnes dæmones, mox ut relaxati ſunt, & permiſſionem acceperunt, continuò omnes generaliter, ab omnibus partibus ſuper domum irruerunt feſtinantes, atque adverſum invicem rapientes, quis primus hoc homicidium perpetraret; ingentem unuſquiſque eorum ſibi reputans dolorem, ſi prior illo alter procederet ad ejus perditionem.* Tanta eſt ſingulis dæmonibus ſævitia in homines, ut in hoc nullus patiatur videri ſegnior altero, ingentemque ſibi dolorem illatum putet, ſi minus poſſit nocere. Omnes ſimul currunt, & concurrunt in hominem, hoc ſibi quiſquam magnum reputans, ſi nullus præcedat, ac præcurrat.

Job 1. *Maxima dæmonum aviditas in homini bus perdendis*

Origenes.

269. Pſalm. 61. Quod optimè explanat D. Baſilius, in Pſalm. 61. n. 4. ad illa verba: *Quouſque in hominem? interficitis univerſi vos, tanquam parieti inclinato, & maceriæ depulſæ.* Magna quidem demonis rabies, & crudelitas, quod omnes in unum hominem exurgant, omneſque in eum irruant; ſed inde major eorum rabies demonſtratur, quòd omnes illi unum hominem interficiant: *Interficitis univerſi vos?* Vos univerſi interficitis, ſeu, ut explicatius habet Chaldaic. *Cuncti evaditis homicidæ*: Ubi ingenioſè addubitabat D. Auguſtinus, quomodo tot hoſtium turmæ, tot inimicorum myriades, unum hominem ſolum poſſunt interficere: ſanè ab uno interfectus jam reliquos non timebat: nam reliqui omnes jam non habent, quem occidant: cur ergo dicuntur cuncti occidere? Rationem hujus reddunt ipſius Auguſtini verba, ubi ſic habent: *Quoſque apponitis ſuper hominem?* Quibus expendendum eſt verbum, *appono*, hoc eſt ſimul, & juxta pono: non enim dæmonum rabies patitur, ut alicujus telum adverſus hominem præponatur, ut aliquis eorum ocior currens, præponat haſtæ ſuæ vim ſuper hominem: omnes ſimul irruunt, omnium tela ſimul poſita & appoſita apparent, præpoſitum nullum: quia nullus eſt, qui in perdendo homine cedat alteri primas.

Chaldaic.

D. Auguſt.

Dæmones maximè crudeles in hominem, & in hoc unus non vult cedere alteri.

Quæstio XXXVI.

Quare Draco iſte in præſenti ſeptem exhibet capita?

IN limine quæſtionis, illud notandum, quòd ubi primum apparuit ſanctiſſima Virgo Maria, amicta Sole; ſtatim conſpicitur draco id eſt, Lucifer princeps demoniorum, cum ſeptem capitibus, ſub quibus multi intelligunt univerſitatem dæmoniorum: nam ſeptenarius numerus univerſitatem quandam ſignificat, ut ſæpè dixi, & dicam in hac quæſtione. Quomodo ergo adversùs unam virginem tot dæmones. cùm unus tantùm, & unico ſerpentino capite exiret in bellum contra primos parentes? quia hæc unica Virgo terribilior eſt ipſis malignis ſpiritibus, quàm omnis Sanctorum chorus, & ideò omnes dæmones conglomerantur ad eam impugnandam: cujus rei pulchram rationem, dat Richard. de S. Laurent. lib. 1. de laudib. virg. *Ipſa dicitur*, ait, *terribilis ut caſtrorum acies ordinata. Cantic. 6. ipſa enim tantum eſt dæmonibus terribilis, quantum Angelis, & Sanctis extitit venerabilis: id eſt ſicut tota acies Apoſtolorum, Prophetarum, Martyrum, Angelorum, Virginum, & omnium, qui ordinati contra diabolum pugnarunt: nam quia omnium Sanctorum privilegia habet in ſe congeſta: unde dicitur Cantic. 7. num. 13. Omnia poma nova, & vetera ſervavi tibi dilecte mi; ita terribilis eſt omnibus dæmonibus, ſicut univerſa collectio Sanctorum aliorum.* 270.

Richard. *Maria terribilior dæmonibus quam univerſa collectio Sanctorum.*

Ad noſtram quæſtionem, quæ inquirit; cur iſte draco in præſenti habet ſeptem capita? Cornelius, Ribeira, & alii, contendunt quòd in iſto dracone ſeptem capita ſint ſeptem Reges, è quibus unus, iſque præcipuus erit Antichriſtus; ſex reliqui erunt illius præcurſores, illùmque alii per plura, alii per pauciora ſæcula anteibunt. At hæc ſententia confundit ea quæ hic dicuntur, cum illis quæ referuntur c. 13. n. 1. & c. 17. in quibus proponitur beſtia aſcendens de mari, habens capita ſeptem, & cornua decem, quæ juxta communem ſententiam eſt Antichriſtus; ad quid toties ejuſdem rei erit repetitio? & ad quid toties eadem erunt inculcanda, & ſine ullo ordine, & multa confuſione? & præcipuè, ut dicitur c. 13. n. 2. Draco dedit poteſtatem, & virtutem beſtiæ: Ergo Draco diſtinctus eſt ab ipſa beſtia: ſanè Draco non ſibimetipſi dabit virtutem, & poteſtatem.

171 Cornel. Ribeira.

Apoc. 13. & 17. *Impugnatur eorum ſententia.*

Et

272. Et ideò dicimus, quòd in præſenti, ſub iſto dracone intelligitur Lucifer Princeps dæmoniorum, ut jam dixi, qui cùm ſe vidiſſet dejectum è Cœlo, maximè ſe armavit ob ſuam invidiam contra Chriſti D. excellentiam, ac contra genus humanum, ob gratiam acceptam à Chriſto, & ut homines dejiceret, ac peſſundaret, ad arma veluti ſua intrinſeca recurrit, excogitans ſeptem vitia capitalia, quæ ſunt ſeptem capita iniquitatum, ut dixi in Expoſitione, & contra decem; decem nempe tentationes fortiſſimas ad tranſgredienda decem præcepta Decalogi, ac legis naturalis; tunc cap. 13. ſe convertit ad ſua inſtrumenta, & arma veluti extrinſeca, ad tyrannos, & præcipuè ad Antichriſtum, ac ejus ſequaces, per quos perſecutus eſt, & perſequetur Chriſtum, & ejus Eccleſiam.

Vera non genuina ſententia.

273. Aliqui Auctores per hæc ſeptem capita omnes dæmones, ſeu univerſitatem dæmonum intelligunt, nam ſeptenario numero univerſitas ſignificatur, ut teſtatur D. Gregor. Magn. in Catena D. Thomæ juxta illud Marc. 16. n. 9. *Surgens JESU, apparuit Magdalenæ, de qua ejecerat ſeptem dæmonia*: per quæ, ait, univerſa peccata ſignificantur, cùm enim ſeptem diebus, omne tempus comprehendatur, inde rectè ſeptenario numero univerſitas ſignificatur: Hanc tamen opinionem jam impugnavi ſuprà q. 34. in limine 255.

D. Greg. Marc. 16.

274. Vera ergo ſententia eſt, quòd per ſeptem capita Draconis, intelliguntur ſeptem nefarii ſpiritus, quos Sancti Patres Dæmoni adſcribunt; ſcilicet, ſpiritus ſuperbiæ, avaritiæ, luxuriæ, invidiæ, iræ, gulæ, acediæ. Hæc enim ſeptem vitia ab his ſeptem Draconis capitibus naſcuntur; & cùm ſint omnium vitiorum ac malorum fontes, Patres capitalia appellant: de quo D. Greg. l. 31. Moral. c. 31. Caſſian. collat. 5. c. 2. qui addit eis cenodoxiam, id eſt, inanem gloriam.

Septem, capita, ſeptem, vitia capitalia.

D. Gregor. Caſſian.

275. Et quamvis Scriptura, capita hæc non deſcribat, ut dicunt Alcazar. Cornel. Ferrari, ſuſpicari licet fuiſſe ea horum ſeptem animalium, ſcilicet Leonis, Tigridis, Urſi, Viperæ, Lupi, Serpentis, & Aſini: Dæmon enim, dum tentat, nunc caput, & vultum ſuperbi Leonis nobis oſtendit, nunc Serpentis invidi, nunc Viperæ iratæ, nunc Aſini ignavi, nunc Lupi guloſi, nunc Tigridis avaræ, nunc Urſi luxurioſi. Ad ſenſum moralem nunc veniamus.

Alcazar. Cornel. Ferrari.

Quanam capita hujus Draconis?

276. Et ſecundò; Aliqui graves Auctores quos tacito nomine refert Magiſter Joannes de la Hay per ſeptem capita interpretantur ſeptem ſpiritus malignos, qui opponuntur contra ſeptem dona Spiritus Sancti: Luc. 11. n. 26. *Tunc vadit, & aſſumit ſeptem ſpiritus nequiores ſe*: & hi ſunt: Primus. Spiritus inſipientiæ, contra ſapientiam: Secundus, Spiritus Stultitiæ, contra Intellectum: Tertius, Spiritus Imprudentiæ, contra Conſilium: Quartus, Spiritus ignaviæ contra fortitudinem: Quintus, Spiritus Ignorantiæ, contra Scientiam: Sextus, Spiritus Impietatis contra Pietatem: Septimus, Spiritus Temeritatis, contra Timorem.

Luc. 11.

Septem ſpiritus maligni contra ſeptem dona Spiritus Sancti.

277. Tertiò: D. Antonin. 1. part. ſum. 13. titul. 6. per hæc ſeptem capita, intelligit ſeptem tentationum genera. Prima Tentatio dicitur importuna, quâ ſcilicet Diabolus continuè, & frequenter ad malum inſtigat, ut vires tentati debilitet: Secunda, tentatio dicitur dubia, quâ animus, vel mens tentati dubitatione involvitur, circa aliquid faciendum, & hac pulſatus fuit Moyſes ad aquas contradictionis: Tertia tentatio dicitur ſubita, quando mens veluti ex improviſo rapitur, & hac commotus fuit Aaron, quando petente populo, ut ei faceret Deos, fecit vitulum: Exod. 32. Et eſt tentatio. Quarta, & dicitur occulta, quando ratio deliberare non poteſt, propter occultationem rei; qualis fuit tentatio diſcipulorum quando contendebant quis eorum eſſet major? Luc. 22. Tentatio 5. & violenta dicitur, quando mens propter quandam violentiam movetur ad conſenſum, & hac devictus Petrus, ut mortem fugeret, Chriſtum negavit. Matth. 26. Tentatio 6. dicitur perplexa, quæ variis vitiis animum agitat, in hanc & illam partem, ut minus malum eligatur; & hac permotus fuit Jephte, qui ut votum ſervaret pro adepta victoria, filiam in ſacrificium obtulit: Judic. 11. Tentatio 7. dicitur fraudulenta, qua mens per quandam doloſam æſtimationem ſeducitur; & hac ſeductus fuit vir Dei, qui miſſus à Judæa ad increpandum Jeroboam de idololatria, prohibetur à Deo, ne ibi comederet, ſcilicet in Samaria, invitatus à quodam mentiente, aſſentiens illi, ibi comedit, 3. Reg. 12.

D. Antonin.

Septem tentationum genera quibus diabolus aggreditur.

Exod. 41.

Luc. 22.

Matth. 26.

Judic. 11.

3. Reg. 12.

278. Quartò: D. Bernardin. tom. 2. ſerm. 29. art. 2. c. 1. cum ipſe ut ſuprà retuli, per hunc draconem intelligat detractorem, ſeu calumniatorem, ait quod ſeptem capita ſeptem ſunt genera detractionis quibus dracones utuntur. 1. Draconis caput, eſt modus detrahendi occultus, quando tacetur bonum proximi ſui, quod ſi manifeſtaret, in gloriam Dei cederet. 2. Caput eſt negativus detrahendi modus; quod tunc fit quando quis negat alterius bonum 3. Draconis caput, eſt modus depravativus, quando ſcilicet detractor alterius bonum invertit, vel convertit in malum dicendo ex tali bono ſecuta fuiſſe mala, vel factum eſſe ob malum finem, ſeu vanam gloriam. 4. Detractionis caput, modus eſt venativus, cùm bona immiſcentur malis, vel mala cum bonis, ut cùm detractor aliquem priùs laudat, ut poſteà crudeliùs detrahendo in eum invehatur. 5. Detractionis caput eſt modus publicativus, cùm occulta proximorum mala contra ordinem charitatis, propalantur, ac manifeſtantur: de quo ordine dicitur Matth. 18. n. 15. *Si peccaverit in te frater tuus*, &c. 6. Draconis caput eſt modus augmentativus, & aggravatitus, cùm detractor aggravat, vel exaggerat mala, quæ de proximo cognovit, vel audivit. 7. Draconis caput eſt modus inventivus; id eſt quando detractor falſa crimina imponit, & hoc vel verbis communibus, vel deriſoribus, vel ſimulatis vocibus, & etiam aliquando ſignis, ac nutibus ab eo fit.

D. Bernard.

Septem detractionis genera quibus calumniator alios offendit.

Matth. 18.

279. Quintò: Abbas Aſcanius in ſua Gloſſa magna lit. ad Gen. ad illa verba. *Factum eſt veſperè, & manè dies quartus.* tit. *Contra Aſtronomos*, per mulierem amictam Sole, intelligit divinam providentiam, & rectè eſt amicta Sole, quia claritas ejus fulget apud omnes gentes, & Lunam pedibus calcat, quia omnia ſublunaria ejus poteſtati ſubſunt; ſtellis coronatur, quia Cœli gloriam ejus narrant, & prædicant: contra hanc exiit draco, ſive Lucifer in bellum, quia per ſuam ſuperbiam auſus eſt dicere, *In Cœlum aſcendam*, &

Abb. Aſc.

& ſimilis ero Altiſſimo : Iſai. 14. & quia prædicere futura divinitatem proximè oſtendit, ac demonſtrat, juxta illud Iſai. 41. n. 13. *Annuntiate quæ ventura ſunt in futurum , & ſciemus quia dii eſtis vos* ? Et ideò intendit futura prævidere, ac demonſtrare divinando ; & prodit ſeptem capitibus, quia ſeptem ſunt divinationis genera, ut ait cit. Abbas. Primum divinationis genus, dicitur Manticies, & ex permixtione elementorum. Secundum, Aruſpicium nuncupatur, ab animalibus in aëre trucidatis depromptum. Tertium, Augurium dicitur ab avibus huc, & illuc volantibus. Quartum, Maleficium dicitur, & ex variis ritibus componitur. Quintum, Sortilegium, ſecundùm varii generis ſortes multiplex. Sextum, Præſtigium ex phantaſticis illuſionibus deſumptum. Septimum, Divinatio Aſtrologica, quæ ex aſtrorum intuitione, futura prænoſci, ac prædici poſſe, mortalibus mendacibus perſuaſit. Ad præſcindenda tot horrenda Draconis capita, conſule eundem Abbatem, ubi plures rationes, ac auctoritates ex Sanctis Patribus colligit.

Iſaiæ 42.

Septem divinationis genera, diaboli capita.

280. Ecce quot vitiis ac peccatis implicantur, qui ſub jugo diaboli vivunt, ac ſerviunt. Prodigus ille filius profectus in regionem longinquam, ubi conſumpſit totam ſuam ſubſtantiam vivendo luxurioſè in miſeram devenit egeſtatem, cui, ut ſubveniret, *Adhæſit uni civium regionis illius*: Luc. 15. n. 15. & ſi ſcire cupis, quis eſſet iſte Civis regionis illius, qui tantum porcos habebat, & adeò rigidè ſuum villicum vexabat, ut ipſe cuperet ſaturare ventrem de ſiliquis, & nemo illi daret ? Crediderim fuiſſe Diabolum ; in regione enim peſſimis florente moribus, certiſſima eſt Diaboli inhabitatio. Ait Aſterius in Catena Græca D. Lucæ. *Iſtius regionis adeo remotæ, atque ſeparatæ, incola eſt Diabolus : etenim peccatorum civitas, civem habet, & Gubernatorem Diabolum.*

Aſterius.

281. Luc. 8. Ut dicitur Luc. 8. cap. 33. impetrata à Jesu facultate ; *Exierunt dæmonia ab homine, & intraverunt in porcos*, &c. Et cur Jesus dæmonum annuit votis, ut illis permitteret ingreſſum in porcos ? ut fieret manifeſtum, quòd illi qui in corde ſuo parant ingreſſum diabolo, in porcina vitia degenerant. Titus Boſtrenſis in Catena Græca ad cap. 15 D. Luc. *Eis Dominus*, ait, *conceſſit, ut oſtenderet porcos, vel porcina indole homines, & ad terram converſos, atque in peccatorum paſſionibus volutatos, dæmonum amicos eſſe. Quiſquis igitur porcus eſt moribus, dæmonum fit hoſpitium.*

Boſtrenſis. *Qui dat ingreſſum diabolo, in multa degenerat vitia.*

Quæstio XXXVII.

Quare Serpens antiquus in Paradiſo, uno tantum capite apparuit, hic verò ſeptem ?

282. *Ex Chriſti præſentia, diaboli vires franguntur.* Quæſtio in præſentiarum eſt. Quare ipſe draco in Paradiſo apparuit, unum tantum caput habens : nunc autem capita & cornua multiplicat ; & quando tunc ſimplex venerat ad primos parentes, cur modò non niſi multiplex accedit ? Ad primos parentes venit ante Chriſti adventum, modò verò accedit adverſùs fœminam, Eccleſiam nempe habentem Chriſtum, in ſuis viſceribus, cujus præſentia Eccleſia maximè erat munita, ac corroborata ; & ideo ejus fortitudinem Draco timens, multiplicat capita, ac vires, & multiplicatis capitibus, ac viribus miſerè proſternitur.

Adſtiterat dæmoniacus, Jesu, ut habetur Luc. 8. n. 30. cui dixit Dominus : *Quod tibi nomen eſt ? At ille dixit : Legio ; quia intraverant dæmonia multa in eo.* Interrogat nomen ejus Jesus, ut oſtendat multos dæmones in unum illum hominem veniſſe ; ſed ad quid tam magnus, & amplus dæmonum numerus, cum ad primos parentes in ſtatu gratiæ, & innocentiæ; unus tantum diabolus venerit ? Ecce primus homo in tanto honore, ac decore creatus, ad unius ſerpentis ſibilum, miſerè ruit ; at verò poſt Chriſti adventum, ſic ejus præſentia homo roboratur, ut quamvis in eum irruat ampla dæmonum conglomeratio, à tot rabidiſſimis hoſtibus unus homo non potuerit perdi, quem Chriſti virtus tuebatur. D. Baſil. Seleuc. orat. 23. *Quam interrogationem* ait, *JESUS non quaſi ex ignorantia neceſſariò adhibuit ; ſed nos docuit quàm multis humanum corpus carnificibus Dæmonibus traditum non perierit ; quandoquidem dæmonum multitudo ut unum armata, tollere non valuerit : occultioreque virtute ſtetit ille, reſtititque contra excitatas à dæmonibus procellas.* 283. Luc. 8.

Ex Chriſti præſentia, homo corroboratur adverſus dæmonem.

D. Baſil. Seleuc.

Cùm Jesus tranſiret fretum Geraſenorum, occurrunt ei duo habentes dæmonia de monumentis, & clamant dicentes : *Quid nobis, & tibi, JESU Filii Dei ? veniſti huc ante tempus torquere nos* ? Matth. 8. n. 29. Et unde hi peſſimi ſpiritus, ſic Dei filium agnoſcunt, ejuſque virtutem fatentur ? & deinde quænam erant iſta tormenta, quibus illi ſpiritus agitabantur ? quia ex Chriſti adventu, ac præſentia ſalus hominum parabatur, & dæmonum vires frangebantur, ut non poſſent in hominem prævalere ; & ideò ex eorum viribus imminutis filium Dei agnoſcebant, & inde magnis tormentis ſemetipſos vexati fatebantur. Origenes homil. 3. in Exod. *Ubi tormenta ſenſerunt, ſciunt Dominum.* 284.

Matth. 8. *A Chriſti præſentia cunctorum ſalus, & inde diaboli tormentum.*

Origenes.

Maximè Saülem dæmon vexabat, in cujus remedium adducitur David : de quo ſic ſcribitur. 1. Reg. 16. n. 23. *Quandocumque ſpiritus Domini malus arripiebat Saül, David tollebat citharam, & percutiebat manu ſua, & refocillabatur Saül, & leviùs habebat : recedebat enim ab eo ſpiritus malus.* Unde David tam exitialis, ac contrarius Diabolo ? & quid erat in Davide, ut eum tantum timeret Diabolus, ut celeriter ab eo fugeret ? Erat Jesus in lumbis David, cujus umbra, ac habitus deterrebat univerſos dæmonum exercitus, ut minimè ſubſiſterent, ſed in fugam ſe darent. D. Baſil. Seleuc. orat. 14. *Chriſti Pater, ait, fuit David, unàque cum regia dignitate, Dominicæ Incarnationis promiſſiones accepit : ubi Chriſti memoria, dæmonum eſt pernicies.* 285.

1. Reg. 16.

Ubi Chriſti memoria Dæmonum eſt pernicies.

D. Baſil. Sel.

Quæstio

QUÆSTIO XXXVIII.

Quare Draco decem cornua habebat, & quid ſignificent?

286. Viegas. Alcazar. Cornel.

VIegas, Alcazar, Cornel. & alii exiſtimant decem cornua Draconis, id eſt, Luciferi eſſe decem Reges, cornu enim ſymbolum eſt roboris, & regni, ut dicitur Daniel. 7. n. 24. ubi circa ſimilia ait Angelus Danieli: *Porro cornua decem, decem reges erunt: & alius conſurget poſt eos, & ipſe potentior erit prioribus, & tres Reges humiliabit.* Ubì expreſsè dicitur, quod decem cornua ſint decem reges, qui dominabuntur in Orbe, quando veniet Antichriſtus, è quibus tres occidet Antichriſtus: Unde reliqui ſeptem timore periculi, ſponte ipſi ſe ſubdent, & cum eo tanquam Dæmonis inſtrumenta, Chriſtianos, & Eccleſiam peſſundare, & evertere conabuntur.

Daniel. 7.

287. *Impugnatur ſupradicta ſententia.*

At hæc ſententia jam q. 36.n.272. manet rejecta, quia confundit ea, quæ hîc dicuntur de Lucifero, cum his quæ ſcribuntur cap. 13. ſequenti, de beſtia aſcendente de mari cum ſeptem capitibus, ac decem cornibus, quæ beſtia denotat Antichriſtum, ut communis ſententia; & ideò draco iſte non eſt expendendus de Antichriſto. Vide citatum locum.

288. Andr. Cæſar. *Decem cornua inſtigationes contra decem Decalogi præcepta.*

Dico quòd draco iſte cum Andræa Cæſarienſ. eſt Lucifer ſepticeps, cum ſeptem nempe capitalibus vitiis efformatus, ex quo inde erumpunt decem cornua, decem ſcilicet tentationes, ſeu inſtigationes ad tranſgreſſionem legis Dei naturalis, quæ eſt in decem præceptis Decalogi; & quia in cornibus eſt tota penè capitum beſtiarum vis, ſic tota vis, & conatus dæmonum, eſt ad perſuadendum hominibus tranſgreſſionem illorum decem mandatorum, proindéque nequitia diaboli ſeptem capitibus, ſeu ſeptem capitalibus vitiis non fuit contenta, ſed cum illis decem cornua ſeu decem tentationes ad legem Dei naturalem ſolvendam elegit, & adamavit; & ſic draco cum ſeptem capitibus, & decem cornibus factus eſt ad prævaricationem, ac peccata contra Dei præcepta introducenda: Rom. 7. n. 8. *Per mandatum, & peccatum operatur in nobis omnem concupiſcentiam: ſine lege enim peccatum mortuum eſt. Et peccatum non imputatur, cum lex non eſt*, ut dicitur Rom. 5. n. 13. *& lex iram operatur: ubi enim non eſt lex, nec prævaricatio.* Rom. 4. n. 15. His ergo decem cornibus draco ſe armat contra homines ad prævaricationem, & tranſgreſſionem decem mandatorum Dei.

Rom. 7. Rom. 5. Rom. 4.

289. Dices: Valde difficilè decem cornua ſeptem capitibus accommodantur: Tamen, ut ſæpè diximus in his viſionibus, non eſt ſpectandum ſymbolum materiale, materialiter ſumptum, ſed ſpectandum formaliter, ut ſcilicet aſſumptum eſt ad ſignificandum, quod voluit Deus revelare. Ad dubium præſens Alcazar, & Cornelius dicunt: *Solum caput primum Draconis habebat cornua decem, reliqua tantum habebant ſuum diadema, quod etiam habebat caput primarium.* Tamen dico, quòd decem cornua in uno vel altero Draconis capite poni non poſſunt, ſed in omnibus diſtribui debent, prout tale vitium capitale ſe ordinat ad tranſgreſſionem decem mandatorum: v.g. Superbia, quæ ut docet D. Thomas 2.2.q.162.art.4. oritur ex falſa præſumptione propriæ excellentiæ, ac æſtimationis, opponitur contra tria præcepta Decalogi, amorem ſcilicet Dei, venerationem Sancti Nominis ejus, ac honorem illius feſtivitatum, ac ſolemnitatum; & ſic unumquodque caput tot habeat cornua quot ad illud vitium capitale ſpectant divina mandata, per quorum tranſgreſſionem diabolus in hominibus operatur.

Alcazar. Cornel.

D. Thom. *Quomodo decem cornua aptanda ſint capitibus ſeptem*

290. Ad mortalem ſenſum, & primò; Cur tot cornua; nonne cuilibet capiti ſufficere debebat unum ſicut Rhynoceroti? velut communiter habent animalia, unumquodque duo, ita quatuordecim erant ponenda? Hic draco, ut ſuprà dixi ex D. Bernardin. denotat detractorem, decem verò cornua indicant pugnam adverſus decem Decalogi præcepta; & inde draco, ſeu calumniator habet decem cornua; quia detractor non adverſus unum, vel alterum Dei præceptum militat, ſed adverſus omnia inſurgit, & ſe opponit D. Bernardin. tom. 1. ſerm. 29. c. 7. art. 2. *Per hos*, ait, *ſeptem detrahendi modos oſtendit omnia præcepta Dei tam tria primæ tabulæ, quæ pertinent ad Deum; quàm ſeptem ſecundæ tabulæ pertinent ad proximum; quia ex his detrahendi modis ſequuntur prævaricationes decem præceptorum Dei; unde ſequitur eſſe decem cornua.*

Detractor adverſus decem præcepta militat. D. Bernard.

291. Secundò: Euſebius Gallicanus ſerm. 3. poſt Paſcha, ſic ait: *Draco iſte magnus, & rufus, diabolus eſt, qui in ſpecie ſerpentis primum hominem decepit, & tunc quidem propter ſanguinem martyrum, quem fundere non ceſſat, rufus apparet. Hic autem ſeptem capita habere perhibetur, ſeptem ſcilicet capitalia, quæ de mare ſuperbiæ exorta ſunt. Ex quibus, quaſi ex principiis omnia alia vitia oriuntur. Decem verò cornua, omnia alia vitia ſunt, quæ ab his capitibus derivantur, quæ quoniam multa ſunt, eum numerum ponere voluit, in quo omnes numeri continentur; non enim numerus progreditur ultra decem, ſed in ſe revolutus, omnes alios numeros complet.* Numerus denarius univerſitatem quandam ſignificat, propter rationem aſſignatam ab Euſebio, ac proinde à ſeptem capitibus, ſeu ſeptem capitalibus vitiis prodeunt omnia alia vitia, ac peccata, quibus Diabolus ſuam nequitiam ac malitiam in homines transfundit, ut eos prævaricatores Dei faciat, ac in gehennam pertrahat.

Euſeb. Gallicanus. *Unum vitium aliud parturit, & generat.*

292. Tertiò: Gloſſa ordinaria: *Cornua decem; id eſt regnum, divitias, quibus principes legis Decalogi impugnant:* tamen difficile videtur; quòd cornibus divitiæ ſignificentur; nam cornu ſymbolum fortitudinis eſt, quid autem opibus infirmius, ac debilius? de una manu frequenter tranſeunt in aliam; Cornu arrogantiæ ſignum. Inde rectè Gloſſa comparat divitias cornibus; nam divitiæ maximè tumorem, ac ſuperbiam generant. Unde Pſ 89. n. 10. ubi habetur: *Amplius eorum labor, & dolor*: pro *amplius* aliqui legunt. *Abundantia divitiarum.* Vatabl. verò *ſuperbia.* Montan. *faſtus* ut ex hoc diſcas, maximam eſſe connexionem inter divitias, arrogantiam, & ſuperbiam.

Gloſſa ordinaria. *Divites ſuperbi.* Pſalm. 89. Vatabl. Arias.

293. Quartò: ut dixi in limine hujus quæſtionis, per hæc decem cornua intelliguntur decem reges juxta multos & graves Auctores ibi citatos An reges tauris ſimiles, qui alios reges cornu petant; & bello perdant; & cur tanta in eis cornua, ut regum bella notata videas? Rupert. auctore: *Quis neſcit*, ait, *de mundi Regibus, quantis ſemper*

Rupert.

Unus Rex alteri invidet ſuam amplam fortunam.

ſemper fuerint odiis inquieti? Et quidem ubi nulla Reſpublica florere viſa eſt, iterum ait Rupert. ad cap. 27. Apocalypſ, n. 9. *Numquam tam in ſua pace florere permiſerunt, bellis omnia devaſtantes* præ invidia non permittit unus Rex, ut alius multùm polleat regnis, divitiis, poteſtate, & ideò multo certamine eum intendit premere.

324. Gen. 14.

Abrahamus, hoſte devicto: & bello confecto redit victor, Gen. 14. n. 15. & captam prædam largè deponit apud Baram: Regem Sodomorum, ne partem capiat ſatis jurat: num. 22. *Levo manum meam ad Dominum Deum excelſum, quod non accipiam ex omnibus quæ tua ſunt.* Et cur tam generosè, omnia rejicit Abrahamus, & ſaltem aliquid non accipit, pro monumento, ac ſigno tantæ victoriæ: Abrahamus maximè prudens optimè ſciebat, quòd frequenter invidia miſcet fraudem, & vim adverſùs fortunatos homines, & ideò timuit, ne præda ſuſcepta, & ipſe pecunioſior factus, aliquem dolum, & vim pateretur, dum alii invidentes multa molimina belli, ac neci in eum machinarentur; ideo pro quiete, ac pace vitæ, omnia dimiſit; ſi enim Abrahamus accepiſſet prædam, ait D. Aug. *Rex, & ſui ex hoc facile inviderent, divitiis Abrahæ, & per conſequens ad ipſarum ablationem, & ad ipſius occiſionem citius incitarentur.*

Dives ſibi parat aliorum invidiam.

D. Auguſt.

295. Num. 13.

Deo jubente mittit Moyſes homines, qui promiſſionis terram, ac ſitus, & gentium mores, minutè notent, & conſiderent. Num. 13. n. 3. *Singulos*, ait, *de ſingulis tribubus.* Cur non potiùs eliguntur hujuſmodi exploratores ex regali Tribu Juda, vel ex Levitica tribu, utpote Sacerdotali; nam hæ duæ Tribus maximè præeminebant; & ſi ex una tribu omnes exploratores procederunt, maximè uniti, concordes eſſent, quod maximè expediens erat ad tantam rem: tamen Moyſes prudentiſſimè elegit ſingulos ex ſingulis tribubus, ne aliqua diſſenſio, ac commotio orta ex invidia, fieret in populo, dum ad negotium inveſtigationis terræ promiſſionis, quædam Tribus eligebantur, & aliæ ab Exploratorum albo expungebantur. Id ſentit Abulenſ q. 16. *Elegit Moyſes ſingulos ex ſingulis tribubus, & cauſa præcipua fuit ad tollendam invidiam, nam hac ſubcreſcente multæ diviſiones, ac concertationes fierent in populo.*

Dolent homines alios ſibi eſſe prælatos.

Abulenſ.

296. Gen. 25.

Ut teſtatur Moyſes, Gen. 25 n. 5. *Dedit Abraham cuncta quæ poſſederat Iſrael: filiis autem concubinarum, largitus eſt munera, & ſeparavit eos ab Iſaac filio ſuo, dum adhuc viveret.* Ad quid facit Abrahamus talem diviſionem? nonne melius erat, quòd fratres ſimul eodem in loco, ac terra viverent ut ſimul mutuò ſe foverent, ac adjuvarent? Ad quid eos ſic ſeparavit inter ſe. Abrahamus Iſaac filio ſuo largitus fuerat ampliſſimam hæreditatem, filiis verò ancillarum multa munera dedit; inde rerum prudens, ſenex benè ſciens, quòd divitiarum augmentum, magni odii eſt fomentum, & inæqualis partitio bonorum, viam ad lites, & contentiones parat; inde facit hanc diviſionem inter ſuos filios, ne hæredem Iſaacum divitiis locupletem, invidiæ faſcibus, alii fratres peterent, huic ſententiæ ſubſcribit Abulens. Ibidem q. 2. *Cum ſeparati ſe non viderent, non invidendi, nec malignandi locus eſſet:* quare ſi quis velit invidiam fugere, procul abeat ab oculis videntibus & invidentibus.

Augmentum divitiarum fomentum odii & invidiæ

Abulenſ.

Quæstio XXXIX.

Quare in capitibus hujus Draconis erant diademata ſeptem?

Communiter Auctores recentiores dicunt, hoc additum, eſſe ad oſtendendam poteſtatem regiam, in ſeptem regibus, qui futuri ſunt de corpore Antichriſti, at jam ſuperiori quæſtioni rejecimus, ubi probavi in his ſeptem capitibus ſermonem non eſſe de ſeptem Regibus. 297.

His ergo coronis denotatur, quòd per ſeptem vitia capitalia diabolus principatur in Mundo, & regnat in ſuis. Diabolus nullum jus, ac imperium habet in homines, niſi quatenus homines ſe illi ſubjiciunt, eique ſerviunt per ſeptem capitalia vitia. Unde bene dicebat D. Aug. de ſymbolo ad Cathecumen. *Scitote*, ait, *vos cum callido antiquo, & veternoſo inimico ſuſcipere certamen; non in vobis poſt renunciationem inveniat opera ſua, non jure vos attrahat in ſervitatem ſuam.* Opera enim noſtra mala Superbiæ, Invidiæ, Luxuriæ, &c. dant jus Diabolo in nobis, & unumquodque ex his capitibus portat ſuum diadema; quia unum quodque ſufficit, ut homo ſe ſubdat ſub poteſtate Diaboli. 298.

Per vitia diabolus regnat in mundo.

D. Auguſt.

Et jam moraliter Gloſſa. *In capite ejus ſeptem diademata, id eſt, multa; quia per ſpiritus malignos ſibi, ſubjectos frequenter debellat plurimos.* Septem diademata, *id eſt*, *multa*, quia quodlibet peccatum multa ſecum adducit: Hinc rectè ait: Lyran. *In capitibus ſeptem diademata, quæ ſunt ſigna regia:* quia unumquodque peccatum, nunquam ſolum incedit, ſed tanquam regnum, ac principatum tenens, multis aliis tanquam ſatellitibus ſtipatur, ac concomitatur. Huc ſpectat Caſſianus Collation. 12. cap. 6. *Caſtitatem offendit ſuperbus, avarus, iratus, gulæ deditus, accedia torpens:* & D. Ambroſ. ad Virgin. lapſum ait. *Qui graviora peccaverit, in cætera facile prolabitur.* 299.

Gloſſa.

Unum peccatum vix ſolum incedit, ſed tanquam Rex multis ſtipatur.

Caſſian.

D. Ambroſ.

D. Bernardin. Senenſ. citatus ſuperiori quæſtione cap. 7. art. 2. Cum per hunc draconem, detractorem intelligat, ſuper capita ſua geſtat diademata tanquam in ſignum victoriæ, ac triumphi, qui adeò impius eſt detractor, ut de detractione ſua, quaſi de præclarè geſtis glorietur, & triumphet: Sic ait D. Bernardin. *Et in capitibus ſuis diademata multa, multa gloria de ſeptuplici modo detrahendi, per quem proximis infamatur, cui dicitur* Pſalm. 51. *quid gloriaris in malitia? Sicut enim confuſio de peccato initium eſt ſalutis, ſic de malitia, gloriari, eſt conſummatio perditionis æternæ; & hoc eſt peccatum.* Jacob. 1. *quod generat mortem.* 300.

D. Bernard.

Detractor de ſua detractione gloriatur

Pſalm. 51.

Jacob. 1.

Quæres tamen, ex quanam materia hujuſmodi coronæ erant fabricatæ? Nam corona illius mulieris, quæ Sole amicta erat, ex ſtellis componebatur? Corona verò juſtorum, ex lapide pretioſo. Hæc ergo diademata Draconis ex quonam erant contexta? ex turpitudine, omnis malitiæ, nequitiæ, prævaricationis, pro quo audiendus eſt D. Auguſtin. in ſermon. Comm. ſerm. 4. *Quid pravius? quid malignius? quid adverſario noſtro nequius? qui poſuit in Cœlo bellum, in Paradiſo fraudem, odium inter primos fratres & in omni opere noſtro zizania ſeminavit:* 301.

Omnium mala, diaboli corona.

D. Aug.

navit : nam in comeſtione poſuit gulam , in generatione luxuriam , in exercitatione ignaviam , in conſervatione invidiam, in gubernatione avaritiam, in correctione iram, in Præſulatu , ſive dominatione ſuperbiam , in corde poſuit cogitationes malas , in ore poſuit locutiones falſas , in membris operationes iniquas , in vigilando movet ad prava opera, in ſomniando ad turpia:latos movet ad diſſolutionem , triſtes autem ad deſperationem , ſed ut brevius loquar , omnia mala mundi ſua ſunt pravitate commiſſa. Omnia totius mundi mala , peccata , vitia , ac turpitudines diabolo conficiunt coronam ; nam licèt hæc ſeptem capita , capitalia vitia ſuperbiæ , iræ , invidiæ , &c. denotent , tamen unumquodque ex his vitiis , omnia alia peccata ſecum adducit , & connectit.

302. Marc. 1. Scribit D. Marcus 1.n.23. *Erat in Synagoga eorum homo in ſpiritu immundo : & exclamavit dicens. Quid nobis , & tibi JESU Nazarene ? veniſti perdere nos ?* Unus erat iſte immundus ſpiritus , & tanquam de pluribus perditis quæritur apud Chriſtum : *Veniſti perdere nos* ? Et cur de pluribus queritur, quando ipſe flagellatus unus eſt ? nam in text.dicitur : *Erat homo in ſpiritu immundo* : & tamen ſtatim ut de pluribus loquitur : *Quid nobis , & tibi , veniſti perdere nos* ? Etſi unus ſpiritus , tanquam unum Capitale vitium, videbatur præcipuè ingreſſus ; tamen ſecum ſimul adduxerat multos alios ſpiritus nequam , qui ad multa alia vitia, ac peccata provocabant : & ideò in uno à Chriſto proſtrato , cæteri videbantur ſuperari, ac in perditum ire. D.Chryſoſtom.homil.5. in Marc. ſic commentatur : *Qui dicit : quid nobis & tibi ? unus eſt , & de pluribus confitetur. In eo enim , quod vincitur , intelligit , & ſuos ſecum eſſe ſuperatos.*

Unus immundus ſpiritus ſecum multos ad ducit.

D. Chryſoſt.

303. Amoſ. 5. Referens Amos cap.5. n. 26. Idololatrias à populo peractas in deſerto, ait : *Portaſtis tabernaculum Moloch Deo veſtro , & imaginem idolorum veſtrorum ſydus Dei veſtri Remphan figuras , quas feciſti vobis :* Et quidem à Moyſe ſolùm ſcribitur vitulus fabricatus in deſerto ; quomodo Deus conqueritur quòd adoraverint idola Ægyptiorum Moloch, & Remphan,cùm nullum tale legatur ab eis cultum : Cùm Iſraëlitæ gulæ , ac ventri indulgentes fabricaverint vitulum , inde unuſquiſque pro ſuo captu Deum fingebant,ac omni idololatriæ,vitio ac turpitudini operam dabat , ac ſi idem ſit in unum vitium incidere ; ac omnia perpetrare. Noſter.D.Cyril. Alexandr. ibi : *Conſpicuum , ac velut commune idolum vitulus erat ; multa porrò , & alia ab unoquoque ficta ſunt : ſemel enim ad veterem errorem converſi , & à ſemita pietatis in Deum detorti , ſinguli quod ſibi placebat , pro antiqua conſuetudine in Ægypto numen fabricabant & formabant.*

Unum vitium alia ſecum adducit.

D. Cyrill.

VERSIONES.

Arabicus. Is porrò traxit ſua cauda tertiam partem ſtellarum,quæ ſunt in Cœlo projecitq;eas in terram.

Syrus. Et cauda ejus trahit in terram.

Primaſ. Dejecit eas in terram , & Draco ſtetit in conſpectu,quæ paritura erat, ut cùm peperiſſet , natum ejus comederet.

Arias. Draco ſtetit ante mulierem futuram parere.

EXPOSITIO IV.

Et *cauda ejus trahebat :* Alludit hîc Joannes ad primum Angelum qui dicitur Lucifer,ac proinde Draco ipſe,ſeu Lucifer, ſua cauda, nempè blandè , ac fraudulenter ſuadendo,& ſollicitando. *Tertiam partem ſtellarum Cœli :* Hoc eſt Angelorum;quæ tertia pars hîc non eſt ſumenda numericè, ſed pro ingenti, ac magna multitudine. *Miſit eas in terram* : Hoc eſt de excelſo cœlorum loco traxit in ima , ac inferiores partes : denotatur , quòd ſicut Lucifer tunc fecit in exordio , ita & modo facit , per falſa blandimenta ſeducit multos, & ex imminenti loco ſanctitatis,ac virtutis,& doctrinæ,in quo tanquam ſtellæ fulgebant , dejicit in terram , in terrenas nempe cupiditates , iniquitates , ac falſitates. 304.

Textus interpretatur de Eccleſia.

Et Draco : Scilicet Lucifer. *Stetit ante mulierem* : Ex diametro ſeſe opponit contra Eccleſiam ſanctam , *Quæ erat paritura,* filium ſuum, populum Chriſtianum, qui frequenter nomine filii denotatur,ut infrà dicam juxta illud Oſee: *Ex Ægypto vocavi Filium meum.* Et ſtabat Draco,*ut cùm peperiſſet,filium ejus devoraret :* Detruderet in ſua vitia , ac turpitudinem : Draco , nempe diabolus, non contentus eſt tantum perdidiſſe jam genitos,& educatos viros,ſed omni conatu dat operam,ut filios quos Eccleſia maximè in illis extremis temporibus,Chriſto ſponſo ſuo paritura eſt ; devoret,& perdat.Cur autem dixit potiùs filium,quàm filios, infrà dicã. 305.

Oſee. 11.

Draco ſtetit : Hæc etiam verba optimè conveniunt Sanctiſſimæ Virg.Mariæ,Chriſtum D. parituræ ; quia mox,ut de ea natus eſt Chriſtus D.ſtatim Diabolus per ſuum Miniſtrum Herodem conatus eſt eum occidere,& ut notat Arias Montanus in apparatu,Herodes Syriacè , idem valet, ac Draco ignitus; nam ubi nos habemus verſ. 3. *Draco magnus rufus*, Syrus legit, *Draco magnus ignitus.* 306. *Beata Virgo Maria.*

Arias. Syrus.

---

*Apoc.*12.*n.*4. Et cauda ejus trahebat tertiam partem ſtellarum Cœli , & miſit eas in terram ; & Draco ſtetit ante mulierem , quæ erat paritura , ut cùm peperiſſet filium ejus devoraret

QUÆSTIO XL.

Quare,cùm Draco haberet ſeptem capita & Cornua decem,nec capitibus , nec cornibus , ſed tantùm cauda trahebat ſtellas in terram ?

Draco iſte, hîc non ponitur pro Antichriſto,ut dicunt Ribeira,Cornel.& Menoch. ſed pro ipſomet Lucifero, ſeu Diabolo,de quo 307. Ribeira. Cornel. Menoch.

hîc agitur, ut dixi ſuprà q.36.n.272. nam de Antichriſto ſermo eſt cap. 13. ſequenti.

308. Quæſtio præſens eſt, quòd cùm Draco, ſeu Diabolus exeat in campum, ac bellum contra ſtellas Cœlites, quodnam ejus inſtrumentum bellicum? Cauda ſanè quâ projecit de Cœlo in terram ſtellas. At ipſe Draco habebat capita ſeptem, quæ ſunt ſeptem ſpiritus nequiſſimi, vel ſeptem capitalia vitia, & cornua decem, ad militandum contra decem Decalogi præcepta. Quomodo non dicitur hîc adverſus ſtellas militare, cornibuſque eas ventilare; vel ex tot capitibus, multiplicato ore, acutiſſimis dentibus, eas confringere, ac comminuere? Quomodo ergo ſolùm caudâ ad detrahendas ex Cœlo ſtellas, utitur.

309. Reſpondeo primò, quòd per caudam quædam fraudulenta, & blanditiæ, ſuaſoria adulatio, & eſſentatio ſignificatur: Etenim communiter in animalibus cauda ſymbolum eſt fraudulentæ ſuaſionis, ac peſtiferæ adulationis; caudâ enim animalia blandiuntur, & ſe tota hominibus ingerunt, ut patet ex Tobia 11.n. 9. & ideo caudâ utitur ad detrahenda de Cœlo ſydera; nam qui blanditur durum bellum infert & dum adulando extollit; perſequendo deprimit Lyranus in præſenti: *Et cauda ejus, id eſt, exercitus ſequens eum: trahebat tertiam partem ſtellarum.* Ipſa ejus cauda, blanditia nempe, ac adulatio, erat veluti quidam exercitus ſequens eum, ſuperans, ac vincens magnam partem exercitus Angelorum, Pſ.16.n.11. *Projicientes me nunc circumdederunt me.* Symmach. Legit: *Beatificantes me, illico circumdederunt me.* Ut ſcilicet blanditia verborum mihi bellum inferrent, ac undique circumſeptum captivum tenerent: ex Pſal.140.n.5. *Oleum peccatoris non impinguet caput meum.* In Hebræo legitur: *unguentum primum*; id eſt excellentiſſimum impiorum, *ut frangat caput meum.* Mollia quippe adulantium verba unguenta ſunt, non quæ fovent ſed quæ caput frangunt.

Blandities verborum adulationis, trahit efficaciter.

Tobiæ 11.

Lyran.

Pſal. 16.

Symmach.

Pſal. 140.

Hebræ.

310. Et confirmatur, qui ut rectè ait. D. Auguſt. in Pſal. 59. *Duo ſunt genera perſecutorum, ſcilicet vituperantium, & laudantium; ſed plus perſequitur lingua adulatoris, quàm manus perſequentis*: ac ſi majorem ſtragem faciant adulantium verba, quàm ſæva tyrannorum crudelitas. Ait David Pſalm. 69.n.4. *Avertantur retrorſum, & erubeſcant, qui volunt mihi mala*; ac ſi dicat qui meam perniciem cupiunt, repellantur, & ſuis conatibus dejiciantur: & immediatè ſubdit: *Avertantur ſtatim erubeſcentes qui dicunt mihi: Euge, Euge.* Cùm ſuperiùs ageretur de adverſariis, ac perſecutoribus, nullam celeritatis particulam appoſuit. Maximè verò ſecundo loco: *Avertantur ſtatim*: quia ibi juxta multos de blandientibus adulatoribus loquebatur: *Qui dicunt mihi: Euge Euge.* ac ſi magis ab adulantium oleo timeret, quàm à perſequentium jaculis. Ingenioſè Cardinalis Hugo, advertens quod illud verbum, *Euge, Euge* adulantium eſt; ſic ait: *Notandum eſt, quod cùm oravit pro converſione, apertè perſequentium tempus non determinavit, ſed ſimpliciter dixit, avertantur retrorſum, ſed cùm orat pro converſione adulantium, addit, ſtatim, in quo invitat, quod plus debemus deſiderare liberari ab adulatoribus quàm à perſequentibus; quia nobis periculoſior perſecutio ſeductoris, quàm apertè ſævientis.*

D. Auguſt.

Pſalm. 69. *Plus perſequitur adulator, quam Tyrannus.*

Hugo.

Secundò: Quonam bellico inſtrumento uſus eſt Draco ad tantam ſtragem edendam? Cauda nempe fuit, quæ licèt tanti roboris ſit, ut ea circumvolvens fortiſſimum Elephantem, proſternet; ſed quid unus Elephas cum tot ſyderibus? quomodo ergo ea debellare potuit? Cauda fraudulentæ ſimulationis ſymbolum eſt, ſicut enim caudâ turpitudo obtegitur; ſic & ſimulatione malitia. Ecce quàm potens eſt ſimulatio ad aliorum etiam fortiſſimorum perniciem inferendam D. Bernard. *Cauda ejus*, ait, *eſt ſimulata deceptio, quæ tegit malitiam, ſicut cauda turpitudinem.* 311.

S latio potens ad dejiciendos fortiſſimos.

D. Bernard.

Tertiò: Draco cauda trahebat tertiam partem ſtellarum. Caudâ denotantur hæretici, falſi Prophetæ, ac Diaboli miniſtri, juxta illud Iſaiæ 19.n.15. *Propheta docens mendacium, ipſe eſt cauda.* Et meritò ſanè, quia inſtar canis adulatur ſuis, eadem inſtar Scorpionis venenum ſuæ impietatis inſtillat. Primaſ. ſic ait: *Cauda Prophetæ iniqui ſunt, per quos ſuam inimicus nequitiam implet. Hinc Iſaias dicit: Propheta docens mendacium, ipſe eſt cauda, & qui eorum doctrinis inhærent, in terram præcipitari dicuntur.* Aliam hujus rei rationem dat. D. Hieron. ad cit. locum Iſaiæ: *Caudam appellans*, ait, *non homines, ſed jumenta hæreticos eſſe demonſtrat; quia hoc membro utuntur, ad ſtercora protegenda, & arcenda parva animalia.* Cur ergo hæretici in cauda Draconis denotati; ſint tam maligni, ac nocivi, maximè à nobis ſunt proſternendi, ac conculcandi. Hinc cum Virga Moyſis verſa eſſet in Colubrum, ait Deus illi: *Extende manum tuam, & apprehende caudam ejus.* Exod. 4.n. 4. quæ iterùm verſa eſt in virgam: Et cur potiùs mandat Deus apprehendere caudam, quàm caput vel fauces quia in cauda, tota ejus malitia, ac nequitia denotatur, & inde apprehende, ut fiat virga inde manu tua ad talem malitiam puniendam, ac delendam, & extirpandam. 312.

Iſai. 19.

Hæreticus maximè nocivus ac conculcandus.

Primaſ.

D. Hieron.

Exod. 4.

Quartò: Draco ſeptem habebat capita, & decem cornua; quare ergo tot capitibus, ac cornibus erectis, adversùs ſydera non militat, ſed tantùm cauda? Capita & cornua maximè manifeſta, ac aperta ſunt in animali, non ſic verò cauda, quæ à tergo maximè occultatur, & diabolus id quod apertè, & manifeſtè non poteſt facere, occultè, & cum vafricie perficit Richard. Victor. *Diabolus*, ait, *damnandam partem animarum etiam illarum, quæ ſunt ſtellæ Cœli, per converſationem in alto munere, & aliis per bona opera videntur lucere, dum non poteſt per apertam ſævitiam, vel occultam fraudulentiam, quæ figuratur in cauda, ſeducit, quas in terram mittit, dum delectatione terrenorum accendit.* 313.

Diabolus id quod non poteſt apertè, occultè perficit.

Richard.

Quintò: Quare cauda tanti caſus è Cœlo in Infernum eſt inſtrumentum? Draconis cauda ſignatur luxuria, quæ inter omnia vitia, eſt quid viliſſimum, & abjectiſſimum, ac maximè fœdum, & immundum: ſic & cauda præ cæteris corporis partibus hoc habet, ut ſit maximè vilis, abjecta, fœtida, & immunda; & ideò tot ſydera projicit, quia libido innumeros proſternit, ac in infernum præcipitat. D. Bern. tom. 3. in ſerm. extraordinariis ſerm. 12. *Eſt mundo nocivum*; Vitium nempe luxuriæ; *quia Cœlorum habitatores demiſit, ut dicitur in Apocalypſ. Draco trahebat tertiam partem ſtellarum, quia luxurioſus corruptioni ſubjicitur; non enim eſt aliud vitium, per quod mundus tantùm ſubjiciatur Diabolo,* 314.

Luxuria magnos præcipitat à culmine.

D. Bernard.

lo; nam non parcit dominis, pauperibus, & divitibus, in ſervis & parvis eadem libido dominatur, &c.

315. Sextò: Quænam virtus ineſt in cauda Draconis, quòd illa trahebat tertiam partem ſtellarum? Nota, Draconis cauda ut plurimùm notis aureis, & argenteis eſt depicta: non ergo mirum, quòd cauda tot ſtellas trahat è cœlo; maximè allicit Sanctos viros auri ſplendor, ac argenti pulchritudo; ut eos in terram, ac varia crimina præcipitet. Adeſt Patron. Cardin. Joannes Vitalis in ſpeculo Sacræ Scripturæ, titul. *Divitiæ. Cauda Draconis*, ait, *eſt aurea, & argentea, per quam trahit ſecum in terram morientium, & inferorum viros, qui videntur ſpirituales & tamen eis nempe divitiis conſentiunt.*

Cupiditas divitiarum ſanctos viros dejecit.

Card. Vital.

316. Septimò: Septem Draco habebat capita; cur his non præcipitat in terram tantam ſtellarum multitudinem, ſed tantum cauda. Sicut caput denotat principium, ſic & cauda finem: Inde Draco caudâ trahebat tantam ſyderum copiam quia licet Diabolus in principio, ac decurſu vitæ, tentando caput erigat contra hominem, maximè tamen in cauda, ac fine vitæ, ſcilicet morte conatur hominem perdere: & dejicere. Unde, ut benè ait D. Bernard. tract. de modo bene vivendi, ad ſororem: *Amplius tentat Diabolus hominem in fine, & hoc eſt, quod in principio Serpenti dictum eſt, & inſidiaberis calcaneo ejus.*

Diabolus maximè tentat in fine vitæ.

D. Bernard.

317. Octavo: Draco caudâ ſuâ trahebat magnam multitudinem ſtellarum in profundum; at poterit ipſe ex tot, ac tantis ſaltem unam ſtellam retrogradiendo, ab imo ad ſupera reddere? minimè ſanè. O ingenium impotens proficiendi! Poſt ſtragem functus eſt officio ſuo vigor animoſus Draconis: ſolùm valuit proficere ruinæ, non verò exaltationi; ſolumque didicit Cœlum lucibus orbare, minimè verò reaccendere: Ille enim tantum mille nocendi artes noſcit, nec unam verò, quæ ſit ad veram ſanitatem; hoc enim ſolius eſt Dei, quod ſi dejicit, erigit, ſi percutit, ſanat.

Draco multos dejicit, nec unum valet erigere

318. Ex Dei mandato, *Percuſſit Moyſes aquam fluminis, quæ verſa eſt in ſanguinem*, Exod. 7. n. 20. feceruntque ſimiliter malefici incantationibus ſuis. Similiter, *Extendit Aaron manum ſuper aquas Ægypti, & aſcenderunt ranæ, operueruntque terram Ægypti: feceruntque malefici per incantationes ſuas ſimiliter*: Exod. 8. n. 6. & 7. Moyſes & malefici Ægyptiorum has plagas inferunt; magno tamen diſcrimine; quia Moyſes, ut Dei miniſter, vitreos latices uſque ad fluxum ſanguinis premit, ſed iterum in liquorem ingenitum reſtituit, oratione ſua, ut teſtatur Philo lib. 1. de vita Moyſi; parvulas ranas è paludibus eruit, ſed clamore ſuo ad Deum, eas recedere fecit Exod. 8. n. 13. At malefici, etſi talia mala in Ægyptios induxerunt, minimè eos à talibus liberare valuerunt; Tales ſunt miniſtri mundani; aquas vertent in ſanguinem, ut alii miſerè perimant, ranas pullulare facient, ut veſtros eruant oculos; at talia extinguere, cruorem in clementiam imbris diluere, terram à ranis quieſcere; hoc hominum non eſt, ſed tantum ad Dei miniſtros ſpectat.

Exod. 7.

Ibid. c. 8.

Philo.

Exod. 8.

Mundus malis opprimit, ſed non ſublevat, hoc ſolius eſt Dei.

319. Naaman ſupremus Regis Syriæ adminiſter, turpem morbum lepræ ex favore contraxit; & cùm in regali Curia nullum medicinæ remedium daretur. Tunc Rex Syriæ cupidus ſalutis familiaris ſui cùm agnoviſſet ab ancilla Iſraëlitica ſuggerente ægritudini Principis promptiſſimam opem ſuppetere in Iſraël, interventu Prophetæ Eliſæi, datis Epiſtolis, eum mittit ad Regem Iſraël, qui cùm audiſſet poſtulatum, *Scidit veſtimenta ſua, & ait: Numquid Deus ego ſum, ut occidere poſſim, & vivificare: quia iſte miſit ad me, ut curem hominem à lepra ſua?* 4. Reg. 5. n. 7. Nota, quod ait; *Numquid ego Deus ſum, ut occidere poſſim, & vivificare?* Quia ſolus Deus poteſt occidere, & vivificare; at homines valent occidere, & non vivificare. Ad noſtrum ſcopum: malum lepræ, quod blandiente aura, ac Favonio, regalis curia intulerat, ſanare non valuit; hæc enim viciſſitudo morbi, & ſalutis ad ſolum Deum ſpectat. Ait Deus ad Moyſen; quem initiabat in Deum Ægypti: *Mitte manum tuam in ſinum tuum: quam cum miſiſſet in ſinum, protulit leproſam inſtar nivis. Retrahe*, ait, *manum tuam in ſinum tuum Retraxit, & protulit iterum, & erat ſimilis carni reliquæ*: Exod. 4. num. 6. Ecce veri Numinis ſplendor; quia quos morbo percutit, ſanat eoſdem, & ex eodem ſinu, plagam, & medelam exhibet. Obſerva verborum ſtylum: *Retrahe manum tuam in ſinum tuum.* Videbatur dicendum: Retrahe manum tuam è ſinu tuo; quippe quam in ſinum immiſerat, protuleratque leproſam, & inde ex ſinu nulla ſpes ſalutis haberi poterat Tamen Deus voluit eidem ſinui medicinam deberi, à quo morbus ſcabioſus obrepſerat: quippe divinum eſt artificium eodem inſtrumento infortunium & fortunam parari.

4. Reg. 5.

Curia regalis infert lepram, ſed non ſanitatem, hoc ad Deum ſpectat.

Exod. 4.

QUÆSTIO XLI.

Quare ſtellæ devolvuntur in terram, Lucifer verò ſuo caſu ad ima detruditur?

320. Ait noſter Text. in præſenti, quòd Draco, *Caudâ ſuâ trahebat tertiam partem ſtellarum, & miſit eas in terram.* Stellæ uſque ad telluris ſuperficiem dejiciuntur; at verò ipſemet Draconis caſus magno pondere ad profundum, ac ima impellitur: nam ſic cum eo loquitur Iſaias 14. n. 12. *Quomodo cecidiſti de Cœlo Lucifer, qui manè oriebaris*: & tanquam inſultans propheta ait ad eum: *Ad infernum detraheris in profundum laci*: Ibid. n. 16. Quæſtio ergo hæc inſurgit ex diſcrimine inter ſtellarum, & Luciferi lapſus. Cur ergo ſi ſtellæ detrahuntur ad terram Lucifer ruit ad ima? Sine dubio majorem caſum denotat ad profundiora inferni detrudi, quàm ad terram prolabi: Cur ergo ſi in his omnibus ſimile invenitur peccati pondus diverſum tamen deſcribitur præcipitium?

Iſai. 14.

Ibid. n. 15.

Difficultas quæſtionis.

321. Reſpondeo quòd Lucifer præ cæteris ſpiritibus Angelicis, luminum ſplendore præcellebat. De eo ait Ezechiel 28. n. 12. *Tu ſignaculum ſimilitudinis, plenus ſapientia, & perfectus decore.* Cùm ergo ipſe inter ipſas Cœleſtes ſpirituales ſtellas majori radiorum lumine coruſcaret, auguſtiorique virtutum pompa, oculos intuentium alliceret; inde à majori culmine ruens ad profundiora Laci corruit. Aliæ verò ſtellæ anguſtiori lumine præditæ, dum prolabuntur, terram attingunt. Lyran. ſic ait: *Lucifer, id eſt: pulchrior*

Ezech. 28.

Qui ab alto culmine labitur, in majorem ruinam cadit.

chrior inter Angelos, ſicut Lucifer quæ eſt ſtella matutina pulchrior eſt inter ſtellas. Qui ab alto culmine ruunt, graviori caſu prolabuntur, & præcipitantur.

322. Ambitionis flammâ contra Aaronem inardeſcunt Core, Dathan, & Abiron; & ideò miſerè pœnas ſolvunt, ut diſrupta terra, ad ima devolvantur. *Dirupta eſt terra ſub pedibus eorum: & aperiens os ſuum devoravit illos, cum tabernaculis ſuis, & univerſa ſubſtantia eorum: Deſcenderuntque vivi in infernum, operti humo:* Num. 16. n. 31. Non vulgari diſperierunt ſententia, ſed ſtupendâ ad infernum deſcenderunt pœnâ, ut ſimilem in altera gente non invenias, quòd *deſcenderunt vivi in infernum.* Quæ ergo ratio tam mirabilis præcipitii? Gens illa in qua extabant principes Core, Dathan, & Abiron, maximè erat Deo probata, nobilitata, ac ſublimata prodigiis, miraculis, ac favoribus, ita ut ſicco veſtigio mare tranſiret, pereuntibus digniſſimo naufragio omnibus Ægyptiis. *Ingreſſi ſunt filii Iſraël per medium ſicci maris:* Exod. 14. n. 22. Unde eleganter ait D. Zeno ſerm. 2. in Exod. *Per mare pedibus ambulaſti, ut patereris in terra naufragium.* Ac ſi dicat: Dum virtute ſtabat per marinos vortices, ſicco pede mare tranſivit; at dum ab illa eminentia virtutum, prodigiorum, ac miraculorum divinæ benignitatis cadit, ſic in terra naufragatur, ut in nullo ſiſtat pedem, ſed viva ad profunda infernorum rapiatur tam inauditâ pœnâ, gens illa electa Dei, & ab eo maximè ſublimata cadit, dum ruit.

Numer. 16.

Exod 14. D. Zeno.

Qui ab alta dignitate, ruit, in magnum præcipitium dejicitur.

323. Dicebat Balac ad Balaam Num. 23. n. 7. *Veni, & maledic Jacob: propera, & deteſtare Iſraël.* Quæ verba ex Græco ſic transfert Origenes *Veni, & maledic mihi Jacob; & veni, & ſupermaledic mihi Iſraël.* Itaque adverſus Jacob maledictiones tantum petit malus Rex; at adverſus Iſraël non ſolùm maledictiones, ſed & ſupermaledictiones jaculari deſiderat. Et cur magis fuerit ſub nomine Iſraëlis, quàm ſub nomine Jacob? Sub Jacob repræſentabatur tanquam vir ſimplex, & incipiens; at ſub Iſraël percipit virum jam perfectum, qui in tantum crevit, ut uſque ad conſpectum Dei intraret, divina benedictione locupletatus: Cur ergo Iſraël jam tam perfectus, ac tantis benedictionibus adauctus putatur? Inde conſequens eſt quod ſi à tanto culmine ruat, non tantum in maledictiones, ſed etiam in ſupermaledictiones cadat, ac in profundum, & ima omnium execrationum. Origenes homil. 15. in Numer. *Donec enim,* ait, *quis tantùm Jacob eſt, hoc eſt, in actibus ſolùm & operibus poſitus inferioribus, maledictionibus impugnatur. Ubi autem profecerit, & interiorem hominem ad videndum Deum revelato mentis oculo exacuere, & provocare jam cœperit, tunc non ſolum maledictis ab inimico, ſed & ſupermaledictis, hoc eſt, vehementioribus, maledictorum jaculis impugnabitur.*

Num. 23. Græcus.

Qui à ſublimi benedictionis cadit, gravius ruit.

Origenes.

Quæſtio XLII.

Quare Draco traxit ſecum tertiam partem ſtellarum?

Hic alluſio fit ad lapſum Angelorum è Cœlo, qui in magno numero ſunt, ut excedant omnes homines, qui ſunt, fuerunt, & erunt, ut cum communiori ſententia tenet 324.
Suar. tom. de Angelis lib. 1. cap. 11. n. 8. & tam ampla, ac lata eſt hæc multitudo Angelorum, ut dicat Job. 25. n. 3. *Nunquid eſt numerus militum ejus?* Ex quo ait D. Gregor. lib. 17. Moral. cap. 9. *Numerus ſupernorum civium infinitus eſt, & definitus exprimitur, ut qui Deo eſt numerabilis eſſe hominibus innumerabilis demonſtretur.* Cùm ergo dicitur, quòd Draco traxerit ſecum tertiam partem ſtellarum, non arithmeticè, ſed vulgariter id accipiendum eſt; ex quo patet; quòd multò plures ſunt Angeli boni, qui in obſequio Dei perſeverarunt, quàm illi, qui à Lucifero ſeducti ſunt.

Suar. *Magnus numerus Angelorum.* Job. 25. D. Gregor.

Angeli boni, plures, quam mali.

Ex quo conjice magnam felicitatem familiæ Jesu: Ubi unus Draco, unus Diabolus apparuit in cœlo, non ſolus fuit, ſed alios ibi fecit ex Angelis diabolos, & ad ſe traxit: At tanta fuit felicitas familiæ Jesu, quòd in ea Judas diabolus factus. Joan. 6. n. 71. nullum ad ſe traxit, ſed ipſe ſolus in malitia permanſit. In quo Judæ ſimillimus extitit Abſalon, qui factus Davidi adverſarius, & rebellis, nullum ex filiis Davidis ad ſe traxit? nullum fratrem ſibi ſocium valuit comparare: ex quo felicitatem familiæ Davidicæ maximè extollit Gillibert. Abbas ſerm. 14. in Cantic. *Abſalon pax patris dicitur; Bonum planè nomen, ſed ipſe nominis hujus virtutem abnegabat: Affectavit regnum, inceſtavit cubile: Felix tamen David cui inter tot filios, non niſi unus perſecutor erupit; quem mihi dabis hodie inter magiſtros; cui non niſi unus Abſalon inſidietur.* 325.

Joan. 6.

Feliciſſima familia, in qua unus filius malus alios ſecum non trahit. Gillibert.

Ad quæſtionem reſpondeo primò; cum dicitur quòd Draco trahebat tertiam partem ſtellarum; denotatur quòd Lucifer per ſuam perfidiam, ac iniquam deceptionem trahet tertiam partem ſtellarum, id eſt, illuſtrium, ac magnorum Sanctorum, & Doctorum, qui tanquam duces, ac principes? cæteris eminentiores inſtar Stellarum aliis prælucebant. Nam ex plebe, ac vulgaribus hominibus, multò plures pervertet, ac decipiet, ſiquidem longè plures homines damnantur, quàm ſalvantur. In hoc ſenſu de Antiocho Epiphane dicitur, Dan. 8. n. 10. *Dejecit de fortitudine, & de ſtellis & conculcavit eas.* Ubi per ſtellas intelligit Judæos pietate, doctrina, ac genere illuſtres, quos Antiochus ſuis minis ad Apoſtaſiam, & idololatriam perduxit, ut docent D. Hieron. Theodoret. & alii. 326.

Germana ſolutio.

Daniel 8.

D. Hieron. Theodoret.

327. Secundò: Quæ ſtellæ iſtæ, quæ ſic à Dracone ſeu dæmone rapiuntur? Victorin. Probabilius exiſtimat, quòd non ſint homines fulgentes in Eccleſia, ſed potiùs quòd ſint Angeli; quia cùm Lucifer Angelorum princeps extitiſſet, non mirum videtur multos ex ſuis ſubditis ſecum rapuiſſe, ac attraxiſſe in ſuam malitiam ac nequitiam; ſubditi enim frequenter ſuorum principum veſtigia, ac exempla ſequuntur. Victorinus,

Subditi facilè moventur ad facinora ſuorum principum.

Victorin.

ctorinus: *Quod dixit*, ait: *Draconis caudam traxiſſe tertiam partem ſtellarum, bifariè id accipitur; multi enim arbitrantur tertiam partem hominum credentium poſſe eum decipere; ſed verius intelligi debet Angelorum ſibi ſubjectorum, cùm adhuc princeps eſſet, cùm tranſcenderet conſtitutionem, tertiam partem ſeduxiſſe.* Expende illud, *cum adhuc princeps eſſet.* Acriter pungebat Deus Tribum Juda, quòd malo ſuo exemplo inducebat Iſraëlem in peccata: & dicebat Oſee, 4.n.19. *Ligavit eum ſpiritus in alis ſuis:* quæ verba ſic legunt Septuaginta in Biblia Regia: *Turbo ſpiritus tu es in alis ejus.* Quod exprimens D. noſter Cyril. ait: *Aves ventus non ſolùm impellit, ſed velut violentia ſua cogit; tunc celerius volant: ſic videbat Iſraël Judam lege eruditum eodem idololatriæ crimine teneri; ita factum eſt ut celerius diſcederet à Deo Iſraël.* Non ſic ventorum turbo violenter aves impellit, ut principis, ac excellentioris malum exemplum, ac falſa deceptio alios, ſcilicet inferiores rapit ad ſcelera.

Oſee 4. Septuagint. D. Cyrill.

328. Tertiò: Draco caudâ traxit tertiam partem ſtellarum. Hîc nullæ aliæ ſtellæ inveniuntur, niſi illæ duodecim, quæ ſplendebant in corona capitis mulieris; illarum tertiam partem Draco, caudâ traxit, quas tanquam aſſeclas, ac ſocias ſibi Draco advocat, dum armatus ſtat contra mulierem, ad devorandum, ac perdendum: nonne mulier illas ſtellas maximè ſublimaverat, tanquam ſuper caput ſuum, ut in modum coronæ mirifico ſplendore lucerent; quomodo jam fiunt in auxilium draconi contra mulierem? O mira rerum viciſſitudo! ſæpè contingit, ut hi, quos magnis honoribus, ac donis exaltaſti, tanquam ſuper caput tuum imponens, ut mirificè prælucerent, à te deficientes tuis inimicis confœderati, eis vires ſuppeditando adverſum te inſidias moliantur: Quam calamitatem deplorat David, Pſal. 37.n.12. *Amici mei, & proximi mei, adverſum me appropinquaverunt, & ſteterunt: & qui juxta me erant, de longè ſteterunt: & vim faciebant qui quærebant animam meam.* Ubi conqueritur de Achitophel, quem David ſibi intimum, ac propinquum familiarem fecerat, qui ab ipſo Davide deficiens ejus mortem machinabatur. Euthymius: *Amici mei: ſubnotare videtur Achitophelem, atque alios hujuſmodi multos qui odio quidem appropinquaverunt, ut perſecutores; & ab antiqua benevolentia procul facti, ſunt veluti diſcentes ab amicitia.*

Sæpè qui à te ſublimati ſunt contra te inſurgunt

Pſalm. 37. Euthym.

329. Quartò: D. Gregor. Magn. lib. 32. Moral. cap. 14. per Draconis caudam, Antichriſtum intelligens, ſic ait: *Cœlum eſt Eccleſia, quæ in hac nocte vitæ præſentis, innumeras Sanctorum virtutes continet, & quaſi radiantibus deſuper ſyderibus fulget; ſed Draconis cauda in terram ſtellas dejicit; quia illa Satanæ extremitas, per audaciam aſſumpti hominis erecta* (Antichriſtum intelligit) *quoſdam, quos velut electos Dei in Eccleſia inveniet obtinendo, reprobos oſtendet: Stellas itaque de Cœlo in terram cadere, eſt nonnullos relicta ſpe cœleſtium; illo duce, ad ambitum gloriæ ſingularis inhiare.* Ecce quantùm obcœcat cupiditas terrenorum, ac eorum ambitio, ut relinquentes Deum verum lumen, cadentes è cœlo ſequantur fœtidam Draconis caudam.

D. Gregor. *Terrena cupiditas maximè obcæcat.*

330. Quintò: De Lucifero loquens Propheta Ezechiel. 28.n.16. *Perdidi te, ô Cherub, protegens de medio lapidum ignitorum, & elevatum eſt cor tuum in decore tuo: perdidiſti ſapientiam tuam in decore tuo.* Cherub dicitur de cœlo lapſus, non tamen quòd ſtellas dejecerit, vel quòd eas conculcaverit, ut in præſenti legitur factum ab hoc venenoſo ſerpente: *Et cauda ejus trahebat tertiam partem ſtellarum, & miſit eas in terram.* Cherub ut nominis etymologia habet, *Plenitudo eſt ſcientiæ*; & natura præilluſtris inter ſublimes ſpiritus annumeratur; at ſerpens naturam beſtiarum ſortitus, nullòque intellectus lumine, aut diſcurſus honore præditus, inter animalia tamen quoddam ſapientiæ veſtigium eſt ſortitus. Cherubinus ſpiritus ſapientia plenus, ſcientiæ ubertate inſignis, nulla lumina deſpicit, nec proſternit in terram, ut factum legimus à ſerpente uno ex brutis animantibus. Diodor. & Gennad. apud Zephi. Gen. inquiunt: *Satan hoc loco ſerpens vocatur, à vi qua præditus eſt nocendi, ex tortuoſo, multiplicique ingenio; Serpens & malus, & diabolus ex ingenio ſuo appellatur.* Serpens, cùm quadam metaphorica ingenii ſimilitudine ornetur, *Serpens ex ingenio ſuo appellatur.* Cum revera inter bruta animalia ſit, tamen cùm tenuiſſima ſapientiæ umbra ſit præditus, ita ſuperciliosus & arrogans ſit, ut ſtellas deſpiciat, & in terram ad conculcationem dejiciat; cùm ipſemet, ut Cherubinus ſapientiâ plenus, ac omni ſcientiâ valde conſpicuus, nec ſydera obfuſcat, nec in præcipitium dat: eſt enim ſuperbiæ faſtus, & impudens aliorum deſpectus, agnatum vitium, non ſapientibus, ſed ſciolis, & vix ſcientiam guſtantibus.

Ezech. 28. Diodor. Gennadius.

Non ſapientes, ſed qui vix aliquid ſciunt arroganter alios deſpiciunt.

331. Ait Apoſtolus Paulus 1. Corinth. 8. n. 1. *Scientia inflat:* & quomodo ſcientia, quæ eſt Dei donum, & illuminat intellectum, & dat cognitionem, ut bonum teneamus, & malum fugiamus, in ſuperbiam valde deteſtabile vitium nos inducit; Percipe mentem Apoſtoli. *Scientia inflat:* ſcilicet pauca, & exigua ſcientia inflat; nam multa deprimit, & humiliat, cùm ſit in vera Charitate fundata.

1. Cor. 8. *Pauca ſcientia inflat.*

332. Natum Dominum ſtella coruſcis radiorum vocibus, oſtendit, quam ſequentes Magi; Regem ſæculorum adoraturi prædicant. *Vidimus*, inquiunt, *Stellam ejus in Oriente, & venimus adorare eum:* Matth. 2. n. 2. O admirabilis incarnatæ Sapientiæ de humana ſapientia triumphus; quod ſcilicet Magus ſapientia turgidus, Cœlum ſe vidiſſe, & ſtellæ ſubiiſſe, diſcipulatum teſtetur, ut puerum jacentem in præſepio, ut ſupremum omnium doctorem adoret, & recognoſcat: Quod magno ſuo ingenio expendens Chryſologus ſerm. 156. docet illuſtrius fuiſſe miraculum, Magos Chriſtum cœleſti luce ornatum fateri, quàm novum ſydus ſolaribus radiis emicare. *Plus*, ait, *cæleſte de Magis, quàm de ſtella ſignum eſt, quòd Judæ Regem, quod legis Actorem Magus ſcit.* Grande miraculum, rerum ordinem immutari, & meridiano tempore novum ſydus effulgere! Grandius verò, Magum, qui ſe ſapientiſſimum gloriatur, & inde nomen Magi ſibi appropriat, puerum pannis involutum, ut Dei filium honorare, & ab eo ſe doceri, ac illuminari humiliter fateri. *Quod legis auctorem Magus ſcit, plus cæleſte, quam de ſtella ſignum eſt.* Valde familiare eſt, quòd ſcioli turgidè tument, & doctiſſimorum deſpectum ructent; & tamen Magus multùm de ſapientia præſumens, ac ſe jactans, quod adorans ad pedes

Matth. 2. D. Chryſol.

Magnum miraculum quòd ſapiens ſe dimittat, ut ab alio doceatur.

des pueri ſeſe dimittat, ut ab eo lucem, ac ſapientiam comparet, majus omnium miraculorum.

333 Cùm Balthaſar Rex, in ſuo convivio vidiſſet litteras ſcriptas in pariete, ſatis obſcuris characteribus, maximè anxiatus, advocat Magos, Chaldæos, & Sapientes, ut ſcripturam legant ejuſque interpretationem reddant: quod cùm nullus præſtare potuiſſet: *Rex Balthaſar ſatis turbatus eſt; & Optimates ejus turbabantur*: Daniel.5.num.9. Tunc Regina, ut multorum fert opinio apud Lyram, erat ava ipſius Balthaſaris, ingreditur ad Regem: eique aperuit, quod in regno ſuo eſſet vir qui ſpiritum Deorum Sanctorum habet, qui patri ſuo Nabuchodonoſori obſcura ſomnia diſſolvit: *Quem Nabuchodonoſor pater tuus Principem Magorum, & Incantatorum Chaldæorum, & Haruſpicum conſtituit*. Ex quibus in tota Babylone, nullus vir Daniele notior; ipſe in explicandis difficillimis ſomniis valde præclarus; princeps ipſe erat Haruſpicum & magorum, à Balthaſaris parentibus conſtitutus; ipſe in palatio die, ac nocte verſabatur totius imperii negotia adminiſtrans. Iſte ergo tantus in Regia, tam notus Sapientibus, ut eorum princeps, tam familiaris regibus quomodo in tanta Regis, ac Regni turbatione, pro agnoſcenda Scriptura, à nullo Daniel denuntiatur, ut vocetur? Cur non timent Sapientes ſententiam capitalem ut in ſimili cauſa, in eos protulit Nabuchodonoſor? Daniel.2.n.22. Omnes tacent, & nullus in re tam urgenti Danielem commemorat, ſed ſolum ab anu quadam Regina nominatur: Scioli ibi Babylonici, qui Magi, ac incantatores dicebantur, voluerunt potiùs Regis, ac Regni turbationem, & iram ſuſtinere quàm alium nempe Danielem ſemetipſis ſapientiorem fateri; non poterant in animo inducere, ut Daniel explanaret, quæ ipſi aſſequi non valebant; & ſic eorum præſumptio recuſabat, alium ſapientiorem agnoſci, ac haberi, ut etiam capitalem ſententiam contemnerent.

Daniel. 5. Lyra.

Daniel. 2. *Præſumptuoſus potiùs vult perire, quam alium ſapientiorem fateri.*

Quæstio XLIII.

Quare tanta rabie, ac furore Draco armatus eſt contra mulierem?

334 Dum ſplendor, ac claritas mulieris, veternoſi oculos ſerpentis reverberat, invidiæ acriùs venenum inflammat, cæruleas ſpiras explicat, ſquammas ardore accendit collum erigit, ardentibuſque oculis, præclara lumina obſcurare conatur, & nati ſanguine, invidentiæ ſopire venena. Ex quonam motivo tanta rabies eſt in hoc Dracone?

Difficultas quæſtionis.

335 Juxta communem ſenſum literæ, Diabolus, Eccleſiam, Chriſtum per fidem fructumque bonorum operum in fidelibus, & fideles in Chriſto parere cupientem, inſtanter impugnat; imò Chriſtum quem illa in cordibus fideliũ pariat, quoad electos attinet, devorare cupit, illumque per peccati ſuggeſtionem, in cordibus eorum recens natum extinguendo; & inde diabolus non ſolùm intendit perdere jam genitos & educatos in Chriſto, ſed diligentiſſimè dat operam, ut devoret naſcentes, ac incipientes; & tota ſævitia Draconis potiùs erat in filium mulieris, quàm in ipſam mulierem, ut dicam quæſtione 45.

Diabolus intendit devorare Eccleſiæ filios.

Secundò: Draco intendit devorare filium mulieris; filium nempe Virginis Mariæ Chriſtum D. nam ut natus eſt, ſtatim contra eum excitavit Herodem, ut eum perderet; ſed incaſſum laboravit, & tamen ab incœpto non ceſſavit. At Draco ſuo devictus conſilio victus non fugit; eum in deſerto tentat, & uſque ad mortis patibulum aggreditur, ſed incaſſum, ac vanum laboravit: & cur ita pertinax, cùm ſuarum virium imbecillitatem ſatis cognitam habuerit? Cur ergo ab ulteriori perſecutione non ſe temperavit? quia diabolus, nec victus aufugit, ſed denuò victorem aggreditur. Ansbertus: *Equidem appetit antiquus hoſtis caput corporis Eccleſiæ: ſtatim ut de Virgine natum apparuit corporalis necis paſſione erroris officio deglutiret: ſed non ideo tunc eum evaſit, quia ad thronum Dei, corporaliter aſcendit; ſed quia in Ægyptum cum parentibus fugit: quia verò nequivit illum tum corporaliter extinguere, tentationum laqueos in deſerto tendens, poſtmodum concupivit ſpiritualiter necare; ſed necdum idcirco illum aufugit, quia ad ſedem paternam corporaliter aſcendit; ſed quia ſcripturarum teſtimonia objiciens, præcepta legis cuſtodivit.* 336.

Diabolus nec victus aufugit, ſed denuo aggreditur.

Ansbert.

Tertiò: Quomodo Draco dicitur ſtare ante hanc mulierem Sole circumdatam; Serpenti dictum eſt: *Super pectus tuum gradieris*: Geneſ.3.n.14. Cur ergo hic non repens apparet, ſed ſtans cùm ceciderit è Cælo? Nonne qui ſtant, vigilant, nec ſomno indulgent? Ecce cur dicitur Draco hoſtis generis humani, ante, id eſt contra mulierem ſtare, ut ſumma ejus ad nocumentum inferendum vigilantia ſignificetur. Albertus Magn. *Dicit quòd ſtetit, in quo notatur ſollicitudo, & vigilia ejus ad nocendum*: & D. Auguſt. lib. 1. de Civit. Dei. *Dæmones ſunt ſemper ad decipiendum vigilantiſſimi.* 337.

Eximia dæmonis vigilantia ad nocendum.

Albert. Magn. D. Auguſt.

Quartò: Ecce Draco ſeptem capitibus, & decem cornibus, cùm in certamen deſcendit quemnam appetere agreditur? Non video aliũ niſi unam ſolam Mulierem, licet mira luce rutilantem; & quomodo Infernalis Draco, tot armis munitus, ſic contra unam ſolam mulierem ſe erigit; quia valdè amat ille ſingularem congreſſum, inde ſibi certam eſſe victoriam exiſtimans, cùm quis ſolus cum ipſo in palæſtram deſcendit. Quod obſervavit Galfridus in allegoria Tilmani, ad illa verba 1.Reg. 17.n.8. *Eligite vobis virum, & deſcendat ad ſingulare certamen, ſi quiverit pugnare mecum.* Sic ipſe ſcribit: *Non timet nos ſolos adverſarius noſter diabolus; idcircò fidenter provocat ad ſingulare certamen, ſciens quia cùm ceciderit, non habet ſublevantem.* Magna fiducia eſt Diabolo de triumpho, ſi aliquem ſolum inveniat, ſed vana fuit ejus præſumptio in præſenti, licèt cum unica muliere fuerit concertatio, à qua ipſe ſuperatus eſt. 338.

Diaboli ars unum ſolum appetere ut perdat.

Galfrid. 1. Reg. 17.

Quintò: cur Draco tanto furore accenſus ſtat contra Mulierem, ut devoraret filium ejus; 339.
nam ſi ipſa mulier cum filio ſuo radiabat, *Amicta Sole, & Luna ſub pedibus ejus & in capite ejus corona ſtellarum duodecim*: etiam ipſemet ejus filius c.1.n.16. *Habebat in dextera ſua Stellas ſeptem, & de ore ejus gladius ex utraque parte acutus exibat, & facies ejus ſicut Sol lucet in virtute ſua.* In hoc cap. 1. nullum auditur bellum,

Apocal. 1.

bellum, nec tortuoſus coluber dejicere conatur ſtellas, nec movet ſeditioſas in Cœlo turbas, ut in hoc cap. 12. videmus: Unde tantum rerum diſcrimen? Undèque draconi tanta audacia, nam utrobique filius hominis divinitate adornatur, & ſolaribus radiis, ac fulgore ſtellarum emicat: ergo vel utrobique bellum intendat, vel utrobique fugiat? In primo capite, ac hoc duodecimò omnia aptè, & arcano myſterio erant diſpoſita; tamen primo loco non eſt auſus adoriri filium hominis, ut in præſenti; nam in primo capite, juxta debitum ordinem, omnia videbantur diſpoſita: Stellæ fulgebant in manu, Sol verò ut nobilius luminare, ſuperiorem partem, ut pote faciem occupabat; modò verò ſtellæ tenent verticem, Sol pro veſtitu in inferiori ſitu locatur, Luna pro calceamento in infimo: & licèt omnia arcanè, & congruè eſſent diſpoſita; tamen cùm veternoſus draco ex myſterio non capiens, falſo exiſtimat debitum naturæ ordinem non ſervari; inde animum concipit, ad bellum movendum, ut robuſta dejiciat, infirma labefactet, & filium mulieris devorare intendat.

Facilè corruit Reſpublica ſi debitus ordo non ſervatur, & inferiores alta tenent.

340. Vidit Nabuchodonoſor ſtatuam: *Caput ejus ex auro optimo erat; pectus autem, & brachia de argento, porro venter, & femora ex ære; tibiæ autem ferreæ: pedum quædam pars erat ferrea, quædam autem fictilis*: Daniel. 2. n. 32. & ſubditur: *Abſciſſus eſt lapis de monte ſine manibus, & percuſſit ſtatuam in pedibus, & comminuit eos.* Lapis hic, ut eſt conſtans Sanctorum Patrum doctrina, Chriſtum adumbrabat. Nunc verò conſidera aliud ſomnium quod eidem dormienti Regi objicitur; arbor ſcilicet grandis, & procera viridantibus foliis. *Et ſubter eam habitabant animalia, & beſtiæ, & in ramis ejus converſabantur volucres Cœli*: Dan. 4. n. 9. & ſtatim additur. *Ecce vigil, & Sanctus de Cœlo deſcendit: clamavit fortiter: Succidite arborem, & præcidite ramos ejus*: Ubi noſtra Vulgata habet, *Ecce vigil*; Septuaginta legunt, *ecce Angelus*: & ſic communiter Interpretes. Et jam inſurgit difficultas: Si ad ſtatuæ dejectionem, cùm haberet pedes fictiles, non miniſter, ſed ipſemet filius Dei venit; cur ad arboris detruncationem unus miniſter deſtinatur, & hoc una voce tantum? *Succidite arborem*? In ſtatua omnia, debito metallorum ordine erant diſpoſita. *Caput ex auro optimo, pectus, & brachia ex argento*: at in arbore totus debitus ordo erat inverſus: Nam *in ramis converſabantur volucres.* Lyranus: *Per volucres intelliguntur garruli, & mendaces, ad alta tendentes.* In ſtatua ubi metalla dignis locis collocabantur, inde ſic ipſa erat munita, ut multa vis, ac poteſtas eſſet neceſſaria, ut nempe, ipſomet dominico ictu percuſſa corrueret: at in arbore, ubi conveniens diſpoſitio erat mutata, ut mendaces, ac garruli non ob merita, ſed ob adulationem ſublimia dignitatum tenerent, non opus fuit ad totalem ruinam dominico lapidis ictu, ſed vocis ſono unius miniſtri. Sic facilè corruit Reſpublica, ubi garruli, & mendaces ſpretis fortibus, excelſa occupant.

Daniel 4.

Daniel. 4.

Septuagint.

Lyran.

Si pro meritis excelſa non dantur, corruit Reſpublica.

341. Sextò: Cur Draco iſte modo tanta ſævitia, ac furore inſurgit contra mulierem. Illa enim *Clamavit parturiens*: qui clamor, ac deſiderium de Chriſto fruendo, vox eſt hominum *qui fidem, quam ſuſceperant, loquendo pariter & ſcribendo, non ſine magna deſiderii intentione ſignificabant*: ait Rupert. lib. 7. in Apocalypſ. Hujuſmodi ergo clamores, parturientis ſcilicet Juſtorum, ac Sanctorum quibus Dei laudes intonant, ejus magnalia prædicant, ad ipſumque orationes diffundunt, maximè Diabolo graves ſunt, ipſumque irritarunt ob ſuam invidiam, in certamen, ac pugnam contra Eccleſiam. Sic ait Rupert. citatus: *Ille quidem funeſtus Draco, mulieris parturientis excitatus clamoribus, ſtabat ante illam attentus; ut devoraret filium ejus.*

Rupert.

Dum Chriſtus laudatur, ac prædicatur, à ſuis ſervis ardet diabolus invidia.

342. Ibat anima Sancta divino amore vulnerata, & buccis plenis clamabat quid ſentiret, quid vellet de magno Deo. *Anima mea liquefacta eſt, ut locutus eſt; vocavi illum, & non reſpondit mihi*: Cant. 5. n. 6. Quid inde factum eſt ex tali clamore? *Invenerunt me cuſtodes, qui circumeunt Civitatem, percuſſerunt me, & vulneraverunt me, &c.* cuſtodes iſti ut vult Theodoret, ſunt Reges poteſtatis eximiæ, ac feri tyranni, genteſque immanitatis barbaræ, qui Virginem malè, ac crudeliter tractarunt: Et cur modò tam ſeverè contra illam inſurrexerunt? Unde tantus belli furor? Ait ipſa, *Vocavi eum*: Clamores ſunt juſtorum, qui ſuum Deum canunt, ſuumque Chriſtum, pleno ore, & alto clamore prædicant per vicos, & plateas; quod diabolus non patitur, ſed indignatus, furit, debachatur, indeque excitat Regum, ac Judicum duritiem, cum Prætorum turba reliqua, qui Sacram Dei Scholam piè tonantem, ac docentem, dirè, ac ſeverè divexarunt. Theodoret. *Percuſſerunt me, vulneraverunt me. Martyres enim*, ait, *ardentes ſponſi deſiderio, & ubique gentium, illum ad extremos uſque terrarum terminos prædicantes haſce ærumnas pertulerunt.*

Cantic. 5.

Theodoret.

Tyranni divexant Chriſti ſervos, ejus laudes intentantes.

Theodoret.

343. Cùm Dominus appareret in throno Majeſtatis, Seraphim pleno ore, *Clamabant alter ad alterum, & dicebant: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituum: plena eſt omnis terra, gloria ejus*: Iſai. 6. n. 3. Signant Angeli Magiſtros optimos, qui Deum Regem Regum, ac Dominum liberè commendant, ac prædicant: Sonante tamen Magiſtrorum Senatu, ſubdit Text. *Commota ſunt ſuperliminaria, & domus repleta eſt fumo*: Ibid. n. 4. Sed quomodo Dei domus fumo impletur, ac illius ſuperliminaria commoventur; Dei laudes decantatæ fumum excitarunt invidiæ, quâ Diabolus principes Sacerdotum Annam, & Caïpham furore, & ira accendit adverſùs Eccleſiam, Deique Domum: quod Rupert, expendit lib 1. in Iſai. cap. 29. *Zelo concitati ſunt Principes Sacerdotum: commota ſunt hæc ſuperliminaria, pro audita Trinitatis Gloria, & manus injecerunt, ut concluderent ora clamantium.* Illud premit Ruperti quod Pontifex, & Principes Sacerdotum Judæorum imperarunt, Apoſtolis, ne omnino loquerentur, neque docerent in nomine Jesu. Actor. 4. n. 18. unde tantus belli furor adverſùs Chriſti ſcholam natus; ardet Hebræus invidia, & extabeſcit. *Commota ſunt ſuperliminaria, & domus*, non jam Domini *impleta eſt fumo* invidiæ: Ait Rupert Dolent diaboli oculi, cum videt Chriſtum toto orbe prædicari, ac honorari.

Iſai. 6.

Ibid.

Rupert.

Ex invidia Diabolus movet bellum contra Deum laudantem.

Actor. 4.

QUÆSTIO

QUÆSTIO XLIV.

Quare, cum datum ſit Draconi eſſe à tergo Mulieris, ut inſidiaretur ejus calcaneo, ipſe tamen mutat ſtationem, & ſtat ante illam?

344. IN Paradiſo Serpens cauda mulierem demulcens, ludendo blanditur. *Dixit ad mulierem: Cur præcepit vobis Deus, ut non*
Gen. 3. *comederetis?* Geneſ. 3. n. 1. At nunc idem ſerpens mulieri ſtellis redimitæ ſoleque fulgenti armatæ inſidiatur; Draco ſtetit ante mulie-
Optimo, ac bono bello rompatur pax mala. rem; quamnam ex his fœminis feliciorem dixeris; quæ fœdus cum ſerpente inivit, an quæ ſerpentis iras perpeſſa eſt? Cum Sole induta muliere Draco pugnat; cum Eva ludit, ac blanditur, ac fœdus init; ex hoc tamen fœdere Eva devincitur, & mortem ſibi, ac filiis ſuis comparavit; ex illo verò bello mulier amicta Sole
D. Hieron. triumphat, ac magnæ aquilæ alis ſublimatur. Ait D. Hieronym. in Catena D. Thom. ad illa verba Matth. 10. Veni ſeparare, &c. *Propterea bellum miſſum eſt bonum, ut rumpatur pax mala.* Mala pax Evæ cum Serpente, de qua tot generi humano emerſere calamitates: Fortunatum mulieris bellum quandoquidem & filius ad thronum raptus, & ad inferos ſerpens dejectus eſt. Quis non dicet infeliciorem fuiſſe Evæ pacem, quàm mulieris hujus congreſſum. *Bellum miſſum eſt bonum, ut rumperetur pax mala.*

345. Quæſtio præſens; Quare: cùm Draconi datum ſit eſſe à tergo Mulieris, ut inſidiaretur calcaneo ejus: ipſe mutat ſtationem, & ſtat ante
Geneſ. 3. mulierem; nam in exordio rerum, dictum eſt Serpenti: *Tu inſidiaberis calcaneo ejus;* ſcilicet mulieris; Geneſ. 3. 15. At cùm ſerpens ſit hoſtis vafer, & aſtutus, & non audeat facie ad fa-
Difficultas quæſtionis. ciem bellum facere, inſidias à tergo molitur, tanquam ſagittarius, qui à tergo jaculum vibrat, ut certiùs, ac ſecuriùs valeat aviculam percutere, & cùm dicitur: *Inſidiaberis calcaneo ejus:* peccatum Originale denotatur, juxta illud
Pſal. 48. Pſal. 48. n. 6. *Iniquitas calcanei mei circumdabit me.* Stat ergo à tergo ſerpens, ut venenoſum morſum peccati Originalis, omnibus filiis Adæ inferat: Quomodo ergo in præſenti, ſuam conſuetam ſtationem mutat, & non ſtat poſt mulierem, ſed ante illam?

346. Ansbert. Acutè quæſtionem attigit, & ſolvit Ambroſ. Ansbest. *Is autem*, ait, *qui ſemper calcaneo mulieris inſidiatur, invitus ante mulierem ſtetiſſe perhibetur, qui voluntarius ſemper poſteriora appetere probatur.* Maximè voluntarius Draco ſtat à tergo, ut ita ex ſuo conſueto loco cunctos filios Adæ peſtifero morſu peccati Originalis percutiat ex communi lege. Cùm autem ipſe Draco agnoſceret Virginem Mariam ab hac communi lege exemptam, & præſervatam, *Invitus ante mulierem ſtetiſſe perhibetur.*
Maria libera à peccato originali de diabolo triumphat. A ſua malitia compulſus, mutat ſtationem, ac ante mulierem ſtetit: quia, cùm non poſſet è tergo ejus calcaneum peccato originali mordere, furibundus quærit alium ſitum, an forſitan, ex illo poſſit ei aliquod nocumentum inferre; & ideò cum mulieri datæ eſſent duæ alæ aquilæ magnæ, ut volaret in deſertum, ſerpens miſit poſt mulierem ex ore ſuo aquam, tanquam flumen, ut eam faceret trahi à flumine.

Fruſtra tamen Draco laboravit; nam ex talibus inſidiis glorioſior triumphus, & illuſtrior 347.
victoria mulieri parata eſt: Cantic. 4. n. 8. dicitur B. Virgin. *Veni coronaberis de cubilibus* Cantic. 4.
Leonum, de montibus pardorum: Per leones, & pardos dæmones intelliguntur, ut docent D. Auguſt.
D. Auguſt. Caſſiodor. Beda & alii; qui exeuntes à tenebroſis inferni cavernis, homines pec- Caſſiodor. Beda.
cati veneno enecant. *Adverſarius veſter Diabolus tanquam Leo rugiens circuit quærens quem* 1. Petr. 4.
devoret. 1. Petr. 4. at verò talibus aggreſſionibus, ac tentationibus tantùm abfuit quòd diabolus poſſet Mariam mordere, ac leviter attingere, quòd potiùs de his glorioſè triumphans coro- Richard.
natur. Richard. *De capite Amana*, ait, *id eſt, de diabolo, quia B. Virgo dum ipſum mundi principem, & caput iniquorum ſuperavit, & calcavit, ejuſque vires confregit; inde de cubilibus, ſeu montibus leonum, atque pardorum coronari perhibetur.* *Maria in ſua Conceptione de diabolo triumphat.*

Sicque alta Dei diſpoſitione ordinatum eſt, 348.
ut eiſdem machinationibus, quas Diabolus paraverat in perniciem generis humani, ipſe deſtruatur ac perimatur: Solet enim Deus eodem uti medio, ac inſtrumento ad puniendum iniquum, quod ipſe elegerat ad offenſionem Divinæ Majeſtatis. Cum promulgata eſſet lex in Ægypto ut pueri Hebræorum ab obſtetricibus interficerentur, ut ita populus extingueretur: Exod. n. 16. Tunc naſcitur Moy- Exod. 1.
ſes, & cum ejus parentes illum abſcondere non poſſent, exponitur fluminis aquis à quibus educitur à filia Pharaonis, quem ipſa adoptavit in filium, ut ita ipſe educatus regali, ac generoſo ſpiritu fieret maximè aptus ad populi libertatem, *Suſcepit mulier, & nutrivit pue-* Exod. 3.
rum, adultumque tradidit filiæ Pharaonis, quem illa adoptavit in locum filii: Exod. 3. n. 9. Non mirum quòd tam ingenti miraculo puer liberatus ſit à tam evidenti periculo: cùm ipſe eſſet ordinatus ad alta miracula operanda: Illud ergo maximè eſt notandum, cur Deus diſpoſuit, quòd una mulier, & ipſius Pharaonis filia, tanti operis fieret cauſa, & inſtrumentum; labatur puer per flumen alterius Magnatis Provinciam, ac regionem deveniat, in ejuſque Aula educatus ſit, & inde exeat ad ſuum munus deſtinatum. O magna *Glorioſa victoria cum inimicus ſuiſmet armis devincitur.*
& alta Dei Providentia; mens eſt magni Auguſtini quod una mulier, & filia ipſiuſmet Regis Pharaonis, puerum ab urgente periculo incolumem ſervet; nam ſi Tyrannus Rex, mulieres deſtinavit ad perimendum populum Hebræorum, eorumque maſculos interficiendos; ſic etiam Deus alteram mulierem, & filiam ipſius Pharaonis elegit, ut inſtrumentum vitæ Moyſis, qui Iſraëli ſalutem dabit, & Pharaoni patri ejus mortem inferet; indèque eodem medio punitur iniquitas, quo offenſa irrogata eſt. Divus Au- D. Auguſt.
guſtinus quæſtionibus in Exod. *Dignum*, ait, *malitiæ ejus, & ſceleris erat, ut filiæ proviſione periret; qui genitrices interdixerat parturire; compotes proceſſit divina vindicta, ut ſuis affectibus puniretur, & Moyſes pro aliis eruendis, erueretur.*

Diabolus

349. *Sap. 2.* Diabolus peccati extitit Auctor. *Invidiâ diaboli mors intravit in orbem terrarum*:Sap.2.num. 24. Et quoniam medio uſus eſt : Una muliere: *Dixit ad mulierem*:Gen. 3. num. 1.& cujuſnam conditionis erat mulier ? omnium nempe hominum futura Mater ; crudelis iſte tyrannus machinavit quod una mulier mortem inferret omnibus filiis ſuis : ut tanta iniquitas puniatur ; ordinat divina juſtitia , quòd Maria concepta abſque peccato originali , de Diabolo triumphum agat , & tanquam filia hominum, inſtrumentum ſit vitæ omnium hominum ; & ita Deus punivit filiâ delictum,quòd interventu matris commiſſum eſt , ut ita æqualiter ſibi reſponderent culpa , & vindicta. Ad hoc tendit Rupertus libro tertio de victoria Verbi , capite octavo , *Victa* , ait , *per fraudem mulier, ut vinceret fortitudine , & victoria per mulierem paratur.*

Geneſ. 3. Diabolus ſuis armis vincitur à B. Virgine.

Rupert.

Quæstio XLV.

Quare draco expectat mulieris partum ,ut maligno dente deglutiat puerum natum ?

350. *Diabolus magna invidia movetur in Chriſtum , etiam prævisum.* Resolutio hujus quæſtionis patet ex his quæ dicta ſunt jam in expoſitione, ac etiam ſuprà quæſt. 43.num. 336. nam ſi hæc mulier dicatur B. Virgo,ejus filius eſt Chriſtus Jesus , quem diabolus intendebat devorare , ac perdere per ſuum Miniſtrum Herodem , ut jam dixi ex Ansberto & aliis.

351. Quia tamen hæc agebantur in cœlis , antequam inde draco præcipitaretur , immediatè enim poſt hæc ſubjicitur Angelorum prælium, in quo Michaël ſtans è parte filii Dei , Draconem deturbat , & oſtendit firmatum Chriſti imperium:Igitur dum draco ille potentiſſimus in cœlis degit , in primo ſuæ conditionis inſtanti, tam illi , quàm cæteris omnibus ſpiritibus objecta fuit per divinam revelationem fortiſſima illa mulier Maria,in cujus uterò oſtendebatur Homo-Deus Chriſtus , omnia , quæ ſummi Patris erant , in ſe repræſentans , ut
352. ab omni creatura adoraretur. Expavit ad hanc hominis diviniſſimam gloriam Draco,illique vehementiſſimè invidens,ante mulierem ſtat , ut illam cum filio perdat : Sic hanc explicationem quam litteralem putat, finit Catherinus in opuſculo de gloria bonorum Angelorum dicens: *Hic ergo draco deſcribitur eſſe ante mulierem , quæ erat paritura , ut cùm peperiſſet , filium devoraret ; In quo ira illa magna , & odium impotens ex invidia peſſima declaratur, ac homicidium inſigne Chriſti Domini , & matris ejus.* Et Epiſcopus Chriſtopolitan. in Pſalm. 81. *Prævidit ergo Lucifer Chriſtum incarnandum , & regnaturum , invidit & odivit eum.*

Catherin.

Chriſtopol.

353. *Diabolus intendebat delere Chriſti nomen ab hominum memoria.* Secundò : Draco non contentus de tot ſtellarum caſu; ſtetit ante mulierem parituram, ut cùm peperiſſet filium ſuum,devoraret eum.Ad quid tanto furore rapitur Draco in matrem,& filium ejus ? Quia cùm Incarnationem divini Verbi, in generis humani reparationem impedire non poſſet , abolere , ac extinguere conatur. Rupertus. *Hæc erat* , ait , *intentio draconis tot capita lubrigentis , tot cornua vibrantis,hæc inquam erat nequiſſima cupiditas diaboli, tot regna ſubmoventis,tot Reges inflammantis in odium divinæ religionis , ut cum peperiſſet mulier , quæ erat Eccleſia,pariente Maria,filium ejus devoraret, ut partus hujuſmodi nulla utilitas , nullus fructus exiſteret.*

Rupert.

354. *Diabolus voluit explorare, an filius mulieris eſſet Dei filius ?* Tertiò : Ex integro Myſterium Incarnationis non erat revelatum diabolo , & cùm ipſe multùm dubitaret , an filius hujus mulieris amictæ Sole , eſſet verus filius Dei , ut id exploratum haberet , eum intendebat devorare; nam ſi ipſum deglutiret,inde apertè ſciret ipſum non eſſe filium Dei ; ſi verò ipſum ſuis manibus ac dentibus non attingeret , inde ejus
355. divinitatem deprehenderet. Joachimus Abbas ſic ait. *Non illi ex integro revelatum erat Myſterium Dominicæ Incarnationis,qui an Dei filius eſſet dubitans , Scripturæ teſtimonium introducit , ut ſi eum non eſſe Chriſtum perpenderet , tanquam ſibi contrarium ad tormentum rapere feſtinaret; ſi verò eſſe Dei filium manifeſtè agnoſceret , ab ejus perſecutione deſiſteret, ſi tamen eum deſiſtere ejus malitia pateretur.*

Joachimus.

356. *Qui ſub patrocinio Mariæ degit , ſecurus à morſu diaboli.* Quartò : Stabat Draco ante mulierem parituram; *ut cùm peperiſſet,filium ejus devoraret.* Cur Draco pueri interitum ardens , ejus ortum expectat ? Cur ipſum inter materna viſcera non aggreditur ? Cur ſic refugit à fœmina ſexu imbecilli ? Cur ergo matrem gravidam draco dentibus non dilacerat , & necem unico ictu perpetrat duplicem , matris ſcilicet , & filii ? O mira ſerpentis aſtutia ! Puerum devorare hiat , & ortum expectat. Mulier hæc eſt ſacratiſſima Virgo Maria,& inde ſecurè degit infans,
357. dum tantæ matris fovetur auxilio. Edatur puer in lucem,ſeparetur à matris gremio ; quia dum ab illa protegitur, in vanum tortuoſi ſerpentis deſæviet furor. In ſtellas fraudulentus ardet,& vaferrimus vincit : at in puerum non à matre disjunctum valebit nihil. O Virgo ſacratiſſima, ſic poteſtates tartareas deterres , ut omnes fugiant ab eo , qui ſub tua tutela eſt ; tua enim protectio omnibus eſt ſalutis aſylum , & vitæ ſcutum, ac munimen contra adverſariorum tela. D. Maxim. homil.1. de jejunio. *Errabundus, & anceps tentator , mollia ſuſpenſáque tentamenta rimatur. Animabat illud præſumere congreſſus,partus fœmineus , ſed deterrebat virginitas parientis.* Matris virginitas ſerpentem adeò terrefaciebat, ut certamen cum puero detrectaverit , dum in matris viſceribus intuetur.

D. Maxim.

358. Quintò : Si per hanc mulierem , Eccleſiam intelligas generantem , ac parturientem filios ſuos in Chriſto , ut dixi cit.q.43.n.338.& tunc maximè ponderandum, ſignanter dictum eſſe, obſervaſſe draconem , quâ horâ mulier fœtum eſſet editura , ut eum devoraret, ac deglutiret ; ut inde deprehendas diabolum , hominémque diabolicum inſidiari principiis rectè vivendi per peccati ſuggeſtionem. Albert.Magn. *Maximè intendit diabolus*,ait,*ſcilicet tentare novitios,& infirmos , & ſi non poteſt partum boni operis impedire , tamen nititur per vanam gloriam devorare.* Et Rupert.l.7.in Apoc. *Adſtabat ergo draco ante mulierem,quæ erat paritura,*&c. *ut ſignificaret corpus ejus univerſum generationem Caini adverſantem ab initio , generationi ſanctæ , generationi Abelis , generationi quærentium Dominum* , &c. Pſalm. 23. Preme illud , *ab initio* ; quod ſic

Albert.

Rupert.

Vrgent tentamenta in principiis rectè vivendi. ſic explicabis. Ubiprimùm gens Deo ſancta, boni motum capit animo, ſentit morſus draconis infeſtiſſimi Generationem malorum, ſeu Caini ſenſit Abel ab Orbe condito; ſenſit mulier ex infante nato; ſenſit tyrunculus ex vita inita rectè vivendi.

359. Tenera adhuc erat Virgo cùm infantiam coleret mentis bonæ. Unde de ipſa Sponſus ait: Cantic. 8. Cantic. 8. num. 8. *Soror noſtra parva:* Valde nempe incipiens in via Dei, & primos boni motus concipiens; quæ dum verſat animo Sponſus, ſtatim diſcutit, quid de ſorore ſtatuendum ſit? *Quid faciemus ſorori noſtræ, in die quando alloquenda eſt?* Quando ſcilicet in eam inſurgent dæmonum tentationes, ac inHugo. ſectationes, ut explicat Hugo. Tunc ſubdit: *Firmanda benè initia rectè vivendi.* *Si murus eſt, ædificemus ſuper eum propugnacula argentea:* Et quid tot, & tanta ad munimen hujus Virginis; ut muri extruantur, & turres altæ erigendæ ſint, quibus ſepta Virgo conſiſtat & hoſtem trudat? tam fortiter ac rigidè Dæmon inſurgit adverſus infantiam mentis ſanæ ut ad Virginis cuſtodiam neceſſe fuerit, muros extrui, turres erigi, ne pereat tenera Virgo. Vatablus. *Si murus eſt, ædificemus ſuper eum propugnacula, ut ſi quis ſubito ingreſſu occupare velit animum ſororis, nitentem ingredi arceant.*

360. Cantic. 2. Clamat divinus Sponſus: Cantic. 2. num. 13. *Vineæ florentes dederunt odorem ſuum:* Gemmeſcunt vites, emittunt flores, promittun fructus, quibus ſignantur boni mores; & ſtatim paucis poſt verbis, multa eſt cura de captandis vulpeculis, num. 15. *Capite nobis vulpes parvulas, quæ demoliuntur vineas:* Ecce tota occaſio timendi, quia vulpes demoliuntur vineam, quæ cùm ſit in gemmis, maximè illi timendum: cùm anima eſt in teneris, tunc maximè dæmones vulpes, magnis inſidiis adverſùs eam inſurgunt, ad ejus animo conceptum bonum opus D. Bernard. conterendum, ac perimendum. D. Bernardus ſerm. 64. Cave igitur, & vigila tyruncule: (Accedens ad ſervitutem Dei, certus, omnes, qui piè volunt vivere in Chriſto, perſecutionem paſſuros.)

Quod tenerum in via Dei eſt, citò urget diabolus.

Apoc. 12. n. 5. Et peperit filium maſculum, qui recturus erat omnes gentes in virga ferrea: & raptus eſt filius ejus ad Deum, & ad thronum ejus.

VERSIONES.

Syrus. Peperit ergo filium maſculum, qui paſturus erat gentes.

Arias. Qui futurus erat paſcere.

Arabicus. Qui futura erat paſcere.

Vatabl. Recturus erat omnes gentes virga ferrea.

EXPOSITIO V.

361. Et *peperit filium maſculum.* Si per alluſionem, hæc dicta referas ad Beatam Virginem Mariam, ipſa peperit filium ſuum, nempe Chriſtum Dominum, qui rectè dicitur maſculus, utpote ſexu, robore, ac fortitudine magnus. *Qui recturus eſt omnes gentes in virga ferrea:* Magna & ampla poteſtate, juſtitiáque inflexibili; & ita dicitur Pſalm. 2. *Reges eos in virga ferrea;* qui per ſuam glorioſam Aſcenſionem raptus eſt ad Deum Patrem, & ad thronum ejus. Ita Aretas, Anſbertus, & alii cum Ferrario. Pſalm. 2. Aretas. Anſbert. Ferrar.

362. Tamen communior ſententia, per hanc mulierem, intelligit Eccleſiam Sanctam. *Et peperit filium maſculum:* nempe Chriſtum Dominum per baptiſmum, in animis firmiter credentium, ac fortiter amantium, vel quod in idem redit: *Peperit filium maſculum,* id eſt, fortem, generoſum fidelium cœtum, ac ſanctum, & verum populum Chriſtianum, qui forti, ac conſtanti animo reſiſtent Draconi, ſcilicet, Diabolo, ac miniſtris ejus, ut Antichriſto, & aliis in ultimis temporibus: populus Chriſtianus, vocatur hic filius maſculus; ſic Iſraël vocatur filius primogenitus. *Ex Ægypto vocavi filium meum,* Oſee 11. num. 1. Qui recturus erat omnes gentes in virga ferrea. Hoc propriè, & perfectè ſoli competit Chriſto: participativè aliis Sanctis, ut dicitur cap. 2. num. 27. *Qui vicerit dabo ei poteſtatem ſuper gentes, & reget eas in virga ferrea.* Et deinde ſubdit noſter textus. *Et raptus eſt filius ejus ad Deum.* Nam Sancti interveniente morte, per martyrium, ac perſeverantem charitatem rapientur ad Deum. Oſee 11. Apocal. 2.

363. R. P. Franciſcus à Sancta Maria, vir inſignis eruditione, ac Religione, tom. 2. in hiſtor. prophetic. lib. 1. cap. 32. & 33. explicat hunc filium mulieris eſſe magnum parentem Eliam, qui multa poteſtate ut dicitur Apocal. 11. n. 5. reget gentes, & tandem poſt glorioſum martyrium, ibid. num. 2. aſcendet ad Deum, & thronum ejus: Quæ expoſitio rectè explicata, ſuam poteſt habere probabilitatem. Fr. à S. Maria.

QUÆSTIO XLVI.

Quare dicitur quod hæc mulier peperit filium, & non filios, & hunc maſculum, & non fœminam?

Prima difficultas in hac materia. Ait Textus, *Peperit filium maſculum:* ſicut communis ſententia per hanc mulierem intelligit Eccleſiam; ita etiam per filium interpretatur fidelium cœtum. Ita Andræas Cæſarien. Richard. Albert. Magn. & alii. Tamen ſtatim inſurgit difficultas: quomodo omnes fideles, ſub unius maſculi nomine comprehenduntur? An quia tanta eſt eorum unitas ex charitate mutua, ut omnes unus verè poſſint nominari. Suffragatur Origenes homil. de Elcana. *Cur non omnes, ait, unus dicantur, quorum cor unum, & anima una eſſe deſcribitur? Unam ſemper omnes ſapientiam meditantur, unum ſapiunt, unum Deum venerantur, unum Dominum Jeſum Chriſtum confitentur, uno ſpiritu Dei replentur, unde & meritò ipſi omnes non ſolùm unum, ſed & unus dicuntur: ſicut Apoſtolus deſignavit dicens: Corinth. 9. Omnes quidem currunt, ſed unus accipit bravium.* 364. Andr. Cæſ. Richard. Albert. Origenes. *Summa Juſtorum unitas.*

Vides

Vides manifeſtè, quia omnes juſti, unus eſt. Ampla propemodum juſtorum multitudo per mutuam charitatem in unum coaleſcit.

Vel etiam non dixit filios, ſed ſingulariter unum filium, vel unum maſculum; quia unus juſtus adinſtar plurimorum eſt. Pulchrè Divus
365. D. Chryſoſt. *Unus juſtus ad inſtar plurimorum.*
Chryſoſt. homil. 40. ad Pop. Antioch. *Elias unus erat, ait, ſed totus Mundus non erat dignus, qui ipſi rependeretur.* Ac ſi diceret: Si totus Mundus, & Elias in una trutina hinc, & inde appenderentur, ſolus Elias juſtus univerſo Mundo præponderaret.

365.
Et jam ad ſecundam, & principalem partem quæſtionis. Cur ait. *Peperit filium maſculum?* non ait abſolutè, peperit prolem, non determinans an maſculinam, an fœmineam: Sed maſculum expreſsè dixit; quia hujus mulieris, quæ eſt Eccleſia, proles debet eſſe maſculina; hoc
367. And. Cæſ. *Verus filius Eccleſiæ fortis contra carnis illecebras.* Iſai. 66.
eſt, fortis, & voluptatibus indomita, ut benè adnotat Andræas Cæſarienſis. *Eccleſiæ filius*, ait, *populus maſculus eſt, & rectè appellatur, qui carnis voluptatibus, ſenſuumque illecebris non frangitur, ac dejicitur, ſed animo infracto, in officio perſiſtit quod etiam dixit Iſaias 66. n. 7. Antequam parturiret, peperit; antequam veniret partus ejus, maſculum peperit.* Quibus verbis non ſolùm exprimitur celeritas, quâ populus Chriſti propagatus eſt,
D. Hieron.
ut D. Hieronymus advertit, ſed etiam maſculina hujus populi contra omnes carnis illece-
D. Cypr. Alex.
bras fortitudo, ut notat D. Cyrill. Alexand. *Non enim, ait, effœminatus mollitie Chriſtianus populus, ſed ſenſu virili præditus eſt, & juvenili; inde conſtat Chriſtiani nomine, & Eccleſia matre indignos eſſe, qui à viri ſtatu, in fœmineas illecebras faceſcunt.*

368. *Diabolus maximè perſequitur virum juſtum,*
Secundò: Cùm mulier Eccleſia peperiſſet filium maſculum, id eſt, fortem, & robuſtum contra illum ſtabat Draco ad devorandum eum; quia dæmon maximè excitatur, ac movetur, contra animam fortem ejus tentationibus reſiſtentem, et nihil intentatum relinquat Diabolus, ut eum fallere, ac ſupplantare valeat. Car-
Hugo.
dinalis Hugo in cap. 6. Joann. qui per maſculum, intelligit perfectiſſimam charitatem. *Huic partui, ait, maximè inſidiatur Draco, ſicut habetur in Apocalypſi, perſecutus eſt mulierem, id eſt, animam fidelem, quæ peperit maſculum, id eſt, amorem Dei fortem, & inſuperabilem, & miſit Draco poſt mulierem aquam tanquam flumen, ut traheret eam poſt aquam, hoc eſt, homini exuto à peccatis, ſuggerit præteritas voluptates carnales.* Omni modo diabolus inſidiatur juſto, & ſi eum non poteſt impellere ad nova peccata, ſaltem conatur eum reducere ad ea, quæ jam dimiſerat.

369. Proverb. 31. *Non ſexus, ſed virtus apud Deum æſtimatur,*
Tertiò: dicitur, quòd hæc mulier Eccleſia ſancta peperit filium maſculum: nonne etiam ipſa parit filias? nam de ſanctiſſima Virgine ait Spiritus Sanctus. *Multæ filiæ congregaverunt divitias, tu ſupergreſſa es univerſas.* Quid ergo; an ita diligitur à Deo maſculina proles, ut fœminea deſpiciatur? Nequaquam ſanè: nam non ſexus, ſed virtus apud Deum æſtimatur: nam in filia deſignatur mollities, ac ſegnities; in filio autem, conſtantia & fortitudo, quæ ma-
Euſeb. Gall.
gni eſt apud Deum. Euſebius Gallicanus homilia in Dominica tertia poſt Pentecoſten. *Etſi filias habeat, ait, ſolæ illius ſunt, quæ non mollitiem muliebrem, ſed virile robur obtinere nituntur: nam neque maſculi propter ſexum, ſed propter fortitudinem, & conſtantiam filii ejus eſſe dicuntur.*

Quartò: Juxta probabilem ſententiam, Hæc mulier eſt ſanctiſſima Virgo Maria, ejus filius Chriſtus Dominus, & rectè dicitur maſculus, vir fortis, ac validus, quia neque proſperitate mollitus eſt, nec fractus adverſitate. Richardus de S. Laurentio, lib. 4. de laudibus Mariæ. *Chriſtus, ait, dicitur Vir, quia, nunquam emollitus proſperitate. Unde Joann. 6. Cum quidam vellent eum facere Regem, fugit in montem; & quia nunquam fractus adverſitate; unde in paſſione, quaſi pro ſalute generis humani, plus adhuc deſiderans pati dixit ſitio: Joan. 19.*
370. *Chriſtus nec proſperitate, nec adverſitate eſt mollitus.* Joan. 6. Joan. 19. Richard.

Quintò: Non ait Textus: Peperit infantem vel puerulum: nam iſte recens natus erat; proindèque rectè dici poterat infans, vel puerulus; ſed tantùm dicitur maſculus, quia viro fideli, non ſola ſufficit innocentia in puerulo denotata, niſi adſit ad benè operandum fortitudo, ac conſtantia, quæ per maſculum ſignificatur. In hac conſideratione, rectè explicat Rupertus verba illa Exod. 12. num. 5. *Erit autem agnus abſque macula maſculus agniculus.* Non ſufficit quòd ſit agnus, & abſque macula, ſed inſuper requiritur, quòd ſit maſculus, id eſt, fortis. Rupertus ibidem, ait: *Macula peccatum eſt: erit ergo abſque macula, id eſt, ſanctus, innocens, impollutus, ſed parum haberet gloriæ ſola innocentia, ſi non adeſſet fortitudo ad agenda perfectæ juſtitiæ opera.*
371. *Non ſufficit innocentia, niſi etiam adſit fortitudo ad bene operandum.* Rupert.

Ait Job. 12. num. 12. *In antiquis eſt ſapientia & in multo tempore prudentia. Apud ipſum eſt ſapientia, & fortitudo.* Componit ſapientiam, ac virtutem prudentiæ cum ſapientia Dei, ut inde appareat quantum frigeſcat ſapientia hominum, comparatione ſapientiæ Dei; ſed in quo illa ſapientia friget comparatione hujus? Jam explicat: *Apud ipſum eſt Sapientia, & Fortitudo.* In antiquis erat ſolùm Sapientia, quæ quidem Sapientia carebat fortitudine, ac conſtantia, & inde inutilis erat: At verò quæ à Deo eſt ſapientia, conjuncta venit cum fortitudine ac perſeverantia, ut reſiſtat omni malo, & ad victoriam perducat. Rupertus lib. de Sap. 1. c. 3. *In illis antiquis, Sapientia, atque prudentia eſt: verùm aliter in illis, aliter apud Deum Sapientia eſt: & in hoc differunt, quòd in illis ſapientia tantùm apud iſtum autem ſapientia ſimul, & fortitudo eſt: etenim illi, quod ſapiebant, ad affectum perducere non potuerunt; iſte autem ſapientiam actu perduxit uſque ad victoriam.* Sapientia, ſub qua intelligitur quælibet virtus, ſine fortitudine inutilis; illa verò maximè æſtimanda, quæ ſola eſt apud Deum, quæ cum fortitudine, ac conſtantia conjuncta eſt.
372. Job. 12. *Vera ſapientia ac virtus cum fortitudine conjuncta eſt.* Rupert.

De Henoch Gen. 5. bis dicitur, quod ambulavit cum Deo. Nonne ſufficiebat hoc ſemel dicere? Ad quid bis repetitur? Primo dicitur quod ambulavit cum Deo, n. 21. veluti ſub initium vitæ, & iterum n. 22. cùm refertur ejus in cœlum raptum; quia tanta innocentia, puritas, ac ſanctitas, non ſat erat in vitæ exordio, niſi etiam conſtanter perſeveraverit uſque in finem vitæ. Caïetanus ibi: *Ad explicandum, ait, quod ab ineunte ætate profecit in via Dei, & perſeveraverit proficiendo in ea ſemper.*
373. Geneſ. 5. *Juſtorum virtus perſeverans ſit.* Caïetan.

QUÆSTIO XLVII.

Quare cùm verus Dei miniſter ſit ſuavis ac lenis, de eo dicitur, quòd populum Dei reget in virga ferrea?

374. SIMILEM ferè quæſtionem tractavi ad cap. 2. Apocalypſ. q. 66. & quamvis, ut ibi dixi, juxta ſententiam, quòd tunc ſit ſermo de poteſtate judiciaria poſt finem ſæculi: in hoc cap. 12. agitur de verò Dei miniſtro in hoc præſenti ſæculo: ideò enim hæc mulier Eccleſia ſcilicet, generat hunc filium, ut regat, & gubernet populum Dei cum ſua juſtitia & æquitate inflexibili, contra ejus inimicos: quod magis explico.

375. Matth. 11. *Juſti conſtanter alios docent in via Dei.* Et primò: Chriſti miniſtri, ſunt ſuaves, & mites, dicente Domino: *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde*: Matth. 11, numero 29. Quomodo ergo dicitur, quòd regent populum Dei, non quomodcumque, ſed virga ferrea? quia proprium eſt virtutis cultorum fortiter, & inſuperabiliter in viam bonam, & rectam ducere, & ſemitas juſtitiæ docere. Euſeb. Euſebius Gallicanus in Dominica tertia: *Tales nempe*, ait, *virtuoſi in virga ferrea; tales regunt vitia, & malignos ſpiritus regunt, tales imperio forti & inſuperabili, Dei populum per rectam viam incedere docent.*

376. Pſalm. 44. Secundò: Dicitur non ſolùm de Chriſto, ſed etiam de cœtu fidelium: *Reges eos in virga ferrea.* Unde dicitur Pſalm. 44. numer. 7. *Virga æquitatis virga regni tui: Dilexiſti juſtitiam, & odiſti iniquitatem.* Quæ rectitudo juſtitiæ in eo conſiſtit, ut nulla perſonarum acceptione moveatur; tamen in eo etiam viſitur hæc rectitudo, quod deteſtetur malum, ac peccatum, Ansbert. *Vera juſtitia in homine, diligit bonum, & deteſtatur malum.* & diligat hominis naturam. Ansbert: *In eo conſiſtit*, ait, *ut in uno, eodemque homine, diligamus bonum, quod Deus fecit, & inſequamur malum, quod homo nequiter geſſit, quatenus & compaſſio humanæ rei detur naturæ, & vitiis correptio diſciplinæ: hinc* Pſalm. 22. *Pſalmiſta 22. numero 4. ait: virga tua, & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt Virga enim percutimur, baculo autem regimur, & ſuſtentamur.* Virga eſt ad percutiendum malum, baculum autem eſt ad regendum, ac ſuſtentandum hominem utpote Dei facturam.

377. Tertiò: Filius hujus mulieris dicitur maſculus. *Peperit maſculum*: Sic dicitur de eo ob ſuum eximium robur, & fortitudinem; quod ad indicandum, ſubdit Textus. *Recturus erat gentes in virga ferrea*: quod longè ante præ- Pſalm. 2. dictum fuerat Pſalm. 2. numero nono, in quo apertè indicatur ejus eximia poteſtas, & fortitudo: Unde de eo prædixit Iſaias 9. nume- Iſaï 9. *Conatus dæmonis adverſùs Chriſtum omninò irriti.* ro 6. *Vocabitur nomen ejus Admirabilis, Conſiliarus, Deus, fortis.* Ex tanta ejus fortitudine, apertè fit manifeſtum ejus victoria; & triumphus de Dracone; quia licet Draco, ſeu diabolus omnem lapidem moveret, ut eum perderet, ſemper, hujuſmodi conatus dæmonis adversùs Chriſtum omnino irriti, & vani fuerunt. Rupert. Rupertus: *Futurus Draco, qui in illo nempe Herode ſæviebat, quando conſilium, ſive propoſitum Dei evacuare ſe poſſe putabat; ille namque recturus erat gentes; & hoc in Scripturis veritatis præfixum erat.*

Quartò: Origenes in Catena Græca: *Virga Dei eſt poteſtas ejus, & ſupplicium infidelium, ac præmium juſtorum, in cruce ſcilicet ejus*: Sed ſi crux, in qua pependit Chriſtus Dominus lignea fuit, quomodo hæc virtus à Regio Propheta dici poteſt quod ferrea fuerit? Quid lignum cum ferro? Reſpondet idem Origenes. *Illius quidem materia lignea eſt, vis autem ferrea.* 378. Origenes. *Crux lignea, vis ferrea.*

Ait Iſaias 10. num. 26. *Suſcitabit ſuper eum Dominus exercituum flagellum juxta plagam Madian in Petra Oreb; & virgam ſuam ſuper mare, & levabit eam, in via Ægypti.* Minatur Propheta Sennacherib, quod ſicut per Gedeonem Deus ſuſcitavit flagellum contra Madianitas in petra Oreb: & ſicut olim ſuſcitavit virgã Moyſis contra Pharaonem reducendo aquas maris ſuper eum cum exercitu ſuo, & ſic Sennacherib ſimili virga percutiet. Sed unde virga Moyſis, quæ lignea erat, facta eſt dura, ac ferrea ad tutamen populi Iſraëlitici, ad deſtructionem Ægypti: typum gerebat crucis Chriſti, & inde non mirum, quòd tanta vis ineſſet in ea: Sic rem explicat D. Alredus apud Tilmanum in Allegor. & ait: *Verè crux tua premit fluctus ſæculi, Domine perſecutionum ſedat tempeſtates, mitigat tentationum procellas. An neſcitis? An non ſentitis: fervet aliquando in carne æſtus concupiſcentiæ, in mente ira deſævit indignationis, jam jamque prorumpit, & inſtar maris, quod vehemens exagitat ventus, omnia interiora conturbantur hominis, ſed levate ſuper hoc mare crucem Jeſu, ſedantur omnia, omnia conquieſcunt.* 379. Iſaï. 10. *Crux Chriſti validiſſima ad expugnandas contrarias poteſtates* D. Alred.

Cùm Adoleſcens David exiret in pugnam contra Philiſthæum gladio, haſta, ac lorica armatus, & ad certamen curreret, ait Text. *Tulit unum lapidem, & funda jecit, & circumducens percuſſit Philiſthæum in fronte? & infixus eſt lapis in fronte ejus, & cecidit in faciem ſuam ſuper terram.* 1. Regum 17. numero 49. Quid eſt, quòd David non expavit coram Philiſthæo armato, & baculo, ac funda, non clypeo, & lancea ad certamen progreditur, & tandem lapide proſternit ſuperbum, ac arrogantem? David cùm lapidem miſit, & fundam circumduxit, à ſiniſtra in dexteram, & veluti à tergo contra frontem duxit: & ſic crucis figuram formavit: Cùm ergo David Philiſthæum percuſſit in fronte, cruce feriit, quia, licet lapide fuerit percuſſus, lapis ille, cruce mittebatur ſignatus. proindèque Davidis victoria, & Philiſthæi dejectio ex crucis virtute dimanavit. Galfridus apud Tilmanum ad hunc locum, patronus adeſt. *Etſi*, ait, *limpidiſſimum lapidem vis videre: mihi, inquit, abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti. Hoc jam lapide Goliath fronte percutitur, dum ad crucis prædicationem converſus proſternitur inimicus: nam ipſa, quæ circumvolvitur funda Evangelii nobis innuit prædicationem.* Expende illa verba: *Hoc jam lapide Goliath in fronte percutitur.* 380. 1. Reg. 17. *Crucis umbra ſuperat & vincit inimicos.* Galfrid.

Valde mirum quòd Petrus firmiſſima Eccleſiæ petra, præclarus inter cæteros Apoſtolos, ter Dominum, & cum juramento neget. *Ille autem cœpit anathematizare, & jurare quia neſcio hominem iſtum quem dicitis*: Marc. 14. n. 71. Unde Petrus Vir magnus, & generoſus, qui contra magnam 381. Marc. 14.

Qui à ſe repellit virtutem crucis, in multa peccata incidit.

magnam militum copiam in horto evaginavit gladium ſuum; modò ſic elanguit, ut paſſionis tempore, ter Dominum neget: Cùm meus Jeſus prænuntiaret ſuis diſcipulis mortem, & crucem ſuam ſibi paratam, Petrus ait, *Abſit à te Domine, non erit tibi hoc*: Matth. 16. num. 22. Cùm ergo Petrus à Chriſto, ac ſimul etiam à ſe vellet repellere crucem Jesu, inde ſic ejus vires hebetantur, ut ad negationem ſui ſanctiſſimi Magiſtri veneric. Divus Chryſologus ſermone 27. ſic ait. *Venenum, quàm dulce ſerpentis; ante fecit militem Regis ſui negare victoriam, ſervus ipſe Dominum quàm negaret.*

Matth.

D. Chryſol.

Quæstio XLVIII.

Quare puer iſte tam vehementer rapitur ad Deum, & ad thronum ejus?

382. Ansbert.

ANsbertus in præſenti explicat noſtrum textum de raptu ſpirituali, ac ſi quidam mentis aſcenſus de hoc mundo ad Deum fiat: quia tamen viſio iſta erat imaginaria, depicta ab Angelo in phantaſia Joannis Apoſtoli; raptus iſte intelligitur tanquam corporalis, ut explanat Rupertus, ac ut puer liberaretur à Dracone expectante eum ad devorandum: Quid verò hujuſmodi raptus ſignificet inquirendum eſt.

Rupert.

383. *In magno periculo, ac tentatione adeſt Dei auxilium.*

Primò: Draco ſtabat ante mulierem parituram, ut cùm peperiſſet filium ſuum, devoraret eum: & cùm mulier delicata, & ejus filius recens natus draconis fortiſſimæ violentiæ non poſſent reſiſtere: Quid tunc ait Textus. *Raptus eſt ad Deum, & ad thronum ejus.* Cùm recens natus jamjam devorandus eſſet, nec pro exiguis viribus ſeſe poſſet defendere, nec fuga ſaluti ſuæ conſulere, in tanto periculo puer conſtitutus expertus eſt Dei auxilium præſtantiſſimum: nam in cœlum rapitur. Euſebius Gallicanus Dominica tertia poſt Pentecoſten. *Quotidie namque filii Eccleſiæ, ait, ad Deum rapiuntur; quotidie ad thronum ejus ab Angelis deferuntur, atque ab ipſius faucibus devorare cupientis, sæpiſſimè ſubtracta præda gaudens, ac triumphans cœlos aſcendit*; Scilicet juſtus. Quod etiam dum Deus ſuos juſtos interveniente Gratia liberat à graviori tentatione explanat Andræas Cæſarienſis. *Rapiuntur hic, ait, ex gravioribus tentationibus interdum ſancti, ne fortè afflictionibus, aut difficultatibus, quæ vires illorum excedunt abſorbeantur.*

Euſeb.

384. Secundò: non dicitur, quod tranſlatus eſt, vel mortuus, ſed raptus: quia ſæpè juſti rapiuntur ante tempus à natura diffinitum divinæ prædeſtinationis beneficio: quia prævidet Deus ſi diutiùs vixiſſent, fore pervertendos: ita dicitur Sap. 4. num. 7. *Juſtus ſi morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit*: & paulò poſt: *Placens Deo factus eſt dilectus, & vivens inter peccatores tranſlatus eſt, & raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum ejus.* Et poſtea dicitur. *Placita erat Deo anima illius, propter hoc properavit illum educere de medio iniquitatis.* Quo teſtimonio utitur D. Auguſtinus ad hanc veritatem confirmandam: libro de prædeſtinatione Sanctorum, cap. 14. D. Cyprianus libro de mortalitate, & ſic ait: *Per Salomonem docet Spiritus Sanctus* *qui Deo placent, maturius iſtinc eximi, & citiùs liberari: ne dum in iſto mundo diutius immorantur, mundi contactu polluantur: raptus eſt; inquit, ne malitia mutaret intellectum ejus.*

Sap. 4. *Juſtus ſæpè celerius tollitur Dei beneficio.*

D. Auguſt.

D. Cyprian.

Tertiò: *Raptus eſt filius ejus ad Deum, & ad thronum ejus*: & tamen ut ſubditur num. 9. *Projectus eſt Draco ſerpens antiquus.* Puer utpote infans nil ambit, nil loquitur; ſerpens plura tentat, plura molitur, & ſublimia intonat. *Aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero Altiſſimo.* Iſai. 14. n. 12. Et tamen ſerpens jactatus deliteſcit in profundo: puer verò raptus fulgurat in throno. Puer, utpote elinguis tacet; & tamen rapitur ad thronum, quia reſplendet meritis: draco clamat: *In cœlum conſcendam.* Verum, quia meritis vacuus ad profunda demergitur: *Projectus eſt Draco.* Tunc ergo maximè firmatur regnum, cùm dignus ſine voce ad dignitatum apicem elevatur, & indignus quantumvis clamet, dejicitur. Rupertus. *Quando, ait, raptus eſt ad Deum, & ad thronum ejus, ipſa paſſione, ipſa Reſurrectione, qua rapiebatur, & tranſibat ex hoc mundo ad Patrem, perditionem, & mortem, corporum quoque mortalium corruptionem deſtruis, tunc facta eſt ſalus, & virtus.* Maximè deſtruitur mors, & exulat infelicitas, dum ad alta rapitur dignus; maximèque perit ſalus, niſi deturbetur perverſus. *Qua rapiebatur, & tranſibat ex hoc mundo ad Patrem, perditionem, & mortem corporum deſtruit.* 395.

Iſai. 14. *Decus Reipublicæ, quòd dignus ſine voce elevatur, indignus clamans dejiciatur.*

Rupert.

Quod præclarè confirmatur. Moritur Lazarus afflictus doloribus, ſublimis meritis. *Factum eſt, ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ*: Luc. 16. n. 22. Moritur etiam dives, qui biſſino, purpura, ac ſplendidis epulis deliciabatur; & ſepultus eſt in inferno: & cùm videret Abrahamum, in cujus ſinu requieſcebat Lazarus, ſic clamat miſer: *Pater Abraham.* Ecce dives rogat, & poſtulat refrigerium, & tamen ei clamanti denegatur, quod conceſſum fuit tacenti; eſſet namque cœleſtis politices dedecus, ſi neceſſaria meritis fuiſſet lingua, aut ſi indignis profuiſſet ambitionis loquela. Lazarus tacet; quia virtus, non lingua clamat: Divitis inanis eſt clamor, vox caſſa; quia vocem enervaverat culpa. Divus Chryſologus ſerm. 122. *Agentium diverſus eſt locus; hic agit de proximo, ille de longè: hic de ſinu Abrahæ ſuggerit, clamat ille de tartaro; exorat ille de requie, queritur hic de pœna.* Hoc eſt enim cœleſtis Reipublicæ decus, ac ſtabilimentum, ut nulla operoſa negotiatio profit indigno, nullaque ignavia, ac remiſſio obſit indigno. 386.

Luc. 16. *Virtus non lingua clamat, nam vox ſine meritis inanis.*

D. Chryſol.

Quartò: *Raptus eſt filius ejus ad Deum, & ad thronum ejus*: & tamen ad librum myſteriorum mortis, ac Paſſionis ſuæ, celeri greſſu explicatus contendit. *Et venit, & accepit de dextera ſedentis in throno, librum; & cùm aperuiſſet librum*: Apoc. 6. num. 7. Quid eſt hoc, quod ac ſi à throno fugeret, ad illum vi, ac violentia fertur hoc enim ex vi ſuæ ſignificationis importat illud verbum, *Raptus eſt*, ad librum tamen celeri volatu contendit. In libro inerat Paſſionis myſterium: *Redemiſti nos in ſanguine tuo*: In throno verò fulgurabat Majeſtatis gloria. Inde veluti vi quadam quoad ſpeciem, ad thronum aſcenditur, & ad librum honeſto ambitu adoptatur. Dominus veſtigia nobis 387.

Apocal. 5. *Vir magnus ad pugnam currit, ad honores moroſus incedit.*

ſequenda premebat, ut ad honores , tanquam inviti trahamur , cùm tamen ad pugnam , & ignominiam libenti amplexu curramus. Rupertus ibi ſic ait. *Librum,ſive igneam legem accepit de dextera,bonum exemplum cunctis præbens diſcipulis, & credentibus in ſe , nihil divitiarum, aut gloriæ voluit , aut quæſivit in hoc mundo : tantummodo librum de dextera dignatus eſt accipere.* Librum accipere ſollicitat,thronum vitare anhelat , in utroque perfectus , & quia ad proſpera ſibi cunctatior,ad acerba verò celerior eſt.

Rupert.

388. Quod maximè corroboratur. Conflicturus cum Goliath in arenam animoſus deſcendit David : *Ego ſervus tuus vadam , & pugnabo adverſus Philiſthæum* , 1. Regum 17.n.33. Vides animi ad conflictum promptitudinem : Vide etiam ad regales nuptias moroſitatem : filiam Regis promiſſam pro victoria non poſtulat,& ita moroſus eſt in hoc,quòd Saul nuntios delegat,qui regalem thronum ſuadent. *Eſto gener Regis.* 1.Reg.18.num.22.Et cùm ille ægrè perſuaderetur , & paupertatis excuſationes prætenderet : *Ego ſum vir pauper,& tenuis :* nolens ex mapalibus ad regium advolare thronum , veritus ne ex tanto faſtigio in præcipitium irremediabile rueret. Saul iterum nuntios delegat : Se præ divitiis animi ſtrenuitatem ducere. *Non habet Rex ſpolia neceſſe.* Ibid. num. 25. Bis ad nuptias invitatus , præ animi modeſtia reſpuit , cùm ultroneus ſe gigantis certamini obtulerit. David in utroque glorioſus , ad durum certamen , ſatis fuit ei unum Regis deſiderium indicatum ; ſic ad illud tanta animi promptitudine currebat;ad honores verò throni tam moroſus , ut neceſſe fuerit bis invitari ac excitari.D.Baſilius Seleuc.oratione 16.*Sponſaliorum legatos mittit : ſed David non avidus in domum involat , quin potiùs præ animi moderatione , Reginæ nuptias repudiat.*

1. Reg. 17.

1. Reg. 17 *Vir perfectus pugnam diligit , thronos fugit.*

D. Baſil. Sel.

389. Quintò ? *Raptus eſt ad Deum , & ad thronum ejus.* Hoc verbum, *Raptus* , ex vi ſuæ ſignificationis quandam violentiam , ac vim videtur denotare in eo quod aufertur:ſi ergo hic filius rapitur ad cœleſtem thronum , ut ibi glorioſè regnet ; ad quid hujuſmodi vis ? Mulier hæc erat ſanctiſſima Virgo Maria , à cujus viſceribus , ac gremio ſeparandus erat filius ejus Jeſus , qui multò magis videtur congaudere, ac jucundari in ejus puriſſimo ſinu,quàm in ipſo magnifico beatitudinis throno , & ideò , ut à matre disjunctus ad thronum ſublevaretur , quoad ſpeciem , quædam violentiæ vox interponenda fuit. D. Gregorius Nazianzenus oratione 42.ſic ait : *Virgineis, ac maternis vinculis pro poteſtate, ac violenter erupit.*Sic enim ei præjucundus erat maternus uterus , ut poteſtas , ac violentia interponenda fuerit ; In ipſo maximè veluti quibuſdam charitatis vinculis detinebatur.

Jeſu veluti cum quadam vi , ac violentia divelli tur à Maria.

D. Nazianz.

390. Ut videret Noe , an aquæ diluvii ceſſaſſent miſit columbam,*Quæ venit ad eum ad veſperam portans ramum olivæ virentibus foliis in ore ſuo.* Geneſ.8.num.11. Maximè expendendum eſt , quomodo columba , relicta amœna, ac viridi oliva , in qua tanquam in Smaragdino throno conſiſtere, ac ſpatiari valebat,ad arcam volat , in qua tanquam captiva , clauſa veluti in vinculis detinebatur.Intellige Myſterium : Arca figura expreſſa erat Virginis Mariæ,ut teſtatur D.Ambroſius tom.5.ſerm.25 ad illa verba:

Geneſ. 8.

D. Ambroſ.

Qui habet , dabitur ei. Sic ait ſanctus Doctor. *Arcam , quid niſi ſanctam Mariam dixerimus* ? Columba verò typus eſt Spiritus ſancti, in cujus figura ipſe deſcendit in Jordane : inde columba , tam celeri , ac perjucundo volatu ad arcam venit?quia ſic Spiritus Sanctus delectatur puritate Mariæ, ut ad inhabitandum in ea, propter illius umbram relinquat abundantem ac pulchram olivam , in qua tanquam in magnifico throno reſidere videbatur.

Perjucundatur Spiritus Sanctus cum habitatione Mariæ.

391. Sextò : *Et raptus eſt filius ejus ad deum, & ad thronum ejus* : quod explanans D. Ambroſius , ait : *Hoc tunc repletum eſt,quando quadrageſimo die , poſtquam reſurrexit aſcendit in cœlum* : Sed cur utitur hoc verbo , *Raptus* , quod quandam violentiam indicat, ut inquit D. Thomas?Cur non ait ; aſcendit in cœlum ? Dicit raptum , fortè ut inſinuaret,quòd tam vehementer Chriſtus ſuos diligit,ut quaſi vi quadam,quoad ſpeciem,licèt ad cœleſtem thronum , omnes gentes recturus aſcendat , ab ipſis evellatur , & ſeparetur ; ſic præ amore , tam unitus , ac adfixus nobis eſt. Tertullianus libro de carne Chriſti , ſic ait : *Quod avellitur , niſi quod inhæret , quod infixum, innixumque eſt ei , à quo aufertur , aut avellitur* ? Sic Chriſtus inhærebat ſuis , quos in mundo relinquebat, ut tanquam vi ab eis videretur avelli , & auferri.

Chriſtus quaſi invitus à ſuis ſeparatur.

Tertullian.

392. Ait Regius Vates Pſalm.67.num.19.*Aſcendiſti in altum , cepiſti captivitatem, accepiſti dona in hominibus* : Quem locum referens Paulus ad Epheſios 4. n. 8. *Aſcendens in altum captivam duxit captivitatem.* Et utrumque text. D. Auguſtinus , Strabus , Hugo , & alii exponunt de Aſcenſione Chriſti in cœlos. D. Auguſtinus *Filius Dei* , ait , *carnem à nobis ſumptam,in cœlum quaſi captivam adduxit , ſicut eſt in Pſalmo: Captivam duxit captivitatem.* Ac ſi dicatur humana natura , quæ ſub captivitate erat , captivam duxit in cœlum:& quomodo tunc in tam glorioſo triumpho captiva dicitur?Quod captivum ducitur, ſeu aſſumitur, violenter incedit, invitum trahitur, & evellitur ; inde humanitas Salvatoris captiva dicitur : *Captivam duxit captivitatem*;quia quodammodo ex vi amoris invitè aſſumitur, ut ſeparata à ſuis, quos in mundo relinquebat , in cœleſtibus regnet.

Pſalm 67.

Epheſ. 4.

D. Auguſt. Strabus. Hugo. *Ex vi amoris difficili videbatur , quod Chriſtus ab hominibus ſepararetur.*

393. De Chriſto Domino euntem in cœlum, ait Divus Marcus, 16.numero 19. *Aſſumptus eſt in cœlum* : Et eodem modo loquendi utitur D. Lucas Actor.1.n.2. & juxta ſenſum litteralem, dicitur Aſſumptus , non ab Angelo , ſed à ſua virtute , à ſeipſo : tamen pro morali theſi premo verbum , *Aſſumptus eſt* : quia ſic erat ei difficilè ab hominibus ſeparari , ut videretur quodammodo quadam myſterioſa vi in cœlum aſſumi. De ipſomet Deo per reſpectum ad Iſraël, ait Moyſes,Deuter.32.num.11. *Aſſumpſit eum , atque portavit in humeris ſuis.* Quid eſt hoc , quod homines ipſe aſportat, ac aſſumit in humeris ſuis, modò verò ipſe dicitur aſſumi in cœlum ? Ut Deus homines deducat in terram promiſſionis fluentem lac , & mel;ipſe homines aſportat in humeris ſuis,& aſſumit,ut explicat Interlin. *Genuina charitate* , At verò, ut ab hominibus ſeparetur , quibus maximè unitus adhæret , neceſſe eſſe videtur aſſumi , & ferri.

Marc. 16. Actor. 1.

Deut. 32.

Interlin. *Chriſtus ut ab hominibus ſepararetur , dicitur aſſumptus.*

*Apoc.*12.*n*.6. Et mulier fugit in ſolitudinem, ubi habebat locum paratum à Deo, ut ibi paſcant eam, diebus mille ducentis ſexaginta.

VERSIONES.

Syrus. Et illa Mulier fugit in deſertum.
D. Auguſtinus. Fugit in Eremum.
Arabicus. Ut ibi nutriatur diebus.
Primaſ. Ut ibi paſcat eam.

EXPOSITIO VI.

394. ET *Mulier fugit.* Cum puer maſculus, nempe viri fortiſſimi per martyrium rapientur ad thronum Dei. *Mulier*: Populus, nempe fideles, & firmiſſi Chriſtiani tempore perſecutionis, maximè Antichriſti, fugient ad deſerta,& latibula. Mulier hæc etiam poteſt intelligi B.Virgo,prout unà cum Eccleſia,facit unum corpus morale,ut illius Regina, & Mater, ut dicam quæſtione ſequenti.

395. *Ubi habebat locum paratum à Deo*: Tutum videlicet,ac ſecurum,in quo aut non quæreretur, aut non inveniretur: *Ut ibi paſcant eam:* Epiſcopi ſcilicet, & Paſtores, Religioſi aliqui viri verbi Dei miniſtri,ſubmiſſi ab Elia,&Henoch, paſcent cibo ſpirituali, ac etiam ſacra Euchariſtia miniſtrata fidelibus per deſerta profugis. *Diebus mille ducentis ſexaginta*: Tot diebus prædicabunt Elias, & Henoch:ut patet ex cap. 11. num.3. Vide ibi dicta.

QUÆSTIO XLIX.

Quare mulier, quæ dicitur terribilis ut acies caſtrorum ordinata, ſic fugit, & quænam ſit iſta mulier?

396. AB hoc ſecundo incipio: Quænam ſit iſta mulier? Communis eſt ſententia, quòd ſit Eccleſia, ut dixi in expoſitione: unde ait
Ribeira. Ribeira:*qui priora verba de B. Virgine & Chriſto exponebant: hic hærere, & expiſitionem mutare coguntur: quoniam de ſancta Dei Genitrice, hæc nulla ratione exponi poſſe videntur:* nam id
Cornel. quod hîc ait Cornelius, poſtquam hæc verba de Eccleſia explicat, quòd hîc fiat alluſio ad fugam Beatæ Virginis in Ægyptum,nullo modo dies hîc poſiti, *diebus mille ducentis*, illi poſſunt adaptari.

397. *Virgo Maria cum Eccleſia eſt unum corpus morale.* Tamen ſi hæc verba rectè intelligantur, etiam exponi poſſunt de Beata Virgine, prout Eccleſiam includit,& cum ipſa facit unum corpus morale; ſicut ſæpè in Scripturis fieri ſolet de Chriſto, ac omnibus membris ejus,de quibus proinde diverſa dicuntur reſpectivè,etiam in uno, eodémque loco Scripturæ, in uno & eodem Pſalmo, ut ſuprà dixi q. 12. num. 98. Proindéque in hac muliere,intellecta B.Virgo, & in ipſa etiam intellecta Eccleſia,eſt illa mulier, quæ clamabat parturiens, & cruciabatur ut pareret: erat nempe, & fuit Synagoga expectans adventum Chriſti, & Virgo ſanctiſſima ante Incarnationem Verbi divini: & mulier, quæ peperit filium maſculum, eſt Beata VIrgo, quæ peperit Chriſtum Dominum,proindéque Eccleſia etiam peperit omnes ſuos filios,quorum caput eſt Chriſtus;& mulier quæ fugit in ſolitudinem, eſt Eccleſia, ſimul cum Beata Virgine quæ eſt mater, Regina,ac Domina omnium fidelium, Doctorum,ac Prædicatorum, in eis peculiariter eſt, etiam in converſis,& convertendis ab eis,& erit ſemper protegens, ac dirigens uſque ad conſummationem ſæculi.

Jam verò prima pars Quæſtionis inquirit; 398.
Quomodo Eccleſia, quæ eſt fortis ut caſtrorum acies ordinata, fugiat,ſicque fugiant electiſſimi Chriſti fideles, ſed quomodo hoc,cùm Chriſtus dicat Joan.10. num. 11. *Bonus paſtor pro ovibus ſuis animam ſuam ponit; mercenarius autem, & qui non eſt paſtor, vidit lupum venientem, & dimittit oves, & fugit.* Quomodo ergo tunc veri paſtores fugient relictis ovibus ſuis?

Reſpondeo Primò:quòd aliquando fuga ex 399.
juſta cauſa eſt illuſtriſſima, & multum laudabilis, ut probat S. Hyppolitus oratione de D. Hyppolit.
mundi conſumm. & Antichriſto; & ſic ait: *Effugient è manibus ejus ad montes & occultabuntur in cavernis terræ,cum lachrymis,& contrito corde, quærentes illum amantem hominum, qui eripiet eos à laqueis illius, & conſervabit à moleſtiis illius ſcandali,dexteráque manu ſua inviſibili modo proteget, qui dignè ac juſtè ei ſupplicabunt.* Idem ferè ait Philipus Solitarius diſput. lib. 3. Philipp. Sol. *Fuga ſæpè illuſtris, & decora.*
c. 10. Quod argumentum latè probat D.Athanaſius in Apologia de fuga ſua:nam poſtquam numerat illuſtriſſimos Viros, qui fugitivi extiterunt, inter quos eſt D.Paulus,qui de ſe teſtatur,2.Corinth.11.n.33.*Per feneſtram in ſporta dimiſſus ſum per murum, & ſic effugi manus* 1. Cor. 11.
ejus, ſic ait S. Anathaſius. *Duo pariter obſervabant & quidem conſilio, ne ſe periculis objicerent, neque cum crimine ignaviæ quaſi ignavi, timidique exilia, erumnas morte graviores exhorrerent, qui enim moritur fugit à miſeris, qui autem in horas inimicorum adortus expectat,mortem longè leviorem fuga exiſtimat: quapropter, qui in fuga moritur, non inglorius moritur, nam & ſic quoque lauream martyrii conſequitur.* Viri magni fugitivorum vitam ipſa morte duriorem æſtimant,nam qui moritur uno gladii ictu, vitam finit;qui verò fugit innumeros patitur in fugarum tortoribus dies; indéque hoc durius niſi ad tales dies ſuſtinendos, Dei animarúmque zelo inflammetur. D. Athanaſ.

Secundò: Catholici ſub Antichriſto, cùm 400. *Fugiunt Prælati ut rectè munus adimpleant.*
perſpexerint in civitatibus,ac oppidis non poſſe Miſſam celebrari, nec divina peragi officia, nec Deo, nec Sanctis publicos reddi honores, abdita deſertorum & nemorum cum ſummo,ac Romano Pontifice, ut eſt veriſimile, quantum temporis intervallum concedat, & etiam cum multis Epiſcopis, Clericis,ac Religioſis, loca petent;ibique quod liceat, excluſis ab habitaculo ſuo monſtris, in oratoria convertent Urſorum, & Tygridum ſpelæa; ut tunc dici valeat, quod ait Iſai.35.num 7. *In cubilibus in*

*quibus prius dracones habitabant, orietur viror ca-
lami, & junci.* Hoc non obſcurè teſtatur An-
Andr. Cæſ. dreas Cæſar. *Quando diabolus,*ait, *qui in Anti-
Chriſto efficax erit, aciem per ipſum contra Eccle-
ſiam direxerit, tunc illius dilecti, ſummáque capi-
ta, civilibus tumultibus, mundaniſque comtemptis,
in deſertum ab omni malitia alienum, vitæque con-
ſuetudinem, omni virtutum genere lucentem ſeſe
recipient, ibidem impugnantium dæmonum, mali-
gnorumque hominumque impetus, atque inſultus
ſubterfugient.*

401. *Fortitudo eſt aliquando fugere.* Tertiò: Prælati fugient cum ſuis ovibus ad-
deſerta, ut ſuum munus Paſtorale benè, & re-
ctè adimpleant, quod eſt eximiæ fortitudinis;
ut ſuas oves valeant alimentare cœleſti do-
ctrina, ac divinis ſacramentis: Chriſti Domini
Matth. 2. divina fortitudo, non erubeſcit fugere in Ægy-
D. Chryſol. ptum: Matth. 2. num. 15. ne redemptionis hu-
manæ opus imperfectum relinqueret. D. Chry-
ſologus ſerm. 151. *Fratres,* ait, *quod fugit Chri-
ſtus, fuit liberatio, non periculum, creatoris divinæ
virtutis fuit, non humanæ fragilitatis: non fugit
propter auctoris mortem ſed fugit propter ſæculi
vitam.* Multa alia de fuga dixi tom. 3. in Evang.
c. 9. q. 1. 2. & 3.

402. Tertiò: Cur non ait, quòd mulier profecta
eſt, ivit, ſeu tendit in deſertum, ſed fugit? In-
decens enim eſt mulierem fugere, præcipuè
Reginam: qualis iſta erat, utpote ſtellis coro-
nata: meritò tamen dicitur fugiſſe, non iviſſe,
quia non pedetentim, ac moroſè à periculo
ſæculi, ſeu, ut aliter dicam à tumultibus mun-
di ad mentis deſertum confugiendum eſt, ut
liberè, ac expeditè Deo vacare valeamus. Au-
Pannonius. *Non moroſè ſed celerrimè ad ſolitudinem mentis confugiendum.* diendus eſt Pannonius in præſenti: *Non cun-
ctanter,* ait, *fugiendum, non timidè, non pigrè, non
quaſi recuſanter, ſed ſtrenuè, ſed feſtinanter: piger
vult, & non vult: non oſcitantibus contingit regnum
cœlorum, ſed planè vim facientibus, & violenti ra-
piunt illud.* Et poſt pauca hoc confirmans ſub-
dit: *Clamat Propheta ut fugiamus de medio Baby-
lonis; exitus de Ægypto, fuga vocatur, & mulier
hæc fugiſſe in ſolitudinem memoratur, non ſenſim
migraſſe, ut videas pleroſque comperendinantes, &
conſiliis nimium lentis fugam vitiorum molientes.
Ubi me his curis, inquiunt, extricavero, ubi illud,
atque illud negotii perfecero, neſcientes hac in re,
neceſſariam eſſe præcipitationem: negotium ex ne-
gotio ſeritur, vitio invitatur.*

403. Quartò: Quomodo mulier prudentiſſima,
Dracone perſequente ad ſolitudinem fugit, in
qua ſola inventa facilè ab eo devorari poterat;
Pannonius. Intellige myſterium fugit mulier, ut explicat
Pannonius, à tumultu rerum temporalium ani-
mi receſſu, ad Dei contemplationem, ac medi-
tationem, ut ibi ſecurè, ac quietè vivat à mor-
ſu, ac perſecutione venenoſi draconis: Quod
Oſeæ 2. *Solitudo ſuavis, & dulcis meditantibus.* confirmat citatus Auctor adducens illud Oſeæ
2. num. 24. *Vocabo eam, & ducam eam in ſolitu-
dinem, & loquar ad cor ejus:* Hoc eſt poſt pœna-
rum magnitudinem, ac dolores antiquos ad
eam lactandam, ac nutriendam cœleſti nectare
conſolationum: *Ducam eam in ſolitudinem;* &
tunc ad eam loquar, aperiens ei magna & alta
myſteria: & hac de cauſa Moyſes fugit ex Ægy-
Exod. 2. Philo. pto: *Et moratus eſt in terra Madian.* Exod. 2.
n. 15. Græcus. *Secedens in ſolitudinem.* Philo: *Ubi
tutus degere poterat, Deum invocans.* Sicque Pa-
rens Elias frequenter Carmelum montem ha-
3. Reg 18. bitaverat 3. Regum 18. n. 19. & 42. & 4. Re-
gum. 2. n. 2. D. Ambroſius l. de fuga. c. 6. *Ut co-
gnoſceret Deum plenius.*

Cùm Moyſes educeret populum Iſraëliti- 404.
cum de Ægypto in terram fluentem lac & mel,
ait text. *Moyſes quoque tollens tabernaculum
ſuum tetendit extra caſtra procul:* Exod. 33. n. 6. Exod. 33. *Frequentia populi, virtutum Noverca; ſolitudo, Mater.*
Qua mente hoc fecit magnus Dux populi?
Moyſes erat Gubernator, ac Princeps; & ſolent
hujuſmodi in medio populi, ac caſtrorum ha-
bitare, ut qui habent negotium facilè habeant
ad eos aditum: Quomodo Moyſes Principum,
ac gubernatorum exemplar, ut eum dicit D. Ba-
ſil. qui ſemper in populi negotiis præſens erat,
ponit ſuum tabernaculum, non ſolùm extra ca-
ſtra, ſed etiam procul: quia ſic aderat rebus,
ac negotiis populi, ut tamen ſemper per noc-
tes, ac multas horas, mentis receſſu à tempora-
libus ad Deum ſe reciperet, per altam medita-
tionem, & contemplationem. Procopius in c. 7. Procopius.
Iſaiæ ſic ait: *Humanis rebus ſe eripiens, tentorium
ſuum fixit extra caſtra, id eſt, vitam ſuam fir-
mam & perturbationibus vacuam reddidit, ut ſci-
licet Deo vacaret.*

Veniat nunc Pſalmus 54. communis in hac 405.
re, ſed nunc profondiùs examinandus. Ait ibi Pſalm. 54. *Pium animum turbat hominum turba, à qua fugiendum.*
num. 6. *Timor, & tremor venerunt ſuper me. &
contexerunt me tenebræ.* In magno metu, ac
anxietate erat David, ne in multa peccata,
crimina, ac pertubationes veniret; & ideò
ad hoc poſtulat: *Quis dabit mihi pennas ſicut co-
lumbæ, & volabo, & requieſcam,* Poſtulat alas,
ut volando in quietem; ac requiem veniat: &
quomodo hujuſmodi volatu talis requies eſt
comparanda: *Ecce elongavi fugiens; & manſi in
ſolitudine.* Non ait, quòd fugit tantùm, ſed
quòd ſe elongavit ab hominum turba, quæ
maximè pium animum turbat, & tunc maxi-
mè elongatus eſt ab hominum turba in ſolitu-
dine poſitus, quietem à rebus ſæcularibus in-
venit, dum mens tota contemplando, fere-
batur in Deum: ſolitudo enim virtutis ſchola
eſt. D. Gregorius Nazianzenus orat. 17. *Elonga-* D. Nazianz.
*vi fugiens; ut quàm longiſſimè à malis præſentibus
ſe removeret:* Et D. Gregorius Magnus lib. 4. D. Gregor.
Moral. cap. 24. *Elongavi fugiens: fugiens ſe elon-
gat, quia à turba terrenorum deſideriorum, ad mul-
tam Dei contemplationem ſe ſublevat: Manet au-
tem in ſolitudine qui in remota mentis intentione
perſeverat.* Ansbertus ſic ait: *Solitudo, inquit, ad* Ansbert.
*quam mulier fugit, eſt quies mentis, qua inordina-
tos motus deſideriorum, à ſecreto cordis ejiciens
ſolatium in Deo invenit.*

Pro qua re D. Bernardus Epiſtola 106. ad 406.
Henricum Magiſtrum ſacrarum literarum; D. Bernad. *Solitudo optima animi lectio, & dulcedine plena.*
ipſum invitat ut ſolitudinem petat Claræ vallis,
unde procul homines, ubi Deus propè; locus
enim ab oppidis longè poſitus multam è cœlo
trahit voluptatem. *Experto crede, ait, aliquid
ampliùs invenies in Sylvis, quàm in libris; ligna,
& lapides docebunt te, quod à Magiſtris audire
non poſſis,* &c. Quò enim longè ab urbe vivas, 407.
eò propiùs Deum videbis. Subdit D. Bernard.
*An non montes ſtillant dulcedinem, & colles fluunt
lacte, & melle.* Quod jam pridem Joël monue- Joël. 2.
rat c. 2. n. 18. Sed quod Vates de Chriſti adven-
tu, id Bernardus pollicetur de ſolitudine. Ubi
Deo ſacra ex arborum aſpectu, ex aquarum
vi, ex montium latebris, Deum ſuaviter, ac
dulciter meditatur.

Quæstio

Quæstio L.

Quare Mulier, apparens in cœlo, fugiens tamen à Dracone devorante, tendit in ſolitudinem, ubi feræ beſtiæ habitant?

408. Mulier fugit in deſertum, & in locum, in quo nutrienda, & ſuſtentanda ſit: ſed cùm mulieres viarum ſunt ignaræ; per quas in deſerta pergant: quis ergo hanc mulierem deducet in Eremum? nam ſolùm mulierem fugientem legimus, ducem verò viæ non legimus? Quis ergo eam, viam docebit? Chriſtus ſanè, qui & ipſemet via erit.

Ansbert. Ansbertus annuit: *Ipſe temporalia fugientibus eſt via, ſicut in Evangelio apud Joannem cap.* 14. *ipſemet, teſtatur dicens: Ego ſum via, &c.*

409. Quæſtio tamen præſens inquirit: Quomodo hæc mulier fugiens â dracone devorante, tendat in ſolitudinem; Senſus literalis jam ſatis à nobis eſt explicatus in ſuperiori quæſtione, & in expoſitione, quód mulier iſta ſit Eccleſia, ſeu cœtus fidelium, qui fugiens à perſecutione Antichriſti ad deſerta fugit in locum paratum à Deo, ut dixi in expoſitione. Nunc moralem ſenſum inquirimus.

410. Rupert. D. Ambroſ. Et primò, Rupertus in præſenti: *Quis eſt locus mulieris*, ait, *in hac ſolitudine, niſi Deus ipſe?* & Divus Ambroſius mulier fugit in ſolitudinem: *Solitudinem*, ait, *Chriſtum vocat, ſolitudo deſerta eſt ab habitatoribus, Chriſtus deſertus*

Joan 18. *eſt à ſuis.* Joan. 18. *Relicto eo omnes fugerunt.* In perſecutione, ac tribulatione etiam mulier apparens in cœlo, ibi exiſtens, fugiens à dracone devorante in ſolitudinem tendit, hoc eſt ad Deum, & ad filium ejus Jeſum Chriſtum, ut orans clamabat Regius Vates Pſalm. 30. nu-

Pſal. 30. *A nullo nobis poteſt parari Deus, niſi ab ipſomet Deo.* mero 3. *Eſto mihi in Deum protectorem, & in locum refugii:* Et qui ad Deum confugit, ab ipſo invenit paratum locum refrigerii, in quo ſit tutus, & ſecurus, qui locus à nullo alio poteſt nobis parari, niſi ab ipſomet Deo; & ideò dicitur de hac noſtra muliere, quòd fugit in deſertum, ubi habebat locum paratum à Deo.

Rupert. Rupertus Abbas: *A nullo parari poteſt Deus, niſi ab ipſo Deo, & in hac, & tali ſolitudine, ubi contemplationi vacando poſſit hunc locum ſuum agnoſcere, ſempérque caſum ſuum cavere.*

411. Eccleſiaſt. 4. *Juſtus in ſolitudine ſecum habeat Deum.* Secundò: Quomodo hæc mulier fugit in ſolitudinem, cùm Eccleſiaſt. 4. numero 10. *Væ ſoli, quia cùm ceciderit non habet ſublevantem ſe*: qui autem in ſolitudine eſt, ſolus eſt, ſine dubio præter ſolitudinem corporalem, ac localem, eſt etiam quædam ſolitudo ſpiritualis, quâ homo derelictus, & ſolitarius eſt à Deo; qui autem in deſerto eſt, licèt ſolitarius ſit ab hominum commercio; tamen ſecum habet Deum. *Cùm ceciderit non collidetur, quia Dominus*

Pſalm. 36. *ſupponit manum ſuam*: Pſal. 36. num. 24. D. Gregorius lib. 4. Moralium, capite 10. lib. 1. Regum. *Electus*, ait, *quiſque ſecurus aſcendit, quia ſolus non eſt: qui enim per nos loquitur, nobiſcum eſt: Nam & repromittit dicens: Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæ-*

Matth. 28. *culi.* Matth. 28. n. 20.

Tertiò: In eiſdem verbis Eccleſiaſt. perſiſto. 412.

Væ ſoli: eſt ſolitudo corporalis, & eſt ſpiritualis à gratia, & amicitia Dei. *Væ ſoli*: particula illa, *Væ*, miſeriam, & infelicitatem demonſtrat; qui enim corporaliter, ac localiter eſt in deſerto, non tamen mentaliter, ac ſpiritualiter, ita ut ſpiritu non ſit in deſerto rerum temporalium, ut totus feratur in Deum, hic non habitat in deſerto, & væ tali, quia nihil prodeſt ſolitudo corporis, ſi deſertum cordis defecerit; Ille verò habitat in ſolitudine, qui quamvis ſit in turba hominum, ab illa ſpiritu ſeparatus, uni Deo maximè eſt unitus. Divus Thomas: *Verè ſolus eſt*, ait, *cum quo Deus non eſt, & qui ſine ſocietate juſtorum eſt; non enim eſt de juſtis, qui ſunt ſub una ſocietate ſecundùm animam, licet diviſi ſint ſecundùm locum.* Confirmat citans D. Gregorium dicentem: *Quòd nihil prodeſt ſolitudo corporis, ſi ſolitudo defuerit cordis.*

Eccleſ 4. *Nihil prodeſt Eremus corporis, ſi defuerit Eremus cordis.*

D. Thomas.

D. Gregor.

Quartò: Quid eſt, quòd mulier volens declinare draconem, fugit in ſolitudinem? Nonne etiam draco in eandem ſolitudinem pergere poteſt? imò & frequenter in ſolitariis locis Dracones reperiuntur. Quid eſt ergo quòd mulier cavens ſibi ab inſidiis Draconis, fugit in Eremum; ſicut per hanc mulierem denotatur anima Juſti; ſic per ſolitudinem pœnitentia; & hæc benè dicitur ſolitudo; quia per eam deſerit homo peccata, in quibus eſt mala ſocietas; fugit homo à concupiſcentiis mundi, quibus anima illaqueatur: & etiam, quia ipſa pœnitentia deſeritur à multis, quia pauciſſimi deſertum pœnitentiæ inhabitant. Ecce cur mulier, Draconis inſidias deflectens, fugit in ſolitudinem; quia, cùm inſurgunt tentationes ad munimen pœnitentiæ confugere debemus. Divus Thomas: *Ad hoc deſertum*, ait, *confugit Eccleſia, quando videt Draconis inſidias, quia juſti quando vident ſe tentari, ad pœnitentiam recurrunt, augentes auſteritatem.*

413. *In tentationibus ad pœnitentiam confugiendum.*

D. Thoma

Quintò: Mulier fugit in ſolitudinem, ad altam nempe & profundam meditationem, ac contemplationem, ut latè dixi ſuperiori quæſtione: *Ubi habebat locum paratum à Deo.* Amat locum ſibi à Deo paratum tenere, non verò alienum occupare, ut ibi ſit libera à Draconis morſu; ſicut homo periculosè degit in loco alieno; ſic tutus & ſecurus in ſuo proprio, ac ſibi debito, ac convenienti.

414. *Homo in ſuo loco ſecurus, in alieno periculoſus.*

415. Sextò: Mulier fugit in ſolitudinem; ubi habebat locum paratum à Deo: Et cur mulieri paratur lôcus in ſolitudine, & non in cœlo? Reſpondet Rupertus jam datus: *Quis eſt locus mulieris in hac ſolitudine, niſi Deus ipſe?* Sed modo inſurgit difficultas: Si locus iſte perquiſitus, eſt Deus, cur non in cœlo, ſed in ſolitudine habetur; nam cœlum quodammodo eſt locus proprius Dei, teſtante Propheta: Pſalm. 113. numero 16. *Cœlum cœli Domino.* Cur ergo, cùm Deus ſit locus iſte paratus, non deſignatur in cœlo, ſed in ſolitudine; quia in cœlo ſplendoribus ætheriis, ac temporalibus Solis, Lunæ, ac ſtellarum nitet, in ſolitudine verò his omnibus orbatur: adeò neceſſum eſt caduca, ac temporali luce privari, divinum lumen exambienti, ut ipſa Dei Sponſa, ipſiúſque maximè avida, mundiales, ac temporales ſplendores exuat, ut ſpiritualium dulcedine repleatur: quaſi divinis frui nequeat etiam in cœlo, dum

Pſal. 113. *Mundialis felicitas virtutem excludit, cujus inopia generat eam.*

Rupert.

dum humanis bonis exundat, totiúſque Deo fruatur in ſolitudine. Rupertus: *In ſolitudinem*, ait, *mulier fugit, quando nihil in hoc Mundo poſſidere propoſuit. In hujuſmodi ſolitudine, habet*, inquit, *mulier locum paratum à Deo: quis eſt locus mulieris in hac ſolitudine, niſi ſolus Deus?* Ut inde cognoſcas, quàm mundialis felicitas virtuti adverſetur, quam temporalium paupertas maximè juvat; & ideò mulier dives, & fortunata, in cœlo locum paratum non habet, maximè tamen in ſolitudine.

416. Vidit Nabuchodonoſor arborem magnam, & ſublimem, tam altitudine, quàm extenſione, foliis, ac fructibus prædivitem; Sanctus clamans jubet præcidi, diſpergi fructus, folia excuti. *Donec cognoſcant viventes; quod dominatur excelſus*: Daniel. 4. numero 14. In arbore denotabatur Nabuchodonoſor, qui dum pompatica divitiarum, ac rerum frondoſitate inſolenter vireſcit, ſic ſuperbè extollitur, & ſenſu obbruteſcit, ut ſupremum numen non agnoſcat: ut ergo mentem acuat, oculos aperiat, ac cœleſtium notitia adornetur, feliciter omnibus temporalibus viduatur: ad hoc ſpectat id quod docet Divus Chryſologus ſermone 28. *Eſt virtutibus cognata paupertas*: opulentia oculos excæcat, cupiditates inflammat; at nuditas mentis aciem acuit, nefaria deſideria comprimit, & virtutem germinat.

Daniel. 4.
Abundantia noverca virtutis, mater illius paupertas.

D. Chryſol.

417. Septimò: Cùm mulier in cœlo apparet, *amicta Sole, Luna ſub pedibus ejus, & in capite ejus corona ſtellarum duodecim* ſtatim draco ferox, & ſanguineo colore rufus, inſidias contra eam ſtudioſè molitur; ad quas evitandas, fugit mulier in ſolitudinem: *Et mulier fugit in ſolitudinem*: non apparet benè prudens mulier, cœlum deſerens, & ad ſolitudinem ſe conferens, ut eludat vaferrimi ſerpentis inſidias: nam ſi in cœlo, à quo dracones exulant, draco illam perſequitur, in ſolitudine, draconum regione, quomodo effugiet; Cœlum firmiſſimum aſylum, & perfugium eſt; ſolitudo certaminis palæſtra, diſcriminibus expoſita, nullo Numine, aut auxilio tuta; & tamen è cœlo in ſolitudinem fugit mulier; Profundè advertè. In cœlo, Solis nitore ſplendebat, Luna ſub pedibus ejus fulgebat, & capitis verticem ſtellæ cingebant: At in ſolitudine, his omnibus erat denudata, nil excelſum poſſidens, nullo fulgore conſpicua humilis degit. Indéque in ipſo cœlo inimicos, & pericula multùm irradians experitur: at in medio Leonum, ac draconum, non ſplendens ſecurior conſiſtit. Qui in ſplendore lucis eminet, in multis periculis verſatur, quæ maximè evitantur ab eo, qui humilis, & abjectè vivit. Rupertus: *In ſolitudinem*, ait, *mulier, fugit, quando nihil in hoc Mundo poſſidere propoſuit.* Qui in alto rerum culmine eminet, multa poſſidens, magnis fulgens ſignis felicitatis, multas adverſitates, ac contrarietates patitur, à quibus omnibus eſt ſecurus, qui humilis in angulo, ac ſolitudine latet: Fuge ergo verticem, ut fugias ruinam.

In ſublimi felicitatis periclicatur dives ſecurus verò qui in humili degit.

Rupert.

418. Cùm Angeli divinæ juſtitiæ vindices, contra nefandos Sodomitas armantur, ut in eos, globos igneos contorqueant, à communi vaſtatione eripitur Juſtus, & ad hoc ad Montis receſſum abire admonetur: *Salva animam tuam, ne ſtes in omni circa regione; ſed in monte ſalvum te fac, ne & tu ſimul pereas*: Gen. 19. num. 17. ad quæ Lot, ait: *Quæſo Domine mi quia invenit ſervus tuus gratiam coram te, ut ſalvares animam: nec poſſum in monte ſalvari, ne fortè apprehendat me malum, & moriar: eſt civitas hæc juxta, ad quam poſſum fugere, parva, & ſalvabor in ea. Nunquid non modica eſt, & ſalvabor in ea*: Ibidem num. 19. & 20. Alta indagine requirendum eſt; cur Lot montem, Angelicâ tutelâ ſecurum recuſat, & civitatem in ſalutis aſylum eligit? Mons eſt contra igneos imbres Angelicis munitus promiſſis, civitas ab incendio non eſt erepta, ſed inter flammarum terminos conſtituta: & tamen Lot, montem recuſat, civitatem exoptat, & ait: *Eſt Civitas parva, & ſalvabor in ea*: Sic enim excelſa, & alta ſecum trahunt caſum & ruinam: Unde Lot adhuc Dei verbo, & promiſſis ſecurus, montis ſublimia expavit, & parva ac depreſſa exambit, totius profugium ratus humile oppidulum, quàm excelſum montis verticem à Deo deſignatum; Divus Gregorius Magnus in 1. capite 3. *Cùm Lot exiret de Sodoma*, ait, *ab aſcenſu montis abſtinuit & in parvulam Civitatem declinavit, ne dum parvulus adhuc, altiora nititur, virilem ætatem impingens moriatur.* Ecelſa, & ſublimia, pericula ſibi excitant, humilia verò ventorum impetus fruſtrantur: ideò Lot mediocria eligit, ſublimia timet.

Geneſ. 19.

Sublimia excitant pe-ricula, à quibus cuſtodita ſunt humilia.

D. Gregor.

419. Dominus ſua juſtitia accingens ſe ad perdendum Moab, ait per Jeremiam 48. numero 9. *Date florem Moab, quia florens egreditur.* Vatablus legit. *Date alam Moab, quia volando volabit.* Alii legunt: *Date florem Moab.* Deus bone! deſtruendæ urbi tot bona tribuis? tot coronas, tot florida ſerta, tot alas concedis, ut, florens, & coronata evolet, ſeſéque in altum ſuſtollat: Cur flores, cur coronæ, aut præpetes in aſtra volatus parantur illi urbi, quæ ſtatim danda eſt in perditionem, ac devaſtationem? Hæc eſt alta rerum diſpoſitio, quòd dum Moab in ſua exiguitate, ac loco ſeſe continebat, ſe conſervando conſiſtebat; at verò cùm nimium excrevit; & cum floribus exornatur, coronis irradiat, pennis volando volat ad ſublimia, & alta; in certam ruinam, ac præcipitium cadit: Hæc eſt enim notiſſima mundialium conditio, quòd dum magis florent in ſummo fortunæ ſplendore, inter ipſas floridiſſimæ vitæ coronas, dum ad alta ac ſublimia evolant, in ſubitam cogantur ruere everſionem Gloſſa Moralis: *Date florem Moab; quia proſperabitur ad tempus:* Nam dum ſe in majori proſperitate cogitaverit, in ruinam, & præcipitium cadet. De his ait idem Jeremias capite 15. numero 9. *Occidit ei Sol, cùm adhuc dies eſſet.* Dum clariores ſibi dies effingunt, dum florentiores, & nitidiores in aſtra volant, in extremam deveniunt confuſionem.

Jerem. 18.
Vatabl.
Alia lectio.
Inter felicores progreſſus fortuna, adeſt ruina.

Gloſſa.

Jerem.

Quæstio

Quæstio LI.

Quomodo in ſterili, ac infructuoſo deſerto mulier alenda erat?

420. Ait Text. quod mulier hæc fugit in ſolitudinem, ubi habebat locum à Deo præparatum, *ut ibi paſcant eam diebus mille ducentis ſexaginta*: quia tot diebus durabit perſecutio, ut dixi in Expoſitione. Rupertus. *Quia tanto tempore*, ait, *agitanda eſt perſecutio ſumma, Dracone iſto: in illo perditionis filio, ſcilicet Antichriſto, totas effundente inimicitias, rectè tot diebus univerſa perſecutionum omnium tempora ſubintelligimus.* Proindéque ſub illa magna perſecutione ſubintelligitur, quòd in omni alia perſecutione Eccleſia, ſeu cœtus fidelium, ſit à Deo nutriendus, ac ſuſtentandus.

Rupert. *In omni perſecutione Dei auxilium.*

421. Et in limine hujus Quæſtionis, notandum eſt, quod duæ mulieres in Scriptura referuntur, quæ doloribus partûs affligebantur: Una nurus Heli, quæ peperit filium, & mortua eſt. *Irruerant in eam dolores ſubiti: In ipſo autem momento mortis ejus dixerunt ei, quæ ſtabant circa eam. Ne timeas, quia peperiſti filium*: 1. Reg. 4. n. 20. Altera verò mulier eſt hæc noſtra, *Quæ in utero habens, clamabat parturiens, & cruciabatur ut pariat*: & ſtatim ſubditur: *Peperit filium, qui raptus eſt ad Deum*: Et tandem nunc dicitur: *& mulier fugit in ſolitudinem, ubi habebat locum paratum à Deo, ut paſcant ibi eam.* Cur nurus vehementi dolore partûs effudit animam; noſtra verò mulier glorioſè vivit in loco parato, & ordinato à Deo. Nurus Heli peperit filium mundo; noſtra verò mulier Deo. *Raptus eſt filius ejus ad Deum*: Et quæ peperit, & inſervit mundo, dolore premitur, quæ verò Deo, ex dolore, ac anguſtia glorioſè triumphat, & in tantùm præjucundè ſublimatur; ut magnificè cœlitus enutrita vivat, ac gaudeat.

1. Reg. 4. *Qui ſervit mundo, perit, qui Deo, vivit.*

422. Ad noſtram quæſtionem: Quonam cibo in illa vaſta, ac agreſti ſolitudine nutrienda eſt? Mulier eſt cœtus fidelium, qui cum pro Deo à mundo fugiunt ad deſerta, ibi inveniunt locum à Deo paratum, in quo divina, ac cœleſti gratia mirificè recreantur. Ubi nos habemus: *Paſcent eam*; Legit Primaſ. *Paſcet eam*, ſcilicet Deus. Philipp. Abbas lib. de ſilentio Cleric. c. 106. *In ſolitudine*, ait, *Deus locum præparat fugienti, dum manu ſuppoſitâ, mollem præbet accubitum quieſcenti, gratia largiente monſtrat paſcuam ſalutarem, dum ejus deſiderio infundit uberiùs gratiam ſpiritualem.*

Primaſ. Philip. Abb. *Deus fugientem à mundo recipit, & ſua nutrit gratia.*

423. Secundò: *Paſcent eam*: & non exprimitur in text. qui ſunt iſti, qui paſcent eam: Intelligitur, quòd paſcent Eccleſiam, ac cœtum fidelium, Doctores ac Prædicatores verbo Dei, doctrina divinæ Scripturæ, ac ſpiritualibus documentis. Euſeb. Gallic. Dom. 3. poſt. Pent. *Eam paſcent ibi*, ait, *ſacro volumine Scripturarum: lege Iſaiam, & ipſe te paſcet; lege & alios Prophetas, & ibi paſcua invenies, multis delitiis comparanda.* Cantic. 8. n. 5. dicitur: *Quæ eſt iſta quæ aſcendit de deſerto delitiis affluens?* Et quomodo anima ſancta in deſerto poſita, delitiis eſt plena? Nam in deſerto labor, & anguſtia invenitur. D. Gregorius. *Sancta anima*, ait, *de deſerto aſcendit; quia in exilio hujus peregrinationis poſita, ad cœleſtia gaudia mente tendit, delitiis afflait, quia ſanctæ Scripturæ meditationibus intendens, cœleſti pabulo aſſidue mentem paſcit.*

Scripturæ lectio cibus animæ. Euſeb. Cantic. 8. D. Gregor.

Tertiò: *Paſcent eam*. Primaſius: *Paſcet eam*; ſcilicet Deus tam cibo corporali divinitùs miniſtrato, quàm ſpirituali, proindéque, ut communis eſt vox Patrum, ac Interpretum cibo dulciſſimo, ac ſuaviſſimo; ſed quomodo hoc poteſt ſtare: nam tunc tempore Antichriſti, erit maxima tribulatio qualis nunquam fuit ab initio, nec erit: & inde Eccleſia ſub magna preſſura erit tribulationum, ac vexationum; ergo tunc non cibo dulci, ac ſuavi, ſed pane lachrymarum ſaturabitur. Deinde in deſerto, eſt omnium penuria, & nulla abundantia; ipſa tamen tribulatio, ac penuria lautiſſimum juſtis eſt convivium, quod Moyſes apertè ſubindicat, dum Deut. 33. n. 19. in Zabulone Eccleſiæ filios benedicens ait. *Inundationem maris tanquam lac ſugent, & theſauros abſconditos tenebrarum.* Ubi inundatio maris, & theſauri abſconditi tenebrarum, Hebraïſmus eſt, ut ſcilicet illud, quod priùs dictum erat per aliam phraſim explicetur: illa ergo inundatio maris, quæ ſugitur, theſaurus eſt abſconditus, & quomodo inundatio maris, quæ dicit tempeſtatem, ac tribulationem cum amaritudine ſalſuginis, poteſt habere dulcedinem lactis, ac jucunditatem theſauri abſconditi, dum invenitur? Purga palatum à mundanis rebus, & in ipſa inundatione, ac amaritudine laborum invenies dulcedinem lactis, ac jucunditatem theſauri abſconditi. Canturien. apud Tilm. *Inundatio maris eſt abundantia tribulationis, quæ tunc ſentitur, cùm dulcis à juſtis reputatur*: & tantæ dulcedinis rationem ſubdit. *Sicut lac nutrimentum eſt puerorum, ſic tribulatio pabulum electorum.* 424.

Primaſ. Deut. 33. *Juſtis ſuave, & dulce convivium tribulatio.* Canturien.

Quartò: *Ut ibi paſcant eam*: Divino ſcilicet Euchariſtico pane, qui tempore Antichriſti à publico in occultum eſt removendus; túncque anima à ſæcularibus curis abſtracta, piè, ac ritè præparata, Euchariſtico pabulo reficitur. Ansbertus Abbas. *Ipſe*, ait, *in ſolitudine eſurientibus efficitur cibus, quod apertiſſimè declarat locus ille in Evangelio, quo ſeipſum electorum manna, Judæis clamat, & dicit apud Joannem: Ego ſum panis vivus, qui de cœlo deſcendi.* Sic ait Deus per Oſeam 2. num. 14. *Ecce ego lactabo eam, & ducam eam in ſolitudinem, & loquar ad cor ejus, & dabo ei vinitores ejus.* Ad Chriſti tempora vaticinium refert D. Hieronymus ad quandam mentis ſolitudinem per receſſum à temporalibus rebus: & Pannonius. Anima ergo abſtracta à ſæcularibus curis ducitur in ſolitudinem, ut lætetur ſpiritualibus conſolationibus, ut piè, ac religioſè diſpoſita poſſit recipere Vinitores, ſeu Apoſtolos, ac Sacerdotes, qui illud cœleſte vinum miniſtrant animæ ſpiritualiter inebriandæ. 425.

Ansbert. Oſe 2. D. Hieron. Pannonius. *In ſolitudine rerum temporalium anima conſtituta, Euchariſtico pane reficitur.*

Fideliſſima Chriſti Sponſa clamat Cantic. 4. in fin. num. 18. *Surge Aquilo, & veni Auſter; & perfla hortum meum, & fluent aromata illius*: & ſtatim cap. 5. num. 1. immediatè ſubdit. *Veniat dilectus meus in hortum ſuum.* Per tempeſtuoſum Aquilonem, ſæculi tentationes, tribulationes, ac ſolicitudines intelligunt Caſſiodorus, Beda, Apponius, & alii; & ideò à Propheta prædicitur, quòd ſuper hujus ſæculi habitatores, ab Aquilone omne malum panditur. In Auſtro leni, 426.

Cantic. 4. Cantic. 5. Caſſiodor. Beda. Apponius.

Cùm terrenæ cogitationes dimittuntur, tunc animus præparatur ad Christum recipiendum. leni, & ſuavi (teſte Apponio) innuitur tranquillitas, ac ſecuritas ſpiritualis vitæ remotiſſimæ ab inquietudine temporalium. Ait ergo Anima ſancta: *Surge Aquilo, veni Auſter:* Ac ſi exoret, ut tempeſtuoſus Aquilo effugiat, & diſcedat; à me nempe recedat ſæcularis perturbatio, ac inquietudo. *Veni auſter*: in me intret ſolitariæ, ac quietiſſimæ vitæ dulcedo. *Perfla hortum meum*, cœleſti rore; *& fluent aromata* virtutum *illius*; & tunc ſic jam diſpoſita, ac præparata in ſolitudine contemplationis, ad divinum convivium intrabit.

D. Ambroſ. D. Ambroſius ad hunc locum, ubi nomine Eccleſiæ, vel animæ ſic loquitur: *Lætata invocans Chriſtum, paratum habens convivium.*

427. Cantic. 5. *Piè recipit Euchariſtiam, qui mentem abſtrahit à terrenis.* Vox eſt divini Sponſi. Cantic. 5. num. 1. *Comedite amici, & bibite, & inebriamini chariſſimi.* Quos ad ſuam menſam cibi & potus vocat, amicos dicit, utpote jam in ejus gratia, ac amicitia conſtitutos; aliter ad tantam menſam, non poſſent accedere; ſeu ut amicos monet, ac docet, & ut reverenter, ac devotè accedant, ait, *inebriamini chariſſimi*: id eſt, alienationem ſenſus habete: Et ad quid talem mentis exceſſum exoptat, cùm potiùs ad cognitionem tanti convivii eſſent exacuendi. Intellige Myſterium: ſuadet divinus Sponſus ſpiritualem ebrietatem, ut nempe ſenſus veſtri ſæcularibus curis abſtrahantur: quis enim remotiores habet ſenſus à ſæcularibus, quàm ille qui ebrietate laborat. Eleganter D. Gregorius Nyſſenus. *Quod, ait, hic Sponſus adhortatur, hoc tunc quoque factum per divinum illum cibum, ac potum, & ſemper fit, ſimul conveniente cum cibo & potu, mutatione, & exceſſu*: Ac ſi dicat: tunc convenienter anima adimpletur Euchariſtico cibo, cùm ſpiritualiter inebriatur quodam mentis exceſſu, per abſtractionem ſenſuum à terrena inquietudine: ac perturbatione.

D. Nyſſen.

Apoc. 12. *n.* 7. Et factum eſt prælium magnum in cœlo, & Michaël, & Angeli ejus præliabantur cum Dracone, & Draco pugnabat, & Angeli ejus.

Num. 8. Et non valuerunt, neque locus inventus eſt amplius eorum in cœlo.

VERSIONES.

Arabicus n. 7. Deinde commotum fuit in cœlo prælium inter Michaëlem, & filios ejus, ut præliaretur adverſus ſerpentem, certabat autem adverſus eum Draco; & Angeli ejus.

D. Auguſtinus. Factus eſt Bellum magnum in cœlo, Michaël, & Angeli ejus pugnabant.

Syrus. Michaël, & Collegium Angelorum ejus ad præliandum cum Dracone; & Draco, & Angeli ejus præliati ſunt.

Primaſ. Accidit prælium in cœlo.

Syrus n. 8. Et non prævaluerunt.

Arabicus. Non habuit vires, neque illi inventus eſt in poſterum locus in cœlo.

Arias. Et non valuit.

EXPOSITIO VII.

F*ACTUM eſt prælium magnum in cœlo.* 428. Hic alludit Joannes noſter, ut communis eſt vox Interpretum ad illud prælium in exordio mundi, quod geſtum eſt à Lucifero, & ſuis cum Michaële, ejúſque aſſeclis in cœlo Empyreo: Ac ſi dicat noſter Vates: Sicut olim geſtum fuit prælium in cœlo Empyreo; ita etiam fiet prælium in celo, id eſt: Eccleſia, cùm Lucifer cum ſuis dæmonibus, illud geret contra fideles Eccleſiæ in dies, & crudelius ac durius in fine mundi; tunc contra ipſum præliatur Michaël cum ſuis Angelis, tunc quotidie, tunc maximè in fine mundi, Chriſtianos adjuvando, confortando, ac animando contra tentationes, ac perſecutiones Dæmonis.

Et aptiſſimè dicitur: *Factum eſt prælium magnum*: & non dicitur bellum, ſed prælium; 429. *Cur non dicitur bellum, ſed prælium.* differt enim prælium à bello. Bellum dicit diſcordiam hoſtium, & totum illud tempus, quo hoſtes ſunt in armis; prælium verò dicit actualem congreſſum, & certamen, & pugnam, quod diſcrimen colligitur ex Livio dicente: *Populum Romanum nullo bello, multis verò præliis fuiſſe ſuperatum.* Livius. Diabolus autem tanquam Leo rugiens ſemper eſt in actuali pugna contra nos, & dicitur *Prælium magnum*; quia majus nunquam factum; & *magnum*, tum ratione multitudinis pugnantis ex utraque parte, tum etiam ratione perſonarum: ſunt enim ſpiritus, ut David Pſalm. 102. num. 20. & agebatur de Dei honore, ac etiam de ſalute animarum.

Et non valuerunt reſiſtere, repugnare, ac ſuſtinere Michaëlis & Angelorum ejus impetus; & ideò coacti ſunt terga vertere, & victi, Michaëlis virtuti cedere. 430. *Neque locus inventus eſt eorum amplius in cœlo*: & cum ante pugnam haberent proprium locum in cœlo, & jus ad illum, non ſolùm locum, regnum, ac jus perdiderunt; ſed ita adjudicatus eſt eorum locus hominibus, ac ſi nunquam fuiſſet malorum Angelorum: Vel ſi ad noſtram Eccleſiam referas; qui contradicunt, à cœtu Chriſtianorum expuncti ſunt.

QUÆSTIO LII.

Quare Vates hîc inſerit ſermonem de hoc prælio Angelorum?

A LCAZAR contendit, quòd hîc non fiat ſermo de antiquo illo bello Angelorum: 431. Alcazar. *Nam, ait, ſi directè loqueretur de antiquo illo bello, quod inter bonos Angelos, & malos exarſit, quando improbi de cœlo ſunt dejecti; ordo ipſe debuit eſſe hujuſmodi: Draco & Angeli ejus præliabantur, & Michaël & Angeli ejus pugnabant: Draco enim*

enim fuit, qui bellum inchoavit, & pertubavit pacem. Hæc Alcazar: Tamen optima ratio,& ſeries text. contrarium ſuadet; quia hoc prælium ſive certamen, inter utramque aciem, unam Michaëlis, alteram Draconis, inchoavit Michaël, non Draco: nam Michaël ſtrenuiſſimus Dei dux,ut vidit Luciferum ſeducentem Angelos, & multos jam ſeduxiſſe, ac ad ſuas partes traxiſſe,ut contra Deum ſurgerent, ſtatim cum Sanctis Angelis ſe objicit, & certamen contra ſeductorem movet,illius temerariam audaciam retundens:Et hoc innuit ſacer Text. poſtquam deſcripſit quòd Draco, caudâ ſuâ trahebat tertiam partem ſtellarum,apponit hoc prælium Angelorum:Ergo priùs fuit conjuratio Draconis cum ſuis ſeductis,quàm hoc prælium fuiſſet inchoatum.

Prius ſeductio Draconis, quam bellum.

432. Ad quæſtionem: Poſtquam noſter ſacer Evãgeliſta deſcripſit,quod mulier,id eſt,Eccleſia,ſeu cœtus fidelium, ob perſecutionem maximè Antichriſti, fugit in deſertum, ſubnectit hoc prælium Angelorum, quod geſtum eſt in Cœlo Empyreo per intellectum & voluntatẽ, in quo,noſtro loquendi modo,diſcurſus erant pro lanceis,affectus voluntatum pro gladiis:In quo prælio ſymbolicè alludit ad aliud verbum, quod fiet inter ipſos Angelos in noſtra Eccleſia militante,maixmè ultimis temporibus Antichriſti; quia tunc Michaël præfectus Eccleſiæ, & Angeli, quos habebit ſecum adminiſtros cum Dracone, ſeu Lucifero, ejuſque Angelis, ſeu dæmonibus propugnabunt pro Eccleſiæ defenſione.Hanc expoſitionem tradunt D.Anſelm. Beda,Primaſ. Laudun Andr.Cæſar.Haymo,& multi alii,ad hunc locum D.Greg.hom. 4.in Evang.& tunc hîc per cœlum intelligitur Eccleſia,ut multis aliis in locis. Hæc ad literã.

Hoc prælium quomodo geſtum eſt.

D. Anſelm. Beda. Primaſ. Laudun. Andræas. Haym. D. Gregor.

433. Moraliter,& ſecundò:Prius noſter Joannes deſcripſit mulieris partum, qui *Raptus eſt ad Deum, & ad thronum:* n. 5. qui filius Chriſtum Dominum de Beatiſſima Virgine natum repræſentabat, & ſtatim certamen,ac victoriam Michaëlis, & Angelorum de Lucifero ac dæmonibus narravit, ut denotaretur illam pugnam validè initam,& illam victoriam feliciter adeptam,non tam Angelicæ virtuti, quàm divinæ illius ſanctiſſimi partus poteſtati eſſe tribuendam:quod apertè ſubindicat Rupert. hoc loco. *Quam invitus*, ait, *Draco ille Diabolus de templis, & aris, vel ſimulachris gentium pelleretur, quod fieri cœptum eſt, ubi raptus eſt filius ille ad Deum, & ad thronum ejus: dixit enim mox aſcenſurus;euntes in Mundum univerſum, fortem illum armatum, à me jam vinctum, de atrio ſuo propellite.*Ad hoc pertinet id quod canit David Pſal.73.n. 14. *Tu confregiſti capita Draconis:*Et totam victoriam Deo referunt ſtatim n. 10. *Nunc facta eſt ſalus, & virtus, regnum Dei noſtri*; ut ubi dicam.

Hæc victoria Angelorum non Angelis, ſed Chriſto tribuenda. Rupert.

Pſal. 73.

434. Tertiò:Poſtquam dicitur,quod mulier fugit in ſolitudinem,id eſt,cùm electi,relicto mundo,ſecedunt in deſertum,ſemoti à tumultibus, & alieni ab ſtrepitibus hujus ſæculi, ut majori animi puritate Deo ſerviant:Ecce Draco commovet adverſus eos prælium, itaut ex alta Dei providentia ordinatum fuerit Michaëlem cum aliis Angelis, eorum partes tueri, nec non in eorum defenſionem deſcendere:Cur ergo illicò, ut mulier fugit in ſolitudinem, ſtatim contra eam pugnaturus armatur draco; quia quo tempore vale dicimus Mundo,Deo in eremo famulaturi,& quo tempore peccatis renuntiamus, tunc gravius urgemur à dæmone,tunc magis ab eo tentamur; quod præclarè expendit D.Greg.in lib.1.Reg c.7.n.7.ad illa verba: *Aſcenderunt Satrapæ Philiſthinorum ad Iſraël.* Poſtquam à ſe abſtulerunt idola, & jejunaverunt:ſic ait Sanctus Doctor loquens de populo Iſraël:*Ablatis alienis diis,peracto jejunio,exhibita à prædicatore cenſura,ad Iſraël Philiſtiim aſcenderunt;quia cùm altiori vita proficimus, maligni ſpiritus, qui ſemper bene viventibus invident, nobis infeſtiores ſunt:* Et ſtatim advertit Sanctus Doctor non paucos, neque inferiores milites, ſed omnes Principes,& Strapas Philiſtinorum contra Iſraëlem aſcendiſſe; *quia* (ſic proſequitur) *contra perfectiores Chriſti milites, non quorum libet majorum ſpirituum,ſed fortiorum dæmonum prælia excitantur, nec unus ſpiritus malus electorum ſingulis, ſed innumeri deputantur.*

Quo tempore peccatis renuntiamus rigidius à dæmone impugnamur.

1. Reg. 7.

D. Gregor.

435. 4. Maximè notandum,quod in hoc loco faciat mentionem victoriæ Michaëlis,ac Angelorum. noſter Joannes.Cur non potius,c.7.n.1.quãdo deſcribitquatuor Angelos tenenres quatuor angulos terræ vel c.10.n.2. quando refert unum Angelum,qui tenebat unum pedem ſuper terram,& alterum ſuper mare,ſed modo poſt deſcriptam mulierem amictam Sole, calceatam Lunâ, & ſtellis coronatam? Quia nunquam Michaël cum ſuis Angelis viciſſet Draconem, niſi Mariam Virginem auxiliatricem haberet, de cujus ope, ac patrocinio draconis, tenebræ ſunt depulſæ, & Sancti Angeli triumphantes. Rupert Abbas:*Nunquam*,ait *in tota ſerie Scripturarum ante illum ſæpe dictæ mulieris partum Michaël Archangelus pugnaſſe cum dracone, eumque viciſſe legitur,quia videlicet nondum ejuſdem draconis caput,ut vinci poſſet, contritum.* Vide ſupra hoc cap...q.17.n.144.q.21.n.171.172.173.

Apocal. 7.

Apoc. 10.

Victoria Angelorum à auxilio Mariæ.

Rupert

436. Quintò:Superiori n.immediatè dicitur;*Mulier fugit in ſolitudinem*; & ſtatim ſubjungitur: *Factum eſt prælium*; Mulier hæc eſt Sanctiſſ.V. Maria,juxta multorũ ſententiam,ut ſæpè dixi; & cùm Mariæ præſentia deeſt, ac ipſa recedit, ſtatim prælia,ſeditiones,ac altercationes pullulant; nam ipſa eſt Regina pacis, à qua omnis pax,& concordia afflatur.Scribit D.Lucas cap. 1. n.40. quod B. Virgo jam gravida Divino verbo,*Exurgens abiit in montana: & intravit in domum Zachariæ, & ſalutavit Elizabeth.*Syrus vertit; *Et precata eſt pacem* narrans hiſtoriam pergit ſacer Evangeliſta, deſcribens ſanctificationem Joannis à peccato originali.*Factum eſt, ut audivit ſalutationem Mariæ;exultavit infans in utero ejus.* Syrus vertit: *Et factum eſt,ut audivit pacẽ Mariæ Elizabeth.* Sanè feliciſſima Mariæ vox, vox pacis eſt, & vox ejus audita,pacem ſonat; nam vox ejus quædam erat indicatio, ac revelatio Incarnationis Myſterii, quâ inter Deum,& homines intimus pacis nexus fiebat; voxque ejus erat auguratio ſanctificationis Joannis, quâ infans gratia Spiritus Sancti à vinculis peccati originalis erat abſolvendus, & firma, ac ſtabili pace cum Deo uniendus.

Ubi Maria præſentia deeſt, ſtatim bella inſurgunt.

Luc. 1.

Syrus.

Maria vox ac præſentia pacem exhalat.

437. Ait ipſa B.Virgo de ſe Cantic.8.n.10.*Ego murus, & ubera mea ſicut turris; ex quo facta ſum coram eo, quaſi pacem reperiens.* Arabicus legit: *Quaſi unica pacis,unica ſalutis*, ac ſi dicat,quod ipſa eſt murus,& turris fortiſſima ad repellẽda omnia bella,& certamina,& ad reprimẽda omnia

Cantic 8.

Arabicus.

Maria unica pacis inventrix. Guilelm.

nia bellica inſtrumenta : Quæ verba ſic commentatur Guillelmus, dulciter, & pié Virginem Mariam loquentem inducens, *Mox ut ex carne mea Verbum caro factum eſt, inveni, & ſenſi me habere in utero, de Spiritu Sancto; & reperi in utero meo, quaſi pacem, nondum quidem pacem, ſed quaſi pacem.* Itaque Beata Deipara, dum ſenſit ſe concepiſſe in utero de Spiritu Sancto Divinum Verbum, quod caro factum eſt in ſuo virginali utero reperit in eo, *Quaſi pacem, nondum quidem pacem, ſed quaſi pacem.* Sanè ubi ſanctiſſima Deipara in ſuo virginali utero corporatum Deum invenit, *quaſi pacem nondum pacem*: nam ipſa incarnatione Verbi, invenit jam exordium pacis, *nondum quidem pacem*, quia nondum erat conſummata; deerat enim adhuc, ut filius ſe offerret in cruce pro noſtra ſalute, & à Matre offerretur tanquam hoſtia pacis, quæ juxta crucem ſtabat, & veluti cooperabatur ad propitiandum Deum, ut ait Arnoldus Carnoten. à me citatus tom. 5. in Evangelia lib. 8. cap. 17. quæſt. 4. num. 22. Sic enim ordinavit Deus, ut pax initiaretur, ac conſummaretur Virginis Mariæ interventu: ſic enim ipſa eſt *unica pacis, unica ſalutis*, ut ſine ipſa, nec pax, nec ſalus detur.

Pacis initium, acconſummatio per Mariam.

438. Cantic. 6. Ait cœleſtis Sponſus de ſua divina ſponſa Deipara Cantic. 6. num. 3. *Pulchra es, amica mea, ſuavis, & decora, ſicut Jeruſalem terribilis, ut caſtrorum acies ordinata.* Syrus vertit: *Pulchra es ſecundùm voluntatem meam.* Et cum de ea tot elogia dicantur, tunc de ea decantatur decora ſicut Jeruſalem, quæ interpertatur *Viſio pacis*: Quæ verba ſic commentatur Rupertus ad Cornelium. *Inveniſti gratiam apud Deum*, ait, *ô Beata Virgo: ſuavis & decora es ſicut Jeruſalem, in eo quod anima tua ſemper ſupernam videt pacem, & ex viſitatione tui diſcunt animæ plurimæ celeſtem ducere converſationem; unde dicuntur, vel ſunt filiæ Jeruſalem*: ſcilicet quæ eſt *viſio pacis.* Obiter nota quod ſervi, ac clientes Virginis Mariæ dicuntur filiæ Jeruſalem, id eſt, *filiæ pacis*; ſed quid eſt, quod Beata Virgo dicitur *terribilis ut caſtrorum acies ordinata*; & ſimul, *decora, ut Jeruſalem*, ſeu *viſio pacis*, & à Ruperto, *ſemper videns pacem*? Quia terribilis eſt ut caſtrorum acies ordinata ad diſſipandas diſcordias, ac ſeditiones, ad deſtruendáque prælia, ac concertamina: Indèque, *ſuavis*, ac lenis, *& decora ſicut Jeruſalem, in eo quod ſemper videt pacem*: Quia diſcordias & inimicitias videre non poteſt, ſed ſemper pacem afflare.

Syrus. Rupert. *Servi Virginis amatores pacis.* *Virgo diſſipat bella, & pacem videt.*

Quæstio LIII.

Quare hoc prælium Angelorum factum ac commotum eſt.

439. *Status quæſtionis.* Martineng.

QUÆ hujus tanti prælii fuerit cauſa inter Angelos, quæ Luciferum perturbaverit, ac pervertetit, ut à Deo deficeret cæteróſque ſecum ad defectionem ſollicitaverit, atque adduxerit, & impulerit, non ſatis eſt perſpectum, nec uniformi ſententia reſolutum, hujus ſiquidem defectionis cauſæ plurimæ cóſpiciútur apud Patres, & Doctores, quas omnes colligit Martineng. in Gloſſa ſua magna literali ſuper c. 1. Gen. à fol. 440. nec in his omnibus referédis, vel refellendis immorabor.

440. *Varia ſententia de peccato Angelorum.* D. Nazianz. D. Cyrill. Theodoret. Eucher. Albert.

Breviſſimè, principaliores ſententiæ ſunt: Primò D. Gregorius Nazianz. Cap. 6. quod concupiverit Deus eſſe; in divinamque naturam tranſire. Secundò noſter D. Cyrill. Alex. lib. 2. in Iſaïá, cap. 14. Theodoret. quæſt. 11. in Ezechielem; quod in tantam inſaniam prolapſus eſt, ut ſe DEUM appellari, divinúmque cultum ſibi deferri voluerit. Tertiò, D. Eucherius in cap. 5. Gen. Albert. Magn. 4. de coævis quæſtionibus. 10. art 4. quod intéderit Lucifer uſurpare ſimilitudinem divinam in Potentia: & Majeſtate. Quartò, D. Hieronymus lib 9. in Ezechielem, capite 28. quod non fuerit contentus ſcientia, quam acceperat; ſed quod voluerit ſcire pluſquam ei datum fuerat à DEO. Quintò, D. Bernardus ſerm. 1. de adventu, ſerm. 2. in oct. Paſch. D. Baſilius homilia 11. de invidia, ex invidia natum.

D. Hieron. D. Bernard. D. Baſil. Sel.

441. Alii tamen Patres communiter aſſerunt peccatum Luciferi natum eſſe ex ſuperbia, dicuntque, cum habuiſſet ille revelationem Incarnationis Verbi divini, ipſam unionem hypoſtaticam ſibi appetiviſſe; & Chriſtum D. filium DEI incarnatum contempſiſſe, quam ſententiam tenent Vigerius, Jacobus de valentia, Catherinus, Dionyſius Carthuſ. Mailonius, Molina. Richardus, & alii, quos citat, ac ſequitur Suarez tanquam probabiliorem ſententiam tom. de Angelis, lib. 7. cap. 13. num: 13. & tamẽ poſtea cùm Chriſtus D. degeret in mundo, ipſũ adoravit; nam qui dæmonium habebat, *Ut vidit Ieſum, incidit ante illum, & exclamans dixit; Quid mihi & tibi eſt Jeſu fili Dei Altiſſimi?* Luc. 8. num. 28. *Videns Jeſum à longè cucurrit, & adoravit eum.* MARC. 5. n. 6. Quid eſt, quod modò adorat, & antea recuſaverat; modò ob ſuam ſuperbiam erat flagellatus, & tantis pœnis affectus? flagellatio cum reduxit ad meliorem frugem, licet inutiliter. Origenes homil 3. in Exod. *Vide*, ait, *in Evangeliis, quomodo verberatus, emendet hanc vocem; ſcriptum eſt enim, quia clamaverunt ad Dominum, & dixerunt, quid veniſti ante tempus torquere nos? Scimus quia tu es filius Dei vivi, ubi tormenta ſenſerunt, ſciunt Dominum.*

Vigerius. Valentia. Catherin. Carthuſian. Mailon. Molina. Richard. Suarez. Luc. 8. Marc. 5. *Caſtigatio facit ad meliorem frugem venire diabolum, licet inutiliter.* Origenes.

442. Iſai. 14. Initium autem hujus ſuperbiæ, ac peccati Angelorum explicat Iſaias 14. num 14. *Quomodo cecidiſti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris?* & ſubdit: *Dicebas in corde tuo; in cœlum conſcendam; ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum: ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis: aſcendã ſuper altitudinem nubium: ſimilis ero Altiſſimo.* Expende verbum, *Qui dicebas*: ac ſi tota cauſa ruinæ, ac peccati Angelorum ex garrulitate, ac locutione orta ſit. Angeli enim ſpiritus in profundo, & alto ſilentio conditi ſunt. Inde quidam, & boni, magno ſilentio cum multa ſapientia cœperunt divina Myſteria obſtupeſcere venerantes, & alii & mali ad garrulitatem converſi, de propriis thronis, ac ſublimitate habent colloquia, & inde miſerrimè pereunt. Richardus Victorinus Inſtitut. Monaſt. libro 4. de clauſtro capite 36. *Multitudo Angelorum*, ait *ante caſum ſiluit: quondam voluntati ſui creatoris humiliter obedivit: ſed Diabolus ſilentium rupit, locutus eſt ſuperbiam: & in hac verba prorupit: Ponam ſedem meam ad Aquilonem.* Si quidem Michaël cum ſociis Creatori ſuo, in profundo aſſiſtebat

Richard. *Garrulitas ac tranſgreſſio ſilentii extremam ruinam parat.*

aſſiſtebat ſilentio, expectantes cjus voluntatis nutum, ut promptum exhiberent obſequium, indeque æternam ſibi meruerunt felicitatem. Lucifer autem ſilentium rumpit, & cum ſuis conſortibus propria contendit agere negotia, indeque in tantam miſeriam præceps ruit.

443. Secundò: *Qui mane oriebaris*: Non dicitur, qui mane ortus es, ut denotetur citiſſimus celſitudinis cum ruina nexus: adhuc dum oriebatur, inter ipſa auroræ cunabula, in fatalem ruinam incidit: tam breve inſtans fuit, inter ortum, & occaſum, quod dum oriebatur cecidit, & ortus depoſitionem habuit ſecum annexam. Lyran. *Qui mane oriebaris*: *Quia inter creationem ejus, & lapſum, fuit modicum*. Interlin. *Qui mane oriebaris, factus heſperus, modo occidens*. Verba acumine ſunt plena: Lucifer quidem & heſperus una ſtella eſt, in appellatione tamen diſcrimen; Lucifer enim dicitur, cùm antegreditur lucem; cùm ſubſequitur, heſperus eſt, ſubtiliter Interlin. Adeò velox fuit Angeli Ambitioſi caſus, ut qui matutinus Lucifer oriebatur, ſtatim jam Veſper, & Heſperus fuerit: vocabulum, cum ſtatu mutavit, ut jam non lucem, ſed tenebras portendat. Adeſt patronus D. Hieronym. *Ipſe eſt princeps ſæculi, qui inter ſtellas cæteras, mane oriebatur, & ſuo vitio de Lucifero, veſper affectus eſt*.

Tum accelerata eſt ambitioſi punitio, ut ortus ſit ſimul cum exitu. Lyran. Interlin.

D. Hieron.

444. Tertiò ait: *Sedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis*: Hoc eſt in templo Hieroſolymitano; nam Salomonis templum vocabatur mons; tum quia altum erat inſtar montis, tum quia ſitum in monte Sion; & vocatur *Teſtamenti*, id eſt, fœderis; quia in eo tabulæ legis & arca fœderis retinebantur. Idemque templum vocatur latera Aquilonis, quia erat ad Aquilonarem urbis partem ſitum, ut patet ex illo Pſ. 47. n. 2. *Mons Sion, latera Aquilonis, Civitas Regis magni*. Septuaginta legunt: *Super Montes excelſos* (ſcilicet Sion, & Moria) qui ſunt ad Aquilonem.

Templum Salomonis dicebatur mons Teſtamenti.

Pſalm. 47.

445. Quartò, Moraliter: *Sedebo in monte teſtamenti*: ſublimitates, quas Satanas intendebat vocantur mons teſtamenti; ut humano more dicam, ac ſi in illis ſedibus nil priùs occurrat quàm teſtamentum condendum; nam qui dignitates, ac altitudines intendit, ſuper ſuas vires, ac merita, ſic certus eſt caſus, & ruina, ut jam exiſtat in monte, ſeu loco teſtamenti; teſtamentum enim vicinam infert mortem: ſic & mundi gloria caſum indicat. Ad quod tendit D. Bernard. ſerm. de Verbis Iſai. *Quid gloriaris ſuper ſydera, quibus aliquando rutilare videris? brevis erit omninò gloriatio tua*.

Qui ſupra merita intendit, cadet

D. Bernard.

446. Quintò, *ſedebo*, ait, *in lateribus Aquilonis*, Cur montis cacumen eligit ad ſuam ſedem, & non potiùs latum & ſpatioſum locum, ut multis aſſociatus aſſiſtat? Montis apicem diligit malignus pro ſubſellio, ne duabus ſedibus ſuppeteret locus, omnem enim ſocietatem aliorum contempſit, qui ſolus ſedere intendebat. D. Bernard. ſerm. 17. in Cant. *In livore ſuo*, ait, *invidit, & molitus eſt habere ſubjectos, ſocios dedignatus*. De hoc latè dicam q. 59.

Non vult Lucifer ſocios habere in gloria. D. Bernard.

447. Sextò: Sic fatur: *Sedebo in monte teſtamenti*. Omnes ſpiritus Angelici in ſumma pace, ac tranquillitate creati ſunt. Unde ergo Apoſtata ille Dei, & quondam benè ſapiens, ſic turbat Cœlos, rebellat ſocios in Deum, & tot tumultus excitat in ipſo Cœlo & in ſe tantum diſcrimen dat? quia in Dei ſolio ſedere vult: *Sedebo* ait: *in monte teſtamenti*, cæteris ſtantibus. Ubi Ambitio in Cœlos ingreſſa eſt, ſtatim conſpirationem excitat Angelorum, & ex Angelis dæmones facit. Perbellè Petrus Damian. ſerm. 52. ſic ait: *Virgo ſingularis ſtat à dextris in veſtitu deaurato; Moyſes ut videat tranſeuntem Dominum, in petra ſtat; Elias ſtat in conſpectu Domini: ſolus ille transfuga, ſpiritus diſſenſionis, principum princeps, malitiæ malorum ſumma voluit conſcendere: Stabo, inquit, in monte teſtamenti; omnes ſtant, & tu ſedere præſumis? Ipſe filius idem quod Pater, ſedere neſcit, donec dicat ei Pater: Sede à dextris meis*: Lucifer, ſedere contendit, cùm omnes Cœleſtis curiæ optimates, coram Dei ſolio ſtent; ut dicitur Apocalypſ. n. 9. *Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat; ſtantes ante thronum*; & inde agnoſce, quod in quolibet loco omnes motus excitat ambitio, ut ſuis votis ſatisfaciat, ſive ſit in Cœlo, ſive in terra.

Ambitio omnes ſeditioſos motus excitat. Damian.

Apocal. 7.

Septimò, ait Lucifer: *Sedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis*: Ad quæ verba acutè D. Bernard. expendens illud, *in lateribus Aquilonis*. ſerm. 17. in Cantica, ait: *Tu ibi miſer ſedem paras, in Aquilone, plaga nebuloſa & frigida*: Veluti ſi diceret. Vide miſer, quid petas; animadverte quid appetat voluntas tua; in ſplendoribus Sanctorum creatus es, inacceſſibili Numinis Divinitati proximior conſtitutus & tu ſanè dignam tui ſedem petis, caliginoſam nebulis, ac frigoribus plenam, Aquilonis ſcilicet plagam? Omnis enim tua ruina, omne tuum excidium, nullum eſt aliud niſi tuum deſiderium, ac appetitus, in eo quod poſtulaſti locum caliginoſum, qui mane Lucifer oriebaris. 448.

Iſaiæ. 14. D. Bernard.

Depravata voluntas nihil aliud ex ſe petit, niſi ſui ruinam.

Octavò: Cauſa totius prælii extitit; quia Lucifer dixerat: *Aſcendam ſuper altitudinem nubium; ſedebo in monte teſtamenti*. Semper ambitionis affectus, armatas invenit manus, dum animo excogitavit aſcenſus. Haymo in præſenti ſic ait: *Factum eſt prælium, quando in initio tēporis diabolus propter ſuperbiam ejectus eſt de Cœlo*. Dum affectavit Diabolus ſtultè ſolium coactus eſt arduum adverſantium ac defendentium ſubire prælium: Non datur alta ſine pugna præhenſare; quia omnes conantur dignitatum lumina caſtodire, & celſitudo non tenetur niſi per hoſtile, & militare diſcrimen. *Fecit Rex Salomon thronum de ebore grandem, & veſtivit eum auro fulvo nimis, qui habebat ſex gradus: & duæ manus hinc atque inde tenentes ſedile, & duo leones ſtabant juxta manus ſingulas, & duodecim leunculi ſtantes ſuper ſex gradus hinc, atque inde*: 3. Reg. 10. n. 18. In gradibus leunculos ſtatuit, in ſummo verò leones conſtituit: & quænam diſcriminis ratio? Ea ſe offert nunc, celſiora ſemper majori ſollicitudine cuſtodiri. Profectò, primum gradum tenere volenti, cum leunculis confligendum erat; at exambienti ſummum, cum leonibus, eiſque validiſſimis decertandum; excrevit cum altitudine, altitudinis etiam cuſtodia, & cum celſitudine celſitudinis etiam tutela; ambienti altiora, duriora minantur certamina. Sanctius. *In eo throno, ait, in quo præcipuè apparebat Regia Majeſtas, & ex quo populis ſuis nominis terrorem oſtendebat, leones expreſſit Salomon, quaſi vigiles, atque cuſtodes, qui Regis tuerentur authoritatem.* 449.

Haymo.

Qui excelſa ambit prælia, & ſeditiones ſuſtinebit.

3. Reg. 10.

Sanctius.

450\. Nonò: *Similis ero Altiſſimo.* Cur miſer ſic cecidit? quia Dei ſimilitudinem exoptavit:
Matth. 5. Nonne ait Chriſtus D. Matth. 5. n. 48. *Eſtote perfecti, ſicut & Pater veſter cœleſtis perfectus eſt.* Quam perfectionem nemo aſſequi valet, niſi ei
Joan. 3. *Dei ſimilitudo appetenda non per potentiam, ſed per virtutem.* aſſimiletur: Et Joan. Epiſt. 1. cap. 3. n. 2. *Scimus quoniam cùm apparuerit, ſimiles ei erimus:* Similes autem ei non poſſumus eſſe in cœlo, niſi ei ſimiles fuerimus in terris, ſimilitudinem ejus optare licet; quomodo ergo ex tali optatu Angelus ſic deliquit, ut inde projiciatur in terram; Voluit Deo eſſe ſimilis non per juſtitiam, & virtutem, &c. ſed per potentiam, & majeſtatem, ac dominationem, & ſapientiam; qui autem ſic ſimiles eſſe volunt: & non ejus juſtitiam imitari affectant, ſed ejus omnipotentiam, ac omniſcientiam ambiunt, in barathrum præcipitan-
D. Gregor. tur. D. Gregor. Magn. lib. 29. Moral. cap. 4. *Idcirco cecidit*, ait, *quia eſſe Deo ſimilis non per juſtitium, ſed per potentiam concupivit; ſed homo per gratiam liberatus, qui Dei ſimilitudinem perversè appetendo, ceciderat, in reatu criminis ſui longè Deo imparem ſeſe cognoſcens, clamat; Domine, quis ſimilis tibi?*

451\. Decimò: *Factum eſt prælium magnum in cœlo.* Ecce tota domus cæleſtis pax turbatur, & unde tanta domus turbari potuit; unde tantum bellum inter Angelicos ſpiritus excitatur? Ubi temporalis cupiditas in mentem Angeli introivit, ut unuſquiſque bona ſibi appropriet, ac quærat, non ampliùs in pace conſiſtere potuit domus, ſed in bella, ac diſſentiones exar-
D. Bernard. *Amor proprii lucri diviſiones parit.* ſit. Divus Bernardus de gradibus humilitatis, ad Angelum Apoſtatam ſic loquitur. *Dum tu ſolus ſedere affectas, totius cœleſtis patriæ pacem, & ipſius in quantum in te eſt, Trinitatis quietem infeſtas.* Nunquam alia ſcivit parere proprii lucri temporalis amor: ſed in quocumque eſt, diſcordias, ac diſſenſiones invenitur
Ad Tit. 1. germinare. Quod apertè docet D. Paulus ad Titum 1. n. 11. de cavendis malis miniſtris. *Qui univerſas domos ſubvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia.* Ubi lucri affectus intercedit, temporaliaque bona ſpectantur, nequit pax manere, nec unitas.

452\. Ad filium fratris ſui Loth aiebat Abrahamus. *Ecce univerſa terra, coram te eſt: recede à me obſecro; ſi ad ſiniſtram ieris, ego dexteram tenebo ſi tu dexteram elegeris, ego ad ſiniſtram pergam:*
Gen. 13. *Proprium lucrum omnium diviſionum cauſa.* Gen. 13. n. 9. Inter hos ſanctiſſimos viros erat intimus ſanguinitatis, ac amoris nexus, multo decurſu annorum firmatus; tamen neceſſarium fuit dari inter eos mutuam ſeparationem, ut ipſe Abrahamus ſubdit: *Ne ſit jurgium inter me, & te, inter paſtores meos, & paſtores tuos.* Ubi *meum* & *tuum* intercedebat, *Inter paſtores meos, & paſtores tuos*; conſequens erat, ut eſſet diviſio, etiam inter conjunctiſſimos. Eleganter D.
D. Chryſoſt. Chryſoſtomus homilia 33. in Gen. *Antea erat pax, & charitatis vinculum; Nunc rixa, & contentio: Ubi enim meum, & tuum, illic omnium litium genus & contentionis occaſio, ubi autem hæc non ſunt, ibi ſecum verſatur pax, & concordia.* Abſit proprii lucri cupiditas & ceſſant lites, & nulla eſt occaſio diſcordiæ; at ubi illud intercedit, arctiſſima, & amicitiæ, & naturæ fœdera rumpuntur.

453\. Genеſ. 2. Notanter de fluviis egreſſis à paradiſo, & rigantibus terram, ait Dominus Gen. 2. num. 11. *Nomen uni Phiſon: ipſe eſt, qui circuit omnem terram Evilath, ubi naſcitur aurum, & aurum terræ illius optimum eſt.* Circa quæ verba quæſtionem movet D. Severianus apud Lyppoman.
Lyppoman. *Ubi ſunt bona mundialia, ibi lites, & controverſia.* Cur de tribus aliis fluviis locutus eſt Dominus? nihil dixit de fructibus terræ ab illis rigatæ, de primi autem fluminis Phiſon terra, illud notanter aſſeruit, quòd eſſet terra parturiens optimum aurum: exiſtimo quod hujus rei cauſa in nomine Phiſon habetur. Phiſon enim idem eſt, ac oris commutatio, ſeu alteratio; & ſanè omnia oris flumina mutantur, & alterantur, ubi aurum arridet, ubi proprium lucrum ſpectatur, ibi languor, ibi contentio, ac triſtitia: ſic ait D. Hieronymus ad cap. 5 Eccleſiaſt. D. Hieron. *Languor eſt peſſimus pro divitiis, cogitatione torqueri, & perituras opes in triſtitia, in gemitu, in indignatione, in litibus caſſo labore conquirere.*

Cùm Noë eſſet egreſſus ab Arca cum filiis 454. ſuis, eos Deus benedixit, & ait illis: *Omne quod movetur, & vivit, erit vobis in cibum: quaſi olera virentia tradidi vobis omnia*, Geneſ. 9. num. 3. Et poſtea ſubdit: *Sanguinem animarum veſtrarum requiram de manu cunctarum beſtiarum, & de manu hominis, & de manu viri, & de manu fratris ejus requiram animam hominis:*
Geneſ. 6. *Mundialia bona rumpunt pacem, & bella generant.* Altè, & profundè expende illud, *De manu fratris.* Tam citò, ô bone Deus, malum times homini tuo à manu fratris ejus! Unde tantus timor, cùm omnia viderentur jam in pace conſtituta? Introducebantur homines in bona mundialia, quæ inter eos erant dividenda; *Quaſi olera virentia tradidi vobis omnia.* Ubi autem mundialia bona apparent, maximè timendum, tanquam illis valde annexum, bella, lites, ac controverſiæ etiam inter intimos fratres, Divus Ambroſius capite vigeſimo D. Ambroſ. ſexto ait: *Ideò Dominus fratrem appellavit & eum, à quo ſanguis fratris requiritur, ſignificans magis ab his periculum pertimeſcendum, qui fraterno jure ſibi ſociantur: Hinc enim inſidiæ, hinc pericula frequentiora hominibus comparantur: ita enim bella ſuſcepta, bella non cibi tantùm, ſed ſingularium donorum.*

Quæstio LIV.

Quare cùm hoc prælium factum ſit in cœlo in quo exiſtebat Lucifer, ipſe tamen dixit, In cœlum conſcendam?

Ait noſter Joannes: *Factum eſt prælium magnum in cœlo.* In ipſo cœlo erat Lucifer, cùm dixit, ut refert Iſaias 14. numero 13. 355. *Difficultas quæſtionis.* *In cœlum conſcendam*: Si in cœlo eras; cur hæc dixiſti? Quomodo anhelas ad id quod poſſides? Si in cœlo es, quomodo, ad quid tanto affectu in cœlum conſcendere ſuſpiras? Quis tantoperè eſt ſtultus, ut deſideret obtinere quod jam obtinet? Deſiderium enim non eſt de re poſſeſſa, ſed abſenti.

356\. *In quo cœlo factum fuit prælium.* Poterat quis reſpondere juxta Divum Auguſtinum 3. de Geneſi, ad Literam, capite 10. quem ſequitur Rupertus libro 1. in Geneſim, capite undecimo, quod Angeli conditi ſunt in cœlo aëreo, vel juxta Divum Hieronymum, libro 6. in Iſaiam, & Theophil. Alexand. epiſt. Paſchal. D. Auguſt. Rupert. D. Hieron. Theophil. Alexander.

Paſchal. Paſchal. quod Angeli creati ſunt in Cœlo aſtrifero; & cùm legamus, *Cœlum Cœli Domino*,
Pſalm. 113. Pſal.113.ex ipſo Cœlo aſtrifero, cupiebat Lucifer aſcendere ad Cœlum,ubi Dei ſolium eſt.
Magiſter. D. Thom. Tertiò,& ultimò,Magiſter ſentent.in 2. diſt.6. & D.Thomas 1.part. quæſt.6.art.4.& ibi omnes Scholaſtici cum Strabo,Beda,Hugo,& Ju-
Strabus. Beda. Hugo. Iunil. nilio in Hexameron,& aliis multis,quod creati ſunt in Cœlo Empyreo: quâ ſententiâ ſuppoſitâ eſt tota quæſtio.

457. Reſpondeo primò ad litteram, quod cùm Lucifer in ipſo Cœlo Empyreo exiſtens dixit, *In Cœlum conſcendam*, ideſt, Cœlum Divinitatis, & æqualitatis appetit, in illud ſupremum
D. Gregor. faſtigium voluit conſcendere,ut cecinit.D.Gregor Nazianz.

Quocirca primus maleſanâ tumeſcens
Lucifer: eximio nam quod frueretur honore
Sperabat regale Dei ſoliumque decuſque.

458. *Si habeatur veſtigium illius, quod apperitur, jam teneri videtur.* Secundò: Prælium factum eſt in cœlo, & quomodo Draco invenitur in Cœlo, cùm nihil coinquinatum maneat in eo? An dicere poſſumus, quia Lucifer voluit fieri ſimilis ſupremo Cœlorum Conditori? & inde à ſuis aſſeclis aliquis jam Dei cultus deferebatur, & inde ipſe jam inſolenter ſe Deum reputabat; Cum aliquid ardenter deſideramus, ſi aliquid illius veſtigium, ac umbra nobis obveniat, jam illud tenere, ac poſſidere videmur. Hoc
Rupert. ingenioſè tradit Rupert. *Quomodo*, ait *Draco pugnabat in Cœlo, vel in eo erat? nimirum erat arbitratu ſuo; videbaturque ſibi ſimilis altiſſimo cum exhiberetur ei, quaſi divina religio, & à miſeris is mentibus quas ſeduxerat,coleretur: pro Deo itaque & quaſi in Cœlo ipſe pugnabat, dum contenderet haberi pro Cœleſti Deo.*

459. Tertiò: quodnam eſt hoc Cœlum, in quo prælium magnum agitatur; Cœli nomine D.
D. Bonav. Bonavent.lib. de Eccleſiaſtica Hierarchia c. 4. Religioſos interpretatur, cujus rei multas aſſignat rationes; & inter eas hanc maximè,propter ſcilicet ordinatam obedientiæ voluntariæ continuationem: Nam Cœlum curſum ſuum ordine quieto, & ſuavi peragit, & ab eodem
Ex inobedientibus religioſis, Cœlum Religionis perturbatur. puncto,in idem continuè ſe ſe revolvit: Hoc optimè convenit Religioſis, qui ſpiritu divino ducti, ſine tædio, & murmuratione inceſſanter pro viribus obedientiæ curſum adimplent. Tamen in hoc Religionis cœlo fit prælium, quando aliqui obedientiæ legibus obviantes, voluntatis propriæ nutibus feruntur, & pacificam Monaſterii habitationem commovent,
D. Bonav. perturbant, & inquietant. Sic ait D. Bonavent. cit. *Dicitur quod quando ſtellæ erraticæ mutuò conveniunt, in capite, vel caudâ Draconis, vel contrariè ſe aſpiciunt; tunc Cœlum turbatur, & frequenter oriuntur tempeſtates, & Eclypſes, nunc Solis, nunc Lunæ in capite, vel cauda Draconis ex mutua conjunctione,vel directa oppoſitione procreantur; ſtellæ evagantes ſunt perverſi clauſtrales à rectitudine regularis diſciplinæ, per campos, licentioſè evagantes, qui nunc conveniunt in Dracone per mutuam defenſionem; ex quorum lite, & conſpiratione turbationis non modica ſcandala oriuntur,& ipſi religioſi qui per famam velut ſtellæ relucere deberent,famæ ſuæ jacturam per talium inſolentiam patiuntur: & hoc eſt quod ait Joannes: Factum eſt prælium magnum in Cœlo.*

460. Quartò: Juxta Magiſtrum, ac D. Thomam Angelus creatus eſt in Cœlo Empyreo: quomodo ergo ipſe Cœlum deſiderat, ſi in Cœlo eſt? Deſiderium, ut jam dixi non occupatur in re poſſeſſa. Profectò ille Angelus quærit Cœlum, quia in Cœlo eſt:non agimus hîc de Cœleſti beatitudine; nam hæc ſummæ felicitatis privilegio gaudet, inde hæc nullum faſtidium poteſt generare: creata bona in ſpe multùm fulgent, in poſſeſſione ſordent, & vileſcunt. Poſſidet Angelus Cœlum, & quia illud poſſidet; illud vix Cœlum eſſe cenſet; Hæc eſt enim veluti ingenita conditio creato ingenio, quod ex nullo alio capite priùs aliquid apud illud vileſcat, quàm ex eo quod proprium ſit. Magiſter. D. Thom. *Bona creata in poſſeſſione vileſcunt.*

461. Valdè celebris eſt hiſtoria Adami, quando è latere ipſius dormientis educta coſta ædificata eſt in mulierem. Hanc expergefactus ut vidit,ait Geneſ.2.num. 23. *Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea: quamobrem relinquet homo patrem, & matrem.* Expende illud, *hoc nunc. Nunc*, ait, *hoc os ex oſſibus meis eſt*, quaſi anteà non fuiſſet. Sanè, & anteà hoc os magis tuum erat, & tibi adhærebat intimius: & annumerabatur inter coſtas lateris tui: Cur nunc magis tibi arridet? Cur nunc magis æſtimatur tuum, & illud nunc tuum magis reputas, & propter hoc parentes relinquendos dicis? Ideo nunc magis reputat ſuum, quia minus eſt ſuum, & magis alienatum eſt ab illo D.Baſilius Seleuc. orat.2. *Agnoſco membrum, donum amplector:vertit in deſiderium, quod coſtæ accidit. Hoc nunc os ex oſſibus meis: Hoc nunc verè intueor, non illa priora quæ cum in mea eſſent poteſtate eorum ego viſionem minimè deſiderabam:Tamen à membro abjunctus philtro vincor; loco ſejunctum eſt, & deſiderio conjunctum.* Quid elegantiùs, dum os in ſua poteſtate erat, & inter ſuas coſtas annumerabatur, nullum habebat affectum ad illud,nulloque illius deſiderio tenebatur; ubi ſejunctum eſt, os & alienatum ab illo,nunc ardet oſſis deſiderio, nunc os illud mille affectibus proſequitur, & tantò magis illud ſuum æſtimat, quantò eſt minùs ſuum. Geneſ. 2. *Innata conditio creaturis ut bona ſibi propria deſpiciant.* D. Baſil. Sel.

462. Ait ad ſuum populum Malachias 2.num.14. *Dominus teſtificatus eſt inter te, & uxorem pubertatis tuæ, quam tu deſp.xiſti,& hæc particeps tua & uxor fœderis tui.* Loquitur ad priſtinos Iſraelitas, quibus licebat ducere plures in conjugium, circa quæ Dominus teſtificatus eſt; ſanxit,& determinavit, ut eorum matrimoniũ eſſet omninò inſolubile: Tu verò ô Iſrael primam uxorem pubertatis,ac juventutis tuæ deſpexiſti, eam dimittendo. Gloſſa Interlin. *Inter uxorem tuam tibi conjunctam in juventute, modo dimiſſam in ſenectute.* Sed cur hæc primo nupta magis deſpicitur, ac minùs habetur; Cur hoc malum appropiatur à Malachia,non tam omnibus nuptis, quàm illi, quæ in annis pubertatis tradita fuit viro? Rationem indicant illa verba: *Et hæc particeps tua, & uxor fœderis tui.* Tygurina: *Conſors tua*: Hæc ut prima erat, & magis præcipua inter uxores, maximè, peculiari, ac naturali jure, una caro cum marito, & ſub eo, ut capite peculiarius habebatur. Inde quò magis videbatur Malach. Interlin. Tygurina. *Quæ maximè tua ſunt maximè in deſpectum habentur.*

propria viri, inde conſequens erat, ut citius fieret deſpecta; nam quò magis unuſquiſque ſuum habet, eò citiùs in deſpectum habet.

463. 3. Reg. 21. Aiebat Achab ad Naboth. 3, Reg. 12. n. 2. *Da mihi vineam tuam, daboque tibi pro ea vineam meliorem.* Fatetur meliorem ſe habere, & ſciens meliorem eſſe ſuam, illam deſpicit, ut alienam acquirat; nam illa cùm eſſet ſua vilis, & contemptibilis apud illum reputabatur, cui aliena in majori reputabatur æſtimatione. D. Ambroſ. lib. de Nab. cap. 2. *Dives, quod ſuum eſt*, ait, *quaſi vile faſtidit: quod alienum eſt quaſi pretioſiſſimum concupiſcit.*

Homo ſua contemnit, Aliena concupiſcit. D. Ambroſ.

QUÆSTIO LV.

In quonam ordine Michaël ſit conſtituendus, & inde multæ illius prærogativæ colliguntur?

464. D. Hieron. CUm D. Hieronym. cap. 10. Danielis communiter Theologi putat Michaëlem eſſe ex ſupremo ordine infimæ Hierarchiæ, id eſt, ex Principibus; quòd videtur acceptum ex D. Dionyſ. Areopagita lib. de Cœleſti Hierach. cap. 9. Deducitur ex Juda Apoſtolo, qui in ſua Canonica n. 9. expreſſè eum vocat Archangelum.

D. Dionyſ.

465. Tamen probabilior mihi videtur ſententia affirmans quòd Michaël ſit in ſuprema Hierarchia, imò & in ſupremo ejus ordine qui eſt Seraphinorum; quod optimè colligitur ex Daniele 10. n. 13. ubi dicitur Michaël, *Unus de principibus primis:* & cap. 12. n. 1. *Princeps magnus.* Quomodo unus de principibus primis & princeps magnus, ſi eſt de infima Hierarchia, & de poſtremis Angelis; Et confirmatur primò, quia Michaël eſt unus ex ſeptem primis Angelis, qui ſtant ante Deum Tob. 12. n. 15 Apoc. 1. n. 4 quos eſſe ex Seraphinorum ordine videtur tenere Clemens Alexandr. lib 6. Strom. Confirmatur ſecundò, quia Lucifer creatus eſt in ordine Seraphinorum, ut docent Magiſter in 2. diſt. 6. D. Thom. 1. p. q. 63. art. 7. ibi, communiter Scholaſtici cum multis Patribus, quos citat, & ſequitur Viegas in Apoc. hoc c. 12. ſect. 18. n. 1. Ergo etiam videtur, quòd Michaël ſit Seraphim cùm creatus ſit à Deo, ut in prælio exiret obviam Lucifero.

Michaël Seraphim. Daniel. 10. Daniel. 12. Tob. 12. Apocal. 1. Clem Alex. Magiſter. D. Thom. Viegas.

466. *Object. ex Jud. n. 9.* Dices tamen contra hæc, quòd D. Michaël ab Apoſtolo Juda dicitur Archangelus; & ab Eccleſia in ſuo officio, appellatur Archangelus: Deinde, quia cœleſtes illi ſpiritus in ſacris literis dicuntur miſſi, tale munus ad infimam Hierarchiam pertinere communiter docent Theologi.

467. Iſai. 6. Reſpondeo quòd etiam ſupremi, ut Seraphim, mittuntur apud Iſaiam 6. n. 6. *Volavit ad me unus de Seraphim:* Et Paulus ad Hebr. 1. n. 14. in univerſum ait: *Omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus, in miniſterium miſſi.* Adverte, quòd ibi Apoſtolus docet Chriſtum D. ut filium Dei naturalem, & ut quid excellentius omnibus ſpiritibus ſupernis dictum eſſe à Patre: *Sede à dextris meis:* atverò cæteri Angeli, tanquam ſervi, & miniſtri delegantur in miniſterium Deinde ut optimè docet D. Gregor. homil. 24. in Evangelia: *Angelus, nomen eſt officii, non naturæ.* eſt enim Angelus Græcè idem quod Latinè *Nuntius*; & Archangelus, *Princeps nuntiùs.* Proindeque Seraphim, cùm mittuntur, Angeli ſunt, hoc eſt, nuntii: imò & Archangeli, hoc eſt principes nuntii.

Hebr. 1. *Angelus nomen eſt officii, non naturæ;* D. Gregor.

Comprobatur deinde noſtra Concluſio ex muneribus commiſſis michaëli, ut diſcurrit Pantaleon Diacō. in homil. de Sancto Michaële, qui multoties apparuit agens perſonā Dei. Abrahæ cohibuit gladium, ne Iſaac immolaret. Gen. 22. Moyſi apparuit in rubo, dicens in perſona Dei: *Ego ſum, qui ſum:* eique dedit legem in monte Sinaï: Exod. 20. Joſue Gedeoni ipſe eſt qui apparuit. Deinde Michaël præfectus, ac Angelus extitit Synagogæ, ut docet Dionyſius Areopagita lib. Cœleſtis Hierarchiæ, cap. 9. ſic & præfectus eſt Eccleſiæ noſtræ; unde variis titulis, ac prærogativis ab ipſa Eccleſia honoratur. Sic eum appellat Præpoſitum Paradiſi, Primatem cœleſtis exercitus, Principem militiæ Cœleſtis, Præpoſitum animabus ſuſcipiendis: ideò ex hoc probat Cathar. in cap. 1. epiſtol. ad Hebr. quòd ab Eccleſia in Litaniis primus poſt B. Virg. invocatur: & Joannes Echius, homil. 8. in feſto S. Michaëlis, quod in extremo judicio: *Apparens ſignum, filii hominis:* Matth. 24. num. 30. Crux ſcilicet ejus Sanctiſſima, eam portabit Sanctus Michaël Chriſti ſignifer; & hac de cauſa canit Eccleſia: *ſignifer ſanctus Michael repræſentet eas.* Ultimò Auctor eſt Pantaleon Diacon. cit. quòd noſter Evangeliſta Joannes in Aſia extitit magnus prædicator Michaëlis gloriæ; quæ omnia indicant ipſum eſſe ſupremum in ordine Angelico. 468. *Magna prærogativa Michaëlis.* Pantaleon. Geneſ. 22. Exod 20. D. Dionyſ. Cathar. Echius. Matth. 24. Pantaleon.

Ex tot, ac tantis prærogativis, bene colligitur, quod inter ſpiritus Angelicos, Michaël ſit omnium eminentiſſimus, ut ſentiunt D. Dionyſ. Areopag. lib. de Divinis Nominib. cap 2. D. Gregor. Magn. lib. 9. Moral. cap. 2. Tatian in orat. Ant. Epiſcopi, & D. Baſil. homil. de Auguſt. ſic ait: *Tibi ò Michaël dux ſupernorum Angelorum, qui dignitate & honoribus prælatus es cæteris omnibus ſpiritibus ſupernis, inquam tibi ſupplico.* D. Laurent. Juſt. ſerm. de S. Michaële. *Sanctis*, inquit, *ſpiritibus prælatus eſt Michael ſicut Lucifer malis.* Quod etiam apertiſſimè docet Pantaleon Diacon homil. de S. Michaële: quod bene colligitur ex eo, quod ad ſuſtinendas Dei partes contra ſupremum Angelorum Luciferum, ſumitur Michaël, ut pote inter beatos Angelos ſupremum tenens locum tanquam eos præcellens naturæ nobilitate, cæteriſque ſcientiæ, & gratiæ donis. 469. *Michaël Angelus eminentiſſimus.* D. Dionyſ. D. Greg. Tatian. D. Baſil. Pantal. D. Laur.

QUÆSTIO LVI.

Quare in hoc prælio Angelorum facto in Cœlo, Michaël Princeps, & Dux eſt?

CUm Michaël inter ſpiritus Angelicos, ut dixi ſuperiori quæſtione, ſit primus & ſupremus; inde ipſe primus ſe dat in bellum pro Dei gloria & honore; dans cunctis regibus, ac principibus exemplum, pro Dei gloria, & honore, in arenam deſcendere, & arma 470. *Pro vera Religione bellum gerendum.*

ma

ma num. 5. *Nihil ait, ita principem decet, quam bellum in Dei honoris defenſionem movere, aut Religione, aut juſtitia requirentibus.*

471. In hoc tamen prælio, illud maximè notandum quod quamvis Michaël ſit tam magnus, & excellens Princeps in Angelico ordine, ipſe bellum non inchoavit, ſed priùs Lucifer Dei ſimilitudinem deprædari præſumpſit, & tunc Sanctus Michaël cum ſuis arma ſumpſit, utjam notavi ſuprà q. 52. in limine. contra ipſum: Luciferum: Sed cur Sancti Angeli primi non irruunt in alios; quia Principes, non niſi provocati, vel Religione, vel juſtitia efflagitantibus bellum movere debent; quod monet. D. Auguſt. epiſtol. 207. *Pacem habere debet voluntas, bellum neceſſitas.* Et præivit D. Ambroſ. lib. 1. offic. cap. 35. de David habens ſermonem, ait: *Nunquam bellum, niſi laceſſitus intulit; Itaque prudentiam fortitudinis comitem habuit in prælio.* Hîc recolendum, quod Chriſtus Dominus paſſioni proximus geſſit; nam cùm de gladiis ſermonem haberet, ait ſuis Apoſtolis, Luc. 22. n. 36. *Qui nunc habet ſacculum tollat, & peram, & qui non habet vendat tunicam, & emat gladium.* Et tamen poſteà cum Petrus evaginato gladio Pontificis ſervum percuſſiſſet, dixit ei JESUS: *Mitte gladium tuum in vaginam:* Joan. 18. n. 11. Quid eſt, quòd gladios emere præcipit, & tamen in vagina recondere diſtrictè mandat; ut admoneantur Principes, quòd ſemper habeant paratam defenſionem vi armorum, & pecuniarum, ut reprimant furentes hoſtium conatus; ita tamen, ut non niſi juſtitia, ac urgente cauſa laceſſiti, bella moveant. D. Ambroſ. ad citat. locum Lucæ, *O Domine, ait, cur emere me jubes gladium, qui ferire me prohibes? Cur habere præcipis, quod vetas promere; niſi fortè, ut ſit parata defenſio, & non ultio neceſſaria.*

Princípes non niſi laceſſiti bella moveant; & hoc juſtitia cauſa.
D. Auguſt.
D. Ambroſ.
Luc. 22.
Joan. 18.
D. Ambroſ.

472. Ad quæſtionem principaliter, cur ex omnibus ſpiritibus Angelicis Michaël eligitur ut dux, ac princeps hujus prælii, pro quo adverte id, quod eruditè docet D. Dionyſius de Cœleſti Hierarchia: *Imago Dei eſt Angelus, ait, manifeſtatio occulti luminis, ſpeculum purum, clariſſimum, incoinquinatum, ſuſcipiens totam (ſi eſt conveniens dicere) pulchritudinem boniformis Dei formitatis, & mundi reſplendere faciens; in ſe ipſo honeſtatem ſilentii, quod eſt in abditis.* Mira ars divina vincédi Draconem. Ecce Michaël deligitur in Victorem, ut ſuo nomine, ſpecie, ſpecioſaque forma Luciferum loquendi avidum conterat; in ſilentio vocali blateraverat ille: *Ero ſimilis altiſſimo:* Iſaï 14. n. 14. Michaël vocabulo fert, *Quis ut Deus?* ergo ſpeculum mundiſſimum erat, ingenito penicillo cœleſtem imaginem repræſentans, boniformiſque Deiformitatis pulchritudinem exhibens. Draco magno clamore rumpens ſilentium ſuperbè clamavit. *Similis ero Altiſſimo.* Michaël ſua formâ, ac præſentiâ quæ dicit: *Quis ut Deus?* illius inſolentiam contudit, ac repreſſit, & quietem ſilentii, quam draco turbaverat, Michaël nomine, non tam auribus, quàm oculis objectam reſtituit, ſicque à venefico ſacro ſapienter incantatus obmutuit profuitque & cœleſtibus ars.

D. Dionyſ.
Iſaiæ 14.
Ars divina garrulitatem ſilentio præſentia vincit.

473. Saül per lividum oſtium invidiæ, Dæmonem agitantem admiſerat, indeque flammeo pectore exardebat in Davidem; ſed ille canoro pſalterio modulante, malum Regis ſpiritum incantabat: Reg. 18. num. 10. *Poſt diem autem alteram invaſit Spiritus Dei malus Saül: David autem pſallebat manu ſua, ſicut per ſingulos dies.* E quanam arte Citharœdus agebat, ut pravus ſpiritus deſereret energumenum; Ingenioſè ſanè. Cùm fœminæ tripudiantes canerent: *Percuſſit Saül mille, & David decem millia.* ibidem n. 7. Invidentiæ furor irrepſerat in Saulem & cantilenæ vocibus dulcem harmoniam in fomentum iracundiæ converterat: per fœmineos choros ſpiritum malignum ebiberat Saül. Ergo David canit, & pulſat, ut morbi cauſam, & dæmoni, & homini, ſimili concentu excluderet, & à cantûs ſuavitate inſuaves iras conceptas, cantûs dulcedine deleret, & propulſaret. O nobile artificium vocis, curandi furorem ex voce efformatum.

1. Reg. 18.
Diabolus cantu ingreditur cantu dejicitur.

QUÆSTIO LVII.

Quare in prælio militantis Eccleſiæ, contra Antichriſtum, ejuſque perſecutores Princeps, & dux erit Michaël?

474. ALlegoricè hoc prælium Angelorum, ut dixi in expoſitione, interpretatur de illo prælio, quòd fiet in Eccleſia, maximè tempore Antichriſti; tunc Michaël cum Sanctis Angelis pro electis ac bonis Chriſtianis pugnabunt contra Luciferum, ac ejus dæmones; nam ait Text. *Michaël & Angeli præliabantur cum Dracone.* Michaël cum ſuis Angelis ut Eccleſiam, ejuſque filios tueatur; Draco cum ſuis, ut eam perdat, Draco tentationes inferens, malas ſuggeſtiones excitans, varias & multas perſecutiones commovens: Michaël ſuffragiis, orationibus adjuvans, & protegens, in omnibus bene conſulens, multa auxilia à Deo impetrans, & multa pullulantia obſtacula removens. Richard. Victorin. *Illi nempe Michaël, & Angeli ejus Eccleſiam adjuvando præliabatur: Iſti nempe draco cum ſuis militibus impugnando; illi ſalubria ſuggerendo; iſti noxia conſulendo; draco, & Angeli ejus bonorum exercitum impugnando, Michaël, & Angeli ejus eorum exercitum coercendo.*

Pro Eccleſiâ militante multum prælium inter Angelos bonos, & malos.
Richard. Victorin.

475. Michaël, ut jam dixi ex D. Dionyſ. de Cœleſti Hierarch. c. 10. ſicut fuit præpoſitus Synagogæ, ut colligitur ex Daniel. 10. n. 1. *Michael princeps veſter:* id eſt, gentis veſtræ; ſic nunc in ejus locum ei data eſt Eccleſia, ut communiter tenent omnes, & in præſenti docet D. Thomas: *Omnes Angeli ejus, ait, nos adjuvant, vel orando, vel bona ſuadendo; vel dæmones arcendo; potius tamen hoc dicitur de Michaele, qui ipſe præpoſitus ſpiritualiter, & princeps Eccleſiæ militantis, ſicut fuit princeps Synagogæ.*

Michaël Princeps Eccleſiæ militantis nos adjuvans.
D. Thom.

476. Dicitur Daniel. 12. n. 1. *In tempore illo conſurget Michael Princeps magnus, qui ſtat pro filiis populi ſui; & veniet tempus quale non fuit, ex quo gentes eſſe cœperunt, uſque ad tempus illud.* Tempus Antichriſti Gabriel reſpicit, ut eſt communis vox Interpretum, & denuntiat quòd tunc in ipſo tempore, Michaël ut Eccleſiæ Præſidens, ac Patronus, pro fideliū defenſione maximè pugnaturus eſt, ac effecturus omnia quæ in

Daniel. 12.

Michaël tempore Antichriſti pro Eccleſia pugnabit. Hebraic. Viegas.

in hoc capite narrantur, ut locus iſte, quædã videatur illius commenatio: Tamen maximè ponderandum, quod ubi nos habemus, *conſurge*, in Hebræo habetur, ut notat Viegas ſect. 17. n. 5. verbum Græcum quod ſignificat *roborare*, & ſuſtinere; unde ex radice Græca deducitur nomen *Columna*: ac ſi denotetur, quod tunc, pro tali eventu Michaël futurus eſt columna quædam fortiſſima, ac robuſtiſſima in quo tota Eccleſiæ ſtructura, ac machina ſuſtentabitur in tempore tantæ tribulationis unus erit Michaël pro Eccleſia, citato loco. Cum Daniel oraret pro libertate populi ſui, ait ei Angelus: *Annuntiabo tibi quod expreſſum eſt in Scriptura veritatis; & nemo eſt adjutor meus, niſi Michaël Princeps veſter:* Daniel. 10. n. 21. ex quo maximè dubitat Carthuſ. cur in cauſa Danielis, cùm multos adverſarios haberet contra ſe, nullus alius adeſt adjutor, niſi tantùm unus Michaël; & Puer Eliſæi cùm tremore premeretur ob adverſariorum multitudinem 4. Reg. 6. n. 20 *Aperuit Dominus oculos pueri, & vidit, & ecce mons plenus equorum, & curruum igneorum*: Qui juxta communem ſententiã omnes erant Angeli; ex quo valdè mirum reputat Carthuſian. quod Danieli unus tantum Michaël dicatur adeſſe, cùm Eliſæi puero tot Angelorũ phalanges adſten ; Danieli unus tantum eſt adjutor Michaël; puero verò tot myriades Angelorum exhibentur. Unus erat Michaël adjutor, & ipſe unus pro omnibus abundantiſſimus erat.

Daniel 10. Carthuſian. 4. Reg. 6. *Unus Michaël abundans, ac ſufficiens pro omnibus Angelis.*

477. 2. Theſſal. 2. Tractans Apoſtolus Paulus de Antichriſto, 2. ad Theſſalon. 2. n. 8. ait. *Tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus JESUS interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione adventus ſui.* Aliqua eſt Auctorum diſſenſio, quid Apoſtolus intelligat, *ſpiritu oris ſui?* D. Thomas ait: *Interficiet eum ſpiritu oris ſui; quia Michaël interfecturus eſt eum in monte Oliveti, unde Chriſtus in Cœlum aſcendit.* Hanc etiam expoſitionem habent Cartuſian. Cardin Hugo. O præclara Michaëlis prærogativa; Nam cum Chriſtus ſuis Apoſtolis communicaret poteſtatem ad abſolvenda, & delenda hominum peccata, hoc conceſſit afflatu oris ſui. *Inſufflavit, & dixit: Accipite Spiritum Sanctum* Joan. 20. n. 22. Illuſtriſſ attributo gaudet Michaël, ut dicatur Spiritus oris Chriſti: Exeunte Divina poteſtate, veluti in prælium contra ſuum magnum adverſarium, Antichriſtum nempe, ad hoc eligitur Michaël, ut Divinæ potentiæ miniſter, ut Eccleſia fit in pace, & quiete: *Quem Dominus JESUS interficiet ſpiritu oris ſui*: Nam ut ait Sanctus Doctor, *Michaël*, ex Dei mandato ſcilicet, *Eum interfecturus eſt* & inde dicitur *ſpiritu oris Chriſti*, adimplens nempe mandatum ex ore Chriſti.

D. Thom. Carthuſian. Hugo. Joan. 20. *Antichriſtus interficietur virtute*

478. Ezech. 1. Ait Ezechiel. 1 n. 4. *Ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone & nubes magna, & ignis involvens.* Ad literam loquitur de Nabuchodonozore veniente in Jeruſalem, ab Aquilone, ex quo panditur omne malum, & veniebat tanquam *nubes magna, & ignis involvens*, ad omnia comburendum. Deinde apparuit Dei majeſtas triumphali in curru, qui quatuor rotis enitebatur, ut ſubdit Text. *Spiritus vitæ erat in rotis:* & cùm animalia in altum evolarent, prima tamen rota in ſuperficie terræ immobilis pertranſit. *Cumque aſpicerem animalia, apparuit rota una* (ſeu ut alii legunt, prima) *ſuper terram*. ibid. n. 15. Joannes Capnius, ſuâ arte Cabalaſticâ refert eſſe ſententiam Hebræorum, has quatuor rotas, eſſe quatuor ſpiritus Angelicos primarios, de quorum nominibus notitiam habemus: Primum Michaëlem, ſecundum Gabrielem, tertium Raphaëlem, quartum Urielem; & juxta hanc ſententiam, cùm ait Propheta: *Cum aſpicerem animalia apparuit rota una* (ſeu prima) *ſuper terram*: Illa prima rota, ille ſpiritus vitæ, Seraphicus Michaël remanſit in terra; cùm quatuor animalia ſe extollerent: & currum Majeſtatis gloriæ ſecum ferrent, Michaël immobilis ſtat in terra: Quid agis, ô Magne Michaël? quatuor animalia evolant; illi alii ſpiritus tui conſocii feruntur in altum; & tu qui es prima, & principalis rota Dei currus, in his inferioribus detineris? Prævidit Michaël ingentes perſecutiones, ac ruinas eventuras in populum Dei, ſub ejus tutela commiſſum, inde noluit eum derelictum demittere. *Ventus turbinis veniebat ab Aquilone, & nubes magna, & ignis involvens.* Animalia expanſis alis ſublimia petant; treſque rotæ Gabriel, Raphaël, & Uriel volantes ſurſum ferantur; Remanet Michaël in hoc terreſtri orbe; ſic enim beneplacitum eſt Deo, ut ipſe ſuos ſibi commiſſos cuſtodiat, ac tueatur imminente infauſta clade, ac tyrannica devaſtatione crudelium barbarorum: *Cùm aſpicerem animalia, apparuit rota una ſuper terram.*

Alia lectio. Capnius. *Michaël maximè intendit eſſe cum hominibus laborantibus.*

479. Cùm Chriſtus eſſet in ſublimi, & alta oratione, & in tanta agonia, ut guttæ ſanguinis defluerent in terram: *Tunc apparuit ei Angelus de Cœlo confortans eum*: Luc. 22. num. 43. D. Bonavent. lib. Meditation. Vitæ Chriſti c. 65. ait. *Angelus Domini, Princeps militiæ Cœleſtis exercitus, Michaël ſcilicet, aſtitit confortans eum.* Quando Deus triumphali pompa oſtentans ſuam Majeſtatem, fertur in ſublimia, Michaël in oppreſſa, ac afflicta terra remanet, *Apparuit rota una ſuper terram* (ut modo dixi) at quando Dei filius factus homo multa agonia tenetur, relinquens Cœlos, eum confortans advolat Michaël. Sic enim ipſe (quamvis in hoc non interveniſſet alta Dei ordinatio) eſt propenſus ad pietatem, ac levamen humanæ naturæ, ut potius quodammodo velit apparere, ac ſe manifeſtare, cum Deo humanato in agonia, quàm cum ipſo in magnifico, ac triumphali currus apparatu; Ideò cum Chriſtus eſt in agonia, *Michael aſtitit confortans eum:* cùm verò volat in ſplendido, ac perlucenti curru; *Apparuit rota una*, ſeu prima, hoc eſt, Michaël *ſuper terram.*

Luc. 22. D. Bonav. *Michaël propenſus in levamen naturæ humanæ.*

480. Hinc ipſe valdè ſollicitus eſt, ut ſuis ſuffragiis, ac orationibus nos adjuvet coram Deo, in cujus conſpectu ejus oratio valde efficax eſt. Canit. Eccleſia: *Archangelus Michael, tubâ cecinit, Ignoſce Domine.* Cùm tuba ſonat, ſignum belli eſt: ſic clangentibus tubis Muri Jerico corruerunt: Joſue 6. n. 20. cur ergo Michaël, cùm Deũ pro nobis obſecrat, tuba canit? Ipſe cum multa humilitate, ſubmiſſione, ac recognitione Divinæ Majeſtatis Deum deprecatur; tamen tanta inſtantia, ac ſollicitudine pro noſtra ſalute, ac vita orat, ut videatur quodammodo ſumptis armis tuba canere, ſicque tam efficax eſt ejus oratio coram Divina Majeſtate; ex quo optimè ad eum confugit Sophronius orat. 6. de Angelorum excellentia: *O Sancte Archiſatrapa, errantium ductor, prolapſorum excitator, animorum propugnator*

Eccleſia. Joſue 6. *Valde efficax Michaëlis Oratio.* Sophron.

propugnator, ac conſervator, dæmonum exterminator, univerſæque creaturæ illuſtrator; tunc obſecro te ut fidus cauſæ meæ patronus adeſſe ne graveris.

Quæstio LVIII.

Quare hoc prælio Lucifer non ſuo nomine, ſed ſub Draconis vocabulo exprimitur?

481. *Difficultas quæſtionis.* CUR Diabolus, ſeu Lucifer Draco dicatur, ut jam multis explicui ſupra q. 34. quæſtio nunc eſt? Si Michaël nullâ aſſumptâ ſpecie pugnat, cur Lucifer Draconis deſumptâ ſpecie deſerat? Nam ſi jam adversâ fortunâ eſſet deturbatus non mirarer obſcuro nomine exprimi, & indigna ſerpentis forma adumbrari; at dum integrum eſt prælium, anceps victoria, cur ignobili dedecoratur Symbolo, ſerpentiſque dehoneſtatur vocabulo?

482. *Ex facti diverſitate Michaël exprimitur, Lucifer tacetur.* Reſpondeò primò quod Michaël glorioſo, ac magnifico opere pro Dei gloria decertat, quæ cauſa ſuo nomine exprimitur: *Quis ut Deus?* quod ſonat Michaël; at Lucifer dum turpi facto Dei majeſtatem ſibi uſurpare contendit, alios ſuo mortifero veneno ſeducens, inde ſic à ſua nobilitate decidit, ut jam non Lucifer, ſed Serpens, & Draco venenoſus dicatur utpote ſuo veneno alios enecans.

483. Secundò: Lucifer anteà corruſcâ luce reſplendens, ſed modo maledictâ obſcuritate ſordens. Digna pœna! ut qui de Lucifero tranſire geſtivit in Solem, de luce tranſmigraverit in Serpentem, ac tenebras? Tamen in præſenti dicitur: *Factum eſt prælium in Cœlo. Michaël, & Angeli ejus præliabantur cum Dracone, & Draco pugnabat.* Ecce cùm bellum movet contra Deum ejuſque majeſtatem, ac thronum aggreditur, Draco dicitur; cùm verò in homines debacchatur, Leo appellatur. D. Petro monente: *Sobrii eſtote, & vigilate, quia adverſarius veſter diabolus*
1 Petr. 5. *tanquam leo rugiens*, 1. Petr. 5. num. 8. cur Lucifer in Deum audet, facie perſonatus Draconis, in homines verò aſſumpta ſpecie leonis, qui quidem ſerpente efferatior eſt? quia vividius proditur odium, cùm non ſolùm furit in ipſum inimicum; ſed etiam in ejus ſimulachrum; tunc odii obſcura flamma perfectè explicata eſt, cum non tantùm Deum ipſum detrudere, ſed etiam ejus imaginem intendit tumulare: *Ad imaginem Dei factus eſt homo:* Si ergo odium imaginem ſuſtineret, non adeò crudeliter deſæviret; Leo dilaceravit imaginem, ſerpens prototypum: tunc namque perverſitatis odium accumulatur, cùm nec ſuis oculis adverſarii ſimulachrum potuit aſpicere, nec aliquid ſui contrarii vivere, aut ſpirare permittit, nec aliquid ejus memoriæ extare patitur monumentum.

Tunc odium cumulatius completur, cum ſui adverſarii aliquid non valet aſpicere.

484. Cùm Jonathas ſatis modeſté cauſam David apud patrem ſuum Saülem tueretur: Saül ex ardenti odio accepto in Davidem, filium telo configere aggreſſus eſt. *Arripuit Saül lanceam ut percuteret eum; & intellexit Jonathas, quod definitum eſſet à patre ſuo, ut interficeret David,*
1 Reg. 20. 1. Reg. 20. olim haſtam jaculabatur in præſentem, modò abſentem damnat? Cur modò odium intellexit completum, homicidium definitum? modo haſtam contorquet, non tantùm in adverſarium, ſed etiam in adverſarii patronum; modò, ergo odium cumulatiùs probatur completum; quia non ſolùm fervet in adverſarium, ſed etiam in adverſarii amicum. Et ſi crudeli odio Saül perſequeretur Davidem; tamen quandiu ſuſtinuit ejus cooperationem, non judicabatur odium omnino implacabile, ut modò, cùm ejus amicum, ac patronum ferre non poteſt. Joſephus apud Gloſſam, *Non retinuit iram Saül,* ait, *ſed blaſphemavit ſilium, natumque de muliere ultro virum appetente, & Hoſtem proprium dixit, & ſocium David, & cooperatorem ejus.* Joſeph.

Tunc odium eſt definitum cum aliquid adverſarii non ſuſtinet.

485. Tertiò, & maximè ad quæſtionem. *Factum eſt prælium in Cœlo. Michaël, & Angeli ejus præliabantur cum Dracone.* Michaël in hoc negotio ſub proprio nomine introducitur, at Lucifer draconis ſumptâ ſpecie. Lucifer umbratili fulgurabat ſapientia: vera tamen ſtu[illegible]ſcit ignorantia. Appellatur Draco, tacetur Lucifer: ſua tumiditate Lucifer obcæcatus cenſebat Incarnato Verbo obſequia nullatenus exhibenda, at Michaël copioſuſque Angelorum numerus aſſeveranter teſtabatur deberi; indéque Lucifer in ſua ſententia perſiſtens maximè obbruteſcit: nam inſiſtere propriæ ſententiæ, dum præclariſſimi viri ſapientia, juſtitia, ac virtute contrarium tuentur, non eſt prudentia; ſed pertinacia. In ſuo primo exortu, tanquam ſapiens potuit Lucifer vocari; at revera cùm à tot Angelis diſcedit, ſe prodit, & manifeſtat brutum; ſolum namque inſipiens nimium ſuo judicio fidit, quantumvis probatorum acies reſiſtat, & oppoſitum tentat.

Pertinacia eſt inſiſtere propriæ ſententiæ dum magni viri aliud tenent.

486 Nabuchodonoſor fabricavit ſtatuam ſuam magnam, quam conſtituit in campo, Provinciæ Babyloniæ, convocavitque omnes principes, ac magnates regni ſui, cum multo apparatu Muſicorum, ac cantorum, pulſatis variis inſtrumentis, ut ſtatuam ſuam reverenter adorarent, quod exequi cùm nollent eique reſiſterent in faciem Sidrach, Miſach, & Abdenago, mittuntur in fornacem ignis ardentis, à qua illæſi, & intacti divina virtute exeuntes, Dei veri magnalia prædicant, quibus quamvis quoad ſpeciem videretur Nabuchodonoſor aſſentire, tamen in ſua inſania, divinâ ſententiâ mulctatur, ut ei denuntiatum fuerat à Daniele Propheta 4. Daniel. 4.
n. 22. *Ejicient te ab hominibus, & cum beſtiis feriſque erit habitatio tua, & fœnum ut bos comedes, & rore Cœli infunderis; donec ſcias, quod dominatur excelſus ſuper regnum hominum.* Cur tali pœna punitur Rex, ut ex homine fiat beſtia campi; Cur non punitur pœna aliorum hominum, v. g. fœtore, morbis, ac ulceribus, ut Rex Antiochus, ex cujus corpore ſcaturiebant vermes, vel cur non affligitur ſubditorum peſtilentia, aut morte, ut David? vel etiam ſui regni amiſſione, ut Balthaſar, ſed inaudita caſtigatione vexatur, ut brutorum naturam videatur induere. Nabuchodonoſor videbat, quod ſuam ſententiam damnabant tres viri, ſapientia, doctrina, ac virtute præclari; deinde viderat ſuis oculis magnalia, quæ Deus in fornace fuerat operatus; & tamen immobilis in ſua ſententia perſiſtebat, qua ſe ut Deum honorari volebat & ideò ſic bruteſcit, ut in bruti naturam videatur tranſmutatus, & ex homine in belluam degenerare D. Greg. Magn. relatus in Gloſſa. *Sæpè,* D. Gregor.
ait, *qui in poteſtate ſunt, & quæ rectè faciunt, quia* clatè

Qui in propria ſententia perſiſtit in brutum degenerat.

elatè cogitant, amittant; dumque ſe ad cuncta utiles exiſtimant, etiam impenſæ ſibi utilitatis meritum amittunt. Expende illud: *Dum ſe ad cuncta utiles exiſtimant:* Ex ſua præſumptione cui tenaciter adhærent, *Sibi utilitatis meritum amittunt.* Vide multa quæ de hac re dixi tom.1.in Evangelia lib.1. cap.10. q. 6. num. 24.25. & tom.3.cap.13.q.4.num.20.21. 22. & q. 9. 53. 54.& tom.5. lib. 9. cap.2.q.4.n.35.& cap.10. q. 7. num. 48.

QUÆSTIO LIX.

Quare Lucifer, qui de ſe tantùm cogitabat dicens, In Cœlum conſcendam: ſedebo in monte teſtamenti; *nunc verò ad prælium ſecum ſocios advocat.*

487. Lucifer ambitione plenus, de ſe tantum cogitans, ac agens dicebat: *In cœlum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum, ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis: aſcendam ſuper altitudinem nubium; ſimilis ero Altiſſimo*: Iſai. 14. num. 13. tamen licèt hoc ſolus dixiſſet, non ſolus ſuas partes tuetur,ſed multi perverſi ſpiritus cum eo; nam non ſolus draco pugnabat, ſed etiam Angeli ejus cum eo: Si ergo ſolus ille ſuperbiebat, ſoluſque ſibi ambiebat ſedem, quomodo non ſolus manſit, ſed multa Angelorum multitudo ab eo eſt advocata tanquam in auxilium illique adhæſit, & venenum hauſit.Dicitur in noſtro text.*Michael, & Angeli ejus præliabantur cum dracone, & draco pugnabat & Angeli ejus.*

Iſai. 14. — *Difficultas quæſtionis.*

488. Reſpondeo primò,quòd dum Lucifer intendebat conſcendere ſuper aſtra, & exaltare ſolium ſuum, ac ſedere in monte teſtamenti, etiam ſocios Angelos perſuadebat, ut ſimul cum eo aſcenderent, & quod unuſquiſque exaltaret ſolium ſuum, ac cum eo ſederet in monte teſtamenti; & dum ſocios ad talem exaltationem induxit, eos de Cœlo deturbavit; & ſic dicitur de Lucifero,verſ. 4. *Et cauda ejus trahebat tertiam partem ſtellarum, & miſit eas in terram.* Nam dum Commilitones à Dracone alliciuntur affectare ſolarem ſplendorem eis indebitum,inde in obſcurciſſimas tenebras projiciuntur. Ad hoc ſpectat D. Auguſtin.lib.9.de Civit.cap.12.*Perverſè,* inquit, *imitatur Deum: odit namque cum ſociis æqualitatem ſub illo.* Ecce dum ſociis, Numinis æqualitatem ambire ſuaſit, Deum perverſè imitatus ſocios in ima contorſit,& quos Deus juſtè punivit, ipſe ſerpens etiam dejecit, & ſociis ſuis contraria via calamitatem aſcivit: Idem namque conſilium Deo & lucifero detrudere ſcilicet è Cœlo Angelos.Deus temeritatis punivit inſaniam, Diabolus numinis dignitatem ſuaſit ambire ſupremam. *Perverſè imitatur Deum:* Scilicet Angelos apoſtatas expellendo; *Odit namque cum ſociis æqualitatem.* Imparibus viribus dignitatis ambitio,abſque dubio ad Tartara fuit detruſio: pœnam, quam Deus ſuperbientibus inflixit, ſociis ſuis dæmon procuravit, dum ad Divinitatis faſtigium eos evehere conatur.

D. Auguſt. — *Eligere aliquem ad dignitatem viribus imparem, eſt eum dejicere.*

Hac arte protoparentes noſtros dejicit Satanas, dum Numinis æqualitatem ſuaſit.*Eritis ſicut dii*: Geneſ.3.n.5.ut ſcribit D.Baſil Seleuc. orat. 3. ad ruinam eos impellit,dum hominis imparem dignitatem promittit. Hac de cauſa, cum Samuël pergeret in domum Iſai ad ungendum unum ex filiis ejus in Regem,& cum inſpecto filiorum Chore ungendum non inveniret,rogat Patrem an ſuperſit alius filius;cui Iſai. *Adhuc reliquus eſt parvulus, & paſcit oves.* 1.Reg.16.n.11.Pater eſt,an adverſarius,opponens impudimenta ne filius ad regale faſtigium elevetur?Cur moleſtè fert Davidem ad imperialem cathedram elevari. O præclara Patris Sapientia! Amabat Davidem,& humana prudentia menſus dignitatem, pueruli, & quidem paſtoris viribus arbitratus eſt ſuperiorem, & ne inexperti puerperi tanto onere gravarentur, inde ſtudioſſimè niſus eſt avertere imperium,ne eum in magnam, ac luctuoſam ruinam citiſſimè impelleret.Ambulenſ.q,17.*Vocavit eum parvulum, quia erat minimus fratrum ſuorum, & propterea reputabat Iſai eum ineptum, quod ad regimen eligeretur.* 489.

Gen. 3. D. Baſil. Sel. — *1. Reg. 16.* — *Dignitas non excedat vires, ſed illis ſit proportionata.* — *Ambulen.*

Secundò: Serpens ad conflictum traxit tertiam partem ſtellarum: *Draco pugnabat & Angeli ejus:* Arduo in certamine ſtellis comitatus procedit, & tamen ſuperbus tumoris faſtu ſolus aſtra conculcare contendit. Dicebat enim: *In Cœlum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum.* Culminis faſtigia aſcenſurus ſocios adulationibus non allexit,maximè verò ad certamina;noluit bellum ingredi ſolus; noluit in dignitatis faſtigio ſedere aſſociatus; periculi amavit conſortes,dignitatis verò recuſavit participes. Favet D. Bernard.ſerm. 5.de Verb. Iſai. *Væ tibi*, ait, *ſuperbe,ſpiritus ſolitudinis: & ſolitariæ præſumptionis amator: non ſtetiſti in veritate, expulſus eſt pes ſuperbiæ;& ſtare non potuit. Solus ſedere volens tanquam fulgur cecidiſti de Cœlo.* Ad ſublimitatem odivit ſocios, quos in prælio voluit habere conſortes; ſuos ad ærumnas admittit, quibus eſt adverſatus delitias communicare.Moyſes ſolus aſcendit ad Montis gloriam:Exod.24.n.2. & tamen ad contentionem cum Pharaone Aaron fratrem ſuum admittit ſocium: Exod. 4. n. 29. 490.

Quilibet laborum quærit conſortes, non verò delitiarum. — *D. Bernard.* — *Exod. 24.*

Ait Sacer Text. 1. Reg. 14.n.1.*Accedit quadam die, ut diceret Jonathas filius Saül, ad adoleſcentem armigerum ſuum: Veni & tranſeamus ad ſtationem Philiſtinorum:* quod erat valde difficile, ut exprimit ſtatim ſacer Text. *Erant namque inter aſcenſus, per quos nitebatur Jonathas tranſire ad ſtationem,Philiſtinorum, eminentes petræ ex utraque parte& quaſi in modum dentium ſcopuli hinc, & inde prærupti.* Poſtea verò, cùm Jonathas victor veniſſet in campum; ubi uberrimè apes favos condiderant,Princeps lanceâ in favum mellis intinctâ, ducedinem prægustavit: *Extendit ſummitatem virgæ quam habebat in manu,& intinxit in favum mellis, & convertit manum ſuam ad os ſuum*:Ibid.n. 27. Ad favi dulcedinem ſocium non aſcivit, ne dulcioris ſe parte fraudaret: periculi armigerum armavit conſortem,dulcedinis voluit expertem exiſtere;hoc enim hominibus ingenitum eſt,ut cum delicias nulli impartiri velint,ſocios laborum exambiant. Favet D.Greg.lib.5.lib 1.Reg. c.14.*Ionathas,*ait,*armigerum ſuum ad ſecum tranſeundum invitaſſe dicitur*;non vero ad convivia. 491.

1. Reg. 14. — *Ad laborem Jonathas quærit ſocium, non verò ad dulcedinem.* — *D. Greg.*

Tertiò

492. Tertiò: Dixit Lucifer: *In Cœlum conſcendam; ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum:* Et magna multitudo Angelorum ad eum eſt inclinata, & mortiferum venenum hauſit; neſcit ambitio ſola eſſe, ſed paulatim lues ejus graſſatur, & inde ad exemplum Luciferi, multi ex Angelis majores, ac ſuperiores ſedes ſibi affectaverunt. D. Laurent. Juſtin. lib. de Inſtit. ac regim. Prælator. cap 1. de Lucifero loquens ait: *Concepit iniquitatem principatum ambivit, cæterorum requiſivit conſortium.* Ubi ambire cœpit, cœpit etiam conſortes requirere; nunquam enim ambitio ſola manet, ſed etiam ad alios ſe extendit; ut dicat D. Bernard. ſerm. 2. in cap. Iſai. 2. *Fuit in Cœlo, qui diceret; Ponam ſedem meam ad Aquilonem, & populum, qui ſibi crederet, habuit.* Nunquam in uno conſiſtit ambitionis lues, ſemper ſectatores habet, ſed non paucos, ſed qui populum faciant: Peſtis eſt ambitio, non unius perſonæ, ſed populi totius.

Ambitio neſcit eſſe ſola, ſed plures inficit.

D. Laurent.

D. Bernard.

493. Ait Regius Vates Pſal 1. n. 1. *Beatus vir qui non ambiit in cõſilio impiorum, & in via peccatorũ non ſtetit, & in Cathedra peſtilentiæ non ſedit.* Quænam Cathedra eſt iſta peſtilentiæ; eſt ne Cathedra Imperialis, vel Regalis? Eſt Cathedra ambitionis, quâ quiſque ſibi affectat majorem locum, ac ſuperiorem dignitatem: Sed cur ipſa ambitio dicitur peſtis; meritò ſanè; quia peſtis non ſiſtit in uno loco, ſed ad plura ſe extendit. D. Auguſt. In Cathedra peſtilentiæ non ſedit, non ambivit cum ſuperbia regnum. *Quæ ideo*, ait, *Cathedra peſtilentiæ rectè intelligitur; quia non ferè quiſquam eſt, qui careat amore dominandi, & humanam non appetat gloriam. Peſtilentia eſt enim morbus pervagatus omnes, ac penè omnes involvens.*

Pſal. 1.

Ambitio eſt veluti peſtis quæ multos involvit.

D. Auguſt.

494. Cùm delere vellet Dominus familiam Heli, ait illi 1. Reg. 2. n. 34. *Hoc erit tibi ſignum, quod in die uno morientur ambo.* In Ægyptiorum vindicta, primogenitus tantùm moriebatur, in unaquaque familia, ut patet Exod. 12. n. 29. Cur ergo rigoroſior divina ira in domo Heli exiſtit, ut non ſolùm primogenitum interficiat, ſed etiam ejus fratrem ſecundum. Cur ait: *Morientur ambo in uno die?* Cur non contentus eſt primogeniti morte? manifeſtabatur in iis perditio, quæ naſcitur ex elatione, & ambitione majorum, quæ ut noxiſſima peſtis eſt, & neſcit in uno ſiſtere, ſed multos inferiores invadit. D. Gregor. lib 2. in 1. Reg. cap. 3. *Hoc itaque de officio ſuſcepti culminis, temporalem felicitatem amantem audiant, & reatus ſui magnitudinem pertimeſcant; tanto denique graviori pœna digni ſunt, quanto apertè conſpiciunt, quia de unitate quam diligunt, non ſoli moriuntur; quia dum in prætextu mundanæ lætitiæ mortem ebibunt, potus ſui peſtem ad ſequentium ſe multitudinem tranſmittunt.* Nota illud, *Potus ſui peſtem*; quippe, quam majores de ſui culminis ſplendore elationem, & ambitionem, peſtis eſt, quæ cæteros inferiores inficiat, & in mortem deducat. Primis parentibus dictum fuit à ſerpente, Geneſ. 3. n. 5. *Eritis ſicut Dii.* Cui Ambitioſo affectui, cùm conſentiret Adamus, ait D. Alcimus lib. 2. in Geneſ.

1. Reg. 2.

Exod. 12.

Ambitio peſtilens alios inficiens.

D. Gregor.

Geneſ. 3.

D. Alcim.

Accipit infelix, maleſuadi verba ſuſurri,
Demiſitque ſuos in noxia crimina ſenſus.

Quid elegantius; Ambitionis crimen noxium vocat, & meritò; nequit enim in uno hærere, ſed quaſi noxa peſtifera, ad omnes ſe extendit ſubditos.

Quæstio LX.

Quare tam præcipiti caſu Lucifer cum ſuis Angelis cadit, ut nullus eorum locus: nec veſtigium fuerit amplius in cœlo?

Cum Lucifer una cum ſuis dæmonibus non potuiſſet reſiſtere virtuti S. Michaëlis, ac Sanctorum Angelorum, è Cœlo præcipiti ruinâ, ad ima expulſi ſunt; itaut in Cœlo nullum eorum ſignum, ac veſtigiũ remanſiſſet; & ita eorum locus adjudicatus eſt hominibus, ac ſi numquam malorum Angelorum fuiſſet, ſed ſemper pro hominibus conditus. 495.

Cùm autem ſymbolicè per hoc prælium in Cœlo, intelligatur bellũ quod Satanas movet contra Eccleſiam; cùm dicitur, quod *Non valuerunt, nec locus eorum inventus eſt amplius in Cœlo:* exponit Rupert. ut diabolus qui regnabat in Mundo, & per Idola colebatur in templis, jam Chriſti doctrina ejectus eſt, itaut non inveniatur amplius locus ejus. Sic ait citatus Rupert. *Ita foras ejectus eſt, ut in locis in quibus ſordes ejus computruerunt, religio Chriſtiana jam flloreret? in templis in quibus idolum cujuſque turpitudinis ſteterat, crux Chriſti ſplendeſceret, ut per ora, quæ Jovem adulterum cantitare ſolita fuerant, nomen Chriſti, & laus Sanctæ Trinitatis cum gloria perſonaret: quod idem eſt, ac ſi ei diceretur, nec relictus eſt ei locus; in quo exhiberetur ei Cœleſtis, vel Divina Religio.* Et hanc ſententiam ſequitur Alcazar: At Idololatria totaliter non eſt extincta; nam adhuc noſtris temporibus, in multis locis per Indiam & alias partes viget, & perſeverabit uſque ad finem ſæculi, ut colligitur ex ſuprà dictis cap. 9. n. 20. 21. 496.

Rupert.

Diabolus cum idolis deiicitur de templis.

Alcazar impugnatur.

Dicitur ergo in hoc ſenſu, quòd Lucifer cum ſuis dæmonibus ejectus eſt: *Neque locus inventus eſt amplius eorum in Cœlo:* quia ſicut ipſe olim ejectus eſt à Cœlo Empyreo, ſic nunc expellitur à Cœlo metaphorico, Eccleſia nempe, ſeu cœtu fidelium qui electi ſunt in Chriſto, à quibus non poteſt auferre juſtitiam, nec eos pertrahere ad culpam; quod intellige finaliter; quia licèt electus aliquando peccet; tamen finaliter, ſemper decedet in gratia & juſtitia: Pro quo audiendus eſt Richard. *Quia ſi fidelis Eccleſiæ*, ait, *permittente Divina Providentia, & ſuggerente diabolica malitia, aliquando ad tempus in culpam labitur; nequaquam tamen, in hoc diabolus vincit, ſed vincitur, quia prædeſtinatis ad vitam: etiam malum in bonum cooperatur, nec hoc tam ſævientis adverſarii viribus agitur, quàm permittentis Dei provida diſpenſatione, ad reſurgẽtis lapſi cautelam ordinatur; nullatenus ergo Diabolus, & Angeli ejus amplius locum habent, quia nequaquam illos expugnare valent, qui cœleſtia bona toto corde ſitiunt, & ad illa conſequenda prædeſtinati ſunt.* 497.

Etſi electus aliquando labatur, victoria nociva eſt diabolo, ac electo utilis.

Richard.

Secundò, & jam moraliter: *Neque locus inventus eſt eorum amplius in Cœlo*; ut denotaretur 498.

tur miſerabilis ruina eorum, qui à gratia Dei cadunt, ſic enim penitus delentur, ut nec leve eorum veſtigium remaneat, Troianum excidiū breviter exprimens Poëta Latinus, emphaticè dixit: *Campus ubi Troia fuit*: at majori cum Emphaſi lamentaretur, ſi diceret: nec campus extat, ubi Troia fuit: Sic enim ſignificaret tantam fuiſſe illam vaſtitatem, ut non modò Urbs ſolo adæquata fuerit; ſed etiam ſolum Urbis in nihilum redactum: Sed quòd Poëta non ingemuit, ingemuit Propheta, Pſ. 36. n. 35. *Vidi impium*, ait *ſuperexaltatum, & elevatum ſicut Cedros Libani; & tranſivi, & ecce non erat, & quæſivi, & non eſt inventus locus ejus*: ac ſi non ſolùm impii, ſed etiam impiorum loca, penitus exſcindantur. Huc ſpectat illa Dei comminatio ad terram, quam ante diluvium coluerunt homines. Interprete Cajet. *Diſpergam eos cum terra* Gen 6. n. 13. quod etiam denotatur in illa ſtatua portentoſa Nabuchodonoſoris, conflata ex multis metallis, & Babylonicum complexa regnum. *Contrita ſunt pariter ferrum, teſta, æs, argentum, & aurum; & redacta quaſi in favillam æſtivæ areæ, quæ rapta ſunt vento, nulluſque locus inventus eſt*: Daniel 2. n. 35. Non ſolùm peccatores intereunt, ſed etiam eorum loca pari interitu involvuntur.

Vigi.

Peccatorum loca eorum interitu involvuntur. Pſal. 36.

Cajet. Gen. 6.

499. Tertiò: *Nullus inventus eſt locus eorum in Cœlo.* Eſto, quòd ſuperbi ſpiritus projicerentur à Cœlo; cur etiam neceſſarium fuit ſimul, & locum, ac ſedem eorum è Cœlo diſparere; Sic timebant ſibi Cœleſtia à ſuperbiæ, & ambitionis contagio, ut nihil illius non abominarentur inter ſe videre. Ad hæc ait D. Bernard. ſerm. 2. in cap. 6. Iſaiæ. *Semel turbavit ſuperbia regnum illud: concuſſit muros, etiam proſtravit ex parte & parte non modica. Quid ergo? facile deinceps admittenda videtur? Numquid non odit civitas illa, & vehementer hujuſmodi peſtem abominatur.* Nullo magis oſtenditur odium alicujus civitatis in contagiū peſtis, quàm ex eo, quod ubi ſuſpicatur aliquem civem tactum eſſe peſte, ſtatim illum, cum omni domo ſua, & univerſa ſupellectili foras projicit, nec quid pretioſū, vel vile illius permittit, vel ad horam in domo peſte infecta manere, timēs ne ex unius morbo tota Civitas pereat; ſic prorſus regnum Cœleſte cavet ſibi ab ambitionis peſte, illamque adeo abominatur, ut non ſolùm ſuperbientes ſpiritus, ſed etiam eorum loca, & ſedes à ſe projiciat, non ſuſtinens illa apud ſe ad momentum videre.

D. Bernard.

Ambitionis affectus ut peſtilentia totum orbem inficit.

500. Satis vulgaris & communis contentio Core, Dathan, & Abiron, pro ſummo Sacerdotio obtinendo: etiam ſatis & vulgaris eſt eorum pœna. Ait Text. *Dirupta eſt terra ſub pedibus eorum: & aperiens os ſuum, devoravit illos, cum tabernaculis ſuis & univerſa ſubſtantia eorum, deſcenderuntque vivi in Infernum.* Num. 16. n. 31. cur tam præcipiti caſu cadunt tam ipſi cum ſuis tabernaculis, ac omnibus, quæ eorum erant? Veluti timuit Dominus rerum Univerſitati, ne contaminarentur, tam peſtilenti ambitionis contagio; ideò illos cum omnibus ſuis feſtinavit tradere gehennalibus flammis, ne pauci homines, ſuo peſtilenti morbo, totum Orbem inficerent. Eleganter ait D. Ambroſ lib. 1. Epiſt. 82. *Abripiuntur noxii, & ita ab omnibus hujuſmodi ablegantur elementis, ut nec aërem hauſtu, nec Cœlum viſu, nec mare tactu, terram contaminarent ſepulchro.*

Numer. 16.

Contentio de dignitatibus peſtifera.

D. Ambroſ.

Quartò: *Neque locus inventus eſt eorum amplius in Cœlo.* Qui dicebat apud Iſaiam 14. n. 12. *In Cœlum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum*: Ecce quanta ſibi promittebat cæca cupiditas, & ambitioſa temeritas; & nullus fuit locus, tot occupare ambiens ab omni loco cœleſti exilium patitur, qui omnia ambitioſus tentarit retinere Cœleſtia. D. Bernard. de gradibus humilitatis: *Primi ſuperbiæ gradus*: Sic ait: *Non poteſt ergo in parte ſedere Cœli; cùm ille totum eligeret ſibi.* Omnia ſibi imprudenter appetens, omnia dignè amiſit, & nimia cupiditas ad Infernorum angulos traxit. *Neque locus inventus eſt eorum amplius in Cœlo.* Immenſitatem affectabat, & captivus, ac miſer gemit: *Vel in Cœli parte ſedere non poteſt, cum ille totum elegerit ſibi*: Qui ſuo loco, ac ſede non contentus, omnem locum, & ſedem voluit ambire, ab omnibus expulſus in perpetuum exulat. 501.

D. Bernard.

Non contentus ſua ſedet & qui omnia vult, omnia perdit.

502. Poſt peccatū primorum parentum, ait Deus Adamo: *Pulvis es, & in pulverem revorteris.* Gen. 3. n. 19. Homo creatus eſt à Deo in juſtitia originali, ut abſque morte de hac vita ad æternam transferretur, Quomodo ei dicitur in pulverem reverſurum? Primis parentibus dixit Serpens: *Eritis ſicut dii.* Divinitatis ſtudio ducti fructum vetitum comederunt: Non mirum igitur, quòd cum immortales eſſent creati, in pulverem reverterentur, quia ambitioſus cupiens eſſe quod non eſt, amittit proprium eſſe quod eſt. Sic ait D. Auguſt. ſer. 4. Nativit. Joan. Baptiſt. *Unde Adam lapſus perdidit quod erat, quia quod non erat uſurpavit.*

Gen. 3.

Ambitioſus cupiens quod non eſt, deſinit eſſe quod eſt.

D. Auguſt.

Nabuchodonoſor cum regnaret in Babyloniaconcupiſcentia omnia mundi regna habendi ænigmate arboris depingitur, quæ ramos ſuos per totum Orbem extendebat, quibus & non contentus, improbè uſque à Cœlum cacumen erigit, ut ſe tanquam Divinum Numen reputari vellet. *Ecce arbor in medio terræ, & altitudo ejus nimia, Magna arbor, & fortis, & proceritas ejus contingens Cœlum, aſpectus ejus uſque ad terminos univerſæ terræ*: Daniel. 4. n. 8. Hæc tā magna ſuperbia divinam iram contra ſe excitavit. *Ecce vigil, & Sanctus de Cœlo deſcendit, clamavit fortiter, & ſic ait: Succidite arborem, & precidite ramos ejus, & excutite folia ejus, & diſpergite fructus ejus.* Expende, quod cùm fructus multus; altitudo nimia, extenſioque ramorum immutata omnia occupare, ac poſſidere feſtinant; omnium in ſe manus armarunt: Clamat Vigil, ſeu Angelus de Cœlo: *Succidite arborem*: Et cur hæc ſciſſio commiſſa vel juſſa eſt, non uni, vel alteri, ſed omnibus; non exprimitur perſona cui committatur, ut cædentium multitudo notetur: In rem noſtram: *Succidite arborem, & præcidite ramos ejus*; ut explicat Gloſſa moralis; *Ad ignem inferni*: qui enim nec ſua ſede, vel regno contentus eſt, ſed omnia voluit occupare, ſua & omnia alia perdidit, ut omninò à terra excludatur. Theodoret. *Quoniam*, ait, *nec ſatis eis fuerunt ædes regiæ, in terris deorſum; ſed ſimul etiam ſuperiores appetit, bis etiam privatur, quas deorſum obtinebat: & qui Cœlum rapere voluerat è terra quoque expellitur.* 503.

Daniel. 4.

Qui omnia vult, omnia habet contra ſe.

Gloſſa.

Qui omnia vult, omnia perdit.

Theodoret.

Apoc.12.n.9. Et projectus eſt Draco magnus, Serpens antiquus, qui vocatur Diabolus, & Satanas, qui ſeducit univerſum Orbem: & projectus eſt in terram, & Angeli ejus cum eo miſſi ſunt.

VERSIONES.

Arabicus. Et expulſus fuit, &c. totius Orbis Seductor, & projectus eſt in terram, projectique ſunt milites ejus cum eo.

Græcus. Et projectus eſt ille Draco, ille magnus.

Syrus. Ille Serpens magnus, qui vocatur Impoſtor, & Satanas, qui ſeducit orbem habitabilem totum, projectus inquam ſuper terram.

Primaſ. Miſſus eſt Draco.

D.Proſper. Præcipitatus eſt.

Arias. Vocatus Diabolus & Satanas ſeducens habitatum univerſum, projectus eſt in terram.

Multi apud Hieron.4 ad Epen. Vocatus eſt calumniator, ſeu criminator.

Pagnin. Et Angeli ejus cum eo projecti ſunt.

EXPOSITIO VIII.

504. E*T projectus eſt Draco ille.* Ut non relinquatur nobis occaſio dubitandi, ac errandi circa Draconem pugnantem cũ Michaële, ac SS. Angelis; ſex nominibus eũ hîc explicat, ac manifeſtat noſter Joannes *Projectus eſt:* Victus nempe, ac proſtratus deturbatus eſt de Cœlo; ſeu ſymbolicè projectus eſt devictus, ac calcatus pedibus Chriſtianorũ.

505. Græcus. Primò: *Draco ille magnus.* Græcus: *Ille Draco, ille magnus:* Scilicet Diabolus, *Draco*, ob multas rationes jam datas ſuprà; *Magnus* ferocitate, malitiâ, ſuperbiâ, ac perverſitate. 2. *Serpens antiquus*: Serpens propter calliditatem ad decipiendum: *Antiquus*, propter vetuſtam peccandi conſuetudinem, vel quia ab initio Serpentis forma primos parentes decepit. 3. *Qui vocatur Diabolus*, id eſt, calumniator: nam diabolus verbum Græcũ eſt, & à radice calumniandi deducitur. 4. *Et Satanas:* nomen eſt Hebraícum, & idem valet ac adverſarius, ſeu hoſtis: Et meritò, ſimpliciter per Antonomaſiam, talis dicitur Diabolus. 5. *Qui ſeducit univerſum Orbem:* id eſt, ipſe eſt ſeductor totius Orbis, quantum eſt in ſua voluntate, conatu, ac affectu ſuo, omnes intendit ſeducere; ſed quamplurimi Dei virtute, eum projiciunt, & in conculcationem dant. 6. *Projectus eſt in terram*, Suas debitas pœnas ſuſtinens: fit hîc alluſio ad pœnam impoſitam Serpenti, in exordio Mundi. *Super pectus tuum gradieris*: Gen. 3. n. 14. de quo ſtatim.

Græcus. *Diabolus, id eſt, calumniator.*

QUÆSTIO LXI.

Quare Draco non dicitur ut Adamus emiſſus de Paradiſo, ſed projectus in terram, & ſine maledictionibus ut olim percuſſus fuit?

P Rojectus eſt Draco, è Cælo nempe Empyreo, ut multis placet, & ſuprà dixi; quia in ipſo Cœlo erat, & in ipſo peccavit, in eoque factum fuit prælium. Vide quòd Job in ſterquilinio ſuam adeptus eſt coronam: & iſte in Cœlo, Beatorum loco, ſuam perdidit ſalutem, & deſcendit in Infernum; ut inde intelligas, non locum extrinſecum, ſed internam animi virtutem, nos victores reddere, ac coronare. Locus bonus ſine interni animi virtute, nihil proficit, ſicut & locus vilis non officit, ubi eſt interna animi virtus. D. Chryſoſt. homil. *De Cæcò nato*, ſic ait, *Profunda eſt terra, & Cœlum attollitur; at è Cœlo cecidit Diabolus poſtquam tranſgreſſus eſt; at exaltantur de terra inopes, & de ſtercore eriguntur pauperes: vides non locorum diſcrimen efficere, ut ſuperiores evadamus, ſed ubique fidem, & pœnitentiam, & ſpem, promerentibus acquirere coronam.* 506.

Non locus, ſed virtus dat victoriam. D. Chryſoſt.

507. Iſaï 14. Ait. Text. *Projectus eſt in terram*: Et Iſai. 14. n. 13. ait de illo: *In infernum detraberis, in profundum laci:* de quo jam ſuprà egi quæſt. 41. & quantùm ad quæſtionem præſentem dico quòd ex Angelis malis, qui de Cœlo ceciderunt, multi abierunt in infernum, alii verò ex alta Dei providentia remanſerunt in aëre, ac ſuperficie terræ, & inde ipſi clamabant ad Chriſtum: *Veniſti ante tempus perdere nos*: Matth. 8. n. 28. *Et rogabant eum ne imperaret illi, ut in Abyſſum irent*: Luc. 8. n. 31. Præliatum eſt à Dracone cum Angelis Sanctis in Cœlo; & victus Draco cum ſociis, deturbatus eſt in terram, ut ipſum bellum faciat cum hominibus in terra, & victus ipſe in fine mundi in tartara, ad ſuum ignem æternum mittetur. Tamen modò aliqui relicti ſunt in hoc noſtro Hemiſphesio, in aëre ſcilicet, vel terra, tam in exercitium bonorum, quàm in pœnam malorum hominum, & etiam in ſupplicium ipſorum dæmonum, qui é terra, vel aëre videntes homines in Cœlum aſcendere, à quo ipſi ceciderunt, acriter torqueantur invidiæ ictibus confoſſi, quæ acerbiſſima eſt ipſis pœna, ut notavit D. Bernard. ſer. 54. in Cantic, & ſic ait: *A Gelboë autem tranſeat, Diabolo nempe, qui per Gelboë deſignatur: Hinc inde montes ſunt, quos Dominus viſitat; ſuprà Angeli, infrà homines, in pœnam ſi quidem ſuum locum in aere iſto, medium inter Cœlum, & terram de Cœlo cadens Angelus ſortitus eſt, ut videat, & invideat, ipſaque invidia torqueatur, ſcriptura dicente: Peccator videbit, & iraſcetur, dentibus ſuis fremet & tabeſcet*: Pſal. 111. n. 9.

Cur in terram. Matth. 8. Luc. 8. *Torquentur dæmones videntes homines aſcendere in Cœlum, à quo ceciderunt.* D. Bernard.

Quæſtio tamen principaliter inquirit, cur Adamus dicitur emiſſus à Deo è Paradiſo? *Et emiſit eum Dominus Deus de Paradiſo voluptats, ut operaretur terram de qua ſumptus eſt*: Geneſ. 3. n. 23. At Lucifer dicitur projectus è Cœlo. Illud verbum, *emittere*, in Adamo dicit quandam ſpeciem clementiæ, ac benevolentiæ, ut homo

D. Bernard. 508 *Superibus maximè contemendus & conculcandus.* Gen 3.

homo tranſiret ad terram ſibi propriam, & proportionatam; at verbum, *projectus*, denotat ejicere cum abjectione, & contemptu: Cur ergo Adamus dicitur emitti de Paradiſo, veluti cum quadam ſpecie lenitatis, Angelus verò projici tanquam cum quodam contemptu, ac ignominia? Homo deliquit ex quadam fragilitate, ac tenuitate, Lucifer verò ex ſuperbia, ac arrogantia; ideò ille fuit miſeratione benignè tractandus, hìc verò abjectione, & conculcatione. Rectè D. Auguſt. in Enchirid. cap. 56. *Omnia peccata odio ſunt Deo, & hominibus, ſuperbia verò maximè, indeque ſuper omnia abjectione deprimenda, cujus cauſa Nabuchodonoſor, ex hominibus inter beſtias abjectus eſt.* Et in præſenti Richard. Victor. lib. 4. in Apocal. part. 2. cap. 2. *Projectio Draconis, refrænatio antiqui beſtiæ, terra mari dominandi.* Juſta pœna, ut qui ſuperbus ambiebat dominari in Cœlo, terra mari, ſic refrænatus puniatur, ut ſolùm ei detur, quod gradietur ſuper terram, verrens eam pectore ſuo.

D. Auguſt. Daniel. 4. Victorin.

509. Ex hoc tamen inſurgit difficultas, quæ eſt ſecunda quæſtionis pars; Cur quando Serpens hìc projicitur de Cœlo maledictione non punitur, ſicut olim in Paradiſo poſt primorum parentum peccatum, ſic ſuper omnes beſtias terræ execratur. Dixit illi Deus: *Quia feciſti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & beſtias terræ: ſuper pectus tuum gradieris, terram comedens cunctis diebus*: Gen. 3. n. 14. Recole principia & invenies rationem.

Gen. 3.

510. Ut patet ex hoc cap. n. 4. *Draco ſtetit ante mulierem quæ erat paritura, ut cum peperiſſet, filium ejus devoraret.* Audaciæ pœnam tulit, dum in terram projectus ſerpit: Hic idem Evam alloquitur, & adulationibus fallit; Deum invidiæ, ac mendacii inſimulat; nam cum Deus interdiceret arborem vetitam primis parentibus, dixerat: *Quocumque die comederitis ex ea, morte moriemini*: Tunc ait Serpens Evæ: *Nequaquam morte moriemini; ſcit enim Deus, quod in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut Dii*: Gen. 3. n. 4. Ob tam doloſam deceptionem multatus eſt Serpens, non ſolùm turpi adreptione corporis per ima, ſed valde dura execratione: *Quia feciſti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & beſtias terræ, &c.* In hac pœna inflicta, totus videtur ordo inverſus: Cur levius vapulatur, cùm hominis, Deique nititur abſumere vitam; & graviùs, cùm hominis ſubruit felicitatem, nam dum intendit devorare filium mulieris, ſcilicet Chriſtum Dominum; *Projectus eſt Draco magnus*: at dum hominem ad peccatum allicit, multis maledictionibus premitur: *Maledictus es ſuper omnia animantia*: Cur levior pœna quoad ſpeciem decernitur, dum contra Dei filium armatur, & acerbior infligitur, dum ad peccandum hominem impellit? In noſtra Apocalypſi Dei vitam abſcindere nititur: *Ut cum peperiſſet devoraret filium ejus*: In Paradiſo Deum falsò finxit mendacem, ac invidum, ejus famam innubilare diſcupiens; & adeo gravius eſt famam denigrare, quàm vitam abſcindere; ut minorem ſubeat pœnam, dum ardet in vitam; acerbiorem verò cùm famam abrodere audet: Ad hoc ſpectat Rupert. lib. 3. in Gen. c. 7. *Scit Deus*, ait, *quia quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri. Hoc utique volebat intelligi, quod claritatem omnis ſapientiæ, divinitatem quoque, & omnem ſcientiam Deus invidens homini, tale lignum illi interdixit.*

Gen. 3.

Gravius eſt famam denigrare, quam vitam abſcindere.

Rupert.

511. Nefario deſiderio exardebant ſenes in Suſannam; & cùm eam ſolam dimiſſis puellis obſervaſſent in pomario, clauſo etiam oſtio, eam ad opus nefarium ſollicitabant dicentes: *Aſſentire nobiſcum; quod ſi nolueris, dicemus contra te teſtimonium, quod fuerit tecum juvenis, & ob hanc cauſam emiſeris puellas*: Daniel. 13. n. 2. Sanctam mulierem ad turpe adulterium inſtigabant, & tamen gladios non ſtringunt, non mortem minantur, ſed ſolum in medium proferunt: *Dicemus contra te teſtimonium, quod fuerit tecum juvenis.* Cur hoc tantum pronuntiant, & falſum teſtimonium ex juvene reperto evulgandum aſſerunt? Pœnam lapidationis inde ſequuturam tacent, & ſolum falſos rumores contra ejus honorem ſpargendum dicunt: Utique bene ſciebant ſenes, ingenuis mentibus durius eſſe, ab honore, quàm à vita cadere; indeque objiciunt, non vitam morte perimendam, ſed famam diris execrationibus fœdandam. Opportunè D. Hieron. *Humanæ*, ait, *fragilitatis eſt, mortem timere: niſi fortè anguſtiam interpretabimur, non imminentis mortis, ſed opprobrii, & ignominiæ, quæ perfundenda erat, illis accuſantibus, atque dicentibus: fuit cum illa juvenis, & idcirco dimiſit puellas.*

Daniel. 13.

Illuſtri viro durius eſt ab honore, quam à vita cadere.

D. Hieron.

512. Crudeli odio Saül perſequebatur David, multiſque modis ejus vitam machinabatur è medio tollere: *Tenebat Saül lanceam, & miſit eam, putans, quod configere poſſet David cum pariete*: 1. Reg. 18. num. 11. tamen cùm quadam die Saül ſpelunca quadam incideret in manus David, & qui maximè à ſuis militibus ſtimularetur ad Regis necem, tamen ſe abſtinuit, & ut ipſe dixit: *Nolui extendere manus meas in te*; 1. Reg. 24. n. 12. Tamen poſteà ſuccedentibus rebus, cùm David una cum ſuis militibus fame premeretur, per Miniſtros Nabalem rogat, ut famelicis ſubveniret, cujus durum, & agreſte reſponſum cùm accepiſſet David, milites ſuos exhortans ait *Accingatur unuſquiſque gladio ſuo.* 1. Reg. 25. num. 13. & poſteà ſubdit. num. 22. *Hæc faciat Deus inimicis David, & hæc addat; ſi reliquero de omnibus quæ ad ipſum pertinent uſque mane mingentem ad parietem.* Saül in David vitam machinatur, & tamen ipſe offenſus ei parcit: Nabal victualia denegat, & David in ipſum indignatur! Unde tanta differentia; Text. apertè denotat rationem: Nabal Davidis mores maligno dente corroſit, ejuſque famam multis maculis denigravit; ſic enim dixit: *Quis eſt David? & quis eſt filius Iſai? Hodie increverunt ſervi, qui fugiunt dominos ſuos*: 1. Reg. 25. n. 10. Quaſi dicat Davidem hominem contemptibilem. Reipublicæ perturbatorem, illius jura frangentem. Acerbius fuit Davidi linguæ telum, quàm ferrum haſtæ, & inde facilè necem molienti indulſit, & milites in jacientem probra obarmavit. *Quis eſt David?* ait *Quaſi dicat, nullius valoris: & non ſolùm vituperavit David, ſed & viros ejus, dicens: Hodie increverunt, &c. Ita quod notavit eos de ſervilitate, & malignitate, propter quam fugitivi eſſent: tunc ait merito provocatus: Accingatur unuſquiſque, &c. ad accipiendam vindictam de tam vili ruſtico.* De hac re, vide multa tam tom. 1. in Apocalypſ. quam in noſtris quinque in Evangelia. Verb. *Honor*, in Indice.

1. Reg. 18. 1. Reg. 24. 1. Reg. 25. Ibid.

Viro nobili durius telum lingua contra famam, quàm ferrum contra vitam.

Lyran.

Quæstio LXII.

Quare Draco bis dicitur projectus in terram, Angeli verò & ejus ſequaces ſemel dicuntur miſſi?

513. AIt præſens Text. *Projectus eſt Draco ille magnus, Serpens antiquus*, &c. *Et projectus eſt in terram, & Angeli ejus cum illo miſſi ſunt.* Ingeminata auditur Draconis projectio: *Projectus eſt Draco ille magnus.* Et iterum: *Projectus eſt in terram.* At ſingularis aſſeclarum dicitur emiſſio: *Et Angeli ejus cum illo miſſi ſunt.* Draco & Angeli præliantur cum Michaële, & ejus ſociis, cur graviori voce denotatur Draconis expulſio, & mitiori vocabulo aſſeclarum emiſſio? nam projectio dicit ignominiam, & contemptum, quem non dicit emiſſio. Cur ergo inæqualis pœna, ſi ſimilis culpa fuit?

Difficultas quæſtionis.

514. *Ratio literalis.* Reſpondeo primò, juxta literam. Cauſa in promptu eſt, cur Draco dicatur bis projectus; Quia, cùm noſter Vates primo dixiſſet: *Et projectus eſt Draco*: multa addidit, exponens quis eſſet ille Draco? ſcilicet ſerpens antiquus qui primos parentes decepit; proindeque ut diceretur, quò projectus eſt, nimirum in terram, reſumendum fuit, *& projectus eſt.* Itaque locus, quo projectus eſt, terra eſt, ut jam explicavi.

515. *Superbia reprimenda, ac coercenda.* Secundò: Lucifer, ſeu Draco iſte expulſus eſt è Cœlo, ob ſuam arrogantiam, & ſuperbiam; inde bis dicitur projectus, quod verbum denotat ignominiam, ut denotetur quanta vi, ignominia, ac vilipendio ille ejectus eſt ob ſuam ſuperbiam; nam hæc maximè advocat contra ſe omnem ſupernam poteſtatem, utpote valdè execrabilis, ac digna omni vilipendio, ac deturbatione, ut inde in nobis maximè affectus ſuperbiæ refrænetur, ac reprimatur.

516. Quod optimè confirmatur ex Sermone Chriſti D. habito cum ſuis diſcipulis de lapſu Satanæ: nam cum diſcipuli gaudentes conveniſſent ad Divinum Magiſtrum, quod dæmonia eis ſubjicerentur in Nomine ejus, ait illis Chriſtus D. Luc. 10. n. 18. *Videbam Satanam ſicut fulgur de Cœlo, cadentem.* Sed quid magnum ait de ſe meus Jesus quod viderit; nam Michaël, & Angeli Sancti, etiam ſpectatores fuerunt: verum eſt quod hoc etiam Angeli viderunt: ſed in aliorum lapſu, ac condemnatione, unuſquiſque ex Angelis, multùm ſibi timebat. Rupert lib. 1. de Victor. Verbi cap. 13. *Solus iſte*, ſcilicet Chriſtus, *Videbat ſecurus ſui; Angeli autem viderunt, in magno terrore poſiti.* Secundò Ad quid Chriſtus D. protulit hunc caſum Luciferi, quando diſcipuli gaudebant de ſubjectione dæmonum? ut ita Dominus in ſuis diſcipulis reprimeret affectum elationis. D. Gregor. lib. 17. Moral. cap. 7. *Mirè Dominus*, ait, *ut in diſcipulorum cordibus elationem premeret judicium ruinæ retulit, quod ipſe Magiſter elationis accepit, ut in elationis Magiſtro diſcerent quid de elationis vitio formidarent.* Tertiò: Cur lapſus Satanæ explicatur tanquam fulgur? Cur non potiùs ut Babylonis deſolatio per lapidis præcipitationem in ſtagnum ignis, vel ut etiam ruina Ægyptiorum exprimitur per plumbum in profundum: Exod. 15. Cur ergo dicitur quod Satanas ceciderit, nec tanquam lapis, nec plumbum, ſed ut fulgur: *Cauda trahebat tertiam partem ſtellarum*: ſcilicet compoſito verborum eloquio, ſermo blandus, ac nitidus omni lapide, ac plumbo aptior eſt ad præcipitium, & malum, D. Hieron. epiſt. ad Helvidium. *Nec fulgore ſæcularis eloquentiæ delecteris, quam vidit J E S U S ſicut fulgur cadentem de Cœlo.*

Luc. 10. In aliorum lapſu ſola divina virtus ſtat ſecura. — Rupert. — *Chriſtus ſuos avertit ab elationis faſtu.* — D. Gregor. — Exod. 15. — *Sermo eloquens & blandus pronus ad præcipitium.* — D. Hieron.

517. Tertiò, & maximè genuinè ad quæſtionem, Draconis ingeminatur projectio; tamen ſequacium non reperitur expulſio: ea nunc videtur cauſa; quia etſi Angeli aberraverint, improbitatis partes ſequentes; hoc tamen illis ſuaſit Serpentis adulatio, blando deluſoriæ caudæ veneno. *Trahebat cauda tertiam partem ſtellarum.* Itaque Draco nequitiæ extitit Magiſter, & peſſimis alios ſeduxit conſiliis, qui audivit auribus, ejus impiis paruerunt præceptis. Quamvis ergo omnes à veritate deflexerint, majori tamen pœnâ Draco mulctatus eſt, veluti duplici pœnâ. Inde dupliciter dicitur projectus & cum ignominia, quod ſignificat, *projectus*, ſemel ob propriam nequitiam; & iterum, quia alios ad infauſtum crimen perduxit. D. Ambroſ. in præſenti: *Diabolus ſerpens vocatur*, ait, *ſive quod per Serpentem primum hominem deceperit, ſive quod veneno ſuæ malitiæ genus humanum perdiderit; Diabolus verò interpretatur deorſum ruens: ruit quippe primo per ſuperbiam de Cœlo; ruit poſteà cum ab electorum cordibus per Chriſtum dejectus eſt, ſicut præſens ſcriptura demonſtrat.* Sanctus Doctor duplicem ruinam agnoſcit in Lucifero, ruit de Cœlo per ſuperbiam; ruit iterum, ut dejctus à Chriſto ex electorum cordibus: unâ ruinâ reſpondet proprio ſceleri, alterâ conſiliis, quibus intendebat Electorum corda ſeducere.

Maximè punitur qui alios ad peccandum inducit, ac provocat. — D. Ambroſ.

518. Peccat Angelus; punitur ut reus tanti criminis, veniâ in perpetuum negatâ, ut communiter docent Patres, Theologi. Peccat homo; punitur ſcelus, ſed condonatur, & miſericordiam aſſequitur: Cur ita acciderit; multi multa proferunt: illud mihi nunc placet, negatam Angelo fuiſſe veniam; peccatum Adamo condonatum, ut Auctor eſt Albinus ad 4. Gen. Quippe *Quod Angelus ſui ſceleris inventor fuit, homo alterius fraude ſeductus.* Et huic rationi videtur ſuſcribere D. Paulin epiſtol. 4. quærens rationem cur Serpens, & non Adamus triſti maledicto punitus ſit. Ait Sanct. Pater: *Ille*, nempe ſerpens, *peccati auctor fuit*: tum ob proprium ſcelus, tum quia ipſe aliis viam fecit ad crimen.

Peccandi magiſtrum Deus averſatur. — Albin. — D. Paulin.

519. Ex magno myſterio ſerpens æneus ſuſpenſus à ligno, antiquitùs oſtendebatur: quippe *Fecit ergo Moyſes Serpentem æneum, & poſuit eum pro ſigno*: Num. 21. num. 9. Cur lupum non figit? Cur non ſuſpendit Leonem? vel cur Urſum non appoſuit? qui æquè, vel fortaſsè crudeliùs ſævire ſolent in homines; ſed Serpentem effigiavit, qui diabolum exprimebat; nam ſub Serpentis figura primos parentes decepit. At inde major inſurgit difficultas; nam ipſemet Serpens diabolus, ſimul cum Chriſto crucifixus eſt in monte, ut docet Origenes homil. 8. in Joſue. Sic ait: *Domini noſtri Jeſu Chriſti Crux gemina fuit, quia viſibiliter quidem filius Dei in carne crucifixus eſt, inviſibiliter ver. in ea Cruce Diabolus cum Principibus ſuis, & poteſtatibus affixus eſt Cruci.*

Num. 21. — Origen.

Quod ipſe colligit ex Paulo ad Coloſſenſ. 2, n. 15. ubi ait: *Et expoliavit principatus, & poteſtates; traduxit confidenter palam triumphans illos in ſemeptipſo.* Si ergo Diabolus in Cruce Chriſti crucifixus eſt; ad quid etiam apparet in deſerto crucifixus? Et augetur difficultas; quia omnes peccatores juxta D. Ambroſ. cum Chriſto ſimul ſunt crucifixi: Si ergo peccatores ſemel tantùm ſunt crucifixi; cur Diabolus bis oſtenditur ſuſpenſus in Cruce, ſemel in deſerto, & iterum in monte? ac ſi bis puniatur ſerpens, ſemel ob proprium venenum quo erat repletus, & iterum ob peſtiferam fraudulentiam diffuſam in genus humanum, cujus peccati extiterat auctor. Divus Ambroſ. ſerm. 55. de Cruce: *Serpens igitur primus crucifigitur; rectè planè, ut quia primus apud Deum peccaverat Diabolus, primus Crucis ſententiâ feritur. Deinde poſt ſerpentem in Salvatore homo ipſe crucifigitur, ſcilicèt, ut poſt auctorem puniatur, & facinus: per primam Crucem vindicatum eſt in Serpentem; per ſecundam in venena Serpentis.* In prima Cruce vindicata eſt nequitja Serpentis, in ſecunda vindicatum eſt venenum in nos immiſſum, cujus ipſe extiterat cauſa.

Peccati artifex duplici Cruce punitur.

D. Ambroſ.

520. Core, Dathan, & Abiron, & ducenti quinquaginta viri de Tribu Levitica, ambientes ſummum Sacerdotium, ſurrexerunt contra Moyſen, & Aaron multa loquentes contra eos ad populum, ut patet Num. 16. n. 2. Cumque divina ira procederet ad vindictam contra iſtos rebelles; tunc Moyſes, & Aaron proſtrati in facies ſuas ad Deum clamantes dixerunt: *Fortiſſime Deus, num uno peccante, contra omnes ira tua deſæviet?* Ibid. num. 22. maximè mirandum quòd cum numerus peccantium fuiſſet tam amplus, ut excederet ducentos homines; tamen viri Sancti de uno ſolo Core delinquente meminerunt. *Num uno peccante?* Abulenſ. quæſt. 16. *Dicitur unus peccaſſe, id eſt, Core? ipſe enim fuit origo totius.. cum concitaverit Dathan, & Abiron, & ducentos quinquaginta viros ad ſeditionem; & peccaverunt alii conſentientes ei, licet non ita principaliter.* Multi fuerunt in crimine comprehenſi, tamen unus dicitur ſimpliciter peccaſſe; ipſe enim extitit erroris auctor, & aliis viam aperuit, ut in præcipitium ruerent, ac proinde in eum non ſolùm refunditur malitia proprii delicti, ſed omnium aliorum crimina, proindeque licet multi fuerint errantes, unus tamen abſolutè deliquiſſe reputatur.

Peccat antonomaſticè peccati Auctor.

Ambulenſ.

Quæstio LXIII.

Quare tantis, & tam ignominioſis nominibus Lucifer hîc ſignificatur, ac exprimitur.

521. Tot nominibus hîc deſcribitur Lucifer, ut nulla relinquatur ratio dubitandi, quòd ille ſit antiquus hoſtis, qui ſub forma ſerpentis primos parentes decepit, ac peccatum induxit in orbem terrarum: ideò ſed nominibus eum dicit noſter ſacer Vates hîc, ut jam notavi in Expoſitione, quibus graphicè deſcribitur ingenium Diaboli, qui nimia crudelitate Draco eſt, nequiſſima vafricie ſerpens eſt, mendaciſſimâ impudentiâ criminator, ſive Diabolus eſt, obſtinatiſſimâ perfidiâ adverſarius, ſive Satanas eſt: Inde totius Orbis ſeductor eſt, indeque in tantorum malorum pœnam projectus eſt in terram, verrens pectore ſuo.

Multis denotatur Lucifer.

Et dicitur primò, *Draco magnus*, de quo multa dixi ſuprà q. 34. & ut notat D. Iſidor. q. 34. in Gen. *Talem à Deo omnium conditore naturam non accepit; bonus enim creatus eſt, & unà cum incorporeis virtutibus conditus: at ubi ſpontè in nequitiam declinavit: tunc ab honore privatus eſt, quem ab ipſo ſortitus erat, & in terram projectus maledictionem accepit*: & ideò ad ejus nequitiam, & maledictionem denotandam, tot nomina hîc apponuntur. 522.

D. Iſidor. *Lucifer ſua malitia depravatus eſt.*

Secundò: *Serpens*, quia occultis acceſſibus, multiſque fallaciis ſerpit, & occultè decipit, & quod viribus non poteſt præſtare, mendaciis tenet. D. Cyprian. de virtute Eccleſiæ *Illius*, ait, *metuendus eſt, cavendus inimicus, cum latenter obrepit, cùm per pacis imaginem fallens, occultis acceſſibus ſerpit: Unde & nomen ſerpentis accepit*: & non ſolùm dicitur ſerpens, ſed etiam *Antiquus*, quia hoſtis antiquus, cujus fraudes jam multis expertas habemus, magis timendus, quàm novus. D. Greg. Thaumaturg. in ſua Paralip. c. 3. Eccl. ſic monet: *Malignus Dæmon, qui ab initio Mundi* (attende ejus antiquitatem) *uſque ad finem ſemper eſt avidus, rugienti ore, hoc ſæculum circuit; & immodicè contendit, ſi quâ occaſione nacta figmentum Dei perdere poſſit.* 523.

Diabolus multos decipit. D. Cyprian.

Ab hoſte antiquo cavendum D. Gregor. Thaumaturg.

Tertiò: *Diabolus*; id eſt, Calumniator, ſeu detractor: & rectè poſt Serpentem poſuit calumniatorem, ſeu Diabolum, quia à Calumniatore, ſeu detractore debes fugere, ut à venenoſo Serpente Tartareo: Sic Sanct. Pachomius de quo in vitis Patrum: *Si quando fratrem detrahentem cuiquam pro quolibet negotio cognoviſſet, Abbas Pachonius, non ſolùm ei non credebat, ſed etiam avertens ſe, mox ab eo, veluti à facie ſerpentis concitus abſcondebat.* 524.

A Calumniatore, ut à Serpente fugere.

Nominis Diaboli triplicem etymologiam invenio. Primò, diabolus idem eſt, ac calumniator, ſeu detractor tam Dei, quàm hominum, contra quos ſuum nefandum os aperire intendit: nam cùm Evæ dixiſſet. *Cur præcepit vobis Deus, ne de omni ligno comederitis?* cumque mulier dixiſſet omnem arborem ſibi eſſe datam ad eſcam præter lignum vitæ ſub pœna mortis ſic diabolus ad eam loquitur: *Nequaquam moriemini, ſcit enim Deus, quod in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut Dii*: Geneſ. 3. n. 4. Ecce mendacii, ac invidiæ Deum accuſat, quòd nolit eos ut de fructu vitæ comederent, ne ad Deitatis honorem ſimiles fierent; ita Diabolus à ſana mente alienus eſt, quòd Deo inferre crimen audeat. Andræas Cœſar. ſic ait: *Nomen ſortitur Diaboli, quod virtutes, virtutumque ſtudioſos, & ipſum etiam Deum apud homines calumnietur; Siquidem apud Adamum, invidiæ inſimulare non dubitavit.* Secundò: Ansbertus ait quòd Diabolus, idem valet, ac accuſator, ſeu criminator; quia ubi malus ſpiritus in corde reproborum ingreditur, in eis crimina generat, ut eos accuſet. Citat. Ansbertus *Deorſum quotidie fluit, cùm ab electorum cordibus expulſus improbos* 525.

Diabolus idem eſt ac Calumniator.

Geneſ. 3. *Diabolus ita inſanus, ut Deo velit crimen imponere.*

Andr. Cæſ.

Ansbert.

Diabolus, id eſt, Accuſator. improbos invadit, *quibus ſibi ſubjectis, contra eos accuſationem contorquet, quos invictus dejerit, & inde accuſat.* Tertiò: Veloſus in Judith. cap. 5. Paræ net. 1. n. 3; contendit, quòd Diabolus ex radice Græca, idem valeat, ac *Delator*, & rectè dicitur *Diabolus Satanas*: Delator ſcilicet, & adverſarius; ac ſi denotare vellet Joannes, delatores ſuaptè natura adverſarios eſſe generis humani, quos uti peſtes Reipubl. Titus Imperator, *partim in ſervos ſubjici, ac venire imperavit*; ut refert Sueton. in ejus vita: Tale enim ingenium propriè ſervorum eſt. Delator apud Saülem extitit Doëgus 1. Reg. 22. n. 9. *Vidi filium Iſai. in Nobe apud Achimelech*: ex quo machinata eſt mors ipſi Achimelecho n. 16. Doegus 1. Reg. 21. n. 7. *Erat ex ſervis Saül*: & deinde dicitur *Potentiſſimus paſtorum*: erat homo de ſervili genere, ac ſervili grege, & ruſticus, utpote alumnus artis paſtoritiæ, præfectus mulis paſcendis, ut habet Græcus: *Paſcens mulas*, & hic erat delator, utpote infimæ conditionis, ſervilis, ac ruſticæ.

Veloſus. *Diabolus invadit ut tentet.* *Diabolus delator.* *Delatoris ſervile ingenium.* 1. Reg. 22. 1. Reg. 21. Græcus.

516. Quartò: *Satanas*: Hoc nomen valdè execrabile eſt omnibus, ſive Chriſtianis, ſive Paganis, & Judæis, ut notat D. Auguſt. in Pſal. 37. *Attendite*, ait, *ergo nunc his morſibus conſummi diabolum, quiſnam iratus ſervo ſuo etiam paganus, dicat illi Satanas? Vade diabolo datum in eſcam; hoc dicit Chriſtianus, hoc dicit Judæus, hoc dicit Paganus, ipſum adorat, & ipſum maledicit.* Hoc autem nomen Satanas, idem eſt, ac adverſarius. Cum in Senatu Angelico adeſſet Satanas coram Domino, ut ait Origenes lib. 1. in Jobum, tanquam adverſarius; *Ut accuſaret, ut detraheret, ut reprehenderet*; & cùm in Jobo non haberet, quid morderet, in præſentiarum, de imaginatione futura, ac re futura eum arguit: *Extende paululum manum tuam, niſi in faciem benedixerit tibi*: Job. 1. n. 11. Sicque etiam inter Angelos ſe Diabolus ingerit, ut malignè accuſet, tanquam ſemper ut crudelis adverſarius; etſi non habet de præſenti, ſaltem cogitat de futura imaginatione.

Satanæ nomen execrabile. D. Auguſt. Origenes. *Diabolus ut Adverſarius quærit quid accuſet.*

527. Quintò? *Seducit univerſum Orbem*: S. Thomas ait, hoc genere locutionis denotari reprobos, qui ab eo ſeducuntur; at reprobi non ſunt univerſus Orbis, id eſt, non ſunt omnes homines; ita quidem, ſed tanta eſt eorum multitudo, ut quaſi univerſus Orbis poſſit reputari. Angelicus Doctor: *Dicitur*, ait, *quòd univerſum Orbem ſeducit, intelligitur quantùm ad reprobos, qui ſunt major pars Orbis.*

Reprobi maxima pars Orbis. D. Thom.

528. Sextò: *Projectus eſt in terram*: non ut ambulet ſuper terram, ſed ut pectore verrat. Ælredus in Allego. Tilm. ad cap. 14. Iſaï. *Digna retributio, ut qui in Cœlum altiùs voluit conſcendere, in Infernum trahatur invitus, nec ad quamlibet partem Inferni, ſed qui ſumma Cœli petebat, ad ima deſcendat*: Lucifer cogitans ſumma Cœli conſcendere, repræcipitatur in Infernum ad profundum laci. Iſaï. 14. n. 15. & dum in terram cadit, ad ima prolabitur, ut pectore terram verrens gradiatur; in ipſaque terra duras pœnas ſuſtineat, ut jam dixi ſuprà q. 61.

Ælredus.

529. Ecce maximè explicata eſt ruina Luciferi, ſub qua, ab ipſo rabidiſſimæ perſecutiones contra Eccleſiam excitatæ exprimuntur infrà n. 13. *Poſtquam vidit Draco, quod projectus eſſet in terram, perſecutus eſt mulierem*: Et cur diabolus tam rabidus, adversùs Eccleſiam extitit. Notanter à noſtro Vate dictum eſt: *Serpens antiquus projectus eſt in terram*: Cùm enim eſſet ãtiquior, ut videret Eccleſiam Chriſti novitio ſplendore fulgere, adverſum illam, vehementiſſimè inſurrexit: Solet equidem has invidiæ faces facere antiquitas prærogativa, contra juniorum felicitates.

Zelus antiquitatis rabidiſſimus in juniorum felicitates.

Omnes ſciunt Prodigi illius filii reditum ad patrem, apud quem prima cum ſtola cœpit ſplendeſcere, & inter varia Muſicæ inſtrumenta, cùm ejus menſæ accumberet; tunc ait Text. Luc. 15. n. 25. *Erat autem filius ejus ſenior in agro: & cùm veniret, & appropinquaret domui, audivit Symphoniam, & Chorum.... indignatus eſt autem, & nolebat introire*, &c. Ecce tota indignationis cauſa, quia vidit fratrem primâ ſtolâ condecoratum, paternâ menſâ, paterniſque favoribus fruentem; inde in indignationem rapitur, & fratris mores arguere incipit, & illum non valet videre. Et unde boni patris filius tanta invidia commovetur? Text. indicat: *Erat ſenior filius*: ne miremur, quod junioris felicitatibus indignetur, quando ſenior erat qui invidetur. Ait D. Ambroſ. apud Caten. D. Thomæ: *Adoleſcentiori filio, id eſt, populo ex gentibus Iſraël, tanquam major frater, beneficium paternæ benedictionis invidit: quod faciebant Judæi, quia Chriſtus cum gentibus epularetur.* Nota illud, *Tanquam major frater.* Cùm Judæus arderet odio in nomen Chriſtianum, in genteſque in Dei ovile receptas, hoc faciebat tanquam major frater, cujus eſt non ferre junioris felicitates, ſed execrabili inardeſcere invidia.

530. Luc. 15. D. Ambroſ. *Qui antiquior eſt, tabeſcit invidia, juniorum felicitatibus.*

Dicitur Sapientiæ 2. n. 24. *Invidia autem Diaboli mors introivit in Orbem terrarum.* Adamus creatus fuerat propriis Dei manibus, & conſtitutus in Paradiſo delitiarum, terrenorumque ſublimatus principatu, vitaque immortali nobilitatus; quem Diabolus aggreditur, & in extremas miſerias traducit. Unde in diabolo tam rabidus affectus excitatus eſt adverſus hominem? erat diabolus major natu, antiquior nativitate, in qua & ipſe veteraſcebat, & ſordebat: & ideò videns in homine juniore floreſcere tot dotes, ſplendeſcere tot novitias felicitates, adversùs illum rabidiſſimo zelo inſurgit. D. Baſil. homil. 21. in aliquos Scripturæ locos ſic ait: *Poſtquàm vidit* (ſcilicet Diabolus) *hominem parvum quidem animal, ſupra omnem creaturam honoratum; cum eſſet antiquior homine, facilè conſpexit, quemadmodum natalitia Verbo tantùm facta ſunt, omniaque in mari viventia. . . . . ſolum hominem manibus Dei plaſmatum eſſe; hunc ei honorem invidit*: Ecce radix diabolicæ invidiæ in hominem: *Cum eſſet antiquior homine*: de antiquitate ſua, qua veteraſcebat, & ſordeſcebat, virus trahebat, quo in homine noviter virtutes fulgentes minimè ſuſtineret, & inde totis viribus illum conabatur perdere.

531. Sapient. 2. *Antiquus glorias juniorum non poteſt ſuſtinere.* D. Baſil.

Quæstio LXIV.

Quare ruina Luciferi durior, ac rigidior deſcribitur à noſtro Joanne Evangeliſta, quam ab Iſaïa Propheta?

532. Iſaï. 14. LApſum, ac ruinam Luciferi deſcribens Iſaias, ait cap. 14. n. 12. *Quomodo cecidiſti de Cœlo Lucifer, qui mane oriebaris? Corruiſti in terram, qui vulnerabas gentes, qui dicebas in corde tuo: Aſcendam ſuper altitudinem nubium; ſimilis ero Altiſſimo.* Hunc caſum referens in præſenti Joannes, ait: *Projectus eſt Draco ille magnus, Serpens antiquus, qui vocatur* Diabolus, *& Satanas, qui ſeducit univerſum Orbem, & projectus in terram*, Ecce multò gravior, & acerbior refertur hic lapſus è Cœlo à Joanne noſtro, quàm ab Iſaia; nam Iſaias ait: *Quomodo cecidiſti?* quod verbum ex ſuo ſignificatu dicit quendam lapſum: At noſter Joannes ſemel, & iterum inquit: *Projectus eſt Draco:* & iterum: *Projectus eſt in terram*: hoc autem verbum, *Projicere*, ex vi ſua dicit ignominiam, abjectionem, & injuriam. Deinde, Iſaias eum ſuo proprio nomine Luciferum appellat. *Quomodo cecidiſti Lucifer?* quod nomen idem valet, ac ferens lucem, & veluti quendam decorem importat. At verò à noſtro Joanne proprium nomen Luciferi tacetur, & valdè ignominioſis nominibus afficitur. Dicitur enim Draco magnus, Serpens antiquus, Diabolus; Satanas, ac Seductor totius Orbis.

533. Reſpondeo moraliter ad quæſtionem; quod apud utrumque, tam noſtrum Joannem, quàm Iſaiam, deſcribitur, quomodo Lucifer ſe ſe oppoſuit contra divinum Verbum Incarnatum, ſcilicet Chriſtum Dominum, quem Æternus Pater in ipſo primo rerum exordio ei propoſuit adorandum; quod Lucifer renuens, maximè contra ipſum ſe ſe armavit; adverſus ipſum, ut erat Dei filius, ejus celſitudinem appetens; dicens: *Aſcendam ſuper altitudinem nubium: Similis ero Altiſſimo.* Inde tanta ejus ſuperbia punita eſt; (Iſaï. 14.) ut refert Iſaias: *Quomodo cecidiſti de Cœlo Lucifer?* Tunc de Cœlo labitur, retento ſuo nobili Luciferi nomine. Verte nunc oculos ad noſtram Apocalypſim in hoc capite, ubi refertur, quomodo ipſe princeps tenebratum Chriſto Domino adverſatur, prout eſt filius Virg. (Apocal. 12.) Mariæ, ut dicitur ſuprà num. 4. *Draco ſtetit ante mulierem, quæ erat paritura, ut cùm pepeperiſſet, filium ejus devoraret*: per Herodem nempe ac ſuos miniſtros, in cujus audaciam meritò divina ira vindicatum eſt, ut narratur in noſtro præſenti Text. *Projectus eſt Draco ille magnus, ſerpens antiquus, qui vocatur Diabolus, & Satanas qui ſeducit univerſum Orbem*: Hìc non dicitur, *cadit*, ſed *projectus eſt*: quod multam ignominiam involvit, nec ſub nomine Luciferi exprimitur, ſed multis contumelioſis afficitur. Draco magnus, Serpens antiquus, Diabolus Satanas, Seductor Orbis. Utrobique diabolus divinis fulgoribus inſidiatur, utrobique refractarius contendit, utrobique ruit, Sed apud Iſaiam cadit, Luciferi nomen retinens: *Quomodo cecidiſti de Cœlo Lucifer?* Apud Joannem ignominioſè projicitur, & probroſis nominibus plenus. *Projectus eſt Draco magnus. Serpens antiquus Diabolus; Satanas, qui ſeducit univerſum Orbem.* Chiſto inſidiatur apud Iſaiam ut filio Dei: *Similis ero Altiſſimo.* Apud Joan. ut filio Virg. Mariæ: *ut devoraret filium ejus*: Ecce ſublime Dei conſilium pro honoranda ſua Sanctiſſima Matre: inde ſapienter diſponit, ut quoad ſpeciem durius, ac acerbius vindicatum videatur eſſe in Satanam, dum Mariæ filium devorare præſumit, quàm dum Patris Unigenitum ex æquare contendit: num quamvis ea, quæ ſunt Deitatis in ſuo intrinſeco valore, ac æſtimatione infinitum excedant omne eſſe humanum; tamen ut cunctis ſit apertum, quàm grata, ac perjucunda ſit ei natura humana ex Mariæ viſceribus aſſumpta, inde quodammodo majori, ac graviori pœna videtur in externa apparētia puniri ac condemnari Sathanas, non dum cogitat raptum Divinitatis, ſed dum contendit deglutire naturam ex Virgine acceptam; ut ita declararet Dei filius matris excellentiam, & ſuum amorem erga illam: & ideò hic deſcribitur Sathanas tanto opprobrio projectus, tam infamibus nominibus fœdatus.

Mirificè Chriſtus Dominus gloriatur de his quæ habet ex Matre.

Maximè conſiderandum, quam diverſimodè Dæmones, ac piæ, & religioſæ perſonæ de Chriſto loquantur, ipſumque exorent. Dæmones, ipſum filium Dei altiſſimi vocant. *Quid mihi, & tibi Jeſu Filii Dei Altiſſimi?* Marc. 5. n. 7. Luc. 8. n. 28. At Chananæa filiæ ſalutem poſtulans, ad Chriſtum clamat: *Miſerere mei Domine fili David:* Matth. 15. n. 22. ſic & cœcus Jericho altâ voce intonat: *Jeſu fili David, miſerere mei:* Luc. 18. n. 38. Quid eſt quòd Dæmones, filium Altiſſimi dicunt; fideles verò Animæ, David filium vocant? Cur utrobique non eadem appellatio, ſed tam diverſimoda; *Dæmones credunt, & contremiſcunt*: Inde ſummam potentiam filii Dei, quam in eo reverentur, & maximè timent, acclamantes profitentur; at fideles animæ, ut Chananæa, & cæcus, ut illuſtratæ, ac inflammatæ lumine Sancti Spiritus, id eructant, quò magis amoris affectus in Chriſto ad pietatem alliciebatur, ut filius Virginis Mariæ per Davidem agnoſceretur, ac fateretur, ſic mirificè de ſua Sanctiſſima Matre gloriabatur. Tertullian. li. 4. contra Marci. cap. 36. ſic ait: *Jeſu fili David: quod hoc ſe, & cognovit, & ab omnibus cognoſci voluit, fidem hominis, etſi meliùs occultatam, etſi veri hominis compotem, exterioris quoque viſione donavit, ut & nos regulam, ſimulque mercedem fidei diſceremus. Qui vult videre JESUM, David filium credat, per Virginis cenſum?* Ecce tibi, quo Jeſum maximè obligabis, ſi illius materna decora, à Matre ei communicata, maternoſque Avos in mente, ex ore habeas; eximiè ipſe jucundatur, ac gloriatur in his quæ ex ſua matre ſunt. Dæmones filium Dei acclamant, ejus celſitudinem recognoſcentes, quam timebant: Piæ animæ filium Mariæ prædicant reverentes ejus affectum, quo de tanta Matre gloriabatur. 534. Marc. 5. Luc. 8. Matth. 15. Luc. 18.

Eximio affectu allicitur Chriſtus ad ea quæ ex matre habet. Tertullian.

Animas Sanctas convocat Divina Sponſa, Cantic. 3. n. 11. *Egredimini, & videte filiæ Sion Regem Salomonem in diademate, quo coronavit illum mater ſua, in die deſponſationis illius, & in die lætitiæ cordis ejus.* Hæccine ſunt diademata quibus ſe conſpiciendum offert Divinus noſter Salomon? duplex illi erat diadema; unum ex Patre, 535. Cantic. 3.

Patre alterum ex Matre; ex Patre æternum regnum infinito Deitatis ſplendore, quo in ſinu Patris, luce inacceſſibili gaudet; ex Matre verò, noſtra humana natura, obnoxia morti; ac paſſioni: tamen in die deſponſationis, ac lætitiæ cordis ejus, hoc regio ornamento ſe conſpiciendum præbet; nam etſi illis, quæ erant ex Patre, infinito quodam perfectionis abyſſo cuncta humana tranſcendat; tamen ſic in his quæ erant ex matre delectabatur, ac jucundabatur, ut hæc omnium intuentium oculis ad videndum offerret, & objiceret, tanquam pro ſuo magnifico ornamento, quod ei inſigniter in multa erat æſtimatione, ac perjucunditate.

Quæ fuere ex Matre, in multa æſtimatione ſunt Chriſto, ut hæc oſtentet maximè.

Guillelm. Pulchrè ingenioſus Guillemus: *Diadema*, ait, *quo coronavit eum mater ſua, nempe regiam nobilitatem aſſumptæ humanitatis, qua eum coronavit, eò quòd illum de ſanguine ſuo regio, ſecundùm carnem concepit: Unde Gabriel paranymphus, ait; Ecce concipies, & paries filium, & dabit illi Dominus Deus ſedem* David, *& regnabit in domo Jacob*: ac ſi maximè gratum eſſet ei regnum, quod ex Matris familia hæreditavit, hoc pro ſui eximio ornamento oſtentat; Sic erga ſuam Matrem Divinum Verbum, amore, ac æſtimatione afficiebatur.

Quæstio LXV.

Quare hîc à noſtro Joanne non ſolùm ſit mentio de lapſu Luciferi ſed etiam ſociorum ejus qui ſilentio prætereuntur à Chriſto D. & ab Iſaïa Propheta?

536. *Sermo eſt de verè natura Angelica exiſtentibus*

CUM dicitur in Text. *Projectus* (ſcilicet Draco ille magnus) *in terram, & Angeli ejus cum illo*: apertè ſignificat nobis Joannes, ſe non loqui de ſociis Luciferi, ex humano genere, utpote Simone Mago, Apollonio, Pontificibus, & Sacerdotibus Idololatris, & aliis hujuſmodi, ut Alcazar, & aliqui exponunt: Sed de dæmonibus, & ſociis Luciferi ex eadem natura Angelica; quos proinde hîc disertè voluit ſuo proprio nomine exprimere dicens: *& Angeli ejus cum illo miſſi ſunt*: eadem utique ſignificatione, quâ dicit Dominus in Evangelio: *Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & Angelis ejus.*

537. Tota difficultas quæſtionis eſt, Cur Chriſtus D. hunc Satanæ caſum referens, ſuis diſcipulis dicebat: *Videbam Satanam, ſicut fulgur, de Cœlo cadentem*: Luc. 10. n. 18. & Iſaïas eundem caſum ſcribens, cap. 14. n. 12. tantum ait: *Quomodo cecidiſti de Cœlo, Lucifer?* Satanam tantum lapſum eſſe exprimunt; ſociorum verò ſpirituum ruinam reticent, quos noſter Joannes apertè declarat dicens: *Projectus eſt in terram, & Angeli ejus cum illo miſſi ſunt?* Si ergo Satanas, & ejus aſſeclæ, pede ſuperbiæ corruerunt, cur Dominus, ac ejus Propheta reliquorum caſum ſilentio tegunt, cùm ſerpentis caſum propalaverint: at noſter Joannes omnium ruinam, tam Luciferi, quàm ſociorum, apertis verbis aperit.

Luc. 10. Iſai. 14.

Difficultas quæſtionis.

583. Reſpondeo, quòd Chriſtus D. & Propheta Iſaïas, ſolum Luciferi caſum referunt, quia hoc ſolùm ſpectabat ad conterendam ſuperbiam ac arrogantiam; maximè Chriſtus Dominus projectionem Satanæ in memoriam revocavit; ad diſcipulorum elationem reprimendam; cùm maximè videret mentionem de bello exorto inter Angelos Sanctos, & malos: & ſicut narrat, quòd Michaël, & Angeli ejus præliabantur cum Dracone; ſic & refert, quòd Draco cum ſuis Angelis pugnabat contra Michaëlem, & ſocios ejus. *Ratio literalis.*

Et hîc etiam ſymbolicè denotatur bellum, quod Satanas contra fideles, ac filios Eccleſiæ gerit; contra quos multas acies dæmonum armat, quorum omnium non ſunt eadem ſtudia; ſed diverſa: Unus eſt tentator luxuriæ, alius gulæ, alius homicidii, alius eſt ſpiritus mendacii, alius ad ſeminandos errores, vel hæreſes, & ſic cœterorum vitiorum, ut explicant apud D. Joan. Damaſcen. D. Nilus tract. de vitioſis cogitationibus, D. Hieron. multis in locis, quos citat, & ſequitur D. Bernard. Seneſ. tom. 3. ſerm. 26. extra art. 2. Unde Apoſtolus Paulus ad Eph. 6. n. 12 ait. *Non eſt nobis colluctatio adverſus carnem, & ſanguinem, ſed adverſus principes, & poteſtates; adverſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ. Rectores tenebrarum harum*, ſcilicet, vitiorum, ac peccatorum; quorum dæmonum tanta eſt multitudo, ut ſuo ſe hoſtis prodat ore: nam coactus à Chriſto, ut ſuum nomen edat; Reſpondit: *Legio mihi nomen eſt.* Marc. 5. n. 9. Legio magnum numerum ſignificat, ut dixi tom. 2. in Evangel. cap. 25. q. 7. n. 42.

539. *Lucifer ſuos duces vitiorum co ſtituit.*

Damaſc. D. Nilus. D. Hieron. D. Bernard. Epheſ. 6. Marc. 5.

540. Hoc autem bellum dæmonum contra homines, exortum eſt ab ipſo mundi principio, ut patet ex illis verbis Gen. 3. n. 15. *Inimicitias ponam inter te, & mulierem.* Inde nata Ruperto occaſio diſputandi per libros tredecim de Verbi Dei victoria: & lib. 2. cap. 5. ait: *Quid longiùs moror? factus eſt homo legitima Dei poſſeſſio, & cauſa totius certaminis, &c.* & Tertull. in Scorpiaco, cap. 8. *A primordio enim*, ait, *juſtitia vim patitur; ſtatim ut Deus coli cœpit; invidiam religio ſortita eſt*: Et adeò hoc ſævum Diaboli bellum contra homines, celebratur; ut librum de bello ſacro laudaverit Moyſes, Numer. 21. n. 14. *Unde dicitur in libro bellorum Domini.* Quinam eſt iſte liber bellorum Domini, cum ante legem ſcriptam à Moyſe, nullus liber extet; Relictâ aliquorum ſententiâ, iſte liber eſt ille Moſaicus, in quo exponuntur Dæmonum congreſſiones cum bonis hominibus, à quibus, Deo duce dæmones ſuperantur. Rupert, lib. 2. cap. 8. *Conſtat*, ait, *ante ipſam, in qua ſcriptum hoc eſt, legem Moyſi, nullos manuſcriptos libros fuiſſe bellorum Domini; ſed nec ulla novimus bella Domini alia, niſi illa quibus ex tunc peſtiis inimicitiis, inter ſerpentem, ac mulierem, hactenus certatur, & certabitur uſque ad finem ſæculi*, &c.

Gen. 3. Rupert. Tertull. Num. 21. Rupert. *Bellum cum Diabolo continuum gerunt homines.*

541. Secundò, & moraliter ad quæſtionem: Satanas cecidit ut fulgur, ſeu ut Lucifer; nec alio modo cecidiſſe dicitur, niſi ut fulgur, ſeu ut ferens lucem; & cur talis caſus tam apertis verbis referatur? inſinuat Text. dicens: *Projectus eſt Draco magnus.* Satanas aliorum Princeps, ſociorum Caput; lucifer ſplendorum luminibus egregiè fulgurans, ingenito lumine, luce nativa propriam publicavit ruinam; & quamvis ipſe ſuam nequitiam occultare niteretur, ſemetipſũ ſuâ luce prodibat. Magnus erat, & ipſius in-

Potentatuum delicta eſi videantur occulta, maximè ſunt manifeſta

gens caſus ſtrepitus, caſum evulgavit, ipſiusque magnitudo indecoram damnationem publicavit: Aliorum verò non adeò nobiles, & ideo eorum caſus non referuntur à D. Luca, & Iſaïa, vel ſaltem non ut fulgur luciferans, refertur caſus. Titus in catena: *Sicut fulgur, ait, quia natura fulgidus erat ut fulgur, ſed factus eſt tenebroſus propter affectum.* Affectus tenebras regere non potuit induſtria, quando ipſe, ut Magnus luce fulgidâ ſplendebat naturæ magnitudine, quâ criminis ſui turpitudinem detegebat. Nam, ut ait Plutarch. lib. de Principum eruditione: *Nec latere quidē vitia potentum poſſūt:* & poſt pauca rationem aſſignat: *Quando etiam minima vitia illuſtrium, ac celebrium virorum calumniis impetuntur: Cimoni vinum vitio dabatur, Scipioni ſomnus, Lucullus malè audiebat, quod cœnaret ſumptuoſiùs.*

Titus. Plutarch.

542. Ob fornicationem Iſraël cum Madianitis, jubet Deus Moyſi: *Tolle cunctos principes populi, & ſuſpende eos contra Solem, in patibulis* Numer. 25. n. 4. Non ſolùm principes, ſed etiam multi è populo peccaverunt; & tamen Divina indignatio ſolùm in principes, utpote criminis capita deſævit. Illud tamen maximè in quæſtionem vocamus. Cur eos mandat Dominus ſuſpendere ad intuitum Solis; cur non potiùs ſub tenebris, & luctu, ut ſolet fieri in principum morte? Gloſſa Interlin. *Contra ſolem, ait, quem nihil latet*, ut pœna eſſet proportionata culpæ: ut nempe eorum culpa, quamvis videretur maximè abſcondita, cùm eſſet culpa Principum, fieret ſi patens & manifeſta, tanquam in luce Solis poſita; inde & patibulum in luce Solis fieri jubetur, ut unum alteri ſit proportionatum & cohærens.

Num. 25. Interlin. *Principum peccata luce Solis manifeſtantur.*

543. Contra domini mandatum impiâ pietate deliquit Saül parcens gregibus Amalec: *Pepercit Saül, & populus Agag, & optimis gregibus oviū, & armentorum*, 1. Reg. 15. n. 9. Venit Samuel, ut præcepti tranſgreſſionem arguat. Tunc Saül ſe præceptis paruiſſe improbè mentitur, dicens: *Implevi Verbum Domini*: cui Samuel ait: *Et quæ eſt hæc vox gregum, quæ reſonat in auribus meis, & armentorum, quam ego audio?* Maximè ponderandum, vocem habuiſſe Saülis peccatum. Saül ſimulationis fuco culpam tegere, & perpetratum crimen diſſimulare contendit, tamen vox pecorum ejus culpam clamat; nam etſi privatorum peccata voce careant; tamen principum crimina vocem ſortiuntur; quidquid enim fecerint, vocale eſt, & latere non poteſt; nam etſi homines taceant, bruta animantia magnis vocibus publicant, & clamant. D. Gregor. *Vox gregum, & armentorum Amalec fama turpitudinum eſt; quaſi ſub falſæ virtutis ſuæ ſimulatione reconditum dicens: Tu te proprio ore juſtificas; ſed immunditiarum tuarum turba per omnium ora clamant.*

1. Reg. 15. *Regum crimina vocem habent.* D. Gregor.

Apoc. 12. *n.* 10. Et audivi vocem magnam in Cœlo dicentem: Nunc facta eſt ſalus, & virtus & regnum Dei noſtri, & poteſtas Chriſti ejus, quia projectus eſt accuſator fratrum noſtrorum, qui accuſabat illos ante conſpectum Dei noſtri die, ac nocte.

Num. 11. Et ipſi vicerunt eum propter ſanguinem agni, & propter verbum teſtimonii ſui, & non dilexerunt animas ſuas uſque ad mortem.

VERSIONES.

Arabicus n. 10. Nunc facta eſt ſalus, & potentia, & regnum Deo noſtro, quia calumniator fratrum noſtrorum, jam abjectus eſt qui calumniabatur eos coram Deo.

D. Auguſtin. Modò facta eſt ſalus.

Primaſi. Præcipitatus eſt accuſator, qui accuſabat vos diebus, ac noctibus.

Arabicus. n. 11. Et ipſi vicerūt propter eum per ſanguinem agni, & per ſermonem teſtimoniorum ſuorum.

Primaſi. Et exſuperatus eſt ab ipſis.

Syrus. Et non dilexerunt animam ſuam uſque ad interitum.

Pagninus. Non dilexerunt animam ſuam.

EXPOSITIO IX.

544. Et audivi vocem magnam in Cœlo dicentem: Eſt Angelorum, ac Beatorum acclamatio, & congratulatio exultantium de profligato, ac proſtrato dæmone; & ſicut hæc decantatio cum gratiarum actione facta eſt in principio, quando projectus eſt Satanas in abyſſum; ſic etiam eadem exultatio facta eſt à beatis, quando eis revelata fuit deſolatio Antichriſti, ac victoria de illo obtenta à Sanctis Martyribus: *Nunc facta eſt ſalus:* Seu ut legit D. Auguſtin. *Modò*: nunc manifeſtatur ſalus, quam Deus ſuis electis, ac militibus effecit, ſalvos eos faciens. *Et virtus*: Id eſt, robur, & fortitudo bene operandi, ac reſiſtendi diabolo: omnis noſtra fortitudo á Deo eſt. *Et regnum Dei noſtri*: Quoad conſummationem ſecundùm omnes ſuas partes; ſiquidem omnes diaboli machinationes non potuerunt efficere, ne ipſe regnet in ſuis Electis, quos ipſe elegit ut Concives ſui Regni. *Et poteſtas Chriſti ejus*: Id eſt, nunc apparet ſeu manifeſtatur quàm potens ſit Chriſtus, quantaque ſit efficacia gratiæ, ac meritorum ejus.

D. Auguſt.

545. *Quia projectus eſt accuſator fratrum noſtrorum:* Accuſator, Græcè idem eſt, ac oblocutor, calumniator, detractor: ex hoc multi graves Auctores inferunt, quòd hîc non poteſt eſſe ſermo de prælio Michaëlis, ac Sanctorum Angelorum cum Lucifero, ac ſuis ſociis; ſiquidem nullus tunc erat homo, qui accuſaretur apud

Gulielm.

Deum: Sed ratio non ſtat: quia, ut fuit revelata unio hypoſtatica, facta in natura humana cum Verbo Divino, & ſimul quòd cum Chriſto homines eligebantur ad gloriam; Lucifer ſe ſe oppoſuit accuſans, & calumnians naturam humanam, vilem, indignam eſſe tanto honore; ſimulque indignos eſſe homines mortales, ut ad conſortium immortalium aſſumerentur: de quo latiùs infrà q. 68. Angeli homines dicunt fratres ratione gratiæ adoptivæ.

546. *Et ipſi*: Scilicet graves noſtri. *Vicerunt eum:* Scilicet Diabolum. *Vicerant Martyres eum, qui videbatur invincibilis,* ait Aretas, *propter ſanguinem Agni.* Non vi propria vicerunt, ſed merito Sanguinis; ac Paſſionis Chriſti, ab eo enim vires, ac robur vincendi acceperunt. *Et propter verbum teſtimonii ejus*: Id eſt, per apertam fidei de Chriſto confeſſionem, neglecta hoſtium contradicentium tyrannide. *Et non dilexerunt animas ſuas uſque ad mortem*; incluſivè, negligendo illas, objiciendoque morti, pro Dei amore; ac pro tuenda ejus fide: Et hic breviter vindicatur hominum cauſa à criminatione Diaboli dicentis homines eſſe indignos ad gloriam, ac conſortium Angelorum, cùm in ſe probantur maximè; quia pro Deo dederunt vitas ſuas, quod Angeli non valent facere, & inde digni ut eligantur ad gloriam.

Aretas.

Quæstio LXVI.

Quare pro hac victoria, tanta exultantium gratulantio fit in Cœlo, quàm pro aliis victoriis minimè reperimus factam?

547. Finito prælio, & victo periculoſiſſimo conflictu, proſtratoque, & de Cœlo dejecto capitaliſſimo inimico, in ipſomet Cœlo, ut notant Aretas, Haymo, & Ansbert. exultant victores Angeli, & magnâ voce lætantes in Cœlo intonant. *Audivi vocem magnam in Cœlo.*

Aretas.
Haymo.
Ansbert.

548. Cur vox iſta gratulatoria dicitur, *Magna?* Nonne ſatis erat dicere: Audivi vocem de Cœlo? Cur magnam addidit? Ut inenarrabile gaudium, & maximam lætitiam Angelorum, de hominum ſalute denotaretur. D Bernardin. Senen. tom. 1. ſerm. 43. art. 2. c. 3. *Sancti Angeli,* ait, *maximè gaudent de ſalute proximi, hoc eſt, noſtri; unde non ſolum de proprio bono, quod tunc conſequuti ſunt, gaudebant, & gratias Deo agebant; verùm etiam de humana ſalute, ſanguinis Chriſti merito, & myſterio obtinenda; & ideo meritò talis vox dicta eſt magna; quia magnæ exultationis eorum fuit materia.*

D Bernard.
Maximè gaudent Angeli de hominum ſalute.

549. Quæſtio tota eſt? Quare Angeli Sancti, tam gratulatoriam decantationem, & laudem decantant Deo modò? Ratio literalis eſt in promptu; quia modò finito prælio conſummata eſt victoria; quod Morali quadam conſideratione colligo ex Text. Unde.

550. Et primò ſuprà, n. 4. dicitur: *&* Draco *cauda ſua trahebat tertiam partem ſtellarum, & miſit eas in terram.* Nomine ſtellarum hîc intelliguntur Angeli, & tamen poſteà ſubditur n. 7. *Factum eſt prælium magnum in Cœlo, Michaël, & Angeli ejus præliabantur cum* Dracone; *& Draco pugnabat, & Angeli ejus.* Ecce inſurgit magna difficultas: nam apertè conſtat, quòd dicantur Angeli, qui anteà nuper vocabantur ſtellæ. Si ergo ante initum prælium ſtellæ referuntur projectæ in terram, quomodo cum Dracone præliantes ſteterunt Angeli belligerantes in Cœlo. O quam latè, ac amplè ſe diffundit malitia, ut omnia videatur occupare, ac replere! Cœlum denudatum fuit magnâ parte ſtellarum; ſed Draco adhuc remanſit in Cœlo. *Miſit illas in terram, & Draco ſtetit ante mulierem.* Stellæ projectæ ſunt in terram; ſed Draco adhuc manebat in Cœlo, ut pugnaret: idcò quamvis ſtellæ viderentur projectæ; tamen omnes de Serpentina vafricie, iterum pullularunt, & veluti cum ipſo Dracone omnium malorum radice copulabantur, ut cùm moveretur prælium ex malitia Draconis, ſe iterum in Cœlis intruderent: quod optimè Sancti Angeli noverunt, quia Deo non decantat victoriæ laudem, nec pacem Cœli firmam intonant, quando ſtellæ ceciderunt, ſed quando Draco cum illis dejectus eſt, *Projectus eſt in terram, & Angeli ejus cum illo miſſi ſunt; & audivi vocem magnam in Cœlis dicentem: Nunc facta eſt ſalus, virtus, & regnum Dei noſtri.* & cur quando Angeli ſeu ſtellæ detruſæ ſunt in terram, lætis vocibus non clamat? *Nunc facta eſt ſalus, & regnum Dei noſtri?* quia etſi tunc ſtellæ dejectæ eſſent, adhuc Draco omnium malorum radix non referebatur projectus; imo licèt ipſe ſtellas miſiſſet in terram, ipſe tamen, *Stetit ante mulierem* (in cœlo nempe) modò verò cum ſtellis projicitur Draco; & ideò modò ut ablata radice omnium malorum, nulliſque eorum perſiſtentibus reliquiis, utpote jam conſummata, & plena victoria, magnis vocibus triumphus decantatur. Anteà ora Angelica ſilentio premebantur, modò magnis plauſibus reſonant, cum Draco miſero excidio expulſus ſit Lyran. *Nunc facta eſt ſalus.* ait, *quia Draco cum exercitu ſuo compulſus fuit in terram ſuam refugere.*

Non reputatur victoria perfecta, niſi cum radix vitiorum extinguitur.

Lyran.

551. Cùm miſera ſervitute premeretur Iſraël in Ægypto, apparet Deus Moyſi, dicens quòd deſcenderet, *Ut liberaret populum ſuum*: Exod. 3. cujus rei cauſa, magnis verberibus vapulantur Ægyptii; Aqua convertitur in ſanguinem, Aër obtenebratur, è Cœlo cadunt grandines, pulvis terræ in ranas, & ſcyniphes cōvertuntur animalia peſte perimuntur, & primogeniti dirâ morte occumbunt; quibus Pharao aliquantulum miteſcit, ſed citò deſipuit; & Iſraëlitas fugientes per marinos vortices temerarius inſequitur, ubi audaciæ ſuæ dedit pœnas. *Reverſæ ſunt aquæ, & operuerunt currus, & equites cuncti exercitus Pharaonis, qui ſequentes ingreſſi fuerant mare, nec unus quidem ſuperfuit ex eis*: Exod. 14. n. 28. & cùm vidiſſent Iſraëlitæ extinctos Ægyptios, tunc magno applauſu cecinerunt Canticum: *Tunc cecinit Moyſes, & filii Iſraël carmen hoc Domino:* Exod. 15. n. 1. Cur modò, & non anteà cùm audiunt verbum Domini, de libertate Iſraëlis, & cùm Deus pro eorum ſalute tot mirabilia operabatur in Ægypto? Anteà etſi multi perſecutores Ægyptiorum eſſent occiſi; tamen plures perſequentium erant ſuperſtites; modò verò omnes radicitus ſublati: *Et nec unus quidem ſuperfuit ex eis.* Victoria non eſt celebranda, quando aliquæ reliquiæ ſuperſunt; ſed quando

Exod. 3.
Exod. 14.
Exod. 15.
Quando omnes reliquiæ iniquitatis ſunt extincta, tunc eſt victoria perfecta.

Origenes. do omnino radix eſt extincta. Origenes in Exod. 15. *Ægyptiis, & Pharaone ſubmerſo, populus Dei poſt victoriam cecinit*: Non cecinit quando primogeniti, ac multi Ægyptiorum ſunt occiſi, ſed quando funditus eorum agmina ſunt extincta.

552. Secundò: Cùm audio hoc prælium factum in Cœlo inter Michaëlem, & Luciferum, mihi in mentem venit, ſtatim ad aliud certamen inter virgas Aaronis, ac Magorum initum in regia Pharaonis, cogitatione tranſeo. Moyſes populi libertatem poſcebat, injuſtiſſimus Pharao negabat: ventum eſt inter Magos, & Moyſen ad prælium projecit Aaron virgam, quæ animata eſt in ſpeciem Draconis. Projecerunt & Magi virgas ſuas quæ illuſoriis fraudibus ſpeciem repræſentarunt Serpentum; tamen Aaronis draco avido ore, Magorum ſerpentes abſorbuit. *Devoravit virga Aaron virgas eorum*: Exod. 7. num. 9. Et qua ratione, unica Aaronis virga in tot Serpentes audet intrepidè, eoſque glorioſè devincit? quando Michaël fortitudine armatus, ſocios Sanctos auxiliares advocat, ut Draconem vincat; Moyſis verò virga ſerpentes devorat, profecto tamen recenter natos, & qui tunc ſpirare cœperunt, & terram verrere Ait Text. *Projecerunt ſinguli virgas ſuas, quæ verſæ ſunt in Dracones, & devoravit virga Aaron virgas eorum*: At Michaël antiquum Serpentem depulit, adulto veneno robuſtum (& hoc ſpecialiter viſitur, ſi ad tempora Antichriſti hæc referantur) adeò arduum eſt inveteratis vitiis adhibere medelam; adeò facilius erumpentibus beſtiolis auferre vitam: Inde jure optimo, Michaël in prælio cum antiquo Serpente convocat ſocios; non ſic Moyſes in pugna cùm recenter natis Draconibus; indeque in triumpho de annoſo Serpente, Cœlicolæ Deo decantant gloriam: *Nunc facta eſt ſalus, & virtus, & regnum Dei noſtri*: quæ non auditur in victoria de terrenis draconibus, utpote de re magis vulgari, ac minùs difficili. Rupert. lib. 7. in Apocalypſ. *Quid ille Draco magnus*, ait, *ille Serpens antiquus Diabolus, & Satanas projectus eſt in terram cum Angelis ſuis, & dicunt cantores gratiæ Dei, laudatores operum Chriſti Filii Dei. Nunc facta eſt ſalus, & virtus.* Vide de hac re tom. 1. cap. 2. quæſt. 11. n. 88. 89. 90.

Exod. 7.

Ægrè adultum vitium expellitur, facilè in exortu reſecatur.

Rupert.

553. Tertiò: Ex bello feliciter peracto à Michaële, ac Angelis ſuis; *projectus eſt Draco magnus, Serpens antiquus: qui ſeducit univerſum orbem, projectus eſt in terram; & Angeli ejus cum illo*: Tunc Cœlites intonant: *Nunc facta eſt ſalus, & virtus, & regnum Dei noſtri.* Tota triumphantium lætitia, inde naſcitur, quia projectus eſt Serpens; ſed quamvis projectus Serpens remanſit, punita eſt ſuperbia, ſed non extincta eſt contumacia; nam Serpens quantumvis è Cœlo dejectus, invidia tamen inflammatus non ceſſat Cœleſtibus bellum inferre; nam Serpens temeritatis inſania furens, ſemper cum Cœlicolis perpetuas gerit inimicitias, eorum gloriam & majeſtatem invidiæ nebulis obſcurare intendit; & homines quantùm poteſt, variis machinationibus inſequitur, ac peſerquitur; quæ ſecuritas à venenoſo Serpente, quæ anteà non fuerit? maximè cùm Dei Primates placida quiete fruantur ex numinis aſpectu, quo munerantur. Ex hoc ergo Morale documentum accipe: Quantùm diſtat hoſtis domeſticus ab extraneo. Anteà Serpens hoſtis domeſticus, utpote in cœlo; nunc projectus in terra, hoſtis extraneus: Anteà ut domeſticus ſerenitatem interturbabat, & omnia bellicis rumoribus adimplebat, quoad ſpeciem: Modò verò, jam extraneus, & à Cœlo detruſus, & abjectus, ejus ſerenitatem nullis malignantiæ nebulis poterit obſcurare, nec ſtellis periculum movere; & qui anteà ſecundùm noſtrum modum dicendi, ut domeſticus timebatur, jam ut extraneus deſpicitur; nec in quantum domeſticus habebatur, ſalus, & virtus, & regnum decantabatur, ut modò cùm ipſe extraneus, & projectus eſt factus. Rupert. ad hunc locum. *Nunc facta eſt ſalus, & virtus, & regnum Dei noſtri*: Sic ait: *Unde conſtat, ita factum eſſe? quia projectus eſt, inquiunt, accuſator fratrum noſtrorum: ergo antequam ille projiceretur in terram, non erat ſalus, non erat virtus? Non utique erat; ſed perditio, & mors: non erat virtus: ſed infirmitas, & corruptio.*

Domeſticus inimicus deterior hoſte extraneo.

Rupert.

Adverſus ſuperbiſſimos, & impiiſſimos Babelis ædificatores exacerbatus Deus, ait: Geneſ. 11. n. 7. *Venite igitur, deſcendamus, & confundamus ibi linguam eorum, ut non audiat unuſquiſque vocem proximi ſui*: *Atque ita diviſit illos Dominus ex illo loco in univerſas terras.* Illorum ſuperbiam caſtigat Deus, & dum illos ſic caſtigat: miſericorditer indulget, ut docent D. Chryſoſt. D. Auguſt. & alii: Sed quomodo in hujuſmodi diviſione loci, ac labii unius, apparet divina pietas? Hæc maximè eluceret, ſi ſimul in uno loco cum uno idomate conjuncti conſervarentur quomodo illorum utilitati conſulitur dum dividuntur? Prævidit Deus, quòd diabolo ſuggerente, inflammato invidiæ incendio, multæ diſſenſiones, ac contentiones futuræ eſſent inter eos. Inde piiſſima benignitate conſulens generi humano, voluit cavere domeſticas inſidias, & ut bella, ac litigia fierent ab extraneis, ac disjunctis, non verò à domeſticis, ac intimè ſimul cohabitantibus. Sic pulchrè canit Claudius Marius Victorin. lib. 3. in Gen. Poſtquam ait: Quamvis ultio juſta, ne ſe agnoſcant verba conſueta loquentes, ſubdit. 554.

Geneſ. 11.

D. Chryſoſt. D. Auguſt.

Nullus magis cavendus, quàm domeſticus hoſtis.

——————— *Ne prælia dura,*
Et rabido populi mors arceſſenda furore,
Bellum illis civile foret: ſic profuit illis
Inde bonum verſa eſt primæ diſtractio linguæ.

Marius.

Cum civilia, ac domeſtica prælia ſint omnium graviſſima, inde generis humani diviſio, valdè illi utilis fuit, quia præcavit Deus, ne domeſtica prælia, & civilia forent. Ubi enim homines ſeparat ab invicem, & per diſſita loca ſpargit, ſimul facit, ne quæ neceſſum eſt ut veniant ſcandala, veniant inter domeſticos, ſeu inter extraneos, ac maximè ſeparatos. Timendum enim erat, dum homines eſſent labii unius, & inter ſe conjunctiſſimi, ne tunc domeſtica aliqua pugna proſiliret, quæ hominum genus faceret perire.

Regida Divina ſententia contra duas arbores promulgatur. Angelus in illum Nabuchod. fulminat: Arborem præſcindit, ramos amputat, folia diſcurrit, fructus diſpergit. Clamat tamen Angelus: 555.

Angelus : *Germen radicum ejus in terra ſinite.* Daniel. 4. num. 20. Ex qua radice iterum arbor illa pullulat, comam nutrit, & fructus producit. Arbor verò illa quæ Jonam circumtegebat, caputque ejus ab æſtu Solis protegebat, ſic exaruit, ut nunquam ſuum antiquum vigorem recuperaverit. Cur ergo hedera hæc deſtituta eſt omni germinandi ſpe, cum illa alia arbor, ſuâ antiquâ viriditate ornetur? Rationem inſinuat Tert. *Et paravit Deus vermem aſcenſu diluculi in craſtinum, & percuſſit hederam, & exaruit :* Jon. 4. num. 7. contra arborem Nabuchod. armatur ab Angelo ſecuri; Hedera autem tineam in viſceribus fovit, vermen intrinſecè in radicibus aluit, & ideò plus valet ad perdendum domeſticus vermis, quàm ſi extraneus Angelus hoſtis ſit, ut Arbor Nabuchodonoſoris percuſſa extraneo ſecuris ictu valeat iterùm repullulare, ſuum antiquum ſtatum innovare : Hedera verò à verme in viſceribus nato, ſic corroditur, ut perpetuâ ariditate percuſſa ſit. Gaſpar Sanctius : *Miſit Deus vermem*, ait, *qui arbuſculæ radicem eroderet, & ſpem omnem oblatæ commoditatis, clauderet.*

Daniel. 4.

Durior hoſtis domeſticus, quam extraneus.

Joan. 4.

Sanctius.

Quæstio LXVII.

Quare poſtquam projectus eſt accuſator fratrum, decantatur à Beatis: Nunc facta eſt ſalus, virtus, & regnum Dei noſtri ?

556. Rupert. SENSUM literalem jam dixi in expoſitione, moralem nunc quæro. Et reſpondet primò Rupert. in præſenti. *Quando raptus eſt ad Deum, ait, & ad thronum ejus ipſa Paſſione, & Reſurrectione Filius, qua tranſibat ex hoc mundo ad Patrem, perditionem, & mortem corporum quoque mortalium corruptionem deſtruxit tunc facta eſt ſalus, & virtus, Salus, id eſt remiſſio peccatorum noſtrorum, quæ eſt reſurrectio animarum noſtrarum : & virtus, id eſt, reformatio reſurgentium corporum noſtrorum. Tunc inquam, & ex tunc factum eſt regnum, imò facti ſumus nos regnum Dei noſtri, & poteſtas Chriſti ejus in Cœlo, & in terra; quemadmodum non ante, ſed poſtquam reſurrexit ipſe aſtruens, data eſt mihi, inquit, omnis poteſtas in Cœlo, & in terra.* Matth. 28. clamant Cœlites. *Nunc facta eſt ſalus, virtus, &c.* quia projectus eſt accuſator fratrum noſtrorum : ergo antequam projiceretur in terra, non erat virtus, non erat ſalus, &c. non erat utique ſalus, ſed mors, & perditio, non erat virtus, ſed infirmitas, & corruptio; non erat apparens regnum Dei noſtri, ſed peccati, & mortis; non erat poteſtas Chriſti ejus, ſed poteſtas tenebrarum harum, quæ huic mundo dominabantur; Aſt poſtquam filius Dei Chriſtus Dominus ex ſua paſſione, ac morte reſurrexit, & per ſuam Aſcenſionem raptus eſt ad Thronum Dei, tunc princeps tenebrarum ejectus eſt, regnumque peccati, mortis, & inferni deſtructum, & ſalus virtus, poteſtas, ac regnum Dei noſtri in nobis facta eſt, & ideò *non ante, ſed poſtquam reſurrexit ipſe aſtruens, data eſt mihi, inquit, omnis poteſtas in Cœlo, & in terra.*

Matth. 28.

Ex morte, ac Paſſione Chriſti deſtructio peccati.

Ex Chriſto aſcendente in Cœlum, gloria noſtra.

557. Secundò : Expende, *Nunc facta eſt ſalus, quia projectus eſt accuſator*: Quaſi ante hoc dæmonis exilium, turbatum quodammodo videtur Cœleſte palatium nec poſſent Sancti Angeli, divinis laudibus vacare, quandiu ille improbus divinos honores ambiebat; at cùm dejectus eſt, tota Cœleſtis Curia clarificatur, ut Dei intonet Canticum. Vide quæ dixi tom. 5. in Evangel. lib. 7. cap. 6. q. 19. n. 150. 151. 152.

Si iniquus adeſt turbatio eſt, ſi abeſt, pax.

558. Albert. Magn. Tertiò Albertus Magn. ſic explicat: *Facta eſt ſalus* Eccleſiæ per gratiam operantem, ſeu excitantem. *Et virtus*, per gratiam conſummantem. Vel alter *ſalus*, id eſt, peccatorum remiſſio. *Virtus*, id eſt, bene operandi robur, *& regnum Dei noſtri*, per vitiorum calcationem, & illud maximè notandum, quod dicitur *regnum Dei noſtri* : nonne ſat erat dicere regnum Dei; ad quid additur *Noſtri*; Ipſe enim eſt Deus omnium creaturarum; ad quid ergo dicitur, *Noſtri?* Pannonius : *Notanter dicitur noſtrum*, inquit, *quia tam beneficus eſt, ut quaſi totus noſter ſit.* Ait Paulus Rom. 8. n. 32. *Qui etiam proprio filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum : quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?* Scilicet quæ ſpectant ad juſtificationem, ſanctificationem, ac glorificationem.

Deus ſic beneficus, ut totus noſter ſit.

Pannon.

Rom. 8.

559. Quartò. Devicto Dracone, ac projecto in terram, magno exultationis applauſu, exultant Angeli & intonant. *Nunc facta eſt ſalus, & virtus, & regnum Dei noſtri, & poteſtas Chriſti ejus*: & cauſam tantæ feſtivitatis reddunt : *quia projectus eſt accuſator fratrum noſtrorum, & ipſi vicerunt eum propter ſanguinem Agni.* Ecce quantùm ſubjectorum felicitas ſit incrementum principis gloriæ : modò fauſtis acclamationibus Deo decantatur ſalus : *Nunc facta eſt ſalus:* Et ſi in rigore loquantur, cujuſnam facta eſt ſalus; eorum nempe, qui à morſu Draconis liberati ſunt, qui ipſum ferociſſimum Draconem devicerunt. *Ipſi*, nempe homines, *vicerunt eum*; & tamen alta voce intonant: *Nunc facta eſt ſalus Domini Dei noſtri* : Sic enim conglutinata, ac unita eſt ſalus, ac ſubditorum, cum ſalute, ac vita Domini, quod cum ſalus ſubditorum ſit facta etiam & Domini facta dicatur: ac ſi ipſe Deus qui ex ſua intinſeca ratione, nec infelicitari, nec felicitari denuò poteſt, ſuorum decore quodammodo ornetur, eorumque infortunio, quoad ſpeciem prematur, inde quando homines dracones proſternunt, ſalus Deo decantatur. Richard. Victor. lib. 4. in Apoc. c. 2. *Nunc facta eſt ſalus, quia projectus eſt, id eſt; refrænatus eſt accuſator fratrum.*

Salus ſubditi, ſalus eſt & Domini.

Richard.

560. Pſal. 97. Salutem quam Dominus eſt operatus in Iſraël decantans, ac celebrans David, ait: *Salvavit ſibi dextera ejus*: Pſalm. 97. n 1. non ait quòd ſalvavit populum, ſed quò ſalvavit ſibi; ubi maximè eſt expendendus caſus dandi, *ſibi*, veluti commodum, ac utilitatem innuens; ac ſi hæc ex noſtra ſalute, Deo proveniret, ac ſi principis gloria, cum ſubjectorum felicitate connexa ſit; ita ut dum ſubditus à miſeria ſublevatur, Domini felicitas conſummata, & advocata appareat. Theodoret. ad cit. locum: *Immenſa benignitate utens, ſuum quæſtum, hominum vitam duxit; propterea non dixit ſalvavit ipſum dexterà ejus, ſed ſalvavit ſibi.*

Deus, noſtrorum commodum, ſuum reputat.

Cùm

561. Cùm Sem ob ſuam modeſtiam, patrem Noë honoraret, ab ipſo benedicitur, dicente: *Benedictus Dominus Deus Sem*: Geneſ. 6. num. 26. Quid agis prudentiſſime ſenex. Deo bona imprecaris? & hoc non eſt benedicere filio, ſed Deo; ut notavit Div. Chryſoſtom, homil. 29. *Hoc fortè quis dixerit non eſt benedicere Sem*: At revera nulla major benedictio potuit Sem impendi; Nam, ut ſubjectum Domini benedicat, Dominum ipſum benedicit: Adeò conglutinata eſt ſubditi ac Domini fortuna, ut ſi unum tangit adverſitas, alterius videatur evacuata felicitas? & ſi unus proſperis rebus extollitur, alter etiam exaltari videatur. Inde Noë, ut filium Sem bonis incrementet, Dominum benedictionibus cumulat; ita enim colligata eſt Domini, & ſervi ſalus, ut una ab altera pendere videatur. Sic ait Chryſoſtom. cit. *Hoc fortè quis dixerit, non eſt benedicere Sem; imò valde benedixit illum, quando Dominus benedicitur.*

Servi & Domini ſic colligata fortuna, ut unum, & alterum æqualiter tangat.

D. Chryſoſt.

QUÆSTIO LXVIII.

Quare Satanas dicitur accuſator fratrum die, ac nocte?

562. LUCIFER dicitur hominum accuſator die, ac nocte, hoc eſt; ſine ulla intermiſſione; tamen aptiùs videbatur dicendum; quia eos ſemper accuſat. Nam Lucifer æterna obſcuritate damnatus, nulla poteſt eſſe diei lux. Reſpondet D. Greg. Mag. lib. 1. Moral. c. 5. alias 9. *Quod in die, ac nocte accuſare non deſinit; quia modò nos in proſperis, modò in adverſis accuſabiles oſtendere contendit. In die accuſat, cùm proſperis malè nos uti inſinuat; in nocte accuſat, cùm nos in adverſis non habere patientiam demonſtrat.* Aliter reſpondet D. Bernardin. tom. 1. ſerm. 53. art. 2. cap. 3. per diem intelligens vitam contemplativam, per noctem vitam activam, & ſic ait: *Accuſat die ac nocte, quia eccleſiam Sanctam tam in vita contemplativa, quàm in activa accuſans pervertere ſtudet.* Ecce quàm malignus, & perverſus hoſtis eſt Satanas; quia ſive ex proſperis, ſive ex adverſis, ſive ex vita contemplativa, ſive ex activa, anſam arripit, occaſionem quærit, ut nos arguat, ac accuſet in Dei conſpectu.

D. Bernard.

Diabolus adverſarius ex omnibus quærit occaſionem arguendi nos.

563. Rom. 2. Ad quæſtionem, Primò: noſtra conſcientia, noſtræque cogitationes, nos arguunt, & accuſant juxta illud Pauli, Rom. 2. num. 15. *Teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum, & inter ſe invicem cogitationibus accuſantibus, aut etiam defendentibus.* Noſtra enim cogitatio ſæpè nos accuſat, & defendit, ut rectè explicat D. Thom. ex illo Jobi 27. num. 6. *Neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea*: Imò ipſummet peccatum; etſi nullus alius ſit accuſator, accuſat, & arguit, ut ait in præſenti D. Ambroſ. *Accuſamur in conſpectu Dei, cùm peccamus.* Cur ergo, cùm tot ſint noſtri accuſatores, diabolus dicitur accuſator? Advertè emphaticè Syrûm legere: *Ille accuſator*: quia per Antonomaſiam ille eſt accuſator; tum quia ad peccatum excitat, tum quia poſt peccatum commiſſum, vindictam petit, optatque maximè, ut peccator ad inferos detrudatur. Unde Haymo ait: *Accuſatio diaboli nihil aliud eſt, niſi ad malum præcipitatio; Tunc enim accuſat, quando dignos accuſatione reddit, non loquendo exterius, ſed odiendo interius.*

D. Tom. Job. 27. *Conſcientia, ac peccatum accuſant.* D. Ambroſ.

Haym. *Diabolus accuſat poſtulans vindictam.*

564. Secundò: Cœleſtes ſpiritus pungunt Diabolum, dum ipſum fratrum accuſatorem appellant: & tamen Spiritus Sanctus per Salomonem ait, Proverb. 18. num. 17. *Juſtus prior eſt accuſator ſui.* Juſtus ſe accuſat, & Diabolus etiam accuſat; quodnam diſcrimen eſt inter utrumque; Juſtus ſi quid peccaverit, non defendit, non accuſat aliorum facta, nec mordet: at injuſtus peccata à ſe commiſſa defendit, aliorum facta ſugillat, ad inſtar Diaboli qui criminatur, qui falſis accuſationibus mortalium facta mordet. Origenes homil. unica in Libros Reg. *Illud, ait, in curſu contingere neceſſarium videtur, mirum enim continet ſenſum; quia ſcriptum eſt: Juſtus eſt accuſator ſui in principio ſermonis: cùm tamen injuſtus, non ſit ſui accuſator, ſed aliorum, ſicut Zabulon fratrum ſuorum.*

Proverb 18. *Juſtus ſui eſt accuſator, injuſtus aliorum.*

Origen.

565. Tertiò: *Projectus eſt accuſator fratrum noſtrorum.* Soluſne Lucifer eſt hominum accuſator apud Deum? Nonne etiam alii Angeli Apoſtatæ; Quomodo ergo unum tantum exprimunt accuſatorem fratrum projectum eſſe? Dices tamen, unicus nominatur, quia unus eſt princeps, á quo alii mittuntur ad accuſandum, deinde etiam dicemus tantam eſſe dæmonum concordiam in malefaciendo, ut omnes quaſi unus cenſeri poſſint. Favet Cardinal. Hugo: *Projectus eſt accuſator, hoc dicunt, ut ſignificent uniformem intentionem dæmonum*: ut hominibus, nempe noceant, & ex omni parte damnum inferant.

Multa dæmonum unio, ut hominibus noceant.

Hugo.

566. Quartò: Altè & profundè expendendum, quod dicunt Sancti Angeli: *Projectus eſt accuſator fratrum noſtrorum*: Non dicunt, ut revera de illo dici poterat; Projectus eſt tentator, inſidiator fratrum noſtrorum, vel projectus eſt crudelis hoſtis fratrum, qui tanquam Leo rugiens, circuit, quærens, quem devoret, ſed tantùm: *Projectus eſt accuſator fratrum noſtrorum.* Inter omnia mala, illud valdè durum, & acerbum, his convivere, & converſari, qui curioſi (ut eos appellabant Romani) defectum indagatores ſunt, ſi quid peccatum eſt diligenter explorant, & obſervant ut accuſent, & arguant, quo maximè ſauciatur cujuſque animus. Cùm Joſeph puer Patris deliciolum moraretur in paſcendis gregibus: *Erat cum filiis Balæ, & Zelphæ uxorum patris ſui; accuſavitque fratres ſuos apud Patrem crimine peſſimo*: Geneſ. 37. num. 2. ex quo potiſſimùm hi ancillarum filii, cum quibus verſabatur Joſeph (Ruben quidem, & Judas mitius agebant) acerbiſſimo odio exarſerunt adverſus fratrem delatorem indeque etiam tot tragœdias excitarunt; ſic improbitas probo etiam accuſatore commovetur, ſicque moleſtè contubernalem ſuſtinet correctorem: Quid erit quando iniquus delator ſiniſtro odio commovetur?

Valdè durum & moleſtum cum accuſatoribus vivere, & habitare.

Gen. 37.

inſidioſâ,

567. Inſidioſâ,ac malignâ invidiâ inſurrexit Caïn in Abel, ipſúmque interfecit, indéque pro tanto crimine in judicium Deus advocans Cain,ait illi: Quid feciſti?*Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra*: Quid tunc in omnis poſteritatis terrorem,& exemplum?ad eſt Deus celer parricidii vindex; ſententiam ex divino ore audiamus: *Nunc ergo maledictus eris ſuper terram, quæ aperuit os ſuum, & ſuſcepit ſanguinem fratris tui de manu tua: cùm operatus fueris eam, non dabit tibi fructus ſuos: Vagus, & profugus eris ſuper terram*: Geneſ. 4. numero 12.
Geneſ. 4. Quid eſt, quòd tam miti ſupplicio conceptum de tanto ſcelere furorem Deus evaporat? Ubi eſt illud: Oculum pro oculo, dentem pro dente, ſanguinem pro ſanguine, vitam pro vita? Nullum ſanè crimen atrocius hoc Cain fuit: ipſe enim primus jura fraternitatis violavit, primúſque homicidium perpetravit, ipſe primus inſidiator orbis, quem puro & ſancto ſanguine fœdadit. Ubi eſt ergo tanti ſceleris mulctatio?
D. Ambroſ. Ejus tamen gravitatem acutè vidit Divus Ambroſius ad accuſatricem terram ſic argutè loquens libro 2. de Cain,& Abel capite nono. *Eſt etiam terra teſtis, quæ capit ſanguinem: & benè ait: Vox ſanguinis fratris tui clamat de terra: non dixit: de fratris clamat corpore, ſed de terra clamat. Et, etſi frater parcit, terra non parcit: ſi frater, tacet, terra condemnat. Ipſa eſt in te & teſtis,& vindex. Teſtis acrior, quæ adhuc parricidii tui ſanguine madet: Et ideò gemens,& tremens jubetur eſſe ſuper terram.*
Acerba pœna vivere cum accuſatore. Rigidiſſimâ ſententiâ punitur, & ad talionem damnatur, ut propriiſſima Abelis vita ablata, ad turpiſſimam vitam cum omni moleſtia, ac pœnalitate condemnetur, ut perpetuò degat ſuper terram,quæ ſui criminis eſt accuſatrix,*Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra.* Vivat ergo Cain in terra, & cum terra, ut ipſam acerbam accuſatricem patiatur. *Et ideò gemens, & tremens jubetur eſſe ſuper terram.* Quantum accrevit culpa, tantum ſibi à Caïno vindicat pœnæ terribilis ſententia. Mortem fratri Abelo intulit: Non moriatur ergo Caïn igne miſſo de Cœlo, vel terra aperta ſub pedibus, nec unquam mortem citus ſubeat, ſed diu vivat ſuper terram, quam ſtudioſè accuſatricem ſuſtineat. Convivat terræ, converſetur diu cum terra, quæ illum perpetuò ſceleris ſui arguat, & hiatibus apertis, tanquam verbis, illum accuſet, & condemnet; & quid duriùs, quàm cum perpetuo accuſatore vivere?

568. Grande ſupplicium minatur Deus contra peccatores in Sion, quorum pœnæ gravitatem exaggerans Iſai. 33. numero 24. ait:*Quis*
Iſaï 33. *poterit habitare de vobis cum igne devorante? Quis habitabit de vobis cum ardoribus ſempiternis?* Explicat Propheta dolores pœnales incendii, quibus ſceleratæ animæ immortalitas premitur; & deinde in ipſo igne gehennali aliquem novum ardorem ab igne diſtictum agnoſcit, ut explicant ultima verba: *Quis habitabit de vobis cum ardoribus ſempiternis?* Et maximè expendendum illud verbum, *habitabit:* Et quænam pœna eſt hæc in ipſo ardore ignis
Euſeb. *Pœnaliſſimum.* præter aduſtionem? Oportunè, ac eleganter Euſebius Emiſſenus homilia prima ad Monach. *Illa*, ait, *non caſualis, ſed rationabilis, ac pœnalis exuſtio; quia culpam jubetur inquirere, ſubſtantiam neſcit abſumere*: Ecce tibi quid habeat peculiare gehennalis ignis præter ſuam aduſtionis moleſtiam; habet enim *habitare cum ardoribus no. accuſantibus.* peracerbum illud habitare cum rationabili gehennæ exuſtione: *Quia culpam jubetur inquirere*: Nam non ſolùm animam ſua aduſtione cruciat, & torquet; ſed inſuper culpam perveſtigat, culpam publicat, culpam perpeti mortificatione arguit, & accuſat: ac ſi gehennali pœnæ acerbitas addatur, culparum nempè inquiſitio: Sic ait etiam Caſſianus Caſſian. collatione 5. capite 10. *Ille inextinguibilis, & inquiſitor meritorum omnium: Nam ſicut Caïni parricidum, de tanti ſceleris reatu damnatur, ut gemens ac tremens habitet ſuper accuſatricem terram: ſic etiam damnatorum pœna exaggeratur dum ipſi habitant cum ardoribus ſempiternis eorum malitiam, ac nequitiam arguentibus, & accuſantibus.*

Quæstio LXIX.

Quomodo tam dirus & crudelis accuſator vitandus ſit à nobis? Deinde agitur cur Sancti Angeli dicantur fratres noſtri?

Primo: ipſe malignus ſpiritus accuſationis, inſinuat ſe in cordibus impiorum,ex quibus mittit ſegetes calumniarum adversùs virtutem, & veritatem: vitandus eſt à nobis virtute Spiritus Sancti: nam ſic iſte accuſator fratrum projectus eſt; & etiam imiſſus nobis eſt Spiritus Paraclitus quem miſit Pater, ut vel inter malorum accuſationes,& calumnias, ſit defenſor, ac cuſtos virtutis; & veritatis, pro eiſque ſuffragium ferat: Ad hoc ſpectat Divus Irenæus libro 3. cap. 19. *In omnem terram*, ait, *miſit è cœlis Paracletum, ubi & diabolum tanquam fulgur projectum ait Dominus*; *quapropter neceſſarius nobis eſt ros Dei,ut non comburamur, neque infructuoſi efficiamur: & ubi accuſatorem habemus,illic habeamus & Paracletum.* Inter mille calumnias, inter innumerabilia mendacia,inter peſſimos errores à ſpiritu maligno diſſeminatos,ne veritas ſuffocetur, ac comprimatur, cœleſtis Pater nobis providit in terris advocatum Spiritum Sanctum: nunquam veritatis cauſa poteſt eſſe deſerta,cùm pro ſe tantum habeat ſuffragium, & advocatum. 569.

Joan. 14.

D. Irenæus. *Cauſa veritatis nunquam poteſt eſſe deſerta.*

Secundò: Tam malignus, ac perverſus accuſator vitandus eſt à nobis, patrocinio, ac defenſione Sanctiſſimæ Mariæ Virginis: nam Satanas eſt noſtri accuſator in conſpectu Dei ante cujus Tribunal Sanctiſſima Virgo Maria ab accuſationibus dæmonis nos protegit, ac tuetur: ut ſingularis omnium noſtrorum Patrona, & Advocata. Richardus de Sancto Laurentio libro 1. de laudibus Mariæ, Titul. *Mariæ Comes*: ubi ſic ait: *Protegit nos ab accuſationibus detractorum, & à convitiis malignantium, & à multitudine operantium iniquitatem. Protegit etiam ab accuſationibus Dæmonum, qui accuſant juſtos in conſpectu Dei die, ac nocte, id eſt, aſſiduè vel die, ac* 570.

Maria Virgo Juſtos ab accuſatione dæmonis protegit.

Richard.

nocte, ſcilicet de diſſolutione per proſpera, & murmure per adverſa.

571. *Ille qui ſe prius accuſat, non accuſatur à diabolo.*

Tertiò: Iſte perverſus accuſator noſtra propria accuſatione vitandus eſt: nam licet aliquando dæmon multa falſa crimina imponat; tamen aliquando veras profert accuſationes ante conſpectum Dei: quid ergo à nobis agendum eſt, ne apud Sanctiſſimum Judicem, qui nihil impunitum relinquit, à peſſimo delatore accuſemur? ut priùs ſanè nos ipſi à delictis noſtris accuſemus, & peccata noſtra confiteamur. Haymo: *Ab accuſatione*, ait, *ille liber apparet, qui in ſe accuſare ſtudet, quod ab Adverſario ſuo accuſari poſſe cognoſcit.*

Haymo.

572. *Magna hominum dignitas, quòd ab Angelis fratres dicantur.*

Quartò; Declinandus eſt iſte malignus accuſator cuſtodia, ac protectione Sanctorum Angelorum, quorum tanta eſt charitas in homines, ut nos dicant fratres, ratione gratiæ adoptivæ, ac ſanctificantis, ratione cujus filii Dei vocamur: nam licet homo & Angelus naturâ, ac ſubſtantia differant; tamen ratione gratiæ datæ in uno vero Deo, tanquam optimo parenti, ac glorificatori unimur; & in hoc magna hominum dignitas apparet, quod Angeli Sancti eos dicant fratres. Divus Bernardinus Senenſis tomo 1. ſermone 53. articulo 2. capite 3. *Sciendum*, ait, *quòd tam Angeli quàm homines fratres dicuntur, filii quidem unius Patris ſcilicet Dei, quorum primos accuſabat Satanas in cœlis; ſecundos adhuc non ceſſat accuſare in terris, utriſque impeditorem ſe objiciens ſalutis: die quidem accuſabat Angelos quos in claritate Angelicæ vitæ conſtitutos accuſabiles intendebat: nocte verò accuſabat homines, quos in tenebris præſentis vitæ, Deo accuſabiles reddere nitebatur.*

D. Bernard.

573. *Miniſterio Angelorum cuſtoditur natura humana.*

Hanc ergo charitatem Sanctorum Angelorum erga hominem, non ſolùm oſtendunt verbis, dum eos fratres dicunt; ſed etiam multis operibus dum eos cuſtodiunt à multis inſidiis, periculis, ac tentationibus, quas contra eos machinatur, ac tendit iſte projectus accuſator: Ipſique Angeli maximè invigilant pro hominum ſalute, & ut nos adjuvent, ne periculis ſuccumbant. Cùm Princeps Apoſtolorum teneretur ab Herode in carcere, ibique Petrus vinculis ferreis obſtrictus multum vexaretur: *Ecce Angelus Domini aſtitit: & lumen reſ ſit in habitaculo: percuſſoque latere Petri excitavit eum dicens: Surge velociter.* Actorum duodecimo, numero ſeptimo. Cur tamen Angelus mittitur pro Petro liberando? Petrus magna poteſtate, ac virtute fulgebat, qua poſſet carceres aperire, vincula rumpere; ſiquidem alios à mortis vinculis à ſepulcrique fœtore vivos educebat; voluit tamen Deus in hoc, hominum honori, ac Angelorum voluntati, ac oblactationi conſulere, homines honorans, quòd Angeli eorum ſint protectores, ac defenſores; Angelorum voluntati ac gaudio ſatisfacere, maximè enim ipſi gaudent, cùm hominum cauſas agunt, eiſque ſunt in tutelam, & adjuvamen. Divus Chryſoſtomus homilia vegiſima ſexta in Acta Apoſtolorum, ubi ſic ait: *Quare illos non per ſe ipſos ſic liberat? Quare etiam hac in re honorat illos Deus per Angelos eripiens?* De quo multa dixi tom. 1. & vide verbum *Angelus* in Indice.

Act 12.

D. Chryſoſt.

Apoc. 12. n. 12. Propterea lætamini cœli, & qui habitatis in eis: Væ terræ, & mari, quia deſcendit ad vos diabolus habens iram maguam, ſciens, quòd modicum tempus habet.

VERSIONES.

Syurs. propterea hilares eſtote, ô Cœli, propterea quod deſcendit impoſtor habens iram magnam, cùm noverit pauluſum temporis ſibi eſſe.

Arabicus. Propterea lætamini cœli, & habitantes in eis; Væ terræ, & mari, quoniam Diabolus deſcendit ad utrumque, plenus ira magna, ut qui ſciat tempus ſuum exiguum.

Primaſ. Propter hoc exultate cœli: væ vobis terra & mare, quia deſcendit cum ira ingenti, ſciens modicum tempus ſupereſſe.

Vatabl. Væ habitantibus terræ, & maris, &c. Sciens quòd pauluſum temporis habet.

Arias. Deſcendit habens animum magnum.

EXPOSITIO X.

PROPTEREA *lætamini Cœli, & qui habitatis in eis* Alcazar: *Nomine Cœli*, ait, *videtur denotari Eccleſia, & fideles, qui in ea habitant*; & ſecundùm ejus mentem videtur hoc reſpicere Eccleſiam militantem. Cornelius verò, ad Eccleſiam triumphantem refert; ac ſi omnes cœleſtes ad tantum gaudium, ac lætitiam invitentur: ſimpliciter dicendum, quòd nomine cœli, ipſimet cœli intelligantur; nam ex dejecto diabolo, tanta eſt exultationis ratio, ut etiam ipſimet cœli præ magnitudine lætitiæ ad lætandum invitentur; ſicut ſæpè David & Iſaias invitant ad lætandum, montes, colles & ligna ſylvarum Meſſiæ, quo ſignificatur magnitudo, ac ingens animi affectus, qui tantus eſt, ut etiam inanimata, ſi fieri poſſet deberent exultare, & lætari. Et confirmatur; quia noſter textus condiſtinguit lætitiam cœlorum, à lætitiâ eorum qui habitant in eis; ergo non pro ipſis habitantibus eſt ſumendum. 574. Alcazar. Cornel. *Vera ſententia.*

575. *Verus ſenſus.*

Væ terræ, & mari. Hæc reſpiciunt, quando poſt prælium Michaëlis cum Diabolo in cœlo, ipſe ab eo dejectus eſt, & inde præ gaudio

dio magno lætantur Cœlites, & ingeminant hîc lamentum, ſuper habitantes in terra, & inſulis, ac navigantes per mare, ob magnas tentationes, perſecutiones, ac inſidias, quæ fient à diabolo, *quia deſcendit ad vos*, Projectus è cœlo, habens iram magnam: nam cùm diabolus ſe videret ejectum è cœlo, malo animo, & magna ira movebatur in homines; quia videbat hominibus aſſignatum locum in cœlo, ex quo ipſe, & ſocii ejus fuerant excluſi, & projecti: *Sciens, quod modicum tempus habet*: ſcilicet uſque ad diem judicii, & dicitur modicum tempus per reſpectum ad æternitatem: quo & ſenſu dicitur ſanctis martyribus poſtulantibus judicium de ſuo ſanguine,
Apoc. 6. *Ut requieſcerent ad modicum tempus*: ſuprà Apocalypſim 6. numero 11. de quo latius quæſtione ſequenti.

Quæstio LXX.

Quare Cœlites dicunt Væ, ac gemunt ſuper mare, & terram?

576. Ait Textus. Dicunt habitantes in cœlis: *Væ terræ, & mari quia deſcendit Diabolus ad vos, habens magnam iram?* *Et primò*, ait
Cornel. Cornelius, *ſenſus eſt, quaſi dicat: diabolus videns ſe ab heroibus, & martyribus, atque ab Elia, & Henoch victum, & proſtratum, cœlóque quaſi dejectum indignabitur, iráſque ſuas evomet in cœteros homines, qui in terris, vel inſulis habitant, ita ut in eos; fumos, & flammas efflare videatur.* Hæc
Menoch. La Haye. ille, & in hac ſententia ſunt Menochius, Mag. Joannes de La Haye.

577. Impugnatur. Hæc tamen ſententia impugnatur quia graves patitur difficultates: & Primò, quia poſt victoriam Eliæ, & Henoch, & heroum illorum, & quod ipſi glorioſè aſcendant in cœlum, ut dicitur capite 11. numero 11. Tunc ut
Apoc. 11. ipſi Auctores dicunt, & nos infrà dicemus, per multos annos erit pax & feliciſſimum tempus, & pro tunc nulla eſt cauſa hujus *Væ* inclamandi ſuper terram, & mare: ergo potius geminandum eſt *Væ* reſpectivè ad tempus Antichriſti, ut ſtatim dicam. Secundò: ut patet ex capite 29. numero 9. poſt illud tempus Antichriſtianæ perſecutionis, Diabolus mittendus eſt in ſtagnum ignis, unà cum Antichriſto, & ejus Pſeudoprophetis: ergo tunc non eſt verum dicere: *Quia deſcendit ad vos Diabolus.* Tertiò: quia ipſimet Auctores; *Deſcendit Diabolus ad vos, habens magnam iram, ſciens, quod modicum tempus habet*; ſic exponunt modicum tempus, per tres annos, & dimidium. Sed contra: tota cauſa iræ diaboli eſt, quia projectus eſt de cœlo, de Eccleſia nempe, & victus eſt ab Elia, & Henoch; ſed per tres illos annos, & dimidium, non eſt projectus de cœlo, tunc enim magnam faciet ſtragem in fidelibus: Erit tunc perſecutio, qualis nunquam fuit ab initio, nec erit, nec per tale tempus victus fuit ab illo; imò potiùs Antichriſtus
Apoc. 11. *Vincet illos, & occidet illos*, ui dicitur Apocalypſ. 11. numero 7. ergo per illos tres annos & dimidium, diabolus non eſt projectus de cœlo, nec victus ab Elia, & Henoch, ſed hi duo magni Prophetæ in fine illorum annorum vincent Antichriſtum, cùm glorioſè aſcenderint in cœlum, ut dicitur citato capite undecimo, quod ex dicendis ſequenti verſ. 13. Maximè confirmabitur.

Dicendum eſt ergo, ut etiam in præſenti 578.
docet Ferrarius, quòd hæc referantur ad ipſum Ferrar.
prælium Angelorum, ac proinde pro celebri- Vera ſententia.
tate, ac exultatione tantæ victoriæ ad ejus gaudium convocant cœlites cœlos, & omnes illorum cohabitatores, & hoc maximè ſuadet ſeries textus, nam ſuprà verſu 7. & 8. refertur prælium; ac victoria, & deinde verſu 9. de- Veráque ſeries text.
cantatur *ſalus, & virtus Deo noſtro*, eique pro tanta victoria exhibentur gratiæ: quia projectus è cœlo accuſator fratrum ſuorum, qui homines accuſabat ut indignos, qui ad tantam gloriam aſſumerentur, cùm ipſi maximè probarentur digni, cùm virtute ſanguinis Agni, draconem vicerint, contemnendo vias ſuas uſque ad mortem; indéque ipſi Angeli pro lætitia tantæ victoriæ, convocant cœlos, ac cœlites, ingeminántque *Væ* ſuper terram & mare, quia ad illos deſcendit diabolus cum multa ira, & videns ſe excluſum è cœlis, & quod homines ad ejus locum aſſumantur.

Nec obſtat id quod ſubditur: *Sciens quod* 579.
modicum tempus habet: nam totum tempus à Objectio.
lapſu dæmonis, uſque in diem judicii non videtur modicum tempus. Multipliciter reſpon- Duplex ſolutio.
deri poteſt, dicitur modicum tempus reſpectivè ad iniquum deſiderium diaboli nocendi hominibus, cujus reſpectu omne tempus videbatur modicum. Secundò: idem conficitur reſpectivè ad completam ipſius diaboli damnationem: nam ipſe excluſus è cœlo, & in terram dejectus, jam nimis inſtare ſibi videbat carcerem infernalem, in quo poſt diem judicii eſt recludendus: quod maximè ipſe timet, & recuſat, & ideò dæmones ejecti ab homine, Luc, Luc. 8.
8. numero 31. *Rogabant illum, ne imperaret illis, ut in abyſſum irent*: ſed mitte nos in porcos: & inde valde acriter in homines ſæviebant. Haymo: *Tanto ferventius*, ait, *ſævit adversùs illos, quantò viciniorem ſibi ſentit adeſſe* Haymo.
pœnam.

Tertiò - & maximè genuinè: Totum illud 580.
tempus dicitur modicum, reſpectivè ad æter- Tertia ſolutio, & maximè genuina
nitatem, ac ævum cœleſte: cùm enim in illo eſſet creatus à quo ſe quodammodo videret privatum, & dejectum in terram, & exinde inter temporis anguſtias coarctatum, exiſtimavit ſe modicum temporis habere: ad agendam conceptam expeditionem in homines: & in univerſum omne tempus hujus ſæculi reſpectivè ad æternitatem modicum, & breve eſt: ſic dictum eſt ſanctis Martyribus poſtulantibus judicium, & vindictam de ſuis tyrannis, ſuprà Apocal.
cap. 9. numero 11. *Dictum eſt illis, ut requieſcerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conſervi eorum, & fratres eorum, qui interficiendi ſunt*, qui numerus complendus eſt in die judicii; Sic & noſter Joannes, totum tempus quod eſt à redemptione facta, uſque ad diem judicii, noviſſimam horam appellat epiſtola prima, capite ſecundo, numero 18. *Filioli noviſſima hora eſt, ſicut audiſtis, quia Antichriſtus venit, & nunc multi Antichriſti* 1. Joan. 2.

facti ſunt; unde ſcimus noviſſima hora eſt. Ubi noviſſima hora ponitur pro toto illo tempore. Hanc expoſitionem tradit Anonymus, & ait: *Modicum tempus præſens intelligitur vita, de qua Apoſtolus ait: Filioli noviſſima eſt hora, & ſi computemus omne tempus ab exordio mundi, uſque ad finem ſæculi, æternitati comparatum breviſſimum eſt: quia ergo Diabolus in proximo ſe ſcit eſſe damnandum, ad exercendum malitiam ſuam, anguſtum videtur eſſe hoc tempus, qualibet prolixis morum ſpatiis protelețur.*

Anonym.

581. Cœlites meritò dicunt *Væ*, lamentum, ac gemitum edunt ſuper terram, & mare. Super terram: hoc eſt homines terrenis deditos, ut exponit Anſbertus. Super mare, id eſt ſuper homines ſuperbos, & elatos; de quibus ait Judas Apoſtolus in ſua Canonica numero 13. *Hi ſunt fluctus feri maris, deſpumantes ſuas confuſiones.* His dicunt cœlites lamentum, & calamitatem, non ex odio, ſed ex zelo: & amore propter Chriſtum, à quo tanta, & tam magna homines acceperunt; & tamen ipſum Chriſtum Dominum relinquunt, ut diabolo tot, & tantis vitiis adhæreant, & ſerviant. Divus Thomas: *Væ terræ, & mari,* ait, *intelligitur, quod Angeli zelo juſtitiæ indignantur contra malos, qui Deo juſtorum protectori non adhærent, & diaboli ſubjiciuntur.*

Canonic Judæ Apoſtoli. *Deploranda iniquorum ſors.* D. Thom.

582. Secundò: dicunt Angeli: *Væ ſuper mare, & terram,* & rationem aſſignant: *quia deſcendit ad vos diabolus:* Et ſanè nulla major infelicitas contingere poteſt, quàm quod diabolus ad aliquem deſcendat, ad eúmque accedat: nam, cum illo omnia mala, quæ excogitari poſſunt, confluunt. Rupertus Abbas: *Væ terræ, & mari,* ait, *videlicet omnibus qui cœlum non merentur eſſe, nec dici: Quare? quia ad vos deſcendit* Diabolus: *apoſtrophen fecit ad illam terram, & illud mare; quaſi requiſiſſent dicentes, quare væ? & unde nobis væ? Diabolus inquit deſcendit ad eos.*

Nulla major infelicitas, quàm deſcenſus Diaboli. Rupert.

583. Quis valet dinumerare plagas, ac ulcera? quis æſtimet dolores, quos in Job Diabolus intulit? *Percuſſit Job ulcere peſſimo à planta pedis, uſque ad verticem ejus:* cap. 2. num. 7. Cùm Jobus in bonis externis eſſet impugnandus; vide quot pugnæ ſocios ſibi adjungat Diabolus: Sabæorum exercitus convocat irruentes in boves, & aſinos, armatas Chaldæorum turmas èxcitat, quæ paſtores invadunt; ignem trahit è cœlo, qui abſumat ſegetes: furentes commovet ventos qui filiorum concutiant domos, Verùm ubi nocendi viro accepit poteſtatem, ad eum deſcendit Diabolus, ipſe ſolus percuſſit, ac ſi veluti ipſe ſolus inſtar omnium tormentorum, ac malorum ſufficeret, ad diſcerpendum, ac dilacerandum. Quæ non fecerant fornax, ulcera; quæ non fecerat ſartago ardens, quos non cauſarant tabidiſſimæ peſtes cruciatus: hos omnes faciebat in Job unus dæmonis tactus. Divus Chryſologus in Catena Græca. *Manus Dæmonis*, ait, *acerbiore ſenſu doloris, quàm qualibet ſartago, fornax & quævis flamma eum aſſumeret, & qualibet fera immanior, undique corpus circumroderet, ac devoraret.* In immanibus, & acerbiſſimis tormentis alias cruciatuum cauſas non quæras: non fingas tibi in ejus doloribus, Babylonicas fornaces: non Machabæorum ſartagines: non rugientes feras: unam ibi intereſſe puta dæmonis manum, & hæc una præ cunctis omnibus durior, immanior eſt ad homines diſcerpendos, ac excruciandos.

Job. 2. *Diaboli manus ſuper omnia homini acerbiſſima.* D. Chryſol.

Quæstio LXXI.

Quare Diabolus ad homines deſcendit cum tam magna ira?

Ratio literalis ſæpè eſt aſſignata tam in Expoſitione, quàm ſuperiori quæſtione: 584.
quia videbat ſe excluſum à cœlo, in cujus locum videbat homines aſſumptos, quod erat illi vehemens dolor, ut dicitur Heli dum ipſe, & filii ejus denunciantur excluſi à templo, ac miniſterio ejus: *Videbis æmulum tuum in templo in univerſis proſperis Iſraël:* 1. Reg. 2. numer. 32.

1. Reg. 2.

Secundò, Anſbertus, *Nota*, ait, *quòd hic tanguntur duo modi impugnationis tempore Antichriſti: unus erit per ſimulationem humilitatis, & notatur, cùm dicitur, deſcendit: alius erit, per apertam crudelitatem, cùm dicitur, habens iram magnam.* Non dicunt Cœlites, Væ mari, & terræ quia venit ad vos Diabolus, ſed quia deſcendit habens iram magnam, in quo denotatur magna perſecutio Diaboli, ſeu Antichriſti; nam in verbo *Deſcendit,* innuitur humilitas: In *ira magna* crudelitas: & nulla major perſecutio, quàm illa, in qua crudelitas tegitur, & involvitur humilitate, ac manſuetudine. 585.

Anſbert. *Magna perſecutio crudelitas cum ficta humilitate.*

Tertiò, Joachimus: *Quia diabolus*, ait, *devictus à martyribus, paſſus eſt ab eis inexpertem ruinam: profectò cognovit, quod modicum eſſet tempus, & quaſi momentaneum regni: unde & immanis agere cœpit in ſuos, debilitatus à ſanctis, quærens in eis, qui ſibi obtemperarent, quaſi duplicata talenta facinorum in eis recuperaret, quod ſe dolebat amiſiſſe in ſanctis, ſciens eos duplo quàm erant priùs filios gehennæ.* Unde Diabolus ſic deſcendit cum tanta ira, ſciens quia modicum tempus habet: quia cùm Diabolus ſe videret ab electis expulſum, duplicata ira deſævit in ſuis reprobis, quos in manu ſua habebat, ut id quod amiſerat, in Electis, recuperaret in Reprobis, eos duplo nequiores efficiens: quod in illis amiſit, in iſtis recuperare intendit. 586.

Joachim. *Diabolus quod in aliis quibuſdam amittit, in alios vult recuperare.*

Quartò: Divus Gaudentius tractatu 18. poſtquam diſſeruit, quòd diabolus in lege antiqua terrificabat homines timore divinæ juſtitiæ, inducens eos in deſperationem, ſic ait citatus Sanctus Pater. *Nam poſt adventum Chriſti, duplicato contra hominum genus furore ſuccenditur: ſciens quia modicum tempus habet, ſicut ſcriptum eſt de illo, debita conſervorum ſuorum, quæ in poteſtate Domini ſunt, relaxare ſe falsò promittit, dum vanam vel in fide, vel in opere peccantibus indulgentiam pollicetur, non imputari ad peccantum ea ſcelera quæ ipſi etiam, qui committunt, gravia eſſe crimina non ignorant:* Dupliciter Diabolus ſua ira, ac furore deſævit in genus humanum; & primò in lege antiqua 587.

Summa miſeria, confidentiâ miſericordia peccare.

antiqua, dum timore divinæ juſtitiæ, homines territabat, ut eos in deſperationem impelleret: nunc verò ſecundò, poſt Chriſti adventum deſcendit ad nos ira magna, multùm extollendo Dei miſericordiam, cujus indulgentiam facilem eſſe pesuadet, ut homines ad concordiam perducat, & ex multa Dei pietate impunitatem peccatorum falsò ſibi fingunt; dum diabolus Dei juſtitiam exaggerabat, & homines nimio timore premebat, iram modicam habere, dicitur: at dum nimiam Dei miſericordiam effert, ac extollit, ira magna de illo affirmatur: nulla gravior eſt perſecutio, nulla major tentatio, quàm quòd diabolus homines in eam præſumptionem inducat, ut ex divina indulgentia occaſionem arripiant ad omnem iniquitatem, & malitiam perpetrandum, hoc enim dicitur ira magna: nam poſt adventum Chriſti, *Duplicato contra hominum genus, furore ſuccenditur.*

588. Rupert. *Ira, ac perſecutio quæ ab invidia parturitur, graviſſima.* Quintò: Rupertus intelligens per terram Judæos terrenis deditos; & per mare gentes in vitiorum amaritudine ante prædicatum Evangelium, ſic ait, *Deſcendit ad vos diabolus habens iram magnam: In quo ira ejus, quam nunc habet, ſic deſcendens, diſcernere poſſumus, quod verè magna ſit, comparatione ejus iræ, quam prius habuit? In eo videlicet, quod priùs vos faciebat errare per ignorantiam, nunc autem facit vos blaſphemare per invidiam. Hæc eſt ira magna, invidia maligna vobis inſpirata.* Et unde Draconis ira tam magna apparuit; Nondum perſecutiones excitaverat, nondum fecerat terram per tyrannos, madere ſanguine, nondum fratres armaverat in fratres; Unde ergo ejus ira potuit magna videri? diabolus totus plenus, ac repletus invidia, invidiam intendebat ſeminare, à qua tanquam à ſeminario debebant pullulare iræ magnæ, ac iniquitates plurimæ: nam invidia homines excæcati, exurgerent in Cœlum Dei ponentes os ſuum, & invicem ipſi homines ſeſe morderent. *Hæc eſt ira magna, invidia maligna vobis inſpirata.* Invidia à dracone inſpirata, & ſeminata in humanis cordibus, magnarum irarum eſt radix: Invidia nihil mediocre ſapit in iris ſuis, ſed ſemper ad extremum exitum ſævire amat.

589. *Perſecutio nata ex invidia valde crudelis.* Poſt auditam Judæorum accuſationem contra Jeſum, quem Judæi comprehenderant, & adduxerant ad Pilatum, ait Text. Matth. 27. n. 18. *Sciebat enim, quod per invidiam tradidiſſent eum:* & unde cognovit Præſes quod Dominus ex nullo alio motivo comprehenſus, & traditus erat, niſi ex invidia; Hoc deprehendit ex pertinaci odio, ex crudeli eorum accuſatione ac inſtantia, quæ ſola duriſſima Jeſu morte ſopiri poterat; quæ enim mala ex invidia naſcuntur, nullo modo quieſcunt, niſi extrema calamitate illata. Ad hoc ſpectans Divus Nazianz. (D. Nazianz.) orat. 4. extremum illum furorem, qui crucem Salvatoris invenit; invidiæ attribuit, & ait: *Ex populi multitudine, & frequenti ſignorum editione, & miraculis, quæ homines ad Evangelium deducebant, ex his porro invidia nata, ex invidia odium; ex odio inſidiæ, & proditio: Hinc poſtremò crux.* Summus furor uſque ad mortem, ex alio non potuit parturiri, niſi tantùm ex invidia.

590. Matth. 8. *Pertinaciſſima eſt invidia, & nullis quieſcit, ac frangitur.* Refert D. Matthæus 28. num. 11. quod poſt glorioſam Domini Reſurrectionem. *Ecce quidam de cuſtodibus venerunt in civitatem, & nuntiaverunt Principibus Sacerdotum omnia, quæ facta fuerant: & congregati cum ſenioribus, conſilio accepto, pecuniam copioſam dederunt militibus, dicentes: Dicite, quia diſcipuli ejus, nocte venerunt, & furati ſunt eum,* &c. Ecce inter tot Dominicæ Reſurrectionis clariſſima ſigna, inter ipſam cuſtodum teſtificationem, adhuc Judæi pecunia data intendunt Jeſum tenebris occultare. Ad conſpectum Jeſus, lapides franguntur, monumenta aperiuntur, milites teſtificantur, & ſola Judæorum immobilis perſeverat invida, quæ nec morte, nec Paſſione, cruce, ac ſepultura potuit ſatiari, ſed adhuc in mortuum, & ſepultum vult ſuam malignitatem diffundere: Hinc dicit D. Zeno libro 2. (D. Zeno.) ſerm. 6. *Ut Iſaac non periturum ad aram, ita ad Crucem Chriſtum ſublimandum, nefarii perduxerunt: ſed quia neſcit æternitas mori, aut Dominus poſt ſepulchrum, & ad Judæos remanſit ſola damnatæ voluntatis invidia: quia Dominum nec agnoſcere voluerunt.* Expende illud: *Et ad Judæos remanſit ſola damnatæ voluntatis invidia.* Mors à Jeſu exceſſerat; pœnæ univerſæ fugerant; opprobria in gloriam convertebantur; ſola apud Judæos invidia immota erat: nullis, mihi crede, operibus, miraculis, ac tormentis cedit invidia. De illa ait D. Zeno lib. 1. ſermone 17. (D. Zeno.) *Paſcebantur eſurientes: qui paſcebat, impugnabatur: Vita mortuis reddebatur, & is qui vitam tribuebat: inſidias vitæ per invidiam ſuſtinebat. Dæmones fugabantur, & imperanti dæmonibus, doli ab hominibus tendebatur.* Sic pergit citatus Pater, oſtendens nullis miraculis, vel operibus invidiam frangi.

Apoc. 12. *n.* 13. Et poſtquam vidit Draco, quod projectus eſſet in terram, perſecutus eſt mulierem, quæ peperit maſculum.

Num. 14. Et datæ ſunt mulieri alæ duæ Aquilæ magnæ, ut volaret in deſertum, in locum ſuum, ubi alitur per tempus, & tempora, ac dimidium temporis, à facie Serpentis.

VERSIONES.

Syrus n. 13. Perſecutus eſt illam mulierem.

Arabicus. Cœpit quærere mulierem, quæ pepererat filium maſculum.

Primaſ. n. 14. Datæ ſunt mulieri quaſi alæ duæ, ut aleretur à facie Antichriſti.

Arabicus. Ut aleretur ibi à conſpectu Serpentis.

EXPOSITIO IX.

POSTQUAM *vidit* Draco, *quod projectus eſſet in terram.* Nodus ſatis difficilis apud graviſſimos Authores, Viegas, Ribeira, La Haye: At Cornelius diffi- 591. Viegas. Ribeira. La Haye. Cornel.

cultatem diſſimulans pertranſit: nam cùm ipſi exponant quod hîc directè proponatur prælium inter Christianos duce Michaële, & Antichriſtianos, duce Satana, geſtum, & abſolutum morte Antichriſti, & quod ipſe draco devictus, ac projectus fuerit à mente prædeſtinatorum, ac fidelium robuſtè pugnantium pro fide Chriſti: Difficultas eſt, quomodo nunc dicat ſacra revelatio quod ipſe draco devictus, ac projectus perſecutus eſt mulierem, & nova bella contra Eccleſiam inſtauraverit: nam poſt mortem Antichriſti, & extinctam ejus perſecutionem, Dracone devicto, nulla alia procella exorta expectatur. Hæc difficultas maximè torquet ipſos Auctores, & in varias ſolutiones facit arbire.

Difficultas hujus ſententiæ.

592. *Vera ſententia ponitur.* At in noſtra ſententia, qua dicimus, quod hîc directè ſignificatur prælium Angelorum; ſymbolicè prælium in Eccleſia, omnia ſunt facilia. *Poſtquam vidit Draco: quod projectus eſſet*, nempe ex cœlo Empireo: *perſecutus eſt mulierem*; Eccleſiam nempe ſanctam, quibus potuit modis, præſertim, & gravius tempore Antichriſti. *Quæ peperit maſculum*; nempe Chriſtum D. in animabus fidelium, vel quæ peperit ipſos fideles, milites fortes Chriſto D. ut dixi ſuprà Expoſ. 5.

593. *Literatis ſenſus.* *Et data ſunt mulieri*; nempe Eccleſiæ: *alæ duæ Aquilæ magnæ.* Variè exponitur, de quo infrà, *Alæ duæ*. ſcilicet Novum Teſtamentum. & Vetus; vel vita activa, & contemplativa; vel amor Dei, & proximi. Nomine Aquilæ, hîc intelligitur Deus, qui has duas alas dedit, ac conceſſit Eccleſiæ ſuæ. *Ut volaret* celeriter, ac velociſſimè *in deſertum*; abditum & ſeparatum locum, maximè meditationi, ac contemplationi opportunum: *In locum ſuum*: quem ei Deus præparavit, ut in eo ſuſtentaretur. ac liberaretur; de quo dixi ſuprà, veſ. 6.

594. *Ubi alitur*: cibo nempe ſpirituali Sacræ Doctrinæ *Per tempus & tempora, & dimidium temporis*. Licèt hoc multi explicent de tempore Antichriſti; tamen ſimpliciter, ac verius dicendum eſt, *per tempus & tempora*, ac *dimidium temporis*, ſignificari omne tempus, ut cum
D. Ambroſ. Divo Ambroſio dicam, à Paſſione Chriſti, ſeu à fundata Eccleſia in Gentilitate, uſque ad finem mundi, ut latiùs oſtendam & ſigillatim explicabo infrà quæſtione 78. numero 650. *A facie ſerpentis*, ut de illo triumphans; licet tamen ſub ejus obtutu, quia ſerpens inſidiaturus, ſemper illam obſervat, an poſſit mordere ſeu deglutire ut intendit per hæreticos, & malos homines.

Quæstio LXXII.

Quid in præſenti ſignificent hujuſmodi alæ Aquilæ magnæ?

595. Senſum literalem jam dedi in Expoſitione quod hæ duæ alæ datæ huic mulieri, ſcilicet Eccleſiæ Sanctæ, ſint vita activa & contemplativa, & amor Dei, & proximi; vel ut in-
D. Ambroſ. quiunt Divus Ambroſius, Primaſius, duo teſtamenta, quibus Eccleſia Sancta volat in deſertum, hoc eſt, in cœlum: de quo dicitur in Evangelio: *Bonus Paſtor relinquit nonaginta novem oves in deſerto.* Quam ſententiam etiam docent Interlin Primaſ. qui ait, quod duæ alæ ſunt duo teſtamenta, Novum, & Vetus, ſeu duo divinæ ſapientiæ effectus, quæ in ipſis teſtamentis continetur, ſcilicet timor culpæ, & damnationis; ſeu amor Dei, & ſalutis. *Interlin. Primaſ.*

596. *Victorin. Ticonius.* Secundò: Victorinus, Ticonius dicunt eſſe Prædicatores veritatis, præſertim Eliam, & Henoch, qui ſuadebunt, & animabunt fideles, ut fugiant in deſerta, & ſpeluncas: & hic ſenſus, ait Cornelius, valde appoſitus, ſua nempe ſententia, ipſe hæc refert ad tempora Antichriſti: nam Exod. 19. n. 4. multi, per Aquilas intelligunt Prophetas, & Prædicatores, præſertim Moyſen, & Aaron, ut Origen. Ambroſ. Auguſt & alii, cum Hilario. *Exod. 19. Origenes. Ambroſ. Auguſt. Hilar.*

597. *Lyran.* Tertiò: Lyranus, per mulierem cum communi ſententia intelligit Eccleſiam; per Aquilam Heraclium Imperatorem; exercitus verò ejus per alas, quibus adjuvit, & patrocinavit Eccleſiam: nam acies dicitur, ala; & dicuntur duæ propter metaphoram, quia avis non poteſt volare unâ tantum alâ, niſi adjuta duabus.

598. *Alcazar.* Quartò: Alcazar nota 9. ait poſſe intelligi in his duabus alis, S. Paulum, & S. Barnabam, qui dati ſunt Eccleſiæ: Actor. 13. ut tanquam Gentium Apoſtoli, portarent illis fidem; quod eſt, Eccleſiam in deſertum deſertæ gentilitatis. Quintò: Ferrarius ait quòd duæ alæ ſunt Apoſtoli Petrus & Paulus, qui Eccleſiam Sanctam portaverunt in urbem Romanam, tanquam in locum proprium ſuum: nam in ipſa Urbe Eccleſia fixit ſuam Sedem, & meritò tunc Urbs dicitur deſertum; tunc enim erat deſerta à fide divina & lumine ſupernaturali. *Ferrar. Petrus & Paulus.*

599. *D. Bernard. Virgo Maria ſollicitat peccatorum remiſſionem & gratiarum largitatem.* Sextò: Divus Bernadinus Senenſis tom. 3. ſermone 13. de obedientia, capite 3, §. 4. ait, quod hæc mulier ſit ſanctiſſima Virgo Maria: Volat in anima, ut ita anima exeat à peccatis, & repleatur abundantia gratiarum: Sic ait Sanctus Pater. *Alæ ſunt propitiatio offenſarum, & procuratio gratiarum: Virgo enim ſanctiſſima humano generi ſollicitat, & peccatorum remiſſionem, & gratiarum effuſionem.*

600. *D. Bernard.* Septimò: Idem Divus Bernardinus ait, quod duæ alæ ſunt vota caſtitatis, ac paupertatis, quibus anima obediens citiſſimè volat in cœlum. Sic ait Sanctus Pater. *Hæ nempe duæ alæ Caſtitas, & Paupertas, obedientiæ Chriſto dantur, ut volet in deſertum, in locum ſuum: locus quippe proprius animæ obedientis, Cœlum Empyreum eſt, quia ad illud creata.* Eum præivit Divus Bonaventura in Diæta Sal. titulo. 3. de conſilio Evangelico, capite 2. *Mulier iſta*, ait, *poteſt dici obedientia, duæ alæ poſſunt dici duo illa vota ſimul conjuncta, ſcilicet caſtitatis, & voluntariæ paupertatis*; quibus anima obediens volat in cœlum, ſeu in deſertum Religionis, quæ poteſt dici deſertum à tumultu rerum temporalium. *D. Bonav. Caſtitate, ac paupertate obediens volat in cœlum.*

601. *Amore Dei & proximi celeriter cœlum aſcendit.* Octavò: Huic mulieri dantur alæ duæ Aquilæ magnæ: Aquila velociſſimo volatu aëra conſcendit. Si quis ergo deſiderat citiſſimè in cœlum conſcendere, aſſumat ſibi has duas alas, amorem ſcilicet Dei, & proximi, quæ dantur huic mulieri, quæ ſignificat animam cujuſvis, quæ ſubjicitur creatori, ejus ſpiritu gravida: Ita Aretas & Philippus Abbas libro, de ſilentio Cleric. *Hoc ardore duplici* (ſcilicet Dei & proximi) *à terrenorum deſiderio ſublevatur, & volatu perpeti ad locum ſolitudinis* *Aretas. Philip Abb.*

ſolitudinis deportatur, ut ſerpentis invidi malitiam ſupergreſſa,& mentis ſolitariæ quietum cubiculum ingreſſa, clauſo velut oſtio, iniquos ſtrepitus gaudeat removere.

602. *D. Bern. 6. Conſideratione Dei, & ſui mens aſcendit in cœlum.*

Nonò: Divus Barnardinus proximè citatus ait quòd *duæ alæ ſunt conſideratio Dei, & ſui.* De ſe homo conſiderare debet naſcendi vilitatem, vitæ calamitatem vivendi brevitatem, permanendi varietatem, moriendi neceſſitatem. Ala altera eſt Dei conſideratio; de quo conſideranda eſt eſſentiæ majeſtas, & excellentia;ſumma vivendi felicitas, æternitas vitæ, cum eximia ſtabilitate;ac immutabilitate. His duabus alis mens elevatur,& in cœlum aſcenditur.

603. D. Anton. *Amore & timore volat anima in cœlum.*

Decimò: D. Anton Ulyſſiponenſ. ait: *Duæ alæ amor, & timor dantur mulieri, nempe animæ pœnitenti, quibus è terrenis elevata, advolat in deſertum locum pænitentiæ.* Alæ hæ duæ ſunt amor, & timor Dei, & tanquam duæ alæ dantur animæ pænitenti: Amor quo Deum ſummè diligit; ob quem omnia mundiala contemnit: Timor quo Deum ſupremè reveretur, maximè refugit quidquid oculis Divinæ Majeſtatis valeat offendere. His alis animi fugit in deſertum pænitentiæ, qui locus deſertus eſt ab omni mundana delectatione.

604. D. Anton. *Obſervatione mandatorum & operum miſericordiarum à diaboli liberamur.*

Undecimò: Divus Antonius, tertia parte Summæ, titulo ſecundo,capite tertio ait: *Datæ ſunt mulieri alæ duæ,quibus poteſt volare in deſertum, id eſt, cœlum: Una eſt obſervatio decem Præceptorum: alia eſt exercitatio operum miſericordiæ.* Hujuſmodi duæ alæ dantur mulieri ut fugiat à dracone: Nonne etiam draco alatus eſt, & per aëra volitat: ergo etiam mulierem licet alatam perſequi poterit: tamen mulieri dantur alæ, non cujuſcumque, ſed Aquilæ, quæ velociſſimè volat; quia his duabus alis obſervatione ſcilicet præceptorum, & operum miſericordiarũ omne periculum devincitur ac effugitur, & omnis inimicus ſuperatur, & à ſerpente tartareo liberatur.

605. Gorran. *Prudentia, ac patientia, hoſtis devincitur.*

Duodecimò: Nicolaus Gorranus ſic interpretatur has duas alas datas mulieri,ut effugiat ab impetu draconis; eſſe nempe Prudentiam, ſeu ſapientiam, & patientiam; nam nullus eſt adeò acerbus hoſtis;nullum tam vehemens periculum,quod Prudentia,ac patientia non devincatur: his enim alis animus munitus, de omnibus triumphat.

606. Interlin. D. Anſelm. Haymo. A ocrt. Hugo *Vita activa conjũgenda eſt cum contemplativa.*

Decimotertiò:Interlinealis, Divus Aſelmus, Haymo, Albertus Magnus, Hugo, qui ait: *Datæ ſunt mulieri duæ alæ, tanquam arma, quibus ſe poſſet elongare,hæc alæ, ſunt vita activa,& contemplativa*: Et hæc eſt multorum ſententia, ut tenui in Expoſitione. Utraque hæc vita, alæ ſunt, non cujuſcumque volucris ſed Aquilæ; quia utraque ſublimatur, & generosè in Chriſtum figit ſuum obtutum: ſed cur non alia methaphora exprimitur:Nam licèt vita contemplativa, tota in Deum, ac ejus perfectiones conſiderans feratur, inde rectè per alam declaratur: At vita activa, non ita, ſed circa varia charitatis officia, ut erga pauperes, & infirmos verſatur; tamen optimè vita activa, & contemplativa binis alis denotatur; quia ſicut volucres, ſi una truncentur ala, in ſublime nequaquam ferri poſſunt, ita ſi vita activa à contemplativa ſeparetur omnino,vel è contra, mutila cenſebitur, & nequaquam avis volare poterit.

Cùm exploratores terræ promiſſionis maximè eſſent exterritià corporum proceritate habitatorum illius, Joſue, & Caleb fortiter pro Domino pugnarunt, fratrum exempla non ſequentes; populi teſtificati ſunt, quod Domino adjuvante facilè terram devincerent, dicentes. *Nolite rebelles eſſe contra Dominum, neque timeatis populum terræ, quia ſicut panem eos poſſumus devorare*: Numer. 14. numero nono: ob quæ Caleb magnis laudibus nobilitatur à Domino dicente: *Servum meum Caleb, qui plenus alio ſpiritu ſecutus eſt me, inducam in terram hanc, quam circuit, & ſemen ejus poſſidebit eam*: Ibidem numero vigeſimoquarto. 607.

Num. 14. *Eximia laus & victoria ubi eſt vita activa & contemplativa.*

In quæſtionem hìc voca, Caleb tantis encomiis extollitur à Domino in præſentiarum, non verò Joſue; cur ei ac ſemini ejus tam inſigniter pollicetur promiſionis terram. Quia, cum vita activa, gladio oris ſui, quo locutus eſt ad populum, & cum lancea ferrea, quâ pro gente ſua decertavit, viam contemplativam adjunxit: *orando recurres ad ſepulchra Patriarcharum*? ut ex traditione Hebræorum tradit Lyranus ad caput decimumquartum Joſue, ad illa verba: *Terra quam calcaverit pes veſter, &c.* Sic ait ille: *Caleb videns alios exploratores præter Joſue, inclinatos ad inducendum populum, ut intrarent in terram promiſſionis, per aliquod tempus receſſit ab eis, & venit ſolus in Hebron, ubi erat ſepultura Patriarcharum Principalium, orans ibi ut non diſcederet à veritate, ſicut alii exploratores.* in Joſue reſplendebat vita activa ſumpto gladio; at in Caleb conjuncta erat vita activa cum contemplativa, inde ipſe mirificè laudibus extollitur ut terræ poſſeſſor, ac hoſtium, & contradicentium victor,ac triumphator.

Lyran.

Decimo quintò: Dantur mulieri duæ alæ Aquilæ magnæ ut volaret in deſertum:cur non potius ei dantur ſex alæ,ut Seraphim habebant apud Iſai 6. quibus & melius volare poterat? Deinde,cùm hæc mulier fulgentiſſima,ſignum magnum apparet in cœlo, Sole armata,Luna calceata, & radiantibus, ſyderum gemmis ornata,ſerpens invidiâ inflammatus in mulierem audet inſurgere: illa prudentiſſimè locum iræ præbens, in ſolitudinem fugit; & cùm adhuc ille malignus mulierem perſequeretur,tunc datæ ſunt mulieri *alæ duae, ut volaret in deſertum.* Serpens ubi mulierem alatam vidit, tanquam incantatus,omnem ſpem ſuæ malignitatis contra mulierem perdidit, & ut dicitur infrà verſ. 16. *Abiit facere prælium cum reliquis.* Meritò hìc dubitabis, quomodo Draco, qui tam audenter prælium excitaverat in mulierem exiſtentem in cœlo,Sole,Luna, & ſtellis ornatam, & de illa tunc ſibi præſumebat victoriam: nunc verò volanti triumphum cedat,& tanquam de victoria deſperans, ab illa recedat,& abeat facere bellum cum reliquis? In mulierem tot ſplendoribus fulgentem in cœlo audet; & ab ipſa alata in deſertum fugit? Mulier dum volat, ut ſcribit Divus Hieronymus Marc. 15. in ſe crucis Dominicæ repræſentat formam, & crucis forma, terrifica eſt ſerpenti, & omnem ejus fallacem aſtutiam confringit, ut ignomininosè abire compellatur. Sic ait D.Hieron. 608.

Iſai. 6.

Sub Crucis umbra, victoria certa.

D. Hieron.

 Aves

Aves quando volant ad æthera, formam crucis aſſumut. Dum ergo mulier volat, Crucis formam aſſumit, & inde diabolum ſe devictum Andr. Cæſ. lugens, à triumphante recedit, Andræas Cæſar. in præſenti ait: *Ab initio in præſidium data eſt ei charitas in Deum, & proximum: hinc porrò addita eſt ei providentia adjutrix, qui propter nos in crucem eſt actus: quæ ſimul omnia per alas deſignantur.*

609. Iſaiæ 13. Clamat Propheta Iſaias 13.n. 2. *Super montem caliginoſum levate ſignum: exaltate vocem, levate manum, & ingrediantur portas duces.* Si mons totus eſt repletus caligine, ad quid in eo elevari ſignum mandatur, cùm ob denſam obſcuritatem, à nemine poterit videri; & quid mandatur exaltare vocem, & elevare manum, cùm nec gladius, nec lancea, vel alia bellica inſtrumenta aſſignentur; & ſi portæ clauſæ ſunt, quomodo duces ingredientur; Cardinalis Hugo: *Levate ſignum*, ait, *hoc eſt, prædicate Myſterium Crucis*: Et cùm Crucis ſignum apparet, omnis confuſionum, ac adverſitatis caligo diſſipatur, & ejus conſpectu exaltanda vox, ut ſolent facere victores, & elevanda eſt manus, tanquam gladio ferreo, in deſtructionem inimicorum; ejuſque conſpectu portæ clauſæ tanquam à clave quadam aperiuntur: omnia Domini Crucem venerantur, eique obediunt. D. Severianus apud Damaſcenum orat. I. de imagin. expendens illud Numer. 20. *Moyſes percuſſit bis ſilicem*, ſic ait: *Percuſſit ſemel, & bis, ut Crucis formam deſcriberet, ut natura crucis notam veneraretur: Nam ſi Regis imago Regis gaudium explet, eámque Magiſtratus adorant: multò magis immortalis Regis imago, poteſt non modò petram, ſed cœlum, & terram &c.*

Hugo. Crux potentiſſima ad expugnan. dum omnia adverſa.

Severian.

610. Cùm Iſraël eſſet per multos annos ſub captivitate: ac jugo Regis Chanaam Jabin, filii Iſraël clamarunt ad Dominum: Divina Majeſtas eorum precibus inclinata, providit, ut notat Text. *Erat Debora Prophetiſſa uxor Lapidoth, quæ judicabat populum in illo tempore, & ſedebat ſub palma*: Judic.4.n.4 Quæ miſit, & vocavit Barac, & congregavit exercitum, & veniens pugnavit contra Siſaram principem militiæ Regis Jabin, & cum ſuis ampliſſimis militum copiis, & cum multis eorum falcatis curribus; & Debora cum Barac percuſſerunt omnem adverſariorum multitudinem in ore gladii, eum ipſo duce Siſaram uſque ad internecionem: Et unde una mulier genio imbellis, habuit animos, ut exiret in bellum, cum fortiſſimo militum exercitu, ſub præſtantiſſimo duce, & multis exercitu armato. Notanter ait Textus, quòd Debora ſedebat, ſeu degebat ſub palma, quæ ut ait Hugo, & ex eo Lorinus, typus Crucis eſt juxta illud Cantic. 7.n.8. *Aſcendam in palmam*: Ad quod alludens D. Cyprianus de Paſſion. ait: *Aſcendiſti Domine, palmam, quia illud Crucis tuæ lignum portendebat triumphum de diabolo, vel principibus, & poteſtatibus, & nequitiis ſpiritualibus victoriam, &c.* Cùm ergo Debora degeret ſub una Crucis figura, quamvis ex fœminea natura ingenio debilis eſſet, ab ipſa Crucis figura tantam hauſit generoſitatem, ut validiſſimas poteſtates debellaret & de illis victoriam, ac triumphum portenderet. Vide quæ dixi ſuprà, hoc c. 12.q.47.n.378.379.380.381.

Judic. 4. *Ex Crucis umbra victoria certa.*

Hugo. Cantic 7. D. Cyprian.

QUÆSTIO LXXIII.

Quare huic mulieri dantur alæ tantùm Aquilæ magnæ?

CHRISTUS eſt Aquila magna, ut docent in præſenti D. Ambroſius, Carthuſianus, Hugo, D. Bernardinus Senenſis, tom.3.ſerm.13. de obedientia Evang. & communi cap. 3.§. *Ipſe eſt enim qui altiſſimè volavit ſuper Cherubin, ſine cujus alis, nemo volando videre poteſt Patrem*: Matth.11.n.27.qui ſe dicebat: *Sicut Aquila provocans ad volandum pullos ſuos, & ſuper eos volitans, expandit alas ſuas, & aſſumpſit eum, atque portavit in humeris ſuis*: Deut. 32, num. 11. 611. D. Ambroſ. Carthuſian. Hugo. D. Bernard. Matth. 11. Deut 32.

Inde optimè, & allegoricè ad ſignificandam Dei protectionem in Eccleſiam, ejúſque amorem in Deum, aptiſſimè ejus alæ dicuntur inſtar alarum Aquilæ. 612. Et primò, quia non coactè, nec ex timore, ſed ſponte, libenſque inſtar Aquilæ, ex amore Dei, Eccleſia volat per totum mundum. Secundò, volatus Aquilæ velociſſimus eſt, ut docent D. Hieronym. D. Paſchaſ. ad illud Thren.4.n.19. *Velociores fuerunt perſecutores noſtri Aquilis Cœli.* Itemque volatus altiſſimus, ad quod alludens Propheta Abdias num. 4. *Si exaltatus fueris ut Aquila, & inter ſydera poſueris nidum tuum.* Quod facit Aquila ut cuſtodiat nidum, ac ova ſua ab inimico ſerpente, inſidiante, ac deglutiente, cum quo Aquila perpetuum habet bellum, ut teſtatur Plinius lib.10. Natural. hiſtor.cap.4.& ſic ait. *Acrior eſt cum dracone pugna: ova hîc conſectatur Aquilæ, aviditate malefica; at illa ob hoc rapit ubicumque viſum.* Quod etiam tradunt aliqui apud Pierium lib. 6. Hierogl.4. ſemper aquila inventa eſt inimica ſerpenti, & ubicumque videt, eum ſuis unguibus rapit, eumque dilacerat & glorioſè plumas ſuas in ejus ſanguine maculat. Sic Eccleſia ſancta in omni perſecutione velociſſimè, alta oratione volat ad Deum, ne ejus filii deglutiantur à ſerpente inſidiante, & dum ſic volat, ſerpentem antiquum conterit, de eoque glorioſè triumphat.

D. Hieron. D. Paſch. Thren. 4. Abdias. Plinius. Pierius. *Eccleſia oratione ſe defendit, & triumphat.*

Tertiò: Aquila, in nido ſuo ne pullis noceant ſerpentes, cum quibus habet bellum, ut 613. refert Plinius lib.10.cap. 3. imponit lapidem, quem dicunt aëticem. D. Hieronymus in c.66. Iſaiæ appellat Amethiſtem; hunc lapidem idem Sanctus Doctor interpretatur Chriſtum Dominum, quo tanquam lapide vivo Eccleſia claudit, & cuſtodit filios ſuos, ne detrimentum patiantur à ſerpentibus venenoſis dæmonum, hæreticorum, ac malorum hominum: de quo lapide refert Plinius, quod in igne poſitus nil deperdat; ſic & fidelis, qui Chriſto munitur, ac corroboratur in igne tribulationis nil deperdit, ſed magis perficitur, ac corroboratur.

Plinius. D. Hieron. *Fidelis Chriſto munitur, ac corroboratur.*

Quartò: Et eſt valde celebre in Aquila, ut 614. referunt D. Ambroſius libro 5. Hexam. cap.18. D. Hieronymus in cap.40. Iſai. D. Auguſtinus tract.36. in Joan. quod probat filios ſuos ad radium Solis; eos tantùm genuinos agnoſcens, qui ferunt irretorta acie radium; qui verò perſtricti radio Solis inflexerint, ut degeneres rejiciuntur. Sic Eccleſia filios ſuos ad Solis: id

D. Ambroſ. D. Hieron. D. Auguſt.

eſt

Eccleſia veluti Aquila ſuos filios examinat.

eſt Chriſti radios examinat, & quos reperit poſſe hunc Solem recta acie intueri, fideique obtutum in divinitatis ejus radios figere, tanquam legitimos recipit: quos autem cernit, tantum Chriſti ſplendorem ferre non poſſe, ut ſunt Judæi, & hæretici, ut nothos & adulterinos reſpuit.

615. Pſalm. 101. *Fidelis renovandus in Chriſto.*

Quintò: Aquilæ convenit renovatio, juxta illud Pſalm.102.num.5. *Renovabitur ut Aquilæ juventus tua*: de qua renovatione multa ibi dicunt Expoſitores: fideles autem renovandi ſunt in Chriſto, ut docet Paulus Epheſ.4.n.23. *Renovamini ſpiritu mentis veſtræ*, tum per aquas Baptiſmi, tum per ignem contritionis cum effuſione lacrymarum.

616. Sextò: Signum magnum apparuit in cœlo, Mulier fulgente Sole induta; Luna calceamentum exhibente, & radiantibus ſtellis coronata: In ipſam tamen audet bellum movere teterrimus ſerpens; ita ut mulier in ſolitudinem ſe receperit; ſuprà verſ.6. Et cùm adhuc ſerpens novas technas callidiſſimè eſſet aggreſſus: *Datæ ſunt mulieri alæ duæ Aquilæ magnæ, ut volaret in deſertum, in locum ſuum à facie ſerpentis*: Et videns ſerpens alas, vertit ſtylum, & iratus deſiſtit à prælio incœpto: *Et abiit facere prælium cum reliquis.* Cur ergo qui fulgentibus cœlo redimitam aſtris adoritur, modo avium deſerit cinctam plumis; Nunquid fortior eſt ala, quàm ſydera; Recole quod alæ Aquilæ magnæ inſervierunt miſeris, ut eos à periculo liberarent, & de ergaſtulo in ſolatium aſportarent, ut ait Moyſes Deut.32. num.11. *Sicut Aquila provocans ad volandum pullos ſuos, & ſuper eos volitans, expandit alas ſuas, & aſſumpſit eum, atque aſportavit in humeris ſuis.* Cùm alæ Aquilæ magnæ puſillos protegant, parvulos defendant: ideò tales alæ mulieri conceduntur: inde ſerpens, qui eam ſyderibus redimitam debilem credidit, videns modò ſaluti proximorum deſtinatam, eam ut invincibilem expavet, ab eaque ad alios maximè declinat, & fugit: charitas in proximos, fortiſſimum armorum genus eſt, & illud maximè timet Sathanas exindéque eam cœli luminibus fulgentem aggreditur, & ab illa in aliorum ſalutem delegata fugit eámque validiùs, ac fortiùs muniebant, ac cuſtodiebant charitatis affectus, quàm cœli lumina. Huic conſiderationi patrocinantur Interlin. Haymo, Albertus, qui per has duas alas intelligunt vitam contemplativam, & activam, quæ de ſalute proximorum agit.

Deut 32. *Charitas in proximis dæmones maximè terrificat.*

Interlin. Haymo. Albertus.

617. Luc 2. Matth. 2. Matth. 2.

Nato Chriſto Domino claritas Dei circumfulſit paſtores: Luc.2. num. 9. Scintillans ſtella adducit Magos, Matth.2.num.2. Tamen contra ipſum ſe opponit Diabolus, & eum per Herodem vult perdere. Matth.2.num.16. Tamen poſteà in Regione Geraſenorum, ubi duo homines dirè vexabantur cùm diabolus videret Chriſtum venientem ad hominis ſalutem: *Videns autem Jeſum à longè, cucurrit, & adoravit eum, & clamans voce magna dixit: Quid mihi, & tibi, Jeſu fili Dei Altiſſimi? Adjuro te ne me torqueas:* Marc.5.num.6. D. Paſchaſius libro 5. in Mathæum. *Hominis ſalus*, ait *tormentum diaboli*: cùm cœleſtia lumina fulgent, audet diabolus ſe Chriſto opponere, ipſumque per ſuos miniſtros vult perdere; modòque ipſum adorat, illiuſque timore tenetur: Plus diabolus Chriſtum Dominum timet, & reveretur hominis ſaluti addictum, quàm ipſum cœleſtibus fulgoribus reſplendentem. O magna charitatis vis in proximos, multùm dæmonibus formidabilis, cœleſtia lumina præcedens.

Marc. 5. D. Paſchaſ. *Charitatem magis veneratur dæmon quàm cœleſtia lumina.*

QUÆSTIO LXXIV.

Quare huic mulieri dantur alæ Aquilæ, & non potiùs aliarum avium, ut conceſſæ ſunt aliis perſonis?

618. HUic noſtræ mulieri dantur alæ, non quæcunque, ſed Aquilæ: cur non potiùs milvi, ut datæ fuerunt duabus mulieribus apud Zachariam; cap.5.num.9. *Vidi* ait, *& ecce duæ mulieres egredientes, & ſpiritus in alis earum, & habebant alas quaſi alas milvi, & levaverunt amphoram, ut ædificetur domus in terra Sennaar.* Aquila ſignificat juſtum: Iſaia.40.num.31. *Aſſumunt pennas ut Aquilæ.* Milvi verò malignantes rapacitate peccatores; ſemper major eſt numerus peccatorum, quàm juſtorum; mulier ſancta una hîc, duæ verò peccatrices in Propheta: Juſtus habet alas inſtar Aquilæ, quibus ſe, ſuóſque in altum ad contemplandum divinum juſtitiæ Solem ferat; at peccator habet alas milvi, quibus malignitate, ac cupiditate; non tantùm currit, ſed volat in fœtorem, ac tormenta inferni. D. Bonaventura parte 3. de Eccleſiaſtica Hierarchia, cap.31. ſic ait: *Alis, & pennis à terra volucres elevantur; ſic boni, & angelici ſpiritus, mente ab omni cura terrenorum expeditâ, elevantur. Iſtæ duæ ſunt alæ, quæ datæ ſunt mulieri, ut fugeret in deſertum: alas autem non aquilæ, ſed potiùs milvi habent impii raptores, & pauperum oppreſſores qui non elevantur in cœlum, ſed potiùs deprimuntur ad infernum, ut dixit Zacharias, cap. 5. & datæ ſunt eis alæ milvi, & delatæ ſunt in campum Sennaar: quod interpretatur fœtor, & ſignificat infernum, ubi deferuntur impii duplici alâ adjuti, ſcilicet alâ cupiditatis & alâ malignitatis.*

Zachar. 5. Iſai. 40. *Juſtus volat in cœlum, peccator verò in infernum.* D. Bonav.

619. Secundò ad idem dubium: Cur hæc noſtra mulier Evangelica habet alas aquilæ: illæ verò apud Zachariam milvi; Rationem colligo ex D. Gregorio lib. 14.Moralium, cap.16. *Iſtæ mulieres*, ait, *alas habent quaſi alas milvi: quia actiones earum, diabolo procul dubio ſimiles ſunt; quia inſidiantur ſæpè rapturæ parvulorum.* Juſtus & iniquus habent allas; Juſtus aquilæ, ut ſe ſuóſque parvulos in ſublime erigat, & conſtituat, ut liberi ſint ab inſidiis venenoſi ſerpentis, eos deglutientis, ut dixi ſuperiori quæſtione num. 613. At iniquus habet alas ſed milvi tantùm, ut homines minimos, ac parvulos rapiat, dilaceret, ac comedat: & ſic juſtus habet alas ut parvulos cuſtodiat, ac defendat; iniquus verò ut perdat.

D. Gregor. *Juſtus habet alas ut parvulos cuſtodiat, iniquus ut perdat.*

620. Tertiò: Quomodo hæc noſtra mulier ſumpſit aquilarum alas, quando columbinas ſuſpirabat Regius Vates: *Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam*: Pſal. 54. num. 7. Si David de columbinis alis quietem ſibi promittit placidam, cur fœmina aquilinam alam mutuata eſt; Hæc noſtra mulier nec volebat quieſcere, nec fugere, ſed vincere, ac triumphare. Aquila perpetuum bellum habet

Pſalm. 54.

cum ſerpente,ejus ovis, ac pullis, inſidiante,ut eos deglutiat,ut dixi ſuperiori quæſt.num.613. ex Plinio. Aquila altiſſimè volat ponens in ſublime nidos ſuos, & ſic ſerpentem vincit. David ergo exoptabat alas columbæ, utpote leves, & veloces ad fugam, ut requieſceret à facie Abſalom,ac ſuorum inimicorum,ut notant Lorinus,& alii. Noſtra mulier Evangelica, ut valde generoſa, non intendebat fugam, ſed victoriam & triumphum de ſerpente, & inde ei dantur alæ Aquilæ, ad talem victoriam de ſerpente proportionatæ & aſſuetæ: nam ad aſſequendam victoriam magnam, ac ad perficiendum aliquod negotium, medium approbatum,ac expertum eligendum eſt, & cùm ad victoriam de ſerpente obtinendam maximè proportionatæ ſint Aquilarum alæ, inde tales mulieri dantur, ac conceduntur.

Plin. — Lorin. — *Ad victoriam medium proportionatum, & expertum eligendum*

621. Quartò: cùm ſerpens antiquus implacabili invidia æſtuans armatur contra mulierem: *Datæ ſunt ei alæ Aquilæ magnæ, ut volaret in deſertum*: Et cur non potiùs columbinas pennas, quas David deſiderat? *Quis dabit mihi pennas, ſicut columba,& volabo, & requieſcam.* Pſal.54.num. 7. Aquila alitum Regina, & hîc titulo, Magna inſignitur: *Aquilæ magnæ*: mulier oſtendebatur tanquam afflicta: & periculo adurgebatur: nam ſerpens contra eam, ungues, & dentes exacuebat: quæ ergo erat Regina, ac magna, pignorabatur ſuo titulo majeſtatis, ac magnitudinis periculum excludere, fœminam tueri,& ei alas commodare: Ne ergo Aquila, quæ,ut ait Lyranus, *Signum eſt imperii*, magnitudinem ſuam denigreſceret, tenebatur conveniens auxilium afflictæ exhibere mulieri.

Pſalm. 54. — *Regiæ dignitatis appendix miſeris ſubvenire.* — Lyran.

622. Decantat Regius Vates Pſalm. 46. num. 3. *Dominus excelſus terribilis, Rex magnus ſuper omnem terram.* Cur poſtquam excelſum dixit & terribilem nominavit, illud addidit: *Rex magnus*: opportunè D. Chryſoſtomus ſic: *Propheta dicebat, orbis ſalutem oſtendens*: nam ſi ad eum ut excelſum nullus auderet accedere, ſi eum ut terribilem omnes metuerent; tamen ut Regem magnum cuncti tanquam ſalutarem venerarentur, ad cúmque univerſi occurrerent; hoc enim habet magnitudo, hoc regalis dignitas, ut ingentia bona in cunctos diffundat, miſeros, ac afflictos tueatur, ac cuſtodiat: quò enim regalior animus eſt, eò ad donandum, ac miſerandum promptior.

Pſalm. 46. — D. Chryſoſt. — *Dignitas regalis beneficentiam exhalat.*

623. Dicitur: Sap. 11. num. 4. *Miſereris omnium, quoniam potes omnia.* Expende illud adverbium, *Quoniam*: Cauſa omnium miſerendi eſt, quia omnia poteſt, quia Deus tanta præeminet eminentia, quia omnia habet ſub una poteſtate ac dominatione: inde inducitur, ut omnium miſereatur, ac ſi cum ipſa poteſtate ſit annexa beneficentia, cunctorùmque miſeratio. Ita Divus Chryſoſtomus homilia 4. ad Philipp. 1. *Si quis*, ait, *Principem laudare vellet, nihil illi adeò decorum adſcriberet, ut miſericordiam. Principum enim proprium eſt miſereri.* Hac de cauſa ingreſſa Eſther ad Aſſuerum, opponens ſe communi periculo pro ſalute populi, inclinatus Aſſuerus ait illi: *Quid vis Eſther Regina?* 5. num. 3. non ait: Quid vis Eſther ſponſa, electa, & dilecta ex millibus, pulcherrima inter omnes: ſed Reginam dicit: *Quid vis Eſther Regina?* quia tunc maximè ſe oſtendebat Reginam, cum ſuo periculo contempto, miſeros intendebat à morte liberare. Ex quo ad Chriſti Eccleſiam, ſermonem facit D. Proſper, p. 2. de promiſſ. cap. 38. *Sic ſe pro ſuis opponit periculis: ſic datus in mortem ſuis laboribus vitam conferendo miniſtrat, utpote Regina.*

Sap. 11. — D. Chryſ. — *Poteſtati annexum miſeris ſuccurrere.* — Eſt. Her. 5. — D. Proſp.

Scienter Sanctus latro dicebat ad Jeſum, cùm penderet in cruce: *Memento mei, Domine, cùm veneris in regnum tuum*: Luc. 23. num. 42. non utcunque petit à Deo ſui memoriam, ſed quando à ſervili forma exutus fuerit, & regium ſumpſerit diadema, regnique thronum aſcenderit; tunc petit, quod miſelli hominis meminerit: cur non potius modò? nam quamvis crucifixus, de ſuis carnificibus recordatus, pro illis Patrem deprecabatur: *Pater dimitte illis: non enim ſciunt quid faciunt*; ibidem, num. 34. Cur ergo modò, ſui memoriam non petit, ſed ad Regnum remittit? quia latro, etſi divino lumine illuſtratus, magnam ſpem in Chriſto haberet, quod ejus miſeriæ ſubveniret: tamen inſigniter eam ſibi promittebat, cum ipſe in regali throno ſederet, ac ſi ab ipſa regali dignitate maximè eſſet alliciendus, ac inducendus ut miſero homini adjuvamen, ac auxilium exhiberet. Ad hoc tendit D. Cyrillus. Hieronym. Catech. 13. *Non dico aliter*, ait, *ut mei memineris, quàm cùm veneris in regnum tuum: quæ te virtus illuminavit, ô latro? Ideò & juſtè audit: Confide, non quod opera tua digna ſint confidentia, ſed quia Rex adeſt, qui gratiam confert.*

624. — Luc. 23. — *A Regali dignitate adjuvamen miſero.*

Quæstio LXXV.

Quare hæc mulier his duabus alis volat in deſertum, omnibus ſydereis luminibus denudata?

Per locum deſertum cum communi ſententia Patrum Bedæ, Haymonis, Alberti Magni, Hugonis, ac aliorum intelligimus locum ſeparatum ab omni tumultu ac ſtrepitu mundano, ut profectiùs, ac quietiùs altâ meditatione ac contemplatione fruatur anima. Alii ut Ferrarius, per deſertum intelligunt Gentilitatem, quæ deſerta erat divina fide, ac lumine ſupernaturali, ad quam Eccleſia per adventum Chriſti confugit. Viegas, Cornelius, & alii, per deſertum ſimpliciter intelligunt iſtum deſertum, ad quod Eccleſia confugiet ultimis temporibus, ſub Antichriſto, ut dicitur, v. 6.

625. — Beda. — Haymo. — Albert. — Hugo. — Ferrar. — Viegas. — Cornel.

D. verò Ambroſius, per deſertum, cœleſtem patriam intelligit, & ſic ait: *Per Aquilam Chriſtum poſſumus intelligere: duæ igitur alæ datæ ſunt mulieri, ut diabolum evadat, & ad cœleſtem patriam quotidie conſcendat: Hanc namque patriam deſertum vocat, quemadmodum, & Dominus dicit in Evangelio, ſe nonaginta novem oves in deſerto dixit dimiſiſſe*: Luc. 15. num. 4. Ex quo aliquid dicamus in laudem Sanctiſſimæ Virginis Mariæ quæ intelligitur per hanc mulierem, ut dixi ſuprà quæſtione nona. Datæ ſunt Virgini Mariæ, duæ alæ divinæ Gratiæ, ſeu Spiritus Sancti, ut volaret in deſertum, in ſublimem, & arduam perfectionem vitæ tanquam veluti deſertum, quæ numquam ullo veſtigio humano trita fuerit, vel erit, nulloque ſtudio, ac labore comprehenſa, adeò ſublimis & excelſa

626. — D. Ambroſ. — *Deſertum, cœlum interpretatur.* — Luc. 15. — *Maria in altiſſimo perfectionis apice.*

celſa eſt ſupra omnem conditionem puræ creaturæ.

627. Vel datæ ſunt Virgini Mariæ, duæ alæ Aquilæ magnæ, qui eſt chriſtus, ut volaret in deſertum, hoc eſt, cœlum, juxta Divum Ambroſium citatum, quod maximè referri poteſt ad diem glorioſæ Aſſumptionis Virginis Mariæ. Noſter Divus Joannes agens de chriſti Aſcenſione, in hoc capite, verſu 5. ait: *Raptus eſt filius ejus ad Deum, & ad Thronum*; quod de chriſti Aſcenſione explicat Divus Ambroſius ibi, ut dixi, ſic ait Sanctus Pater. *Hoc tunc impletum eſt quando quadrageſimo die poſtquam Reſurrexit, Aſcendit in Cœlum:* Nam licet Thronus ad quem chriſtus aſcendit; fuerit excelſus, & ſublimis: non tamen explicatur Majeſtatis currus, ac triumphalis apparatus quo aſcendit, ut invenimus declaratum in beata Virgine: *Datæ ſunt alæ duæ Aquilæ magnæ*, ut ait Divus Ambroſius. *Per Aquilam Chriſtum poſſumus intelligere.* Tam magnifico apparatu aſſumpta eſt Virgo Maria in cœlum, ut ipſemet filius Dei, ac filius ejus chriſtus Jeſus, veluti alis expanſis ampliſſimum Majeſtatis vehiculum, & glorioſiſſimum apparatum ei præſtiterit. Ad quod tendit illud cantic. 8. num. 5. *Quæ eſt iſta, quæ aſcendit de deſerto deliciis affluens innixa ſuper dilectum.* Expende illud, *Aſcendit de deſerto*, hoc eſt, de Mundo, qui ſine Maria deſertus relinquebatur. Honorius Apud Delrium: *Quæ eſt iſta:* ait, *id eſt, quanta laude digna, quæ virtuoſa aſcendit de deſerto Libano mundi, deliciis affluens, innixa ſuper dilectum ſuum, ab eo exaltata ſuper choros Angelorum.*

Apoc. 12.

D. Ambroſ. *Valde ſublimis apparatus, quo B. Virgo aſſumpta eſt in cælum.*

Cantic. 8.

Honorius. Delrius.

628. Quartò: Ambroſius, Ansbertus per deſertum myſticum, intelligit corda Sanctorum, qui in ſemetipſis efficiunt corda ſua deſerta à rebus mundialibus, ut placidè divina contemplatione fruantur: citatus Ansbertus, *Solitudo*, ait, *corda electorum, & deſideriorum tumultibus quieta. Sancti enim ipſi ſeipſos deſertum quietis faciunt, ut habeant quò fugere poſſint; quia enim tranſitoria cuncta deſpiciunt, ex his naſcentes cogitationum inſolentias non patiuntur, ſolam namque æternam patriam appetunt; & quia nulla mundi hujus diligunt, magna mentis tranquillitate perfruuntur, in qua ſcilicet ſolitudine locum inveniunt, quo fugientes ſalvantur; quia videlicet in ſecreto mentis à quærentibus Deus invenitur.* Mulier hæc, quæ animam juſti denotabat, inter fulgurantium ſyderum radios anxia premebatur, & clamans cruciabatur, ut pareret, contráque illam minantis draconis ira ſtabat; at dum celeri volatu in deſertum involavit, placidam quietem, ac refugium invenit, dum cœleſti conſolationum nectare paſcitur. *Ubi alitur per tempus, & tempora.* Cùm anima ad deſertum cordis ſui fugit reſpuens omninò omnes mundi res, & tumultus, ſtatim perſequentis diaboli indignationem fruſtrat, omnique cœleſtium abundantia impinguatur: fiat cor noſtrum deſertum, ac evacuetur à mundanis, & ſtatim replebitur divina Gratia.

Ansbert. *Per deſertum Juſtus interpretatur.*

Qui cor ſuum facit deſertum, à mundialibus, divina conſolatione fruitur.

629. Conſidera duo magna miracula, quæ magni parentes Elias, & Eliſæus ediderunt. Elias apud viduam Sarepthanam, quæ in lecytho habebat paululum olei, ſic illud multiplicavit, ut non defecerit. *Nec lecythus olei minueretur uſque in diem, qua Dominus daturus eſt pluviam*: 3. Reg 17. n. 14. At Eliſæus alteri mulieri viduæ dixit. *Vade, pete mutuo ab omnibus vicinis tuis vaſa vacua non pauca*, 4. Reg. 4. n. 3. quæ omnia repleta ſunt oleo: Cur ergo apud Eliam, in uno tantum lecytho crevit oleum; apud verò Eliſæum, in omnibus quæ inventa ſunt? Oleum illud divinam Gratiam denotabat, ut ait Rabbanus apud Gloſſam: *Eliſæus infundit oleum, quod de amore divinitatis multorum vacuæ mentes hauriunt exuberante Gratiâ unguentorum divini amoris, uſque ad ſummum replentur.* Inde ergo cùm lecythus apud Eliam, haberet parum olei mundani, cùm limitatione crevit oleum, nec lecythus dicitur eo repletus; at verò apud Eliſæum erant vaſa, ſeu corda vacua, & deſerta: ab omni mundano affectu; & quantum cor magis eſt vacuum à terrenis, tanto magis repletur divino inſpiramine.

3. Reg. 17.

4. Reg. 4.

Gloſſa. *Evacuetur cor mundanis, ut cœleſtibus repleatur.*

630. Ad calcem hujus quæſtionis meritò notabis, quòd mulier tantum introducitur ſydereis luminibus ornata in cœlo: *Signum magnum apparuit in cœlo mulier amicta Sole.* Cur ergo deſertum petens, ſolares ſecum non tulit radios; ſed ſe nudavit luminosâ illâ pompâ, & venuſtate ſyderea. In Cœlo Sole amicitur, in deſerto Sole nudatur; & quæ tantæ diverſitatis cauſa? ipſa profectò loca indicant: cœlum eſt luminum regio, ubi copioſa ſplendorum meſſis, & exundant ſydera: at deſertum omnibus adeò caret, ut mulier quodammodo alimentum mutuetur. *Ubi alitur.*: Ergo ubi conſtabat de copia, non renuit mulier veſte exornari ſplendida. At in deſerto ubi omnia ſunt arida, etiam ipſa omnibus deſerta caret, nec radiantibus aſtris cœleſtibus exornatur; optima enim prudentia dictat, ut veſtis ſit accomodata, ac proportionata loco, tempori ac occaſioni.

Tempori, ac loco accommodandum.

631. Cùm populus Iſraël ad radices montis Sinaï grande commiſerit peccatum, in adoratione vituli, pro eóque populus luxiſſet ut miſericordiam à Deo impetraret: *Dixit Dominus ad Moyſen: Loquere filiis Iſraël Populus duræ cervicis es: ſemel aſcendam in medio tui, & delebo te: Iam nunc depone ornatum tuum:* Exod 33. num. 5. Huc uſque non legitur, quod præciperetur populo, ornatum ſuum abjicere, & cultum deponere. Quid intereſt quod antiqua pompa, ac præclaris veſtibus ornetur? Ad quid ergo mandatur populus ad pœnitentiam pro grandi peccato commiſſo: indéque expediebat, ad complementum ipſius pœnitentiæ, ut dolor quo interius cor percutiebatur, externis, & publicis modeſtiæ ſignis, denotaretur; & ſi animus denudatus erat ab omni mundano affectu, etiam omnium oculis pateret ab omni mundana re ſpoliatus: ut ita de præteritis culpis dolor fieret manifeſtus, & ad novas perpetrandas occaſio amputaretur; ad quæ multum conducit fulgens, & ſplendidus ornatus. Lippomanus. *Cæterùm*, ait, *quia Deus his minis vocat Iſraëlitas, non ad internecionem, ſed ad pœnitentiam; & ideò jubet eos declarare penitentiam externis argumentis, ut conſpicuum fiat eos recognoſcere peccatum ſuum, & dolere propter impietatem.*

Exod. 33. *Pœnitentia interna, externis ſignis declaranda.*

Lypoman.

Quæstio LXXVI.

Quare hæc mulier de filiorum ſalute, maximè ſollicita, tam generose in aſperum deſertum volat?

632. Hugo. *Volat, ut Chriſti doctrina paſcatur in deſertum.*

MULIERI dātur alæ duæ Aquilæ magnæ, ut volaret in deſertum, quo deſerri præſidio, ſe defenderet à facie ſerpentis, & malignam ejus indignationem fruſtraret, dum alitūr per tempus, & tempora Chriſti doctrina, meditatione, ac cōtemplatione. Hugo Cardinalis: *In deſertum ubi alitur per tempus id eſt, doctrinâ Chriſti: locus proprius Eccleſiæ eſt deſertum, ubi nec res mundi ſunt, nec tumultus, ubi alitur per tempus, id eſt, doctrinâ Chriſti paſcitur, à facie ſerpentis, id eſt, ab impugnatione diaboli perſequentis.*

633. *Prædicator vertus ſalutem proximorum quærit, nil terrenum conſiderans.*

Secundò: Hæc mulier, ut ſignum magnum apparet in cœlo cœleſtibus luminaribus ornata *Et in utero habens clamabat parturiens, & cruciabatur ut pariat*: Chriſtum nempe in proximorum cordibus: tunc ipſo tempore, *Datæ ſunt mulieri alæ duæ Aquilæ magnæ, ut volaret in deſertum, in locum ſuum.* hæc videntur inter ſe repugnantia: nam ſi mulier clamat, ut in aliorum animis valeat Chriſtum efformare, ad quid alis tam celeriter volat in ſolitudinem: nam fuga clamoribus obſiſtit, & ſolitudo ſtudiis ſalutis aliorum refragatur; in ſolitudine auditorum copia non erit. O magnum Prædicatoris ſalutiſque proximorum miniſtri ænigma; mulier volat, ut ſerpentinos conatus retundat, & magno affectu clamat, ut Chriſtum in auditorum animis pariat & in deſertum fugit: quia unus verus Prædicator ſic debet clamare, ac ſi eſſet in deſerto, ſeparatus ab omni mundano commercio, & tumultu, neminem videns, neminem reſpiciens, nullius reſpectum habens, ſed ſolùm pro aliorum ſalute clamans. Divus Ambroſius: *Clamat*, ait, *Eccleſia prædicando, clamat, etiam pro auditorum ſalute Deum deprecando; cruciatur verò, ut pariat; cùm luget eos, quos in peccatis jacere conſpicit, ſicut Paulus Apoſtolus loquitur diſcipulis dicens: Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis.* (D. Ambroſ.)

634. Iſai 60. Septuag.

In hac conſideratione ait rogans Iſaïas 60. numero 8. *Qui ſunt iſti, qui ut nubes volant, & quaſi columbæ ad feneſtras ſuas.* Septuaginta legunt: *Sicut columbæ cum pullis ſuis.* Propheta per feneſtras intelligit columbaria, ut vertit Chaldaïcus, quæ plena ſunt funeſtris inſtar oculorum. Quomodo textus cohæret; una pars videtur alteram impugnare: nam ſi columbæ pullos ſuos fovent in nidulis, ſeu feneſtellis ſuis, quomodo ad inſtar nubium expeditè volant ex una parte in alteram? O quam pulchra conjunctio utriuſque partis, & nubium volatus, & pullorum nutritio, ut exprimatur verus miniſter Evangelicus poximorum ſaluti incumbens. Hic tanquam nubes à terra, terrenoque affectu ſegregatus, de una in alteram partē volat tanquam contemplando cœlorum alta attīgit, de aliorum ſalute ſollicitus, & tanquam columba cujus volatus fortis, ac celer eſt, involat in ipſas terras, tanquam in ſua columbaria, ut filios columbinos, illius ſcilicet columbæ, quæ in Jordane apparuit, foveat, & nutriat magno ſpirituali profectu, D. Gregorius homil. 18. in Ezechiel. *Rectè Prædicatores ſancti, nubes appellati ſunt, qui volare quoque ut nubes dicuntur; quia in terra viventes, extra terram fit omne quod gerunt, qui ad feneſtras ſuas, quaſi columbæ ſunt, quia pro manſuetudinis ſuæ ſpiritu in hoc mundo præ oculis nihil concupiſcunt.* (D. Greg.)

(Chaldaic. *Miniſter Evangelicus ut ſperatus à terra de aliorum ſalute agit.*)

635. *Fœmina dum fugit oculos aliorum triumphat.*

Tertiò: mulier hæc, ut ſignum magnum apparuit in cœlo fulgentiſſimis luminaribus redimita, tunc ad certamen inſurgit ſerpens, & alta providentia, *Datæ ſunt mulieri alæ duæ, Aquilæ magnæ, ut volaret in deſertum.* Multum timor rationem obnubilat; à deſerto debebat mulier volare in cœlum, ut mortiferum fugeret ſerpentem; Cur ergo deſerit Cœlum ut fruſtretur grande periculum? Novit prudentiſſima mulier præcipua fœminarum arma eſſe oculos ignorare, ac latebras petere: ideò ut ſerpentinum fugeret æſtum, celer petivit deſertum, & magno myſterio mulier aquilinis ditatur alis; Aquila namque ſemper invenitur inimica ſerpenti, & ubicumque videt, unguibus, ejuſque ſanguine plumas ſuas glorioſè colorat: mulier ergo fugiens aquilinis pennis ornatur, ut innuat fœminas aſpectum fugientes magnis triumphis condecorari. Lyranus: *Alæ, ait, ſunt acies exercitus: Unde & ala una ſignificatione eſt acies militaris.* (Lyra.) Dum ergo mulier alas divini amoris aſſumit ut fugiat vivorum aſpectum, tanquam victor magnis exercitibus de mundo triumphat. Ad triumphalem coronam vocat divinus Sponſus ſuam Dilectam. *Veni de Libano, coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir, & Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum.* Cantic. 4. n. 8. (Cantic. 4.) Quomodo fœmina nobilis non expavet occurſus leonum, & cubilia pardorum? imò in hoc commendavit ſuam prudentiam quia fugit audaciam oculorum eligens potiùs evitare periculum proveniens ab hominum aſpectu, quàm à ferarum occurſu: inde ſibi triumphalem coronam efformavit.

Quartò, Noſtræ mulieri dantur *Alæ duæ, ut volaret in deſertum, in locum ſuum, ubi alitur per tempus, & tempora.* Conſidera modo miſerum illum hominem à dæmone inhabitatum, qui adhuc vivens ſepulchrum patiebatur, ſepulchríque horroribus, ac fœtoribus præmebatur; & tamen ibi non ſiſtit tempeſtas à dæmone excitata in hominem. Addit Evangeliſta Lucas 8. n. 29. *Multis temporibus arripiebat illum, & vinciebatur catenis, & compedibus cuſtoditus, & ruptis vinculis, agebatur à dæmone in deſorta.* Ecce peccator in extrema miſeria, nudus abſque operimento, certamini timoris ſtimulo dilaniatus, ſepulchri tenebras, tanquam carcerem patitur, catenas ſubſtinet, compedibus gravatur: & tandem in deſerta locà, interna furia aduſtus agitur: *Agebatur in deſorta.* Non ibat, ut noſtra mulier quæ fugiens ſerpentē, elegit deſerta; hîc verò patitur terribili coactus tormento D. Ambr. *Agebatur in deſerta loca, ſpiritualiū, ſcilicet, infœcunda virtutum, profugus à lege, deſertus à Prophetis, remotus à Gratia.* Mulier, & dæmoniacus deſerta petunt, non tamen paria incommoda virtus, ut ſcelus tenent: nā etſi mulier tantiſper deſerti aſperitate vexata videatur; tamen interius magna ſerenitate jucundata, cœleſtis doctrinæ pabulo reficitur: *Ubi alitur per tempus & tempora:* & magna ſpe gaudet omnes incommoditates molliente, 636.

(Luc. 8.) (D. Ambroſ.)

Temporalia corpus affligunt, & animum gravant, ſpiritualia recreant.

moliente, & etiam aquilinis alis protegitur, & defenditur: at miſer dæmoniacus, qui à diabolo, ac peccato ſuo agebatur in deſertum, undique crudeliter præmitur, exterius nudus, & ab omnibus deſtitutus deſerti inopia vexatus, interius verò à crudeli furia ſeverè cruciatus. Virtus etſi aliquid incommodi patiatur, gratiæ ubertate jucundatur; at vitium & internam tulit flammam, & externam deſertorum inopiam.

637. Celebrat Regius Vates Joſeph labores, antiquoſque Iſraëlitas captivos in Ægypto, ſuam libertatem promerentes, & ait, Pſal. 80. n. 7. *Manus ejus in Cophino ſervierunt: In tribulatione, invocaſti me, & liberavi te.* Itaque dum captivi in Cophino ſerviunt, ad lateres componendos, negotiantur ſuam libertatem à Domino: ex quo infert Egeſippus extremam calamitatem Judæorum jam reproborum, quando Pompeius expugnaturus templum, cogebat ipſos Judæos, ut plenis terra Cophinis æquarent templi foſſas: Sic ait ille, lib. 1. de excidio Hieroſolym. cap. 16. *Ad templi autem irruptionem quoniam pertinaciter reſiſtebatur; Judæos Magnus paravit ſocios ſimul ut ſuis manibus Judæi foſſas replerent. Impio miniſterio, & turpi obſequio ſervierunt, manus eorum in Cophino, mentes in ſacrilegio.* Compone modò Judæos in Ægypto, cum Judæis Jeroſolymis; ibi ſub tyrannide Pharaonis, hîc ſub tyrannide Pompeii: utrobique captivi, utrobique ſerviunt tyrannidi principum, utrobique ſerviunt in Cophino; in Ægypto tamen, etſi corpore vexabantur, tamen mente elevatâ in Deum, magnâ conſolationis ſpe fruebantur, & inde libertatem ſuam negotiantur. *Invocaſti me, & liberavi te.* Jeroſolymis verò, exteriùs oppreſſi, & multò magis mente plena ſacrilegis abominationibus, templi, & totius populi ruinam nefario opere negotiantur. *Manus eorum in Cophino, mentes in ſacrilegio.* Hæc eſt miſera conditio iniquorum, quod in eiſdem laboribus, in eodem Cophino ſerviant ſuæ perditioni, in quo juſti negotiantur Celeſtes benedictiones.

Pſalm 80.

Egeſip.

Via peccatorum labor oneſa; non ſic juſtorum.

638. Propone tibi ante oculos veteres illos Iraëlitas, qui Cœleſti pane nutriebantur per deſertum; quidam in eo reperiebant *Omne delectamentum in ſe habentem, & omnis ſaporis ſuavitatem*: Sap. 16. n. 20. Alii verò illum faſtidientes in ceparum, & alliorum cupiditatem abeunt. *In mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porrique, & cepe, & allia: Anima noſtra arida eſt, nihil aliud reſpiciunt oculi noſtri niſi Man*: Numer. 11. n. 5. quomodo illi in Cœleſti pane omnem habebant ſuavitatem, ac dulcedinem: Hi verò faſtidientes cruda alimenta exoptant. Illi ut boni; & juſti mentem ſuam elevantes ad Deum, eique gratias pro tantis donis acceptis agentes, ut commentatur Lorinus, in eo omnem ſaporis ſuavitatem habebant; hi verò ultimi, & mali cogitationes ſuas habentes defixas in Ægyptum, hoc eſt, in Mundum, eligunt, & requirunt porros & cepas, & allia quæ vix comedi poſſunt, quin a comedentium oculis ingentem lachrymarum copiam extrahant, & in his, in quibus Juſti in Deo inveniunt delectamentum, iniqui Deum faſtidientes, in labores, ac gemitus abeunt. Procopius ad caput Iſaï. ſic ait: *Lugebant memores cucumerum, & peponum, cibi videlicet Ægypti, quem nunquam comederet verus Iſraëlita Cœleſti pane nutritus, quem faſtidiebant; cepas, & allia depoſcebant; talis enim eſt, qui voluptatibus vitæ indulget, pruriens, & acris, & lachrymas ex illius inſtituto viventibus provocans.*

Sap. 16.

Num. 11.

Lorin.

Procop.

Quæstio LXXVII.

Quare hæc mulier ad evitandos Serpentis morſus, fugit in ſolitudinem, & ex ſolitudine non fugit, ſed volat in deſertum?

Cum Draco infeſtus hoſtis videret noſtram ſanctam mulierem decore luminoſo Solis, Lunæ, & Stellarum fulgentem, oculis jaculatur flammas, & eam inſequi determinat; tunc mulier ſexus conſcia, *Fugit in ſolitudinem*, ut dicitur verſ. 6. ſuprà: Tamen virulentus Serpens, adhuc in ſolitudine inquirit commorantem, & anhelat divexare latentem. Quid tunc? *Datæ ſunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ.* Cur in ſolitudine alas non habuit, ut habet in deſerto? & maximè aquilinas alas: omnia enim plena ſunt myſteriis. 639.

Status quæſtionis.

Cardinalis Hugo inter ſolitudinem, ac deſertum hanc conſtituit differentiam, quia ſolitudo mundi tumultum, ac frequentiam populorum excludit: non tamen delicias reſpuit: at verò deſertum, non ſolùm mundialis tumultus eſt proſcriptio, ſed etiam omnium rerum mundialium oblivio; non ſolùm frequentiam populorum negat deſertum, ſed etiam mundanas delitias excludit. Hugo Cardinalis. *Per hoc intelligitur perfectus, ait, quia ut ſuprà dictum eſt, mulier priùs fugit quaſi pede, & quaſi amans terrena; ſed ſub Deo modo volat, quia jam pedibus non tangit terram: & prius dixit ſolitudinem; hîc deſertum: quia ſolitudo excludit tumultum mundi, & non res; deſertum verò utrumque, ſcilicet & res mundi, & tumultum: ergo locus proprius Eccleſiæ eſt deſertum, ubi nec res mundi ſunt, nec tumultus: ubi alitur per tempus, id eſt doctrina Chriſti paſcitur.* Quæ tam ſapienter dicta, ad multas conſiderationes præbent anſam. 640.

Hugo. Diſcrimen inter ſolitudinem, & deſertum.

Reſpondeo primò ad quæſtionem: Quid ſpeciale præ ſolitudine habuit deſertum, ut mulier ex ſolitudine ad illum uti ad aſyllum, imò ut ad fœliciſſimum ſibi campum involaverit? Recole, ſi placet, antiqua geſta: Primæva illa antiqua mater in ſolitudine Paradiſi ſtragibus devicta eſt à Serpente: Chriſtus D. ductus in deſertum cum veternoſo, antiquoque Serpente pugnavit, illumque devicit. *Ductus eſt JESUS in deſertum, ut tentaretur à Diabolo*: Matth. 4. n. 1. & poſteà n. 11. ſubditur, quòd *Dereliquit eum Diabolus*: Et Serpens prudens vitavit ſcopulum, ubi alterum incurriſſe novit naufragium, & vela dat ubi alteri extitit opportuna navigatio. Hinc mulier à ſolitudine in qua dejecta eſt Eva, confugit ad deſertum magna & illuſtri victoria nobilitatum. 641.

Geneſ. 3.

Matth. 4.

Locus infeſtus victoria fugiendus, & fauſtus quærendus.

Secundò: *Solitudo excludit tumultum mundi, non verò res, deſertum utrumque.* Ille enim qui veluti aquila vehementi volatu terrena deſerit, 642.

Tunc cœleſtium fit contemplatio, ac intuitio, cum terrena obliviſcuntur. deſerit perſpicacibus oculis ſolares radios valet intueri, & tunc cœleſti contemplatione paſcitur, mundialium obliviſcens, & quibus terram deſerit alis, cœleſtibus appropinquat deliciis: mundiales enim res ſemper volatus in Cœlum extiterunt Remoræ: non ergo ſolum ſeparandum à mundi tumultu, ſed etiam ab omni illius re, omniaque illius tradenda ſunt oblivioni, ut quis ſerpentinas verſutias fugiat, & cœleſti quiete anima paſcatur, ac levi ad cœlum rapiatur pennâ; & idcò mulier ex ſolitudine fugit in deſertum, quia ſolitudo excludit tumultum mundi, non verò res; deſertum utrumque. *Mulier prius fugit, quaſi pede, & quaſi adhuc amans terrena, ſed ſub Deo volat, quia jam pedibus non tangit terram*, ait citatus

Pſalm 44. Hugo. Divinam Sponſam monet Pſalmiſta 44. n. 11. *Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliviſcere populum tuum, & domum patris tui.* Cùm jubet obliviſci ſtatim intuitionem proponit, & videt; ipſa enim oblivio, quodammodo Cœleſtium, ac Divinorum eſt aſpectus: maximè enim ad Cœleſtia intuenda conducit terrenorum oblivio, uſque ad ignoratio-

Tilman. nem carnis, & ſanguinis. Tilmanus in Allegor. *in Pſalm.* 44. *Cùm Deus Pater Cœleſtis ſponſam filii ſui ad fidem invitaſſet, & docuiſſet tantùm audire, & videre, id eſt, verbo Dei parere, & conſiderare mirabilia, quæ opinionem Divinitatis meritò debeant confirmare; mox juſſit, ut ea quæ curat propulſus, id eſt, totus hic Mundus, deinde quæ domus patris, id eſt, caro, & ſanguis, penitus negligat, & ne cogitet quidem.*

643. Tertiò: Fulgentiſſimis radiis Solis, Lunæ, & Stellarum apparet mulier in Cœlo; contra illam ſanguinolentum explicat bellum Serpēs antiquus. *Tunc mulier fugit in ſolitudinem*: Verſ. 6. Adhuc impudens draco novum in mulierem molitur bellum, illa mutuatis magnæ Aquilæ alis, celer tendit in deſertum. *Datæ ſunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut volaret in deſertum.* Totus videtur inverſus ordo.

Deliciæ veluti compedes ad virtutem retardant properantem. Cum mulier è Cœlo in ſolitudinem pedibus ſuis fugit, cur in Ætherea regione, non dantur ei alæ, ut celeriter in ſolitudinem volet: ſed tantum ei conceduntur, cùm in deſertum tendit? Et quamvis ubique virtutem redolet, tamen modò pedibus fugit, modò alis volat, ut videas quantum ſit diſcrimen inter fortunatam rerum copiam, ac illarum abnegationem. Illa micans pompa planetarum, & ad ſpeciem auguſtiſſimâ fortunâ volatum retardavit; imò & explicare greſſum celerem non ſuſtinuit, & inde *in ſolitudinem fugit.* At ibi in ſolitudine degens, luminoſis ornamentis exuta, & fortunatiſſimo illo pompoſo apparatu orbata, aquilinas alas promeruit, quibus expedita in altum Cœlum evolaret. Hugo citatus: *Mulier, ait, prius fugit quaſi pede, quaſi adhuc amans terrena, ſed ſub Deo modò volat, quia jam pedibus non tangit terram.* Fortunata rerum affluentia retardat greſſum ad cœlum; illarum verò abdicatio accelerat. Inde mulier ſyderibus ornata, pedibus, ſeu affectu graditur; illis verò mundialibus luminibus nuda, celerior volat: Semper fortuna bonorum virtutis robur emollit, vel enervat. Saram ad præclara opera manum miſerat, retardatur de coccino ſplendenti, obſtetrice acclamante: *Iſte egreditur prius: illo verò retrahente manum, egreſſus eſt alter*: Geneſ. 38. num. 28. Generoſa virtus ab Gen. 38.
illo nitente coccini ornatu elanguit, & qui ſine Coccino priùs prodiit, qui verò illo nitebat lentiùs exivit, ac ſi ab ſplendente Coccini cultu retardatus eſſet.

Quartò: cum Mulier nitentibus ſideribus 644.
refulgeret flammeo, ac horrendo ore contra illam inſurgit Serpens: ut mulier ejus inſidias fruſtraret: *Fugit in ſolitudinem*: verſ. 6. Et cum adhuc furioſior, ac rabidior extiterit Serpens, ut mulier eum valeat ſuperare: *Datæ ſunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut volaret in deſertum.* Sed quid præ ſolitudine habuit amplius deſertum, ut ad illud mulier, tanquam ad ſecurum tutamen ſe reciperet? Recogita, quod JESUS ductus in deſertum, ad certamen cum maligno, ac antiquo Inimico, illum ibi ſuperavit, próque tanta victo- Matth. 24.
ria Cæleſti præmio, ac honore muneratus eſt à Patre. Dereliquit eum diabolus: *Et ecce Angeli acceſſerunt, & miniſtrabant ei*; ut ſcribit D. Matth. 4. num. 11. In deſerto victoria remunerata eſt Cœleſtibus muneribus & Angelicis plauſibus. *Viſo præmio animus ſtimulatur ad victoriam.* Deinde etiam Cœleſtis patriæ eſt ſymbolum, deſertum, ut ſuprà quæſt. 75. dixi ex Div. Ambroſ. nam paſtor, amore errantis oviculæ nonaginta novem reliquit in deſerto, id eſt, Cœlo, in quo merita remunerantur; ut ergo mulier fortiùs, ac validiùs pugnet cum veternoſo dracone, relictâ ſolitudine volat in deſertum, quia in deſerto conſpicitur victoria laudibus celebrata, & divinis muneribus coronata; ibi enim validius, animoſiuſque pugnatur, ubi virtus, militiaque remunerata cernitur.

Dum JESUS glorioſus apparuit in Thabor, & totus mons gloriâ ejus ſplenduit, & 645.
ecce apparuerunt *duo viri, & loquebantur cum illo: Erant autem Moyſes, & Elias viſi in majeſtate*, ut ſcribit D. Lucas 9. num. 30. *Viſi in* Luc. 9.
majeſtate, ſeu ut alii habent, *Viſi in gloria*, *Alia lectio.*
Quid tunc Petrus? ubi Moyſen, & Eliam cum JESUS glorioſos conſpexit, ſtatim ut refert D. Matth. 17. num. 4. *Domine ſi vis* Matth. 17.
faciamus hic tria tabernacula; tibi unum, & Moyſi unum, & Eliæ unum. Unde Petrus tam hoſpitalis, quod ita ſollicitè curet hoſpitia à primis fundamentis ædificare, ut illis Eliam, & Moyſen recipiat? *Erant Moyſes, & Elias viſi in Majeſtate.* Vidit Petrus labores Moyſis, & Eliæ, tanta gloria numeratos; inde ipſe ſic afficitur, ut ſine mora illam ſibi etiam magni laboris ſtipiendo conſequi feſtinet. Ad hæc ait D. Paſ- D. Paſchaſ.
chaſ. lib. 8. in Matth. *Offerebat Petrus ſervitutis officium, accumulare ſibi cupiens mercedem laboris.* Adeò potens eſt merces in particulari viſa, ac conſiderata, ut peccator pauper ſeſe impellat ad hoſpitia efficienda, quibus Prophetas recipiat, cupiens mercedem laboris ſibi comparare, ſub qua vidit fulgere Prophetas. *Merces operis viſa vel conſiderata vehementer trahit animos.*

Cum exercitus Regis Syriæ obſiderent Eli- 646.
ſæum, tanquam conſilii ſui proditorem; puer ſocius Prophetæ videns tantam militum multitudinem extimuit, & tanquam ultimam ſui ſortem lacrymatur: Tamen Propheta ut metum à puero expelleret, oratione fusâ ad Deum, aperiuntur oculi pueri, & vidit igneos cur-

rus,

rus, & flammivomos equos in cuſtodiam Prophetæ contra adverſarios. *Aperuit Dominus oculos pueri, & vidit; & ecce mons plenus equorum, & curruum igneorum.* 4. Reg. 6. n. 17. Meritò tamen dubitabis cur in defenſionem Eliſæi ſe exhibent equi ignei, & currus ignei? cur non potiùs apparent equites armati gladiis, ac lanceis deauratis, ut tempore Machabæor. D. Ambroſ. ſerm. 2. de Eliſæo Propheta inquirit; Quinam fuerint hi equi ignei, & currus ignei, & reſpondet fuiſſe equos, qui igneo curru triumphantem Eliam aſportarunt in Cœlum. *Elias*, ait, *Magiſter Eliſæi, nonne Angelis ducentibus raptus eſt ad Cœlum, & quadrigâ igneâ impoſitus, quaſi in quodam triumpho victor aſcendit?* Deinde addit Sanct. Doctor. *Ergo Eliam Angeli ad Cœlum perferunt, Eliſæum Angeli in terris cuſtodiunt.* Ecce quibus armis cuſtoditur Propheta, ac pueri timor excluditur, dum videt equos igneos, & quadrigam igneam, quæ in præmium Eliæ advolarunt ut eum triumphali pompa in Cœlum elevarent; nullo meliori modo poterat animus pueri corroborari, quàm dum ante oculos habet equos, & currus qui remuneranda merita Eliæ venerunt; etiam ſine dubio aderant ad recompenſanda præclara Eliſæi merita. Illi currus, & equites deſcenderunt ob illuſtriſſima Eliæ merita, ut eum tanto apparatu extollerent, ac nobilitarent: ergo etiam circuunt montem, ut virtuti Eliſæi convenienti cuſtodiâ, ac tutelâ ſubveniant; Indeque nulla erat ratio metuendi cùm viriliter animus decertantis corroboraretur præmio viſo bene promerentis.

4. Re. 6. — *2. Machab 5.* — *D. Ambroſ.* — *Intuitus præmii expellit timorem & roborat ad certamen*

Quæstio LXXVIII.

Quare dicitur quod hæc mulier alenda ſit in deſerto per tempus, & tempora à facie Serpentis?

647. *Quomodo Eccleſia alenda ſit.*

IN *deſerto*, Gentilitate nempe, quæ deſerta, ac deſtituta erat à ſupernaturali lumine fidei, ad quam Eccleſia per adventum Chriſti transfertur, ubi hæc mulier, Eccleſia nempe ſit alenda, divino nempe cibo Sanctæ doctrinæ, ac Cœleſti paſtu eloquiorum Dei, ac divinorum Sacramentorum: Ex tunc enim Gentilitas abundat omni veritatis doctrina. & ſquallet Sion, verſaque eſt Jeruſalem in terram ſalſuginis, & adimpleta eſt Prophetia: Pſalm. 106. num. 33: *Poſuit flumina in deſertum, & exitus aquarum in ſitim; terram fructiferam in ſalſuginem.*

Pſal. 106.

648. *Tria inquirenda.* Tria in hac quæſtione veniunt inquirenda, quid per tempus, ac tempora, ac dimidium temporis ſignificetur? Secundò, cur cùm antea dicatur Draco, modo, & ſequenti verſu dicitur Serpens? Tertiò quomodo à facie Serpentis, mulier ſit alenda? ad quæ breviter ſigillatim Reſpondeo.

649. *Quid ſignificet tempus & tempora.* Ad primum dico, quod tempus, tempora, & dimidium temporis, ſignificant omne tempus à fundata Eccleſia Chriſti in Gẽtilitate, uſque ad finem; hoc eſt à Paſſione Chriſti, uſque ad finem, quando de medio cum beſtia, ſeu Antichriſto, ut infra dicitur tolletur draco, & mittetur in ſtagnum ignis; nam poſt illud tempus Eccleſia jam non erit in deſerto, ſed redibit ad Sion, ut infrà ſuo loco erit manifeſtum. Hanc ſententiam docent D. Ambroſ. Primaſ. Anſber. Abbas, Ferrar. & alii.

D. Ambroſ. Primaſ. Anſber. Ferrar.

650. Hîc ergo tempus, tempora, & dimidium temporis non ſignificant tres annos cum dimidio, ut volunt Viegas, Ribeira, Cornel. Lahay. Menochius & alii. Hoc non patitur proprietas verborum, nam ſi per tempus intelligatur annus, ut volunt citati Auctores; per tempora intelligendi erunt duo anni, & cur magis duo anni, quam tres, vel quatuor; & ſi intelliguntur per tempora duo anni, debuerant tempora poni in duali, & non in plurali, ut habent omnia exemplaria: Hanc difficultatem contra ſe conſideravit Ribeira, & ei ſatisfacere conatus eſt, dicens: *Si in plurali legatur, ut nunc habent Chaldaica, & Hebraica, & Græca exemplaria, mihi ita reſpondendum videtur; pluralem, quia inter coarctatos numeros ponitur per eoſdem coarctari, ut quam nimium poſſit, ſignificet. Nam qui annum unum dicit, & poſteà dimidium anni, numerum valdè definitum, & certum ſignificare vult: quare pluralem, quem interponit coarctare quàm maximè poteſt, ut duos tantùm ſignificet, alioquin nihil definitum indicaret.* Hæc Ribeira à quo percunctari libet, cur Sacer ſcriptor in has ſe anguſtias poſuit, Cum in Græco ſcriberet, in quo habebat numerum dualem, cur magis uti voluit plurali? nec hoc fecit ſine cauſa: Præterea, Ribeira totam ſuam reſponſionem in eo fundat quòd hîc tempus ſignificet annum, dimidium temporis, dimidium anni: at hoc gratis aſſumit, & ſine fundamento.

Viegas. Ribeira. Cornel. Menoch. — *Ribeira.*

651. *Confirmatur noſtra Reſolutio.* Quod confirmatur: quia quando hæc ſacra revelatio Apocalypſis, vult denotare tres annos, & dimidium perſecutionis Antichriſti, non utitur hac ſimili phraſi, ſed clariori, ac magis determinata, per dies, menſes, determinatè. Ut ſuprà in iſto cap. verſ. 6. *Ut ibi paſcant eam diebus mille ducentis*: & c. 11. n. 3. *Properabunt diebus mille ducentis ſexaginta*: & ibid n. 2. *Civitatem Sanctam calcabunt menſibus quadraginta duobus*: & c. 13. n. 5. *Et data eſt ei poteſtas facere menſes quadraginta duos.* Cùm ergo Sacra revelatio tam apertè, ac determinatè, & clarè loquatur de duratione illius perſecutionis, cur hîc adeò obſcurè, & indeterminatè loquitur, ut per tempus intelligat annum, & per tempora duos annos, cùm plures etiam poſſint intelligi?

Apoc. 11. — *Apocal. 13.*

652. *Quomodo tempus, & tempora, ac dimidium temporis, ſit diſtribuendum.* Dicendum ergo puto cum Ferrario, ſacram revelationem ſic loquutam fuiſſe, ut per ænigma ſignificet omne tempus futurum, à Paſſione Chriſti, uſque in finẽ mundi, quo Draco Eccleſiam preſquetur, omnemque varietatem ipſius temporis; proindeque per tempus, & dimidium temporis, ſignificantur tempora Eccleſiæ moleſtiora, in quibus aperta eſt peſecutio; per tempora denotantur ſæcula ſedatiora in quibus Eccleſia floret, & perſecutio eſt remiſſior. Itaque tempus deſignat trecentos & decem annos perſecutionum Imperatorum Romanorum: dimidium verò temporis, oſtendit breve ſpatium Antichriſtianæ perſecutionis; tempora verò indicant totum illud tempus, in quo glorioſè manifeſtus viget cultus Chriſtianus; licet ſint aliqui hæretici, & pravi mores qui Eccleſiam vexent;

ſicque tempus & tempora, ac dimidium temporis ſignificant omne tẽpus, quo Draco Eccleſiam perſequetur. Senſus ergo eſt, quòd Eccleſia magna generoſitate, ac velocitate evolatura ſit ad gentes, in quibus ut in loco ſuo perpetuò ſit habitatura.

653. Ad ſecundum Cur ſæpè hic Diabolus Draco dicitur, ut verſ. 3.4. & 7.9. & 13. tamen hîc, & verſu ſequenti dicitur Serpens; Dicitur ergo Draco, maximè conſideratâ ejus vi, immanitate, ac crudelitate. Dicitur autem Serpens, attentâ ejus nequitiâ, ac calliditate? nam cùm Diabolus perſecutus eſt Eccleſiam per Imperatores Ethnicos, maximè ſeſe exhibuit ſævum, & crudelem; indeque Draco nuncupatus: Cùm verò perſecutus eſt, & perſequitur per Hæreticos, ac malos Chriſtianos, ſeſe diabolus tunc maximè præbet verſipellem, & inſidiatorem, & ideò nunc Serpens, & non Draco dicitur. De Serpente ſcriptum eſt, Gen. 3. n. 1. *Sed & Serpens callidior erat, cunctis animantibus terræ, quæ fecerat Dominus.* Ad hanc calliditatem ſignificandam, dicitur Serpens in præſenti.

Cur hic dicitur Serpens, & non Draco?

Gen. 3.

654. Ad tertium: Quid ſibi vult, *A facie Serpentis.* Viegas, & Ribeira hyperbaton agnoſcunt, & verba Sacri Text, ſic ordinant: *Datæ ſunt mulieri duæ alæ aquilæ magnæ, ut volaret à facie Serpentis in deſertum in locum ſuum, ubi alitur,* &c. Tamen talis traſpoſitio verborum ſine cauſa mihi non placet, nec eſt ulla ratio ſufficiens cur ſic tranſponantur verba Sic D. Marthæus ſuum Evangelium incœpit: *Liber generationis Jeſu Chriſti, filii David, filii Abraham*; talis tranſpoſitio facta eſt ex magna cauſa; hic autem nulla reddi poteſt; nam ſi Joannes talem hyperbaton intenderet, cùm facilè evitare poſſet dicens, Ut volaret à facie Serpentis, & omnia eſſent facile; ideò merito talem tranſpoſitionem reſpuit Alcazat, qui ait Græcam eſſe Phraſim, & ſignificare, *ait procul à Serpentis conſpectu*: quod egregiè eſt dictum, ſi bene explicetur. Cùm ergo hæc mulier divina providentia erepta ſit ex faucibus Draconis, & in eum locũ ducta, ubi ei cibus ſuppeditatur, eam draco non valet deglutire, ut habet in optatis; tamen nunquam deſiſtit eam malignis oculis intueri, & veluti baſiliſcus eam, ſi poſſit, faſcinaturus, obtutum in eam perpetuò figit.

Viegas. Ribeira.

Alcazar.

Impugnatur prædictus modus dicendi, & verus conſtituitur.

655. Dicam aliter; Eccleſia à facie Serpentis alitur, quia facies, & aſpectus Serpentis confert ad paſtum ejus; ſic obſeſſio adverſarii valet ad corroborationem contrarii: nam quantò Serpens antiquùs cum ſuis hæreticis, ac malis hominibus intendit oppugnare Eccleſiam Sanctam; tantò magis acuit ſtudium, ac induſtriam Doctorum ipſius Eccleſiæ, ad explicandam ex Scripturis, ac Patribus ſanam, & veram doctrinam, ac laudabiles conſuetudines retinendas. Si enim in tanto annorum ſpatio omnia fuiſſet in otio, ac quiete, niſi facies Draconis oppoſita Eccleſiæ, illi perpetuò immineret, cum ſuis hæreticis oblatrantibus; multæ veritates, ac ſalutares doctrinæ, abſque explicatione, veluti ſepultæ jacerent; ſicque in his proximis temporibus Lutherus, & Calvinus nolentes Eccleſiæ inſervierunt; ut ab ipſa Eccleſia multa verè, ac ſanctiſſimè explicarentur ad confundendos, & refutandos ipſos perfidos, & malignos Hæreticos: Sic adimpletum eſt id quod ait Paul. 2. Corinth. 4. num. 6. *Deus qui facit de tenebris lucem ſplendeſcere.* Sic ait Divus Hilar. lib. 7. de Trinit. *Proprium hoc Eccleſiæ eſt ut tunc vincat, cùm læditur, tunc intelligat cum arguitur.* Vide quæ dixi de hac re tom. 2. Apocalypſ. cap. 8. quæſtione 16. num. 162.

Hæreticorum impugnatione ſplendet, & magis fulget Eccleſia.

1. Cor. 4.

D. Hilar.

Ait Regius Vates, Pſalm. 140. num. 7. *Audient verba mea quoniam potuerunt, ſicut craſſitudo terræ erupta eſt ſuper terram. Quoniam potuerunt*; D. Auguſt. legit: *Prævaluerunt*, ut explicat noſter Incognitus: *Prævaluerunt* contra doctrinam Philoſophorum, ac potentatuum hujus ſæculi, impugnantium ipſa verba mea: Et ſubdit: *Sicut craſſitudo terræ*; quæ, ut explicat D. Auguſt. eſt quid vile, & abjectum; tamen ut ait Incognitus, *Craſſitudo eſt, pinguedo quæ ponitur ſuper terram & erumpitur, ac ſpargitur per terram, quâ terra irrigata, ampliores fructus producit.* Sic ipſa impugnatio hominum hujus ſæculi, quamvis eſſet vilis, & abjecta, fuit veluti quædam craſſitudo, & pinguedo ut inſerviret Eccleſiæ ad parturiendas novas conſiderationes, & ponderationes, ut magis verba ejus explicarentur, & audirentur. Colluvies, ac immunditia hæreticorum impiorum impugnantium veritates Catholicas, tantùm abeſt quòd valeat nocumentum Eccleſiæ inferre; quòd potiùs tanquam craſſitudo, ac pinguedo terræ inſerviat ad magnas explicationes, ac doctrinas juxta mentem Sanctorum Patrum ac Sacræ Scripturæ proferendas, quibus ipſa Eccleſia abundantiſſimè fœcundatur, ac præclariſſimè fulget. D. Auguſtin. *Quomodo accepit terra quandam pinguedinem de rebus contemptibilibus, & abjectis; ſic ex eo, quod contempſit hic mundus, accepit craſſitudinem terræ, ut inde ſeges Eccleſiæ feracius pullularet.*

656. Pſal. 140.

D. Auguſt. Incognit.

Incognit.

Impugnatione hæreticorum Eccleſia creſcit, & fœcundatur.

D. Auguſt.

Apoc. 12. *n.* 15. Emiſit Serpens ex ore ſuo poſt mulierem, aquam tanquam flumen, ut eam faceret trahi à flumine.

Num. 11. Et adjuvit terra mulierem, & aperuit terra os ſuum, & abſorbuit, flumen quod miſit Draco de ore ſuo.

VERSIONES.

Syrus. n. 15. Et projecit ille Serpens ex ore ſuo poſt mulierem, aquas tanquam fluvium, ut eam ablatam à fluvio traheret.

Arabicus. Effudit autem Serpens ex ore ſuo flumen aquæ poſt mulierem, ut attractam obrueret eo flumine.

Primaſ. Miſit aquas in modum fluminis ut eam perderet.

Vatabl.

Vatabl.Tigur. Et ejecit Serpēs:ut eam faceret rapi à flumine.

Arias. Ut eam flumine latam faceret.

Arabicus.n.16. Sed ſuccurit terra mulieri, & abſorbuit flumen, quod ſerpens effuderat.

Oecumen.Aretas. Fuitque terra mulieri auxilio.

Syrus. Solum habet, & adjuvit terra mulierem, & aperuit terra os ſuum.

Pagninus. Quod Draco ejecit ex ore ſuo.

S. Ambroſ. Et ſuſcepit flumen quod miſit Draco.

EXPOSITIO XII.

657. ET *miſit Serpens ex ore ſuo, poſt mulierem, aquam tanquam flumen.* Cum Eccleſia volaret in Gentilitatem valdè glorioſè cum alis aquilæ magnæ, divinæ potentiæ, Serpens antiquus, ſcilicet Diabolus, maximè contra hanc mulierem Eccleſiam Sanctam ſe armavit: & cùm videret quod nihil poterat agere contra eam unguibus & dentibus, perſecutione ſcilicet tyrannorum: *Miſit ex ore ſuo tanquam flumen.* In aqua ex ore Draconis ſignificantur omnia illa perſecutionis mala, quæ ex ore habent ſcaturiginem, ut ſunt hæreſes, falſæ & non ſanæ doctrinæ, ut ſchiſmata, &diſſidia, *tanquam flumen*, quod habet oblongum tractum,& ſucceſſivum,cum multa copia aquarum; proindeque denotat hanc perſecutionem errorum; ac falſitatum contra Eccleſiam longum tractum habituram à publicatione nempe Evangelii uſque ad finem mundi, cum multa copia iniquorum dogmatum. *Ut eam faceret trahi à flumine.* Hoc ſtudio tantas errorum aquas miſit ſerpens, intentans illis mulierem, ſeu Eccleſiam trahere, ac ſubvertere; quòd minimè potuit obtinere: nam Eccleſia à Deo cuſtodita à tot errorum perſecutionibus ſemper liberata, ac triumphatrix extitit,& uſque infinem extabit.

Oblongus hæreſum tractus.

658. *Adjuvit terra mulierem.* Valdè aptum eſt ſymbolum ad exprimendum mirum modum, quo Eccleſia ab omnibus calamitatibus eripitur; dum hæretici ſemeptipſos deſtruunt, & oppugnant. *Adjuvit terra mulierem, & aperuit os ſuum.* In præſenti, terra, & os terræ ſtat pro hominibus terrenis,ipſis nempe impiis Hæreticis, & Sectariis, atque Schiſmaticis, in quibus immiſſæ à diabolo hæreſum, errorum, & diſſidiorum controverſiæ, ac oppugnationes maximè inter ſe diſſident, itaut unus Hæreticus pro ſua Secta aperiens ſuum os alteram ſectam peſſundet, indeque ipſæmet hæreſes, ac errores ſemetipſos conſumunt,ac deſtruunt, in quo nolentes & præter ipſorum vota, adjuvant Eccleſiam Catholicam,quod eſt: *Adjuvit terra mulierem, & aperuit terra os ſuum, & abſorbuit flumen*: Dum unus hæreticus, ſeu terrenus homo per terram ſignificatus aperit os ſuum, alios ſibi conſimiles oppugnat; eorum venenoſum errorum flumen abſorbens,& deſtruens.

Hæretici ſemetipſos oppugnant.

659. Seu ut aliter dicam. *Terra aperuit os, & abſorbuit flumen*; quia ipſimet hæretici in ſuis, dogmatibus ſunt parum ſibi conſtantes,& adeò in illis tot obſona opoſita, ac maligna dicunt quod ipſi ſuomet orbe abſorbeant errorum hæreſum aquas,quibus ſcatent; ab eis autem Eccleſia ſemper incolumis, & ſecura perſiſtit.

Hæretici parum conſtantes

QUÆSTIO LXXXIX.

Quare Serpens tanta vehementia ex ore ſuo miſit flumen aquarum, & quid ſignificet hoc flumen?

660. ANdræas Cæſariens. Ribeira, Viegas, Cornel. Tyrin. & alii, inquiunt hoc flumen aquarum ſignificare magnam perſecutionem; nam cum tempore Antichriſti Sancti fugient in ſolitudines, tunc Antichriſtus impeiro oris ſui, mittet ſatellites, & exercitus ſuos,ad Sanctos auferendos, & violenter revocandos. At hæc ſententia mihi non placet; & mihi valde difficile eſt omnem iſtam Sanctam Apocalypſis prophetiam, eſſe de una Eccleſiæ perſecutione, cùm multi ſint, & fuerint Antichriſti, ipſo Joanne teſte,prima epiſtol.c.2. n. 18. nec poteſt eſſe veriſimile, quod cùm per tot annorum curricula,multa præterita,& innumera contigerint in Eccleſia, in tam ampla,& lata prophetia ſolùm annuntietur Antichriſtus, & tam fusè, & confusè.

Andr. Cæſ. Ribeira. Viegas. Cornel. Tyrin.

Impugnatur prædicta ſententia.

1. Joan 2.

661. Secundò,Alcazar in ea eſt ſententia, ut exiſtimet per flumen hoc, ex ore draconis procedens, ſignificari Neronis perſecutionem in Chriſtianam Eccleſiam:Nam Nero fuit Magus, & ejus perſecutio nata eſt ex reſponſis dæmonis, ac veneficorum. Hæc ſententia communiter rejicitur; & meritò, quia flumen dicit oblongum tractum; illa perſecutio non fuit adeò oblonga per multa annorum ſæcula.Præterea ſi flumen eſt perſecutio,terra,ſeu terreni illi homines Neronis interfectoris, num in ſe ſuſceperunt perſecutionem; *dicitur enim: terra aperuit os ſuum, & abſorbuit flumen.*

Alcazar. *Rejicitur ſententia.*

662. Stat ergo tertia, vera ſententia quam ſequimur; cùm enim flumen dicat oblongum,& ſucceſſivum tractum,& aquæ in Scriptura frequenter ſignificent contradictiones,& adverſitates; per flumen ex ore draconis intelliguntur aquæ contraditionis errorum, hæreſum, falſitatum, ac iniquitatum, quas antiquus ſerpens diabolus,per ora hæreticorum, ac iniquorum miſit contra Eccleſiam, ut eam impugnaret ac ſubverteret, ut latè explicavi in Expoſitione; ſed nihil valuit efficere diabolus, cùm Eccleſia Dei gratia eſſet protecta; & de hac dæmonis impugnatione, & Dei protectione erga Eccleſiam à publicatione Evangelii,uſque ad finem Mundi, agitur in toto hoc capite.

Vera ſententia.

663. Quartò, & Moraliter aliquid dicamus: Per aquas hujus fluminis D. Anton. Ulyſſipon, & D. Ambroſ intelligunt delectationes mūdanas, & carnalia deſideria; quia cùm diabolus videret, quod Eccleſiæ filios,homines ſcilicet pios, ac juſtos perſecutionibus, ac tormentis tyrannorum non potuerit devincere, his voluit ſuperare;

Deſideria carnalia ac delectationes maximè attrahunt.

ſuperare ; nam hujuſmodi carnalia deſideria , efficaciora ſunt ad commovendum animum virilem, quàm quæcunque alia tormenta. D. Anton. Ulyſſipon. *Hæc enim eſt aqua, nempe delectatio mundana , quam diabolus miſit poſt mulierem :* Et clarius D. Ambroſ. *Flumen aquæ* , ait, *deſideria ſunt carnalia: Videns autem diabolus, Eccleſiam non poſſe dejici perſecutionibus, ſed potiùs creſcere, & roborari, multitudinem deſideriorum carnalium ei emmittere voluit, quibus decepta ad mala opera agenda retraheretur.*

D. Anton. D. Ambroſ.

664. Quintò : Alta conſideratione ait noſter Joannes quod Serpens *miſit ex ore ſuo poſt mulierem , aquam tanquam flumen* : non ut verum flumen , ſed ſimilitudinem fluminis habentem, tanquam flumen : nam verum flumen in genuino , ac vero ſenſu Sacræ Scripturæ , ſolum mittit verus fidelis , ac verus filius hujus mulieris, Eccleſiæ ſcilicet, ut ait Chriſtus D. Joan. 7. n. 38. *Qui in me credit ſicut dicit ſcriptura , flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.* Serpens, ſeu quilibet malignus Doctor mittit de ore ſuo aquas non vivas, ſed mortuas, & putridas falſæ & iniquæ doctrinæ; cum ſimilitudine, ac apparentia veræ diſciplinæ ; hanc iniquam doctrinam mittunt hæretici contra Eccleſiam , ac ejus filios , an ſi fortè valeant rapido hoc flumine eos trahere, ut ait Rupert. *Nimirum à fide in perfidiam , à veritate in mendacium , à luce in tenebras , à vita in mortem , ab altitudine in profundum , à Cœlo in infernum.*

Joan. 7. *Serpens Tartareus conatur per hæreticos à fide in perfidiam trahere.*

Rupert.

665. Sextò : Poterat Joannes dicere , quod Serpens miſit aquam ad inſtar fluminis, ut faceret mulierem trahere ab eo, vel ut eam abſorberet, vel ſuffocaret : cur ergo ait , quod miſit hanc molem aquarum poſt mulierem ? Per hanc mulierem Eccleſia denotatur : Ideò ait ? Quod ſerpens miſit aquam poſt mulierem , quia licet ſerpens multas tribulationum aquas intendat emittere in Eccleſiam; nulla tamen eam poteſt percutere , vel lædere, ſeu attingere. D. Thom. *Benedicitur*, ait, *poſt eam, quia tribulatio eam non attigit, quia non dejecit:* Joachimus Abbas ſic ait: *Non attigit eam ad ſubmergendum* : Iſaï. 43. *Cùm tranſieris per aquas , tecum ero , & flumina non operient te.*

Diabolus cum ſuis hæreticis Eccleſiam non poteſt ſubmergere.

D. Thom.

Joachim. Iſai. 43.

666. Septimò : Juxta mentem D. Ambroſii , ac D. Antonii Ulyſſipon. per hoc flumen aquarum, quod Serpens miſit ex ore ſuo poſt mulierem, poſſumus interpretari voluptates , ac divitias hujus ſæculi : Nam Diabolus ſeu Serpens volens emollire fortem animum hujus mulieris, aquas voluptatis, ac divitiarum poſt eam miſit, ut illis poſſet eam ſubmergere: Sed quid habent undæ cum divitiis, ac voluptatibus, ut ſub aquarum ænigmate proponantur ; quia divitiæ , ac voluptates ad vivum exprimunt aquarum ingenium : ſicut enim unda rapida , eo momento , quo aliquem attigit , illabitur & fugit; ita divitiæ , ac voluptates velociſſimâ fugacitate percurrunt, & aliquem attingunt , rapidiſſimè deſerunt; nam ſi quis circunſtantem aquam intentaverit manu tenere, fruſtratur aquâ citò labente. D. Baſil. in Pſal. 61. *Quemadmodum*, ait, *fluvius ab alto ruens, ita ſubitò exuberat, ut ſtantes in ripa quandoque attingat......ſimul verò ubi attigerit , mox ſecedit : ſic & operum lubrica proclivitas perniciosiſſimam exhibet , & prolapſione leviſſimam ſui præſentiam.*

Divitiarum conditio valde lubrica , & fluxa.

D. Baſil.

667. Decantat Regius Vates Pſal. 61. n. 11. *Divitiæ ſi affluant, nolite cor apponere.* D. Ambroſ. ſic legit *Divitiæ ſi fluant:* Divitiæ enim, tanquam fluminis aqua , citò fluunt , & currunt : Avidè undam expectas , at ubi primum te leviter attigit , velociter longiùs recedit , & præterfluit : Hanc conditionem induit divitiarum natura , quia ſi ad te fluunt, ita citò te deſerunt, ut nudus inveniaris : Heri multis abundaſti , hodie omnium deſtitutus exiſtis. D. Ambroſ. *Vides*, inquit, *quia fluunt ; non vides quia præterfluunt? nudus es natus, nudus moriturus es : Quid excipere quæris, quod tecum auferre non poſſis. Fluenta ſunt, quæ miraris ; quomodo veniunt , ſic tranſeunt , & recedunt.*

Pſal. 61.

Divitiæ tanquam aqua labuntur.

D. Ambroſ.

Ait Sophonias 1. n. 11. *Diſperierunt omnes involuti argento* ; hoc eſt perierunt, ac conſumpti ſunt omnes divites undique opibus cincti ; ac circumſepti : *Involuti argento* ; nempe illi, qui ipſo argento , maximè ſuperbia efferebantur , ac de illius copia multùm præſumebant. Illud in rem noſtram. Nota quod non ait Propheta, diſperibunt de futuro , ſed de præterio loquitur. *Diſperierunt*: quia adeò celer venit divitiarunt affluentia , quia non eſt cur expectetur à dilectoribus earum futura auri perditio , ſed ſemper præterita apparet ; quia ſic citò labitur auri copia , quod vix attigit , quando jam recedit , & præterfluit. D. Hieron. ibi : *Non dixit*, ait, *Peribunt omnes involuti argento, ſed jam nunc antequam veniat ſupplicii dies , in eo ipſo , quod ſemper de theſauris ſuis cogitant, & ſerviunt eis , perierunt.* 668.

Sophon. 1.

Divitiæ fugaciſſimæ ſunt.

D. Hieron.

Ait Pſalmiſta 75. n. 6. *Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus ſuis.* Dùm potentes ſæculi, ac divites , ſe multa habere reputant, dùm paulisper dormiunt; ſtatim divitiæ ad alios avolant, quæ ità citò tranſeunt, ac ſi perbreve ſomnum videantur haberi: Ità enim fugaces ſunt divitiæ , ut non repræſententur, niſi per breve ſomnum, quo trãſacto ſic omnia evaneſcunt, ut nec illius veſtigium appareat. D. Ambroſ. lib. de Naboth. cap. 6. *Hic, ait, acquiruntur, hic relinquuntur : ſomnium igitur loquitur , non patrimonium.* D. Chryſoſt. homil. 32. in cap. 4. Joan. *Quid autem* inquit : *omninò ſunt divitiæ ? Umbra inanis, fumus qui citò evaneſcit; flos fœni, vel etiam viliores.* 669.

Pſal. 75.

Divitiæ veluti ſomnium evaneſcunt.

D. Ambroſ.

D. Chryſoſt.

QUÆSTIO LXXX.

Quare, cùm malignus Serpens totus eſſet armatus, ut devoraret mulieris filium , tamen venenoſum flumen non mittit poſt filium , ſed poſt mulierem ?

TOTA difficultas eſt , quòd cum hæc inſignis mulier appareret radiantibus luminaribus inſignita , *Cruciabatur ut pareret:* & Draco inſani furore armatus, *ſtabat ante mulierem , ut cum peperiſſet devoraret filium ejus :* & dato filio in lucem : *Et peperit filium maſculum, & raptus eſt filius ejus ad Deum, & ad thronum:* Et verò mulier aquilinis alis ornata , tranſvolat in deſertum : *Et datæ ſunt mulieri duæ alæ aquilæ magnæ, ut volaret in deſertum.* Diversâ viâ puer , & mulier rapiuntur ; puer ad Deum, & ad thronum ejus, mulier verò in deſertum. 670.

Difficultas quæſtionis.

ſertum. Tunc *Draco miſit poſt mulierem ex ore ſuo aquam tanquam flumen, ut eam faceret trahi à flumine.* Serpens tota rabie, ac furore inſaniens erat contra puerum, *ut devoraret filium.* Quomodo hoc rapidum fluminis venenum non evomit contra puerum, ſed potiùs contra matrem, cùm apertè dicatur in text. quòd ſtabat, *ut devoraret filium.*

671. Alb. Magn. Peracutè reſpondet Albert Mag. *Cum mulieri inſidiaretur, devorare filium cupiebat.* Mulier hæc erat Sacratiſſima Virgo Maria, ut ſuprà ex multis Patribus dixi quæſt. 9. filius verò ejus Chriſtus D. Ecce vafer ingenium Draconis; cùm enim ipſe bene agnoſceret, quod Chriſtus D. utpote Dei filius naturalis, eſſet impecabilis per naturam, indeque quòd impoſſibile erat coinquinari venenoſo peccati flumine, quod non ita dabatur per reſpectum ad matrem, quæ ut pote Adami filia, videbatur obnoxia communi legi peccati Originalis; ideò poſt mulierem, toto impetu emiſit flumen, *Ut eam faceret trahi à flumine:* Tamen apertè Text. ait quòd ſtabat, *Ut devoraret filium ejus*, pro certo habens quòd ſi venenoſis ſuis acquis coinquaret matrem, etiam filium aliqualiter attingeret labes, ac macula matris in filium derivaretur: *Cum mulieri inſidiaretur, devorare filium cupiebat*, Nam inſidiæ paratæ in matrem filium etiam apprehenderent, & damnum ex inſidiis proveniens in matrem, in filium etiam refunderetur.

Macula Matris in filium derivatur.

672. Ildeph. In hoc ſenſu dixit D. Ildephonſus lib. de Parturit. Virg. *Si materna viſcera ſordibus ex vitio primæ damnationis coinquinaſſet, Chriſtus non eſſet Dei filius naturalis.* Multam indaginem verba requirunt; poterat enim Deus ſuâ altâ ſapientiâ, ac potentiâ ordinare, ut divinum Verbum carnem ſumeret ex muliere infecta peccato originali; nam hoc divinum myſterium Incarnationis originem habuit ex divino amore, non verò matris meritis: quomodo ergo ait Sanct. Pater, quòd ſi Chriſtus natus eſſet ex muliere infecta peccato originali: *Quod non eſſet Filius Dei naturalis,* hoc eſt: ut intelligo, quòd multa eſſent motiva, ac rationes conjecturandi, ac ſuſpicandi, quòd ipſe non erat Dei filius naturalis: nam ut habet juris diſpoſitio. L. ſi quis à liberis; ff. de liberis; *Iniquiſſimum eſt patrem aut matrem egero, cujus filius in facultatibus:* Quis potentior, ac ditior in omnibus bonis gratiæ, ac gloriæ, quàm ipſe filius Dei: quomodo ergo fieri poteſt, quòd videns ipſe illam, quæ per æternum decretum Patris, electa, ac deſtinata erat in matrem ejus, ei non ſubveniret donis gratiæ, ut eam ab egeſtate ac paupertate peccati originalis immunem faceret.

S. Virgo non eſſet concepta ſine ori ginali, non generaret filium Dei.

L. ſi quis.

673. S. Hieron. Ait D. Hier. in qq. Hebraïcis: *Erat famoſa quæſtio omnium Eccleſiarum diſputatione ventilanda*; Quonam anno Mathuſula mortuus eſt, apertè namque conſtat ex noſtra vulgata, quod vixit *nongentis ſexaginta novem annis.* Geneſ. 5. n. 27. Proindeque juxta meliorem computationem mortuus eſt Mathuſala ipſomet anno diluvii. Unde aliqui exiſtimarunt, quòd ipſe in acquis diluvii periit. Cardinal. Caietan. Conſtáter tenet, quòd quamvis in eodem anno obierit, tamen ante innundationem diluvii, in principio ipſius anni; & rationem aſſignat Caietan. *Ut Noë neglectæ pietatis ergà avum ſalvandum, non arguatur.* Noë erat nepos Mathuſala. Noë ut de eo teſtatur Scriptura, Gen. 6. n. 9. *Vir juſtus, atque perfectus:* inde apertè colligitur, quòd avo ſuo ſubveniret: Si ergo alienum eſt ab omni convenienti ratione, quòd cum Noë eſſet vir juſtus, ac perfectus, poſſetque & haberet aptum medium, nempe arcam, ad cuſtodiendum ab aquis diluvii parentem, & avum ſuum, non feciſſet; quod argumentum, ac conſequentiam colligunt Doctores ex perfectione, ac ſanctitate Noë, quanta majori, ac ſublimiori ratione, hoc inferendum eſt à nobis de filio Dei, cùm ſit infinitè perfectior, juſtior, ac ſanctior Noë, ut non ſineret Matrem ſuam in venenoſis aquis peccati, ac culpæ ſubmergi.

Geneſ. 5.

Caiet.

Geneſ. 6.

Maximè arguitur pietas filii, ſi non ſubveniat parenti ſuo.

674. Geneſ. 6. Gen. 1. Theodoret. Tertullian. D. Baſil. D. Hieron. Theodor. D. Athanaſ. Dicitur Gen. 1. n. 2. *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas.* Theodoret. Tertullian contra Hermogen. cap. 32. inquiunt quòd hic Spiritus Domini eſt ventus à Deo excitatus: D. verò Baſil. D. Hieron. Theodor. Athanaſ. & alii Patres communiter apud Cornel. ibi docent, quòd ſit Spiritus Sanctus à Patre, & Filio procedens, ſpirans, ſeu procedens quendam ventum calidum ſuper aquas: Ex quo naſcitur grandis quæſtio, Cur hic Spiritus Domini, ſeu iſte ventus ab eo ſpiratus, non ferebatur, ſedebat, ſeu incumbebat ſuper alia elementa, verbi gratia, ſuper Cœlum, Ignem, Aërem: & Terram? Quid magis habuerunt aquæ, ut ſedes Dei fierent? Ad quod eruditè reſpondet Tertull. lib. de Baptiſmo; & ait. *Habes, homo, in primis ætatem venerari aquarum, quòd Divini Spiritus ſedes, gratior ſcilicet cæteris tunc elementis fuerit: nam & tenebræ tota adhuc ſine cultu ſyderum informes, & triſtis abyſſus; & terra imparata, & Cœlum rude: Solus liquor ſemper materia perfecta, de ſuo pura dignum vihiculum Deo ſubjiciebat.* Expende illud; *Liquor ſemper materia perfecta de ſuo pura.* Hoc diſcrimen eſt, inter aquam, & cœtera elementa, quod Cœlum, & ignis in ſuo principio imperfecta, cùm eſſent ſine Sole, Luna, Stellis, ac Planetis: quibus maximè fœcundatur, Aër totus tenebroſus ſine luce horibile Chaos; terra rudis imparata, ſine ullo germine; & aqua *ſemper materia perfecta de ſuo pura.* Ideò Cœlum, ignis, aëer, & terra, non aſſumuntur ad ſedem alicujus divinæ virtutis, utpote quia aliquando perfectione laboraverant; ſed tantum aquæ, quæ ſemper puræ ſine nota, & macula, ad hoc tantum miniſterium deſtinantur. *Solus liquor ſemper materia perfecta, de ſuo pura, dignum vectaculum Deo ſubjiciebat.* Si ergo Maria per aliquod inſtans macula originali infecta fuiſſet, quamvis poſteà magnis gratiis eſſet condecorata, improportionata inveniretur, ut Divini Verbi eſſet ſedes, & vectaculum.

Tertulian.

675. Cantic. 6. Hinc, ut ſuprà oſtendi, Virgo Maria magnis gratiis, donis, ac privilegiis ditata eſt, utpote mater Filii Dei. Hinc in perſona Chriſti ad Virg. Mariam dicitur Cantic. 6. n. 8. *Una eſt Columba mea, perfecta mea* & ſtatim ſubditur: *Una eſt matri ſuæ electa genitrici ſuæ*: Dicitur quod Virgo Mariæ una ſit columba; & perfectiſſima; & additur quòd ſicut Columba eſt Chriſto D. ſic etiam Columba eſt matri ac genitrici ſuæ. Peracutè notat D. Gregor. Nyſſen. quòd mater columba eſt altera columba? nam ſicut homo ex altero generatur homine, & omne animal ex ſimili in ſua ſpecie, ſic & columba ex altera naſcitur Columba. Virgo Maria Columba eſt, & cujuſnam Columbæ filia? Spiritus nempe Sancti, qui ſub ſpecie Columbæ, in Jordane apparuit,

Virgo gratia Spiritus Sancti concepta.

Matth. 1. paruit: *Vidit ſpiritum deſcendentem ſicut Columbam*: Matth. 3. n. 16. Hujus nempe Columbæ, ſcilicet Spiritus Sancti filia eſt Maria: ſic enim ipſa ex ſuis parentibus nata eſt, ut etiam divina gratia genita extiterit, ut pura, & immaculata ab omni originali macula inventa ſit. D. Greg. Nyſſen. homil. 15. in Cantic. *Cum filia Columbæ ſit*, ait, *omninò etiam mater hujus Columbæ eſt illa, quæ de Cœlo ad Jordanem volavit.* D. Nyſſen.

676. Spiritus Sanctus amor eſt; ex vehementi Dei amore Maria Concepta & nata eſt; de qua Nativitate loquens Iſaias c. 11. n. 1. ait: *Egredietur virga de radice Jeſſe.* Hæc virga juxta communem placitum Patrum, ac Doctorum, eſt Sanctiſſima Virgo Maria: Jeſſe duplex habet nomen dicitur Iſai, & Jeſſe; & cur potiùs in præſenti dicitur Jeſſe, quàm Iſai: *Egredietur virga de radice Jeſſe.* Jeſſe idem eſt ac incendium, & lectio Hebraïca ſic habet: *Egredietur virga de radice incendii.* Hæc enim virga Sanctiſſima Maria prodiit ex vehementi amoris incendio Divini Patris erga illam. Sic ait D. Methodius, ſerm. de Deipara: *Salve amoris Dei Patris theſaure*: Vide ſuprà in hoc cap. q. 14. n. 113. 114. 115. &c. & q. 16. n. 135. & q. 35. n. 226.

Iſaiæ. 11. *Maria concipitur ex amore Dei.* Hebraïc. Method.

QUÆSTIO LXXXI.

Quare terra adjuvans mulierem, aperuit os ſuum, & abſorbuit totum flumen?

677. Viegas. Ribeira. Cornel. QUi hanc prædictionem ad tempus Antichriſti referunt, ut Viegas, Ribeira, Cornel. & alii, dicunt ſacram prophetiam denotare ſatellites, ac exercitus Antichriſti, ſicut Dathan, & Abiron à terra devorandos; tamen eorum clades talis non erit, ut patet ex cap. 11. num. 13. & infrà ſuo loco clariùs conſtabit.

678. Sicut firma noſtra ſententia, quòd hoc ſymbolo ænigmatico optimè exprimitur, quomodo Eccleſia Sancta, Dei protectione tuta, & ſecura eripitur ab omnibus calamitatibus emergentibus: Nam ſicut in multis partibus, terra abſorbet per ſuos hiatus flumina, ut nihil eorum amplius appareat; ita impii, & terreni homines, ac hæretici, qui hic pro terra ſumuntur, dum unus adverſùs alterum aperit os ſuum; tunc hæretici peſſundant, ac deſtruunt, & in ſemetipſis conſumunt, ac abſorbent totum venenoſum hæreticale flumen, quod draco ex ore ſuo miſit, & in hoc præter eorum intenſionem adjuvant mulierem, Eccleſiam ſcilicet Dei; nam ſive dum ipſi inter ſe diſſident, ſuos errores perimunt, & conſumunt; ſive etiam dum Eccleſiam impugnant: nam eorum impugnatio, eſt tanquam ſtimulus, ut à bonis, & probis Doctoribus magis veritas Catholica declaretur, ac explicetur. Vide quæ dixi in expoſitione: Quæ major, & glorioſior victoria de Eccleſia dici poteſt, quàm cùm à morte Chriſti uſque modò tot hæreſes pullulaverint, ipſis tamen omnibus extinctis Sancta, & Catholica fides firma, & conſtans perſiſtit? Huc advoco id quod dixit Severus Sulpit. lib. 2. Sacræ Hiſtoriæ. *Neque majori unquam triumpho vicimus, quàm cum decem annorum ſtragibus vinci non potuimus.*

Ipſi hæretici ſe mutuo deſtruunt. Severus.

Moraliter jam Primò; Terra adjuvit mulierem, & abſorbſit flumen: Per hoc flumen, ut jam dixi, multi, & graves Auctores intelligunt: Antichriſtianos, & malos, ac iniquos homines Sed quomodo terra ſuos dilectores conſumit; ac perimit, & ſe exhibet adjutricem huic mulieri, ſcilicet Eccleſiæ Dei? Quales enim fuerimus Deo, tales omnes creaturas inveniemus pugnantes pro ſuo Creatore: Conqueritur David Pſal. 101. n. 12. *Dies mei ſicut umbra declinaverunt.* Sic pulchrè commentatur D. Auguſt. *Dies, ait, non declinarent, ſi tu à vero die non declinaſſes; declinaſti, & accepiſti dies declinantes; quid mirum ſi dies facti ſunt ſimiles tui? Ipſi enim ſunt dies declinantes, quia tu declinaſti, qui ſunt dies fumi, quia tumuiſti; ſupra dixerat: defecerunt ſicut fumus dies mei, & nunc dicit: Dies mei ſicut umbra declinaverunt.* Dies tui declinarunt ad interitum, quia tu declinaſti à Deo ad interitum peccati. 679.

Qualis homo Deo, tales invenit creaturas. Pſalm. 101. D. Auguſt.

Secundò: *Adjuvit terra mulierem*: Quænam iſta terra quæ tam terreno affectu commovetur ad mulieris adjuvamen? Per terram Richard. Victor intelligit homines impios, & terrenos; ſicut per mulierem intelligit Juſtos, & Sanctos. Sed quomodo terra, id eſt, peccator & iniquus, perſequente dæmone adjuvit mulierem, hoc eſt, Juſtos, & Sanctos? Hæc eſt alta Dei providentia, quòd malus ſive nolens, ſive non attendens juſtos adjuvat, eiſque adjuvamen præbet. Sic ait citat. Richard. *Terra os ſuum aperiendo, flumen abſorbendo, mulierem adjuvat; quia dum terrena diligentes gratanter ſuſcipiunt, quod diabolus ſuggerit; ipſe diabolus eis nocendo, à bonorum tentatione ad tempus ceſſat*: Quia dum diabolus ſe totum applicat ad iniquos perſequendos ceſſat à vexatione bonorum. 680.

Peccator etiam nolens & non attendens juvat. Richard.

Tertiò: *Adjuvit terra mulierem*: D. Ambroſ. per terram intelligit Chriſtum D. juxta illud Pſal. 84. num. 2: *Benedixiſti Domine, terram tuam.* Et quomodo hæc terra aperuit os ſuum, & abſorbuit flumen, quod adverſus mulierem draco emiſit? non enim legimus de Chriſto D. quòd aperto ore tale flumen deglutierit, ſed ſolùm, quòd de torrente in via biberit, non autem quòd torrentem ſeu flumen abſorbſerit. Abſorbſit ergo flumen vitiorum, ac iniquitatum, emiſſum contra ſuam Eccleſiam, dum ſuâ infinitâ miſericordiâ talia Chriſtus diſſipat. D. Ambroſ. *Adjuvabit*, ait, *mulierem terra, id eſt, Chriſtus Eccleſiam, & aperuit os ſuum, & ſuſcepit flumen, quod miſit Serpens ex ore ſuo, id eſt, ſinum miſericordiæ aperuit ſuæ, flumenque vitiorum poteſtas ejus funditus extinxit.* 681.

Pſal. 18. *Chriſtus ſua miſericordia deſtruit omnia mala contra Eccleſiam.* D. Ambroſ.

Quartò: *Terra adjuvit mulierem*: Quænam terra hæc eſt, quæ mulieri, ſeu Eccleſiæ in tanto periculo adjuvit: D. Bernard. ſic ait: *Terra poteſt dici B. Virgo, quæ terræ fructum noſtræ ſalutis portavit, hæc ergo adjuvabit mulierem, id eſt, Eccleſiam, pro ipſa exorando.* Quando magis explicat Gorranus de B. Virg. ſic loquens: *Modus vero adjuvandi Eccleſiam militantem, exprimitur, cùm dicitur: Aperuit terra os ſuum in oratione, & abſorbuit flumen, quod miſit draco de ore ſuo, annihilando precibus illam magnam tribulationem.* 682.

D. Bernard. *B. Virgo adjuvat Eccleſiam.* Gorranus.

Quintò: *Adjuvabit terra mulierem*: quia ſatellites Antichriſti conſpirantes contra Eccleſiam, 683.

ſiam,

ſiam, ut ex multorum ſententia jam dixi, & maximè contra ſupremum ejus caput Romanum pontificem, vivi à terra abſorbentur, ut factum eſt cum Dathan, Abiron; & Core: qui vivi deſcenderunt in Infernum: Valde mirum, quod hi non pereunt conſueta hominum morte. Peccavit Caïn magno peccato, occidens fratrem Abel; à Deo punitur ut *vagus, & profugus*
Gen. 4. *ſit ſuper terram*: Geneſ. 4. n. 12. peccant Dathan, Abiron, & Core contra Aaron ambientes illius Summum Pontificatum: aperuit terra os ſuum,
Num. 16. & eos vivos devoravit; Numer. 16. n. 32. Et cur tam mirâ, & extraordinariâ pœna hi puniuntur? Non adeò Deus iraſcitur in parricidam, ac alios delinquentes, ut in illos, qui Eccleſiæ ſuæ caput contemnunt. Alii peccatores puniuntur ſuper faciem terræ: At qui contra Eccleſiæ caput ſe erigunt, ut antiquitus erat Aaron, & nunc eſt Romanus Pontifex, inauditâ ruinâ vivi ſepeliantur in Inferno. Optatus Milevitan. lib. 1, contra Donatiſtas, cit. in Gloſſa in cap. 1. epiſtol. ad Corinth. *Parricidium, ait, principale delictum eſt, & tamen Caïn nec reus à Deo percutitur, ſed occiſus inſuper à Deo vindicatur; quod non ſunt conſequuti, qui populos Dei primitus auſi ſunt ſcindere; Tot millibus virorum Aaron unum Sanctus Deus præfecerat: Deus cui diſplicuit Schiſma hoc libenter videre non potuit. Iratus igitur quod in ſacrilegos, & parricidas non fecerat, in Schiſmaticos fecit. Mandata eſt terræ fames; ſtatim fauces ſuas in populi diviſiones aperuit, & contemptores mandatorum Dei, avido ore abſorpſit.* Alii in Deum, vel homines ut Caïn peccaverunt; at Dathan, & Abiron in Dei Pontificem; inde alii temporaliter puniuntur ſuper terram: at delinquentes in Pontificem, dirupta terra, ab ipſa vivi abſorbentur.

Qui contra Paſtores Eccleſiæ inſurgit graviſſimè punitur.

Optat. Mile.

684. Sextò: Ecce in tanto periculo adjuvit terra mulierem, & abſorpſit draconis fluctus: & in quo Cœleſtis mulier terram ſibi habet adjutricem, dum illam ſibi adæquat recognoſcens ſuæ vilem nativitatis originem, tunc omnes inun-
Andr. Cæſ. dantes draconis aquas ridet, & ſuperat. Andræas Cæſar. *At terra,* inquit, *juvit illam: juvit autem Sanctorum ſubmiſſione, qui verè, rectèque dicere ſolent: Ego ſum terra, & cinis, omnes ſuperbi diaboli vires enervans: Nihil enim diaboli vires ita frangit, ut humilitas.* Maximè abſolvit univerſos diaboli incurſus terrenæ originis conſideratio: & valdè profundo ſenſu dicitur, non quòd rupes, vel ſaxoſa moles adjuvit mulierem, ſed tantùm quòd terra adjuvit eam: nam ſi marinis fluctibus ſaxorum moles, vel rupes opponitur, magno verbere fatigantur, horrendóque ſtridore confringuntur. At verò ſi mollis terra, & plana invadentibus fluctibus ſe ſubjicit, quietè, & placidè allambunt terram linguis; ſic & Cœleſtis homo ſi terram ſibi objicit, pulverulentam originem memoriæ mandans, tutè & ſine aliquo fragore mala venientia conſumit, &
Euſeb. perimit. Ad hoc ſpectat Euſeb. Gallican. ſer. 1. de Epiphania: *Qualibet tribulatio, ait, ita ab humilitate mitigatur, ac vincitur, ſicut in planis littoribus, ſine aliquo fragore unda conſumitur.*

Efficax hominis remedium, ad terrenam originem confugere.

685. Antiqua, & longa quæſtio, cur Adamus à Deo ſit conditus extra Paradiſum, ſi ſtatim in Paradiſo locandus erat? *Plantaverat, autem Dominus Paradiſum voluptatis; in quo poſuit hominem,*
Gen. 2. *quem formaverat*: Gen. 2. n. 8. Cur ergo non conditus eſt in Paradiſo? Ex alta ſua præſcientia peccati hoc faciebat Dominus; nec Paradiſo expulſus caret peccator viſione originalis pulveris; ideò extra Paradiſum creatur, ut ejectus terram originis ſuæ præſentiſſimam inveniret, videns, & contemplans terrenum ſolium, unde principium haberet. Quod notat Gloſſa Gloſſa.
cur Adamus conditus ſit extra Paradiſum: *Quia, ait, Deus præſciebat Adamum peccaturum, inde pellendum ad hanc terram, ubi eum condiderat.*

Recogitatâ primâ origine, omnia mala ſuperantur.

Exiens Job in pugnam cum Diabolo cap. 1. 686.
n. 20. *Tunc ſurrexit Job, & ſcidit veſtimenta ſua,* Job. 1.
& tonſo capite corruens in terram adoravit, & dixit: Nudus egreſſus ſum de utero matris meæ. Non qualemcumque ortum ſuum recogitavit, ſed ut notat D. Chryſoſt. in Caten. Græca, particulariter primi illius opificis meminit, quo ab utero terræ, & limi primi parentis coaugmentatus eſt; ſicque hac cogitatione innatæ nuditatis ac vilitatis armatus, in pugnam cum diabolo exiens, omnes illius maligni incurſus ſuperat, ipſumque devicit, ac proſtravit.

D. Chryſoſt. *Terreno pulvere munitur animus contra tentationes.*

Ait Deus Ezechieli 4. n. 1. *Et tu fili hominis,* 687.
ſume tibi laterem, & pones eum coram te, & deſcribes in eo Civitatem Jeruſalem. Mandat Deus Ezech. 4.
Prophetæ deſcribere civitatem Jeruſalem, & futuram obſidionem Chaldæorum in ea, in latere, & ut notat Lyran. crudo, & non cocto: cur hæc potiùs non depinguntur in libro, ſtylo ferreo, & plumbi lamina, vel in ſilice, ut Job. 19. Job. 19.
exoptabat, ut permanens, & conſtans eſſet ſcriptura. Ad quid in latere non cocto, in quo totum facilè deleri poterat? ſic volebat priùs Deus proponere calamitatem futuræ obſidionis, ut ſimul in latere non cocto provideret remedium, quo poterat talem ſtragem evitare, ſi nempe reſpiceret ad lutum, ac pulverem lateris, ex quo homo habebat ſuam originem; & ideò Dixit Deus Prophetæ & in ejus perſona omnibus: *Sume tibi laterem, & pones eum coram te*; ut bene recogitatâ pulverulentâ primævâ origine, univerſa eminentia mala eluderet, ac ſuperaret. Gloſa Interlin. *Coram te. Intenta* Gloſſa.
mente qualitatem ejus conſiderando.

Recogitatione terreni pulveris propulſantur omnia mala.

Apoc. 12. *n.* 17. Et iratus eſt Draco in mulierem, & abiit facere prælium cum reliquis de ſemine ejus, qui cuſtodiunt mandata ejus, & habent teſtimonium Jeſu Chriſti.

Num. 18. Et ſtetit ſuper arenam maris.

VERSIONES.

Arabicus. n. 17. Iratus eſt igitur ille Serpens adversùs mulierem, & abjit ad bellum gerendum cum reliquo ſemine mulieris obſervantibus mandata Dei, habentibus teſtimonium Jeſu.

Aretas. Et abjit ut committeret prælium.

Syrus

Syrus. Cum reliquis qui reſiduum ejus ſeminis ſunt.

Oecumen. Ut committeret prælium adverſus reliquos ſeminis ejus, qui cuſtodiunt præcepta.

Arabicus n. 18. Stetit autem Serpens ſuper arenam.

Oecumen. Stat autem ſuper arenam.

Albert & Syrus in margine. Sedit Super arenã.

Biblia Complutenſ. Stetit ſuper terrã.

EXPOSITIO X.

688. ET *iratus eſt Draco in mulierem*; id eſt, in Eccleſiam, non quod priùs non eſſet iratus in eam, ſed hoc dicitur ad magis ſignificandam iram Draconis, quia neque tempore, neque adverſis ſucceſſibus ira ejus remittitur, ſed magis augetur. *Abiit facere prælium cum reliquis de ſemine ejus.* Videns Draco, quòd à ſua prima expulſione à Cœlo uſque ad ultimos ejus conatus, ex ore ſuo emiſſo flumine tot perſecutionum, ac calamitatum contra Eccleſiam, per Hæreticos, Schiſmaticos, tyrannos, Imperatoreſque Romanos, nihil valebat obtinere, nec infringere regnum Chriſtianorum, ſed quòd maximè firma, ac ſtabilis erat fundata, Eccleſia Catholica, ac Romana; Imperatoribus Romanis jam Chriſtianis ac defenſoribus Eccleſiæ factis: Tunc draco abjit ad Vandalos, Sarracenos, Perſianos; & Japones, ad faciendum prælium, cum degentibus in eorum terris.

Verus ſenſus.

689. *Qui Cuſtodiunt mandata ejus, habent teſtimonium Jeſu Chriſti:* id eſt, qui corde credunt, & ore profitentur fidem in Jeſum Chriſtum, ut verum Redemptorem, ac Salvatorem ſuum. Et notandum quod prius ait: *Qui cuſtodiunt mandata Dei*: quod pertinet ad Charitatem; deinde, qui *habent teſtimonium Jeſu*; quod ſpectat ad fidem: quia licet fides ſit via ad Patriam Cœleſtem; tamen Charitas, quæ in mandatis conſiſtit, major, & præcipua eſt. Haymo: *Quod ideò*, ait, *mandatis prius dixit; quia Charitas quæ in mandatis conſiſtit, major eſt omnibus, virtutibus, licèt fides via ſit ad Deum: Unde Apoſtolus, nunc manent Fides, Spes, Charitas, tria hæc; major autem eorum eſt Charitas.* 1. Cor. 13.

Charitas virtus maxima. Haym.

1. Cor. 13.

690. *Stetit* nempe Draco, *ſuper arenam maris*: In littore nempe imperans omnibus clientibus ſuis, qui præ ſua multitudine ſunt inſtar arenæ maris, ut bellum tam navale, quàm terreſtre gerant, & confluant; ut uno impetu omnes Chriſtianos evertant: Vel Draco ſtetit in littore maris, ut beſtiæ aſcendenti è mari daret virtutem ſuam, ut dicitur cap. ſeq. n. 3.

QUÆSTIO LXXXII.

Quare Draco tam vehementer iraſcitur in mulierem, ut intendat facere prælium cum filiis ejus?

691. CUM Draco videret omnes ſuos conatus in mulierem fruſtratos, & quod nihil contra eam valebat efficere, utpote cùm eſſet Eccleſia Romana firmiſſimè fundata, arma ſua convertit ad filios ejus in variis partibus reſidentes; & quia non valebat matrem ſuperare, voluit filios dejicere; proindéque quantò minùs Draconi ſuccedunt conatus, tantò ipſe majorem iram concipit. Ideò quid hîc ſignificet *Facere prælium cum reliquis de ſemine ejus*? inquirendum eſt.

Diabolus cùm Eccleſiā non poſſit vincere, intendit ejus filios dejicere.

Alcazar inſiſtens cœptæ ſuæ expoſitioni de Neronis perſecutione, ait, quòd illius adverſitas cum ejus morte finem fecit; non tamen dæmonis ira contra primogenitam Eccleſiam, ejuſque filios: quapropter deſperans dæmon ſe poſſe primogenitæ Eccleſiæ ſuperiorem evadere; adversùs alias Eccleſias peculiares arma ſumpſit. Sed contra hoc urget, quod dicitur: *Abiit facere prælium*: Significat dæmonem alibi, & non ibi prælium contra fideles ſuſcepiſſe, quod non eſt verum; nam urgentiſſimum bellum tempore Neronis fuit Romæ, & poſt ipſum per alios tyrannos Veſpaſianum, Domitianum, & alios. Deinde ſupponunt ejus dicta perſecutionem Neronis, non fuiſſe univerſalem, quod eſt falſum. 692. Alcazar. *Impugnatur.*

Reibeira, Cornel. Mag. Lahay inquiunt: *Facere prælium cum reliquis de ſemine ejus: Hoc eſt*, verba ſunt, Rebeiræ, *qui in remotioribus regionibus degebant; Antichriſtumque excitavit, ut ad eos mitteret perſecutores.* At contra hanc ſententiam valdè incredibile eſt, quod perſecutio Antichriſti à ſuo principio non fuerit univerſalis, & quod Antichriſtus relinqueret proximos Chriſtianos, & ſe conferret ad perſequendos remotos, in partibus remotioribus exiſtentes. 693. Ribeira. Cornel. Lahay.

Ideò Cornelius conjungit utrumque, dicens cum reliquis ſcilicet, qui non fugerant, nec abdiderant ſe in ſolitudine; vel quia remotiores erant à regia & propria ditione Antichriſti, ut putarent hunc ejus furorem ad ſe non perventurum. At utrumque membrum magnum patitur inconveniens; ſupponit enim totam vim, & diligentiam Diaboli, & Antichriſti tunc temporis verſari circa Chriſtianos fugientes, & poſt hos circa remotos, prætermiſsâ diligentiâ in proximos cùm maximè credibile ſit occupandam eſſe circà proximos, ut incœpta perſecutio in fugientes non minuatur, ſed potiùs magis, & magis creſcat: Nam cùm mulier ſeù Eccleſia fugeret in deſertum, miſit ſerpens ex ore ſuo poſt mulierem, flumen perſecutionum, ut eam faceret trahi à flumine. Quod verò addunt Auctores citati, quod perſecutio Antichriſti maxime deſæviet in fortiores, ac animoſiores, verum habet, modo explicando. 694. *Impugnatur prædicta ſententia.*

Noſtra ergo ſententia eſt, quam tradit Farrar. in præſenti, quod cum diabolus ejectus è Cœlo, vidiſſet Eccleſiam Dei firmiſſimè, ac conſtantiſſimè fundatam, itaut non auferentur clavi ejus, ut ait Iſai. 33. n. 20. ipſáque vidiſſet glorioſè propagatam in Romana Curia, miſit poſt eam flumen perſecutionum, *an ſi eam faceret trahi à flumine*, per Hæreticos, Schiſmaticos, falſos Magiſtros, Tyrannos, ac imperatores; cumque videret diabolus quod nihil poterat perficere, ſed quod magis & magis florebat. Imperatoribus Romanis Chriſtianis, ac illius defenſoribus factis; abiit in longinquas nationes, ac Japones, Turcas, & cæteras barbaras nationes, arma ſumens contra Chriſti fideles, ejus 695. Ferrari. *Verra ſententia.* Iſai. 33.

Sanctiſſimum

Sanctiſſimum nomen confitentes, in illis partibus habitantes, ut contra eos bellum ageret.

696. Sed dum diabolus hos Juſtos, ac Sanctos maximè perſequitur, eos validiores, ac fortiores reddit, & ſeipſum maximè infirmum, ac debilem oſtendit; dum enim diabolus juſtos perſequens, eos credit poſſe opprimere, fortiores facit, & ipſemet diabolus confunditur, ac opprimitur: quod pulchrè probat D. Ambroſ. lib.
1. Cor. 5. de Pœnit c.13. componens verba Pauli 1. Cor. 5. n. 5. *Tradere hujuſmodi Satanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus ſit in die Domini noſtri Ieſu Chriſti:* cum verbis illis Domini ad Sata-
Job. 2. nam de Job. 2. n. 6. *Ecce in manu tua eſt*: mira Dei ſapientia; traditur homo in manu Satanæ, ut dum corpus vulneribus, ac morbis affligitur,
Diabolus, dum Juſtos vult opprimere ipſe opprimitur. ſpiritus in Deum feratur, ut ſalvus ſit. Deliciæ carnis luxuriam, ſuperbiam, ac cætera peccata fovent; quibus peccatis ſpiritus interimitur; At dum caro affligitur, dimittuntur mundana, & toto corde Deus quæritur, & animus magis ſolidatur, ac corroboratur in via ſalutis: Ecce perſecutiones, ac adverſitates à Diabolo excitatæ contra juſtum, ipſiſmet diabolus interemitur, & juſtus proficit ad ſuam coronam. Sic ait
D. Ambroſ. D. Ambroſ. *Magna poteſtas, magna gratia, quæ imperat diabolo, ut ſe ipſe deſtruat, ſe enim deſtruxit, cum hominem quem tentando ſupplantare ſtudet, ex infirmo fortiorem reddit, quia dum carnem debilitat, mentem ejus corroborat*: *Ægritudo enim carnis peccatum repellit: Luxuria autem carnis culpam adolet. Illuditur ergo diabolus, ut ſe ipſe morſu ſuo vulneret, & contra ſe armet, quem debilitandum putavit, & ſic ſanctum Iob magis armavit, poſtquam vulneravit.* Maximè illuditur diabolus, perſecutionibus intendit juſtum debilitare, cum ipſis eum corroborat, ac maximè contra ſe armat: nam dum caro, ſeu corpus affligitur, uſque ad interitum ſpiritus ſalvus fit.

697. Tertiò: Non dicitur, quod Draco abiit facere prælium cum reliquis abſolutè, ſed cum
Majores diaboli impetus in virum juſtum & Sanctum. addito, *Cum reliquis de ſemine ejus*: Scilicet mulieris, ſeu Eccleſiæ: *Qui cuſtodiunt mandata Dei, & habent teſtimonium Ieſu:* Non enim diabolus movet bellum adverſus illos, quos tenet tanquam captivos in manu, ſed tantum contra illos; qui ſunt de ſemine mulieris, qui in Eccleſia Sancta vivunt Dei mandata cuſtodientes, atque ea, quæ Deo ſunt placita facientes.
Ansbert. Abbas Ansbert. in præſenti. *Quis ait, contra ſuos unquam bellum gerit? quis ſibi obedientes expugnat? hinc certè probare ſe poſſunt homines, utrum cuſtodiant mandata Dei, & habeant teſtimonium Ieſu, ait namque Apoſtolus: Omnes qui piè volunt vivere in Chriſto Ieſu, perſecutionem patientur. Si ergo quiſquam perſecutionem non patitur, adhuc piè vivere non probatur: ſi piè vivere non videtur, ab adverſario perſequi dedignatur.*

968. Hinc David, peccatoris nomine diabolum intelligens dicebat: *Conſiderat peccator juſtum,*
Pſalm. 36. *& quærit mortificare eum*: Pſal. 36. n. 32. Ex eo quod diabolus conſiderat Juſtum, & Sanctum, non inducitur ad eum venerandum, ac honore
D. Ambroſ. proſequendum, ſed potiùs ut laboribus, ac perſecutionibus opprimat. Ibi D. Ambr. *Quò magis juſtus eſt quiſquam, eò magis illi inſidiatur inimi-*
D. Gregor. *cus.* Quod D. Greg. Nazianz. multis exemplis illuſtrat. *Ille,* ait nempe diabolus, *in Paradiſum adverſus eum, qui primus effectus eſt, ab initio irrepſit, & medius inter Angelos ſtat, Iobum ad cruciatum depoſcens; Ac poſtremò Dominum ipſum qui eum oppreſſurus, & morte affecturus* *Diabolus perfectiores magis impugnat.* *erat, adoriri non dubitat; eique qui nulli tentationi obnoxius eſt, tentationem admovet, quaſi ipſum quoque ſuperaturus.* Maximè diabolus omni conatu juſtitiam impugnare intendit, inſurgit contra primum hominem in Juſtitia, ac Sanctitate creatum: in Concilio Angelorum ſe intromittit, ut Jobum vexationibus percutiat; & Sanctum Sanctorum triplici tentatione adoriri audet.

Unde D. Hieron. in Epiſt. ad Euſtoch. de cu- 699.
ſtod. Virg. ſub init. *Non quærit,* ait, *Diabolus ho-* D. Hieron.
mines infideles; non eos, qui foris ſunt, quorum carnes Rex Aſſyrus in olla ſuccendit de Eccleſia Chriſti rapere feſtinat; Eſcæ ejus; ſecundum Abacuc. electæ ſunt: Iob ſubvertere cupit, & devorato Iuda, ad cribrandos Apoſtolos expetit poteſtatem. Ubi citat Chriſtum D. utentem verbo, cribrandi, *Simon, Simon; Ecce Satanas expetivit vos, ut cribraret ſicut triticum:* Luc. 22. n. 31. Luc. 22.
Quia ſicut cribro triticum à paleis ſecernitur, atque illud reconditur in horreo, hæ autem ſcilicet paleæ, contemnuntur; ita diabolus malos ſeparans à bonis, hos invadit ne in horreum beatitudinis recundantur, illos verò non curat, ſed prætereit, & contemnit. Totus ejus conatus, eſt in virum Juſtum, & Sanctum: quod intelligens David, Deum ſic deprecatur: *Cuſtodi animam meam, quoniam Sanctus ſum*: Pſal. 85. n. 2. Tantum abeſt, quòd de Pſal. 85.
ſua ſanctitate confidat, ac ſe jactet; ut potiùs inde majores in ea tentationes formidet, & propterea majus à Deo auxilium exorat.

Quæstio LXXXIII.

Quare draco furore accenſus in mulierem, ſtetit ſuper arenam maris?

Biblia Complutenſ. Andr. Cæſar. Rupert. 700.
quos ſequuntur Ribèira, & Viegas ſic Compluten. Andreas. Rupert. Ribeira. Viegas.
legunt: *Stetiſuper mare*: Ac ſi ipſe Joannes de ſe dicat: Ego ductus fui in ſpiritu, ut viderem de mari beſtiam aſcendentem, de qua eſt ſermo cap. ſequenti; ſed ad hoc non fuit neceſſe, ut ipſe ſtaret ſuper littus maris; ſic & in principio cap. dicitur, quòd ipſe vidit *Signum magnum in Cœlo: Mulier amicta Sole*; nec tamen de ſe dicit ductum in Cœlum: Ergo & in *Rejiciuntur.*
præſenti ſimiliter præcipuè, quia multæ ſunt rationes, ob quas de diabolo dicatur ſtare ſuper littus maris.

Alcazar, Cornel. Lahay ſic exponunt: Draco 701.
ſterit in littore maris, ut per unam beſtiam è Alcazar. Cornel. La Haye.
mari, & alteram è terra mox prodituram excitet bellum tam in terra, quàm in mari contra fideles; beſtia maris; tanquam dux belli navalis; ſic & beſtia terræ ut dux belli terreſtris. Draco autem utramque concitat; & ideò in medio utriuſque ſtat. Et hæc ſententia probabilis eſt.
Sed contra hanc ſententiam urget, quòd Beſtia, *Impugnatur prædicta ſententia.*
ſcilicet Antichriſtus, quæ erumpit, ac egreditur è mari, non eſt propter mare, ſed propter terram, ut terra illi ſerviat, eamque ſuis exercitibus ſub uno imperio ſubjiciat; ut dicetur cap. ſeq. Ergo Beſtia quæ eſt è mari, non eſt tanquam dux belli navalis; Præcipuè, quia quantum

tum colligitur ex text. ejus poteſtas eſt ut faciat bellum cum exiſtentibus in terra, cap. ſeq. n. 7.

702. *Vera ſententia.*

Tertia, vera, ac communis ſententia Sanctorum Patrum eſt, quod per arenam impii, iniqui, ac perverſi homines ſignificantur: Super hos ſtat, ac ſedet diabolus tanquam in ſuo loco, ac regno, D. Ambroſ. ſic ait: *Per arenam maris multitudines reproborum, qui eo tempore futuri ſunt, deſignantur.* Et rectè ob ſuam multitudinem per arenam ſignificantur. *Stultorum enim infinitus eſt numerus*: Eccleſ. 1. n. 15. Secundò: Impii ſunt veluti arena levitate; quia omnium cogitationum, ac paſſionum vento agitati, variè huc, atque illùc aguntur, ac portantur. Ansbert. *Quæ ſunt*, ait, *iniquorum mentes, niſi quædam arenæ mobilitas?* Tertiò: Impii ſunt tanquam arena: quia omnibus pietatis, ac virtutis fructibus carent; & quia minimè inter ſe uniuntur - ſed veluti arena, omnino ſunt diviſi; ac diſſidentes in ſe ipſis abſque eo quod uniantur, & conglutinentur ad invicem. Albert. Magn. *Stetit*, ait, *ſuper arenam maris: id eſt, ſuper ſteriles, & aridos, & infructuoſos, & incompactos.* Quartò: Rectè arena peccatores denotat; quid enim ipſis vilius? Arena maximè vilis, & abjecta reputatur, non ſolùm quia pedibus ut terra teritur, ſed etiam quia nullius eſt pretii, ac valoris, D. Thom. *Sedit*, ait, *ſuper arenam; id eſt, ſuper homines malos, & viles,* Hos tam iniquos, & perverſos permittit Deus in mundo regnare, Cauſa autem cur Deus impios, & truculentos Principes permittat, peccata populi ſunt, ut dicitur Job. 34. n. 30. *Qui regnare fecit hominem hypocritam, propter peccata populi.*

D. Ambroſ. Infinitus numerus ſtultorum. Eccleſ. 1. Iniqui inconſtantes, & varii. Ansbert. Iniqui ſine charitate & unione. Alb. Magn. Peccatore nil vilius. D. Thom. Princeps iniquus ob peccata populi. Job. 34.

703. Secundò. Draco iſte ferus, & terribilis, prælia contra Sanctos excitans, ſolùm dicitur *ſtare*; ſeu, ut alii legunt, *ſedere* ſuper arenam, non verò ſupra petram. Ait Salomon Proverb. 30. n. 18. *Tria ſunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro: Viam aquilæ in Cœlo, viam colubri ſuper petram, &c.* Ecce draco, ſeu coluber, non ſuper petram, ſed ſolum ſuper arenam ſtare dicitur. Manifeſtum omnibus eſt, quod Serpens ſuper terram ſuum veſtigium imprimere non valet, ſi verò in arena, ac locis mollibus gradiatur, quæ leviter tetigerit, in eis ſigna ſui corporis relinquit. Hoc profito jam ad dubium propoſitum patet ſolutio. In cordibus Sanctorum, quæ in Chriſti charitate firmata, ac ſolidata ſunt non valet malignus hoſtis locum habere, nec ſui veſtigia imprimere; quia delectatione, ac voluptate nequaquam emolliuntur. At iniquorum mentes, ſunt veluti mollis arena, in quibus adverſarius antiquus ſuæ fœditatis veſtigia firmat, cum eas per carnis delectamenta fluidas invenit. Ibi ergo ſtat, & ſedet Draco ubi molliter quieſcere valet, non verò ubi per Sanctitatem ſentit duritiem petræ. Haymo: *In petra non ſtat*, ait, *quia in cordibus Sanctorum quæ voluptates nullæ emolliunt, locum diabolus nullum invenit: Et contra in arena greſſum figit, quia mentes quas humor carnalis concupiſcentiæ emollit, inhabitat.* Hinc à Domino Job dicitur c. 40. n. 16. *ſub umbra dormit in ſecreto, calami, & in locis humentibus; id eſt, lubricis. ac voluptuoſis cordibus requieſcit; quem ergo Dominus in locis humentibus perhibet, hunc Joannes ſuper arenam ſtare affirmat.*

Diabolus quieſcit non in juſto, ſed in peccatore, ac impio. Haymo. Job 40.

704. Tertiò: Draco iſte perſequens mulierem multis congregatis copiis abiit facere prælium adversùs eos, qui erant de ſemine mulieris: Si ad ineundum bellum abiit, quomodo nunc ſtat, ſeu ſedet ſuper arenam? An quia à perſecutione vult omnino deſiſtere? vel quia cogitat mulieri nullas ampliùs inferre moleſtias? Non hoc tibi perſuadeas; cùm enim à tentando ceſſare videtur, tunc majores vires aſſumit, tunc majora machinatur mala, quæ adversùs nos inferat, ut in præſenti ratiocinatur Richard. Victor. qui gentilitatem arenæ confert, utpote tunc ſterilem; infœcundam ab omni fructu boni operis. Sic ait. *Diabolus dum à Sancta Eccleſia per aliquantulum, tentationum intermiſſione receſſit ſuper arenam maris ſtetit, quia infructuoſam, & vitioſam gentilitatem, ut per eam fideles perſequeretur, attentiùs calcavit.* Thomas Anglicus. *Ad tempus recedit, ut juſtos ſecuriores reddat, & poſt faciliùs decipiat.*

Diabolus tentando aliquando ceſſare videtur, ut majora moveat tentamenta. Richard.

Quartò: *Stetit ſuper arenam*, quæ eſt valde debilis, infirma, & fluxida, ut ex tali loco infirmitas & debilitas diaboli oſtendatur: nam ſicut à Sedis magnitudine, Dei Majeſtas oſtenditur; unde ait Iſaias 6. *Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum, & elevatum*; & David Pſal. 79. *Qui ſedet ſuper Cherubim*: Sic à loci, ac ſedis debilitate, dæmonis infirmitas declaratur; ſemper dæmonum poteſtates à ſapientibus infirmiſſimæ reputantur. 705.

Diaboli poteſtas infirma. Iſai. 6. Pſalm. 79.

Dicitur Cantic. 2. n. 15. *Capite nobis vulpes parvulas, quæ demoliuntur vineas.* Per vulpes dæmonum adverſarias poteſtates intelligit communis ſententia, quæ hominum genus demoliuntur; & eas non dicit Leones, Tygres: Urſos & Tauros; ſed Vulpes, & non qualeſcumque, ſed parvulas: ut earum infirmitatem, ac debilitatem apertè inſinuet, ac exprimat. D. Nyſſen. homil. 6. in Cantic. *Non enim dixit: Venamini aprum, qui ex ſylva vineam Dei depopulatur, nec ſingularem feram, aut rugientem leonem: Sed illæ omnes, inquit, terreſtres poteſtates, adversùs quas eſt colluctatio cum hominibus, principatus, poteſtates, & rectores tenebrarum harum, & ſpiritus nequitiæ ſunt parvæ vulpes, doloſæ, & infelices, ſi cum noſtris conferantur viribus.* 706.

Cantic. 2. D. Nyſſen. Diabolus valde debilis.

Gloriabatur aliquando Diabolus de ſua potentia, ac poteſtate dicens: *Circuivi terram, & perambulavi eam*: Job. 2. n. 2. ac ſi omnis terra ſub ſuo imperio eſſet conſtituta, & quam infirma, ac debilis ſit ejus potentia, rerum exitus oſtendit, ſiquidem contra unum Jobum non potuit prævalere, quamvis adverſus eum omnes ſuas vires explicaſſet. Latrones convocat, tres militum turmas ad pugnam congregat, ignem de Cœlo, ventum à regione deſerti adducit, & cùm moveret omnem lapidem adverſus juſtum, confractæ ſunt ejus vires, & qui tantum de ſua potentia gloriabatur, victus ac proſtratus eſt. Orig lib. 2. in Job. 2. *in tantum potuiſti, ut omnem terram, hoc eſt, omnes terrenos circuires, atque peragrares, hoc eſt, conculcares, atque ſub te ſubjiceres, quomodo non potuiſti uni terreno, atque corruptibili Job prævalere? Sed omnis potentia tua, atque prædones exercitus tui, & gladius eorum, & triplicia equitum tuorum cornua, hæc infirma, & ſupervacanea extiterunt per juſti Job tolerantiam.* 707.

Job. 2. Diabolus contra unum Dei militem non poteſt prævalere. Origenes.

CAPUT XIII.

ARGUMENTUM.

DUAS horribiles beſtias videt Joannes: Unam aſcendentem de mari, ſimilem pardo, habentem cornua decem, & capita ſeptem, cum nominibus blaſphemiæ: Et hæc beſtia Antichriſtum denotat. Videt aliam beſtiam n. 55. *aſcendentem de terra, facientem ignem de cœlo deſcendere, & ut imago prioris beſtiæ loquatur, & alia multa prodigia, quæ docet; & jubet adorari priorem beſtiam, ejúſque charactere omnes conſignari: Et hæc beſtia erit aliquis Pſeudopropheta, & Præcurſor Antichriſti.*

Apoc. 13. *n.* 1. Et vidi de mari beſtiam aſcendentem, habentem capita ſeptem, & cornua decem, & ſuper cornua ejus decem diademata, & ſuper capita ejus nomina blaſphemiæ.

VERSIONES.

Syrus. Et vidi quòd aſcendit animal dentis, &c. & ſuper capita ejus nomina convitii.

Oecumen. Cornua decem, & capita ſeptem, & in cornibus ſuis.

Arabicus. Et ſuper capita ejus nomina apoſtaſiæ.

Vatabl. Tigur. Super capita ejus nomina blaſphemiæ.

EXPOSITIO I.

1. *VIDI de mari*: hoc eſt, de hoc ſæculo, ac mundo, qui frequenter mare dicitur ob ſuam inconſtantiam, mutabilitatem, procellas ac fluctus motos, quibus ſe mutuo homines collidunt. *Beſtiam*, ſcilicet Antichriſtum qui meritò beſtia appellatur ob beſtialem morem, conditionem, feritatem, ac tyrannidem. *Aſcendentem*: quia ſe eriget, ac exiet multa ſuperbia, ac arrogantia: *Se extollet ſuper omne quod dicitur Deus*. 1. Theſſal. 2. num. 4. (1. Theſſ. 2.)

2. *Litteralis ſenſus.* *Habentem capita ſeptem, & cornua decem, & ſuptr cornua ejus decem diademata.* Decem cornua in præcipuo, ac principali capite, ſunt decem Reges, & ideò portant coronas, qui quidem veniente Antichriſto erunt in imperio Romano, ac mundo, Ex quibus juxta Danielis prophetiam, c. 7. n. 25. Tres Reges reſiſtent Antichriſto, & ab eo devincentur, ac occidentur, Reliqui veró ſeptem ejus potentiam formidantes ei ſubjicient: & ut tributarii ei parebunt in omnibus? ac proinde, ut ſubditi ejus, in gratiam ipſius multas blaſphemias dicent in Chriſtum, ac Eccleſiam ejus, & ideò ſuper capita ſua portant nomina blaſphemiæ. (Daniel. 5.)

QUÆSTIO I.

Quænam ſit hæc tremenda beſtia.

3. *Impudicum figmentum hæreticorum contemnitur.* NEGLECTA, ac rejecta hac in re, impia, ac execranda ſententia hæreticorum noſtri temporis, quam tenent Lutherani & Calviniſtæ, qui cùm dicant eſſe Antichriſtum, eam volunt applicare Summo Pontifici, quod luce meridiana clarius à veritate alienum eſt: Omnes enim Patres, omnes Scriptores Eccleſiaſtici, omnia Concilia, omnes Doctores, ac Rectores Eccleſiarum, qui à tempore Apoſtolorum uſque ad noſtra tempora extiterunt, hi omnes non ſolum à Romano Pontifice, hanc calumniam removent, imò nunquam illis; vel per levem ſuſpicionem id in mentem venit: nam omnes Patres in Summo Pontifice agnoſcunt ſuam Sanctitatem, veritatem, ac pietatem; in hac autem horribili beſtia; totum eſt nequitia, falſitas, ac ferocitas: Et ea quæ dicuntur à Divo Paulo 2. Theſſal. 2. & à noſtro Joanne, nullo modo poſſunt proportionari Pontifici; cujus Sedes perdurat à morte Chriſti, & perdurabit uſque ad finem mundi; huic autem tantùm data eſt poteſtas per quadraginta duos menſes, numero 5. Et in omnibus aliis maximè unum diſcrepat ab alio, ut conſideranti patebit: relicto hoc figmento oblatrantium hæreticorum. (1. Theſſ. 2.)

4. (Haymo. Albert. Pineda. Aretas. Primaſ. Beda. Richard.) Primò: Haymo, Albertus, Pineda in Job. capite 40. verſu 10. ſcilicet dicunt hanc beſtiam eſſe dæmoniorum principem ſcilicet Luciferum. Secundò: Aliqui apud Aretam, tenent eſſe Dæmonem primarium, ſecundum à Lucifero. Tertiò: Primaſius, Beda, Richardus aſſeverant beſtiam hanc eſſe univerſum impiorum cœtum.

5. D. Anton. Euthym. Cedren. Genebrad. Luiſius Caponach. Lindanus.

Quartò: S. Antonius: Euthym. Cedrenus, & Zonaras, Genebrardus lib. 3. Chronolog. & alii aſtruunt hanc beſtiam eſſe Mahometem. Ad hanc ſententiam pertinent Luiſius Legionenſ. lib. de nominib. Chriſti, & hic Caponſachius, qui per hanc beſtiam interpretantur imperium Turcarum. Quintò, Lindanus lib. 3. dubitationum, dicit eſſe Lutherum.

6. Alcazar. *Impugnatur.*

Sextò: Alcazar opinatur eſſe Imperium Romanum Ethnicum Eccleſiæ hoſtem, atque perſecutorem, antequam Chriſti fidem ſuſciperet, cujus rationes multis hîc impugnat Cornelius: Et maximè ex ejus dictis impugnantur: nam ait Alcazar, quod ſeptem capita hujus beſtiæ, ſint præcipuæ ſeptem perſecutiones, videlicet Domitiani, Traiani, Antonini, Severi, Decii, Valeriani, Diocletiani, nam perſecutionem Neronis rejicit in caput antecedens duodecimum, perſecutionem Aurelii prætermittit, ſicut & Maximiani: illam quod non fuerit executioni mandata: iſtam quod non fuerit univerſalis. De perſecutione verò Licinij & Juliani Apoſtatæ, nihil habet, & non apparet ex quo fundamento. Cornua verò decem, vult eſſe multitudinem Senatorum Romanorum, qui ad minimum fuerunt trecenti, quod non bene cohæret cum hac Prophetia, & illud maximè, quod huic beſtiæ datum eſt facere menſes quadraginta duos, ut patet ex num. 5.

7. *Vera ſententia.* D. Iren. D. Hipolyt. D. Ephrem. D. Nazianz. Victor. D. Ambroſ. Andr. Cæſ. Aretas. Ansbert. &c.

Tamen communis, ac conſtans omnium ſententia eſt, hanc beſtiam eſſe Antichriſtum. Ita D. Irenæus lib. 5. cap. 28. D. Hippolytus de conſumm. ſæculi, D. Ephrem, tract. de Antichriſto, D. Gregorius Nazianzenus jambico 5. ferè omnes Interpretes hoc loco Victor Martyr, D. Ambroſius, Andræas Cæſarienſis, Aretas, Ansbertus, Haymo, Rupertus, Albertus Magn. D. Thomas, D. Bernard. Panonin. Et communiter recentiores, Gagnæus, Seraphinus, Ribeira, Cornelius, La Haye. Ex quibus multi dicunt, quòd noſter Joannes ſignificans Antichriſtum, ejúſque regnum, ipſum beſtiam appellaverit, ut denotaret, ſe de eo prolocutum fuiſſe eodem ſpiritu, quo Daniel vaticinatus fuerat, c. n. 7. Beſtiam eum appellans.

8. *Antichriſtus valde crudelis, & ferox.*

Antichriſtus, cùm futurus ſit homo, cur ergo nomine beſtiæ, non terrenæ, ſed marinæ appellatur? Ut ita prorſus ejus belluina immanitas, ferocitas, ac crudelitas, magis explicetur, ac declaretur, qua tanquam brutum & non homo erit in aliis dilaniandis. D. Iren. l. 5. c. 29. *In beſtia, ait, nempe Antichriſto, veniente recapitulatio fit univerſæ iniquitatis, & omnis doli, ut in ea confluens, & concluſa omnis virtus Apoſtatica, in caminum ignis.*

D. Iren.

9. Matth. 3. Jerem. 5. Cantic. 2. Pſalm. 48. Luc. 10. *Peccatores vitiis belluæ.* D. Ambroſ. *In Antichriſto omnium peccatorum malitia recapitulata.*

Et frequenter in ſacra Scriptura, peccatores belluarum nomine ſignificantur. *Viperas* appellat Baptiſta, Matth. 3. n. 15, *Equos* Jeremias, c. 5. n. 8. *Vulpeculas* Salom. cant. 2. n. 53. *Jumenta* David, Pſal. 48. n. 15. *Lupos* Chriſtus Dominus Luc. 10. n. 3. & ſic de cæteris. Quæ loca expendens D. Ambr. ſerm. 10. in Pſal. 118. ſic ait: *Poſtquam enim peccaſti, aliud eſſe cœpiſti, & illud quod eras, eſſe deſiiſti. Condemnaris autem in eo, quod ipſe mutatus es, ut fieres ex homine ſerpens, mulus: equus, vulpecula: His enim nominibus jam nos Scriptura damnavit.* Alii peccatores ob ſuam nequitiam, ac malitiam, dicuntur ſerpentes, equi, vulpes: at Antichriſtus ſic dicitur bellua, ut dicatur ſimilis pardo, urſo, leoni, verſ. ſeq. ſerpenti, ac aliis animalibus, ut patet ex hac Apocalypſi; utpote quia omnium malitia ac nequitia in eo ſit recapitulanda.

Tertiò: Et meritò Antichriſtus dicitur bellua, ob ſuam ſtabilitatem; quia, ut dicitur 1. Theſſ. 2. n. 4. *Extolletur ſupra omne quod dicitur Deus; ita ut in templo Dei ſedeat:* Qui ſic bruteſcit, meritò dicitur bellua, ut ejus ſuperbia, ac arrogantia contemnatur, ac deprimatur. Superbia tumens peccator, aſino comparatur, Chriſto D. auctore: *Expedit. ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus.* Matth. 18. n. 6. Cur non de truſatili, ſeu expolito lapide ſermo eſt; ſed de mola aſinaria? Diſcipuli nondum divina gratia expoliti, de principatu contendebant. Interrogabant enim. *Quis putas major eſt in regno Cœlorum?* Hujuſmodi elationem reprimens Dominus, eis in pœnam objicit, quod talis affectus dignus eſt, ut mola aſinaria ſuſpendatur; & meritò, quia qui ſe voluit ſuper alios efferre, digniſſimè dejicitur ac deprimitur ad maximè vile, ac brutum mancipium. Unde ait David Pſal. 48. n. 13. *Homo comparatus eſt jumentis inſipientibus.* D. Chryſolog. ſerm. 27. *Inde, ait, ſumat pœnam, unde ſumpſit & ſenſum, & exæquatur jumentis inſipientibus, qui noluit hominibus ſapientibus comparari.* Et tali comparatione de mola aſinaria uſus eſt Dominus: ut maximè homines, à tali elationis affectu retardaret. D. Ambr. lib. 8 in Luc. c. 18. *Plus enim proficit ad reprimenda peccata, inauditi generis, atque deformis belluina quædam pompa ſupplicii.*

10. 1. Theſ. 2. Matth. 18. *Per ſuperbiam fit homo vilis & abjecta bellua.* Pſalm. 48. D. Chryſol. S. Ambroſ.

QUÆSTIO II.

Quare hæc beſtia, non ex abyſſo, nec ex terra, vel aëre; ſed ex mari aſcendiſſe dicitur.

11. *Superbus ſemper aſcendit & inde dicitur.*

IN limine quæſtionis notandum eſt, quod ait noſter Joannes: *Vidi de mari beſtiam aſcendentem.* Non ait exeuntem, vel egredientem, ſed aſcendentem; quia per beſtiam denotatur Antichriſtus ita ſuperbus, ut per arrogantiam ſemper velit aſcendere, & ſeſe extollere etiam in ipſum cœlum. Rupertus: *Nuſquam, aſcendit,* ait, *ſed in ſemetipſo magis, ac magis tumuit: omnino ſic intelligi oportet: vidi beſtiam aſcendentem, ac ſi diceretur: Vidi beſtiam in ſemetipſa ſe extollentem, totus namque aſcenſus ejus, tanta extollentia eſt, quantum Apoſtolus per hæc verba intimare intendit: Et extolletur ſuper omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei ſedeat, oſtendens ſe tanquam ſit Deus: Melius igitur, atque vehementius dictum eſt, ut dici debuit: Vidi beſtiam aſcendentem, quàm ſi diceretur: vidi beſtiam de mari exeuntem: quia ſic & per nomen beſtiæ, ſtulta ferocitas, ejus, & per verbum aſcendentis, nimius tumor ejuſdem competenter exprobratur.* Et ſic hæc beſtia Antichriſtus, per arrogantiam in corde ſuo tumeſcet, ut ait Ansbert: *quod contra vitæ auctorem, ejúſque Eccleſiam ſuperbiens elevetur:* Et ita ſicut humilis in corde ſuo ſcalam ſibi conſtituit, in qua per omnes humilitatis gradus deſcendens, tunc rurſus in eadem per omnes virtutum gradus aſcendit, juxta illud Pſal. 83. n. 6. *Beatus vir, cujus eſt auxilium abs te: aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit.* De viro juſto, & ſancto loquitur, ut patet ex illo: Pſalm. 83.

illo: *Beatus vir*: Dum per humilitatem deſcen-
Humilis dum deſcendit, aſcendit. dit, parat ſibi aſcenſiones per omnes virtutes: Econtra verò ſuperbus, dum in corde ſuo ſibi erigit ſcalam, in qua continuo per mentis elationem aſcendit per omnes ſuperbiæ gradus, inde per omnium vitiorum turpitudinem deſcendit, ac deprimitur.

12. *In hoc mundo cupiditatum tempeſtas.* Quæſtio principaliter inquirit: Quare hæc beſtia dicitur, quod aſcenderit de mari? nam ſuprà c. 11. n. 7. ſcribitur quod aſcẽderit de abyſſo, id eſt, de profundo, ac lato pelago omnium iniquitatum, ac prævaricationum; ſic, & hîc dicitur quod aſcenderit de mari, hoc eſt, de hoc ſæ-
D. Auguſt. culo, omni vitio ac turpitudine repleto. D. Aug. ſerm. de verbis Domini. *Attendite*, ait, *ſæculum iſtud, quaſi mare, ventus magnus & tempeſtas valida; unicuique ſua cupiditas, tempeſtas eſt. Amas Deum, ambulas ſuper mare; ſub pedibus tuis eſt timor ſæculi. Amas ſæculum abſorbebit te: Amatores ſuos*
D. Lauren. Juſt. *amare non novit.* Aliter D. Laur. Juſtin. lib. de
Mundus maximè varius & falſis blandiens. Triumphali Chriſti agone, c. 27. ait, quod hoc ſæculum dicitur mare propter varios, & inopinatos caſus illius; & ſic ait: *In hoc præcelſo mari, ô quàm ſæpè flante ſecundo vento, repentè tempeſtates inſurgunt: aperiuntur abyſſi, nautæque periclitantur in undis: & qui in portus tranquillitatem arbitrabantur intrare, belluis marinis traduntur in eſu: nam non eſt in hoc pelago magno, & ſpatioſo, in quo ſunt reptilia, & animalia puſilla, atque ingentia ſine numero, navigatio tuta*: mundus multa varietate tibi eſt infidus, & multis mendosè tibi blanditur: quod per varia vitia oſtendentes diſcurramus, quàm plenus ſit mundus falſitatibus, vitiis ac peccatis, ſervatâ maris metaphorâ.

13. Primò, Mundus plenus eſt rapinis, injuſtitiis, ac oppreſſionibus; nam ſicut in mari majores piſces devorant minores, ſic in mundo Principes, ac Magnates devorant, & conſumunt
D. Auguſt. minores, ſcilicet pauperes & humiles. D. Aug.
In mundo magni devorant parvos. in Pſalm. 64. *Mare*, ait, *in figura dicitur ſæculum hoc, falſitate amarum; procellis turbulentum, ubi homines cupiditatibus perverſis, & pravis, facti ſunt veluti piſces invicem ſe devorantes.*

14. *Mundus plenus piratis, & latrociniis.* Secundò: ſicut mare plenum eſt piratis, qui maximè navigantibus inſidiantur; ſic hic mundus piratis abundat, qui omni conatu contendunt bona noſtra auferre: Hic autem pirata eſt infernus cum ſuis ſequacibus invicibilibus,
Clemens. ac viſibilibus. Clemens in Catena in Job. *Difficile*, ait, *atque infeſtum vitæ pelagus navigamus, cui infernus tanquam pirata imminet: Quis igitur abſque timore illud vitæ pelagus navigeт, ut calamitatis fluctibus agitatum, ut periculorum æſtibus plenum, quodque terribilis infeſtat pirata.*

15. *Ad placandam injuſtitiam, miniſtris, merces largienda.* Tertiò: cùm mare irruentibus ventis ferociter agitatur, ac commovetur, qui alto vehuntur pelago, ad periculum evitandum merces ſuas projiciunt in mare. Sic ſæpe ob injuſtitiam miniſtrorum, cùm in hoc mundi mari, multa & gravia contra te excitantur, ut talia valeas effugere, neceſſe eſt ut in eorum domo, merces tuas, quas multo labore, ac ſudore comparaſti, projicias, ut exorta tempe-
D. Auguſt. ſtas quieſcat. Præclarè dixit Divus Auguſtinus in Allegoria decem mandatorum, ac plagarum Ægypti in ſeptima plaga. *Nemo habet injuſtum lucrum, ſine juſto damno: Ubi lucrum, ibi damnum; viſibiliter lucrum, inviſibiliter damnum.* Ubi lucrum eſt injuſtum, ac iniquum;

ibi infligitur pœna juſta. Lucrum viſibile, proindeque maximè gratum, ac delectabile; pœna verò rigida, & nunc inviſibilis, & inde maximè timenda.

Quartò: Aqua maris ſitim non mitigat, nec placare valet, ita ut hominem in tanta aquarum copia, præ ſiti mori contingat. In hoc cernitur miſerabilis hominum avaritia, quæ eſt veluti dolium ſine fundo: nam ſi in dolium ſine fundo totum mare effundas, minimè adimplebitur. D. Gregorius Niſſenus in oratione funebri pro Placila, ſic ait. *Quid eſt pecuniæ ſtudium? annon verè dolium perforatum, toto fundo profluens, cui ſi vel totum mare effundas, ea natura eſt, ut expleri non poſſit?* 16. *Hominum inſatiabilis avaritia.* D. Niſſenus.

Quintò: Mare hoc habet, quod aqua dulcis fluminum, ac fontium, cùm in illo ingreditur, ſtatim amara, ac ſalſa redditur. Ecce iniqua detrahentium obmurmuratio: Nam cùm bona, ac optima res proximi ingreditur in pectore iniquo, ac maligno, ſic à depravato ejus judicio, ac intentione ſiniſtrè ac defectuosè retorquetur, ut maximè turpis ac defectuoſa appareat; ita ut minimè ejus bonitas videatur. Ait Regius Vates Pſalm. 5. n. 11. *Sepulchrum patens eſt guttur eorum.* In aperto ſepulchro conjicitur humanum corpus; exeunt inde vermes, & putredo. Sic eſt multorum cor, in quo proximorum egregia facta ingrediuntur; inde tamen ab ejus malitia exit fœtida putredo; talis eſt os loquentium iniqua, ut *ſepulchrum patens.* 17. *Bona res proximi à detrahentis maligno, ut mala publicatur.* Pſalm. 5.

Sextò: Qui in mari degunt, non ibi quieſcunt, donec terram teneant: nam qui navim aſcendunt, ad alterum portum contendunt. Ecce ſuperbi ambitio, qui nunquam ſuis contentus eſt, ſed ſemper magis, ac magis affectat, & eſt veluti navigans mare; ex una nempe dignitatis ſtatione, ad alteram contendit. Creavit Deus Angelos in cœlo, multi ex eis non contenti ſua natura, ac eſſentia acceptaà Deo, divinam altitudinem appetiverunt, & inde de cœlo ceciderunt, & dæmones facti ſunt. D. Greg. lib. 35. Moral. c. 35. *Illuc humiliati homines redeant, unde apoſtatæ Angeli ſuperbiendo ceciderunt.* In cœlum in quo ob ſuam ſuperbiam ceciderunt, homines humiliati introducuntur. 18. *Ambitio in una dignitate non quieſcit.* D. Gregor.

Septimò: Mare uno venti flatu maximè commovetur, ac agitur, ita ut undæ ferantur ad ſydera, & ſtatim ad ima prolabantur. Ecce excandeſcens ira, quæ uno parvo verbo ſic irritatur, ut ad extrema inferenda præcurrat: Ait Iſaias 57. n. 20. *Impii quaſi mare fervens*, per perturbationem, & iram, quæ levi flatu commovetur, ac concitatur. Cùm uno mitì verbo Chriſtus D. reſpondiſſet Pontifici, de adventu Filii hominis in nubibus cœli ſcribit D. Matth. 26. n. 65. *Tunc Princeps Sacerdotum ſcidit veſtimenta ſua*: Et D. Marc. 14. n. 60. *Exurgens Summus Sacerdos.* Ecce furor irati hominis adverſus Chriſtum ex uno audito verbo, utroque ſigno, tantam animi rabiem declarat. D. Hier. *Quem furor*, ait, *de ſolio excuſſerat, eadem rabies ad veſtes ſcindendas provocat.* 19. *Irati hominis furorum verbo commovetur.* Matth. 26. Marc. 14. D. Hieron.

Octavò: Multitudo maris aquarum multitudinem populorum denotat: *Aquæ multæ, populi multi*: Inde ait Joann. quod vidit *beſtiam de mari aſcendentem*, hominem nempe transformatum in beſtiam; qui enim de multitudine aquarum ſeu populorum malorum veniebat, conſequens 20. *Multitudo populorum parit multa facinora.*

Rupertus.

erat.per vitia,& turpitudines in beſtiam tranſmutari.Rup.lib.8. in Apoc. *De mari*, ait, *id eſt de ſæculo præſenti nequam,de fluxu generis humani naſcendo,beſtiatalis aſcendit,de multitudine impiorum, de undoſa populoſitate malignantium.*Inter malignantium populoſitatem , valde rarum , & mirabile eſſet, quòd homo non transformaretur in Beſtiam,& in quodcunque facinus non prolaberetur.

21. Luc. 23.

De adverſariis, ac perſecutoribus Jesu loquens D.Lucas ſic ait 23. num. 1. *Et exurgens omnis multitudo eorum,duxerunt illum ad Pilatum. Cœperunt autem illum accuſare.* Poſt ludibria, & colaphos, & ſputa, quæ pertulit meus Jesus in domo Pontificis, ſurrexit omnis hoſtium multitudo, & duxit illum ad Pilatum, & ibi accuſabant eum, ut crucifigeretur. Et cur omnis multitudo Phariſæorum, ac Scribarum ad hoc facinus concurrit? Cur non potiùs demandatum fuit aliquibus paucis, qui hoc tantum nefas perficerent? Aſtutè factum eſt, ut tantum crimen executioni daretur; ne tantæ multitudinis clamoribus poſſet etiam conſtantiſſimus Judex obſiſtere; ſed magis ei in nefario facinore conſentire. Quod ſic ponderat D. Leo ſerm. 8. de Paſſione inquiens: *Offerebant enim* Jesum *duris nexibus vinctum, colaphis,& alapis frequentibus cæſum, ſputis oblitum, clamoribus prædamnatum, ut inter tot præjudicia, quem omnes vellent perire, non auderet Pilatus abſolvere.* Quis audeat multitudini contraïre in facinore concepto? cùm ipſa maximè propenſa ſit ad ipſum facinus, quod frequenter ex multitudine hominum impiorum naſcitur; & ideo, ut Jesus crucifigeretur non aliquibus, ſed univerſæ multitudini committitur.

Multitudo populorum in multa crimina impellit.

D. Leo.

Quæstio III.

Quænam ſint iſta ſeptem capita, & decem cornua?

22. Ribeira. Gagnæus.

RIBEIRA, ac Gagnæus contendunt, quod eadem ſint hæc capita, & cornua, ac illa,quæ apparuerunt ſuprà, cap.12.num.3. in Dracone; quæ denotant ſeptem vitia capitalia, ac decem tranſgreſſiones contra decem decalogi præcepta,ut ibi in Expoſitione explicavi:& latiùs dixi ibidem ſuprà,cap.12. quæſt. 36.& 38.quia cùm beſtiæ, ſeu Diaboli, Antichriſtus ſit unum ex membris præcipuum; ideò facilè ad utrumque illa omnia poterunt ſpectare. Tamen contra hoc militat, quia Apocalypſis maximè preſſa, & propemodum infinitis myſteriis plena,proindéque non videtur, quod in duobus capitibus immediatis eadem res proponatur; ad quid hæc repetitio, maximè ut vult Ribeira, cùm hæc omnia ad tempora Antichriſti pertineant.

Apoc. 12.

Impugnatur.

23. Ferrarius.

Secundò: Ferrarius ait quòd ſeptem capita ſunt ſeptem Monarchiæ: Quatuor primæ ſpectant ad Chaldæos,Medos, Aſſyrios,& Perſas, ſub quibus omnes antiqui Orientis perſecutores filiorum Dei,ac hoſtes Eccleſiæ comprehenduntur. Quinta eſt Græcorum, ſexta Romanorum, & ſeptima Antichriſti: Hæ omnes Monarchiæ, per quas perſecutus eſt Diabolus & perſequitur Eccleſiam Sanctorum, comprehenduntur, & veluti recapitulantur in hoc Diabolico inſtrumento Antichriſto, quod eſt præcipuum caput in quo cætera annuntiantur: & ſic ait Gloſſa Interlinealis. *Habentem capita ſeptem*: ſcillicet,*Univerſos malos*: Deinde additur in text. *Et decem cornua*: ſunt minores principatus, & dominationes, qui in dictis capitibus ſunt, & cum illis, & ex illis exurgent. Et in hoc ſenſu ait Gloſſa Moralis. *Decem cornua, univerſos nempe modos impugnandi bonos.*

Interlin. Gloſſa, Moralis. *Univerſi modo impugnandi bonos.*

Hæc ſententia ſuam habet probabilitatem, tamen non multum cohæret cum prophetia Danielis cap.5.num.7. & cum mente Sanctorum Patrum ibi, & cum his quæ dicentur infrà, in hac Apocalypſ. cap. 17. ubi expreſſè dicitur, num. 9. quòd ſeptem capita, ſeptem reges ſunt, & num. 12. Quod *decem cornua decem reges ſunt.* Ubi non videtur nomen regis accipi pro dignitate regali, ſed determinatè pro ipſis perſonis. 24.

Daniel. 7. Apocal. 17.

Et ideo, cum communi ſententia dicendum eſt,quòd in præſenti, decem cornua ſignificant decem reges; & ideo diademata portant, ex quibus tres Antichriſto reſiſtentes, ab eo occidentur, & remanebunt ſeptem ei ſubjecti & tributarii,qui ab ipſo Antichriſto accipient regnum.Ita Viegas, Cornelius,Eſtius, Menoch. Tyrinus, Lahay.

Communis ſententia.

Viegas. Cornel. Eſtius. Menoch. La Haye.

Pro exacta hujus rei explicatione,recole prophetiam Danielis, qui agens de quarta beſtia, quæ erat terribilis,& habebat dentes ferreos, ac decem cornua; per quam beſtiam communiter omnes intelligunt imperium Romanum, quod tanquam ferrum comminuet omnia; Sic ait Daniel. cap.7.n.8. *Conſiderabam cornua, & ecce cornu aliud parvulum ortum eſt de medio eorum:& tria de cornibus primis evulſa ſunt à facie ejus:ecce oculi,quaſi oculi hominis erant in cornu iſto, & os loquens ingentia.* Et poſtea n. 24. ait: *Porro cornua decem ipſius,regni decem reges erunt: & alius conſurget poſt eos, & ipſe potentior erit prioribus, & tres reges humiliabit.* 26.

Daniel. 7. *Prophetica de adventu Antichriſti.*

Et quod ſermo ſit de Antichriſto patet ex his, quæ Propheta immediatè ſubdit. *Et ſermones contra excelſum loquetur,& ſanctos altiſſimi conteret & putabit quod poſſit mutare tempora, & leges;& tradentur in manu ejus uſque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis:* Et ita communiter Sancti Patres de Antichriſto locum interpretantur. D. Irenæ. lib. 5. adverſ. Here. cap.25. & 266.Hippolytus in orat.de conſummat. Muni, Theodoret. inſt. ſuper Daniel. Lactan.lib.3.Divinar. Juſtin. cap. 26. Joſeph. A Coſta lib.de tempore Noviſſ.Pinto in Daniel. Viegas,Ribeira hîc D.Hieron.in comment.Daniel.qui ait.*Ergo dicamus, quòd omnes ſcriptores Eccleſiaſtici tradiderunt; in conſumatione mundi, quando regnum Romanum deſtruendum eſt, decem futuros Reges, qui orbem Romanum inter ſedivident*: Et hi quaſi decem cornua, qui orientur quidem ex imperio Romano, ut Reges; & ideo portant coronas; ſed non erunt Romani Imperatores.*Tunc Regem parvulum ſurrecturum*: Scilicet Antichriſtum, obſcuro loco natum, & plebeïum; qui ſenſim creſcens, *tres reges de illis decem ſuperaturus eſt.*Nempe,*regem Ægypti, regem Africæ,& regem Æthiopiæ, quibus interfectis etiam reliqui ſeptem reges illi victori colla ſubmitent.* Ita D. Hieronym. 27.

Confimat.

D. Irenæ. Hippolytus. Theodoret. Lactan. Juſtin. Coſta. Pinto. Viegas. Ribeira. D. Hieron.

Ex

28\. *Cur Beſtia habens ſeptem capita gerat decem cornua & decem diademata.*

Ex quo jam ſit manifeſtum, quare hæc beſtia, ſcilicet Antichriſtus portat decem cornua, & decem diademata, & ſeptem capita; quia decem cornua & decem diademata ſignificant decem regna, quæ erunt in Imperio Romano, quando exurget Antichriſtus, & ipſe ex illis decem Regibus interficiet tres ei reſiſtentes, reliqui verò ſeptem, qui ſunt ſeptem capita, ei colla ſubjicient, & ſubditi, ac tributarii Antichriſto remanebunt.

29\. *Explicatur. D. Auguſt.*

Dubitat verò Magnus Auguſt lib. 20. de Civitate Dei cap. 13. an ille denarius numerus Regum ſignificet univerſitatem omnium Regum poſt quos venturus ſit Antichriſtus; cùm enim Daniel apertis verbis dicat, ex illis decem Regibus tres devincendos ac occidendos eſſe ab Antichriſto, manifeſtè convincitur, eum de decem numero Regibus, non autem de univerſitate omnium Regũm loqui.

30\. *Crudelitas miniſtrorum Antichriſti inexplicabilis.*

Meritò tamen dubitatur, quare non exprimitur, cujus formæ, ac figuræ eſſent hæc capita, ſicut exprimitur de corpore ac pedibus verſ. ſequenti? Ad quod reſpondeo, quod hæc ſeptem capita, ſeu ſeptem Reges, tot ac tantis maleficiis, ac abominationibus inſervient Antichriſto, ut nulla ſpecies beſtiæ nobis cognitæ ſatis idonea reperiãtur, ad tantam nequitiam exprimendam. Sic & apud Daniel. 7. n. 4. quatuor beſtiæ denotabant quatuor Monarchias? Leæna imperium Chaldæorum, Urſus Perſarum, Pardus Græcorum. *Et ecce quarta beſtia terribilis atque mirabilis*; quæ imperium Romanorum ſignificabat: non dicitur cujus formæ eſſet, quia fortitudo, ac potentia Romanorum, nulla ſpecie beſtiæ cognitæ poterat ſignificari, ac declarari.

Daniel. 7.

31\. *Peccator per vitia ſe multiplicat in varias perſonas.*

Sed jam Moraliter aliquid dicamus. Aſcendit beſtia de mari habens capita ſeptem, & cornua decem. Beſtia una erat corpore, cur diviſit in capitibus plures, cum ſoleant per capita numerari perſonæ. Beſtia aſcendebat de mari, hoc eſt, præſenti ſæculo, ubi malignus, & perverſus peccator, cum unus in corpore ſit, plures in nefariis operibus contendit in perſonas haberi. Reſident in capite ſenſus, organa ſuperbiæ, ac elationis, multiplexque invidiæ, iracundiæ, ac detractionis inſtrumentum, multaque iniquitatum dictamina; ideoque multiplici capite ſe erigit ſuper alios, multiplicique cornu, alios ventilare contendit.

32\. Ut Abſalon periret, triplici lanceæ ferro, percutitur cor ejus. *Tulit ergo*, ſcilicet Joab, *tres lanceas in manu ſua, & infixit eas in corde Abſalon: cumque adhuc palpitaret hærens in quercu, cucurrerunt decem juvenes armigeri Ioab, & percutientes interfecerunt eum*: 2. Reg. 18. n. 14. Valde notum experientia eſt, quod unum ferrum cor attingens, mortem generat: Cur ergo ad unius adoleſcentis mortem, non unum lanceæ ſufficit acumen, ſed poſtquam tres lanceæ, cor transfixerũt, adhuc ſuperat in corde, quod vivat, ut inde decem vulnera ad necem concurrant? Recole hujus juvenis votum, dum geſtit ſibi uſurpare regnũ Iſraelis, dicitur enim de eo, quod verbis ſuis compoſitis, *Sollicitabat corda virorum Iſraël*: 2. Reg. 15. n. 6. ut omnium animos ſibi cõpararet, ſeſe omnium votis accomodabat, quorumdam querimonias ut probis laudabat, aliorum rixas, ac iras juſtas dicebat, omniũ que affectus, ac ambitiones approbabat, eorumque deſideria optimo jure ſtabilita teſtificabatur, & etiam cor patris, blanditiis ſeducebat, & cum ejus cor quamvis in ſe videretur unum, tamen per omnium corda dividebatur, ut in aliorum animos ſe inſinuaret, & ideo ut multiplex cor, non ferro unius lanceæ, vel trium, perimitur, ſed inſuper concurrunt decem gladii decem juvenum, veluti omnium, denarius enim univerſitatem ſignificat, ut morte afficiatur. R. David Kimhi: *Abſalon*, ait, *primum furatus fuerat cor Regis; deinde cor Senatorum, ideò triplici corde fuerant cum eo: tertio totius Iſraëlis ergo triplici lancea confoſſum eſt cor ejus.*

2\. Reg 18.

2\. Reg. 15.

Homo cùm unus ſit, dolis multiplex ſit

R. David

33\. Marc. 5.

Erat homo agitatus à Dæmone, quem viſum in ſpecu mortis ipſe detruſerat, acceſſit Dominus energumenum ſanaturus, ſpirituique dixit: Marc. 5. n. 8. *Exi ſpiritus ab homine*; *Et interrogabat eum*: *Quid tibi nomen eſt? Et dicit ei*: *Legio mihi nomen eſt? quia multi ſumus.* Nonne uni homini, unus Dæmon ſufficiebat ad perniciem, cui mille ſunt nocendi artes in ſalutis diſpendium, ad quid una legio, quæ dicit magnam multitudinem, ut aliqui volunt, duo millia Dæmonum. Erſi tanta erat multitudo, tanquam cum uno ſingulari loquitur Chriſtus dicens: *Exi ſpiritus immunde ab homine*. Cùm tamen non ignoraverit eſſe multos, quomodo unum dicit, cum revera multi eſſent; quia ut dixi tom. 2. in Evang. c. 25. n. 39. in Expoſitione, quamvis ſpiritus Dæmoniaci multi eſſent, tamen ita comprimebantur, ac uniebantur ad hominem torquendum, ac vexandum, ac ſi multi eſſent, ut revera erant: *Legio mihi nomen eſt, quia multi ſumus*: ut hominem in varia vitia, ac delicta inducerent. Homo ſingularitate perſonæ unus erat; & ideo multi Dæmones in unum conglutinabantur ad hominis cruciatum: at ſecundum vitia & turpitudines ſic diſtrahebatur homo, ut multiplex eſſet, indeque multorum Dæmonum domicilium erat.

Homo unus ſingulari in perſona vitiis multiplex.

Quæstio IV.

Quare Beſtia hæc ſuper decem cornua portat decem diademata?

34\. *Ob iniquitates conſentientium prævaricationi iniqui ſuo honore*

In hac beſtia capita ſunt ſeptem, & diademata decem ſuper decem cornua: nam ut jam dixi ſuperiori quæſtione, juxta Danielem Prophetam, denotatur imperium Romanum, quando advenerit Antichriſtus, in quo erunt decem reges, per decem cornua deſignati; ex quibus tres reſiſtentes Antichriſto, ab eo interficientur; ſeptem verò ſubjecti, ac tributarii ei obtemperabunt; ſeptem tamen capita coronis deſtituta apparent; nam qui iniquis ſubjiciuntur, ac in ſuis iniquitatibus obediunt, omni decore, ac dignitate ſpoliantur: ex quo jam patet prima quæſtionis ſolutio, quia decem erunt reges tempore, quando venerit Antichriſtus.

Secundò In decem cornibus ſunt decem diademata: Per hæc decem cornua, univerſitas vitiorum deſignatur; nam homines iniqui, ac depravati, decem Dei præcepta diſſoluto vivendi genere impetunt, & contemnunt. At cur ſuper hæc cornua, impoſita apparent decem diademata? quia per tales impugnationes mandatorum Dei, ipſi coronantur à Diabolo, 35.

Summa peccatoris iniquitas, de peccatis gloriari. Pſalm. 108. deinde quia homines impudici ac depravati ſolent ſcelera patrare, maximéque de illis tanquam de ſuprema aliqua dignitate gloriari, quod eſt ſupremum omnium malorum. De peccatore agens Regius Vates Pſalm. 108. numero 18. ait: *Et induit maledictionem ſicut veſtimentum.* Et quæ major maledictio, quàm peccatum, quod ad modum veſtimenti ſe habens, totum hominem ambit, & circumdat; ſtatim tamen ſubdit Propheta: *Fiat ei ſicut veſtimentum, quo operitur.* Non tantum ait, quod peccator ſuo peccato, tanquam veſtimento induitur, ſed etiam quod illo operitur, ut ſumma peccatorum impudentia his verbis declaretur. Veſtimentum, quo quis induitur, tegi poteſt; At veſtimentum quo quis operitur, omnium oculis eſt expoſitum. Ecce extrema impudentia, ac dementia, non tantum contentus maledictione ſui peccati indui, ac circumcingi, ſed tanquam pretioſum pallium, iſtud in omnium oculis explicat, & oſtentat, & veluti de magnifico diademate gloriatur. Subtiliter
D. Auguſt. Divus Auguſtinus in explicatione hujus Pſalmi ſic ait: *Fit ei veſtimentum, quo operitur? cùm ſuperius jam dixerit, de veſtimento, quid eſt quod repetit? An quia dixerat; Induit maledictionem, ſicut veſtimentum, differt ab eo veſtimento, quod non induitur, ſed operitur. Induitur enim quiſque tunica, operitur pallio, & quid eſt hoc, niſi in conſpectu hominum gloriari?*

36. *Decem pœnæ quæ circumdant miſerum damnatum in inferno.* Tertiò: Decem cornua juxta multorum opinionem ſunt decem tranſgreſſiones decem præceptorum Decalogi: decem ergo diademata, decem ſunt pœnæ, quæ illis delictis correſpondent, quæ ſunt diademata, quæ in inferno deputata ſunt talia promerentibus, ac in illo loco tenebrarum ingredientibus. Prima, Carentia divinæ viſionis per totam æternitatem. Secunda, Deum non diligere. Tertia, nullam habere ſpem in Deo. Quarta, In nullo etiam inſtanti, nullam Dei laudem dicere, etiam per totam æternitatem. Quinta, Nullum opus bonum, nullámque bonam actionem edere; ab illo primo inſtanti, quo miſer ingreſſus eſt in inferno; ſic illius voluntas obſtinata eſt in malo. Sexta, Conſiderare facilitatem, qua potuit exire à peccatis, & ſalutem animæ conſequi, uno contritionis actu, ut Prædicatores, ac Confeſſores clamabant. Septima, efficax, & valde viva repræſentatio ſuorum peccatorum, ac delictorum, eorúmque turpitudo, quæ erit veluti terribilis abyſſus inferna lis. Octava, Ignis æternus. Nona, Horribilis tenebrarum obſcuritas. Decima, Societas dæmonum, ac damnatorum, cum perpetuo fletu, gemitu ac ſtridore, ſine ulla ſpe remedii ac veniæ. Hæc ſunt decem diademata, quæ undique circumdant miſerum peccatorem in inferno.

37. *Indigni, & inſipientes coronis abundant.* Quartò: *Vidi beſtiam habentem capita ſeptem, & cornua decem, & ſuper cornua decem diademata.* Si capita erant ſeptem, quomodo diademata decem? ait Joan. *Vidi beſtiam aſcendentem de mari*: Hoc eſt, de hoc ſæculo: Cùm beſtia apparet in hoc mundo, ſtatim coronis abundat: Coronæ frequenter ſuperſunt Beſtiis, quæ dignis, ac promerentibus deſunt. Hæc mundana conditio ut digni, tanquam beſtiæ in altum apicem ſubleventur; & docti, ac benemeriti in abyſſum demergantur. Omnes manus ſuas indignis extendunt, ut ad magnum apicem eleventur, contrahunt verò manus dignis, ne tantiſper moveantur.

Cùm Chriſtus ingreditur domum cujuſdam Principis Phariſæorum, & cùm vellet hominem hydropicum ſanare, Legiſperitos, & Phariſæos interrogavit, *Si licet Sabatho curare*: Luc. 14. n. 3. At illi tacuerũt, ut indè eum arguerent: nam certò præſumebant; quod hominem hunc in ſabatho ſanare volebat; cognita eorum nequitia à Jeſu, contempta eorum calumnia, apprehenſa manu hominem ſanum fecit, & ſtatim ſubjecit Dominus: ibidem, num. 5 *Cujus veſtrûm aſinus, aut bos in puteum cadet, & non continuo extrahet illum die ſabbati?* Ac ſi diceret? planum eſt, quod ſi aſinus, aut bos cadat in puteum die ſabbathi, ſit extrahendus à vobis. Et quæ deteſtabilior regiminis ratio, quàm quod omne tempus ſit conveniens & aptum, ut ſubveniatur jumento, ac ſtulto, & nulla inveniatur proportionata occaſio opem ferendi prudenti, ac homini ratione prædito Carthuſ. *Perverſis, & exexcatis illis Legiſperitis, ac Phariſæis, jam in Eccleſia multi etiam Prælati, & animarum curam habentes ſunt ſimiles; quia ſi viderint pecoribus ſuis, aliquid adverſitatis contingere, mox ſuccurrunt, ſed ſi viderint proximos ſuos, aut ſubditos, ſpiritualiter lædi, atque occidi, id eſt, pecare mortaliter, aut notabiliter, tacent, diſſimulant, non curant, nec dolent.* Væ nobis! tales aliquando ſunt Prælati, qui majorem curam agunt de brutis animantibus, ac pecoribus, quàm de hominibus ſuæ curæ commiſſis. Omnis cura jumentis ac brutis impenditur, hominibus verò nulla. 38.

Luc. 14. *Deteſtabile regimen, quod tantum ſubvenit indignis, non verò dignis.*

Carthuſian.

Etſi aliquando in mundo bene deferatur viro prudenti, ac benemerito, tanquam errore factum judicatur. Cùm fratres Joſeph deſcenderent in Ægyptum, ut ſibi triticum compararent, & quos cùm agnoſceret Joſeph. *Juſſit miniſtris, ut implerent eorum ſaccos tritico, & reponerent pecunias ſingulorum in ſacculis ſuis, qui fecerunt ita*: Geneſ. 42. numero 25. Quod cum agnoviſſet Jacob, & iterum urgeret occaſio alimoniam conquirendi in Ægypto, ait filiis ſuis Jacob. *Deferte viro munera, pecuniam quoque duplicem, & illam quam inveniſtis in ſacculis, ne fortè errore factum ſit*: Geneſ. 12. Nam non judicavit furtum, ſed errorem. Lyppoman. ſic ait: *Omnia mitius interpretari ſolitus, vir bonus ſemper in bonam partem rem interpretatur.* In rem noſtram. Et cur Jacob illud reputavit non eleemoſynam, ſed errorem? Pro certo habuit, quod principes hujus ſæculi dona ſua non præbent meritorum fulgore fulgentibus, ſed indignis, ac minimè promerentibus, & ſi aliquando dignis, hoc errore factum eſt. 39.

Geneſ. 42.

Lyppoman. *Per errorem Principes dant dignis.*

QUÆSTIO V.

Quare beſtia hæc ſuper ſeptem capita, ſeptem portat, nomina blaſphemiæ?

GENUINA ratio patet ex Expoſitione, ac quæſtione 3. quia iſta ſeptem capita ſignificant ſeptem Reges ſubjectos, & tributarios Antichriſto, & ut tales in multas blaſphemias prorumpent contra Chriſtum, ac ejus Eccleſiam: Et ſic frequenter accidit: Quò quis 40.

Excelſus, alienus à fide propenſus in blaſphemias.

quis potentior, ac excelſior (maximè ſi alienus à fide inveniatur) ac in blaſphemias promptior, ac propenſior. *Richard.* Richardus Victorinus: *Super capita beſtiæ*, ait, *nomina blaſphemiæ, quia gentium principes Chriſtum blaſphemarunt negantes eum eſſe Deum, & dicentes eum Magum*: *Rupertus.* Sic & Rupertus Abbas, multos Reges in medium adducit, qui nomen Dei blaſphemarunt.

41. *D. Bernard.* Secundò: D. Bernardin. tom. 3. in ſermonibus ext. ſerm. 21. arr. 1. cap. 1. has ſeptem blaſphemias enumerat, quibus peccator iniquo ore, ſeptem mala Deo attribuit. Primò, mala perpetrando ſe excuſat per divinam operationem: *Gen. 3.* Sic fecit Adam, Gen. 3. ſe excuſando contra Dominum, ait: *Mulier quam dediſti mihi, dedit mihi, & comedi*: Ac ſi diceret; Tu es in cauſa, quia hanc mulierem dediſti mihi. Secundò, per divinam permiſſionem; eo quod Deus permiſit eos cadere in peccatum. Tertiò, per divinam diſpenſationem, dicunt enim, quòd Deus permiſit eos cadere, ut fortiores reſurgant. Quartò, per divinam retractionem; dicunt enim ſe peccare, eò quòd Deus non dat eis gratiam. Et neſciunt iſti fatui, quòd ipſi ſunt, qui deſunt *1. Petr. 1.* gratiæ Dei, non verò gratia eis, quæ ſemper eſt eis parata. 1. Petr. 1. num. 13. *Sperate in eam, quæ offertur vobis gratiam.* Deinde ſequitur. Quintò, per divinam prævisionem; dicunt enim quod Deus ita prævidit, ut peccent; ſed debent conſiderare, quòd Dei providentia non infert neceſſitatem rebus; nam licèt Deus prævíderit, quòd ipſi ſint facturi, tamen in eorum voluntate eſt peccare, vel non. *Ezech. 2.* *Si fortè, vel ipſi audiant, & ſi fortè quieſcant*, ut dicitur Ezechiel. 2. num. 5. Sextò, per creationem, dicunt enim ſe natos eſſe ſub tali planeta ſeu conſtellatione inclinante eos ad tale peccatum, quod vitare non poſſunt, neſcientes quod Deus reliquit hominem in manu conſilii ſui. Septimò, per divinam juſſionem, quòd talia mandata dederit, cum ipſi ſe non valeant abſtinere à lapſu carnis, ab iniquo negotio, ac perjuro; & inde blaſphemant in Deum, quaſi neſciverit, quod juſſerit, aut quod impiè mandata dederit, neſcientes quod ait Apoſtol. 1. Corinth. 10. num. *Cor. 1. 10.* 13. *Fidelis Deus eſt, qui non patitur vos tentari, ſuper id quod poteſtis.* Tota malitia ab eorum libera voluntate naſcitur.

Iniquus, & blaſphemus tribuit Deo ſeptem mala.

42. *D. Thom.* Tertiò. Blaſphemia, ut docet D. Thom. 2. 2. quæſt. 13. art. 1. dicit quandam derogationem alicujus excellentis bonitatis, præcipuè divinæ ſicque ut ait Suar. tom. 1. de Religione lib. 1. *Suar.* cap. 4. num. 1. quòd blaſphemia, ad derogationem divini honoris, ac bonitatis applicata ſit; proindéque blaſphemia denotat falſum teſtimonium dicere in Deum, ponendo in ipſo aliquam imperfectionem: Ita in præſenti poſſunt conſiderari ſeptem blaſphemiæ, quas homo format in Deum deſumpta occaſione ex ſeptem ejus beneficiis. Prima, Deus me creavit, ac proinde quamvis peccem non me condemnabit. Secunda, Deus per ſuam actionem me conſervat: ergo quamvis delinquam, non damnabit. Tertia, Deus mei cauſa factus eſt homo: ergo ob peccata me non dejiciet in infernum. Quarta, Deus ob hominum amorem paſſus, & mortuus eſt: ergo non permittet quod tantus labor ſit caſſus. Quinta, Deus me diligit amore infinito, pluſquam ego me ipſum diligo: ergo cùm tanto amore non cohæret quod me damnet in æternum. Sexta, Deus multum miſericors eſt, ejuſque miſericordia maximè reſplendet in magnorum peccatorum indulgentia; inde mihi liberum eſt oſtium ad peccandum. Septima, Deus me ad Eccleſiam ſuam vocavit, & me Chriſtiani nomine inſigniri voluit: ergo non me in æternum damnabit, nam ſi hoc ipſe intenderet, me Judæum, vel Maurum, ſeu Gentilem eſſe permitteret. Hæc dixerunt impii & erraverunt in cogitationibus ſuis, & unde homo maximè debuit fieri debitor, inde multùm contumelioſus, ac blaſphemus eſt in Deum. Ita hæc conſiderat Noſter R. P. Magiſter Auguſtinus. Nuneſ. Delgadillo in ſuo Quadrageſim. *D. Delgadill.* ſerm. 10. in Feriam ſextam poſt Domin. 1. Diſcurſ. 2. n. 3.

Quid ſit blaſphemia.

Numerantur ſeptem impii blaſphemiæ contra Deum.

43. Quartò, Beſtia hæc *habebat capita ſeptem, & cornua decem, & ſuper cornua ejus decem, diademata & ſuper capita ejus nomina blaſphemiæ.* Si diademata erant ſuper cornua, & non ſuper capita, cur ergo nomina blaphemiæ, etiam non erant ſuper cornua, ſed tantum ſuper capita? Cornua habebant diademata, non verò capita, inde eis apparent nomina blaſphemiæ; blaſphemus utpote omni honore indignus, ab omni dignitate, ac decore privandus eſt, nulluſque præeminentiæ fulgor in eo permittendus, & inde merito nomina blaſphemiæ ſcripta apparent, non ubi ſunt diademata, ſed ubi deſunt, nullumque viſitur honoris ſignum.

Blaſphemus omni dignitate indignus.

44. *Luc. 16.* Narrat D. Lucas 16. num. 20. *Erat quidam mendicus nomine Lazarus qui jacebat ad januam divitis, ulceribus plenus, cupiens ſaturari de micis, quæ cadebant de menſa divitis, & nemo illi dabat: factum eſt autem, ut moreretur mendicus & portaretur ab Angelis*, &c. Deſcribitur Lazarus fame vexatus, & ulceribus plenus, divitis inhumanitatem ſuſtinens, ante cujus januam jacebat; de ejus tamen patientia nec verbum habetur; cur tamen non deſcribitur, an in tanta miſeria conſtitutus, illam patienter ſuſtinuerit, vel potiùs ea indignatus nomen Domini maledixerit vel blaſphemaverit, ut non pauci homines afflicti facere ſolent? At dum explicatur eximius honor illi ab Angelis delatus, ibi manifeſtè declaratur, quod patientiſſimus fuerit, quod ab omni blaſphemia ſe abſtinuerit, nullumque blaſphemiæ verbum in ore ejus fuerit, cum blaſphemus omni honore, ac decore indignus ſit. Theophyl. *Theophyl.* *Num igitur*, ait, *Lazarus in tantis blaſphemabat? Num providentiam Dei reprehendebat? Nihil horum, ſed fortis erat, & magnæ Philoſophiæ Unde manifeſtum eſt iis: quod Angeli ipſum mortuum ſuſceperint. Nam ſi obmurmurator fuiſſet, & blaſphemus, neutiquam tantum honorem fuiſſet conſequutus, & Angelorum comitatu ſtipatus.* Expende illud: *Neutiquam tantum honorem fuiſſet conſecutus.*

Blaſphemus ab omni honore excludendus.

45. Aliqui primitivi Chriſtiani, Gentilium magnates magno honore proſequebantur, & ut illis morem gererent, pauperes fratres deſpectui habebant, quod ab animis fidelium cupiens extirpare Jacobus Apoſtol. ſic eos monet in *Jacob. 2.* ſua Canonica, cap. 2 num. 6. *Nonne divites per potentiam opprimunt vos, & ipſi trahunt vos in judicio? Nonne ipſi blaſphemant bonum nomen, quod invocatum eſt ſuper vos?* Si Apoſtol. intendebat

debat fideles deterrere ab honore impertiendo Gentilicus, ad quid eorum ſimul tyrannydem ac blaſphemias proponit? Ut ſciant, quia ſi ob timorem tyrannidis, ac oppreſſionis, aliquando mundus aliquos honorare ſoleat; ob blaſphemias tamen quibus nomen Chriſtianum petebant, ſic deteſtandi, & execrandi ſunt, ut omnino omni honore indigni judicentur, & cum contemptu, ac villipendio tractentur. Primaſius ibi: *Sic illos non debetis honorare, qui blaſphemant nomen Domini, quod invocatum eſt ſuper nos. Blaſphemi ab omni honorifico cœtu expellendi.*

Blaſphemi ab omni honorifico cœtu excludendi. Primaſ.

46. De perditis hominibus ait Judas Apoſtol. in ſua Canon. num. 10. *Hi autem quæcumque quidem ignorant, blaſphemant.* Quæ verba explicans D. Ephrem. Par. 43. ſic ait. *Hi verò velut irrationabilia pecora, naturaliter in captionem, & in perniciem, in his quæ ignorant, blaſphemantes, in corruptione ſua peribunt, percipientes mercedem injuſtitiæ.* Expende illud: *Hi verò velut irrationabilia pecora*, &c. Qui quidem ignorantes blaſphemant, quæ eorum captum tranſcendunt; & ipſi non aſſequuntur: meritò apoſtolus ab hominum cœtu excludit, & abigit in pecorum, brutorumque turbas.

Judæ Can. D. Ephrem. *Blaſphemus inter peccora annumerandus.*

Quæstio VI.

Utrum capita, cornua, diademata hujus beſtiæ, ſint eadem cum illis, quæ apparuerunt in Dracone, ſuprà cap. 12?

47. Dicitur ſuprà, cap. 12. num. 3. *Viſum eſt aliud ſignum in cœlo: & ecce Draco magnus rufus, habens capita ſeptem, & cornua decem, & in capitibus ejus diademata ſeptem.* In præſenti ait noſter ſacer Propheta, quod viderit *beſtiam aſcendentem habentem capita ſeptem, & cornua decem, & ſuper cornua ejus decem diademata.* Ecce uterque text.

Difficultas quæſtionis.

48. Ribeira exiſtimat, quòd ſint eadem in utroque. Hanc tamen ſententiam jam impugnavi ſuprà quæſt. 3. Deinde, in dracone diademata ſunt ſeptem, in hac beſtia decem; præterea in Dracone capita habebant diademata, & non cornua: At in hac beſtia è contra, cornua habent diademata, & non capita; Hæc omnia ergo oſtendunt capita & cornua Draconis non eſſe eadem cum capitibus, & cornibus hujus beſtiæ.

Ribeira. *Impugnatur.*

49. In Dracone, ut dixi ſup. cap. quæſt. 36. & 38. Diabolo ſcilicet, ſeptem capita, ſeptem capitalia vitia ſunt, quorum ipſe primus auctor, amator, & inſpirator; ac proinde habent diademata, ut regni Diaboli principes: nam, & hæc ſunt ſeptem ſpiritus nequam in regno Diaboli præſidentes, per quos Diabolus regnat in ſuis iniquis, & depravatis. At cornua decem, decem ſunt inſtrumenta contra decem mandata, Dei, inſtructa à Diabolo, veluti phalanges prævaricationum, ac milites nequitiarum, quæ non habent diademata, quia ſolum inſtrumenta ſunt ſeptem dictorum capitum. At verò in hac beſtia, ſeu Antichriſto ſunt ſeptem capita, hoc eſt, ſeptem reges ſubditi, tributarii ac ſubjecti Antichriſto, & ideo non tenent coronas, quia coram eo illas deponent; ſed ſolùm portant nomina blaſphemiæ, quæ in obſequium Antichriſti, utpote miniſtri ejus, dicent, & proferent in Deum ac Eccleſiam ejus: decem verò cornua ſignificant decem reges, qui erunt in mundo, ac imperio Romano, quando Antichriſtus prodibit, & apparebit; & cornua iſta portant coronas, quia tunc pro illo tempore unuſquiſque erit ſupremus Rex in ſuo regno; ex quibus ſeptem ſe ſubjicient Antichriſto, & tres interficientur ab eo, ut jam dixi ſupra, quæſt. 3.

Quæſtionis ſolutio, & quid ſint cornua & capita.

D. Bernardin. tract. 2. ſerm. 50. art. 3. cap. 3. Inquirens cur in Dracone erant ſeptem diademata, in hac verò beſtia decem, ſic ait: *De Dracone, Joannes ait, quòd habebat capita ſeptem, & in capitibus ejus diademata ſeptem: Hic verò ſuper cornua hujus beſtiæ ſunt diademata decem: nam Diabolus cùm ſpiritus ſit, de ſpiritualibus nequitiis glorîatur; & ideo ſeptem diademata, in ſeptem capitibus. ſeptuplex gloria eſt de ſeptuplici nequitia, quæ crimina irremiſſibilia facit. Unde ſeptem diademata Princeps Apoſtatarum ſpirituum habet, quia ſeptemplicem nequitiam in ſeptemplici gloria malitiæ, non ſolùm in ſe, ſed etiam in cæteris ſibi conſentientibus conſummat. Hæc autem beſtia, hoc in homine operatur, ut de malignis operationibus, quas pro virtuoſis operibus habet, impiè glorietur; & ideo decem diademata decem cornibus ſuperpoſita, eſt decuplex gloria, quæ denariæ prævaricationi præceptorum divinæ legis ſuperaddita eſt.* Coronam geſtari in præſenti, eſt de vitiis coronari, gloriari, ac ſe jactare: nam in mundo maximè rex gloriatur de corona, quam portat Sic & in præſenti Draco, ſeu Diabolus ſeptem portat coronas; quia de ſeptem ſpiritibus nequitiæ coronatur, ac gloriatur Diabolus, *cùm ſit Spiritus, de ſeptem ſpiritualibus nequitiis gloriatur.* At beſtia. ſeu Antichriſtus, ſeu homo malignus & perditus decem geſtat coronas, quia decem malitiis, ac prævaricationibus contra legem Dei armatus, coronatur, & gloriatur. *Beſtia hoc in homine operatur, ut de malignis operibus glorietur, & ideo decem diademata, ut denariæ prævaricationi præceptorum divinæ legis ſuperaddita.* Aliquando homo deperditus, ac iniquus, majorem malitiam oſtentat, quàm ipſe Diabolus; ſicque in præſenti Diabolus coronatur, ac gloriatur ſeptem ſpiritibus malignis; homo verò decem malitiis, ac prævaricationibus contra Dei legem, ac ſi in oſtentatione nequitiæ homo præcedat, & plus malitiæ aliquando oſtentet. Diabolus Chriſtum dicit filium Dei Altiſſimi: Marc. 5. num. 11. Homines verò dicunt Samaritanum, ac dæmoniacum: Joan. 8. num. 48. Vide, quæ dixi tom. 3. in Evangel. lib. 5. cap. 8. q. 9. num. 68. & 69.

50. D. Bernard. *Homo malus perior oſtenditur ipſe Diabolo.* Marc. 5. Joan. 8.

Tertiò: In Dracone capita ſeptem denotant ſeptem capitalia vitia; cornua decem, decem prævaricationes præceptorum decalogi. At in hac beſtia ſeptem capita, Gloſſ. Interlineal. ſignificant *Principes univerſos malos*, qui in auxilium Antichriſti venient. Decem verò cornua interpretatur Gloſſa Moralis, *Univerſos modos impugnandi bonos*; Quibus perſequentur Juſtos, & Sanctos. Deinde verò ſuper decem cornua, apparent decem diademata, quæ ſunt peccata ipſorum regum, quæ cum ipſis coronantur. Gloſſa

51. Interlineal. Gloſſa Moralis.

Gloſſa Interlineal. Gloſſa Interlinealis : *Quia non eſt aliquod præceptum, quod per principes non infragatur, de quo ipſi coronantur.* Itaque per coronatos reges vitia coronantur : frequenter enim peccata ſe componunt, ac ornant ex qualitate, ac conditione delinquentium ; ex regum coronis coronantur eorum vitia.

Vitia per ſuos delinquentes coronantur.

52. Luc. 10. Ait Chriſtus D. Luc. 10. num. 18. *Videbam Satanam, quaſi fulgur, deſcendentem de cœlo.* Inquit Dominus, quod viderit Satanam, tanquam fulgur è cœlo labentem. Fulgur cum è longe cernitur, magnis luminibus, ac ſplendoribus involutum apparet; At Satanas totus culpâ, ac iniquitate denigratus, præcipitatur è cœlo; quomodo ergo cadit tanquam reſplendens fulgur, & non potiùs, ut ater, ac niger carbo, ſeu titio Beda: *In fulgore natura irradiabatur peccatum.* Verum eſt, quod peccatum obſcuriſſimum eſt, ut tenebræ. At cum Lucifer natura nobiliſſima præditus eſſet, peccatum ex conditione naturæ aliquid tanquam indumentum hauſit, proindeque cum in lapſu, noctis obſcuritas eſſet oſtendenda, elegantia, ac pulchritudo fulguris ſeſe declaravit.

Beda. *Peccata ſæpe conditionem perſonarum induunt.*

53. Aliquando verò peccatores, ac iniqui ſuorum peccatorum, ac delictorum conditionem ſibi aſſumunt, & induunt; ad quod ſpectat Regius Vates dicens Pſalm. 81. num. 2. *Uſque quo facies peccatorum ſumitis.* Juxta phraſim Hebraïcam, facies ſumitur pro tota perſona : Ac ſi dicatur : uſquequo impurus, ac inhoneſtus, ipſammet impuritatem, ac inhoneſtatem repræſentabit? Ambitioſus uſquequo ipſammet ambitionem exprimet, ac oſtentabit.

Pſalm. 81. Hebraic.

Apocal. 13. *n.* 2. Et beſtia, quam vidi, ſimilis erat pardo, & pedes ejus, ſicut pedes urſi, & os ejus ſicut os leonis, & dedit illi Draco virtutem ſuam, & poteſtatem magnam.

VERSIONES.

Arabicus. Similis erat tygri, & pedes ejus, ut urſi, deditque illi Draco robur ſuum, & thronum ſuum.

Syriacus. Et animal dentis illud, quod vidi &c. Pedes ejus, tamquam lupi, & os ejus ſicut os leonum. & dedit illi Draco potentiam ſuam, & thronum ſuum.

Oecumen. Virtutem ſuam, & thronum ſuum.

Paguinus. Potentiam ſuam, & ſedem ſuam.

EXPOSITIO II.

54. ET *beſtia*; quoad corpus ejus. *Similis erat pardo.* Pardus variatus colore, agitatione corporis volubilis, perniciſſimus curſus, & maximè præceps in ſanguinem fertur: ſic & Antichriſtus inſtar pardi, maculatus erit omnibus ſceleribus, maximè verſatilis in omnes dolos, & fraudes, & velociſſimo curſu, quaſi fulmen, pervadet, & ſubiget Orbem Juſtorum ſanguinem ſitiens, ac effundens. *Pedes ejus ſicut urſi,* fortiſſimi ad conterendum, & ad conculcandum aptiſſimi, urſis enim maximè vis eſt in pedibus; *Et os ejus, ut os leonis*, terrificè, ac ſuperbè rugientis, omnia diſcerpentis, ac dilaniantis.

Et dedit illi Draco, ſeu Lucifer, *Virtutem ſuam, & potentiam ſuam.* Hæc non ſunt ſynonima, ut Alcazar, & alii volunt, ſed diverſa. *Virtutem ſuam*, ut Angelus eſt, Deo ſic permittente, *dedit illi* ſcilicet Antichriſto ſuam virtutem, tum in facultate cognoſcitiva; tum in facultate motiva, & applicativa cauſarum naturalium ad operanda aliqua facta, & falſa miracula. *Et poteſtatem magnam*, ad gentes, potentes, ac regnâ ſubjuganda, ac devincenda. Græcè: *Thronum ſuum*; id eſt, majeſtate, ac dignitate, ut ſit Luciferi vicarius in terris, & rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. 55.

Alcazar. Græcus.

QUÆSTIO VII.

Quare beſtia hæc Antichriſtus corpore dicitur ſimilis pardo, pedibus urſo, ore verò leoni?

APUD Danielem 7. à num. 4. & 5. aſpiciuntur quatuor beſtiæ, quæ aſcendebant de mari, diverſæ inter ſe; quarum prima, quaſi Leæna erat; beſtia alia ſimilis urſo; alia quaſi pardus; beſtia quarta terribilis, atque mirabilis, & fortis nimis : quæ quatuor beſtiæ denotabant quatuor præcipuas muni Monarchias : Leæna Monarchiam Chaldæorum, præcipuè Nabuchodonoſoris regnum : Urſus Monarchiam Perſarum, ſeu Medorum: Pardus Monarchiam Græcorum, & Alezandri; Quarta beſtia, Monarchia Romanorum erat : quamvis Daniel viderit certam beſtiam, ut nobis incognitam, eam nobis non exprimit, ut ſignificet incompatibilem potentiam, & ferocitatem Romanorum, ad cujus ſignificationem nullæ beſtiarum ſpecies nobis cognitæ ſunt idoneæ : Et hæc imperia aſſimilantur, non hominibus, ſed beſtiis, ob eorum ferocitatem, tyrannidem, ac rapinam, quarum omnium immanitas, barbaries, tyrannides in uno ſolo Antichriſto recopilantur; & ideo, ut jam dixi, cùm hæc beſtia habeat ſeptem capita, illorum formæ non exprimuntur, quia ferocitas, ac crudelitas Antichriſti declarari non poteſt aliquâ beſtiarum formâ, ac ſpecie. quæ à nobis cognitæ ſunt; ſic omnem modum excedit. 56. Daniel. 7.

Crudelitas, ſævitia Antichriſti inexplicabilis.

Similis pardo; copore ſcilicet, ut dicitur in præſenti, licet Solonius cap. 21, pardum, & pantheram cenſeat eſſe duas & diverſas animalium ſpecies; tamen Ariſtoteles & Plinius lib. 8. c. 17. Dioſcor. & alii dicunt eſſe eandem ſpeciem, & idem animal. Pardus ergo, Primò eſt maculoſus, & varius: Jerem. 13. num. 23, *Pardus varietates ſuas.* Secundò, Pardus partim pellis varietate, ac pulchritudine, partim odore, ut 57.

Solonius. *Pardus, quas les habeat proprietates.* Ariſtotel. Plinius. Dioſcor.

ait

ait Plinius,animalia ad ſe allicit (occultans interim,caput turpe,& horridum) ut ea dilaceret ac devoret.Tertiò,ut ait D. Hieron. apud citatum locum Daniel.*Velociſſimus,præcepſque fertur ad ſanguinem.* Unde à Claudio Panegyrico 8. Fulmineus appellatur. Quartò , Pardus maximè aſtutus, oculis , ac corpore valde volubilis, & inde feras maximè inſequitur , apprehendit.Quintò , Pardus eſt ſuperbus ; alias beſtias per ſe contemnit. Sextò , Pardus eſt multum ſævus, crudelis, ac rapax. Septimò ; Pardus vino delectatur. Vnde forſan Poëtæ fabulantur , Pardales mulieres fuiſſe Bacchi nutrices.

Hieron.

Cladius.

58\. Talis erit Antichriſtus, varius,& maculoſus vitiis,ac turpitudinibus,ac iniquitatibus,ut latè ponderat Anſbertus ; tum etiam, ut exponunt Tyconius,Primaſius, & Beda : & hic Ribeira, pardum maculoſum in præſenti dicit Antichriſtum , propter varietatem nationum, ac hominum,qui eum ſequentur.Secundò,Antichriſtus maculoſus, ac verſipellis : & talis eſt conventus potentum non ſecundùm Deum, in quibus dominatur hypocriſis : foris pulchram, & elegantem oſtendunt apparentiam,intus verò occultant horrendas , ac turpes cogitationes ad perdendum omnes. Talis fuit triphon ille Jonathæ deceptor , & impiiſſimus homicida : in Machab.13.n.19.talis & Alcimus impoſtor ſcelestiſſimus,lib.1.Mach.7.n.15.Tertiò,velociſſimè , ac tanquam rapidiſſimo fulmine Antichriſtus dominabitur.Quartò , Valde ſagax,ac aſtutus erit,tota diabolica malitia imbutus , de quo quæſt.ſequenti.Quintò,maximè erit ſuperbus , ac arrogans ; omnes contemnet , & inde multa crudelitate deſæviet : erit etiam valde luxurioſus,& ebrioſus , ut ſtatim dicam.

Anſbert. Tycon. Primaſ. Beda. Ribeira.

Antichriſtus omnibus vitiis maculatus. Hypocritæ, & Aulicus exterius pulchram apparentiam, interius horrorem oſtendit.

1\. Machab. 13

1\. Machab. 7.

59\. *Pedes ejus ſicut pedes urſi.* Primò, Urſus,ut ait Plinius:lib.8.c.36.inter omnia bruta animalia maximè naſcitur fœtus deformis,ut tantum eſſe videatur caro alba,& rudis,ſine pilis,ſine oculis, ſine cruribus,ſed mater lambendo ſenſim eum conformat,ac perfectum animal reddit. 2 Urſus , ut de eo teſtatur Aldro.non ſolum pronus ſed etiam pedibus innitens inſtar hominis incedit.Inde rectè in eo depingitur potentatus,ac dominatio hujus ſæculi , quia cum multi valde viles,& abjecti naſcantur , maximè ſuper alios ſe volunt extollere,& cum valde proni, & tortuoſi ſint;tamen ut recti,ac directi volunt haberi: & cùm crudeles,ac inhumani,benigni,ac humani.cogitant videri. Actor.23.n.26.Scribitur Epiſtol.cujus titulus eſt,*Claudius,Lyſias optimo præſidi , Felici.*Et ille non erat optimus , tamen cum felix eſſet, præſes talis volebat videri , & ab omnibus reputari.

Plinius.

Aldro.

Potentes cum aliquando ſint viles , ſuper alios ſe extollunt. Potentes aliquando injuſti recti. volunt videri.

Actor. 23.

60\. Tertiò : Urſus maximè melle delectatur ipſumque appetit,ita ut quamvis de apibus pungatur,ac vulneretur,minimè retrocedit,ac quieſcit : in quo adumbrantur peccatores , qui ita dulcedine ſuorum appetituum inebriantur , ut nullis divinis inſpirationibus , nec conſcientiæ ſtimulis,ac prædicatorum vocibus acquieſcant, ſed maximè obdurati in ſua iniquitate perſiſtunt.Quarto,ut docet Ariſtoteles lib.8.Hiſtor. animal.cap. 17. Urſi magnam hiemis partem ſine ullo paſtu , cibatuque tranſigunt, & ſolo ſuctu priorum pedum vivunt. Quintò , urſus maximè ſomno gravatur , ita ut ne vulneribus quidem conciſus excitetur. Sextò , Urſus eſt maximè luxurioſus , ac multum ſævus , ut eſt manifeſtum,graviter pedibus cuncta conculcare ſatagit.

Peccator ſic obdureſcit , ut nec ſtimulo ac conſcientiæ reſpondeat.

Ariſtot.

Talis erit & Antichriſtus, natali nempe viliſſimus,& abjectiſſimus.S.Hyppolytus Martyr orat.de conſumm.Mundi,ait:*Ex impura muliere prodibit ſuper terram.* S.Ephrem. Syr. ſerm. de Antich *Naſcetur ex ſpurciſſima,& ſalaciſſima muliere.*S.Damaſcen.lib.4.de fide Orthod.cap.27. *Naſcetur homo ex fornicatione , & ſuſcipiet omnem Satanæ operationem.*Secundò , dicuntur pedes ejus , pedes urſi : Nam urſus inſtar hominis pedibus incedit ; ſic ille humanitatem ſimulabit , & juſtos truculenter proſternet , & conculcabit. Richard. *Pedes ejus ſicut urſi* , ait, *per impiæ perpetrationis velocitatem, & ſanctorum conculcationem.* Tertiò;non dicuntur manus,ſed pedes ejus , ſicut pedes urſi , qui magna parte temporis ſuctu pedum vivit,ac alitur : cum pes vilior ſit manu;qui pedes Antichriſti, niſi perverſi ſatellites ejus, qui tanquam mancipia viliſſima ei inſervient ad quodlibet iniquũ opus perſiciendum ? Rupertus.*Qui erunt pedes ejus* , ait,*niſi nequitiæ ejus ſatellites peſſimarum ejus legationum , per totum mundum, ad effundendum ſanguinem* ?

61\.

S. Hippol.

D. Ephrem.

S. Damaſc.

Cur pedes Antichriſtus ſimulant humanitatem , ut durius conculcet.

Richard.

Tyranni ex ope ſuorum ſatelitum vivunt.

Rupert.

Quartò:Antichriſtus tanquam urſus, ſic erit obfirmatus in malo,ut cœleſtia non videat,nec divinis inſpirationibus reſpondeat, nec divinis flagellis excitetur ad bonum. Quintò , erit etiam immundiſſimus , ac omni voluptatum melli maximè deditus Albertus Magn. & Nicolaus Gorran.*Urſa*, ait,*eſt beſtia ſpurciſſima,quæ dum ira ſævit , quicquid corripere poteſt,priùs pedibus conculcet, quàm dentibus laniet;& ideo poteſt ſignare Antichriſtũ,qui dotatus erit omni immunditia.*Daniel.11.num. 37.*& erit in concupiſcentiis fœminarum.*

62\.

Antichriſtus maximè luxurioſus erit.

Albertus.

Gorran.

Daniel. 11.

63\. *Os ejus ſicut os leonis*, ſuperbientis, tum propter rugitum, omnia animalia terrentem tum propter crudelitatem & cædes ſuper omnem modum : erit enim Antichriſtus crudeliſſimus omni genere inhumanitatis , ut teſtatur D.Cyrillus.Hieroſol.Cathe.15. *Antichriſtus*,ait,*decipiet Judæos, deceptes vero , deinceps omnis generis inhumanitatis , & iniquitatis malis omnes circumſcribet:ita ut omnes qui ante illum improbi.& impii fuerant excellat malitia.*Idem docent D.Hippolytus orat. de conſumm. mundi. D. Ephrem. ſerm. de Antich.

Antichriſtus crudeliſſimus.

D. Hippoſ.

D Ephrem.

64\. Meritò noſter Joannes,poſtquam notavit in hac beſtia pedes urſi , adjecit os leonis,quia in urſo denotatur: luxuria in ore leonis dilaniantis , crudelitas : & luxuria , mater , ac genitrix eſt omnis crudelitatis. Duo ſenes amore Suſannæ vulnerati erant , & cùm eam provocarent ad turpe facinus , ipſaque eis reſiſteret , inde ſubdit text. Daniel. 13. n. 28. *Venerunt & duo Preſbyteri pleni iniqua cogitatione adverſus Suſannam,ut interficerent eam.* Quomodo tam ſubitò amor vertitur in ſævitiam , & ex amatoribus fiunt crudeles accuſatores ? Hæc ſolemnis laſciviæ conſuetudo , ut immanem crudelitatem humanis mentibus inſerat.

Laſcivia crudelitatem generat.

Daniel. 13.

65\. Libidinoſi homines clamant , Sapientiæ 2. n.8.9.& 10.*Coronemus nos roſis , antequam marceſcant : nullum pratum ſit , quod non pertranſeat luxuria noſtra ; nemo noſtrum exors ſit luxuriæ noſtræ : ubique relinquamus ſigna lætitiæ , quoniam hæc eſt pars noſtra , & hæc eſt ſors. Opprimamus pauperem juſtum ; non parcamus viduæ , nec vete-*

Sap. 2.

ranl

rani revereamur canos multi temporis. Magna conſideratione expende à quo incipiant, & ad quod deveniant: Incipiunt à fomentis luxuriæ, roſis nempe, ab ipſaquemet luxuria: *Nullum ſit pratum, quod non pertranſeat luxuria noſtra.* Et inde immediatè tranſeunt ad crudeliter opprimendum pauperem juſtum, viduam, & ſenem, nullo habito reſpectu, nec reverentia. Laſcivia concipit immanitatem, & parit univerſa tormenta adverſus immerentes. D. Aug. ſerm. 246. de temp. ſic ait: *Ex hac enumeratione libidinum, & putredinum, & vermibus flagitiorum, vide in quæ facinora, & in quam immania ſcelera proſilitur. Exhauſti enim, atque ſubmerſi immoderatorum delictorum turpium corruptela, Opprimamus, inquiunt, pauperem, & juſtum.* Expende illud, *Ex hac enumeratione libidinum, in quàm immania ſcelera proſilitur.* Sic ex laſcivis mentibus maximè oritur furor, ac ſanguinis effuſio.

Ex laſcivia crudelitas prodit. — D. Auguſt.

66. Rogatu impudicæ puellæ; *Miſſo ſpiculatore Herodes præcepit afferri caput Joannis in diſco:* Marc. 6. n. 27. In quo facto maximè patuit immanis crudelitas Herodis, dum caput viri ſanctiſſimi, ac innocentiſſimi, ſine ulla cauſa imperat afferri in diſco, & in hoc turpi facto ſolùm apparuit crudelitas Herodis? Minimè: ſed etiam ejus laſcivia; non enim potuit latere luxuria, ubi tanta crudelitas manifeſtabatur in cæde Baptiſtæ: tanta enim crudelitas ſolùm à libidinoſo homine poterat oriri, quæ fuit tanquam monumentum ſuæ turpis luxuriæ. Andræas creten. ſerm. de decollat. Joan. *Si quid, ait, ex tuis malis erat occultum, adverſus te manifeſtum reddidiſti, cœde aperiens flagitium: cujus arguebaris. Tu igitur dum eadem facis, argueris libidinis.* Ejus crudelitas teſtis manifeſtus ejus laſciviæ. D. Fulgentius ibi. *Producitur laſcivia carnifex fœmina. Molli progreſſu puella procedit, homicidium petitura, adultero placitura.*

Marc. 6. — *Laſcivia teſtis crudelitatis.* — Cretenſ. — Fulgent.

Quæstio VIII.

Quare Draco dat ſuam poteſtatem, ac virtutem Beſtiæ?

Ingenium Diaboli beſtias extollere.

67. Dedit Draco virtutem ſuam, & poteſtatem ſuam, ſeu thronum ſuum, ut alii legunt: Et cui dedit Draco? beſtiæ nempe: Ingenium Draconis, ac Diaboli, eſt beſtias in altum extollere, & in ſublimi throno collocare.

Cornelius. — *Quibus modis Draco dedit poteſtatem beſtiæ.* — Tit. Liv. Valer. Max.

68. Præcipuo, ac maximo capiti hujus beſtiæ dedit Draco ſuam virtutem, ac poteſtatem, quam bene explicat Cornelius. Primò, in authoritate, & majeſtate. Secundò, in licentia, & facultate omnimoda perſequendi fideles. Tertiò, in decipiendi artibus, & efficacitate. Quartò, in poteſtate faciendi fictè miracula, ut ſunt illa, quæ fecerunt Magi, ac Incantatores in Ægypto, ac Idolorum ſacerdotes per totum Orbem in hujuſmodi poteſtate; & ſunt illa, quæ Gentiles finxerunt de ſuis diis, quaſi miracula in hiſtoriis, ut in Tit. Livio, Valerio Maximo & aliis; & ſunt illa Simonis Magi, Apolonii Thianæi: & erunt multò plura ſub Antichriſto, cum venerit ille execrabilis impoſtor.

Alcazar. — *Non ſunt verba ſynonima.*

69. *Dedit ergo illi Draco virtutem ſuam, & potentiam ſuam.* Quæ non ſunt ſynonima, ut vult Alcazar, ſed diſtinctè ſignificant. Dedit virtutem, quod ſpectat ad vim ipſam, quam in ſe habet Draco, ut talis Angelus eſt, tam in facultate cognoſcitiva, quàm applicativa cauſarum naturalium inter ſe, Deo ſic permittente, ad ficta, & falſa miracula operanda; dedit etiam poteſtatem ſuam, aſſiſtendo illi, & communicando ipſi, ac miniſtris ejus; multa ex his, quæ ſcit Diabolus; adjuvando expeditiones, & prælia, & ſubminiſtrando quantum in ſe eſt vires, virtutem ad ſubjugandas gentes, ut regnet in toto ferè Orbe.

Antichriſtus in nefundis, ac magicis artibus peritiſſimus. — D. Cyrill. — D. Ephrem. — Andr. Cæſ.

Dedit ergo illi Draco virtutem ſuam, & potentiam ſuam. Erit enim antichriſtus inſtructiſſimus à Diabolo in omnibus maleficiis, ac Magicis artibus D. Cyrill. Catech. 15. ſic. ait. *Inducet Diabolus quendam magum hominem, nempe Antichriſtum veneficiis, incantationibus, & malis artibus inſtructiſſimum.* S. Ephrem, ſerm. de Antichriſto. *Mundum magicis potentiis decipiet.* Andræas Cæſarienſ. ad c. 11. Apoc. *Antichriſtus in omnibus prodigiis, ait, veneficiorum omnium princeps, omniumque præſtigiatorum Coriphæus futurus eſt, utpote univerſa Diaboli fraude perfectè imbutus.* 70.

S. Hippolyt. — S. Ephrem. — Theodoret. — Jul. Firm. — *Antichriſtus ſic depravatus erit, ut à multis exiſtimetur diabolus.*

Et ita erit iniquus ac depravatus Antichriſtus, ut à multis Patribus videatur exiſtimari, quod ſit ipſe Diabolus, in forma, ac natura humana apparens: Ita S. Hyppolytus Orat. de conſumm. mundi. S. Ephrem, ſerm. de Antichriſto, Theodoret. lib. de divinitate Deorum, cap. de Antichriſto, Julius Firmicus, & alii: Tamen revera, & ſimpliciter erit homo, ut teſtatur Paul. 2. ad Theſſal. c. 2. n. 3. dicens: *Revelatus fuerit homo peccati:* Et ideo, cùm à Patribus citatis dicitur Antichriſtus Diabolus, non ſic intelligendi ſunt, quaſi exiſtimaverint, quòd Antichriſtus ſit verus Diabolus, ſed quòd ita ipſe erit perverſus, ac iniquus, ut ipſe inter omnes reprobos ſit potiſſimum Satanæ inſtrumentum in eoque præ cunctis reprobis maximè Satanæ opera apparebunt, ac ſe manifeſtabunt. 71.

Cur hujus beſtiæ manus non explicantur.

Ecce cur, cùm in hac beſtia explicetur os inſtar leonis, ob ſævitiam; corpus pardo aſſimiletur, ob hypocriſim ac fictam apparentiam; pedes urſo comparentur ob luxuriam: Tamen cujus formæ, ac figuræ ſint ſeptem capita, ac manus beſtiæ, nec dicitur, nec declaratur: quia tot horribilia, ac execranda, mente concipiet, ac manibus operabitur, ut nullis formis, nullis beſtiis à nobis cognitis valeant adumbrari, leviter delineari, ac inveſtigari. 72.

Gen. 49. — D. Greg. Magn. — *Antichriſtus electos Dei ſtutia, & potentia, impugnabit.* — Bereng.

Benedicens Jacob. Dan: ait, Gen, 49. n. 17. *Fiat Dan coluber in via, ceraſtes in ſemita, mordens ungulas equi:* Quod vaticinium à multis Patribus exponitur de Antichriſto; & inde dicitur coluber in via, ceraſtes in ſemita, ut exponit D. Gregor. Mag. lib. 35 Moral. c. 18. in via, ac ſemita hujus præſentis ſæculi, mordens ungulas equi, id eſt extrema ſæculi, cadat aſcenſor ejus retro. Dicitur ergo Antichriſtus coluber per aſtutiam; ceraſtes, qui eſt ſerpens cornutus inſtar arietum, ob potentiam; quia mira aſtutia, ac potentia pugnabit contra electos, ut eos dejiciat, ac devincat. Bereng. Abbas L. de myſtico ligno Domini, & viſibili luce, explicans citatum vaticinium Jacob. *Antichriſtum ſignificat, ait, qui contra electos, Dei, duplici quandoque debet ſevire dementia, cùm & coluber ex aſtutia, & ceraſtes vocatur ex potentia.* 73.

Apoc. 13. *n.* 3. Et vidi unum de capitibus ſuis quaſi occiſum in mortem: & plaga mortis ejus curata eſt. Et admirata eſt univerſa terra poſt beſtiam.

Num. 5. Et adoraverunt Draconem, qui dedit poteſtatem beſtiæ: & adoraverunt beſtiam dicentes: Quis ſimilis beſtiæ, & quis poterit pugnare cùm ea?

VERSIONES.

Syrus. n. 3. Et unum ex capitibus ejus, erat tanquam mactatum ad mortem. Et plaga lethalis ejus ſanata eſt: Et admirata eſt tota terra poſt illud animal dentis.

Arabicus. Erat autem unum ex capitibus ejus, quaſi jugulatum, ac mortuum: tunc vulnus mortis curatum eſt: quapropter admirans univerſa terra ſecuta eſt beſtiam.

Primaſ. Et unum ex ſeptem capitibus quaſi occiſum ad mortem, &c. Et admiratæ ſunt gentes inhabitantes terram.

Vatabl. Pagnin. Et admiratio fuit in univerſa terra; poſt beſtiam.

Syrus. n. 4. Et adoraverunt Draconem, propterea quòd dedit poteſtatem illi animali dentis hanc, & quis poterit præliari cum illo?

Arabicus. Num ſimilis eſt quiſquam huic beſtiæ? aut quis habet facultatem pugnandi cum ea?

EXPOSITIO III.

74. ET vidi unum de capitibus ejus, quaſi occiſum. Unum de ſeptem capitibus, id eſt, de ſeptem Regibus Antichriſto ſubjectis, ut dixi Expoſ. 1. *Quaſi occiſum*; id eſt, percuſſum plaga mortifera, in bello nempe quod pro-Antichriſto geret, in quo lethaliter fuit ſauciatus, & ab Antichriſto virtute, ac ope Diaboli, vitæ, ac ſanitat i reſtitutus. *Et plaga mortis ejus curata eſt.* Illud nempe vulnus, reſpectu artis humanæ, non verò Diabolicæ mortiferum, ac immedicabile erat: Dæmon enim noſtrorum corporum complexiones, herbarumque vires introſpicit; & ideo illud vulnus curabile erat naturaliter ab eo. *Et admirata eſt univerſa terra*: hoc eſt, ut exponit Joachimus Abbas, homines terreni, ac carnales; qui tot & tanti erunt ut dicantur univerſa terra: nam juſti in parvo numero erunt, ut advertit Ansbertus, *Poſt beſtiam.* Arabicus: *Secuta beſtiam*, commota. falſa, & apparenti virtute ejus.

Genuinus ſenſus

Joachm.

Ansbert. *Arabicus.*

75. *Et adoraverunt Draconem*: Luciferum nempe quaſi tartareum numen, incluſum in Antichriſto. *Qui dedit poteſtatem beſtiæ*, ad operandum apparenter, ac fictitiè, tam magna miracula. *Et adoraverunt beſtiam*: Junctim cum Dracone. *Adoraverunt* etiam *beſtiam*, *dicentes: Quis ſimilis beſtiæ.* Joannes eum dicit beſtiam, Antichriſtiani vocabunt eum Meſſiam, & Chriſtum ſuum, ut ait Beda, & falsò tamen, & ſine ullo fundamento.

Beda.

QUÆSTIO IX.

Altiùs expenditur, quodnam hoc ſit caput occiſum in mortem, cujus plaga curata eſt.

76. LUTHERUS, & alii Sectarii ejus non minus ſtultè, quàm impiè dixerunt, hanc beſtiam eſſe Imperium Romanum, quod quaſi occiſum fuit, quando defecit in Occidente, & curatum eſt à plaga mortis, quando Antichriſtus, ut impiè, ac falsò ipſi dicunt, Papa reſtauravit illud in Carolo Magno, & ejus poſteris. O impia & atrociſſima blaſphemia in Chriſti Vicarium, ac Imperialem majeſtatem. Quiſnam poterit dicere, quod Carolus Magnus, Chriſtianiſſimique ipſius poſteri, ac glorioſi Imperatores beſtia ſint? Iſti ſanè hæretici magis beſtia; proindeque non poſſunt, niſi ſecundùm ſenſum beſtialem judicare; indeque brutali feritate Chriſti vicarium fingunt Antichriſtum, in quo cum non poſſint oſtendere, ne unum quidem ex illis, quæ Joannes de Antichriſto ſcribit, apertè manifeſtatur ſe præcipites agi errorum ſpiritu, turpiſſima, ac diabolica nequitia.

Atrociſſima Lutheri blaſphemia impugnatur.

77. Inſulsè etiam aliqui dixerunt, quod Julius Cæſar, vel Auguſtus Cæſar, fuerit hoc caput beſtiæ occiſum: nam nec Julio, nec Auguſto Cæſari, ſi rectè inſpiciamus, quidquam convenit ex his, quæ hîc dicuntur: Nam Auguſtus nihil prorſus fecit de his quibus iſtud caput à plaga mortis ſanatum eſt Julius verò Cæſar non fuit quaſi mortuus; ſed verè mortuus, & plaga ejus mortis non eſt ſanata.

Beſtia non eſt Julius Cæſar, vel Auguſtus.

78. Tertiò: Alcazar per hanc beſtiam interpretatur Romanum Imperium, ipſoſque Imperatores Romanos, Eccleſiam perſequentes; ac proinde primum caput hujus beſtiæ dicit primum Eccleſiæ perſecutorem, videlicet Neronem, cujus interitu ejus perſecutioné ſub Tito, & Veſpaſiano ſopitam ſuſcitavit Dominus. At hæc ſententia nullo modo ſubſiſtit; quia ex illa ſequitur quod quoties Imperatorum perſecutiones in Eccleſiam conquieverunt, quaſi occiſum dici poteſt aliquod caput hujus beſtiæ & cum iterum pullularunt, dici poteſt curatum à plaga mortis;

Alcazar.

Impugnatur hæc ſententia.

mortis, proindeque non unum caput, ſed omnia ſeptem capita, dicenda ſunt occiſa, & à plaga mortis curata. Nam ſicut occiſo Nerone, ejus perſecutio quaſi mortua eſt, iterum verò ſuſcitata per Domitianum; ſic etiam perſecutio Domitiani emortua eſt, ejus interitu, reviviſcit verò per Trajanum, qui poſt Domitianum, ipſam perſecutionem reſumpſit; & idem dici poteſt de Juliano Apoſtata, ac aliis perſecutoribus. Deinde cùm Domitianus reſumpſit perſecutionem in Chriſtianos, quid tanquã miraculum, dignum admiratione in hoc apparuit, ut dicatur, *Admirata eſt univerſa terra poſt beſtiam*?

79. Quarò: Primaſ. Beda, Richard. Anſbertus, Cornel. à Lapide, Gagnæus, M. Lahaye, & alii, dicunt, quòd vidit Joannes in hac beſtia, unum, ac præcipuum caput ejus, ex ſeptem capitibus, quod erit Antichriſtus, quaſi occiſum: finget enim Antichriſtus ſe mortuum, ut ſimulatam ſuam reſurrectionem fidelibus oſtendat: Unde ſubditur: *Et plaga mortis ejus curata eſt*: plaga quidem non vera, ſed apparens; finget enim ſe mortuum & occiſum, quemadmodum occiſus eſt Chriſtus, ut ſimulatâ reſurrectione Chriſtum ſe mentiatur. Fundatur hæc ſententia; nam infrà Verſ. 12. dicitur; quod habitantes terram adorarunt beſtiam, *Cujus curata eſt plaga mortis.* Atqui Antichriſtus non ſinet, quemquam regum, præter ſe unum adorari: ergo in eo curata fuit plaga mortis.

Primaſ. Beda. Richard. Anſbert. Cornel. Gagnæus. LAye.

80. Sed graviter contra hanc ſententiam urget, quòd in hac beſtia, ut patet ex 1. verſ. ſunt ſeptem capita, & decem cornua; quæ decem cornua, ut ipſimet Authores, Corn. & alii dicunt, & ego dixi Expoſ. 1. & latius q. 3. ſunt decem Reges, qui erunt in Imperio Romano, quando Antichriſtus advenerit; ex quibus tres Reges ei reſiſtentes, ab eo interficientur, ſeptem verò juxta Danielis prophetiam, ei obedient, ac ſe illi ſubjicient; & cum ſint Reges, portant coronas; cùm ſubditi Antichriſti, nomina blaſphemiæ in Deum & Eccleſiam: Ergo, cum iſta ſeptem capita ſignificent Reges Antichriſto ſubjectos, nullum ex eis eſt ipſemet Antichriſtus.

Cornel.

Imbugnatur prædicta ſententia.

81. Nec ratio in contrarium urget, cùm dicitur, quòd habitantes in terra, *adorarunt beſtiam, cujus curata eſt plaga mortis*; ſcilicet, cujus virtute diabolica curata fuit plaga mortis, in ſuo illo magno duce, vel quia iſte magnus dux membrum erat Antichriſti, cujus ipſe erat caput, ac proinde curata eſt plaga in corpore ejus myſtico.

Diluitur fundamentum contrarium.

82. Quintò: Vera, ac genuina ſententia eſt quam tuentur Aret. Suar. tom. 2. in 3. p. diſp. 14. ſect. 4. *Scilicet, ſi quæras*, Menochius & alii hic. Qui dicunt, quòd cùm Joannes ait: *Vidi unum de capitibus ejus*, ſcilicet beſtiæ, *quaſi occiſum in mortem*; Intelligit unum ſcilicet, & præcipuum de Regibus Antichriſto ſubjectis, percuſſum plagâ mortiferâ v.g. in bello, quod pro Antichriſto geret, qui ſauciatus uſque ad mortem ſanatus, ac vitæ reſtitutum eſt ab Antichriſto: virtute nempe diabolica. Et ſic dicitur: *Plaga mortis ejus coronata eſt.* Qui modus loquendi importat diſtinctionem inter curantem, & curatum, inter Antichriſtum, ac ducem ejus ab eo curatum. Objectio autem quæ fieri poteſt ex verſu 12. ibi in expoſitione explicabo.

Aretas. Suar. Menoch.

Vera ſententia.

Quæstio X.

Quare homines ratione præditi adorant draconem, & beſtiam?

Homines maligna ambitione, ac cupiditate, ſuiſque peccatis obcæcati; falſis, ac fictis fundamentis innixi, draconem, ſcilicet Luciferum, ut Deum, & beſtiam, Antichriſtũ nempe; ut Filium Dei, ac dominum totius Orbis adorabunt; à quo Antichriſtus talem poteſtatẽ accepit. Alias rationes morales inquiramus. 83.

Primò, Quomodo fieri potuit, ut homines ratione præditi, adorent draconem, & beſtiam; 84. monſtra decem cornibus, & ſeptem capitibus horrenda? Quomodo tales honore, ac veneratione homines dignos judicant: Conſiderabant beſtiam tanquam hominem potentiſſimum, divitiis, & omnibus facultatibus opulentiſſimum: & etiam prodigiorum operatorem experti erant, & inde tanto cultu eum perſequebantur. Cùm ergo his duobus conjunctim, divitiis nẽpe, ac prodigiis clarus appareret; inde quilibet in ejus admirationem, ac venerationem inducebatur. Anſbert. *In eo Draconem adorarunt, quia beſtiam illam, videlicet Antichriſtum; non ſolum divitiis, ac poteſtatibus verumetiam ſignis, & virtútibus ſuffultum eſſe Chriſtum putarunt: contemnenda fortaſſis talis beſtia, ſi ſolùm ſæculari potentiâ, & non ſignis & virtutibus vallata fuiſſet; rurſumque deſpicienda fortaſſis eſſet, ſi ſolus ſimulatis virtutibus, & non ſæculari potẽtia uſa fuiſſet. At cũ & ſæculari potentia elevata, & ſignis, & prodigiis videatur ſuffulta, quis non ſolùm reproborum, verùm etiam Electorum, non trepudiet, ut non à fundo cordis quatiatur. Unde, & adorantes dicunt; Quis ſimilis beſtiæ? & quis poterit pugnare cum ea?*

Maximè veneratur ſignis, & potentia clarus. Anſbert.

Secundò: Sat erat adorare draconem, quod grande peccatum erat; cur ibi non ſiſtunt, ſed 85. ulterius progrediuntur ad beſtiæ adorationem? Ait. Text. *Adoraverunt draconem.... & adoraverunt beſtiam.* Non mirandum; Unum peccatum alterum parturit? & frequenter ſecundum peccatũ pœna eſt prioris peccati, proindéque Deo permittente in pœnam prioris adorationis draconi exhibitæ, in cultum beſtiæ prolabuntur. Haymo. *Dicturus*, ait, *Et adoraverunt beſtiam, præmiſit, Et adoraverunt draconem, qui dedit poteſtatem beſtiæ: Quare? videlicet, quia ut adorarent beſtiam, cauſa illa præcedens effecit, quod adorarũt draconem talis beſtiæ parentem: Etenim, quomodo Apoſt. dicit 2. ad Theſſ. 2. num. 10. Et quod claritatẽ veritatis non acceperũt, ut ſalvi fiant: ideo mittet illis operationẽ erroris, ut credant mendacio.*

Unum peccatum pœna alterius.

Haymo.

2. Theſſ. 2.

Tertiò; Inter iſtos adorantes, multi erunt ſimplices, & multi ſcientes. Simplices Antichriſti 86. malitiam ſuſpectam non habebunt, & licet hoc detur, à culpa tamen non erunt immunes, quia tenebuntur veritatem inquirere, multi autem erũt ſcientes, dæmonis virtute, talia operari: ſed quomodo latriæ cultu peſſimum Antichriſtum adorant, Reſpondet Nicol. Gorran. *Sequuntur eum*, ait, *tam iſti, quàm illi, vel timore mortis, vel bonorum cupiditate illius.* Ecce quid timor mortis in pravis hominibus operabitur, ut ipſummet diabolum, ac ejus præcipuum inſtrumentum in honore, & cultu ipſimet Deo præferant.

Timor in aliquibus, ... bonorum ... Gorran.

Quartò: Homines iſti *adoraverunt Draconem, qui dedit poteſtatem beſtiæ, & adoraverunt* 87. *beſtiam.* Ecce Draco magnus nempe diabolus,

Qui lucro ſerviunt, id adorat, in quo aurum reſplendet.

& monſtruoſa beſtia, ab hominibus adoratur, & colitur; & unde potuit homo in tam execrandam ſervitutem trahi, ut diabolum & beſtiam veneretur. Ubi temporalis lucri cultores fuerunt, non mirandum eſt, quòd adorent diabolum, aut quodcumque aliud horribile, à quo aliquid lucri ſperaverint. Cùm enim viderent draconem, aut beſtiam honores, ac divitias diſtribuentes; inde eos honore, ſoli Deo debito, proſequuntur: Ad tot & tam horrenda ſcelera, lucri amor, ubi ſperatur, homines impellit Rupert. lib. 8. in Apoc. *Quomodo ſaltem*, ait, *impii dicuntur adorare diabolum, qui etiam ſæpè maledicunt eum? Certè in eo diabolum adoraverunt, quòd Mammonæ ſervierunt. Nam & Apoſtolus dicit de avaritia, quod ſimulacrorum ſervitus ſit: Ergo, quia Mammonæ dudum ſervi fuerant, & Mammonæ ſerviendo adorabant diabolum, quid miraris, quòd deinde beſtiam adoraverunt habentem divitias, volentem dare aurum, & argentum?*

Rupert.

88. Habac. 1.

De homine temporali loquens Habacuc ait c. 1. n. 26. *Propterea immolavit ſagenæ ſuæ, & ſacrificavit reti ſuo.* Unde fieri potuit ut homo in tantam dementiam venerit, ut reti, ac ſagenæ aras extruxerit; holocauſta, tanquam Deo vero afferret? Sagenam, & retè, quibus lucra faciebat, & divitias cõparabat, in deos habebat, & ſic pergit citatus Propheta: *Quia in ipſis incraſſata eſt pars ejus, & cibus electus.* Ex quo ait Theoph. Antioch. lib. 2. ad Authol. *Mihi*, ait, *perquam ridiculum videtur, lapicidas, fictores fingere, ſculpere, fundere, Deoſque parare quos ubi elaboraverint, ipſi vilipendunt primi, & ne flocci quidem faciunt. Ubi autem dii illi ære fuerint redempti, & in templo collocati, non dubitant in eorum honorem victimas cadere, emptores, & artifices; & accedunt pariter exquiſito ſtudio, ut eos adorent.* Ecce ex quo incepit ſtudium adorationis ardere circa idola, nimirum ut ait: *Ubi autem Dii illi ære fuerint redempti, &c.* Ex quo emptio & venditio datis, & acceptis pecuniis, facta eſt, ut & emptores & venditores ſua lucra in idolis cõparare videant, ardent ſtudio adorandi illa, offerendique munera; venditores pro pretio accepto; emptores pro donis oblatis. Ante emptionis, & venditionis lucra, in nihilo habebantur idola apud artifices: in domorum angulis; aranearum telis ſquallentia habebant illa; poſt vendita verò poſt pecunias acceptas, ſtatim illis ſacrificant. Et quidem ſola temporalia lucra ſunt quæ per ſe, & ex corde temporales homines ſpectant; cætera omnia, quantumvis vera, magna, ac religioſa veluti accidentaria habẽtur.

Theophyl. *Tempo alia lucra ab hominibus adorantur.*

89. Exod. 32.

Iſraëlitæ dantes aureas inaures uxorum ſuarum, ac filiarum Aaroni dicebant: *Fac nobis Deos, qui nos præcedant.* Exod. 32. n. 1. Tunc temporis multa varia idola colebantur à gentibus per Orbem, ſub diverſis formis, ac figuris: at veró iſti homines nullum determinatum idolum poſtulant, ſed tantùm aliquod in communi ſibi fieri inſtanter flagitant: Cur non magis determinatè petunt ſibi conſtitui Jovem, Martem, aut Venerem, vel Solem; Erant homines temporales, nullum proinde numen ſive verum, ſive falſum æſtimant; unum tantum aurum per ſe reſpiciunt, & dum hoc præ oculis, ac manibus habent, libenter parati ſunt reſpicere quodcumque numen ſe illis obtulerit, ſub forma, ac figura auri; ut homines temporales, hoc tantum curabant, quod aurum illis objiceretur ad cultum exhibendum. Pulchrè D. Damaſc. hominum conditionem depingit, orat. 3. de Imaginib. dicens: *Ebrii facti ſunt vino, atque errore, & præ ſtultitia dixerunt: Hi ſunt Dii tui Iſraël: Vides eos pro Diis ſimulachra coluiſſe; Neque enim Jovis, aut hujus, illiuſve certe cujuſpiam Dei ſimulachrum, ut fieret aurum dederunt; ſed quidquid forte contigiſſet: atque ita exiit effigies bovis.* Mundani iſti homines de particulari idolo nil curarunt, ſed tantum quod aurum eis proponatur, ſub quacunque forma eis objiceretur, ut illud tanquam divinum Numen colerent.

Mundani homines ſolum aurum reſpiciunt ad adorandum.

D. Damaſc.

Quæstio XI.

Quare univerſa terra admirata beſtiam adorat, dicens: Quis poterit pugnare cum beſtia?

90

Omni admiratione dignum, quòd univerſa terra admirata ſit beſtiam ſequens, illius potentiam venerans, dicens: *Quis poterit pugnare cum beſtia?* Nam in hac horrenda beſtia Antichriſto apparebunt turpiſſimi mores, execranda vitia, & immanes crudelitates, ac tyrannides: quomodo ergo præ oculis hæc habens univerſa terra, admirata tamen beſtiam adorat illius potentiã venerans: *Quis poterit pugnare cum beſtia?*

Diſſ. [illegible] q[illegible].

91.

Primò: Hæc beſtia, licèt eſſet horribilis, & formidabilis formâ, figurâ, ac moribus; coronata tamen erat: *Et ſuper cornua ejus decem diademata.* Carnales homines ſolis externis ſplendoribus rapiuntur, tantumque reſpiciunt, quod fulget in auro, ac metallis pretioſis; At viri juſti hæc maximè fugiunt, & deteſtantur. Quod egregiè notavit Euſeb. in Catena, Luc. 1. *Regi*, nempe Nabuchodonoſor, *per modum imaginis, ſomnium apparebat. Prophetæ autem belluarum, ſub formis brutorum, ac ferarum oſtendebantur.* Quatuor mundi regna oſtendebantur Nabuchodonoſori, ac Danieli: Tamen hæc manifeſtantur Nabuchod. in imagine fulgida, ac ſplendenti: Dicitur ei, Dan. 2. n. 31. *Tu rex videbas, & ecce ſtatua una grandis: Hujus ſtatuæ caput ex auro optimo erat; pectus autem, & brachia de argento: porro venter, & femora ex ære, &c.* At Danieli etiam oſtenduntur hujuſmodi regna: Ait c. 7. n. 3. *Quatuor beſtiæ grandes aſcendebant de mari, diverſæ inter ſe.* Sicut noſter Joan. ait, *Vidi de mari beſtiam aſcendentem.* Ecce quatuor mundi Monarchiæ oſtenduntur Nabuchodonoſori, & Danieli: illi declarantur in metallorum ſplendore, & pulchritudine, in auro, argento, & ære: Huic autem in ferarum repræſentatione; Regi utpote carnali, Mundi regna exterius ſplendida ac fulgida in auro, & argento apparebant, ut illarum amore teneretur: At Prophetæ divino lumine illuſtrato, qui conſiderabat id quod interiùs mundi gloria continet, tanquam horribiles ferarum formæ objiciebantur ut talia fugeret; deteſtaretur, ac execraret.

Euſeb.

Daniel. 2.

Daniel. 2.

Mundani in temporalibus reſpiciunt externum ſplendorem; juſti internum horrorem.

92.

Secundò: Sub nomine hujus beſtiæ, congregatio omniũ peccatorum, ac impiorum intelligitur à multis: Atqui ex peccatoribus, ac impiis, non ſolum innumeri ãtiquitus impugnati fuerunt; ſed etiã victi, ac totaliter deperditi ac deſtructi? & tamen hujus beſtiæ admiratores, affeverãter aſtruunt, à nullo eam poſſe impugnari, ac lædi: Et quomodo hæc ſic dicunt, cùm nihil frequentius in mundo contingat, quàm impiorum

Intuitu præſentis felicitatis, antiquæ peccatorum clades facilè abſconduntur.

rum devaſtationes; deſtructiones eorumque pœnæ, ac ſupplicia. Peccatores in hac beſtia apparebant modò in florido ſui regni ſtatu, multis redimiti diadematum ſplendidis ſertis, multis potentiæ cornilibus muniti, multiſque ſignis, ut dicitur infrà, effulgentes, & hujus, præſentaneæ felicitatis intuitu, ſic homines terreni rapiuntur, ac afficiuntur, ut nihil de antiquis cladibus, ac afflictionibus cogitent, nihilque ſimile poſſibile eis eventurum ſuſpicentur; ſicque abſorbentur à præſenti felicitate, ut omnis antiqua miſeria eis è memoria excidat. Rupertus lib. 8.

Rupert.

in Apoc. ſic ait: *Itaque admirantes, & adorantes dicent: Quis poterit pugnare cum ea? Sic fatui fatua loquentur. Non recordabuntur, quòd quondam Pharao cum curribus, & equitibus ſuis, pugnante Deo, pro Iſrael, in mare merſus ſit; quod canes comederunt Jezabel; quod Nabuchodonoſor ex hominibus ejectus eſt; quod Aman in patibulo appenſus eſt, quod Antichriſtus intrinſecus computruit, quod Nero ut dedecoroſè vixit, ita & turpiùs periit. Horum non recordabuntur, imò nec ſi quis commemoret, audire patientur.* Sic inter præſentaneas impiorum felicitates, multos invenies qui admirentur, & adorent eos, neminem verò, qui quondam facta illorum excidia recordetur, vel audire velit.

93.

Antichriſtus terrore, ac metu, vult Deus haberi.

Tertiò: Adoraverunt beſtiam. Unde fieri potuit, ut homines Divino honore, teterrimam beſtiam adorarent? Explicat Joannes, homines metu correptos, & incorreptos, inflatis buccis conclamaturos eſſe: *Quis ſimilis beſtiæ? Et quis poterit pugnare cum ea?* Virtus bellica, & immanis tyrannis divinitatem parant Antichriſto. Rupert. *Adoraverunt beſtiam*, ait: *Hoc exigit non tantùm errore, verùm etiam bellicâ poteſtate: idcirco bellum cum Sanctis faciet.*

94.
D. Fulg.

Et quid mirum? Metum idololatriæ cauſam primariam fuiſſe exiſtimat D. Fulgentius lib. 1. Mytholog. ſcilicet unde Idolum; quod probat ex Petronio. *Primus in orbe Deos timor fecit*: Remque firmat ex Sapient. 14. num. 15. Nam Syrophanes cum filium fato raptum acerbo luctu doleret. *Illum qui tunc, quaſi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cœpit, & conſtituit inter ſervos ſuos ſacra, & ſacrificia.* Et cur Rex hoc divinum obſequium filio ſuo à ſervili grege, potiùs quàm ab omnibus exigit: Reſpondet D. Fulgentius citat. *Timoris potiùs effectu, quàm amoris affectu.* Ab his, in quibus timor ejus vigebat, idololatriæ cultum exquirit. Sic & Roma peſtem, ac febrem coluit aris extructis. *Dum placatas trepido metu cupimus*; ut tradit Plinius lib. 2. cap. 7. Ex quo fundamento Tertullianus in Apologet. negat Deos eſſe Joves, ac Janos, qui ab hominibus honores divinos, non impetrant amore, ſed metu extorquent. *Videte* ait, *ne & hoc ad irreligioſitatis elogium concurrat adimere libertatem religionis, & interdicere optionem Divinitatis; ut non liceat mihi colere quòd velim, ſed cogar colere quod nolim.*

Sap. 14.

Nata ex metu idololatria.
Plin.
Tertull.

95.

Chaldæus Nabuchodonoſor divinos ſibi honores volens comparare ad ſtatuam ſuam, quam erexerat, univerſos populos modis muſicis, & minis acerbis cogit. Ecce blanditiarum voces Dan. 3. num 5. *In hora, quâ audieritis ſonitum tubæ, & fiſtulæ, & citharæ, ſambucæ, & Pſalterii, & Symphoniæ, & univerſi generis muſicorum, cadentes adorate ſtatuam auream.* Si verò aliquis tanta muſicorum ſuavitate non alliceretur. Ecce

Daniel 3.

minarum faces produntur. Ibid. num. 6. *Si quis non proſtratus adoraverit, eadem hora mittetur in Fornacem ignis ardentis*, quæ ante omniū oculos parata eſt, ut eſt conſtans Interpretum ſententia: nam cùm impius Rex falsò, & furtivè ſibi vellet arripere divinum cultum, inde humanis voluptatibus oblatis, ac duriſſimis tormentis, ante oculos objectis, cunctos ad ſuum Idolum colendum compellebat. Theodoret. orat. 3. *Eos qui nec muſicorum inſtrumentorum cantu, ac voluptate demulcentur, fornacis minis deterret.*

Metu, ac terrore inducitur idololatria.

Theodor.

96.

E contra verò, meus Jeſus deſtinans Diſcipulos ſuos ad prædicandam ſuam divinam fidem per totum Orbem, ait illis: *Quicumque non receperint vos, nec audierint vos; exeuntes inde, excutite pulverem de pedibus veſtris in teſtimonium illis*: Marc. 6. num. 11. Cur contra hos protervos, non mandat Dominus ſuis Diſcipulis, ut ignes, vel grandines de cœlo advocent, vel ab aëre peſtem extorqueant, vel ut terræmotus fiant, ipſaque terra aperiat os ſuum, ad illos vivos deglutiendos; ſed tantum imperat, ut ab eis declinent, ac fugiant, & ut etiam pulverem de pedibus excutiant in teſtimonium, quòd nihil eorum coactè, ac contra eorum voluntatem, aſportant, ac habent, ut ſic cunctis fieret manifeſtum, quòd Dominus volebat fidem ſuā ſuaviter; ac dulciter inſinuari in humanis cordibus, non verò homines coactè, ac vi ad illam compellere. Sic Helias Cretenſ. ad orationem D. Nazianz. ait: *His verbis, præter alia, illud quoque præſcribit, nihil faciendum coactè.* Deus verus magis amoris affectu, quàm terroris, impetu nos ad ſe vult adducere. D. Chryſolog. ſerm. 90. *Deus amari magis voluit, quàm timeri.*

Marc. 6.

Volentes homines quærit Chriſtus.

Cretenſ.

D. Chryſ.

Apoc. 13. *num.* 5. Et datum eſt ei os loquens magna & blaſphemias: & data eſt ei poteſtas facere menſes quadraginta duos.

Num. 6. Et aperuit os ſuum in blaſphemias ad Deum blaſphemare nomen ejus, & tabernaculum ejus, & eos qui in cœlo habitant.

V E R S I O N E S.

Arabic. n. 5. Datū eſt illi os ad loquendas abominationes, & blaſphemias, & data eſt etiam poteſtas pugnandi quadrag. duobus menſib.

Syrus. Et datum eſt illi os loquens magna & convitia & data eſt illi poteſtas agendi.

Tygur. Vatab. Et datum eſt ei os loquens blaſphemiam, & data eſt ei poteſtas vivendi, vel trāſeundi menſes quadrag. duos.

Arias, & Pagni. Et data eſt ei poteſtas faciendi bellum.

S. Proſp. Data eſt beſtiæ poteſt. loquē.

Arabic. 6. Et aperuit os ſuum cum blaſphemiis, & convitiis

adverſus Deum, & blaſphemabat nomen ejus,& in velum ejus.

Et aperuit os ſuum ad convitium adverſus Deum. Ut blaſphemiis afficeret nomen ejus.

EXPOSITIO IV.

97. *ET datum eſt ei os loquens magna* ; ut etiam prædixi Dan.7.n.8. *Quaſi oculi hominis erant in cornu iſto,& os loquens ingentia.* Faſtuoſa, nempe,& arrogantia;& etiam quædam abdita & ſecreta,ut tanquam Propheta maximus habeatur Antichriſtus *Et blaſphemias*; quæ diversè ſumũtur,ac ſequenti verſ.6.ut latius explicabo q.13. In præſenti ſenſus eſt,quòd ſicut de ſe protulit magna, ſic etiã de ſe aſſeruit blaſphemias,quod nempe ipſe eſſet Meſſias,Chriſtus,ac Filius Dei.

Daniel. 7.

98. *Et data eſt ei poteſtas facere menſes quadraginta duos.* Hîc omnes Expoſitores conveniunt Joa. ſignificare tempus illud,quo Antichriſtus ſuam amplam poteſtatem habebit , quod tempus ita Divinus Spiritus voluit eſſe teſtatum ſuæ Eccleſiæ,tanquam rem maximi momenti, ut omnibus modis illud expreſſerit ; hic per menſes quadraginta duos:Suprà c.11.n.3. *Per dies mille ducentos ſexaginta.* Et c.12.n.14. *Per tempus , & tempora , & dimidium temporis* ; hoc eſt juxta graves Auctores,per tres annos, & dimidium , Et dicitur *facere*: Aliqui codices Græci habent : *facere bellum*;ſed melius abſolutè legitur *facere*; quod verbum apud Hebræos idem valet,ac facere quidquid voluerit,~~ut~~ nemo impedire poſſit ut notat Ribeira;& non exprimitur quid faciet quia ita horrendum,ac execrabile erit , ut non valeat à puro,ac mundo ore proferri. Tigur.ac Vatablus legunt: *Data eſt ei poteſtas vivendi,vel tranſigendi , id eſt tranſeundi* 40. *duos menſes* : Et rectè quidem;nam idem eſt vivere,ac tranſire; vita præſens continuus fluxus , ac tranſitus eſt.

Tempus Antichriſti voluit Spiritus Sanctus maximè eſſe teſtatum Eccleſiæ.

Ribeira.

Tigurin, Vatabl.

Vita præſens , tranſitus.

99. *Aperuit os ſuum in blaſphemias ad Deum.* Denotatur , quòd impiiſſimus ille nebulo multas blaſphemias diverſorum generum frequenter dicturus ſit. *In blaſphemias ad Deum.* Omnis blaſphemia,aliquo pacto,contra Deum eſt:ſicut enim Deus in Divinis,ac ſanctis honoratur per laudes ipſorum ; ita in contrario inhonoratur per eorum contumelias Blaſphemiæ autem , quæ dicentur ab Antichriſto ad tria capita reducuntur;nempe , *Blaſphemare nomen ejus* , ipſiuſque Dei majeſtatem,ac celſitudinem. *Et tabernaculum ejus.* Ribeira,Menoc.M.Lahaye, per tabernaculum intelligunt Eccleſiam militantem,& ejus templa:latiùs tamen intelligo : Tabernaculum hîc ſignificat ea omnia in quibus Deus ſpecialiter inhabitat , ut non ſolùm ſunt templa,& Eccleſiæ , ſed etiam omnia divina , quæ ad templa pertinent ; ut ſunt ſacramenta per quæ nos Deus ſanctificat , & mundat , & maximè Divinum Euchariſtiæ Sacramentum , ſub cujus ſpeciebus , quaſi in tabernaculo ſuo Chriſtus D.deliteſcit : contraque omnia blaſphemo ore inſurget Antichriſtus. Arabicus legit: *Blaſphemabat nomen ejus,& velum ejus* ; per *velum*,vel poſſunt intelligi ſpecies ſacramentales,vel humanitas Chriſti. *Et eos qui in Cœlo habitant.* Rectè Cornel.ait. *Hinc patet Antichriſti præcurſores eſſe, ejuſque ſpiritu agi noſtros Novatores,qui templorum cultum, & Sanctorum venerationem oppugnant,& abolere conantur:hoc enim quod ipſi inchoant,perficiet Antichriſtus.* Optimè noſter Joannes ſignificat hæreticos ſocios Antichriſti, dum cum ipſo conveniunt *blaſphemare tabernaculum ejus , & eos qui in Cœlo habitant.*

Omnis blaſphemia contra Deum. eſt.

Ribeira. Menoch. Lahay.

Arabicus.

Cornel.

QUÆSTIO XII.

Quare de hac truculenta beſtia Antichriſti dicitur : Aperuit os ſuum ? *Quod de Chriſto.D.ſcribit D. Matt.*

PHraſis, *Et aperuit os ſuum*, non ſolùm ſignificat incipere loqui,ſed oſtendit aliquid inſigne,& notatu dignum,ut eſt illud Matth.5.n.1. *Et aperiens JESUS os ſuum docebat eos : Beati pauperes ſpiritu.* Si hoc dicitur de meo JESU , totius puritatis fonte,ac origine,quomodo hoc etiam refertur de hac horribili beſtia omnium iniquitatum ac peccatorum ſcaturigine. 100.

Difficultas quæſtionis Matth. 5.

Compone modo filium Dei,& filium Diaboli;Agnum innocentiſſimum;& beſtiam ſanguinolentam:Uterque loquitur,uterque aperit os, ſed filius Diaboli loquitur blaſphemias: *Aperuit os ſuum in Blaſphemias ad Deum, & ad eos qui in cœlis habitant.* At filius Dei beatitudines eructat. *Aperiens os ſuum,docebat eos Beati pauperes ſpiritu;Beati mites*,&c. quam diverſimodè ſonat lingua filii Diaboli,ac filii Dei:Illa blaſphemias in Deum ; hæc laudes Dei ſonat : illa dehoneſtat etiam Sanctos,illoſque multis ſictis intendit dedecorare;hæc etiam pauperculos honorificat,& in Cælum evehit.Rupert.lib.8.ſic ait: *Omnia illius contraria ſunt eis,quæ de Chriſto dicuntur. Primò, quòd datur illi os loquens magna , ori Chriſti contrarium eſt : Et hîc quidem in blaſphemias in Deum illud os malignum aperiet :* JESUS *autem in confeſſione,& in laudem Dei os ſuum aperuit. Confiteor tibi Pater. Item ille non ſolum nomen Domini, ſed etiam eos qui habitant in Cœlis blaſphemavit* JESUS *autem non ſolùm Deo Patri* Domino *Cœli, & terræ confeſſus eſt,ſed eos qui in Cœlis habitant, & habitaturi ſunt,honorificavit , ſicut in Evangelio ſcriptum eſt: Aperiens os ſuum docebat eos dicens : Beati pauperes , &c.* 101.

Rupert.

Lingua filios Dei , vel filios Diaboli oſtendit.

Hanc linguarum differentiam optimè notat S. Judas Apoſt.in ſua Canon.n.9.dicens: *Cùm Michael Archangelus,cum Diabolo diſputans altercaretur de Moyſis corpore , non eſt auſus judicium inferre blaſphemiæ.ſed dixit: Imperet tibi Dominus. Hi autem quæcumque quidem ignorant blaſphemant.* Compone modo Michaëlem Dei filium, & filius Diaboli:Ille etiam altercans, ac diſputans cum Diabolo,& cùm pro ſe Michaël haberet omnem juſtitiam,& rationem,adverſus illũ iniquitatis ſpiritum, nullum auſus eſt acerbum verbum dicere:at verò filii Diaboli non ceſſant adverſus Deũ, & proximos blaſphemias jacere. In ſancto,ac puro ore Archangeli nihil acre,& durum poterat inſonare,ſicut & ab ore iniquorum nullum verbum bonum audiendum erat. 102.

Jud. Apoſt.

Ab ore puro nihil durum auditur , ſicut nec ab iniquo aliquid boni.

Jacob diſſimulanter offerenti cibos,ait Pater ejus : *Quomodo tam citò invenire potuiſti fili mi* ; *Qui reſpondit. Voluntas Dei fuit , ut citò occurreret mihi quod volebam* : Geneſ.27.n. 20. quid plura ; Poſt experimentum factum ait Pater : *Vox quidem , vox Jacob eſt , ſed manus , manus ſunt,* 103.

Gen. 27.

ſunt Eſaü. Unde vir Sanctus novit vocem non eſſe Eſaü ſed Jacob? An ex ipſo vocis ſono? Minimè; ſed credo, quòd illud agnovit ex ipſis verbis Deo tribuentibus, quod felix in cibi inventione fuerit, dum ait: *Voluntas Dei fuit.*

Externa vox index animi interi. Magna differentia erat inter Jacob, & Eſaü. Jacob ut ſanctus, & pius, omnia bona Deo referebat; Eſaü, homo terreſtris, & ſæcularis, omnia ſibi tribuebat; & ſic dixit ad Patrem: *Surge Pater mi, & comede de venatione filii tui:* Ibid. n. 31. Cùm ergo Iſaac audit vocem; *Voluntas Dei fuit, ut citò occurreret mihi*: pro certo habuit, quòd vox illa non erat hominis terreſtris, & ſæcularis: ut Eſaü: ſed hominis pii ac ſancti; qualis erat Jacob: Et ideo cùm Iſaac audit: *Voluntas Dei fuit, ut citò occurreret mihi*: inde rectè infert Iſaac, quod illa vox ſit Jacob, & non Eſaü

D. Baſil. D. Baſilius in Catena Græca ait: *Piam hanc vocem agnoſcens Pater in Jacob, vocem eſſe Eſaü meritò negabat.*

104. Cùm de reſurrectione omnium hominum loqueretur Chriſtus D. ait: *Venit hora, & nunc eſt, quando mortui audient vocem filii Dei*: Joan. 5. n. 25. Expende, *vocem filii Dei.* Cur non addit ſibi familiarius cognomen, nimirum, filius hominis, de quo frequenter utebatur; ſic enim à ſuis diſcipulis quærit: *Quem dicunt homines, eſſe filium hominis?* Matth. 16. n. 13. Sic & Principi Sacerdotum dixit: *Videbitis filium hominis ſedentem à dextris virtutis Dei*: Matth. 26. n. 64. & ſæpè alibi: Cur modo morem ſuum obliviſcitur Chriſtus, quo ſe paſſim filium hominis vocabat? Cur non dixit, Audient vocem filii hominis, ſed maluit dicere: *Vocem Filii Dei*: Sanè ubi vox audienda erat, non poterat non divinitùs evulgari: Ubi linguæ negotium intervenire debeat, neceſſe erat, quod divinitatis veritas prodiret: Ipſe cum videtur, eſt homo; cùm auditur, Dominus eſt. Patrocinatur D. Auguſt. ſerm. 64. de verbis Domini: *Talis ergo*, ait, *ad nos venit filius Dei, filius hominis: Secundùm id quod filius Dei eſt*, ait: *Venit hora, & nunc eſt, quando mortui audient vocem filii Dei: non dixit, filii hominis: veritatem enim commendat, in qua æqualis eſt Patri.* Ubi divinitatis veritas commendatur, voci commendatur, linguæ commendatur, quâ auditâ præſentiſſimam Dei virtutem declarat, & oſtendit etiam latentem ſub humanitatis velamine.

(Marginalia: Joan. 5. — Matth. 26. — *Lingua habitantis divinitatis indicium.* — D. Auguſt.)

QUÆSTIO XIII.

Quare hîc introducitur Antichriſtus, non una, ſed multis blaſphemiis plenus in Deum, & Eccleſiam, & Sanctos Cœli?

105. QUid ſit blaſphemia jam explicavi in hoc cap. ſuprà q. 5. in tertia reſponſione quæſtionis. In his autem duobus verſibus bis noſter Joannes repetit blaſphemias Antichriſti. Nam verſ. 5. ait. *Datum eſt ei loquens magna, & blaſphemias* & verſ. 6. ait: *Aperuit os ſuum in blaſphemias*:

Alcazar. Alcazar, ac communiter Interpretes dicunt, in utroque loco blaſphemias idem ſignificare; quod mihi non videtur verum; nec enim in libro tantorum myſteriorum, noſter magnus Joannes idem bis repetit, & tam immediatè; ac proinde cum dicitur verſ. 6. *Datum eſt ei os loquens magna, & blaſphemias*; ſenſus eſt, quòd Antichriſtus de ſe & ſuâ præſtantiâ, ac auctoritate, dicet ſuperba, magniloquia contra omnem veritatem, & etiam de ſemetipſo dicet blaſphemias, quod nempe ipſe ſit Chriſtus, Meſſias, ac Filius Dei, habens divinam ſcientiam, & potentiam. Verſ. autem ſeq. 6. ut exprimitur in littera, notatur, quod licet blaſphemias contra Deum ac filium ejus, Jeſum Chriſtum, & contra ejus Eccleſiam, ac Sancto; ad quæſtionem. *Antichriſtus dicet blaſphemias de ſe & contra Deum.*

Primò: Dicitur in tex. quod Antichriſtus loquetur magna; non bona, ſed horrenda, & terribilia; *& blaſphemias*, ait noſter Joan, & cùm aliqui codices habeant blaſphemiam; noſter tamen Vulgatus dixit *blaſphemias*; quia Antichriſtus, non una, aut altera, ſed omnibus blaſphemiis erit plenus, & abundans. Anſbert. *Blaſphemias*, ait, *profert in vocibus, quia his omnibus replebatur in ſuis capitibus. Verſ. 6. ut omni ex parte damnatus ille homo oſtendatur blaſphemus, ne quidquam ejus deeſſe patietur exceſſibus: Unde & rectè de hac beſtia inferiùs à Joan. dicitur: Vidi mulierem ſedentem ſuper beſtiam coccineam, plenam nominibus blaſphemiæ: Tanquam diceret, nulla ex parte in Antichriſto à blaſphemiis locus vacat.* 106. *Antichriſtus blaſphemiis plenus.* Anſbert.

Secundò: Et quomodo Antichriſtus tantis blaſphemiis erit plenus cùm ipſe maximè ſe eſſe Sanctum prædicet; ita ut dicat Apoſt. de eo: *Ut in templo Dei ſedeat*; & etiam miraculis clarus reputabitur, ut mortuum ſe fingat reſuſcitare: quomodo ergo in tantam erumpet iniquitatem, ut impio ore blaſphemias contorqueat in Deum; Non mirum ſanè; hypocrita erit, ſanctitatem vitæ ſimulans; & ideo ſuam occultam malitiam non poterit diu celare, ſed depoſitâ ſanctitatis ſimulatione, ſuam iniquitatem omnibus faciet manifeſtam; ut latè diſſerit D. Aug. lib. de conflictu vitiorum, & ſic ait *Hypocritæ ſimulatores dicuntur, quia juſti non eſſe quærunt, ſed tantum videri cupiunt: mala agunt, & bona profitentur, per oſtentionem quippe boni apparent; per actionem verò mali exiſtunt: Omnia poſſunt à ſimplicibus vitia perpetrari: ſimulatio autem, & hypocriſis non committitur, niſi à malè aſtutis, per calliditatem volentibus vitia ſub ſpecie virtutum celare, & non veram ſanctitatem objicere; & quia oſtendunt, quod non ſunt, non latent ſemper hypocritæ; nam etſi in principio ſui, quidam non pateant, priùs tamen quàm vita eorum finiatur, quâ ſimulatè vixerint, deteguntur: Omne enim ſincerum premanet, ſed quæ ſimulata ſunt, diuturna eſſe non poſſunt:* Expende ultima verba. 107. *Hypocrita non poteſt diu ſimulationem fingere.* D. Aug.

Tertiò: Et maximè ponderandum, quòd noſtra ſublimis Aquila Joannes, in hoc perditionis filio potiùs obſervat blaſphemias, quas evomet, quàm quodlibet aliud peccatum: & cur toties id inculcat verſ. 5. & 6. quia ex gravitate tanti peccati, etiamſi nullum aliud haberet, nobis eſſet opertum, ipſum omnium hominum ſceleratiſſimum, cum graviſſimum omnium ſcelus toties committat, quod probat D. Bern. ſer. 23. Quadr. Cujus titulus eſt *Seraphim.* in 2. illius ſerm. par. ex multiplici capite. *Quia omnia alia peccata videntur procedere, partim ex fragilitate, & infirmitate naturæ humanæ, ut in luxurioſo, partim ex ignorantia, ſed peccatum blaſphemiæ procedit ex propria malignitate, ac odio Dei; & ideo nullum eſt peccatum* 108. D. Bernard. *Blaſphemia inter omnia ſcelera graviſſimum.*

quòd in ſe tantam iniquitatem, ſicut blaſphemia, habeat. Quod optimè confirmatur ex ſententia, quam Deus contra blaſphemum fulminavit, *Educ*, ait, *blaſphemum extra caſtra, & ponant omnes qui audierunt, manus ſuas ſuper caput ejus, & lapidet eum populus univerſus*: Levitic. 24. num. 14. Cur quæſo, tota multitudo in unum reum lapidibus incurrat, cum multò pauciores carnifices ſatis fuiſſe viderentur? Optima quidem eſt ratio. Volebat Deus ut illud peccatum blaſphemiæ, de quo reus ille accuſabatur, longiſſimè ab illo populo exularet; ſtatuit igitur, ut omnis populus eſſet illius criminis reprehenſor, & ultor: Ac ſi crederet, neminem fore adeo inſanum, ut peccatum, quòd in alio acriter puniret, ipſe imprudenter perpetraret. Ita eleganter reſpondet Salvian. lib. 3. de provid. *Ut exemplo ſcilicet, ad cunctorum emendationem proficiente, ut ne quis poſtea admitteret, quod omnis in uno populus vindicaſſet.*

Levit. 24.

Cave à peccato quod in altero vindicaſti.

Salvian.

109. Quartò: *Et aperuit os ſuum in blaſphemias ad Deum*, eum Antichriſtus teſtificans indignum Sacrificio, cultu, ac veneratione: Unde de eo ait Daniel. 8. n. 12. *Robur datum eſt ei contra juge Sacrificium, propter peccata; & proſternetur veritas in terra, & faciet & proſperabitur.* Dabitur, Deo permittente, robur Antichriſto, contra perenne Sacrificium, quo Deus colebatur, ob peccata populorum, qui indigni erunt tanto Sacrificio: *Et proſternetur veritas in terra*: Vera ſcilicet fides Dei, Religio, ac cultus contemnetur, ac conculcabitur: impiiſſimus enim ille perditionis filius, Deum negabit, ac cultum ejus. Et ſtatim ſubjungit Propheta: *Faciet, & proſperabitur.* Et optimè obſervant Maldonatus, & Fernandus, quod hæc verba in Hebræo ſint fœminini generis, ac proinde juxta litteram non ſunt referenda ad Antiochum, vel Antichriſtum, ſed ad veritatem, ac Dei Eccleſiam, ſeu fidem, in qua eſt ſola veritas, & extra illam mendacium. At ſi Sacrificium eſt auferendum, & veritas proſternenda; quomodo ipſa veritas faciet, & proſperabitur? Tunc veritas Eccleſiæ, quaſi ſemen dejectum in terra, faciet fructum multum, & multiplicabitur, ac proſperabitur, quia Catholica veritas Eccleſiæ, quantò magis videtur conteri, ac conculcari, tantò magis, ut verum ſemen, felicius exurgit, ac uberiùs fructum profert. D. Proſper. lib. 2. de vocat. Gent. cap. 5. de Pauli temporibus differens ſic ſcribit: *Fremebant gentes, iraſcebantur populi, ſæviebant Reges, & poteſtates contradicebant; ſuperſtitiones & totius mundi reluctabantur errores, Sed de reſiſtentibus, hærentibus perſequentibus populum ſuum, Chriſtus augebat & per vincula, ac ſupplicia, morteſque Sanctorum roborabatur fides: Vincebat veritas, perque univerſum mundum dominici agri, ſegetis multiplicabatur ubertas.*

Daniel 8.

Maldonat. Fernand.

Eccleſia Sancta ipſa perſecutione creſcit, & proſperatur. D. Proſper.

110. Valde mirum, quod ſeniores populi, ac principes Judæorum, cùm viderent; quod Apoſtoli poſt inflicta vulnera, & verbera, ardentiori ac majori proventu Chriſtum annuntiarent, in conſilio hæſitantes, ac perplexi dicebant; *Quid faciemus de hominibus iſtis?* Actor. 4. n. 16. Qui dicebant, Principes erant, ac Magnates, totius populi regimen, ac poteſtatem habentes; ſed ſic hæſitantes loquebantur de Apoſtolis, qui pauperes, ac contemptibiles videbantur. Unde ergo tanta dubitatio, ac hæſitatio in Principibus, ac poteſtatibus circa homines pauperculos, & humiles, ut dicerent: *Quid faciemus de hominibus iſtis?* Ac ſi dicerent, ait D. Chryſoſt. homil. 7. de laudibus Pauli. *Per quæ enim eos opprimere volumus, per ea ipſa provehimus.* Unde ſtatim ſubdit ipſe Chryſoſtom. *Quæ putabantur impedimenta prædicationis, fortia erant auxilia.* Vide ſupra cap. 12. q. 1. n. 6. & tom. 1. cap. 2. q. 44. n. 327. 328. 329. & c. 11. q. 6. n. 10.

Actor. 4.

Eccleſia dum videtur opprimi, magis creſcit.

D. Chryſoſt.

Apoc. 13. n. 7. Et datum eſt illi bellum facere cum Sanctis, & vincere eos. Et data eſt illi poteſtas in omnem Tribum, & populum, & linguam, & gentem.

VERSIONES.

Syrus. Et data eſt illi poteſtas ſuper omnem tribum, & gentem, & linguam, & nationem. Et datum eſt illi facere prælium cum Sanctis.

Arabicus. Et data eſt illi poteſtas in omnes tribus, & populos & linguas, & gentes.

S. Proſp. Et data eſt ei poteſtas faciendi bellum cum Sanctis, vincere, & occidere eos.

EXPOSITIO V.

111. E*T datum eſt illi*; ſcilicet Antichriſto; datum vel permiſſivè, permiſſâ illi poteſtate à Deo pugnandi contra Chriſtianos, vel directè, & poſitivè virtute, & poteſtate datâ à Diabolo adjuvante ad prælia contra Chriſti fideles. *Bellum facere cum Sanctis.* Juxta Paulum Sancti vocantur verè fideles perſeverantes in Chriſto; & bellum faciet blanditiis, aut ſuaſionibus, diſputationibus, ac vi armorum, & tormentorum; & ſi his duobus modis non prævalebit tertio ſuperabit. *Et vincere eos*, occidendo. Sermo eſt de verè fidelibus, ac perſeverantibus, nam ex cœtu Eccleſiæ multi ab eo erunt ſeducti, eique parebunt; & ita dicitur ſuperiori cap. quod tertia pars ſtellarum trahatur à cauda Draconis.

Quomodo dicitur, poteſtas data Antichriſto.

112. *Et data eſt illi poteſtas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem* ſupra verſ. 5. dixerat noſter Joan. *Et data eſt ei poteſtas facere menſes quadraginta duos.* Nunc iterum hic repetit Joannes idem: Nam una poteſtas ſpectat ad felicem ſucceſſum; ſiquidem tam brevi tempore totus penè Orbis ſenſim ei ſubjicietur; ſecunda verò poteſtas hîc reſpicit latitudinem imperii, quod obtinebit in toto orbe; ita ut Antichriſtus futurus ſit Rex potentiſſimus, Orbiſque monarchiam, & imperium ingentius, longèque majus habiturus, quàm ullus Regum, qui eum præceſſerunt ab Orbe condito; ita ut ejus imperium non aliis niſi finibus terræ terminetur; ut ex Sanctis Patribus D. Auguſtin.

Quomodo intelligitur duplex poteſtas data Antichriſto.

Antichriſtus magnus Monarcha.

Acoſta. Malveda.

guſtin. D. Hieron Rabban. Lactan. & aliis probant Joſeph. Acoſta de tempore noviſſimo lib. 2.c.9. Malveda lib. 5. cap. 19. fundamentum eſt noſter præſens text. *Data eſt ei poteſtas in omnem tribum & populum, & linguam, & gentem* : quod tantis duplicatis nominibus exprimit Joan. ad explicandam ejus ampliſſimam poteſtatem, ac juriſdictionem.

Quæstio XIV.

Quare Diabolus æmulator regni Chriſti, in ſuo membro Antichriſto, de eo mendaciter non dicit poteſtatem æternam, ut de Chriſto veraciter affirmatur?

113. Daniel.

De Chriſto D. loquens Daniel. 7. num. 13. *Aſpiciebam ego in viſione noctis, & ecce in nubibus Cœli, quaſi filius hominis veniebat, & uſque ad antiquum dierum pervenit, & in conſpectu ejus obtulerunt eum, & dedit illi poteſtatem, & honorem, & regnum, omnes populi, & tribus, & linguæ ipſi ſervient, & poteſtas ejus poteſtas æterna.* Hæc de poteſtate, & regno Jesu dato à Patre veriſſimè prædicantur; quod eſt poteſtas æterna, & regnum æternum. Sed audiamus nunc in noſtro text. quid de poteſtate, & regno Antichriſti dicatur; nam ſuprà in hoc cap. n. 2. ſcribitur. *Dedit illi Draco virtutem ſuam, & poteſtatem magnam.* Et iterum in hoc verſu. *Et data eſt illi poteſtas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem.* Ecce nunc eſt præſens quæſtio. Maximè Diabolus æmulatur Jesu regnum, & poteſtatem, ut ſaltem ſimilem videatur dare filio ſuo Antichriſto. Nam data eſt virtus & poteſtas Jesu; ſimiliter & dicitur data poteſtas magna Antichriſto. Datum eſt Jesu quod *omnes populi, & tribus, & linguæ ipſi ſervient* : Similiter de Antichriſto profertur: *Data eſt ei poteſtas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem.* At de Jesu dicitur. *Poteſtas ejus poteſtas æterna* : id quod nullo modo dicitur de Antichriſto. Et cur id ſaltem mendaciter non dicit Diabolus de tanto filio ſuo? Nonne & alia multa falſa confinget de illo; quòd abſcondita, ut Propheta dicet, & multa miracula operabitur; & etiam juxta multorum ſententiam, ut retuli q. 9 ſe mortuum finget, & tertia die ſuſcitatum, ut veram Chriſti Reſurrectionem imitari videatur. Cur ergo hoc etiam falſum non proferet, quod nimirum regnum, & poteſtas ejus æterna ſit?

Difficultas quæſtionis.

114. Reſpondeo; Quod talia ſunt omnia mundialia decora, ſplendores, ac felicitates, quod nec mendaciter de illis æternitas, ac perpetuitas valeat prædicari. In illo perditionis Filio, multa alia bona facta, & adultera invenientur; ſed inter illa nullo modo æternitas apparebit, nec ficta, nec mandaciter dicta: Sic enim hæc mundialia bona ſecum habent annexam corruptionem, deſitionem, ac interitum, ut nec mendaciter, ac fictè de ſeipſis æternitatem dici permittant. Rupertus lib. 8, in Apocal. *Porro*, ait, *quod illi dictum eſt, poteſtas ejus, poteſtas æterna, quæ non auferetur, & regnum ejus, quod non corrumpitur; hic in iſto contrario nullatenus ſaltem adulteratum, ut cætera ſunt, invenimus. Nec enim poteſtas illa quam dedit iſte huic filio perditionis, æterna, ſive incorruptibilis, poteſt eſſe, vel dici.* Expende illud.: *Nullatenus, ſaltem adulteratum, ut cætera ſunt, invenimus.* Etiamſi cætera, quæ in illo perditionis filio apparebunt, ut prædictio multorum, & poteſtas ad ſigna, & miracula ſint adulterata; tamen quod poteſtas, ac regnum ejus ſint æterna, nec adulteratè hoc valet affirmari de illo.

Nec fictè nec mendaciter audet Diabolus permanentiam, ac æternitatem promittere.

Rupert.

Tentat Diabolus primam mulierem, quærens ab ea cur ei impoſitum ſit præceptum à Deo, ne comederet de omni ligno Paradiſi? cui mulier ait, quòd licet omnia ligna Paradiſi eſſent ei conceſſa in eſcam; tamen fructus ligni. quod erat in medio Paradiſi ſub pœna mortis prohibitus erat: *Ne fortè moriamur.* Cui reſpondet Diabolus. *Nequaquam moriemini; ſcit enim Deus quod in quocumque die comederitis ex eo aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut Dii ſcientes bonum, & malum* : Gen. 3. n. 5. Multa mendacia hìc dixit Diabolus, ut ex D. Chryſoſt. D. Auguſt. Ruperto, & aliis colligunt hìc interpretes; & tamen inter tot mendacia mihi nè aptè & conſequenter loquitur; nam mulier ob latam ſententiam mortis, non audebat manum mittere ad lignum vetitum; & hunc metum Diabolus ab ejus animo intendit expellere dicens: *Nequaquam moriemini.... Sed eritis.... Scientes bonum, & malum.* Conſequentius ad intentum videbatur dicendum: Nequaquam moriemini, ſed eritis ſicut dii viventes æterna vita: Sicut Diabolus mentitur promittens boni, & mali ſcientiam; cur etiam non mentitur promittens permanentiam, & æternitatem? Sic in rebus temporalibus tam intimè, ac intrinſecè adhæret finis, & interitus; ut etiam ipſe pater mendacii, refugiat, & non audeat in eis etiam mendaciter æternitatem, ac permanentiam dicere licèt in aliis magnis rebus multa falſò promittat. 115.

Gen. 3. D. Chryſ. D. Auguſt. Rupert.

Alia dona mendaciter promittit Diabolus, nunquam vitæ æternitatem.

Arroganti, ac faſtuoſa ſuperbia, multa jactarunt impii. *Coronemus nos roſis, antequam marceſcant: nullum pratum ſit, quod non pertranſeat luxuria noſtra.....ubique relinquamus ſigna lætitiæ*; ita ut eorum potentia, ſit juſtitiæ Dictamen: *Sit autem fortitudo noſtra lex juſtitiæ* : Et ita ſuperbia inſani facti ſunt, ut contra Chriſtum D. Filium Dei; ac Deum Patrem ejus ſe auderent opponere; dixerunt enim: *Circumveniamus juſtum, quoniam.... promittit ſe Scientiam Dei habere, & Filium Dei ſe nominat.* Imò per ironiam contra ipſum Deum dixerunt, ut multis placet. *Si enim eſt verus Dei filius, ſuſcipiet illum, liberabit eum de manibus contrariorum.* Inter tot proterva mendacia, unum tamen verum dixerunt: *Exiguum, & cum tædio eſt tempus vitæ noſtræ.* Sap. 2. n. 1. Tam arroganter, ac mendaciter tot, ac tanta dixerunt impii contra juſtitiam, veritatem, ac Chriſtum Dei filium: tamen cùm loquuntur de vitæ exiguitate, ac inconſtantia, verum dicunt, ut notavit Hugo. Vbi noſtra vulgata habet: *Cum tædio eſt tempus* : pro tædio Græcus legit: *Anxia, & plena miſeriis.* Si impii ita inſani facti ſunt, ut ſe audeant opponere juſtitiæ, veritati. Chriſto D. ac Deo Patri ejuſque omnipotentiæ, illam tamquam negantes; cur etiam ſe non opponunt vitæ brevitati mutabilitati, ac inconſtantiæ? 116.

Sapient. 2. Hugo. Græcus.

Homo quamvis ſeducatur à Diabolo nunquam vitæ æternitatem promittit.

ſtantiæ? Ita inſita eſt homini mutabilitas, ac inconſtantia temporalium, eorumque terminatio, quòd quamvis homo multa de ſe falsò, ac arroganter etiam contra Deum dicat, tamen de ſe permanentiam, ac conſtantiam hujus temporalis vitæ, etiam cum mendacio nunquam, auſus eſt affirmare. Robertus Holcot. *Impii in vorarigne vitiorum demerſi, hoc verum fatentur, exiguum cum tædio eſt tempus vitæ noſtra.* Circa quæcumque alia magnalia arroganter mentietur homo multum de ſe præſumens; at cùm ad hujus vitæ brevitatem, ac inconſtantiam devenitur, nec mendaciter in contrarium audet aliquid dicere, ſed penitus obtumeſcit.

*Apoc.*13.*n.*8. Et adoraverunt eam omnes, qui inhabitant terram, quorum non ſunt nomina ſcripta in libro vitæ Agni, qui occiſus eſt ab origine mundi.

VERSIONES.

Arabicus.	Et adoraverunt omnes habitantes ſuper terram: quibus non eſt nomen ſcriptum in libro vitæ Agni illius occiſi, antequam munduseſſet.
Tigur.Pagn.	Et adorabunt eum.
Vatabl.	Et adorabant eum.
Syrus.	Agni illius mactati à jactis fundamentis terræ.
Arias.	Agni mactati à fundatione Terræ.
D.Aug.Ticans.	Qui ſignatus eſt ab origine Mundi.

EXPOSITIO III.

117. *ET adorabant eam omnes, qui inhabitant terram*: Homines nempè impii, ac terreni, habitantes in terra, non tantùm corpore, ſed etiam mente, adorabant eam, ſcilicet beſtiam, Antichriſtum nempe, hominem beſtialem moribus, & vita, qui non humano jure, ſed beſtiali feritate in toto dominabitur Orbe. *Quorum non ſunt ſcripta nomina in libro vitæ Agni*: Id eſt, qui non ſunt prædeſtinati, annumerati in catalogo electorum: Quod ita intellige. Adoraverunt eam finaliter, ac morientes cum adoratione; & horum non ſunt ſcripta nomina in libro vitæ Agni: Nam aliqui poterunt in initio adorare, & poſtea reſipiſcere, & ſalutem aſſequi: ut dicam quæſt. ſequenti, De libro vitæ Agni multa dixi tom. 1. cap. 3. q. 15. n. 124. 125. 126. *Qui occiſus eſt ab origine mundi*: Qui ab æterno eſt decretus, & prædeſtinatus occidi pro omnium ſalute, cujus merito omnes electi deſcripti ſunt in libro vitæ Agni: de quo multa dicam ſequentibus quæſtionibus.

QUÆSTIO XV.

Quare dicitur, quod adorantes beſtiam non ſunt ſcripti in Libro vitæ, cùm aliqui ex ipſis adoratoribus poſſint eſſe ſcripti in dicto Libro.

NOſtra vulgata habet: *Et adoraverunt eam:* ſcilicet beſtiam, Antichriſtum nempe: Tamen Tigurinus, Pagnimus, & alii habent in maſculino: *Et adorabunt eum;* nempe draconem Diabolum ſcilicet. Quomodo ergo ſimul cohærent genus fœmineum, & maſculinum? Unum pro alio ponitur; idem enim eſt Antichriſtus, ac Diabolus; & ſic nulla eſt contrarietas inter hominem peſſimum ac Diabolum; & qui unum adorat alterum cenſetur adorare. Huic cogitationi patrocinatur Anſbertus. *Cum Joanes, ait, in Antichriſti perſona de terrenis dicat; Et adoraverunt beſtiam; nunc adjungat; Et adorabunt eum, & non eam, maſculini ſcilicet, & non fœminini pronomen intermiſcens, apertè innuit, quia cùm Antichriſtus à ſubditis, adoratur, Diabolus in eo adoratur.* 118. Tigurin. Pagnin.

Homo peſſimus, & Diabolus idem reputatur.

Ad quæſtionem reſpondeo, quòd ſicut certum eſt, non omnes fideles Chriſtianam religionem profitentes, eſſe prædeſtinatos; quia in ſagena cum bonis piſcibus ſunt etiam mali, & permixta ſunt in eodem agro zizania cum frumento: ſic etiam non eſt neceſſe, quòd omnes qui adorabunt Antichriſtum ſint reprobi, & non prædeſtinati: Nam in omnibus perſecutionibus lapſi ſunt multi, etiam ex prædeſtinatis, qui poſtea reſipuerunt, & redierunt ad pœnitentiam, ut patet in Sancto Marcellino Papa, & multis aliis: & ſic credibile eſt hoc futurum in perſecutione Antichriſti, quæ erit omnium maxima Matth. 24. n. 21. *Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi uſque modo, neque fiet, &c.* His accedit, quod poſt interitum Antichriſti ſuccedet illud tempus felix, de quo Propheta Daniel. 12. n. 11. *Beatus qui expectat, & pervenit uſque ad dies mille trecentos triginta quinque.* Quo tempore Eccleſia colligetur, & tunc multi, tam bonâ occaſione oblatâ, ſe recognoſcent, & venient ad pœnitentiam, & in ea laudabiliter vivent, & morientur, qui ex ſcriptis in libro vitæ Agni erunt; proindeque ſic intelligendum: Omnes qui adorabunt beſtiam, non erunt ſcripti in libro vitæ Agni, hoc eſt, qui adorabunt finaliter in ipſa adoratione beſtiæ morientes, ut dixi in Expoſitione. 119. Matth. 24. Daniel. 12.

Probabile valde, ex prædeſtinatis, aliqui adorabunt Antichriſtum.

Proindeque adorabunt Antichriſtum omnes, qui non ſunt electi in vitam æternam; tamen aliqui ex ipſis adoratoribus, cognita Antichriſti fraude, ac ejus turpitudine vitæ, ad veram mentem ſe recipient, Chriſtum verum Meſſiam agnoſcentes, & Eccleſiæ ejus ſe ſubjicientes; proindeque ex adoratione beſtiæ, in qua tanquam hœdi à ſiniſtris erant, Dei gratia jam ut oves ad dexteram conſtituti in catalogo filiorum Dei adſcribentur; quia qui Chriſto, ac Eccleſiæ ejus adhærent, ex hœdis ſiniſtris ad oves dexteras Divini gregis tranſmutanrur. 120.

Qui ex gentilitate veniunt ad Eccleſiam, ex hœdis mutantur in oves.

Ait Chriſtus D. ſuæ dilectæ Sponſæ, Cant. 4. n. 1. *quam pulchra es amica mea, quàm pulchra es: capilli tui ſicut greges caprarum, quæ aſcenderunt* 121. Cantiq. 4.

derunt de monte Galaad. Confert Dominus capillos ſuæ ſponſæ cum gregibus caprarum venientibus de monte Galaad : Et quomodo cum tali grege capilli ejus componuntur, cùm in caprarum genere gens reproborum intelligatur, ſicut per Galaad vaſtiſſimi, ac aſperrimi montes denotantur? Cur non potiùs cum ovibus quæ ad dexteram ejus collocantur tanquam deſtinatæ in beatitudinem, utpote venientes de candore ac integritate vitæ, de monte Sion? Cur dicuntur ſimiles cum caprarum grege, qui ipſi Domino infenſum, & ſiniſtrum genus eſt? Quia Eccleſiæ pulchritudo, ac elegantia non ſolùm coaleſcit ex candidis ovibus degentibus in monte Sion, ſed etiam ex capris, ac hædis, qui maledictionibus obnoxii in monte Galaad, in vaſtitate Gentilitatis ſerviebant Idolis; At verò dum Eccleſiæ capiti adhærent, à Divino paſtore in feliciſſima ovilia transferuntur; & inde Eccleſiæ elegantiſſimum tribuunt decorem D. Gregorius Nyſſen. homil. 7. in Cant. *Sic præclarus ille paſtor*, ait, *acceptis caprarum gregibus, novit caprilia montis Galaad in ovilia commutare, ut ii qui in gentibus præclarum illum paſtorem ſecuti ſunt, in ornatu Sponſæ capillorum nomine cenſeantur; nec enim à Sion monte Sancto factum eſt hujuſmodi vitæ initium, ſed addicta ſimulachris natio, tantopere vitam ſuam immutavit, ut præclaris virtutibus Sponſæ caput exornet.*

Qui ex Gentilitate veniunt ad Eccleſiam, maximè ad ejus decorem inſerviunt.

D. Nyſſen.

122. Felix ille, qui licèt vitam in vitiis ducat, in extremis tamen ad ſinum Eccleſiæ ſe recipit. de Hieroſolymitanis civibus dicitur, Thren. 2. num. 12. *Matribus ſuis dixerunt: Ubi eſt triticum, & vinum, cum deficerent quaſi vulnerati in plateis civitatis, cum exhalarent animas ſuas in ſinu matrum.* Hi in extremis conſtituti, expende quid petant à Matribus; pro quo clamant? nimirum pro tritico, & vino: At ille prodigus apud Lucam cap. 15. n. 16. poſt diſſipatam ſubſtantiam, penè fame enectus, jam animam exhalans: *Cupiebat ſaturari de ſiliquis.* Hic, & illi vitam duxerant luxurioſam in voragine vitiorum; Hic & illi in extremis ſunt: Hic pro reliquis ſuſpirat, illi non cupiunt niſi vinum, & panem. Cur ille ſiliquas, & ii panem, & vinum poſtulant: Ille homo ſæcularis erat in regione longinqua à domo patris inter Gentiles vivens, qui vitam inſtar brutorum animalium inſtituunt, & ſic in ultimis tantùm alimenta brutorum requirunt; at Iſraëlitæ licèt aliquando luxurioſam vitam agerent, tamen in extremis, ac fine vitæ erant in ſinu Matrum, id eſt Eccleſiæ ideo ad ſupremas Filium Dei dapes contendunt; pro ſolo cœleſti pabulo quo nutriantur, ſolliciti ſunt; tantùm intereſt quòd, quamvis aliquis in voluptatibus vitam vixerit, in fine vitæ ad ſinum Matris Eccleſiæ ſe recipiat. D. Paſchaſius lib. 2. in Thren. *Non aiunt, ubi eſt hordeum, aut ſiliquæ, ſed eſt triticum, & vinum? Norunt igitur, & ſi degeneres ſuo vitio, quales eos primum pater genuerit: prodigus autem ille filius concupierat ſaturari de ſiliquis, quas porci manducabant.*

Thren. 2.

Luc. 15.

Qui malè vixit, ſi in fine ſe ad Eccleſiam recipis, felix ſit.

Quæstio XVI.

Quare iſte Liber, cùm ſit Agni occiſi, dicitur Liber vitæ.

Agnus dicitur occiſus: ergo ejus Liber potiùs debebat vocari Liber mortis, quàm vitæ; & ſi à planta pedis uſque ad verticem non eſt in eo ſanitas, quomodo aliquid poteſt in eo legi? quomodo litteræ poſſunt cognoſci? Tamen Chriſtus verus Agnus liber eſt, ut jam dixi cap. 5. q. 2. per totum; de eoque explicat Sapient. Joan. Carthagen. tom. 1. de Arcan. Mariæ lib. 2. homil. 9. ſtatim in princip. verba illa Jeremiæ 32. num. 14. *Sume tibi Librum emptionis hunc ſignatum, & Librum hunc, qui apertus eſt, & pone illos in vaſe fictili*: nomine quippe libri ſignati intelligunt Divinum Verbum coopertum velut membranis, fictili carne, & eſt liber emptionis; quia pretioſo ſanguine ejus empti ſumus. Hic Liber ſcriptus eſt non in papyro, ac membranis, ſed in carne immaculati Agni; non attramento, ſed ſanguine ejus ſacratiſſimo; non calamo; ac avium pennis, ſed ſpinis, clavis, ac lanceis, & gemino ligno Crucis, quaſi inter duas tabellas compaginatus, & concluſus. 123.

Chriſtus D. Liber divina quadam ſublimitate.

Carthagen.

Jerem. 32.

Dicitur ergo Liber iſte vitæ Agni occiſi, non ſolùm quia mors ejus vita noſtra extitit; Vita, inquã & reſurrectio à morte peccati, vita præſentis gratiæ, & vita ſempiternæ felicitatis: ſed etiam quia Chriſtus in cruce exaltatus, ſit veluti quidam Liber, in quo quaſi unico intuitu legere, ediſcere valeat unuſquiſque, quæcumque ſunt ad piam, & veram Chriſtianam vitam neceſſaria, innocentiam ſingularem, admirabilem humilitatem, obedientiam profundiſſimam, altiſſimam paupertatem, ſublimem totius mundi contemptum, aſſiduam patientiam, dolorum tolerantiam, incredibilem, ardentiſſimam charitatem, & cæteras omnes virtutes ad æternam beatitudinem aſſequendam neceſſarias. In hoc Libro debet homo legere; quæ ſibi maximè neceſſaria ſunt, cui intimè debet conformari. Ideò, ut hîc expendit Rupert. dicebat Paulus Rom. 8. num. 29. *Quos præſcivit, & prædeſtinavit conformes fieri imaginis filii ſui.* Hinc dicebat idem Apoſtolus ad Galat 2. num. 19. *Chriſto confixus ſum cruci Vivo autem, jam non ego, vivit verò in me Chriſtus.* Et c. 6. num. 17. *Ego ſtigmata Domini JESU in corpore meo porto.* 124.

Chriſtus crucifixus Liber eſt, in quo intuentur quæ ſunt imitanda.

Rupert. Rom. 8.

Gal. 2.

Gal. 6.

Et dicitur hic Liber Agni occiſi, cùm potius dicendus eſſet Liber totius Trinitatis: quia tota Sanctiſſima Trinitas elegit quos ad gloriam prædeſtinavit. Cur ergo non ait Joannes Liber vitæ Trinitatis, ſed potius Agni? Reſpondet D. Thomas; *Quia æterna diſpoſitio licet toti Trinitati conveniat, tamen Filio attribuitur; quia in Filio Pater omnia diſpoſuit, ſicut in ſua Sapientia; & in tempore per ſeipſum perfecit.* Licèt hic Liber, ſeu hæc, ordinatio in vitam æternam toti Trinitati conveniat, tamen peculiariter tribuitur Filio; quia Filius eſt Sapientia Patris, & Pater ab æterno diſpoſuit omnia in ſapientia, quæ in tempore operatur. Ex quo diſce quòd in Sapientia, & ratione omnia ſunt diſponenda, & agenda. 125.

D. Thom.

Liber prædeſtinationis tribuitur Filio Dei.

Et dicitur *Liber vitæ Agni, qui occiſus eſt ab origine* 126.

Joan. 18.

origine mundi. Sed quomodo hoc cohæret cum
Joan. 1. illo,quod ait Joan.1.n.4.*Quod factum eſt in ipſo, vita erat; & vita erat lux hominum.* Si quidquid in ipſo factum eſt, vita erat, quomodo dicitur occiſus ab origine mundi; nam occiſio, ſeu mors in ipſo facta eſt;erit ergo in ipſo occiſio? Flagellatio, & ſanguis effuſio in ipſo facta eſt; eritne ergo ſanguinis effuſio vita? Quâ ergo ratione ait Joannes: *In ipſo vita erat,* cùm modò ipſe dicat, quòd dum in throno apparet,occiſus videatur ab origine mundi. O ſummum amoris arcanum; ſic enim amore flagrabat, ut pro hominibus vitam daret, quòd in ipſa origine mundi, dum vivus reſidebat in majeſtatis throno cum libro vitæ,tunc occiſus videbatur, cùm tunc pro hominibus non pateretur:*Agnus occiſus ab origine mundi.* At verò dum in tempore crucem aſcendit, & pro hominum ſalute vitam dat, *Quod factum eſt in ipſo vita erat:*dum in ampla Majeſtate dominabatur pro hominibus non patiens, ipſa glorioſa vita mors erat illi: At verò in cruce exaltatur pro nobis morte occumbens, mors ipſa erat illi vita. D.Ambroſ. in Pſal. 36. *Mors facta eſt in ipſo, vita eſt. Remiſſio peccatorum facta eſt in ipſo, vita eſt; vulnus factum eſt in ipſo, vita eſt.Vide quanta in ipſo facta ſunt, quibus vita noſtra facta converſio eſt, ut quæ perierant, redderentur. Redemptio facta eſt in ipſo, vita eſt.* Remiſſio peccatorum, vulnus mortis in ipſo factum, vita erat.

Vita velut mors erat Chriſto, & mors illi vita.

D. Ambroſ.

117. De ſuo dilecto Chriſto Jesu decantat anima Sancta: *Dilectus meus mihi inter ubera mea commorabitur:* Cantic.1.n.13. Quæ verba cum viſione rubi facta Moyſi: *Apparuit ei Dominus in flamma ignis de medio rubi: & videbat quòd rubus arderet,& non combureretur*: Exod. 3.n.2. confert inter ſe D.Paſchaſius lib. 12.in Matth. dicens:*Qui olim apparuit Moyſi in rubo, nunc faſciculus myrrhæ inter ubera Sponſæ commoratur.* In flamma ignis in medio rubi inter acutas, ac pungentes ſpinas ſe manifeſtat in ſua Majeſtate cum multa oſtentatione ſuæ omnipotentiæ; ita ut rubus arderet, & non combureretur; at verò modò, ut faſciculus myrrhæ inter ubera Sponſæ leniter,ac ſuaviter deliciatur.Unde tanta diverſitas? modò inter vulnerantes ſpinas modò inter dulcia, ac tenera ubera cum multo, & miro affectu. Antea erat in majeſtate modo verò ut faſciculus myrrhæ in Canticis, In myrrha dura, aſpera, & amara denotatur tota congeries paſſionis Chriſti, dolorum, flagellorum, Crucis, ac mortis, ut notant Aponius D. Bernard. ſerm.43.D.Gregorius,Hugo, & alii Cùm ergo ſe Dominus manifeſtat in oſtentatione ſuæ Majeſtatis, ac Omnipotentiæ, antequam Crucem ſubiret, noſtro dicendi modo, non placidè ſed veluti moleſtè ſe in externa apparentia oſtendebat, & inde inter pungentes ſpinas apparet: At cùm faſciculus eſt myrrhæ dolorum Paſſionis, Crucis ac mortis tanquam in præjucundiſſimo accubitu,inter dulcia ubera deliciatur, cujus deliciæ præ amore mors eſt.

Cantic. 1.

Exod 3.
D. Paſchaſ.

Chriſtus in majeſtate, veluti inter ſpinas, cum morte ac paſſione in deliciis.

Aponius.
D. Bernard.
D. Gregor.
Hugo.

118. Miſſus à Domino Iona in Ninivem, navim aſcendens fugit in Tharſis, quæ urgente tempeſtate in ultimis periclitatur: Propheta ſorte argutus,à Nautis in mare mittitur;à bellua exceptus invenit aſylum:*Præparavit Dominus piſcem grandem, ut deglutiret Ionam, erat Ionas in ventre piſcis tribus diebus, & tribus noctibus* Ionæ 2. n. 1. Ionas in ventre Ceti Dominicam ſepulturam pryfiguravit, ut Dominus teſtatur: Matth.12.n.28.*Sicut fuit Ionas in ventre Ceti tribus diebus & tribus noctibus; ita erit filius hominis in corde terræ*: Quod eleganter enucleans Zeno veron.ſerm.de timore, ait: *Ionas timens Dominum, ſpontaneum non timet adire naufragium: Ceto inhiante miſerabiliùs ſepelitur, quàm præcipitatur.* Verba maximè expenſione digna! Dum Ionas à Nautis fluctibus traditur,diſcrimini objicitur; certam mortem ſubit,niſi eam divina averteret providentia. In bellua ſecurus & quietus ſervatur;inoffenſus navigat,ac ad littus venit: Quomodo ergo ſtat; *Miſerabiliùs ſepelitur, quàm præcipitatur.* Dum præcipitatur in mare,navigantium ſaluti conſulit: *Tollite me,& mittite in mare,& ceſſabit mare à vobis.*Ac otioſus Cetum habitat, & à prædicationis officio retardatur.Propheta cùm gereret imaginem perſonæ Chriſti, qui tantæ Charitatis æſtuabat incendio; inde dulcius, ſuavius erat illi præcipitium cum ſalute aliorum,quàm quies dum ab hoc munere retardatur:*Miſerabiliùs, ſepelitur,quam præcipitatur.*Durius,& aſperius erat illi quies abſque aliorum fructu,quàm præcipitium cum eorum ſalute. Verus amor in quiete laborat, in labore quieſcit.

Joan. 21.

Matth. 12.

Zeno Veron.

Verus amor in otio torquetur, in laboribus jucundatur.

Quæstio XVII.

Quare divinus Agnus dicatur occiſus ab origine mundi? Duæ ſententiæ referuntur, & maximè quia patitur in ſuis.

Difficultas quæſtionis eſt: Nam Agnus à mundi origine non eſt occiſus, ſed cùm temporis advenìſſet plenitudo,miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, natum de Virgine qui omnes homines ſanguine immaculato purgaret, & maculas peccatorum abſtergeret: Si ergo in tempore, impiorum manibus occubuit quomodo ab origine mundi occiſus jacuit?Aut ſi à mundi origine jacuit, quomodo Pilati ſententia occubuit:Ergo ut fides docet,in tempore mortuus eſt. quomodo ergo dicitur occiſus ab origine mundi; Quæ difficultas in varias ſententias facit abire Interpretes,quæ ad tria capita reducuntur. Duæ ſententiæ hìc referuntur, altera verò ſequenti quæſtione, & jam etiam ſuperiori quæſtione quandam moralem rationem hujus rei appoſui. 119.

Difficultas quæſtionis.

Primò: Andreas, Aretas, Ticonius,Ambroſius,Beda, Ribeira, Alcazar, Eſtius,dicunt eſſe hìc Hyperbaton,& ordinatè ſic legendum.*Quorum non ſunt ſcripta nomina ab Origine mundi in Libro vitæ Agni, qui occiſus eſt.* Tamen talis tranſpoſitio verborum non eſt facilè admittenda in Sacra Scriptura (quidquid reclamet Ribeira) quia tunc aperitur via ad magna inconvenientia,& elegantia, ac mirabilis ſenſus hujus Scripturæ perit: Nec obſtat id, quod objicit Ribeira; quia ſi Agnus dicitur occiſus ab origine mundi, etiam dicetur natus.crucifixus ab origine mundi: hoc non obſtat, quia valde profundè noſter Joannes dum de Libro prædeſtinatorum agit, mentionem facit de Agno occiſo. 130.

Andreas.
Aretas.
Ticonias.
D Ambroſ.
Beda.
Ribeira.
Alcazar.
Eſtius.

occiſo, quia virtute mortis hujus Sacratiſſimi Agni facta eſt prædeſtinatio, præordinatio, ac ſanctificatio Electorum in vitam æternam, dicam quæſtione ſequenti.

131. Secundò: Ansbert. D. Anſelm. D. Thom. Hugo, Viegas, & alii dicunt quod ſimpliciter Agnus dicatur occiſus ab origine mundi in ſuis typis, figuris Juſtis, ac Sanctis, quod per varios typos, ac Juſtos diſcurrunt citati Auctores. Primò in Sacrificio Abelis, in Agno Paſchali, qui quotidie mane, & veſperi offerebatur, In agnis, & ovibus, qui in omni feſto offerebantur; deinde etiam incipiens ab Abel in ſuis fidelibus patrabatur, ita ut Saulo diceret: *Saule, Saule quid me perſequeris.* Quod eleganter diſcurrit D. Paulin Epiſt. 2 8. ad Aprum. *Chriſtus in ſuis patitur, & triumphat, in Abel occiſus à fratre; in Noe irriſus à filio; in Abraham peregrinatus; in Iſaac oblatus; in Jacob famulatus; in Joſeph venditus; in Moyſe expoſitus; & fugatus; in Prophetis lapidatus, & ſectus; in Apoſtolis terra, marique jactatus; in Martyribus toties, & tam variè occiſus: ipſe in te patitur opprobria, & ipſum in te odit hic mundus: Sed gratias ipſi, quo vincit cum judicatur, & triumphat in nobis.* Ex quibus aliqua documenta moralia colligo.

Ansbert. D. Anſelm. D. Thom. Hugo. Viegas.

D. Paulin.

132. Primò: Tot, ac tantis figuris voluit Deus mundum diſponere ad adventum, ac mortem ſuam. De miſſione Diſcipulorum dicitur: *Miſit illos binos in omnem Civitatem, ac locum, quo ipſe erat venturus:* Luc. 10. n. 1. ut per ingreſſum Diſcipulorum, locus præpararetur ad adventum Domini ſui. Cùm Dominus vellet dare ſuis Apoſtolis Spiritum Sanctum; *Inſufflavit in eos dicens: Accipite Spiritum Sanctum:* Joan. 20. n. 22. Suo flatu eos præparavit ad Spiritum Sanctum in ſeipſis recipiendum. Sicut ut Virginalis puritas Mariæ in ſe reciperet Divinum Verbum, Spiritus Sanctus prævenit: ait Angelus: *Spiritus Sanctus ſuperveniet in te*: Luc 1. n. 35. ac ſi Spiritus Sanctus præveniret non ſolùm ad operandum ineffabile Incarnationis myſterium; ſed etiam ad præparandum illud habitaculum ad Domini adventum. Quibus monemur, ad Dominum recipiendum, magnam, & altam diſpoſitionem ex nutu ipſius Dei provenientem nobis neceſſariam eſſe.

Luc. 10.

Joan. 20.

Luc 1.

Ad Deum recipiendum magna diſpoſitio ex ipſo Deo neceſſaria.

133. Secundò, Quomodo divinus Agnus dicitur occiſus ab origine mundi, cùm ipſe in mũdum non venerit niſi in noviſſima ætate; Haymo lib. 4. in Apocalypſ. *Occiſus eſt autem iſte Agnus ab origine mundi, non in ſe, ſed in ſuis membris, ſicut in Abel, & multis aliis, quia ſicut in ſuis paſcitur: ſic in ſuis occiditur*: Sic in prima illa occiſione non ſolus Abel, ſed cum illo ſimul occidebatur Agnus Diviniſſimus Chriſtus D. qui ut in ſuis paſcitur: *Quod uni ex meis minimis feciſtis, mihi feciſtis*: Matth. 25. ſic etiam patitur in ſuis. Audiens Herodes Chriſti D. miracula, dicebat de illo, Marc. 6. n. 16. *Quem ego decollavi Joannem, hic à mortuis ſurrexit.* Ad quæ verba ait D. Chryſolog. ſerm. 163. *Verum dicit; nam ſicut in Chriſto ſui reſurgunt, ita in ſuis ipſe paſcitur.* De Joſeph proficiſcente in Ægyptum dicitur, Matth. 2. n. 14. *Qui accepit puerum, & matrem ejus nocte, & ſeceſſit in Ægyptum.* Cur ſingulariter dicitur de Joſeph: *Seceſſit?* Cur non potiùs dicitur: Seceſſerunt in Ægyptum: nempe Jesus, Maria, Joſeph, ut revera factum eſt; Quia quamvis Jesus videretur ſecedere, tamen in Bethlehem remanebat, ubi pueri ab Herode occidendi erant, ut gladios in ſe ſuſciperet, & ſimul cum eis pareretur. Sedulius lib. 2. c. 6. *Interemptos, ait tamen infantes, quos occubuiſſe certum eſt, non tamen periiſſe, quamquam Chriſtus abfuerit, abſens eſſe non potuit, qui periculis Sanctorum ſemper inſertus, alienis pro ſe corporibus irrogata, ſentit in ſe ſupplicia.*

Haymo.

Chriſtus in ſuis patitur.

Matth. 25.

Marc. 6.

D. Chryſol. Matth. 2.

Sedulius.

134. Tertiò: Valde mirum quod Diviniſſimus Agnus dicatur occiſus ab origine mundi, cùm conſtet eum nonniſi in extremis temporibus emortuum fuiſſe. In mundi exordio ſcimus occiſum fuiſſe Abelem à fratre ſuo, in quo non occidebatur Jesus; ſed occidendus figurabatur; cur ergo noſter Joannes veram vocat occiſionem, cùm tantùm ibi eſſet ſola figuratio; Cur ergo quando tantùm Agnus figurabatur occidendus, jam occiſum eſſe dicitur: Altiſſima Sapientia; ſanè Divinus Spiritus ubi ab origine mundi vidit occiſionem Sacratiſſimi Agni delineari, ac adumbrari, jam prædicat præſentem ipſius Dominicæ Paſſionis veritatem: Cùm enim alicujus boni præſtandi a Deo umbra apparet, jam ipſius boni adventus à Deo certus habetur, ac ſi jam veniſſe cenſeatur; totus enim Deus tibi aderit, ſi quid nimirum ejus dignè accipias.

Si umbra, aut aliquid boni à Deo venit, totum habebit.

135. Ait Apoſtolus Paulus Rom. 13. n. 14. *Induimini Dominum Jeſum Chriſtum:* Et tamen 1. Corinth. 15. numer. 49. nos hortatur: *Portemus & imaginem Cœleſtis.* Requirebat Apoſtolus ut ipſum Dominum indueremus; modò contentus eſt, quod ſaltem ejus imaginem, umbram, ſeu figuram in nobis habeamus: Nunquid ſi ejus imaginem induamus, ad ejus veritatem perveniemus? Hoc exiſtimat Apoſtolus, cùm ſit valde conſuetum, ac uſitatum, quod cùm quis umbram Domini in ſe ſervaverit, ibi ipſum Dominum inveniat; proindeque ſi quis Domini imaginem, vel umbram portaverit, non ibi manebit; ſed ad ipſammet Domini veritatem habendam deveniet. D. Zeno lib. 2. ſerm. 4 *Portemus, ait, & ejus imaginem, qui de Cœlo eſt, quam qui ſanctè portaverint, ſicut Apoſtoli, omneſque juſti, non tantùm imaginem, ſed ipſum Deum quoque portabunt, ſicut ſcriptum eſt: Vos eſtis templum Dei, & Spiritus Dei habitat in vobis.*

Rom. 13. 1 Cor. 15.

Si quis in ſe umbram Dei habet, ipſum Deum habebit.

D. Zeno.

136. In primo rerum opificio dixit Deus: *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram: Et creavit Deus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam:* Gen. 1. n. 26. Cur in tanto rerum apice, homo à Deo fabricatus, dicatur factus ad imaginem, & ſimilitudinem Dei, quod de Angelis non legitur dictum, cùm tamen in multis Angelorum ipſa puritas, ac ſanctitas integra perſeveraverit; & tamen in homine tota ipſa humani generis maſſa corrupta eſt, Virgine Mariâ exceptâ. Unde ergo tantus honos defertur naturæ humanæ? Ait Paulus: *Nunquam Angelis apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit.* Diſponebat Deus fieri hominem non Angelum, inde apertè dicitur, quod Deus fecit hominem ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam, quia cùm Deus manifeſtaverit homini ſuã imaginem, ac ſimilitudinem dare; inde etiam manifeſtavit homini in veritate ſe eſſe daturum. Ex quo Dei ſimilitudo, vel umbra hominem attigit, illud evenit, ut Deus totus ad hominem diverteret

Geneſ. 1.

Hebr. 2.

137. *Cui aliquid ex Deo conceditur, ad totum Deum habendum perveniet.*

verteret,& caperet totum Deum, qui ejus imaginem,vel umbram ceperat. D. Chryſ. ſer. 148. *In te,ait,imaginem ſuam ponit Deus, ut terris inviſibilem conditorem, viſibilis imago præſentem poneret: & ſi ita ſunt: quare modo putatur injuria, quando Deus quod per ſe fecit in te, in ſe clementer excipit, & in homine ſe verè videri voluit, in quo ante imaginariò voluit ſe videri, deditque, ut proprietas eſſet ipſe, qui ante ut ſimilitudo eſſet, accepit.*

D. Chryſol.

Quæstio XVIII.

Quare Agnus dicatur occiſus ab origine Mundi? Ponitur tertia ſententia ex æterno, ac immutabili Dei Decreto.

138. *Vera ſententia.* Viegas. Cornel. Menoch. Tyrinus. Lahay. Ferrari. D. Anſelm.

Tertia, & vera ſententia graviſſimorum Doctorum eſt,quam tradunt Viegas,Cornelius Menochius,Tyrinus,Lahay,Ferrar. cum D.Anſelmo,qui ait:*Occiſus eſt ab origine mundi, quia ita diſpoſitum fuit ab initio mundi.* Ab origine mundi,id eſt,ab initio,& ante omnia, ab omni ævo,ſcilicet ab æterno:Agnus occiſus, id eſt,occidi decretus,ac prædeſtinatus à Deo, & inde ejus merito omnes electi, ac prædeſtinati ſcripti ſunt in Libro vitæ. Et inde optima ratione cùm fit mentio de Libro vitæ, etiam Divinus Agnus dicitur occiſus,ut cauſa ipſius ſcriptionis denotetur;quia ex merito paſſionis, ac mortis Chriſti indelebiliter ſcripti ſunt in Libro vitæ;proindeque quoad effectum ſcriptionis tam antiquæ Chriſtus præviſus, ac decretus eſt occiſus; quàm prædeſtinati ſcripti in Libro vitæ;imò priùs, non prioritate temporis, ſed prioritate cauſæ objectivæ, Chriſtus præviſus eſt, quia intuitu paſſionis Chriſti, illi ſcripti ſunt:Deinde etiam bene huc veniebat commemoratio mortis Agni,quia magna cauſa victoriæ electorum,de qua hic agitur, futurum erat exemplum,ac vis mortis Agni,de cujus virtute manabat in electos gratia,ut minas, terrores, ac potentiam Antichriſti contemnerent.

Optimè conjungitur Agnus occiſus cum Libro vitæ.

139. Hugo

Dicitur ergo Agnus occiſus ab origine mundi,ait Hugo: *Occiſus eſt,id eſt præviſus, & præordinatus ab æterno occidi tempore.* Ipſe Agnus maximè geſtiebat mori,etſi compelleretur opportunum expectare tempus: Occiſus ergo refertur, quia ex promptiſſimo affectu mortem ſubeundi voluntas proditur: tempus retardabat ſtudium, ſed in voluntate conſummabatur tormentum: tempus expectabatur, ut impleretur Decretum; ſed ipſam mortem tempore retardatam quodammodo conſummaverat votum: niſi tempus obſtaret, Agnus ab origine mundi mortem ſubiret: Ergo de firmo animi propoſito prædicatur occiſus, etſi tempore retardaretur. Pro templo ædificando decantat Regius Vates Pſal. 131.n.1. *Memento Domine David, & omnis manſuetudinis ejus. Sicut juravit Domino, votum vovit Deo Jacob. Si introiero in tabernaculum Domus meæ: Si aſcendero in lectum ſtrati mei. Si dedero ſomnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, & requiem temporibus meis,donec inveniam locum Domino, tabernaculum Deo Jacob.* Sanè David non ædificavit templum, nec permiſſus à Deo eſt ob multam ſanguinis effuſionem: Salomon ædificavit; ornavit & ditavit,& tamen totum opus tribuitur Davidi,ita ut de eo dicatur, quod non requieſceret,nec dormiret,donec locus templi, ac ipſum templum ædificatum eſſet. *Donec inveniam locum Domino,ac tabernaculum Deo Jacob*; conſtructum nempe,ac ædificatum. Verum eſt, quod Salomon ædificavit,& David habuit tantum votum, & propoſitum efficax conſtruendi, niſi ob ſanguinis effuſionem eſſet prohibitus;proindeque firmum,ac ardentiſſimum votum pro facto reputatur. D.Chryſ.ibi, *Eum quidem ait,qui eſt ædificaturus præterit; eum autem, qui eſt pollicitus,in medium adducit,ut ſcias quantum bonum ſit rectus animus,& quomodo Deus ſemper conſueverit recto animi inſtituto, & bonæ voluntati mercedem conſtituere: & ideo ejus potiùs meminit; quoniam ipſe eſt potiùs, qui conſecravit, quã filius: Hic enim pollicitus eſt;ille verò juſſus eſt.*

Pro facto habetur id, quod animus efficaciter determinat abſolvere.

Pſalm. 131.

D.Chryſoſt.

Secundò: *Agnus, qui occiſus eſt ab origine mundi.* D.Auguſt. ſive Tychonius ibi pro voce *occiſus*, repoſuerunt *ſignatus*. Unde eadem eſt hîc ſententia,cum illa Joan.6.n.7.ubi de Chriſto dicitur: *Hunc Pater ſignavit Deus*: ſeu, ut in Græco eſt,*ſigillavit Deus*: hoc eſt ſigno ſuo, voce nempe,ac teſtimonio,operibus, ac miraculis, tanquam quibuſdam ſigillis appoſiti, eum Pater declaravit, demonſtravit Filium ſuum, ac Salvatorem mundi, ac Regem univerſi,ut ex D.Chryſoſt.Euthym.D.Thom.dixit tom.3.in Evang. c.25. expoſit.2.n.5. Dicitur ergo Agnus occiſus, ſeu ſignatus; idem enim eſt,quod ipſe Dei filius eſſet ſignatus, demonſtratus,ac conſtitutus Rex, ut ſimul & occiſus pro ſuis dicatur, cùm ratio, & opportunitas poſtulet. Unde Joannes accurato verbo rem utramque complectens dixit,Deum eadem ratione,qua filium ſuum regno præfecit,ſimul & morti deſtinaſſe: Ac ſic mors pro ſuis, & principatus maximè connectuntur. Præclarè apud Titum Livium lib.1.hiſtoriarum,Furius,& Manilius admonebant:*Conſulares faſces, prætextam, curulemque ſellam,nihil aliud, quàm pompam funeris putent: claris inſignibus,velut infulis, velatos ad mortem deſtinari.* Et veriſſimè quidem nihil aliud eſt regius ſplendor, & purpura, quàm cerei accenſi,& pompa funeris, cùm neceſſitas poſtulat pro ſuis mortem ſubire.

140. D. Auguſt. Tychon. Joan. 6.

Græcus.

Idem eſt Regem creari, ac pro ſuis morti ſe opponere.

Tit. Liv.

Cùm meus Jesus penderet in Cruce, ſcribit D.Matth.27.n.37. *Et impoſuerunt ſuper caput ejus cauſam ipſius ſcriptam: Hic eſt* Jesus *Rex Judæorum.* Et D. Marc.15.n.26.*Et erat titulus cauſæ ejus inſcriptus, Rex Judæorum.* Sed quomodo cauſa mortis potuit in eo reperiri; nam hæc omnibus modis à Præſide requiſita nunquam potuit inveniri, ipſo pro tribunali clamante:*Ego nullam in eo invenio cauſam.* Luc. 23.n.4. Unde ergo iſta cauſa prodiit; Verum eſt,quod in puriſſima Chriſti vita ab oculatiſſimo Præſide nulla mortis cauſa potuit indagari; at verò ab Æterno Parente inventa eſt in ejus regia dignitate,qua conſtitutus erat,ab eo, *Rex ſuper Sion montem Sanctum ejus*, ac proinde idem erat, quod ipſe eſſet à Patre conſtitutus Rex, ac quod à Patre eſſet morti traditus. *Et erat titulus cauſæ ejus inſcriptus Rex Judæorũ.* De Othone Imperatore, pro militum ſalute moriente dixit Xiphilin.apud Cornel.Tacitum. *Faciam, ut omnes intelligant quem Imperatorem elegeritis,qui non vos pro ſe,ſed ſe pro vobis dedit.*

141. Matth. 27

Marc. 15.

Luc. 23.

Dignitas regia ſecum adducit mortem pro ſuis.

Xiphilin. Corneil. Tac.

Scribit

142. Jo.n. 6. Scribit noſter Joannes c. 6. n. 15. Jesus *ergo, cùm cognoviſſet quia venturi eſſent ut facerent eum regem, fugit iterum in montem* At circa ultimam celebrationem Paſchæ, jumento vectus, ſeſe Jeroſolymitanis ingerit, eiſque dat occaſionem, ut regnum ejus altis vocibus acclament, Regemque ſe voluit omnibus oſtentare. Ait D.
Matth. 21. Matth. 21. n. 5. *Dicite filiæ Sion: Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus & humilis, ſedens ſuper aſinam.* Ante, regni cogitationem fugiebat, & modò amat ſe regem ab omnibus proclamari, regalique triumpho vult Jeroſolymam intrare. Cur
Sequela regiæ dignitatis mors pro ſuis. modò quem fugiebat, reſumit regium ſplendorem, Diſponebat jam mori, & nolebat dilatare paſſionis horam & ideo ſub regio ſplendore ſe manifeſtat; idem enim erat, quod Rex publicaretur, ac quòd pro ſuis morti eſſet addictus Sequela regiæ dignitatis mors eſt, & paſſio Ele-
D. Bernard. ganter D. Bernard. ſerm. 3. in Ramis Palmar *Sanè venturas aliquando turbas, ut raperent, & eum facerent Regem, fugiens legitur declinaſſe: Nunc verò etiam non quæſitus affuit, ut tanquam Rex Iſraël ſuſciperetur, & prædicaretur ab eis; quin etiam in hæc ipſa præconia eorum animos excitavit: Et hæc quidem præparatio ad paſſionem fuit.* Ipſa proclamatio regni, præparatio eſt ad mortem.

143. 1. Reg. 16. Dum in typo Chriſti David rex inauguratur, 16 n. 12. *Erat autem David rufus, & pulcher*
Hæbraic. *aſpectu.* Hebraicus pro rufo, legit. *Rubicundus, ſanguineus*: Ad quid in regni inauguratione no-
Regia dignitas inauguratur ex ſanguinis effuſione. tatur puerum eſſe rufum, ſeu rubicundum; Sanè quòd in inauguratione regis maximè debeat apparere ſanguineus color, quia ipſa ſanguinis profuſio annexa eſt regni auſpicio. In regio ſplendore nullus alius color apparet niſi ſanguineus; quia totus regius ſplendor ex profu-
Rupertus. ſione ſanguinis componitur Rupertus lib. 1. Reg. c. 16 *Quod rufus erat David,* ait, *imaginem illius prætendebat Paſtoris, qui animam ſuam pro Ovibus ſuis poſuit. Nam & iſte rufus dicitur non alieno ſanguine, ſed proprio; quemadmodum Zacharias teſtatur. Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui, emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua. Inde pulcher aſpectu ſpiritualibus Prophetæ oculis cognoſci potuit, quod ipſe eſſet, quem regem futurum præparatrix jam præparaverat Dei gratia*

Apoc. n. 9. Si quis habet aurem, audiat,

Num. 10. Qui in captivitatem duxerit, in captivitatem vadet, qui in gladio occiderit, oportet eum gladio occidi Hîc eſt patientia & Fides Sanctorum.

VERSIONES.

D. Ambroſ. n. 9. Qui habet aures audiendi

Arabicus n. 20. Qui fuerit in captivitate evadet, & quicumque gladio occiderit, gladio occidatur: Hîc eſt patientia, & Orationes Sanctorum.

Syrus. Si quis in captivitatem abducit, in captivitatem abit, & hîc eſt tolerantia, & Fides Sanctorum.

Tigur. Pagn. Si quis captivitatem contraxerit, abiit in captivitatem.

Arias. Si quis habet captivitatem, vadit.

EXPOSITIO VII.

144. Si quis habet aurem audiat. Multi hoc referunt ad antecedentia de libro vitæ; aptius tamen ad ſubſequentia referendum eſt
Ribeira. Cornelius. Alcazar. Beda. cum Ribeira, Cornelio, Alcazar, nam ut notat Beda, quotieſcumque Scriptura hoc dictum interponit, maximè intentum requirit auditorem, pro magnitudine, ac obſcuritate rei dicendæ. Satis enim obſcurum eſt arcanum Divinæ providentiæ, quomodo Deus ſit permiſſurus totum mundum in poteſtate Antichriſti, & illum ab hominibus pro Deo adorari.

145. *Qui in captivitatem duxerit, in captivitatem vadet*: Quia futurum erat, ut quoſdam exilio multaret Antichriſtus, & ad ſeducendos captivos teneret; inde ſubditur, quòd ille, qui captivos fideles tenuerit, ipſe in tenebras exteriores captivus ibit. *Et qui gladio occiderit, oportet eum gladio occidi.* Fit hîc alluſio ad Chriſti dictum
Matth. 26. Matth. n. 52. *Omnes, qui acceperint gladium, gladio peribunt* Cùm dicitur: *oportet eum gladio occidi.* Illud *oportet,* dicitur ob rei certitudinem, & eſt ſenſus gladio occidi, vel violentâ morte puniri; vel gladio debitæ pœnæ plecti: Non enim omnes, qui gladio materiali occidunt, etiam ita occiduntur; omnes tamen à Deo excipiunt commeritam vindictam. Hiſque denuntiatur Antichriſti mors, qui gladio violentæ mortis, ac debitæ vinictæ punietur.

146. *Animus per patientiam roboratur ad confitendum fidem.* *Hic eſt patientia, & Fides Sanctorum*: Id eſt, hic eſt eventus, ac campus tantæ tribulationis, ac perſecutionis, in quo reſplendet patientia, ac Fides Sanctorum; nam quaſi ad Lydium lapidem patientia, & fides probantur; & quia in hac re, ipſa fides vim accipit à patientia; ideo primò loco noſter Joannes ponit patientiam; quia animus in tot adverſitatibus firmiter corroboratur per patientiam, æquanimiter gratiâ Dei tot labores ſuſtinens; inde generosè à fide non cadit, ſed conſtanter adhæret Deo. Sic ait
Hebr. Apoſtolus Hebræor. 12 in 1. *Per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen.* Per patientiam certamen hujus vitæ conficere debemus, ut gloriam quam credimus, aſſequamur.

QUÆSTIO XIX.

Quare occidenti in gladio, ac captivanti minatur mors cum gladio, ac etiam captivitas?

147. Senſum literalem horum verborum proximè dixi in Expoſitione: Circa hæc verba alia expendamus *Qui gladio occiderit, oportet eum gladio occidi.* Sive materiali mortis violentæ,

ſive ſpirituali divinæ vindictæ, ac pœnæ, quam nemo effugiet: *Et qui in captivitatem duxerit, in captivitatem vadet*; ſeu ut legunt Arias & alii: *In captivitatem vadit*, de præſenti; nam qui Chriſti ſervos perſequitur, recta via in infernum tendit Albertus Magn. *Non dicit, Vadet, ſed, Vadit in pœnas infernales; quia jam lata eſt ſententia de iſtis*. Joan. 3. *Qui non credit, jam judicatus eſt*.

Arias. *Perſequentis ſervos Dei recta via eſt in infernum.* Albertus.

148. Secundò: maximè notandum illud verbum *Oportet*, præter ea, quæ dixi in Expoſitione: nunc Moraliter. Nonnè potentiſſimo exercitu circumdatus erit Antichriſtus, innumerabili armatorum hominum munitus catervâ. quomodo ergo licèt ipſe plures interfecerit, violenta morte peribit; Nullus enim quamvis maximè obfirmatus, ac obtruſus ſit, poteſt effugere mortem, & pœnam ſibi debitam: Ubicumque ſit, Dei ira eum apprehendet. Holophernes potentiſſimo exercitu erat vallatus, qui timor, & pavor erat univerſo Orbi; ita ut nullus auderet ei reſiſtere, nec ſe opponere, & tamen cùm eſſet magna militum copia cuſtoditus, in ſuo tabernaculo clauſo oſtio, dormiens in ſuo lectulo, ibi à Judith interficitur. c. 13. n. 10. Cur non interficitur in bello, ſed in tabernaculo, clauſo oſtio; Quia nulla fortitudo, nulla induſtria poteſt iram Dei effugere. Cùm Achab Rex Iſraël deſcenderet in prælium adversùs Benadad Regem Syriæ, qui mandavit ſuis militibus, ut in prælio nihil aliud quærerent, ac peterent niſi Regem Iſraël Achab, cumque hoc agnoviſſet Achab, depoſito regio ornatu, ducis cujuſdam veſtibus induitur, ut ſic occultatus tutius degeret. *Vir autem quidam tetendit arcum, & in incertum ſagittam dirigens, & caſu percuſſit regem Iſraël inter pulmonem, & ſtomachum* 3. Reg. 22. num. 34. Nonne Rex maximè latebat ſub alieno habitu, ita ut à nemine poſſet cognoſci, & tamen illum ſagitta invenit. Si homo condignas pœnas Deo debeat, nulla induſtria, ac tergiverſatione illas valet declinare. Gloſſa ibi ex Joſepho: *Inſuper*, ait, *cogitandum ex iis, quæ regi evenerunt, quia quod debetur, neque dum præſcitum fuerit, evitatur*.

Nulla vi, ac induſtria poteſt homo fugere à pœna, ac ira Dei.
Judith. 13.
3. Reg. 22.
Gloſſa.

149. Tertiò: Hæc veluti Juſtis dicuntur, ut forti, ac conſtanti animo ſtent in dura, ac rigida perſecutione Antichriſti ac ſi veluti eis dicatur; qui vos premit captivitate, ac gladio, vobis videntibus in captivitatem ducetur, & gladio occidetur; ac proinde in vobis adimplebitur illud regii Vatis Pſ. 57. n. 11. *Lætabitur juſtus, cùm viderit vindictam*. Lætabunturne juſti de vindicta in Antichriſtianos eorumque principem facta: Juſtine poſſunt gaudere in aliorum malis? minimè; ſed quia videntes pœnas vitioſorum, etiam in hac vita, ipſi cùm à malis abſtinuerint, de ſua perſeverantia, ac juſtitia, & fortitudine lætabuntur. Ruffinus ibi: *Ideo lætabitur juſtus*, ait, *quia ipſe non erit particeps impiorum pœnæ. Attende pœnam malorum etiam inter ſuas voluptates. Ecce ille æſtuat avaritiâ, alius fervet luxuriâ &c. Ut nemo ſit, qui ſub onere ſuorum idolorum non gemat*.

Pſalm. 57. *Lætatur juſtus in pœnis peccatorum cùm non ſit particeps in eorum vitiis*
Ruffin.

150. Quartò: Dicitur in Text. *Qui in captivitatem duxerit; in captivitatem vadet, & qui gladio occiderit, oportet eum gladio occidi* Quare iſti miſeri tali ſupplicio pereunt, ut fideles captivans captivitate prematur, & gladio percutiens, gladio conſumatur: hæc eſt alta divina diſpoſitio, ut qualia ſumit peccator arma adversùs Deum, talia illi opponit Deus, ut eum deſtruat, & perdat.

Qualia arma peccator ſumit adverſus Deum, talia Deus illi opponet.

151. Cùm poſitum eſſet in corde Abſalon vindicare injuriam, quam Amnon fecerat ſorori ſuæ Thamar, ipſum invitavit ad convivium: & pueris ſuis præcepit dicens. *Obſervate: cùm temulentus fuerit Amnon vino; & dixero vobis: Percutite eum, & interficite: Fecerunt ergo pueri Abſalon adversùs Amnon, ſicut præceperat Abſalon*: 2. Reg. 13. num. 28. & cur permittit Deus convivium ſtrui ad Amnonem perdendum; Abner, & Amas per oſculum pacis perempti ſunt à Joab, ut refertur 2 Reg. 3. & 20 Cur ſimiliter Amnon non interimitur per paſcis oſculum, vel per aliud mortis genus; Cur ad hunc interficiendum magis convivium paratur; Aggreſſus fuerat Amnon ſtupri crimen per eſcas, dum cibos ſibi à Thamar inferri mandat, & cibi prætextu totum illud facinus operatur: qui autem ſub cibi ſpecie in Deum armatur, meritò à Deo illa eadem cibi ſpecies illi opponitur, ut perdatur videatur illud adimpleri, quod dicitur Apoc. 18. n. 6 *In poculo, quo miſcuit, miſcete illi duplum*. Sic Deus ſolet rebellibus ſuis eadem opponere ad perditionem, quæ illi pararunt ad peccatum.

2. Reg. 13.
Per quæ homo offendit Deum, per eadem punitur.
Apoc. 18.

152. Dicebat Deus Synagogæ: *Equitatui meo in curribus Pharaonis aſſimilavi te amica mea*: 1 Cantic. n. 8. Quibus verbis oſtenditur Deus uſus fuiſſe equitibus ad perdendum Pharaonem: Equitibus, inquam, inviſibilibus ut oſtenſi ſunt Gieſi, 4 Reg. 6. n. 27 & Zachariæ Prophetæ c. 1. n. 8. ut hic commentatur D. Greg Nyſſen. citandus, Aponius, & Pſellus; Sed ad quid armati Angeli tanquam Equites inſtruuntur ad impium Regem perdendum; Et quando Deus ſolo uno flatu oris ſui poterat crudelem tyrannum totaliter perdere; cur maluit illi objicere equitatus, & Equitum armatas phalanges? Junxerat ipſe Pharao adverſus Deum currus, Equites convocaverat, & illis medius ibat, ut Iſraëlis populo inferret damnum. Quid tunc Deus; Similes illi objicit Equitum apparatus, ut per quæ putabat Deum offendere, per ſimilia perderetur; contra rebellantes Equites in Deum ſuum Equites præparantur, per quos miſerè cadant. D. Gregor. Niſſen. Homil. 3. in Cant. *Eſt autem perſpicuum, quod prout fuerit inſtructa acies adverſariorum, verus Imperator exercitus ſuas armat copias. Erat ergo quædam virtus non cadens ſub aſpectum, quæ Ægyptiis afferebat exitium, per miracula, quæ fiebant in mari, quam Verbum nominavit Equos*.

Cant. 1.
4. Reg. 6. Zachar. 1. D. Greg. Nyſſen. Aponius. Pſellus.
Per eadem media ſua culpa punitur homo.
D. Greg. Niſſen.

QUÆSTIO XX.

Quare cùm dicitur, quòd occidens gladio oportet eum occidi, non explicatur à quo occidendus ſit;

153. AIT text. *Qui in captivitatem duxerit, in captivitatem vadet, qui gladio occiderit, oportet eum gladio occidi*. Cur non explicantur à quo ducendus ſit in captivitatem, & à quo gladio occidendus: Cur non dicis, quod à te ſit occidendus; Valde enim à ſpiritu Chriſti alienus eſt gladius, gladiique opus Ita prædixiſſe videtur Iſaias 28. n. 21. *Iraſcitur, ut faciat opus ſuum, alie-*

A Chriſti Spiritu alienus gladius
Iſai 28.

num

Pagnin. *num opus ejus.* Pagninus. *Extraneum eſt opus ejus.*
Septuaginta Septuaginta: *Cum furore faciet opera ſua, amaritudinis opus: & furor ejus alienus utetur, & perditio ejus aliena.*

154. Pro quo nota, quòd quando ſuperiori capite
Apoc. 12. mulier fugit à facie Serpentis, dicitur c. 12. n. 6. *Et mulier fugit in ſolitudinem, ubi habebat locum paratum à Deo.* Cùm mulier fugit à venenoſo morſu Serpentis in locum ſecurum, & tutum, Deus pro tanta benignitate ſe declarat auctorem loci, illiuſque præparatorem; at verò cùm hîc captivitas, ac gladius minatur, nomen Dei tacetur, tanquam opus alienum, ac peregrinum ab eo, cum de plantatione vineæ agitur, Matth. 21. n. 33 dicitur *Homo erat paterfamilias, qui plantavit vineam, & ſepem circumdedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificavit turrim.* Ubi Deus ſub nomine patris familias ſe declarat auctorem vineæ, ſeu Eccleſiæ, quam miſericorditer plantavit, ac ædificavit in terris, munivitque ſua protectione, ac magnis viris; at verò cum minatur Judæis ob eorum peccata à regno privandos eſſe; ait illis: *Auferetur à vobis regnum:* ibid. n. 43. non ibi ſe declarat auctorem, ſed nomen ejus tacetur, utpote opus alienum ab eo.

In opere miſericordiæ Deus ſe declarat auctorem, non ſic in opere juſtitiæ.

Matth. 21.

155.

156. Secundò: Gladius iſte evaginandus, ac educendus ab hominum peccatis, ac iniquitatibus.
Oſe. 7. Ait Oſeas c. 7. n. *Revelata eſt iniquitas Ephraim, & malitia Samariæ, quia operati ſunt mendacium, & fur ingreſſus eſt ſpolians, & latrunculus foris.* Ecce latrones tam domeſtici, quàm extranei convolarunt adverſus Samariam, & undique eam tenent, ac opprimunt tam foris, quàm intus, & quis convocavit tantum malum adverſus Samariam; Explicant cum D. Hieron. communiter Interpretes. *Quia revelata eſt iniquitas, operati ſunt mendacium.* Iniquitas, ac prævaricatio latronum furores traxit, ac convocavit.

Peccatum contra te advocat malum

D. Hieron.

157. Pro quo maximè facit illud ejuſdem Oſeæ
Oſeæ. 8. c. 8. n. 1. cum ait Deus. *In gutture tuo ſit tuba, quaſi aquila ſupra domum Domini: pro eo quod tranſgreſſi ſunt fœdus meum & legem meam prævaricati ſunt.* In alta tuba jubetur Propheta clamare, & quid clamabit; *Quaſi aquila in domum Domini pro eo, quod tranſgreſſi ſunt pactum meum* Hoſtilem, ac crudelem Nabuchodonoſoris adventum adverſùs Hieruſalem, aquilæ advenienti comparat Dominus; ait enim: *Quaſi aquila in domum Domini:* id eſt, quaſi aquila veniens in domum Domini; quid ſignificatur per hujuſmodi aquilæ adventum: ut enim aquilæ velociſſimè advolant ad viſa ſeu odorata cadavera, juxta illud Matth. 24. n. 29. *Ubi fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ;* ſeu ut legit D. Iſidorus Peluſiota. *Ubi fuerit cadaver.* Sic denotat Dominus, quòd ubi fuerit cadaver animæ, nimirum anima mortua peccatis, ad ſe excitat, & advocat rapaces aquilas, milleque adverſariorum acies ad ſe trahit. Ibi D. Hieron. ſic ait. *Quod dico tibi, ô Propheta, ac præcipio: In gutture tuo ſit tuba, ut vocifereris, & dicas: Quaſi aquilam ſuper domum Domini, Regem venire Chaldæorum, non aliam ob cauſam jubeo, niſi quòd tranſgreſſi ſunt fœdus meum.* Ideo quaſi aquila venit Nabuchodonoſor in Hieruſalem, quia civitas illa peccatis mortua erat; quia ſine Deo quaſi cadaver jacebat, quod ubi odoratur, ac apparet, rapaces aquilas ad ſe convocavit.

Matth. 24.

D. Iſidor.

Peccatum contra peccatorem convocat omne malum.

D. Hieron.

158. Valde celebris eſt hiſtoria Naamani Syri, qui adivit Eliſæum, ut ab ipſo mundaretur à lepra, qui ut credidit imperanti lavacrum, de imperio Prophetæ, lavit ſe in Jordane, & profectò mundatus eſt. *Deſcendit, & lavit in Jordane ſepties juxta ſermonem viri Dei, & reſtituta eſt caro ejus ſicut caro pueri parvuli, & mundatus eſt:* 4. Rex. 5. 4. Reg. 5.
n. 14. at dum ipſe à lepra eximitur, Gieſi Eliſei ſervus lepra inficitur; cui dixit Propheta. *Lepra Naaman adhærebit tibi, & ſemini tuo in ſempiternum. Et egreſſus eſt ab eo leproſus quaſi nix:* Ibidem n. 27 Unde ille ſic à lepra liberatur, hic verò illa deturpatur; Cùm Naaman mundaret conſcientiam ſuam ab Idololatria credens in Deum, inde & manavit mundities carnis ſuæ. Iniquitas autem Gieſi, qua maculavit animum ſuum ambitione, ac mendacio ad ſe traxit illius lepram; ut cognoſcas, quòd ſicut virtus ſecum adducit præmium adjunctum, ſic & peccatum ſecum infert annexum ſupplicium. D. Chryſoſt. homil. de Naaman ſic ait. *Curatur Naaman, & lepra Gieſi perfunditur ſervus. Syro fides attulit gloriam, & ſervo perfidia intulit pœnam Ille de Syria veniens, quod deſideravit accepit; hic de Propeta exiens domo, plagam ſibi de perfidia acquiſivit; Ut exemplis, & fidei pretium, & perfidiæ ſupplicium cunctis Gentibus monſtraretur.*

Ibid. n. 27.

Peccatum ſecum defert annexam pœnam.

D. Chriſoſt.

QUÆSTIO XXXI.

Quare noſter Ioannes poſt commemorationem captivitatis, & gladii adjunxit patientiam, & fidem Sanctorum;

POST commemoratam captivitatem ac gladium adjunxit Text. *Hic eſt patientia & fides Sanctorum.* Arabic. legit: *Hic eſt patientia, & Orationes Sanctorum*: Fortè alludens ad illud c. 6. n. 10. quod Sancti deprecati fuerunt: *Quouſque Domine non judicas, & vindicas ſanguinem noſtrum:* Vel quia in tanta laborum perſecutione cum magna patientia confugient ad Orationem; Oratio enim nobis eſt tutela, & portus tranquillitatis. Teodor Edeſſen in Aſceticis n 30. *Oratio munus eſt ſecuritatis, portus tranquillus, fatigatorum requies.* D. Bonavent. tract. de ſex alis c. 8. *Sicut nauta providens, ait, tempeſtatem feſtinat ſæpius ingredi portum ſecurum ita Chriſtianus ad Orationis portum continuè confugiet, ut omnes periculorum colluſiones evadat.* 159.

Arabicus.

Apoc. 6.

Oratio munimen, ac tutela.

Theodor.

D. Bonav.

Ait Text. *Qui in captivitatem duxerit, in captivitatem vadet: qui gladio occiderit, oportet eum gladio occidi.* Sub captivitate, ac gladio intelligit noſter Joannes omnes adverſitates, contrarietates, ac tormenta illata ab Antichriſto; & ſtatim adjungit: *Hîc eſt patientia, & Fides Sanctorum:* Nempe hîc, in tanta adverſitate, ac contrarietate laborum relucet, ac reſplendet patientia, ac Fides Sanctorum; Fides tanquam proportionato, ac convenienti medio utitur patientia, per quam vincit, & intendit aſſequi id, quod credit, juxta illud Apoſtoli Hebræor. 10 n. 36 *Patientia vobis neceſſaria eſt, ut voluntatem Dei facientes, reportetis promiſſionem.* Commendatur ergo hîc fides ex munimine patientiæ; & ideo prius dicitur patientia, quam Fides, ut dixi in Expoſit. & patientia commendatur non ex quocumque motivo, ſed ex motivo fidei, & bene dicitur *Hic eſt patientia, & Fides Sanctorum*: tum quia patientia, & fides faciunt Sanctum; tum quia ad perfectam victoriam tantarum adverſitatum patientia, & Fides eſt neceſſaria. 160.

Hebr. 10.

Patientia, & fides in omni perſecutione neceſſaria.

161. Secundò: Etiam aliter poſſumus explicare hæc verba, qibus noſter Joannes hortatur ſanctos, ut Antichriſto ſæviente non deficiant, ſed ut in juſtitia permaneant, & libenter mala perferant; & ideo non ſolùm *hic eſt patientia*, ſed etiam *Fides Sanctorum*: certiſſimè enim credunt futurum Dei judicium, quo præmia juſtis, & ſupplicia reddet impiis, faciens ultionem de injuriis illatis ſervis ſuis; juxta illud, quod dicitur

Luc. 18. *Ipſa patientia vindictam clamat ad Deum.*

Luc. 18. n. 8. *Dico vobis, quia cito faciet vindictam illorum*: ſcilicet ſervorum ſuorum: & licet hìc non fiat mentio expreſſa de ultione in ſuos adverſarios: taciteìnnuitur, quia mutaSanctorum patientia vindictæ injuriarum ſibi illatarum magnus eſt clamor; unde illuc Deut. 32. n. 35 juxta Paul. Rom. 12 n. 19. *Mihi vindicta, & ego retribuam*. Ex Tertullian. lib. de Patient. c. 8. Et ex Græco Lorinus ad locum Deuter. ſcribit: *Mihi patientia*; ubi vindictæ ſynonimon patientia eſt; quia ipſa conſtans Sanctorum patientia, clamor vindictæ eſt ad Deum.

Deut. 32. Rom 12. Tertull. Laurinus.

162. Tertiò: *Hic eſt patientia, & fides Sanctorum* Quia tempore preſſurarum, ac laborum probatur, qui Sanctorum ſit fidelis, & patiens. Albertus Magn. *Quia multi qui tempore pacis videntur patientes, & fideles, tempore perſecutionis inveniuntur impatientes, & infideles*: Luc. 8 *ad tempus credunt*. Unde rectè ait in præſenti Viega: maximè obſervaudum perſecutiones, & in univerſum omnes, quæ mortalibus accidunt, difficultates, eſſe veluti lapidem qemdam Lydium, ad quem fides, & patientia probatur; id enim diversè ſignifiavit hoc loco Joannes, cùm dixit. *Hic eſt patientia, & fides Sanctorum*: id eſt, ad hujuſmodi lapidem, ſcilicet perſecutionum, probatur fides & patientia Sanctorum.

Albert. Magn. Viegas. *In perſecutione probatur patientia Sanctorum.*

163. Ait Regius Vates, Pſ. 133. n 1 *Ecce nunc benedicite Dominum omnes ſervi Domini*. Et quomodo & quo tempore: *In noctibus extollite manus veſtras in Sancta*. Mandat Dominus, quod ejus ſervi in noctibus decantent laudes ejus. Et cur non potius diebus in clara, & ſplendida luce, ſed in obſcura nocte? Dies denotat rerum proſperitatem, ac felicitatem, ſicut nox obſcura infelicia, & infortunia ſalutis, vitæ, & aliorum. Et Dominum benedicere afflante aura facile, ſicut valde difficile in contrarietate, ac diverſitate. Electi ergo Domini non ſe ſervos ejus oſtendunt, ac declarant, dum ejus magnalia prædicant in rerum ſerenitate, ſed contrarietate. D. Auguſt *Facile eſt enim*, ait, *benedicere in diebus* Quid eſt in diebus? in rebus proſperis. Nox enim res triſtis eſt, dies res eſt læta. Quando tibi bene eſt, benedicis Dominum. Quando filium deſideras, & naſcitur, benedicis Dominum. In noctibus benedicite Dominum: Quando benedixit Job? quando triſtis nox erat, ablata ſunt, quæ poſſidebantur, ablatis filiis, quibus ſervabatur: quàm triſtis nox!

Pſalm. 133. *In contrarietate oſtenditur patientia.* D. Auguſt.

164. Chriſti Apoſtoli clariùs, ac excellentiùs prædicarunt veram Dei divinitatem, quàm Nabuchodonoſor prædicavit; nam poſt viſos pueros incolumes in fornace ardenti, hoc promulgavit edictum *Nabuchodonoſor Rex omnibus populis, Gentibus, & linguis, qui habitant in univerſa terra. Pax vobis multiplicetur. Signa, & mirabilia fecit apud me Deus excelſus: Placuit ergo mihi prædicare ſigna ejus, quia magna ſunt, & mirabilia ejus quia fortia, & regnum ejus regnum ſempiternum & poteſtas ejus in generatione, & generationem* Daniel. 3. n 98. Quæ clarior, & illuſtrior de vero Deo prædicatio? Sanè, & Apoſtoli Dei mirabilia, & magnalia, & poteſtatem, & ejus regni æternitatem mundo annuntiabant; eadem Nabuchodonoſor annuntiavit. Omnes Apoſtoli ad remotiſſimas uſque terras prædicationem ſuam extenderunt, ita ut unuſquiſque pro una vel altera natione, ſeu gente prædicaret Jacobus Hieroſolymis, Petrus Romæ, Joannes in Aſia, Thomas in India. At Nabuchodonoſor omnibus populis, & linguis, & gentibus, quæ habitant in univerſa terra prædicavit. In quo ergo prædicatio Apoſtolica, non ſolùm omnium; ſed etiam uniuſcujuſque fuit clarior, & illuſtrior prædicatione à Nabuchodonoſore facta? Hic prædicabat Deum, ſed in regno, & bonorum affluentia conſtitutus; illi verò mediis ærumnis, mediis calamitatibus, mediis perſecutionibus, & tormentis, quibus non potuerunt impediri, quominus Deum verum prædicarent, & prædicatio, quæ ita erat munita patientia, illuſtrior quàm quæcumque alia, quæ in rerum ſerenitate fulgebat. D. Chryſoſt. in Epiſt. 8. ad Olympiam ſic fatur. *Vides*, ait, *Nabuchodonoſoris doctrinam; vides excelſam prædicationem, & extenſas literas ubique terrarum? Quid itaque dic mihi, parem cum Apoſtolis accipiet iſte mercedem? Quoniam locutus eſt Dei non impari prædicatione virtutem; quoniam tanto ſtudio tam bonum ſparſit ubique ſermonem Non planè, nec quaſi aliqua ex parte, ſed ſupra modum prorſus minorem; quoniam non huic vel afflictiones, vel paſſiones videntur adjuncta, ideo interſciſſa ſunt jura mercedis Hicnamque cum poteſtate agebat hoc totum; illi veri probationem, & expulſiones ſuſtinentes, pœnas omnes ferentes, ac verbera, in miſeriis conſtituti.*

Daniel. 3. *Prædicatio præſtantiſſima cum patientia in laboribus.* D. Chriſoſt.

Facit maximè in rem noſtram illud, quod ſcribit Paul. Cor. 13. n 8. *Sive Prophetiæ evacuabuntur ſive linguæ ceſſabunt ſive ſcientia deſtruetur* Et ſtatim ſubdit: *Nunc autem manent Fides, Spes, Charitas*: ibid n 13. Prophetiam linguam, ſcientiam abolitio ſequitur: Fdem autem, Spem, Charitatem permanentia, & perſeverantia comitatur Cur magis evacuabant illa, & hæ magis perſeverabunt? quia Fides, Spes, Charitas, dum hìc ſunt in hac valle miſeriarum, in hoc mundi ſtadio, patientiam, & laborum tolerantiam adhibent ſibi ſociam, quibus firmiter radicatæ perſeverant, & manent. Tertull. lib. de Patientia, c. 12. ſic ait: *Exhauriuntur linguæ, Scientiæ & Prophetiæ permanent Fides, Spes, Charitas; Fides quam Chriſti patientia induxit; Spes, quam hominis patientia expectat; Dilectio, quam Deo magiſtro patientia comitatur* Nulla virtus diu perſeverat, niſi habeat patientiam matrem, vel ſociam. Ideo cùm dona prophetiæ, linguæ, ac Scientiæ ceſſant, Fides, Spes, Charitas perſeverant; quia patientia Fidem introduxit, eamque munit, ac corroborat; Spes patientiam expectat, Charitas patientiam ſociam ac comitem habet. 165.

1. Cor. 13. *Patientia firmam generat perſeverantiam.* Tertulian.

Ait Apoſtolus citato loco 1. Cor. 13. n 8. *Charitas nunquam excidit*. Et inde Paulus tantam firmitatem, ac conſtantiam potuit Charitati adſcribere? Antè dixerat ibidem: *Charitas patiens eſt, benigna eſt, omnia ſuffert, omnia ſuſtinet.* Ex quo acutè argumentatur Tertull. citato loco. *Ideò*, ait, *dilectio omnia ſuſtinet, omnia tolerat utique quia patiens: meritò ergo nunquam excidet.* Virtus, quæ tam individuam ſecum habet patientiam, caſum non timet, ſed ſemper firma ſtabit, 166.

1 Cor. 13. Tertull. *Ubi Patientia ibi firmitas, & perſeverantia.*

Apoc. 13. *n.* 11. Et vidi aliam beſtiam aſcendentem de terra, & habebat cornua duo ſimilia Agni, & loquebatur ſicut Draco.

Num. 12. Et poteſtatem prioris beſtiæ omnem faciebat in conſpectu ejus, & fecit terram, & habitantes in ea adorare beſtiam primam, cujus curata eſt plaga mortis.

VERSIONES.

Syrus n. 11. Et vidi aliud animal dentis aſcendens è terra.

Arabicus. Præterea vidi aliam beſtiam egredientem de terra, habebatque duo cornua, quaſi cornua arietis.

Oecumen. Arias. Habebat cornua ſimilia Agno.

Syrus n. 12. Et poteſtatem omnem illius animalis dentis prioris faciebat ante illud, & faciebat terram & eos, qui in ea habitant ut adorarent illud animal dentis prioris.

Arabicus. Et habebat poteſtatem faciendi opera priorisillius beſtiæ; præcepitque terræ, & habitantibus ſuper eam, ut adorarent beſtiam illam primam, cujus curatum fuerat vulnus lethale.

Oocumen. Et poteſtatem primæ beſtiæ facit coram ea, &c. cujus plaga curata fuerat.

EXPOSITIO VIII.

167. E*T vidi aliam beſtiam*: Inſignem illum impoſtorem, qui Antichriſto deſerviet tanquam ipſius præcurſor, & illa faciet, quæ jam hîc annunciat Joannes. *De terra*: de terrena cupiditate, ambitione, ſeu abjecta, & vili conditione. *Et habebat cornua ſimilia Agni*. hoc eſt Chriſti, veri Agni, cujus fuit *facere & docere*. Potens enim fuit Chriſtus opere, & ſermone, Impoſtor autem iſte, hæc habebit ficte; & ideo non dicitur habere cornua duo Agni, ſed ſimilia Agni: habebit falſam, & fictam doctrinam cum falſa, & ficta probitate vitæ; & habebit fictam operationem miraculorum cum ficto, & apparenti imperio. Vel duo cornua erunt poteſtas Eccleſiaſtica, & ſæcularis, quibus erit munitus hic Jmpoſtor

Duo cornua Agni.

178. *Et lo uebatur ſicut Draco* In toto hoc capite non habemus draconem locutum, ſed etiam neque ſuperiori capite: quid ergo nunc locutus eſt: Id quod primis parentibusdixit: *Eritis ſicut dii*: Gen. 3. Sic locutus fuit Evæ per blanda verba, & promiſſa plena mendacii; Sic etiam feciet iſte Pſeudopropheta, multa falſo promittens: populos ſeducet, ut Antichriſtus, tanquam Deus, adoretur, & colatur; & ita hic Draco idem eſt ac Serpens, ut patet ex cap. 12 ſuperiori n. 9. & num 13 & 15.

Gen. 3. Vox Diaboli mendacia promittens

Et poteſtatem prioris beſtiæ omnem faciebat: Ac ſi Diabolus in hoc Pſeudopropheta tranſtuliſſet eandem licentiam, poteſtatem, auctoritatem apud homines, quam dedit Antichriſto, ita ut non minùs habeat ad ſeducendos homines, quam habiturus ſit Antichriſtus, hoc excepto, quod non ſe, ſed Antichriſtum dicet Chriſtum, & eum faciet adorare ut Deum: & additur; *In conſpectu ejus*; quaſi ipſo adjuvante, approbante, ac mandante; Et ſtatim ſubditur: *Et fecit terram, & habitantes in ea adorare beſtiam primam*. Quod hæc duo *terram*, & *habitantes in ea*, idem ſit ac ſynonimum unum alterius, exiſtimant Ribeira. & Cornelius. quod non exiſtimo in breviſſima oratione, ac magnis ſenſibus plena. Dicimus ergo quod hæc Terra adorat Deum per templa, & alia ſigna, quæ in ea ſunt Religionis. Denotat Joannes ita efficiendum, per hunc falſum Prophetam. ut non ſolùm homines adorent idola, & Antichriſtum, ſed etiam ſublato nomine Chriſti facient templa, & publica ſigna, ac monumenta dedicari Antichriſto, ac idolis; in quibus habitantes in ea, ſcilicet terra, eum adorabunt. 169.

Diſtinctio inter terram, & habitantes terram.

Ribeira. Cornelius.

Cujus curata eſt plaga mortis: Beſtia prima habebat ſeptem capita, quæ ſunt ſeptem Reges Antichriſto ſubjecti: Unum ex his capitibus, ſeu Regibus occiſum eſt in mortem: Et plaga beſtiæ dicitur hîc curata; quia curatio quæ facta eſt in uno capite beſtiæ, dicitur curatio ipſius beſtiæ, ſeu Antichriſti, faciunt enim unum corpus myſticum, id autem, quod fit in uno membro myſtico, dicitur fieri in toto corpore. 170.

Quomodo curatio beſtiæ intelligenda.

QUÆSTIO XXII.

Quænam ſit hæc beſtia de terra aſcendens?

HANC beſtiam, de qua hîc eſt ſermo, eſſe diſtinctam à prima, apertè indicat text. dicens: *Vidi aliam beſtiam*: Illa particula, *aliam*, diverſam indicat: Tamen Eutherius lib. 2. adverſus Elipandum, & Dionyſius Chartuſ de fide Orthodoxa, lib, 6. qui eſt de Antichriſto, *de modis, quibus Antichriſtus Gentes ſeducet*. exiſtimant unam, & eandem eſſe beſtiam; ſed cùm Joannes dicat eſſe aliam à priori, quomodo hi Doctores aſſerunt eſſe eandem; Quia licet membra myſtica Antichriſti inter ſe ſint diverſa; tamen in ratione nocendi ſic conveniunt, ut idem cenſeri poſſint. Subſcribit Eutherius. *Aliam beſtiam dixit, ſed tamen una beſtia eſt, quia totum corpus Diaboli unum eſt.* 171.

Euther. Dion. Chart

Diverſa membra Diaboli unum ſunt in ratione nocendi.

Quænam ſit hæc beſtia, eſt tota quæſtio: D. Greg lib. 33. Moral cap. 10 Arctas, Rupertus, Panon, Haymo, Gagnæus, & alii per hanc beſtiam intelligunt univerſos Antichriſti miniſtros, & maximè ejus præcones, ac prædicatores. Hæc tamen 172.

D Gregor. Arctas. Rupert. Panoni. Haymo. Gagnæus.

tamen ſententia non ſubſiſtit ; quia hæc beſtia ſingularem hominem denotat, magnum antichriſti propugnatorem, de quibus ait Joannes hos duos miniſtros fuiſſe in ſtagnum ignis ardentis ; & qui ſunt hi duo ipſe Joannes explicat cap. 9. num. 20. *Et apprehenſa eſt beſtia, & cum ea Pſeudopropheta, & fecit ſigna coram ipſo.* Signa illa ſcilicet, de quibus hîc eſt ſermo. Et confirmatur : Quia Antichriſtus ſe prædicabit verum Meſſiam, & quæ de vero Meſſia impleta ſunt ſibi arrogare ſtudebit; at de Chriſto D. vero Meſſia ſcriptum eſt, quòd habuerit unum præcurſorem Virum Sanctiſſimum : ergo etiam Antichriſtus eliget præcurſorem fideliſſimum falsâ, & fictâ probitate.

Beſtia perſonam determinatam ſignificat.

173. Alcazar. Secundò : Alcazar per primam, & ſecundam beſtiam intelligit Imperium Romanum Ethnicum : Per primam beſtiam de mari, Imperium Romanum interpretatur, prout ratione ſuæ amplitudinis, ac majeſtatis, adverſatur humilitati, ac paupertati Evangelicæ : Per hanc ſecundam beſtiam de terra ipſum etiam intelligit Imperium plenum affectibus, ac cupiditatibus terrenis carnis, ſuperbiæ mundi ac aliorum vitiorum. Hæc ſententia non ſubſiſtit, quia vitia, quæ ponit in hac ſecunda beſtia, in prima etiam apparent, per leonem ſuperbia, per urſum carnis luxuria, per pardum vanitas mundi.

Impugnatur.

174. Lyran. Aureolus. Annius. Soto. Tertiò: Lyran. Aureolus, Joan Annius, Dominicus Soto in 4 ſent. diſt 49. q 1. art. 2. qui ſicut per primam beſtiam interpretantur Sinochium Coſroæ filium, qui Anaſtaſium & alios Septuaginta Monachos martyres effecit ; ita per hanc ſecundam beſtiam intelligunt Mahometem auctorem Mahometiſmi, qui regnare cœpit ſub annum Chriſti ſexcenteſimum, cujus multa ficta miracula narrant Saraceni : Et refert hîc Cornelius ; quòd natus, & circumciſus ſit ſine dolore ; quòd in ejus natali corruerint per totum mundum idola; quòd ab Angelis demerſus fuerit Lucifer in profundum maris quòd venti, aves, & nubes de ejus educatione decertaverint. Alia vide apud Cornelium. Hæc ſententia non eſt vera, quia quæ hîc dicuntur de Mahomete non poſſunt convenire. Ipſe non fecit adorare Regem Perſarum, nec duo cornua Agni ei poſſunt adaptari, qui legem ſuam gladio præcipit tueri : Et text. apertè indicat loqui de Pſeudopropheta Antichriſti, ut patet infrà c. 16. n. 13. *Et vidi de ore Draconis, & de ore beſtiæ, & de ore Pſeudoprophetæ, Spiritus tres* Scilicet Draco, & beſtia maris, & beſtia terræ : & idem convincitur ex citato cap. 19. n. 20. *Et apprehenſa eſt beſtia, & cum ea Pſeudopropheta.*

Impugnatur.

Apoc. 16.

Apocal. 19.

175. *Vera ſententia.* Ambroſ. Andræas. Irenæus. Tertulian. Viegas. Ribeira. Cornel. Lahay. Quartò: Communis ſententia, quam tradunt Ambr. Andræas, Irenæus lib 5. c. 28. Tertull. lib. de Reſurrect. carnis c. 25. Viegas, Ribeira, Cornel. Lahay, docet hanc beſtiam de terra aſcendentem ſignificare inſignem impoſtorem, qui Antichriſto erit tanquam præcurſor, & propheta, facietque ſigna quæ in præſenti deſcribit noſter Joannes, Cornelius & alii hîc notant Antichriſtum, ut ſimiam imitaturum Chriſtum, qui arcanum Trinitatis nobis annuntiavit, utque in eo eſt Pater, Filius & Spiritus ſanctus, ita apud Antichriſtum, Draco tanquam Pater, Antichriſtus tanquam Filius, & Pſeudopropheta tanquam Spiritusſanctus; Utque Chriſtus detulit Patri, & Spiritus ſanctus Chriſtum clarificavit: ita Antichriſtus colet Draconem, id eſt Diabolum; ipſum verò magnificabit Pſeudopropheta.

176. Violæus. Acoſta. Ferrarius. Hunc autem impoſtorem Regem futurum exiſtimat Michaël Violæus Abbas ; Acoſta lib. 2 de Noviſſimo temp. c. 17. Epiſcopum Apoſtatam, fideique deſertorem ; Ferrarius tenet futurum de Ordine Eccleſiaſtico, ut tangam quæſt. ſequenti ; & homo, in quo tanta erit crudelitas in alios, cum omni turpitudine vitiorum ex Eccleſiaſtico ordine proponitur. Nullus ſanè crudelior, & durior in proximos, quàm Sacerdos, qui à Deo deficit ut vitiis ſerviat. Homo ille, qui deſcendit ab Hieruſalem in Jericho, jacebat media via vulneribus plenus, animam jam exhalans, *Accidit autem ut Sacerdos quidam deſcenderet eadem via, & viſo illo præterivit, ſimiliter & Levita, cùm eſſet ſecus locum, & videret eum pertranſivit:* Luc. 10. n. 31. Non invenit Dominus hominem, cui parabolam crudelitati, & immiſericordiæ aptaret, niſi Eccleſiaſtico Sacerdoti nempe, & Levitæ à Deo deficienti, & ideo tales ſoli proponuntur deſcendentes ab Hieroſolymis, & declivem peccatorum viam terentes qui nullâ tanguntur pietate, ſed multâ declarantur crudelitate in alios.

Eccleſiaſticus deficiens à Deo, & vitiis ſerviens multum crudelis.

Luc. 10.

177. Zachar. 7. Dicitur Zachariæ 7 n. 4. *Factum eſt verbum Domini ad me dicens: Loquere ad omnem populum terræ, & ad Sacerdotes :* Et ſtatim ſubjciuntur quæ dicenda ſunt populo, & poſtea quæ Sacerdotibus proponenda, qualia ſunt hæc n. 9. *Judicium verum judicate, & miſericordiam, & miſerationes facite unuſquiſque cum fratre ſuo, & viduam & pupillum, & advenam, & pauperem nolite calumniari : Et malum vir fratri ſuo non cogitet in corde ſuo: Et noluerunt attendere, & cor ſuum poſuerunt ut adamantem, ne audirent legem.* Perpende pulchrum Epilogum nequitiæ Eccleſiaſticæ, cum vitiis, ac eximia duritie in proximos illis verbis : *Poſuerunt cor ſuum, ut adamantem.* Duo valde diverſa reperiuntur in adamante, ſumma durities, & ſumma mollities, Duriſſimus eſt adamas, & ſic inflexibilis, ut nulla vi poſſit frangi, ac domari ; & ſimul adeo blandus eſt, ut ſi ſanguine hircorum perfundatur, ipſa cera mollior inveniatur : Ecce hæc mollitudo non invenitur in adamante, ſine illa duritie, ſanguine nempe. Non ſunt hæc duo in Principibus Eccleſiæ, & Sacerdotibus à Deo deficientibus ſeparabilia durites ſcilicet, & mollitudo, ut vitiis, ac ſanguinibus ſerviat, & ſanguinibus hircorum quæ ſunt animalia libidinoſa, ut quanta fuerit mollitudo ad vitia, tanta in eis erit durities & crudelitas ad opera miſericordiæ. Inde cor iniqui Eccleſiaſtici cum adamante confertur, ob duritiem retentam in proximos, & ob libidinoſam diſſolutionem vitiorum. Eleganter Rupertus ibi lib. 3. *De adamante illud mirandum, quòd cùm tanta ſit duritiei, ſolo perfuſus ſanguine hirci, quod animal libidinoſum eſt, ſtatim diſſolvitur. Unde congrua ſimilitudo eſt valde: & cor ſuum poſuerunt ut adamantem, quia cùm duriſſimæ cervicis, & cordis, indomabiles eſſent contra Deum, molliſſimi erant in omnium libidinum fluxum ; ut merito in illos Iſaias dicat : Audite verbum Domini Principes Sodomorum.*

Eccleſiaſticus à Deo diſcedens vitiis, & crudelitate abundat.

Rupertus.

178. Matth. 27. Romanorum præſes Pilatus volens dimittere JESUM, Matth. 27. n. 22. Univerſæ Judæorum multitudini dicebat: *Quem vultis dimittam vobis Barrabbam, an JESUM qui dicitur Chriſtus?* *Sciebat enim, quòd per invidiam tradidiſſent eum.* Quid autem populus reſpondit, ſcribit D. Marc. 15. n. 11. *Pontifices*

Marc. 15.

Eccleſiaſticus prophanos vincit crudelitate.

Pontifices autem concitaverunt turbam, ut magis Barabbam dimitteret eis. Ex quo benè deducitur, quòd populus etiam valde ſeditioſus, pro JESU, pro innocentia ſtabat; tamen Eccleſiaſtici Pontifices ad crudele, & turpe facinus excitaverunt: nam etſi populus tumultuans, ferox, & crudelis ſit, crudeliores, ac ferociores Eccleſiaſtici inventi ſunt, D. Noſter Cyrillus Alexandrinus lib. 12. cap. 14. *Pilatus dimittere volebat, & modum ipſe excogitavit. ſed qui ſecundùm divinam legem ſe doctos jactabant, crudeliores prophanis inveniuntur.* Et ſi crudelitas ſit in prophanis, multò major verò in religioſis viris, cùm à debito tramite deviant.

D. Cyril. Alex.

QUÆSTIO XXIII.

Quare hæc ſecunda beſtia dicitur aſcendiſſe de terra, cùm prima aſcenderit de mari?

179. PRIMA beſtia, ut patet verſ. 1. aſcendit de mari; cur ergo hæc ſecunda non de mari, ſed de terra aſcendiſſe dicitur; Eſt tota quæſtio Ticonius homilia 11 & Beda, ut refert Ribeira, dicunt idem hîc ſignificari in terra, quod prius ſignificatum eſt in mari, cùm dixit. *Vidi de mari beſtiam aſcendentem*: ſed cùm non explicetur, cur idem eſt ſignificatum, cùm tamen terra maximé à mari differat?

Ticonius. Beda.

180. Ideò Ribeira hanc aſſignat cauſam: Beſtia prima dicitur quod aſcenderit de mari: quoniam in inuſitata forma, & inuſitato terrore ſubitò hominibus apparebit ad nocendum, ut marinæ beſtiæ ſolent. Hæc autem beſtia ſecunda, ſimilis illis apparebit, quæ videntur in terra; non magna videbitur, neque terribilis forma, ſed Agno ſimilis, neque ſubitó cum magna poteſtate erumpet, ut Antichriſtus; ſed paulatim ſe in animos, & hominum benevolentiam inſinuabit, & ut terra & mare, quaſi diverſa cenſentur, ita aſcenſus ſecundæ beſtiæ, valde diverſus eſt ab aſcenſu primæ beſtiæ.

Ribeira. *Differntia inter belluam marinam & terreſtrem.*

181. Secundô: tam beſtia prima de mari: quàm hæc ſecunda de terra ad hoc exeunt, ut Chriſti Eccleſiam perſequantur: at beſtia marina maxime ferox, & truculenta erat, ut crudele bellum moveret contra Eccleſiam, cùm ei datum ſit Sanctos vincere, ut dicitur ſuprà verſ. 7. Cur ergo adhuc hæc beſtia è terra egreditur? cùm Diabolus ferociſſimus ſit Eccleſiæ hoſtis, nullum prætermittit modum Eccleſiæ nocendi, ideóque mari, terràque contra eam inſurgit. Richardus à Sancto Victore: *Videns*, ait *Diabolus Eccleſiam firmiter poſitam, non uno modo nocendi, ſed diverſis aggreditur, & eam expugnare conatur: unde qui per beſtiam aſcendentem de mari impugnaret eam in ſuperiori capitulo legitur, per beſtiam aſcendentem de terra eam impetere, in iſto capitulo perhibetur.*

Diabolus omni modo perſequitur Eccleſiam.

Richard.

182. Tertiò: Alii volunt beſtiam aſcendentem de terra dici, quia ex vilibus, & abjectis obſcuriſque initiis, ſeu ex infami, ſordido, ac turpi ſtatu emerget, ut terra eſt omnium ſordium, ac ſpurcitiarum receptaculum. Indéque iſte Pſeudopropheta dicitur de terra aſcendere, utpote maximè gloriabundus & exultans de ſuo terreno genere. In hac ſententia eſt Etherius lib. 2. adversus Elipandum, dicens *Pſeudopropheta verò de terra aſcendet. quia ſemper de terreno genere gloriatur.*

Impii è terreno genere gloriantur.

Etherius

Quartó, & veriſimilius eſt, ut mihi videtur, 183.
Aſcendere de terra, phraſim Hebræam eſſe, idémque eſſe ac vehementer creſcere, & multiplicari ſicut germina, quæ è terra naſcuntur, juxta illud Oſeæ 1. num. 11. *Et congregabuntur filii Juda, & filii Iſraël pariter, & ponent ſibimet caput unum, & aſcendent de terra* Hoc eſt, maximè creſcent, & augebuntur: ita ibi Lyranus, Ribeira, Cornelius, qui multis locis Hieremiæ oſtendit idem eſſe aſcendere, ac creſcere. Sic dici poteſt, quod Antichriſti beſtia aſcendens de terra refertur; quia brevi tempore, adjuvante toto inferno, in multam potentiam & magnam æſtimationem exurget incredibili hominum multitudine eam ſequentium.

Aſcendere idem eſt ac creſcere.

Oſeæ. Lyran. Ribeira. Cornel.

Non eſt omittenda ſententia Ferrarii, qui 184.
per terram accipit ea, quæ ſpectant vel ad Synagogam, vel ad Eccleſiam, ſive Eccleſiaſticos: per mare, ea quæ ſpectant ad ſæculum, & ſæculares; ſic ipſe explicat quæ dicuntur cap 8. num. 7. & 8. de igne ac monte miſſo in terram, & mare. Ait ergo ipſe Auctor, quod prima beſtia aſcendit de mari; quia Antichriſtus ex milite in ſummam potentiam erumpet, & fiet Imperator, ac Monarcha. Hæc ſecunda beſtia aſcendit de terra; quia erumpet ex filiis Eccleſiæ, eritque vel inſignis Clericus, vel magnæ authoritatis Religioſus, vel etiam Epiſcopus doctrina, ac prædicatione clarus ac conſpicuus, quibus trahet ſecum magnam hominum multitudinem, tum eloquentia verborum, tum magna crudelitate, quam exequetur, ut patet ex toto contextu Apocalypſeos.

Ferrar. *Præcurſor Antichriſti Eccleſiaſticus.*

Iſta truculenta beſtia, multa ſævitia, ac cru- 185.
delitate abundans, ex ordine Eccleſiaſtico aſſumitur. nam etſi prophanus homo crudelis ſit, multò tamen crudelior invenitur Eccleſiaſticus, à Deo deficiens, & vitiis ſe tradens. Petentibus JESUM ad mortem Sacerdotibus, & Pontificibus dixit Pilatus ad JESUM, Joan. 18. n. 35. *Gens tua, & Pontifices tradiderunt te mihi.* Quæ verba ſic commentatur Theophylactus: *Porrò Pilatus aliquando humanior, & ipſe egreditur, & interrogat de cauſa vinculorum.* Sæcularis præſes humanior erat quàm Pontifices Eccleſiaſtici.

Eccleſiaſticus deficiens à Deo, crudelior prophano milite.

Joan. 18.

Theophyl.

Poſtquam meus JESUS crucifixus eſt, mili- 186.
tes Romani adſtantes, cùm de conſuetudine gentium, veſtes crucifixi ad eos pertinerent, circa veſtem in conſutilem JESU, *Dixerunt ad invicem: Non ſcindamus eam, ſed ſortiamur de illa cujus ſit.* Joan. 19. num. 24. At Caïphas, cùm à JESU audiſſet manifeſtum teſtimonium de ſua divinitate: *Summus autem Sacerdos ſcidens veſtimenta ſua, ait: Quid adhuc deſideramus teſtes. Audiſtis blaſphemiam: Quid vobis videtur? Qui omnes condemnaverunt eum eſſe reum mortis*: Marc. 14. num. 65. Summus Sacerdos ſcindit veſtimenta ſua, cùm hoc lege eſſet prohibitum; Levit. 21. num. 10. imò quoddam dignitatis amiſſæ ſignum erat: Milites Romani, cum ex lege, ac conſuetudine gentium, veſtes JESU crucifixi ad eos pertinerent, eas tamen non ſcindunt; & Summus Pontifex contra legem dilacerat, milites illi, ac carnifices, qui JESUM crucifixere, dum ſuper veſtes illius, ſortes mittunt,

Joan. 19.

Marc. 14. *Quod non fecit licentia militaris, fecit rabies & furor Sacerdotum.*

Levit. 28.

mittunt, tunicam illam ſic venerati ſunt, ut illam minimè rumpere auderent: Summus autem Sacerdos tanto furore, rabie, ac impietate exarſit, ut nec tunicis ſacerdotalibus parceret, nec veſtimenta Pontificia venerarerur, imò & ſuam dignitatem deperdere non timeret, ut innocentiſſimum JESUM reum mortis condemnaret. Quod licentia militaris non fecit, facit Summus Pontifex præ furore, ac impietate; D. Hieronymus: *Milites gentiles non ſcindunt tunicam Chriſti; Sacerdotes verò ſcindunt dignitatem ſacerdotii ſui, & condemnant reum eſſe mortis.*

D. Hieron.

187. Cùm meus JESUS emitteret ſpiritum in cruce; *Centurio autem, & qui cum eo erant cuſtodientes* JESUM, *viſo terræmotu, & his, quæ fiebant, timuerunt valde dicentes, Verè filius Dei erat iſte:* Matth. 17. num. 54. Tamen poſt pauca addit ipſe Matth. de Sacerdotibus loquens num. 62. *Convenerunt Principes Sacerdotum, & Phariſæi ad Pilatum dicentes: Domine recordati ſumus, quod ſeductor ille dixit, &c.* Compone modo Centurionem Romanum, & Sacerdotes Judaïcos: utriſque oſtenſæ ſunt virtutes Crucifixi in terræmotu, in tenebris & aliis ſignis. Centurio autem viſis ſignis confitetur JESUM filium Dei: Sacerdotes autem ita obfirmati ſunt in odio, rabie, ac ira, ut nullis moveantur; ſed eundem JESUM ſeductorem publicant. Heu quàm cæcum, ac obſtinatum eſt Sacerdotum odium! Dicebat D. Leo ſerm. 17. de Paſſione: *Cùm Centurio territus iis, quæ viderat, diceret: Verè filius Dei erat homo iſte, impietatem tamen Judaicam monumentis & petris omnibus duriorem, nulla proditur mitigaſſe compunctio; ut appareant paratiores ad intelligendum filium Dei fuiſſe Romanos milites, quàm Iſraëliticos Sacerdotes.* Vide ſuperiorem quæſtionem ad finem num. 176. 177 178.

Matth. 27. *Plus pietatis invenitur in prophanis quàm in Eccleſiaſticis malevolis.*

D. Leo

QUÆSTIO XXIV.

Quare hæc beſtia habet duo cornua ſimilia Agni, cùm tamen vox ejus ſit Draconis;

188. *Animus fraudulentus.* AIT noſter Joannes: *Vidi aliam beſtiam aſcendentem de terra, habentem duo cornua ſimilia Agni.* Beſtia 2. prima num. 1. habebat decem cornua, aliorum nempe animalium, verbi gratia, taurorum: At hæc ſecunda beſtia, ſeu præcurſor Antichriſti habet duo cornua ſimilia Agni; quia, ut multis placet, Agni cornua minora ſunt, quàm aliorum animantium: quia nempe robur hujus armigeri, ac præcurſoris infirmius erit viribus Antichriſti: Alii etiam volunt, habere cornua Agni, quia cùm talia ſoleant eſſe curvata, his denotatur, illius pſeudoprophetæ animus recurvus, fraudulentus, retortus: nam potiſſimùm fraudibus, & dolis alios arietabit. Cur autem ſint duo cornua, & nec plura, nec pauciora, maximè eſt explicandum.

189. *Alcazar.* Primò: Alcazar, cùm hæc referat ad Imperium Romanum, ait, quod per hæc duo cornua ſignificantur ſeveritas, & comminatio, quibus ſapientia carnis in Imperio Romano pugnare vult contra fidem Chriſtianam: At cum his pugnat quod hic non agitur de Imperio Romano; & ſeveritas, ac comminatio valde aliena ſunt ab Agno.

Secundò: Joſeph Acoſta libro 2. de tempore noviſſimo capite 17 exiſtimat, quod hic impoſtor, Antichriſti præcurſor, futurus ſit Epiſcopus? ac proinde per cornua deſignari duo cornua infulæ Epiſcopalis, ſive mitræ, quod multis non videtur firmum: nam poterit eſſe inſignis aliquis Clericus, vel Regularis maximæ auctoritatis, propter opinionem doctrinæ, & fictæ ſanctitatis, & propter vim in docendo, ac prædicando. Stultè ex his hæretici anſam accipiunt ad dignitatem, ac mitram Epiſcopalem taxandum veluti bicornem, cùm potius hic commendetur. Dicuntur duo cornua Agni, id eſt, duo robora, ac ornamenta Chriſti. Non ergo infula, ſed infulatus Apoſtata taxatur, utpote iniquè his Chriſti cornibus abutatur ad perfidam ſectam Antichriſti propagandam. 190. *Acoſta.*

Tertiò: Aliqui; & etiam Cornelius, dicunt, quod duo cornua ſignificant duos hujus beſtiæ adminiſtros, & cooperatores inſignes, & maximè inſtructos ad decipiendum: quod ſi de duabus perſonis particularibus loquatur, non eſt admittendum; bene verò de duabus quaſi aciebus amborum ordinum, Clericorum ſcilicet, ac Religioſorum, quæ nunc ſunt cornua Agni, & tunc quia erunt Apoſtatæ, & Antichriſto deſervientes, erunt ſimilia cornibus Agni. 191. *Aliqui Auctores.*

Quartò: Ribeira, Cornelius. Eſtius, Menochius, Ferrarius, & alii dicunt, quod hæc duo cornua erunt ſpecies, & ſimulatio manſuetæ ſanctitatis, ut videatur eſſe Agnus; & poteſtas faciendi miracula, ut videatur eſſe Thaumaturgus inſtar Chriſti; quibus quaſi cornibus, potentiſſimè ſibi homines conciliabit, plurimóſque ad Antichriſti ſectanm & jugum trahet. Hæc ſententia vera & communis, altius tamen explicanda. 192. Ribeira. Cornel. Eſtius. Menoch. Ferrat.

Dico ergo, quòd Chriſtus Dominus veniens ad nos, inter ſuos eximios ſplendores, quibus refulſit in orbe, fuerunt, *Facere*, & *Docere.* Act. 1, num. 1. fuit enim Chriſtus Dominus *Potens in opere, & ſermone:* Luc. 24. num. 19 Iſte Pſeudopropheta, veluti ſimia eadem imitabitur: nam miracula, & ſigna edet (ſi ſigna poſſint appellari præſtigiæ Dæmonum) docebitque, ſed falſa, & adultera: nam aſſertor erit divinitatis impuri, & nefandi hominis, ſcilicet Antichriſti. 193. *Vera ſententia.* Act. 1. Luc. 24.

Et inde hæc beſtia loquebatur ut Draco. In toto hoc capite non apparet, quid locutus fuerit Draco: Draco hîc idem eſt ac ſerpens, ut patet ex ſuperiori capite, & jam notavi in Expoſitione. Loquebatur ergo ut Draco, ſeu ut ſerpens antiquus, quando fraudulenter locutus eſt Evæ: Geneſ. 2. & per blanda verba, ac promiſſa mendaciis plena, illam decepit. ſic iſte impoſtor fucatis rationibus, & blandis promiſſis multos in fraudem dejicier: Et per hoc fortè alludit quoque Joannes ad ea, quæ locutus eſt Draco iſte peſſimus, quando tentavit Chriſtum Dominum in deſerto: Matth 4. Nam non ſolùm multa fraudulenter promiſit; ſicut cùm locutus eſt Evæ, ſed omnia ſunt ficta, atque mendacia divinæ Scripturæ conatus eſt authoritatibus confirmate: Idem faciet iſte Pſeudopropheta; 194. Geneſ. 2. Matth. 4.

propheta ; quia in Scriptura verſatiſſimus , ſua mendacia conabitur Scripturis malè intellectis confirmare.

195. Habebat cornua ſimilia Agni , loquebatur ut Draco , ut ſpecie Agni homines ad ſe alliceret , & ut Draco eos devoraret : Ansbertus : *Aſſumit Agni ſpeciem, ut Draconis exerceat operationem; Agnum fingit, ut Agnum devoret.* Non dicitur quod habebat cornua Agni , ſed ſimilia, non veritatem Agni , ſed ſimilitudinem referebat, non veras virtutes , ſed apparentes, ac ſimilitudinarias pertendet , ut facile decipiat ; & inde ut extremum malum maximè fugiendum.

Ansbert. *Malum quod infertur ſub ſpecie boni, maximè timendum.*

Pſal. 143. Ait Regius Vates, Pſalm. 143. num 11. *Erue me de manu filiorum alienorum, quorum os locutum eſt vanitatem , & dextera eorum , dextera iniquitatis. Filiæ eorum compoſitæ : circumornatæ, ut ſimilitudo templi* Et quid malum timet ab illis, qui ſimilitudinem templi referunt , ut dicat : *Erue me de manu filiorum alienorum* ? Planè hoc malum eſt , & maximè metuendum , quod boni ſimilitudinem referant , non veritatem : Eorum filiæ ſeu operationes compoſitæ , ac ornatæ videntur , ut ſimilitudinem templi, ac rei ſacræ , & ſanctæ oſtendant: intus tamen latet venenum , nempe *Os locutum eſt vanitatem ; & dextera eorum , dextera iniquitatis,* ad omne malum inferendum , ſub ſpecie boni, quod maximè eſt fugiendum. Ad hoc ſpe-

D. Ambroſ. ctans Divus Ambroſius , Virg. monet in exhortat. *De Judæis dictum eſt , filiæ eorum compoſitæ , circumornatæ , ut ſimilitudo templi : Vos autem templum Dei eſtis , filiæ ejus , qui non transfiguratur in Angelum lucis, ſed verum lumen eſt, ideò in vobis non ſimilitudo , ſed veritas eſt.* Hoc diſcrimen datur inter filios Dei , & diaboli, quòd diaboli habent ſimilitudinem , non veritatem ; Dei autem, non ſimilitudinem , ſed veritatem.

196. Et ita in hac beſtia notat Beda. *Agni cornua*

Beda. *Hypocrita ſub ovina pelle decipit.* *prefert Antichriſtus ejus Præcurſor ut Draconis venena latenter infundat; quoniam per hypocriſim ſanctitatis , etiam quam in ſe veraciter Dominus habuit, ſingularem ſibi ineſſe ſapientiam mentitur & vitam.* Quis cavere poterit ab hac beſtia, cùm habeat ſimilitudinem Agni , & non cujuſcunque , ſed illius , qui Dei dicitur , qui ſanctiſſimus ? Tamen loquebatur ut Draco ? Cur ut Draco ? Nullum animal ita proditoriè te invadit, ut Draco; latet enim ſub viridibus herbis, odoriferis floribus , ut venenum ſuum in te evomat. Quid eſt ergo , quòd hæc beſtia ſimilis Agno in cornibus, loquitur tamen ut Draco , niſi quòd hypocrita ſub ovina pelle , lupinam rabiem , & draconum venenum effundit ; quod eſt ſupremum malum.

197. Peccavit David peccatum grande ; Uriam

2. Reg. 12. Hethæum percuſſit gladio , & uxorem illius accepit ſibi in uxorem : 2 Reg. 12. num 9. & tamen à corona regni non eſt depoſitus , ſed miſericordiam invenit. Mandavit Deus Saül : *Vade, percute Amalec, & demolire univerſa ejus; interfice, à viro uſque ad mulierem, & parvulum, uſque ad lactentem, bovem, & ovem, camelum, & aſinum:* 1. Reg. 15 num. 3. Ipſéque Agag eorum Re-

1. Reg. 15. gem , multámque prædam reſervans , inobedientiæ arguitur. Saül verò ſe excuſat *Tulit de præda populus oves, & boves, ut immolaret Domino Deo ſuo in Galga* : Ibidem num. 25. Cui ſtatim ait Propheta : *Pro eo quod abjeciſti ſermonem Domini , abjecit te Dominus ne ſis Rex.* David in tot ac tantis peccatis miſericordiam invenit, & à regno non eſt depoſitus , nec ab eo , ac ſemine ejus tranſlatum eſt ſceptrum regni , ut factum vidimus in Saül , ob unum peccatum Abulenſ.

inobedientiæ. Abulenſis quæſt. 14. ad cap. 15, Reg. 1. *Saül colorat factum ſuum, ut populus immolaret Domino.* David peccavit ex quadam fragilitate ; at Saül ſimulato animo , rapinam ſuam vult colorare religionis prætextu , ut immolaret Domino : Inde fragilitas miſericordiam invenit , non verò ſimulata , ac palliata virtus.

Maxime execrabile colorare peccata prætextu virtutis.

Salomoni eripitur regnum decem tribuum 198.

propter idololatriam , & datur Jeroboamo : 3 Reg. 11. num. 11. *Scindam regnum tuum &* 3. Reg. 11.

dabo illud ſervo tuo. Jeroboamus autem idololatra erat futurus , & omnes decem tribus , qui ſub illo erant , idolis ſerviebant. Cur ergo Reges Juda pejus audiunt , propter idololatriam, quàm reliquæ tribus ? Theodoretus quæſt. 43. Theodor.

Prophetæ, ait, *magis accuſant tribum Juda. Etenim juſſus eſt Oſeas meretricem accipere ad arguendam apertam impietatem decem tribuum; eſt enim manifeſta meretricis impudicitia : adulteram autem in typum Judæ , quoniam cùm ſimul cum Deo videretur habitare per templum clanculum ſerviebat idolis.* Aliæ tribus apertè ſerviebant idolis : At tribus Juda , veluti adultera; ſub umbra viri diſſimulat congreſſus adulteri; & ita tribus Juda ſub prætextu veræ religionis diſſimulabat idololatriam , in quo magis offendebat , quam decem tribus, majoríque inde afficiebatur ſupplicio.

Peccare ſub prætextu veræ religionis grande malum.

Quæstio XXV.

Quare de hoc Pſeudopropheta, ſeu Antichriſti Præcurſore dicitur quod omnem ſuam poteſtatem faciebat in conſpectu ejus?

DE hoc Pſeudopropheta ait Textus. *Poteſtatem prioris beſtiæ omnem faciebat in conſpectu ejus* Hoc & ipſo Antichriſto approbante , ac comprobante , ad ejúſque beneplaci- 199.

tum omnia ordinans , dirigens : Geneſ. 48. Gen. 49.

num. 815. *Deus in cujus conſpectu ambulaverunt Patres mei.* Septuaginta legunt. *Deus cui placue-* Septuag.

runt patres mei.

In conſpectu ejus. Valde iniquus, ac omni tur- 200.

pitudine plenus eſt iſte Pſeudopropheta , tamen ab iniquo , ac peſſimo homine hoc poſſumus habere documentum , quòd miniſter cogitet ſe ſemper in conſpectu Domini ſui , ac ſub ejus oculis degens , ut rectè ſe habeat , juxta diſpoſitionem ſibi commiſſam cum valde familiare ſit miniſtris tranſilire terminos ſibi præſſcriptos, & ſuam juriſdictionem dilatare ac ampliare , ſupra id quod eſt eis datum. Vide Tomum 1. cap. 7. quæſt. 8. num. 65 66. & Tom. 1. in Evang. lib. 1. cap. 4. q. 26. n. 60. & Tom 3. cap. 17. q. 1 n. 9.

Miniſtri ſemper addunt aliquid de ſuo.

Et *poteſtatem prioris beſtiæ omnem faciebat,* ſeu 201.

ut habet Arabicus. *Et habebat poteſtatem facien-* Arabicus.

di omnia opera prioris illius beſtiæ. Ecce innuitur ratio , ob quam in tanto pretio iſte Pſeudopropheta

Qui ſincerè juris veritatem dicunt apud Regem malè audiunt.

dopropheta ſit habitus ab Antichriſto, quia faciebat omnia opera primæ beſtiæ ſeu Antichriſti, & non alia faciebat, niſi quæ Antichriſtus volebat: & ideò ab eo conſtitutus eſt ejus primus adjutor, ac præcipuus miniſter. Ille enim à Principibus valde honoratur, ac ut magnus habetur, qui ad eorum placita per fas, vel nefas cuncta diſponit, ac exequitur. Ait Eccleſ. 7. num. 5. *Penes Regem noli videri ſapiens.* Reges plurimum æſtimant ſapientes, à quibus conſilia expoſtulant, illóſque honorant largiſſimis præmiis, extollunt magnis dignitatibus: Reges enim maximè egent aſſiſtente ſapientia: Unde Salomon Deum exorabat: Sap 9. n. 4 *Da mihi ſedium tuarum aſſiſtricem Sapientiam.* Si ergo adhortantur ſapientes, ut Regibus aſſiſtant, quomodo dicitur: *Penes Reges noli eſſe ſapiens*: Ad quæ verba ſic ait Robertus Holcot. in Comment. *Quia tales*, inquit, *ſi volunt videri ſapientes, ſunt ſtulti prope Reges.* Ac ſi dicat: Si interrogatus apud Principes, veram, & ſinceram ſapientiam dicas, & cuncta ad Regis beneplacitum non flectas, ſtultus, & odioſus eris; & ſi apud Principes proponas, quæ juris veritas dictat; malè audies: ſi verò omnem ſapientiam & jus ad ejus obſequium inflectas, & retorqueas magnus eris.

Eccleſiaſt. 7. Sap. 9. Holcot.

Ille eſt probus miniſter, qui non ſua ſed Reipublicæ bona quærit.

202. Tertiò. *Et poteſtatem prioris beſtiæ omnem faciebat.* Tam amplam poteſtatem exercebat in ſui commodum, vel utilitatem? Minimè. Ait noſter Joannes de hoc Pſeudopropheta: *Fecit terram, & habitantes in ea adorare beſtiam primam*; ſcilicet Antichriſtum. Cur iſte ſibi honores, ac adorationes non provocat? Cur pro ſibi multis divitiis acquirendis non laborat? Cur tantum pro dignitate, ac excellentia ſui Imperatoris eſt ſollicitus? Licet iſte eſſet valde ſceleratus, ac iniquus, in hoc tamen magnum dat documentum cunctis Regum adminiſtris, ut proprium commodum non quærant, nec tantum reſpiciant quæ ſua ſunt, ſed tantum aliorum.

203. Pro ſtabilienda veritate, quod Dominus per Gedeonis manum ſalutem daturus eſſet populo, duo conſtituuntur ſigna. Et primum ait ipſe. *Ponam hoc vellus lanæ in area: ſi ros in ſolo vellere fuerit, & in omni terra ſiccitas, ſcio quod per manum meam ſicut locutus es, liberabis Iſraël* Jud. 6 num. 37. Cùm tamen Gedeon hoc expreſſum ſignum videret, non in eo quieſcit, ſed ad alterum petendum feſtinat; dicens: *Oro ut ſolum vellus ſiccum ſit, & omnis terra rore madens, fecitque Dominus nocte illa, ut poſtulaverat, & fuit ſiccitas in ſolo vellere, & ros in omni terra*: Ibid. num. 39. Hic quieſcit Gedeon nec aliud petivit ſignum, ut ſibi perſuadeat, quod per manus ejus ſtatus Reipublicæ proſtratæ reparandus ſit; Cur ergo in hoc ſecundo ſigno magis quievit quam in primo? An in hoc ſecundo erat aliquid peculiare magis pertinens ad reſtaurationem Reipublicæ deperditæ? Præter myſteria à Patribus ibi explicata; hæc duo ſigna pro inſtructione magiſtratus maximè notanda. Nam in primo ſigno ſi magiſtratus inſtar velleris, totum rorem cœleſtem fuit, & omnia quæ è cœlo eveniunt in ſe ebibit, ita ut in omni Republica ſit ſiccitas, omnia prorſus arent, & deperduntur. At verò ſi magiſtratus totum rorem cœleſtem non ad ſe trahit, nec ſibi ſoli ac ſuis divitias affectat, ſed paucis contentus modeſtè vitam agit, cœleſtis ros eſt in tota terra; nunc Reſpublica rigata cœleſtibus bonis vireſcit, & campi, & arcæ replentur ubertate. Et ideò Gedeon pro felici ſtatu Reipublicæ, in manu, ſua non quando ducis, ac magiſtratus vellera plena ſunt rore, ſed quando ſicca, & arida, ut tota divitiarum copia in terram, ac Rempublicam defluat, Sic habet M. Baëça tom. 4. in Evang lib. 18. cap. 2.

Judic. 6. Ibid. n. 39.

Signum optimi miniſtris. agere de bono populi.

Baëca.

Apud Ezechielem cap. 9. num. 2. Impiorum 204.
interfectio, ac extirpatio deſcribitur: *Ecce ſex viri veniebant de via portæ ſuperioris, quæ reſpicit ad Aquilonem; & unuſquiſque vas interitus in manu ejus Vir quoque unus in medio eorum veſtitus erat lineis, & attramentarium ſcriptoris ad renes ejus.* Sed virorum manus dabantur ad interficiendos Judæos, propter exuberantiam, & copiam impiorum interficiendorum, ut ait Theodoretus ibi, dicens: *Unus Angelus centum octoginta quinque millia Aſſyriorum occidit, & primogenita Ægyptiorum: ſed hic ob impietatis Judæorum exuberantiam, ſex Angeli vindices mittuntur.* Illud in præſenti maximè notandum, quòd ubi tot viri interficiuntur, tótque oſtenduntur ſupplicii executores, unus tantum Notarius adeſt, qui tot cauſas ſcriptas promat. *Vir quoque unus in medio veſtitus lineis, & atramentarium ſcriptoris ad renes ejus* Et cur tantorum interfectorum executionibus, quibus vix ſufficiunt ſex viri fortiſſimi, ac validiſſimi, unus tantum Scriba dicitur adeſſe, unus tantum Notarius aſſignatur? Advertit textus. *Veſtitus erat lineis.* Contentus erat lineis veſtibus; ubi autem Notarii, & alii juſtitiæ Miniſtri contenti ſunt lineis veſtiri, honeſtáque mediocritate in cibo, & veſtibus, ac ſuppellectili, unus pro multis ſufficientiſſimus eſt, ut univerſi raptores, criminatores, ac depravati, penitus extinguantur, ac conſumantur. Unde ait D. Bernardus ſerm. 78. *Fidelis Advocatus, qui quoniam non quærit quæ ſua ſunt, facilè obtinet omne, quod quærit.* Ac ſi dicat: ſi forenſis Advocatus paucis eſt contentus, ſic facilè obtinetur id quod juſtitia, & veritas intendit.

Ezech. 9.

Si miniſter paucis contentus eſt Reſpublica floret.

Apoc. 13. *n.* 13. Et fecit ſigna magna: Ut etiam ignem faceret de cœlo deſcendere in terram in conſpectu hominum.

Num. 14. Et ſeduxit habitantes in terra propter ſigna, quæ data ſunt illi facere in conſpectu beſtiæ; dicens habitantibus in terra, ut faciant imaginem beſtiæ, quæ habet plagam gladii, & vixit.

VERSIONES.

Arabicus. n. 13. Et edidit miracula magna: nam faciebat deſcendere ignem ſuper terram præſentibus hominibus.

Pagninus.

Pagninus. Et fecit deſcendere.

S. Proſper. Ita ut faciat deſcendere ignem ſub oculis hominum.

Syrus. Coram hominibus.

Arabicus. n. 14. Fallebat habitantes ſuper terram ſignis, &c. dicebatque incolis terræ, ut facerent imaginem beſtiæ cujus curatum fuerat vulnus.

Syrus Et ſeducat eos &c. ad faciendam illi animali dentis, quod habebat plagam gladii, ſeduxit eos, qui habitant in terra, ut faciat imaginem beſtiæ, quæ habuit plagam, & vixit à gladio.

Tigurinus. Quæque poſt gladium vixerat, revixit.

EXPOSITIO IX.

205. *Mundani ſolùm quærunt gloriam hominum.* Et *fecit ſigna magna*, ſeu ut habet Arabicus: *miracula magna*, quæ nempe in oculis hominum mirabilia videbantur: cùm revera talia non ſint: nam vel erunt illuſoria, vel per applicationem activorum naturalium ad paſſiva, arte dæmonis. *Ut etiam ignem faceret de cœlo deſcendere in terram.* Judæi pro magno ſigno è cœlo reputabant, ut ignem de cœlo deducere, vel tonitrua excitare, quaſi illa majora eſſent, quàm infirmos mirabiliter ſanare. *In conſpectu hominum.* Ex quo oſtenditur hæc opera Antichriſti, ac miniſtrorum ejus, magis ad oſtentationem, ac vanitatem pertinere, quàm ad hominum utilitatem, qualia fuerunt Chriſti, ac Sanctorum miracula, qui ſolùm Dei gloriam ac aliorum ſalutem, & bonum quærebant.

206. *Et ſeduxit habitantes in terra propter ſigna.* Ecce vehemens tentatio, quæ non ſolùm apprehendet homines carnales, ac terrenos; ſed etiam multos cordatos, ac fideles; quod erit effectus ex multitudine ſignorum, quæ tanta, & talia erunt, ut in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, etiam Electi. *Quæ data ſunt illi facere in conſpectu beſtiæ.* Reſpectu Dei permiſſione; reſpectu verò diaboli, adjuvamine, ac impulſu, quem diabolus huic impoſtori dabit. *Dicens habitatoribus terræ, ut faciant imaginem beſtiæ.* Iſte Pſeudopropheta, & primarius Antichriſti miniſter, dicet habitatoribus terræ, gentibus nempe, non unius provinciæ, ſed totius orbis: *Ut faciant imaginem beſtiæ*: primæ ſcilicet, perſuadens ſuis aſſeclis diverſas erigere ſtatuas Antichriſto. *Quæ habet plagam gladii, & vixit.* Hæc toties repetuntur; quoties innuitur hunc Pſeudo prophetam perſuadere velle ſuo ſolito mendacio, regnum Antichriſti non defuturum, ut dicam quæſt. ſequenti.

QUÆSTIO XXVI.

Quomodo ſigna ac prodigia edenda ſint ab Antichriſto, ac miniſtris ejus.

MICHAEL de Medina libro 5. de recta in Deum fide, cap. 7. ex parte affirmat miracula Antichriſti, ac ſuorum miniſtrorum futura vera miracula, Dei virtute ſupra totum hujus rerum naturæ curſum effecta, Deo ſic operante, vel in juſtam vindictam multorum, vel in purum exactiſſimúmque examen aliquorum. 207. Michaël de Mena.

Valdè mirum eſt, ut notat M. La Haye hîc Michaëlem de Medina virum aliàs eruditiſſimum, ac pium hoc aſſeruiſſe: nam hoc aſſertum expreſsè repugnat cum doctrina Pauli Apoſtoli 2. Theſſal. cap. 2. num. 9. qui loquens de Antichriſto ait: *Cujus eſt adventus ſecundùm operationem Satanæ, in omni virtute, & ſignis, & prodigiis mendacibus, & in omni ſeductione iniquitatis iis, qui pereunt.* Ubi expreſsè à Paulo ſigna & prodigia Antichriſti dicuntur mendacia, ad inducendum in ſeductionem iniquitatis, omnes qui pereunt. 208. La Haye 2. Theſſ. 2.

Et ratio eſt efficax & manifeſta: Quia miraculum ſupernaturali virtute fit ab Omnipotenti Deo, tanquam teſtimonium, & divina atteſtatio, ſeu clara de cœlo vox clamans ad comprobationem, & confirmationem ſanctitatis, vel doctrinæ alicujus: Atqui valde impium videtur aſſerere, Deum veritatis primam regulam, qui nec fallere, nec falli poteſt, ſuo divino teſtimonio, mendaciis, erroribus, ac falſitatibus, atteſtari, adſtipulari, ac perverſæ doctrinæ confirmationem apponere: ergo cùm ſigna Antichriſti, ac miniſtrorum ejus ſint ad errores, ac falſitates ſeminandas, à divina virtute nullo modo fieri poſſunt. 209. *Prodigia ac ſigna Antichriſti mendacia.*

Conveniunt omnes Doctores, quòd ſigna, ſeu miracula Antichriſti, ac miniſtrorum ejus erunt falſa; quædam fient, ac ſi excedant naturæ vires, cùm non excedant; ſed fient vel per applicationem activorum naturalium ad paſſiva, vel per remotionem alicujus impedimenti naturalis, lædentis, vel per motum localem, vel per præſtigias, apparentes per illuſionem oculorum, turbante dæmone ſpecies ſenſuum; ut videantur fieri, cùm revera non ſint. 210. *Quomodo fient hæc ſigna falſa à dæmone.*

Benè notat Ferrarius; quòd miniſtri Antichriſti, aliquas veras ſanitates præſtabunt; quia dæmon in corpore tollet naturales ægritudinum cauſas, humores ſcilicet lædentes à partibus læſis, vel applicabit pharmaca, quæ ipſe benè novit ſalutaria; nam habet ipſe corpus humanum pervium, dum illum Deus, vel boni Angeli non impediunt: ſicut etiam evocare è cœlo aëreo ignem in terram, non excedit vires dæmonum, quibus, ſicut Angelis materialia quoad motum localem ſubjecta ſunt. 211. Ferrar.

Miracula autem falſa ab Antichriſto edenda, breviter attigit Sybilla quædam lib. 3. Oraculor dicens, *Quod ſiſtet mare, montes, Solem, Lunam; & mortuos ad vitam ſuſcitabit.* Sanctus Methodius Martyr, ut habetur tom. 1. Biblioth. Patrum, 212. Sibyllæ S. Metoh.

Patrum: *Faciet*, ait, *multa ſigna, & prodigia Sophiſtica: Cæci reſpicient, claudi ambulabunt, ſurdi audient, dæmoniaci curabuntur; convertet Solem in tenebras, & Lunam in ſanguinem apparenter.* Et latiùs eadem ſigna proſequuntur, ac referunt Sanctus Hippolytus Martyr orat. de conſummat. mundi, Divus Ephrem tractat de conſummat. mundi, & Antichriſto: quæ omnia noſter Joannes uno verbo comprehendit: *Et fecit ſigna magna.*

D. Hippolyt. D. Ephrem.

213. *Qui ſit miraculum.* Pro majori intelligentia hujus rei, Notandum quid ſit miraculum? Eſt opus extraordinarium, & rarum, præter legem ordinariam Dei, & ſupra omnem virtutem, ac vim cauſarum naturalium, ut ſumitur ex D. Auguſtino lib. 3. de Trinitate, cap. 4. & 5. lib. 26. contra Fauſtum, cap 3 & ſeqq. & ex D. Thoma, 1 part. quæſt. 105. art 7. & lib. 3. contra gentes, cap. 101. Ex quo apertè colligitur, quod ſolùm Dei virtute fieri poteſt verum miraculum: ipſe enim ſolus habet ſupremum dominium ſuper omnem viam cauſarum naturalium, earùmque concurſum poteſt mutare, & invertere: inde de eo canit Regius Vates Pſalm. 135. *Qui facit mirabilia magna ſolus.*

D. Auguſt. D. Thomas. Pſal. 135

214. *Quomodo inveſtiganda differentia inter ea, quæ fiunt virtute Dei, ac illuſione dæmonum.* Tamen quia, ut dixi in hac quæſtione, fiunt multa illuſione Dæmonis, quæ reverâ non ſunt miracula, & nihilominus oculis noſtris talia videntur; quomodo ergo agnoſcendum & inveſtigandum quod ſit illud, quod fit virtute Dei vel illuſione Dæmonum; Si illud quod fit, tendit ad falſa, mendacia, turpia, & inhoneſta; opus eſt Diaboli: nam ipſe hæc intendit: Si verò illud quod fit, dirigitur ad ſancta, ad gloriam Dei, & Sanctorum; hoc ſolius eſt opus Dei, & non Diaboli, qui quantum in ſe eſt, talia intendit eradicare.

QUÆSTIO XXVII.

Referuntur tria reputata miracula, edenda ab Antichriſto & peculiariter agitur de igne miſſo de Cœlo.

215. *Pſeudopropheta perſuadebit regnum Antichriſti æternum.* TRIA tantùm miracula reputata, hîc refert Joannes ex multis, quæ operabitur Antichriſtus, vel per ſe, vel per ſuum præcurſorem. Et primum, quod in ſuo corpore myſtico ſimulabit unum ex ſuis capitibus reſurgere à plaga lethali; ut dixi ſuprà, Expoſit. 8. Et hoc ſignum multoties reperitur in hoc capite verſ. 3. & 13. & hic verſ. 14. quæ repetitio ex magno myſterio fit; quia Antichriſtus intentabit perſuadere, regnum ſuum numquam defuturum, cùm tantæ virtutis ſit ipſe, qui valeat vitam dare: hanc tantæ repetitionis cauſam aſſignat Joachim non miniſtri Antichriſti dicent, hoc eſſe illud regnum, quod manſurum eſt in æternum, utpote quod veniens uſque ad caſum, ad tantum culmen gloriæ venire meruit.

Joachim.

216. *Secundum & tertium ſignum.* Secundum ſignum, quod hic refertur verſ. 13 eſt ignem de cœlo evocare; quod pro magno ſigno ſemper fuit habitum apud Judæos, ut dixi in Expoſitione. Tertium verò erit, ut habetur infrà, verſu decimo quinto, quod faciet imaginem beſtiæ loqui, de quo ibid dicam.

Nunc de igne è cœlo evocato eſt dicendum, 217. *Imprudenter Antichriſtus vult perſuadere ſe Spiritum S: dare.*
quod hic pro magno, & admirabili prodigio refertur; quia ſicut Dominus noſter JESUS CHRISTUS diſcipulis ſuis Spiritu Sancto in igne veniente, virtutum dedit gratiam cùm linguarum dono: Ad hanc ſimilitudinem hic Pſeudopropheta finget, & mentietur, quòd Antichriſtus in ſuis aſſeclis dabit virtutem Spiritus Sancti in igne emiſſo. Anſbertus, poſtquam hæc diſcurrit, ſic ſubdit: *Hinc ergo vehementia ſeductionis oſtenditur*; *quod illud Spiritu Sancti donum beſtia habere, vel dare putatur, quo Eccleſiam ſuam Dominus confirmans eminere voluit ſuper omnia regna mundi.* Huic etiam cogitationi ſubſcribit Primaſius. *Fortaſſe,* ait, *hoc excellens de igne ſignum, quo Spiritus Sanctus figuratur, voluit ſpecialiter nominare, &c.*

Anſbert. Primaſ.

Deinde Elias ignem de Cœlo evocavit, & etiam hic Pſeudopropheta: iſte ut miniſter Satanæ, ille, ut ſervus Dei; & vide quanta differentia ſit inter unum & alium. Pſeudopropheta ut diaboli cooperator gloriam propriam, ac vanitatem in oculis hominum quærebat: ad quod denotandum dicitur; *Ut etiam ignem faceret de cœlo deſcendere in terram, in conſpectu hominum.* At Elias cùm advocat de cœlo ignem; ait, *Si homo Dei ſum, deſcendat ignis de cœlo, & devoret te, & quinquaginta tuos*: 4. Regum. 1. 10. ait: *Si homo Dei ſum*; quia in illo opere puniens iniquos, non ſuam, ſed gloriam Dei quærebat, quem quinquagenarius contemnebat: etſi mundanus propriam gloriam affectat, non ſit ſervus Dei, ſed ſolùm Domini ſui. 218.

4. Regum 1. *Juſtus ſolùm Dei gloriam quærit, non ſuam.*

Jubente Deo, ſacrificandus erat Iſaac ab Abrahamo, qui cùm veniſſet ad locùm ad radices montis, dixit ad pueros ſuos: *Expectate hîc cum aſino: Ego & puer illuc uſque properantes, poſtquam adoraverimus, revertemur ad vos*: Geneſ 22. num. 5. ſoluſque Abrahamus cum filio ad cacumen montis tendit; ut ibi holocauſtum offerat; cur tanto facinori, eligitur tanta ſolitudo? Filia Jephte ſacrificanda elegit montes, ut fleret intempeſtivam mortem, ſed inter clientes Aris ſiſtitur: ſic habet Judic 11. num. 38. *Cùmque abiiſſet cum ſociis, ac ſodalibus ſuis, flebat virginitatem ſuam in montibus; Et expletis duobus menſibus, reverſa eſt ad patrem, & fecit ei ſicut voverat.* In montes abiit, ut fleret; ut autem ſacrificaretur, montes reliquit, & reverſa eſt in domum paternam inter clientes. Cur non ſic Iſaac? Cur in Iſaaci ſacrificio, clientum cavetur conſpectus, & montium ſolitudo magis eligitur? Sacrificium Iſaac ſoli Deo referebatur, ſolique ei conſecratum erat, & ideò ſolùm Dei oculos quærebat, & non hominum. At ſacrificium filiæ Jephte, ſic à Deo ordinabatur, ut hominum vanitatem captaret: & ideò multorum aſtantium oculos affectaverat. Quid inde factum eſt? Ut Iſaac eſſet ereptus à gladio paterno, & ſervatus in vita, à qua privata eſt filia Jephte: qui enim omnia ſua ſoli Deo novit adſcribere, in multa magnitudine creſcit, à qua privatur, qui de hominum oculis eſt ſollicitus. 219.

Gen. 22. Judic. 11. *Ut creſcas non gloriam tuam ſed Dei quæras.*

Quod optimè agnovit Noë: nam ut filios ſuos admoneret gloriam Dei in omnibus quærendam, cui omnia noſtra bona ſunt tribuenda; cùm maledixit uni, ait: *Maledictus puer Chanaan?* 220.

Geneſ. 9. Vt creſcat à ſolo Deo bona ſollicitanda.

Charaam: & cùm benedixit alteri, inquit: *Benedictus Dominus Deus Sem.* Gen. 9. 25. & 26. peſſimo ac malo maledixit, cur non benedixit etiam & bono, ſed potiùs illius Deo? Credo ut oſtenderet hominis mala, homini eſſe tribuenda: bona verò nonniſi Deo, à quo bona cuncta procedunt: Ab homine mala ſunt quærenda; à ſolo Deo bona, ut creſcas, & multum proficias, & augearis.

QUÆSTIO XXVIII.

Quare vox Draconis valuit homines ſeducere, cùm potiùs debebat eos terrere, ut fugerent?

221. Ait text. quòd hæc ſecunda beſtia ſupra, num. 11. aſcendens de terra, *loquebatur ut Draco.* Vox draconis aptior videbatur, ut terreret, ac ut homines fugaret; nunc autem homines trahit, & ſeducit; homines tamen habitantes in terra, hoc eſt, qui terrenis cupiditatibus immergebantur, ſic ait Andræas Cæſarienſ. *Seduxit illos, qui cordis ſenſum in terra, boniſque terrenis, perpetuo defixum habent*: Ubi homo à terrenis cupiditatibus tenetur; ſic illis rapitur ut draconis, ſeu ſerpentis ſibilus in turpiſſima facinora impellat.

Homo terrenus cupiditate poſſeſſus, voce belluæ trahitur ad facinora. Andr. Cæſ.

222. Omni ſanè admiratione dignum eſt, quomodo ſapientiſſima fœmina Eva, omni virtute inſignita, à voce ſerpentis ſit decepta, ut in grande peccatum prolaberetur. Dixit ſerpens ad mulierem: *Nequaquam moriemini.* Quid tunc? expavit ne mulier ad ſerpentis vocem, ac maximè timuit? Imò, ut ait text. *Vidit igitur mulier quòd bonum eſſet lignum ad veſcendum, & pulchrum oculis, aſpectuque delectabile; & tulit de fructu illius, & comedit*: Gen. 3. n. 6. Quomodo mulier adeo ſapiens, tantis virtutibus condecorata; ſic voce ſerpentis rapitur in tantum facinus cum Divina veritas obſiſteret ne comederet. Radix tamen tantorum malorum illis verbis inſinuatur: *Vidit igitur mulier, quod bonum eſſet lignum*: Cœperunt mulieris oculi in terram deflectere, cœpitque ipſa terrenis cupiditatibus teneri, ac poſſideri, & inde maluit ſerpentis, quam Dei vocibus aſſentiri; ubi enim mulier concupiſcentia temporalis boni jam erat affecta, ſtatim ſerpentis voci annuit, ut iret in facinus. Rupertus ibi: *Naturam ligni propriis oculis dijudicare valuit: At illi, qui de hoc judicare habuerant interiores oculi, exteriorum jam erant oculorum concupiſcentia præpediti: ſic vidit, ſic ſacrilega temeritate, ſerpenti magis quàm Creatori credidit.*

Gen. 3.

Homo terrenus voce belluæ movetur ad peccatum. Rupert.

223. Cùm cogito Evam ſerpentis vocibus annuentem, ſtatim oculos converto ad Balaam aſinæ vocibus repugnantem. Arripuerat enim Balaam viam ſedens in aſina; quæ rigidè à ſeſſore percuſſa, ut per viam ulterius pergeret, cum illo cœpit loqui, ut à verberibus abſtineret: Sic enim refertur, Num. 22. n. 28. *Aperuit Dominus os aſinæ & locuta eſt. Quid feci tibi? Cur percutis me, etiam jam tertio? Reſpondit Balaam: quia commeruiſti, & illuſiſti mihi: utinam haberem gladium, ut te percuterem.* Et ſerpens locutus eſt Evæ ut aſina locuta eſt Balaam: imò ait D. Auguſt. lib. 11. de Geneſi ad liter. *Sic locutus eſt ſerpens mulieri, ſicut aſina in qua ſedebat Balaam, locuta eſt homini.* Uterque tam Eva quam Balaam ardentibus terrenarum cupiditatum ſtimulis agebatur; Eva voci ſerpentis annuit, ut contra Dei mandatum comederet; Balaamus verò reſtitit voci aſinæ, & illam magis percutit, ut viam cœptam capiat: Uterque grandi cupiditate ſuccenſus erat: Eva voce ſerpentis rapitur in malum, ac peccatum: Balaamo verò aſina perſuadebat, ut deſiſteret à via vetita; nulla autem creaturæ vox ſufficit hominem temporalem in bonam frugem trahere; in malam autem, vel ſerpentis ſibilus, vel pecoris nutus illum vehementer rapit, ut Evam ſerpens attraxit.

Num. 22. D. Auguſt.

Voce belluæ movetur homo ad peccatum, non ad bonum.

224. Somniavit Mardochæus. *Et ecce duo Dracones magni, paratique contra ſe in prælium, ad quorum clamorem cuncta concitatæ ſunt nationes, ut pugnarent contra gentem juſtorum.* Eſther. 11 n. 6. Duorum draconum clamor, non terruit, ſed potiùs traxit nationes in bellum contra Sanctos; & tamen voces omnium elementorum, terræ, maris, aëris, & ignis, tot, & tantis prodigiis, quæ Deus in eis eſt operatus, non potuerunt homines trahere, ut Sanctos Moyſen, & Aaron venerarentur in Ægypto. Tam nationes gentium, quàm Ægyptii terrena cupiditate dominandi æſtuabant; inde dracones potuerunt homines provocare, ac excitare in malum, ac necem juſtorum; minimè verò voces omnium elementorum, magnis mirabilibus, eos inclinare, ut Sanctos & juſtos colerent, eiſque debita reverentia obtemperarent.

Eſther. 11.

Apoc. 13. *n.* 15. Et datum eſt illi, ut daret ſpiritum imagini beſtiæ, & ut loquatur imago beſtiæ, & ut faciat, ut quicumque non adoraverint beſtiæ imaginem, occidantur.

Num. 16. Et faciet omnes puſillos, & magnos, & divites, & pauperes, & liberos & ſervos habere characterem in dextra manu ſua, aut in frontibus ſuis.

VERSIONES.

Syrus n. 15. Et datum eſt ei dare ſpiritum imagini illius animalis dentis: & faciet, ut omnes quicumque non adorabunt illam imaginem, iſtius animalis dentis occidantur.

Arabicus. Datus eſt ſpiritus, ut inderet eum imagini beſtiæ, & præcipiebat, ut quicumque non adoraret imaginem beſtiæ occidatur.

Arias. Et facit non adorantes eam occidi.

D. Auguſt. Qui non adoraverint beſtiam, & imaginem ejus. nec acceperint inſcriptionem in fronte, aut in manu ſua occidentur.

Arabicus.n. 16. Effecit etiam, ut omnes parvi, & magni, & ingenui, & ſervi ponerent in manu dextera, ſignum apoſtaſiæ, & in frontibus.

Syrus. Ut detur illis character ſuper manus ipſorum dexteras, aut ſuper domicilium oculorum ipſorum.

Arias Et facit ut dent illis characteres in manu eorum dextera.

Vatablus. Ut det illis notam impreſſam.

Oocumen. Characteres ſuper frontem ſuam.

EXPOSITIO V.

225\. *Tertium ſignum.* E*T datum eſt illi*: id eſt permiſſum; & eſt quædam vehemens tentatio exorta contra Chriſtianos, & tertium ſignum, quod Joannes de hac beſtia refert. *Ut daret ſpiritum imagini beſtiæ, ut loquatur.* Quod non erit verum miraculum, ſed ita imago illa loqui videtur, ut olim multa idola interrogantibus reſponſa dabant, Diabolo per aſſiſtentiam in eis occulte loquente. Addit S. Victorinus. quòd hæc imago Antichriſti erit aurea, ut facilius omnes ad ſui adorationem alliciat, ut dicam quæſtione ſequenti, & collocabitur primo in templo Hieroſolymitano, unde & voces ac oracula dabit; deinde per omnes urbes impii Hieroſolymitani ſtatuæ Antichriſti ex pretioſa materia, ac multo artificio fabricatæ erigentur, ut omnes cultum latriæ eis exhibeant: & ut faciat, ut quicumque non adora verint beſtiæ imaginem, occidantur, eò quòd noluerunt prædictas ſtatuas adorare. *Victorin.*

226\. *Et faciet omnes puſillos & magnos, & divites & pauperes, & liberos & ſervos* Hic Pſeudo propheta, & præcurſor Antichriſti, *faciet omnes puſillos*, &c. non tantum dicit faciet puſillos, & magnos, ſed ponit ſignum univerſale; *Omnes* quod nullum excludit; cùm revera aliqui fideles, firmiter in Chriſto credentes, characterem & ſignum Antichriſti non recipient: quia tamen hi erunt pauciſſimi, præ magna multitudine reproborum inde dicuntur omnes characterem beſtiæ habere. Joachimus. *In his verbis nihil aliud deſignari exiſtimo, quàm ut damnandorum eorum multitudinem infinitam eſſe ſciamus, ex omni conditione, & ætate, & quantitate iam maxima, nequaquam valeat æſtimari.* Dicitur in text. *Divites & pauperes*, qui charactere beſtiæ notabuntur: per quod denotantur homines ex omni conditione: Sed quomodo dicuntur pauperes, cum Antichriſtus omnes ſuos ſequaces magnis divitiis implet, quod intelligitur majori ex parte Haymo verò ad ſenſum moralem confugit: nam ille ſcilicet, Antichriſtus, ſuos miniſtros multis ditabit divitiis, pro quibus in nimiam ſuperbiam elevabuntur; pauperes fide, & bonis operibus intelliguntur. *Magna reproborum multitudo. Joachim.* *Dives temporalis, ſi virtute caret, pauper.*

Habere characterem in dextera manu ſua, aut in frontibus ſuis. Sicut Deus olim in lege veteri voluit eos in ſignum peculiaris populi circumcidi, ſive ferre in carne ſua ſignum circumciſionis; & Chriſtus Dominus omnes ſuos fideles, ac Chriſtianos in baptiſmo ſignat charactere, ſeu ſigno Divini Spiritus: Ita ad huius ſimilitudinem Antichriſtus ſuos aſſeclas ſignabit ſuo peculiari ſigno, ut ab omnibus agnoſcantur, de quo commodius dicam quæſt. 30. 227.

QUÆSTIO XXIX.

Quare non verus Chriſtus Ieſus, ſed Antichriſtus imponit pœnam mortis, contra ejus adorationem negantes?

ISte Pſeudopropheta, ſeu præcurſor Antichriſti, ipſius Antichriſti faciet auream ſtatuam; ut ait S. Victorin. ut ab hominibus adoretur; ad quod ut facile omnes adducat auream fabricabit. Nabuchodonoſor vidit in ſomnis ſtatuam grandem, cujus caput erat ex auro, pectus argenteum, tibiæ ferreæ, pedum verò quædam pars fictilis: Daniel. 2. n. 32 Ipſe verò fecit ſtatuam totam ex auro: Dan. 3. num 1. ut ita facilè ad ſui adorationem omnes pelliceret. D. Hieron. in cap. 3. Daniel. *Illud cauſa eſt*, ait, *ut quod ſtatua ſit aurea, ut res inanimata adoraretur, ut Deus, dum unuſquiſque ſuam conſecrat avaritiam.* Avari enim homines ſumma religione colunt, & adorant aurum, illudque maximè judicant dignum altari, & templo. Dum hæc cogito, ſtatim venit in mentem elegans Draconis ponderatio lib. de Sacrament. Paſſion. inquirens, cur avarus Judas, pecunias, quas à Sacerdotibus acceperat, in templo relinquit: Matth. 27. n 5. ſic ait: *Retulit triginta argenteos, & proje it in templo: Vide, quam magni faciat illos; non projecit eos in ſterquilinio, ſed in templo, nimirum, talibus ſemper diis templum ſuum devoverat.* 228. *Victorin.* *Daniel. 2. Daniel. 3.* *D. Hieron.* *Avarus aurum tan. quam Deum adorat.* *Drogo.* *Matth. 27.*

Tota quæſtio eſt, quare Antichriſtiani erigentes ſtatuas ſui Antichriſti, pœnam mortis infligent earum adorationem abnegantibus: *Qui non adoraverint beſtiæ imaginem, occidantur*: Quam pœnam etiam Nabuchodonoſor ſtatuit erga ſuam ſtatuam. *Si quis autem non proſtratus adoraverit, eadem hora mittetur in fornacem ignis ardentis*: Daniel. 3. num. 3. O quantum hoc diſtat ab ingenio, ac conditione Chriſti Domini, ac ſuorum diſcipulorum, qui doctrinam Evangelicam annuntiantes, minimè mortem renuentibus minati ſunt, nulloque modo aliquos eorum eſſe Sectatores coëgerunt, ſed liberos ac ſpontaneos adoratores quærunt In hoc ergo falſitas ſectatorum beſtiæ, & veritas Chriſtiana patet: nam veritas per ſemetipſam 229. *Daniel. 3.* *Antichriſtiani ſuis factis teſtantur ſe ipſos vera religioni eſſe contrarios.*

ſemetipſam cordibus inſinuatur, falſitas verò gladio, & ferro indiget, ut aditum inveniat: Chriſtus pro aliorum ſalute ſanguinem ſuum fudit; At Antichriſtiani aliorum ſanguinem quærunt, & effundunt ad mortem.

Rupert.

Rupert. Abbas. *Hoc Chriſtus non fecit*, ait, *neque Prophetæ ejus, neque Apoſtoli docuerunt, neque Reges Chriſtiani jam facti, hoc acceperunt, ut occidant, & ſanguine cumulandum exiſtiment Chriſti ſervitium. Verus namque Deus, non coacta, ſed ſpontanea ſervitia vult. Ergo & in hoc, & maximè in hoc palam faciet ſenſum habentibus, & ratione pollentibus; quòd verus ſit Antichriſtus, quod verè non ſit Chriſtus, ſed ſecundum nomen ſuum Chriſto ſit contrarius; hic eſt Chriſtus, qui ſanguinem ſuum fudit; hic eſt Antichriſtus, qui ſanguinem fudit alienum.*

Rupertus. Tertull.

Divinitas non vult invitum obſequium.

230. Secundò: Preme illa verba citata Ruperti: *Verus enim Deus, non coacta, ſed ſpontanea vult ſervitia*: Quod argumentum premit Tertull. in ...... cap. 24. adverſus gentes cum cogerent homines vi, ac metu ad aras, & ſacra Dæmonum. *Videte*, ait, *ne etiam hoc ad irreligioſitatis elogium concurrat, adimere libertatem Religionis, & interdicere optionem divinitatis Joves, ac Junones colere manu poſita ad gladium, injuria quodammodo eſt divinitatis, quæ ab invito coli non vult.*

Luc. 9.

231. Et confirmatur: Divinus Magiſter ſuis Apoſtolis mandavit, ut ſine virga urbes obirent, homineſque inſtruerent; apud Luc. 9. n. 3. *Nihil tuleritis in via neque virgam*, &c. Certè bonus foret baculus ad laborem intineris levandum; ſed virgam Chriſtus Magiſtris aufert, ne metum inferant: Sic D. Ambroſ. lib. 7. in Luc. *Eos*, inquit, *emiſit ad ſeminandam fidem, qui non cogerent, ſed docerent*. &c. ac ſi ingratum Chriſto eſſet obſequium, quòd virga exprimeretur impoſitâ. Urgebis, & maximè in rem noſtram, permiſſam Apoſtolis virgam eſſe, apud Marc. 6. n. 8. *Et præcepit eis, ne quid tollerent in via, niſi virgam tantum*, &c. Anne pugna eſt in utroque loco, Sed pugnam Rupert. ſedat lib. 8. ad cap. 10. Matth. ad Ambroſ. mentem: *Virgam*, iniquit, *Regum negat, virgam Paſtorum concedit*. Cùm permittit virgam Apoſtolis, baculum permittit, quo Pontifex benignè, ac benevolè ducat, & paſcat oves? cùm virgam negat, paſtores monet, imò jubet, ne minaci imperio ac regali ſupercilio capitali pœnâ impoſitâ exigant morum diſciplinam, ſciantque certò non placere Deo obſequium, averſa voluntate: Nam, ut verè ait. D. Gregor. Nazianz. orat. 37. *Quod voluntarium eſt, tùm diuturnum, tum certum eſt.*

D. Ambroſ. Marc. 6. Rupert.

Apoſtolus voluntarios & non coactos auditores elegit.

D. Nazianz.

232. Tertiò: Ad hæc verba Apocalypſeos. *Quicumque non adoraverit imaginem beſtiæ, occidatur:* Sic pulchrè pergit citatus Rupert. Igitur inexcuſabiles erunt quicumque beſtiam talem adorabunt, *Habent enim ſignum; quo cognoſcant certiſſimè eſſe illum non Dei, ſed Diaboli filium, ut pote hominem homicidam, hominem ſanguinarium.* Cùm audis ſanguinem hominis ab iſto Pſeudopropheta, ſeu ab aliquo alio peti, inexcuſabilis es, ſi non pro certo teneas illum eſſe filium Diaboli; à Deo enim non venit quod mortem inferat fratri; hoc Diaboli inventum ac ingenium eſt.

Rupert.

Non ex Deo ſed ex diabolo eſt, qui infert malum proximo.

233. Ait Joannes Apoſtolus Epiſt. 1. cap. 3. n. 10. *In hoc manifeſti ſunt filii Dei, & filii Diaboli Omnis, qui non eſt juſtus, non eſt ex Deo, & qui non diligit fratrem ſuum: quoniam hæc eſt annuntiatio, quam audiſtis ab initio, ut diligatis alterutrum; non ſicut Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrem ſuum.* Non ex Deo, ſed ex diabolo eſt, qui mortem curat inferre fratri: ubi occiſio fratris tractatur, ibi non Deus, ſed diabolus invenitur. Rupertus Abbas lib. 8. in Apocalypſ. ſic ait: *Hoc eſt ſignum, in quo cognoſcant hi, qui ex Deo ſunt, ex maligno illum eſſe qui occidit? quod non facit, qui ex Deo eſt Hoc audiat, ſi quis habet aurem: Et cùm viderit illum gladio occidere, etiam ſi ſcientiæ copiam vel teſtimoniorum de ſcripturis non habet abundantiam, ſaltem ex hoc ſolo, quòd ille homicida eſt, ſciat quòd ex Deo non eſt* Perpende ultima verba: *Saltem ex hoc ſolo, quòd homicida eſt.*

Joan. 3.

Rupert.

Non ex Deo, ſed ex diabolo eſt, effundere ſanguinem proximi.

Poſt quam diabolus accepit poteſtatem per- 234.
cutiendi Jobum, ait Text. Job 1. n. 12. *Egreſſuſque eſt Satan à facie Domini.* Et quomodo dicitur egreſſus a facie, ſeu præſentia Domini, cum Deus ubique ſit præſens; *Si aſcendero in Cœlum, tu illic es? ſi deſcendero in Infernum, ades.* Dei proprium eſt benefacere homini; Satanas autem exibat ut infenſiſſimus hoſtis humani generis, ut homini noceret (quod maximè eſt alienum à Deo) ut talem hominis deſtructionem intendens, maximè videbatur extraneus, alienus, ac ſeparatus à Deo; quaſi non ferat Deus aſpicere quemquam homini ſuo malè affectum. Sic ait Didymus in Catena Græca *Niſi extra Deum fuiſſet Diabolus, contra Jobum is nihil moliturus fuiſſet.*

Job. 2.

Maleficentia in hominem aliena à Deo.

Didim.

David infenſiſſimum ſibi hoſtem, Saülem 235.
dormientem invenit in ſpelunca: 1. Reg. 24. n. 5. Tunc *dixerunt ſervi David ad eum: Ecce dies, de qua locutus eſt Dominus ad te: Ego tradam tibi inimicum tuum, ut facias ei ſicut placuerit in oculis tuis* Mirum ſanè quòd David contempſiſſet tantam occaſionem ſuæ ſecuritatis; mirum ſanè quòd contempſiſſet ſuorum militum verba, cædem hoſtis adhortantia: Illud verò mirabilius quod illi proponeretur Dei voluntas, Deique promiſſio adimpleta, cùm dicitur: *Ecce dies de qua locutus eſt Dominus*, &c. Et tamen quòd ipſe à cæde ſui hoſtis abſtineret Cur cùm audit Dei voluntatem, ad illam exequendam non currit; David fidiſſimus, & piiſſimus vir, Deique virtutis æmulus, quia cor, ſecudùm cor divinum habebat, etſi à ſuis militibus audit Dei voluntatem, ac promiſſionem in illa cœde adimpleri, non tamen ſibi potuit perſuadere talem eſſe Dei voluntatem de hominis interitu, talemque mortem ei placiturum, qui maximè vitam, ac in columitatem hominis exoptat. D. Baſil. Seleuc. orat. 16. ſic ait: *Nec verò Dei commèmoratio Davidem ad cædem faciendam excitavit. Hominis interemptio Dei donum non eſt, neque oculis Divinis arridet: Eſto inimicum tradiderit, Dominum ſuum ſatis novit humanitate delectari.*

1. Reg. 24.

Dei voluntas beneficentiam prædicat in hominem.

D. Baſil. Sel.

QUÆSTIO XXX.

Quare Antichriſtus ſuos aſſeclas faciet portare ſuum Characterem in dextera manu, aut in frontibus ſuis?

236. ANtichriſtus omnibus ſuis modis, quantum poterit, ſuis falſis illuſionibus intentabit, Deum, & Chriſtum imitari; Deum quidem, qui in antiqua lege diſpoſuit ſuos in ſignum peculiaris populi circumcidi, ſive in carne ſua ferre Circumciſionis ſignum: Chriſtum verò qui omnes fideles ſignat. *In Spiritu promiſſionis Sancto*, ut ait Apoſtolus Ephe. 1. num. 13. Quod eleganter notavit D. Chryſoſt.
Epheſ 1. D.Chriſoſt. homil. 2. ad Epheſ. *Signati ſunt*, ait, *etiam Iſraelitæ, ſed circumciſionis nota, ut pecora, & bruta; & nos ipſi ſignati ſumus; ſed ut Filii Spiritus Sancti*: Hinc eſt, ut tam ſedulo curet Antichriſtus ut omnes, nullo prorſus excepto, cujuſcumque conditionis ſit, & ætatis, habeant ſuum Characterem: habeant inquam, vel in manu dextera, vel in fronte: Nam aliqui ferent tale ſignum in dextera ſua, alii in fronte. Tota quæſtio eſt, cur Antichriſtus in dextera vel fronte vult imponi ſuum Characterem.

Hæbræi olim ſignati ut pecudes, Chriſtiani, ut filii.

237. Reſpondeo primò, quod per dexteram, quæ eſt propria Electorum, ad quam collocabuntur in extremo judicio, denotatur bona, & ſancta operatio, ſicut & per frontem, ubi imponitur ſignum Crucis, fidei profeſſio declaratur, ut
D. Auguſt. docet D. Auguſt. lib. 20. de Civit. cap. 9. Cur ergo in dextera, vel in fronte character beſtiæ ponitur; Perverſi, & iniqui, omnia bona, & ſancta in malum convertunt, & commutant; bona opera dextra in malum, & peccatum? fidei verò profeſſionem in illius abnegatio-
Ansbert. nem Ansbert Abbas. *Ubi debuerunt*, ait, *reprobi dexteram puram, & ſine reprehenſione frontem habere, ſibi inveniuntur nota criminis deturpati.* Quia ergo utroque bono, id eſt virtutum operatione, ac fidei profeſſione tales inveniuntur fraudati; rectè utrobique nota criminis narrantur characteriſati.

Mali omnia convertunt in malum.

238. Secundò: Omnibus, ſive magnis, ſive puſillis, ſive divitibus, ſive pauperibus præcipiet Antichriſtus portare ſuum characterem, ſive in manu, ſive in fronte, æmulans, ac tranſmutans legale, ac divinum mandatum. Mandavit Deus
Deut. 6. olim Deut. 6. n. 6. *Verba, quæ ego præcipio tibi, ea meditaberis, ſedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens, aut conſurgens, & ligabis ea quaſi*
Matth. 28. *ſignum in manu tua* In Evangelio. Matth ult. num. 19. *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Cûm omnes baptiſantur, accipiunt in fronte characterem nominis Chriſtiani: Quomodo ergo Antichriſtiani erunt notati charactere beſtiæ; Quia ita ſunt depravati, ac miſeri peccatores, & à ratione alieni, ſignaculum Chriſti, & nomen ejus abjiciant ut omnium hominum peſſimi, ac maledicti, characterem ſuſcipiant.
Rupert. Rupert. *Numerum*, ait, *ſ i icet trium perſonarum, & nomen Chriſti, de frontibus, & de cordibus, & ore omnium Pſeudoprophetæ auferre conantur, ut è contra characte nominis beſtiæ, & numerus nominis ejus inſcribatur.*

Depravati peccatores, nomen Chriſti objiciunt pro nomine peſſimo.

239. Tertiò. In manu, & in fronte vult beſtia haber ſuum characterem: per manum denotatur operatio; per frontem jactantia, & gloriatio de ipſo opere: perverſi enim homines, non ſolùm mala operantur, ſed etiam de ipſis par-
D. Proſpert. vis, ac malis operibus gloriantur. S. proſper. in dimidio temporis cap. 5. *Inſcriptio in fronte*, ait, *eſt gloriatio in malis operibus. inſcriptio in manu, eſt operatio* Hoc eſt de malo opere gloriari, quæ eſt ſumma perverſitas.

Mali non ſolum mala faciunt ſed etiam de iis gloriantur.

Quartò: Id maximè curat crudelis hoſtis, 240.
ut fidelium dexteræ, & frontes occupentur charactere beſtiæ. Ad quid hoc? Ne in fronte, dextera ſignum dominicæ crucis imprimatur, quæ & fideles protegit; & perdit, ac deſtruit
D. Ephrem. omnes inimici art s. D. Ephrem orat. de Antichriſto ſic ait. *Dat autem ſignum impurus ille latro, non ſimpliciter, nec paſſim in quolibet corporis membro; ſed dextera, ac fronti hominis impium infigit characterem, ne poteſtatem habeat homo ſignandi ſe dextera, ſigno Jeſu Chriſti, Domini noſtri; neque in fronte crucis ſignaculum penitus imprimere poſſit: Scit enim verſutus ille, quia ubi crucis ſignaculum poſitum fuerit, ſolvitur continuo virtus ejus omnis.*

Crux ſalutari inimicos deſtruit.

Confirmatur. A virtute ſanctæ Crucis nobis 241.
eſt magna, & maxima ſecuritas ſine qua quilibet miſerrimè prolabitur. Dixit Chriſtus Dominus Petro, Matth 16. n. 8. *Ego dico tibi, quia*
Matth. 16. *tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam.* Quid Petro firmius ac fortius; Sed accipe, quæ ſtatim poſt pauca dicuntur, & miraberis ibid n. n. 22. *Aſſumens* JESUM *Petrus cœpit increpare illum, dicens: Abſit à te Domine, non erit: Qui converſus dixit Petro: Vade poſt me Sathana, ſcandalum mihi es.* Quid Petro infirmius; quid fragilius; à domino enim vocatur Sathanas; paulo ante firmiſſima petra videbatur; modo Sathanas tanquam labens, ac corruens apparet: unde tanta firmitas tantam infirmitatem contraxit; Antea quidem divinitatem Chriſti prædicabat, modó ejus crucem detrectat, ac recuſat. *Abſit à te, Domine.* ut crucem ſcilicet aſcendas; & qui ex divinitatis confeſſione firmus apparebat, tamen non potuit non monſtrari labilis, & infirmus, ubi beneficium crucis cœpit detrectare; & qui ex confeſſione Divinitatis firmus erat, ex recuſatione crucis, quæ eſt totum noſtrum munimen infirmus & debilis oſtenditur. Sic ait Germanus Patriatcha orat. in exaltatione Crucis contra
German. Rogomillios *Quid Petro firmius, cui nec caro, nec ſanguis Filium Dei revelavit? Nihilominus cum magiſtrum ad crucis potibulum feſtinantem intelligeret, conatus quidem eſt curſum illum, & feſtinationem prohibere. Sed contra audit: Vade poſt me Satana. O miraculum ingens! Satanas appellatur magnus Petrus, quod crucem detrectet? & ut petra ſcandali, & lapis offenſionis retro objicitur, & infractum illud Eccleſiæ fundamentum.* Vide cap. 12. q. 47. n. 378. 379. 380. 381. & q. 72. num. 608. 609. 610 & plura paſſim per noſtros tomos in Evang.

Omne noſtrum munimen à Cruce.

Quintò Faciet Antichriſtus, ut ejus Sectatores portent characterem ejus in manu dextera, & in fronte: & ſtatim ſequenti verſu dicitur: *Et ne quis poſſit emere, aut vendere, niſi qui habet characterem, aut nomen beſtiæ.* Rectè nomine beſtiæ hic intelligitur Antichriſtus: nam 242.

Ex homo, qui peccans ei pudorem abjicit. frons hominis ſignum eſt verecundiæ, & illud ponitur in fronte, de quo homo maximè jactatur, ac gloriatur, & qui non ſolum inducit homines ad peccandum, ſed etiam verecundia abjecta intendit, ut in ſuis peccatis effrontes fiant, de ipſis ſe jactent, & non erubeſcant, hoc pecudum, & non humanum eſt: dum ergo Antichriſtus ordinat, ut homines ſuum apoſtaſiæ characterem geſtent in fronte, ut tanquam pudore abjecto ipſum oſtentent, nomen hominis amiſit, & beſtia dicendus eſt.
Rupert. Rupertus lib 8 in Apocalypſ. *Per quod ſignificat,* ait, *myſticè apoſtaſia ſpiritus diabolici; quam pertinax ſit, mala ſua reciprocando.*

243. Jerem. 32. Ait Deus per Jeremiam cap. 32. n. 30. *Erant filii Iſraël, & filii Juda, jugiter facientes malum in oculis meis.* Græcus legit: *Soli facientes malum.* Et quomodo dicuntur ſoli: Nonne etiam gentes graviſſimè peccabant cultu idolorum ſuorum ſuaque rapina, furto, luxuria, ac ſuis abominationibus; quomodo filii Iſraël, & Juda dicuntur ſoli peccare: tamen etſi omnes gentes graviter delinquerent; nihilominus ſoli filii Iſraël & Juda, divina fide credebat, ſe in oculis Domini, ac ejus conſpectu peccare: & qui verecundia depoſita, imprudenter ſe in oculis Domini agnoſcit peccare, præ omnibus hominibus peccare dicitur: & ita ut Scriptura
Gen. 13. *Summa malitia, ac imprudentia peccare coram Deo.* Judic. 3. D. Chryſoſt. exaggeraret malitiam Sodomæ, ait Gen 13. n. 13. *Sodomitæ peſſimi erant. & peccatores nimis coram Deo.* Cui etiam reſpondet Judic 3. num. 7. ubi peccantes notantur homines: *Fecerunt malum in conſpectu Domini*: Qui dicendi modus maximè pertinet ad inſignem hominum improbitatem, teſte D. Chryſoſt. in Gen. homil. 33. *Non peccatur ſimpliciter*, ait, *ſed coram Domino: hoc eſt, prodigioſa erat eorum iniquitas.*

244. Rex Ozias ſacrilega audacia intrat in Templum; adolere intentat incenſum ſuper altare thymiamatis, quam impudentem, & effrænem temeritatem, nulla potuit Sacerdos Azarias per-
2. Paral. 26. ſuaſione coërcere; unde à Deo leprâ percutitur in fronte: 2. Paralip. 26. n. 10. *Statim orta eſt lepra in fronte ejus.* Et cur non potiùs in alia parte, ut oculis, vel naribus, ſed in fronte, in qua
Sedes verecundiæ punitur. ſedes, & ſignum eſt verecundiæ, quam ab ea abraſerat; Et ideo qui tam impudenter verecundiam à fronte depoſuerat, illius frons lepra tegitur, & abſconditur, nec apparet. D. Chryſoſtom. homil. 4. de verbis Iſaïæ. *Effloruit*, ait *lepra in fronte illius; quia ubicumque eſt impudentia, illic eſt ultio.* Ut unde verecundia exierat, vindicta ſuccederet. Sic & Goliath in fronte percutitur *Infixus eſt lapis in fronte ejus* 1. Reg. 17 n 49. ut effrontem ad peccandum, Divina Juſtitia, in fronte mulctaret.

Apoc. 13. *n.* 17. Et ne quis poſſit emere, aut vendere, niſi qui habet characterem, aut nomen beſtiæ, aut numerum nominis eius.

Num. 18. Hic ſapientia eſt. Qui habet intellectum, computet nomen beſtiæ. Numerus enim hominis eſt & numerus eius ſexcenti, ſexaginta ſex.

VERSIONES.

S. Auguſt. n. 17. Ut nemo poſſet mercari, niſi qui habent nomen, aut notam ejus.

Syrus. Niſi qui habet characterem nominis illius animalis dentis.

Arabicus. Niſi haberet ſignum illud.

Arabicus. n. 18 Hic requiritur ſapientia, &c. & ſumma ejus ſexcenti, ſexaginta ſex.

Marian. Hic ſapientia opus eſt.

Syrus. Qui habet mentem computet numerum illius animalis dentis.

Aliqui. Hic eſt acumen; qui habet ingenium.

Beda. Numerus enim, nominis eſt.

EXPOSITIO XI.

Ut ne quis poſſit emere, aut vendere. Hæc verba non ſunt teſtringenda ad negotiationes, mercatorumque commercia, ſed extendenda ad omne genus venditionis, & emptionis: Et quia homines diu vivere non poſſunt ſine iſto vitæ commercio; aliàs rerum neceſſariarum ad vitam, inopiâ tandem contabeſcent, & ita ad ſuam lethiferam apoſtaſiam penè innumeram hominum multitudinem neceſſitate coactam Antichriſtus pertrahet. *Niſi qui habet characterem*, Expreſſum ſigillum, vel ſignum ejus, aut nomen beſtiæ. Scilicet ipſius Antichriſti, *Aut numerum nominis ejus*: Veluti ejus nomen in compendio. 245.

Hic ſapientia eſt. Hic eſt opus & ſapientia, & intellectu tanquam in re obſcura, & ænigmatica, aperienda, ut ex numero literarum nominis ejus, quis intelligat, quiſnam ille ſit, cùm venerit, ut ab eo cavere poſſit. *Qui habet intellectum computet nomen beſtiæ, numerus enim hominis eſt*: Ac ſi dicat Joannes, Numerus de quo loquor, eſt numerus nominis cujuſdam particularis hominis, ut ſciatis Antichriſtum fore hominem, non verò dæmonem, ut aliqui dixerunt, & ſupra retuli, vel numerus hominis, id eſt in uſu hominum facile reperibilis: & obſervabilis, utpote ipſis conſuetus, & familiaris, in communi calculorum, per conſuetas literas, & nomen non erit officii ſed perſonæ Antichriſti. 246.

Numerus ejus ſexcenti ſexaginta ſex. Hebræi, & Græci utuntur literis Alphabeti pro notis arithmeticis: denotat ergo noſter Joannes literas nominis Antichriſti, prout ſunt notæ arithmeticæ, facere hunc numerum. 247.

Quæstio XXXI.

Quale futurum ſit Character, ſeu ſignum Antichriſti.

248. Textus. EXpreſsè ait noſter Text. *Ne quis poſſit emere, aut vendere, niſi qui habet Characterem, aut nomen beſtiæ, aut numerum nominis ejus*, Valde ſolliciti ſunt interpretes in inquirendo ſignificatum hujus rei; & primò circa characterem, quid ſit, in quo loco, & quomodo portandum, & cujuſnam ſit materia, & cujuſnam forma quæ breviter ſunt inquirenda.

149. *Quid ſit character.* Primò: Character, nihil aliud eſt, quàm nota, vel forma alicui impreſſa, ut ſunt illæ, quæ ſigillis in cera, vel alia materia redduntur; aut ferro ſervis fugitivis inuruntur Secundò: Quo autem in loco iſte caracter ab Antichriſto ſuis aſſeclis imprimetur expreſsè declarat hic textus *In quo loco.* ſuperiori verſ. 16. *Et faciet habere characterem in dextera manu ſua, aut in frontibus ſuis.*

250. Tertiò: Tale ſignum aliqui deferent depictum, ſive ſcriptum in aliqua lamina ſive materia tum pretioſa, tum vili po ſtatu, ac facultate *Quomodo portandum.* ferentium; itaut in promptu ſit omnibus, & undique videatur; alii verò deferent tale ſignum in carne, ſeu cute ſuæ frontis, vel manus dexteræ exaratum, & inuſtum igne, ſive lanceolis, ſive cultris: Sic olim ſignabantur milites *puncturis*, ut ait Vegetius lib. 1. cap. 8, & lib. 2. c. 5. Vegetius. *In cute punctis ſcribuntur milites.* Hinc Mauritii Imperatoris edictum, ne quis manu ſignatus ante expletam militiam in Monaſterium reciperetur, de quo agit S. Gregor. Epiſt. 10. ad Mauritium, & Epiſt. 103. ad Theodoſium Medicum. D. Greg.

251. Ribeira. Quartò: Eſt difficultas, qualiſnam erit forma, & figura iſtius characteris. Et primò: Ribeira & alii volunt hunc characterem eſſe effigiem aliquam, ſive inſigne Draconis, quem Antichriſtus adorari jubebit. *Impugnatur.* Huic tamen imaginationi verè opponitur, nempe quòd tanta futura ſit illius peſſimi hominis ſuperbia; imò & Diaboli ſui à quo regitur, ut non feret hanc formam; nec enim *Dæmon* Draco videri, vel nominari, nec Antichriſtus à Dæmone miſſus videri volet præſertim, quod ille ſolus ſataget. ut Deus adorari.

252. D. Hippolyt. Bellarmin. Suar. Suar. Pererius. Pinelli. Secundò: D. Hippolytus lib. de conſummatione ſæculi, Bellarm. lib. 1. de Roman. Pontif. cap penult. Suar. tom. 2. in 3. p. q. 59. Pererius in Daniel. cap. 12. verſ. 1. Pinelius de altera vita, lib. 2. cap. 7. Caracterem Antichriſti nihil aliud futurum, niſi hoc, *Nego Jeſum*, vel *baptiſma*, vel aliud ejuſmodi impietatis, & blaſphemiæ ſymbolum. Hoc tam non futurum ejus characterem, illud apertè mihi oſtendit; quia tale ſignum portari poteſt à Judæis, ac Ethnicis: *Impugnatur.* quid enim difficultatis habebunt negare Jesum, qui illum numquam agnoverunt; Character autem Antichriſti debet eſſe quid peculiare ſectæ, ac doctrinæ ejus, & non pro multis commune.

253. Primaſ. Ansbert. Cornel. Menoch. Tertiò: Primaſius, & Ansbertus, quos ſequuntur Cornel. Menoch. dicunt, quòd character Antichriſti, erit nomen Chriſti per compendium hac figura, quo charactere, ac nota, uſi fuerunt antiqui Imperatores; & hanc notam Chriſti, Conſtantinus habuit in labaro quod caſtris præferebat, cujus virtute de Maxentio, ac aliis hoſtibus victoriam reportavit pro quo communiter citantur Euſeb. Cæſar lib. 1. de vita Conſtantini, c. 22. Euſeb. Zozomen. Prudent. Sozomenus lib 1. Hiſt. cap. 3. & 4. Prudentius lib. 2. contra Symmachum: & addit Ansbertus Ansbert. hanc futuram eſſe notam Antichriſti, ſibi fuiſſe revelatum. Hæc tamen ſententia mihi eſt difficilis. Nec revelatio Ansberti eſt authentica; & non mihi poſſum perſuadere, quòd Antichriſtus crudelis hoſtis Chriſti Jesu veri filii Dei, ac Virginis Mariæ; ſibi aſſumat ejuſdem characterem, quo illum ſignificabant Imperatores Chriſtiani; & ut etiam teſtatur Baron tom. 3. & 4. Annalium, in antiquis numiſmatibus ac tabulis, tali compendio P. & X. ſignificabatur, quibus ſæpè uſi ſunt Chriſtiani. Ergo Antichriſtus aliud ſignum peculiare, ac diſtinctum ſuæ peſtiferæ Sectæ ſibi aſſumet. *Impugnatur.*

Quartò: Malveda lib. 8. de Antichriſt. cap. 19. 254. ex multis auctoribus antiquis probat, quod ut Malveda. Catholici diſtinguerentur ab Hæreticis, ac Schiſmaticis, antiquitus ſolebant Epiſcopi, ac maximè Romani Pontifices, dare fidelibus, tanquam in teſſera, ac ſymbolo character, in quo erant ſcriptæ initiales literæ nominum Patris, Filii, & Spiritu Sancti, ac Petri, & quòd talem characterem ſibi aſſumet Antichriſtus: Sed hoc gratis dicitur, & ex impugnatione ſuperioris *Impugnatur.* ſententiæ, etiam impugnatur; quia character Antichriſti, erit quid peculiare ſuæ Sectæ, & non quid commune cum Chriſtianis.

Quintò: S. Victorinus, Venerabilis Beda, 255. Rupertus, Aretas, Alcazar, Lahay tenent hunc Victorin. Beda. characterem nihil aliud futurum, niſi ipſum Rupertus. proprium nomen Antichriſti. Contra hanc ſen- Aretas. Alcazar. tentiam graviter urget præſens Text. verſ. 17. Lahay. *Et ne quis poſſit emere, aut vendere, niſi qui habet characterem, aut nomen beſtiæ, aut numerum nominis ejus.* Ubi illa tria, *Character, nomen, numerus* *Impugnatur.* *nominis* ponuntur tamquam diſtincta, ac proinde character quid diſtinctum eſt à nomine.

Sextò: Et in re adeo obſcura, probabilior 256. mihi videtur ſententia Viegas, Ferrar. quòd *Verior ſententia.* character, idem ſit, ac imago, ſeu, ut etiam di- Viegas. cam, ejus inſigne, ſeu nota, ut olim Romani Ferrar. portabant Aquilas, Luſitani quinque Chriſti vulnera, Hiſpani Leones; & hoc eſt maximè diſtinctivum; ac familiare omnibus nationibus, & unicuique pro ſua conditione, ac diverſitate; aut nomen ipſius Antichriſti propriis literis ſcriptum. Tertiò: *Numerum nominis*, ipſum ejus nomen in compendio ſcriptum, ut ſolent Reges, & Principes facere

Mandabit crudeliſſimus Tyrannus Antichri- 257. ſtus, ut nullus poſſit emere, aut vendere ali- *Vivendi modus prohibetur Chriſtianis.* quid; niſi portet unum ex illis tribus, characterem, vel nomen ejus, vel numerum nominis ejus, quæ erit dura, & acerba perſecutio, quæ inventa fuit à Diocletiano contra Chriſtianos, ut nemo poſſit aliquid vendere, vel emere, niſi prius idolis ſacrificaret; ut teſtantur acta Sancti Concordii Martiris apud Surium tom 1. & eodem tomo, acta S Seba- Surius. ſtiani, ac ſociorum Martyrum: & de eadem perſecutione Diocletiani canit Venerabilis Beda Beda. in vita Sancti Juſtini Martyris, Carmine ſcripta, tom. 3.

Non

Non illis emendi quidquam,
Aut vendendi copia
Nec ipſam aurire aquam
Dabatur licentia,
Antequam thurificarent
Deteſtandis Idolis.

QUÆSTIO XXXII

Qualenam futurum ſit nomen Antichriſti?

258. AD ſatis difficilem quæſtionem nos inducit præſens Text. *Hic ſapientia eſt*: multa nempe neceſſaria. *Qui habet intellectum, computet numerum beſtiæ.* Non ait computet numerum nominis beſtiæ, ſed *numerum beſtiæ.* Tamen ex his, quæ antea immediate dixerat. *Ut nemo poſſit emere, aut vendere, niſi qui habet characterem, aut nomen beſtiæ, aut numerum nominis eius*: de numero nominis videtur hîc loqui.

Notabile in textu.

259. Et ſupponendum, ut valde certum, & notum apud Hebræos, & apud Græcos, quorum ſermone ſcripſit Joannes, quod literaæ Alphabeti aſſumuntur pro notis arithmeticis numerorum, ita ut A ſignificet unum. B. duo, & ſic de cæteris per varias multiplicationes arithmeticas.

Hebræi, & Græci, utuntur numeris pro literis.

260. Ex quibus jam patet reſolutio ad noſtram quæſtionem, quòd nomen Antichriſti tale erit ut contineat literas alphabeticas, quæ reddant hunc numerum arithmeticum. 666. Magna eſt difficultas, quale futurum ſit hoc nomen: Nam multa ſunt nomina, quæ habent hunc numerum: Aretas affert ſeptem; quindecim Viegas, alii alia: & Genebrardus lib. 3. ſuæ Chronologiæ, & Gregorius Ederus, lib. 1 Oeconomiæ Bibl. tabul. 228. docent hunc numerum competere Græcè nomini Mahometi, & Guillielmus Lindanus lib 3 dubit. & alii credunt Martinum Lutherum, id eſt, *Martin Luther*, Græcè conficere hunc numerum.

Multa nomina habent numerum 666.

Aretas. Viegas. Genebr. Ederus. Lindanus.

261. Et augetur difficultas; quia noſter Joannes non explicat, utrum Antichriſti nomen, futurum ſit Græcum, an Hebraycum? Hebraycum probabilius; quia Antichriſtus intentabit perſuadere Judæis ſe eſſe Meſſiam, & ideo multi exiſtimant probabiliter quod linguâ Hebraycâ utetur.

262. Ac proinde, qui habet ſapientiam, & acumen intellectus, ex numero arithmetico litterarum nominis ejus, 666 & ex pugna ipſius cum Helia, & Henoch, & aliis circunſtantiis, quæ hîc deſcribuntur à Joanne ac à Paulo 1. ad Theſſal. facilè deprehendet quis ſit Antichriſtus; ut ab illo cavere debeat, & poſſit

Quo idiomate, erit nomen Antichriſti.

263. Hîc tamen maximè notandum, ut advertit Petrus Bongny, quod numerus 666 importat triplicem ſenarium laboris, quod eſt nomen Antichriſti. At verò numerus 888. quod nomen Chriſti Græcè continet, ut cecinit Sybilla Cumana, & habetur lib. . Oraculorum, dicit omnem felicitatem, & requiem.

Bongy.

Sybilla Cumana.

264. Senarius enim in quo Deus in principio mundi ipſum eſt operatus, ſex enim diebus fecit omnia ſpectat ad laborem: Septenarius ſigni ficat quietem, nam ſeptima die quievit Deus ab opere quod patraverat: Octonarius verò conſummatam quietem, & beatitudinem indicat. Proinde in nomine Antichriſti ſunt omnes ſenarii ſimplices & compoſiti; in ipſo denuntiatur congeries omnium laborum, ac miſeriarum, & malorum: Miſeria peccati, ac prævaricationis legis Dei miſeria ſententiæ damnationis miſeria illius executionis cum incarceratione æterna in Inferno. E contra verò in nomine Chriſt ſunt omnes numeri octonarii, tam ſimplices, quàm compoſiti, nam Græcè conſiati ſignificant nomen Chriſti, & reddunt numerum 888. qui octonarius dicit omnem perfectionem felicitatis, bonitatis, ac beatitudinis; proindeque in nomine Chriſti ſunt tres octonarii: nam in ipſo eſt ſumma perfectio virtutis, ac obſervationis Divinæ legis, perfectio ſententiæ divinæ electionis: *Venite benedicti*; poſſeſſioque æternæ beatitudinis, ac perennis felicitatis in æternum.

Sex ſignificat laborem; Octo felicitatem.

In nomine Antichriſti omnes ſenarii, in nomino Chriſti octonarii.

QUÆSTIO XXXIII.

Quare Evangeliſta ponens numerum literarum nominis Antichriſti, ipſum tamen nomen ſubticuit?

AIt ſacer Text. *Hîc ſapientia eſt. Qui habet intellectum computet nomen beſtiæ. Numerus enim hominis eſt numerus ejus ſexcentis ſexaginta ſex.* Quamvis ponatur numerus literarum nominis Antichriſti 666. tamen ipſum proprium ejus nomen ſatis nobis eſt obſcurum, & abditum: Solum voluit Divina Providentia, ut illum deprehendant, qui habent veram ſapientiam, & intellectum in Deo; & maximè, qui tunc fuerint, ipſum aſſequentur, tum ex numero literarum, tum ex aliis ejus factis, ut hîc exprimit noſter Joannes, & jam dixi ſuperiori quæſtione. 265.

Valde abſconditum Antichriſti nomen.

Secundò; & jam moraliter. Si ponitur numerus literarum nominis Antichriſti 666 ænigmaticè, cur ipſum nomen expreſsè non ponatur? Sunt graves Auctores, ut jam ſupra retuli, qui exiſtmarunt Antichriſtum futurum eſſe Neronem à mortuis ſuſcitatum. Si verò objicias, Antichriſti nomen non eſſe Neronem, & aliud, & aliud diverſum, ut numerus literarum indicat; in rem præſentem, reſpondet Victorinus: *Neronem ſuſcitatum, Deus mittet Regem dignum dignis: & Chriſtum qualem meruere Judæi & quoniam aliud nomen allaturus eſt, aliam etiam vitam inſtituturus, ut ſic eum tanquam Chriſtum excipiant Judæi.* Expende illud: *Quoniam aliud nomen allaturus eſt, aliam etiam vitam inſtituturus*: Nomen Antichriſti ſupprimittur, quia ipſe ſibi imponet nomen valde magnum, & excelſum; cum tamen ejus opera futura ſint turpiſſima, & nequiſſima: *Quoniam aliud nomen allaturus eſt aliam etiamvitam inſtituturus* Cùm ergo opera illius non ſint nomini proportionata, ejus nomen nullum importat honorem, vel decorem, de eoque nihil faciendum, nec ulla mentio de eo eſt habenda. 266.

Victoria.

Nullus honor ex nomine ſi opera non correſpondeant.

Et confirmatur. In illo ſolo nomen ſuum habet decorem in quo illi facta correſpondent, Joan. 1 n. 42. videns JESUS Petrum, ait illi: *Tu vocaberis Cephas.* Quod interpretatum, petram 267.

Joan. 1.

dicit: Et valde mirum, quòd rudi adhuc diſcipulo nomen opponatur; quod Paulus de Dei filio prædicat dicens 1. Corinth. 10. n. 4. *Petra autem erat Chriſtus.* Tanti dubii admirationem præclarè tollit D. Ambroſ. ſerm. 47. *Petra ergo pro devotione Petrus dicitur, & petra pro virtute Dominus nuncupatur, ſicut ait Apoſtol. Petra autem erat Chriſtus Rectè conſortium meretur nominis, qui conſortium meretur & operis.* Petrus & ſi tunc inexpolitus erat, tamen ſic extollitur, ut proprio nomine Chriſti filii Dei nobilitetur quia tantùm fas erat; debebat Petrus aſſimilari, ac proportionari in operibus ſuo ſanctiſſimo Magiſtro, inde ejus nomine inſignitur. *Rectè conſortium meretur nominis, qui conſortium meretur & operis.*

1. Cor. 10.

Ambroſ.

Ibi nominis decor, ubi vita illi proportionatur.

268. Tertiò: Non nomen beſtiæ poſuit Divinus Spiritus, ſed numerum deſignavit, qui claudendus eſt ejus nomine. Et qui numerum nominis poſuit, cur non magis explicuit ipſum nomen? rationem aſſignat D. Irenæus lib. 6. circa finem. *Nomen autem ejus tacuit*, ait, *quoniam dignum non eſt præconari à Spiritu Sancto. Si cum præconatum ab eo fuiſſet, fortaſſis, & in multum permaneret.* Noluit Deus nomen proferre, quod cito erat expungendum: Si enim à Deo proferretur, durabiliorem obtineret permanentiam.

D. Iren. *Dona quæ à Deo veniunt firma, ac permanentia ſunt.*

269. In quæſtionem voco, cur filii Jacob non appellentur Jacobitæ, ſed Iſraëlitæ; cùm tamen Jacob fuiſſet primum nomen ejus? Jacob nomen impoſitum fuit à matre. *Idcirco appellavit eum Jacob.* Geneſ. 25. n. 25. At Iſraël fuit ei nomen impoſitum à Deo, qui dixit ei: *Nequaquam Jacob appellabitur nomen tuum, ſed Iſrael*: Geneſ. 32. num. 28. Et cum nomen eſſet datum à Deo, conſequens erat ut perennitatem haberet; ne deficeret. Quod ponderat D. Epiphan. hæreſ. 78, dicens: *Ex ipſis enim nominibus, epithetis, etiam virtutis ſigna elucent: Dignitates enim appellationum acceperunt juſti, unicuique decenter, & prout congruum fuit. Et Abraham quidem impoſitum fuit, epitheton, Amicus Dei; & non diſſolvetur Jacob verò, ut Iſraël vocetur, non alterabitur.*

Gen. 25.

Gen. 32. *Nomen à Deo datum perdurabile.*

D. Epiphan.

270. Propone tibi ante oculos differentiam cauſſarum, & effectuum, nam ex una parte ait Scriptura Geneſ. 1. n. 1. *In principio creavit Deus Cœlum, & terram*: & ſtatim ſubdit num. 16. *Fecit Deus duo luminaria magna.* & immediatè ſubdit *Fecit firmamentum*: & ex altera parte dicitur; *Germinet terra herbam virentem*: & inſuper addit *Producant aquæ reptile.* Profundè conſidera quòd Deus ſuis manibus, Cœlum, ſtellas, luminaria magna, ac Firmamentum condidit: at terræ & aquis conceſſit ut herbas, reptilia, ac volatilia producerent. Cur non magis Deus omnia per ſe condidit? & cur ſicut creavit Cœlum, Stellas, ac Solem, & Lunam, non creavit etiam herbas, reptilia, ac volatilia? A Divinis manibus illa veniunt, quæ perennem firmitatem, ac ſtabilitatem habent, ut Cœlum, & Stellæ: ab illis verò, quæ corruptioni ſubjacent, & breviter tranſeunt: ut herbæ, & reptilia, abſtinuerunt Divinæ manus; quæ per ſe ſolas neſciunt, niſi ſtabilia, & firmiſſima bona præſtare. Rupert. ibi: *Quæcumque, Deus feciſſe dicitur, manent, & ſtabilia ſunt Dictum eſt, quia fecit Deus firmamentum, & vocavit Cœlum, & ipſum manet: dictum eſt, quòd ille plantavit Paradiſum, & ille manet. E contra, quæ moventur in terra, & in mari non manent: idcirco cautum eſt, ut non dixerit Deus Fiant reptilia, quorum eſſe citò præterit; ſed dixit Deus, producant aquæ reptilia.*

Geneſ. 1.

Dona è Dei manibus, ſtabilia, ac firma.

Rupert.

Deuteron. 34. n. 5. *Mortuuſque eſt ibi Moyſes* 271.
ſervus Domini, in terra Moab, jubente Domino, & ſepelivit eum in valle terræ Moab contra Phogor: Et non cognoſcit homo ſepulchrum ejus uſque in præſentem diem. Moyſes centum, & viginti annorum erat, quando mortuus eſt: non caligavit oculus ejus, nec dentes illius moti ſunt. Ecce deſcribitur mors Moyſis, & etiam in ipſa morte incorruptus apparet, nihilque in ejus morte notatur, quod corruptionem oſtendat: Oculus non caligavit, dentes non ſunt moti, ſepulchrum abſconditum eſt ab oculis noſtris. Et unde potuit Moyſes, etiam in ipſa morte incorruptus oſtendi, niſi inde, quòd mortem accepit de manu Domini? *Mortuus eſt Moyſes ſervus Domini, in terra Moab, jubente Domino.* Ubi invenitur Deus operans, firma, & ſtabilia ſunt omnia; ut corruptionis nihil appareat, etiam in ipſa morte, & interitu. Eleganter D. Ambroſ. lib. 1. de Abel cap. 2. ſic ait: *Moyſes autem mortuus quidem legitur, ſed per Verbum Dei mortuus eſt, per quod facta ſunt omnia: verbo autem Dei, Cœli firmati ſunt. Per verbum igitur Dei, non lapſus operis, ſed firmamentum eſt. Non ergo tanquam relapſus in terram deprehenditur corporis ſolutione, ſed tanquam verbi Cœleſtis operatione donatus & munere; ut quietem magis caro ejus, quàm buſtum acceperit.*

Deuter. 34.

Dei dona etiam in morte oſtendunt firmitatem.

D. Ambroſ.

CAPUT

CAPUT XIV.

ARGUMENTUM.

POSTQVAM noſter Ioannes retulit cap. 11. 12. *&* 13. *crudelem & dirum perſecutionem Antichriſti, ac ſuorum miniſtrorum, recenſet* 144. *millia fidelium, qui generosè Antichriſto reſiſtent, non ſolùm linguâ, ſed etiam vitâ; ita ut tales fideles corpore, & ſpiritu affecti ſint citharæ Dei in perpetua ejus laude. Deinde commemorat tres Angelorum voces, quæ denotant ſacrorum Prædicatorum voces pro variis temporum differentiis Tandem auditur vox de Cœlo teſtificans.* Beati mortui, qui in Domino moriuntur. *Alius Angelus clamat ut falce demetantur Electi.*

Cap. 14. *n.* 1. Et vidi, & ecce Agnus ſtabat ſupra montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia habentes nomen ejus, ſcriptum in frontibus ſuis.

VERSIONES.

Syrus. Ecce Agnus ille ſtat ſuper montem Teſium, & cum eo numerus, &c. Nomen Patris ejus ſcriptum ſuper domicilium oculorum ipſorum.

Arabicus. Cùm aſpexi, & ecce agnus ille ſtans, &c. Et cum eo multitudo nempe 144. millia, in quibus nomen erat ejus.

D. Cyprian. Vidi agnum ſtantem in monte, & habebant.

Pagninus. Milia habentia.

Oecumen. Millia habentium.

EXPOSITIO I.

1. ET vidi. Illa particula, *&* connectit hæc cum ſuperioribus. *Vidi*, ait, viſione nempe imaginaria. *Et ecce Agnus.* Aliquid magnum dicturus eſt Joannes: adhibet particulam admirationis, *Ecce*: Cùm Agnus dicitur, Chriſtus D. denotatur ob ſuam eximiam puritatem, & ſanctitatem. *Stabat*: Cùm tamen ſequentia indicent metum. *Sequuntur Agnum quocumque ierit* Statio ergo ſignificat conſtantiam, & firmitatem, vel dic: Stabat ad auxiliandum; ibat vero ut

Syrus. *Chriſtus ſtat in noſtrum auxilium, ambulat, et nos ducat ad gloriam.*

2. nos duceret in viam ſalutis. *Super montem Sion.* Syriacus. *Super montem Teſium.* Syriaco ſermone mons Sion ita dicitur, & frequenter Sion pro Eccleſia ſumitur. *Super montem Sion.* Non adnotatur, quod eſſet in monte, ſed *ſuper montem*, hoc eſt, in ſupremo apice perfectionis in Eccleſia ſua.

Et cum eo centum quadraginta quatuor millia: 2.
Virginum nempe, ut exprimitur Verſ. 4. Ponitur Numerus definitus pro indefinito: & non mirum, quod Chriſtus eſſet in ſummo Montis vertice omnis perfectionis; valdè tamen mirum, quòd tot millia Virginum ibi etiam adeſſent: Illos nempe, qui talem perfectionem ex Chriſti dono, ac gratia ſunt aſſequuti, ad tantum apicem extollit, ac ſublevat Virginitas. *Habentes nomen ejus*: Nempe Agni. *Et nomen Patris ejus* Scilicet Cæleſtis. *Scriptum in frontibus ſuis.* Quo charactere opponuntur Characteri Antichriſti, ſua nempè modeſtia, humilitate, ac forti animo contra Antichriſtum, palam orbi teſtatum facient; ſe ſervos, imò ſponſas eſſe Chriſti, id eſt, ſe non tantum fidem, & religionem tueri decreviſſe, ſed & Virginitatem illibatam Deo, Chriſto æternam conſecraſſe, ſive in religioſo ſtatu, ſive extra illum.

QUÆTIO I.

Quare Chriſtus D. ut Agnus videtur à Ioanne Baptiſta, ac Evangeliſta.

LIcet Chriſtus D ab Iſai. 16. num. 1 dicatur Agnus. *Emitte Agnum Domine Dominatorem Terræ*: Tamen quantum capio, ſolùm à Joanne Baptiſta, ac Evangeliſta ſuis oculis videtur, agnoſcitur, demonſtratur ut Agnus. A Baptiſta, ut dicitur Joan. 1. num. 19. *Vidit Joannes JESUM venientem ad ſe, & ait: Ecce, Agnus Dei* & iterum ibid n. 26 A noſtro Joanne Evangeliſta, multis in locis in hac Apocalypſ. & hîc ait: *Vidi. & ecce Agnus ſtabat.* Particula, *Ecce*, demonſtrativa eſt.

3. Iſai 16.

Joan. 1. *Difficultas quaſtionis.*

Uterque Joannes Baptiſta, & Evangeliſta 4.
puri,

puri, caſti, & Virgines erant; proindéque libenter Dominum Jeſum, ut totius puritatis formam, ac regulam vident, & agnoſcunt: Puri, & Virgines maximè proportionati, ut Deum

1. Joan. 2. videant, ac intueantur 1. Joan. 3. n. 2. dicitur *Scimus quoniam cùm apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicutieſt, & omnis, qui habet hanc ſpem in eo, ſanctificat ſe, ſicut ipſe Sanctus eſt.* Hæc ultima verba, in rem noſtram, ſic leguntur à D. Auguſt Didymo, & aliis. *Omnis qui habet hanc ſpem*, ſcilicet videndi Deum, *caſtificat ſe ipſum, ſicut ipſe caſtus eſt.* Omnes juſti habent ſpem Deum videndi: Quomodo ergo Joannes ad puros, & caſtos hoc reſtringere videtur; Perfectiſſima carnis munditiès, ac puritas maximè acuit viſum ad Deum videndum; & ideò inter cæteros, hi maximè perſpicaces ad Divinam viſionem inveniuntur; ac proinde ex ſua puritate inſigniter, ac peculiariter ſpem concipiunt ad talem intuitionem. Clem Alex. lib. 3. ſtrom. cap. 3 ait. *Quomodo fieri poteſt, ut qui victus fuerit a voluptatibus, Domino aſſimiletur, aut Dei habeat cognitionem? Mens enim, quæ eſt munda, & ab omni vitio libera, & quodammodo apta ad Dei poteſtatem ſuſcipiendam, cùm divina in ea aſſurgat imago: & quicumque habet hanc ſpem in Domino, ſe ipſum,* inquit, *mundum, caſtumque facit, quatenus ille caſtus eſt* Per puritatem maximè aſſimilatur homo Deo; & ideo per eam maximè proportionatur ad eum intuendum.

D. Auguſt. Didym. — *Puritas, ac Virginitas mentis oculum acuit ad intuenda divina.* — *Clem. Alex.*

5. Ait Christus D. Matth. 5. n 8. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Pauperibus promittitur Regnum Cœlorum, Mitibus terrena poſſeſſio, Lugentibus conſolatio, Eſurientibus ſaturitas, Miſericordibus miſericordia, puris ac mundo corde ipſa Dei viſio. Valdè proportionatè, ac convenienter Dominus unicuique beatitudini aſſignat ſuum præmium, pro earum diverſitate; tamen caſtis, ac puris ipſa Dei viſio deſtinatur: Nam ipſa munditiès, & puritas maximè acuit, & excitat viſum ad Deum videndum ad divina penetranda: & ideo, etſi aliis beatitudinibus ſint alia præmia, puro; & caſto, Dei viſio convenienter debetur. D Hilar. *Nihil pollutum, & ſordidum ad occurſum divinæ claritatis inſiſtit. Hi viſui, & occurſui Dei ſunt patentes, quibus per animi nitorem, ac vitæ puritatem poteſtas ejus ſit contuendi.*

Matth. 5. — *Puritas maximè facit nos Deum videre.* — *D. Hilar.*

6. Et ſanè quàm pateat Divinitas oculis caſtis, ex illo perſpicitur, quòd excepturi Hebræi Deum Legiſlatorem, apud Sinai, ita monentur. Exod. 19. n. 15. *Eſtote parati in diem tertium, & ne appropinquetis uxoribus veſtris.* Cur non potius admonentur, ut fugiant ab omni peccati inquinamento, ſed tantum à congreſſu cum uxoribus, cùm ſit licitus; & ex lege conceſſus? Ex his perpende quantum immunditia carnis obſtaculum interponat ad divina percipienda, cùm etiam ea, quæ licita exiſtunt, & à lege ſunt data, prohibeantur, ut ad Deum valeant accedere, ipſumque videre. Ex quibus rectè argumentatur D. Sixtus Pontifex. Epiſt. ad Caſtos dicens: *Si tantum illis tunc exigui temporis continentia profuit, ut divinæ claritatis viſione gauderent; vide quanta remuneratione ſunt digni, qui perpetuam voluerint integritatem ſervare. Erunt non modo Dei brevi tempore inſpectores, verum etiam coæterni habitatores.* Lyncei ſunt oculi, ut Deum perſpicere valeant.

Exod. 19. Immunditia obſtaculum ponit ad divina videnda. — *Sixt. Pap. Caſtitatis votum, valdè elevat.*

QUÆSTIO II.

Quare Chriſtus D. ſub ſpecie Agni hîc viſitur, ac apparet?

CHriſtus D. frequenter in Sacra Scriptura dicitur Agnus; cujus rei multas dedi rationes tom. 1. in Evang. lib. 3. cap. 5. q. 12. n. 5, 6. 7 & 8 ac in hac Apocalypſi, ad cap. 5. q. 15. n 128 129. Quæſtio præſens inquirit, cur hic ſpecialiter dicitur Agnus. 7.

Reſpondeo, quòd Chriſtus D. hîc apparet aſſociatus Virginibus, qui ſequuntur Agnum, ut dicitur Verſ. 4 & hi ob ſuam puritatem Agni vocantur Iſai 5. n. 17. & cap. 11. n. 6 & cap. 40. n 11 & Ezech. 56. n. 11. & aliis in locis, ut videre eſt apud Hieron Lauretum in Sylva allegoriar. verb. *Agnus.* Chriſtus D. etiam hac viſione ut Agnus ſignificatur, ac depingitur aſſociari multis aſſeclis ſuis ſimilibus. Chriſtus Agnus, purus, innocens, & Virgo, maximè amat Agnos, puros, innocentes, ac Virgines. Unde ait D. Aug. ſerm. 1. de Innocentibus. *Agni* ait, *debent immolari, quia Agnus futurus eſt crucifigi, qui tollit peccata mundi.* 8.

Iſai. 5. & 11. Ezech. 41. Lauretus. Chriſtus gaudet aſſociari puris.

Ait. Iſai. 16. n. 1. *Emitte Agnum Domine Dominatorem terræ.* Et cur tantopere Iſayas clamans deſiderat Chriſtum D ſub ſpecie Agni? Juſti vocantur oves. Joan. 10. n. 27. *Oves meæ vocem meam audiunt*: Et etiam peccatores converſiones vocantur, juxta parabolam de ove perdita; nam bonus Paſtor. *Dimittit nonaginta in Deſerto, & vadit ad illam, quæ perierat*: Luc. 15. n. 4, Unuſquiſque maximè amoris affectu ad ſibi ſimile afficitur, & cùm Agnus ſit ejuſdem ſpeciei cum ovibus; ideo Chriſtus Agnus dicitur, ut hac metaphora innuatur, quàm vehementi amoris vinculo ſibi nos connectit, ac coarctat. Philippus Abb. lib. de contin. Cler. cap. 17. *Quoniam*, ait, *omne animal facilius ad ſibi ſimile convertitur; qui Deus erat, Agnus efficitur, ut ovem perditam balatu conſono revocaret, ne per greges hædorum vagabunda, diutius aberraret.* Sibique ſimilis efficitur aberrantibus, ut eos facilius reducat in viam ſalutis. 9.

Iſai. 16. Joan. 10. Luc. 15. Chriſtus nobis ſimilis efficitur, ut nos reducat. Philip.

Agnus Chriſtus D. dicitur, non ovicula; Agnus Paſchalis ſacrificandus erat in typum mortis Chriſti; & de eo dicitur Exod. 12. n. 5. *Erit autem Agnus abſque macula maſculus anniculus*, &c. Etſi vox Hebræa utrumque ſexum denotat, ne ad libitum relinqueretur, ut notant Abulenſ Cornel Lahay, ſumere oviculam, vel Agnum; maſculum vertit Interpres: Nam licèt in aliquibus aliis hoſtiis pacificis, & pro peccatis offerri etiam conſueverit ex fœmineo ſexu; hîc tamen ex maſculino determinatè eſſe præcipitur; ut maſculina fortitudo, ac generoſitas Chriſti D. denotetur, qua pro nobis mortem paſſus eſt, ut pugnans contra peccatum, nos ab illo liberaret, ac cuſtodiret; D. Gregor. Nazianz. orat. 4. *Ut qui*, ait, *pro Adamo potiſſimum offeratur; primum in peccatum lapſum firmitate, ac robore ſuperet.* D. Cæſarius Arelatenſ. homil. 6. *Maſculus, id eſt*, ait, *contra omne peccatum robuſtus, & fortis.* 10.

Exod. 12. Abulenſ. Cornel. Lahay. Chriſtus fortis in paſſione pugnans contra omne peccatum. D. Nazianz. D. Cæſar.

Apparet hîc Chriſtus D. ut Agnus abſque macula ſummam puritatem, perfectionem, ac virginitatem indicans, ſe ſimilem oſtendens 11.

puris

Chriſtus delectatur cum puris. Puris, caſtis, ac virginibus, qui etiam Agni dicuntur, à quibus ſtipari: ac concomitari maximè gaudet, & jucundatur Nam ſicut ait D. Chryſoſt homil. 6. in Matth. *Sicut in conſpectu hominum gratioſa eſt facies pulchra; ſic in oculis Dei ſpecioſa eſt conſcientia* D. Laurentius Juſtinian. de diſciplina Monaſtica, cap. 7. *Delectatur Dominus JESUS in ſinceritate vitæ, in puritate cordium, in perfectione ſervorum ſuorum*

12. Tres illi Sancti pueri ad Babilonios traduntur flammanti fornaci, ad cujus oſtium cùm accederet Nabuchodonoſor exclamavit: *Ecce video quatuor viros ſolutos ambulantes in medio ignis, & ſpecies quarti ſimilis filio Dei* Daniel. 3. n. 91. Maximè inquirendum quo illice hi pueri ad ſe traxerunt filii Dei ſimilem? quia pro ipſo Deo, erant in medio ignis Etiam illo ſeptem fratres Machabæi igne, ac ſartagine urebantur: 2. Machab. 7 n. 5. & alii, ut Daniel in medio leonum detinebantur; & tamen inter eos non apparet ſimilis Filio Dei? Unde hoc conceſſum eſt tribus illis pueris in camino ardenti? Erant illi adoleſcentes caſti, & puri; inde inter eos ſimilis filio Dei viſitur, & agnoſcitur: Maximè ille eorum caſtitate delectatus ſe ſe illis jungit nec facilè eſt Deum disjungi, & ſeparari à Virgineo concomitatu. Appon. Commentario in Cantic ad illa verba: *Paſcitur inter lilia*, ſic ait: *Tres pueri Hebræi caſtitatis dilectione miſſi ſunt inter Babilonicas flammas: in eis medius, ardente fornace; quaſi inter Lilia Dominus paſcitur, eò quòd ſemper requieſcat in cordibus diligentibus caſtitatem*

Daniel. 3. *2. Machab. 7.* *Inter caſtos Deus adeſt.* *Aponius.*

13. Mittitur Joſeph in carcerem, & ibi Deum habet comitem, ut dicitur Sapient. 10. num. 13. *Deſcendit cum illo in foveam.* Multi, & alii Viri Illuſtriſſimi incarcerati ſunt: ut Michæas, & alii tamen inſigniter. ac ſingulariter de Joſeph decantatur, quòd Deus erat cum illo. Eminebat in Joſeph ſingularis pudicitia. & caſtitas; & inde veluti quodam illice ad ſe Deum trahebat. Potuit caſtiſſimus Joſeph à patria, parentibus, ac amicis ſeparari, & in carcerem mitti; ſed à Deo, ob inſignem pudicitiam ſeparari non valuit; ſed ubi ille erat, ibi & Deus aderat. Unde ait D. Cyprian. *Pudicus juvenis, quia delicto conſcientiam non miſcuit, in imum carceris traditur: ſed ſola non eſt in carcere pudicitia; nam & cum Joſeph Deus eſt.*

Sap. 10. *Ubi caſtitas adeſt, ibi Deus eſt.* *D. Cyprian.*

14. In primo rerum molimine Divinus Spiritus ſuper undas incedebat, ut dicitur Geneſ. 1. n 2. *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas.* Cur tamen inter cæteras creaturas hoc tanto decore nobilitatur mare? Piſces, ut habes ex Philoſopho lib. 2. de hiſtoria animal. cap. 3. *Neſciunt alienigena, aut adulterina conjugia?* Cum ergo in aquis multi piſces ſine interventu maris, & fœminæ naſcantur, ibique eſſent viventes, tanquam in clauſtro ſub umbra caſtitatis inde ſic attraxerunt Deum ad ſe, ut ejus præſentia quam citiſſimè nobilitarentur. D. Cyril. contra Juliam. *Aqua munda*, ait, *Divino Spiritu fœcundatur.* Cùm aqua eſſet munda, & pura à laſciviæ contagio, dignata eſt à Spiritu Divino locupletari.

Gen. 1. *Ariſtot.* *Ambroſ.* *Clauſtro virginum delectatur Deus.* *D. Ciryll. Alex.*

QUÆSTIO III.

Quare Divinus Agnus apparet potiùs ſuper montem, Sion, quàm ſuper quemlibet alium Montem?

Supra; cap. 12. num. 28. dicitur quod draco, ſeu diabolus, *Stetit ſuper arenam maris* At Divinus Agnus Chriſtus D. nunc apparet, ac oſtenditur ſuper montem Sion: quod egregiè hîc advertit. Beda. *Nota*, ait, *beſtiam in arena maris; Agnum in monte Sion conſiſtere.* Magnum diſcrimen interjacet inter montem, & arenam. Mons locus eſt firmiſſimus, & immobilis; Arena verò valde inconſtans, & fluxibilis, & levi aura de loco ad locum transfertur: Chriſtus ergo eſt in monte, draco in arena. Dona enim Eccleſiæ, ac Juſtorum in Chriſto fundata firma, & immobilia; quæ verò ſunt mundi, & in diabolo nituntur, ut debilia, facilè corruunt, & labuntur. 15.

Apoc. 12. *Beda.* *Quæ ſunt Chriſti firma, quæ diaboli debilia.*

Quæſtio tota eſt, cur hîc Agnus ſtabat ſuper montem Sion, & cum eo tot millia Virginum? Alcazar hîc per montem Sion intelligit primitivam Eccleſiam, multa ex parte conſtantem Judæis ad inſtar exercitus Domini ad Imperium Romanum Ethnicum debellandum: Sed contra hoc Imperium Ethnicum, non ſolum pugnarunt virgines, ſed etiam Martyres, Confeſſores, ac Doctores. 16.

Alcazar.

Ribeira, Cornelius, Magiſter Labay notant, quòd Sion, mons eſt, in quo ædificatum fuit Templum Salomonis, & Hebraïcè Specula interpretatur: Et ideo ait Cornelius, quòd mons Sion anagogicè ſignificat Eccleſiam triumphantem in Cœlo, in qua revelata facie, gloria Domini ſpeculatur: quod confirmat ex illo Pſalm. 83. n. 8. *Videbitur Deus deorum in Sion*: Et inde probat, quòd hîc mons ad literam ſignificat Eccleſiam Triumphantem, ex voce virginum canentium: de qua ait num. 2. *Audivi vocem de Cœlo.* Si audivit vocem de Cœlo; ergo in Cœlo cantabant virgines, non canebant ubi erant cum Agno ſuper montem Sion: ergo mons hic eſt Cœlum. At hoc argumentum parum urget; nam Eccleſia militans paſſim Regnum vocatur: *Simile eſt Regnum Cœlorum decem Virginibus.* 17.

Ribeira. *Cornel.* *Labay.* *Pſalm. 83.*

Viegas, Ferrarius, (quæ ſententia, mihi ſimpliciter, eſt vera) dicunt; quod mons Sion hic ſignificat Eccleſiam militantem: Nam in ea introducuntur tot millia, quæ ibi cum Agno apparent in monte, habentes nomen Agni, ac Patris ſcriptum in frontibus ſuis, contra aſſeclas Antichriſti, contra quem pugnabunt, ut ſtatim dicemus: & bene ſuper montem ſtant; nam illi, qui contra Principem tenebrarum decertant, in alto virtutum cacumine ſtant. Haymon *In magna enim*, ait, *mentis celſitudine ſtare debet, qui contra ſæculi Principem certamen inierit.* 18.

Viegas. *Ferrar.* *In magna virtute ſtat, qui contra diabolum pugnat.* *Haymon.*

Cur ergo Divinus Agnus cum tot millibus Virginibus apparet in monte Sion, qui mons

viſionis

viſionis dicitur; O quantum diſtat iſte mons ab illo monte Babylonico, de quo loquens

Iſai 13. *In Chriſto lux, in diabolo tenebræ.*

Iſaias cap 13 num. 2 ait. *uper montem caliginoſum l vate ſignum.* Chriſtus, ac diabolus ſuos conſtituunt in monte. Chriſtus in monte viſionis lucis, ac claritatis æterni ſplendoris Diabolus verò ſuos ducit ad montem caliginoſum tenebrarum, horroris, ac confuſionis æternæ, quam denotat mons caliginoſus, ut ibi explicat D. Hieronym. Noſtræ cogitationi favet

D. Hieron. Philip Abb.

Philipp Abbas in Cantic. ad illa verba. *Indica mihi*, & ſic ait: *Agnus in monte paſcit; non illo, quem caliginoſum nominat Iſaias, ſed in monte Sion, qui viſionis merito commendatur, qui ex re nomen habens, abjectus propoſitis, remotè longiùs ſpeculatur.*

19. Secundò: Cur potiùs Dominus in monte Sion ad ſe advocat tot millia Virginum, quàm in alio monte? Reſpondet Philippus Abbas citandus, quód mons iſte erat fœcundiſſimus, ac optimis paſcuis abundans: & unde tanta fertilitas hujus montis colligitur? Videamus quid de hoc monte dicat Scriptura: De eo ait

Pſalm. 77 Pſalm. 86.

Regius Vates Pſalm. 7. num 68. *Elegit tribum Juda, montem Sion, quem dilexit*: & Pſalm. 89. num 1. *Diligit Dominus portas Sion ſuper omnia tabernacula Iacob.* Cùm ergo mons iſte eſſet ſingulariter à Deo dilectus, planum eſt, quòd eſſet ditiſſima ſupellectili impinguatus: Nam, quos Deus diligit, mirificè ſuis donis adimplet. Inde in hoc monte apparet Divinus

Quos Deus diligit, optimis paſcuis, ac donis reficit. Philipp. Abb

Agnus cum magna multitudine ſuorum electorum, ut eos optimis paſcuis nutriat, ac reficiat. Philippus Abbas in Cantic. cap. 24. ad illa verba: *Indica mihi, ubi paſcas*; ſic ait: *Quid mirum ſi mons iſte, quem affectu benevolo Dominus amplexatur, eidem emplexanti gratum offerre pabulum aſſeratur? Ut in eo, quem diligit dilector, paſcere non negetur, cui prorſus refectio, niſi ubi eſt ejus dilectio: Ideo fortè addit Joannes, vidi ſuper montem Sion Agnum ſtantem; ad quid niſi ad paſcendum.*

20. Tertiò: Divinus Agnus Chriſtus cum tanta multitudine electorum, non ſolum ſtat in monte Sion, ſed ſupra montem Et non mirum quòd Chriſtus eſſet in montis apice; ipſe enim aſcendit ſuper omnes Cœlos: illud verò valdè, mirum, quòd cùm eo ſint tot millia Electorum: Sed non multum mirandum, cùm Virgines ſint, qui aſtant: Virginibus autem ſublimis, & excelſus debetur locus, cùm ſit rara, & admirabilis virtus in terris. Div. Gregor. Magn. lib. 5. ſuæ expoſitionis in Lib Reg. cap. 3. *Bene, ait, in ſublimi Virgines eſſe dicuntur: quia quod naturam humanam ſupergreditur, in altiſſimo Virtutis culmine eſt: unde & Virgo ille Dilectus JESU, locum Virginum inſinuans, ait, vidi ſuper montem Sion Agnum ſtantem, & cum eo 144. milia: Virgines enim ſunt: In monte quidem cum Agno eſſe dicuntur; quia per meritum incorruptionis, quo à terrenis, & carnalibus delectationibus ſe dividunt, in ſuprema Redemptoris gloria ſublimantur.*

Virginibus ſublimis, & altus debetur locus.

D. Gregor.

1. Quartò: Altè & profundè Divinus Agnus cum tot millibus Virginum, ut exprimitur Verſ. 4. *Virgines enim ſunt, & ſequuntur Agnum quocumque ierit*: Stat in ſublimi, & alto monte Sion, fortiſſima turri munito. *Cœpit David, arcem Sion*: 2. Regum capite 5. n. 7. Bene ergo Sionæam arcem Virgines tenent ſitam in ſublimi collis faſtigio: quo enim in loco niſi munito tuta eſſe poterat Virginitas à diaboli viribus, & artibus? Nec ab Agno abſcedendum putant Virginis; ipſum ut ducem in Turri colunt, ut ducem in via ſequuntur, qui manum opponat, & ſupponat, cùm hoſtis premat diabolus. Si ergo tanta munitio cum tanto duce neceſſaria eſt virgini; maximè ei opportet eſſe cautam in cunctis greſſibus ſuis. Laudat Furiam D. Hieronym. Epiſt o. *Grandis virtutis eſt, & ſolitæ diligentiæ tecum pugnare quotidie, & incluſum hoſtem Argi centum oculis obſervare.* D. Hieron.

2. Reg. 5.

Virgo teneat arcem, ut, hoſtem valeat debellare.

Adorat Virgo pia, & ſancta in cubili ſuo in perenni vigilia. *Ego dormio, & cor meum vigilat:* Cantic 5. n. 2. & ſimul oſtium ſuum clauſum habebat, ut bene deducitur ex ſequentibus verbis: *Vox dilecti mei pulſantis.* Sed etiam repagulis munitum, ut declarant adjuncta verba num 6 *Peſſulum oſtii mei aperui dilecto.* Quò tantus domunculæ claudendæ apparatus eſt? Vigilia, oſtium clauſum, & peſſulo obſeratum, Quia ut Virgo ſit cuſtodita à mundano incurſu, neceſſe eſt perpetua vigilia, oſtium clauſum, adjectis vectibus, ac repagulis. Pulchrè Gilbertus Abbas ſerm. 44 *Utrumque neceſſarium eſt, contra inimici inſidias.* Tot & tantis ſtat Virgo, quia fortaſsè timebat, ne diabolus Chriſti habitum indueret, & quam luce palam non potuerat, nocte furtim opprimeret. Etſi Virgo ſurrexit, ut aperiret, hoc eſt poſtquam. *Dilectus meus miſit manum ſuam per foramen.* Ibidem num. 4 poſtquam nempe ipſe per foramina ſenſuum miſit ſuam divinam manum internæ inſpirationis, ut bene notat Theodoretus quia bene certa ſponſa de Chriſti præſentia ei & non alteri aperuit cor ſuum 22. Cant. 5.

Gilbert. *Virgo maximè ſit clauſa, & cuſtodita.*

Theodor.

Puriſſima Virgo magno veſtium apparatu introducitur, Pſal 44, Virgo eſt ad quam David ait n. 11. *Audi filia.* Regina eſt ad quam idem Vates ſic loquitur. *Adſtitit Regina à dextris tuis* Magno verò ornatu n. 15. *Circumamicta varietatibus*, ſive *Scutulatis.* Ut habet vox Hebræa. *In fimbriis aureis.* D. Hieron. Vatabl. legunt, *In ocellatis.* Miror ergo adſtare Virginem ad Dei latus, qui ſummam in omni re opem ferre poteſt, & adhuc oculis, ſcutuliſque ad ornatam eſſe. Nonne magnum magno in Deo præſidium eſt? Certa, & evidens res eſt. Tamen tanta eſt diabolo vafricies, in tantòque periculo Virgo verſatur, quod omnibus modis omnem diligentiam, & cautelam in ſui cuſtodiam, adhibeat, ut ſcutulis ſit munita, & oculis circunſpecta, ut nullus ſui aditus averſario pateat; & inpe ad hoſtem arcendum adhortatur. *Audi filia*: Adeſt Patronus D Paſchaſ. *Statuitur in dextera*, ait, & *adhuc monetur à Patre; quia adhuc bellandi tempus eſt.* 23. Pſal. 44.

Hebr. D. Hieron. Vatabl.

Virgo multo munimine vigilet.

D. Paſch.

QUÆSTIO IV.

Quare cum Agno ſtant centum quadraginta quatuor millia.

IN hac quæſt. ut clarè procedamus, multa præmittenda ſunt: & primo Ribeira Corn. & alii, volunt numerum hic poſitum eſſe certum, & 24.

Ribera. Cornel.

Viegas. Gagnæus. Lahay.

& definitum, contraria ſententia mihi eſt probabilior quam tuentur Viegas. Gagnæus, Lahaye, & alii: nam capite ſeptimo, numero 4. ponitur ex filiis Iſraël centum quadraginta quatuor millia ſignati; ſicut ex qualibet tribu duodecim millia ſignati, & tamen iſti numeri habentur definiti pro indefinito; ut ſatis efficaciter probavi ſuprà, ipſo cap. 7. quæſt. 10. n. 87. & 88. Ergo ſimiliter hîc ponitur numerus definitus pro indefinito: nec major ratio eſt.

25. *Hîc non eſt ſermo de infantibus.*

Secundò: Hic eſt ſermo de illis, in quibus virginitas eſt vera virtus, qui de ſuo corpore Deo faciunt ſuaviſſimas citharas; ac proinde hîc non agitur de pueris, quia in eis virginitas non eſt virtus, ſed conditio naturæ: & etiam hîc non agitur de infantibus occiſis ab Herode à bimatu, & infrà: nam ad ſummum dicuntur fuiſſe tredecim, aut quatuordecim millia; & tunc non eſſet prophetia, ſed hiſtoria, & narratio præteritorum; Eccleſia autem per accommodationem hæc cantat in Epiſtola de Innocentibus.

26. *Hîc intelliguntur mulieres.*

Tertiò: Hîc ſub prædicto numero intelliguntur etiam mulieres: nam frequenter ſub maſculino ſexu intelligitur etiam fœmineus. Nec obſtat, quod dicatur: *Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt coinquinati*: Quia ibi ſermo eſt de principali ſignificato: nempe maſculino ſexu.

27. D. Cyprian. *Eccleſia gaudet de magno numero Virginum.*

Quartò: Tantus numerus ponitur 144. millia, ad magnam lætitiam Eccleſiæ quantò enim major eſt Virginum numerus, tantò majus Eccleſiæ gaudium, ut ait Divus Cyprianus lib. de habitu Virgin. *Quantum numero ſuo addit, tantò plus gaudium matris augeſcit.* Et hic numerus eſt 144 millia, qui numerus quadratus eſt & perfectionem ex omni parte denotat; ut jam dixi ſuprà c. 7 q. 10. n. 91. & 92.

28. D. Hieron. Alcazar. Aretas. Viegas. Ferrar. *Hîc agitur de vera virginitate.*

Quintò: Divus Hieronymus libro 1. contra Iovin. & Alcazar intelligunt hos 144. millia eſſe eoſdem cum illis ſignatis cap. 7 numer. 4. At oppoſita ſententia, quam tenent Aretas, Viegas, Ferrarius, Menochius eſt vera: nam ſi ex identitate numeri colligitur identitas rei; duodecim lapides, erunt duodecim panes, Deinde, illi cap. 7. dicuntur ſignati in fronte aliquo certo ſigno: hi verò dicuntur habere nomen Agni, & Patris ſcriptum in frontibus ſuis; ſignum quid diſtinctum eſt à nomine. Illic autem ſermo eſt de ſigno, non verò de nomine. Deinde illi numerati capite ſeptimo ſunt ex omni conditione, Virgines nempe, conjugati, ac vidui; hîc verò tantum Virgines: Nec ſolvit Alcazar dicens, quòd hîc eſt ſermo de virginitate metaphorica videlicet de munditia a ſordibus animi, ac peccatis At hæc interpretatio eſt contra communem ſenſum Sanctorum Patrum, qui de vera virginitate locum exponunt; quòd de illa loquatur non poterat noſter Joannes clarioribus verbis uti: quàm dicens: *Hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati*; *Virgines enim ſunt.* Loquitur ergo de illis, qui cum mulieribus non ſunt congreſſi: proindéque excluduntur uxorati, & vidui, quacumque animi munditia fulgeant. Tandem niſi retineatur iſte ſenſus, deperditur elegantia, ac pulchritudo hujus prophetiæ, quæ eſt prædictio de re valde mirabili in Eccleſia.

Quæſtio tota, ac principalis eſt, cur tam exactè ponitur numerus Virginum cum Agno. 29.
At in Regia Aſſueri, rejecta Vaſthi, ut eligeretur Regina, ſemel & iterum congregantur virgines: Eſther 2. n. 8. & numer 19. *Cúmque ſecundò quærerentur Virgines, & congregarentur*: Et tamen nullibi collectarum Virginum numerus exprimitur; ut in præſenti illarum Virginum quæ ſunt cum Agno. In utroque caſu virgines ſunt, harum exactiſſimum numerum exprimit noſter Joannes: illarum verò nullum. Et cur ſi adeò minutim proponitur numerus Virginum in monte Sion; ſic contemnitur numerus Virginum exiſtentium in Regia Aſſueri? Hemmet divinus ſpiritus Scripturarum Auctor utraſque refert: Ipſe tamen videns in Sion Virgines junctas Agno exactiſſimè numeravit: ut autem Virgines Aſſueri inſpexit inhiare carnalibus delectationibus ex vitiorum conjunctione, earum numerum neglexit, utpote quæ numero indignæ exiſterent: non enim numeri computatione digni habentur, qui mundialium ſocietate gaudent, qui carnalibus adhærent, & non Deo

Eſter. 2. *Illæ animæ ſunt in numero apud Deum, quæ Agno adhærent, non verò mundo.*

Dicitur Pſalmo centeſimo tertio, numero vigeſimo quinto. *Hoc mare magnum, & ſpatioſum manibus: illic reptilia, quorum non eſt numerus: animalia parva cum magnis: ibi naves pertranſibunt: Draco iſte, quem formaſti, &c.* Et cur hæc reptilia minimè cenſentur eſſe in numero apud Deum, qui numerat multitudinem ſtellarum, hujuſmodi reptilia non ſunt cum Agno. ſed cum dracone ejúſque ſocietate gaudent. *Tu contribulaſti capita draconum in aquis*: Pſalmo ſeptuageſimo tertio, numero decimo tertio. Quid mirum ſi in nullo numero reputentur. Divus Hieronymus in caput primum Nahum. *Vide ait, regnantem in aquis humilitate, draconem, & malitia exſiccantem gurgites, in quibus parva natant reptilia, quorum non eſt numerus: neque enim digna ſunt numero, quæ cum dracone verſantur.* Vis haberi in numero apud Deum, non te implicueris draconis unguibus: dum enim illis es impeditus, ut in his ſæcularibus voluptatibus, ac draconis veſtigiis adhæres: & divino Agno non adjungeris, in nullo poteris eſſe numero.

30. Pſalm. 103.

Pſalm. 73. D. Hieron. *Animæ adjuncta draconi in nullo reputantur numero.*

Cantic. ſexto, numero ſeptimo dicitur: *Sexaginta ſunt Reginæ, & octoginta concubinæ, & adoleſcentularum non eſt numerus.* Cur tam exactè Reginæ, & concubinæ numerantur; adoleſcentulæ, ſeu puerulæ in nullo proponuntur numero; etſi Reginæ, & concubinæ in numero inveniuntur apud Deum: cur puerulæ à tali numero excluduntur? Reginæ, & concubinæ ſic computantur, utpote diviniſſimo Salomoni, ſeu Agno conjunctæ, quæ illius puriſſimis amplexibus fruebantur, de illiúſque ſpiritu mirabiliter fœcundæ, ex quo inde maximè reputabantur in numero: At verò Adoleſcentulæ, ſeu puerulæ erant, quæ nondum in Agni ſocietatem venerant, ſed adhuc his parvis terrenis rebus inhærentes, longè erant ab Agni thalamo, ac nuptiis; Cum autem non copulantur Agno, nec ab ejus ſpiritu fœcunditatem participant, non valent haberi Deo in numero. Guillelmus

31. Cantic. 6. *Animæ quæ Agno adjunguntur, habentur in numero.*

Abbas. *Adoleſcentularum non eſt numerus: quia non numerantur, & quomodo pro nullis habentur dum adoleſcentulæ ſunt: : : Proinde ſua emundatione non ſint contentæ, ſed fœcundentur ut numerentur, fœcundentur de ſpiritu ejus, qui numerat multitudinem ſtellarum, & omnes ex nomine vocat, & ut ipſæ ſint de numero ſtellarum, atque inter ſydera cenſeantur* illæ animæ in numero ſunt apud Deum, quæ ejus ſocietate delectantur, & de verbo fœcundæ concipiunt, & parturiunt ſpiritum ſalutis.

Quæstio V.

Quarè ſtantes in monte Sion habent nomen Agni, & Patris ſcriptum in frontibus ſuis?

32. Daniel. 4. & 5. SOLEMNISSIMA antiqua conſuetudo extitit, præſtantes virtute viros divinis nominibus cohoneſtare. Daniel. capite quinto, numero duodecimo, impoſuit Rex Babylonicus Baltazar nomen Dei ſui, capite quarto, numero quinto, & citatum caput quintum notavit Theodoretus. *Ubi enim vidit ipſum divina virtute illuminatum, Dei ſui nomine appellandum cenſuit.* Inde optimè virginum frontibus, ut divina virtute illuminatorum, qui ſequuntur agnum, quocumque ierit, nomen Dei ſcribitur, pro eorum eximia præſtantia, ac nobilitate.

Theodor. *Magni viri divinis nominibus condecorabantur.*

33. Apoc. 7. Compone modo ea, quæ hîc dicuntur, cum illis, quæ habentur capite ſeptimo, numero tertio, ubi Angelus clamat: *Nolite nocere terræ, & mari, neque arboribus; quoadusque ſignemus ſervos Dei noſtri in frontibus eorum. Et audivi numerum ſignatorum centum quadragintaquatuor millia ſignati, ex omni tribu filiorum Iſraël.* Tot millia ex Iſraël ſignantur, ut valeant nocivis reſiſtere poteſtatibus; at in præſenti centum quadraginta quatuor millia virginum, qui ſtabant cum Agno in monte Sion habebant *ſcriptum in frontibus ſuis nomen ejus, & nomen Patris ejus.* Ecce modo cum Agno apparent tot millia adeo ſecura, ut nullus appareat, qui ea velit ſignare, ut ab aliquo malo liberentur: Cur illis primis datur ſignum, quo malum incurſum arceant; iis autem ſecundis nullum tale ſignum datur ad malum imminens evitandum? fortè quia hîc ſecundi, non verò primi erant ſub Agni, ſeu Dei præſentia, quæ magnum dat tutamen, ſeu munimen. Deinde primi erant ex populo Iſrael, in quo valde rarò vigebat integritas virginalis; & inde egebant ſigno, quo malos Angelos fugarent: Secundi verò erant è Novo Teſtamento ad ſequelam Agni pertinentes, quibus familiaris erat integritas virginalis, ut dicitur verſu quarto. *Virgines enim ſunt.* Etſi conjungatis datur ſignum, ut malos Angelos expellant; Virginibus verò ſufficit ſua integritas, ut durum bellum inferant diabolo, ab eóque glorioſam victoriam reportent: Indéque eis ſolum datur ſcriptum Agni, & Patris nomen ad eorum magnam gloriam, honorem, ac venerationem. Andræas Cæſarienſis in præſenti ſic ait: *Certe millia hæc novi Teſtamenti, Virgines, ſecundùm utrumque hominem ſignificant; nam apud veteres virginitatis decus parum admodum receptum erat. Quare hæc millia alia eſſe à prioribus illis quæ à Duodecim tribus Iſraël nominatim cenſebantur; putandum eſt. Horum autem omnium frontes divini vultus lumine ſignatæ conſpiciuntur. Per quod Angelis exterminatoribus veneraodi, ac formidabiles apparent.* Conjugatis ex Iſraële datur, & apponitur, ſignum ad tutelam, & munimen: Virginibus autem ex Novo Teſtamento, ipſa Virginitas eſt tutela, & munimen; & ſic condecorantur, ut nomine Agni, & Patris nobilitentur. *Per quod Angelis exterminatoribus, venerandi, ac formidabiles apparent.*

Dei præſentia nos cuſtodit.

Virginitas cuſtodit à malo, & ad magnum honorem exaltat.

Andr. Cæſ.

Propiùs ad quæſtionem accedentes; Aliqui, ut Menochius, contendunt nomen Agni, & Patris ſcriptum eſſe in frontibus exteriùs ad juſtorum gloriam, & decus; ut ita oppoſitum ſit characteri Antichriſti, quod portabant in frontibus ejus aſſeclæ, ut vidimus capite præcedenti At revera hoc non eſt neceſſarium: nam noſter Joannes vidit ſymbolicè hoc nomen inſcribi eis ad ſignificandam liberam eorum confeſſionem, & profeſſionem in fide Chriſti 34. Menoch.

Ribeira ergo ait: In fronte nomen habent ſcriptum; quia non erubeſcunt teſtimonium Domini JESU CHRISTI, neque Patris ejus: Frons enim ſedes eſt verecundiæ; imò dicam ex Divo Bernardo, habent hæc nomina ſcripta in frontibus; quia maximè gloriantur de illorum notitia, ac quod ut ſervi Agni, & Patris habeantur: ſic Divus Bernardus ſermone octavo in Cantica. *Qui ſequuntur Agnum, debent habere nomen ejus, & nomen patris ejus, ſcriptum in frontibus ſuis, quod eſt de utriuſque notitia, ſcilicet Patris, & filii gloriari.* 35. Ribeira. *Gloriantur de notitia Patris, ac Filii.*

Cornelius ait, quòd hæc Scriptura, ſive character Agni opponitur characteri Antichriſti, & ſpectat ad manifeſtationem, & profeſſionem divinæ ſervitutis, qua ſe ſervos Agni, & Patris dicunt, & profitentur. Richardus verò de Sancto Victore, vult illos habere in fronte nomen Agni, id eſt, fidem Agni quia dicuntur Chriſtiani; & nomen Patris ejus, id eſt fidem Patris ejus qua Dei filii nuncupantur; quam fidem habebant ſcriptam in frontibus per manifeſtam, & publicam confeſſionem 36. Cornel. *Gloriantur quod ſervi Dei habeantur.*

Quod ego ſic intelligo, Habebant nomen Agni, ac Patris ſcriptum in frontibus ſuis per publicam manifeſtationem, ac profeſſionem divinæ ſervitutis, non ſolùm verbo oris, ſed etiam ſuo inceſſu, vivendi modo, ac agendi, ſua nempe modeſtia, manſuetudine, ac pudicitia, & charitate, Oſtendebant nomen Agni modeſtia, ac pudicitia, & manſuetudine, quæ maximè per ſe ferunt nomen Agni, Nomen Patris oſtendebant ſua charitate erga omnes, tanquam filii illius divini Patris, qui eſt in cœlis. *Qui Solem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos:* Matth. cap. 5. num. 45. 37. *Pudicitia, ac charitate oſtendunt nomen Agni, & Patris*

Quarto, & moraliter Habent nomen Agni 38.

Virgines ſic ſublimantur, ut quodammodo dii vocentur.

Agni, & Patris ſcriptum in frontibus ſuis, Agnus ille Deus. Pater Deus eſt, & tamen utriuſque nomine nobilitantur; non mirum, cùm virginitate illæſa ſequantur Agnum: inde jure optimo ob ſuam puritatem ſic extolluntur ſuper humanam conditionem, ut divinam nomenclaturam videantur promereri Albertus Magnus ſic ait: *Habetur nomen Patris à quo dicuntur dii & filii Dei. Pſalm. 89. Ego dixi: Dii eſtis*: ac ſic à virginitate ita ſublimantur ut quodammodo dii, ac filii Dei vocentur.

Albertus.
Pſalm. 81.

39. Cùm filii Iſraëlis tenerentur ſub captivitate Babylonica, ex mandato Nabuchodonoſoris, convocati ſunt quidam pueri Hebræi ex ſemine Regio ad regalem Aulam, inter quos etiam adductus eſt Daniel, utpote natus ex ſtirpe Ezechiæ Regis, ut notat Pererius, & tamen, ut notat Textus Danielis capite primo, numero ſeptimo. *Impoſuit eis Præpoſitus Eunuchorum nomina Danielis Balthazar* Danieli datur nomen Balthazaris, quod erat nomen Dei Babiloniæ, juxta caput quartum Danielis, numero 5. *Balthazar ſecundùm nomen Dei mei* Quonam fundamento Magiſter iſte, cùm eſſet vir doctus, & peritus, aliis pueris nomina hominum impoſuit, erga Danielem tamen diverſimodè ſe habet: nomen divinum, ac Dei, ei concedit, Daniel, ut tradunt Divus Epiphanius, ac Dorothæus in vitis Prophetarum, & communiter Commentatores in prologo Danielis, virginitatem uſque ad mortem perpetuò coluit: imò, ut vult M. Lezana, tomo primo Annalium anno ter milleſimo quadringenteſimo vigeſimo octavo, numero tertio, votum caſtitatis, ſecundùm aliquos habuit: inde merito inſignitur nomine Balthazaris, *ſecundùm nomen Dei mei*. Nam adoleſcens in flore ætatis cum virginitate illibata, non tanquam homo, ſed quodammodo tanquam Deus, ac quid divinum reputatur, eique non nomen hominis, ſed Dei, ac divinitatis attribuitur. *Balthazar ſecundùm nomen Dei mei*

Pererius. Daniel. 1.
Daniel. 5.
D. Epiphan. Doroth.
Læſana.
Virgines tanquam quid divinum habentur.

40. Quintò: ut hîc habet Viegas ſectione tertia, Virgines notantur nomine Agni; ac Patris, tanquam Filii Dei, ac Summi Pontificis, ob ſpiritum caſtitatis, quo maximè ſublimantur, Ait Regius Vates Pſalmo quinquageſimo, numero decimo quarto. *Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirme me* Divus Hieronymus tranſtulit: *ſpiritu potenti*. Alii legunt: *Spiritu principum*. Etſi à multis Patribus per ſpiritum principalem intelligatur Spiritus Sanctus: Tamen Titelmanus per ſpiritum principalem, interpretatur caſtitatem, ac ſi poſtulet illam, quàm per adulterium amiſit: Et rectè caſtitas dicitur ſpiritus Principum; quia multùm ſpectat ad Principes, & ſpiritus principalis nuncupatur, utpote quia inter cæteras virtutes multum principalis eſt

Viegas.
Tilman.
Caſtitas, virtus Principum, & maximè principalis.

41. Ait Scriptura 3 Regum capite decimo, numero decimo octavo. *Fecit Rex Salomon thronum de ebore grandem*: Tantâque fuit illius pretioſitas, ac fabrica, ut ſtatim dicatur: *Non eſt factum tale opus in univerſis regnis*: Et quando peragendum erat opus perfectiſſimum, cur pro materia ejus ebur eligitur, & non potiùs aurum, vel argentum, vel pretioſi & valde æſtimabiles lapides; Cur hyacinthus jaſpis, ſmaragdus prætermittuntur, & ebur tantùm aſſumitur, ut perfectiſſimum omnium opus peragatur. In ebore candor exprimitur virginitatis, quæ virtus unica eſt, ut materiam præbeat, quæ præſtantiſſima omnium opera perficiantur: Ut ergo ebur in candore præ ſe fert virtutem virginitatis, ſic unicum eſt, ad materiam præſtandam, id qua fabricetur, quòd omnibus operibus præferatur. Cardinalis Petrus Damianus ſermone quinto de Nativitate Beatæ Mariæ, *Quid eſt, ait, quod aurum, argentum, & lapides pretioſi, & omnis denique pretioſioris materia prætermittitur gloria? Sola eboris ſubſtantia capax eſt tantæ compoſitionis; & fabricatur quod omnibus operibus præfertur: Ebur enim mirabili candore refulget: Et quid candidius illa virginitate, quæ aſpectus ſui gratia, cœleſtem curiam allicit*

3. Reg. 10.
Virginitas, ut præſtantiſſima omnium habetur ad magnum opus.
Damian.

42. Mittitur Angelus ad Virginem Mariam, nuntiaturus in ea Dei filium concipiendum; quod ſcribens Divus Lucas Evangeliſta ait: *Miſſus eſt Angelus Gabriel à Deo in civitatem Galileæ, cui nomen Nazareth, ad Virginem, &c.* capite primo, numero vigeſimo ſexto. Cùm ſanctiſſima Virgo Maria eſſet in ſupremo, ac altiſſimo faſtigio; tamen ad novum, ac ſingulare, & ſummum, abſque exemplo, opus perficiendum, ſola virginitas in ea notatur. *Ad virginem deſponſatam*: Ac ſi ipſa ſola virginitas inter cæteras virtutes maximè Deum alliceret; ut Dei filius ex ea carne aſſumens fieret homo; ut in ea carne naſceretur, cujus ſanctitas ſine exemplo eſſet ſingularis, Divus Ambroſius in capite octavo Epiſtol. ad Romanos *Ideò enim virginalis uterus electus eſt ad partum Dominicum, ut in ſanctitate differret caro Domini à carne noſtra* Et Divus Fulgentius libro de fide ad Petrum capite ſecundo. *Iſta cauſa eſt*, ait, *qua Deus factus eſt filius Virginis Mariæ, & Maria Virgo facta eſt mater unigeniti Dei; ut quem Pater genuit ex æternitate, ipſum Virgo proferret in tempore.*

Luc. 1.
Virginitas maximè allicit Deum ad ſummum opus.
D. Ambroſ.
S. Fulgenti.

Quæstio VI.

Quare in frontibus Virginum prius apparet ſcriptum nomen Agni, quàm nomen Patris?

43. Ait Textus, quod cum Agno ſtabant ſuper montem Sion 144. millia *habentes nomen ejus & nomen Patris ejus ſcriptum in frontibus ſuis*. Cùm dicitur quod habebant ſcriptum nomen Agni, ſeu Chriſti filii Dei; ibi etiam ſubintelligitur nomen Spiritus Sancti, qui eſt nexus, & amor amborum:

Spiritus Sanctus intelligitur.

44. Tota quæſtio eſt: Cur in frontibus virginum priùs apparet ſcriptum nomen Agni, quàm Patris? Quia quamvis Pater Æternus ſit ipſemet puritas, & virginitas; tamen ab ipſo Agno, ſeu ab ipſo filio Dei induto carne humana, maximè didiſcerunt ſervare virginitatem ipſimet Virgines.

Virgines virginitatem diſcunt à Chriſto.

45. *A Patre nemo venit niſi per Filium* Secundò: Pater prior eſt origine Filio: Quomodo ergo non ait Joannes, quòd hæ virgines habebant nomen Patris, deinde nomen Filii ſcriptum in frontibus ſuis? Cur ergo præponit nomen filii, Patris nomini; Ideo prius mentionem nominis Filii facit, quàm nominis Patris, quia ad Patrem venire non poſſumus niſi per filium, qui de ſe ipſo ait Joan. 10. numero 7. *Ego ſum oſtium.* Richardus Victorinus. *Bene*, ait, *primo nomen Agni, deinde nomen Patris, quia nemo niſi per mediatorem Dei, & hominum venit ad Patrem.* (Joan. 10. Richard.)

46. *Dei nomen deſtruit omnem laſciviam.* Tertiò: Hi felices tanta puritate vigebant, ut ne minimam maculam à carnali voluptate contraherent, ut dicitur infra, verſu 4. *Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt coinquinati*, Et unde hi puri in virginitate confirmati? de illis ait Textus. *Habentes nomen ejus & nomen Patris ejus ſcriptum in frontibus ſuis.* Cum ſub inſcriptione nominis divini viverent, inde ſic in caſtitate firmabantur, ut nullam ſpurcitiei maculam contraherent: ſic Gloſſa Moralis ait, *Habentes nomen ejus, & nomen Patris ejus, ſcriptum in frontibus ſuis; in quo deſignatur firmitas conſcientiæ.* Ea in parte nomen Dei præ ſe ferebant, quo ſignabantur, & maximè ſe in continentiæ puritate confirmabant? ſemper enim nomen Divinum ſtat pro caſtitate ad diſſipandas carnales voluptates. (Gloſſa.)

47. Confirmatur. *Dixit Moyſes ad Joſue: Elige tibi viros, & egreſſus pugna contra Amalech.* Exod. 17. numero 9 Ubi noſtra Vulgata poſuit Joſue, expreſſius dicitur apud Origenem. *Jeſus Nave.* Circa quod notat Origenes homilia undecima in Exod. *Uſque ad hunc locum beati nominis J E S U, nunquam facta eſt mentio Hic primum Vocabuli hujus ſplendor effulſit. Hic primum vocavit Moyſes J E S U M.* Ubi pugnandum fuit contra Amalech, primò nominis Jesu quæritur, & tanti nominis præmittitur mentio. Et cur ad pugnam contra Amalech non itur niſi ſub tanto nominis ſplendore? In Amalech denotantur conflictus libidinis, ſeu laſciviæ: ad quæ debellanda, ac conterenda, nullum fortius ſcutum requiritur, ac proponitur, quam ipſum Dei nomen Divus Gregorius Papa in 1. Regum libro 6. capite 15. *Reſiſtere ergo Amalech dicitur, quia dum in carne ſumus libidinis fortia bella ſuſtinemus.* Ubi ergo primúm nomen Jesu oſtenditur, & incipit ejus ſplendor effulgere. (Exod. 17. Origenes *Ad deſtruendam laſciviam nomen Dei ſcutum forte.* D. Gregor.)

48. *Nomen Domini terribile adverſariis.* Quartò: Cur Christi numen ſtatim inſcribitur in eorum frontibus; Nonne potiùs arma videbantur neceſſaria, quibus adversùs hoſtes ſuos poſſent pugnare; Armentur ergo gladiis, ac lanceis, ut in certamen valeant deſcendere: ſufficit tamen illis nomen Agni, ſeu Chriſti impreſſum: nam illud maximè terrorem in adverſarios contorquet: Favet Aretas. *Quod habeant nomen ejus, & nomen Patris ſcriptum in frontibus ſuis, ſignificat, quod divina luce ipſius divini vultus obſignentur, per quod æmulis in hoc, & pernicioſis dæmonibus terrori ſunt.* (Aretas.)

49. Psalm. 117. DavId ab hoſtibus circumſeptus mille aculeis appetitus dicebat: Pſalm. 117. numero 12. *Circumdederunt me ſicut apes, & exarſerunt ſicut ignis in ſpinis & in nomine Domini; quia ultus ſum in eis.* Profundè expende, in quo adverſus ardentes flammas, furentes hoſtium cuneos lanceis, ac gladiis armatos, non ſolùm David fortis, & robuſtus ſtat, ut eos valeat propulſare, ſed de illis glorioſus victor vindictam ſumat: *Ultus ſum in eis.* Quo illi tantus triumphus; *In nomine Domini:* Ubi Dei nomen tibi proponis, ſtatim hoſtes ride, flammas contemne. Arma invicta, auxilium inexpugnabile, eſt nomen Domini quo inter univerſa pericula: tibi certa eſt victoria Divus Chryſoſtomus ad citatum locum Pſalmi: *Eos*, ait, *adeò vehementer accenſos non ſolùm ſubterfugi, ſed etiam ultus ſum: tanquam ignis enim accurebant tanquam apes eum magna animi alacritate videbant. Intus interceptum tenebant, nec aliquid potuerunt facere. Arma enim invicta, auxilium inexpugnabile, Dei nomen omnes expulit* (*Nomen Domini deſtruit adverſarios & dat victoriam.* D. Chriſoſt.)

Ait Chriſtus Dominus ſuis Apoſtolis: Matth. 10. numero 22. *Eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum.* Tot tantàque mala à parentibus, ac cognatis, & ab univerſis hominibus profecta in Jesu ſervos, quo ſcuto munimineve repellentur? uno, Dei nomine objecto, in quo eſt omnis armatura ad univerſa mala propulſanda. Ait Paulus Apoſtolus ad Ephesios capite 6. numero 11. *Induite vos armaturam Dei, ut poſſitis ſtare adverſus inſidias diaboli:* Quæ verba explicans Divus Athanaſius, quæſtione decima tertia legit. *Totam armaturam Dei* Ac ſi ille rectè poteſt ſtare adverſus diabolum, qui in ſe totam Dei armaturam retinet: Et quænam eſt hæc tota Dei armatura? Eſt ipſemet Chriſtus Jesus ejúſque ſanctiſſimum nomen, quæ deſtruit omnes adverſarias poteſtates. Divus Hieronimus ibi: *Induite vos*, ait, *omnia arma Dei Quæ autem alia arma Dei poſſumus exiſtimare? quibus induendus eſt, qui habet adverſus diaboli dimicare verſutias, excepta virtute, quæ Chriſtus eſt.* Quæ in ejus nomine continetur, 50. (Matth. 10. Epheſ. 6. *Nomen Domini armatura noſtra.* D. Hieron.)

Apoc. 16. *n.* 2. Et audivi vocem de cœlo tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam tonitrui magni; & vocem, quam audivi ſicut citharœdorum citharizantium in citharis ſuis.

Num. 3. Et cantabant quaſi canticum novum ante ſedem, & ante quatuor animalia, & ſeniores: & nemo poterat dicere canticum, niſi illa centum quadraginta quatuor millia, qui empti ſunt de terra.

VERSIONES

VERSIONES.

Primaſ. n. 2, Audivi vocem de cœlo tanquam ſonum aquarum multarum, ſeu tonitrui magni.

Arabicus. Porrò vox, quam audivi, erat, quaſi vox citharарum pulſatarum.

Syrus. Tanquam citharœdorum pulſantium citharas ſuas

S. Auguſt. n. 3. Et canebant canticum novum; nec poterat quiſquam dicere canticum illud, niſi illa 144. millia, quæ empta fuerant de terra.

Syrus. Et canunt canticum novum; & nemo poterat dicere.

Oecumen. Quaſi canticum novum ante thronum.

Richard. Victor. Ante ſedem Dei.

EXPOSITIO V.

51. Et *audivi vocem de cœlo* Jubilus centum quadraginta quatuor millia: nempe virginum gratias Deo agentium, quas laudes in hac viſione noſter Joannes audiebat; & Eccleſiam ſanctam, quam antea ob ſuam celſitudinem, montem appellavit, nunc ob ſui perfectionem cœlum dicit.

52. *Tanquam aquarum multarum.* Vocem auditam de cœlo tribus diverſis vocibus ſeu ſonis comparat; quòd eſſet nempe tanquam aquarum multarum, & quod eſſet tanquam tonitrui magni, & ſicut citharœdorum citharizantium. Hic ergo chorus Virginum, ſeu Eremitarum, Ferrar. ac Monachorum, ut vult Ferrarius in continentia virginali extitit perfectiſſimus, & fuit *tanquam vox aquarum multarum* ex diverſis partibus confluentium. Et quia aquæ multæ populi multi: hic Chorus Virginum ex variis populis, & nationibus compoſitus eſt, & totum Orbem ad Dei laudes excitavit; & fuit etiam *tanquam tonitrui magni*; quia uſque ad ſtuporem, & pavorem perſonuit in toto mundo, omnéſque perculit mundanos homines; & fuit *ſicut citharœdorum citharizantium*: Fuit enim perfectiſſima muſica, & harmonia ad divinam gloriam, & laudem, maximè cum eſſet perpetuis divinis laudibus aſſociata:

53. *Et cantabant quaſi canticum novum.* Canticum hoc erat quaſi gratiarum actio plena ſuavitatis, & exultationis, quam Deo reddebant pro eximio dono integritatis corporis, & ani- Cornel. mæ *Illud quaſi*, ait Cornelius, *non eſt aſſimilativum, ſed ſignificat verè & realiter, illud* Joan. 1. *Joan* 1. *numero* 14. *Quaſi unigeniti à Patre.* Et quamvis hoc verum ſit in hoc loco Joannis, ut ibi dixit: Tamen hìc in hac noſtra Apocalypſi aſſimilativum videtur; quia ſinguli Sanctorum habent aliquid peculiare: ob quod illorum virtus, & vita eſt *quaſi canticum no-* Eccleſia. *vum.* Unde de ſingulis Sanctis canit Eccleſia; *Non eſt inventus ſimilis illi*: Tum quia virginitas valde rara erat in teſtamento Veteri, frequens verò in Novo

Ante ſedem: Nam qui rectè vivit in perfecta ſanctitate, ac virtute, ſic orat in Eccleſia, 54. ac ſi eſſet in cœlo, *ante ſedem*, Dei, thronum Sanctiſſimæ Trinitatis. *Et ante quatuor animalia* nempe Evangeliſtas, & Seniores viginti quatuor: nempe duodecim Patriarchas, duodecim Apoſtolos, ſub quibus omnes alii San- Gagnæus. cti intelliguntur, ut dixi capite quarto. *Et nemo poterat dicere canticum*, ſeu cantare. Græcus habet diſcere; ſed lectio noſtræ Vulgatæ retinenda eſt; & idem eſt ſenſus; dicitur enim Canticum, ut dicatur, & cantetur. *Niſi illa centum quadraginta quatuor millia*: quia cùm canticum eſſet gratiarum actio pro virginitate adepta, ſolùm illud poterant virgines decantare: nam virginitas ſemel amiſſa non recuperatur; & nemo poteſt reddere gratias Deo de illo, quod non habet. *Hi empti ſunt de terra*: Pretio ſanguinis Chriſti, hanc perfectam puritatem corporis, & animi ſunt aſſequuti, ut nihil terrenum in eis appareret, ſed ut in terris cœleſtem vitam agerent.

QUÆSTIO VII.

Quare una, & eadem vox de cœlo aſſimilatur voci aquarum multarum tonitrui magni, ac citharœdorum?

VOCEM, quam Joannes audivit de cœlo, non una metaphora, ſeu compara- 55. Ratio dubitandi. tione explicat, ſed triplici: ait enim; *vocem quam audivi de cœlo tanquam vocem aquarum multarum, & tamquam vocem tonitrui magni*: Et iterum hanc vocem auditam de cœlo magis explicat: *Vocem, quam adivi ſicut citharœdorum.*

Cùm ergo hæc vox fuiſſet maximè ſublimis; non una metaphora, ſed triplici debuit explicari, cujus rationem hic inquirimus: Rationem litteralem jam dedi in Expoſitione.

Et primò. Quomodo vox Virginum aquis 56. Virgines ex multis populis colliguntur. multis comparatur? nam aquæ multæ, multi populi ſunt, quia homines labiles, & defectibiles ſunt. Cur ergo vox Virginum cum aquis multis, ſeu populis multis comparatur, cùm voces populorum ſint inconſtantes, ac confuſæ? Tamen vox Virginum dicitur aquarum multarum, ut denotetur, quòd Virgines non ex uno populo, ſed ex multis colligun- D. Thom. tur. Sic explicat Sanctus Thomas *Vocem aquarum multarum*, ait, *quaſi vocem populorum multorum; quia Sancti Virgines de multis populis divina gratia colliguntur.* Ite ſimiliter Richard. Richard. Hugo. Victor. Card. Hugo.

Secundò: Vox iſta audita de cœlo, vult Ru- 57. 2 Petri 1. pert, quòd ſit vox Dei in ſacra Scriptura audita, & explicata, juxta illud 2. Petri 1. num. 21. *Non enim voluntate humana allata eſt aliquando Scriptura ſacra; ſed Spiritu Sancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines.* Nomine autem aquarum, intelligi etiam poteſt ſacra Scriptura, ut videre eſt apud Iſaiam 55. numero 1. *Omnes ſi-* Iſai. 55. *tientes*

tientes venite ad aquas. Cur ergo eadem vox, quæ eſt aquarum multarum, eſt etiam vox tonitrui magni, & vox Citharœdorum? Quid eſt in eis utrique commune? imò in eis multa videntur contraria: Nam unum eſt horribile, alterum delectabile. Vox illa aquarum, id eſt Scripturarum, eſt vox Tonitrui, quia de Judicio, ac æterna condemnatione loquitur, quo nihil terribilius poteſt ab improbis audiri; & eſt etiam de beatitudine juſtis repromiſſa, qua nihil ſtavius percipi poteſt. Rupertus Abbas. *Tonitruo ſolet aſſimilari, videlicet propter terribilem comminationem judicii futuram, juxta illud Pſalm* 17 *Et intonuit de cœlo Dominus, & Altiſſimus dedit vocem ſuam: Veruntamen non ſolum judicium vox illa ſonat, pœnáſque malorum, ſed etiam miſericordiam, & ſempiterna præmia Sanctorum, quæ nimirum auditu, vel intellectu dulcia, & delectabilia ſunt.*

Auditu ſuſpicia terribilia peccatoribus, præmia verò dulcia juſtis.
Rupert.
Pſal. 17.

58. Damian.

Tertiò: *Vox aquarum multarum:* Vox eſt Sancti Joannis Baptiſtæ, ut interpertatur Cardinalis Petrus Damianus ſermone de Sancto Ioanne Baptiſta, prædicans baptiſmum pœnitentiæ. Pœnitentiæ vox, vox eſt lachrymatum ac lugentium, proindéque vox eſt aquarum multarum: Vox autem Tonitrui, vox eſt mortificationis: nam Tonitruum fit colliſione agitatione, ac ruptura nubis, quod mortificationem denotat. Quid ergo eſt, quod in ſanctis Virginibus eſt vox pœnitentiæ, mortificationis, cum ſuavi cantu citharœdorum; Quia ſuavitas, ac dulcedo caſtitatis, & virginitatis non comparatur niſi cum multa pœnitentia, colliſione, maceratione, ac caſtigatione corporis: unde caſtitas à caſtigatione derivatur, ut docet Divus Thomas. 2. 2. quæſtione 15. art. 1. *Nomen caſtitatis,* ait, *ſumitur ex hoc quòd per rationem concupiſcentia caſtigatur quæ ad modum pueri eſt refrænanda.* Sicut pueri cùm ratione careant, regi nequeunt; proindéque virga regendi, ac refrænandi ſunt; ita & concupiſcentia, quæ inſtar eſt pueri caſtigatione domanda eſt. Pro quo multum facit præclarum acumen Seraphici Sancti Franciſci, quem, ut refertur parte 1 Chronologiæ, capite 32. cùm aliquis ex fratribus interrogaret, cur Joannes Baptiſta cum ſanctificatus fuiſſet in utero, in deſertum ſe recepit, ibíque ram auſteram vitam egit, ut ſcribit Divus Matthæus 3. numero 4. *Ipſe autem Joannes habebat veſtimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam ſuper lumbos ſuos: Eſca autem ejus erat locuſtæ, & mel ſilveſtre.* Tunc reſpondit Sanctus Franciſcus. Dic & tu cur caro recens, etſi bona & optima ſit, ſalitur? Cúmque ille diceret, ut conſervetur, & non corrumpatur. Subjunxit Sanctus: *Ita pariter Baptiſta ſale pœnitentiæ ſalivit corpus, ut illud ſanctum, purumque à peccato conſervaret.*

D. Thomas.
Chronica S. Franciſci.
Matth. 3.

59. Quartò: per Joannem intelliguntur fideles in hoc ſæculo degentes, qui audiunt vocem de cœlo, ſicut vocem aquarum multarum, nempe doctrinam ſacræ Scripturæ, ut jam dixi ſuprà in hac quæſtione numero 57. In qua reſonat vox ſuavis, & dulcis citharœdorum, & vox horribilis Tonitrui. Vox dulcis eſt, audita cœleſtis gloriæ magnitudo, qua beati jucundantur. Horribilis eſt, cùm audiunt quot & quanta neceſſaria ſunt ad illius conſecutionem; & inde magno timore anxiantur, an ad eorum gloriam valeant pervenire. Hæc eſt mens Divi Ambroſij in præſenti: *Vox,* ait, *tanquam tonitruum eſſe dicitur, quod corda audientium terrere ſolet: terrentur enim, cùm ad eorum perfectionem ſe aſcendere non poſſe conſiderant, & vox, quam audivi, ſicut citharœdorum citharisantium in citharis ſuis.*

Juſti in terris delectantur de gloria Sanctorum, & contremiſcunt de conſecutione.
Ambroſ.

Quintò: ut Viegas ſectione quarta conſiderat: Virgines dicuntur habere vocem citharœdorum, & ſimul, quaſi vocem tonitrui magni: 60.
Nam dum virgo, vel quilibet alius caſtitatis amator, intra domum ſuam incluſus pravorúmque hominum conſuetudinem fugiens, citharam corporis per caſtitatem pulſat, ſuaviſſimum concentum Deo, & Angelis reddit: indéque etiam tonitruum toto regno edit per famam caſtitatis: hac ratione de Judith. 8. numero 8. dicitur. *Erat hæc in omnibus famoſiſſima, quoniam timebat Dominum valde nec erat qui loqueretur de ea verbum malum* Quo loco, *verbum malum,* ad notam caſtitatis referendum eſt. Itaque propter caſtitatis opinionem, erat famoſiſſima, cùm tamen, ut ibi notat Textus numero 5. in ſecreto cubiculi ſui quaſi ſolitariam vitam duceret, & ex ipſo cubiculo, tanquam tonitruum ejus fama reſonabat; ejúſque odore totum mundum implebat.

Viegas.
Judith. 8. *Caſtitas, virtus celeberrima, & totum mundum implet.*

Sextò; Mortificationem tonitruo magno denotari jam dixi in hac quæſtione: nam tonitruum fit nubis agitatione, colliſione, ac fragoris ruptura: ſed quid habet hujuſmodi vox, cum voce citharæ, quæ ut dulcis, ſonora, aures demulcet: Aptè quidem quia mortificatio tunc eſt Deo accepta: ac perjucunda, quando non ex animo triſti, ſed ex jubilo, ac lætitia ſpirituali procedit. Sanctus Thomas. *Qui carnem ſuam,* ait, *mortificant, ſunt optimi citharœdi; cúmque ſe mortificant, tota die dulciter reſonant, dum intimo gaudio jucundantur in ſuis mortificationibus.* 61.

Mortificatio fit cum jubilo ſpirituali.
S. Thomas.

Septimò: Rectè ait Rupertus. In tonitruo terroris aſperitas, in citharis verò ſonantibus delectationis eſt ſuavitas. Sed quid citharæ melos cum tonitrui fragore? Tonitruum terret, melos delectat: & noſter Joannes eandem vocem, melodiam reſonantem, & aures percutientem teſtatur. Hæc eſt vox Sanctorum, ſcilicet, qui Agnum ſequuntur. Hi in ipſa laborum tempeſtate, in ipſo tormentorum terrore virtutis ſuavitate oblectantur, ac demulcentur, & cum flagellati ingemiſcunt, ibi tanquam victores ſpiritualiter exultant. Ibique eſt vox tonitrui, & citharæ, cùm ex dolore gaudium naſcatur. Sancti in cytharis ſuis, hoc eſt in corporibus patiuntur; ſed ut chordæ citharæ percuſſæ, dulcem ſonum edunt, nec poteſt ſuavitas vocis ſeparari à retractione chordarum: Sic Sancti in ſuis preſſuris mira delectatione congaudent: ſic pergit: *Fatigabantur Sancti illi ſicut Apoſtolus eorum reminiſcens inter cætera dicit: Alii ludibria, & verbera, &c. citharisabant, & cantabant, id eſt ſemetipſos affligebant, & gloriam Dei reſonabant.* Ipſa Sanctorum afflictio gloriam reſonat, victoriam cantat 62.

Rupert. *Tempeſtas laborum juſtis parit lætitiam.*

Confirmatur: Sanctus Paulus monet Romanos in tribulatione de ſpe gaudere: Rom. 12. 63.
numero 12. *Spe gaudentes: in tribulatione patientes.* Si tribulantur, quomodo gaudent? Si verò gaudent, quomodo tribulationibus premuntur

Rom. 12.

premuntur: nam tribulationis dolor gaudium expellit; & inde non compatiuntur ſed unum alterum jugulat: Apoſtolus tamen utrumque ſimul conjungit, gaudium nempe, & tribulationem: nam dolor proveniens ex virtute, ac patientia, parens eſt voluptatis. Virtutis labores gaudiorum fontes ſunt D. Ambroſ. ſic ait. *Hæc triſtitia parit lætitiam: Hoc eſt, ſpe gaudere, in tribulatione patientem eſſe.* Virtutis preſſura ſummum gaudium germinat *Hæc triſtitia parit lætitiam.*

Labor virtutis parit lætitiam. D. Ambroſ.

64. Octavo: Vox hæc de Cœlo, erat ut vox tonitrui, & ut vox citharœdorum: & quomodo hæc conveniunt, cùm una ſit ſuavis & dulcis, altera valde terribilis. Hæc vox erat in Virginibus, in quibus ipſa integritas virginalis, ac puritas præjucundo Cantico delectatur; quod impuris hominibus, ac dæmonibus maximè eſt formidabile, ac terribilem damnationem denuntiat Richard Victor. *Rectè vox tanquam tonitrui magni perhibetur, quia reprobis terribiliter condemnationem comminatur.*

Virginitas dæmonibus, & impuris hominibus terribilis. Richard.

65. Ad ſuam dilectam Virginem ſponſam ait Chriſtus Dominus, Cantic. 7 n. 1. *Quid videbis in Sulamite, niſi choros caſtrorum.* Et Quomodo in una tenera Virgine chori, & caſtra inveniuntur? In choro ſunt dulcia inſtrumenta muſica, quæ ſuaviter delectant; In caſtris verò arma bellica, quæ minantur, & terrent. Tamen inveniuntur in Virgine chori, & caſtra: De Virgine enim virtutis melodia illud inſurgit; quod dæmonibus terribile bellum inferat. Cardinalis Alanus. *In Virgine*, ait, *fuerunt chori canentium quantum ad conſonantiam virtutum; caſtra verò pugnantium. ſecundum quod Virgo circumſepta, & ſanctis diſciplinis inſtructa, vitiorum, & dæmonum repellat inſultus.*

Cant. 7. *Puritas Virginis ut præjucunda, ita dæmonibus horribilis.* Alanus.

66. Narrat ſacer Text. 1. Reg. 16 n. 23. *Quandocumque ſpiritus Domini malus arripiebat Saül, David tollebat citharam, & percutiebat manu, & refocillabitur Saül & leviùs habebat: recedebat enim ab eo ſpiritus malus.* Ad citharæ Davidis ſonum dæmon Saülem dimittebat: Non quidem ex virtute citharæ, aut muſicæ, ut notant Lyran. & alii, ſed ex merito Davidis canentis: & in quo Davidis merito illa Diaboli fuga fundabatur? In merito nempe virgineæ integritatis ipſius Davidis uſque tunc ſervatæ, ut docet Aldhelmus Epiſt. de Virginitate, cap. 27. *David quoque* ait, *opinatiſſimus Regum ſub ipſo pubertatis tyrocinio, illibata Virginitate præditus antequam copula matrimonii, & connubii nexu innodaretur nonne argutis fibrarum fidibus limphaticum mitigabat, dira procul terrenorum exploſa ſpirituum veſania quique etiam ætate tenellus, lacertis validis frementium mandibulas leonum diſcerpſiſſe, duorumque rictus urſorum confregiſſe, & enormem Allophillorum gigantem obtruncaſſe deſcribitur: Licet inquam, quandiu aurea ætherea, vitali flamine veſceretur, ſupernæ Majeſtati gratiſſimus extiterat: Atamen poſt carnalis conſortium copulæ de illo minora virtutum præconia crebreſcunt.*

1. Reg. 16. Lyran. *Virginitas depellit dæmones, & facit magna facinora.* D. Aldelm.

Quæstio VIII.

Quare hæc vox de Cœlo reſonabat potiùs ut vox citharæ, quàm alterius inſtrumenti muſici?

Isti Citharœdi in citharis, ſunt illa centum quadraginta quatuor millia, qui hic ſtabant cum agno in monte Sion, qui etiam hîc Cœlum dicitur: cùm in Eccleſia, ſuas, ac perpetuas laudes Dei decantant; inde liquidas, & dulces hauriunt voluptates, quaſi in Cœlo ante ſedem Dei. Tota quæſtio eſt, cur potiùs Sancti dicuntur cantare in cithara, quàm organo, vel lyra, ſeu alio inſtrumento muſico & jam hanc quæſtionem tractavi ſuprà c. 5. q. 21. quæ ſunt videnda; Nunc verò aliqua peculiariâ hic addamus 67.

Status quæſtionis.

Et primò D. Ambroſ. *Quod citharas Dei, de beſtia triumphantes haber dicantur, ſic intellige, quaſi dicat: ipſi erant citharæ Dei laudibus ſcilicet cordæ habentes dedicata, & utriuſque teſtamenti conſona veritate ſonora.* Qui de beſtia, ſeu Diabolo triumpharunt: dicuntur habere citharas Dei; quia ex eo, quòd corda ſua dedicarunt divinis laudibus mira conſonantia, ac concertatione utriuſque teſtamenti; inde glorioſum triumphum reportarunt. 68.

Ambroſ. *Sancti de Diabolo triumphant dum corpora ſua Deo citharas exhibent.*

Secundò: D. Gregorius 2. Moral. cap. 31. explicans illud Job. 30. num. 31. *Verſa eſt in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium.* Sic ait: *Per fiſtulas quippe organi ora prædicantium; per chordas verò citharæ intentionem rectè viventium non inconvenienter accipimus, quæ dum ad vitam aliam per afflictionem carnis tenditur, quaſi extenuata chorda in cithara, per intuentium admirationem ſonat: ſiccatur enim chorda ut congruum in cithara cantum reddat: quia ſancti Viri & caſtigant corpus ſuum, & ſervituti ſubjiciunt; neque ab infimis ad ſuperiora tendunt.* Sancti corpora ſua citharas Deo reddunt, exſiccantes illas, & extenuantes ab omni humore impuritatis, ac vitiorum; habentes chordas tenſas mirabili, etſi diſcreta, atque rationabili rigoris intentione: & ſubinde pulſantes per ſtatas, & metas præſcriptas vices ſcilicet jejuniorum: vigiliarum, & flagellorum ſuavem concentum Deo exhibent. 69.

D. Gregor. *Sancti extenuant corpora ſua à vitiis per vices jejuniorum.*

Tertiò: Idem D. Gregorius lib. 20. Moral. cap. 31. *Penſandum*, ait, *quod chorda in cithara, ſi minùs tenditur, non ſonat, ſi ampliùs, raucum ſonat: quia virtus abſtinentiæ, aut omnino nulla eſt, ſi tantùm quiſque corpus non edomat, quantùm valet. aut valdè inordinata eſt, ſi corpus atterit, pluſquam valet.* In cithara ut chordæ optimè ſonent debent eſſe bene, & optimè diſpoſitæ juxta rectum artis dictamen: *Nam ſi chorda minùs tenditur, non ſonat; ſi autem amplius, raucam ſonat.* Sic & in virtute, ſeu jejunio, & abſtinentia, rationis diſcretio eſt adhibenda: nam non ſolùm deperditur ex eo quod nimis laxa, ac remiſſa ſit; ſed etiam ex eo, quòd nimis intenſa, & ſupra modum exceſſiva: nam virtus non ſolùm deperditur ob defectum, ſed etiam ob exceſſum ultra debitas metas præfixum. 70.

D. Greg. *Virtus deperditur ob exceſſum, ac ob defectum.*

Quartò: Albertus Magnus. *Nota*, ait, *quod in* 71.

Alb. Magn.

in cithara eſt lignum; & chordæ tamen diverſimodè tenſæ, unam reddunt melodiam: per lignum ſignatur Crux Chriſti, vel pœnitentia: Caro Sanctorum intelligitur per chordas: chordæ igitur in hoc ligno extenduntur, quando corpora in pœnitentia affliguntur, ſed iſta diverſimodè extenduntur, quia non omnes æqualiter pœnitent, vel pœnam patiuntur. In cithara ſunt chordæ, & lignum; lignum denotat crucem; cordæ verò corpora Sanctorum, qui tunc in ligno extenduntur, quando crucem amplectentes, carnem ſuam cum ſuis concupiſcentiis crucifixerunt, affligentes eam pœnitentia, ac mortificatione; & quia chordæ in cithara diverſimodè extenduntur, aliæ magis, aliæ minus; ſic pœnitentia non eſt æqualis, ſed magis, & minùs pro diverſitate ſubjectorum.

Pœnitentia, ac mortificatio ſit ſecundùm diverſa peccata.

72. Quintò: D. Bernard. ſerm. 68. in Cantic. ad noſtrum locum, alludens, ait. *Citharizant in citharis ſuis, qui voluptatis affluxionem pœnitentiæ reſtrictione reverberant.* In cithara chordæ aſtringuntur, ac reveberantur; Sic Sancti corporibus ſuis tanquam citharis citharizant, dum ſuas voluptates reſtringentes, ipſa corpora ſua verberant: Digni profectò, qui Angelorum choris ſuaviſſimam vocem cantici non interſerant; quemadmodum David canit Pſalm. 137. n. 2. *In conſpectu Angelorum pſallam tibi* Quomodo in conſpectu Angelorum perfectiſſimè pſallentium, audet pſallere; fiduciâ, nempe, quam ex pœnitentia hauſerat. D. Hieronym. *Vide.* ait, *perfectionem pœnitentis; quia poſt Confeſſionem & pœnitentiam, cum Angelis meretur pſallere.* Quid enim aliud eſt, in lachrymis, & pœnitentia vitam agere, quàm cœleſtibus jam nunc gaudiis frui; & ſocios fieri Angelorum. Unde Paulus dicebat ad Philipp. 4. num. 4. *Gaudete ſemper in Domino.* Quo gaudio, & qua voluptate explicat Chryſoſt homil. 6. in cap. 2. Matth. *Eam proculdubio, quæ ex his naſcitur lachrymis, ſignificans voluptatem.*

D. Bernard.

Pœnitentia nos extollit ad chorum & gaudium Angelorum.

Pſalm. 137.

D. Chriſoſt.

73. Sextò: Rupertus, Albert Magn. & alii per citharas interpretantur Sanctorum corpora; per citharœdas, ipſoſmet Sanctos exponunt qui afflicti ludibria, & verbera experti ſunt. Sed cur hi citharis comparantur; Quia citharæ chordæ duo habent; extenſæ premuntur, repercuſſæ laborant, & extenuantur: alios verò dulci ſono recreant, ac delectant; imò non delectant, niſi ſint repercuſſæ: Taliter juſti ſe habent; ſibi labores eligunt, ut alios mira jucunditate recreent: Ipſi fame conſumpti alios dulciter cibant, & multa alimenta exoptant; Ipſi nudi, in aliis nuditatem non valent aſpicere; & cùm ſibi quidquid eſt moleſtum ament, aliis quidquid eſt jucundum libenter offerunt Rupert. lib. 9. in Apocalypſim. *Notandum*, ait, *quod in cithara chordæ, audientes quidem delectant, ſed ipſæ in extenſione ſua quodammodo laborant: Sic denique hi auditores delectaverunt, ſed ipſi apud ſemetipſos laboraverunt, & plerumque fatigati ſunt.* In cithara chordæ dum laborant, alios recreant; ſic Sancti ſuis laboribus fiunt aliis in levamen.

Rupert.
Albert.

Sancti veluti citharæ alios delectant, & ipſi patiuntur.

Rupert.

74. Errantem ovem, bonus Paſtor cum labore, ſuis humeris refert ad gregem. *Cùm invenerit, imponit in humeros ſuos gaudens*: Luc. 15. n. 5. Sic gaudet ſuper inventa ovicula, ac ſi totum gregem recuperaſſet: & inde magna commiſeratione proprios humeros laboranti oviculæ ſubjicit; ſed cur humeri facti ſunt requies; & ſcapulæ levamentum errantis? Quia Dominus humeros ſuos cruci, ſcapulas flagris dedit. Ea ergo membra. quæ labores ſubſtinuerunt; alienæ fuerunt fatigationis levamenta: Ea enim membra moribundæ pecudis ſunt requies, quæ labores crucis, & flagellorum exhauſerunt. D. Ambroſ. ibi. *In illa patibuli nobilis cervice requievit ovis illa: genere eſt una, non ſpecie.* Ac ſi nomine oviculæ dicat Illa membra, quæ crucis, & flagellorum mortificationem ſuſtinuerunt, mihi in levamenta converſa ſunt: membra illa fuerunt Chriſto ad Crucem, & flagella nobis verò ad ſalutem, ac levamen.

Luc. 15.

Humerus cruce attritus errantis ovis eſt levamentum.

D. Ambroſ.

Suffixo jam cruci Domino, ſcribit D. Matth. 27 num. 39. *Tunc crucifixi ſunt cum eo duo latrones, unus à dextris, & unus à ſiniſtris Prætereuntes autem blaſphemabant eum moventes capita ſua*, Nullus prætereuntium latronibus moleſtus erat; nemo illis nota furta, & homicidia improperabat: Cur hoc, Clementiſſimus Judæorum Rex tunc univerſi generis humani gloriam, & honorem, ac cœleſtem beatitudinem comparabat, & improperia, omnia ac opprobria uni ſibi, tunc temporis præoccupaverat *Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt ſuper me.* Pſalm. 68. num. 10 Ipſe ſolus pro omnibus opprobria ſuſtinere volebat, ut & illis æternam fœlicitatem nobis compararet. D. Iſidorus Peluſiota lib. 3 Epiſtol 3. *Pendebat quidem in patibulo, meridiano tempore, atque in Metropolitana Urbe, ac maximo feſto, in quo neminem fuiſſe veriſimile eſt, qui non interaſſet.* Et ſubdit. *Quin etiam alii cavillis in eum ludebant? alii latus ipſius lancea feriebant: atque in eos quidem latrones, qui una cum ipſo in Crucem actifuerant, nil tale perpetrabat.* 75.

Matth. 27.

Pſalm. 68.

Peluſiota.

Chriſtus nobis dedit gloriam & opprobria, ac labores ſibi præocupavit.

Chriſtiana Charitas prodiga in bonis diſpertiendis, avariſſima in malis ſibi reſervandis: De altat illis Cherubinis apud Ezechielem cap 1. num. 11 dicitur; *Duæ pennæ ſingulorum jungebantur, & duæ tegebant corpora eorum.* Ecce ſunt alæ extenſæ, & ſunt alæ contractæ ad propria corpora. In Chriſtianis affectibus hæc duo maximè licet obſervare, & quòd beneficentiæ alæ extenſæ, ac dilatatæ, ſint ad alia, ut eos in ſublime erigant, ac volare faciant; & ſunt pennæ. ac alæ ad propria corpora, eo quòd pœnas, ærumnas, ac dolores ſibi uni quilibet Chriſtianus reſervat: Nam per pennas extenſas beneficentiam, per pennas ad propria corpora, pœnitentiam, & labores exponit D. Gregor. Magn. homil. 4. in præſenti dicens: *Sanctorum pennæ conjectæ ſunt amor, & ſpes; Duæ verò pennæ, quæ corpora contegunt ſingulorum, & ſibimet ad alterum conjunctæ non ſunt, timor, & pœnitentia.* 76

Ezech. 1.

Chriſtiana Charitas ſibi elegit labores aliis levamen.

D. Gregor.

Quæstio IX.

Quare hi citharœdi citharizant, non in aliis citharis, ſed tantùm in ſuis?

Ait Sacer Text. *Audivi vocem, ſicut citharœdorum citharizantium in citharis ſuis.* Vox hæc, ut jam dixi ex Ruperto, vox erat 77.

Rupert.

Scriptu

Scripturarum, quam citharœdi, nempe ſcriptores Canonici libris ſuis poſteritati tradiderunt: ſed ad quid hîc fit mentio de citharis; Nonne ſat erat dicere; ſicut vox citharœdorum citharisantium, ſive pulſantium, ut habet Arabicus? Citharisantes non pulſant alia inſtrumenta, niſi citharas: ergo ſuperfluè hoc exprimitur. Chordæ in citharis reſonantes, audientes quidem delectant; ipſæ tamen in extenſione ſua quodammodo premuntur, ac laborant: Inde citharas poſuit Text. Sic dicere poſſumus; dum Scriptores Canonici; ſive citharœdi dum libros Sacræ Scripturæ pulſant, hoc eſt, explicant, & explanant magno ſtudio ipſi laborant: tamen ſono ſuæ doctrinæ alios demulcent, & delectant Rupertus Abbas *Sic per quos*, ait, *Sacra Scriptura condita eſt, ſuo quiſque tempore bona promittendo, bonos auditores delectaverunt: Sed ipſi apud ſemetipſos laboraverunt, & plerumque fatigati ſunt* Quod probat exemplo Moyſis, & Apoſtoli Pauli.

Arabicus. Scriptores Canonici laborant ſtudio, lectores, verò delectant.

78 Ad præſentem quæſtionem ait Text *Quod Virgines citharisabant in citharis ſuis.* Omnes in Cœlo audiuntur cum ſuo inſtrumento: & cur neceſſe fuit, quòd hi omnes pulſarent inſtrumenta ſua? Nam frequenter in principis domo ſolent eſſe inſtrumenta ipſius principis & in Chriſtianis templis muſici frequentius utuntur inſtrumentis non ſuis. Cur ergo neceſſarium fuit, quòd iſti citharœdi citharisarent in citharis ſuis, & non alienis? Ipſe Joannes rationem inſinuat, dum ait: *Audivi vocem de Cœlo.* Sane in cœleſti civitate non invenitur, qui alienis ſonis, ac inſtrumentis reſonet, ſed qui ſuis pulſibus, ac operibus pertingat aures divinas: Unde D. Bernard. in Apologia ad Guillelm. ait: *Væ citharœdis citharisantibus, non ut illi de Apocalypſi in citharis ſuis, ſed verè ut hypocritæ in alienis.*

Labori alieno noſtra, ſalus non eſt credenda.

D. Bernard.

79. Cùm audiſſet Parens meus Eliſæus filium viduæ Sunamitidis demortuum, mandat ſervo ſuo Gieſi, *Accinge lumbos tuos, & tolle baculum meum in manu tua, & vade; ſi occurrerit tibi homo, non ſalutes eum: & ſi ſalutaverit te quiſpiam, non reſpondeas illi: & pone baculum meum ſuper faciem pueri*: 4. Reg 4 num 29 Qua ergo confidentia cogitat poſſe baculo ſuo puerum ſuſcitare; cùm ipſe pallio Eliæ non potuerit prima vice aquas Jordanis dividere: 4. Reg. 2 n. 14. Unde ergo concipit animo poſſe baculo puerum evocari in vitam: Baculus erat proprius: *Tolle baculum meum*; pallium verò alienum, *Pallium Eliæ*: & miraculum quod alieno pallio exequi non valebat: proprio baculo fieri reputavit.

4. Reg. 4.

4. Regum 2. Miraculum, quod non fit virtute aliena, proprio exequitur.

80. Cùm de ſacrificio Agni lex ageret, diſponebat: Exod. 12. n. 3. *Tollat unuſquiſque Agnum per familias, & domos ſuas* Cur unuſquiſque tollere Agnum ordinatur? Nonne magis ad feſtum conduceret, ſi unum Agnum aſportaret, & cæteris omnibus pararet convivium? Nonnè maxime ad magnitudinem convivii ſpectaret, quod multi feſtivè adeſſent, quàm quòd ſinguli domui ſedentes, & triſtes manducarent? In magno diſcrimine res agebatur: Nam cùm in tempeſta nocte Angelus Domini pertranſiret per vicos, & plateas interficiens omne primogenitum Ægypti, videns ſanguinem Agni impoſitum ſuper liminare domus tranſibat, & non ſinebat percuſſorem ingredi domum: erat enim ſanguis illius Agni munimen ad ſalutem; & ubi de evitanda morte, ac negatio ſalutis agebatur, uniuſcujuſque opus erat neceſſarium: *Tollat unuſquiſque Agnum* Quæ enim ſalutis ſunt; non diligentiis alterius ſed tantum noſtræ curæ committantur. D. Nazianzen Orat. 2. de Paſchaſ. *Mirandum non eſt, quod maximè quidem per ſingulas domos Agnus requiritur, quandoquidem optimum eſt, ſibi unumquemque ad perfectionem ſufficere; ſeque hoſtiam ſanctam, vivamque vocanti Deo offerre* Ea enim, quæ ad perfectionem pertinent, & vocanti Deo offeruntur, unuſquiſque per ſe debet exhibere, & non in alterius ope confidere.

Exod. 12.

Unuſquiſque negotium ſuæ ſalutis per ſe agat.

D. Nazianz.

Gen. 18. num 7. refertur, quod Abrahamus Dominum hoſpitio recipiens, etſi multa eſſet cinctus ſervorum familia: ipſe ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum, *Tulit quoque butyrum, & lac, & vitulum, quem coxerat; & poſuit coram eis, ipſe verò ſtabat juxta eos ſub arbore* Omnia ipſis per ſe perficit: Pro cujus majori intelligentia, verte mentem ad cap. 24. num. 2. Ubi Abraham, cùm de uxore filio ſuo quærenda ageret totum negotium ſervo committit. Etenim *dixit ad ſervum Seniorem Domus ſuæ, qui præerat omnibus, quæ habebat: Pone manum tuam ſubter fœmur meum, ut adjurem te per Dominum Deum Cœli, & terræ ut non accipias uxorem filio meo de filiabus Chananæorum, inter quos habito: ſed ad terram, & cognationem meam proficiſcaris.* Ecce magnus Vir de peregrinis excipiendis nihil ſervo ſuo mandat, ſed ipſe per ſe ſolum excipit, & cuncta miniſteria perſolvit. De uxore verò filio ſuo ducenda, non ipſe per ſe negotium tractat, ſed id etſi valde grave etſi parentibus omnibus potiſſimum, ſuo ſervo totaliter committit. Præclarus vir virtutum officia, ſalutiſque negotia nulli mandat, ipſe per ſe ipſum univerſa intendit perficere: quæcunque alia temporalia negotia, licet magni ſint ponderis, ſervis, ac amicis libenter mandat, ac eorum diſpoſitioni tradit. D Chryſoſt. tom. 6. in illud Pſalm. 48. *Ne timueris cùm dives factus fuerit homo*: ſic ait Sanct. Pater. *Abraham hoſpitalitatis jus, & munus executus eſt; nec ſervo id oneris impoſuit ſed ſibi, ac uxori, Cùm autem & uxor, & nuptiæ filii apparuerunt, ſervo ut abeat, præcipit.* E contra verò homines ſæculares faciunt.

81. *Gen. 18.*

Gen. 24.

Et ſi temporalia alteri committuntur; non vero quæ ſalutis animæ ſunt.

D. Chriſoſt.

Quæstio VII.

Quare Sancti Virgines, non aliud canticum cantant, niſi canticum novum, & hoc non alibi niſi ante ſedem Dei?

81. Ab hoc ſecundo incipio. Ait Text. quòd *Cantabant ante ſedem.* Hoc eſt, ut dixi in Expoſitione, qui rectè piè ac virtute vivit, ſic Deum laudat, ac orat in Eccleſia, ac ſi eſſet in Cœlo ante Dei ſedem, ac Thronum Trinitatis Aliter ſecundò, cantant ante ſedem, id eſt: ante Angelos, novum illud canticum cantant, tanquam illis gratias agentes, quod ſpeciali curâ eos ſervaſſent, ut mente & corpore integri

Ante eti aſſiſtunt Virginibus, eos cuſtodiunt.

D. Thom.

integri perſeverarent. Ita S. Thom. in præſenti ſic ait. *Iucundatur ante ſedem, id eſt, ante Angelos, in quibus Deus ſedet: hoc poteſt dici, quia Angeli maximè aſſiſtunt ſanctis Virginibus, & eos cuſtodiunt, unde cùm Virgines gaudent de flore Virgineo, & quod tam nobiliter adhæreant Chriſto; ſic gaudere, eſt ante Angelos, qui eos cuſtodiunt, cantare.* Tertiò Richard. legit: *Ante ſedem Dei*; Non decantant divinas laudes ante Principes: & Magnates, ſed ante Dei ſedem; quia ſolius Dei, & non hominum gloriam quærebant. Albertus Magn. *In hoc*, ait, *notatur rectitudo intentionis. Quaſi diceret: Non pro favore hominum, ut hypocritæ, ſed ante faciem Dei, id eſt in præſentia Angelorum, in quibus Deus ſedet.* Pſalm. 18. *In conſpectu Angelorum pſallam tibi.*

Richard. *In Dei laudibus vana gloria fugienda.* — Pſal. 18.

83. *Canticum gratiarum actio.*

Tota quæſtio eſt, quare hoc Canticum, quod decantant centum quadraginta quatuor millia, qui virgines ſunt, ut dicitur verſ. ſequenti; dicitur canticum novum? Iam explicavi ſuperiori tom ad cap. 5 quæſt. 5. num 224 n. 225. In præſenti; Hoc canticum novum, erat quædam gratiarum actio, cum magna ſubmiſſione, & exultatione, pro præclaro dono integritatis animæ, & corporis.

84 D. Ambroſ. *Varia Sanctorum cantica ſecundum ſuas prærogativas.*

Secundò, Quòd magnam difficultatem facit D. Ambroſ. ſi Virgines hîc cantant hoc canticum novum, ab hoc cantico novo decantando excludentur aliqui Apoſtolorum, ac Martyrum, qui uxores habuerunt; Nam quamvis hi excludantur à cantico Virginum; Virginitas etenim ſemel amiſſa, iterum recuperari non poteſt: & ideo dicitur, quòd nemo poterat dicere illud canticum niſi illa centum quadraginta quatuor millia; & quamvis alii Sancti hoc canticum Virginum non decantent, alia magna & præclara Deo modulantur.

85. Deinde, ſic Deus eſt mirabilis in Sanctis ſuis: & ſic unicuique ſervorum ſuorum dat ſuam excellentiam, ac prærogativam peculiarem, ut de quolibet rectè decantet Eccleſia: *Non eſt inventus ſimilis illi, qui conſervaret legem excelſi*: Et inde quilibet ſuo modo Deo decantat, quaſi Canticum novum. Quod confirmo ex D. Bonavent. tract. de Diæta ſalutis, tract. 10. Ubi ait: quod Angeli decantant Deo illud: *Benedictio, & ſapientia, & fortitudo Deo noſtro in ſæcula ſæculorum, &c.* Patriarchæ, & Prophetæ illud cantant *Dignus es Domine accipere librum* Apoſtoli dicunt illud Ioan 6 *Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes, & nos cognovimus, quia tu es Chriſtus Filius Dei.* Martyres celebrant illud Pauli 2, Timoth. 2. n. 11. *Si commortui ſumus, & convivimus, ſi ſuſtinuimus, cum eo regnabimus*: & ſic de cæteris Sanctis diſcurrit Seraphic. Doctor.

Eccleſia. 44. — *Quilibet Sanctorum cantat quaſi canticum novum.* — D. Bonav. — Apoc 5. — Ioan. 6 — 2. Tim. 2.

86. *In Chriſto propoſitum Virginitatis confirmatum.*

Secundò: Quomodo hoc canticum de Virginitate ſervata dicitur decantatum à Virginibus, qui Agnum ſequuntur, cum antea in lege veteri illud decantaverint Helias, & Heliſæus, ac filii. Prophetarum, ut jam latius dixi: Verum hoc eſt, tamen dicitur canticum novum, quia propoſitum Virginitatis maximè confirmatum, ac multiplicatum eſt in Chriſto. Sic ait Ioachimus Abbas: *Licet hoc ipſum canticum ante adventum Domini cantaverint aliqui Viri Sancti, ſicut Helias & Heliſæus, in Chriſto tamen ſolemniter confirmatum eſt; & ex eo tempore multiplicati ſunt, qui hoc novum canticum perſonarunt.*

Ioachim.

Tertiò: dicitur canticum novum, quia nihil tam ſuave auribus Dei inſonuit: Et unde tantâ ſuavitate hoc canticum modulatur? Ait Paulus 1. Corinth. 7. num. 34. Mulier innupta, & Virgo cogitat quæ Domini ſunt, ut ſit ſancta corpore, & ſpiritu: Ecce cur hoc canticum, novum dicitur, id eſt, longè ſuavius, ac dulcius ſolito; quia Virgo, quæ hîc in præſenti Deum arctius, ac intimius cogitat, in Cœlis Deum ſuavius laudat. Hoc videtur eſſe de mente D. Auguſtini lib. de Virginit, dum ad illam adhortatur. *Pergite*, ait, *Sancti Dei puri, cælibes, & innuptæ: pergite perſeveranter in fine: Laudate Dominum dulcius, quem cogitatis uberius, ſperate felicius, cui ſervitis inſtantius: amate ardentius, cui placetis attentius: afferte ad Agni nuptias canticum novum, quod cantabitis in citharis veſtris, utique tale, quod nemo poterit dicere, niſi vos: ſic enim vidit vos in Apocalypſi, quidam præ cæteris dilectus Agno, qui diſcumbere ſupra pectus ſolebat.* Expende illa verba. *Laudate Dominum dulcius, quem cogitatis uberius.* 87.

1. Cor. 7. — *Virgines intimius, & ſuavius Deum laudant.* — D. Auguſt.

De dilecta ſua ſponſa decantat Dominus Cantic. 4. num. 10. *Odor unguentorum tuorum ſuper omnia aromata.* Et qualiſnam ſit hic odor ſuper omnia aromata, ſtatim explicat n. 11 juxta Chaldaicam Lectionem *Odor veſtimentorum tuorum odor Libani.* Libanus idem eſt, ac candidatio, quæ nota Virginitatis eſt: Inde odor veſtimentorum, ſeu operationum illius erat ſuper omnia aromata; quia à candore Libani, ſeu Virginitas procedebant; & odoramentum Virginitatis ſuper omnia aromata virtutum ſuaviſſimum eſt Deo D. Ambroſ. lib. 1. de Virginit. *Odor*, inquit, *veſtimentorum tuorum ſuper omnia aromata. Et odor veſtimentorum ſicut odor Libani. Vide quem nobis tribuat Virgo proceſſum Primus odor tuus ſuper omnia aromata: Secundus odor tuus, ſicut odor Libani, Dominici corporis integritatem, Virgineæ florem caſtitatis exhalat.* Ex eo quod ſecundus odor eſt à Virgineo flore caſtitatis, inde primus odor eſt ſuper omnia aromata. 88.

Cant. 4. — Chaldaic. — *Virginitas ſuaviſſimum odoramentum dat Dei ſuper omnia aromata:* — D. Bernard.

Dicitur Luc. 1. n. 27. *Miſſus eſt Angelus Gabriel à Deo in civitatem Gallileæ, cui nomen Nazareth, ad Virginem deſponſatam Viro cui nomen erat Ioſeph, de domo David, & nomen Virginis Maria.* Mittitur Gabriel ut inter Nazareth conjugatas, quærat Mariam Virg. Filio Dei. Et quando inter conjugatas Mater Dei eligenda erat, cur neceſſum fuit ut Virgo quæreretur? Benè poterat alta Dei providentia ordinare, ut filius ejus de corrupta naſceretur: Cur ergo magis Matrem Virginem elegit? Multæ hujus rei ſunt aptiſſimæ cauſæ, ut dixi tom. 1. in Evang. l. 1. c. 5. q. 17. Illa in præſenti non contemnenda ratio, quia illa quærebatur Dei Mater, quæ profundiſſimè Deum cogitans, ſuavitate, ac dulcedine ſuæ orationis Deum alliceret, ut ſalutem Incarnationis nobis daret: ad quod opus impetrandum eximiè conducebat ejus ſingularis Virginitas, & ideo bis eam notat Evangeliſta. *Ad Virginem deſponſatam.* Et iterum: *Et nomen Virginis.* Ac ſi ipſa admirabilis Virginitatis puritas, inſigniter Deum ad ejus preces inclinaret. D. Bernard ſerm. 3 in Advent. *Datum eſt*, ait, *Maria, ut per illam acciperes, quidquid haberes; quæ per hoc quod Mater eſt, genuit tibi Deum: per* 89.

Luc. 1. — *Virginitas ſuaviter, ac efficaciter impetrat à Deo.* — D. Bernard.

hoc

hoc, quod Virgo eſt, exaudita pro reverentia ſua in cauſa ſua, & totius generis humani Expende verba *Per hoc quod Virgo eſt, ex audita eſt.* Ac ſi ipſa Virginitas eximiam fragrantiam Deo exhalet, ut ejus preces exaudiantur.

90. Loquitur Magnus Parens Elias ad Achab 3.
3. Reg. 17. Reg. 17 num 1. *Vivit Dominus, in cujus conſpectu ſto: ſi erit annis his ros, & pluvia, niſi juxta oris*
Virginitas dat magnam vim orationibus ad impetrandum. *mei verba.* Et unde tantus Vates hanc ebibit confidentiam, qua ſibi perſuaderet, voce ſuâ poſſe claudi, & aperiri cœlum; præcipuè cum
D. Aldelm. de hac re nulla ei facta legatur revelatio? Ad hoc ait D. Aldhelmus Epiſt. de Virginit cap 10. *Elias vates*, ait, *Virginitatis gratia decoratus, & ſpiritu afflatus prophetico, cœleſtia clauſtra, & nimborum objacula precibus patefacit.* Expende verba: *Virginitatis gratia decoratus* Virginitas tale odoramentum Virtutum dabat homini erga Deum, ut facilè ab ipſo Deo impetraret quidquid precibus exorabat.

Apoc. 14. *n.* 4. Hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati: Virgines enim ſunt. Hi ſequuntur Agnum quocumque ierit. Hi empti ſunt ex hominibus primitiæ Deo, & Agno.

Num. 5. Et in ore eorum non eſt inventum mendacium: ſine macula enim ſunt ante thronum Dei.

VERSIONES.

Arabicus. n. 4. Sunt autem ij, qui ſe non contaminaverunt cum mulieribus Virgines enim, atque iſti ſunt, qui ſequuti ſunt Agnum, quocumque ſe contulit: ij denique ſunt qui per JESUM ab hominibus, à principio empti ſunt Deo, & Agno.

Syrus. Hi ſunt, qui cum mulieribus non ſe polluerunt & illi à JESU empti ſunt ex hominibus.

Primaſ. Proſper. Hi ſunt, qui non coinquinaverunt ſe: Virgines enim permanſerunt.

Tertullian. Hi ſunt, qui veſtimenta ſua non coinquinaverunt.

Arabicus. n. 5. Et non invenitur quid de mendacio in ore ipſorum, quia ſine vitio ſunt

Tigur. Vatablus. Non eſt in ore eorum inventus dolus.

Syrus Sine maculis enim ſunt

Arias Sine macula enim ſunt, & ſequuntur Agnum quocumque ierit.

Alii Et ſunt irreprehenſibiles.

EXPOSITIO III.

HI ſunt; qui cum mulieribus non ſunt coinquinati: Virgines enim ſunt Explicat noſter 91.
Joannes, de quibus loquatur in ſuperioribus; & ſermo eſt de Virginibus, qui erunt tempore Antichriſti; & propriè de iis agitur, qui nullam carnis commiſtionem habuerunt; qui proinde excluduntur ab hoc numero conjugati, ut notant Menochius, & Ferrarius; quia Menoch. Ferrar. licèt uſus ſancti Matrimonii, non coinquinet abſolutè reſpectivè ad Virginitatem multum diſcrepat ab ejus flore, qui per talem uſum deperditur. Et ſub maſculis, hîc intelliguntur utpote nobiliori, intelligitur fœmineus ſexus.

Hi ſequuntur Agnum, quocumque ierit; Hoc 92.
Per virtutem & gratiam ſequuntur Agnum. eſt ſecundùm virtutem, & gratiam; ſicque hi ſancti Virgines ſe abnegantes, Chriſtum ſequuntur, eique ſecundùm affectum adhærebunt ac cum eo unientur, ut ſequantur. *Agnum quocumque ierit*; tum ob perpetuum verſandi cum Chriſto in oratione, ac contemplatione ſtudium, tum ob perpetuam ſequelam ſecundum ejus præcepta, & conſilia, ut ab eo minimè declinent; Et licèt fuerint aliqui ſancti Martyres, ac confeſſores, qui perfectè Chriſtum ſequantur nulla fuit unquam tanta multitudo, quæ inter tam graviſſima tentamenta Chriſtum ſequantur, ut in ultimis temporibus erit.

Hi empti ſunt de terra. Omnes Electi empti 93.
Virgines gratiſſimi ſunt Deo. ſunt ſanguine Chriſti, ut ſint peculium Dei; ſed Virgines peculiari quodam modo talem perfectionem acceperunt, & talem puritatem corporis & animæ, ut nihil terrenum appareat, cùm in terris, cœleſtem, & Angelicam vitam agant. *Primitiæ Deo, & Agno.* Hoc eſt ſunt Virgines DEO, & Agno gratiſſimi; ac ſelectiſſimi, ac maximè æſtimabiles fructus, & oblationes, quales in antiqua lege, erant primitiæ frugum, & hominum.

Et in ore eorum non eſt inventum mendacium. 94.
Virginitas dat candorem Virtutis. Puritas Virginalis, hanc vitæ ſinceritatem, hunc candorem veritatis ſecum afferre ſolet, cùm nihil ambiat, nihil adulетur; non quærit quæ ſua ſunt, ſed quæ JESU CHRISTI, vel cum ad tribunalia, vel cruciatus ducerentur, in ore eorum non eſt inventum mendacium idololatriæ, vel hæreſis ad quæ maximè tempore Antichriſti adurgebuntur. *Sine macula enim ſunt*: hoc Græcus. eſt, ut habet Græcus codex, incorrupti, irreprehenſibiles. *Ante thronum Dei.* id eſt qui ſæpe falluntur, ſed etiam in conſpectu ipſius Dei qui corda intuetur omnium.

QUÆSTIO XI.

Quare ſequentes Agnum, non ſolùm dicuntur Virgines, ſed etiam quòd cum mulieribus non ſint coinquinati?

95. MAXIME Text. advertit, quòd centum quadraginta quatuor millia, cum Agno erant in monte, ipſùmque ſequebantur; quòd Virgines ſint, & non ſint coinquinati cum mulieribus: Non poteſt fieri, ut multi commercium non habeant cum mulieribus;& tamen Virgines exiſtunt. Et ideo addidit, *Virgines enim ſunt.*

96. *Virginitas maſculinos ac viriles animos indit.* Et cum dicitur in Text. *Qui cum mulieribus non ſunt coinquinati.* Fœminæ non ſunt prætermiſſæ, ſed ſub genere maſculino, utpote nobiliori,intelligitur fœmineum,quia ſubalternum; & etiam quia Virginitas adeo excellens virtus eſt, ut maſculus ſit,vírileſque vires habeat, qui illam obſervat Cum R. P. M Dominicus Bannes, *Bannes.* Vir ſapientia, eruditione, ac religione præclarus prima vice inviſeret B. Thereſiam cum eaque per multas horas protraheret ſermonem, interrogatus quid de muliere judicaret reſpondit ipſe ſe cum nulla muliere fuiſſe loquutum; cùm verò ei objiceretur Nonne veſtra R. Paternitas cum Thereſia largum habuit colloquium. Tunc ipſe dixit: Mater Thereſia non eſt mulier, ſed vir barbatus, & multa barba repletus. Dicitur Cantic. 8. n. 6. *Cant. 8.* *Pone me ut ſignaculum ſuper cor tuum, & ut ſignaculum ſuper brachium tuum, quia fortis eſt, ut mors dilectio.* Ac ſi dicatur, ut explicant D. Ambroſ. in Pſalm. 118. ſerm. 15.& ſerm.22.D.Anſelm. & alii. Pone me tanquam ſigillum, ut imprimatur ſuper cor, & brachium tuum, ut tuæ cogitationes ac operationes, meæ potiùs (Chriſtus ait) quàm tuæ videantur. Si verò quæras quomodo cor pavidum mulieris, illiuſque debile brachium valet Chriſti fortitudinem induere; *Amor fœmineam imbecilitatem excludit, & virilem comparat* Reſpondetur; *Quia fortis eſt, ut mors dilectio.* Amor fortis eſt, & vi, ac impulſu amoris, ſic debilitas fœminina moritur, ac extinguitur, ut convertatur in Chriſti robur, ac fortitudinem: Sic amor fortis eſt in Virgine, ut muliebrem imbecillitatem excludat, & virilem fortitudinem acquirat.

97. Et profundè conſidera quòd non ſolùm dixit: *Qui cum mulieribus non ſunt coinquinati*; Sed addit: *Virgines enim ſunt & ſequuntur Agnum.* Et cur hæc adduntur; nam qui à mulieribus ſe abſtinet; Virgo dicendus eſt. Rectè *D. Bernard.* reſpondet D. Bernardinus tom. 1.ſerm 59 art.1. cap. 2. Triplicem eſſe Virginitatem; Corporalem ſcilicet, Mentalem & Virtualem propter Deum, Prima: hi Sancti habuerunt Virginitatem corporalem; & ideo ait Joannes *Hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati.* ſcilicet *Parum prodeſt Virginitas corporis, niſi Agnum ſequaris.* corpore, ſed incorrupti perſeveraverunt. Secundò:habuerunt Virginitatem mentalem. quæ dignior eſt, quàm corporalis, & de hac ſubjungit: *Virgines enim ſunt*, mente ſcilicet: nam apud Deum parùm prodeſt Virginitas corporis niſi adſit Virginitas cordis. Tertiò: habuerunt Virginitatem ſpiritualem, ſeu virtualem; quia illa duo habuerunt, non propter gloriam mundi, ſed propter gloriam Chriſti:nam ſequeſtrantes mentem ſuam ab omni pollutione dæmonum ſervientes Deo in omni virtute, *Sequuntur Agnum quocumque ierit* Parum prodeſt Virginitas corporis, & animi, niſi habeas hanc virtualem, ut Agnum ſequaris in omni humilitate ut ait citatus D. Bernadinus.

Hæc verba: *Qui cum mulieribus non ſunt coinquinati*: Sic legit Tertullian. lib. de Reſurrect. carnis, cap. 17. 98. *Tertull.* *Hi ſunt, qui veſtimenta ſua non coinquinaverunt cum mulieribus*; Virgines ſcilicet ſignificans. Hæc lectio Tertulliani prima facie videtur præter rem: Nam: quid eſt; Non coinquinari cum mulieribus, cum hoc; Non maculari veſtimenta ſua cum illis; quia Virgines ſunt Valde profondè loquitur *Flos Virginitatis luxuriæ afflatu marceſſit.* Africanus: Sic tenerrimus, ac delicatus eſt Virginitatis flos, ut levi libidinis flatu marceſcat,& inde optimè explicat hujus pulcherrimi floris naturam, quia Virgines non ſolùm à concubitu, ac commercio mulierum ſint immunes, ſed etiam ab earum levi tactu in veſtimento, ac ornamento ſe abſtineant. Sic candidus, ac delicatus eſt Virginitatis flos, ut levi contactu in filo, ac linea unius mulieris conteratur, ac maculetur: Et relicto vulgari exemplo pallii Joſeph in manibus fœminæ: Geneſ. 39. *Geneſ. 36.* num. 12. ſic rem confirmo.

99. Cùm Moyſes moram faceret in monte, rigidè populus Aaronem adurget, ut ei conſtituat Deos ad itineris viam: Tunc ad univerſos populi dixit Aaron: *Tollite inaures aureas, de uxorum, filiorum,filiarumque; veſtrarum auribus; & afferte ad me.* Exod. 32. num. 2 *Exod. 32.* Quas cùm injeciſſet in ignem, nullo artificio appoſito, ut multis placet, prodiit vitulus conflatilis: tunc erecto altari; Omnes *ſurrexerunt mane, obtulerunt holocauſta, & hoſtias pacificas, & ſedit populus manducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere.* Multi Rabbini pro ludere, legunt, *fornicari &* *Rabbi. Tertull.* Tertullianus hunc ludum impudicum fuiſſe interpretatur lib. de jejunio. Quid erat in illo auro, ut ex illo prodiret excitamentum idololatriæ, ac fomentum luxuriæ; ex auro communiter acuitur in hominibus apetitus, & inde naſcuntur bella, & contentiones; Non ſic ex illo auro, ſed ex eo occaſionatur idololatria: *Obtulerunt holocauſta, & hoſtias pacificas*; Ex eoque occaſionatur impudica luxuria; ſurrexerunt ludere, *ſurrexerunt fornicari.* Aurum illud olim inſervierat cultui, ac impudicitiæ mulierum. *Tacta impudicæ fœminæ ſic luxuria ebibitur, ut nec igne extinguitur.* *Tollite inaures aureas de uxorum, filiorumque, & filiarum veſtrarum auribus.* Ex impudicis auribus, ac faciebus mulierum, quibus fuerat in ornamentum, aurum illud talem contraxit conditionem, ut induceret ad execrabile idololatriæ nefas, & ad luxuriam libidinoſam *Inſurrexerunt fornicari.* Ex contactu luxuriæ talem impudicitiam ebibit illud aurum, ut cùm eſſet injectum in igne, & ibi alias fœces amitteret, tamen luxuriæ fœces non valet deperdere. Ab hac cogitatione non multum diſſentit Clemens Alexand. 2. Pædag. cap. 12 ſic loquitur. *Clem. Alex.* *Beati quidem fuiſſent Hebræi veteres, ſi mundum mulierum abſtuliſſent, & abjeciſſent, vel ſolummodo fudiſſent. Nunc autem cùm aureum bovem conflaſſent, & in eo adorando idololatria peccatum*

catum admiſiſſent, ipſi quidem nec ex arte, nec ex proprio inſtituto commodi quicquam cœperunt. Sed omne incommodum reportarunt.

100. Proficiſcitur Judith in caſtra Aſſyriorum, ut ſua pulchritudine capiat Holophernem: Ait

Judith. 10.

Text. Judith 10. n. 5. *Impoſuit Abræ ſuæ aſcoperam vini, & vas olei, & polentam, & palathas, & panes, & caſeum, & profecta eſt.* Et cùm introducta eſſet in tabernaculum Holophernis, cumque ipſe mandaſſet ut ex omnibus cibis menſæ ſuæ elegantiſſimæ fœminæ apponerentur, ipſa abſtinuit, & expanſo linteo ſuo ſolùm manducavit ex his, quæ ipſa ſecum attulerat, ut dicitur cap. 12. num. 9. *Et accepit, & manducavit, & bibit coram ipſo ea, quæ paraverat illi ancilla ejus.* Cur Judith non manducat, & bibit panem, caſeum, oleum, & vinum ex menſa Holofernis, cùm hæc omnia tam liberaliter ei impederentur? Vel cur ſaltem illa apud ſe non retinet ad eleemoſynas pauperum, ſed univerſa illa à ſe rejicit.

Gloſſa. *Caſta mulier fugit, quæ à luxurioſis manibus tractantur.*

Gloſſa Ordinaria ad citat. cap. 12. *Ne coinquinaretur cibis eorum.* Timuit caſtiſſima fœmina manducare, bibere, ac tangere ea, quæ impudicæ, ac luxurioſæ menſæ inſervierant: Ne ergo ejus caſtitas coinquinaretur, ac aliquam maculam contraheret ab his, quæ ab impudicis manibus contacta ſunt, à ſe abjicit, & magna circumſpectione refugit, utpote reputans illa veneno luxuriæ infecta, ex cujus tactu facile peſtis contrahi poterat.

QUÆSTIO XII.

Quare omnes iſti ſequentes Agnum inſigniter Virgines dicuntur?

101. Centum quadraginta quatuor millia ſtant cum Agno, in monte Sion, ipſumque ſequuntur, quocumque ierit; & notatur apertè in text. quòd omnes iſti ſint Virgines, ac ſi ob Virginitatem ad tantum apicem evehantur, ut cùm Agno aſſiſtant in monte Sion, ipſumque ubique ſequantur quocumque ierit. Ad quod.

102. Primò, Reſpondeo, quòd puritas Virginalis maximè Deo placet, eique magna in æſtimatione eſt; & ideo ab eo maximè gratificatur, extollitur, ac remuneratur. Adſunt undecim fratres in convivio cum Joſeph; ipſe tamen ſic rem ordinat, & diſponit. Gen 43.

Gen 43.

num. 34. *Major pars venit Benjamin ita ut quinque partibus excederet.* Illi duodecim fratres, tribuum capita, ac Patriarchæ erant, in quibus maximè omnes virtutes, ac dona repræſentabantur; ut dixi tom. 1. ad cap. 7. num. 5. & 6. Unde ergo Benjaminicæ partis augmentum? Inter hos omnes unus Benjamin Virgo tunc, & caſtus erat, & caſtitatis gratia, ejus præmium quintupliciter auctum eſt. D. Ambroſ. lib. de Joſeph, cap 10 ſic ait. *Ideo in convivio pars ejus quintuplicites major effecta eſt, quod haberet ſuperioribus anteferri, non ſolùm mentis prudentia, ſed etiam munditia corporis, & gratia caſtitatis.* Expende ultima verba, *Gratia caſtitatis.* Quia pro tunc adhuc mulieris non habuerat contactum.

Virginitas plus æſtimatur quàm omnes aliæ virtutes. D. Ambroſ.

103. Secundò: Dum Virgines Chriſtum ſequuntur, ipſe Agnus dicitur, denotans ſuæ eximium candorem puritatis, ac Virginitatis: Unuſquiſque maximè afficitur ad ſui ſimile: Sic Chriſtus Agnus puriſſimus Virginitatis, maximè ad ſe advocat Virgines, & caſtos. Quod notat D. Auguſt. lib. de Virg. cap. 27. ſic ait. *Sequimini Agnum, quia & Agni caro, utique Virgo eſt: hoc retinuit auctus, quod mari non abſtulit conceptus, non natus.* Expende illud, In ſe *retinuit auctus.* Ac ſi diceret, Chriſtus ſemper Virginitatem retinuit, & in cœlo etiam de ea multum gloriatur: hinc & Agnus vocatur: quam tamen naſcendo illæſam matri reliquit, tanquam rem maximi pretii, ac ſummæ æſtimationis.

Chriſtus maximè afficitur ad Virgines.

D. Auguſt.

104. Hinc Virginibus maximè gaudet, eiſque vult ſemper adeſſe, eiſque aſſimilari, ac adumbrari. Sæpe ergo miratus ſum, cur medio juventutis flore, permiſſus eſſet Sanctiſſimus Abel occidi. *Conſurrexit Cain adverſus fratrem ſuum Abel, & interfecit eum:* Gen. 4. num. 8. & occiditur tantus vir in tanta virorum raritate, quando liberorum procreatio laudatiſſima foret. An non ſervaretur convenientius uſque ad virilem ætatem, & poſt amplam filiorum ſegetem, tunc perimi potuiſſet? Sed juvenis interficitur, & ante nuptias. Diſponebatur ipſe, ut eſſet prima imago, ac ſimilitudo Divini Verbi paſſuri, quæ nulli gratius, quàm Virgini commendatur; & nullus alius primò debuit ſplendeſcere imagine, ac typo Salvatoris: niſi Virgo. Ad hoc reſpicit D. Auguſt lib. de mirabil. Sacræ Scripturæ dicens: *Primus poſt delictum Salvatoris noſtri geſtavit figuram, qui Virgo, & Sacerdos, & Martyr.*

Gen. 4. *Deus maximè Virginibus vult præſentari & adumbrari.*

D. Auguſt.

105. Tertiò: Virgines in monte Sion aſſociantur Agno; Virgines inter omnes aptiſſimi ut dæmonem deſtruant, ac devincant, de eoque glorioſè triumphum reportent. Sic ait D. Aldhelmus epiſtol. de Virginitate. *Quod Virginitas debellatrix ſit dæmonum, ac vitiorum triumphatrix,* D. Gregorius Magn. conſideratis his Agnis ſuper montem Sion, cùm vero Agno Chriſto Jesu, ſtatim oculos convertit ad Saülis factum. Nam expugnaturus Amalech, ait text. 1 Reg. 15. n 4. Quod Saul *præcipit populo, & recenſuit eos quaſi Agnos.* Videtur injuriam fieri militibus exeuntibus in bellum, quod dicantur tanquam Agni. Cur non potius comparantur cum leonibus, vel Aquilis, quod maximè videtur competere virtuti bellicæ, ut dicerentur fortiores leonibus, velociores aquilis; ut Jerem. 4. n 15. Sed tanquam Agni introducuntur: *Recenſuit eos, quaſi agnos* Egrediebantur ad pugnam contra Amalech, qui interpretatur turpitudo vitiorum, ſeu Diabolus, ut placet Tertull. lib. adverſus Jud. cap. 10. & ad pugnam contra vitia, ac Diabolum, nulli fortiores milites, quàm illi qui ſunt veluti Agni, qui ſuâ puritate, munditia ac caſtitate vitia & Diabolum expugnant, & deſtruunt. D. Greg. Mag. ad cit locum Reg. ſic ait: *Quaſi Agni ſunt, quia per gloriam perfectæ pudicitiæ, jam illis Virginibus cum Chriſto in regno gaudentibus, ſimilantur.*

D. Aldel.

1. Reg. 15.

Virgines fortiter pugnant contra Diabolum & vitia.

D. Gregor.

106. Quartò: Virgines, & puri ſua munditia, ac integritate maximè aſſimilantur ſupremo Agno; & inde valde digni exiſtunt, ut ei aſſiſtant, ejuſque laterones exiſtant. Pſalm. 44. num. 10. *Aſtitit Regina à dextris tuis in veſtitu deaurato, circumdata varietate* Unde bona

Pſ. 44.

puella tantum honorem adepta eſt, ut eſſet Regina Regi adhærens, & non quocumque modo, ſed à dextris ejus. Erat pura Virgo dominans illecebris, ac voluptatibus carnis; & ex ipſa puritate ſic evecta eſt, ut eſſet Regina, dexterum locum ſupremi Regis tenens. Quod graviter expendit D. Ambroſ. lib. 1 de Virgin. *Adverte* ait, *ô Virgo, quantum tibi Spiritus ſanctus, Scripturæ divinæ teſtificatione, detulerit regnum, aurum, pulchritudinem: regnum, vel quia ſponſa es Regis æterni; vel quia invictum animum gerens, ab illecebris voluptatem; non captiva haberis ſed quaſi Regina dominaris.*

Virgines maximè aſſiſtunt & adhærent Deo.

D. Ambroſ.

107. O felices Dominatoris Agni laterones: de iis enim ſcribitur, quòd ſtabant cum Agno in monte Sion, *habentes nomen ejus & nomen Patris ejus, ſcriptum in frontibus ſuis Virgines enim ſunt.* Omnes nomen regium ejus, & Patris ejus habent in frontibus ſcriptum: Regalem ſuam ſtirpem, qua omnibus carnis concupiſcentiis dominaretur, ſuo ipſo nomine pandunt. Unde pulchrè Arnoldus Carnot, ait: *Maria, linguâ Syriacâ, Domina dicitur, Chriſtus Dominus, Maria Domina,* Cum omnibus dominentur.

Virginibus maximè congruit dominari.

Arnold.

108 Sicut, ut dicitur Apoc. 4. num. 4. In circuitu throni ſtabant viginti quatuor ſeniores, tanquam Reges, cùm haberent coronas aureas in capitibus ſuis: Si nunc in monte Sion ſtant cum Agno centum quadraginta quatuor millia Virginum, tanquam magni Reges, cum omnibus concupiſcentiis, ac illecebris mentis dominentur. Cantic. 7. num 6. dicitur: *Coma capitis ſui, ſicut purpura Regis.* Ubi caſtæ ſunt cogitationes, quæ crinium denotantur nomine, ut placet D. Ambroſ & Anſelm. ſtatim regalis purpura fulget, & nitet.

Ubi Virginitas, ibi regnum.

Cant. 7.

Ambroſ. D. Anſelm.

109. Cùm Joſeph ab impudica muliere ſollicitaretur Reſpondet ipſe, Gen 49. num. 9. *Nec quicquam eſt, quod non in meâ ſit poteſtate, vel non tradiderit mihi; præter te, quæ uxor ejus es* Joſeph revera ſervus erat Putipharis. Cur ergo non dixit ſervus, *Præter te, quæ Domina mea es?* Cur non Domina à ſervo dicitur, ſed tantum uxor, præcipuè cùm ab ingenuis quælibet fœmina Domina vocatur; Rectè pro Joſeph ſtat D. Ambroſius lib 5 dicens *Non ipſa domina dicitur: quomodo Domina, quæ dominandi non habet officium? Quæ diſciplinam Domini non tenebat? Ille Dominus, qui amantis non excipit facies.* Equidem Virgini adnatus eſt principatus. Illa minimè Domina dicitur, quæ appetitui ſerviebat, illique ſe ſubjecerat; ſed potiùs Joſeph Dominus eſt nuncupandus. *Ille Dominus qui amantis non excipit facies,* & jam ad principatum augurabatur, qui appetitui dominabatur, ardenteſque concupiſcentiæ ignes refrænabat.

Gen. 39.

Ille ſolus Princeps qui appetitui dominatur.

Ambroſ.

110 Ait Chriſtus D Matth. 6. num. 26. *Conſiderate lilia agri quomodo creſcunt, non laborant, neque nent. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria ſua coopertus eſt, ſicut unum ex iſtis.* Proponit Dominus ante oculos campi lilia, & Salomonis regium ſplendorem in omni gloria, & hunc inferiorem reputat illis. Et quomodo ſplendidiſſimi Regis, & ditiſſima gloria poteſt eſſe inferior campi liliis? In liliis conſideratur ſplendor caſtitatis, & nota Virginitatis, ut ſatis notum eſt, & ubi puritas caſtitatis candeſcit, ac nitet, ibi major gloria fulget, quàm in omni ampliſſimo Regno. Lilia caſtitatis radios ob candorem exhibent: inde nulla eſt gloria gentis, nullus ſplendor Regni, qui cum illis poſſit conferri D. Paſch in Pſalm. 44 *Virginitas,* ait, *quæ Angelis comparatur, per lilia ſæpe in ſacris ſcripturis præfiguratur: & ideo dixit Dominus quod nec Salomon in omni gloria ſua coopertus eſt, ſicut unum ex iſtis: In quibus nimirum floribus, renitet intus floris veri incorruptio, & pulchritudo per claritatem integræ caſtitatis.* Ad intuitum Virginitatis omnia imperia viloſcunt.

Matth. 6.

Ad intuitum Caſtitatis omnia imperia viloſcunt.

D. Paſch.

Quæstio XIII.

Quare Virgines tam adhærenter ſequuntur Agnum, ut cum eo tendant, quocumque pergit?

Virgines ſequuntur Agnum quocumque ierit, & diſcrepant multùm ab illo ſuperbo ſcriba, ut notat D. Paſch lib 5 in Matth. 111. qui accedens ad Chriſtum arroganter de ſe dicebat. *Magiſter ſequar te quocumque ieris;* Matth. 8. n. 19 & inde ob ſuam ſuperbiam rejicitur; ſua verò puritate, ac humilitate hæ Virgines ad Agni ſocietatem, ac ſequelam advocantur.

D. Paſch. Matth. 8.

Tota quæſtio eſt, quare cùm de omnibus Sanctis dicatur: *Amicti ſtolis albis ſequuntur Agnum quocumque ierit*, peculiariter tamen hoc hic affirmat de ſanctis Virginibus noſter Joannes. Qua phraſi, non aliud putant hîc ſignificari, Viegas, Alcazar, Cornelius, Lahay, quàm Virgines eſſe Chriſto D. familiariſſimos: Nota enim familiaritatis eximiæ eſt aliquem ſemper aſſociare, & ab eo nullo modo divelli. 112.

Viegas. Alcazar. Cornel. Lahay.

Familiaritatis nota aliquem aſſociare.

D. Auguſt. lib. de ſancta Virg c. 27. 28 & 29. hunc locum exponentes, c 27. quærit: quò putamus eum ire, in quos ſaltus, & prata quò eum nemo ſequi vel audeat, vel valeat, niſi Virgines Et reſpondet prata hæc, eſſe gaudia Beatorum Virgineſque ſequi Agnum in gaudia, a cæterorum omnium gaudiorum ſorte diſtincta, cæterique Beati ſequuntur Agnum, ſed non quocumque ierit, quia in gaudia Virginum non ſequuntur; quia multi Virgines non ſunt: Virgines autem in omnibus ſequuntur. Et confirmatur ex libello quodam, qui refertur inter opera D. Hieron. & inſcribitur, *Laus Virginitatum,* ubi ſic dicitur: *Beatus Joannes Apoſtolus loquitur, quod ſequuntur Agnum quocumque ierit: quod ita intelligendum puto; nullum eis locum in cœleſti aula claudendum, & cuncta eis divinarum manſiorum habitacula reſeranda.* 113.

D. Auguſt Menſ.

D. Hieron.

Contra hæc facilè objici poteſt, quòd ſi conjugati non ſequuntur Agnum in gaudia Virginum, nec etiam Virgines ſequuntur Agnum in gaudia Martyrum Doctorum, Prophetarum, ac Apoſtolorum; quia multi Virgines tali munere non ſunt inſigniti, ac proinde non ſequuntur Agnum quocumque ierit. Hac de cauſa hanc difficultatem ſic ſolvit, & reſpondet Ribeira, quòd in illa Virginum multitudine omnia virtutum merita inveniantur: multi enim erunt Martires, alii Doctores, alii Epiſcopi &c. & addit, quòd ſententia maximè procedit de 114.

Objectio.

Ribeira.

impugnatur. Virginibus ſub Antichriſto, qui omnium virtutum meritis erunt cumulatiſſimi At hæc ſententia maximè derogat excellentiæ Sanctorum Virginum, dum non de illis ſigillatim; ſed de tota eorum collectione intelligit, quod ſequantur Agnum quocumque ierit

115. Vera noſtra ſententia eſt, quòd Virgines ſequuntur Agnum quocumque ierit, ſecundùm ejus præcepta, mandata, ac conſilia; quod valde peculiare eſt Virginibus; nam qui Virgines non ſunt, jam non ſequuntur Agnum, ſecundùm omnia ejus conſilia, quod maximè habent Virgines, qui frequenter ſunt humiles, mites, pacifici pauperes ſpiritu, qui Agnum imitantur, ut ait D. Auguſt & ejus exemplum ſequuntur, ut loquitur hîc Rupertus; quod maximè apparebit in Virginibus noviſſimo tempore, qui non ſolùm tormentis afficientur, ſed etiam à viris apparenter ſanctiſſimis ac eruditiſſimis, in eorum conſpectu multa mirabilia operantibus, quibus ſuam doctrinam confirmare conabuntur, eoſque ad laſciviam provocare; cui ſenſationi validiſſimè reſiſtentes, eorum virtus maximè refulget.

Vera ſententia.
Sequuntur ſecundum mandata, & conſilia.
D. Auguſt.
Rupert.

116. Antequam alias expoſitiones Morales referamus, in laudem Virginis Mariæ, dicamus, quod hæc eſt magna Virginum prærogativa, ut Agnum ſequantur quocumque ierit. At in Virgine Maria multò quid eſt amplius, quod Agnus ipſam ſequutus ſit. Profero teſtem Richardum à S. Laurentio lib. 1. de laudibus ejus c. 5. *In laude*, inquit, *aliarum Virginum quod ſequuntur Agnum quocumque ierit, de illa autem ſecurè poteſt dici, quod Agnus ſequebatur eam quocumque ivit.* Unde Luc. 2. n. 51. ſcribitur. *Deſcendit cum illis Nazareth, & erat ſubditus illis.* Agnum ſubſequi, pars gloriæ eſt, in Cœlo; & ipſe partem gloriæ ſuæ reputat in terris, matrem Virginem ſequi quocumque ierit Ille quem Virgines glorioſè ſequuntur, Virginem Virginum glorioſè ſequitur.

Richard.
Virgines ſequuntur Agnum Deiparam.
Luc. 2.

117. Ad noſtram quæſtionem Moraliter: Sequuntur Agnum tanquam fideliſſimi ejus Miniſtri, & quaſi duces, ac Principes Cœleſtis curiæ; ſic ait Joachimus Abbas in præſenti. *Virgines ſunt Principes beatæ illius multitudinis, quæ dinumerari non poteſt.* Quid glorioſius Virginibus, quàm quod Beatorum Cœleſtis exercitus, quaſi Principes, & Duces conſtituantur. Confirmatur, quia in Cœleſti beatitudine omnes electi Virgines, conjugati, & Viduæ Agnum ſequuntur; Cur tamen de ſolis Virginibus tanquam quid peculiare hoc dicitur? quia Virginitas, reſpectu aliorum ſtatuum ſe habet tanquam ſol, de cujus lumine, ac ſplendore conjugati, & viduæ tanquam luna, & ſtellæ participant; ita docet D. Auguſt lib. de Virgin. & ait: *Sicut ſe habent ſtellæ, luna, & ſol; ita tres hi ſtatus; Virginitas autem ſol eſt, & ſicut ſol lumen, & lucem tribuit aliis, ſeu ſplendorem, & ipſe incomparabiliter excedit: ita & Virginitas aliis virtutibus.* Quod etiam confirmari poteſt ex Iſaïa de Eunuchis, cap. 56. n. 5. de quo infrà.

Joachim.
Virgines ſunt tanquam duces ac principes Beatorum.
Virginitas ſicut ſol aliis virtutibus dat ſplendorem.
D. Auguſt.

118. Secundò: Idem D. Auguſt. citato libro de Virginit *Sequuntur*, ait, *Agnum cæteri fideles, qui Virginitatem corporis amiſerunt, non quocumque ille ierit, ſed quouſque illi potuerint.* In cæteris ad vocem Dei ſequendam, ſpectari debet quid ipſi poſſint, juxta impedimentorum rationem: in Virginibus; eo ipſo, quod Virgines, ſunt, non dubitatur de eorum facultate ac promptitudine, & facilitate ad omnia Ut Virginitas à ſe omnia impedimenta abjicit; ſic de ea, non eſt dubitandum, quòd expeditiſſimè poſſit currere ad quæcumque munera, ad quæ Deus vocaverit. Cùm Moyſes properaret ad viſionem ardentis rubi, vox impediens clamat *Ne appropries huc: ſolve calceamentum de pedibus tuis*: Exod. 3. n. 5. Solutio enim calceamenti apud antiquos Iſraëlitas, ritus erat renuntiandi debitis ex lege nuptiis. Ut ergo Moyſes expeditus ſit, & valeat accedere, quo vocabat eum magna Dei viſio nuptiis renuntiare mandatur, ut carnalia abjiciens, lacteam Virginitatis viam arripiat, ut facilis, & expeditus abeat ad Dei vocem, ejuſque mandata ſequenda. D Hieron. lib. 1. adverſus Jovinian. ſic ait. *Moyſes cùm vidiſſet viſionem magnam, & Angelum ſive Dominum loquentem in rubo nequaquam valuit ad eum accedere, niſi ſolviſſet corrigiam calceamenti ſui, & abjeciſſet vincula nuptiarum.*

Ibid.
Virginitas promptiſſima ad Dei obſequium, ac ſequelam.
Exod. 3.
D. Hieron.

119. Tertiò: De his Virginibus dicitur: *Sequuntur Agnum quocumque ierit*, Et quando decantatur. *Vicit Leo de tribu Juda* Apoc. 5 n. 5. Cur non dicitur, hi ſequuti leonem? Et quando dicitur, Deuter. 32. n. 11. *Sicut Aquila provocans ad volandum pullos ſuos & ſuper eos volitans expandit alas ſuas. & aſſumpſit eum, atque portavit in humeris ſuis*, nempe populum ſuum; Cur hi magis dicuntur ſecuti aquilam? Ad hoc ſanè ut poſſis pertingere quemcumque locum, in quo Chriſtus eſt, non tam leoni fortitudo, non tam perpetes Aquilæ volatus proficiunt, quàm ſequela Agni occiſi: Non prodeſt quod fias leo, quod fias Aquila, niſi Agnus fias mactandus, ut poſſis ad locum devenire, quem tenet Agnus innocentiſſimus. D. Bernard ſerm. 6. de Aſcenſ. *Sequamur fratres, ait, Sequamur Agnum quocumque ierit ſequamur patientem, crucifigatur vetus homo noſter ſimul cum illo, ut deſtruatur corpus peccati.*

Apoc. 5.
Deuter. 32.
Ille ad Chriſtum venit qui cum ipſo hîc figitur.
D. Bernard.

120. Vidit Petrus Jesum ſuper aquas ambulantem, & facultate accepta ſimiliter ſuper aquas gradiendi ſeſe undis commiſit. Quid tunc. *Videns verò ventum validum, timuit, & cùm cœpiſſet mergi, clamavit dicens: Domine ſalvum me fac*, Matth. 14. n. 30. Cur Petre ſic mergeris? Cur facultate data ne quis conſiſtere ſuper eas undas ſuper quas ipſe Jesus conſiſtit? Pro hujus cauſa indaganda, recole, quòd cùm Jesus dixiſſet diſcipulis ſuis, quòd oportebat eum ire Hieroſolymam, occidi, & crucifigi à principibus ſacerdotum. *Tunc aſſumens eum Petrus, cœpit increpare illum, dicens: Abſit à te Domine, non erit tibi hoc*: Matth. 16. n. 22. Ecce Petrus Crucis myſterium tollere nititur, ne inde inducatur per Crucem Chriſtum ſequi: Ne miretur ergo, quod non poſſit ſuper undas conſiſtere, ſuper eaſque ad Dominum venire, cum ſuper aquas conſiſtat Jesus: nam ille ſolus, ubi Chriſtus eſt, poteſt eum ſequi, qui non refugit, ſed amat crucis ſequelam. Pulchrè Petrus Damian ſerm. 31. ſic inquit. *Nec mirum, tibimetipſi, ô Petre, maris tunc formido fuiſſe periculum, qui pro mentis infirmitate Magiſtrum & Dominum tuum nolebas crucis ſubire patibulum*

Matth. 14.
Ille ad Chriſtum venit qui crucem non refugit, ſed amat.
Matth. 16.
Damian.

121. Quartò: Virgines terrenis cupiditatibus dimiſſis eximia puritate præfulgentes, Dei conſortes fiunt, & inde aptiſſimi inveniuntur, ut Agnum quocumque ierit ſequantur. Vehementer exhortatur Paulus ſuos diſcipulos, ut cum Deo ambulent; ipſi placentes, & ſubdit. *Hæc eſt enim voluntas Dei ſanctificatio veſtra.* 1. Theſalon. 4.

Virgines conſortes Agni, ipſum ſequuntur. D. Chryſoſt. D. Hieron. Tertullian. Caſſian. Juſtinian. Auctor. Græcus. ſalon. 4. num. 3. & quænam eſt ſanctificatio hæc, quam Apoſtolus exoptat ad ambulandum cum Deo ipſumque ſequendum? D. Chryſoſtom. D. Hieronym. Tertullian. Caſſianus relati à Juſtinian. ibi, per ſanctificationem, caſtitatem interpretantur, quæ ſic ſanctificat, ac deificat hominem, in omni virtute, ac ſanctitate, ut ſoli Deo fiat conſors, ut ipſum in omnibus ſequatur. Auctor Caten. Græc. in cap. 2. Luc. *Incorrupta utique*, ait, *eſt Virgo illa, Sancta, & labe carens propter Virginitatem Deifi antem, quæ modo quodam puriſſimorum ejus myſteriorum conſortes gloriæ puriſſimoque Deo vero, propriè conſortes facit propter puritatem, incorruptionemque illi conjunctos*, Expende verba. *Virginitatem Deificantem, quæ ſoli Deo vero propriè conſortes facit.*

QUÆSTIO XIV.

Quare cùm omnes homines empti ſint pretio magno Chriſti; Virgines hic tamen peculiariter dicuntur empti?

122. VIRGINES in præſenti ſequuntur Agnum, quocumque ierit & ſubditur: *Hi empti ſunt ex hominibus.* Tales ſine dubio pretio comparati ſunt, & ab ipſo Agno empti ſunt, ut ſtatim dicam ex D. Paulo: Sed cur non exprimitur hîc in text. quòd ab ipſo Agno ſint pretio acquiſiti? Tamen cùm dicitur, quòd *Sequuntur Agnum*, ibi apertè denotatur, quòd ab ipſo Agno empti ſunt magno ſui ſanguinis pretio: nam qui Chriſto adhæret, & ipſum ſequitur, ſecurus eſt, quod omne medium, ac remedium vitæ, & ſalutis ei ab ipſo Domino provideatur. *Qui ſequitur Chriſtum, ab ipſo habet vitam, & ſalutem.*

123. Nota deinde, quòd Virgines electi, dicuntur empti primitiæ Deo, & Agno: Cùm tamen pro ſuis electis Chriſtus proximus morti, cum ad Patrem oraret dicebat: *Pater Sancte, ſerva eos in nomine tuo, quos dediſti mihi*: Joan. 17. n. 11. Si empti ſunt à Chriſto pretio ſui ſanguinis, quomodo dicuntur ei dati tanquam gratis? Chriſtus erat, qui loquebatur ad Patrem, qui quamvis ſuis meritis infinitis de rigore juſtitiæ, principatum inter ſuos electos obtinuerit, eoſque redemerit; tamen amoris vi ejus opera pauca ei videbantur; & ideo eos quodammodo non pretio, ac morte ſibi comparatos, ſed ex dono tanquam gratis acceptos dicit; Quod docet Richardus de S. Victore à me relatus tom. 2. in Evang cap. 3. quæſt. 44 n 251. Vide ibi dicta. Joan. 17. *Chriſtus, quæ pro nobis egit, in pauca reputat.* Richard.

124. Ad quæſtionem propoſitam Omnes electi empti ſunt efficacitate ſanguinis Chriſti, juxta illud 1. Corinth. 6. num. 20. *Empti eſtis pretio magno.* Quid eſt ergo quòd Virgines dicuntur empti de terra, empti ex hominibus? Nunquid eos, qui ſacro ſe connubio dedicaverunt, à pretio divinæ Redemptionis excludit noſter Joannes? Minimè: Sanè omnes empti ſunt pretio ſanguinis Chriſti: Quomodo ergo ſolum de Virginibus, Verſ. 3. & 4. ait: *Empti de terra, empti ex hominibus?* *Difficultas quæſtionis.* 1. Cor. 6.

125. Reſpondeo cum communi ſententia, quòd licèt omnes electi empti ſint ſanguine Chriſti, ut ſint peculium Dei tamen Virgines peculiari quodam modo dicuntur empti, ac in eis collocatum pretium ſanguinis Chriſti, dum illius virtute perfectam puritatem corporis, & animæ acceperunt, ut terra altiores vitam cœleſtem ducerent, & notanter ait Text. *Empti de terra, empti ex hominibus*: ut exuti à terra, ac humana conditione, quæ uſus matrimonii habet, in cœleſtem, ac Angelicam ſortem tranſmutarentur. Pannonius. *O donum admirabile! O meritum fragilis vitæ excellentiſſimum! cujus tanta eſt commendatio, ſic nempe empti, ſegregatique de terra Virgines, ut præcipuum ſortirentur præmium, & magis Angelis, quam hominibus æquarentur, Deo in primis accepti.* Sic Deus Virgines diligit, ſic Virginitatis complacet in flore, ut de ipſis ſolum recordari, pro ipſiſque ſolum videatur ſanguinem fudiſſe, quamvis cæteri à tanto beneficio non excludantur. Joachim. Abbas: *Ipſe emit Viros iſtos de terra, ne aliquid cogitarent & ut eſſent in primitiis aliorum, quorum eſt infinitus numerus.* *Virginitas tantæ eſt excellentiæ, ut peculiariter dicatur empta.* Pannonius. *Deus in Virginitate complacet.* Joachim.

126. Loquens Deus de Eunuchis ſpiritualibus, id eſt de puris, ac caſtis, ait per Iſaiam 56. n. 5. *Dabo eis in Domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis, & filiabus; & nomen ſempiternum dabo eis, quod non peribit.* Puris, ac Virginibus promittit Deus in domo ſua, ac in ſua tutela, & protectione, quæ per muros intelligitur, non ſolùm quemlibet locum, & nomen; ſed etiam illuſtrius, ac excellentius ſuper cæteros filios, ac filias in gratia ſuper cæteros nempe juſtos, ac Sanctos, ac etiam ſuper Angelos. Et cur Virgines, ac puri in tantum apicem extolluntur? Utpote pro ſplendore tantæ virtutis DEO maximè grati, ac intimè chariſſimi amici: ac familiares. D. Baſilius lib. de vera Virginit. ſic de Virgine loquitur: *Sciat ſe eſſe animatum Chriſti vas, Talibus pro humano nomine Angelorum immortale nomen dabo, ut Cœli pulcherrimam partem habeant ad immorandum & locum inter Angelos inſigniſſimum, nomenque indelebile pro eximiæ virtutis ſplendore.* Virgo non ſolùm inter Angelos habet locum, ſed etiam inſigniſſimum, cùm ſit animarum Chriſti vas. Iſai. 56. *Virgo inter Angelos habet inſigniſſimum locum.* D. Baſil.

127. De Jeremia dicitur, cap. 1. n. 5. *Priuſquam te formarem in utero novi te: & antequam exires de vulva ſanctificavi te.* Cur Prophetæ tam antelucana ſanctitas tam antelucanis donis cumulatur, ut in utero peculiariter dicatur à Deo agnitus, ibique ſanctificatus? Quod inter Patres veteris teſtamenti non facile invenies: quid ergo in iſto puero apparuit, ut tot ac tantis donis eſſet ſublimatus, ac ſuper quamplurimos nobilitatus? Deſtinabatur puer, ut in ſancta Virginitate ac puritate viveret, & ipſa Virginitas ad quam deſtinatus erat, ſic allicuit ad ſe Divinam benignitatem, ut multis donis cumulatus in altum apicem ſanctitatis eveheretur D. Hieron. lib. 1. contra Jovinian. *Hieremias*, ait, *in utero ſanctificatus eſt, & cognitus in vulva matris: ideo hoc privilegio fruitur; quia Virginitatis erat beatitudini deſtinatus.* Jerem. 5. *Virginitas magnis donis cumulatur à Deo.* D. Hieron.

128. Expende vim rationis ſubjectæ: *Quia Virginitatis erat beatitudini deſtinatus.* Veluti ſi duæ ſint beatitudines, una in Cœlis, altera in terris: illa implet cœlorum Principes, hæc in Virginibus reſplendet; utræque ſibi ſimiles, & penè pares adeo ut ſicut Cœleſtis beatitudo non admittit aliquid coinquinatum, ſed omnimoda puritas

Virginitas quandam beatitudinis conditionem manet in terris.

D. Bernard.

puritas, & ſanctitas ad illam ſola accedere valet; ſic neceſſum ut omnigena puritate, & ſanctitate præparetur, qui aptatur beatitudini Virginitatis; cum in terris quandam beatitudinis conditionem agere videatur. Pro quo maximè facit D. Bernard epiſt. 42. *Sola eſt caſtitas*, ait, *quæ in hoc mortali, & loco, & tempore ſtatum quendam immortalis gloriæ repræſentat. Sola inter nuptiarum ſolemnia, mortem beatæ illius vendicat regionis, in qua neque nubunt, neque nubentur, præbent quodammodo terræ cœleſtis jam illius converſationis experientiam.*

129. De Gabriele Angelo ait D Lucas c. 1. n 26.

Luc. 1. *Miſſus eſt Angelus Gabriel à Deo in Civitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad Virginem.* Veniebat Angelus de cœlis volitans ad Virgi-

D. Baſil. nem, ut meditatur D. Baſilius Seleuc. Orat. & ait. *Gabriel ad Deiparam miſſus, ad inferiora hæc deſcendebat, Cœlos utique à tergo relinquebat* In tanta æſtimatione Virginitas eſt apud beatos Spiritus, ac ſi citatis verbis innuat Sanct. Pater, Cœleſtia ergo dari ab Angelis, ubi præ oculis Virginitatem poſſunt habere, cum illaque converſari, ac habere ſermonem; eamque debita reverentia venerari

Angeli pro Virgine veneranda cœlos relinquunt.

QUÆSTIO XV.

Quare Sancti Virgines ex omnibus electis dicuntur primitiæ Deo, & Agno?

130. PRima, & communis ratio omnium Interpretum eſt, quia primi fructus ſui novitate ſunt ſapidiſſimi, ac omnium votis gra-

Jerem. 1. tiſſimi; ad quod alludit Jerem 2. n. 3. *Sanctus Iſraël Domino, primitiæ frugum ejus.* Sicut enim Iſraël præ omnibus gentibus fuit electus, & dilectus Deo, eique oblatus quaſi primitiæ, ut eſſet primus populus ſanctus, ac fidelis, ita ex omnibus electis Virgines tanquam primitiæ illuſtriſſimæ, acceptiſſimæque Deo offeruntur, ac proponuntur; Ut latè dixi ſupra q. 13. ac 14.

Virgines gratiſſimæ Deo.

131. Secundò: Virgines dicuntur primitiæ Deo & Agno; quia ſicut primitiæ ſoli Deo offerendæ reſervantur, ita etiam Virgines integritatem carnis illibatam Deo ſervent, quam Virgineam perfectionem in ſua ſponſa laudat Dominus

Cantic. 1. dicens Cant. 1 n. 10 *Pulchræ ſunt genæ tuæ ſicut turturis.* Quid eſt quod genæ ſponſæ turturi comparantur: Ingenua honeſtas, puritas, ac verecundia animæ agnoſcitur; inde ejus puritas, cum turture confertur, quæ unum tantum comparem agnoſcit, & alterum neſcit: Sic &

Virgo Deo dicata ſolùm cum ipſo converſetur, & agat.

D. Bernard. Virgo Deo dicata, ſoli Deo invigilet, omnium rerum mundialium obliviſcens. D. Bernard. ſerm 4. in Cantic ſic ait. *Cur verò ſicut turturis? Pudica avicula eſt, & converſatio ejus non cum multis, ſed ſola degere fertur contenta compare: ita ut ſi illum amiſerit, alterum non requirat, ſed ſola deinceps converſetur. Tu, inquam, ſi inardeſcis dare operam, quomodo animam tuam facias ſponſam Dei, ſtude, ut imitator caſtiſſimæ volucris ſedeas ſolitarius, quoniam elevaſti te ſupra te. Sede itaque ſolitarius, ſicut turtur; nihil tibi, & turbis, nihil cum multitudine cæterorum, etiam ipſum obliviſcere populum tuum, & domum patris tui, & concupiſcet Rex decorem tuum. O Sancta anima ſola eſto, ut ſoli omnium ſerves te ipſam; quam ex omnibus tibi elegiſti.* Ecce noviſſima ſigna perfectæ Virginis, quod *converſatio ejus non ſit cum multis*, Sed ex animo, omnibus mundialibus abjectis, cum uno tantùm Deo, quem elegit, ſit contenta

Tertiò: Idcirco Deus offerri præcipit primitias fructuum, ut hac teſtificatione eum homines rerum omnium Auctorem profiterentur; ita Virgines, cum carnis ſuæ integritatem Deo offerunt, profitentur Deum eſſe omnium ſpiritualium donorum effectorem, qui potuerit tam excellens donum hominibus elargiri. Monet Apoſtolus Theſſal. 1. ep. c. 4. n. 3. ut vitam in terris caſtam ducant: *Ut abſtineatis vos à fornicatione.* Et argumentum urget ratione addita n. 4. *Ut ſciat unuſquiſque vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, & honore:* Corpus ſcilicet mundum, licèt immundo conceptum ſemine: ſed cur honoratum iri corpus dicit? D. Athanaſ optimè. *Tunc verò id corpus in honore habetur, cùm ſe continens, & purum præſtiterit* Vel honeſtas ipſa honoris ſtatus eſt, & ad honoris viam. D. Anſelm. *Nam hoc etiam ſæculo honoratur, qui mundam, & caſtam vitam ducit.* D. Iſidor, in rem noſtram ſic ait: *Meritò in mundo honoratur, qui inſigni, ac ſublimi Caſtitatis dono honoratus eſt à Deo.* Ac ſi inter cætera dona hoc tam inſigne, ac ſublime donum à ſolo Deo dilabi poterat in terram. 132.

Ingens Virginitatis donum à ſolo Deo.

1. Theſſ. 4.

D. Athanaſ.

Virginitas honoratur in terris.

D. Anſelm.

D. Iſidor.

Quartò: Deus voluit ſibi primitias, ut eis eſſet condecoratus, ac exornatus Dei cultus templum, & altare; ita tantum Virginitatis donum conceſſit Deus in terris, ut eſſet in ornamentum, ac decorem ipſius Dei Decantat Regius Vates Pſal. 92. n. 1. *Dominus regnavit decorem indutus eſt: induit Dominus fortitudinem, & præcinxit ſe* Expende verbum, *Decorem indutus eſt.* Et quonam ornamento extrinſecus potuit Deus ornari, niſi Virginea induta, ac aſſumpta carne? Rupert. lib 3. Apoc. c. 3 ſic ait: *Ubi enim indutus Dominus decorem, & fortitudinem regnavit? id eſt, Virgineam aſſumpſit carnem.* In Virginea carne decorem ſingularem induit Dominus? Virgineus enim flos ad præſtantiſſimum, ac condecorum ornamentum maximè ſpectat. Hinc clamat ipſe David Pſal. 44. n. 4. *Accingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſſime ſpecie tua, & pulchritudine tua.* Sic explicant Tertull lib. 3 in Marc. & D. Hieron. epiſt. ad Princip ac ſi intendat Deus accingi gladio illo ſuo, qui ſpecies, & pulchritudo, & honor, ac ſingulare ejus ornamentum ſit Sed in quo erit hoc ornamentum? Jam declarat dicens: *Super femur tuum.* Gladius, qui adverſus libidines amputandas eſt exacutus, & pudicitiam illibatam ſervat, quemlibet etiam potentiſſimum maximè ſpecioſum, ac ornatum reddit. 133.

Pſalm. 92.

Rupert.

Virginitas, & caſtitas præcipuum decus naturæ humanæ.

Tertullian.

D. Hieron.

Quintò, qui primitias Deo conſecratas conſumebant, & devorabant, tanquam grandis ſceleris rei pœnas dabant; ut conſtat ex Jer. 2 n 3. Qui de Iſraële ita loquitur: *Sanctus Iſraël Domino primitiæ frugum ejus: omnes qui devorant eum delinquunt, mala venient ſuper eos dicit Dominus.* Quæ verba ſic commentatur D. Hieronymus dicens: *Primitiæ ſemper debentur ſacerdotibus, & non hoſtibus; & quomodo qui primitias devorant, nequaquam de genere ſacerdotali, ſceleris rei ſunt: ſic qui contaminant Iſraël malis ſubjicientur.* Ecce cur, etiam Virgines primitiæ Deo dicantur; quia ſicut 134.

Jerem. 2.

Durè puniuntur, qui Virgines aut ſollicitant, aut violant.

ſicut, qui primitias Dei conſumunt, magni cujuſdam ſceleris rei exiſtimantur: ita etiam qui Virginum Dei ſacrarum integritatem, aut violant, aut ſollicitant, tanquam execrandi ſceleris rei à Deo punientur: Pro quo fuit id

D. Hieron. quod refert D. Hieronym. Epiſtol. ad Lætam de horribili pœna inferni inflicta cuidam, qui Virginem Deo dedicatam ſollicitavit, & ſubdit Sanct. Pater. *Sic ulciſcitur Chriſtus violatores templi ſui: ſic gemmas, & pretioſiſſima ornamenta defendit.* Unde valdè diverſimodè ſe habebat

Euſeb. Conſtantinus Magn. erga Virgines Deo ſacratas, de quo ſcribit Euſebius lib. 4. de Vita Conſtantini *Virginum chorum tantum non adorabat*: id eſt tanti faciebat Virgines, ut omnem venerationem eis deferret Conſtant. Imperator; adeo ut ſi unam excipias latriam, qua Deum colimus reliquis omnibus venerationibus Virgines perſequebatur.

135. Sextò: Per primitias frugum Deo oblatas, reliquæ omnes fruges cenſebantur Deo oblatæ, ab eoque benedictæ, & auctæ, juxta illud

Proverb. 3. Proverb. 3. num. 9. ubi ſic habetur. *Honora Deum de tua ſubſtantia; & de primitiis omnium*

Ex Virgine conſecrata Deo multa bona toti familia. *frugum tuarum da ei, & implebuntur horrea tua ſaturitate, & vino torcularia tua redundabunt* Ita & eodem modo per Virgines tanquam per primitias Deo oblatas, Deus totis earum familiis, totique Eccleſiæ, ac populo benedicit, & multùm benefacit, ea fœcundando, boniſque temporalibus, & ſpiritualibus augendo: ex quo rectè ait D. Ambr. lib. 3 de Virg. *Ubi multa ſunt Virgines, ibi conjuges fœcunda reperiuntur.*

136. Valde notum eſt quas preces quas lachrymas in conſpectu Dei fuderit Samuelis mater, antequam mater fieret, & quòd etiam vota fecerit. Audiens autem Sacerdos Heli ejus vota, lacrymas, & preces, ait illi:

1. Reg. 1. 1. Reg 1. num. 17 *Deus Iſraël det tibi petitionem tuam, &c.* Poſt annos venit jam ipſa mater facta, afferens filium, ut eum Domino ſiſtat, & offerat: quem filium ſacrarum Sacerdos habens, & apud ſe retinens in templo ſic dicit

1. Reg. 2. parentibus: cap. 2. num. 20. *Reddet tibi Dominus ſemen de muliere hac, &c.* Adverte quòd cùm

Ex uno filii dato Deo, multiplicantur filii. eam gementem, lachrymantem, orantem, & voventem audit Sacerdos, ſolùm dicit: *Det tibi Dominus*: cùm verò filium oblatum, & ſacratum in templo videt, jam dicit: *Reddet tibi* non det, ſed reddat, ſeu in recompenſationem tribuat; tunc enim maximè obligatus conſtituitur Deus, & parentibus, & toti familiæ, quando vidit infantem, à primis annis ſibi

D. Chriſoſt. conſecrari. Ait D. Chriſoſtom. homil. de Anna, & Samuele: *Initio non dixit, reddat tibi, ſed det tibi Dominus: Verum poſtquam illa Deum debitorem fecerat, ait: Reddat tibi, bonam de futuris ſpem ponens.* Ex filio uno conſecrato, debitor conſtituitur Deus, & parentibus, & univerſæ familiæ, bona ſpe de futuris eos replens.

Quæstio XVI.

Quare cum nullus ſine crimine vivat, de Sanctis Virginibus dicitur, quòd ſint ſine macula, & mendacio ante Dei Thronum.

Ex eo, quòd Sancti Virgines dicantur ſine macula, ac ſine mendacio, magna inſurgit difficultas. Nam ut meritò dubitat D. Auguſtin. lib. 3. de Sanctorum meritis, cap. 7. 137. D. Auguſt.

Quomodo hi dicuntur ſine macula, & ſine peccato, cùm nullus ſit vivens ordinariè loquendo, abſque aliqua nota peccati, ſaltem venialis? Unde Eccleſia orans pro defunctis ait: *Non intres in judicium cum ſervo tuo; quoniam non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens* Et in illa tantorum turba, etſi aliqui erant qui aliquando gravi peccato fuerant coinquinati: tamen per pœnitentiam eorum iniquitas ſic mundata eſt, ut dicantur mundi ſine macula ac ſine mendacio: ſic reſpondet D. Auguſtin. citat. *Dicitur non inventum fuiſſe in eis mendacium, ſed ſine macula vixiſſe; quia mendacium, vel quodlibet aliud peccatum, ſi pœnitentia deletum eſt, jam non eſt; & ſic non invenitur*: Et D. Thomas: *Non eſt inventum*, ait, *jam dudum, ex quo ei adhaſerunt, quia ſcilicet ſic deletum eſt; & ideò non eſt inventum.*

Eccleſia. *Peccatum per pœnitentiam ſic deletur, ac ſi non fuiſſet.* D. Auguſt. D. Thom.

Tamen juxta literam dicuntur ſine macula, ut conſtat ex radice Græca, id eſt, irreprehenſibiles; ac proinde ſine macula, hoc eſt ſine culpa lethali, imò & ſine gravi veniali, nam cum oratione, & lacrymis ita vitam tranſigere auxiliante Dei gratia non eſt impoſſibile: Et ad id nos hortatur Apoſtolus Petrus epiſt. 1. cap. 3. num. 14. *Satagite immaculati, & inviolati ei inveniri ex pace.* Et Paulus Epheſ. 1. n. 4. *Elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, ut eſſemus ſancti, & immaculati in conſpectu ejus charitate.* Hi ergo Virgines dicuntur puri & immaculati, quia vitam egerunt Virgineam, & Angelicam ſine macula gravi; nam ſine aliqua veniali, nemo vitam tranſigit. Juxta illud Joan. 1. c. 1. n. 8 *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus.* 138.

Sancti immaculati, & irreprehenſibiles. Græcus. 1 petri 3. Epheſ. 1. Job. 1.

Circa 1. Quomodo dicitur: *In ore eorum non eſt inventum mendacium?* Nam Regius Vates clamat Pſalm. 115. num. 11. *Ego dixi in exceſſu meo, omnis homo mendax* Quod confirmat Paulus Rom. 3. num. 4. *Eſt autem Deus verax, omnis homo mendax.* Tamen hoc intelligendum eſt omnis homo mendax ex natura ſua, aut qui humano affectu loquitur, tamen effici poteſt, ut Dei gratia, ac ejus auxilio nunquam mentiatur. 139.

Pſalm. 115. Rom. 3.

Cùm autem à noſtro Joanne de Sanctis Virginibus dicitur: *In ore eorum non eſt inventum mendacium*, maximè eorum vitæ puritas, ac candor commendatur; quia ſine fuco, atque fallaciis degunt: & ita Joannes hoc de illis dicit, ſicut Chriſtus D. dixit de Nathanaële. Joan. 1. num. 47. *Ecce verus Iſraëlita, in quo dolus non eſt.* Cornelius hoc loco ait, quòd in ore eorum, cùm ſiſterent tribunalibus, & aculeis cruciarentur, non eſt inventum mendacium idolatriæ 140.

Joan. 1. Cornel.

idololatriæ, vel hæreſis, ad quæ maximè tempore Antichriſti urgebuntur. Hæc juxta literam. Moraliter nunc.

141. *Veritas maximè Virginitati annexa.* Primò. Omnes juſti, ac ſancti ex gratia Dei fuerunt veraces. quare hoc particulariter de ſolis Virginibus refertur, quòd in ore eorum non ſit inventum mendacium? quia ipſa integritas mentis, & corporis, quandam eximiam ſinceritatis, ac veritatis integritatem tribuit, in omnibus eorum operationibus. Ansbertus Abbas. *Sine dubio oſtenditur,* ait, *quia ad comparationem aliorum, tanquam ſoli Virgines dicuntur veraces, non quod alii non ſint veraces, ſed quod ad comparationem Virginum non ſint veraces; ſed nec mirum, quòd hi veraciores æſtimentur, qui veritati, quæ eſt Chriſtus, propter virginitatem mentis, & carnis amplius inhærere videntur: ideò ex comparatione aliorum hominum, ſoli Virgines dicuntur ſine macula, atque veraces.* (Ansbert.)

142. *Pſalm. 84. Veritas, & Virginitas, connectuntur.* Confirmatur Decantat Regius Vates Pſalmo 84. num. 12. *Veritas de terra orta eſt & juſtitia de cœlo proſpexit.* Scire tamen optabis de qua terra Veritas ortum traxit, an de terra corrupta? Luxuriæ ſurculis exarata? Abſit, abſit. Ubi veritas naſcebatur, nullum luxuriæ veſtigium potuit dari, ſed ſumma integritas, ac puritas carnis D. Leo ſerm. 1. de Nativitate. (D. Leo) *Meritò igitur virgineæ integritati nihil corruptionis intulit partus ſalutis, quia cuſtodia fuit pudoris, editio veritatis.* Veritas, & Virginitas maximè connectuntur, nec ex aliunde veritas naſci poterat, niſi ex præclara, & integra virginitate.

143. Secundò: Ut ait D. Auguſtinus libro contra mendacium, c. 10. *Mendacium corruptio eſt naturæ, & prævaricatio integritatis.* Inde in ore Virginum non eſt inventum mendacium, cùm ſemper perſeveraverint in integritate naturæ, abſque ejus corruptione. Declarans Deus eximiam puritatem, in Summo Pontifice, ait, (Levit. 21.) Levitic. 21. num. 11. *Ad omnem mortuum non ingredietur omnino.* Et nihilominus tamen Moyſes ipſe Joſeph oſſa mortua ſecum aſportavit, Exod. 13. num. 19 Ubi ergo legum obſervantia? quaſi à Moyſis ore reſpondit D. Iſidorus Peluſiota lib. 4. Epiſt. 157. dicens: *Non violo,* ait, *non ſolum legem; ſed per hoc oſtendo rem ipſam quæ per Scripturam, ac verba legis ſignificatur, diligenter eſſe attendendam. Ego enim eum qui caſtitatem coluit pro mortuo non habeo.* Joſeph in integerrima puritate, ac caſtitate vixit: Qui aſportat oſſa Joſeph, non violat legem prohibentem tangere mortuum: nam purus & caſtus, numquam tanquam mortuus, ſed ſemper ut vivens, ac florens ſine corruptione reputatur. (Exod. 13. Peluſiota. *Caſtus incorruptus ſine morte reputatur.*)

144. Tertiò: De Sanctis Virginibus decantatur hic à Joanne. *In ore eorum non eſt inventum mendacium.* Præclara, & magna laus eorum; tamen hæc laus potiùs videbatur evulganda de Doctoribus, ac Magiſtris, quàm de Virginibus: nam potius videtur ſpectare ad Magiſtros dicere verum, quàm ad Virgines. Ait D. Paulus (1 Cor. 7. *Qui abſque dependentia vivit, veritatem dicit.*) 1 Corint. 7. num. 32. *Qui ſine uxore eſt, ſollicitus eſt, quæ Domini ſunt:* Qui enim abſque interventu carnis, ac alicujus dependentiæ ab homine, ſolum Deo in omnibus attendit, ipſúmque reſpicit, hic verum abſque mendacii umbra dicit, & loquitur. In ultima Cœna ait Chriſtus Dominus ſuis diſcipulis, Joan. 16 n. 12. (Joan. 16.) *Adhuc multa habeo vobis dicere: ſed non poteſtis portare modo. Cùm venerit ille ſpiritus veritatis docebit vos omnem veritatem* Cur modò Apoſtoli jam Chriſto aſſociati, ſolidas doctrinas portare non poterant, ſed ad eas portandas debebant expectare divini ſpiritus adventum? Dum adhuc erant cum Jeſu, nondum erant omninò perfecti, ſed mundialibus curis immerſi, hominum timore, ac reſpectu tenebantur: unde Petrus negat, & cæteri erant clauſi propter metum Judæorum; & inde proportionati non inveniebantur ad inſtructionem totius veritatis. At poſtquàm divino ſpiritu induti ſunt virtute ex alto; omni humano reſpectu, ac timore abjecto, aptiſſimi facti ſunt ad firmas veritates excipiendas. Ait D. Leo ſermon. 2. de Pentecoſt. (D. Leo.) *Utique Apoſtoli poſtquam Spiritus Sancti nova abundantia ſunt repleti ardentiùs velle, & efficacius poſſe cœperunt, proficientes à præceptorum ſcientia ad tolerantiam paſſionum, ut ſub nulla jam poteſtate trepidantes fluctus ſæculi, & elationes mundi fide ſupergrediente calcarent, & morte contempta, omnibus gentibus Evangelium veritatis inferrent.*

Quartò: De his Virginibus ait Joannes *Hi, empti ſunt ex hominibus primitiæ Deo, & Agno:* 145. & addit: *In ore eorum non eſt inventum mendacium:* Ex conſtanti veritate denotat eorum martyrium, ac tormenta, ut Auctor eſt Richardus a pud Gloſſam: (Richard.) *Virginitati adjunxit meritum Paſſionis: illi nimirum, Agnum quocumque ierit ſequuntur, qui eum in utroque, id eſt, virginitate, & martyrio imitantur.* Inde tamen inſurgit dubium, ſi martyrium deſcribit, ut ſæpè alibi. *Hi ſunt, qui venerunt ex magna tribulatione propter verbum Dei, & teſtimonium Jeſu Chriſti.* Cur etiam hic eorum tribulationem, & mortem non refert, ſed eorum veritatem dicit; Omnia ſanè, & breviter comprehendit. dum ſine mendacio dixit: Veraces enim omnes perſequuntur, eóſque omnes oderunt, ut veriſſimum ſit proverbium *Veritas odium parit.* (*Veritas odium parit.*) Proindéque brevi ſumma Joannes; quòd alibi latiùs explicavit: *Interfecti propter verbum Dei.* cap. 6 num 11. *Venerunt ex tribulatione magna.* (Apoc. 6. Apoc. 7.) cap. 7. num. 14. Dum eos modo veraces teſtatur, ſimul ad ſe trahere, omnia tormenta gladios, lanceas, aculeos, quibus juſti, ac ſancti torquebantur, denotat.

146. Vidit Nabuchodonoſor in ſomnis arborem magnam proceram, & altam, & cùm cuperet ſomnii interpretationem percallere ex ejus imperio vocatur Daniel; & cum Rex propoſuiſſet ſomnium: *Vates hæret, pallet, & friget. Cœpit intra ſe ipſum cogitare, quaſi una hora & cogitationes ejus conturbabant eum* Daniel. 4. n. 16 Cur (Daniel. 4.) tantus Vates per integræ horæ ſpatium conturbationem ſuſtinet; An quia interpretationem quæ cum formidine videbatur annexa in tam magno Propheta, qui tam generosè in lacum leonum ſemel, & iterum ingreſſus eſt, inter quæ eos fameſcentes abſque formidine degit? Daniel. 6 num 19. & cap. 14, num. 30. Cur ergo Propheta ſic conturbatur coram Rege? (Daniel. 6.) expoſiturus erat ſomnium cujus veritas ut Regi armata timebatur. *Inde cogitationes ejus conturbabant illum:* D Hieronymus. *Tacitus intellexit ſomnium eſſe contra Regem.* (D. Hieron.) Inde prudentes ſanè plus timet odium provenientem ex veritate

Ex veritate manifeſta odium naſcitur.

ritate proferenda, quam ſævitiam, ac rabiem fameſcentium leonum: & ideò, qui imperterritus inter leones verſabatur, maximè conturbatus in veritate propalanda, ſciens quia *Veritas odium parit*; & inde cogitabat, ut ſuum ſermonem componeret ſine Regis diſplicentia.

Carthuſian.

Carthuſianus. *Per illam horam præmeditabatur Daniel, quemadmodum ſine injuria veritatis, & offenſa Regis, reſponſum ſuum componi, & ordinari oporteret.*

147. Cùm Saül vidiſſet caſtra Philiſthinorum cum magna multitudine, timore percuſſus, timens ſui, ac ſuorum mortem, & interitum; *Conſuluit Dominum. & non reſpondit neque per Sacerdotes, neque per Prophetas*: 1. Reg. 28. num. 6. Cùm tamen maximè ipſe inſtaret, ut rei eventum ſciret; Mittit Deus ei Samuelem vita defunctum ut eum de ſuo triſti fato admoneret: Ibidem num. 16. *Et ait Samuel: Quid me interrogas? &c. Cras autem tu, & filii tui mecum eritis.* Cur non vult Deus dare reſponſum per Sacerdotes, & Prophetas, ſed tantùm per Samuelem. Illi viventes, hic autem mortuus; & ne viventes Sacerdotes, & prophetæ ob iram, & odium Regis trepidarent in veritate dicenda, inde Deus ad talem legationem deſtinavit mortuum qui nullius odii, & iræ timore tenebatur, Abulenſis quæſtione decima quinta. *Quia Sacerdotes & Prophetæ videntes interitum Saulis appropinquare, nollent denuntiare propter timorem: Samuel verò, qui mortuus erat, non timeret.*

1. Reg. 18. *Qui veritatem Regi dicit iram, & odium ejus timeat.*

Abulenſ.

Apoc. 14. *n.* 6. Vidi alterum Angelum volantem per medium cœli habentem Evangelium æternum, ut evangeliſaret, ſedentibus ſuper terram, & ſuper omnem gentem & tribum, & linguam & populum.

Num. 7. Dicentem voce magna: Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora judicii ejus: & adorate eum, qui fecit cœlum, & terram, & mare, & fontes aquarum.

VERSIONES.

Syrus. n. 6. Vidi alium Angelum in cœlo cum ſanguine habentem Evangelium æternum, &c. & ſuper omnem nationem, & tribum.

D. Cyprian. Vidi alium Angelum volantem in medio cœli, &c. ut annunciaret ſuper terram, & ſuper omnes nationes, & tribus, & linguas, & populos.

Aretas. Vidi Angelum volantem.

Arabicus. Ut annunciaret incolis terræ, & omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis.

Pagninus. Ut evangelizaret habitantibus ſuper terram, omni genti, tribui, & linguæ.

D. Cyprian. n. 7. Metuite potiùs Deum, & date illi claritatem.

Arabicus. Et tribuite gloriam, jam enim venit hora judicii ejus.

Syrus. Servite Deo, & date illi honorem.

Arias. Qui fecit cœlum, terram, & mare, & omnia quæ in eis ſunt.

EXPOSITIO IV.

VIDI *alterum Angelum.* Maximè torquet Authores quomodo noſter Joannes dicat alterum Angelum, cùm nullius Angeli in hoc capite, & antecedenti facta fuerit mentio: & ideò Alcazar, Cornelius, Gagnæus, Sà, & alii legunt, *Alium*; nempe diſtinctum à duobus ſubſequentibus. Sed verba textus minimè ſunt immutanda; aliter nulla erit firma veritas in Scriptura. Cùm ergo noſter Joannes dicat verſu primo, quod viderit, *Centum quadraginta quatuor millia Virginum, qui ſequebantur Agnum*; qui juxta phraſim Scripturæ. Angeli dicuntur non ſolùm ſua puritate, & munditia; ſed quia vita ſua ſequentes Agnum annuntiabant mundo ſalutem. Ait ergo: *Vidi alterum Angelum* diſtinctum è choro Virginum: Cœtum nempe Prædicatorum Religioſorum, ac Eccleſiaſticorum, qui Verbum Dei prædicant, & juxta communem ſententiam, per hunc Angelum intelliguntur Prædicatores. 148.

Alcazar. Cornel. Gagnæus. Sà.

Alter Angelus quomodo intelligendus

Volantem per medium cœli: id eſt, per Eccleſiam, quæ hìc ſub nomine cœli ſignificatur, celeriter, & alacriter munus prædicationis obeuntem: Et dicitur *per medium cœli*, ut ſignificentur Prædicatores per varias mundi plagas in tota Eccleſia diſcurrere, vel prædicantem in publico. ac manifeſtè abſque rubore. *Incedentem per publicum non erubeſcentem miniſterium ſuum*: ut explicat Rupertus: *Habentem Evangelium æternum*: bonum ſcilicet nuntium de vita æterna: Et dicitur *æternum*: quia non ſicut olim lex antiqua in Synagoga promittebat temporalia: ſed nunc pollicetur futura bona æternæ vitæ, ut advertit Thomas Anglicus, *Sedentibus ſuper terram*, ſeu ut legit clarius Pagninus, *Habitantibus in terra*, ſeu bonis terrenis ſuo affectu inhærentibus: *Et ſuper omnem gentem, & tribum, & linguam, & populum*: quia ſancti Prædicatores non ſolùm prædicant, per medium cœli, id eſt, Eccleſiæ 149.

Prædicatores non erubeſcant.

Rupert.

Th. Angl.

Pagnin

Prædicatores prædicant toto Orbe.

cleſiæ ſed etiam expeditiones ſuſceperunt ad gentes remotiſſimas, & infideles.

150. *Honor ſignum reverentiæ.*

Dicens voce magna Magno nempe animi affectu, & ut vox eſſet omnibus manifeſta, cóſque omnes attentos faceret ob rei magnitudinem. *Timete Dominum* Non eſt ſermo ſolùm de timore ſervili, ſed etiam caſto, & filiali, cùm dicit *Dominum*, ſummam rationem timoris denotat: *& date illi honorem*: honor enim eſt ſignum reverentiæ, quam alicui exhibemus in virtutis, ac excellentiæ teſtimonium & eſt ſenſus: Antichriſtus, ac Tyranni non vos ſeducant ſua tyrannide, ac blanditiis, ut eos timeatis, ac eis honorem deferatis, ſed tantùm hoc exhibete Jeſu Chriſto vero Deo, & homini *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere; ſed potius timete eum,&c* Matthæi capite 10.num 28. *Quia venit hora judicii ejus.* Sermo eſt de judicio univerſali, quod ſemper in januis cogitandum, licèt hora incerta ſit; denotat etiam quod ſemper bene operandum ſit uſque ad ultimam horam judicii. Richardus Victorinus. *Date illi honorem in boni operis exhibitione, & videte ne deficiatis, quia venit dies judicii ejus: non ergo deficiendum, ſed in bonis inceptis perſeverandum uſque in finem, qui erit hora judicii*

Matth.10. *Bene operandum uſque ad finem.*

Richard.

151. *Prædicatio pro fidelibus, & infidelibus.*

Et adorate eum, qui fecit cœlum, & terram, & mare. Magna conſideratione hæc dicta ſunt: Nam ſancti Prædicatores prædicant fidelibus, & infidelibus, & ad fideles prædicant. *Timete Dominum, & date illi honorem.* Ad infideles verò dicunt: *Adorate eum, qui fecit cœlum, & terram*, &c. relictis idolis, ac Antichriſto, adorate Deum omnipotentem, utpote Creatorem Cœli, & terræ, ac maris *Et fontes aquarum.* Et peculiariter fontes aquarum exprimit, quia in aquarum dulcedine, maximè reſplendet divina ſapientia, potentia, ac providentia; quia, ut ait hîc Divus Thomas, *Aquæ per ſubterraneos meatus defluentes dulcorantur in hominum uſus, ac alimentum vitæ humanæ.* Addit Ferrarius, & quia in fontibus eſt mira, & præclara venuſtas, ac amœnitas; ita & in ſcriptione, concione, ac expoſitione doctrinæ ſacræ, tanta eruditione librorum hâc noſtra tempeſtate, eſt eximia jucunditas, ac delectabilitas animorum, veluti venuſtiſſimi campi magnis fontibus irrigati.

D. Thom.

Ferrar. *In expoſitione S. Scripturæ multa jucunditas.*

QUÆSTIO XVII.

Quiſnam ſit iſte Angelus volans per totam Eccleſiam, habens Evangelium æternæ vitæ?

152 Victorin.

VICTORINUS per hos tres Angelos nominatos tam hoc verſu, quàm octavo & nono denotari contendit, tres famoſos, ac inſignes Prædicatores quorum primus volans, habens Evangelium æternum, eſt ſanctiſſimus Parens Elias, de quo infrà quæſtione decima nona. Secundus eſt ſecundus ſocius Eliæ, quem ipſe exiſtimat fore Jeremiam, ſed ſine fundamento: ut jam dixi cap. 11. ſuprà. Tertius Angelus, eſt tertius ſocius Eliæ.

153. *Tres Agni Duces.*

Secundò: Alcazar tres Angelos, quos noſter Joannes hoc verſu, & 8. ac 9. commemorat, ipſe interpretatur tres magnos Duces Agni ab eo miſſos in Orbem; ſcilicet Joannem, Petrum, & Paulum Primus autem iſte Angelus per medium cœli volans, eſt ipſe Joannes Evangeliſta; quia inſtar Aquilæ res divinas inſpexit, atque ad ipſam ſanctiſſimam Trinitatem volavit, dicens: *In principio erat Verbum.* Secundus Angelus, ait ipſe Alcazar, eſt Paulus: & canit Babylonis, id eſt, Romæ Ethnicæ, & Romani Imperii Ethnici ruinam, cùm cœpit regnare Conſtantinus, & poſteri Chriſtiani: hoc prædixit Paulus 2. Theſſal. 2. num. 7. cùm ait *Myſterium jam operatur iniquitatis, tantùm, ut qui tenet nunc teneat, &c.* Tertius Angelus eſt Petrus Apoſtolus, qui veluti hic Angelus in homines carnales, luxurioſos gehennæ æternos ignes fulminat. Epiſtola 2. capite 1. num. 2. 4. & 6. Et hi tres duces opponuntur tribus iniquis abominationibus, videlicet Draconi, beſtiæ marinæ, & beſtiæ terreſtri, ſed noſter Joannes, nihil hîc habet de Agno, nihilque de Imperio Romano.

2. Theſſ. 2.

2. Petri 1.

154. Rupert. *Joannes Evangeliſta quo ſublimior eo humilior*

Tertiò: Rupertus alia via incedit. Exiſtimat in his tribus Angelis quatuor Evangeliſtas denotari: ſed ſi Angeli volantes per medium cœli ſunt tres, quomodo in eis adumbrantur quatuor Evangeliſtæ? & quiſnam eſt iſte quartus, qui ſilentio involvitur Reſpondet Rupertus, eſſe Joannem; & cur Joannes ſui, ſeu quarti Angeli per medium cœli volantis mentionem non facit? quia quò ſublimior ipſe evolaverit, eò humilior; & licèt ipſe altiſſime evolaret: ita tamen de ſe humiliter ſentit, ut ſe obvolverit ſilentio, quaſi nihil eſſet, nec pro aliquo cenſeri deberet. Sic ait Rupertus: *Poſt canticum montis Sion, quatuor iſti non ſtant in monte, ſed volant per medium cœlum, & voce magna, & voce publica toti mundo prædicant: quartus eſt Joannes qui de ſe humiliter ſentiens, non dixit, Quartus Angelus ſecutus eſt ſed tres alios volantes per medium cœlum.*

155. D. Laurent. *S. Marcus per excellentiam Angelus.*

Quartò: Cùm juxta Rupertum per hos tres Angelos ſancti Evangeliſtæ denotentur. Divus Laurentius Juſtinianus ſermone de Sancto Marco contendit per hunc Angelum habentem Evangelium æternum, intelligi Sanctum Marcum: At nonne Sancti Evangeliſtæ Angeli nuncupantur? Nonne habent Evangelium æternum? Cur ergo Sanctus Marcus potiùs in hoc primo Angelo figuratur, quàm alii? Quia exiſtimat eum per ſuam eminentiam ac vitæ excellentiam ita nuncupandum Et ſic ait Sanctus Pater. *Nemo ſanè efficienter edicit, quanta per hunc rudimenta virtutum, fidei Sacramenta, dona gratiæ, futuræ vitæ indicia, ſtupenda Salvatoris geſta, veritatis teſtimonia, ſancta percepit Eccleſia: iſte enim eſt, quem Joannes myſterialiter prævidens ait* Vidi alterum Angelum volantem per medium cœli, habentem Evangelium æternum, ut evangelizaret iſtud ſedentibus ſuper terram *Angelus verò nuncupatur, quia degens in carne Angelicam ducebat vitam quamvis enim cum hominibus converſaretur, mente tamen, ac deſiderio ferebatur in cœlum, ut cum Apoſtolo diceret:* Philipp. 3.

Converſatio

Converſatio noſtra eſt in cœlis. Avolaſſe autem per hibetur, ut undique illum Evangelium ſanctū annunciaſſe oſtenderet, nempe in terram omnem, ſonus ejus Evangelii concrepuit, & in fines orbis terræ verba prædicationis ipſius manifeſta noſcuntur.

146. Quintò: Et vera & genuina interpretatio, quam tradunt Ticonius, Beda, Rupertus, Ansbertus, Divus Anſelmus, Albertus Magnus, Gagnæus, Ribeira, La Haye, per hunc Angelum, ac duos ſequentes, ac proinde per hos triplices Angelos, intelliguntur veri Prædicatores vita ſancta, Religioſa, ac Angelica viventes. De quibus dicitur Iſaïæ capite 33. numero 7. *Angeli pacis amarè flebunt* Malach capite 2. numero 7. *Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, legem requirunt de ore ejus; quia Angelus Domini exercituum eſt.* Neque enim ſupernæ patriæ Angelicis ſpiritibus Evangelium annuntiare commiſſum eſt, ſed ſanctis Prædicatoribus. Sed contra hoc inſurgit difficultas; quia Concionatorum ordo denotatus eſt per ſeptem Angelos: capite 8. numero 2. propter ſeptiformem Spiritus Sancti gratiam; quomodo ergo per trinum numerum deſignantur? Quia omnis prædicatio Evangelica maxime ordinatur ad prædicandum Myſterium Trinitatis. Ansbertus: *Propter Trinitatis annuntiationem, qua Electos ad fidem congregant* Idem habet Richard. Victor.

Ticonius. Beda. Rupert. Ansb. D. Anſelm. Gagnæus. La Hay. Apoc. 8. *Prædicatio Evangelica ordinatur ad prædicandum myſterium Trinitatis.*

Ansbert. Richard. Victorin.

157. Et hi Angeli, ſeu Prædicatores dicuntur annuntiare Evangelium ſedentibus ſuper terram, & ſuper omnem populum. Nonne cum majori proprietate diceret evangelizare gentibus, tribubus, & populis, quàm ſuper gentes, & populos. Cur ergo ita loquitur? Ut ſanè innueret Concionatorem ſuperiorem eſſe, id eſt, omnibus eminentiorem in virtutum exercitio. Albertus Magnus: *Nota*, ait, *quòd dicitur ſuper gentes, &c. ad ſignificandum, quod Prædicator debet eſſe excellens in vita.* Iſaiæ capite nono *Super montem excelſum aſcende tu, qui evangelizas, &c.* Et dicitur: Evangelizare ſedentibus ſuper terram, hæc terrena contemnentibus; & hi tanquam ſedentes quieta mente ſunt in Deo. Divus Thomas. *Sedentibus ſuper terram*, ait, *id eſt, terrena bona contemnentibus, & per hoc quieta mente requieſcentibus: non enim eſt quies in vanis, ſed in Deo cum contemptu vanorum.*

Prædicator ſit eminens virtutibus.

Alb. Magn. *Qui contemnunt terrena bona, requie fruuntur.*

158. Hic Angelus Magnus Prædicator, dicitur de eo, habens Evangelium æternum; quia Prædicator debet ſemper ſecum ferre in corde, & ore Evangelium, ut ex illo hauriat, quæ prædicat, ut in ſana doctrina valeat populum ædificare, ut docet Divus Chryſoſtomus in Pſalmum nonageſimum quintum ad finem. *Non oportet*, ait, *quicquam dicere ſine teſtibus, ſolàque animi cogitatione. Nam ſi quid dicitur abſque Scriptura; auditorum cogitatio claudicat, nunc annuens, nunc hæſitans: & interdum ſermonem, ut frivolum averſans, interdum ut probabilem recipiens. Verum ubi è Scriptura divinæ vocis prodiit teſtimonium: & loquentis ſermonem, & audientis animum confirmat.*

Prædicator Scripturæ teſtimoniis ſuam confirmet doctrinam.

D. Chriſoſt.

159. Talis & fuit Apoſtolus Paulus, ut de eo ſignificavit Chriſtus Dominus Actorum capite 9. numero 15. *Vas electionis eſt mihi iſte, ut portet nomen meum coram gentibus, & Regibus, & filiis Iſrael.* Sed cùm Apoſtolus conſtituitur Prædicator ad gentes, cur non commemoratur ejus efficacia in perſuadendo, eloquentia in dicendo, floridus ſtylus cum multa elegantia verborum; ſed tantum dicitur, quòd ſit vas: & ad quid vas iſtud, & quænam eſt iſta proportio cum munere prædicandi? Divus Hieronymus epiſtola 104. ad Paulinum. *Cur dicitur*, ait, *Paulus Apoſtolus vas electionis? Nempe quia vas legis & ſanctarum Scripturarum armarium eſt.* Cùm Paulus deſignatur gentium Prædicator, nihil aptius, ac proprius de eo dici potuit, quàm quòd ſit vas electionis ad docendas gentes; quia Scripturæ eſt armarium, & quod dicebat ea, quæ ex Scriptura agnoverat.

Act. 6. *Paulus vas electionis ad prædicandum quia Scriptura.*

Armarium

Tertio anno regni ſui, ut Joſaphat Rex conſuleret ſaluti ſuorum populorum, ad civitates Juda principes regni ſui miſit, & cum eis Levitas, & Sacerdotes: *Et docebant populum Juda, habentes librum legis Domini.* 2. Paralipomenon 17. numero 9. Sed ad quid Doctores ferunt præ manibus tabulas ſacrarum legum, cùm optimè eſſent in eis inſtructi, & optimè illas ſcirent, ad quid ſecum aſportant; ut legis Doctores è ſacro Textu ſermonem concinnarent Abulenſis quæſtione decima octava. *Poterat eſſe*, ait, *ad ſtudium in eo quod dicerent*; idque optimo conſilio: Ne quis ſine libro, & ſtudio Magiſter eſſe velit; & ne verbum quidem proferrent, niſi cum textu, & ex textu, ut ita doctrina maximè proficeret, & eſſet inſculpta in memoria audientium. 160.

2. Paral. 17. *Diſcat Magiſter, quæ docet, è ſacro textu*

Conſtituitur Iſaïas à Deo ad docendum populum in via Dei capite quinquageſimo, numero quarto. *Ut ſciam ſuſtentare eum, qui laſſus eſt verbo*: & unde Propheta præparatur ut tantus Magiſter ac Doctor fiat? ſtatim explicat. *Erigit mane, mane erigit mihi aurem.* Excitatur auris Prophetæ, ut bene audiat priuſquam doceat, & priùs ſit auditor, ac diſcipulus, quàm in Magiſtrum evadat, ut nihil dicat, & doceat, niſi quod priùs audierit ex divino verbo; ſicut omnium Magiſter de ſe dicebat Joannis capite quinto, numero trigeſimo. *Sicut audio, ſic judico*: id eſt, ſicut audio à Patre, ſic judico. Ita etiam auris Prophetæ excitatur, ut quæ audierit ex divino verbo in Scripturis prædicet, & doceat. Deinde ſubdit ſomno ſe ad vigilias antelucanas exceſſum eſſe, ut ſacris vocibus aures daret. *Erigit mane, mane erigit aurem* Quæ quidem vox laudat bene curam propheticam, & ſegnes ſomno mordet auditores, Hugone teſte: *Mane dicit propter ſcholares dormientes, &c.* Neque enim quis bene ſcire poteſt, qui ſomno deditus, nec Magiſtros audit, nec libros legit. 161.

Iſai. 50. Joan. 5. *Concionatores vigiliis, ac ſtudio ſunt dediti.* Hugo.

Quæstio XVIII

Quarè Sancti Evangeliſtæ, dum ſub figura quatuor animalium apparent, cum reliquis Beatis ſtant in circuitu throni; Nunc verò cùm ſe tanquam Angelo exhibent, per medium Cœli volitant?

162. *Prædicator ſit ardentiſſimus in concionando.* IN præſenti ait noſter Joannes, quòd vidit hunc Angelum *volantem per medium Cœli*: Quia Prædicator, cujus figuram gerit hic Angelus non ſolùm debet eſſe ſublimis vita. & moribus, ſed etiam requiritur, quòd ſit ardentiſſimus in Evangelio annuntiando, ut nulla teneatur deſidia, Pannonius. *Quod hunc Angelum volantem deſcribit, indicat ſanè Prædicatorum ardens ſtudium in officio, ut non fatigentur, non ceſſent: velut enim quiſque, cùm docet, aut ſcribit dogmata fidei; Iſaias dicit 60 numero 8. Qui ſunt ii, qui ut nubes volant* Quam celeritatem diſcant à ſupremo omnium Magiſtro Chriſto Domino, Pſal 18. num 6. *Exultavit ut Gigas ad currendam viam* Divus Auguſtinus libro 5 Confeſſionum capite 12. *Non enim tardavit, ſed currit, clamans dictis, & factis.* Quam celeritatem in negotio noſtræ ſalutis maximè indicavit Malachias cap 4 num 2. *Et ſanitas in pennis ejus.*

Panon. Pſalm. 18. D. Auguſt. Malach.

163. *Rupert. Difficultas quæſtionis.* Nunc difficultas quæſtionis; quia, ut dixi ex Ruperto ſuperiori quæſtione, per hunc Angelum, & per duos ſequentes numero 8. & 9. ac proinde per hos tres Angelos, quatuor Evangeliſtas intelligit Rupertus citatus, docens, quod Joannes ex humilitate ſeipſum ſubtacet. Quo poſito eſt præſens quæſtio: Cur Sancti Evangeliſtæ denotati ſub figura quatuor animalium, cum viginti quatuor Senioribus: ac illa illuſtriſſima cantorum copia ſtant cum Agno in monte Sion, Apocalypſ. 5. num. 11. At verò modo dum ut Angeli docentes, & prædicantes repræſentantur, eructantes ſanctam Doctrinam, ut patet ex verſu ſeptimo, octavo, & nono, volant per medium Cœli: Si antea ſtabant in circuitu throni, cur modò ſic elevantur ut medium Cœlum teneant? Ad quid hæc tam repentina mutatio? ſic ait Rupertus. *Poſt canticum montis Sion, quatuor iſti non ſtant in monte, ſed volant per medium cœlum, & voce magna & voce publica, toti mundo prædicant.*

Apoc. 5. Rupertus.

164. *Scriptores ſacri longè aliis eminent.* Hac tam repentina mutatione docet Deus, quantum ſacri Scriptores, qui ſuis laboribus, ac ſtudio perpetuò Eccleſiam inſtruunt. ſuper cæteros extollantur, ac ſublimentur: inde primum eos inter Sanctorum agmina annumeratos oſtendit, dum cum aliis in circuitu throni, ſtant Dei gloriam decantantes, ac laudantes; tunc extenſi pennis ſuper omnes evehuntur, & ad medium Cœli, ubi thronus eſt Dei, feſtinantes conſcendunt: nam ſemper Scriptores altiora petunt, & à latere Dei ſunt.

165. Graves ſunt Authores recentiores, qui tenent eandem eſſe revelationem Ezechieli factam cum illa, quam vidit Iſaias: indéque dicunt in utraque quatuor Evangeliſtas denotari: pro quo maximè facit, quia Prado, & Pererius capite 4 in Apocalypſ. diſput 7. tenent quatuor Seraphinos ſpiritus viſos eſſe ab Iſaia, licèt communis ſententia teneat duos tantùm fuiſſe: Nec obſtat quòd Ezechiel viderit Cherubim, Iſaias Seraphim: quia illic denotatur plenitudo ſapientiæ qua fuerunt illuminati; hîc ardor charitatis, qua accenſi ſunt in ſalutem proximorum. Tamen inter utramque viſionem magnum eſt diſcrimen Nam apud Ezechielem 1. numero 22. dicitur: *Et ſimilitudo ſuper capita animalia firmamenti.* Et ut notavit Divus Gregorius apud Gloſſam: *Notandus ordo quod ſuper animalium firmamentum, ſuper firmamentum thronus.* Apud Iſaïam verò Seraphim ſuper thronum divinæ Majeſtati collateralia ſtabant. *Et vidi Dominum ſuper ſolium excelſum, & elevatum, &c. Seraphim ſtabant ſuper illud.* Iſai. 6. num. 1. Cur ergo Evangelici Scriptores in his præfigurati ſpiritibus apud diverſos Prophetas, tam diverſa occupant loca, ut in Ezechiele firmamenro ſubſtare, in Iſaïa autem throno ſuperſtare legantur? His oppoſitis modis, Deus notat Scriptorum dignitates. Apud Ezechielem ſubjacent firmamento, in quo Dei thronus reſidet, quia Eccleſiæ firmamentum, ac ſtabilitas eorum pennis tanquam humeris, ac ſcriptis ut columnis innititur ac firmatur; & inde ſic apud Iſaïam extolluntur, ut brachia pennis ornata ſuper thronum extendentes, ſummæ Majeſtati appareant conſociati, ut diſcant fideles muneris excellentiam; quæ eos Deo conjunctiſſimos facit.

Iſai 6. Prado. Pererius. *Evangeliſtæ pleni ſcientia & charitate.* Ezech. 1. D. Gregor. Iſai 6. *Scriptores ſacri fulcimenta Eccleſiæ, & ut digniores propiùs Deo accedunt.*

In eadem Ezechielis viſione perſiſto. Quatuor Evangeliorum Scriptores, ut valde excellentiores inter cæteros; celebri myſticóque penicillo animalium, Hominis, Aquilæ, Leonis, ac Bovis, adminiſtravit Deus, quorum effigies explicans Ezechiel capite primo, numero quinto ait: *Et ſimilitudo ejus, ſimilitudo quatuor animalium.* Græcus legit: *Tanquam ſimilitudo quatuor animalium.* Valde admiratione dignum eſt, quòd Deus tanto Prophetæ non demonſtraverit eorum veram, & propriam effigiem; imò nec ſimilitudinem ſed tanquam eorum ſimilitudinem: cur Prophetæ ſupernaturali lumine illuſtrato, tam obſcura viſio objicitur, cùm alias magna & alia apertè proſpexerit: Voluit Deus ſanè his demonſtrare eximiam dignitatem, ac ſummam ſui propinquitatem, qua ſacri Scriptores nobilitantur: ut enim Deus inviſibilis natura, humanæ mentis incapabilis eſt, & præ illius excellentiæ celſitudine, non poteſt illius formam intueri humana mens, ſed tantum informe quoddam illius veſtigium: ſic ſacram Scriptorum celſitudidem nobis detegere volens non eorum proprias figuras, nec eorum Majeſtatem ac gloriam, ſed rudes, & imperfectas quaſdam imagines, imò tanquam imagines à ſuo Propheta permittit agnoſci, ut ex his quantum eorum ſplendor ſupremæ luci accedat, & noſtrum obſcurum captum tranſcendat facilè intelligatur. Innuit Theodoretus: *Quis poſſet revelationem, ait, apertè declarare,* 166.

Ezech. 1. Græcus. *Altitudinem & ſublimitatem ſacrorum Scriptorum non valet noſter intellectus inveſtigare.* Theodor.

enim

cùm ipſe Propheta in ejus narratione defatigatus fuerit? Non enim ſimpliciter quatuor animalia ſe conſpexiſſe dixit, neque item ſimilitudines animalium; ſed tanquam ſimilitudinem quatuor animalium; ut perſpicuum ſit, non ipſum vidiſſe divinum Prophetam eorum, quæ nequeunt cerni, naturas, vel ſimilitudines, & formas.

167. Maximè ſolet inveſtigari à Patribus, ac Expoſitoribus: Cur ad ſublime, & altum Myſterium Transfigurationis, ut gloria Domini intueretur, ex ſuis Apoſtolis eligit Chriſtus Divum Petrum, Jacobum, & Joannem, & ex Patribus Veteris Teſtamenti Moyſem, & Parentem Eliam, ut patet ex Matth. 7. num. 1, & 3. Et latè dixi tomo 4 in Evangelia cap. 8. Illa nunc ratio eſt in præſenti: quia hi fuerunt illuſtriſſimi Scriptores, qui ſuis magnis documentis Eccleſiam perpetuò illuſtrarunt. Nam Jacobus Apoſtolus fuit primus Scriptor Novi Teſtamenti, in ſua Epiſtola Canonica, ut auctor eſt Lucius Dexter anno Chriſti 37. qui ait: *Quæ prima fuit Scriptura Novi Teſtamenti tanto Apoſtolo digna*, ut probat ibi, ejus Commentator Bivarius, & docent etiam D. Iſidorus lib. de vita & morte Sanctorum, cap. 73. & Sixtus III. Epiſtola de malis Doctoribus, & alii. Petrus ut Vicarius Chriſti, ac Caput Eccleſiæ ad eius magnam doctrinam, duas Epiſtolas, ſcripſit. Joannes verò Evangelium, Epiſtolas, ac Apocalypſim ſcripſit. Hos ergo tres magnos Scriptores inter cæteros Apoſtolos voluit Chriſtus inſigniter condecorare, edocens majorem divinæ ſapientiæ, ejúſque radiorum affinitatem iis deberi, qui poſteris ſuæ ſapientiæ teſtimonia, & documenta ſcriptis tradiderunt; & inde hos tres primis venuſtatis ſuæ corporeæ luminibus circumfudit. Pro quo maximè facit Syriaca inſcriptio apud Vvimaſtadium, in Epiſtola Jacobi, *Sigillamus*, ait, *tres epiſtolas Jacobi, Petri, & Joannis. Iſti ſunt, qui teſtes fuerunt revelationis Domini noſtri, quando immutavit ſe ipſum coram oculis ſuorum in monte Thabor.* Tanquam innuens, quòd ex eo quòd Scriptores tam ſanctarum epiſtolarum extant, ideò ad tantam gloriam ſunt evocati.

Matth. 17.

Lucius Dex. *Jacobus primus Scriptor Teſtamenti Novi.* D. Iſidor. Bivar. Sixtus III.

Inſcriptio Syriaca. Vvimaſtad.

168. Ex Veteri teſtamento adducuntur Moyſes, & Elias. Nam Moyſes ex antiquioribus primus extitit Scriptor canonicus: ipſe enim Pentatheucum ſcripſit. Elias verò, ut innuit Origenes homilia 35. in Matth. poſt medium, ſcripſit librum quendam, de quo etiam dicam quæſt. ſeq. Deinde ipſe primus extitit, qui filiis Prophetarum tanquam religioſam regulam tradidit, ut eruditè docet ſapientiſſ. P. Hieron. de Guevara tom 1. in Matth. ad c. 1. v. 1. object. 16. num. 11. Et ait: *Non renuam dicere Eliam, qui prior Religioſorum parens, & vitæ Eremiticæ fuit inſtitutor, nonnullas ſcripſiſſe regulas, quibus vivendi formam uniformem illis Religioſorum conventibus, qui in Carmelo erecti fuerunt, præſcripſiſſe, quod jugi tenore omnes ſacrarum familiarum fundatores, qui illius ſunt veſtigia ſecuti, inviolabiliter obſervarunt.* Quibus forſitan conſonat Tertullian. lib 4. contra Marcion c. 22. inquirens cur cum Chriſto Moyſes, & Elias in monte apparuerunt, ſic ait: *Sed quid tam Chriſtus Creaturis, quam gloriam ſuam communicare cum principalibus ſuis, quorum alter populi informator aliquando.* Nimirum Moyſes. *Alter reformator quandoque?* Nempe Elias, qui ſolutam hominum vitam præceptis, & inſtitutis ad Religioſæ perfectionis altiorem gradum provehebat. Indéque ad noſtrum ſcopum, hos quinque illuſtriſſimos Viros tres Apoſtolos Chriſtus elegit ad ſuam gloriam videndam: nam cum ipſi ſuis pennis, tanquam radiis Eccleſiam illuſtraſſent, inde voluit Chriſtus, ut ipſi viſis ſplendoribus ſuæ gloriæ, mirificè inter cæteros ſplendeſcerent.

Origenes

Guevara. *Elias primus inſcripſit regulam monaſticam.*

Tertullian. *Quinque eliguntur ad videndam gloriam, qui ſuis ſcriptis illuſtrarunt Eccleſiam.*

QUÆSTIO XIX.

Expenditur ſententia Victorini exiſtimantis quod iſte Angelus volans per medium cœli habens Evangelium æternum, ſit Magnus Parens Elias.

Victorinus, ut jam retuli, exiſtimat quòd iſte Angelus volans per medium cœli velociter, habens Evagelium æternæ ſalutis excitans omnes ad Dei timorem, honorem, ac adorationem, eſt Magnus Parens Elias. Sic ait ipſe, *Angelum volantem in medio Cœlo, quem dicit ſe vidiſſe eundem eſſe Eliam, diximus*: Qui fervidè, ac celeriter volans per medium cœli, per totam Eccleſiam prædicat, & anuntiat Evangelium æternæ ſalutis, ac vitæ: quam doctrinam magnis, & aliis miraculis confirmabit, ut patet ſuprà ex capite 11: numero 5. & 6. ut etiam fecit tempore Achab, dum inter viventes degeret ſuper hanc noſtram terram, ut conſtat ex 3. Reg. cap. 17. 18. & 19. & 4 Reg. 1. & 2, & quàm alta, ac ſublimia fuerint hæc mirabilia perpende. 169.

Victorin. *Elias Angelus volans per Eccleſiam*

Apoc. 11.

3. Reg. 17. 4. Reg. 1.

Cùm Apoſtolus Paulus prædicaret Corinthiis Chriſtum crucifixum: Ait 1. Corinth. 2. num. 9. *Sed ſicut ſcriptum eſt: quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum.* Quæ verba tractans Origen. tract. 35. in Matth. poſt medium, ait. *Sciens, quod & Apoſtolus ſcripturas quaſdam ſecretorum profert, cùm dicit alicubi: Sicut ſcriptum eſt, quod oculus non vidit, nec auris audivit: Nullo enim regulari libro hoc poſitum invenitur niſi in ſecretis Eliæ Prophetæ.* In nullo libro canonico inveniuntur ſcripta, niſi in ſecretis Eliæ. Et quænam ſunt hæc tam alta, & ſublimia ſecreta Eliæ? quæ ſic ſuperant captum noſtrum, in quibus inveniatur ſcriptum, quòd Deus ea, quæ præparaverit ſuis dilectoribus, nulla humana mens valeat aſſequi? ipſa nempe opera, & facta Eliæ, quæ ſic per excelſa ſunt, & tranſcendunt humanam intelligentiam, ut in illis inveniatur ſcriptum: *Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum.* Cùm in uno ſuo dilectore, Elia nempe tot, & tanta legantur communicata, & data, ibi legitur, *Quod nec oculus vidit, nec auris audivit, &c.* quæ Deus concedit communicat, ac dat ſuis electis. Perpende, quod opera Eliæ dicuntur ſecreta. *In ſecretis Eliæ Prophetæ.* Secretum eſt illud quod non videtur, nec agnoſcitur. Inde meritò opera Eliæ dicuntur ſecreta; 170.

1 Cor. 2.

Origenes

Opera & facta Eliæ maximè ſuperant humanam mentem.

quia quamvis legantur, & oculis noſtris ſint propoſita, majus aliquid latet in eis, quod non videtur nec agnoſcitur. Hæc diximus in laudem Eliæ ex citatis verbis Origenis; jam aliquid adnotavi ſuper quæſtionem ad finem

170. Non mirum quòd tam illuſtria, ac præclara ſint virtutum opera, ac facta Eliæ cùm ipſe Divino Spiritu eſſet plenus, à quo ſuis actionibus totus gubernabatur, ac dirigebatur: Annuntians Gabriël, Angelus Nativitatem Joannis Baptiſtæ, Parenti ejus Zachariæ, ait Luc. I. n. 17. *Ipſe præcedet ante illum in ſpiritu, & virtute Eliæ*. Et cur de Baptiſta prædicitur, quòd præibit ante Chriſtum D. in virtute, & ſpiritu Eliæ? de eo enim ipſe Angelus antea dixerat ibid. n. 15 *Spiritu Sancto replebitur, adhuc ex utero matris ſuæ*. Quæ verba explanans D. Chryſoſt homil. de S. Joanne Baptiſta, apud Metaphraſt. ſic ait: *Ante quem præcedet? Ante Dominum Chriſtum Cur ergo in ſpiritu, & virtute Eliæ dixit Gabriel præcedere Joannem? Audi prudenter. Elias Deus exponitur Quoniam ergo Joannes Deum habebat in ſeipſo, impletus eſt Spiritu Sancto ab utero matris; Spiritus autem Deus eſt: ea de cauſa; in ſpiritu & virtute Eliæ Joannes præcedit Dominum*. Elias interpretatur Deus, & quia Joannes Deum in ſe habebat, inde dicitur venire in Spiritu Eliæ, & repleri Spiritu Sancto, quem enim Spiritus Sanctus ſuis donis replet, in eo viſitur, & agnoſcitur ſpiritus Eliæ: *Spiritus Sanctus Deus eſt, ea de cauſa in ſpiritu, & virtute Eliæ Joannes præcedit*.

Luc. I.

D. Chriſoſt.

In eo viſitur ſpiritus Eliæ, quem Spiritus Sanctus ſuis donis replet.

Quæstio XX.

Quare Angelus volans habens Evangelium æternum, maximè nos provocat ad Dei timorem?

171. Ecce thema magnorum Prædicatorum, qui in hoc Angelo habente Evangelium æternum repræſentantur; alta & publice voce clamante: *Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora judicii ejus; & adorate eum* Cùm, nos excitat ad Dei timorem, reverentiam, ac adorationem, nobis proponit ante oculos judicii horam, & non ait, veniet hora de futuro, ſed tantum de præſenti: *Venit hora*. Quia judicii hora ſemper in præſentiarum cogitanda. Unde præclarè dixit D. Aug. in Pſal. 51 Deus ſcilicet de finali judicio, *Hodie hortatur, te, ne judicet te, & qui tuus Judex eſt futurus, ipſe eſt hodie advocatus tuus*. Dum de judicio admonet te.

Dei miſericordia nos ſemper admonet de judicio.

D. Auguſt.

172. Nam ut rectè notat D. Thom. hoc loco. *Timete, & adorate Deum, ait, neque deficiatis per diverſa tormenta, quia venit, id eſt, inſtat brevi. (omne enim tempus, eſt breve reſpectu Æternitatis) hora judicii ejus, quo judicabit omnes gentes quo omnes honorantes, & timentes præmiabuntur, & contemnentes judicabuntur*. Ac ſi dicat in proximo eſt debitum ſtipendium operis cujuſque ſcilicet præmium, contemptus, ut quos non allicit præmium, compellat pœna.

D. Thom.

Quos non allicit præmium, compellit pœna.

173. His ergo noſter magnus Prædicator in hoc ſuo themate: *Timete Dominum*; loquitur non de timore ſervili, ſed caſto, & filiali, quo aliquis timet culpam: quia eſt offenſa Dei, ut docet D. Thom. 2. 2. q. 19 art. 2. in corpore, & 3. p. q. 7. art. 6. Hoc perfecto timore diligitur Deus, ut Pater, ac amicus; hoc perfecto timore refugimus ab omni Dei offenſa, ab omni ira, & offenſione illius non ſolùm verentes pœnas ab eo infligendas, ſed maximè verentes illum offendere, ac contriſtari, ab illoque in minimo recedere. Hic autem timor omnia bona ſecum involvit, & adducit. Pſal. 110. n. 10. *Initium ſapientiæ timor Domini*: Idem habetur Eccleſ. 1. n 16. & n. 20. dicitur: *Plenitudo ſapientiæ timere Deum*: & n. 22. *Corona ſapientiæ timor Domini, replens pacem, & ſalutis fructum*: & n 25. *Radix ſapientiæ eſt timere Dominum*: & n 34 *Sapientia & diſciplina timor Domini*.

D. Thomas.

Timor Dei omnia bona ſecum involvit.

Pſalm. 110. Eccleſia. 1.

174. Et ut rectè notat Suar. tom. 1. in 3. p diſp. 10. ſect. 2. *Quocirca*: Quòd iſte timor Sanctus, prout in voluntate exiſtit eſt motus, ſeu affectus reverentiæ, cui reſpondet in intellectu apprehenſio majeſtatis, ac magnitudinis Dei, illuſque potentiæ. Et ideo noſter Angelus dixit primò: *Timete Deum*, & ſecundò addit: *Date illi honorem*: Honor datur in ſignum reverentiæ, quam alicui exhibemus in virtutis teſtimonium. Joachimus Abbas. *Quid eſt, quod ait: timete Deum, & date illi honorem? Niſi quia ille honorat eum, qui timet illum, ille exhonorat, qui timere contemnit*. Et quia tali reverentiæ correſpondet in intellectu apprehenſio majeſtatis, ac magnitudinis Dei, & ideo addidit tertiò, *Adorate eum*, vero, ac proprio cultu latriæ quo ſolus Deus eſt adorandus, *Qui fecit Cœlum & terram*: Et inde maximè honorandus omni reverentia, ac obſervatione ſuorum mandatorum, ac deteſtatione peccatorum, cum vera pœnitentia ob illius offenſam. D. Ambroſ. *Timor*, ait, *impellit ad pœnitentiam, pœnitentia verò ad bona opera agenda provocat; & ideo convenienter primò poſuit timorem, & poſtea honorem*.

Suar.

Qui Deum timet Deum honorat, & glorificat.

Joachim.

Timor provocat ad pœnitentiam.

D. Ambroſ.

175. Meritò tamen dubitabis, quia, ut docet D. Chryſoſtom. homil de diligendo Deo, non vult Deus, ut ab hominibus timeatur, quaſi Dominus, ſed ut diligatur tanquam Pater Cur ergo Angelus provocat ad Dei timorem, & non potiùs ad ejus amorem? cùm majus ſit diligere, quàm timere. Reſpondeo, quod Angelus loquitur de timore filiali, qui eſt verè ab habitu Charitatis, & eſt vel ipſemet amor, vel ad illum immediatè diſponit quia ille verè Deum diligit, qui refugit peccatum, & ex eo quod refugit peccatum, quia eſt injuria, ac offenſa Dei. Citatus D Chryſoſtom. loquens de timore filiali ſic ait: *Qui ſic timet, vel jam amat, vel eſt in via*, ſcilicet ad amorem D. Auguſt. citatus ad D Thom. *Per timorem venitur ad amorem, nec poteſt Deus bene diligi, niſi timeatur, initium enim ſapientiæ eſt timor Domini*.

D. Chrzſoſt.

Perfectus timor includit Dei amorem vel eſt via ad illum.

D. Chryſoſt

D. Auguſt.

176. Iſte magnus Angelus, ac ſublimis prædicator, exhortatur nos ad Dei timorem in perfecta charitate, ac amore Dei, & inde etiam nos excitat ut non timeamus omnes ſæculi poteſtates, Magnates, ac tyrannos, ac miniſtros Antichriſtianos, ſed ut omnes illorum minas, terrores, eculeos ac gladios, & blanditias contemnamus, veluti ſi diceret Angelus: Time Deum, nec mundum timeas. D Aug. de Martyrio. *Timor, ait, videtur ad ignaviam pertinere, ſed videte, quid dicit ſcriptura: Timor Domini ſpiritus fortitudinis timeamus ergo, ut non timeamus, hoc eſt prudenter timeamus, nec ignaviter timeamus*.

Time, ne timeas.

D. Auguſt.

177. Cùm Moyſes poſt multam locutionem cum Deo tenderet in Ægyptum, ut ſuam legationem proponeret Pharaoni, ut dimitteret populum; *Cumque eſſet in itinere in diverſorio; occurrit ei Dominus, & volebat occidere eum* Exod. 4. n. 24. Perpende textum, & nullam culpam invenies, in quam Moyſes inciderit, ob quam tantam Domini iram in ſe concitaverit. Cur ergo, Domine, interfectionem moliris homini obedienti, & eunti ad exequendum munus ſibi commiſſum? Cur ergo Domine te adeo terribilem exhibes viro, qui in Ægyptum properat, ut tuum mandatum exactè adimpleat. Timebat Moyſes horribilem Pharaonis faciem: dicebat enim: *Quis ſum ego, ut vadam ad Pharaonem, & educam filios Iſraël de Ægypto.* Exod. 3 n. 11. Altiſſima ſanè ſapientia, Deus ſe terribilem oſtendit Moyſi eunti, & Pharaoni timenti; ut ira Dei territus, Deumque terribilem veritus, nihil inde poſſit vereri in creaturis ut ita clavo clavum truderet, & Dei timore timorem hominum excluderet Diodor. in Cat. Lippom. *Id totum factum eſt*, ait, *ut Moyſes, qui Pharaonis timore correptus erat, adeo ut mittenti Deo diceret: Obſecro Domine mitte alium, quem miſſurus es; tanquam ab Angelo interficiendus mortis ſuæ diſcrimen, quam evaſerat, ſecum in mente circumferret, & timor vehemens, quem illi Angelus incuſſerat, Pharaonis timorem, ut clavus clavum truderet* Deum timens, ut par eſt, nil aliud timet. O homo maximè hoc cura ut terribilis ira Dei ſit tibi ante oculos: & nullam hominum etiam rabidiſſimam iram timebis.

Exod. 4. — *Exod. 3.* — *Qui Deum timet, nec Magnates hominum timet.* — *Diodorus.*

178. Jonam fugitivum tempeſtas furens perſequitur, nautarumque ſortibus jactis, deprehenditur quòd ipſe ſit cauſa tempeſtatis, quod libenter ipſe fatetur; & adjecit: *Tollite me, & mittite in mare, & ceſſabit mare à vobis: Scio ego enim quoniam propter me, tempeſtas hæc grandis venit ſuper vos*: Jon 1. n. 12. Quanta hæc animi conſtantia? Ipſe ſententiam in ſe fert, ipſe ſe fluctibus maris damnat: cur non magis timet horribilem mortem? cur non magis veretur certum naufragium, ac inevitabile periculum? Præmiſerat ipſe in exordio ſui ſermonis. *Dominum Deum Cœli ego timeo*: Ibidem n. 9. & cùm Dei timorem haberet, omnia temporalia mala non timebat, ſed Dei timore, horrorem mortis, furentes ventos, ſævientes tempeſtates intumeſcentes, ac ſuperbas undas, & maris fremitus, ac voraginem aquarum contemnebat, & pro nihilo faciebat. D. Zeno ſerm. de timore. *Jonas*, ait, *timens Dominum, ſpontaneum non timet adire naufragium.* timor Dei non admittit ſecum timorem temporalium.

Jon. 1. — *Timor Dei, timorem temporalium excludit.* — *D. Zeno.*

179. Loquens Iſaias cap. 11. n. 2. de Sancto, ac juſto, ait: *Requieſcit ſuper eum Spiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ, & intellectus, ſpiritus conſilii, & fortitudinis, ſpiritus ſapientiæ, & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris Domini.* Maximè conſidera diverſum loquendi modum, quo Scriptura utitur, dum de aliis donis Spiritus Sancti differit, ac dum agit de dono timoris. Alii ſpiritus requieſcunt in homine, at ſpiritus timoris replet: *Replebit eum ſpiritus timoris Domini.* Quod repletum eſt quidquid aliud eſt, excludit. Inde ſpiritus timoris Domini, replet hominem, quia nihil contrarium admittit, ſed omne aliud à ſe rejicit, & excludit. Ex quo eleganter. Orig. lib. 3. in c. 3. Epiſtol. ad Rom. ſic ait. *Opus ergo grande eſt, & magnificum ſemper habere ante oculos cordis timorem Domini, illum timorem, qui replevit virgam quæ ſurrexit de radice Jeſſe & florem, qui de radice ejus ſurrexit. In tantum autem perfectum reddit hominem Dei timor, ut cui ſit, nihil deſit, ut Propheta dicat: Quia nihil deeſt timentibus Deum.* Quem ſpiritus timoris Domini replet, omnia ſunt in promptu quia nihil aliud in ſe admittit, niſi quæ ſunt Dei, & inde omnia bona ſecum habet.

Iſai 11. — *Origenes* — *Qui ſpiritu Dei repletur nihil aliud in ſe admittit.*

Apoc. 14. n. 8. Et alius Angelus ſecutus eſt dicens: Cecidit, cecidit Babylon illa magna, quæ à vino iræ fornicationis ſuæ potavit omnes gentes.

VERSIONES.

Oecumen. Et alius, ac ſecundus Angelus.

D. Ambroſ. Alius Angelus proſecutus eſt.

Syrus. Cecidit Babylon illa magna na, quæ ex vino excandeſcentiæ ſcortationis ſuæ potandum dedit omnibus gentibus.

Pagninus. Babylon Civitas illa mag-

Arabicus. Cecidit ob vinum ſuæ necis, quod propinavit omnibus gentibus.

Vatablus. Quia à vino iræ fornicationis tuæ.

EXPOSITIO V.

Et alius *Angelus ſecutus eſt.* In iſto Angelo denotantur Prædicatores, qui venient, denuntiantes in proximo jam eſſe everſionem Babylonis; & hic Angelus diſtinctus eſt à primo, & tertio, ut dicam quæſt. ſeq. *Dicens*: Notandum, quod de primo, & tertio Angelo ait text. n. 7 & 9. *Dicens voce magna* Non tamen in hoc ſecundo; ſed tantùm ſimpliciter de eo ſcribitur: *Dicens* quia fortè tunc non erat tanta libertas dicendi, ut dicam citata quæſtione. 180.

Cecidit, cecidit Babylon magna. Licet aliqui hîc per Babyloniam intelligant multitudinem, ac collectionem iniquarum urbium, tamen communis ſententia intelligit determinatam civitatem nempe Romam, cujus everſio hîc denuntiatur, & prædicitur: caſus verò, & ruina deſcribitur infrà c. 17. & 18. de quo ibi latiùs, & aliqua attingam quæſt. ſeq. Et bis ingeminatur vox, *Cecidit*, tam præ magnitudine doloris, ac etiam præ gravitate ruinæ, & caſus; vel quia duplex eſt impiorum caſus; unus in hoc ſæculo, alter in alio Richard. *Dupliciter cadit Babylon; cadit in mundo, cadit in Inferno: in mundo per gravem actionem, in Inferno per æternam damnationem.* Et dicitur Babylon Civitas *magna*, non ſolùm ob multitudnem populorum, ſed etiam ob multitudinem iniquorum, ac vitiorum, quo ſenſu Ninive dicitur Civitas magna. Judith. 1. num 5. 181.

Iniquus duplicitur cadit. — *Richard.* — *Judith. 13.*

Quæ

Quæ à vino iræ fornicationis ſuæ potavit omnes gentes Non ait ſacra revelatio, quòd à vino fornicationis ſuæ, ſed à *vino iræ fornicationis ſuæ*. Quamvis fornicatio communiter dicatur de idolorum cultu; propriè ſignificat omnem declinationem à bono & receſſum à Deo, ſicut etiam vinum iræ denotat multum furorem iræ divinæ Ac proinde ſenſus eſt; ex ſupplicio everſionis in Babyloniam, ob antiquas idololatrias,& peccata ſua: quibus allexit gentes ad peccandum, faciet Deus, ut de eodem calice iræ bibant, & ſimiliter eum ea puniantur. Hoc intelligit potare vinum iræ fornicationis, ut gentes aliquam partem recipiant de ejus perditione, ac vaſtatione.

Gentes, quæ cum Babylonia peccarunt cum Babylonia punientur.

QUÆSTIO XXI.

Quare iſte Angelus tam apertè denuntiat deſtructionem Babylonis, & quænam Civitas eſt hæc & quis Angelus iſte?

182. TRia in hac quæſtione inquiro: Quis ſit iſte Angelus? quæ civitas hîc intelligatur ſub nomine Babylonis? Tertiò, cauſa ejus deſtructionis? Ad primum Alcazar exiſtimat quòd iſte ſecundus Angelus ſit Apoſtolus Paulus cohortans fideles ad acriter pugnandum pro fide contra imperium Romanum Ethnicum;& ita ait in ſua Epiſt 2,ad Theſſal, 2, n, 3. *Ne quis vos ſeducat.* Quæ ſunt de everſione imperii Romani: Sed hoc nullo modo poteſt cohærere cum text. Ait: *At alius Angelus ſecutus eſt dicens.* Notetur illud, *Secutus eſt*: Nam Paulus in ea prophetia ennuntianda de imperio Romano,non eſt ſecutus Joannem, ſed anteceſſit, & magis ſecutus eſt Joannes Paulum. Nam Paulus ſcripſit ſuam epiſtolam ad Theſſal. antequam Joannes ſuum ſcriberet Evangelium. Scripſit enim Joannes ſuum Evangelium poſt Domitianum Imperatorem. Paulus verò ſcripſit ſuam Epiſtolam multò ante Domitianum, ut notant Commentatores

Alcazar. 2. Theſſ. 2. *Impugnatur.*

183. Vera ergo ſententia eſt, quòd in iſto ſecundo Angelo ſignificantur Prædicatores, qui proximi erunt adventui Antichriſti, ſeu cum incœperit ejus patientia: ac proinde,ut clare rem intelligas; hîc deſcribuntur à Joanne tres Angeli,verſ.6.& hoc 8. ac ſequenti verſ. 9. In quibus ſignificantur tres ordines, ſeu claſſes Prædicatorum. Primus Angelus habens Evangelium æternum,ſignificat Prædicatores, qui modo ſunt ab exordio Eccleſiæ, & erunt infra per multum tempus,qui prædicant fidelibus, & infidelibus, Deum timere, honorare, ac adorare, ut dixi ſuperiori Expoſit. n 150. Hic ſecundus Angelus denotat Prædicatores docentes juxta adventum Antichriſti,& cùm ipſe cœperit regnare; hi denuntiabunt deſtructionem, ac deſolationem Babylonis, ſeu Romæ, quæ fiet ab ipſo Antichriſto. Tertius Angelus ſignificat magnos Prædicatores Eliam, & Enoch, & ejus diſcipulos, qui prædicabunt adversùs Antichriſtum. regnante eo, & dominatum ac imperium Orbis tenente, & clamabit verſ 9. & 10. Si quis adoraverit beſtiam, & imaginem ejus hic bibet de vino iræ Dei.

Explicantur ſignificata per hos tres Angelos.

Et hac de cauſa in primo & tertio Angelo, n.7. & 5. dicitur in text. *Dicens voce magna.* De hoc ſecundo tantùm ſimpliciter *Dicens*, ſine addita voce magna; quia forte in hoc in ſecundo Angelo, pro everſione Babylonis, non erit tam frequens, ac libera dicendi libertas, ut fuit ſub primo Angelo, & eſt modò in noſtris prædicatoribus, & erit ſub tertio Angelo in magnis Prædicatoribus Elia, & Enoch; ſic pro everſione Babylonis forſitan non erit tam libera prædicatio, ut fuit primis temporibus cùm regnarent Imperatores Ethnici. Vel ſecundus Angelus non extollet vocem; quia cùm deploramus domeſticas, ac familiares calamitates præ dolore vox comprimitur. 184.

Cur hic ſecundus Angelus non dicit voce magna. *Præ dolore vox comprimitur.*

Ad ſecundùm, quidnam ſignificet Babylon? ex multis Expoſitoribus hîc ſit magnum dubium, ad quid hîc commemoratur everſio Babylonis, cùm de hac everſione latè ſit ſermo infrà cap. 17 & 18. facilè reſpondeo, quòd citato cap 17 & 18. deſcribitur actualis everſio Babylonis, ſeu Romæ, hîc verò pronuntiatur ut futura. Sed dices, ſi loquitur de futuro, de iis, quæ evenient noviſſimis temporibus, cur dicitur de præterito, *Cecidit*? potiùs debebat dicere, Cadet. Tamen ait, *Cecidit*, uſitatâ Scripturæ locutione, quâ ſolet præteritum tempus pro futuro ponere, cùm id, quod prænuntiatur infallibiliter ſit adimplendum: Sicut Pſalm 21. *Diviſerunt ſibi veſtimenta mea.* Tamen nonne hæc Babylon mater eſt filiorum ſuperbiæ? Ecce cur dicitur jam cecidiſſe; quia tunc cadit ſuperbus, cùm jam intumeſcit. Primaſ. *Ruituram, jam ſunt ſuperbire, hinc Pſalm.* 72.n.18. *Dejeciſti eos dum extollerentur. Tunc utique dejecti, quando elati.* 185.

Tunc cadit ſuperbus, cùm intumeſcit. Pſalm. 21. Panon. Pſalm. 72.

Quænam eſt iſta Babylon, de qua hic dicit Angelus: *Cecidit, cecidit.* Alludit hîc Joannes ad Jeremiam 51. n.8. *Subitò cecidit Babylon,& contrita eſt.* Et de Iſai. 21. n. 9. *Cecidit, cecidit Babylon, & omnia ſculptilia deorum ejus contrita ſunt.* Quibus locis, Prophetæ ad literam deſcribunt excidium Babylonis, regnique Chaldæorum per Cyrum. Quid ergo ſub hac allegoria intelligat Angelus? eſt tota quæſtio. 186.

Quænam ſit iſta Babylon. Jerem. 61. Iſai. 21.

Tychonius, homil. 11. Beda, Ambroſius, Anſbertus, Haymon, Primaſius, D. Anſelm. D. Thomas, Gagnæus, per Babyloniam intelligunt Civitatem diaboli, ſeu mundi, vel congregationem iniquorum, quam,ut dixit D. Auguſtinus lib.14 de Civitate cap. ultim *Ædificat amor ſui uſque ad contemptum Dei*: Tamen hic Babylon videtur ſignificare civitatem determinatam. Aureolus accipit Conſtantinopolim. 187.

Tychon. Beda. D. Ambroſ. Anſbert. Haymon. Primaſ. D. Anſelm. D. Thom. Aureolus.

Andræas Cæſarienſ Aretas, Ribeira, Sà, Menochius, Ferrarius, & multi alii per Babyloniam, Romam intelligunt. D. Auguſtin. D. Hieronym. D. Thomas, Beda, & multi Patres apud Ribeiram hic, & patet ex Epiſtol. 1. Petri c. 5. n. 14 ubi ait. *Salutat vos Eccleſia, quæ eſt in Babylone collecta, & Marcus filius meus*: Ubi ſub nomine Babylonis figuraliter Romam intelligit, ut ait D. Hieron. in catalogo Scriptorum, in vita D. Marci, 188.

Andræas. Aretas. Ribeira. Menoch. Sà. Ferrar. 1. petri 5.

De hac Romæ devaſtatione latè agitur infrà, cap. 17.& 18. de qua ibi Patres, & Expoſitores, & nos etiam, Deo dante: Quamvis enim, Roma modò ſub Romano Pontifice ſit Urbs fidelis,ac Sanctiſſima, in qua omnis juſtitia habitat; 189.

& à qua ſacræ fidei myſteria dimanant in totum Orbem, ob rectam in Deum fidem, cujus caput ac magiſtra eſt; tamen in fine ſæculorum quando mundus poſitus fuerit in maligno, regnante ſumma impietate Antichriſti, Deus exercebit in illa judicium ſuæ iræ, ob omnia ſcelera in ea commiſſa ab ipſa Urbe condita; ſicut Dominus in everſione Jeroſolymæ, ac Synagogæ, punivit omnem ſanguinem Juſtum ab Abele, ut dicitur Matth. 23 n 35. *Ut veniat ſuper vos omnis ſanguis juſtus, qui effuſus eſt ſuper terram a ſanguine Abel juſti, uſque ad ſanguinem Zachariæ*: Sic in everſione Romanæ Civitatis, puniet Deus idololatriam Romæ Ethnicæ; puniet perſecutiones omnes quas fecit in Chriſtianos, & puniet omnia alia crimina, quibus eſt fornicata; ut latiùs explicatur, infrà citatis.

Matth. 23.

190. Meritò tamen dubitabis, cur Angelus inſtituens ſermonem de everſione hac Babylonica: ab his verbis incipit: *Cecidit, Cecidit.* Cur non prius exprimit quænam ſit hæc Civitas, quodve ejus principium, ac genus, quibuſque moribus conſtet? & tandem ſermonem claudat ejus ruina? Cur ergo à principio orditur à ſuo caſu? ut apertè intelligamus mundo Babylonico nequaquam fidendum, cùm priùs veluti videatur deſtructio, & perditio ejus, quàm exordium: Favet Richard Victor. notans quòd cùm primus Angelus non eſſet adhortatus ad fidem Chriſti, ſtatim ruinam Babyloniæ proponit & ſic ait: *Poſtquam admonuit, et ad Chriſtum recta fide accedamus ſtatim affirmat ruinam Babylonis, id eſt mundanæ confuſionis, ne in ejus gloria confidamus.*

Rebus mundialibus non confitendum

Richard.

191. Primam mundi Monarchiam dedit Deus Chaldæis. Dicitur Gen. 10. n. 8. *Porro Chus genuit Nemrod: ipſe cœpit eſſe potens in terra::: fuit autem principium regni ejus Babylon*, &c. Nemrod, id eſt, deſcenſio; ſeu lapſus; idem enim fuit, quòd in Babylonico imperio ipſe cœperit regnare, ac quòd ſimul cederet & rueret. Inter quatuor Orbis imperia regnum Chaldæorum primum extitit, quod periit, ac exterminatum eſt, ut patet ex Daniel 5 n 30 *Eadem nocte interfectus eſt Balthaſar Rex Chaldæus, & Darius Medus ſucceſſit in regnum* Et cur hæc prima perditio, ac deſtructio Chaldæis adſcribitur? Bona temporalia quantò magis florent, eò citiùs evaneſcunt Chaldæi primi fuerunt, qui ad regnum evolarunt; ſic & primi erant in extremum exitium deturbandi. Paul Oroſius agens de Babylonis ruina, lib 2. c. 6. *Exaggerare*, ait, *hoc loco mutabilium rerum, mutabiles ſtatus non opus eſt; quicquid enim eſt opere manufactum labi & conſumi vetuſtate, Babylon capta confirmat, cujus ut primum imperium, ac potentiſſimum extitit, ita & primum ceſſit.* Expende ultima verba.

Gen 10.

Daniel. 5.

Bona temporalia quantò magis florent, eò citiùs evaneſcunt.

Oroſius.

192. Quod leviter rebus mundialibus uti debeamus, in eiſque minimè confidendum gravi argumento probat Paulus 1. Cor. 7. n. 29 *Hoc itaque dico fratres tempus breve eſt; reliquum eſt, ut qui habent uxores tanquam non habentes, & qui gaudent, tanquam non gaudentes, & qui emunt tanquam non poſſidentes.* Suadet Apoſtolus, ut valde leviter in rebus mundanis nos habeamus, ut qui habent uxores ſint veluti non habentes, & qui gaudent, ac ſi non gauderent, & qui emunt tanquam ſi nihil inde ſibi compararent. Et quodnam motivum hujus rei aſſignat? *Tempus breve eſt.* Omnia veloci tranſitu prætereunt: & ideo nihil in eis fidendum, ſed ſic habenda, ac ſi nihil eſſent. Tertull. lib de cultu fœmin. *Qui emunt*, ait, *ſic agant, quaſi non poſſidentes. Cur ita? quoniam præmiſerat dicens tempus in collecto eſt*

1 Cor. 7.

Mundialia levi tactu habenda.

Magno documento à Divino Magiſtro de hac re inſtruimur De eo loquens Petr. Act 10. n. 38. *Unxit eum Deus Spiritu Sancto, & virtute, qui pertranſit benefaciendo & ſanando omnes oppreſſos à diabolo.* At de eodem meo JESU ait Joan. c. 4. n. 6. dum Samaritanæ converſionem ſpectat *Fatigatus ex itinere, ſedebat ſic ſuper fontem,* Hic ſedet, illic pertranſit: Et quando ob unam tantum mulierem Samaritanam ſedet; cur propter tot homines ſanandos non ſedet, ſed pertranſit? In Samaritana, bona ſpiritualia quærebantur, quibus Deus ſtudioſè attendere dignatur; & ideo tanquam cum magna cura pro illis ſedet, & veluti operam adhibet; in aliis verò corporales ſanitates ſpectabantur; quibus ut oſtendatur Deus non multum intendens, tanquam ſi de illis parum agendum, ideo in hujuſmodi ſanitatibus, oſtenditur brevi tranſiens, ex quo monet D Syneſ. Epiſt. 57 dicens. *Cùm licebit, me ad inferiora demittam: hoc eſt, levi cura, & animadverſione in ens aliquod bonum efficiam; ita ut ipſe ſeſe gerere ſolet; affici autem, & adhæreſcere, penitùs hoc demum malum eſt, quod neque Dei natura ſuſtinet, neque quiſquis ſeſe ad Dei exemplar componit.* 195.

Act. 10.

Joan. 4.

Non de tranſitoriis bonis agendum, ſed de ſpiritualibus.

Quæstio XXII.

Quare ad devaſtationem Babylonis tria proponuntur, Vinum, Ira, & Fornicatio?

DE Babylonia dicitur. *Quæ à vino iræ, fornicationis ſuæ potavit omnes gentes.* Senſum literalem, jam dixi; quia ex furore iræ Divinæ ob ejus, idololatriam, & peccata, pœna, & punitio ejus redundabit in alias gentes, quæ facilè; ac ſuavi guſtu potarunt de vitiis, ac turpitudinibus, quæ ſuavia, ac dulcia videntur reprobis. Pannonius *Reprobis*, ait, *ſuaves guſtus ſunt, & ira, & fornicatio, quibus veluti ſuavi quodam liquore Babylon potat cives ſuos.* Moralem ſenſum quæro. 196.

Pannonius.

Primò: Tria hîc proponuntur ad excidium Babyloniæ, quæ illam ad tantam ruinam adduxerunt; vinum, ira, fornicatio. D. Thom. *Triplex*, ait, *eſt effectus vanitatis mundanæ qua multi perverſi alios quaſi potando decipiunt, quia pervertit animum, quod ſignatur per vinum; item meretur ſupplicium, ideo vinum iræ, item aufert Deum, ideo vinum fornicationis. iſti tales amatores hujus mundanæ vanitatis cadent anima, & corpore in Infernum, à flore mundi quem dilexerunt.* Unde Babyloniæ tanta miſeria, quæ etiam alias gentes apprehendit? Vinum nempe quo mens perturbatur, & à ſe alienatur; ira, quæ ad multa facinora nos impellit, & inde in multa ſupplicia cadit homo: & fornicatio, quæ à vero Dei cultu, ac adoratione nos avertit. Ecce quid faciunt mundani affectus, quibus maximè Babylon tenebatur, & unde in tantam ruinam eſt prolapſa. 197.

S. Thomas.

Mundani affectus, quantam miſeriam pariunt.

Secundò: Vinum, ira, & fornicatio ad ruinam Babyloniæ conveniunt, quia ſicut ebrius, 198.

ac furioſus tanquam à mente alienatus, ſine verecundia, ac timore, ad omne turpe facinus rapitur, ſic deditus fornicationis illecebris, ac deliciis mundanis, tanquam cœcus & mentis expers, in quolibet execrabile nefas, ſine verecundia, ac timore prorumpit. Ansbert. Abbas. *Pulchrè vitia temporalis gloriæ vino iræ fornicationis comparantur: Solent hi, qui inebriantur, dum fuerint mentis inſania capti ſævientes turpiter furere; quod ita certum eſt reprobis evenire, qui dum illecebrarum omnium vitiis fuerint inebriati, atque ut ita dicam inſenſibiles effecti furore cæco ad quodlibet ſcelus, abſque ullo pudore prorumpunt.* Per fornicationem omne ſcelus & facinus intelligit. Perpende, *Inſenſibiles effecti furore cæco, ad quodlibet ſcelus abſque ullo pudore prorumpunt.* Mundani tanquam inſenſibiles, ſine ullo timore, ac ſine ulla verecandia in omne nefas ſe explicant.

Mundanus ſine timore, ac verecundia ... nefas. Ansbert.

199\. Tertiò: *Cecidit Babylon, quæ à vino fornicationis ſuæ potavit omnes gentes.* Licèt nomine fornicationis, idololatria intelligatur; tamen per eam carnis laſcivia denotatur, ut vult Joachim. Abbas; & Syrus legit *Scortationem*: & meritò ſanè hæc connectuntur quia ex ebrietate, luxuria tanquam filia primogenita prodit. Noſter D. Cyrill. Alexand. lib. 7. in Levit. *Apertè pronuntiavit Apoſtolus,* Epheſ. n. 18. dicens: *Vinum, in quo eſt luxuria,* ut oſtenderet, *ex ebrietate veluti primogenitam filiam generari luxuriam.* Idem ferè habet Origen homil. 7. in Levitic.

Luxuria filia primogenita ebrietatis Joachim. D. Ciryll. Epheſ. 5. Origen.

200\. Quartò: D. Thom. *Babylon*, ait, *eſt mundanorum qui vanitatem mundi amplexantur, & alios ad peccandum trahunt, vel exemplo, vel verbo: potavit vino iræ, id eſt, provocat iram Divinam, quia meretur vindictam.* Ecce mundialis gloriola Antichriſti, qui quantò magis ſe jactabat in multitudine divitiarum, ac in magnitudine potentiæ ſuæ, ut alias gentes ad ſui ſimilia turpia facta verbo, & exemplo alliceret; quantò magis florere videbatur: tantò vehementius, ac citius in ſe provocavit Divinam iram, ut citò ac breviter periret.

D. Thom. *Mundani dum magis florent alios decipientes pereunt.*

Loquens Dominus de ultimis temporum an-
201\. guſtiis, ait: *Ab arbore fici diſcite parabolam: cùm ramus ejus tener fuerit, & folia nata, dicitis quia prope eſt æſtas:* Matth. 24. num. 32. Ecce ramus fici cum frondet ac viridibus, & elegantibus foliis veſtitur, ac exornatur imminentem æſtatem denuntiat, qua univerſi florentes campi, adducto calore torrentur, & aduruntur. Et quis eſt iſte fici ramus, niſi mundanus, ſeu Antichriſtus in floridiſſimo ſtatu regni ſui? Qui dum magis videbitur ſe pomposè creſcere, ac dilatare; tunc ſubito marceſcet, & peribit. Ecce quò tendunt temporalia; quæ dum magis florent, eò citius annuntiantur in extrema ruina, ac perditione. D. Hilar. Can. 26. in Matth. *Ramus igitur fici*, ait, *Antichriſtus eſſe intelligitur, qui cum teneraſcere cœperit, atque frondeſcere; tunc proxima eſſe æſtas; id eſt, dies judicii ſentietur. Frondeſcere autem quadam peccatorum exultantium viriditate naſcitur. Eſt enim tunc flos criminoſorum, & honor facinoſorum, & gratia prophanorum, quibus tamen æſtus, id eſt, calor æterni ignis in proximo eſt.*

Matth. 24. *Flores mundi in afflictiones deſinunt.* D. Hilar.

202\. Dicebat illa anima ſancta, Cant. 5. num. 1. *Veniat dilectus meus in hortum ſuum, & comedat fructum pomorum ſuorum. Veni in hortum meum, ſoror mea ſponſa, meſſui myrrham meam.* Invitabatur Divinus Sponſus ad hortum, in quo floridiſſimæ quæque plantæ fructum præbebant; ſuavia, dulcia, ac matura poma undique redundebant, quæ maximè ſuâ pulchritudine omnium oculos ad ſe trahebant. Venit ille in hortum, & ex omnibus horti fructibus, extendens manum, amaram myrrham collegiſſe dicitur. *Veni in hortum meum: meſſui myrrham.* Hortus ille mundum figurabat, in quo omnia licet videantur vireſcere, ac floreſcere, & multis dulcibus, ac ſuavibus pomis abundare, tamen cum manum extendis, & vis tenere, nihil aliud apprehendis niſi durum, aſperum, & amarum. Ad hoc tendit Simon de Caſſia lib. 13. in Matth. cap. 24. *Eſt, & anima hortus,* ait, *in quem ſponſum ſponſa invitat dicens. Veniat Dilectus meus in hortum ſuum. Cui ille reſpondit Veni in hortum meum meſſui myrrham meam, quia doluit uſque ad ſudorem ſanguineum.*

Cantic. 5. *Mundi dulciæ amaritudines pariunt.* Simon de Caſſia.

Apoc. 18. *n.* 9. Et tertius Angelus ſecutus eſt illos, dicens voce magna: Si quis adoraverit beſtiam, & imaginem ejus, & acceperit characterem in frõte ſua, aut in manu ſua.

Num. 10. Et hic bibet de vino iræ Dei, quod miſtum eſt mero in calice iræ ipſius: & cruciabitur igne, & ſulphure in conſpectu Angelorum Sanctorum, & ante conſpectum Agni.

VERSIONES.

Syrus. n. 9. Et alius Angelus tertius: ſi quis adoraverit illud animal dentis, & imaginem ejus, & acceperit ſuper domicilium oculorum, ſuorum, aut ſuper manum ſuam.

Arabicus. Et accipit nomen ejus in fronte ſua, aut manu ſua

Syrus n. 10. Ille bibet ex vino excandeſcentiæ Dei, quod mixtum eſt merum in poculo iræ ipſius, &c. coram throno.

Arabicus. Quod temperatum eſt in calice furoris ejus, & in conſpectu Sanctorum Angelorum, & in conſpectu Sanctorum, & Agni.

Arias Bibet de vino iræ Dei, mixtũ meri in poculo iræ.

Primaſ. Punietur igne, & ſulphure ſub oculis Sanctorum Angelorũ, & ſub oculis Agni

Aretas. Quod mixtum eſt mero in charactere iræ ipſius.

Alii Quod infuſum eſt in Calice.

EXPOSITIO VI.

203. *Pradicatores magna voce, & audacia* ET *tertius Angelus.* In hoc tertio Angelo notantur magni Prædicatores, Elias, ac Enoch, tanquam anteſignani, ac alii, contra Antichriſtum, qui incipient ſuam prædicationem duorum præcedentium Angelorum, ſeu Prædicatorum, qui in eis denotantur; de quo egi quæſt. 21. n. 184. *& ſecutus eſt illos* Cùm videretur dicere debuiſſe, ſecutus eſt illum: In quo apertè innuit text. quòd primus Angelus ſimul cum ſecundo protrahet ſuam prædicationem uſque ad tertium; ac proinde Prædicatores Religioſi in primo Angelo denotati uſque ad finem ſunt duraturi *Si quis adoraverit beſtiam & imaginem ejus.* Denotantur magni Prædicatores, ac fortes milites Chriſti, qui non ſolùm prædicabunt contra imaginem beſtiæ, ſed etiam contra ipſam beſtiam ubi ipſe perſonaliter fuerit; *Magna voce*: publicè, ac multa energia ejus immanem impietatem arguent. *Et acceperit characterem in fronte ſuo* Vide dicta ſuper cap. verſ. 9.

204. *Ira Dei efficacius ac viens.* *Et hic bibet de vino iræ Dei.* Experietur nempe divinam ultionem, & ſeveriſſimam: unde ſubdit: *Quod mixtum eſt mero.* Dixi mixtum non aqua, ſed alio fortiori puro vino, ut efficacius accendatur divina vindicta, nullis undis Clementiæ, aut conſolationis, & refrigerii mitigata; ſed multis, & variis tormentorum incrementis adaucta. *In calice iræ ipſius*: tanquam per menſuram, ut pœna proportionetur, & correſpondeat culpæ.

205. *Et cruciabuntur igne, & ſulphure.* His denotur vehemens damnatorum cruciatus, ut paſſim ſignificatur per ignem. Infra cap 19. *Vivi miſſi ſunt in ſtagnum ignis* Hìc autem ſulphuris fit mentio, ut ignis perennitas denotetur, aptiſſimum ſane ignis eſt alimentum: Deinde ut ſignificetur Teterrimus odor, quo multùm damnati cruciabuntur. *Igne, & ſulphure.* D. Ambroſ. *ignis exurit, ſulphur autem fœtorem peſſimum de ſe emittit; igne autem corporaliter cruciabuntur qui ignem vitiorum in ſe extinguere noluerunt: fœtore ſulphuris torquebuntur, quibus dulcis fuit fœtor luxuriæ* Ecce quomodo genus ſupplicii peccato correſpondet; igne cruciabuntur, qui in vita vitiorum igne comburebantur; ſulphuris fœtor luxuriæ fœtori reſpondet. Addam etiam, ut notavit Bartol. Angelic lib. 16 de rerum propriet cap. 16. quòd ſi flamma ſulphuris directè vultum hominis percutiat, ipſum horribilem, ac nimis pallidum oſtendat; & inde, ut ait D. Iſidor. lib. 16. cap. 17. Damnatorum deſperationem exprimit.

Ambroſ. Pœna correſpondet peccato. *Bartol. Angel.* *D. Iſidor.*

QUÆSTIO XXIII.

Altius hæc tria examinantur: Vinum iræ Dei, mixtum mero, & calix iræ ipſius.

206. *Ad pœnam & iram Deus compellitur.* HÆc tria hìc ponit Joannes; & primò: *Bibet de vino iræ Dei*: hoc eſt pœna, & vindicta à Deo inflicta: Nam vinum calidum, ac mordax eſt Secundò: ſicut vinum uvæ vi exprimitur ex uva: ita vinum iræ Dei, exprimitur ex divina ira; & utique expreſſio eſt quid violentum: ita Deus non amat perditionem hominum, nec illorum pœnas, ſed invitus quodammodo ad illas venit. *Nolo mortem peccatoris, ſed ut magis convertatur, & vivat.* Ezech 33, n. 11. Attamen hominum ſcelera compellunt, & accendunt ipſam iram, ex cujus expreſſione facta per divinam juſtitiam confluit vinum tormentorum commeritorum, quod bibent omnes peccatores terræ. Ezech. 33.

Tertiò: Andræas Cæſar *Percommodè*, ait, *cruciatus iræ vinum appellatur; quippe quod ex impietatis uva confletur; quod quidem inebriat omnes quotquot ex illo bibunt: nam per quæ quis peccavit, per ea puniri quoque ſolet.* Perpende qua ratione cruciatus vinum iræ dicatur; quia ex intemperantia tua, *ex impietate tua confletur, quod quidem inebriat*: Quod tibi tantum damnum inferat, ut in terram colliſus jaceas Cruciatus ergo, & tormenta damnatorum, ex impietatibus ſuis, tanquam ex uva exprimuntur. 207. Andr. Cæſ. *Cruciatus damnatorum à ſeipſis originantur.*

Quoad ſecundum: *Mixtum mero*: quomodo mixtum, ſit merum? Reſpondeo, quòd aliquando miſceatur vinum aqua, & tunc vinum merum non eſt; ſed dilutum; & tunc ſignificat temperatam pœnam, & aliqua remiſſione imminutam: Aliquando verò vinum merum, alio vino, vel aliqua vini fœce miſcetur, ut acrius, ac acerbius fiat. Juxta illud Pſal. 47. n. 9. *Calix in manu Domini vini meri plenus miſto: & inclinavit ex hoc in hoc verumtamen fœx ejus non eſt exinanita*. Et tunc ſignificat pœnam ſine ulla remiſſione; & allevatione; & quod uni pœnæ ſuccedat alia, ſimulque junctæ efficient terribiliſſimum tormentum. 208. *Pœna damnatorum ſine ulla miſeratione.* Pſalm. 47.

Aliter reſpondet Andræas Cæſar. Dicitur hic calix merus propter judicii æquitatem, at verò propter peccati ſponte electi, ultroque perpetrati multiplicitatem, & diverſitatem ex variis cruciatibus, pœnarumque generibus mixtus. Hic calix vini iræ Dei merus dicitur, quia Dei judicium eſt ſine perſonarum acceptione, propter ſummam ejus æquitatem; mixtum verò; quia propter hominum peccata ſeveriſſimum erit multis tormentorum generibus 209. Andr. Cæſ. *Dei judicium ſeverum ſine acceptione.*

Ad tertium. *In calice iræ ipſius* Calix hic eſt juſta æſtimatio, & veluti eſt menſura, ac Divina conceptio, qua in ſe Deus concipit, & æſtimat quidquid unicuique debetur peccato, & peccatori; & per verum judicium, & ſententiam præparat, quouſque propinet pœnam ſua juſta ſententia præparatam D Bernard. Senenſ. tom. 1. Dominic. in Reſurrect. art. 7. cap. 7. *Calix Dei*, ait, *eſt mentio diſtrictioris judicii. quo Deus permittit ſecundum menſuram ſui judicii in hoc ſæculo peccatores peccare, & ideò eos punit in æternum ſecundum menſuram peccati*, ut dicitur Deuter 25 num. 2. *Pro menſura peccati erit plagarum modus.* 210. *Pœna commenſuratur culpæ.* D. Bernard. Deuter. 25.

Ait Dominus zelo vindictæ in peccatores ſuccenſus per Iſai. 13. num. 17. *Ego ſuſcitabo ſuper eos Medos, qui argentum non quærant, nec aurum velint, ſed ſagittis parvulos interficient.* Ad ſummam vindictam ſumendam, quales convocat Dominus carnifices? Medos potiùs quàm alias gentes. D. Ælredus ſerm. 9. in Iſaiam. *Ideo* ait, *quia Medi inte pretantur menſura.* Ut denotaretur, quod cum maximè Deus ira inflammeſceret in Iſraël, ſervata tamen erat menſura cum eorum peccatis, ac culpis. 211. Iſai. 13. *Pro menſura peccati pœna.* Ælred.

Gen. 19

212. Gen. 19. Gen 19.num 24.dicitur. *Igitur Dominus pluit ſuper Sodomam, & Gomorhan ſulphur, & ignem à Domino de Cœlo: & ſubvertit Civitates has, & omnem circa regionem, univerſos habitantes urbium, & cuncta terræ virentia.* Sic exarſit univerſa Sodomorum terra, ut tota redacta in cineres, fieret inutilis ad culturam, & ad humanum habitaculum Pulchram rationem aſſignat

D.Chriſoſt D Chryſoſtom homil. de Adam, & Sodomitis: *Quia enim incultas animas ad pietatem præbuere, quia ad virtutem viſi ſunt inædificabiles, ea ipſa paſſi ſunt quæ fecerunt, & ob ſua mala condemnati ſunt. Unicuique enim Deus quam ſeminavit, meſſem dedit.* Terræ uteros perdidit flamma, in cineres commutatos, tantum ſibi profunditatis uſurpans, quantum quis fodendo capiat, non

Pœna reſpondet culpa. daturque ibi ſolidum ædificiis fundamentum, ſicut nec terra Sodomorum capax agriculturæ eſt, ut poſt tota cinerea: & meritò ſanè: Terra enim quæ tales protulit homines, qui nullum virtutis fructum dederunt, nullumque germen ſpirituale protulerunt, fiat etiam ipſa fructuum, ac germinum infœcunda, & habitationum deſtituta *Unicuique enim Deus quam ſeminavit, meſſem dedit:* Si pœnæ ad menſuram delictorum correſpondent

213. 3. Reg. 10. Dicitur 4. Reg. 10. n. 7 quòd miniſtri Jehu *Tulerunt Regis Achab filios: & occiderunt ſeptuaginta viros, & poſuerunt capita eorum in cophinis.* Legit D. Chryſoſt *Et poſuerunt capita eorum in corbes.* Corbis vas eſt ex viminibus effectum in quo ſolent trahi uvæ ex vineis ad torcularia. Cur ergo tam notanter dicuntur capita filiorum Achab poſita in corbibus?

Culpa parit ſupplicium ſibi æquale. Cur non potiùs in caniſtris, vel in alia re ſimili? Magnum peccatum Achab, in eo habetur ſcriptum, quòd vineam Naboth vi abſtulerit, ex qua extrahebantur uvæ in corbibus ad Regis menſam: meritò ergo etiam in eis ponuntur capita filiorum ejus, ut qui pauperis vindemiavit vineam; miſſis botris ejus in corbes, tales pœnas dedit, ut ſui generis capita corbibus, velut uvæ traherentur; & ita corbis, quod fuit veluti menſura peccati, eſſet & menſura ſupplicii, & peccatum ſibi ſimilem pœnam pareret.

D.Chriſoſt. D Chryſoſtom. citata homil de Achab loquens ait: *Poſuerunt capita eorum in corbes, & miſerunt eos in Iſraël Juſtus es Domine, & rectum judicium tuum. In Iſraël Naboth occiſus eſt, in eundem locum occidentis genus occiſum miſſum eſt in ſportis. Achab Nabothæ, peccavit in botris in corbes conjectis; tale eſt enim peccatorum debitum.*

QUÆSTIO XXIV.

Quare cruciatus dabitur in conſpectu Angelorum, ac Agni?

214. *Curprius de Angelis ſit mentio?* AIT text. *Quòd cruciabitur igne, & ſulphure in conſpectum Angelorum ſanctorum, & ante conſpectum Agni.* Cùm dicere debuiſſet Joannes prius, ante conſpectum Agni; ut qui primo loco poni debet, ut major Angelis, data opera ponit ſecundo loco, ut creſcat oratio; gravius enim erit damnatis cruciari igne in conſpectu Agni, quàm in conſpectu Angelorum Sanctorum; ac proinde ex hoc Joannes aſcendit ad aliud. Ad quæſtionem.

Primò: Cur damnati in conſpectu Angelorum tormenta patientur? Angeli Sancti dati 215. *Quia eorum monita contempſerunt.* ſunt nobis, ut interiùs nos moneant, & viam rectam, quâ in Cœlum itur, oſtendant, quorum tamen monita, ac inſpirationes negleximus, indeque maximè torquebuntur damnati, quòd eis obſequentes non fuerint: coram ergo Angelis punientur. D. Thom. *Quia*, ait, *oſtenditur hic æquitas juſtitiæ, quæ exigit, ut corā Angelis Sanctis, quorum monita reſpuerunt, torqueantur* D.Thom.

Secundò: Meritò dicuntur puniri in conſpectu Angelorum, ac Agni, quia eorum præ- 216. ſentiam contemnentes, impudicè peccarunt, eorum ergo præſentia magnum erit in tormentum. Anſbertus. *In conſpectu*, ait, *Angelorum cruciabuntur, & in conſpectu Agni, videlicet, ut eorum conſpectu crucientur in quorum conſpectu non timuerunt mala perpetrare.* *Cruciantur in præſentia ejus, quem contempſerunt.* Anſbert. Primaſ. *in conſpectu Agni dicit, cujus judicium patientur, quem contemnebant ſuperbè, & cujus dominari membris affectabant injuſtè.* Primaſ.

Tertiò: Arabicus legit: *In conſpectu Sanctorum, & Agni* Abſque dubio intolerabilis con- 217. fuſio miſeris continget, ex Chriſto, eos in inferno conſpiciente: quid enim in majorem confuſionem erit, quàm Chriſtum ab ipſis videri, qui pro eorum ſalute tot, ac tanta paſſus eſt; & tamen ab ipſis in vili pretio habitus eſt, cujus pretioſiſſimum ſanguinem nefariis pedibus conculcaverunt Hebræor. 10. n. 29. & quid Hebr. 10. eſt etiam, quòd coram Angelis, ac Sanctis, talis cruciatus dabitur? an ut ipſis compatiantur? imò ut majori confuſione afficiantur. D. Bernard tom. 1. Domin. in Reſurrect. art. 7. D. Bernard. cap. 3. *Primam*, ait, *confuſionem patientur à Sanctis qui videntes in Inferno damnatos contemplabuntur, in exemplo damnationis eorum, & turpitudinem culpæ, & pulchritudinem divinæ juſtitiæ: Sicut de quolibet Sanctorum; Pſal. 57. ait David.* *Multa in damnatis confuſio.* Pſalm. 117. *Lætabitur juſtus cùm viderit vindictam; ſcilicet, ſuper damnatos exercitam, eò quòd concordet, & complaceat, atque condelectetur juſtitiæ Dei: & ſequitur: Manus ſuas lavabit in ſanguine peccatorum, ſcilicet, punitorum.*

Quartò: Ad quid Divinus Agnus dicitur 218. præſens damnatis? ut denotetur, quòd, ſicut *Pœna inferni æterna.* in æternum duratura eſt ejus præſentia circa ipſos, ita & pœna, qua afficientur in conſpectu ejus nullum finem eſt habitura. Albert. Magn. Alb. Magn. *Ante conſpectum Agni*, ait, *id eſt, tanto errore terrebuntur, ut videatur Deus omnipotens ſemper illis præſens eſſe, eiſque iram vindictæ ſuæ ſemper infligere.*

Quintò: Quare cùm de pœna damnatorum 219. fit mentio, dicitur quòd *Cruciabitur igne, & ſulphure?* & adhuc ad majorem exaggerationem pœnæ additur: *Ante conſpectum Angelorum, & in conſpectu Agni?* Rup *Notandum*, ait, Rupert. *quòd cùm dixiſſet, Cruciabitur igne, & ſulphure, addit, in conſpectu Angelorum ſanctorum, nec iſto contentus, addit adhuc, in conſpectu Agni: Judicem ſic Agnum appellavit.* *Summus rigor in manſuetis pietatis cruciari.* Cur in tam acerba cauſa convocantur ut judices, ac veluti executores benevoli Angeli ac benigniſſimus Agnus? Cur non potiùs dæmones crudeliſſimi, ac ſuperbiſſimus Lucifer cum ſuis ſatellitibus? Sed *Judicem* ipſum *Agnum appellavit?* Ut pœna eſſet durior, & ſupplicium vehementius. Nil ſanè rigidius,

ac durius; quàm ab uno manſuetiſſimo Agno juſtitiæ rigores experiri, ac pati; & unde omnes ſibi promittunt pietatem, ac clementiam, inde calicem juſtitiæ amatum potare, ac haurire.

220. Josue 6. Dei omnipotentis manu tradita eſt Civitas Jerico in deſtructionem, ac devaſtationem, ad cujus rei executionem præcipit Deus Joſue cap 6. num. 3. *Circuite urbem cuncti bellatores ſemel per diem: ſic facietis ſex diebus; Septimo autem die Sacerdotes tollant ſeptem buccinas, quarum uſus eſt in jubileo:* Quæ tubæ erant argenteæ ad annum feſtivum Jubilei, ut tenet ibi Abulenſ. quæſt 7. ad quarum ſonitum muri Jericho ſtatim corruerunt: quòd maximè hîc eſt expenſione dignum, quòd ad devaſtationem Jericho, non quæcumque tubæ eliguntur, ſed *quarum uſus eſt in jubileo.* Nonne ad devaſtandam Civitatem aptiores videbantur bellicæ tubæ? cur feſtivæ ac jubilei aſſumuntur? *Quarum uſus eſt in jubileo.* Hujuſmodi tubæ inſonabant ad indulgentiam, pietatem, ac ad jubileum; & nulla ſeverior pœna quàm perire, ac deſtrui pietatis, ac miſericordiæ inſtrumento, & quòd tibi vertatur in deſolationem, ac devaſtationem, quod eſt inſtitutum ad ædificationem.

Abulenſ.

Magna pœna, pietatis inſtrumento perire.

221. Ezech 16. Acerbo, & duro ſupplicio minatur Deus Jeruſalem per Ezech. 16. n. 37 dicens: *Congregabo ſuper te omnes amatores tuos.* Quod explicans Theodor. ait: *Per ipſos amatores tuos ulciſcar te.* Dum duriſſimum, ac rigidiſſimum ſupplicium parat Dominus, ad illum convocat intimos ac chariſſimos amicos, cur non potiùs adducuntur crudeles ac immanes Tyranni, ut ſuam rabiem, ac odium exercentes pœnam execrabilem undique, abſque ulla miſericordia inferant? *Per ipſos amatores ulciſcar te*: ut ita cruciatus ſit gravior, & dolor vehementior, dum amatores fiunt tortores, & favores in auſteros juſtitiæ rigores, & dulcia, ac tenera, in amara, & aſpera vertuntur.

Theodor.

Grande ſupplicium, ut amatores fiant tui tortores.

222. Thren 5. Ad cujus rei guſtum dicebat Jerem. Thren. 5. num. 15. *Defecit gaudium cordis noſtri: verſus eſt in luctum chorus noſter.* Non ſolum ait, quòd defecit gaudium, ſed addit, *Verſus eſt in luctum chorus noſter.* Non ſolùm gaudia ſunt ablata, & dolores multiplicati, ſed adeo crevit miſeria, ut ipſa exultationis materia commutata ſit in anguſtiæ ac afflictionis augmentum. Figuered. ibi: *Nota non dixiſſe, ceſſavit Chorus noſter, ſed, converſus eſt in luctum; quia juſto judicio Dei fit, ut non ſolùm peccator ipſa creaturarum delectatione privetur, ſed & eaſdem ipſas habeat, tortores & inſtrumenta ſupplicii.*

Magnus dolor, quod Chorus fiat in luctum.

Figuered.

Apoc. 14. *n.* 11. Et fumus tormentorum eorum aſcendit in ſæcula ſæculorum: nec habent requiem die, ac nocte, qui adoraverunt beſtiam, & imaginem ejus, & ſi quis acceperit characterem nominis ejus.

Num. 12. Hic patientia Sanctorum eſt, qui cuſtodiunt mandata Dei, & fidem Jesu.

VERSIONES.

Arabicus, n. 11. Et aſcendit fumus cruciatus eorum in ſæcula ſæculorum; non erit eis requies die, ac nocte.

D. Cyprian. Et fumus de tormentis eorum aſcendit, nec habebunt requiem qui cumque adorant.

Aretas. Aſcendit fumus tormenti ejus.

Arabicus. Tormenti illorum.

Syrus. Non eſt ipſis quies, qui adorant illud animal dentis.

Arabicus 12. Hic eſt tolerantia Sanctorum, qui ſervant.

Primaſ. & Bern. Hic eſt ſapientia Sanctorum.

Arias. Hic cuſtodientes mandata Dei.

Pagninus. Hic qui cuſtodiunt præcepta Dei.

EXPOSITIO VII.

ASCENDIT fumus. Ribeira, Cornelius, Menochius, Tirinus, & alii dicunt ignem hic metonymicè poni, pro ipſo igne, qui eſt cauſa fumi; quia in Inferno videtur quòd non ſit fumus, vel ignis fumans, quia ibi nihil eſt corruptibile, & reſolubile; ſed omnia conſtantia, & permanentia ſunt: Sed hæc ratio non multum urget; quia ſicut Divina Virtus perpetuò ſervat damnatorum corpora, ne ab igne abſumantur, cùm ejus ardentiſſima voracitas non impediatur; ſic etiam non repugnat eadem Divinâ viâ fumum turbidiſſimum perpetuò conſervari abſque alimenti diminutione, & in proprio ſenſu intelligitur Scriptura hic *Aſcendit fumus tormentorum.* Et c. 9 n. 2 *Aſcendit fumus putei, ſicut fumus fornacis magna.* Ita docent Andræas Cæſar. D Bonavent. tract. 10. cap. 1 D. Bernard tom 2 ſerm. 22. art. 2. cap. 3. & ut optimè docet D. Thom. 4. contra Gent. c. 9. Hic ignis maximè inſervit ad rigidum tormentum damnatorum, capitis nempe perturbatione, horribili fœtore in naribus, aſpera, & acuta amaritudine in ore, oculorum conturbatione, ac dolore, & etiam horrenda, ac caliginoſa obſcuritate; & inſuper ipſe fumus ingrediens per os, nares, & oculos miſerum damnatum videtur ſuffocare, & ſtrangulare.

223. Ribeira. Cornel. Menoch. Tyrinus.

In inferno datur fumus.

Apoc. 5. Andræas. D. Bonav. D. Thom.

Ex fumo multa tormenta damnatis.

Aſcendit hoc verbo inſinuatur, quòd pœna illa nunquam remittatur. Et tria habemus de tormentis damnatorum importabilia. Æternitas: *Aſcendit fumus in ſæcula ſæculorum.* Secundùm: *Non habent requiem die, ac nocte.* Apud inferos perpetua nox eſt, & nulla diei claritas; ſed quia apud nos eſt talis viciſſitudo ita loquitur, & ſignificatur continuitas pœnæ ſine ulla intermiſſione. Albert. Magn. *Dies, ac noctes, id eſt, continuè. Unde ſicut nox, & dies ſuccedunt* 224.

Tria tormenta damnatorum. *ſuccedunt ſibi continuè, ſic pœna pœnæ.* Tertium eſt publicitas: *In conſpectu Angelorum, & Agni.* Sæpè maximè cruciat dehoneſtari tormentis in conſpectu eorum, quorum vultum reveremur.

225. *Hic patientia Sanctorum eſt.* Refertur hoc ad periodum totam præcedentem ab eo loco: *Si quis adoraverit beſtiam, & imaginem ejus, & ſi quis acceperit characterem nominis ejus*: Ut ſenſus ſit: etſi tales beſtiæ adoratores puniendi ſint omnibus dictis ſuppliciis tamen hoc non tollit, quin, *hic*, ſeu in præſenti, magna ſit neceſſaria patientia bonis, & Sanctis, dum non ſectantur cum Antichriſtianis vitia carnis, & ſanguinis, adorantes beſtiam, & accipientes characterem ejus. *Qui cuſtodiunt mandata Dei, & fidem* JESU. Et cum fides, quæ eſt principium ſalutis, ſit prius, quàm cuſtodire mandata; ponitur tamen ſecundo loco; quia aſcendit oratio ad majora; & quamvis in illa perſecutione Antichriſti magna patientia erit neceſſaria ad cuſtodienda Dei mandata; tamen major patientia exigitur ad tunc fidem JESU confitendam, & in hoc maximè relucet, & reſplendet patientia Sanctorum. *Patientia Sanctorum in ſuſtinendis malis.*

QUÆSTIO XXV.

Quare poſt deſcriptos damnatorum cruciatus, illico noſter Joannes addit: Hic eſt patientia Sanctorum?

226. UBi noſtra vulgata habet: *Hic eſt patientia Sanctorum*: D. Bernardin. citand. legit. *Hic eſt Sapientia Sanctorum.* Quare ergo noſter Joannes poſt recenſitas damnatorum pœnas, eorumque tormenta futura expreſſa, ſtatim apponit: *Hic eſt Sapientia Sanctorum?* Et meritò ſane, quia ille prudentia Chriſtiana ſapiens eſt, qui agnoſcit præcavere ſupplicia æterna. D. Bernardin. Senenſ. tom. 2. ſerm. 22. art. 3. cap. 2. *Joannes dicit: Hæc eſt ſapientia Sanctorum, ſcilicet, per fidem, prævidendo, evadere pœnas æternas, & ob hoc dæmonum illecebras, quæ illis cum criminibus proponuntur, ſapienter evitant.* Unde Proverb. 1. num. 17. dicitur: *Fruſtra jacitur rete ante oculos pennatorum. Diabolus quidem animarum auceps, retia peccatorum ante illos tendit, in quibus ſolummodo capit fideles, qui oculos non habent ad præcavendum, nec pennas, nec alas ad altè volandum: Sancti verò, & juſti pœnas ideo evadunt, quia his omnibus muniti ſunt.*

Ille verè ſapiens, qui ſcit præcavere æterna ſupplicia. D. Bernard. Proverb. 1.

D. Bernard. Secundò: D. Bernardin. perſiſtens in ſua lectione *Hic ſapientia Sanctorum eſt.* Cur ubi nos habemus patientiam, legit ipſe ſapientiam, quia qui patiens eſt, etiam ſapiens eſt; & tantò quilibet videtur eſſe ſapiens, quantò ampliùs probatur eſſe patiens. Ad hoc tendit Salomon, cùm ait Proverb. 19. num. 11. *Doctrina viri per patientiam noſcitur.* Ubi doctrina pro ſapientia ponitur, undequaque parta ſit. Unde in originali ſic legitur. *Intellectus Viri per patientiam noſcitur.* Senſus ergo eſt: patientia, & tolerantia hominem verè eſſe prudentem, & ſapientem, demonſtrat, & intellectus viri maximè per patientiam in laboribus oſtenditur, nihil enim à ſapientia magis alienum, quam incidentes ærumnas ægrè ferre, & iræ habenas laxare; favet citat. D. Bernard. *Ad virtutem ſpectat injurias fortiter ferre, ad ſapientiam in tribulationibus gaudere.*

Quantò quis ſapiens, tantò magis patiens. Proverb. 19. Originale.

Tertiò: Rupertus ſic ait: *Hic patientia eſt Sanctorum in eo, quod dicitur Agnus fore illis ad miſericordiam in ſæcula ſæculorum: Inflexibilis & patientia Sanctorum eſt, dum non quaſi de nimia ſeveritate murmurant, qui cuſtodiunt mandata Dei, videlicet cuſtodientes, ſcilicet futurum eſſe judicium; qui cuſtodiunt fidem* JESU, *ſcilicet non dubitantes fidelem, & veracem eſſe* JESUM, *qui tam terribile prælocutus comminatus eſt judicium.* Cur poſtquam commemoravit cruciatus damnatorum in ſæcula ſæculorum, in conſpectu Agni, ſtatim conjungit patientiam Sanctorum, qui cuſtodiunt mandata Dei, & fidem JESU? Quia niſi veritas infaillibilis eos doceret in fide, non poſſent ſibi perſuadere, quod Agnus qui ſemper fuit manſuetiſſimus, tantæ futuræ ſit ſeveritatis in finali judicio, quòd reprobos ſine ulla ipſe miſericordia in æternum damnet. *Qui cuſtodiunt fidem* JESU, *ſcilicet non dubitantes, fidelem, & veracem eſſe* JESUM *qui tam terribile prælocutus comminatus eſt judicium.* 227. Rupert.

Quinta ſeveritas in finali judicio.

Quartò: Cur poſt recenſitos graviſſimos damnatorum hominum cruciatus, illico additur: *Hic eſt patientia Sanctorum qui cuſtodiunt mandata Dei*; cur dicitur *Hic*, quia in hoc conſiſtit, id eſt, in hac obſervatione mandatorum Dei à pœnis æternis immunitas. D. Bernardin. citatus cap. 3. *Hæ ſunt duæ alæ columbinæ Chriſtiani, ſcilicet duæ tabulæ mandatorum, quibus per obſervantiam anima Chriſtiani ad Cœlum volat, quod concupiſcens Propheta ait.* Pſalm. 54. *Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ? Volabo per obſervationem mandatorum, & requieſcam, ſcilicet in gloria Beatorum? Ideo juveni poſcenti quomodo poſſet conſcendere in Cœlum*; ab eodem Matth. 19. reſponſum: *Serva mandata*; *quaſi diceret: Aſſume alas.* 228.

Obſervatione mandatorum evitantur ſupplicia æterna. D. Bernard. Pſ. 54. Matth. 19.

Quintò: In quo hìc relucet hujuſmodi patientia Sanctorum, in obſervatione mandatorum Dei, aut in confeſſione fidei? Hoc omnibus fidelibus eſt commune. In quo ergo inſigniter hic apparet patientia Sanctorum? Sermo eſt in præſenti de tempore noviſſimo ſub Antichriſto: in quo ergo tunc erit ſita eorum patientia? Ille perditionis filius multis, & extraordinariis modis coget omnes ſuo charactere inſigniri; quo ſe ſervos ſuos eſſe profiteantur: Meritò ergo talis patientia Sanctorum celebratur, eò quòd magno animo omnes cruciatus potiùs ſuſtineant, quàm hujuſmodi characterem ſuſcipere, illiuſque obſequio dedicari; & patientia Sanctorum maximè commendanda, cùm omnes cruciatus contemnant pro fidei confeſſione Richard. Victor. *In non decipiendo charactere nominis ejus, quia propter hoc patientur ſancti tribulationem, & pergent ad beatitudinem.* Quam interpretationem ſecutus ſum in Expoſitione. 229.

Vera patientia omnia ſuſtinet mala pro confeſſione fidei. Richard.

Ait Paulus Roman. 8. num. 35. *Quis nos ſeparabit à Charitate Chriſti? Tribulatio? An anguſtia? an fames? an nuditas? an periculum? an perſecutio? an gladius? Sicut ſcriptum eſt, quia propter te mortificamur, tota die, æſtimati ſumus,* 230. Rom. 8.

ſumus ſicut oves occiſionis. Sed in iis omnibus ſuperamus propter eum, qui dilexit nos. Etſi Apoſtoli tanquam Agniculi infirmi videbantur, undique circumvallati lupis; & ſi oves ſint jam ad occiſionem, ac ad macellum raptæ reputabantur; de lupis, de carnificibus, de fatis, de malo ſydere, ac de omni crudelitatum genere triumphabant. & quibus armis, quòve inſtrumento? patientiæ nempe ſcuto protecti, quo munimine firmati, de omnibus triumphabant D. Leo Epiſt. Decretal. 91 cap. 10. *Scriptum eſt,* ait, *quia propter te morte afficimur; tota die æſtimati ſumus, ut oves occiſionis: Sed in his omnibus ſuperamus, in eo, qui nos dilexit: Et ideo Eccleſia, quia corpus eſt Chriſti nihil de mundi inæqua litatibus metuit; quia nihil de bonis corporalibus concupiſcit Nec timet inani ſtrepitu factorum gravari, quæ patientia tribulationum novit augeri*

Patientia de omnibus in fortunis triumphat. — D. Leo

231. Semel & bis auſus eſt Satan Deo permittente inſurgere in Job: primò omnem ejus ſubſtantiam perdidit, filios, morti tradidit & cum tot tela repulſa videat à fortiſſimo Dei athleta; nihilominus non erubeſcit adſtare Deo, & ampliorem permiſſionem nocendi petere. Deus deinde corporalem Jobi ſubſtantiam permittit dæmoni Quid ille; Ait text. c. 2. n. 7. *Egreſſus igitur Satan a facie Domini, percuſſit Job ulcere peſſimo à planta pedis uſque ad verticem ejus, qui teſtâ ſaniem radebat, ſedens in ſterquilinio,* &c. Sic diabolus percutit hominem ſanctiſſimum, & percuſſum relinquit, nec amplius audet apparere coram Deo aliquid petens adverſus Job: Cur non intendit ut iterum ipſa mala repetantur? Miror quod ſic quieſcat fera beſtia: Cur, Satana amplius non inſtas? cur non urges percuſſum? cur dolores non multiplicas; cur ampliorem permiſſionem non petis? Suſtinebat invictiſſimus Job; at dum eſt, qui pauliſper patienter ſuſtineat in hac vita; O quam citò, ac brevi evacuantur, ac exhauriuntur, mundialium malorum omnium pharetræ, omnium adverſariorum machinationes pereunt. Orig. hom 2. in Job. *Cum in iſtis ergo perſeveraret Job, nequiſſimus diabolus obſtupuit; deſperavit, dicens: Ubi eſt præſumptio mea? ubi eſt audacia? omnem ſollicitudinem exercui, & in Job nihil feci; omnes ſagittas nequiſſimæ pharetræ meæ evacuavi, & nihil feci*

Job. 2. — *Hoſtiles omnes impetus à patiente exhauriuntur.* — Origenes

232. Job. 40. Iterum in ipſo Job perſiſto cap. 40. num. 10. quem Dominus longa ſuſtinentia exercitatum ſic loquitur: *Ecce Behemoth, quem feci tecum fœnum quaſi bos comedet.* Græci legunt: *Sed ecce jam beſtiæ apud te fœnum quaſi boves commedunt,* Feraliſſimæ belluæ, quæ tanquam leones carnes comedebant integroſque glutiebant leones, ad tantam jam manſuetudinem devenerunt, ut veluti boves fœnum deguſtent apud Jobum: & unde tanta mutatio facta eſt? Unde carnivoræ belluæ ſic manſueſcunt? ut earum truculenta rabies omnino diſpareat, & fugiat. Belluæ homines glutientes ad patientiſſimi Jobi præſentiam convenerunt, cujus admirabili intuita patientia. ſic manſueſcunt, ut omnis earum ferocitas abeat; recedat, ac diſſipata ſit. Olympiodor. in Catena Græca: *Adverſarias poteſtates beſtiarum nomine ſignificari dixerunt, ut hoc appoſitè dicatur ad illud: Ne tradas beſtiis animam confitentem tibi. Apud te igitur,* inquit, *& apud omnem, qui eſt patientia inſtructus, hæ belluæ manſueſcunt, atque ſubjiciuntur,*

Græcus. — *Ad præſentiam patientiæ omnis adverſitas diſparet, & emolleſcit.* — Olympiod.

Apoc. 14. *n.* 13. Et audivi vocem de Cœlo dicentem mihi: Scribe: Beati mortui, qui in Domino moriuntur: amodo jam dicit Spiritus, ut requieſcant à laboribus ſuis, opera enim eorum ſequuntur illos.

VERSIONES.

Aretas. Scribe amodo beati.

Syrus. Beati ſunt mortui, qui in Deo moriuntur ab hinc etiam dicit Spiritus.

Arabicus. Beati mortui, qui mortui ſunt pro fide Domini; jam dicit Spiritus, ita eſt; requieſcant ab omnibus angoribus ſuis, & opera eorum ſequuntur eos.

Primaſ. Felices illi mortui ſunt hinc etiam dicit Spiritus: opera eorum comitantur eos.

EXPOSITIO VIII.

233. *Audivi vocem.* Hæc nihil videntur pertinere ad ea, quæ immedite antea ſunt dicta, de patientia, fide, ac cuſtodia mandatorum: maxima tamen eſt connexio, quia nec patientia, nec cuſtodia mandatorum aliquid proſunt, niſi detur perſeverantia uſque ad mortem, & ideo Joannes ait *Audivi vocem*: Nempe multorum Angelorum inter ſe loquentium, ut exponit Viegas. *De cœlo*: ne quis de ejus veritate dubitaret. *Dicentem mihi*: Nempe ipſi Joanni, ſub ejuſque nomine intelligitur, ut ait Ansbertus, univerſa Eccleſia, & ad magnam fidelium conſolationem, ut ait D. Anſelmus; quia ſic adorantes beſtiam, & habentes characterem nominis ejus, in æternum cruciabuntur: Deo vero adhærentes, in eóque morientes requieſcent à laboribus ſuis *Scribe*: Hæc non prædicetur tantum, & volet, ut volant verba, ſed remaneat exarata, ac ſcripta ad teſtimonium æternitatis.

Viegas. — Ansbert. — D. Anſelm.

234. *Beati mortui, qui in Domino moriuntur*: Id eſt diem ultimum obeunt, in fide, in gratia, in charitate tanquam in ejus amplexu, & ſinu, de quibus dici poteſt illud Stephani. *Obdormivit in Domino.* Proſequitur text. *Amodo*: id eſt, à modo; ſeu à nunc, ſive deinceps, ſive ab iſto puncto mortis eorum, ita Ambroſius, Beda, Haymo, Cornel. *Jam dicit Spiritus.* Id eſt Spiritus Sanctus, ſive tota Trinitas; ſive Spiritus, nempe Angelus qui loquebatur cum Joanne ſed primum melius, ac probabilius.

D. Ambroſ. — Beda. — Haymo. — Cornel.

235. *Ut requieſcant à laboribus ſuis*: nempe quos in hac vita exantlarunt mortificando proprias Paſſiones, obſervando divina præcepta, & perſecutiones tolerando, ut explicat D Aug. lib. 10. de Civ. c. 9 & ne quis exiſtimet hanc requiem illis præſtari gratis, ſubditur: *Opera enim ſequuntur*

D. Auguſt.

tur

tur illos: Opera, quæ fecerunt in via, quibus promeriti ſunt requiem, illos non deſtituunt, ſed indiviſe illos comitantur ad requiem, & felicitatem, ut opus mercenarii ad denarium diurnum.

QUÆSTIO XXVI.

Quare non dicitur: Beati, qui in Domino moriuntur ſed. Beati mortui, qui in Domino moriuntur.

236. D. Ambroſ. D. Anſelm. Haymo. Alcazar. Ribeira. IN limine quæſtionis altius eſt explicandus text. præſens. *Beati mortui, qui in Domino moriuntur.* Hoc ad ſolos Martyres coarctant S. Ambroſius, Anſelm, Haymo, Alcazar, Ribeira, quia ſæpè in Sacra Scriptura, propoſitio *in*, idem valet, ac *pro*, ſeu *propter*: Nam ubi noſtra vulgata habet, Geneſ. 29. num 18. Quod Jacob ſervivit ſeptem annis, *pro* Rachele Labano. In Hebræo eſt, *in* Rachele; ac proinde dicunt, *Beati qui in Domino moriuntur*, hoc eſt, *pro* Domino, ſeu *propter* Dominum, ut ſunt Martyres ſanguinem ſuum fundentes. (Gen. 19) (*De Martyribus ſermo.*)

237. Primaſ. Andræas. Beda. Richard. Joachim. Pannonius. D. Thom. Communis tamen, & vera ſententia eſt, quam tradunt Primaſ. Andræas, Beda, Richardus, Joachimus, Pannonius, D. Thomas, Cornel. Viegas, & etiam Ribeira, qui docent, quòd illi dicuntur beati mortui in Domino, qui in fide, charitate gratia, ac amicitia Dei decedunt: & huic ſententiæ favet Eccleſia, dum in Miſſa cujuſlibet defuncti hoc decantat: Et hoc expreſsè docet D. Bernard Epiſt. 98 qui ſic ait: ***Beati mortui qui in Domino moriuntur: Non ſolùm, qui pro Domino ſunt Martires; ſed qui in Domino moriuntur; ſicut Confeſſores, profectò Beati ſunt; Duæ proinde res mihi videntur, mortem facere pretioſam, vita & cauſa, ſed amplius cauſa, quàm vita. Porrò illa erit pretioſiſſima, quàm & cauſa commendat, & vita.*** Pro majori explicatione hujus rei, aliqua ſunt notanda (D. Bernard. *De omnibus fidelibus.*)

238. Primò Non dicuntur beati? qui cum Domino moriuntur, ſed qui in Domino moriuntur: eſt inter mori cum Domino, & mori in Domino, aliquando diſcrimen ut notavit Hieronym Guadalup. in cap. 1. Lucæ *Morientur, enim ferè omnes homines, Chriſtianæ vitæ profeſſores cum Domino, id eſt, cùm jam ſint emigraturi, oſtendunt illis* JESUM *crucifixum; ponunt in manibus, ut deoſculentur: iſti quidem cum Domino moriuntur: at non ait Joannes: ſed qui in Domino moriuntur: hoc eſt, qui habent cum Simeone Spiritum Sanctum in ſe, qui moriuntur acceptis Sacramentis qui reſtituunt, qui indulgent inimicis, iſtis promittit Spiritus, ſicut Simeoni requiem à laboribus.* (D. Hieron. Guadalup. *Non ſolum cum Domino, ſed in Deo moriendum.*)

239. Secundò: Sicut dicitur; Beati mortui, qui in Domino moriuntur, cur non dicitur etiam: Beati viventes qui in Domino naſcuntur. Quid beatius poteſt contingere homini, quàm Domino naſci; tunc enim homo à filio iræ mutatur in filium gratiæ, à mancipio Diaboli in ſervum Chriſti: tamen non ait renaſcentes beatos, ſed qui in Domino moriuntur; quia non fauſtum operis initium, ſed illius conſummatio, celebratur, ac gratulatur. Profectus Moyſes ex Madiam cum Sephora, & filiis ſuis: *Cùmque eſſet in itinere, in diverſorio, occurrit ei Dominus, & volebat occidere eum Tulit illico Sephora acutiſſimam petram, & circumcidit perputium filii ſui, tetigitque pedes ejus, & ait: Sponſus ſanguinum tu mihi es. Et dimiſit eum.* Exod. 4. num. 24. Quem locum tractans D Auguſt. q. 11. in Exod. *Dimiſit eum* ait, *po[ſt]quam dixerat, ſponſus ſanguinum ob circumciſionem. Alia littera Et receſſit ab eo propter quod dixit: Stetit ſanguis circumciſionis:: Non ait receſſit ab eo propter quod circumcidit infantem, ſed quia ſtetit ſanguis circumciſionis. Non quia currit, ſed quia ſtetit,* Magnum acumen Auguſtini; ut ipſe ait; *Magno, ni fallor, Sacramento.* Non placatur dum puer circumciditur, & dum ſanguis circumciſionis currit, ſed dum uſque ad pedes deveniens, ſtetit, & cur non quieſcit Angelus, dum puer circumciditur, & ſanguis defluit, ſed cum ſtetit, quia veluti totum myſterium circumciſionis abſolvebatur, quia non exordium operis, illiuſque progreſſus, ſed ejus conſummatio gratulatione à Deo excipitur, periculum avertit, Dominum placat, & rem feliciter conſumit: *Magno, ni fallor Sacramento.* (*Non exordium operis, ſed illius conſummatio à Deo maximè gratulatur.*) (Exod 4. D. Auguſt.)

Tertiò, & tota quæſtionis difficultas: Quid vult ſignifiare, *Beati mortui, qui in Domino moriuntur*? Cur non dixit abſolutè: Beati, qui in Domino moriuntur? vel beati homines, vel beati fideles, qui in Domino moriuntur: *Sed beati mortui, qui in Domino moriuntur* Quis mortuus mori poteſt? Nullus proculdubio mortuus mori poteſt, niſi prius animam recipiat, ut iterum mori poſſit 240.

Cornelius ſic ait, *Beati mortui*, ſignificare propriè mortuos, & amplè ut ſupponat pro mortuis tam in præſenti, quàm in futuro, & præterito, ut ſignificet tam morientes, & morituros, quàm de facto jam mortuos: quaſi dicat: Beati mortui morientes, & morituri; ſed hoc non evacuat difficultatem; quia ad hoc, ſat erat dicere: Beati, qui in Domino moriuntur. Deinde illud quod ſubditur, *Amodo jam dicit Spiritus, ut requieſcant*, ad jam mortuos non poteſt referri, quia ipſi jam requieſcunt. 241. Cornel. *Impugnatur.*

Vera, & genuina ſententia eſt, quam tradunt D Ambroſ Alcazar, Gagnæus, & alii, *Beati mortui, qui in Domino moriuntur*: ac ſi dicat Beati, qui antequam morte naturali moriantur, jam mortui ſunt morte morali, & myſtica, priuſque ſunt mortui ſæculo, poſtea verò, carne, de quibus loquitur Paulus ad Coloſſ. 3. n 3. *Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.* & 2. Cor 4. num. 10. *Semper mortificationem JESU in corpore veſtro circumferentes.* Verba noſtra refert. D. Ambroſ ad Monachos in monte Caſſino pro quo nota, quòd non ait: Beati occiſi, ſeu interfecti tanquam ab aliquo carnifice, ſed beati mortui mundo, ſcilicet, animo, ac corde, ut eleganter notavit Philipp. Abbas Epiſt. 24. & ſic ait: *Cæleſtis præco non occiſos ſed mortuos in Domino beatos, prædicavit, in quo noſtris clauſtribus obtinendæ beatitudinis ſpem donavit, qui dum ſublato carnifice, quaſi vivere conceduntur, quotidie morte ſatis miſera, ſed planè ſalutifera moriuntur: quæ mors cum à Domino medicinaliter inferatur, & ab illis æquo animo, juvante gratiâ ſufferatur: ſufferentes laborioſa quadam via ad aliam vitam ducit, quæ laborem jam terminans ad beatitudinem jam inducit.* 242. Ambroſ. Alcazar. Gagnæus. Coloſſ. 3. 2. Cor. 4. *Religioſi viventes jam mortui ſunt.* Philip. Abb.

Ait Paulus ad Galat. 6. n. 14. *Mihi mundus Crucifixus, & ego mundo.* Non ſeſe in mundum 243. Galat.

ſibi

ſibi eſſe mortuum teſtatur. ſed etiam ſe mundo mortuum dicit; Ac ſi non ſufficeret mundum ſibi eſſe mortuum; crucifixum, ut ipſe in mundo, tanquam in mortuo nihil delectamenti haberet, ac teneret, & omnino ab illo fugeret, ſed etiam ut ipſe eſſet crucifixus, ac mortuus mundo, cum tam ſanctè, ac rectè viveret, ut mundus in eo tanquam in mortuo nihil inveniret, quæreret, ac exoptaret, ſed omninò ab illo abhorreret. Sanct. Dorothæus tom 3. Biblioth. *Quo pacto*, ait, *mundus crucifigitur homini?* Reſpondet: *Cum homo abrenuntiat mundo, mundum deſerit, & exinde ſolitarius fit, relictis parentibus, poſſeſſionibus, negotiationibus, ac rerum copia* Et ſubdit: *Quo pacto homo crucifigitur mundo?* Reſpondet: *Per abrenuntiationem, eam ſcilicet per quam homo poſtquam mundi rebus exceſſit certat adverſus mundi concupiſcentias, adverſus voluptates, ſubigitque innatas paſſiones, & vitia.*

Ille vivit Deo, qui mortuus eſt mundo.

Doroth.

244. Exod. 33. Poſtulanti Moyſi, ut ſe Deus, ſibi videndum exhiberet, reſpondit Dominus. *Non videbit me homo, & vivet* Exod. 33. num. 20. & cur vivens non poteſt Deum videre? Ac ſi veluti neceſſaria, & prævia conditio ſit ad videndum, & poſſidendum Deum ſpiritualiter mors huic ſæculo; & quantò quis perfectiùs moritur, tantò perfectiùs Deum videt; hîc per fidem, ac ſpiritualem cognitionem; in Cœlo verò facie ad faciem: Unde rectè dictum eſt illud Gloſſæ: *Tantum videmus, quantum ſæculo morimur*; Perfectè morere, ut perfectè Deum videas. D. Gregor. Magn. lib. 18. Moral. cap. 37. *Quiſquis ſapientiam, quæ Deus eſt, videt, huic vitæ funditus moritur, ne jam ejus amore teneatur, nullus quippe eam videt qui adhuc carnaliter vivit, quia nemo poteſt ſimul Deum amplecti, & ſæculum, qui enim Deum videt, eo ipſo moritur, quo vel intentione cordis, vel effectu operis, ab hujus vitæ delectationibus, tota mente ſeparatur: Unde adhuc ad Moyſen dicitur. Non enim videbit me homo, & vivet: Ac ſi apertè diceretur: Nullus unquam Deum ſpiritualiter videt, & mundo carnaliter vivit, Unde Paulus quoque Apoſtolus, qui adhuc Dei inviſibilia, ſicut ipſe teſtatur ex parte cognoverat, jam huic mundo totum ſe mortuum eſſe perhibebat, dicens: Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo.*

D. Gregor. *Quo perfectius mortuus fueris mundo, perfectius Deum videbis.*

245. Per locutionem internam in mente, & phantaſia, ut eſt communis vox Interpretum: *Dixit Dominus ad Abram: Egredere de terra tua, & cognatione tua*: Gen. 12. n 1. & poſteà cùm jam egreſſus eſſet ex terra Chaldæorum, & veniſſet in terram Chanaam. *Apparuit Dominus Abram, & dixit ei: Semini tuo dabo terram hanc:* Ibid. n. 7. Cur primo ei non apparet, ac ſe ei manifeſtat, ut in ſecundo loco, ſed tantum internè per inſpirationem in mente, ac phantaſia loquitur; Quando primò ei loquitur, adhuc Abrahamus terrenis tenebatur, & temporalibus inhærebat, ac Philoſophorum ſtudio de ſyderum curſu erat intentus; At poſtquam à terra, ac cognatione ſua exierat, jam terrena exuerat, à temporalibus ſegregatus, mundum deſerens. & ideo dignus inventus, ut divina præſentia, illiuſque familiari colloquio recrearetur. Eleganter Philo lib. de Abrahamo. *Memoratur enim, quam primum perfectus eſt ille ſapiens, Deum apparuiſſe Abrahamo, cui videlicet prius non fuerat conſpicuus, quando more Chaldæorum intentus erat ſyderum curſibus, extra mundum, & ſenſibilem eſſentiam, nullam prorſus naturam intelligibilem percipiens. At poſtquam ſolum vertit, neceſſariò cognovit, mundum eſſe ſubditum, non Dominum.*

Gen 12.

Terrena dimittenda, ut cœleſtibus fruaris

246.

Philo.

Quæstio XXVII.

Quare laborantibus ſolùm promittitur requies?

247. In limine quæſtionis notandum, quòd dum poſt ſuperior. verſ. egit de patientia SS. etiam ſubnectit: *Beati mortui, qui in Domino moriuntur, ut requieſcant à laboribus ſuis.* Et meritò, unum aliud ſequitur; ad patientiam enim requies beatitudinis ſequitur Joachimus. *Bene poſtquam*, ait, *agitur de patientia Sanctorum, mox adjunctum eſt, de requie Sabbathi, quia nimirum in ſexta die paſſus eſt Dominus; ſeptima autem die requievit à laboribus ſuis: Ita in ſexto tempore complebitur Paſſio corporis Chriſti, & erit poſt hoc Sabbathum glorioſum, ſed illis, qui regnabunt in Chriſto.*

Ad patientiam ſequitur requies æterna.

Joachim.

248. Ait text. *Amodo jam dicit Spiritus, ut requieſcant à laboribus ſuis.* Divinus Spiritus nos adjuvans in articulo mortis, ſuos electos mirificè recreat, cum atteſtatur: *Requieſcant à laboribus ſuis.* Ipſemet Dominus omnium exemplar ait: *Me oportet operari, donec dies eſt, venit nox, quando nemo poteſt operari.* Joan. 9. num. 4. quia nox ſcilicet mors requiei tempus eſt, & non laboris; dies verò, vitæ laboris. *Cùm dederit dilectis ſuis ſomnum* Scilicet *mortis: Ecce hæreditas Domini*: Pſalm. 126. num 2. *Sicut Mercenarius præſtolatur finem diei*: Job 7. num. 2. ſic & Juſtus præſtolatur finem ſuorum operum in morte, ut mercedem recipiat. Unde in parabola vineæ habemus; cùm ſero factum eſſet, dictum eſt œconomo à Patrefamilias. *Voca operarios, & redde illis mercedem.* Matth. 28. n. 8: Non redditur merces operis, niſi in fine diei, in quo & finitur labor; proindeque dicit Spiritus, ut requieſcant à laboribus ſuis, in fine operum ac poſt mortem.

Iuſtis datur præmium operum poſt mortem.

Joan. 9.

Pſalm. 126.

Job. 7.

Matth. 20.

249. A laboribus ſuis, ait, quia non unus labor eſt, nec una moleſtia, nec unum periculum, nec una tentatio, ſed multiplex ærumna labor, ac miſeria; unde exclamare liceat cum Magno Bernardo ſerm. 21 de Sanctis. *Nemo, ait parvam aliquam requiem, aut lætitiam ſuſpicetur eorum, qui ab omni penitus moleſtia liberi recogitant annos ſuos in dulcedine animæ ſuæ; lætantur pro diebus, quibus humiliati ſunt, & annis quibus viderunt mala: cum jucunda admiratione, & mira jucunditate conſiderant pericula, quæ evaſerunt; labores, quos pertulerunt; certamina, quæ vicerunt, & pro his omnibus certa, & indubitata fide expectant beatam ſpem, & adventum gloriæ Magni Dei, & Salvatoris ſui, qui ſuſcitabit corpora eorum, configurata proprii corporis claritati*

Labor hujus vitæ multiplex.

D. Bernard.

250. Tertiò,: *Amodo jam dicit Spiritus, ut requieſcant.* Cur *Amodo* dicit Spiritus ut requieſcant? poſtquam nempe beati moriuntur; ut omnibus eſſet manifeſtum requiem perfectam non eſſe ſperandam in hac vita, ſed tantum in alia: ſiquidem Spiritus dicit, *Amodo*, id eſt, à tempore mortis denuntiat Sanctis requiem à laboribus

Hebr. 4. *In hac vita non eſt ſperanda requies.*

laboribus ſuis. In hoc ſenſu ait Paulus Hebr. 4. num. 9. *Relinquitur ſabbatiſmus populo Dei: Qui enim ingreſſus eſt in requiem ejus; etiam ipſe requievit ab operibus ſuis, ſicut & à ſuis Deus.* Veluti Deus ad ſui ſimilitudinem erudivit populum ſuum: Nam ſicut poſt operationem ſex dierum creationis totius orbis, Deus die ſeptimo requievit; ſic & ordinavit, ut populus ſuus per ſex dies laborans manna colligeret: in die ſeptima ſabbathi requieſcens, comederet cibum, quem antea collegerat; Et cùm in figura omnia contingerent illis; hæc figura denotabat; quod in ſpatio ſex dierum vitæ hujus laborandum; requies autem non datur, niſi finito curſu ſex

Origenes

dierum vitæ hujus eleganter ponderat Origenes, homil. 23. ſuper Numer. & homil. 3. ſuper Pſal. 36. *Sicut*, ait, *in deſerto ſex diebus colligebant manna, in ſexto autem die, non unius diei victum, ſed quantum ſufficeret in craſtinum colligebant: Et unuſquiſque comedebat die ſabbathi, quæ collegerat in die ſexta: Ita etiam nunc velut ſexta quadam die putandus eſt Domini noſtri adventus, ac tempus; atque idcirco, dum ſumus in die ſexta, colligamus manna dupliciter, ut ſufficere nobis poſſit, dum advenerit vera ſabbathi obſervatio.*

251. Quartò: *Amodo jam dicit ſpiritus, ut requieſcant a laboribus ſuis* Ex illa particula, *Amodo*, colligit eleganter Alcazar notari in præſenti, non eos qui vita functi ſunt, ſed illos qui ſe ſe exponunt morti, ut ille qui dicebat 1 Cor. 15. *Quotidie morior.* Dum adhuc hi in hoc ſæculo degunt, & mortem pro Chriſto ſibi eligunt, imò appetunt, non funereas Presbyterorum voces expectant, quibus cadavera jubentur requieſcere in pace; ſed amodo, à momento, quo animo ſuo mortem amplexati ſunt, ſibi requiem omnimodam, & à laboribus vacationem cani audiunt per ſpirituum voces immortalium Divus Chryſ. in illud Rom. 16. n. 3. *Salutate Priſcam:* ubi ſic ait *Qui ſemel vitam deſpexit præſentem, magna cum facilitate conficit omnia, cœli municeps eſt ad futuram feſtinat vitam*

Alcazar. *Pati pro Deo eſt requieſcere.*

D. Chryſoſt. Rom. 16.

252. In hujus rei argumentum, maximè pondrandum eſt, quod magno ululatu auditur: *Rachel plorans filios ſuos & noluit conſolari.* Matth. 2. n. 8. Cur Rachel filios ſuos plorat, cùm illos videat incolumes, dum videt ſororis Liæ filios ab Herode morti datos; Quid felicius ei contingere poterat, quàm quòd filii ſui eſſent exempti à tyranni gladio: At inde meritò plorat; quia maximè ad mortem pro Chriſto currendum eſt, ut inde ſuavis requies percipiatur; & ideò maximè dolendi, ac lamentandi reputantur, qui vivi manent. Origen. homil. 3. in diverſos. *Ploravit, ait Rachel filios quaſi nihil paſſos pro adventu Domini: & quaſi non eſſent, exiſtimavit, ad illos, qui pro Chriſto mortui ſunt, & Martyrii tulerunt coronam.*

Matth 2. *Nulla major felicitas quàm pati pro Deo.*

Origenes.

253. Poſtquam bis à ſomno excitavit Dominus diſcipulos ſuos: Tandem tertiò ait eis: *Dormite jam, & requieſcite, Ecce appropinquavit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatoris ſurgite, eamus.* Matth. 26. n. 45. In pacis ingentem repugnantiam, videtur loquutus Dominus, & ſimul ait, *Dormite jam, & requieſcite; &, Surgite, eamus.* Si ſurgendum eſt, quorſum ait, Requieſcite; ſatius tunc videbatur dicendum: Nunc tempus eſt, de ſomno ſurgere, jam venit certaminis hora; ſurgite, eamus. Quomodo ergo verba, ſic inter ſe repugnantia videtur Dominus dicere, ut meritò addubitat D. Aug. l. 3. de conſenſ. Evang. c. 4. *Videtur autem hic ſermo ſecundùm Matth ſibi contrarius: quomodo enim dixit: Dormite jam, & requieſcite, cùm connectato Surgite, eamus.* Optimè utrumque cohæret; Surgite, eamus; dormite, & requieſcite: Nam qui pro Chriſto ſurgit, & vadit ad mortem, dormit, & requieſcit.

Matth 26. *Mori pro Chriſto requies.*

Quæstio XXVIII.

Quare poſt requiem juſtis promiſſam adnectantur bona opera?

Poſtquam divinus Spiritus dixit, ut requieſcant à laboribus ſuis, quid ampliùs addidit. *Opera eorum ſequuntur eos* Vel ut legit Primaſius: *Comitantur eos.* Et cur immediatè cum requie Sanctorum conjungit opera eorum? Ut denotaretur hanc requiem illis non præſtari gratis, ac libito, ſed interventu bonorum operum, eſſe promeritam. Andr. Cæſar *Quod ex operibus naſcitur, ait, illud immarceſcibilium coronarum, gloriosiſſimorumque præmiorum cauſa exiſtit: quæ quidem coronæ, & præmia multis.* Joannes Cuikius Burem Epiſt. in c 4. collat. Caſſienſ *Æquum, inquit, ut qui ſe bonis operibus toto vitæ tempore exercuerunt, & fatigaverunt, tandem pauſa, id eſt, fine vivendi facto, in Domino requieſcant, juxta illud Apocal. Amodo jam dicit Spiritus.* 244.

Primaſ. *Requies beatitudinis; operibus comparatur.*

Andr. Cæſ.

Cuikius.

Secundò: Opera eorum ſequuntur eos, hoc eſt merces retributionis datur bonis operibus mortuorum in Domino: Sed cur non dicitur, quòd fides eorum ſequitur illos? nam fides totius ædificii ſpiritualis, eſt fundamentum, & ſine ea impoſſibile eſt Deo placere. Tamen aſſeritur opera ſequi eos in beatitudine, non quia fides non ſequatur at non ſola, ſed multis bonis operibus ſtipata. Richard Victorin. *Nemo*, ait, *ſi habeat tempus operandi, ſine operibus ſe poſſe ſalvari credat: fides enim ſine operibus mortua eſt, ſi habeat tempus operandi: nam ſi tempus non poſſit habere, ſufficit ſola cum fide voluntas.* 255.

In adultis fides ſit cum operibus.

Richard.

Tertiò: ſermo eſt in præſenti, ut dixi ſuprà quæſtione 26. numero 242. de fidelibus mundo mortuis, Chriſto vivis, at, ſicut ait Spiritus, ut requieſcant à laboribus ſuis; cur non etiam quandiu vivimus, bene operari debemus. opera enim indicia ſunt ſalutis, & rectitudo animi in operibus demonſtratur: quod acutè ponderat Gillib. Abb ſerm. 11 in Cantic. *A laboribus enim, ait requieſcant, non ab operibus. Opera enim illorum ſequuntur illos: Opera ſequuntur ſpiritum, tum, ſicut calor ignem, umbra corpus, lux Solem, effectus cauſam.* Conſidera ultima verba, & inde facilè deprehendes, opera eſſe quæ ſubſtantiam ſpiritus oſtendunt, ita ut deficientibus operibus deficiat ſubſtantia vitæ ſpiritualis. 256.

Gillbert. *Opera bona ſalutis ſpiritualis indicia.*

Prodigus ille filius acceptis bonis paternis; *Peregrè profectus eſt in regionem longinquam: & ibi diſſipavit ſubſtantiam ſuam vivendo luxurioſè:* Luc. 15. numero 15. Maximè expendendum eſt illud: *Diſſipavit ſubſtantiam:* Extremè deplorati, ac miſeri hominis eſt totius ſubſtantiæ 257.

Luc. 15.

reſolutio, ac conſumptio: Et unde dignoſcitur, quod totaliter ſubſtantiam ſuam conſumpſerat; Quia eam nempe vivendo luxurioſè, bonis operibus vacuam habebat, & inde totam vitæ ſpiritualis ſubſtantiam perdiderat: opera enim ſunt, quæ oſtendunt ſubſtantiam ſpiritus, & cùm deficiunt opera bona, deficit & ſubſtantia vitæ ſpiritualis, quæ bonis operibus, tanquam firmiſſimo fundamento enititur. D. Ambroſ lib. 2. de pœn. c. 3 *Conſumpſit*, ait *ſubſtantiam ſuam; meritò conſumpſit eam, cujus fide in operibus claudicabat.*

258. E contra verò ipſa interna virtus ad ſalutem bonis operibus demonſtratur. Annam Samſonis matrem monet Angelus de filio habendo, & illico ſubdit, Jud. 13. n. 4. *Cave ergo ne bibas vinum, ac ſiceram, nec immundum quidquam comedas; quia concipies, & paries filium, cujus non tanget caput novacula: erit enim Nazaræus Dei ab infantia ſua, & ex matris utero, & ipſe incipiet liberare Iſraël de manu Philiſtinorum.* Duo hic dicit Angelus bonæ fœminæ, & quòd caveat vinum, jam conſecrans Deo filium; & quod filius magna patraturus ſit adversùs Philiſtinorum populum Quid tunc mulier? Angeli verba meritò narrat, inquiens. Hæc dixit mihi: *Ecce concipies, & paries filium; Cave ne vinum bibas, nec ſiceram, & ne aliquo veſcaris immundo: erit enim puer Nazaræus Dei ab infantia ſua, & ex utero matris ſuæ, uſque in diem mortis ſuæ.* Hæc dixit, & cætera, de libertate Iſraël tacuit; quod præclarè notavit D. Aug. q. 52 dicens: *Et quod legitur dictum: Ipſe incipiet ſalvum facere Iſraël non eſt à muliere memoratum.* Et quare pia mulier, quæ latè explicavit abſtinentiam à vino ſibi inditam, & conſecrationem pueri naſcituri ab infantia ſua: pueri tamen facinora, ac victorias de Philiſthinis ſibi revelatas, quæ eſſent valde marito gratæ, nec dixit, nec retulit, ſed omninò tacuit. Bona fœmina nihil aliud curavit in puero naſcituro, niſi tantùm ut referret piam, & religioſam vitam ex utero matris, uſque in diem mortis, ejúſque bonorum operum fructum, quæ tanquam indices erant interioris animi roboris, ac valoris ad omnem victoriam obtinendam, ad omnemque ſalutem univerſo populo dandam; quia ex tanta animi virtute, ac reli gione, cætera bona colligebantur.

Judic. 13.

D. Auguſt. *Præſtantia internæ virtutis operibus manifeſtatur.*

QUÆSTIO XXIX.

Quare opera juſtorum eos ſequuntur, & non potiùs præcedunt?

259. Ait textus. *Opera eorum ſequuntur illos.* Et quomodo ſequuntur, & non potiùs præcedunt; Cornelio enim opera ſua præceſſerunt: Ei enim ab Angelo dictum eſt, *Orationes tuæ, & eleemoſynæ tuæ, memoratæ ſunt in conſpectu Dei.* Act. 10. n. 4 Si opera præcedunt, quomodo dicitur, quod juſtos ſequuntur? Præcedunt opera ad reconciliandum divinam benignitatem, ut multa ſuæ gratiæ dona largiatur juſtis, ut in hac vita ad majora merita promoveantur: Sequuntur, ſeu comitantur, ut æterno præmio remunerentur. D. Ambr. *Sequi*, ait, *pro comitari poſuit: nam exercitus, qui Regem comitatur, eum ſequi dicitur cùm alii præcedant, alii ſequantur, alii ad dexteram, alii ad ſiniſtram incedant. Igitur opera ſanctorum ſequuntur illos, quia merces operum illorum comitatur illos in perpetuum.*

Actor. 10. *Merces debita ſanctorum operibus, eos comitatur.*

Ambroſ.

Secundò, *Sequuntur eos*: Ad quid ſequuntur? ut eos perpetuis laudibus efferant, ac illuſtrent coram Deo, & ut etiam eos æterno præmio dignos oſtendant. Hæc interpretatio eſt de mente D Bern. ſerm. 2. in feſto. Omnium Sanct *Opera*, ait, *illorum ſequuntur illos. Ad quid ſequuntur niſi ut laudent eo in portis Ad quid ſequuntur, niſi ut multiplicentur à fructu eorum, accipientes de fructu manuum ſuarum, & ſaginentur vituli, quos ex prophetico teſtimonio, cùm readificabuntur muri Hieruſalem ſuper altare Domini novimus imponendos.* 260.

Bona opera poſt mortem coram Deo, laude, & præmio nos efficeunt.

261. Tertiò: Opera tranſeunt, & deſinunt eſſe; quomodo ergo juſtos poſt mortem ſequuntur; Quod enim non eſt, alterum ſequi non poteſt: opus quidem tranſit, ſed bonitas illius in divina acceptatione remanet. Hic docet Hugo à S. Victore, cit. à D. Bonavent. tract. de donis Spiritus Sancti, c. 2 de dono pietatis. *Viſibilis actio*, ait, *eſt quaſi quoddam corpus, devotio ejus, quaſi ſpiritus ejus, quia devotio charitatis actionem vivificat: ſicut anima corpus; unde omnis actio ſine devotione, mortua eſt, quia licet, quod vivit, moriatur, tamen vita non moritur: actio quidem tranſit, ſed pietas actionis licet fiat in tempore, non tamen finitur cum tempore; opera enim illorum ſequuntur illos.*

Hugo. D Bonav. *Licet opus tranſeat, bonitas illius manet in acceptatione divina.*

262. Quartò: *Opera eorum ſequuntur illos.* Non ait: Mors pro Chriſto, vel ſanguis effuſus pro eo, ſed opera eorum abſolutè, ſive magna, ſive parva, ac minima ſequuntur illos: omnia ſanè, etiam minima ſequuntur eos, id eſt, non prætereunt, non defluunt, ſed in æternum eos ad præmium, ac coronam comitantur: ita D. Ambr. *Opera igitur illorum ſequuntur illos in perpetuum* Cui eleganter adhæret Andr. Cæſar. *Quod ex operibus illis*, ait, *naſcitur, immarceſcibilium coronarum cauſa extitit.* Nullum opus quantumvis minimum Deo oblatum marceſcit, ſed æterno decore viget, ac floret.

Opus Deo oblatum licet minimum non marceſcit.

Ambroſ.

Andr. Cæſ.

263. Pro cujus confirmatione mente evolve quatuor illos celebres fluvios egredientes à Paradiſo voluptatis: Gen. 2 n. 11. *Nomen uni Phiſon: ipſe eſt, qui circuit omnem terram Hevilath, ubi naſcitur aurum: & nomen ſecundi fluvii Gehon: ipſe eſt, qui circuit omnem terram Æthiopiæ: nomen verò fluminis tertii Tigris, ipſe vadit contra Aſſyrios: fluvius autem quartus, ipſe eſt Euphrates.* In quibus id maximè eſt expendendum, quod tres priores, auro, lapidibúſque pretioſis divites dicuntur circuire, tranſire, vadere, currere, quod non ſolùm intelligitur de toto fluxu aquarum, ſed etiam de variis earum partibus, quæ veluti à terra abſorbentur, & pereunt. At ſolum de Euphrate non dicitur, quod tranſeat, quod currat Euphrates idem eſt, *ac fructificatio eorum*, Hi autem, qui ex Chriſti gratia, fructus pariunt Deo, nihil unquam amittunt, ne lacrymula perditur, ſed in æternum ad præmium aſſervatur; quod acutè ponderavit D. Athanaſ. Sinaita. lib 8 Hexamer, dicens: *Non ſcriptum eſt Euphratem, nec tranſire, nec vadere, nec currere, ſed eſſe ſtabilem, & immobilem.* Fluunt cæteræ hominum res, & tandem ab ipſa terra, vel marinis ſorbentur à fluctibus: tamen de bonorum operum fructibus, nihil præterit, nihil, nec aquæ frigidæ guttula perfluit, ſed ſtabili theſauro aſſervata perdurat, quod ita teſtatur D. Matth. 10. n 52. *Quicumque potum dederit uni ex minimis iſtis calicem aquæ frigidæ tantum in nomine diſcipuli; Amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam.*

Gen. 2. *Nihil amittitur ex his, quæ in obſequio Dei facis.*

D. Athanaſ.

Matth. 10.

Quintò.

264. Primaſ. Bona opera in cœlum ſublevant operantem.

Quintò: *Opera eorum ſequuntur eos.* Vel ut legit Primaſius *comitantur.* Forſitan ad pompam, ac majeſtatem, vel etiam honoris gratia ut famuli præſtent comitatum Domino ſuo? Minimè ſanè ſed etiam ut eos in cœlum ſublevent, longa enim eſt via, quæ à terra ducit in cœlum & cùm facilis ſit deſcenſus terreno homini, indeque aſcenſus difficilis; adſunt proinde bona opera quæ operantem ſublevent, eùmque ſurſum conſcendere faciunt, & adjuvant aſſurgentem: quod confirmatur ex D. Auguſt. ponderante verba illa Pſal. 103. n. 3. *Qui ambulat ſuper pennas ventorum*, ſic ait, *Pennæ ventorum virtutes animarum quibus ſurſum attolluntur, pennæ bona opera rectè facta in duabus alis habent omnes pennas: Omnia enim præcepta in duobus præceptis ſunt quiſquis dilexerit Deum, & proximum, animum habet pennatum liberis alis.*

D. Auguſt. Pſalm. 103.

265. Sola bona opera nos comitantur poſt mortem.

Sextò: *Opera ſequuntur illos*: id eſt *comitantur eos*: ad tribunal nempe Dei, juſtique prodeunt ante Dei conſpectum, bonis operibus, quaſi famulis ſtipati. hi enim veri comites, ac famuli dumtaxat Dominum ſuum comitantur: nam in morte ab omnibus deſerimur, ab amicis, à parentibus, operibus, & honoribus; ſed ſolùm bona opera nobis adhærent, & pro nobis loquuntur, & exigunt mercedem ſibi debitam. Ait Paulus 2. Tim. 5. n. 7. *Bonum certamen certavi, curſum conſummavi, fidem ſervavi: in reliquo repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus juſtus judex.* Ibid. D. Anſelmus. *Quam non dabit, ſed reddet mihi quaſi debitam.* Non ibi ſpectanda ſunt dona gratuita, ſed debita tuis operibus, quæ te ſequuntur, & concomitantur. Ubi curſum conſummaveris: non de alienis favoribus; ſed de tuis factis, ac operibus vives.

2. Tim. 4. D. Anſelm.

266. Amicos convocat Abraham, ut pro ipſo loquantur ad Ephron, *Ut det mihi*, ait, *ſpeluncam duplicem, quam habet in extrema parte agri ſui: pecunia digna tradat eam mihi coram vobis in poſſeſſionem ſepulchri*: Gen. 23. n. 9. In nullo alio loco habemus Abraham emiſſe terram, niſi hoc loco in poſſeſſionem ſepulchri, quando totus intentus erat ad ſepeliendam uxorem ſuam: nec ullis precibus adducitur, ut ſepulturæ terram gratis accipiat; antequam illam perſoluto pecuniæ pretio emat: Et cur, qui viventi nullam emit terram, tam ſollicitè eam emere curat defunctæ. Magno Dei nutu præclarus vir agebatur, ut nobis eſſet documentum, nos dum viventes ſumus, poſſe de aliorum beneficiis conſiſtere, ac frui; at verò poſt mortem, nihil nos poſſe habere, niſi tantum, quod meritorum pretio comparatum fuit. D. Baſilius homil. in Pſal. 14. *Incola*, ait, *fuit Abraham, qui nec terræ quidem veſtigium propriè poſſedit, ſed ut opus ei ſepulchro fuit, id argento mercatus eſt Ex quo ſanè Scriptura demonſtrat, quemadmodum in carne viventem incolam eſſe oporteat, migrantémque ex hac vita in locis propriis requieſcere.* Perpende ultima verba, ubi ex hac vita exieris, illa tantùm tecum defers, quæ ex propriis operibus comparaſti. *Migrantémque ex hac vita in locis propriis requieſcere.*

Gen. 23. Poſt mortem non habet homo, niſi quod ſuis operibus comparavit.

D. Baſil.

267. Ait Paulus 2. Timoth. 1. n. 12. *Scio cui credidi, & certus ſum, quia potens eſt Deus depoſitum meũ ſervare in illum diem.* Qualenam erit hoc Pauli depoſitum: explicat D. Thom. *Opera mea*: Et cur Paulus ſic æſtimat, quòd opera ſua apud Deum ſint ſervata, ut in depoſitum ad diem judicii? Nonne melius peteret, ac confugeret ad Dei gratiam, ut cum ſolita ſua benignitate multis afficeret, maximè cum ipſe frequenter diceret: *Gratia Dei ſum, id quod ſum.* Cur ergo modo ſuum depoſitum apud Deum recogitat. Sciebat ſapientiſſimus gentium Doctor quòd in illa die, non licebit homini abire niſi in ſua, & ideò apud ſe ſtatuit, quòd tunc, nihil aliud homo aſportabit, quàm opera ſua, ſacta ex Dei gratia in vita, & inde affirmat; quòd pro illa die ultima cuſtodita erunt in theſauris divinis.

2. Tim. 1. D. Thom. Opera noſtra ſervantur in depoſito apud Deum

Apoc. 14. *n.* 14. Et vidi, & ecce nubem candidam, & ſuper nubem ſedentem, ſimilem filio hominis, habentem in capite ſuo coronam auream; Et in manu ſua falcem acutam.

VERSIONES.

Arabicus.	Aſpexi autem, &c. Et in manu ejus falx acuta.
Syrus.	Et ecce nubes albata, & ſuper nubem ſedet ſimilis filio hominis habens ſuper caput.
D. Auguſt.	Super nubem ſedentem filium hominis.

EXPOSITIO IX.

Et vidi, ſignificatur hîc nova prophetia de re valde nova, & mirabili: nam hucuſque dictum eſt de his, quæ ſpectant ad ſtatum Eccleſiæ ſub Antichriſto, quibus finitis, veluti apparebit manifeſtè regnum D. N. Jesu Christi; Eccleſiáque tanta illuſtrabitur pace, ac quiete, ut quodammodo videatur Chriſtus fieri palam in nube miri candoris, tanquam in magnifico throno: proindeque toto in orbe fides Chriſtiana fiet omnibus conſpicua; Eccleſiáque magnum de perfidia habebit triumphum; Et hîc mihi eſt ſenſus genuinus, & non ille Alcazar, qui hæc refert ad meſſem Apoſtolorum, ac ad primævam Eccleſiam, de qua hîc non eſt ſermo, ſed potiùs de poſtrema, ac fine ſæculi: Nec placet ſententia Ribeiræ, ac Cornelii, qui hæc referunt ad diem judicii: nam poſt extinctum Antichriſtum, ac diem judicii aliquod interjacebit tempus de quo in præſenti eſt ſermo. 268. Proſperitas Eccleſiæ poſt Antichriſtum. Alcazar. Ribeira. Cornel.

Ecce nubem candidam Tanquam ſignum ſupremi Regis pacis, & quietis, quam candor denuntiat. *Et ſuper nubem ſedentem*, Particula, *ſedentem*, denotat moram; ac proinde in ea non annuntiantur aliquot dies, ut aliqui dixerunt, ſed anni illius felicitatis nam poſt Antichriſtum per aliquos annos Eccleſia mirè florebit. *Similem filio hominis.* Non ait filium hominis, ſed ſimilem: nam fides, ut dixit Paulus, habet ſpeculum, & non immediatè faciem, ac rem ipſam attingit, ſed veluti ſimilitudinem illius, *Habentem in capite ſuo coronam auream.* Quæ eſt ſymbolum dominationis, ac regni, quo denotatur tyrannos Eccleſiæ perſecutores, ampliùs non eſſe futuros, ſed ubique Chriſtum, ejúſque Eccleſiam pacatè regnaturum. 269. Pacificum Eccleſiæ regnum.

270. *Innumeri tunc ſalvabuntur Electi.*

Et in manu ejus falcem acutam. Hæc falx utique eſt meſſoria, ut ſequentia declarant, & ſymbolum hoc duo apertè indicat, primò propè jam eſſe conſummationem ſæculi: ſecundò, tunc temporis colligendam innumerabilem meſſem Electorum; tunc enim plurimi ſalvabuntur: & ſignatè iſta falx dicitur acuta, ut oſtendatur velocem fore iſtam Electorum collectionem: acuta enim falx celeriter ſecat.

Quæstio XXX.

Quare poſt narratam gloriam Iuſtorum, hîc introducitur filius hominis tanquam veniens ad judicium, & quis ſit iſte filius hominis?

271. *Similis filio hominis Chriſtus D.*

Ab hoc ſecundo quæſtionem incipio Conſtans eſt Patrum, ac Interpretum ſententia, quod iſte ſimilis filio hominis ſit Chriſtus, qui paſſim in hac Apocal. c. 1. & alibi, ac in toto Evangelio, filius homnis dicitur; quod facile etiam deprehenditur hic ex omni circunſtantia, nube candida, corona, falce acuta: unde non eſt audiendus Aureolus, qui in filio hominis hîc intelligit Pipinum filium Caroli Martelli; qui factus Francorum Rex pro Chilperico regnum illud propagavit. Hoc accommodativum eſt, & non genuinum.

Aureolus.

272. *Judex ſit tanquam Angelus expers, carnis & ſanguinis.*

Hic vir juxta multorum ſententiam, erat quidam Angelus repræſentans, ac exprimens perſonam filii hominis venientis ad judicium univerſale. O præclarum documentum cunctis judicibus, quod dum tribunal conſcendunt, ſint veluti Angeli immunes ab omni carnis, ac ſanguinis affectu. Cum Regina Eſther ingreſſa eſſet ad virum ſuum Aſſuerum Regem, cumq; ipſum vidiſſet in ſuo regali throno, tota conturbata expavit, & ait: *Vidi te Domine, quaſi Angelum Dei, & conturbatum eſt cor meum, præ timore gloriæ tuæ*: Eſther 15. n. 16. ſed unde bona Regina ſic turbatur? Si vidiſſet eum tanquam Sathanam, vel dæmonem, non mirum, quod ſpiritu anxiaretur, ſed videns eum tanquam Angelum Dei, cur ſic percutitur timore; Dum Rex in ſuo throno ſe tanqum Angelum exhibet, cunctis eſt formidabilis, ſive uxori, ſive fratribus, ſive conſanguineis, ac amicis: Angelus expers eſt carnis, & ſanguinis: Si ergo judex veluti Angelus denudatus eſt omni affectu, cunctis eſt terribilis.

Eſter. 15.

273. Joachim. *Tipus veri Religioſorum Ordinis.*

Ioachimus Abbas, per hunc virum ſimilem filio hominis intelligit denotari in ultimis temporibus certum Religioſorum ordinem, quibus dabitur perfectè imitari Chriſtum D. Et quamvis hic ordo inter mortales deget, tamen ſedet ſuper nubem candidam quia ejus converſatio, non terrena, ſed cœleſtis erit, & dicitur habere coronam auream in capite propter victorias illuſtres, quas de infidelib. ac vitiis reportabit, geſtat in manu falcem acutam, quia opere, labore, ac verbo, ingentem meſſem congregabit in horrea Dei: Sic ait citatus Abbas. *Qui ordo*, ait. *recte habere coronam auream deſcribitur, quia in veritate certabit, contra omnia vitia, & ſuperabit ea; & idcirco coronatus proſuperiori victoria dignus æſtimabitur, qui evangalizet Electis, & congreget triticum in regnum cœlorum: qui bene etiam ſuper nubem candidam ſedere deſcribitur; quia nubes corporea, quœdam res eſt, nec tamen gravis, & pondero a, ſicut terra, ſed levis, & converſatio illius non erit ponderoſa, & obſcura, ſed lucida, & ſpiritualis*

Joachim.

274. Altera pars, & prima quæſtionis inquirit, quare poſt deſcriptam beatitudinem Sanctorum, ac ſuam mercedem adeptam in gloria ſuperiori verſu 13. hic connectit, ac deſcribit juxta multorum ſententiam, Chriſtum ad judicium venientem: Reſpondet D. Ambroſius. *Nunc*, ait, *quia pœnam illorum, qui in Antichriſtum credituri ſunt, narravit, beatitudinémque illorum, qui in fide perſeveraverunt uſque in finem breviter comprehendit; conſequens eſt, ut diem judicii deſcribat; in quo cuncta comprehenduntur.* Cùm his tamen obſtat, quòd non ſtatim extincto Antichriſto erit judicium; quia tamen multorum eſt ſententia, quòd hîc agitur de die judicii ideò ad moralem theſim.

D. Ambroſ.

275. *Via aſcendendi in cœlum memoria extremi judicii.*

Cur ergo judiciaria Chriſti poteſtas, extremùmque judicium, hîc exprimitur immediatè, poſtquam factus eſt ſermo de gloria beatorum; dixerat enim antea: *Beati mortui, qui in Domino moriuntur* Quænam connexio inter Sanctorum ſupremam felicitatem, ac ſeverum judicem, cum falce acuta? Hoc tibi ante oculos objicitur, ut efficaciſſimum medium aſcendendi ad illam ſupernam beatitudinem, ſi ſemper mente retineas, & cogites extremum illum diem, ac ſeverum illum judicem, cum Chriſtus D. magno triumpho aſcenderet in cœlum, aſtant duo Angeli Apoſtolis, qui eis dixerunt. *Viri Galilæi, quid ſtatis aſpicientes in cœlum? Sic veniet, quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum*: Actor. 1. n. 11 cur in tanta lætitia in tanto Chriſti triumphantis jubilo, ipſius venturi adjudicium finale, fit mentio? Ut demonſtraretur via in cœlum aſcendendi, ſi extremi judicii memoria refricaretur, qua fideles urgentur, ut Chriſti veſtigia ſequantur, & ad cœlum ſe parent.

Act. 1.

276. Paulus, poſtquam continua mortificatione concupiſcentiam defæcaverat, velut virginea continentia florens, ita ad ſuum Timothæum de ſe fatur: *In reliquo repoſita eſt mihi corona juſtitiæ: quam reddet mihi Dominus in illa die.* 2. Tim. 4. n 8. Quænam eſt hæc *dies*, quam velut omnibus notam, innominatam relinquit; Magna quidem cum emphaſi, *diem* hanc ſubticet Paulus; pro quo ibi audiendus eſt D. Anſelm *In illa die*, ait, *in illa notabili die communis judicii, de qua ſedulè cogito* Tam frequens ac aſſidua erat in Pauli memoria, terribilis illa communis judicii *dies*, tam ſedulè de illa dies noctéſque cogitabat, ut quaſi cæteri homines nil aliud in monte haberet, quam tremendam univerſalis judicii diem inde abſolutè dicit, *in illa die*; nulla etiam judicii ſpecifica mentione facta, cùm tremendi judicii diem intelligeret. Ad hunc modum interpretatur Origenes illud Magdalenæ: *Si tu ſuſtuliſti eum*, nullius particularis hominis hactenus facta mentione, Sic & Paulus in mente defixam habebat communis judicii diem, & inde magna ſpe concepta dicebat: *Repoſita eſt mihi corona juſtitiæ.*

2. Tim. 4.

D. Anſelm.

Recogitatio diei judicii parit coronam juſtitiæ.

Origenes

Quæstio XXXI.

Quid in præſenti ſignificent nubes, & candida corona, ac falx.

277. DE ſenſu genuino, ac literali, jam dixi in expoſitione, nunc verò, & ſigillatim altius rem inquiramus, & ad morales theſes

Nubes.

278. Actor. 1. Chriſtus Dominus aſcendit nube in cœlum Actor. 1. n. 10 ait D. Luc. *Elevatus eſt, & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum*: Sic & ad judicandum in fine ſæculi, ut dicitur citato loco dixerunt Angeli Apoſtolis. *Quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum, ſic veniet.* At Matth. 26. n 64 *Videbiti filium hominis venientem in nubibus cœli*; imò & quando de cœlis deſcendit, ut naturæ humanæ uniretur, juxta illud Iſai. 19. n. 1 *Ecce Dominus aſcendet ſuper nubem levem, & ingredietur Ægyptum*: Quod Rupert. interpretatur de ipſo filio Dei, quando ingreſſus eſt mundum, aſſumens carnem de virgine: Et cur ſemper in nube, vel ſuper nubem viſitur Dei filius? Nonne dicitur de Æterno Parente. *Nubes, & caligo in circuitu ejus*? Pſalm 96. num 2. Ecce & cur ſimiliter de Chriſto idem annuntiatur, ut ipſius cum Patre æqualitas manifeſtetur. Oecumen. in cap. 1 Actor. *Nubes quidem Dominum ſuſcepit, ut honoris æqualitatem ad Patrem demonſtraret, de Patre enim dictum eſt, nubes, & caligo in circuitu ejus, & incarnatus quidem Deus, nube tanquam vehiculo uſus eſt.*

Matth. 26.
Iſai 16 *Chriſtus demonſtratur æqualis Patri.*
Oecumen.

279. Aretas. *Per Mariam Chriſtus mundo datus eſt.* Aretas aliter rem interpretatur. *Nubem*, ait, *interpretati ſunt ſancti Mariam ſemper Virginem: de terra quidem velut evaporantem, hoc eſt, à terrena craſſitate egredientem; ſed levitate contexta eſt virtutibus in cœlum currentibus, quæ ipſi attribuitur.* Et meritò Maria Virgo nubes dicitur: hæc enim ab obnubendo appellatur Et B. Virgo humana carne velavit Dei unigenitum: Obnubere idem valet, ac operire, & candida etiam dicitur ob omnimodam puritatem, ac virginitatem. Et cur in ea ſedens Chriſtus in mundum veniſſe deſcribitur? Ex eo enim, quia per Mariam mundo Chriſtus datus eſt Salvator, & Judex: ſic ait cit. Aretas. *Eò quod per ipſum Dei filius felici fato præſens fuerit.*

Candida.

280. *Eccleſia pura & ſine macula.* Per nubem ut modò diximus, & tenent multi, intelligitur caro Chriſti juxta illud Iſaiæ proximè citatum: *Ecce Dominus aſcendet ſuper nubem levem, & ingreditur Ægyptum.* Et benè candida appellatur, quia nullis peccatorum maculis coinquinata extitit. Ansbertus vult per hanc nubem, Eccleſiam denotari, ſupra quam Dominus tanquam in ſuo throno ſedere deſcribitur: At cur hæc nubes, ſuprà quam filius hominis ſedere narratur, candida dicitur? Et non mirum quòd candida dicatur, cùm per eam Eccleſia ſignificetur, quæ abſque macula omni puritate fulget. *Quæ nubes*, ait Ansbertus, *rectè candida vocatur cùm Electorum Eccleſia, quam ſibi Dominus exhibuit, non habentem maculam, aut rugam, lavacro aquæ in verbo mundatur.*

Ansbert.

281. Pſalm. 70. Aliter rem expendo; cur Dominus, qui ſedere dicitur ſuper Cherubim: Pſal 79. n. 2. modo apparet ſedens ſuper nubem candidam? Et cur non potius ſuper nubem albam: ſiquidem, ait D. Iſidor de differ lib. 1. differ. 7. *Inter album, & candidum hoc intereſt: quod album naturale eſt, candidum verò cura fit*: ex qua differentia ſequitur, quòd lilium album dicendum, cùm ex ſua natura talem ſortiatur colorem; linteum verò candidum, cum cura, ac labore ad ipſum candorem deveniat. Deus ergo, qui ſedebat ſuper Cherubim; modo viſitur ſedere, non ſuper nubem albam, ſed candidam; quia non ſolùm Dominus ſedet cum puriſſimis ſpiritibus Cherubim, qui ſunt ſtolis albis, ſed etiam cum iis, qui labore, pœnitentia, ac exercitatione lachrymarum puritate canditati inveniuntur.

D. Iſidor. *Deus congaudet innocentibus, ac pœnitentibus.*

Corona aurea.

Chriſtus Dominus corona aurea inſignitus apparet, quia Rex Regum eſt, & Dominus Dominantium; tum etiam quia non ſolùm Rex eſt, ſed Sacerdos, utraque enim dignitas corona aurea demonſtratur. Rupert. Abbas. *Duplicem ob cauſam*, ait, *Filius hominis auream in capite ſuo dicitur habere coronam; tum quia Rex, tum quia Sacerdos: Nam quod Sacerdotii honor coronam habeat, teſtatur Sapiens, Eccl. 46. Cùm in laudibus Patrum dicit Aaron: corona aurea ſupra mitram ejus expreſſa ſigno ſanctitatis gloria honoris, & opus fortitudinis.* 282.

Rupert. *Chriſtus Sacerdos, & Rex*

Aliter tamen rem conſidera; juxta multorum ſententiam Hic introducitur Chriſtus. D. veniens ad judicium exercendum; ſed ad quid judici corona aurea? Nonne ei ſufficiebat in manu habere falcem acutam? Ad quid inſuper corona aurea in capite? Quia verus judex, ſi habet falcem acutam ad ſupplicium iniquis inferendum, habet coronam auream in capite, qua Reges juſtos, & bene meritos coronet? Et in hoc ſenſu D. Aug ſer. de Aſcenſ. introducit Angelos Apoſtolis loquentes. *Non vos*, ait, *terrebit adventus, quos conſolatur ejus Aſcenſus: ſic veniet, clavorum illæſa vulnera demonſtrans, & foraminum cruenta monilia; Nobis filiis ſponſi coronam cœleſtis imperii exhibebit, crucis vulnera, non mutabit, quin ſignum filii hominis fulgebit.* Perpende verbum, *Nobis filiis ſponſi corona cœleſtis imperii exhibebit*; quia ſervos ſuo judicio coronabit. 283.

Judex præmiat bonos, punit malos.
D. Auguſt.

Falx acuta.

Per hanc falcem Haymo, & Ansbertus intelligunt prædicationem verbi Dei; ſed quæ proportio inter utrumque, falcem ſcilicet, & prædicationem, cùm eloquium Dei ſit dulce ſuper mel, & favum, falx autem rigoris, ac ſeveritatis argumentum: Quod falce metitur, in horrea congregatur Ecce cur per falcem rectè divini verbi prædicatio intelligitur; ille enim, qui verbo Dei commotus à mundo, ac concupiſcentiis ejus metitur, ac ſeparatur, in divinis horreis reponitur. Cogitationi patrocinatur Ansbert. *Quæ alia iſta falx eſſe creditur, niſi Evangelica prædicatio, qua homines à terrena cupiditate videntur demeti, & ut ad horrea cœleſtia tranſeãt, purgati, & in vanitate fidei tanquam manipuli, congregati tritura tribulationis agnoſcũtur cõteri.* 284.

Haymo. Ansbert. *Verbi Dei prædicatione ad horrea cœleſtia transferimur.*
Ansbert.

Secundò: Multorum eſt ſententia, quòd hic deſcribitur Chriſtus veniens ad judicium, ut jam

285. *In judicio impii ut palea conjiciuntur in ignem* Richard.

jam dixi. Cur tamen veniens ad judicium falce acuta armatur potiùs quàm alio inſtrumento, ſanè hoc denotatur, ut falce ipſa ſcidat impios per medium, & diſſectos tanquam aridam paleam conjiciat in ignem æternum hanc explicationem tradit Richard. à S. Laur. lib. 7. de laudib. Virg. tit. Maria Nubes. *In manu ſua*, ait, *habet falcem acutam, id eſt judiciariam poteſtatem, quam in judicio exercebit, quando ſecabit malos in corpore & anima à terra, quam dilexerant, & arefactos ponet in clibanum ignis æterni.*

286. Zachar. 5. Septuaginta. Arabicus. D. Cyrill. Theodor. Græcus. *Peccatum ad ſe trahit, & ſollicitat pœnam.*

Tertiò: Ait Zachar. Propheta, c. 5. n. 1. *Levavi oculos meos, & vidi; & ecce volumen volans.* Septuaginta, Arabic. D. Cyrill. Alex. Theodor. & Græci paſſim vertunt, *Falx volans*. Et fortè ſit alluſio ad noſtrum locum Apoc. Quomodo ergo idem valet volumen volans, in quo exarantur characteres, ac falx acuta, quæ eſt ſymbolum punitionis, ſtragis & excidii: Meritò ſanè idem valet unum ac alterum, nam volumen judicis illud eſt in quo ſcribuntur delicta, & criminum inquiſitiones reponuntur, & ipſa crimina trahunt ad ſe falcem acutam ſupplicii ac pœnæ: Et ſicut ubi falx meſſoris non accedit, non amputat; ſic ubi culpa non intervenit, judicis pœna non percutit. Et ut notat D. Chryſ. (D. Chryſoſt.) homil. 17. ad pop. *Falx volans*, ait, *velociſſimum ultionis incurſum denotat: è cœlo verò volare ſignificat, è ſupremo tribunali judicium ferri: falcata verò forma, inevitabilem ſupplicii ſortem dicit.*

287. Vidit Nabuchodonoſor ſtatuam illam magnam, in qua deſignabantur quatuor Orbis Imperia, ſcilicet Chaldæorum, Perſarum, Græcorum, & Romanorum. *Tunc abſciſſus eſt lapis de monte, & percuſſit ſtatuam in pedibus ejus, & redacta ſunt omnia, quaſi in favillam æſtivæ areæ, quæ rapta ſunt vento*: Dan. 2. n. 34. Quomodo unus parvus lapis potuit tam ampla regna mundi uno ſuo tactu, in favila cineris, quæ vento agitatur, reducere? Et quod magis mirabile eſt: Quomodo potuit hîc lapis ſine alicujus manu excitari, ac impelli, ut ſic curreret, ac volaret, ut tam magnifica regna diſſiparet, ac deſtrueret. Ipſa pœna peccato debita ſine manibus, ſine alicujus intervenſu venit, & currit, utpote prodiens ex ipſomet peccato ut peccatorem apprehendat, ac teneat, à qua minimè poterit effugere: pœna enim peccati eſt conſequentia. Quod eleganter dixit N. D. Cyrill. ad Regin. *Etſi tortores non adſint, carnifices deſint pœna peccato ſtatuta nunquam deerit.*

Daniel. 2. *Ubi eſt peccatum, ibi ſine manibus venit pœna.*

D. Cyril.

288. Num. 32.

Huc refero illud Numer. 32. num. 23. ubi ait Moyſes populo: *Si autem quod dicitis, non feceritis, nulli dubium eſt, quod peccatis in Deum & ſcitote, quoniam peccatum veſtrum apprehendet vos.* Clarius in rem præſentem Septuag. tranſferunt hæc ultima verba, dicentes. *Et cognoſcetis peccatum veſtrum, quando vos apprehenderint mala*: Quippe mala; & tormenta, tanquam conſequentia peccati apertiſſimè teſtantur peccatum antecedens. Et tam inſeparabilis comes peccati eſt pœna, ut eodem vocabulo ſoleant peccatum, & pœna intelligi Levit. 10. num. 17. apud Septuag. ita habetur *Quicumque acceperit ſororem ſuam ex patre ſuo, aut matre ſua, & viderit turpitudinem ejus, peccatum accipiet.* Ubi D. Aug. l. 3. locutionum ex Levit. ait *Peccatum poſui pro pœna peccati.* Sic juncta ſunt peccatum, & pœna, ut ſub eodem nomine intelliguntur. V. ſuprà cap. 13. q. 20. n. 156. 157. 158.

Septuag. *Peccatum, & pœna maximè connectuntur.*

D. Auguſt.

Apoc. 14. *n.* 13. Et alius Angelus exivit de templo, clamans voce magna ad ſedentem ſuper nubem: Mitte falcem tuam, & mete quia venit hora ut metatur; quoniam aruit meſſis terræ.

Num. 16. Et miſit, qui ſedebat ſuper nubem falcem ſuam in terram, & demeſſa eſt terra.

VERSIONES.

Arabicus 15.	Alius Angelus egreſſus è cœlo, clamans voce magna ad ſedentem nubi.
Primaſ.	Alius Angelus venit proclamans ad ſedentem, &c. quia jam ſeges arida eſt.
Syrus.	Ad eum, qui ſedebat ſuper nubem. *Et alia omnia omiſit, quæ ſunt in vulgata.*
Pagninus.	Tempus eſt, ut metas.
Syrus n. 16.	Et projecit falcem ſuam ſuper terram.
Arabicus.	Poſuit igitur, qui inſidebat nubi falcem ſuam.
Primaſ.	Tunc ille ſedens ſuper nubem.
Ambroſius.	Miſit ſuper terram.
Alii	Fruges terræ demetendæ.

EXPOSITIO X.

Et alius Angelus: Hîc Angelus, nec eſt Chriſtus Dominus, nec Joel Propheta, nec Angelus miſſus à choro Martyrum, ut multi dixerunt, de quo q. ſeq. ſed eſt Michaël. Archangelus cuſtos, Protector, ac Præſes Eccleſiæ militantis, ut jam ſuprà dixi, ac proinde cunctorum filiorum ipſius Eccleſiæ, ac fidelium omnium Protector, & Præſes. Qui cùm vidiſſet numerum filiorum ipſius Eccleſiæ Electorum in cœlum. *Exivit de templo*, & non dicitur de templo, quod eſt in cœlo, ut habetur de Angelo ſequenti n. 17. *Exivit de templo*, terreſtri nempe quod eſt in terra, videlicet in monte Sion, & eſt Eccleſia in terris, quæ ejus curæ eſt commiſſa. *Clamans voce magna*, præ vehementi affectu, ac deſiderio, ut Richard. Victor. *Ad ſedentem ſuper nubem*: Ad Chriſtum Dominum qui tanta converſione hac populorum velati ſe manifeſtabat. 289.

Richard.

Mitte falcem tuam, & mete: Hoc eſt, exerce jam judicium finale, falx judiciariam poteſtatem ſignificat, ut jam dixi, & collige eos; qui vivi inventi ſunt. *Mete*: dicit ordinem ad meſſem: qua allegoria hic optimè utitur Joannes; quia non ſolum converſio animarum ad Deum frequenter in Script. dicitur meſſis: Luc. 10. n. 2. 290.

Luc. 10.

Meſſis

Joan. 4. *Cum numerus electorum fuerit completus, mundus eſt finiendus,*

Meſſis quidem multa, Joan. 4. num. 35. *Regiones albæ ſunt ad Meſſem.* Sed etiam, quia jam eſt ultima populorum converſio ad Deum proindeque magis ei, quam ulli alteri convenit allegoria meſſis: *Quoniam aruit meſſis terræ.* Quia jam nempe matura eſt, quia jam venit hora;& tempus colligendi fructus, hoc eſt electos in vitam æternam, cum eorum numerus jam omnimodè ſit completus, & ideo nil ultra eſt cunctandum, ac differendum.

291. *Et miſit qui ſedebat ſuper nubem.* Citò exaudit Dominus orationem Angeli clamantis: *Mitte falcem tuam,& mete*: Et tam citò exaudivit, quia *Meſſis aruit*, matura nempe eſt; & ideo Chriſtus non diſtulit, ſed illico miſit falcem;quia quando juſtus rogat,ut expedit, indilatè ejus oratio poſtulata impetrat. Richard. Victorin *Salvator noſter precibus ſuorum*, ait, *benignè intendit, & ſine mora, quando ſalubriter rogatur.* Subdit Text *Et demeſſa eſt terra,* Cœpit metere, & ſuſtulit de terra viventes; ſicque oſtenditur fructus maximæ mundi converſionis, eventuſque conſummationis, qua electi colligentur ad Deum, & tollentur de hoc ſæculo.

Richarſt.

Orationes ſuorum exaudit Chriſtus.

QUÆSTIO XXXII.

Quare iſte Angelus mittit falcem, & quiſnam ſit ille.

292. UT clarè procedamus, ab hoc ſecundo incipio. Quiſnam ſit iſte Angelus. Et primò Haymon. Pannon. Ansbert. Primaſ. Rupert. Beda, Viegas, ſentiunt hunc Angelum eſſe Chriſtum Dominum. At hoc non multum cohæret cum Text. Nam primus Angelus num. 14 qui habebat falcem acutam in manu, ut ipſimet Doctores docent, & nos ibi diximus, eſt Chriſtus Dominus, ergo cùm hic introducitur alius Angelus clamans ad primum, ſcilicet Chriſtum, eſt alia perſona diſtincta: nemo ad ſeipſum clamare dicitur.

Haymo. Pannon. Anbert. Primaſ. Rupertus. Beda. Viegas.

293. Alcazar tenet, quòd iſte Angelus ſit Joël Propheta, eo quòd ipſe habeat ſimilia verba cap. 3. num 13. *Mitte falces, quoniam maturavit meſſis terræ.* Interrogat Alcazar. Ad quid hic veniat Joël, ut admoneat Chriſtum in hac ſacra prophetia, quam ipſi Chriſto dedit Deus palam facere ſervis ſuis, ut dicitur cap 1. n. 1. Et quid utilitatis habet quod cum ſua veteri decantata prophetia prodeat hic Joël.

Alcazar. Joel 3. *Impugnatur.*

294. Tertiò:Ribeira, Cornelius, Menochius, Tirinus, M. Lahay, qui docent, hîc denotari Angelum quemdam, exeuntem de penetrali Dei cœleſti,ſcilicet de loco Beatorum in Cœlo, deferentem ad Chriſtum cœlitum deſiderium de conſummatione mundi, & punitione impiorum. Huic expoſitioni obſtat; Primò, quòd hic non dicitur de templo, quod eſt in Cœlo, ut habetur Verſ. ſequenti 17. Sed tantum de templo; ergo diverſus eſt ſenſus, proindeque hic non eſt ſermo de templo, quod eſt in Cœlo, ſed in terra, ut jam dixi. Deinde voces, ac orationes Cœlitum non deferuntur ad Chriſtum ſive ad Deum, miniſterio Angelorum, ſed ab ipſis immediatè offeruntur Unde cap. 6. n. 10. dicunt Sancti Martyres. *Uſquequo Domine,non vindicas ſanguinem noſtrum.* Nec ibi ullum intercedit miniſterium Angelorum.

Ribeira. Cornel. Menoch. Tyrinus. Lahay.

Apoc. 6.

Quartò:Ferrarius ſub hoc Angelo interpretatur Dei operarios, ac miniſtros ſalutis animarum,ac Sacerdotes, quos Malachias Angelos vocat; ſed obſtat quod ad hos operarios non ſpectat agere de die judicii, nec ipſi poſſunt ſcire tempus eſſe diei judicii, ac numerum Electorum eſſe completum, ſine peculiari revelatione, quæ ſine fundamento non eſt aſtruenda. 295.

Ferrar. *Impugnatur.*

Stat firma noſtra ſententia, quod iſte Angelus eſt ſanctus Michaël,Cuſtos,Præſes, ac Protector Eccleſiæ militantis, quia cùm jam in Divina eſſentia videat numerum Electorum completum, & fructum Eccleſiæ conſummatum, pro illius fine clamat: *Quia aruit meſſis.* Seu matura eſt, non reſtat aliud expectandum, niſi ut fructus colligatur in horrea; ſic & juſti transferantur ad beatitudinem. 218.

Vera ſententia.

Ait Deus Moyſi: *Ecce ego mittam Angelum meum, qui præcedet te, & cuſtodiat in via, & introducat in locum,quem paravi* Exod. 23. num. 20. Maximè dubitatur inter interpretes quiſnam ſit iſte Angelus? D. Athanaſ. lib. de communi eſſentia Patris, & Filii & Spiritus ſancti. Rupertus ibi, & alii dicunt eſſe Verbum Divinum, quod per excellentiam Angelus Domini dicitur. Alii verò magis ad literam accedentes, ut D. Hieronym. in Habacuc, c 3. dicunt eſſe Archangelum Michaëlem, qui antonomaſticè, ob ſuam præclaram magnitudinem Angelus Dei dicitur; qui & Daniel. 10. num. ultimo vocatur Princeps populi Iſraëlis, indeque ejus Synagogæ præerat,ſicut & nunc præeſt Eccleſiæ Chriſtianorum 297.

Exod. 23. D. Athanaſ. Rupert. D. Hieron. *Michaël per excellentiam Angelus Dei.*

In quo oſtenditur mira Eccleſiæ dignatio, quod Deus ei talem Angelum dedit cuſtodem adversùs tot hæreticos, Judæos ac paganos ipſummet Angelum Eccleſiæ ſuæ deſtinavit Deus quem ipſe elegit pro defenſione ſuæ gloriæ, honoris ac majeſtatis. Nam cum Serpens antiquus Lucifer inſurgeret contra Deum dicens: *Similis ero Altiſſimo*, ſeſe illi opponit Michaël: proclamans: *Quis ſicut Dominus Deus noſter, qui in altis habitat*? Pſal 112. num. 5 Quæ verba ponderat D Bernard. ſerm. 2. de verbis Iſaiæ. *Quis ſicut Dominus*, &c *Fortè*, ait, *Michaëlis verbum eſt, ſuperbo illi dicentis: Similis ero Altiſſimo: in faciem reſiſtentis: Michaël quippe interpretatur, Quis ut Deus:* O eximius Chriſti amor in Eccleſiam ſuam; quod tantum, ac talem ei dedit protectorem, qualem ipſe ſibi elegit defenſorem ſui honoris, ac Majeſtatis, ut proclamaret: *Quis ſicut Deus noſter*? Vide multa cap. 14. quæſt. 55. & 56. ac quæſt. 57. 298.

Michaël deſtinatur, ut defenſor honoris Dei. Pſalm. 112. D. Bernard.

QUÆSTIO XXXIII.

Quare ſedens ſuper nubem mittit falcem ſuam ſuper terram?

SEnſum literalem jam dedi in Expoſitione; Poſtulat Angelus, ut Dominus ſedens ſuper nubem, mittat falcem ſuam ſuper terram, hoc eſt, ut exerceat ſuam judiciariam poteſtatem; quia venit hora, ſeu tempus me- 299.

Ratio literalis.

te ndi fructus,ſeu congregandi Electos in æterna Beatitudine, cùm eorum numerus ſit completus. Ad moralia accedamus

300. Primò: Haymo: *Mitte falcem tuam*: id eſt, tuam prædicationem in Judæos; & ad quid, ut eos diſperdas, ac interficias? Minimè; ſed mitte falcem tuam ut metas, *Et demeſſa eſt terra*; Meſſuit,inquam, non perdendo, ſed eos colligendo; non percutiendo, ſed ab incredulitate ſanando, & ad veram fidem ſuæ Divinitatis convocando. Citatus Haymo, *Mete*, ait, *Separa Judæos à terreno ſenſu, & à terrenis deſideriis; nec jam carnaliter accipiant; quia venit hora, ut metatur, id eſt, tempus, quod prædictum eſt per os Prophetarum, quod jam colligi debet ad ſpiritualem ſenſum, & fidem Chriſti quoniam aruit meſſis terræ; id eſt; præparata ſunt corda populorum ad credendum; & ideo tempus eſt, ut excidantur à terra; id eſt, collecti ſunt omnes ſimul quotquot fuerant praordinati ad vitam æternam.*

In fine Judæi convertentur ad Chriſtum.

Haymo.

301. Secundò: Similis filio hominis, ſedens ſuper nubem, viſus eſt à Joanne falcem manu tenens, & minimè eam movebat; adveniente tamen hora, falcem miſit in terram, & demeſſa eſt terra: Et cur Chriſtus Dominus mundum judicaturus comparatur homini falcem manu tenenti? Ille qui falce aliquid demetit, vi eam retrahit, ut quodlibet obvium validè præſcindat. Ecce cur Chriſto primò apparet, falcem manu tenens; deindè cùm tempus adeſt, eam in meſſem mittit, ut ſignificetur quod quanto magis Chriſtus patiens, ac longanimis judicium differt, cùm tempus advenerit, eò rigidiùs illud exercebit. D. Bernardin. Senenſis tom. 2. ſerm. 11. art. 1. cap. 3. *Hæc oſtendunt*, ait. *Chriſtum habere juſtitiam rigoroſam; ideo dicitur: Mitte falcem tuam acutam: falx enim judicium agendum indicat; unde prohibet Dominus dicens: Nemo mittat falcem in meſſem alienam: id eſt: nemo temerario judicio, judicet opera aliena: hanc autem falcem Chriſtus in manu tenet, cum rectæ rationis judicio ultimum exterminium mundi peccatorum expectando converſionem per longanimitatem ſuam patienter ſuſtinet: Sed hanc falcem ſuam tunc quidem in meſſem mittet, cùm eodem rectæ rationis judicio opera hominum diſcutiet, quando ſcilicet tempore judicii generalis venerit.*

Quo Chriſtus longanimis judicium differens, eo ſeverius exercebit.

D. Bernard.

302. Tertiò? Ut rectè ponderat M. Didacus de Baeça tom. 3. in Evangel lib. 14. cap. 15. §. 14. Ad quid mitti oporteat falcem acutam à filio hominis? non quidem ad perdendum, ac devaſtandum, ſed ad metendum, ac congregandum; quod enim metitur, in cuſtodiam reponitur, ut conſervetur, & ſalvum, & incolume habeatur. Non enim filius hominis aliam venit mittere falcem, alium miſit gladium, niſi illum, ſub quo quidquid venit, ac cadit, tanquam in depoſito reponitur, & ſervatur ut integrum habeatur; gladius filii hominis non eſt, ut pereat, ſed ut cuſtodiat in vitam. Ex quo Tertullian. lib. de Reſurrect extollit illos, qui carnem ſuam, & vitam contempſerunt pro Chriſto *Reſurgit caro*, ait, *& quidem integra, in depoſito eſt ubicumque apud Deum per fideliſſimum ſequeſtrem Dei, & hominum* Jesum Christum. Nil perdis ex his, quæ pro Chriſto fundis, ſed ſequaſtrata omnia, & repoſita, ac cuſtodita tibi invenies.

Baeça.

Chriſtus nil ſcit perdere.

Tertull.

Tunc filii ſecurius habentur, quando, pro Deo periculis exponuntur.

Propone ante oculos Saülem Regem: is mandatum à Deo accepit, de perdendis Amalecitis,& ne cuiquam eorum parceret, & dum Amalecitas devaſtat videt eorum Regem ſpecie inſignem,vidit & multa alia bona locupletiſſima, neſcio qua pietate ductus Regem ac pulchriora bona ſalva cuſtodit. *Pepercit Saül, & populus, Agag, & optimis gregibus ovium, & armentorum, & veſtibus, & arietibus, &c.* 1. Reg 15. num. 9. Verte nunc oculos, quòd cùm Saül pergeret armato exercitu contra Philiſthæos, & juramento adjuraſſet populum. *Maledictus vir, qui comederit panem uſque ad veſperam donec ulciſcar me de inimicis meis.* 1. Reg. 15. num. 9. Verte nunc oculos, quod amantiſſimus deprehenſus fuit juramentum violaſſe: neceſſitate compulſus guſtavit paululum mellis. *Tunc*, ait, *Saül. Hæc faciat mihi Deus,& hæc addat, quia morte morieris Jonatha.* Ibid. 44. Et tamen quid evenit? Amalech, & Amalecitæ, eorumque bona perduntur, & Jonatha vivus à mortis periculo eripitur. Et unde tantum evenit diſcrimen; quod morti adjudicatus liberatur; & in vitam cuſtoditus deperditur; Sanè dum Saül parcit Amalecitis, Anteponit eorum vitam, ac bona Dei imperio, quod vetitum erat divino mandato, & inde evenit illis omnibus perditio: at verò dum morti tradit filium, ut religionis Sacramentum de cibo non ſumendo fractum vindicaretur, poſtponens religioni etiam vitam amantiſſimi filii, quem, quia propter religionem contemnit, ſervat; & quem deſtinat jugulare, non jugulat, ſed ipſamet perditione ob Dei cultum, ejus mercatur vita,& à morte liberatur. Ad hæc Joſephus lib. 6. de Antiquit. cap. 5. ait, *Saül jurat ſe filium occiſurum, pluris, quam genus, aut naturam, aut affectus jusjurandum faciens. Omnis multitudo jurat non laturos ſe, ut occidatur Jonathas auctor tam luculentæ victoriæ, atque ita juvenem irato patri eripiunt.* Ecce unde Jonathas vivit, dum pater filium, ac naturam contemnens morti tradit, ob juramenti religionem, & ipſa tunc mortis traditio, mortis tutela extitit. At dum Dei imperium contemnitur, & Amalecitis parcitur eorum vita contemnitur, & morti datur

303.

1. Reg. 15.

1. Reg. 14.

Tunc filii vita mercatur, quando pro Deo perditur.

Joſeph.

Vidua illa Sareptana, 3. Reg. 17. num. 11. ad eas erat reducta anguſtias, ut poſt pugillum farinæ, neceſſariam expectaret mortem: ait enim. *Non habeo panem, niſi quantum pugillus capere poteſt farinæ in hydria, & paululum olei in lecyto: En colligo duo ligna, ut ingrediar & faciam illum mihi & filio meo, ut comedamus, & moriamur.* Ecce tota vita fœminæ, ac filii à pulgillo farinæ pendebat; quo conſumpto, de vita jam amplius non erat agendum; Quid tunc? Accedit Elias, petit de illa farinula cibum ſibi in primis parari, & quod mirandum magis, mulier illico de farinula cibum prius parat Prophetæ, quàm ſibi ac filio ejus: *Quæ abiit, & fecit juxta verbum Prophetæ* Non juxta verbum ſuum, quæ poſt concoctionem, mortem expectabat, ſed juxta verbum Prophetæ, non jam amplius cogitans de morte, etiam ſi ipſa farina conſumatur, Quid agis mulier? Sic vitæ ſuſtentaculum perdis? Dum tibi ac filio tuo paratum cibum ex pugillo farinæ defraudas; Cur vicinam mortem non metuis? Quippe aiebas,

304.

3. Reg. 17.

Quando bona pro Deo contemnuntur tunc firmiter cuſtodiuntur.

aiebas, *Ut comedamus, & moriamur*. Cur ergo prius præbes Eliæ? Cur mortem non caves, & tibi conſulis? Sanè dum Propheta cibat, mortis periculum non meminit, ſciebat ſanè vitam deperdi non poſſe, quæ Deo, ac virtuti poſtponitur; & dum propria vita ob Dei charitatem contemnitur, tunc ſeverius habetur, ut cuſto-

D. Cyprian. ditur Eleganter D. Cyprian. de opere, & Eleemoſyn. *Promptè, ac liberaliter*, ait, *quod petebatur, offertur: Nec de abundantia portio nec de modico totum datur, & eſurientibus liberis aliter prius paſcitur, neque penuria, & fame cibus, antequam miſericordia cogitabuntur, ut dum in opere ſalutari vita carnalis contemnitur, ſpiritualiter anima ſervetur.* Nunquam ſecurius bona habentur, quàm dum pro Deo periculo exponuntur.

Apoc. 14.*n.* 17. Et alius Angelus exivit de templo, quod eſt in Cœlo, habens & ipſe falcem acutam.

Num. 18. Et alius Angelus exivit ex Altari, qui habebat poteſtatem ſupra ignem: Et clamavit voce magna ad eum, qui habebat falcem acutam: Vindemia botros vineæ terræ, quoniam maturæ ſunt uvæ ejus.

VERSIONES.

Arabicus, *n.* 17. Et alius Angelus prodiit è templo, quod eſt in Cœlo clamans.

Aretas. Quod erat in Cœlo.

Syrus. *n.* 18. Clamavit clamore magno dicens, mitte illam tuam falcem acutam, &c. quia adoleverunt uvæ terræ.

Arabicus. Clamat altiſſima voce, præcide botros vinearum terræ; jam enim maturavit uva ejus.

Vatablus. Vindemia botros terræ.

EXPOSITIO XI.

305. ET *alius Angelus* Aptè, & concinnè omnia ordinantur: Nam ſupra verſu 14. Apparet ſimilis filio hominis, ſcilicet Chriſtus Dominus, ſedens ſuper nubem candidam, ac habens falcem acutam in manu ad colligendos bonos in judicio finali: Tunc num.

Optima Textus connexio. 15. Michaël Angelus exivit de templo terreſtri, ſeu Eccleſia militanti, ejus curæ commiſſa clamans jam eſſe completum numerum Electorum, judicium finale peragendum; Et inde filius hominis miſit falcem ſuam in terram ad exercendum judiciariam poteſtatem. Nunc ſequitur noſter Text. num. 17. *Et alius Angelus exivit de templo, quod eſt in Cœlo.* Non jam de templo, quod eſt in terra, ut ſuprà n. 15. Sed de ipſomet Cœlo. Alius Angelus diſtinctus à ſuperiori, & ſub hoc Angelo intelligitur cœtus Angelorum, ut ait Albertus Magn. juxta illud Matth. 13. n. 41. *Mittet filius hominis Angelos ſuos, & colliget de regno ejus omnia ſcandala, & eos, qui faciunt iniquitatem, & mittet eos in caminum ignis*, Proſequitur textus. *Habens & ipſe falcem acutam.* Scilicet vindemiatoriam, quæ eſt cutellus curvus, & ſignificat punitionem, ac excidium impiorum & eſt diſcrimen inter meſſem ac vindemiam, ut dicam quæſtione ſequenti ex Scriptura Meſſis ordinatur ad juſtos, ad cujus collectionem, ut ad præmium falcem tenet Chriſtus. Vindemia reſpicit punitionem iniquorum, cujus falcem, ſeu executionem committit Chriſtus ſuis miniſtris Angelis, qui ex ejus imperio e cœlo egrediuntur.

Albertus. Matth 13.

Et alius Angelus diſtinctus à duobus præcedentibus, *Exivit de altari*, thymiamatis nempe, 306

in quo Sancti Martyres, tanquam gratiſſimæ victimæ Deo offeruntur; vel ex altari ſub quo Martyres quieſcunt Apocal 6. num. 9 Ubi Sancti Martires poſtulant diem judicii, ut impii Tyranni puniantur, & dictum eſt eis; *Ut quieſcerent donec compleantur conſervi eorum, & fratres eorum*: idem num. 11. Exivit iſte Angelus tanquam legatus Martyrum, quia numerus Electorum, ac fratrum ejus jam erat completus. *Venit hora ut metatur quia aruit meſſis terræ*, ſeu matura eſt, ſupra num. 15. *Habent poteſtatem ſuper ignem*, ad inducendum ignem conflagrationis in orbem vel ut mittat reprobos in ignem gehennæ; nam ut ait Aretas, unus Angelus præeſt aquæ, alter aëri, alter terræ, & alius igni.

Apoc. 6.

Aretas.

Et clamavit voce magna. Hoc eſt magna efficacia, & affectu; nam cum ipſe habeat poteſta- 307.

tem ſuper ignem conflagrationis, non poterat orbem igne devaſtare, niſi prius homines tollerentur è vita, & inde clamavit *ad eum*, ſcilicet ad alium Angelum, *Qui habebat falcem acutam*, putatoriam, vel vindemiatoriam. *Vindemia botros*, Nam ſicut per meſſem, & triticum denotantur Electi, ita per vindemiam, & botros denotantur reprobi calcandi in torculari Inferni, ut ex ſequentibus patebit, & dicam ſequenti quæſtione. *Botros vineæ terræ*, hoc eſt, homines terrenos terrenis deditos: *Quoniam maturæ ſunt uvæ ejus*: completæ nempe ſunt eorum iniquitates.

Iniqui calcandi in inferno.

QUÆSTIO XXXIV.

An iſti tres Angeli verè, & propriè ſint Angeli, vel alii ſub eorum perſona intelligantur.

PRÆTER filium hominis, ſeu Chriſtum Dominum, ſedentem ſuper nubem habentem falcem meſſoriam, num. 14. Introdu- 308.

cuntur hîc tres Angeli; unus, qui eſt Michaël, & clamat, num. 15. jam tempus eſſe judicii finalis, quia numerus electorum completus eſt, & alius Angelus, ſeu cœtus Angelorum, num. 17. Exiit de ipſo cœlorum palatio, ſeu templo, & colligent eos; qui faciunt iniquitatem, & mittent eos in caminum ignis: Et ideo iſte ſecundus

Recenſentur tres Angeli

dus Angelus portat falcem vindemiatoriam. Tunc, num. 18. Exiit tertius Angelus de altari in quo degunt Sancti Martyres, tanquam eorum legatus, ac miniſter clamans jam eſſe tempus ut puniantur iniqui Tyranni : & ideo hic habet poteſtatem ſuper ignem ad conflagrandum orbem.

309. Alcazar. Valde tamen diverſimodè diverſi hos Angelos exponunt Alcazar contendit primum Angelum eſſe Joëlem Prophetam ; ſecundum, myſticum Moyſen ; Tertium myſticum Eliam ; & hæc contendit referre ad Martyres in primitiva Eccleſia. Neſcio quo fundamento Alcazar hæc ſibi potuit perſuadere, quia hic ſermo eſt, non de Eccleſia primitiva, ſed de illa in fine
Impugnatur. ſæculi, & expreſsè Joël loquitur de valle Joſaphat. Deinde ſecundus Angelus habet falcem vindemiatoriam, quæ eſt reproborum, quam tertius Angelus clamat mittendam eſſe ; & quid hæc habent cum myſtico Moyſe, Elia, ac Martyribus.

310. Pannonius. Ansbert. Haymo. Pannonius exiſtimat, quòd iſte tertius Angelus ſit Elias in propria perſona, qui ter ignem de cœlo evocavit. Ansbertus, Haymon tenent, quod tam Angelus, qui exivit de templo, n. 15. quam iſte, qui exivit de Altari, ſit Chriſtus Do-
Aureolus. Lyran. minus : Aureolus, Lyranus dicunt. quòd Angelus, qui tenet falcem ſit Carolus Magnus, qui demeſſuit infideles : Angelus verò qui exivit de altari, eſt Adrianus Papa, qui opem Caroli impetravit, ſeu imploravit contra Deſiderium Regem Longobardorum, quem Carolus bello vicit victum cœpit, regno ſpoliavit, & regnum
Joachim. Longobardorum extinxit. Joachimus Abbas in hoc tertio Angelo prædixit ordinem Eremitarum S. Auguſtini. Hæc tamen valde myſtica ſunt, & aliena à vero ſenſu, quia hic agitur de fine ſæculi poſt extinctum Antichriſtum, quando jam in proximo eſt dies judicii.

311. Verè & propriè Angeli. Gagnæus. Corn. I. Tyrinus. Lahay. Ferrar. Matth. 13. Vera & communis ſententia eſt, quod iſti tres verè & propriè ſint Angeli natura, & officio. Ita Gagnæus Cornel. Tirin. Lahay, Ferrarius, & alii: patet ex eorum officio, & miniſterio: quia omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus in miniſterium miſſi : deinde quia ea, quæ ſpectant in judicium univerſale, miniſterio Angelorum ſunt agenda Sic dicitur Matth 13. n. 41. *Mittet filius hominis Angelos ſuos, & colligent de regno e us omnia ſcandala, & eos, qui faciunt iniquitatem, mittent eos in caminum ignis.* Et
Matth. 24. Matth: 24. num. 31 *Et mittet Angelos ſuos cum tuba, & congregabunt Electos ejus à quatuor ventis.*

312. Gen. 19. Angeli divinæ juſtitiæ adminiſtri. Cùm divina juſtitia procederet contra peccatrices Civitates, *Venerunt duo Angeli Sodomam ſedente Lot in foribus civitatis.* Gen. 19. num. 1. Et ad quid veniunt hujuſmodi Angeli ? ut civitates tot ſcelerum matres igne perdant, &
Sophron. Lot cum ſuis filiabus ab incendio liberent. Sophronius Orat. 9. *Adſunt Dei miniſtri pro diverſitate meritorum,* ut peccata pœnis, merita præmiis afficiant.

313. Tobiæ. 12. Promptiſſimi ſunt Angeli ad Dei nutum, quod colliges ex Tobiæ cap. 12. n. 13. ubi ait Raphaël *Ego ſum unus è ſeptem, qui adſtamus ante Deum.* Addit Laudunenſis. *Servire parati*
Laudun. Pro adſtant Angeli, ut ejus nutus ex quantur *quocumque miſſi ſumus* Et preme, quod dicuntur adſtare, non ſedere, ut ſeniores ſupra cap. 4. Ut pote promptiſſimi ad Dei obſequium. Nec aliò ſpectan. *Septem oculi ſuper lapidem unum* id eſt, Chriſtum communi placito apud Zachar. Zachar.
cap. 3. num. 9. ſeptem oculi, id eſt, ſeptem Angeli: qui mentis oculo defixi ſunt ad Dei nutus. Lyran. Lyran.
ibi *Qui ſemper ſunt intenti ad exequendum ejus mandatum*

QUÆSTIO XXXV.

Quare ad ſignificandum diem judicii duplicem falcem introducit Ioannes, unam meſſoriam, alteram vindemiatoriam?

Duplices falces hic referuntur, una eſt meſſoria, quam in manu habet filius ho- 314. *Duplex falx.*
minis: *Et in manu ſua falcem acutam*, num. 14. Altera falx eſt & vindemiatoria, quam tenet Angelus exiens de templo cœleſti, num. 17. quæ duæ falces ad diem judicii ſpectant, de quo hic agitur.

Viegas ait, *Quod duæ falces non ſolum ad ex-* 315. Viegas.
tremum judicium, ſed ad cujuſcumque mortem referendæ ſunt : ea enim eſt quæ duplicem hanc falcem gerit, quarum altera juvenes vindemiat, altera ſenes. Cur utriuſque falcis ſymbolo, judicium adumbratur, cum altera ſatis eſſe videatur? Adverte ſenes, qui matura jam ætate deci- *Mors nec juvenibus, nec ſenibus parcit.*
dunt, merito meſſi aridæ, ac maturæ, quæ jam apta eſt ad metendum, comparari ; Adoleſcentes vero jam ætate, vineam pulcherrimis botris refertam, redundantemque repræſentare : & ideo ad vindemiatoriam falcem merito pertinere Ecce cur duabus falcibus meſſoria, & vindemiatoria repræſentatur, judicium enim ſicut mors, nec juvenibus, nec ſenibus ſcit parcere.

Vera & genuina ſententia eſt, quod hic in 316. *Vera ſententia.*
die judicii ſimul ſermo eſt de meſſe, & vindemia, quarum una falx nimirum meſſis, ut oſtenditur num. 14. eſt Chriſti Domini, & ordinatur ad Electos : altera nimirum vindemiæ, eſt Angelorum, ut habemus in hoc ſecundo Angelo, 17 Qui ideo exivit de templo, quod eſt in Cœlo, & ſpectat ad reprobos, quorum ſupplicium exequetur Dominus miniſterio Angelorum, ut oſtendunt loca Scripturæ ſupra citata in Expoſitione.

Quod autem meſſis ſumatur in bonam par- 317. *Meſſis pro collectione juſtorum*
tem ; & dicat reſpectum ad electos patet ex Matth. 9. num. 37. & Luc. 10. num 2. *Meſſis quidem multa, operarii autem pauci: Rogate Dominum meſſis, ut mittat operarios in meſſem ſuam.* Matth. 9. Luc. 10.
Et Joan 4. num. 35 *Videte regiones, quia albæ ſunt jam ad meſſem.* Nec obſtat quod Matth 13. Matth. 13.
num 39. interpretatur Dominus meſſem, conſummationem ſæculi. *Meſſis verò conſummatio ſæculi eſt.* Loquitur Dominus de conſummatione ſæculi, ut includit collectionem Electorum.

Quod autem Vindemia accipiatur in malam 318.
partem, quoad reprobos, patet Pſalm. ....num. *Vindemia pro punitione iniquorum.*
13. *Ut qui deſtruxiſti maceriam ejus, & vindemiant eam omnes, qui prætergrediuntur viam.* Pſalm. 39.
Threnor. 1. numero 12. de ſua vaſtatione Thren. 1.
ſic clamat Jeruſalem. *Vindemiavit me, ut locutus eſt Dominus in die iræ furoris ſui* Et n. 27

Vindemia

Vindemia eos, ſicut vindemiaſti me. Et hic in noſtro præſenti textu iſtam vindemiam eſſe ad punitionem, & ſtragem, ut oſtendunt ſequentia verba, *Et miſit in lacum iræ Dei magnum*

319. Ioel. 3. Optimè cum noſtro Apoſtolo Joanne concordat propheta Joël. 3. num. 12. dicens. *Conſurgent, & aſcendent gentes in vallem Joſaphat quia ibi ſedebo, ut judicem omnes gentes in circuitu*: Et ſubdit: *Mittite falces, quoniam maturavit meſſis: Venite, & deſcendite, quia plenum eſt torcular, exuberant torcularia, quia multiplicata eſt malitia eorum.* Qui locus communiter a Patribus, ac Expoſitoribus, & de judicio finali interpretatur, ut indicant illa verba, *in Vallem Joſaphat.* Et dicitur, *Mittite falces*: quia ſimul eſt ſermo de meſſe de vindemia. *Quoniam maturavit Meſſis*: quæ ſpectat ad bonos, quia eorum numerus maturus, ſeu completus erat, ut jam dictum eſt: *Quia plenum eſt torcular, exuberant torcularia.* Plenum eſt torcular botris, & uvis, nempe impiis premendis, & conculcandis in Inferno Unde Chaldæus vertit: *Conculcate interfectos.* Torcular metaphora eſt Scripturæ, & ſignificat acres pœnas de reo ſumere. Thren 1 num. 15 *Torcular calcavit Dominus Virgini filiæ Juda.* Sequitur text. *Quia multiplicata eſt malitia eorum*, uſque ad exuberantiam, ac redundantiam. Implete menſuram patrum veſtrorum. Matth. 23 numero 32 & in hoc ſenſu dicitur: *Nondum completæ ſunt iniquitates Amorrhæorum.* Geneſ. 15. num. 16.

Chaldæus. Thren 1. Matth. 23. Gen. 15.

320. *Chriſtus per ſe ipſum dat præmia, ſupplicia per miniſtros.* Chriſtus, Verſ. 14. habet falcem meſſoriam ad præmium; Angelus ſeu cœtus Angelorum, Verſ. 17. habet falcem videmiatoriam ad malos puniendos. Et meritò quidem præmiatio Chriſto, punitio vero Angelo tribuitur: Magni enim Reges, cùm maxima pietate, ac clementia exornentur, præmia per ſe ſolent diſtribuere; hoc regia Majeſtas peculiariter exoptat, ſupplicia verò per alios infligunt.

321. Matth. 13. Valde mirum tamen, quod Deus ſupplicia per Anglos, qui ſunt noſtri cuſtodes, & tutelares irroget, & exequatur, juxta illa Matth. 13. num. 41. *Mittet filius hominis Angelos ſuos, & colligent de regno ejus omnia ſcandala, & eos, qui faciunt iniquitatem, & mittent eos in caminum ignis* Et cur tamen Angeli, qui dati ſunt ad cuſtodiam hominum: *Angelis ſuis mandavit de te, ut cuſtodiant te in omnibus viis tuis*: Nunc tamen tam ſeveri in homines eſſe permittuntur; Nonne dæmones aptius eligerentur, ut malos ſepararent, & in ignem mitterent? Cur hoc ſeveriſſimum munus Angelis cummittitur; Hoc tamen maximè ſpectabât ad plenitudinem, ad conſummationem Angelicæ adminiſtrationis: Cùm ipſi regimen hominum ſuſcepiſſeut, & tot peccatores per tam longum tempus ſuſtinuiſſent, multum videretur ab eorum perfectione diſtare, niſi aliquando delinquentes debito ſupplicio punire, ac caſtigare viderentur D. Paſchaſ. lib. 7. Matth. ait *Nec dubium, quin Angelos ſuos, per quos nunc regitur Eccleſia, tunc implebit benignus Salvator, ut tollantur impii de medio juſtorum, ne videant gloriam Dei, & foras mittentur in tenebras exteriores.* Perpende illud *Tunc implebit* Angelorum Eccleſiam regentium ſumma plenitudo, ac perfectio. Non tantum ſplendeſcit quando hominum peccata diſſimulant, ſed potius quando ſe exhibent iniquorum turbas caſtigantes.

Angeli rectores mundi maximè exornantur cum iniquos puniunt. D. Paſch.

Cùm Debora juberet, ut Barach pergeret oppreſſurus Jabim hoſtem Iſraëlitarum, ait, Barach. Judic. 4. num 8 *Si venis mecum vadam, ſi nolueris venire mecum, non pergam.* Quæ verba ſic legunt Septuaginta. *Si ibis, & ſi non ieris mecum, non ibo: quoniam neſcio diem in qua proſperat Angelicus Dominus mecum.* Quæ verba magnam faciunt difficultatem D. Auguſt. lib. 7. quæſtione ſuper Judic. quæſt. 26. Et meritò addubitat Auguſtin. quid ſit *Proſperat Angelicus Dominus mecum*? Quomodo ad proſperitatem Angelorum pertinebat, quod Barach Victoriam reportaret, & quòd Siſara crudelis hoſtis Iſraëlitarum occideretur, ac occumberet: Cum ergo Angeli maximè ſalutares ſunt hominibus, qualem proſperitatem ex hominum morte acquirunt? Angeli conſtituti ſunt Rectores, ac Gubernatores mundi, & tales ad omnem proſperitatis ac perfectionis apicem evehuntur; cùm coronas juſtis tribuunt, & ſimul impiis ſupplicia, ac mortem inferunt. Meritò ergo Barach illam Angeli proſperitatem nominat, ac dicit, qua juſtis Iſraëlitis coronæ triumphales donabantur, illorum verò hoſtibus promerita damnatio infligebatur. 322.

Judic 4. Septuaginta. D. Auguſt. *Proſperitas Angelici miniſterii præmiare bonos, punire malos.*

Apoc. 14. *n.* 19. Et miſit Angelus falcem ſuam acutam in terram, & vindemiavit vineam terræ, & miſit in lacum iræ Dei magnum.

Num. 20. Et calcatus eſt lacus extra civitatem & exivit ſanguis de lacu uſque ad frænos equorum per ſtadia mille ſexcenta.

VERSIONES.

Syriacus n. 19. Et projecit Angelus falcem ſuam, &c. Et projecit in torcular excandeſcentiæ Dei illud magnum.

Arabicus. Protulit ille Angelus falcē ſuam in terram, & vindemiavit vineas univerſæ terræ, poſuitque uvam in lacum vinarium Dei magnum.

Primaſ. Et miſit in torculari iræ Dei magni.

Syriacus. n. 20. Et calcatum eſt illud torcular uſque ad fræna equorum, à ſtadiis mille & ſexcentis.

Arabicus. Tum ſubactus fuit lacus extra orbem, effluxitque ex eo lacu ſanguis multus, adeo ut pertingeret frænos equorum,

per

per ſpatium milliarium mille ſexcentorum.

Primaſ. Calcatum eſt in torculari, & manavit inde ſanguis.

EXPOSITIO XII.

323. D. Gregor. Job. 40. ET miſit Angelus falcem ſuam acutam in terram. Per hanc falcem, judiciariam Domini poteſtatem interpretatur D. Gregor. lib. 35 Moral. c. 14. expendens illud Job. 40 num. 21 *Numquid pones circulum in auribus ejus?* Sic ait Sanctus Doctor *Quid hoc loco circulum, Scriptura Sacra per Joannem in Apocalypſi falcem vocat? Poteſtas enim divini judicii, quia undique ſtringit, circulus dicitur: & quia inter ſe omnia judicando amplectitur, falcis appellatione ſignatur. Falce enim quidquid inciditur, quaquaverſum flectimur, intus cadit. Et quia poteſtas ſuperni judicis nullatenus evitatur (intra ipſam quippe ſumus, quolibet fugere conemur) recte cum venturus judex oſtenditur, falcem tenere perhibetur: Quia cum potenter ad omnia obviat, incidendo circumdat.* Et ſubdit Text. *Et vindemiavit vineam terræ.* Sicut per meſſem diximus bonos intelligendo; ſic per vindemiam malos dicimus. *Et miſit in lacum iræ Dei magnum.* Scilicet infernum, calcandos ibidem in æternum à dæmonibus divinæ juſtitiæ lictoribus.

Nullus effugiet Dei judicium.

324. *Et calcatus eſt lacus.* Lacus in Scripturis dicitur Infernus *Salvaſti me à deſcendentibus in lacum*: Pſalm. 29 num. 4. *Poſuiſti me in lacu inferiori*: Pſalm. 84. num. 7 Lacus autem iſte eſt de quo immediatè antecedente dicitur: *Lacus magnus iræ Dei*: Nam Limbus Patrum fuit lacus; Limbus parvulorum eſt lacus: Purgatorius eſt lacus: lacus autem magnus iræ Dei, ſolus eſt Infernus; & non dicuntur calcari botri, ſeu uvæ, ſed lacus; ſumitur continens pro contento, ſeu ex eo quod Infernus receperit peccatores, deterior, ac magis calcatus eſt. *Extra Civitatem.* Scilicet Eccleſiam, & conſortium Electorum, qui conſtituunt civitatem Dei, juxta illud Matth. 13. *Exibunt Angeli, & ſeparabunt malos de medio Juſtorum*, &c. Vel per Civitatem intellige cum Ruperto cœleſtem Patriam. Pſalm. 86. num. 3. *Glorioſa dicta ſunt de te Civitas Dei*, Pſalm. 47. num. 3. *Civitas Regis magni*: Et ibidem num. 9. *Sicut audivimus, ſic vidimus in Civitate Domini virtutum, in civitate Dei noſtri* D. Thomas ait; quod notatur hîc *pœna damni qua in Inferno ſemper puniuntur, quia excluſi erunt à civitate cœleſti.* In quæſtione.

Pſalm. 29. Pſalm. 84. Infernus deterior ex peccatoribus perceptis. Matth. 13. Rupert. Pſalm. 86. Pſalm. 47. D. Thomas

325. *Et exivit ſanguis de lacu* Retenta metaphora vocat ſanguinem muſtum ex uvis expreſſum: Simile enim ſanguini eſt, & ita ſolet in Scriptura appellari. Geneſ. 49 num. 11. *Lavabit in ſanguine uvæ pallium ſuum.* Et Deuter. 32. n. 14. *Ut biberent ſanguinem uvæ meraciſſimum.* Hic autem non ſolùm attenditur ſimilitudo, ſed etiam res; eſt enim ſermo de uvis rationalibus, quarum liquor ſanguis eſt, & per metonymiam ſtat pro tota perſona, ſive pro ejus punitione. *Uſque ad frænos equorum.* Metaphorica locutio ex his, quæ accidunt in crudeli bello, quando tantus ſanguis effunditur, & ita campus eo repletur, ut uſque ad frænos equorum perveniat; hac ergo allegoria denotatur, quòd ex illa conculcatione uvarum, ſeu hominum in Inferno, tanta erit pœnarum inundatio, ut uſque ad ſummum videatur pervenire, & totum hominem tenere.

Gen. 49 Deuter. 32. Metaphorica locutio.

Per ſtadia mille ſexcenta. Quæ conficiunt milliaria Italica 160. leucas verò Hiſpanicas 50. Nam unum milliare apud nos continet octo ſtadia; apud Græcos verò, unum milliare continet ſtadia decem; & apud ipſos Græcos centum paſſus efficiunt unum ſtadium; apud nos tamen ſunt neceſſarii centum viginti quinque, quantò verò myſterio hæc ſtadia hîc ponuntur, dicam quæſtione ſequenti 326.

Quid ſit ſtadium?

QUÆSTIO XXXVI.

Quare hîc ponitur præfixus numerus ſtadiorum mille ſexcentorum.

IN hac ſacra revelatione, omnia myſteriis 327. plena ſunt, nec unus quidem apex illis caret, Quid ergo denotatur, cùm dicitur, Exivit ſanguis in lacu per ſtadia 1600 Alcazar. hoc refert ad terram promiſſam; quia tot ſtadiis terminatur, ac ſi in hoc ſignificetur Eccleſia Sancta, toto orbe ſanguine Martyrum irrigata, ſed hoc non eſt ad rem quia hic agitur de pœna, ſeu tormentis damnatorum.

Alcazar. Ratio dubitandi.

Primo Ribeira, & Cornelius volunt in his 328. ſtadiis 1600. denotari Inferni capacitatem, ita ut Infernus in longum, & in altum, & in profundum quaquaverſum extendatur ad ſtadia 1600. Leſſius vero, de Dei juſtitia cap. 24. vult longè minus eſſe ſpatium, probans, etſi una tantum eſſet Leuca, capere tamen poſſe pluſquam octoginta millia milionum corporum, conſignato ſingulis corporibus ſpatio ſex pedum quadratorum.

Ribeira, Cornel. Leſſius.

Ut verum fatear, neutra ſententia mihi placet, quia poſt univerſalem Reſurrectionem, ac 329. finale judicium propemodum infinita erunt corpora damnatorum ex tot barbaris, infidelibus, hæreticis, ac peccatoribus, cùm dicat Salomon Prov. 30. n. 15. *Tria ſunt inſaturabilia; quartum nunquam dicit: Sufficit*: ſcilicet, *Infernus.* Et Iſai. 5. n. 14. *Dilatavit Infernus, animam ſuam, & aperuit os ſuum abſque ullo termino:* Et Habac. 2. num. 5. *Dilatavit quaſi Infernus animam ſuam: & ipſe quaſi mors, & non adimpletur.* D. Hieron ad illud Job 37. n. 16 *Salvabit te de ore anguſto, latiſſimo, & non habente fundum*; ait Infernorum habitacula ibi deſcribi: Unde ait Beda lib 1. in Job. c. 5 vix poſſe credi, quàm capax ſit gehenna ad recipiendos malos & anguſta extra modum ut inde exeant: Ferè idem habet D. Greg. Magn. lib 6. Moral. cap 24. & ut ipſemet Beda refert lib 6 Hiſtoriæ Anglicæ, quod S. Diethelius viderit corpora damnatorum in inferno conſtipata ſic volutari, ut jam in altum conſcendere jam in abyſſum mergi jam ad latera quaquaverſum latiſſimè girari, & raptari videantur.

Infernus valde capax, & latus ad recipiendum. Proverb. 30. Iſai 5. Habac. 2. D. Hieron. Job. 36. D. Gregor. Beda. Damnati verſantur in gyrum.

Magno ergo myſterio hic numerus 1600 po- 330. nitur. Nam hic numerus eſt quadratus, quadragies quadraginta faciunt 1600. proindeque, ut notat Petrus Bongus de numerorum myſteriis, hoc numero totus mundus ſignificatur; cujus quatuor

Bongus.

quatuor ſunt partes; Oriens, Occidens, Septentrio, & Meridies: tali ergo numero denotatur totus mundus ſanguine irrigatus. Nam threni Jeremiæ quatuor ſunt, diſtincti quadruplici alphabetico; quia in illis Jeremias, non ſolùm Judæorum, ſed etiam totius mundi ſcelera deplorat.

331. *Iniqui, ubi deliquerunt, puniuntur.*
Proindéque videtur hic à noſtro Joanne denotari quòd ſolet fieri in magnis ſceleribus puniendis; ut ſcilicet illo loco exerceatur juſtitia, & ſpargatur ſontium ſanguis, vel affigantur eorum membra, ubi deliquerunt. Cùm ergo impii totum mundum ſuis ſceleribus contaminaverint, & terram corruperint, ut dicitur ſuprà cap. 11. n. 18 ad ſignificandam commeritam retributionem, proponit hic noſter Joannes totum mundum ipſorum ſanguine ſtagnantem, torculari iræ Dei preſſorum.

332. Pſalm. 94. *Pœna damnatorum completa, & ſine indulgentia.*
Tertiò: Numerus quadragenarius eſt pœnæ, & punitionis, juxta illud Pſ. 94. v. 10. *Quadraginta annis offenſus fui generationi illi: & dixi: Semper hi errant corde.* Sicut & quinquagenarius indulgentiæ, & remiſſionis; numerus autem 1600. eſt ex omni parte quadratus ex quadraginta, qui ſe recurrit: cùm autem dicit Joan. *Exivit ſanguis de lacu per ſtadia* 1600 oſtendit pœnam reproborum ſine indulgentia, & remiſſione ex omni parte quadratam, & completam ex parte nempe corporis, ex parte animæ, ex parte temporis, ex parte loci.

333. *Quilibet damnatus exactè cruciatur.*
Quartò: Juxta Richard. Victor. in hoc numero 1600. continentur majores, & minores numeri; ſcilicet ſenarius, centenarius, millenarius, & hi omnes perfecti Ecce cur dicitur ſanguinem per tot ſtadia decurriſſe, ut innueret quemlibet in ſuo gradu perfectiſſimè, ac completiſſimè cruciandum. Citat Richard. Victor.
Richard.
In ſenario, centenario & milliario, minus, & mediocrius, & perfectiſſimè damnatorum notatur cruciatio: ipſi enim numeri perfectionem ſignant: bene ergo tali numero malorum omnium damnatio deſcribitur, ut ſingulos in ſuo gradu perfectè damnatos eſſe doceatur.

334. O quàm utile, ac proficuum hoc nobis eſſet, ſi talia in mente ſemper defixa haberemus ad mala omnia depellenda, ſalutemque procurandam æternam. Ære miſſo in fornacem, æneum ſerpentem conflavit Moyſes, eductumque de fornace, populo aſpiciendum propoſuit. *Fecit Moyſes ſerpentem æneum, & poſuit eum pro ſigno: quem cum percuſſi aſpicerent, ſanabantur:* Numer. 21. n. 9. Sed quale hoc remedium paratur miſeris pereuntibus? & quomodo ex æneo ſerpente à fornace educto remedium flammantibus vulneribus poteſt ſperari? Sine dubio umbra æternæ fornacis, ante oculos objecta, ac memoriâ retenta, ardentibus cupiditatum flammis, medelam efficacem afferre ſolet. Ad hæc dicebat D. Ephrem de pœnit. *Fuſilem igitur ſerpentem ex fornace, ſumpſit, ut flammam tuam, in mentis corruptionem effuſam reprimeret.* Quænam libidinum flamma fervens inter ipſas medullas deſæviens non refrigeretur, ad conſideratam umbram illius æternæ fornacis, cui præſidet ſerpens antiquus, ſerpens ille ſemper talibus flammis alligatus?
Inferni memoria efficax ad ſalutem.
D. Ephrem

335. Pſalm. 54.
Ait Regius Vates Pſal 54. n 16. *Veniat mors ſuper illos, & deſcendant in Infernum viventes,* Magnam hic excitat quæſtionem D. Auguſtin: quomodo illi, ſuper quos mors venerat, in Infernum deſcenderant viventes? Si mortem ſuper ſe exceperunt, quomodo vivi ad Infernum deſcendunt? Sanè nulla mors, nullum malum poteſt offendere illos, qui viventes ſciunt ad Infernum deſcendere, æternaſque pœnas mente perpendere: tamquam ſi dicat, qui viventes mente deſcendant ad Infernum, mors illis nullum damnum, nullumque nocumentum afferre poteſt, quia talis mente deſcenſus maximè eſt ad vitam, ad vitiorum occaſum, & ad virtutum alimoniam. Noſter Incognitus. *Illi*, aït, *vivi deſcendunt in Infernum, qui viventes hic, mentem inclinant ad ipſum meditandum, ut & convertantur.*
Vivus mente deſcende ad Inferos, ut ab illo vivus effugias.

Quis vivus mente deſcendit ad regionem damnatorum, maximè ab illa mortuus effugiet & ibi dives nundinas omnium bonorum inveniet. Eleganter ad hæc fatur Petrus Damian. ſerm. 60. in D. Nicolaum. *Totus tremo,* ait *atque horreo ad memoriam regionis iſtius, & concuſſa ſunt omnia oſſa mea. Ilic eſt ignis, qui non ſuccenditur, vermis, qui non moritur, & frigus horrendum. Ibi fœtor intolerabilis exoritur, percutientes mallei reſonant inceſſanter, obtuſæ tenebræ cumulatius indenſantur: illic confuſio peccatorum, horribilis facies dæmonum, inextricabilium vinculorum fertilis multitudo. Ibi fletus, & ſtridor dentium, planctus, & gemitus, & alternantia mala impios ſine pietate diſcerpunt. Nihil ſic valet ad extirpandas voluptatum radices, quàm iſtorum memoria. Curre per has tumultuantes nundinas, ut vivens deſcendas in Infernum.* 336.
Damian.
Memoria inferni, vitia extinguit, & ad ſalutem confert.

QUÆSTIO XXXVII

Quam dura, & terribilis ſit inferni pœna ex præſenti litera multipliciter colligitur.

PRIMO: Dicitur quòd vindemiatos *miſit Angelus in lacum iræ Dei magnum* Infernus dicitur lacus, ait Albert. Magn. propter ſui profunditatem. Ezech. 31 n. 18. *Detrahe eam ipſam ad terram ultimam.* Dicitur autem lacus iræ Dei, quia damnati ibi patiuntur vindictam, & iram Dei, & ſcribitur, in lacum magnum iræ Dei; appellatur magnus propter ſui capacitatem, ac amplitudinem ad omnes iniquos excipiendos, ut ſuperiori quæſtione. 337.
Albert. Ezech. 31.
Infernus valde latus ad omnes iniquos.

D. verò Hieronym. legit ſubſtantivè, *magnum*; dicens, non *lacum magnum*; ſed *magnum miſit in lacum* id eſt, ſuperbum, & elevatum miſit in vindictam in lacum; ac ſi peculiariter Inferni pœna in ſuperbum ac arrogantem ſit præparata: Et quantum contra Deum ſe magis erexit impius, ejuſque cum majori arrogantia juſſa contempſit, eò magis debet deprimi & à loco gloriæ magis elongari, ut ex ſuis delictis debitas pœnas ſolvat D. Bernard. Senenſ. tom. 2. ſerm. 11. cap. 3 *Hinc eſt*, ait, *quòd ad hoc delectatio illa improba perfectè puniatur, in qua ſimul eſt delectatio cum contemptu; neceſſe eſt ut ad punitionem illius contemptus, & delectationis, ſive ſit ſpiritus ſive ſit homo, præcipitetur in lacum infimum & abjectum, à ſtatu gloriæ omnino elongatum, ſcilicet in profundum Inferni: Unde Iſai. 14 detracta eſt ad inferos ſuperbia tua.* 338.
D. Hieron.
Superbus tecu[illegible] dignus inferno.
D. Bernard.
Iſai. 14.

339\. Secundò: *Calcatus eſt locus*, ſeu ut legit Syrus: *Calcatum eſt illud torcular.* in eo nempe botri, ſeu peccatores calcabuntur, ſub dæmonum pedibus, juxta illud Malach. 5. num. 5. *Calcabitis impios, cùm fuerint cinis ſub planta pedum veſtrorum, in die, qua ego facio, dicit Dominus exercituum.* Et dicitur, *Calcatus eſt locus*; cur non exprimitur, à quibus calcatur? quia cùm ſit in Inferno, à quolibet minimo miſer damnatus calcabitur; atqui multi erunt principes magni, ac potentes, ſuperbi & elati: & quantum eis tormentum, cùm ſe videant ſub aliorum pedibus conteri, & ſubjici? Purpuratus ille dives, cùm eſſet ſepultus in Inferno: *Elevans autem oculos ſuos cum eſſet in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in ſinu ejus.* Luc. 16. n. 23. & tanquam ad Lazari pedes provolutus, ex ejus minimo digito aliquale commodum expectat. Valde opportunè notat ſacer Text. *Cùm eſſet in tormentis* O quantum erat illi hoc tormentum, quod cum olim tantâ rerum affluentiâ abundaret, contemnens Lazarum, modo veluti ſub pedibus, ac digitis contemptiſſimi mendici jaceret: Quod meditatur D. Petrus Chryſolog. ſerm. 66. dicens. *Modo inhumani, & Lazari pauperis, ſtupendas vices, pavendas ſucceſſiones, conditiones admodum lamentandas, in medium producere, & afferre geſtimus.*

Malach. 4.

Miſeri damnati ſub aliorum pedibus calcantur.

Luc. 16.

D. Chryſoſt.

340\. Tertiò: *Miſit in lacum iræ Dei magnum*; hoc eſt, in abyſſum illum infernalem plenum omni confuſione, horrore, tormento, ac dolore; ita ut lacus dicatur magnus, utpote magna Dei ira repletus. O quàm horrendus, ac horribilis eſt Infernalis lacus! Cùm Chriſtus D. legionem dæmonum ejiceret ab uno homine. *Rogabant illum, ne imperaret illis, ut in abyſſum irent* Luc. 8. n. 31. & cur tam ſollicitè petunt, ne in illum abyſſum, ac lacum infernalem mittantur? Maximè cùm ibi principatum teneant; etſi anxiè omnibus modis nocere hominibus affectant, ibi laxatis habenis potuerunt in eos ſævire: nam in infernali lacu, hoc eis latiſſimè eſt conceſſum. Cur ergo ſic exhorrent locum illum in, quo maximè dominantur? Locus ille, in quo ſempiternus horror inhabitat, ſic eſt horribilis, ac terribilis, & undique formidabilis, ut nec mente concipi, nec verbis explicari valeat, itaut etiam Principes tenebrarum, ab eo maximè fugere, & declinare contendant. Syneſius Epiſt. 84. *Locus damnatis deputatus, ita per ſe horribilis natura rationali, ut etiam ſi plenus deliciis horrorem cauſaret.* *Adde, quod ibi eſt perpetua ſervitus, immenſi cruciatus, locus horroris, & vaſtæ ſolitudinis, torcular, in quo corpora damnatorum miſerè calcabuntur, & confringentur. Quis non horreat locum adeo horribilem? Lacus, ubi qui eſt clauſus ſemel, non amplius hanc clariſſimam Cœli ſpeciem videbit, ubi clauſus in æternum cruciabitur.* Et hanc inferni clauſuram expaveſcens Regius Vates clamabat. *Neque urgeat ſuper me puteus os ſuum.* Pſal. 68. n. 16.

Luc. 8.

Infernus locus horribilis.

Syneſius.

Pſalm. 68.

341\. Quartò: *Exivit ſanguis.* Sanguis hic ſumitur pro pœna; nam ſæpè per pœnam effunditur ſanguis. Albert. Magn. *Exivit ſanguis; id eſt, pœna æterna exuberavit, quæ infligitur pro ſanguine ſeu peccato.* Cur ergo non ait Joannes, quòd poſtquam exivit hujuſmodi ſanguis uſque ad frænos equorum, per ſtadia mille ſexcenta, ſteterit, & ibi fixerit terminum? Nullomodo hoc dixit; quia hujuſmodi ſanguis; ſeu pœna malorum non ſtabit, ſed in æternum decurret. D. Thomas *Sanguis*, ait, *id eſt, vindicta, ſed currens ex equo, patet quod omnes reprobi æternaliter punientur.* Maximè divinam pietatem, ac miſericordiam decantat Regius Vates dicens *Eruiſti animam meam ex inferno inferiori* Pſal. 85. n. 13. & quiſnam eſt locus inferior ipſo inferno? Explicat Imperfectus hom 41. *Æternitas ſcilicet tormentorum.* Ac ſi infernus ingens malum ſit. At æternitas tantarum pœnarum; quid eo inferius, ac deterius? Et ideo Propheta non ſolum gratulatur Deum, quia eum eruit ex Inferno, ſed etiam ex ipſa æternitate tantorum tormentorum quæ eſt quid deterius, ac depreſſius ipſo inferno.

Alb. Magn.

D. Thom.

Pœna damnatorum æterna, quod eſt quid deterius ipſo inferno.

Pſ. 85.

Impſ.ct.

342\. Quintò: Ait noſter Joannes, *quòd calcatus eſt locus extra Civitatem* cœleſtem ſcilicet patriam, in qua Deus clarè viſitur, ac manifeſtatur à qua omninò erunt excluſi, carentes divina viſione, cùm ejus intuitiva facie omnino ſint indigni; & ita damni pœna, quæ eſt omnium rigidiſſima perpetuò punientur. D. Thom. *Extra Civitatem, hic notatur pœna damni, quia in Inferno ſemper punientur, ita quod ſemper erunt excluſi à Civitate cœleſti: quaſi dicat ita calcabuntur in lacu impii, & hoc extra Civitatem cœleſtem, quia ad eam nunquam redibunt: animæ enim in Purgatorio affliguntur, ſed quandoque ad Civitatem ſupernam volant.*

Pœna damni omnium graviſſima.

D. Thomas

343\. Dum miſeri à ſupremo Judice damnabuntur dicet illis. *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum.* Matth 25. n. 41. Non dicet, Ite in ignem æternum, & diſcedite à me: Sed primo, & in fronte ponitur: *Diſcedite à me*: deinde in ignem æternum mittuntur, ac ſi prima omnium pœna ſit, quod à Deo diſcedant, ejus conſpectu, ac facie carentes, quæ eſt durior, & terribilior ipſo igne æterno, qui ſecundo loco ponitur.

Matth. 25.

Pœna damni durior ipſo igne æterno.

344\. Abſalon opulentiſſimæ Hieroſolymæ Civitatis deliciis fruebatur, pulcherrimarum puellarum choris intererat; æqualium juvenum voluptatibus deliciabatur; ut valde benevolus Princeps ab omnibus amabatur; ſolaque paterna facie, ejuſque conſpectu carebat, prohibitione interpoſita, ne paternæ domus limina attingeret. Inter tam affluentes delicias ſic miſerandus clamabat, 2. Reg. 14. n. 32. *Quare veni de Geſſur? Melius mihi erat ibi eſſe: obſecro ergo ut videam faciem Regis: quod ſi memor eſt iniquitatis meæ, interficiat me.* Et ſi ab exilio Geſſur in Hieroſolymam eſſet revocatus, paterniſque deliciis frueretur; omnia tamen contemnit, dum à paterno conſpectu exulat; imò hanc ſolam privationem duriorem ipſa morte reputabat: *Si memor eſt iniquitatis meæ, interficiat me.* Conveniant hic omnes, qui humanis voluptatibus immerſi, Dei viſionem contemnunt. Quid præſtat cætera poſſidere, ſi Dei viſione careas, in qua dulciſſimè omne bonum, ac felicitas comparatur. Vide tom. 1. c. 1. quæſt. 29. n. 216. 217. & 218.

2. Reg. 4.

Non pro ſunt cætera bona ſi Dei viſione careas.

QUESTIO

QUÆSTIO XXXVIII.

Quare dicitur quòd ſanguis exiverit uſque ad frænos equorum?

345. SEcundùm literam, metaphorica eſt locutio deſumpta ex immani, ac crudeli bello, quando tantus ſanguis diffunditur ſuper campos inundans, ut etiam ad frænos equorum deveniat, ut jam dixi in Expoſitione: & hoc denotatur, quòd valde magna erit, & propemodum immenſa pœna, ac ultio ſuper miſeros damnatos, ac reprobos, ut undique videatur eos tenere, & abſorbere; ſed jam moraliter.

346 Primò: Cur noſter Joannes ad ſignificandam reproborum damnationem, hac phraſi utitur, quod ſanguis vindemiæ decurrerit uſque ad frænos equorum? Equus refertur ad equitem; impii communiter dæmonum equi dicuntur, non ut ab eis regantur, ſed ut in omnem ruinam præcipitentur. Hinc dicitur, quod ſanguis pervenerit uſque ad frænos equorum; ita ut non ſolùm equos, ſed etiam equites attingeret, ac fœdaret; ut ita ſignificetur non ſolùm pravos homines, ſed & Angelos malos, dæmones nempe infernali pœna cruciari. Ita habet Richard Victor. *Quia æterna damnatio non ſolùm cruciabit damnato homines; ſed etiam dæmones; bene ſequitur: Et exivit ſanguis de lacu uſque ad frænos equorum; quia crudelitas æterna damnationis, non tantùm cruciabit pravos homines, qui ſunt equi dæmonum, ſed & ipſos dæmones, qui ſunt rectores pravorum hominum.*

Non ſolum homines, ſed etiam dæmones cruciantur in inferno.

Richard.

347. Secundò: Bene potuit dicere Joannes: Exivit ſanguis copioſiſſimus, irrigans omnem terræ ſuperficiem: tum ergo tam frænorum, quàm equorum egit mentionem: Sicut enim per equos intelliguntur populi, ac ſubditi; ſic per frænos rectores populorum: qui alios refrænant, & gubernant, indeque delinquentes cum ſubditis puniuntur & ſignatim, ac peculiariter fit mentio, quòd ſanguis ad frænos pervenerit; quia Prælati deficientes in ſuo munere, maximè pœna, ac ultione per ſanguinem ſignificata involventur, ac deprimentur: & ideo non dicitur, quòd ſanguis exivit uſque ad equos, ſed uſque ad frænos quorum; quia ipſi fræni, ſeu Prælati peculiarius à pœna abſorbebuntur. Alb. Magn. uſque ad frænos equorum, *id eſt, Prælatos qui ſunt rectores aliorum, qui ſicut fuerunt ſimiles in culpa, erunt ſimiles in pœnis; ideo gravius puniuntur.* Sap 6. n. 6. Judicium duriſſimum his, qui præſunt fiet. *Durum, quia malè intraverunt: durius quia malè vixerunt: duriſſimum, quia malè rexerunt.*

Prælati duriſſimè puniuntur in inferno.

Alb. Magn.

348. Tertiò: *Exivit ſanguis uſque ad frænos equorum*: Cur potiùs equorum, quàm aliorum animalium fecit mentionem? Equus ſuperbus, & laſcivus eſt, & in quælibet alia vitia præceps ruit. Unde conſulit David. *Nolite fieri, ſicut equus, & mulus*: Pſal. 31. n. 9. Alcuinus ibi: *Cur non dixit: Sicut bos, qui eſt humilis, ſed ſicut equus qui erecta cervice incedit per quem ſuperbi denotantur.* D. verò Chryſ. D. Aug. Euthym. Incognit dicunt, per equum ſignificari laſcivum, ac luxurioſum, juxta Tob. 6. n. 17. Jerem. 5. n. 8. Petrus verò Lombardus, Epiſcopus Pariſ. ait, per equum denotari hominem vitioſum, ac vitiis deditum. Cur ergo ſanguis, quo indicta Dei, vel pœna quæ infligitur, accipitur, uſque ad frænos equorum decurret? Nonne ut copia illius ſanguinis exprimeretur, ſat erat dixiſſe, uſque ad medium pedum equorum, vel altius defluxiſſe. Cur ergo dixit uſque ad frænos? Ingenioſè reſpondet Andr. Cæſar. *Cum iniqui peccatores ait, inſtar equorum, qui præ cæteris animalibus laſcivi, ſuperbi, & furioſi ſunt, voluntatibus uſque ad faſtidium incubuerint, digni ſunt qui uſque ad frænos ſuppliciis viciſſim immergantur.* Et meritò quidem, qui ſine frænis ſe laxarunt in ſuperbia, laſcivia, ac omni turpitudine vitiorum, uſque ed nauſeam, meritò ſuppliciorum, ac pœnarum frænis, uſque ad omnium dolorum cumulum comprimantur, ac opprimantur: qui enim ſine frænis peccaverunt, frænis omnium dolorum, ac pœnarum religantur.

Pſ. 31. Alcuinus. D. Chryſoſt. D. Auguſt. Euthym. Incognit. Tob. 6. Jerem. 5.

Qui ſine frænis peccarunt, frænis pœnarum colligentur.

Andr. Cæſ.

Quartò: *Exivit ſanguis uſque ad frænos equorum.* Cur uſque ad frænos, & non potiùs uſque ad pedes? Licèt enim quis forti ac veloci equo intendat effugere, ne eum pœna ſuæ iniquitatis teneat, ſanguis exiet, qui frænum equi prendat & teneat, ac faciat ſubſiſtere. Et quis ſanguis hæc faciet, niſi ſanguis proximorum à te effuſus. Victorinus hîc: *Exiet ſanguis uſque ad frænos equorum, exiet ultio uſque ad Principes populorum id eſt, rectores, ſive diabolum, ſive Angelos ejus: noviſſimo certamine: exiet ultio ſanguinis effuſi ſicut ante prædictum eſt; in ſanguine peccaſti, & ſanguis te perſequetur.* Omni conatu cave homo ab effundendo proximi tui ſanguine, qui enim in ſanguine peccat, vix poterit à tanto perſecutore defendi; ubicumque fuerit, ibi illum ſanguis inſequetur. 349.

Sanguis effuſus ſundentem inſequitur.

Victorin.

Clamant Chriſti D. interfectores Matth. 27. n. 25. *Sanguis ejus ſuper nos, & ſuper filios noſtros.* Cur non caro ejus, oſſa ejus, vita ejus vocantur in vindictam ſed unus tantum ſanguis, utpote, qui ſolus pertinacior cenſeatur in perſequendis injurioſis ſibi hominibus, ubique illos inſequens: Quod in Judæis miratus D. Chryſoſt. ſerm. 3. de Paſſione, ait: *Sub alieno exitio tuo impie jugulas & in tuam ſobolem parricidialem vibras dexteram. Ecce currit per tui generis proſapiam, nunquam expiandi vena facinoris, & infecta ſanguine naſcitur infauſta poſteritas.* Expende verba. *Infecta ſanguine naſcitur infauſta poſteritas.* Quocumque ſe Chriſtianum ſanguinem fundentium poſteritas diffundit, eò ſanguis pervenit effuſus, & quaſi illo ſignata, & infecta ad univerſalem pœnam vocatur. 350.

Matth. 27.

D. Chriſoſt.

Sanguine ſignati ad pœnam vocantur.

Prohibens Deus homicidium ait Noë. *Sanguinem animarum veſtrarum requiram de manu cunctarum beſtiarum, & de manu hominis.* Gen. 9. n. 5. Cur, Domine, dicis te ſanguinem hominis effuſi vindicaturum? Nonne extant multæ leges politicæ, quibus homicidæ puniuntur: vindictam ergo relinque hominibus; Nonne etiam ſæpè homicidæ favoribus, muneribus, vel alio modo pœnas ſibi debitas evadunt. Ideo Deus aſſerit, ſe homicidas puniturum, ut intelligamus homicidia non eſſe impunita, ſed ſemper debita pœna homicidas proſequitur: & tenet D. Ambroſ. lib. de Arca. *Deus noſter, ait, ultionem promittit, ut vel ſic frangatur metu, qui pietatis eſt oblitus: & ſicut, quòd, etiamſi homines effugiat, homicida tamen Dei judicium non poſſit evadere, ſed majori, & æterno ſupplicio reſervatur.* 351.

Gen. 9.

Homicida non effugiet ſupplicium.

D. Ambroſ.

CAPUT XV.

ARGUMENTUM.

NEXVS hujus capitis cum ſuperioribus in eo conſiſtit, quòd poſtquam noſter Evangeliſta cap. 13. egit de regno Antichriſti ejuſque perſecutione in Sanctos, cap. 14. enarrat illuſtria facta Sanctorum Martyrum, Virginum, ac Eccleſiæ Prædicatorum. Deinde de die judicii, ac vindemia facienda in malos ſcribit: Et quia hæc vindemia, ſeu punitio iniquorum facienda eſt miniſterio Sanctorum Angelorum. Matth. 13. n. 14 & cum omnia debita diſtinctione, non poſsint ſimul referri: ideo Evangeliſta, ut abſque confuſione procederet, poſtquam pertractavit de vindemia, ac malorum condemnatione; agit de Angelis Executoribus, effundentibus phialas noviſſimas iræ Dei, inter quas Sancti ſuper mare vitreum canebant canticum Moyſis. Vnde non approbo ſententiam Ribeiræ, Cornelii, Labay, exiſtimantium, quòd Ioannes cap. 14. fecerit digreſsionem ab eo, quod inceperat, cap. 13. de Antichriſto; ac fine mundi; valde enim ordinatim noſtra ſuprema Aquila procedit.

Matth. 13. Ribeira. Cornel. Labay.

Apoc. 15. n. 1. Et vidi aliud ſignum in Cœlo magnum, & mirabile; Angelos ſeptem habentes ſeptem plagas noviſſimas; quoniam in illis conſummata eſt ira Dei.

VERSIONES.

Syrus. Vidi ſignum admirabile, &c. habentes ſeptem illas ultimas plagas; quoniam in illis conſummata eſt excandeſcentia Dei.

Arabicus. Septem Angelos habentes ſeptem exitia ultima, quibus finem habet ira Dei.

Primaſ. Quoniam in illis indignatio Dei conſummata eſt.

Ticon. D. Auguſt. His finita eſt ira Dei.

Oecumen. Ipſis completur ira Dei.

Alii legunt. Expleta eſt ira Dei.

EXPOSITIO I.

1. *VIDI aliud ſignum in cœlo, magnum, & mirabile.* Hoc ſignum magnum, de quo maxime admiratur Evangeliſta; eſt ſupremum arcanum Divinæ Sapientiæ, cum ſumma æquitate in inferendis plagis, & ſuppliciis in homines, maximè contemperaris cum eorum peccatis, ac prævaricationibus, quæ miniſterio Angelorum exercenda ſunt quod ſtatim explicat *Angelos ſeptem.* Et ſunt iidem, qui c. 8. & deinceps canunt ſeptem tubis; & nulla hîc eſt hyſterologia, ſeu anticipatio, ut contra aliquos recentiores dicam q. 2. *Habentes ſeptem plagas* Erant parati Angeli, ut omni genere plagarum, ac ſuppliciorum reprobos perderent. *Plagas noviſſimas.* Dicuntur noviſſimæ, non quia ſit novus modus plagarum, antè Deo inuſitatus, ut exponit Alcazar, ſed ſimpliciter noviſſimæ, quia erunt poſtremæ ac ultimæ; ex quibus ultima ſe extenderet ad finem mundi, ut contra Cornelium, & alios, dicam q. 3. Et confirmatur noſtra ſententia ex adjectis verbis: *Quoniam in ipſa conſummata eſt ira Dei.* Et ſi in ipſis conſummata eſt ira Dei, jam amplius non erit in aliis plagis, ac ſuppliciis.

Alcazar. Cornelius.

QUÆTIO I.

Quare hoc ſignum, hîc oſtenſum Ioanni, dicitur magnum, & mirabile.

SUprà cap. 12 cùm noſter Joannes vidit mulierem amictam ſole, ait: *Signum magnum apparuit in Cœlo.* Hic vero amplius addit dicens: *Signum magnum, ac mirabile.* Seu, ut legit Syrus: *Admirabile.* Hoc autem Signum magnum, & mirabile eſt ſupremum arcanum divinæ juſtitiæ diſponentis, ac ordinantis ſeptem Angeios habentes ſeptem plagas noviſſimas: Et cùm dicit noſter Joannes, ſe vidiſſe in Cœlo hoc Signum magnum, & mirabile, non ſolùm ſignificat has plagas de Cœlo venturas, ſed etiam tales plagas fabricatas eſſe in divinis arcanis 2.

Sirus. *Valde mirabile arcanum divinæ juſtitiæ, commenſurantis pœnas cum peccato.*

canis ſumma ſapientia, admirabilique æquitate multum contemperatas; ac proportionatas cum hominum, mundique demeritis miniſterio Angelorum immittendas, ut ex præſenti litera patet.

3. Altum,& ſupremum eſt ſecretum divinæ juſtitiæ,maximè commenſuratum cum hominum delictis ac peccatis, quod humana ratio nullo modo valet inveſtigare. Cum arca Domini transferretur de domo Abinadab in domum Obededon, & calcitraſſent boves, tenuit eam Oza ne in terram caderet. *Iratus eſt indignatione Dominus contra Ozam, & percuſſit eum ſuper temeritate,qui mortuus eſt*: 2.Reg. ..num.7. Valde difficile, in quo hîc inventum fuerit peccatum Ozæ, ita ut circa hanc rem circumferantur ferè novem vel decem opiniones; & augetur maximè difficultas, quia juxta Angelomum, ac Gloſſam, ipſe Oza erat Sacerdos, quo dato ipſe ex munere ſuo tenebatur opem ſuam interponere. Quomodo ergo dum pietatis officium ex zelo Dei videtur exſolvere, in grande nefas incidit, ut ex illo mortem reportaret, in quo ſi non vis errare, noli judicare. Ad quod tendit Salvianus libro de Provideutia. *Multum abditum eſt arcanum providentiæ Dei,nam dum cogitat Ozam religionis opus adimplere, grande peccatum in eo invenit.*

2. Reg. 6.

Angelomus.
Gloſſa.

Abditum arcanum divinæ juſtitiæ.

Salvian.

4. Alta & ſuprema ſapientia Deus caſtigat, punit,ac judicat. Poſt ſanatum Paralyticum, dicebat, Chriſtus, Joan 4 num.21. *Neque enim Pater judicat quemquam, ſed omne judicium dedit filio* Et cur Pater non judicat, ſed omne judicium dat filio? An ut durius exerceatur judicium ab eo, qui non eſt Pater? abſit. Cur ergo Pater non judicat, ſed omne judicium dat filio? Patri attribuitur potentia,ſicut & filio ſapientia; inde Pater non judicat, ſed judicium dat filio; quia Dei judicium non exercetur potentia, ſed ſummâ ſapientiâ, ac prudentiâ; qua rigorem ſeveritatis valet temperare, omnia æqualiter ſummâ æquitate ponderare,cùm idem ſit Judex & Advocatus. Ad hoc reſpicit Arnoldus Carnot tract. de laudibus Mariæ, in fine, dicens. *Datum eſt* ait, *filio à Patre omne judicium, & ejus eſt temperare, & diſpenſare, ſeveritatis diſtrictæ ſententiam,& decretum,qui non facile eos, quorum advocatus exiſtit,condemnet,cùm idem ſit Advocatus & Judex.*

Joan. 5.

Dei judicium cum ſumma ſapientia.

Arnold.

5. Flammantibus linguis deſcendit Spiritus ſanctus ſuper Apoſtolos Act. 2. n. 3 *Et apparuerunt illis diſpertitæ linguæ, tanquam ignis, ſeditque ſuper ſingulos eorum,& repleti ſunt omnes Spiritu ſancto.* Et ad quid tantis ſplendoribus, ac luminibus venit Spiritus ſanctus? Munus adventus ejus eſt, *Arguet mundum de peccato*: Joann 16.n.8 Arguiturus ergo mundum Divinus Spiritus non aliter venit,quàm ſplendentibus igneis linguis;nimirum omnigenum ſapientiæ ſplendorem præmittens, qua cuncta rimatur, & ad libram ponderat:quod attigit D. Bernard ſerm. 2. de Pentecoſte. *Spiritus ſanctus*, ait, *qui ſcrutatur profunda peccatorum noſtrorum, diſcretor cogitationum,& intentionum cordis, qui nec minimam paleam intra cordis, quod poſſidet, habitaculum patitur reſidere; ſed ſtatim igne ſubtiliſſimæ circumſpectionis exurit.* Expende illud, *Igne ſubtiliſſimæ circumſpectionis.* Non igne fortiter ſæviente:ſed igne, qui facem præferat, & ſubtiliter, & circunſpectè cuncta noſcat, & videat, exurendum exurat, ſervandum ſervet. 6.

Actor. 1.

Joan. 16.
Ad judicandum,ac arguendum multa ſcientia neceſſaria.

Hoc magnum documentum habemus in primo Eccleſiæ fundamento, ac univerſali ejus Pontifice: Nam cùm comprehenderetur meus Jesus in horto Petrus evaginato gladio, ſervi Pontificis Malchi auriculam abſcindit;& ſtatim ei Dominus præcipit gladium recondere? Joan. 18. num. 12. *Dixit ergo* Jesus *Petro Mitte gladium tuum in vaginam.* Et tamen poſtea in Actis Apoſtolorum 10 num. 13. ei oſtenditur linteum plenum ſerpentibus, ac reptilibus, eique dicitur. *Occide,& manduca.* Antea mandatur ei gladium recondere,& vulnus inferre non permittitur;& modo non ſolum gladium ſtringere,ſed etiam occidere clara voce è cœlo monetur. Antea rudis,& impolitus erat Petrus,modo verò adventu Spiritus ſancti, ſapientiæ divinæ plenitudine illuminatus eſt;Et merito rudi, & impolito gladius prohibetur adverſus homines, maximè verò divinæ ſapientiæ lumine illuſtrato porrigitur:Hinc merito qui primus gladium adverſus hominem accepit,Gen. 3.n. 24. In paradiſi limine Cherub dicitur: nimirum ſcientiæ plenitudo: Et non aliter D. Paulus reprehenſionis gladium concedit ſuis diſcipulis, niſi certus quod omni ſapientia abundent. Unde ad Rom. dicebat c.15. n. 14. *Certus ſum de vobis, quoniam & ipſi pleni eſtis dilectione, repleti omni ſcientia,ut poſſitis alterutrum monere*: Expende illud, *repleti omni ſcientia, ut poſſitis alterutrum monere.*

Joan. 18.
Actor. 10.
Solus, qui Dei ſapientia eſt illuſtratus, poteſt homines judicare.
Gen. 3.
Rom. 15.

Quæstio II.

Quare Angeli tenentes ſeptem plagas, ſunt tantum ſeptem, nec plures, nec pauciores, & quinam ſint iſti ſeptem Angeli.

Ait noſter Joannes: *Vidi aliud ſignum mirabile; Angelos ſeptem habentes plagas ſeptem.* 7.
In limine quæſtionis notandum: hic hyſterologiam dari dicunt Ribeira, Alcazar, Cornel. Lahay, & alii: hic enim verſus, ait Cornelius poſtponendus eſt verſui ſecundo, tertio, & quarto: Nam priùs vidit Joannes; Sanctos ſtantes ſuper mare vitreum, & canentes canticum Moyſi: poſt hanc enim viſionem, ſubdit Verſ.5 *Et poſt hæc vidi,& ecce apertum eſt templum;& exierunt ſeptem Angeli habentes ſeptem plagas*: de quibus Angelis hic facit mentionem exeuntibus á templo.

Ribeira.
Alcazar.
Cornel. Lahay.

8. Recte Ferrar hanc ſententiam exiſtimat non eſſe veram, quia in hac ſacra prophetia, omnia ſapientiſſimè digeſta, ac ordinata ſunt, & ſic ſcripta ſunt, u vidit; ac proinde priùs elevans oculos, vidit ſeptem Angelos in cœlo, quàm Sanctos Victores ſtantes ſuper mare; nam iſti Sancti non fuerunt ante plagas, ſed ſimul erant in mundo,cùm ipſæ plagæ effundebantur: ac proinde non potuerunt videri ante Angelos, ſed ſimul cum ipſis:nam ex eo quòd Angeli apparuerunt in cœlo minantes tantas plagas, inde Sancti decantabant Deo laudes, & gratias: & quia ſimul viſa non poſſunt ſimul referri:ideo poſt canticum Sanctorum ſcribit, quomodo exierunt de templo, & ideo hîc nulla eſt hyſterologia.

Ferrar.
Impugnatur dicta ſententia.

Primaſ. Joachim. Anſbert. Richard. Haymo. Pannonius. Albertus.

Primò: Quæſtio inquirit, quinam ſint iſti Angeli, & cur ſeptem? Ad primum Primaſius, Joachimus, Anſbertus, Richardus, Haymo, Pannonius, Albertus Magn. docent eſſe ſeptem genera Prædicatorum: ſed illis repugnant verba Sacri Text habentes ſeptem plagas noviſſimas; in quibus conſummata eſt ira Dei: Prædicatores ſunt ad ſalutem & non ad mortem, ex quo fundamento rejicitur ſententia Alcazaris dicentis hos Angelos ſeptem eſſe ſeptem viros Apoſtolicos Scilicet D. Paulum, D. Petrum, S. Clementem Papam, quartum Pontificem tempore S. Agnetis, & ſic de cæteris: quæ ſententia ex eodem fundamento corruit. Alenſis tamen, & Ribeira volunt eſſe illos ipſos ſeptem Angelos, qui cap. 1. connumerantur Negat Viegas; quia illi omnino ſunt Principes, quibus unum de animalibus non daret ſeptem phialas, ſicut dat;& vult tamen eſſe Angelos minores, quibus executioni miniſterium demandatur, & putat numerum ſeptenarii definitum eſſe pro indefinito, & ſignificat multitudinem Angelorum; quod etiam tenet Gagnæus.

Alcazar. Alenſis. Ribeira. Viegas. Gagnæus.

9 Sententia mihi vera aſtruit hos ſeptem Angelos illoſmetipſos eſſe, qui ſuprà cap. 8. ſeptem tubis canunt; nam ad illos ipſos ſpectare videtur, qui introduxerunt in mundo doctrinam Sacram prædicationem Evangelicam in tubis ſignificatam, immittere plagas, quas Deus mundo, quòd malè reſponderit, reſpondeat, ac reſponſurus ſit tanto beneficio, eſt immiſſurus; perbellè enim habet, quòd ſicut miſericorditer tubas inflant, ita ſuo tempore severè, ac diſtrictè phialas effundant: Eſt enim in Divina Sapientia mira concinnitas, & in re ipſa mira proportio, ut per quos miniſtratum eſt beneficium, quo abuſus eſt mundus; miniſtretur ſupplicium, quo puniatur mundus. Multis placet quod ille Angelus, qui percutiebat Iſraël peſte 2 Reg 24 n 16 erat Angelos Cuſtos regni, ut ſicut cuſtodiebat regnum fidele, puniret, & rebelle.

Deus per eoſdem miniſtros beneficit juſtis, & punit iniquos.

4. Reg. 24.

10. Secunda quæſtionis pars eſt, cur Angeli dicantur ſeptem; quia in ſeptem generibus, ac modis plagarum, ac pœnarum conſummatur myſterium iræ Dei, ut dicam quæſt ſeq. & quia juxta multos DD. in hac quæſtione datos per hos ſeptem Angelos ſignificatur univerſitas Prædicatorum; ideo autem ſeptem ſcribuntur. Alex. Alenſ. *Dicuntur ſeptem*, ait, *quia docent ſeptem virtutes plantare, ſeptem vitia extirpare, ſeptem miſericordiæ opera clamare, ſeptem dotes prænuntiare*. Addit Albert. Magn. *Et ſeptem dona Spiritus Sancti prædicare.* Sed hoc ſecundum myſticum eſt.

Prædicator ſeptem annunciare debet.

Alenſis. Alb. magn.

11. Secundò. Signum magnum, & mirabile vidit noſter Joannes: & in quo hoc ſignum tantam admirationem excitat? Numero ſeptenario, nempe ſeptem diebus mundus perfectus, & conſummatus eſt: ideo & hîc viſuntur ſeptem Angeli, habentes ſeptem plagas, in quibus conſummatur ira Dei, & mundus deſtruitur Aretas. *An non ergo admirandum, mundum eſſe conſummandum ab Angelis, qui eodem ſunt numero cum diebus hebdomadæ, à quibus habuit initium, & in eundem finire numerum cum Angelis: qui id muneris ſortiti ſunt, ut ipſum perdant, & ad perdendum totidem habent plagas.* Inde ſe oſtendunt Angeli boni, & recti Dei miniſtri; quia formam Dei creatoris imitantur Ipſe ſeptenario numero Orbem condidit; ſic & Angeli ſeptem plagarum numero mundum deſtruunt In eo ſtat ſumma miniſtri præſtantia, quòd primi Opificis lineamenta ſequatur.

Aretas.

Præſtantia boni regis, ac miniſtri ſummi opificis lineamenta ſequitur.

Chriſtus D. ad ſalutem animarum duodecim Apoſtolos deſtinavit *Elegit duodecim ex ipſis, quos & Apoſtolos nominavit.* Luc 6. n. 13. & ad ipſos ait Joan 6. n. 71. *Nonne ego vos duodecim elegi?* Si plures, aut pauciores in Apoſtolos elegiſſet, nonne & ſancta & immaculata voluntas ejus appareret? Cur ergo à paucioribus, vel pluribus eligendis abſtinuit? Crediderim id factum, ut probaretur ſe primis ſemper creatoris lineamenris inſiſtere. Tertullian. lib. 4. in Marc. *Cur duodecim elegit*, ait, *& non aliundam numerum? Hujus numeri figuras apud Creatorem deprehendo. Duodecim fontes Elim, duodecim gemmas in tunica Sacerdotali, & duodecim lapides à JESU de Jordane electos*, &c. Creator in ſuis oſtenſionibus duodecimum numerum elegit; Jesus etiam ut formam Creatoris, ac Patris ſui delinearet, duodecim numero Apoſtolorum gaudet. 12.

Luc. 6. Joan. 6.

Bonus Rex ſupremum artificem imitatur.

Tertullian.

Ad hujus rei guſtum; intuitus Jesus Petrum, Joan. 1. n. 42. *Tu es Simon filius Jonæ tu vocaberis Petrus.* Et cur Simonis nomen in Petrum mutavit Chriſtus D. Ait Tertull. ſupra citatus. *Mutat & Petro nomen de Simone, quia & Creator Abrahæ & Saræ, & Auſeæ nomen reformavit hunc vocando JESUM, illis ſyllabas adjiciendo.* Adeo ex ſui Creatoris forma procedebat Jesus ut quia Creator in primo populi Iſraëlitico fundatore Abrahamo, adjiciendo literas, nomen mutaverat. Gen. 17. n 5. Sic ipſe Eccleſiæ ſuæ fundamentum nactus Simonem ejus nomen mutavit. Sic & ipſe bonus Jesus ſummi Opificis lineamentis inhærebat. 13.

Joan. 1. Tertullian.

Sequere veſtigia magni artificis.

Gen. 17.

Hinc Tertull. citatus maximè extollit præcellentiam Chriſti D. *Nil Chriſtus*, ait, *novi intulit, quod non ſit ex forma, ex lenitate, ex miſericordia, ex prædicatione quoque Creatoris* Quo plenus ſpiritu Salomon, Sap. 9. n. 1. ſic ait: *Deus*, &c. *qui feciſti omnia verbo tuo: & in ſapientia tua conſtituiſti hominem, ut dominaretur creaturæ quæ à te facta eſt, ut diſponat Orbem terrarum in æquitate, & juſtitia, & in directione cordis judicium judicet; da mihi ſedium tuarum aſſiſtricem ſapientiam.* Ecce Salomon regnandi ſapientiam poſtulans, nil prius in Deo memorat, quàm primi hominis regnaturi opificium; inde magnam præſtantiam oſtendens, quod videatur velle primi Regum opificis lineamentis inhærere, illius veſtigia ſequi, ab eiſque non declinare. O utinam ſic univerſi homines ſeſe lineamentis accommodarent Divini Creatoris, in operibus ſuis, ut nihil niſi ex forma ejus efficerent, nec efficiendum amarent. 14.

Tertull. Sapient. 9.

Diſcant Reges à ſupremo artifice normam regiminis.

Quæstio III.

Quare ultimæ punitiones immiſſæ in peccatores dicuntur plagæ noviſſimæ, in quibus conſummata eſt ira Dei?

VIDIT noſter Joannes ſeptem Angelos, à quibus finaliter punientur peccatores ultimi temporis; & cur has punitiones finalium plagarum nomine appellat? Nonne pœnas dicere potuit? plagas tamen dixit, quæ ex phraſi Scripturæ 15.

Valde dura & acerba manus Dei in impios.

Scripturæ videntur innuere, valde acerbam, & duram in æternum eſſe Dei manum in impios, cùm moniti ad eum converti neglexerunt D.
D. Thom. Thomas. *Pœnæ dicuntur plagæ*, ait, *quia valde acerbè natura rationalis læditur in pœnis, quæ divina juſtitia in perpetuum infert; Jerem.* 30. *n.* 12
Jerem. 30 *inſanabilis fractura tua, peſſima plaga tua.*

16. Alcazar. Inquirendum ergo reſtat, cur hæ plagæ dicantur noviſſimæ, id eſt, novæ; quia in eis eſt novus modus vindictæ, ac punitionis, qui olim Deo non erat in uſu, ut temporalibus plagis emendaret peccatum. Contrarium tamen
Pſalm. 77. apertè habemus probatum ex Pſ. 77. n. 34 *Cùm occideret eos, quærebant eum, & revertebantur, & diluculo veniebant ad eum* Ecce plagæ illæ mortis, & olim immiſſæ à Deo in Judæos, quæ caſtigabant peccatum cum vera ejus emendatione, & pœnæ æternæ extinctione. Ergo iſtæ plagæ non poſſunt dici noviſſimæ, eo quòd ſit novus plagarum modus ante Deo inuſitatus; deinde hæc ſententia mutat verba text. & noviſſimum dicit eſſe novum, quod eſt contra germanum ſignificatum.

17. Cornel. Menoch. Lahay. Nec etiam nobis, nec Ferrario placet id, quod docent Cornel. Menoch. Lahay, & alii, quod hæ plagæ non futuræ ſint ultimæ: nam poſt has even et excidium Babylonis, & excidium. Antichriſti, & Gog, & Magog. Tamen hæc excidia ſub his plagis includuntur, & aliqualiter tanguntur, licèt exactè non hic explicentur; quia indigent particulari, & magna explicatione: & ideo rectè differuntur infra ad ſuam propriam explicationem, & prophetiam Ultima tamen ex iſtis ſeptem plagis attinget finem mundi, poſt quam nulla ampliùs erit plaga hujus temporis, nec mille anni regni Sanctorum ſunt futuri poſt has plagas, etiamſi infrà ponantur, ut ſuo loco videbimus, & ſub his plagis continentur. Confirmatur noſtra ſententia ex ſequentibus verbis
Impugnatur. Text *Quoniam in ipſis conſummata eſt ira Dei* Hac cauſa oſtenditur veriſſimè fuiſſe dictas noviſſimas plagas: ſine dubio illæ noviſſimæ eſſe debent, in quibus conſummanda eſt ira Dei; poſt autem conſummatam iram; jam non eſt
Alcazar. ira. Nec ſatisfacit Alcazar dicens, quòd idem eſt conſummata ira, ac perfecta ira. Repugnat
Græcus. text. legens. *Expleta eſt ira*: & optimè cohæret: *Conſummata ira*, cum plagis noviſſimis.

18. D. Bernard. D. Bernardin. Senenſ. Moraliter explicat dici plagas noviſſimas; id eſt, in gravitate, & idem valet, ac omnium ſeveriſſimas: ſic ait citatus Sanct. Pater. *Plagas dici noviſſimas, id eſt, graviſſimas; quia graviſſimè punientur; quoniam graviſſimè peccaverunt*
Rupertus. *Cum Deus animas perdit ſeveriſſimè iraſcitur.* Et ad hunc ſenſum ſpectat. Rupertus, qui iram conſummatam de pœna æterna interpretatur, dicens: *Ira Dei occidendo corpora inchoatur, & poſtquam occiderit animas in gehennam mittendo conſummatur.*

19 *Iniqui dum puniuntur, ſunt in xcuſabiles.* Dicuntur iſtæ plagæ noviſſimæ, quæ effundendæ ſunt ſuper impios: quæ quidem plagæ temporalem eorum reſpiciunt punitionem Verùm, cur antequam evenerint prædicuntur? Cur ante tot ſæcula annuntiantur plagæ noviſſimæ? Ut cùm in eas impii incurrent, prorſus ſint inexcuſabiles; ſiquidem cum eas declinare potuerint, & à peccatis ceſſare, & virtutis exercitio
Richarſt. indulgere, vitiis ſe ingurgitarunt Richard. Victorin *quæ omnia*, ait, *idcirco ſcribuntur, ut juſti ex ipſis habeant conſolationem & ſuperbi de ſua pravitate minorem excuſationem.* Inde enim ſupplicia à Deo immittuntur, ut inde impii timore & metu concutiantur, ut medelam, & non damnationem accipiant.

Job. 41.n. 16 de Leviathan ait. *Cùm ſublatus fuerit, timebunt Angeli, & territi purgabuntur* An- 20. Job. 41.
gelos vocat eos, qui à Deo electi ſunt, Sancti Prædicatores, Doctores, Sacerdotes, qui in Scriptura dicuntur Angeli, qui in fine mundi conſtituti, ut viderint dæmonis, & peccati regnum tantis plagis conteri, ac exterminari, & inde ipſi multo metu, & timore quatientur; ſed quò illos ducet ille tantarum plagarum tremor? Ait text. *& territi purgabuntur*. Terroris illa pœna Electis illata, non erit in damnationem ſed in bonum illos enim magis, ac magis purificabit, & undique maximè puros ad ſalutem trahet; timor enim, & tremor in iis, qui ſapiunt maximè eſt ad ſalutem. D. Greg. lib. 34. D. Gregor. *Supplicia quæ à Deo veniunt, cum tremore ſunt ad emendationem.*
Moral c. 7. *Cum Leviathan iſte rapitur, Prædicatores Sanctos, quos adhuc in ſuis corporibus illud tempus judicii invenerit ſpes de regni propinquitate lætificat; & carnis infirmitas de iræ oſtenſione perturbat. Erit ergo in eis, aliquo modo tremor lætus, & timor ſecurus; qui & cœleſti regno ſe remunerari certi ſunt, & per tanti turbinis motum, pro carnis infirmitate contremiſcunt. Et quia in Sanctis Prædicatoribus, hoc pavore excoquitur, ſi qua eis ineſſe potuit vitiorum rubigo, poſtquam dixit: Cum ſublatus fuerit, tenebunt Angeli, & merito addit: Et territi purgabuntur.*

Ait Regius Vates Pſal 75.n.9. *De cœlo auditum feciſti judicium: Terra tremuit & quievit.* 21. Pſalm. 75.
Ecce tibi à Deo factum eſt, quòd terra tremeret, quòd in metu, & tremore eſſet, magnaque formidine tota commota, ac pertubata conſiſteret: quid enim ex tanto timore, ac tremore conſecutum eſt? perditio ipſius Minimè, ſed potiùs ſanitas, ac ſalus ipſius, quòd nempe ab omni malo; ac flagitio quieſceret. Hoc enim habet timor de Cœlo veniens, *De Cœlo auditum feciſti*: quòd peccatores ad ſalutem dirigat. Rem *Aliquando fit terramotus de Cœlo ad hominem medelam.* Guerric.
eleganter tractat Guerricus Abbas ſerm. 3 de Adventu. *Cùm enim*, ait, *auditum fecit de Cœlo judicium, audito ſolo terra tremuit, & terrore purgata quievit Beati, qui nunc eatenus excoquunt in ſe omnem ſcoriam peccati, ut tunc ſolo ſufficiat timore purgari. Et quidem comparatione mali, bonum vel per ignem ſalvari: ſed indubitanter longè melius, ſola purgatione metus conſummari.*

Apoc. 15. *n.* 2. Et vidi tanquam mare vitreum, miſtum igne, & eos, qui vicerunt beſtiam, & imaginem eius & numerum nominis eius ſtantes ſuper mare vitreum habentes citharas Dei.

VERSIONES.

Primaſ. Et vidi mare vitreum igni permiſtum, & ſuper ſtantes vidi eos, qui de beſtia, & imagine eius victoriam ferrent.

T *Ticonius*

Ticonius. Vidi ſicut mare vitreum.

Syrus. Et eos, qui victoriam reportarunt ab illo animali dentis, & ab imagine eius, & à numero.

Arabicus Stantes prope mare vitreum.

Arias. Vincentes ex beſtia, & ex imagine eius.

Aretas.Oecumen. Et de imagine ipſius, & de charactere ipſius.

EXPOSITIO II.

22. VI D I *tanquam mare.* Cum noſter Joannes antea immediatè dixiſſet, ſe vidiſſe ſeptem Angelos habentes plagas noviſſimas, hoc mare de quo hîc agit ad has plagas ſpectat. Et ſub illis plagis eſt. Hoc ergo mare vitreum, vel eſt multitudo iniquorum, ut exponunt Ribeira, & Cornel vel, ut eſt mihi probabilius, eſt illud præſens ſæculum Antichriſti: & rectè quidem, quia mundiale tempus fluit tanquam unda maris, & hoc mare dicitur *Vitreum*: tum hominum reſpectu, quia omnia illorum ſunt fragilia: tum etiam reſpectu Dei, cujus oculis pervium, ac patens eſt, totumque à longè jam cognitum ac ſi eſſet ad inſtar vitri pellucidum. *Mixtum igne:* Reſpectu iniquorum, totumque illud ſæculum deflagrabit igne luxuriæ, ac vitiorum cui reſpondebit ignis æternus: reſpectu verò Sanctorum igne Charitatis in perſecutionibus, ac laboribus, cui reſpondebit gaudium Cœleſte in Charitate perpetua.

Ribeira. Cornelius. Probabilior ſententia.

23. *Et eos, qui vicerunt beſtiam* Vidi illos ſtantes, qui ſe paſſi non ſunt à beſtia vinci, ut illam colerent, aut in fidem ejus nomen ſuum dederent *Et imaginem ejus* Quia ſcilicet noluerunt adorare imaginem Antichriſti, *Et numerum nominis ejus:* quia ſcilicet noluerunt inſigniri charactere nominis ejus. *Super Mare vitreum*, Ribeira, Menochius ſic explicant, ut idem ſit ſuper, ac juxta. Etſi aliquando ſupra mare idem valeat ac juxta, hoc eſt in littore: tamen hîc germanè accipiendum eſt ſupra mare: Nam hoc eſt magnum myſterium, quod Dei Electi, in tanta temporum contradictione, in tanta mundi colluvie, ac ruina, in tanta perſecutionis acerbitate, ſint his omnibus ſuperiores, quiete ac ſecurè conſiſtentes, tanquam ſuper ſolidum vitreum, & placidè, ac jucundè tenentes, ac pulſantes cytharas Dei. *Cytharas Dei*: quia non ſibi, ſed Deo dicunt ſuæ victoriæ laudem: & inde dicuntur cytharæ Dei.

Ribeira Menoch.

QUÆSTIO IV.

Quare apud Salomonem legitur Mare æneum, nunc apud Ioannem Mare vitreum, in quo pœnitentia adumbratur?

24. POſtquam noſter Joannes ſuperiori verſu ſcribit, quòd vidit ſeptem Angelos tenentes ſeptem plagas noviſſimas: & ſtatim ſubditquòd viderit ſuper mare vitreum Sanctos, qui Antichriſtumnon adorarunt, glorioſè ſuam victoriam Deo canentes. Cur immediatè poſt enumeratas plagas impiis infligendas, ſtatim juſto rum mentionem facit, qui in talibus plagis non ſunt participes, & de iniquis glorioſam victoriam retulerunt Cur talis eſt ordo, & diſpoſitio? Eſt alta, & divina ordinatio, quòd qui cum aliis in delicto non communicat, nec etiam in ſupplicio Richard. Victor. *De plagis malorum præmittit, pauca de juſtitia bonorum, ut patenter oſtendat, quòd ſicut boni à pravitate malorum ſunt liberi, ita etiam à plagis eorum ſunt liberi.*

Qui ab aliorum peccatis eſt liber etiam & à ſuppliciis.

Richard.

Præſens quæſtio eſt quòd de Salomone inter cætera templi opera dicitur; *Fecit quoque mare fuſile decem cubitorum à labio uſque ad labium:* 3.Reg.7.n.13. fuſile, id eſt, fuſum ex ære, ut communiter dicunt interpretes, & tamen nunc apud noſtrum Joannem valdè diverſum mare invenimus, non æneum, ſed vitreum mixtum igne. Joachimus exiſtimat in mari æneo intelligi vitam Sacerdotalem; in mari vitreo, Monaſticam Sed cur potius, vita Sacerdotalis mari æneo, quàm vitre, & vita Monaſtica; potiùs vitreo, quàm æneo ſignificatur? Mare æneum ſonorum eſt: mare autem vitreum, non ita, ſed ſolùm pellucidum: quia Sacerdotis vita debet ſonare prædicatione: monaſtica verò reſplendeſcere contemplatione. Sic ait citatus Joachimus. *Ideo in mari æneo adumbrari vitam Sacerdotalem; quia debet eſſe prædicatione ſonora; in vitreo converſationem Monaſticam; quia vita eorum debet eſſe contemplatione perſpicua.* 25.

1. Reg. 7.

Vita Monachorum ſit contemplatione manifeſta.

Joachim.

Antequam deveniamus ad particulare hujus maris ſignificatum, quod eſt de pœnitentia: Adverte, quòd ſæpe per mare ſignificatur pœnitentia, juxta illud Thren. 2. n. 13 *Magna eſt enim velut mare contritio tua*, ſecundùm radicem Hebraicam: id eſt, dolor, afflictio unde rectè dixit D Ambroſ. lib. ad Virg. lapſam. *Grande ſcelus grandem habet neceſſariam ſatisfactionem.* Pro grandi culpa, in tanta copia fluant lachrymæ, ut maris repræſentationem exprimant. Tempore Paſſionis negavit Petrus: & cùm poſt ſuam Reſurrectionem, Chriſtus ſtans in litore ſuis diſcipulis appareret, qui ſine fructu in navi erant piſcantes: tunc divini Magiſtri monitu ad dexteram navigii retia mittunt, & magnam piſcium multitudinem capiunt. Quo miraculo Petrus illuminatus, ut ad agnitum Magiſtrum citius peveniret. *Tunica ſuccinxit ſe, erat enim nudus, & miſit ſe in mare.* Joan. 21. num. 7. Et cur non magis expectavit navis volatum, ut iret ad Jeſum? Cur maluit ſe maris fluctibus committere? Pulchrè, ait, D. Chryſol ſerm. 78. *Miſit ſe in mare, ut mare dilueret, quod negatio taliter ſordidaverat.* Agnovit ſe Petrus negationis crimine infectum: totum ſe inde curaba efficere lacrymarum mare, ut inde lotus Jeſu approximaret: Magnæ enim pœnitentiæ ſe peccator committat, ut ad ſalutem perveniat. Modò. 26.

Thren 2.

Hebr. 4. Ambroſ.

Pro delendis peccatis magna pœnitentia requiritur.

Joan. 21.

Secundò ad quæſtionem. Mare æneum fecit Salomon in Templo, ut modò dixi in limine quæſtionis, per quod, ut vult Ribeira lib. 1. de Templo cap. 17. denotabatur Sacramentum pœnitentiæ, quæ ob ſui gravedinem cum mari æneo comparatur. Dicebat enim David de peccatis per pœnitentiam delendis: Pſ. 37. num. 5. *Sicut onus grave, gravatæ ſunt ſuper me.* Ut rectè ponderat N. Baëca tom 5. de Chriſti figurat. lib. 9 c. 10 §. 34. At mare æneum templi, in 27.

Ribeira.

Pſalm. 37.

Apocalypſi,

Apocalypſi, in mare ritreum verſum eſt; mare nempe grave in mare leve: gravedinem autem maris ænei illud oſtendebat, quod humeros duodecim bouum premebat. Ait Text. *Stabat ſupra duodecim boves.* 3.Reg 7.n 9. At qui ſupra mare vitreum extabant, adeo leves oſtendebantur, ut quietè, & ſecurè ſupra illud conſiſterent. Ait Text. *Qui vicerunt beſtiam, & imaginem ejus; vidi ſtantes ſuper mare vitreum.* Et quando tanta gravitas erat in mari æneo, ut ſub illa duodecim juvencorum humeri fatigarentur, unde hæc mutata eſt in tantam levitatem, ut jam non mare æneum, ſed vitreum ſit, ut ſupra illud vectores videantur ſtare? quanta gravitas, ubi gemitur ſub mari quata levitas, ubi ſtatur ſupra mare? Et unde hæc levitas in mari, niſi quia quod æneum erat, jam vitreum apparet? quia nimirum peccata, etiam cum pœnitentia, quæ in conſcientia tanquam in vaſe æneo erant occultata, & abſcondita, jam confeſſione Sacramentali, tanquam vitrea, perſpicua, & pellucida facta ſunt; & inde ænea peccatorum gravitas ablata eſt. Rupertus lib. 9. in Apocalypſ. *Idcirco*, ait, *mare vitreum dictum eſſe intelligitur, ut cognoſcas: quia omnes, qui accedunt, debent eſſe vitrei, id eſt, ſimplices per veritatem puræ confeſſionis.*

3. Reg. 7.

Peccata abſcondita gravant in confeſſione manifeſtata levantur.

Rupert.

28\. Confirmatur Peccarunt primi parentes: conſuerunt folia ficus, & fecerunt ſibi perizomata; & cùm ſe ſub latebris abſcondiſſent, clamat Dominus. *Adam ubi es?* Gen 3. n. 9. Non quia ignoret locum, cui omnia erant in promptu; ſed ut hominem fortè jam pœnitentem ſub aſperitate foliorum ficuum, ut ſuſpicatur D. Irenæus, & tamen ſub latibulo abſconditum, ad pellucidam, ac perſpicuam confeſſionem alliceret, & inde peccatum ejus maximè levaretur, pro quo audiendus eſt Tertull lib. 2. in Marc. *Interrogat Deus* ait, *quaſi incertus, ut hinc liberi arbitrii probans hominem in cauſa negationis, aut confeſſionis, daret ei locum ſponte confitendi delictum, & hoc nomine revelandi* Cum datur locus confitendi, dabatur & locus levandi, ac revelandi delictum.

Gen. 3.

Tertull.

Non abſcondas peccata, ſed manifeſta ut inde leventur.

29\. Tertiò: Illud Salomonis mare æneum erat, quod ob ſui denſitatem tenebras, & obſcuritatem generat; hoc verò mare vitreum, & pellucidum, ac tranſparens; & quod inde ex natura vitrei habet viſum acuere, ut promptius res videantur, quomodo unum mare tantum diſcrepat ab alio? quia illud mare æneum ob ſui duritiem ſignificat animam peccatricem in ſuis peccatis obduratam, ut multis placet apud Cornel. citato lib. 3. Regum verſ 33. ex quo facilè differentia deprehenditur; quia peccata in anima abſcondita tenebras diffundunt ne cœleſtia videantur. At verò ſi peccata in confeſſione tanquam perlucido vitro manifeſtantur, omnino tenebræ diſſipantur, mens acuitur, ac maximè perſpicax fit, ut divina penetrentur, ac agnoſcantur. Unde Salomon ait juxta Septuaginta. *Noviſſimè ego egi pœnitentiam & reſpexi, ut eligerem diſciplinam.* Proverb. 24. n. 32. Primo ponit pœnitentiam, deinde addit *Reſpexi*: de pœnitentiæ fructu, venit quod quis videat divina.

Cornelius.

Peccata occultata in anima dant tenebras in confeſſione aperta ſalutem.

Proverb. 24.

30\. De Prodiguo illo ſubſtantiæ ſuæ diſſipatore in regione tam longinqua, ait D. Luc. 15. n. 17. *In ſe autem reverſus dixit: quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hîc fame pereo.* Unde juvenis iſte vitiis, ac voluptatibus totus deditus poſt totam ſubſtantiam conſumptam, adhuc habet oculos, quibus mercenarios, ac Patris domum videat? Quibus oculis, ô bone adoleſcens domum Patris, ac mercenarios illos vides? hoc oſtendunt Text. verba *In ſe autem reverſus* Reſipiſcens nempe, ac dolens, multiſque lachrymis lugens, oculos acquiſivit quibus ea videret: de animo per pœnitentiam dolente venit, quod oculi acuerentur, ut divina, ac ſalutis viam agnoſcerent Beda ibi: *Unde hoc ſcire poterat*, ait, *in quo tanta erat oblivio Dei ſicut in omnibus idololatris fuit, niſi quia iſta recogitatio jam reſipiſcentis eſt?* Illa reſipiſcentia, pœnitentiæque luctus fuerunt in cauſa, quod juvenis videret divina, ſalutiſque ſuæ viam agnoſceret, quæ minime videret, niſi pœnitentia præcederet

Luc. 15.

Lachrymæ pœnitentiæ acuunt oculos ad divina videnda.

Beda.

De muliere peccatrice ſic ſcribit D. Lucas 7. 31.
n. 37. *Ut cognovit, quod accubuiſſet JESUS in domo Phariſæi, attulit alabaſtrum ungenti, & ſtans retro ſecus pedes ejus, lachrymis cœpit rigare pedes ejus*, &c. Videns autem Phariſæus, qui invitaverat eum, ait intra ſe dicens: *Hic ſi eſſet Propheta*, &c. Cum hoc phariſæo confer modo hanc mulierem peccatricem. Uterque coram Jesu adſtat. Peccatrix ipſum cognoſcit totius ſuæ ſalutis auctorem, ac remedium; quam ab illo tantis pietatis officiis ſollicitat. Phariſæus autem Jesum non agnoſcit, imo & in dubium vocat, an ſit Propheta? Ex quonam principio provenit, quod mulier peccatrix ſit tam perſpicax erga Jesum, circa quem Phariſæus tam caliginosè cœcutit? Cauſam nobis aperuit Jesus Phariſæo dicens: *Aquam pedibus meis non dediſti, hæc autem lachrymis rigavit pedes meos.* Lachrymæ pœnitentiæ ſic mundarunt oculos peccatricis, ut eam oculatiſſimam erga Jesum redderent: & quia tali aqua Phariſæus caruit: *Aquam pedibus meis non dediſti*: Sic obtenebratus cæcutit, ut præſentem Chriſtum, nec videat, nec agnoſcat. D. Ambroſ. epiſt. 89 *Ergo* ait, *Simon Phariſæus, qui aquam non habebat non habebat pœnitentiæ lachrymas: Nam ſi habuiſſet, laviſſet oculos ſuos, ut Chriſtum videret, quem adhuc, cùm ſimul accumberet, non videbat: nam ſi vidiſſet non utique de ejus poteſtate dubitaſſet.* Defectus lacrymarum pœnitentiæ, Phariſæo intulit cœcitatem quarum abundantia ſi eſſet repletus oculatiſſimus evaderet.

Luc. 7.

Defectus lachrymarum obtenebrat, earum copia oculatiſſimum facit.

D. Ambroſ.

Quæstio V.

Quare per hoc mare vitreum mixtum igne Sacramentum Baptiſmi ſignificatur?

IMmediatè antea ſuperiori verſu fecit noſter Joannes mentionem de ſeptem plagis noviſſimis, per quas Alenſis intelligit omnes pœnas, quas patiuntur in Inferno damnati; ex multorum autem ſententia, ut referam ſtatim: per hoc mare vitreum, de quo hîc agitur, intelligitur Sacramentum baptiſmatis, & ideo poſt viſionem ſeptem plagarum noviſſimarum, ſtatim objicitur Joanni viſio maris vitrei, ut denotetur ſalutare remedium ad evadenda 32.

Alenſis.

Baptiſmus efficax remedium evadendi pœnas æternas.

denda

denda ſupplicia reprobis debita, quod ſit ſuſceptio Sacramenti Baptiſmalis. Alexander Alenſis. *Hic oſtenditur*, ait, *evadendi ſupplicium remedium: remedium autem primarium contra plagas prædictas, ſive contra ſupplicium æternum, eſt baptiſmus*. Cur poſt plagas ſtatim de hoc mari vitreo agatur aliam rationem jam dedi ſuperiori quæſtione in limine.

Alenſis.

33. Hoc mare vitreum ſignificare Baptiſmatis Sacramentum, docent Primaſ. Richard. Rupertus, Ansbert. Alexand. Alenſis, Albertus Magn. D. Thomas, Gagnæus, & alii. Nam per mare mare frequenter in Sacra Scriptura Baptiſmi Sacramentum deſignatur, teſte Apoſtolo 1. Cor. 10. num. 1. *Omnes Baptiſati ſunt in nube, & mari.* Ad quod hic alluditur, & præclarè citata Pauli verba expendit D. Athanaſius quæſt. 134. *Hoc*, ait, *Baptiſmi ſignum erat, quod per mare rubrum pertranſivit Iſaëliticus populus; nam ſicut illi tranſmiſſi effugerunt inimicorum inſidias, & in deſerto nutriebantur manna: ſic etiam baptiſati liberantur à ſpirituali Pharaone, & ab Ægyptiis dæmonibus; ſuſtentaturque cœleſti pane.* Hoc autem mare viſum à Joanne, erat vitreum quia facit Chriſtianos puros, & ſinceros inſtar vitri. *Mundans lavacro aquæ in verbo vitæ.* Ad Eph. 5 n. 26. Et hoc mare eſt miſtum igne, quia tribuit Spiritum Sanctum ut de Chriſto D. dicit Joannes *Ipſe vos baptiſabit in Spiritu Sancto, & igni.* Matth 3. n 11.

Primaſ. Richard. Rupert. Ansbert. Alenſis. Alber. D. Thomas. Gagnæus. Eſtius. 1. Cor. 10. D. Athanaſ.

Per baptiſmum purificamur, ac mundamur.

Epheſ. 5.

Matth. 3.

34. Cur autem hoc mari vitreo mixto igne denotetur Baptiſmus, jam patet ex dictis, & quia virtute Baptiſmi tria deſignantur contraria peccato originali, quæ virtute Baptiſmi habentur; munditiës animæ ab omni culpa, quod dicit mare; & etiam lux, & claritas contra omne peccatum, ut denotat vitreum; & etiam inflammatio, ac Charitas Spiritus Sancti, ut indicat mixtum igne. Ita D Thomas in præſenti. *Baptiſmum*, ait, *qui eſt meritorum origo, deſcribit Joannes, quantum ad triplicem effectum, contra tria, quæ facit peccatum originale; quod facit in animo horrendam fœditatem, internam obſcuritatem, ineptam tepiditatem; de contrario autem Baptiſmus introducit ſinceritatem; ideo dicitur mare, id eſt, vas lavatorium. Item Baptiſmus infundit claritatem contra culpæ caliginem, unde dicitur vitreum. Vitrum perſpicuum eſt, & clarum, & Solis claritas ultra ſe tranſcendit, per quod ſignatur, quod Baptiſmus animam facit claram, per fidem, & gratiam. Item accendit Charitatem contra te parem, unde ſequitur mixtum igne, propter Spiritus Sancti inflammationem.* Quæ tria altius à nobis examinanda.

Baptiſmus tria confert peccato originali contraria. S. Thomas.

35. Prima ſinceritas, ac munditiës animæ eſt, quam Baptiſmus nobis confert. Sanctiſſimus Parens Elias 4. Reg. 2. num 8. pallio ſuo tetigit aquas Jordanis: *Et diviſæ ſunt in utramque partem.* Illæ enim aquæ, quæ à parte ſuperiori veniebant, non progrediuntur, ſed paulatim reflexo amne, in primum fontem ſeſe extendentes remeant. Quid hoc tam mirabili facto denotabatur? D. Ambroſ. ſerm. 4. in Epiphan. *Sicut*, ait, *ſub Elia fluctus primordia fontium, de quibus exierant, petiverunt: ita & ſub Chriſto D. Homines ad originis ſuæ infantiam, de qua fuerant exorti, ſunt reverſi.* Sicut ergo ſub pallio Eliæ, aquæ ad primordia ſua renatarunt: Sic etiam ſub Jesu in ejus Baptiſmo homines, qui dealbantur ſicut aquæ, primævi ſtatus gratias reſumunt.

4. Reg. 2.

Cum Baptiſmo primam gratiam, amiſſam recuperat homo. D. Ambroſ.

Et confirmatur ex filio prodigo ad Patrem revertenti: Tunc ſervis ſuis ait Pater. *Cito, proferte ſtolam primam, & induite illum*: Luc. 15. n. 22. Ex quonam theſauro ſtola prima proferenda eſt? Quanndo ille omnia bona ex Patre accepta diſſipaverat, in quo manſit illa ſtola prima, ut inde poſſit educi? D. Aſterius in Catena Græca, *Prima ſtola*, ait, *eſt gratia Dei, quam in Baptiſmo ſinguli accipiunt.* Itaque de Baptiſmatis theſauris prima ſtola educitur, qua baptiſati Dei gratia induuntur, eamque gratiam in ſuperiori ſtatu Paradiſi habitam, hoc Baptiſmo recuperat homo. 36.

Luc. 15.

D. Aſterius. *Ex Baptiſmo venit gratia in Paradiſo amiſſa.*

Secundò: Lux & claritas à Baptiſmo. Ait Paulus 2 Corinth. 3. n. 18. *Nos verò omnes revelata facie gloriam Domini ſpeculantes in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem* Et quando, & quo medio ſic ſpeculamur gloriam Domini, ut transferamur à claritate in claritatem? Ingreſſi nempe Baptiſmi aquas: de illarum natura ſumus maximè divinorum ſpeculatores: Nam ſicut aqua radiis Solis, ac lucis acceptis, maximè illuminatur, ut videatur ipſa aqua in Solem, & lucem, quem repræſentat, converſa; Sic & nos à Divino Spiritu viſitati in Baptiſmo, ejus radios concipimus, in imaginem Domini transformamur à claritate in claritatem, ab una divina cognitione in aliam Ait D. Chryſoſt. homil. 7 ad citat. Corinth. locum. *Sed quid eſt, gloriam Domini ſpeculantes, ſecundum eandem imaginem transformamur? Simul enim ut baptiſamur, etiam ultra Solem refulget anima ſpiritu perpugata, ac non ſolum intuemur in gloriam Dei; verum etiam inde recipimus ſplendorem quem dam; non aliter, quàm ſi argentum mundum ad Solis radios expoſitum emittat & ipſum radios ex Solis fulgore. Similiter & anima argento facta lucidior accipit radium à gloria Spiritus, & hunc viciſſim ex ſe remittit.* 37.

2. Cor. 7.

Per Baptiſmum omnia fiunt lucida, & clara.

D. Chriſoſt.

Tertiò: Inflammatio, & Charitas Spiritus Sancti: Scribit D. Matth 3 n. 16. *Baptiſatus autem* JESUS *exivit de aqua: & ecce aperti ſunt ei cœli: & vidit Spiritum Dei deſcendentem ſicut Columbam.* Jesu ab aquæ lavacro aſcendenti ſtatim advolat D. Spiritus, ut fiat manifeſtum, quàm juncta aquis veniat nobis Spiritus Sancti unctio; ab ipſo enim ſpirituali lavacro, oleum Spiritus Sancti in te deſcendit, quo totus ejus divinis donis profundaris. Optatus Milevitan. lib. 4. adverſus Parmenianum. *Venturum oleum aquæ, ait, debuit antecellere ad myſteria initianda, & ordinanda, & implenda Baptiſmatis. Apertum eſt Cœlum Deo Patre agente: ſpirituale oleum deſcendit in imagine columbæ, & inſedit capiti ejus, & fudit eum.* 38.

Matth. 3.

Baptiſmus replet doni Spiritus Sancti

Optat. Milev.

Quarto: Hoc Baptiſmi Sacramentum dicitur mare vitreum, quia omnes, qui aſcendunt ad illud, debent eſſe vitrei, id eſt, ſimplices per veritatem veræ confeſſionis, habetur enim ſcriptum Sapient. 1. n. 5. *Spiritus Sanctus diciplinæ effugiet fictum.* Dicitur autem mixtum igne, quia in Baptiſmo viſibilis aqua nihil ageret, niſi inviſibili Spiritus Sancti virtute ſolidaretur, ac corroboraretur, ut firma & ſtabilis perſiſteret. Ansbertus. *Bene, ait, ne aqua fluida ſit ignis ardore, vitro comparatur, ut videlicet* 39.

Sap. 1.

Ansbert.

Baptiſmo abluuntur peccata, & corona donantur. *delicet Spiritus Sancti facibus inflammata, Chriſtique paſſionibus, tanquam auro probata, & puritate reſplendeant, & omni doctrina vento non fluctuet* Cùm ergo tanta virtute ſint corroborati, ac firmati, qui hoc mare Baptiſmatis tranſeunt, inde dicuntur viciſſe beſtiam, & imaginem ejus, ac etiam numerum nominis ejus; ut ponderat

Rup rt. Rupertus Abbas. *Eum credunt*, ait, *& baptiſantur; vicerunt beſtiam & imaginem ejus, id eſt, diabolum, & omnem impium hominem imitatorem ejus: denique cuncta crimina, univerſa peccata tam originalia, quàm actualia quæcumque ſive ſuaſione, ſive exemplo ingeſſit illis beſtia iſta, & illa imago ejus, in mari iſto obruuntur*

40. Valde nota eſt hiſtoria Iſraëlitarum, cum eos inſequeretur exercitus Ægyptiorum; ipſi autem ingreſſi mare rubrum pergebant tutiſſimi Dicitur Exod 14. n. 29. *Filii autem Iſraël*

Exod. 14 *perrexerunt per medium ſicci maris; aquæ eis erant quaſi pro muro, à dextris, & à ſiniſtris. Liberavitque Dominus in die illa Iſraël de manu Ægyptiorum: & viderunt Ægyptios mortuos ſuper littus.* Itaque aquæ erant Iſraëli pro muro

Per Baptiſmum protegimur contra inimicos. adverſus hoſtes Et cur in ſolis aquis voluit Deus murum, & tutamen ponere, qui ſuos protegeret, & hoſtes abigeret? Repræſentabatur ibi virtus Chriſtiani Baptiſmi, quo maximè protegimur adverſus inimicorum inſultus. Qui enim ſacri Fontis undis abluuntur, eos ſibi acquirunt muros, qui diabolicas cohortes repellant, & ſibi appropinquare non ſinant. D.

D. Cyr. Cyril. Alexand. lib. 6. in Joan. cap. 15. *Populus Iſraël*, ait, *Duce Moyſe mare rubram ſiccò pede pertranſit, ſubmerſis ibidem Ægyptiis: quod per Baptiſmi ſuſceptionem, totam diabolicæ pravitatis cohortem à nobis dimoveri, & expelli innuat.*

41. Timebat vehementer Achaz duos validiſſimos Syriorum exercitus contra ſe venientes, quando illis minimè reſiſtere poterat. Quid tum

Iſai. 7. Iſai. 7 n 3. *Egredere in occurſum Achaz, tu, & qui relictus eſt Jaſub filius tuus ad extremum aquaductus piſcinæ ſuperioris in via agri fullonis, & dices ad eum: Vide ut ſileas, noli timere, & cor tuum ne formidet à duabus caudis titionum fumigantium.* In quo duo maximè notanda ſunt et primò quomodo jubetur, ut tam quietus, & ſecurus ſit quaſi hoſtes non videat, ſed titiones plenos fumo? Deinde, & ſecundò, quomodo duos, & validiſſimos hoſtium exercitus, ſic deprimit, quaſi duo eſſent titiones fumigantes, ſtatim exſufflandi, ac extinguendi de mundo: ſed cur tanta requies, ac ſecuritas datur Achazo, tantaque infirmitas, ac tenuitas validiſsimis hoſtibus aſsignatur? Pro-

A Baptiſmi aquis ſuperiores ſumus hoſtibus. pheta rem nobis aperit dicens: *Egredere in occurſum ad extremum aquæductus piſcinæ ſuperioris.* Quod valde notanter apponitur, quia illi fontes in piſcina erant figurativi Baptiſmi, & inde fontes extabant victoriarum, ac omnis ſecuritatis ab omni hoſtili impetu. Ubi enim ſacri fons affulget Baptiſmi, non mirum eſt, quòd validiſſimi exercitus diſpareant, & reputentur hoſtilia cornua, quaſi abjectiſſimi ti-

D. Ciryll. tiones fumigantes. Noſter D. Cyril. Alexand: lib. 1. in Iſai Orat. 6. *Typum Dei*, ait. *repræſentans Propheta percommodè affert pollicitationem auxilii in piſcina ſuperioris viæ agri fullonis, Figura eſt piſcina ſalutaris ſacri baptiſmi, quæ nos etiam in viam deducit ſuperiorem, & fullonis, qui ſordes noſtras detergit, & ab inquinamentis liberat. Firma eſt ergo hæc pollicitatio.*

QUÆSTIO VI.

Quare relatis variis opinionibus ſecundum veriorem ſententiam, in hoc mari vitreo, mixto igne denotatur mundus vel præſens ſæculum?

Circa hoc mare vitreum mixtum igne, variè varii ſentiunt Auctores Et primò, Au- 42.
reolus tenet hîc notari pietatem, & zelum Ca- Aureolus
roli Magni; indéque mare vitreum eſſe populum Gallicanum, qui tranſiens per aquas maris id eſt. Baptiſmi, per quod tranſierunt Galli, adeo firmiter Chriſto adhærentes, ut dicti ſint Chriſtianiſſimi, ignem verò illum fervorem fidei oſtendere: hi beſtias vicerunt, id eſt, Saxones, Sarracenos, Hunnos: & cantant canticum Agni quia ſic volente, & jubente Carolo, acceperunt Canticum, & Officium Eccleſiæ Romanæ. Quæ quidem adaptatio ingenioſa eſt, non literalis

Secundò; Alii dixerunt hoc mare vitreum 43.
eſſe pœnitentiam. Et alii, & multi Baptiſmum, Sà
ut ſuprà retuli q. 4. & 5. Tertiò: & alii, ut Sà, Tyrinus. Lahay.
Tyrinus, Lahay, eſſe Cœlum Empyreum pellucidum quod vocatur mare, propter ſui amplitudinem. Vitreum mare dicitur mixtum igne, id eſt, coruſcum ſplendore divinæ præſentiæ; & fervens ardore charitatis Sanctorum. Quartò, &
ad proximè dicta videtur ſpectare: Aretas, & Aretas. And. Cæſ.
Andræas tenent per maré vitreum ſignificari multitudinem beatorum, & ideo dicitur mare vitreum, non ſolùm propter eorum puritatem, ſed etiam propter ipſorum ſplendorem. Andræas Cæſar. *Mare vitreum*, ait, *eorum multitudinem, qui ſalvi fiunt, futuræque quietis puritatem, tunc ipſorum quoque Sanctorum ſplendorem ſignificare arbitramur. Hi enim virtutum radiis ornati inſtar ſolis fulgebunt.*

Quamvis quælibet ex his ſententiis inſer- 44.
viat ad mores, tamen à litera mihi videtur *Impugnantur ſuperiores ſententiæ.*
aliena; ac proinde ex nullo principio melius poſſumus cognoſcere, quid hoc mare vitreum ſit, quàm ex his, quæ habemus in principio capitis, quod eſt veluti thema dicendorum. In exordio proponit Joannes Septem Angelos à ſe viſos, *habentes ſeptem plagas noviſſimas.* Ergo hoc mare de quo eſt ſermo modò, debet ſpectare ad iſtas plagas; ac proinde non poteſt eſſe zelus, & pietas Caroli Magni, quia non plagis, ſed beneficiis ſublimatus eſt à Deo. Deinde non eſt pœnitentia, nec baptiſmus, ex eodem fundamento, quia pœnitentia, & baptiſmus ab inſtituta Eccleſia, ſemper in ea fuerunt Nec poteſt eſſe Cœlum Empyreum, nec multitudo beatorum quia hæc quiete ſecura ſui, libera ab omni plagarum ſævitia.

Quintò: Ribeira, Cornelius, Eſtius, Meno- 45.
chius, & alii docent Mare vitreum denotare Ribeira.
multitudinem hominum, qui Antichriſtum Cornelius. Menoch.
ſequentur. Mare quoque ſcriptum eſt; Iſai. 57 Iſai. 57.
n. 20.

n. 20. *Impii autem quaſi mare fervens, quod quieſcere non poteſt, & redundant fluctus ejus in conculcationem, & lutum. Non eſt pax impiis dicit Dominus Deus.* Vitreum: quia quamvis impii ſcelera ſua contegant, etiam eorum cogitationes Deo manifeſtiſſimæ ſunt, ac ſi lucido quidem vitro tantum tegerentur. Hoc mare mixtum igne vidit; quoniam & igne qui judicem Chriſtum præcedet, flagrabunt, & prius æſtu, atque igne affligentur. Hæc ſententia probabilis eſt, illam tamen incommodat, quòd ſtatio Sanctorum pro illo tempore non ſtabit ſuper homines mundanos illius temporis, ac ſuper aſſeclas Antichriſti, ſed potiùs eo tempore impii futuri ſunt ſuper Sanctos; unde Sancti de illis poſſunt dicere: *Impoſuiſti homines ſuper capita noſtra.*

Impiorum ſcelera, etiam cogitationes eorum multa Deo manifeſtiſſima.

46. Sextò: Ut etiam tenent Cornelius, & Ferrarius, & mihi eſt veriſimilius: hoc mare ſignificat ſæculum, ſeu mundum illius temporis ſecundum ſuum regimen politicum, & tempeſtuoſiſſimum, innumeris, & variis agitatum procellis, commotionibus, ac altercationibus. Et vitreum dicitur, quia omnis illa tempeſtas iniquorum citò frangetur, peribit, & corruet. Quod erit reſpectu iniquorum; at verò conſideratione habita ad Electos, dicitur vitreum; quia Electi ſic cuſtodientur à Deo ab omni vento commotionis, tanquam incluſi in quodam vitreo vaſe, & quia tam firmiter ſuper illud mare ſtabunt Sancti, ac ſi eſſet congelatum in vitrum. Reſpectu verò Dei, vitreum dicitur cujus oculis ſic totum eſt pervium, ac patens, ac ſi eſſet adinſtar vitri præclarum. Dicitur igne mixtum; quia in tali ſæculo multoties ignis deſcendet de Cœlo. Sic Elias & Henoch ignem deducent de Cœlo. Suprà cap. 11. num. 5 Antichriſtus dæmonis arte ignem evocabit de Cœlo, cap. 13. numero. 13. mixtum erit igne reſpectu Sanctorum; igne nempe perſecutionum, laborum, ac paſſionum, quibus omnibus Sancti erunt Superiores; & ideo ſuper mare ſtare dicuntur. Erit etiam mixtum igne, reſpectu malorum, igne ſcilicet, luxuriæ, concupiſcentiæ, iræ furoris, ac rixarum, & aliorum vitiorum, ut dixi in expoſitione.

Verior ſententia. Apoc. 11. Apoc. 13.

47. Diverſa ergo conſideratione dicitur mare vitreum, cap. 4. n. 6. ac in præſenti: nam illic ſumitur pro Cœlo Empyreo, ut rerum circunſtantiæ poſtulant, in quo eſt Sedes Dei; & ideò dicitur ob ſui ſplendorem ſimile cryſtallo. Hic verò mare vitreum ſub illis ſeptem plagis denotat illud ſæculum; ut rerum circunſtantiæ indicant; & ideo dicitur mixtum igne, nempe Charitatis Sanctorum, ac perſecutionis malorum, in cujus ſummis undis igne ebullientibus, atque ardentibus calamitatum, ac malorum, Sancti quietè, & placidè conſiſtent tanquam ſuper mare quietum, & congelatum; & inde rectè à noſtro Joanne dicitur: *Signum magnum, & mirabile*, arguens ſummam Dei potentiam, ſummam ſapientiam, ſummamque charitatem erga ſuos, qui tam placidè à tot malis ſervat.

Sancti in laboribus, ac ærumnis placidè conſiſtunt.

48. Rectè ex plurimorum ſententia modo diximus, Mari denotari hunc mundum, ſeu præſens ſæculum: & meritò in mari ſunt intumeſcentes fluctus, tempeſtates, furentes venti, Charybdes, Syrenæ, Piratæ, & multa alia pericula, ut dicitur Eccleſ. 43. n. 26. *Qui navigant mare, narrent pericula ejus: & audientes auribus noſtris admirabimur.* Sic & totus hic mundus multis periculis abundat; unde maximè timendus, ut monet Clemens in Catena Græca, ſuper cap. 1. Job. *Quis abſque timore iſtius vitæ pelagus naviget, tot calamitatum fluctibus agitatum, tot periculorum æſtibus plenum: quod tam terribilis infeſtat Pirata.* Eccleſia. 53. *Mundus periculis plenus.* Clem.

49. Et hoc mare erat vitreum; ſeu, ut habet Arabicus, mare vitri quia mundus, cujus ſymbolum eſt, totus vitreus ac fragilis eſt. Vitrea potentia, ut in Antiocho: Vitrea vita, ut in Alexandro: Vitrea magnificentia, ac rerum opulentia, ut in Nabuchodonoſore, degenerante in beſtia: Vitrea gratia Principum, ut in Amano: Vitrea fortitudo, ut in Samſon tonſione capillorum: Vitrea pulchritudo, ut in Abſalon: Vitrea fama plurimorum, qui ſe dicebant ex ſemine Deorum natos, ut Cæſar, & alii. Ex quo cecinit Poëta Lyr. lib. 2. ſer. Satyr. 1. Arabicus. Lyran.

Et furioſus erit, quem vitrea fama ...

50. Et etiam hoc mundi, ſeu hujus ſæculi mare dicitur à noſtro Joanne vitreum: & cur non potiùs cum cœnoſa palude, turbulentóve ſtagno confertur? quia, ut jam diximus, quamvis iniqui, ac impii ſua ſcelera contegant, eorum cogitationes apertæ, ac manifeſtiſſimæ ſunt Deo, ac ſi lucido quodam vitreo tantum tegerentur. Canit Regius Vates Pſal 138. n. 12. *Tenebræ non obſcurabuntur à te, & nox ſicut dies illuminabitur, ſicut tenebræ ejus, ita & lumen ejus.* Hoc eſt peccata ſecreta, & in tenebris commiſſa, non abſconduntur; quia non minus tibi innoteſcent, quæ nocturno tempore, quàm quæ meridiano lumine committuntur. Unde illa verba. *Tenebræ non obſcurabuntur à te*; leguntur à D. Hieronymo. *Nec tenebræ habent tenebras apud te.* Ac ſi dicat. Cùm omnia, Domine, tibi ſint manifeſta, tenebræ non faciunt tibi tenebras. Et ultima illa verba: *Sicut tenebræ ejus, ita & lumen ejus.* D. Hieronymus ſic legit: *Similes ſunt tibi tenebræ, & lux.* Ut explicat D. Chryſoſtomus. Apud Deum tenebræ ſunt ſimiles luci, & lux tenebris; proindeque apud Deum ſic ſunt omnia manifeſta, ut idem valeant reſpectu illius abſconditæ tenebræ cordis, ac illius declaratio, ac manifeſtatio. Pſalm. 138. *Deus perſcrutator humani cordis.* D. Hieron. D. Chriſoſt.

51. Salomon Eccleſiaſtic 23. num. 28. ait: *Oculi Domini multò plus lucidiores ſunt ſuper Solem, circumſpicientes omnes vias hominum, & profundum, & hominum corda intuentes in abſconditas partes.* Nam Sol mundi oculus eſt, ut appellatur à D. Ambroſio lib. 4. Hexamer. cap. 1. & tamen neque utrumque ſimul hæmiſphærium, neque intima terræ viſcera, neque ſecreta cordium conſilia intuetur: quæ tamen omnia clariſſimè Divinus intuitus contemplatur. Unde eleganter Philo lib. de Victimas offerentibus ait: *Deus eſt ipſius ſolis Sol, illuſtrans ſenſibilem intelligibilis.* Sicut enim Sol res ſublimes conſpicit, & conſpicuas facit: ita Deus res omnes creatas, & etiam inter ipſas, ipſum Solem clariſſimè videt, & viſibiles reddit. Eccleſia. 23. D. Ambroſ. *Sancta Sole clariora ſunt Deo.* Philo.

Clamat

52. Clamat Regius Vates Pſalm. 138. num. 15. *Non eſt occultatum os meum à te, quod feciſti in occulto.* Monent Divus Auguſtinus, Divus Hieronymus, Arnobius, ac omnes Patres, & Interpretes hîc juxta radicem Hebraïcam, & Græcam, non eſſe *os oris*: Sed *os oſſis*, Unde D. Auguſtin ponit *oſſum oſſi*. Tunc modo meritò dubitabis; Cur maluit ponere os meum, quam uxorem meam, vel primam mulierem, ſeu Evam dicere: Sine dubio ut primam mulieris fabricationem meminerit, & inde maximè extolleret ſupereminentem Dei ſcientiam non ſolum attingentem præſentia, ſed etiam futura, & longe diſtantia. Dum ait: *Non eſt occultatum os meum à te*, ac ſi diceret, non ſolùm non ſunt ibi occultata, quæ prima mulier, ſeu uxor mea Eva dixit (in perſona Adami loquitur) cum jam eſſet efformata, & exiſteret, ſed etiam ante ejus fabricationem, quando adhuc in coſta, ſeu oſſe meo informis conſiſtebat, tu optimè noveras, & tibi non erat occultatum verbum ab ipſa proferendum. Accipe pulchram verborum Adami paraphraſim apud D. Iſidor. Peluſiot. lib. 1. Epiſt. 330. excogitatam, dum inquit, *Non te fugit uxoris meæ lapſus, quam ex oſſe meo, cum me ſomno gravi opp eſſiſſes, occultè condidiſti. Verum animorum noſtrorum latebras perſpectas habes, qui eam occultè procreaſti.* Sic Creator occultas noſtri cordis latebras luſtrat.

Pſalm 138. D. Auguſt. D. Hieron. Arnobius.

Non ſolum præſentia cordis ſunt nota Deo, ſed etiam futura.

Peluſiota.

53. Quis Creatoris ſui oculos fugiet? Prodigus ille filius partem accipit ſuam, & à Patris præſentia recedens, *Profectus eſt in regionem longinquam*: Luc. 15. num. 13, à patris præſentia corporaliter recedit, ſed ſemper ſuper ſe oculos patris habuit, ut ejus mortifera crimina, ac delicta videret, & ut ejus cordis contritionem, atque dolorem agnoſceret. Sicque dixit ſeniori filio. *Hic frater tuus mortuus fuerat, & revixit.* Divus Chryſologus. ſerm. 2. *Peregre profectus eſt iſte*, ait, *& in regionem longinquam fugit, ſed accuſatores ſuos, ſed teſtes ſuos divini Patris oculos non refugit. Hoc David clarius aperit, dicendo* Pſal. 138. *Quò ibo à ſpiritu tuo? & quò à facie tua fugiam? Si ſumpſero pennas meas diluculo, & habitavero in extremis maris. Etenim illuc manus tua deducet me*: Vidit noſter Joannes cap. 5. num. 1. in dexrera ſedentis, ſcilicet Chriſti Domini, *Librum ſcriptum intus, & foris.* In quo libro juxta multorum ſententiam, continebantur ſcripta hominum facta, & opera: Intus, quæ erant in interiori ſecreto mentis, voluntatis, ac memoriæ: foris verò, quæ foris patent, ac videntur, ut rixæ, & furta, ac adulteria, quæ omnia, ut agnita, & cognita ſunt ſcripta in libro Dei.

Luc. 15.

Non poteſt homo fugere à Dei intuitu

D.Chryſoſt.

Apoc. 5.

QUÆSTIO VII.

Quare hoc mare non ſolùm erat aquaticum ſed etiam mixtum igne?

HOc mare vitreum miſtum igne viſum à Joanne, erat aquaticum, cùm eſſet mare vitreum, & miſtum igne de quo multas rationes dedi ſuperioribus quæſtionibus 4. & 5. ac 6. Uberioris doctrinæ gratiâ, cur dicatur miſtum igne, peculiariter hîc inquirimus; ad quod Reſpondeo. 54.

Primò: Quis unquam ignem ſimul miſtum aquis vidit? Nam ſi aquæ in multa copia ſunt validiores, ignem extinguent; ſi autem ignis efficacior exiſtit, aquas abſumet. Ad myſticum ſenſum hîc recurrendum, ut omnes fatentur. Graves ſunt Auctores, qui per hunc ignem Spiritum ſanctum denotari contendant, qui in igne ſuper Apoſtolos deſcendit. Ecce cur in hoc mari ignis oſtenditur; nam qui navigant per mare hujus ſæculi, ne aberrent, ſpectare debent lumen Spiritus ſancti, à quo dirigantur in ſuis actionibus. Ad hunc modum loquitur Divus Anſelmus, in Alloq. cæleſtibus num. 19. *Veni mundator ſcelerum*, ait, *navigantium ſydus, naufragii portus, veni & miſerere mei, apta me tibi.* 55.

Qui mundi mare navigant, ſydus divini Spiritus ſpectent.

D.Anſelm.

Secundò: Apparet hîc mare vitreum miſtum igne, ut videatur tanquam caminus exæſtuans; velut nota, ac character ſalvandorum, ut illi, qui per hoc mundi mare navigant, igne laborum ac preſſurarum ſint probandi, ac examinandi. Andræas Cæſar. *Mare vitreum*, ait, *eorum multitudinem, qui ſalvi fiunt, futuraque quietis puritatem, tum ipſorum quoque Sanctorum ſignificare arbitramur: Hi enim virtutum radiis ornati inſtar ſolis lucebunt. Quod autem mare illud ignem admixtum perhibetur habere, ad Apoſtolicum illud referri poteſt. Uniuſcujuſque opus quale ſit, ignis probabit.* 1 Corinth. 3. num 13. Quæ verba Apoſtoli licèt à Concilio Florentino, ſecundùm litteram, ac ſenſum germanum intelligantur de igne Purgatorii; tamen in ſenſu Morali, ac accommodatitio de igne tribulationum, ac laborum, quos juſti patiuntur in hac vita interpretatur, D. Auguſtin. in Pſalm. 37. D. Gregor. 4. Dialog. cap. 39. D. Anſelm. & alii. 56.

Character juſtorum paſſio laborum.

Andræas.

1. Cor. 3.

D. Auguſt. D. Gregor. D. Anſelm.

Tertio: Mare ſignificat illud ſæculum tempeſtuoſum ſub Antichriſto: Quomodo ſic tranquillum, ac ſerenum, tanquam vitreum? Erat miſtum igne, per quem Charitas denotatur. Charitas aculeos martyrii ſuaves, ac mites reddit, ſævas tempeſtates tyrannorum tranquillas, ac mitigatas efficit. Divus Ephrem. *O præclarum, & dulce vinculum Charitatis*, ait, *ſublime, atque mirabile, quod nec ſcindi queat, neque diſſolvi, hanc in Sanctis, neque ferrum rupit, nec ignis exolvit. Concidebantur fruſtratim membra, ſed Charitas inviolabilis durans, non poterat rumpi;* 57.

Charitas Chriſti procellas martyrii tranquillas facit.

D. Ephrem.

V *ardebant*

ardebant membra, nec tamem tam forte vinculum ſolvebatur: ſubmergebantur Sanctorum corpora; verùm Charitas in ipſis mergi non noverat: vincebantur juſtorum membra; cæterum in illis charitas penitus vinci non poterat.

58. *Miſeris datur ignis laborum abſque aqua divinæ pietatis.* Quartò: Et quando mare illud erat igne miſtum, cur audebant in illo ſtare citharizantes? Cur non magis timebant exuri? Si miſtum erat igne, erat tamen mare aquaticum plenum aquæ divinæ pietatis, ac clementiæ eos protegentis, ac animantis: felix, & multum felix, cui non ignis ſine aqua venit; ſed ſi eſt ignis laborum, & eſt ſimul aqua conſolationis, ac recreantis.

59. Pſalm. 65. Dicebant illi apud Regium Vatem: Pſalmo 65 num. 12. *Tranſivimus per ignem & aquam.* Perpende illud: *Tranſivimus.* Mirabile ſanè, quod ſemel intrantes ignem poſſent inde tranſire, & evadere Et quomodo ſic potuerunt per medium ignis tranſire? Equidem de aquæ beneficio; ut enim perituris datur ſolus ignis, ſic datur evaſuris ignis ſimul cum aqua. In fornacem Babylonicam immiſſi ſunt tres Pueri Hebræi; & inter ipſam ardentiſſimam fornacem, illæſi, ac ſecuri canentes degebant; & qui juxta fornacem erant Miniſtri inevitabiliter ab igne cremabantur. Et quando iſti foris cremabantur, unde illi illæſi remanebant; Sanctis pueris non erat ſolus ignis, ſed ſimul aquæ ros. *Angelus autem Domini deſcendit, & fecit medium fornacis quaſi ventum roris flantem*: Daniel. 3. num. 50. Miniſtris im- *Juſtis datur ignis cum aqua, non vero iniquis.* Daniel. 3. mittebatur ignis ſine aqua, quo miſerè peribant, & cremabantur; at Sanctis erat ignis ſimul cum rore aquæ, quo feliciſſimè tranſibant, laudantes, & benedicentes eum. Quod D. Ambroſ. eleganter ponderat D. Ambroſius in Pſalm. 36. *Alii in igne remanebunt, ait, illis rorabit ignis, ut Hebræis pueris; qui incendio fornacis ardentibus objecti ſunt; Miniſtros autem impietatis ultor ignis exuret.*

60. Miſeris ſolùm eſt ignis ſine aqua. Diviti epuloni in Inferno ſolum erat flamma ignis Luc. 16. abſque aquæ guttula: Luc. 16. num. 24 Ad- Jerem. 1. miratus Jeremias 1 num. 13. clamat. *Ollam ſuccenſam ego video, & faciem ejus à facie Aquilonis.* Hoc eſt Jeroſolymam video Babilonicis flammis ardere, ut interpretatur D. Hieronym. D. Hieron. Theodor. Raban. D. Thom. Hugo. Theodoret Raban. D. Thomas. Dionyſ Hugo, & alii. In hoc extrema calamitas Jeroſolymæ notabatur, quòd cùm olla ſoleat aqua plena *Iniquis flamma ignis ſine aqua.* conſpici: In hac verò methaphorica olla, ſolæ videbantur exundare flammæ igneæ, & inde extrema ruina denunciabatur, cùm ſolùm eſſet ignis abſque guttula aquæ divinæ clementiæ, ac pietatis.

QUÆSTIO VIII.

Quare Diſcipuli Chriſti in lege Gratiæ ſtant ſuper mare, antiquus verò populus ut illud tranſiret ad ejus ingreſſum dividitur mare, ut per terram ſiccam pertranſeat?

Videt modò Joannes Chriſti diſcipulos 61. ſtantes ſuper mare vitreum: quo loco Al- *Difficultas quæſtionis.* cazar exiſtimat fieri alluſionem ad illud magnum miraculum, quo Deus filios Iſraëlis per Exod. 14. medium maris Rubri transvexit: Exod. 14. At quomodo hæc concinnant inter ſe? Cum ad Iſraëlitici populi tranſitum maris undæ, & fluctus diffugerint, ut expeditam, & ſiccam gradienti populo viam præberent, hîc verò à Joanne maris aquæ diviſæ, aut fugientes non inducantur, ſed fideles potiùs ſuper ipſas firmis veſtigiis ſtantes, atque gradientes videantur.

Reſpondet citatus Alcazar: Ad novæ legis 62. præſtantiam, & ſpiritualium Iſraëlitarum, ſi- Alcazar. ve diſcipulorum Chriſti excellentiam, id eſſe referendum: Hi nimirum nudi expediti, & ſine terrenorum ſarcina degentes, ſive currentes eleganter per ipſas maris undas tanquam levia corpora gradientes, qui ſubmergantur, à Joanne conſpiciuntur; ad eum modum: quo Petrus dicens. *Ecce nos reliquimus omnia*: Matth. Matth. 19 19. num. 27. fidenter per maris aquas earúmque ſuperficiem firmiter calcans ad Chriſtum Matth. 14. ivit: Matth. 14. n. 29. At verò carnalibus Iſraëlitis, utpote divitiis, & optimis ſpoliis, quæ ab Ægyptiis retulerant, onuſtis, Exod. 12. num. 36. Maris undas diffindi, ut in ulteriora littora evaderent, neceſſe fuit: terrenorum enim ſarcina gravati per aquarum ſummitatem minimè poterant urgere veſtigia. Hoc priùs conſideravit Magn Bernard. in Declamation. *Longè* D. Bernard. *aliud eſt, ait, in luto aquarum multarum diviſi* *Chriſti Diſcipuli relinquentes temporalia, ambulant ſuper mare non ſic Iſraëlitæ illis onuſti.* *fundo maris iter carpere, terrena licitè poſſidendo; aliud ipſam quoque novis greſſibus undam calcare omnia relinquendo, ſed tempori gratiæ prærogativa hæc debebatur. Petro novum iter, & novi typus itineris ſervabatur.*

63. Profundè perpende latum diſcrimen inter antiquos legis ſcriptæ Patres, & Chriſti Apoſtolos, ac Diſcipulos. Illis antiquis tantum mandatur ambulare, his verò Chriſti aſſeclis currere; quod facile patebit ſcripturas conſideranti. Abrahamo ſuggerebat Deus *Ambula coram me* Gen 17 num. 1. Eadem locutione Sa- Gen. 17. lomoni ait, Reg. 3. num 14. *Si ambulaveris in* 3. Reg. 3. *viis meis, ſicut ambulavit Pater tuus.* Univerſoque populo ſimiliter ait. Deut. 8. num. 6. *Ut* Daniel. 8. *cuſtodias mandata Domini Dei tui, & ambules in viis ejus* Et cap 20. n. 12. *Et nunc Iſraël* Daniel. 20. *audi, quid Dominus Deus tuus petit à te, niſi ut timeas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus*: Et Zachar. 3 num. 7. *Si in viis meis* Zachar. 3. *ambulaveris.* Et paſſim aliis multis in locis Cant. 1. Veteris Teſtamenti. At de Chriſti diſcipulis jam olim prophetiſatum erat in Cant. c. 1. n. 3.

Trahe

Trahe me poſt te, curremus, &c. Et de ſe Paulus teſtatur, 1. Corinth. 9. num. 26 *Ego igitur, ſic curro.* Et idem generali oratione affirmat. *Qui in ſtadio currunt.* Et ſtatim; *Sic currite ut comprehendatis.* ibid. num. 24. & iterum *Per patientiam curramus.* Hebr. 12. num. 1. Cur ergo antiquis Patribus tantum dabatur ambulare; Novæ verò legis diſcipulis non ambulare, ſed currere mandatur? Illi Patres antiqui terrenis bonis, & facultatibus abundabant, atque adeo gravi ſarcina preſſi communi paſſu potius ambulare, quàm grandioribus veſtigiis expeditè currere valebant. A Chriſti autem Diſcipulis, qui omnia reliquerant, & nudi nudum ſequebantur non ſolum ambulare, ſed velociſſimè poſt eum currere exigendum fuit Quod acutè, & ingenioſè notavit Galfridus in allegoriis Tilmani ad illa Chriſti verba *Si exaltatus fuero à terra* Joan. 12. num. 32. ſic ait ille. *Ambulat communi greſſu, ſed invitatus ad curſum, triſtitia præoccupatus eſt, qui mandata quidem ſervaverat à juventute ſua, ſed conſilium perfectionis de relinquendis omnibus non admiſit: currebant alacres & expediti poſito gibbo Cameli, qui venditis omnibus pretia ante pedes Apoſtolorum in commune diſtribuenda ponebant*, Expende verba. *Ambulabat communi greſſu, qui conſilium de relinquendis omnibus non admiſit. Currebant alacres, qui pretia ante pedes Apoſtolorum ponebant.*

1. Cor. 9.

Hebr. 12.

Juſti expediti bonis temporalibus tuorunt, im pii impediti ambulant.

Galfridus

64. Compone modò Principem Abſalon cum Magdalena peccatrice: uterque elegantibus capillis abundat: De Abſalon dicitur Reg. 14. num. 24. *Quando tondebat capillum (ſemel autem in anno tondebatur, quia gravabat eum Cæſaries) ponderabat capillos capitis ſui ducentis ſiclis pondere publico.* De Magdalena ſcribit D. Lucas 7. num. 38. *Lachrymis cœpit rigare pedes ejus, & capillis capitis ſui tergebat, & oſculabatur pedes ejus, & unguento ungebat.* Quo pietatis officio levamen ſuorum peccatorum obtinuit; ut de ea ait D. Iſidorus Peluſiota alibi à me citatus. Et cur capilli Abſalon ſunt in gravamen, ac onus; Magdalenæ verò in magnum levamen; Abſaloni inſerviebant crines ad mundi vanitatem, ac ad lucrum pecuniæ, quod ex eorum pretio comparabat; Magdalena verò capillos ſuos ad pedes JESU demittens ad officia pietatis conſecrabat; & quæ mundanæ vanitati, ac lucro applicantur in grande pondus, & onus degenerant; à quo maximè pietatis officia levant, & expediunt. Accipe id à D. Ambroſ. lib. 10. epiſtol. 88. qui poſtquam diſſeruit de Abſalone, ſermonem vertit ad capillos hujus ſanctæ peccatricis; ubi docet, quòd divitiæ ſunt onus, niſi ex manibus pauperum levamen accipiant. *Capilli, ait, in ſupefluis corporis æſtimantur: Si non ungantur oleo ingravant; oneri ſunt, ſi his uti neſcias, ſi non aſpergas his Chriſti odorem: ſi verò alas pauperem, ſanes eorum vulnera, illuviem-ve detergas, terſiſti utique pedes Chriſti.*

2. Reg. 14.

Luc. 7.

Peluſiota.

Quæ dantur mundo gravant, quæ Deo levant.

D. Ambroſ.

65. D. Paulus 1. ad Timoth. 6. num. ait: *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum Diaboli, & deſideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem.* Obſerva phraſim, *Mergendi*, ſive ut in Græco eſt; *In profundum mergendi*: qua humanam vitam, non ſecus, ac maris tranſitum, ſive navi veharis ſive natando tranſgredi velis, conſiderat Apoſtolus Qui ergo mare hujus ſæculi tranſvadere vult, divitias à ſe dimittat, quæ ſic graves, & ponderoſæ ſunt, ut homines ſubmergant in profundum: ne ergo ſubmergaris, & ut ad portum devenias ſalutis, abjice eas à te. Ad hoc tendit D. Nazianz Orat. de Epiſcopis, *Nunc*, ait, *alius quidem pauper eſt; verum erat aliquando tempus, quàm divitiis abundaret. Nimirum malebat exonerationem quaſi navis fieri, ut levius, & expeditius navigaret abjecto illo in pauperes onere.*

1. Tim. 6.

Græcus.

Divitiæ ſic gravant, ut demergant homines.

D. Nazianz.

QUÆSTIO IX.

Quare Sancti Victores ſtantes ſuper mare non habent in manibus citharas, non qualeſcumque, ſed tantum Dei?

VIDIT noſter Joannes Sanctos ſtantes *ſuper mare vitreum miſtum igne, qui vicerunt beſtiam, imaginem ejus, & numerum nominis ejus.* Celebratur hîc Sanctorum victoria ex triplici capite; ex firmitate perſeverantiæ, ex ſinceritate innocentiæ, ex luce divinæ gratiæ, ut optimè ponderant Alexander Alenſis; ſic dicens in præſenti: *Hic oſtenduntur tria, quibus viri Sancti vicerunt, & vincere potuerunt Antichriſtum: ſcilicet ſoliditas perſeverantiæ in, Stantes: ſinceritas, Super mare: Claritas luminis gratiæ in Mare vitreum. Vidit ergo, qui ſic vicerunt Diabolum, & Antichriſtum, ſtantes ſuper mare, & ſic ſemper ſtantes, & vincentes.* 66.

Alenſis.

Perſeverantia innocentia, & gratia univerſa vincuntur.

Ecce qui armantur perſeverantia, innocentiâ, ac gratiâ Dei, omnia vincunt, univerſaque elementa eis cedunt; Ecce iſtis cedunt maria: *Stantes ſuper maria.* Cedunt flammæ: *Miſtum igne.* Cedunt crudeles beſtiæ terræ. *Qui vicerunt beſtiam.* Ceditque univerſus vanitatis aër: *Et imaginem ejus, & numerum nominis ejus.* Seu literarum nominis ejus Perbelléque cantatiſſimi Victores, non ſolum dicuntur de beſtia triumphaſſe: ſed etiam de ejus umbra, & imagine; imò & etiam de numero, ſeu literis nominis ejus in quo oſtenditur excellentia triumphi, non ſolùm de magnis, ſed etiam de minimis beſtialibus affectibus triumphare; felix, qui poſt illa ſuperata, etiam ab his cavet Potuit David Saülem occidere in ſpelunca, & ab ejus nece abſtinuit contentus ſcindere oram chlamydis; de quo ſtatim compunctus, ait Text. *Poſt hæc percuſſit David cor ſuum, eò quòd abſciſſet oram chlamydis Saül*: 1. Reg 24. n. 6. An in eo aliquid deliquiſſet contra Regis auctoritatem, ut notat Lyran. Sed quando David abſtinuit à cæde hominis, cur ſic dolet abſciſſionem chlamydis; Sapiens homo dum ſe agnovit Victorem in maximis, timuit ne deliquiſſet in parvis. 67.

Omnia elementa juſtis obediunt.

Qui ſuperat majora caveat ne delinquat in parvis.

1. Reg. 14.

Lyran.

Quæſtio tota eſt, cur hi victores habent citharas in manibus? Et primò; ratio eſt in promptu, tanquam Deo gratiam agentes, de tam celebri victoria, de tam crudeli hoſte, 68.

De vi[illegible] dantu[illegible]

 nempe

Rupert. nempe Antichriſto Rupertus: *Qui ſcrutatur corda & renes Deus, ipſe videt, qua mente quoque affectu quiſquis ſtet ſuper hoc mare, quali, vel quanta cum gratiarum actione accipiat, ſive reſpiciat, mare quod pertranſivit, quales, vel quantos inimicos perſequentes evaſerit: quomodo ſuper, non ingratus humili exultatione trepidet, aut tripudiet in laudem Dei.*

69. *Dant gratias ſancti, quia immunes ſunt à pœna impiorum.* Secundò: Ut patet ex fine ſuperioris capitis, deſcribitur condemnatio, ac horribilis pœna iniquorum ob adorationem exhibitam beſtiæ, ſcilicet Antichriſto: Inde Sancti triumphatores, qui vicerunt beſtiam, & imaginem ejus, pro tam ſingulari beneficio decantant gratias, eò quòd ſupplicia, quibus impii afficiuntur evaſerunt; Quomodo à multis explicatur illud Pſalm 57. num. 11. *Lætabitur juſtus cùm viderit vindictam*, damnatorum nempe, non quòd ipſi puniantur, ſed quòd juſti ab illa pœna ſint immunes. Sic conſiderat Ribeira: *Qui videntes illa ſupplicia magna impiorum, lætabuntur: & gratias Deo agent toto corde, quod per ejus gratiam liberati fuerint.*

Pſalm. 57. Ribeira.

70. Tertiò. Communiter Interpretes, & Patres variis locis citandi in ſequentibus per citharas carnis mortificationem interpretantur. In cithara duo reperiuntur, lignum, & chordæ. In ligno denotatur duritia, quæ eſt in pœnitentia, in chordis verò ſignificantur membra hominis, quæ per mortificationem intenduntur, & pœnitentiæ adhærent: inde ille, qui carnem ſuam mortificatione premit, bene citharſat. Juſti ergo videntur à Joanne non habentes citharam, ſed citharas in plurali: Et meritò, quia non unica, & ſimplex, ſed multiplex debet eſſe mortificatio. Alenſis: *Dicit in plurali citharas, ait, quia pluribus modis mortificatio fit carnis, jejuniis, vigiliis, diſciplinis, &c. Vel pluraliter dicit, quia triplex eſt cithara: prima carnis mortificatio, quæ tot habet chordas quot modis caro affligitur: Secunda cordis paſſio, quæ tot habet chordas, quot modis ſubvenitur proximis: tertia oris prædicatio, quæ tot habet chordas, quot prædicantur vitia, pœna & gloria.*

Magna, & multiplex ſit mortificatio. Alenſis.

71. Quartò, Juſti hìc non ſolùm dicuntur habere citharas; ſed cum addito, citharas Dei: pro quo adverto, quòd aliquando commemorantur citharæ ſine appoſito, ut cap. 5. num. 8. *Habentes ſinguli citharas.* Aliquando cum appoſito *ſuis*, ut cap. 14. num. 2. *Citharizantium in citharis ſuis.* Aliquando ut hic appoſito, *Dei: Habentes citharas Dei.* Capite 5. ſignificantur cœlites pro mundo Advocati, & orantes. Cap. 14. denotantur Dei magnalia prædicantes. In præſenti verò, Juſti humiliter Dei beneficia agnoſcentes, ac venerantes, eaque gratificantes, Deumque omnium Auctorem agnoſcentes, eique omnia referentes: quod multum gratum Deo eſt. Tum etiam, quia tam gratificatio, quàm mortificatio in citharis denotata erat illis, non ob gratiam vanitatis, ſed ob Deum unicè dilectum, quod breviter dixit Albertus Magn. *Citharas Dei, id eſt propter Deum.*

Apoc. 5. Apocal. 14. *Deum Auctorem in beneficiis recognoſcere, valde gratum Deo.* Albertus.

72. Quintò: Ad proximè dicta: Joannes dicit citharas Dei: & ad quid? cùm omnia ſint ipſius Dei, ut decantat Regius Vates, Pſal. 23. num. 1. *Domini eſt terra, & plenitudo ejus, orbis terrarum, & univerſi, qui habitant in eo.* Satis ergo erat dicere citharas, ad quid cum addito, *Dei.* Meritò hæc connectuntur; quia mortificatio per has citharas denotata non poteſt eſſe ſine ſpeciali gratia Dei. Aretas: *Porro ipſas citharas, ait, eſſe Dei, ideò quòd nullus quantumvis ſedulus homo, induſtria id* (nempe mortificationem) *præſtare poteſt divino deſtitutus beneficio: Nam citharæ, ut modò dixi in hac quæſtione, mortificationem denotant.*

Pſalm. 23. *Non datur mortificatio ſine Dei gratia.* Aretas.

73. *Ut cœleſtibus bonis fruamur ultra fidem debemus nos conformare Chriſto paſſo.* Sextò: Non ſolum Sancti tranſeunt per mare vitreum miſtum igne, hoc eſt per aquas baptiſmatis, quibus victores de peccatis abluuntur, ſed inſuper habent citharas Dei, & ad quid hujuſmodi citharas; Ansbertus, per hujuſmodi citharas intelligit fideles configuratos paſſioni Chriſti. Paſſio Chriſti eſt lignum citharæ; chordæ verò ſunt Sanctorum corpora, Chriſti ligno cohærentia, eique compoſita, ac terrenis concupiſcentiis emortua: De quibus loquitur Paulus ad Galat. 5. num. 24. *Carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis, & concupiſcentiis ſuis.* Ex quo meritò inde colligitur, quòd poſtquam tranſierunt per mare illud vitreum, adhuc videntur cum citharis in manibus; quia non ſolùm ſufficit fidem accipere in Baptiſmo, niſi etiam carnem ligno Crucis affigamus; Chriſtoque paſſo configuremur, ac aſſimilemur quantum fas eſt. Ansbertus: *Citharas habent, ait, voluptates ſcilicet, carnis, ligno paſſionis affixas*, ut ita plenitudine cœleſtium donorum fruerentur.

Galat. 5. Ansbert.

Vehementer exoptabat Moyſes videre Dei majeſtatem, dicebatque: *Oſtende mihi gloriam tuam.* Ut ejus optatis ſatisfaceret Dominus, ait illi: *Ecce*, inquit, *eſt locus apud me, & ſtabis ſuper petram; cùmque tranſibit gloria mea, ponam te in foramine petræ, & videbis poſteriora mea; faciem autem meam videre non poteris.* Exod. 33. num. 21. 22. Cur, ut Moyſes videat poſteriorem, ſeu partem gloriæ Dei, neceſſe eſt, ut ſe recipiat in foramine petræ; cur non potius in alto, & ſplendido monte, ut quando legem accepit in Syna; quidnam, eſt hæc petra; D. Auguſt. lib. 4 de Symbolo ad Catechum. cap. 3. ait, quòd illa petra eſt quæ percuſſa produxit aquas populo ſitienti; de qua loquens D. Paulus 1. Corinth. 10. n. 3. ait: *Patres noſtri bibebant de ſpirituali, conſequente eos petra, Petra autem erat Chriſtus.* Juxta Apoſtolum petra hæc erat Chriſtus. Ut ergo Moyſes optata Dei viſione, ac gratia fruatur, ei mandatur: *Ponam te in foramine petræ*; ut in fiſſuris, foraminibus, ac vulneribus Chriſti paſſi ingrediatur; eiſque mente, ſpiritu, ac mortificatione adaptetur, ac componatur; ut inde ab ipſis Chriſti foraminibus, tanquam pretioſiſſimis fontibus, gratia, ac gloria repleatur. Sic ſubdit citatus D. Auguſt. *Hoc vidit Moyſes, ait, prophetando, quod Paulus exponit dicendo ad* Galat. 4. num. 4. *Ubi venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum, factum ex muliere, factum ſub lege, ut eos, qui ſub lege erant, redimeret; ut adoptionem filiorum reciperemus.* Tunc prophetando vidit Moyſes, quod Paulus nobis aperuit, exponendo de redemptione per Chriſtum facta.

74. Exod. 31. D. Auguſt. *Ex conformitate cum morte Chriſti comparamus gratiam & gloriam* D. Auguſt.

Omnis noſtra gratia, & gloria à Chriſti Paſſione nobis eſt, Chriſtus JESUS orat in horto 75.

Luc. 22.

horto. *Factus eſt ſudor ejus, ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram*, Luc. 22. num. 44. Cur Domine tui ſanguinis profuſionem anticipas? Brevi tempore largiſsimè profundendus eſt in Calvariæ loco; Ad quid neceſſe eſt modo in horto profundi? Profudit in horto, in quo tanquam in Eccleſia, ac domo Dei plantabantur novellæ olearum, ac virtutum; veluti novi juſti, qui ut palmæ florerent, irrigandi erant divino Chriſti ſanguine. Sapienter Divus Ambroſius lib 3. de Spiritu ſancto, cap. 18. *Conſummaturus* Jesus *ſuſceptæ carnis officia cum perfectionem in diſcipulis jam videret, quos verborum ſuorum radice fundaverat, hortum ingreditur, ut olearum novellas in domo Domini plantaret, & juſtum palmæ florentem modo vitemque fœcundam rivo ſui ſanguinis irrigaret.* Optimè noverat ſapientiſsimus hortulanus Juſtorum palmas abſque ſui ſanguinis irrigatione non poſſe exurgere, ac creſcere.

Ex irrigatione ſanguinis Chriſti exurgunt novæ plantæ virtutum.

D. Ambroſ.

76. Teſtatur Sacer Text Joſue 24. num. 29. Ubi tanti ducis mors ſcribitur. *Poſt hæc mortuus eſt Joſue filius Num, ſervus Domini, centum & decem annorum: ſepelierunt eum in finibus poſſeſſionis ſuæ.* Quæ verba ſic tranſcribit noſter D. Cyril. Alexand. lib. 4. in Joan. cap. 51. *Poſt hæc mortuus eſt Joſue filius Num, ſervus Domini, centum, & decem annorum; ſepelieruntque eum in finibus poſſeſſionis ſuæ, & in ſepulchro ejus poſuerunt cultros lapideos, quibus circumcidit filios Iſraël.* Ecce in eodem ſepulchro Joſue reconduntur cultri, quibus peracta fuerat Iſraëlitarum circumciſio. Ad quid tamen circumciſionis cultri conduntur in ſepulchro ejus? Cur tantæ religionis inſtrumenta, in parte valde nobili tabernaculi non conſtituuntur? In ſepulchro tamen Jesu reponuntur cultri illi, ut denotaretur, unde proficeret, ac vim haberet omnis humana virtus, ac religio; ex veri nempe Jesu morte, ac ſepulchro; quod in illo magni ducis ſepulchro repræſentabatur. Sic ait eleganter citat. Cyrill. *Non enim abſque cauſa, cultri eodem cum illo in loco poſiti ſunt: verum ut nos diſcamus circumciſionis ſpiritualis gratiam, quæ bonorum cœleſtium nobis eſt pronuba, Salvatoris morti eſſe affixam.* Equidem quæ virtutis nobis cæleſtium bonorum pronuba eſt, Salvatoris morti eſt affixa, nihil enim valerent actus noſtri, niſi de Jesu ſepulchro reviviſcerent.

Joſue 24.

D. Ciryll.

A morte Chriſti prodiit gratia, & virtus in nobis.

D. Cyr.

Apoc. 15. *n.* 2.	Cantantes canticum Moyſis ſervi Dei, & canticum Agni, dicentes: magna, & mirabilia ſunt opera tua, Domine Deus omnipotens: juſtæ & veræ viæ tuæ Rex ſæculorum.
Num. 18.	Quis non timebit te Domine, & magnificabit nomen tuum? quia ſolus pius es: quoniam omnes gentes venient & adorabunt in conſpectu tuo: quoniam omnia judicia tua manifeſta ſunt.

VERSIONES.

Syrus n. 11.	Et canunt canticum Moyſis filiis ſervi Dei,
Oecumen.	Magna, & miranda ſunt opera.
Arabicus.	Juſtæ, ac veræ ſunt viæ tuæ: tu es Rex gentium.
Vatabl. Pagn.	Rex Sanctorum.
Arabicus n. 14.	Quis eſt, qui te non formidet, ô Domine, & glorificet nomen tuum Nam tu ſolus Sanctus es, & omnes venient & adorabunt coram te, quia judicium tuum jam apparuit.
Primaſ.	Quis non timebit, & dabit claritatem nomini tuo? &c. quoniam juſta judicia tua manifeſta ſunt.
Syriac. n. 13.	Propterea, quòd tu Sanctus, & juſtus es, &c. & judicia tua patefacta ſunt.
Biblia Gothic.	Judicia tua magnificata.

EXPOSITIO III.

Et cantantes canticum Moyſi ſervi Dei, & canticum Agni. Mihi probabilius eſt Joannem loqui de cantico Moyſis, & Agni; non tanquam de uno cantico, ſed ut de duobus; quod indicat illa geminatio. *Canticum Moyſis & canticum Agni*: Nam ſi de uno ſolo loqueretur, dixiſſet, Canticum Moyſis, & Agni. Si autem tibi placet cum multis, idem eſſe canticum Moyſis, & Agni, Canticum Moyſis eſt illud Exod. 15. *Cantemus Domino glorioſè*, Et eleganter hi victores aſſumunt hoc canticum, non ſecundùm verba: ſed imitativè quoad ſenſum; quia ipſi incolumes evaſerunt, & Antichriſtum cum ſuis obrutum viderunt quemadmodum Pharaonem, qui merſus eſt in aquis Maris Rubri, ad cujus hiſtoriam hîc alluditur. *Moyſi ſervi Dei*: Hoc dicitur de Moyſe, non verò de Agno, ad differentiam utriuſque Moyſes ſervus; Agnus; id eſt Chriſtus Filius Dei naturalis. Et rectè hic dicitur. *Agnus*: Nam per ſanguinem Agni Paſchalis factum eſt Phaſe; & Iſraëlitæ egreſsi ſunt de Ægypto, figura nempe veri Agni Jesu, cujus virtute à poteſtate Diaboli ſunt liberati, atque ad gloriam pervenerunt. 77.

Exod. 15.

Chriſtus Filius Dei naturalis.

Dicentes: Magna, & mirabilia ſunt opera tua. 78.
Ecce thema cantici; hæc duo epitheta magna, & mirabilia ſunt diſtincta; magna ob ſui celſitudinem; mirabilia verò, quæ non ſunt conſueta, & nova, & quæ raro fiunt; & non

Suas victorias Deo referunt.

celebrant

celebrant beneficia communia, ut creare cœlum,& terram, ſed peculiaria,quod liberati ſunt à ſeptem plagis noviſſimis, & à perſecutione Antichriſti; ex cujus morte totus mundus mirabiliter eſt converſus ad fidem, & dicunt *opera tua*, quia ſuos triumphos adeptos Deo referunt.

Lyran. Lyran. Mirabilia tua. *dictas victorias attribuunt Divinæ omnipotentiæ.*

79. *Domine Deus omnipotens.* Supremam Dei dominationem, ac omnipotentiam extollunt, quæ tot mirabilia potuit brevi tempore operari. *Juſtæ, & veræ ſunt viæ tuæ.* Viæ hoc loco; id eſt, tuæ diſpoſitiones, ordinationes, ac rationes agendi ex ſupremo, & alto conſilio ſunt *Juſtæ, & veræ. Et veræ* quod eſt magna laus: nam homines multa faciunt per fas, & nefas: Apud Deum nihil tale eſt, ſed omnia perfecta, ac ſapientiſsimâ voluntate menſurantur, ut patet in punitione mundi, ac ſeptem plagis emiſsis. *Et veræ*: adimplendo promiſſa, ut patet in præmio juſtorum. *Rex ſæculorum*: Ut verè legendum eſt qui per univerſa ſæcula molitur ſua conſilia, & init ſuorum operum tramitem.

Deus omnia diſponit ſumma æquitate.

80. *Quis non timebit te, & magnificabit nomen tuum?* Ecce optima deductio, ac concluſio, ex proximè dictis, Quia magna, & mirabilia ſunt, opera tua, & quia tu es Domine Deus omnipotens, juſtus, & verus Rex ſæculorum. *Quis non timebit te?* &c. Quia potes iniquos anima & corpore damnare, & juſtis præmia dare, & cùm ſis Rex ſæculorum, non per hoc, & illud tempus, ſed per omne ſæculum. *Quia tu ſolus pius es.* Græcus. *Quia tu ſolus Sanctus innocens.* Ac ſi dicat: Quis non magnificabit te, quia tu ſolus pius, & ſanctus. Alii ſunt pii, ſancti ex accidenti; tu verò ſubſtantialiter. *Quoniam omnes gentes venient*: nempe ad te. *Et adorabunt in conſpectu tuo.* Ribeira & Cornelius dicunt, quòd illud, *Quoniam*, non ſit cauſale, ſed explicativum: Mihi cum Ferrario videtur eſſe cauſale deductum ex ſuperioribus, *& quoniam*, in ſuo genuino ſenſu retinendum. *In conſpectu tuo*: quia destructo Antichriſto, tanta erit fidei claritas, ac ſi Chriſtus toto mundo manifeſtaretur; ut dixi ſuperiori cap. de ſedente in nube candida. Et peculiariter hìc ſit mentio de gentibus Deum adorantibus, & non de Judæis, qui ſuperbè gloriabantur de cognitione Dei, tanquam filii Abrahæ; at gentes cum omni humilitate ſuam à Deo fuiſſe electionem agnoverunt. Ansbert. in præſenti. *Sciendum vobis eſt*, ait, *quia gentium humilitas hìc oſtenditur.*

Græcus.

Ribeira. Cornel. Ferrar.

Humilitas gentium commendatur.

Ansbert.

81. *Quoniam judicia tua manifeſta ſunt.* Circa mundum, & circa ſuam Eccleſiam. Tunc manifeſta fient divina judicia, diſpoſitioneſque circa mundum puniendo illum ſeptem plagis noviſsimis ob ſua peccata; circa Eccleſiam purgando illam, & perficiendo per illas crudeles perſecutiones, & ex illis deducendo lætiſsimam totius mundi converſionem.

QUÆSTIO X.

Quare Iſraëlitæ cum Moyſe canunt poſt tranſitum maris, Sancti verò in lege gratiæ ſtantes, & ambulantes ſuper mare?

SANCTI, ac juſti iſti ut patet ex ſuperiori, 82.
verſu, cantant ſtantes ſuper mare vitreum; At Moyſes cum Iſraëlitis, non ſtans ſuper mare, ſed cùm egreſſus eſſet ab illo, ſuum canticum edidit. Exod. 15. numero 1. *Cantemus Domino glorioſè.* Cur ergo, quando ii Moyſis canticum æmulantur etiam, & cantici locum, & tempus? Cur ſupra mare ſtantes canunt, & non magis cum Moyſe poſt ſuperatum mare?

Exod. 15. *Difficultas quæſtionis.*

Primam hujus rei rationem colligo ex verbis 83.
Text. *Stantes ſuper mare vitreum.* Erat iis mare vitreum; hoc eſt, tanquam congelatum, quietum, ſtabile, non ventis agitatum, non flatibus tumidum, ſed veluti in ſtagna ſalutis redactum. Moyſi verò cùm ſuis fuit mare fluxum, inſtabile, plenum periculis: à tergo inſtabant hoſtes, à dextris, & à ſiniſtris aquæ intumeſcentes tanquam muri inſurgebant: omne ergo, quod in mari apparebat, tremendum videbatur. Exod. 14. 11. 22. Unde ergo tanta differentia? Dum Iſraëlitæ erant tranſeuntes per mare circumdati periculis, adhuc ipſum Dei beneficium non erat conſummatum; quod maximè perfectum, & completum erat in Sanctis ſtantibus ſuper mare vitreum, ut ſtabile & congelatum; indeque Sancti ſtabant ſuper mare, ut ſuperiores omni periculo contradictione, ac adverſitate, & nunc beneficia maximè celebrantur, ac habentur in magna æſtimatione, quando undique completa habentur; ſine ullo ſenſu periculi, ac adverſitatis.

Exod. 14. *Beneficia tunc maximè venerantur cum perfecta, & completa ſunt.*

Secundò: Aliam rationem aſſignat M. Baëça 84.
tom. 4 de Chriſto figurato, cap. 10. §. 9. Moyſes cum ſuis tranſivit per medium furentis maris, cum undique pericula hoſtium, undarum, ac debacchantium ventorum adurgerent, ut modo notavi; at Sancti ſtabant ſuper mare vitreum, non fluctibus tumidum, ſed quietum, & ſtabile. Unde hìc etiam apparet alia differentia; quod dum canit Moyſes poſt ſuperatum tremendum mare, dicitur Maria ſumpſiſſe tympanum in manu ſua. Exod. 15. n. 20. Dum autem canunt iſti ſtantes ſuper mare vitreum, dicuntur habere citharas Dei: & cur tympanum pulſatum à Maria, non dicitur tympanum Dei; citharæ autem ab iis, qui ſupra mare vitreum ſunt, dicuntur citharæ Dei? Pertinebat hoc ad præſtantiam oſtendendam ſalutis obtentæ: Ut enim, quæ Dei ſunt, præſtantiſſima omnium habentur; ſic celebritas, & præſtantia ſalutis eorum, qui mare vitreum calcant, hoc eſt, qui non frementes fluctus, nec rabidos ventos ſuſtinent, ſed ſtagna habent ſalutis, penè ſine ullo ſenſu; preſſura enim periculi præſtantiſſima eſt; indeque maximè celebranda.

Baëça.

Exod. 15.

Exod. 14. *Præſtantiſſima ſalus præſtita habetur ſine periculi ſenſu.*

Tertiò: Per mare, ejuſque fluxus ac refluxus 85.
intelliguntur mundus, illiuſque perturbationes, ac commotiones; indeque Iſraëlitæ non canunt Deo, niſi poſt tranſactum mare, ſicut & noſtri

Victores

Secessio à mundo & à rebus ad Deum laudandum.

Victores dum ſtant ſuper mare divina Cantica intonant, veluti eodem ſpiritu: non enim; niſi ab animo demiſſis, ac ſuperatis terrenis cum Deo agendum ſine cantico, ſive oratione, ac contemplatione Sic & Ezechias poſtquam invertit faciem ſuam ad parietem tanquam omnia terrena poſt tergum abjiciens, ſuum eructat canticum. *Ego dixi in dimidio dierum meorum*, Iſai. 38. n. 10. ſic & Gen. 21. n 33. dicitur. *Plantavit Abraham nemus, & invocavit ibi nomen Domini*: Ut procul à convictu hominum Deum oraret & ab ipſo edoctus ſervus ejus, quærens uxorem filio ſuo. Iſaac extra oppidum orat: Gen. 24 num. 12. Sic & Parens Elias ſeſe à Rege Achabo ac populo ſegregans; aſcendit in verticem Carmeli, & ibi pronus erat. 3. Reg. 18. num. 42.

Iſai. 38. Gen. 21. Gen. 24. 3. Reg. 18.

86. Hoc altius nobis docuit divinus Magiſter Jesus. Patrem oraturus longè à ſuis diſcipulis: Luc 6. num. 12. *Exiit in montem orare* Deinde menſa turpis appoſita. Matth. 14. num. 23. *Dimiſſa turba aſcendit in montem ſolus orare.* In horto oraturus à ſuis Apoſtolis ſeparatur. *Avulſus eſt ab eis, quantus jactus eſt lapidis, & poſitis genibus orabat*: Luc. 22. num. 41. In cujus verbis pulchram emphaſim invenit Drogo de Paſſione *Longè*, ait, *avulſus eſt à nobis; quia lapis eſt abſciſſus ſine manibus, & jactus eſt lapis, & percuſſit Goliam in fronte, & ſtatuam in pedibus: iſte eſt jactus tuus longè à nobis.* Oratio illius, qui à ſuis longè fit, ſic efficax eſt, tanquam jactus lapidis, & cujuſnam lapidis? Illius nempe, qui *percuſſit Goliam in fronte, & ſtatuam in pedibus.* Omnis contraria poteſtas proſternitur ab oratione longè facta ab hominibus, cujus rei documentum nobis dat divinus Magiſter. Intimè amabat diſcipulos ſuos, Petrum, Jacobum, & Joannem, inter quos quaſi in propria regione verſabatur: tamen oraturus, avulſus eſt à diſcipulis ſuis, quaſi jactus lapidis. *Ipſe eſt jactus tuus longè à nobis.* Suo exemplo ſuos inſtruens, quod oratio ſeparata, & longè ab hominibus facta præſtantiſſima eſſet, ac ſi inde validior, & efficacior fieret

Luc. 6. Matth. 14. Luc. 22. Drogo *Oratio longe facta ab hominibus hoſtiles poteſtates devaſtat.*

87. Vox eſt Chriſti ad piam animam dilectam, Cantic. 2. num. 14 *Columba mea in foraminibus petræ, in caverna maceriæ, oſtende mihi faciem tuam: ſonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis.* Vult Chriſtus vocem dilectæ audire? an in publico, & patenti loco, ut omnibus manifeſtus, ac teſtatus ſit vehemens virginis affectus erga ipſum, Minimè ſanè, ſed potiùs poſtulat ut ſe virgo antro abdat, & ſylvis condat, hominum commercium fugiat in foraminibus petræ Authore Theodoreto vult *illam à præſenti vita remotam.* Et tunc jubet. *Sonet vox tua in auribus meis.* Ac ſi ex eo quòd ipſa ſit curis exuta, & procul ab hominibus, intimo receſſu exiſtens, inde vox ejus ſit dulcis, & maximè apta, ut in auribus ejus reſonet.

Cantic. 2. *Ex receſſu vox apta auribus Dei.* Theodoret.

88. Vita ruſticana valde familiaris fuit antiquis magnis viris, ut Jacobi filii ingenuè apud Pharaonem fatentur: Gen. 46. n. 34. & dixerunt, *Viri paſtores ſumus ſervi tui ab infantia noſtra, nos & patres noſtri* Et inde repetunt, Gen 47. num. 3. Et cur magni illi Patres divites, ac potentes paſtorum vitam agebant? Abrahamus enim trecentos decem & octo vernaculos habebat, Gen, 14. num. 14, De eòque ſcribitur; *Erat dives valde in poſſeſſione auri, & argenti.* Gen. 13. num. 2. De Iſaac etiam refertur: *Locupletatus eſt homo, & ibat proficiens, atque ſuccurens, donec magnus vehementer effectus eſt*: Geneſ. 26. num. 13. Similiter & de Jacob habetur: *Ditatus eſt homo ultra modum, & habuit greges multos*: Geneſ. 30, num, 43. Si ergo tot, ac tantis abundabant, cur paſtorum vitam agebant; Ut ruſticanæ vitæ prætextu ab hominum commercio ſeparati tunc orationi, ac contemplationi vacarent. D Thomas Geneſ. 46. ad illa verba. *Viri paſtores ſumus*, &c ſic ait, *Quia iſtud officium aptum eſt ſimplicitati & orationi: ubi propter pecorum multitudinem, magna eſt ſequeſtratio à plebe, & turba &c,*

Gen. 46. Gen. 47. Gen. 12. Gen. 13. Gen. 26. Gen. 30. *Sequeſtratio ab hominum turba apta eſt orationi.* D. Thom.

Quæstio XI.

Quare ſimul noſter Joannes *conjunxit Canticum Moyſis, & Canticum Agni, quod canunt citharis ſuis?*

AIτ textus, quod iſti ſancti Victores eſſent, *Cantantes canticum Moyſis ſervi Dei, & canticum Agni.* Moyſes dicitur ſervus ad differentiam Agni, ſcilicet Chriſti, qui eſt filius Dei naturalis Sed cur Moyſes cum magna dignitate eſſet conſpicuus, non alio titulo inſignitur: nam ipſe ut teſtatur D Chryſoſtomus homilia 2. in Gen, Legatus fuit Dei apud homines; & Clemens Alexandrinus lib. 2. Strom. eum inſignem Theologum appellat; D. Gregorius Magnus homilia 1. in Ezechielem, de eo affirmat, quòd fuerit celeberrimus inter Prophetas; Philo Judæus eum celebrat ut Regem, Legiſlatorem, ac Pontificem. Cur ego noſter Joannes tam præclaris titulis omiſsis, eum ſolum Dei ſervum dicit; Et rectè quidem; quia ut ait D Ambroſius in exhortat. ad Virginem. *Nulla major dignitas: quàm Chriſto ſervire.* Hinc David clamat Pſalm. 115. num 16. *O Domine quia ego ſervus tuus, ego ſervus tuus & filius ancillæ tuæ.* Ubi ſe non ſolùm Dei ſervum ſemel atque iterum appellat; ſed etiam matrem ſuam Dei ancillam, honoris gratia teſtatur, ut notat Agellius, ut inde maximè eam extolleret. Vide tomum 1. capite 1. quæſt. 5 num. 33. 34. & num. 64. 89.

D. Chriſoſt. Clem. D. Gregor. Philo. *Nihil ſublimius quàm nomen ſervi Dei.* D. Ambroſ. Pſalm. 115. Agellius

Cantantes canticum Moyſis ſervi Dei, & canticum Agni. Cornelius, Ribeira, La Haye, volunt quòd ſit idem canticum Moyſis, & Agni. Moyſis tanquam figuræ, & typi; Agni verò tanquam exemplaris, & antitypi: ac proinde volunt quòd ſit idem canticum, quod iſti Victores dicunt, Moyſis, ſcilicet & Agni Illud ſcilicet, quod cecinit Moyſes, & filii Iſraël, poſtquam tranſierunt mare rubrum, demerſo, ac extincto in eo, Pharaone, eorum inimico: Sic iſti Victores, ut ait Anſbertus, poſtquam tranſierunt mare hujus ſæculi, ſuperatis multis periculis, extincto, & demerſo Antichriſto, cum ſuis Deo canunt, & gratias agunt pro tanta victoria. 90.

Cornel. Ribeira. La Haye. Anſbert. *Canticum novum.*

Alcazar non ſolùm vult idem eſſe canticum; 91.
ſed illud ipſum in ſenſu literali ſignificare tran-

ſitum

Impugnatur. ſitum fidelium per mare gentilitatis ad fidem, & ſalutem, ac tranſitum Hebræorum, per mare rubrum in Chanaan; Allegoriam verò eſſe de tranſitu gentium per fidem, & baptiſmum in Eccleſiam, ſicut & tranſitus maris rubri in litera ſignificat tranſitum maris. Allegoricè baptiſmum juxta Paul, 1. Cor. 10. n. 1. (1. Cor. 10.)

92. *Idem canticum non identicè ſed imitativè.* Prima ſententia, quod ſit idem canticum Moyſis, & Agni, ſatis probabilis, in ea tamen advertendum, quod non dicitur idem canticum Moyſis, & Agni identicè ac ſi iſti Victores illud ipſum canticum dicant iiſdem verbis, quibus Moyſes decantavit: nam ſequenti verſu ſubdens Joannes verba, quæ dicunt, ait: *Magna, & mirabilia ſunt opera tua, &c.* Non ergo illa ipſa ſunt, ſed eſt canticum Moyſis imitativè, & ſecundùm ſenſum, quatenus ipſi, ut Moyſes, dicunt canticum in laudem Dei, & Agni pro ſua liberatione, & felici ad ſalutem tranſitu.

93. *Propria ſententia.* Probabilius mihi videtur Joannem loqui de cantico Moyſis, & Agni, non ut de uno cantico; ſed de duobus Hanc meam ſententiam firmat geminatus loquendi modus. *Canticum Moyſis ſervi Dei, & Canticum Agni*: Si enim de uno ſolo loqueretur, videbatur dicendum. Cantantes Canticum Moyſis, & Agni, non repetiviſſet iterum, *Canticum Agni.* Canticum Moyſis eſt illud Exod. 15. Cantemus Domino, &c. Canticum Agni ſunt ſequentia verba *Magna, & mirabilia ſunt opera tua*, &c.

94. *Chriſtus, & Moyſes Novum Teſtamentum, & Vetus inter ſe conſonant.* Tamen juxta primam ſententiam non immerito dubitabis, cur in unum conjunxit canticum illud vetus Moyſis, & novum Agni immaculati: nempe Chriſti Domini? Nonne ſufficiebat ad Dei magnalia publicanda, unum vel alterum proferre? Utrumque ſimul intonant ut diſcamus, Teſtamentum Novum, & vetus maximè inter ſe convenire; nec contrarium Moyſem Agno fuiſſe, nec è contra, ſed unum alteri convenire. Unde ait Agellius in Pſal. 32. *Illud Canticum vetus in figura, novum in veritate.* (Agellius) Quod dixit Clemens Alexandrinus lib. 1. Pædagogi; num. 7. *Novum Teſtamentum veteri litera impreſſum erat.* (Clem. Alex.) Unde Chriſtus Joann. 5. num 46. ait, *Si crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi, de me enim ille ſcripſit.* (Joan. 5.) Et daturus legem, ab antiqua ſe non diſcrepare ſignificat. Matth. 5. num. 17. *Non veni ſolvere legem; ſed adimplere.* (Matth. 5.) Iſidorus Clarus. (Brixian *Nova doctrina fugienda*) *Vide*, ait, *quàm ſit metuenda ſuſpicio novitatum, daturus ſcilicet Chriſtus celſiores leges, quæ novæ viderentur; docet eas non adverſari legi eorum.*

95. *Non ſolo ore, ſed & opere Deus laudandus.* Cur tamen iſti Victores dum canunt canticum Moyſis, ac Agni citharas manibus tenent; nam ex ſolis vocibus ſæpè ſuaviſſimus cantus auditur; Cur ergo inſuper adduntur citharæ, quæ digitis pulſantur; quia non ſufficit ſolo ore Deum laudibus extollere, niſi etiam & manuum operibus extollamus. Beda. (Beda.) *Habentes citharas, & cantantes canticum, id eſt, corda laudantium Deo dicata gerentes, & utriuſque Teſtamenti veritate canora; ubi non tantum ſonus vocis, ſed etiam boni operis ſignificatur effectus.*

96. Act. 6. In hoc maximè reſplendet Chriſtiana perfectio, ut verbis manus reſpondeant. (*Apex Chriſtianæ perfectionis virtutes verbis ac operibus oſtendere.*) Apoſtoli dicunt de ſe ad multitudinem. Actor. 6. num. 2. *Non eſt æquum nos derelinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis: conſiderate ergo fratres viros ex vobis boni teſtimonii, ſeptem plenos Spiritu Sancto, & ſapientia, quos conſtituamus ſuper hoc opus. Nos verò orationi, & miniſterio verbi inſtantes erimus.* Videbant magni Eccleſiæ proceres valde neceſſarium eſſe inſtanter prædicare verbum Dei ob converſionem gentium, quæ quotidie augebatur: deinde charitate adurgebantur pauperibus, ac egentibus miniſtrare neceſſaria ac alimenta diſtribuere, ne in uno, vel altero deficerent, ſed ut verba manibus connecterentur: Ipſi ſibimet aſſumunt quotidianum munus prædicandi, & eligunt viros ſanctiſſimos, ac probatiſſimos, per quorum manus neceſſaria egentibus ſuppeditarentur: in quo conſiſtit Chriſtiana perfectio, dum ipſi ore ſuo inſtant Deo, & per aliorum manus expendunt neceſſaria: (Cæſarius.) quod eleganter conſiderat in præſenti Cæſarius Nazianzeni frater, dialogo 3. *Chriſti diſcipuli*, ait, *relicta menſarum obſervatione pietatis ſermonem potiùs capeſcere voluerunt, non verbis tantum ſapienter docentes, ſed & factis inſtituentes Nam bene loqui lyræ, vel cymbalo ſimile eſt: utiliter autem agere, cum Angeli natura conjunctum eſt.* Quid elegantius? Qui verbis floret, illiſque nititur ſe ſe oſtendere; is lyræ, aut cymbali præſtantiam non excedit: is autem humanam infirmitatem tranſcendit, Angelicámque attingit perfectionem, qui verbis opera jungit.

In catalogo virorum fortium dicitur: *David ſedens in cathedra ſapientiſſimus* 2. Reg. 23. num. 8. 97. (2. Reg. 23.) Et in quo David tanta ſapientia enituit, ut dicatur ſapientiſſimus, quod de alio ſimiliter dictum facilè in Scriptura non invenies. Quando nempe, in campum exiit contra Philiſthæum. Quid tunc dixit, ac fecit? Dixit David ad Goliam. 1. Regum 17. num 45. *Tu venis ad me, cum gladio, & haſta, & clypeo: Ego autem venio ad te, in nomine Domini exercituum, Dei agminum Iſraël, quibus exprobraſti hodie*, (1 Reg. 17. *Sapientiſſimè perſuadetur doctrina, ore, & opere.*) Et ſtatim num. 49. *Tollit unum lapidem, & funda jecit, & circumducens percuſſit Philiſthæum in fronte*: Ecce David in cathedra. Ubi David ſapientiſſimus, quando alioquin tacens minimè? ſed tunc in acie conſtitutus, ore quidem oracula fundit, magnalia Dei prædicans *In nomine Domini exercituum, Dei agminum Iſraël.* Et manu fortiter ſe gerit, hoſtem blaſphemum, ac Dei inimicum proſternens: Nullus quidem ſuggeſtus ſplendidior, nulla cathedra clarior, nec ad ducendum aptior, nec ad perſuadendum efficacior, quàm arena eſt, ubi ore, & manu, verbo, & opere Religionis documenta proponuntur Theodoretus 1. Reg. quæſt. 40. (Theodor.) *Os quidem fundit oracula: manu autem ſe fortiter gerit, & lapide perimit alienigenam.*

Quæſtio XII.

Quare iſti Victores Domini hîc celebrant tot, & tantis nominibus? Quæ ſigillatim expenduntur.

Octo nominibus Deus hîc celebratur. 98. Primo, & ſecundo, ut juſtus, & verus. *Juſtæ, & veræ ſunt viæ tuæ*: Via metaphoricè eſt ratio, ac inſtitutio vivendi, ac agendi cujuſque: Geneſ. 6. num 12. *Omnis quippe caro corruperat viam ſuam*: Job. 34. num. 11. (Gen. 6. Job. 34.)

Opus

Quænam dicantur viæ Dei. Albertus. D Bernard. Gagnæus.

Opus enim hominis reddet ei,& juxta vias ſingulorum reſtituet eis. Viæ ergo Dei in præſenti. ait Albertus Magnus, ſunt inſtitutiones, per quas Deus venit ad nos. D. Bernardinus, Gagnæus, ſunt præcepta, & mandata Dei per quæ homo in ſalutem tendit. Viæ autem hoc loco, idem valent, ac ordinationes, diſpoſitiones, & inſtitutiones Dei, ut dixi in Expoſitione.

99. *In Deo ſumma juſtitia, & veritas.*

Et ait: *Juſta & vera ſunt.* Homines enim multa ſive juſtè ſive injuſtè faciunt; & ut dicitur per fas & nefas, quod provenit tam ex malitia,ac pravitate voluntatis, quàm ex errore, ignorantia,ac deceptione, aſſumentes falſum pro vero, proindè viæ illorum, ut plurimum, ſunt viæ injuſtæ, & doloſæ. At apud Deum nihil tale eſt, ſed omnia ex mente ſanctiſſima,ac ſapientiſſima voluntate, ac ex ſumma & infinita bonitate profecta menſurantur metro juſtitiæ & veritatis, cùm pleniſſima omnium cognitione, cui omnia ſunt in promptu, proindèque viæ illius juſtæ, & veræ, ut ait Richardus; juſtæ, quia unicuique reddit ſecundùm ſuum meritum; veræ quia promiſſa completè adimplet. (Richard.)

100. *Deus omnia diſponit cum ſumma æquitate,& juſtitia.* Iſai. 18.

Tertiò: *Omnipotens.* Si omnipotens cum punit nullam ſervabit menſuram, ſed exiget pœnas prout voluerit? tamen cùm ſit juſtus & verus, tantæ æquitatis eſt, ut cum ſumma menſura veluti linea ad lineam exigat pœnas. Ait Iſaias 18 num. 1. *Ite Angeli veloces ad gentem convulſam,& dilaceratam:ad populum terribilem, poſt quem non eſt alius: ad gentem expectantem.* Verba ultima: *Ad gentem expectantem:* Leguntur in Hebræo, lineæ, *lineæ, ſeu ad lineam.* Hoc iſte, ite ad gentem, ſuprà quam ducta eſt linea, ut deſtruatur ad menſuram, & lineam ſuorum delictorum, ita ut ſit linea ad lineam culparum ad pœnam. (Hæbraic.)

101. *Quo pacto Deus dicitur Rex ſæculorum.*

Quarto: *Rex ſæculorum.* Et hoc primo loco ſic legendum, & non *Rex gentium*, ut aliqui legunt. Dicitur ergo. *Rex ſæculorum*; quia Deus per ſæcula molitur ſua conſilia, & operatur ſuorum operum tramitem, ut quod tali tempore venerit in mundum, quod tali tempore miſerit Apoſtolos ad prædicandum, & quod talibus temporibus permiſerit tot perſecutiones in Eccleſia ſua, & quod tali tempore permiſſurus ſit Antichriſtum in mundo. Secundo dicitur *Rex ſæculorum*; quia in quolibet momento poteſt cuncta operari, & non indiget longo temporum tractu, ut homines Tertio: dat præmia,& ſupplicia,non hoc, & illo tempore, ſed per ſæcula, & hic ſit alluſio ad illud Danielis 4. num. 11. *Ubi Deus vocatur vivens in ſempiternum.* Chaldæus; *Vivens ſæculorum* Syriacus: *Gigas ſæculorum*: (Daniel. 4. Chaldæus. Syriac.)

102. Malach. 1. *Timor tanquam tributum Deo ſolvendum.* Nazianz.

Quinto: *Deus timendus Quis non timebit te Domine?* Ac ſi diceret: Nullus eſt, qui te non timeat. Unde Deus per Malach. 1. num. 6. ait. *Si ego Dominus, ubi eſt timor meus?* Cur cùm ſe Dominum dicit, aliud non requirit niſi timorem? Quia ſicut vectigalia Regibus debentur: ita timor, ſicut tributum proprium Deo ſolvendum eſt ab omnibus: ita docet D. Gregorius Nazianzenus oratione 24. *Cæſari ut par eſt, quæ ſunt Cæſaris contuliſti: Deo etiam, quæ Dei ſunt tribuuntur: illi nempe vectigal, huic timor.*

103. *Profunda humilitas Deum honorificat.*

Sexto: *Magnificus. Et magnificabit nomen tuum* Si Deus ita magnus eſt, ut omnem terminum magnitudinis excedat in infinitum, quomodo ergo nos infimi tantam magnitudinem poſſumus magnificare? Noſmetipſos coram eo humiliando, ac deprimendo. In quo habemus documentum à ſanctiſſima Maria Virgine Lucæ 1. num.46 ait; *Magnificat anima mea Dominum.* Et quomodo ipſa poteſt Deum magnificare? Sanè ſua profundiſſima humilitate: Quia quanto humiliores fuerimus, tanto magis Deum magnificabimus. D Bonaventura ad citatum locum D Lucæ. *Tunc*, ait, *anima noſtra verè Deum magnificat; quando ſub ipſo ſe ipſam captivat,& humiliat: quoniam magna potentia Dei ſolis ab humilibus honoratur. Unde Virgo Maria, quæ præ cæteris ſe ipſam humiliavit, ideò cæteris altius Deum magnificavit:& ideò à magnificatione incœpit, quia hoc competebat humilitati Virginis decantantis.* (Luc. 1. D Bonav.)

104. *Summa Dei pietas ex malis præparat bona.*

Septimo: Quia *Tu ſolus pius es.* Et meritò extollitur Sancti divina pietas: quia, adveniente perſecutione Antichriſti, quæ erit tam ſæva,& crudelis, qualis non fuit ab initio nec erit,tunc omnes abominationes, tyrannides, ſacrilegia, crimina & ſcelera abundabunt; ob quæ veluti debebat Deus omnes gentes abjicere à ſe, ac perdere: tamen ſua infinita pietate omnes adducet ad ſe, & convertet ad fidem. Ecce cur dicitur ſolus Deus pius, & cauſa eſt ingens fructus ſalutis, quem Deus educturus eſt ex perſecutione Antichriſtiana, ac ex tot plagis. Nam poſt illam perſecutionem, non erunt amplius hæreſes,non ſectæ,non Mahometiſmus, & totius Orbis Judæi convertentur, maximè per Eliam, & Enoch. Et merito iſta, ſola cauſa,præter multas alias, digna eſſet, ut dici debebat Deus ſolus pius. Hæc eſt immenſa pietas ex tot malis educens tot, & tanta bona.

105. Pſalm. 86. D. Cyrill. *Dei bonitas mirifice peccatores trahit.*

Decantat Regius Vates Pſalmo 86: numero 4. *Memor ero Raab, & Babylonis, ſcientium me.* Quæ verba Divus Cyrillus Hieroſolymitanus, catecheſi 2. parum immutans ſuperiorem lectionem, ait: *Memor ero Raab, & Babylonis; & poſtea cognoſcent me O magnam Dei bonitatem! etiam inhoneſtæ mulieris meminit in peccatis.* Adhuc in peccatis agentem reſpicit Deus. Adhuc Raab meretrix luxurioſè agebat: & adhuc Babylon, ſeu Ægyptus, ut multi interpretantur, de vino fornicationis ſuæ in idololatria propinabat: & tamen ex tot, ac tantis peccatis Deus arripuit occaſionem, ut eos perduceret ad fidem & cognitionem ſuam, *Scientium me*: ut gratiam, & ſalutem invenirent.

106. Gen. 20. *Ex injuſtitia præparatur occaſio ad juſtitiam.*

Abimelech Rex Geraræ captus pulchritudine Saræ, putans illam eſſe Abrahami non uxorem ſed ſororem, ſibi eam rapuit: Quid tamen ex hoc raptu evenit? Audivit Deum ſibi minantem in ſomnio; eique dicentem: *Redde viro ſuo uxorem,quia Propheta eſt, & orabit pro te:* Gen. 20. n. 7. Et ſtatim Abimelech loquitur cum Abrahamo,ab eóque totam veri Dei ebibit providentiam, & religionem: ex illa immoderata cupiditate, ex illâque injuſtitia præparatur occaſio, qua homo ad veram Dei cognitionem veniat. Quod in præſenti notat Theodoret. ſerm. 10. de Providentia *Injuſtitia*, ait, *Abimelec pietatis viam aperuit: atque iniqua, illegitimáque cupiditas Dei cognitionem conciliat.*

Quæstio XII.

Quare cùm Apoſtolus dicat iudicia Dei eſſe incomprehenſibilia, hîc tamen à noſtro Ioanne dicuntur manifeſta?

107. Rom. 11. Pſ. 35. *Difficultas quæſtionis.*

TOTA quæſtionis difficultas eſt; quia præſens textus videtur repugnare cum multis locis Scripturæ: Nam Paulus Rom. 11. num. 33. Dei judicia appellat *incomprehenſibilia.* Et David Pſalm. 35. num. 7. ait *Judicia Dei abyſſus multa.* Quomodo ergo judicia Dei hîc dicuntur manifeſta? Si manifeſta: ergo perſcrutabilia, ergo aperta, & non abſcondita, nec imperſcrutabilia.

108. Haymo. *Judicia Dei imperſcrutabilia.*

Ad hoc reſpondet Haymo, & ait: *Sublimitatem quidem judiciorum Dei quare, ſcilicet, hoc vult, ut illud fiat, nemo comprehendere valet. Quis enim dicere poteſt, quare Deus, qui prius gentes vias ſuas liberè ingredi permiſit, Judæos ſibi aſcivit, & deinde Judæos repellens, gentes advocaverit?* Manifeſta verò ſunt in hoc ſcilicet juſta; quia quidquid Deus fecit; juſtum eſſe ab omnibus vera ſcientibus intelligitur. Judicia Dei in ſe ipſis maximè abdita, & recondita; tamen à nobis apertè, & manifeſtè veneranda ſunt ut ſanctiſſima, ac juſtiſſima, ſupremo & alto conſilio ordinata; ac diſpoſita, ut loquitur Paulus ad Epheſ. 1. n. 11. *Qui operatur omnia ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ.*

Epheſ. 1.

109. Gagnæus, Tyrinus. *In finali judicio manifeſtè fient Dei judicia.* D. Auguſt.

Secundò: Gagnæus, Eſtius, Tyrinus, & alii arbitrantur hæc referenda eſſe ad finale judicium, in quo bonos præmio donabit & malos ſupplicio afficiet: & tunc judicia ejus quæ modo ut abſcondita venerantur, erunt aperta, & manifeſta toto orbi. Cui ſententiæ patrocinatur D. Auguſtinus lib. 2. de civit. Dei cap. 2. *Cùm* inquit, *ad illud Dei judicium venerimus, non ſolum quæcunque ab initio judicata, & quæcumque uſque ad illud tempus adhuc judicanda ſunt, apparebunt eſſe juſtiſſima.* Dubitat Eſthius, an in illo finali judicio patebunt rationes divinæ, cur hi præ illis prædeſtinentur, vel reprobentur; quia tamen illud finale judicium ſolum eſt de factis, ac operibus hominum: ideò fortaſſe talia judicia non revelabuntur.

110. *Vera ſententia.* Ferrar. La Haye. *Impii puniti juſti liberati à Deo.*

Tertiò, & eſt mihi vera ſententia cum Ferrario, & La Haye: Tempore Antichriſti maximè abundabit omnis iniquitas, ac perverſitas malorum, ac peccatorum; & tunc Deus per ſeptem Angelos mittet ſeptem plagas noviſſimas, & tunc extincto Antichriſto, omnes gentes venient ad verum Deum Chriſtum Jeſum, & cognoſcent Dei judicia, quod tot, & tantas plagas digniſſimè miſerit in mundum ob tot, & tam graviſſima peccata quibus peccatores ſupplicio affecti ſunt; & ab illis omnibus maximè Eccleſia liberata eſt & ejus filii juſti, ac ſancti cuſtoditi, imò & ſub illis perſecutionibus, ac plagis multum purgati profecerunt in ſanctitate; ac juſtitia; & ita illis plagis impii puniti ſunt; juſti verò ab illis liberi, & incolumes gratias referunt Deo.

111. Venerunt tres viri ad tabernaculum Abrahæ, ab eóque hoſpitio excepti, Abraham mirabilii filii promiſſione recrearunt, & etiam ſe maximè contrarios Sodomitis oſtendunt, ad cujus everſionem parati erant: & tunc Textus Gen. 18. num. 22. *Abraham verò adhuc ſtabat coram Domino.* Paulò ante num. 2. dicitur: *Apparuerunt ei tres viri.* Si tres viri eſſe dicuntur, quomodo nunc quaſi unus tantùm Dominus Deus oſtenditur, & quando antea tres viri, cur modò unus Deus dicitur adeſſe? *Abraham ſtabat coram Domino.* Conſidera: Filii promiſſione juſtum Abraham remuneravit, ac pleniſſimé ditavit, & peſſimis Sodomitis debitum ſupplicium inferre parabat, & inde jam non aliud, niſi unus Deus verus demonſtrabatur. Quando primo ad Abrahamum adventarunt, tres homines, ſeu viri credebantur: At ubi cœperunt, juſtum ex optatiſſimi filii promiſſione remunerare, & nefandos Sodomitas ſupplicio premere, apertè jam Deus eſſe deprehendebatur. D. Auguſtinus lib. 2. de Trinit cap. 10. *Viſus eſt*, ait, *Dominus Abrahæ. Invitat ergo, & pedes lavat, & deducit abeuntes, tanquam homines: Loquitur autem tanquam cum Domino Deo, ſive cùm ei promittitur filius, ſive cùm ei Sodomæ imminens interitus indicatur.*

Gen. 18. *Deus agnoſcitur in recreandis juſtis, & in puniendis peccatoribus.*

D. Auguſt.

Mittens Deus Moyſem ad Pharaonem ad educendum populum ſuum de ergaſtulo Ægypti, ait ei: *Virgam quoque hanc*, quam ſcilicet ipſe tenebat in manu, *ſume in manu tua, in qua facturus es ſigna.* Exod. 4. n. 17. Tradidit ergo Deus Moyſi virgam, ut in ea faceret ſigna, & ſi diligenter ſacrum textum advertas, invenies quòd non omnes plagas adverſus Ægyptios Moyſes virga ediderit, ſed valde paucas, ſi virga data eſt à Deo ad ipſas plagas inferendas. *In qua facturus es ſigna.* Cur ergo non omnes, ſed paucas tantùm cum illa operatur? Divina diſpoſitione ordinatum eſt. Plagæ illæ ſupplicia Ægyptiis inferebant, Iſraëlitis ſalutem parabant, inde ſi omnes per virgam efficerentur, credi poterat aliquid divinitatis in virga illa latere, ſub qua impii vexabantur, & juſti liberabantur. Macharius Philadelphenſis orat. in Exal. S. Crucis habita apud Grethſer. tom. 2. Poſtquam refert decem plagas ſubdit, *Non tamen omnia per virgam fiunt, ne à ſuis Dei loco haberetur.* Magna anſa aliquibus daretur credendi virgam Deum eſſe, ſi per illam cuncta fierent, quibus ſalus bonis, & pœna malis irrogabatur. 112.

Exod. 4. *ſignum divinitatis liberare juſtos, caſtigare malos.*

Machab. Grethſer.

Apoc. 15. *n.* 5. Poſt hæc vidi: & ecce apertum eſt templum tabernaculi teſtimonii in cœlo.

Num. 6. Et exierunt ſeptem Angeli habentes ſeptem plagas de templo: veſtiti lino mundo, & candido, & præcincti circa pectora zonis aureis.

VERSIONES.

Primaſ. n. 5. Tum poſt hæc aſpexi templum tabernaculi martyrii in cœlo.

Arabicus. n. 6. Egreſſi ſunt illi ſeptem Angeli

Angeli, qui habebant ſeptem exitia, amicta veſtibus lineis, ac lucidis.

Primaſ. In cœlo, & proceſſerunt ſeptem Angeli, cum ſeptem plagis de templo, veſtiti lintea munda, & candida, & cincti circa pectora zonas aureas.

Syrus. Induti lino puro, ſplendido, & vincti ad pectus ſuum zonis aureis.

Aretas. Qui erant veſtiti linum & purum, & ſplendidum.

Ambroſius. Vatabl. Veſtiti lapide candido, & mundo.

Haymo. Veſtiti lapidibus mundis.

D. Auguſt. Præcincti ſuper pectora.

EXPOSITIO IV.

113. *Denotatur hic conſilium ſecretum Dei.*

POST *hæc vidi*: poſt ſuperius narrata refert Joannes quòd vidit, quamvis ſimul fuerint, cum antea dictis. *Ecce* Innuit aliquid magnum dicendum. *Apertum eſt templum tabernaculi teſtimonii in cœlo.* Denotatur hîc pars intima, & ſacratiſſima templi, videlicet *Sanctum Sanctorum*, in quo tanquam in proprio tabernaculo, aſſervabatur *teſtimonium divinum*: id eſt, lex divina, ſcripta in tabulis legis, ſeu decalogi in arcas & noſter Joannes nomine tabernaculi teſtimonii in cœlo indicat ſe non loqui de materiali templo Salomonis, ſed de re ſublimiori, ab illo tamen antiquo templo analogia deſumpta; quod ſicut Sancta ſanctorum erat locus abditiſſimus, & maximè propriùs Dei: ita nunc ex abditiſſimis Dei penetralibus, & ſecretiſſimis ejus conſiliis, prodiit tanquam lex conſtituta, & ibi ab æterno ſervata, ut exeant ſeptem Angeli tanquam vindices, ac ultores legis divinæ violatæ.

114. *Supplicia, & pœna ex Dei decreto veniunt.*

Et exierunt ſeptem Angeli: Verè & natura Angeli: *Habentes ſeptem plagas de templo*: Nempe de abditis, & penetralibus conſiliis Dei, ut modo dixi. Et nota, quod non ait Joannes, exierunt de templo habentes ſeptem plagas, ſed quod, *Habentes ſeptem plagas de templo*, Sacratiſſimo nempe Dei oraculo; ex quo docemur mundi plagas ab ipſo Dei oraculo fabricari: demeritoriè quidem à nobis per peccata, conſtitutivè, ac punitivè ab ipſo Dei decreto. Proindeque nullus cogitet, quod hæc accidunt ex cauſis ſecundis, ex neceſſitate materiæ, vel fati, ſed ex ſapientiſſima Dei ordinatione

115. *In die judicii ſumma munditiès, & puritas.*

Veſtiti lino mundo. In ſymbolum candoris, ac puritatis ſuæ naturæ Angelicæ; maximè verò ad oſtendendum munditiem; quam munda, & pura ſint judicia in decernendis his plagis, ac exequendis ab omni paſſione, ſive furoris, ſive odii, ab omnique ſuſpicione erroris; ac injuſtitiæ *Præcincti circa pectora zonis aureis*: juſtitiæ, ſapientiæ, charitatis. Charitas maximè movet Angelos, ut de impiis pœnas exigant qui juſtos tyrannicè, injuſtè vexaverunt.

QUÆSTIO XIV.

Quare iſti ſeptem Angeli dicuntur exire de templo, & an verè ſint Angeli.

ISti ſeptem Angeli, ut jam dixi quæſt. 2. verè, & propriè ſunt Angeli natura ſua, qui adſunt ut miniſtri divinæ providentiæ. Unde, ut dixi cit q. non ſunt viri Apoſtolici, ut vult Alcazar, miſſi in mundum ad expugnandam idololatriam, & plantandam fidem, niſi tantum in ſenſu myſtico: Nec etiam, ut ibi dixi, ſunt Prædicatores, qui ab initio ſæculi fuerunt, ſunt & erunt in fine mundi, ut volunt Rupertus Beda, Haymo, Ansbertus, Richardus, Alenſis, Albert. Magnus, & ita myſticè interpretantur: Exeunt de templo, id eſt Eccleſia? & dicitur apertum, ut ait Richard. quia Eccleſia ſemper habet habet portam apertam, ut Prædicatores exeant ad prædicandum, & qui volunt converti, ad ingrediendum: Et habent plagas ſeptem; quia, ut ait Albert. Magn. *Quorumdam corda vulnerat ad ſalutem; quorumdam ad mortem*: Comminatione æterna. 116.

Alcazar. Rupert. Beda. Haymo. Ansbert. Richard. Alenſis. Alb. Magn. Eccleſia porta ſemper aperta.

Tamen conſtans, & vera eſt ſententia, quod verè & propriè ſint Angeli, ut dixi cit q. 2. Ut docent Aretas, Andr. Cæſ. & communiter Recentiores. Cornel. Tyrin. Ribeir. La Haye: Nam exeunt habentes ſeptem plagas noviſſimas iræ Dei, quæ reſpiciunt extremum tempus in fine mundi, ob tot graviſſima peccata ſub Antichriſto commiſſa: Et rectè dicuntur exire de templo tabernaculi teſtimonii, hoc eſt, de abditiſſimo Dei conſilio, ut dixi in expoſitione, ut ex tanta ſanctitate loci colligamus, quoddam genus ſanctitatis eſſe impios punire, cùm ii, qui eos caſtigaturi ſunt, non ab alio loco, quàm ſanctiſſimo exire videantur. 117.

Vera ſententia. Aretas. Andr. Cæſ. Genus ſanctitatis punire impios.

Angeli ergo ob ſuam eximiam ſanctitatem, & puritatem exeunt ad impios caſtigandos zelo juſtitiæ, & Dei contra quem graviter deliquerunt Gen. 19. n. 1. dicitur *Venerúntque duo Angeli Sodomam veſpere.* Mirabar multùm, quòd Angeli illi dicantur venire Sodomam: Quomodo paululum à Sodomitis abfuerunt? Nam illi Angeli, ut aliqui exiſtimant, erant cuſtodes illius Provinciæ, ac civitatis: quomodo ergo aberant? Angeli ut cuſtodes aderant ut eos impulſu, ac ſuaſione ſancta in bonum ducerent, at cum illi noluerint, ſed ſeſe in omni turpitudine peccatorum explicaverint, indéque dum ipſi nequiſſimi Sodomitæ impunè peccabant, Angeli tanquam abſentes videbantur, dum autem illorum ſupplicium appropinquabat, tunc Angeli præſentiſſimi aderant. D. Cyrillus Alex. in Amos cap. 5. *Sodomam venerant Angeli, ignibus incenſuri ſceleſtos, velut abſentes dum non punirentur.* Cùm non puniebantur iniqui, velut abſentes erant Angeli; præſentes erant dum ipſi iniqui puniebantur, & qui erant cuſtodes ut in bonum inducerent, dum Sodomitæ eos non audiunt, fiunt ipſi Angeli vindices juſtitiæ in eos, 118.

Gen. 19. Angeli præſentes adſunt cùm peccator eſt caſtigandus. D. Cyr. Alex.

Dum

119. Dum de Moyſe pergente in Ægyptum, ait Textus, juxta lectionem Septuaginta Exod. capite quarto numero vigeſimo quarto. *Factum eſt autem in via, in diverſorio, occurrit illi Angelus Domini, & quærebat interficere illum. Et accipiens Sephora petram circumcidit præputium filii ſui, & procidit ad pedes ſuos, & dixit: ſtetit ſanguis circumciſionis filii mei. Et abiit ab eo Angelus, quoniam dixit: ſtetit ſanguis circumciſionis filii mei.* Magna ponderatione expendendum eſt, quòd dum vulnus infligitur, ac ſanguis profluit in ſignum illati vulneris infligitur, ac ſanguis profluit in ſignum illati vulneris, adeſt Angelus. at ubi ſtetit ſanguis, & vulnus jam dabatur curationi, ſtatim diſceſſit Angelus. Et cur non diſceſſit, cum vulnus fiebat ſanguiſque fluebat, ſed quando hæc omnia ceſſarunt? Quod ad magnum ſacramentum ſpectat ut docet Divus Auguſtinus quæſtione undecima in Exod. & ait: *Non enim receſſit ab eo, propter quod circumcidit infantem; ſed quia ſtetit ſanguis circumciſionis, non quia currit, ſed quia ſtetit, magno ni fallor ſacramento.* Deliquit Moyſes, ut docent Iſidorus Peluſiota, Rupertus, Lyranus, Abulenſis, Cajetanus, in eo quòd filium non circumciderat juxta Domini præceptum. Geneſ. capite 17. numero duodecimo. Ecce ſacrementum præſentiæ Angelicæ; adeſt Angelus cum pœna, ſeu vulnus infligitur delinquenti, ſanguiſque in ſignum vulneris defluit. At verò cùm ſanguis ſtetit, & jam vulneri datur medela; tunc Angelus diſceſſit, abiit ab eo, quoniam dixit: *Stetit ſanguis circumciſionis.* Ac ſi illud vulnus, non ſolùm eſſet vulnus circumciſionis, ſed etiam pœnæ vulnus parentibus ob eorum eximium dolorem eo quòd adimpletum non fuerat Domini mandatum.

Septuag. Exod. 4. *Non a[illegible]ceſſit Angelus quouſque pœna infligatur.*

D. Auguſt.

D. Iſidor. Rupert. Lyran. Abulenſ. Cantic. 5. Gen. 17.

120. Poſt grande peccatum idololatriæ populi, ait Deus Moyſi Exod. capite trigeſimo ſecundo, numero trigeſimo quarto. *Duc populum iſtum, quò locutus ſum tibi: Angelus meus præcedet te.* Cui reſpondet Moyſes: *Si non tu ipſe præcedas, ne educas nos de loco iſto:* Exod. capite trigeſimo tertio; numero decimo quinto. Cur Moyſes ſic recuſat Angeli ducatum, ac protectionem, & ſolius tantum Domini exoptat? Multùm diſtat Domini præſentia, ab Angeli, ac Miniſtri præſentia. Nam Dominus optimè agnoſcit indulgere, & parcere, non verò Miniſter, ac Angelus, qui ſolùm aſſiſtere ſolent, dum caſtigatur peccator, & inde Moyſes refugit Angeli præſentiam, quæ in uſu habet peccatoribus puniendis adeſſe. Divus Baſilius Magnus in capite ſexto Iſaiæ. *Ejus præſentia, ait, egebat Moyſes quem penes eſt poteſtas dimitendi peccata, quod exhibere nequaquam poſſunt Angeli. De iis quidem, qui iniquè agunt, exſpectant ultionem Angeli, non ita condemnant delicta. Eam ob rem efflagitat Moyſes adventum Dei.*

Exod. 32.

Exod. 33. *Dominus dat indulgentiam, Angelus ſeu miniſter pœnam.*

D. Baſil.

QUÆSTIO XV.

Quare Angeli habentes decem plagas exeunt veſtiti lino mundo, & candido?

EXierunt, ait Textus, *de templo ſeptem Angeli habentes ſeptem plagas, veſtiti lino mundo; & candido*; de cujus ſenſu literali jam dixi in Expoſitione. Nunc verò doctrinæ gratia res altiùs eſt examinanda. 120.

Dei miniſter alienus ſit ab omni affectu carnis & ſanguinis

122. Primò: *Veſtiti lino mundo.* Cur non potiùs lana munda? ita enim perfectè, & eos undique tegeret, veſtiret, ac exornaret, & à quolibet noxio defenderet; ſicut linum, lana originem habet è pellibus animalium: ecce cur lino mundo, & non lana veſtita conſpiciuntur. Angeli exibant, ut Miniſtri divinæ juſtitiæ portantes ſeptem phialas; & ideò veſtiti conſpiciuntur lino, & non lana; quia in vero Dei miniſtro nihil debet apparere animale, nec connexum cum carne & ſanguine, ut undique candor, & puritas Angelica in eo demonſtretur. Aretas: *Lino, ait, ſanctos veſtitos fuiſſe, eo quòd nihil animale alliceret eos ad affectiones, quæ vitæ candorem notæ ſunt obſcurare.*

Aretas.

123. Secundò: Hi ſeptem Angeli ſignificant Prædicatores, juxta graves Patres citatos ſuperiori quæſtione: imò univerſitatem Prædicatorum: nam ſeptenarius numerus univerſitatem denotat; de quo q. 1. dixi. Veſtiuntur ergo Angeli lino mundo, & puro; quia Prædicatores debent componi vitæ puritate, ac mortificatione: linum, quia variè, & diu maceratur, & carminatur, Mortificationis nota eſt, qua Prædicatores maximè debent indui, ac accingi.

Prædicatores mortificatione accingantur.

124. Tertiò: *Candido, & mundo.* Angeli exierunt habentes ſeptem plagas iræ Dei, & quomodo ad has diffundendas procedunt? Ait noſter Joannes: *Veſtiti lino candido, & mundo.* Syrus, *puro.* Et cur non potiùs nigra, vel rubra, veſte induuntur, ut ſic aptius Dei iram manifeſtarent, iniquorumque etiam ſupplicium, quibus ſanguis eorum effundendus denuntiatur? Non rubro, vel nigro indumento veſtiti prodeunt, ſed puro, & candido; ut puritate, ac candore veſtis indicarent puritatem, ac candorem divini judicii abſque ulla ſuſpicione odii, furoris, ac abſque omni injuſtitiæ labe: undique enim divinum judicium irreprehenſibile eſt. Ansbertus: *Candor in linteis apparet, ait, quando mortificatus à propria voluntate animus, irreprehenſibilia Dei judicia in cunctis ſupernis diſpoſitionibus & credit & firmiter tenet.*

Sirus. *Judicia Dei pura & irreprehenſibilia*

Ansbert.

125. Quartò: Prodeunt Angeli habentes ſeptem plagas, quibus, homines ſunt puniendi, Et Angeli apparent veſtiti lino puro, & mundo, & ad quid tales veſtes? cùm parum conferat veſtimentorum genus, ei, qui alteri parat inferre pœnas, tamen talibus veſtibus exornati conſpiciuntur, quia, ut ait D. Thomas, *Veſtiti lino mundo, & candido; mundo à malitia peccati; candido virtutibus, & meritis;* ut ita puritas, ac ſanctitas Angelorum demonſtraretur, maximè cùm in eis denotentur Prædicatores, ut dixi q. 1. juxta multolum ſententiam: æquum enim eſt, ut qui

Qui alios arguit, & punit immunis ſit à delicto.

qui alios increpat vel punit ab omni impuritate ſit alienus, ne ſupplicia mereatur,quæ in aliis arguit,eiſque infert.D Greg Magn. in Corept. *Neceſſe eſt*,ait,*ut manus ſit munda ſtudeat, quæ diluere ſordes curat.*

D. Greg.

126. Ephes. 6. *Doctrina Magiſtri ab ejus vita vim capit.*

Hoc apertè nos docet Apoſt. monitis egere monitores, cum moneret homines ſcholæ Epheſinæ,c 6 n.14 *State*,ait, *ſuccincti lumbos veſtros in veritate, & induti loricam juſtitiæ*, &c. ſcilicet caſtè, & juſtè nobis agendum eſſe memineritis: Et cur ſic eos adhortatur ad juſtitiam, & veritatem? Statim explicat n 15. *Et calceati pedes in præparatione Evangelii, &c.* Ut ipſi valeant aliis prædicare prius ſe ipſos debent componere veritate, ac juſtitia omnium virtutum;ac ſi Paulus otiosè admoneret de ratione dicendi, niſi prius adhortaretur de norma vivendi: quod optimè ibi advertit D. Anſelm. *Poſtquam*,ait *libidinem vicerimus, & nos juſtæ operationis loricæ induerimus, tunc & aliis bona prædicare erimus idonei.* Hac vivendi formula Prætores adſtrictos eſſe voluit Caſſiodor. lib. 6. form. 21, *Eſto vitæ continens*, ait, *ut poſſis in alios judex eſſe.*

D. Anſelm. Caſſiodor.

127. Ezech. 3. *Monendus ne Magiſter moneat.*

Mittitur Ezechiel à Deo, ut homines carperet turpes vitiis, infames ſceleribus, aitque ei c. 3 n.11. *Vade, & ingredere ad tranſmigrationem,ad filios populi mei,& loqueris ad eos.* Pergit Vates juxta Dei mandatum, convenit homines,& tacens magiſter bonus nihil docet, & de ſe ait n. 15 *Et manſi ibi ſeptem diebus mœrens in medio eorum* Vates Deo deditus, precibus, & lachrymis hebdomadam abſolvit integram: & antequam ſuam provinciam, ac miſſionem aggrediatur, prius ſuos expendit mores, cùm ſe tam piè ac ſanctè tantis lachrymis exercet: Et ſtatim ſubdit n. 16. *Cùm autem pertranſiſſent ſeptem dies,factum eſt verbum Domini ad me dicens: annuntiabis eis ex me.* Quomodo tantus Vates, quando primò mandatur à Deo: *Vade, & ingredere ad filios populi mei*, Differt executionem, & mandatum non implet, ut neceſſe ſit ſecundò exhortari ad deſtinatam prædicationem. Maluit Magnus Propheta de obtemperandi mora potiùs interpellari apud Deum, quàm notari de loquendi protervitate apud homines, ſi monendus adhuc moneret alios; & ideò ne perdatur energia, & efficacia in texendis hominum moribus, prius à ſe rationes exigit vitæ anteactæ dolore intimo. D. Hieron. ibi *Qui enim ſpeculator futurus eſt, & Dei verba populo narraturus multo tempore debet quieſcere, dolere ea,quæ videat,& nihil habere in conſcientia, eorum, quæ in aliis correpturus eſt,*

D. Hieron.

128. Magna conſideratione dignum eſt, quòd Adamus, nec dicto quidem filium reum cædis fraternæ caſtigare auſus eſt; cùm maximè incumberet parentibus filios reprehendere, ac monere, ut docent D. Chryſoſt.l.3. adverſ. Vituperat. Et P. Damian. l. 7. epiſt 11. Ex cujus culpa maximè arguitur Heli, 1. Reg. c.3 n.13 Neque enim text. habet, quid Pater objecerit filio ſanguinario:Geneſ.4. n. 8. Lego Caïnum à Deo notatum, ac punitum eſſe:Gen ibid. n. 11. & quod ab Adamo reus malè acceptus fuerit, non lego. Quod valde mirum eſt, cùm Adamus eſſet ſapientiſſimus, quomodo tantum filii facinus non increpat; Cum Adamus eſſet ſapientiſſimus muſſitare non auſus eſt contra filium fratricidam; cùm ſciret ſe peccaſſe lapſu turpi. Morum cenſuram non capit Adamus, erratis affectus plurimis Perbellè dixit de Tertull.de patientia,c.1. *Oportet conſtantiam communendi propriæ operationis auctoritate dirigere.*

D. Chriſoſt. Damian. 1. Reg. 3. Gen 4. *Inepte peccantes filios carpit Pater errati reus.* Tertullian.

QUÆSTIO XVI.

Quare Angeli exeunt juxta aliam lectionem veſtiti lapide candido, & mundo?

Licet verè & propriè cum noſtra Vulgata legendum ſit *Veſtiti lino mundo, & candido*. Tamen occaſione ſumpta ex radice Græca aliqui,ut Ambroſ.Vatabl. legunt: *Veſtiti lapide candido, & mundo.* Haymo. *Veſtiti lapidibus mundis*, tanquam lapillis pretioſis candidis, ut carbunculis, adamantibus, quod ad ornamentum, ac decorem gloriæ eorum refert Gagnæus. 129.

Græcus. Ambroſ. Vatabl. Gagnæus.

Secundò: Dicuntur veſtiti lapidibus mundis 130.
Et quis unqua aliquem intuitus eſt, veſtitum lapidibus? Lapis enim materia eſt apta ad ædificia,minimè verò ad veſtes. Quomodo ergo Angeli dicuntur induti lapidibus? Per lapidem dicimus Chriſtum ſignificari juxta illud Pſ.117.n. 22. *Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus eſt in caput Anguli* Zachar.3.n 9.*Ecce lapis, quem dedi coram JESU: ſuper lapidem unum ſeptem oculi ſunt.* D Greg. Nyſſen de vita Moyſis ait. *Lapis ut Apoſtolo placet, Chriſtus eſt.* Exinde ergo Angeli habentes ſeptem plagas ad diffundendam iram, veſtiti lapide mundo, hoc eſt Chriſto apparent, tanquam induentes ejus virtutem; & conſtantiam in exequendo ſuo miniſterio abſque ullo partiali affectu amoris, vel odii, & etiam abſque alicujus timore. Haymo ait: *Chriſtus bene lapis dicitur, quo electi circundentur: quia murus eſt impenetrabilis.*

Pſalm. 117. Zachar. 3. D. Nyſſen. *Judex, & Miniſter ſint fortes ſine affectu.* Haymo.

Ait ſacer text. 3.Reg.10.n.18. *Fecit Rex Salomon thronum de ebore grandem.* Ex quo jus dicebat & populum judicabat, & ad hoc reſpicitur fortè, Cant. 7. n 4. *Collum tuum ſicut turris eburnea.* Cùm nulla turris in Scriptura à Salomone nec à Davide facta ex ebore legatur, nec eboris materia apta videatur pro turribus ædificandis: inde à multis creditur turrim eburneam vocari thronum hunc erectum in altum ad modum turris: ſed cur, qui thronus illius judicialis erat,turris vocatur, turriſque eburneæ vocabulo exprimitur? Et meritò ſanè? Tanta erat illius throni judicialis præſtantia, ut veluti turris inexpugnabilis à nullo labefactari poſſet & hæc turris non ex qualibet materia fabricata dicitur; ſed tantùm ex ebore; tum ob ſui candorem, quo ejus integritas cunctis erat aperta, & manifeſta; tum etiam quia eboris materia ex animalibus prodit, & naſcitur; in ea tamen nil carnis, & ſanguinis invenitur: Sic Salomonis juſtitia nullo affectu carnis, & ſanguinis movebatur, ſed debito ſupplicio carceris, vel mortis delinquentes puniebat. Ab hoc non diſtat Chald,ibi ſic fatus: *Judex tuus, qui judicat judicium tuum,fortis eſt ſuper populum, ut affligat eos, & ut trahat eos, qui condemnantur in judicio ad carcerem ſicut Salomon Rex,qui fecit turrim eburneam, ſubjecit populum domus Iſraël, & convertit eos ad dominatorem ſæculi.* 131.

3. Reg. 10. Cant. 7. *Fortitudo judicis, & Principis nullo moveatur.* Chaldæus.

Secundò: *Veſtiti lino mundo.* Alii legunt, lapidibus mundis, quid inter lapidem, & li- 132.

Virtutes ſint

firmæ ac ſolidæ ut lapidibus conferantur.

num commune? quid lino mollius? Quid durius lapide? Haymo vult hujuſmodi lapidibus denotari virtutes; ſed quid quæſo inter utrumque commune: Lapides ſolidiſſimi ſunt: Ecce cur fortè hi Angeli prodeunt veſtiti lapidibus; quia in fidelibus per eos denotatis, ita firmæ, & ſolidæ debent eſſe virtutes, ut lapidibus conferantur. Haymo: *Veſtiti lapidibus mundis, ſicut in quibuſdam Codicibus invenitur; per hos lapides deſignantur virtutes, ſpes, videlicet, fides, charitas, & humilitas, & cætera virtutes, quibus ornantur fideles* Et in hoc ſenſu de juſtis, ac ſanctis, ut interpretatur Juſtus Orgelitanus, Divus Anſelmus dicitur illud Canticorum 5. num. 15 *Cura illius columna marmorea*: ob firmitatem & conſtantiam. *Super baſes aureas*: ſcilicet charitatis, in qua omnes virtutes fundantur.

Haymo.

Orgelitan. D. Anſelm. Cant. 5.

133. *Prædicator multa fortitudine debet armari contra inimicos veritatis.*

Tertiò: Veſtiti lapidibus Angeli. Et ad quid lapides in veſtimenta dantur? Angeli iſti, Concionatores denotabant, ut ex Ruperto, Anſelmo, Beda, & aliis retuli, quæſtione prima. Veſtis undique circumdat, ac protegit hominem Ecce cur hi Angelici Concionatores lapidibus veſtiuntur, tanquam ſi thorace firmiſſimo obarmati milites ſint, ne ab auditorio veri adverſario, malè habeantur Si quid veri dicant Thomas Anglicus, *Veſtis, ait, hominem undique circumdat, & protegit: ſic undique Prædicator debet eſſe communitus fortitudine contra omnem tentationem, & adverſitatem, ut protegatur, à nocumentis peccati.* Ferè ſimilia habet Rupertus. Hinc cùm Jeremias mittitur à Deo ad prædicandum, dicitur ei c 1. num. 18. *Ut murum æneum dedi te* Ad repercutienda omnia adverſariorum tela Vide ſuprà.

Th. Angl.

Rupert. Jerem. 1.

134. Quartò: Deſcendunt Angeli amicti lapide puro, & mundo nempe Chriſto, cui nomen lapidis pluries in oraculis divinis datur, ut dixi in exordio quæſtionis: teſte Paulo 1. Corinth. dicente: *Petra autem erat Chriſtus* Ecce cur Angeli induti lapide prodeunt, qui Chriſtus eſt, ut eorum affinitas, ac conformitas cum ſuo Domino, ac Principe denotetur. Favet Andr. Cæſarienſis. *Tribuitur illis hujuſmodi amictus, vel propter munditiem naturæ, vel propter affinitatem, quam habent cum Chriſto, qui lapis eſt.*

1. Corinth. *Angeli proportionantur, ac conformantur ſuo Domino.*

Andr. Cæſ.

135. Arguebatur à Judæis Jeſus, quòd Diſcipuli ejus ſabbatho vellebant ſpicas, quibus veſcebantur. Ait eis Dominus, Matth 12. n. 3. *Non legiſtis quid fecerit David, quando eſuriit, & qui cum eo erant? Quomodo intravit in domum Dei, & panes propoſitionis comedit* Multis poterat calumniantium ora comprimere: Maximè tamen voluit objecto Davidis exemplo eos revincere. Cur tamen cæteris omiſſis ad Davidis exemplum recurrit? Optimam rationem aſſignat D. Athanaſ. homil de ſemente. *Ille, qui ex Davide eſt, Davidis meminit.* Cùm ſeſe filium Davidis oſtenderet, Davidis virtutibus inſiſtebat, ſéque illi conformabat, ne ab illo degener reputaretur.

Matth. 12. *Majorum, ac Principum virtutibus inhærendum.*

D. Athanaſ.

136. Semper meus Jesus omnium exemplar, ſui principii virtutibus reſpondit. Dicitur de illo Pſal 112. n 6. *Qui in cœlis habitat, & humilia reſpicit.* Et Cant. 5. n. 15. *Species ejus, ut Libani: electus ut cedri* Cedrus altiſſima arbor eſt, comis, ramis, ac fructibus cœleſtia contingens. Cur humilis Jesus tam altæ arbori comparatur? quomodo ejus humilitas cohæret cum tanta ſublimitate? Chriſtus à cœleſti Patre prodierat: Et licèt ut homo radicaverit in terra, fructibus ſuis cœleſtia tangebat, primæque ſuæ origini reſpondens, utpote qui habebat Patrem cœleſtem, fructus ſemper cœleſtia attingentes proferebat D. Ambroſ lib. 1. de Virg. *In altis habitat, & humilia reſpicit, & ſpecies ejus ſicut cedrus, quæ comam nubibus radicem in terris inſerit. Principium ejus in cœlo, poſteriora ejus in terris, fructus cælo proximos ediderunt. Chriſtus habebat ſuum principium in cœlis ex cœleſti Parente, fructus operum ejus cœli reſpondebat.*

Pſalm. 112. Cantic. 5. *Qui ex cœleſti Patre eſt cœleſtia intendit.*

Ambroſ.

Quæstio XVII

Quare ſeptem Angeli exeunt præcincti zonis aureis circa pectora?

Exeunt è templo, ſeu ex cœlo *Septem Angeli præcincti circa pectora zonis aureis.* Cur præcincti, cùm Hebræi veſtibus dimiſſis uſque ad talos uterentur? Cur ergo Angeli præcincti. Joanni objiciuntur, & frequenter ita depinguntur? Ad denotandum eos in procinctu eſſe ad ſubveniendum hominibus, & ad quodlibet miniſterium exequendum ex Dei voluntate. Ita Andr. Cæſ *Præcincti*, ait, *ut intelligantur obedientes in cunctis miniſteriis, & ita expediti, ut impediri nullatenus queant.* 137. *Angeli promptiſſimi ad ſua miniſteria.*

Andr. Cæſ.

Secundò: Ad hoc, ut nobis præponerentur eorum veſtimenta zonis ligata, ſatis erat, ut dicerentur cincti: at verò dicuntur præcincti, tanquam bis ligati, quod ex magno myſterio dicitur, ut ponderat Hugo à S. Charol *Nec dicit cincti; ſed præcincti; quia duas debent habere cinctiones, caſtitatis ſcilicet corporis, & ſanctimoniæ mentis*: Ex quo Joachimus Abbas adjungit: *Multi ſunt, qui carnis continentiam ſervant: paucorum verò, mentis munditiem poſſidere.* 138. *Animi, & corporis munditiei neceſſaria.* Hugo.

Joachim.

Tertiò: *Præcincti circa pectora zonis aureis.* D. Aug *Super pectora.* Cur potiùs ſuper pectora, quàm ſuper lumbos, vel renes præcinguntur, cum hic cingendi uſus valde ſit frequens in Scriptura juxta illud: *Sint lumbi veſtri præcincti.* Cingulum ſymbolum eſt caſtitatis: è pectore verò ſeu corde exeunt cogitationes. Ecce cur ſuper pectora, Angeli eorúmque imitatores præcinguntur; quia non ſolùm opus libidinis coërcendum, ſed etiam illius cogitatio reprimenda. Albertus Magnus. *Per zonam, ait, qua præcingebantur eorum pectora, vinculum caſtitatis oſtenditur, & ſignificatur per hoc, quia in Novo teſtamento, non ſolùm opus libidinis, ſed etiam ipſa reſtringitur cogitatio vigore mentis: Vetus enim dicit: Qui adulterium commiſerit, puniatur: Novum verò, qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* 139. D. Auguſt.

Luc. 12. *Non ſolùm opus malum, ſed & illius cogitatio reprimenda.*

Alb. Magn.

Quartò: *Præcincti circa pectora zonis aureis* Cur non alio cingulo ſed tantum aureo, per illud & merito denotatur vinculum charitatis, nam ſicut aurum ſuperat alia metalla, ſic charitas cæteras virtutes, & inde perfectionis vinculum vocatur à Paulo: Coloſ. 3. n. 14 *Super omnia charitatem habētes, quod eſt vinculū perfectionis.* Præclarè ergo hujuſmodi ſpiritus Angelici exeuntes in ſui Domini, miniſterium dicuntur præcincti zonis aureis: charitate nempe, qua moventur in obſequiū. Haym. ſic ait: *Sancti non timore pœnali, ſed per charitatē ſe invicē ſolo Dei amore ſtringūt* 140. *Dei Miniſtri non timore, ſed amore ducuntur.*

Coloſſ. 3.

Haymo.

Albertus

Albertus Magnus. *Sic præcincti, quia ſola charitate ſe invicem amplectuntur.*

141. Quintò: *Exeunt Angeli veſtiti lino mundo, & candido præcincti circa pectora Zonis aureis.* In quo etiam eximiæ virtutes denotantur *Lino* ſignificatur mortificatio, ut dixi ſuperiori quæſtione *Mundo*, puritas à malitia peccati *Candido*, decor virtutibus, & meritis Præcinctio cingulum caſtitatis dicit *Zonis aureis*, charitatis fervor indicatur: & hæc ponuntur, & non primò, ut dici poterat præcincti zonis aureis, veſtiti lino mundo: ſed zonæ aureæ charitatis ultimum tenent locum, ut innuatur, quòd omnes virtutes præcedentes, una charitate uniuntur, ac conſervantur D. Thomas ſic ait: *Hæc omnia, ſcilicet, virtutes, quas in concionatoribus dixerat neceſſarias, non conſervantur niſi per charitatem.*

Omnes virtutes charitate uniuntur, ac conſervantur.

D. Thomas.

142. Sextò: Profundè ponderandum eſt, quòd ſeptem Angeli exeunt habentes plagas ſeptem, præcincti circa pectora zonis aureis Ecce in manibus deferunt rigida ſupplicia, quibus impii afficiendi ſunt, & tamen præcincti apparent zonis aureis charitatis; quia ſi in manibus ſunt plagæ dirè vulnerantes, in corde eſt charitas benignè refovens. Rupertus *Zona aurea circa pectora, charitas in corde perfecta.* Exibant Angeli, tanquam Dei miniſtri deferentes plagas furoris in manibus, intimam verò charitatem in corde, ut ſignificetur lenitatem, & ſeveritatem in Gubernatore, ac Principe debita proportione temperandam. Præclarè in hanc rem Prælatorum ingenium explicavit Michæas Propheta capite 5. num. 7. & 8. *Erunt*, ait, *reliquiæ Jacob in medio populorum multorum, quaſi ros à Domino, & quaſi ſtilla ſuper herbam: & quaſi leo in jumentis ſilvarum, & quaſi catulus leonis in gregibus pecorum* Quem locum pulchrè expendit Rupertus. *Quid*, ait, *magis diſſimile, quam ſuavitas roris à ferocitate leonis? Quid magis diverſum, quàm lenitas ſtillarum ſtillantium ſuper herbam, à ſævitia catuli leonis rugientis in gregibus pecorum? Attamen eiſdem reliquiis Jacobi, & ſuavitas roris, ſive lenitas ſtillarum, & feritas leonis, ſive impetus catuli leonis adſcribitur hic. Quare? Videlicet, quia Magiſtri populorum, ſive gentium Apoſtoli, & leones, & ſeveri erant: Leones in docendo, ſive exhortando, ſeveri in corripiendo, & ulciſcendo.*

Rupertus. *Lenitas, & ſeveritas conjungenda.*

Mich. 5.

Rupert.

143. Septimò: Præcincti zonis aureis exeunt Angeli, Dei miniſtri, ac gubernatores. Explicat Gagnæus *Zonis aureis charitatis, id eſt, fulgore ſapientiæ.* Et frequenter in Sacra Scriptura, aurum ſapientiam denotat. Ait Regius Vates, Pſalm. 71. n. 15 *Dabitur ei de auro Arabiæ*: ibi D. Auguſt. *Prophetatum eſt, etiam ſapientes hujus mundi in Chriſtum fuiſſe credituros: per Arabiam etiam gentes intelligimus, per auram ſapientiam, quæ ita excellit inter omnes doctrinas, ut aurum inter metalla. Unde ſcriptum eſt Proverb.. Prudentia ſicut argentum, & ſapientia ſicut aurum probatur.* Cinguntur ergo Angeli ut optimi Miniſtri, & ſtrenui milites: Ideò præcincti circa pectus in ſignum ſuæ fortitudinis, ac roboris, quo maximè corroboratur animus, erant, ut ſtrenui bellatores prompti ad pugnam: Zonas verò aureas in ſymbolum ſapientiæ geſtant: quia ex optimo miniſtro debet relucere ſapientia cum fortitudine; ſapientia, ut univerſa dirigat, & ordinet, fortitudo, ut adimpleat, & ad effectum perducat.

Gagnæus.

Pſal.m 71. D. Auguſt. *Sapientia conjuncta ſit cum fortitudine, ut producat effectum,*

144. Ait Job. 12. num. 12. *In antiquis eſt ſapientia, & in multo tempore prudentia. Apud ipſum eſt ſapientia, & fortitudo* Confert ſapientiam ſenum mundialium cum ſapientia Dei, ut appareat, quàm frigeat ſapientia hominum comparatione facta cum ſapientia Dei. In quo tamen illa ſapientia friget in comparatione hujus. Appertè oſtendit cùm ait: *Apud ipſum eſt ſapientia, & fortitudo.* In antiquis ſenibus ſapientia tantum erat ſine fortitudine, proindéque talis ſapientia abſque fortitudine inutilis erat, cùm omni executionis effectu careret. Quæ verò à Deo eſt ſapientia, ipſa venit adjuncta cum valore, ac fortitudine, ut omnia ad finem, ac ad ultimum terminum perducat. Rupertus lib. 1. cap. 3 agens de utraque ſapientia ſic ait: *In hoc differunt, quod in illis ſapientia ſtantum eſt, apud iſtum autem ſapientia ſimul, & fortitudo eſt. Etenim illi, quod ſapiebant, ad effectum perducere non poterant, iſte autem ſapientiam actu perduxit uſque ad victoriam.* Valde inermis, & imbecillis eſt ſapientia, quæ non valet removere, quod agnoſcit removendum; nec poteſt acquirere, quod agnoſcit acquirendum; illa ſine dubio æſtimanda vera ſapientia veniens à Deo, quæ juncta eſt cum fortitudine, & bona, quæ agnoſcit, illa proſequitur uſque ad effectum contemnens omnem laborem: unde dicitur Eccleſiaſt. 1. num. 18. *Qui addit ſcientiam, addit & laborem.*

Job. 12.

Rupert *Vera ſapientia producit effectum, & executionem.*

Eccleſ. 1.

145. De B. Stephano Act. 6. num. 8. dicitur. *Stephanus autem plenus gratia & fortitudine faciebat prodigia, & ſigna magna in populo. Surrexerunt autem quidam de Synagoga, quæ appellatur Libertinorum, & Cyrenenſium, & Allexandrinorum, & eorum, qui erant à Cilicia, & Aſia diſputantes cum Stephano, & non poterant reſiſtere ſapientiæ, & ſpiritui, qui loquebatur.* Proponitur Stephanus fortitudine repletus: *Plenus gratia, & fortitudine.* Et ſtatim ſubjungitur ejus præclara ſapientia de adverſariis triumphatrix, & tam fortis quod nullam patiatur reſiſtentiam. *Et non poterant reſiſtere ſapientiæ.* Quæ ſola ſapientia cum tanta fortitudine æſtimationem habet apud Deum: at verò ſi tali fortitudine careat, nullius valoris habetur. Unde dicitur Eccleſiaſt 7. n. 6. *Noli quærere fieri Judex, niſi virtute valeas irrumpere iniquitatem.* Quamvis tibi multa ſit ſapientia, ſi fortitudo tibi non adſit, fuge dignitatum culmina, non enim ſtabit ſapientia, quæ fortitudine expers reperitur.

Act. 6. *Sapientia cum fortitudine æſtimanda, ſine illa inutilis.*

Eccleſiaſt. 7.

146. E contra verò fortitudo ſine ſapientia nihil valet Quis Samſone fortior. Lege apud Judices cap 16 hujus magni viri fortitudines & mirabeRis: Ut leonem ſtrangulaverit, ut Philiſthæos ſæpè percuſſerit, ut portas civitatis in montem portaverit, ut fortiſſima vincula ruperit: ſed etiam hujus lege calamitatis, ut deceptus fuerit à muliercula. *At illa dormire eum fecit ſuper genua ſua & in ſinu ſuo reclinare caput. Vocavitque tonſorem, & raſit ſeptem crines ejus.* Judic. 16. n. 19. Et inde ad molam venit religatus. Unde vir adeò fortis in tam miſeram incidit calamitatem; Et ſi illi erat multa fortitudo, à ſapientia tamen erat deſtituta, & ideò, qui vicerat fortes ab infirmitate devincitur. Pulchrè D. Paulin. Ep. 4 ſic ait. *Utinam tam prudens Samſon ad cavendam mulierem, quam fortis ad ſtrangulandum leonē*

Judic 11. *Fortitudo ſine ſapientia ad nihilum valet.*

Judic 16.

D. Bernard.

Sed carnali victus illecebra, qui gratia ſpirituali vicerat cùm prævaluiſſet forti, ab infirmitate ſuperatus eſt. Parum profuit ei tanta fortitudo cum ſapientia eſſet deſtitutus, & ideò proſtratus jacuit.

Apoc. 15. *n.* 7. Et unum de quatuor animalibus dedit ſeptem Angelis ſeptem phialas aureas plenas iracundiæ Dei viventis in ſæcula ſæculorum.

Num. 8. Et impletum eſt templum fumo à majeſtate Dei, & de virtute ejus: & nemo poterat introire in templum, donec conſummarentur ſeptem plagæ ſeptem Angelorum.

VERSIONES.

Arabicus, n. 7. Dedit ſeptem phialas aureas, quæ plenæ erant ira in ſæcula ſæculorum.

Syrus. Plenas excandeſcentiæ Dei, qui vivit, &c.

Arabicus, n. 8. Et impletum eſt templum fumo gloriæ Dei à potentia ipſius; nec poterat quiſquam ingredi, donec complerentur ſeptem exitia.

Syrus. Impletum eſt templum è fumo ex gloria Dei, & ex potentia ejus, uſque dum explerentur.

Oecumen. Nullúſque ingredi poterat donec complerentur ſeptem phialæ

Primaſ. Repletum eſt templum fumo de claritate, &c. donec finirentur ſeptem plagæ.

EXPOSITIO V.

147. Et *unum de quatuor animalibus*: Id eſt, primum animal, & maximè proportionatum ad præſens inſtitutum, Leo ſcilicet, ut patet ex cap. 4 num. 7. Leo enim typus eſt imperii, fortitudinis, & ſeveritatis? ſub qua hæc debemus intelligere. *Dedit ſeptem Angelis.* Non poſt egreſſum de templo ſed antequam egrederentur de illo, ut verificaretur dictum. *Exierunt habentes ſeptem plagas.* Proſequitur textus. *Septem phialas plenas iracundiæ Dei.* Hæ phialæ, quas acceperunt Angeli, denotant poteſtatem, & commiſſionem datam Angelis ut explicat Pannonius, quæ eis tradita eſt à divinis decretis, & judiciis, ac ſententiis, in quibus, tanquam in vaſis, incluſæ ſunt ultiones, & ſupplicia mundo: & impiis inferenda; ſicut aromata, & thymiamata, in phialis aſſervantur.

Apoc. 4. Pannonius.

Viventis in ſæcula ſæculorum. Hæc verba ad incutiendum terrorem impiis addita ſunt, ut apertè ſciant Deum vivere in æternum, proindéque ſine fine improbis daturum ſupplicia. Albertus Magnus: *In hoc*, ait, *notatur, quod ira Dei, non eſt tranſiens, ſed permanens in æternum.* 148.

Albert.

Et templum eſt impletum. D. Ambroſius per templum interpretatur cœleſtem beatitudinem; Anſbertus Eccleſiam: genuinè & ad literam Primaſius, illud diviniſſimum penetrale ſecretorum Dei. *Fumo*: denſa nempe obſcuritate, ac caliginoſa obtenebritate noſtris quaſi noctuarum oculis inducta, ac objecta. *A majeſtate Dei, & virtute ejus.* Videntes homines tot plagas, ac pœnas ex ira Dei, ac potentia ejus emiſſas in orbem, admirantes ſtupebant, neſcientes quorſum illa tendant, & etiam quid Deus intendat tot prodigiis, ac oſtenſionibus ſuæ majeſtatis, ac virtutis. *Et nemo poterat introire in templum*, hoc eſt, penetrare abſconditum oraculum divinorum ſecretorum, ac conſiliorum, eorùmque fines, ac modos. 149.

Ambroſ. Anſbert. Primaſ. *Dei ſecreta valde abſcondita.*

Donec conſummarentur decem plagæ. Nam illis finitis, & terminatis, adveniet univerſale judicium, in quo omnium ſcelera fient manifeſta, & tunc intelligentia apprehendetur, ac cognoſcetur quid Deus tanta plagarum immiſſione, ac pœnarum acerbitate intendere voluerit, Ita Divus Ambroſius, Anſbertus, Primaſius, Richardus, & alii. 150.

D. Ambroſ. Anſbert. Primaſ. Richar.

QUÆSTIO XVIII.

Quare unum è quatuor animalibus dat ſeptem phialas, & quidnam eſt hoc animal?

AIT Textus. *Unum de quatuor animalibus dedit ſeptem Angelis ſeptem phialas*: Tota difficultas eſt, quidnam eſſet hoc unum è quatuor animalibus? Communis tenenda eſt ſententia, hoc animal fuiſſe leonem, ita Alcazar, Cornelius, Menochius, Tirinus, La Haye, Ferrarius, & alii. Et fundatur hæc ſententia, quia frequenter in Scriptura unum ſignificat primum: Geneſ. 1. n. 5. dicitur, *Factum eſt mane, & veſpere dies unus*: id eſt, primus, Marc. 16. num. 2. *Una ſabbathorum*, pro prima ſabbathorum ponitur, & alibi; & cum noſter Joannes 4. num. 7 refetat quatuor animalia, primum eorum eſt leo; ergo cùm unum idem valeat, ac primum, cùm dicitur unum animal, id eſt, primum, hoc eſt leo: Deinde leo eſt typus fortitudinis, rigoris, ac ſeveritatis. 151.

Unum ſæpè pro primo ponitur. Alcazar. Cornel. Menoch. Tyrinus. Lahay. Ferrar. Gen. 1. Marc. 16.

Tota quæſtio eſt, quid hic leo ſupponat, ſeu quid ſub hoc leone intelligatur. Cornelius ait quatuor animalia Ezechielis, & Joannis, non eſſe homines, nec Evangeliſtas, ſed quatuor primarios Angelos, putà Cherubim ſtipatores Dei: ac proinde dicendum hoc unum animal eſſe primum, è quatuor hiſce Cherubinis, qui quaſi divinæ juſtitiæ præſes, ſeptem Angelis 152.

Cornel. *Impugnatur.*

Angelis inferioribus, has ſuppliciorum plagas, ſeu poteſtatem tradit Hanc tamen ſententiam impugnavi tomo 1. ad cap.4. quæſt. 25. n. 214. 215. & quæſt. 26 tenui communem ſententiam Patrum; Quatuor animalia ſignificare quatuor Evangeliſtas. Ideò,

153. Ribeira. Viegas. Lahay. Ribeira, Viegas, La Haye docent leonem in præſenti denotare unum ex quatuor Evangeliſtis. Nam etſi Evangelium Chriſti totum ſit ſuave, nec habeat minas antiquæ legis; tamen habet leonem, & in leonem convertitur in illos qui eo abutuntur: Et talis maximè erit in ultimis temporibus; pro quo facit illud, quod dicitur Matth. 11. n. 12. quod remiſſius erit ſodomitis; quibus non eſt prædicatum, quàm iis, quibus prædicatum eſt Evangelium: Et ideò unus ex quatuor Evangelicis Scriptoribus dat ſeptem Angelis ſeptem phialas ad puniendum mundum ob contemptum Evangelii.

154. Aureolus. *D. Marcus eximius Evangelii zelator.* Adhuc tamen dubitabis: Quiſnam ſit iſte Evangeliſta? Aureolus ait, quòd ſit Sanctus Lucas: Hic enim triſtiſſima Hieroſolymitanis & Antichriſtianis in fine mundi ſupplicia pronunciat, cap 21 & alibi Alii multi, quod mihi eſt veriſimilius accipiunt ſanctum Marcum Hic enim inter quatuor Evangeliſtarum ſymbola per leonem ſignificatur: Ipſe incipit ſuum Evangelium, tanquam à rugitu leonis, à voce clamantis in deſerto, ad pœnitentiam vocantis, ac zelantis ſalutem animarum. Marc. 1. n. 4. &

Marc. 1. ideò ipſi D Marco tanquam eximio zelatori Evangelico datur, ut tradat phialas Angelis ad Orbis caſtigationem.

155. Ansbert. D. Thom. Albertus *Chriſtus ſi humilis, ut cum aliis numerari velit.* Eſt etiam tertia ſententia in hac re quam tradunt Ansbert. D. Thom. Albert. Mag. Unum è quatuor animalibus eſt Chriſtus; E quatuor unus: Nam fuit homo naſcendo, Vitulus patiendo, Leo reſurgendo, Aquila aſcendendo: dedit autem Phialas, id eſt, ſacræ Scripturæ intelligentias univerſas ſuis diſcipulis, ac ſuis Prædicatoribus; vel quia ita Chriſtus eſt humilis, quia licet ſit ſuper omnes, tamen inter ſuos Prædi-

D. Thom. catores tanquam eis æqualis patitur numerari. D. Thomas: *Unum de quatuor animalibus*, ait, *eſt Chriſtus, qui fuit nobiliſſimus inter Prædicatores omnes. qui licet, ſuper omnes Prædicatores ſit doctor omnium, tamen per hoc quod homo eſſe voluit, non dedignatur inter eos enumerari.* Hæc ſententia moralis eſt.

156. Valaſquez. *In die judicii miſericordia convertetur in juſtitiam* Ex quo Antonius Valaſquez tomo 1. in Epiſtola ad Philipenſes c. 1. verſ. 10 Annotat 9. n. 12. Magnam excitat quæſtionem. Nam apud Ezechiel. 1. n. 10. dum hæc animalia referuntur: Primum animal eſt homo, & apud noſtrum Joannem hîc, & cap.4 n.7. Leo primum eſt animal; & ut modo dixi ex Sanctis Patribus in his quatuor animalibus Chriſtus denotatur. Quomodo primò homo dicitur? nunc verò leo. Idemne ſimul eſt homo & leo? Et quomodo ab hominis perſona in leonis iram tranſit, dum ultoribus Angelis tradit phialas effundendas iræ Dei: Solutio eſt ad manum: Chriſtus, quà homo, primò veniens in mundum, in diebus carnis ſuæ, largiter ſuam humanitatem, ac benignitatem in peccatores diffuderat, quos ad pœnitentiam vocabat: At in die furoris ſui tanquam Judex leo apparebit; & tunc ira ſua magis ac magis accendetur, ac acuetur, ut tantæ ingratitudinis, ac ſpretæ benignitatis pœnas repoſcat. de quo commonet nos Apoſtolus,

Rom. 2. n.4. *Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit, ſecundùm autem duritiam tuam, & impœnitens cor theſauriſas tibi iram in die iræ.* Itæ cumulus, ac theſaurus ex contemptu bonitatis injuria conſurgit. Rom. 2.

157. Multis in locis clamat Iſaïas divinam benignitatem 40. n. 1. *Conſolamini, conſolamini, populus meus, dicit Deus veſter, loquimini ad cor Jeruſalem*, &c. Et iterum cap 35. n. 4. *Dicite puſillanimis: Conforiamini & nolite timere, Ecce Deus veſter ultionem adducet retributionis, Deus ipſe veniet, & ſalvabit vos.* Tantæ tamen clementiæ, qui reſpondebit: Ipſemet Iſaïas ait 13. num. 6. *Ululate, quia prope eſt dies Domini, quia vaſtitas à Domino veniet.* Quæ verba ſic legit D. Cyrill. Alex. *Deſperantes cum in vos ira Dei ſit armata* Ac ſi dicat: cùm dies Domini advenerit, jam omnia veſtra, vóſque deſperationi tradite; quia nulla ſpes miſericordiæ erit. Ecce enim Deus veſter veniet, non inermis ut ſalvet, ſed armatus gravi ſuccenſus ira, ut puniat Et hoc conſiderans. D Chryſoſt. homil. 19. in Geneſim admonet. *Memores nunc eſtote; quòd terribili illo die, & judicium illud non poterit deprecari, & unuſquiſque noſtrum ob peccata deſperabit; videns ante oculos terribilia illa tormenta & inevitabiles pœnas, nullam inde habiturus utilitatem, tempore deſtitutus.*

Iſai. 40. Iſai. 35. Iſai 13. D. Cyril. Alex. *In die judicii judex juſtitia armatus prodibit.* D. Chryſoſt.

158. Conſidera invitantis parabolam ad nuptias: & primò, qui invitat, ac allicit, homo benignus introducitur, dona ſua præparans, ac diſtribuens; Matth. 22. n. 2. *Simile factum eſt regnum cœlorum homini Regi, qui fecit nuptias filio ſuo* At verò cùm de pœna ingrato inferenda jam agitur, nulla hominis mentio fit, ſed alto ſilentio premitur, & Rex, à quo humanitas exulare ſolet introducitur & non ſolùm Rex dicitur, ſed etiam iratus. Ibid. n. 6. *Rex autem cùm audiſſet iratus eſt.* Ac ſi Deus in hac die homini humaniſſimum ſe oſtendebat cum homine; at in die iræ ſuæ humanitatem exuens, Regis perſonam, quæ ſeveritatis eſt index, oſtentat, & iram, multo furore concepto, repræſentat, ac ſi in illa die non ſolùm aparebit ut Rex, ſed ut Rex iratus, cui nullus reſiſtere valet D. Paſchaſius ibi. *Introducitur primum Rex, & homo quando invitat ad nuptias, & agit opera clementiæ Tunc ſiquidem appoſitum eſt nomen hominis, nunc quando ad ultionem feſtinat, homo bene tacetur, & Rex tantum dicitur; quia ira Regis nuntius mortis.* Vide cap. 14 q 25 n. 227.

Matth. 22. *In judicio finali abſcondita benignitate, juſtitia fulgurabit.* D. Paſch.

Quæstio XIX.

Quare hujuſmodi phialæ non ſolùm ſunt aureæ, ſed etiam plenæ iracundia Dei?

159. *Phialæ in duplici genere.* Varia ſunt phialarum genera; quædam ſunt lato, & amplo ore, quales ſunt calices, qui ad bibendum propinantur; & ita ex Græco idiomate phiala à bibendo, ſeu potando derivatur, & latæ erant phialæ, quæ in ſacris adhibebantur. Exod 25. num. 29. & cap. 27. num. 16. & ad has ſacrorium hic fit alluſio. eſt enim annuntiatio plagarum in fine ſæculi: in quibus ſolemniter ſacrificabitur divinæ juſtitiæ & ira Dei affatim & largiter propinabitur,

Exod. 25. & 37.

 pecca

peccatoribus, ut ſtatim dicam; alia Verò ſunt vaſa in inferiori parte lata, & ſuperiori parte in anguſtum os deſinentia;& veluti ab is pro tempore hujus mortalitatis ira Dei effunditur, juxta illud Danielis 9. num. 11. *Stillavit ſuper nos maledictio, & deteſtatio.* Ezechiel 20 numero 46. *Stilla ad Africum* Ubi D. Hieronymus ait: *Ut non tota ira Dei videatur effuſa, ſed ſtilla quædam, & pars* Si autem ſtilla tantæ ſævitiæ eſt, quid in totis imbribus exiſtimandum erit?

Daniel 9. D. Hieron. Ezech. 20.

160 *Senſus litteralis.* In ſenſu litterali has phialas vult Pannonius eſſe decreta,& judicia Dei,atque ſententias, in quibus contineantur incluſæ pœnæ, & ſupplicia mundo, & impiis inferenda: proindéque cùm dicitur: *Dedit ſeptem phialas aureas plenas iracundia Dei*: Per illud,quod dicitur,*dedit*,intelligitur poteſtas, & commiſſio facta Angelis exequendi,& inferendi ſupplicia, & pœnas ſtatutas in Dei judiciis, ac decretis, quæ in eis continentur tanquam in vaſis, & phialis.

161. *Supplicia data à Deo commenſurentur culpis.* Et rectè divina decreta, ac judicia dicuntur phialæ,quæ ſunt vaſa quædam, certam, & determinatam menſuram habentia, divina enim ſupplicia inferuntur,cum menſura; & proportione ad culpam; ut jam explicavi ſuperiori capite 14. quæſt. 13. num. 210. 211. 212. 213. Deinde ira Dei non explicatur per ignes, flammas, cruciatus, & gladios, ſed per phialas plenas facillimè enim liquor aliquis ex phialis diffunditur,ac ſpargitur. Ecce cur ſupplicia iracundiæ Dei inferenda per phialas plenas liquore declarantur: quia tam facilè immittitur, ſicut liquor ex inverſo vaſe. Pannonius: *Scimus phialas ore patulo eſſe, ventre mediocri, unde facilis poſſit eſſe liquoris tota ſimul effuſio, ut nihil in fundo remaneat: Sic Dei quoque iracundia quandoque effunditur in commeritos tota.*

Supplicia data à Deo facilè immittuntur. Panoni.

162. *Deus ſemper ex charitate, ac amore operatur.* Hæ autem phialæ dicuntur *aureæ*: & magno ſanè myſterio: Et primò aurum ſymbolum eſt charitatis,ut denotetur quòd hujuſmodi ſupplicia immittuntur à Deo, non cupiditate nocendi;ſed charitate,ac amore ſuæ juſtitiæ, & æquitatis; quo maximè nos excitat ad amorem ſupernorum bonorum. Tunc etiam amore juſtorum, qui ſive perficiuntur hîc talibus purgati pœnis, ſive exhilarantur mirificè recreati juſtitia, dum ei ſatisfactum eſſe vult ob crudelitatem ſuorum adverſariorum. Et etiam amore ac benevolentia impiorum in hoc ſenſu; ut aut impii corrigantur,aut certè quatenus hîc caſtigati levius in futuro puniantur. Eſt etiam aurum,ſymbolum ſapientiæ, quæ maximè relucet in tam juſtis Dei decretis. Et tertiò: Aurum eſt puriſſimum metallum,& pretioſiſſimum: Inde phialæ plenæ iracundiæ Dei, dicuntur aureæ, quia ira Dei pura, & pretioſa eſt nihilque habet admiſtum perturbationis, ac commotionis. Unde dicitur Sapient. 12. n. 18. *Qui cum tranquillitate judicas.* Sic loquitur Aretas Epiſcopus: *Pretioſa eſt ira, quæ bonum, ac utile adfert, & quamvis mœrore afficiantur hi, qui puniuntur, Dei autem ira non eſt ex affectione.*

Ira Dei abſque perturbatione. Sap. 12. Aretas.

163. Quia tamen graves Patres, & Auctores per hos ſeptem Angelos, intelligunt univerſitatem Prædicatorum, cùm phialæ quæ eis dantur, aureæ ſunt, quia ut debitè ſuum prædicandi munus adimpleant; ſapientiæ fulgore reſplendeant: Sic ait Ansbertus. *Benè phialæ, ait, quas accipiunt, aureæ eſſe deſcribuntur: quia ut prædicandi officium explere poſſint, cœlitus ſapientiæ fulgore illuſtrantur.*

Sed quomodo in his phialis prædicatio Sanctorum oſtenditur, cùm hujuſmodi phialæ dicantur plenæ iracundia Dei in æternum? Et quæ Sanctorum prædicatio tantam Dei iracundiam prætendit?illa nimirum, quæ ab auditoribus contemnitur. Ita D. Ambroſius in præſenti ait: *Phialæ igitur ſeptem Angelorum plenæ iracundia Dei;quia quantum ad reprobos pertinet; prædicatio Sanctorum iram Dei in ſe continuit: quia pro eo, quod eorum prædicationem contempſerunt,iram Dei incurrerunt* Et cur ad Dei iram non pertineat, quod quis audiat periculum, & contemnat liberari ab illo? 164.

Summa Dei ira quod verbum ab auditoribus contemnatur. D. Ambroſ.

De deploratis hominibus loquens Amos cap. 5. n. 10. Hoc tanquam omnium malorum caput illis adſcribit. *Oderunt corripientem in porta,& loquentem perfectè abominati ſunt.* Ibi Rupertus ſic ait: *Corripientem oderunt, loquentem perfectè abominati ſunt:Hoc eſt, irremiſſibile peccatum, hoc robuſtorum, atque potentum non per ignorantiam, ſive per infirmitatem peccare ſed peccatum ſuperbè defendendo corde impœnitente, correptionem quoque odiſſe* Expende illud. *Hoc eſt irremiſſibile peccatum*: Quippe quod homines alioquin ſcioli, & ſapientes, ſecundùm carnem, minùs divinas audiant, & contemnant, & Prædicatores prudenter loquentes odio proſequantur; ab illa ira Dei venit, quæ permittit homines ire in peccata, à quibus nunquam liberentur, ſed in eis demerſi, ac impœnitentes moriantur. Vide tom. 1. in Evang. lib. 3. c. 3. q. 5. n. 25. 26. 165.

Amos. 5. Rupertus. *Peccatum irremiſſibile, contemnere Dei verbum*

QUÆSTIO XX.

Quare cum hujuſmodi phialæ ſuperius dicantur plenæ orationibus ſanctorum, nunc verò proponuntur plenæ iracundia Dei?

MErito addubitat Ansbertus. Quomodo hæ phialæ c. 5. n. 8. dicuntur plenæ odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum, nunc verò dicuntur plenæ iracundia Dei viventis? Si ergo plenæ ſunt orationibus Sanctorum, quis eſt in eis locus vacuus, quo poſſint, vel iracundiæ, vel ſeptem plagæ adhuc recipi? 166.

Apoc. 5. *Difficultas quæſtionis.*

Primò: Haymo reſpondet confugiens ad ſenſum moralem, dum per hujuſmodi Angelos Concionatores intelligit, & ait: *Ipſi etiam ſunt Angeli, qui & ſeniores; quia videlicet in eorum doctrina,& plena eſt Electorum ſalus,& plena reproborum damnatio: Unde illi vitam, iſti mortem accipiunt: unde Apoſtolus: odor mortis in mortem, aliis ſumus: Odor vitæ in vitam, hinc etenim ipſe Dominus,quibuſdam in ruinam poſitus dicitur,quibuſdam in reſurrectionem.* In his ſeptem Angelis Prædicatores Evangelici denotari jam ex multorum ſententia dixi quæſt. 1. Quomodo ergo eis traduntur phialæ odoramentis, ac ira Dei? quia Prædicator juſtis præbet ſuavem rorem cœleſtis doctrinæ, impiis verò plagarum ultionem. 167.

Haymo. *Prædicatores juſtis præbent ſuavia impiis terribilia.*

Secundò: Ansbert. ſic ait: *Non ſicut in materialibus; ita & in ſpiritualibus difficultatis appa-* 168.

effectus

effectus, ac per hoc in ſingulis prænominatis partibus ipſæ phialæ plenæ reperiuntur; quia enim & perfecta Electorum ſalus, & conſummata reproborum damnatio in eis continetur; rectè in ſingulis partibus plenæ memorantur: Non propter electorum ſalutem plena odoramentis; propter reproborum verò mortem iracundia Dei plena. Superiori quæſtione ex communi ſententia explicavi, per has phialas denotari Dei decreta, ac judicia, in quibus tanquam in phialis continentur præmia juſtorum, eis ob ſua merita largienda; & ſupplicia iniquorum juxta demerita eis irroganda. Ac proinde hujuſmodi phialæ, ſeu decreta ſunt plenà odoramentis, ſeu meritis Sanctorum ad debitam mercedem dandam; & ſunt plena ira Dei ob impiorum peccata, ut digna pœna afficiantur; ab ira nempe Dei viventis in ſæcula ſæculorum, à qua nec effugere nec declinare per omnem æternitatem potuerunt.

Dei judicium plenè juſtis dat præmium & iniquis pœnam.

169. De CHRITO JESU celebratur Cantic. 1. num. 2 *Oleum effuſum nomen tuum* Valde mirum quòd nomen Dei fortiſſimum, quod omnia ſuperat, & vincit, poſſit in ſuavitatem olei converti, idque tribuendum eſt creaturis, quibus mundo communicatur Sic Rupertus interpretatur *Nomen Dei tam forte, tam magnum, eſt oleum effuſum: Mira res, quid verbo fortius? & quid oleo ſuavius? Ergone verbum à ſuâ natura eſt immutatum? Non Sed qualitates creaturarum, cum quibus illi ratio eſt, diverſæ ſunt; & pro qualitatibus diverſis, unum idemque Verbum Diabolo, ut fulmen, & B. Virgini, ut oleum ſe exibuit.* Itaque Divinitatis rivus qualitatibus creaturam per quas fluit ſeſe accommodat, ubi per ſulphuream dæmonum regionem tranſit, ibi ſic exardeſcit, ut totus appareat fulmineus: ubi in Mariana viſcera delabitur, ſic molleſcit, ut oleum videatur effundi.

Cantic. 1
Deus ſuavis eſt juſtis fortis impiis.
Rupert.

170. Ad hoc reſpicit illud Moyſis Deut. 32. n. 13. *Conſtituit eum* (nempe Dominus, populum ſuum) *ſuper excelſam terram, ut comederet fructus agrorum, ut ſugeret mel de petra oleumque de ſaxo duriſſimo.* Iſidor. Peluſiota lib. 2. *Oleum de ſaxo duriſſimo: quod nec roris guttulam ſtillat.* improbis, & iniquis, ſed eis ſemper duriſſimum ſaxum ſine ullo humore ſe exhibet: at bonis, & electis mel, & oleum in abundantia largitur. Alii legunt; *de ſilice duriſſima*: quæ dat oleum, & ignem pro conditione creaturarum, impiis ac iniquis ignem ad comburendum; electis, ac bonis oleum & mel, ad delectamentum, & recreationem.

Deut. 32.
Peluſiota.
Deus juſtis benignus, iniquis flammeus.

QUÆSTIO XXI.

Quare templum tanto repletur fumo à majeſtate, ac virtute Dei, ut nemo poſſit in illud introire?

171. Elegantem quæſtionem hîc excitat Ansbertus Abbas; ſi templum ita erat repletum fumo, ut nemo poſſet in illud corpore. ac mente introire: quomodo noſter Joannes vidit in templo ſeptem Angelos veſtitos lino mundo, & candido, præcinctos circa pectora Zonis aureis? Nam antequam Angeli egrederentur de templo, ut notavi ſuperiori Expoſitione, num. 147. unum è quatuor animalibus dedit eis ſeptem phialas: ſi ergo templum ita erat plenum fumo, ut nullus mente, & corpore in illud introiret: quomodo Joannes tam minutim Angelos vidit eorumque veſtes, & zonas? Noſtra ſublimis Aquila ſemper divina myſteria acutiſſimè penetravit, & quæ aliis ſunt clauſa, ſemper ei ſunt aperta, & reſerata Sic de juſtis, ac Sanctis ait Ansbertus: *Certum eſt eos quotidie ingredi templum non de Majeſtate ejus fumo repletum, ſed eadem Majeſtate, ac virtute.*

Joannes Evangeliſta divina ſecreta penetrat.

Senſus ergo literalis eſt, ut dixi in Expoſitione. Hic fumus ſignificat obſcuritatem divinorum ſecretorum, & incomprehenſibilitatem conſiliorum Dei, ad quam nemo poteſt perpervenire, quouſque conſummato hoc ſæculo Deus per judicium illuminet abſcondita tenebrarum, & manifeſtet conſilia cordium; indeque additum eſt illud *Donec conſumentur ſeptem plagæ ſeptem Angelorum.* In ultima enim plaga conſummabitur ſæculum, ut videbimus; proindeque ex mirabilibus effectibus ſeptem phialarum in mundum effuſarum excitatur cordatorum intelligentia, ad inveſtigandum illarum cauſas, quæ nobis ſunt abſconditæ, dum ſumus in hac mortalitate, tanquam ſi quis ingrediatur in templum fumo repletum, in quo nihil valet videre. 172.

Senſus litteralis.

Ex his ergo habemus dum ſumus in hac mortalitate, divina miſteria eſſe nobis tanquam in caligine, ac fumo. *Dominus dixit ut habitaret in caligine* 2. Paral. 6. n. 1. *Et caligo ſub pedibus ejus* Pſalm. 17. n. 10. *Nubes & caligo in circuitu ejus.* Pſalm. 96. num. 2. Sic Moyſes accedens ad Deum ingreſſus eſt in caliginem. Exod. 19. & 20. Sic & cum Iſaiæ manifeſtatur myſterium Trinitatis, domus repleta eſt fumo. Cap. 6. num. 4. Ut notat Rupertus. *Quod exemplo*, ait, *confirmat Iſaias, quia clamantibus Seraphim, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Sabaoth impleta eſt domus Dei fumo: Quidquid de Deo in hac vita intelligimus, ænigma eſt. Videmus nunc per ſpeculum, & in ænigmate: tunc autem facie ad faciem*, 1. Corinth 13. n. 12. 173.

Divina myſteria nobis abſcondita.
2. Paral 6.
Pſalm. 17.
Pſalm. 96.
Exod. 19.
Rupert.
1 Cor. 13.

Secundò: Valde mirabilis eſt Dei diſpoſitio ac gubernatio in hoc univerſo. Unde ait Eccleſiaſt. 11. n. 14. *Mirabilia opera Altiſſimi ſolius, & glorioſa, & abſconſa, & inviſa opera illius* Quare Jeremias exclamat cap. 12. num. 1. *Juſtus quidem tu es, Domine, ſi diſputem tecum: Verumtamen juſta loquar de te, quare via impiorum proſperatur, bene eſt omnibus qui prævaricantur, & inique agunt.* Pro quo ſic fatur in præſenti Ansbertus. *Plagis de templo exeuntibus, quid eſt templum fumo repleri, niſi electorum Eccleſiam in infirmantibus membris ſuis ex inflictione plagarum mentis caliginem pati? Cum enim infimi quilibet intra Eccleſiam ſanctam conſtituti, non valeant conſiderare, cur reprobi ex audita verbi prædicatione detrimentum incurrant, per quam omnes juſti incrementum Salvationis inveniunt; cur falſi fratres excitatâ in Eccleſia perſecutione; per temporalia flagella ad æternam mortem perveniant, per quæ electi ad ſempiternam vitam proficiunt, cum hæc, & his ſimilia ab eiſdem infimis non valent reſpici in eorum parte certum eſt templum repleri fumo.* 174.

Eccleſiaſt.
Jerem. 12.
Ansbert.
Inveſtigabiles viæ Dei in gubernatione mundi.

Tertiò: Templum repletur fumo cum illud incomprehenſibile judiciorum, ac conſiliorum 175.

Dei ſecreta nobis valde abſcondita in hac vita.

Dei arcanum volumus inveſtigare , Nam ex una parte relucet infinita ſapientia ac Majeſtas Dei ; ex alia verò præpeditur noſtra intelligentia, dum volumus oraculum divinorum conſiliorum penetrare , quod verè penetrare non poſſumus in his plagis , donec ipſæ plagæ finiantur; quod canit David Pſal. 72.n.16. *Exiſtimabam ut cognoſcerem h c , labor eſt ante me , donec intrem in Sanctuarium Dei , & intelligam in noviſſimis eorum* : Quæ verba ſic commentatur in præſenti Pannonius: *Id eſt cogitabam mecum, ſi quomodo cauſam hujus rei ſcire poſſem ; ſed dum cognoſere voluero , ſemper librando , donec intrem in templum Dei, à quo hæc judicia, & conſilia exeunt , hoc eſt , donec fiam particeps divinorum ſecretorum , quod fiet cum fine eorum* : Seu poſt hujus vitæ curſum.

Pſalm. 72

Pannonius.

176. Iſai 9.

Quartò : De auguſtiſſimo primo Chriſti adventu ait Iſai. 9. num. 2. *Populus , qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam : habitantibus in regione umbræ mortis , lux orta eſt eis.* At verò nunc in præſenti ait noſter Evangeliſta. *Impletum eſt templum fumo : à majeſtate Dei , & de virtute ejus , & nemo poterat introire in templum:* Primò apparet cum luce , ac ſplendore illuminante. *Habitantibus in regione umbræ mortis lux orta eſt eis.* Modò verò in noſtra Apocalypſi cum fumo obcæcante, & tanquam denſa caligine noſtris quaſi noctuarum oculis induta ; unde tanta differentia ? Apud Iſaïam deſcribitur veniens Dominus , ut Salvator, ac hominum amator largiens multa beneficia. At in noſtra Apocalypſi proponitur ut Judex ſeverus ad puniendum : non ergo mirum quòd in primo adventu, tanta luce, ac fulgore appareat, cum modò in noſtro text. tam caliginoſo fumo abſcondatur ; quia in beneficiis largiendis tanquam in eis glorioſus maximè vult videri. At in pœnis inferendis faciem ſuam Deus occultat in eiſque dedignatur apparere. Joachimus Abbas. *Quia ſicut humilitas, ait, & infirmitas ad redemptionem ; ita Majeſtas , & virtus pertinet ad Judicem Chriſtum : ut enim ſe aliquando exhibuit parvum quatenus effuſa de ſuper luce miſericordiæ ſuæ illuminaret humiles , & manſuetos terræ : ita poſt Aſcenſionem ſuam in Cœlum reſidens cum Patre in throno gloriæ ſuæ exhibet ſe ipſum ineffabiliter magnum , ut effuſa caligine judicii ſui, eos qui gradiuntur in ſuperbia percutiat cæcitate, ne quando videant oculis* Expende verba, *Effuſa luce miſericordiæ illuminaret* : Et iterum *Effuſa caligine judicii ſui percutiat cæcitate.*

Deus in miſericordia vult manifeſtari, in rigore judicii abſcondi.

Joachim.

177. Cùm Abrahamus in ipſo fervore diei ſederet in oſtio tabernaculi ſui. *Cumque elevaſſet oculos apparuerunt ei tres viri* , Gen: 18. n 2. At verò Loth ſedenti in foribus Sodomæ ; cùm jam ſol fulgentes ſuos radios abſcondiſſet , *Venerunt duo Angeli Sodomam veſpere, ſedente Lot in foribus civitatis* : Gen. 19 n 1. Manifeſtè dubium inſurgit , cur cum tam Abrahamo, quàm Lot Angeli appareant maximè tamen diverſo tempore; illi in ipſo diei fervore hoc eſt meridiano tempore , quando ſol miro ſuo ſplendore fulget ; huic verò , ſcilicèt Lot veſperi quando, adveniente nocte omnia obſcuritate involvuntur Ad Abraham venerant Angeli , ut eum multis beneficiis cumularent , & ut filii , ac innumerabilis ſucceſſionis promiſſione recrearent. Ad Sodomam verò , ut eam igne conſumerent Ecce cur Angeli ad Abrahamum in luce , ad Sodomam nocte advenerunt ; quia ubi erat benignitas miſericordiæ , ibi Deus vult videri , in ſuis miniſtris ; ubi verò juſtitiæ rigor erat explicandus, ibi maximè occultari , ac abſcondi affectat. D. Gregor. lib. 2. Moral. cap. 2. *Angeli, ait, ad Abraham meridie veniunt; puniturі autem Sodomam , ad eam veſpere veniſſe memorantur.*

Gen. 18.

Gen. 19.

Deus dum benefacit, manifeſtatur, dum punit abſconditur.

D. Gregor.

CAPUT XVI.

ARGUMENTUM.

CUM ſuperiori Cap. annuntiatæ ſint cum ſeptem Angelis ſeptem plagæ noviſsimæ, ſeptem aureis phialis incluſæ. Iam nunc in hoc capite ſacra Prophetia, venit ad demonſtrandam earum effuſionem earumque mirabiles, ac horribiles effectus. Primus Angelus effudit phialam in terram, & induxit ſæva vulnera. Secundus ſuam in mare: Et Tertius in flumina, ac fontes; & vertit in ſanguinem. Quartus quartam in ſolem, & adurit homines, & terram. Quintus quintam in regnum Antichriſti ipſumque ſic dolorum plenum efficit, ut homines linguas ſuas manducent. Sextus ſextam, & ſiccat Euphratem Septimus ſeptimam, & adducit fulgura, tonitrua, terræmotus, & grandinem.

Apoc. 16. n. 1. Et audivi vocem magnam de templo dicentem ſeptem Angelis: Ite, & effundite ſeptem phialas iræ Dei in terram.

VERSIONES.

Syrus. Ite, & evacuate ſeptem phialas.
Arabicus. Abite, & effundite illas ſeptem phialas excandeſcentiæ Dei.
Oecumen. Plenas iracundia Dei.
Alii Codices. Audivi vocem magnam de throno.

EXPOSITIO I.

1. POSQUAM Angeli acceperunt phialas iræ Dei, ut vidimus in fine ſuperioris Cap. Ait noſter Joannes: *Et audivi vocem magnam*: Vocem nempe validam, & horribilem, intolerabilem propemodum miſeram, ut ait Areras, denunciantem mortalibus. *De templo*: Scilicet de ſacratiſſimis penetralibus judiciorum Dei. *Dicentem ſeptem Angelis: Ite* Phialæ non ſolùm ſunt fabricatæ Dei auctoritate, ſed etiam per eandem dantur, ac committuntur Angelis; Angelique egrediuntur de templo, & eas effundunt, nihilque ſuo arbitrio faciunt Angeli: ſed quæ mandat divina Majeſtas, & quo tempore fieri mandat, exequuntur ad amuſſim, ut hîc notat Richardus.

Boni miniſtri nil faciunt niſi ex mandato ſui Domini.

Richard.

2. *Effundite ſeptem phialas iræ Dei.* Pœnas, quas Deus malis infert, quæ per phialas denotantur, quæ certam habent menſuram cum proportione ad delicta, ut jam notavi ſuperiori cap. quæſt. 19. & ait: effundite, non totam iram ſimul, ſed paulatim, ac guttatim, ut jam dixi citata quæſt. 19. ut ita locus pœnitentiæ daretur.

Adverte tamen has ſeptem plagas, eſſe ferè ſimiles, non tamen omnino eaſdem, quæ per ſeptem tubas in ſeptimo ſigillo denotantur. Cap. 8. & 9. dixi ſimiles eſſe ob irrogata ſupplicia, non tamen eſſe eaſdem; nam hæ denunciatæ per tubas ſunt in ſigillo, & præcedent Monarchiam Antichriſti, proindeque minores ſunt, quæ verò modo denunciantur per phialas ſunt in libro, regnumque Antichriſti comitantur, proindeque majores, ac univerſaliores ſunt, ut in una quaque phiala explicabo; ſimulque dicam has plagas adumbratas in illis, quæ fuerunt in Ægypto. 3.

Hæ plagæ ferè ſimiles cum illis tubarum, ac Ægyptiorum

QUÆTIO I.

Quare vox mittens Angelis effundere phialas iræ Dei., dicitur audiri de templo, ſeu de throno Dei?

SÆPE noſter Joannes in hac ſua ſacra Apocalypſi teſtatur ſe audiviſſe vocem magnam, tamquam tubæ, cap. 1. num. 10. vocem Angelorum multorum, cap. 5. num. 11. vocem quatuor animalium, cap. 6 num. 1. & ex multis aliis locis. Et cap. 14. num. 13. ait: *Audivi vocem de cælo dicentem mihi Beati mortui*, &c. At verò, quod audiverit vocem de templo, ſeu de throno Dei, hoc eſt à ſummis penetralibus judiciorum, ac conſiliorum Dei; hîc modo habetur; cum Angelis mandatur: *Ite, effundite phialas iræ Dei ſuper terram.* Super homines terrenos, iniquos, & peccatores, ut denotetur, ſupplicium illatum peccatoribus, ut quid maximè ſanctum, ac ſacrum excipi debere, tanquam quid exiens à templo Dei, ac ſecreto judicio 4.

Apoc. 1.
Apoc. 5.
Apoc. 6.
Apoc. 14.

Punire iniquos valde ſanctum ac ſacrum.

cio, & verbo ejus in ſalutem totius orbis, ac univerſi populi.

5. Cùm dura ſervitute Iſraëlitæ premerentur ſub jugo Regis Moabitarum Eglon, excitavit eis Dominus Salvatorem nomine Aod, qui cum Rege ſimulato negotio, ad regalem aulam pervenit. Quid tunc Judic. 3. num. 20 *Ingreſſus eſt Aod ad Regem, ſedebat autem in æſtivo cœnaculo ſolus dixitque: Verbum Dei habeo ad te. Qui ſtatim ſurrexit de throno. Extenditque Aod ſiniſtram manum & tulit ſicam de dextro femore ſuo, infixitque eam in ventrem ejus*, &c. Ex quibus maximè exoritur quæſtio; Quod cùm Aod intenderet interficere Regem Eglon, dixit ſe trahere verbum Dei ad illum. Et nullum verbum invenitur à Deo factum de interficiendo Rege: quomodo ergo ait Aod ſe tale verbum habere; An bonus populi Iſraëlis dux, & Salvator in hoc mentitus eſt; Minimè; erat enim ille probatæ, & integræ vitæ. Eo tamen ipſo, quòd ex alto Dei conſilio populi Salvator fuit creatus; ibi etiam intelligebatur ex ipſo Dei conſilio verbum, ac mandatum ejus habere, ut penitus extirparet nefarios, ac nocentes populi hoſtes; & cùm hoc ſit magnum populi bonum, à ſolo Dei verbo venit D. Auguſt. quæſt. 20 in Judic. ſcribit. *Dixit Aod: Verbum Dei mihi ad te Rex: ſed poteſt non eſſe mendacium, quandoquidem verbi nomine, ſolet etiam factum appellare Scriptura, & revera ita erat. Quod autem dixit verbum Dei, intelligendum eſt hoc, illi Deum, ut faceret præcepiſſe, qui cum populo ſuo excitaverat Salvatorem* In eo enim, quod Deus Aod dedit populo ſuo Salvatorem, ibi agnoſcitur factam juſſionem, impulſum, & dictamen, ut nefarium quemque populo infenſum interficeret, cum hoc maximè pertineat ad ſalvatorem à Deo datum.

Judic. 3.

Valdè ſacrum ac ſalutiferum populo malum hominem perdere, ac interficere.

D. Auguſt.

6. Cùm Saul in ſpoliis Amalecitarum tranſgreſſurus eſſet Domini mandatum, ſtatim Dominus ait: *Pœnitet me, quod conſtituerim Saul Regem: quia dereliquit me, & verba mea non implevit*. 1. Reg. 15. num 11. & illico de eo à regno excludendo cum Samuele pertractat. Cur tanta ſeveritas Dei? Cur non magis ſemel delinquenti pepercit? Cur tam citò, ac irreconciliabiliter de eo ejiciendo à regno agit? Non hîc conſideres multam Dei ſeveritatem, ſed potiùs ſummam, & maximam ejus benignitatem in populum Iſraël, ut hominem noxium, ac nefarium ab eo expelleret, à tantoque malo ſuum populum liberaret, ab eo hominem iniquum, & protervum removendo. Ibi Theodoret. quæſtione 33. *Verbis ergo*, ait, *uſus eſt Deus hominis, loquens cum hominibus, & dixit: Pœnitet me quod unxerim Saülem Regem, pro eo, quod eſt: volo alii dare regni poteſtatem; facere autem, ut hic à regno ceſſet propter meam benignitatem, & in homines benevolentiam.* Perpende divinum motivum in expulſione Saülis à regno: *Propter meam benignitatem, & in homines benevolentiam.* De benignitate Salvatoris venit, & nòn de alicujus crudelitate, quod iniqua membra præſcindantur. Vide ſuprà cap. 15. quæſt. 14. n. 117. 118 119.

1 Reg. 15.

Magna benignitas hominem nefarium à Regno, ac populo expellere,

Theodor.

QUÆSTIO II.

Quare cum mandatum ſit Angelis effundere phialas iræ Dei in terram ipſi non ſolùm eas effundant ſuper terram ſed etiam ſuper mare, flumina, ſolem, aërem, &c.

DICTUM eſt Angelis. *Ite, & effundite ſeptem phialas iræ Dei in terram,* At ex illis unus effudit ſuper terram; alius in mare; alius in flumina, & fontes; alius in ſolem; alius ſuper ſedem beſtiæ; alius in flumen Euphratem, & alius in aërem: Ergo non exequuntur Dei mandatum, ſed tranſgrediuntur. 7.

Difficultas quæſtionis.

Rectè ad literam reſpondent Haymo, Pannonius, & Cornel. Ferrarius, omnia ſupradicta comprehendi nomine terræ; Neque enim per terram hoc loco accipit noſter Joannes terram, quam pedibus calcamus, ſed terrenos homines terreniſque rebus addictos, qui ſæpe in Scriptura terra dicuntur. Iſai 1 num. 2. *Auribus percipe terra.* Job 20. num. 27 *Terra conſurget adverſus eum.* Ac proinde cum dicitur: Effundite ſeptem phialas iræ Dei in terram, hoc eſt, in homines terrenos, terreniſque rebus deditos. 8.

Haymon. Pannon. *cujus litteralis.*

Iſai 1. Job. 20.

Secundò, & moraliter: Hoc documentum ex his elici poteſt ſæpe juſtitiæ miniſtros in ſuppliciis inferendis mandatum Principis, ac Regis excedere, & ubi poteſtatem aliquam à Rege irato acceperint, continuo omnia ſibi licere reputant, ut hic notat Viegas: quod confirmari poteſt ſuprà ex capt. 7. num. 2. Ubi Angelus voce magna clamavit quatuor Angelis. *Quibus datum eſt nocere terræ & mari dicens: Nolite nocere terræ & mari, neque arboribus.* Angelis quatuor ſolum fuit datum nocere terræ & mari: vidit ille alius Angelus eos ultra ſibi poteſtatem datam facere; inde eos cohibet, ne ultra mandata procedant, & ad arbores manus extendant? ut ibi citato cap. 7. ponderavi, quæſt. 8. n. 65. 66. E vide in hoc tomo cap. 13. quæſt. 25. n. 191. 9.

Miniſtri ſæpe addunt aliquid de ſuo.

Viegas. Apoc. 7.

Tertiò: Haymo ſic reſpondet: *Quantum ad litteram pertinet*, ait, *quaſi mandatum videntur tranſgredi, ſed non faciunt quantum ad myſticum ſenſum: quia quod eſt terra, hoc eſt mare, &c id eſt omne corpus Diaboli cum capite ſuo, ſicut enim Chriſtus cum ſuis membris unum eſt, quia ipſe eſt caput, electi membra: ita Diabolus, & omnes iniqui, unum ſunt corpus, & unione malignitatis vincuntur.* Quamvis Angelis mandetur effundere phialas ſuper terram; tamen non tranſgrediuntur mandatum, ſecundùm myſticum ſenſum; quia in illis omnibus denotatur Diabolus cum ſuo corpore miſtico reproborum. Terra ſignificat homines terrenis cupiditatibus deditos; mare ſuperbos, qui continuis motibus agitantur; flumina, & fontes delitioſos? ſol ipſum Antichriſtum, ut multi Patres volunt, ſedes beſtiæ, illius regnum; Euphrates potentes, & divites; aër vanos jactantiâ plenos. Ergo licet Angeli jubeantur phialas effundere in terram, dum 10.

Haymo.

Diabolus, & reprobi omni turpitudine uniuntur.

dum ejus effundunt in mare, fontes, ſolem, &c. eas effundunt in homines omni diabolica ſpurcitia, ac turpitudine vitiorum plenos.

11. *Peccator ab ira Dei non poteſt effugere.* Quartò: Jubentur Angeli effundere phialas iræ Dei in terram, & tamen effundunt in mare, flumina, fontes, & ſolem in ſedem beſtiæ ac in Euphratem; ut denotetur, quòd quamvis iniquus, ac terrenis deditus, velit effugere ab ira Dei ad mare, ad flumina, ad fontes, ad potentes, veluti ſolem fulgentes ad ſedem beſtiæ, & ad Euphratem, hoc eſt, ad divites hujus ſæculi, in nullo loco poterit effugere ab ira Dei, ſed ubicumque ille ſit ira Dei eum apprehendet, & tenebit, ut debitas pœnas exolvat.

12. *Pſalm. 76. Iræ Dei nil obſiſtere poteſt.* De Ultrice ira Dei loquens Regius Vates ait Pſalm 76 n. 19. *Etenim ſagittæ tuæ tranſeunt vox tonitrui tui in rota.* Tranſeunt ait, non hærent non ſiſtunt primo in vulneris limine ſed omnia pervadunt, & transfoſſis corporibus, ibi non ſiſtunt, ſed adhuc currunt, & volant, & *Incognitus.* omnia pervadunt *Vox tonitui tui in rota* Vox nempe tua horribilis, & tremenda, tanquam tonitruum. *In rota*: Ut explicat noſter Incognitus in toto orbe, qui rotundus eſt ut rota, in illoque vox iræ Dei ſonat, & nullus eſt locus, in quo quis ab ea valeat effugere Etenim ſagittæ tuæ tranſeunt ad omnem illum locum, ita ut nullus effugiat.

13. *Job. 38.* Ait Job 38. n. 35 *Nunquid mittes fulgura, & ibunt, & revertentia dicent tibi: Adſumus?* De jaculatis à Deo fulminibus loquitur; quod tranſeunt, & volant, & revertentia dicunt: *Adſumus* Et quando fulmina jaculata à Deo revertere dicuntur? Poſtquam omnia pervaſerint, omniaque perdiderint: ſicut enim Dei imperium ad omnia ſine aliquo obice pertranſit, ſic & fulgura ejus: ea enim ſunt Dei jacula, quæ *Dei flagella nullo detinentur impedimento.* ſine ulla reſiſtentia pertranſeant omnia, & poſt vulnera, & ruinas illatas, adhuc ſint in curſu, quo ſe exhibeant prompta ad quid majus peragendum? Ad hæc Philippus Abbas ait? *Revertentia fulmina eo modo dicuntur, cum effectum fuerit illud ad quod dirigitur jubentis ſcientia* Jaculata à Deo fulmina in impios non quieſcunt uno inflicto vulnere; ſed poſt mortes, poſt vulnera, adhuc illis paratus eſt curſus quo ſe oſtendant in promptu Deo irato obedire, abſque ullo impedimento, & obice.

Apoc. 16. n. 2. Et abiit primus, & effudit phialam ſuam in terram, & factus eſt vulnus ſævum, & peſſimum in homines, qui habebant characterem beſtiæ, & in eos, qui adoraverunt imaginem ejus.

Num. 3. Et ſecundus Angelus effudit phialam ſuam in mare, & factus eſt ſanguis tanquam mortui, & omnis anima vivens mortua eſt in mari.

VERSIONES.

Syraicus n. 2. Ivit ille primus &c. & factum eſt ulcus malum, & dolorificum ſuper homines illos, qui habent characterem illius animalis dentis.

Arabicus. Abiit igitur Angelus primus, & evacuavit phialam ſuam in terram, ortaque eſt inde calamitas maxima, & peſſima.

Aretas. Ulcus malum, ac noxium.

Arias. Factus eſt vulnus magnum & malignum.

Primaſ. Super omnes, qui habent inſcriptionem nominis beſtiæ, & adorant ſimulachrum ejus.

Pagninus. Et adorabant imaginem ejus.

Arabicus, n. 3. Secundus Angelus evacuavit phialam ſuam in mare, factumque eſt totum mare ſanguis mortuorum, & omnis anima viventium, mortua eſt, & qui erant in mari.

Gagnæus. Mare factum eſt tanquam ſanguis mortui.

EXPOSITIO I.

Et abiit primus: ſcilicet Angelus, ut ex- 14.
primit Arabicus. Aureolus vult hunc Arabicus.
Angelum eſſe Adrianum Pontificem; Alca- Aureolus. Alcazar.
zer Paulum Apoſtolum; Primaſius, Richard. Primaſ.
Haymo, Ansbertus, Pannonius, dicunt deno- Richar. Haymon.
tare Prædicatores Apoſtolicos. Has ſententias Ansbert.
jam rejeci ſuperiori cap. 15. quæſt. 2. ubi cum Pannonius. *Quid denotat.*
communi ſententia dixi, quod iſti, qui inferunt has plagas aſſeclis Antichriſti, ſint verè & propriè Angeli *Effudit phialam ſuam* Symbolicè ſumitur pro ira, vindicta, ac pœna ex divino decreto conſtituta, quæ per phialam ſignificatur, quæ dicit certam menſuram, & pondus *In terram*: in Judæos nempe, ut explicavit Gagnæus, & alii.

Et factum eſt vulnus Non explicat Joannes 15.
quodnam eſſet; Græcus habet *Ulcus* Et non Græcus. *Quale vulnus.*
quodlibet, ſed *ſecum*, magno ac vehementi dolore crucians. *Et peſſimum* duriſſimum, horrendum maximè putidum, pudendum, ac fœtidum: in quave parte corporis fuiſſe, non exprimit noſter Evangeliſta, tanquam innuens, tali ulcere fuiſſe eorum corpus plenum. Multi Recentiores dicunt fuiſſe ſimile plagæ Azotiorum in ſecretiori parte natium 1. Reg. cap 5. de
quo quæſtione *Et eos, qui adoraverunt imagi-* 1. Reg. 1.
nem ejus: Notatur in eis, ut advertit Rupertus, Rupertus.
idololatriæ ſcelus.

Hæ ſeptem plagæ correſpondent illis, quæ 16.
fuerunt in ſeptimo ſigillo per ſeptem tubas, & *Combinatur cum prima, tuba & plaga Ægypto*
illis, quæ fuerunt in Ægypto; hæ tamen denotatæ per phialas, graviores, & univerſaliores ſunt.

Prima

Prima hæc plaga inducit ſævum vulnus, Correſpondet primæ tubæ; nam ex cantu primæ
Apoc. 8. tubæ c. 8. n. 7. facta eſt grando, & ignis miſta ſanguine, in quo ſignificatur obduratio recipientium Antichriſtum, & inde eos apprehendit hoc vulnus ſævum, & peſſimum. Et hæc plaga etiam adumbrata fuit in ſexta Ægyptiaca
Exod 9. ca ulcerum. Exod. 9 num. 10:

17. *Et ſecundus Angelus.* Qui nec ſunt aliqui crudeles ex Republica Romana, ut dixit Aureolus; nec D. petrus, ut Alcazar ait; nec Prædicatores, ut alii ſcribunt; ſed eſt verè Angelus, ut tenent Ribeira, Viegas, Cornelius, & alii. *Miſit phialam ſuam*: iram nempe, ac pœnam conſtitutam divino decreto, cujus commiſſionem accepit Angelus, *In mare.* Aliqui ſymbolicè accipiunt ut D. Thom. Ferrar. per mare Gentiles, ſeu Antichriſtianos, Chriſti ſervos perſequentes: tamen ad litteram hæc plaga cecidit ſuper mare. *Et factus eſt ſanguis.* Totum mare verſum eſt in ſanguinem. *Tanquam mortui*, ſic aqua maris verſa eſt in ſanguinem, ac ſi ibi magna facta eſſet mortuorum copia. *Et omnis anima vivens mortua eſt.* Omnes nempe piſces, qui erant in mari mortui ſunt, piſces enim non ſanguine, ſed aqua vivunt.

Aureolus. Alcazar. Ribeira. Cornel. Viegas. D. Thomas. Ferrar.

18. Similis plaga facta eſt ex ſecunda tuba canente, c 8 n. 8. Ubi dicitur quòd tertia pars maris verſa eſt in ſanguinem, & tertia pars piſcium interiit, hic verò totum mare verſum eſt in ſanguinem, & omnes piſces mortui ſunt. Hæ plagæ ſub Antichriſto majores ſunt, quàm illæ, quæ præcedunt. Hæc etiam plaga correſpondet primæ plagæ Ægypti, in qua aquæ Ægypti verſæ ſunt in ſanguinem, Exod. 7. n 19 & circa hæc, aliquid magni ponderis annotabo infrà.

Combinatur cum ſecunda tuba, ac plaga Ægypti. Apoc 8. Exod. 7.

QUÆSTIO III.

Quare hac prima plaga deſævit in hujuſmodi homines terrenos, & maximè guloſos?

19. HIc primus Angelus exequitur ſuam commiſſionem: *Et effudit phialam ſuam*, ſeu plagam, ac iram Dei, *in terram.* Terra hîc ſtrictius accipitur, quàm primò verſ. *Ite, & effundite ſeptem phialas in terram.* Nam ibi terra, complectitur omnia, ſuper quæ hujuſmodi plagæ cadunt. Hîc verò terra ſpectat maximè ad Judæos & ad eos, qui ex Chriſtianis prævaricati fuerint adhærentes Antichriſto. Senſus ergo eſt, quòd primam pœnam, quam Deus ſuo judicio decrevit, immittet per ſuos Angelos, cùm venerit Antichriſtus, in Judæos, ac Chriſtianos recipientes Antichriſtum. Et hoc apertè denotat text. cùm ait: *In homines, qui habebant characterem beſtiæ. & in eos, qui adoraverunt imaginem ejus.*

Senſus litteralis.

20. Moraliter. Primò: Rupertus per terram in præſenti intelligit homines nefando Sodomiæ crimine infectos; in quos primo, & diſtrictè ſævit divina juſtitia. Sic ait citatus Abbas: *Primus Angelus effudit phialam ſuam in terram, id eſt, in eos, qui peccaverunt peccatum Sodomorum, per quæ eos redarguit, & convincit, & idcirco tam peſſimè ulceratos eſſe.* Et ideo tale vulnus, de quo hic agitur, juxta graves Auctores, Cornelium, & alios fuit illud Azotiorum, in ſecretiori parte natium 1. Reg 5. Et meritò ſanè in tali parte puniuntur, ubi fuerunt pudendæ libidines. Unde rectè ait D. Aug in Pſal. 7. *Deus ipſa peccata ſic ordinat, ut quæ fuerunt delectamenta homini peccanti, ſint inſtrumenta Deo punienti.* D. Aug.

Rupert. *Peccatum Sodomæ maximè contra ſe provocat divinam juſtitiam.*

Secundò: Per hos ſeptem Angelos ſeptem phialas iræ Dei effundentes, ait Albert. Magn. in præſenti: *Moraliter ſeptem comminationes accipiuntur: ſecundùm ſeptem peccata mortalia, & prima comminatio fit guloſis; & bene, quia hoc videtur eſſe fomentum aliorum.* Unde D. Gregor. in pugna Chriſti. *Prius de gula agitur: Quia niſi prius refrænetur, fruſtra contra alia laboratur*, Unde *Et primus Angelus effudit phialam ſuam in terram: id eſt iram Dei nuntiavit guloſis imminentem* Et meritò guloſi terrà deſignantur; terra namque vix imbribus ſatiari poteſt: Sic & iſti vix expleri poſſunt, & terminum ſuis deliciis imponere Rupert. Abbas. *Comparantur guloſi terræ*, ait *quia ſicut non poteſt aqua ſatiari, nec iſti deliciis.* Similiter & Alenſis de guloſis interpretatur. 21.

Albertus. *Gula radix vitiorum.* D. Gregor. Geneſ. 3. Rupert. Alenſis.

Prima phiala, ſeu comminatio in gulam, tanquam in radicem omnium malorum Conſiderat text. *Factum eſt vulnus ſævum, & peſſimum in homines.* Ex gula enim omnis infirmitas, miſeria, calamitas, ac ægritudo, in omni ulcere peſſimo vitiorum naſcitur; ab illa omnis impudentia provenit. *Qui habent characterem beſtiæ.* Ut rejecto Sanctiſſimo Chriſtiano nomine de charactere beſtiæ, ſeu Antichriſti glorientur. Ex gula ad idolatriam devenitur, ut notat Alenſis. *Et eos, qui adoraverunt imaginem ejus.* Gula etiam reddit homines tanquam beſtias, *qui habent characterem beſtiæ, & adorant imaginem ejus* Unde de talium ſculptilium adoratoribus canit Regius Vates. Pſalm. 113. num. 8. *Similes illis fiant, qui faciunt ea, & qui confidunt in eis*; per immoderatam gulam fit homo beſtiis campeſtribus ſimilis. 22.

A gula omnia vitia naſcuntur. Alenſis. Pſalm. 131.

Deſcribens Regius Vates eximiàs virtutes viri Sancti, ac juſti, illud imprimis & tanquam in capite proponit. *In cathedra peſtilentiæ non ſedit.* Pſalm. 1. num. 1. & quæ Cathedra peſtilentiæ eſt? à qua maximè vir juſtus, & probus debet declinare, gulæ nempe rabies, à qua ſi fuerit, liber omnes virtutes facilè comparabit. D. Ambr. ibi. *Cathedras de templo Salvator ejecit eorum, qui ſe de honore jactarent, primatus quærerent dignitatum: & eorum qui indulgentes gulæ, nequaquam debitam continentiæ præſtarent cuſtodiam: Hæc vera eſt peſtilentia Denique filii Heli erant filii peſtilentiæ* Perpende illud: *Hæc eſt vera peſtillentia.* Immediatè anteà propoſuit malum indulgentium gulæ, & ſtatim adnectit: *Hæc eſt vera peſtilentia*: Ac ſi gulæ indulgere, ſit peſtilentiſſimus ſtatus, quo omnium virtutum flos marceſcit Et ideo talem ſtatum Deus in populo ſuo omnino abſtulit, ut patet in filiis Heli, qui ob carnes ſacrificiorum ante debitum tempus ſublatas. 1. Reg. 2. num. 16. à populo, ac loco ſuo ſublati ſunt per Deum. 23.

Gula ut peſtis nociva. Pſal. 1. D. Ambroſ. 1. Regum 2.

Tam peſtilentialis, acpeſtifera eſt gulæ rabies ut inter cæera tentatio nominetur, à qua ſpecialiter in oratione Dominica, petimus à Deo liberari. In fine enim illius jubemur petere *Et ne nos inducas in tentationem.* Matth, 6 num 13. Circa quæ ita commentatur Hugo de Sancto Victore apud Tilmanum in Allegoriis. Hæc 24.

Gula graviſſima omnium tentatio. Matth. 6. Hugo.

petitio

petitio contra vitium gulæ ponitur: *Et idcirco autem ſpecialiter hæc peſtis, tentatio appellatur*: Ecce quantum malum ſit gula, ut dicatur per antonomaſiam tentatio, & inſuper; ut inde diſcant mortales omnes quantum debeant ab ea fugere.

25. Valde notum eſt omnibus, in quanto Sanctitatis apice primus homo creatus eſt; & tamen cùm mulier ei dediſſet de pomo vetito ait Text. *Dedit viro ſuo, & comedit, & aperti ſunt oculi amborum*: Gen. 3. n. 6. circa quæ verba ſic ait Tertulian. adverſ. Pſychicos. *Poſt extaſim ſpiritualem, in qua magnum illud Sacramentum in Chriſtum, & Eccleſiam prophetaverat, nec jam capiens, quæ erat ſpiritus; facilius ventri, quàm Deo ceſſit, pabulo potiùs quàm præcepto annuit, ſalutem gulæ vendidit, manducavit denique, & periit.* Maximè ponderandum quòd Adamus non comedit ubi primum creatus eſt, ſed poſtquam valde in ſublime evectus eſt, ſed poſt admirabilem extaſim, in qua magnorum myſteriorum revelationem accepit; poſtquam prophetavit admirabile Sacramentum unionis Chriſti cum Eccleſia, magnamque ſalutem ſpiritualem adeptus erat; & tamen hæc omnia uno levi guſtu gulæ perdidit, tantarum rerum oblitus; Ut inde cautè vivas agnoſcens, quàm vehemens, & fortis ſit gulæ tentatio.

Gen. 4. Tertull.

Ob gulam omnia bona deperduntur.

QUÆSTIO IX.

Quare ex prima phiala effuſa in terram, ſit in hominibus vulnus ſævum, & peſſimum, & quodnam ſit hoc vulnus?

26. EX prima phiala, ſeu ira Dei effuſa in terram, fit in hominibus vulnus ſævum, & peſſimum, id eſt valde horrendum, putidum, pudendum, ac fœtidum, quod clarius expreſſit Græcus, ulcus horrendum, & peſſimum: quidnam tale vulnus ſignificet, & in qua parte corporis eſſet, eſt tota quæſtio.

Græcus.

27. Exiſtimo, ut jam dixi in Expoſitione, quòd totum hoc ulcus erat ſparſum per totum corpus. Hæc plaga adumbrata fuit in illa ſexta Ægypti, de qua dicitur: Exod. 9. n. 10. *Facta ſunt ulcera veſicarum turgentium in hominibus, & jumentis*: de qua ſic ſcribit Philo. *Videbatur*, inquit, *unum ulcus à vertice uſque ad fines pedis, his quæ membratim ſparſa erant continua prurigine in unum coëuntibus.* Ita iſti Antichriſtiani punientur; & hoc videtur in præſenti ſignificare vulnus ſævum, & peſſimum, abſolutè, & ſimpliciter dictum in hominibus. Et meritò ſanè; ut qui toto corpore & animo Deum dereliquerunt habentes characterem beſtiæ, & adorantes imaginem ejus, etiam toto corpore, capite, pectore, pedibus, ac manibus puniantur.

Exod. 9.

Vera ſententia. Philo.

28. Cornelius. Eſtius. Lahay exiſtimant, hîc fieri alluſionem ad plagam Azotiorum: de quibus dicitur 1. Reg. 5. n. 6. *Aggravata eſt manus Domini ſuper Azotios, & percuſſit in ſecretiori parte natium Azotum.* Et ideo hoc vulnus dicitur *ſævum, & peſſimum.* juxta illud Pſal. 77. n. 66. *Percuſſit inimicos ſuos in poſteriora: opprobrium ſempiternum dedit illis.* Nam illa vulnera non ſolum habuerunt dolorem: ſed & quoque opprobrium, & pudorem: ita accidet Antichriſtianis hîc ſignificatis: Nullum tamen poteſt aſſignari fundamentum, cur hîc potiùs fiat alluſio ad talem plagam Azotiorum, quàm ad quamcumque. *Rejicitur.*

Cornel. Eſtius. Lahay. 1. Reg. 5.

Pſalm. 77.

29. Tertiò: Ferrarius ait quòd hæc pœna ſit conſcientiæ ſævus, & peſſimus cruciatus; quo tales tabeſcent perpetuo in corde excruciati: facit hic antitheſim facilitas accipiendi Antichriſtum cum gaudio, ac pace eorum, qui Chriſtum receperunt; non recipientibus rependitur vulnus ſævum, & peſſimum conſcientiarum, quod amare ſentient Sectatores Antichriſti. Quamvis conſcientiæ ſtimulus maximè torqueat, ut dixi tom. 4. in Evangel. cap. 28. q. 11. n. 52. & tom. 5. lib. 8. cap. 6 q. 6. n. 32. & ad hoc pertinent dicta ſuprà cap. 12. q. 68. n. 463. Tamen in præſenti vulnus valdè impropriè ſumitur pro conſcientiæ ſtimulo. Nam denotat plagam fœdè, & horrendè ipſum corpus in omnium oculis affligentem.

Ferrar.

Stimulat conſcientia, atquè torquet.

Non placet dicta ſententia.

30. *Quartò*: Et moraliter, quodnam eſt vulnus ſævum & peſſimum: vulnus nempe incurabile, & illis nempe infligitur. *Qui habent characterem beſtiæ & in eos, qui adoraverunt imaginem ejus*, ſcilicet diaboli, qui hic nomine, beſtiæ denotatur: illi ergo qui habent characterem diaboli, ingeniumque ejus hauriunt, percutiuntur vulnere ſævo & incurrabili ut tanquam diabolus, in rebus manifeſtis, nunquam ſe victos fateantur, ſic immobiliter in ſuo errore perſiſtunt: Tale eſt diaboli ingenium; quippe poſt Dei potentiam notam, poſt ejus ſupremam virtutem expertam in mirabilibus Sanctorum, in propriiſque ſuis tormentis, tamen victus nunquam vult reputari; ſed ſemper nova inſtaurat bella adversùs Deum, ac Sanctos ejus. Qui ergo non ſuſtinet vinci, & quamvis ſe victum agnoſcat; tamen per fas, & nefas tanquam ſe victorem gloriatur, is characterem beſtiæ, ſeu diaboli ſecum aſportat. Mens eſt D. Ambroſ. in præſenti. *Sunt nonnulli ita irrevocabiles, ut quamvis ſciant pravam eſſe aſſertionem ſuam, nullo modo ab ea revocari poſſint, timentes vinci ab hominibus. Cætera vitia medicamento pœnitentiæ ſanantur; iſtud autem ſolum eſt, ne ſcilicet per confeſſionem victi eſſe videantur. Quicumque ergo tales ſunt, characterem portant diaboli.* Ecce immedicabilis affectus, qui omni medela caret, in quo apparet diaboli character, ſi ita victoriam intendas, ut nunquam à proximo ſuſtineas te eſſe victum, ne unquam ſcias victi morem gerere. Obſtinatio pro victoria, quædam perditio eſt, & quòd ſemper pro victoria decertes; aliquando enim ſalutare eſt victi habitum, & fugam capeſſere: Sic addit citat. D. Ambroſ. *Fertur avis quædam eſſe, quæ ſerpentem vincit, & comedit; ſed poſt paululum veneno illam perimit: Similiter, & iſti gaudent ſe viciſſe proximos: ſed talis victoria interfectrix eſt animarum illarum.* Victoria mors eſt avi, ſic & multis victoriæ ſtudium, mortis eſt occaſio.

Lethalis affectus, quod homo neſciat aliquando cedere ac victum ſe agnoſcere.

D. Ambroſ.

31. Confirmatur: Valde nota erant in toto Orbe mirabilia quæ Deus fecerat pro populo ſuo Iſraële, tam in Ægypto, quàm in itinere, & in ingreſſu terræ promiſſionis; quomodo Jordanis converſus eſt retrorſum, Sol, & Luna in Cœlo ſteterunt, & tamen de tribus Regibus Septentrionalibus dicitur, Joſ. 11. n. 1. *Quæ cum audiſſet Jabin Rex Aſor miſit ad Johab Regem Madon, & ad* Joſue 11.

Regem Semeron,&c.Conveneruntque omnes Reges iſti in unum ad aquas Meron, ut pugnarent contra Iſraëlem, Nabuchodoſor Imperator, ut vidit fornacis ignem famulantem pueris Hebræis, ſine ulla cunctatione ceſſit, & ſe victum Deo fatetur, Daniel. 3. & ſimiliter Darius Rex Dan. 14. ubi vidit leones obſequio Danielis addictos, ſine mora victoriam Deo Iſraël clara voce decantat. Si ergo Nabuchodonoſor, & Darius viſis mirabilibus non dubitant victoriam Deo cedere; cur Jabim, & Reges Chananæi Septentrionales poſt viſa tot ſigna in Cœlo & in terra Iſraëli famulantia, adhuc contra Iſraëlem prælium inſtaurant? Earum fatalis mors ad hoc eos impellebat. Hic eſt ſanè deploratorum hominum affectus, qui neſciat aliquando victoriam cedere, & etiam aliquando vinci patienter ſuſtineat. In præſenti Carthuſianus: *Ecce quanta eſt malitia, excecatio, & obſtinatio cordis humani. Impii iſti viderunt ſuperadmirabilem ſtationem Solis & Lunæ in Cœlo, nec tamen compuncti ſunt ſed Deo ac Iſraëli adhuc ſe opponere præſumpſerunt. Nabuchodonoſor viſa puerorum incorruptione in fornace ardente, Deum Iſraël confeſſus eſt; ſimiliter Darius, viſo quod Daniel à leonibus manſit illæſus. Hi autem viſis tot & tantis mirabilibus non ſunt moti niſi ad reſiſtendum.*

Daniel. 7. Daniel. 14. *Mortis occaſio ſi homo ſemper victoriam intendat.*

Carthuſian.

32\. Rupert. Quintò: Rupertus Abbas hîc: *Quod eſt iſtud vulnus ſævum, & peſſimum? Propterea tradidit Deus in paſſiones ignominiæ, &c. Quid hoc vulnere ſævius, aut pejus? eſt enim non ſolùm peccatum, ſed peſſima pœna peccati.* Effuſa prima phiala factum eſt vulnus ſævum, & peſſimum in hominibus: & quodnam fuit tam horribile vulnus, ut propter peccata ſua, in alia nova peccata & ignominioſa caderent, & ex uno peccato in aliud horribilius ruerent; & hoc vulnere nil ſævius, ac pejus.

Grande peccatum in ſui pœnam parturit aliud majus.

33\. Cùm Samaria magna fame opprimeretur, duæ matres convenerunt, ut carne ſuorum filiorum veſcerentur: Nam una dixit: *Da mihi filium tuum, ut comedamus eum hodie, & filium meum comedemus cras. Coximus ergo filium meum & comedimus.* 4. Reg 6. 28 Unde tam immanis rabies in matre, quæ non dubitet carnibus filii ſaginari? quod etiam omnis natura execratur, cunctæque ſilveſtres beſtiæ exhorreſcunt. Quæ ergo res illam in tantam impulit cladem, ut ſuper omnem ferarum crudelitatem filium ſuum devoraret? Teſte D. Auguſtino conſcientia depravata peccatis in nefariiſſima illa parricidia traxit, ſuper omnem ferarum rabiem; & quod feræ exhorreſcunt, una depravata conſcientia impudicè aggreditur D. Auguſtin ſerm. 111. de tempore. *Interea*, ait, *creſcunt cum vitiis augmenta famis, & peccata matrum, cadavera appetunt filiorum, & alternis vicibus mulieres duæ ſuos natos devorare diſponunt. Proh dolor, in cibum pietas vertitur, in pabulum ſuſcepta ſoboles, commutatur. Antè parricidium geritur, quam ad funeſtas epulas veniatur.*

4. Reg. 6.

Gravia peccata graviora cum ignominia parturiunt.

34\. Rom. 1. De peccatis gentium loquens Paulus Rom. 1. n. 25. ait: *Coluerunt, & ſervierunt Creaturæ potius, quàm Creatori Propterea tradidit illos Deus in paſſiones ignominiæ: nam fœminæ eorum immutaverunt naturalem uſum, in eum uſum, qui eſt contra naturam.* In valde ignominioſa peccata permiſſum eſt gentes abire, mutantes naturalem uſum, quod valde abominabile eſt apud univerſas gentes; ut inde non ſolùm peccarent contra Deum, ſed etiam infamiam, ac ignominiam in hominum oculis contraherent: Sic permiſſum eſt à Deo, ut præcedentia peccata manerent caſtigata gravitate, ac infamia ſubſequentium D. Auguſtin lib. 1. contra adverſarium legis, & prophetarum cap. ultim. *Non eſt veritas*, ait, *dictus Apoſtolus ut qui creaturæ, potius, quam Creatori ſervierunt, erroris ſui mercedem, non inviti hæc impia patiendo, ſed libenter faciendo receperunt: judicio ſcilicet non alicujus hominis immundiſſimi, quem talia delectarent, ſed juſtiſſimi Dei, qui tradidit eos in paſſiones ignominiæ, ut crimina criminibus vindicarentur, & ſupplicia peccantium, non ſint tormenta, ſed incrementa vitiorum.*

Crimina criminibus puniuntur.

D. Auguſt.

Quæstio V.

Quare effuſa ſecunda phiala, mare non ſolùm vertitur in ſanguinem, ſed etiam in ſanguinem mortui?

Bene poſt effuſam primam phialam in terram, ſequitur hæc ſecunda effuſa in mare, & optima ſanè conſequentia. Nam ſicut per terram intelliguntur guloſi, ut dixi ſupra hoc capite quæſt. 1. n. 21; ſic etiam per mare, quod fervet, ſpumat, fœtet, denotantur luxurioſi; ut ſtatim hac quæſtione dicam ex Alberto Magno, optimè ergo poſt primæ phialæ effuſionem in terram, ſequitur evacuatio ſecundæ in mare, quia ex crapula, & potu ſequitur luxurioſa libido. D. Bernardinus. *Turpis mater generat filiam turpiorem, & venter, qui ſaturatur libenter venerem amplexatur.* Ex his Tertullian. lib. de Jejunio, deducit rationem, cur Deus populo antiquo tot, ac tanta ciborum genera prohibuerit, *Quia ſanctitati inimica ciborum luxuria eſt*; ait ipſe. Vide ſuprà cap. 14. quæſt 2. n. 199. 35.

Gula Luxuri mater.

D. Bernard.

Tertulian.

Ad quæſtionem, ſenſum literalem jam dedi in expoſitione. Hæc eſt ſecunda plaga, & punitio, quæ in Dei decreto, tanquam in phiala incluſa continebatur quam ex commiſſione divina Angelus effudit ſuper mare, & quamvis D. Thom. & alii graves Auctores per mare intelligant Judæos & Gentiles, & ſequaces Antichriſti, ob quorum peccata tales plagæ ceciderunt, tamen hic ad literam, per mare proprie mare intelligo Nam ſicut prima plaga effuſa eſt ſuper terram, ſic & hæc ſuper mare. Et cum dicitur, *Factus eſt ſanguis tanquam mortui*; Arabicus legit: *Factum eſt totum mare ſanguis mortuorum*: id eſt, facta eſt tota maris aqua, ſicut ſanguis mortui, ac ſi ibi factæ eſſent multorum hominum cædes, *Et omnis anima vivens mortua eſt*: quia piſces non ſanguine, ſed aqua vivunt. Moraliter exponit D. Ambroſ. per mare ob ſuas elationes intelligens honores, ante quorum acceptionem multi Sancti, & juſti ſunt, Ait ipſe S. Doctor. *Verum acceptis honoribus, dum domum Dei pervertunt, quid mortui, & non vivi fuerint, patet omnibus.* Tota quæſtio eſt, quare mare non ſolùm dicitur factum, ut ſanguis, ſed cum addito ſanguis mortui, de morali ſenſu agimus. 36.

S. Thomas.

Arabicus.

Senſus literalis.

Ambroſ.

Et reſpondet primò D. Thomas. *Sanguis factus* 37.

ctus eſt tanquam mortui, quia infertur damnatio impiis pro ſanguine juſtorum quem effuderunt.

D. Thomas. *Qui æternus ſanguinem fundit, ſanguis ejus effunditur.*

Per mare intelligit S. Doctor Gentiles, Chriſti ſervos injuſtè, ac iniquè interficientes; inde alta diſpoſitione divinæ juſtitiæ ordinatum eſt, quia ſicut ipſi Gentiles ſervos Dei occidentes, eorum ſanguinem ut mortui effuderunt; ipſa divina juſtitia ſanguis ipſorum Gentilium ut mortuorum effunditur, ut pœnam, quam injuſtè irrogarunt, juſtè ipſi ſuſtineant.

38. Ex quo rectè notat ipſe D. Thomas. Quòd cùm dicatur, quòd *Mare factum eſt tanquam ſanguis mortui*, ſtatim ſubditur. *Et omnis anima vivens mortua eſt.* Per mare intelliguntur Gentiles Dei ſervos interficientes, inde ipſi juxta Dei vindictam non ſolùm interficiuntur, ſed etiam: *Omnis anima vivens mortua eſt*: id eſt, omnis homo vivens qui erat eis adhærens, eiſque conſentiens, cum ipſis ſimul periit, quia iniquus, cum ipſis eadem pœna multatur Idem D Thomas *Mortua eſt in mari, id eſt, in ſocietate perſecutorum Eccleſiæ; & ideo damnabitur propter conſenſum. Rom. 1. Qui talia faciunt, digni ſunt morte, non ſolùm qui faciunt ea, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.*

Qui iniquis conſentit, cum illis punitur. S. Thomas.

39. Secundò: Per hoc mare denotatur luxuriæ deditus, ac inquinatus, qui velut mare fœtet, & graveolet, fervet, & ſpumat, amareſcit, ſpatioſumque eſt in manibus. Hæc in luxurioſis inveniuntur, fœtent enim Joël. 1. n. 17. *Computruerunt jumenta in ſtercore ſuo.* D Gregor. *Jumenta in ſtercore putreſcere, eſt vitam in fœtore luxuriæ finire.* Ardent, & æſtuant: Oſee 7. n. 4. *Omnes adulterantes, quaſi clibanus ſuccenſus à coquente.* Amaritudinem patiuntur: Eccleſ. 7. n. 27. *Inveni mulierem amariorem morte* Spatioſumque manibus, nam hoc luxuriæ vitium per omnem gradum ſe extendit, omnem ſexum, ac ætatem confundit, ac corrumpit. Invadit namque mulieres, & virgines, mares, & fœminas ſuperiores, ac inferiores, ſæculares, ac Eccleſiaſticos. Ecce cur ſuper hoc mare luxuriæ ſanguis quaſi mortui effunditur, quia hoc luxuriæ vitio laborat, morte premitur non ſolùm corporali, ſed etiam ſpirituali, ita ut difficulter valeat reſipiſcere, ſeu reſurgere Albert Magn. *In his verbis. Et factus eſt ſanguis: tangitur evadendi ab hoc peccato difficultas: Sicut enim à morte nullus reſurgit, niſi per miraculum, ita à peccato luxuriæ.* Prov. 23 n. 2. *Fovea profunda meretrix.*

Joel. 1. D. Greg. Oſe. 7. Eccleſiaſt. 6. *Luxuriæ deditus moritur, & difficulter reſurgit.* Alb. Magn. Proverb. 23.

40. Tertiò Albert. Magn. ſic ait: *Hic determinantur effectus in gentibus reprobis, & dicuntur hîc duo: primò, quòd punientur irrevocabiliter, Secundò quod jam mortui ſunt ſpiritualiter. Dicit ergo: Et factus eſt ſanguis, id eſt, ultio, vel vindicta ſanguinis, id eſt, peccati, quod commiſerunt perſequendo Judæos, tanquam mortui irrevocabiliter. Unde Gloſſa, ſicut mortuus non revocabitur.* Per mare reprobi gentiles hîc denotantur propter fluxus, & refluxus multorum peccatorum: Per ſuperbiam, ut notat Rupertus in altum feruntur; per luxuriam ſpumant, & fœtent; per gulam inquieti, & nulla mercedum copia ſatiantur; per iram, & ſævitiam amari ſunt, & ut dicitur Iſaï. 57. numero 20. *Impii autem quaſi mare fervens; quod quieſcere non poteſt.* Ecce cur de præſenti, & non de futuro dicitur, fiet ſanguis tanpuam mortui, & morietur omnis anima vivens in mari, ſed de præſenti ſententia profertur? Ut innuatur, quod qui in peccatis ſepultus jacet, jam ſpiritualiter mortuus eſt, & de præſenti pœnas ſuſtinet. *Vindicta ſanguinis tanquam mortui irrevocabiliter*

Albertus. *Qui Deum offendunt jam de præſenti ſunt mortui, & pœnas ſuſtinent.* Iſai. 57.

Quartò: Richard. Victor. *Factus eſt ſanguis tanquam mortui, quia ſecuta eſt, ultio divina: mox etiam in præſenti, quæ eſt ſimilitudo futuri tormenti* De reprobis Gentilibus eſt ſermo per mare denotatis. Et dicitur, quòd *Factus eſt ſanguis tanquam mortui.* Nonne ut agnoſceremus aquas ſanguine infectas, dicere ſanguinem eſſe factas? Ad quid additur hunc ſanguinem fuiſſe tanquam mortui? Sanguis mortui, eſt niger, fœtidus, horribilis vermibus plenus: tali ergo pœna afficiuntur miſeri, ut hoc temporali tormento prægustent aliquo modo anguſtias æterni: Solet enim Deus in temporalibus ſuppliciis præmittere guſtum æternorum. 41.

Richard. *In præſenti, in ſupplicio, iniqui aliquid deguſtant de æterno.*

Dicitur Geneſ. 19 n 24. Dominus pluit ſuper Sodomam & Gomorrham ſulphur & ignem à Domino de Cœlo: & ſubvertit Civitates has. Cur non igne tantum, ſed igne ſulphureo evertuntur Civitates? Ut in hoc præſenti prælibarent guſtum æterni ſupplicii quod per ignem ſulphureum eveniet; ſicque diſpoſuit Deus gehennalem ignem de Cœlo ruere ſuper turpiſſimas Civitates, ut obdurati in ſuis peccatis prægustarent aliquid acerbitatis futuræ Salvian. lib. 2. de Provid. *Cùm enim, ait, ad ſupplicium malorum gehennam in futuro arſuram manifeſtum ſit Sodomam, & vicinas ejus urbes cœleſti flamma conſumpſit, In præſenti autem illud quod futurum eſt, Deus voluit declarare judicium, quando ſuper impium populum gehennam miſit è cœlo.* 42.

In præſenti ſupplicio futuri acerbitatem oſtendit Deus. Salvian.

Ait Regius Vates. Pſ. 10. n. 7. *Pluet ſuper peccatores laqueos ignis, & ſulphur, & ſpiritus procellarum pars calicis eorum.* Ait ipſe Propheta, quod ſuper peccatores emittet Dominus laqueos, ignem, ſulphur, & tempeſtatum furorem, *pars calicis eorum*: quod maximè eſt expendendum. Cur non totum calicem, ſed partem? quia temporale flagellum, quo in præſenti miſeri affliguntur, pars quædam eſt illius æterni, ut tali guſtu, ac ſapore aliquid hauriant, de illo æterno ſupplicio, quod illos in æternum expectat. D. Greg. lib. 15. Moral. c. 21. ſic ait. *Non totum calicem ſed partem calicis dixit quia eorum paſſio hic quidem per dolores incipitur, ſed in ultione perpetua conſummatur.* 43.

Pſalm. 10. *Iniqui in hac vita partem calicis æternæ pœnæ propinant.* D. Greg.

Flens Dominus ſuper Jeruſalem dicebat: *Quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo & circumdabunt te, & coanguſtabunt te undique*: Luc. 19. n. 43. ſermo eſt de obſidione à Tito, & Veſpaſiano peracta, qua præclara illa Jeroſolymorum Civitas ad ultimas calamitatum anguſtias redacta eſt, ob horrendum delictum commiſſum in morte filii Dei. Et cur tam execrabile Urbis facinus, tam rigida obſidione caſtigatur? Cur non potiùs terra aperit os ſuum, & eos vivos deglutit, ut factum eſt cum Dathan, & Abiron? In illa ſtrictiſſima obſidione temporali maximè exprimebatur quas afflictiones, & anguſtias patiatur anima reproba, cum ab hac vita egreditur ut arctiſſimè omni anguſtia cingitur, ab inimicis, accuſatoribus, ac carnificibus, ita ut nullum ei relinquatur effugium Jamque Judæi obſeſſi à Romanis prælibabunt preſſuras, quas eorum animæ paſſuræ erant, cum circumdatæ à malig- 44.

Luc. 19. *Supplicium quo iniqui premuntur in hac vita adumbrat futurum.*

D. Gregor. nis ſpiritibus ab hac vita eſſent exituræ. D. Greg. homil. 39. in Evang. *Qui unquam*, ait, *ſunt animæ humanæ majores inimici, quam maligni ſpiritus, qui hanc à corpore exeuntem obſident? quam vallo circumdant, quia ante mentis ejus oculos reductis iniquitatibus, quas perpetravit, hanc ad ſocietatem ſuæ damnationis coarctant, ut in ipſa jam extremitate vitæ deprehenſa, à quibus hoſtibus circumcluſa ſit, videat, & tamen evadendi aditum invenire non poſſit.*

Apoc. 16. *n.* 4. Et tertius Angelus effudit phialam ſuam ſuper flumina, & ſuper fontes aquarum, & factus eſt ſanguis.

Num. 5. Et audivi Angelum aquarum dicentem: Juſtus es Domine, qui es, qui eras Sanctus, qui hæc judicaſti.

VERSIONES.

Syriacus. Et ille tertius Angelus, &c. Et factæ ſunt ſanguis.

Arabicus. Deinde tertius evacuavit phialam ſuam, & verſæ ſunt aquæ omnes in ſanguinem.

Pagninus. Effudit in flumina, & in fontes.

Arabicus, n. 5. Juſtus es, tu æterne electiſſime, quòd hæc judicaveris in eos.

Arias. Juſtus es, qui exiſtens, qui eras Sanctus.

Syriacus. Juſtus es ille, qui eſt, & qui erat, & pius, vel indulgens, quia hæc judicaſti.

EXPOSITIO III.

45. ET *tertius Angelus:* Ecce deſcribitur tertia plaga, ſeu pœna, qua mundus puniendus eſt ob contemptum Evangelium, cum venerit Antichriſtus. Aureolus exiſtimat hunc Angelum eſſe Carolum Magnum; Alcazar eſſe Sanctum Clementem, ſic Angelum aquarum Moyſen, & Angelum Altaris Eliam: hæc enim myſtica ſunt. Verus eſt Angelus Dei Miniſter. *Et effudit phialam ſuam:* Nempe plagam, pœnam, ſeu vindictam iræ Dei. *Super flumina, & ſuper fontes aquarum:* Quamvis Albertus Magn Haymo, per hujuſmodi flumina, & fontes, intelligant Hæreticos, ac Magiſtros falſæ doctrinæ; tamen genuinè & ad literam; ſicut ſecundus Angelus effundit ſuam phialam ſuper mare, ſic hic tertius verè ſuper flumina, & fontes. *Et factus eſt ſanguis.* Ecce creſcunt plagæ, & vindictæ iræ Dei; gravior enim plaga fuit fontes, & flumina verti in ſanguinem, quàm mare, quod potui idoneum non eſt, ſicut fontes, quibus commu-

Aureolus Alcazar.

Alb. Magn. Haymon.

tatis in ſanguinem, neceſſe eſt mortales perire. Leſſius lib. 3. de perfectione divina, cap. 18. tenet vivaria ſtagna, ſicut lacus non fuiſſe verſos in ſanguinem, proindeque piſces in eis inventi non ſunt mortui. In tanta plaga relucet ſemper divina miſericordia.

Leſſius. *Semper miſericordia divina relucet.*

46. Hæc plaga adumbrata fuit in prima plaga Ægypti, quando in ſanguinem aquæ verſæ ſunt. Exod. 20. Et correſpondet etiam tertiæ tubæ, ſuprà, cap. 8. n. 10. Ubi tertia pars aquarum fluminum, ac fontium, verſa eſt in ſanguinem: hoc enim erat in ſeptimo ſigillo libri, hæc verò plaga, de qua agimus, cùm ſit in materia contenta ipſius libri, utpote ſub Antichriſto, durior, ac gravior erit; cum omnis aqua fluminum, ac fontium vertatur in ſanguinem.

Ezech 7. Apoc. 8.

47. *Audivi Angelum aquarum:* Cui nempe aquarum cura commiſſa eſt. Angeli ex Dei ordinatione præſunt creaturis, ac ſingulis, elementis, ut docent D. Auguſtin lib. 83. quæſt. 79. dicens: *Unaquæque res viſibilis in hoc mundo habet Angelicam poteſtatem ſibi prapoſitam.* Origenes homil. 14. in Numer. homil. 23. in Joſuè. D. Thomas 1. part. quæſt. 110. art. 1. Angelus ergo, qui præſidebat aquis, clamat, non ut aqua liberetur à plaga ſanguinea, quæ illata erat propter peccata hominum, in quo ſupplicio maxime glorificatur divina juſtitia, & ideo ait: *Juſtus es Domine.* Hoc juſtitiæ abſolutiſſimum opus eſt. *Qui es, & qui eras Sanctus.* Ac ſi dicat, qui nunc Sanctus es in iſta ultione, Sanctus quoque eras, id eſt, fuiſti in tali permiſſione, qua judicaſti hæc fieri: id eſt, Sanctus in exequutione, & etiam in permiſſione.

D. Auguſt. Origenes. D. Thom.

In ſupplicio peccatorum glorificatur Deus.

48. Dubitabis, cur non addit Joannes; Qui venturus eſt? Nam in præfatione Apocalypſ. cap. 1. num. 4. deprecans pacem, & gratiam ait: *Ab eo, qui eſt, qui erat, & qui venturus eſt.* Reſpondet Gloſſa: *Non dicit venturum, quia in proximo venturum intelligit* Aliter reſpondet Albertus Magn. *Ideo venturm non ponit*, ait, *quia his ſecundò laudant Deum; pro his, quæ faciet in die judicii, poſt quem non erit alius adventus.*

QUÆSTIO VI.

Quare huiuſmodi plagæ non fuerunt effuſæ ſimul, ſed ſucceſsivè, & quanto tempore duraverint?

49. AB hoc ſecundo incipio de tempore durationis harum plagarum, in quibus communiter conjecturatur ex illis, quæ factæ fuerunt in Ægypto; unde graves Auctores exiſtimant non nocituras fidelibus, ſicut non nocebant Hebræis in Ægypto; ita etiam de earum duratione dicitur. Torniel. Perer. Cornel c. 7. in Exod. ad fin. q. 3. tenent omnes plagas Ægypti per integrum menſem duraſſe, omneſque in ipſo menſe peractas eſſe, ac conſummatas. Alii verò, ut Tirinus hic dicunt, quòd unaquæque Ægypti plaga octiduo duraverit, ita in præſenti de hoc tempore Antichriſti, has plagas non diu duraturas, ſed poſt aliquod tempus, mare, & flumina priſtino colori, ac ſapori reſtituenda

Pererius. Cornel. Tyrinus. *De duratione plagarum Ægypti.*

Et

Leſſius. Cornel. Ferrar.

50\. Et bene notant Leſſius lib. 3. de perfectione divina, cap. 18. Cornelius, Ferrar. & alii communiter, has omnes plagas non ſimul, ſed ſucceſſivè, & per intervalla in impios immitti, ut per eas ad pœnitentiam provocarentur, & ita ex text. patet; quia unus Angelus poſt alium effundit phialam ſuam, ut notat Joachim. Abbas. *Non omnes ſimul, ſed unuſquiſque in ordine, & tempore ſuo.* Ut denotaretur etiam pœnas ordinatè, opportuneque à Deo infligi, ordine in plagis inferendis obſervato provocari malos ad pœnitentiam, bonoſque ad majoris culmen perfectionis, orationemque pro illis fundendam; ſuper quos ira Dei paulatim effunditur. In hoc ſenſu ait D. Baſil. Seleuc. orat. 9. Cur Deus non una plaga, ſed decem perdidit Ægyptum. *Talis erat hominum cum Deo contentio. Impediri ſe tantiſper patiebatur, & promiſſioni ſuæ de Iſraële liberando animadvertens injuriam objici, ferebat, pœnitentiæ ſpe ſupplicium differens procraſtinanſque punitionem, ut ſenſum, notitiamque ſui daret Ægyptiis*

Joachim. *Deus ſupplicia paulatim immittit, ut det locum pœnitentiæ.*

D. Baſil. Sel.

51\. Core, Dathan, & Abiron magnam ſeditionem in populo excitarunt contra Moyſen, & Aaron ſervos Dei. Indeque Deus adverſus eos iratus, ait ad Moyſen. *Præcipe univerſo populo, ut ſeparetur à tabernaculis Core, & Dathan, & Abiron.* Numer. 16. num. 24. cumque Moyſes ex Dei mandato populo nuntiaſſet. *Recedite à tabernaculis hominum impiorum.* Cumque populus obediens recederet. Dirupta eſt terra ſub pedibus eorum. *Et aperiens os ſuum devoravit illos.* Ad quid hujuſmodi ſeparatio? Bene poterat Deus facere, ut abſque ulla ſeparatione rebelles perirent, & alii omnino incolumes perſiſterent. Nonne fecit Deus in Ægypto ut tantis plagis Ægyptii premerentur, & abſque ulla moleſtia Iſraëlitæ ab illis eſſent cuſtoditi? Tenebræ erant Ægyptiis, lux Iſraëlitis: Aqua ſanguinea erat Ægyptiis; pura, & cryſtallina Hæbræis. Ad quid ergo hujuſmodi ſeparatio? Cùm Deus poſſet rebelles perdere, aliis illæſis permanentibus; cunctabatur tamen Deus in illis perdendis, & dilationes quærebat: ut dum auditur ſententia ſeparationis, ab illiſque omnis populus recedebat, an fortè ipſi Dathan, & Core cum ſuis timore percuſſi pœnitentia dolerent, remedium invenirent, & pœnas effugerent. Opportunus patronus adeſt D. Baſil. Seleuc. orat. 5. reddens rationem, quare Deus voluit Noëmum in arca ſalvare Sic ait: *Erat enim facile, vel abſque ligno Noëmum ſalvare. Sed ipſum conſtituit lentum arcæ ædificatorem, ut vel ex viſis concepta formidine, intuentes ad pœnitentiam attraherentur. Erat & hoc divinum in hominum gratiam commentum, invitamento ad pœnitentiam.* Expende illud: *Divinum commentum invitamento ad pœnioentiam.*

Num. 16.

Deus cunctatur in ſuppliciis, ut det locum ad pœnitentiam.

D. Baſil.

52\. Hunc Divinum Spiritum ebibit Moyſes, cùm conſtitutus fuit Deus Pharaonis, oſtendens ſe caſtigaturum rebellem tyrannum virga ſua. Ait text. *Tulit virgam coram Pharaone, & ſervis ejus, quæ verſa eſt in colubrum*: Exod. 7. n. 10. Cur non potius in Leonem, & Urſum? Leo, Urſus, & Coluber terrifica animantia ſunt; tamen in eis hæc interiacet differentia; quod Leo, & Urſus vehementi impetu, ac conatu feruntur in prædam; at Coluber moroſè, & tardè procedit reptando, per gyros, & tortuoſos greſſus. Ideo Virga in oſtenſionem tot ſignorum, quæ facienda erant, non mutatur in Leonem, & Urſum, ſed in Serpentem, quia ira Dei, etſi terreat; tamen non eſt multum cita in perdendis peccatoribus, ſed tarde, & moroſè procedit, ut ſolet ſerpens in ſuis greſſibus, quod acute notavit D. Auguſt. q. 8. ex veteri teſtamento *Utique, ait, Serpentem fecit, qui & terrorem incuteret, non tamen obeſſet, per id, quod ſtupore quodam ad nocendum tardior ſit: ſi enim leonem feciſſet, aut urſum, quomodo evaderent, qui aderant.*

Exod. 7.

Deus dum punit, dat miſericordiæ locum.

D. Auguſt.

QUÆSTIO VII.

Quare Deus tam rigida pœna, aqua ſcilicet converſa in ſanguinem punit peccatores?

53\. HÆc quæſtio communiter excitatur de prima plaga Ægypti, in qua aquæ converſæ ſunt in ſanguinem: Exod. 7. num. 2. Ad quod prima eſt ſolutio; quia ibi ab Ægyptiis Hebræorum pueri ſubmergebantur. D. Auguſt. tom. 9 tract. de decem plagis. *Juſto Dei judicio factum eſt, ut de illo fluvio ſanguinem biberent, in quo infantium Hebræorum ſanguinem fuderant.* Idem habent Origenes homil. 4. in Exod. Theodoret, q. 19. vel quia Ægyptii colebant aquam; ſic poſt Philon. lib. de vita Moyſis, ait Theodoret. citata quæſt. 19. *Intulit, ait, Deus primam aquæ plagam, quia valde gloriabantur Ægyptii de flumine ſuo, & hoc pro Deo habebant, ut qui parem illis uſum præberet, atque nubes Cœli.*

Exod. 7. *Cur in Ægypto aqua convertitur in ſanguinem.* D. Auguſt. Origenes. Theodoret. Philo.

54\. Quæſtio tamen tota eſt: Quare homines regnante Antichriſto, eique adhærentes, ſeverè puniuntur aqua in ſanguinem converſa? Aqua, ut indicat D. Hippolytus de conſummatione ſæculi, erit eis in oblectamenta, delicias, & voluptates; & eſt ſuprema diſpoſitio divinæ juſtitiæ, ut per quæ quis peccat, per eadem puniatur. Sic Nadab, & Abiud, offerentes Deo ignem alienum, quod prohibitum erat, igne à Domino egreſſo conſumuntur. Levit 10. n. 10. ut notat D. Hieron. in cap. 27. Ezechiel. ſicque Simon ille Magicis artibus ſuis, pedes contemnens tanquam alis aſſumptis, per aëra volare voluit, orationib. D. Petri fractis cruribus præcipitatur, alas non habuit, & pedes amiſit, ut notat D. Maximus ſerm de Sanct Apoſtol. *Ut qui paulo ante, ait, volare tentaverat, ſubitò ambulare non poſſet, & qui pennas aſſumpſerat, plantas amitteret.*

D. Hippolyt. *Per quæ quis peccat, torquetur.* Levit. 10. D. Hieron.

55\. Abſalon ſolicitans corda filiorum Iſraël toto affectu regnum paternum ſibi præripere conatur; & de hac re inito magno bello, ipſe debellatus profugit. *Et cùm fugiſſet ingreſſus mulus ſubter denſam quercum, & magnam, adhæſit caput ejus quercui: & illo ſuſpenſo inter cœlum, & terram, mulus, cui inſedebat, pertranſivit.* 2. Reg. 8. n. 9. indeque mors ei paratur. Cur impius Abſalon non interiit jugulatus, vel ſagittis appetitus, vel ſub aquis depreſſus, ſed capillis capitis ſuſpenſus: Ipſe contra omne jus paternam regni coronam imponere nitebatur; inde omni jure diſponitur, ut capite plectatur, & cæſaries capitis non coronæ, ſed furiæ inſerviat D. Chryſoſt. in Pſ. 3. *Coma, ait, tenebat tyrannum, ibi eum contundens, ubi diadoma paternum geſtare contendebat.*

2. Reg. 18. *Idem eſt peccati, ac ſupplicii tormentum.*

56. Amaſias Rex Juda, ubi receſſit à Deo, interficitur, & ſuper equos ad ſepulchrum deducitur. Sic enim habet text. 2. Paralip 25. n. 28. *Interfecerunt; reportantesque ſuper equos ſepelierunt eum.* Occiditur in bello, ut tradunt Rabbini, cadens ex equo, ſuper equoſque alligatus ad ſepulchrum portatur; cur non potiùs humeris, ſeu manibus defertur, ſeu in magnifico curru, ut decebat auctoritatem regiam, ſed veluti vulgaris homo alligatus in equo ducitur Amaſias adoravit Edon, qui in equis portabatur: in equis ergo, quibus execrabile idololatriæ facinus commiſit, ipſiſmet abjectè ſine honore, ac decore ad ſepulturam infertur. D. Hieron. quæſtionibus Hebraïc ſic ait: *Colligitur ideo illum portatum ſuper equos qui Deos Edon, qui in equis portabantur, adoraverat.* Idem verò Sanctus Doctor hac tantùm ratione hujus ſupplicii minimè contentus, aliam inſuper addit, quæ nobis maximè inſervit. *Ideo*, ait, *non portatur ſuper humeros, quia neglexerat ſervire Deo Iſraël, cujus myſteria ſuper humeros Sacerdotum portare juſſerat.* Vide ſuprà cap. 13. q. 19 n. 150. 151 152.

2 Paral. 25.

Motivum peccati ſumit Deus in ſupplicium.

D. Hieron.

Quæſtio VIII.

Quare Angelus præſes aquarum, dum eas vidit in ſanguinem converſas, Deum Iuſtum & Sanctum proclamat, ac gratificatur?

57. Videns Angelus præſes aquarum, eas in ſanguinem converſas, proclamat: *Juſtus es Domine: qui es, & qui eras*: Id eſt Juſtus es Domine in exequutione tanti ſupplicii, ejuſque permiſſione, ut in expoſitione dixi, ſed cur ſolùm Dei juſtitiam celebrat, cùm etiam in hac occaſione maximè reſplendeſceret Dei miſericordia: Nam ut jam dixi, & teſtatur Leſſius lib. 13. de perfectione Divina; c 13. ſtagna, lacus, & vivaria intacta remanebunt ab hac plaga ſanguinea: Nam in eis piſces non morientur: aquæ enim ſuum habebunt colorem, & ſaporem, eruntque aquæ potui idoneæ, ne homines ſiti pereant: Ergo etiam in tanta ira, ac effuſione hujus plagæ, miſericordia Dei fulget, & nitet. In Deo miſericordia comes eſt juſtitiæ.

In Deo juſtitia eſt cum miſericordia.

58. Dicebat Deo Regius Vates, Pſalm. 144. n. 7. *Memoriam abundantiæ ſuavitatis tuæ eructabunt, & juſtitia tua exultabunt.* Simul in Deo recolit ſuavitatem miſericordiæ, & ſeveritatem juſtitiæ. Si, ô Propheta, propoſuiſti dulcedinem miſericordiæ, cur ad juſtitiæ rigorem exultas? Cur non times omnem miſericordiæ ſuavitatem abſorbendam eſſe juſtitiæ memoria? Hoc ſanè daretur in homine, non verò in Deo in quo ſolo, non ſe mutuò impediunt hi duo affectus qui in eo amicabili concordia uniuntur. Ad hæc ait D. Hilar. *Habet Dei juſtitia miſerandi voluntatem, neque tamen per miſerandi voluntatem, ita à ſe erit demutata, ne juſtitia ſit. Humana autem juſtitia ſolet in id devenire, ne miſericors ſit & miſericordia ita ſe præſtare, ne juſtitia ſit.* Et præclarè ſubdit Sanct. Pater. *Hoc in Deo præcipuum, non Cœlum feciſſe, quia potens eſt; non terram fundaſſe, quia virtus eſt, non hominem amaſſe, quia vita eſt: ſed miſericordem eſſe, quia Rex eſt, ſed diſſimulantem eſſe, quia Deus eſt* Expende illud: *Hoc in Deo præcipuum.*

Pſalm. 144.

In Deo miſericordia, & juſtitia non ſe impediunt.

D. Hilar.

Secundò: maximè Text. ponderandus. Ait Angelus. *Juſtus es Domine, qui es, & qui eras Sanctus; quia hæc judicaſti* Antequam Angelus de Deo decantet, quod rectè judicaverit in tanto ſupplicio emiſſo, de eo tamen prius celebrat, quod *ſit Juſtus, & Sanctus*; hoc eſt, ut explicat Richardus Victorinus citandus, à culpa alienus, & merito jure ſanè, eum prius collaudat à juſtitiæ puritate, antequam affirmet de eo, quòd judicaverit, qui enim alios judicat, prius ipſe alienus à culpa ſit. Richardus Victorinus. *Divinam juſtitiam collaudat*, ait, *quia à culpa alienus, qui hæc judicaſti, id eſt pravos, impios diſſipaſti, & damnaſti* De peſſimis illis ſenibus, qui impudicè ſollicitabant Suſannam, dicitur Daniel 13. n 5. *Conſtituti ſunt de populo duo ſenes judices illo anno, qui videbantur judicare populum* Videbantur judices, ſed non erant, utpote, qui locum dederant iniquitati; & ideo non dicuntur ſimpliciter judices ſed qui videbantur Vide c. 15. q 15. n. 125. 126. 127. 59.

Qui alios judicat à culpa ſit alienus.

Richard.

Daniel. 13.

Tertiò: Antequam Angelus affirmet, quòd Deus hæc judicaverit, ſuaque alta ſapientia tanta ſupplicia miſerit in mundum; priùs tamen de illo teſtatur, quòd Sanctus ſit: *Qui Sanctus eras*: ut explicat Aretas: Sanctus, id eſt, ab omni affectu liber. Ecce cur Sanctum præmiſit, antequam dicat judicium protuliſſe; qui enim judicat ab omni affectu inordinato debet eſſe alienus Aretas: *Sanctus*, ait, *quod ſublatus ſit ab eo omnis mortalis affectus; ideo hæc judicavit, ut ſanguinem juſtorum effuderant, biberent ſanguinem* Vide ſuprà cap. 14. q. 30. n. 272. 60.

Qui judicat, ab omni affectu ſit liber.

Aretas.

Quartò: Valde mirum, quòd Angelus præſes aquarum in tantam mutationem, ac pœnam emiſſam videat in ſuis aquis, colorem, ac ſaporem amiſſum, & totum in ſanguinem mutatum; & inde quod factum ſit, ut omnis anima vivens in aquis emortua ſit; & tamen hoc Angelus ægrè non tulit, ſed potiùs inde Deum laudat, & extollit; quia in hoc agnoſcebat ſummam juſtitiam, & æquitatem Dei, ut ipſe proclamat: *Juſtus es Domine, qui es, & qui eras*: Et ubi juſtitia intervenit, quæ ubi cuique tribuit cum pondere, ac menſura, quæ ſecundùm merita ei debentur, nullique adverſatur; nulli gravis videri debet, ſed omnibus lenis, ac ſuavis; ut dicat Caſſiodor. 11. Variar 10. *Nullum lædit obſervata juſtitia.* 61.

Qui in juſtitia præeſt, quidquid ab illa eſt, non grave reputat.

Caſſiodor.

In primo molimine rerum, deſcribuntur quatuor flumina egredientia à Paradiſo, in quibus deſignantur quatuor Cardinales Virtutes. De quorum duobus dicitur: *Nomen vero fluminis tertii Tygris, ipſe vadit contra Aſſyrios. Fluvius autem quartus ipſe eſt Euphrates.* Gen. 2. num. 14. De fluvio Tygri aſſeritur, quod pergit contra Aſſyrios; de Euphrate verò non dicitur quod decurrat contra aliquem. Et quando de Tygri fluvio habetur, quod contra Aſſyrios vadat cur de Euphrate cavet dicere, quod contra aliquem tendat: In Tygri fluvio denotatur temperantiæ virtus, cujus eſt voluptuoſæ adverſari vitæ. In Euphrate autem juxta nominis ſignificatum oſtenditur juſtitia, quæ nulli contrariatur nullique gravis, ac moleſta eſt, ſed cuique jus ſuum tribuit indeque omnibus ſuavis Philo lib 1. Allegor. Legis ſic ait: *Contra Aſſyrios vadit Tygris* 62.

Gen. 2.

Id quod à juſtitia venit, nulli eſt contrarium, nec moleſtum.

Philo.

gris fluvius, id eſt, contra voluptates temperantiæ, Porro juſtitia, quam nobis refert Euphrates flumen nec oppugnat quemquam, nec circumvallat, nec habet adverſarium. Quare? quia hujus eſt, ſuum cuique reddere, & eſt loco, non accuſatoris, ſed judicis. Quemadmodum igitur Judex, nec vincere vult quemquam, nec habere adverſarium, ſed lata ſententia pondus addit parti juſtiori; ad eundem modum juſtitia quoque cum nemini adverſetur, cuique rei, quod ſuum eſt tribuit.

63. Iſai. 19. Ait Iſai. 19. n 1. *Ecce Dominus aſcendet ſuper nubem levem; & ingredietur Ægyptum, & commovebuntur ſimulacra.* Dum Ægyptum gravi manu percutit, dum duriſſimis plagis affligit, dicitur ille ſuper nubem levem aſcendiſſe At Zachar. Zachar: 5. n. 7. vidit, & ait: *Ecce talentum plumbi portabatur, & ecce mulier una ſedens in medio amphoræ: Et dixit: Hæc eſt impietas: Et projecit eam in medio amphoræ, & miſit maſſam plumbeam in os ejus.* Zacharias mulieris ſolium conſiderans, totum in illo plumbeum agnoſcit, & ſedile, & ferculum mulieris plumbeum erat, plumbeumque etiam in ore ejus erat. Confer verò modò ſedile Dei, cum ſedili mulieris: Dei ſedile ingredientis Ægptum, à nube levi fabricatur, mulieris verò è plumbo componitur. Unde tanta diverſitas? Præclarè D. Ambroſ. ſerm. 5, in Pſal. 118. *Venit in nube levi quaſi juſtitia, iniquitas enim in talento plumbeo ſedet* Quidquid ab iniquitate venit, plumbeum ponderoſum, ac grave eſt: ſub quo etiam gigantes oppreſſi gemunt; à juſtitia autem vel grave procedit: quidquid ab illa venit leve, & ſuave habetur.

Id quod eſt à juſtitia non eſt grave ſed leve,

D. Ambroſ.

Apoc. 16. *n.* 6. Quia ſanguinem Sanctorum, & Prophetarum effuderunt, & ſanguinem eis dediſti bibere, quia digni ſunt.

Num. 7. Et audivi alterum ab Altari, dicentem: etiam Domine Deus omnipotens, vera, & juſta judicia tua.

VERSIONES.

Syriacus n. 6. Sanguinem eis dediſti bibendum.

Aretas. Sanguinem ipſis dediſti, ut biberent.

Arabicus. Et adegiſti eos ad bibendum, quia digni ſunt.

Syrus. n. 7. Audivi altare dicens. Verum eſt, & juſtum judicium tuum.

Arias Audivi de altari, dicentem.

Ansbert. & Haymo. Audivi de altari, dicentem.

Aretas. Profectò Deus omnipotens.

Aliqui. Audivi, vocem è Sanctuario

EXPOSITIO IV.

QUIA *ſanguinem Sanctorum, & Prophetarum effuderunt.* Omni nempe injuſtitia, ac iniquitate *Sanguinem eis dediſti bibere.* Quod 64.
ſic aliqui explicant: In pœnam ſanguinis Sanctorum effuſi, coacti ſunt flumina & fontes in ſanguinem converſa ſanguineaſque aquas potare: Tamen verus ſenſus mihi eſt quòd ſicut impii Sanctos Martyres perſecuti ſunt, eorum ſanginem effundentes, omni tormento, & anguſtia; ſic divina juſtitia ipſis iniquis congruens ſupplicium variis inflixit tormentis. Ait Reg Vates Pſal. 59. n 5. *Potaſti nos vino compunctionis.* D. Hieron. legit: *Vino conſopiente.* Alii apud Lorinum *Potaſti nos vinum ſoporiferum,* lethale, venenatum, ut explicant D. Chryſoſt. D. Auguſt, D. Hieron noſter Incognitus plenum ſeu venenatum omni anguſtia labore ac perſecutione; ita dediſti bibere vinum omni dolore, ac afflictione plenum *Digni enim ſunt* tali tormento, & pœna. *qui gladium acceperit, gladio peribit.* Matth 26. n. 12.

Verus ſenſus. Pſalm. 59. D. Hieron. Lau inijs. D. Chriſoſt. D. Auguſt. Incognit. Matth. 26.

Et audivi alterum ab altari: Ut legendum eſt 65.
cum Græco ac Latino Codice. Unde id, quod legunt Arabicus, Syrus, & Rupertus *Audivi altare dicens*: explicandum eſt; audivi ex altari dicentem. *Audivi ergo alterum*; nempe Angelum Quis ſit iſte Angelus inquirendum. Alcazar ait quod ſit parens Elias, ſed hoc ut jam ſuprà dixi, eſt myſticum, & non ad literam Gloſſa tenet quòd iſte Angelus erat inferior ordine Angelico præſide aquarum Gagnæus, quòd Angelus exierit juſſu Chriſti, qui eſt verum altare: ad hoc tamen aſtruendum nullum video fundamentum; nec etiam ad id, quod Corneliu; aſſerit quod ſcilicet, iſte Angelns exivit de loco Martyrum petentium vindictam; ſed Angelus hic non poſtulat vindictam, ſed potius de pœna ac vindicta emiſſa ſuper Antichriſtianos, dat Deo laudem

Arabicus. Sirus. Rupert. Alcazar. Gloſſa. Gagnæus. Cornel.

Dico cum Ferrario, quod cùm in altari ſit 66.
Religio ejuſque ſymbolum ſic altare, pro ipſa Religione iſte Angelus tanquam illius præſes, confirmat laudem Dei: dictam ab Angelo aquarum; Deique vera & juſta judicia prædicat; quod per tot ſæcula tantos iniquos magiſtros inſipientes, tantoſque tyrannos adverſus Eccleſiam ſuam; deindeque ipſum Antichriſtum, ſequaceſque ejus tot ſceleribus, ac craſſiſſimis erroribus exuberantes, Sanctiſſimamque Evangelii doctrinam contemnentes permiſerit; quibus Sancta Eccleſia Dei, non eſt ſubmerſa, ſed potius maximè exaltata, ac ſublimata; quibus Sancti, ac juſti non ſunt extincti, ſed potius eximiè corroborati ac firmati in ſancta Religione Catholica, & magnopere dilatati ſunt; & bene dicitur *Deus omnipotens:* quia tot tyrannos, ac ſæculi potentes potuit deſtruere, & variis, ac miris modis caſtigare. *Vera, & juſta judicia tua.* Et dicuntur vera; quia ſicut promiſit ſuis diſcipulis; ſic adimplevit: *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, uſque ad conſummationem ſæculi:* Matth. 28. Et juſta, quia dat unicuique ſecundùm ſua merita; & unus Angelus alteri applaudit; quia Deus exigit pœnas ab iniquis; non quia lætentur de eorum perditione, ſed quia dum in præſenti puniuntur, eorum cruciatus in altero ſæculo minuuntur Andr. Cæſar. *Gratia Cœleſti numini agunt de malorum puni-*

Ferrar. *Quis iſte Angelus?* Matth. 28. Andr. Cæſ. *Ex pœna in hoc ſæculo minuitur pœna in altero.*

tione, qua vel partem contractorum debitorum per hujuſmodi cruciatum in hac mortali vita perſolvant.

Quæstio IX.

Quare effundentibus ſanguinem Sanctorum datur eis in pœnam, ut bibant ſanguinem?

67. Ut bibant ſanguinem omnium tormentorum, dolorum, ac afflictionum, ac etiam æternæ pœnæ, ut explicant D. Thomas, & Alenſis, qui ait, quòd dicitur bibere pro pœna æterna: *Quia*, ait, *intrinſecè incorporabitur eis pœna*: Sic elementum incorporatur cum homine, & ad hoc adducit illud Jerem. 51. n. 39. quod de damnatis dicitur. *Inebriabo eos, ut ſopiantur, & dormiant ſomnum ſempiternum, & non conſurgant, dicit Dominus.* In ſuorum delictorum ultionem inebriantur, & ſopiuntur æternis pœnis uſque ad nauſeam.

D. Thom. Alenſis.

Iniqui bibunt omnia tormenta.

68. Ecce peccati fructus, ut non alio ultore, ſeu vindice, ſed ab ipſomet peccato perdatur, ac deſtruatur. Ex adulterio Bethſabee, natus eſt filius David, qui ſeptima die mortuus eſt, juxta verbum Prophetæ. *Filius, qui natus eſt tibi, morte morietur*: 2. Reg. 12. n. 14. Et cur hic filius innocens mortis pœnam incurrit, quam luere debebat pater, vel mater? Cur non magis pater, qui adulterium commiſit, moritur, & filius vivit? Erat iſte filius peccati fructus, adulterii germen, & ideo non mirum, quòd ipſe tam citò pereat: Solet enim peccati fructus, ab ipſomet peccato perdi, ac deſtrui. Eleganter. Salvianus lib. 2. de Providentia. *Ubique natum, ait, ex crimine puerum, crimen ipſum occidit, quod creavit.* Hoc proprium eſt peccati, ut tam inſtanter ſuos fructus perſequatur, ut non quieſcat, donec eos internecioni tradat.

Peccati fructus ab ipſo peccato perditur.

2. Reg. 21.

69. Aod, ubi conſtitutus eſt ſalvator, ac dux Iſraëlitarum animo concepit occidere Regem Eglon, ad cujus rei executionem, fabricavit gladiolum utraque parte acutum, accepitque munera, quæ Regi deferret. Ad Regemque intravit afferens munera, quibus exhibitis ab aula egreſſus revertitur in terram ſuam, abſque eo, quod exequeretur id, quod cogitaverat. Tunc ait Text *Et reverſus de Galgalis, ubi erant idola: Dixit ad Regem: Verbum ſecretum habeo: & rurſus ait: Verbum Dei habeo ad te :::. Extenditque Aod ſiniſtram manum, & tulit ſiccam de dextro fœmore, infixitque eam in ventrem ejus.* Judic. 3. n. 19. Sed cur quando bonus Dux primo ingreſſus eſt aulam, & regi munera obtulit, non illum tunc interficit, ut animo conceperat, ſed magis poſtquam re infecta pergebat in patriam, & à Galgalis reverſus eum interficit. Erant in Galgalis idola, ibi à Rege poſita, ut notat Text. *Reverſus de Galgalis ubi erant idola.* In qua adoratione non ſolùm Rex peccaverat, ſed & peccare faciebat populum; non mirum quòd inde certius directus fuerit in mortem Regis; ex nullo enim ſemine tam certiſſimè prodit fructus, quàm ex peccato mors, ab ipſoque peccato negotiatur, ab eoque optimè mortifera tela diriguntur Lyran. ibi. *Uſque ad illum locum redierat cum ſociis ſuis, ſed quando vidit idola, quæ Eglon poſuerat in Galgalis::: Ex hoc fuit accenſus ad revertendum, ut occideret Regem Eglon.* Non invenerat prius locum, nec modum, quo Regem percutere poſſet; ſed ubi pervenit ad Galgala, & vidit Eglonis idola, ipſiuſque peccatum; exinde animum concepit, & maximè directus in miſerum revertitur tanquam ab ipſo peccato impulſus, minimèque tunc ab ſcopo erravit; ſemper enim peccata miſeris peccatoribus mortem parturiunt.

Judic. 3.

Germen peccato mortem generat ipſimet peccatori.

Lyran.

Hinc Chriſtus D. monebat ſuos diſcipulos, 70.
Matth. 16 num. 11. *Cavete à fermento Phariſæorum.* Fermentum dicit malitiam, & peccatum eorum: Sed quid habet fermentum cum peccatis? Ait Tertull. lib. 4. in Marc. *Quia*, ait, *poſt fermentationem clibanus, vel furnus gehennæ ſequatur.* Fermentum totam maſſam fermentat Et quid inde habet ipſa maſſa fermentata, ut ad furnum deferatur? Sic ex peccato certiſſimum peccatori ignis ſupplicium infertur. Unde ait D. Bernard. ſerm. 11. in Pſalm. *Qui habitat: Ubi malum flagellum quoque appropinquet, neceſſum eſt, Semper enim malum pœna comitatur.*

Matth. 16. Tertulian.

Peccatum fermentat mortem ad gehennam. D. Bernard.

Quæstio X.

Quare iniqui, ac protervi non puniuntur effuſo ſanguine, ſed ebibito, ac potato?

Quia ſanguinem Sanctorum effuderunt. 71.
Sanguinem eis dediſti bibere Et cur non potiùs eis in pœnam datur, ut eorum ſanguis effundatur, ſicut ipſi effuderunt ſanguinem Sanctorum; ſed tantùm datur eis ſanguinem bibere. Et meritò, ut qui tam impudicè ſanguinem ſitierunt, ſanguinem bibant. Sic Scytharum Regina Tomiris cùm Cyrum ſe aggredientem bello cepiſſet, & occidiſſet, præciſum mortui caput in utrem ſanguine plenum immitti voluit dicens: *Sanguinem ſitiſti, ſanguinem bibe.*

Qui ſanguinem fuit, ſanguinem bibat.

Secundò: *Tertius*, iſte *Angelus effudit phialam ſuam ſuper flumina, & fontes. & factus eſt ſanguis* num. 4. Et cur vitrei aquarum latices purpuraſcunt, & liquor, qui refrigerat vitam, in ardorem ſanguinis abiit? ut compellantur homines bibere ſanguinem, ut aliquorum eſt opinio. *Sanguinem eis dediſti bibere.* Qui iraſcitur in alium, illius ſanguinem bibere concupiſcit; quo quidem poculo ira non madeſcit; ſed quantò magis bibitur, tantò magis ira augetur; ſic iniquorum ira in Sanctos progreſſa eſt, ut affectu, ac furore bibere vellent ſanguinem eorum, quem effuderunt; inde præmiſſum eſt: *Sanguinem eis dediſti bibere.* quo hauſto ira non tepeſcuit, ſed maximè ad ipſorum iniquorum condemnationem, ad eorumque majorem ruinam furor iræ crevit, ac cumulata eſt, Cætera vitia in ſuorum actuum exercitio tepeſcunt, ſenſimque pecidunt, & dum procedunt, ſupprimunt in operatione vigorem: ſola ira in itinere convaleſcit, & tanquam ignis vires acquirit eundo, & in ſui ardore neſcit quieſcere, ſed ſibi ſemper magnum ſatellitium comparat. 72.

Tyrannus quantò magis ſanguinem fundit, tantò magis ſanguinem ſitit.

Stuprum violata Dina patraverat Sichem: 73.
Ob tantam injuriam in Sororem, ac in Patrem Jacob

Jacob accenſi filii Simon, & Levi interfecerunt Sichem, & totam devaſtati ſunt Urbem: ob cujus rei cauſam Jacob benedicens filios ſuos ait: *Simon; & Levi vaſa iniquitatis bellantia*; Geneſ. 49. n. 5. Et cur vaſa nuncupavit gemi- nos fratres, qui in ferociente prodigium robo- ris in tot viros jugulandos habuerunt? Quo- niam iniquitatis vas bibendo, non minuitur, ſed magis dum bibitur augetur Alia vaſa dum recipiunt aliquem liquorem; nempe aquam, vel vinum, recipiendo adimplentur. At humanum cor ſi tanquam vas recipit iram, recipiendo non adimpletur, ſed magis dilatatur, & ampliatur, ut plus accipiat; ita ut quantum de furore bi- bit, tantò magis ſitiat, & inardeſcat, & con- ſidera ob violatam Dinam, ira inflammati ſunt Simon, & Levi non ſolùm occiderunt Princi- pem Sichem, ſed & parentem ejus Hemor; deinde depopulati ſunt totam urbem; Viros interfecerunt, parvulos quoque eorum, ac uxores captivas duxerunt, innocentibus nullam veniam dantibus, oves eorum, & armenta, & aſinos, cunctaque vaſtantes, quæ in domibus, ac agris erant: Geneſ. 34. num. 26. 27. ut ira nullum haberet terminum, niſi tanquam ignis ſublata omni materia, exterminatiſque omni- bus. Hanc veritatem confirmat id, quod docet D. Baſil. Mag. homil. 10. de Ira; *Ob iram*, ait, *enſis acuitur, mors homini ex homine venit: non eis ſenec- tus venerabilis, non generis propinquitas, non parentes, quin & maximum ſe in malum conji- ciunt, & ſtudio vindicandi ſe ipſos negligunt: nam & omni fera venenata impudentius ruunt.*

Gen. 49.

Cor iniqui iniquitate non ad imple- tur, ſed di- tatur ad a- liam recipien- dam.

Gen. 34.

D. Baſil.

74. Antiochus ſex filios diris tormentis confece- rat coram illuſtriſſima Matre. Lentum exhi- buit ſpectaculum genitrici; in ſingulis truci- datis materna dilacerans viſcera; quæ ut in vi- tam regeneraſſet æternam, fœtibus ſuis ad ca- lorem incubuit conſtantiæ: Septimus ſuper erat filius, qui dum ante tyrannum ſiſteretur, ſie ad eum loquitur. Machab. 2. cap. 7. num. 39. *In me verò, & in fratribus meis deſinet Omnipotentis ira quæ ſuper omne genus noſtrum, juſtè ſuperducta eſt.* Quid deinde? *Tunc Rex accenſus ira in hunc ſuper omnes crudelius deſævit.* Poſtquam in ſex fratres ferocitatis ſuæ machinas, ac ingentia tormenta Rex erogaverat; Quæ flamma ſuper- eſſe potuit in irato pectore Regis? Imò, quia Rex iniquus ira agebatur, plus in ſeptimo fra- tre; quippe impetuoſior fuit ardor, quàm flam- ma quæ ex ſex trucidatis fratribus cumulata emittebatur, ſanguine effuſo ſex fratrum, tan- quam præ furore ebibito, ira non quievit, ſed incitatiùs accenſa eſt, & tanquam de combuſto frutice ſumit nutrimentum ignis ab ipſo ſan- guine aliorum.

Machab. 4.

Ira indigna- ti ex ſuo fu- rore ſumit nutrimen- tum ad ma- jorem crude- litatem.

75. Ait Chriſtus D. *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum*: Matth. 25. n. 41 ſi corpora cre- mat, cur non facit cineres quibus parcat in æternum? Ignis infernalis noſtro igne vividior; tamen cum ſit ignis iræ divinæ de ipſo corpore concremato alimentum ſibi reproducit, de ſuo- que paſcitur, ut vegetetur; & quantò magis cremat, tantò vivaciùs remandat ardorem, ut miſeros damnatos torqueat non tempore ſiſ- tens, ſed æternitate perdurans.

Matth. 25.

Ignis inferni ex corpore ſumit ali- mentum.

Apoc. 16. n. 8. Et quartus Angelus effu- dit phialam ſuam in So- lem, & datum eſt illi af- fligere homines æſtu, & igni.

Num. 9. Et æſtuaverunt homines æſtu magno, & blaſphe- maverunt nomen Dei habentis poteſtatem ſu- per has plagas, neque egerunt pœnitentiam, ut darent illi gloriam.

VERSIONES.

Arabicus n. 8. Quartus evacuavit phia- lam in ſolem, & datum eſt ei comburere homi- nes.

D. Auguſt. Effudit phialam ſuam ſu- per ſolem.

Syrus. Et datum eſt ei urere ho- mines igne.

Oecumen. Aretas. Datum eſt illi affligere homines per ignem.

Primaſ. Et datum eſt ei injicere æſtum, & ignem.

Arabicus. Quare exarſerunt homi- nes æſtu maximo; & blaſphemaverunt ho- mines Dei nomen; & qui poteſtatem habet in hujuſmodi pernicies, & non pœnituit eos.

D. Auguſt. Et uſti ſunt uſtione maxi- ma, &c. in his plagis.

Syrus Vatabl. Conviciis affecerunt ho- mines nomen Dei, & non reſipuerunt.

Primaſ. Et non egerunt pœniten- tiam, ut darent ei clari- tatem.

Alii Non egerunt ſcelerum pœnitentiam.

Hugo. Card. Et æſtuaverunt homines affligere æſtu.

EXPOSITIO V.

Ecce quarta plaga, ſeu pœna, quâ mun- dus affligitur *Et quartus Angelus effudit phialam ſuam.* Executioni nempe dedit, iram, & ultionem divinam in ſuo altiſſimo judicio, ac decreto contentam. *In ſolem.* Quid hic in- telligatur per Solem, variè varii exponunt: quidam intelligunt Antichriſtum, alii Præla- tos Eccleſiæ; de quo latius quæſt. ſequenti, ſimpliciter cum communiori ſententia, noſ- trum Solem materialem, qui orbem illuminat intelligo. *Et datum eſt illi affligere homines*: Sol nempe intentius, & acrius ſolito impios adu- ret. *Æſtu, & igni*: id eſt, æſtu inſtar ignis ar- dentiſſimo ita ut tam ſeverè ac rigidè homi- nes premebuntur, non ſolùm æſtu, ſed etiam igne 76.

Verus ſenſus.

igne, ac ſi emiſſus deſcenderet de Cœlo; & meritò ut qui igne concupiſcentiæ, ac luxuriæ peccabant, igne etiam punirentur, ut de habitantibus Sodomam notat Albinus in Geneſ. cap. 19. n. 22.

Albinus.

77. Arabicus. *Et æſtuaverunt homines æſtu magno.* Arabicus legit: *Quare exarſerunt homines æſtu maximo?* præ nimio ac vehementiſſimo Solis ardore. *Et blaſpemaverunt nomen Domini.* Cùm potiùs deberent rogare divinam clementiam; ut has plagas averteret, vel minueret. *Habentis poteſtatem ſuper has plagas.* In quo notatur infinita Dei potentia: quæ potuit his plagis hos iniquos perdere; ſed noluit, ut notat Andræas Cæſar, dans tempus ad meliorem mentem, ac pœnitentiam. In quo etiam reſplendet ſumma Dei pietas non reſpiciens ad ſuam poteſtatem, & majeſtatem; qua potuit iniquos delere, ſed potiùs ad ea, quæ magis hominibus conveniebant. *Neque egerunt pœnitentiam.* Firmati ac obdurati in ſua protervia. Et prius notatur de eis, quod blaſphemarunt nomen Domini, deinde in ſecundo loco, tanquam culpam exaggerans, quòd non egerunt pœnitentiam; quid gravius & deterius eſt, non agere pœnitentiam, quàm blaſphemare nomen Domini. Richard. Victor. *Grave,* ait, *eſt peccatum, ſed gravius non pœnitere; in primo eſt culpa, in ſecundo eſt contumacia.*

Principis eſt non tam ad ſuam poteſtatem, quàm ad ſuorum utilitatem reſpicere.

Nil gravius, quàm non pœnitere. Richard.

78. *Ut darent gloriam illi:* Scilicet Deo: verè enim pœnitens dat gloriam Deo; nam pœnitentiæ actus honorem ablatum Deo per peccatum; reſtituit, ac recompenſat, quantum ei licet. Unde Joſue ab Achan, qui peccaverat in anathemate: *Da,* inquit, *gloriam Deo, & confitere quid feceris:* Joſuè 7. num. 19. ſeu ut ibi explicat Maſius. Nullum aliud ſincerius divinæ laudis ſacrificium à nobis fieri poteſt, quàm ut noſtrarum ſordium ingenua confeſſione Dei ſublimem majeſtatem efferamus, vitia, culpaſque noſtras deteſtemur. Maximum Deo ſacrificium, & gloria eſt delictorum confeſſio: ſeu, ut ait D. Auguſt. in Pſalm. 94. *Confitere peccata tua,* ait, *tanto enim major eſt laus ignoſcentis, quantò major exagera tio eſt peccata confitentis.*

Joſue 7. Maſius. *Delictorum confeſſio maximum ſacrificium, & gloria Deo.*

D. Auguſt. *Gloria Dei oſtenditur in dimittendis peccatis.*

79. Exod. 9. Hæc autem plaga reſpondet quintæ plagæ Ægyptiacæ, quæ fuit peſtis: Exod. 9. n. 3. nam ex tanto æſtu, ac igneo ardore Solis, peſtis generabitur: Et correſpondet etiam quartæ tubæ Angeli canentis cap 8. n. 12. Et ibi ſolum percuſſus eſt Sol tenebris, ac obſcuritate: hic verò ardore, & æſtu; & ibi tantùm tertia pars Solis percuſſa eſt; hic verò totus Sol, & ſuum ardorem transfundet in Lunam, & Stellas.

Apoc. 8.

QUÆSTIO XI.

Quare ex phiala miſſa in Solem affliguntur homines æſtu, & igne: Et quiſnam ſit iſte Sol?

80. Panon. Ferrar. Alcazar. Rupert. TOta difficultas in præſenti eſt, quid Sol hîc ſignificet? & primò, Cœlius Pannonius, & aliii apud Viegas, & Alcazar, in qua ſententia eſt Ferrar. per Solem intelligunt Summum Pontificem, qui eſt unicus in Eccleſia, ut Sol in mundo. Alii multi, ut D. Gregor. Magn. citand. Rupertus per Solem interpretantur ſapientes, Prælatos, ac Superiores Eccleſiæ, qui inſtar Solis lucere debent: Si autem vincuntur ardore concupiſcentiæ, & igne voluptatis, homines, id eſt, inferiores ſubditi eorum perverſo exemplo adducti, æſtuant omni libidinis, ac turpitudinis genere. D. Gregor. lib. 34. Moral. c. 12. *Datum eſt illi,* ait, *ut affligeret homines æſtu, & igni, quia dum ſapientes viri cruciatibus victi, mali agendi errore tanguntur, illorum exemplo, perverſi, infirmi quique, temporalibus deſideriis inardeſcunt. Ruinæ namque fortium argumenta præſtant perditionibus infirmorum.* Hæc ſententia ſte moralis, non tamen litteralis; quia alias hæc phiala miſſa in Solem; percuteret tantum bonos, & fideles, non verò malos, & infideles; quia malum exemplum ſuperiorum ſolum officit bonis, & fidelibus, non verò infidelibus

Mala exempla ſuperiorum argumenta ſunt perditionis inferiorum D. Gregor.

Impugnatur.

Secunda ſententia per Solem Antichriſtum interpretatur, qui qnamvis ſit omni tenebrarum caligine plenus, ſe mundi Solem dicet. Ita Gloſſa Interlin. Ansbertus, Haymo Richardus, Albertus Magn. Gagnæus, & alii: diverſimodè explicant Emiſſa phiala in Solem, datum eſt illi *affligere homines igni, & æſtu.* Et quinam homines, juſti, an impii? Improbos, ac malos interpretatur Richardus, & ut faciat ſibi omnino ſimiles, & ſic ait citat. Auctor. *Datum eſt illi, per divinam ſcilicet permiſſionem affligere homines, ſcilicet reprobos, quos, ut ſibi faciat conformes æſtu id eſt, per minorem tribulationem, & igne, id eſt per majorem tribulationem,* &c Ex quo maximè deploranda eſt iniquorum ſors, qui quamvis à ſuis principibus dura patiantur, adhuc tamen illis in ſuis peccatis adhærent. At alii Auctores hujus ſententiæ explicant, quòd inde datum eſt Antichriſto, ut magno æſtu, ac igni multarum tribulationum ac laborum perſequeretur bonos; ac fideles At hoc de electis Chriſtianis nullo modo poteſt dici: nam ſtatim ſubdit Text. n. 9 *Et blaſphemaverunt nomen Domini, neque egerunt pœnitentiam, ut darent gloriam Deo.* Deinde quia c. 15. n. 1. dicitur, quòd hæ plagæ ſunt noviſſimæ, in quibus conſummata eſt *ira Dei.* In fidelibus autem Chriſtianis ira Dei non poteſt dici conſummata, ſed gratia, & benignitas, quæ eos producit in gloriam. 81.

Gloſſa. Interlin. Ansbert. Haymo. Richard. Alber. Gagnæus.

Impiis Principibus à quibus dura patiuntur, adhærent.

Impugnatur.

Tertiò: Sunt in hac re aliæ ſententiæ, valde morales, ut Lyranus, qui per Solem interpretatur Carolum Magnum; quartò Alenſis dicit ſolem eſſe Hypocritas, qui inſtar Solis per honeſtam converſationem lucent exterius? cùm intus ſint peccatis obtenebrati. *Datum eſt illi:* ſcilicet Angelo affligere æſtu, & igni. Interius æſtu inordinati appetitus, exterius igne æterno. Sic ait citatus Doctor Irrefragabilis. *Oſtendit puniendos eſſe æſtu, ſcilicet appetitus inordinati per interiorem inflammationem, & igne ſcilicet inferni exterius per conbuſtionem.* Et etiam ad hoc ſpectat D. Bernard. dum ait: *Datum eſt illi affligere æſtu ambitionis cum laudantur, & igne confuſionis cum vituperantur.* Quintò: Joachim. per Solem interpretatur Religioſos contemplativos, qui in mundo exiſtimant ſe nitere veluti Solem, & datum eſt illi, ſcilicet Angelo affligere æſtu, & igne, iræ, ac livoris, quo accenduntur: dum de ſua ficta ſanctitate reprehenduntur: Sic ait citatus Abbas. *Verum quia ſe Sanctos, & Juſtos, digniores cæteris eſſe putant, tantò ſi increpantur ab aliquo magis recedunt ur irâ,* 82.

Lyran.

Hypocrita ardet intus affectu inordinato exteriùs igne inferni.

D. Bernard.

Joachim.

Qui ſe juſti arbitrantur, dum increpantur, ira commoventur.

irâ, quantò nihil eſſe putant vitam aliorum. Hæc omnia ſunt valde allegorica, & moralia, & minimè ad literam.

83. Sextò: Vera, ac genuina expoſitio per ſolem intelligit ſolem hunc materialem, qui illuminat noſtrum hemiſphærium. Hanc ſententiam docent Andræas Cæſarienſ. Ribeira, Cornelius, Eſtius, Lahay, & alii Et probatur; quia ſicut in tribus ſuperioribus plagis immiſſis in terram, mare, flumina, fontes, intelliguntur materialiter terra, mare, flumina, fontes; ita etiam inpræſenti, ſol ipſe materialiter eſt accipiendus: deinde probatur ex ipſis effectibus, affligere homines æſtu, & igni; qui effectus maximè ſpectant ad ſolem; & propriè ſunt intelligendi, & verba Scripturæ propriè ſunt accipienda, quando non eſt aliqua ratio in contrarium adurgens; imó potiùs magna convenientia, in proprio ſignificato habeatur: nam hæ plagæ ſunt noviſſimæ, in quibus oſtenditur conſummata ira Dei, quæ maximè declaratur in commotione, ac perturbatione elementorum, terræ, aquæ, & cœli, & maximè ipſius ſolis, qui eſt Princeps ipſius Cœli.

Andr. Cæſ. Ribeira. Cornel. Eſtius. Lahay.

Vera ſententia.

84. Pœnalis enim commotio illata præcellentibus, valde terribilis ac formidabilis eſt inferiorioribus. Cum Sara uxor Abrahami ingrederetur Ægyptum, illius pulchritudinem univerſi admirati ſunt: ait text. Gen. 12. n. 14. *Viderunt Ægyptii mulierem, quòd pulchra eſſet nimis. Et nunciaverunt Principes Pharaoni, & laudaverunt eam apud illum & ſublata eſt mulier in domum Pharaonis*: : : *Flagellavit autem Dominus Pharaonem plagis maximis* Et quando mulier tam ſplendida facie fulgebat, ut omnium oculos ad ſe traheret, cur quilibet ex populo, ſeu ex nobilibus non eam ſibi advocat, ſed tantum nuntiatur Regi Pharaoni, & in domum ejus defertur abſque eo quod aliquis eam tangeret? Ordinabatur res ex diſpoſitione divina ad majorem decorem, ac honorem Abrahami; ut ex ſupplicio illato, agnoſceretur ipſe ab omnibus tanquam juſtus maximè à Deo cuſtoditus. Ad quod maximè expediebat, ut flagellum, ac ſupplicium non apprehenderet aliquem privatum hominem, ſed ipſummet Regem, ut ita univerſis eſſet valde notum, & formidabile. Ad majorem ergo ſupplicii, & divinæ ultionis divulgationem, non peculiaris homo privatus, ſed Rex magnus omnium oculis expoſitus in ſupplicii rete includitur. Ut ibi innuit D Chryſoſt. *Hoc factum eſt*, ait, *ut res fieret manifeſtior, & ultio non in privatum, & plebeium aliquem, ſed in Regem ſæviret, & ubique divulgaretur hoc factum.*

Gen 12.

Supplicium Regi datum formidabile inferioribus.

D. Chryſoſt.

85. Valde nota eſt hiſtoria, quòd Core, Dathan, & Abiron Iſraëlitarum Principes, ut cum multis notant ibi Abulenſis, & Lorin, cum ſe oppoſuerint contra Moyſen, & Aaron, ob honorem Sacerdotii ſummi; cumque divina ultio ad eorum ſupplicium procederet; ait Text. *Dirupta eſt terra ſub pedibus eorum, & aperiens os ſuum devoravit illos cum tabernaculis ſuis*: : : *At vero omnis Iſrael, qui ſtabat per gyrum, fugit à clamore pereuntium, dicentes ne fortè terra nos degluiat: Sed & ignis egreſſus à Domino interfecit ducentos quinquaginta viros.* Numer. 16. n. 32. Profundè conſidera: Duo ſupplicia in præſenti commemorantur; unum à terra, alterum ab igne; In illo devorantur Core, Dathan, & Abiron; in hoc verò igne cremantur ducenti quinquaginta viri. Cùm illi à terra deglutiuntur, totus Iſraël à voce pereuntium territus celeriter fugit; cùm autem ducenti ab igne conſumuntur, nullus metus, nullaque fuga Iſraël notatur; imò nec ulla vox pereuntium auditur. Et ex cujus rei fundamento, cùm tres illi à terra abſorbentur, pereuntium vox, & adſtantium fuga intervenit, minimè verò cùm ducenti quinquaginta ab igne devorantur; Tres illi Core, Dathan, & Abiron erant Principes, ac capita Iſraël, Ducentiverò populares, ac inferioris conditionis; & ideo illorum ruina maximum ſonitum excitavit, magnumque terrorem, ac formidinem in toto populo incuſſit, quem vulgarium hominum pœna nec parturivit, nec excitavit. Semper enim ultio in majoribus perſonis notior, & formidablior eſt, quàm ea, quæ contingit in minoribus. Salvian. lib. 3. de Providentia. *Pœna*, ait, *majoribus data, diſciplina eſt minoribus.*

Abulenſ.

Num. 16.

Pœna quæ app ehendit Magnates, valde terrifica, non ſic, quæ minores.

Salvian.

QUÆSTIO XII.

Quare ex ardore ſolis homines tam vehementer exarſerunt æſtu magno, & vehementius?

DICTUM eſt Verſu 8. ex phiala miſſa in ſolem: *Datum eſt illi affligere homines æſtu & igni* In præſenti tantùm dicitur quòd *Æſtuaverunt homines æſtu magno*. Et nulla hic de igne fit mentio; ad quod inſervit expoſitio Ruperti; quod in præſenti æſtuaverunt, æſtu magno, igne verò, in futuro judicio, quando improbi condemnabuntur in ignem æternum. Hunc æſtum de voluptate libidinoſa exponit Rupert. ſed de ira, ac invidia in Sanctos Martyres, videntibus improbis eorum conſtantiam in Martyrio, Cardinal Hugo interpretatur. 86.

Rupert.

Genuina verò expoſitio eſt de ipſo igneo æſtu, ac calore, quo improbi terrebuntur, is enim contra ipſos improbos ſeſe opponet, ſemper enim cœleſtia in peccatores armantur. Cùm factum eſt diluvium ſuper univerſam terram, ait Text. Gen. 7. n. 11. *Rupti ſunt fontes abyſſi magnæ, & cataractæ cœli apertæ ſunt.* Non ſolùm fontes abyſſi rupti ſunt, cùm bene poterat ſufficere ad diluvium inducendum; ſed etiam cataractæ Cœli rumpuntur: Sed à quo hujuſmodi apertio, ac ruptura, tanquam veluti naturali impulſu ab ipſiſmet rebus cœleſtibus, & terreſtribus, ut pro ſuo Creatore pugnarent, ac veluti arma ſumerent contra peccatores? D. Auguſt. lib. 1 de mirabilibus Sacræ Script cap. 19 *Ut oſtenderetur*, ait, *quòd contra Deum rebelles, & contumaces ſeſe pariter univerſus Orbis armabat.* 87.

Gen. 7.

Omnis Creatura pro ſuo Creatore armatur contra peccatores.

D. Auguſt

Dum incendio punitur Sodoma, & Gomorrha dicitur. *Pluit ſulphur, & ignem à Domino de Cœlo* Ad quid de cœlo venit iſte ignis num poterat exire à terra, ut quando devoravit ducentos quinquaginta viros adhærentes Core, & Dathan? Numer. 16. n. 35. vel quando devoravit Sacerdotes offerentes ignem alienum? Num. 3. n. 4. Ad quid de Cœlo peculiariter narratur quod venerit hujuſmodi ignis? Peccata hominum contra Deum, ad Cœlum aſcendunt; Cœlum pro ſuo Creatore contra delinquentes omnibus pugnat; aqua in diluvio, igne in Sodoma 88.

Num. 16.

Num. 3.

Cœlum igne, & aqua armatur contra peccatores.

Albinus,

Albinus. *Cœlum peccatum exhorret;& punit aqua, & igne.*

89. Poſtquam Adamus peccaverat, iraque Dei in eum fulminata eſt. *Fecit quoque Deus Adæ, & uxori ejus tunicas pelliceas,& induit eos.* Geneſ. 3. n. 21. Facile erat Deo facere veſtes lineas, cur ergo pelliceas? Maximè cùm pellibus ſe munire ſoleant homines adverſus hoſtes, ad repellenda inimica tela: Et quorum tela, illi duo primi homines, cùm tantùm ſoli eſſent, timere poterant? ad quæ propulſanda pellibus muniendi eſſent? Planè in confeſſo eſt apud omnes, quòd tunc nullus illis extaret hoſtis in Orbe;at quia peccato ſuo iram Dei concitaverunt contra ſe; inde omnia cœleſtia metuebantur armata in eos, ut totaliter eos perderent;& inde muniendi fuerunt, ut ſe defenderent, & ita ſuum miſerrimum peccati ſtatum agnoſcerent. Eleganter Claudius Marius lib. 1. in Gen.

Gen. 3.

Cœleſtia commoventur contra peccatores.

Claudius.

Dixit,& ignaros cœlum defendere membris,
Veſte tegit pecudum.

Ut miſer homo ſuum ſtatum agnoſceret, providus Deus veſtimentum pelliceum dedit, ne miſeri Cœli injuria perirent,ac læderentur, quando omnia cœleſtia in promptu ſint ad perdendos eos, qui peccatis ſuum Creatorem offendunt.

90. Adversùs Iſraëlitas Madianitarum legatis annuebat Balaam. Quid tunc? *Et iratus eſt Deus; ſtetitque Angelus Domini in via contra Balaam:* Numer 22 num. 22. Expende connexionem. Text *Iratus eſt Deus, ſtetitque Angelus* Non dicitur Angelus miſſus;ſed ſtetit Angelus: Ubi Deus in hominem iram concepit; ſtatim Angelus tanquam ex proprio motu ſuo evaginato gladio ſeſe homini opponit; Ac ſi à natura inſitum ſit Angelicis ſpiritibus, ut ſe exhibeant adverſarios, ac iratos in eos, qui iram Dei provocant. D. Auguſt. q.49. ſuper Numer. ait. *Et iratus Deus, quia ibat ipſe, & ſurrexit Angelus Dei differre eum in via. Ubi primo notandum eſt,quemadmodum iratus eſt Deus, & ſurrexit Angelus Dei:nec interpoſuit iratum Deum miſiſſe Angelum, ſed tanquam per Angelum iratum, Deum ſignificabat; quoniam veritas, & juſtitia Dei iraſci Angelum fecit.* Expende illa. Nec interpoſuit iratum Deum miſiſſe Angelum. Ac ſi non videretur Angelus expectare, quòd mitteretur à Deo, adverſus eum, qui divinam iram meretur; ſed ipſimet Angeli ſtatim advolant, ut pro ſuo Creatore diſtricto gladio pugnent.

Num. 22.

Angeli tanquam naturali impulſu moventur in peccatores.

D. Auguſt.

Quæstio VIII.

Quare homines promoti ardore Solis tam rabido ore blaſphemant contra Dominum?

91. Cum homines æſtuarent æſtu magno, ac vehementi ardore Solis, rabido & iniquo ore blaſphemias eructarunt contra Dominum. *Blaſphemaverunt Nomen Domini.* Et rectè admiratur Rupertus in ſua ſententia, in qua per Solem intelligit Eccleſiæ Prælatos; cur non potiùs blaſphemias conjiciunt in ipſos Prælatos, ſicut Core, & Dathan, obmurmurarunt contra Moyſen, & Aaron? Numer 16. num. 3. Sed iſti tantum in nomen Domini. Rectè dicitur quòd blaſphemaverint nomen Domini; ait citatus Rupertus. *Quia quidquid adverſus Prælatos vel Patres inſaniunt,totum redundat in Deum quemadmodum dicti atteſtantur Moyſes & Aaron. inquiunt:* Numer. 16. num. 11. *Quid ſumus, quia murmuratis contra nos? Neque enim contra nos, eſt murmur veſtrum, ſed contra Dominum.*

Rupert.

Contumelia in Prælatos, in Deum redundat.

Tamen in noſtra ſententia ex ardore Solis contra Deum blaſphemant, & cur non potiùs conſiderant, quòd hujuſmodi flagella ab eorum peccatis tanquam à fonte, ac origine emanant; & quòd ſua ſcelera tot cruciatus ediderunt? Cur non potiùs in ſua peccata iraſcuntur, & à conviciis in Deum abſtinent? Tanta eſt iniquitas impii, ac blaſphemantis, ut non ſe, ſed Deum injuſtum reputet Primaſius: *Blaſphemantium iſte mos eſt,* ait, *ut non ſe impietatis, ſed Deum malint iniquitatis arguere; nec poſt plagas pœnitentiam agere,ſed flagellati contumelias irrogare.* Deinde addit Andræas Cæſar. *Inſani homines pro lapſuum, & ſcelerum ſuorum agnitione, & deteſtatione linguam ſuam contra Deum exacuunt: quemadmodum hac quoque ætate multos oſtendere licet,qui nefanda illa mala, quæ ex Barbaris, qui in circuitu degunt, inferuntur; ægro & iniquo animo ferentes, divinam bonitatem iniquitatis inſimulare non verentur,quaſi tot illas tantaſque afflictiones, noſtræ huic generationi reſervare non debuerit.* 92.

Blaſphemus non ſe, ſed Deum arguit iniquitatis.

Sic ſanè præ ira ac furore inſaniebant, ut ſine mente, ac ratione agerent illi homines, dicerent,ac cogitarent; ubi enim rabies, ac furor iræ intervenit; mens, & ratio ſuffocatur; nihilque judicio, ac prudentiæ conſonum operatur. Cùm Aman vidiſſet,ac experimento agnoviſſet, quod Mardochæus ei non flecteret genua, iratus eſt valde, Eſther 3. n. 5 totius populi Judaïci intendit perditionem, quam conſulit Regi Aſſuero in ſui regni bonum *Si tibi placet,decerne ut pereat populus* Ibid. num. 9 Pharao etiam de oppreſſione Judæorum agens cum ſuis Magnatibus, ait illis: *Ecce populus filiorum Iſraël multus & fortior nobis eſt. Venite ſapienter opprimamus eum, ne fortè multiplicetur; & ſi ingruerit contra nos bellum,*&c. Exod. 1. n. 9 Uterque Pharao, & Aman de Judæorum interitu pertractant, ſed Pharao taliter intendit, ut velit ſapienter in ea procedere. Aman verò, nullius ſapientiæ facit mentionem, ſed tantum ait, ut populus iſte pereat; & quando Pharao ſapientiam commemorat in perdendis Judæis, cur Aman nullam ſapientiæ facit mentionem? Aman agebatur ira: *Iratus eſt valde*: At Pharao movebatur metu multiplicationis populi; ne ita creſceret, ut expugnaret terram. *Ingruerit contra nos bellum.* Et metus ſecum admittit conſultationem ſapientiæ, ut adverſa præcaveat, quam nullam ſecum patitur ira, ſed omne veſtigium illius radit, ſicque totum occupat hominem, ut omne rationis lumen opprimat, ac ſuffocare videatur. Unde præclare dixit D. Chryſoſt homil 17 in Acta. *Ira enim nihil permittit videre nec intelligere.* 93.

Eſter. 3.

Exod. 1.

Ira excœcat hominem & ſapientiam radit.

D. Chriſoſt.

Tanquam de Gladiatore loquens Job. 41. n. 17. ait: *Cùm apprehenderit eum gladius, non poterit ei reſiſtere, neque haſta,neque thorax.* Ecce validus, & ſtrenuus Gladiator, cui nec haſta, 49.

Job. 41.

nec

nec thorax reſiſtere poteſt pugnanti, ac rixanti. Perpende modum loquendi: *Cum apprehenderit eum gladius* dicendum videbatur: Cùm ille gladium apprehenderit, nemo armatus reſiſtet. Cur ergo magis dicitur: *Cùm apprehenderit eum gladius?* Ingenioſè ſanè iraſcentium hominum conditio exprimitur, qui cum ad gladium currunt non ipſi apprehendunt gladium, ſed potiùs gladius eos apprehendit, ut non hominis mens, ſed furor gladii totum hominem tenens ipſum regat; & gubernet, illiuſque manum, ac opus dirigat. Stephan. apud Tilman in Allegor. ad c. 1. Nahum, ſic ait. *dicitur, qui per abrupta furoris graditur non apprehendere gladium, ſed à gladio apprehendi.*

Ira totum hominem apprehendit, & non ſinit in eo quidquam rationis.

Tilman.

95. Aic Eccleſiaſt. 7 n. 10. *Ne ſis velox ad iraſcendum: quia ira in ſinu ſtultorum requieſcit.* Quid eſt, quod ira requieſcit in ſinu ſtultorum? quia ira in ſtultis habet ſuam ſedem, & requiem, & ſicut ſtultitia diſtat à ſapientia, ſic & ira quæ in ſtultitia habitat, & ſedet, ab illa diſtat. Caietan. *Ubi quieſcimus*, ait, *diutius moramur, & invenimur tanquam in loco proprio. Juxta hanc ſimilitudinem deſcribitur ira quieſcens in ſinu ſtultorum, quaſi proprius locus iræ ſit animus ſtultorum.*

Eccleſia. 7. *Ubi ira, ibi ſtultitia.*

Caietan.

Apoc. 16. *n.* 10.	Et quintus Angelus effudit phialam ſuam ſuper ſedem beſtiæ, & factum eſt Regnum ejus tenebroſum, & commanducaverunt linguas ſuas præ dolore.
Num. 11.	Et blaſphemaverunt Deum Cœli, præ doloribus, & vulneribus ſuis, & non egerunt pœnitentiam ex operibus.

VERSIONES.

Arabicus, n. 10.	Tunc quintus evacuavit phialam ſuam ſuper thronum beſtiæ: quapropter deſiit Regnum ejus, & factum eſt tenebroſum, & corrodebant linguas ſuas præ dolore.
Syrus.	Super thronum illius animalis dentis, & factum eſt eius Regnum obtenebratum, & mandebant linguas ſuas præ dolore.
Pagninus.	Manducaverunt linguas ſuas.
D. Auguſt.	Comedebant à laboribus ſuis.
Arias	Ex labore.
Syrus n. 11.	Ex conviciis affecerunt Deum Cœli ex dolore ſuo, & ex ulceribus ſuis & non reſipuerunt.
Vatabl. & Pagn.	Blaſphemiis affecerunt Deum præ doloribus ſuis.
Arias.	Blaſphemaverunt Deum ex laboribus ſuis,
Oecumen.	Propter dolores ſuos, & propter ulcera ſua,

EXPOSITIO VI.

ET quintus Angelus. Verè, & propriè Angelus, *Effudit phialam ſuam*: Nempe vindictam, & pœnam Dei, contentam in ſuo divino decreto, & ipſi Angelo commiſſam. *Super ſedem beſtiæ*: ipſius nempe Antichriſti, ſuper ſedem ejus regiam. *Et factum eſt regnum ejus tenebroſum.* Quibus vero tenebris non explicat ſacra re velatio; & varii variè exponunt; genuinè intelligo tenebroſum veris, & propriis, quæ denſa, ac obſcura caligine diffuſæ ſunt ſuper totum regnum ejus; & etiam tenebris metaphoricè, ac ſymbolicè; nempe peſte, fame ulceribus, multiſque aliis miſeriis, & calamitatibus, totum illud regnum eſt denigratum, ac obſcuratum *Et commanducaverunt linguas ſuas præ dolore* Momorderunt linguas ſuas; ac ſi præ rabie linguas ſuas diſcerperent; & devorare vellent; quod vehementiſſimæ indignationis, ac impatientiſſimi doloris eſt ſignum, ac pictura. Et non ait Text. Manducaverunt, ſed commanducaverunt; ac ſi præ rabie ſemetipſos mutuo excitarent ad ſemetipſos mordendos, & dilacerandos. 96.

Veræ tenebræ occupaverunt regnum Antichriſti

Et blaſphemaverunt Deum cœli. Convitia jactarunt in Deum cœli, & ut notat Andr. Cæſ. maximè deploranda hæc hominum miſera conditio, quia tot, ac tantis compulſi ſunt cognoſcere Antichriſtum eſſe seductorem, & falso ſe ſe velle honorari eum, ut Deum; & tamen adhuc in ſuo errore perſiſtunt, & verum Deum cœli non agnoſcunt, ſed potiùs blaſphemant *Præ doloribus & vulneribus ſuis.* His impatientes effecti blaſphemant impatientia ſæpe in blaſphemias erumpit; ut notat Joachim. Et ſæpe vulnera corporis præbent occaſionem vulneribus animæ: Sic ait prædictus Abbas: *Ægritudinis doloribus ſauciati, ſæpe impœnitentiæ emittunt verba, aliquando impietatis, & blaſphemiæ.* Et quod inde majus malum eſt: *Non egerunt pœnitentiam ex operibus ſuis*: in pœnam ſuorum peccatorum permiſſi ſunt in majora peccata, & in obdurationem ſuorum peccatorum labi. Rup. *Non egerunt pœnitentiam deſerti judicio Spiritus ſancti, quia blaſphemarunt Deum, non per ignorantiam, ſed præ doloris invidia.* 97.

Animus improbus nec miſeriis compulſus.

Joachim.

Rupert.

Hæc pœna reſpondet nonæ plagæ Ægyptiacæ palpabilium tenebrarum: Exod. 10. n. 21. & quintæ plagæ ſeptimi ſigilli; ubi locuſtæ tenebras inducunt, quibus obſcuratur Sol. Apoc. 9 n. 2. 98.

Exod. 10.

Apoc. 9.

QUÆSTIO XIV.

Quare iſte Angelus, tam ſeveram plagam effudit ſuper ſedem beſtiæ, & altius inquiritur, quænam ſit iſta beſtia?

CUm noſter text dicat, quod Angelus effudit ſuam phialam, ſeu iram Dei ſuper ſedem, ſeu thronum beſtiæ, id eſt, ſuper regiam ſedem 99.

Divina ſupplicia exardeſcunt non tam in peccato, quam in peccatorum occaſione.

ſedem ipſius Antichriſti, ſeu ſuper totum regnum ejus, quod ſub nomine ſedis ejus intelligitur; vel peculiariter dicitur ſuper ſedem ejus, quia ab ejus ſede tanquam à fonte, ac origine omnes viæ peccatorum, ac malorum dimanabant: & inde maximè Deus in ſuppliciis exurgit contra ſedem beſtiæ, id eſt, contra vias, ac occaſiones peccatorum. Cantaturus Regius Vates divinam miſericordiam, ac juſtitiam, ait Pſalm. 145. n. 8. *Dominus erigit eliſos, Dominus diligit juſtos, Dominus cuſtodit advenas; pupillum, & viduam ſuſcipiet, & vias peccatorum diſperdet.* Cùm benefacit eliſis, juſtis, advenis, pupillis, & viduis, ipſas perſonas expreſsè nominat; Cum verò ulciſcitur, non tam in ipſas peccatorum perſonas, quàm in ipſorum peccatorum vias, ac tramites iram ſuam fulminat. *Et vias peccatorum diſperdet.* Ac ſi plus furorem iræ habeat in ipſas vias peccatorum quam in ipſoſmet peccatores. Unde rectè ibi D. Chryſoſt. *Non dixit* ait, *diſperdet peccatores, ſed viam ipſorum, hoc eſt ipſorum actionem; non enim averſatur naturam, ſed odio habet vitium.* Similiter ipſe David. Pſalm. 1. n. 6. *Iter impiorum peribit.* Ut rectè D. Ambroſ. *Perire,* ait, *iter impiorum, dixi, non impios: ſervat eorum ſubſtantiam, qui, ſi convertantur, ſolùm iter impietatis amittent.* Conſonat ipſius Regis exoratio, Pſalm. 9. ſeu juxta Hebræos, n. 15. *Contere brachium peccatoris, & maligni.* Ubi D. Chryſoſt. *Non vult,* ait; *peccatorem abſolutè conteri, ſed vires, potentiam, & ejus improbitatis fomitem.*

Pſalm. 145. — D. Chriſoſt. — Pſalm. 1. — D. Ambroſ. — Pſalm. 9. — D. Chryſoſt.

100. Secundò. Per ſedem beſtiæ, ſeu Antichriſti; Haymo, Anſbertus, D. Anſelmus, Albertus Magn. Gagnæus, & alii intelligunt miniſtros, familiares Antichriſti, ſeu Diaboli, ac impietatum ejus. Richard Victorin. *Illi,* ait, *ergo beſtiæ principaliter ſedes ſunt, qui ſe continuo ſemper, & abſque interruptione temporis illius principatui per infidelitatem ſubdunt.* At quomodo impii illorum ſedes ſunt? Nam in ſede requieſcimus: nihil autem turbulentius, & magis inquietum, quàm homines depravatæ mentis: *Cor enim eorum, velut mare fervens;* ut ait Iſaias 57. n. 20. Quomodo ergo in eis ſedere dicuntur? Quantò magis impius fervet, quantoque magis turbulentus eſt, ac diſſentiones, ac perturbationes excitat, & commovet in Republica; tantò magis cor ejus ſedes, ac domicilium Diaboli eſt. Ait Jeremias 1. n. 13. *Ollam ſuccenſam ego video, & faciem ejus à facie Aquilonis.* Locus ad literam intelligitur de Jeruſalem devaſtata, & incenſa per Nabuchodonoſorem; ita communiter D. Hieron. Theodoret. Rabanus, Hugo. D. Thom. Lyran. Dionyſ. Venit namque Nabuchodonoſor ex Aquilone, ex Chaldæa nempe in Jeruſalem, ſpiritu diabolico plenus, Diabolum in corde retinens, tanquàm in ſuo domicilio, & veluti olla ſuccenſa cuncta deſtruens ac devaſtans. Et ubi noſtra vulgata habet, *Ollam ſuccenſam*, legunt Chaldæi. Pagnin. Vatabl. Hebraic. *Ollam ſuccenſam, ferventem, ebullientem.* Si olla erat fervens, ac ebulliens, quomodo poterat Diabolus in ipſa habere ſedem, ac domicilium? Quantò magis ipſe erat fervens, ac ebulliens deſtruens Jeruſalem, ſuccendens templum, violans ſanctuarium, ac ſacra prophanans, & ſancta vaſa in uſus prophanos convertens, ſacerdoteſque, qui reputabantur tanquam Dei pupilla, occidens, ac injuriis afficiens, tanto magis ipſe ſedes, ac domicilium Diaboli erat. Favet D. Greg. lib. 18. Moral. c. 11. & lib. 33. c. 40. *Olla ſuccenſa,* ait, *eſt cor humanum, carnalibus deſideriis, & anxietatibus æſtuans, à Diabolo ſuccenſum, & fervens per conſenſum, cùm tot undas quaſi fervendo projicit, quot nequitias deſideriorum ad opera exteriora extendit.* Expende. *Olla ſuccenſa cor humanum à Diabolo ſuccenſum, & fervens.*

Haymo. Anſbert. D. Anſelm. Albertus. Gagnæus. Richard. — Iſai. 57. — Jerem. 1. — D. Hieron. Theodor. Raban. Hugo. D. Thom. Lyran. Dionyſ. — Chaldæi. Pagnin. Vatabl. Hæbraic. — *Impii quantò magis turbulenti, ac ſedicioſi tantò magis ſedes Diaboli.* — D. Gregor.

Tertiò. Joachimus Abbas, per hujuſmodi ſedem beſtiæ interpretatur Religioſos, qui à tramite vitæ regularis deficiunt, & ſic ait: *Religioſos ſui immemores inſtituti, denotari, qui quondam ſedes Dei, facti ſunt ſedes beſtiæ, quæ eſt regnum Antichriſti, regnantis utique à principio Eccleſiæ, in membris ſuis.* De his loquens D. Auguſtin. ait: *Sicut nullos comperi meliores, quàm qui in Monaſteriis profecerunt; ita nullos comperi deteriores, quam qui in Monaſteriis defecerunt.* Quæ depravitas naſcitur frequenter in Religioſis ex ambitione dominandi, ac odio in fratres quibus totum regnum, ac monaſterium tenebroſum fit: ſic pergit citatus Abbas: *Quocirca* ait, *effuſa phiala ſuper hanc ſedem, efficitur regnum ejus tenebroſum; quia & ambitio ipſa per ſe cæcat oculos eorum ne videant: & odium, quod concipiunt contra eos, qui ſe increpant, omnino aufert lumen ab oculis eorum.* Vide tom. 3. in Evangel. c. 21. q. 13. n. 147. 101.

D. Auguſt. — *Malos Religioſos odium & ambitio obcæcat.* — Joachim.

Quarto: Quænam eſt iſta ſedes beſtiæ, à qua tot tenebræ poſt effuſionem phialæ emerſerunt? mendacium eſſe eſtiſtimat Rupert lib. 9. in Apocalypſ. & ait, *Quid ergo eſt ſedes beſtiæ, niſi illud, ſuper quod beſtia innititur. Quid autem illud eſt, niſi mendacium? Denique ſicut authoritas Dei, non niſi veritas eſt, ſic fulcimentum Diaboli non niſi mendacium.* Sicut Deum ſemper comitatur veritas, ut proprietas intrinſeca ipſius naturæ, ut rectè dixit Nyſſenus, Orat. Catecheſ. 34. *Quomodo,* ait, *in unoquoque eorum, quæ ſunt, eſt quædam proprietas, quæ notam reddit naturam: ita divinæ naturæ propria eſt veritas:* Sic & ſemper malignum ſpiritum mendacium comitatur, & tam proprium ipſius Diaboli eſt mendacium, ut mendacium, omnia maligni opera ſequatur. Præcipiebat lex, Levit. 19. n. 11. *Non mentiemini.* Ad quæ verba Iſychius lib. 6. Levitic. *Quæ nos parva putamus maxima ſunt ſiquidem in mendacio ſingulis diebus ſolemus delinquere: ſed & omnibus peccatis cooperatur mendacium, nequaquam enim corrumperet Thamarem Ammon, niſi corruptionem, mendacio Davidem decipiens præveniſſet: ſed neque Nabot Jezabel occidiſſet, niſi falſam contra eum per ſeniores accuſationem compoſuiſſet.* 102.

Mendacium diaboli regnum, & ſedes. — Rupert. — *Veritas propria Dei, mendacium diaboli.* — D. Nyſſen. — Levit. 19. — Iſych. us.

Sicque Diabolus totus in mendaciis poſitus eſt, ut omnia tela quæ conjicit quibus homines, ac regna deſtruit, ac diſperdit, mendaciis fabricentur. Valde notus eſt Regius hominis Principatus in paradiſo. Omnibus animantibus dominabatur immortalique vita perfruebatur: invidens Diabolus, ut eum à regali throno deturbaret, quaſnam machinas adhibuit; quæ tela paravit? quæ arma? unum mendacii tantum verbum protulit, cui aſſenſum præberet, dicens. Gen. 3. n. 4. *Nequaquam mortemini, ſed eritis ſicut dii.* Hoc mendacii verbum totum illud paradiſi regnum vaſtavit D. Cyrill. Alexand. lib. 6. in 103.

Mendacium diaboli telum, regna deſtruit. — Gen. 3. — D. Cyrill.

Joan

Joan c 6. *Diabolus*, ait *contra primum hominem non ferro accinctus, ſed mendacio, & lethifera perſuaſione armatus venit, nec eum gladio ſed verbo necavit, cum illi ſuggeſſit: Nequaquam moriemini, ſed eritis ſicut dii.* Huc conveniant mundiales Principes, & ſibi tam timeant ab hoſtium ferro, quàm à telo mendacis linguæ ſuorum. Et quòd ferratæ hoſtium phalanges regiam invadant, non tanto timori ſint, quàm quòd domeſticorum linguæ ibi effundentes venena.

Quæstio XV.

Quare ſuper ſedem beſtiæ tam horribiles, & denſæ tenebræ diffunduntur?

104. Effusa quinta phala ſuper ſedem beſtiæ, factum eſt regnum ejus tenebroſum. Præſens quæſt. inquirit, Quænam ſint hujuſmodi tenebræ. Aureolus Aureolus inſiſtens ſuæ Chronologiæ vult eſſe punitionem Creſcentii per Othonem Imperatorem. Alcazar. Alcazar hanc effuſionem quintæ phialæ ſuper ſedem beſtiæ eſſe ait excæcationem Gentilium qui fideles perſequentur tam in Urbe Roma, quam in Imperio.

105. Haymo. Joachim. Ansbert. D. Anſelm. Albert. Gagnæus. Viegas. Ferrar. Tertiò Haymo, Joachimus, Ansbertus, D. Anſelm. Albert. Magn. Gagnæus, Viegas, Ferrarius, per ſedem beſtiæ interpretantur peſtiferam ſedem, ac poteſtatem Antichriſti, aliorumque hæreticorum ſupra quam effuſæ ſunt tenebræ multorum errorum, ac iniquæ, & falſæ doctrinæ cum multis depravatis dogmatibus, ac aſſertionibus, ex quibus panditur janua impuritatibus, & ſceleribus, ac turpitudinibus contra omnem legem tam humanam, quàm divinam. Hæ ſententiæ morales ſunt, & multum inſerviunt ad mores; ac tamen non bene conſonant literæ, neque quæ hîc dicuntur, bene eis accommodari poſſunt.

106. Aretas. Ribeira. Cornel. Menoch. Tyrinus. Lahay. *Veræ tenebræ, & palpabiles denotantur.* Quarta, & vera ſententia, quam docent Andræas Cæſar, Aretas, Ribeira, Cornelius, Menoch. Tirinus, M. Lahay, tenet, quòd veræ, & palpabiles tenebræ occupaverint totum regnum Antichriſti. Et hoc maximè conſequens eſt ad ſuperius dicta, Nam ſicut ex aliis phialis proprium vulnus factum eſt in terra; & maria, flumina, fontes converſi ſunt in ſanguinem, & ſol igneo calore æſtuavit; ſic & hîc propriæ tenebræ factæ ſunt. Et confirmatur, quia ut omnes fatentur, hæ plagæ temporis Antichriſti adumbratæ ſunt in plagis Ægypti; atqui plagæ Ægyti fuerunt veræ, & propriæ: Exod. 10. Exod. 10. num. 21. Proindéque quantum colligitur ex litera, hæ tenebræ erunt veræ, & ſymbolicæ, veræ: ut eſt dictum; ſymbolicæ, quia ex tanta immutatione aëris prodibunt peſtis, multi morbi, ulcera, & alia multa infortunia.

107. Et benedicitur; *Factum eſt regnum ejus*: ſcilicet Diaboli, ſeu Antichriſti tenebroſum: quia in ſolo regno Chriſti, eſt lux, & ſplendor, ad quod Pſalm. 18. reſpiciens Regius Vates ait, Pſalm. 18. n. 6. *In ſole poſuit tabernaculum ſuum*: hoc eſt, per hypallagen, ut vult Genebrard. *Solem poſuit in tabernaculo*. Genebr. *Solo in Jeſu vera lux, & ſplendor.* Ut enim pro foribus tabernaculorum, ac domorum ſigna ponuntur, ac ſtemmata, quæ habitantium ſunt peculiaria ſigna, eorumque indicant magnalia: ſic Jesus pro tabernaculi ſui foribus habet ſolem, qui cùm ſit omnium luminum fons, indicat Jesum ſolum eſſe omnium luminum originem, ac fontem. Ait Iſaiæ 62. n. 1. *Propter Sion non tacebo, & propter Jeruſalem non quieſcam, donec egrediatur, ut ſplendor juſtus ejus; & Salvator ejus, ut lampas accendatur.* Iſai. 62. Ubi noſtra Vulgata habet: *Egrediatur ut ſplendor.* Septuaginta legunt. *Egredi. tur ſicut lumen.* Septuaginta. Procopius Procopius: *Egrediatur ſicut fulgur.* Omnia nomina ſplendor, lampas, lumen, fulgur quæ lucem indicant adunantur ad explicandam Chriſti claritatem, quæ ipſo apparente in orbe refulſit ac ſi totum antea tenebræ eſſent.

Cùm ergo in ſolo Jesu ſit vera lux; qui à Chriſto diſcedit, totus eſt in tenebris, ac denſiſſma obſcuritate, ut invenitur in regno Diaboli, ut in præſenti dicitur: *Factum eſt regnum ejus tenebroſum.* 108.
De Juda notat Joannes 13. n. 30. *Cùm ergo accepiſſet buccellam continuò exivit; erat autem nox.* Joan. 13. Non enim poterat non ambulare in noctis tenebris, qui rejiciens Jesum ab animo ſuo, etiam corpore recedebat ab illo. *Qui à Chriſto diſcedit, in tenebris ambulat.* Nam ſicut qui Jesum habet, tenebræ eum non comprehenderunt; ſic & qui Jesum relinquit, totus à tenebris nenetur; quod eleganter, meditatur Origenes tom. 2. in Joan. Origen. Et ſic ait: *Non erat igitur nox in iis, quibus pedes Jesus abluerat, ſed dies clariſſimus, quod mundi eſſent; & præcipuè in eo, qui in Jesu ſinu cubabat, nox non erat; neque in Petro profitenti, Tu es Chriſtus: nox:::: Nunc autem; cum accepta buccella, Judas continuò exivit, tunc in eo egreſſo nox erat; Nec enim ei præſto erat lux cui nomen oriens, cum egrediendo, juſtitiæ ſolem reliquiſſet.*

Et ſunt homines adeo à ratione alieni, ut umbrarum tenebris capiantur. 109.
Chriſtum veram lucem deſerentes; quorum miſeram conditionem deplorat Oſeas, c. 4. n. 13. & ait: *Super capita montium ſacrificabant, & ſubter colles accendebant thymiama, ſubter quercum, & populum, & terebinthum; quia bona erat umbra ejus*: Oſeæ. 4. Maximè expendenda eſt ratio motiva, ob quam impellebantur ad lignum adorandum; Nempe ait: *Quia bona erat umbra ejus.* *Homines relinquunt lucem, & quærunt tenebras.* Et tanto affectu ad umbras, vel tenebras ferebantur, ut præ illis ſolem contemnerent, ac pro nihilo haberent; & inde in graviſſimam pœnam incidunt; ut ait Ruffin. lib. in Oſeam. *Repudiantes lucis, & luminis conditorem, verè quaſi filii tenebrarum nomoris capiebantur umbraculis, &c. Hanc igitur impietatem calamitatis ultimæ diſpungat illatio.* Meritò in perditionem abeat, qui authorem lucis relinquens tenebras quærit.

Et adeo ſunt propriæ tenebræ Diabolo, ut 110.
etiam quando *ipſe Satanas transfigurat ſe in Angelum lucis*, ut ait Apoſtol. 2. Corinth. 11. 2. Cor. 11. n. 14. non eſt, ut ipſe, qui eſt princeps, ac *Rector tenebrarum*, ad Epheſ. 6. n. 12. Illuminat, ſed ut Epheſ. 6. ſub ſpecie lucis tenebras errorum, ac falſitatum diffundat, ut homines decipiat, ac in barathrum detrudat; ponderat D. Cyprian. lib. de Unitate Eccleſ. in initio, *Diabolus dum ſibi aſſumit ſpeciem lucis, tenebras diffundit.* *Satanas*, ait, *ſecundùm Apoſtoli vocem transfigurat ſe velut Angelum lucis, & miniſtros ſubornat ſuos, velut miniſtros juſtitiæ aſſerentes noctem pro die, interitum pro ſalute, deſperationem ſub obtentu ſpei, perfidiam ſub prætextu fidei Antichriſtum ſub vocabulo Chriſti; ut dum veriſimilia mentiuntur, veritatem ſubtilitate, fruſtrentur.*

QUÆSTIO XVI.

Quare Impii præ rabie non ſolùm manducant linguam ſuam, ſed etiam inter ſe mutuò commanducant?

111. *Eximia rabies, & indignatio.*

VIDENTES impii tot, & tantis plagis ſuper præcedentes plagas adhuc ſuis doloribus, ac laboribus finem non eſſe impoſitum, ſed ſemper in majora mala incidere præ labore, ac anguſtia commanducaverunt linguas ſuas, quod vel certè ita verè fiet; Nam de inſigni Duce Georgio refert Martinus Barletius in vita Scanderbergi, interdum præ angore animi cogitabundum ſibi labia dentibus præcidere ſolitum, ut etiam per barbam, & pectus ſanguis deflueret; hoc enim ſummi doloris, & indignationis nota, & grandis hyperbole eſt. (Barlet.)

112. *Furore in ſemetipſos irruent impii.*

Tamen Sacer Text. ait: *Commanducaverunt linguas ſuas.* Nobis innuit, non tantùm ſingulos; ſed ſeipſos quoque ad invicem aſſociatos morſuros ſibi linguas, membráque ſua, & ſe ad rabiem provocaturos, lamentantes ſimul tanta ſua infortunia, ita ut præ furore unus in alterum irrueret mordendo ſeipſos, & hoc altiùs, ac moraliter eſt inquirendum.

113. *Linguas commanducant, dum ad mendacia ſeipſos exhortantur.*

Primò; Ait Text præ angore, ac rabie homines *Commanducaverunt linguas ſuas.* Non ait: Manducaverunt, ſed *Commanducaverunt.* Quomodo hoc verificari poteſt? Nunquid unus alterius linguam laniare poterat, & ſimul etiam ſuam præ dolore manducare? Quod ſic dicitur, tanquam, ſi ſinguli ſuam, & alterius linguam, dilaniaverint: & quomodo hoc myſticè eſt intelligendum? Dum ipſi impii ſemetipſos exhortantur ad veritatem reſpuendam, & ad mendacium ſectandum, & amplectendum, ſemetipſos mordent, & dilaniant. Ansbert. (Ansbert.) *Commanducatione linguarum mutua intelligitur exhortatio infidelium, qua ſe invicem monent, monentes conſentiunt, conſentientes, avent veritatem non recipere, mendacium ſequi; id eſt Chriſtum reſpuere, Antichriſtum verò ſuſcipere. Hoc eſt enim infidelibus linguas ſuas præ dolore inſenſibilis vulneris commanducare.*

114. Mich. 3.

Pro quo optimè facit Michæas, cap. 3. num. 5. *Hæc dicit Dominus ſuper phialas, qui ſeducunt populum meum, qui mordent dentibus ſuis & prædicant pacem* Hoc eſt qui populum inducunt ad deceptionem, & falſa; hoc eſt mordere dente peſtifero, & canino; & in hoc prædicant pacem, cùm ſit triſte, & durum bellum. Noſter D. Cyrill. Alexand. ibi: *Mordebant enim, nec parum lædebant perſuadentes ſermonibus ſuis eos aſſenti ri potiùs quàm à Deo per Sanctos Prophetas profectis. Mentiebantur autem dicentes eos in pace, & rebus ſecundis vitam traducturos, nequicquam triſte moleſtiam il is creaturum. Verum hic eorum ſermo non mandat à Deo. Nec adeo ſplendida, & acceptabilia proloqui linguis impuris conceſſum eſt.*

Qui ſuadet mendacia, maligna mordet. D.Cyr. Alex.

115. Rupert.

Secundò: Juxta Rupertum, ut dixi ſuperiori quæſt. Regnum Diaboli eſt mendacium, quod aſſertionbus, ac dogmatibus hæreticorum maximè eſt obtenebrarum: dicitur autem, quòd iſti hæretici *Commanducaverunt linguas ſuas*: cum ex ſententia Ansberti, & Haymonis commanducare linguas, id eſt dilaniare, ac dilacerare: nam quamvis iſti hæretici concordi, malignitate, ac unanimi odio armentur contra Eccleſiam Chriſti; tamen inter ſe ita deſſident, ac decertant, ut tanquam canes rabidi ſe invicem dilacerent, mordeant, ac dilanient. Rupertus ſic ait. *Quomodo iſti commanducaverunt linguas ſuas: Nimirum contra ſemetipſos ſentiendo, contraria ſibimetipſis dicendo, adverſus ſemetipſos ſectarum varietatibus diſcordando: nam contra Catholicam quidem Eccleſiam pari, & quaſi concordi malignitatis ſpiritu depugnant: ſed contra ſemetipſos diſcorditer confligendo, hæreſes multifidas fecerunt, & ita quique ſuas partes defendendo, contendendo, atque rixando linguas ſuas manducaverunt.*

Hæretici dum Eccleſiam concorditer impugnant ſeipſos ut canes dilacerant.

Tertio dicitur: *Factum eſt regnum ejus tenebroſum,* & ſtatim ſubditur: *Commanducaverunt linguas ſuas.* Quid habent tenebræ cum linguarum corroſione? Nonne canis rabie infectus etiam propria membra dilacerat, ac corrodit? & quis magis canis rabidus, quàm invidus, qui ſic ambulat in tenebris, ut in Chriſti ſervos, ac viros virtute conſpicuos, maxime furore rapiatur: inde merito dicuntur linguas ſuas commanducare, invidi enim pares ſunt canibus rabidis ſeipſos mordentibus, ac dilacerantibus. Richard. Victorin *Quia*, ait, *per majorem excæcationem in majorem erga Sanctos prorumpunt livorem, & majorem Divinitatis Chriſti derogationem, aptè ſequitur, linguas ſuas præ dolore, id eſt, præ invidia, quam erga ſanctos habebunt manducare.* Et deinde addit: *linguam comedere, eſt ergo alium invidia tabeſcere; & ejus bonitati detrahere: ille enim linguam ſuam comedendo conſumit, qui proximum per invidiam, & detractionem corrumpit.* 116.

Invidus velut canis rabidus. Richard.

Cum quinque Reges debellaſſent Regem Sodomæ, & Gomorrhæ eoſque captivos ducerent, una cum Lot, ac multa præda; occurrit Abrahamus, de victoribus triumphat, captivoſque in ſua libertate una cum præda reponit, Tunc Rex Sodomæ, largè prædam remittit Abrahæ, qui ſa ncte jurat *Levo manum meam ad Dominum meum excelſum, quod à filo ſubtegminis uſque ad corrigiam caligæ: non accipiam ex omnibus, quæ tua ſunt*, Gen. 14. n. 22. Totam rem oblatam rejicit Abrahamus, ne ſpoliis ſuſceptis ditior factus invidiæ pateret, ut docet D. Auguſt ibi ait, *Rex & ſui ex hoc facto facile inviderent divitiis Abrahæ.* Timuit ergo Abrahamus fœdare beneficium, & quos ab hoſtium manibus liberaverat, invidiæ morſibus tradere, quibus maximè cruciarentur ac torquerentur. 117.

Gen. 14. *Invidi ſeipſos mordent.* D. Auguſt.

Quarto, *Commanducaverunt linguas ſuas.* Quomodo hoc fieri poteſt, cùm ut notant Ansbertus, Haymo, juxta Pſalmiſtam, *Acuerunt linguas ſuos ſicut ſerpentes*; ut interficiant juſtos, & ſanctos In hoc tamen ad invicem comederunt linguas ſuas; nam quæ impii dicunt, faciunt, ac machinantur inter ſe mutuo contra Sanctos, totum in eorum perniciem, ac damnum reflectitur Inito conſilio iniqui in juſtos parant linguarum morſus, dentium dilacerationes ac manuum interfectiones; hoc totum in ſuum caput moliuntur, & jacula, quas in ſanctos contorquent, in ſemetipſos reſiliunt. De primo homicida habetur, Gen. 4. n. 8. 118.

Ansbert. Haymon. Pſalm. 65.

Linguas & gladios quos impii contra juſtos acuunt, contra ſeipſos armant. Gen. 4.

Conſurrexit,

Conſurrexit Cain adverſus fratrem ſuum Abel, & interfecit eum. Philo citandus legit. *Interfecit ipſum* In quibus verbis latet aliqua æquivocatio, propter illud nomen. *ipſum.* Quod ſi videatur referendum ad Abelem, tamen optimè referri poteſt ad ipſum Cain interfectorem, ut qui erecta manu potiùs ſibimet, quàm Abeli intuliſſe mortem. Philo lib quod deterior potiori inſidietur, ſic ait: *Inſurrexit Cain in Abelem fratrem ſuum, & interfecit ipſum prima quidem facie, Abelem occiſum ſubindicat : ſin autem diligentius rem expendas, ipſum Cain à ſeipſo. Proinde ſic legendum: Inſurrexit Cain, & occidit ſeipſum, & & non alterum.*

Philo.

119. Crudeliſſimis hoſtibus Judas JESUM tradidit, & cum immaculatus Agnus ad victimam duceretur ſcribit D. Matth. 27. n. 3. *Tunc videns Judas, qui eum tradidit, quòd damnatus eſſet, pœnitentia ductus retulit triginta argenteos Principibus Sacerdotum, & Senioribus, dicens : Peccavi, juſti tradens ſanguinem* : Quid deinde : *Projectis argenteis in templo & abiens, laqueo ſe ſuſpendit.* Cur miſer homo tam præceps abis ad interitum ? Cur non magis tui Sanctiſſimi Magiſtri miſericordiam expectas ? de cujus clementia, tam magnum tibi erat experimentum ? Nónne paulò ante Judæorum conventu cinctus dicebas illud Sap. 2. num 12. *Circumveniamus juſtum, mittamus lignum in panem ejus.* Si circumventionem juſto parabas, lignumque mittebas in eum, nunc juſto parcis : *Peccavi tradens ſanguinem juſti* : Et tu curris ad lignum ad tui ſuſpendium ? Neceſſum erat, quod qui in virum juſtum mittebat lignum, lignum eum ad ſui interitum reciperet. Pulchrè D. Leo ſerm. 3. de Paſſione cum Juda loquitur. *Cur, ô Juda* ait, *de JESU bonitate diffidis, qui te à corporis, & ſanguinis ſui communione non repulit ? Sed homo inconvertibilis, ſpiritus vadens, & non revertens, cordis ſui ſecutus eſt rabiem, & ſtante Diabolo à dextris ejus iniquitatem, quam in Sanctorum omnium armaverat caput, in ſuum verticem retorſit.* Perfidus traditor lignum JESU paraverat, in quo lignum ſibi comparavit; lignum JESU extitit trophæus victoriæ clavis ad Cœlum; lignum Judæ fuit ſuſpendium ad laqueum, & via ad barathrum.

Matth. 17.

Sap. 1. *Lignum armatum in juſtos, in ſ. ca tores de ſævit*

D. Leo.

120. Sacerdotes Babylonici inſurgunt contra Danielem, Regemque adurgent, ut mittatur in lacum leonum, & ut celerius Danielem devorare poſſent, tota eorum cura in eo poſita fuit, ne quid cibi leonibus præberetur. Poſt ſeptem dies venit Rex lugens Danielem, & abſque ulla læſione eum invenit, feſtinus Rex protinus mandat Danielem exire à lacu. *Porro illos, qui perditionis cauſa fuerant, intromiſit in lacum, & devorati ſunt in momento coram eo.* Daniel. 14. n. 41. Cur tam celeriter, ac in momento vorati ſunt à leonibus ? Ipſi ferarum dentes fame contra Danielem exacuerant, cautè prohibentes, ne quid annonæ leonibus miniſtraretur. Id quod in Danielem machinati ſunt, in eorum verticem recedit, ut celeriter, ac momento à leonibus devorarentur, deglutirentur, ac minutim comminuerentur. Phil. lib. 1. Antiq. cap. 7. *Sævierunt leones in Babylonios, antequam pervenirent ad fundum foveæ; nihil enim diſcerpſerant ab heri, & nudiuſterius.*

Daniel. 14. *Dentes exacuti in Danielem, in Babylonios deſæviunt.*

Philo.

QUÆSTIO XVII.

Quomodo impii præciſis linguis poterant blaſphemare?

DE iſtis iniquis ait Text. *Blaſphemaverunt Deum, & non egerunt pœnitentiam.* Quibus ponderatis, rectè ait Alenſis. *His no antur effectus phialæ iræ Dei, & ultionis Divinæ, quæ in ipſis invidis habet eſſe; obcæcatio, quoad ſeipſum, factum eſt ejus regnum tenebroſum; corroſio quoad proximum, commanducaverunt linguas ſuas; abnegatio quoad Deum, & blaſphemaverunt Deum Cœli; obduratio mali, & non egerunt pœnitentiam.* 121.

Alenſis. *Innumera ex invidia mala.*

Quæſtio præſens eſt : Si iſti iniqui commanducaverunt linguas ſuas, quomodo blaſphemantia verba jactare potuerunt; Abſciſſis enim linguis abſque miraculo nullus loqui valet. Ad quod reſpondet Eſtius. Prius blaſphemarunt linguæ, antequam comederent linguas ſuas; poſtea verò animo, & voluntate; quomodo, & dæmones blaſphemant ſine linguis. 122.

Eſtius. *Blaſphemant animo, ut dæmones.*

Secundò. Juxta ſententiam Alenſis, D. Thomæ, Richardi Victorini, & aliorum; per commanducationem linguarum ſuarum impiorum detractio de juſtis denotatur. Corrodendo ergo, & murmuratione comedendo linguas ſuas de ſanctis detrahendo blaſphemarunt Deum Cœli. Detractor enim juſtorum in Deum blaſphemus invenitur; favet Joachimus Abbas. *Primo quidem*, ait, *laniant dentibus bonos Magiſtros; deinde creſcente impatientia, & malitia uſque ad blaſphemias Creatori erumpunt.* 123.

Alenſis. S. Thomas. Victorin. *Qui de juſtis detrahit, in Deum eſt blaſphemus* Joachim.

Cùm Core, & ſocii ejus murmuraſſent de Moyſe, & Aaron, quod partiales eſſent, & quod ex carnali effectu ducti ſolos ſuos ad dignitates promoverunt, crudeleſque eſſent in reliquos populares, indeque contra eos ſe erexerunt, eorum juſſa contemnentes. Tunc Moyſes ex Dei mandato fulminat in eos divinam iram. *Sin autem novam rem fecerit Dominus, ut aperiens terra os ſuum deglutiat eos, deſcenderintque viventes ſcietis, quod blaſphemaverint Dominum.* Numer 6. num 30. Blaſphemia eſt contumelia ſeu injuria illa in Deum. Core, cum ſuis ſociis ſolúm locuti ſunt contra Moyſen, & Aaron; quomodo ergo blaſphemias dicitur eos pertuliſse; Sic Deus diligit ſuos miniſtros, eoſque venerari vult, ut injuria irrogata in eos tanquam prolata contra Deum habeatur. Caietan ſic ait : *Non ſolùm contemptus ſignificatur, ſed pejor quædam vilipendii ſpecies : Vilipendendo, contemnendo, ſpernendo, reprobando, irritando Vicarios Dei, in Deum ipſum videbantur peccare*; juxta illud Levit. 10. num. 16. *Qui vos ſpernit, me ſpernit*: Et illud. 1. Reg. 8. num. 21. *Non te abjecerunt, ſed me ne regnem ſuper eos.* 124.

Num. 18. *Qui offendit juſtos, in Deum peccat.*

Caietan.

Levit. 10. 1. Reg. 8.

Ait Paulus Epheſ. 4. num. 30. *Nolite contriſtare Spiritum ſanctum Dei.* In Spiritum ſanctum non cadit triſtitia, aut paſſio ulla; tamen metaphoricè contriſtari dicitur, cùm offenditur; & ut ait Tertullian. ad cap. 15. de ſpect. *Urgentur homines ſacro Text. Ne Dei lædant Spiritum, pro natura ſua bono tenerum, ac delicatum*, &c. Et in quo nos exhortatur 125.

Epheſ. 4.

Tertullia.

Deus injuriam in ſuos, ſuam agnoſcit.

Apoſtolus ? Ne Dei offendamus ſpiritum ; immediatè ſubdit n. 31. *Omnis amaritudo*, *& ira*, *& indignatio*,*& clamor*, *& blaſphemia tollatur à vobis*. Peculiari phraſi nos admonet Apoſtolus: *Nolite contriſtare Spiritum ſanctum* ; Ne maledicta,ac blaſphemias in fratres extorqueamus, utpote qui ſuam in aliena injuria injuriam agnoſcit,ideo erga fratres maximè os purum nos vult habere. D. Chryſoſt. homil. 14. in Moral. *Os*,ait, *habes ſpirituale obſignatum Spiritu ſancto: cogita quæ ſit oris tui dignitas*; *Patrem vocas Deum*; *& fratrem mox vituperas* : *Perpende cum quibus tempore myſteriorum aſtas*, *nempe cum Cherubim*, *& cum Seraphim*: *quomodo ergo cum illis potes dicere*. *Sanctus*,*Sanctus*, *Sanctus*, *qui ore tuo ad vituperium abuteris*.

Apoc. 16. *n.* 12. Et ſextus Angelus effudit phialam ſuam in flumen illud magnum Euphratem, & ſic ſiccavit aquam, ut præpararetur via Regibus ab ortu ſolis.

VERSIONES.

Arabicus. Evacuavit phialam ſuam &c. Et ſiccata eſt aqua ejus, ut fieret in eo via parata Regibus venientibus.

Syriacus. Et aruerunt aquæ eius, ut pararentur viæ Regum illorum, qui ex oriente ſolis fient.

Arias. Et excicata eſt aqua eius.

D. Auguſt. Ut præpararetur via eorum,qui ſunt ab ortu.

Primaſ. Ut præpararetur via, veniente Rege ab oriente ſole.

Vatabl. Via Regum ab ortu.

EXPOSITIO VII.

126. Aureolus. Alcazar. Hugo. Haymo. Pannonius. Albertus. Mendoca. S. Xaverius Indiæ Apoſtolus.

Et *ſextus Angelus.* Nec eſt, ut ait Aureolus, & Gregorius VII. nec eſt, ut ait Alcazar, Fabianus Pontifex ; nec etiam eſt, ut inquiunt Hugo Victorinus, Haymo, Pannonius, Albertus Magnus, Prædicatores. Ex quo conjicit Mendoça ad 1. Reg. cap. 2. annot. 15. ſect. 1. num. 17. eſſe hunc Angelum Beatiſſimum Franciſcum Xaverium Indiarum Apoſtolum, qui exſiccavit fluvium magnum idololatriæ, ut Orientibus Regibus pateret via ad Cœlum : hæc bene, & moralia ſunt. Ad literam, & genuinè. Iſte eſt verus, & proprius Angelus, ut ſæpe dixi de aliis ſuperioribus quinque. Effudit phialam ſuam, nempe divinam iram, ac vindictam ſibi commiſſam. *In flumen magnum Euphratem.* Nempe Babylonis. Dicitur magnus tum ratione profunditatis: tum etiam latitudinis, ac vaſtitatis. Et hic fluvius à venientibus ex Oriente in Occidentem præſertim in Judæam, tranſeundus eſt. *Et ſiccavit aquam ejus* Non ipſas aquas divertit per varias foſſas, & loca, ut fecit Darius ingrediens Babyloniam ; ſed exſiccavit eas oſtendens ſuam magnam virtutem, vel quia per aquas Euphratis. aquæ baptiſmi denotantur, de quo infrà.

Ut præparetur via Regibus ab ortu ſolis. Difficilis quæſtio ; quinam ſint iſti Reges ? Multi exiſtimant eſſe bonos & pios, venientes in auxilium Chriſtianorum, tamen mihi probabilius, ut ex multis dicam quæſt. 19. eſſe malos & impios, venientes in auxilium, ac obſequium Antichriſti : Nam hîc agitur de tertio anno regni ejus, jam ipſo facto potentiſſimo Monarcha, ſuprà omnes, qui fuerunt in orbem ſubjectis omnibus totius Septentrionis & Occidentis, uſque ad Euphratem ; & etiam magna pars Orientis ei jam ſubjecta erat. Unde iſti Reges veniunt in obſequium ac auxilium Antichriſti : Ad inquirendos Chriſtianos per varia loca ad necem, ad pugnandumque contra aliquem, ſi Antichiſto noluerit obedire, ad celebrandumque magnum ejus triumphum in loco qui dicitur Armagedon, de quo infrà num 16. Quem impium Dominus Jesus interficiet Spiritu oris ſui,cum iſtis Regibus, ac ſuis exercitibus. 127. *Verus ſenſus.*

Hæc ſexta phiala, inducens exſiccationem Euphratis, convocationemque Regum orientalium, eorumque congregationem in locum, qui dicitur Armagedon, correſpondet ſextæ tubæ Cap. 9. n 14. Ubi ſolvuntur quatuor Angeli ligati in Euphrate, qui ſoluti in aciem producunt ducentos milliones, equitum, & reſpondet ultimæ plagæ Ægypti, quando exſiccato Maris Rubri alveo, ſubmerſi ſunt omnes currus, & equites & exercitus Pharaonis. 128. *Apoc. 9.*

QUÆSTIO XVIII.

Quare Angelus bonus exſiccavit aquas Euphratis, ut via præparata & expedita fiat iniquis Regibus ?

AIT. Text. quòd Angelus ſiccavit aquam fluminis Euphratis. Alludit hic ſacra revelatio ad Darium, & Cyrum, Reges Perſarum & Medorum, qui ab Oriente, id eſt ex Perſide, & Media venientes, ingreſſi ſunt munitiſſimam Babyloniam, derivantes Euphratem, qui per mediam urbem defluit, in varias foſſas, & loca, indeque ſicco pede milites in urbem immiſerunt, eamque repentè ceperunt ac ſub ſua poteſtate redegerunt : Ut communiter Interpretes explicant, ac tradunt, Daniel. 5. num. 3. 129. *Alluſio textus.* Daniel. 5.

Sicque etiam in fine Mundi iterum Euphrates exſiccabitur non hominum induſtria ac labore, ut factum eſt ſub Cyro ; ſed miraculosè, virtute Angeli. *Ut præparetur via Regibus ab ortu ſolis* : qui ab oriente veniunt in obſequium ac auxilium Antichriſti contra fideles Chriſtianos, eos inquirentes per omnia loca, ac deſerta, ut interficiant. Et hac de cauſa ut multis placet 130.

Fon.x tempo ra · · tuò e · · ant, tunt.

placet aquæ non ſunt diviſæ, ut quia in hoc Rubri,vel Jordanis, ſunt exſiccatæ, quia in hoc ſacro ænigmate, aquæ Euphratis denotant aquas baptiſmatis, quæ tunc publicè, ac patenter non erunt, ſed tantùm in occulto, ac abſcondito, vel quia Euphrates idem valet in ſuo ſignificato,ac frugifer, creſcens, & abundans; & bona temporalia, quæ in his Regibus apparebant,quantò creſcere, & abundare videbantur, tantò citiùs erant eradicanda, ac exſiccanda; & ideò hæc exſiccatio Euphratis fit miraculosè opera boni Angeli, non ut cedat in bonum Antichriſtianorum, ſed ut citò deducantur ad commune macellum, in quo ſuas pœnas debitas recipient,ut Patet infra, ex c. 19. Apocal.ad fin.n.20.Moraliter etiam.

131\. *Prius conſummanda nequitia iniquorum, & tunc Sancti judicabunt.*

Primò: Haymo per Euphratem,qui in multos rivos dividitur, intelligit malorum multitudinem,qui in multa vitia, turpitudines, ac depravationes dividuntur: *Et ſextus Angelus effudit phialam ſuam*: nempe cœleſtem prædicationem, qua exſiccantur aquæ fluminis Euphratis, hoc eſt, omnis malitia iniquorum. *Ut præparetur via Regibus ab ortu Solis.* Per reges intelligit juſtos, qui ſe benè regunt venientibus ab ortu Solis: à gratia nempe Chriſti, qui eſt verus Sol juſtitiæ Et cur prius exſiccantur aquæ quàm præparetur via Regibus, ſeu Sanctis? Quia Prius extinguenda eſt malitia iniquorum, quàm ſancti cum magno triumpho aſſumantur ad judicandum: ſic ſubdit Haymo, *Niſi prius malorum nequitia fuerit conſummata, nequaquam ad judicandum apparebunt, ipſi enim poſt eorum damnationem remunerabuntur, qui eos ſunt judicaturi.*

Haymon.

132\. *Adulantium ac iniquorum Magiſtrorum voces ſollicitant Dei iram.*

Secundò, Maximè admiratur Rupertus, quòd cum præcedentes phialæ damnaſſent maria, flumina, & fontes, cur hoc flumen Euphrates propriam meretur phialam? pro cujus rei explicatione adverte quæ ſint hujus fluminis aquæ? Exiſtimat citatus Auctor quod ſint adulantium garrulitates,Poëtarum figmenta,iniquorum Magiſtrorum falſa dogmata, quæ maximè apud Babiloniam vigebant: Daniel. 1. num. 4. & 2. num.2. per cujus mediam civitatem Euphrates defluit, & ob hoc cathedras falſæ doctrinæ,divinam iram metuit, ut peculiari, ac inſigni pœna puniretur. Sic Rupertus:*Illis quoque ira debetur, qui illos dementaverunt vaniloquiis, imo & ſcripturis ſuis malitioſis illorum errores auxerunt.*

Daniel. 1.

Rupert.

133\. *Falſa doctrina extinguenda ut ad cœlum tranſeat.*

Sed cur prius exſiccatur aqua hujus fluminis *ut præparetur via Regibus ab ortu Solis*, Quia his, qui veniunt ab ortu Solis (qui eſt Chriſtus Deus noſter) ut præparetur via, & tranſitus ad cœlum, neceſſe eſt ut prius ſit exſiccata ac extincta omnis aqua mundanæ ſapientiæ, ac humanæ ſtultitiæ. Sic ait citatus Rupertus: *Non poterant aquas illas tranſire Reges iſti, cùm una lingua Hebraica occurreret Græcis facundis, diſertiſque Latinis, Grammaticis, Rhetorribus, Dialecticis, aut Poëtis Tragicis, Comicis, Satyricis. At ubi venit ille ſpiritus veritatis, ut argueret mundum, nimium arguendo, idque effecit, ut ſiccarentur tantæ aquæ, tam magna flumina: ſtultam enim fecit Deus ſapientiam hujus, mundi.* Abulenſis:*ſiccavit aquas ejus, id eſt, doctrina ſine humore gratiæ.*

Rupert.

Abulenſ.

134\. *Impiis au-*

Tertiò: Per aquas fluminis, quæ maculas extergunt, intelligit Richardus Victorinus, aquas Baptiſmi, quæ culpas abluunt, ſed quid eſt, quòd per effuſam phialam ab Angelo, exſiccantur aquæ Euphratis? Quia meritò, ob peccata impiis,exigentibus ſuis demeritis, gratia, quæ fuerat data in baptiſmo, aufertur. Sic ait citatus Doctor. *Fluminis aqua ſiccabitur, dum reprobis baptizatis, imminente vindicta, donum gratiæ ſpiritualis in Baptiſmo collatum auferetur.*

fertur gratiæ quam in Sacramento receperunt.

Richard.

135\. *Contemptus terrenorum præparatur via ad cœlum.*

Quartò: Euphrates interpretatur frugifer, vel creſcens,vel pulverulentus: Et inde divites ſignificat, qui in terris creſcere, & fructificare omni affectu contendunt; proindeque tanquam aquæ in perpetuo fluxu ſunt: ſed ad quid ſiccantur aquæ Euphratis, ut præparetur via Regibus venientibus ab Oriente? Quia ſi ſiccantur divitiæ per contemptum, nobis via præparatur ad regna cœlorum. Alenſis *Hic Angelus*, ait, *divitias terrenas contemnendas prædicabit, & ſic aquas divitiarum ſiccabit, ut præparetur via Paradiſi Regibus per contemptum terrenorum: & appetitum divitiarum cœleſtium.* Et ideo iſti Reges dicuntur venire ab ortu Solis, ut denotetur, quòd hujuſmodi rerum temporalium contemptus non fit, niſi in nobis oriatur verus Sol juſtitiæ. Ita D Thomas. *Ab ortu Solis*,ait *id eſt,ex eo quod Chriſtus orietur magis, ac magis in cordibus ipſorum per gratiam, qui eſt Sol irradians ſuper ſequentes ſe.*

Alenſis.

Contemptu divitiarum ex gratia Chriſti.

D. Thomas

136\. *Deus permittit juſtorum tribulationes ut magis probentur.*

Quintò: Valde mirum ſanè, quòd aquæ Euphratis exſiccantur,ut præparetur via Regibus: Sed cur Deus permittit alto conſilio ſuo exſiccari aquas fluminis, ut ſine impedimento tot impii Duces cum ſuis copiis tranſeant; Nonne cùm Ægyptii perſequerentur Iſraëlitas in medio maris ſubmerſi ſunt; Quomodo hic tam diverſum eventum reperimus, quod ſiccatur fluvius, ut impii Reges ſicco pede pertranſeant?Id tamen permiſit Deus, ad exercitium juſtorum, & ad magnum augmentum eorum gratiæ, & gloriæ; & ut etiam juſtorum fides & eorum amor in ipſum Deum,cunctis clareſceret inter tot adverſarios, ac barbaros tyrannos. Andræas Cæſarienſis. *Tranſire*, ait, *Euphratem inducentes, aut animæ,aut corporis mortem, animæ quidem, eò quòd talia ex operatione dæmonum contingant ex permiſſu Dei: magis quoque ipſo Deo illos adducente ad probationem famulorum ſuorum: Non quòd ignoret, ſed ut aliis manifeſtum faciat, qui ad ſe accedat.*

Andr.Cæſ.

137\. *In peccatores citò advolat ſupplicium*

Sextò: Siccatur Euphrates, ut impii Reges ſicco pede tranſeant, cùm Ægypti ſubmerſi ſint in mare rubrum, cùm perſequerentur Iſraëlitas Cur ergo hi incolumes pertranſeunt Euphratem exſiccatis ejus aquis? Siccatur fluvius ne ipſi in ejus tranſitu moram faciant; ducebantur ad carnificinam,ut citò & breviter cum ſuo Antichriſto duriſſimam, ac terribilem mortem ſuſtinerent. Minatur Deus ſupplicium, ac deſtructionem Jeruſalem per Chaldæos, & ait per Jeremiam. 1. n 11. *Vigilabo ego ſuper verbo meo, ut faciam illud.* Et ad quid vigilat? ut valde mane,ac diluculo celeriter, ac feſtinanter mittat ſupplicium; ut explicant D. Hieron. Theodoret, & Chaldaica paraphraſis.

Jerem. 1.

138\. D. Hieron. Theodor. Chaldæus. Pſalm. 2.

Quis à ſupplicio Dei nimis properante poterit ſe expedire; Ait Regins Vates Pſ. 2. n.12 *Apprehendite diſciplinam, ne quando iraſcatur Dominus, & pereatis de via juſta. Cùm exarſerit in brevi ira ejus.* Sermo eſt de ira in judicio

Supplicium Dei breviter, & ſine mora. finali, ac damnatione æterna; ſed hujuſmodi ira, quæ in æternum durat, & perſeverat quomodo ira brevis dicitur? Quaſi etſi abſque fine duret, & perſeveret: tamen ſine mora celeriter, ac breviter hominem apprehendit, dum minùs

Heſychius. ipſa ira timebatur. Heſychius in Catena Lypomani ſic ait: *Futurum deſcribit, ut celeriter iraſcatur. Hic quidem indignatur, non tamen celeriter, ſed animi utitur lenitate mollémque ignem accendit.*

139. Prodidit Judas Magiſtrum ſuum, meum JESUM: eundémque negavit Petrus: Uterque ſuum facinus agnovit: Petrus à ſupplicio liber exivit, in quod dirum, ac rigidum incidit Judas: Et cur Judas ab illo non eximitur? Ait de illo Matth. 27. num. 5. *Receſſit, & abiens laqueo ſe ſuſpendit.* Alii legunt: *Cucurrit ad laqueum.* Extrema miſeria, ac deplorata Judæ pœna non fuit tantum quòd laqueo ſe ſuſpenderet, ſed

Matth. 27. *Judas ex ſumma miſeria cucurrit ad laqueum.* D. Nyſſen. quòd ad illum feſtinanter cucurriſset: ſi enim moras interpoſuiſset, poterat ſuum miſerum ſtatum recogitare, ſuam culpam deflere, ut Petrus, ac ut ille miſericordiam invenire. Divus Gregorius Nyſsenus homilia in eos, qui alios judicant. *Ego autem*, ait, *& Judam Iſcariotem exiſtimo, niſi ipſe ſui ipſius carnifex eſſe properaſſet, ſed ſupplex veniam petiiſſet, ejus miſericordiæ, quæ per Orbem erat effuſa non fuiſſe expertem futurum* Expende illud, *Properaſſet.* Hæc cauſa extitit extremæ illius ruinæ, quia pœna feſtinanter eum apprehendit. Quod de-

Thren. 4. Rupert. plorat Jeremias Thren 4. num. 19. *Velociores fuerunt perſecutores noſtri aquilis cœli.* Rupertus cap. 88. *Perſecutores, id eſt, peccata noſtra, velociores fuerunt aquilis cœli, ut nullum uſquam pateret effugium.*

QUÆSTIO XIX.

Quare exſiccato Euphrate, via præparatur iſtis Regibus? Et quinam ſint iſti Reges, an boni, vel mali?

140. HOc eſt valde principale punctum in hac re- quinam ſint iſti Reges? Alcazar exiſtimat eſſe Petrum, & Paulum Apoſtolos venientes

D. Laurent. Juſtinian. ad invadendam Romam Ethnicam, & adducit pro ſe Sanctum Laurentium Juſtinianum, in feſto Sanctorum Petri, & Pauli: Sed Sanctus Venetiarum Patriarcha loquitur concionatoriè. Ad ſenſum literalem non ſubſiſtit ſententia Al-

Alcazar. cazar. Nam ipſe exiſtimat, ut ſuprà retuli, primum aurum phialarum Angelum, eſſe Sanctum Paulum. Secundum Angelum Sanctum Petrum:

Impugnatur. Si ſunt in hac ſacra prophetia Sanctus Petrus, & Sanctus Paulus duo primi Angeli duarum primarum phialarum: quomodo nunc in ſexto Angelo, ſexta phiala, mutant perſonam, & induunt perſonam Regum Orientalium. His omiſſis, quæſtio ſatis agitata inter Doctores eſt; an iſti Reges ſint boni vel mali?

141. Prima ſententia tenet, quòd iſti erant boni, ac pii Reges venientes in auxilium Eccleſiæ, ac Chriſtianorum contra Antichriſtum; ita docent Haymo, Rupertus, Alenſis: Divus Thomas, Haymo. Alenſis.

Viegas hîc ſectione 3. Gagnæus, La Hay. Probatur: Quia hi Reges videntur adduci à bono D. Thom. Viegas.

Angelo fluvium Euphratem exſiccante, ut velocius ſucurrere poſſint Eccleſiæ, non autem Lahay. *Reges pii, & boni.*

videtur veriſſimile Deum tantum miraculum patraturum in favorem exercitus Antichriſtianorum: tum quia Antichriſtus contra eos ingentem parabit exercitum: & Joannes ſubdit verſu ſequenti, quòd Draco, & beſtia, id eſt diabolus, & Antichriſtus, tres ſpiritus immundos mittent, qui omnes alios Reges fœderatos contra eos in ſuum auxilium evocent. Hæc ſententia probabilis eſt.

Contraria tamen ſententia mihi eſt probabilior; quòd ſcilicet, iſti Reges ſint iniqui, & 142. *Vera ſententia.*

peſſimi, venientes in obſequium, & auxilium Antichriſti contra Dei Eccleſiam ejúſque filios Chriſtianos. Ita docent Andræas Cæſarienſis, Andr. Cæſ. Ansbert.

Ansbertus, Albertus Magnus, Richardus Victorinus; Ribeira; Cornelius Ferrarius imò & Albertus. Richard. Ribeira.

hanc ſententiam etiam tenet Viegas ſectione 2. Cornel. Ferrar. Viegas.

Probatur primò: Quia Angelus immiſit phialam noviſſimæ iræ Dei, ad exſiccandas aquas Euphratis, ergo cùm id non ſit opus miſericordiæ, ſed iræ Dei, non erat in auxilium Eccleſiæ, ſed in damnum Antichriſtianorum.

Probatur ſecundo: quia, ut ſuprà vidimus 143.

juxta Danielem 7. num. 24. & juxta hanc ſacram revelationem, cap. 13. num. 1. & ibi diximus, quæſt. 3. num. 26. & 27 ex decem Regibus Daniel. 7. Apoc. 13.

qui tempore Antichiſti Orbis imperium tenebunt, tres occidentur ab ipſo Antichriſto; & reliqui ſeptem ei ſe ſubjicient, & ex his aliqui erunt ex Oriente; & quia hæc jam pertinent ad tertium annum Antichriſti, ut tenent Viegas, Viegas.

Cornelius, Ribeira, Ferrarius, in quo ipſe jam Cornel. Ribeira.

erit potentiſsimus Dominus, ac Monarcha totius Ferrar.

Orbis, ſuprà omnes: qui antea fuerunt, jam toto Occidente ſub ejus poteſtate redacto: Tunc iſti Reges ex Oriente venient in auxilium, *Reges iniqui venientes in obſequium Antichriſti.*

ac obſequium Antichriſti, ſi fortè aliquis ei reſiſtere, vel contra eum rebellare audeat deinde etiam in ejus obſequium per vaſtiſsima Orientis deſerta, ac loca, & cavernas inquirentes, & perquirentes omnes Chriſtianos, ut ab eis occidantur, & tandem ut conveniant ad magnum triumphum, quem Antichriſtus ſibi præparat in loco juxta Jeruſalem, qui dicitur Armagedon, ubi virtute ſpiritus oris Chriſti, dira morte peribit, ut dicitur hoc cap. verſu 16. & cap. 19. numero 15. & cap. 20.

num. 9. Apocal. 19. & 20.

Nec obſtat, quod aquæ Euphratis virtute An- 144.

geli exſiccatæ ſint, quia Deo permittente ob alta conſilia ſua, multa, & magna fient ab Antichriſto Et aquæ exſiccantur, non in obſequium *Solvitur fundamentum contrarium.*

Antichriſtianorum, ſed ut ipſi celerius ad carnificinam trahantur, ut potentatus ſæculi cum ſuo Antichriſto digna, ac miſerrima morte in infernum ſepeliantur.

Reges Orientales non ſubmerguntur in flu- 145.

vio, ut Ægyptii in mari rubro, ſed ſicco pede tranſeunt, & ad duriorem, ac rigidiorem pœnam cum ſuo Antichriſto reſervantur; ſupplicium ſæpè differtur, ut durius, ac rigidius inferatur. De hypocritis in judicio clamantibus locutus Dominus, Matth. 7. num. 23. ait: *Tunc coefitebor* Matth. 7.

illos, quia nunquam novi vos. Cur uſque tunc tam

tam longo tempore expectas, Domine, ut iniquiſſimos homines punias? Nadab, & Abiu filii Aaron, eo quod coram Domino obtuliſſent ignem alienum. *Egreſſus ignis à Domino devoravit eos, & mortui ſunt coram Domino.* Levit. 10. num. 1. Et cur iſtis tam citò pœna inflicta eſt, illis verò tam moroſè? Filii Aaronis traduntur ac puniuntur igne temporali: nam tanquam mente alienati, vel ex inconſideratione, vel ex aliquo timore, ut videre eſt apud Abulenſem ibi. At hypocritæ, de quibus Chriſtus loquitur, ob ſuam multam nequitiam, ac malitiam, gehennali igni deputantur, & tam grandis ira, tamque grandis æterna pœna, non feſtinanter, ſed valde moroſè multa dilatione interpoſita fulminatur. D. Chryſoſtomus homilia 19. in Matthæum. *Uſque tunc*, ait, *ſuſtinebit, quia grandem iram, grandis dilatio præcedere debet.*

Levit. 10. *D[illegible] ſu[illegible] ai[illegible]ius in[illegible].* Abulenſ. D. Chryſoſt.

146. Mittens Deus ſuos miniſtros, qui rationes peccatorum populi exigerent, debitúmque ſupplicium pro eis inferrent hoc imprimis illis mandat apud Ezechielem 9 num. 6. *A ſanctuario meo incipite.* Septuaginta transferunt: *A ſanctis meis incipite.* Et quomodo jubet ſanctos ſuos imprimis ſub gladio premi? Et cur non potiùs peccatores? Sicut enim miſericordiæ eſt pœnam non differre: ſic ſummi rigoris dilationes interponere: nam hujuſmodi induciæ quid pariunt, niſi multam anguſtiam, proliumque dolorem in his, qui judicium timent, ac expectant? D. Ambroſius in Pſalm. 118. ſermone 20. *Quos miſeretur enim*, ait *cito caſtigat, ut non diutius afficiantur futuri expectatione judicii, ne prolixius miſera reatus ſorte macerentur.*

Ezech 9. *Pro gravi pœna ſupplicium differtur.* D. Ambroſ.

147. Maximè lachrymatur Jeremias. Thren. 2. n. 4. *Tetendit arcum ſuum quaſi inimicus; firmavit dexteram ſuam, quaſi hoſtis, & occidit omne, quod pulchrum erat viſu* Expende illud: *Tetendit arcum*, non ait, immiſit ſagittam; ſed tetendit arcum, quod moram, & tempus exigit: ſicut & illud: *Firmavit dexteram ſuam*: quod eſt ad ſcopum collimare, quod non citò, ſed tempore interpoſitio fit. Et ad quid tot verbis dilationem importantibus utitur? Quia in ipſa dilatione poſita eſt acerbitas flagelli; ſaginatur enim divina ira per patientiam, ut poſtea majori amne, quaſi de pleno effundatur. D. Paſchaſius lib. 2. *Quantò magis, ait, ex Dei patientia, judicii tempus extenditur, tantò retributionis vindicta durior accumulatur.*

Thren 4. *In dilatione poſita eſt flagelli acerbitas.* D. Paſch.

Apoc. 16. *n.* 13. Et vidi de ore Draconis & de ore beſtiæ, & de ore Pſeudo-prophetæ, ſpiritus tres immundos in modum ranarum.

Num. 14. Sunt enim ſpiritus dæmoniorum facientes ſigna, & procedunt ad Reges totius terræ congregare illos in prælium ad diem magnum omnipotentis Dei.

VERSIONES.

Syriac. n. 13. Ex ore illius animalis dentis, & ex ore illius Prophetæ falſi, &c. tanquam prodeuntes.

Arabicus. Et ex ore arrogantis ſibi prophetiam mendacii, tres ſpiritus impuros ſimiles ranis.

Pagninus. Vidi exire ex ore Draconis.

S. Proſper. Primaſ. Exeuntes velut ranas.

Rupertus. In modum ranarum procedere.

Marian. Tres ſpiritus lutulentos, vel loquaces.

Arabicus n. 14. Qui edunt miracula, quique pergentes ad Reges terræ, & totius Orbis congregant eos ad prælium magni illius diei inquam Dei omnipotentis.

Arias. Signa quæ procedunt ad Reges habitatæ totius terræ, congregare illos, in prælium diei illius magnæ, Dei omnipotentis.

Syrus. Qui abeunt ad Reges orbis habitabilis ad congregandum eos.

Primaſ. Exeunt ad reges terræ contrahere illos ad pugnam.

Oecumen. Ad diem diei illius magni.

EXPOSITIO IV.

148. Et vidi de ore Draconis: Id eſt diaboli: Supple exire, ſive prodire. *Et de ore beſtiæ*, id eſt Antichriſti. *Et de ore Pſeudo-prophetæ.* Id eſt, Anteſignati, ſeu magni Ducis Antichriſti, de quo facta eſt mentio cap. 13. num. 11. dicitur de ore, Hebraïca phraſi hoc eſt, eorum juſſu & auctoritate; ſæpè enim os in ſacra Scriptura, pro voluntate, vel juſſione ſumitur, hiſque innuitur quomodo Antichriſtus jam Dominus totius Occidentis fiet Dominus univerſi Orientis, eúmque agnoſcent omnes trans Euphratem. Primóque hoc fiet ore Draconis? juſſu nempe dæmonis per energumenos Magos, ſecudò, *ore beſtiæ*: juſſu & imperio Antichriſti per ſuos legatos multis promiſſionibus, & terroribus. Tertiò, *ore Pſeudo-prophetæ*, ſummi ejus miniſtri per ſuos Prædicatores magna buccinantes de Antichriſto.

149. *Spiritus tres immundos*: Modo explicato, in modum

modum ranarum. Allegoria denotatur, quòd illa omnia fient per nuntios impuriſſimos, garrulos impudentes, maximéque vocales, ac imbelles, quorum falſa mendacia facilè convinci poterunt. Et hæ ranæ dicuntur exire de ore Draconis, & Beſtiæ, & Pſeudrophetæ, quia eodem cum illo participant ſpiritu dicti nuntii, ac legati.

150. Alcazar. *Co ſil um impiorum in ipſos redit.* *Sunt enim ſpiritus dæmoniorum.* Non habet hîc locum explicatio Alcazaris dicentis hos ſpiritus eſſe dæmonis, carnis, & mundi: ſunt enim ſpiritus, qui ab ore trium illorum, quos modò explicavi, exierunt. *qui procedunt ad Reges totius terræ:* tanquam nuntii, & oratores, teſtificantes ejus Monarchiam in Occidentem, ejúſque eximiam potentiam, miracula apparentia, & etiam ſpeciem divinitatis, quam falsò impoſtor ſibi arrogat; *Congregare illos in prælium*: hoc eſt, ad indicendam magnam perſecutionem contra nomen Chriſtianum, ſed verè congregabuntur contra ſeipſos, ut inde fiat manifeſtum, quòd conſilio, quo impii Chriſtum oppugnare moliuntur, eodem miſerrimè pe-
Camillus. reunt, ut notat Camillus Theanenſis Eremita, ad Pſalmum 2. *Aſtiterunt Reges terræ.*

151. D. Thom. *Ad diem magnum omnipotentis Dei.* Divus Thomas videtur hoc referre ad diem judicii, & ait: *Dicitur dies Dei; quia præſentes dies ſunt quaſi noſtri; ſed ille dies erit Dei ad judicandum:*
Pſalm. 74. *Pſal. 74. Cùm accepero tempus, ego juſtitias judicabo.* Tamen probabiliùs hic dies magnus dicitur, in quo Deus faciet magnam oſtentationem ſuæ omnipotentiæ, ipſum Antichriſtum cum ſuis majori ex parte occidendo, deſtruendo, ac perdendo.

QUÆSTIO XX.

Quare ex triplici infauſto ore prodeunt tres ſpiritus immundi, & quinam ſint?

152. *Cùm Deo obſequi volumus, tunc à diabolo impugnamur.* MAXIME ponderandum eſt, quòd poſtquam noſter Joannes fecit mentionem aquas Euphratis exſiccatas eſſe, ut præparetur via Regibus piis, & Chriſtianis, qui ſe regere ſciunt; venientibus, ut multis placet in auxilium Eccleſiæ, velut eis præparetur via ſalutis: Ad quid ergo tres ſpiritus immundi hîc mittuntur, niſi ut ſuos miniſtros ſuſcitent adverſus tales Reges? Quia cum Deo obſequi intendimus, & viam ſalutis præparatam ſequi; tunc à dæmone vehementiſſimè omnibus modis
D. Thom. impugnamur. D. Thomas: *Vidi ex ore beſtiæ*, &c. *Hic oſtendit effectum conſequentem; quia dæmones occaſione prædicationis magis ſtudent detinere in errore, & obfuſcatione: ideo ſuſcitabunt Principes ad detinendum erroneos, & ad impugnandum pios.* Vel ſi Reges, quibus Euphrates exſiccatur, erant impii, ut cum communi ſententia dixi, à Deo mittuntur tres ſpiritus immundi, quia dæmon in auxilium eſt ſuis.

153. Alcazar. Qui ſunt iſti tres ſpiritus immundi? Alcazar eſtimat hic exprimi, dæmonis, mundi, & carnis loquelam, Et primus eſt ſpiritus nequitiæ, ac diaboli, qui aliis dominatur. D. Bernard. Hi duo ſpiritus ſcilicet mundi, & carnis ſunt ſatellites illius magni Principis tenebrarum, ut dominetur ſpiritus nequitiæ, hoc eſt: diabolico ſpiritui carnis, & mundi. Idem etiam Alcazar, ait, hos tres ſpiritus, ſeu tres ranas eſſe Judaïſmum, Gentiliſmum, hæreſim.

Secundò: Fridericus Staphylus libro de Lutheranorum diſcordia. Gabriel Prateolus in catalogo hæreticorum aptè haſce tres ranas adoptant tribus ſectis, quæ à Luthero promanarunt. Prima eſt Anabaptiſtarum, quorum pater eſt Rothmannus, Secunda eſt Sacramentariorum quorum auctor eſt Caroliſtadius, ex quo Zuinglius, & Calvinus prognati ſunt. Tertia eſt Proteſtantium, qui ducem habuerunt Melanctonem. Tertiò, has tres ranas Proſper in dimidio temporis c. 11. vult futuros tres Prædicatores Antichriſti. 154. Staphyl. Prateolus. Proſper.

Quartò: Multi volunt per hos tres ſpiritus intelligi multitudinem iniquorum Cornelius, La Hay, & alii contendunt eſſe tres dæmones quos Viegas mittendos eſſe cenſet ab Antichriſto, in hominum viſibili quaſi legatorum ſpecie, ad gentes ad ſe congregandas; & inde dicuntur ſpiritus immundi tres, quia totius immunditiæ pater diabolus eſt; & inde meritò hoc nomen diabolo accommodatur. Expellit Chriſtus diabolum à puero, & dicitur: *Erat homo in ſpiritu immundo.* Marc. 1. n. 3. *Cum ſpiritus immundus exierit ab homine.* Matth. 12. num. 14. Et inde optimè immunditiæ pater dicitur: qui maximè omni impudicitia deturpare conatur. *Propter iſtam cauſam*, ait, *ſpiritus dicuntur immundi; quia ſpurciſſimi ſunt; quia, hominum genus per ſuas ſuggeſtiones multimodis immunditiis, atque ignominiis paſſionibus afficiunt.* 155. Cornelius. La Hay. Viegas. Marc. 1. Matth. 12. *Ad impudicitiam maximè urget diabolus.* Rupertus.

Quintò, & probabilius: Hi tres ſpiritus immundi ſunt tres ſolemnes nuntii, ac legatarii, profecti per totum mundum. Et hi ſunt tres ranæ, quæ exierunt ex ore ferarum horribilium. Prima rana, quam videt hîc Joanes exire ex ore Draconis, eſt ipſemet dæmon, qui toto ſuo conatu efficiet, ut Antichriſtus habeatur, tanquam ſupremus Dominus totius Orbis, excitando, & movendo, ut in omnibus finibus ejus, ut magnus Monarcha publicetur; per energumenos, magos; & incantatores, & cæteros homines, in quibus dominatur. Secunda rana, quæ hîc procedit de ore beſtiæ, quæ eſt Antichriſtus: Ipſe enim deſtinabit ſuos nuntios ad omnes Orientales Reges, cæteróſque mundi remotiſſimos, qui ubique publicabunt, ac evulgabunt, mirabilia, quæ fecit maximè in Occidente; & quanta vi veluti divina ſit præditus? & quomodo veluti univerſam naturam habeat, ſub ſua poteſtate. Tertia rana, quæ exit de ore Pſeudoprophetæ, qui mittet Prædicatores maximè ab ipſo inſtructos, qui ſuam doctrinam multis mirabilibus per ſuam magiam confirmabunt, ubique prædicabunt magnalia Antichriſti, uſque ad extremas partes Orbis, omnéſque Principes, ac gentes ad devotionem ipſius Antichriſti excitabunt, & deducent. 156. *Quinam ſint Iſti tres ſpiritus immundi.*

Sextò, & moraliter: D. Bernardinus tenet hos tres immundos ſpiritus, qui ex ore Draconis exeunt, eſſe ſagacitatem in aquirendo, tenacitatem in conſervando, imprudentiam in expendendo, & diſtribuendo. Sed quomodo de hujuſmodi ſpiritibus verificari poteſt, quòd ſigna, & mirabilia faciunt? Reſpondet Divus Bernard. *Omnia obediunt pecuniæ.* Ubi pecunia adeſt, multa magna, & mirabilia fiunt. Et ideò in 157. *Omnia pecuniæ obediunt.* D. Bernard.

in tex. ſequitur. *Sunt ſpiritus dæmoniorum, facientes ſigna & prodigia.*

158. Richard. Septimò: Ait Richardus Victorinus. Tres ſunt immundi ſpiritus univerſi, ſcilicet dæmones in Electis oppugnantes ſacramentum Trinitatis, & munimentum trium principalium virtutum, nempe fidei, ſpei, & charitatis. Octavò: Aretas. *Sub prætextu virtutis tamen decipiunt.* Aretas Epiſcopus. Tres ſunt, ait: *Ut hoc numero fallerent, quaſi laudatiſſimæ, ac ſanctiſſimæ Trinitati grati eſſent.* Tres dicuntur ſpiritus tanquam in laudem Trinitatis, & ut ipſi Trinitati gratiſſimi, ut ita ſub prætextu virtutis, & tanquam Deo grati ſeducant populos.

159. Rupertus. *Tres immundæ artes.* Nonò: Rupertus per hostres ſpiritus interpretatur tres ſectas ſcientiæ Magicæ, Poëticæ, & Philoſophicæ, quas ſpiritus immundus Spiritui Sancto contrarius aſpirabit. Magi ſpiritus immundos tanquam patronos, iniquo quodam pacto ſibi aſciverunt. Poëtæ verò ſub nominibus honeſtis, eoſdem ſpiritus immundos rogitant ſacrilega præſumptione, Deos appellantes. Philoſophis autem ſpiritus immundus vana inſpiravit, de quibus loquens, ait Apoſtol Rom. 1. Rom. 10. num. 22. *Dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt; & mutaverunt gloriam incorruttibilis Dei, in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis.* In tantam immunditiam evanuerunt, ut ſervirent potius creaturæ, quàm Creatori.

160. *Poëtarum figmenta homines impuros ut numina decantant.* In hac ergo conſideratione, vult Rupertus, ſpiritum immundum ſeu Poëtas, non quoſlibet, ſed Gentiles, Ethnicos, & vanos adumbrari exeuntes & de ore beſtiæ; ſed quomodo eruditiſſimi Poëtæ, ut Homerus, Virgilius, qui ut tales ab omnibus ſunt celebrati, dicuntur à noſtro Joanne exire ab ore beſtiæ; Quid habent tot ſapientes cum beſtia? Reverà tamen hujuſmodi Poëtæ beſtiæ ſunt, & à ratione omninò alieni, cùm homines etiam impuros, tanquam vera numina decantent, & exaltent. Rupertus: Rupert. *De ore beſtiæ, ait ſequens ſpiritus exivit, quia beſtiali regno mundi hujus adulando, humanæ mentis ignobilitas, Reges terrenos homines figmentis poëticis in Deos evexit, & in cœlum ſtellarúmque orbes tranſlatos fabuloſis næniis decantavit.*

161. Valde exitialis eſt plaga, quæ ex ſcriptis, ac figmentis Poëtarum venit in Rempublicam: Joſu. 7. ſatis vulgaris eſt hiſtoria ex Joſue, c. 7. n. 21. quando Iſraïliticus populus plagam mortis accepit ab hoſtibus ſuis. *Cujus plagæ cauſam aperiens Acham fatur: Ubi enim inter ſpolia pallium coccineum valde bonum, & ducentos ſiclos argenti, regulàmque auream quinquaginta ſiclorum, & concupiſcens abſtuli* Ubi noſtra vulgata legit, *regulam*, Græcus. *Plaga poëtarum valde exitialis in Republica.* legunt Græci *linguam auream*: quippe ubi in unius tabernaculo lingua aurea, ac venuſtè, & compoſitè loquens introducta eſt, univerſus periclitatur populus, & undique mala imminent: & quæ lingua aurea ita exitialis, ac perdens, ut lingua vanorum Poëtarum; Ex Origenes. quo aiebat Origen homil. 6. *Si Poëtam legeris modulatis verſibus, & præfulgido carmine Deos, Deaſque texentem, ne delecteris eloquentiæ ſuavitate: Lingua aurea eſt ſi eam ſuſtuleris, & poſueris in tabernaculo tuo, ſi introduxeris in cor tuum ea, quæ ab illis aſſeruntur, pollues omnem Eccleſiam Dei.* Ad totius Eccleſiæ pollutionem putat ſufficere, quòd vel in unius tabernaculo vanus, & laſcivus Poëta legatur.

162. Jerem. 51. Hac de cauſa dicebat Jeremias 51. n. 7. *Calix aureus Babylon in manu Domini inebrians omnem terram. de vino ejus biberunt omnes gentes; & ideò commotæ ſun: ſubitò cecidit Babylon, & contrita eſt* Calicem hunc ad Parnaſſi poculum refert Origenes, ex quo Poëtæ multa venenoſa Origenes. *Cum vanis poëtarum verſibus gentium mores bibuntur.* propinant in civitatum perniciem. Sic ait homil. 2. in Jerem. *Cognoſces*, ait, *quomodo unuſquiſque Poëtarum, qui putantur diſertiſſimi, calicem aureum temperaverit, & in calicem aureum venenum injecerit idololatriæ, & venenum turpiloquii, venenum eorum, quæ animam hominis interimunt.* In aureis vanorum Poëtarum verſibus, tot latent venena, quot ſunt peſtiferæ potiones: Expende, quod ubi noſtra Vulgata habet: *De vino ejus biberunt omnes gentes, & ideò commotæ ſunt: ſubito cecidit*: Vertit Arabicus: *De vino ejus bi-* Arabicus. *berunt omnes populi, & babylonizati ſunt: ſubito cecidit Babylon.* Cum potu, & mores hauſerunt & perierunt. *De vino ejus biberunt, & babylonizati ſunt.* De Babylonico calice à Poëtis temperato biberunt omnes populi, & quotquot biberunt babylonizati ſunt, potu, laſcivia, cæteriſque pravitatibus Bablonicos mores referentes, quibus perierunt.

Quæstio XXI.

Quare hujuſmodi tres ſpiritus exeunt potius ut ranæ, quam quæcumque alia animalia?

Ait noſter Joanes. Vidi tres ſpiritus immundos exire in modum ranarum. Licet dæmon varia corpora ſibi fingere poſſit, in eiſque apparere: tamen non videtur veriſſimile, hos immundos ſpiritus ſub ranarum ſpecie miſſos ad totum Orbem convocandum ſub ſervitute Antichriſti: ut ſic maximè deſpectui haberentur: dicuntur ergo prodire ad modum ranarum, ob proprietates, ac conditiones, quæ in his animalibus imperfectius inveniuntur; & in quo ranis comparantur ipſe dæmon, Legati, ac falſi Prædicatores Antichriſti; inquirendum eſt. 163. *Ranæ hic ſumuntur metaphoricè.*

Primò: Ranæ præcipuè nocturno tempore, vel ſub veſperum, perſtrepunt: inde hujuſmodi ſpiritus ad modum ranarum exeunt, ſuos errores nocte tenebrarum, ac denſa caligine cæcitatis mentium diſſeminantes, ac diffundentes. 164. *Hæretici ſub noctis tenebris ſuos errores ſpargunt.* Primaſ. Primaſius: *Iſtis Pſeudoprophetis, ranarum more, tanquam animantibus coaxantibus nocte damnabiliter erroris latratu convenit obſtrepere Ranæ enim, & loco, & viſu, moleſtóque ſtrepitu ſic odibiles habentur, ſicut diabolus cum ſuis agnoſcitur abominabilis veritati; meritóque æterno igne juſtè damnandi.*

Secundò: Tradit Pierius lib. 19 Hierol. ſymbolo de ranis, quòd luce juxta appoſita, ipſæ illico conticeſcunt, quo denotatur, ad veritatis Catholicæ lucem, ipſoſmet Hæreticos elingues fieri. 165. Pierius. *Lux veritatis Hæreticos facit elingues.* Huc ſpectat D. Hieronimus 1. Apologia adverſus Ruffinum. D. Hieron. *Falſi magiſtri garruli, quidquid in buccam venit, configunt, fidei lucerna, tanquam catena conſtringuntur.*

Tertiò: Cur hi immundi ſpiritus, ſub quibus congregatio omnium falſorum Doctorum intelligitur, ranis aſſimilantur; Rana aſpectu abominabilis, odore fœtida, importuno 166. *Falſi Doctores ab omnibus fugiendi.*

ſtrepitu

ſtrepitu cuicumque homini docto, & indocto odibilis Ecce immundi ſpiritus cum ranis componuntur quia falſi magiſtri ſuo aſpectu, odore, ac ſtrepitu cum innumeris mendaciis omni abominatione digni ſunt, tam erga doctos, quàm indoctos Primaſ. *Tantùm, ait; diſtare Doctores hujuſmodi quantum ranas ab hominibus ſanctis ut etiam, qui idonei non ſunt, ejus fraudes diſcretionis potentia repellendas agnoſcere, ranarum ſaltem horrore perculſi, tales ſtudeant devitare, qui ſicut ranæ ignaros impediunt, ne quieto devotionis cultu, percipiant veritatem.*

Primaſ.

167. *Dæmones ſuos inducit ad immunda.*

Quartò. Ad inſtar ranarum prodeunt hi tres ſpiritus. Verùm cùm ſint três perſonæ diſtinctæ, nempe dæmon, miniſtri, ac Prædicatores Antichriſti, cur non aſſimilentur tribus diverſis antimalibus, non autem unico, & immundo, & obſcœno Et meritò quidem quia licèt dæmones, & impii ejus ſectatores ſint de genere diverſo, tamen ſtudio, & affectu ſunt unanimes ad garrulitatem; obſcœnitatem, & immunditiam luto immerſam, quibus ipſi ſunt repleti, ſuóſque ſequaces replent. Andr. Cæſ. *Aſſimilantur ranis,* ait, *propter virulentum, obſcœnum, & immundum illorum affectum; necnon ad cœnoſas voluptates ſtudium.* Richard Victorin. ſic ait *Etiam in modum ranarum immundi ſunt; quia quos per ſuggeſtionem corrumpunt, verboſitate loquaces, & luxuria, lutoſos efficiunt.*

Andr. Cæſ.

Richard.

168. *Eccleſiæ inimici, ut infirmi deſpiciendi.*

Quintò: Ecce per hos tres ſpiritus immundos totus infernus concitatur ad Chriſti ſervos perſequendos, & ut Antichriſtus in toto Orbe veneretur. At cùm ita ſe res habeat; cur non vidit Joannes illos ſpiritus tanquam fortiſſimos leones, vel urſos, ſed veluti imbelles ranas, quæ carent viribus? Ut nobis denotetur quòd licèt adverſarii, imò etiam, & dæmones adverſus Eccleſiam, ac ejus filios inſurgant, contemnendi ſunt, ut infirmi ac debiles, qui minimè lædere poſſunt, licèt perſtrepant. Quod prælarè advertit Ambroſius Anſbertus *His oſtenditur, ait, malorum pars pro nihilo ducenda. Antichriſtus, ſcilicet, ejuſque Prædicatores comparantur cœno, & luto paludico: diabolus verò cum ſuis ſatellitibus, ranis, ac ſi eis Spiritus Sanctus diceret: O Martyres Dei! O milites invicti pro nihilo ducite temporalem beſtiæ poteſtatem, prædicatorúmque ejus,: quæ luto, ac cœno comparantur.* Deinde ſubdit *Deſpiciatur lutum, contemnantur, imo irrideantur ranæ*

Anſbert.

169. *Tria vitia dominantur in urbe, Avaritia, Gula, Superbia.*

Sextò Cùm innumeri penè ſunt ſpiritus mali quomodo à dracone eorum Principe ſolùm tres mittuntur? Ne dicas paucos eſſe, cùm ſub his tribus comprehendantur omnia vitiorum genera, quæ ſub avaritia, gula, & ſuperbia continentur Cardinalis Vitriac. Domin. quarta poſt Paſcha *Mundus, ait, de triplici peccato arguitur.* Teſte Joan. 1. cap. 2. num. 16. Omne, quòd in mundo eſt, concupiſcentia carnis eſt, concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ. *Sub his enim tribus omnia peccata continentur, id eſt, luxuria, avaritia, gula. Unde Apocalypſi Joannes vidit tres ſpiritus immundos exire de ore Draconis in modum ranarum. Ranæ garriunt, & ſaltant; ecce ſuperbia: Quietem tollunt; ecce avaritia: & in locis lutoſis commorantur, & molles habent ventres; ecce luxuria.*

Card. Vitr. 1. Joan. 2.

170. *Vani Poëtæ, ut plaga ranarum in regnis.*

Sextò, Ut dixi ad finem ſuperioris quæſtionis per hujuſmodi ſpiritus immundos, ac ranas denotantur Poëtæ mundani, ac vani, quorum ſcripta magno Reipublicæ detrimento univerſas domos replent, & cubilia maximè recondita, virginúmque receſſus, & matronarum ſtrata, nullúſque eſt locus, qui hac plaga non putreſcat. Da mihi locum, in quo poëmata fabularum vel amorum carmina, vel libri profaniſſimarum Comœdiarum non legantur: Nullum ſanè aſſignabis. Ecce plaga populi Chriaſtiani in damno Ægyptiis ranis prorſus comparanda: Pro qua re audiendus eſt Rupertus lib. 1. in Exod. c. 32. tractans ranarum plagam, ſic ait: *Quid juſtius comparatur fœditati ranarum, quàm Poëtæ perſtrepentes in theatris ridicula figmenta fabularum Hi planè aſſumunt Dei nomen in vanum, verbi gratia, cum adultero Jovi, & meretrici Veneri nomen divinitatis adſcribunt. Et illæ quidem ranæ permoleſtæ fuerunt accedentes, & ingredientes domum Regis, & in cubiculum lectuli ejus, & ſuper ſtratum ejus, & in domos ſervorum ejus, & in populum ejus, & in furnos ejus, & in reliquias ciborum ejus: iſtæ autem ranæ, id eſt, fabuloſi Poëtæ animis exitiales extiterunt.*

Rupert.

Cùm Moyſes elevaſſet virgam ſuam, aſcenderunt ranæ, & operuerunt terram Ægypti, quibus maximè oppreſſus Pharao: *Vocavit Pharao Moyſen, & Aaron, & dixit eis: orate Dominum, ut auferat ranas à me*: Exod. 8 n. 8. Cùm aquæ verò verſæ eſſent in ſanguinem: Exod. 7. n. 19. Non dicitur Pharao petiiſſe, ut ſanguis à fluviis tolleretur, nunc verò maximè petit, ut ranæ tollantur Et cur Pharao magis pro repellendis ranis, quàm pro extinguendo ſanguine rigidè inſtat; Nam ut ait D. Aug. ſerm. 87. de tempore *In ſecunda plaga, ait, in qua inducuntur ranæ, indicari figuraliter arbitror carmina Poëtarum, qui inani quadam, & inflata modulatione, velut ranarum ſonis, & cantibus ſimiles mundo huic deceptionis fabulas intulerunt.* Non ergo mirum quòd Principi Pharaoni acerbiores eſſent voces ranarum, ac vanorum Poëtarum adulantium, quàm rivi ſanguinis defluentes. 171.

Vani Poëtæ exitialis plaga regnis.

D. Auguſt.

Valde execrabile, ac fatale Principibus eſt, ſi Poëtarum ſpiritibus afflantur. De Saüle dicitur 1. Reg. 19. n. 23 *Abiit in Naioth in Ramatha, & factus eſt etiam ſuper eum ſpiritus Domini, & ambulabat ingrediens, & prophetabat uſque dum veniret Naioth in Ramatha. Et expoliavit ipſe ſe veſtimentis ſuis, & prophetabat cum cæteris coram Samuele, & cecinit nudus tota illa die, & nocte.* Cùm Saül ſtaret inter hos cantores, hymnos, & carmina modulantes, etiam Saul carmina, ac hymnos eructare, ac effundere cœpit, Illud verò maximè notandum quod ait text: *Expoliavit ipſe ſe veſtimentis ſuis & prophetabat, & cecinit nudus.* Nullus alius ſe veſtibus expoliavit, nullus alius nudus cecinit, ut bene notat Abulenſis q. 39. in præſenti. Ubi Saül afflatur ſpiritu canendi hymnos, & carmina, cum ſolus ipſe eſſet inſignitus regalibus veſtibus; ſolus ipſe ſeſe cœpit nudare; ut oſtenderet valde eſſe contrarium regali ſpiritui; quod inter conditores tandiu carminum appareret *Sic cecinit nudus tota die, ac nocte.* Non ergo mirum videatur, quod Regio cultu ſpolietur Princeps, qui dies, nocteſque integras conſumit in carminibus condendis, cum eorúmque conditoribus aſſiſtens. 171.

3. Reg. 19.

Abulenſ.

Principibus valde exitialis ſpiritus Poëticus.

QUÆSTIO

QUÆSTIO XXII.

Quare potentes Reges, cùm inter ſe maximè diſſideant, in unum locum conveniunt.

173. CONGREGANTUR Reges ad indicandam, ac publicandam magnam perſecutionem contra Chriſti ſervos ut eos omni loco perquirant,& perſequentes interficiant, ut dixi in expoſitione; ſed jam Moraliter.

174. Primò:Ait Text.*Congregate Reges totius terræ ad diem magnum omnipotentis Dei* : Nempe ut
D. Thom. interpretatur D.Thomas,ad diem Judicii : ſed etiam alii congregabuntur ad eundem diem Judicii, cum oporteat nos omnes ſtare ante tribunal Chriſti. Cur ergo hic ſpecialiter eſt ſermo de congregatione Regum, ad Judicium,
Dies judicii maximè terribilis magnatibus. & non aliorum ? Quia durius ſane, ac rigidius erit judicium Principibus : & qua de cauſa:Ex eo nempe,quod Reges,ac Principes,& Prælati nullum unquam ſubierunt judicium; ſed nunc
Sapient. 6. primò,& ultimo conveniunt ad judicium. Sapient 6.n.6.dicitur : *Horrende & cito apparebit*
Vatabl. *vobis:quoniam judicium duriſſimum his, qui præſunt*, Vatabl.legit : *Quoniam judicium rigidiſſimum in Proceres exercebitur.* Quod optimè ad
Tilman. hæc verba differit Tilmanus in ſuis Allegoriis, ad citata verba ; & ſic ait : *Judicant quotidie in Eccleſia Dei Prælati ſubditos:ſemel venit Dominus judicare Prælatos Quotidianum Monachis ſuis Abbates videntur ſubire judicium ; ſed nunquid melior eſt Abbatum conditio , qui videntur expectare noviſſimum ? & quam miſeri ſunt qui gloriantur , quod videntur humanum evaſiſſe : quam trepidi veniunt ad divinum,quam terribile illud capitulum erit,quod ſemel, & nihil deinceps ſuſceperint corrigendum.*

175. Secundo : Mittuntur ſpiritus immundi ad congregandos Reges contra veros Chriſti ſervos; ſed quomodo Reges,qui maximè inter ſe
Maxime uniuntur impii ad male faciendũ. ſunt diviſi , nolentes ad invicem ſubjici , in unum ſocientur , ac conveniunt ? An fortè in unum locum omnes congregabuntur?Nequaquam, ſed unuſquiſque manens in ſuo regno, animo , ac voluntate inter ſe maxime copulantur,ac uniuntur ad malefaciendum , ac iniqua
Haymo, perpetranda Haymo:*Nunquid in unum venturi ſunt,ut qui ſunt in Occidente tranſeant ad Orientem , aut rurſus ab Oriente in Occidentem? Non, ſed in unum conſenſum , & in unam malam voluntatem congregabuntur;propter unitatem quippe,de malitia illorum hoc dicitur;quia quod unus facit , hoc & reliqui.*

176. Zach. 5. Ait Zacharias cap 5. n 7. *Ecce mulier una ſedens in medio amphoræ & dixi : hæc eſt impietas; & levavi oculos meos,& vidi:& ecce duæ mulieres egredientes,& ſpiritus in alis earum & habebant alas quaſi milvi:& elevaverunt amphoram.* Mulier hæc ut ſacer Text.exprimit, eſt impietas.*Et dixi:hæc eſt impietas.*Et non ſtat,ſed mo-
D.Hieron. Theodor. Haym. Rupert. Albert. Hugo. ram denotat:Sedet ſuper amphoram, quæ amphora juxta D.Hieronym. Theodor. Haymo, Rupert.Albert. Hugonem Lyran. & alios paſſim ſignificat multitudinem , ſeu menſuram peccatorum Judæorum. Numquid hæc mulier impietas eſt ſola?minimè : Sed : *Ecce duæ mulieres* : duo nempe primarii dæmones cum ſuis exercitibus omnium iniquorum : ut interpretatur Cornelius,veniunt in auxilium, ac adjuvamen ejus,ad omnem populum deſtruendum, *Habentes alas milvi* ; qui eſt impius, ſævus & rapax;ſeu quia eſt avis nocturna, nocturno, ac clandeſtino tempore; multa mala facientes denotans. *Mala capita ad malum coadunantur.*

Semel , & iterum negat Petrus D. Magi- 177.
ſtrum; negat & tertio : Variè videntur referre Luc. 22.
Sacri Hiſtorici Nam apud Lucam 22 num. 59. Unus, eſt ſervus qui Petrum urget. *Alius quidem affirmabat, dicens Verè hic cum illo erat.* A Luca non diſſidet Joannes cap. 18. n. 26. At Matth. 26. Matthæus hiſtoriam referens ſic ait, cap. 26.n. 73.*Poſt puſillum acceſſerunt qui ſtabant,& dixerunt Petro, &c.* Cum Matthæo cohæret Marcus 14.num.70.Unde hæc rerum varietas? An *Improbi cum improbis coadunantur.* quod Matthæus ait, Lucas negat. Id ego pernego : Sed quod unus ſervus facit ad Petrum urgendum , probant reliqui, & ſimul cum illo ſervo adverſus Petrum coadunantur.Janſenius ad citat caput Luc. *Maxime*, ait , *cum in tam unanimi malorum conſortio,quidquid unus ageret, omnium fieret nomine.*Vide tom 2.in Evang cap. 4.q.2. n. 11. 12. 13. & tom. 3.cap.26.quæſt. 11. n. 65. 66.

Apoc.16.n.15. Ecce venio ſicut fur;Beatus,qui vigilat, & cuſtodit veſtimenta ſua , ne nudus ambulet, & videant turpitudinem ejus.

Num.16. Et congregabit illos in locum, qui vocatur Hebraicè Armagedon.

VERSIONES.

Primaſ.n.15. Qui venit ſubito ſicut fur, & videat turpitudinem ſuam.

Alii legunt. Ecce venit ſicut fur.

S.Cyprian. Beati erunt , qui vigilabunt , & ſervabunt veſtimenta ſua , ne nudi ambulent.

Arias. Beatus vigilans,& cuſtodiens.

Syriacus. Servat veſtes ſuas , ut ne nudus incedat , & videant ignominiam ejus.

Arabicus. Ne nudus incedat, & pateant ejus verenda.

Syrus n.16. Et congregaverunt eos in locum Armagedon.

Vatablus. Congregavit illos.

Arabic. Qui dicitur Hebraicè Armachadon.

Tycon. Congregabit in illo , qui vocatur Hebraicè Mageddon.

EXPOSITIO IX.

178. ECCE venio ſicut fur. Loquitur Chriſtus D. in propria perſona Alii legunt: *Ecce venit*, tanquam de ipſo D. diſſerens Evangeliſta: & hæc verba ſicut & cætera hujus verſiculi, per parentheſim legenda ſunt; nam verſu ſubſequenti, continuatur interrupta narratio. Interpoſita autem eſt hæc parentheſis, occaſione illius diei magni cujus meminerat immediatè ſuperiori verſu. *Ecce venio ſicut fur:* Inexpectato nempe, ac ex improviſo, & referri poteſt ad diem ultimum judicii; vel etiam quod quando convenerint in Armagedon Antichriſtus, & totius terræ Potentes cum ſuis exercitibus ad magnam celebrationem de ſubjectione totius Orbis facta Antichriſto; tunc illis nihil opinantibus aderit Dominus rigidum ſupplicium inferens: Et hæc eſt prophetia talis eventus.

Prophetia de interitu Antichriſti cum ſuis.

179. *Beatus, qui vigilat.* Eſt admonitio ad ſuos: Nam de reliquis infidelitatis ſomno ſepultis fruſtra hoc dicitur. Ad ſuos ergo ait Dominus, *Beatus, qui vigilat?* Ne erroribus Antichriſti involvatur, *Et cuſtodit veſtimenta ſua*, ſcilicet virtutum: nam fides, ſpes, & charitas veſtiunt animam; ſine quibus anima eſt nuda, ſicut ſine veſtibus nudum eſt corpus: *Et videant turpitudinem ejus*: Seu, ut alii legunt, *ignominiam*, ac fœditatem peccatorum ejus, quibus maximè anima eſt abominabilis, ac execrabilis. Unde ait Haymo: *Toties turpitudo apparet, quoties quodlibet crimen admittitur.*

Virtutes animæ ornamenta. Haym.

180. Syrus. *Et congregabit illos*: Scilicet Antichriſtus. Syrus legit: *Et congregaverunt*, in plurali referens ad tres illos legatos, & ſpiritus immundos, de quibus agitur ſuprà, verſ. 14. *Qui vocatur Hebraïcè Armagedon.* Quiſnam locus iſte ſit, maximè dubitatur? Conveniunt omnes quòd ſit locus propè Jeruſalem, quæ futura eſt regia Antichriſti Quid verò ſignificet, variæ ſunt interpretationes, de quo quæſt. 25.

QUÆSTIO XXIII.

Quare Dominus comparat adventum ſuum cum furis adventu; non de futuro dicens, veniam, ſed de præſenti: Ecce venio?

181. Matth. 24. Luc. 12. 1. Theſ. 5. Apoc. 3. DIes adventus Domini cum adventu furis comparatur: Matth. 24. n. 43. & Luc. 12. n. 39. 1. Theſſal. 5. n. 4. & 2. Petr. 3. n. 10. & Apoc. 3. n. 3. & hoc loco: Et ideo ſimilem hanc quæſtionem variis in locis jam excitavi, tom. 4. in Evangel. c. 22. q. 17. & tom. 1. in Apoc. c. 3. q. 11. Fur dicitur à furvo, id eſt atrox, & obſcuro, quod ſcilicet per atras, & obſcuras noctes furetur.

182. Communis ſolutio; ut citatis locis dixi, eſt; quod Chriſtus. D. comparat ſe furi, non quoad actum furandi, ſed quoad ſecretum, ac ſilentium, quo fur obſervat occaſionem, & horam, qua vel putat Dominum abeſſe, vel dormire, ut ita clam, & incautè perfodiat domum, & cuncta bona illius diripiat: & ideo multoties homines incauti, ac inopinati, quando magis deliciarum ſomno ſunt ſepulti, ad judicium, ac mortem à Domino vocantur: Et ideo oportet eſſe in continua vigilia, ne mortis dies nos inopinatos occupet, ut admonet D. Chryſoſt. homil. 9. in 1. ad Theſſal. *Propterea dicens tanquam fur ſic venit in nocte, ne nos in vitium præcipites demus, ne in ſocordiam; ne mercedem nobis amputet* Hac de cauſa diem mortis nobis incertum eſſe voluit, ut ſemper parati inveniremur.

Semper ſimus parati ad horam mortis. D. Chryſoſt.

183. Secundò: Ad quid nomen furis ſibi aſſumit Dominus? quia fur inexpectatus venit: Ad hoc potuit dicere, præter omnium opinionem, & quando minus cogitatur, Adveniam. Ad quid ergo furis adventui ſe aſſimilat? Fur valde inexorabilis ſe præbet erga eos, quos deprædatur, eorum nec bonis, nec etiam aliquando vitæ parcit. Ecce cur Deus ad judicium veniens, adventum ſuum inſtar furis dicit: Quia tunc Dominus totus furore repletus, pietatis ſigna mortalibus exhibita, in rigoroſæ juſtitiæ documenta convertet. Bruno Epiſc. Signienſ. homil. de finali Judicio. *Tunc Deus*, ait, *convertet in ſigna juſtitiæ, miſericordiæ ſigna, qui filiis Iſraël in egreſſu de Ægypto juſtitiæ ſigna in ſigna miſericordiæ converterat.*

In finali judicio ſigna miſericordiæ in ſigna juſtitiæ mutantur. Bruno.

184. Tertio: Ut Dominus nos admoneret ſui adventus inſtar furis; non ait de futuro, cum in extremis temporibus ſit illius adventus, Veniam, ſed de præſenti loquitur: *Ecce venio.* Ut ita erga ſuum adventum nos attentiores, & vigilantiores reddat, & ita incerti ſui adventus melius, & cum majori præparatione ad eum recipiendum diſponamur; & ita ad hoc magis nobis intimandum, adverbium demonſtrandi, *Ecce*, apponit Richard. Victor. *Adventum ſuum, inſinuat*, ait, *& adverbio demonſtrandi, & verbo præſenti, ut hoc æſtimationem diurnæ moræ tollat.*

Dies judicii, ſemper præſens exiſtimandus. Richard.

185. In oratione Dominica, quam nos Chriſtus docuit, illud quotidie petimus: *Adveniat Regnum tuum*: Matth. 6. n. 10. & quomodo illud Regnum à nobis eſt obtinendum, niſi mortis exitu, & judicis adventu, ut ita utriuſque ſemper memoriam retineamus? D. Cyril. in Catena D. Thom. c. 9. Luc ſic ait: *Mandavit autem*, ait, *& in oratione petere illud tempus revera terribile, ut ſciant, quod vivere decet eos non remiſſè.*

Matth. 6. D Cyrill. *De morte, ac judicio quotidie cogitandum.*

166. Pro colligendo cibo cœleſti, ait Moyſes populo: Exod. 16. n. 16. *Colligat quiſque ex eo quantum ſufficiat ad veſcendum, Gomor per ſingula capita.* Parva menſura datur, quæ non excedat unius diei cibum, ex qua nihil remaneat in alterum diem: & cur tam anguſta cibi menſura aſſignatur? Cur non magis conceditur aliquid in alium diem reſervari? Sanè intendebat Deus in filiis ſuis hanc conſtituere perfectionem, qua in quolibet die, ſic præ oculis haberent finem vitæ, quaſi minimè aliud craſtinum futurum remaneret; ſic curabat Deus in filiis ſuis, ut minimè abſtraherentur à contemplatione inſtantis finis. D. Paſch. lib. 4. in Matth. ſic ait: *Gradienti per deſertum populo præcipitur, ut ſinguli non amplius ad victum quotidianum, quam Gomor unum colligerent. Ex quo Chriſtianorum regula ſignabatur, quod perfecti quoq; non debeant ſoliciti eſſe de craſtino. Quod ſi plane laborioſum putatur, & arduum filiorũ tamen debet eſſe iſta perfectio ſi vivãt quotidie, quaſi mox morituri.* Expende ultima verba.

Exod. 16. *Dies præſens ut ultimus cogitandus.* D. Paſch.

187. Matth. 16. n. 24. Ait Chriſtus ſuis diſcipulis: *Si quis vult venire poſt me, tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* Sed qualem crucem habet homo, quæ illi tollenda ſit, ne ſine illa gradum faciat ad Deum? Hæc ſine dubio eſt cujuſque mors,

mors, & vitæ exitus; qui præ oculis maximè habendus eſt, & quaſi frequenti manu attrectandus eſt illis, qui velint ad Deum pergere. Hæc eſt nobis crux tollenda; nimirum quòd noſtram mortem,noſtrumque finem ob oculos circumferamus,& in brevi nos morituros arbitremur. D. Chryſ. Orat. Sanct. Crucis in media Quadrag. habita apud Gretſerum tom. 2. de Cruce. *Quod vult ſibi dictum illud? Tollat crucem ſuam,& ſequatur me? Num ut quivis portemus lignum? nequaquam. ſed ut ad pericula ſimus prompti? ſanguinem noſtrum in animis noſtris circumferentes parati in ſingulos dies ad mortem, ita omnia agentes, quaſi nunquam vitam noſtram uſque ad veſperam duraturam,ſed certiſſimè nos morituros arbitremur.*

Exitus vitæ ſemper cogitatione habendus. D. Chryſoſt.

Quæstio XXIV.

Quare Dominus, qui ſuis diſcipulis præcipiebat de veſtimentis nil ſollicitos eſſe, modò mandat vigilare, ut veſtimenta cuſtodiantur, ne ſi ſit nudus quis, ejus turpitudo appareat?

188. AIT in præſenti Text. *Beatus,qui vigilat, & cuſtodit veſtimenta ſua ne nudus ambulet.* Non ſolùm laudatur qui vigilat, ſed etiam qui cuſtodit veſtimenta ſua: Et unde tanta veſtimentorum cura ei qui dicebat: *De veſtimento quid ſolliciti eſtis? Conſiderate lilia agri, quomodo creſcunt: non laborant,neque nent. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria ſua coopertus eſt ſicut unum ex iſtis* Matth. 6.num 28. Quid ergo in præſenti per veſtimenta intelligit Chriſtus? Non veſtes laneas, vel ſericas, ſed virtutes, & inter eas maximè Charitatem: ſicut per nuditatem peccatum. Ecce cur ita ſollicitum ſe exhibet Chriſtus, ut cuſtodiamus veſtimenta noſtra; quia vult nos virtutibus, ac charitate operiri,ne iniquitas peccatorum pateat. Albert. Magn. ſic ait: *Ne videant Sancti Angeli turpitudinem ejus id eſt,peccata, quæ fecerunt turpem animam: iſta turpitudo operitur per veſtimenta virtutum, ne videatur ad vindictam,* 1.Petr.4. *Charitas operit multitudinem peccatorum.*

Matth. 6. — *Virtutes cooperiunt peccata.* — Alb.Magn.

189. Valde frequenter in Sacra Scriptura per veſtimenta virtutes denotantur, vidit hominem non veſtitum veſte nuptiali. Super has ergo veſtes,ſeu virtutes vigilare, & diligenter eas cuſtodire præcipit, ne vanitatis vento, ſeu ludibrio pereant: Aretas, vigilantiam,& cuſtodiam veſtimentorum fieri dixit, ne pereant per inanem gloriam, vel etiam ne à malignis ſpiritibus per ſuas ſuggeſtiones,ac tentationes ſurripiantur. Ansbertus: *Non ideo homines*, ait, *pro veſtimentis ſervandis vigilare admonentur,ut Dominus tanquam fur veniens eadem veſtimenta prorſipiat;ſed ut à malignis ſpiritibus cuſtodiantur, ne cum Dominus improviſus venerit,nudos eos inveniat.*

Aretas. — *Virtutes cuſtodiantur, ne deperdantur inani gloria, vel dæmonum ſuggeſtione.* — Ansbert.

190. De his virtutibus loquens Apoſtolus ad Eph.6.n.11. ait: *Induite vos armaturam Dei,ut poſſitis ſtare adverſus inſidias inimici.* Veſtimenta, & arma maximè differunt. Veſtimenta inſerviunt,ut nuditas tegatur,arma verò, ut nos illæſos ab inimicis cuſtodiant: quomodo ergo virtutes veſtibus,ac armis ſignificantur? Cardinal. Vitriacus. Domin 21. poſt Pentecoſt. ait: *Quia virtutes nos muniunt, ut arma; ornant, ut veſtimenta,illuminant velut luminaria, tegunt,ne appareat vitiorum turpitudo.*

Epheſ. 6. — *Virtutes arma ſunt,quæ nos muniunt* — Cardin. Vitriac.

Præcipit Dominus,ut quis vigilet, & cuſto- 191.
diat veſtimenta ſua, ſeu opera ſua bona,& ſancta, *Ne videant turpitudinem ejus* Syrus: *Ne videant ignominiam ejus.* Nonne melius fuiſſet dicere? Ecce venio ſicut fur, & quos ſommo ſepultos invenero,deſides in ſalutis cura ſeverè puniam, in Infernum demergam,ut ab Inferni flammis devorentur: nihil horum ait, ſed tantum, ne nudus ambulet, ut videatur turpitudo, ſeu ignominia ejus, ac ſi graviſſimum malum, & ſeveriſſimum ſupplicium ſit viro ingenuo, ac nobili aliqua confuſionis nota,& ignominiæ ſuggillatio.

Publicati peccati confuſio magnum ſupplicium.

Maria, & Aaron, fratres adverſus Moyſem 192.
murmurarunt. Num.12. n. 10. *Et ecce Maria apparuit candens lepra, ſicut nix.* Maria, & Aaron detractoriis verbis complicantur: Maria tamen ſola lepræ ſupplicio afficitur. Aaron tamen, à pœna murmurationis liber invenitur. Cur Aaron ſimiliter lepræ ſupplicium non ſuſtinet? Cur etiam eadem pœna ipſe non mulctatur? An quia vir, & Sacerdos, liber à peccati caſtigatione? Abſit, Mariam enim dum lepra afficit, Aaronis peccatum manifeſtat, & non minori ſupplicio afficitur Aaron evulgati peccati confuſione, & verecundia, quàm Mariæ fœtido lepræ morbo percutitur. Salvian. lib.1.de Provid ſic ait: *Coërcitio lepræ hujuſmodi, non Mariam tantùm,ſed & Aaronem humiliavit: quia etſi deformari lepra ſummum Antiſtitem non oportuit;& ipſum tamen Dei flagellatio caſtigavit, nec ſolum hac in pœna, quam Maria patitur, Aaron etiam quaſi culpæ particeps coërcetur: Maria enim ſupplicio afficitur, & Aaron confuſione multatur.*

Num. 12. — *Peccati manifeſtatio,rigidiſſima pœna.* — Salvian.

Sic confuſio, ac ignominia intolerabilis eſt, 193.
ut etiam improbi dæmones ſuam confuſionem, ac ignominiam, ex JESU conſpectu metuentes, eligant magis igne aduri, quàm in conſpectum JESU venire. De illis Iſaï. 9.num 5. ait: *Quia omnem ſtolam congregatam doleo,veſtimentum cum commutatione reſtituent:& cupient. ſi fiant igne combuſti: quia parvulus natus eſt nobis.* Expende illud, *Cupient.* Quis velit igne comburi? aut quomodo fieri poteſt, quòd aliqua creatura adducatur, ut ipſa ex ſe ſe velit flammis ardere? Dæmones tamen libentiſſimè, omnem machinationem in homines deponerent, & inſuper majoribus flammis torreri eligerent, dum confuſione carerent,quam ex JESU in terris agentis conſpectu ſibi imminentem timerent, ut ibi conſiderat Procopius. *Quoniam*, ait, *animæ ornatum, ipſiuſque ſtolam deprædari, nudamque relinquere, & deturpare auſus eſt diabolus, ideo reſtituent*, inquit: *deinde reſtitutionis tempus metuentes, cupient potius eſſe igne combuſti, quàm Salvatorem omnium inter mortales agentem intueri.* Quanta hæc confuſio ſuperbiſſimi Angeli, ad Dei thronum immoderatè aſpirantis; adduci coram Deo, & Domino ſuo, qui non refugit humiliter ſedere in pulvere. Non ergo mirum, quòd diabolus

Iſaï. 9. — Septuag. — *Super omnia tormenta, confuſionis nota.* — Procop.

ex Domini ſui præſentia ſic confundatur, ut potiùs eligat incarceratus flammis aduri, quàm tantæ confuſionis, ac ignominiæ notam ſuſtinere. *Cupient potiùs eſſe igne combuſti quàm Salvatorem omnium inter mortales agentem intueri.*

QUÆSTIO XXV.

Quare Reges univerſæ terræ congregantur in Armagedon, & quis locus, & quid ſignificet?

194. *Unio impiorum ad malefaciendum.* AIT Text. *Congregabit illos*, ſcilicet Reges univerſæ Terræ, de quibus agitur ſupra, verſ. 14. *Congregabit*; ſcilicet diabolus, vel Antichriſtus, vel etiam tres ſpiritus immundi, de quibus agitur citato verſ 14. & cùm tres ſint, dicitur in ſingulari, *& congregabit*; propter impiorum unionem ad malefaciendum Albert Magn. *Nota*, ait, *quod cùm ſit dictum ſupra, Præcedent congregare Reges, hic tamen dicitur ſingulariter, Congregabit illos, ad ſignandum quòd diabolus eorum miniſterio illos congregabit: vel poteſt referri ad tres ſpiritus immundos, & tamen dicitur ſingulariter ad ſignandam unam intentionem illorum in malo.* Alb. Magn.

195. *Magnus triumphus, Antichriſti, in quo occidetur.* Quiſnam locus iſte Armagedon eſt? in quo Antichriſtus maximè florens, tanquam Nabuchodonoſor univerſos Reges totius terræ congregabit cum magnis copiis, ad ſuum inſignem triumphum, & applauſum, in quo ut ſupremus totius orbis Monarcha, ac ut Meſſias, & Deus publicabitur. Ad iſtumque conventum præcurrent ſolemnitates non vulgares, muſica inſtrumenta, haſtiludia, convivia, dapes, & cætera omnia, quæ mundanos oblectare ſolent; ſed tunc Dominus JESUS Spiritu oris ſui ipſum impium cum ſuis ſequacibus interficiet; & inde maximè nomen Chriſti exaltabitur, & publicabitur.

196. *Qui locus.* Viegas. Tota quæſtio eſt, quis locus ſit iſte, Rectè ait Viegas: *Inſcientiam noſtram profiteamur, dicamuſque hunc locum nobis eſſe incognitum* Et revera ita eſt: Liceat tamen in hac re conjecturis uti. Cornel. Menoch. Ferrar. Cornelius, Menochius, Ferrar, & alii ſic tenent. *Armagedon, veriſimilius eſt, fore juxta Jeruſalem, & vallem Joſephat tum quia ibi erit Regia Antichriſti, tum quia in Valle Joſaphat futurum eſt judicium, tum quia Armagedon Hebræum eſt nomen: erit ergo in Judæa, vel Palæſtina.*

297. Tychon. Ribeira. Quareſmius. Lahy. Zachar. 12. Ticonius, & Ribeira, Franciſcus Quareſmius, terræ Sanctæ Præſes tom. 2. elucidat Hiſtor. ejuſdem terræ Sanctæ lib. 7. peregrin. 7. c 4 Lahay, hîc dicunt idem eſſe Armagedon, ac Magedon, de quo loquitur Zacharias 12. num. 11. Quia cùm Joannes de loco quodam nominato, ac celebri locutus videatur, & Armagedon, neque apud Sacram Scripturam, neque apud ullum, qui de locis Paleſtinæ accuratè ſcripſit, potuit hactenus inveniri, niſi Magedo. Hinc eſt, quòd unus, & idem locus debet cenſeri. Adrichom. De hoc campo Adrichomius in Theatro terræ Sanctæ in Tribu Iſachar. num. 18. ſic loquitur. *Campus magnus, qui & campus Magedo, & campus Eſdrelon, & planities Galileæ, ſed illa nomina nunc in oblivionem abierunt. Habet in longitudine decē miliaria, in latitudine verò ad mare Galilææ, & Jordanem uſque extenditur: Gleba ejus optima eſt, fertilis ſupra modum, in frumento, vino, & oleo, atque adeo rebus omnibus affluit, ut qui ſuis oculis aliquando conſpexerint, affirment ſe nihil unquam perfectius, & in quod natura æquè omnia ſua contuliſſet, aſpexiſſe In hoc campo Joſias Rex Juda à Sagittariis Nechao Regis Ægypti vulneratus interiit, & in his Siſara, & omnis exercitus ejus, Barac vincente, proſtratus eſt.* Hæc ille In hoc ergo loco tam lato, & amplo, ac perjucundo, & amœno elegit Antichriſtus ſedem ad pompoſam ſui manifeſtationem.

Dices. Hic locus non appellatur Magedon, ſed Armagedon. Reſpondeo cum Malveda lib. 10. de Antichriſt. cap. 10. quòd à noſtro Evangeliſta dicitur Armagedon. *Ar*, in Hebræis, montem ſignificat; quia campus, ſeu planities Magedo, in celſiora loca per partes intumeſcit, & rectè mons dici potuit; vel quia juxta ſe habet inſignes montes, ut Gelboe, Thabor, Hermon (omnes iſtos montes eſſe in campo illo magno Galilææ cuncti affirmant) in aliquo ergo ex his montibus prætorium eriget Antichriſtus, reliqua multitudine longè, lateque diffuſa. 198. *Objectio.* Malveda.

Hoc nomen Armagedon impoſitum eſt ab Spiritu Sancto, ad ſignificandum eventum rei. In ſcriptura enim ab eventu frequenter nomen imponitur: ut *Horma*, id eſt, anathema: Numer. 21. n 3. *Elevatio maxillæ* Ubi Samſon maxilla percuſſit mille Philiſthæos: Jud. 15. n. 17. Lapis adjutorii, ubi contra Philiſtæos, adfuit divinum auxilium 1. Reg. 7 n. 12. Et ita ubi delendus eſt Antichriſtus, illiuſque conjurati. Armagedum dicitur. 199. *Ab eventu nomen.* Num. 21. Judic. 15. 1. Reg. 7.

Hoc autem nomen multipliciter interpretatur D. Hieron. tractat. de nominibus Hebraic. Primò, inquit, Armagedon, interpretatur conſurrectio in priora, quod bene convenit Dei conſilio; Tali enim loco efficiet Deus, ut ſua Eccleſia conſurgat in priora, ſuamque priſtinam gloriam vindicabit. Interpretatur etiam mons, & latrunculus, vel mons globoſus Latrunculus erit Antichriſtus, & ad prædam cum ſuis conveniet. Monſque globoſus, dicitur etiam locus, ac ſi Deus ibi paraverit ſelectorum militum globum ad perdendum cum ſuis Antichriſtum. Nicolaus Zegerus ait, quòd ſecundum quoſdam interpretatur Mons Evangelii, vel pomorum, ſeu fructuum: Et rectè, ſecundùm myſterium Mons Evangelii dicitur, quia in eo Evangelii veritas, falſitaſque Antichriſti declarari debet, Mons pomorum, ſive fructuum etiam dicitur: quia ibi tandem omnes Chriſti gloriam agnoſcentes, ejuſque potentiam, & divinitatem prædicantes, tanquam pulcherrima poma ex Chriſto nobiliſſima arbore pullulare ſcient, & tanquam lectiſſimi fructus colligendi ſunt. Malveda citatus contendit ex radice Hebraica, quòd idem valet Armagedon, ac turris exercitus; in eo enim tanquam in munitiſſima turri congregabuntur omnes Orientales exercitus. *Armagedon, Quid ſignificet?* D. Hieron. Zegerus. Malveda.

Omnes Reges terræ, univerſique exercitus in illo campo in pompam, & triumphum Antichriſti conveniunt, ſed Dei conſilio factum eſt, ut omnes adeſſent in confuſionem, & ignominiam ipſius Antichriſti, ut omnes ſuiſmet oculis ejus interitum, & perditionem viderent. Impiis irridens Iſaias c. 50. n. 11. *Ecce vos omnes accendentes* 200. Iſai. 50.

dentes ignem, accincti flammis, ambulate in lu-
201 *mine ignis veſtri, & in flammis, quas ſuccendiſtis, de manu mea factum eſt hoc* Expende illud: *De manu mea factum eſt hoc.* Impii prius dicebantur accendiſſe ignem, flammaſque excitaſſe, in quibus jubentur ambulare, & tamen ſtatim ſubditur, *De manu mea factum eſt hoc.* Si ergo de manu Domini ignis accenditur, quomodo dicuntur impii illum accendiſſe? Equidem impii conſilio ſuo illum ignem accendebant, quo ſibi ingentem gloriam compararent pro tanto igne, tantoque ſplendore; at quod ipſi ſub illo perirent à Deo factum fuit, qui diſſipat conſilia Principum, ruinam invehens, qua ipſi ſibi conſulebant magis.

Impios ſuis conſiliis Deus trahit in pœnas.

202 Job. 18. Ad hoc ſpectat Job. 18. n. 7. de impio loquens: *Arctabuntur greſſus virtutis ejus, & præcipitabit eum conſilium ſuum. Immiſit enim in rete pedes ſuos, & in maculis ejus ambulat. Tenebitur planta ejus laqueo.* Græcus: *Erret conſilium ejus. Immittatur pes ejus in laqueum, in rete involvatur, veniant ſuper eum laquei* Solent Venatores, ut feram capiant, illius effugia meditari, ad quæ illa ſe recipere, & in quibus ſe ſoleat tutari; ibique & laqueos, & retia tendunt: Sic etiam Deus cum impiis facit, illorum ſtudia, & conſilia ſpeculatur, quibus ipſi ſibi, & effugia, & monumenta conſtituunt, quibus inevitabilem calamitatem reportant. In Catena Græca ait Nicetas: *Quemadmodum animalia, quæ ſeſe in laqueos retiave induxerunt evadere non poſſunt: Sic impii neceſſariis, à quibus eripere ſe nequeant, implicantur ærumnis interim omni eorum conſilio interverſo, atque in contrariam partem abrepto.*

Impii tendunt laqueos, quibus comprehenduntur.

Nicetas.

Apoc. 16. *n.* 17. Et ſeptimus Angelus effudit phialam ſuam in aërem, & exivit vox magna de templo è trono, dicens: Factum eſt.

Num. 18. Et facta ſunt fulgura: & voces, & tonitrua, & terræ motus factus eſt magnus qualis numquam fuit, ex quo homines fuerunt ſuper terram, talis motus terræ ſic magnus.

VERSIONES.

Arabicus, n. 17. Tunc Angelus ſeptimus evacuavit phialam ſuam ſuper aërem, & prodiit è templo, quod eſt in Cœlo, & è throno vox magna, quæ dicebat, jam factum eſt.

Aretas. E templo.

Primaſ. Finitum eſt.

Arabic. n. 18. Voces, & ſonitus, atque terræmotus.

Arias. Terræmotus non eſt factus à tempore, quo homines facti ſunt.

EXPOSITIO X.

ET ſeptimus Angelus. Non expeditio eſt Chriſtianorum in terram Sanctam, nec etiam ſeptimus ordo Prædicatorum, ut dicunt Haymo, Albertus Magn. ſed propriè & verè eſt Angelus poſtremus Dei miniſter, conſtitutus ad effundendam ſeptimam phialam, id eſt, ad exequendum ultimum Dei decretum de puniendo mundo ingrato *In Aërem.* Angelus totum aërem movebit, & turbabit, in quo fient ſigna, fulgura, voces, & tonitrua qualia non fuerunt, ab condito Orbe, Albert. Magn. Gagnæus per aërem intelligunt dæmones aëreos ad homines tentandos, & perſequendos. *Et exivit vox magna.* Viegas has voces accipit articulatas, quaſi voces ſint ſpectrorum, ſcilicet exercituum diſcurrentium in aëre, & cædes, ac ſtrages conclamantium ſicut ante excidium Hieroſolymæ apparuerunt armatæ acies, & vox de templo. *Migremus hinc*; ut refert Joſephus lib. 7. belli, cap. 12. Alii interpretantur voces tonantes, ſeu tonitrua vocalia. Tertiò: Cornelius, ait: *Si quis malit voces è cœlo terribiles accipere, non repugnabo.* 203

Haymo. Albert. Gagnæu. Viegas. Joſeph. Cornel.

De templo: A ſede nempe beatorum, & non ex qualibet templi parte, ſed *à Throno*, in quo ſcilicet Deus ſedebat, dicens: *Factum eſt*: id eſt omnia jam ſunt terminata, & finis omnium rerum venit, cùm jam ſint finitæ hæ ſeptem plagæ: & cur hæc vox non ex alio loco auditur, niſi tantum è templo, ac throno Dei? Richard. Victor. *Ut quanto ab excellentioribus teſtimonium finiendi ſæculi profertur, tanto certius credatur dicens*: *Et factum eſt.* 204

Richard. *Teſtimonium ab excellentiori maximè creditur.*

205 *Et facta ſunt fulgura, & voces, & tonitrua.* Hæc non ænigmaticè ſumenda ſunt; ſed verè, & propriè ut ſonant; Voces terrificas, nempe è Cælo tonantes. *Et terræmotus magnus qualis nunquam fuit.* Primò, quia erit totius prorſus terræ & non unius, vel alterius Provinciæ. Secundò: quia innumeræ eo proſternentur civitates, & occidentur innumeri homines. Tertiò: quia per illum omnes montes & omnes inſulæ de locis ſuis movebuntur. Hactenus enim ab orbe condito talis terræmotus non fuit: Sed neque erit uſque in finem.

206 Apocal. 11. Hæc ſeptima phiala reſpondet ſeptimæ tubæ: cap. 11. num. 7 ubi inducitur mundi finis, ejuſque conſummatio, cum Cantico reſonant voces magnæ dicentes. *Factum eſt regnum hujus mundi, & Domini, & Chriſti ejus*: hîc verò dicitur *Factum eſt*, & mox inducuntur fulgura, voces, & tonitrua. Et reſpondet ſeptimæ plagæ Ægypti, in qua Dominus dedit tonitrua grandinem ac diſcurrentia fulgura ſuper terram. Exod. 9. num. 23. Exod. 9.

QUÆSTIO IV.

Quare ex hac ultima phiala miſſa in aërem, ſit terræmotus magnus, qualis nunquam fuit ab initio?

HIc Angelus effudit hanc ultimam phialam in aërem, ex cujus commotione, ac perturbatione fiunt voces, fulgura & tonitrua, ut jam dixi in expoſitione. Per aërem Richard Pannon. Alb. Magn. Gagnæus, & alii intelligunt 207

Richard. Pannon. Albert. Gagnæus.

Ephſe. 6. dæmones, ſeu aëreas poteſtates, juxta illud Pauli ad Epheſ 6.n.12. *Non eſt nobis colluctatio adverſus carnem, & ſanguinem, ſed adverſuo Principes, & poteſtates, & adverſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus.* Cùm ergo hujuſmodi poteſtates aëreæ, quæ per aërem vagantur, modo præcipites in gehennam præcipiantur recludi: Hinc auditur vox de Cœlo quaſi cœlitum gratulantium & dicentium: *Factum eſt*, ut Domine imperaſti. Sed cur hæc phiala ultima quæ continet plagam omnium duriſſimam, & acerbiſſimam effunditur ſuper hujuſmodi aëreas poteſtates? Quia qui inventores, ac fautores malorum fuerunt, ſicut dæmones præ aliis graviſſimè puniuntur. Rupert: *Rectè in illos*, ait, *effunditur ſeptima phiala, videlicet, quidquid malorum præcedentibus ſex phialis indicatur, in ipſos redundat, qui malorum eorumdem ſunt inventores. Diabolus enim tunc cum Angelis ſuis in profundum Inferni præcipitabitur.*

Malorum inventores gravius puniuntur.

Rupert.

208\. Secundo: Cum hic lego, fulgura, voces, & terræ motus factos eſſe, ſtatim in mentem venit, quod olim Deus daturus legem in mõte Sinaï, deſcendiſſet fulgurum coruſcatione, tonitruum mugitu, & terræ motu magno excitato: Exod. 19.n.16. Cur ergo nunc ſimiliter eadem fulgura videntur, eadem tonitrua audiuntur, & terræmotus ſentitur; quia eiſdem ſignis veniet Deus legis tranſgreſſores puniens, quibus & venit eam legem daturus. Andræas Cæſar. *Fulgura*, ait, *& voces, & tonitrum ſtuporem, & terrorem, qui ex his rebus, quæ inuſitato modo fiunt, exoritur, futurumque Chriſti adventum ſignificant, eadem olim quoque Dei, ſupra montem Sinaï deſcenſum indicabant.*

Signis, quibus data eſt lex, puniuntur tranſgreſſores.

Andr.Cæſ.

209\. Tertiò: Ex ſeptima hac phiala, ſeu plaga effuſa, ingens pœna, ac caſtigatio reſultat in homines; ita ut talis terræ motus factus ſit, *Qualis nunquam fuit, ex quo homines eſſe cœperunt.* Et unde tanta rerum commotio, qualis nunquam fuit ab exordio? Hi homines poſt viſas tot pœnas in aliis phialis effuſas, adhuc in ſuis peccatis perſeverarunt: inde merito majori afficiuntur, qui enim poſt pœnam ſceleris viſam, adhuc ruit, majori, & certiori tenetur ſupplicio.

Pereunt, qui aliorum ſuppliciis viſis non ſibi cavent.

210\. Magnas pœnas ob ſuum ſacrilegium reportavit Balthaſar, dũm ſacra vaſa in prophanos uſus convertit, eique dicitur, Daniel. 5. num. 28. *Diviſum eſt regnum tuum, & datum eſt Medis, & Perſis.* Sed & Nabuchodonoſor extiterat ſacrilegus in Dei templum, illud ſpolians 4. Reg. 25.n. 14. Et tamen non amiſit regnum: licet enim ab illo ejectus fuiſſet, iterum tamen in illud redit. Si ergo ſacrilego Nabuchodonori, non eripitur regnum, cur Balthaſar ab illo privatur? Quia Balhaſar peccavit poſt viſum parentem punitum, cujus agnitione caruit Nabuchod. Theodoretus ad locum Danielis: *Quia Nabuchodonoſor alterũ impietatis pœnas luiſſe non conſpexerat, idcirco dignus venia juſto Dei judicio exiſtimatur ſed iſte Balthaſar ſummum patris ſupplicium ſuſpicatus, nihil inde percepit utilitatis, jure itaque illi juſtus Judex ſuppliciũ præſcripſit, nullaque venia dignum cenſuit.* Sic neceſſum eſt ut pereant, qui aliorum ſuppliciis viſis, neſciunt ſibi cavere.

Daniel. 5.

4 Reg. 25.

Durius punitur Balthaſar, poſt parentis pœnam viſam.

Theodor.

211\. Oſeas 6. num. 10. ait. *In domo Iſraël vidi horrendum; ibi fornicationes Ephraïm: Contaminatus eſt Iſraël, Sed & Juda pone meſſẽ tibi.* Dixerat ut ſupplicii falce demeſſæ fuerant decem tribus, quæ nunc dicuntur Iſraël: Et illa ſunt in eis demerſa, quæ horrenda videbantur. Nunc & ſimiliter Judæ mandat, ut ſe ſimiliter præparet ad meſſem, dicens: *Sed & Juda, pone meſſem tibi.* Et cur Juda etiam ad meſſem iræ Dei paratur? Quia Judæ tribus vidit crimina Iſraëlis magno ſupplico punita, & quia adhuc illis hæſit, ideo in tantam ruinam prolapſus eſt. Ruffin ibi: *In Juda, quem commitaris in flagitiis, etiam calamitatibus conſequere: hoc tamen deterior æſtimandus, quia nihil tibi profuit, quod prior eſt ille damnatus.*

Oſea. 6.

Poſt Iſraëlis pœnam, rigidè punitur Juda.

Ruffin.

Apoc. 16.*n.*19. Et facta eſt Civitas magna in tres partes, & Civitates gentium ceciderunt, & Babylon magna venit in memoriam ante Deum, dare illi calicem vini indignationis iræ ejus.

VERSIONES.

Arabicus. Diſrupta eſt urbs illa magna, & corruerunt Urbes gentium, & de Babylone mentio facta eſt coram Deo, ut potaretur de calice Domini indignationis ejus.

Syrus. Et urbs gentium cecidit, & Babel illa magna in memoriam venit coram Deo, ad dandum ipſi calicem vini illius, excandeſcentiæ ejus.

Primaſ. Et Babylon illa magna, recordata ſub conſpectu Dei venit, ut daret ei de vino iræ, ſuæ indignationis.

D. Aug. Aretas. Venit in memoriam coram Deo dare illi poculum iræ.

EXPOSITIO XI.

212\. FACTA *eſt Civitas magna.* Civitas eſt magna, non Myſticè accipitur pro collectione malorum, ut aliqui dixerunt, de quo quæſtione ſequenti. Hæc ergo Civitas magna ad literam, eſt Jeruſalem, quæ temporibus Antichriſti, erit maxima, & opulentiſſima, ut pote Regia potentiſſimi Monarchæ. *Facta eſt in tres partes.* Magno terræmotu concuſſa erit Civitas, & illius partes mutuo à ſe dividentur, tribus magnæ terræ hiatibus. *Et civitates gentium ceciderunt* vehementi illo terræmotu omnes præteritas ſuperante: non tantum ad unam Civitatem ille ſe extendit, ſed ejus vehementia multæ aliæ Civitates impiorum corruent.

Jeruſalem hæc Civitas.

213\. Et Babylon magna; id eſt, collectio reproborum de qua erit ſermo, cap. ſequenti. *Venit in*

in memoriam ante Deum. Sermo eſt humano more, & eſt phraſis ſcripturæ, qua dicitur Deum recordari alicujus, cum aut bene, aut malè illi facere intendit.

214. *Date illi calicem vini indignationis iræ ejus.* Hoc eſt debitam, & proportionatam ſuis delictis pœnam de quo egi cap. 14. n. 10. unde ait Alexander Alenſ. (Alenſis.) *Dicitur pœna æterna calix, quia menſurabitur ſecùndum culpam ſicut menſurat Calicem vini, indignationis, iræ Dei; calicem, quo ad pœnæ menſurationem, vini indignationis, quo ad punitionem, iræ Dei propter ſuppliciorum additionem.* (*Pœna commenſuratur culpæ.*) In calice denotatur menſura, in vino indignationis punitio, ac pœna inflicta, in ira Dei, pœnarum, ac ſupplicorum multiplicatio: hæc tamen pœnarum impoſitio cum earum additione fit cum menſura ac proportione ad culpam: (*Damnati tanquam inſani blaſphemant Deum.*) dicitur etiam calix potius vini, quàm aquæ, ut ait Pannonius. (Pannon.) *Quia vino quædam vis ardens ineſt uſque ad inſaniam dementans: Sic & pœna illa gehennæ ita acuitate ſui, quos comprehendit, dementat, ut cogantur miſeri inſaniſſimas loqui blaſphemias.*

Quæstio XXVII.

Quare Civitas facta eſt in tres partes, & quænam ſit iſta Civitas?

215. (Alcazar.) Ab hoc ſecundo incipio. Quænam ſit iſta Civitas, de qua hic agitur? Primò Alcazar intelligit Romam ſub Conſtantino, quæ in tres partes facta eſt, ſcilicet, in Chriſtianos, qui publicè cœperunt profiteri Chriſtianam Religionem, & in Gentiles qui recedere noluerunt ab Idolis, & in neutrales, qui nec Religionem ſuſcipere voluerunt Chriſtianam, nec ſtare in Paganiſmo, videntes abſurditatem Idololatriæ. At contra, quod hîc in Sacra Prophetia non ſumus ſub Conſtantino; ſed in fine mundi.

216. (Richard.) Secundò: Richardus per civitatem magnam intelligit mundanorum cœtum, qui diviſus eſt in Pagniſmum, Judaïſmum, & falſum Chriſtianiſmum: (*Magnus reproborum numerus.*) Et ideo, ut ait Anſbertus. (Anſbert.) *Civitas hæc dicitur magna, ſive pro magnitudine populorum, nempe reproborum, ſeu propter immanitatem ſcelerum magna, id eſt, vaſta*, ſeu ampla, & lata.

217. Tertiò: Civitas diviſa eſt in tres partes, ſcilicet, in triplicem vitiorum differentiam: nempe in ſe, in Deum, & proximum: vel cogitationis, locutionis, operationis: tamen ſi civitas eſt una, quomodo tot diviſiones patitur? D. Thomas (D. Thom.) ait: *Mali unum ſunt per convenientiam in amore vanitatis, & in ſtatu damnationis, & in elongatione à Deo: ſic eſt una eorum Civitas: diſtincti autem ſecundum diverſitatem affectuum, & diverſitatem vitiorum: & ſecundùm hoc diverſæ ſunt Civitates eorum, ſcilicet quod quidam ſunt ſub uno genere vitiorum, alii ſub alio: item etiam ſecundùm diverſitatem locorum.* (*Impii in affectibus diviſi licet in mala facienda uni ſint.*) Hæc Moraliter.

218. (Aretas. Ribeira. Viegas.) Quarta, & vera ſententia tenet cum Aretas, Ribeira, Viegas, Cornelio, & aliis, quod hæc Civitas magna ſit Jeruſalem, quæ utpote regia potentiſſimi Monarchæ Antichriſti, erit valde magna, & ampla, ita ut per Antonomaſiam (*Vera ſententia.*) dicatur Civitas magna: quo nomine appellatur infra Apoc. 11. 8. (Apoc. 11.)

219. Et in eo, quod Civitas hæc magna in tres partes diviſa deſcribitur: inde ejus devaſtatio, ac perditio denunciatur. Prædicens Deus deſtructionem Samariæ, ait per Michæam, cap. 1. n. 6. (Mich.) *Ponam Samariam, quaſi acervum lapidum cùm plantatur vinea.* Quid eſt ponam quaſi acervum lapidum? Cur non potius ut parietem, vel murum ut inde ejus jactura eſſet miſerabilior; ſed ut acervum lapidum; faciam nimirum ne ejus Cives, aliquo unionis vinculo conſtringantur, ſed diviſi inter ſe ſint, quo potiſſimè eorum ruina, ac perditio denotatur, ut ibi ponderat Rupertus. (*Diviſio extremam ruinam infert.*) (Rupert.) *Samaria ponitur, ait, quaſi acervus lapidum; quia videlicet acervus lapidum nimis infirma ſtructura eſt; & quod ſine cæmento ſit, & lapis lapidi non hæreat. Samaria namque ſemper diſſenſiones habuit, maximè in Regibus ſuis, toties demutatis, aliis percuſſis, & ſuccedentibus, imo & irruentibus aliis, atque ita factum eſt, ut uſque ad diem captivitatis extremæ numquam ſibi cohærerent adverſus ſemetipſos ſciſſi.*

220. Ex Dei mandato, offert Abrahamus in ſacrificium, Vaccam, Capram, Arietem, Turturem, Columbam. *Univerſa hæc tollens diviſit per medium, deſcenderuntque volucres ſuper cadavera:* Gen. 15. n. 2. (Geneſ. 15.) Ecce rapaces furiæ, ac inimicæ poteſtates deſcendunt ad prædam, forſitan quandiu cadavera erant integra, & intacta? Minime, ſed quandiu in partes membratim diviſa ſunt: (*Diviſio prædam dat hoſtilibus poteſtatibus.*) Nunquam enim deficit paſtus hoſtibus malignis, quando inter homines aliqua apparet diviſio. Ad quod tendit D. Auguſt. (D. Auguſt.) lib. 16. de Civitate Dei cap. 14. *Aves, ait, deſcendentes ſuper corpora, quæ diviſa erant, non boni aliquid, ſed ſpiritus indicant aëris hujus, paſtum ſuum quendam de carnalium hominum diviſione quærentes.*

221. Inter certiſſima ſigna mundi funditus perituri illud à Domino ponitur, Matth. 24. num. 7. (Matth. 24.) nimirum: *Surget gens contra gentem.* Nulla tunc erit unio, ſed omnino erunt homines inter ſe diviſi, ut inde ad extremum excidium orbis veniatur; quod jam deſignatum illa celebri ſtatua Danielis manifeſtum eſt, in qua regnorum ſtatus denotabantur. Cujus caput erat ex auro optimo pectus, & brachia ex argento, venter, & fœmora ex ære, tibiæ ferreæ, pedum quædam pars erat ferrea quædam autem fictilis, & tam ſublimis, ac alta ſtatua, levi tactu unius lapidis tota comminuta eſt, & redacta in favillam æſtivæ areæ. Et quomodo potuit tam perexcelſa ſtatua ex omni metallo fabricata tam facilè cadere, ac corruere? Vide quod de ejus pedibus ait Tex. *Quod vidiſti ferrum miſtum teſtæ ex luto; commiſcebuntur quidem humano ſemine, ſed non adhærebunt ſibi* Dan. 2. n. 43. (Daniel 2.) Ubi enim fundamentum, ſeu pedes partim ferrei, partim fictiles erant, quorum materia minime inter ſe uniebatur, quid tunc factum eſt? ſtatim caſus, & ruina: (*Ubi partes non ſibi cohærent, ibi certa ruina.*) Minutus enim lapillus cadens in diſſidentes, omnia convertit in favillas, ac in cineres redigit: præſagium enim diviſionis, ac deſtructionis diviſio eſt. Quo ſpectat Nazianz. (Nazianzen.) orat. 31. *de pace*, qui dum ſuos diviſos, ac diſſidentes videt, ait. *Quoniam hæ diviſiones progrediuntur, ubi conſiſtent? Equidem vereor, ne præſens rerum ſtatus, ignis illius in expectatione poſiti ſumus quidem ſit: ne his Antichriſtus ſuperveniat, ac noſtros lapſus, & mortes in principatus ſui*

 occaſionem

occaſionem arripiat. Nec enim, opinor, ſanos adorietur, nec claritate ſeptos, ac munitos. Perpende verba illa: *Præſens ſtatus ignis illius in expectatione poſiti, fumus quidam eſt.* Sicut enim ante ignis conflagrationem fumus exoritur, ſic etiam ante orbis extremam ruinam, diſſidium, ac mutua diſſenſio inter homines exurget.

Apocal. 16. *n.* 20. Et omnis inſula fugit, & montes non ſunt inventi.

Num. 21. Et grando magna ſicut talentũ deſcendit de cœlo in homines, & blaſphemaverunt Deum homines, propter plagã grandinis; quoniam magna facta eſt vehementer.

VERSIONES.

Arabic.n. 20. Fugerunt inſulæ.

Primaſ. Et omnes montes non ſunt inventi.

Syrus n. 21. Et grando magna, quaſi talenti pondo facta eſt; & conviciis affecerunt illi homines Deum.

Arabicus. Et cecidere de Cœlo ſuper homines grandines, quarum lapillus unus libralis erat, & blaſphemaverunt Deũ ob iſtas grandines, hoc enim fuit exitium magnum vehementer.

Primaſ. Et grando ingens talenti ponderis de Cœlo ſuper homines ruit, &c. quoniam magna plaga grandine facta eſt.

D. Auguſt. Quaſi talenti pondere deſcendit ſuper homines.

EXPOSITIO XII.

222. ET *omnis inſula fugit, & montes non ſunt inventi.* Ingenti terræmotu, in mundi fine, inſulæ abſorbebuntur, & montes non apparebunt, ubi prius erant, ſed veluti ſolo æquabuntur; quo facto, ut ait Suar. 3. p. diſp. 56. ſect. 4. tom. 2. magna pars hominum interibit, & qui ſuperſtites manſerint, ingenti pavore concutientur maxime cum impiis nullum erit effugium, ac præſidium, nec in terra, nec in mari. In terra non ſalvabunt illos montes: in mari non ſalvabunt illos inſulæ. Suar.

223. Moraliter verò Anſbert. Haym. Alb. Magn. per inſulas intelligunt populum fidelem, juxta illud Iſ. 49. *Audite inſulæ, attendite populi de longè.* Per montes verò Prædicatores. Tunc ergo fugient, & non invenientur in conſortio impiorum, nec in eorum affectibus. Vel etiam, ut aiunt Richard. Gagnæus, & alii, per montes, perfectiores Eccleſiæ ventis perſecutionum agitatos denotari, per inſulas verò, fideles non tam perfectos, qui fugientes ab ira venientis judicis, à Babylone, hoc eſt, à conſortio impiorum ſe abduxerunt, & merito à terræmotu liberantur: *Omnis inſula fugit*: qui non ſunt culpæ participes, nec etiam pœna involventur Sic ait Richard. *Qui non ſunt in culpa, minime participes invenientur in pœna.* Ansbert. Haym. Alb.Magn. Richard. Gagnæus. *Qui non ſunt in culpa, nec erunt in pœna.* Richard.

224. *Et grando magna ſicut talentum deſcendit de Cœlo.* Talentum Atticum continebat libras ſexaginta duas cum dimidio Hebræum verò antiquum talentum erat Attico duplo majus: His ergo in fine mundi denotatur grando magnæ molis, ac vaſtæ magnitudinis. *Et blaſphemaverunt Deum propter plagam grandinis.* Grandine tam ingentis magnitudinis homines oppreſſi interficiebantur, animalia peribant, ædificia, ac domus corruebant. Reſpondet hæc plaga ſeptimæ Ægyptiacæ: Exod. 9 n. 18. Et plagæ ſeptimæ ſeptimi ſigilli: Apoc. 11. n. 15. quæ finem mundi denuntiat. *Quid ſit talentum.* Exod. 9. Apoc. 11.

QUÆSTIO XXVIII.

Quare, cum emittitur à Deo grando magna, ſicut talentum, homines non compunguntur, ſed blaſphemant?

225. MAGNITUDO hujus grandinis, quæ cadit de Cœlo, ſatis exprimitur, cum dicitur; *Sicut tal ntum.* Quod de vera grandine ad literam accipiendum eſt, ut dixi in Expoſitione, & tenent Cornel. Ribeira, Lahay, & alii; cujus magnitudo, tanta erit, ut nunquam fuerit antea talis viſa, nec audita Cornel. Ribeira. Lahay.

226. Alcazar accipit in iſta grandine obdurationem, quâ puniti ſunt Gentiles, qui ad fidem Chriſtianam accedere noluerunt quando Conſtantinus & Roma fidem ſuſceperunt. Richard. & alii explicant de obſtinatione damnatorum in gehenna; alii latius accipiunt de omni obſtinatione iniquorum, de quibus eſt illa D. Auguſt ſer. 3. de Innocent. tom. 10. ſententiar. *Percutitur hac animadverſione peccator, ut moriens obliviſcatur ſui, qui dum viveret oblitus eſt Dei ſui.* Ferrarius ait, quod grando iſta ſit immiſſa damnationis ſententia, quæ nunquam mollietur, nec liqueſcet. Hæc omnia debile habẽt fundamentum, ac proinde de vera grandine intelligendus eſt Textus ſicut in cæteris plagis de vero vulnere æſtu, &c. Alcazar. Richard. D. Auguſt. Ferrari.

227. Hæc autem grando, ad explicandam ſui magnitudinem, ac tantæ pœnæ, & vindictæ dicitur quod erit, *ſicut talentum*, ut ponderat Haym. qui ſic ait: *Talenti ponderis pro magnitudine vindictæ ipſa grandinis ira fuiſſe perhibetur.* Cum enim peccata tunc ſint valde magna, magna etiam erit ira, & pœna, quæ culpæ reſpondet. Haym. *Pœna reſpondet culpa*

228. Secundò, in hac re, dicitur quod hujuſmodi grando deſcendet veluti talentum; multi volunt tria eſſe talentorum genera; Unum ſcilicet, centum viginti librarum, aliud ſeptuaginta duarum, aliud ſexaginta duarum; Quo poſito multi exiſtimant de talento medio, hic eſſe ſermonem: ſunt enim ſeptuaginta duo præcipua idiomata in univerſo mundo: inde grando deſcendit ut talentum ſuper homines, quia ex omnibus, linguis multi populi damnabũtur. Haym. *Ex omnibus linguis damnabuntur.* Haym.

Ben.

Bene autem, ait, *talentum memoratur, quia videlicet ex Septuaginta duabus linguis populi, damnabitur, nulluſque ad mortem præſcitus hanc mortem evadet.*

229. *Unuſquiſque ſecundùm peccata ſua torquetur in ſæculo.*

Tertiò: Dicitur hæc grando, ſeu ingens pœna ſicut talentum: talentum apud diverſas nationes, alterius, & alterius eſt ponderis Ecce cur grando dicitur ſicut talentum; quia omnes non eodem modo punientur; ſed ſecundum diverſam demeritorum exigentiam. Primaſius. *Nec immeritò talenti ponderis memorat niſi quòd divini æquitate judicii pro diverſitatibus culparum ſingulis infligatur: talentum enim alterius apud Græcos alterius apud Romanos quantitate æſtimatione penſatur.*

230. *Impii inter ipſa ſupplicia, quantò magis arguuntur, tantò pejores.*

Quartò: Annuntiatur impiis ingens plaga grandinis, ut tanta ira Dei perculſi pœnitentiam agerent: & tamen Deum blaſphemaverunt propter plagam grandinis. Et quomodo? cùm ante oculos propoſitam eam media pœnitentia fugere debebant & cur pro tam inſigni beneficio in Deum blaſphemias conjiciunt. Quia impii quo magis arguuntur de ſua impietate, etiam inter ipſas plagas, tantò pejores redduntur, & in ipſummet Deum convitia evomunt, ut obſervat Rupertus. *Illi, qui ejuſmodi ſunt impii & rebelles juſtitiæ, & veritati, quantò plus arguuntur, tantò deteriores fiunt, imo interdum verbo quoque reſiſtunt, & contradicunt, & maledicunt.* (Rupert.)

231. Jerem. 6. *Iniquorum plaga, etiam inter ſupplicia non emolliuntur.*

Valde deploranda reproborum conditio, quòd etiam inter ipſas pœnas non emolliantur, ut reſipiſcant Ait Jerem. 6 num. 29. *Defecit ſufflatorium, in igne conſumptum eſt plumbum, fruſtra conflavit conflator: malitiæ enim eorum non ſunt conſumptæ. Argentum reprobum vocate eos.* Multus quidem erat plagarum ignis à Deo conflatore immiſſus, ut tantum plumbum liquefacere potuiſſet. *In igne conſumptum eſt plumbum*, & tamen, inter tam vehementes plagarum ignes, malitia humani cordis, & frigus vitiorum vigebat. *Malitiæ eorum non ſunt conſumptæ.* Quid inde ſequitur? *Argentum reprobum vocate eos.* Ubi ſanè peccatorum frigus cum ardentibus pœnarum ignibus non minuitur, id jam ſpectat ad reproborum ſupplicium: nam ut dicitur Pſ. 67. n. 31 *Qui probati ſunt argento*: hoc eſt, ut explicat Euthymius, qui in omni virtute, ac ſanctitate ſunt conſummati; ita argentum reprobatum dicuntur, qui in omni turpitudine, ac malitia ſunt demerſi, ut à reprobis Angelis parum, aut nihil abeſſe videantur. (Pſal. 67. Euthym.)

232. Jerem. 5. *Maximè deploratus, qui ſub flagello non emendatur.*

Quod de reprobo populo maximè deplorat Jerem. cap 5. num. 3. *Percuſſiſti eos, & non doluerunt: attriviſti eos, & renuerunt accipere diſciplinam: induraverunt facies ſuas ſupra petram, & noluerunt reverti.* Deplorati, ac mortui animi eſt, inflicto vulnere dolorem non ſentire. *Percuſſiſti eos, & non doluerunt.* Nullum ſanè reprobati animi evidentius ſignum, quàm inter ſuppliciorum verbera, integrum peccandi affectum conſervare, & inter ardentes fornacis flammas, nullius ardore commoveri; quod ponderatus D. Nazianzenus orat. de plaga grandinis, ſic ait: *Non grave eſt plagis affligi, ſed plagâ meliorem non fieri graviſſimum, & acerbiſſimum eſt. Atque eo nomine Propheta de duro illo atque corde incircumciſo Iſraële verba faciens ait: Percuſſiſti eos, & non doluerunt corripuiſti eos, & renuerunt accipere diſciplinam* Super quod etiam maximè dolet Regius vates Pſal. 34. num. 16. *Diſſipati ſunt, & non ſunt compuncti.* Cardinalis Hugo: *Diſſipati ſunt, & non ſunt compuncti ad pœnitentiam.* (D. Nazianz. Pſal. 34. Hugo.)

233. Matth. 7. D. Chryſ.

Summam malitiam reproborum, cùm adhuc ſub judicis ſententia poſiti ſunt, explicans Dominus, ait illis Matth. 7. n. 23 *Et tunc confitebor illis: quia nunquam novi vos: Diſcedite à me, qui operamini iniquitatem.* Expende illud: *Operamini*: Adhuc ſic obſtinati ſunt in malo, ut nec ſub ſententia flammarum à malo deſiſtant, D. Chryſoſt. homil. 19. in Matth. *Non dicit illis: Diſcedite à me, qui operati eſtis iniquitatem, ſed qui operamini: quia iniqui, etiam poſt mortem non deſinunt eſſe iniqui; quia etſi peccare non poſſunt, tamen peccandi propoſitum tenent.* Nulla flamma, nulla mors homines reprobos à vitiorum affectu deterret, & pœnarum flamma, & vitiorum frigus, ſemper in eorum pectore viget, ac dominatur.

Reprobus nulla pœna deterretur.

CAPUT

CAPUT XVII.

ARGUMENTUM.

1. *PURPURATAM meretricem inauratam auro, lapide pretioſo ac margaritis, ſedentem ſuper beſtiam habentem capita ſeptem deſcribit noſter Joannes, cujus explicationem ab Angelo accepit.*

2. *Magna cohærentia, ac connexione rem deſcribit noſtra Aquila. Nam ſuperiori c. 16. annuntiantur noviſſimæ plagæ iræ Dei; in quarum ultima etiam prædicitur ruina omnium civitatum & gentium. Quomodo autem Babylon magna venerit in memoriam ante Deum, jam ſuprà cap. 16. n. 19. explicavit; & quia tantæ mundanorum civitatis devaſtatio longam habet narrationem: ideò meritò eam Sanctus Evangeliſta diſtulit, ut latiùs univerſa, quæ illius ſunt, referantur, tam hoc cap. quàm ſequenti 18. Inde hæc mulier quadruplici nomine appellatur, Meretrix, Mulier, Babylon, Civitas, quæ ſigillatim explicanda ſunt.*

Cohærentia ac connexio text. cum ſuperioribus.

Apoc. 17. n. 1. Et venit unus de ſeptem Angelis, qui habebant ſeptem phialas, & locutus eſt mecum dicens; Veni oſtendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ ſedet ſuper aquas multas.

VERSIONES.

Primaſ.	Et unus de ſeptem Angelis habentibus.
D. Cyprian.	Aggreſſus eſt me dicens.
Syrus.	Oſtendam tibi judicium illius meretricis.
Arabicus.	Exponemus tibi damnationem mulieris illius meretricis magnæ.
Alii Codices.	Quæ ſedet ſuper aquas.

EXPOSITIO I.

3. Alcazar. ET *venit unus de ſeptē Ang. lis.* Alcazar per hunc Angelum, qui Joannem docet, intelligit Sanctum Paulum Apoſtolum, quòd jam in initio ſuperioris cap. refutavi. Haymo, Albert. Magn. intelligunt Prædicatores, & non ait, unus ex illis Angelis, ſed indeterminatè quia ut ait Richard. de S. Victore, omnes Prædicatores unanimes ſunt, in annuntianda impiorum damnatione: Tamen ſimpliciter dicendum quòd iſte Angelus ſit verus, & proprius populi Angelus. Dicitur unus more Hebræo, pro primo, ut ſæpe jam dixi: Vel unus accipitur pro quolibet eorum Angelorum, qui habebant ſeptem phialas, quibus data eſt, & permiſſa poteſtas plagis univerſam terram afficiendi.

Haym. Albert. Richard.

Prædicatorum unanimitas.

Dicens: Veni: Ut eum attentiorem faciat, profunda, & alta conſideratione, ac contemplatione, ut ait Haymo. *Oſtendam tibi damnationem.* Per damnationem intelligit executionem divini decreti, quòd nempe debitis pœnis imponendus ſit finis huic improbæ meretrici. D. Thomas aliter explicat. *Oſtendam tibi*: Ait Angelicus Doctor. *Excitatur hic ad cognoſcendam cauſam damnationis impiorum.* Quia Deus licet ſit æquiſſimus, & ſolum ex demeritis puniat; vult tamen judicii & damnationis iniquorum rationes, & cauſas manifeſtas facere. *Meretricis magnæ.* Per hanc meretricem intelligitur civitas diaboli, multitudoque impiorum, & iniquorum collectivè ſumptæ, ut explicabo q. 1. Dicitur *Magna* ob ſuam amplitudinem, ac magnitudinem iniquitatum; ſeu ut ait Hugo, propter efficaciam decipiendi. *Quæ ſedet.* Non firmiter ſtat, ſed *ſedet ſuper aquas.* Ut cadens ſubmergatur, ut inde fallacia ejus magnitudinis oſtendatur, ut ſubtiliter advertit Rupertus; & ait, *Cùm dixiſſet Angelus: oſtendam tibi damnationem meretricis, addidit; magnæ; ſed profectò talis magnitudo fallax eſt, quia non ſtat.* Additur in Text. *Super aquas multas*: Id eſt; multos populos: Aquæ populi ſunt, ut explicat noſter Joan. infrà verſ. 15.

4. Haymo. D. Thom. *Deus manifeſtat cauſam damnationis.* Hugo. Rupert.

QUÆSTIO I.

Quænam ſit hæc meretrix, quæ poſtea Babylon appellatur, mater fornicationum, & abominationum terræ?

VARII variè de hac meretrice exiſtimant. 5.
Primò Aretas, Caponſachius, per Babylonem accipiunt Conſtantinopolim, quæ eſt metropolis

Aretas. Caponſach.

metropolis Turcarum hoſtium Chriſtiani nominis, quæ ſedet ſuper aquas multas, cum adjaceat Boſphoro Tracio. Secundo: Multi alii

Antichriſtus in Babylonia orturus. hic intelligunt propriam Babyloniam, quæ extitit metropolis Chaldæorum: & ex hoc id ſibi perſuadent quia ibi regnare cœpit Nemrod primus Orbis Tyrannus Regnavit etiam Nabuchodonoſor, & etiam Antiochus Epiphanes, germanus typus Antichriſti;& eò maximè,quia

D. Hieron. Soto. ex ipſa Babylonia venturum tradunt Antichriſtum D. Hieronym. In cap. 11. Danielis, Soto in 4.diſt. 49 q. 1.art. 1. & alii cum Suar.tom.2.in 3.p. diſp. 54. ſect.2. §. *Quæri verò.*

6. Aureol. Lyran. Tertiò: Aureolus, & Lyranus per Babylonem intelligunt ſectam Mahometi quæ cùm ſit ſpurciſſima, meritò mater fornicationum, ac abominationum terræ dicitur. In beſtia intelligit Aureolus Sultanum Ægypti; quia regno Syriæ, & Ægypti ſpoliatus eſt à Sultano Turcarum Rege. Quartò: Alii ſub Babylonia accipiunt Hieroſolymam, quæ erit Civitas regia, & caput Imperii Antichriſti in qua virtute ſpiritus oris Chriſti ipſe erit occidendus.

7. *Impugnatur.* Neutra ex his ſententiis poteſt ſubſiſtere,nec ea quæ in litera de hac Babylonia fornicaria dicuntur illis poſſunt adaptari, nec conveniun Conſtantinopoli, nec Babyloniæ Chaldaïcæ, nec Turcarum Imperio, nec Civitati Hieroſolymæ, ut ex dicendis patebit conſideranti.

8. D. Hieron. Tertull. D. Auguſt. Ribeira. Viegas. Cornel. Menoch. Tyrinus. Lahay. Quinta ſententia eſt,quam docent D. Hieronym. in cap.14. Iſaïæ, Tertullian. adversùs Judæos, cap.9. & lib.3. ad curſ. Marcion, capit. 13. D. Auguſt. 18. de Civitat. Dei, cap.2. & ſequuntur communiter Recentiores Ribeira, Viegas, Cornelius, Menochius, Tyrin, Lahay. & alii, qui dicunt denotari hîc per hanc mulierem Romam, non Chriſtianam, qualis nunc eſt, ſed Infidelem, & Paganam, qualis erat tempore S. Joannis, qualiſque rurſum erit tempore Antichriſti; ſic ſæpè contingit Civitatem Sanctam, decurſu temporis, fieri meretri-

Matth.23. cem, ut de Hieroſolyma res eſt manifeſta: Nam Matth.23. num 37 vocat illam Dominus interfectricem Prophetarum. *Jeruſalem, Jeru-*

Matth.27. *Civitas Romana.* Iſai.1. *ſalem, quæ occidis Prophetas.* Cùm tamen poſt mortem Domini dicatur Sancta, Matth. 27. num. 53. *Exeuntes de monumentis, venerunt in Sanctam Civitatem* Hinc Iſaï 1.n.21.ait *Quomodo facta eſt meretrix, Civitas fidelis, plena judicii.*

9. 1. Petr. 5. Fundatur hæc ſententia: Quia D. Petrus Epiſtol.1. cap. 5.n.13. Romam vocat Babyloniam dicens: *Salutat vos Eccleſia, quæ eſt in*

Beda. Oecumen. D. Thom. Euſeb. Juſtini. *Babylone*, id eſt, Roma, ut explicant Beda, Oecumen D. Thomas, Euſebius, & alii apud Benedictum Juſtin Deinde infrà, verſ 9. dicitur quòd hæc Babylon habeat ſeptem montes, & ſuper totidem Roma eſt ædificata.

10. Joachim. Serach. Ubertin. Sexta ſententia, quam tuentur Joachim. Seraphinus, Ubertinus, tenet per Babyloniam, intelligi improborum, non quidem omnium, ſed tantum malorum Chriſtianorum cœtum.

11. *Septima ſententia.* D. Ambroſ. Ticonius. Andræas. Beda. Eſt ſeptima ſententia,mihi verior, ac probabilior,quam in præſenti docent D.Ambroſ Ticonius, Andræas Cæſarienſ. Beda, Anſbertus, Primaſius, Haymo, Rupertus, Albertus Magn. Hugo, Gagnæus & in hanc inclinat Suar. tom. 2.in 3.diſp.56.ſect.2.§.*Reſpondetur.* Hanc meretricem eſſe impiorum cœtum ſeu multitudi- Anſbert. Primaſ.
nem, ſeu mundi Civitatem cum ſua gloria,opi- Haym.
bus,ac delectationibus, quibus fundatur Baby- Gagnæus.
lon, Sanctæ Civitati Jeruſalem omnino contraria; quam ædificat amor ſui uſque ad Dei contemptum; ita ut dicant D. Auguſtin. enar- D. Auguſt. D.Proſper.
rat.2. in Pſal. 26. D. Proſper in dimidio temporis, cap 7.*Nec in uno loco exiſtimes civitatem, quæ tota eſt ſparſa in Orbe,de qua dicit Propheta. Filia Babylonis miſera.* Eſt ergo hæc meretrix civitas mundana,ſeu malignitas iniquorum, ſecundum ſuam politicam rationem, ſeu convenientiam ſtatus: & inde hæc mundana civitas omni nefas perpetranti dat poculum humanæ ambitionis,vanitatis, ac mundanæ gloriæ.

Probatur primò: quia ea,quæ ſacra revela- 12.
tio teſtatur de hac meretrice Babylonica, ad *Primum*
unam civitetem, ad reges Romanos, ad regeſ- *fundamentum.*
que unius gentis non poſſunt coarctari. Quia verſ.9. dicitur, quòd hæc mulier ſedeat ſuper ſeptemmontes,qui ſunt ſeptem reges,de quibus ſubdit Text.verſ.10. *Quinque ceciderunt, alius nondum venit,& cùm venerit,oportet illum breve tempus manere.* Ubi ſeptem Reges commemorantur, quinque jam abierunt;unus eſt in præſenti; & alius, ac ſeptimus, nondum advenit; & cùm venerit, oportet illum breve tempus manere. Ubi expreſsè ſermo eſt de Antichiſto per tres annos, & dimidium: Ergo hæc non poſſunt dici de una tantum civitate.

Secundò:Sicut cap. 13 n 1.Ad oſtendendam 13.
omnem potentiam ſæcularem contra Eccleſiam Apocal.13.
à Nemrod, ſive Caimo uſque ad ipſum Antichriſtum, & ad judicandam omnem malitiam ac turpitudinem, ab exordio mundi uſque ad
ejus finem, introducitur una beſtia,habens ca- *Omnis ini-*
pita ſeptem, & cornua decem: ita hîc etiam ad *quitas deno-*
ſignificandam omnem colluviem improbitatis *tatur.*
in multitudine reproborum, introducitur eorum cœtus ſub typo impudicæ meretricis inſedentis ſuper beſtiam cum ſeptem capitibus, & decem cornibus, in quibus omnis pravitas & iniquitas vitiorum exprimitur.

Tertiò: De deſtructione hujus Babylonicæ 14.
meretricis maximè lætantur cœleſtes cap. 18. Apoc. 18.
n.20. *Exulta ſuper eam cœlum & Sancti Apoſtoli, & Prophetæ:quoniam judicavit Deus judicium veſtrum de illa.* Nec tanta lætitia, & exultatio exaggeranda eſt de everſione unius civitatis, ſed de multitudine omnium iniquorum: & ideo ſubditur.*Quoniam judicavit Deus judicium veſtrum de illa*: hoc eſt: pro nobis ſententiam tulit, litemque pro nobis adjudicavit; quod maximè intelligendum eſt, de cœtu omnium iniquorum; qui tunc finiendus eſt.

Quartò: Cernitur iſta meretrix, ut omnino 15.
oppoſita, atque contraria mulieri amictæ Sole *Oppoſitio in-*
Illa ſtat pro cœtu omnium reproborum; iſta *ter hanc mulierem, &*
verò pro Eccleſia Sancta cum omni juſtorum *aliam ami-*
congregatione. Illam purpura, & coccinum *ctam Sole.*
veſtit: iſtam Sol; illam amiciunt ornamenta aurea,lapides pretioſi,& margaritæ: Hujus verò caput duodècim ſtellæ ornant. Illa ſedet ſuper beſtiam habentem capita ſeptem, & decem cornua, hoc eſt, commoratur,& ſedet, in omni vitiorum,ac turpitudinum perverſitate.Hæc verò Lunam, ſeu omnem mundanam vanitatem conculcat, ac ſub pedibus habet. Illa tenet in manu ſua poculum aureum plenum abominatione, & immunditia fornicationis ejus,ſeu naturæ

Apoc. 12. turæ corruptæ; hac verò manus ſuas, ſeu opera ſua ut notavi ſuprà cap. 12. q. 27 habet abſcondita, ut uni ſoli Deo placeant, & omnes ducat in cœlum. Tandem hæc mulier amicta Sole fœta eſt, & parit cœlo filium maſculum; illa alia ut meretrix infœcunda ſcortatur cum multis, & devolvit omnes amatores ſuos ad Tartara. Habemus ergo in his duabus mulieribus, duas civitates: Civitatem nempe, quam ædificat amor Dei cum temporalium contemptu; & Babylonem, quam ædificat proprius mundanus amor, cum Dei contemptu.

16. *Quatuor nomina hujus mulieris.* Illa de qua hîc eſt ſermo in hoc capite, quatuor nominibus appellatur; Meretrix, mulier, Babylonia, Civitas: quæ omnia nomina ſunt metaphorica, ſaltem præter ultimum, ad indicandam malitiam, ac nequitiam hujus mulieris ſedentis ſuper beſtiam, cum ſeptem capitibus, in quibus denotatur omnis congeries iniquitatum, ac tyrannorum, qui fuerunt in omnibus monarchiis, ac civitatibus; & quia hæc iniquitas multas civitates apprehendet; ideo forſitan etiam dicitur civitas; quorum omnium judicium, hîc ſumitur in ſeptimo capite ſcilicet Antichriſto, ut dicitur de Jeruſalem Matth. 23. n. 35. *Ut veniat ſuper vos omnis ſanguis juſtus, qui effuſus eſt ſuper terram à ſanguine Abel juſti.* Matth. 23.

17. Et quamquam in devaſtatione hujus meretricis, ac collectione iniquorum, variæ nationes, ac civitates involvantur, non ſequitur quòd omnes in eis ſint iniqui, ac depravati; ſed etiam multi erunt juſti, ac Sancti, ut patet ex ſequenti c. 18. n. 4. *Et audivi aliam vocem de cœlo dicentem: Exite de illa popule meus ut ne participes ſitis delictorum ejus, & de plagis ejus non accipiatis:* Quod ad Sanctos, ac juſtos refertur. Apocal. 18.

QUÆSTIO II.

Quare hæc mulier Babylonica dicitur meretrix magna, cùm habitaret in deſerto?

18. MERETRIX non ſolùm dicitur de muliere fornicaria luxuriante, ſed etiam de anima, civitate, ac gente idololatriæ cauſa; quia relicto vero Deo, ut vero ſponſo animæ noſtræ, debitam fidem violans, tranſit ad cultum falſorum Deorum. Sic ait Miche. 1. num. 7. *Et omnes mercedes ejus comburentur igne, & omnia idola ejus ponam in perditionem: quia de mercedibus meretricis congregata ſunt, & uſque ad mercedem meretricis revertentur.* Ita etiam Jer. 3. n. 3. Ezech. 16. n. 30. Nahu 3. n. 4. Dicitur etiam meretrix ob propriam malitiam ac ſcelera, quibus alios vocat ad conſortium ſuæ turpitudinis. Iſaias vocat Jeruſalem meretricem propter alia ſcelera, ut homicidia, cap. 1. n. 21. *Quomodo facta eſt meretrix, civitas fidelis plena judicii? Juſtitia habitavit in ea; nunc autem homicida.* Ecce Jeruſalem dicitur civitas fidelis ob judicia recta, & ſervatam juſtitiam: & meretrix ob relictam juſtitiam, & homicida, ac alia ſcelera: Et ſubdit Text. *Principes tui infideles, ſocii furum: omnes diligunt munera, & ſequuntur retributionem: populo non judicant.* Miche. 1. Jerem. 3. Ezech. 16. Nahu 3. Iſai. 1.

19. Hæc mulier Babylonica ex omni capite dicitur meretrix, ob idolatriam: ſedet enim ſuper beſtiam coccineam, plenam nominibus blaſphemiæ, habentem capita ſeptem, in quibus maximè dominatur idololatria, introducitur que aperta inimica nomini Chriſtiano: dicitur enim ebria de ſanguine Sanctorum, ac Martyrum Jesu. Aliaque etiam ſcelera hujus mulieris, quibus multas gentes induxit ad perditionem, apertè oſtendunt ſupplicia ei inflicta, de quibus infrà in hoc capite, & ſequenti; Illiuſque luxuriam, ac turpiſſimam malitiam etiam oſtēdunt, veſtitus inauratus, lapides pretioſi, ac margaritæ, poculumque plenum abominatione, & immunditia, cum qua fornicati ſunt reges terræ. *Malitia hujus mulieris oſtenditur.*

20. Hæc mulier ſicut anima peccatrix dicitur meretrix, omnibus enim ſatis notum eſt, in Republica, nihil vilius, & abjectius meretrice, inde meritò hoc nomine meretrix appellatur, quia anima peccans, abjectiſſima eſt. Alenſis ait: *Peccatrix anima dicitur meretrix, propter vilitatem peccati.* Et hæc mulier non ſolùm dicitur meretrix, ſed etiam magna meretrix, ut ait Albert. Magn. *Magna propter efficaciam decipiendi, & propter enormitatem prævaricationum, & propter multitudinem reproborum.* *Anima peccans abjectiſſima.* Alenſis. Albert Mag.

21. Meritò tamen dubitabis, quod maximè inquirit Quæſtio: Quomodo hæc mulier habitans in deſerto dicatur meretrix? In deſertum Angelus ducit Joannem ad eam videndam. *Abſtulit me in ſpiritu in deſertum, & vidi mulierē.* Si mulier humanos declinavit aſpectus, ſi in deſerti latebris deliteſcit, quomodo meretrix dicitur, & ejus ſcortatio deprehenditur? Pudoris negotia curat, quæ humanos ſolicitè declinat aſpectus. Quomodo ergo de hac expreſsè Joannes refert. *Et mulier erat circundata purpura, & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioſo, & margaritis.* Mulier ſemper otioſa ſedet, purpura induitur, auro tegitur pompatico, ac feſtivo cultu reſplendet; Quid ergo mirum ſi meretrix, ac proſtituta habeatur? nam etſi deſertum aliquale pudoris erat indicium, tamen pompatica, ac ſplendida veſtis, ſic deſertum, ac ſolitariam vitam obſcurat, ut proſtitutionis fieret efficax, ac evidens argumentum: nulla etiam in deſerto poterat eſſe pudicitiæ ſuſpicio ubi tam feſtivus, ac inauratus cultus luxuriantem animum indicabat. Tertul. de cultu fœmin. c. 12. ait *Cum proſtitutæ appellationem a Domino meruiſſet, quali habitu appellationi ſuæ cōparata eſt? Certè in purpura cum coccino, & auro, & lapide pretioſo.* Quæris appellationis cauſam? habitum inſpice? nam etſi ſcortatio in montium abditis peracta non ſit, tamen purpura inaurata luxuriantem animum palam manifeſtabat. *Cum proſtitutæ appellationem à Domino, mulier illa meruiſſet quali habitu appellationi cōparata eſt? certè in purpura.* *Pompoſus ornatus luxuriam animi detegit.* Tertull.

22. De dilecta anima cantat D. Sponſus, Cant. 6. 3. *Pulchra es amica mea, ſuavis & decora ſicut Jeruſalem.* Et cur cōfertur cum Jeruſalem quæ humili, ac aſpero loco conſtructa erat; & non potiùs cū Babylonia, quæ civitas magnorum Imperatorū extiterat? cujus muri tanto artificio extructi exurgebāt, ut inter Orbis miracula cōputarētur, & quæ etiā hîc à noſtro Joan. tota ſplēdenti auro & purpura circumornata cernitur. Humilitas, ac aſperitas Jeruſalem fidei ſinceritatem indicabat, nimis verò ornatus Babyloniæ luxuriam, ac turpitudinem animi propalabant. Hinc ſuavitas, ac decor virtutū animæ Sanctæ, non cum purpurata Babylonia, ſed cum humili Cantic. 6. *Inaurata veſtis, index turpitudinis.*

Jeruſalem

Damian. Jeruſalem componitur: Petrus Damianus Epiſtola centeſima ſecunda. *Sicut Hieruſalem*, ait, *non, ſicut Babylon, quàm vidit Joannes ornatam purpura, & cocco, & inauratam auro, lapide pretioſo, & margaritis, Babylonem ſanè diabolus, Jeruſalem inhabitat Chriſtus. Ille luxuriantis amictûs varietate reficitur. hic aſperis, & humilibus.*

23. 1. Tim. 2. Admonet Paulus 1. ad Timothæum 2. n. 9. *Similiter, & mulieres in habitu ornato, cum verecundia, & ſobrietate ornantes ſe non intortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veſte pretioſa; ſed quod deceat mulieres promittentes pietatem*, Quæ verba ſic legit D. Cyprianus, *Sed, quod doceat mulieres promittentes caſtitatem.* Et cur juxta præceptum Apoſtoli non doceat mulieres promittentes caſtitatem veſtis pretioſa & aurea? Nihil enim in his veſtibus apparet, unde caſtitas, aut mentis, aut corporis internoſcatur? Eo ipſo ergo quòd veſtis per ſe non ferat caſtitatem, vix in habitu diſtinguitur virgo à meretricibus, vix creditur in animo eſſe caſtitatis virtutem, ſi externus cultus inauratus luxuriam indicat. D. Chryſoſtomus in præſenti Homilia 8. ſic ait: *Hic habitus adulter eſt, atque adeò fœdus, ut meretrices, aut virgines ferè diſcernere nequeamus. Simplicem eſſe, neque accuratè compoſitam virginem decet, negligentiaque potiùs quàm ejuſmodi curæ notari: Quippe ejuſmodi exterior ornatus ornamenta intima demonſtrabit.*

D. Cyprian. *Externa veſtis caſtitatem mentis indicat.*

D. Chryſoſt.

24. Cùm populus Iſraël accederet ad montem Sinaï, in quo Deus deſcendebat daturus legem, duo requiruntur ab Iſraëlitis, ut Deo velint approximare; ut ſanctificarentur, nempè, lavantes veſtimenta ſua: ait Deus ad Moyſem, Exod. 19. num. 10 *Sanctifica illos hodie, & cras lavent veſtimenta ſua.* Per ſanctificationem communiter intelligitur caſtitatis munditiès, quæ tanta exigebatur, ut etiam à licitis uxorum amplexibus abſtinerent; quod apertè indicat Moyſes, dum ſanctificationis diſciplinam tradit, Ibidem num. 15. *Eſtote parati in diem tertium, & ne appropinquetis uxoribus veſtris.* In eo conſiſtebat omnimoda populi munditiès, ut tanta eſſet illius caſtitas, ut etiam à licitis abſtineret, & quando tanta corporis, & animi munditiès commendabatur, ad quid neceſſarium erat addere: *Lavent veſtimenta ſua?* Ad quid tanta veſtium lotio? tantàque cura eſt de lavandis veſtimentis? Meritò ſanè tanta veſtium lotio prærequiritur, ubi tanta interna munditiès petitur: ea enim caſtitas interna plurimæ æſtimationis habetur apud Deum, quæ etiam externis veſtibus apparet, ac exprimitur. De Joanne Baptiſta eximiæ Virginitatis, cultore ſcribit Divus Marcus capite 1. numero 6. *Erat Joannes veſtitus de pilis camelorum, & zona pellicea circa lumbos ejus.* Et cur Joannes tam auſterum veſtimentum de pilis camelorum confectum ſibi habuit? Elegantèr Aymonius homilia prima de communi confeſſorum, ſic ait: *Caſtitatem quam in mente habebat, in ipſo habitu corporis demonſtrabat.*

Exod. 15. *Ea caſtitas grata eſt maximè Deo, quæ etiam in veſtibus apparet.*

Marc. 5.

Aymon.

QUÆSTIO III.

Quare hæc mulier cum purpura, & veſte inaurata damnatur, cùm vile, & triſte ſagum ad mortem damnatis, datur?

Invitat Angelus Joannem dicens, *Veni, oſtendam tibi damnationem meretricis magnæ,* 25.
Executionem nempe divini decreti, quo hæc mulier punienda eſt, ut dixi in expoſitione. Et hîc eſt verus ſenſus. Aliter Gloſſa rem explicat *Oſtendam tibi damnationem meretricis magnæ.* Id eſt, cauſam damnationis malorum, qui ſub hac muliere denotantur, qui relicto creatore ſuo fornicantur cum dæmone, idola colendo, terrena amando, & immunditiis ſerviendo.

Gloſſa.

Quæſtio tota eſt: Quare hæc mulier purpura ornata, & inaurata auro, ac margaritis ad ſupplicium, ac ſui damnationem ducitur? *Veni oſtendam tibi damnationem meretricis magnæ:* cùm ſagus, ac vilis habitus ad mortem damnatis detur: cùm vocaris ad videndam alicujus damnationem, maximè imprimis expectas funebrem veſtem, & tandem hominem damnatum ſub ſago triſti, ſeu cilicino, ut ex damnatorum habitu oſtendatur imminens ſupplicium. Ergo cùm Joannes vocatur ad damnationem meretricis magnæ videndam quale ſagum ſpectat, qualem præconem audit? ſubdit Text. *Abſtulit me in ſpiritu in deſertum: & vidi mulierem ſedentem ſuper beſtiam coccineam, & mulier erat circumdata purpura, coccino, & inaurata auro, & lapide pretioſo.* Mulier nobilitatis pompa ditatur, purpura veſtitur, decore, ac regali apparatu fulget, & tamen inter hæc illius laſcivia publicatur, meretrix dicitur: Ecce damnationis cauſa, & mortis præconium: nam ſicut purpura nobilitatis eſt ſignum: ita luxuria damnationis index, mortiſque præſagium eſt. Duos laſcivos uno ictu interfecit Phinees, quorum nobilitas accuratè notatur in Text. Numer. 25. n. 14. *Erat autem nomen viri Iſraëlitæ, qui occiſus eſt cum Madianitide, Zambri filius Salu dux de cognatione, & tribu Simeonis. Porrò mulier Madianitides, quæ pariter interfecta eſt, vocabatur Cozbi, filia Sur, Principis nobiliſſimi:* Non otioſè Text. exprimit eorum nobilitatem, & quòd eſſent de primis Principibus; quia cùm eſſent tam nobiles, non poterant à gladio mortis fugere, ſed ab ipſo crudeliter apprehendi. Petrus Damianus Epiſtola ſexta ad Nicolaum II. & ait: *Ut doceret carnales illecebras iis eminentioribus perſonis acriùs perſequendas.*

26. *Laſcivia in nobilibus mortis index.*

Num. 25.

Damian.

Secundò: Ecce vocatur Joannes ad videndam meretricis damnationem; & mulier proponitur auro, margaritis, & purpura compoſita. Ad quid tantus ſplendor veſtium cum damnatione? Nonne damnatis luctuoſa, ac vilis adaptatur veſtis? Sanè nimius veſtium cultus apud Deum maximè pertinet ad damnationem infligendam: ita ut dicat Rupert. in præſenti. *Viderat, ſcilicet Joannes, jam meretricis habitum, qui ſi ſolus eſſet, ad damnationem ejus ſufficere poterat.* Cùm in hac muliere tantum ſit ornatus indicium, tantàque cura, in auratis ac ſplendidis

27. *Nimius veſtium ornatus ad damnationem pertinet.*

Rupert.

veſtibus habendis; exiſtimat Rupert.aliam jam damnationis cauſam, non eſſe inveſtigandam, ſufficiens damnationis teſtimonium profert, qui nimium luxum in veſtibus oſtendit. *Qui etſi ſolus eſſet ad damnationis ejus cauſam ſufficere poterat.*

28\. Matth. 11. *Nimius cultus habitationem cum poteſtatibus aëris facit* D. Paulinus.

Ait Dominus, Matth. 11.n.8. *Qui mollibus veſtiuntur in domibus Regum ſunt*: Et qui tam ſplendidis ornamentis veſtiuntur, in quorumnam Regum domibus habitant? Illorum nempe, qui ſunt principes tenebrarum. Ac ſi idem eſſe videatur pompatico nimis cultu componi, ac in domibus Satanæ habitationem conſtituere. D. Paulin. Epiſt. 4. ſic ait: *Qui molibus veſtiantur, in domibus Regum ſunt: Hoc eſt principum aëris hujus, & nequitiæ ſpiritualis Ducum; in quorum domibus, & regnis agunt, aut impietate duri, au laſcive molles, quorum finis interitus, gloria in inferno, dom..s in ſepulchro eſt.* Adeò deplorata creditur ſalus eorum, qui mollibus veſtiuntur, ut jam in domo aërearum poteſtatum faciant ſuam manſionem.

29\. Exod. 33. *In ſuperbo corporis ornatu vix eſt aditus ad ſalutem.* Rupert.

Poſtquam Iſraël peccaverunt peccato grandi in adoratione vituli, curaturus Dominus populum ſuum, nil prius mandat quàm ſuperbi ornatus depoſitionem; Populo præcipit Dominus Exod. 33.n.5. *Jam nunc depone ornatum tuum, ut ſciam quid faciam tibi.* Expende illud: *Ut ſciam quid faciam tibi.* Quaſi neſciat Dominus, ut aliqualiter dicam, viam ſalutis inferendæ homini illi, qui ſplendido ornatu indutus incedit. Quod expendens Rupert. ait: *Quandiu peccator ornatus incedit, id eſt, in peccatis ſuis ſuperbit, quandiu pulchram cervicem erigit complacendo ſibi, latab..ndus cùm malefecerit: quodammodo neſcit Deus, quid faciat illi: neſcit miſericordia quali aditu ad illum veniat, remota ſeveritate judicii.* Quid pulchrius? Tota Dei omnipotentia, quodammo arctatur, & noſtro dicendi modo, quaſi videtur neſcire, quid faciat homini, qui aureo ornatu fulget, & exultat in rebus peſſimis. Valde miſer, qui cùm multus in criminibus perpetrandis ſit, & multùm pompaticè degit, inauratóque corporis cultu ſplendet, ad hunc, *Quaſi neſcit Dei miſericordia, quali aditu veniat, remota ſeveritate judicii.*

30\. Zachar. 3. *Nimius ornatus gaudium provocat.*

Teſtatur Zacharias 3. n. 1. *Oſtendit mihi Dominus Jeſum Sacerdotem magnum, ſtantem coram Angelo Domini, ac Satan, ſtabat à dextris ejus, ut adverſaretur ei: & dixit Dominus ad Satan: increpet Dominus ad Satan: & increpet Dominus in te, qui eligit Jeruſalem, Et Jeſus erat indutus veſtibus ſordidis.* Jesus Sacerdos adſtat coram Angelo Domini à quo habet tutelam, ac defenſionem. Aliter tamen accidit Herodi,

Actor. 12.

Act. 12. n. 11. *Statuto autem die, Herodes veſtitus veſte regia, ſedit pro tribunali, & concionabatur ad eos. Populus autem clamabat: Dei voce & non hominis. Confeſtim autem percuſſit eum Angelus Domini, & conſumptus à vermibus expiravit.* Compone modò Angelum cum Angelo? Angelum Jeſu filii Joſedech cum Angelo Herodis Ille patiebatur Satan adverſarium: hîc habebat populum acclamantem. Ille defenſus eſt ab Angelo, hic ab Angelo lethale vulnus accepit. Et cur Jeſus inter Satanæ impugnationes, invenit protectionem Angeli, Herodes autem inter acclamationes populares, iram Dei Angeli in ſe excitavit, qua percuſſus periit? Ea nunc mihi ratio? Humilis, ac ſordida veſtis fecit, quod Jeſus protegeretur ab Angelo: & veſtium ſplendor pompaticúſque regius cultus, hoſtilem iram Angeli ad mortem inferendam provocavit. In humili cultu locus eſt ad miſericordiam; in ſuperbo autem, ac nitido faſtu nullus.

Damian.

Petrus Damianus lib. 6. epiſt. 14. *Herodes dum indutus veſte regia, conſpicuus cernitur, dum ei Dei voces habere, & non hominis aclamatur, protinus ab Angelo feriente percuitur: ſic nimirum, divino dignus eſt judicio dejici, qui coram oculis hominum de nitore cultioris habitus ambit, arrogantérque extollitur: non levis quippe languor eſt animæ de ſuperſtitioſo corporalis amictus nitore gaudere. Gratiam ſiquidem Sancti Spiritus, in qua delectetur, excludit, qui ſemper exterioris ornatus deſiderium ſpargit.* Ex quo meritò dicit D. Cyprianus lib. de habitu Virg. *Serico, & purpura indutæ, Chriſtum induere non poſſunt.*

Quæstio IV.

Quare purpurata meretrix, non alio in loco conſtituit ſuam ſedem, niſi tantum ſuper aquas multas?

Has multas aquas, ſuper quas hæc mulier ſedet, multos populos ſignificare certum eſt: Sic iſtas aquas ipſemet Angelus interpretatur infra n. 15. *Aquæ quas vidiſti, ubi meretrix ſedet, populi ſunt, & gentes & linguæ.* Et rectè quidem: quia populi inſtar aquæ dilabuntur, & ſibi invicem ſuccedunt. Ansbertus verò, per has aquas intelligit reprobos: quia in eis maximè laſciva meretrix dominatur; & ſic ait: *Quia fornicatio in reprobos principaliter jus poteſtatis exercet, rectè ſuper aquas multas meretrix ſedet.* 31.

Ansbert. *Laſcivia in reprobis dominatur.*

Ex quo aliqui rectè inferunt, quòd hæc mulier non tantùm ſignificat iniquitatem abſtractè, ſed etiam concretè, prout involvit hunc & illum populum, hanc & illam civitatem, unde hîc alludere videtur ad veterem, ut ait Cornelius, Babylonis ſitum: ipſa enim Babylon ſita erat in confluxu Tigris, & Euphratis, veluti utriuſque domina, ut etiam modò multæ ſunt urbes maritimæ, ut Tyrus, Ulyſſipo, quæ tanquam dominæ maris habentur. 32.

Et jam moraliter: Rectè quidem, hæc meretrix non recumbit in lectulo, nec ſedet in throno ex auro contexto; ſed cur ſuper aquas? Quia aptè meretrices aquis denotantur, aquiſque gaudent, eíſque comparantur: quia ad modum fluvii rapidè feruntur, & amatorum ſuorum fortunas ſecum rapiunt: ad quod reſpiciens Divus Hieronymus epiſt. 2. ad Gaudentium, de meretrice, ait: *Bibat de fontibus ſuis & non quærat ciſternas diſſipatas, quæ puriſſimas aquas pudicitiæ continere non valent.* 33.

Meretrix aquis aſſimilatur. D. Hieron.

Bene meretrix ſedet ſuper aquas. Olim in uſu poſitum erat, ut laſcivi ſtatim à meretricis amplexu currerent ad aquas, ut in his abluerentur, tanquam enim viri immundi reputabantur. Maximè tamen notandum: quod cum alia delicta perpetrarent, ad balnea non ibant; ut in eis ſordes mundarent. Sed cur tantum poſt laſcivos amplexus ad aquas tanquam impuri convolabant? ut tali ritu innueretur luxuriam ſuper 34.

Luxuria ſuper cætera vitia maculat.

ſuper omnia vitia fœditatem, ac turpitudinem D. Chryſoſt. importare, quod rectè admonet D. Chryſoſtomus in Epiſtola 1. ad Corinthios cap.6. homilia 18. & ait: *Ab avaritia quidem, fraude, & rapina, non curat quiſque ire ad balneum, ſed citra ullum diſcrimen redit domum: à concubitu autem cum meretrice, tanquam totus effectus immundus, venit ad balneum, ita turpiorem quandam exiſtimationem ex hoc peccato habet conſcientia*: Dicam etiam, quod ita major eſt luxuriæ fœditas, & ita altius inhæret, ut hujuſmodi aliquis nequeat abſtergi.

35. *Voluptates nos ſubmergunt.* Theophyl.

Tertiò: Sedet ſuper aquas multas, & meritò voluptates aquis denotantur, non ſolùm, quia citò fluunt, ſed etiam quia incautos ſuis fluctibus ſubmergunt. Ita de luxuriæ fluctibus loquitur Theophyl. Alexandrinus Epiſtola 2. *Omni voluptate calcata, & compreſſis luxuriæ fluctibus, qui adverſus nos crebrius intumeſcunt, cœleſtibus miſceamur choris, ut etiam nunc illuc mente tranſlati, & anguſtiora videntes loca, ſimus quod futuri ſumus.*

36. Rupert. *Hominis amentia in mundanis vult requiem.*

Quartò: ſuper aquas ſedet mulier, quæ ſignificant concupiſcentias, & temporalia bona, quæ citò fluunt, & labuntur. Rupertus lib 12. in Apocalypſ. ait: *Sedet hæc meretrix ſuper aquas multas, quæ defluunt ab ortu ſuo uſque ad mortis occaſum, & nunquam ad certum locum, in quo conſolidantur & ſiſtant, perveniunt.* O terribilis, & maximè damnanda hominum mens, ac cogitatio, quæ in rebus inconſtantibus ac mobilibus velit invenire conſtantiam; ſic enim pro illis anhelatur, ac anxiatur, tanquam ſi in illis habeat diu permanere.

37. Geneſ. 4. *Cain ita amens cum ſit vagus ex Domini ſententia civitatem ædificat.*

Datur in pœnam Cain: *Vagus, & profugus eris ſuper terram*: Geneſ.4. num. 12. condemnatur ut perpetuò ſit vagus, nullùmque habeat locum ad requiem, nec die, nec nocte, & tamen de eo teſtatur Text. num. 17. *Ædificavit civitatem* Ecce humana amentia: Condemnatur Cain ad perpetuum, ut in nullo loco valeat ſedem figere, nec in eo diu ſtare; & tamen civitatem ædificat, ac ſi in ea habeat per multos annos, per multa ſæcula permanere, cui etiam per ſpatium unius diei, hoc eſt denegatum. Rupertus libro 1. in Geneſ. cap.20. *Vagus, & profugus ſuper terram erat; idcirco civitatem, qua tueretur ædificat: Caino etiam pro uno integro die non datur locus.* Ex quo debebat ipſe omne ædificium, ac habitaculum contemnere; & tamen inde ipſe movetur ad civitatem extruendam *Vagus, ac profugus ſuper terram erat; idcirco civitatem, qua tueretur, ædificat.*

38. Matth. 14. *Amor Dei elevat, amor ſæculi demergit.*

Quintò: Compone modò hanc mulierem blandè ſuper aquas cum Petro intrepido greſſu undas premente. *Ambulabat ſuper aquas ut veniret ad Chriſtum.* Matth.14. num 29. Mulier miſerabiliter facit naufragium; Petrus verò, mirabili ſæculi prodigio fulget. Cur ergo mulier aquis demergitur, cùm Petrus calcans undas ad portum appellit; Mulier in aquis temporalia denotantibus plauſibiliter quieſcere, ac delectari volebat: Petrus verò vortices marinos calcat, ac pedibus conterit; Mulier ſæculi voluptates amans miſerabili naufragio demergitur: Petrus verò fluctus deſpiciens temporales conculcat, & inde ſecurus ad portum venit: indéque Petro in aquis eſt iter: mulieri D. Auguſt. verò naufragium. Opportunè D. Auguſtinus apud D. Thomam ait: *Unicuique ſua cupiditas tempeſtas eſt. Amas Deum? ambulas ſuper mare, ſub pedibus eſt ſæculi timor. Amas ſæculum? abſorbet te.*

Aſcendit Elias radiantibus luminibus currum, & fertur in cœlum. *Ecce currus igneus, & equi ignei diviſerunt utrumque, & aſcendit Elias per turbinem in cœlum* 4 Reg.2.n.11. Aſcendit & Pharao currum, & mergitur in profundo. *Currus Pharaonis, & exercituum ejus projecit in mare.* Exod. 15. num.4. Et etiam dicitur: *Subvertit rotas curruum, & ferebantur in profundum*: Exod.14. num.25. Curru Elias attollitur ad ſydera; curru & Pharao ad ima detruditur. Unde tanta differentia? In cauſa eſt diverſus curruum uſus. Elias quadrigam aſcendit, ut pro juſtis contra inimicos Dei pugnaret, ac ut pro veritate contra falſitates decertaret. *Currus Iſraël, & auriga ejus.* Seu, ut eſt in Hebræo: *Militia ejus* explicat Lyran. *Et militia ejus, id eſt potentior ad defenſionem Iſraël, quam militia in curribus bellicis.* At Pharao ut injuſtus deprædator, currum aſcendit, ut pro iniquitate contra Electos Dei debellaret, ut rapinis incumbens omnem veritatem, ac juſtitiæ jus diriperet, de eo enim ſubdit Textus. *Dixit inimicus perſequar, & comprehendam, dividam ſpolia, & implebitur anima mea: evaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea.* Exod. 15.num.9.

39. 4. Reg.2. Exod. 15. Exod. 14. Hebræus. Lyran. *Iuſtitia elevat, iniquitas demergit.* Exod. 15.

40. *Voluptas multis laboribus plena.*

Sextò: *Sedet ſuper aquas multas.* Ubi multæ ſunt adverſitates, quot enim tempeſtates mari in magno debaccantur, tot mulier labores ſuſtinet, ut ſuis perfruatur deliciis: ſedet ſuper aquas multas, quæ voluptates ſignificant: ſi enim tales prius favo mulcent, ſtatim tamen ſale pungunt, labore tendunt, ac dolore premunt. Verè quicumque libidinari conatur terra, marique laborat, amoris impatiens: Neque enim parvo conſtat voluptas, ſed multis, magniſque emitur laboribus ac doloribus. Pingit Poëta amorem jaculis obarmatum & pulchrè ſanè; quod eleganter obſervat D. Zeno Martyr, ſermone de fide, & ait: *Quia illicitis ardoribus ſemper junctus eſt gladius.* Quot lites ſerit adulter? Quot rixas alit amaſius? Quot tumultus edit cupido. Nec tantus debacchandi amor eſt, niſi quòd amaſius ſuam colit, & alit Venerem. *Quia illicitis ardoribus ſemper junctus eſt gladius.* D. Zeno.

41. Galat. 5. *Voluptas amentiam ac rixas ſecum adducit.*

Recenſet Paulus quæ ab amore inſano enaſcantur ſcelera. Ad Galat.5 num.19. & ait: *Manifeſta ſunt autem opera carnis; quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria.* Et ſtatim adjungit: *Veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, diſſenſiones &c.* Et hæc ab amore improbo proveniunt veneficia, quæ homines dementant, & abſque mente vagari impellunt multis inimicitiis, & contentionibus, quibus amaſius rixari iratus contendit ut ſuam libidinem explere valeat; ut inſinuat Apoſtolus, & optime Anſelm. interpretatur: *Ex his, id eſt, Omnibus apparet, quàm magnum ſit vitium fornicatio, de quo tot patres prædeant.* Et ideo cum immunditia impudicitate luxuria, intime adjunguntur, veneficia, inimicitiæ contentiones, & rixæ, intimo fœdere connectuntur hæc omnia. D. Anſelm.

42. Imò ſi rectè res expendatur; quid percipitur ex vitio, ac peccato niſi tantùm labor ac anguſtia; Caino in pœnam ſui delicti dicitur,

Maledictus eris ſuper terram, quæ aperuit os ſuum & ſuſcepit ſanguinem fratris tui de manu tua, cum operatus fueris eam, non dabit tibi fructus ſuos. Geneſ. 4 num. 11. Ecce quid parit peccatum, ut multo ſudore terram præcidat; & tamen inde nullos fructus percipiat: Quid ergo inde habebit, niſi tantum laborem? Terra ſuos proventus gratiſſimos denegabit, & tamen cupiditas, ut terram labore improbo excoleret, imprudentiſſimum compellebat. Itaque nec laborem ſolabatur fructus, nec otium permiſerat appetitus. Caietanus ibi ait: *Ecce primum fructum ex quo conſtat maledictio, quod videlicet terra non reſpondebit ſecundum vim ſuam fructificando Cain colenti terram, quæ non parva pœna eſt agricolæ.* Vide ſuprà, 12. q. 76. n. 636. 637. 638.

Caietan.

Apoc. 17. n. 2. Cum qua fornicati ſunt Reges terræ, & inebriati ſunt, qui inhabitant terram, de vino proſtitutionis ejus.

VERSIONES.

Syriacus. Cum qua ſcortati ſunt, & inebriati ſunt, qui habitant in terra à vino ſcortationis ejus.

Arabicus. E cujus vino ſcortationis inebriati ſunt incolæ terræ.

Pagninus. De vino fornicationis ejus.

EXPOSITIO II.

43. *Juſti habitant terram, non inhabitant.*

Cum qua fornicati ſunt Reges terræ. Scilicet, qui Principem locum inter alios tenent, & alios regere debent, ad quorum exemplum totus componitur Orbis; ſubditos in vitiis ſuis conformes fecerunt fornicatique ſunt, quando recedentes à vero Dei cultu, cum Babylonia, ac conventu malorum, eorum acceperunt idololatriam, maláſque leges ac depravatos mores, ut Sanctos perſequerentur. *Et inebriati ſunt, qui habitant terram*, hoc eſt homines terreni, tanquam ebrii vana magnitudine, ſæculari dulcedine, ac voluptate, atque gloria, exorbitantes à recta ratione, ac ſanis conſiliis ſine intellectu inſania furentes, magnóque ebrietatis pondere præcipites ruunt: non ait, habitant terram; ſed *inhabitant*: Et eſt diſcrimen inter unum verbum, & aliud: nam habitare eſt juſtorum, dicitque tantùm, ac ſolummodo eſſe in aliquo loco; at inhabitare eſt iniquorum, & dicit moram in loco cum affectu, ac amore inhæſionis. In hanc cogitationem me ducit D. Thomas, dicens. *Sancti non habitant terram, ſed tranſeunt per contemptum*: ac proinde per habitantes terram, intelligit homines terrenos, terreníſque deditos.

D. Thom.

44. *Peccata publica graviſſima.*

De vino proſtitutionis ejus. Hoc vinum ſunt opes, honores, dignitates, lucra voluptates, quibus homines implicantur, & non dicit vinum fornicationis, ſed *proſtitutionis ejus*. Quia fornicatio ſæpè fit occultè; ac in tenebris. Proſtitutio dicit manifeſtationem, ac publicationem, ut denotaretur quòd terreni ita à vitiis ſunt inebriati, ut in omnem impudicitiam, ac inverecundiam ſeſe ingurgitent. Favet D. Thomas. *Vinum dicitur proſtitutionis, in quantum publicè, ſive manifeſtè, quaſi meretrix ſe proſtituens.* D. Thom.

QUÆSTIO V.

Quare primi omnium dicuntur fornicare cum hac meretrice Reges terræ?

Dicuntur fornicare Reges terræ, ac illius inhabitantes: & tamen primi omnium ponuntur Reges terræ, & ſtatim in fronte eorum crimen affigitur. *Cum qua fornicati ſunt.* Preme verbum, non ait fornicantur de præſenti, ſed fornicati ſunt de præterito; quia deliciæ, ac voluptates hujus ſæculi ſic breviter tranſeunt, ut nunquam habeantur in præſenti, ſed ſemper in præterito conſiderentur Vide ſuprà c. 14. q. 2. n. 192. 193. 194. 195. & c. 16. q. 18. num. 130. 45. *Delitiæ hujus ſæculi breviter tranſeunt.*

Ad quæſtionem: Primi omnium ponuntur Reges terræ, tanquam cauſa omnium malorum, quorum exemplum, ad malum ſecuti ſunt inferiores, ut ponderat Haymo & ait: *Per Reges, Principes mali intelliguntur; per inhabitantes terram, ſubjecti eorum, qui inebriantur vino fornicationis, hoc eſt omnibus peccatis replentur; & Reges malorum ſunt auctores, per inhabitantes terram imitatores eorum capiuntur.* 46. Haym. *Subditi Regum exempla ſequuntur.*

Secundò: Primi ponuntur Reges terræ, quo eorum impietas, ac nequitia maximè notatur: quia mali, quò ſunt potentiores, eò pejores, & primi in quælibet ſcelera rapiuntur. Richardus Victorinus patrocinatur dicens: *Ad literam intelliguntur Reges terræ; quia mali quippe, quantò ſunt poteſtate fortiores, tantò ſunt malitia deteriores, & inde ſpecialiùs cæteris in deſcriptione nequitiæ merentur nominari, quo ſceleſtius aliis noſcuntur contaminari.* 47. *Mali quantò potentiores, tantò peiores.* Richard.

Tertiò: Ecce in limine ponitur peccatum Regum: & ſecundò peccatum inhabitantium terram. Et cur primò peccatum Regum, & dum de eorum crimine agitur, Reges nominantur; ut eorum crimen magis execrabile appareat, & magis præ oculis omnium eſſe oſtendatur; quia quò quis aliis dignitate ſuperior eſt, eò gravius eſt ejus peccatum, & magis abominabile habetur Richard. Victor. ſic ait: *Inde ſpecialius in deſcriptione merentur nominari, quòd ſceleſtius aliis noſcantur contaminari? Regibus peccantibus, ac fornicantibus, quodammodo fit ſupra modum peccatum, cùm videlicet illi, qui alios regere debuerunt, ſemetipſos ſceleribus fœdare ſtudent.* Expende illa, *quò ſceleſtius aliis noſcuntur contaminari.* Ut enim fœda, & ſceleratiora ſunt Regum peccata, ſic & majora omnibus aliis. 48. *Superiorum peccatum gravius.* Richard.

Clamat Oſeas 5. num. 1. *Audite hoc Sacerdotes, attendite domus Iſraël, & domus Regis auſcultate, quia vobis judicium eſt.* Et quando univerſus Iſraël reus denuntiabatur, cur neceſſarium fuit Reges, & Sacerdotes exprimere; Cur non magis hi prætermittuntur ac ſubratione communi populi Iſraëlis intelliguntur? Quia ſceleratiores erant in crimine; & quia etiam 49. Oſeas. 5.

Regem, ac Sacerdotum peccata gravissima, ac in omnium oculis. etiam eorum peccata maximè in omnium oculis poſita erant: ideò ſpecialius, & expreſſius fuerunt notanda. Rufinus ibi ait: *Illud eſt, quod in Sacerdotibus, & in Regibus accuſat; quia cùm eum locum eſſent de gente ſortiti, ut ageret non minus honeſtè, ac religioſè, quàm poteſtate ad dignitate reverendi, atque ad id, quod rectum erat, tam ſermone, quàm exemplo debuerint ſubditos excitare: illi verò è contra vel conciliationem criminibus præbuere, vel formam idque ſolum de faſtigio priore retinentes, ut procul, quæ fecerunt, apparerent*: Expende illud: *Idque ſolum de faſtigio priore retinentes.* Quia Sacerdotes, ac Reges, dum in peccatis ſubmerguntur, id ſolùm ex regali faſtigio retinent ut eorum ſcelera maximè cunctis pateant, ac ſint in omnium oculis. Ruffin.

05. Cùm Nathan argueret Davidem de adulterio Bethſabee, & de homicidio Uriæ, cùmque ipſe pœniteret de ſuo peccato, & inde à Deo eſſet dimiſſum; dixit ei Nathan: *Quoniam blaſphemare feciſti inimicos Domini propter verbum hoc.* 2. Regum. 12. n. 14. Peccatum Davidis fuit in cauſa, ut inimici Domini, nempe Philiſtæi, ac Ammonitæ blaſphemarent, nomen Dei: Ex quo rectè colligunt D. Hieronymus, Procopius, Interlinealis, Lyranus, Abulenſis ibi quæſt. 3. quòd peccatum Davidis fuit maximè publicatum apud exteras nationes, ita ut teſtetur citatus Abulenſis, quòd in commune proverbium abiret; ſed quomodo hoc peccatum, tam manifeſte & vulgatum eſt, cum maxime factum fuiſſet in ſecreto, ac occulto? Ut ipſemet Natham dixit Dividi: *Tu feciſti abſconditè* Ibidem num. 12. Si ita abſconditè commiſſum eſt peccatum quomodo ita propalatum? Regis delictum quamvis maximè in ſecreto & abdito fiat; tamen maximè divulgatur non ſolùm in uno loco, in una civitate, in uno regno, ſed etiam in omnibus regnis, ac mundi partibus: ſic ait Sanchez ad illa verba: *Quoniam blaſphemare feciſti. Regum peccata, neque ... neque anguſtis finibus contineri.* Ita hoc Regis peccatum grave, & abominabile viſum eſt apud gentes, ut non ſolùm loquerentur contra Deum, quòd elegiſſet, ac conſtituiſſet Davidem in Regem repudiato Saule; ſed etiam ejus ſanctiſſimum nomen blaſphemarent: quod eſt ſuprema, & maxima contumelia, ut notat Salvianus lib. 4. de Gubernatione Dei, ad finem: & ait: *Tale peccatum eſt ſupra humani criminis menſuram, quia per contumelia plurimorum inæſtimabilem Deo facit injuriam.* Vide ſupra c. 12. q. 9. n. 532. 543.

2. Reg. 12. *D. Hieron. Procopius. Interlin. Lyran. Abulenſ.* *Regis peccatum vulgatum & abominabile.* Sanchez. Salvianus.

Quæstio VI.

Quare potantes de vino hujus meretricis dicantur ebrii?

51. Non ſolùm inhabitantes terram, ſeu terreni homines dicuntur potare de vino hujus meretricis; ſed etiam ab illo inebriari; qui enim terrena pluſquam divina diligunt; facilè in quaſlibet laſcivias, ac turpia crimina labuntur; ita ut nullum fœdum vitium exhorreſcant; ſic & ebrius, qui à nullo præcipiti, ac immundo loco refugit. Richar-

Vitiosi in quaslibet peccata facile ruunt. Richard.

dus Victorinus ſic ait: *Quemadmodum ebrii, nihil penſant pondus mali, quod operantur: ita ipſi excæcantur, dum immoderatè terrenis inhærent, ut nec Deum diligant, nec deinde pœnas metuant.*

Non ſolùm ait Angelus, quod inhabitantes terram inebriati ſunt, ſed addit de vino proſtitutionis ejus ſeu ſcortationis ejus Ecce ſimul uniuntur vinum & ſcortatio, ſeu fornicatio; non mirum, quòd hæc duo ſimul connectantur, vinum ſcilicet & libido; quia illius uſus intemperatus ad magnam libidem provocat; quod ad hanc rem rectè ponderat Alcuinus ad illa verba Geneſ. 9. num. 21. *Noë bibens vinum inebriatus eſt & nudatus eſt in tabernaculo ſuo.* Ubi ſic ait citatus Alcuinus: *Cur nudatio fæmorum poſt ebrietatem ſecuta eſt? quia ſæpius ſatietatem libido ſubſequitur.* Facilè à potu immodico ad luxuriam fit tranſitus: Indéque ebrietatem materiam, ac matrem luxuriæ eſſe indicavit Apoſtolus Roman. 13. n. 13. *Non in comeſſationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus, ac impudicitiis.* Aptus quidem modus, & myſterio plenus; poſt ebrietatem apponitur impudicitia, tanquam filia ab illa pronata; ut bene notat Primaſius in eadem Epiſtola, & ait: *Sequitur ebrietatem impudicitia, ebrietas enim materia eſt luxuriæ.* 52.

Vini uſus libidinem generat. Gen. 9. Alcuinus. Rom. 13. Primaſ.

53. Tertiò: Si meretricis metaphoram ſervat Evangeliſta, quæ omnibus ad fornicandum proſtituta eſt; cur non dixit, quòd cum illa fornicati ſunt inhabitantes terram; ſed ait: inebritati ſunt vino proſtitutionis? Per inebriationem deperditur mens & ratio. Dicit ergo eos ebrios, ut doceret verè ebrios, ac proinde mente captos eſſe qui idola ſequuntur, cùm ſcriptum ſit: *Similes illis fiant, qui faciunt ea.* D. Baſilius Magnus. *Quid aliud ſunt ebrioſi quàm idola gentium, Oculos habent, & non vident; aures habent, & non audiunt, manus reſolutæ ſunt, pedes mortificati ſunt.*

Idolis ſervientes ebrii ſunt. D. Baſil.

54. Quartò: Hæc mulier, valdè iniqua depravata, ac crudelis introducitur; ita ut in eam inflictæ ſint omnes pœnæ, omniáque vaſa iræ Dei, ut patebit ex cap. ſequenti, ut notant Alcazar, Cornelius, & alii: & in hoc maximè ejus crudelitas, ac iniquitas oſtenditur; quia non ſolùm Reges terræ in omnem turpitudinem traxit; *Cum qua fornicati ſunt reges terræ?* ſed etiam eorum offuſcavit intellectum *Inebriati ſunt.* Et quæ major mulieris crudelitas, ac malitia, quæ mundi principes non ſolùm omni vitio, ac nequitia ſordeſcere fecit, & à ſuis divitiis, ac bonis ſpiritualibus expoliavit; ſed etiam in eis uſum intellectus ejúſque diſcurſum impedivit, ne ſuam extremam calamitatem perciperent, ac intelligerent: & nulla ſane major miſeria, quàm ipſa intellectus cæcitas. D. Ambroſ. hîc: *Ebrietas verò malitia eſt Babylonis; quia ſicut ebrius tandiu impletur vino uſque dum à ſua mente alienus efficitur; ita & reprobi, tandiu omni malitia ſemetipſos replent, uſque dum à mente ſua alieni effecti, timorem Dei, omnémque bonitatem, à ſemetipſis abjiciant.*

Alcazar. Cornel. In peccatore ſumma miſeria & mentis cæcitas. D. Ambroſ.

55. Deplorans Iſaias capite 28 numero 7. in quantam malitiam, ac ignorantiam Sacerdotes, & principes delapſi ſunt, ait: *Hi quoque præ vino neſcierunt: præ ebrietate erraverunt: Sacerdos, & Propheta neſcierunt, præ ebrietate abſorpti ſunt à vino, erraverunt in ebrietate.*

Iſai. 28.

Conſidera quoties neſciendi, ac errandi verba replicantur, ut extrema quædam ignorantia ſignificetur: Conſidera etiam, quoties vini, & ebrietatis verba repetantur: & ideò hac phraſi utitur: quia ſicut ebrietas à vino non ex conditione innata provenit, ſed ex propria hominis voluntate, maxime ſe ingurgitante in potu: ita hæc cæcitas mentis, non innata, ſed affectata denotatur, neque enim ex cœli, terræve conditionibus, craſſioribus, aut pinguioribus qualitatibus orta eſt: ſed tantùm ex noſtra malitia, ac immodico noſtro appetitu, omnem vim rationis obcæcante, ac opprimente D. Chryſoſtomus homilia 11. in 1. ad Corinthios ait: *Quando ab impudi a libidine capta fuerit anima, ſicut nubes, & caligo corporis oculos obcæcat; ita illa eripit vim proſpiciendi, & facultatem nihil ſinit videre ulterius; non gehennam, non timorem.*

Multiplex cæcitas, & maximè affectata.

D. Chryſoſt.

56\. Loquens Job cap. 3. num. 4. de tempore, in quo ſub peccati debito conceptus eſt, ait: *Dies ille vertatur in tenebras, non requirat eum Deus deſuper, & non illuſtretur lumine: obſcurent eum tenebræ, & umbra mortis: occupet eum caligo.* Maximè hîc expendendum, quot tenebrarum ſpecies congerat Job, quibus offenditur, ac circumcingitur dies peccati. Ecce tenebras, carentiam luminis, & umbram mortis & caliginem advocat; ut tot obſcuritatum nominibus oſtendat obtenebroſitatem, ac cæcitatem peccati: quæ tanta eſt, ut uno nomine, una phraſi, ac methodo non valeat explicari: & ideò ad eam declarandam multa vocabula fuerunt congerenda; ut ex tot, ac tantis deprehendas, quantam tenebroſitatem peccatum ſecum involvat: ut inde maximè homines attendant; quanto conatu ab illa debeant effugere. Severianus in catena Græca ait: *Illud ad hanc ſententiam Jobi pertinet, ut peccatum, per ſeipſum quale ſit; nempe omni privatum luce, ab hominibus cognoſcatur, ne aut inſimulatam virtutem in ſe inducat aut ſpecie quadam lucis rudioribus animis fucum faciat, ſed quo cæca ejus perſpecta caligine volare facilè poſſit.*

Job. 3. *Peccatum tenebroſum cæcitatem generat.*

Severian.

57\. Cùm ob ablatam vineam Naboth multa mala prædixiſſet Elias Achab, ipſe multò timore percuſſus eſt: Ait text. 3. Reg. 21. num. 27. *Itaque cùm audiſſet Achab ſermones iſtos, ſcidit veſtimenta ſua, & operuit cilicio carnem ſuam, & jejunavit, & dormivit in ſacco.* Poſtea verò cum audiſſet Achab inſtare jam mortem ſuam, & exitum ſuum cum magna jactura populi, ac perditione exercitus ſui, nullo timore corripitur, ſed cum multa audacia pergit ad bellum. *Aſcendit itaque Rex Iſraël, & Joſaphat rex juda in Ramoth Galaad,* 13. Reg. 22. num. 21. Et cur, qui tam vehementer contremit in ſermone Eliæ, nil facit audito verbo à Michæa denunciante mortem, ſed illo contemptò aggreditur rem ſibi adeò infelicem? Cùm audit verba Eliæ timuit, & ad pœnitentiam confugit, & pronunciata mala declinavit ut Deus Eliæ dixit: *Quia humiliatus eſt Achab mei cauſa, non inducam malum diebus ejus*, citato cap. 21 n 29. At cùm Achab accepiſſet verba Michææ obcæcatus perſtitit in ſuis peccatis, nullo pœnitentiæ lavacro adhibito: & ideò ſic ab illis obcæcatus eſt, ut evidens, ac eminens periculum non timeret, nec præcaveret, ſed præceps in illud rueret, & hoc frequenter peccata in hominibus pariunt. Salvian lib 6. de Gubern. ſuæ patriæ calamitatem tractans ait: *Ita cunctos crimina cæcant, ut nec metuant periculum ſuum. Prænoſcebatur captivitas, nec formidabatur, ablatus quippe erat à peccatoribus timor, ne poſſet eſſe cautela. Itaque Barbaris in conſpectu omnium poſitis nullus metus erat hominum. Tanta animorum, vel potius peccatorum cœcitas fuit, ut cum abſque dubio nullus perire vellet, nullus tamen id ageret, ne periret.* Achab dum confugit ad pœnitentiam illuminatur, & in diebus ſuis evitat periculum, dum verò in peccatis obduratus perſiſtit inevitabiliter in illud ruit.

3. Reg. 21.

3. Reg. 21.

Pœnitentia illuminat, peccata verò cæcant homines.

Salvian.

Apoc. 17. n. 3. Et abſtulit me in ſpiritu in deſertum: Et vidi mulierem ſedentem ſuper beſtiam coccineam plenam nominibus blaſphemiæ habentem capita ſeptem, & cornua decem.

VERSIONES.

Arabicus Itaque abduxit me in ſpiritu: & ecce mulier inſidens beſtiæ rubræ, plenæ nominibus infidelitatis.

D. Auguſtinus. Tulit me in ſpiritu in eremum, & vidi mulierem ſedentem ſuper beſtiam pretioſè ornatam.

Syriacus. Vidi mulierem ſedentem ſuper animal dentis rubrum, plenum nominibus convitii.

Vatablus. Abſtulit me ſpiritus, &c. Plenum nominibus maledicentiæ.

Pagninus. Plenam nominis blaſphemiæ.

EXPOSITIO III.

58\. *Et abſtulit me in ſpiritu.* Mentali nempe raptu, in deſertum ſeu eremum, ut ab omni, re ac tumultu abſtractus, altius, ac attentius viderem, ac contemplarer. *Mulierem* nempem mundanam malitiam, ac peverſitatem, ſecundum ſuam politicam rationem, politicumque ſtatum. *Sedentem ſuper beſtiam* Quænam ſit hæc beſtia, diverſa ſunt ſanctorum placita, de quo q 9. Mihi probabilius, quòd ſit ipſa tyrannica poteſtas, quæ in ſeptem imperiis maximè ſignificata, ac demonſtrata eſt *Sedentem*: Quia humana malitia, ac perverſitas ſecundùm ſuam politicam rationem, maximè ſedet ac dominatur, in tali tyrannica poteſtate quia talis nec Deum, nec homines timet, pro augmento, & converſatione ſui ſtatus.

Politicus ſtatus multas perverſitates machinatur.

Coccineam: Beſtia dicitur coccinea, vel propter crudelitatem, & ſanguinem effundendum, vel propter ſuperbiam, ſeu delicias. 59.

Purpureus

1.Reg. 1. Nahum. 1.

Purpureus enim color, ſymbolum eſt ſuperbiæ, vel delitiarum Nahum. 2. num. 3. *Veri exercitus in coccineis*, 2.Reg. 1. num. 24. *Filiæ Iſraël ſuper Saül flete, qui veſtiebat vos in coccino, in deliciis.* Sequitur Text. *Plenam nominibus blaſphemiæ:* Quia humana, & tyrannica poteſtas multas blaſphemias, ob ſuam politicam rationem, ac ſui ſtatus conſervationem conjicit in Deum, & in Sanctos, ac alios homines. *Habentem capita ſeptem, & cornua decem:* quorum ſignificatio infrà explicabitur verſ. 9. & 12.

Politicus ſtatus blaſphemias machinatur.

Quæstio VII.

Quare hæc mulier tanto apparatu adornata habitat in deſerto ad quod ducitur Joannes ad eam contemplandam.

60. *Quid ſit hoc deſertum.*

Ait noſter Evangeliſta, quòd Angelus eum ſpiritu abſtulit in deſertum ad contemplandam hanc mulierem. In limine quæſtionis quærunt interpretes, quid hîc per deſertum intelligatur. Alcazar exiſtimat per deſertum denotari gentilitatem, cujus caput erat Roma: Et gentilitas frequenter in ſcriptura deſertum, ſeu ſolitudo appellatur. Secundò Ribeira, & Cornelius dicunt, quòd his verbis ſignificatur Babyloniam ſeu Romam poſt ſupplicium in magnam ſolitudinem eſſe convertendam.

Alcazar.

Ribeira. Cornel.

61. D. Ambroſ.

Tertiò: D.Ambroſ. ait: *Per deſertum omnis impiorum multitudo deſignatur, eo quod ipſi deſeruerunt Deum: & ideo derelicti ſunt à Deo* Deſertum eſt illud, quo viri abſunt; ac proinde ob multitudinem iniquorum, ſignificatur mundum eſſe quoddam deſertum divinæ gratiæ ac hominum juſtè, & ſanctè viventium. In hoc ſenſu ait Jeremias 4. n. 23. *Aſpexi terram, & ecce vacua erat.* Et ſtatim num. 25. Subdit: *Intuitus ſum, & non erat homo.* Thren. 1. n. 1. dicitur. *Quomodo ſedet ſola civitas plena populo.* Si plena populo, quomodo ſola? & quamvis eſſet plena multitudine, ſola & deſerta erat ab hominibus, debite, ac juxta rationem operantibus: Unde eſt illud Diogenis, in media diei luce cum lumine incedentis, qui dicebat, *ſe quærere hominem, & non invenire.*

Impii quadam deſerta, & non homines.

Ierem. 4.

Threu. 1.

62. *Viro ſpirituali mundus cum ſuis delectationibus deſertum.*

Quartò: Joannes ad contemplandam mundi gloriam, ſeu ampliſſimam civitatem, nempe Romam, ad quid neceſſarium fuit ut in deſertum ſpiritu raperetur? ut denotaretur viro ſpirituali & juſto, Joanni ſcilicet omnem mundi pompam eſſe inſtar deſerti; illam innumeram ethnicorum Romæ agentium turbam eximiamque urbis ſtructuram, Palatiorum, ac templorum magnificentiam, ſenatus ſplendorem, ac cætera omnia viro ſancto, ac juſto, veluti inſtar deſerti, ac ſolitudinis reputari: In illis omnibus nihil aliud eſt, niſi tantum vanitas, ac inanitas; Unde de mundi rebus loquens D.Gregorius lib. 5. expoſ. in 1. Regum, ait *Quidquid in hoc ſæculo lætum, delectabile, ſublime, aut proſperum cernitur, vanum profectò eſt, quia difficile habetur, & citò amittitur.* Repentè quidem ſæculi magnalia corruunt, pulchra tranſeunt, læta, & proſpera evaneſcunt. Vide ſuprà c. 14. q. 12. n. 192. 193. 195. 196. & c. 16. q. 18. n. 150.

D. Gregor.

63. *Separetur animus à terrenis, ut alta penetret*

Quinta & ultima interpretatio, & mihi verior: dicitur Joannes duci in deſertum, ut tanquam ab omnibus rebus ſeparatus, & abſtractus altiùs, & profundiùs valeat hanc magnam viſionem conſiderare, ac contemplari, & ideo non ſolùm dicitur duci in deſertum; ſed etiam *ſpiritu*, tanquam ab omni affectu carnis ac mundi denudatus, ad magis indagandam ſublimitatem hujus viſionis, Rupertus ait. *Quia profectò quiſquis hujuſmodi quærit ſolitudinem, non carne, ſed ſpiritu ducitur.* Vide ſuprà c. 12. q. 75. n. 628. 629. & q. 77. n. 642.

Rupert.

64.

Tandem ad Moralem theſim, mulier erat in deſerto, ad quod ducitur Joannes: res ſane altâ indagine digna, quòd mulier tam pompatico ornatu fulgens, *Erat circumdata purpura, & coccino, & inaurata auro, lapide pretioſo, & margaritis*: habitaret in deſerto, ſi inter frequentiſſimas civitates degeret? non mirum; Sed quòd per deſerta incederet, magnum nobis præſtat dubium: Deſertum enim quid valde aſperum pane, ac fructibus caret; expers enim aqua eſt, nihilque ad vitam alendam profert, nec etiam habitaculum in quo requieſcas, invenitur, ita incultum & inhabitabile eſt. Unde dixit Hugo ad cap. 12. Apocal. *Solitudo excludit tumultum mundi, non vero res; deſertum verò utrumque.* Si ergo deſertum omnia excludit quæ ad recreationem, ac ſuſtentationem humanæ vitæ conducunt; quomodo cùm mulier tam pretioſa veſte inaurata fulgeat, per ſterilem locum incedit? Maximè in hoc mulieris ingenium deſcribitur, quod ipſa nempe non curat de pane, cibo, ac potu, nec de domo ad habitandum, ſed tantùm de veſtitu, ac ornatu: Fulgeat mulier ſplendido cultu, libenter cum patientia ſuſtinebit famis tormento vexari: Componatur exteriùs ſplendida pompa, ut pulchra, ac elegans appareat, eſto interiùs jejuna degat, tanquam in ſterili deſerto ſine panis bucella, ac tenui alimento; & tunc grato erit animo. O quot duram ſuſtinent famem, ut pompaticam inducant veſtem. Lugens David mortem Saul, dicebat: *Filiæ Iſraël ſuper Saül flete, qui veſtiebat vos coccino in deliciis, qui præbebat ornamenta aurea cultui veſtro*: 2.Reg. 1. num. 24. Non ad planctum invitat, quia dabat illis cibum ac panem: ſed quia dabat eis ſplendidum cultum: mulieri enim gratior, ac charior eſt precioſa veſtis, quàm panis ad alimentum.

Hugo.

Suſtinet mulier ventris famem, dum exterius fulgeat veſte.

2. Reg. 1.

65. Iſai. 3.

Ait Iſaias, cap. 3. num. 6. *Apprehendet vir fratrem ſuum, domeſticum patris ſui, veſtimentum tibi eſt, princeps eſto noſter.* Sermo eſt, ad literam de ruina, ac extrema devaſtatione populi Iſraël, ac totius Jeruſalem, in qua omnes carebant pane, cibo, potu, ac veſtitu, omnibus ad vitam neceſſariis; indeque in ſubſidium tantorum malorum de principe eligendo curabant; & quid primo, & ante omnia in eo quærebant? *Veſtimentum tibi eſt.* Non ſunt ſoliciti de pane, ac alimonia, quæ ſunt ſimpliciter neceſſaria ad vitam, ſed tantùm de veſtimento. Plus ſæpe æſtimat humana conditio ſplendidam veſtem; quàm panem, ac alimoniam, ac ea quæ ſunt requiſita ad vitæ ſuſtentationem, ac illius conſervationem. Interlineal. Hugo, & alii *Veſtimentum tibi eſt, ideo princeps eſto noſter.* Expende illud: *Ideo*: non quia tibi eſt panis, & alimonia, ſed quia veſtimentum.

Homines magis ſoliciti de ſplendida veſte quam de pane.

Interlin. Hugo.

66. Cùm Jacob haberet ſibi præparatum quoddam pulmentum ad cœnam, adveniſſetque ex agro valde fatigatus Eſau, partem pulmenti à fratre poſtulat; cui ait Jacob magnis myſteriis repletus: *Vende mihi primogenita tua*: Gen. 25. num 31. Acquievit Eſau dictis, datque Jacob ſuam pulmenti cœnam, pro accepta primogenitura, quæ inter cætera ſecum involvebat quoddam veſtimenti genus, ut ad citatum c. 25. notat Hugo, & ait: *Conſtituiſti jus primogenituræ in quinque; 1a veſte ſpeciali, qua induebatur primogenitus*, &c. Et hoc apertè indicat Scriptura, nam ut Jacob ſibi præriperet benedictionem primogeniti Eſau, hujus veſtibus induit eum mater ſua Rebecca *Veſtibus Eſau valde bonis, quas apud ſe habebat domi, induit eum*: Gen. 27. n. 15. Itaque Jacob paratam ſibi cœnam vendidit pro comparanda ſplendida primogeniti veſte? In tam ſacris, ac myſterioſis actionibus, aliquale veſtigium, ac delineamentum Morale noſtrarum actionum invenitur. Si Jacob cœnaret, tam pretioſa veſte non indueretur: Frequenter multi incœnati manent, ut exterius ſplendido cultu fulgeant, & ſtomachum quandoque ſine cœna vexatur, & corpus eximio ornatu congaudet, ac ſplendet, & viſcera ſunt vacua, & corpus exterius multum abundat.

Geneſ. 25.

Hugo.

Gen. 27.

Quæstio VIII.

Quare delicati reges currunt ad aſpera deſerta veneno meretricis plena, cum illa faſtidierint Hebræi, cœleſti pane redundantia?

67. Cum hac meretrice, ut patet ex verſu 2. *Fornicati ſunt reges terræ*. Cùm ergo hæc meretrix habitaret in deſerto, ad eam videndam ducit Angelus Joannem in deſertum, ergo ut reges cum illa fornicarentur ad deſerta concurrunt, nullam illius aſperitatem recuſantes ut de vino, ſeu veneno abominationis ejus biberent; At contra Iſraëlitæ cùm duro flagello vexarentur in Ægypto, & cœleſti manna recrearentur in deſerto, deſertum faſtidiebant. Exod. 16. n. 3. & Num. 20. n. 4. *Cur eduxiſti Eccleſiam Domini in ſolitudinem, ut nos moriamur*; Quare ergo delicati principes, aſpera deſerta calcant gratiam mulieris ambientes, ut dæmonum veneno inebrientur. Rupertus ait. *Taliter fornicantes in eam quoque amentiam devenerunt, ut perdita rationis dignitate, homines dæmonia per varias ſimulachrorum ſpecies colerent*. At Hebræi Angelorum pane alimentati, deſerta reſpuebant.

Difficultas quæſtionis. Exod. 16. Num. 2.

Rupert.

68. Tam depravata, ac corrupta eſt natura humana, ut ab ea ſtudioſè affectentur, ac curentur mundana, ac terrena; ut etiam ſub mortis veneno appetantur: E contra verò cœleſtia, ſic in parvo habentur, ut etiam cùm plena ſint omni dulcedine, ac ſuavitate, reſpuantur. Reges iſti non leguntur vocati, & tamen ob meretricis amplexus ad aſpera deſerti convolant; & Hæbræi à Deo vocati, ac pabulo divini panis invitati deſerta damnant, & abhorrent; cœleſtis manna omnem ſuavitatem ſpirans deſpicitur: & venenata venuſtas ſumptibus, ac confragoſis itineribus quæritur.

Homines Dei ſuavia reſpuunt, & mundi laborioſa amplectuntur.

Filius Prodigus in ſe reverſus veniens ad Patrem, benignè eum excepit cum ſimphonia, ac choro muſico, & parata menſa, appoſito vitulo ſaginato. Tunc frater ſenior ex agro reverſus cùm accepiſſet cauſam tantæ lætitiæ, ac feſtivitatis: *Indignatus nolebat intrare*: Luc. 15. num. 28. Reſpuens dulcem Patris benevolentiam, muſicæ harmo[n]iam, dulceque vituli convivium, ac fratris conſortium; ad quæ omnia benevolè à Patre invitabatur. *Pater illius egreſſus cœpit rogare illum: fili tu ſemper mecum es, & omnia mea tua ſunt: hic [f]rater tuus mortuus erat, & re[v]ixit*. At ille invidia ſtimulatus, Diabolo excitante noluit acquieſcere; ſed in agro jejunus permanere vult. Thophylact. *In agro erat, & operabatur ſuam terram, ut impleretur panibus, & ſerbat in lachrymis*. Valde mirum; perſiſtit in agro laborioſè operans terram, cum multo ſudore ac lachrymis inſtans agri culturæ ut panem colligeret: modò verò epulum patris ſine ullo labore paratum deſpicit, menſam, & choros recuſat, eligit potius invidia concitatus labores, ac ſudores agri cum odio fratris, quàm Patre vocante delitiis frui fraterna charitate. 69.

Luc 15.

Theophil.

Cœleſtia ſine labore data contemnuntur, terrena cum labore deſiderantur.

Compone modò Moyſem cum Adamo: Moyſes à Domino in Ægyptum delegatur pro ſalute populi: Exod 3. n. 10. *Veni & mittam te ad Pharaonem, ut educas populum meum filios Iſraël de Ægypto*. Multa ad hoc negotium animum Moyſis movere poterant; gravitas injuncti muneris, data fides antiquis patribus de hac re & ſalus totius populi: mille tamen Moyſes apponit excuſationes; & ne ex antiquo odio Ægyptiorum aliquid mali ſibi timeret, ait illi Deus. *Vade, & revertere in Ægyptum, mortui ſunt enim omnes, qui quærebant animam tuam*. Exod 4. num. 19. quod dicitur, ut confidentius viam arriperet, ut notat Lippoman. Cùm extincti eſſent omnes ejus inimici, ut inde nullo timore teneretur: & tamen Moyſes adhuc ſexcentas excuſationes interponit. Verte modo mentem ad Adamum, cur interdicit Deus arborem expreſſis verbis morte fulminata. *In quocumque die comederis ex eo, morte morieris*: Gen. 2. n. 17 & tamen mulier deluſa à ſerpente, fructum ſuis manibus Adamo præbuit: *Dedit viro ſuo, qui comedit*: Gen. 3. n. 6. Adamus nullas difficultates appoſuit, ſed indilatè comedit. Cur ergo Moyſes ſecurus de mortis periculo, glorioſam legationem detrectat: cùm Adamus mortem non expaveſceret certiſſimam, & ab ipſo Deo promulgatam Moyſes à mortis periculo liber, adhuc recuſat Dei mandatum adimplere, & nimis tardè illud aggreditur: Adamus verò alacer, ac intrepidus, omne periculum deglutit, ut muliebri inſaniæ acquieſceret. Sic ſanè omni mortis metu excluſo torpent homines, ut divina exequantur; & ut excellentiſſimam divini numinis gratiam acquirant cum velociter currant, & nullo mortis metu refrænentur, ut mundanis obtemperent, & diſpendioſam, ac nocivam ſuorum appetituum affectionem expleant. 70.

Exod. 3.

Exod. 4.

Lippom.

Gen. 2.

Gen. 3.

Divina contemnuntur ſine mortis periculo, & cum illa terrena appetuntur.

Quæstio

QUÆSTIO IX.

Quid ſit hæc Beſtia coccinea? & quid ſignificet?

71. *Quid ſit hæc beſtia?* Apoc. 13. Alcazar. Suar. Ribeira. Viegas. Ferrari.

MAximè hîc eſt inveſtigandum, an hæc beſtia ſit eadem cum illa, quæ apparuit cap. 13 num 1. Eandem eſſe affirmant Alcazar. Suar. tom. 2. ad 3. part diſp. 59 ſect. 1. diverſam tamen eſſe communior & verior eſt ſententia; Illam tenent Ribeira, Viegas, Cornel. Ferrar. & alii. Ex multiplici circunſtantia utriuſque beſtiæ, veritas hujus ſententiæ bene colligitur. Nam illa primò cap. 13. aſcendit de mari, hæc per deſertum degit; illa Pardialis; hæc coccinea: illa blaſphemias habebat in ore: hæc in toto corpore: illa ſeptem capita habebat, quæ ſunt ſeptem vitia capitalia, ut dixi ſuprà c 13. quæſt. 3 hæc verò habet ſeptem capita, quæ ut exponit Angelus infrà, verſ. 9. *Sunt ſeptem montes, ſeu ſeptem reges.* Illa habebat decem cornua, quæ ſunt tranſgreſſiones contra decem Decalogi præcepta: hæc verò portat decem cornua, quæ ſunt decem reges: *qui regnum nondum acceperunt*; ut interpretatur Angelus infrà, verſ. 12. & ideo hæc beſtia non eſt eadem cum illa, ſed magna ex parte diverſa.

Beſtia hæc diverſa ab illa, quæ apparuit. Cap. 13.

72. D. Thom. D. Anton. Primaſ. D. Bern. Mariana. D. Ambroſ. Rupert. Albert.

Quidnam hæc beſtia ſignificet; adhuc eſt inquirendum D. Thomas. D. Anton. Ulyſſiponen. dicunt per eam ſignificari Diabolum; primaſius, D. Bernard. Antichriſtum; Mariana cum aliis exiſtimat, quòd hæc mulier ſignificat Romam; beſtia verò Imperium Romanum, ſupra quod mulier dominans ſedet D. Ambroſ. Rupertus, Albertus Magn per eam intelligunt denotari hunc mundum, ſeu hoc ſæculum cum omni turpitudine, ac vitiorum pravitate, ſeu ut clariùs dicam, ſignificat ipſam mundanam ac tyrannicam poteſtatem, cum omni vitio, ac nequitia. Hæc tamen facilè in idem recidunt: nam hujus mundi, ac mundanæ & tyrannicæ poteſtatis ſuſtentator, ut anima eam dirigens ac movens, & agitans Diabolus eſt, & conſequenter Antichriſtus, ut Diaboli vicarius. Hæc autem beſtia dicitur coccinea, ſenſu jam explicato in Expoſitione, quia omnis mundana poteſtas ſecundùm ſuum politicum ſtatum, crudelis & ſanguinea eſt.

QUÆSTIO X.

Quare hæc meretrix nunc ſedet ſuper beſtiam coccineam, cum infra dicatur ſedere ſuper montes, reges, ac populos.

73. *Difficultas quæſtionis.*

NUnc ait noſter Joannes: *Vidi mulierem ſuper beſtiam coccineam.* Cùm tamen Angelus infrà in hoc cap. Verſ. 9. explicet, quòd mulier ſedet *ſuper ſeptem montes, qui ſunt ſeptem reges.* Et Verſ. 15. ait, quòd mulier ſedet ſuper aquas multas. *Qui ſunt populi multi,* Si ergo mulier ſedet ſuper beſtiam, quomodo ſedet ſuper reges, ſuper populos; hæc tota quæſtio.

Iſti reges, ac populi inebriati ſunt calice Babylonico iſtius meretricis, ut dicitur num. 2. 74.
Cum qua fornicati ſunt reges terræ, & inebriati ſunt, qui habitant terram. Et inde tali potu fornicationis ab hominum deſcivere natura, ut in beſtiam fuerint arcana criminis metamorphoſi tranſmutati: ſine ulla ratione agitati luxuriæ appetitui ſerviebant; nec jam homines rationales ad uſum: ſed ſenſibus abutentes ad appetitum hebetabantur: beſtiam ergo appellat Angelus ebrios mero Babylonico: nam ut bellua ratione caret, & ſenſibus viget ad appetitum: ſic & illo vino ſæculi ingurgitati, vigent ſenſibus ad vitia, & carent prudentia ad cognoſcenda cœleſtia. Huc pertinet illud Oſeæ 4. num 11 *Fornicatio & vinum auferunt cor.* Ubi D. Hieronym. ait: *Fornicatio, & voluptas pervertit ſenſum, animumque debilitat, & de rationali homine, brutum efficit animal.*

Luxuria homines tranſmutat in beſtias. Oſeæ 4. D. Hieron.

75. Eccleſ. 9. Clem. Alex. Septuag.

Ait Sapiens: *Noli circumſpicere in vicis civitatis, nec oberraveris in plateis illius:* Eccleſiaſtic. cap. 9. num. 7. Clemens Alexandr. lib. 3. Pedag. c 4. legit. *Nec erres in ejus ſolitudinibus.* Septuaginta *Nec erres in deſertis illius:* Sed quo jure civitas plena populo, maximè frequentata ab hominibus, magnatibus, ac principibus, illius plateæ deſertæ, ac vacuæ dicuntur? Loquitur Sapiens citato loco de civitate, ubi dominabatur laſcivia; & ideo immediatè ſubdit: *Averte faciem tuam à muliere compta* Ubi laſciva vagatur, non eſt civitas hominum plena, ſed deſertum, ac ſoli undo ferarum abundans. Sic optimè citat. Alexand. *Eſt enim vera ſolitudo etiamſi turba ſit incontinentium, ubi non eſt homo pudicus*: ubi non eſt pudicitia, non eſt hominum, ſed ferarum turba.

Luxuria ex hominibus facit belluas.

76. Ezech. 14.

Ait Ezechiel. 14. num. 4. *Hæc dicit Dominus Deus; Homo, homo de domo Iſraël.* Eſtne aliquis homo, qui non ſit homo? Ad quid ergo duplicatur homo, homo, ac ſi dicatur homo eſto homo. Sermo eſt ibi de hominibus impudicis, de quibus dicitur ibi num. 4. *Viri iſti poſuerunt immunditias in cordibus ſuis.* Hinc clamat ad eos, ut talibus immunditiis ex corde demiſſis, in effectibus ſe verè homines oſtendant; nam qui talia retinent non ſunt homines, ſed ſerpentes, & viperæ. Nam qui verbis & moribus munditiam exhibet, hic ſolum verè eſt homo Origen. homil. 3. in Ezechiel. ait: *Eſtote homines, homines, ſcilicet, quia non omnes homines ſunt. Homo in honore poſitus non intellexit, comparatus eſt jumentis inſipientibus. Iſte non eſt homo homo, ſed homo jumentum, Generatio viperarum, quis oſtendit vobis fugere a ventura ira? Talis non eſt homo homo; ſed ſerpens homo. Abſit ergo à nobis ut tales ſimus, qui mereamur audire, non eſſe nos homines homines: ſi enim boni, & modeſti ſimus, duplicamus hominis nomen, ut ſit in nobis, non ſimpliciter homo, ſed homo homo.* Sunt multi, qui in externa facie apparent homines, interiùs verò cordis immunditia, ſunt belluæ, ac beſtiæ ſylvarum.

Apparent aliqui exterius homines & interius ſunt belluæ. Origenes.

77.

Refertur, Numer. 25. num. 2. *Ecce unus de filiis Iſrael intravit coram fratribus ſuis ad ſcortum Madianitidem.* Valde notanter advertit Sacer Text. quòd inſpicientibus fratribus ad

ſcortum

ſcortum intraverit. Hoc diſcrimen datur inter homines, ac porcos. Quod porci ruentes in libidinem, ac luxuriam, oculos non effugiunt aliorum, à quibus maximè declinant homines ad laſcivos amplexus: Tamen homines aliquando ſic bruteſcunt, & in pecora convertuntur, ut in ſociorum oculis laſcivire non dubitent, quod nil magis pecuinum, ut ſapienter, ac eleganter ait D. Nyſſenus de vita Moyſis. *Voluptas palam agit, turpitudinem perſuaſit, ita beſtialis ad libidinem impetus in pecudes homines vertit; nam humanæ conditionis obliti penitus, non modo ſua crimina non celabant, verum etiam pecdum more, alter in alterius oculis palam ſordibus gloriabantur.* Expende illud: *Alter in alterius oculis palam ſordibus devoluti.*

Laſcivi homines bruteſcunt ut pecora. D. Nyſſen.

Quæstio XI.

Quare hæc mulier placidè, ac quietè ſedet ſuper hanc beſtiam, à qua vehementiſſimè mulier amicta ſole impugnatur, ac perſequitur.

78. Vidit Joannes hanc mulierem, ſedentem ſuper beſtiam valde placidè ac quiete. Hæc mulier erat regina. Ei ſerviebant, ac obediebant multi reges; cur non ſedet ſuper thronum regium, ſed ſuper beſtiam? Hæc mulier meretrix erat: laſcivia autem brutæ ſtultitiæ conjunctiſſima eſt: de laſcivis loquens Ezechiel. 23. num. 20. *Inſanivit ſuper concubitum eorum, quorum carnes ſunt, carnes aſinorum, & ſicut fluxus equorum: fluxus eorum.* In laſcivis hominibus maximè viget brutalis ſtultitia, & veſania, Damianus Epiſtol. ad fratr. in Eremo. Ubi proponitur unus ſub forma aſini apparens; & dixit: *Quia miſerabilis ab ipſo pontificatus exordio, uſque ad finem vitæ in luxuria cœno conſervatus eſt, non incongruè viſus eſt, ab auribus incipere, & in caudam aſini deſinere: Aſinus quippe luxurioſum animal eſt, ſicut propheta ait, & carnes aſini, carnes eorum.* De quo multa dixi ſuperiori quæſtione, in fine

Ezech. 23. *Laſcivia, ad brutalem ſtultitiam pertinet.* Damian.

79. Quæſtio eſt tamen: Quomodo illa illuſtriſſima mulier amicta ſole; magnis doloribus cruciatur, ut pariat, & draconem ſeptem capitum crudelem adverſarium patitur. *Ecce draco magnus, & rufus habens capita ſeptem, & cornua decem, & perſecutus eſt mulierem.* Apocalypſ. 12. num. 13. At verò hæc præſens meretrix Babylonica, auro gemmiſque refulgens otio dedita, placidè & ſine moleſtia ſuper draconem ſeptem capitum ſedet. *Vidi mulierem ſedentem ſuper beſtiam coccineam: habentem capita ſeptem, & cornua decem*, Hæc nulla vexatione ſedet; illa verò draconis afflictatur verſutiis. Unde tantum diſcrimen.

Apocal. 12. *Difficultas quæſtionis*

80. Reſpondeo primò: Draco ſeptem capitum perſequitur mulierem ſole, ac ſtellis radiantem; humeris verò ſuis portat mulierem meretricem, quæ eſt mater fornicationum, & ita crudelis, ut ſit ebria de ſanguine Sanctorum, ac martyrum Jesu. Hæc eſt humana conditio, Juſtos perſequi: & vexare, eoſque omni conatu dejicere, & deturbare; iniquos, ac depravatos extollere, & ſublimare.

Mundus perſequitur juſtos, extollit impios.

Secundò: Prima mulier radiabat, ſole ſtellisvirtutum, & lunam, hoc eſt, terrena bona pedibus conculcabat, ac coterebat. At verò hæc mulier meretrix, *circumdata erat auro, margaritis, & lapide pretioſo:* Et hæc mulier cùm eſſet tam dives, multum ab ea obtineri, ac lucrari poterat, multaque bona valebat elargiri; & mundialis beſtia non attendit ad merita, & demerita, ſed tantum ad nova bona obtinenda, & acquirenda; & inde juxta ſuum deſiderium ac effectum extollit & dejicit. Ait Regius Vates Pſalm. 82. num. 14. *Pones eos ut rotam ante faciem venti.* 81.

Pſal. 82.

Conſidera rotam unius currus, pars quædam illius dejecta eſt, terram attingens; altera verò elevata cœlum reſpiciens, & ſtatim ſors mutatur, & pars dejecta extollitur, & pars elevata dijicitur? & quiſnam tot mutationes facit; beſtiæ quædam quæ currum defecerunt. Dic mihi, nunc quæſo, quænam merita habet pars dejecta, ut tam citò extollatur; & quænam per ſuperior, ut tam citò deturbetur; Non attenditur hic ratio meritorum, aut demeriorum; beſtia quædam currum defert & hæc juſtitiæ rationem, aut pondus non ſcrutatur, ſed hoc tantum ſibi eſt fixum, ut ulterius progrediatur, & novam terram ſuis greſſibus, acquirat & comparet; Ubi enim eſt affectus terrenorum lucratitius, nulla nec rationis, nec juſtitiæ trutina perpenditur; & inde unus facilè dejicitur, & alter elevatur.

Mundani ſolum attendunt ad lucrum, non verò ad merita.

Tertiò: In una, & altera muliere eximius reſplendet ornatus, erga unam & alteſam mulierem: idem invenitur draco cum ſeptem capitibus: Cur ergo ipſe Draco Babylonicæ inſervit, veluti thronus, ac ſedes, cùm mulieri in ſigno magno, ſit tam crudelis, ac manifeſtus adverſarius; Ratio diſcriminis eſt. Babylonica manu porrigebat poculum aureum plenum adulationibus, ac delectationibus. *Habens poculum aureum in manu ſua.* At verò mulier in ſigno magno, tota erat intenta, ut fructum faceret. *Clamabat parturiens.* Ut nempe doctrina ſua filios cœlo pareret, ut ibi de Eccleſia explicavi, & cùm una tantum intenta ſit in diffundenda veritatis doctrina, quandò altera in adulationibus ad captandam benevolentiam: inde tam diverſi naſcuntur effectus, ut una inveniat Draconem tanquam thronum; altera tanquam crudelem adverſarium. D. Ambroſius, ſic ait: *Prædicando tandiu nutrit uſque dum humanam formam accipiant, id eſt, uſque dum in Chriſtum credant, atque animam ſpiritualem accipiant. Clamat namque Eccleſia prædicando, clamat etiam pro auditorum ſuorum ſalute.* Dolores, ac adverſitates deeſſe non poterant, ubi de fructu prædicandi tantum negotium erat, nec contradictiones deeſſe poterant, ubi mores erant reformandi. At Babylonia magnos applauſus ſibi comparat, dum voluptates, ac delectationes unicuique negoriatur. D. Ambroſius, hîc: *Mulier inaurata erat auro, quia ſapientiam hujus ſæculi poſſidebat, quæ ſtultitia eſt apud Deum:* & paulò poſt ſubdit: *Per poculum aureum, quod manu tenuiſſe dicitur, philoſophorum, & poetarum doctrina deſignatur, quod plenum abominationum, immunditiæ* 82.

D. Ambroſ. *Adulantibus obſequia deferuntur, quæ prædicatoribus veritatis denegantur.* D. Ambroſ.

mundit æ, fornicationis dicitur: quia doctrina philoſophorum plena erat mendaciis. Non ergo mirum, quòd mulier in ſigno magno, tot patiatur adverſitates, cùm ejus ſtudium ſit mores corrigere ac componere; Babylonia verò adulationibus dedita, multa ſit ut lucretur obſequia, ac famulatus.

83. Matth. 21. Poſtquam Chriſtus Dominus magna, ac præclara edidiſſet miracula ut patet ex Matth. 20. ingreſſuſque in templum, altiſſimam, ac ſapientiſſimam dediſſet doctrinam, depravatos Judæorum mores arguens finito ſermone ait D. Matth. 21. num. 17. *Relictis illis abiit foras extra civitatem in Bethaniam.* Ad hoſpitandum nempe nocte illa, ut eſt communis vox interpretum. Valde mirum: Chriſtus in hac occaſione magna eſt operatus mirabilia, claudis pedes, cæcis viſum præbuit; ſtupendæ ſuæ doctrinæ dedit documenta, & in tam magna, & alta civitate nullus fuit, qui eùm ad hoſpitium invitaret, cum ob Chriſti modeſtiam pauciſſimæ expenſæ erant neceſſariæ. Reſpondet D. Hieronym. Chriſtus altiſſimam dedit doctrinam, manifeſtas, & apertas veritates prædicavit abſque ulla umbra adulationis, ac complacentiæ: Mundus autem cum ſolùm adulationis obſequia veneretur, veræ doctrinæ documenta deteſtatur; & inde ex hac cauſa, nullus Chriſto obtulit hoſpitium, quod maximè fieret, ſi verba adulationis protuliſſet. D. Hieronym. Ait *Hoc quoque intelligendum eſt, quod tantæ fuerit pauperatis, & ita nulli adulatus ſit, ut in urbe maxima nullam inveniret manſionem.*

Matth. 20. Solus adulator gratus eſt.

D. Hieron.

84. Quartò: Mulier amicta ſole pugnam habet cum Dracone: Babylonia verò otioſa ſedet in Dracone, quænam felicior? Ad ſpeciem? Facilis eſt ſolutio. Babylonia abſque certaminis moleſtia dulci fruitur requie, ergo hæc fortunatior, illa deterior videbitur. O humana cœcitas! A deſidia ruina negotiatur, à labore verò certaminis victoria comparatur. Illa dum laborat certamina, aquilinis alis triumphatrix ſublimatur, ac extollitur: hæc verò dum otio torpet, ac ſedet, dumque ſuam turpitudinem purpura fovet, præcipitium aſciſcit, ac flammis immortalibus parit. *Ipſam igni concremabunt*; ut patet ex ſequenti cap. 18. & in præſenti notat Gloſſa & ait: *Mulierem ſedentem, id eſt, illos molles, qui Evæ, à qua peccatum incepit, confirmantur.* Sedet molliter, torpet deſidia, in Evæ ruinam cadit.

A deſidia ruina, à labore victoria comparatur.

Gloſſa.

85. Lege Davidis hiſtoriam, & invenies eum frigore aduſtum, ardoribus vexatum, oves paſcentem, cum leonibus & urſis certantem, eoſque interficientem, qui & molem corpoream Goliath proſternit, Philiſthæos debellat, cæteroſque Iſraël hoſtes deſtruit, & Saulis fraudulenti certamina ſuperat, vincit omnia, ejuſque præclara virtus inter magnas oppoſitiones micantior effulget: interque multa alia pericula glorioſè triumphat, æterna fama dignus; ſi tamen tantis virtutibus ſublimatus, dum otio indulget, ac à bellico ſudore feriatur, ut refertur 2. Reg. 11. num. 1. *Eo autem tempore, quo ſolent reges ad bella procedere, miſit David Joab, & ſervos ſuos cum eo, & univerſum Iſraël, & vaſtaverunt filios Ammon. David autem manſit in Jeruſalem. Dum hæc agerentur, accidit, ut ſurgeret David de ſtrato ſuo poſt meridem, & deambularet in ſolario domus regiæ, & vidit mulierem, &c.* Dum David aliquantulum otio indulget, & à ſudore, ac labore abſtinet, ſuis oculis captus eſt, & inde crimine homicidii fœdatur: adulteriique turpitudine maculatur; & filiorum ſuorum gladios contra ſe explicat, eorumque morte vulneratur. Ecce Davidi de certamine gloria, de otio verò ignominia grandis naſcitur. O quàm ſanè illi ſatius fuiſſet, procedere in campum, cum hoſte armato rigidè decertare. Tunc magnis triumphis laureatus, valde ſublimis rediret, at dum lecto, & otio gaudet, miſerabiliter proſtratus cadit, & ruit D. Baſilius Seleu. Orat. 17. ait, *Cum Rex David epulatus eſſet, ac polluctibili menſa emollitus, meridiana ſeſe oblectaret obambulatione, tunc Diabolus, ipſis juſti oculis uſus pro telo, & momento à via virtutis abreptum in adulterii præcipitium deturbavit.*

Otium ruinam bellum verò gloriam parit.

2. Reg. 11.

D. Baſil.

Apoc. 17. n. 4. Et mulier erat circumdata purpura & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioſo, & margaritis, habens poculum aureum in manu ſua plenum abominatione, & immunditia fornicationis ejus.

VERSIONES.

Syrus. Erat amicta lapidibus pretioſis, habens calicem aureum plenum pollutionibus, & immunditie ſcortationis ejus, & terræ.

D. Cyprian. Mulier illa amicta pallio purpureo, & coccino, adornata erat lapidibus pretioſis, habens poculum plenum execrationum fornicationis totius terræ.

Arabicus. Habebat autem hæc mulier gemmis ornata calicem plenum ſordibus ſcortationis ſuæ.

Primaſ. Plenum abominationum totius terræ.

Aretas. Immunditia fornicationis ſuæ.

Græc. Codex. Circumdata inaurato auro.

EXPOSITIO IV.

86. *Et mulier erat circumdata purpura, & coccino.* Hæc omnia ad delicias, ac pompam ſpectant; Nam cap. ſequenti luxus, ac deliciæ maxime in hac meretrice puniuntur. *Purpura* pretioſiſſima veſtis eſt, ut propriam regum, ac magnorum procerum, *Et coccino*: Erat alia veſtis coccinea, ex pulvere

Pompa muliebris oſtenditur.

pulvere vermis infeſta, de quibus latè infrà quæſt. 13. hac autem geminatione purpura, & coccino maxime oſtenditur pompa, luxus, ac diliciæ hujus mulieris, ejuſque etiam crudelitas, ut citata quæſt. dicam

87. Tyrinus. Ferrar. *Inaurata auro*; ſeu, ut habet lectio Romana, & ut dicunt Tyrinus, Ferrarius aptius legendum: *Inaurato auro*: Circumdata nempe erat inaurato auro, id eſt torquibus, armillis aureis ſeu duplici auro; ſolent enim artifices in opere magnifico aurum vulgare cooperire, & inaurare alio præſtantiore, & fulgentiore; tali, ac tanta pompa mulier erat circumdata, à fronte, à tergo, ac latere.

88. D. Hieron. Prado. *Habens poculum aureum in manu ſua.* Quamquam Divus Hieronymus; & Prado in Ezechiel. 23. num. 31. referant ad poculum damnationis æternæ hujus meretricis; Tamen cum communi ſententia dicendum, quòd per poculum in præſenti denotatur impiorum doctrina. ac eorum perverſum exemplum, quo ſui imitatores inebriantur ad ſimilia flagitia, *Vera ſententia.* ac ſcelera Hoc poculum illi eſt in manu; quia propinat illud; Et *aureum* eſt; quia ſplendidum, quod in apparentia præſe fert & tanquam quid pretioſum allicit. Aliqui hoc reducunt ad hypocriſim, quæ ſimulatis vitiis auro ſapientiæ decipit.

89. *Quid ſit abominatio & immunditia* *Plenum abominatione, & immunditia fornicationis ejus.* Abominatio denotat illa; quæ ſunt contra Deum, ac divina, ut nempe idololatriam, & dæmoniacas obſervationes, erroreſque contra veram doctrinam *Immunditia* ſignificat illa, quæ ſunt contra mores & maxime involvit vitia carnalia: Hæc omnia in ſuo calice propinat meretrix, & hæc omnia ſub fornicatione clauduntur.

QUÆSTIO XII.

Quare eximius ornatus, ac apparatus hujus mulieris ex tantis circumſtantiis deſcribitur ab Evangeliſta?

90. EX multiplici circumſtantia ſacra revelatio advertit eximiam pompam hujus mulieris. *Et mulier erat circumdata purpura, & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioſo & margaritis*; Ad quid tam accuratè tantus illius cultus deſcribitur? nunquid ad venerationem, vel ad damnationem? Veſtium enim ornatus ſæpe ad venerationem, ac honorem ſpectat. Poſtulante Saule ſuſcitat Pythoniſſa animam Samuelis jam demortui, ut futurum imminentis belli eventum agnoſceret? Cùmque mulier vidiſſet Samuelem exurgentem, exclamat ad Saul: *Deos vidi aſcendentes de terra.* 1. Reg. 28. num. 13. Mulier bene ſciebat Samuelem eſſe hominem, unde ergo eum Deum appellat, quem mortalem agnoſcebat, ex quo motivo talis cogitatio in mulieris mentem venit? Apparuit ei Samuel *amictus pallio*: ut ibidem explicat Text. Ob magnificum, & pompoſum apparatum Deum dicit: Nam cùm bene ſciret mulier interius eſſe

1. Reg. 18. *Veſtium decus honorem, ac venerationem conciliat.*

cadaver, tamen ab exteriori ſplendore, ac fulgore, Dei appellatione eum extollit Abulenſis ibidem quæſtione 31. *Dicendum quòd Pytoniſſa invocavit Samuelem, & credidit, quòd ille erat, qui aſcendebat. Dixit tamen quod vidit Deos, quia Samuel, qui aſcendebat, veniebat in habitu reverendo, præſertim, quia non veniebat modò aliorum.* Abulenſ.

91. *Nimius ornatus damnationis æternæ auſpicium.* At nimia veſtimentorum pompa, formæ ſtudioſior cultus, gemmarum ſplendor, auri fulgor, comptior capillorum ornatus, abſque dubio gehennæ victimam prophetabant mulierem, & ideo cùm diceret Joanni Angelus: *Veni oſtendam tibi damnationem meretricis*: Hujus damnationis cauſam aſſignans Text. ait: *Et mulier erat circundata purpura, & coccino*, &c. Ac ſi idem fuiſſet pompaticè exornatam, ac damnatam ſpectare, idemque purpuræ, & coccini nitidis flammis conſpicere lucentem, ac non morituris ignibus æſtuantem. Ad hoc reſpicit D. Cyprian. lib. de cultu fœminar. cap 6. dicens, *Audaci conatu, & ſacrilego comptu crines tuos inficis malo præſagio futurorum: capillos jam tibi flammeos auſpicaris.* D. Cyprian.

92. Oſee 12. Deplorans Oſeas 12 num. 1. extremam perditionem Ephraim cujus regnum erat Samaria, ait: *Ephraim paſcit ventum, ſequitur æſtum tota die, mendacium, & vaſtitatem multiplicat* Maxime hic Text. eſt expendendus. Ventus, & æſtus, ſeu calor nimius, maxime inter ſe contrariantur; quomodo hæc uniuntur à Propheta? Optimè ſanè. Nam qui paſcitur flatibus ventorum, ſeu vanitatum, inde ſequitur æſtus, ſeu calor terrenorum, luxuriæ, ac concupiſcentiæ, & etiam inde æſtus gehennalis flammæ: & ideo adjungit Propheta: *Vaſtitatem multiplicat*: ſeu ut alii legunt, *ruinam.* Ex tali faſtu vanitatis tot ruinas ſibi multiplicat, tàm ventorum quàm flammæ ignis. Ruffinus ibi: *Samaritæ vero ſicut falſos Deos, relicta veritate coluerunt; ita ventis paſti, ſecuti æſtum, id eſt vanitates, & perniciem multiplicant.* Ut factum vidimus, in hac Babylonica muliere; quia ex ventoſæ vanitatis faſtu, ardens calore concupiſcentiæ, ac luxuriæ in pernicioſiſſimam ruinam præcipitatur. Unde de ea clamatur. cap. ſequenti. *Cecidit, cecidit Babylon illa magna.* Vide quæ dixi ſuprà, p. 3. n. 27. 28. 29. & 30. *Semper ventoſa vanitas ruinam & caſum importat.* Ruffinus. Cap. 18.

93. *Non ex nobis, ſed ab alienis fulgere intendimus.* Secundò: Dic mihi mulier. An tibi intrinſecum aurum? An ex propriis purpura, & cocinium? An nativæ gemmæ; & lapidis pretioſi? Non quidem. Cur ergo his omnibus ornaris? Ita amentes, ac à ratione alieni ſunt filii vanitatis, ut ex alienis, & non ex propriis valeant fulgere. Rupert. hîc ſic ait: *Omnes ſunt iſta divitiæ mulieris, omnes ſunt iſti fructus humanæ cupiditatis falſæ & fallentis: Quærit enim extra ſe humana præſumptio, non ſuam pulchritudinem, ſed alienam, quaſi ſuum affectat fulgorem, dum non valens mutare naturam ſuam; cum ipſa ſit lutum, rutulum ſcilicet circundat aurum lapideſque pretioſos, & margaritas, ut interdum ſcabie ſqualllens, & lepra lurida deſuper inſtrumentis ad ſe non pertinentibus, ſuperbiſſime niteat.*

94. Tertiò: & valde mirum, quòd cùm hæc mulier eſſet tam dives ac opulenta: *Mulier erat circundata purpura, cocinno, & inaurata auro*, &c. Tot,

Tot, tantiſque ſuppliciis tradita legatur, ut patet ex hoc cap. ac ſequenti, cùm humana conditio ſoleat venerari divites, ac potentes, opprimere verò pauperes, ac debiles; cur ergo hæc mulier tam locupes, tot, tantiſque afficitur, ut dicatur: *Ipſam igne concremabunt.* Ex ſua magna opulentia, inde grande ejus peccatum deſumitur: ſi enim mulier fuiſſet pauper, & miſera, omnibus deſtituta, quæ ad ſui ornatum, ac ſtatum ſpectabant, poterat ex quadam fragili humana conditione excitari, ad perpetranda ea, quæ non licebant ac ad debita conſcientiæ jura violanda; at verò cum tot & tantis eſſet abundans, & quod omnibus ſe vitiis traderet, proprium ſuum honorem contemnet. *Habens poculum aureum in manu ſua plenum abominatione, & immunditia fornicationis ejus:* Ad omnes gentes inebriandas, quo maximè divinam juſtitiam provocabat ad pœnam, & vindictam; ipſa magna opulentia ejus in cauſa erat, ut magno incendio deputaretur. Tertull. de Cultu fœminarum ſic ait: *Quali habitu appellationis ſuæ comparata eſt, ſed certè in purpura cum coccino, auro & lapide pretioſo* Et poſt pauca ſubdit: *Sine quibus non potuit maledicta, & proſtituta deſcribi.* Maledicta ſub tot, ac tantis ſuppliciis non gemeret, niſi tot, ac tantis divitiis abundaret, & quod tanta rerum copia, ac laxis habenis, omni vitiorum turpitudine viveret; inde maximè ejus peccata in magnum augmentum creverunt.

Peccatum grande, quod ex abundantia committitur. — Tertull.

95. Oſe. 2. Introducit Propheta Oſeas, cap. 2. n. 8. quandam mulierem, quæ Deum habebat ut ſponſum dilectiſſimum, qui eam omni indulgentia ac rerum abundantia proſequebatur; & ait: *Ego dedi ei frumentum, & vinum, & oleum & argentum multiplicavi ei, & aurum.* Et tamen cum ipſa vitiis ſe ingurgitaret, licentiosè alios amatores quærens, dicit: *Vadam poſt amatores meos, qui dant mihi panes*; ac Baalim ſequens; maximè indignatur Deus contra illam uſque ad extremum ſupplicium, dicens: *Vir non eruet eam de manu mea, & ceſſare faciam omne gaudium ejus.* Si Deus ob ſuam ſingularem benignitatem in aliis majora delicta diſſimulat, cur tam rigida pœna contra hanc tam indilatè iraſcitur, & ſi in aliis eorum peccata, ex aliqua circunſtantia poterant minui; hic tamen undique aggravatur malitia, nam cùm illa haberet ſponſum, qui abſque ulla neceſſitate tanta rerum abundantia eam locupletabat; & tamen quod illa eum contemneret, & alios quæreret, omni pœna digniſſima judicabatur, & inde ex hoc magna ejus cæcitas arguitur, & damnatur, ut docent D. Hieron. Lyra. & alii.

Maximè aggravatur peccatum, quod ex donis acceptis fit. — D. Hieron. Lyran.

96. Phinees filius Heli contempta ſua dignitate præclara, ſuaque ſponſa, quam in matrimonium habebat, valdè luxuriosè ipſe & frater ejus vivebant. *Dormiebant cum mulieribus, quæ obſervabant ad oſtium tabernaculi:* 1. Reg. 2. n. 22. cujus criminis cauſa rigidè Phinees punitur à Deo, moritur ipſe in bello, Pater ejus Heli è cathedra corruens moritur; ſimiliter & uxor ejus partu vitam effudit, 1. Reg. 4. n. 19. & filius ei natus, à pontificatu eſt excluſus & privatus. Cur ergo Phinees tot, tantiſque plagis vexatur ob ſuam laſciviam abſque ulla miſericordia, cum Prodigus ſimili crimine infectus eam inveniat? *Adoleſcentior filius peregrè profectus in regionem longinquam diſſipavit ſubſtantiam ſuam vivendo luxuriosè.* Luc. 15. n. 10. Luc. 15. Prodigus in ſuis erroribus obtinet indulgentiam: cur tot pœnis inflictis ab illa excluditur Phinees? Cur hic ob ſuam immodeſtiam tantis pœnis affligitur; cum ille valde licentioſa vita abſque ulla caſtigatione, magna indulgentia gaudet, & lætatur? Et cum in utroque ſimile ſit delictum, valde tamen diſſimilis eſt benignitatis eventus Verum eſt, quod Prodigus deliquit *vivendo luxuriosè*: Hoc tamen accidit in flore ætatis, in ardore juventutis, & in virilitate adoleſcentiæ, antequam haberet familiam & ſponſam, nec alicujus muneris obligationem. At Phinees, vivebat luxuriosè, cum jam eſſet maturæ ætatis, habens ſponſam, & ex proprio officio tenebatur ad Sanctam, ac venerabilem tabernaculi cuſtodiam: à propria auctoritate, talia ſcelera erant ei prohibita. Unus ergo magna indulgentia; alius verò ſevera punitione afficitur; & quamvis omne peccatum ſit inexcuſabile; tamen aliquando invenitur, quod ex aliqua circunſtatia minorem habeat gravitatem. In prodigo minorabatur delictum ex ſua ætate; tempore, ac ſtatu, quod maximè aggravabatur in Phinees ob ſuam maturam ætatem, uxoratumque ſtatum, ac Sacerdotale munus, ad quod rigidè tenebatur: Sic de Prodigo loquitur Chryſologus & ait: *Ecce poteſtatis ſuæ filius, quo devenit voluptas luxuriæ, adoleſcentiæ libertas, quo promovit.* De Phinees ſic habet Tertullianus adverſ. Pſych. cap. 15. *Eliditur pro templi foribus ſebior Heli..... nurus expirat in partu: hanc enim meruerat à Deo plagam domus impudens, &c.*

1. Reg. 4. — *Peccatum eſt ſi grande malum, ex circunſtantia minuitur.* — D. Chryſol. Tertull.

Quæstio XIII.

Quare hæc mulier non ſolum induitur purpura, ſed etiam ſibi ad ornamentum adjungit coccinum?

97. Maxime deſcribit ſacer Text. veſtium apparatum hujus mulieris, quæ circumdata erat purpura, ac coccino: id eſt, ex omni parte, duplici veſte induebatur, purpura nempe, ac coccino. Pupura pretioſiſſima veſtis eſt, ut quæ olim fuerit Principum, ac magnorum Procerum. Daniel. 5. n. 7. *Pupura veſtietur, & torquem auream habebit in collo, & tertius in regno meo erit.* Et ita propria erat regum, ut teſtentur Ammianus lib. 16. & 17. Zozimus lib. 4. Hegeſippus, & alii fuiſſe olim crimen læſæ Majeſtatis pupuram affectare, vel pro indumento habere, cum eſſet peculiare regum inſigne. Purpura autem tingitur ſanguine piſcis ex conchiliorum genere, & nigricantis roſæ colore ſublucet, ut habet Plinius libro non ocap. 36.

Purpura regum proprie. — Daniel. 5. — Ammian. Zozim. Hegeſip. — Plinius.

98. Coccinum, veſtis eſt ex pulvere vermis infecta, qui oritur ex cocco, ſive ex grano arbuſculæ, quæ cuſculum dicitur, & hæc veſtis ſeu color nimium ruber ob ſanguineam ſpeciem crudelitatem denotat, ac ſuperbiam & delicias, ut dixi ex Scriptura ſuperiori Expoſit. 3. n. 59.

Quid ſit coccinum.

99. *Delicia hujus mulieris.* Reſpondeo primò, quòd hæc mulier dicitur circumdata purpura & coccino, ac auro, ut ejus luxus, ac libidinoſa deliciarum petulantia denotetur; & hæc eſt communis ſententia. Hæc omnia importat tale veſtimentorum genus, 2. Reg. 1. Num. 2. 2. Reg. 1. n. 24. *Filiæ Iſraël ſuper Saul flete qui veſtiebat vos coccino, in deliciis.* Nahum. 2. n. 3. *Viri exercitus in coccinis.* Coccinus enim color, peccata libidinis ignea, & etiam peccata homicidii, ſicut tyrannicam crudelitatem ſignificat, quia color ſanguineus eſt: Iſaï. 1. n. 18. *Si fuerint peccata veſtra, ut coccinum, quaſi nix dealbabuntur.*

100. Secundò: Et jam moraliter. Mulier circumdata erat purpura, & coccino, tanquam oſtendens flammam charitatis, ac zelum pietatis, ac amoris Dei, & inaurata auro ſapientiæ, cum dicatur: *Impii ſi non potentia, ſaltem ſimulatione agunt.* *Accipite ſapientiam ſicut aurum.* Inſuper lapide pretioſo, & margaritis ornatur mulier: quibus omnibus virtutes adumbrantur: & inde portat etiam poculum aureum in manu, quo potentia exprimitur, ad quid tot virtutes adumbratæ cum tanta potentia? quia malorum congregatio in hac muliere ſignificatur, & quod impii per potentiam non valent obtinere, ſimulata, ac palliata virtute intendunt perficere. Haymo. Haymo ait ſic. *Idcirco ſimulat ſe habere, quod non habet ut quos non poterit per potentiam trahere ad errorem, decipiat per ſimulatã ſanctitatem, & per fraudem auri ſimilem.*

101. *Dignitas temporalis ſæpè mortifera ſuis poſſeſſoribus.* Tertiò: Erat mulier circumdata purpura, & coccino, quæ ſunt regalia indumenta, purpura regum erat indumentum; & quomodo mulier regalibus, ac purpureis veſt bus ornata, tantaque regali dignitate inſignis, tantis tormentis traditur, ut de ea dicatur ſeq. cap. *Ipſam igni concremabunt.* Quid ergo purpura cum muliere in tanto igne, in tantaque damnatione? Imò nullo magis exprimi potuit miſeræ mulieris conditio, quàm purpurâ quæ regis, ac poteſtatis ſymbolum eſt: ſæculi enim dignitates frequenter, humanæ naturæ ſunt mortiferæ, ſi de eis plus agitur, quàm de regno Cœlorum. D. Ambroſ. D. Ambroſ. ait *Purpura, & coccus ſunt veſtimenta regalia, per quæ poteſtas ſæcularis deſignatur; purpura igitur, & coccus, ſanguinis ſpeciem habent; quia potentia ſæcularis mortifera eſt, & periculum ſempiternum affert his, qui eam amplius, quàm cœleſtem gratiam amplectuntur:*

102. Quartò: *Mulier erat circumdata purpura, & coccino.* Cur purpura cum coccino adjungitur? Nam ad veſtimentorum illius pompam oſtendendam, ſatis erat dicere, quod circumdata erat purpura & auro inaurato; cur ergo etiam *Impii reges crudeles pro cõſervande, ac dilatando ſuum imperium.* illi adjungitur coccinum; quia illud crudelitatem, & ſanguinis effuſionem denotat; ſicut enim purpura dignitatem temporalem, non quamlibet, ſed ſuperbam, & tyrannicam dicit, ecce cur hæc duo ſimul copulantur; quia purpuram, ac regiam dignitatem temporalium regum, ac tyrannorum comitatur immanitas, ac humani ſanguinis effuſio; Tyranni enim reges ob ſua imperia dilatanda, ac conſervanda, nullum nefas, nullamque crudelitatem refugiunt, ſed omne turpe facinus libenter aggrediuntur. Rupert. Obſervatio eſt Ruperti hîc: *Purpura eſt regius amictus, cunctamque regnorum, ſive regum hujus mundi almam poteſtatem, ſive ſuperbiam deſignat. Quis porro neſciat, quòd regiam poteſtatem ſemper comitata ſit homicidialis crudelitas? pleni ſunt libri; imò jam ſatiata ſunt theatra orbis terrarum regum tragœdiis, qui ob cupiditatem regnandi, non ſolum in cæteros arma tulerunt; verum etiam in cognatos vel fratres, aut etiam in parentes, ne participes aut æmulos regni paterentur, ferrum crudele tranſegerunt. Rectè ergo cum purpura ſociatur coccinum dicendo. Mulier circumdata erat purpura, & coccino. Quia profectò purpuram regnorum ſemper comitata eſt ignea crudelitas homicidarum.* 103.

Quintò: purpura ſymbolum eſt Regiæ dignitatis, quæ ex ſua ſublimitate, ac conditione clementiam, & benignitatem importat, ut dixit Sidonius. Sidonius Apollinar. lib. 6. Epiſtol. 12. Ad quid ergo in hac impia muliere cum purpura ſimul adjungitur coccinum? quod cum ſanguineum colorem exprimat, crudelitatem indicat; & *Impii reges ſe pios jactant, cum crudeles ſint.* non mirum, quòd hæc ſimul in hac muliere videantur, quia impii reges ſe clementiſſimos profitentur, cum revera ſint valde crudeles, & Albert. inhumani. Albertus Magn. ſic ait: *Per hoc, quòd induta eſt purpura, videtur habere proprietatem, & virtutem regiam, quæ eſt clementia, ſed mentitur. Unde ſequitur: & coccino. Coccinum ſanguinei coloris eſt, & ſignat crudelitatem illius mulieris, & effuſionem ſanguinis bonorum.* Semper humana poteſtas, auro & purpura fulgens, crudelis, ac terribilis eſt. 104.

Luc. 16. Maximè damnatur impietas divitis Epulonis, de quo ſcribitur Luc. 16. n. 19. *Homo quidam erat dives, qui induebatur purpura, & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendide.* Qui cùm haberet ante januam jacentem mendicum Lazarum, fameſcentem, vulneribus plenum, qui cum præ fame cuperet aliquid de micis, quæ cadebant de menſa divitis, nullus erat, qui quidquam porrigeret: unde tanta crudelitas, ac durities erat huic epuloni qui nulla pietate movebatur à *Purpura & aurum ferrea viſcera generant.* miſeria, à fame, ab ulceribus pauperculi, cùm hæc omnia ante oculos poſita haberet, rationem indicat ſacer Text. *Erat dives, qui induebatur purpura.* Frequenter in purpuratis, ac auratis hominibus ferrea durities, & execrabilis crudelitas dominatur D. Chryſolog. ſerm. D. Chryſol. 121. ait: *Purpura, & byſſo delicatis veſtibus epuliſque blandis, ferrea viſcera crudeli animã nutriebat.*

Nabuchodonoſor rex vidit ſtatuam magnam 105. & ſublimem in ſomnis, cujus caput erat ex auro optimo, pectus, & brachia ex argento, venter & fœmora ex ære, tibiæ erant ferreæ; pedum verò quædam pars erat ferrea, quædam verò fictilis, ad cujus imitationem, ipſe Rex *Fecit ſtatuam auream, altitudine cubitorum ſexaginta*: Daniel. 3. n. 1. Ex his difficultas eſt manifeſta; Daniel 3. ſi ſtatua, quam rex vidit in ſomnis, ex tam diverſo metallo componebatur, quomodo ſtatua, quam ipſe ad ejus ſimilitudinem fabricaverat, tota aurea componebatur, cur non etiam ex diverſa materia? Nabuchodonoſor erexit ſuam ſtatuam, ut cunctis eſſet in metum, ac terrorem, quo univerſi cogerentur ad adorandum imaginem ejus, alias mitterentur in fornacem ardentem; Inde ex auro conſtruitur ſtatua, ut ex oculorum aſpectu cunctis terrorem, ac pavorem incuteret. Eleganter Theodoret. Theodoret, ibi: *Rex omnes materia, & arte, & magnitudine ſtatuæ perterrefecit.* Ubi aurum nitet, ac *Ex potentia auro nitenti gignitur pavor.* reſplendet ſuis radiis, tanquam telis, ac ſagittis humana corda transfixit, ut ejus potentia cũctis terribilis, ac formido loſa appareat. De Rege

Eſth.15. ge Aſſuero reſidente in ſolio regni ſui ſcribitur. Eſther. 15. n.9. *Ille reſidebat ſuper ſolium regni ſui, indutus veſtibus regiis, auro fulgens, & pretioſis lapidibus, eratque terribilis aſpectu.*

Quæstio XIV.

Quare mulier fortis purpura induta ridebit gaudens, in noviſſimo die: hæc verò Babylonia purpura lugens ardebit?

Difficultas quæſtionis. *Proverb.31*

HÆc babylonia meretrix purpura ſplendens, margaritarum luminibus fulgens, valde conſumpta in noviſſima die ardebit: dicitur de ea infra verſ. 16. *Et deſolatam facient illam, & nudam, & carnes ejus manducabunt, & ipſam igni concremabunt.* At verò ſi conſideres mulierem fortem, etiam purpura ornatam, cum multa lætitia ac gaudio exultantem invenies. De ea ſcribitur Prov. 31. n.22. & 25. *Byſſus, & purpura indumentum ejus: Fortitudo, & decor indumentum illius, & ridebit in die noviſſimo.* Ecce in utraque muliere purpura ſplendet, diverſo tamen exitu. Nam una lætatur, & exultat gaudio ſempiterno; altera miſerrimè lugens damnatur igne ſempiterno.

106. Reſpondeo primò: Quòd ex multiplici circumſtantia in utraque muliere latum eſt diſcrimen, indeque diverſus exitus. Nam de Proverbiorum muliere ſic refertur. *Byſſus & purpura indumentum ejus.* Byſſus linum eſt candidum, atque pertenue; hunc autem candorem, & ſubtilitatem poſſidet, infinitis pene cruciatibus, ac tunſionibus, ut obſervat Plinius lib. 19. c.1. Indeque poſt multa de eo ſubdit. *Semper injuria melius.* Indeque ut docent Orig. in Exod. Iſychius in Levit Beda ad citatum Prov locum, typus eſt carnis jejuniis, vigiliis, ac diſciplinis maceratæ: Purpura verò ſplendoris, ac florentis Regiæ felicitatis ſymbolum eſt. Mulier Salomonis prius dicitur byſſo ornata, deinde purpura. *Byſſus & purpura indumentum ejus.* Ex propriis ſuis meritis, ac laboribus comparavit ſibi purpuram. Janſen. *Significatur ergo tantam hujus mulieris eſſe diligentiam, & ſapientiam, ut etiam ſuis, ſuorumque manibus, comparet ſibi regiam ſupellectilem, & ornamenta ſumptuoſa.* At de Babylonia mollitie delectationum, ac deliciis voluptatum, dedita id tantùm ſcribitur. *Cum qua fornicati ſunt Reges terræ.* verſ. 2. Honos autem, & decus proprio ſudore, ac meritis comparatus, æternam gloriam parit: Secus verò ſine illis; tunc non ſolùm evaneſcit, & perit, ſed etiam caſum ac ruinam ſecum involvit. Inde Salomonica mulier perpetuò gaudet, & exultat, Babylonia verò indeficiente igne crematur.

Plin. *Origenes.* *Iſychius.* *Beda.* *Janſen.* *Dignitas ex meritis ac labore perſeverat ſecus ſine illis.*

107. Secundò: Mulier illa fortis ex propriis ſuis manibus, ac laboribus comparavit, ac fabricavit ſibi purpuram, ut dicitur ibi n. 19. *Manum ſuam miſit ad fortia, & digiti ejus apprehenderunt fuſum.* At verò Babylonia ex favore, ac gratia regum, quorum voluptatibus inſerviebat, *Cum qua fornicati ſunt reges terræ* Honor ac dignitas ex meritis, conſtans, & durabilis eſt; ſecus verò, ſi ex gratia, ac favore impetratur Joſeph elevatur à Pharaone, ut ſecundus in regno habeatur: ſicut & Aman ab Aſſuero: Tamen Joſeph firmiter perſeverat; Aman citò cadit; Joſeph ad tantum faſtigium elevatur ob ſapientiam. Sic ait Pharao, *Nunquid ſapientiorem, & conſimilem tui invenire potero?* Gen. 41. n. 39. Aman verò ob regis gratiam, & favorem. *Poſt hæc Rex Aſſuerus exaltavit Aman.* Eſth. 3. n. . Regia nempe benevolentia, ut communiter dicunt Hebræi, meritis firmatur dignitas, ſine illis corruit, & labitur.

Proverb. 31. *Meritis firmatur dignitas, ſine illis corruit.* *Geneſ.4.* *Eſth. 3.*

108. Tertiò: In utraque muliere, veſtis purpurea nitet, auro intexta, mira varietate depicta O nobile virtutis documentum! Babylonia purpura rubeſcit, ſed fœdatur ignominia turpitudinis: At mulier Salomonica purpura exornatur, expers omni proſtitutionis contemptu. Babylonia plus rubeſcit de opprobrio, quàm de purpura; At mulier nobilis non ſolùm caret deſpectu, ſed etiam pluſquam ornatur, non tantum purpura, ſed puro, & candido byſſo, cum eximia probitate ſplendet purpura, & byſſo. Virtutis cultores, etſi eximantur à culpis; tamen aliquando à deliciis non privantur, ſerpentis dolo. *Mulier tulit de fructu illius, & comedit, deditque viro ſuo:* Ficum fuiſſe, multorum eſt Patrum ſententia. Sic ait D. Baſil. Seleuc. *Ab arbore tegumentum mutuantur.* Sponſa etiam ad eaſdem delicias invitatur. *Flores apparuerunt in terra noſtra, tempus putationis advenit, Vox turturis audita eſt in terra noſtra, ficus protulit groſſos ſuos: Vineæ florentes dederunt odorem ſuum;* Cantic. 2. n. 11. & 13. Eva comedit ficum diabolo ſuadente; ſponſa etiam comedit evocata à Divino ſponſo, qui per columbam, ac turturem ſignificatur. Utraque deguſtat pomum: Eva infectum veneno peccati; ſponſa verò ſuavitate, ac dulcedine divinæ gratiæ, inter amœniſſimos flores, ac præjucundiſſimos odores. D. Bern. ſerm. 60. in Cant. ait, *Quod in ea eſt, de Spiritu Sancto eſt, ac per hoc ſubtile totum, ac ſuave.* Sponſa ſua probitate, gaudet ſuavitate pomi, quod cum iniquitate comedit Eva.

Virtutis cultores vitiis carent, & deliciis ac honoribus gaudent. *D. Baſil. Sel.* *Cantic. 2.* *D. Bernard.*

109. Quartò: Babylonia purpura, & coccino exterius fulget: At mulier fortis prius exornatur byſſo, deinde purpura. *Byſſus & purpura indumentum ejus.* Byſſus ad interna pertinet, purpura exterius apparet: prius enim hæc accuratius ſplendidam, & delicatam conſcientiæ veſtem intexuit, & poſtea regiam, purpuramque cultui corporis fabricavit: Ideò quando alii durè torquebuntur, ipſa gaudio adimplebitur. *Ridebit in die noviſſimo:* At meretrix illa interiùs tota ſordida, exteriùs fulget; & inde internam byſſum in hoc ſæculo habere voluit, & flammam in futuro ſæculo ſopire non potuit: culpa conſcientiæ paravit ſibi blanditias, ſed aggregavit ſibi duras pœnas. Juſtus totus de conſcientia agit; peccator verò de externa tantum blanditie. Non alienus ab hac conſideratione eſt Rupert. in præſenti: Et ait: *Pulchrè dicitur; quia circundata erat purpura: extrinſecus namque pulchris ſpeciebus colorari poteſt, quarum vel optima videtur Regia purpura; ſed intrinſecus, vel ſubtus eandem purpuram, non ſolum propter fluxam libidinem, ulcera, ſed etiam per accidentium morborum genera diverſa miſeria, & tabida ineſt: Non minus regum, quàm ruſticorum corpora mortalia ſunt.* Hinc de ſuprema Regina decantatur: *Omnis gloria ejus filiæ regis ab intus in fimbriis aureis.* Pſal. 44. n. 14. Prius notatur gloria à conſcientia interiori, deinde ab externis fimbriis.

Iniquorum pulchritudo ab exteriori, juſtorum vero ab interiori. *Rupert.* *Pſalm. 44.*

110. Matth. 12. Splendentibus invitatis regalium nuptiarum ſedentes omnes erant. *Intravit autem rex, ut videret diſcumbentes, vidit ibi hominem non veſtitum veſte nuptiali*: Matth. 22. n. 11. Unus inter tot diſcumbentes inventus eſt ſordida veſte, & hic agnitus eſt ſordidus, non à miniſtris, ſed ab ipſo Rege. Multi miniſtri convivio intererant: multi circumcurſabant; nemo tamen illorum dicitur vidiſſe illius miſeri convivæ ſordes; ſed tantùm unus Rex illas videt? Cur rex ſolus, & non miniſtri valuerunt videre hominis ſordes? quia exterius ſplendida erat veſte homo indutus, interius verò in conſcientia maximè deturpatus; & ſordes, quibus homo perditè inquinabatur, non ab externis, ſed ab intimis eruperant animi, qui ſoli Deo patet D. Paſchaſ. lib. 10. in Matth. ait. *Quia malos in conſcientia intus intelligere, non omnium eſt. Ideo hunc malum ſolus Deus terribilis, & Rex magnus invenit.* Non mirum quòd ſolus Deus, & non miniſtri videant ſordentem hominem, quando offenſivæ ſordes intus ſunt ab hominis animo, qui ſoli Deo manifeſtè claret.

Sordes hominum, non ab externa veſte ſed ab anima erumpunt. — D. Paſch.

111. Ille verus eſt ſplendor, & cœleſtium virorum proprius, qui non eſt ab extrinſeca purpura, & veſte, ſed ab intrinſeca perfectione, ac præſtantia ortus. Cùm Jesus omnium virtutum exemplar, oſtenderet glorias ſuas, ſcribit D. Matth. 17. num. 2. *Reſplenduit facies ejus ſicut Sol: veſtimenta autem ejus facta ſunt alba, ſicut nix.* D. Ephrem. legit: *Veſtimenta ejus facta ſunt alba ſicut lucis.* Candor lucis in veſtimentis erat; & cur maluit oſtendere pulchritudinem veſtium ex lucis candore, magis quàm ex purpura, vel cocco? ubi cœleſtis Principis gloria oſtendebatur; cavit illam indicare pulchritudinem, quæ mera extrinſeca eſſet; ſed illam prætendit, quæ ortum ab intrinſeco habebat. Lucis enim candor in veſtibus plane oſtendebat intrinſecum Solem, qui in facie fulgebat; & ſic à toto corpore exterius lux in veſtibus emanabat, quo fulgebant. D. Ephrem. Orat. de Transfigurat. ait: *Veſtimenta ſua oſtendit alba inſtar lucis; quia ex toto corpore ejus, gloria Divinitatis ſuæ ſcaturiebat, & ex omnibus membris ejus, lux ipſius refulgebat. Non ut Moyſi, reſplenduit ejus facies extrinſecus verùm ex ipſo ſcaturiebat Divinitatis ejus gloria, & in ipſo manebat.*

Matth 17. — D. Ephrem. — *Lux juſtorum non ab externa veſte, ſed ab interno ſplendore.*

Quæstio XV.

Quare hæc mulier offert manu poculum: Deus verò eſcas, & dapes?

112. Hic non eſt ſermo de poculo damnationis, ut jam dixi in Expoſitione, ſed de poculo invitationis, ac provocationis ad delicias ac voluptates, ut tenent omnes interpretes. Sanè mos erat antiquitus mulierem impudicam tanquam poculum ſuis amatoribus præbere, quod plenum erat omni impuritate, immunditia, ac luxuria, ut colligitur ex D. Iſidor. Peluſiota, lib. 2. Epiſt. 289. & ex Stephano Canturienſ. lib. Allegoriar. ſuper Abacuc. Unde rectè Philo Alexandr. lib. de Gigantib. monet hoc poculum amatorium rejiciendum, ut virtutis pulchritudini, velut ferrum magneti adhæreamus: & ait. *Nocent ejus munera, quæ mox ablata proſunt, proindeque, ô anima ſi apud te amatorium voluptatis invitat poculum; declina ab eo, & averſis oculis, in genuinam, nativamque virtutis pulchritudinem, perge illam intueri: donec amore hujus correpta traharis, tanquam à magnete; ut attracta cum adamata cohæreas.* De hoc amatorio poculo loquens Damianus Epiſt. 55. Damina. ſic ab eo dicitur *Virus mentium, gladius animarum* &c.

Impuræ mulieres dant venenum ad bibendum. — Peluſiota. Capturienſ. Philo.

Secundò: Mulier habebat poculum, non in ore, ut biberet, ſed in manu, ut aliis ad bibendum offerret, perverſi non ſolùm in vitiis ſe ſubmergunt; ſed alios ſua improbitate, ac nequitia inficere, ac perdere conantur. Andræas Cæſarienſ. ait. *Poculum tenet, ut planum fiat malitiam ſectari, non ut inde ſatietur, ſed ut perditionis illius ſtudium, & ſitis manifeſtetur.* O perverſum iniquorum ſtudium, qui non ſunt contenti bibere iniquitatem, tanquam aquam, niſi aliis eandem propinent, & haurire faciant. 113.

Impius non ſolum malitiam ſectatur, ſed alios vult perdere. — Andr. Cæſ.

Tertiò: Mulier poculum tenet in manu. Manus quinque digitis conſtat; An digiti iſtius mulieris erunt expertes myſterio, cum in illius fronte ſcriptum legatur, *Myſterium*? nequaquam; quinque digitis apprehendit poculum, omnibus nempe quinque ſenſibus apprehendit voluptates, & delectationes, ut explicat D. Antonin. . part. tit. 2. cap. 1. n. 1. Hæc mulier eſt cupiditas, cujus quinque ſunt digiti, quos ſic enumerat citatus Archiepiſcop. Florentinus. Primus digitus *eſt in pignoribus, quando quis ſcilicet pro mutuo alteri facto, recipit pignus ab eo.* Secundus digitus *ſeu modus, eſt in diſpoſitionibus, cùm ſcilicet quis deponit pecuniam, apud mercatorem, vel campſorem, ut utatur ea; ſalvo tamen capitali ſuo.* Tertius digitus *cum ſcilicet venditur merces ultra juſtum pretium ratione dilationis temporis ſolvendo pretium.* Quartus digitus *In campſionibus & affectis aſſecurationibus.* Quintus digitus. *In mutuis, cum expreſſis lucri pactionibus, ſive in pecunia, ſive in operibus, ſive in aliis quæ pretio poſſunt æſtimari.* 114.

Cupiditas omnes ſenſus ac vires abſorbet. — D. Antonin.

Quartò: Mulier habet poculum in manu, non crateram, quo oſtenditur, quàm parva ſunt bona delectabilia, quæ omnia parvo in poculo capiuntur: Cùm ægrotaret Ammon, ut optatis ſuis frueretur, poſtulat à patre David: *Veniat obſecro Thamar, ſoror mea, ut faciat in oculis meis duas ſorbitiunculas*: 2. Reg. 13. n. 6. Cur non eſcas poſtulat ſibi parari, ſed tantum ſubitiunculas? Denotabantur ibi temporalia bona delectabilium, quæ ſic diminuta, ac tenuia ſunt, ut uno hauſtu ſorberi videantur. Ait Regius Vates, Pſalm. 118. n. 85. *Narraverunt mihi iniqui fabulationes*: D. Auguſt. legit, *Sermones.* Omnes mundani ſermones, omniaque temporalia, ſunt fabulationes, quia ſic ſunt diminuta, ac exigua, ut ſint tanquam quid fictitium, ſine ulla veritate, ac ſoliditate. 115.

Temporalia parva & anguſta. — 2. Reg. 13. — Pſalm. 118. D. Auguſt.

116. Quintò: Maximè ad quæſtionem Meretrix hæc, poculum habet in manu, quod ſuis amatoribus offerebat. At Chriſtus D. ſuis invitatis dicebat. *Ecce prandium meum paravi, tauri mei, & altilia occiſa ſunt*: Matth. 22. n. 4. A Deo prandium offeretur, & eſcæ ſuaviſſimæ taurus nimirum, & altilia. A meretrice, non eſcæ, ſed poculum Matth. 24.

Temporalia etſi videantur dulcia, ſunt valde amara.

poculum propinatur. Et cur Deus ſolidas eſcas, & meretrix, nonniſi pocula offert? Cœleſtia, & divina bona,cùm manducantur ſuaviora apparent; bona autem temporalia, ſi manducarentur, maxime amaricarent: ideo non proponuntur ut eſcæ, ſed tanquam potus,qui minimè manditur, ſed ſorbetur ut potio amariſſima.

117. Prov. 19. Aquila. Theodor. Dicitur Proverb, 19.n. 29. *Os impiorum devorat iniquitatem.* Aquila, Theodoret. legunt: *Deglutiet iniquitatem.* Talia ſunt voluptuoſa bona, quæ non dicuntur comedi ab impiis, ſed vorari: & cur non comedi ſed uno hauſtu vorari dicuntur? Hugo. Rectè Hugo ibi: *Devorari dicit: quia non maſticat, ſentiret enim amaritudinem amariſſimam, quæ intus latet in fundo calicis:ſed diabolus dulcedinem falſam deſuper apponit, quæ non ſinit ſentire facem amaritudinis quæ intus latet.* Apponit diabolus quandam eximiam dulcedinem apparentem bonis his voluptuoſis, & ſimul facit, ut non maſticentur, ſed devorentur, & deglutiantur:talia enim ſunt, quæ ſi maſticarentur, ac conſideratione examinarentur: maritudinem comedenti inferrent intolerabilem.

Bona temporalia cenſiderata ſunt amariſſima.

118. Prov. 5. Dicitur Proverb. 5.n.3. *Favus diſtillans labia meretricis; noviſſima autem illius amara, quaſi abſynthium; & acuta quaſi gladius biceps.* Significat ſapiens, mel ſermonum meretricis in fel tamen, ſeu venenum converti dolorum; qui tam acuti,& letiferi ſunt, ac ſi gladio bicipiti inflicti fuiſſent: D. Auguſt. ad hoc ſpectat D. Auguſtin. lib. decem chordarum cap. 4 & ait: *Quare ambulamus delectati cantibus laſcivis, ad tempus & cibus, poſtmodum amaris? Talibus enim turpitudinibus allecti animi enervantur, & propter ipſas turpitudines poſtea ſentiunt dolores, & cum magna amaritudine digerunt; quod cum dulcedine temporali biberunt.* Delectabilia bona, ſunt quadam temporali dulcedine temperata, quæ dulcedo protinus evaneſcit; cùm ipſa manduntur, ac dentibus conteruntur, tunc in ipſo ore, amariſſimum fel effundunt; Non tamen manduntur, ſed bibuntur, & hac de cauſa, breviſſimè ſola dulcedo in ore ſentitur. Ubi autem pauliſper in ore digeruntur, nil amarius homini invenitur, quàm ſunt hæc terrena bona;ut meritò dicat D. Auguſtin. *Cum magna amaritudine digerunt quod dulcedine temporali biberunt.*

Sub deliciis temporalibus fel, & venenum.

QUÆSTIO XVI.

Quare poculum in manu meretricis eſt aureum, & non ligneum, vel ex alia materia?

119. Ierem. 51. ALLUDIT noſter Evangeliſta ad Jerem. 51. num 7. *Calix aureus Babylon, in manu Domini inebrians omnem terram: de vino ejus biberunt gentes; & ideo commota ſunt.* Hic calix notat ſuplicium gentibus aliis per Babylonios infligendum: unde eſt in manu Domini, à quo veniunt ſupplicia ſuper iniquos. Hic vero calix in præſenti innuit culpam; ſcilicet propinationem idololatriæ,& ſcelerum, quæ à malo ſeductore ac magiſtro proveniunt: Sed jam Moraliter.

Diſcrimen inter unum, & alium calicem.

Primò: *Calix aureus Babylon.* Et tamen de illa clamat noſter. Vates. *Cecidit, cecidit Babylon.* Nunc verò videamus quid de vaſe fictili dicat Paulus 2.Cor.4 n.7. *Habemus autem theſaurum iſtum in vaſis fictilibus, ut ſublimitas ſit virtutis Dei.* Et ſtatim multa de eorum fortitudine adjungit. num 8. *In omnibus tribulationem patimur; ſed non anguſtiamur: aporiamur, ſed non deſtituimur: dejicimur, ſed non perimus,* &c. Ubi major fortitudo? ubi major conſtantia? manifeſta eſt in auro: Aurum enim voraci flamma non abſumitur,ſed purgatur. Teſta autem quid imbecillius? Et tamen Babylonius calix aureus periit,ac ruit. Vas verò teſtaceum, contra omnem mundi tempeſtatem durat, & perſeverat. Unde tanta fortitudo? Ex Dei gratia. Quidquid verò conſtans, & firmum mundi videtur, ſine Dei gratia labitur, & corruit; at verò cum illa etiamſi debile, & imbecilla ſit, ut teſta, valde forte, ac robuſtum eſt contra omnia mundialia. Haymo ad cap.21.Luc. ad illa verba. *Amen dico vobis, quod non præteribit generatio hæc:* Sic ait: *Quæ apud nos fixa videntur, apud illum tranſitoria ſunt, & quæ apud nos tranſitoria videntur, in ejus verbis firma, & ſtabilia ſunt.* 120. 2. Cor. 4. Haym.

Quæ ex mundo ſunt, fragilia, quæ verò ex Dei gratia fortia.

Tertiò: Rupertus in præſenti ſic ait; *Ut magis alliciat, & citius decipiat, non ligneum, aut æneum, ſed aureum dicitur habere poculum in manu ſua. Tale nimirum poculum mulier iſta corripuit, quando ad ſeducendos facilius oculos hominum cupidinoſos, atque ambitioſos non ſolum lapidea, ſive lignea, verùm etiam aurea ſtatuerunt reges mundi ſimulachra, quæ colere nimirum abominationum ſumma totiuſque immunditiæ, ac fornicationis principium eſt.* Ut mulier immunditias propinaret,ac ut omnes illas biberent, poculum aureum porrigit, cujus nitore oculi potentium caperentur, ut omnia mala ſub auri ſplendore obcæcati devorarent: ad hoc ſpectat Lactentius lib. 1. de Origin. error. c 7. *Tanta homines imaginum cupiditas tenet, ut jam viliora dicantur illa quæ vera ſunt. Auro ſcilicet, gemmis, & ebore delectantur, horum pulchritudo, & nitor præſtringit oculos; nec ullam religionem putant, ubicumque illa non fulſerint.* 121. Rupert. Lactentius.

Splendor auri, ac temporalium obcæcat, de bonum videamus.

Quod confirmatur: Cum Jacob pergeret in Ægyptum, ut videret filium ſuum Joſeph, apparuit illi Deus, & poſt multa promiſſa illi facta, ait ei Deus *Joſeph quoque manus ſuas ponet ſuper oculos tuos:* Gen 46. n.4. Prænunciatur Jacob, quod Joſeph impoſiturus ſit manus ſuas, ſuper ejus oculos, ne videat; & quando Jacob dicitur Iſraël, hoc eſt videns Deum; quænam ſit manus Joſeph, quæ ejus oculos ſic præſtringere, ac claudere poſſit, ne tantum bonum videat? In filiis Joſeph, ſeu in tribus ejus extitit Ephraim, ex quo natus eſt Jeroboam. *Qui fecit duos vitulos aureos,* 3. Reg 12. n.28. quos propoſuit populo adorandos, quibus ſic fecit cæcutire Iſraëlem, ut nec verum Deum, nec quidquam aliud præter illos videret Origen. homil. 15. in Gen, ait. *Quoniam quidem de tribu Joſeph fuit Jeroboam, ille qui fecit duas vaccas aureas, ut ſeduceret populum adorare eas, & per hoc velut impoſitis manibus ſuis excæcavit, & clauſit oculos Iſraël, ne videret impietatem ſuam.* 122. Gen. 46. 3. Reg. 12. Origen.

Nitore auri obcæcantur oculi.

Quartò: Eadem Ruperti verba iterum premo: *Notanda peſſimæ intentionis inſtantia, quia ut magis alliciat & citius decipiat, non ligneum, aut æneum, ſed aureum dicitur* 123. Rupert.

habere poculum in manu ſua. Ecce fœmineum lenocinium. Auratum obſequium, & illecebroſum poculum Babylon vultu ad ſpeciem gratiſſimo accedentibus officiosè propinat, ut mortiferè inebriare valeat, quod militari non poteſt ferro, doloſo lucretur poculo. Nec contenta eſt naturalem ſopire ſitim; ſed etiam deteſtando commercio inebriat, & deliramenta ſugit. Siſara è cœlo territus fugiebat à pugna: fugienſque ad Joëlis pervenit tentorium; Cumque anxius fugæ labor ardentem excitaſſet ſitim, aquam qua illam extingueret poſtulavit. *Da mihi obſecro, paululum aquæ; quia ſitio valdè:* Judic. 4. num. 19. Quid tunc? Joël 2. Lacteum miniſtrat potum, & officioſa accelerare geſtat obſequia. *Aperuit utrem lactis & dedit ei bibere.* Quærunt Patres. Cur aquam petenti, Lac adminiſtraverit? Reſpondet Abulenſ. quæſt. 19. Lac miniſtraſſe, ut videretur urbanior, & principi inſerviret obſequioſior. At talia obſequia Siſaræ vocabant damna, maturabantque detrimenta. Sic ait citat. Abulenſ. *Cogitaverat occidere eum, quod non poterat, niſi ipſo dormiente: ideo procuravit, quomodo eum citò ſoporaret, & iſtud erat dando lac.* Dum lac ſoporiferum præbet ſiti, urbanitate ſtudioſa, & neci ſtudet; quia auferre diſcupierat vitam, dulce lac officioſa obtulit; & dum majus obſequium præbet, citiùs inferre mortem molitur.

Obſequium fœmineum quantò efficacius, tanto inſidioſius. — Judic. 4. — Abulenſ.

124. Quintò: Mulier portat in manu poculum aureum, quod ad bibendum ſuis amatoribus offert. At ſcyphus Joſeph, per quem ipſe bibebat, argenteus erat: Gen. 44. n. 2. Unde tanta differentia? Cùm Joſeph eſſet valdè potens, & totius Ægypti gubernator, poculum hujus mulieris erat plenum abominatione, ac fornicatione, iniquæ, ac peſtiferæ doctrinæ, ut dicam quæſt. ſeq. At ſcyphus Joſeph, erat totus ad veram ſapientiam. *Scyphus, ipſe eſt, in quo bibit Dominus meus, & in quo augurari ſolet.* Ibid. n. 5. in ſalutem nempe populi, ac totius regni, & quæ ſunt falſa; & peſtifera, nitorem, ac ſplendorem auri tanquam ſui tegumentum quærunt; de quibus minimè agunt vera & ſalubria, quæ ſui candorem, ac ſinceritatem oſtendunt, quo animos devincunt. At verò meretrix, venenum abſcondit, & oſtentat aurum. Acutè Tertulian. lib. de Baptiſm c. 2. *Idolorum ſolemnia velo arcana de ſuggeſtu, & apparatu atque ſumptu fidem, & autoritatem ſibi extruunt. Proh miſera incredulitas! quæ denegat Deo proprietates ſuas, ſimplicitatem, & poteſtatem.* Auctoritas Idolorum tota in ampla pompa, & faſtuoſo apparatu conſiſtit, & talia denegantur Deo, cujus poteſtas, ac ſimplicitas non in pomposo veſtitu, ac magnifico ornatu demonſtratur, ſed ſua ſinceritate, ac veritate cunctis ſit manifeſta. Vera Divinitas, ac poteſtas quocumque modo abſque aliquo compoſito cultu magnifica, & excelſa eſt, ſuaque ſanctitate cunctis nota, ac maximè venerabilis.

Geneſ. 44. — *Falſitas quærit ornamenta, at veritas ſinceritatem* — Tertullian.

125. D. Ambroſ. Sextò: Præclarè D. Ambroſ in Pſal. 1. ait: *Calicem aureum Babylon excogitavit, ut quicumque biberent, plus ſitirent; & quia potus placere non poterat, auri pretium illiceret ad bibendum. Propinavit de vino ſuo, cui metalli ſuffragia requiſivit; At verò Dominus* Jesus *aquam de petra effudit, & omnes biberunt.* Quæ verba altum examen requirunt. *Ut quicumque biberint, plus ſitirent.* In poculo erant luxuriæ, univerſæque voluptates. Cur voluptatum poculum aureum ſit? ſane in fœminea manu non duraret luxuria, niſi illi immixtum eſſet aurum. O quàm citò fœmina, vel homo faſtidiret inanes voluptates! quas ne unquam faſtidiat, ſed quietè plus ſitiat, plus appetat, intermiſcetur laſciviæ aurum. *Calicem aureum Babylon excogitavit, ut quicumque biberint, plus ſitirent.* De ſapientiſſimo Salomone ait Text. *Depravatum eſt cor ejus per mulieres, ut ſequeretur Deos alienos.* 3. Reg. 11. num. 11. Et unde fieri potuit ut ita cor ejus eſſet depravatum per mulieres, cùm multa earum eſſet ei copia, ita ut ibi dicitur n. 3. *Fuerunt ei uxores, quaſi reginæ ſeptingentæ, & concubinæ trecentæ.* Cùm ipſe regnaret, incredibilis fuit auri copia in Jeruſalem, ut patet ex 3. Reg. 10. num. 7 *Fecitque ut tanta eſſet abundantia argenti in Jeruſalem quanta & lapidum* Perbelle. D Anaſtaſ. Sinaita in Examer. ait: *Auri copia inflammavit libidinem, adauxit luxuriam.*

Aurum libidinis fomentum. — 3. Reg. 11. — 3. Reg. 12. — Sinaïta.

126. Septimò: Ad eadem verba Ambroſ. *Propinavit illa de vino ſuo, cui metalli ſuffragia requiſivit.* Non contenta eſt mulier in manu ſua habere voluptates, ſed eas habebat in auro quaſi nihili faceret omnes delicias, quibus aurum & lucrum non ſuffragatur: non æſtimantur voluptates, niſi ab auro habeant ſuffragium. Ait Job. 15. num. 27. *Operuit faciem ejus craſſitudo, & de lateribus ejus arvina dependet.* D. Auguſtin. in Annotationibus legit *Et fecit capiſtrum ſuper femora.* Capiſtra ori equorum adhibentur, ut trahantur, quo homines velint: At ſpiritus malignus, quot libidinis inſtrumenta videt, tot capiſtra tot frena à craſſitudine nata putat, quibus alligare poſſit, & trahere homines in extremam ruinam. D. Auguſtin. ibi: *Fecit capiſtrum ſuper femora, ut libidinibus ſuis colligaretur, quo vinculo duceretur ad mortem.* A craſſitudine validiſſimum vinculum conjicit Diabolus in hominem, ut eum trahat in perditionem.

Ab auro & craſſitudine magnum ſuffragium ad perditionem. — Job. 15. — D. Auguſt.

127. Octavò: Ad eadem Ambroſii verba. *Propinavit de vino ſuo, cui metalli ſuffragia requiſivit: At verò Dominus* Jesus *aquam de petra effudit, & omnes biberunt.* Cùm populus in deſerto ſitiret Moyſes ex Dei mandato, *percutiens bis ſilicem, egreſſæ ſunt aquæ largiſſimæ, ut populus biberet.* Numeror. 20. num. 11. Ecce Deus, & mulier dant potum ad bibendum. Deus nudum lapidem proponit. *Aquam de petra effudit:* At mulier poculum ex auro pretioſiſſimo. *Propinavit de vino ſuo cui metalli ſuffragia requiſivit.* Et cur quando Deus nudum lapidem proponit, mulier requirit vas aureum? Equidem quæ à creaturarum veniunt manu, auri, & mettalli ſplendoris ſuffragia requirunt, ut placeant, ac ut ſatisfaciant; Deus autem per ſe ſolum, ſine aliorum ſuffragio habet, unde placeat populo ſuo, hominéſque ſatiet. Deus inter duriſſima ſaxa abſque aliorum ſuffragio habet unde cunctos recreet, eoſque omnibus repleat. Creatura verò aliorum ſuffragia quærat, ut homines alliciat, eiſque placeat, Deus autem per ſe ſolum ſufficit illis.

D. Ambroſ. — Numer. 20. — *Deus per ſe ſolum ſufficiens eſt homini.*

128. De Jesu dicebant Judæi. *Nonne hic eſt fabri filius? Nonne mater ejus dicitur Maria? & fratres Jacobus, & Joſeph, & Simon, & Judas.* Matth. 13. num. 55. Verè mater ejus ſponſa fabri erat, qui cùm poſſet filius reginæ naſci, maluit mulieris pauperis

Matth. 13.

pauperis

Theodor.
pauperis haberi filius. Et cur non magis voluit eſſe filius reginæ? Ait Theodorus tom. 6. in Concilio Epheſino in Appendice 5.cap.2. hom. de Nativitate Chriſti. *Si filius eſſet imperantis, poteſtati utilitatem adſcriberent: Si legiſlatoris factus fuiſſet filius, præceptis utilitatem adſcriberent: Sed quid fecit? Omnia paupera, & vilia elegit, omnia mediocria, & plurimum obſcura, ut Divinitas ſola cognoſceretur. Orbem transformaſſe terrarum.* Deus per ſe ſolum, excluſis omnibus creaturarum adminiculis ſufficiens eſt ad hominem trahendum, ad ejuſque omnimodam ſitim explendam.

Deus per ſe ſolum valet homines trahere.

129. Dic mihi, quando Dei filius pauperior, ac nudior apparuit, quàm dum cruci ſuffixus eſt? ibi omni ſplendore externo ſpoliatus videtur, clavis transfixus, opprobriis, ac injuriis affectus, ibi tamen fecit, ut homo rudis inter latrocinia enutritus ejus divinitatem acclamaret. Dicens, *Domine memento mei, dum veneris in regnum tuum.* Luc.23. n. 42. & quomodo ipſe Divinus Sol juſtitiæ, maximè obſcuratus, ac obtenebratus in cruce potuit latronis vocem excitare ad tam manifeſtam Divinitatis confeſſionem? Ipſe meus JESUS omni externo ſplendore denudatus abſque ullis externis adminiculis, per ſe ſolum ſufficiebat, ut daret ſuæ Divinitatis radios, hominemque in ſalutem traheret. D. Chryſoſtom. ſerm. de Latrone, ait *Nec enim ille in tempore mortuum aliquem reddidit luci; nec mare à ſuo tumore compeſcuit, nec expulit dæmones: ſed cruci ſuſpenſus, clavis affixus, omnibus ſubjugatus, decoris incumbens infamiæ: latronis averſam mentem voluit commutare, ut omni ex parte ejus Divinitas cognoſceretur.* Imò hoc fuit ſummum miraculum, quòd Chriſtus in cruce pendens latronem in peccato inveteratum, ad ſe attraheret, ac adduceret.

Luc. 23.

Divinitas etſi maximè obſcurata hominem trahit.

D.Chryſoſt.

QUÆSTIO XVII.

Quare poculum aureum mulieris non eſt plenum aliquo ſuavi liquore, ſed abominatione, ac immunditia fornicationis?

130. POculum hoc aureum, quod mulier tenet dicitur *Plenum abominatione, & immunditia fornicationis.* Abominatio denotat illa, quæ ſunt contra Deum, ac divina, ut idololatriam, & dæmoniacas obſervationes, erroreſque contra divina. Immunditia dicit illa, quæ ſunt contra mores, & maximè involvit vitia carnalia. Hæc omnia in ſuo calice propinat meretrix, & cuncta hæc referuntur ad fornicationem, quibus omnibus homines ad ſe trahit, & ſui participes facit. Hæc ad literam. Jam Moraliter.

Quid ſit abominatio, & fornicatio?

131. Primò: In calice aureo offert mulier, an vinum ſuaviſſimum? an nectar Domini? Minimè: Sed quid? abominationes, & fornicationes immunditiæ. Sed quare mulier in ſuo poculo talia offert? an ut ſitim extinguat? nullo modo, ſed ut eam adaugeat. Mulier hæc inordinatæ cupiditatis eſt ſymbolum, & inde intendit hujuſmodi affectum augere, ut ſic mentem valeat à Deo avertere, & in innumera ſcelera nos præcipites dare. Rupertus ait: *Poculum mulier habere dicitur, &c. quia nimirum totus cupiditatis fructus, ſive effectus, eſt ſubvertero hominem rationalem, ſenſumque ejus funditus ſubvertere, ut à Deo vivo & vero, mente fornicetur, & corpore traditus, & anima idololatriæ ſubditus ſit.*

Cupiditas ordinata avertit à Deo, & trahit ad crimina.

Rupert.

Secundò: *Calix iſte erat aureus*; & inde valde ſplendidus, & magnæ æſtimationis: & ideò aliquid magnum promittit ſe habere. Quid ergo erit de quo eſt plenus? D. Anton. Ulyſippo. in fragment. in Apocalypſ. *Poculum eſt calix aureus in manu Babylonis; eſt mundi gloria, foris aurea, ſed intus omni ſpurcitia, & abominatione plena.* 132

Mundi gloria foris aurea, intus abominabilis.

D.Anton.

Tertiò: D.Ambroſ. in præſenti ait: *Mulier erat inaurata auro, quia ſeculi ſapientiam poſſidebat, quæ ſtultitia eſt apud Deum. Per poculum aureum Philoſophorum, Poëtarum doctrina exprimitur; quod plenum abominationum, & immunditiæ fornicationis dicitur; quæ doctrina Philoſophorum, tota erat plena mendaciis, omnibuſque erroribus ad decipiendum genus humanum compoſitis.* In poculo aureo deprehenditur fucata auro falſitatis immunditia, & Rhetoricæ fulgentiſſima eloquentia. Nam mulier dum poculum foris propinat aureum, intus concinnat ſtultiſſimè dolum. In uno mulieris poculo inveniet quotquot à Poëtis fabricatæ fuerint abominationes errorum, ac fabularum; quotquot etiam ab obcæcatis Philoſophis immundæ falſitates, ac depravationes excogitatæ ſunt, de quibus loquens Baruch. ait cap. 6. num. 7. *Linguæ ipſorum polita à fabro; ipſa etiam inaurata, & argentata falſa ſunt.* Quippe fallacium ſpirituum lingua, quæ expolita, & aurea eſt, falſitates habet ſub aureis, ac argenteis floſculorum coloribus, populis nociviſſimas. Vide quæ dixi ſuprà cap. 16. q.20. n. 160.161.& q.2. n.170. 171. 172. 133

D.Ambroſ.

Aurata lingua populis nociva.

Baruch.

Quartò: D.Anſelm. Alenſis, Alb. Magn. per poculum aureum, Sacram Scripturam interpretantur: Sed quomodo talis calix plenus dicitur abominatione, & immunditia fornicationis? Nunquid Divinus ſermo immunditias continet? minimè. Eloquia Domini pura, & caſta: Quia tamen hæretici & falſi magiſtri eam ad libitum, & non juxta verum ſenſum interpretantur, & iniquis ac abominandis expoſitionibus eam detorquent ad ſuum libitum: ideò mulier, hoc eſt, iniquorum cœtus, ipſum poculum aureum defert plenum abominatione, & omni immunditia ſua, quam intendit perverſo & ſiniſtro ſenſu in bonos, ac rectos diffundere Alenſis ait: *Mulier hæc habens poculum aureum, id eſt, Sacræ Scripturæ librum, in manu, id eſt, expoſitionibus pravis, plenumque abominationibus, id eſt, erroribus, & falſitatibus plenum & immunditia fornicationis, quia eorum doctrina docet carnis immunditiam, & excitat ad luxuriam.* 134

D. Anſelm. Alenſis. Albert.

Doctrina hæreticorum plena abominationum.

Alenſis.

Quintò: Poculum erat *plenum abominatione, & immunditia fornicationis.* Et cur hæc duo ſimul connectuntur; abominationes, ſcilicet idololatriæ, & immunditiæ fornicationis, & laſciviæ? Et quando hæc non conjunguntur? cùm una ſit alterius inſeparabilis comes? Accuſatores Suſannæ turpitudinis locum oſtendentes ſub lentiſco fuiſſe affirmant. Daniel. 13. n. 54. quod juxta D. Ambroſium eſt eadem arbor 135

Laſcivia, idololatriæ ac erroris comes.

Daniel. 13.

Gen. 35. ſub qua Jacob infodit idola, Gen. 35. n. 4. ex quo loco poterat prodire impuritas, ac immunditia laſciviæ, niſi ex eo, in quo jacebant idola,

D. Ambroſ. idololatriæque fomenta. D. Ambroſ. lib. 2. Hexam. cap. 7. *Congruus error Preſbyteræ veræ confeſſionis, ut ibi diceret contaminatam caſtitatem ubi gentium defoſſa ſunt ſimulacra.* Una alteri inſeparabiliter adhæret.

136. Sextò: in hoc poculo aureo denotantur mundanæ deliciæ, quæ ob earum ſuavitatem ſplendidæ, ac aureæ videntur; ſed quomodo hoc poculum dicitur *plenum abominatione*; ſeu

Primaſ. D. Cyprian. ut legit Primaſ. *plenum abominationum totius terræ.* D. Cyprian. *plenum execrationum.* Sed ſi deliciæ aureæ videntur, quomodo execrationes dicuntur? Deliciæ humanæ omnes quidem in

Iob. 33. *Voluptates ſæculi abominabiles redduntur.* amaritudines, ac abominationes illico convertuntur: de delicioſo homine. Ait Job. 33. n. 20. *Abominabilis ei fit in vita ſua panis, & animæ illius cibus, ante deſiderabilis.* Ea quorum deſiderio ardebat, & in quorum fruitione omnes ſuas voluptates, imò ac beatitudinem cogitabat, & quæ erant ei, tanquam felicis vitæ fomentum, veluti panis, ac cibus jucundiſſimus, abominabilia ei facta ſunt, & etiam maximè horribilia, ex quo ad ejus manus pervenerunt: ſed quæ ſunt hæ res, aut hæc bona, quæ poſita in hominum manibus tam infeliciter mutantur? Hæ ſunt deliciæ, & voluptates temporales, quæ cùm primo aſpectu dulces videantur, ſubitò in amaritudinem, ac afflictionem tranſmutantur. Ad hoc ſpectat D. Gregor. lib. 23.

D. Gregor. Moral. cap. 7. & ſic ait: *Quid aliud panem, quam præſentis vitæ delectationem vocat? qui poſtquam vim tentationis exprimit: illico abominabilis ei fit in vita ſua panis, & animæ illius cibus ante deſiderabilis: quia videlicet omne, quod prius de ipſa proſperitate vivendi dulce ſapiebat, poſtmodum amareſcit.*

137. Thren. 1. Vatabl. Chald. Deplorat Jeremias Thren. 1. num. 3. *Migravit Judas propter afflictionem, & multitudinem ſervitutis.* Seu, ut Vatabl. Chaldæi, ac alii legunt. *Abiit in captivitatem.* Cauſa autem captivitatis, ac afflictionis Juda, fuerant nimia voluptas, grandiſque vivendi libertas, quæ Judam rapuit, ut à Deo diſcederet. Cur ergo dicitur, non ad gloriam, & voluptatem, ſed ad afflictionem, ac ſervitutem tranſiſſe? Equidem ille credebat, ſe ad voluptatem, ac libertatem tranſiſſe; ſed ut talia extra Deum quærebat; non delicias, nec liberum vivendi modum, ſed ſervitutem, & afflictionem inveniebat; ſine dubio quid-

Deliciæ mũdi non ſunt deliciæ, ſed afflictio, & ſervitus. Rupertus. quid extra Deum eſt; etſi ſplendidum, ac voluptuoſum videatur, in re tamen amaritudo, ac afflictio eſt, & incomparabilis ſervitus. Rupertus, lib. 1. Herem. cap. 15. *Migravit Juda à luce ad tenebras, à requie ad laborem, à regno ad captivitatem, à vita ad mortem. Quare? Propter afflictionem & ſervitutem. Mira res. Nunquid afflictionem deſiderabat? non utique, ſed ſufficientiam, & libertatem ſe ſibi acquirere exiſtimavit. Verùm, quidquid illud eſt, quod hoc modo quæſivit, quod extra Deum invenit, afflictio eſt, & multitudo ſervitutis.* Expende ultima verba: *Quod extra Deum invenit, afflictio eſt, & multitudo ſervitutis.*

138. Iob. 7. Dicebat Job. 7. n. 20. *Quare me poſuiſti contrarium tibi? & factus ſum mihimetipſi gravis?* Dolet maximè ſanctus, ac pius vir, quòd Deus permiſerit, quòd ille commiſerit aliquid contrarium legi Dei, ac adversùs divina mandata. Nam cùm ipſe effecerit contrarium Deo, quamvis conſtituatur in cumulo omnium voluptatum, ac delectationum mundialium, nihil inde participat niſi intolerabile pondus omnium dolorum, ac afflictionum; & inde quod ſit permiſſum in talia incidere; inde putat maximè ſe contrarium habere Deum. Rupertus

Deliciæ tanquam catenæ ſecum aſportant afflictiones. Rupert. proximè citatus, ait: *Mira & mirabilis deceptio migrantis; quia dum migrat ſpe divinitatis, quam fallax ſerpens promiſit, nihil aliud invenit, quàm afflictionem, & multitudinem ſervitutis, & afflictionum, videlicet mortalitatis, qua ſibimetipſi gravis ſit; & multitudinem ſervitutis peccati; tot cum Dominis ſervit, quot vitiis.* Ex peccato nihil aliud invenit, quàm afflictionem qua ſibimetipſi gravis ſit.

Apoc. 17. n. 5. Et in fronte nomen ejus ſcriptum: Myſterium, Babylon magna, mater fornicationum, & abominationum terræ.

Num. 6. Et vidi mulierem ebriam de ſanguine Sanctorum, & de ſanguine Martyrum Jesu: & miratus ſum cum vidiſſem illam admiratione magna.

VERSIONES.

Syrus n. 5. Et ſuper domicilium oculorum ejus, &c. Babel illa magna, illa mater meretricum, & inquinationum terræ.

Arabyc. Scriptum, myſteria mater omnium ſcortationum.

Alius Arabyc. Nomen ſcriptum ſuper frontem ejus, id eſt, myſterium Babylonis, matris fornicatorum, & immundorum cordibus, qui de terra ſunt.

Primaſ. Nomen ſcriptum Sacramentum, mater execrationum totius terræ.

Quidam apud Marian. Nomen ſcriptum: Attende.

Arabic. n. 6. Mulierem inebriatam ſanguinibus juſtorum.

Syrus. Et ſanguine teſtium Jesu.

Primaſ. Miratus ſum, cùm vidiſſem eam miraculo magno.

Pagnin. Cùm vidiſſem illam.

EXPOSITIO V.

ET *in fronte*: Frons eſt locus valdè patens, & pertinet ad publicam profeſſio- 139.
nem: *Myſterium.* Quod Græcè dicitur myſterium, Latinè idem eſt, ac Sacramentum, ut rectè notant Viegas, Alcazar, Gagnæus. Viegas. Alcazar. Gagnæus.

Myſterium

Myſterium. Hìc non videtur à Joanne poni tanquam nomen mulieris, ſed eſt quædam advertentia, per parentheſim; ac ſi dicat, Attende myſterium. Nec contra hoc obſtat lectio Arabica, ut vult Ferrarius quæ habet. *Nomen ſcriptum ſuper frontem ejus, id eſt, myſterium Babylonis matris.* Quia adhuc per parentheſim, legendum eſt, Myſterium; & facit hunc ſenſum, nomen ſcriptum ejus id eſt, ipſius Babylonis, magnum, habet Myſterium, ſeu, ut alii legunt in plurali, *Myſteria.* De hoc infrà dicam q. 19.

Arabicus. Ferrar.

140. *Babylon magna.* Quod non eſt exponendum de Urbe Chaldaïca, ſed figuratè, ac myſticè; quia Babylon dicit confuſionem: Et additur, *magna,* propter multiplicem diabolicæ civitatis confuſionem, in qua nihil eſt rectum nihil ordinatum, ſed univerſa omni vitiorum turpitudine confuſa. Communiter tamen interpretes, ut Ribeira, Viegas, Menoch. Tyrinus, Lahay intelligunt Romam ethnicam, qualis fuit ante ſuſceptam Chriſti fidem, & qualis erit in fine mundi: nos verò exponimus de cœtu iniquorum; per quem dicimus denotari Babylon. Vide quæ dixi hoc Cap. q. 1.

Ribeira. Menoch. Tirinus. Lahay.

141. *Mater fornicationum, & abominationum terræ:* Id eſt, fons, & origo omnium fornicationum, & impietatum: Et bene dicitur mater; quia multos filios ad omnia flagitia generat. Andræas Cæſarienſ. ait: *Vocatur mater fornicationum, quia omnis ſpiritualis fornicationis animæ magiſtra, & cauſa extitit, ut quæ ſubjectis quoque Domino ſuo civitatibus multas execrabiles prævaricationes peperit.* Et notandum, quòd hæc mulier dicitur mater fornicationum, & abominationum terræ; non verò beſtia, ſupra quam ſedet. Quia tyrannica poteſtas, ſeu tyranni omnium malorum Reipublicæ fuerunt tanquam patres. Hæc verò civitas diaboli, tanquam mater parturivit omnes immunditias ſeu abominationes, ſub quibus, ut dicit D. Thomas, intelliguntur omnia flagitia, *quæ fœtorem faciunt in anima, & horrorem abominabilem generant.*

Impii alios in ſua impietate generant. Andr. Cæſ. *Mulier dicitur mater fornicationis, non beſtia.* D. Thom.

142. *Et vidit mulierem ebriam.* De qua eſt ſermo, & quamvis de hac nulli ebrietatis effectus ponantur; tamen oculi Prophetarum ad interiora rapiuntur, & occulta, ac interna penetrant. Dicitur hæc mulier ebria de ſanguine Sanctorum, tanquam fera beſtia, ſanguinem bibens, ac præ ſuo eximio furore, tanquam mente alienata; ſolùm enim à maximo furioſo tanta ſanguinis copia effundi poterat: *De ſanguine Sanctorum, & de ſanguine martyrum* Jesu. Diſtinctionem ponit inter unum, & aliud. Mulier dicitur ebria de ſanguine Sanctorum, qui occiſi ſunt in odium Dei, antequam adveniret Dominus Jesus: *Et martirum* Jesu, qui in odium Jesu, ejuſque fidei, ac nominis occiſi ſunt, poſtquam ſanctiſſima fides Chriſtiana annuntiata eſt Romæ, ac univerſo Orbi.

Quæ diſtinctio ſit inter ſanguinem Sanctorum & Martyrum.

143. *Et miratus ſum cum vidiſſem illam, admiratione magna.* Quomodo Joannes tantopere miratur cùm hactenus, cùm tot monſtra viderit, nec unquam admiratus eſt, nec dicitur admiratus. *Admiratione magna.* Quod ſcilicet mulier tanta pompa, ac apparatu inſideret beſtiæ ſeptem capita habenti, & cornua decem: Et ideo ſequenti verſ. ait Angelus Joanni *Quid miraris, ego dicam tibi Sacramentum mulieris, & beſtiæ,* &c. Et quòd mulier eſſet ebria, non vino, ſed ſanguine præ nimia ſua feritate, ac crudelitate; quod valde mirum eſt Joanni, ob ſuam lenitatem, ac ſuavitatem; ut ex Andr. Cæſarienſi dicam q. 20. Et tandem tertiò miratur, ut ait Nicolaus Zegerus, eo quòd mulier cum tanta iniquitate, ac turpitudine ita eſſet proſperata de quo Jerem. 12. n. 1 Maximè admiratus ait. *Juſtus quidem tu es Domine, ſi diſputem tecum, verumtamen juſta loquar de te; quare via impiorum proſperatur, bene eſt omnibus, qui prævaricantur.*

Cur Ioannes tam vehementer, hic admiratur. Zegerus. Ierem. 12.

Quæstio XVIII.

Quare meretrix nomen portat ſcriptum in fronte, & non potius alio in loco?

144. Cum noſter Evangeliſta ait: *Et in fronte nomen ejus ſcriptum.* Alludit ad antiquam conſuetudinem, ſecundùm quam, ut notæ fierent mulieres impudicæ, ſuper cellas lupanarias in quibus morabantur, nomina earum inſcribebantur, ut apertè indicat Seneca Controverſ. 1. *Meretrix vocata es: in communi loco ſtetiſti: ſuperpoſitus eſt cellæ tuæ titulus.* At verò ſi talis meretrix erat famoſa, & valde impudica, non tantum in cella, ſed in fronte ſua nomen, & elogium præferebat, ut habet citato loco Seneca. *Nomen tuum pependit in fronte.* Quod etiam ex Martiali, Tertull. Juvenali docet Durentius lib. 1. variar. c. 2. & non eſt neceſſe, ut concipiamus nomen in ipſa carnis fronte conſcriptum, ſed ad eum modum, quo Aaron nomen Dei ſcriptum in fronte geſtabat, in lamina nempe.

Seneca. *Antiqua conſuetudo apud meretrices.* Durant.

145. Secundò: Et moraliter. In fronte inſcriptum apparet nomen ejus, quod ſit *Mater fornicationum.* Nonne, qui iniquè agit, odit lucem, & ſua crimina ab omnibus vult abſcondi, & nemini patere. Quomodo ergo hæc mulier inſcriptum importat in fronte, parte valde manifeſta, quod ſit meretrix? Laſcivi ita depravatæ mentis ſunt, ut publica profeſſione geſtu, actione, & modo ſuam impudicitiæ turpitudinem teſtentur. Adeſt patronus Rupertus, qui ait: *Cives Diaboli non ſolum abſcondunt opera ſuæ turpitudinis, imò lætantur cum malè fecerint, & exultant in rebus peſſimis. Denique & in fronte ſcriptam, quod eſt Babylon, habere, quid eſt, niſi opera confuſionis publica teſtari profeſſione? Hinc proſtitutæ Judeæ per Jeremiam exprobrando Deus dicit.* Frons mulieris meretricis facta eſt tibi, & erubeſcere noluiſti cap. 3; *Rectè hæc mulier in fronte ſua nomen ſcriptum habere dicitur Babylon magna mater fornicationum terræ; quia ipſa eſt corpus, ſive univerſitas impiorum terræ, qui fornicationes, atque abominationes adinvenerunt, de quibus ſcriptum Jerem. 3. Peccatum ſuum ſicut Sodoma prædicaverunt, nec abſconderunt.*

Laſcivus ſic perditus ut publicè ſuam turpitudinem teſtetur. Jerem. 3. Jerem. 3.

146. Tertiò: immunditiam, ac impuritatem, quam mulier habebat in corde apertè, ac manifeſtè geſtabat in fronte cum ſcriptum haberet, *Mater fornicationum.* Et cur in fronte agnoſcitur quod geſtabat in corde, ut inexcuſabilis ſit homo apud Deum qui talibus ſe immiſceat, ac implicet, ab eiſque non recedit. Richard, Victor. ait, *Ut nemo excuſetur, ſi cum ea fornicatur; quia apertè poteſt cognoſcere malum, quod debet cavere: ſcriptum eſt enim, Matth. 7. A fructibus*

Inexcuſabilis eſt homo de laſcivia commiſſa. Richard.

Ansbertus. *bus eorum cognoſcetis eos*: Ansbertus Abbas ait: *Ne ſub pallio ſimulationis objecto falleret incautos, Divina miſericordia, ex titulo fontis fecit eſſe ſollicitos.* Luxuriæ fomenta ſecum habent ſignum ut ab eis fugiamus.

147. Quartò: Quid eſt, quod mulier geſtat ſcriptum. *In fronte, mater fornicationum, & abominationum terræ.* Et quomodo hoc eſt ſcriptum in ejus

Mulier ex habitu, ac ex geſtu cognoſcitur. fronte? ſuo nempe mundano cultu. *Circumdata erat purpura, & coccino, & inaurata auro:* ſuoque geſtu, ſuaque fucata hilari, ac compoſita facie, ſuiſque nutibus, tanquam ſcriptum in fronte habebat, quo eſſet meretrix, mater fornicationum, & abominationum terræ. De

Gen. 38. Thamar ſcribitur, Geneſ. 38. num. 15. quod depoſitis viduitatis veſtibus, mutatoque ſuæ viduitatis habitu ornavit ſe & ſedit in via. *Quam cùm vidiſſet Judas ſuſpicatus eſt eſſe meretricem.* Unde Judas in talem cogitationem devenit cùm frequenter contingat, quod quis ſe oſtentat unum in habitu, cùm ſit aliud in corde? de

Matth. 7. quibuſdam hypocritis ait Chriſtus D. Matth. 7.

D.Hieron. *Veniunt ad vos in veſtimentis oviũ; intrinſecus autem ſunt lupi rapaces* Quod explicans D. Hieronym. ait: *Aliud habitu promittunt, aliud opere demonſtrant.* Unde ergo Judas conjicit Thamar eſſe meretricem? Quia in veſte mulieris nimis

Abulenſ. compoſita, ac inhoneſta, apertum ſignum eſt ejus impuritatis, ac meretriciæ artis. Abulenſ. ibi: *Quilibet ex ſuo habitu judicatur donec probatur contrarium.*

148. D.Hieron. Præclarè ait D. Hieronym. ad Nepotian. *Si mulier ſe ornavit, & vultus hominum ad ſe provocaverit, etſi nullum inde ſequatur damnum, judicium tamen patietur; quia venenum attulit, ſi*

Judith. 11. *fuiſſet, qui biberet.* Caſtiſſima Judith depoſito

Caſta decora facies, indecoram dat occaſionem. viduitatis habitu, cum ſe ornaſſet veſtibus ſuæ jucunditatis, *ducta ad tabernaculum Holofernis, ſtatim captus eſt in oculis ejus Holofernes.* Judith. 11. n.7. Judith caſtiſſima, totiuſque caſtitatis exemplar: puritas quæ eſt in corde, ſemper redundat in facie; & tamen vultus renitens, capillaturæ cincinni, eleganter criſpati, lenociniorum ingenia, fucorum artes genæ induſtriè coloratæ, curioſa oculorum pellacia, ducit animum impudicæ ſuſpicionis impleverunt, & oculus caſtæ, non caſtè vulnerat aſpicientem, & pudicæ ornatus enervavit virile pec-

D.Cyprian. tus. Optimè D. Cyprianus lib. 2. Epiſtol. 2. *Facit quædam læta, ſed calamitatis abſtruſæ illecebroſa fallacia, etiam in caſto pectore hæc fallacia videtur.*

149. Pſalm. 144. De filiabus hujus ſæculi loquens Regius Vates. Pſal. 144. n. 13. ait. *Filiæ eorum compoſitæ, circumornatæ, ut ſimilitudo templi.* Tanto apparatu, ac pompoſo cultu, ac veſtitu deaurato, omni gemmarum varietate exornantur, ut videantur tanquam templa aureis tapetibus, ac pretioſa ſupellectili, in die feſtivo, ac ſolemni adornata, & tanti apparatus, quænam eſt con-

Nimius mulierum ornatus multam impudentiam vaporat. ſequentia? *Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud.* Promptuaria, eorum nempe corda, quorumnam ſunt plena? omni nempe immunditia, ac ſpurcitia. *Eructantia ex hoc in illud*, hoc eſt ex una turpitudine aliam majorem evaporant & diffundunt. Ut hîc dicatur

Caſſiodor. abyſſus abyſſum invocat. Caſſiodorus. *Corda quantum copioſè plena ſunt, tantum diverſas eructationes peſſimæ exalationis emittunt.* In illa nimia compoſitione, ac cultu, filiæ eorum compoſitæ, tanquam in fronte leguntur eorum corda. *Mater fornicationum, & abominationum terræ.* Eorum corda *eructantia ex hoc in illud*; ex una nempe luxuria, ac immunditia, in aliam majorem luxuriam, ac turpitudinem. Tantus cultus, tantuſque ornatus, talia dicunt taliaque ſecum ſcripta deferunt.

Convocata omni domo ſua ait Jacob Gen. 150.

35. n.4. *Abjicite Deos alienos, qui in medio veſtri* Gen.35. *ſunt, & mundamini, mutate veſtimenta veſtra, & aſcendamus Bethel.* Tunc dederunt ei omnes Deos alienos, quos habebant: *Et inaures, quæ erant in auribus eorum, at ille infodit ea ſubter terebinthum.* Quid eſt quòd Jacob Deos alienos petit, ut eos abjiciat, & confodiat, & inſuper, inaures etiam illi offerunt, ut ibi rectè ait D. D.Auguſt.

Auguſt. *Quæritur, quare inaures, quæ ſi ornamenta erant, ad idololatriam non pertinebant.* Intendebat juſtus in ſua familia integram, & ſinceram Dei fidem cum omni virtute, ac probitate ſtabilire; & ideo ſolertè procurat, ut ab ea ablegentur idola, vicinaque idololatriæ ornamenta, quæ cum indicio turpitudinis, quam important, multum viderentur derogare de fidei integritate. Tertull. de cultu fœminar. cap. 2. ita *Ornatus multus aliquid ex fidei ſubſtantia derogat.* Tertull.

ſcribit: *Non integra conſcientia venit ſtudium placendi per decorem, quem naturaliter inventorem libidinis ſcimus; quid igitur in te excitas malum iſtud?* Et ſtatim ſubdit: *Debemus quidem ita ſanctè, & nota fidei ſubſtantia incedere ut ſecuri ſimus de ſcientia noſtra:* Ac ſi pulchra fœmina, quæ pretioſis veſtimentis, ac monilibus excultius exornatur, aliquid ex *tota fidei ſubſtantia*, quodammodo derogat, nec fide integra converſatur: Accidentia quidem fidei externa religione oſtendit, & ore præfert; ſed totam fidei ſubſtantiam non implet. Præclarè D. *Zeno* D.Zeno.

Veronenſ. ſer. 2. de Avaritia ait: *Ancilla Chriſti falſum idolum reſpuis, crede, in te colis, cujus ornamentum, cujus imaginem non deponis.* Mulier pompaticè veſtita, quamvis dicet ſe non eſſe idololatram, tamen in ſe videtur colere idolum, cujus ornamentum, & imaginem non deponit.

Quæstio XIX.

Quare meretrix ſcriptum geſtat in fronte Myſterium, ſeu Sacramentum.

Quod à Græcis dicitur myſterium, à 151.

Latinis Sacramentum appellatur, ut jam notavi Ait noſter Evangeliſta. *Et in fronte nomen ejus ſcript.m myſterium*: Primaſius legit: *Sa-* Primaſ.

cramentum. Arabicus. *Myſteria*: Quod etſi per Arabicus. parentheſim legendum ſit, ut cum communi ſententia dixi in expoſitione: quod Joannes non excitat ad magnam avertentiam, ac conſiderationem. Tamen Pannonius, & Ferrarius exiſ- Pannonius.

timant, myſterium pertinere ad nomen mu- Ferrar.

lieris, ac ſi totum nomen ejus ſit *Myſterium Babylon magna.*

Quod hîc nobis præbet anſam ad multas conſiderationes. Nam *Myſterium*, ſeu Sacramentũ eſt id, quod cùm unum videatur, aliud ſub latet: Ita dicitur: Sacramentum eſt ſignum viſibile inviſibilis Gratiæ, v.g. Baptiſmus, in quo aqua noſtris ſenſibus objicitur, & ſub illa lates

vit

vis divinæ gratiæ ſanctificantis nos. Ergo hæc mulier dicitur myſterium quia unum eſt in ſe, & aliud apparet. Apparet inaurata auro, ornata gemmis pretioſis exteriùs, cùm interiùs plena ſit omni immunditia; & ideo geſtat in manu *poculum aureum*; cùm interius ſit plena omni abominatione, rectè ergo mulier portat in fronte, *Myſterium*, ſeu Sacramentum, ut alii legunt. Scyphus Joſeph erat argenteus, & inventus eſt in ore ſaccorum, Gen. 45. n. 14. Et tunc argumentum mortis videbatur; At verò poculum mulieris, cùm eſſet aureum ſignum vitæ poterat videri; & tamen Scyphus Joſeph, vitam ac libertatem cum multis donis attulit Benjamin. *Dedit trecentos argenteos, cum quinque ſtolis optimis.* Poculum verò mulieris mortem inferebat. *Ipſam igni concremabunt.* Unde tanta differentia? Scyphus Joſeph erat ex Dei dono, quo & dabat divina reſponſa. *In quo Dominus meus augurari ſolet.* Poculum mulieris ex mundo, ac diabolo. Quæ à Deo communicantur, vitam cum multis donis germinat; quæ autem à mundo, & diabolo mortem cum multis ſuppliciis inferunt.

Bona mundi foris aurea, intus venenoſa.

Gen. 45.

Dei dona vitam, mundi verò mortem.

152. Secundò: Albert. Magn. *Et in fronte nomen ejus ſcriptum Myſterium.* In his videtur latere quædam implicatio. Nam quod in fronte ponitur, eſt valde patens & manifeſtum; quod autem Myſterium ſeu Sacramentum dicitur, eſt multum occultum, & abſconditum; quia immunditia ac turpitudo, quæ juſtis eſt manifeſta, eſt valde occulta, & abdita mundanis obcæcatis in ſua pravitate. Albertus Magnus. *Perfecti & ſapientes facilè cognoſcunt ejus opera: ideo dicitur ſcriptum in fronte, id eſt, apertum, ſed reprobis erit myſterium, id eſt, occultum.* Et ideo abominationes, ac immunditiæ mulieris, quæ in poculo erant reconditæ, agnoſcuntur à Joanne, quæ regibus terræ, cum quibus fornicabantur, erant abſconditæ.

Vitiorum nequitia juſtis patens, iniquis occulta.

Albert.

153. Tertiò: Scriptum habet: *Myſterium Babylon magna, mater fornicationum, & abominationum terræ.* Antequam dicatur mater fornicationum, dicitur *Myſterium*: Id eſt, occultum & ſecretum: tam fœda eſt turpitudo luxuriæ, ac fornicationis, ut ipſa natura, ejuſque naturalis pudor maximè intendat; ut ſit abſcondita, & occulta; tanquam myſterium quoddam. Joachim Abbas, ait: *Idcircò id dictum, quia omnem fornicationis actum, in quo meretrix iſta gloriatur, ipſa natura vult eſſe myſterium, id eſt ſecretum & licèt meretricia procacitas prædicet, naturalis tamen pudor contendit fieri occultum.*

Natura contendit occultare laſcivium.

Joachim.

154. Quartò *myſterium*, id eſt, arcanum, quod tanquam famoſum nomen in fronte ſcriptum mulier præfert. Et quodnam eſt hoc myſterium? Mulier hæc degebat in deſerto. Ut patet ſuprà verſ. 3. De ſe ait Evangeliſta quod Angelus *Abſtulit me in ſpiritu in deſertum, & vidi mulierem*; &c. Magnum myſterium ſanè erat quod fœmina pulchrâ facie, ambitiosè veſtitu deaurato adornata in deſerto verſaretur, ſemota ab hominum oculis, cum fœmineum ingenium maximè ſit videre, ac videri: Tertulian. lib. de Cultu fœminar cap. 1. ait: *Propter ipſum conventum, & mutuum videre, ac videri, omnes pompæ in publicum proferuntur; vel ut luxuria negotietur, aut gloria inſoleſcat.*

Mulier pulchra vult videre, & videri.

Tertull.

155. Quintò: *In fronte ejus nomen ſcriptum, myſterium Babylon magna mater fornicationum.* Quodnam myſterium latebat in hac impudica fœmina, quæ maximè erat patens, & manifeſta omnium oculis. In hoc tamen interveniebat myſterium, quòd cùm eſſet maximè impudens luxuria, omnique vitiorum turpitudine fœdata; tamen pompoſè circumdata erat veſtitu deaurato, plena margaritis, & lapide pretioſo, ſic vitia divitias conſumunt, & magnas opes cito in egeſtatem redigunt; ut inde tanquam magnum myſterium reputetur, quod hæc meretrix cum illis locuples, ac abundans exiſteret. Prodigus ille filius magnam ſubſtantiam accepit à Patre inde tamen profectus in regionem longinquam, *ibi diſſipavit ſubſtantiam ſuam vivendo luxuriosè.* Luc. 15. n. 13. licet res accepta eſſet magna, tamen interventu luxuriæ citò evanuit. D. Bernard apud Tilmanum in Allegor. ait. *Unde huic egeſtas, niſi ex eo quod legitur diſſipaſſe bona ſua cum meretricibus vivendo luxuriosè? Meretrices iſtæ carnis ſuæ concupiſcentiæ, cum quibus luxuriosè vivendo diſſipabat bona naturæ, abutens eis ad voluptatem.*

Vitia divitias conſumunt, & depopulantur.

Luc. 15.

D. Bernard.

156. Sextò: Mulier hæc circumdata erat *purpura, & coccino; & inaurata auro & lapide pretioſo, & margaritis. In fronte* habens *ſcriptum Myſterium.* Et in quo latebat hoc myſterium? quòd cùm hæc mulier eſſet meretrix, mater fornicationum, & abominationum terræ; volebat tamen ſuo veſtitu, ac apparatu reputari, ut valde præpotens, ac regina, & domina: *Cum qua fornicati ſunt reges terræ.* Et inde tanto apparatu erat ornata, prout regalis conditio exigebat; ſic in multis mulieribus accidit, ut earum vita, ſit veluti myſterium. In cujuſdam domum intrat amaſius ad voluptates; vult tamen illa perſuadere eſſe myſterium quod ingreditur, ut veteres ſcripturas ac monumenta legat, ac inquirat. Domum alterius frequentat adoleſcens ad ſuas delicias. *Myſterium.* Et tamen perſuaderi vult, hoc eſſe neceſſarium ad ſua negotia, ad ſuaſque res pertractandas; nam alia omnia in perditionem abibunt. Ad domum alterius accedit vir alius ad lenocinia *Myſterium.* Tamen publicatur hoc eſſe ei neceſſarium, ut ei conſilia præbeat, cunctaque illius dirigat, alias omnia illius ruinam facient. Sic ſæpè *Myſterium*, varios prætextus, & technas confingunt amantes, ut ſuas res occultent, & abſcondant: ſic & Samaritana ficto pallio habebat amaſium in domo ſua; ut cùm ei dixiſſet Chriſtus. *Quinque viros habuiſti, & hunc, quem habes non eſt tuus vir.* Joan. 4. n. 18. ut explicat Gloſſa Ordinaria. *Non eſt tuus vir ſecundùm veritatem.* Reſpondet mulier. *Propheta es tu*: quia adeo occultum, & abſconditum erat myſterium de tali viro in domo ſua, ut à ſolo prophetico lumine perſcrutari poſſet.

Laſcivæ mulieres ſic ſua lenocinia abſcondunt, ut videantur myſterium.

Joan. 4. Gloſſa.

157. Septimò: Hæc mulier ambitioſa ornamentorum pompa, & mentito capillorum artificio, auro, & ſerico compoſita fulget, cocco rubeſcit, & ejus ſupercilia ferrugineo pulvere fulgurant, & genæ ficto nitore rutilant, & coacto rubore labia ſudant. Cùm tamen ipſa intrinſecus omni ruga, inquinamento, ac labe ſit turpis, ac deformis. Ecce meretricium *myſterium.* Decor cum decoris injuria; Mulier cùm una ſit in ſe, altera tamen vult videri. Nam cùm in ſe ſit inhoneſta, fœda, ac diſtorta, exterius tamen, exquiſito cultu, ac fucorum lenocinio pulchra, & elegans intendit omni arte videri. D. Ambroſ. ait. *Quanta hæc dementia,*

Mulier cùm turpis ſit pictura vult videri pulchra.

*dementia, effigiem mutare naturæ, picturam quæ-
rere.* Et iterum ait: *Prior enim de ſe prænun-
tiat, quæ cupit mutare, quod nata eſt; ita dum*
D. Ambroſ. *aliis ſtudet placere, prius ipſa ſibi diſplicet.* Expen-
de ultima verba. *Prius ipſa ſibi diſplicet.* Dum
mulier alienum. ac fucatum quærit ornamen-
tum, maximè ſibi diſplicet, in his, quæ ſua ſunt,
& propria ſibi habet, dum aliena quærit.

158. Ait Regius Vates loco ſuprà dato Pſal. 143.
Pſalm. 148. num. 12. *Filiæ eorum compoſitæ ut ſimilitudo tem-*
Lorin. *pli*: Comparantur ut eruditè notat Lorinus
templis Ægyptiorum, ut etiam comparat
Clem. Clemens Alexandrinus lib. 3. Pedag. cap. 2.
Apud Ægyptios talia erant templa, eorum
porticus, & veſtibula magnificè inſtructa,
atria multis columnis cincta; parietes autem
lapidibus externis artificiosè laboratis, ac de-
pictis reſpondebant. Ædes auro & argento
Fœmina exteriùs multum ornata, interius valde turpis. collucebant, & ex India, ac Æthiopia variis
fulgentibus lapillis. Adyta vero auro intexta
fulgurabant, & ad magnificentiam nihil deeſſe
videbatur: ita ut pro certo haberes verum
Deum veramque ejus Divinitatem coli: Ta-
men ſi intus ingrediaris, non invenitur Deus
verus, qui quærebatur, ſed dæmonis ſimu-
lachrum, nempe Felis, Crocodilus, Piſcis,
Lorin. Draco, vel Serpens, vel aliqua hujuſmodi
bellua, quæ quidem templo indigna eſt. Lo-
rinus ait: *Tales mihi videntur fœminæ, quæ au-
rum geſtant, & in criſpandis crinibus exercen-
tur, & in genis ungendis, oculiſque pingendis &
pilis tingendis verſantur, & aliam mollitiem
arte improba perſequuntur, carnalem ambitum
amantes, verè Ægyptios imitantes, &c. filiæ
eorum compoſitæ, & circumornatæ, ut ſimilitudo
templi.* Tales extrinſecus collucent ornamen-
tis, quæ divinitatem ſpondent intrinſecus
verò incruſtata vetuſtate, & intrita libidine
adulteriis, & obſcœnitatibus ſquallidè ſor-
dent.

159. Servus ille, quem Abrahamus in Meſopo-
tamiam miſerat, ut dignam, Iſaaco puellam
ad nuptias quæreret, ad puteum ſedet afflatus
de cœlo expectans. *Ecce Rebecca egrediebatur
filia Bathuel, filii Melchæ uxoris Nachor fratris*
Gen. 24. *Abraham. Puella decora nimis, virgoque pulcher-
rima, & incognita viro*: Geneſ. 24. numer. 16.
Merito dubitant Interpretes; Quorſum addi-
tum eſt: *Et incognita viro*: cùm præceſſerit vir-
ginis appellatio: ſi enim virgo eſt, apertè inde
Quæ virgo apparet, ſæpè interius non eſt virgo. fit, quòd ſit *incognita viro*. Et ideo hoc ſuperfluè
videtur poſitum? Meritò tamen hoc dicitur;
quia ſæpeſæpius contingit, ut fœmina, quæ
exterius virgo apparet, ac ut talis ab omnibus
æſtimatur; tamen virgo non eſt; puella virgo
videtur, cùm tamen talis ipſa non ſit; & ideo
pro magno encomio Rebeccæ ſcribitur, quòd
ipſa virgo exterius reputabatur, & talis revera
Gajetan. interius extabat, cùm ipſa eſſet incognita
viro. Cajetan. ait. *Puella decora nimis, virgoque
pulcherrima, & incognita viro. Itaque deſcribitur
ab ætate puella, à formoſitate, aſpectu val-
de, ab habitu virgo, ab integritate carnis, & vir
non cognovit eam.*

160. Cùm ab Angelis audit Sara ſe filium paritu-
ram Abrahamo; erant ambo ſenes, provectæ-
que ætatis, & deſierant Saræ fieri muliebria.
Quæ riſit occultè dicens. *Poſtquam conſenui,*
Gen. 18. *& Dominus meus vetulus eſt, voluptati operam
dabo*: Geneſ. 18 num. 12. Vox Hebræa *Hedna*.
quam pro voluptatis opera tranſtulit vulgatus.
*Tam voluptatem ſignificat, quàm nitorem cutis, ſeu
juventutis.* Ut ibidem Mariana notavit: Ac Mariana.
ſi idem ſit, fucata pigmentis facies, ac libidi-
noſæ operis ſignificatio. In rem noſtram ma-
ximè alienum reputavit Sancta fœmina, à ſe, *Valde indecorum mulieri decorem fuco affectare.*
ſuaque ætate nitorem à facie oſtendere, quem
in ſe non habebat, ut cùm eſſet vetula, con-
tracta cute, juvencula nitida appareret valde
enim indecorum mulieri fucorum artificio am-
bitiosè decorem quærere, ac mutare faciem, D. Zeno.
de qua re eleganter audiendus eſt D. Zeno
ſerm. de Pudicitia, & ait. *Interea miris excolit
artibus, faciem ſuam in ſe, quam non habet,
quærit: Pingit ſe in ſeipſam, & lenocinante vario
magiſtri medicaminis fuco, vultum ſuum vultibus
veſtit alienis . . . Sed quod ei ad examen ſpeculi
arbitrium temporale dictaverit.* Et poſt pauca
ſubdit: *Non domeſticis, non affinibus, non mari-
tis nota, non ſibi: quia non poteſt eſſe notum, nec
verum, quod eſt ſemper incertum.* Quid elo-
quentius?

QUÆSTIO XX.

Quare hæc mulier dicitur ebria, non vino ſed ſanguine Sanctorum, de quo maximè noſter Evangeliſta admiratur?

INTER tot, ac tanta myſteria, quæ Joanni 161.
in hoc libro revelantur; hic tamen inſigni-
ter dicitur admiratus. *Admiratione magna.*
Cùm vidiſſet hanc impiam, & crudelem
mulierem, ebriam ſanguine Sanctorum; cujus
admirationis rationes jam dedi in expoſitione:
& ſanè tanta inhumanitas, ac crudelitas hujus
mulieris magnum erat Joanni motivum ad-
mirationis, tanta enim impietas valdè erat
aliena ab ejus natura, ac ingenio: ipſe enim
valde lenis, & mitiſſimus erat, ut obſervat
Simon Metaphraſtes in ejus vita; Manſueti Metaphraſt. *Ioannes valde lenis.*
autem & humani vix aliorum mores, &
ferinos, & crudeles ſibi perſuadent Aretas
ait: *Veriſimile bonum & humanum virum, &
majori, quàm dici poſſit manſuetudine ditatum,* Aretas.
*cùm ferocitatem intuetur beſtialem hominum,
maximo ſtupore fuiſſe occupatum: nam hoc de-
monſtrat, quod ait, quod admiratione magna
admiratus ſit.*

Et quamvis hujus mulieris ebriæ, apertè nulli 162.
effectus hic ponantur; tamen noſter Joannes
per ſpiritum eam vidit ebriam non vino ſed
ſanguine Sanctorum, veluti tanquam fera be-
ſtia & lamia, vel ſphinx, multum ſanguinis præ
furore hauriens Ebrietas fieri non ſolet, niſi ex *Hæc m. velut fera bellua.*
multa copia, & tanta copia ſanguinis Sancto-
rum Martyrum ab impiis effuſa eſt, ut omnem
numerum videatur excedere; ita ut juxta
Auctores graves computatione facta per ſingu-
la ſæcula numerus Martyrum excedit unde-
cim milliones, de quo latè dixi tom. 1. cap. 7.
quæſt. 17. n. 157. 158.

In limine hujus quæſtionis notandum, quòd 163.
hæc mulier dicitur ebria de ſanguine Sancto-
rum, non verò beſtia, cùm hæc magis videri po-
terat, quòd ebria eſſet dicenda de ſanguine
Sanctorum,

Major perſecutio à noſtris affectibus quàm à tyrannis.

ſanctorum, quàm mulier? nam hæc beſtia denotat Diabolum, ſeu tyrannicam poteſtatem. Mulier verò ſignificat vitiorum, ac impiorum civitatem, & quamvis tyrannica poteſtas fuerit interfectrix ſanctorum: tamen rectè mulier dicitur magis ebria, quàm beſtia, quia plures cædes bonorum, ac Chriſtianorum, per injuſta bella, ac per alias cupiditatis, ambitionis, ſuperbiæ, invidiæ technas, ac coloratas rationes pietatis ac verſutiæ, perpetratæ ſunt ab hac muliere, quàm à beſtia, quæ beſtia, & tyrannica poteſtas eſt.

164. Primò: Rectè hæc mulier dicitur ebria de ſanguine ſanctorum, quia præ ſua nimia feritate & inſatiabili impietate, tanquam mente alienata fervebat in ſanctos, & juxta phraſim Scripturæ, impius multa impietate fervens dicitur ebrius, Ierem. 51. n. 7. *Calix aureus Babylon in manu Domini inebrians omnem terram: de vino ejus biberunt gentes.* Quia ſua impietate, ac iniquitate replevit omnem terram, ut omnes viderentur tanquam mente alienati, ac inſani facti, ut in tot ſcelera, ac flagitia ſe præcipitarent, ita ut ſupra omnem modum videantur omni iniquitate ſaturati, ac repleti.

Jerem. 51.

Iniqui ſaturati, ac repleti iniquitate.

165. Secundò: D. Thomas ait: *Perverſi inebriant ſe, & jucundantur ſicut ebrius in effuſione ſanguinis fidelium: gaudent enim præ crudelitate, cum eos mactare poſſunt abundè.* Solent aliquando ebrii gaudere, ac multa lætitia perfundi. Inde hæc mulier dicitur ebria de ſanguine ſanctorum, quia impius non tantùm neſcit miſeris, ac afflictis compati, ſed potius eorum morte maximè gloriatur, ac delectatur.

D. Thomas.

Impii aliorum ſanguine fuſo lætantur.

166. Tertiò: admiratur Ioannes, quòd hanc mulierem ebriam de ſanguine ſanctorum viderit. Quieſcat tamen admiratio, cùm hæc mulier non ſolùm fuerit impudica; ſed etiam mater fornicationum, quia qui voluptate inflammatur, ira ardet; & qui in venerem ſolvitur, furore aduritur, & inde meritò dicitur ebria de ſanguine ſanctorum; quia luxurioſus tanta ira accenditur, ut extra ſe agatur ac ille, qui vino madet. Libido, & ira hominem fatuum reddunt, adeo ut maximè furibundus videatur. Gloſſa in præſenti: *Ebriam, id eſt, depreſſam vindicta ſanguinis, ut præ doloribus nimiis neſciat, ubi ſit.* Quod confirmatur ex Iſaia. 1. num. 21. ubi dicitur: *Quomodo facta eſt meretrix civitas fidelis, plena judicii, juſtitia habitavit in ea; nunc autem homicidæ.* Adjungitur meretrix cum homicidis: nam hæc maximè cohærent ac connectuntur, ut notavit Divus Baſilius ad hunc locum & ait: *Quippe quæ per eam fornicationem in unum cœtum aggregavit homicidas.* Ac ſi valde difficile ſit luxuriam ab homicidio ſeparari. Vide ſuprà, cap. 13. q. 7. n. 64. 65.

Luxuria homines efferos ac ſanguineos reddit.

Gloſſa.

Iſai. 1.

167. Quartò: Hæc mulier dicitur ebria, ac ſi ibi in compendio dicantur de illa omnia mala, omneſque prævaricationes, ac iniquitates: omnia enim ſecum generat, ac parturit ebrietas quæ eſt fomentum omnium vitiorum, incitativum omnium libidinum, mater omnium errorum, & tandem dæmonum nexus. D. Baſil. homil. de ebrietate, ait. ***Ebrietas dæmon voluntarius, ex voluptate animabus noſtris inditus. Ebrietas malitiæ mater eſt, virtutis inimica, fortem virum reddit ignavum; ex temperato facit laſcivum: juſtitiam ignorat; prudentiam extin-***

Ebrietas mater omnium vitiorum.

D. Baſil.

guit: ſicut enim aqua igni eſt adverſaria: ita vinum immodicum rationem ſupprimit. Et Clemens Alexand. lib. 2. Pœdag. cap. 2. *Vino agreſtes, immaneſque appetitiones, ardenteſque cupiditates & mores ignei inceduntur: itaque vino afferveſcente luxuriant homines, & ad ſcelera, ac flagitia provocantur.* Expende *agreſtes immaneſque appetitiones*; Ebrius inurbanus, ac ruſticanus eſt.

Clem. Alex.

168. Poſt ſancti Spiritus adventum de ebrietate accuſabantur Apoſtoli. *Alii autem irridentes dicebant, muſto pleni ſunt iſti.* Actor. 2. n. 3. Crudeli ira, ac odio Judæi fremebant in Apoſtolos, ergo eos ebrios dicunt, & non potiùs, fatuos, ſtultos aut dæmoniacos, ſed tantum ebrios, ac ſi hoc eſſet major ignominia gravior injuria: Nam fatuitas ſæpe provenit à natura: dæmoniacus fit à Dæmone obſidente hominem. At ebrietas ex propria voluntate, ex propriiſque manibus provenit, qua intellectus deperditur, præſtantiſſima hominis nobilitas, qua Dei ſimilitudine inſignitur; & tamen ſua voluntate ad dæmonis ſortem tranſit. D. Chryſoſt. homil. 1. ad populum: ait *Ebrius eſt mortuus animatus, eſt dæmon voluntarius, morbus veniam non habens, ruina excuſatione carens, commune generis noſtri opprobrium, cœlumque ipſum ebriis fit inviſum.* Et D. Baſil. Admonit. ad filium ſpiritualem, ſic ait. *Non eſt aliud ebrietas, quàm manifeſtiſſimus Dæmon, ebrioſus quid minus habetur, quam Dæmonium? cùm ſe putat bibere bibitur.*

Actor. 2.

Ebrietas, ſummum hominis malum quo fit dæmon.

D. Chryſoſ.

D. Baſil.

169. Ait Sapiens Proverb. 20. num. 1. *Luxurioſa res vinum, & tumultuoſa ebrietas.* Ubi duo vini germina ponuntur, laſcivia, rixa. Ubi noſtra vulgata habet. *Luxurioſa res vinum*: alii legunt, *Vinum facit deriſorem*: Alii, *prodigum eſt vinum*: Alii, *incaſtigatum*, Alii, *effrænatum*: Alii *ex lege.* Ac ſi vinum Religionis prodigum, incaſtigatum, indomitum, effrænem, & ſine ulla lege faciat hominem Ex Baſilio ait D. Damaſcen. lib. 1. Paral. 77. *Quod Moyſes quadraginta totos dies jejunans perfecerat, id omne temulentia una irritum & infructuoſum, reddidit; Nam tabulas Dei digito conſcriptas, jejunium acceperat, has ebrietas perfregit quod videlicet indignum eſſe Propheta cenſuiſſet, temulentum populum leges à Deo accipere.* Divinam nempe legem, quam Moyſis ſobrietas, & frugalis inedia digito Dei in primis tabulis inſculpſit; Hebræus populus malè ſobrius, & largis compotationibus ebrius imprudenter fregit; & ſtolidè perdidit.

Proverb. 20.

Variæ lectiones apud Salazar.

Ebrietas omne bonum, ac donum frangit.

170. Innumera Babylonis flagitia Deus olim patienter toleravit, & ut etiam profundo deſtruerent cum incendio domum Dei 4. Reg. 25. num. 9. At ubi primum præcepit, jam temulentus, ut afferrentur vaſa aurea, & argentea de templo, ut biberent in eis Rex, & optimates ejus: Daniel. 5. num. 2. Non tulit amplius Deus tam ſacrilegam abominationem. *In eadem hora*, ait, Propheta, *apparuerunt digiti*: Ibidem, num. 5. Cur hîc tam citò advolat divina ira, quæ alias tam lentè immoratur. Præclarè ibi reſpondet Theodoret. *Quia Balthaſar divini miniſterii inſtrumenta fecit inſtrumenta ebrietatis.* Et poſt pauca ſubdit. *Non tulit omnium rerum moderator ſua longanimi-*

Daniel. 5.

Theodor.

Ebrietas maximè iram Dei provocat.

longanimitate, ſed ſtatim ſuam omnipotentiam oſtendit. Expende illud: *ſua longanimitate*, quæ alia execranda impiorum hominum ſcelera concoquit, ac ſuſtinet. In hoc vero ſacrilegio æſtuavit, ac exarſit.

171. Etſi ebrietas, multùm ſit deteſtabilis in viro; maximè verò in muliere, ut in præſentiarum. Unde dicitur Eccleſiaſt. 26. n. 11. *Mulier ebrioſa ira magna, & contumelia, & turpitudo illius non tegetur.* Ex quo probat Clemens Alexandr. lib. 2. Pædag. cap 2. Ebrietatem magis eſſe fœminis, quàm viris indecoram, pro quo facit D. Chryſoſtom homil. 39. in Corinth. 2. *Nihil eſſe turpius muliere ebria, nihil fœdius, ac procacius.*

Eccleſ. 26. Clem. Alex. *Ebrietas mulieris maximè abominabilis*

Apoc. 17. *n.* 7. Et dixit mihi Angelus: Quare miraris? ego dicam tibi Sacramentum mulieris, & beſtiæ, quæ portat eam, quæ habet capita ſeptem & decem cornua.

Num. 8. Beſtia, quam vidiſti, fuit, & non eſt, & aſcenſura eſt de abyſſo, & in interitum ibit, & mirabuntur inhabitantes terram, quorum non ſunt nomina ſcripta in libro vitæ, à conſtitutione mundi videntes beſtiam, quæ erat, & non eſt.

VERSIONES.

S. Proſp. n. 7. Propter quid admiratus? Ego oſtendam tibi.

Pagnin. Quare miratus es?

Syrus. Ego dicam tibi myſterium mulieris, & animalis dentis quod geſtat eam, quod habet illa ſeptem capita.

Arias. Et beſtiæ portantis eam.

Syrus. n. 8. Animal dentis erat, & non eſt, & in perditionem abiturum, &c. à jactis fundamentis mundi, videntes animal dentis, quod erat, & non eſt.

D. Auguſt. Ibit ad perditionem iræ Dei.

Arabicus. Antequam mundus extitiſſet, mirabuntur cùm viderint hanc beſtiam, quæ erit, & non eſt, & abitura eſt.

Pagnin. Quæ aſcenſura eſt de voragine.

Vatablus. A conſtituto mundo videntes beſtiam, quæ erat & non eſt.

EXPOSITIO VI.

127. MYSTERIUM, & Sacramentum, unum, & idem eſt Græcum unum, Latinum alterum; & quod ſupra interpres, verſ. 5. poſuit myſterium, retinens vocem Græcam; nunc Latine vertit Sacramentum, & ſignificat id, ſub quo multa, & magna reconduntur. Ait Angelus Joanni. *Quare miraris?* Admiratores ſecretorum Dei poſſumus eſſe, non tamen indagatores; nam qui majeſtatis ſcrutator eſt, à gloria ejus opprimitur. *Sacramentum mulieris, & beſtiæ*, id eſt, occultam, & abditam interpretationem illius: *quæ portat eam.* Alenſis ait de peccato in peccatum, & de peccatis in Infernum, quæ *habet capita ſeptem, & decem cornua*: Quæ iterum hic repetuntur, quia habent magna myſteria.

Sacramentum, ac myſterium ibidem. Alenſis.

Et beſtia, quam vidiſti; ſcilicet Diabolum, cui 173.
inſidet, & à quo portatur iſta meretrix, *Fuit*: per multam nempe auctoritatem dominabatur, ante adſcenſum Chriſti, maximè tunc regnabat mors per mortiferum peccatum. *Et non eſt*: Nam Chriſti adventu ac paſſione, poteſtas, & auctoritas Diaboli eſt extincta, ac ſuperata. *Iam princeps hujus mundi ejicietur foras*: Ioan. 12. *Et aſcenſura eſt de abyſſo.* Alludit ad id quod dicitur, c. 13. n. 1. *Vidi de mari beſtiam aſcendentem* In fine nempe mundi: hæc beſtia ſeu Diabolus, iterum per Antichriſtum aſcenſurus eſt de abyſſo infernali, ac profundo peccatorum: *Et in interitum ibit.* Tam Diabolus, quam Antichriſtus in infernum, nempe præcipitabitur: ita explicant D. Ambroſ. Beda, Aretas, Viegas, Ribeira, Lahay Aliam explicationem, & fortaſſe apitiorem dabo infrà quæſt. 22.

Joan. 12. D. Ambroſ. Beda. Aretas. Viegas. Richard. Lahay.

Et mirabuntur inhabitantes terram. Id eſt, homines terreni, ac reprobi, quos Deus ſuo altiſſimo judicio non prædeſtinavit. *A conſtitutione mundi*, hoc eſt à decreto conſtitutionis mundi: nam quamvis Deus mundum creaverit in tempore, illum tamen ab æterno decrevit condere. *Videntes beſtiam.* Ejus nempe amplum regnum ac magnificam poteſtatem; *Quæ erat & non eſt.* Hac phraſi denotatur ejus durationis brevitas, quæ tanta fuit, ut ſemper conſideretur de præterito, ac ſi nunquam eſſet.

QUÆSTIO XXI.

Quare cùm Ioannes, ac terreni homines admirentur de magnificenia mulieris & beſtiæ, tamen ſolus Ioannes reprehenditur ab Angelo de ſua admiratione.

DIfficultas præſens eſt; Cùm Ioannes vi- 175.
diſſet pompam, ac gloriam mulieris, *Admiratus* eſt *admiratione magna.* Ut dicitur verſ. 6. Unde illi dicitur ab Angelo veluti, per reprehenſionem. *Quare miraris?* Videntes tamen beſtiam inhabitantes terram, *admirabuntur*: Et tamen non reprehenduntur, nec Angelus dicit eis. Quare miramini? Cur ergo Ioanni prohibetur admiratio, quam omnes illi habent? Ut in hac re rectè dubitat. M. Didacus de Baëca, tom. 5. de Chriſto figurato, lib. 10. cap. 5. §. 1. Ioannes quidem ut bonus, ac ſanctus erat, ita non debebat mirari illam gloriam, & pompam ſæcularem, quæ in momento diſparet; ſed illam magis debebat contemnere, & præterire, quaſi nihil eſſet; ſolùm enim de illa mirantur tanquam quid magnum reputantes illi, qui ad illam avidè rapiuntur, quorum nomina non ſunt ſcripta in

Baëça.

Rupertus. Reprobi ob æſtimationē admirantur de temporalibus.

in libro vitæ, ut reprobi. Eleganter Rupertus lib. 10. in Apocalypſim, & ait: *Mirabuntur illi, quod ego te nolo mirari, arguens te, & dicens: Quare miraris? Mirentur illi qui cœlum non aſpiciunt, ſed terram: ſicut corpore, ita mente habitant in illa quorum nomina non ſunt ſcripta in libro vitæ, id eſt, quos Deus ad vitam non prædeſtinavit. Illi mirabuntur, & ſemper mirati ſunt magnitudinem beſtiæ, ſive pulchritudinem meretricis, purpuram ejus, coccinum ejus, & lapides pretioſos.* Bona mundialia contemnant juſti, de illis terreni ſtupeant, cùm ab illis tota eorum felicitas pendeat: Inde Joannes ut juſtus non debuit admirari de mundiali pompa mulieris, hoc ad reprobos pertinet, ob multam æſtimationem, quam de eis faciunt

176. Hoc pulchrè nobis exprimit Hierem Thren. 2. num. 12. *Matribus ſuis dixerunt: Ubi eſt triticum, & vinum, cum deficerent quaſi vulnerati in plateis?* Dixerunt matribus ſuis; & cur non potiùs patri ſuo, ad quem maximè videbatur ſpectare negotium de pane & vino? In patre intelliguntur bona ſpiritualia, & cœleſtia; in matribus autem ſola carnalia, & voluptuoſa mundi bona ſignificantur Hi autem miſeri deficientes, ac maximè egentes, non patrem ſuſcipiunt, ſed matres ſuas; hoc eſt, non Deum ſed carnalia bona ſtupentes quærunt, ab illiſque petunt triticum, & vinum, ſub qua petitione miſeri pereunt. Et cur pereunt ſub petitione panis, & vini? Nonne panis confirmat, & lætificat cor hominis? Unde ergo malum illis eſſe poteſt, quod confirmationem, & lætitiam cordis generat? hoc petunt non à patre cœleſti, ſed à carnalibus, & mundialibus, de quibus mirantes ſtupent D. Paſchaſ ibi: *Si cum Patre eſſent aut ad domum Patris redirent, animas ferme non exhalarent: ſed quia caro eos decipit, errant, & ſi non in eo quod panem & vinum requirant; ſed quod in carne torpentes ab ea iſta petunt.* Miſeri errantes ſola carnalia, & temporalia bona ſtupentes quærunt, ab illiſque ſperant, quidquid confirmationis, & lætitiæ cordis cupiunt.

Thren. 2. Miſeria aliquid à temporalibus ſperare.

D. Paſch.

177. Secundò: Monet Angelus, ne Joannes, ut tantus Propheta ac Evangeliſta teneatur admiratione monſtratæ gloriæ, in fœmina illa; & ideò ait illi: *Quare miraris?* Et ut cauſam ipſius admirationis excludat ſubdit: *Ego dicam tibi Sacramentum mulieris.* Hoc eſt ſecretum latens, oſtenſa gloria mulieris. Quod erat illud ſecretum, tanto viro manifeſtandum, ac aperiendum? niſi damnatio, reprobatio, ac miſera pœnarum inflictio, ſub illa pompoſa gloria latens, eamque infallibiliter ſubſequens Rupertus, ibi: *Sacramentum hoc, id eſt, ſecretum, malum illius eſt, quod nunc ab oculis ejus abſconditum eſt, dum in purpura & coccino, auroque nitet & fulget. Sacramentum ergò, id eſt ſecretum eſt, quod illi futurum eſt damnationis judicium & hoc, idcirco ſanctis & prophetis revelatur, ne moveantur pedes eorum aut zelentur pacem peccatorum videndo.* Perpende illa: *Et hoc ſanctis, & Prophetis revelatur, ne moveantur pedes eorum.* Quippe mala ſub temporalibus abſcondita, & latentia dantur penetrari, ac cognoſci, non ab omnibus, ſed ab illis tantum, qui ſanctitate, & prophetia excellunt. Qui ſeſe ſuper mundana erigunt, temporales glorias, tanquam è ſpecula conſiderant, & eorum noviſſima attingentes, nihil boni in eis inveniunt.

Rupertus.

Juſtus agnoſcit, & penetrat mala latentia ſub temporalibus.

Hinc dicebat Ierem. 31. n. 21. *Pone tibi ſpeculam, pone tibi amaritudines.* Id eſt tanquam à terra ſubductus, aſcende, ut inde viſu poſſis pertingere, quot mala, quot amaritudines, ſub bonorum temporalium ſplendoribus, ac ſuavitatibus lateant; quorum agnitio non datur, niſi excelſis viris, & in altum tanquam in ſpecula elatis. Jerem. 31. 178.

Ait Regius Vates Pſalm. 36 n. 35. *Vidi impium ſuper exaltatum, & elevatum ſicut cedros Libani: & tranſivi, & ecce non erat: quæſivi eum, & non eſt inventus locus ejus.* Quid eſt, *tranſivi?* & ad quem locum ſe contulit? id eſt, tranſivi mente à terrenis, ac temporalibus, extulique me ad excelſa ac ſublimia, & inde conſpexi temporalium noviſſima, eorum vanitatem, & quo modo citò, ac funditus deperdantur. D. Auguſt ibi, ait: *Si adhuc carnalia excogitas, & iſta terrena felicitas tibi videtur, nondum tranſiſti, aut æqualis illi es, aut infrà es; Profice, & tranſi: & cùm proficiendo tranſieris, attende cum fide, vide noviſſima ipſius, & dices tibi: Ecce non eſt iſte, &c.* Elevandum eſt igitur caput ſuper terrena, & ſuper excelſa ſtatuendus es: & ſic in excelſo elevatus, ſtatim temporalium noviſſima patent, ut connexa ruinæ, ac perditioni. Sic pergit citat. Auguſt. *Quid eſt tranſivi? profeci, perveni ad ſpiritualia, intravi in ſanctuarium Dei, ut intenderem, in noviſſima; & ecce non erat; quæſivi eum, & non inventus eſt locus ejus.*

Pſalm. 39. D. Auguſt. *Qui mente elevatur à temporalibus, eorum mala agnoſcit.*

QUÆSTIO XXII.

Quare de beſtia affirmatur ab Angelo, Quod fuit, & non eſt, & aſcenſura ſit de abyſſo?

179. EXplicat Angelus noſtro Joanni, arcanum mulieris, & beſtiæ, & ait, quod *beſtia fuit, & non eſt:* ſed quod futura, ſeu *aſcenſura ſit de abyſſo:* quæ habent manifeſtam difficultatem, & repugnantiam: nam ſi fuit, & non eſt, quomodo futura eſt, ut iterum abeat in interitum, & perditionem?

Difficultas quæſtionis.

180. Alcazar.

Alcazar, ut accommodet hæc ſuo placito, invertit ea, quæ dicit Angelus de perſecutionibus quæ ab Imperio Romano Ethnico facta ſunt contra Eccleſiam; hæc tamen manifeſtè repugnant, cum his quæ dicit Angelus: nam ſi illud annuntiare vellet, diceret Angelus; beſtia, quam vidiſti, eſt, & non erit; non verò diceret, fuit, & non eſt; quia quando hæc annuntiabat Angelus, tunc erat actualiter perſecutio Domitiani Deinde hæc interpretatio nullo modo poteſt ſtare cum his, quæ ſequuntur de ſeptem regibus, de quibus ait Angelus verſ 10. *Quinque ceciderunt.* Cùm duo tantùm cecidiſſent, nempe Nero, Veſpaſianus, non verò quinque.

Impugnatur

181. Communiter Recentiores, Viegas, Ribeira, Cornelius Gagnæus Eſtius, Menochius, Lahay hæc interpretantur de Diabolo & regno ejus, quam explicationem, ut communem, ac probabilem appoſui in expoſitione, Tamen contra eam primò faciunt: Quia omnia quæ hic dicuntur, per ænigma de ipſo regno Diaboli, apertè & clarè dicuntur infrà, c. 20. & non debet idem bis dici in tam brevi, ac compendioſa Apocalypſi: Secundo quia hæc jam dicta ſunt à Chriſto in

Viegas. Ribeira. Cornel. Gagnæus. Æſtius. Menoch. Lahay.

Ioan. 12. Evangelio. Joann. 12. num. 31. *Nunc princeps hujus mundi ejicietur foras* Fruſtra ergò hoc idem hic repetitur per ænigma. Tertiò ſi de ipſo effectu perſecutionis ſermo ſit, adhuc per ducentos annos, & amplius dilatatus eſt per Decium, Diocletianum, & Maximianum ac alios uſque ad Conſtantinum; ac proinde congruè non poteſt dici, *Beſtia, quam vidiſti fuit, & non eſt*: Quia maximè vigebat adhuc.

182. Vera & genuina interpretatio hæc mihi videtur Pro cujus intelligentia, repetendum eſt, quod hæc beſtia habet capita ſeptem, quæ ſunt ſeptem reges: *Quinque ceciderunt: unus eſt* *Vera ſententia.* *& alius nondum advenit.* Infra, verſ. 10. & ut ibi dicam per hos ſeptem reges ſignificantur ſeptem orbis monarchiæ, ac imperia, ex quibus jam quinque ceciderant, ac finita erant.

183. Hoc poſito: In civitate, ac republica, quod decrevit, ac vult major pars, dicitur totam civitatem, ac rempublicam velle, ac decernere. Imò, ſæpe una pars pro toto ſumitur; dicitur ergo, quod *hæc beſtia fuit, & non eſt,* *Explicatur vera ſententia.* *& aſcenſura eſt de abyſſo;* Secundùm diverſa capita ſua: *Fuit, & non eſt*: ob quinque capita ſua. In hac beſtia ſeu tyrannica poteſtate quinque imperia, ſeu monarchiæ jam fuerunt, & non ſunt, utpote totaliter abolitæ, & extinctæ? *Et aſcenſura eſt de abyſſo, & in interitum ibit.* Quod dicitur ratione ſeptimi & ultimi capitis; In quo totaliter deſinet, & demum, in quo tota erit abolita: & hic erit Antichriſtus, in quo ibit in interitum, quia tunc in eo extinguetur tota tyrannica poteſtas: nam pòſt illam non erit tyrannus, qui Eccleſiam Dei perſequatur, & ſibi vindicet regnum mundi contra Chriſtum. Unde dicitur ſuprà, cap 11. num. 15. *Factum eſt regnum hujus mundi Domini noſtri, & Chriſti ejus*: De ſeptem Orbis imperiis latius dicam infrà, quæſt. 25. n. 211. 212. 213.

184. Jam ſecundò, & Moraliter, admiratur Joannes admiratione magna, videns mulierem ſedentem ſuper beſtiam adornatam gemmis, & auro, ac veſte labore intexta Phrygio. Tunc *Fortuna bona volant.* ait illi Angelus: *Quid miraris? Beſtia, quam vidiſti fuit & non eſt.* Brevis eſt lætitia mulieris cum ſuo apparatu; cujus felicitas omnino fucata, ac perſonata eſt; veluti ſcena eſt, quæ ſuo ſtare loco neſcit. Rupertus monet Rupertus. in præſenti lib. 10. in Apocalypſ. *Sed quod valet, quod agit, quod poteſt, tranſitorium eſt.* Senec. Unde eleganter dicit Philoſophus apud Senecam Epiſtol. 110. *Oſtenduntur res iſtæ, & non poſſidentur, dum placent, tranſeunt.* Et Hilde-Hildebert. bertus Antiſt. Epiſtol. 56. ad Regem Anglorum, ait: *Hæc aliena eſſe ipſorum fuga denunciat, bona vaga, bona pennata ſunt hæc pennata, quia volant.*

185. Miles meum Jesum donat ſceptro arundi-Matth. 27. neo: *Et arundinem in dextera ejus*: Matth. 27. num. 29. de ſceptro Chriſti cecinit Vates, Pſalm. 2 num. 9. *Reges eos in virga ferrea.* Quomodo ergo arundinea ei imponitur? Miles neſciens, quid faceret, alto ducitur ſpiritu; dat ſceptrum Chriſto, mundi more, cujus omnis poteſtas etſi ferrea videatur, tamen Ezech. 19. debilis, ac fragilis eſt, ut in arundine denotatur, Ezechiel. 29. num. 6. *Pro eo quod fuiſti baculus arundineus.* Drogo Tract. de Paſſ. *Poteſtas enim & regnum impiorum, arundo eſt, vento agitata.* Ad hoc ſpectat Iacob. Apoſtol. in ſua Canonic. cap. 3. num 6. *Inflammat rotam nativitatis noſtræ.* Et David. Pſalm. 76. num. 19. *Vox tonitrui tui in rota.* Unde ait Olymp. ad Eccleſiaſt. cap. 12. *Rota pro vita accipitur ob ipſas revelationes, & motus.* Velociſſimè volvitur rota, & quod ſummo in loco eſt, ad ima ſtatim devolvitur; nec regum vices meliores ſunt, citò volvuntur, & ad ima feruntur.

Drogo. *Hominum vita efluxa.* Iacob. 3. Pſalm. 67. Olymp.

186. Quintò, Hymo: *Diabolus, qui fuit ab exordio ſæculi in hoc mundo, ibique tenuit principatum, uſque ad adventum Domini: Sed poſtquam Chriſtus venit, in ſua morte, mortis deſtruxit imperium: & ideo jam non eſt, quia comparatione prioris potentiæ præſens illius potentia nulla eſt.* Si per hanc beſtiam juxta multorum ſententiam intelligitur Diabolus, qui tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret quomodo dicitur, quod fuit, & non eſt? nunc quidem eſt, ſed adeo imbellis potentiæ, ut ſi cum ea, quam habuit ante Chriſti adventum, conferatur, nulla omnino cenſenda eſt. *Comparatione prioris potentiæ, præſens illius potentia nulla eſt*: Ait Iſaias, cap. 11. n. 8. *Delectabitur infans ab ubere ſuper foramina aſpidis, & in caverna reguli, qui ablactatus fuerit, manum ſuam mittet, non nocebunt, neque occident in univerſo ſancto monte meo.* Expende verba: *Delectabitur infans.* Ac ſi diceret: Illudet, irridebit tam Diaboli potentiam, quàm ejus imperium querulus. Ad quam rem pulchrè ait D. Athanaſius. Orat. de Paſſione, & cruce Domini. Jesus *cùm illuſiſſet morti, nobis eam conculcandam tradidit: Olim adverſarius noſter Diabolus, ut leo circuibat ſitiens noſtram animam, nunc autem hunc Draconem conculcat, dicens: Brevi Dominus conteret Satan ſub pedibus noſtris, ac jam tempore deſpectui, & ludibrio eſt, ut qui jam in cavernam aſpidum mittat manum, non reformidet.*

Haymo. *Diabolus ut nullius momenti contemnendus.* Iſai. 11. D. Athanaſ.

187. Sextò: *Dicam tibi Sacramentum mulieris, & beſtiæ, quæ portat eam: quam vidiſti fuit, & non eſt.* Ecce Sacramentum omnium tyrannorum, ac potentum, qui adverſus ſanctos ſævierunt, nimirum fuerunt, & non erunt, licèt aliquantulum videantur triumphare, & in deliciis eſſe; tandem miſerrimè, ac breviſſimè finientur; quorum finis merito proponitur ſanctis Dei, ut illo conſiderato, magnum levamen hebeant ſuis laboribus Rupertus lib. 10. in Apocalypſ. ait: *Sacramentum hoc malum illius eſt, quod nunc ab oculis ejus abſconditum eſt, dum in purpura nitet: Sacramentum ergo, id eſt, ſecretum eſt quod illi futurum eſt damnationis judicium, & hoc idcirco ſanctis revelatur, quorum nunc Ioannes typum gerit, ut conſolentur in Deo, ne moveantur pedes eorum pacem peccatorum videndo.* Inter ſplendidos tyrannorum triumphos, & rigidas ſanctorum afflictiones, ſolet Deus ſuis ſanctis oſtendere terribiles, ac horrendos ſuorum tyrannorum fines, quod non parum facit ad eorum levamen, qui calamitatibus tenentur, ut eorum damnata perverſitas fiat manifeſta.

Maximè levantur Dei ſervi dum ſuorum tyrannorum vident finem. Rupert.

188. Cùm Dei populus ſub captivitate Babylonica teneretur, & rex Babylonicus crudeliter ſæviret in Dei ſervos, eos, ferociter, ac beſtialiter

Daniel. 7. *Finis tyrannorum juſtis propoſitus levamen.*

ter tractans; Tunc Daniel.7.n.11. *Vidi quoniam interfecta eſſet beſtia, & periiſſet corpus ejus:* Et tunc feritas beſtialis Babyloniorum, maxima felicitate florebat, populum Dei omni crudeli modo conculcans, & opprimens; Quomodo ergo teſtificat propheta, beſtiam à ſe viſam, eſſe interfectam? Hæc erat manifeſta providentia Dei, quæ oſtendebat miſerrimum tyrannorum finem, ut exinde ſervi Dei in ſuis afflictionibus haberent levamen. Rupert. Rupertus ubi ſuprà. *Non prætereundum, quia tunc maximè cœpit, ejuſdem mulieris, ſive beſtiæ damnatio revelari, quando in captivitatem Babylonicam ductus eſt populus Dei, ut non moverentur à ſpe ſua cives regni Dei, videntes proſperitatem, & quaſi matutinam gloriam hujuſmodi regni, ſub quo tenebantur captivi: Tunc enim Daniel hujuſmodi viſiones vidit quemadmodum dicit Vidi quoniam interfecta eſt beſtia;* ſi enim captivo prophetæ datur, quod inter glorias tyrannorum exitum; inde magnum levamen capiunt ſervi Dei; cum tyrannorum gloria tam brevis ſit, ac ſi non eſſet.

289. Validiſſimus ille adoleſcens Machabæus cum ſe ſuóſque fratres multis tormentis cruciari videret; inter hæc tyrannum multa felicitate regnare, ſic ad eum loquitur. *Poteſtatem inter homines habens, cum ſis corruptibilis, facis quod vis: Noli genus putare noſtrum à Deo eſſe derelictum. Tu autem, patienter ſuſtine, & videbis magnam poteſtatem illius, qualiter te, & ſemen tuum torquebit:* 2. Machabæ.c.7.n.16. Ut ſanctus Martyr oculos conjecit in tormenta ſuo tyranno imminentia, inde levamen habet. De quo ait D. Cyprian. lib. de exhortat. ad Martyrium, c.11. *Quale illud levamentum fuit martyri? quam grande ſolatium? In cruciatibus ſuis non tam tormenta propria cogitare, ſed tortoris ſui ſupplicia prædicare?* Maximè levantur Dei ſervi in ſuis laboribus, dum ſuorum adverſariorum prædicant pœnas, ut inde omnes temporalium inſtabilitatem agnoſcant.

2. Mach. 7. *Iuſti levantur agnito fine ſuorum adverſariorum.* D.Cyprian.

Apoc.17.n.9. Et hic eſt ſenſus, qui habet ſapientiam, ſeptem capita, ſeptem montes ſunt ſuper quos mulier ſedet, & reges ſeptem ſunt.

***Num.* 10.** Quinque ceciderunt: unus eſt, & alius nondum venit; & cum venerit, oportet illum breve tempus manere.

VERSIONES.

Syriacus.n.9. Hic mens ei, qui habet ſapientiam, &c. ubi illa mulier ſedet ſuper eos.

Græcus. In hoc loco eſt ſenſus.

Arabicus. Hic requiritur, qui habet judicium, & ſapientiam, illa ſeptem capita, &c. hi ſunt ſeptem reges.

Oecumen. Hic eſt intelligentia.

S. Proſper. Illa ſeptem capita ejus.

Arabicus.n. 10. Quorum quinque ceciderunt, unus extat.

Syrus. Brevi oportet eum manere.

Ethiopicus. Et cùm venerit manebit paulisper.

Pagninus. Exiguum tempus oportet manere.

EXPOSITIO VII.

190. Hic *eſt ſenſus, qui habet ſapientiam.* Conveniunt omnes interpretes, quòd pronomen. *hic*, non eſt adverbium, ut patet ex codice Græco; *In hoc loco*, in hac nempe re. *Eſt ſenſus*, late nempe ſenſus, & intelligentia hujus myſterii *Qui habet ſapientiam*: Qui ſcilicet ſapiens eſt, & intelligere poteſt, quæ dicuntur: hic ergo ſapiens intendat animum ut percipiat interpretationem: nam hanc, non omnes, ſed ſolùm ſapiens capere valet. Joachim ait: *Manifeſtè indicans in his verbis ſapientes eſſe debere, quibus explananda ſunt verba iſta, ut poſſint capere, quæ dicuntur juxta illud Apoſtoli: ſapientiam loquimur inter perfectos.* Dicitur etiam, quòd *hic ſenſus, qui habet ſapientiam*: Ut conſiderans mulieris, beſtiæ, ac regum caſum, eorum pœnam cautior factus ſit ad talia crimina evitanda. Albertus Magn. ait. *Hic eſt, ſenſus, viſa pœna illius beſtiæ, unde haberi poteſt ſenſus, ut caveamus à tali dejectione felix namque eſt, quem faciunt aliena pericula cautum: cui autem ſit ſenſus oſtendit, dicens: Qui habet ſapientiam, id eſt, intelligentiam, ut judicet de unaquaque re, ſecundum valorem ſuum ei inquam eſt ſenſus, ut ſciat cavere, ne cadat in ſimilem damnationem.*

Græcus. Joachim. Albertus.

191. *Septem capita. ſeptem montes ſunt.* Explicat Angelus, quid ſint ſeptem capita beſtiæ? ſeptem nempe montes: deinde ænigmaticè, quid montes ſignificent, ſeptem nempe reges, qui ob ſuam elationem montes dicuntur. *Quinque ceciderunt.* Explicat Angelus, quinam ſint hi ſeptem reges, per quos denotantur ſeptem orbis imperia, ac monarchiæ, quæ in orbe regnaverunt, ut latiùs explicabo infrà, quæſt. 25. *Quinque ceciderunt*: quinque nempe orbis imperia, ſeu monarchiæ jam finitæ, & ablatæ ſunt. *Unus eſt*, ſcilicet monarchia Imperialis Romana; *Alius nondum venit*: ſcilicet Antichriſtus, in quo clauditur ſeptima orbis monarchia. *Oportet eum breve tempus manere*: Per tres annos, & dimidium, ut explicatum eſt ad cap.11.

QUÆSTIO XXIII.

Quare mulier nunc dicitur ſedere ſuper montes, & reges, cùm ſuprà dictum ſit ſedere ſuper aquas.

192. *Difficultas quæſtionis.* Iam ſuprà quæſt. 9. excitavi quandam difficultatem; quòd ſi hæc mulier ferebatur beſtia coccinea tanquam in throno, quomodo nunc dicitur ſedere ſuper ſeptem reges? Nunc verò aliam diverſam quæſtionem

propono; ſi hæc mulier dicitur incumbere ſuper aquas, ut patet ex Verſ. 1. quomodo nunc ſedet ſuper montes qui ſignificant reges? Quænam combinatio poteſt dari inter duriſſimos ſaxorum montes, ac inter labentes aquas?

193. *Omnia mundialia breviſſimè tranſeunt.* Reſpondeo Primò, Quòd reges dicuntur montes, ob ſuam magnitudinem, altitudinem, & quia ſe durabiles, ac firmos promittunt, tanquam ſaxorum montes, cùm revera inconſtantes, ac parum durabiles ſint, veluti aqua fluxa, & labens, quæ rapidiſſimè, ac breviſſimè decurrit; ſic dixit mulier Thecuites ad Davidem. *Omnes morimur, & quaſi aquæ, dilabimur in terram, quæ non revertuntur.* 2. Reg. 14. num. 14. Loquebatur mulier de morte omnibus communi; & ſapienter tamen de præſenti ait; *Sicut aqua dilabimur.* Quia mors antequam veniat, omnes jam apprehendiſſe videtur. Quod notat D. Gregor. Magn. lib. 24. Moral. cap. 17. *Etſi viventem carnem, nec dum mors in terram ſolverat, hoc tamen apud ſe erant, quod ſe futuros abſque dubitatione prævidebant.*

2. Reg. 14.

D. Gregor.

194. Secundò: Mulier dicitur ſedere ſuper aquas, & ſuper montes, hoc eſt ſuper reges. Ad quid conferuntur reges cum aquis? quia ſicut aquæ breviſſimè, ac citiſſimè decurrunt de uno loco ad alium, ſic regna rapidiſſimè de uno tranſeunt, & tranſmutantur ad alterum; ſic dicitur infrà: Verſ. 18. *Et dixit mihi, aquæ, quas vidiſti, ubi meretrix ſedet, populi ſunt, & gentes, linguæ, & regna:* Ut addit D. Cyprianus. *Regna* tanquam aquæ labentia ſunt, ab his ad alios, quæ citò transferuntur. D. Aſterius homil. 2. de œconom. iniquitatis ait. *Dic, quæſo, num aliquid regno majus? Atqui ſcrutare, quæ regum ſunt chlamydes, conquire regias, quam plurimas ſanè reperies, quæ regum multorum corpora texerint: quid de coronis, fibulis, zonis cenſendum? omnia nempe hæreditatem inſtabilem; uſumque eorum communem, & ab iis, qui abeunt ad alios, qui remanent, tranſeuntem.*

D. Cyprian. *Regna inſtabilia & de uno ad alterum tranſeunt.* D. Aſter.

195. *Quod erat ad tutamen per peccatum fit ad ruinam.* Tertiò: Si mulier ſedebat ſuper ſeptem montes quomodo ſuam ſedem conſtituit ſuper aquas? Mulier ſedebat ſuper beſtiam, quæ plena erat nominibus blaſphemiæ exundans ſeptem vitiis, quæ in ſeptem capitibus denotabantur, habens poculum aureum plenum abominationum, & fornicationum terræ; Non ergo mirum, quòd mulier dicatur ſedere ſuper aquas ac ſuper montes; quia iniquitatis turpitudo ſaxorum monumenta vertit in rapidorum fluctuum naufragia; nequitiæ turpitudo devaſtationem generat, & ipſamet ingentis ruinæ conſequentia, ut non ſolùm unum montem, ſed ſeptem montes valeat concutere ac in aquam devolvere.

196. Apoc. 16. De ultima die judicii, loquens noſter Joan. Apocalypſ. 16. num. 20. ait. *Montes non ſunt inventi.* Et quomodo fieri poteſt, ut ampla montium moles, non appareret, nec videretur? montes dati ſunt à natura ad hominum munimen tutelam, ac cuſtodiam. Si de filiis Iſraël dicitur, Judith. 7. num. 8. *Filii Iſraël non lancea nec ſagitta confidunt, ſed montes defendunt illos, & muniunt illos colles.* Et tamen in ultima die judicii; *Montes non ſunt inventi*, in loco ſuo, ſed corruunt, ac ſolo æquantur, homines vivos ſub ſeipſos opprimentes, ac ſepelientes. Vide ſuprà cap. 16. n. 222. Montes, qui erant ad hominum tutelam verſi ſunt ad eorum ruinam, & interitum, & qui erant ad munimen vitæ fiunt illius tortores, homines opprimentes.

Judith 7. *Montes ad cuſtodiam dati convertuntur in interitum.*

In primo rerum molimine juſſa eſt terra producere herbam virentem florum varietate, 197. ac fragrantia mirificè elegantem; tamen propter hominis peccatum, dictum eſt ei, *ſpinas, & tribulos germinabit tibi*: Gen. 3. num. 18. Ecce jam invertitur ordo, ut pro floribus producat cruentas ſpinas, & tribulos acutos. Compone hoc modò, cum ipſa terra: quando divinus Sponſus invitat ſuam dilectam, ut foras exeat. *Flores apparuerunt in terra noſtra tempus putationis advenit: vox turturis audita eſt in terra noſtra.* Cantic. 2. num. 12. Ubi ſerpentis ſibilus auditur, inflicta maledictionis pœna, terræ ingenium invertitur, & tellus maledicto punita horridis ſentibus deturpatur: at dum blanda vox turturis reſonat, ſpina in gratiſſimum florem tranſmutatur, & ficus ſuavem producit fructum: At venenatus ſuggeſtu peccati ſibilus malignæ beſtiæ, telluris mutavit naturam, flores aduſſit, & jucundam amœnitatem in horridos tribulos vertit. Ubi gratia, quam vox turturis ſignificat, teſte Theodoreto, lib. 2. in Cantic. *Mater, à qua geniti ſunt*; ſcilicet flores: *eſt ſpiritus gratia, quæ per tranſlationem turtur dicitur.* Ibi fertilitas, hiemis exilium, dulciſſimus fructus cum omni oblectamento; at ubi ſerpens peccati, ubi maledicta infelicitatis terra, ex amœnitate tota tranſmutata in horridam tribulorum ſylvam, & ſpinarum ſanguinem ebibentium. Qui flores, fructuſque deſiderat, turturis percipiat vocem: nam ſpinas ſuſtinebit, qui ſerpentis audierit fraudem. Vide ſuprà cap. 13. q. 10. n. 156. 157. 158. & c. 14. q. 31. n. 286. 287. 289.

Geneſ. 3.

Cantic. 2. *Ubi Dei gratia flores, ibi peccatum ſpinæ germinantur.*

Theodor.

Quæstio XXIV.

Quare Reges, montes appellantur?

198. Ait Text. *Septem montes ſunt ſuper quos mulier ſedet, & reges ſeptem ſunt.* Cur reges, montes dicuntur? Primò, quia in alto dignitatis culmine ſunt; Dignitas enim regalis valde ſublimis, ac excelſa eſt, quod reſpicit D. Petrus in ſua prima Canon. c. 2. n. 13. & ait: *Subjecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, & regi quaſi præcellenti.* Græcus legit. *Excelſo, ac eminenti.* Regi ſupremam, ac excelſam auctoritatem inter cæteros, tribuit Apoſtolus, cum in ſummo faſtigio ſit; ita ait hic Didymus, *ſint poſiti.* Unde rectè dicebat rex Athalar. apud Caſſiodor. lib. 8. cap. 24. *Tanto Divinitati plura debemus, quanto à cæteris mortalibus majora ſuſcepimus: nam quid ſimile rependet Deo, qui potitur imperio? Sed licèt pro tanto munere nihil compenſari poſſit idoneè; ipſi tamen gratia redditur, dum inſervientibus honoratur.*

Regia dignitas valde ſuprema. 1. Petr. 2. Græcus. Dydim. Caſſiodor.

199. Secundò: Rupert. ſic ait: *Regna hæc propter ſuperbiam ipſorum, quia in altum contra Deum tumuerunt, montes appellavit* Similiter Alex Alenſ. ait: *Septem montes ſunt ſuperbi: contra Deum ſe erigentes, & contra Deum ſe elevantes, ſuper quos montes mulier ſedet, id eſt, malorum congregatio, fundata ſcilicet ſuper principes ſuperbos.* Reges iniqui & tyranni dicuntur montes, qui ſeſe erigere volunt in cœlum, ac contra Deum.

Rupert. Alenſis.

Moyſis

Rex præ ſuperbia contra Deum ſe vult erigere. Moyſis ore minatur Deus Pharaoni agrorum vaſtationem, & duram animantium ſtragem. Mortuaque ſunt omnia animantia Ægyptiorum: de animabus verò filiorum Iſraël nihil omninò periit. *Et miſit Pharao ad videndum; nec erat quidquam mortuum de his, quæ poſſidebat Iſraël:* Exod. 9 n. 7. (Exod. 9.) Quare Pharao tam ſollicitè exploratores mittit in terram Geſſen, qui ſolerter perquirant, an Iſraëlitarum animantes ſauciaverit plaga, quæ Ægyptios multum vexaverat? (D. Auguſt.) Subtiliter D. Auguſtinus q. 1c. in Exod. hominis ambitioſi anguſtias expendit. *Si pecora Iſraëlitarum morerentur, videretur cauſa competens, quare cor ejus gravaretur ad contemptum Dei, tanquam ſi Magi pecora Iſraëlitarum occidiſſent.* Vide Magici prodigii avaritiam, & vanam hominis præſumptionem, quæ ſe æquare Deo contendit. Moyſes Dei virtute Ægyptiorum animantia interfecit: Pharao explorat, an eadem accidiſſent in partibus Iſraël, ut ſuperbo vanitatis faſtu ſe jactet; quod ſi Deus Iſraëlis animalia Ægyptiorum peſte conſumpſit, ipſe etiam per ſuos Magos, ea quæ Iſraëlis erant, interimit. O tyrannum ſubdolæ ambitionis, ut etiam cum Deo contendere præſumat, & Dei gloriam ſupprimere, dum miraculi virtutem vult offuſcare.

200. Tertiò: Montes & valles ex eadem terrena materia conſtant: & tamen montes ſic ſuprà valles ſe erigunt, ac extollunt tanquam ſi eſſent alterius conditionis, ac naturæ, & inde Reges montes dicuntur; quia cùm ſint natura, ac conditione æquales cum cæteris hominibus, ut dicitur Sap. 7. n. 3. (Sap. 7.) *Primam vocem ſimilem omnibus emiſi plorans.* Et tamen ſic ſuper alios ſe erigunt, & extollunt, ac ſi eſſent veluti alterius germinis, ac generationis. (*Rex ac ſi eſſet alterius naturæ, ita ſupra alios ſe extollit.*) D. Gregor. Magn. lib. 29. moral. c. 17. ait: (D. Gregor.) *Sæpe novimus quòd plerique qui præſunt inordinatum ſibi à ſubditis metum petunt & non propter dominium tantum, ſed etiam pro dominis venerari volunt: Intus enim ſe tumore cordis extollunt, cunctoſque ſubditos in ſui comparatione deſpiciunt, nec condeſcendendo conſulunt, ſed dominando premunt quia videlicet alta cogitatione ſe erigunt, & æquales ſe illis quibus præeſſe contingit non cognoſcunt.* Sic honor abſorbet intellectum, ac facit deſpicere naturam humanam, & ingenium.

201. Eliu ait de Deo Job. 34. n. 18. (Job 34.) *Qui dicit Regi Apoſtata.* Ac ſi dicatur Rex apoſtata eſt: Et quid Regi cum apoſtata? Quænam combinatio inter utrumque? ſine dubio dirigitur ſermo ad defectionem primi apoſtatæ, ac deſertoris, qui ſuam naturam, ac Angelorum ſocietatem, & æqualitatem deſpiciens dicebat in corde ſuo. *Aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero Altiſſimo:* Iſaï. 14. n. 14. (Iſaï. 14.) Aliquando Rex ob ſui primatus excellentiam, talem inſaniam ebibit, (*Rex ſuperbus ſuper alios ſe exiſtimat.*) ſic ſua dignitate elatus ut extra humanæ naturæ terminos rapiatur, & cæteros homines natura æquales deſpicit, & ſe velut quid divinum Altiſſimo ſimile reputari contendit; ſed tunc quid illi contigit? quod primo Angelo accidit ut dejectus à loco ſuo, inter reptilia computetur, ut dicatur ſerpens antiquus: talia & accidunt ſuperbo Regi: ut qui ſprevit humanam naturam aliis ſimilem, & æqualem, in brutalem ſtoliditatem incurrat; ut factum legimus Nabuchodonoſori Daniel. 4. n. 30. & de primo Angelo ponderat D. Greg. lib. 29. Moral. c. 14. (D. Gregor.) *Deſpectis Angelorum ſocietatibus dixit: Aſcendam ſuper altitudinem nubium: ſimilis ero Altiſſimo.* Ad hoc etiam ſpectat D. Chryſ. hom. 65. In Joann. (D. Chryſ.) & ait: *Quemadmodum divitiæ incautos perdere conſueverunt, ita & principatus; illa namque in avaritiam; hic in inſaniam hominem impellit.*

202. (Geneſ. 2.) Geneſ. 2. n. 22. dicitur: *Ædificavit Dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adam, in mulierem; & adduxit eam ad Adam.* Valde dignum ponderatione, cur Deus volens multiplicare genus humanum, ex Adami coſta Evam fabricare voluit; cur non potius ex pede, manu vel brachio ſeu fœmore? Elegantem rationem excogitavit (Aelredus.) D. Aelredus lib. 1. de Amicitia, & ait: *Pulchrè de latere primi hominis, ſecundus aſſumitur, .. & natura docens omnes æquales quaſi collaterales, nec eſſe in rebus humanis ſuperiorem, nec inferiorem.* (*Maximè deteſtabile, quod homo ſibi collaterales deſpiciat.*) Creatus eſt Adamus ut Princeps, ac Rex totius univerſi: ut præſit piſcibus maris, ac volatilibus cœli. Inde alta diſpoſitione, ſubditi, ac inferiores non ex alia parte, ſed tantum ex coſta componuntur, ut inde ipſe Adamus deprehenderet, quod natura omnes fecerat pares, ac æquales, tanquàmque ſibi collaterales, eos conſtituerat Dominus. Unde ipſe homo in tanto honore regali alios non ſperneret, ſed ſibi æquales tanquam à latere agnoſceret. Cur ergo homo latera tua faſtidiens maximè ſuper alios celſitudinem appetis?

203. Paulus magna ſua voce, pedes claudo reſtituit: tunc frequens turba levavit vocem Lycaonicè dicens: *Dii ſimiles facti hominibus deſcenderunt ad nos:* Act. 14. n. 10. (Actor. 14.) Et vocabant Barnabam Jovem, Paulum verò Mercurium? (*Recuſatio divinitatis meritum ad illam putabatur.*) Sacerdos quoque Jovis tauros, & coronas ante januam offerens, cum populis volebat ſacrificare, quod ut audierunt Paul & Barnabas, conſtanter divinos refutant honores, dicentes: *Viri quid hæc facitis? & nos mortales ſumus? ſimiles vobis homines::: & hæc dicentes vix ſedaverunt turbas, ne ſibi immolarent.* ibid. num. 17. Non miror quod Apoſtoli divinum honorem recuſarent, ſed illud magis eſt admirandum, quod dum audiunt ab Apoſtolis ſe homines eſſe, adhuc *vix ſedaverunt turbas, ne ſibi immolarent.* Agnoſcebant illi hominis ingenium, quod minimè ſua ſorte quieſcat, ſed ſemper ſuperiora, ac ea, quæ ſuprà ſe ſunt, appetit. Dum ergo audiunt homines illi, Apoſtolos ambitione vacuos, inde maximè movebantur ad victimas immolandas, utpote quædam divini honoris teſtificatio, ac ſi Apoſtolorum ingenium humanum tranſcenderet faſtigium, ut apud Ethnicos meritum divini honoris conferendi videretur. Perbellè Minutius Felix (Minutius.) de aliquibus Viris Illuſtriſſimis, qui in vita divinos honores recuſarunt. Sic diſſerit: *Invitis denique hoc nomen adſcribitur: Optant in homine perſeverare, fieri ſe Deos metuunt; etſi jam ſenes nolunt.* Exinde Paulus, & Barnabas divinos honores conſtanter recuſantes, *Vix ſedaverunt turbas ne ſibi immolarent.* quaſi ſuprà hominem ſit, & Deo conſimilis, quid optat in homine perſeverare, & fieri Deum ſe metuit. Conſidera innatam ambitionis libidinem, & quam ſit metuenda, cum ultra propriam menſuram velit evolare.

QUÆSTIO XXV.

Quinam ſint iſti ſeptem Reges de quibus Noſter Joannes agit in præſenti?

204. *Explicatur ſenſus quæſtionis.* DE his ſeptem Regibus loquens Noſter Joannes, *Quinque ceciderunt, alius nondum venit, & cum venerit oportet illum breve tempus manere.* In triplici differentia ponit Angelus hos ſeptem Reges: nam alios dicit præteritos, alium præſentem: alterum verò futurum: ex quo patet ſicut ſuprà diximus c. 13. in iſta beſtia comprehenſa eſſe omnia regna, ac poteſtates mundi, non ſolùm futura, ſed etiam præterita: Nec hoc repugnat cum iſta prophetia; quia in ea manifeſtatur liber in divina præſcientia ſignatus, continens omnem rationem, ſeriem, ac curſum divinæ ordinationis circa electorum, ac Eccleſiæ ſuæ prædeſtinationem.

205. *S. Victor.* Qui verò ſint iſti ſeptem Reges, gravis & grandis eſt difficultas. Primò, Sanctus Victor Martyr, ait, quinque Reges, qui ceciderunt, eſſe Veſpaſianum, Titum, Galbam, Vitellium, ſextum tunc exiſtentem eſſe Domitianum, ſeptimum qui nondum venerat eſſe Nervam, de quo dicitur: *Cum venerit oportet illum brevi tempore manere.* *Impugnantur ſupradicta.* Nerva etiam biennium non explevit in regno: tantum enim regnaſſe proditur annum unum, menſes quatuor, ac dies novem. Hæc expoſitio exorbitat à fine ſanctæ hujus prophetiæ, quæ maxime hîc agit de Antichriſto. Præterit cur prætermiſſus eſt Nero? nullus alius, magis quam ipſe numerandus erat. Et cur benignus Nerva numeratur, alii crudeliſſimi Eccleſiæ perſecutores omittuntur?

206. *Malveda.* Malveda, lib. 4. de Antichriſto, cap. 20. partim, ſententiam Victoris ſequitur, partim diſſentit: ait enim, ſeptem Reges, ſeu Imperatores eſſe Galbam, Othonem, Vitellium, Veſpaſianum, Titum, qui jam ceciderunt & mortui ſunt; Domitianum exiſtentem; Nervam futurum: his ait denotari myſticum imperium Antichriſti. *Impugnatur.* Nero, ait, in hoc ſeptenario numero Regum non ponitur, eo quod beſtiam iſtam myſticam condiderit, in ipſaque illa intelligitur: At hæc ſententia non ſubſiſtit, nec exactè explicat ænigma; nec hic agitur de myſtico Antichriſto, ſed de vera ejus perſona, veróque regno ejus.

207. *Anglocaviniſtæ prava hæreſis impugnatur.* Omnium pejor, & exercrabilior eſt expoſitio Anglocalviniſtæ, qui apud Cornelium ait, hos ſeptem Reges eſſe ſeptem regimina Romæ, videlicet Regum, Conſulum, Dictatorum, Decemvirorum, Tribunorum, Imperatorum, ac Papæ. O nefanda, & brutalis expoſitio! Sanctiſſimi Pontif. S. Sylveſter, S. Leo, S. Gregorius, & alii, qui ſanctiſſimè gubernarunt, ſunt beſtiæ caput, ô hæretice, tu ipſe beſtia es, qui talem inſaniam ſomniando eructaſti: Deinde iſte nefandus Impoſtor, quæ dicit Angelus ſuo deliramento non poteſt ullo modo accommodare: nam ait iſte execrabilis hæreticus, *Unus eſt, id eſt, Imperator, alius nondum venit, id eſt, Papa, & cum venerit, ſcilicet poſt Conſtantinum, oportet illud breve tempus manere.* Sic loquitur inſaniens hæreticus, & dic mihi; Summus Pontifex poſt Conſtantinum jam per mille, & trecentos annos durat, ac perſeverat. Et hoc tu ſomniator dicis breve tempus: Deinde in illa comparatione fallitur hæreticus. Dictatores non ſucceſſerunt Conſulibus, quaſi ordinarii Romæ Gubernatores, ſed eis additi ſunt quaſi extraordinarii. Similiter Tribuni erant populi patroni cum Conſules gubernarent, & multa alia ſunt contra hæreticum, ex quibus ejus fatuitas deprehenditur.

Quartò: Richardus, Beda, Alenſis, Ribeira, Cornelius, Tyrinus, Gagnæus, La Hay, dicunt hos ſeptem Reges, ſignificare omnes Reges, ac tyrannos, qui ſeptem mundi ætatibus Eccleſiam Dei vehementer vexarunt, & vexabunt. Proindeque *in prima ætate*, primum Regem conſtituunt Caïmum cum Gigantibus ante diluvium. *In ſecunda mundi ætate*, Nemrod cum fabris turris Babel. *In tertia ætate*, Reges Sodomæ, & Pharaones in Ægypto: & hanc ætatem deducunt ab Abrahamo uſque ad Moyſem. *In quarta ætate* ſunt impii Reges Iſraël, à Moyſi uſque ad captivitatem Babylonicam. *In quinta mundi ætate* fuerunt Reges Chaldæorum, & Reges Syriæ & Aſiæ. Ecce hi quinque ſunt, *qui ceciderunt.* Deinde ſequitur, *In ſexta ætate*, ſunt Imperatores Romani: *In ſeptima verò ætate* eſt Antichriſtus, qui durabit per breve tempus, per tres annos ſcilicet, & dimidium. Hæc ſententia eſt probabilis, etſi aliquid ei repugnet: nam hæc ſeries videtur in diluvio interrumpi, ut ſtatim dicam. 208. *Richard. Beda. Alenſis. Richard. Cornelius. Tirinus. Gagnæus. Lahay. Hæc ſententia eſt probabilis.*

Quintò: Paulò aliter hos ſeptem Reges enumerat Andr. Cæſ. qui vult Primum in Ninive fuiſſe Aſſyriorum: Secundum Medorum in Ecbatanis: Tertium Chaldæorum in Babylonia: Quartum Perſarum in Suſis, ſcilicet Cyrum: Quintum Græcorum puta Alexandrum: Sextum Romæ Auguſtum: Septimum in nova Roma Conſtantinum: At in iſto ſeptimo apertè errat, nam ei repugnat Text. *Cum venerit oportet illum breve tempus manere:* quæ non conveniunt Conſtantino. 209. *Andr. Cæſ.*

Ut totam rem clarè explicemus, ſupponendum eſt, jam ut dixi, ex his ſeptem Regibus quinque præteritos eſſe, unum, ſcilicet ſextum, eſſe in præſenti, quando hæc Angelus Joanni narrabat alium ſcilicet ſeptimum nondum veniſſe, ſed venturum eſſe, & certum eſt hunc ſeptimum futurum eſſe Antichriſtum, in quo beſtia finienda eſt, & ad hoc tendit principaliter tota Apocalypſeos prophetia: Tum etiam, quia Antichriſtus brevi tempore eſt duraturus; & certum eſt etiam cum Angelus hoc diceret, tunc exiſtere Imperatorem Romanum, tunc quia pro tali tempore nullus alius regnabat, & quiſquis alius erat, imperio Romano erat ſubditus, vel ab eo dependens. 210. *Quid certum ſit in hac re.*

Tota difficultas de quinque, quos dicit Angelus, jam cecidiſſe, & non eſſe, in quibus ſolum poſſunt intelligi, quinque Orbis Monarchiæ, quæ ita ſibi adinvicem ſucceſſerunt in regimine mundi, ut ex illis quodammodo una compoſita ſit beſtia; unde in iſtis non eſt ponendus Caimus, nec gigantes, ne penitus interrumpatur per ferè trecentos annos: ideò credendum eſſe hanc beſtiam cœpiſſe poſt diluvium in Nemrod; ſicque propagatum in Aſſyriis, Chaldæis, Medis, Perſis, atque Græcis fuiſſe, donec venit ad Romanos, qui ſunt ſextum caput, de quo ait Angelus: *Unum eſt*, ſcilicet actualiter exiſtens. 211. *Vera ſententia.*

In

212. *Impugnantur ſuperiores ſententiæ.* In hoc ergo horrendo monſtro non ſpectantur primò & per ſe, niſi Imperiales poteſtates, ac potentatus, qui mundo regnaverunt, ut ſupremi Monarchæ, ad quos cæteri ſe habent reductivè, & ita in Monarchis: ſive monarchiis melius procedit Allegoria Capitis, quæ eleganter in illis debet intelligi: nam inter capita hujus beſtiæ proportio eſſe debet: Si autem in aliquo ex his capitibus, primò, & per ſe intelliguntur Reges Palæſtini, ac Ægyptii ſive Iſraëlitæ, proportio inter ſeptem capita non datur: neque enim primi Monarchæ, ſive Aſſyrii, ſive Græci, ſive Romani proportionem habent cum *Explicatur vera.* minutis regulis, ſive parvis regibus Ægypti, ac Iſraëlis, ut cum primis Orbis Monarchis in numerum veniant; eò maximè, quia omnia ſeptem beſtiæ capita proportionatè ponuntur æqualia, nec unum majus alio dicitur: ergo ex æqualibus componuntur.

213. *Temporalia juſtorum tormenta citò deficiunt.* Rupert. Quinque ergo, qui ceciderunt, ſunt præfati quinque Orbis Monarchæ: Unus eſt, ſcilicet Romanus, alius nondum advenit, ſcilicet Antichriſtus: *Et cùm venerit oportet eum breve tempus manere.* Ad quæ verba meritò ait Rupert. *Terret nos de magnitudine adverſitatis, & refovet de brevitate temporis.* Sic abbreviantur à Deo mala temporalia ne multo tempore electi affligantur.

214. Pſalm. 124. Canit David Pſal. 124. n. 3. *Non relinquet Dominus virgam peccatorum, ſuper ſortem juſtorum, ut non extendant juſti ad iniquitatem manus ſuas.* Promittitur ibi non relinquenda virga peccatorum, ſeu tyrannorum ſuper juſtos; ſed quomodo hæc virga non relinquitur, ſiquidem ſæpè vidimus juſtos à peccatoribus affligi? Non dicitur quòd non erit hæc virga ſuper juſtos, ſed quòd non relinquetur, hoc eſt, quod non diu manere permittetur; ſed citò cogitur tranſire. Rupert. *Perſecutiones juſtorum citò deficiunt.* Rupert. lib. 2. de gloria, & honore filii hominis. ait: *Quid eſt: non relinquet, niſi durare non permittet? Recordamini priorum, & noviſſimorum: quicumque virgam ſuam, id eſt potentiam ſuam elevaverunt, ſuper ſortem juſtorum ad affligendos, eos qui ad vitam æternam prædeſtinati ſunt Numquid diu duraverunt? Nolite timere, quia non tandiu durabit virga hæc, ut neceſſario extendant juſti, quaſi auxilio deſtituti ad iniquitatem manum ſuam; ſed citò frangitur, & in ignem mittitur, & ardet.* Tam benignus eſt Deus, ut non permittat diu durare mala, ſupra id, quod Sancti poſſunt ſuſtinere, juxta illud Matth. 24. num. 22. Propter electos breviabuntur dies illi.

Apoc. 17. *n.* 11.	Et beſtia quæ erat, & non eſt, & ipſa octava eſt, & de ſeptem eſt; & in interitum vadit.
Num. 12.	Et decem cornua, quæ vidiſti, decem Reges ſunt, qui regnum nondum acceperunt, ſed poteſtatem tanquam Reges una hora accipient, poſt beſtiam.

VERSIONES.

Syriacus. n. 11.	Animal dentis, quod erat, & non eſt, & etiam hic octavus eſt, & in perditionem eſt.
Abraicus.	Eſt etiam è ſeptem, & eſt in interitum.
S *Proſper.*	Beſtia quæ fuit, & ipſa octavo loco eſt, cùm ſit ex ſeptem; & in perditionem ibit.
Arabicus n. 12.	Qui regnum nondum obtinuerunt, ſed eorum poteſtas erit horæ unius quod obtinebunt cum beſtia.
Syrus.	Sed poteſtatem tanquam Reges una hora accipient, cum illo animali dentis.
Primaſ.	Sed poteſtatem regni accipient.

EXPOSITIO VIII.

ET *beſtia, quæ erat, non eſt*: Omitto hîc varias ſententias cira hanc beſtiam, Breviter dicam. Lyran. Aureol. interpretatur regnum Ægypti, vel Turcæ, qui bis Jeruſalem obtinuit, at hæc non reſpiciunt ultima tempora de quibus hîc agitur. Ferrar. cùm dicatur *ipſa octava eſt*, hoc refert ad ſextum caput, id eſt ad Imperium Romanum, ad potentatúſque illi ſubjectos; ex quibus tanta morum coruptela prodibit, ut ſit veluti octavum caput; & ita dicitur: *de ſeptem eſt*. Hæc tamen ſententia unum caput bis nominat; quod etiam fieri poſſet in aliis capitibus. D. Proſper de dimidio temp. c. 11. Haymo, Gagnæus, Tyrinus, per beſtiam, quæ octava eſt, interpretantur Antichriſtum, ac ſi duplex ſit, prout rex particularis, & prout Orbis Monarcha, & ſic eſt octavum caput, probabiliorem expoſitionem dabo ſequenti numero. 215. Lyra. Aureol. Ferrar. D. Proſper. Haym. Gagnæus. Tyrinus.

Beſtia, quæ erat, & non eſt. Diabolus nempe: qui ante Chriſti adventum erat regnans in toto mundo. Ita Rupert. Richard. Ribeira, La Hay. *Et ipſa octava eſt*: Secundum ſe quidem, octavus eſt perſecutor populi Dei hoſtis crudelis, ac valde ferox, diſtinctus à ſeptem illis de quo ſuperiori verſu, & explicavi ſuperiori quæſt. ipſe enim diabolus odii, ac perſecutionis in Eccleſiam Dei auctor, ac primarius ſtimulator eſt: Et quamvis illi ſeptem ſuperiores abfuiſſent, nihilominus ipſe ſolus in ſanctos, ac pios inſurgeret, ut fecit in primos parentes. 216. Rupert. Richard. Ribeira. La Hay.

Et de ſeptem eſt: Quia in omnibus illis ſeptem Monarchis, ac tyrannis, & Eccleſiæ perſecutoribus extitit; & præcipuè cum venturo Antichriſto, ipſe pugnaturus eſt, ut promotor, ac excitator; & auctor tantorum malorum: *& in interitum vadit.* Quia citò per tres annos cum dimidio, extincto Antichriſto, ipſe diabolus tandem peribit, nullâ amplius acceptâ poteſtate furendi in populum Dei, ſed vinculis æternis in inferno colligatus cruciabitur. 217. *Diabolus omnium malorum excitator.*

Et decem cornua, quæ vidiſti, decem Reges ſunt. Hi decem Reges diſtincti ſunt ab illis Imperialibus Monarchis, qui in ſeptem capitibus ſignificantur, verſ. 9. ſicut caput diſtinguitur à cornu & minus eſt illo: In fine mundi ante publicatum Antichriſtum in terminatione Imperii 218.

Romani;

Romani erunt decem Reges, tanquam decem digiti, & ultima pars pedum illius prodigioſæ ſtatuæ. Hi conſpirabunt contra Babyloniam, ut dicitur infrà verſ. 16. contra hos decem Reges exurget Antichriſtus, tres occidet, & ſeptem
Daniel. 7. illi parebunt, ut apertè conſtat ex Daniele Propheta, c. 7. n. 24. Et cum communi ſententia PP. dixi ſuprà c. 13. q. 3. n. 26. 27. & iterum hanc rem latiùs explicans dicam infra q. 27.

219. *Imperium Romanum diviſum in Occidentale, & Orientale.* *Qui regnum nondum acceperunt.* Nam Ioannis tempore, adhuc ſtabat Imperium Romanum: Et tunc in duo diviſum eſt, ut adimpleatur prædictio de ſtatua, cujus duo crura ſignificarunt Imperium diviſum in Occidentale, & Orientale: & deinde extenuatum paulatim debet deſinere in pedes, & ultimò in hos decem digitos id eſt, decem Reges, qui nondum regnum acceperunt: nam accipere debent ultimo tempore, ut pergit dicere Joannes ſubdens.

220. Ferrar. *Sed poteſtatem accipient tanquam Reges:* Hoc indicat, ut notat Ferrarius, quòd hi decem non erunt magni Reges, ſed veluti reguli, ſeu potentatus, ut ſunt in aliqua Republica *Una hora.* Poteſt hæc una hora duo ſignificare, vel ſimultatem, vel breve tempus. Omnes pene ſimul, & eodem tempore, vel brevi tempore erunt ſimultaneè Reges, tunc quaſi exurgente Antichriſto, qui omnia occupabit unus ipſe, ſibique omnes decem ſubjiciet. *Poſt beſtiam.* Aliqui ex Græco
Ribeira. legunt, cum beſtia. Utrumque idem ſignificare poteſt, ut exiſtimat Ribeira, id eſt, ſequentes beſtiam, hoc eſt, diabolum, eique ad nutum ſervientes in omnibus. Ita etiam habet Cor-
Cornel. nelius. *Poſt beſtiam, quia eam ſequentur, vel cum beſtia, quia ei parebunt.*

QUÆSTIO XXVI.

Quare Reges dicuntur cornua?

221. Ex noſtro Textu, manifeſtè patet, quòd Reges cornua dicuntur: *Et decem cornua, quæ vidiſti, decem Reges ſunt.* Et hoc patet ex multis Scripturæ locis: Sufficiat nunc illud
Ezech. 29. Gloſſa. Ezechielis 29. n. 21. *In die illa pullulabit, ſeu naſcetur cornu Iſraël.* Ubi Gloſſa ordinaria:
Theodoret. Thren. 4. Interlin. *Id eſt regium genus.* Ibi Theodoret. *Cornua divina Scriptura, aliàs pietatem vocat, aliàs potentiam, aliàs regnum: ſic dicitur, Thren. 2. n. 3. Confregit in ira furoris omne cornu.* Interlin ibi ait:
Lyra. *Reges dicuntur cornua.* *Omne cornu, Regum fortitudinem dicit.* Similiter Lyra omnem ſtatum regiæ dignitatis, ac fortitudinem defenſionis intelligit.

222. Hujuſmodi metaphoræ habuerunt originem in Scriptura ex eo quia Moyſes habuit cornua.
Exod. 34. *Reſplendet maieſtate, potentia, fortitudine.* Exod. 34. n. 29. dicitur: *Cornuta erat facies ejus propter conſortium ſermonis Domini* Quibus indicabatur gloria Moyſis ex ſua dignitate, potentia ad gubernandum, & fortitudine ad munimen, ac defenſionem populi Iſraëlis, ut ponde-
D. Gregor. rat D. Greg. Magn. *Imple cornu tuum oleo;* Indéque Rex cornu dicitur, debétque pro ſua dignitate, ac auctoritate reſplendeſcere gloria majeſtatis; potentiáque in regimine populi, for-
Job. 16. titudine ad illius tutelam, & protectionem. Job magnus Rex juxta communem ſententiam dicebat de ſe, c. 16. num. 16. *Operui cinere carnem*
Hebræus. *meam.* Hebr. legit: *Involvi in pulvere cornu meum*

Cald. *Gloriam meam.* Septuag: *Robur meum.* Chaldæus. Septuaginta.
Alii transferunt: *Potentiam meam.* Cùm eſſet Alia lectio.
rex, eminebat in populo, gloria ſuæ celſitudinis, potentia ſuæ directionis, roboréque tutelæ.

223. *Iniqui adhærent diabolo, & diabolus per eos impugnat juſtos.*
Secundò: Explicat Angelus Joanni, quòd decem cornua beſtiæ ſunt decem Reges: & quid habent reges cum cornibus: Hæc beſtia eſt diabolus; cornua autem illius ſunt hi reges, qui utpote iniqui, ac maligni diabolo adhærebunt, ut cornua capiti; & ſicut bos cornu impugnat, & petit alia animalia; ſic diabolus cùm non poſſit multoties per ſe ipſum, frequenter per homines perverſos, & malignos perſequitur, & Albert.
impugnat juſtos, ac ſanctos. Albert. Magn. ait: *Dicuntur cornua, vel propter irrationabilitatem, vel quia adhærebunt ei, ſicut cornua capiti: Item quia per eos pugnabit contra Eccleſiam, ſicut beſtia* Alenſis.
pugnat cornibus ſuis Alenſis ait: *Dicuntur iſti reges cornua diaboli per adhæſionem, ſicut cornua adhærent capiti ſuo.*

224. Tertiò: Decem cornua decem reges ſunt. Docet Angelus cornu eſſe reges armatos, quos ra- Apoc. 13.
diantibus thiaris vidimus adornatos, c. 13. n. 1. *Et ſuper cornua decem diademata.* Numquid modo facit reges pares tauris, qui cornu petant, Rupert.
& bello perdant alios reges? Ropert. lib. 10. in *Reges bella movent pro ſuo imperio dilatando.*
Apoc. ait: *Quis enim neſciat de mundi regibus, quantis ſemper fuerint odiis inquieti.* Et cur reges tanta inquietudine laborant; quia cum ſe, ſuámque Republicam, ac regnum pace, ac bonis florere vident; ſtatim bella movent, aliorum terminos, ac terras invadere conantur pro ſuo imperio dilatando. Sic pergit cit. Rup. *Nunquam in ſua pace florere permiſerunt, bellis omnia devaſtantes, turbas hominum gladio interficientes, civitates caſtella igni concremantes.*

225. Multa documenta Deus dat populo ſuo, cùm eſſet ingreſſurus in terram fluentem lac, & mel, quod haberet ſuper ſe creatum regem, ſicut & cæteræ nationes habent: & ſtatim ponit Deut 17.
in præceptum Deut. 17. n. 16. *Non multiplicabit ſibi equos.* Et aſſignat cauſam. *Nec reducet populum meum in Ægyptum.* Prohibetur Hebræus Princeps, nè ſub ditione ſua habeat multitudinem equorum, ne rerum manu, ac copia potens, & ſui impotens, ducto copioſo exercitu Ægyptum petat, ut terram illam ſub ſuo imperio Lyran.
conſtituat. Lyranus: *Nec reducet populum meum in Ægyptum, præſumẽs acquirere terram illam.* Nam *Nemo ſuis rebus contentus vivit*
cùm reges fiunt potentes, ſtatim ſolent alienam fortunam invadere, ut perbellè dicitur. [*Longas Regibus eſſe manus*] Hoc Regum ingenium optimè Deus agnoſcens, terminos conſti- Num. 34.
tuit populo ſuo, à Solis ortu uſque ad occaſum, ab Auſtro uſque ad Aquilonem. Numer. 34. n. 3. Quod cùm ingreſſus fuerit terram Chanaan, poſſeſſio ejus *His finibus terminabitur.* Ad quid Deus hoc præcepit, terminóſque etiam præfixit provinciæ occupandæ? ne gens Hebræa extendat manus in fines alienos, continuo bello; hoc diſtrictè cavet Deus; ſiquidem homo rerum avidus, minimè rebus ſuis explet ſitim, niſi etiam Abulenſ.
alienis adimpleatur. Abul. 1. Reg. c. 8. q. 12. ait: *Ut Iſraëlitæ eſſent contenti illa poſſeſſione, & non contenderent jungere illi terram alienam.* 226.
Quartò una eſt bellua, & multa ſunt cornua: quod certè magnæ admirationis cauſa eſt? & tamen Rupert. lib. 10. in Apoc. non admiratur, conſiderans, quod cornua ſunt Reges, quibus Rupert.
multiplex eſt ratio ſæviendi; & ſic ait. Rup.

Non

Poteſtas inſervit ad ſævitiam.

Non ſolummodo reges contra reges, hoſtili more hæc fecerunt, ſed populis ſuis, civitatibùſque ſuis, reges perſæpe, mala hæc intulerunt. Rectè princeps per beſtiam, & cornua ſignificatur: beſtia, quandoque princeps eſt, & potentia tanquam cornu petit, ac ferit homines; data poteſtas impio viam aperit ad ſævitiam;& quantò grandior eſt poteſtas inter homines, eò maior eſt facultas in cæde, ac ſcelera. Præclara eſt ſententia Divi Hieronymi lib.1. Apolog. adverſ. Ruffinum. dicens: *Periret enim innocentia, ſi ſemper nequitiæ juncta eſſet potentia, & totum, quiquid cupit calumnia prævaleret.*

D.Hieron.

Ait Regius Vates Pſalm.85. num. 14. *Deus, iniqui inſurrexerunt ſuper me, & Synagoga potentium quæſierunt animam meam, & non propoſuerunt te in conſpectu ſuo.* Vates multis de cauſis, timet cùm videret homines contra ſe affectu depravatos, potentia obarmatos & Dei oblitos; quid ſcelerum non aggreditur potentia, quæ Deum ab animo projicit? *Non propoſuerunt te in conſpectu ſuo.* Maximè enim ſæva crudelitas augetur affectu corrupto, voluntate iniqua, & poteſtate improba: *Synagogæ potentium quæſierũt animam meam.* D Baſilius *Atque ex eo duplex timor obortus* Unus quia *Synagoga potentium.* Alter quia, *Non propoſuerunt te in conſpectu ſuo.* Labitur in omne turpe flagitium, ac relabitur facilè, qui in ſella judex, in aula princeps eſt, erga Deum habens clauſos oculos, quos ſæpè ſola potentia ligat, ac reſtringit.

Pſal. 85. *Poteſtate excitatur voluntas improba.* D. Baſil.

227. Ait Deus per Ezechielem, 7.num.10 *Floruit virga, germinavit ſuperbia* Græcus legit: *Contumelia floruit.* Cùm Virga floret & apparet in manu iniqui ſtatim contumelia prodit, ac exurgit. Poteſtas improbo data, inſervit, nòn ad juſtitiam exercendam, ſed ad injuriam mentito jure irrogandam: Et ex ſummo jure ſumma injuria naſcitur; aliquando irritatur affectu judex, aut invitatur officiis princeps ad ultimam improbitatem: *Floruit virga, ſurrexit contumelia:* tamen è virga cenſoria fructus eſt, quod notat Lyra. & ait: *Ex qua ſequitur contemptus, ac depreſſio hominum.* Suis diſcipulis Magiſter Deus nunc adimit, nunc permittit virgam; demit Matth. 10. num. 10. *Nolite poſſidere aurum, neque virgam.* Sic & Luc. 9 c.2. Tamen Marcus virgam Apoſtolis permiſſam ſcribit cap. 6.n.8. Præceptum eſt à Magiſtro; *ne quid tollerent in via niſi virgam tantum.* Ac ſi divinus Magiſter vellet virgam in Republica, nunc ſumendam, nunc deponendam eſſe, ut monet D. Gaudentius tract. 5. Addo Chriſtum Dominum data, negaſſéque virga ſignificaſſe, quòd virga ſit, prout lex, ac juſtitia, poſtulat ac exigit; nòn verò ullo modo ſit virga ut affectus, ac poteſtas iniqua provocat, ac impellit.

Ezech 7. Græcus. *Officio aduitur judex improbus ut malè agat.* Lyra. Matth. 10. Luc . Marc. 6. D. Gaudent.

228. Quare, ne gens Hebræa hoc extremo malo laboraret, oblatam ſibi poteſtatem Gedeon à ſe ac ſuis domeſticis rejecit. Volebat Senatus Judaicus, ut Gedeon judex perpetuo gereret principatum, ac etiam in domum ſuam transferret, Judic 8.n. 23. *Quibus ille ait: Non dominabor veſtri, nec dominabitur in vos filius meus, &c.* Magna profectò virtus eſt quæ faſces, ac ſecures à ſe rejicit. Eſto Gedeon nollet ſibi hos honores: Cur filio Pater aufert, quod fortuna plena manu offert? Sed neſciebat bonus Pater, an filius, ac nepos ſint habituri imperio dignos mores, meruſque illi inde ingens erat, ne agendi licentiâ Rempublicam perdant, ac proinde pater maximam majeſtatem repudiat. Abulenſis q 10. ſic ait: *Quia fortè ſi ipſe dignus foret, poſteri eſſent indigni, & ſic turbarent populum.*

Judic. 8. *Indigno non eſt danda dignitas, ne pereat Reſpublica.* Abulenſ.

Quæstio XXVII.

Quinam ſint iſti decem Reges, & an tali nomine veniant ad devaſtationem Babylonis ante publicatum Antichriſtum?

229. TRia in hac re inquiro. Et primò, mihi eſt certum hos decem reges diſtinctos eſſe ab illis, qui in ſeptem capitibus ſignificantur, nam ſymbola diverſa ſunt, nec capita ſunt cornua; nec vice verſa, conua capita: ergo etiam & ſignificata; & ſicut capùt majus eſt ſuo, vel ſuis cornibus, tantò majores ſunt reges in capitibus ſignificati iis, qui in cornibus denotantur: ſeptem enim capita, ſeptem Monarchas, Aſſyrios, Medos, Chaldæos, Perſas, Græcos, Romanos, & Antichriſtum: decem verò cornua decem reges, in quibus diviſum erit imperium Rom. denotant: & ideò hi decem non dicuntur ſimpliciter reges, ſed tanquàm reges, ad differentiam illorum ſeptem, qui ſimpliciter dicuntur reges, utpote magni Monarchæ: hi autem dicuntur tanquam reges, utpote parvi reges.

Decem reges diſtincti à ſeptem.

230. Secundò: Mihi veriſimilius eſt, hos decem reges, eſſe numero præfixo, de qua re Aug. lib. 21. de civit. 23. dubitare videtur, an dicantur decem, & ſit definitum pro indefinito, & per decem reges denotentur omnes reges terræ. Tamen ſimpliciter mihi videtur dicendum, quòd decem reges ſignificat determinatum numerum, denarium. Primò, quia Daniel. 7.n.24. *Cornua decem ipſius regni, decem reges erunt, & alius conſurget poſt eos, & ipſe potentior erit prioribus, & tres reges humiliabit.* Et ſicut tres reges ſunt in numero determinati; ita & decem: ſic docent D. Hieronymus, D. Irenæus, Theodoretus, Lactantius, & alii, quos citavi ſupra, c.13.q.3.n.17.& 18. Deinde apud Danielem cap.2.n.33 Statua illa magna, in qua denotabantur Orbis imperia; Imperium Romanum denotabatur in tibiis, ac pedibus; qui cùm duo eſſent, ſignificabantur imperium Romanum dividendum in Orientale, ac Occidentale & ut rectè notat D. Hippolytus orat.de conſumm. mundi. In decem digitis pedum ſtatuæ, ſignificabantur ibi decem reges, in quibus imperium Romanum finietur: Deinde per hos decem reges, in quibus imperium Romanum erit dividendum, non eſt neceſſe intelligere omnes reges mundi; quia Sinæ, Japponi, nunquam fuerunt ſubjecti imperio Romano.

D. Auguſt. Daniel. 7. D.Hieron. D.Irenæus. Theodoret. Lactantius. D Hippol. *Hi decem reges numero præfixi.*

231. Mihi etiam veroſimilius eſt cum Ribeira, Ferrario, quòd hi decem reges, pugnabunt, & evertent Babyloniam ſeu Romam, ante publicatum, ac magnificatum Antichriſtum: nam talem decem reges convenient ad talem expeditionem, non ex alicujus imperio, ſed ex ſuo beneplacito, ac inſpiratione divina, ut indicat text. n.17. *Deus dedit in corda eorum, ut faciant.* Tunc in illa expeditione Antichriſtus erit magnus Dux, & regum, ac militum voluntatem ſibi devinciet.

Richard. Ferrar.

Poſt Babyloniam à decem regibus devaſtatam conſurget Antichriſtus. vinciet, multáque ſpolia congregabit diabolo djuvante; & tunc arma converret contra ſuum regem, ipſoque ſuperato alium, & alium aggredietur: quibus tribus proſtratis, & regno ſpoliatis, ſe magnum Monarcham conſtituet, cogétque ſeptem reliquos ei obedire, quod bene colligitur ex Daniel. cit. c. 7. dicente *Cornua decem ipſius regni decem reges erunt, & alius conſurget poſt eos, & ipſe potentior erit prioribus: & tres reges humiliabit, & alius*, ſcilicet cornu, id eſt, Antichriſtus, juxta communem ſententiam; *conſurget poſt eos*, id eſt, decem, reges & ipſe potentior erit prioribus, ut ait Propheta, id eſt, Antichriſtus conſurget poſt hos decem reges, qui Babyloniam ex conſilio ſuo vaſtabant. Daniel. 7.

232. Et maximè confirmatur hæc noſtra ſententia, quòd ſcilicet prius ſit demonſtrandum Imperium Romanum, antequam conſurgat Antichriſtus, de quo agens Apoſt. 2. ad Theſſ. 2. n. 3. *Nemo vos ſeducat ullo modo; quoniam niſi venerit diſceſſio & revelatus fuerit homo peccati filius perditionis, &c.* Et tunc ſubdit Apoſt. *Nam myſterium jam operatur iniquitatis: Tantum ut qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat, & tunc revelabitur iniquus.* Ubi Apoſt. juxta communem ſententiam pro ſigno adventus Domini, dat adventum Antichriſti, & pro ſigno adventus Antichriſti, dat deſtructionem Imperii Romani; nam illa verba Apoſtoli: *Qui tenet nunc*: nempe Imperium Romanum; *teneat* modò, nempe illud, *donec de medio fiat*: id eſt, donec fuerit avulſum, & extinctum. *Et tunc revelabitur ille iniquus*: ſcilicet Antichriſtus. Ita locum Apoſtoli exponunt Tertull. in Apolog. cap. 32. S. Optatus Milevit. lib. 3. contra Parmen. D. Cyrillus Hieroſol. Catheſ. 15. D. Hironym. q. 11. ad Algaz. D. Auguſt. lib. 20. de civit Dei c. 29. & in comment. ad cit. epiſt. Ibi D. Ambroſ. Bed. Oecumen. D. Thom. D. Anſelm. & alter Anſelm. Laudun. S. Proſper. in dimidio temporum, c. 8. D. Gregor. Magn. lib. 32 in Job. Et hic Viegas, Ribeira, Ferrarius, La Hay, ad finem cap. ubi multos alios citat. Theſ. 2. Tertull. Optatus. D. Cyrill. D. Hieron. D. Aug. D. Ambroſ. Beda. D. Thom. D. Anſelm. Laudunen. D. Proſpe. D. Gregor. Ribeira. Viegas. Ferrar. La Haye.

QUÆSTIO XXVIII.

Quare cùm iſti ſint verè reges, dicitur de eis, quòd regnum nondum acceperunt?

233. QUÆSTIO eſt, quòd cùm iſti decem reges, verè ſint reges, quomodo de illis ait Angelus? *Decem reges ſunt: qui regnum nondum acceperunt* Et maximè auget difficultas: quia Rupert. exiſtimat in præſenti in his decem regibus denotari omnes Reges, ac Imperatores, qui uſque ad Ioannis tempora extiterunt in mundo apud Aſſyrios, Chaldæos, Perſas, Medos, Græcos, ac Romanos, ſed cùm iſti utpote Nabuchodonoſor, Alexander Magnus, Julius Cæſar, dominati fuerint in toto orbe, quomodo de illis dicitur Regnum nondum acceperunt? Planè iſti ſub ſe habuerunt terram, ac regna multa; ac quia vitii, & cupiditatibus inſervierũt meritò, cenſentur regnum non habuiſſe, & ab albo regum excluduntur. Sic cit. Rupert lib. 10. in Apocal. *Regnare quidem viſi ſunt, & regnum factum, & nomen ſibi uſurparunt; ſed veraciter, nunquam regnaverunt: neque enim regnum illorum, verè eſt regnum. Nam verè reges hujuſmodi, non ſunt mirandi; ſed miſeri ſunt judicandi, qui ut regnarent tot homicidia fecerunt.* Ita etiam in præſenti Alenſis. *Verus rex debet habere æquitatem juſtitiæ, claritatem ſapientiæ, pietatem miſericordiæ, ſanctitatem divinæ reverentiæ: quibus omnibus iſti carebant:* in eiſque ſua nequitia, ſuffocavit, ac extinxit eorum dignitatem. Rupert. *Indignus etſi videatur in indignitate illam non habet.* Rupert. Alenſis.

234. Et confirmatur ex præſenti Text. *Et poteſtatem tanquam reges accipient una hora poſt beſtiam.* Per beſtiam Antichriſtus intelligitur à Rupert. ac aliis, ut dixi in expoſitione: an non ipſe Antichriſtus omnium potentiſſimus erit Monarcha? omnia ferè ſub ſuo imperio continebit; Quomodo ergo ſi alii dicuntur Reges ipſe non rex, ſed b ſtia dicitur; quia ipſe omnium impiiſſimus erit: & ideò quamvis videatur regnare, nomine regis privatur; quia tale nomen à tanta nequitia expellebatur: annuit cit. Rup. & ait: *Cùm dicit, poſt beſtiam idem namque eſt, ac ſi dicat, ad effundendum ſanguinem Sanctorum, quæ poteſtas beſtiæ, non eſt verè ad regnum, ſed ad inſaniam, ad effundẽdum ſanguinem.* *Qui impiè regnat, non eſt rex, ſed beſtia.* Rupertus.

235. De ſe ait regius Vates, Pſal. 130. n. 1. *Neque habitavi in magnis, neque in mirabilibus ſuper me.* Primum ſic legit Symmachus: *Neque ambulavi in majeſtatibus neque in tranſcendentibus me.* Quomodo ipſe ait de ſe, quòd non ambulaverit in majeſtatibus, magna potentia, ac apparatu degens, ſub ſe habens ſubjectos duodecim tribus ad quorum apicem, ex Dei nutu fuerat electus: & tamen ait de ſe quòd *non ambulaverit in majeſtatibus*. Cùm ſe cognoſceret peccatorem, ac peccatis infectum, homicidio, ac adulterio coinquinatum: inde in ſe nullam agnoſcebat regalem majeſtatem, ſed ab omni illa privatum ac expoliatum fatebatur, & tanquam à re ſibi ſuperiore, ac tranſcendente declinabat. Nam ut rectè ait Salvian lib. 3. de Providentia *Quid eſt dignitas indigno, niſi ornamentum in luto?* Nam ſicut lutum tali ornamento non condecoratur, ac nobilitatur, ſic & indignus dignitate non ſublimatur. Pſal. 130. Symmach. *Ubi peccatum, ibi non eſt dignitas.* Salvianus.

236. Ex Amos c. 5. n. 5. Dixit Stephanus Act. 7. n. 42. *Numquid victimas, & hoſtias obtuliſtis mihi annis quodraginta in deſerto domus Iſraël? & ſuſcepiſtis tabernaculum Moloch, & ſidus Dei veſtri Rempham, figuras, quas feciſtis?* Colebant miſeri Iſraëlitæ Molochi ſtatuam, regiâ coronâ illuſtrem; pellucidis lapidibus inſtar luciferi pellucentem; in quo etiam demonſtrabant ſplendidiſſimum colere luciferi ſeu Auroræ aſtrum. Et illud maximè notandum, quòd ſydus illud ab Iſraëlitis vocetur *Rempham*, ſive Repham quod nomen idem valet ac obtenebratio; & quid tenebræ cum fulguranti, & pellucido ſydere; cur non magis illum vocat ſplendorem, illuminationem, quam obtenebrationem? Dabant illi improportionatum honorem cultus ſyderei; & tantum abeſt, quod ipſum ſydus tali honore fulgeret, ac radiaret, ut etiã ipſo nativo lumine eſſet obſcuratum, & tenebr tum: Proindéque tenebræ quas ſydus in hominum cordibus diffundebat, in ipſummet ſydus refunduntur, ut obtenebratio, ac obſcuratio diceretur Noſter D. Cyrill. Alex. in c. 5. in Amos ait: *Portaverunt igitur tabernaculum Moloch; hoc eſt, regis noſtri Rempham, id eſt, obtenebratio, & excæcatio. Porrò Luciferum adorabant;* Amos 5. Act. 7. *Dignitas data immerito, nõ eſt ad honorem, ſed ad interitum.* D. Cyr. Alex.

verum

veruntamen adorantibus factus eſt Remphan, id eſt obtenebratio, & obcæcatio: Non quaſi aſtrum in illis operatum ſit tenebras, ſed quod illis cultus illius obtenebrationis cauſa extiterit. Indignus cultus propriam lucem obſcuravit, & tenebras importavit.

237. Proverb. 26. Ait Salomon Proverb. 26. n. 8. *Sicut qui mittit lapidem in acervum Mercurii: ita qui tribuit inſipienti honorem.* Quæ verba ſic leguntur apud Septuag. *Sicut qui ligat lapidem in funda, ita qui tribuit honorem inſipienti.* Comparatur tribuens honorem indigno, cum eo qui lapidem ponit in funda ad percutiendum; ſed quid ſimile habet, ſi tribuas indigno honorem, cum eo, qui rotat in funda lapidem ad percutiendum? Cùm lapis rotatur in funda, in quem mittitur, vulnus, & mortem generat, ſic cum dignitas & honor defertur immerenti, talis dignitas, non eſt ad honorem, & gloriam, ſed potiùs ad mortem, & vulnus ac perpetuam ignominiam, cùm talis tanto honori minimè valeat correſpondere. D. Ambroſ. epiſt. 7. *Qui deligat lapidem in fundibulo, ſimilis eſt ei qui dat inſipienti claritatem: Certè ſicut tormento acerbatur, & geminatur malum ſaxi ruina, ſic inſipientis ruina in libertate vehementior eſt. Recidenda igitur inſipienti poteſtas; ſervitus enim ei convenit.* Honor indigno idem eſt, ac jaculum contortum in eum à validiſſimo adverſario.

Septuagin.
Dignitas indigno non eſt ad honorem ſed ad ignominiam.
D. Ambroſ.

QUÆSTIO XXIX.

Quare de iſtis decem Regibus dicitur, quòd una hora poſt beſtiam accipient regnum?

238. *Status quæſtionis.* BESTIAM, ſuper quam mulier inſedebat, explicat Angelus Ioanni, & ait: *Decem cornua, decem reges ſunt, qui regnum nondum acceperunt, ſed poteſtatem, tanquam reges una hora accipient poſt beſtiam.* Quid ſit accipere poſt beſtiam jam explicavi in Expoſitione. Quæſtio præſens eſt, cur exprimatur, quòd poteſtatem una hora accipient?

239. *Terrena diu acquiſita citiſſimè perduntur.* Longo tempore, longa regni expectatione, hi decem reges cruciabuntur, & anxiis deſideriis regnum expectabunt, ipſumque longo ſudore, labore, ac cura ambibunt; & tamen proſperitatis fortuna, tam vehementibus laboribus comparata; audi quanto tempore duraverit. *Vna hora accipient poteſtatem poſt beſtiam.* Breviſſima temporis menſura, una nempe hora, amiſſum eſt, quod longiſſimis ſæculis expectatum, ac procuratum eſt. O fatua ambitio, quot annos in diſponendis præliis, in cogendis armorum agminibus, in congregando, ac ordinando belli apparatu inſumpſit magnis theſauris conſumptis: & tamen, quæ ſummis periculis, ac curis parta ſunt, citiſſimè elabuntur, & exiguo tempore, una tantùm hora tranſeunt: In præſenti patrocinatur D. Ambroſ. *Significant quippe*, cornua ſcilicet, *Ea regna, per quæ Romanum Imperium deſtruendum eſt: partem namque Aſiæ, Perſæ primitus abſtulerunt, poſtea verò Sarraceni totam ſubegerunt; Vvandali Africam, ſibi vindicarunt, Gothi Hiſpaniam, &c.* Et

D. Ambroſ.

tunc ſubdit S. Doctor. *Hæc ergo regna, eo tempore, quo viſio iſta Ioanni demonſtrata eſt poteſtatem nondum acceperant, ſed una hora tanquam reges poteſtatem acceperunt; quia ſingularum iſtarum gentium poteſtas pauco tempore permanſit.* O fatua hominum amentia! quæ tam anxiis deſideriis, ac laboribus caduca quærit; & inſequitur; quæ innumeris parta ſunt annis, una hora ſubvertuntur. *Iſtarum gentium poteſtas pauco tempore permanſit.*

240. Aggæ. 1. *Quod magno labore comparatur, citò labitur.* Hanc miſeram hominum cæcitatem exaggerans Aggæus Propheta c. 1. n. 6. ait: *Qui mercedes congregavit, miſit eas in ſacculum pertuſum.* Non ait, mercedem, ſed mercedes, quas ut homo valeat accipere, anxius, & ſollicitus finem anni expectat, longos ſuſtinens labores glebas terræ aratro proſcindens, glacies, Solis æſtus, ac ventorum iras patiens, omni præſſura defatigatus ſed quod tot annis lucratus eſt, cùm in ſacculum perforatum mittat, omnia una morula inſtantanea perdit; & cùm comparantur, ac mittuntur, ſtatim per foramina dilabuntur: plurium annorum mercedes, anxio labore partas, breviſſimè amiſſas vides. Quidquid enim in ſacculum pertuſum immittitur, non ibi perſiſtit, Interlin. ſed citò tranſit. Sic interpretatur Interlin. *Si quis vel negotiatione, vel mercenaria manu mercedes congregavit, illæ pecuniæ ita defluunt ac ſi mitterentur in ſacculum pertuſum.*

241. Pſalm. 67. Ait Regius Vates, Pſal. 67. n. 14. *Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, & poſteriora dorſi ejus in pallore auri.* Inter cleros, ait, hoc eſt ſi accumbas, & requieſcas inter medios cleros, id eſt, inter ſortes, quibus victores inter ſe dividunt ſpolia, è quibus multa tibi pro mittis, ut exponunt D. Ambr. Genebr. Bed. Lor. & alii. Quid tunc ipſa columba deargentata cum nitore auri? & notandum, quod de ſolo illius dorſo aureo meminit, & cur non potius de illius pectore capite, ac oculis, ſed tantum ſcapulas, ſeu dorſum proponit? In ipſa columba deargentata figurantur terrena bona, quæ maximè ſplendent in noſtris oculis, & multis laboribus, ac periculis, varioque fortunæ jaculo tanquam per ſortes comparantur, quæ bona ſic citiſſimè volant, ac percurrunt, ut quamvis diligentiſſimus occurras ſpectator, ſolùm eorum dorſa velociſſimè currentia vix notabis: ad quod reſpicit D. Greg. 3. Pap.... admonit. 12. & ait: *Profectò divitias in ſpem ſuæ fiduciæ intuentes congerunt non intuentes perdunt.* Ad hoc ſpectat illud, quod eleganter dicitur, Eccleſiaſt. 31. n. 8. *Beatus vir qui poſt aurum non abiit:* Cur non etiam beatus dicitur, *qui ante aurum non abiit?* Cur potius dixit: *poſt aurum?* Equidem auri proprium eſt univerſos præterire, & cunctis terga ſua dare: ſic enim currunt bona temporalia: ſic aurum volat, ut quamvis velociſſimè accedas, ſola terga habebis. Vide ſup. c. 14. q. 21. n. 192. 193. 194. 195. & c. 16. q. 18. n. 120. & multa aliâ tom. 1. in Apoc. ac quinque tomis in Evang. verb. Bona temporalia.

D. Ambroſ.
Genebrad.
Beda.
Lorin.
Temporalia citò evaneſcunt.
D. Gregor.
Eccleſ. 31.

Apoc. 17. n. 13. Hi unum conſilium habent; & virtutem & poteſtatem ſuam beſtiæ tradent.

Num. 14. Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet illos,

quoniam Dominus dominorum eſt, & Rex regum, & qui cum illo ſunt vocati, electi, & fideles.

VERSIONES.

Syrus. n. 13. Hi unam voluntatem, potentiam, ac poteſtatem ſuam illi animali dentis dant.

Arabicus. Hi porrò concordes erunt in eadem ſententia, & robur, ac poteſtatem ſuam tradidere beſtiæ.

Primaſ. Hi omnes unam ſententiam habebunt, & vim ſuam beſtiæ tradent.

Pagninus. Potentiam, & poteſtatem tradent.

Vatablus. Potentiam, & imperium tradent.

D. Auguſtinus. Virtutem, & majeſtatem diabolo tradent.

Syrus. n. 14. Hi cum illo Agno præliabuntur.

Arabicus. Et hi oppugnabunt Agnum, &c. Et amici ejus vocabuntur electi.

D. Auguſtinus. Hi cum Agno pugnant qui cum ipſo vocati ſunt & electi.

242. EXPOSITIO IX.

Hi unum conſilium habent, Hi nempe decem reges unanimi conſenſu, unam ſententiam, unum propoſitum, ac reſolutionem habent, ut Chriſto adverſentur, ejúſque fideles perſequantur. *Et virtutem, & poteſtatem ſuam*: Virtutem nempe, fortitudinem, ac robur bellicum. *Poteſtatem*: dominationem ac imperium, quod ſuprà ſubditos, ſuos ac milites habebunt, *beſtiæ tradent.* Quæ verba ſic explicat Rup. *Quidquid virium, & fortitudinis habent ipſi*: Silicet beſtiæ *tradent dicentes, tibi gratias, quia quicquid habemus á te accepimus.* Propriumque ipſorum imperium, omnia & ſua dæmoni, ejúſque nequitiæ referunt: genuinus eſt ſenſus: Hîc namque per beſtiam accipitur diabolus, ſub hoc nomine de eo agitur in toto hoc cap. ſicque omnes ſuas facultates ejus obſequio dedicabunt Albert. M. in præſenti tria notat. *Hi unum conſilium habent, quantum ad machinationem mali; & virtutem, quantum ad ſimulationem boni; & poteſtatem ſuam quantum ad ſimulationem mali:* Addit Abul. *Ecce ut eorum malitia erat exquiſita.*

Rupert. | Albert. | Abulenſ.

243. *Hinc cum Agno pugnabunt.* Hæc de Antichriſto nullo modo poſſunt intelligi, ut volunt Rib. & Corn. quia hic ſermo eſt de decem regibus; & ſub Antichriſto, tantum erunt ſeptem reges, tribus ab eo extinctis, & deletis, ut jam dixi ſup. q. 27. & iterum dicam q 31. ſermo eſt ergo hîc de expeditione, ac impugnatione Babyloniæ, ſeu Romæ, in qua Antichriſtus, non erit magnus Monarcha adhuc habitus, ſed erit magnus militiæ dux ac princeps horum decem regum, *Cum Agno pugnabunt*, juſtos perſequendo, & adjuvando diaboli regnum, intendentes auferre cultum veri Dei, illiúſque honorem: *Sed Agnus vincet illos* quia tales reges, non poterunt prævalere, nec Dei cultum auferre: nam tunc pro tali tempore divinus cultus erit in ſuo vigore apud Catholicos, nec in ſanctos erunt dura, & aſpera nocumenta, ut de perſecutione Antichriſti dicitur ſup. c. 13. n. 7. & ibi dicitur: *Datum eſt illi bellum facere cum ſanctis, & vincere eos.* Unde exiſtimo ſub his decem regibus non futura multa tormenta, ac martyria in ſanctos, Deo cuſtodiente. Apoc. 13.

Ribeira. | Cornel. | *Verus ſenſus*

Quoniam Dominus dominorum eſt, & Rex regum: Et quamvis ſolus Agnus victoriam conſequetur, partem tamen victoriæ, ſuis electis, ac fidelibus adſcribere dignatur: *Qui cum illo vocati ſunt electi, & fideles.* Qui nempe cum ejus gratia, virtute, ac conſilio ſuæ voluntatis vocati ſunt; ita ut verè fideles dicantur. Vocati nempe ad veram gratiam, ac ſanctitatem. 244.

QÆSTIO XXX.

Quare cùm reges frequenter inter ſe ſint diviſi; hi tamen decem reges, in eandem ſententiam & voluntatem conveniunt.

Hi omnes decem reges, eandem voluntatem, ac ſententiam habent, ut legunt Syrus, ac Primaſius, ſeu ut habet Arabicus, *In eadem ſententia ſunt concordes*; ut bellum excitent contra Babyloniam: ad hocque ſe mutuò adjuvent, in ejuſque deſtructionem conſpirent, & etiam ut ſimul cum Agno, ejuſque juſtis pugnent: quænam hujus rei ratio? Prima & genuina, divina diſpoſitio cum ſua permiſſione, & dum agitur de Babylonia infrà n. 17. dicitur: *Deus dedit in corda eorum ut faciant &c.* ut ibi dicam, ſed jam Moraliter. 245. Syrus. Primaſ. Arabicus. *Difficultas quæſtionis.*

Reſpondeo Primò: Hi omnes decem reges in hanc ſententiam, & voluntatem inter ſe conveniunt. *Hi cum Agno pugnabunt*, ut bellum faciant contra ſanctos, & juſtos; & quamvis impii inter ſe diffideant ac contrarii ſint: maximè tamen in hoc frequenter conveniunt, ut juſtos perſequantur, omnibuſque modis eos opprimunt. Matth 9. n. 4. *Acceſſerunt ad eum*: ſcilicet Iesum, *diſcipuli Ioannis, dicentes*: *Quare nos, & Phariſæi jejunamus frequenter; diſcipuli autem tui non jejunant?* Diſcipuli Ioannis Phariſæis contrarii erant; eos namque Ioannes acriter objurgans genimina viperarum vocaverat. Mat. 3. n. 8. Cur modo diſcipuli ejus Phariſæis aſſociantur? Cur modò cum execratis viperis à ſuo Magiſtro conveniunt, ac uniuntur? Agebatur res contra Chriſtum Dominum, ejuſque diſcipulos, adverſus quos etiam maxime inter ſe contrarii adunantur, ac colliguntur. D. Chryſologus ſermone 30. ait: *Cum diſcipulis Ioannis, quæ ſocietas Phariſæis? niſi quia junxerat invidia, quos disjunxerat diſciplina: Iudæi poſtponi Moyſen Domino non ferebant: diſcipuli Ioannis Chriſtum nolebant Ioanni ullatenus anteferri: ſic in Chriſtum fremebant, utrique livore communi*: Quamvis vehementer eſſent inter ſe diviſi Phariſæi, & diſcipuli Ioannis: tamen ubi adverſus Chriſtum deventum eſt, maximè inter ſe amico 246. Matth. 9. Matth 3. *Impii inter ſe contrarii còtra juſtum uniuntur.* D. Chryſol.

amico fœdere conveniunt ad eum, ejúſque diſcipulos impugnandum: ut in præſenti, hi decem reges quamvis eorum ſtudium ſemper eſſet diverſum, ad præliandum tamen contra
247. Agnum, ejúſque fideles concordes iuveniuntur.

Secundò: Qui ſunt iſti, & quod conſilium, ac voluntatem habent? Iſti ſunt reges, corúmque conſilium eſt de bello agendo contra Babyloniam, de impugnationéque commovenda contra Agnum, ejúſque fideles: Non ergo mirum, quod tale ſit eorum conſilium, ac voluntas; quia nil frequentius apud reges pertractatur; corúmque aulis agitatur quam bella ac diſſidia, quibus univerſus Orbis premitur, ac vexatur. Apud Ioſue 11.n. 1. legitur, quòd rex Aſor, multos alios reges excitaverit, ac convocaverit in bellum. Sic ait text *Iabin Rex Aſor miſit ad Ioad Regem Madon, & ad Regem Semeron, atque ad Regem Achſaph, ad Reges quoque Aquilonis &c.* Univerſi hi Reges nihil de bello cogitantes, pacifici, & quieti erant in ſuis civitatibus: Unus tamen Rex Aſor provocat, & convocat ad bella Cur ergo unus Aſor pacem rumpit, & de belli negotio agit? Myſticam quandam rationem, in ejus nominis ſignificatione invenit Origen. Aſor ſignificat aula, inde ex alta Dei providentia introducitur ipſe Aſor prælia tractans, excitans, ac provocans, ut oſtendatur quid aula Principum, auláque Regis germinet, niſi pacis turbationes, bellique diſſidia Orig. hom. 24. in Ioſue ait: *Interpretatur Aſor aula: eſt ergo omnis terra aula hujus regis, qui totius terræ, velut unius aulæ obtinet principatum, ipſe eſt, qui mittit ad omnes gentes, & invitat ad prælium.* Meritò ad illum regem, qui in ſuo nomine aulæ ſignificationem importat, Prælia, ac turbationes pacis, & concordiæ ſpectant.

Ioſue 11.
Bella, ac diſſidia maximè in aulis Principum
Origen.

248. Tertiò: Decem reges terræ in unum congregantur, an ut pacem ſervis Chriſti donent? an ut ipſum Chriſtum adorent? Minimè ſed ut bella faciant. *Cùm Agno pugnabunt.* Cum potentes terræ ſic in unum adunantur? cùm ipſa poteſtas diſſidii, ac diſcordiæ cauſa ſit. *Agnus vincet eos.* Cùm ejus potentiam, virtutem, ac juſtitiam agnoſcent, maximè timebunt ab Agno eſſe vincendos: ideò omnes adverſus Agnum ad pugnam inferendam colliguntur, ac uniuntur; ut poſſint pugnare, & prævalere contra Agnum. *Phariſæi audientes quod Ieſus ſilentium impoſuiſſet Sadducæis conveniunt in unum*: Matth 22. n. 34. Phariſæi & Sadducæi maximè contrarii, & adverſarii inter ſe erant: nam Sadducæi reſurrectionem negabant quam Phariſæi fatebantur; quomodo in unum conveniunt ac ſimul uniuntur, ut notant D. Chryſoſt. homil. 72. Matth. D. Paſchaſ. lib. 10. in Matth. Sadducæi devicti, ac convicti ſunt à Chriſto D. qui in ſua quæſtione de Reſurrectione, eis impoſuit ſilentium quod etiam ſæpè fecit Phariſæis in ſuis quæſtionibus; ut amplius non auderent eum interrogare; quamvis ergo Phariſæi, ac Sadducæi eſſent inter ſe diviſi, cùm ſe viderent à Chriſto ſæpe ſuperatos, ita ut ne minimum verbum auderent dicere contra Chriſtum, concordant, ac uniuntur, & magno amicitiæ vinculo armantur, ut contra victorem fortiùs pugnent, ac decertent.

Matth. 22.
D. Chryſoſt.
D. Paſchaſ.
Devicti contra victorem armantur ad pugnam.

249. Quartò: *Hi unum conſilium habent* His manifeſtatur horum decem regum concordia: & cujus rei gratia hæc facta ſunt; *Ut pugnent cum Agno:* Ut nempe contra Dei ſervos pugnent, belláque gerant: ad hoc tendit impiorum collectio, ac unitas, ut juſtos perſequatur, ac impugnet. D. Greg. lib. 34. Mor. c. 4. ait: *Reproborum quippe unitas, bonorum vitam tanto durius præpedit, quantò eis per collectionem durior opponitur.* Hinc eſt, quòd volens Daniel ſanctiſſimæ Suſannæ ſervare vitam, ab hoc uno ante omnia incipit; ipſos ſenes accuſatores inter ſe diſjungere. c. 13. n. 51. *Separate illos ab invicem procul, & judicabo eos* Ut denotaret, quòd vix poſſit ſalvari vita juſti, niſi intercedat malignantium diviſio.

D. Gregor.
Ex concordia iniquorum, mala in juſtos oriuntur
Daniel. 13.

250. Iob. 1. n. 17. dicitur. *Chaldæi fecerunt tres turmas, & invaſerunt camelos.* Ecce congegata Caldæorum agmina de multis aliorum gregibus omnem Iobi gregem petunt, & mactant. Quod tamen in præſenti maximè inquiro, cur tres turmæ, ſeu Chaldæorum acies, & non potiùs quatuor, vel quinque convolant ad perniciem? In Chaldæis illis omnes maligni ſpiritus erant adunati, & confœderati, ut communiter. Pro cujus intelligentia etiam cum communi ſententia Theologorum ſuppono cùm D. Th. 1. p. q. 109. quòd mali Angeli ceciderunt de omnibus ordinibus, ac Hierarchiis Angelorum, de qua re latè Suar to. de Angel. 1. c. 14. n. 18. & l. 7. c. ult n. 1 ſicut ergo in Angelis ſanctis tres ſunt ordines, ſeu tres Hierarchiæ, ſic etiam aliqualiter ſuo modo hujuſmodi tres claſſes dantur in malignis ſpiritibus, quia quæ ſunt naturalia, ipſi non amiſerunt: dicuntur tres turmæ, ut ſignificentur omnes dæmones conglomerati contra Iob: nam quamvis in inferno, *nullus ſit ordo, ſed ſempiternus horror*; & in dæmonibus ob ſuam perverſitatem, ac malignitatem, nulla ſit unitas, ac concordia, ſed ſumma diſcordia, ac diviſio, tamen ad impugnandum juſtum, & ſanctum adſtricto fœdere conveniunt, & uniuntur Origen. homil. 1. in Iob. pulchrè ſic fatur. *Univerſa potentia, atque exercitus, & omnes dæmonum catervæ, ſimul illic convenerunt, & pariter ſe adverſus B. Iob armaverunt, tantum ut Iob ſuperarent, ut pote, quia non erat ei ſimilis in toto mundo.* Et ubi collecta erat impiorum malitia, non mirum, quòd ſolus juſtus requirebatur ad mortem, nullus ex toto Orbe juſtus, niſi Iob, qui viam virtutis inoffenſo pede currebat ad mortem petebatur, contra quem omnes impio-
rum exercitus conveniebant armati. 251.

Iob. 1.
D. Thomas.
Suarez.
Impii etſi diviſi contra juſtum uniuntur.
Origenes.

Remittitur meus Ieſus à Pilato ad Herodem, qui cùm ad ejus interrogata non reſponderet ut refert Luc. 23. n. 11. *Sprevit autem Ieſum Herodes, cum exercitibus ſuis, cùmque illuſiſſet, indutum veſte ſplendida, remiſit ad Pilatum, & facti ſunt amici inter ſe, Herodes & Pilatus.* Et quis mediator interceſſit ut Pilatus, & Herodes crudeles inimici fierent amici. Quis eorum animos ſic pacavit, ſicque concordavit? Diabolus fuit, qui hanc compoſuit amicitiam; bene ſciens nullam machinam aptiorem poſſe inveniri quæ ſanctiſſimum Jeſum perimat; quam ſi impii homines amicitia confœderentur. Theophylact ibi: *Vide, quam diſcrepantia cogitet diabolus, ſolùm ut Chriſto mortem præpararet, in unam enim conſpirationem copulat, & conciliat inimicos.* Hanc diabolus manum armat, nimirum malignantium amicitiam, qua poſita, putat minimè poſſe jam Chiſtum vivere.

Luc. 23.
Ex unione impiorum mors in juſtos.
Theophyl.

Quæstio XXXI.

Quare decem Reges uniantur, ut pugnent contra manſuetiſſimum Agnum?

252. Richard. Cornel. Menoch. La Hay. *Impugnatur, & proponitur vera ſententia.*

DE pugna futura cum fidelibus ſub Antichriſto, interpretantur Ribeira, Cornel. Menoch. La Hay; & ita ait Cornel. *Et Agnus vincet illos, quia cum Antichriſto, quem ſequuntur, à Chriſto deturbabuntur in Tartara.* At hæc ſententia non poteſt ſubſiſtere; quia hic eſt ſermo de decem regibus, & ſub Antichriſto tantum erunt ſeptem reges pugnantes contra fideles, tribus ab eo interfectis, ac extinctis, ut patet ex Daniele, & ſuprà dixi q.27. ac proinde ſub Antichriſto Monarcha non erunt decem reges, ſed tantum ſeptem: Deinde, ut notat Ferrar. in hoc falluntur Auctores contrarii, quòd deſtructionem Babylonis, volunt faciendam ſub Antichriſto Monarcha, cum hæc non Antichriſto à noſtro Ioanne tribuatur, ſed tantum decem regibus; etſi Antichriſtus tunc foret Monarcha, ipſi, & non decem regibus tribueretur. Et confirmatur, quia ea quæ fiunt primario auctore Antichriſto, Scriptura perpetuo ei attribuit, & non aliis.

253. *Explicatur pugna Agni cum decem regibus.*

Pugnabunt ergo hi decem reges, non ſolùm quia deficient ab imperio, & tale imperium Romanum per eos erit diſſipandum, ſed quia apoſtatabunt à fide ac obedientia Eccleſiæ: Et hæc erit pugna, quam facient cum Agno; nam ſacra Prophetia, nullam ſignificat hìc perſecutionem acerbam, ut erit poſtea regnante Antichriſto, & ideò dicitur modò de his decem regibus quòd *Agnus vincit eos*: quia non poterunt prævalere contra Dei cultum ac religionem, nec contra Dei ſervos, ut de perſecutione Antichriſti dicitur ſuprà, c.13. n. 7. *Et datum eſt illi bellum facere cum ſanctis, & vincere eos.* Ut jam dixi in Expoſitione. Pugnabunt ergo hi decem reges cum Agno: ſua nequitia ac perverſitate: Nam reges vel erunt hæretici, vel Mahometani, vel forte Pagani, ac etiam mali Chriſtiani: nam hi ſuis turpibus moribus pugnant cum Agno, & hi decem reges ut tales in ſuis exercitibus, ut principem militiæ, ac primarium ducem habebunt Antichriſtum depravatiſſimum hominem, qui contra ipſos rebellabit, & tres occidet, & alii ſeptem ei parebunt; & tunc ipſe fiet Monarcha. (Apoc. 13.)

254. *Satisfit objectioni propoſita.*

Nec contra hoc faciunt, quæ infrà dicuntur: n. 17. *Deus dedit in corda eorum, ut faciant* Everſionem Babylonis: nam licet everſio fiat ex Dei conſilio, hoc tamen exequentes decem reges, poſſunt variis, & diverſis cauſis moveri, ut olim accidit, cum Chaldæi everterunt Jeruſalem, & poſtremo eam deſtruxerunt Romani ſub Tito. Chaldæi ſanè intendebant idolorum, non verò Dei cultum; ſicut & Romani non moti ſunt ad illas expeditiones Dei amore, vel voluntate illi obſequendi, ſive vindicandi Dei injuria, & Chriſti mortem, ſed iniquis, ac malis potiùs prætextibus, etiam contra veram Dei religionem, proindéque nihil repugnat, quòd in decem reges, Dei conſilium exequentes, in everſione Babylonis pugnabunt contra Deum, & ſanctiſſimum Agnum Jeſum Chriſtum ob malos ſuos fines ab ipſis intentos, quamvis illud ſit intentum à Deo, ob altiſſimas cauſas, ac rationes.

Secundò: etiam Moraliter: Decem reges pugnabunt cum Agno, hoc eſt, contra Dei ſervos, & fideles, & quomodo diviniſſimus Agnus, Rex regum, Dominus dominantium patitur ſuas oves mitiſſimas à tot ferociſſimis lupis vexari, ac perſequi? Ad eorum nempe emolumentum, ac profectum. Rich: Victor *Tanta enim poteſtatis eſt, ut etiam malis utatur ad fidelium utilitatem.* Ipſæ ærumnæ, ac moleſtiæ, maximè conducunt ad perfectionem juſtorum, eximiâmque mandatorum obſervantiam. Iſaï. Abb. orat. 26 ait: *Calamitates nobis ſunt adjumento ad obſervanda Dei mandata.* 255. *Ærumnæ & labores nos ducunt ad Chriſtum.* Richard. Iſaï. Abb.

256. Ardenti furore Saulus ſæviens in Chriſti diſcipulos ad Damaſcum itinerabat, Dei voce percuſſus in terram proſternitur. Quid tunc? *Surrexit autem Saulus de terra, apertiſque oculis nihil videbat; ad manus autem illum trahentes introduxerunt Damaſcum: Et erat ibi tribus diebus non videns: & non manducavit, neque bibit* Act. 9. n. 8. Ad quid ut Chriſtus ad ſe adduceret Saulum, eum oculis excæcat? Vocabatur Paulus, ut eſſet vas electionis, & nomen Domini portaret per omnes gentes & ad hoc maximè inſerviebat lumen oculorum: ad quid ergo privatur? Ut portaret nomen Domini, ut cæcitatis moleſtias & anguſtias ſuſtinens, viſum ſuum perficeret, ac acueret, ut dimiſſis terrenis, ſolùm cœleſtia contemplaretur, ut ex luteo vaſe fieret chryſtallum electum, ac perlucidum. Venantius Pictavienſis, homil. de orat. Dom, hanc aſſignat rationem, & ait: *B. Paulus voluntatem habebat adverſus Chriſtum reverà, cujus per Eccleſias populum devaſtabat: ſed quomodo Redemptor dignatus eſt, in perſecutore ſuo magis pius eſſe ut ad meliora accederet, eum per cæcitatis amaritudinem caſtigavit, & corporale lumen abduxit, ut ei ſpirituales oculos aperiret.* Amaritudine corporalis cæcitatis expellitur, ac præparatur Paulus ad ſpiritualem viſum, Vide ſup c. 11. q. n. 209. (Act. 9. *Amaritudines, ac moleſtiæ proficiunt ad ſalutem.* Venantius.)

257. Tertiò: *Hi cum Agno pugnabunt.* Quis unquam vidit reges gentium Dei Agno bellum inferre? Is, qui vidit illos inſurgere adverſus Dei ſervos. D. Ambroſ in præſenti. *Cum Agno pugnaverunt; quia Eccleſiam Dei perſecuti ſunt, populùmque Dei interfecerunt.* Et quando in populum Dei auſi ſunt, eodem auſu inſurgunt in Deum. Cùm Sara ſublata eſſet in domum Abimelech, qui eam non tetigerat, ait ei Deus: *Ego ſcio, quod ſimplici corde feceris, & ideò cuſtodivi te, ne peccares in me, & non dimiſi te, ut angeres eam.* Gen. 20. n. 6. Dum non dimittitur Saram lædere, cuſtoditur, ne in Deum peccaret quia qui lædit Dei ſervos, jam inde adverſus Deum ſe ſeparat. *Cuſtodivi te, ne peccares in me.* (D. Ambroſ. *Qui Dei ſervos lædunt, in ipſum Deum inſurgunt.*)

258. Accipe quid de Simeon, & Levi dicat Iacob Gen. 49. n. 5. *Simeon, & Levi vaſa iniquitatis bellantia: In conſilium eorum non veniat anima mea: quia in furore ſuo occiderunt virum, & in voluntate ſua ſuffoderunt murum.* Græcus apud Lyppoman. legit. *In furore ſuo interfecerunt homines, & in deſiderio ſuo ſubenervaverunt taurum.* Simeon & Levi Sichimitis recenti circumciſione initiatis, & Deo ſacratis necem intulerunt: inde & ipſi ſæviebant in taurum, hoc eſt vitulum ſaginatum Jeſum, ubi juſtis hominibus ac Deo dicatis mortē intulerunt: Deinde juxta Ambr. Iſid. Rup. ac (Gen. 49. *Inſurgunt contra Deum, qui occidunt.* D. Ambroſ. D. Iſidor. Rupert.)

ac alios, prævidit hic Jacob conſilium phariſæorum qui à Simeone prognati ſunt: ac etiam conſilium Pontificum, Sacerdotum, ac Scribarum, qui à Levi deſcenderunt, & in furore ſuo interfecerunt homines ſanctos ac Prophetas, quibus cædibus conſpiraverunt ut primogenitum, tauri, Dei unigenitum JESUM ad mortem,
Tertullian. & crucem poſtularent. In cæde Prophetarum ſe contra ſuum Dominum armarunt. Tertul. lib. 3. Marc. ſic ait. *Quia indignatione ſua interfecerunt homines, id eſt Prophetas, & in concupiſcentia ſua eciderunt nervos tauro, id eſt, Chriſto, in quem per necem Phophetarum ſuffigendo nervos ejus clavis deſævierant.* Primum in Prophetas deſævierunt, deinde adverſus Chriſtum ſe oppoſuerunt; Qui enim ſervos Dei contundere non cavent, nec Deo ipſi parcunt.

259. Impudi æ ſaltraci datur optio ab Herode petendi quidquid velit, cui illa: *Volo ut protinus des mihi in diſ o caput Joannis Baptiſtæ.* Marc. 6. n. 25. Cur in caput potius deſævit; & non potius in linguam cujus flagellum timebat? Caput juſti, ac ſancti Chriſtus eſt, & qui necem tanti Phrophetæ moliebatur, inde conſequens erat, ut in caput, qui eſt Chriſtus, inſurgeret. Manus injurioſa illata juſto, non ibi ſiſtit, ſed inde ſæviens in Deum ipſum tranſit. D. Chryſ. ſerm. 174. *Si caput viri eſt Chriſtus, jam tunc novello ore antiquiſſimus ſerpens, Chriſti Domini tendebat ad mortem. Volo ut des mihi in diſco, caput Joannis? Jam tunc avidus draco in ſervi capite, Domini deguſtabat ſitiens, paſſionem.* In ſervi morte jam deguſtabat Domini ſui paſſionem.

Marc. 6. *Qui juſtum occidit in Deum ſævit.*

D. Chryſoſt.

QUÆSTIO XXXII.

Quare cùm dicatur, quod Agnus vincet decem Reges, tamen non exprimitur pugna, nec arma, nec numerus militum tantæ victoriæ?

260. DIcitur in Text. quod hi decem Reges *cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet illos.* Cur etiam non dicitur quod Agnus pugnaverit cum eis, cur de pugna Agni nulla fit mentio? Numqui i victoria ſine pugna dabitur? Nequaquam ſanè: ſed quia ſi conſideretur pugna Chriſtianorum pro cœleſti regno conſequendo, tam brevis eſt pugna, ac ſi nulla cenſenda ſit. Ait Apoſt. 2. Cor 4 n. 17. *Quod in præſenti eſt momentaneum, æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Tota pugna hujus vitæ ſic brevis eſt, ut momentanea ſit. De ultima mundi calamitate loquens Chriſtus D. ait Matt. 24. n. 22. *Niſi breviati fuiſſent dies illi, non eſſet ſalva omnis caro, ſed breviabuntur propter electos.* Et quomodo iſti dies breviabuntur? An quia eorum determinatus numerus minuetur? abſit. Nec enim unus apex nec unum iota defecturum eſt donec omnia fiant: quomodo ergo deficere poſſunt dies integri? Breviabuntur tamen per ſuam tolerantiam Deo acceptam, qua vel multi, vel longi dies ſic tranſibunt; quaſi unus tantum dies eſſet. Ita D. Thomas in Catena ex D. Auguſtino ad Eutychium. *Quid convenienter mihi intellexiſſe videntur mala ipſa ſignificata nomine dierum: Ipſa enim dicta ſunt brevia, ut Deo tolerantiam dante, minus ſentiretur, ac ſi quæ magna eſſent fierent brevia.* Ex tolerantia à Deo accepta habetur, quod mala brevia videantur, quod multitudines veluti unus reputetur.

Triumphus Chriſtianorum brevis eſt conflictus.

2. Cor. 8.

D. Thom.
D. Auguſt.

261. Secundò: *Agnus vincet eos.* Et cùm Agnus vincet decem reges, etiam ipſimet reges ab electis, ac amicis Dei vincentur, ſed quibus armis muniti vincent, ac in prælium exibunt electi, corporalibus nempe? minimè. Quibus ergo? virtutibus ſanè, Teſte Apoſtolo ad Epheſios 6. numero 17. *Galeam ſalutis aſſumite & gladium ſpiritus quod eſt verbum Dei.* Si ergo his armis decertarunt, & victores facti ſunt cur ergo noſter Joannes ea non exprimit? Cur ergo ſolum referens certamen, & victoriam, arma, quibus parta eſt victoria, occultat, & abſcondit? Quia in occultatione virtutis conſiſtit triumphus Chriſtianus. Poſt longum jejunium cum multa pœnitentia ac cilicio ingredietur Eſther ad Aſſuerum, deprecans pro ſuo populo. *Ipſa autem roſeo colore vultum perfuſa gratis, ac nitentibus oculis triſtem celabat animum.* Eſther 15. num 7. Ad quid Eſther ut deſtrueret conſilium ſui crudeliſſimi hoſtis Aman, jejuniorum, & luctus triduani triſtitiam vultus hilaritate celebat: nonne ſi mœſta facie & cooperta cilicio intraſſet, maximè commoveret regis animum? Ad quid ergò roſeo colore componitur? Nullo enim fortius, ac vehementius virtutes in hoſtes armantur, quàm dum celantur, ac abſconduntur. Ad hæc meritò dicit D. Chryſoſtomus homilia 10. ex diverſis. *Eſther ſanctiſſima dum tota facie, & capite uncto poſt triduanum jejunium intelligi à Rege non potuit, Aman illum populi ſui inimicum iniquiſſimum interimit.* Occultata virtus, ita ut intelligi non potuerit, inimicum perdidit.

Epheſ. 6. *Virtus abſcondita maximè inimicos devincit.*

Eſther. 15.

D. Chryſ.

262. Tertiò: Quantum ad numerum militum, dicitur in Text. *Hi pugnabunt cum Agno, & ipſe vicet eos, & qui cum illo ſunt vocati electi, & fideles.* Agnus vincet, & etiam vincent, qui cùm eo ſunt vocati electi, & fideles. Notanter dicitur; *cum eo.* Ejus nempe gratia, virtute, ac conſilio ſunt vocati. Ut inde ſciant, victorias, ac triumphos non ſibi arrogare, ſed tantum ſoli Chriſto tribuere. Rupert. in præſenti. *Iſti denique pugnant, & vincunt, ſed victoriam Agno tribuunt, ſine quo nunquam vincere potuiſſe, aut poſſe ſciant. Unde unus illorum cùm dixiſſet,* 1. *Cor.* 15. *num.* 10. *Quia plus laboravi: continuo ſubjunxit: Non autem ego ſed gratia Dei mecum.* Vide ſuprà c. 12. q. 52. n. 434. & 435.

Victoria Chriſto non nobis tribuenda.

Rupert.

1. Cor. 15.

263. Sed jam præcipuum punctum hujus quæſtionis, quot nempe erunt iſti milites, cum quibus Agnus pugnabit contra decem reges cum ſuis exercitibus? erit ſanè puſillus grex, ſed fortior, ac validior omni humana virtute bellica, cùm ſecum habeat Deum adjutorem quo nihil fortius, ac validius eſt. Quæ humana ſunt, licèt videantur potentiſſima corruunt, vincuntur, ac delentur: Quæ verò Dei, in æternum ſtant, & durant, & triumphant, Pro ſui memoria, ac monumento. 2. Regum 18. numero 18. *Porrò Abſalon erexerat ſibi cum adhuc viveret titulum, &c. Vocavitque titulum nomine ſuo & appellatus manus Abſalon.* Multum ab hoc diſtat alius titulus pro Joanne Baptiſta erectus, Luc. 1. num. 66. *Quis putas puer iſte erit? Etenim manus Domini erat cum illo*

Quæ ſunt Dei durant ac perſeverant, quæ hominis corruunt.

2. Reg. 18.

Luc. 1.

Pro illo dicebatur titulus, *Manus Abſalon.* Pro hoc dicitur titulus, *Manus Domini.* Et ubi manus apponitur hominis, ibi perditio, & extrema ruina adjuncta eſt, ut deprehenditur in miſerrima Abſalonis morte ; ubi autem non manus hominis attenditur, ſed divina prædicatur, ibi omne magnificum, ac excelſum declaratur. De Baptiſta ait Angelus. *Erit magnus coram Domino.* Quo nihil ſublimius, ac glorioſius dici potuit.

264. 1. Reg. 17. *Minimus jactus Dei deſtruit omnem hominum fortitudiem.* Theodoret.

David exiens in pugnam cum Philiſthæo, dicebat: 1. Reg. 17. n. 45. *Ego venio ad te in nomine Domini exercituum, Dei agminum Iſraël.* Et hæc dicens jacto lapide, glorioſum triumphum de validiſſimo hoſte, magnoque Philiſtæorum exercitu reportavit. Et unde unius parvi lapidis jactus tam magnam impetravit victoriam; Lapis ille non habebat tantam virtutem à manu hominis, à qua projiciebatur, ſed ab eo qui in lapide ſignificabatur, qui eſt Chriſtus Dominus verus lapis angularis, Theodoret. q. 40. ait: *Lapide perimit alienigenam; quandoquidem hymnis, & laudibus celebrat illum lapidem, qui ex ipſo fuit exciſus ſecundùm carnem lapidem enim, inquit, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli.* Unus minimus, ac parvus jactus Dei valet omnium hominum fortitudinem devincere, ac proſternere.

QUÆSTIO XXXIII.

Quare in hac præclariſſima victoria noſter Princeps non dicitur Chriſtus, ſed Agnus.

265. Joan. 1. Rupertus.

CUm Chriſtus idem ſit ac iſte ſanctiſſimus Agnus, de eo dixit Joannes Baptiſta: *Ecce Agnus Dei*: Cur ergo quando agitur de hoc præclariſſimo certamine, ac victoria, de qua ait Rupertus: *Talem beſtiam viciſſe vera magnificentia eſt.* Tamen in tanta victoria, non nominatur Chriſtus, ſed ſolus Agnus, quo nihil imbecillius videtur; tamen de eo affirmat Angelus glorioſam victoriam: *Et Agnus vincet eos.*

266. Rupert. Iſai. *Quod imbecillius videtur in Chriſto, fortius mundana poteſtate.* Matth. 2. D. Hilarius.

Reſpondeo primò: Ut hic oſtendatur, quod quidquid tenerum, & imbecille videtur in Chriſto, fortius, ac validius ſit omni humana fortitudine. Unde ſunt graves Auctores, qui hanc magnam victoriam de tot potentiſſimis regibus ad Chriſtum puerulum, & infantem referant. Pulchrè Rupert. hic ait: *Cùm dicere poſſet; Hi cum Chriſto pugnabunt, maluit dicere, cum Agno pugnabunt: Hoc mirabile & laudabile eſt: unde ſatis eleganter in Propheta jubetur, vocari nomen ejus: velociter ſpolia, citò prædare, quia antequam ſciat puer vocare Patrem, aut Matrem, auferetur fortitudo Damaſci*: Iſai. 8. n. 3. Ad ſuperandam omnem fortitudinem Damaſci, ad ſpoliandas totas Samariæ divitias, non expectatur fortis, & juvenilis ætas, quando veluti gigas exultavit ad currendam viam: ſed ſat eſt, quod ipſe puerulus ſit adhuc vagiens in incunabulis, antequam ſciat vocare patrem, aut matrem, ut omnes mundiales phalanges valeat deſtruere, ac perdere Chriſtum infantem. *Audiens.* à Magis *Herodes Rex, turbatus eſt, & omnis Jeroſolyma cum illo.* Matth. 2. num. 3. Pro quo eleganter audiendus eſt D. Hilarius homil. 1. de Epiphania: *Ecce jacentem in præſepio armatus pertimeſcit, humilem contremiſcit Rex ſuperbus, & abjectam infantiam ac vagientem expaveſcit ætatem.* Ecce Chriſtus recens natus potentes tyrannos deterret, & omnes poteſtates debellat.

Secundò: Vincet Agnus, aſſocians ſibi ſuos electos, & fideles, nempe agnos ſibi ſimiles, innocentes: ſed quid Agnus cum lupis; Nonne ſatius eſſet leones fortiſſimos, ad quorum rugitum cætera animalia contremiſcunt, ad tantam pugnam advocare? cur non leones, ſed agnos eligit? ut tam debilibus miniſtris victoria eſſet glorioſor, & illuſtrior, & ut etiam virtutis fortitudo agnoſcatur, quæ omnes humanas vires ſuperat. Ansbert. Abbas. *Agni ſunt cum beſtia bellatores innocentes, & recti: Innocentes ſcilicet, quia morſum malitiæ non habent. Recti verò, quia luporum inſidias cavent: de quibus idem unicus Agnus clamat Pſalm. 14. & dicit: Innocentes & recti adhæſerunt mihi.* 267.

Tenui medio glorioſior victoria. Ansbert. Pſalm. 24.

Tertiò: *Et Agnus vincet eos.* Quid mirabilius in toto mundo? Hinc decem reges leonibus fortiores, illinc Agnus unus: at ubi ad pugnam ventum eſt, Agnus glorioſè devincit, & quibus armis, quibus inſtrumentis; dum manſuete, eorum ferociam ſuſtinet, ac modeſtè ſuffert, vincit & triumphat: Ad hæc ait D. Aug. tract. 7. in Joan. *Venit Agnus, qualis Agnus eſt? Quem timent lupi? qualis Agnus eſt? qui leonem occiſus occidit, dictus eſt enim diabolus leo circuiens & rugiens, quærens quem devoret: ſanguine Agni victus eſt leo. Ecce ſpectacula Chriſtianorum*: Nulla ſpectabilior pagna, nullum gratius ſpectaculum factum eſt in mundo, quàm ubi viſus eſt Agnus pugnare cum leonibus Leones quidem ſæviebant, Agnus ſufferebat. Victi ſunt ſævientes, vicit, qui ſufferebat, frequenter victoria de manſueta ſufferentia naſcitur. Ad hæc ait Albertus Magn. in præſenti. *Agnus vincet, non leo, ut notetur modus vincendi per patientiam.* Dum Suſanna accuſaretur à ſenibus, tacebat, & Deum corde ſuo exorabat: Daniel. 13. n. 42. *Deus Æterne, qui abſconditorum es cognitor. &c.* Dum modeſtè leones ſævientes in eam ſuffert de eis triumphat ut ait D. Ambr. *Suſanna tacuit, & inimicos ſuos vicit:* 268.

D. Auguſt. *Manſuetudine magnus triumphus habetur.* Albertus. Daniel. 13. D. Ambroſ.

Ut divinus Præcurſor homines ad regem Chriſtum traheret, multa illius magnalia referebat: illius æternitatem, Joan. 1. n. 15. *Qui poſt me venit ante me factus eſt.* Illiuſque majeſtatem n. 27. *Cujus ego non ſum dignus, ut ſolvam ejus corrigiam calceamenti.* His & tantis omnibus nihil proficiebat, nec aliquem eſt lucratus. Tandem quadam die videns Jeſum, ſolùm dixit: *Ecce Agnus Dei, & audierunt duo diſcipuli dicentem, & ſecuti ſunt JESUM*: n. 36. Valde mirum quòd dum proponuntur divinitatis celſitudines, nullus devincitur, nullus trahitur, & dum Agnus publicatur, dum de manſuetudine agitur; noſter divinus Princeps, tunc omnium animos allicit; & devincit. Ac ſi validior fuerit ad animos ſubjugandos, ac devinciendos unius Agni viſa manſuetudo, quàm omnium divinorum attributorum magnalitas expanſa, ac propoſita. D. Chryſoſt. homil. 17. in Joan: *Intuere hoc loco, quod neque cum dixit, Poſt me venturus, neque cum, Non ſum dignus ſolvere ejus corrigiam calceamenti, quemquam lucratus eſt Verbum cùm de Chriſti generatione verba habere, & in humiliorem ſermonem deſcendere cœpit, nempe ecce Agnus Dei, tunc ſecuti ſunt diſcipuli.* 269.

Joan. 1. *Chriſtus manſuetudine devincit, & debellat.* D. Chryſoſt.

Ait

270. Habac. 3. Drogo. Ait Habacuc. 3. num. 4. *Cornua in manibus ejus, ibi abſcondita eſt fortitudo ejus*, Drogo lib. de Sacrament. Paſſionis. *Quæ eſt autem fortitudo tua niſi manſuetudo tua?* Hæc fortiſſimorum impetum fortior ipſa ſuſtinet; hæc robora adverſantia emollit, ac delinit; hæc leoninos furores reprimit, & ſerpentinas machinationes incantat, omneſque ſubjicit, ac devincit. Inde factum eſt, cùm in Jordane declarandus eſſet Dominus, & tanquam creaturarum princeps inaugurandus, ſuper caput ejus columba de cœlo delapſa oſtenditur, Matth. 3. n. 16. *Et vidit ſpiritum Dei deſcendentem, ſicut columba ſuper ſe.* Cur non potiùs ignea lex apparet in manu ut olim. Deuter. 33. n. 3. *In dextera ejus ignea lex.* Cùm primum prodit, ac declaratur princeps, ſtatim manſuetudinem, ac lenitatem columbæ ſine fellis amaritudine oſtentat, qua plus ipſa devincere, ac allicere debeat, quàm aſperitate, ac furore igneo. D. Anſelm. in cap. 3. Luc. & ait: *Rectè ſicut columba, ſpiritus in eum deſcendit, ut ejus manſuetudinem nobis intimaret; ipſe enim judex eſt generis humani; ſed quis ejus ferret juſtitiam, ſi priùs quàm nos per manſuetudinem colligeret, culpas noſtras per Zelum rectitudinis examinare voluiſſet? Homo ergo pro hominibus factus mitem ſe hominibus præbuit. Noluit peccatores ferire, ſed colligere priùs voluit per manſuetudinem, ut haberet, quos poſtmodum in judicio ſalvaret.* Etenim ad trahendum, ac colligendum efficaſſimà eſt manſuetudo.

[Margin: Matth. 3. — Deut. — *Manſuetudo ac lenitas plus devincere ac allicere poteſt, quam aſperitas.* — D. Anſelm.]

Apoc. 17. *n.* 15. Et dixit mihi, aquæ, quas vidiſti, ubi meretrix ſedet populi ſunt, & gentes & linguæ

Num. 16. Et decem cornua, quæ vidiſti in beſtia, hi odient fornicariam; & deſolatam facient illam, & nudam, & carnes ejus manducabunt, & ipſam igni concremabunt.

VERSIONES.

Pagnin. n. 15. Et dicit mihi.

Aretas. Aquæ ſuper quas vidiſti mulierem procacem ſedentem, ſunt gentes, populi, & genera, & linguæ.

D. Auguſt. Aqua, quam vides, ubi mulier ſedit, ſunt turbæ, & gentes.

Syrus. Gentes, & turbæ, ſunt nationes.

D. Cyprian. Populi ſunt, & gentes, & linguæ, & regna.

Arabicus, n. 16. Decem cornua, & beſtia, ipſi ſunt, qui oderunt meretricem, & reddent eam deſolatam, & devorabunt carnem ejus.

Syrus. Et cornua, & illud animal dentis, illi odio habebunt, & ipſam meretricem, & ejus carnem comedent, & eam urent igne.

Primaſ. Decem verò cornua, quæ vidiſti, & beſtiam odio inſectabuntur meretricem.

Vatablus. Odio perſequentur meretricem, & ipſam igne cremabunt.

D. Auguſt. Odio habent meretricem, & deſertam faciunt eam, & carnes ejus edent.

EXPOSITIO X. 271.

Quæ, *quas vidiſti.* Angelus procedit exponens ænigma; nam verſ. 3 dixit, quòd mulier ſedet ſuper beſtiam coccineam, quæ, ut dixit, eſt Diabolus; & verſ. 9. ſubdit quòd mulier ſedet ſuper ſeptem montes, qui ſunt ſeptem reges; nunc verò dicitur, quòd ſedeat ſuper populos, gentes, & linguas, ideo hæc & alia dicta oſtendunt, quòd hoc ænigma multiplex ſit, & plura de eodem dicuntur, & ipſum in pluribus annuntiatis eſt juxta ergo varia annuntiata, ac denotata, variantur quoque ſymbola, & ſignificata: nam in eodem ſymbolo, multa & diverſa annuntiantur: & ideò hæc aliquando mulier, aliquando meretrix, aliquando fornicaria: nam quamvis analogicè, unum quid ſit, diverſa tamen ſunt analogata; ac proinde, quamvis hæc mulier ſecundùm ſe ſit civitas Diaboli, & impiorum, ut dixi q. 1. tamen contractè, poteſt intelligi de aliqua civitate imperiali, domina mundi, v.g. de Babylonia Chaldaïca, Ninive, Ecbatanis, Suſa, in quibus vigens nequitia, & idololatria per orbem eſt propagata, v.g. cùm dicitur quod hæc mulier ſedet ſuper ſeptem reges, ex quibus quinque ceciderunt, verſ. 9. & 10. nullò modò poſſunt intelligi de Roma ut dixi ſupra q. 25. At verò cùm ſcribitur quòd ſedet ſuper ſeptem montes, à multis intelligitur Roma, ſicut & verſ. ſequenti de ejus everſione à decem regibus, qui odient fornicariam, & deſolatam facient illam; ergo cum dicitur quòd meretrix ſedet ſuper multos populos, & nationes, vel hoc annuntiatur de ipſa civitate impiorum, quæ multis populis, ac nationibus dominatur, vel de aliqua civitate imperiali, v.g. Roma, vel alia inſigni, quæ multos populos ſub ſuo imperio habeat. 272.

Sed decem cornua, quæ vidiſti in beſtia. Qui per hanc mulierem, impiorum collectionem, ac Diaboli civitatem intelligunt, ſic interpretantur: Decem cornua decem nempe reges, videntes ſe cum hac Diaboli civitate in infernum perituros, & in æternæ damnationis barathrum præcipitatum iri, eam odio habebunt, & tanto magis, quanto tantis flagitiorum generibus indulgentes, in majorem damnationem deveniunt; nam ſicut amare, eſt alicui bonum velle; ſic è contra odiſſe eſt male illi cupere: E ideo rectè dicitur: *Hi odient fornicariam*: ut pote cauſam tantorum malorum. *Et deſolatam facient*

illam & nudam, & deſtitutam : ſcilicet nunc bonis operibus, ac fide, & tandem futuris gaudiis. *Et carnes ejus manducabunt.* Cum ſe videant abjectos, & reprobatos à Deo, aliorum damnationem, tanquam pro cibo & potu habebunt, ducentes pro ſolatio habere ſui ſimiles, *& ipſam igne concremabunt.* Cum ſuo exemplo in æterna ſupplicia ſe præcipitant.

273. *Et decem cornua, quæ vidiſti in beſtia*: Quia per Babyloniam, Romam Ethnicam intelligunt, ſic interpretantur. *Hæc cornua*, decem reges ſunt nempe, *qui odient fornicariam*, vitiis, ac idololatriæ nimis deditam; & primo. *Deſolatam facient illam* : deſtitutam nempe omni favore auxilio, ac patrocinio humano. Secundò. *Et nudam* Spoliantes illam opibus; quas ei ſolebant tranſmittere amatores ejus Tertiò. *Carnes ejus manducabunt* : Adimentes redditus vectigalia, ac omnia illius bona, ac beneficia : & tandem. Quartò illam bello aggredientes eam expugnabunt, *ac eam igne concremabunt* Utitur ſacra revelatio compoſito verbo potiùs quàm ſimplici. *Cremabunt* : Ad ſignificandum commune conſilium, ac ſtudium decem regum in civitate igni devoranda, ut clarè patet ex verſ. ſequenti 17.

QUÆSTIO XXXIV.

Quare populi, ac gentes per aquas ſignificantur ac denotantur.

274. *Aqua populi.* Iſai. 8.

AQuarum nomine populi, ac gentes frequenter in Eccleſia ſignificantur Iſai 8. n. 7. ait: *Ecce Dominus adducet ſuper eos aquas fluminis fortes, & multas* : Nempe exercitus populorum Regis Azyriorum. Similiter Ezech 24. n. 3. *Pone illam : pone inquam, & mitte in eam aquam.* Prædicit enim Babylonicum populum Hieroſolymis bellum inferentem : Et ex hoc D. Hilar. Arelatenſ. rationem colligit, cur in calice conſecrando, aqua miſceretur vino; & ſic ait, *In vino autem ſanguinem Dominicæ Paſſionis oſtendi, ac ſi dum in Sacramento, vino aqua miſcetur, Chriſto fidelis populus incorporatur, & ungitur, & quadam ei copula perfectæ charitatis unitur.* In Sacramento altaris, populus fidelis adjungitur, & unitur cum Chriſto, non ſolùm ergo in noſtro præſenti text. ſed etiam multis aliis in locis populi per aquas ſignificantur. Ad quæſtionem.

Ezech. 14.

D. Hilar. *In Sacramento altaris uniuntur fideles Chriſto.*

275. Primò. Populi aquis comparantur propter inſtabilem temeritatem, & inconſtantiam animorum, hac atque illac fluctuantium, atque ob ſententiarum mutationem, modò hoc, vel illud affirmantium, quod valde deteſtabile, & abominabile eſt Deo, Præcepit Dominus Deut. 23. n. 3. *Non ingredietur mazar, hoc eſt de ſcorto natus in Eccleſia Domini.* Et cur meretricum filios ſic Deus ab Eccleſia ſua eliminat; filius meretricis cùm non habeat certum patrem, pro temporum, & neceſſitatis, & utilitatis occaſione parentes variat : modò hunc patrem dicens, modo iterum illum relinquens, alteri ſibi utiliori ſeſe accommodat; inde his ſimiles maximè Deo abominabiles fiunt, cùm in nulla re doctrinaque perſiſtant, ſed prout occaſio tulerit, hanc, vel illam colunt, hunc, & illum, vel magiſtrum, vel parentem, ſeu Deum, vel diverſum habent, & venerantur. Clem. Alex. ad gentes ait : *Vides Moyſem jubentem, ut non ingrediatur in Eccleſiam; is qui ex meretrice natus eſt : ſignificat autem eum qui pro uno ſolo, qui eſt Deus multos falſo nomine Deos ſibi adſcribit, ſicut is qui natus eſt ex meretrice, multos adſcribit ſibi patres propter veri Patris ignorantiam.* Adulterinum ingenium valde inconſtans, & varium eſt; nam pro utilitatis occaſione, modò hos dicit patres, Deos, patronos, & amicos, modò hos vituperat, & alios vocat, ideo pro tanta varietate, multùm abominabile, & execrabile eſt Deo.

Deut. 23. *Inconſtans abominabilis Deo.*

Clem. Alex.

Secundò : Populi ſuper quos hæc meretrix ſedet, & dominatur, aquis comparantur, ut pote vanitati, libidini; nequitiæ dediti ac repleti, qui nullum cœleſtis converſationis habent ſignum Valde notum, eſt quòd aqua nullum characterem, nullum ſignum, nullamve figuram admittit : Ecce cur meretrici adhærentes, aquis denotantur quia nullum gratiæ characterem admittunt, nullumque ſignum ſuæ converſionis exhibent ſed indelebiliter impœnitentes remanent, ut notat D. Bernard. Senenſ. 2. ſerm. 47. art 2. cap. ubi ait *Multitudo mulierum vanarum dici poteſt lorica Diaboli, vanitatum, ſicut de illo dicitur* : Eccleſiaſt. 4. n. 2. *Requieſcet ſuper omnem congregationem aquarum, & induet ſe aquis, quaſi lorica; quid enim defluentes aquæ denotant, niſi fragiles populos, ſicut Apocalypſi? Aquæ multæ, populi multi; Super has igitur aquas vanitatis Diabolus requieſcit, cùm talium generalem emendationem difficillimam proſpicit, ſciensque induit ſe aquis, quaſi lorica, quaſi altera, alteram ad hanc conſuetudinem trahit, & tradit?* Ideo Eccleſ. 1. *dicitur perverſi difficilimè corriguntur.* Vanitas tanquam ſquamma loricæ Diaboli alterum, & alterum vitium ad ſe trahit. 276.

D. Bernard. *Vanitati, ac laſcivia deditì difficillimè corriguntur.*

Eccleſiaſt. 4.

Ecleſiaſt. 1.

277. *Delicioſi frigidi ac inconſtantes.*

Tertiò : Populi ſuper quos meretrix ſedet eiſque præſidet, aquis comparantur, & merito; quia tales populi ſunt libidinoſi, carnis amatores, & delitiis dediti, aqua frigida, fluxa, & inſtabilis, & ad multas delicias inſervit; quia cùm ſint libidini, & deliciis indulgentes, maximè ſunt fluxi, inconſtantes in bono, ac frigidiſſimi, ut pote igne divinæ charitatis omnino, præ aliis peccatoribus deſtituti, ut obſervat Cælius Pannon. *Hæc ſunt meretricis inſanæ præconia, hæc adhærentium laudes, quibus ipſa inſidet imperatque, quia non aliud ſint, quàm aquæ fluidæ, & languidæ, & frigentes, quorum libido continuo frigore manat, at friget recedente ſemper igne Spiritus ſancti ab eis, quem vult accendi Chriſtus in ſuis dicens, ignem veni mittere in terram, & quid volo, niſi ut accendatur, & ardeat.*

Cæl. Pann.

278. Quartò : Populi aquis conferuntur : Aquæ hoc vendicant ex ſua natura, quod ſi vi aliqua dividantur, ablata vi facili negotio ad ſuam priſtinam unionem redeunt, quod bene colligitur ex Exod. 14. ubi Deus Moyſi imperat : *Tu autem eleva virgam tuam, & extende manum tuam ſuper mare, & divide illud.* Quod factum eſt cùm Moyſes elevaſſet virgam, manumque ſuam extendiſſet ſuper aquas; Tunc ſtatim diviſum eſt mare, & Iſraël pertranſivit; Iterum verò ait Deus Moyſi ibid. n. 2. *Extende manum tuam ſuper mare : & cùm extendiſſet Moyſes manũ contra mare, reverſum eſt primo diluculo ad priorem locum.* Ut dividerentur aquæ, virga & manus elevantur; ut verò aquæ unirentur, ac reverterentur, nihil de virga dicitur ſed ſolùm manus extenſio mandatur; talis eſt enim natura aquarum,

Exod. 14.

Sunt homines qui multa vi dividuntur: hac ablata, ſtatim uniuntur.

rum, quæ ut dividantur, virgæ percuſſionem exquirunt; ut autem ad priſtinam unionem revertantur, tantùm exoptant, ut diviſionis cauſa ablata ſit. Ad hoc reſpicit D. Nazianz. Orat. 3. dicens. *Marc...ad virgæ ictum, tunc ad ſermonem rurſus coiens, in tantum duravit diviſio aquarum, in quantum virgæ percuſſio.* Hinc populi fideles meritò aquis æquiparantur, quia tantam firmitatem unionis habent in Chriſto, quòd ut dividantur, ac in varia ſcindantur, multa eſt opus violentia: at ſi hæc removeatur: promptiſſimè in ſuam priſtinam unionem connectuntur ac colliguntur; ita ut nullum anti-
279. quæ diviſionis extet monumentum.

D. Nazianz.

Quintò: Valde mirum, quòd populi & gentes per aquas fluxas, ac labiles ſignificentur, quia ex eo quòd in populis meretrix inſedit, & carnalis voluptas regnavit, ablata omni ſtabilitate facti ſunt omnes inſtabiles, per varia vitiorum genera in perditionem decurrentes. Rupertus Abbas, lib. 10. in Appocal. ait; *Merito aquarum nomine deſignantur populi, & gentes ſuper quas meretrix ſedet: quia nimirum, pro hoc ipſo, quòd eis domina talis præſidet fluxæ ſunt & inſtabiles.* Ubi voluptas carnalis intervenit, nulla poteſt eſſe firmitudo, & ſtabilitas; aquarum fluxum, & iſtabilitatem habeant neceſſum eſt, qui in ſe locum dederunt carnalibus voluptatibus. Ad quod reſpiciens Iacob. Gen. 49 num. 4. dicebat filio ſuo Ruben: *Effuſus es, ſicut aqua; non creſcas; quia aſcendiſti cubile patris tui.* Ex quo nefariæ laſciviæ ſe dedit; factus eſt velut aquæ fluxus, & mobilis, qui nulla dignitate, ac virtute conſtat, ſed facilè per omnia vitia
280. in omnem perditionum decurrat.

Rupertus. *Ubi eſt carnalis voluptas, nulla firmitas, ſed ruina* Gen. 49.

Dicitur Proverb. 9. n. 16. *Mulier ſtulta: Vecordi locuta eſt: aquæ furtivæ dulciores ſunt; & panis abſconditus ſuavior. Et ignoravit quòd ibi ſint gigantes.* Chaldæus legit: *Et ignorat quòd ibi deficit gigantes* Syrus: *Et neſcit fortes apud eam perire.* Loquitur mulier juveni, vecordi illecto à meretrice; quòd voluptates, ac carnales deliciæ, quæ tanquam furtiva arte, ac induſtria habentur, jucundiores ac gratiores ſunt, quibus utitur tanquam pane abſcondito, & recondito; & ignorat meretrix, quòd in his aquis furtivis; ac voluptatibus, gigantes fortiſſimi, ac potentiſſimi pereant, & in omnem perditionem ruant. Sic ait D. Baſil. de S. Virg. *Fortiſſimos viros libido domuit, & valentes unius fœminæ congreſſus impulit in ruinam.*

Proverb. 9. Chaldæus. Syrus. *Carnalis voluptas perditionem parturit.* D. Baſil.

Quæstio XXXV.

Quare, cùm iſti decem Reges ſummo amore dilexiſſent hanc fornicariam; nunc tam vehementi odio in eam inſurgant?

281. HI Reges ardentiſſimo amore proſequebantur hanc fornicariam, ut dicitur verſu 2, *Cum qua fornicati ſunt Reges terræ & inebriati ſunt.* Hic verò tantus amor totus converſus eſt in crudeliorem iram, malevolentiam ac odium ut explicavi in expoſitione; & ſanè non diſſimile legitur de Ammone, qui cum maxime flagraret amore ſororis ſuæ Thamar, eamque oppreſſiſſet. *Exoſam eam habuit Amnon odio magno nimis, ita ut majus eſſet odium, quo oderat eam, amore quo antea dilexerat*, 2. Reg. 13. n. 15. Amor inordinatus in crudele odium degenerat, ut rectè ibi ponderat Abulenſis, q. 5. *In hoc cognoſcenda eſt manifeſta Dei juſta punitio, ut illum amorem, qui excellenter irrationabilis eſt, exceſſivum odium conſequntur, ut ſic pœna detur per oppoſita; Dei enim ſapientia ſtatutum eſt, ut illi, qui iniquè agunt, ſibi ipſis etiam nullo puniente pœna ſint.*

Iniqui ſibi ipſis pœna ſunt. 2. Reg. 13. Abulenſ.

282. Juxta literam rem explicavi in expoſitione, ſi dicatur cum noſtra ſententia, quod hæc mulier ſit civitas Diaboli, ac impiorum, hi reges crudeli odio perſequentur hanc fornicariam, cum ſemetipſos viderint inevitabiliter damnatos, & quod talis impietas tantorum malorum extitit cauſa. Haymo ait: *Cùm viderint miſeri ſe in judicio conſtitutos, & damnatos odient ſe ipſos, quòd peccaverunt, ſed nihil proderit tunc odiſſe malum, quod fecerunt, quando ipſo malo carere non poterunt.*

Impii odio perſequentur ſuam impietatem. Haymo.

283. Secundò: Et jam Moraliter maxima ponderatione dignum, quòd hæc mulier, quæ tanto apparatu circumdata procedebat, veſtita purpura & coccino, & inaurata auro, quæ tot regum favoribus ſtipata erat in tantum odium incidat, ut deſolatam & nudam faciant illam; quomodo nunc tantis in hoſtium incurſibus patebit? Mulier hæc dedita erat laſciviæ, in eaque maximè regnabat. Luxuriæ autem cœno involuti, etiamſi fortiſſimi, ac munitiſſimi videantur, ab hoſtibus multum vexantur: David poſt adulterium dicebat Nathan. 2. Reg. c. 12. n. 4 juxta Septuaginta: *Provocaſti inimicos Domini ad irã* Juxta Hebraicam radicem, *Irritaſti inimicos Domini*, Quæ verba expendens D. Cyrill. Ieroſolym. Cathecheſi 2 ait; *Multos inimicos habebas, ſed cuſtodiebat te temperantia; traditis autem his armis, promptos habebis ſtantes adverſus te, inimicos conſurgentes contra te.* Dum David, temperantiæ deditus fuit, dùm caſtè vixit, ità munitus erat; ut videretur ab inimicis inexpugnabilis, at ubi ſe turpitudini voluptatis implicuit, illico hoſtibus patuit; illico in eum aditum invenerunt innumeræ hoſtium turmæ.

Luxuria cœno involuti patent hoſtium incurſibus. 2. Reg. 12. Septuaginta. Hebraic. D. Cyrill.

284. Tertiò: vehementer diligebant Reges hanc fornicariam, & tamen modò tantus amor in crudele odium vertitur; ita ut carnes ejus comedant, & nudam ac ſpoliatam faciant eam. Impii licet ſuæ impietatis ſocios videantur diligere, dum tamen eos calamitas apprehendit; iniquus amor in odium; & iram transmutatur; & impietas, quæ erat fomentum amoris, nunc eſt odii. Richardus de S. Victore. *Hi oderunt fornicariam; id eſt, ipſorum malorum collectionem univerſam; à Deo creatore illico diviſam. Hi ergo odient fornicationem, quia perducent eam ad pœnam: ſi enim verè diligerent, nequaquam illam æternis ſuppliciis præpararent, & deſolatam facerent illam, & nudam; eo quòd talem nunc faciunt in mundo fraudulenter ſeducendo, ut poſtea gemat in inferno, & nuda temporali gaudio amiſſo,*

In impiis fomenta amoris vertuntur in odium. Richard.

285. Quartò: Reges terræ cùm hac meretrice fornicati ſunt, quomodo nunc tanto odio in eam exardeſcunt, ut carnes ejus manducare dicantur, cùm omnes ſimiles ſint in impietate, & ſimilis, ſimilem ſibi diligat; hæc tamen communis regula impiis deficit, inter quos nulla eſt

Inter impios non eſt pax. ſed diſſenſio.

pax

Ansbert. pax durabilis, ſed perpetuò vigent odia, bella, ac diſſentiones. Ansbertus. Sic ait, quia ſemper inter ſuperbos jurgia ſunt, idcirco reges, & beſtia fornicariam odiſſe, id eſt ſeipſos narrantur, de quibus per Paulum ad Galat. 6. Invicem in videntes, invicem odientes: Galat.

286. Quintò: Superiùs dictum eſt, verſ. 2. Quod hi reges terræ fornicati ſunt cum hac meretrice, hoc eſt, multùm adhærentes temporalibus rebus, carnis voluptatibus, ac mundiali gloriæ, modò crudeli odio fremunt in eam, ita ut illam concremantes abjiciant. Quis credat, quòd ille, qui ardebat deſiderio mundanæ gloriæ, illam pedibus peſſundet? Et quomodo fieri poteſt, quòd ardentiſſimus temporalium amator, illorum ſit acerrimus impugnator, ac deſtructor? Crede quòd à nullo citiùs, ac vehementiùs conculcantur, ac cremantur temporalia, quàm à ſuis amatoribus, Rupert. ſic ait. *Hi cum illa fornicantur, illam odiſſe, & deſolatam, nudamque facere, & carnes ejus manducare, & ipſam igne concremare dicuntur Mirum hoc, tamen verũ eſt; Quis neſciat de principibus mundi, quantis odiis fuerunt inquieti? Et cui ſua inquietudine fuerunt infeſti, niſi ipſi cupiditati, vel gloriæ mundi, cum qua fornicati ſunt præferendo illam ſuo creatori? Inſtrumenta fornicationum eorum, pulchritudines civitatum, & locupletum gentium multitudines, quibus imperabant, extiterunt. At illi nunquam hæc in pace ſua florere permiſerunt.* Quid elegantius? Amant impii regia dignitate florere, quæ tota conſiſtit in pulchritudine civitatum, ac multitudine ſubditorum; & tamen à nullo priùs, quàm ab hac ſua ambitione dilapidantur, ac deſtruuntur. Amant perpetuò in voluptatibus eſſe, & ſic vivunt, ut ſint in perpetuis doloribus. Afficiuntur impii magno deſiderio, ut ſua bona, ſuaque negotia adaugeantur, & creſcant; & tamen totum eorum ſtudium tranſmutatur in eorum dilapidationem ac deſtructionem.

Rupertus. *Citiſſime temporalia, à ſuis amatoribus conculcantur.*

287. Abſalon magno amicitiæ fœdere adſtrictus erat Joab, cujus induſtria ab exilio revocatus eſt, ejuſque ope ſperabat exilium finiendum, ut patris faciem videret, indeque Joab multùm debebat confidere de amicitia Abſalonis, multaque patrocinia, ab eo ſibi promittebat; & tamen Abſalon ait ſervis ſuis. *Scitis agrum Joab juxta agrum meum, habentem meſſem hordei: ite igitur, & ſuccendite illum igne*: 2. Reg. 14. n. 30. Et ita factum eſt. Quid agis Abſalon? ſic comburis Joabi agrum, à quo tot beneficia accepiſti, & nova ſperas; pro quorum gratia Joab, multùm de te confidit, & tamen ejus ſegetes incendis Sic in mundialibus contingit, ut ea quæ multo negotio lucratus es, multumque de eis tibi ſpondes, tibi ſint in deſtructionem, ac ignem perditionis, quibus tua conſumentur.

2. Reg. 14. *A quo multa ſperas, te deſtruit.*

288. Sextò: ſi iſti Reges magno amore huic meretrici copulabantur, quomodò nunc tanto odio perſequuntur, ita ut tantâ rabie ſint agitati, quòd carnes ejus manducent, & deſolatam, ac nudam eam facientes, igni tradant. Nonne hæc meretrix Babylon cecidit ſuorum ſcelerum experta vindictam? Cur ergo qui ejus amatores extiterant, ſuper caſum ejus non dolent, ipſamque lachrymis non proſequuntur? Etſi blandiente fortuna ei amicabiliter blandirent, cùm eam tamen lapſam viderunt omnium crudelitatum in eam fuerunt executores, ac anteſignanctes, conculcantes, ac laniantes. Unde magno ſpiritu loquitur Rupertus ad mundi amatores, quorum Babylon, figura erat Et ſic ait. *Mirum hoc, en verũ eſt. Miſerabilis conditio Babylonis, terrenæ civitatis, quæ non ſolùm fornicatur cum amatoribus? ſed cum hoſtibus, quorum & ſi quis amor eſt tanta fellis amaritudine permiſcetur, ut ipſam hoſtiliter dilanient, cum qua fornicantur.* Miſera conditio Babylonis quæ fornicatur non ſolum cum amatoribus ſed etiam cum hoſtibus; quia dum ipſa cadit, ejus amatores fiunt ei hoſtes ad conculcandam, & dilaniandam eam; nihil in mundo certius quam quòd dum quis cadit, in conculcationem veniat. De impio loquens Dan. 8. n. 10. ait. *Magnificatum eſt uſque ad fortitudinem cœli: & dejecit de fortitudine, & ſtellis & conculcavit eas* Ecce præſtantiſſima lumina utpote ſtellæ, ut à ſuo culmine cadunt, in conculcationem veniunt. *& conculcavit eas*

Si quos amaveras, videas dejectos adverſus eos inſurgis.

Rupertus. Daniel. 8.

289. Cùm Jezabel regio, ac nimio pompatico ornatu ſe componeret à militibus Jehu è feneſtra dejicitur. *Et præcipitaverunt eam, & aſperſus eſt ſanguine paries, & equorum ungulæ conculcaverunt eam*: 4. Reg. 9. n. 33. In hoc miſerrimo caſu hujus mulieris illud maxime notandum quod ſanguis ejus ab equorum ungulis conculcatur: Et cur non potiùs ab ungulis boum, vel elephantum, ſeu ovium? Noſter Incognitus. *Figuraliter ſanguine aſperſus eſt paries, ut dicitur* 4. Reg. 9. *Jezabel enim, quæ fluxus ſanguinis interpretatur, ſignificat ipſam luxuriam.* Inde ab equis conculcatur, qui ſunt valde luxurioſi: unde per eos meretricia procacitas deſignatur, ut auctor eſt Pierius lib. 4. Hieroglyph. Sic ſæpe contingit, ſi amaſia impudica dejicitur, ac præcipitatur, à ſuis luxurioſis amatoribus peſſundatur ac conculcatur.

4. Reg. 9. *Amaſia à ſuis luxurioſis amatoribus conculcatur.* Pierius.

290. Pſal. 35. n. 12. Non veniat mihi pes ſuperbiæ, ſeu ut legit Chaldaicus, *Non veniat mihi pes ſuperbi, manus peccatoris non moveat me: Ibi ceciderunt omnes.* Vehementer poſtulat, ut non ſurgat in eum pes ſuperbi, & in qua occaſione, quando hominum caſus notatur, quòd nullus ſit, qui frequenter non cadat. *Ibi ceciderunt omnes*; ait; abſque dubio ibi etiam, cecidi ego; cùm unus ex omnibus ſim, tunc ait: *Non veniat mihi pes ſuperbi* Siquidem mihi cavendum eſt; hoc unum precor, ne veniat ſuper me pes ſuperbi, ſic enim connexa eſt hominum inſultatio, conculcatio cum caſu, ut dejectus, nil priùs timendum videat, & deprecandum quàm hominum ſuperborum, & inſultantium pedes. Nec mirum eſt hoc à Davide præcaveri, cùm tale infortunium jam expertus eſſet; nam cùm ipſe à rebelli filio impeteretur, coactus eſt Regiam deſerere, & pedes fugere, cinctus tamen fortiſſimis militibus. Quid tunc? *Semei autem per jugum montis ex latere contra illum gradiebatur maledicens, & mittens lapides adverſus eum, terramque ſpargens*: 2. Reg 16. n 13. Quis crederet parvum homuncionem tantæ fuiſſe audaciæ, ut tantum Regem fortibus ſtipatum ſic auderet peſſundare, & fœdare etiam jacto pulvere, quod eſt diriſſimus execrationis modus, niſi tantum quod hæc ſit conditio dejectorum à culmine, quod omnibus pateant ad inſulationem.

Pſalm. Caldaic. *In dejectis à culmine inſultant alii.* 2. Reg. 16.

291. Dicitur Eccleſiaſt. 6. n. : *Non te extollas in cogitatione animæ tuæ, velut taurus* Paulo aliter legit D. Ephræm in Parænesf. 26. *Non te extollas in cogitatione*

Eccleſiaſt. D. Ephræm.

cogitatione animæ tuæ : : ne abripiatur velut taurus, anima tua. Quid habent Potentatus ſæculi cum tauro ? Taurus dum rapido effertur furore universos ſolet in fugam vertere plateaſque ſolus inhabitare vacuatas hominibus. At ubi percuſſus poplite cadit, univerſi in illum inſurgunt, multis plauſibus, & popularium clamoribus, & vulneribus in macellum abripitur ? Sic ſæculi magnates dum florent ſua potentia, omnibus ſunt in venerationem, ut nullus coram eis audeat mutire. At verò ſi à ſua dignitate cadunt, ſtatim omnes magnis clamoribus contra eos ſuas voces extollunt, ut eos in omnem perditionem, & conculcationem impellant. *Ad electos univerſi cō moventur.*

Apoc. 17. n. 17. Deus enim dedit in corda eorum, ut faciant quod placitum eſt illi, ut dent regnum ſuum beſtiæ, donec conſummentur verba Dei.

Num. 18. Et mulier quam vidiſti, eſt civitas magna quæ habet regnum ſuper Reges terræ.

VERSIONES.

Arabicus, n. 17. Deus enim poſuit in corda eorum, ut exequerentur mentem ejus, eſſentque ejuſdem conſilii, ut darent regnum ſuum beſtiæ, donec compleretur ſermo Dei.

Vatabl. Ut faciant quod placitum eſt illi, ut unam faciant voluntatem.

Arias. Facere ſententiam unam, & dare regnum ſuum, &c.

Primaſ. Deus enim in cordibus eorum injecit, ut perficiant, quod illi placitum eſt, eſſe illos in conſenſu, & metu tradere beſtiæ regnum.

D. Auguſt. Et dabunt regnum uſque dum finiantur dicta Dei.

Occumen. Uſque dum compleantur ſermones Dei, alii perficiantur.

Arabic. n. 18. Eſt urbs illa magna, cujus Regnum eſt ſuper omnes Reges.

D. Ambroſ. Quæ habet poteſtatem ſuper cunctos Reges.

Primaſ. Super Reges terrarum.

EXPOSITIO XI.

292. DEus *dedit in corda eorum, ut faciant, quod placitum eſt illi.* Quidam perperam referunt ad beſtiam ſeu fornicariam, quod nempe beneplacitum eſt beſtiæ, ſeu fornicariæ, cum qua unam & eandem habent voluntatem, ſed juxta radicem Græcam ſimpliciter referendum eſt ad Deum, quod beneplacitum eſt illi, ſcilicet Deo, nam quamvis verum ſit, ut ait Jacob. Apoſtolus in ſua Canon. 1. n. 13. *Deus intentator malorum eſt, ipſe autem neminem tentat*: Iacob.
Tamen conſiderandum eſt, quod ultio malorum, juſtaque punitio, punitis malum eſt pœnæ: ſed bonum eſt juſtitiæ punientibus, proindeque aliquod bonum poteſt per illam intendi, indeque nihil præjudicat, quod Deus immittat in corda eorum, quos aſſumit tanquam inſtrumenta ſuæ juſtitiæ vindicativæ : nam Deus de malis ſua ſapientia infinita facit bona, vel dici poteſt quod Deus permiſit eos ſua depravata libertate uti, ut ita perficeretur, quod ipſe forte prævideràt, & decreverat.

Nec cum his pugnat, quod tunc Romæ erunt multi juſti, & ſancti, hi tamen moti erunt à Deo vel per revelationem, vel per internam inſpirationem, ut ante plagas exeant, ut dicitur infrà, c. 18. n. 4. *Exite de illa popule meus ut ne participes ſitis delictorum ejus, & de plagis ejus non accipiatis.* 293. Apoc. 18.

Ut dent regnum ſuum beſtiæ. Hoc intelligitur permiſſivè factum à Deo, ut iſti decem Reges ſuam impietatem peragerent, ut ita fieret quod ipſe ab æterno prævideràt, & ordinaverat *Ut dent regnum ſuum beſtiæ*, ſcilicet Antichriſto, & non intelligitur, quod iſti decem Reges ei tradiderint regna ſua; ſed quod ei dederint omnem vim auctoritatem, roburque adminiſtrandi omnem militiam, ut ſupremo Regum duci, in quo munere omnium voluntates ita ſibi conciliavit ut poſtea contra ipſos Reges rebellaverit, ut dixi ſupra q. 24. *Donec conſumentur verba Dei*: Id eſt donec compleantur omnia, quæ de his regnis, ac Antichriſto, ac de futuro Eccleſiæ ſtatu dicta ſunt à Deo per Danielem & per alios prophetas, ac per ipſum Ioannem in hac Apocalypſi. 294.

Et mulier, quam vidiſti: Miro artificio ſacra Prophetia iſtam pompaticam veneficam, modò vocat mulierem, modò meretricem; modo fornicariam, pro loco, & tempore, juxta ea quæ denuntiantur, in quibus illa ſe habet, vel ſine ſcelere, ut mulier, vel cum ſcelere majori, vel minori; & tunc meretrix, vel fornicaria : hîc cum ſignificatur ut talis civitas, non appellatur, nec meretrix, nec fornicaria, ſed mulier : *Quæ habet regnum, ſeu poteſtatem ſuper Reges terræ* : Quia tempore Joannis, & poſt illud nulla alia civitas habuit tale imperium niſi Roma, quæ inde meritò dicitur civitas magna, tum ratione tanti imperii, tum etiam ratione ſuæ eximiæ amplitudinis : numeraſſe enim ſcribitur cives ſuos ad quinque milliones, quod eſt valde mirabile, de cujus magnitudine videri poteſt Juſtus Lipſius cujus magnitud. Rom. 295. *Variis nominibus dicitur.* Juſtus Lipſ.

QUÆSTIO XXXVI.

Quare dicitur quod iſti Reges dederant regnum ſuum beſtiæ, cujus civitas habet imperium, & dominium ſuper Reges terræ?

296. SEnſus literalis jam patet ex proxima Expoſitione. Nunc jam Moraliter aliquid dicamus,

Ex malis juxta poſitis bona habent majorem decorem.

dicamus. Deus permiſſivè laxando fræna horum Regum ambitioſæ voluntati dedit; ut ſervis ſuis fidelibus habitantibus in civitate illa tot mala inferant, illam devaſtantes, in cujus devaſtatione Dei ſervi maximè opprimentur, quod Deus ſumma providentia permittit, tum quia ex malis educit bona, tum etiam, quia mala juxta bona poſita, eis occaſionaliter majorem conferunt decorem. Richard. Victor. ait. *Deus dat per juſtam permiſſionem, ut mali faciant per apertam actionem, quod illi placitum eſt per univerſitatis decorem, & utilitatem: nequaquam Omnipotens mala eſſe ſineret, niſi ex eis bonum aliquod univerſitati proveniret: ex eo enim quod ſunt mala majorem decorem reſpectu eorum videntur habere bona.*

Richard.

297. *Unum peccatum permittitur in pœnam alterius.*

Secundò: Quid execrabilius, ac horribilius dici poteſt, quam quod Reges potentes, ac magnifici, regnum ſuum beſtiæ, ſeu beſtiali homini tradunt? Iſti reges cum Agno pugnabant, ut dicitur verſ. 14. Deinde Deus alta ſua permiſſione dedit in corda ipſorum, ut facerent, quod beneplacitum eſt ei, devaſtantes civitatem magnam, opprimentes multos pios Chriſtianos; inde permiſſum eſt, ut regna ſua darent Diabolo, & horribili monſtro, hoc datum eſt pro pœna priorum peccatorum: Sic ex alta Dei diſpoſitione fit, ut permittantur ſubſequentia peccata in pœnam præcedentium. Anſb. *Hoc eſt*, ait, *tanquam ſi diceretur, præcedentium peccatorum merita exigunt, ut reprobi in errorem à Deo ire permiſſi, ita agant, ut non miſericordia parcentis ſalventur, ſed juſtitia punientis damnentur: In eo enim Dei placitum perficiunt quo iniquitatem amando, quam Deus odit juſtitia ſe damnandos præparant, quæ Deo per omnia placet, & antea certè propter præcedentia peccatorum merita, poteſt veraciter intelligi, ita Deum dediſſe in cordibus reproborum, ut dent regnum ſuum beſtiæ, ſicut de quibuſdā dicitur per Apoſtolum*, 2. Theſſal. 2. n. 10. *Pro eo quod charitate veritatis non receperunt, ut ſalvi fierent: ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut judicentur omnes, qui non crediderunt veritati.* In pœnam, quod charitati veritatis non conſenſerunt, ut ſalvi fierent, permiſſum eſt eis ut in errorem, ac mendacium inciderent, ad eorum condemnationem.

Anſbertus.

2. Theſſ. 2.

298. *Vitia, ac turpitudines præcipuè vigent in principibus, ac magnatibus.* D. Thom.

Tertiò. *Ut faciant, quod illi placitum eſt*, Scilicet fornicariæ, ut ibi interpretantur D. Thom. quæ ſtatim dicitur civitas magna; quæ habet regnum, ſeu poteſtatem ſuper Reges terræ; nonne, etiam illa poteſtatem habet ſuper ſubditos? Res eſt manifeſta. Quomodo ergo dicitur, quod regnum, & poteſtatem habeat ſuper Reges terræ. Notanter dicitur: *Super Reges terræ*: quia vitia, ac turpitudines fornicariæ magnæ præcipuè vigent, ac dominantur in poteſtatibus, ac magnatibus qui pro ſua amplitudine, ac authoritate à nullo valent refrænari ac cohiberi. D. Thom. *Tunc mulier dicitur habens regnum, id eſt, dominium ſuper Reges terræ; quia vitia, quæ ſunt in malis communiter dominantur, ſpecialiter in multis majoribus, & potentioribus, quia poteſtas dominationis dat eis ſuperbiam, & audaciam peccandi.*

299. *Principes mundiales mulierculis ſerviunt.*

Quartò dicitur quod meretrix ſit civitas magna: *Quæ habet regnum, ſeu poteſtatem ſuper Reges terræ.* Ecce oſtenditur Joanni damnatio meretricis magnæ: & dicitur quod habeat regnum & poteſtatem ſuper Reges terræ, & hoc maximè deteſtabile monſtrum; & tamen hoc videtur quotidie in mundo, quod mulieres, & meretriculæ regnum habent ſuper Reges terræ, ipſique magnates earum ſubjiciant ſervituti. Rupert. hîc: *Multo amplius hoc valet ad inſinuandam ſervilem ſtultitiam Regum terræ, cum dicitur: Quæ habet regnum ſuper Reges terræ.* Nonne Reges terræ, ut ſupremi Domini incedunt, & ſeſe liberos eſſe confidunt? Et tamen ſuper ſe habere regnum comprobatur, & regnum maximè turpiſſimum; mulier nempe meretrix, ac fornicaria ſuper eos regnare eorumque capitibus incumbere irrefragabiliter aſſeritur. Sic ſubdit citatus Rupertus *Mentiuntur ergo liberos ſe eſſe pronuntiantes; quia ſervi ſunt, & meretricium portant jugum, ſemper anhelantes, & ſub onere curvi, tot dominorum ſervi, quot vitiorum captivi:* Maximè principum terræ ſors quod eis mulierculæ dominentur, earumque tanquam miſeri captivi habeantur.

Rupert.

300. *3. Reg. 21. Rex, ut captivus venundatus mulieri.* Sanctius.

De Achabo 3. Reg. 21. n. 20. ait Elias; *Quod venundatus ſis ut faceres malum in cōſpectu Domini.* Ecce impius Rex dicitur venundatus; & cui Achab tanquam captivus venundatus eſt? Uxori nempe ſuæ Jezabeli, ut explicat ibi Sanctius veluti ſervus uxori ſuæ venditus eſt miſer Rex, & ut vile ejus mancipium illi ſubjacebat: Sic frequenter accidit mundialibus principibus, qui ita addicti ſunt mulierculis, & vilibus, meretriculis, ut ad hanc & illam partem trahantur, ac ſi ipſi propriæ voluntatis eſſent expertes.

301. Jerem. 13. Chaldaic. *Mulier viro dominatur.*

Mandat Deus ſuam Legationem Regi Sedeciæ, & uxori ejus per Jeremiam 13 n. 18. & ait Deus: *Dic Regi, & dominatrici*: ſeu ut habet Chaldaic. *Uxori ejus* Proindeque ſimplicius videbatur dicendum. *Dic Regi & Reginæ.* Cur ergo mutatur vocabulum: & non dixit Reginam, ſed dominatricem? Sine dubio ut exprimeret aliquem ſingularem dominatum, quem femina ſuper virum retinebat; valde enim hoc frequens eſt malum mundialium principum, qui depoſito ſupremo faſtigio, ut ſervi, & vilia mancipia mulierculatum fiant, ab eiſque tanquam equi indomiti gubernantur, ac reguntur.

CAPUT XVIII.
ARGUMENTUM.

HOC Caput quatuor continet partes. Prima uſque ad verſ. 4. annuntiat vox Angeli perditionem Babylonis. Secunda verò pars à verſ. 4. uſque ad 20. exprimit excidium, & incendium ejus, & luctum, ac planctum Regum, & mercatorum terræ. Tertia continet verſ. 20. Sanctorum exultationem ſuper eam, ejuſque ruinam. Quarta excurrit à 21. uſque ad finem Capitis, & continet ſententiam de ea nunquam amplius reparanda. 1. Materia totius capitis.

2. *Quis verò ſit finis, ac ſcopus hujus Capitis, magna eſt difficultas. Alcazar vult hîc prædici commutationem Romæ Ethnicæ in Romam Chriſtianam; ac ſi hæc cum ſua pompa eſſet uſque ad finem duratura. Utinam hoc eſſet, ſed maximè repugnat cum dictis ſuperiori capite. Ribeira, Cornelius, Eſtius, Tyrin. Lahay, volunt eſſe dicta de excidio Romæ; Lyranus, & alij contendunt hæc eſſe prædicta de excidio, & ruina Sarracenorum in Palæſtina.* Alcazar. Ribeyra. Cornel. Eſtius. Tyrinus. Lahay.

3. *Dicendum tamen exiſtimo hîc exprimi excidium mundi carnalis, ac politici, & conſequenter Romæ, ac fortè aliquarum civitatum; & hoc cohæret cum his, quæ diximus ſuperiori Capite de meretrice ſedente ſuper beſtiam, capita ſeptem, & decem cornua habentem. Et primò hîc non poteſt eſſe ſermo tantùm de deſtructione, ac vaſtatione ipſius Romæ; quia hanc devaſtationem facient decem Reges odio magno ferventes in ipſam, ut dicitur ſuperiori cap. 17 n. 16. Ergo hi Reges exultabunt, & lætabuntur ſuper eam ut victores, & non lugebunt, & flebunt, ut hoc cap. dicitur n. 9. Deinde de deſtructione unius Civitatis non poteſt verificari id, quod dicitur infrà n. 7.* Omnis Gubernator, & omnes, qui in lacu navigant, & nautæ, & qui in mari operantur, longè ſteterunt, & clamaverunt. *Ergo ſermo eſt directè, ac principaliter de mundo politico, ut Evangeliſta nobis ante oculos proponat hujuſmodi ruinam, & deliciarum mundi damnabilem fluxum, infelicemque exitum, ut talia damnemus, ab eiſque fugiamus.* Finis, ac ſcopus Capitis.

Apoc. 18. n. 1. Et poſt hæc vidi alium Angelum deſcendentem de cœlo, habentem poteſtatem magnam; & terra illuminata eſt gloria.

Num. 2. Et exclamavit in fortitudine dicẽs, Cecidit, cecidit Babylon magna, & facta eſt habitatio dæmoniorũ, & cuſtodia omnis ſpiritus immũdi, & cuſtodia omnis volucris immũdæ, & odibilis.

VERSIONES.

Arabicus n. 1. Et reſplenduit terra à nitore virtutis illius.

Syrus. Terra ſplẽduit à gloria ejus.

D. Aug. Terra illuminata eſt à claritate ejus.

Arab. n. 2. Exclamavit voce alta, jam cecidit urbs magna factaque eſt cubile dæmonibus, & habitaculum omni ſpiritui immundo; & receptaculũ omni volucri impuro & exoſo.

Vatablus. Exclamavit per fortitudinem voce magna.

Arias. Clamavit in voce forti.

Syrus. Facta eſt ſpelunca dæmonũ, & cuſtodia omnis avis immũdæ, & cuſtodia omnis animalis dẽtis immũdi, & exoſi

Primaſ. Facta eſt refugium dæmoniorũ.

Aret. Pag. Cuſtodia omnis volucris inviſę

D. Auguſt. Volucris inquinatæ.

EXPOSITIO II.

4. *ET poſt hæc*; narrata, ſuperiori cap. *vidi alium Angelum*, verè, & propriè natura Angelum, *Ad puniẽdos Principes ſa-*

cæli de cœlo eſt juſtitia, & non de terra. Angelum, ut dicam quæſtione ſequenti, & diſtinctum ab Angelo, de quo dictum eſt in ſuperiori cap. in exordio, *Deſcendentem de Cœlo.* His explicatur natura ipſius Angeli, & cùm veniret Angelus ad puniendos, ac deſtruendos principes, ac magnates ſæculi, rectè dicitur deſcendiſſe de cœlo, quia ſolùm è cœlo contra hos potentatus eſt juſtitia: *Habentem poteſtatem magnam*: ad delendam mundialem Babyloniam Ethnicam Romam: *Et terra illuminata eſt à gloria ejus*: id eſt, à claritate, & ſplendore vultus Angelici; Erat enim è primis, & illuſtrioribus curiæ cœleſtis Principibus. Iſte autem Angelus denotat magnos Eccleſiæ operarios, ac inſignes illius Prædicatores, qui in auxilium erunt Eccleſiæ periculoſo illo tempore; ut dicam quæſt. ſeq

5. *Et exclamavit in fortitudine*: Non ſolùm ſublimi, & alta voce, ſed etiam valdè potenti inducente devaſtationem Civitatis. *Cecidit, cecidit Babylon magna.* Verbi repetitio ad emphaſim facit, & ad ruinæ magnitudinem explicādam illius Romæ Ethnicæ, in qua caſtigatur mundialis impietas, ac tyrannis contra Sanctos, & alludit Evangeliſta, ad excidium Babylonis Chaldaïcæ, per Cyrum; quod deſcribitur ab Iſaïa 21. n. 9 & c. 13. n. 19. imò ait Leo à Caſtro in Iſaïam quod ſi Græca Græcis conferamus, pene eadem verba Iſaïæ citata repeti in noſtris Evangeliſtæ verbis; Nam de Chaldaïca Babylonia ait Iſaïas: *Et erit Babylon illa Civitas glorioſa in regnis, ſicut ſubvertit Deus Sodomam, & Gomorrhā.* De noſtra verò ait Joannes: *Eſt Civitas magna, quæ habet regnum ſuper Reges terræ.* De illa alia ait Iſaïas 20. n. 9. *Cecidit, cecidit Babylon*: Sic & noſter Vates in præſenti de alia ait Iſai. 13. *Non habitabitur uſque in finem.* De hac verò ait noſter Evang. infrà n. 14. *Et poma deſiderii animæ tuæ diſceſſerūt à te, & omnia pinguia, & præclara perierunt a te, & amplius illa non invenient.* De illa alia ait Iſai 13. n. 21. *Requieſcent ibi beſtiæ; & replebuntur domus eorum dra onibus & habitabunt ſtruthiones, & piloſi.* Quibus omnibus intelligunt Patres varias dæmonum ſpecies D. Ambroſ in Pſal. 43, ibi D. Cyrill D. Hieron. Procop. D. Thom. Albert Magn. De hac noſtra ait Evangeliſta: *Facta eſt habitatio dæmonum, & cuſtodia omnis ſpiritus immundi.*

Iſai. 21. Iſai 13. Leo Caſt. D. Ambroſ. D. Cyrillus. D. Hieron. Proverb. D. Thom. Albertus.

6. *Facta eſt habitatio dæmoniorum*: Per quod ſignificat magna Urbis ſolitudo, ut erat magna frequentia; ac proinde civitas ſolo æquata in magnum deſertum redigenda eſt: Solent enim dæmones in locis deſertis, & horribilibus commorari. *Et cuſtodia omnis ſpiritus immundi*; magis explicat, quod antea dixerat; in tantum Roma futura eſt deſolata, ut fiat receptaculum, ac cubile dæmonum in quo tanquam in cuſtodia, ac carcere teneantur. *Et cuſtodia omnis volucris immundæ.* Per volucres etiam dæmones intelliguntur, juxta Chriſti D. verba Luc. 8. n. 5. de ſemine jacto juxta viam. *Volucres cœli comederunt illud*: Id eſt, dæmones; & dæmones dicuntur volucres quia inopinatè, ac rapidiſſimè ad hunc, & illum locū tendunt. *Circuit quærens, quem devoret;* Sed quia de dæmonibus bis dictum eſt in litera, ne ter idem repetatur, intelligimus de veris avibus immundis, quæ ad ruinas domorum in ſolitudinibus derelictas confugere ſolent, quales ſunt noctua, upupa, verſpertilio gryphus, quæ feroces, & rapaces ſunt; & ideò odibiles, imò & ab omnibus exoſæ; & ideò ſubdit Text. *Volucris immunda, & odibilis.* Græcus: exoſæ, & inviſæ.

Luc 8. *Dæmones rapidiſſimi ad tentandum.* Græcus.

QUÆSTIO I.

Quare iſte Angelus cum tanta poteſtate, ac claritate venit; & quis ſit iſte Angelus?

7. ALcazar per hunc Angelum intelligit S. Petrum ſicut cap. antecedenti n. 1. S. Paulum, quod ibi jam refutavi, & vult S. Petrum hîc annuntiare Gentiliſmi everſionem; ſed hoc non facit ad rem, ut jam dixi ſuperiori cap. in Exordio, Alii, ut Primaſ. Anſbert, Rupert. Gagnæus, per hunc Angelum intelligunt Chriſtum D. qui venit in hunc mundum cum magna poteſtate, ac gloria claritatis, qua totam terram illuminavit: & ad quid poteſtas cum tanta luce? Anſbert. *Ac ſi diceretur, contra tumentem poteſtatem ſæculi, magna poteſtas, contra falſæ doctrinæ tenebras veræ ſcientiæ lux apparuit.* Venit cum poteſtate ad comprimendos ſuperbos, cum luce verò ad diſſipandas errorum tenebras; quæ omnia licèt vera ſint, non tamen ſunt hujus loci; nam hic Angelus nuntius eſt excidii Babylonici, quod erit in fine ſæculi, ſeu prope finem.

Alcazar. Primaſ. Anſbertus. Rupert. Gagnæus.

8. Vera, & communis ſententia eſt, quòd iſte Angelus verè, & propriè natura ſit Angelus, ita docent Ribeira, Cornel. Menoch Lahay, Ferrar Sed non explicant cauſam, cur iſte Angelus hîc inducitur cum tanta fortitudine, ac poteſtate, ac claritate; veniebat ad Babyloniam puniendam, ad cujus executionem maximè in miniſtro exigitur poteſtas, fortitudo, ac claritas majeſtatis, ut inde maximè ejus juſtitia, ac integritas fiat manifeſta.

Ribeira. Cornel. Menoch. Lahay. Ferrar.

9. Pro exacta explicatione hujus rei; videnda ſunt quæ diximus ſup. cap. 14. n. 8 q. 1. ubi ſecundus Angelus clamat eadem verba, ac in præſenti. *Cecidit, cecidit Babylon magna*: ibique diximus in eo Angelo ſignificari Prædicatores, & Eccleſiæ magnos operarios, qui contra Babyloniam, ejuſque vitia prædicabunt, & Chriſtianum populum excolent, Babylonis ruinam denuntiantes; proindeque iſte Angelus verè eſt, Angelus, & in ſe ſignificat egregios Prædicatores, ac Sanctos, quibus aſſiſtere debebit, eoſque adjuvare, corroborare, ac excitare, ut prædicent contra peccata, & mala Romæ, ac mundanæ politiæ, ad interitum jam habentis; denuncientque illorum ruinam; & caſum

Angelus ſignificat Prædicatores.

10. Confirmatur, quia de iſto Angelo dicitur, quod *terra illuminata eſt à gloria ejus*: ſeu ut legit D. Aug. *Illuminata eſt terra à claritate ejus.* Iſte Angelus non utique illuminabit terram per ſeipſum immediatè, quaſi ipſe viſibiliter ſit appariturus; ſed mediatè per aliquos viros ſanctos, & magnos Prædicatores, ac Magiſtros qui deſtructis errorum tenebris mundum illuminabunt. Et confirmatur, quia de illo Angelo dicitur habere magnam poteſtatem, hæc magna poteſtas non erit fruſtranea, ut eſt evidēs, quia Deus nihil facit fruſtrà, nihilque in mundo ponit fruſtraneū: ergo iſta magna poteſtas Angeli habebit ſuum actum: ſed iſte actus non erit immediatè contra deſtructionem Babylonis; quia ad hoc ſufficiunt decem Reges cum ſuis magnis exercitibus: Ergo erit hæc poteſtas magna ad excitandos, ac corroborandos Prædicatores Eccleſiæ, ut mirabilia, ac miracula operentur in ſalutem proximorum

D. Auguſt. *Prædicator ſua doctrina illuminat mundum.*

Dicitur.

11. Dicitur etiam de Angelo, quod *Clamabit in fortitudine*: Seu, ut alii legunt: *forti voce*; non quod Angelus forti voce ſonet, & clamet immediatè per ſeipſum in Orbe, ſed mediatè clamabit forti voce per Prædicatores, ac Doctores, quos ipſe excitabit, provocabit ad munus prædicationis, eoſque ſua aſſiſtentia corroborabit, ut fortiter, ac viriliter pugnent contra mundanam politiam, ac ejus vitia, contraque eorum auctores Principes tenebrarum. In cujus rei typum optimè explicat D. Greg. Magn. illud, quod

1.Reg.10. Samuel dixit Saül 1. Reg. 10. n. 5. *Poſt hæc venies in collem Dei, ubi eſt ſtatio Philiſtinorum, & obviam habebis gregem Prophetarum.* Ungebatur Saül in regem, ut legem Dei annuntiaret, & cuſtodiret, & mandatur aſcendere in collem, ubi erat ſtatio Philiſtinorum, ſuorum nempe inimicorum, & quomodo unus homo audebit aſcendere in montem, ubi eſt ſtatio, ſeu exercitus ſuorum inimicorum? dicitur ei; habebis obviam gregem Prophetarum, hoc eſt, Sanctorum Angelorum in ſui tutelam, & cuſtodiam. D. Greg. ibi: *Philiſtinorum*, ait, *ſtationem timere tantò minùs poteris, quantò ad ſecuritatem obvios Prophetas habebis: Et quia grex Prophetarum dicitur, magna defenſorum noſtrorum multitudo ſignatur.* Et paulò poſt: *Sancti Prædicatores in collem Domini, ubi eſt ſtatio Philiſtinorum, aſcendunt: ſed quia Prophetarum gregem habent obvium, ipſos Philiſthæos nequaquam metuunt.*

Magna ſit conſtantia in Prædicatore, adverſus hoſtes.

D.Gregor.

12. Magna fortitudo, ac conſtantia requiritur in Prædicatore, ac Dei miniſtro, quod maximè nos docet Aſarias Sacerdos clamans contra Regem

2.Paral.26. Oziam, cum intenderet adolere incenſum 2. Paralip. 26. n. 18. *Non eſt tui officii Ozias, ut adoleas incenſum Domino.* Non veretur bonus Sacerdos iram Regis peccantis, ſed in illum apertiſſimè clamat; unde inter cives cœleſtes eam annumerat. D. Chryſoſt. hom. 4. de Iſaiæ verbis; & ait: *Vide libertatem, unde mentem ſervire neſciam; vide linguam cœlos attingentem; vide hominis corpus, & Angeli mentem; vide humi gradientem, & in cœlo verſantem. Non licet tibi, ait, adolere incenſum.* Sic cœleſtis, ſic Angelus efficitur, qui contra potentum vitia novit inclamare.

Vir Eccleſiaſticus ſit fortis contra peccatores.

D.Chryſoſt.

13. Mandavit Deus, ut in quolibet ſacrificio pacifico armus victimæ dexter eſſet in partes Sacerdotum ad cibum, & alimentum. Exod. 29. n. 28. Deut. 18 n. 3. Levit. 7. n. 32. *Armus quoque dexter de pacificorum hoſtiis cedet in primitias Sacerdotum.* Et cur potiùs Sacerdoti humerus dexter, quàm ſiniſter, vel alia pars? Quia in tali humero maximè denotatur fortitudo, ac robur, quod maximè exoptatur in Dei miniſtro ad arguendos protervos contra Dei legem, Philo lib. de præm. & honoribus Sacerdotum. *Significat*, ait *requiri in eis fortitudinem in omni actione legitima.* Hinc mandavit Deus Rationale, quod pectori incumbebat, & ſuper humerale quod in tergum ſpectabat, in utroque latere Sacerdotis catenis aureis alligari. Exod. 28. n. 25. *Ipſarum catenarum extrema duobus copulabis uncis in utroque latere ſuperhumeralis, quod rationale reſpicit.* Et cur rationale, in quod ſcriptum erat, veritas, & judicium, ab utroque humero pendet? quia veritas ſui muneris, ac integritas judicii maximè debent firmari, ac ſtabiliri in fortitudine, ac conſtantia Sacerdotis, ac Miniſtri. D. Gregor. 2. part. paſtoralis curæ, cap. 3. *In utroque, ait, humero Sacerdos adſtringitur, ut contra adverſa, ac*

Exod.29. Deut. 18. Levit. 7.

Philo. *Valida ſit fortitudo Prædicatoris, ac miniſtri Dei.*

Exod.28.

D. Gregor.

proſpera, virtutum ſemper ornamento muniatur. Quæ fortitudo ad onus portandum maximè in humeris denotatur.

QUÆSTIO II.

Quare dum de caſu Babylonis facit mentionem Angelus, non ſemel dixit, ſed bis repetit, Cecidit, cecidit.

IN limine quæſtionis quæres; Quare cùm noſ- 14.
ter Joannes, juxta communem Patrum ſententiam de Roma delenda, & flammis devoranda loquatur, tacito nomine, imò mutato, eam Babylonem vocat? Sanè id prudentiſſimè egit, ne Domitianum Imperatorem; Romanoſque tunc adhuc Paganos magis offendat eoſque magis contra ſe, ac Chriſtiani nominis Sectatores durè ac acriter concitet, & inflammaret: hanc doctrinam nos docet D. Hier. epiſt. ad Algaſiam. Sic ait. *Et nunc, quid detineat ſcitis ut reveletur in ſuo tempore*, ut ait Apoſt. 2. ad Thheſſ. 2. n. 6. *Hoc eſt, quæ cauſa ſit, ut Antichriſtus in præſentiarum non veniat, optimè noſtis nec vult apertè dicere Romanū Imperium deſtruendū, quod ipſi, qui imperant, æternū putant. Unde ſecundum Apocalypſim Joānis in fronte purpuratæ meretricis ſcriptum eſt nomen blaſphemiæ, id eſt Romæ æternæ; ſi enim apertè, audacterque dixiſſet nō veniet Antichriſtus, niſi prius Romanum deleatur imperium, juſta cauſa in Orientem Eccleſiam perſecutionis conſurgere videbatur.*

Fugienda occaſio inimicitiæ, ac perſecutionis

D.Hieron.

2.Theſſal.2.

Et optimè notat Alenſis, quòd de Babylonia 15.
nunquam dicitur ſtare, ſed ſemper cadere, nam licèt Babylonia maximè florere videatur divitiarum opulentia, ædificiorū magnificentia, ac populorum multitudine, tamen nunquam ſtare dicitur, ſed cadere; Babylon autem ſignificat mundi vanitatem; & hæc nunquam ſtare, ſed ſemper cadere dicitur. Alenſ. ait. *Non poteſt diu ſtare vanitas mundialis; nam homo moritur, & ejus hæreditas erunt ſerpentes, & vermes: unde D. Bernardus ait, ubi ſunt amatores mundi hujus, qui ante pauca tempora nobiſcum erant? Nihil ex eis remanſit, niſi cineres, & vermes: quid profuit eis inanis gloria, brevis lætitia, mundi potentia, falſæ divitiæ, magna familia, concupiſcentia mala? ubi riſus? ubi jocus? ubi jactantia? ubi arrogantia? heu de tanta lætitia tanta triſtitia, de illa magna exultatione in ruinam magnam ceciderunt! Mundana vanitas nunquam ſtat, ſed ſemper in caſum, ac præcipitium ruit.*

Manus vārietas nunquam ſtat; ſed ſemper cadit.

Alenſis.

Ad noſtram quæſtionem. Cur nempe Angelus 16.
geminata voce clamat? *Cecidit, cecidit Babylon.* Satis ſufficiens videbatur, ad ejus caſum, ac ruinam perſuadendum, ſemel dicere, quòd ceciderat. Duplicat ergo, quia civitas impiorum, ac collectio reproborum, in illa Babylon denotata, corpore, & anima punientur; corpore ſentiet flammas æternas: in anima verò dolores damnationis, ac privationis divinæ viſionis acutiſſimos patietur. Rich. Vict. *Geminato verbo geminat ruinam, & duplicem deſignat vindictam: Damnati quippe ardentibus flammis, foris punientur in corpore, & urgentibus doloribus intus pungentur in mente.*

Damnati corpore, & anima puniuntur.

Richard.

Secundò: *Cecidit cecidit Babylon.* Hæc eſt Ci- 17.
vitas impiorum, quæ dupliciter cadit, ſpiritualiter, ac temporaliter: Et ex primo caſu ſecundus tanquā à radice pullulat; ex eo enim, quod ho-

mo ſpiritualiter cadit peccando, etiam temporaliter cadit, cum totali jactura ſuorum bonorum, quæ obtinebat. Ait Regius Vates Pſal. 50. n. 5. *Peccatum meum contra me eſt ſemper*, ubi D. Ambroſ. ait *Tanquam hoſtiles acies, ita lapſus culparum ſuarum adverſantium modo ſibi arbitratur obſiſtere, ut cuncta, quæ illius ſunt deſtruant, & diſſipent; peccando enim fortes exercitus contra ſe, ſuaque omnia armavit; ad cunctorum totalem ruinam, & devaſtationem de Iſraëliticis dicitur, Judic. 3. n. 7. Fecerunt malum in conſpectu Domini, & obliti ſunt Dei ſui, ſervientes Baalim, & Aſtaroth. Tradidit eos Dominus in manus Chuſam, Baſathaim regis, Meſopotamiæ.* Meritò ſanè; qui enim in ſua libertate Deo Patri ſervire noluerunt, captivitate oppreſſi ſuis inimicis in multa egeſtate famulantur.

D Ambroſ. *Peccatum ſecum adducit temporalium jacturam.* Pſalm 50. Iudic 3.

18. Tertiò: Non contentus eſt Angelus ſemel dicere, quod Babylon cecidit, ſed bis id ipſum repetit, quaſi oſtendat duos Babylonis caſus: & qualis fuit primus tantæ Civitatis caſus? Babylonis nomine Jeroſolyma ſignificatur; cujus primus caſus fuit; quando ab illa ejecti ſunt viri Sancti, & Juſti, quibus ipſa deſtituta in extremam ruinam, ac deſolationem venit; Secundus verò caſus, quando ultima die æterna morte punietur. D. Ambroſ. hic ait. *Quæ*, ſcilicet Jeroſolyma, *bis cecidiſſe dicitur, quia cecidit primo, cùm per doctrinam Evangelii maximam multitudinem electorum amiſit, qui ab ea per fidem Chriſti præciſi, cives Sanctæ Civitatis, id eſt Sanctæ Eccleſiæ facti ſunt: Cecidit ſecundò, cùm in ultimo die morte perpetua, quæ in hoc libro mors ſecunda vocatur, punietur.* Hic eſt primus magnarum Civitatum caſus, & omnium ruinarum initium, cùm ab illis præciduntur juſti, & electi viri, quorum præſidio fulciuntur, ac muniuntur ab omni adverſitate, ab hoſtili incurſu.

D. Ambroſ. *Præſentia juſti munimen civitatis.*

19. Poſtquam ſervi Regis Chaldæorum miſerunt Jeremiam in lacum, ait Abdemelech regi, *Malè fecerunt viri iſti omnia, quæcumque perpetraverunt contra Jeremiam Prophetam, mittentes eum in lacum, ut moriatur ibi fame, non ſunt enim panes ultra in Civitate.* Jerem. 38. n. 9. Inde ille exaggerat malum factum miniſtrorum in conjiciendo Jeremia, ut fame pereat; quia ex tali facto fames orta eſt in Civitate. *Non enim ſunt panes ultra in Civitate.* Juſti præſentia omne bonum germinat in Civitate; ſiquidem & illius abſentia omne malum parturit; nam dum Civitas Jeremiæ præſentia deſtituitur, famis penuria conſumitur. *Non enim ſunt panes ultra in Civitate.* At juſti præſentia ſecum multam panis copiam adducit, ut Elias dum recipitur in domo pauperrimæ viduæ Sareptanæ. *Ex illa die Hydria farinæ non defecit, & lecythus olei non eſt imminutus*, 3. Reg. 17. num. 16. Ad quæ verba eleganter ait D. Ambroſ. lib. 1. de Abraham, c. 5. *Unius horæ hoſpitio, vidua illa, quæ Eliam ſuſcepit & exiguo cibo perpetuum toto famis tempore ſuſcepit alimentum, & mercedem accepit mirabilem, ut nunquam de hydria farina deficeret.*

Ierem. 38. *Abſentia juſti famem parturit, ſicut & præſentia ſaturitatem.* 3. Reg. 17. D. Ambroſ.

20. Dicitur 4. Reg. 13. n 14. *Eliſæus ægrotabat infirmitate, qua & mortuus eſt. Deſcendit ad eum Joas Rex Iſraël, & flebat coram eo, dicebatque: Pater mi, Pater mi currus Iſraël.* Equidem multi currus potentiſſimi Regis erant, multique armati duces, qui ejus gloriam apud hoſtiles gentes æternarent, & tamen in uno Eliſæo moriente, ſic lachrymatur Rex, ac ſi nullus jam triumphalis currus ei ſupereſſet, in quo poſſet hoſtes ſuos ſuperare, ac devincere. Et meritò ſanè, quando à ſancti Viri præſentia plus muniminis, ac præſidii adversùs ſuos hoſtes habebat Rex, quàm à cæteris ducibus ſui exercitus. Rex enim non ducibus fortiſſimis, ſed unius Sancti Viri Eliſæi præcibus omnes Regni ſui fortunas, victorias, ac glorias acceptas referebat. Joſeph. lib. 9. Antiq. c. 8. ſic ait. *Cum Eliſæus ægritudinem incurriſſet, venit Iſraëlitarum Rex viſitare eum. Et dum in noviſſimis inveniſſet, flere cœpit eo vidente, & ingemiſcente, patremque, & ſcutum ſui regni vocare, præter eum ſe dicens, nunquam contra hoſtes armis egiſſe, ſed illius Prophetia ſine dimicatione viciſſe, qui dum à vita diſcederet, Hebræos inimicis captivando relinqueret.*

4. Reg. 13. *Plus muniminis habet Reges à Viris Sanctis, quàm à ducibus.* Ioſeph.

Quæstio III.

Quare miſerrimè cadens Babylon, fit dæmoniorum habitatio, ac cuſtodia omnis ſpiritus immundi, cuſtodiaque omnis volucris immundæ?

IN his verbis habemus expreſſum factum, miſeram Babylonis everſionem, quæ ſignificant ingentem Urbis ruinam, & ſanè non minorem futuram, ac illa fuit, quam de Babylone Chaldæorum prædixit Iſaias 21. n. 9. & 13 n. 29. ut jam expendi in expoſitione, & ibi dicta videnda ſunt. Altiùs rem nunc examinemus. 21.

Ingens ruina explicatur. Iſai 21.

Dicitur de Babylone: *Facta eſt habitatio dæmoniorum.* Hæc vult Viegas ſignificare defectionem urbis à fide, & ad idololatriæ reverſionem, ſed magis ſignificat, ut ſentiunt Rupertus, Andr. Cæſ. Ribeira, Cornel. Lahay, Ferrar. magnam ſolitudinem futuram, ubi erat magna frequentia, deſertumque futurum, ubi erat ingens populorũ multitudo. Hoc expreſsè de Babylonia Chaldaïca ait Iſai. 13. n. 20. *Nec ponet ibi tentoria Arabs, neque Paſtores: ſed requieſcent ibi beſtiæ, & replebuntur domus eorum draconibus.* De hac Babylonia ait Angelus: *Facta eſt habitatio dæmoniorum* quod etiam idem ſignificat, ac de altera Babylonia dicitur. Dæmones enim in deſertis, & locis horrentibus maximè ſe produnt, in vaſtis ſolitutinibus frequenter commorantur. Docet enim experientia in locis deſertis, & domibus dirutis ſæpiſſimè ſpectra Dæmoniorum ibi videri inuſitatis, atque horrendis figuris, pro quo multas hiſtorias refert, ac adducit Olaus Magn lib. 19 & 20. Unde ait D. Cyril. Alex. in c. 34. Iſaiæ, *Dæmonia habitare libenter in deſertis*, & Procop in c 13. *Gaudent deſertis, incultiſque locis ipſi Dæmones*, & S. Thom. in idem cap. Iſaiæ Piloſos interpretans ait, *Dæmones in ta i figura aſſumentes corpora, domos deſertas tales frequentantes ſunt.* 22.

Viegas. Rupert. Andr. Cæſ. Ribeira. Cornel. Ferrar. Iſai. 13. *Dæmones frequentant deſerta loca.* Olaus. D. Cyrill. Procop. D. Thom.

Quod alta Dei providentia ordinatum eſt, ne homines paſſim multa detrimenta à Dæmonibus patiantur? hujus rei hanc rationem aſſignat Andr. Cæſ. hic. *Solent feræ*, ait, *belluæ, malignique Dæmones deſerta loca conſpectari, quod cœleſte numen homines, non abſque providentia ſingulari à detrimento, quod inferre poterant, hac ratione liberare ſtudet.* Andr. Cæſ.

Doctrinæ gratia non omittam id, quod docet Richard Victorin. qui per Babyloniam intelligit collectionem impiorum; inde dicitur, 23.

quòd

quòd facta eſt habitatio dæmoniorum : Quia impii, ac damnati non ſolùm puniuntur corpore, & anima, ſed etiam ipſis dæmonibus replentur in eiſque Dæmones habitant. Sic ait Richard. *Dæmonum habitatio, & cuſtodia Babylon ſubverſa erit, quia malorum univerſitas damnata dæmonibus in damnatione repleta, Dæmonum cruciatibus perpetuò ſubjacebit.*

Dãnati dæmonibus replentur.

24. Dicitur etiam Civitas facta *cuſtodia omnis ſpiritus immundi*. Sed ſi dicitur facta habitatio Dæmonum, ad quid additur, & cuſtodia omnis ſpiritus immundi, cùm apud omnes certum ſit dæmones eſſe ſpiritus immundos? ad quid idem repetit,cùm unum è duobus ſufficeret? Reſpondet Rupert. *Quia damnati Angeli, qui ſunt Dæmones, ſive ſpiritus maligni, duplici pro cauſa pœnas dabunt : altera cauſa eſt, quia in cœlo contra creatorem ſuperbierunt, altera, quia genus humanum prima per parentem prævaricatione deceptum, cunctis vitiorum ſordibus polluerunt : propter illam Dæmones,hoc eſt ſcientes,quia contra Dei ſcientiam ſeſe extulerunt, propter iſtam cauſam ſpiritus immundi dicuntur, quia impuriſſimi ſint quia genus humanum per ſuas ſuggeſtiones multis modis immunditiæ atque ignominiæ paſſionibus affecerunt.*

Rupert. — *Contra creatore, ac ejus creaturas, deliquerunt.*

25. Tandem dicitur : Quod Babylon *facta eſt cuſtodia omnis ſpiritus immundi,& cuſtodia omnis volucri; immundæ.* Sic Babylon cecidit,& funditus periit, quomodo facta eſt habitatio, & cuſtodia omnis ſpiritus immundi, & omnis volucris immundæ, ut inde non poſſint exire, nec evolare valeant? Cecidit, ac periit totaliter reſpectu juſtorum, qui ruptis vinculis hujus captivitatis, aſcendunt in libertatem gloriæ : ſed adhuc manet, & perſeverat, ut cuſtodia, ac carcer reproborum quos irrevocabiliter tenet pœna damnationis. Rupert in præſenti. *Quomodo & cecidit, & nihilominus ita clauſa,& munita eſt,ut volucres evolare non poſſent. Taliter ad clamorem Chriſti civitas Diaboli cecidit,ut omnes & ſoli evadere, ac ruinas ejus tranſilire poſſent electi, ruptis vinculis peccatorum. Rectè igitur,& cecidit Babylon,& facta eſt cuſtodia omnis volucris immundæ, quia in electis tantùm omnis ſtructura peccati, cunctáque mortis, & inferni poteſtas corruit, in reprobis & damnatio peccati,& pœnalis inferni carcer perſiſtit.* Pœna immutabilis durat, & perſeverat in reprobis, ſemperque illos alligatos tenet in malorum carcere ; electi ſoli mutantur, & excuſſa hac mundiali Babylone ad libertatem veniunt, qua fruuntur Dei filii.

Iniquorũ labores perpetui, juſtorum verò mutantur in gaudia. — Rupert.

26. Ait Paulus 1 Cor. 15 n. 51. *Ecce myſterium vobis dico ; omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur In momento,in ictu oculi,in noviſſima tuba ; canet enim tuba & mortui reſurgent incorrupti, & nos immutabimur* omnes dicuntur ſurrecturi, & boni & mali,& ſurrecturi incorrupti, id eſt,immortales, & ſuis integris membris conſtantes. *Sed non omnes immutabuntur* Nam impii ſemper in ſuis ærumnis, ac anguſtiis conſiſtent perſeverantes,ſemper inhonori ; ſemper gementes, afflicti & vehementer oppreſſi. *Et nos immutabimur.* Juſti autem feliciſſimam mutationem accipient, ut à temporalibus ærumnis in æternam gloriam transferantur. D. Cyrill. citatus à Juſtiniano in præſenti *Reſurgent quidem omnium corpora immortalitatis induta gratiam;at non omnes immutabuntur, ſed inhonori permanebunt impii, ſoli verò immutabuntur juſti, nimirùm ad immortalitatis commodum immutati, & divinæ gloriæ indumento ditati.* Maximè inter ſe diſtant ſortes juſtorum, ac impiorum, impii ſemper fixi hærent interminabilibus malis ; juſti autem gratiſſima mutatione temporalia mala abjiciente, in perennem felicitatem tranſmutantur.

1.Cor.15. — *Juſti à laboribus mutantur in gloriã* — D. Cyrillus.

Ait Deus Jerem. 43 num 12. *Et amicietur terra Ægypti,ſicut amicitur paſtor pallio ſuo.* Dicitur terra Ægypti ſubjicienda Nabuchodonoſori,ut veſtis homini ſubjicitur ; ſed non adhæret ei, ut quælibet veſtis cuilibet homini, ſed ut paſtorale pallium paſtori adhæret. Et quid habet paſtorale pallium magis proprium,& ſingulare, quod minutius, ac exactius exprimat Ægypti calamitatem à Nabuchodonoſore inflictã? Hoc peculiare habet paſtorale pallium, quod non mutatur, nec exuitur. Paſtores enim & noctu, & diu ſub eodem pallio ſunt, quod ſemel induerunt. Hoc malum ut diriſſimum minatur Deus Iſraëlitis in Ægypto exiſtentibus, quod nimirum ampliùs non ſint liberandi ab illa miſera captivitatis anguſtia, ſed in illa permanſuri uſque ad extremam perditionem ; & ſicut malum immutabile proprium eſt iniquorum hominum,ſic & proprium juſtorum ab ærumnis in ſalutem,ac æternam felicitatem mutari. Ait Pſal. 101. n 7 *Sicut opertorium mutabis eos,& mutabuntur* D Hieron. legit : *Sicut pallium.* De Sanctis eſt ſermo, qui ærumnis expurgati à Deo, non ſemper in illis permanebunt,ſed in ſalutem,ac felicitatem mutabuntur. Pallium peccatorum paſtorale, & immutabile in anguſtiis, ac laboribus ; juſtorum verò mutabile,cùm ex afflictionibus transferantur in gaudia ſempiterna D.Greg Papa n.7.Pſal. pœnit. ſic ait : *Significat his verbis duplicem illam Sanctorum in futura vita commutationem : in qua non ſolùm corpora corruptioni in hoc ſæculo,& morti obnoxia perpetuam percipient incorruptionem,ſed etiam animæ eorum,& corda in æternam tranſibunt ſtabilitatem.*

27. — Jerem. 43. — *Pallium laborum in peccatore immutabile, in juſto mutabile.* — Pſalm. 101. — D.Hieron. — D Gregor.

Apoc. 18. *n.* 3. Quia de vino iræ fornicationis ejus, biberunt omnes gentes, & Reges terræ cũ illa fornicati ſunt; & mercatores terræ de virtute deliciarum ejus divites facti ſunt.

VERSIONES.

Syriacus. Propterea quòd ex vino excandeſcentiæ ejus biberunt, &c. Et mercatores terræ ex potentia luxus ditati ſunt.

Arabicus. Reges terræ ſcortati ſunt cũ ea, & mercatores terræ labore illius ditati ſunt.

Vatablus. De vino ſcortationis ejus, reges terræ ſcortati ſunt.

Oecum. Prim. De poteſtate deliciarum ejus locupletati ſunt.

D. Auguſt. Omnes mercatores terræ ex luxuria deliciarum ejus.

EXPOSITIO II.

28. QUia de vino iræ fornicationis ejus biberunt omnes gentes. Cornel. Menoch. & alii ſic explicant

explicant; quod vinum iræ vocat Angelus calicem vindictæ, ſupplicii, & excidii, quod ob fornicationem, id eſt, idololatriam, & ſcelera Deus Romæ propinabit, cogetque ut illud hauriat, & ebibat; porrò Roma hunc iræ calicem propinabit aliis gentibus, quia ſupplicia ſua in eas derivabit. Ita Cornelius. At hic juxta verum ſenſum, non tantum proponuntur ſupplicia Babylonis, ſeu Romæ, ſed etiam cauſæ illorum, ut indicat illa cauſalis, *quia*, & tres rationes aſſignantur. Prima, *Quia de vino iræ, &c.* Secunda, *Quia Reges terræ fornicati ſunt cum ea.* Tertia, *Quia mercatores terræ de virtute delitiarum ejus.*

29. *Vera interpretatio.* Senſus ergo eſt: Dixerat ſuperiùs Angelus: *Cecidit, cecidit Babylon.* Nunc apponit rationes tantæ ruinæ, & caſus. Et prima; *quia*, cauſalis eſt, & denotat cauſam illius ruinæ. Primò, *Quia de vino iræ fornicationis ejus biberunt omnes gentes;* quia ab ipſa didicerunt gentes fornicationem idololatriæ, & aliorum vitiorum, ob quæ in tot ſupplicia, ac pœnas venerunt; Juſtum ſanè eſt, ut Civitas illa, quæ non ſolum eſt fornicata, ſed etiam cauſa extitit, ut aliæ fornicarentur, acrius puniatur, ac deleatur; ſicut enim ipſa caput eſt vitiorum aliarum gentium, ſic etiam caput eſt calicis iræ pœnarum, ac ſuppliciorum, quæ aliæ gentes biberunt. Hanc ſententiam docet Richard. Richardus Victorin. *Cauſa damnationis ejus declaratur, cum ſubditur; quia de ira fornicationis* Rupert. *Idololatria pœna conjuncta eſt.* *ejus biberunt, &c.* Premit Rupertus verbum *de vino iræ fornicationis*; non dicitur de vino fornicationis, ſed *de vino iræ;* per iram intelligit divinam pœnam, & ultionem; per fornicationem, idololatriam, juxta communem ſententiam, & ſemper divina pœna, ac ultio conjuncta eſt cum idololatria, illamque Deus acertimè percutit.

30. *Et reges terræ cum illa fornicati ſunt.* Hæc eſt Ferrar. ſecunda cauſa magni caſus, ac ruinæ Babyloniæ, ſeu Romæ: nam, ut notat Ferrarius, nocuiſſe aliquo pacto omnibus gentibus, grave fuit, ſed multò, & in immenſum gravius extitit habuiſſe conſortes ſuæ fornicationis Reges terræ. Ruina magnorum eſt omnimoda perditio plurimorum, & maximè exaggeratur Regum ſcelus, quod infami meretrici conjuncti ſint, quod magnum dedecus eſt Regiæ majeſtatis. Vide dicta ſuperiori cap. ad verſ. 2.

31. *Et mercatores terræ de virtute deliciarum ejus divites facti ſunt.* Hæc eſt tertia cauſa ruinæ; his ſignificantur multa impenſa opera multorum, in procurandis iis, quæ deſerviunt deliciis; & nota quod non dixit præciſè mercatores, ſed *mercatores terræ*; quia terreni his maximè incumbunt. Significantur immenſæ opes expenD. Auguſt. ſæ, quæ ſufficerent ad ditandos penè omnes mercatores terræ, ut legit D. Auguſtin. Et dicitur: *De virtute deliciarum.* Et hìc virtus propriè non ſumitur pro virtute; quia in deliciis non eſt virtus, ſed magis languor, & infirmitas, ſed Tirinus. vel dicitur virtus, ut ait Ferrarius, in inveniendis, & efficiendis iis, quæ de iciis ſerviunt, vel Sà. juxta radicem Græcam, ut notant Sà, Tirinus, Ferrari. de virtute, id eſt, de potentia, ac pretio deliciarum nulli ſumptui percebatur, ut omni ex parte deliciæ conquirerentur, & ideò marcatores divites facti ſunt.

Quæstio IV.

Quare, cum in præſenti Angelus in medium adducat omnes gentes, Reges terræ, ac mercatores; ſoli tamen Reges criminis rei notantur.

Ait Angelus agens de Babylonia. *De ira fornicationis ejus biberunt omnes gentes, &* 32.
Reges terræ cum illa fornicati ſunt, & mercatores *Difficultas*
terræ divites facti ſunt. Ecce in præſenti propo- *quæſtionis.*
nuntur omnes gentes, & mercatores, & Reges terræ, & tamen de his omnibus ſoli Reges terræ, ut criminis rei, ac luxuriæ dediti commemorantur. Unde hoc? ut hi ſoli ſint criminoſi, ac laſciviæ dediti.

Ratio eſt; quia ſoli Reges maximè luxuria 33.
infecti, laſcivireque inveniuntur, quod benè notavit Rupert. & ait: *Tria hic dicuntur, quia* Rupertus. *de ira fornicationis ejus biberunt omnes gentes, quia terræ Reges cum illa fornicati ſunt, quia deliciis ejus mercatores divites facti ſunt, cauſa ſumma, totum fornicationis opprobrium Regibus imputatur, & hic ſæpius in hac lectione fornicationis ejuſdem* *Laſcivia*
ſcelere denotantur. Expende illud, totum for- *maximè do-*
nicationis opprobrium Regibus imputatur, *minatur in*
quippe in nullis magis, quàm in Regibus, *principibus,*
& Principibus, ac nobilibus viget laſciviæ *ac nobilibus.*
macula.

Abner princeps militiæ Iſraël ingreſſus eſt ad 34.
concubinam Saülis regis defuncti quod indignè ferens Saülis filius Isboſeth, Abnerem aliquantulum acerbè corripuit. Quid tunc? *Abner iratus nimis propter verba Isboſeth, ait: Nunquid caput canis ego adverſus Judam hodie, qui fecerim miſericordiam ſuper domum Saül patris tui, & ſuper fratres, & proximos ejus, & non tradidi te in manus David, & tu requiſiſti in me quod argue-* 2. Reg. 3.
res pro muliere hodie? 2. Reg. 3. num. 8. Expende attentè; quid pro ſe affert, ut non debeat pro muliere compreſſa, ac violata argui; nimirum ait: *Numquid caput canis ego ſum?* Hoc eſt, ut Lyran.
interpretatur Lyranus, non ſum vilis homuncio, & abjectus in Iſraël: ſed ſum princeps exercitus, qui nullo modo debet argui pro muliere. Homunciones vapulantur pro laſciviæ crimine; atque non homuncio, ſed deſignatus princeps, nec per ludum argui debet, quod laſciviat: non enim reprehenſio de tali crimine *Principes*
decet dignitatis, & principatus infulas. Unde *exiſtimant*
eleganter dixit Petrus Damian. lib. 1. Epiſtol. 6. *eſſe ſuæ dig-*
In minoribus quidem Sacerdotibus luxuriæ inquina- *nitatis im-*
menta perſequimur: in Epiſcopis autem quod nimis *punè laſci-*
abſurdum eſt, per ſilentii tolerantiam veneramur. *vire.* Damian.
Rex luxuriæ in minoribus arguitur, in majoribus veneratur.

Secundò: *Quia de ira fornicationis ejus bibe-* 35.
runt omnes gentes, & Reges terræ cum illa fornicati ſunt. Cauſalem eſſe hanc propoſitionem exiſtimat Rupertus per hyſteron proteron, ut ſit ſenſus, ideò de ira, ac punitione fornicationis, ac vitiorum Babyloniæ biberunt omnes gentes, Rupert.
quia Reges terræ cum illa fornicati ſunt; ita *Mali Princi-*
ait Rupertus modò proximè datus. *Cauſa ſum-* *pis exemplũ*
ma: totum fornicationis opprobrium Regibus im- *civitatem*
putatur. Ac ſi ideò tot ſupplicia gentes ap- *corrumpit*
prehenderunt, quia Reges in magnis peccatis *& deſtruit.*
verſabantur

verſabantur; ipſi enim Reges fuerunt duces, qui ſuo exemplo ſubditos ad blandas illecebras excitarunt, ac tam peſtilentiali morbo infecerũt. Ægrotavit Rex Ezechias ad mortem 4 Reg 20. n. 1. Iſai. 38. n. 1. quam ægritudinem lepram di-

4.Reg. 20. Iſai. 38. Chaldæus. cit Paraphraſtes Chaldæus: Nam ubi vulgatus Iſai 38. n. 1. habet; *Super vulnus.* Regia verò; *Super inflammationem*: Chaldæus legit: *Super Scabiem.* Et cur Regia ægritudo lepra dicitur? quia eſt valdè contagioſum malum, quod ſub-

D. Bernard. ditos ſimul capit, ac corrumpit. D Bernard. in converſione S Pauli. *Si quis de populo deviat, ſolus perit; verum Principis error multos involvit, & tantis obeſt, quantis præeſt ipſe.*

36. Iſai. 5. At Iſai 5. n. 14. *Propterea dilatavit infernus animam ſuam, & aperuit os ſuum, abſque ullo termino & deſcenderunt fortes ejus, & populus ejus, & ſublimes, glorioſique ejus ad eum.* Ecce Infernus pro devorandorum multitudine os illud vaſtiſſimum magis, ac magis aperuit, ac dilatavit. Et unde tanta reproborum multitudo ortum habuit? Ipſe Propheta explicat: *Sublimes, glorioſique ejus ad eum*: pro, *Glorioſi ejus*; legunt

Septuagin. *Mali principis exemplum, peſtis civitatis.* Septuaginta: *Peſtes ſeu peſtilentes ejus*; quia eorum Principes, ac nobiles, ſuo malo exemplo fuerunt tanquam peſtes dira contagione in proxima quæque ſerpentes, ut omnes in mortem traherent. Noſter D. Cyrill. Alexand. ibidem ſic ait: *Typis quippe, & exemplaria fuerunt aliis vitæ execrabilis.* Et poſt pauca ſubdit *Itaque auctores, & cauſæ interius, & ſibi ipſis, & aliis omnibus primi deſcendent, & præcipites ibunt ad inferos divina ira ante alios quodammodo in ipſos inſiliente. Punientur verò, non quia divites, & nobiles, ſed quia peſtes, id eſt labes, & lues, tum ſui ipſorum, ut dixi, tum gregis univerſi.* Perpende ultima verba.

37. Mandat Deus ſuo Prophetæ Ezechieli deſcribere obſidionem Jeroſolymæ Civitatis, ædificare contra illam munitiones, comportare aggeres, diſponere armata caſtra, erigere arietes, ſeu bellicas machinas ad muros urbis labefac-

Ezech. 4. Prado. tandos. *Pones arietes in gyro* Ezechiel. 4 n. 2 ubi rectè notat Prado, quod in Hebræo ea vox tam arietes, ſeu machinas ad evertenda, ac ſolo æquanda Urbium mœnia, quàm Duces ac Principes ſignificat, ut hoc argumento denotetur, quod idem omninò ſit improbus Princeps, ac ferreus aries: Nam ſicut hæc bellica machina Civitatis munitiones ſolo adæquat, & deſtruit; ita ille iniquus Civitatum, ac ſubditorum virtu-

D. Bernard. *Malus princeps civitatis devaſtatio.* tes oppugnat, & expugnat: unde meritò clamans ad Dominum plangit D. Bern. ſerm. 1. In Converſione S Pauli *Heu, heu Domine Deus, quia ipſi ſunt in perſecutione tua primi, qui videntur in Eccleſia tua primatum eligere, gerere principatum. Arcem Sion occupaverunt, apprehenderunt munitiones, & univerſam deinceps liberè, & poteſtativè tradunt incendio civitatem, miſera eorum converſatio plebis tuæ miſerabilis ſubverſio.*

38. Pſalm. 124. Hinc David Pſal. 124. n. 5. dicebat. *Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum ſuper ſortem juſtorum.* Hoc eſt non patietur Dominus terram, in qua Sancti, & Juſti degunt, iniquorum hominum imperio ſubjici, ac regi, ſed

Malus princeps viros Sanctos corrumpit. D. Iſidor. quare? Statim ſubdit; *Ut non extendant juſti ad iniquitatem manus ſuas.* Significans, ne juſtos, ac magnæ ſanctitatis viros mali Principis exemplum corrumpat, ac poſt ſe trahat. Unde ait D. Iſidor. lib. 3. Sentent. cap. 30. *Sicut nonnulli bonorum Principum Deo placita facta ſequuntur, ita facile multi prava eorum exempla ſectantur.*

QUÆSTIO V.

Quare Mercatores non dicuntur divites ex ſuis mercibus, ſed de virtute illius perverſæ civitatis.

Joachimus Abbas per mercatores terræ interpretatur hypocritas, falſos, ac malos Sacerdotes, qui verbo Dei negotiantur ut temporalia lucrentur, & in deliciis vivant, ſic ait Abbas: 39. Ioachim. *Mali Sacerdotes, & ambitioſi ſolliciti pro divitiis.* *Quorum virtus eſt in deliciis carnis, ut ipſi divites fiant, & poſſint de cætero vivere in deliciis.* Haymo per mercatores intelligit ambitioſos, qui animam ſuam venalem faciunt, ut honores, ac dignitates acquirant. Sic ait Haymo: Haymo. *De virtute deliciarum ejus, hoc eſt, de ambitione ſæcularis pompæ divites facti ſunt, non virtutibus, ſed peccatis.*

Quæſtio præſens eſt, cur mercatores dicuntur divites non ſuis mercibus, ſed virtute ac ope deliciarum illius perverſæ civitatis, & quantum ad literam jam ſatis explicavi in expoſitione, quid ſignificet hic virtus deliciarum Moraliter verò nunc quæro Et primò, Quomodo dicuntur divites virtute deliciarum illius Civitatis, cùm nemo dubitare poſſit, quod hujuſmodi divitiæ à Deo ſint, quomodo ergo dicuntur divites deliciarum ejus, ſed ita impii ſuis peccatis ſunt obcæcati, ut ea quæ à Deo auctore, ac benefactore accipiunt, in creaturam tanquam cauſam refundant. Rupertus ſic ait. Non perverſitas talium, ſed unius Dei bonitas etiam bona ejuſmodi, de quibus mercatores terræ ditati ſunt, creavit, & dedit: ipſi aliter ſunt arbitrati, unde rectè de talibus Deus per Oſeam dixit c. 2. n 5. *Vadam poſt amatores meos, qui dant panes mihi, & aquas meas, &c. Et hæc neſcivit, quia ego dedi ei frumentum, & vinum, & oleum, & argentum multiplicavi ei, & aurum, quæ fecerunt Baal.* 40. *Impii, quæ à Deo accipiũt creaturis tribuunt.* Rupert. Oſeæ 2.

41. Secundò: Ad quid dicitur, quòd mercatores divites facti ſunt de virtute deliciarum ejus. Nonne ſatis erat dicere, quod divites facti ſunt de ſuis deliciis, luxu, ac mercibus quas Romam aſportabant. Cur ergo dicitur locupletari de virtute deliciarum illius Civitatis? Apud mundanos tam falſa eſt exiſtimatio, ut apud eos paupertas, tanquam opprobrium, ac vitium habeatur, divitiæ verò ut virtus, ac probitas exiſtimetur, Rupertus. *In mundo paupertas ut vitium, opulentia ut virtus, cenſetur.* Rupert. *Non dixit tantum de deliciis ejus, ſed de virtute deliciarum ejus divites facti ſunt, ſtultitiam denotat ipſorum, apud quos paupertas probro habetur, & velut immane contemnitur vitium, divitiarum autem abundantia virtus exiſtimatur, cùm è contrà etiam Ethnicus dicat: vilius argentum eſt auro, virtutibus aurum.*

42. D.Thom. Tertiò: S.Thom. ait: *Babylon reputat habere virtutem & efficaciam ad felicitatem, quam in mundo conſtituit, quia etiam peccata reputat delicias.* De virtute deliciarum ejus divites facti ſunt, id eſt, de peccatis, explicat D.Thom. ſed quæ combinatio eſt inter peccata, & delicias, quid enim peccato amarius, mortem animæ infert? Sic accidit, ut impii ita ſint depravati, ac mente alienati, ut peccata, mortemque animæ ſuæ, ut ſuaves delicias reputent. *Impii peccata delicias putant.*

43. Quartò: Cùm dicitur, quòd mercatores de virtute deliciarum illius Civitatis divites facti ſunt, præſupponitur in ea multas fuiſſe delicias; & non mirum cùm illa opulentiſſima fuerit; cùm divitiæ maximè impellant, & ducant hominem in delicias, ac mollem luxum; ut de ſe fatetur Salom. Eccleſ. 2. n. 8. *Coacervavi mihi argentum, & aurum, & ſubſtantias Regum, feci mihi cantores, & cantatrices.* Cùm repletus eſſet auro, & innumerabiles divitias comparaſſet, ſtatim in delicias defluxit, D. Greg. Nyſſen. ibi ait: *Auri, & argenti copia addidit turpitudinem, quæ morbum, qui prius evaſerat, ſolet deinde conſequi: Fecit, inquit, cantores, & cantatrices, quæ convivarum ſunt deliciæ, ſufficit mentio nom num ad deſcribendum vitium, ad quod etiam munit morbus, qui oritur ex copia pecuniæ.* Copia enim auri in delicias trahit.

Divitiæ ad delicias, ac luxum trahunt. Eccleſ. 2. D. Nyſſen.

44. Quintò: *Et mercatores terræ de virtute deliciarum ejus divites facti ſunt:* Ut de vino, ſeu vindicta, ac pœna biberent ac participarent; nam ita multi explicant: *Quia de vino fornicationis ejus bibent omnes gentes, & Reges terræ, qui cum illa fornicati ſunt, & mercatores,* &c. Ecce quò eos adduxerunt divitiæ congregatæ, ut ſimul cum eodem ſupplicio Babylonis involverentur: Ait Regius Vates, Pſalm. 5. n. 11. agens de peccatoribus inhiantibus terrena: *Sepulchrum patens guttur eorum.* Guttur inſervit ad guſtum, & inde metaphoricè ſumitur pro affectu ad guſtanda mundialia bona, ſed quid hæc habent cum ſepulchro? Hujuſmodi bona ſunt aurum, argentum, & quiquid eſt pretioſum; in ſepulchro autem reperiuntur putreſcentia cadavera, vermes, & fœtores; Ecce cur guttur, ſeu affectus mundialium ſit ſepulchrum patens, quia talis affectus divitiarum nihil aliud parit, niſi mortem, fœtorem, ac vermes, quibus ſepulchra replentur. Non ſit guttur, ſeu affectus ad mundialia, ut inveniatur ſepulchrum patens, ſed ſit affectus ad cœleſtia, ut habeatur tanquam theſaurus, in quo noſtra merita reponantur. D. Chryſoſt. ad citat. Pſal. ait: *Non ſit ergo tuum ſepulchrum, ſed theſaurus; theſauri ergo multùm à ſepulchris differunt, quod illa quidem corrumpunt quod acceperint, illi verò conſervant. Habe ergo tu divitias ſapientiæ, quæ perpetuò permanet; ſed non malevolentiam aliquam, & putrefactionem.*

Divitiæ mortem, ac ſepulchrum adducunt. Pſalm. 5. D. Chryſo.

45. Poſtquam Judas retulit triginta argenteos Principibus Sacerdotum, dixerunt ipſi adinvicem: *Non licet eos mittere in corbonam.* Matt. 27. n. 6. Et quo mitteretur illa pecunia vehementiſſimè amata, & exoptata à Juda? *Emerunt ex illis agrum figuli in ſepulturam peregrinorum.* Mundialia bona hoc tantùm intendunt; ſepulchris materiam parare. Ad hæc loquitur D. Valerianus, homil. 20. *Ecce quid fructus habet cupiditas? pecuniæ ad comparationem ſepulturæ repoſitæ, hoc eſt funeribus deputatæ. Intelligite ergo in quo ſtatu ſit culpa cupiditatis.* Etſi omnes divitiæ in unum congregentur, nil aliud parturiunt niſi mortem, & ſepulchrum.

Matth. 27. D. Valerian. *Ex pecunia mors & laqueus.*

46. *Mercatores de virtute deliciarum ejus divites facti ſunt.* Et ſicut ipſa Civitas omninò deperdita, ac deſtructa eſt, ſic etiam ejus divitiis mercatores deperditi, ac deſtructi ſunt, eorum bona mortem ſecum parturiebant. Surrexerunt Judæi in adverſarios ſuos, ut dicitur Eſther. 9. n. 15. *Interfecti ſunt in Suſan trecenti viri, nec eorum ab illis direpta ſubſtantia eſt.* Si eos interfecerunt, cur ſubſtantiam eorum non ſibi abſtulerunt, ſed intactam reliquerunt: Anſelm. Laudun. pulchrè locum ſic expendit: *Ut nullus de ſubſtantiis eorum operatione iniqua quiddam contingeret.* Sic timent illa vitia, ac malum ſceleratorum hominum, ut etiam ab eorum facultatibus timendum eſſe ſibi perſuadeant, ne contagium pravitatis, ac mortis inde ſerpat, & ut inquitas ac pœna ejus in eos derivetur, ſimulque cum illis pœna, & morte pereant.

Eſther. 9. D. Anſelm. *Divitiæ, ac facultates impiorum venenum afflant.*

Apoc. 18. n. 4. Et audivi aliam vocem de cœlo dicentem: Exite de illa, popule meus, ut ne participes ſitis delictorum ejus, & de plagis ejus non accipiatis.

Num. 5. Quoniã pervenerunt peccata ejus uſque ad cœlum, & recordatus eſt Dominus iniquitatum ejus.

VERSIONES.

Arabic. n. 4. Ne participes ſitis peccatorum, ne apprehendant vos plagæ illius.

D. Cyprianus. Ne particeps ſis delictorum ejus, ne plagis ejus perſtringaris.

Arias. Ne particeps ſitis delictorũ ejus, & ne communicetis peccatis ejus.

D. Auguſtin. Ne plagis ejus.

Arabic. n. 5. Nam ſcelera ejus ſunt ei, & pertigerunt uſque ad cœlum, & recordatus eſt Deus perverſitatis ejus.

Syrus. Propterea quòd adhæſerũt peccata ejus uſq; ad cælũ.

D. Auguſt. Et aſcenderunt peccata ejus.

Primaſ. Quoniã delicta ejus pervenerunt, &c. Et meminit Dominus Deus.

Aret. Oecumen. Cõglutinata ſunt peccata ejus uſque ad cœlum.

EXPOSITIO III.

Audivi aliam vocem: Ab eodem Angelo prolatam. Nam prima continebat ſententiam contra Babyloniam, hæc verò vox populi Dei libertatem: & proclamat, *De cœlo*, Nunquid hæc vox clamandi inſonuit per aërem? Reſpondent cõmuniter omnes recentiores cum Ribeira. Deus ſuos electos in urbe relictos, ut exeant, admonebit, ſive per Prophetas, qui tunc erunt, ſive per internam inſpirationem, ſive per Angelos. *Exite de illa populæ meus.* Semper in urbe Roma fuit populus Sanctus, & electus Dei cum ſuo vero Paſtore Summo Pontifice, & admonet ut exeant, ſicut Deus olim per Prophetas admonuit Judæos, ut à Babylonia exirent, ſicut etiam Chriſtus Matt. 24. admonuit, ut à Jeroſolyma exirent, ne harum Civitatum delictis, ac pœnis involverentur, de quo, quæſtione ſeq.

47. Ribeira. Matth. 24.

Ne

48. *Ne participes ſitis delictorum ejus.* Admonet ergo Angelus populum Dei, ut exeat animo, & corpore; animo. *Ne participes ſitis delictorũ ejus:* pravos illius mores imitando, ut inde contagium percipias; ex ſua iniquitate, ut i[llius] pœna afficiaris: *Et de plagis ejus non accipiatis,* corpore; qui enim ſunt in eodem delicto, eadem pœna plectuntur, ut recta juſtitia poſtulat.

Animo & corpore exeundum.

49. *Quoniam pervenerunt peccata ejus uſque ad cœlum.* Hyperbolicà locutio, ad ſignificandum peccatorum gravitatem, ac multitudinem; & valdè frequens in Scripturâ: Jonæ 1.n.2. *Vade in Niniven, & prædica in ea; quia aſcendit malitia ejus coram me.* Gen 18.n 20. *Clamor Sodomorum, & Gomorrhæorum multiplicatus eſt, & peccatum eorũ aggravatum.* Et illud Geneſ. 4. *Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra:* ac ſi tanta eſſet peccatorum moles, unaque ſuppoſita eſſent aliis: ut ad cœlum pervenirent; Unde aliqui ſic in præſenti legunt. *Conglutinata ſunt peccata ejus uſque ad cœlum.* Ac ſi peccata Romæ ad invicem conglomerata excreſcerunt in cœlum, ut debitam vindictam expoſtularent.

Ionæ 1. Geneſ. 18. Geneſ. 4.

50. *Et recordatus eſt Dominus iniquitatum ejus.* Non hæc dicuntur, quaſi quòd in Deo ſit oblivio, cui omnia ſunt in præſentia, & intuitu: ſed ut hac metaphorà detur nobis intelligi, poſitum jam eſſe illud ex parte objecti, ſeu peccatorum, quo poſito Deus debet venire ad ultionem. Unde dixit Chriſtus Judæis: *Implete menſuram Patrum veſtrorum.* De quo infra quæſt. Deus ergò cùm diſſimulat, & non punit peccata noſtra, quaſi illorum obliviſcitur, cùm verò venit ad punitionem, quaſi illorum recordatur; & in hac re loquitur Scriptura de Deo tanquam de homine mitiſſimo diſſimulante peccata, donec in magnum cumulum excreſcant, & ſe attollant ita ut jam celari non poſſint, nec ſine vindicta præteriri.

Quomodo dicitur Deus recordari.

QUÆSTIO VI.

Quare populus Dei mandatur exire de Babylonia, ne in delictis, ac plagis ejus involvatur?

51. CLamat Angelus: *Exite de illa;* ſcilicet Babylonia, ſeu Roma. *Popule meus, ne participes ſitis delictorum ejus, & de plagis ejus non accipiatis.* Sub populo Dei electos, & prædeſtinatos intelligunt Aretas, Albert. Magn. & alii, ſic & olim monuit Deus populum ſuum exire de Babylonia evertenda per Cyrum, Iſai. 48.n.20. & ait: *Egredimini de Babylonia, fugite a Chaldæis,* Zachar. 2. n.7. *Sion fuge, qui habitas apud filiam Babylonis:* Jerem 50.n.8. & cap.51.n 6. *Fugite de medio Babylonis; & ſalvet unuſquiſque animam ſuam.* Sic & Chriſtus Dominus præmonuit fideles, ut è Jeruſalem obſidenda, ac devaſtanda per Titum, fugiant, Matth. 24.n.15. *Cùm videritis abominationem deſolationis, tunc qui in Judæa ſunt, fugiant ad montes.* Et de hoc exitu ex Jeroſolyma evertenda per Titum ſic ſcribit Euſeb. lib. 3. hiſtor. Eccleſiaſt.c.5. *Eccleſia verò, quæ in Jeroſolymis fuerat congregata, reſponſo à Deo accepto, emigrare jubetur, & tranſire ad oppidum quoddam Pellam nomine, trans Jordanem; quo ablatis ex urbe Sanctis, & juſtis viris, vindictæ cœleſtis fieret locus, tam de urbe ſacrilega, quam de populo impio per excidium patriæ, everſionemque ſumendæ.*

Aretas. Albertus. *Deus horum habet curã, ne peccent; & ne pœnis involvãtur.* Iſai. 48. Zachar. 50. Jerem. 50. Matth. 24. Euſeb.

Secundò: Mandat Dominus eos exire de Babylonia, ut devitent ejus errores, falſam doctrinam, ac illius vitia, & turpitudines. Hinc per Iſai. 52.n.11. *Recedite, recedite exite inde, pollutum nolite tangere:* Ac ſi diceretur: Cavete contagia peccatorum, ne accipiatis de plagis ejus, qui enim particeps fit peccatorum alterius, etiam immunis non erit ab illius ſupplicio. Ansbert. ſic ait: *Idcirco miſericordia præveniente, vos delictorum ejus disjungo inquinamenti, ne cùm peccata ejus fuerint conſummata pariter cum illa incipiatis affligi; quorum enim vitam converſi ſimilem peccatis habere noluiſtis, ultionem cum eis parem non accipietis.* Et ideò à contagio peccatorum mandat Deus exire, & ſeparari. Sic & Moyſes puniturus Core, Dathan, & Abiron, recedere juſſit ab eis reliquum vulgus. *Recedite*, ait: *à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere, quæ ad eos pertinent, ne involvamini in peccatis eorum:* Num. 16.n.26. 52.

Iſai. 52. *Qui particeps eſt in culpa, erit & in pœna.* Ansbert. *A contagio peccatorum fugiendum.* Num. 16.

Tertiò: Quà ratione populus Dei mandatur exire de Babylonia? nam per Babyloniam multi graves Auctores intelligunt civitatem Diaboli, & impiorum, quæ tunc maximè diſperſa erit per totum Orbem; quia tunc totus mundus in maligno poſitus erit, 1. Joan. 5.n.19. Quomodo ergo ab illa poterit diſcedere populus Dei, ne particeps ſit delictorum eorum, licet ergo in ipſa Civitate mundi, ac inter impios degat electus; mente tamen ab eorum conſortio ſe ſeparet, ne peccatis ejus involvatur. Unde rectè Joach. Abbas. *Qui vult non eſſe particeps flagellorum ejus, aut omninò aſcendat in montẽ cum Abraham ad vitam ſpiritualem, aut ſaltem tranſeat moribus in Segor, & contineat ſe in eã, dignos faciens fructus pœnitentiæ.* 53.

1. Joan. 5. *Mente fugiamus à ſocietate impiorum.* Joachim.

Quartò: Mandat Dominus populum ſuum exire de Babylonia Ethnica, & mundiali, quæ ut antiqua Babylonia abundabit erroribus, ac depravatis hæreticis, ut notat Ansbert. Ait Deus per Iſai. 48.n.20. *Egredimini de Babylonia, fugite à Chaldæis.* Et cur è Babylonia eſt egrediendum, à Chaldæis verò fugiendum? Chaldæi erant maximè ſapientes, cœleſtium contemplatione, ac ſyderum cognitione eruditiſſimi; inde ab eis non ſolùm cavendum, ſed etiam fugiendum mandat, quia illius familiaritas maximè evitanda; qui cùm doctrina, & ſapientia polleat, vitiis, ac iniquitatibus inſervit: Sic explanat D. Ambroſ. in Pſal. 1. *Chaldæi ſunt, qui ſyderum curſus vano ſtudio ſuperſtitionis explorant, & impios ſerunt gentilitatis errores: ab his fuge, ne te capiant, ne te gravi laqueo immittant.* Si cœleſtium doctrina impleantur, eamque oſtentant verbis, & tamen ſine Deo idola vitiorum colentes, hi ut valdè peſtilentiales fugiendi ſunt. 54.

Iſai 48. *Doctor vitioſus maximè fugiendus.* D. Ambroſ.

Quintò: *Exite de illa popule meus.* Ecce quanta Deo cura, ac vigilantia eſt ſuper ſuos juſtos, qui quamvis permixti ſint inter malos, à Deo ſervantur illæſi, ita ut minimè eorum pœnis involvantur. Ad hoc ſpectat Parabola illa Matth. 13.n.11. ubi dicitur: *Simile eſt regnum Cœlorum ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congreganti. Quam cùm impleta eſſet educentes, & ſecus littus ſedentes, elegerunt bonos in vaſa, malos autem foras miſerunt.* Et ſi in hoc temporali Cœlorum regno, quod eſt Eccleſia Dei, commixti, & confuſi ſint boni, & mali; tamen horâ 55.

Matth. 13. *Inter impiorum perditiones Deus ſuos juſtos ſervat incolumes.*

pœnæ

pœnæ diſcretio divina oculatiſſima eſt, ut dum malos perimit, bonos puriores cuſtoditos in ſalutem dirigat. Ad quæ ait D.Petr.Chryſ.ſer 47. *Ejecti de profundo piſces parum quidem in littore ſuî confuſione volvuntur: ſed citata diſcretio, dum malos abjecit, eligit bonos. Iſta diſcretio ſuperna, quæ dat malos pœnis, bonos rapit ad honorem, electos omnes de contumelia exigua, perpetua gloria conſolatur.* Cùm venit excuſſio rerum, ac hora ſupplicii puniuntur mali, & boni aſſumuntur in perpetua gaudia.

D. Chryſoſt.

56. Amos 9.

Ait Deus per Amos 9. num. 9. *Ecce ego mandabo, & concutiam in omnibus gentibus domum Iſraël, ſicut concutitur in cribro, & non cadet lapillus ſuper terram: in gladio morientur omnes peccatores*, &c. Sunt permixta in cribo multa, nimirum & frumentum, & lapilli, & paleæ, & quiſquiliæ, quæ omnia per cribri validam agitationem, ſic ſeparantur, ut paleæ, & quiſquiliæ ad ignem mittantur; frumentum verò ad molam, lapilli verò intacti permanent. Sic in commotione iræ Dei, etſi impii, & juſti ſimul collecti inveniantur, per illam tamen commotionem impii quaſi paleæ, & frumentum abeunt in extremam contritionem; juſti autem ut firmi lapides intacti à Deo ſervantur. Sic ait Ruffinus in præſenti. *Cùm reliquum vulgus, & ſtipula deperirent, juſti velut ſolidi lapides permanebant. Ergo ? omnes, ait, pariter abripiat immiſſa captivitas, tamen nequaquam vos viliter æſtimabo, ut confuſa videlicet cæde pereatis, ſed exercebitur libra judicii, ut nullum gladius contingat innoxium, nullum prætereat criminoſum*: *Cæterùm, omnes innocentia conſpicuos, ita manus noſtra defendet ut excitati quidem, non tamen doceantur extincti.* Oculatiſſima eſt Dei providentia, & attentiſſima, etſi juſti, & injuſti admiſti inveniantur; in extrema tamen commotione ſic diſcernuntur juſti ab injuſtis, ut iſti pereant, illi verò exercitati incolumes perſeverent.

Licèt boni, & mali ſint commixti, hi pereunt, illi cuſtodiuntur.

57. Job. 4.

Dicebat Job 14. n.13. *Quis mihi tribuet, ut in inferno protegas me, & abſcondas me, donec pertranſeat furor tuus, & conſtituas mihi tempus, in quo recorderis mei.* Et quomodo ſanctus vir tempore furoris Domini elegit abſcondi, & detineri in inferno, ubi degunt maligni ſpiritus, ac iniquorum animæ? certus erat ſanctus vir, quòd ſi ibi perpetuò claudatur malignatium cœtus, ipſe non maneret in æterna oblivione, ſed quod Deus recordaretur, illumque inde erueret, ac in gloriam ſuam aſſumeret. Auctor Caten. Græcæ ſic ait. *Utinam tantiſper, dum mihi iraſceris, in inferno cuſtodiſſes, nec planè te mei cœpiſſet oblivio. Veruntamen conſtituiſti tempus, quo me, quoniam tua providentia comprehendiſti, malis exſolves.*

De juſto exiſtente in malis Deus non obliviſcitur.

QUÆSTIO VII.

Quare ante devaſtationem Babylonis Deus mandat populum ſuum exire de illa, cùm eum mirabiliter in medio devaſtationis ſervare poſſet?

58. *Difficultas quæſtionis.*

ANtequam deſtruatur Babylon, ſeu Roma Ethnica, mandat Deus per ſuum Angelum. *Exi de illa popule meus, ne de plagis ejus accipiatis.* Benè poterat Deus in medio ipſius devaſtationis populum ſuum illæſum & ſalvum cuſtodire ab omni gladio, ſicut inter plagas Ægypti, filios Iſraël ab omni nocumento incolumes in terram Geſſen ſervabat, & cuſtodiebat. Exod.9.n.26. Cur ergo modò circa populum ſuũ non ita ſe habet? Et hæc quæſtio præſens eſt. Exod 9.

Reſpondeo primò. Et cur ſolùm monet eos à ſocietate impiorum ſegregari? Cur apprehenſa manu, eos à perditiſſima Babylonia non eripit? Vel magno aliquo oſtenſo miraculo eos inter medias Civitatis flammas illæſos non cuſtodit? Solùm monet, & conſulit exire, ut eorum libertas cogi non videatur. Sic obſervat Ansbert. in præſenti dicens: *Rectum ordinem tenens Spiritus Sanctus, ac liberum arbitrium gratia præveniente, & ſubſequenti modo ſtabiliens, in eo, quod dicit, exi de illa popule meus.* 59.

Homines liberum arbitrium in ſuis operibus habent. Ansbert.

Secundò: Suum populum monet Dominus, ut à Babylonia exeat, non ſolùm corpore, ſed etiam mente, ac ſpiritu ab ejus peccatis, ac operibus turpibus fugiat, & declinet, ut totus cogitatione feratur in Deum, ipſe enim Dominus humanæ ſalutis amator non intendit tantùm in ſuis operibus ſuam gloriam, ac magnificentiam oſtentare; ſed potiùs homini anſam merendi exhibere; ut inde homo in gratiam creſcat, & in magnum gloriæ augementum exurgat. Miſſurus Deus Prophetam, ac Prædicatorem ad populum ſic loquitur cum Iſaia 6.n 8. *Quem mittam, & quis ibit nobis?* Cur Deus ut ſupremus Dominus non imperat Prophetæ, ſed tantùm interrogat? ut ſuo ſpontaneo conſenſu interveniente, ac reſponſo dato, ejus prompta obedientia appareat & ejus meritum in magnum cumulum creſcat. D.Ambroſ. in Pſal. 118. ſerm. 14. ait. *Utique ſervulo ſuo poterat imperare, quem dignum, qui mitteretur invenerat, ſed maluit eum ſpontaneæ oblationis non fraudare mercede, qui ut ipſe ſe offerret præſtolatus eſt, & quamvis ejus ſciret affectum, expoſtulavit tamen vocem, ut gratia cumularet.* 60.

Deus dat ſuis ſervis occaſionem merendi. Iſai. 6. D. Ambroſ.

Tertiò: Benè poterat Deus ſuos electos è in medio Babylonis mirabiliter educere, ac etiam in medio devaſtationis intactos cuſtodire: tamen mandat, ut ab illa exeant, eos admonens, vel per Prophetas, ac Prædicatores ſuos, vel per internam inſpirationem; amat enim Deus quod quando aliquis conſueta via ſe poteſt à periculis eruere, minimè ad miracula ac extraordinaria confugiendum eſſe, ſed ab illis omninò quieſcendum. Eligitur à Deo Saül in Regem ſupremâ, & altâ divinâ Providentiâ. 1. Reg 9.n 17. Tamen cùm ſit Rex publicandus, ut regni clavum teneat; *Applicuit Samuel omnes Tribus Iſraël, & cecidit ſors ſuper Tribus Benjamin: & pervenit uſque ad Saül filium Cis.* 1. Reg 10.n 10. Si aſſumitur ad regni apicem Dei conſilio, cur non mirabili, & magno ſigno, ut major illius eſſet reverentia in populo; dignitas Dei judicio Saüli defertur; tamen perſona per media conſueta in populo, per ſortes nempe deſignatur, ut tunc fieri ſolebat. 61.

Si homo via communi à periculis ſe poteſt eruere, ad miracula non eſt recurrenaũ. 1. Reg. 9.

Abrahamus ſic loquitur uxori ſuæ Ægyptum ingredienti: Geneſ. 12.n.12. *Novi quòd pulchra ſis mulier, & quod cùm viderint te Ægyptii dicturi ſunt; uxor illius eſt, & interficient me, & te reſervabunt. Dic ergo, obſecro te, quòd ſoror mea ſis ut benè ſit mihi propter te* Ex quo facto Fauſtus Manichæus vehementer arguit Abrahamum modicæ fidei in Deum. Nam Deus miſerat illum in Ægyptum, inde nihil ei timendum erat, nam 62. Geneſ. 12.

Ad miraculã non eſt confugiendũ quando noſtra induſtria ſufficit. nam ipſe Deus, qui eum in Ægyptum deſcendere mandavit, ipſe illum ab omni periculo cuſtodiret. Cur ergo ſe totum Dei providentiæ non committit? Cur ergo Deum liberatorem in omni periculo non certò credit, ſicut in ſervanda uxoris pudicitia ſperabat, ſed magis propriæ artis nititur providentiæ in cauſa vitæ ſuæ Prudentiſſimus ſanè Abrahamus, quâ potuit vitam ſuam arte & induſtria tutatus eſt; at uxoris pudicitiam, quam ſuis facultatibus cuſtodire non poterat, Deo commiſit cujus virtutem eſt expertus, quia & ipſe, quod potuit, fecit. Sic Fauſti ignorantiam, & Abrahami prudentiam expendit D. Aug. lib. 22. contra Fauſt. c. 36 in hæc verba. *Dicet aliquis, cur non potius ita de Deo ſuo præſumit Abraham, ut fateri non timeret uxorem? Nunquid Deus ab illo mortem non poterat repellere, quam timebat, eumque cum cõjuge ſua ab omni pernicie tutari, ut nec uxor ejus quamvis pulcherrima appeteretur ab aliquo? Poterat ſanè id efficere Deus; ſed ſi interrogatus Abraham illam fœminam indicaſſet uxorem ſuam, duas res tuendas commiſſet Deo, & ſuam vitam; & conjugis pudicitiam. Pertinet enim ad ſanam doctrinam, ut quando habet homo quod faciat, non tentet Dominum Deum ſuum.* D. Auguſt.

Quæstio VIII.

Quare dicuntur peccata in tantum excreſcere, ut ad cœlum pervenerint, & Deum ad eorum vindictam excitaverint?

63. Ait Text. ſacer in præſenti, *Quoniam pervenerũt peccata ejus uſque ad cœlum, & recordatus eſt Dominus iniquitatum ejus.* Duæ hîc aſſignantur cauſæ; cur jam ſit puniendus Babylon? Prima eſt: *Quoniam pervenerunt peccata ejus uſque ad Cœlum.* Secunda: *Recordatus eſt Dominus iniquitatum ejus.* Ex prima ſequitur hæc ſecunda: Quia peccata ejus pervenerunt ad cœlum; inde recordatus eſt Dominus ad vindictam, ac ultionem.

64. Multiplici metaphorâ ſolet Sacra Scriptura multitudinem noſtrorum peccatorum explicare, ac exaggerare, ut in præſenti. *Pervenerunt uſque ad cœlum*; ſeu ut alii legunt: *Conglutinata peccata uſque ad cœlum*, ac ſi in tantum cumulum excreverint, quædam aliis ſuppoſita, ut ad cœlum pervenerint, ut dicitur Joan. 1 n. 2. *Malitia ejus aſcendit coram me*; ut jam dixi in expoſitione, alia paulò diverſa datur metaphora, peccati inconditus clamor ad divinas aures, ut Deum diſſimulantem excitet; ut Geneſ. 18. *Clamor Sodomorum multiplicatus eſt, deſcendam, & videbo utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint, &c.* Alia ſub metaphora menſura accipiuntur peccata, ut ſcilicet cùm eſt expleta menſura debeant puniri. *Implete menſuram Patrum veſtrorum*; Judæis dixit Chriſtus D. Matth. 23. n. 32. & in hoc ſenſu dicitur, Geneſ. 15. n. 16. *Nec dum completa ſunt iniquitates Amorrhæorum uſque ad præſens tempus.* Quibus metaphoris datur intelligi illud jam eſſe poſitum ex parte objecti, ſeu ipſorum peccatorum, ut Deus non debeat ultra diſſimulare, ſed exurgere in ultionem peccatorum.

Alia lectio. Joan. 1. Gen. 18. Matth. 23. Gen. 16. *Metaphoræ ſub quibus explicatur multitudo peccatorum.*

Secundò, & jam Moraliter. *Quoniam pervenerunt peccata ejus in cœlum*: ſeu, ut legit D. Aug. *Aſcenderunt peccata ejus.* Ac ſi veluti ipſum cœlum pertingere viderentur: Et inde ſubditur. *Recordatus eſt Dominus iniquitatum ejus.* Ad ſeveram punitionem; & ad quid in tantum exaggeratur multitudo peccatorum ejus? Nonne ſat erat aliquod commiſiſſe? ad quid tanta eorum multitudo nobis proponitur? Ut inde deprehendatur, quanta ſit erga nos Dei benignitas, ut ad peccata noſtra niſi fuerint plurima, ad ultionem non exurgat, tempus emendationis expectans. D. Ambroſ. lib. 1. de Abraham, c 5. cùm ait. *Magna Dei patientia, ut non ſtatim peccatorem puniat, ſed diu differat, expectans correctionem, ne commoveatur ad ulciſcendum, niſi peccator menſuram impleverit. Unde Dominus Jeſus,* Matth. 23. ad Judæos ait: *Implete menſuram patrum veſtrorum.* 65. D. Auguſt. *Deus ex noſtra peccatorum multitudine excitatur ad puniendum.* D. Ambroſ. Matth. 23.

66. Tertiò: *Pervenerunt peccata ejus uſque ad cœlum.* Infinita Dei pietas videtur diſſimulare hominum peccata, tamen ipſa ob ſuam multitudinem, ac gravitatem dicuntur in cœlum aſcendere, cùm veluti Deum compellunt, ut quodam modo à ſomno excitetur, ut ad puniendum exurgat, ut rectè in hac materia diſcurrit S. Salvianus Epiſcopus lib. 1. de Provident. Sermonem habens de peccatis Sodomorum, quæ in cœlum clamaverunt Et ait. *Verè clamor, & grandis clamor eſt, quando Dei pietas clamoribus vincitur; peccantes punire cogatur. Oſtendit ergò Dominus quam invitus puniat etiam peccatores graviſſimos dicens, quod clamor Sodomorum ad ſe aſcenderit: hoc eſt, dicere, miſericordia quidem mea mihi ſuadet, ut parcam, ſed tamen peccantium clamor cogit, ut puniam.* *Deus tanquam invitus ad ſupplicium venit.* D. Salvian.

67. Quartò: *Quoniam pervenerunt peccata ejus uſque ad cœlum.* Arabicus: *Scelera ejus annexa ſunt.* Aretas: *Conglutinata ſunt.* Quo glutine? quo nexu? ſua nempe nequitia, ac malitia Pro quo audiendus eſt D. Aug. in Pſ. 3. ita loquens: *Quomodo ut reſtis fiat longa additur ſpatium ſpatio: non autem id rectum fit, ſed torquetur, ſic omnia peccata facta, quæ ſunt peccata cum adduntur ſibi, & addendo peccatum peccato, & peccatum ad peccatum annectitur, fit reſtis longa, quoniam ſemitæ pravæ, & flexuoſi greſſus eorum.* Ad quid tanta delictorum agglutinatio, & connexio? Ait Sanctus Doctor citatus. *Illa reſtis longa:* Reſpondet: *Ad quid valet, niſi ut inde ligentur manus, & pedes ejus, & projiciatur quiſque in tenebras exteriores: funiculus enim peccatorum ſuorum unuſquiſque conſtringitur: væ eis, qui trahunt peccata velut reſtem longam.* Quia ipſis peccatis, ipſiſque conſimilibus ſuis peccatoribus colligatur, ut citiùs in perditionem abeat: maxime volat ſupplicium in eos; qui colligant ad malitiam. Arabicus. Aretas. D. Auguſt. *Peccatores funiculis ſuorum peccatorũ conſtringuntur ad perditionem.*

68. Ait Nahum 1. n. 10. *Qui ſicut ſpinæ ſe invicem complectuntur: ſic convivium eorum pariter potantium: conſumentur quaſi ſtipula ariditate plena.* Convivia, & pocula maximè perditis hominibus via ſunt, ut inde ſe colligant ad mala ſcelera perpetranda: harum colligatio ſpinarum colligationi confertur, ſic ait: *Sicut ſpinæ ſe invicem complectuntur*: & cur ſicut ſpinæ, & non potiùs, ut lilia, vel roſæ, quod maximè ad iniquorum delicias inſinuandas videbatur ſpectare. Maximum tamen diſcrimen eſt, inter Lilia, vel roſas, & ſpinas, dum hæc colliguntur. Lilia, Nahum. 1.

Qui ad malitiam perpetrandam ſe colligunt, igni traduntur. Lilia, vel roſæ in faſciculos diſtribuuntur, ut odoris, & pulchritudinis ſuæ elegantiam oſtendant; at ſpinæ ad nihil aliud in faſciculos coadunantur, niſi ut faciliùs in ignes conjiciantur, & ardeant; ſic certè, qui ad malitiam perpetrandam ſe colligunt, eo ipſo maximè oſtenduntur, quàm ruinæ, ac igni æterno proximi ſint. Ex quo ait ibi D. Hieronym. in Comment. *Pulchrè exercitus eorum multitudinem, ebriorum convivio comparavit, & ipſum convivium non roſarum, non liliorum dixit eſſe, non florum; ſed ſimile ſpinarum ſe invicem complectentium, quæ ſemper traduntur igni, & quaſi ſtipula ariditate plena, levi comburuntur ardore.* Ad id unum ſanè ſpinæ colliguntur, ut citiùs, ac vehementiùs abſumantur ab igne. D Hieron.

69. Ille magnus Paterfamilias ſervis ſuis dicebat: Matth. 13. n. 30. *Colligite primum Zizania, & alligate ea in faſciſculos ad comburendum.* Et cur ipſa zizania per ſe ſigillatim non mittitur in ignẽ, ſed in faſciculos eſt colliganda, ita ut fortiùs, ac vehementiùs ardeat; ſic ſæpè homines iniqui, ac depravati permittuntur inter ſeſe alligari, ac colligari, ut ex tali colligatione citiùs ac validiùs ab igne devorentur. D. Auguſt. lib. 1. quæſtion. in Matth. cap. 12. *Ut combuſtio eorum ſit in fine ſæculi, modò alligatio faſciculorum fit.* Cùm colligatio, ac adunatio hominum fit in malum, maximè ſupplicium appropinquans oſtenditur. Matth. 13. *Impiorum colligatio ad ignẽ volat.*

Apoc. 18. *n.* 6. Reddite, illi, ſicut & ipſa reddidit vobis, & duplicate duplicia, ſecundùm opera ejus, in poculo, quo miſcuit miſcete illi duplum.

Num. 7. Quantùm glorificavit ſe, & in deliciis fuit, tantùm date illi tormentum, & luctum, quia dicit in corde ſuo, Sedeo Regina, & vidua non ſum, & luctum non videbo.

VERSIONES.

Arabic. n. 6. Rependite illi ſecundùm mercedem ejus, & calicem ejus, prout implevit eum, duplicate ei.

Syrus. Duplicate ei duplum in calice, quem miſcuit, miſcete ei duplum.

D. Cyprianus. Et in quo poculo miſcuit duplũ, remixtum eſt ei.

D. Ambroſ. Duplicate ei ſupplicia.

Arabic. n. 7. Et pro menſura faſtus, & deplicatum ejus, date illi mœrorem.

Syrus. Quantùm placuit ipſi laſcivire, tantum date ei cruciatum.

D. Cyprian. Et in quantum glorificavit ſe, in tantum datus eſt ei luctus, & cruciatus, ſicut Regina confido, nec luctum viſura ſum.

Petr. Bleſenſ. Quantùm exaltavit ſe, & tantùm date ei tormenta, & luctum.

D. Auguſt. In quantum deliciavit ſe, in tantum date cruciatum, & luctum.

Arias. In quantum laſcivivit.

S. Proſper. In quantũ poteſtatis habuit.

Primaſ. In quantum ſe glorificavit, & deliciarũ habuit, &c. Sedeo Regina, & vidua eſſe non poſſum.

EXPOSITIO IV.

Reddite illi. Compellat Divinus ſermo voce Angeli Sanctos, ac Dei populum, quem juſſerat exire de Babylonia, qui cum Domino ſedente ad judicandum in ſede Majeſtatis ſuæ ſedebunt: & dicit *Reddite illi, ſicut & ipſa reddidit vobis.* Quibus verbis fit alluſio ad vaticinium Jeremiæ 50. num. 16. *Sicut fecit, facite ei.* Ibidem num. 29. *Reddite ei ſecundùm opus ſuum: juxta omnia, quæ fecit, facite illi*, Et cap. 51. num. 49. *Et quomodo fecit Babylon, ut caderent occiſi in Iſraël, ſic de Babylon cadent occiſi in univerſa terra.* Ait ergo Divina vox, *Reddite illi, ſicut & ipſa reddidit vobis* Quibus verbis oſtenditur, malum non eſſe, ſed bonum expetere ex zelo juſtitiæ vindictam ad æqualitatem, & etiam illam ſumere, ſi ex officio competat ſumere, tanquam Dei Vicarius, cùm hoc non fiat ex privato judicio, ſed ex Dei nutu, ac definito ejus conſilio, & probata ab eo ſententia; & quamvis Sancti habeant pro ſuis perſecutoribus exorare, & benefacere malefacientibus, Matth. 6. hoc eſt, in hoc ſæculo; non verò in futuro; & maximè in die judicii, quod non eſt miſericordiæ, ſed juſtitiæ tempus; de quo quæſtione ſequenti. 70. Jerem. 50. Jerem. 51. *Expetere vindictam ex zelo juſtitia bonum* Matth. 6.

Duplicate duplicia ſecundùm opera ejus. Dei pœna nunquam hominis culpam excedit; imò Deus ob ſuam benignitatem punit citra condignum. *Duplicate duplicia*: non ad libitum, ſed ſecundùm opera ejus, ac juxta menſuram ſuorum operum: Illa nempe Babylon vos vexavit, ac affecit dolore temporali corporis vos verò illam afficite, non ſolùm dolore temporali, ſed etiam æterno; non tantùm dolore corporis, ſed etiam corporis, & animæ. Duplicia enim ſunt temporale, & æternum malum, dolor corporis, & animæ. 71. *Martyres patiuntur temporaliter tortores eorũ æternaliter.*

In poculo. Seu, ut legunt Syriacus, & Arabicus, *In Calice, quo miſcuit vobis, miſcete illi duplum.* Metaphora deſumpta eſt ab Architriclino, qui ſuis convivis præbet poculum vini aqua diluti. Poculum, ſeu calicem pro afflictione ſumi nos Chriſtus docuit. *Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me Calix, iſte.* Matth. 26. Senſus ergo eſt, Afflictionem, & moleſtiam temporalem, quam Babylon vobis dedit, vos illi miſcete duplum dolorem, & pœnam, non ſolùm temporalem, 72. Syriacus. Arabicus. Matth. 26.

ſed

ſed etiam æternam; nam ſupplicia ſceleſtorum, in quibus moriuntur, conſequnntur ſupplicia æterna.

73\. *Pro qualitate delicti plagarum modus.*

Quantum glorificavit ſe. Seu, ut legit Bleſenſ. *Exaltavit ſe* ſuperbo faſtu ſe jactans, *& in deliciis fuit.* Cum Babylon ſe glorificaret, opinio excellentiæ propriæ, & complacentia in ea faciant quærere delicias, ut tantæ ſublimitati convenientes, ac ſi ipſe ſit aliquid ſupra cæteros homines; qui autem ſe non æſtimat, ſed contemnit, non ſibi putat delicias eſſe convenientes; *Tantum date illi tormentum, & luctum*, pro qualitate delicti ſit, & plagarum modus tam in hac vita, quàm in futura, ut advertit Tyrinus proportionaliter quidem, quam hic ſceleribus commeruit.

Tyrinus.

Quia dixit in corde ſuo: Non ore protulit verba

74\. ſed intus in corde dixit, ut notat Ribeira, ne ſuperba videretur, ſed ut ſuperbiam ſuam diſſimularet; ac ſi quamvis peſſimà de ipſa ſuperbiâ verecundaretur. Notatur. hîc hypocriſis multorum, qui exterius oſtendant humilitatem, in corde verò impudica regnat ſuperbia *Sedeo Regina.* Ecce verba ſuæ glorificationis, ac ſuperbiæ, & non ait, Sum Regina, ſed, *Sedeo Regina*; quo oſtendit ſui ſolii firmitatem, à quo ſe promittit non eſſe dimovendam. *Et vidua non ſum.* Ait Babylon; Quia licèt à me ejecerim Chriſtum D. verum ſponſum; tamen pro eo habeo dæmonum legiones, & licèt à me ejecerim populum Dei ſuprà verſ. 4. etiam cum ſuo vicario, ut notant Cornel. Ferrar. quia erat tãquam vir meus, tamen loco maritorum, habeo decem Reges, & multitudinem populorum, juxta illud Thren. 1. num. 1. *Quomodo ſedet ſola civitas*, &c. *Facta eſt quaſi vidua Domina gentium* Et inde quod conſequens eſt ad viduitatem, ait: *Luctum non videbo.* Arbitrantur impii perpetuò ſe in deliciis, ac dignitate victuros.

Ribeira. Superbus de ſua ſuperbia verecundatur. Cornel. Ferrar. Thren. 1. Impii putant perpetuò vivere in deliciis.

Quæstio IX.

Quare Dominus, qui ob ſuam pietatem punit citra condignum, mandat ſanctis ſuis duplicare duplicia Babyloniæ?

75\. Vox Divina clamat ſuis ſanctis. *Reddite illi, ſicut & ipſa reddidit vobis: & duplicate duplicia ſecundùm opera ejus.* Ipſa Babylon reddit vobis malum pro bono, vos illi reddite malum pro malo. Malum pro bono nunquam reddi debet, nec reddi juſtè poteſt: bonum pro malo reddere ad virtutem charitatis ſpectat, ut ſimus filii Patris cœleſtis, *qui ſolem ſuum facit oriri ſuper bonos, & malos.* Malum pro malo reddere pertinet ad juſtitiam, & ad commeritam ultionem, maximè quando tempus vindictæ eſt, & non fit ex proprio judicio, ſed ex Dei nutu. Nunc ergo quia tempus vindictæ eſt juxta Divinam ſententiam ſtatutum. *Reddite illi, ſicut & ipſa reddidit vobis.*

Pſalm. 78. Et in hoc ſenſu dicebat David Pſ. 78 n. 12. *Redde vicinis noſtris ſeptuplum in ſinu eorum.* Ac ſi diceret calamitatis noſtræ auctoribus, ultionem perfectam redde, quæ ſeptenario numero ſignificatur, ut tua juſtitia cunctis fiat evidens, & quod dicitur ultio ſeptuplum, hîc dicitur duplex, id eſt, perfecta ultio animæ, & corporis, de qua

Iſai 40. forte agens Iſaias 40. num. 2. *Suſcipit de manu Domini duplicia pro omnibus peccatis ſuis.*

76\. Secundo: Quomodo mandatur Sanctis. *Reddite illi, ſicut & illa reddidit vobis.* Cùm à Domino præceptum ſit Matth. 5. num. 44. *Benefacite his, qui oderunt vos; orate pro perſequentibus, & calumiantibus vos.* Ex dictis in expoſitione jam patet reſponſio, quod hoc Domini præceptum militat in hoc ſæculo, non verò in futuro, quia tunc non eſt tempus miſericordiæ, ſed juſtitiæ, quando nemo ex ſiniſtra poterit tranſire ad dexteram, & urget divinum judicium, ut unuſquiſque referat, prout geſſit in corpore ſuo. Joachim Abbas. *Sciendum*, ait. *quod non ſemper præcipit Dominum orare pro inimicis, maximè ſi ſunt inimici Dei, ſed pro tempore, & tempus, hoc eſt uſque ad tempus ſtatutum, in quo poſt diem pœnitentiæ, ſequitur dies judicii, & tempus ſanctorum, in quo incipiet Dominus judicare mundum, & reddere unicuique ſecundùm opera ſua. Oramus quidem pro impiis, & iniquis, quandiu ſpes eſt, ut converti queant. Quando autem iniquitas impiorum pervenit uſque ad cœlum, certum eſt, quòd egreſſa ſententia velit Deus juſtus auferre malum de terra.*

Matth. 5. Orandi pro inimicis ſtatutum eſt tempus. Joachim.

77\. Tertiò: Divina vox intonat: *Reddite illi, ſicut & illa reddidit vobis.* Et quomodo hoc cohæret cum Domini præcepto proximè citato? Matth. 5 *Benefacite his, qui oderunt vos.* Quandiu ſancti ſunt in hoc ſæculo ex charitate debent orare pro fratribus; at verò in altero ſæculo, jam à Deo conſtituti judices ad ulciſcendum divinam injuriam, jam non debent moveri, ex pio aliquo affectu, ſed prout ipſa juſtitiæ æquitas, ac ratio poſtulat, & exigit, & maximè hoc ad vindicandam, & ulciſcendam injuriam Deo illatam. Ansbertus. *Dicitur ergo, Reddite illi, ſicut & ipſa reddidit vobis, ac ſi diceretur, vindicate in illam meam injuriam ſicut & illa fecit in vobis.* Et Gloſſa. *Sicut vindictam meam de vobis, qui purgamini, exercuit; ſic injuriam meam vos vindicate illi.*

Matth. 5. Iudex ſine affectu agat maximè ad vindicandã Dei injuriã. Ansbert.

78\. Quartò: *Reddite illi, & duplicate duplicia.* Seu, ut legit D. Ambroſius: *Supplicia.* Quid eſt, quod Dominus qui non punit ultra condignum, mandat ſuis ſanctis. *Reddite Babyloniæ, & duplicate duplicia*; Quomodo hæc poſſunt ſtare, in quo ipſa ſupplicia ſint duplicia? Ipſa pœna Inferni, unum ſupplicium, ac tormentum eſt; alterum verò eſt, quod ab ipſis Sanctis Martyribus, quos ipſi Tyranni condemnaverunt, & morte affecerunt, pœnam æternæ condemnationis ſuſtineant, duriſſimum ſanè tormentum ab illo pœnam, & vexationem ſuſtinere, quem tu aliquando contemnendo afflixiſti, ac multis diris flagellis es perſecutus Favet Rupert. Ait: *Reddite illi ſicut illa reddidit vobis id eſt, condemnate illam, ſicut illa condemnavit ſanguinem veſtrum innocentem: Parum erat dixiſſe, ſicut ipſa reddidit vobis, niſi addiſſet, protinus, ei duplicate duplicia ſecundùm opera ejus. Conſtat enim, quia dum hæc ſanctos perſequitur, & Martyres, Jeſu tantum corpus occidit, & poſt hæc non habet quid faciat. Ipſi autem poteſtatem hanc in judicio cum Domino Jeſu habent, ut corpus, & animam mittant in gehennam.* Richard. Victor. *Quæ vobis temporale intulit tormentum, vobis judicantibus ſuſtineat æternum.* Ait Paulus 1. Corinth. 6. n. 3. *Neſcitis, quoniam Angelos judicabimus.* Angelos malos, ſeu Dæmones interpretantur D. Chryſoſtomus, Theodoret. Theophylact. D. Anſelmus ſæva ac dura pœna Dæmonum à ſanctis Apoſtolis judicari

D. Ambroſ. Dura pœna judicari, ac condemnari, ab eo quem tu judicaſti ac condemnaſti. Rupert. Richard. 1. Cor. 6. D. Chryſoſt. Theodoret. Theophyl. D. Anſelm.

judicari, ac condemnari, quos ipſi aliquando per ſua membra, tyrannos ſcilicet judicarunt, ac ad mortem condemnarunt

79. Quintò: *Reddite illi duplicata duplicia ſecundùm opera ejus.* Et quomodo benignus Deus mandat dare duplicia? An ſupplicium erit duplo majus delicto? Abſit hoc à Dei miſericordia, & juſtitia, qui punit citra condignum. Dicit tamen duplicia, quia quamvis ſit idem malum, quod ipſa intulerat, & licèt in ſe non ſit majus, cum ſit idem; tamen pati idem malum, quod tu intuliſti, duplo amarius, & acerbius tibi videbitur. Quod ferè eiſdem verbis habet Tertull. lib. 2. in Marci & ait. *Nihil amarius, quàm id ipſum pati, quod feceris aliis.* Amariſſimè ſuſtinetur malum, quod tu aliis cauſaſti, ut jam, non ſit idem malum, ſed duplo majus, & acerbius.

Tormentum, quod aliis intuliſti ſuſtinere duriſſimum.

Tertullian.

80. Deut. 10. Confirmatur, Cavet lex adverſus falſum teſtem, Deut. 19 *Reddent ei, ſicut fratri ſuo facere cogitavit, & auferes malum de medio tui, ut audientes cæteri timorem habeant. Non miſereberis ejus, ſed anima pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exiges.* Non aliud malum criminoſo imponit lex, niſi idem, quod ipſe intulit, ut cæteri hoc audientes deterreantur. Sed ſanè magis deterrerentur homines à tam peſtifero malo, ſi pœna duplo; aut quadruplo major conſtitueretur. Cur ergo ordinavit Deus non duplo majus, ſed idem prorſus malum inferre? Sanè nil durius, & acerbius hominem affligit, quàm dum compellitur pati eadem ipſa mala, quæ ipſe aliis intulit, ac cogitur eadem pœna vexari, qua alios lætabundus compreſſit.

Damnum, aliis illatum pati valdè amarum.

81. Sextò: Ex Dei mandato clamat Angelus contra Babyloniam ad Sanctos: *Reddite illi, ſicut & illa reddidit vobis, duplicate duplicia.* Babylonia mandaverat ſanctos ſpoliari, ferreiſque catenis opprimi, tenebroſo carcere ſepeliri; inſuper & mille tormentis interfici. Quomodo hæc duplo majora reddi poſſunt? Et augetur difficultas. Quia cùm dicitur. *Quantum glorificavit ſe in deliciis, tantum date illi tormentum.* De pœnis temporalibus interpretantur multi, quod probabilius exiſtimat Lahay ibi in expoſitione. Si ergo Babylonia Dæmonis arte duriſſimos cruciatus in SS. Martyres intulit Quomodo hæc in duplo majora ſunt reddenda? Planè cum ſanctis bona temporalia eripiebantur, & ſimul etiam lux, & libertas, & vita; dum illis tamen Deus ſuus non eripiebatur, ad quem ſe recipiebant; & quo ſolo contenti erant, hæc omnia mala ſimplicia, & levia erant. Babyloniæ autem, ac gentibus ſanctos perſequētibus, inde duplicabantur mala, quod cum perditione bonorū temporalium, ſimul Deorum ſuorum ſimulachra eorum refugium perdebant; cum enim Deos ſuos perdebant, in quibus eorum falſa ſpes nitebatur, inde eorum calamitas dupla, & ſumma erat. Ait D Aug. in Pſ. 149. *Babylonia redditur duplum: ſic enim de illa ſcriptum eſt: Reddite illi duplum, ad quod fecit. Quomodo illi duplum redditur? Illa quidem poterat perſequi Chriſtianos, carnem occidebat, Deum non confringebat. Modo illi duplum redditur, & pagani extinguuntur, & idola franguntur.* Fideles hoc magnum ſolatium in ſuis calamitatibus habebant, quod ſi omnia illis eripiebantur, Deus ſuus cum illis erat; At gentes talem hoſtem habebant, qui & bona illorum, & Deos perderet, quorum præſidio deſtituti, nullum ſolamen habebant, ad quod reſpicerent: *Pagani extinguuntur, & idola franguntur.*

Lahay.

Summa omnium calamitas, quod Deus perdatur.

D. Auguſt.

Ait Joan. 1. n. 11. de filio Dei loquens. *In propria venit, & ſui eum non receperūt: quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri.* Duo hominum genera numerat, & recipientium eum, & non recipientium, cùm de recipientibus loquitur, ſimul eorum præmium deſignat dicens: *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri* Cùm autem de non recipientibus verba facit, nullum exprimit illorum ſupplicium: tantùm dicit: *Sui eum non receperunt.* An qui accipientes munerat, non recipientes minimè caſtigat, nec contriſtat? Cur nulla illorum pœna exprimitur? Sanè magna illorum pœna eſt, quod non numerentur inter Dei filios, nec ad ejus domeſticos pertineant, & quod à Dei conſortio ſint excluſi, ab ejuſque numine deſtituti. D. Chryſoſt. hom. 9. Joan. ait. *Quid non dicis nobis Joannes, eorum etiam ſupplicium, qui eum non receperunt; ſed tantum quod ſui erant. In propria venit, à ſuis minimè receptus eſt? Quod autem ex hoc eis ſupplicium maneat, ſilentio præteriſti Quanam igitur gratia id ſubticuiſti? & quodnam majus ſupplicium eſſe poſſet, quàm ſi in eorum ponatur arbitrio filios Dei fieri, & nolint, ſed ſponte ſua, tanta ſe nobilitate, tanto ſe honore indignos efficiant:* Hoc ſanè maximum ſupplicium eſt, & pœna graviſſima, quod qui poteras eſſe inter conſortes Dei, ſic relinquaris à Deo, ſicque deſpiciaris ab illo, ac ſi nullo modo ad ejus curam pertineas. 82.

Joan. 1.

Grandis pœna quod homo Deum non habent.

D. Chryſoſt.

Exaggerans Dominus calamitatem Judæorum poſt mortem Jeſu, ait Zachar. 12. n 10. *Et planctu plangent eum quaſi ſuper unigenitum.* Planctus ſuper unigenitum expers eſt omnis conſolationis cùm enim multi ſunt filii, ſi unus moriatur, in aliis parentes habent conſolationem, & levamen; At in morte unigeniti, nulla reſtat conſolatio. Judæis unicus erat Salvator, & dux, quem ipſi ex malitia ſua perdiderunt, & inde ſummus eorum dolor abſque ulla conſolatione, utpotè qui Deum, quem ſperabant, quem omni affectu reſpiciebant, perdiderunt. Rupert. ibi ait: *Illud edici non valet, ſatis excogitari non poteſt, quam ſit infeliciſſimum amiſiſſe Salvatorem unicum, & unigenitum, ita ut jam nec ipſum liceat ſperare, nec alium.* In aliis devaſtationibus, & ſi patria, libertas, & templum Judæis eripiebatur, tamen ſemper illis manebat Deus, ut propugnator, nempe Chriſtus, ad cujus ſpem, & protectionem confugiebant, at in ultima calamitate perdidit Chriſtum Synagoga cum Civitate, regno templo, ac reliquis bonis, & jam ulterius non habet ad quem ſe recipiat, dum in ſua perfidia manet quod malum illi ſummum eſt omnium. 83.

Zachar. 12.

Dolor inconſolabilis Deū amittere.

Rupertus.

QUÆSTIO X.

Quare Babyloniæ mandatur dari tantum tormentum, quantum fuit glorificatio ejus in deliciis?

AIt Textus, *Quantum glorificavit ſe, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum, & luctum.* Glorificant ſe mali; nam boni glorificant Deum: ſed mali glorificant ſe, ad ignominiam, & tormentum: cum prolata ſententia ſit quæ mutari non poteſt. *Quantum ſe glorificavit, tantum date illi tormentum.* 84.

An

An verò hîc ſit ſermo de tormento, ac pœna temporali, vel æterna lis eſt apud Auctores. Aliqui, ut etiam Lahay probabilius tenent quod ſit ſermo de pœna temporali ipſius Babyloniæ, ac ſi diceretur: Secundum quòd fuit in deliciis inde Tyrinus. judicate, ac conjicite, quanto ſupplicio digna ſit. Tamen alii, Tyrinus, quod mihi eſt veriſimilius de pœna temporali & æterna interpretatur: & maximè conſequenter ad dicta ſuperiori verſu: *Duplicate duplicia*, & tunc accipiendū eſt tormentum, non de æquali: ſed proportionali menſura, ac ſi dicatur, tantum date illi tormentum, quantū commeruit ſuis deliciis, quæ fuerunt maximæ, Pœna enim inferni longè major eſt deliciis hujus vitæ, proportionaliter illis reſpondet, ut minor ſit minoribus, major majoribus, nam quamvis in Inferno nullus ſit ordo, ſed ſempiternus horror inhabitet; tamen pœnæ ordinantur, ut peccatis correſpondentes, cùm ſint determinatæ ex judicio Divino, ac ejus prolata ſententia.

85. Sapient. 11. Pro quo elegantèr facit illud Sap. 11. n. 21. *Omnia in menſura, & numero, & pondere diſpoſui.* Cornel. Ubi ſermo eſt ad liter. de pœna illata Ægyptiis, juxta cōmunem ſententiam; ut obſervat Cornel. ibi, ac proinde ſub typo Ægyptiorū agitur etiam D.Bonav. de pœna noſtrorum peccatorum: proinde prædicta verba ſic explicat D.Bonav. *Punit in menſura, non plusquam exigat culpa quantitas, in numerō quam multiplicitas, in pōdere non plus quam peccati ferat cōditio ſive qualitas.* Quæ altius ſunt examinanda. In peccatis tria poſſunt conſiderari, eorum nempe quantitas durationis, ac temporis, eorumque multitudo ac multiplicatio, eorumque gravitas, ac deformitas. In pœnis ergo peccatorū *Deus punit cum menſura ac proportione ad delicta.* inferendis omnia Deus diſponit ſummā æquitate ac ſapientiā in menſura juxta earum durationem, ac per exiſtentiā temporis. In numero, juxta multitudinem delictorum, ac criminum; in Peluſiotā. pondere juxta gravitatē, ac deformitatem eorum. Unde rectè ait D. Iſidor. Peluſ. lib 2 epiſt. 172. Pſalm 74. *Purum quidem, ut opinor, Dei judiciū eſt, temperatur autem juxta ſcelerum quantitatē & qualitatem. Huc enim maximè ſpectat quod à Pſalmiſta dicitur* Philo- *74. n. 4 Calix in manu Domini plenus miſto.* Legit Philo lib. *Quòd Deus ſit immutabilis; Plenus temperamento.* Maximam menſuram habet Divina Providentia in ſuppliciis peccatorum, cùm ipſiſmet peccatis: ut, *quantum glorificavit ſe & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum.*

86. Imò tanta eſt divina benignitas, ut non puniat juxta cōdignitatem peccatorum, ſed etiam citra condignum & tam parca manu ſe habet in puniēdò, ut de pœnarum rigore, ac pondere ſemper ali- Pſalm 10. quid minuat. Pro quo optimè facit Pſal. 10. n. 6. *Pluet ſuper peccatores laqueos, ignis & ſulphur, & ſpiritus procellarū, pars calicis eorum.* Legit Chald. *Pluet laqueos, vindictæ ignis, & ſulphuris.* Et ait; D. Auguſt. Incognit. *Pars calicis eorū* Calix ponitur pro mēſura; & ut optimè notant D. Auguſt noſter Incognit. & alii. *Deus non punit ad menſuram, ſed citra condignum.* Non ait: Calix, ſeu menſura eorum, ſed *pars calicis eorum?* Quia Deus ſemper punit citra cōdignum; & ideò non effundit totum calicem ſuppliciorum ignis, & ſulphuris, ut noſtra delicta promerentur, ſed tantum partem calicis, aliam ſubtrahendo, & ex ſua benignitate diminuendo.

87. Tamen inquires Quomodo Deus puniat cum menſura ad noſtra delicta, imò circa cōdignum, cùm peccatum ſit breviſſimum, pœna verò quomodo juſtè poteſt eſſe æterna, & perpetua? Certum de fide eſt, quod pœna Inferni ſit æterna, Matth. 25. *Ite maledicti in ignem æternum.* Et Matt. 18. *Quam duos pedes habētem mitti in ignem æternum.* Matth. 25. Matth. 18. Ratio à priori hujus rei eſt lex Divinæ juſtitiæ ſeverè prohibentis peccatum mortale ſub hac pœna, ut docet Aug lib de fide contra Manich c. 29. Sicut & juſtis prò merito tēporali dat præmium æternum: Congruentiæ autē hujus rei optimæ ſunt. D. Auguſt. Et prima ex D. Auguſt epiſt. 49. q. 4. D. Gregor. ex D Gregor. 4. Dialogor. c. 44. Et hanc aſſignat D. Thom. D. Thom. 1. 2. q 87. art. 4. *Juſtiſſima eſt pœna peccati æterna.* Culpa, ac malitia peccati eſt irreparabilis viribus naturæ, & ſolum interventu gratiæ Dei poteſt auferri: ergo cùm in damnatis non detur gratia Dei, manet & perſeverat ipſa malitia, & culpa peccati in æternum; ergo & in æternum debet perſeverare, & pœna; quæ debet eſſe proportionata cum culpa. Secundò Quandiu aliquis non ſatisfacit injuriæ commiſſæ, ſemper eſt pœnæ dignus, & conſequenter juſtè puniri poteſt: peccator autem nunquam plenè ſatisfacit peccato mortali quod eſt contra D.Chryſoſt. Deum infinitæ dignitatis, ut docet D. Chryſoſt. hom. 25. ad Rom & hom. 9. in 1. Cor ergo debet puniri infinitè, id eſt, per æternitatem, ut latè do- Suar. Coll. Salm. Monteſin. cent Theologi cum D. Thom. cit. loco, Suar. in 1. 2. diſp. 7. de peccatis, ſect 3. n. 5 noſtrum Collegium Salmaticenſe 1. 2 q. 87. tract. 13. de peccatis, diſp. 19. num. 69. Monteſin. diſ 17 n. 19. 88.

Juſtiſſima eſt pœna quæ pro peccatis infertur, ita ut major pœna correſpondeat majoribus, Amos 6. minor minoribus. Ad hoc reſpiciens Amos, 6. n. 12. ait: *Ecce Dominus mandabit, & percutiet domum majorem ruinis, & domum minorem ſciſſionibus:* Facit Propheta mentionē de domo majori, *Majora peccata majoribus pœnis caſtigantur.* & minori per domum minorem intelligit Regnum Juda, quod ex duobus Tribubus conſtabat; per domum verò majorem accipit Regnum Iſraël, quod ferè decem Tribubus extabat & minatur Dominus, quod regnum Iſraël percutiet ruinis; regnum verò Juda ſciſſionibus. Ruinā autem cùm dicat totalem domus deſtructionem, multò gravior pœna eſt, quàm ſciſſio, quæ ſolùm dicit rupturam domus; unde hujuſmodi regnis tam diſpar pœna imponitur. Iſraël peccaverat peccato grandi Idololatriæ, ſpernens Dei cultum, ut adoraret vitulos aureos, quos fecerat Jeroboam. At Juda apud ſe habebat templum Domini, illiuſque cultum, cùm Iſraël haberet majora peccata, quàm Juda, inde graviori pœna Rupertus. puniuntur, ac mulctantur. Rupert lib. 3 in Amos ſic ait. *Hoc in percuſſione domus utriuſque notandum, quòd majorem ruinis, minorum verò ſciſſionibus puniendum fore dicit. Nam Iſraël, quia majora peccaverat, feritur ruinis; domus autem Juda, in qua erat templum, & quia minora peccaverat, non ruinis percutitur, ſed ſciſſionibus.* 89.

Scribens Paulus 1. Cor. 11. n. 22 ait. *Nunquid* 1. Cor. 11. *domos non habetis ad manducandum, & bibendum? aut Eccleſiā Dei contemnitis, & confunditis eos, qui non habent, quid dicam vobis? laudo vos? non in hoc laudo.* Alludit Apoſtolus ad conſuetudinem, quæ ſuo tempore vigebat, quia in ſymbolum Chriſtianæ charitatis, fideles inſtituebant cœnam, ac menſam communem pauperibus, ac divitibus; tamen apud aliquos divites friguit Charitas, ut non vocatis pauperibus ſuas peculiares menſas inſtituerent uſque ad ebrietatem: Et ideò Apoſtolus dixerat. *Alius quidem eſurit alius autē ebrius eſt* Hoc in præſenti taxat Apoſtolus, tamen valdè modeſtis verbis: *laudo vos? in hoc non laudo.* Et ſi in aliis operibus Chriſtianæ Religionis dig-

ni laude ſitis, non tamen in hoc quod pauperes
2.Cor.3. non habeatis ad menſam; aliter verò dure, & aſperè in eos invehitur. 1.Cor. 3. n. 16. *Neſcitis, quia templum Dei eſtis, & ſpiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violaverit, diſperdet illum Deus.* Id eſt, neſcitis, quod vos eſtis Dei templum, in quo Spiritus ſanctus habitat, & tamen non timetis corrumpere inceſtu, ut interpretatur Chryſoſt, vel falſa & erronea doctrina, & inde tanti criminis rei facti eſtis, ac ille qui contemnit, & prophanat Dei templum, quem Deus diſperdet, & deſtruet igne, & pœna æterna.

Inæqualia peccata inæqualibus ſuppliciis puniuntur. Cur ergo Doctor gentium, divites, qui non vocant pauperes ad menſam, tam lene, ac manſuetè reprehendit, *Laudo vos? in hoc non laudo.* At verò eum, qui inceſtu, vel erronea doctrina laborarat tam rigidè, ac ſeverè objurgat. *Diſperdet illũ Deus*: Magnus Paulus, ubi majus eſt peccatum, ibi diſtricto gladio extremam infligit pœnam. *Diſperdet illum Deus*: Contentus tamen minores culpas ſolis verbis caſtigare. D. Chryſoſt.
D.Chryſoſt. hom 3. de verbis Iſaiæ ait. *Nec quivis lapſus eandem affert ruinam. Sed quædam peccata condemnatione tantùm obnoxia ſunt: quædam graviſſimo ſupplicio puniuntur. Proindè Paulus increpans eos, qui cõmunibus cœnis, non excipiebant fratres, ita loquitur: hoc denuncians, non laudo: Vides peccatum intra reprehenſionem conſiſtere, nec aliud habens ſupplicium, quàm probrum objurgationis. At ubi de inceſtu loquitur, non item: ſed quo pacto? Si quis templum Dei violat, diſperdet hunc Deus hîc non eſt probrum, aut reprehenſio, ſed pœna graviſſima.* Inæqualitas peccatorum inæqualitatem pœnarum extorquet. Vide ſuprà. c. 14. q. 23. n 210. 211. 212. c. 15. q. 19. 159.

QUÆSTIO XI.

Quare meretrix Babylon tam rigidè damnatur ut dicatur in poculo, quo miſcuit, miſcete duplum: quantum ſe glorificavit, tantum date illi tormentum?

90. PEccata catenatim veniunt: mulier hæc ſedebat ſuper beſtiam coccineam ob ſuam crudelitatem, & plenam nominibus blaſphemiæ, ut patet ex ſuperiori cap. verſ. 3. Et meretrix impudica erat, ut eodẽ c. 17. n. 1. dicitur. Nunc notatur ejus vanitas, ac ſuperbia cùm dicitur: *Quãtum glorificavit ſe, & in deliciis fuit*; dicens: *Sedeo Regina.* Ecce cur miſera meretrix in tot ſupplicia trahitur; quia ſimul cum ſuis fornicationibus adjunxerat vaniſſimum ſuperbiæ faſtum. Ut notat
Rupert. Rupert. lib. 10. in Apoc. & ait *Summa reatus ejus nota, ut peccati ejus interminabilis ſit ſuperbia ejus, quia videlicet non utcumque peccat, aut fornicatur; ſed in peccatis, & fornicationibus ſuis gloriatur, ſive glorificat ſe.* Unde ſubdit: *Quia in corde ſuo dicit; Sedeo Regina, &c. Ideò in die venient plagæ ejus, mors & luctus, & fames.* D Ambroſ. *Quantum glorificavit, ſe & per ſuperbiam erexit, & in omnibus vitiis ſe implicavit, tanta & ampliora tormenta excipiet*: In laſciviæ fæcibus volutata, regios alebat faſtus, & de voluptatum laſcivarum deliciis, quarum mancipium erat, ſic ſuperbè gloriabatur, ut vellet inde quaſi regina adorari: maximè inter ſe confœderantur laſcivia, & ſuperbia, quæ illi validiſſimum traxerunt

Laſcivia, & ſuperbia confœderantur, & magnum ſupplicium generant.
D.Ambroſ.

ſupplicium. Vide quæ dixi tom. 1. in Apocal. c. 9. q. 21. n. 206. 207. 91.

Deliciæ lacrymas pariunt.
D. Cyrill.

Secundò: *Quantum glorificavit ſe, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum, & luctum.* Tormentum reſpondet glorificationi, luctus autem deliciis. Unde merito dixit noſter D. Cyril Alex. in c. 3. Amos. *Deſinunt in lacrymas deliciæ, quæ eò amariores, quo dulciores videbantur.* Unde merito à multis notatur, quod eadem vox Hebraïca, & delicias & lacymas ſignificat; hæc enim indiſſolubli vinculo connectuntur, & deliciæ lacrymas pariunt.

Hebraic.

Tertiò: *Quantum glorificavit ſe*, ſeu ut alii legunt, *Exaltavit ſe*: Seu ut legit Aretas: *Laſcivit*: Nempe publicè, ac patenter ſine verecundia coram omnibus; erat enim magna meretrix Quid? An impunita manebit? *Date illi tormentum, & luctum.* Evolat Divinus furor in vindictam eorum, qui in ſuis abominationibus non verentur oculos humanos, ſed impudicè, in omnium oculis peccant; quod probat Philo lib. 1. de vita Moyſis. qui ſermonẽ agens de Phinees, pugione unum de principibus Iſraëlis, & Madianitidem publicæ rei venereæ operam dantes interficiente. Num 25. n. 7. Sic ait Philo. *Conſpicatus Phinees quendam ſuæ gentis hominem poſt prophana ſacra ad meretricem ingredi, non furtim, ut mos eſt verecundis ſcortatoribus, ſed propalam, erecta cervice oſtentantem impudenter multitudini ſuam turpitudinem, nec minus ſibi placentem, quàm in aliquo præclaro facinore, admodum exaſperatus, & ira juxta repletus invaſit jacentem in complexu adamatæ meretricis & utrumque peremit.* Divina fortitudine corroboratus ex alto, non diſſimulat, ſed publicè peccantes impudicè ſeveriſſimè caſtigat.

92. Aretas.
Qui inverecundè, ac publicè peccat, ſtatim punitur.
Philo.
Num 25.

Quartò: *In poculo quo miſcuit, miſcete illi duplum.* Id eſt menſuram laborum ac afflictionum. quas illa vobis propinavit. Vos illi in duplum reddite. Sic Deus ſolet rebellibus ſuis eadem opponere ad perditionem, quæ illi paraverunt ad peccatũ. Apud ſe ſtatuit Abſalon interficere Amnon, & ad hoc parat convivium magnum quaſi Regis, ad quod invitavit Amnon, & præcepit pueris ſuis 2. Reg. 13 n. 28. *Obſervate cùm temulentus fuerit Amnon vino & dixero vobis: Percutite eum, & interficite: Fecerunt ergo pueri Abſalon adverſus Amnon ſicut præceperat eis*, Et interfecerũt eum, & cur permittit Deus convivium ſtrui ad Amnonẽ perdendum? Abner, & Amaſa per pacis oſculũ perempti fuerũt à Joab, ut habetur 2. Reg. 3 & 20. Cur ſimiliter Amnon nõ interimitur per pacis oſculũ? Cur ad hunc interficiendum magis conviviũ paratur? Perpetratus eſt Amnõ execrabile ſtupri nefas per eſcas, dum cibos ſibi à Thamare inferri diſponit ut habetur eodẽ c. 13. n. 14. Et ſub cibi capiendi ſpecie totũ illud grande ſcelus operatur. Qui autem ſub cibi ſpecie in Deum armatur, merito à Deo eadem cibi ſpecies illi opponitur, ut ſub eadem pereat, & moriatur.

93.
1.Reg. 13.
Eiſdẽ armis perit peccator, quibus cõtra Deum armatur.
2.Reg. 3.
2.Reg. 13.

Dum ventum eſt ad quintam plagam qua Ægyptus percutiebatur à Deo, ait Text. *Mortua ſunt univerſa animantia Æyptiorum*: Exod. 9. n 6. & quando non animantia, ſed homines peccaverant cur animãtia interficiuntur? Cur non potius uxores eorũ pereunt, vel illorũ domus corruunt? Sed plaga deſævit in animantia Ægyptii in eam amentiam ſunt prolapſi, ut ſuos Deos, ſuaque idola ſub forma animalium, v. g. Tauri crocodili adorarent, & qui animantia Deo objecerant, ut ei debitum cultum denegarent, merito divina

94. Exod. 9.

juſtitia

juſtitia contra ipſos animantibus armatur in eorum perditionem, deſtructionem, ut qui Deum animantibus offenderant animantibus puniantur D. Auguſt. ſerm. 87. de tempore ait. *Quinto in loco animalium nece, vel pecudum Ægyptus verberatur. Vecordia in hac arguitur, ſtultitiaque mortalium, qui tanquam irrationabilia pecora cultum, & vocabulum Dei impoſuerunt figuris non ſolum hominum ſed pecorum. Unde juſto judicio factum eſt, ut in quibus credebant cultum eſſe divinum, in iis viderent miſeranda ſupplicia.* In iis quæ flagitioſè adorabant, manifeſtè videbant ſuas diras caſtigationes: *In quibus credebant cultum eſſe divinum, in iis viderent miſeranda ſupplicia.* Frequenter in materia peccati ipſum invenitur ſupplicium.

D. Auguſt. *In ipſa materia peccati contra Deum datur ſupplicium.*

QUÆSTIO XII.

Quare hæc meretrix tam vanè promittit ſtabilitatem in ſuo faſtu, ut dicat; Regina ſedeo, vidua non ſum; luctum non videbo?

95. GLoriantur ait meretrix de ſe. *Regina ſedeo, vidua non ſum, luctum non videbo.* De quo tum literali ſenſu egi in expoſitione. Quomodo ergo hæc mulier ſibi perpetuam ſtabilitatem promittit? Sedeo Regina, perpetuaque gaudia ſibi ſpondet? *Vidua non ſum, luctum non videbo.* Ut liberiùs, ac licentiùs peccet ac deliciis indulgeat, & cum quotidie habeat aliarum mortem ante oculos, tamen falſa ſpe ſe ipſam decipit ut falſis cogitationibus, ac fabuloſis conſiderationibus perennem vitam ſibi polliceatur, hoc eſt hominum iniquorum votum futura tormenta, ac imminentem mortem à memoria abjicere, ut liberius delinquant, quæ omnia eleganter expendit in præſenti D. Ambroſ. & ait. *Luctum non ſe eſſe viſurum dixit, quia impii quamvis ſciant ſe pro ſceleribus ſuis eſſe puniendos, fingunt ſe non videre, quod vident, memoriamque mortis à mente rejiciunt, ut triſtis cogitatio lætitiam cordis eorum perturbet. Ideo in una die venient plagæ ejus.*

Impii memoriam mortis abjiciunt, ut liberius peccent. D. Ambr.

96. Iſai. 47. Ad quod ſimiliter ſpectans Iſaias 47. n. 8. dum in perſona Babyloniæ loquitur, ait, *Ego ſum, & non eſt præter me ampliùs. Non ſedebo vidua, & ignorabo ſterilitatem. Venient tibi hæc duo ſubitò in die una ſterilitas, & viduitas. Univerſa venerunt ſuper te propter multitudinem maleficiorũ tuorum, & propter duritiem incantatorum tuorum vehementem.* Maximè laborant Interpretes, quænam fuerit iſta vehemens duritia incantatorum, quæ ſic Babylonem tenebat, ut ſe ſolam jactanter exiſtimaret. *Ego ſum, & præter me non eſt amplius.* Et hoc cum multa felicitate, ſine viduitate, ac ſterilitate; *non ſedebo vidua, & ignorabo ſterilitatem.* Unde illi tam vehemens tentatio? Ubi mortis oblivio in animo Babyloniæ inſita erat, inde manifeſtè apparet illius vehemens incantatio quæ generat duritiem cordis & producit animos lapideos ad Dei obſequium, ita ut ea, quæ ſalutis ſunt non valeat percipere.

Deliciis incantatur impius ad licentioſius peccandum.

97. Secundò. Quid hæc miſera meretrix dicebat. *Sedeo Regina.* In mea nempe regali dignitate firmiter ſto, à qua dimoveri non potero. *Vidua non ſum*, quia non ſum expers conſolationis magnam enim in rebus mundialibus habeo. *Luctum non videbo*, mortem nempe, ac damnationem, quæ mihi in Scripturis minatur. Et inde hæc fertur in tantam dementiam? Hæc eſt impiorum depravata cæcitas, qui ita ſuis divitiis, honoribus, ac deliciis inſaniunt, ac incantantur, ut ſibi perſuadeant ſe illis perenniter perpetuari, & nunquam ab eis dimoveri poſſe, Rich. Victor. ait *Superbientes etiam, & divitiis affluentes mali, qui honoribus fulgent, qui mundanis delectabiliter inhærent, tantis nonnunquam tenebris obcæcantur, ut proſperis expoliari vel diverſis fatigari minimè formident.*

Cæcitas impiorum, dum ſtabilitatem cogitant in mundanis. Richard.

Tertiò Quomodo hæc meretrix de ſe jactabunda ait: *Sedeo Regina, vidua non ſum, luctum non videbo.* Cùm de ea Divina ſententia promulgatum ſit: *Quantum glorificavit ſe, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum, & luctum*: Et non mirum, qui enim vanè ſe jactant, vanaſque cogitationes concipiunt, dum talia cogitant, illicò corruunt, & pereunt, & nullam habent firmitatem in ſuis cogitationibus, niſi tantùm quòd per illas firma, & ſtabilia tormenta in æternum ſibi comparent. Andræas Cæſarienſ. *Mos eſt iis* ait *qui in voluptate, & gaudio vitam tranſigunt niſi forſan Divinus timor ipſos coërceat; atque contineat, dicere non movebor in æternum, quod & ipſa mulier dixit, & pollicetur vanè.* Et D. Thom. *Sedeo, id eſt, ſtabilis permaneo, inquam; Regina, quaſi dicat in poteſtate, & dignitate honoris, qua nunquam movebor; hoc habet locum in perverſis exiſtentibus in honore, cùm tamen dicatur.* Eccleſiaſt. 10. *Omnis potentatus brevis vita.* 98.

Qui glorianter ſe jactant, corruunt. Andr. D. Thom. Eccl. 10.

Quartò: Ait mulier: *Sedeo Regina: luctum non videbo, vidua non ſum.* Tria de ſe dixit mulier, quibus ſe maximè ſolicitam oſtendit, de ſua regalis dignitatis firmitate: vitæ perennitate, ac perduratione ſuarum rerum, ac divitiarum, quæ tria maximè impellunt homines in peccata, eoſque tanquam compedes illaqueant, ut ab illis minimè mundani ſe expediant. Albertus Magnus. *Nota quòd iſta faciunt homines remanere in peccatis.* Scilicet honoris conſervatio: *Propter hoc dicit Regina: Sedeo.* Vitæ longioris conſervatio. *Vidua non ſum.* Suæ propriæ proſperitatis conſervatio: *Luctum non videbo* 99.

Tria hominem detinent in peccatis. Albert.

Quintò. Hæc meretrix tota gaudiis perfuſa dicebat: *Vidua non ſum, luctum non videbo* O fatua, & ſtulta mulier, quæ in mundanis gaudiis, ac lætitiis ſibi ſtabilitatem, ac firmitatem promittit, cùm nihil magis certum reperiatur, quàm quòd humanam lætitiam mœror, & luctus ſequatur. Unde ait Sapiens Proverb. 14. n. 13. *Riſus dolore miſcebitur, & extrema gaudii luctus occupat.* Hoc eſt juxta Septuaginta, ut explicant Interpretes, In ipſomet riſu, ac lætitia impiorum, eos corrodet dolor intrinſecus ex ſtimulo conſcientiæ & luctus ac horror mortis, & triſtitia, quæ etiam orta ex multis rebus mundanum gaudium occupat, ac tenet Genuinus peccati fœtus dolor, & luctus. 100.

Prov. 14. *Peccatum concomitatur dolor, & triſtitia.*

Dum lex Domini in monte Sinai dabatur: Exod. 20. n. 18 ait Textus: *Cunctus autem populus videbat voces, & lampades, & ſonitum buccinæ, montemque fumantem.* Vox legis intonabat, & totus mons plenus fumo oſtendebatur. Et quid portendebat fumus inter verba legis, cùm magis videretur expediens, quod tunc removendus eſſet, ut magis claritas legis, ac verborum Dei pateſceret? Meritò tamen 101.

Exod. 20.

cùm lex promulgabatur, totus mons fumabat; ſicut enim fumum lachrymæ ſequuntur, ſic & legum tranſgreſſores ſequuntur ſemper lachrymæ, & luctus, quem ex tali tranſgreſſione percipiunt damnatione æterna. Ait. D. Cyrillus Alexandrin. homil. habita in Concilio Epheſino tom. 6. c. 5. *Inſinuabatur per fumum lachrymas omnino iis, qui Dei legem ſtudio contemnerent non defuturas. Nec enim corporeus oculus in fumo lachrymari non poteſt.* Ubi enim eſt peccatum, ſtatim ibi eſt luctus, & larga lachrymarum vena, quam in legis tranſgreſſoribus mons ipſe inſenſibilis indicabat.

Peccatum paritluctum, & dolorem. D. Cyrill.

102. Pſalm. 79. Ait David Pſalm. 79. num. 5. *Domine Deus virtutum, quouſque iraſceris ſuper orationem ſervi tui? Cibabis nos pane lachrymarum.* Introducitur Deus à Propheta maximè iratus ſuper peccata, ita ut orationem videatur rejicere, exauditionemque differre ad ipſa peccata condonando, & quid tunc ſubdit? *Cibabis nos pane lachrymarum.* Sicut quotidianus eſt panis, ſic & quotidianus eſt uſus lachrymarum, quandiu durat peccatum, & homo peccato non caret, ſic & Angelus, qui non peccavit, & homo in ſtatu innocentiæ lachrymarum expertes fuerunt; nam lachrymæ, & luctus per peccatum introductæ ſunt. Ideò ait Abbas Cellenſ. c 12. de panibus. *Non ſemper, non ubique, & non ab omnibus manditur iſte panis lachrymarum. Nam Angelus, qui non peccavit, & Adam priuſquam peccaverat panem iſtum non manducavit. De fonte igitur peccatorum vena exilivit omniū lachrymarum.* Ante peccatum non fuerunt lachrymæ. Ubi autem peccatum in mundo prodivit, ſtatim luctus, & lachrymarum imbres emanarunt.

Comes peccati lachrymarum imbris. Abbas Cell.

Apoc. 18. n. 8. Ideo in una die venient plagæ ejus, mors, & luctus, & fames, & igne comburetur, quia fortis eſt Deus, qui judicabit illam.

VERSIONES.

Syriac. n. 8.	Quoniam in uno die venient hæ plagæ ejus, mors, & mœror.
S. Cypr. Oecum	Propterea una hora advenient plagæ ejus.
S. Proſper.	Fames, & luctus advenerunt, & ipſa igne cremabitur.
S. Auguſt.	Igne concremabitur, quia fortis eſt Dominus Deus.
Arabicus.	Quia judicabit illam, validus eſt.
Vatablus,	Qui judicavit illam.

EXPOSITIO V.

103. IDEO *in una die.* Seu ut alii legunt, *Propterea una hora* Particula *Ideo*, ſeu, *Propterea*, oſtendit proximam cauſam tantæ ruinæ futuram, illius nempe ſuperbiam, & effrænem præſumptionem, qua antea immediatè dixerat *Sedeo Regina; vidua non ſum; luctum non videbo.* Nam etſi multæ aliæ cauſæ commemoratæ ſint; tamen ultima, & immediata totius ruinæ ſuperbia extitit, ut repentè, & ex improviſo; tam ingens calamitas, una nempe die eam apprehendent.

Superbia totius ruina cauſa.

Venient plagæ ejus; tam in hoc ſæculo, quàm futuro, ut ait Gagnæus, in futuro venient ſubito, *Mors* æternæ damnationis, *Luctus* amiſſæ beatitudinis; *Fames* illius recuperandæ, *& igne comburetur,* ſcilicet æterno, qui paratus eſt Diabolo, & Angelis ejus, & etiam temporaliter, ut explicant Menoch. Lahay, Ferrar. Subito venient plagæ ejus à Deo determinatæ. *Mors,* quia plurimi in ea occidentur bello; *Luctus,* quo ſuperſtites lugebunt occiſos; *Fames,* qua opprimetur; & denique tota ipſa civitas *igne cremabitur.* Proindéque alios Babylonis cives tanget mors, alios luctus, alios fames, tamen tota ipſa civitas flammis devorabitur. 104.

Gagnæus. Menoch. Lahay. Ferrar.

Quia fortis eſt Deus, in exequendis decretis ſuæ divinæ ſapientiæ, *Fortis,* in exequenda ultione ſuæ juſtitiæ, *Fortis,* in magnitudine ſuæ omnipotentiæ, quia tam citò, breviter, & ex improviſo tot, & tantis cruciatibus poterit miſeros reprobos condemnare, ac damnare: Rupert. Abbas. *Nec verò ſentētia dubitabilis eſt, quia certum debeat habere effectum, quia fortis, inquit, eſt Deus, qui judicabit illam, & ſemel voce, vel ſcripto prolatam non impotens eſt adimplere ſententiam.* Unde rectè dicitur à Salomone. Proverb. 6. n. 34. *Zelus, & furor viri,* id eſt, Chriſti. *Non parcet in die vindictæ.* Nec acquieſcet cujuſquam precibus, nec recipiet pro redemptione dona plurima; 105.

Deus in die ultionis non parcet. Rupertus. Proverb. 6.

QUÆSTIO XII.

Quare Niniye dantur quadraginta dierum induciæ, Babyloniæ verò una tantum dies aſſignatur; & obiter agitur de pœna divitiis in nocte.

AIt noſter Text. de Babylonia. *In una die venient plagæ ejus.* Quid maximè claritatem accepit ex ponderatione D. Gregorii lib. 3. in 1. Reg. ad illa verba 1. Reg. 2. n. 24. Ubi de Ophni. & Phines dicitur. *In uno die ambo morientur,* Sic eleganter ait S. Doctor. *Quia in appetitu mundanæ fœlicitatis intereunt gloria ſæcularis honoris reverentia, poteſtas culminis, claritas dignitatis, frequentia obſequētium, affluētia rerum ſæcularium, ita dies eſt; ſed dies interficit.* In uno die moriantur ambo, & cur potius in die, quam in nocte, In appetitu mundanæ fœlicitatis dies ejus inſerviebat ad oſtentationem ſuæ gloriæ, honoris, ac dignitatis, ad oſtentationemque reverentiæ, qua à cunctis proſequebantur, ad oſtentationemque obſequentium famulorum, ad oſtentationemq; rerum temporalium: dies ergo, quæ inſerviebat ad tot & tantas vanas oſtentationes, quæ animam intereunt inſerviebat etiam ad mortem, & interitum corporis. Sic & Diviti avaro dictum eſt: *Stulte hac nocte animam tuam repetent à te.* Luc. 12. n. 20. Et cur potiùs nox quàm dies ei aſſignatur in ſupplicium, nocte enim vanas, ac arrogantes cogitationes jactabat, ut hac quæſtione ex Divo Gregorio dicam, *Anima habes multa bona in annos plurimos* Inde etiam meritò nocte punitur. Hæc eſt Divina juſtitia, ut id, quod inſervit ad culpam, ſit etiam ad pœnam. Vide ſuprà, q. 11. num. 93. 94. 106.

1. Reg. 2. D. Gregor. *Quod inſervit ad culpam, inſervit ad pœnam.* Luc. 12.

Quæſtio

107. *Difficultas quæſtionis.* Quæſtio præſens eſt; Quare Babyloniæ una tantum dies induciarum datur: *In una die venient plagæ ejus*: cùm Ninive quadraginta dentur: *Ingrediens Nini en clamabat Ionas* 3. n. 4. *Adhuc quadraginta dies ſunt, & Ninive ſubvertetur.* Extremam civitatis ſubverſionem poſt quadraginta dies futuram proponit. Cur huic quadraginta dies ad ſpatium dantur, illi verò una tantùm dies? Utraque peccatrix erat, utraque ſceleribus plena, utrique calamitas ob peccata imminebat. Cur ergo quadraginta dies induciarum Ninive dantur, Babyloni verò una tantùm?

108. *Multiplex diligentia neceſſaria ut depellatur peccati malum.* Reſpondeo Primò, Quod iniquitas Babylonis jam conſummata erat; & adimpleta menſura illius iniquitatum; juxta quod dixit Chriſtus D. Matth. 23. de quo egi q. 3. n. 64. Et ideò ei non aſſignatur locus pœnitentiæ: At Ninive cum nondum eſſet completa illius iniquitas, dantur dies, quibus poſſet à ſe repellere peccatorum mala: & ideò illi tot dies conceduntur, non enim una, vel altera, ſed longi temporis diligentiis regulariter ſolent depelli mala, quæ à peccatorum fonte naſcuntur, ut obſervat D. Auguſt. ad cit. loc. Ionæ in Gloſſ. *De Ninivitis apud Ionam Prophetam ſcriptum perhibetur. Quadraginta dies, & Ninive ſubvertetur, ut per tot dies accommodatos humiliationi peccantium, intelligatur in jejuniis ſua defleviſſe peccata, & impetraſſe miſericordiam Dei.* Plures virtutum actiones exiguntur, ut à peccatorum onere, ac macula mũdemur, ac liberemur.

D. Auguſt.

109. 3. Reg. 5. Et confirmatur: venienti ad ſe Naamo leproſo, ait Eliſæus: *Vade & lavare ſepties in Iordane, & recipiet ſanitatem caro tua.* 4. Reg. 5. n. 10. Bene habet, quòd ad lavacrum Iordanis mittatur; cur ſepties lavari jubet cùm tamen Ieſus, in cujus virtute Eliſæus operabatur, mittens cæcum ad lavacrum tantùm ait ei. *Vade, & lavare in Natatoria Siloe.* Ioan. 9. n. 7. Non dixit lava ſepties, ſed tantùm lava, ac ſi uno lavacro mundari ſat eſſet. Cur autem diſpoſuit Naamanum ſepties, cæcum autem ſemel tantùm lavari. Ipſe Dominus quæſtionem ſolvit de cæco dicens: *Neque hic peccavit, neque parentes ejus, ut cæcus naſceretur.* Cæcitas hujus hominis non ex peccato proveniebat: & ideò non mirum, quòd facile illum Dominus curare voluerit, lepra autem Naamani ſaltem typus erat pœnarum, quæ in peccatis fundantur, ideò pluribus, ac majoribus debuit curari, de quo loquens Tertullian. 4. in Marcion. ait. *Syro facilius emundato ſignificat per majores emundationes in Chriſto, quæ ſeptem maculis delictorum Capitalium inhærent. Quapropter ſepties eſt ſi per ſingulos titulos in Iordane lavit.* Ad abluendas maculas, quæ ex peccatis originantur malum, ac multiplex mandatur lavacrum.

Ioan. 9. Ad abluendas peccati maculas multiplex lavacrum exigitur.

Tertullian.

110. *Qui Dei lege illuminantur & audire contemnunt, puniuntur.* Secundò: *In una die venient plagæ ejus, mors, luctus, &c.* Per quæ intelliguntur univerſitas ſuppliciorum, & hæc omnia veniunt illi in una die: Cùm Ninive ad ſpatium quadraginta dies conceduntur, unde tanta differentia? Babylon magna beneficia ex Dei manu receperat; inter quæ illud valde inſigne, quod in ſe habebat Dei populum: ejus nempe electos, ut patet ex verſ. 4. *Exite de illa, populus meus.* A quo docebatur, & inſtruebatur in Dei lege, quem hæc civitas audire contempſit. Quo tanto beneficio carebat Ninive ante adventum prophetæ, cùm non haberet, à quo illuminaretur in lege Dei ac præceptis ejus: ideò cum hac benignè agitur: illa verò rigidè punita igne crematur. Cùm Deus vellet populum Iſraël ſua lege nobilitare, totus mons Sinai ignitus erat: Exod. 19. n. 18. *Totus mons Sinai fumabat, ad quod deſcendiſſet Dominus ſuper eum in igne.* Cujus rei optimam rationem aſſignat N. D. Cyr. Alex. homilia habita in Conc. Epheſ. & ait: *Deſcendit univerſorum Deus in monte Sinai in ſpecie ignis: Et cur, quæſo, in ſpecie? Sanè quando illis promulgaturus erat legem, tunc ſalubriter admodum in ignis ſpecie deſcendiſſe viſus eſt: nempe quo hinc tranſgreſſores illius intelligerent, rem ſibi cum igne fore.* Dum lex à Deo datur, totus mons igne fumabat, & ſonus buccinæ paulatim creſcebat, ut denotaretur, quòd illi, qui audire legem contempſerint, igne petimendi erant.

Exod. 19.

D. Cry. Alex.

111. *Superbia ad ſe advocat omnes plagas.* Tertiò: Ninive dantur quadraginta dies; ſuper Babyloniam verò una die omnes plagæ veniunt: unde tanta differentia? Ninive peccaverat deliciis, voluptatibus, comeſſationibus, ac ebrietatibus, at verò peccatum Babyloniæ inter cætera erat ſuperbia, ut apertè patet ex contextu. *In corde ſuo dicit: Regina ſedeo, vidua non ſum, luctum non videbo. Ideò in una die veniunt omnes plagæ ejus.* Illa particula. *Ideò*, ut dixi in Expoſitione, denotat cauſam tantorum ſuppliciorum fuiſſe illius ſuperbiam, ac arrogantiam, peccata autem Ninive erant ex quadam fragilitate, ac debilitate humana: inde quandam mitem clementiam ſollicitabat: at peccatum Babyloniæ fuit ſuperbia, quæ ſtatim, illicò, ac inopinatè ad ſe advocat omnes plagas, ac verberationes, quibus pereat, ac conſumatur. Hinc ait David Pſal. 72. n. 18. *Dejeciſti eos, dum allevarentur.* Expende particulam *dum*: ipſo puncto elevationis dejecti ſunt. D. Cypr. ſerm. de jejun. & orat. *Peremptoria eſt altitudo quæſita repente, & quod multis erat partum ſudoribus, ambitione irruente, ſubitò obliteratum eſt, & turbinis hujus impetu avulſum eſt.*

Pſal. 72.

D. Cyprian.

112. In quæſtionem voco, cur Babylon die punitur? *In una die venient omnes plagæ ejus*: At verò dives Avarus nocte caſtigatur. Cur non utroque die, vel nocte? Avarus dicebat animæ ſuæ. *Anima habes multa bona poſita in annos plurimos: Requieſce, comede, epulare*: Statim Deus intonat *Stulte hac nocte animam tuam repetent à te*: Luc. 12. n. 20. Et cur contra illum tam dura ſententia promulgatur; Nocte enim ſuperbas, ac arrogantes illas cogitationes jactabat, ut bene colligitur ex text. *Hac nocte*: qua illa nempe dicebat, & obſervat D. Greg. l. 12. Mor. c. 1. *Eadem nocte*, ait, *ſublatus eſt qui in rerum ſibi abundantia multa tempora fuerat præſtolatus* Babylonia autem in die ſe ſuperbè glorificabat, oſtentans ſuam majeſtatem in deliciis, ut dixi in limine quæſtionis Inde Avarus, qui nocte vanitatibus ſe extollebat, nocte punitur: Babylon. verò, quæ die inflata ſua poteſtate apparebat, die etiam caſtigatur. in ipſo enim puncto temporis, ſive, diei, ſive noctis, in quo homo ſuperbè extra ſe rapitur, in ipſomet puncto inopinatè divina ultio in eum volat. Unde ait D. Chryſoſt. in Pſal. 122. ad illa verba. *Opprobrium abundantibus, & deſpectio ſuperbis*, ait: *Semper ſuperba cogitantes repentina humilitate obruuntur: nihil enim ſuperbia deteſtabilius, nihil arrogantia crudelius reperitur.*

D. Gregor. *In quocumque temporis articulo homo ſuperbeſcit, apprehendit eum ultio divina.*

D. Chryſoſt.

113. De ſuperbiſſimo Lucifero ait Iſaias 14. n. 13. *Qui dicebas in corde tuo: In cœlum conſcendam: ſupra aſtra Dei exaltabo ſolium meum: ſedebo in monte teſtamenti in lateribus Aquilonis: Aſcendam ſuper altitudinẽ nubium ſimilis ero Altiſſimo:*

Iſai 14. *Inopinata, & repentina calamitas obruit ſuperbum.*

Verumtamen ad infernum detraheris. Ex Græco legitur: *Nunc autem ad inferos deſcendes.* Quid eſt *Nunc*: in ipſo nempe puncto, quando aſcenſiones illas meditaris, quando minus cogitas de deſcenſu, totus poſitus in aſcendendo, ut inde fiat evidens quàm ſubitò, ac inopinatè
D. Cyrill. ſuperbo caſus obveniat D. Cyril. Alex. l. 2. in Iſa. ſic fatur: *Inopinatis calamitatibus involvendum eſſe ait, qui in malis præter ſpem, & opinionem verſatur* Hoc ſemper contingit ſuperbo, quod in repentina, & inopinata mala deſcendat.

QUÆSTIO XIV.

Quare plagæ Babylonis dicuntur mors, luctus & fames, quò magis explicatur, cùm mortuo non ſit fames, & luctus?

114. IMmediatè antea dicitur de Babylonia, quòd maximè ſe glorificaverat, & in deliciis erat: & nunc dicitur de ea: *ideò in una die venient plagæ ejus mors luctus, & fames.* Ut inde pœna
Iob 1. eſſet gravior, & calamitas acerbior; utpote
Acerba calamitas media recreatione, ac gaudio veniens. contingens in medio deliciarum, ac voluptatum. Iob. 1. n. 13. dicitur: *Cùm quadam die filii & filiæ ejus comederent, & biberent vinum in domo fratris ſui primogeniti; nuntius venit ad Iob, qui diceret: boves arabant, & aſinæ paſcebantur juxta illos, & irruerunt Sabæi.* Ex quibus bene colligitur, quòd tunc tota calamitatum tempeſtas cœpit, quando filii Iob comedebant: ex quo
Origenes. eruditè infert Origenes, tunc etiam Iobum in domo ſua prandiſſe: non enim filii ejus prandebant, niſi communi, ac conſueta hora: Cur ergo dæmon talem horam exploravit, ut pœna, & plaga inter gaudia immiſſa eſſet accerbiſſima, & recreationis hora tota verteretur in tempus anguſtiæ, & dolorum. Orig. l. 1. in Iob. *Sic itaque hora prandii manducantibus illis, ac bibentibus, Iob ſanè in domo ſua erat, venit nuntius ad Iob: Erat nempe diaboli nequiſſimi verſutia, ut horam prandii obſervaret, ut prandente illo triſtes, ac mortiferos nuntios ad eum mitteret, quo magis fatigaret, & eum interficeret, ut tempore comeſtionis, & potus, atque jucunditatis triſtes nuntios mittendo deficere illum juſtum faceret.*

115. *Impius in hac vita cruciatur anima, & corpore.* Ad quæſtionem. Plagæ venientes ſuper Babyloniam tres maximè numerantur, mors, luctus, & fames: Cur ergo mors ponitur primo loco, cùm nullus mortuus lugeat & fameſcat: ac proinde videbatur dicendum: Venient luctus, & fames & mors: tamen mors ponitur primo loco: hujus rei rationem literalem jam dedi in expoſitione. Moraliter verò mors eſt in prima fronte; & meritò, quia etſi impius in anima
Ansbert. mortuus: tamen ſemper acerbos, & rigidos ſuſtinebit cruciatus. Ansbert. Abbas. *Mors principalis, ait, reproborum illa eſt, qua Deo deſerente interior moritur homo, manente exteriori cruciatu quo & exterior, & interior affligitur homo, ſicut etiam anima deſerente moritur corpus; ſic Deo deſerente moritur anima.* Impius in hac vita cruciatur, animâ ſtimulis conſcientiæ, corpore verò in diros tortores incidet.

116. *Sumptum.* Secundò: Babylonia cum ſuis civibus duram, ac rigidam famem temporalem ſuſtinebit in corpore, acerbiorem verò in anima, æternam nempe abſentiam Dei cum deſperatione. Idem Ansbert. *Illa tam deterior & immanior intelligenda eſt, qua impii à Dei contemplatione in perpetuum remanebunt jejuni, ſicut enim præſentia Dei vita eſt, & cibus electorum ſic ejuſdem abſentia, mors, & fames reproborum: iſto enim cibo juſtos in futurum alendos Dominus denuntiat: Mat. 5. Beati, qui eſuriunt, & ſitiunt juſtitiam: quoniam ipſi ſaturabuntur.* Ferè ſimilia habet Ioachimus Abbas: Carentia viſionis divinæ ſummum tormentum damnatorum. Vide tom. 1. cap. 1. q. 29. num 216. 217. 218. & ſup. 14. q. 37. n. 341. 342. 343. & 344.

Tormentum damnatorum, carentia viſionis Dei. Matth. 5. Ioachimus.

117. Tertiò: *Et luctus*: qui eſt in damnatis, ut eſt certiſſimum, de quo Chriſtus D. ait Matth. 13. num. 42. *Ibi erit fletus, & ſtridor dentium.* Matth. 22. n. 13. *Mittite eum in tenebras exteriores; ibi erit fletus, & ſtridor dentium.* Et etiam in hac vita impium, ſeu peccatum ejus triſtitia comitatur. Duo illi primi fratres muneribus ſuis Deum venerari nituntur, ſed ex munere Caïn ingentem lucratur triſtitiam: dicitur enim Gen. 4. n. 5. juxta lectionem D. Ambroſ. 1. c. 6. *In Caïn verò, & ſacrificia ejus non reſpexit. Et contriſtatus eſt valde, & concidit vultus ejus.* Indignè offerentis peccatum illius individuus comes fuit triſtitia. Pulchrè Rupertus: *Ubi peccatum erat, triſtitia deeſſe non poterat.*

Matth 13. Match. 22. *Triſtitia omnium acerbiſſimum malum.* Gen. 4. D. Ambroſ. Rupert.

118. Cùm Deus procederet ad primam mulierem puniendam, ait illi, Geneſ. 3. n. 16. *Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos: in dolore paries filios, &c.* Quæ verba ſic leguntur à D. Chriſoſtô. *Multiplicãs multiplicabo mœrores tuos, & gemitum tuum. In triſtitia generabis filios* Cauſa ruinæ totius generis humani extitit mulier: & tamen pro tam ingenti facinore, ſolùm in triſtitia, & mœrore pœna illi infligitur: Et cur fœmina tanti peccati occaſio, ſolo mœrore caſtigatur; niſi ex eo, quòd hæc ſola pœna omnium acerbiſſima putatur? Ait D. Chryſoſt. epiſt. 8. ad Olymp. & ait, *Multiplicans multiplicabo mœrores tuos, & gemitum tuum; in triſtitia generabis. Nuſquam dolor, nuſquam labor, ſudor, ſed mœror, & gemitus. Et illa, quæ ex iis vindicta deſcendit doloribus, infinitis mortibus eſt coæqualis, imò etiam multò deterior.* Sic S. Doctor triſtitiæ pœnam ſuper omnem pœnam proponit.

Gen. 3. D. Chryſoſt. *Triſtitia æqualis morti, imo deterior.*

119. Chriſtus accedens ad paſſionem diſcipulis ſuis dicebat. Matt. 26. num. 38. *Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem.* Diſcipuli autem Act. 5. n. 41. *Ibant gaudentes à conſpectu Concilii; quoniam digni habiti ſunt pro nomine JESU contumeliam pati.* Homines gaudent in pœnis, & filius Dei maluit in illis triſtari, cùm eas avidiſſimè exoptaret. Chriſtus D. voluit ſibi aſſumere omnem pœnam, & dolorem, inde triſtitiam, quæ eſt ſummum omnium pœnarum tormentum, noluit à ſe rejicere, ſed libenter diſpoſuit illud ſuſtinere, ac pati, D. Chryſoſt. epiſt. proximè cit. Sic ait. *Triſtitia animarum crudele tormentum eſt, dolor quidem inexplicabilis, & judicium omni judicio vindictâque deterius. Nam & vermi eſt ſimilis venenato, non ſolùm carnem, ſed animam ipſam perimens, Tinea non ſolùm ad oſſa, ſed ad corda pertingens: perpetuus quidam carnifex, non animam dilanians, ſed vires animæ conſumens.*

Matth. 26. Act. 5. *Triſtitia omnium pœnarum duriſſimum, tormentum.* D. Chryſoſt.

Apoc. 17. n. 7. Et flebunt, & plangent ſe ſuper illam Reges terræ,

qui

qui cum illa fornicati ſunt, & in deliciis vixerunt, cùm viderint fumum incendii ejus.

Num. 8. Longè ſtantes propter timorem tormentorum ejus, dicentes: væ, væ, civitas illa magna Babylon; civitas illa fortis; quoniam una hora venit judicium tuum.

VERSIONES.

Pagninus, n. 9. Flebunt illam, & plangent ſuper illa.

Syriacus. Lugebunt ſuper ea, &c. qui cum ea ſcortati ſunt, & laſcivierunt, quando videbunt.

Arabicus. Contriſtabunt ſuper eam, &c. qui cum ea fuerant oblectati.

D. Cyprianus. Et in deliciis verſati ſunt.

Primaſ. Et in delicijs cõverſati ſunt.

Syriac. num. E longinquo ſtantes propter metum.

Arabicus. Stabunt eminus ob timorem cruciatus ejus; dicentes: væ, væ, urbi magnæ Babyloni, urbi validæ, cujus una hora.

D. Auguſtin. Propter metum tormenti ejus; quia una hora venit damnatio ejus.

Pagninus. Cùm ſteterint à longè; quia in una hora.

Richard. Vict. Væ, væ, væ civitas magna,

EXPOSITIO VI.

120. Alcazar. Cornel. Ferrar. ET *flebunt, & plangent ſe ſuper illam. Reges terræ.* Hæc verba etiam dicta ſunt ab Angelo Joanni, ut obſervat Alcazar, & cum eo Cornel. ac Ferrar. Et incipit hic ſermo divinus lugubrem Næniam ſuper Baylonem, id eſt Romam, in cujus excidio exprimit excidium univerſæ civitatis impiorum, & in ejus deſtructione exprimit planctum omnium mundanorum de amiſſione rerum terrenarum lugentium, & valdè minutim eas numerant per decem ſequentes verſus, ut ſolet fieri in Næniis, & ut erga illas exprimant ſuum magnum affectum, quas intimè in cordibus habebant: & ad hunc affectum indicandum, repetito verbo utitur ſermo divinus, *Flebunt & plangent*; ob multiplicationem lachrymarum, gemituum, ac dolorum, vel ob mœrorem internum, & externum.

121. *Amici hujus mundi ſui gratia plorant in aliorum ruina.* *Reges terræ*: Vel intelligunt decem Reges, qui Romam vaſtabunt ob tantam cladem odio verſo in amorem: vel cum tunc tantum erunt decem Reges primarii, aliqui principes, & Reguli, amici, & confœderati Romæ, videntes tantam illius cladem, ac incendium, timebunt, ac dolebunt, ſuper illam: de quo quæſt. ſeq. & profundè conſidera, quod ait Text. *Flebunt, & lugebunt ſe ſuper illam.* Non ait, flebunt, & lugebunt Babylonem; ſed *ſe ſuper illam.* Hoc enim valdè frequens eſt in mundi amatoribus; ac amicis; non plangunt ob Babylonem exciſam, nec gratia Babylonis, ſed gratia ſui, quia cum illa amittunt ſuas delicias, & concupiſcentias, quas cum illa habebant, & ideò ſubditur: *Qui cum illa fornicati ſunt, & in deliciis vixerunt.* Richard. Vict. *Subverſa proſperitate malorum, graviter dolebunt*; hi ſcilicet Reges, *eo quod id, in quo ſolum jucundabantur, amiſerunt.* Ricard.

Cùm viderint fumum incendii ejus longè ſtantes. 122. *Criminis reus dolet in pœna ſui ſce[leris].* Tanta erat altitudo, ac magnitudo fumi, ut à longè ſtantibus videri poterat; quod indicabat ingentem ruinam, & magnum incendium: *Longè ſtantes propter timorem tormentorum ejus.* Verba ſacra exprimunt timorem amaſiorum, qui cùm ſibi malè ſint conſcii, videntes tot cruciatus in ſuas delicias, torquentur flentes, ac lamentantes, ſed à longè tamen ſtantes, ne & ipſi involvantur eodem ſupplicio & pœnis quas benè ſciunt ſe eſſe commeritos.

Dicentes væ, væ, civitas illa magna Babylon. 123. Repetitio iſta oſtendit mœrorem, & amorem, ac etiam magnam de Babylonia æſtimationem, magnumque etiam ingerunt timorem. Rich. de S. V. ter legit *væ*, quod ipſe ſic explicat, quia triplex pœna indicitur propter triplex peccatum, cogitatione, opere, & verbo commiſſum. *Quoniam una hora venit judicium tuum.* Quis non timeat, cùm tam repentinum veniat judicium; ſeu damnatio inevitabilis. Richard.

QUÆSTIO XV.

Quare in deſtructione Babylonis plorant Reges & non fratres, nec amici, nec paſtores; & qui ſint iſti Reges?

124. Viegas. AB hoc ſecundo incipio. Viegas exiſtimat eſſe alios diſtinctos ab illis decem Regibus, qui tunc Orbem occupabunt, de quibus dictum eſt ſuperiori cap. tamen contra hoc urget, quia tam juxta Danielem, quàm Joannem non poſſunt aſſignari alii Reges tunc in Orbe; & ideò Ribet. Cornel. Lahay. dicunt, quod poſt quam decem Reges Romam deſtruxerint, quaſi ob tantam deſtructionem plorabunt, ut Titus, ut refert Joſeph. 7. de bell. Jud. c. 24. reverſus ex Ægypto, ac cùm veniſſet Jeroſolymam, vidiſſetque illius devaſtationem, maximè indoluit, & illius eſt miſertus. Secundò reſpondet; quod quamvis in Orbe tunc eſſent decem Reges, tanquam Magnates, & ſupremi, tamen extabant multi Principes Gubernatores ac Præſides; qui etiam in Scriptura dicuntur Reges, ut Pilatus Præſes, Judææ Rex appellatur cum Herode, Act. 4. n. 36. exponunt Apoſtoli illud Pſal. 2. n. *Aſtiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum adverſus Dominum, & adverſus Chriſtum ejus* indeque hi Reges dicuntur multi Principes, Gubernatores, ac Præſides, qui adſtricto fœdere amici erant Babyloniæ & in illius clade, ac ruina plorabunt. Richard. Cornel. La Hay. Joſeph. Actor. 4. Pſalm. 2.

Et

125. Apoc. 17. *Peccatum delet nomen Regis, quod pœnitentiâ reviviſcit.* Et nota, quòd hîc dicuntur Reges, qui antea montes dicebantur ſuperiori cap. 17. n. 9. *Septem montes ſunt, ſuper quos mulier ſedet, & reges ſeptem ſunt.* Qui anteà montes, ac petrarum rupes dicebantur, nunc ſimpliciter reges appellãtur: quandiu enim meretrix ſua laſcivia ſuper eos ſedebat, ac quieſcebat, montes inſenſibiles erant. At verò modò, quia *longè ſtantes erant*: Videntes fumum: habentes fumum in oculis, quo lachrymæ in pœnitentiæ ſignum diffunduntur, jam non montes, ſed reges nominantur, quia pœnitentiæ humilitas ad regiam dignitatem extollit. Salomon (Eccleſiaſt.) in libris Cant. Sap. ac Eccleſiaſt nomen Regis, ac Principis ſubticuit: illud verò præfixit in libro Eccleſiaſtes, dicens: *Verba Eccleſiaſtæ filii David Regis.* Juxta cõmunem ſententiam hunc librum ſcripſit totus pœnitentia cõtritus, & inde incipit: Vanitas vanitatum, etſi in aliis operibus nomine Regis careat; in pœnitentia verò illo inſignitur.

126. *Aliquando Principes præ cæteris Deo rebelles.* Et Reges primo loco hîc ponuntur flentes, & percuſſi timore tormentorum ejus; quia præ cæteris Deo rebelles fuerunt, & ut ſciant quia potentes potenter tormenta patiuntur. Favet Andr. Cæſ. *Per Reges hoc loco Principes, ſublimioréſque poteſtates, Magiſtratus denotari putamus; hoſce proindéque tanquam præ cæteris à divinis praeceptis in illa ſcortantes fleturos pronuntiat, ut primum illius depopulationem, extremámque deſolationem viderint, vel audierint.*

127. Ad primam quæſtionis partem ſuper fornicariam, lugent reges terræ; ſub quibus, ut jam dixi, intelliguntur Principes, & Gubernatores: lugent etiam mercatores, ac negotiatores & nautæ. Cur in hoc tam univerſali planctu non luget etiam aliquis frater, conſanguineus, & amicus: hi enim in funerali pompa primi ſunt? inde David accepta morte Jonathæ dicebat. *Doleo ſuper te frater mi Jonathas*, 2. Reg. 1. Cur ergo in hujus meretri- (2. Reg. 1. *Laſcivia pietatis nomina abſumit.*) cis funere nullus frater, nullus amicus, aut cognatus invenitur? In hac meretrice inſolens, ac impudica luxuria caſtigabatur, & inde hic nullum apparet pietatis ſignum: omnia enim, quæ pietatem redolent, per luxuriam habentur ex- (D. Zeno.) tincta & deleta. Rectè ait D. Zeno ſer. de pudicitia. *Libido nonnumquam nomina pietatis, concubitu prodigioſo delevit.*

128. Scribit D. Lucas, n. 37. *Ecce mulier in civitate peccatrix ut cognovit &c.* Sic ſimpliciter una mulier introducitur, ac ſi ſola eſſet ſine fratribus, ac (Joan. 11. *Ubi laſcivia, omnem pietatem delet quam puritas ad ſe trahit.*) cognatis. De illa tamen refert Joan. 11. n. 1. *Erat quidam languens Lazarus à Bethania, de Caſtello Mariæ, & Marthæ, ſororum ejus. Maria autem erat, quæ unxit Dominum unguento, & extersit pedes ejus capillis, cujus frater Lazarus infirmabatur.* Ecce Joannes non tantùm contentus eſt Martham, & Mariam ſorores dicere, ſed iterum ſigillatim ejus pœnitentiæ acta commemorans: *Quæ unxit Dominum unguento*: eam ſororem Lazari appellat. *Cujus frater Lazarus infirmabatur.* Quid eſt ergo, quod Lucas eam ſolam ſine fratre, ac ſorore proponit? Cur Joannes tantus eſt, ut ipſa ſola non cognoſcatur, ſed ut habens fratrem, & ſororem Lucas agebat de illa adhuc ſub nomine peccatricis, & ut in laſcivia degentis: & ideò illam ſolam ſine fratre, ac ſorore introducit, benè ſciens à laſcivia omnia pietatis, ac benevolentiæ nomina extingui, ac deleri: Joannes autẽ ſemel, & iterum cum fratre, ac ſorore proponit, & ut fratres habentem ſcribit: de illa enim agebat, ut libera ab omni libidine, cum multa pœnitentia. Favet Rup. l. 10. in Joan. & ait: *Lazarus quidam languens erat: Maria autẽ ſoror ejus jam à peſſimo languore per gratiam Domini revixerat, atque convaluerat.* Ubi peccatrix in laſcivia proponitur, nullum ibi pietatis nomen adjungitur, quam maximè puritas cum pœnitentia ad ſe trahit. Rupert.

129. *A magna ruina liberatur, qui à ſuperfluitate abſtinet.* Secundò: Ecce in luctu, ac fletu Babyloniæ omnes homines inveniuntur, Reges terræ, ſub quibus intelliguntur Principes, Magnates, Præſides, ac Gubernatores: Deinde conveniunt mercatores, in quibus denotantur etiam opifices, & etiam in hoc luctu non adſunt agricolæ, & paſtores: Et cur hi tantum liberantur à tanta afflictione, anguſtia, ac timore, quo Reges & Potentes ſæculi opprimebantur: ut dicitur in Textu. *Stantes longè propter timorem.* Soli Agricolæ, & Paſtores non incumbebant ſuperfluitatibus Babyloniæ, ſeu mundanorum, ſeu tantùm rebus maximè neceſſariis ad vitam, Rup. ait: *Notãdum interea, quia* (Rupert.) *paſtores, & ruricolæ fletum hunc luctumve habituri non ſcribuntur, quia ſcilicet ſimplicis vitæ officia ſunt, magiſque neceſſario uſui, quàm ſuperfluæ cupiditati famulantur.* Qui in ſuperfluitate deliciarum Babyloniæ vixerunt, luctu, ac timore illius ruinæ vexantur, à quo liberantur, qui neceſſitati potiùs, quàm ſuperfluitati ſtudent.

130. Cantic. *Dimitte ſuperflua, ut Chriſto placeas, & ſervias.* Suæ dilectæ: ait Chriſtus D. Cant. 4. n. 2. *Dentes tui, ſicut greges tonſarum, quæ aſcenderunt de lavacro.* Cùm ſermo ſit de Chriſtiano lavacro, ab illo greges tonſarum prodeunt, & quid habent hujuſmodi oves tonſæ, cum Chriſti lavacro? In Domini Baptiſmo aſcendunt oves à labe, ac turpitudine peccati, & damnationis ad gratiam, & gloriam, & tanto dono non inſignitur, ac nobilitatur, niſi ille, qui mundialibus, ſuperfluis, ac vitioſis renunciat. Ait ibi Gilbert, Abb ſerm. 25. in Cant. *Quaſi grex detonſarum, quæ aſcenderunt de lavacro. Veterem enim deponentes hominem, & onere ſupervacuo levati, alacrius ad ſuperiora conſcendunt. Benè enim detonſi, & de lavacro aſcendunt, quaſi nihil veteris, vel ſarcinæ, vel ſordis habentes.* Ille in Chriſti lavacro veterem hominem deponit, & omni gratia fulget; & nitet qui omne ſuperfluum à ſe abjicit, ac dimittit. Vide quæ dixi tom. 4. in Evang c. 40. q. 8. n. 48. 49.

QUÆSTIO XVI.

Quare tantus fletus procedit ex viſo fumo ruinarum Babyloniæ?

Rationem literalem hujus rei jam dedi in Expoſit. Viſus fumus à longè indicium erat magni incendii ac ruinarum Babyloniæ, & non ſolùm civitas incenditur, ſed etiam fumus incendii ejus datur videndus civibus qui longè aberant? Et cur neceſſum fuit, ut etiam abſentes perciperent incendium concrematæ civitatis? Hoc ſanè ſpectabant ad magnum dolorem, ad magnámque reproborum pœnam, ut ſuiſmet oculis videant perire, ac cõburi amata ſua bona, pro quibus acquirendis, ac ſervãdis multo ſudore, multa pericula pertulerunt. Rup. ait: *Quia videlicet in illa hora, cùm cœperit hic mundus ſupremo igne cõflagrare, miſerum, cũctis amatoribus ejus dabit ſpectaculum, ubi non ſine magno dolore perire videbunt quæcumque cum amore nimio poſſederunt.* Magnus dolor, dum perire vident, quæ magnopere amabant, & magno labore acquiſierant. Similiter Joſuë cum ſuo exercitu ad capiendam urbem

131. *Magnus dolor dum videt homo perire ſua, quæ amaverat.* (Rupert.)

urbem Hai, poſuit milites in inſidiis ex parte occidentali: ex altera verò parte, cùm civitatem aggrederetur, fugam ſimulans cum ſuis, habitatores civitatis eos perſequebantur, milites, qui in inſidiis latebant, ſuccenderunt civitatem, & ait Text. Joſue 8.n.20 *Viri autem civitatis, qui perſequebantur Joſue reſpicientes, & videntes fumum urbis ad cœlum uſque conſcendere, &c.* Hi viri, qui jam rapiebantur ad ruinam, coacti ſunt videre fumum incendii urbis, quam dilexerant, & pro qua tot ſubibant diſcrimina, ut cum majori dolore perirent, videntes ſuis oculis bona ſua conſumi.

Joſue 2.

132. Quod benè confirmatur. Ex eo, quod inducturus Deus diluvium, quo perirent univerſi peccatores, altè diſpoſuit, ut pluviarum imbres verno tempore inciperent. Dicitur Geneſ.7.n.11. *Menſe ſecundo ſeptimo decimo die menſis rupti ſunt omnes fontes abyſſi* Et cur verno tempore incipiente inducitur diluvium? Præclarè D. Ambr. l.de Noë c.14. *Secundum menſem verni eſſe temporis non ambigitur, quando augentur naſcentia, ager parturit, terrarum partim, atque animantium fœtura ſe fundit. Tunc ergo fecit diluvium, quando dolor eorum major foret, quando in ſua abundantia puniebantur, tunc ultio terribilior.* Verno tempore puniuntur, quando terra parturit fructus quos amaverant, & pro quibus multas calamitates ſubierant, dum expectabant eorum abundantia frui, quam ſuis oculis videbant, ab illa defraudari pereunt ut tunc dolor eſſet gravior & pœna terribilior.

Geneſ. 7.

D. Ambroſ.

Magnus dolor, quod videns bona deſiderata, tunc pereat homo.

133. Secundò: Tota Babylonia & omnia, quæ in ea erant, à flammis devorabantur, & tamen reges non vident flammas, ſed earum fumum? Quia quælibet adverſa hujus ſæculi, quilibet cruciatus, quælibet incendia, ſunt tantum fumus reſpectu ſuppliciorum, quæ ſunt reſervata reprobis. Ut rectè ponderat Ansbert & ait: *Quid enim ſunt præſentes tribulationes, niſi ut ita dixerim fumus futurarum pœnarum? Sicut enim fumus dat futuris indicium flammis ſic præſentes tribulationes futurorum tormentorum ſpecimina eſſe videntur, tanquam prænunciæ ignis æterni. Hic Dominus, Luc. 21.n.9. Cùm audieritis prælia, & ſeditiones, nolite terreri; oportet primùm hæc fieri, ſed nondum ſtatim finis: ſurget gens contra gentem, & regnum adverſus regnum, & terræ motus magni erunt per loca, & peſtilentiæ, & fames. Hæc autem omnia ſunt initia dolorum, ac ſi aliis verbis diceret, fumus ſunt futura fornacis, id eſt ignis æterni.*

Adverſa hujus ſæculi ſunt tanquã fumus tormentorum alterius vitæ.

Ansbert.

Luc. 21.

134. Hinc advoco id, quod ait Iſaias 13.n.21. *Replebuntur domus eorum draconibus* Labores quibus impii opprimuntur, ac vexantur in hac vita dracones dicuntur. Dracones, ut notat Aelredus ſer. 9. in Iſai. *dicuntur beſtiæ terribiles eſſe vultu, natura tam igneæ, ut flammas, & fumum ex ſe emittere videantur.* Calamitates, ac miſeriæ, quibus impii cruciantur in hac vita, ſunt tam horribiles, ac terribiles, ut ignem, & fumum exhalare videantur, tanquam indicium futuri incendii æterni. Vide quæ dixi ſuprà c.16.q 5.n.42.43.44.

Iſai. 13.

Aelredus. *Labor eſt impio veluti fumus inferni.*

135. Tertiò: *Flebunt, & plangent ſe ſuper illam reges terræ, cùm viderint fumum incendii ejus ſtantes à longè.* Valdè mirum; modò ſtantes à longè vident fumum ruinarum Babyloniæ; & antea cùm eſſent prope, dictum eſt verſ.4. *exite de illa popule meus*: Tunc non videbunt; & modo vident fumum incendii ejus longè ſtantes. Præclarè D. Ambroſ. *Stabant longè mente, & voluntate, non corpore horrentes ſcelera ſua.* Modò ruinarum Babyloniæ vident fumum, qui in oculis lachrymas excitat: *Flebunt & plangent*: quia licèt corpore eſſent in civitate, longè erant ab illa exhorrentes, & deteſtantes ſua ſcelera; quandiu peccator eſt in gurgite ſuorum delictorum ſuam ruinam, ac miſeriam non videt, nec conſiderat; at verò ſi affectu, & voluntate longè recedit ab eis pœnitentia lugens, & flens, tunc maximè videt fumum, ac exhalationem turpitudinis ſuarum iniquitatum, fletus lachrymarum eſt tanquam collyrium aperiens oculos, quos velamen peccatorum obcæcaverat.

D. Ambroſ.

Peccatũ excæcat, pœnitentia facit videre.

136. Peccavit David peccato magno adulterii Bethſabeæ, & homicidio Uriæ, in eòque obdormivit per ferè integrum annum, 2. Reg.11.n.4. juxta communem ſententiam Occaſione quadam David præcidit oram chlamydis Saül ſilenter, & ſtatim ſuam culpam, cùm eſſet levis, agnovit. *Poſt hæc percuſſit cor ſuum David, eo quod abſcidiſſet oram chlamydis Saül.* 1.Reg. 24.n 6. Modò verò culpam levem tam citò cognovit: & in delicto graviſſimo ſic obcæcatus eſt per ferè integrum annum donec à Propheta commonitus eſt; ſuper culpam levem abſciſſionis veſtitus Saül, citò doluit pœnitentia illuſtratus. *Percuſſit cor ſuum*: ut ait Lyran. *Reprehendit eum conſcientia ſua*: Cùm habuiſſet pœnitentiam, ac cordis dolorem, habuit & cognitionem: At verò in grandi culpa; cùm illa ſcilicet pœnitẽtia careret, caruit & uſu, qui ſuum ſtatum recogitaret ac perpenderet.

2. Reg. 11.

1. Reg. 24.

Lyran. *Pœnitentia illuminat oculos, ut videas peccatum.*

137. Cùm junior Tobias veniſſet in domum Patris ſui, ait Text. Tob.11.n 13. *Tunc ſumens Tobias de felle piſcis linivit oculos Patris ſui, & ſuſtinuit quaſi dimidiam ferè horam, & cœpit albugo ex oculis ejus, quaſi membrana ovi egredi. Quam apprehendens Tobias, traxit ab oculis ejus, ſtatimque viſum recepit.* Quæ verba ſic explicat Hugo. *Cœpit albugo ex oculis ejus quaſi membrana ovi egredi hæc eſt macula cupiditatis*; vel ſaltem alicujus levis culpæ: Et quonam medio hæc ab oculis aufertur, ac deperditur? Felle nempe, quod ob ſui amaritudinem, pœnitentiam ſignificat, quæ nebulas peccatorum diſſipat, & viſum integrum, ac perfectum reſtituit, ut ſuam conditionem, ac ſtatum videat, & recogitet peccator.

Tob. 11.

Hugo. *Pœnitentia diſſipat nebulas peccatorum.*

QUÆSTIO XVII.

Quare Reges à longè ſtantes timebant, tormenta Babylonis?

138. REges videntes fumum incendii Babyloniæ, quomodo à longè ſtant. Sic frequenter contingit, ut amici, ac individui comites in deliciis tuis, tempore afflictionis ac ruinæ, te deſerunt, ac à longè fiunt; ut factum legimus ab his Regibus, qui ut dicitur in litera, fornicati ſunt cum Babylonia, & in deliciis cùm illa vixerunt tempore fælicitatis; modò verò in hac tanta ruina illam deſerunt; ab ea longè fiunt.

Amici tempore fælicitatis tibi adhærent in labore deſerunt.

139. Secundò: Iſti amatores Babyloniæ ſtant à longè videntes fumum incendii ejus: Et cur non potiùs ab ipſa voraci flamma rapiuntur, ut contigit Regis miniſtris, qui tres pueros in fornacem miſerunt: Daniel. 3. num. 22. Hoc tamen diſpoſitum eſt ad majorem pœnam, ut miſeri ſuiſmet oculis videant Babylonis fumum, videantque omnia bona ſua maximè amata, in

Daniel. 3.

cinerem

cinerem, & favillas redigi, etſi deſiderio, ac voluntate à tanta ruina longè abeſſe optabant, tamen corpore alligati in illa tenebantur, nullum habentes effugium, quo ab illa eximerentur. D. Ambroſ.hic. *Mirum valdè eſt, quòd longè ſtare dicantur, cùm in eiſdem pœnis ipſi ſint demergendi in quibus & cæteri reprobi, qui per Babylonem deſignantur. Stal ant igitur longè mente, & voluntate, non corpore horrentes ſcelera ſua, quibus æternaliter cruciabuntur.* Ecce maximè horrenda, ac metuenda impiorum conditio, ut videatur ſuis oculis ſua mundialia bona, ſuas opes, ac delicias in fumum evaneſcere & horrentes ſua ſcelera, ob quæ tot crimina perpetrarunt, etſi deſiderio ac voluntate diſtare velint, tamen nullum habent ſubterfugium, ſed ſimul in eiſdem pœnis involvuntur, ut ibi conſumantur, & pereant.

D. Ambroſ. *Magnũ ſupplicium reproborum, quod in perditione ac in pœnis nullũ habeant effugium.*

140. Multas militum copias convocavit Abſalon contra patrem David; cùm Abſalon eſſet ſuperatus, & ſedens mulo fugit: *Et adhæſit caput ejus quercui, & illo ſuſpenſo inter cœlum, & terram, mulus, cui inſederat, pertranſivit.* 2.Reg.18.n.9. Cur divina providentia diſponitur, ut Abſalon ſuſpenſus in arbore denſa & alta pereat, ut ipſe ibi tanquam ab alto, ac imminenti loco videat ſuos exercitus, ſuos milites, ſuáſque res perire, ac conſumi, cùm ipſe totus eſſet alligatus in pœnis nullum habens effugium: nam mulus, in quo inſederat, pertranſivit. Ex quo ait Hugo Vict. de clauſtro animæ, c.15. *Mulus, cui inſederat pertranſivit, ſed ipſe quercui ſuſpenſus inhæſit, quia luxuria, & dolus, cui ſemper ſtuduerat, periit, pœna peccati manſit.*

2.Reg. 18. *Magna pœna, quod alligatus ſupplicio, ſuorum videat deſtructionẽ.*

Hugo.

141. Tertiò: L*ongè ſtantes propter timorem tormentorum ejus.* Hic juxta communem ſententiam figurantur damnatorum pœnæ; proindéque dicendum erat, propter dolorem tormentorum; nam in inferno videtur, quòd non ſit pœnarum timor, cùm jam pœna ſit inflicta, & non infligenda: in inferno eſt omnis anguſtia, & miſeria, in eóque invenitur omnis pœna, & ideò ibi nec deeſt dolor, nec timor, ut rectè explicat hic D. Thom. & ait: *Notandum, quòd cumulum pœnæ ex ordine divinæ juſtitiæ eſt in inferno dolor acerbiſſimæ anguſtiæ, & timor cum dolore: ex ipſa enim acerbitate doloris, ſive afflictionis, quam in ſe, & in aliis vident contingere: & exinde iis gravis generatur horror, & timor ipſius continuandæ afflictionis: hujuſmodi autem timor duriſſimè cruciat eos.*

Timor in inferno auget dolorem.

D. Thom.

142. Quartò: Reges ſtabant à longè propter timorem tormentorum Babyloniæ: & meritò quidem, quia ut dicitur in Text. *Cum illa fornicati ſunt, & in deliciis ejus vixerunt.* Cùm Reges eſſent cum Babylonia eiſdem peccatis implicati, eaſdem pœnas ſibi metuebant. Poſtquam Oſeas commemorat magna peccata Iſraëlis ad Judam convertit ſermonem, & ait c.6.n. 11. *Juda, pone meſſem tibi, cum cõvertero captivitatem populi mei.* Cùm in captivitatem ducitur Iſraël, mandatur Juda ſibi ponere meſſem, quæ metat & colligat ſibi ſupplicium. Et cur tunc præcipuè præparatur Juda ad ſupplicium cùm captivus eſt Iſraël: Quia ira Dei diſtricta in Iſraëlem eùmque captivitate premens, videns hoc Juda, cum in ſimili idololatria eſſet, etiam eadem pœna infallibiliter Judam tenebit. Ruffin. ibi. *Noli æſtimare, ô Juda, fore te damnationis immunem, quia in tuis finibus, eunte in captivitatem Iſraële, ſubſtitiſti: ſed tu quem comitaris in flagitiis, & calamitatibus conſequere.*

Oſæe 6. *Vbi Deus ſuam iram exercet in unum peccatorem, timeat qui ſimilis ſit illi.*

Ruffin.

143. Ait Petrus Apoſt. 2.c.2. n.6. quod Deus *Civitates Sodomorum, & Gomorrhæorum in cinerem redigens, everſione damnavit: exemplum eorum, qui impiè acturi ſunt, ponens.* Illæ primæ damnationes, ac caſtigationes fuerunt tanquam exemplaria; ac Ideæ omnium damnatorum: In illis ſententiarum exemplis, tanquam in aperto monumento leguntur ac videntur ſupplicia, quæ recepturi ſunt peccatores, talia crimina perpetrantes, ut ſicut ſunt ſimiles in culpa, ſic etiam erunt æquales in pœna. Ad hoc tendit Salvian. l.1. de Provid. dicens: *In præſenti autem illud. quod futurum eſt Deus voluit declarare judicium, quando ſuper impium populum gehennam miſit à cœlo. Sicut enim Petrus dicit, quòd Deus civitates Sodomam, & Gomorram everſione damnavit, exemplum ponens impiè acturis, &c.* Non aliud judicium expectent laſcivi, quàm illud; quod ſuſtinuerunt Sodomitæ. In eorum damnatione exemplaria ſunt ſententiarum, & damnationis, quæ ferit omnes futuros.

2.Petr.2. *Sententia in unum peccatorem prolata ſimilet ferit.*

Salvian.

144. Act 1. n 16. ait D. Petrus. *Viri fratres oportet impleri Scripturam, quam prædixit Spiritus Sanctus per os David Judæ, qui fuit dux eorum, qui comprehenderunt Jeſum.* Et ſtatim citat Pſalm. 68. n.26. *Fiat habitatio eorum deſerta, & Epiſcopatum ejus accipiat alter,* Pſal. 108. num.8. Ecce Apoſtolus de uno ſolo loquens Juda. *Epiſcopatum ejus accipiat alter.* Deinde de multis aliis, ac de tota multitudine Judæorum adducit primum teſtimonium. *Fiat habitatio eorum deſerta.* Cur non magis in ſingulari locutus eſt de ſolo Juda, cur neceſſe fuit Judæorum facere mentionem? Equidem quando de Judæ ſupplicio ſermonem texuit conſequens erat ut in illo, & ſimilium pœna annuntiaretur; pœna enim in unum peccatorem prolata, omnes ſimiles comprehendit Rupert. lib. 1. de intellectu, c.1. ait *Propoſuerat Apoſtolus de uno tantum ſingulariter, ſed hîc addit pluraliter. Quid igitur, niſi exortam in cordibus Apoſtolorum intellectus lucem; hoc dicto ſentimus? Judam quippe, & infelices Judæos, ſicut eodem ſcelere involutos, ſic & ſimili pœna addictos: quatenus quod uni Judæ contingebat, ut Epiſcopatum ejus accipiat alter, idem & Judæis contingeret, ut Epiſcopalis eorum habitatio deſerta fieret.* Cùm pœna in uno peccatore infertur, expectent ſibi univerſi ſimiles, & putent ſibi etiam dictam ſententiam, quæ ferit aliquem ſimilem.

Act. 1.

Pſalm. 68.

Pſalm. 108.

Supplicium uni peccatori exhibitũ idem ſimiles timeant.

Rupert.

QUÆSTIO XVIII.

Quare omnia damnationis tormenta in una hora veniunt ſuper miſeram Babyloniam?

145. FLentes, ac lugentes ſuper miſeram Babyloniam dicunt Reges, *Væ*, & inde maximè lamentantur ejus deploratam ſortem, *Quoniam una hora venit judicium*, tuæ damnationis: univerſa calamitas, ac tempeſtas tormentorum iræ Dei ſuper te una hora effuſa, & hæc eſt ſumma indignatio divini furoris, ut omnia ſupplicia ſimul veniant. Rupertus Abbas. *Et hoc mirum, atque miſerrimum erit videre, qui tantoperè amant hoc miſerandum ſæculum, qui*

Maxima ira Dei, ut omnia ſupplicia ſimul veniant.

Rupert.

tot

tot dierum vel temporum opera mala judicabuntur, & gandia peribunt ſuccedente interminabili quantitaet tormentorum, una hora judicis, una hora deſtructionis, una hora deſolationis. Hoc enim ad ſummam iram, ac furorem ſpectat, quod omnia mala ſimul conglomerata veniant.

146. Iob. 1. D. Chryſ. *Omnia mala ſine interruptione valde durum pati.*

Et inde Diabolus volens omni ſuo furore Jobum, c. 1. perſequi, ac tentare, machinavit, ut omnia bona ſua conſumpta eſſe per varios nuntios ſimul acciperet, ut notat D. Chryſoſtomus in Catena Græca, & ait: *Quod communem vicit exiſtimationem, illud fuit unum quod mala omnia quæcumque in via hominum immittuntur, hic unus exorbuit. Erat alterum, quod ſine induciis, nulláq; interpoſita mora, cuncta ſuſtinuit.* Quod ſimul omnia mala ſine induciis, ſine interruptione concurrant, hoc adeo durum, & terribile eſt, ut omnem exiſtimationem excedat.

147. Thren. 3. *Extrema calamitas cum omnia mala conglomerata veniunt.*

De divina juſtitia loquens Ieremias Thren. 3. n. 12. ait. *Tetendit arcum ſuum, & poſuit me quaſi ſignum ad ſagittam* Per ſignum in Hebræo vox eſt, quæ idem valet, ac carcer, quaſi in eo Ieremias defixus ſit inſtar ſcopi, ut ſagitis configeretur. Sed cur Deus iraſcens in ſua juſtitia cum jaculatore emittente ſagittam comparatur? quænam proportio eſt inter utrumque? dum ſagita ab arcu emittitur uno, & velociſſimo impetu, ac in uno momento omne malum infert, vulnus, dolorem, & mortem; ſic Deus iraſcens velociſſimè, ac uno ictu omnia mala, omnéſque calamitates ſuper miſerum peccatorem effundit: Deinde ſagittarius quantò fortiùs chordam retrahit, tantò vehementiùs ſagittam emittit; ſic Deus quamvis aliquando videatur iram ſuam diſſimulare, tunc rigidiùs, ac fortiùs, ſagittas ſui furoris jaculat. D. Hieron. D. Hieronymus ibi ait: *In arcu, quantò longius trahitur chorda, tantò de eo diſtrictior exit ſagitta: ſic extremi judicii dies* (Et idem eſt de quavis alia punitione) *Quantò longius differtur, ut veniat: tantò cùm venerit, de illo diſtrictior ſententia procedit.*

148. Rom. 2. *Culpæ accumulantur ad majorem ultionem.*

Ex quo monet Apoſtolus Roman. 2. num. 5. dicens: *Secundùm duritiam tuam, & impœnitens cor thezaurizas tibi iram in die iræ.* Non multùm mirabile videtur, quod impius per ſua delicta perpetrata, ſibi iram Dei theſauriſet, nova peccata peccatis addens; ut contra illum Divina juſtitia inſurgat: Illud maximè verò tremendum, quòd illa pœnarum conglomeratio, tota conjuncta, & reſervata ſit ad diem iræ, hoc eſt extremi judicii, quando ira tota ſeſe effundet; itá ut ſit tantùm locus extremæ vindictæ, & nullus ſit locus pietatis, ac clementiæ. D. Anſelm. Ad citatum caput ſic ait Divus Anſelmus: *Accumulas, & reponis tibi vindictam exercendam in die iræ, id eſt, in die ultionis extremæ.* Et ſi pœna poſt peccatum ſtatim non infligitur, non evaneſcit, ſed accumulata ſervatur ad diem ultionis, ad irreparabilem damnationem.

Apoc. 18. *n.* 11. Et negotiatores terræ flebunt, & lugebunt ſuper illam, quoniam merces eorum nemo emet ampliùs.

Num. 12. Merces auri, & argenti, & lapidis pretioſi, & margaritæ, & byſſi, & Purpuræ, & ſerici & cocci, & omne lignum thyinum, & omnia vaſa eboris, & omnia vaſa de lapide pretioſo, & æramento, & ferro, & marmore.

Num. 13. Et cinnamomum, & odoramentorum, & unguenti, & thuris, & vini, & olei, & ſimilæ, & tritici, & jumentorum & rhedarum, & mancipiorum & animarum hominum.

VERSIONES.

Arabic. n. 11. Et mercatores terræ.

Syrus. Propterea, quòd unus ipſorum, nemo emet.

Primaſ. Mercatores terrarum flebunt.

Arabicus. n. 12. Merces & lapidum pretioſorum, & margaritarum, & ſerici, pupurei coloris, & purpuræ, & omnium vaſorum eboris, & omnium vaſorum ligni pretioſi, omniſque ligni fabrefacti.

Syriacus. Neque ampliùs onus auri, &c & omnis ligni aromatici, & omnis vaſis oſſis elephanti, & omnis ligni valde pretioſi.

Vatabl. Omne vas eburneum, & omne vas de ligno pretioſiſſimo & ære.

Arabic. n. 13. Et cryſtalli, & aromatis, &c. & ſimilagis triticeæ, & arietum, & mulorum, & camelorum, & mancipiorum, atque omnium corporum.

Oecumen. Et odoramentum, & unguentum, & thus, vinum, & oleum.

D. Auguſt. Et rhedarum, & porcorum.

EXPOSITIO VII.

ET *negotiatores terræ.* Hæc maximè oſtendunt hæc dici ad eorum næniæ, ac ad magnum fletum ſuper everſionem Romæ, ac mundanæ civitatis impiorum: ſeu ut alii legunt: *Mercatores terrarum:* hoc eſt, ex variis terris, ſeu provinciis. *Quoniam merces eorum nemo emet amplius.* Syrus legit: *Onera ipſorum.* Quia hujuſmodi merces onere aſportantur. *Nemo emet amplius.* Nemo, ſcilicet Romanus: nam licèt aliæ civitates 149.

Primaſ. Syrus.

multa poſſint emere : tamen fortè, non tam
frequenter, ac fortè violari pretio : & ideò lugent, quia Roma devaſtatâ, alii coemere non
valebunt, utpote non ita luxui, ac deliciis deditì. Merces autem, quas mercatores vendebant ſtatim per ſequentes verſus numerantur.

150. *Merces auri, & argenti.* Vel vaſa, ſeu monilia aurea, & argentea miro artificio compoſita,
ſeu aurum, & argentum in ſua ſpecie. *Lapidis. pretioſi.* Intelligimus omne genus gemmarum
pretioſarum, cum particulariter aliquod non exprimitur. *Et margaritæ*: Nempe unionum, &
hoc genus lapidis exprimitur, quod maximè erat in uſu. *Et byſſi.* Byſſus, genus eſt candidiſſimi, ac
tenuiſſimi lini quod antiquis frequenter erat in deliciis. *Et purpuræ, & cocci.* De quibus dixi ſuperiori cap. verſ. 4. expoſit. 44. *Et ſerici.* Aliqui dicunt eſſe genus lanæ tenuiſſimæ : tamen hic ſignificat veſtem ſericam ex myſtico, & vario colore. *Et omne lignum thyinum.* Volunt aliqui eſſe ligna odorata à verbo Græco odoro ſeu redoleo.
Malveda. Alii contendunt eſſe genus lignorum pretioſorum, quæ in operibus habent magnam ele-
Plinius. gantiam, ac pulchritudinem. De quo latè Mal
3. Reg. 10. veda lib. 3. de Antichriſto c. 12. lignum ergo eſt pretioſiſſimum ex thya arbore, de qua Plinius
151. lib. 13 c. 16. in Ophi naſcens : unde multam co-
Syrus. piâ Salomoni dono miſit Rex Hyram 3. Reg. 10.
Complut. *Et cinnamomum.* Syr. Complut. ac alii addunt: *Amomum* : qui eſt frutex in Syria, & Armenia, habens florem inſtar candidæ violæ, colorem ad aurum inclinantem, lignum exhalans odorem ſuaviſſimum. Tamen noſtra Biblia Latina Romana, & Græca ſolùm habent *Cinnamomum :* Sunt aliqui viri Docti, qui dicunt, quod idem
Ecclef. 24. ſit, ac Caſſia vulgo *Canela*; de quo multa Doctores ad c. 24. in Eccleſiaſt. n. 20. in illa verba: *Sicut*
Dion Carth. *cinnamomum & balſamum, aromatiſans.* Ubi Dion
Palacius. Carthuſ. Michaël de Palac. dicunt cinna-
Lacuna. momum eſſe inter omnia aromata pretioſiſſi-
Galenus. mum: & Andr. Lacuna ad Dioſcoridem. l. 1. c. 13. habet ex Galen. lib de Antidotis, indicabile eſſe quantam odoris gratiam ſuper omnia alia aromata referat cinnamomum.

152. *Et odoramentorum, & unguenti.* Hoc diſcrimen
Nominum explicatio. inter odoramenta, & unguenta datur ; hæc liquida ſunt, & odorifera, quorum apud antiquos frequens erat uſus. *Et ſimilæ.* Flos, & medulla farinæ triticeæ, & diſtinctam eam commemorat à
Syrus. tritico, ut ſignificet exquiſitum panis genus,
Græcus. quod ſolet eſſe in deliciis, *Et Rhedarum.* Rheda genus eſt currus leviuſculi, quo potentiores vehuntur. *Et mancipiorum*: id eſt, ſervorum Syrus. ac Græca exemplaria dicunt, *Corporum* Græci enim ſervos corpora vocant, ac ſi ſolo corpore conſtarent, libertate privati, quæ eſt quaſi vita, ac anima hominis.

153. *Et animarum hominum*: id eſt homines, ut cum
1. Petri. 1. dicitur. Petr. 1. Octo animæ ſalvæ factæ ſunt in arca, id eſt octo homines: anima enim ponitur pro homine : ac proinde mercatorum merces erant homines, quos Romanis vendebant, & mancipia differunt ab animabus hominum : nam mancipia vendebantur, ut vilia munia exercerent; vel ut quolibet modo ſervirent ſine vitæ periculo, at per animas hominum intelliguntur ſervi
Cornelius. captivi, vel empti ad ludos gladiatorios, ut
La Hay. cum beſtiis decertarent, quo ad uſque animas
Ferrarius. profunderent : & ideò vocat eos hic animas hominum, ut notant Corn. La Hay, & Ferrar.

Quæstio XIX.

Quare mercatores terræ tam amarè flent, ac lugent ſuper ruinas Babyloniæ?

Causa tanti fletus, ac luctus in negotiatoribus, ac mercatoribus terræ, apertè ponitur in Text. *Quia merces eorum nemo emet amplius.* O 154. *Temporalia bona dolorem ac inquietudinem pariunt.*
miſera filiorum hujus ſæculi conditio, quæ pro amiſſione, ac jactura temporalium bonorum ita dolet, ac luget, cùm talia nil aliud pariunt, niſi planctum, dolorem, ad infatigabilem laborem, Pannonius
pro quo audiendus eſt hic Pannon. *Hoc nobis præclariſſimum documentum eſt: ne nimis rebus futuris confidamus, nec ad quæſtum earum nos totos dedamus, quos liberos fore juſſit Chriſtus à talium cupidine, quæ ſuopte ingenio pereunt, parientes luctum, & planctum, quia amabilem gratiam Dei expungunt à corde: tum quia amiſſione ſui accerſunt dolorem, quæſtu autem laborem irrequietum, ut nunquam miſera mens, quieſcere valeat, miſerior illaqueata nexibus.* Ecce deplorata hominum condi- *Hominum dementia, gaudet, ubi lugere debebat.*
tio, quæ cùm tot, & tanta damna accipiat à temporalibus, tamen in eorum jactura magno dolore afficitur, nil de perditione æternæ vitæ cogitans, & in hoc maximè hominum dementia apparet, qui lugent de quibus gaudere ; & gaudent, de quibus dolere debuerant. Haymo ait : Haymo.
Dolent quod præſens perdunt inviti, nec amant, quod in æternum poſſidere poterant voluntarii.

Secundò : Deplorant mercatores : *Quoniam* 155.
merces eorum nemo emet ampliùs. Extinctis mere- *Honeſta fœmina abjicit nimium corporis ornatum.*
tricibus, nonne adhuc extant plures caſtiſſimæ mulieres, quæ ſimilia ornamenta ad ſui compoſitionem emere valent. Deplorant tamen, quia talis ornatus longè diſtat à caſtis fœminis. Cùm meretrix periit, mercatum pompatici mundi muliebris deſperant : talis enim ornatus ſolùm viget in mundanis mulieribus, non verò illis, quæ caſtè & piè vivunt, ſe mortuas mundo exiſtimantes. Poſt peccatum primorum parentum: *Fecit eis Deus tunicas pelliceas* : Gen. 3. n. 21. Genſ. 3.
Et cur Eva utpote Regina, non ſericias fulget, non criſpanti rutilat crine ? non auro, aut margarita, ſeu lapide pretioſo reſplendet ? quæ omnia ut abjecta numerat Tertull. l. de habitu muliebri ſubjicit. *Hæc Eva concupiſſet de paradiſo expulſa, jam mortua opinor.* Nota illud *Iam mortua.* Non enim aliter credit illam mortuam mundo, quia univerſum corporis ornatum abjeciſſet, Vide ſuprà cap. 17. q. 17. n. 148. 149. 150.

Tertiò : Quare mercatores iſti tantis lachry- 156.
mis deplorant ſuper Babyloniæ ruinas : nam quamvis Babylon, imò & totus mundus deſtruatur, nonne manet : cui ſi merces eorum offerantur, maximè adauctum lucrum recipient ? Rectè D. Ambr. in præſenti ſic ait : D. Ambroſ. *Damnabilis valde, qui in negotio ſolum ſua quærit, & non Deum.*
Sunt multi, quibus legum ſecularium ſcientia data eſt, qui cauſas pauperum in judiciis portant: ſed quia non pro amore Dei, ſed pro præmiorum accepationibus hoc faciunt, mercedem à Deo non recipiunt; in tantum hæc miſeria convaluit, ut non invenias aliquem ex his, qui locum habent apud Principes, qui aliquod verbum ad pauperis neceſſitatem ſuſtentandam præferant, ſine pretii acceptione. Ecce iniqui, ac miſeri negotiatores, qui in omni ſua actione, & ſtudio ſolùm terrena quærunt, & non Deum, qui ad ſola terrena feruntur omnibus

bus ſuis viribus, & nulla ex parte Deum aſpiciunt. Ad hoc pertinet, id quod canit David Pſal. 70.n.16. *Quoniam non cognovi literaturam, introibo in potentias Domini.* Cognitio literaturarum, ac negotiorum non eſt, ex ſe mala; malum tamen peſſimum eſt ac ſic ipſam rem tractare, ac ſi totus in negotiis Chriſti eſſes occupatus, cùm temporalia acquirere ſtudeas: ſolus enim ille in potentias cœleſtium donorum Chriſti admittitur, qui temporalium omnium ſtudium exuit: unde dicit Sedulius l.3. Paſch. c.15. *Quiſquis Deitatis opus exercet, puri muneris gratiam conſecutus, ut diſpenſator potiùs quàm videatur eſſe mercator, & Cantico Davidis impleto, ſpem ſibi vitæ, ſic pronunciet affuturæ: quoniam non cognovi negotiationes, introibo in potentias Domini.* Si vis in potentias Chriſti introire, exue negotiationem, ac mercaturam: non eo animo ad Chriſtum accedas, ut videaris mercator eſſe, ſic acturus Chriſti negotium, ut temporalia acquires: id enim maximè te à Chriſto excludit.

Pſalm.70.

Sedulius.

157. Cùm quadam die Jeſus intraret in templum Dei, ejiceretque omnes ementes, & vendentes in illo, menſaſque nummulariorum, & cathedras vendentium columbas everteret, eis tunc dixit! *Scriptum eſt, Domus mea domus orationis eſt: vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum. Et tunc acceſſerunt ad eum cæci, & claudi in templo & ſanavit eos. Videntes autem Principes Sacerdotum, & Scribæ mirabilia quæ fecit, & pueros clamantes in templo, & dicentes: Oſanna filio David, indignati ſunt.* Matth.21.n.15. Valdè mirum, quod Principes Sacerdotum indigni fremunt in Jeſum. Tunc enim Jeſus maximè ſuæ Divinitatis fecit oſtentationem: nam maximè reſplenduit ſua ſuprema auctoritate, ejiciens negotiatores de templo; ſuâ magna poteſtate radiavit ſanans cæcos, & claudos; ſuam venerandam majeſtatem declaravit, dum à puerorum vocibus acclamatur: *Oſanna filio David.* Et tunc Scribæ, & Sacerdotes magnâ iram concipiunt, & ipſummet Deum tantis manifeſtum perdere volunt. Cur non magis timent Deum, quem omnipotentem vident? Cur non magis adorant quem prædicari à pueris audiunt; Viderunt Principes Sacerdotum, quòd Jeſus à templo ejeciſſet omnia hæc lucrorum negotia, & cum ipſi ſua ambitione obcæcati agnoviſſent ſuos proventus imminui, malunt perdere Deum quàm ſua è templi negotiis lucra perdi. Imperfect. homil. 40 in Matth. & ait. *Poſtquam Jeſus introivit in templum, & omnes vendentes animalia, quæ ad ſacrificium vendebantur, foras ejecit, quibus Sacerdotes avari tunc delectabantur: tunc præcipuè cogitaverunt eum occidere, dicentes intra ſe: Si populus iſtum habuerit Deum, neceſſe eſt ut dimittat conſuetudinem hoſtiarum quæ ad juſtorum pertinent lucrum: etſi jam populus iſte ... non erit poſſeſſio noſtra, ſed Dei videlicet, non ad noſtrum quæſtum pertinens ſed Dei.* Ecce tota ratio cur inſurgunt contra Deum; quia ſibi perſuadebãt illum eſſe talis conditionis, qua à ſuis altaribus & templis arceret occaſiones lucrorum Sacerdotem, & ubi lucra interveniunt, magis volunt miniſtri temporales Deum perdere, quàm quod ipſi à ſuis lucris defraudentur.

Matth. 21. *Homo temporalis vult potius Deum perdere, quã ſua lucra.*

D.Chryſoſt.

158. Acham, ut refert Joſue 7.n.21. *Vidit inter ſpolia pallium coccineum valdè bonum, & ducentos ſiclos argenti, & regulam auream & concupiſcens abſtulit & abſcondit.* Et cur hæc bona, quæ Deo erant reſervata ſub pœna anathematis, auſus eſt ſibi reſervare. Ioſeph. relatus ibi in Gloſſ. *Acham dum inveniſſet chlamydem regiam, totam auro contextam crudele judicans, ſi lucrum inveniens, quod in ſua utilitate conferret daret hoc Deo & non magis egenti, ſuffodit eam.* Perpende mentem hominis avariſſimi, reputat crudele eſſe, ſibi adimere lucrum inventum, ut Deo daretur, qui civitatem cum ſuis ſpoliis tradidit illis; & quid depravata mens in Deum non auderet, quem ſic pro parva re contemnit. Vide ſup. c.1; q. o n 81. & 87.88.89.

Ioſue 7.

Ioſeph. *Eſt homo adeò depravatus, ut Deum pro lucro contemnat.*

Quæstio XX.

Quare merces mercatorum, quæ Babyloniæ vendebantur, ad quinque claſſes reducuntur, quibus aliqua notantur?

Si benè præponderentur, merces, quæ hic referuntur, & mercatores pro ſuo lucro ad venditionem in Babyloniam adducebant, ad quinque claſſes pertinent quæ ſigillatim quinque ſenſuum ſunt irritamenta, ut aurum, & argentum, &c quæ ad concupiſcentiam oculorum pertinent: cinnamomum, & cæteræ aromatum ſpecies, ad fornicarium olfactum ſpectant, ſicut vinum, oleum, & ſimilia ad guſtum: ſericum autem, purpura, byſſus, & equi ad luxurioſum tactum, ac greſſum famulantur: & poſt aliqua, ut dicitur verſ. 22. *Vox cytharœdorum, muſicorum & turbæ canentium, non audietur in te amplius:* Quæ ad quintum ſenſum pertinent, nempe auditum. Et quare dum excidio Babyloniæ agitur, irritamenta ad quinque ſenſus ſpectantia tam exactè numerantur: ut inde fiat manifeſtum totius mundi concupiſcentiam, omniaque ei ubique famulantia infelicem exitum eſſe habitura. Rup. ait, *Omnia ſimul peribunt, quibus fornicatores mundi, & amatores cum meretrice luxuriati ſunt deinde omnia fornicationis inſtrumenta in quinque ſenſibus corporis lenocinantia damnantur, per quos videlicet ſenſus omne adulterium animæ à Deo fornicantis exercetur.* 159. *Quæ quinque ſenſibus famulantur pariunt ruinam.* Rupert.

Et notandum, quod ubi noſtra Vulgata habet *Merces auri, & argenti* Syr. Aret legunt: *Onus auri, & argenti*: Alii verò *Pondus auri.* Ut inde cognoſcas, quod divitiæ non ſublevant nec ſunt levamen vitæ, ſed potius onus, & pondus graviſſimum. De Abrahamo dicitur Gen. 13.2 *Erat dives valdè in poſſeſſione auri, & argenti.* Hebræi legunt: *Oneratus.* D Hier. *Erat gravis vehementer.* Et rationem reddit in quæſtionib. Hebraïc. *Nam licèt videantur eſſe divitiæ pecoris, auri & argenti, tamen ſi Ægyptiæ ſunt, viro ſancto graves ſunt.* 160. *Divitiæ non ſunt levamẽ ſed onus.* D. Hieron.

Deinde inter merces, quas mercatores Babyloniæ vendebant, numerantur animæ hominum, de cujus ſenſu literali in expoſitione egi Moraliter rem explicat Richard. Victor. *Aliquando, ait non ſolùm corpora, ſed animæ venduntur, & emuntur, quando videlicet non ſolùm corpora hominibus vili ſervitio, ſed animæ dæmonibus nefando cultu ſubduntur.* Sunt homines improbi, & reprobi, & qui impia negotiatione animas ſuas vendunt dæmonibus, ac peccatis. Ad Achab ait P. Elias, 3.Reg.21.n.20. *Eo quod venundatus ſis ut faceres malum in conſpectu Domini.* Hugo Venundatus, id eſt, *omninò expoſitus diabolo* Caiet *Venundatus*, id eſt, *ſervus peccato addictus*: id eſt, ait traditus peccato: nam quod venditur traditus ementi, quaſi domino; ſic Achab totus traditus erat peccato, cui ſerviebat. 161. Richard. *Impii vendunt animas ſuas peccatis.* 3.Reg. 21. Hugo. Cajetan.

162. *Indigentia ac ſuperfluitate perit natura neceſſariis contenta.* Ecce tot fomenta, ac irritamenta deliciarum, quæ per omnes ſenſus inſerviebant Babyloniæ in auro, & argento, in lapide pretioſo cum purpura, coccino, & cum omni odoramentorum ſpecie, varietate muſicorum, diverſitate ciborum, vini, olei, ſimilæ, & tritici, & ovium, & quæ etiam ad famulatum ſpectabant, ſuper abundabant, ut magna copia jumentorum, equorum, & rhedarum, ac mancipiorum: Hæc tanta rerum copia quid peperit? ruinam, excidium, ac ultimam devaſtationem: nam Civitas, Reſpublica, ſicut vita humana, ut pulchrè ait Tertull. l. de Anim. *Omnis natura, an defraudatione, aut enormitate reſcinditur; proprietate naturæ conſervatur:* Nequit ſtare natura creata, ſi deficiant, aut ſuperfluant neceſſaria: tam perit ſuperfluitate, quàm defectu: ergo ut natura ſalva conſiſtat ſolis neceſſariis contenta eſt. (Tertull.)

163. Daniel. 4. Quantùm verò nocumentum ex ſuperfluitate habeatur, nobis apertè explicat Daniel. 4. n. 7. Nam referens Nabuchodonoſoris ſomnium ait: *Videbam, & ecce arbor in medio terræ, & altitudo ejus nimia. Magna arbor, & fortis: & proceritas ejus contingens cœlum: aſpectus illius erat uſque ad terminos univerſæ terræ. Folia ejus pulcherrima, & fructus ejus nimius: & eſca univerſorum in ea.* Et quid de arbore tam magna, ac procera factum eſt? Statim vox de cœlo reſonat: *Ecce vigil, & ſanctus de cœlo deſcendit. Clamavit fortiter: ſuccidite arborem, & præcidite ramos ejus.* Valdè mirum, quod adverſus arborem tam ſublimem ac fructuoſam, tam dura de cœlo proferatur ſententia, ut ſuccideretur, & perdatur. Video à Chriſto Domino arborem ficum damnatam, ut ſuccideretur, ex eo quod nullum dederat fructum, ait Dominus, Luc. 13. n. 7. *Ecce anni tres ſunt, ex quo venio, quærens fructum in ficulnea hac & non invenio. Succidite ergo illam.* Danielis arbor magna fructuum copia abundabat ita ut volucribus cœli, & beſtiis terræ alimenta præberet, & tamen perditioni traditur *Succidite arborem:* Unde tantæ ruinæ cauſa provenit? Verba Text. indicant. *Altitudo ejus nimia.* Et iterum *Fructus ejus nimius.* Tanta exuperantia, ac copia ſuperabundans in altitudine, ac fructibus certiſſimam ruinam, ac inevitabilem caſum trahebant Richard. Vict. lib. 2. de eruditione interioris hominis, part. 1. c. 14. *Vide quiſquis hæc audis, vel legis, ſi forte altitudo tua eſt magna: Vide, inquam, & diligenter attende, ne fortè ſit & nimia. Hoc fortaſſis in hac deſcripta arbore reprehenſibile fuit, hoc fortaſſis ſucciſionis cauſa extitit: quod ejus altitudo nimia fuit, & altitudo ejus, inquit nimia.* Multa rerum copia ex ſe devaſtationem, ac ruinam parturit. (Luc. 13. *Vbi ſuperfluitas, ibi ruina certa.* — Richard.)

264. Nahu. 4. Introducitur vox Medorum, & Chaldæorum, qui fugientibus Aſſyriis capta Ninive invicem cohortabantur ad eam ſpoliandam. Nahu. 2. n. 9. *Diripite argentum, & aurum, & non eſt finis divitiarum ex omnibus vaſis deſiderabilibus, & diſſipata eſt, dilacerata, & ſciſſa.* Ex Græco legitur: *Neque finis erat mundi ejus.* Expende ultima verba hæc. Cùm proponitur devaſtatio, ac deſolatio, ac depopulatio totius Ninive civitatis, tanquam cauſa illius ponitur. *Neque finis erat mundi ejus* Cùm enim nullus finis, nullus terminus, ponebatur in habendo ornatu, ſed ultra omnes indigentiæ, ac neceſſitatis terminos exibat, ac exuperabat ejus pompaticus faſtus, non mirum quod in tantum excidium tanta civitas corrueret. Theophylact *Neque poteſt quiſquam eorum dicere, quod propter penuriam, & egeſtatem, ea diripuerint, tolerabilius hoc fuiſſet malum; ſed per injuriam, & quia voluerint habere diverſos, eoſque pretioſos ornatus: non enim erat, inquit finis ornatus ejus, adeò erat ornatus exuberans & ſumptuoſus ſuper omnia pretioſa vaſa eorum, quæ & ipſa deſiderabilia erant, id eſt, ſuperfluo luxu ad delicias parata.* Ubi non ſervitur neceſſitati, ſed ſuperfluitati, ibi convolant omnia mala. (Græcus. *In ſuperfluitatem convolant omnia mala.* — Theophyl.)

Apoc. 18. *n.* 14. Et poma deſiderii animæ tuæ diſceſſerunt à te, & omnia pinguia, & præclara perierunt à te, & amplius illa jam non invenient.

Num. 15. Mercatores horum, qui divites facti ſunt ab eo, longè ſtabunt propter timorem tormentorum ejus, flentes ac lugentes.

VERSIONES.

Arabic. n. 14. Et fructus deſiderii animæ tuæ diſcerptus eſt à te, & tota pinguedo tua: omnia præclara evanuerunt à te, nec amplius invenies ea.

Primaſ. Pomorum tuorum concupiſcentiæ animæ abierunt à te, & omnia clara perierunt,

Arias. Tempus, vel opportunitas temporis deſiderii animæ tuæ receſſit à te.

Ansbertas. Poma tua deſiderium animæ diſceſſit à te.

Vatabius. Nequaquam amplius invietis.

Arabic. n. 15. Hi enim qui ditati ſunt ab ea & propter timorem cruciatus ejus plorantes & gementes.

Aretas. Negotiatores harum rerum propter timorē tormenti.

Syrus. E longinquo flebunt, &c. Et flebunt, & lugebunt.

EXTPOSITIO VII.

E*T poma deſiderii animæ tuæ.* Ex iis, quæ ſpectant ad concupiſcentiam oculorum, ſuperbiam vitæ, ac illius pompoſum apparatum tranſit divinus ſermo ad illa quæ ſpectant ad gulam, & illi famulantur; in quibus poſt ſimilam ſupradictam, primum locum aſſignat exquiſitiſſimis pomis, ut ſunt poma aurea, limones, citria, Perſica, malogranata, ficus &c. quæ ob ſui dulcedinem, tu maximè deſiderabas ad delinimentum gulæ. Aretas, Ubi nos habemus *Poma* legit *Tempus, ſeu temporis oportunitas*: quia ad hæc poma guſtāda maximè exoptabat Babylon, tempus ſeu temporis opportunitatem; ſed tranſiit ac diſceſſit à te æſtas, & hiems tempeſtatum, ruinæ, ac devaſtationis te opprimet; proinde dum tempus habemus, operemur bonum, ne à nobis tranſeat. 165. Aretas.

166. *Tria irritamenta gulæ.* *Et omnia pinguia & præclara.* Tria hic diſtincta ponuntur: poma pinguia, & præclara, ad quæ irritamenta gulæ reducuntur. In pomis ſunt omnes fructus, in pinguibus ſunt omnes carnes, & piſces, illorumque condimenta: in præclaris ſunt omnia bellaria & omnia dulcia maxime ex ſaccharo fabricata. Reſtat vinum, oleum, & triticum de quibus jam dixit Text. ſuperiori verſu.

167. *Monarcha vilis ſi vitiis ſe tradit.* *Et mercatores horum.* Hic facit Text. mentionem de mercatoribus, cum ſuprà verſ. 11. egiſſet de negotiatoribus. & negotiatores latiùs patere videntur, quia non ſolùm comprehendunt eos, qui per ſe venditiones, & emptiones peragunt; ut ex officio faciunt mercatores, ſed etiam comprehendunt eos, qui per interpoſitas perſonas negotiantur, de quibus dicitur verſ. 23. *Mercatores tui erant principes terræ.* Et notandum, quòd ad hunc planctum Babyloniæ ſimul conveniunt Reges. Negotiatores ac Mercatores. Et quomodo Reges ſupremi Monarchæ conveniunt cum illis inferioribus hominibus, quia quamvis Reges ſint infeliciſſima mercatura, pro vitiis animas ſuas vendunt Dæmonibus Ansbert. *Et ipſi Reges ſunt, qui pro terreni lucris infelici mercatu ſuas animas commutant.* In quibus ait Iſa. 50. num. 1. *In iniquitatibus veſtris venditi eſtis.* Ansbert. Iſai 50.

QUÆSTIO XXI.

Quare cùm in Babylonia multa eſſent magni pretii, ut aurum, & argentum, tamen de ſolis pomorum fructibus dicitur, deſiderium animæ ejus?

168. TAxatur maximè Babylonia de deſiderio, ac concupiſcentia pomorum, cùm hæc licitè, & abſque culpa deſiderari poſſint. Reſpondet Gloſſa Interlinealis. *Quia etiam pro minimis, ſi immoderate ea erit, damnabuntur.* Quod ita explicat D. Thomas *Quando qui hæret creaturæ alicui, diligendo eam ſupra Deum, vel æquè Deo* Etſi deſiderium pomorum in ſe non ſit malum: tamen ſi immoderatè, & cum eximio exceſſu, ad damnationem conducit: Indeque minima ex immoderato affectu damnationis fiunt materia. Interlin. D. Thomas. *Minima ex immoderato affectu damnantur.*

169. *Difficultas quæſtionis.* Quæſtio præſens eſt Quia Babylonia, ut patet ex proxime tribus verſibus, multa erant magni pretii, & valoris, ut aurum, argentum, lapides pretioſi, purpura, & byſſus, & alia quæ maximè concupiſcentiam ad earum poſſeſſionem poterant movere, & tamen non de eis, ſed de ſolis pomorum fructibus dicitur deſiderium animæ ejus, ſi alia ob ſuam magnam æſtimationem magis excitare valebat, cur non dicuntur deſideria, ſed tantùm pompa?

170. *Guloſus plus diligit cibum, quam aurum, & argentum.* Reſpondeo. Primò: Poma maximè pertinent ad delicias, ad voluptates, ad epulas, ad acuendum gulæ appetitum, ac ad faſtidium excludendum, & inde maxime homini delicioſo ſunt amabilia, & in majori æſtimatione habita ſuper aurum & argentum, ut ita dicantur deſiderium animæ ſuæ Sic Eſau pro modico edulio parvipendit, quòd primogenita vendidiſſet. Geneſ. 25. num. 34. Cavebat Dominus Deut 7. num 12. *Ne poſtquam comederis, & ſatiatus fueris, domos pulchras ædificaveris, & habitaveris in eis, habueriſque armenta, & ovium greges, argenti, & auri, cunctarùmque rerum copiam, elevetur, cor tuum, & non reminiſceris Domini Dei tui.* Ecce inter multa pericula, quæ humanum appetitum rapiunt ad Dei oblivionem, in primis ponuntur convivia. *Cum comederis, & ſatiatus fueris.* Deinde domorum, armentorum auri, & argenti poſſeſſiones ampliſſimæ: nil magis movet, ac ad ſe trahit humanum affectum quàm auri ſacra fames? Quaſi tota auri copia, & infinitæ propemodum armentorum poſſeſſiones, & univerſæ divitiæ cedant primas epulis, & conviviis, ad quodlibet nefas, ac Dei contemptum: Et ideò non aurum, nec argentum, nec ovium armenta ponuntur in primo loco, ſed tantùm ciborum apparatus, qui hominem guloſum ſic captivat, ut cætera licèt pretioſa vili pretio appendat Quod eleganter notat Tertullianus lib. adversùs Pſychicos poſt citatum proximum Deuter. locum. *Neque poſtquam comederis, &c.* ſic ait Tertullian. *Præpoſuit corruptelæ divitiarũ, caducitatis enormitatem, cui ipſæ divitiæ procurant. Per illam ſcilicet incraſſatum erat cor populi, ne oculis videret, & auribus audiret, & corde conjiceret adipibus obſtructo.* Vide ſup. c. 1 q. n. 21 22. 23. 24. 25. Gen. 25. Deuteron. 8 *Guloſus præ cibo obliviſcitur Dei.* Tertullian.

171. Secundò: *Poma deſiderium animæ ejus.* Cùm Babylonia in multis deliciis, ac voluptatibus viveret, ac degeret, nil magis in ejus erat deſiderio, quàm pomorum varietas, quæ multùm ad delicias inſervit: Unde tales delicioſi pro eis nullum malum reſpuunt, à quo maxime abſtinent, qui in vitæ parcimonia vivunt & os ſuum ad hujuſmodi obſonium claudunt. Cùm Daniel inter leones incolumis, ac ſalvus exiſteret, vel ad Darium Regem ait, c. 6 num. 21. *Deus meus miſit Angelum ſuum, & concluſit ora leonum, & non nocuerunt mihi.* Præter ora leonum quæ concluſa erant: reſtabant in leonibus ungues, quibus dilacerare, & laniare magis ſolent prædam. Quid ergo intereſt, quòd Angelus leonum ora concluderet, ſi liberi manebant ungues? Nonne concluſo ore poterant unguibus laniare virum? Leones ſeſe habebant tanquam Miniſtri, etſi Miniſter habet clauſum os ad manducandum, ac devorandum, manus, & ungues ſunt contractæ ad capiendum, ac rapiendum: Unde cùm Angelus ora leonum alligaſſet ad deglutiendum, ac dilaniandum: etiam ungues erant alligati, ut nullum nocumentum Prophetæ inferrent. Si non ſunt dentes ad comedendum, nec ſunt ungues ad furandum. Daniel. 9. *Si Miniſter non habet dentes ad comedendum nec ungues ad furandum.*

172. *Filii ebibunt mores parentum.* Tertiò: Prima mulier, ac genitrix totius generis humani habuit magnum deſiderium, magnámque inordinatam concupiſcentiam in pomum. *Vidit mulier, quod bonum eſſet lignum ad veſcendum, pulchrum oculis, aſpectúque delectabile.* Geneſ. 3. num. 6. ex quo tot mala derivata ſunt in omnes poſteros; ſic & Babylon, ut filia illius mulieris habens nimium, ac inordinatum affectum in poma: ut ex Interlineali ac D. Thoma notavi in limine quæſtionis, ut mala in ſuos concives, ac habitatores parturivit Pomo rapto virgo ſponſa cecidiſſe viſa eſt in flagitium, ut neceſſe fuerit à Deo erigi in ſalutem, quod ſignificat Chriſtus divinus ſponſus Cantic. 8 n. 5. *Sub arbore mala ſuſcitavi te.* Et quaſi lapſum virginis ſub arbore excuſans addit matrem hujus flagitii ducem, ac facem eſſe. *Ibi corrupta eſt mater tua* Quid enim furti, non admittat filia ad gulam alendam, quæ matrem Hevam furti magiſtram habet. Guloſæ matris, guloſa eſt filia. Gen. 3. Cantic. 8.

173. 4. Reg. 6. *A malo patre malus filius.* Copioſam militum manum miſit Rex Ioram ad interficiendum virum ſanctum Eliſæum, quod ipſe præſentiit, & ad ſuos alumnos dixit *Numquid ſcitis, quod miſerit filius homicidæ hic, ut præcidatur caput meum.* 4. Reg. 6. n. 32. Et cur Principem ſuo proprio nomine non dicit Ioram, Regem, ſed tantum filium homicidæ? Ut hoc nomine omnem admirationem excludat, quod ille tam improbè in cædem viri tam ſancti ſic feſtinet. Erat Joram filius Achabi, qui virum ſanctum Nabothum interfecerat; proindéque non mirum, quòd pater facto urgeret filium ad ſimilem cædem patrandam. Caietan. (Cajet.) *Vates aptè nominat filium homicidæ, quia in hac actione imitatus eſt patrem homicidam.* Filius veſtigia patris ſequens ſua iniquitate facinori patris correſpondet.

174. Matth. 10. Referens D. Matth. c. 10. n. 4. nomina Apoſtolorum, quoſdam Apoſtolos à parentibus nominat: Joannem à Zebedæo, Jacobum ab Alphæo; Simonem à patria Chananæum; ſe verò à Telonii officio Publicanum Judam verò traditorem, à tribu Iſcariotem dicit: quod jure optimo factum eſſe teſtatur D. Hier. ibi. & ait: (D. Hieron. *Ab Avis nepos haurit malos mores.*) *Ex Tribu Iſſachar vocabulum ſumpſit, ut quodam vaticinio in condemnationem ſui natus ſit: Iſſachar enim interpretatur merces* Erat Iſſachar agris colendis, rebúſque augendis maximè addictus, indéque à Iacobo *Aſinus fortis* eſt dictus, *ſupponens humerum ſuum ad portandum.* Gen. 49. n. 14. & 15. Divina ergo providentia, dum de Juda traditore fit ſermo, exprimitur à qua tribu habebat originem, ut denotaretur, quòd ſimul cum ſanguine, ac origine, trahebat rerum cupiditatem, ut ſuum Magiſtrum diſtraheret vili pretio: negari enim non poteſt filios frequenter ſimiles eſſe parentum infauſta vivendi ratione facilè à parentibus, ebibunt pueri, quidquid eſt ſceleris domeſtici.

175. Poſt diluvium homines congregati ſe mutuò adhortabantur: *Venite faciamus nobis civitatem, & turrim, cujus culmen pertingat ad cœlum*: Gen. 11. n 4. (Gen. 11. *Filius patris iniquitati correſpondet*) Tunc viſo hoc eorum ſtudio. *Deſcendit autem Dominus, ut videret civitatem, & turrim, quam ædifiabant filii Adam.* Meritò hic dubitabis cur hîc non homines appellantur; ſed tantum filii Adam: In hòc maximè perlucebat genus Adami. Nam ſicut Adam in terris degens per ſuam ſuperbiam, diaboli promiſſis deceptus fieri voluit, ut in cœlum conſcenderet ſic & nepotes ejus cœlum petere intentabant turri erecta per ſummam ſuperbiæ ſtultitiam: & inde, ut ait D. Thom. (D.Thomas.) *Filii Adam vocantur à Magno Deo ut innuat, quod ipſi erant ſimiles Adæ ſuperbienti.*

Quæstio XXII.

Quare in extrema miſeria Babyloniæ deploratur, ut legit Aretas Temporis opportunitas receſſit à te?

176. Aretas. **V**Bi noſtra vulgata habet; *Et poma deſiderii animæ tuæ diſceſſerunt à te*: Aretas legit: *Tempus, vel opportunitas temporis receſſit à te* Et maxima lamentationis cauſa hæc eſt, quòd opportunitas temporis, & occaſio ſalutis data, recedat, & tranſeat à nobis. (Oſée. 5.) Ait Oſeas 5. n. 13. *Et vidit Ephraim languorem ſuum, & Juda vinculum ſuum, & abiit Ephraim ad Aſſur, & miſit ad Regem ultorem, & ipſe non poterit ſanare vos.* Deplorat Propheta populum extrema miſeria laborantem. Et ait: *Vidit Ephraim languorem ſuum,* ſcilicèt ſuum Imperium infirmari, langueſcere, ac deficere, & Judas etiam vidit *vinculum ſuum*: ſuam nempe plagam, ac deſolationem imminentem? tunc Oratores, ac deprecatores Theodoret.
miſit ad Regem ultorem. Theodoret. *Ad Re-* Symmach.
gem judicem. Symmach. *Defenſorem.* Cùm ergo Ephraim, & Judas ſe multis laborum vinculis conſtrictos vidiſſent, auxilium, petierunt à ſupremo Domino ultore, judice, ac communi eorum defenſore; ſed quid tunc ait Text. *Et ipſe non poterit ſanare eos.* Ipſe Rex Regum, ipſe Dominus peccatorum ultor, non poterit illis ſalutem dare? Et qualiter omnipotens non poterit, quia valde ſerò, & tardè ſalutem quærunt D.Hieron.
D. Hier. ibi ait: (*Rari ſalvantur, qui tardè, ac in turbatione mortis volunt converti.*) *Quòd ſanare non poſſit Dominus nequaquam ſua imbecillitate, ſed eorum merito qui ſerò auxilium poſtulaverunt* Sollicitant ſalutem; & non recipiunt; quia abſque temporis opportunitate quærunt, nempe poſt mortis conturbationem, & poſtquam ſeſe rudentibus inferni jam trahi experiuntur. In hujus rei ſtabilimento teſtatur Alcuin lib. 5. de tranſitu maris Rubri, (Alcuinus.) quòd cùm Pharao fluctibus marinis ſubmergeretur, tunc cognovit ſtultitiam ſuam meritò à Deo puniri; ſed tam ſera cognitio inter fauces mortis nihil illi profuit. 177.

Nabuchodonoſorem jam ultima calamitas invadebat jam mirabilia Dei in tribus pueris liberatis viderat, jam ſui Imperii excidium audierat, jam ad radicem ſecuris poſita erat, & S. Vigil. de cœlo clamaverat: *Succidite arborem.* Daniel. 4.
Tunc illum monet Daniel 4 n. 24. *Peccata tua eleemoſynis redime, forſitan propitiabitur Deus delictis tuis.* Expendenda eſt illa particula *forſitan* qua etiam inter eleemoſynas, inter virtutes ſalus dubia proponitur à Propheta, ut bene notat Salvian. l. 1. ad Eccleſiaſt. & ait; (Salvian. *Qui ad ultimum vitæ tempus pœnitentiam ſervant, difficilè ſalvantur.*) *Hoc ipſum, quod dicit, forſitan, opem indicat, non fiduciam pollicetur.* Cur miſericordi non fiduciam ſimpliciter pollicetur? Cur peccata ſua flenti, & eleemoſynis redimenti dubium ingerit de ſalute acquirenda? Cùm ſcriptum ſit: *Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna extinguit peccatum.* Quomodo ergo eleemoſynario ſalus dubia proponitur? Sanè nimis ſerò, & tardè hæc eleemoſyna agebatur. Antea enim jam Dei mirabilia agnoverat, jámque in ſomnis admonitus, ac turbatus erat: anteà jam ſui regni devaſtationem viderat, anteá jam ſe gladio perimi audierat; & qui tot ac tantis non commovebatur, ſed adhuc obduratus in ſua ſuperbia perſiſtebat, valde dubia ſalus erat: Et ſic ultra pergit Salvian. & ait: *Ex quo intelligi poteſt, quam difficile jam in extremis conſtituti peccatores, qualibet munificentia ad perfectam indulgentiam pervenire poſſit: quando Propheta ipſe, qui ſuadet propitiationem Dei inquirendam, promittere non eſt auſus. Dat conſilium de actu, tamen dubitat de effectu; hortatorem ſe agendi, non impetrandi auctorem facit* Hæc ille, & eleganter Valde in dubio eſt illa ſalus quæ non quæritur, niſi poſt tribulationem, ac mortis angorem, quando jam homo eſt in ultimo conflictu, quando mens veluti non eſt ſui compos.

Et contra felix, ille, qui data ſuæ ſalutis occaſione, eam indilatè arripit ad vitam animæ ſuæ. 178.
Cùm meus Jeſus penderet in cruce, crucifigitur

etiam

etiam latro:& ut hic aſcendit crucem, ſeſe juxta Dei filium vidit in ligno elevatum, non moratur, ſed ad illum pro vitæ regno clamat; Cui Dominus Jeſus ſtatim ait *Hodie mecum eris in paradiſo:* Luc, 23 n 43, Cur tam velox Dei venia in

Luc. 23. D. Ambroſ.

latronem convolat, eleganter D. Ambr, ibi *Cito igitur ignoſcit Dominus, quia cito ille convertitur.* In illo ultimo vitæ tempore citiſſima fuit latronis converſio quia nihil moratus, ſed ubi ſalutis auctorem agnovit, diligentiſſime feſtinavit ſalutem & vitam ab eo poſtulare. Iure ergo optimo primas redemptionis obtinet, qui etiam in noviſſimo vitæ tempore omnes converſionis moras fugere agnovit.

In negotio ſalutis non eſt morandum, ſed cito currendum.

179. Ait Iſaias 9.n 1. *Primo tempore alleviata eſt terra Zabulon, & Nephtalim.* Si tribuum ordinem conſideres, reperies Nephtalim inter ultimas annumerari. Cur ergo lux Evangelica, primaque ſalus animarum Nephtalimo, & Zabuloni ſtatim in ſuo exortu offertur Quod nobis inſinuat Septuaginta lectio habens. *Hoc primum bibe, velo iter fac regio Zabulon, terra Nephtalim.* Ubi doctrina cœleſtis effulſit in orbe, hujuſmodi tribus velociſſimæ fuerunt in ſucco Evangelico bibendo; nam ex earum terris, ac ſortibus nati Petrus Andræas, Ioannes, & Iacobus, ad primam Chriſti vocem ſecuti ſunt eum; & qui data occaſione non immorati ſunt, ſed illico ſalutis viam ſunt amplexati, omnes alios velocitate ſuperantes, ut Dominum ſequerentur, inde fuerunt digni ut depoſito onere peccatorum prima ſalutis remedia invenirent, D Hieron. ait. *Hoc primum bibe, velociter fac, quia terra Zabulon, & Nephtalim prima Chriſti videre miracula, ut prima biberet fidei potionem, quæ prima viderat Dominum ſigna facientem. Et primo tempore relevata eſſe dicuntur onere peccatorum, quia crediderunt velociter audientes: Venite faciam vos piſcatores hominum ſtatim & patrem reliquerunt, & naviculam.*

Iſai. 9.

Septuaginta.

Magnis extollitur, qui in negotio, ſalutis currit.

D. Hieron.

Apoc. 18.*n.*16. Et dicentes væ, væ, civitas illa magna, quæ amicta erat byſſo, & purpura, & cocco, & deaurata erat auro, & lapide pretioſo, & margaritis.

Num. 17. Quoniam una hora deſtitutæ ſunt tantæ divitiæ, & omnis gubernator, & omnis qui in lacum navigat & nautæ, qui in mari operantur, longè ſteterunt.

VERSIONES.

*Arabicus.n.*16. Væ, væ civitati illi magnæ, amictæ ſerico, atque purpura inſertæ auro, & lapidibus pretioſis, & unionibus.

Aretas. Quæ circumamicta erat byſſino.

Primaſ. Velata purpura, & byſſino, & cocco, & culta auro.

D. Ambroſ. Quæ induta eſt byſſino, & ornata auro.

*Arabic.n.*17. Nam una hora deſierunt hæ divitiæ magnæ, & omnes gubernatores, quiq; maria ſulcant, nautæ; quique mercaturam exercẽt in mari procul ſtabunt.

Syrus. Propterea quod una hora vaſtatæ ſunt divitiæ & omnis, qui ad lacum natat, & omnes qui in mari negotiantur.

Oecumen. Una hora deſtituta eſt tantis divitiis, & omnis qui in navibus navigat, procul ſteterunt.

Arcuinus. Et omnis in navibus verſantium turba.

Vatabl. Deſolatæ ſunt tantæ opes, & quicũq; in mari operantur.

EXPOSITIO IX.

Dicẽtes, *væ væ*, Proſequitur lugubris deplo- 180.
ratio mercatorum, dicentium, *væ væ*: quo communiter explicatur ingens dolor. Et dicunt dupliciter *væ væ*, ut notat Albert. Magn. pro pœna ſcilicet corporis, & animæ, vel pro pœna damni, vel ſenſus quibus denotatur, quæ in inferno patietur congregatio malorum, *Quæ amicta erat* Explicat Gloſſa circumdata *byſſo, & purpura*: Byſſus pertinet ad mollitiem carnis, purpura, & coccus ad vanitatem mundi, & delectationem oculorum *Deaurata auro:* Notat Hugo, quod non dicitur aurea, ſed deaurata nam congregatio malorum quamvis foris videatur ſplendida, aurea, intus verò plena eſt ſpurcitia, ac omni turpitudine, *& lapide pretioſo, margaritis.* His omnibus innuitur, quod civitas illa omni deliciarum genere, divitiarumque omni luxu affluebat.

Albert. Gloſſa. Hugo.

Quoniam una hora: uno brevi momento, & ho- 181.
ra, quâ capta, & ſpoliata eſt urbs, ut ait Ribeira, *Deſtitutæ ſunt tantæ divitiæ*, id eſt extinctæ; deſtructæ, ac deſolatæ ſunt tantæ opes. Ita Vatabl. Aretas, Primaſ. *Et omnis gubernator.* Nempe rector navigiorum, & navium *Et omnis, qui in lacum navigat*: exiguis ſcilicet navigiis, quorum per lacus eſt uſus; & ut advertit Eſtius, quod accipitur lacus in plurali denotans omnes lacus, qui juxta urbem ſunt, & piſces miniſtrant. *Et nautæ*; qui nempe navibus inſerviunt, & qui operantur in mari portantes merces, vendendi, & emendi gratia. D. Auguſt Pagninus, & alii legunt: *Et omnis in navibus turba.*

Ribeira. Vatabl. Aretas. Primaſ. Eſtius. D. Auguſt. Pagnin.

Advertit Albert. Magn quod B. Ioannes pœ- 182.
nam mundanorum aggravavit in duobus. Primo, quia priſtinam felicitatem eis ad memoriam reducit, ut patet ex his quatuor proximis verſibus. Secundo: quia cito defeciſſe oſtendit. Unde ait D. Gregorius *Non eſt tanti honoris excelſa tenuiſſe, quanti doloris de excelſis cecidiſſe.*

Albertus. D. Gregor.

QUÆSTIO XXIII.

Quare cum in ruina Babyloniæ univerſorum ferè ſit planctus, tamen ut vanus, ac irrationalis contemnitur?

Conſidera diſpoſitionem hujus capitis & 183.
facilè invenies, quod ferè omnes con-

Commemorantur omnes qui ad planctum ſuper ruinas Babyloniæ conveniunt.

veniunt, ad planctum, ac fletum ſuper ruinam Babyloniæ: Primò, ponuntur Reges terræ, ſub quibus intelliguntur principes, præſides, conſiliarii, & miniſtri. Secundò: ponuntur negotiatores terræ, ſub quibus denotantur illi qui tam per ſe, quam per alios quaſcunq; negotiationes faciunt. Tertiò: Mercatores ipſi narrantur. Quartò: Gubernatores triremium, & magnarũ navium. Quintò, Gubernatores parvarum, quales ſunt, qui in lacubus piſces capiunt. Sextò: Dicuntur nautæ tanquam minores miniſtri in navibus ſervientes, ut remiges. Septimo: Referuntur viatores, qui in navibus portantur vendendi, ac emendi gratia.

Valde irrationale flere ut magnum quod in cineres redigitur

Rupert.

184. Ecce in ruina, & caſu Babyloniæ omnes ferè lugent, & deplorant; & tamen inter ipſas lacrymas, ac gemitus clamoris, adhuc opulentiam, & magnitudinem civitatis mirantur *Quæ ſimilis civitati huic*? Ex quo convincitur, quàm vanus, ac irrationalis eſſet eorum fletus, & clamor, & quid irrationabilius, quam flere, ac lugere ſuper ſpecioſitatem, ac magnitudinem illius, quod in favillas, ac cineres vides redactam. Rupert in præſenti: *Sciendum eſt*, ait, *quia in ipſis pœnitentibus clamantibus, ratio, aut ſapientia nulla eſt, qualis enim, vel quis rationabilis eſt modus pœnitentiæ, ubi flentes & lugentes clamant, & dicunt, quæ ſimilis huic civitati magnæ? Etiam nunc phantaſiam gloriæ tranſitoriæ, quam viderant arbitrantur magnam civitatem fuiſſe, & lugent cadentem, & clamant; quia in cineres vident eam converſam, & ſimul ejus magnitudinem, & ſpecioſitatem æſtimant.* Ex quibus apperte convincitur, quam vanus, ac irrationalis ſit clamor, ac planctus hujus pœnitentiæ Quid irrationabilius, aut quid vanius, quàm æſtimare magnum, ac præclarum, id quod in cineres redactum vides? quare magnum, ac pretioſum dices, ſi in mirabili caſu, ac ruina dejectum vides; & ideo hujuſmodi planctus, ac lacrymæ nullius momenti fuerunt.

Gen. 27. D. Chryſoſt. Hebr 12

Pro temporalibus lachrymæ vanæ, & ſine fructu.

D. Ephræm

185. Poſtquam Eſau ſe vidit paterna benedictione privatum dicitur de eo. Gen 26 n. 34. *Irrugiit clamore magno* D. Chryſoſt. legit. *Clamavit voce magna valde.* De illo ſcribit Paulus ad Hebr. 12. n. 17. *Non invenit pœnitentiæ locum, quamvis cum lachrymis inquiſiſſet eam.* Et cur tantus clamor, cum tanta lacrymarum copia in eo vanus fuit, nullum habens fructum, quia ſolum carnalia, ac corruptibilia æſtimabat, quibus frui optabat, & inde vehementer dolebat, quod ab illis ſe videret privatum. D Ephr. hom. de Pœn *Lachrymatus eſt non quia peccavit, ſed quod Deum non illuſerit; plangebat, verum ut carnalibus frueretur, intus erat radix amaritudinis, & folia, id eſt, verba in ore; occupabat mentem malitia, & per ſolam linguam voluit benedictionem lucrari* Gemitus, & lachrymæ erant illi pro ſola temporalium æſtimatione, & cum intus in corde lateret malitia, ac affectus temporalium, in ore tantum erat verbum veluti folium, quod vento rapitur.

Zachar. 12.

186. Ait Zachar. 12. n. 10. *Et aſpiciunt ad eum, quem confixerunt, & planctu plangent eum, quaſi ſuper unigenitum, & dolebunt ſuper eum, ut doleri ſolet in morte primogeniti. In die illa plangent terræ familiæ, & familiæ ſeorſum: familiæ domus David ſeorſum, & familiæ Nathan ſeorſum; & familiæ domus Levi ſeorſum; & familiæ Semei ſeorſum, & omnes familiæ, reliquæ familiæ, & familiæ ſeorſum* Sto à communi ſententia eorum, qui hunc planctum referunt ad Eccleſiam Chriſti, de morte ac paſſione ipſius in die crucis. Sed illud maximè notandum, quod magnam difficultatem facit expoſitoribus, quod familiæ numeratæ in præſenti tantum ſunt quatuor, quæ ſigillatim hîc numerantur, nempe familiæ David, Nathan, Levi, & Semei: & cæteræ innominatæ, & confuſæ relinquuntur; imò deſpiciuntur; ſed has quatuor memorans Propheta, reliquas præterit? An qui capillos pro ſe cadentes numerat, lachrymas pro ſe fuſas deſpicit? Abſit hoc; imo lachrymas maximè acceptat, & honorat, quæ ex motivo ſupernaturali, ac ſpiritualiter, & non ex re temporali, ac populariter fluunt Quatuor illæ familiæ introducuntur plorantes, ex valde ſupremo, ac ſpirituali motivo Chriſti mortem, familia David, utpote quia ei erat promiſſus ut Meſſias, Salvator, ac Redemptor, familia Levi plangit, eo quod Chriſtus eſt ſummus Sacerdos, & Pontifex, familia Semei luget, quia Chriſtus eſt omnium Magiſter, & Doctor: Semei fuit vir ſapientiſſimus, qui ſcholam inſtituit, ut docent hic Lyran. & D. Hiero. ad Agatiam, q 10. familia Nathan lachrymatur, quia Chriſtus. D. erat dux ac lux omnium Prophetarum. Reliquæ verò familiæ confusè, ac ſine nomine dicuntur ploraſſe; quia lamentabantur deſtructionem Ieroſolimæ factam à Tito Veſpaſian. vel ſuam condemnationem in die judicii, ut docent Tert. lib. contra Judæos c. 14. D. Iren. lib. 4 contra hæreſes c. 66. D. Aug lib. 20. civit. c. 30 Theod. Remig Lyr. Sanch. Cornel. & alii. Et ideo ubi nos habemus *Plangent eum*, verſ. 10. legunt Septuagint. *Plangent ſuper ſe* Lachrymæ ergo, quæ ex motivo ſupernaturali in Chriſti morte, ob ejus eximium amorem effunduntur, maximè honorantur, ac nobilitantur, ut ſigillatim nomine proprio exprimantur; quæ verò populariter & motivo temporali, aut ex mero pœnarum damno veniunt, confusè ac ſine honore contemnuntur, ac deſpiciuntur. Ad hæc ait Rupert. *Fuit ille quidem planctus grandis, & ſapienter diſpoſitus, ut familia domus David familia regalis, & familia domus Nathan, qui Propheta fuit, & familia domus Levi ex quo ortum fuit ſacerdotium, & familia domus Semei, ex quo Doctorũ agmina pullularunt, & reliquæ familiæ, quas, quia non habebant aliquod privilegium dignitatis, univerſas abſque nomine comprehendit.* Illæ quatuor familiæ habebant dignitatem, & præeminentiam ſpiritualiter, qua ſupernaturaliter Deum venerabantur, qua cæteræ familiæ carebant, & ideo abſque nomine hæ ponuntur.

Lacrymæ ex ſupernaturali motivo, & non ex temporali re æſtimantur à Deo.

Tertull. Irenæus. D. Auguſt. Theodoret. Remigius. Lyran. Sanchez. Cornel.

Rupert.

In cænaculo ait Chriſtus D. ſuis Diſcipulis. 187.
Ioan. 16. n. 20. *Amen, amen dico vobis, quia plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit.* Ac ſi diceret Dominus: cum jam tempus inſtat, ut in manus inimicorum tradar præſto vobis ſunt lachrymæ & fletus, meæ mortis cauſa. Et cur diſcipulorum lachrymæ in morte Jeſu, ſic Ieſus approbat, & non prohibet? Et cum tamen duceretur ad mortem, multæ mulieres flebant, & lamentabantur ejus vicem, quibus ait Chriſtus D. *Filiæ Ieruſalem nolite flere ſuper me.* Luc. 23. n 28. Cur ergo ſciens diſcipulos ploraturos mortem ſuam, fletum non prohibet, imo potius approbat, dum à mundanis, ac ſceleratis diſtinguit: & tamen lachrymas mulierum deplorantium ejus crucem vetat. *Nolite flere ſuper me.* Flebant Diſcipuli ex intimo amore in Chriſtum; quia ſciebant ſuum Magiſtrum Deum, & hominem pro ſalute generis humani pati? flebant mulieres Ieruſalem ex naturali potius compaſſione, quàm ex ſupernaturali

Joan. 16.

Luc. 23.

Juſtorum lachrymæ acceptæ à Ieſu, non ſic popularium.

naturali affectione, magiſque complorabant temporalem pœnam, quam Chriſtus D. ſubibat, quàm æternam damnationem, quæ ipſaſmet, & earum filios manebat, lachrymæ ergo diſcipulorum, quæ ex ſupernaturali amore in Deum procedebant, à Domino honorificè acceptantur, à quo excluduntur mulierum lamentationes compaſſione temporali, denudatæ omni ſupernaturali affectu.

QUÆSTIO XXIV.

Quare deſtructa Babyloniæ deſtruitur ejus Imperium, cùm tamen deſtructo Ægyptiorum exercitu, non deſtruitur eorum Regnum.

189. Ecce cùm deſtruitur Babylonica civitas etiam ſimul deſtruitur ejus imperium, ut dicitur verſ. 14. *Et illam ampliùs non invenient:* Sicut enim olim alteri Babylonicæ contingit; nam per Cyrum illa deleta, necnon univerſa Aſſyriorum Monarchia, Muri civitatis ſolo æquati, & portæ detractæ, & totum denique nomen Aſſyriorum evanuit. Illud tamen ponderandum, quòd ut Deus eriperet ſuos ab Ægypto, perdidit quidem eorum exercitum, non tamen illorum regiam evertit, nec regnum deſtruxit. Cur ergo non Ægyptus, ſed Babylon cum ſua Monarchia funditus interit. In Iſraëlitarum libertate, hæc Babyloniæ perditio debebatur, quæ ut magis, cum majori faſtu, ac deliciarum luxu floruit, quàm Ægyptus; ſic in exitu in majorem ruinam fuit præcipitanda, hoc eſt, deliciarum ſtipẽdium, caſus & ruina, utpote peſtiferũ venenum totius Reipublicæ.

Stipendium deliciarum devaſtatio, & ruina regnorum.

190. Ait Regius Vates Pſal. 140 n 5. *Oleum autem*
Pſalm. 161. *peccatoris non impinguet caput meum.* In Hebr.
Hebræus. *Oleum venenanti non frangat caput meum.* Quodnam eſt hoc oleum venenoſum? juxta communiter Interpretes deliciæ, ac voluptates, quæ vires frangunt, virtutem, ac animum debilitant; omneque Reipublicæ caput enervant. Unde benè dixit Tertull. de Pall. *Plus togæ læſere Rempublicam, quam loricæ* Quia ſcilicet togæ, hoc eſt pacis tempore, irruunt in Rempublicam deliciæ, quæ belli tempore excluduntur: Inde pacis tempus ſecum adducit delicias, quæ maximè in Reipublicæ damnum vertuntur.

Venenum Reipublicæ deliciæ.

Tertull.

Deſtructionem hominum mundialium deſcri-
191. bens Jerem. ait cap. 5. n. 6. *Percuſſit eos Leo, de*
Jerem. 5. *Sylva, lupus ad veſperam vaſtavit eos, pardus vigilans ſuper civitates eorum.* Singulis animalibus ſingulas circumſtantias appoſuit, ut dicat Propheta pardum vigilantem, lupum ad veſperam, leonem de ſylva; quod lupus ad veſperam, & pardus vigilans nocentiores inde exprimantur, commune eſt. At in leone cur ſolùm poſuit, quòd ſit de ſylva? Quid majoris damni habet, leo cùm ſit de ſylva, quàm ſi de deſerto & ſterili loco eſſet. In leone de ſylva latet anguis in herba; ſunt enim ſylvæ maximè hominum deliciis, ac voluptatibus ſervientes; in illis enim omne ſuave, ac delectabile aſpiciunt homines, cum umbris arborum fruuntur, cùm frondentes, viridantéſque ramos aſpectant, ſuaviſſimòque florum odore recreantur. In ipſa ergo amœnitate, ac jucunditate nemoris, eſt leo de ſylva, de deliciis nempe, qui percutit; lupus ad veſperam crudelitas nempe, & pardus vigilans ſuo vario colore, doloſitas ſcilicet, ac fallacia eſt, ut dicunt Gloſſa Moralis, & Hugo; Ecce tres ſæviſſimi adverſarii contra mundialium civitatem, deliciæ nempe, crudelitas, ac aſtuta doloſitas; tamen in primo capite ut primatum tenens in omni deſtructione leo de ſylva, indomitus nempe deliciarum impetus, qui plus diſſipat, ac devorat, quàm inhumana crudelitas, ac doloſa felicitas.

Maxima, & principalis regũ perditio a deliciis.

Gloſſa.
Hugo.

192. Rex Achab magnis Syriorum copiis impugnabatur; Tunc ex Dei oraculo ducentos triginta duos viros in exercitum Syriorum mittit, de quibus ait Text. *Egreſſi ſunt meridie; Benadab autem bibebat temulentus in umbraculo ſuo, & reges triginta duo cum eo, quid ad auxilium ejus venerant,* 3. Reg. 20 n. 16. Valdè munitus erat Benadab auxiliaribus copiis tringinta duorum Regum; & quomodo contra tot validiſſimos Reges cum fortiſſimis militibus cum magno exercitu, ducenti triginta duo viri exeunt in prælium? Erant Reges Syrii in umbraculorum deliciis cum feſtiviſſimis conviviis, & potationibus, & inde ut certiſſimum putatur, quòd ſub gladio, ac impetu paucorum militum cadant: cùm contra ſe haberent deliciarum choros, nullus fortior, ac validior exercitus ad regum, ac principum deſtructionem, quàm eorum deliciæ, & voluptates, & cùm Deus horum regum devaſtationem diſpoſuiſſet, eos ſub deliciis vivere permiſit. Joſeph. lib. 8. Antiq. c. 8. *Accitis igitur principatum filiis qui triginta duo erant ſuper ducentos, cognito quòd Syrus ad epulas, & luxum ſe dediſſet patefactis repentè portis, emittit juvenes. At illi repentino impetu in Syros delati facilè eos profligant.* Vis hoſtes perdere, ſcrutare tempus, & ſi deliciis deditos inveneris, facilè ſuperabis.

3. Reg. 20.
Hoſtis in deliciis facilè ſuperatur.

Ioſeph.

193. Jubet Babylonicus Tyrannus è pueris Hebræis nobiliores, & præſtantiores ſeligi ſelectos in aula habitare Quid deinde Dan. 1. n. 5. *Et conſtituit Rex annonam per ſingulos dies de cibis ſuis, & de vino unde bibebat ipſe, ut enutriti tribus annis poſtea ſtarent in conſpectu Regis.* Quis non admirabitur tyrannum Regem tam larga magnificentia captivos pueros ditare? Quis fecit, ut per tres integros annos captivi pueri ſic benevolum regem experirentur, ut de ejus regia menſa eibos abundanter caperent? Non id permittebat ex ſe hoſtilis tyranni animus ſed Diabolus illi hanc mentem ingeſſit, ut tanta deliciarum diuturnitate, & aſſiduitate tantis pueris magna damna inferret; cùm plus valeat ad deſtruendum regium animum lenitas deliciarum, quàm ferociſſimi Tyranni rigor, ac aſperitas. D. Ephrem ſerm in Daniel ait *In cor impii Regis ſeſe Diabolus immittit, ſuadétque, ut per ſingulos dies Rex conſtituat annonam de cibis ſuis, & vino, unde bibebat ipſe: Vide malignitatem Draconis, quandoquidem, non ad diem unum, aut menſem dierum conſtituit præfinitum tempus, verum ad tres uſque annos prorogat certamen, ut temporis diuturnitate tandem ſubſterneret amatores Divini cultus.*

Daniel. 1.
Plus poteſt ad perdendũ lenitas deliciarum, quã tyranni rigor.

D. Ephræm.

Apoc. 18. n. 18. Et clamaverunt videntes locum incendii ejus, dicentes, quæ ſimilis civitati huic magnæ?

Num. 15. Et miſerunt pulverem ſuper capita ſua, & clamaverunt flentes, & languentes,

lugentes, dicentes, væ, væ, civitas illa magna, in qua divites facti ſunt omnes, qui habebant naves in mari, de pretiis ejus; quoniam una hora deſolata eſt.

VERSIONES.

D. Auguſt. n. 8. Vidẽtes fumum ignis ejus.
Vatablus. Videntes fumũ incẽdii ejus.
Arabicus. Quæ ſimilis eſt huic urbi magnæ.
Syrus. n. 19. Injecerunt pulverem, & divites facti ſunt ex pretioſitate ejus, propterea quòd in una hora vaſtata eſt.
Arabic. Imponẽt capitibus ſuis pulverem, &c. Divites facti ſunt ex ejus faſtu, quæ diruta eſt una hora.
Primaſ. Divites facti ſunt de claritate ejus, quia hora exterminata eſt.
D. Auguſt. Quia una hora deſerta eſt.

EXPOSITIO X.

194. Vatabl. Haymo. D. Anſelm. Albertus. Hugo. Carthuſ.

Et clamaverunt. Præ nimia cordis anxietate, vel præ timore, ac horrore. *Videntes locum incendii ejus.* Vatabl & alii legunt. *Videntes fumum incendii ejus.* Cùm nempe vidiſſent illuſtriſſimam civitatem voracibus flammis comburi. Haym D. Anſelm. Albert. Magn Hugo, Carthuſ. hoc moraliter referunt ad miſeros damnatos, cùm viderint ignem & fumum Inferni horribilis. *Quæ ſimilis civitati huic magnæ?* Cui civitati unquam contigit, quòd huic contigiſſe cernitur & dicitur civitas magna Haymo: *Nulla civitas illi magnæ honore æquari potuit.* Quod maximè facit ad dolorem, cùm ex tanta gloria ceciderit in tantam miſeriam.

Haymo.

195. *Et miſerunt pulverem ſuper capita ſua.* Qui mos erat maximè lugentium, ac dolentium, de quo q. 26 *Et clamaverunt flentes, ac lugentes.* Et quamvis utrumque verbum idem ſignificet, repetitur tamen, vel quia, ut ait Albert. Magn. dicuntur flentes corde, lugentes verò oculis; vel quia duplicato verbo ſignificatur ubertas lachrymarum ſine ulla conſolatione & ad damnatos refert Andr Cæſ. *Cùm à vitæ hujus voluptatibus, & deliciis ſeſe invitos abduci, ſtimuliſque conſcientiæ propter flagitia perpetrata citra intermiſſionem compungi animadverterint*, Proſequitur Text. *dicentes, væ, væ*: quod eſt ſignum magnæ triſtitiæ, ac doloris, & dicitur dupliciter ob pœnam corporis, & animæ. *In qua divites facti ſunt omnes.* Dolent ſuper devaſtationem civitatis, ob cujus luxus, & ſuperabundantes ſumptus, magnum ex pretioſis quibuſque mercibus lucrum faciebat. Tam hic, quàm ſuprà in hoc capite per Gubernatores, Rectores navium, Andr. Cæſ. Primaſ. Pann. Beda, D. Thom. D. Anſelm. intelligunt Epiſcopos, Prælatos Eccleſiæ, quibus dicitur: *Qui deſcendunt mare in navibus facientes operationem in aquis multis.* Pſalm. 206. n. 23.

Albertus. Andr. Cæſ. Ibid. Primaſ. Pannonius. Beda. D. Thom. D. Anſelm. Pſal. 106.

QUÆSTIO XXV.

Quare negotiatores omni genere triſtitiæ, ac luctus, lamentantur ſuper ruinas Babyloniæ?

Negotiatores omni genere luctus, ac mœſtitiæ lamentantur ſuper Babyloniæ devaſtationem; lugent, & flent, & pulverem ſuper capita ſua mittunt, & gementes ingeminant væ; quibus ſignificatur eorum ingens dolor, metus, ac horror, ut ait Albert. Magn. Dolor erat vehemens, quia ejus interitu cauſa ſuarum deliciarum erat ablata. *Reges terræ cum illa fornicati ſunt;* ſuprà verſ. 3. & mercatores ut in præſenti dicitur. Divites facti ſunt de pretiis eorum, quæ in ea vendebantur. Timor, & horror erat ingens, ut dicitur verſ. 10. *Longè ſtantes propter timorem tormentorum ejus.* 196.

Alb. Magn. *Lamentatio ex dolore, timore, & horrore.*

Secundò: Introducuntur hîc lugentes ac flentes, Reges, ſub quibus intelliguntur Principes, ac Magnates, Gubernatores, Nautæ, Negotiatores, ac Mercatores; Cur potiùs omnes iſti ad arma non currunt adverſus eos, qui in flammis dederunt tam illuſtrem civitatem? Fumum incendii viderunt, & ſupplicium illius viſum, ita omnes terrefecit, ut animo ac viribus deficerent; & ita Babylon deſtituta eſt ſpe auxilii à quibus ſperare poterat. Ruper. tait. *Omnes omnino tam Reges, quam nautæ, ſive Gubernatores quàm negotiatores longè ſteterunt; non tam loco, quàm defectu cordis, & animo invalido: quia videlicet nec Reges arma, vel exercitus ad pugnandum, neque nautæ ad remigandum neque negotiatores inſtitutos ad colligendas ſarcinas habebant,* 197.

In aliorum ſupplicio impius terrefactus ſine viribus eſt. Rupert.

Tertiò: Valdè mirum, quòd omnia luctus ſigna exhibent; lugent, flent, pulverem ſpargunt ſuper capita ſua, & duplicantes ingemunt *Væ.* Et ut exprimit Textus: *Videntes locum incendii ejus:* Solùm ante oculos verſabatur fumus mundialium honorum, quæ ſummè amaverant; & cùm multi Doctores dati in expoſitione, hoc ad damnatos referant. Urgetur difficultas; nondum Judex apparebit? Nondum ſententiam urgebit? Nondum verbum aſperum reſonabit? Nondum carnifices videbuntur? Nondum horribilia tormenta prement? Solùm mundi fumus, fœtidumque cadaver oculis objicitur, & jam intolerabilis pudor, irreparabilis gemitus miſeros peccatores occupabit? Ita quidem Sic Iſai. 1. num. 29. *Confundentur ab idolis, quibus ſacrificaverunt: & erubeſcetis ſuper hortis, quos elegeratis.* Ecce deliciæ univerſæ ingentem confuſionem, & planctum ſuis amatoribus parient, ſed qualiter à falſis diis, à delicioſis nemoribus confuſio veniet in ultores ſuos? Perbellè noſter D. Cyrillus Alexandrin. in præſenti rationem aſſignat. Etenim ait: *Illos namque, ante alios una cum hortis lucisque exuſtos conſpexerunt.* Summa confuſio, ac erubeſcentia propriis oculis videre ea bona conſumi, ac deperdi, ob quorum amorem miſeri in tot, & tanta ſupplicia, ac tormenta irruerunt. Inde vitulium, quem Judæi in deſerto adorarunt, ob cujus cultum à Deo defecerunt, & graviſſimis plagis ſunt oppreſſi, Moyſes ante eorum oculos: *Combuſſit, & contrivit uſque ad pulverem*: Exod. 32. num. 20. 198.

Magna confuſio oculis videre id conſumi, ob cujus amorem damnatus eſt. Iſai 1. D. Cyrill. Exod. 32.

Quartò:

199. Quartò: Clamaverunt longe ſtantes, ut dicitur verſ. 10. & 15. quæ verba ſic poſſunt explicari. *Videntes fumum incendii ejus*: juxta lectionem Vatabl. longe ſteterunt animo, & affectu à nequitia Babyloniæ; nã cum aliqui vidiſſent, quod filii Babyloniæ miſerè perirent, & cederent, aliorum pœnis edocti firmi, & conſtantes ſtabant ad Deum ſuum, multi enim aliorum ſupplicio viſo vocantur ad pœnitentiam & ad Deum ſuum convertuntur. Ita S. Primaſ. in præſenti ait. *Quia multos ex hac contritione; nempe malorum clade novimus ſæpe compungi, non inconvenienter accipitur, longe aſtabunt, & clamabunt videntes fumũ incendii ejus ut longe ſtare ſit, non cum perditis cadere, ſed ſubita potius converſione ſtabilitatẽ accipere: Propterea Domino ſuo ſtat, & non cadit quod nõ loco corporaliter ſtare, ſed animi debet intelligi ſtabilis in fide cõverſio ut & quod ſe plangere dicuntur, aliis pereuntibus, ipſi intelligãtur pœnitentiã agere fructuoſam.* Ad quos eos induxit viſa plaga Babyloniæ.

Vatabl. *Caſtigatio aliorum impios etiam ad pœnitentiam adducit.* S. Primaſ.

200. Rejectis Judæis eliguntur Gentes in Regnum cœlorum, ut ipſe Salvator dixit Scribis & Phariſæis *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus.* Matth. 21. 43. Primum Regnum Chriſti proponitur deperditum à Judæis deinde dicitur datum Gentibus; Nonne decebat, ut Regnum cœlorum eſſet in majori æſtimatione gentibus, ut ipſæ primo loco ad illud aſſumerentur, ad quid ſecundò loco, poſtquam ab illo ſunt excluſi Judæi. O ingens Dei beneficium à Deo in gentes detrivatum, ut ita in alieno capite videant reproborum diſcrimina cavere, & ex aliorum ruinis ſibi diſcant proſpicere, vias iniquitatis fugere, & in ſemitis Dei ambulare; ſicque aliena condemnatione inſtruuntur de propria ſalute agere Eleganter D. Zeno ſerm. 6. de Iſaia ait. *Judaicus quidem populus impietatis arguitur, ſed Chriſtianus, talis evadat pariter commonetur. Denique ut iſte plus timeat, ille terretur, ille vapulatur, ut iſte proficiat. Compendioſum fœlicitatis genus, alterius periculo diſcere quod debeas devitare.* Expende ultima verba.

Matth. 21. *Magnum beneficium, dum alienis ſuppliciis admonemur.* D. Zeno.

201. Benedicens Iacob tribum Juda Gen. 49. n. 10. ait: *Non auferetur ſceptrum de Juda, & dux de fœmore ejus, donec veniat, qui mittendus eſt.* Et aliis in locis promittitur regnum tribui Juda, quod per Davidis familiam adimplendum erat; & tamen cum primum ad eligendum Regem devenitur prætermittitur tribus Juda, ut dicitur. 1. Reg. 10. n. 21. *Et applicuit tribum Beniamin, & cognationes ejus, & cecidit cognatio Metri, & pervenit uſque ad Saul filium Cis.* Si Divino oraculo Tribui Juda in familia Davidis promiſſum erat regnum, cur nulla Dividis facta mentione transfertur regnum ad Tribum Benjamin uſque ad Saülem; Cur ergo pro ſtabilitate Divinæ promiſſionis non primo vocatur David, in quo regnum æternandum erat? Hoc Divina clementia ſic ordinavit, pro majori fœlicitate, majorique beneficio erga Davidem, ut prius eligatur Saul, in cujus reprobatione, ac caſu diſcat David quod fugere debet, & amplecti teneatur, ut regnum ſibi valeat in æternum ſtabilire Perbelle D. Greg. lib. 4 in 1. Reg. ait. *Idcirco reprobus Rex eligitur, ut electus ejus ſucceſſor Rex David in eo cognoſceret, quid cavere debuiſſet: ſic nimirum de Angelorum Curia legimus: quia de apoſtata primo Angelo ſcribitur: Ipſe eſt principium viarum Dei: ſed quia ante omnia conditus eſt, per ſuperbiam cecidit, & in ejus ruina S. Angeli didicerunt, qua virtute ſtare potuiſſent.* Sic Deus tantam curam ſuorum electorum gerit, ut ipſi videntes aliorum horribiles ruinas cautiores fiant *Et in ejus ruina ſanati Angeli didicerunt qua virtute ſtare potuiſſent.*

Gen. 49. 1. Reg. 10. *Magnum beneficium videre in alieno capite, quod debeas cavere.* D. Gregor.

202. Temeraria præſumptione audet Rex Ozias ſacerdotium uſurpare, & incenſum Domino offerre, ad quem ſic clamat Azarias Sacerdos. *Non eſt tui Officii Ozia, ut adoleas incenſum Domino, ſed Sacerdotum, hoc eſt filiorum Aaron.* 2. Par 26. n. 18. Sat erat ad cohibendam Regis temeritatem dicere, non eſſe regalis muneris incenſum offerre, ſed hoc ad ſacerdotes ſpectare; ad quid expliciter fit mentio filiorum Aaron? Hoc ſuperfluè videtur additum. Conſidera Divinam bonitatem, Voluit Deus humaniſſimo modo Regis temeritatem reprimere, filiorum Aaronis meminit, Aaronis tempora in memoriam revocans, in quo tragœdia Core, ſuorumque ſociorum, ac aliorum, qui volentes ſacerdotium præſumptuoſè uſurpare horribili ſupplicio caſtigati ſunt, quoſdam terra vivos devorante. Num. 16. n. 31. alios flamma vorante, conſumente. Lev 10. n. 2. & nullus ſuavior corrigendi modus quam qui de monumentis aliorum periculorum reprehenduntur. D. Chryſoſt. hom. 5. de verbis Iſaiæ extollens humanitatem Azariæ ait: *Ipſa breviloquentia declarat nobis ejus humanitatem. Quod ſi cupis videre ubi ferrum occultarit, audi Non licet, tibi adolere incenſum Domino ſed ſolis filiis Aaron. Hic inflixit vulnus, eo quod non ſimpliciter dixit ſacerdotibus; ſed addit Aaron. Is primus fuit Sacerdos, ſimileque facinus ejus temporibus quidam auſi ſunt, ſed alios quidem terra dehiſcens abſorbuit, alios verò cœlitus emiſſus ignis exuſſit. Hujus ergo hiſtoriæ volens illum commonefacere mentionem facit Aaron, ut ad calamitatem eorum, qui fecerunt injuriam, hujus mentem tranſmutaret.*

2. Par. 26. Numer. 16. Levit. 10. D. Chryſ. *Suave moventur homines monumentis pœnitorum.*

Quæstio XXIV.

Quare negotiatores non ſolum lugent, & flent ſuper ruinas Babyloniæ, ſed etiam pulverem ſpargunt ſuper capita ſua?

Valde frequens, ac celebris fuit apud veteres uſus cineris, aut pulveris in ſignum pœnitentiæ, vel ingentis luctus ſeu doloris, non ſolum apud populum Dei, ſed etiam apud Gentiles, ut patet de Ninivitis, ac eorum Rege Iona 3. n. 6. ac etiam de Tyris, & Sydoniis. Matth. 11 n 21. 203.

Jonæ 3. Matth 11.

Dupliciter autem pulvis ſuper caput ſpargi ſolebat. Uno modo ſimpliciter, pulvere, vel cinere caput manu aſpergendo; qualiter fecerunt Judith. 9. n. 1. Mardochæus, & Eſther cap. 4. & c. 14. n. 2. Alio vero modo jactando pulverem, vel cinerem in cœlum, qui poſtea in caput recidebat, qua forma uſi ſunt amici Iob. 2. n. 12. *Sparſerunt pulverem ſuper caput ſuum in cœlum.* Sic etiam de Tyro intelligitur id, quod dicitur Ezechiel. 27. n 30. *Et ejulabunt ſuper te voce magna, & clamabunt amarè Et ſuperiacient pulverem capitibus ſuis & cinere conſpergentur.* 204.

Judith. 9. Eſther. 4. Job. 2. *Dupliciter pulvis ſpargebatur.* Ezech. 27.

205. Hic autem mos jactandi pulverem verſus cœlum tunc fiebat, quando antiqui aliquod magnum à Deo petebant, ac deſiderabant Hinc Judæi vociferantibus contra Paulum, ac vindictam de illo à Deo poſtulantibus dicitur Act. 22. n. 3. *Et pulverem jacientibus in aerem.* Ait D. Thom. In cœlum pulverem jactant, quo ſuam anguſtiam, ex-

Actor. 22. D. Thom.

tremamque

Caietan. Lorinus *Cur pulvis jactabatur.* Lyran. D.Chryſoſt. Sanchez.

mamque triſtitiam Deo offerunt, ut faciliùs exaudiantur, & Deum ſibi placatum, ac propitium reddent. Cajetanus ait hoc factum fuiſſe, ut ſignificarent Paulum turbatorem eſſe non tantum terræ, ſed etiam aëris, ac cœli. Lorin exiſtimat hanc cæremoniam eſſe uſitatam in ſummam deteſtationem ac maledictionem; & in hac ſententia eſt Lyran. At verò D.Chryſoſt. Sanch. Cornel. inquiunt hoc factum eſſe ut denotaretur Paulum à Tribuno eſſe lapidibus obruendum Noſtri autem Nautæ, & Mercatores primo modo pulvere capita ſua ſparſerunt.

Qui Deum ut Creatorem non agnoverunt, ut vindicem experientur.

206. Sed jam Moraliter ſecundò, ut multis placet, & dixi in expoſitione. Sermo eſt hîc de damnatis in Inferno, & ad quid in inferno ſuper capita ſua reponitur pulvis? Laudabili conſuetudine Eccleſiæ ſingulis annis imponitur pulvis ſuper capita noſtra ad recordationem noſtræ vilis conditionis. Cur ergo in Inferno? Ut qui ſeipſos noluerunt agnoſcere, ut ſaltem ſua utilitate compulſi, Deum adorarent, ac venerarentur; in Inferno ſe ipſos agnoſcant, ad majora ſua tormenta, ut Deum Judicem experiantur. Rich. Vict. *Quia ſe fuiſſe de materia terrea, & fragili, mortali, tranſitoria recognoſcent in Inferno, quod nunc minimè perpendunt in mundo, fuco nimirum elationis & impietatis obtenebrati: quam ſit brevis vita iſta, vita lubrica, & mors incerta non attendunt, quæ tunc ſemper ante oculos habentur.*

Richard.

Iſichius. D. Ambroſ. *Dannati torquentur memoria ſuorum peccatorum.*

207 Tertiò; D.Ambr. & etiam Iſichius in c. 26. Levitici per cinerem peccata ſignificari dicun; quid ergo eſt, quòd reprobi inter cruciatus æternos ſuper capita ſua ponunt pulverē, hoc eſt ſua peccata, non in teſtimonium pœnitentiæ, ſed ad majora ſua tormenta, quia memoria ſuorum peccatorum maximè torquentur, ac cruciantur. D. Ambr. hic ait; *Sæpe per caput mens, per cineres peccata deſignantur: cinerem itaq; ſuper capita ſua imponunt, quia memoria peccatorum à mentibus eorum nunquam recedet.*

Terreno amore obcæcatur homo, ne cœleſtia conſpiciat. Anſbertus.

208. Quartò: Anſbert. ponderat, quid per caput, quid per pulverem ſignificetur; per caput mens noſtra deſignatur, per pulverem verò terrena concupiſcentia denotatur, quæ quamvis valde vilis, & abjecta ſit, tamen noſtræ menti ſic imponitur, ut ipſam valeat obcæcare, ac obtenebrare, ne vera bona, ac cœleſtia conſpiciat, Sic ait Anſb. *Quid eſt mundo à ſtatu ſuo cadente reprobos ſuper capita ſua pulverem mittere, niſi terreno amore, ne cœleſtia poſſint intueri, mentis ſuæ oculos corrumpere.*

Stobæus. *Voluptas fera mentis.*

209. Perbelle dixit Stob. ſerm... *Fera eſt ſibi mancipans homines voluptas, ſed mentis.* Vis intueri, quàm crudelis fera mentis ſit noſtra concupiſcētia, primam mulierem Evam conſidera, quæ data eſt, ut mater eſſet viventium. Hæc cum viro ſuo à Deo mandatum accepit, ne comederent de ligno vetito ſub mortis pœna: & tunc ait ſerpens ad mulierem: *Nequaquam moriemini.* Illane adhæſit Dei mandato, an ſerpentis vocem eſt auſcultata, qua ad nefariū ſcelus trahebatur Ait Text. *Vidit igitur mulier, quod bonum eſſet lignum ad veſcendum, & pulchrum oculis aſpectuque delectabile & tulit de fructu illius, & comedit.* Gen. 3. n. 6. Et quomodo fieri potuit, quod adeò ſapiens mulier in originali juſtitia creata, totque virtutibus ornata, ſic voce ſerpentis in tantū facinus raperetur? Cauſam hujus rei inſinuant verba illa, nimirum, *Vidit igitur mulier, quòd bonum eſſet lignum, &c.* Cœperunt mulieris ſenſibiles oculi in terrā declinare, cœpitque ipſa terrenis cupiditatibus teneri, ſic ab ipſis interni oculi ſunt obcæcati, ut magis ſerpentis, quàm Dei voces audierint, ac ſectati fuerint Rup. ibi ait. *Naturam ligni propriis oculis dijudicare voluit: at illi, qui de hoc judicare debuerant interiores oculi, externorum jam erant oculorum concupiſcentia præpediti: ſic videt, ſic ſacrilega temeritate ſerpenti magis, quàm creatori credidit.* Ubi enim externi oculi aperiuntur mundo, ac terrenis, ſtatim interni clauduntur Deo, ac cœleſtibus; concupiſcentia enim ſuis lenociniis ac præſtigiis faſcinat; ut rectè de primoribus Parentibus loquens Noſter D. Cyrill. Alex. lib. 1. de Adorat. ait: *Hoc in unoquoque noſtrum ſpiritualiter, latenter accidere quis deprehendat; voluptas enim affulgens præſtigiis ſuis faſcinat.* 210.

Gen. 3. *Cupiditas obcæcat mentem.* Rupertus. *Cupiditas faſcinat mentem.* D. Cyrill.

Nutriebantur Iſraëlitæ à Deo cœleſti pane omnem ſaporum ſuavitatem continente, & tantum panem Angelorum contemnunt, ac faſtidiunt, & undè tantus panis potuit venire in faſtidium? Inquiūt ipſi. *In mentem nobis veniūt cucumeres, & pepones porri, & cepe, & allia. Anima noſtra arida eſt, nihil aliud reſpiciunt oculi noſtri, niſi Man.* Num. 11. n. 5. Voluit diabolus Iſraëlitas trahere in Mannæ conteptum; eis obicit in memoria cucumeres, porros, allia; Cur non magis eis objecit pretioſa Regū obſonia? Cur non proponit delicata, & dulcia cibaria? Cur viliſſima opponit cœleſti cibo? Ut homo capitur ſua voluptate; non appetit quæ pretioſa, ſed quæ viliſſima ſunt mentē obtenebreſcūt, ut Mannæ contemptū generent, & quæ cæleſtis ſubſtantiæ ſunt, in faſtidium veniant. Ait D. Ephr. de Pœn. *Alliorum, & cucumerum amorem Diabolus accendit, ut animum impelleret ad panem, quem Deus dederat condemnandum.* Hæc eſt miſerrima conditio humana, ut viliſſimis rapiatur ad cœleſtia reiicienda.

Numer. 11. *Ubi concupiſcentia mens obcæcatur, ut avertatur à Deo.* D. Ephrem.

Nabuchodonoſor tātâ demētiâ eſt elatus, ut ſe 211.
Deū reputaret; inde ſtatuā ſuā mandavit adorari in arbore ſublimi, quæ cælū contingebat, contra quam clamat Angelus de cœlo *Succidite arborem,* &c. nēpe Nabuchodonoſorē, qui ejectus ab hominibus inter feras erat cōputandus, & de eo ait Angelus: *Et alligetur vinculo ferreo, & æreo in herbis, quæ foris ſunt, & rore cœli infundatur:* Dan. 4. n. 12. Et eadem ſententia iteratur infrà. Sanè expenſione digniſſimum eſt; ſi neceſſe fuit hominē, vel ferā vinculo ferreo, & æreo alligari? Cur non religatur ad colūnam marmoream vel truncum caducæ, & proceræ arboris, & non ad herbā quæ modico adnixu facilè evelli, ac radicitus extirpari poteſt. Cur ergo Nabuchod. fortis, & validus ad teneram herbā vinculis ferreis religaturquæ illi in pabulū datur, ac ſi alligaretur ad prævalidū ſtipitē, vel ad ferreā anchoram. Rationem innuit appoſitè Hug. *Alligetur vinculo ferreo, & æreo, id eſt, forti & durabili, & indiſſolubili: ſicut animal laſcivum ad paſcendas herbas.* Valde frequens eſt apud auctores, tā ſacros, quàm prophanos in herbis camporū, floſculis hortorum mundi delicias, & concupiſcentiæ voluptates denotari; mandatur ergo Nabuchodonoſor vinculo ferreo vel æreo alligari ad herbas; quia mundanus, ac delicioſus, ut erat ille, ſic ſuis cupiditatibus ac cōcupiſcentiis, *vinculo forti, durabili ac indiſſolubili* tanquam ferrea catena aſtringitur, ac reſtringitur, ut ab illis ex vecordi libidine ſe excutere, ac expedire difficile ſit; ut ea quæ ſuæ ſalutis ſūt, conſideret, ac recogitet; fortius, ac vehementius homo à ſuis cupiditatibus religatur, quā ſi ad columnā ferreā, vel marmoream eſſet advinculatus;

Dan 4. Hugo. *Homo à ſuis cupiditatibus tanquam vinculo ferreo fortiter alligatur.*

QUÆSTIO

QUÆSTIO XXVII.

Quare amatores Babyloniæ ſuper ruinas ejus ſex ingeminant væ; quod maximè diſtinguitur à gemitu Prophetarum?

212. Ezech. 2. D. Hieron. D. Gregor. VÆ Interjectio rebus, quæ execrantur, competit; & bis *væ* aliquando dicitur in magna triſtitia, ac angore animæ, ut ad c 2. Ezech n. 9. *Carmen & væ* notant D. Hieron D. Gregor. hom. 9. in Ezech & communiter alii; & patet ex noſtro Textu, in quo, ob magnum fletum, & lamentationem illud repetunt Reges n. 10. & negotiatores, & mercatores terræ, n. 16. & 19. & notandum, quod ordinariè luctus & fletus, cùm Væ dicitur ſupra rem, cujus reſtaurationis nulla eſt ſpes, Unde cùm Dominus prædicit Judæ proditionem. *Unus veſtrum me traditurus eſt*, ſtatim addit. *Væ homini illi*: Matth. 26. n. 24. cùm verò trinam Petri negationem declarat; ibid. n. 34. nullum apponit. Judas in æternam damnationem erat iturus? Petrus verò cum magna pœnitentia in magnam gloriam ſublimandus.

Math. 26.

213. Rupertus. Unde bene notat Rupert. in præſenti. *Sexies Væ dictum eſt & una & eadem causa dicendi væ ubique redditur, paucis tamen commutatis vocibus: quoniam una hora venit judicium tuum, quoniam una hora deſtitutæ ſunt tantæ divitiæ, quoniam una hora deſolata eſt omnium nimque mundi ætatum, quæ ſex numero ſunt tunc ſimul vindicabuntur in eis ſcelera quorum nulla eſt ſeptima. Et hoc mirum, atque miſerrimum erit videre eis, qui tantopere amant hoc nequam ſæculum: quia tot dierum, vel temporum, tot mundi ætatum opera mala judicabuntur, & gaudia peribunt ſuccedente interminabili quantitate tormentorum.* In Babylonia, ut ſæpè dixi, denotatur mundus; ſuper ejus devaſtationem, & ruinas, amatores Babyloniæ ſeu mundi ſeu ingeminans Væ, ac lamentationes ſuper omnia nempe peccata, ac vitia, quæ regnarunt in mundo per ſex illius ætates quæ omnia in extremo die judicabuntur, ac condemnabuntur ad æterna formentorum genera, & qui in peccatis ſuis delectabantur per omnes ætates, ſuper omnes ætates lugent, & flent.

Peccata per ſex mundi ætates maximè deploranda.

214. Maximè tamen ponderandum, quantum diſtat fletus amicorum Babyloniæ à fletu SS. Prophetar. Nam iſti amatores geminant Væ, & lamenta ſuper ruinas Babyloniæ; quia *Merces auri, & argenti amplius non invenientur* in ea; quia & *una hora deſtitutæ ſunt tantæ divitiæ.* At contra Ieremias miſeriam Ieroſolymæ deplorans ait Threnor. 5. n. 15. *Cecidit Corona capitis noſtri. Væ nobis, quia peccavimus.* Amatores Babyloniæ dum dolent ſuper ejus devaſtationem, non lugent ſuper ejus peccata, à quibus tot mala prodierunt, ſed attendunt ad effectus ex tali ruina ſubſecutos, quia *Merces auri, & argenti in te non invenientur amplius, tantæ divitiæ una hora deſtituta ſunt.* At Propheta ait: *Cecidit Corona capitis noſtri, Væ nobis, quia peccavimus.* Ubi maximè ponderandum, non ait: Cecidit Corona capitis noſtri, *væ* nobis, quia perdidimus regnum; quia ſumus abſque Rege; quia ſceptrum à nobis eſt tranſlatum: ſed tantùm ait, *Væ nobis, quia peccavimus*: non lachrymatur ſuper effectum cadentis Coronæ quæ erat Regis deſtitutio, ſed tantùm fletu proſequitur illius cauſam, quæ ſunt peccata, ut advertit. Lyr. *Væ nobis quia peccavimus? Hoc malum, & alia propter peccata noſtra incurrimus.* Mundani in ruinis, & devaſtationibus non recogitant tantorum malorum cauſam, ſcilicet peccata: ſed tantùm gemunt ſuper effectos damni inde ſequutos: *Merces auri & argenti non invenientur in te amplius.* At juſti, & Sancti conſequentias, ac effectus damni deſpiciunt, & ſolùm ſuper originem, ac radicem malorum deplorant, *Væ nobis, quia peccavimus.*

Threnor. 5.

Juſtus deplorat peccatorum cauſam, iniquus effectus.

Prædicans D. Ioan. ait: *Iam ſecuris ad radicem arborum poſita eſt*: Matth. 3. n. 10. D Gregor. D. Athanaſ. & alii Patres, quos citavi tom. 1. in Evang. lib. cap. 1. n. 118 intelligunt per ſecurim Chriſtum D ſeu Divinum remedium; & non ait Joannes, jam ſecuris ad ramos, ſed ad radicem poſita eſt, ut notat Imperfectus hom. 3. *Vide autem quod non ad ramos poſita dicitur eſſe ſecuris: ſed ad radices, ut irreparabiliter extirpentur.* Divinum remedium ad radicem, ac peccatorum cauſam appoſitum eſt; maximè enim eſt invigilandum, ut origo, ac cauſa peccatorum extirpetur, & ſuper hanc, totam noſtram curam, ac diligentiam debemus adhibere potiùs quàm ſuper ramos, ac effectus temporalis damni, quæ inde pullulant, & naſcuntur. 215.

Matth. 3. D. Gregor. D. Athanaſ. Imperfectus.

Radix, ac cauſa peccatorum extirpanda.

Cùm Chriſtus D in ultima Cœna recubuiſſet cum ſuis Apoſtolis ait illis: *Unus veſtrum me traditurus eſt.* Illico ſubdit Evangeliſta: *Contriſtati valdè cœperunt ſinguli dicere: Nunquid ego ſum Domine?* Matth. 26 n 21. & tanto dolore ſunt affecti, ut quaſi ſemimortui eſſent ut docet ibi D. Chryſ. Tanto timore conſternati interrogant *Nunquid ego ſum Domine?* His auditis Judas tacens erat: cùm verò Dominus, fulminat pœnam in proditorem. *Væ homini illi, per quem filius hominis tradetur: bonum erat ei, ſi natus non fuiſſet homo ille*: ibid. n 24. Tunc tacentibus cæteris Apoſtolis, ipſe quærit: *Nunquid ego ſum Rabbi?* Apoſtoli cùm culpam audiunt, pavent, & timent; & inde unuſquiſque horrore tanti criminis ſollicitus, pro ſe quærit. *Nunquid ego ſum Domine?* pœnam verò parum reputantes ad illam non reſpondent? At iniquus & proditor Judas, de culpa parum ſollicitus eſt, & cùm illam audit de ipſa non curat, ſolùm pœnam tanquam effectum culpæ horret: ac formidat & cùm ipſam promulgatam agnoſcit, ſtatim illa ſtimulatus quærit: *Nunquid ego ſum Rhabbi?* 216.

Matth. 26. D. Chryſoſt.

Iuſtus dolet ſuper culpam, impius ſuper illius effectus.

Apoc. 18. n. 20. Exultate ſuper eam cœlum & Sancti Apoſtoli, & prophetæ, quoniam judicavit Deus judicium veſtrum de illa.

VERSIONES.

Syrus. Hilares eſtote ſuper ea cœli, & Angeli, &c. quoniam judicat.

Arabic. Lætamini ſuper ea cœlũ, & omnes Apoſtoli, quia Dominus exercuit judicium veſtrum de illa.

Syriac ſecundum aliam lectionem, Iudicamini ſuper eam cœli, & Angeli, & Apoſtoli, & Prophetæ: quia judicat Deus judicium veſtrum de illa.

EXPOSITIO XI.

ADhuc idem Angelus loquitur, qui retulit everſionem Babylonis & nænias illius amantium: & invitat cœlum, & Apoſtolos, & Prophetas ad exultandum. Et ait: *Exultate cœlum*

Gagnæus. Iſaias

Cœli nomine Gagnæus intelligit juſtos, quorum converſatio eſt in Cœlis: Iſaiæ. . . . *Cœlum mihi ſedes eſt*: ibi: Orig. D. Gregor. per Cœlos interpretantur juſtos, ſed hoc eſt valde late, tamen magis propriè, Menoch. Tyrin. & alii per Cœlum intelligunt Cœlites beatos, nempe Angelos: Pſal. 17. n. 10. *Inclinavit cœlos, & deſcendit.* ubi D. Hieron. Cœlorum nomine, Cœlicolas, id eſt, Angelos exponit: Tamen verba ſacræ Scripturæ, quantum fieri poteſt in ſenſu proprio ſunt accipienda: ſic ſæpè ſacri Auctores, ipſum Cœlum, ac inſenſibilia in teſtes invocant: Deuteron. 32. num. 1. *Audite Cœli quæ loquor: audiat terra verba oris mei*: Iſaï. 1. num. 2. *Audite Cæli: auribus percipe terra.* Sic, & Joſue 24. n. 17. *En lapis iſte erit vobis in teſtimonium, quod audieritis omnia verba Domini, &c.*

Origen. D. Gregor. Menoch. Tyrinus. Pſal 17. D. Hieron. Deuter. 32. Iſaï. 1. Joſue 24.

218. *Exultate*: Lætitiam intùs conceptam exterius oſtendite: ſuper eam vaſtationem, nempe Babylonis, Sancti Apoſtoli, & nominatim, Petrus, Paulus, aliorum Principes, & S. Joannes in dolium ferventis olei miſſus, & alii Sancti Apoſtoli, qui juſſu præſidum Provinciarum Romæ ſubditarum, interfecti ſunt, & etiam multi alii Sancti, qui etiam in Novo Teſtamento erant prophetæ, & multa futura de variis rebus prædixerunt.

219. *Quoniam judicavit Deus judicium veſtrum de illa.* Ecce juſta cauſa exultationis, quia *Deus judicavit*, id eſt, litem finivit, ut vos optabatis. Cùm duo lite contendunt, & unus potentior opprimit imbecilliorem injuſtè; hic ſane maximam habet cauſam exultandi, ſi litem in ſui favorem adjudicatam videt per ſupremum judicem. In mundo duo ſunt populi, populus Dei, & populus mundi, ſeu Babylonis, hic perpetuis damnis, ac nocumentis illum opprimit; ergo valde dignum, & æquum eſt, ut populus Dei gaudeat, & exultet cum per everſionem Babylonis, maxime liberatus ſit à mundano populo, in cujus deſtructione maximè exaltatur juſtitia Dei ad majorem ſui gloriam: deinde, quia ſine everſione Babylonis conſummari, ac perfici non poteſt Civitas Cœleſtis Jeruſalem.

Finita lite pro populo Dei, ipſe exultat.

Quæstio XXVIII.

Quare pro everſa, ac deſtructa Babylonia invitantur ad exultationem, cœlum, Apoſtoli, ac Prophetæ?

220. PRo deſtructa Babylonia, ſive Roma Ethnica, graviſſimæ dantur cauſæ, ob quas Cœlum, Apoſtoli, ac Prophetæ debeant exultare. Et primò non præcisè pro everſione Babyloniæ, ſeu Romæ, ſed prout in illa continetur, ac ſignificatur everſio Babylonis mundanæ, ſeu civitatis impiorum, cùm enim à prima fundatione Babylonis per Nemrod, in ea ſignificatus, ac propagatus eſt populus iniquus hujus mundi, qui maximè opponitur filiis Dei, hi cum ſua civitate duraturi ſunt: donec excidatur filia Babylonis, ſive ipſa Babylon, hoc eſt, cùm Civitas Impiorum ſubverſa fuerit. Et tunc, ut ſuprà c. 11. n. 15. poſt everſionem Babylonis. *Factum eſt regnum hujus mundi Domini noſtri & Chriſti ejus, & regnabit in ſæcula ſæculorum.* Et ſic populus Dei liberabitur à dura vexatione, qua opprimebatur à populo mundano, ac ab impiorum civitate, ut dixi in Expoſitione.

Apoc. 1.

221. Secundò: Albert. Magn. Apoſtoli, & Prophetæ ſpecialiter invitantur ad gaudium; quia ab ipſis Apoſtolis, & Prophetis prænuntiatæ fuerunt hæ devaſtationes Babylonis. Gaudent Sancti, cum prædictiones ſuas vident adimpletas. Unde Jonas cap. 4. n. 1. cùm vidiſſet Deum parcere Ninivitis pœnitentibus, & conſequenter ſuum oraculum, quo eam evertendam prædixerat, reddi vanum, ideoque timeret ſe irridendum, & habendum ut falſum Prophetam, ut notant Theodor. Theoph. Clarus. Dionyſ. & alii: *Afflictus eſt affligione magna.* Et rogavit ad Dominum: *Nunc Domine, tolle quæſo animam meam à me, quia melior eſt mihi mors quàm vita.* Volebat potiùs mori, quàm vivere cum nota mendacii.

Jonæ 1.
Dulcior eſt mors, quam vita, cum mendacii nota.
Theodor. Theophyl. Clarus. Dionyſ.

222. Tertiò: In ſubverſione Babyloniæ lætantur Apoſtoli, & Prophetæ, quia tunc maximè declaratur juſtitia Divina, & Dei gloria ſublimatur, dum ejus inimicos, ac impios ſic punit; ac caſtigat. Pſal. 57. n. 11. *Lætabitur juſtus, cum viderit vindictam: manus ſuas lavabit in ſanguine peccatorum.* Lætatur, cùm viderit vindictam, ut explicant Beda, & alii: non pro condemnatione impiorum, ſed quia juſtus ſe vidit ab illis liberatum, & quia in tali condemnatione maximè ſublimatur, ac declaratur Divina uſtitia. *Manus ſuas lavabit in ſanguine peccatorum.* In ſanguine: ut notat noſter Incognitus, non lavantur, ſed coinquinantur manus: Theodor. & alii. In ipſo ſanguine lavat manus ſuas, declarans ſuam innocentiam, qua ſe à tali ſanguine, ac iniquitate liberum oſtendit. Vel, ut ait Ruffin. ibi: *Actiones ſuas mundabit juſtus ex conſideratione vindictæ improborum, quando videt peccatoris pœnámque, proficit ipſe, & mors alterius proficit ad vitam.* Ecce ex punitione peccatoris juſtus recipiet, & lætitiam, & munditiam. *Mors alterius valet ad vitam.*

Pſal. 57.
Juſtitia Divina ſublimatur, dum punit.
Beda.
Incognit. Theodor.
Ruffin.
Pœna peccatorum proficit ad innocentiam juſtorum.

223. Scribit D. Matth. 27. n. 33. *Ec venerunt in locum, qui dicitur Golgotha, quod eſt Calvariæ locus.* Erat valde celebris mons ille decollatorum reorum calvariis, oſſibuſque plenus: Et cur meus Jesus hunc locum ad tantum triumphum ſibi elegit? Meritò mundaturus mundum, effuſuruſque rivos gratiarum, elegit locum, qui punitorum oſſibus albicabat? Ex punitis peccatis, maximè gratiarum fontes, virtutumque propagines mirificè dilatantur, ut ab hominibus capiantur? D. Hieronym. ibi: *Apparet Calvarium locum ſignificare decollatorum, ut ibi abundavit peccatum ſuperabundaret gratia* Ubi abundans peccatum caſtigabatur, locus convenientiſſimus erat; ut inde ſuperabundans gratia diffunderetur Chriſti, Druthmanus ibi: *Placuit Deo ibi mori, ubi rei puniebantur, & erigeretur vexillum virtutum.* Aptiſſime vexilla virtutum ibi eriguntur, ubi rei puniebantur: nam ex punitis delinquentibus maximè virtus creſcit, & augetur.

Matth. 27.
D. Hieron.
Druthma.
Ex punitis delinquentibus virtus creſcit.

224. Quartò: Ad exultationem convocantur Cœli, Apoſtoli, & Prophetæ, quod pro deſtructa, ac devaſtata Babylonia, exultent Apoſtoli, & Prophetæ, bene intelligitur quia magnas perſecutiones cum dira morte ab illa acceperunt, ſed Cœlum quodnam vel damnum, vel perſecutionem à Babylonia accepit, ut in ejus interitu exultare dicatur? Magnum ſane. Cùm ejus ſydera, luminaria, ac planetæ, tanquam divinum numen, honorem, ac cultum acciperent à Babylonia; &

Moleſtum etiam in ſenſibilibus ultra ſuos terminos honorari.

& cultu indebito ſuper propriam dignitatem honorari, valdè moleſtum, & grave eſt etiam creatoris inſenſibilibus, ut ita cum morte, ac interitu videatur æquiparandum. Inde pro devaſtatione babyloniæ exultent Apoſtoli, ac Prophetæ, quia ab ea mortem acceperunt; exultent, & cœlum, quia venerationem indebitam accepit.

225. Actor. 7. Loquens D. Steph. de peccatis filiorum Iſraëlis ait, Act. 7 n. 42. *Convertitſe autem Deus, & tradidit eos ſervire militiæ Cœli: & ſuſcepiſti tabernaculum Moloch; & ſydus Dei veſtri Rempham, figuras quas feciſtis, ut adoretis eas.* Judæi ob peccata ſua derelicti à Deo vero, cœperunt adorare Solem, Lunam, Stellas, univerſaque ſydera, & præcipuè ſplendidiſſimum ſydus quod Stephanus vocat Rempham, quod ſydus, Beda, Lyran. Interlin. (Beda. Lyran. Interlin.) & alii in præſenti, dicunt eſſe Luciferum matutinum, qui ante ſolis ortum ſplendidiſſimè irradiat: Et quomodo lucidiſſimum ſydus appellatur ab Stephano Rempham? Rempham idem valet, ac tenebras: ut cum Theodoſio habet Oecumen. (Theodoſ. Oecumen.) dicens: *Rempham verò ſpecies eſt tenebrarum.* Quid ergo habet fulgentiſſimum ſydus cum tenebris? ut à tanto viro Apoſtolico ſic obtenebratum dicatur? quod matutino tempore tanta luce ſplendebat; rationem aſſignat Text. cùm ait: *Figuras, quas feciſtis, adoratis.* Tale ſydus habuit adorationem ab hominibus, & ex tali indebito honore oblato ſic cœpit obſcurari, ac obtenebrari, ut totus ejus ſplendor in profundas tenebras, ac denſatam caliginem mutetur. D. Athanaſ. (D. Athanaſ. Gretſe.) orat. in Paraſceve habita, apud Gretſer. tom. de Cruce: *Quid magnum Angelorum natura eſt; cùm his Sol contendit & terra: ſed cum hæc omnia pulchra in primis fuerint: homo tamen eorum pulchritudinē deturpavit, immoderata venerationis abundantia, injuriam iis ipſis, quæ coleret, molitus: cum enim in res conditas admirationem contuliſſet, quæ rerum conditarum modum ſuperaret, & excederet ignominiam ii, quæ coleret, effudit.* Et ſatis eleganter: Indebitus cultus acceptanti; non honorem, ſed injuriam parit *Quæ rerum conditarū modum excederet, ignominiam iis, quæ coleret, effudit.*

Honor indebitus ad ignominiam inſervit.

226. Luc. 15. Junior ille filius, & prodigus, hoc eſt Gentilis populus, dicebat apud D. Luc 15. n. 21. *Pater peccavi in cœlum & coram te.* Benè intelligitur quòd peccatis ſuis Deum offenderit Sed quomodo in cœlum peccabat, quandoquidem Cœlum colebat ut Soli, & Stellis divinos honores exhiberet? Peccabat in Deum, cùm illi debitum divinum cultum denegaret; peccabat in cœlum, cùm illi alienum, ac indebitum cultum daret. D. Chryſol. (D. Cryſol.) ſerm. 5 ait. *Peccavit in cœlum, dum in cœlo Solem, Lunam, ſydera, Deos eſſe blaſphemat, & hæc eadem prophanat adorando.* Grande peccatum, dum Deus ſuo convenienti cultu defraudatur, & non minus cum creatura, ut cœlum, improportionato honore adoratur. Vide tom. 1. in Apocal. cap. 4. q. 1. n. 94. 95. 96.

Grande malum, dum creatura alieno honore veneratur.

Quæstio XXIX.

Quare Sancti ad gaudium, ac exultationem invitantur, ex eo quòd Deus judicium eorum judicaverit?

227. SUper devaſtationem Babylonis, ad exultationem, & lætitiam convocantur Sancti Apoſtoli, & Prophetæ, & ratio tanti gaudii ſubditur. *Quoniam judicavit Deus judicium veſtrum de illa.* Id eſt, ut dixi in expoſitione, Deus judicavit, litémque determinavit ſecundùm judicium veſtrum, ut vos exoptabatis.

228. Pſal. 118. D. Hieron. Lorin. Pro cujus intelligentia maximè facit locus Pſal. 118. n. 154. *Judica judicium meum* D Hieron. legit, *cauſam meam*, alii apud Lorin. *litiga litem, ſeu litigium meum, age cauſam meam: aſſere jus meum.* Miſſis multis in hac re, aptior ea videtur, quòd hîc ſe habet David, tanquam ille, qui vult probare ſuam innocentiam, ut ipſe dixit ad Saülem 1. Reg. 24. n. 13. *Judicet Deus inter me, & te.* (1. Reg. 24.) Sic in præſenti ſibi benè conſcius, ac de ſua conſcientia ſecurus, Deum judicem provocat ut judicet ejus cauſam, judicium, ac innocentiam, cùm tam crudeliter, ac fortiter perſequatur à ſuis inimicis, ita ut Deus ſit illius ſuſceptor, illius cauſam agat, litemque pro eo finiat, ac determinet: Sic & in præſenti de Sanctis dicitur: Deus judicavit judicium veſtrum, pro vobis cauſam determinavit, vos non ſolùm liberans, ſed etiam magnis præmiis afficiens, Babyloniamque ultima devaſtatione puniens.

229. *Quantas habeat partes hoc judiciū pro Sanctis.* Hoc autem judicium, quod pro Sanctis hîc datum eſt, multas habebat partes: habebat primam litem de vera Religione, in qua peccaverunt graviter viri Babylonis, perſequentes injuſtè populum Dei, multumque ejus ſanguinem effundentes. Secundò, habebat hoc judicium litem de moribus, in quibus exorbitant Babylonii diligentes ea, quæ in mundo ſunt. Tertia pars hujus judicii eſt de imperio Imperium enim magis debebatur Sanctis, ad imperium enim maximè facit excellentia virtutis; & tamen illum regimen Babylon ſibi uſurpavit, & vi per multum tempus retinuit; proindeque hæc litis pars, per everſionem Babylonis pro Sanctis adjudicabitur, unde eſt illud apud Dan. 7. n. 18. *Suſcipient autem Regnum Sancti Dei altiſſimi, & obtinebunt Regnum uſque in ſæculum, & ſæculum ſæculorum.* Daniel. 7.

230. Gen. 23. Græcus. Ab Hebræis vocatur Abrahamus, Geneſ. 23. n. 6. *Princeps Dei es apud nos.* Ex Græco legit D. Chryſoſtom. *Rex à Deo es tu nobis.* Quomodo Princeps, & Rex habetur ille, qui ne unius pedis gradum obtinebat? meritò tamen, non ita à terrenis poſſeſſionibus, quàm potiùs à virtutibus creantur Reges, ut ponderat D. Chryſoſtom. ibi. (D. Chryſoſt.) *Tam clarus, & ſpectabilis, & tantam apud Deum habens fiduciam: In tanto honore erat, ut à filiis Heth Rex nominaretur, neque gradum pedis poſſidebat.* Nec palmum terræ poſſidet, & virtutibus ita ſublimatur, ut inde Rex dicatur.

Ille verus Rex, qui virtutibus pereminet.

231. 1. Reg. 13. Actor. 13. De Saül ait ſcriptura 1. Reg. 13. n. 1. *Filius unius anni erat Saül, cùm regnare cœpiſſet, duobus autem annis regnavit ſuper Iſraël.* Et tamen, ut dicitur Actor. 13. n. 21. quadraginta annis regnavit, de qua re multi multa dicunt, tamen in præſenti, quomodo dicitur, quòd regnaverit duobus annis, cùm apertè conſtet quòd multò majus fuiſſet ſpatium Regni ejus Dicitur tamen, quòd duobus annis regnaverit, quia his duobus annis, animi innocentiam retinuit, in cæteris verò depravatus eſt malitia, & ille ſolus regnare dicitur, qui in bonitate reſplendet. Abulenſis ad citatum locum Regum quæſt. 1. (Abulenſ.) *Duobus annis regnavit; dici poteſt hîc poni totum tempus regni ejus, quaſi nihil amplius regnaverit, eò quòd non manſerit in bonitate majori tempore.*

Secundùm probitatem nomen Regis eſt.

Ad Deum ait Regius Vates, Pſal. 67. n. 30. *Tibi offerent Reges munera.* Sed ſi; Deus plus æſtimat duo æra paupérculæ viduæ, Luc. 22. n. 3. quid opulentiſſima munera Regum, quid tanquam magnum, ac rarum dicit David in eo, quòd Reges munera Deo offerent? cur non potiùs ait, quòd viduæ paupérculæ, Deo munera offerent, cùm hæc gratiora ſoleant eſſe Deo? ſanè juxta D. Ambroſ. de pauperibus loquitur Pſaltes; tamen eos Reges dicit; nam licèt hi apud mundanos oculos, pauperes, & egentes videantur; tamen virtutes eos ſic extollunt, ut verè Reges dicantur. D. Ambroſ. lib. de Nabuth. c. 16. *Pauper fide ditior eſt, ſobrietate locupletior, cùm ſit pauper, ex illis eſt, de quibus dicitur: Tibi offerent Reges munera: Non enim purpuratis offerentibus, ſed motus proprios egentibus, Dominus Jeſus delectatur, qui corporali laſciviæ mentis dominentur imperio.* Vide ſuper Caput 9. 27. num. 233. 234. 235. 236.

... ẽt virtuoſus pauper videatur, Rex eſt.

D. Ambroſ.

Apoc. 18. *n.* 21. Et ſuſtulit unus Angelus fortis lapidem quaſi molarem magnum; & miſit in mare, dicens, hoc impetu mittetur Babylon civitas illa magna, & ultra jam non invenietur.

Num. 22. Et vox citharœdorum, & muſicorum, & tibia canentiũ, & tuba non audietur in te amplius, & omnis artifex omnis artis, non invenietur in te amplius, & vox molæ nõ audietur in te ampliùs.

VERSIONES.

Arabic. n. Tunc Angelus quidẽ fortis aſſumpſit lapidem, &c. ita præceps ruet Babylon Urbs.

Syrus. D. Aug. Tanquam illam molã magnam, &c. Et ſic cum impetu projicitur Babel.

Aretas. Sic impetu projicietur, ut ultra jam nõ inveniatur.

Primaſ. Sic impetu projicietur, ut ultra jam non inveniatur.

Arabic. 22. Neque vox citharæ, nec buccinæ, neque tibiæ, neque cornu, &c. nec ulli artifices invenĩetur in te, neque ſonitus molæ.

Syrus. Et vox tibicinũ, & turbarum, &c. & ullus artifex ullius artis.

Primaſ. Vox ſymphoniacorum, & tibicinum.

Arias Vox tibia canentium, & clangentium.

Pagninus. Non invenietur ante & poſt

EXPOSITIO XII.

Suſtulit unus Agelus fortis. Revera Angelus, & in habitu Angeli apparuit Joanni, *& miſit in mare, dicens; hoc impetu mittetur Babylon illa magna*: Tanto nempe impetu, ac velocitate, quo lapis ex alto ruit in mare, ita mittetur Roma Babylon in abyſſum, ſeu in infernum. *Et ultra non invenietur*: Non enim amplius reſtauranda eſt, veluti mola projecta in mare, non amplius apparet; ita ut nec veſtigium illius videatur. Dices tamen, poſt deſtructam Romam, adhuc erit civitas impiorum; nam tunc regnabunt Antichriſtus, ac alii impii; tamen ipſa devaſtatio Romæ erit typus, ac figura everſionis civitatis impiorũ, licèt tunc realiter cũ Roma nõ deſtruatur.

Quomodo ſi Babylon ſignificat civitatem impiorum dicitur deſtructa?

Et vox citharœdorum, & muſicorum, &c. Ad quid hæc commemorantur, cum ſuapte natura, ex everſione Romæ ſequantur. Tamen hæc deſtruenda exprimuntur in odium mali uſus Babylonis; non enim hæc in ſe mala ſunt, ſed quia eorum fuit abuſus apud malos, ideò hæc omnia in perditionem dantur. *Et vox molæ non audietur in te ampliùs.* Arabicus habet, *Sonitus molæ*: quo ſignificatur ſumma ſolitudo, & vaſtitas, quia nemo erit, qui molat, aut triticum confringat, ut ex eo panis fiat. 234.

Arabicus.

QUÆSTIO XXX.

Quare ad ſignificandam Babylonis deſtructionem venit unus Angelus? & quis ſit iſte Angelus?

AB hoc ſecundo incipio quæſtionem. Alcazar exiſtimat hunc Angelum eſſe Jeremiam Prophetam quia de Babylonia hæc ipſe ſcribit, cap. 51. n. 63. *Cùm quis compleverit legere librum iſtum, ligabis ad illum lapidem, & projicies illum in medium Euphratem, & dices: ſic ſubmergetur Babylon, & non conſurget à facie afflictionis, quam ego dabo ſuper eam.* Similitudine prophetiæ pro Babylonia Chaldaica, Jeremiam eſſe iſtum Angelum aſſerit Alcazar. Aureolus verò ait, quod ſit Godefridus Bullonius, qui cùm fuiſſet dux recuperandæ terræ ſanctæ, copias Sarracenorum, quaſi lapidem dimiſit in mare, & cœpit Babylonem, id eſt, Jeroſolymam: valdè durè poteſt habere hanc explicationem, ut parum aptam. 235.

Jerem. 51.

Alcazar.

Aureolus.

Tertiò, & genuinè ad literam, Ribeira, Corn. Lahay, Ferrar. dicunt, quòd verè, & propriè erat Angelus, qui per viſionem apparebat Joanni, projiciens lapidem molarem magna vi & impetu, in mare, dicens: hoc impetu mittetur Babylon; cùm hæc fiant repræſentativè, utique Angelus repræſentatus Joanni, hæc faciens, & dicens. Hæc ſecundùm literam 236.

Ribeira. Cornel. Lahay. Ferrar.

Quartò: Moraliter, ac Myſticè, Gloſſa Interl. Divus Anſelm. Anſbert. Albert Magn. Hugo, & alii interpretantur hunc Angelum eſſe Chriſtum Dominum, qui dicitur *Unus*, quia ſingularis, & invariabilis eſt; *fortis*, quia aëreas poteſtates dejecit, qui multitudinem malorum, qui obſtinati erant, tanquam lapides miſit in mare, id eſt, in amaritudinem, ac profunditatem Inferni. 237.

Gloſſa. D. Anſelm. Anſbert. Albertus. Hugo.

Cur tamen ad ſupplicium Babylonis deſcendit ipſemet Chriſtus cùm ad pœnis, ac plagis vexandum Ægyptum miſerit Dominus ſuum Angelum percuſſorem? Exod. 12. n. 23. In Ægypto regnabat ſævitia, crudelitas, ac injuſtitia, at in Babylonia, præter multa alia peccata, erat multa merces auri, argenti, ac lapidis pretioſi, 238.

Exod. 12.

Aurum ligat miniſtros, ne juſtitiam exequantur.

&

& hoc ſic captivat,& ad ſe trahit animos,ut difficiliter inveniatur idoneus miniſter ad puniendum illum qui copia auri,& argenti abundat.

239. Daniel. 2. Vidit Nabuchod. magnum præſagium unius ſtatuæ: *Cujus caput ex auro optimo erat, pectus autem, & brachia de argento; porro venter, & femora ex ære, tibiæ autem ferreæ, pedum quædam pars erat ferrea, quædam autem fictilis.* Tunc ſubdit Text. *Abſciſſus eſt lapis de monte ſine manibus & percuſſit ſtatuam in pedibus ejus ferreis; & fictilibus, & comminuit eos* Daniel. 2. n. 34. Daniel 2.n.34.lapidem huncChriſtum adumbraſſe, communis eſt ſententia. Aliud ſomnium dormienti objicitur; arbor ſcilicet procera contingens cœlum *Et ecce vigil, & Sanctus de cœlo deſcendit, clamavit, & ſic ait: Succidite arborem, & præcidi e ramos ejus,* Daniel. 4. Daniel. 4.n.3.ecce já in oculis ſe ingerit difficultas. Si ſtatuæ dejectio non miniſtris imperatur; ſed ab ipſomet Domino perficitur, cur arboris detruncatio immediatè ab ipſo Domino non fit, ſed miniſtris delegatur? Sanè in præſenti diſcriminis ratio ſumenda eſt ex auro. In arbore eminebat ſuperbia,& vanitas; at in ſtatua radiabat aurum, ſicque auri nitor miniſtros aſſolet prolectare, ut veluti auri præſtigiis enervare, quod minimè poſſidentem valeant ferire: inde ipſemet Dominus deſcendit, ut exequatur pœnam in ſtatuam quia fortaſſe miniſtri auri faſciis præpediti diſtulerint mulctam, ut frequenter contingit.

Ubi eſt aurum non miniſter, ſed Deus exequitur pœnam.

Quæstio XXXI.

Quare caſus, ac ruina Babyloniæ comparatur ejecto lapidi molari in mare?

240. MAGNO myſterio Angelus ad exprimendam ruinam Babyloniæ utitur comparatione lapidis molaris ejecti in mare; ſicut Chriſtus D. Matth. 18. Matth. 18. n. 6. ad declarandam pœnam dantis ſcandalum, ait: *Qui ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris:* De quo multa dixi tom.4. in Evang. c.10.q.11.tamen in præſenti ſolum Angelus facit mentionem de ejecto lapide molari in mare.

241. Reſpondeo primò, aliqua in mari demergi, v.g. ligna; piſces autem ſæpiſſimè extra mare aliquam ſui partem, ſeu caput attollunt, luceque clara,& aura ſalubri fruitur, at magna ſaxa, quæ in profundo conſidunt, nunquam inde egrediuntur; ſicque reprobi in inferno ſunt, ſicut magna ſaxa in maris profundo, quia in æternum ibi retinentur, negata luce,& omni re ſalubri. Rup. ibi ait: *Veraciter univerſa civitas diaboli cum magno impetu in profundum mittetur, & ſicut lapis magnus in mare miſſus non ſupernatat neque reſilit ulterius, ſic illa ſemel præcipitata de inferno non emerget amplius.* Sic impius erit infixus in inferno ut inde nequeat aliquem exitum ſperare Clamat David ad Dominum, Pſ.68 n.16. *Ne quande urgeat ſuper me puteus os ſuum.* Ubi noſtra Vulgata habet: *Urgeat.* Alii legunt apud Lorinum: *Claudat.* Horrebat Sanctus Propheta clauſuram infernalis putei, qui ita adſtrictè clauditur, ut nullus detur locus ſalutari ſpiramini. D. Aug. hom. 16. ex 50. ait. *Ideo autem dixit: Neque urgeat ſuper me puteus os ſuum, quia cùm ſine pœnitentiæ remedio infelices peccatores exceperit, claudetur ſeorſum, aperietur deorſum, dilabitur in profundum: nullum ſpiramen, nullus liber anhelitus, clauſtris deſuper angentibus, relinquetur.*

Horrenda clauſura inferni nunquam aperienda. Rupertus. Pſal. 65. Lorin. D. Auguſt.

242. Secundò: Anſbert. tanquam lapis magnus molaris mittitur in mare: ſic, & babylon in infernum: & quæ combinatio inter lapidem molarem, & Babyloniam? ſicut lapis molaris ſuo pondere gravis eſt, ſic & peccator multitudine ſuorum peccatorum ponderoſus eſt, de quo latè agit D. Chryſ. hom. 1. de pœnit. *Nihil oneroſum, grave, atque portatu difficile, quàm peccatum,* Et probat ex eo quòd David deſcribens peccati naturam, ait. Pſ. 37. n. 5. *Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus grave gravatæ ſunt ſuper me.* Probat etiam ex Jona in navi, c. 1. n. 5. cujus vaſa, licet projicerentur merces in mare, non alleviabantur: & ait: *Ipſe ergo peccatum ſcapham tunc gravabat.* D. Petrus, cum in mari agnoviſſet JESUM: *Deſcendens de navicula ambulabat ſuper aquam, ut veniret ad JESUM. Videns verò ventum validum, timuit, & cùm cœpiſſet mergi, clamavit:* Matth. 14. n. 29. D. Petr. antequam dubitaret, valde levis ſuper aquas ambulabat, at ubi dubitare cœpit, tanquam valde ponderoſus ſub aquis mergi cœpit. D. Hieron. ad c. 1. Nahum verſ. 9. ait: *Petrus, qui ante levis pendulo greſſu calcabat undas, poſtquam infidelitate aggravatus, vorabatur à fluctibus.*

Anſbert. *Peccatum graviſſimum onus, et mergit in profundum.* D.Chryſoſt. Pſal. 37. Joan. 1. Matth. 14. D. Hieron.

243. Tertiò: Albert. Magn. D. Bernard. Hugo,& alii, per Babyloniam intelligunt cœtum iniquorum, qui dicitur lapis propter duritiem, obſtinationis: magnus ratione magnæ confuſionis: molaris verò propter circuitum pervagationis; & dicitur, quòd Angelus ſuſtulit hunc lapidem, tanquam ſi eſſet ab Angelo forti ſublevatus, quia impius tali lapide denotatus, quando altiùs elevatur, ut inde profundius ruat, & cadat D. Bernard. ait, *Sicut lapis elevatus in cœlum, majori impetu deſcendit, & profundius cadit: ſic perverſi modo permittuntur exaltari, ut exaltati citiùs corruant, & profundius deſcendant.* Et Alenſis: *Multitudo malorum modo permittitur elevari in altum, ut profundius corruat in infernum.* Job. 30. num. 22. *elevaſti, & quaſi ſuper ventum ponens, eliſiſti me valde.*

D Bernard. Alenſis. Job. 30.

244. Quartò: Cùm Angelus magno impetu ſuſtulit lapidem molarem, & eo miſſo in mare, dixit: *Hoc impetu mittetur Babylon*, Primaſ. legit. *Hoc impetu demolietur.* Dum lapis molaris magno impetu projicitur, tunc etiam demolitur, ac comminuitur, ita ſanè eveniet projectæ Babyloniæ, qui enim Dei populum dura vexatione opprimit, etiam graviter ipſe opprimitur, ac comminuitur, & hoc etiam de Babylonia Chaldaïca docet D. Hieron. explicans illa verba Iſaï. 47. n. 2. *Tolle molam, mole farinam:* ſic ait S. Doctor. *Hoc Dominus feciſſe dicitur, ut ultionem caperet de ea, quæ oppreſſit populum ſuum, quæ populum Dei gravi ſervitute oppreſſerat, illa etiam ſicut projecta mola in terra opprimitur, imò & comminuitur.*

Qui ſervos Dei opprimit, etiam opprimitur. Iſaï 47. D. Hieron.

245. Quintò: Comparatur caſus ruentis Babyloniæ in infernum cum ejecto lapide molari in mare, & quænam combinatio inter utrumque? Equidem lapis molaris, & ſi ab uno loco videatur dimoveri,& ſeparari per acquiſitionem alterius loci: tamen nunquam à ſuo loco exit, & progreditur, ſed ſemper in eundem locum à quo exierat, reflectit, perpetuos circulos agens in quo eximiè perditio cujuſlibet animæ ſignificatur, quæ ſic à peccatis ſuis ſeparatur, ad Deum accedens; & tamen ibi minimè perſiſtit, ſed ulterius progreditur, reptens eadem vitia, à quibus exierat, ſicque continuo circulari motu in eadē

Iniqui ſemper redeunt ad eadem peccata.

Rupert. vitia reflectitur. Rupert. opportunè in præſenti, ait, *Non qualemcunque lapidem, ſed quaſi molarem, pro exprimenda ſimilitudine dixit, quia videlicet Babylon iſta ſicut peccati pondere gravis, ita & erroris agitatione inſtabilis eſt: hoc utrumque lapis molaris convenienter innuit, qui & pondere gravis eſt, & pro molendi officio circuit.* Eleganter molaris lapis pro ſymbolo depravati peccatoris ponitur, qui nunquam progreditur, ſed in circulo ſeſe agitat frequenter in eadem vitia relabens.

246. Oſe. 5. Maximè conqueritur Deus de magnatib. Juda, per Oſeam 5. n. 10. *Facti ſunt Principes Juda quaſi aſſumentes terminum: ſuper eos effundam: quaſi aquam, iram meam.* Cur tam magna ira Dei denuntiatur effundenda, veluti aqua ſuper Principes Juda? cur non potiùs miſericordia Dei deſcendit ad eos, quod videtur conſequentius ad id, quod dicitur in Text. *facti ſunt, quaſi aſſumentes terminum.* Si enim in ſuis delictis poſuerunt terminum non ira, ſed indulgentia digni ſunt; præſens difficultas diſſolvitur ex lectione Septuag. qui legunt: *Facti ſunt principes Juda tranſponentes terminos.* Ecce eorum totum crimen, quod ſcilicet terminos tranſponerent, ſæpè ſæpius in ſuis iniquitatibus terminos ponebant, ſtatuentes ſe in Dei obſequio permanſuros; & quacumque levi occaſione data, illos terminos auferebant, & alios tranſponebant, ad ſua antiqua peccata ruentes, tanquam ad vomitum revertentes; ideo, magna pœna digni ſunt, quæ in Pharaone deſignata eſt, qui multoties magnis plagis vexatus, terminum ſuæ malitiæ promittebat, & tamen à plagis levatus, revocabat, terminumque tranſmovebat, quo meruit maris rubri aquis ſuffocari. Pulchrè Theophilact. ibi, ait, *Quando quiſquam Princeps Juda exiſtens confeſſus fuerit, ac promiſerit ſe non iiſdem pravis ſtudiis admoturũ mentem, idque ſecum decreverit, & interim tranſmoverit tales fines, atque decretum ſuũ fecerit irritum, ac reverſus fuerit ad proprium vomitum, ira Dei ſuper talem prorſus effundetur: perinde ac rubri maris aquæ ſuper Pharaonem, qui ſæpius mentitus erat.*

Septuag

Reincidentia in peccata maximè fugienda.

247. Tob. 14. Senior S. Tobias moribundus dicebat filio, ac nepotibus ſuis, c. 14. n. 6. *Prope erit interitus Ninive: nunc ergo filii audite me, & nolite manere hic, ſed quacumque die ſepelieritis matrem veſtram circa me in uno ſepulchro, ex eo dirigite greſſus veſtros, ut exeatis hinc. Video enim, quia iniquitas ejus finem dabit ei.* Bene ſciebat Tobias, quòd furor Domini, denuntiatus à Propheta Jona in Ninivitas, per eorum pœnitentiam mitigatus eſt; cur non ſic ſuſpicatur de proxima ventura ira? Cur ergo modò certò aſſerit civitatem evertendam, unde ergo ſcit modò infallibiliter illos homines evertendos? Sciebat ſanctus Senex quòd illi ſemel effugerant iram Dei; &, ut ait ipſe; *Video enim, quia iniquitas ejus finem dabit ei*; Et quòd iterum redierant ad ſua peccata, & jam dimiſſis nova quotidie opponebant, crebra reincidentia, antiqua repetentes inde ut certum habet, *Quòd iniquitas ejus finem dabit ei.* Ex tanta namque vitiorum multitudine deſtruetur. Frequenter enim divina ira trahitur à tam vehementi peccatorum relapſu. D. Hier. Ad hoc ſpectat D. Hier. in prologo ad Jonam, & ait: *Ad Jonæ prædicationem acta pœnitentia Ninivitæ veniam conſecuti ſunt; poſtea verò in priſtinis vitiis perſeverantes, Dei in ſe provocant ſententiam.*

Reincidentia in peccata divinam iram excitat.

248. Matth. 21. Scribitur Matth. 21. n. 12. *Intravit JESUS in Templum Dei, & ejiciebat omnes ementes, & vendentes in Templo, & menſas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit.* Hæc fecit ſemel apud Matthæum. At Joan. 2. n. 14. refertur. Joan. 2. *Prope erat Paſcha Judæorum, & aſcendit JESUS Jeroſolymam & invenit in Templo vendentes boves, & oves, & columbas, & nummularios ſedentes, & cùm feciſſet quaſi flagellum de funiculis omnes ejecit.* Apud Matthæum non habetur, quod Jeſus fecerit flagellum, ut vendentes & ementes de templo excluderet, ut dicitur apud Joan. Et cur juxta Joannem ſumit flagellum, non verò apud Matthæum? apud Matthæum erant tanquam negotiatores vendentes, & apud Joan. introducuntur Judæi tanquam ejecti à negotiatione in templo facta, & iterùm ad illam redeuntes, in eaque obſtinatè perſeverantes, indeque ſi erga primos à flagello abſtinuit ſecundus eo diſtricto verberat. Victor. Antioch. Sic ait Victor. Antioch. ad c. 11. Marci *Aggravat autem Judæorum cauſam non parum, quod Domino idem factum ſemel, & iterum repente; ipſi nihilominus in ſua illa arte cauponaria, & infami, nundinationem obſtinatè uſque præſtabant.* In Matthæo repræſentabantur tantum vendentes, at in Joan. perſiſtentes, ideo erga hos flagello utitur.

Rigidè punitur reincidens in peccatum.

QUÆSTIO XXXII.

Quare ad explicandum extremam devaſtationem Babyloniæ, ſeu Romæ, dicitur, quòd vox molæ citharædorum, ac muſicorum amplius non ſit in ea audienda?

249. Jerem. 25. CUM dicitur: *Vox molæ non audietur*: Denotatur extrema devaſtatio, ac ſolitudo, ut dixi in expoſitione, quia non erit amplius, qui molat, & triticum confringat, ad panem faciendum Sic & Jerem. 25. n. 10. dicitur: *Perdam ex eis vocem gaudii, vocem lætitiæ vocem molæ & lumen lucernæ.* Moraliter hoc explicat D. Ambr. annot. 1. in Exod. & ait, *Spiritus ſapientiæ, & intelligentiæ Sanctus, unicus, multiplex, ſubtilis, & mobilis eſt qui ſermones ſuos molit prius; ne quid offendat, vel in ſenſu, vel in alloquio. Denique Babyloni illi, quæ deſtruetur, dicitur, vox molæ non audietur in te amplius.* In anima peccatrice vox molæ non audietur, quia verba non comminuit, ac digerit, ſeu in pulverem non redigit, hoc eſt, non diſcurrit, nec examinat, quæ dicenda ſunt, ne ineptè aliquid loquatur, ſicut qui panem conficiunt, triticum molunt, ſic, & in animo molenda ſunt verba ut appoſitè proferantur, ne quid incõſideratè dicatur. D. Ambroſ.

Verba examinanda & non inconſideratè proferenda.

250. Maximè ad quæſtionem *Vox citharœdorum, ac muſicorum non audietur in te amplius.* Ad exprimendam extremam ruinam Babyloniæ ſufficiens erat, quod dicatur, ita ipſam eſſe projiciendam in abyſſum inferni, veluti ad inſtar lapidis molaris, quæ demergitur in profundum maris, quid ergo ultra additur? *Vox citharœdorum, ac muſicorum, non audietur amplius in ea?* Si enim ipſa in abyſsũ ſepulta eſt, evidens inde patet quod vox canentium non invenietur amplius in ea tamen ſupervacaneè hoc non ſcribitur, ſed ut nobis fiat manifeſtum, damnatos non ſolùm malis affici, ſed etiam omnibus bonis denudari. Rich. Vict. hic; *Ut apertè probetur, quod quemadmodũ malis afficitur ita & quoque bonis omnibus ſpoliabitur, dãnatus; & inde bene ſubditur, vox citharœdorum, &c. Non audietur:*

Damnatus malis afficitur, & bonis omnibus ſpoliatur.

251. Secundò: *Et vox citharœdorum, & muſicorum & tuba canẽtium &c. Et omnis artifex omnis artis non invenietur in te amplius.* Magna pars DD. ac Patrum,

trum hîc per Babyloniam intelligunt cœtum impiorum, qui damnati ſunt ad inferos, quomodo ergo dicitur, quod ibi nulla erit vox muſicorum, nullusque artifex? nonne damnati memores erunt eorum, quæ in terris didicerunt? multi graves Auctores negativè reſpondent, ut D.Dionyſ p 4.c.4. de divinis nominib.c.4. Beda in Luc ibi Palaes in 3 diſt.23.diſp.9.& ſi alicujus ſcientiæ memoriam retinebunt, hoc non erit ad conſolationem, ſed ad magnum dolorem, & tormentum;Cum eis dictum ſit: *Ite in ignem æternũ;* omnia eis ad ſupplicium, & pœnam conducunt, ut latè probant Soto in 4.diſt.50. art.4. in fine, concl 4.& 5 Suar.lib 1. de pœnis Angelor c.11.

An in damnatis remaneant ſcientia, & artes hujus vitæ. Beda Palaes. Soto. Suar.

252. Quod optimè explicat Albert Magn. in præſenti & ait, *Et hoc argumentum, quod illi non erunt memores ſcintiæ ſuæ in Inferno, quod eſt ſatis probabile. ſi enim in homine adhuc vivente facit aliqua infirmitas eum amittere ſcientiam aliquam, multo fortius pœna infernalis, quæ omnem infirmitatem corporalem excedit, tamen ſi habent aliquam, hoc non erit ad conſolationem, ſed potius ad dolorem;* quod probat ex loco Eccleſiaſtici ſtatim citando. Alenſ.ad hunc locum *Omnis ſcientia practica, vel ſpeculativa non invenietur in ea amplius, ſcilicet in damnatione æterna; imo omnium iſtorum carentia.* Quod confirmat ex illo Eccl. 9.n.10. *Quodcumque poteſt manus tua inſtanter operare quia nec opus, nec ratio eſt apud inferos.* Quod ipſe ſic explicat. Inſtanter operare quia nec opus quoad mechanicos, nec ratio quoad logicos, nec ſapientia quoad Theologos, & advocatos erunt apud inferos. Artifices enim, & Clerici amittent ſcientias ſuas, quod eſt ſatis probabile; habebunt tamen earum recordationem, non ad conſolationem, ſed ad maiorem dolorem idem docent D.Thom. D.Bernard Quod confirmatur ex D.Greg. dicente lib 9. mo alium de igne inferni, quod lucebit ad aliquid, & ad aliquid non lucebit; lucebit ad aliquid, ut videant reprobi, unde magis doleant: ſed non lucebit ad hoc, ut videant, unde gaudeant, ſic ſcientia, quæ fecit ad eorum pœnam, illa remanebit, aliam amittent.

Alb. Magn. Alenſis. Eccleſiaſtes. D. Thom. D. Bernard D. Gregor.

253. Tertiò, in magnam pœnam, & ſupplicium aſſignatur, quod in meretrice Babylonia, vox citharœdorum, & muſicorum, ac tuba canentium amplius in ea non audietur, & cur inſigniter, ac peculiariter hæc pœna ei aſſignatur, & merito, quia meretrix flagrabat ſtudio muſicæ Caricæ, ac ſi canendi cura pertineat ad lenocinium meretricium, quo maximè ſolent ſuos amatores ad ſe pellicere, inde optimo jure punitur privatione inſtrumenti, tantorum peccatorum cauſæ Rup. *Nec fruſtra tanta meretricis muſica damnatur: quia nimirum, ludicra, & laſciva, imo etiam turpia, & dæmoniorum quoque ſunt phantaſmata, quæ ab illa cantitantur, & eorum ſuavitate ad incitamenta libidinum, eadem meretrix abutitur.* Sic mulierculæ frequenter turpes cantiones edunt.

Muſica laſciva maximè damnatur. Rupert.

254. Hoc ſigno meretriculam notat Iſaï 23.n.15. *In oblivione eris, ô Tyre.* Tunc refert Prophetæ, quod Tyrus, tanquam à ſemetipſa monita quid ageret, dicens: *Sume citharam, meretrix oblivioni tradita: bene cane, frequenta canticum, ut memoria tui ſit.* Tantam in muſicis juſtrumentis vim eſſe putabat Tyrus, ut muſica languentem venerem potuerit excitate, ut meretrix quæ oblivioni tradita erat, ſuavi cantico ſui memoriam poſſet revocare. Procop. ibi, & ait. *Quia ab amatoribus deſeritur; ex cogitatis eos cantilenis, ac citharæ ſono, ad antiqui amoris recordationem perſæpe revocat.*

Iſaï. 23. *Cantilena amantium reconciliatrix.* Procop.

255. Canit David Pſ 4. .n.20. *Humiliaſti nos in loco afflictionis* legunt D. Chryſ.D. Ambr. *Humiliaſti nos in loco Sirenum*, ut patet ex Gentilium hiſtoria. Sirenæ fuerunt puellæ quæ vocis ſuavitate, canendi illecebris, audiendi ſtudio, illectos navigantes ad littus admovere navigia provocabant, qui cum gratiam vocis ſequerentur, ſcopuloſo in loco naufragium faciebant, inde ait, in loco Sirenum humiliati ſumus. Hoc autem verbum, humiliare ut ibi notat Lorin. in Scriptura; ſignificat violationem mulieris, ac carnis noſtræ lapſum. Ac ſi dicat Propheta humiliaſti nos in loco afflictionis cantu nempe puellarum ac Sirenum prolapſi ſumus in fragilitatem carnis, & idem eſt locus afflictionis, ac locus Sirenum, ſeu puellarum canentium, quo cantu maximè affligitur animus, & ſpiritus, utpote illi valde præjudicialis; ex quo admonet D. Hier. epiſt.10.ad Furiam. *Fidicinas, & pſaltrias & hujuſmodi chorum diaboli, quaſi Sirenarum cantus, proturba ex ædibus tuis.*

Pſalm. 43. D.Chryſ. D. Ambroſ. D. Hieron.

256. Loquens Iſaïas de extrema deſolatione Jeroſolymæ, ait, c.14.n.21. *Et habitabunt ibi ſtruthiones, & piloſi ſaltabunt.* Piloſi dæmones ſunt, ut docent D. Thom.D.Bonav & alii PP communiter; & ſtatim addit Propheta, n. 22. *Et Sirenes in delubris voluptatis* Et quænam connexio eſt inter Sirenes & dæmones, ut ſimul ibi congregentur? quia ubi ſunt hujuſmodi Sirenes, ſeu puellæ laſcivè cantantes; ibi & dæmones reperiuntur, & per earum cantilenas dæmones ingrediuntur, & aditum inveniunt Unde de virguncula cuſtodienda monet D. Hier. ad Euſtoch. *Ne fiat civitas meretrix, ne ibi dæmones ſaltent, Sirenes nidificent.* Saltant igitur Dæmones in Venerem, dum Sirenes molliter cantitant.

Iſai. 13. D. Thom. *Laſciva cãtilena inducit diabolũ.*

Ait Eccleſiaſtes pro magna felicitate, ac bona fortuna, cap 12.n.4. *Obſurdeſcent filiæ carminis*, Hebraiſmo celebri, homo peccati, dicitur homo deditus peccato, ſicut filius iræ homo iraſcendi facilis, ſic filia carminis mulier eſt canendi amans, ac affectuoſa. Ait Richard. Vict. tract. de mundi pœnis extremis. *Filias dicit carminis, quæ dulces cantilenas ſolent amare, & frequentare.* Ait ergo, *Quod extremo tempore obſurdeſcent filiæ carminis.* Non quia canere malum ſit; ſed quia tales cantus impudici, & laſcivi multa mala inducunt, & generant. Olympiodorus in locum citatum Eccleſiaſtes: *Tunc humiliabuntur filiæ carminis, quæ in voce organi, & cantus ſuavitate, muſiciſque inſtrumentis oblectatæ nimium fuerint.*

Eccleſiaſt. 12. *Ad evitandum peccatum fuge laſcivam muſicam.* Richard. Olympiod.

Apoc. 18.*n.*23. Et lux lucernæ, non lucebit in te amplius, & vox ſponſi & ſponſæ, non audietur adhuc in te: quia mercatores tui erant Principes terræ, quia in veneficiis tuis erraverunt omnes gentes.

Num. 24. Et in ea ſanguis Prophetarum, & Sanctorum inventus eſt omnium, qui interfecti ſunt in terra.

VERSIONES.

Syriacus n. 23. Et lux candelæ non videbitur in te amplius, &c. propterea, quod mercatores tui erant magnates terræ, propterea

pterea quod in cantatione tua ſeductæ ſunt gentes.

Arabicus. Neque lux facis, &c. quia proceres tui corruperunt terrã, & mercatores ejus, ſeductæ ſunt gentes univerſæ veneficiis tuis.

Primaſ. Quia negotiantes tui fuerunt Magiſtratus terræ, quia in maleficiis tuis erraverunt.

Oecumen. Lux lucernæ non appareat in te.

Arabicus n. 24. Et inventi ſunt ſanguines Prophetarum, & puerorum, & omnium eorum, qui mactati ſunt.

D. Auguſt. Et omnium à te occiſorum.

EXPOSITIO XIII.

258. *Tres cauſæ devaſtationis.* TRes denuò cauſæ hîc adducuntur, ob quas omnino abolenda, ac evertenda ſit Babylon. Prima; *Quia mercatores tui erant principes terræ.* Secunda, *quia in veneficiis tuis erraverunt omnes gentes.* In quo Babylon manifeſta deprehenſa eſt. 3. *Et in te ſanguis Sanctorum inventus eſt.* In quo manifeſtatur Harpia ſive crudelis Sphinx.

259. *Lux lucernæ non lucebit in te.* Antiqui multis, & magnis, ac fulgentibus lucernis utebantur in ſuis conviviis ad majus gaudium, & celebritatem, ad quod reſpicere videtur Vates. *Et vox ſponſi, ac ſponſæ non audietur in te.* Quod eſt ſignum ſummæ deſolationis, ac miſeriæ. Jerem. 7. num. 34. *Quieſcere faciam de urbibus Juda, & de plateis Jeruſalem vocem gaudii, & lætitiæ, vocem ſponſi, & ſponſæ.* & etiam c. 16. n. 9. & c. 25. n. 10. & merito lux lucernæ cum ſponſa, ac ſponſo apponuntur; quia ad majorem celebritatem nuptiarum, muſica inſtrumenta, ac cantilenæ adhibebantur, in eiſque celebri conſuetudine multæ lucernæ ſplendebant undique, ut communiter omnes Auctores antiqui, cujus conſuetudinis rationem aſſignat D. Chryſoſt. hom. 12. in epiſt. ad Corinth. ad videndam nempe pulcritudinem cultus virginalis, pompam, & apparatum nuptiarum. Severus Sulpicius aliam aſſignat, lib. 1. & ait, quod faces adhibebantur ad ritus nuptiales celebrandos, ut ſignificaretur mutua charitas, quæ inter conjuges ſemper eſſe debet, quam nulla aquarum vis, nulla adverſitatum tempeſtas valeat offuſcare, ac obruere.

Jerem. 7. *Cur in nuptiis adhibebantur lucernæ.* D. Chryſoſt. Sulpicius.

260. *Quia mercatores tui erant principes terræ.* Mercatores quæſtibus, lucris injuſtis, variis, & multis artibus, & monopoliis ſubditos devexabãt, avaritiæ ſtudentes Ita Ribeira. Cornel. Lahay, & alii communiter. Verius dicendum exiſtimo: *Mercatores erant principes.* Seu ut alii: *Magiſtratus*, quia principatus, ac dignitates mercati ſunt pecunia, auro, & argento, ſive adulatione, ſive hypocriſi; quod eſt ſummum malum totius Reipublicæ. Et inde dicuntur principes mercatores.

Ribeira. Cornel. Lahay. *Genuina expoſitio.*

261. In veneficiis tuis erraverunt omnes gentes. Ecce jam ſecunda cauſa eſt, quia opum, honorum, aliorumque præmiorum vi ad ſuos errores traxit omnes gentes. Ita Tyrin. & alii. Aptius explicandum eſt cum Ferrario: illecebris verborum falſa, & venenoſa doctrina, ſeduxit gentes, ac in errores induxit, ſuiſque conſiliis dementavit, quod veneficium eſſe non negabuntur, & hic eſt verus ſenſus. Alii ſic etiam explicant; quia cum Roma eſſet Imperatrix, ac Regina, ſuo exemplo ſeduxit populos ad errores Ita Albert. Magn.

Tyrinus. *Falſa doctrina dementantur homines.* Alb. Magn.

262. *Et in ea ſanguis Prophetarum, ac Sanctorum inventus eſt.* Ecce tertia cauſa damnationis Babyloniæ, & ſi in ea civitas impiorum intelligatur, facile res explicatur, ſi vero de ipſa Babylonia, ſeu Roma Textus interpretur; tunc eſt ſenſus Romam damnari ob mortem, quam Prophetis, ac Sanctis viris intulit; nomine Prophetarum, non ſolum viros Sanctos Evangelicos intelligit noſter Joannes, ſed etiam viros Prophetas Novi Teſtamenti, qui plures fuerunt in Eccleſiis, ut prædictum eſt à Joële 2. n. 28. *Effundam ſpiritum meum ſuper omnem carnem, & prophetabunt filii veſtri, & filiæ veſtræ, & juvenes veſtri viſiones videbunt.* Joël. 2.

263. *Et omnium, qui interfecti ſunt in terra.* Ex hoc verſiculo Beda & alii contendunt, hic non ſignificari Romam; ſed civitatem impiorum, & quãquam hoc in univerſum verum ſit, tamen contractè ut jam dixi, ſignificatur aliqua civitas determinatè, v. g. Roma, quæ arguitur ac convincitur, ut culpatrix de ſanguine Sanctorum Martyrum, de quorum magno num. egi tom. 1. c. 7. q. 17. n. 156. 157 Deinde univerſæ cædes per totum Orbem, ipſius Romæ imperio, auctoritate, exemplo, aut libito fiebant, & inde Roma infecta eſt ſanguine omnium Sanctorum Martyrum, qui pro Chriſto vitam profuderunt, & etiam illi, ut Jacobus, & alii, qui Jeroſolymis perempti ſunt, autoritate Romanorum interfecti ſunt, quod etiam de aliis gentibus dicitur, quæ Romanorum exemplum ſunt ſecutæ. Simile invenimus dictum Judæis à Chriſto D. Luc 19. n. 42 *Vos implete menſuram Patrum veſtrorum, &c. Ut veniat ſuper vos omnis ſanguis juſtus, qui effuſus eſt ſuper terram à ſanguine Abel juſti, uſque ad ſanguinem Zachariæ.* Certum eſt, Judæos à Caimo non deſcendiſſe, & tamen quaſi illius cædis rei reputantur, quia imitatione, ac exemplo erant filii, & poſteri Caimi: Et quamvis per alias nationes, aliqui Sancti fuerint interfecti, pauci tamen ſunt, comparatione reliquorum, quos Roma ſuo imperio occidit.

Beda. *Ex malo exemplo arguitur Roma.* Luc. 19.

QUÆSTIO XXIII.

Quare pro magno crimine objicitur Babyloniæ, quod illius principes eſſent mercatores?

264. AIt Text. *Mercatores tui erant Principes terræ*: Seu, ut legit Arabic. *Proceres tui.* Syrus: *Magiſtratus*: Valde frequenter Principes, ac Reges mercaturam exercebant, qua valde divites fiebant. Sic etiam Rex Tyri, multum locupletatus eſt Ezeh. 28. n. 5. dicitur: *In multitudine ſapientiæ tuæ, negotiatione tua, multiplicaſti tibi fortitudinem.* & Salomon multiplicavit divitias regni ſui, negotiatione tam mari, quam terra, ut tradunt Joſeph. lib. 8. c. 2. & Abulenſis 3. Reg. cap. 10 q. 9. & Veſpaſianus ex qualibet re etiam ſordida captant lucrum, dictitans, *Qualibet ex re bonum eſſe odorem lucri*: ut teſtatur Sueton in ejus vita, c. 4. Ita etiam in hac re ſimiles extiterunt Domitianus, Nero, Caligula, & alii, de quo Pineda lib 4. de rebus Salomon. c. 25.

Principes, & Reges olim mercaturam exercebant. Ezech. 28. Ioſeph. Abulenſ. Sueton. Pineda.

Ad

Mercatura iniquis modis damnatur.

265. Ad quæſtionem ergo primò : Si multi magnates, Principes, & Reges mercatores extiterunt, cur ergo pro damnationis Babyloniæ cauſa aſſignatur, quod principes illius erant mercatores? Non ergo arguuntur, quia mercatores fuerunt, ſed quia indebitè, ac fraudulenter, multis monopoliis mercaturam exercuerunt, ut ſuæ cupiditati, ac avaritiæ inſervirent, Rupert. ait *Quia mercatores tui erant Principes terræ, quia pro lucris acquirendis, vel tutandis, tu leges nonnullas à ratione non diſſentientes foris, vel intus habuiſti, & cuſtodiſti; neque enim tale quia propter veram vitam obſervaſti, ſed ut ſecundius Principes tui negotiarentur in acquiſitione auri, & argenti prædiorumque, & tractuũ maris, nihilque deeſſet voluptatibus expedis.*

Rupert.

Iſaï. *Avarus fallaciis & dolis plenus.*

266. Ait Iſai n. 1. *Principes tui fideles, ſocii furum, omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones.* Etſi in aliis alia vitia notentur, tamen in Principibus maximè pravæ affectiones ad lucra, ac munera, tot, & tam iniquis modis, ut ſocii furum dicantur, infideleſque ſeu ut alii legunt, mendaces inveniantur. Ait Chriſtus Dominus Matth. 13. n. 22. *Solicitudo ſæculi iſtius, & fallacia divitiarum ſuffocat verbum* Divitiarum quidem propria eſt fallacia; mens enim illarum ſitibunda, omne falsũ, & inane involvit. Galfr. in alleg. Tilman, ait: *Qui pecunias amat ſimilitudinem colit inanem, ſolidam deſerit veritatem: ſuffocat verbum Dei divitiarum fallacia fallax quædam imago umbra figmentum.*

Matth. 13.

Galfridius.

267. Et confirmatur: Poſtulatur maleficus ille Balaam ut iret maledicturus populo Dei, & tamen prohibitus eſt a Deo, Num. 22. n. 12. & cum ſecundò multis oblatis muneribus, quæreret à Deo, an ire debeat, reſponſum eſt ei. *Si vocare te venerunt homines iſti, ſurge, & vade cum eis* ibid n. 20. modò dicebat Deus Balaamo, ne iret, modo dicit, ut eat, quid eſt hoc: Domine: Ait D. Ambroſ. epiſt. 37. *Reſponſum eſt, quaſi avaro, non quaſi qui verũ quæreret ut illud retur potius, quam informaretur.* Permiſſum eſt homini divitiarum cupido, permiſſum eſt ei inquam tanquam avaro, non, ut veraci, quia ubi eſt avaritia, nulla eſt veritas, ſed totum fallacia. Reſponſum eſt: *Quaſi avaro, non quaſi qui verum quæreret* prima vice Balaam adulationibus non capitur, ſed ſecunda donis, ac muneribus maximè

Num. 22.

Ubi eſt avaritia, nulla eſt veritas.

D. Ambroſ.

268. Secundò: Ad quæſtionem Anſbert. *More ſolito dividitur genus in ſpecies, ut intelligamus, eos, qui principatum ſuper cæteros tenent amplius avaritiæ ſtudere nefandæ.* Haymo: *His verbis maximè Principes hujus ſæculi oſtendit avaritiæ ſervire.* Principatui, valde ingenita eſt avaritia ad rapienda ſubditorum bona. Achabo ait, S. Parens Elias 3. Reg. 21. n. 20. *Venundatus ſis ut faceres malum in conſpectu Domini* Quod enim venundatur jam non ſui eſt, ſed alterius; ſic avaritia poſſeſſus, eſt, ut raperet vineam Naboth, ac ſi jam ſui juris non eſſet, ut reſiſteret improbæ cupiditati, tam vehementer, ac impotenter ab illa ſubjugabatur. De Ephraim ait Oſeas 12. n. 7. *Chanaam in manu ejus ſtatera doloſa, calumniam dilexit.* Ex Græco legit D. Cyrill. Alex. *Chanaan in manu ejus ſtatera iniquitatis: opprimere per potentiam dilexit.* Ex quo Ephraim Chananæorum avaritiam æmulatus eſt, Chananæus in Principatu fuit factus, ſicque poſſeſſus in ſua cupiditate lucrandi, quaſi impotens in illa fuerit ad ſubditos ſuos per potentiam opprimendos. Ibid. D. Cyrillus *Ephraim Chananæis factus eſt ſimilis, atheus, & impius.... cupiditate rerum alienarum impotenter ſubjugatus.* Quippe ſic ſeſe ſubdidit avaritiæ, ac cupiditati rerum alienarum, tanquam vile mancipium, ſub cujus poteſtate regebatur, veluti Chananæus atheus, homo ſine Deo, cupiditati deſerviens.

Anſbert.

Haymo.

3. Reg. 21. *Principes ſtudent avaritiæ, ut ſubditorum bona rapiant.*

D. Cyrill.

Tertiò: *Mercatores ejus principes terræ.* Non 269. evexerunt Babyloniam ad Principatum terræ, qui erant digni juſti, ac benemeriti; ſed qui Principatum mercati ſunt, ut dixi in expoſitione, ſive nummis, ac pecunia, ſive adulatione, ſive hypochryſi, ſive promiſſis, ſeu aliis malis artibus De his ait Chriſtus Dominus, Joan. 10. n. 1. *Amen, amen dico vobis qui non intrat per oſtium in ovile ovium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt, & latro* Quid eſt, *Aſcendit aliunde*? Ad dignitatem honoremque, vel ambitu, vel negotiatione, vel favore vendito obrepere: De his, qui per hæc aſcendunt, nihil certius, quàm latrocinia, & populorum ſpoliationes ſperes.

Mundiales pecunia dignitates emunt.

Joan. 10.

De Caipha locutus Joan. 11. n. 49 ait: *Cum eſſet* 270. *Pontifex anni illius, prophetavit.* Non perpetuo, ſed annuo fruebatur Pontificatu; Pontificatus antiquitus perpetuus erat, & durabilis per totam hominis vitam, ut patet ex ſcripturis, nec enim in Pontificem eligitur Eleazar, niſi mortuo Aarone: Num. 20. n. 25. Unde ergo factus eſt Pontificatus annuus contra divinam inſtitutionem? D. Chryſoſt. hom 64 in Joan. ait. *Quid autem ſignat, cum eſſet Pontifex anni illius, Cum aliis hic etiam mos corruptus erat. Non enim perpetuum jam ſacerdotium, ſed annuum dabatur, ex quo venales facti erant Principatus.* Ex quo de Sacerdotalis dignitatis electione ac paſſione, cœpit lucrum ſpectari, ſtatim violatur divinum jus, & non perpetui, ſed annuales facti ſunt Principatus Sacerdotales.

Joan. 11.

Num. 20. *Ex lucro omne jus dignitatibus violatur.*

D. Chryſ.

Querebatur Deus per Mich. 3. n 10. *Principes* 271. *ejus in muneribus judicabant, & ſacerdotes ejus in mercede docebant & Prophetæ ejus in pecunia divinabant* In Jeroſolymis omnes Principes fures erant, lucris, ac rapinis operam dabant, ſubditorumque bona multa violentia rapiebant. Et unde fieri potuit, quod tot judices populorum, totque templi Sacerdotes, ac Prophetæ viſionum, ſic lucris, ac emolumentis eſſent intenti? Hi enim non convenienti electione, non condigna deſignatione talibus dignitatibus gaudebant; ſed ambitu, negotiatione, ac pecunia data ſuas dignitates acquiſierunt, & ideo omni ſtudio intendunt, ea, quæ ab ipſis ſunt data, recuperare, ac duplicare, ut expenſa adaucto fœnore poſſideant. D. noſter Cyrill. Alexandr. ibi *Video, quemadmodum inaccuſatos haud prætereat Prophetas, & Sacerdotem, mercedem captantes, ut conſulentibus renuntiari juberent; vellent ne mercedem, & munera afferre: Puto autem Pſeudoprophetarum, & non prorſus ſecundum legem, ac vere, Sacerdotio fungentium; ſed qui ſolerent in tales honores callidè irrepere, & gloriam illam pretio ſibi comparare, mentionem hic denuo induci: nec enim verus Sacerdos hujuſmodi delictis animam ſuam obſtringeret.* Sapientiſſimè S. Pater infert ad rem noſtram.

Mich. 3.

Qui dignitatem pecunia comperat, duplicata vult acquirere.

D. Cyrill.

Unde eruditiſſimè D. Syneſius lib de Regno, 272. de his Magiſtratibus, qui auro ſibi emerant honores, ait, *credibile non eſt, eum, ſublato vultu, torvi, ac rigidis oculis aurum ex adverſo intueri poſſe, novit enim, ſe ejus beneficio in honore eſſe, ſublimique in ſolio ſedere*, Plane prudentiſſimè putat, non poſſe aurum contemni, ſed amari ab eis, qui norunt, ſe ejus beneficio eſſe in dignitate, ac ſolio.

D. Syneſius.

Non contemnitur aurum ab eo, qui per illud tenuit honorem.

CAPUT

CAPUT XIX.

ARGUMENTUM.

DESCRIBITUR cœlitum jubilus, ac gratulatio Deum laudantium, propter debitam vindictam de Romana Babylonia, tam etiam deſcribitur feſtus dies nuptiarum Agni jam in proximo inſtans; ob quorum feliciſſima nuntia, Joannes Angelum hæc ei dicentem vult adorare Deinde prodit Chriſtus gladium ore vibrans, magnifica regali pompa, cum cœlitum bellatorum exercitu, tamquam pugnaturus cum Antichriſto, quo proſtrato, Angelus vocat aves Cœli ad magnificum convivium, ut comedant carnes Regum occiſorum; Antichriſtuſque cum ſuo pſeudopropheta, Chriſti imperio vivus devoratur in inferno.

Apoc.19. n.1. Poſt hæc, audivi quaſi vocem turbarum multarum in cœlo dicentium, Alleluya: Salus, & gloria, & virtus Deo noſtro eſt.

Num.2. Quia vera, & juſta judicia ſunt ejus, qui judicavit de meretrice magna, quæ corrupit terram in proſtitutione ſua, & vindicavit ſanguinem ſervorum ſuorum de manibus ejus.

VERSIONES.

Syrus.n.1. Audivi vocem turbæ multæ, ſalus, & potentia.

Arabic. Quaſi vocem magnam, &c. honor, & robur Deo noſtro.

Primaſ. Vocem turbarum ingentium, ſalus, & claritas.

Codices antiqui Ioachim. Vocem turbarum multarum.

Haymon. Anſbert. Laus, gloria, & virtus.

Albert. Magn. Anſbert. Salus, & honor.

Oecumen. Honor, & potentia Domino Deo noſtro eſt.

Vatabl. Quoniam judicavit illam meretricem magnam.

D. Auguſt. n. 2. Quæ corrupit terram fornicatione ſua.

Syriac. Ultus eſt ſanguinem ſervorum ſuorum de manu ejus.

D. Ambroſ. Vindicavit ſanguinem Sanctorum ſuorum.

EXPOSITIO I.

1. POST *hæc*: Quæ dicta ſunt ſuperiori Capite, poſt nempe devaſtatam, ac deſtructam Babyloniam, *Audivi quaſi vocem turbarum multarum*. Aliqui codices, ut D. Ambroſius & alii, habent, *Tubarum*, quod referunt ad vocem Prædicatorum, Iſaï. 50. *Quaſi tuba exalta vocem tuam*: Sed talis error vitio librorum inolevit, nam radix Græca, ut notant Gagnæus, & alii, ac noſtra Vulgata correcta, habet, *Turbarum*, proindeque ſignificatur omnis multitudo beatorum, ac juſtorum in cœlo, tam in Eccleſia triumphanti, quàm militanti, dicentium, *Alleluia*: vox eſt Hebraïca, & ſignificat, *Laudate Deum*: involvens ſecum acclamationem cum quadam exhortatione.

D.Ambroſ. Iſaï. 58. Gagnæus. *Quid ſignificet* Alleluya.

2. *Salus, & gloria, & virtus Deo noſtro eſt* Parum à Græcis diſtant, quæ habent: *Salus, gloria, & honor, & poteſtas Domino Deo noſtro* Dicitur *ſalus*, ac ſi dicatur, ſalus noſtra, qua à devaſtatione ac perſecutione liberati ſumus. Et deinde ob tot beneficia, gloria, ſcilicet, Deo noſtro, virtus, ſeu ut habet Græcus, *Robur*; potentia qua tantã victoriam, ac ſalutem conſecuti ſumus, quia non nobis, ſed Deo, tot ac tanta referenda ſunt Unde hæc verba, *Salus, gloria, & virtus*, ſunt dicta per Ribeira, Alcazar, Corn. nam per modum optantis dicitur, *Alleluya*, cùm exhortationẽ, ac acclamationẽ contineat laudandi Deum Alcaz. addidit honor ut dicatur, *Salus, gloria, & virtus, & honor*: ut hæc quatuor elogia reſpondeant quadruplici Alleluya; ſed illud non habet nec Roman. nec Cõplutenſ.

Græcus. Ribeira. Alcazar. Cornel. Roman. Complut.

Symbolicè, ſalus, & victoria à tanta perſecutione tribuitur Patri: gloria redemptionis Filio. virtus ſanctificandi Spiritui Sancto. Alb Magn. *Laus*, ratione bonitatis, quæ tribuitur Spiritui Sancto: *Gloria*: ratione ſapientiæ, quæ tribuitur Filio: *Virtus*, ratione potentiæ, quæ tribuitur Patri: *Deo noſtro eſt*, qui trinus, & unus eſt.

Albert.

3. *Quia vera*: Quia, Domine, judicia tua ſunt ex intima veritate, & non ex falſa præſumptione orta, tum etiam, quia imples prænuntiata per tuos Prophetas de hac punitione, ut dicitur ſup. cap. 15. & 16. *Et juſta judicia ſunt ejus*: quia non ex affectu, vel paſſione, ſeu perſonarum acceptione procedunt, ſed maximè ex diſcuſſis meritis, vel demeritis, ita ut non excedant Babylonis demerita. *Qui judicavit*, Hîc judicare, idem eſt, ac ſententiam proferre, cum executione, ac proinde dicit, Dei judicium perfectum ex omni parte; *de meretrice magna*. Meretrix autem hîc magna dicitur per antonomaſiam, ad indicanda ejus multa ſcelera, & nequitiam.

Deus dum punit, verax & juſtus.

4. *Quæ corrupit terram in proſtitutione ſua.* In quo duæ cauſæ aſſignantur, ob quas merito punita eſt Babylon. *in proſtitutione ſua* quo denotantur ejus idololatria, omniaque alia vitia, & peccata, ut fuit Chriſtianorum perſecutio, crudelitas tyrannorum, luxus, ambitio, &c. Secunda cauſa indicatur, *quæ corrupit terram*, Provocatio nempe aliarum, ac totius terræ, quæ oſtendunt non noſtra tantum nobis imputari ſcelera, ſed aliorum quoque, ſi exemplo, conſilio, lenocinio, aut quocumque alio modo fuimus cauſa. *Et vindicavit ſanguinem ſervorum ſuorum de manibus ejus.* Vindicare aliquando, ut notat Ferrarienſis, ſignificat liberare, aliquando ulciſci; in præſenti utrumque ſignificat. Vindicavit ſanguinem ſervorum ſuorum, efficiendo, ne in poſterum poſſint adverſarii illum effundere, & vindicavit etiam pœnas ob ipſum ſanguinem effuſum repetendo debitas.

Qui aliorum peccatorum eſt cauſa, graviter punitur.

Ferrar.

QUÆSTIO I.

Quare poſt dicta ſuperiori Capite multa turbæ voce decantant Deo laudes?

5. AIT noſter Evangeliſta. *Poſt hæc audivi vocem.* Poſt hæc, nempe, quæ dicta ſunt ſup. Capite, poſt nempe fletus regum, poſt gemitum mercatorum, ac negotiatorum, poſt luctum nautarum, qui antea ridebant, & luxuriabantur, quomodo nunc in tanto luctu, & fletu apparent? è contra verò qui afflictionem, & perſecutionem ſuſtinebant in verberibus, ac carceribus, nunc multo jubilo Deo cantant laudes; lætitia impiorum in profundiſſimam triſtitiam commutatur, juſtorum luctus, & mœror in gaudium, & exultationem vertitur. Rup. ait: *Hic eſt auditus conſolationis, hoc eſt Carmen exultationis, Carmen veſtrum, non peregrini cives Cœleſtis patriæ, qui in hoc mundo peregrinamini, & lamentamini, quando flebunt: & lugebunt Reges illi, mercatores illi, videntes perire vanitates & inſanias tunc falſas, in quibus ſunt confiſi, & dicent: Væ; ex tunc vos Alleluia cantabitis.* In fine lugebunt dicentes, Væ: Juſti exultabunt cantantes Alleluia.

Juſtorum triſtitia mutatur in gaudium, impiorum gaudium in triſtitiam.

Rupertus.

6. Ait text. *Audivi vocem turbarum multarum.* Aliqui Codices maximè antiqui ut D. Ambroſ. Ansbert. ut dixi in expoſitione legunt. *Vocem tubarum*: Et per tubas intelligunt prædicatores Evangelicos: quia ſicut tuba recipit ſonum ſine ſtrepitu, quem poſtea emittit; ſic & Concionatores, recipiunt prius per internam inſpirationem in corde, quod poſtea exterius effundunt per prædicationis verba: ideo dicitur Iſai. 58. *Quaſi tuba exalta vocem tuam*: tamen ſi tubæ erant multæ: cur non audit Joannes voces multas, ſed ſolùm unam? licèt enim plures ſint, tamen in unius fidei concordia veniunt.

D. Ambroſ. Ansbert. Iſai. 58. *Prædicatores licet multi in unius fidei concordia conveniunt.*

7. Vera & genuina lectio habet. *Audivit vocem multarum turbarum.* Hoc eſt, multorum Beatorum, quorum tantus eſt numerus, & tam magna turba eſt, ut nemo eam poſſit dinumerare: Apoc. 6. Cur ergo non ait Joannes: Audivi voces, ſed tantum, vocem in ſingulari? quia licet innumeri ſunt Beati; tamen ita ſunt concordes, ac cohærentes in una Dei laudatione, ac publicatione ejus majeſtatis, ut in eis tantùm ſit una mens, una voluntas, unaque Vox. Vidit Iſaias duo Seraphim circunſtantes Dei majeſtatem, & clamabat alter ad alterum, *Sanctus, Sanctus, Sanctus*: Et ſtatim addit Propheta c. 6. n. 4. *Commota ſunt ſuper liminaria cardinum à voce clamantis.* Si multi erant Angelici ſpiritus, cur non dicitur: Commota ſunt à vocibus clamantium, ſed à voce clamantis; quia ita erant concordes, ac unanimes in divinis laudibus proclamandis, ut omnes, tanquam unus, tanquam una vox reputaretur 8.

In Beatis ſumma unitas ac concordia. Apoc. 6. Iſai. 6.

Secundò: *Audivi magnam vocem turbarum multarum dicentium Alleluia*; Turba non ſolum Beatorum, ſed etiam juſtorum Deum laudantium, ut inde maximè præparentur, ac diſponantur ad Deum ipſum intuendum, ad cujus fruitionem maximè divinis laudibus aptamur Pſ 99. n. 2. *Introite in conſpectu ejus in exultatione.* Seu ut legit Aquila: *In laudibus.* Et ſubdit: *Scitote, quoniam Dominus ipſe eſt Deus.* Maximè miratur Chryſ. ſer. 7. quòd jubeamur intrare in conſpectu Dei; & quis ſe tanti Regis conſpectui committere audeat? & quis ſperet tantæ poſſe obtinere præſentiam majeſtatis? Ipſemet Pſaltes inſinuat: *Introite in conſpectu ejus in exultatione.* Hoc eſt; *in laudibus.* Qui enim has vere habet in ore, ac 9.
corde, ad tantam gloriam majeſtatis aſſumitur.

Dei laudibus aptamur ad ejus viſionem. Pſal. 99. Aquila. D. Chryſoſt.

Dum tres pueri Hebræi à Tyranno Babylonico in ardentem fornacem detruſi ſunt, ſeque inter flammas illæſos vident, in divinas laudes exurgunt. Quid tunc Acceſſit Rex ſtupens ad oſtium fornacis, & ait: *Ecce video quatuor viros ſolutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis eſt & ſpecies quarti ſimilis filio Dei*; Daniel. 3. num. 42 Miraris ſane filium Dei adeſſe tribus pueris, minimè ſub igne degentibus? Deus ſiquidem adeſſe ſolet tribulantibus? Cur modò adeſt iis, qui ſunt in gaudiis? Sanè felices pueri Dei laudes ore reſonabant, inde ſibi Deum meruerunt approximari. Favet D. Proſper. 1. p. de promiſſis cap. 33. dicens: *Tres verò viri illæſi, hymnum Regi vero dum canunt, in medio camini, ſecum filium Dei habere meruerunt.*

Deum laudare eſt ad ipſum approximare. Daniel. 3. D. Proſper.

Tertiò: *Audivi vocem magnam turbarum multarum*: Nempe juſtorum Deum laudantium; 10.
Deo valde jucundam; laus enim, quæ à multis Deo decantatur ipſi gratior, ac præjucundior omni ſacrificio ac antiquo holocauſto: Sic poſt maris Rubri tranſitum: *Cecinit Moyſes & filii Iſraël Carmen hoc domino, & dixerunt: Cantemus Domino*: Exod. 15. n. 1. pro tanto beneficio non obtulit arietes, columbas in holocauſta, ſed tantum Carmen cecinit Moyſes cum filiis Iſraël.

Exod. 15.

Valde exultans divinus ſponſus ait Cantic. 7. n. 1. *Quid videbis in Sulamite, niſi choros caſtrorum.* Sic Sulamite Synagoga denotatur, ut communiter docent Caſſiod. D. Greg. Beda. D. Anſelm. qui vocabulum chori non ad prædicationem, ſed ad Pſalmodiam refert; & ſolùm in Synagoga chorus Pſalmodiæ ſe offert ad videndum. Singulis diebus honorabatur: Quare ergo tanquam omnium immemor ſponſus, dum eam ad ſe converſam videt, hoc unum proponit veluti inter cætera maximè æſtimabile, quod choris caſtrorum pſallentium ſit plena, & cur in illa non videntur potius agnorum millia, taurorum, ac columbarum, & arietum greges ſuffituumque pretioſiſſimorum exhalatio? Cur non potius tot Patres Prophetæ, ac multi viri illuſtriſſimi conſpiciendi objiciuntur? Cur iis prætermiſſis chori magis proponuntur ad videndum? In choro invenitur

Cantic. 7. Caſſiodor. D. Gregor. D. Anſelm. *Chorus Deum laudantium Deo jucundiſſimus.*

venitur multorum concors laudatio, qua Dei magnifica opera decantantur, quæ longè ſuperat univerſa animalium holocauſta, illuſtriſſimorum virorum quaſlibet alias præclaras actiones. Eleganter Rupert. ibi ait? *Quid videtis alind in Sulamite? nunquid ſanguinem victimarum? nunquid Circunciſionis cauterium? Nil omnino niſi laudes, niſi cantiones prælantium, prælia laudantiũ, quod ſuaviſſimum, quod verè eſt pulcherrimum. Igitur hoc ſolum in Evangelio videndum, ac providendum eſt ſecundum fidem Patrum, ut ſint chori caſtrorum, chori in una fide dicendo idipſum.* Nil ultra quærendum, ubi chorus eſt Deum laudantium.

Rupert.

QUÆSTIO II.

Quare retenta voce Hebraica decantatur hîc Alleluia? *& hîc potiùs quàm antea in toto libro Apocalypſeos.*

11\. S. Hieron. Cornel. *Quid ſignificet Alleluia.*

Alleluia unum eſt ex decem Dei nominibus, ut enumerat, & interpretatur D. Hier. Epiſt. 136. ad Marcellam, & Cornel. ait, quòd ſit ipſum nomen Jehova abbreviatum & ſignificat: *Laudate Deum* cum jubilo, ac voce læta, ac ſi ipſe Deus ſuomet nomine excitet ad ejus laudem, & canticum.

12\. *Cur vox Hebræa retinetur?* D. Hier.

Hæc vox Alleluia, quamvis Hebraïca ſit, in noſtra tamen Vulgata Latina retinetur; & quamvis interpres optimè calleret idioma Hebraïcum, tamen non tranſtulit in Latinam ſignificationem, de quo quæſitus fuit D. Hier. ad Marcel. & in epiſt. ad illam c. 137. ita reſpondet. *Quoniam prima Eccleſia ex Judæis fuerat congregata ut nihil ad credentium ſcandalum innovaretur; ſed ita ut à parvo imbiberunt, traderent; poſtea verò quàm in univerſas gentes dilatatus eſt ſermo, non potuiſſe ſemel ſuſcepta mutari. Quia hæc vox Alleluia jam antea ex Judæis ad gentes converſas profecta eſt, quã optimè noverant ejus ſignificatum; ideo poſtea retenta fuit: Addam etiam, quod Ioannes hanc vocem notam Hebraïcam uſurpaſſet,* quia Cœlites, quos hic adducunt, eam decantabant Tob. 13. num. 22. *Per vicos ejus cantabunt Alelnia.* Tertiam rationem aſſignat Titelm. in expoſition. Miſſæ c. 22 & ait. *Quoniam plenitudinem illius gaudii, & plenæ laudis hic non datur experiri in valle conſtitutis miſeriæ, idcirco non interpretatum Hebraicè nomen remanſit, ut peregrinum ab hac vita gaudium, peregrinum vocabulum deſignaret, potius quam exprimeret: ideo tacetur hoc Alleluia à Septuageſima uſque ad Paſcha, quia tunc agimus commemorationem lapſus noſtri, & ex illis celebramus pœnitentiam, & ideo non convenit Canticum exultationis, & laudis, quod canimus in patria, & æterno gaudio illius.*

Tob. 3.

Titelm. *Gaudia terrenæ vitæ non poſſunt explicari.*

Haymon. Anſbert. Albert.

Dicunt Cœlites Alleluia. & ut legunt Haym. Anſb. Alb. *laus, gloria & virtus Deo noſtro.* Alleluia idem eſt ac laudate Deum, ad quid addunt ſtatim, *laus, gloria*? Reſpondent Haymo ad explicandum id quod dixerant; aptiùs tamen mihi videtur dicendum, ad ſignificandum, quòd Deus multis & variis modis laudandus ſit.

14\. *Cur tam frequenter Eccleſia utatur Alelua.* D. Auguſt.

Hæc vox Alleluia frequenter eſt in uſu Eccleſiæ excepto tempore à Septuag. uſq; ad Paſcha; & tunc dicitur: *Laus tibi Domine Rex æternæ gloriæ.* Sed dices, Alleluia, idem eſt, ac *Laudate Deum*: quod idem eſt, ac *Laus tibi Chriſte.* Reſpondet D. Auguſt. in Pſal. 106. quòd Alleluia ſignificat laudate Deum jubilo, ac Cantico lætitiæ; & ideo temporibus, quibus Eccleſia plorat, eam omittit, & tantam lætitiam, ac exultationem, hæc vox Alleluia denotat, ut rarò ab uno ſolo in Eccleſia dicatur, ſed frequenter à toto choro, ac à tota multitudine, decantatur ut notat Harphius lib. 1. Theolog. Myſticæ, c. 58. Sic & hic ab omni turba beatorum, ac juſtorum ſimul decantatur. 15.

Harphius.

Alleluia in multa æſtimatione apud Chriſtianos Eccleſiæ primitivæ. Conſtant. D. Hieron. Baron.

Et hæc vox in tanta æſtimatione erat apud Chriſtianos primitivæ Eccleſiæ, ut Alleluia eſſet prima vox, quam Parentes filios ſuos docebant, ut ad Lætam ſcribens D. Hieron. de filia Paula, ait Epiſtol. 7. & 27. *Infantulam Alleluia balbutire conſueſce.* Hujus autem ſanctæ vocis divina vis mirabiliter eluxit, cum ut refert Conſtantius Epiſcop. & ex eo Baronius. Ann. Domini 424. Britanni ab hoſtibus preſſi, contra illos in prælium exurgentes admonitu S. Germani, alleluia vocibus inclamantes, inſignem de illis victoriam reportarunt: tanto enim terrore hoſtes eorum hac ſancta voce concuſſi ſunt, ut ruiſſe ſuper ſe non ſolùm rupes circunſtantes; ſed etiam ipſam Cœli machinam exiſtimarent.

Sed jam venit Secunda quæſtionis pars: Cur hic primum, quàm antea in toto libro Apocal. decantatur Deo Alleluia, Reſpondet Benedict. Hafetenus lib. 7. Diquiſit. Moral tr. 8. Diſqui 1. Quia hoc Epicenion Alleluia, cum ſumma exultatione decantatur Chriſto Domino, ut ſupremo victori, ac triumphatori de Babylonia, de Antichriſto, ac ſuis ſequacibus, ut patet in fine Capitis, qui & ſuos electos de tanta perſecutione, ac tyrannide liberavit, ac cuſtodivit, & inde cum tanta victoria celebratur, ideo & nunc primum acclamatur Alleluia, cùm tranſacto mari rubro, ſuffocatiſque in eo Ægypriis, pro liberatis Iſraelitis cum ipſis cantat Moyſes: *Cantemus Domino glorioſè.* Exod. 15. n. 1. In Hebræo, ut multis placet eſt Iehovath: quod, ut multi volunt, abbreviatum idem eſt, ac Alleluia, quo exultantes, ac lætantes totum triumphum Deo referunt. 16.

Cur hic modo decantatur Alleluia. Hafeten.

Exod. 15. *Victori decantanda laus.*

Abrahamo de bello cum victoria redeunti, proceſſit obvius Melchiſedech, & benedixit ei: & quas benedictiones ei impertivit, quaſq; gratulationes ei decantavit? Ait, Benedictus *Abraham Deo excelſo qui creavit Cœlum, & terram, & benedictus Deus excelſus, quo protegente, hoſtes in manibus tuis ſunt*: Gen. 14 n. 19 ut victorem Abrahamum laudet, prius trifeliciter Deum laudibus celebrat, bis dicit eum excelſum, deinde Creatorem Cœli decantat; & cum ad Abrahamum venit tantum ait. *Benedictus Abraham à Deo excelſo.* Seu ut legit Pagnin. *Benedictus Abraham à Deo altiſſimo.* Solùm in tantavictoria in Abrahamo celebrat, quod ſit benedictus à Deo: cur non magis laudat ejus fortitudinem, ac generoſitatem, quia quinque Reges devicit. Cur non potiùs extollit ejus potentiam qua pluſquam trecentos vernaculos ſuos ad prælium convocavit; ſed tantum quod à Deo ſit benedictus; optimo jure ſane, quia tantam victoriam non eſt aſſecutus ſua fortitudine, generoſitate, ac potẽtia, ſed tãtum Dei benedictione D. Chryſ. hom. 35. in Gen. *Vide oro* ait: *Quomodo non ſolum juſtum prædicat, ſed & Dei præſidium agnoſcit. Neque enim abſque illius gratia potuiſſet tanta potentia munitos vincere* 17.

Gen. 14.

Pagnin. *Victoria accepta Deo referenda, ac gratulanda.*

D. Chryſoſt.

Cum David ſe offerret ad pugnam cum Goliath, difficultat rem Saül, quia ipſe puer erat, ille verò bellator ab adoleſcentia ſua. Animoſè reſpondit David. *Dominus qui eripuit me de manu* 18.

Leonis

Leonis & de manu urſi, ipſe me liberabit de manu 1.Reg.17. *Philiſtæi hujus.* 1.Reg.17.n.17.Cùmque jam deſtinatus ad pugnam vellet accedere,accingitur gladio,lorica,ac armis Saülis,quæ ſtatim depoſuit dicens: *non poſſum ſic incedere, quia uſum non habeo.* Ibid.n. 9. Et cum tamen in alia occaſione datus 5.Reg.21. ei fuiſſet gladius Goliath libenter accepit dicens: *Deus cognoſcendus, ac publicandus ut victoriæ auctor* *Non eſt huic alter ſimilis,* 1.Reg.21.n.9. Et tamen Goliath major & altior Saül erat. Cur ergo arma hujus reſpuit, illius verò acceptavit, eiſque ſe accinxit? divina virtute ſic diſpoſitum eſt, ut tota D. Chryſoſt. victoriæ gloria non armis, ac viribus tribueretur, ſed tantùm Deo; ita docet D. Chryſoſt. hom.46. in Gen, *Ut virtus Dei apertè monſtraretur,& non armis,quæ fiebant mira,adſcriberentur.*Unde apertè ipſe David ante adeptam victoriam ad Philiſthæum dixit. *Tu venis ad me cum gladio,haſta, & clipeo: ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum.* 1.Reg.17.n.45.Unde perbellè ait D. D.Baſil. Baſil.Seleuc orat 15.Goliath verborum faſtui David auxiliatorem,quem promulgabat,opponebat, oſtentans illi de cœlo adverſarium,prædicans victoriam, ac victorem conteſtatus, gratus ſervus, qui vel ante operam operæ fructum offert Domino. Vide ſuprà, cap 12. quæſt.44.n.351.352.& cap.17. q 31.n.262.263.264.

Quæstio III.

Quare cum Babylonia ſit una tantùm meretrix, proſtitutione ſua corrupit terram.

19. *Una mala mulier tanquam plures.* SEnſum literalem jam dedi in expoſitione, moralem nunc quæro; Hic introducitur Babylon tanquam una meretrix: quomodo ergo una cum ſit totam terram potuit corrumpere? Non mirum cùm eſſet meretrix mala,& depravata mulier, nam hæc quamvis ſola ſit, tamen una plures, quaſi ipſa malitiæ ac nequitiæ vis multiplicet ſexum ad totius orbis perniciem;& ad hoc cùm ſit iniqua non una, ſed multiplex eſt, ac ſi à ſua iniquitate multiplicitatem habeat.

20. Benedicens Jacob filium ſuum Joſeph, ait illi: *Filius accreſcens Joſeph, accreſcens, & decorus aſ-* Gen.49. *pectu:filiæ diſcurrerunt ſuper murum,*Gen.49.n.22. Grandis difficultas;quomodo hæc de Joſeph aſſeverentur,quia nec in Palæſtina,nec in Ægypto invenitur ſcriptum,quod fœminæ ſtudio Joſephum videndi per muros urbis diſcurrerint; quæ ergo ſunt hæ filiæ; Rupert. exiſtimat quod per has fœminas intelligitur uxor Putiphar,domina ipſius Joſeph, quæ eum ad turpe nefas ſollicitavit, & quamvis hoc tentaverit in cubili, ac domo ſua, dicitur diſcurrere per murum, quia cùm eſſet lu- Proverb.7. xuriâ inflata talis erat ut deſcribitur à Salomone: ait Rupert. Prov.7.n.10.*Garrula & vaga, quietis impatiens,nec valens in domo conſiſtere pedibus ſuis, nunc foris, nunc in plateis.* Sed nunc maximè ad noſtram quæſtionem. Si hæc mulier una erat, quomodo de ea tanquam de pluribus dicitur? *Filiæ diſcurrerunt per murum?* Verum eſt quòd *Una multiplex ad nocendum.* mulier in perſona una ſingularis erat,& cùm eſſet impudica & laſciva,multiplex nequitia, ac malitia erat,& ideò multarum nomine fuit ſignificanda,& ob ſuam turpitudinem ſpoliatur honorifico nomine matrisfamilias,& filia vaga,ac diſcurrens Rupert. dicitur Rupert. ait: *Una namque ſcilicet Domina ipſius(filia magis dicenda quàm materfamilias)conjeciſſe in eum legitur oculos ſuos: & filia inquam ſtulta,& incuſtodita, cujus & incontinentia denotatur, dicendo diſcurrerunt ſuper murum.*

Secundò, hæc meretrix una erat, & tamen valuit proſtitutione ſua corrumpere totam terram, 21. *Mulier valdè potens ad deſtructionē.* una mulier ſufficit ad deſtructionem totius orbis. Hebræa vox, quæ Evam ſignificat, ſignificat & ſerpentem, quæ ſuo veneno totum mundum valet perdere. Clemens Alex. orat.1. ad Gentes, Clem.Alex. ait: *Si accuratè vox ſpectetur Hebræa, nomen Eva* Hebr. vox. *ad ſpiritum exponitur ſerpens & fœmina.* Nam ſicut mulier, & ſerpens nomine conveniunt, ſic & crimine, ac veneno ad damnum toti mundo inferendum.

Prudentiſſimus David agnoſcens armatum fi- 22.
lium venire,ut regiam occuparet,feſtinavit egredi cum ſuis militibus, & fugere à facie filii dicitur, 2. Reg.15.n.16 *Egreſſus eſt ergo Rex, & uni-* 2.Reg.15. *verſa domus ejus pedibus ſuis, & dereliquit Rex decem mulieres concubinas ad cuſtodiendam domum.* Qualiter hæc domus cuſtodienda eſt tempore *Mulier ſufficiens ad omne robur deſtruendū.* belli. Ipſe David homo bellicoſus cunctis ſtrenuiſſimis militibus ſe inſufficientem putat,ut domum adversùs filium cuſtodiat: & ideò fugit, quomodo putat à decem concubinis poſſe domum cuſtodiri adverſus armatum exercitum? Sciebat ſapientiſſimus Rex nullas bellicas machinas fortiores poſſe relinqui domi ad omnes homines perdendos ac deſolandos, quàm ſi fœminæ ſolæ relinquerentur. Ubi enim de conſilio Architopel ad illas eſt ingreſſus Abſalon,ſtatim in omnem perditionem ac ruinam præcipitatus eſt, ut Carthuſ. notat Cartuſian.2 Reg.c.16 Et adimpleto nefario conſilio Deus meritò feciſſet Abſalonem cum ſuis ſuccumbere. Nulla vis militaris ſic concuſſit miſerum, ut illum concuſſerunt fœminæ in regia relictæ, quarum occaſione princeps in extremam ruinam cecidit.

Poſtquam Elias occidit Prophetas Baal, Jeza- 23. 3.Reg.19.
bel miſit ad eum nuntium dicens, 3.Reg.19 n.2. *Hæc mihi faciant dii, & hæc addant, niſi hac hora cras poſuero animam tuam, ſicut animam unius ex illis: timuit ergo Elias,ſurgens abiit quocumque eum ferebat voluntas.* Cur tantus Propheta tanto timore afficitur? Nonne ipſe tam generosè arguit Regem Achab, in faciem, ut ei diceret: *non ego turbavi Iſraël,ſed tu & domus Patris tui.* 3.Reg. 18 3.Reg.18. n.18. Regemque Ochoſiam in faciem arguens *Una mulier mala potentior ad deſtruendum quam Reges ac principes militiæ.* mortem ei prædixit. *De lectulo ſuper quem aſcendiſti, non deſcendes, ſed morte morieris:* 4 Reg.1 num. 16. duoſque principes quinquagenarios cœleſti igne combuſſit. Ibidem n 10. 12. Unde ergo ad unum verbum mulieris Elias ſic expavet, ac timet? Benè ſciebat magnus Propheta quòd fortior erat ad perdendum una mala mulier, & depravata quàm multi Reges,ac principes militiæ non timuit, timet unam malam mulierem,furore ac ira repletam.D.Chryſoſt. hom.15. D. Chryſoſt. ex Matth. locis ait: *Timuit mulierem: nulla enim malitia æmulari poteſt malitiam muliebrem. O diaboli telum acutiſſimum.*

Duriſſimas maledictiones imprecatur David 24.
ſuper domum Joab, eo quòd ab ipſo mortuus fuerit Abner,& ait:*Sanguis Abner veniat ſuper caput Joab,& ſuper omnem domum Patris ejus,& deficiat de domo Joab fluxum ſeminis ſuſtinens, & eproſus, & tenens fuſum, & cadens gladio, & indigens pane:* 2 Reg.3.n.29 ut domus Joab pereat,& delatur,multas execrationes in eam contorquet 2.Reg.3.

David: ut ſit in ea fluxum ſeminis patiens, morbus ſanè infamis & execrabilis apud Hebræos & leproſus, homo gladio interfectus, & pauper indigens pane & tenens fuſum, per quod mulierem interpretatur. Baëca tom. 1. de Chriſt. figur. lib. 2. c. 4. §. 32. Sed cur inter quinque maledictiones, quæ conjiciuntur in domum Joab, ponitur etiam mulier mala & impudica; quam Tertull. de habitu, c. 1. appellat *januam diaboli*, &c. D. Chryſoſt. hom. 15. ad populum, *Dæmonum officinam*. Et Hipolytus action. 2. *Pejorem qualibet fera*.

Baëça. *De malitia mulieris varia elogia.* Tertull. D. Chryſoſt. Hipolit.

Apoc. 19. *n.* 3. Et iterum dixerunt Alleluia, & fumus aſcendit in ſæcula ſæculorum.

Num. 4. Et ceciderunt ſeniores viginti quatuor, & quatuor animalia, & adoraverunt Deum ſedentem ſuper thronum, dicẽtes, Amen, Alleluia.

VERSIONES.

Arabic. n. 3. Deinde dixit ſecundo Alleluia.
Oecum. Rurſum dixit.
Syrus. Fumus ejus aſcendebat.
Primaſ. n. 4. Proſtraverunt ſe.
Arabic. Et procederunt 24. ſenes.
Syrus. Ceciderunt illi ſenoires, & ita quatuor animalia.
Oecumen. Qui ſedebat ſuper thronum.

EXPOSITIO II.

25. *Juſti lugent in hoc ſæculo exultant in futuro: Impii è contra.*

ET *iterum dixerunt Alleluia*. Ecce Sancti decantant *Alleluia*. Babylonis verò fumus aſcendit in ſæcula ſæculorum; Sancti in hoc mundo flent, Babylon lætatur. Ecce jam tempus: lætantur ſancti, & iterum dixerunt *Alleluia*: quia eorũ gaudium non finietur ſed ſemper reviviſcet, ac renaſcetur: Babylonis verò *Fumus aſcendet in ſæcula ſæculorum*. Hoc eſt in æternum durabit, & dicitur de præſenti: de *Aſcendit*, ut oſtendatur certitudo prophetiæ, & permanentia ſupplicii: & quamvis Babylon brevi tempore ſit concremanda: tamen ſacra prophetia de incendio temporali tranſit ad incendium perpetuum alterius vitæ, & hic non tantum eſt ſermo de Babylonia materialiter ſumpta, ſed etiam myſticè pro cœtu impiorum, qui in æternum damnabuntur.

26. *Primores in cœleſti curia Deum primi laudant.*

Et ceciderunt ſeniores viginti quatuor. Oſtendit ſacer Text. excidium Babyloniæ pertinere & cõducere ad gaudium Beatorum, proindéque omnes commemorantur tanquam per varios choros diſtributi ad divinæ majeſtatis doxologiam decantandam, & primò inducuntur 24. ſeniores, & quatuor animalia de quibus multa dixi ſuprà c. 4. Hi tanquam cœleſtis conſeſſus primores exurgunt, cadúntque proſtrati ante Dei thronum, à quo Chriſti vox exiit invitans reliquos ſanctos ad ſuum Canticum, ut patet ex ſequentibus duobus verſibus. Nunc verò viginti quatuor ſeniores, & quatuor animalia ſua Cantica dicunt.

27. *Amen Alleluia*. Habet hoc Canticum duas partes: prima *Amen*, de quo multa dixi c. 1. v. 7. & eſt Adverbium confirmantis: Ita ſit, ita fiat *Alleluia*, Laudate Deum, quaſi dicant, omninò ita fiat, ut omnes laudent Deum, decanténtque Alleluia, & maximè ponderandum, quod primò dicunt *Amen* deinde *Alleluia*, quod habet magnum Myſterium: nam *Amen* idem valet ac verum; *Alleluia* lætitiam dicit: inde prius decantatur *Amen*, deinde *Alleluia*: quia veritas maximam lætitiam generat, ac producit in anima: ſicut & mendacium mœrorem ſecum adducit, veritas verò magnã lætitiam ſecum diffundit. D. Aug. ſer. 121. de diverſis ait: *Non ſonis circũſonantibus dicemus Amẽ, & Alleluia, ſed affectu animi. Quid eſt enim Amen? quid eſt Alleluia? Amen, eſt verũ; Alleluia, laudate Deũ, &c.* D. Auguſt.

QUÆSTIO IV.

Quare inter gratias agentes primi numerantur viginti quatuor ſeniores, & quatuor animalia, & non ſolùm ore laudant, ſed etiam ſe proſternunt?

AIt Text. *Et ceciderunt*: ſeu, ut alii legunt, *Proſtraverunt*; ſeniores viginti quatuor, & quatuor animalia quod ad eorum eximium amorem erga Deum refert Ribeira, & ait: Ideò potiſſimùm inter agentes gratias iſti numerantur: quoniam ſicut præ cæteris Deum ſpeciali amore proſequebantur: ita vehementius de juſta Dei ultione adverſus ſceleratiſſimam urbem ſumpta gaudent, & lætantur. 28.

Ribeira. *Amor nos impellit ad majores Dei laudes.*

Secundo: Viginti quatuor ſeniores, ac quatuor animalia primo Dei laudes intonant, & cadunt ac proſternunt ſeſe in terram. Viginti quatuor ſeniores ſignificant duodecim Patriarchas, duodecimque Apoſtolos Principes Eccleſiæ Chriſti, cujus Scriptores fuerunt Evangeliſtæ, & in his univerſa Eccleſia Dei repræſentatur, quæ quatuor majora beneficia, ac dona à ſuo ſponſo Chriſto Jeſu accepit, tanto magis erga ipſum ſeſe humiliat, operéque ac facto ſuam devotionem erga eum oſtendit Ansbert. ait, quod iidem ſeniores, atque animalia adorantes cadere dicuntur: Eccleſiæ humilitas, ac devotionis intenſio in hoc facto declaratur. 29.

Juſtus quò majora beneficia recipit, eò magis ſe humiliat. Ansbert.

Tertio, quid eſt quod dicitur: *Fumus Babylonia aſcendit in ſæcula ſæculorum?* Et ceciderunt, ſeu proſtraverunt ſe ſeniores 24. & 4. animalia. Quia maximè humiliamur, dum videmus ſuperbos debitas pœnas dare, à quibus juſti ſe vident liberos divina gratia, ac miſericordia. Vide ſuprà, cap. 13. q. 19. n. 149. & c. 15 q. 69. 30.

Juſtus viſo aliorum ſupplicio humiliatur.

Quarto: Viginti quatuor ſeniores denotant, duodecim Patriarchas Vet. Teſtam. ac duodecim Apoſtolos totius Eccleſiæ Principes; quia ſuo exẽplo, vita ac prædicatione totã Eccleſiam illuſtrarunt: Quatuor animalia ſunt quatuor Evãgeliſtæ, qui ſuis ſcriptis de operibus, vita ac doctrina Chriſti totum mundum illuminarunt: Inde ipſi, ut Principes, ac Capita totius Eccleſiæ pro ſuis mẽbris, ac fidelibus gratias perſolvunt: Recta ratio poſtulat, ut caput pro mẽbris princeps pro inferioribus, ob beneficia accepta, ſigna gratitudinis cum omni veneratione exhibeat & referat. Parit Anna filium Samuëlem, & tantũ donum acceptum cantico celebrat *Donec ſterilis peperit plurimos, & quæ multos habebat filios infirmata eſt*: 1. Reg. 2. n. 5. Zacharias generat filiũ, & ſimul cum eo certus fit de adventu filii Dei, magnificũ canticum eructat, & totus eſt in gratiis agendis pro redemptione Iſraëlis. *Benedictus Dominus Deus Iſraël quia viſitavit* 31.

Pro beneficiis populi Sacerdos gratias agat.

tavit,& fecit redemptionem plebis ſuæ:Luc 1 n.68.

Luc. 1.

Cur non gratificat natum filium, ſicut & Anna ſuum. Anna mulier particularis de beneficio particulari agebat. At Zacharias populi Sacerdos & ideo non tantum de ſua re propria agit; Sed potiùs de his, quæ ad totum populum ſpectabant, cujus ſpe erat Sacerdos,& caput, D. Bonav. *Bonus Sacerdos curam populi gerebat, pro eoque orabat, ac gratias agebat*:

D. Bonav.

32. Quid eſt, quòd de illa turba magna, quæ Dei laudem intonare incepit,nec cadit in terram, nec Deum adorat,ſed ſoli hoc faciunt viginti quatuor ſeniores, & quatuor animalia? In his denotantur majores ſancti,tam novi,quàm veteris teſtamenti, & præcipuè Apoſtoli, ac Evangeliſtæ. Et cur hi Deum laudantes ſe proſternunt, & adorant? quia cum ſint majores in donis cæleſtibus, inde ſunt præcipui, ac eximii in humilitate, devotione, ac timore quo Deum reverentur. D. Th. ait. *Hoc fit ad oſtendendum quòd aliqui quantò majores ſunt in dignitate, tantò humiliores eſſe debent; quod ſignatur per illum caſum Eccleſiæ 3. Quantò magnus es,&c. tantò etiam devotior es,quod ſignatur per adorationẽ.*

Qui majora dona accipit, magis debet timere, ac revereri.

D.Thomas.

33. De Eccleſiæ filiis ait divinus Sponſus Cant 7.n. 5. *Coma capitis tui ſicut purpura Regis vincta canalibus.* Quæ verba valde peculiariter leguntur à Philon. Carpar. *Comæ capitis tui purpura, Rex tremendus in excurſibus.* Ubi apertè oſtendit, comas ſeu capillos, filios ſcilicet, Eccleſiæ omnes ut Reges eſſe purpuratos, Et unde Regiũ ſplendorem paupercu li ebiberint & ſtatim exprimit,cum ait: *Rex tremẽdus in excurſibus.* Quod ſcilicet ſupremus Rex in toto rerũ ordine ac excurſu ſit tremendus ab eis: & cur hîc potiùs quàm in quocunque alio loco introducitur ac proponitur ut tremẽdus ab eis? ipſi filii Eccleſiæ regali purpura ab eo accepta inſigniti denotantur, inde ipſe maximè ab eis venerandus ac adorandus à quo tantam,& talẽ dignitatem acceperunt ad menſuram dignitatis debet creſcere timor, ac reverentia. Huc advoco quod eleganter dixit D. Fulgen ad Traſim li. 1. *Deum ſi quis parum timet parum cognoſcit,ná,ſi cognoſceret, ut debet, totius bonitatis fontem adoraret,ac timeret.*

Cantic. 7. Philo.

Pro magnitudine beneficiorum creſcit timor.

34. Ardentiſſima Dei amatrix de ſe ait: *Dilectus meus miſit manum ſuam per foramen & venter meus intremuit*, Cant 5 n 4 Et unde Anima ſancta cùm videt in ſe,ſuaque anima, Dei manum tremit, cũ potiùs inde maximè exultare, ac lætari debebat: manus enim ei plenæ ſunt omniũ cæleſtiũ donorum,ac beneficiorum,quæ communicant. *Manus illius tornatiles,aureæ plenæ hyacinthis*, Cant. 5. n.14. Unde de magno præcurſore Baptiſta univerſi præclariſſima auſpicabantur, dicẽtes: *Manus Domini erat cum illo* Luc 1. Cur ergo divina ſponſa videns in domo ſua Dei manum cũm plenitudine omnium bonorum immiſsã; timet? Inde maximè timet, quia affluentia cœleſtium donorum parturit timorem,ac tremorẽ,ad cumulum beneficiorum dilatatur timoris affectus. Catena trium Patrum. *Dilectus ait dicere piam animam, miſit à Patre procedentem ab eo Spiritum ſibi conſubſtantialem,cujus tanquam manu peragit divina gratiarum munera,per mentem meam,velut per foramẽ aliquod & pariente me initium ſapientiæ timorem dilecti mei.* Si manus Domini largitur gratiarum munera; exinde tanquam partus naſcitur timor Domini.

Cantic. 5.

Ibid.

Ex cumulo beneficiorum dilatatur timoris affectus.

Caten. triũ Patrum.

35. Ex majoribus beneficiis major obligatio reverentiæ, ac venerationis naſcitur, ſemper qui majora accipit, majora ſolvere tenetur, quod optimè comprobatur ex duplici parabola apud D.Luc. 15.Cæleſtis Pater diviſit ſubſtãtiam ſuã juniori,ac ſeniori;filius verò junior,ac prodigus accepta ſua hæreditate, *Profectus eſt in regionẽ longinquã, & ibi diſſipavit ſubſtantiam ſuam* Luc. 15 n. 13 ut inde in extremam paupertatem deveniret, optaretq; implere ventrem porcorum ſiliquis; & nemo illi dabat. Qui tandem in ſe reverſus ait: *Surgam & ibo ad patrem meum.* Cur ipſe filius non magis expectat ut pater ad eum mittat, ipſumque ad ſe trahat in domum ſuam? ſane non filius, ſed ovis quæ dicitur a domo ejus egreſſa, & perdita per deſerta aberrans; quam ut amiſſam notavit cæleſtis Paſtor, ſtatim ipſe exilit in deſertum, & ovem requirit, inventaque *ſuis humeris reportat ad gregem* Luc. ibi n.5 Quid quærit & portat ovem,cur non quærit, & revocat filium? Quod pulchrè D Hier ep de duobus filiis notavit, & ait: *Hæc inter parabolas ſupradictas ratio diſtinctionis eſt, ſecundum perſonas, vel mentes peccantium, ut Pater filium non requirat peregrinantem ſed recipiat pœnitentem. Paſtor verò ovem errantem, & non ſapientem reverti, requirat & humeris ſuis referat*, Filius magna, & ampla bona à Patre acceperat in hæreditatem; at ovis nihil legitur quod habuiſſet donatum à Paſtore: Inde ergo filius, qui tot ac tantis bonis fuerat cumulatus à parente, ab eo exigitur ut ipſe ſuis pedibus veniens Patrem adoret, ante quem ſe proſternens, illius faciem metuens miſericordiam petat.

Luc. 15.

Qui majora accipit majora ſolvere tenetur.

Hieron.

QUÆSTIO V.

Quare viginti quatuor ſeniores hîc proponuntur abſque aureis coronis ut habetur Cap. 4.

36. DE his viginti quatuor ſenioribus agens noſter Evang ſup. a,c.4.n.4. *In capitibus eorum coronæ aureæ*, Si ergo coronas aureas habebant in ſignum ſuæ regalis dignitatis, cur modò ſine illis introducuntur, cùm maximè viderentur ſpectare, ad eorum ornatum, & cum procidentes adorant,de eorum coronis non fit mentio? Apoc. 4.

37. Reſpond. Erant hi ſeniores Deum laudantes & dicebant *Amen alleluia*; & cùm in ore laus Dei reſonat ſtatim in capite ſplendidiſſima corona fulget, ſiquidem in laudibus Deo exhibitis coronam in capite accipimus huc advoco id quod de reparatione Jeroſolymæ ait Iſai. 51.n. 11. & ait, *Et nunc qui redempti ſunt à Domino revertentur & venient in Sion laudantes, & lætitia ſempiterna, ſuper capita eorum gaudium, & lætitiam tenebunt*, Quæ verba ſic habentur apud Septuaginta. *A Domino enim reducentur, & venient in Sion cum lætitia,& exultatione æterna;in capite enim laus, & lætitia apprehendet eos* Expende verba. *In capite eorum laus.* Laus quæ Deo decantatur, in ore dicentis decantatur; & quomodo ergo laus dicta Deo, non ab ore procedere, ſed in capite ſtare dicitur? Meritò laus dicta Deo oſtenditur in capite ſtare; quia ut ab ore profertur Dei laudatio, ſtatim fit corona aurea in capite laudantis. Unde meritò ait D. Cyrill. Alex. ibi, *Reducti ſunt gaudentes, & lætantes, & hymnos Deo tanquam coronam quandam ferentes in capite* Dum Jeſus meus canitur à fidelibus, dum illi fit hymnus ad ejus magnalia celebranda, quaſi laudatoribus, acclamationibus celebrantur, & coronas geſtant in capite.

Qui Deum laudat, ſibi facit coronam.

Iſai. 51.

D.Cyrill.

38. De his viginti quatuor ſenioribus dicitur ſuprà,c.4,n. 10. quòd adorabant viventem in ſæcula Apoc. 4.

cula ſæculorum. *Et mittebāt coronas ſuas ante thronum, dicentes: dignus es Domine Deus noſter, accipere gloriam, & honorem, &c* Mittebant coronas ſuas ante Dei thronum, ſed non amittebant, quas Dei laudibus ſibi faciebant. Cedra in Tertull. lib. de corona militis, c.13. ait *Mittebant coronas ſuas, quas Dei laudibus fecerant, quibus & coronabantur.*

Dum Deũ laudas, accipis coronam.

QUÆSTIO VI.

Quare cæleſtis turba quater decantat Alleluia nec plus, nec minus?

39. Rupertus. CÆLESTIS turba quater Deo decātat *Alleluia*, Verſ.1 &3.4.& 6. Cur nō ter, vel quinquies? Rupert. contendit, quòd ſexies decātatum fuerit. Nam poſtquam 1. verſ dictum eſt, *Alleluia*; ut plures vertunt, ſubjunctum eſt, *Laus*: Nam ubi habemus: *Salus & gloria*: legunt alii: *Laus & honor*. Et manifeſtum eſt, quòd Alleluia idem eſt ac laus, idem eſt ergo laus ac Alleluia: & verſ.5. ſcribitur: *Laudem dicite Deo noſtro, omnes ſervi ejus.* Quater expreſsè dicitur *Alleluia*, & bis ſecundum ſuum ſignificatum, *Laus Dei*, ſeu *Landate Deum?* Cur ergo in numero ſenario à ſanctis decantatur Alleluia, Reprobis ſup cap. ſexies repetitum eſt Væ: bis, verſ. 10.& 16. ideo & à Sanctis toties repetitur Alleluia: quia ſi reprobi per omnes ſex mundi ætates ſibi theſaurizaverūt lamentationē, & Væ; juſti per eaſdem ſex ætates Deo decantantes, laude lucrati ſunt gaudia æternæ beatitudinis. Rupert *Illi, quorum eſt per ſex mundi ætates, alii aliis ſuccedentes, in illis fornicationibus, væ illud ſibi theſaurizaverunt. Et iſti quorum eſt Alleluia, itidem per ſex mundi ætates, alii aliis ſuccedentes ſemetipſos ad laudem, & gloriam Dei in ſanctis virtutibus exercuerunt.*

Impii per omnes ætates theſaurizant pœnas, juſti verò benedictiones. Apoc.18. Rupert.

40. Secundò: Viſa vindicta Dei de meretrice Babylonica ſacra illa turba primò Deum laudat decātans *Alleluia*: Nunc etiā ſecundò ſeniores dicunt *Alleluia*; fortè propter duplicem damnationem animæ, & corporis: vel etiam duplex decantatur *Alleluia* ab illo cœtu Beatorum; quia ſumitur vindicta non ſolùm de peccatis in nos, ſed etiam in alios commiſſ. Alb Magn. *Bis ponitur Alleluia pro vindicta peccatorum, quæ in ſe commiſerunt, & pro vindicta peccatorum quæ perſequendo ſanctos fecerunt.*

Punimur pro peccatis in nos, & in aliis commiſſis Albert.

41. Tertiò: verſ.6. infrà. ad illa verba dicentium, *Allelnia, regnavit Dominus Deus noſter omnipotens.* Alb. Mag. Hug. ex illis quatuor nominibus, colligunt quatuor effectus ob quos quadrupliciter decantant Alleluia: Inquiunt: *Dicitur primum Alleluia*, quia Dominus eſt *qui potenter creat: ſecundum quia*, Deus eſt, *qui ſapienter gubernat: tertium, quia*, noſter eſt, *qui clementer liberat, & nos redemit; quartum, quia*, omnipotens eſt *qui affluenter glorificat.* Alcaz. ad prædictum verſ.6. ad repetitum quater Alleluia etiam aſſignat rationē. Primò, quia laudatur Deus Trinus: Primò, cognitione fidei: Secundò, vitæ integritate. Tertiò laude publica Eccleſiæ in ſacrificio Miſſæ, ac horis Canonicis, Quartò profectu perfectionis in zelo animarum prædicatione, ac colloquio pio.

Ibid. Alenſis. Hugo. *Deus ob ſua opera laudandus.* Alcazar.

42. Quintò: Quater laudem decantat ſancta turba, ut diſcamus non una laude ter nos eſſe contentos, & ſciamus omnes noſtræ vitæ partes ſemper debere dicere Alleluia, & laudem Dei: Sic David Pſ.33.n.2. *Semper laus ejus in ore meo*: & Pſ.114. n.2. ait. *In diebus meis invocabo Dominum* Legit D. Ambr. orat. funebri de obitu Theodoſ. Imperatoris. *Quia ſemper accipis, ſemper invoca: & quia, quod habes, à Domino eſt, debitorem te ſemper eſſe cognoſce.* Quia in omni inſtanti vitæ noſtræ, Dei dona accipimus, ſemper ei gratiam laudemq; demus.

In omni vita noſtra Deus eſt laudandus. Pſalm.33. Pſalm. 134. D.Ambroſ.

34. Quartò: Quaternarius numerus quandam univerſitatem ſignificat, Quatuor ſunt anni tempora, quatuor fuerunt imperia Orbis, quatuorq; ſunt mundi partes, ac anguli: quatuor ergo cœlites dicunt *Alleluia*, quia laus Dei ſemper debet reviviſcere, ſemperque per totum orbem debet acclamari, ac in ore omnium gentium reſonare. Poſtquam David fœderis arcam Hieroſolymam introduxit, quatuor cantorum principes inſtituit. Aſaph. Heman, Ethan, & Idithun 1. Par.15.n.17. & c.6.n.41. quorum ſingulis ſeptuagenos binos ſubjecit, ut D.Chryſ. arbitr Procemio 1. in Pſalm. Cujus rei optimam aſſignat rationem dicens: *Vnicuique tribuit cantores ſeptuaginta duos, pro ſeptuaginta duabus gentibus, quæ congregatæ fuerant in turris ædificationem; prædicens fore, ut in alienis temporibus omnis lingua laudet Dominum.*

1. Par. 15. D. Chryſ. *Dei laus omni lingua decantanda.*

44. Quintò: Cœlites quater decantant *Allelaia*: Cur non potiùs ter, vel quinquies. In Sanct. Trinitate tres ſunt divinæ perſonæ, & una numero eſſentia: Ecce cur quater decantatur *Alleluia*, nec plus nec minùs ut ita communi voce laudaretur Deus Trinus & unus. Rich. Vict. ait *Quater deſcribitur in hoc capitulo iſta vox divinæ laudis, propter Sacramentum divinæ Trinitatis Tria quippe & unum quatuor complent. Rectè ergo quater, id eſt, ter, & ſemel alleluia, in gratiarum actione memoratur quia trinus & unus eſt Deus, qui laudatur.* Sic Deus Iſaïæ 6. dum ſuper ſolium excelſum oſtenditur, ſimul & Seraphim clamabant ter, *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, ne divinitas innoteſceret, ne laudaretur ſine aliquali Trinitatis repreſentatione.

Deus Trinus & unus laudandus. Richard.

45. Dum Transfiguratur Jeſus facies ejus reſplendet ut ſol, & veſtimenta facta ſunt alba ſicut nix; ita ut pro tantæ gloriæ magnitudine admirati diſcipuli caderent in terram, & ut ſcribit D.Mar. 17.n.5. *Nubes lucida obrūbravit, & vox de nube dicens: Hic eſt filius meus dilectus.* Et ad quid dum gloria Chriſti manifeſtatur, vox Patris intonat: & nubes lucida obumbrat? In voce agnoſciturPater in Chriſto verus filius Dei, ut ipſe verus erat, in nube verò Spiritus S. repræſentatur; Cùm Dei gloria fuit declaranda in toto mundo cumque fuit publicanda, ac decantanda à ſacris Scriptoribus, debebat hoc fieri inſinuata Sanctiſſimæ Trinitatis præſentia, ut cum magna eruditione ponderat D. Chryſoſt hom. 10. in Marcum, & ait: *Videte myſterium Trinitatis: ſecundum meam tamen intelligentiam. Ego enim omne, quod intelligo ſine Chriſto, & Spiritu Sancto, & Patre nolo intelligere; niſi intelligere in Trinitate, quæ ſalvavit, dulce mihi non poteſt eſſe. quod intelligo.* Dulcis, ac feliciſſima Dei cognitio, non datur, niſi etiam inſinuata Beatiſſimæ Trinitatis cognitio.

Matth. 17. *Notitia Sanctiſſimæ Trinitatis glorificatur Deo.* D.Chryſoſt.

46. Ait Chriſtus D. Judæis Joan.2.n.19. *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* In momento, & in ictu oculi in noviviſſima tuba: Canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti. 1. Cor. 15 n.52. Si omnium reſurrectio peragenda eſt in uno inſtanti, ad quid ad reſurrectionem ſuam Dominus tres dies aſſignat; nunquid magis reſplendeſceret divina potentia, ſi in uno momēto fieret? In Chriſti morte præclariſſima divinitatis myſteria oſtendebantur, mors deſtruebatur, remiſſio peccatorum dabatur & magno triumpho, devicto, inferno Chriſtus reſurgebat; & tā alta & divina Sacramenta alto divini numinis ſpiramine diſpoſitum

Joan 12. 1. Cor. 15. *Dei mirabilia ſigno Trinitatis.*

Operantur. *D. Ephrem.* ſitum fuit, ne fierent niſi ſigno, ac ſymbolo totius Trinitatis, quod in tribus diebus oſtendetur. D. Ephr. ſerm. de pœn. *Per tres dies mors ſoluta eſt, Per tres dies remiſſio datur: quoniam, & per dies reſurrectio facta eſt; poterant in momento in ictu oculi, omnia fieri; ob myſterium Trinitatis intra triduum hoſtem gratia ligavit, non quod impotens eſſet, circa eos, nimirum tres dies, agere; quæ oportebat, ſed ut myſterium oſtenderetur divinitatis.*

47. *Gen. 18.* Tres viri peregrini apparent Abrahamo. Quid tunc Abrahamus? Feſtinat ad Saram, illique dicit Gen. 18 n 6. *Accelera tria ſata ſimilæ, commiſce & fac ſubcinericios panes. Ipſe verò ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum.* Deinde ſubdit text. *Tulit quoque butirum, & lac, & vitulum quem coxerat.* Dum Deum recipit in hoſpitio domus ſuæ, omnia ſub trino numero operatur. Tria ſata ſimilæ, vitulum tenerrimum, quem exiſtimat D. Aug fuiſſe trinum, & etiam tria apponit, butirum, lac, vitulum: ad quid hæc omnia? Sanè in trino numero, ſciebat bene vir ille, quod nullo majori applauſu, poterat Deum in domo ſua recipere, quàm ſigno, ac figura Trinitatis, quâ maximè delectatur Deus, qua & ipſe Abrahamus maximè ſe præparavit ad magna beneficia, ut filium exoptatiſſimum, illuſtriſſimumque ex eo prolem ſuſciperet. D. Aug. ſerm. de Rogat. *Nonne unus hoſpes erat in tribus qui venit ad patrem Abraham? Hoſpes & amicus pranſor, & omnia illi in Trinitate ſunt exhibita humanitatis obſequia, quia Trinitatis gloria refulget. Trinum attulit vitulum pater, tres menſuras ſimilaginis conſperſit futura mater parituraque filium, pro quo pater mactaret agnum.* Pro tanta felicitate quod Abrahamus reciperet Deum in domo ſua ac filium in ſenectute, Trinitatis ſigna profert.

Sub ſigno Trinitatis magna felicitas & gaudium.

D. Auguſt.

Apoc. 19. n. 5. Et vox de throno exivit dicens: laudem dicite Deo noſtro omnes ſervi ejus, & qui timetis eum puſilli & magni.

Num. 6. Et audivi vocem quaſi turbæ magnæ, & ſicut vocem aquarum multarum, & ſicut vocem tonitruorum magnorum dicentium: Alleluia, quoniam regnavit Dominus Deus noſter omnipotens.

VERSIONES.

Arab. Oec. n. 5. Et prodiit vox: Laudate Deum noſtrum.

Syrus. Et ii qui timent eum parvi, & magni

Gagn. ex Græc. Dicite Deo noſtro omnes Sancti ejus.

Arab. n. 6. Tanquam ſonitum aquarum magnarum, & tanquam tonitruorum.

Syrus & D. Aug. Tanquam vocem tonitruorum fortium, propterea quòd regnavit.

D. Auguſt. Quaſi vocem populi multi, & ſicut vocem aquarum, &c. dicentes.

D. Cyprian. Alleluia regnavit Deus noſter.

EXPOSITIO III.

48. Et *vox de throno exivit*: A quonam hæc vox prolata fuerit, variè varii Auctores loquuntur, ſimpliciter dicendum exiſtimo quod hæc vox prolata ſit à Chriſto D. qui ut agnus reſidet in medio throni, ut latiùs explicabitur infrà qui ut laudis Coriphæus, eam cepit intonare quam cælites, & deinde terrigenæ fideles proſequuntur; *Omnes ſervi ejus qui timetis eum.* Cur non potiùs ait, qui amatis eum, cum amor Dei ſit præſtantiſſimus, Cum timorem dici amorem etiam nominat; timor enim Sanctorum ab amore eſt D. Zen. ſer. de timore *Vaetiſne*, ait, *hunc timorem vobis neceſſarium, qui in Dei amore conſiſtit, qui ad omnia generat virtutũ intrepidus currit.* Qui verè Deum amat maxime eum timet. 49.

Timor Dei ex amore naſcitur.

D. Zeno.

Puſilli & magni Primum locum habent puſilli & non magni: puſilli, id eſt humiles, & contemptibiles, quos elegit Deus ut confundat fortia, 1. Cor. 1. ſuper quos ſpiritus requieſcit Iſai 69. Deinde etiam, ut puſillis addatur animus, cum ſe videant primo loco poſitos. Deinde puſilli ac humiles ſemper ſunt viciniores ac propinquiores Deo. *Humilia reſpicit, & alta a longe cognoſcit.* Pſ. 111. *Puſilli* ergo pauperes, & humiles *magni*, potentes & excelſi, nolite dolere de excidio Babylonis, ſed potiùs cum cæleſtibus canite Alleluia.

1. Cor. 1. *Iſai. 66.* *Pſalm. 111.*

Et audivi vocem quaſi turbæ magnæ Ad imperium divinæ vocis exeuntis de templo ſtatim obediunt cælites decantantes Deo laudem, Alleluia; & hæc vox pro ſuo ingenii & magno affectu tripliciter explicatur, voce *turbæ magnæ, aquarum multarũ, & tonitruorum magnorum*. Quæ omnia faciunt ingentem, & vehementem ſonitum Vide quæ dixi c. 1. verſ. 15. Dicitur turba magna ob multitudinem gentium, ac populorum; aquarum multarum, quæ fluunt cum impetu de Libano, devotione, meditatione ac contemplatione, tonitruorum magnorum Ut ſunt Prælati Doctores, ac prædicatores, Dei laudes reſonantes. 50.

In triplici ordine decantatur laus Dei.

Quoniam regnavit Dominus. Deſtructa Babylonia; & congregatione impiorum, jam Dei regnum manifeſtatur, quietum, & pacatum: nam licèt Deus ſemper regnaverit ab æterno; tamen quandiu erant impii, ejus regnum totis viribus impugnabant & Deum regnare ſuper terram negabant; at verò nunc, & maximè poſt diem judicii, ut eorum vindicem, & ultorem ſenſerunt, ſive nolentes, ſive volentes ejus regnum fateri coguntur, ſervos ſuos jam non perſequentes; Rich. Vict. *Regnare ſe tunc verè demonſtrabit; quia nunc reprobis regnare minimè videtur dum eos contra ſuos ſævire permittit.* Et dicunt: *Dominus Deus noſter omnipotens.* Quatuor dicunt nomina, per quæ notantur quatuor affectus de Deo, ob quæ quaternario numero decantant Alleluia.

Impii perſequentes juſtos Deum regnare non credunt.

Richard.

QUÆSTIO VII.

Quare non ex alio loco, ſed tantùm à throno Dei, exivit vox clamans: Laudem dicite Deo noſtro?

Ribeir. exiſtimat, quòd hæc vox ſit à Deo, per Seraphim, ut ait Aret. vel per Cherubim, & Seraphim, ut tenet Andr. Cæſ. qui throno conjunctiores ſunt, his conſentiunt cõmuniter recẽtiores Corn Gagn Lahay Tamen cum his pugnat, quod ſi hæc vox eſſet à Deo, non diceret, *laudem dicite Deo noſtro.* Sed abſolutè Deo, vel Deo veſtro. Ergo cũ dicitur Deo noſtro, manifeſtè oſtenditur quòd eſt alicujus ſubjecti Deo, qualis eſt Chriſtus ut homo eſt, & ipſe ſuprà c. 5. n. 6. ut Agnus apparet in medio throni; niſi aliquis contendat, quòd nomine throni, intelligitur Angelicus ordo Thronorum; ſed cũ hactenus, hujuſmodi ſpiritus, non ſunt expreſſi; ideo diximus quòd exiverit à Chriſto qui ut divinæ laudis Coriphæus, cœpit intonare laudes Deo: Deinde ſuquuntur cœlites, ad quorum imitationem proſequuntur

15. *Ribeira.* *Aretas.* *Andr. Cæſ.* *Cornel.* *Gagnæus.* *Lahay.*

D. Hieron.

Terrigenæ fideles decantantes Alleluia, ad quod alludens D. Hieron. in præfatione in epiſtol. ad Galat.lib. 1.ait. *In Eccleſia ad ſimilitudinem cœleſtis tonitrui roboat Amen, æquè ac Alleluia.*

Aretas. Andreas. Richad. *Communi conſortio Angeli & homines canunt Deo laudes.*

52. Secundò: Quamvis proximè dicta ſint juxta literā, tamen Moraliter eſt explicanda ſententia eorū qui exiſtimant hunc thronum, à quo hæc vox exiit: *Laudem dicite Deo noſtro*: eſſe Angelicos ſpiritus: Aretas vult hunc thronū eſſe Seraphim Andreas Cherubim; Rich. Vict Angelicas poteſtates, in quibus principaliter Deus reſidens, ſuos electos gubernat; ex his exit vox invitans cælites & terrigenas ad Dei laudem. Rich. *Vox ut laudemus Deum exire perhibetur, quia per eas & cum eis, divinæ laudationis exemplum, & conſortium nobis donatur.* Invitant nos Angeli, ut communi conſortio ipſi nobiſcum divinas laudes decantemus.

Pſalm. 67. *Canentibus adjunguntur Angeli.* D.Ber. German.

53. Ait Regius Vates, Pſ.67.n.26. *Prævenerunt principes conjuncti pſallentibus in medio juvencularum tympaniſtriarū.* Quid eſt quod Angelici principes, præveniunt, ac conjunguntur cum pſallentibus, ac juvencis tympaniſtrantibus: ſic delectantur Angeli communi conſortio in laudibus divinis ut eis aſſocientur, ſive viri pſallentes, ſive virgines canētes, ſecum habēt ſocios Angelos ſimul etiā pſallentes ac canentes: ita ut ex communi conſortio Deus laudetur. Ad hæc ait D. Bern. epiſt. 78. *O ſi quis haberet oculos apertos quos orando propheta puero revelavit; videret proculdubio, quemadmodum præveniunt principes conjuncti pſallentibus, in medio juvencularum tympaniſtria um, videret, inquam, quâ curâ, quòve tripudio interſunt Angeli cantantibus, adſunt orantibus, inſunt meditantibus* Dum viri, ſive virgines canunt in choro; ſi noſtros Deus aperiret oculos, videremus, quòd multo tripudio interſunt Angeli canentibus. Huc advoco id quod ait Germ. Archiep. Conſtant. orat. in adoratione Crucis apud Gretſerum, quòd poſtquā creatus eſt homo in paradiſo, Reſonabant, *Voces è cælo, Angelorumhymnos, & laudes decantantium: Infernè & ex terra alternatim velut reſpondentem ſonum edebat homo & conſona modulando divina cātica referebat.*

D. Ambroſ. Apoc. 1. *Qui alios docet magnum thronū Deo præparat ad requiem plus quam ille, qui mirabilia operatur.*

54. Tertiò: D.Ambroſ. in præſenti ait: *Per thronum prophetæ deſignantur, eò quòd ſedes Dei fuerint, & per eos ſua judicia diſpoſuerit. A throno vox exit, quia à prophetis prædicatio ſancta proceſſit.* Thronus iſte in quo Deus ſedet, ſunt Prophetæ, & vox exiens eſt prædicatio Prophetarum, & in tanta æſtimatione eſt iſte thronus in quo Deus requieſcit, ut dicitur ſuprà.n.4 *Et ceciderunt viginti quatuor ſeniores, & quatuor animalia, & adoraverunt ſedentem ſupra thronum.* Verte nunc oculos ad c.1. Apoc. & videbis admirabilem majeſtatem, ac poteſtatem filii Dei: facies reſplendebat, ut ſol in tota ſua virtute; oculi ut flamma ignis *In dextera ſeptem ſtellas habebat*: Et ſimul claves vitæ & mortis erant in manu ejus; & tamen in tanta majeſtate, non deſcribitur thronus, in quo ſederet, ac requieſceret, nec erant viginti quatuor ſeniores cum quatuor animalibus adorantes, ut modò videmus in hoc throno Prophetarum, in quo Deus ſedet: *Sedentes ſupra thronum.* Plus ſanè Dominus gaudet, ac complacet & requieſcit in ſuis Prophetis, ac doctoribus, qui oſtendunt ac aperiunt viam virtutis omni populo, quam in omni alia ſua poteſtate, ac ſuæ majeſtatis manifeſtatione, pluſque adorationis ei defertur, dum populi in via veritatis illuminantur, quàm dum ejus potentia mirabilius irradiat.

Eccleſ.24. Pſalm. 90. *Qui viam ſalutis oſtendit extollitur ſuper miracula operantem.* Exod. 13. Drago.

55. Confer nunc columnam nubis in deſerto cum manibus Moyſis tenentibus virgā de columna: ait Eccleſ.24.n.7. *Ego in altiſſimis habitavi, & thronus meus in columna nubis.* Vox divinæ ſapientiæ alludens ad columnam nubis quæ viam in deſerto oſtendebat populo Iſraëlitico. Conſidera modò Moyſis manus cum ſua virga & multa magna mirabilia tam in Ægypto, quā in deſerto operantes invenies. Cur ergo hæ ad Dei thronum non eliguntur, cùm ad hoc magnam proportionem videatur habere? Nam Filio Dei de Angelis ſanctis dicitur Pſ.90. *Angelis ſuis mandavit de te: in manibus portabunt te.* Si manus aptæ inveniuntur ad portā dum filium Dei, cur ergo hæ ad ejus thronum conſtituendam non aſſumuntur? Sed ad hoc miniſterium columna nubis eligitur: Cùm nubes, & manus ſimul admirabilia perpetrarent, quamvis manus cum virga multa ediderint miracula; tamen una excellentia carebant, quâ maximè reſplendebat nubes, ut viam certam, & rectam liberam ab omni errore fallacia, ac præcipitio in terram promiſſionis oſtenderet, ut dicitur Exod 13. n 21. *Dominus autem præcedebat eos ad oſtendendam viam per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis, ut dux eſſet itineris utroque tempore.* Et qui alios dirigit, ac illuminat in viam ſalutis, ac terræ promiſſionis, aptus invenitur ad conſtituendam Dei thronum in quo ipſe ſedeat, & requieſcat. Non procul ab hac cogitatione eſt Dra go de Sacram. Dom. paſſ & ait: *Hanc nubem totus exercitus tuus ſequitur. Domine rex Sabaoth, qui autem non ſequitur eam, in tenebris ambulat, & neſcit, quò eat, & vadat de hac ſemita, quæ ducit ad vitam, ſemita humilitatis, & patientiæ.* Manus cum virga oſtendunt miracula, columna nubis viam ſalutis indicat, & inde hæc ad Dei thronum eligitur.

Per Mariam omnes magni, & parvi habent acceſſum ad Deum. Damian.

Quartò: Cardinalis P. Damian. orat de nativi- 56.
tate Mariæ exiſtimat hunc thronum, de quo hæc vox procedit eſſe ſanctiſſimam Mariam virginem; & quid hæc vox intonat? *laudem dicite Deo noſtro omnes ſervi ejus, & qui timetis eum puſilli, & magni.* Vox Mariæ ad laudem Dei decantandam nō tantùm vocat magnos, ſed etiam puſillos & nō mirum, vox erat exiens à throno nempe Maria cujus eſt, non ſolùm magnos, ac potentes ſpiritus, ſed etiam debiles, ac infirmos homines facere ad Dei laudem venire Citat Card. ait: *Salomon noſter fecit thronum, uterum videlicet intemeratæ virginis, in quo ſedet illa majeſtas, quæ nutu concutit orbē: &c. Et vox de throno exivit dicens: laudem dicite Deo noſtro omnes ſancti ejus: Et ex hoc throno laus Angelorū prorumpit, & hominum: quippe, ut eſt Maria Dei thronus, in laudes Dei nō ſolum admittit validiſſimos; vigilantiſſimoſque ſpiritus, ſed etiā homines infirmos.* Maria Virgo ad laudes Dei decantandas non ſolum convocat, & introducit magnos ac potentes ſpiritus, ſed etiam parvos, ac humiles.

Gen. 28. *Maria magnis, & parvis parat introitū ad cælum.* Damaſcen. Zeno.

Jacob. Gen. 28. n. 12. *Vidit in ſomnis ſcalam ſtan-*
tem ſuper terram, & cacumen illius tangens cœlum, 57.
Angelos quoque Dei aſcendentes, & deſcendentes per eam. Si Angeli aſcendentes & deſcendentes per totam ſcalam verſabantur, ad quid etiam oſtenditur Jacob, cum ipſe Angelus non ſit ſed terrenus homo: Cur ergo etiam illi oſtenditur ſcala plena Angelicis ſpiritibus? Scala hæc figura erat Virg. Mariæ D. Damaſc. orat de nativ. Mariæ, ait: *Spiritualis ſcala, hoc eſt, virgo in terra formata eſt.* Cùm ergo illa ſcala V Mariam repreſentaret; non mirum, quòd ex ejus beneficio veniret, ut per illam non ſolùm Angeli, ſed etiam terreni homines haberent acceſſum ad Deum: pro quo ait D. Zeno lib. ſerm.8. *Dubium non eſt unum eſſe iter aëris culminis Angelis lucis, & hominibus juſtis*

Ad

Cantic. Joan. 21. *Patrocinio Mariæ abjectiſſimi peccatores convertuntur.* Guillelmus.

58. Ad Virginem Mariam ait Dominus Sponſus, Cant. .n 7. *Si ignoras te, ô pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi poſt veſtigia gregum tuorum, & paſce hœdos tuos.* Maximè notandum quòd Mariæ hœdi committantur paſcendi: *Hœdos tuos.* Ioan. autem 21. n. 15 dicit Dominus: *Paſce agnos meos.* Et iterum, oves meas. Petrò oves, & agni Ieſus committuntur. Virg. autem Mariæ nec oves, nec agni, ſed hœdi, qui maximè diſtant à Jeſu. regno. Cur ergo non Petro, ſed Mariæ dantur hœdi à regno Jeſu, valde alieni, nam quamvis ut abjecti & contemptibiles videantur; tamen à ſanctiſſima Maria non contemnuntur, ſed benignè recipiuntur, ut ſua protectione, ex hœdis fiant aptiſſimi agni, ad Chriſti regnum obtinendum, Guill. Abbas, apud Delrium ait. *Pia matris hœdos vocat, non quos ipſa facit vel vult eſſe hœdos, qui ſtatuantur ad ſiniſtram ſed quos magis magiſque convertit in oves ponendos ad dexteram.* Per Mariam ex hœdis fiunt agni, & ex ſiniſtra tranſeunt ad dextram.

Can. 1. Matth. 21. *Anima deſerta virtutum fœcundatur virginis patrocinio.* Rupert.

59. Dum ait Virgo ſacratiſſima, Cant 1. n 5. *Poſuerunt me cuſtodem, in vineis.* Quomodo vineas dicit, cùm regnum Dei in una tantùm vinea ſignificetur juxta illud Matth. 21. num. 33. *Homo erat Paterfamilias, qui plantavit vineam.* Extra quam vineam à Deo plantatam, nullæ aliæ ſunt vineæ, ſed deſerta infructifera: quomodo ergo vineas vocat, quæ potiùs ad deſerta pertinent? Intellige Myſterium: Vinea una erat, de qua loquitur Matth. quæ erat populus Iſraëliticus: vineæ autem de quibus loquitur Sponſa, ſunt gentes, quæ licet eſſent deſerta ſteriliſſima, plena tribulis ac ſpinis: tamen ut fuerunt ſub cuſtodia, ac protectione Mariæ, factæ ſunt vineæ florentes cum omni pinguedine, ac abundantia cœleſtium donorum. Præclarè Rupert. *Poſuerunt me cuſtodem in vineis, id eſt, in gentibus quæ non quidem erant, ſed ex mea cuſtodia factæ ſunt vineæ Domini.* Vis ò homo in tua paupertate virtutibus fœcundari, confuge ad Mariæ patrocinium, & valde locuples eris.

Quæstio VIII.

Quare ſolum ſervi Dei convertantur, ad ejus laudes decantandas, in quo ſimul ut timentes à Deo laudantur?

Richard. *Parvitas non nocet ad Dei laudes.*

60. AIT divina vox Chriſti à throno exiens: *Laudem dicite Deo noſtro, omnes ſervi ejus, & qui timetis eum puſilli, & magni:* Ut jam notavi in Expoſitione prius dicit puſillos, quam magnos: quia ut rectè ait Richardus Victorinus, *Quia parvitas non nocet, cujus cor & lingua divina repletur.*

Pſalm. 32. Eccleſ. 15. *Laus Dei non eſt ab ore peccatoris.* D. Chryſoſt. Pſalm. 148. *Magnum documentum Prædicatoribus.*

61. Convocantur hîc ad Dei laudes, *Servi ejus & qui timetis eum:* juxta illud Pſalm. 32. num 1. *Rectos decet collaudatio.* Solum ab ore ſancto, & puro Deus vult laudari: nam, ut dicitur Eccleſ. 15. num. 9. *Non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris:* Pro cujus pia, ac docta & utili explicatione audiendus eſt D. Chryſoſt. tom. 5. homil. Cum Presbyter eſſet deſignatus. Ubi poſtquam S. Pater expendit Pſalm 48. num. 9. *Montes & omnes colles; ligna fructifera, & omnes cedri: Beſtiæ & univerſa pecora, ſerpentes & volucres pennatæ.* Ecce omnes creaturæ invitantur ad Dei laudem, excepto ſolo peccatore: tunc ſubdit S. Pater; *Scorpii ſerpentes, & dracones invitantur ad laudandum eum à quo conditi ſunt: Solus peccator ab hac ſacra chorea ſubmotus eſt: idque jure optimo ſicut enim muſicus è cythara bene modulata chordam diſſonam reſecat, ne reliquarum vocum harmonia vitietur: ſic & Propheta David peccatorem velut chordam diſſonam, ac velut membrum ægrum ab univerſo creaturæ corpore reſecat.* Additque in prædicta concione, quæ fuit prima de ejus electione in Presbyterum: primitias ejus voluiſſe dedicare Deo, eum laudando, ſed deterreri hac ſententia Syracidis, utpote conſcium, quod ipſe ſit peccator in cujus ore non ſpecioſa Dei laus, & ſubdit dicens: *Haud fruſtra neque temerè dum hæc loquor interſolvi, quia & mentis cogitatio metu confuſa eſt, ad amaras uſque lachrymas gravémque ejulatum producta.*

Et cur laus ex ore peccatoris eſt indecens & Deo non placet? immediatè explicat ipſe Siracides ſubdens: verſ. 8. *Quoniam à Deo profecta eſt ſapientia, ſapientiæ enim Dei aſtabit laus.* Græc. habet. *In ſapientia dicetur laus, vel hymnus, & dominus proſperabit eum* Siracides hoc optimo probat diſcurſu, juxta D. Aug lib 1. Meditat. c. 13. & D Chryſoſt in Pſalm. 112. laus propria non eſt niſi in vera ſapientia; vera autem ſapientia non eſt niſi à Deo, & hæc non datur peccatori, cùm ſit alienus à Deo: ergo in peccatore non poteſt eſſe vera laus Dei 62. Eccleſiaſt. 15 D. Auguſt. D. Chryſoſt. Græcus. *Vera laus Dei eſt in ſapientia.*

Vox ergo de throno exiens ait: *Laudem dicite Deo noſtro omnes ſervi ejus* Quod valde juſtum, & æquum eſt. Ait Regius Vates Pſalm. 134. n. 1. *Laudate nomen Domini: laudate ſervi Dominum:* ibi D. Auguſt. ait: *Pſalmus iſte, ut laudemus nomen Domini ſuadet, cauſámque quare juſtum ſit illum laudare, ſubdit, cùm dicit: laudate ſervi Dominum, quid juſtius? quid dignius? quid gratius? Etenim ſi non laudaverint ſervi Dominum ſuperbi, ingrati irreligioſi erunt.* Et qui ſunt ſervi iſti, qui Deum debeant laudare? mox explicat dicens: *Qui ſtatis in domo Domini, non corruitis: illi autem ſtare dicuntur, qui in mandatis ejus perſeverant, qui in fide non ficta, & ſpe firma charitate ſincera ſerviunt Deo* Illi ſervi verè Deum laudant qui ſtant firmi, & perſeverantes in obſervatione mandatorum ejus. 63. Pſalm. 134. D. Auguſt. *Servi Dei ipſum laudans.* *Ille Deum laudat qui ſervat ejus mandata.*

Et quinam ſunt ſervi iſti, qui invitantur ad Dei laudes decantandas; Ait. *Qui timetis eum:* Qui habent perfectum Dei timorem filialem, de quibus ait David, *Beati omnes qui timent Dominum, qui ambulant in viis ejus.* Pſalm. 127. n. 1 Vaniſſimè dicit homo Deum ſe timere ſi mandata ejus non obſervat, nec in viis ejus ambulat. D. Hilar. ibi; *Oſtendit, non ex terrore ejus qui terribilis eſt, beatos eſſe qui timent; ſed ex eo quod in viis ejus incedant. Cæterùm, ſi quis timeat, neque pareat, erit quidem timens ex trepidatione naturæ, non erit beatus ex timoris officio.* 64. *Ille non timet Deum qui mandata ejus non timet.* Pſal. 127. D. Hilarius.

Servi Domini invitantur ad ejus laudes, qui ſunt timentes eum. *Qui timetis eum:* nam qui timet Deum, ut verus ſervus ejus obſervat ejus mandata, omnium virtutum actus adimplet: hinc ait David Pſal. 33. n 12. *Venite filii, audite me: timorem Domini docebo vos* Convocat auditores ſuos quos ut filios chariſſimos convocat, & ait: *Timorem Domini docebo vos.* Cur non potiùs ait inſtruam vos in omni ſanctitate, virtute, ac religione? quibus Dominus maximè, famulatur. Sed tantum ait: *Timorem Domini docebo vos.* Et meritò, in timore Dei tanquam in compendio, ac 65. Pſal. 33. *Timor Dei omnes virtutes in ſe claudit.*

clauſula, & obſervatio mandatorum Dei, omniúmque virtutum cuſtodia habetur; qui timet Deum ejus mandata cuſtodit, in omni virtutum genere ſe exercet, ut Domino ſuo, quem ſummè reveretur, placeat: huc advoco id quod dixit Divus Hilarius in Pſalm. 127. *Omnium virtutum perveſtiganda eſt ſapientia, & tunc timor Domini eſt intelligendus.*

D. Hilarius.

66. Abrahamus de quo ait D. Ambroſ. 1. de ipſo cap. 2. *Magnus plane vir Abraham & multarum virtutum clarus inſignibus: quem votis ſuis, Philoſophia æquare non potuit: denique minus quod illa finxit, quam quod iſte geſſit.* Terram ſuam, domum Patris, omnémque cognationem ſuam cum univerſa ſua ſubſtantia reliquit, perfectiſſimè in lege Dei vivens; tamen quando ſe præparavit, ut filium immolaret, ſtrictóque gladio manum extendebat ſuper puerum, tunc ei dicitur à Deo: *Nunc cognovi, quod timeas Deum.* Gen 22. n. 12. Cur modò, & non antea in tam illuſtribus actionibus ejus timor dicitur agnitus; antea virtutes ſigillatim reſplendebant, una vel altera: at verò modò dum filium immolat, omnes ſimul in gradu perfectiſſimo irradiarunt: charitas & obedientia in Deum, Fides & Spes, ut ait Apoſt. *Credidit in ſpem, contra ſpem:* Religio dum immolat, Prudentia qua cuncta diſponit, & ordinat, ideò tunc modo ei dicitur. *Nunc cognovi quod timeas Deum:* Quia ubi omnes virtutes ſe oſtentant, & manifeſtantur, ibi ſe oſtentat, & manifeſtatur Dei timor, qui ex omnibus virtutibus coaleſcit & conſtat. D. Dorothæus Doctrina 4. de timore Dei, poſtquam latè de ſacrificio Abrahami egit, ſubdit. *Poſt hæc omnia illi dicitur: Nunc novi, quia metuas Deum. Ad innuendum, videlicet perfectum illum timorem, qui non niſi ſanctorum eſt.*

D. Ambroſ.

Gen. 22. *Virtutes Dei timorē manifeſtant.*

D. Doroth.

Quæstio IX.

Quare magnitudo hujus vocis tripliciter explicatur; quòd ſit nempè turbæ magnæ, ac ſicut vox aquarum multarum, & ſicut tonitruorum magnorum.

67. A Throno exivit vox *Laudem dicite Deo noſtro, ſervi ejus.* Promptè, ac ſine mora obediunt ſervi Dei: cujus vocis magnitudinem tripliciter explicat noſter Joannes, quod erat *quaſi turbæ magnæ, & ſicut vox multarum aquarum, & ſicut vox tonitruorum magnorum.* Et maximè notandum quòd noſter Evangeliſta non ait, Audivi vocem turbæ magnæ, ſed *vocem quaſi turbæ magnæ.* Cur abſolutè non appellat vocem, ſed quaſi vocem, cum ipſa cæleſtis turba hominum, & Angelorum quæ Alleluia Deo decantabat, tanta ſit, ut ipſe ait ſuprà c 6. *Quam dinumerare nemo poterat.* Nam de aquis, & tonitruis ſat eſt dicere: Audivi quaſi vocem, at de multitudine hominum, & Angelorum, cur non dicitur ſimpliciter vox, ſed quaſi vox, quia tanta eſt ſublimitas cæleſtis patriæ, ut quæ illius ſunt, in ea quæ fiunt non valeant à nobis exactè explicari, niſi tantum per quandam ſimilitudinem, ac comparationem. Richard. Victor. *Aptè dicit quaſi vocem, non vocem, ut apertè ſignificet ea, quæ fiunt in cælo, ſua ſublimitate cuncta tranſcendere, quæ fiunt in mundo: Audivit autem vocis ſimilitudinem, ut per cognitæ rei qualitatem, myſtici, & ſummi boni quoquo modo perciperet, ac nobis manifeſtaret latentem ſublimitatem.* Jam ad quæſtionem. 68.

Apoc. 6. *Cœleſtia non poſſunt percipi niſi tantum per ſimilitudinem.*

Richard.

Primò In principio hujus cap. primo verſ Ait Ioan. de ſe: *Audivi quaſi vocem turbarum multarum in cœlo dicentium, Alleluia:* Quomodo ergo nunc ait: non ſolùm quòd audierit vocem turbæ magnæ, ſed etiam ſicut vocem multarum aquarum, & ſicut vocem tonitruorum magnorum, etiam dicentium Alleluia. Tanta eſt efficacia divinæ laudis, ut quamvis pauci ſint, qui in principio Deum celebrent, innumeri inde alliciuntur, ad eum celebrandum, ac laudandum, Ioachimus Abbas ita ait: *Superius Ioannes dixerat, audiſſe ſe quaſi vocem turbarum in cœlo dicentium, Alleluia: nunc autem addit ſe audiſſe & quaſi vocem aquarum multarum, & tonitruorum magnorum: Quare hoc? quia prima vox una laudum, quaſi ſubito audietur, in ore plurimorum, pro juſto, & manifeſto judicio, quod facturus eſt Deus; deinde incipiente aliquo viro, Dei ordinata incipiet eſſe laus in ore multorum; ita ut quæ ſimplex eſſe putabatur in principio, & in aliquo brevi ſpatio coarctata, paulatim videatur eſſe multiplex:* Ac ſi aquarum multarum vox converſis ad eam linguis & populis, & ad extremum ſeipſa major effecta, quaſi tonitruorum magnorum ſonus perveniat uſque ad fines terræ.

Divina laus multos ad ſe attrahit ad Deum celebrandum.

Ioachim.

Secundò, dicitur, hæc vox turbæ, quia vox erat ex cœtu multorum juſtorum: Deinde dicitur: *Audivi quaſi vocem multarum aquarum, ac tonitruorum magnorum.* Quid habet aqua cum tonitruo? Aqua fluit leniter, & ſuaviter: Tonitruum verò edit ſtrepitum horrificum: quid ergo eſt, quòd poſtqam vocem quam audivit, contulit cum multitudine aquarum, eam iterum comparat cum horrifico fragore tonitruorum magnorum, ſive fortium, quia, ut ait Gloſſ. Sanctorum exaltatio terret impios. Aliter etiam reſpondet Richard. Victor. quia damnatos impios terrebit exultatio Sanctorum glorificatorum dicentium Alleluia: quod ſanctis cæleſtibus eſt jucundum ac delectabile, impiis damnatis horrificum ac terribile. 69.

Alleluia ſanctis cœleſtibus jucundum. Dānatis eſt horrificum.

Richard.

Tertiò: Tripliciter hæc vox explicatur, ut dixi in Expoſit. Vox turbæ magnæ, ob multitudinem electorum, alia lectio habet; Vox tubæ, quod Anſbert, & Albert. M. referunt ad Prædicatores: deinde dicitur: *quaſi vox aquarum multarum* quæ leniter, ac ſuaviter fluit impetu dè Libano oratione, meditatione, ac contemplatione; & ſicut vox tonitruorum magnorum, ut ſunt Eccleſiarum Paſtores, Doctores, ac Prædicatores, Dei laudes decantantes, cum zelo animarum totum orbem in fide illuminantes, ac dicentium Alleluia. Vera laus Dei ſecum involvit operum exhibitionem; non enim laudatur Deus ſono vocis ſolo, niſi & ſimul concomitentur opera Pro quo facit, quod aliqui ut M. Baeça tom. 3. in Evang. lib. 14. c. 9. § 37 per vocem aquarum multarum intelligunt vocem pœnitentiæ, ac lachrymarum, quibus maximè laudatur Deus. 70.

Vera Dei laus ſecum habet opera adjuncta.

Ait Regius Vates Pſal. 40. n. 14. *Immola Deo ſacrificium laudis, & redde Altiſſimo vota tua.* Legit D. Hieron. *Immola Deo laudem, & ſubdit: Et redde Altiſſimo vota tua:* Et quænam ſunt hæc vota, quæ ei ſunt reddenda; explicat ex D. Chryſoſt. obſervationem nempè mandatorum ſuorum: Cùm ergo ait: *Immola Deo laudem tuam:* Statim explicat, qualis laus ſit ei offerenda; *redde Altiſſimo vota tua:* adimpleta nempe ejus lege. obſervatis ejus mandatis. Abul. in c. 6. Ioſue q. 5. 71.

D. Hieron.

Abulenſ.

q.5. *Adjunctum fuit: Redde Altiſſimo vota tua: Reddere tamen vota ad realem pertinet exhibitionē*, &c.

Pſal. 149. 72. Ait idem Regius Vates, Pſal. 149.n 9. *Exultationes Dei in gladiis cum canticus*: Gladii ancipites ad bellum fabricantur, Cantiquo um exoltatio ad choreas faciendas: cur ergo ſimul gladios ponit Vates in manibus, & exultationum Cantica in ore? Profundè S. Propheta explicat, qualiter Dei laudes bene decantentur faucibus, quando nempe in manibus ſunt gladii ancipites, qui nempe ſunt verbum Dei datum in Scriptura; quando nempe manibus ac opere adimpletur; nunc in ore juſtorum Dei ſunt laudes. Noſter Incognit. ait: *Deum laudant; & hoc eſt exultationes Dei in gutture eorum, gladium bis acutum, id eſt verbum Dei in manibus teneni; quia ſacram Scripturam operibus ſervant.* (Incognit.)

73. *Boni ſervi, & veri Dei famuli ejus potentiam operibus prædicant.* De fortiſſimis militibus Joſue poſt devaſtatos ſuos hoſtes dicitur: Ioſue 10.n.21. *Reverſuſque eſt omnis exercitus ad Ioſue in Maceda: Ubi tunc erant caſtra, Sani, & integro numero nullùſque contra filios Iſraël mutire auſus eſt.* Origenes hom. 12. in Ioſue legit: *Non mutivit quiſque de filiis Iſraël in lingua ſua*: Hoc eſt nemo aliquod verbum locutus eſt. Quo ſuppoſito maximè eſt ponderandum, quod exercitus Iſraëliticus, tot Reges devincens, tòtque regna ſibi ſubjiciens, tot hoſtes ſternens, ſanus & incolumis abſque ullo detrimento eſt reverſus ad ſuum ducem: Sed unde illi tanta felicitas, ut omnes nullo vulnere accepto, nullo ſanguine effuſo inventi ſint? Textus indicat rationem. *Non mutivit quiſquam in lingua ſua.* Et cur non potiùs pro tam illuſtri victoria magnis vocibus, Dei mirabilia prædicant? quia non ore; ſed opere Deum glorificant ſicque gladii ancipites erant in manibus, quæ in Deo confidebant; & ita ut boni ſervi, ac veri Dei famuli, ejus potentiam operibus prædicabant D. Chryſ. in Pſal. 149. ait: *Vidiſti viros ingentes; non ſolum expulerunt hoſtes, ſed iis etiam captis, reverſi ſunt, Dei potentiam oſtendentes.* Ubi ſunt opera, verba minimè requiruntur.

Apoc. 19.v.7. Gaudeamus & exultemus, & demus gloriam ei quia venerunt nuptiæ agni, & uxor ejus præparavit ſe.

VERSIONES.

Glorificemus eum quia nuptiæ agni jam advenerunt,
Cum ejus ſponſa ipſi præparata.
Et uxor ejus paravit ſe.
Demus gloriæ claritatem.
Glorificemus nomen ejus, quia mulier ejus paravit ſe.
Demus ei claritatem.

EXPOSITIO IV.

74. GAUDEAMUS *& exultemus, & demus gloriam ei.* Vox vehemens & magna exiens de throno hæc clamat, omnes nempe nos electi & juſti, valde feſtivi, & lætabundi, jubilemus acclamemus, ac celebremus Deum noſtrum pro tot, ac tantis beneficiis, & maximè, *Quia venerunt nuptiæ Agni.* Jam inſtat dies judicii, in quo celebranda eſt plena & conſummata Chriſti conjunctio cum Eccleſia aſſumptis corpore, & anima ad beatitudinem omnibus ſuis electis. Simùlque ipſa Eccleſia glorioſè exaltata deſtructis, ac damnatis cunctis ejus adverſariis; quod jam inceptum eſt fieri in deſolatione Babyloniæ: nam licet ipſa pro una civitate contractè ponatur: tamen figurativè ſignificat cœtum impiorum, qui breviter deſtruitur mortuo Antichriſto, ut ſæpè dixi, & hic notat Ferrar Et hîc ſumitur Eccleſia, ut notant Rib. Cor. La hay. & alii prout comprehendit omnes electos Prophetas, Apoſtolos, Martyres, Confeſſores, Doctores, & Virgines. (Ribeira. Cornel. La Hay.)

Nuptiæ Agni: Et fit alluſio ad parabolam nuptiarum Chriſti; Matth. 22.v.1. ut dicunt ibid D. Hier. D. Paſch Ianſen & dicuntur *Nuptiæ Agni*, potiùs quam Chriſti, vel Emanuelis; quia ipſe ut Agnus occiſus, in quo mors ejus fuit præfigurata, has nuptias celebravit, dum nos nempe morte ac ſanguine ſuo redemit à captivitate diaboli, nóſque ſibi filios ac cohæredes adoptavit. 75. (Matth. 22. D. Hieron. D. Paſchaſ. Ianſen.)

Et uxor ejus. Scilicet Eccleſia; quæ frequenter in Scriptura appellatur Sponſa, nunc verò poſt diem judicii appellatur uxor, utpote jam introducta, in domo ſponſi ſui cui intimè, & pleniſſimè eſt conjuncta, ut latiùs explicabo q. ſeq. 76.

Præparavit ſe; ut explicat Eccleſia ſuo hymno.

Preparata ut ſponſata
Copulatur Domino
Tunſionibus, preſſuris;
Expoliti lapides.

Præparavit ſe Eccleſia ſponſa multis preſſuris, ac laboribus, variiſque omnium virtutum operationibus, ac juſtificationibus, quæ hic comparantur byſſino ſplendenti, ac candido. 77.

QUÆSTIO X.

Quare cum juxta Sanctorum Patrum placita Eccleſia multipliciter dicatur Chriſto deſponſata, hîc, tamen non appellatur ſponſa, ſed uxor?

PATRES, ac Auctores Eccleſiaſtici teſtimoniis Sacræ Scripturæ manuducti: non unam deſponſationem tribuunt Chriſto cum Eccleſia, ſed multiplicem. Primo, in die Incarnationis, quando Verbum divinum unitum fuit naturæ humanæ, ſimul cum ea contraxit ſponſalia, ac cum ſua Eccleſia, & Virg. Maria. Secundò in die Epiphaniæ cum ipſa Eccleſia congregata ex gentibus. Et ſic canit Eccleſia: *Hodie cæleſti ſponſo juncta eſt Eccleſia: currunt cum muneribus Magi ad regales nuptias.* Tertiò, in inſtitutione ſacræ Euchariſtiæ: de quo infrà q. 13. Quartò, in die mortis, ac Paſſionis Chriſti D. ei in dotem ſanguinem ſuum de- 78. (*Eccleſia multipliciter dicitur ſponſa Chriſti.*)
dit. Quintò, in die Reſurrectionis, Aſcenſionis, & etiam in die Pentecoſtes quæ omnia fere breviter attigit D. Aug. ſerm. 64. de diverſis *Occiſus*, ait, *voluntariam pertulit paſſionem, reſurgens diſpoſitam duxit uxorem: In utero virginis humanam carnem velut arrham accepit in cruce pretioſiſſimam dotem, ſuum ſanguinem fudit in reſurrectionem; atque Aſcenſione ſua æterni matrimonii fœdera roboravit.* Patres pro unaquaque ex his ſententiis latè adducit & refert Paul. Sherlogus tom. 1. in Cant. antiloquio 3. ſect. 4. ſobſect. 1.n. 109. 110. 111 &c. 79. (D. Auguſt.)

Sextò, Ultima deſponſatio Chriſti cum ſua Ec-

cleſia erit poſt diem judicii, quando omnes Electi ipſius Eccleſiæ filii aſſumpti fuerint cum ſuis corporibus ad cæleſtem beatitudinem, tunc erit perfecta, & conſummata conjunctio ipſius Eccleſiæ cum Chriſto, ut docent hîc Expoſitores. Divus Ambroſ. Beda, Ansbert. & ad cap. 22. Matth. quando homo rex fecit nuptias filio ſuo. Orig. D. Hilar. D. Chryſ. Albert. M. & alii. Hoc poſito.

D. Ambroſ. Beda. Ansbert. D. Hilarius D. Chryſoſt. Albert.

80. *Cur Eccleſia dicitur uxor Agni.*

Quæſtio præſens eſt: cùm Eccleſia frequenter in Scriptura appellatur ſponſa: hic tamen dicitur Vxor. *Et uxor ejus ſe preparavit.* Cur ergo modò uxor potiùs, quàm ſponſa? Reſpondeo, quòd uxor futura quandiu in domo ſua manet; ſponſa dicitur. Cùm verò ad ſponſi ædes ducitur, eique pleniſſimè, ac conſummatè conjungitur, jam ut uxor habetur, ſicquè vocatur Eccleſia nunc, ac pro præſenti tẽpore, velut in domo ſua manens ac in ſuo tabernaculo habitans, ſponſa Agni dicitur. Hinc dicebat Baptiſta. Joan. 3. *Qui habet ſponſam ſponſus eſt.* Cùm autem poſt judicii diem omninò præparata, & in omnibus ſuis membris in cælum ad domum ſponſi, cui intimè eſt conjuncta per beatitudinem ducta fuerit, tunc uxor appellabitur: Et ideò in præſenti uxor dicitur, ſic loquitur Arnulp. Lexovienſis ſerm. habito in Synod. *Neque enim adhuc niſi ſponſalia ſunt, aut nondũ celebratæ ſunt nuptiæ, nondum matrimonium conſummatum.* Porrò complebuntur omnia in futuro, cum ſponſus advenerit, & intrabunt qui parati fuerunt cum ipſo ad nuptias, imparati foribus excludẽtur.

Joan. 3.

Arnulphus Lexovienſis

81. Pro majoris doctrinæ gratia meritò dubitabis. Quomodo Eccleſia ſancta dicatur ſponſa & uxor Chriſti; cum paſſim in Canticis dicatur ſoror Chriſti. *Hortus concluſus ſoror mea.* Cant. 4 n. 12. *Veni in hortum meum ſoror mea.* Cant. 5. n. 1. *Aperi mihi ſoror mea*: Ibi. n. 2. Matrimonium inter fratres ſolemni jure prohibitum eſt Eleganter reſpondet D. Bern. c. 5. de Paſſ. Dom. *Quare ſoror & ſponſa? An nonpoterat ſufficientem ſponſi amantem affectum oſtendere ſolius ſororis, vel ſolius ſponſæ poſitio?* Reſpondet: *Dicit: vulneraſti cor meum, ſoror mea ſponſa quia ſumme te diligo ut ſponſam: caſtè ut ſororem.*

Cantic. 4. *Chriſtus juſti animam ut ſponſam, & ſororem diligit.* D. Bern.

82. *Amor Chriſti erga nos. ſemper novus, nunquam veteraſcit.*

Deinde etiam quamvis noſtra Vulgata habeat: *Vxor ejus præparavit ſe*: Arabic legit. *Sponſa ejus* Et quamvis Eccleſia in ſuperna beatitudine, dicẽda ſit uxor Agni; tamen modo in præſenti ſæculo dicitur ſponſa. Et cur tam frequenter in Canticis, ut modò dixi, Sponſa nuncupatur, & nunquam uxor? Quantum capio. cùm quotidie, vel Eccleſia ſeu quælibet anima juſti Chriſto Jeſu Sponſo ſuo ſanctorũ operũ prolẽ debebat Deo generare? quãdiu durant ſponſalia & ſponſa adhuc eſt in domo ſua, ut dixi in hac quæſt. vehementiſſime ſine ulla intermiſſione diligitur ab ſponſo; non ſic verò ſe habet amor erga uxorem in domo mariti, jam introductam. Circa quam diuturnitate temporis frigeſcit amor; & quia Chriſti amor ad ſuam Eccleſiam, ac ad animam juſti diſcurſu temporis non minuitur; ideò ipſa in Canticis; non vocatur uxor, ſed ſponſa. D. Bern. proximè cit. ait. Paucis dico, ſolent ſponſæ nondum alligatæ conjugali vinculo amare ardentius, quàm poſtea: tempore enim procedente, amor ipſe minuitur: ſponſus ergo noſter ut magnitudinem ſui inſinuet amoris, qui tempore non decreſcit, amicam ſuam ſponſam vocat, eo quòd illius amor ſemper novus ſit. Tam ardenter Chriſtus diligit Eccleſiam, ac animam juſti, ut illius amor ſemper novus ſit. Vetuſtatem neſcit amor.

84. Pſalm. 18. De Chriſto D. loquens Reg. Vat. Pſ. 18. n. 6. ait. *In Sole poſuit tabernaculum ſuum, & ipſe tanquam Sponſus procedens de thalamo ſuo.* Ubi ſermo eſt de deſponſatione, quam Chriſtus inivit cum ſua Eccleſia in die Incarnationis, ut exponunt communiter SS. PP. Aug. D. Cryſ. D. Hier. D. Ambroſ. D. Bern. & alii; & maximè notandum: *In Sole poſuit tabernaculum ſuum. In Sole*, hoc eſt in manifeſto, ſeu in utero Virginis: *Poſuit tabernaculum ſuum*, ſuam nempe ſanctiſſimam humanitatem; ſed cur non dicit potiùs thronum, qui magis decens videtur regiæ majeſtati. *In throno ſedit Antiquus dierum* Daniel. 7 n. 9. at tabernaculũ, ut notat Lorin. dicit quid militare, quod quotidie erigitur ac fabricatur in caſtris, & in hoc amore divino nihil eſt antiquatum, ſed omnia ſunt flammantia, tanquã nova: *Et ipſe tanquã ſponſus procedẽs de thalamo ſuo* Juxta multos PP. ſermo eſt, quãdo ipſe Dei filius exivit de ſinu Patris ut ſponſus ad deſpõſandam ſibi Eccleſiam, & maximè ponderandum, cùm à die Incarnationis divini Verbi, tot milia annorum elapſa ſint, quot de præſenti, ut clarius habet radix Græca dicitur, *procedens*, cur non potiùs, in præterio proceſſit, exivit. Tamen licet poſt peractum Myſterium, multa annorum ſæcula jam prætericrunt, rectè de præſenti dicitur procedens, exiens quia tot temporum ſæculis ejus amor nec eſt antiquatus, nec diminutus, ſed ita viridis ac charitatis igne inflammatus, ac ſi eſſet novus. hodiéque ſuum initium incepiſſet, ut magnitudinem ſui inſinuet amoris qui tempore non decreſcit, eo quod illius amor ſemper ſit novus.

D. Auguſt. D. Chriſoſt. D Hieron. D. Ambroſ. D Bernard.

Lorin.

Magna pietate ponderat S. Bern. ſerm 6. in vigilia Nativitat quod in ipſa vigilia ad Calendam canit Eccleſia. *Ieſus Chriſtus filius Dei naſcitur in Bethleem Iuda.* Poſt Chriſti Nativitatem multi annorum centuriæ elapſæ ſunt, cur ergo non dicitur; natus eſt Chriſtus, ſed hodie naſcitur, anno præterito decantatum eſt, *Hodie naſcitur*: venturo anno dicetur, *Hodie naſcitur*, cur ſemper *hodie naſcitur*, & non dicitur, aliquando natus eſt? Reſpondet S. Bern cit. *Sicut enim quodammodo immolatur adhuc quotidie: donec mortem ejus annunciemus, ſic videtur & naſci, dum fideliter repreſentamus ejus nativitatem.* Quæ licèt piè, & devotè ſint dicta, tamẽn ad noſtram theſim dico Certiſſimum eſt, quod Chriſtus D. multis jam elapſis annis natus eſt, tamen optimè quotannis in Eccleſia decantatur, *Hodie naſcitur*, amore nempè ac affectu erga ſuos, nam per tot annorum curricula ejus charitas non eſt inveterata, ac diminuta, ſed ita modo inflammata, ac fervida viget, ac ſi hodie eſſet natus; ac in mundum ingrederetur.

84. D Bernard. *Chriſti in ſuos amor ſemper idem.*

QUÆSTIO XI.

Quare ſumma lætitia Peccatorum in nuptiis Agni triplici verbo explicatur gaudio, exultatione, ac gloria Dei.

85. *Gloria Chriſto de merito, ex victoria omnis referenda.*

VOx ad cœlites è throno clamat: *Gaudeamus, & exultemus, & demus gloriam ei, ſei licet Deo; quia venerunt nuptiæ Agni.* Pro magnitudine tantæ jucunditatis, non uno verbo, ſed triplici invitantur beati ad eximiam lætitiam, gaudiis, exultatione, ac gloria danda Deo, ut totius eorum meriti, victoriæ, ac glorificationis cauſa, ut ait Rupert. in præſenti: *Demus ei gloriam nos electi, & vocati, & fideles, qui cum ipſo ſumus & cum illo vicimus. Nos victores, ſicut victoriæ ejus participes in eo, demus gloriam ei, ut non nobis quod vicimus,*

Rupert.

vicimus, ſed illi totum attribuamus ſoli triumphanti, ſoli omnipotenti. Vide ſuprà, c.12.p.51.n.4. 3.435. & c.17.q.11.n. 262.264. & hoc c.q.1.n.15. 17.

Ingens gaudium Beatorum in nuptiis Agni.

Rupert.

86. Secundò: *Gaudeamus*, iniquit vero ac proprio permanenti gaudio: & ideò illud annumerat Paul. ad Gal.5.n.22. inter fructus juſtitiæ. *Charitas, Gaudium, Pax*, &c. ad hoc ergo gaudiũ invitãtur ſancti, ac juſti: Et quæ major ratio poterat eſſe gaudendi, quòd meretrice Babylonia damnata, ipſi Dei gratia in tali dãnatione non ſunt cõprehenſi: ſed Dei miſericordia, ac benignitate vocati ad gaudia ſempiterna, ad nuptias Agni. Rup. *Inde laus, & gloria, inde gaudium, & exultatio, inde toties Alleluia; quia dum judicatur mulier illa meretrix, celebrant nuptias ſuas Agnus, & uxor ejus, &c.* Hinc meretrix videtur tormẽtis puniri, illinc vocantur & ipſi ad Agni nuptias, quo immenſum creſcit gaudiũ, ex tanta Dei gratia cõceſſa. Rejectis Judæis eliguntur gentes in regnum cœlorum, ut ipſe Salvator dixit Scribis, & Phar. *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur gẽti facienti fructus ejus*: Matth.21.n.43. D.Paſc. *O quantum gaudium, quantáq; lætitia annũtiatur gentibus, quod Judæis excluſis, ipſi cum eis non ſint incluſi, ſed Dei gratia vocati in regnum Chriſti.*

1.Reg.2.

Pſalm.31.

Ingens gaudium non clauditur corde, ſed foras erumpit.

Marc.10.

Joan 8.

87. Tertiò, Inquiunt: *Exultemus*; quod verbum ſignificat magnum gaudium ſpirituale; quodque eſt valdè familiare ſanctis ad exprimẽdam ingentem lætitiam de bonis cœleſtibus. Sic Anna Samuëlis mater canit: *Exultavit cor meum in Domino*. 1.Reg. 2.n.1. David: *Lætamini in Domino, & exultate juſti*. Pſ.31.n.11. Habacuc.3 n.18. in ſuo Cant *in Domino gaudebo, & exultabo in Deo Jeſu meo*. Tantum gaudium ſignificatur verbo, *Exultandi*, id eſt, *Extra ſaltandi*, ut talis lætitia intus non capiat, ſed foras erumpat. Inde Bartimæus cæcus à Chriſto vocatus. *Exiliens venit ad eum*: Marc.10.n.50. & ille ex utero matris ſuæ claudus, à D.Petro ſanatus: *Exiliẽs ſtetit: & ambulabat*. Act 3.n.8. Denique de Abrahamo ait Chriſtus D. *Exultavit, ut videret diem meum*. Joan.8.n.56. qui omnes ex ingenti gaudio; quod in anima hauriebant in ſaltus, choros, ac tripudia foras erumpebant.

Matth.25.

Gaudium beatitudinis non concluditur intus, ſed ſuperfunditur.

Caietan.

88. Cùm fidelis ſervus vocatur ad nuptias cũ Agno in cœleſti beatudine, dicitur ei à Chriſto D. *Intra in gaudium Domini tui*. Mat.25.n.21. cur non potius dicitur ei: Veni in gaudium Dñi tui ut illius jucunditate replearis? Spirituale gaudium cœleſtis patriæ non poteſt concludi anguſta capacitate cordis noſtri, ſed ſuperfũditur, quia major eſt illius immẽſitas, quam hujus capacitas; & ideò nõ dicitur quòd gaudium intret in ſervum, ſed ſervus in gaudium; quia totum illud non valet in ſe cõtinere, quin foras exultet. Caiet. ait: *Tam magnum eſt gaudium cœleſtis patriæ, de Deo, ut non poſſit concludi in homine: & ideò homo intrat in gaudium illud incomprehenſibile & non intrat gaudium illud in hominem, velut comprehenſum ab homine.*

Exod.34.

Matth.17.

Magnitudo gloriæ æternæ non poteſt ſuſtineri ab homine.

89. Poſtquã Moyſes locutus eſſet cum Deo *Cùmque deſcẽderet de Monte Sinaï, tenebat duas tabulas teſtimonii & ignorabat quòd cornuta eſſet facies ſua ex conſortio ſermonis Dei*: Exod.34.n.29. Splendentes radii maximè fulgebant in facie Moyſis, cùm ipſe deſcenderet de monte. Aliter tres Chriſti Apoſtoli, cùm in Thabor vidiſſent Jeſu gloriam, deſcendentes de monte nihil gloriæ præ ſe tulerunt, *Imò in monte ceciderunt in faciem ſuã*. Mat.17. n.6. Cur Moyſes de Syna refert gloriam in vultu, minimè verò Apoſtoli de Thabor? Legis gloria erat puſilla & evacuabatur, veluti mundi gloria, ac temporalis: & inde ab uno homine circumferri poterat: At Jeſu gloria, in qua ipſa cœleſtis beatitudo radiabat, tam ingens, ac magna eſt, ut nec à tribus Apoſtolis, ac à tribus Magnatibus totius Eccleſiæ valeat aliquid illius aſportari: imò potiùs eam videntes in facies ſuas ceciderunt D.Remig. in 2. ad Cor.c.3. *Gloria Evangelii, quæ datur miniſtratoribus, & obſervatoribus ejus, major eſt gloria legis quæ ſplẽduit in facie Moyſis; quia fuit temporalis, & à quocumque ferri potuit, & videri ab illis: non ita autem æterna erit; nec potuit ferri ab Apoſtolis quando à Domino oſtẽſa eſt, quæ ſtatim lapſi ſunt in terram velut mortui* Gloria temporalis, utpote parva, poteſt ferri ab homine: gloria verò æterna Jeſu, utpote valdè magna nec à tribus Apoſtolis ſuſtineri poteſt; ſed ſuccumbunt oneri. D.Remig.

Quæstio XII.

Quare ad nuptias agni uxor ejus tam ſollicitè ſe præparat?

Anima præparatur in mundo, ut in cœlo copuletur Chriſto.

Richard.

Clamat vox cœleſtis; *Gaudeamus, & exultemus, quia venerunt nuptiæ Agni; & uxor ejus præparat ſe.* Rectè dicitur, quòd modò venerunt nuptiæ Agni; quia modò Eccleſia ſancta univerſalis in omnibus ſuis electis per meditationem, cõtemplationem, ac per bona opera ſe præparat ad amplexum ſui ſponſi; & ideò modò dicitur quòd venerunt nuptiæ Agni: at verò quando poſt diem judicii ipſa Eccleſia cum omnibus ſuis electis ad cœleſtem thalamum, ac æternã felicitatem fuerit aſſumpta, tunc perfectum erit matrimoniũ ut dixi q.10. & conſummatum, ac plenum gaudium erit: & ideò dicitur modò, quòd præparavit ſe. Ric. Vict. ait: *Quia niſi modo ſe præparet in mundo, nequaquam illi copulari poſſet in cœlo, per juſtitiam nempe ſe præparat ut ad ſponſi copulam perveniat.* 90.

D.Paſchaſ. Ansbert. Albert. Matth. 25.

Valdè miſerabile vincere majora, & cadere in minima.

D.Chryſoſt.

Jud 16. Lyran. Abulenſ.

Secundò: Communiter PP. D. Paſchaſ. Ansbert Alber. exiſtimant hic alludi ad parabolã decẽ virginum, ex quibus quinque fatuæ non ſumpſerunt oleum ſecum, & ideò dicitur eis ab ſponſo, *Neſcio vos*: Mat.25.n.12. Quod rectè hîc ponderat & ait: *Omnes erant virgines, cur ergo eis dictũ eſt ab ſponſo, neſcio vos? Videamus quid eis dictum quinque fatuæ acceptis lãpadibus, non ſumpſerũt oleum ſecum: ſi virgines ſunt, ideò tanquã ſponſæ ſequuntur Agnum, quomodo remanẽt innuptæ? Quia acceptis lampadibus non ſumpſerunt oleum ſecum: quid? Propter defectum olei à ſponſo ſuo rejiciuntur, & non admittẽdæ ſunt ad nuptias contrahẽdas? in oleo ſumendo erogatio eleemoſynarum à PP. intelligitur, & quæ virginitatis difficilia arripuere, parvuli nummuli largitionem pertimuere, & ab illa abſtinere: ideò non admiſſæ ſunt ad matrimonii conſummationem.* Hæc Ansbert Quid ſtultius, quã carnis illecebras intrepidè vincere, & in largiẽdo nũmulo prorſus deficere; Elegãter Chr. hom. 79. in Matt. quærens rationem, cur quinque virgines dicantur fatuæ, ait: *Non eſt corporis, & pecuniæ par cupiditas: ſed acrior multò, ac vehementior corporum, eſt: quãtò igitur imbecilliori reluctamur, tãtò minus ſi vincimur, venia digni ſumus: idcirco fatuas appellavit, quoniam difficilioribus ſuperatis faciliora perdiderunt.* Expende: *idcirco fatuas*. Nulla poteſt eſſe major fatuitas, quã de lenonibus de carnalibus hoſtibus, & de ſulphureis laſciviæ flammis triumphare, & tamen à nũmulo victum in ignem æternum tradi. Cùm Samſon apprehenſus eſſet à Philiſtæis, *ſtatim eruerunt oculos ejus* Jud.16 n.21. quod divina ordinatione factũ eſt, ut aſſerũt Lyr. Abul. & alii. Samſon leones interfecit, dilaceravit, & tamen ab una muliercula deceptus, & victus eſt, & qui difficilioribus ſuperatis, in faciliora, labitur, 91.

labitur, juſtiſſimè, lumine oculorum privatur.

92. Tertiò: *Et uxor ejus præparavit ſe.* Sponſa, quæ præparatur ad thalamum ſponſi pretioſis veſtibus exornatur, & quomodo hoc poteſt ſtare, cùm ipſa ſponſa conqueratur de cuſtodibus murorum, qui juxta multos ſunt Angeli *Tulerunt pallium meum cuſtodes murorum.* Cant. 5. n. 7. Si denudata erat pallio, quomodo præparata, ac exornata? Inde maximè præparata, quia denudata à ſe abjecerat ſæcularia, ac temporalia, quæ greſſum ſuum ad ſponſum præparabant, ut dimittens vetera, in novo homine Jeſu induceretur. D. Amb. in collect. ad Cant. c. 5. *Dū denudatur, à Domino plus amatur, exſpoliās veterem hominē ut novum induat, quem non operiunt indumenta: ſed mentis ſecreta clarificant* Suam ſponſam comparat divinus ſponſus cum capris vellere nudatis. *Dentes tui ſicut greges tonſarum quæ aſcenderunt de lavacro, omnes gemellis fœtibus & ſterilis non eſt inter eas.* Cant. 4 n. 2. & cur non capris vellere indutis, ſed denudatis? Paſtores tondent capras, ut agiliores reddantur, & ut de beneficio aquarum ablutæ, puriores, niteant. Inde maximè ſponſus extollit & decantat ſuam dilectam utpote denudatam, & tonſam à terreno vellere mundialium ut expeditior aſcendat, & nitidiùs reſplendeat puritate lavacri Baptiſmatis, cum magno fructu bonorum operum: *Omnes gemellis fœtibus* D. Greg. M. *Capræ, ſcilicet tonſæ onera mundi deponunt, ut ad cœleſtia conſequenda, quò liberius, eò facilius grandiantur.* V. c. 12. q. 2. n. 13. & 14.

Cantic. 5.
D. Ambroſ. *Vt anima ad Deū veniat, dimittat affectus terrenorum.*
Cantic. 4.
D. Gregor.

93. Quartò: *præparavit ſe.* Neque oleo bonorum operum, ſicut quinque virgines prudentes, quæ paratæ erant intraverunt cum ſponſo ad nuptias. Mat. 25. n. 1. & quæ ſine oleo inventæ ſunt, repulſam habuerunt *Neſcio vos.* Nonne & ipſæ clamarunt: *Domine, Domine, aperi nobis.* Et tamen excluſæ ſunt, quia oleum non ſumpſerunt ſecum, nempe operationem bonorum operum, quam ſi habuiſſent, licèt in extremis, admiſſæ fuiſſent. D Paſch. l. 11. in Matt. *Nec habentibus oleum, vel in extremo ornantibus lampades ſuas, diceret; Neſcio vos, quæ eſtis: nec non ſcribitur, quod cum lampadibus ornatis venerint, quia neſcio, ſi fieri poſſet, ut unquam diceret, Neſcio.* Si ſanè, quāvis in extremis, veniſſent cum oleo bonorum operum, minimè excluderentur: non enim eis diceretur dum pulſant: *Domine, Domine, aperi nobis. Neſcio vos.* Et inde meritò fatuæ dicuntur, quia exiſtimarunt quòd janua regni cœlorum verbis, & non operibus aperiebatur.

Matt. 25.
D. Paſchaſ. *Etiam in extremo tempore poteſt homo conſequi ſalutem. Magna fatuitas velle cœlum verbis & non operibus.*

94. Cùm Chriſtus D. oſtendit gloriā ſuæ Majeſtatis in monte Tabor, corā tribus ſuis Apoſtolis, Petrus tāto ſplendore abſorptus ait ad Jeſum: *Domine bonum eſt nō hîc eſſe.* Quod inſciē ſe fuiſſe dictum teſtatur Marc. 9. n. 5. *Non enim ſciebat quod diceret.* & Luc. 9. n. 33. *Neſciens quid diceret.* Nonne quotidie petimus à Deo: *Adveniat regnum tuum:* quòd ad cœleſtē beatitudinem tranſeamus? Quid ergo mirum quòd cùm Petrus in quadā beatitudine eſſet, velle in illa permanere? cur ergo dicitur, *Neſciens quid diceret?* In eo tamen erravit, quòd beatitudinem affectavit verbis: *Bonum eſt nos hîc eſſe*: cùm adhuc merita proportionata ad illam non haberet, quod per mortem erat adimplendum D. Remigius ait: *Erravit Petrus, quia abſque guſtu mortis voluit ſubire æternam felicitatem.*

Matth. 17.
Marc 9.
Luc. 9.
Beatitudo ſolùm operibus habetur.

95. Qui in cœlum vult creſcere, ut in ipſum aſcendat, non tātum ſit innixus verbis ſed maximè operibus. Ad Jeſum miſit Joann. diſcipulos ſuos, ut interrogarēt: *Tu es qui venturus es.* Quibus Jeſus reſpondit. *Euntes renunciate Joanni quæ audiſtis, & vidiſtis, Cæci vident, claudi ambulāt, &c.* Matth. 11. n. 4. ad Joannem autem mittunt Judæi Sacerdotes, & Levitas, ut ab ipſo interrogarēt: *Tu quis es?* Quibus Joan reſpōdit: *Ego vox clamantis in deſerto.* Joan. 1. n. 23 Ubi Origenes eleganter dubitat cur Joannes vocis ſolùm teſtimonia profert, dicens: *Ego vox clamantis in deſerto.* Jeſus autem non tantùm vocis teſtimonium; ſed etiam virtutum opera in medium proponit, dicēs: *Renunciate Joanni, quæ audiſtis, &c.* Major ratio hujus rei deſumenda eſt ex verbis ipſius Joannis, dicentis: *Illum oportet creſcere, me autem minui.* Joan. 3. n. 30 Qui minuendus erat, & jam ei inſtabat occaſus, meritò explicatur, non per operum teſtimonium, ſed vocis tantùm, defectus operum, pro conſequentia habet occaſum: qui autem creſcebat, ut ipſe ſecum ſuos adduceret in gloriam, non tantùm verbis, ſed etiam operibus manifeſtatur: quibus januæ cœli reſeratæ patent. Vide ſuprà, c. 15. q. 11. n. 95. 96.

Matth. 11.
Joan. 1.
Ioan. 3. *Non verba, ſed opera nos ducunt ad vitam æternam.*

PRO SACRA EUCHARISTIA.

QUÆSTIO XIII.

Quæ in ſacra Euchariſtia celebrantur nuptiæ inter Deum, & hominem?

96. INnter Deum, & hominem in ſacra Euchariſtia celebrari nuptias docent graves PP. D. Aug ſer. 64. ex diverſis, dicens: *Occiſus eſt ad nuptias ſuas ipſe innocens Agnus, occiſus eſt ad nuptias, & quoſcumq; invitavit de carne ſua pavit.* Theodor. & Appon. ad verba illa Cant. 3. *In die deſponſationis, & lætitiæ cordis ejus.* D. Laur. Juſti. de triumph. Chriſti agone, c. 2. & ait: *Dominus Jeſus ob amorem Sponſæ immaculatæ Eccleſiæ, reliquit in cœlo Patrem ſuum ſuæque adhæſit uxori, cùm in cruce pendens dato ſanguinis pretio, atque etiam lavacro, ſibi eam inſeparabilem copulavit, cui etiam pro amoris pignore, proque fœdere maritali, corporis, & ſanguinis ſui ſacramenta conceſſit, ut non ſolùm in ſpiritu, verum etiam eſſent duo in carne una.* Quomodo dicimus, quod in Euchariſtico myſterio Chriſtus cōtrahat nuptias cum anima? Nonne vir & uxor conjugio copulari duo in carne una fiunt: Quis audebit dicere, Verbum, & animam duo fieri in carne una? Quomodo ergo modo dicimus, ſimul contrahere nuptias quia pro fœdere conjugali, corpore ſuo nos paſcit Chriſtus, ſuique præclarum ſanguinis poculum illa Chriſti ſententia: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem in me manet, & ego in illo.* Joan. 6 n. 57. & ita optimè ait D Laur. *Ut non ſolùm in ſpiritu, verum etiam eſſent duo in carne una.*

D. Auguſt.
Theodoret. Apponius. D. Laur. Juſt. *In Euchariſtia datur nuptiæ inter Deum, & hominem.*
In Euchariſtia magna unio inter Deū & hominem.
Ioan. 6.

97. In oratione Dominica docet nos Chriſtus orare: *Panem noſtrum ſuperſubſtantialem da nobis hodie.* Matth. 6. n. 11 per hunc panem, quem petimus intelligunt PP. D. Baſil D. Chryſ. D. Aug D. Cyprian. Tertull. quos citavi tom. 2. in Evang c. 15. q. 15. panem Euchariſticum: ſed cur dicimus *panem noſtrum?* Et non potiùs panem tuum panem Chriſti, cùm ipſe panis ſit caro Chriſti: ipſe de ſe ait? *Ego ſum panis vivus qui de cœlo deſcendi.* Joan 6. n. 41. Tertul. lib. de orat c. 6. ait: *Spiritualiter potiùs intelligamus: Chriſtus enim panis noſter eſt, quia vita Chriſtus, & vita panis.* Et ſubdit: *Itaque petendo panem quotidianum, perpetuitatem poſtulamus in Chriſto, & individuitatem in corpore ejus.* Profundè expende ultima verba: Sic enim per hunc divinum panem cum Chriſto unimur, ut jam non ſimus duo, ſed veluti unum, jam ſpiritualiter habentes veluti *unam individuitatem in corpore ejus.* Proindéque cùm petimus panem noſtrum

Matth. 6. D. Baſil. D. Auguſt. D. Cyprian.
Tertulian. Ioan. 6 *Per Euchariſtiam intimè unimur cū Chriſto.*

noſtrum Euchariſticum, petimus panem Chriſti, quia per hunc panem ita ſumus uniti cum Chriſto, ut panis noſter ſit panis Chriſti, & viciſſim.

98. Levit. 24. Præcipit Deus Moyſi Levit. 24.n.5. *Accipies quoque ſimilam, & coques ex ea duodecim panes, qui ſinguli habebunt duas decimas: quorum ſenos altrinſecus ſuper menſā puriſſimam coram Domino ſtatues.* Cùm conſidero duodecim panes, & ſtatim duodecim Apoſtolos intelligio; in hoc tamen hoc videtur difficile, cur Apoſtol. panes dicantur Sed non mirum, quod panes dicantur, ipſi enim cœleſtis, ac vivifici panis erant participes, cujus participatione ad eandem formam trahebantur, ut ipſi panes dicerentur. Ad hoc ait noſter.D.Cyril. Alex.in Catena Græca ad c.6.D.Luc.verſ.20. *Panis ſi quidem de Cœlo deſcendens, & vitam dans mundo, quiſnam alius ſit præter omnium Salvatorem Chriſtum: ad imitationem autem ipſius, panes appellati ſunt beati diſcipuli: conſortes facti panis nutrientis nos in vitam æternum; quia & ipſi nutriunt ſcriptis ſuis eos, qui ſitiunt juſtitiam.* Mundiali pane ideo vivimus, quia cum in noſtram ſubſtantiam tranſmutamus, adeo ut ipſe panis caro noſtra fiat: minimè tamen caro noſtra fit panis; non ſic ſe res habet cum pane cœleſti, quin potiùs eo, ipſo, quòd diſcipuli participes fierent tanti panis, ſic & in illum convertebantur ut viderentur & ipſi panes facti, tanquam panes enim auditores ſuos nutriebant, ac ſaturabant.

Tanta eſt unio, ut qui manducat hunc panem, panis dicatur.

D.Cyrill. Alex.

99. Joan. 19. Lancea vulneratur latus Chriſti jam demortui: *Et continuò exivit ſanguis & aqua*: Joan.19. n.34. In cujus rei memoriale monumentum, in Dominico calice Euhariſticum vinum aquæ admixtione diluitur, & ſi ad illarum rerum quæ coüniuntur, ac commiſcentur, naturam attendas. ſemper quælibet ex eis, aliquod ſuæ proprietatis veſtigium retinet;& conſervat. Aqua verò cognatæ tenuitati illapſu, ſic vinum intimè pervadit ſic medullitus vino incorporatur, & tali modo conviſceratur, ut nuper duo, jam unum appareat, & nemo dignoſcit rei ſic permixtæ diſcrimen ab alia; ecce iam eluceſcit ratio ob quam in Euchariſtico calice aqua commiſcetur vino; vinum eſt ſanguis Chriſti *Quid bonum ejus niſi vinum germinans virgines?* ait Zachar.9.n.17. Aquæ verò denotant populos, & homines: *Aquæ multæ populi multi* Apocalyp. ....Aqua ergo incorporata vino ſignificat intimam unionem, quà Euchariſtico calice veluti homo conviſceratur cum Chriſto; ut non ſint veluti duo, ſed quommodo unum ſpiritualiter, ac ſacramentaliter. Ad hoc reſpicit Clem. Alex lib.2. Pædag.c.2. dicens: *Amborum autem temperatura potus ſcilicet, & Verbi dicitur Euchariſtia, quæ bona eſt gratia, cujus, qui per fidem ſunt participes ſanctificantur, & corpre, & anima, cùm divinum temperamentum, hominem ſcilicet divina voluntas, ſpiritu, & verbo divino contemperaverit.* Ecce profundum arcanum, ecce Euchariſtica temperatura: ecce divinum temperamentum: quo ſcilicet divina voluntas hominem contemperavit divino Verbo, ut tali temperamento intimè uniantur Deus, & homo: *Manet in me, & ego in illo.*

Zachar. 9.

Apoc....

Clem. Alex.

Divino temperamento uniuntur Deus, & homo in Euchariſtico calice.

100. Hebræi dum jubentur edere carnes Agni, jubentur etiam abſtinere à ſanguine illius. *Et ſument de ſanguine ejus & ponent ſuper utrumque poſtem, & in ſuperliminaribus domorum, in quibus comedent illum.* Ex.12.n.7. Agnus aſſus comedendus erat; at ſanguis effundendus, ut ungerentur poſtes domus; at Chriſtus D. ait Joann.6.n.56. *Caro mea verè eſt cibus, ſanguis meus verè eſt potus: qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo.* In veteris Agni convivio jubebantur edere carnes: non verò ſanguinem potare; ſed illum effundere: At verò in Chriſti convivio jubemur & carnes manducare & ſanguinem bibere; & cur in veteribus non permittebatur potus ſanguinis; in novo verò Teſtamento ſimul cum cibo carnis ſanguis diviniſſimus potatur? cur cùm ille antiquus Agnus eſſet figura hujus diviniſſimi, in hoc potatur ſanguis; in illo verò minimè? Rationem indicant illa verba: *In me manet & ego in illo.* Illa antiqua lex erat rudis, & imperfecta, proindeque in ea non dabatur perfecta, & conſummata unio cum toto Agno; & ideo ſolùm comedebatur caro ſine ſanguine; at in lege gratiæ, ut pote perfectiſſima datur perfectiſſima; & pleniſſima unio cum toto Agno; & ideo nunc illius carne, & ſanguine nutrimur; ita ut veluti tranſmutatio detur, & totus Chriſtus in nobis ſit, & nos toti in Chriſto. Algerus lib.2.de corpore Chriſti: *in veteri lege Agnus ſine ſanguine manducabatur; nunc verò carne, & ſanguine Chriſti potamur; hoc tantùm debebatur legi gratiæ.* Conſummata: ac plena unionis perfectio ſolùm erat reſervata legi gratiæ, in qua totus Chriſtus eſt in nobis; & nos toti in Chriſto. vide infrà q.16.

Exod. 12.

Ioan. 6.

Conſummata, & plena unio inter Deū, & hominem in lege gratiæ.

Algerus.

QUÆSTIO XIV.

Quare ſacra Euchariſtia ſit gaudium Trinitatis, ac ipſius Chriſti?

VOx è throno clamat: *Gaudeamus, & exultemus quia venerunt nuptiæ Agni.* Convivio Euchariſtico, in quo gaudio Sancta Trinitas primas tenet, quia in tanto Sacramento utpote fonte omnium noſtrorum bonorum, maxime jucundatur ac delectatur: Ait Paul. Hebr.13.n.16 *Beneficentiæ, & communionis nolite oblviſci, talibus enim hoſtiis promeretur Deus.* Per hoſtiam communionis Sacram Euchariſtiam interpretamur, quam maximè eſſe frequentandam, commendat Apoſtolus, & ait: *Talibus hoſtiis promeretur Deus.* Illud *promeretur*, ex Syro vertit, & explicat Cornel. ibi, n.108. *Hoſtia communis Deo miræ eſt voluptatis; illa ſe paſcit, oblectat, pulchreſcit hilareſcit; & gloriatur.* Hoſtia Sacræ Euchariſt. ſic Deo eſt jucunda, ut ſit ei miræ voluptatis illa ſe paſcat, & oblectet. 101.

D.Paul. Hebræor.13.

Syrus.

Cornel.

Deus ſacra Euchariſtia oblectatur, ac jucundatur.

Bono ſervo, qui pro quinque talentis duplicata obtulit, dicitur à Domino: *Euge ſerve bone, & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam: intra in gaudium Domini tui:* Matth.25 n.21. quæ verba licet communiter intelligantur à Patribus de æterna beatitudine, ad quam bonus ſervus admittitur; tamen Rich. Vict ingenioſè, & noviter explicat de bono, ac fideli ſervo cum magna diſpoſitione accedente ad ſacram menſam, ac ſi ei dicatur à Chriſto: Serve bone intra ad hanc Euchariſticam menſam, intra ad gaudium Domini tui, nam hæc menſa eſt gaudium, & oblectamentum Domini tui. Rich. Vict. pro ſacra Euchariſtia expendens illud Pſ.80.n.17 *Et de petra melle ſaturavit eos*: Et Matth. verba: *intra in gaudiū domini tui*; de Euchariſtia interpretatur; & ait poſt multa: *Animadvertitis ut arbitror, quale ſit etiam hunc lapidem inter cæteros poſſidere, qui fluit jucunditatis melle, & ſatiat intrantem in gaudium domini ſui æterna dulcedine.* Qui guſtat mel Euchariſticum; guſtat jucunditatis mel cùm intret in gaudium æternæ dulcedinis domini ſui, quod eſt ipſa Euchariſtia. 102.

Matth. 25.

Richard.

Richar.

Sacra Euchariſtia Dei gaudium.

103. In convalle Mambre apparuit Dominus Abrahamo ſedenti in oſtio tabernaculi in ipſo fervore diei. Cumq; elevaſſet oculos, apparuerunt ei tres viri ſtantes juxta eum quos cùm vidiſſet, in eorum occurſum feſtinans, dixit: *Domine, ſi inveni gratiam in oculis tuis, ne tranſeas ſervum tuum, ponamque buccellam panis, & confortate cor veſtrum, & inde ipſe ad armētum cucurrit: & tulit inde vitulū tenerrimum, & optimum*: Gen. 18. n. 7. ſtatimque magnificum illi paravit convivium. Cùm Abrahamus tres viderit, & unum adoravit, Sancti Patres communiter, tres hic Sanctiſſ. Trinitatis perſonas agnoſcunt, per tres Angelos repræſentatas, ſed cùm Abrahamus eſſet potentiſſimus & pluſquam trecentos vernaculos haberet in domo ſua, cum in ea videt totas tres Trinitatis Perſonas, quodnam feſtum, quàmve ſolemnitatem, multo muſicorum apparatu exhibet? unum vitulum tenerrimum, & optimum apponit. Optimè ſciebat pater credentium fidei, quod nulla ſolemnitas, nullàque feſtivitas poterat eſſe gratior, ac jucundior Deo, quàm una figura, & umbra Sacræ Euchariſtiæ, quæ totius Trinitatis eſt gaudium, ac lætitia. S. Eligius hom. 8. ait: *Hoc præſignavit olim quod Abraham tribus Angelis hoſpitio receptis, vitulū tenerrimum occidiſſe legitur, & eis appoſuiſſe, quia immolata pro noſtra redēptione caro Chriſti, totius Trinitatis lætitia eſt.*

Gen. 18.

Euchariſtia lætitia totius Trinitatis, & magnum feſtum exhibet ei.

S. Eligius.

104. Valde profunda, & difficilis ſemper fuit Doctoribus, ac Expoſitoribus ſententia illa Sapientiæ: Prov 8. n. 31. *Et deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum.* Et cur non potiùs cum beatis Angelis, natura, & merito præſtantioribus? Imo quidem, neque cum Angelis ipſis, nec cum alia quavis creatura: neque enim is eſt Deus noſter, qui de mendicitatibus creaturam delicias captet. Nam, ut rectè ait D. Laur. Juſtin. citandus, is eſt Deus, qui ſibi ipſi eſt gaudium, & beatitudo perennis, & ſempiternæ, eſſentialeſque deliciæ; tamen ait de ſe: *Deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum*, in Euchariſtico epulo, ut multis placet; non quia inde delicias ſuas aucupetur Deus; ſed quia tunc ſuas ſempiternas delicias cum hominibus communicat miro, & mirabili modo, quo maximè oblectatur ac delectatur, indeque cum hoc Sacramento deliciatur. D. Laur. Juſtin. ſer. de Euch. ait: *Suis tecum perfruitur deliciis, quemadmodum in ſapiētiæ volumine teſtatur dicēs; Et diliciæ meæ eſſe cum filiis hominum; non quidē, inquit, ut ſuas à filiis hominum captet delicias; ſed ut cum filiis hominum communicet proprias.* Et quia in Euchariſtia admirabiliter ſuper modum communicat Deus ſuas delicias filiis hominum, inde ipſa Euchariſtia deliciæ ſunt ejus.

Prov. 8.

Euchariſtia oblectamentum Chriſti D.

D. Laur. Juſt.

105. Dicitur Cant. 2. n. 16. *Dilectus meus mihi, qui paſcitur inter lilia.* Suum chariſſimum decantat ſponſa, ut mirificum paſtorem, inter paſcua ubertatis plena degentem, *Qui paſcitur inter lilia* Quod de Sacramento Altaris interpretatur D. Ambr. ſer. 14. in Pſ. 118. dicens: *Bona paſcua divina Sacramenta; carpis illic novum florem, qui bonum odorem dedit, reſurrectionis: carpis lilium, in quo ſit ſplendor æternitatis: carpis roſam, hoc eſt Dominici, corporis ſanguinem.* Et ut profundiùs rem conſideres; adverte, quod D. Hier. & antiqui Patres, pro eo, quòd nos habemus, *paſcitur*, legunt activè *paſcit*; &, ut advertit Sancius, verbum Hebraïcum utrumq; habet ſignificatum, activum ſcilicet, & paſſivum: paſcit & paſcitur. Ac ſi dicat anima Sancta dilecto ſuo: ille dum me paſcit deliciis cæleſtibus, quas in Euchariſtiæ paſcuis abundè propinat, me paſcit, & ſimul paſcitur; veluti reciproca ſunt quodammodo glorioſa opulentiſſimæ Euchariſtiæ convivia, in quibus dum glorioſè *paſcit* Chriſtus, ipſe etiam glorioſè *paſcitur*; ſcilicet *dilectus meus mihi, & ego illi*, qui dum me Euchariſtia paſcit, ipſe etiam inter jucundiſſima lilia *paſcitur*.

Cantic. 2.

D. Ambroſ.

D. Hieron.

Sancius.

Dum Chriſtus nos in Euchariſtia paſcit, ſeipſum paſcit.

QUÆSTIO. XV.

Quare ſacra Euchariſtia dicitur gaudiū, ac lætitia Angelorum, ac hominum?

106. VOx exiens de throno invitans clamat: *Gaudeamus, & exultemus*, Ad celebrandas nuptias agni, communi gaudio invitantur Angeli, & homines, quorum magna debet eſſet exultatio pro ſolemnitate tanti Euc. Myſterii, quod bræviter expēdo, prius agēs de Angelis; deinde de hominibus.

Ob Euchariſtiam magnum gaudium Angelorum, & hominum.

107. Ait Regius Vates Pſ. 67. n. 16. *Mons Dei, mons pinguis.* Quod de opulentiſſimo Euch. Sacramento interpretantur D. Aug noſter. Incogn. Gloſ. & alii: Et ſtatim poſt pauca verſ. 18. ſubdit: *Currus Dei decem millibus multiplex; millia lætantium; Dominus in eis in Sina, in Sancto.* Singula verba plena ſunt myſterio, & maximè ponderanda, *Currus Dei*, ſicut, ut alii transferunt, *Vehiculus Dei*; nam ſicut in curru, vel vehiculo aliquid incluſum fertur, & ad illius motum movetur, ſic caro, & ſāguis Chriſti ad motum ſpecierum, ſub quibus habetur, etiam movetur, & fertur de uno loco ad alium. *Decem millibus multiplex* Septuag. *viginti millia millium Angelorum.* Vatabl. *Bis decem millia*: imò multa millia Angelorum quod expendens D. Hieron. *Adminiſtratoriæ poteſtates innumerabiles.* Felix: *Centena millia.* Noſter Incognit. *Multis millibus ſtipatus.* Et quomodo tot millia millium Angelorum conveniunt? lætantium, ſive exultantium, qui nempe faciunt jubilos, & choros vocum ſuavitate. *Dominus in Sina, in Sancto.* Seu, ut legit Vatabl. *Dominus inter eos ſicut in Sina, in Sanctuario.* Ecce ad hoc divinum Sacramentum, in quo caro Chriſti continetur, tanquam in curru, & vehiculo, ac Sāctuario ſuo, adſtant multa millia Angelorum exultantium cum eximio gaudio facientes choros, & jubilos, Deum laudantes pro tantis beneficiis. Petrus Cellenſis de panibus, ait: *In hac menſa poſuit Deus ſua beneficia, & Angelus ſua obſequia, & Angelus os aperit in laudem Dei.*

Pſalm 67.
D. Auguſt.
Incogniti.
Gloſſa.

Septuag.
Vatablus.
D. Hieron.
Felix.
Incognit.

Petr. Cellen.

108. In eod. Pſ. 67. n. 26. ait idem Propheta: *Prævenerunt Principes conjuncti pſallentibus, in medio juvencularum tympaniſtriarum.* Principes, ſunt Angeli, ut ait D. Hieron. qui ſunt Principes, ac Duces in decantandis laudibus conjuncti pſallentibus, hoc eſt cæteris beatis. *In medio juvencularum.* Hebraic habet; *Virginum*, quæ, ut explicat Lorin. publicum ignorant, & abſconditæ ſunt; & ſubdit: *in Eccleſiis benedicite Deo D. de fontibus Iſraël.* De perennibus fontibus miſericordiarum, quos conſtituit in Sacram Altaris, de quo ſtatim loquitur: *Benjamin adoleſcentulus in mentis exceſſu*: ibid nu. 22. in hoc Sacramento; *in mentis exceſſu.* In eo enim oſtendit omnes exceſſus, ac divitias ſui amoris, & rectè, ut jam notavi to. 3. in Evang. c 35 q. 9. nu. 6. Chriſtus in hoc Sacramento appellatur Benjamin, qui idem valet ac filius doloris; Chriſtus autem dicitur vir dolorum; & *adolenſcentulus* in domo patris ſui ſemper erat retentus, & veluti clauſus ne ei quid accideret ſimile Joſeph; ſeu ut legit Vatab ibi: *Benjamin parvulus.* Chriſtus D. in admirabili Euchar. Sacramento, maximè ſe contraxit ac coarctavit; itaut in qualibet minima parte hoſtiæ totus ſit, ergo conveniūt omnes ad tantum hoc Sacramentum feſtivè

Pſalm. 67.

D. Hieron.

Hebraic.
Lorin.

Vatablus.

Solemnitas Euchariſtiæ pertinet ad Angelos beatos ac Virgines. Galatinus.

feſtivè celebrandum: *Prævenerunt Principes.* Sancti Angeli, ut Principes, ac Duces, deinde Beati, tandem ſanctæ Virgines: ad hos enim peculiariter pertinet feſtivitas tanti myſterii, dulci muſicæ modulatione, ſonantibuſque magnis inſtrumentis; & per reſpectum ad hoc myſterium loquens Galati. l. 10. de arcano, c. 7 ait: *Tunc Angeli variis inſtrumentis coram Deo ſancto, & benedicto laudes maximas edent, dicentes: Sanctus, Sanctus, Sanctus.*

109. Pſalm. 83.

Pſal. 83 ejus titulus eſt. *Pro torcularibus*, Muſtum Euchariſticum redolentibus: & deinde canit, v. 3. *Cor meum, & caro mea exultaverunt in Deum vivũ.* Ob celſitudinem, ac ſupremam Majeſtatem, qua Deus nobiſcum eſt in hoc Sacramento, ingenti gaudio exuberat David, ita ut non ſolùm corde & animo repleatur gaudio, ſed redundet non ſolùm in ſenſus externos; ſed etiam in ipſammet carnẽ, & corpus per externa ſigna, quæ ipſam lætitiam indicant, & demonſtrant, D. Cypr. de Cœna Dom. ſic ait: *Eſus carnis hujus, quædam aviditas eſt, & quoddam deſiderium manendi in ipſo; per quod ſic imprimimus, & inſigimus in nobis dulcedinem charitatis, ut hæreat palato noſtro, & viſceribus ſapor dilectionis infuſus, penetrans, & imbuens omnes animi, corporiſque receſſus.*

D. Cyprian. *Lætitia ex ſacra Euchariſtia exterius redundat.*

110. Pſalm. 113.

Ait Regius Vates Pſ. 113. n. 5. *Quid eſt tibi mare, quod fugiſti? & tu Jordanis quia cõverſus eſt retrorſum?* Loquitur Propheta de diviſione maris rubri, ad tranſitũ populi Iſraëlitici, & ſimiliter de diviſione Jordanis ad eumdem tranſitum: & ſtatim ſubdit, v. 4. *Montes exultaverunt ut arietes; & colles ſicut agni ovium.* Quod explicans Rich. de S. Vict. ait: *Arietum, & agnorum exultatio non eſt in riſu; tamen tales geſtus ſolent in ſuis luſibus formare, quibus ſolent gaudium ſuum exprimere; ſolent enim in ſuis exultationibus ſaltus quoſdam dare:* Sic & montes ad Dei præſentiam, cum ipſe deſcenderet, legem daturus, Exod. 19. & colles ſuo motu, quædam lætitiæ ſigna dederunt. Theodor. *Colles, & montes moti ſunt, & tripudire videbantur; quippe qui cœlorum dominum receperunt: dicit autem montem Sina, & Oreb; in illis enim Dominus apparuit:* Tanta lætitia exultant illi, ad quos Dominus ſemel advenerit. Cùm etiam Propheta faciat mentionem de diviſione Jordanis, quando veſtigia pedum Sacerdotum, qui portabant arcam, reverſus eſt retrorſum Joſuë 3. n. 13. dico, quod montes, & colles videntes arcam Domini, umbram diviniſſimæ Euchariſtiæ præ gaudio, motu quodam tripudiare, ac ſaltare, videbantur, tanquam feſtivo applauſu tantum myſterium venerantes, ac recolentes.

Richard. Exod. 19. Theodoret. Ioſue 3. *Inſenſibilia exultant ad intuitum Euchariſtiæ.*

111. Iſai 11.

De Chriſti ſepulchro ait Iſai. 11. n. 10. *Et erit ſepulchrum ejus glorioſum:* Sed cur Chriſti ſepulchrum dicitur potius glorioſum: quàm ejus præſepe, in quo demonſtratus eſt ab ſtellis, ab Angelis annunciatus, & à regibus adoratus; vel cur non potius dicitur glorioſa ejus cathedra inter DD. ubi ſuæ divinæ ſapientiæ effudit radios? vel cur non potius dicitur glorioſa ejus Crux, in qua ipſe Dominus regnavit Cur ergo inter cætera ſepulchrum ejus dicitur glorioſum? In eo enim tanquam in Sacrario, ac Sanctuario ipſum corpus Chriſti incluſum, ac clauſum continebatur. Cùm Chriſtus D. inſtituit ſacram Euchariſtiam, gratias egit: Mat. 26 n. 27. quod expendens Tertull. in Apocal. c. 9. ait: *Gratulatur de ſanguine inter viſcera ſepulto.* Quid glorioſius accidere poteſt homini, propter quod immortales gratias debeat dare Deo dum accipit corpus & ſanguinem Domini, quod ipſum habeat veluti inter viſcera ſua ſepultum, pro quo Chriſtus gratias agit. *Gratulatus de ſanguine inter viſcera ſepulto.*

Matth. 26. Tertullian. *Valdè glorioſum homini, quod communicat corpus Chriſti.*

QUÆSTIO XVI.

Quare Chriſtus Dominus in Euchariſtico Sacramento Agnus dicitur?

112. Exod. 12.

CLamat vox cœleſtis: *Venerunt nuptiæ Agni* Cur in his nuptiis divinæ Euchariſtiæ, Chriſtus D dicitur Agnus, & non potius filius hominis? Leo de tribu Juda, Angelus fortis, Rex Regum, & dominus dominantium; ſed tantùm Agnus? & certum eſt, quòd hîc ſit alluſio ad Agnum Paſchalem, de quo latè agitur, Exod. 12. qui figura extitit hujus magni Sacramenti, ut canit Eccleſia, de ritu, cæremonia, ac modo, quo comedebatur, multa dicunt Patres, ac Interpretes ad Euchariſticam materiam. Nos verò tantùm agimus cur Agnus hîc dicitur Chriſtus?

Status quæſtionis.

113.

Et primò de Agno Paſchali præcipiebat lex: *Erit autem Agnus abſque macula, maſculus.* Ubi nos habemus abſque macula, legunt alii: *Irreprehenſibilis.* Procop. *Perfectus.* D. Ambroſ. *Agnus mundus conſummatus:* Hæc autem non dicuntur de ipſo agno materiali, quod ſit *irreprehenſibilis*; cùm nec laude, nec vituperio ſit dignus; dicuntur enim de Agno prout erat typus Chriſti in Euchariſtico Sacramento, & tunc dicitur irreprehenſibilis, perfectus, & conſummatus, ut nobis denotetur, quam irreprehenſibiles, ac perfectos & mundos convivas exigat; quam enim maculam in ſuo convivio patietur ille Euchariſticus Agnus quem nemo de peccato arguere poteſt; Joan. 8. Et in quo diabolus princeps hujus mundi non habet quidquam; Joan. 4. Ergo Agnus purus ac irreprehenſibilis in Euchariſtia proponitur, ut nos, qui eum manducaturi ſumus, ejus munditiæ, ac puritati, quantum poſſumus, proportionemur. D. Dionyſ. Areopag. di. de Eccleſ. Hierach c. 3. ait: *Vult Chriſtus, ut nos illi, tãquam membra corporis, congruamus, & per vitæ ſinceræ, ac divinæ ſimilitudinem compaginemur, ne corrumpentibus mortificati vitiis, ad divina, ac ſanctiſſima membra incongrui efficiamur:* Maximè debemus nos mundare, ut aliqualiter proporionemur ad Agnum Euchariſticum comedendum; de quo multa quæſtionibus ſeq.

Agnus Euchariſticus ſine macula cõvivas puros exigit. Ioan 8. Ioan. 4. D. Dioyſ. Areopagit.

124.

Secundò dicitur in Textu, Exod. 12. n. 5. *Erit Agnus abſque macula maſculus.* Si agnum dicit, cur maſculum addidit; & aut non poterat offerri agnus, abſque eo, quòd eſſet maſculus? Sanè maſculus additur ad Agnum, qui immolatur, ut denotetur, quòd qui hunc Agnum robur, & vires habentem, comedere debet, ſit ſimiliter maſculus, hoc eſt, maſculum præ ſe ferat animum, contra ingruentes malorum, ac tentatationum procellas, infractuſque conſiſtat adverſùs illas, & non ſit fœmineus, mollis, ac debilis; de quo nos monet D. Cæſar Arelat. hom. 6. & ait: *Maſculus, id eſt, contra omne peccatum robuſtus, & validus; maſculini enim & virilis animi eſt, ille cebram repudicare peccati; ſed fœmineæ fragilitatis ignavia eſt, initia ſuſcipere laſciviæ: unde ille typum gerens diaboli Pharao, premens populum Dei, inimicus ſpiritui, amicus carni fortitudines præfocabat, concupiſcentias invitabat.*

Virilis fortitudo ad Euchariſtiam percipiendã. D. Cæſar.

115.

Tertiò: Cur ad majorem magnificentiam nuptiarum non dicitur; venerunt nuptiæ Regis Regum, ac Domini Dominantium, creatoriſque univerſi Sed Agni nuptiæ dicuntur; & meritò Agnus

Vt Agnus immolari voluit pro ſua Eccleſia. immolari voluit,ut animas noſtras ſibi ut ſponſas acciperet, eaſque ſanguine Agni immolati ditaret, favet Angelicus Doctor, & ait: *Rectè hic no-*
D. Thom. *nominatur Agnus;quia pro illa conjunctione,conſummanda in gloria immolatus eſt.*

116. Quartò: Quamvis enim Chriſtus Dominus frequenter in Scriptura, multa majeſtate proponatur, ut ſole veſtitus, præcinctus fortitudine, à cunctis tribubus terræ adoratus, terram palmo concludens; tamen ad nuptias cum Eccleſia celebrandas, ut Agnus proponitur. *Venerunt nuptiæ Agni, & uxor ejus præparavit ſe.* De primis nuptiis Adæ, dixit Deus: *Erunt duo in carne una.*
Gen. 2. Gen. 2. n ad quod perfectèexplendum Chriſtus in Euchariſticis nuptiis, convenientiùs proponitur ut Agnus, quam ut gigas, vel fortis adoleſcens. In omni victima,quæ Deo offerebatur, hoc erat valdè peculiare in Agno,quòd totus dulciſſimè comedebatur, totuſque fiebat in pabulum, & nutrimentum comedentis *Caput cum pedibus ejus,*
Exod. 12. *& inteſtinis vorabitis.* Exod. 12.n 9. Sicque totus incorporabatur, ac conviſcerabatur cum comedente,indeque Chriſtus, ut Agnus aptiſſimè proponitur, ad ſignificandas nuptias cum Eccleſia, in Euchariſtico Sacramento, in quo totus Chriſtus in nobis: *Manet in me, & ego in illo* Joan 6. totuſque nobis conviſceratur, & incorporatur ut ſint duo in carne una. Patrocinatur D. Ambroſ. in præſenti, dicens: *Ideo gaudeamus, id o exultemus, eo quòd miſericordia conditoris noſtri, Eccleſiam ſuam, quæ ſumus nos, ita ſibi conjungere ſit dignatus, ut ſponſa conjungitur ſponſo ſuo, quatenus ſimus cum ipſo una caro;ſicut dicit Scriptura: Erunt duo in in carne una.*

In nuptiis Euchariſticis fit homo unum cum Chriſto. Joan. 6.

117. Quod altè, & profundè confirmo, ut jam dixi. Communis eſt doctrina Eccleſiæ,ac Patrum,quod Agnus Paſchalis figura erat Agni Euchariſtici: de Agno Paſchali præcipiebat lex:*Caput cumpe-*
Exod.12. *dibus ejus,& inteſtin's vocabitis.*Exod.12.n.9.magno ſane myſterio exprimitur, quòd etiam pedes ejus comederentur,quod nõ ſuperfluè eſt dictum, ſed ex magno myſterio;Si hic agnus eſt Chriſtus, magna felicitas, quod ipſe nobis ſit cibus, ſed ad quid ultra pedes ſunt comedendi; Quod myſterium eſt in hoc; Magnum ſanè: pedes inſerviunt ad fugam, & regreſſum, ſi pedes non manducarentur,poterat eſſe timor,quod Deus abiret,& recederet. At dum totus Agnus comeditur, denotatur, quod ipſum ſemper ſecurè nobiſcum habemus, cum non adſint pedes ad fugam ac exitum, niſi homo per ſuum peccatum velit ipſum à ſe excludere: ideo pedes devorantur, ut ſignificetur quod Agnus,quantum eſt ex ſe,firmiter eſt nobiſcum, ita ut nunquam abeat, niſi homo per ſuum peccatum, velit eum à ſe dimittere.

Chriſtus in Euchariſtia ſic adjunctus eſt nobis, ut ex ſe nunquam diſcedat.

118. Poſtquam Deus apparuit Jacob in ſcala, ipſe
Geneſ.28. valdè ſolicitus eſt pro pane petendo: *Si Dominus dederit mihi panem ad veſcendum.*Gen.28.n.10 Videtur Jacob valdè debilis, nam cum tunc magnas promiſſiones ac benedictiones à Deo accepiſſet,
Rupert. tunc tantum de pane eſt anxius. Rupert. lib.7. in Gen.c.25. ait: *Petit panem ſcilicet vitæ æternæ, de quo dixit,panis,quem ego dabo caro meá eſt pro mundi vita.* Petebat Jacob panem Euchariſticum; ex quo magna difficultas inſurgit, nonne Jacob jam
Alcazar. fruebatur Deo,eum habens ſecum in terra? nam Alcazar contendit, quòd Dominus innixus erat ſcalæ à parte inferiori juxta terram; ſi jam Dominum habebat ſecum in tanta majeſtate, ad quid ulterius ipſum poſtulat in pane; dum Dominus apparebat in tanta majeſtate,poterat declinare, ac

Jacob deſiderat Chriſtũ in Euchariſtia, ut eum ſemper ſecũ habeat.

fugere aſcendens per ſcalam: At in pane Euchariſtico, certiſſimè eum ſecum habebat, ut nunquam ab eo abiret ac diſcederet,quantum ex parte ipſius Domini erat, & ideo non fuit contentus Domini præſentia in ſcala,ſed poſtulat in pane.*Si Dominus dederit mihi panem,ſcilicet vitæ æternæ,de quo dixit:Panis quem ego dabo caro mea eſt.* Chriſtus D. dixit: *Qui manducat meam carnem in me* Joan.6.
manet, & ego in illo.

119. Ait Chriſtus D.Joan. 3.n.13.*Nemo aſcendit in* Joan.3.
*cœlum,niſi qui deſcendit de cœlo,filius hominis.*Ergo ſolus filius hominis Jeſus Chriſtus, qui deſcendit de cœlo ad illud poteſt aſcendere, & deinde homines ab illo ſunt excluſi, cùm non deſcenderint de cœlo.Vide divinum inventum plenum Charitatis divinæ.Inſtituit Chriſtus Euchariſticum convivium,ut per illud homines intimè unirẽtur cum eo, ut unum facti cum Chriſto, quò ipſe Chriſtus tranſiret, homines cum eo tranſeant,& cum ipſe in cœlum aſcenderet, ſimul cum eo homines aſcendant, in cujus rei typum, Agnus Paſchalis datus Hebræis egreſſuris de Ægypto ad manducandum.*Comedite feſtinãter,eſt enim Phaſe id eſt tranſitus Domini.*Exod 12.n.11.Judæis tranſituris in terram promiſſionis datur Agnus Paſcalis de grege mundiali, nobis verò tranſituris in cœleſtem patriam, datur Agnus non de grege mundiali, ſed agnus cœleſtis, ac diviniſſimus, ut per ejus eſum unum facti cum illo intima unione ſimul cum eo tranſeamus ad Patrem. Ad hoc reſpicit Algerus lib 1.de Sacram.c.21. *Comedamus agnũ cũ lactucis agreſtibus, id eſt,amara compunctione pleni;eſt enim Phaſe,id eſt,tranſitus Domini qui ex hoc mũdo tranſit ad Patrem: : :Cùm enim corpus Chriſti ſuſceperimus,& corpus ejus facti fuerimus,tranſibit ipſe in nobis ad Patrem, tranſibimus & nos cum illo: in tanti tranſitus labore unum facti,unum ſẽper ſimus in præventionis gaudio.*Profundè expẽde illud.*Cùm corpus Chriſti ſuſceperimus, & corpus ejus facti fuerimus, tranſibit ipſe in nobis ad Patrem.*Vide ſuprà qu.13.

Exod. 12. *Ab Euchariſtia ſemper Chriſtus eſt nobiſcum & nos cum illo.* Algerus.

Quæstio XVII.

Quare ad has nuptias Agni tam exactè ſe præparavit uxor ejus?

Solemnis conſuetudo eſt, ut in nuptiis uxor electa, exuat antiqua veſtimenta & novis induatur, ſic anima ad menſam Chriſti, ut cum eo contrahat ſponſalia,debet veterẽ hominem exuere,& inducere novum,qui ſecundùm Deum creatus eſt. In hujus rei figura Aſſuerus fecit magnificum convivium, quod hujus Euchariſtici erat typus,ut valdè frequens eſt apud Auctores & totius convivii finis ad hoc tendit, primæva, ac antiqua conjux Aſſueri rejiceretur & nova alia aſſumeretur, & ita ſapientum decretum conſtitutum eſt, *Nequaquã ultrà Vaſthi ingrediatur ad Regem: ſed regnum illius,altera,quæ melior eſt illa accipiat.*Eſth.1. n.19. In hoc ergo Aſſueri convivium verſatur, ut antiqua Regina Vaſthi excludatur, & nova eligatur,quod meritò ad Chriſti convivium accommodat Hugo de S.V. lib.9.Alleg 1.& Berthorius lib. 9. Moral.c.1.in fine ait.*Igitur iſta eſt veritas, quod quando Rex noſter Chriſtus fidelibus ſuis magnum convivium fecit, & utique fuit, quando ſeipſum Sacramento Altaris ad comedendum dedit: tunc uxor ſua Synagoga venire renuit: : : Ideò de conſilio Apoſtolorum iſta deponenda & relinquenda condemnatur,& alia ſubſtituẽda,ſcilicet Eccleſia de gentibus,*

120. *Conſuetudo uxoris* Eſth.1. Hugo. Berthori.

tibus, loco ipſius judicatur. Umbra fuit convivium Aſſueri; in quo repellitur Vaſthi, & alia nova ſponſa quæritur: Veritas in convivio Euchriſtico maximè fulget; in illo excluditur Synagoga vetus Chriſti conjux, & quæritur nova alia ſponſa, nempe Eccleſia gentium, ſemper hic cœleſtis
121. cibus veterem vitam rejicit, ut novam inveniat.

Exod. 16.

De Manna Angelorum pane cautum erat: Exod. 16.n. 26. *Sex diebus colligite, die autem ſeptimo Sabbatum eſt, idcirco non invenietur.* A Dominica incipiebat mannæ collectio, in die autem Sabbathi nec minimum quid illius grani cadebat, nec inveniebatur. Et cur ſic deficiebat in Sabbatho & à Dominica die tantum reperiebatur? ad veterem Synagogam pertinebat Sabbathum, à qua Divinus cibus fugiebat, & ad novam Eccleſiam gentium declinaverat, quæ in die Dominica denotabatur; quo maximè erat locupletanda. D.Hilar. Arelat.hom.5.de Paſchate ait: *Quis Panis Angelorum eſt, niſi Chriſtus? Hunc panem dicente Propheta, ſexta die duplum colliges, dum à primo, id eſt, Dominica die in lege tribuitur, & in ſolo Sabbatho denegatur: jam tunc Chriſtus ab Eccleſia cui Dominicam diem reſurrectio conſecravit, recipiendus oſtenditur, & Synagogæ ad quem cultus Sabbathi pertinebat, negandum eſſe prædicitur.* Dies Sabbathi ad veterem Synagogam ſpectans, Cæleſti cibo privatur, qui Dominicis diebus abundabat, in quibus nova Chriſti, nempe gentium Eccleſia denotabatur; ut inde ſit nobis documentum, quantum Cæleſtis panis vetuſtatem fugiat; & vitæ novitatem perquirat. Ubi Chriſtus adeſt, vetuſtas excluditur, & ſolum novitas admittitur.

D. Hilar.

Cæleſtis cibus fugit ab antiqua vita & novam requirit.

122. Acceſſerunt Diſcipuli Joannis ad JESUM dicentes; *Quare nos, & Phariſæi jejunamus frequenter, diſcipuli autem tui non jejunant?* Math.9.n.14. dolebant ipſi ſe jejunos eſſe, cum Chriſti diſcipuli eſſent ſaturati, & minimè jejunantes. Tunc Dominus eorum objectionem diluens reſpondet, ibi: *Nunquid poſſunt filii ſponſi lugere, quamdiu ſponſus eſt cum illis? Venient autem dies cùm auferetur ab eis ſponſus, & tunc jejunabunt::: Neque mittunt vinum novum, in utres veteres, alioquin rumpuntur.* Hæc ultima ratio maximè expendenda eſt. *Neque mittunt vinum novum in utres veteres.* Quid hæc ad quæſtionem propoſitam; Quæſtio erat quare Phariſæi erant jejuni; Apoſtoli verò ſaturati; Præclarè, ac elegantiſſimè reſpondet Dominus, objiciens illis ſuæ vitæ vetuſtatem, in qua tenebantur, nam vinum novum ſui pretioſiſſimi ſanguinis non erat mittendum in utres veteres, hoc eſt, homines veteres, in ſuis vitiis inveteratos, ſed in utres novos, hoc eſt homines novos, in gratia, ac ſanctitate innovatos prout erant Apoſtoli, ideo tanto convivio erant ſaturati, à quo jejunabant Phariſæi in ſuis iniquitatibus inveterati. D. Paſchaſ. ibi ait: *Contra eos iſta dicuntur, conquirentes, quare nos, & Phariſæi jejunamus, diſcipuli autem tui non jejunant? Idcirco mox audiunt præcepta dum in vetuſtate ſunt, ſervare nequaquam poſſe. Et ipſi utres vinum nuptiarum continere non poterunt. Quod denique vinum, nec dum Phariſæi quibant ferre vetuſtate corrupti. Utres autem novi, ſcilicet Apoſtoli, & eorum imitatores, illo replebantur.* A Cœleſti vino jejuni erant, qui in vetuſtate vivebant qui veterem hominem in ſe affectabant nutrire, ideò miſeram inediam patiebantur; ut verò, qui in novitate vitæ ambulabant, non poterant videri jejuni, ſed ſemper ſaturati divino convivio, quo ut Apoſtoli fruebantur.

Matth. 9.

D. Paſchaſ.

Homo exuat vetuſtatem, & induat novitatem, ut Chriſti vino fruatur.

Ait Regius Vates Pſal.12.n.4. *Introibo ad altare Dei, ad Deum, qui lætificat juventutem meam.* Quæ verba repetit quotidie Sacerdos, dum ad Dei altare accedit, & cur de juventute, tantum facit mentionem, & non potiùs de ſenectute, nam ſenis canities, magis apta videtur Sacerdotali dignitati, quam juvenilis capillatura; cur ergo juventutem, & non ſenectutem proponit? D.Aug. ubi nos habemus; *Juventutem meam*: legit; *novitatem meam*: quia ut accederet ad altare, vetuſtatem depoſuit, & novitatem induit, & ſi anteà in vetuſtate erat triſtis, nunc in novitate lætificatus, ac jucundus eſt. D. Aug. ibi. *Incedo modo triſtis in vetuſtate, nunc autem ſtabo gaudens in novitate.* Hæc verba repetit quotidie Sacerdos, dum ad altare accedit. *Lætificat juventutem meam, novitatem meam*; quia quotidie ſe debet Sacerdos magis, ac magis innovare in puritate, ac ſanctitate vitæ, & maximè gaudere in ea D.Ambr. lib.4. de Sacerdotio cap 1. ait, *Depoſuiſti peccatorum ſenectutem, ſumpſiſti gratiæ juventutem. Hoc præſtiterunt tibi Sacramenta Cœleſtia.* 123.

Pſalm. 42.

Quotidie innovandus eſt homo ad Euchariſtiam.

D. Auguſt.

D. Ambroſ.

Monet Paulus 1.Cor.5.num 7. *Expurgate vetus fermentum, ut ſitis nova conſperſio, ſicut eſtis azymi. Etenim paſcha noſtrũ immolatus eſt Chriſtus. Itaque epulemur non in fermento veteri.* Docet Apoſtolus qualiter debemus accedere ad Chriſti menſam & ait. *Expurgate vetus fermentum*, hoc eſt; abjicite à vobis vetus fermentum, ut ſitis nova conſperſio, hoc eſt juxta radicem Græcam & Hebraïcam nova maſſa, novaque farina mixta aqua, & retento illo veteri fermento non poterat fieri hæc nova maſſa, hæc nova mixta; Invitat nos Apoſtolus ad Chriſti menſam. *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus itaque epulemur* & qui ad Chriſti menſam accedit, exuat omnem vetuſtatem, novaque fiat maſſa, novus homo novo vitæ ſplendore. Anſel. ibi. *Nova itaque conſperſio debemus eſſe, id eſt, omnes innovati, & infuſione Spiritus Sancti unum per charitatem effecti, ut Paſcha manducare ſimus idonei, quia paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus; ad cujus eſum invitamur.* Ubi ad altare ſumere Chriſtum accedimus ab omni veteri homine debemus ſpoliari, ut innovati tantum epulum percipere mereamur. 124.

1. Cor. 5.

Qui ad Euchariſtiam accedit, veterem hominem exuat.

D. Anſelm.

Chriſtus Deus dum Euchariſtiæ Sacramentum jam inſtituere molitur, locum tanto myſterio idoneum quærens, duobus diſcipulis dixit, *Ite in Civitatem ad quendam, & dicite ei: Magiſter dicit: tempus meum prope eſt apud te facio Paſcha cum diſcipulis meis*: Matth.6.num.8 Multa diſputat ſubtiliter Magn Auguſt. exponens cur dicatur miſiſſe *ad quendam.* Et Evangeliſta ejus nomen non expreſſerit, quod etiam diſputat D. Chryſ. hom 8. in Matth. & ejus nomen non expreſſerit Evangeliſta, & ſanè maximè expenſione dignum eſt, nam vidimus, quod dum Chriſtus D. divertit ad alios ad prandium, eorum nomina exprimuntur. Sic quando D. Matth eum excepit, ait D. Luc.5.n.29. *Et fecit ei convivium magnum Levi in domo ſua:* Sic & quando in Bethania Lazarus & Martha exceperunt, fecerunt ei cœnam ibi: Joan.12.n.2. Cur ergo iſte, apud quem Dominus determinat Paſcha celebrare, & Euchariſticum Sacramentum inſtituere; apud quem hoc tantum myſterium peragendum erat, ſine nomine proponitur? Sic omni veſtutate depoſita erat innovandus, ut proprium ſuum nomen exueret & alio nominandus, ac dicendus eſſet. Ut ad hoc myſterium accedas, vetuſtas non ſolum re, ſed etiã nomine releganda eſt 125.

Matth. 26.

D. Auguſt.

D. Chryſ.

Luc 5.

Joan. 12.

Accipiens Euchariſtiam debet innovari, non ſolùm re, ſed etiam nomine.

D.Hilar. Ad hoc reſpicit D.Hilar. Can.3,in Matth.*Ideo hominem cum quo Paſcha celebraturus eſſet, non nominari;non enim Chriſtiani nominis honor credẽtibus erat præſcitus.* Non declaratur hominis nomen, quia alius honos nominis ab hoc Sacramento accepto erat præſcitus, ac promulgandus,

QUÆSTIO XVIII.

Quare Beatiſſ. Virgo Maria vera ſponſa Agni tam ſedulè ſe præparavit ad communicandas delitias Euchariſtici convivii?

126. D.Damaſc. REctè, ait D. Damaſc. ut ſæpè dixi; Deus diſpoſuit, omnia bona nos habere per manus Mariæ, ſic & altiſſimè ordinatum, ut Sanctiſſ. Virg. Maria ad hoc ſacrum Euchariſticum myſterium multam opem ſuam conferat erga nos. *Deipara menſa, & altare panis vitæ.* Hinc meritò Geometra ad cap. 1. Luc. in Catena Græca, eam appellat, *Menſam in qua eſt panis vita.* Geometri. D. Method. in Hypop. *Altare animatum panis vitæ.* D. Method. D.Bernard. D. Bernardin. apud Spiral. cap. 8. *Promptuarium ſacrum, cœleſtis Manna.*

127. Pſalm. 77. Ait Regius Vates Pſalm. 77.n.21. *Ianua cœli aperuit, & pluit illis Manna ad manducandum, & panem Cœli dedit eis, panem Angelorum manducavit homo, cibaria miſit in abundantia.* Et unde tanta ſaturitas panis potuit hominibus abundare; Rupert. Sapienter Rupert. lib. 1. de gloria & honore filii hominis, ait: *Quando factum eſt, quod dixit Angelus Mariæ; Concipies, & paries filium, & vocabis nomen ejus Ieſum: Tunc januas Cœli Dominus aperuit, & pluit nobis manna ad manducandum panem Cœli, panem Angelorum.* *Per Mariam paſcimur abundanter cœleſti pane.* O lim dicitur quòd Deus aperuit januas Cæli, & dedit manna figuram Euchariſtici Sacramenti: At verò in realitate, tunc Deus Pater januas Cœli aperuit, quando Verbum conceptum eſt in utero Virginis, tunc nobis dedit panem Cæli, Panem Angelorum formatum ex carne Virginea, & cibaria miſit in abundantia omnium cœleſtium, ac ſupernaturalium donorum.

128. Eccleſ. 24. De ſe ait Sanctiſſ. Virgo, ut communiter docent Interpretes, Eccl. 21.n.19. *Qui edunt me, adhuc eſurient; & qui bibunt me, adhuc ſitient.* Et quis, & quando, ô Sanctiſ. Virgo carnem tuam homo comedit? & ſanguinem tuum bibit; ut dicas tam apertè; *Qui edunt me adhuc eſurient?* Pulchrè ex D. Richard à S.Laurent. Bernard. rem expendit Richard. à S. Laurent. lib. 3. dicens: *O dives in omnes, & ſuper omnes Maria, de cujus ſubſtantia pars aſſumpta, totius mundi ſufficit ſolvere delicta:* Et agens de Chriſti morte ſubdit, *Nec ſolum tunc operata eſt illa caro mundi ſalutem; ſed & quotidie operatur; quia carne ejus, & ſanguine* *Maria nobis præbet pabulum Euchariſticum.* *paſcimur in filii Sacramento; quia caro Matris & Filii una caro, & ideo cum filio poteſt dicere, caro mea verè eſt cibus, & fortè propter hoc dicit: qui edunt me adhuc eſurient.* Euchariſtica menſa magnum, & myſticum hoc convivium de Maria venit, caro Mariæ eſt, & ſanguis eſt Mariæ ſanguis & caro, quæ nobis ibi dantur.

129. D.Bernard. De hac re meritò audiendus eſt D. Bernard. tom. 3. de B. Virg. ſect. 3. & ait: *Omnis inſtitutio Sacramentorum ad Euchariſtiam ordinatur: quamvis enim per concomitantiam in Chriſti corpore ſit divina ſubſtantia, & anima, ſola; tamen ſubſtantia panis tranſſubſtantiatur in ſolam ſubſtantiam carnis, non in divinitatem, neque in animam; & ut expreſſius magnificem illam digniſſimam, & beatiſſimam canrem de Virgine glorioſa deciſam, dico, quod tanta infirmitate nobilitatis eam dignavit Altiſſimus.* Eccleſia. Iſai. 33. Hoc Euchariſticum Sacramentum omnium miraculorum ab ipſo factorum eſt maximum, ut canit Eccleſia, in eoque, ut ait Iſai. 33. Hugo. n. 21. *Solummodo eſt magnificus Deus noſter,* ut explicat Card. Hugo: *Secundum totam ſuam magnificentiam.* *Quod Chriſtus ex Virgine accepit, maximè oſtentat in hoc Sacramento.* Conſidera ergo in tanto omnium operum apice Virg. Mariam, ut id primario, ac ex vi verborum in hoc Sacramento ponatur quod Chriſtus verus Deus ejus filius ex illa mutuavit, nempe caro, & ſanguis: *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus.* E matre Virgine ſumpta ſunt; non ſic verò anima, & Divinitas, quæ aliunde Chriſto adſunt, in Eucharia tantùm reperiuntur per concomitantiam, & non ex vi verborum. Quod maximè confirmatur, quia Chriſtus portionem ſubſtantiæ carnis, & ſanguinis, quam in Incarnatione aſſumpſit à Matre Virgine nunquam per accretionem dimiſit; ſed ſemper retinuit, ac conſervavit, ut docent D. Auguſt. ſerm. de Aſſumpt. c.5. D. Bern. apud Spinel. c.8. Rich. de S. Vict. c.23. in Cant. ex quo elegantèr ait Lantfranc. lib. de Euchariſt. de D. Ambr. *Panis de cœlo corpus de Virgine eſt.* D. Auguſt. D.Bernard. Richard. Lanfranc.

Cantic. 7.n.2. ſic Divinus ſponſus Virginem 130. Cantic. 7.
ſponſam alloquitur: *Vmbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigens poculis. Venter tuus ſicut acervus tritici vallatus liliis.* Quæ verba de Virgine Maria per reſpectum ad Euchariſtiæ Sacramentum interpretantur Honor. Alan. Guill. D. Ildeph. ſer. 1. de Aſſumpt. D. Ambr. de inſtitut. Virg. c. 14. & ait ipſe. Honor. Alan. Guillem. D. Ambroſ. *Verè alvus ille Mariæ crater tornatilis nunquam indigens poculis, in quo erat ſapientia, quæ miſcuit in cratera vinum ſuum, indeficientem cogitationis piæ gratiam, divinitatis ſuæ plenitudine ſubminiſtrans. In quo Virginis utero ſimul acervus tritici, & lilii floris gratia germinabat.* Pro magis exacta intelligentia ſingula verba Text. expendemus. *Vmbilicus tuus.* Alcazar, Cornel. ex radice Hebraica docent, quod *umbilicus,* idem valeat, ac *viſcera, & interna omnia vitalia,* ut Jecur, Cor. *Crater,* vas eſt amplum, & latum, quo in ſolemnioribus epulis uti ſolitum erat. Alcazar. Cornel. Ait ergo ſponſus: O Virgo ſponſa mea, tua viſcera, tua interiora tanquam vas magnum, & amplum, in quo formatum, ac confectum eſt celeſte vinum Euchariſtic. Paghin. *Tornatilis.* Pagn. & alii vertunt: rotundus, ob celeritatem, & velocitatem, qua cunctis hoc cœleſte vinum effundis, ac communicas. Honor. *Nunquam indigens poculis.* Honori. *Nunquam indigens poculis, hoc eſt, nobis ſitientibus præbet largiter.* Jam magnificè, ac liberaliter Virgo largitur hoc ſalutiferum vinum, ut non ſit cum menſura determinata; ſed veluti ita non ſit cum menſura: ita Guillelm. explicat; *Dei para abundantiſſimè nobis communicat Chriſti panem & vinum.* Guillelm. *Nunquam indigent; quotlibet inde hauriant, & quantum libet hauriant; nequit exhauriri. Nam & ſi inde bibant omnes peccatores terræ, nihilominus abundat, & redundat.* Non indiget poculis, ut exhauriatur, nam quamvis omnes bibant, non deficiet, ſed ſemper redundabit. *Venter tuus ſicut acervus tritici.* Acervus ſignificat abundantiam, ac felicitatem. Marianus venter ſalutiferum triticum in multa abundantia ac felicitate nobis dedit, illum nempe: qui ſe ipſum triticum appellat. *Niſi granum frumenti.* Joan. 12. *Vallatus illis:* hoc eſt ſimul cum pura, & integra Virginitate, cujus ſymbolum eſt lilium. Joan. 12.

Vel

D. Ambroſ. *Vel vallatus liliis*:ac floribus gratiæ, & ſanctitatis quam omnibus præbet. D. Ambroſ. ait *Lilii floris gratia germinabat.*

131. Gen. 27. Benedicens Iſaac filium ſuum Iacobum, ait illi, Geneſ.27.n.28. *Det tibi Deus de rore Cœli, & de pinguedine terræ abundantiam frumēti, & vini.* Duo hic maximè ponderanda ſunt, quia dum filio ſuo poſtulat frumenti, & vini abundantiam, ad quid ait: *De pinguedine terræ*; quod ſuperfluè videtur dictum; ſat erat dicere; det tibi Deus abundantiam frumenti & vini, ad quid, de *pinguedine terræ*, facit mentionem? Deinde cùm dicit abundantiam præcipuè non reſpicit tēporale frumentum, & vinum, & dequo Sancti ſolā ſufficientiam optabant Reſpicit ergo frumentum ſpirituale; Euchariſticum nempe; ſed quando ad hanc divinam menſam, mentem erigit, cur de pinguedine terræ quærit; quænam eſt hæc terra pinguis, de qua tantus panis præſtandus erat; Hæc terra eſt illa, quæ dedit fructum ſuum, Sanctiſ. V. Maria, de cujus pinguedine meritorum; venit nobis abundantiá hujus cœleſtis panis, & vini. D. P. lib. de Corpore, & Sanguine Domini c. 21. *In pinguedine verò terræ* ait *quia caro Chriſti de Virgine orta creditur ubi proculdubio Chriſtianorum præſtatur abundantia pleniſſima panis, & vini, in quibus ſine dubio vita fruitur Angelorum.* Ut nobis præpararetur pleniſſimā abundantia diviniſſimi convivii exigebatur, ut pinguis terra Maria intercederet, ut ex illius fertilitate nos nutriremur.

Euchariſtiæ abundantia ex pinguedine Mariæ.

D. Paſchaſ.

132. Communiter ſancti Patres, D. Aug. ſerm. 2 de Nativ. D. Bernard hom. 2. ſuper miſſus eſt, D. Cyril. Hieroſol. Catech. 2. D. Ambr. lib. de Inſtitut. Virg. c 8. D Hieron Cyprian & alii de B Virg intelligunt locum Ezech 45. n 3. In quo Prophetæ proponitur videnda *Porta clauſa principi*: quia licèt divinus Princeps Dei filius in ejus uterum ſit ingreſſus; tamen nullā Virginalis clauſtri, ac ſigilli apertio facta eſt; quia Deipara ſemper Virgo in conceptu & in partu, ut firmiter tenet fides Catholica; & ſubdit Propheta: *Princeps ipſe ſedebit in ea ut comedat panem.* Sedebit, ait, in ea per ſpatium novem menſium, & inde magno myſterio dictum eſt, *ut comedat panem.* Quæ verba exponens D. Ildeph. ſerm. 7. de Aſſumpt. ait. *Princeps in ea ſedebit*, ait, *ut comedat panem coram Domino: quia Dei filius in utero illius novem menſium ſpatio moratus eſt; indeque egreſſus tanquam ſponſus de thalamo; ſuo, ut comederet panem coram Domino.* Magnum ſanè myſterium, quòd verus princeps filius Dei ut comederet ſuum panem Euchariſticum, ſuſtinuerit clauſuram novem menſium in Virgineo utero; tam vehementi deſiderio deſiderabat hoc Paſcha manducare, ſuumque panem comedere, ut libenter per tot tempus voluerit in Virginis utero tanquam in thalamo contineri, ac coarctari. In rem noſtram: *Indeque egreſſus tanquam de thalamo, ut comederet panem*: Scilicet ſuum Euchariſticum; nam Chriſtus D. juxta multorum ſententiam ſuum corpus conſecratum in Cœnaculo cum ſuis Apoſtolis manducavit, & nos etiam cum illo tanquam membra cum capite, & ad hoc: *Sedebit in ea*; ſcilicet V. Maria per novem menſium ſpatium; quia ad hoc ut fieret diviniſſimus panis, Mariæ interventu exigebatur; nam per Mariam, & cum Maria habemus hoc cœleſte convivium, & ſine Maria non datur; nam ipſa eſt menſa, & altare, in quo panis vitæ, ut dixi in exordio quæſtionis.

D. Auguſt. D. Bernard. D. Cyrill. D. Ambroſ. D Hieron. D. Cyprian. Ezech. 45.

D. Ildeph.

Vehementer Chriſtus deſiderabat Euchariſticum panem.

Chriſtus in utero Mariæ, ut fiat panis Euchariſticus.

Apoc. 19. n. 8. Et datum eſt, ut cooperiat ſe byſſino ſplendenti, & candido: byſſinum enim ſunt juſtificationes Sanctorum.

VERSIONES.

Arabic. Et datum eſt ei, ut indueretur ſerico mundo, ac pellucido: Sericum autem eſt juſtitia Sanctorum.

D. Auguſt. Ut operiatur byſſino ſplendido, mundo: byſſinum autem ſunt juſta facta Sanctorum.

Pagnin. Ut cooperiat ſe byſſino ſplendido, & puro.

Syrus. Illud enim byſſinum debita ſunt Sanctorum.

EXPOSITIO V.

ET *datum eſt illi.* Superiori verſu, dixit ſacra revelatio, quòd uxor Agni ſe præparaverit ad nuptias; & ideò hic explicat ejus ornatus; & unde illi ſit comparatus; & ideò ait: *Datum eſt illi*: quia non ex nobis ſed ex Dei gratia bonis operibus ornamur, ut inde pleno ore *Non nobis Domine non nobis ſed nomini tuo da gloriam*; ut notat Richard. Victor Ansbert. qui ait: *Si datum eſt illi, proculdubio non à ſe habuit, ſed deſuper accepit.* Pro quo maximè notetur illa particula: *Cooperiat ſe*: qua oſtenditur per ſua naturalia non placere uxorem hanc ſuo ſponſo Agno; ſed per additum byſſini veſtimentum. Et datum eſt illi ut ſe cooperiat ſua vi, ſua manu, ſua operatione, & non alienā, quia ut ait Jacobus c. 1. n. 7. *omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens à Patre luminum.* 131.

Richard. Ansbert.

Bona opera noſtra, ex Deo.

Jacob. 1.

Biſſio ſplendenti, & candido Byſſinum cùm ſit ſubtiliſſima tela, ex lino multipliciter tonſo, carminato, atque purgato, ſatis optimè ſignificat juſtificationes Sanctorum, quæ fiunt multis perpeſſionibus; & tribulationibus, quibus ſponſa Agni maximè exornatur; ut ſtatim dicam. *Splendido, & candido*: id eſt, maximè purgato & limpido; & quòd valde mundum, & candidum eſt, fulget, & ſplendet, quod ſymbolum eſt tam ſanctitatis, quàm gaudii & felicitatis. 134.

Tribulationibus præparatur anima ad Deum.

Byſſinum enim ſunt juſtificationes Sanctorum Nam ſicut Byſſinus multa maceratione, & tunſione ad puriorem candorem, & ſplendorem evadit ſic que cum magno labore ſuam perfectionem acquirit. Rich. Vict. *Quia quemadmodum byſſinum magno labore perducitur ad candorem; ita Sanctorum juſtificatio longo agone provehitur ad perfectionem.* Albert, Magn ait: *Bene dicitur hic, quia ſicut byſſus per multas tonſiones ad candorem perducitur, ſic Sancti per multas tribulationes ad gloriam perducuntur.* Et non dicitur, Juſtitiæ Sanctorum, ſed *juſtificationes* & non dicit, *Juſtificationes* hominum, ſed *Sanctorum.* Quæ juſtificatio dicit veram, perfectam, & abſolutam ſanctitatem, qua homo maximè Deo placet, eique fit maximè gratus, de quo Suar. tom. 3. de grat lib. 7. c. 6. à n. 11. Syrus habet, *Illud byſſinum ſunt debita Sanctorum* Id eſt merita, quibus magna merces debetur his omnibus, tanquam ornamento veſtitur ſponſa Agni. 135.

Iuſtificatio multo labore perducitur, ad conſummationem.

Richard.

Alb. Magn.

Suar. Syrus.

QUÆSTIO XIX.

Quare ad nuptias Agni ejus uxor non exornatur auro, & lapide pretioſo, vel purpura, ſed tantum byſſino?

136. *Difficultas quæſtionis.*

VALDE celebris eſt conſuetudo apud gentes, ut ſponſæ antequam adducantur ad domum ſponſi, vel celebrandæ ſint nuptiæ, præclariſſimis veſtibus induantur, gemmis, & monilibus pretioſis ornentur, ut pulchriores appareant: Cur ergo etiam ad hunc ritum ſponſa Agni non componitur magna, ac diviti pompa, ut mulier illa Babylonica, quæ circumdata erat purpura, & coccino, inaurata auro, & lapide pretioſo. Apocal. 17. n. 4.

137. D. Chryſoſt. Tertull. *Non veſtis, ſed virtus verum mulieris ornamentum.* Eſther. 2.

Reſpondeo, quod hæc erat vera ſponſa Agni, cujus ornatum non componit veſtium luxuries, non pretioſi lapidis pulchritudo, ſed virtus pudicitiæ, ac caſtitatis decus. D. Chryſoſt. orat. de Paralyt. *Cultus corporis mulierem amabilem non facit, ſed virtus, & pulchritudo animi.* Tertull. lib. de habitu fœmin. ad eas alloquens ſic ait. *Caput maritis ſubjicite, & ſatis ornatæ eritis: veſtite vos ſerico puritatis, byſſino ſanctitatis, purpura pudicitiæ, taliter pigmentatæ, Deum habebitis amatorem*; ſingulæ puellæ maximum cultum exquirebant, ut Aſſuero Regi placerent; at vero *Eſther non quæſivit muliebrem cultum, ſed quæcumque voluit Egeus Eunuchus, cuſtos Viginum, hæc ei ad ornatum dedit.* Eſth. 2. n. 15. non quærebat cultum corporis, ſed animi, ac virtutis, & inde maximè placuit Deo, ac hominibus.

138. Cantic. 5. *Sponſa dum ſuo cultu ſpoliatur fulget, & reſplendet.* D. Ambroſ.

Dum anima Sancta quæreret ſuum dilectum ait Cantic. 5. n. 7. *Percuſſerunt me, vulneraverunt me, tulerunt pallium meum mihi cuſtodes murorum:* Ecce alicui videbitur magnum ſponſæ infortunium, à ſua veſte eſt expoliata, à ſuo cultu privata, numquid tunc erit omni ornatu denudata, ex eo quod cuſtodes abſtulerint pallium ejus? minimè eſt denudata, ſed tunc maximè meritis, ac virtute veſtita apparet; denudatur veſte, ut virtute reſplendeat D. Ambroſ. ibi: *Pallium ſuum ſublatum dicit, ut operta meritis & nuda fulgeret: quantumvis enim eſſet ſpoliata veſte, non tamen erat nuda.* Dum pallium illi aufertur, non ad damnum, ſed ad emolumentum illi inſervit; *ut nuda fulgeret.* Terrenis denudata, non manet obſuſcata, ſed denudata fulget; & reſplendet: quia, *Quantumvis ſpoliata eſſet veſte, non erat nuda:* Sed maximè virtute veſtita, quod eſt maximum ornamentum.

139. Exod. 28. D. Chryſoſt.

Ait Dominus Moyſi: *Facieſque veſtem ſanctam Aaroni fratri tuo in gloriam, & decorem*: Exod. 28. num. 2. Magna quæſtio eſt Expoſitoribus, cur cùm Dominus providerit veſtes Aaroni, Moyſi verò nunquam ſcribitur veſtes providiſſe? Quæſtionem ſolvit Chryſoſtom. homil. in eundem locum apud Bibliothec. Photii dicens: *Si Deus ſtolis illis acquieſcebat, quomodo Moyſen ante Aaron non induit? ut dicas non ea Deo potiora eſſe, & perfectè ad ſui ornatum ſufficere virtutem.* Et ſi omnia temporalia deficiant veſtes & victus, nihil deeſt, quod exigat homo virtutem habens.

QUÆSTIO XX.

Quare uxor Agni non ſe exornat quolibet byſſino, ſed illo maximè ſplendenti, ac candido?

140. *Iuſtus ſit candidus quoad ſe, reſplendens quoad alios.* D. Bernard. D. Antonin.

BYSSINUM, ut ſæpè dixi ob macerationes, ac tunſiones ſignificat merita, ac juſtificationes Sanctorum, quibus omnibus, ſponſa tanquam veſtimento veſtitur, hic autem byſſinus dicitur candidus, ac ſplendidus? Candidus nempe puritate vitæ, ſplendens verò quoad alios bono exemplo. Sanct. Bern. *Candidi ſunt interius, quoad ſe ipſos, ſplendidi exteriùs quoad alios.* D. Anton. Ulyſſipon. in frag. Apocal ait: *Uxor Chriſti, ideſt Eccleſia Sancta, vel qualibet anima fidelis, debet ſe præparare fide, & cooperire ſe byſſino, id eſt caſtitate ſplendenti, quoad conſcientiam, & candido quoad Corpus.*

141. Pſal. 92. *Virtus reſplendeat interiùs & exteriùs.* D. Bernard.

Ait Regius Vates Pſal. 92. n. 1. *Dominus regnavit, decorem indutus eſt, indutus dominus fortitudinem.* Duo veſtimentorum genera ad induendum Domino aptat Propheta, unum fortitudinis, aliud decoris; nonne ſufficiebat ei unum veſtimentum. Ad quid hæc duo? In decore intelligitur candor, ac formoſitas virtutum, ac bonæ conſcientiæ; in fortitudine verò ſplendor operationum, quâ luceat in aliorum oculis vincendo, ac deſtruendo adverſarios: Ecce decor, ac fortitudo, quæ pro indumentis debent ſumi à juſto Dei æmulatore, quibus duobus juſti animi gloria componitur. D. Bernard. lib. 3. de Conſiderat. ait. *Tu quoque eſto fortis in fide, decorus in gloria, & probaſti te imitatorem Dei. Fortitudo tua, fiducia bonæ conſcientiæ: decor tuus ſplendor bonæ opinionis. Ita quæſo, induere fortitudinem: induere veſtimentis gloriæ tuæ; veſtire duplicibus, quibus domeſticos ſuos, fortis illa mulier, induere conſuevit.* Non ſic, de conſcientiæ puritate gaudeas, ut penitus contemnas ea, quæ ſunt exteriora; ſed ſi te probaſti imitatorem Dei induere duplicibus interiùs, & exteriùs, in puritate animi, & in exercitio ſanctæ operationis; ut videant bona opera veſtra & glorificent patrem veſtrum, qui in Cœlis eſt?

142. Joan 20. Luc. 24. *Vera virtus interior etiā in exterioribus agnoſcitur.* D. Cyril. Hieroſol.

Redivivus JESUS ſtetit in medio Diſcipulorum ſuorum. Ioan. 20. n. 22. *Inſufflavit, & dixit eis: Accipite Spiritum Sanctum.* Luc. Tamen. 24. n. 49. *Vos autem ſedete in Civitate, donec induamini virtute ex alto.* Si Dominus per inſufflationem, jam dederat illis Spiritum Sanctum, ad quid jubentur in civitate manere donec induantur Spiritus Sancti virtute; Si illum jam in ſe habebant; ad quid expectabant adhuc illo indui? habebant quidem per inſufflationem Spiritum Sanctum internè, ejus tamen virtus exteriùs non circunſpiciebatur; & ideò illa virtute exteriùs erant induendi, tanquam veſte, quæ exteriùs apparet, perfecta, & conſummata virtus Divini Spiritus interiùs illuſtrat, & externè tanquam veſtis ornat, & circundat, multis & miris operationibus. D. Cyril. Hieroſolym. Catehc. 17. ait: *Intereà accipite gratiam, deinceps autem ſuſcipietis abundantiam. Vos ſedete in Civitate, donec induamini virtute ex alto. Nunc accipite ex parte, tunc accipietis perfectè: nam ille qui ſuſcipit, perſæpè habet id ex parte; qui autem veſte induitur, undique illa circuitur.* Qui virtutem habet tantum in animo, illam veluti habet ex parte, qui autem illa induitur, undique ea circumdatur, & totam illam tenet.

143. Salomon ditatus eſt à Deo ampliſſimè, ita ut ei dictum

Dictum ſit à Deo: *Ecce dedi tibi cor ſapiens, & intelligens, in tantum, ut nullus ante te ſimilis tui fuerit, nec poſt te ſurrecturus ſit.* 3.Reg.3.n.12.Et de eo

3.Reg.3.

tamen ait Text.ibid.n.1.*Confirmatum eſt igitur regnum in manu Salomonis.*Confirmatio, ac ſtabilitas regni Salomonis in multa ejus ſapientia nitebatur. Cur ergo non dicitur confirmatum eſt regnum Salomonis in ſapientia ejus, ſed *in manu ejus*? Cur confirmatio non tribuitur ſapientiæ, ſed manui ejus? perfecta Salomonis ſapientia non ſolùm illuſtrabat mentem intelligentia, ſed etiam prodibat in manibus per operationes præclariſſimas; nam licèt directione interioris ſapientiæ regnum eſſet confirmatum Salomonis; tamen exterius in omnium oculis confirmatum eſt operibus, quibus præfulgebat. Huc advoco id, quod dicit Gilbert Abbas ſerm.5 in Cant. *Qui penes te ſapientiam quærit, vehementer inveniat illam in foribus tuis, in modeſtia, in compoſitione hominis exterioris; A fructibus cognoſcitur, ſi apud te ſapientia moratur.* Parum prodeſt ſapientia interior, niſi exteriùs *à fructibus cognoſcatur.*

Sapientia interior, fulgeat in exterioribus.

Gilbert.

PRO SACRA EUCHARISTIA.

QUÆSTIO XX.

Quare ad epulas Euchariſticas uxor Agni byſſino candido ſe præparat?

144. DAtum eſt ei, *ut ſe cooperiat byſſino candido.* Byſſinus cùm per multas macerationes, tonſiones, ac carminationes deveniat ad candorem, ut habet Plin. lib.18 c.1.denotat, quod homo per multas probationes, ac examina debeat venire ad candorem, ac puritatem bonæ conſcientiæ, quam monet Apoſtolus, 1.Cor.11.n.28. *Probet ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat.* Ut multo virtutum apparatu ad divinam menſam accedat. Magno myſterio præſcribens Deus formam edendi Agnum, Exod.12,n.11. *Renes veſtros accingetis, tenentes baculos in manibus.* Quid ad Agni eſum facit prenſus manu baculus? Virgam ſignat baculus, & virgam judicandi, ac juriſdicendi, qua ſuum quiſque animum excutit, expendit ac rigidè examinat, ne indebitè Euchariſticum cibum ſumat, ut docet Apoſtolus citato loco: *Non dijudicans corpus Domini.* Unde ſapienter D.Thom.Opuſcul 18.c.16. ait: *Significat baculus juſtitiam, qua debemus nos de noſtris exceſſibus judicare ante communionem*: Scitè Doctor Angelicus cum Paulo conſentit, quanta virga cenſoria ſe debeat homo probare ac examinare, ut ad Euchariſtiam accedat: Fortè & hoc ſenſu Regius Vates, antequam introducat Chriſtum D.Sacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedech poſtulat Pſalm.109.n.2. *Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion.* Id eſt, ſpeculæ; hoc eſt, emittet Dominus virgam cenſoriam, ac judiciariam cum multa ſpeculatione, ac intuitione, qua homo ſeipſum judicet, ac probet, ut ad Chriſtum Sacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedech accedat.

Plinius.

1.Cor.11.

Exod 12.

D.Thom.

Maximè ſe debet homo probare antequam accedat ad Chriſti menſam.

Pſalm.109.

145. O quanta puritas, quanta ſanctitas requiritur, ut ad Chriſti menſam conveniamus! dum meus Jeſus Deo ſiſtitur, pro eo redimendo offerunt Parentes juxta legem, *Par turturum, aut duos pullos columbarum.* Luc.2.n.24. Cur ſicut offeruntur turtures, non ſic etiam offeruntur columbæ, ſed potius abjectis columbis, earum pulli aſſumuntur? quid magis habent pulli, quàm columbæ, ad hoc ut offerantur cum Chriſto? D. Bern. ſerm.59.in Cant. dicens: *Licet alias per columbam Spiritus ſanctus ſoleat deſignari, quia libidinoſa avis eſt, non decuit offerri in ſacrificium Domini, niſi ea ætate quæ neſcit libidinem.* Columba avis maximè libidini dedita, à qua ratione ætatis alienus eſt pullus, & Sanctiſſimus puer Jeſus non patitur ſibi proximum habere, quidquid libidinem redolet, quidquid carnis concupiſcentiam ſapit; ideò non columba, ſed pullus ad ſacrificium deſtinatur.

Luc.2.

D.Bernar.

Puriſſimus Jeſus fugit quidquid libidinem redolet.

146. Scribit D.Joan.12.n.1. *Jeſus ergo ante ſex dies Paſchæ venit Bethaniam ubi Lazarus fuerat mortuus quem ſuſcitavit Jeſus. Fecerunt ergo ei cœnam ibi, & Martha miniſtrabat; Lazarus verò unus erat ex diſcumbentibus cum eo.* Cùm dicitur quòd *Lazarus unus erat ex diſcumbentibus cum eo*, apertè ſignificatur quòd multi ſimul diſcumbebant cum Jeſu, & tamen Evangeliſta ſolius Lazari facit mentionem. *Lazarus unus erat*, &c. Cur alios tacet, & unius tantùm Lazari meminit? Facit hoc ſanè ad magnam commendationem, ac ſi ipſe ſolus eſſet dignus, ut nominatim in Chriſti convivio adeſſet: ipſe enim ſolus jam fuerat mortuus, & modò erat redivivus, & qui moritur mundo, & nova vita reſuſcitatur, hic dignus invenitur ut Chriſti convivio fruatur. D.Ambr lib.2 de Pœnit c...ait: *Reviſit ſolicitè Jeſus reſuſcitatum, & celebratæ reſurrectionis gratia lætus ad cœnam venit . . . in qua ille, qui fuerat mortuus, unus inter diſcumbentes invenitur.* Expende illud: *Reſurrectionis gratia lætus ad cœnam venit.* Ex mortuorum conditione abſolutus, ex Divina pietate gratia Reſurrectionis accepta, lætus, ac jucundus ad Chriſti convivium accedit.

Joan. 12.

Ad Euchariſtiam magna puritas exigitur.

D. Ambroſ.

147. Priuſquam Chriſtus D. inſtituiſſet Sacram Euchariſtiam, lavavit pedes diſcipulorum ſuorum, ut communiter, & ſuo loco dixi tom.5. in Evangelia, lib.7.cap.5. expoſit.2. tamen cùm de lotione pedum Apoſtolorum agit Joan. cap. 13 n.2. ait: *Cùm diabolus jam miſiſſet in cor, ut traderet eum Judas.* Ecce jam tunc diabolus erat in corde Judæ & Sacra Euchariſtia nondum erat inſtituta & tamen poſtquam Chriſtus D hoc divinum Myſterium conſecrando effecit; ſubdit D. Joan citato cap.13.n.27. *Poſt buccellam introivit in eum Satanas*: Tamen ſi ante inſtitutam Euchariſtiam, dicitur quòd diabolus erat in corde Judæ, quomodo aſſeritur, quòd poſt bucellam introiverit in eum Satanas? Quod magnam quæſtionem facit D. Auguſt tract 62. in Joannem. Dicam tamen quod diabolus in corde Judæ erat, antequam ad ſacram menſam accederet; & cùm diabolus agnoviſſet, quòd Judas polluta, ac ſacrilega anima divinum pabulum præſumebat aſſumere, præ horrore criminis ſtatim reſiluit à corde ejus diabolus, ut tam execrabilis turpitudo flagitio Judæ, non ipſi adſcriberetur, & inde intravit in eum poſt buccellam, ut eum argueret, & accuſaret. D. Anaſt. Synaita de ſanta Synaxi ait; *Poſt buccellam introivit in eum Satanas, non quod diabolus panem illum deſpiceret, ſed ut eum qui ſumpſerat, redargueret, & in judicium ſumeret.* Intravitque in Judam diabolus poſt bucellam, ut accuſator, ac carnifex; ut accuſator, ut eum argueret; ut carnifex, ut in judicio damnatum torqueret, de quo multa dixi tom. 3. verb. *Præparatio Euchariſtiæ*, & tom.5. lib 8. c.9.q.5.n.47.48.49. & infrà ſequent. quæſtione, & infrà.

Joan.13.

Joan.13.

Exhorreſcit diabolus nefas illius, cùm polluta anima ſuſcipit Euchariſtiam.

D. Auguſt.

D.Athanaſ.

QUÆSTIO

QUÆSTIO XXI.

Quare ad epulas Euchariſticas ſponſa Agni ſe præparavit non ſolùm byſſino candido, ſed etiam ſplendenti velut radiis gloriæ?

148. Ait Text. *Quod uxori Agni datum eſt, ut cooperiat ſe byſſino candido, ac ſplendenti*; ſeu relucenti, ac fulgenti ipſius veluti gloriæ radiis, tanta puritas requiritur ad hoc Euchariſticum Sacramentum, ut quodammodo quadam ſimilitudine puritatis gloriæ reſplendeat qui ad illud accedit. Quando in ſpecie trium peregrinorum apparuit Deus Abrahamo, dicitur Gen. 18 n. 1. *Apparuit ei Dominus in convalle Mambre*: Et cur alta providentia ſic diſponitur, ut Abrahamus in tam humili loco eum excipiat? *Mambre* frequentiſſimus erat ilicibus: Cur Deus famem diſſimulans, & cur primum magnum convivium Euchariſtiæ typum in Mambre celebrandum ordinat? Cur non magis paradiſum? quid habet Mambre ad hoc? *Mambre* idem eſt, ac viſio, quia ille ita purus, ac mundus eſt, ut Deum poſſit videre, ille ſolus aptus invenitur, ut hoc Euchariſticum convivium valeat in domo ſua, in corde ſuo excipere. D. Aug. ſerm. 70. de Tempore, ait: *Ubi tamen factum ſit hoc? ad ilicem Mambre, quod in Latina lingua interpretatur viſio, ſive perſpicacia Abrahæ. Erat enim mundus corde, ut poſſet Deum videre. In tali ergo loco, & in tali corde poteſt Dominus habere convivium.* Ubi eſt puritas, & mundities ad Deum videndum, ibi eſt puritas & mundities ad hoc convivium: *Erat mundus corde, ne poſſet Deum videre, & in tali corde poteſt Dominus habere convivium.*

Gen. 18.

Solus ille qui Deum valet videre dignus eſt, ut ad Euchariſtiã accedat.

D. Auguſt.

149. In eadem convalle Mambre perſiſto Intra meridianum tempus ſedet Abrahamus ad oſtium tabernaculi: Cumque elevaſſet oculos apparuerunt ei tres viri ſtantes prope eum: quos cùm vidiſſet, occurrit in occurſum eorum, & adoravit pronus in terram, & dixit: *Domine ſi inveni gratiam in oculis tuis, ne tranſeas ſervum tuum; ſed afferam pauxillum aquæ, & laventur pedes veſtri, & requiſcite ſub arbore; pondmque buccellam panis, & confortate cor veſtrum, poſtea tranſibitis: idcircò declinaſtis ad ſervum veſtrum.* Gen. 18. n. 8. Angeli in ipſo fervore diei Abrahæ apparent, & ipſe poſt pedum ablutionem buccellam panis offert, ad confortandum cor, in figuram Euchariſtici panis. Strabus ibi; *Buccellam panis in unum corpus Chriſti redacti.* Ubi duo profundè conſidera; Ait Abrahamus: *Idcircò enim declinaſtis ad ſervum veſtrum,* ut figuratè pane Euchariſtico reficiamini. Sic ſancti Angeli deſiderant, ac delectantur buccella Euchariſtica, ut idcircò apparuiſſe Abrahamo, ac in domum ejus veniſſe dicantur, ut divino hoc pane deliciarentur, illiúſque mira ſuavitate, ac dulcedine recrearentur. Secundò, in rem noſtram: Optimè agnoverat Abrahamus, illos tres viros eſſe tres ſpiritus puros, treſque Angelos ſanctos, Deum videntes, treſque divinas perſonas Trinitatis repræſentantes, ut canit Eccleſia, tres vidit, & unum adoravit in figura Sanctiſſimæ Trinitatis; & tamen eis proponit, ne prius hujus panis figuram comedant, quàm eorum pedes abluant: *Afferam pauxillum aquæ, & laventur pedes veſtri, ponámque buccellam panis.* Nam etſi eſſent Angeli ſancti & puri, ut de hoc cœleſti pabulo guſtarent, adhuc exigebatur ut pedes, hoc eſt, per eos ſignificati affectus lavarent: Tanta puritas, & ſanctitas ad hoc cœleſte convivium requiritur, ut etiam ipſi puri, ac ſancti Angeli Deum videntes ad guſtandam figuram hujus cœleſtis panis magis, ac magis ſe debeant mundare, ac purificare.

Gen. 18.

Strabus.

Euchariſtia deliciæ Angelorum.

Angeli etiã puri & ſancti, ut ad Euchariſtiã accedant, ſe debent mundare.

Ecce quanta puritas requiritur ad ſuſcipiendum hoc divinum Sacramentum, ac ipſum Deum. De creaturis recenter creatis loquens Moyſes ait, Gen. 1 n. 1. *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas.* Jã cœlum erat, terra, & aër, & ignis, cur ſolis aquis inſidere divinus Spiritus videbatur? Quid habét aquæ, ob quod magis placuerunt ad Dei ſedem? Omni alio elemento purior eſt aqua. Tertul. lib de baptiſmo, ait: *Habes, homo in primis ætatem venerari aquarum, quod ipſa, divini Spiritus ſedes, gratior ſcilicet cæteris tunc elementis; nam & tenebræ adhuc ſine cultu ſyderum informes, & triſtis abyſſus, & terra imparata, & cœlum rude: Solus liquor ſemper materia, de ſuo pura dignum vectaculum Dei ſubjiciebat.* Expende illud: *Solus liquor ſemper materia perfecta, de ſuo pura.* Major puritas, & mundities videbatur in aquis, inde illæ gratiores ſedes Deo præbebant, & ideò aliis elementis dimiſſis, ſolæ illæ electæ ſunt, ut Deum portarent. In rem noſtrã: *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas. In quibus ratio Baptiſmi recognoſcitur.* Ait Tert. cit. loc. cùm dicitur Spiritus ferebatur ſuper aquas, non quod ipſemet Spiritus realiter ferebatur, ſed quod quidam ventus calidus veniens productus ab Spiritu ſancto procedente à Patre, & Filio, ferebatur ſuper aquas; in quibus ratio Baptiſmi recognoſcitur, quo janua cœlorum aperitur ad videndum Deum, & ubi tanta eſt munditia, & puritas, quia datus aditus ad regnum cœlorum: ad videndum Deum, poteſt dari capacitas ad umbram Dei recipiendam, ſeu illius influẽtiam habendam quantò ergo major puritas erit neceſſaria non ad umbram, ſed ad ipſummet Deum realiter, & ſubſtantialiter recipiendum. 150.

Gen. 1.

Tertul. *Summa puritas requiritur ad mẽſam Euchariſticam.*

Tertul. *Vbi puritas ad ingreſſũ Cœli, & capacitas ad Dei ſedes.*

Apoc. 19. n. 9. Et dixit mihi Scribe: Beati qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati ſunt. Et dixit mihi: Hæc verba Dei vera ſunt.

VERSIONES.

Arabic. Beati vocati ad convivium Agni, &c. hic ſermo Dei verus eſt.

Syrus. Hæc verba mea, vera Dei verba ſunt.

Primaſ. Hæc verba Dei vera & juſta ſunt.

Vatabl. Et dicit mihi.

Aretas. Hi ſermones veri ſunt.

EXPOSITIO VI.

151. Et *dixit mihi.* Quiſnam eſt hic, qui dicit, non explicatur in text. Alcazar exiſtimat quòd ſit ille Angelus magnæ poteſtatis de quo agitur c. 19. n. 1. qui eſt, ut ait ipſe, ſanctus Petrus; ſicut infrà, cap. 22 ſanctus Paulus, & Joan ad pedes Angeli, ſeu Petri deoſculaturus accedit ob bonum nuntium ſibi revelatum de Roma ad fidem converſa; ſed ut benè obſervant Cornel. Tyrin. Ferrar. Angelus ille, nec eſt Petrus, nec Paulus, ſed revera Angelus qui revelabat Joanni Apocalypſim de quo dicitur in exordio: *Et ſignificavit mittens per Angelum ſervo ſuo Joanni.*

Alcazar.

Cornel. Tyrinus Ferrar.

Ex

152. Ex quo minùs placet ſententia Ruperti exiſtimantis Angelum hæc dicentem eſſe unum ex ſeptem habentibus phialas aureas, & qui dixerat.c.17.*Veni oſtendam tibi damnationem meretricis magnæ.* Si ergo ſolùm promiſerat ſe oſtenſurum unius mulieris damnationem, quomodo nunc omnium bonorum felicitatem annuntiat, dicens *Beati qui ad cœnam Agni vocati ſunt.* Hæc eſt Sancti Angeli conditio, quòd plus exhibet,quàm promittit Rupert.Abbas,& ait:*Plus oſtendit,quàm promiſerat,quippe qui non ſolummodo damnationem meretricis, verum etiam glorificationem mulieris beatæ uxoris Agni, & auditum Carminis cœleſtis, quod eſt Alleluia oſtendere,& audire facit.*Hoc Moraliter eſt dictum & non ad literam.

Angelus plus exhibet, quam promittit. Rupertus.

153. *Scribe.* Alenſis. *Quod ſi memoria labatur, ſcriptum invenitur*, & ut non pauci tantum id percipiant, ſed ut ad omium notitiam deveniat, & ut omnes hæc lecturi non deficiant animo, ſed ſpe corroborentur ad fortitudinem,& conſtantiam in omni perſecutione contra Adverſarios. *Beati qui ad cœnam Agni vocati ſunt.* Et quomodo beati: qui vocati ſunt?cum dixerit Chriſtus: *Multi ſunt vocati,pauci vero electi*:Matt.22.n.14.Cùm dicitur: *Beati vocati*,intelliguntur vocati non inefficaciter, ſed efficaciter ſecundum propoſitum, de quibus loquitur Paul Rom 8.n 30.*Quos prædeſtinavit,hos & vocavit,& quos vocavit,hos & juſtificavit*, &c.

Alenſis. *Cœleſtis gloria ſemper ſit fixa in noſtra memoria.* Matth. 22. Rom. 8.

154. *Qui ad cœnam vocati ſunt.* Sermo eſt hìc non de nuptiis militantis, ſed triumphantis Eccleſiæ, & de his nuptiis dictum eſt ſuprà:*Gaudeamus, & exultemus, quia venerunt nuptiæ Agni.* Et dicitur cœna, tum quia antiquitùs, nuptiæ noctu celebrabantur,tum quia ad veſperam, & ad finem vitæ, peracto illius labore obveniet; & hic dicitur cœna,cum Matth.22 n.4 dicatur prandium. *Ecce prandium meum paravi.* Ad denotandam cœleſtis convivii, & gaudii continuationem, & perpetuitatem: prandio enim continuo ſuccedit Cœna. Vide quæ infra dicam, q.25.

Cur dicitur Cœna. Matth. 22.

155. *Hæc verba Dei vera ſunt*:Cùm tam admirabile ſit, quòd vilis creatura humana ad tantam dignitatem ſublimetur, ut valeat cum Deo deſponſari,ut Angelus hæc dicens, quaſi timeat non ſibi eſſe fidem adhibendam, ideò ſubdit hæc verba Dei vera eſſe. D.Bernardin *Ut certius, & firmius credantur à nobis & in majori autoritate habeantur, non ſua,ſed Dei verba, quæ dixit, proteſtatus eſt eſſe vera.*Ac ſi dicat Angelus,Nemini licet de his dubitare,ſunt enim Dei verba firma, & indubita, ut ipſemet Chriſtus dixit: *Cœlum,& terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt.*

Suprema dignitas, quod una Anima deſponſetur cum Chriſto. D. Bernard.

QUÆSTIO XXII.

Quare ad cœnam Agni invitantur tantùm homines, ad cœnam verò hominis compelluntur intrare.

156. DUÆ inveniuntur Cœnæ in ſacro Text. una in præſenti ipſius Agni, ad quam tantum homines invitantur: *Vocati ſunt ad Cœnam Agni.* At cùm homo quidam magnus, & generoſus facit Cœnam magnam, neceſſe fuit cogere invitatos;ait enim ſervo ſuo. *Exi in vias & ſepes: & compelle intrare,ut impleatur domus mea.*Luc.14 n.23. Cur ergo ad unum invitantur, ad aliam verò compelluntur.

Difficultas quæſtionis. Luc. 14.

157. Ratio literalis eſt; quia ut dicitur Sap. 8.n.1. *Attingit à fine uſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuaviter.* Et ut legitur ex radicce Græca, *Fortiter*, id eſt, *robuſte*; valide ſuam voluntatem certiſſimè implet,& finem intentum obtinet *Suaviter*,ſeu,ut legit Vatabl. *Commode*:ſeu alii *benigne*, & *dulciter*, abſque eo, quòd noſtram libertatem lædat,& naturæ conditionem invertat, ſuaviter,benigno, ac levi modo una tantum voce ut hic: *Vocati ſunt ad cœnam fortiter*,robuſto & valido medio, & etiam ſæpè contrario ad finem intento ut venditione Joſeph ad Principatum, & medio etiam forti, & validè, ut dejectione Saülis in terram & etiam infirmitate, labore, ac oppreſſione, ut Beda, & alii explicant aliud Lucæ:*Compelle eos intrare*:ut dixi tom.4 in Evang c.14.q 17.n.116.

Sap.8. Græcus. Vatabl. *Deus fortiter, & ſuaviter vocat.* Beda.

158. Secundò: Ad exactam hujus rei intelligentiam expende text. D.Luc. cit. cap.14.n.21. ait Dominus ſervo. *Exi citò in plateas,& vicos Civitatis,& pauperes,ac debiles introduc huc:Et ait ſervus:Domine factum eſt, ut imperaſti & adhuc locus eſt: Et ait Dominus ſervo:Exi in vias & ſepes:& compelle intrare,ut impleatur domus mea.*Ubi maximè ponderandum, quòd dum ſervus exiit in vicos, ac plateas civitatis eſt ad vocandum; cum verò egreditur ad ſepes,& vias, illi mandatum eſt compellere;quia hi ut agreſtes degebant per vias, plateas, ac vicos; Illi verò compti, ac politi per urbem *in plateas Civitatis*, & vir præclare urbanus Chriſtianæ militiæ valde aptus eſt, & promptè Dei voci obedit, ſecus verò ruſtica progenies, quæ frequenter reluctare ſolet his, quæ ſuæ ſalutis ſunt. D. Greg Magn apud D. Thom. ait; *Cum de viis,& plateis ad cœnam quoſdam Dominus vocat, illum populum deſignat qui teneræ legis urbanam converſationem noverat, nempe homines in plateis verſantes,urbanitate comptos comitate urbanos, vocat Dominus ad virtutis convivium lautum, & verè regium, non verè invitat homines ruſticos, agreſtes & barbaros, quaſi hi deſciverint ab hominis generoſitate, & degeneraverint mores.*

Luc. 14. *Homo urbanus Chriſtianæ diſciplinæ aptus.* D. Gregor.

159. Pro quo eleganter audiendus eſt Clem. Alex. lib.8. Strom. ſic ſcribens: *Sicut enim homo, unus quidem verè homo eſt qui communem habeat prudentiam,aliter verò agreſtis,& belluinus. Sic etiam Comicus dixit:Caries eſt homo donec fuerit homo*: Ac ſi dicat: Quivis eatenus homo eſt, donec communi prudentia, urbanitate ducitur; nam homo agreſtis, & inurbanus videtur quòd non ſit homo integer, ſed ſemi homo, homuncio. Inde Chriſtus D. plene homines de urbanitate platearum vocat, ac ſi non ſit aptus, & docilis ad rem virtutis homo belluinus agreſtibus moribus degens.

Clem.Alex. *Qui urbanus eſt ſolus verè homo.*

160. Tertiò: Homo ille apud D. Lucam, qui fecit cœnam magnam,erat Paterfamilias, ut Text. exprimit, valdè potens, & magnus multos habens ſervos, multamque rem ad Cœnam magnam parandam. At verò in præſenti, eſt Agnus mitis,& humilis, & plus valuit devincere, ac attrahere Chriſti huilitas, quàm omnis majeſtas, ac celſitudo. Adhuc ſubſiſto in eadem parabola,D. Luc. *Compelle eos intrare.*At verò cùm ad crucem ſuam vocat,ait:*Si quis vult poſt me venire,abneget ſemetipſum,& tollat crucem ſuam & ſequatur me*:Matth. 16.n.24. ad cœnam magnam, & amplam præparatam compelli mandat homines, & de fortiter convocatis impleri menſam procurat; ad crucem autem ſolum voluntarios dulciter ac ſuaviter vocat; dicens: *Si quis vult.* Cur non magis compellit homines venire ad crucem, quàm ad cœnam magnam. Tot bona in humilitate crucis relucent,

Plus attrahit Chriſti humilitas, quàm majeſtas. Matth. 16.

relucent, ut ſedulè ad illam maximè currant homines abſque ullo forti medio adhibito, plus valuit ad ſe homines allicere humilitas crucis, quàm magnificentia, ac amplitudo cœnæ magnæ, Io. Xiphil. Patriar. Conſt. orat. de Ador. Crucis habita apud Grec tom. 2. & ait: *Videte quemadmodum neminē cogat, ſi quis vult venire; quaſi diceret, non vim affero, non cogo, ad bona enim voco, non ad mala, & odioſa, non ad caſtigationem, & pœnam ut etiā oporteat cogere: ſiquidem ipſa rei natura, potens eſt attrahere; ideo dixit: Si quis vult: magna enim ſunt: inquit quæ vobis bona affero, ac talia, ut volentes, libenteſque ad ſe convertant.* Tota bona in humilitate crucis apparent, in qua Dominus crucifixus expanſis manibus dulciter, ac efficaciter magis ad ſe, omnia traxit, quàm oſtenſa gloriæ ſimilitudine in cœna magna adumbrata.

Xiphil. Patriarch.

Plus attrahit crucis humilitas, quàm Maeſtas.

161. Cùm Dominus eſſet ingreſſurus in Sanctam Civitatem, ut ejus triumphale Imperium Hieroſolymitanis repræſentaretur, ſuis diſcipulis ait: *Ite in caſtellum, quod contra vos eſt; Invenietis pullum aſinæ alligatum, cui nemo unquam hominum ſedit: ſolvite illum, & adducite* Luc c. 9. n. 30. Non ſolùm quærit Dominus aſinum ad ſuum Imperium repræſentandum; ſed talem quærit aſinum, cui nullus hominum unquam ſederit, & cur ille qui cum aliis communem vitam agebat, in equitatu verò aſini, tantam novitatem, ac ſingularitatem eligit, ut talem aſcellum quærat qui nulli alteri unquam ſervierit, ut apertè denotaretur, nulli unquam hominum contigiſſe ut in humili aſino ſedens, populos ſibi devinxiſſet: hoc uni Chriſto erat reſervatum, qui primus in humili aſino detriumphat gentes. Olim dicebatur ſedere ſuper Cherubim. Pſ. 79. n. 2. & tamen in tanta majeſtate paucos ad ſe adduxit; nunc verò in humilitate aſini totus mundus poſt eum abiit. D. Chryſoſt. hom. 67 in Matth. ait: *Ecce Rex tuus venit manſuetus aſcendens ſuper jugalem, & pullum novum, non currus ut Reges cæteri agens, non vectigalia exigens, non elatus tumore nec ſatellitibus conſtipatus, ſed magnam undique monſtrans humilitatem.* Et tunc totum orbem ad ſe traxit.

Luc. 29. *Non ſedens ſuper Cherubim, ſed ſuper aſinum totum orbem traxit ad ſe.*

Pſal. 79.

D. Chryſoſt.

162. Cùm Deus deſcenderet ad Montem Sinai legem daturus, dicitur. Exod. 19. n. 16. *Et ecce cœperunt audiri tonitrua, & micare fulgura & nubes denſiſſima operire montem: clamorque buccinæ vehementius perſtrepebat.* Hæc in Synai monte geſta ſunt; conſidera nunc eundem Deum exiſtentem in alio monte, ſcilicet Thabor, cùm ibi eſſet Dominus reſplendet facies ejus ut ſol, adſunt Moyſes, & Elias, & tunc etiam ibi adſtant tres Apoſtoli, Petrus, Jacobus, & Joannes, & cùm de exceſſu, quem completurus erat in Jeruſalem loquerentur, ut ait D. Luc. q. 21. *Tunc ecce nubes lucida obumbravit eos, & vox de nube dicens: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui, ipſum audite.* Mat. 17. n. 1. Compone modo Deum in Syna, ac Deum in Thabor. In Syna voces audiebantur de nube exeuntes, ſed nec illius filius Dei oſtendebatur, nec quid paternum ſentiebatur, & univerſus populus à Deo longè eſſe cupiebat, nec illum audire volebat, ſed paucos unum tantum populum Iſraël ad ſe traxit. in Thabor auditur vox de nube, qua manifeſtè filius Dei oſtenditur, patri ſimillimus, ac gratiſſimus, cui Apoſtoli, ac diſcipuli libenter adhærent, eumque totus mundus, ut communem Magiſtrum audire exopat: Unde tanti rei differentia? in Sina erat Deus totus in Majeſtate; quomodo ipſe ſolus erat adorandus? *Dominum Deum tuum adorabis.* At in Thabor erat totus agens de præcepto ſibi à patre impoſito; ſcilicet humiliationis mortis & crucis, & majora ſigna divinitatis humilitas crucis, quàm majeſtas divinæ poteſtatis exhibuit, magniſque omnes gentes ad ſe adduxit mortis abjectione, quàm fulgurantibus divinitatis luminibus. Ad hoc reſpicit D. Damaſc. orat. de Transfig. & ait: *Equidem olim in Monte Syna fumus, & procella, & caligo, & ignis terrorem inferens, ſummam illam dimiſſionem occultabant. Nunc autem omnia ſplendore, ac luce perfunduntur. Et enim univerſitatis conditor, & dominus ex paterno ſinu acceſſit, ad ſervos indulgenter ſe dimittens, ac formam ſervi ſuſcipiens, ut caperetur Deus, qui ab hominibus capi non poterat per ſeipſū, in ſeipſo divinæ naturæ claritatem oſtendens.* In monte Sina, fulgura, ignis terrorem incutiens, advenientem divinitatem occultabant. At in Tabor; *Formam ſervi ſuſcipiens in ſeipſo divinæ naturæ claritatem oſtendit.* Quo maximè ejus divinitas adoratur, ac manifeſtatur.

Exod. 19.

Luc. 9.

Matth. 17.

Magis declaratur divinitas abjectione crucis quàm fulgurantibus luminibus.

Damaſcen.

Pro Sacra Euchariſtia.

QUÆSTIO XXIII.

Quare qui conveniunt ad cœnam divini Agni Euchariſticam, beati vocantur.

QVI dignè, ac debitè communicat ad corpus ac ſanguinem Chriſti Dom. jam dici poteſt beatus, quia in ſe jam habet Auctorem, ac cauſam totius beatitudinis qui eſt Deus, pro quo elegantiſſimè audiendus eſt D. Chryſoſt. hom. 24. in prima ad Cor. dicens, *Dum in hac vita ſumus, ut terra nobis cœlum ſit, facit hoc myſterium. Accede igitur ad cæli portas, & diligenter attende, & tunc quod dicimus intueberis. Etenim quod ſummo honore dignum eſt tibi in terra oſtendam? Nam quemadmodum in Regiis non parietes nō tectum aureum ſed regium corpus in throno ſedens, omnium præſtantiſſimum eſt: ita quoque in cælis regium corpus, quod nunc videndum in terra tibi proponitur. Neque enim Angelos, neque Archangelos, non cœlos, non cœlos cœlorum, ſed ipſum horum omnium Dominum oſtendo tibi* Quid enim in ipſo cœlo facit cœleſtem curiam, ac beatitudinem? ipſemet Deus in ea exiſtens; atqui in hoc Sacramento verè & realiter eſt Deus, ut adeſt in cœlo: ergo dum hoc divinum Sacramentum accipis, jam verè intra te eſt ipſa beatitudo. 163.

D. Chryſoſt.

Dum homo communicat, in ſe jam habet quodammodo æternam felicitatem.

In illo admirabili Euchariſtico ſermone, ait Chriſtus Joan 6. n. 55. *Qui mãducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die.* Dicitur habere vitam æternam; quia accepto corpore Chriſti, jam habet jus ad illam; tamen preme verba; cum loquitur de reſurrectione, de futuro eſt ſermo: *Et ego reſuſcitabo eum* Cùm verò de vita æterna de præſenti; *habet*, quia habet jam gloriam, id eſt Euchariſticam ipſam in qua tota Trinitas continetur; & ideò addit *æternam*, dicente Theophilacto. *Æterna non eſt puri hominis caro, ſed Dei; & hominis* 164.

Ioan. 6.

Euchariſtia de præſenti, jam dicitur conferre vitam æternam.

Theophil.

Satis difficilis eſt illa ſententia, quæ olim Interpretum torſit ingenia, cum Æterna ſapientia de ſe dicat, Prov. 8. n. 31. *Delitiæ meæ eſſe cum filiis hominum.* Et cur non potius cum beatis Angelis, natura, & merito præſtantioribus? Imo quidem neque cum Angelis ipſis, nec cum alia quavis creatura; 165.

Proverb. 8.

creatura ; neque enim is eſt Deus noſter, qui de mendicitatibus creaturarum delicias captet. At cùm multi prædicta verba de Euchariſtico ſacramento accipiant, ad quorum mentem alludens D. Laur. Juſtin. ſerm. de Euchariſtia, ait: *Nequaquam imprudenter arbitrandum eſt, quod Deus ullam ab Angelis, ſeu hominibus lætitiæ percipiat cauſam cum eoſdem ſpiritualibus, & æternis faciat exuberare delicias. Ipſe enim ſibi ipſi gaudium eſt, beatitudo perennis, ſempiternæ, eſſẽtialéſque deliciæ. Verum ob præcipuum quem ad homines gerit dilectionis affectum, illis* (in Euchariſtia (*impertiendo proprias, eorum ſuas aſſerit eſſe delicias.* Itaque Deus, qui ſibi ipſi eſt gaudium & beatitudo perennis, & ſempiternæ eſſentialéſque deliciæ in hoc Euchariſtico, ſuas ait delicias eſſe cum filiis hominum, non quia inde delicias ſuas aucupetur Deus, ſed quia ſuas ſempiternas, & eſſentiales delicias tunc cum homine communicet. Inde ait Æterna ſapientia: *Deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum*: quia in Euchariſtico Sacramento omnes ſuas delicias æternæ beatitudinis hominibus communicat, eóſque tantarum felicitatum participes facit. *Non quidem, ut ſuas à filiis hominum captet delicias, ſed ut cum filiis hominum communicet proprias.* Conſidera qualem guſtet voluptatem, qui guſtu à terrenis purgato ad cœleſtem menſam accedit, ubi Deus ſuis cum homine deliciis perfruatur, & ſuas cum filiis hominum delicias impartiatur: ô inſuperabilis charitas, ut homo in terris, jam deguſtet cœleſtes delicias.

D. Laur. Iuſt. Deus cum homine in Euchariſtia ſuis deliciis perfruitur.

166. His convenit Regius Vates canens: *Pluit illi manna ad manducandum: Panem cœli dedit eis: Panem Angelorum manducavit homo, cibaria miſit eis in abundantia.* Pſal. 77. n. 25. Non facilè expendunt Interpretes quamobrem Euchariſtia *Panis Angelorum* nominetur. Nunquid Angeli de hoc pane veſcuntur, & vino potantur? Hic ne panis cœlicus, pro Angelis alendis Eccleſiæ datus eſt? An Angeli tenentur aliqua fame, ut indigeant? Rup. hoc dubium proponit, illique peracutè reſpondet, l. 3. in Exod. & ait: *Panis cœli, panis Angelorum, ille eſt, qui in Evangelio ſuo dicit: Ego ſum panis vivus, qui de cœlo deſcendi: Hic enim victus eſt, & vita Angelicæ ſubſtantiæ: nam in eum deſiderant Angeli proſpicere.* Euchariſticus cibus Angelorum panis meritò nominatur. *Hic enim victus eſt, & vita Angelicæ ſubſtantiæ.* In hoc alimento nulla ſubſtantia panis, & vini eſt, ſed tota ſubſtantia Divinitatis ibi exiſtit, quia Angelici ſpiritus cœleſti gloria paſcuntur. Totum eorum alimentum cœleſtis gloriæ eſt contemplatio ipſius Divinitatis, quæ tota eſt in hoc Sacramento: Hic ergo panis Deo plenus, mentis ore ab Angelis guſtatus, eorum eſt beatitudo: Hoc enim victu alitur cœleſtium ſpirituum beatitudo, ex eoque beatæ Angelicæ ſubſtantiæ vita conſtat: Hoc cibo Raphaël veſcitur, dicens: *Ego cibo inviſibili, & potu, qui ab hominibus videri non poteſt utor.* Tob. 12. n. 19.

Pſalm. 77. Rupert. Ioan. 6. Euchariſticus panis vita, alimentũ beatitudinis Angelorum. Tobiæ 12.

167. Cùm facta eſſet hora, diſcubuit Jeſus, & duodecim Apoſtoli cum eo, & ait illis: Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum antequam patiar: *Dico enim vobis; quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei.* Luc. 22. n. 16. Quid vult Dominus ſignificare, dum ait, quod hunc Euchariſticum cibum non ſit manducaturus, donec impleatur ac conſummetur in beatitudine, ac ſi Euchariſtici cibi deliciæ; quæ hic inchoantur in cœleſti beatitudine conſummentur: qui dignè ſuſcipit Euchariſtiam, jam incipit in hac vita haurire cœleſtes delicias, quas percipit ex dulcedine, ac ſuavitate divini pabuli. *Guſtate, & videte quàm ſuavis eſt Dominus.* Pſal. 33. n. 9. At in patria conſummantur clara Dei viſione: hic inchoantur dulcedine, illic perficiuntur viſione. D. Cyrill. *Verbum quod caro factum eſt non deſinens eſſe Verbum, ſed efficiens carnem vivificam.* Et poſt pauca ſubdit maximè notanda. *Convertens oblata* (id eſt panem, & vinum) *in veritatem propriæ carnis, ut corpus vitæ, quaſi quoddam vivificativum inveniatur in nobis.* Verbum nempe divinum, quod eſt virtus vivificativa Dei, convertens panem, & vinum in veritatem propriæ carnis; Euchariſtico hauſtu nos vivificet in gloriam, *ut corpus vitæ, quaſi quoddam ſemen vivificativum, inveniatur in nobis:* ut qui ſemen mortis in paradiſo hauſimus, quaſi quodam vivificativo ſemine, Dei vita ad immortalitatem reficiamus hac dulcedine, in alia verò, inſuper viſione.

Luc. 22. Euchariſtiâ inchoatur beatitudo in hac vita. Pſal. 33. D. Cyrill.

Quæstio XXIV.

Quare in Cœna Agni non explicantur fercula, nec dapes, maximè verò in Cœna Dei declarantur, ac exprimuntur?

Ait cœleſtis vox in præſenti: *Beati qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati ſunt.* Infrà verò num 18. Angelus ſtans in Sole clamat: *Venite, & congregamini ad cœnam magnam Dei ut manducetis carnes Regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & ſedentium in ipſis, & carnes omnium liberorum, &c.* Ecce in Cœna Agni non explicantur dapes, & fercula, maximè verò in cœna magna Dei, carnes Regum, & fortium &c. Cur ergo hic explicantur illic tacentur. 168.

Difficultas quæſtionis.

Reſpondeo ad quæſtionem quod per Cœnam Agni intelligitur Cœna, ac menſa Euchariſtica, in qua repræſentatur mors innocentiſſimi Agni Jeſu Chriſti, ut ex multis Patribus ſuprà dixi: Per Cœnam verò magnam intelligitur cœleſtis beatitudo, in qua datur ſuprema quies, ac requies cum Deo, ut infrà ex multis Auctoribus referam verſ. 17. licèt ergo dona divina, quæ in cœleſti patria conferuntur, aliquo modo figurativè valeant deſcribi tamen tot & tanta ſunt dona, quæ in Euchariſtia communicantur, ut non poſſint etiam figurativè ad numerum, ac computum redigi, & ideò in Cœna Agni nulla eorum ſpecialis fit mentio, ut in Cœna Dei reperimus ſcriptum Et optimè confirmatur quod in Cœna magna hominis dicuntur omnia parata genericè Luc. 14. n. 17. At in prandio, quod Rex præparavit in nuptiis filii ſui, ſpeciatim dicuntur: *Tauri mei, & altilia occiſa ſunt.* Matth. 22. n. 4. Quam quæſtionem excitavi, & reſolvi, & confirmavi tom. 4. in Evang. cap. 21. q. 8. n. 52. & tom. 3. cap. 15. n. 174. 175. 169.

Dona gloriæ non verò Euchariſtiæ poſſunt explicari. Luc. 14. Matth. 22.

Abbas Abſalon ſerm. 32. ait quod hæc Cœna Agni, *Eſt pax æterna, theſaurus indeficiens ſumma gaudiorum, conſummatio omnis conſummationis: Deinde hujus Cœnæ convivæ extra illam, nihil poſſunt appetere, quia Deum, qui eſt omnia omnibus, perfectè ibi noſcuntur poſſidere.* Cùm ergo in hac Cœna ſit Deus, qui eſt omnia omnibus, extra illum nihil poſſumus appetere, quo enim in hac Cœna paſcimur, in illo omnia habemus, quo ſolum mens noſtra perfectè ſatiatur. 170.

Abbas Abſalon. In hac menſa ſunt omnia quæ deſiderari poſſunt.

Magdalena ipſo Reſurrectionis die valdè manè, cùm defuncti conſpectum eſuriret, pergit ad mo- 171

numentum, & non inveniens ſanctum cadaver, tota effunditur in lacrymas: ſemel & bis aſpicit, & non inveniens, quem eſuriebat, tota in fletus prorumpit. Adſunt illi duo Angeli in albis, ut eam à lacrymis temperare faciant; ſic ſcribit Joan. 20. n. 12. *Vidit duos Angelos in albis ſedentes, unum ad caput, unum ad pedes, ubi poſitum erat corpus Jeſu. Dicunt illi: Mulier quid ploras?* Unum tantùm Jeſum defunctum perquirebat mulier, hunc eſuriebat, & tamen duos invenit ſibi adſtantes Angelos ſplendentibus veſtibus, elegantiſſimos præclara ſpecie, qui eam multo affectu nituntur conſolari, Quid amplius Maria exoptas? Quærebas corpus magni Conſilii Angeli, invenis duos Angelos? Quærebas mortuum, invenis vivos, & tamen non quieſcis? Cur eſuries tua, deſiderium tuum iis non adimpletur? Abſit, non ab Angelis, non à creatura aliqua, ſed ſolùm à cœleſti pane Jeſu, humanus animus adimpletur, ac ſaturatur Elegantiſſimè Origen. homil. ult. in diverſ. ait: *Noli quæſo dulcis magiſter, Magdelana ultra protrahere deſideriũ, quia ecce jam triduo ſuſtinet te, nec habet quid manducet, nec habet unde ſatiet animam ſuam eſurientem, niſi te manifeſtando porrigas illi panem corporis tui, & de fragmẽtis tuis repleas cophinum cordis ſui.* Licèt adſint Angeli decora facie, fulgurante veſte, ſpeciem gloriæ præ ſe ferentes: tamen illis non quieſcit nec ſaturatur cor Magdalenæ, niſi tantùm illi adveniat Jeſus qui eſt cœleſtis panis, quo ſolùm humanum cor adimpletur, ac replet vacuitatem ſuam. *Niſi te manifeſtando porrigas illi panem corporis tui, & de fragmentis tuis repleas cophinum cordis ſui.*

Joan. 20. Fidelis anima non Angelis ſplendentibus, ſed ſolo pane Ieſu ſatiatur.

Origenes.

172. Multo clamore mulier Chananæa petebat à Jeſu ſanitatem filiæ ſuæ dicens: *Etiam Domine, nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de menſa Domini ſui.* Matth. 15. n. 27. Cui illicò ejus fidem extollens Dominus reſpondit. *O mulier magna eſt fides tua.* Et cur ita ſublimatur fides mulieris petentis micas? potius laudibus celebranda erat ſancti latronis fides qui è manu Crucifixi regnum petebat; ſolùm enim magna, & acutiſſima fides à Crucifixo poterat regnum expectare. Micas verò è menſa tenuiſſimi pauperis ſperare licebat. Cur ergo non fides latronis, ſed mulieris maximè commendatur, ac laudatur? Quia perſpicacia fidei optimè exploratũ erat quod plus valebat una mica è menſa Chriſti ad conferendum omne bonum, implendàmque vacuitatem humani cordis, quàm omnis amplitudo Altiſſimi regni à latrone maximè exoptati; una mica è menſa Chriſti abundantiſſimè ſuper adimplet & ſatiat omnẽ eſuriem humani cordis, omnibus beneficiis, ad quod ſpectat D. Ambr. ad cit. loc. Luc. *O mulier, magna eſt fides tua! O uberes micæ, quæ repellitis jejunium ſempiternum, quæ colligentem pauperem æternis expletis alimentis.* Cùm mica hujus diviniſſimi panis, venit largiſſima abundantia, quæ omnem noſtrã indigẽtiam ſatiat, & ſuperadimplet.

Matth. 15. Una mica Euchariſtiæ plus ſatiat quam omne regnum exoptatum.

D. Ambroſ.

QUÆSTIO XXV.

Quare menſa Euchariſtica, non dicitur prandium, ſed Cœna?

173. HAnc quæſtionem excitavi, & tractavi tom. 4. in Evang. c. 24. q. 2. nunc breviter doctrinæ gratiâ iterum hîc repetenda. Et ideò dicitur cœna nuptiarum Agni, quia apud veteres ſolemnis conſuetudo erat, ut nuptiæ peracto jam die, & diei negotiis abſolutis celebrabantur, veſpere & noctu, ut patet ex Mat. 25. ex parabola decem virginũ, quæ cum lampadibus exierunt ad recipiendũ ſponſum venientem ad nuptias: deinde cœleſte convivium dicitur prandium, ut Matth. 22. n. Aliquando verò Cœna, ut in præſenti ad deſignandam continuationem, ac perpetuitatem cœleſtis convivii, ac gaudii, ut tenent Rib. Corn. Lahay & alii qui docent quòd in utroque loco tam per prandium, quàm per cœnam, denotatur cœleſtis beatitudo. Beda, & alii dicunt, quòd ideò dicitur cœna quia ad veſperam, & finem vitæ nobis contigit, peracto jam labore hujus vitæ. Ad hujus rei guſtum.

Iuxta varias ſententias, cur cœna dicitur?

Matth. 25. *Matth. 22.* *Ribeira. Cornel. Lahay. Beda.*

Sacra ergo Euchariſtia vulgariter, ac communiter Cœna dicitur in Scriptura, ut hic: & Luc 4. n. 16. *Homo quidam fecit cœnam magnam*, quod ad feſtum Corporis Chriſti accommodat Eccleſia. 1. Cor. 11. n. 20. *Convenientibus in unum jam non eſt Dominicam Cœnam manducare.* Et ita canit Eccleſia: *Ad Cœnam Agni providi.* Cur ergo Corpus Chriſti non dicitur prandium, ſed cœnam, quia hoc tantum myſterium in tenebroſa obſcuritate ſenſuum lumine fidei percipiendum eſt. 174.

Luc. 14. *1. Cor. 11.*

Deinde quia Cœna vocabulo Græco dicta eſt, *Quod laboribus ſuperſedere faciat*: ut ait Plutarchus in Parabol. Sympoſ. decad. 8 prob. 6. Prandium verò è contra ad labores homines mittit. D. Iſid. Etym. l. 20. ait: *Propriè prandium veteres vocabant omnẽ militum cibum ante pugnam, unde eſt illud Ducis alloquium: Prandeamus tanquam ad inferos cœnaturi.* Sic dicebat fortiſſimus Græcorũ dux Leonides cum ſuis trecentibus militibus pugnaturus contra innumeros Xerxis milites: *Prandete hic commilitiones in inferno cœnaturi* Cœna ergo rectè dicitur ſacra Euchariſtia, & non prandium: tantùm enim diſtat ut ad labores mittat, quod ſuperſedere faciat à laboribus, ab omni enim moleſtia, & oppreſſione, ac afflictione nos liberat, & dat omnem quietem, requiem, ac dulcedinem. 175.

Plutarch. *D. Iſidor.* *A ſacra Euchariſtia quies & requies.*

Cùm agnoſceret Eſther iratũ Aſſuerum in Iſraëlitas, & tam crudeliter iratum ut in eos promulgaverit mortis ſententiam, cùm de populi ſalute ageret, & benè agnoſceret ſe rem valdè difficilem, & arduam aggredi, irato Regi ait, c. 5. n. 4. *Si Regi placet, obſecro, ut veniat ad me hodie, & Amã tecum, ad convivium.* Et quomodo chariſſima mulier, charitate in populum fervens ſplendidum convivium parat, cùm in ſuos inſtat mortis ſententia Sic Regina tuorum miſeram conditionem deſpicis, ut dum illi lacrymis expectant extremam ruinam, tu convivia cum Magnatibus adornas? Ninivitarum Rex in ſimili preſſura, jejunium prædicat, Jonas 3. n. 7. *Et præco clamavit, & dixit in Ninive ex ore Regis: Homines, & jumenta, & boves, & pecora non guſtent quidquam.* Hi ad jejunium pro avertenda populi morte, & tu Regina ad convivium vocas? Alto ſpiramine prudens Regina in ſuo convivio odorem cœleſtis panis hauriebat, & inde optimè agnoverat, quòd una umbra illius efficacior erat ad omnes hoſtiles impetus diſſolvendos, omnémque laborem excludendum, quàm omne jejunium cum multa pœnitentia, ac oratione. Ubi enim umbra hujus panis datur, omnis afflictio mitigatur, omniſque preſſura ſuperatur, & ibi eſt omnis quies, & requies, cum omni ſuavitate. Rup. l. 7. de gloria Trinitatis. *Eſther*, ait, *mirabili uſa conſilio, odore magni Sacramenti hoc fecit, ut Regis animus ad gratiam & miſericordiam ſuæ proſcriptæ gentis inclinaretur* Odor hujus convivii abſolvit iras Regis, & hoſtiles inimici cruentiſſimi machinas perdit. 176.

Eſther. 5. *Jonas. 3.* *Euchariſtia diſſolvit omnes hoſtiles labores & dat requiem* *Rupert.*

Impera

177. Imperatum eſt Hebræis, ut carnes Agni ederent, & ut ſimul ab ejus ſanguine abſtinerent. *Et ſument de ſanguine ejus, & ponent ſuper utrumque poſtem, & in ſuper liminaribus domorum, in quibus comedent illum* : Exo.12.n.7. Agnus caſtus comedendus erat, ac ſanguis effundendus, ut ungerentur poſtes domus; Jeſus autem de ſe ait, Jo.6. *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus.* In veteris Agni convivio jubebantur carnes edere, ſed non jubebantur ſanguinem potare. Et cur in veteribus non permittebatur potus ſanguinis : in Novo autem Teſtamento ſimul cum cibo carnis, mandatur potus diviniſſimi Agni; Rationem indicant ſequentia verba Text. *In me manet, & ego in illo.* Quibus perfectiſſima unio manducantis cum cibo indicatur : per vetera Sacrificia non dabatur talis perfectio unionis, ſed tantùm erant, ad evitanda pericula externa, ad muniendùmque adverſus externos, hoſtes, & ne Angelus percutiens Ægyptum Iſraëlitarum domos ingrederetur, & ideò in ſuperliminaribus domorum Agni immolati ſanguis ponebatur : At verò Euchariſticus cibus corporis, & ſanguinis innocentiſſimi Agni Jeſu Chriſti nobis datur ad robur ac munimen interius, ac exterius, ad hoſtes viſibiles, & inviſibiles profligandos, ut undique interius, & exterius nobis ſit ſumma pax, & quies. D. Cypr. ſer de Cœna Dom. & ait : *nobis itaque ipſe Chriſtus pincerna porrexit hoc poculum, & docuit ut non tãtùm exterius, ſed interius aſperſione omnipotenti anima muniretur, & penetrans omnia tanti medicamenti virtus, quidquid eſſet intus, ibi durum effugeret.* Expende *quidquid eſſet intus durum*, nempe moleſtans, ac crucians effugeret.

Exod. 12. *Joan. 6.* *Euchariſtia interiùs, & exteriùs munimur contra omnem adverſitatem.* D. Cyprian.

178. Dicitur Num. 23. n.21. *Non eſt idolum in Iacob, nec videtur ſimulachrum in Iſraël.* Multi C. ex Hebr. legunt: *Non videre fecit fatigationem in Iacob, & non vidit laborem in Iſraël ſeu dolorem* Quomodo dicitur homines hujus vitæ, in qua eſt labor, & afflictio, non ſenſiſſe ærumnas, fatigationemque ignoraſſe : Cur ergo dicitur Iſraëlitas dum vitæ ſupereſſent, minimè laborantes, fatigatóſque vidiſſe; Conſidera, quòd ſtatim addit Tex. *Dominus Deus ejus cum eo eſt.* Ubi Dominus nobiſcum eſt, tametſi omni preſſura mundi premamur, omnibúſque laboribus vexemur, ſic tamen reficimur, ac conſolamur, ac ſi nunquam labores, ac afflictiones tangeremus. Oleaſter. *Quaſi reddat rationem, quare in eis non eſſet labor; quia ſcilicet Deum ſuum præſentem & amicum habebant.* Cùm ergo dignè communicans Deum ſecum habeat, nullo labore, nulla moleſtia poteſt vexari, ſed omni conſolatione, ac levamine recreari.

Num 23. *Alia lectio. Qui ſecum Deũ habet, nullo labore vexari poteſt.* Oleaſter.

Quæstio XXVI.

Quare dum Angelus agit de Myſterio Euchariſtico, addit, Hæc verba Dei vera ſunt?

179. MAGNA ponderatoine dignum eſt, quod dum Angelus de Euchariſtico Sacramento agit, ait: *Hæc verba Dei ſunt vera.* Tanquam ſi Angelus timeret, quòd tot, & tanta myſteria dicenti fides non eſſet ſibi adhibenda : & ideò ſubjungit, hæc eſſe Dei verba & vera. Ita D. Bernard. ſupra datus ait. *Ut certius, & firmius crederentur à nobis, & in majori auctoritate haberentur, non ſua ſed Dei verba, quæ dixit, proteſtatus eſt eſſe vera.*

Timet Angelus ne de tanta ſublimitate Euchariſtiæ credatur. D. Bernard.

180. Hinc etiam infrà, v.11. cùm Chriſtus appareat in multa majeſtate in equo albo, dicitur, quod *vocabatur nomen ejus fidelis, & verax.* Et cur quãdo de Euchariſtico myſterio agitur, dicitur quòd nomen ejus ſit verax, ne celſitudo tanti myſterii in dubium revocaretur, ipſamet veritas ſuam veritatem ſic extollit. & manifeſtat, ut etiam nomine ſuo verax dicatur, & ſicut unaquæq; res ſuo nomine agnoſcitur; ſic etiam per ſuam ſummam veritatem agnoſcitur; in hoc myſterio, quòd ſit verax. Et ideò cum de Euchariſtico myſterio agit Chriſtus, ait : *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus.* Jo. 6.n. 46. non tantum dixit caro mea eſt cibus, & ſanguis meus eſt potus, ſed affirmando ait, *verè*, ut omne dubium excludatur; & pro magnitudine tanti myſterii mens minimè vacillare audeat.

Chriſtus dum de ſublimitate Euchariſtiæ agit ſeveracem dicit. Joan. 6.

181. Et quæ major ſublimitas, ac celſitudo excogitari poteſt, quam quòd luteus, ac terrenus per ſumptionem corporis, ac ſanguinis Domini, ſic extollatur, ut proximus accedat ad ſortem divinam, & quodammodo Deus reddatur, qui tanti Agni carnes participat : Audiendus eſt Macharius orat. de Exaltatione Crucis, apud Grethſerium; & ait: *Tota hæc hiſtoria divinum Agnum pro nobis immolatum, & myſtirium illud Paſcha, & totius mundi ſalutẽ evidẽter præfigurat. Neque enim corporalis illa perceptio vitam cuſtodiebat, & in libertatẽ traducebat: at hujus vera ſumptio, & communio immortalitatem, & filiorum adoptionem donat, & ex terreſtribus cœleſtes, Deoſque ex hominibus, eos, qui accipiunt reddant.*

Per Euchariſtiam homo luteus tranſit in Deum. D. Machar.

182. Ait Paul. Hebr.7.n.2. *Melchiſedech Rex Salem Sacerdos Dei Altiſſimi, ſine patre, & ſine matre, ſine genealogia, neque initium dierum, neque vitæ finem habens, aſſimilatus autem Filio Dei, manet Sacerdos in perpetuum.* Dum Melchiſedech Sacerdos Dei offerens panem, & vinum introducitur etiam ſine patre ſine matre, Filio Dei aſſimilatus, & cũr dum profert panem, & vinum ſanctificatum: ſtatim proponitur ſine patre, ac matre terrenis tanquam aſſimilatus Filio Dei, niſi ut inde oſtendatur, qualiter per Euchariſticum convivium cooptamur inter Filios Dei, ex quo enim homo divinis Euchariſtiæ epulis reficitur, genealogiam abjurat terrenam. & veluti in filium Dei tranſit Ad quod ſpectat D. Paſchaſ. lib. de corpore & ſanguine Chriſti c.1 & ait : *Ad hoc ergo Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis, ut per Deum Verbum caro factum, caro proficeret in Deum; quia nimirum caro Verbi ſit eſca in hoc myſterio, cibúſque fidelium, & dum verè creditur eſſe caro pro mundi vita, ut & nos per eam transformemur in Chriſto.*

Hebr. 7. *Euchariſtia nos filios Dei facit.* D. Paſchaſ.

183. Jeſus è ſepulchro redivivus piis mulieribus glorioſus occurrit, & ait illis : *Nolite timere, ite, nuntiate fratribus meis, ut eãt in Galilæam, ibi me videbunt* : Mat.28.n 10. Quare nunc novo nomine fratres appellantur; Hactenus ab Evangeliſtis dicuntur Apoſtoli, vel diſcipuli, ſeu proprio unuſquiſque nomine, v. g. Petrus, Andræas deſignatur : nunc autem novo cognationis vocabulo cenſentur. Severianus ſerm. de Paſch. poſt cit. Matth. verba, ait: *Vocat fratres, quos corporis ſui fecit eſſe germanos: vocat fratres, quos benignus hæres ſibi præſtitit cohæredes, quos Patris ſui adoptavit in filios.* Etiamſi Chriſtus Deus ab Incarnationis auſpicio, ejuſdem naturæ humanæ participes foret, tantæ cognationis vocabulo abſtinuit : communis eſt omnibus hominibus hæc cognatio. Apoſtolos autem nobiliſſimo fraternitatis elogio ſublimiſſimè honorat poſtquam ſpeciatim per Euchariſticam ſumptionem ei ſunt uniti. *Corporis ſui fecit, eſſe germanos, & benignus hæres ſibi præſtitit cohæredes.*

Matth. 28. *Per Euchariſtiam Domini fratres appellamur.* Severian.

184. Luc. 15. *Per Euchariſtiam fit homo filius Dei.* Pater familias Evangelicus prodigum revertentem amplexatus clamabat ad ſervos, Luc. 15.n. 23. *Adducite vitulum ſaginatum, & occidite, & manducemus & epulemur.* Statim mandat apponi menſam divino epulo. Et cur neceſſum fuit, tam citò parari divinam menſam prodigo revertenti? nonne ſatiùs peccatori differtur cœleſte convivium? Meritò menſam jubet proponi, ut accepto cæleſti pabulo depoſita fame tangantur, & innoteſcant viſ- D. Auguſt.
cera filii ut qui antea erat peccator extraneus eſuriens, jam accepto vitulo fiat dilectiſſimus filius & maximè recreatus omni cœleſti bono. D. Aug. in Catena D. Thom. ait: *Quod autem jubens, ut adducant vitulum, quid aliud eſt, niſi ut prædicent Chriſtum, & annuntiando faciant venire inexhauſta fame viſcera filii eſurientis.*

Apoc. 19.*n.*10. Et cecidi ad pedes ejus, ut adorarem eum, & dixit mihi: Vide ne feceris, conſervus tuus ſum & fratrum tuorum habentium teſtimonium Jeſu. Deum adora, teſtimonium enim Ieſus eſt ſpiritus Prophetiæ.

VERSIONES.

Syrus. Cecidit ad adorandum eum, &c. quia ſodalis tuus ſum: Deum adorate, &c. Et ille ſpiritus Prophetiæ.

Aretas. Procidi ad pedes ejus, teſtimonium ejus filii & Spiritus.

Primaſ. Proſtravi me, ſanctificatio enim teſtificationis eſt ſpiritus Prophetarum, legem Domini Ieſu ſervantium, veruntamen Deum adoramus omnes nos, quia præceptum eſt Domini Ieſus ſpiritus Prophetiæ.

Arias Cecidi adorare eum.

Arabic. Ego ſum amicus tuus, & fratris tui.

Æth. Dixit mihi: Deus ſit tecum, & cum fratribus tuis, qui cuſtodiunt.

D. Cyprianus. Deum JESUM adora.

EXPOSITIO VII.

185. *Genuinus ſenſus.* ET *cecidi ad pedes ejus, ut adorarem eum.* Adoratione nempe Duliæ, id hiſque verbis oſtenditur Joannis humilitas, ac gratitudo: cauſa verò tantæ gratitudinis extitit; quia Joannes jam acceperat omnia, quæ univerſis futuris temporibus ſpectabant ad pugnas Eccleſiæ, ad deſtruendas hæreſes, ad fidei propagationem, ad Antichriſtum, illiùſque regnum deſtruendum, & audierat jam everſionem Babylonis, ſcilicet civitatis impiorum, adveniſséque nuptias Agni, ac beatitudinem pro omnibus electis putavit pro tanto beneficio revelationis gratias agendas eſſe Angelo, & ideò cecidit ante pedes ejus, ut adoraret eum.

Et dixit: Vide ne feceris. Recuſat Angelus à 186. *Ioannes æqualis Angelis in officio Doctoris.*
Joanne adorari, & talis prohibitionis rationem aſſignat: *Conſervus tuus ſum.* In quo autem ſit conſervus explicat ſubdens. *Et fratrum tuorum habentium teſtimonium Ieſu.* Ac ſi dicat Angelus: non me debes adorare: ego in hoc negotio non ago perſonam Dei, ut agebat Angelus, qui legem dedit Moyſi: ego autem hîc non ago hoc munus. *Conſervus enim tuus ſum*, id eſt, eodem tecum munere fungor, ſicut tu ad Eccleſiam docebis hanc prophetiam, quæ non eſt mea, ſed Dei per Chriſtum, cui utrique in ea pariter ſervimus: nam ſicut ego ex Chriſto illam te doceo ſic & tu alios docebis, proindeque idem officium habemus, & parem hic profitemur ſervitutem, indéque nulla eſt ratio cur me debeas adorare, cum idem munus docendi ad nos ambos pertineat, & cùm dicit: *Fratrum tuorum habentium teſtimonium Ieſu*: id eſt, qui dant teſtimonium Jeſu, ſeu ſi ad Prophetas reducas: *Habentium teſtimonium Ieſu.* Id eſt, eorum, qui multa de Chriſto prædixerunt, ſuiſque prædictionibus ſe veros eſſe Chriſti teſtes oſtenderunt.

Teſtimonium enim Ieſu eſt ſpiritus prophetiæ. Quod 187.
de vero ſpiritu prophetiæ interpretantur. D. Ambroſ. Bed. Rup, Vieg. Rib. Lahay, & alii. Senſus ergo eſt: *Teſtimonium Ieſu eſt ſpiritus Prophetiæ*: Qui, ô Joannes, in te eſt, tuiſque ſimilibus, qui ſpiritus fuit olim in Prophetis, & ſolum Jeſum, ut ſcopum reſpicit, quod ſpiritu tu & tui fratres repleti verum dant teſtimonium de Chriſto, quo apud omnes teſtantur ſe ſervos ejus eſſe, ac veros Prophetas. D. Ambroſ. Beda. Rupert. Viegas. Ribeira. Lahay.

Alcazar verò ait: *Habentium teſtimonium Ieſu*: id 188. Alcazar.
eſt, veram prædicationem Evangelii. *Teſtimonium Jeſu eſt ſpiritus Prophetiæ*: id eſt, ſpiritus, ac ſtudium prædicandi Evangelium: nam doctrina Evangelica eſt illa magna, ac excellentiſſima prophetia, quæ hominibus conſilia, ac arcana Dei aperit, Indéque etiam Prædicatores Prophetæ dicuntur, in qua Ioachimus.
etiam ſententia eſt Joachimus Abbas.

Rupert. aliter rem explicat: *Teſtimonium Ieſu eſt* 189. Rupert. *Apocalypſis excellentiſſimum Chriſti teſtimonium*
ſpiritus prophetiæ. Talis ſpiritus incluſus, ac contentus eſt in hac Apocalypſi: nam hic liber eſt propheticus, ut dicitur c. 1. n. 4. *Beatus qui legit & audit verba prophetiæ hujus.* Cujus prophetiæ ſpiritus inter cætera excellentiſſimum dat de Jeſu teſtimonium, ac proinde magnus ſpiritus hujus prophetiæ, eſt excellentiſſimum teſtimonium de IESU Rup. ait: *Dicendo ergo, teſtimonium Ieſu eſt ſpiritus prophetiæ. Joannem ipſum commonitum eſſe voluit: ejus quam acceperat excellentioris gratiæ: quia cum omnes qui Spiritum S. acceperunt, teſtimonium habebant, quod ſint filii Dei: multò magis ille dilectus, Ieſu, qui talem, tantámque prophetiam accepit*: Ac ſi dicatur excellens teſtimonium Ieſu eſt ſpiritus prophetiæ, qui in hoc libro continetur, & tibi communicatur, utpote qui longè alios Prophetas ſuperas. *Ioannes excellentior inter Prophetas.*

QUÆSTIO XXVII.

Quare Ioannes nunc hîc vult Angelum adorare cadens ad pedes ejus.

ALiqui graves Auctores ex eo reddunt rationem, quia Ioannes credidit revelationem ſibi factam ab Angelo de Apocalypſi eſſe finitam: ideo eum adorare voluit, ſicut c. 22. n. 9. at hæc aſſertio non poteſt ſubſiſtere, ſaltem in ſententia eorum, qui per Babyloniam intelligunt Romam Ethnicam, quia poſt ipſam everſam, 190. *Rejicitur quædam ſententia.*

everſam, adhuc multa revelanda reſtabant, & etiam in noſtra ſententia, qui per Babyloniam præter Romam Ethnicam intelligimus civitatem impiorum; quia præter revelata, adhuc ad exactam rerum notitiam de die judicii, ac gloria Beatorum facienda erat manifeſtatio.

191. *Beneficium maximè gratificandum.* Ratio genuina, & literalis eſt, ut dixi in Expoſitione: quia Joannes jam acceperat revelationem de futuris temporibus, & de his quæ ſpectabant ad Eccleſiam ac ad propagationem fidei per Doctores ac Prædicatores, jamque audierat civitatem impiorum deſtructam cum Antichriſto, audieratque à advenille nuptias Agni, quæ maximè ſpectabant ad beationem Sanctorum, proindéque pro tanto beneficio, ac dono quod acceperat, gratulabūdus gratias agens, cecidit ad pedes Angeli. Rup. l. 10. in Apoc. ait: *Porrò Joannes: quam graviter acceperit, quantique æſtimaverit demonſtrationes hujuſmodi, claret ex eo, quod dixit: cecidi ad pedes ejus.* (Rupert.)

192. *Auditores reverentiam exhibeant Prædicatoribus.* Secundò: Joannes valdè ſublimis erat, & ideò Angelus non patitur: quod ipſe eum adoret: & tamen Joannes ad pedes ejus prolabitur. Angelus Joānem docebat, eúmque de magnis myſteriis abſconditis inſtruebat, de damnatione meretricis magnæ, de Sanctorū glorificatione in nuptiis Agni. Cùm ergo Joannes vices auditoris gereret, non mirum quòd Angelo tantum honorem impendere velit, quia Auditores, etſi Sancti, magnam exhibere debent reverentiam his, qui eos verba vitæ docent, & de magnis fidei Myſteriis eos inſtruunt. Joachim. Abb. *Joannes typum agit piorum auditorum, qui pro eò, quòd verba expoſita manifeſtius pro ſolito capturi ſunt; eis, qui aperient reverentiam humiliter exhibebant.* (Ioachim.)

193. Tertiò Joannes virgo & caſtiſſimus, inde ad pedes Angeli eum venerans procumbit: nam caſtitas magno fœdere copulatur cum humilitate. Caſtiſſimus Joſeph à domina ſua laſcivè ſollicitatur. Gen. 39 n. 8. *Qui nequaquā acquieſcens operi nefario, dicit ad eam: Ecce dominus meus*, &c. Luxuriæ flāmis nihil priùs opponit, quàm humilitatē. Non ait maritus tuus, vir tuus, ſed *dominus meus*: ſed ſervum ſe recolens, Dominum proteſtans, ſub cujus imperio vivit. Et unde illi tanta humilitas cùm totius domus haberet gubercula? D. Ambr. l. 2. offic. c. 17. ait: *Plena vox humilitatis, plena caſtimoniæ! Scivit humiliari, qui venditores, & emptorem paſſus eſt, & Dominum appellabat.* Ut plena ejus vox fuit humilitatis, ſic & ipſe totus fuit caſtimoniæ plenus: eſt enim caſtitatis comes humilitas. (Geneſ 19. *Humilitas comes caſtitatis.* D. Ambroſ.)

194. Quartò: Joannes ad pedes Angeli, quod de nullo alio Apoſtolo legimus, nec de Petro, cùm liberatus fuiſſet è carcere, ſed ſolus Joannes ad pedes Angeli cadit: quia ad magnam gloriam ac triumphos ſublimandus erat: qui ad pedes cadit, ad magnam gloriam ſublimandus eſt Matt 2. n. 5. refertur Prophetia ex Mich. *Et tu Bethleē terra Juda nequaquam minima es in principibus Juda; ex te enim exiet dux; qui regat populum meū Iſraël.* Et cùm Dominus eſſet in Bethleē, & ſeſe dimitteret uſque ad vilitatem præſepii, ex Judæa adoratur à paſtoribus, ex Oriente verò à Regibus. *Ecce Magi ab Oriente venerunt, & procidēres adoraverunt eum.* Tamen longè amplior ejus dominatus apparet in Sione; dicitur enim Pſ 47. n. 3. *Fundatur exultatione univerſæ terræ mõs Sion, latera Aquilonis, civitas Regis magni.* Ecce in Bethleem tantum dux dicitur, at in Sione Rex magnus exultatione univerſi Orbis terrarum eum recognoſcentis ut ſupremum Regem. Et cur in Sione amplior Chriſti dominatus oſtenditur quàm in Bethleem? Domini humilitas Bethleem pervenit uſque ad præſepii paleas ac vilitatem, & inde dicitur dux, ut regat populum Iſraël; at in Sionis cœnaculo, ſeſe dejecit ad pedes diſcipulorum: imò & ad pedes ſui proditoris ſeſe proſternit: inde Sionis humilitas pedibus obvoluta ampliores triumphos de univerſo mundo valet reportare. Ad hoc reſpicit Eſychius Ieroſolymit. in Jacob & David apud Bibiloth. Photii dicens: *Niſi Salvator humiliaſſet ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem, non domeſtici cognati diceretur: In Sion, in Bethleem; ut præſens te ſaluto, in filia matrem video. In tædifera ſtella una eluxit, in multa. Illa Magos duxit; hæc Parthos, Medos, & Elamitas; & omnes gentes, luminis fulgore illuſtravit: Tu lac trahis ex uberibus virginis, hæc ſpiritum ex ſinu trahit paterno, tu panem fermentaſti; ſed Sion cœnam oſtendit.* In multis Mag. Pater præfert Sion ſuper Bethleem, & quod in Sion majores hābuit triumphos; nam in hac ſolùm Paſtores Iſraëlitici, ac Magi ſe ſubjiciunt Chriſto Domino: At in Sione Parthi, Medi, & Elamitæ, omnéſque gentes, ſub Chriſti jugo ſe recipiunt: unde illi tam ampla dominatio: *Sion cœnam oſtendit.* Dum cœna ultima in cœnaculo divina myſteria apparent, ut ſeſe Dominus ad diſcipulorum, ac proditoris pedes dejecit, inde ibi totius mundi ſubjecit imperia, ac per excelſos triumphos agit. (Matth 2. Matth. 5. Pſalm 47. *Servus Dei ad pedes ſe dimittens glorioſus triumphat.* Eſychius.)

195. Jacob, & Eſaū in utero matris inter ſe luctamen agebāt, & partûs tempore Iacob *egrediens, plantam fratris tenebat manu.* Gen. 25. n. 25. Si fratrem ſuperare intendebat, cur manus ad pedes & non potius ad caput mittit, ut ille qui Marc. 18. n. 18. *Tenens ſuffocabat eum.* Hic ad caput vel fauces extendebat manum, ut ſuum adverſarium dejiceret & ſic verè pugiles, tunc exiſtimant vincere, cùm hoſtis caput ictibus frangunt Iacob autem non caput, non fauces obluctatoris ſui petit, ſed tantùm ad illius pedes ſe ſubmittit, agebat jam perſonam Chriſti athletæ, qui tum glorioſè vincit, præclariſſimas reportat victorias; cùm ad pedes ſe dimittit. (Gen. 26. Marc. 18. *Qui ſe dejicit ad pedes vicit.*)

QUÆSTIO XXVIII.

Quare Angelus tam ſollicitè prohibet ſibi à Joanne adorationem impendi?

196. CUm Angelus tanta myſteria Ioanni aperuiſſet, in ſignum gratitudinis Ioannes cecidit ad pedes ejus, ut eum adoraret, Angelus ſollicitè talem adorationem vetat dicens; *Vide ne feceris, conſervus tuus ſum.* Syrus, *Sodalis*, Arabicus. *Amicus tuus ſum, fratrum tuorum.* Quænam fuit hujus rei cauſa, cùm Ioſuē, Samſonis mater Angelos adoraverint. Alcazar exiſtimat hunc Angelum eſſe S. Petrum: ſed hoc eſt valdè incommodativum, & non literale. (Syrus. Arabicus. Alcazar.)

197. *Rota genuina.* Ratio literalis, & genuina hujus rei jam à nobis eſt aſſignata in Expoſit. & ut ibi dicitur apertè colligitur ex verbis ipſius Angeli: *Conſervus tuus ſum, & fratrum tuorum Prophetarum.* Ac proinde æqualis dignitatis tecum ego ſum: nam ego in his quæ tibi dico ago vices Prophetæ, Doctoris, ac Prædicatoris, tu etiam eodem munere fungeris, qui es Propheta Doctor ac Prædicator, & ea, quæ ego hîc tibi dico, tu etiam annuntiabis Eccleſiæ: ergo ego conſervus tuus ſum, & ſi ego hæc myſteria hujus libri tibi dico, quæ neſciebas; etiam multa dixiſti, quæ Angeli non cognoverunt niſi

per te, ut ex D. Chryſoſt. juxta Pauli doctrinam dicam in hac quæſtione. Proinde conſervi ſumus Dei, qui ejus myſteria ad invicem dicimus, & annuntiamus inter nos, proindéque me non debes adorare, qui conſervus tuus ſum, ejuſdem muneris tecum. Ita Cornel. Ferrar. & alii, alias ſententias doctrinæ gratiâ examinemus.

298. Secundò: reſpondent D. Athanaſ. ſerm. 3. contra Arrian. D. Aug. lib. 20. contra Fauſtum, c. 21. D. Thom. 2. 2. q. 84 art. 1. qui docent, Joannem hunc Angelum Chriſtum exiſtimaſſe; & huic reſponſioni foret, quod Angelus recuſat hanc adorationem dicens ſe eſſe ejus conſervum, ac proinde non Chriſtum D. & poſtea ſubdit Angelus: *Deum adora*; ſeu ut legit D. Cyprian. *Dominum rerum adora*. Et ideò hæc reſponſio probabilis eſt, utpote tantorum Patrum. Et confirmatur quia cum ſecundo c. 22. n. 9. Joannes voluit Angelum adorare, videtur eadem credulitate ductus: audierat immediatè: *Ecce venio velociter*. Quæ verba cùm eſſent dicta in perſona Chriſti, poterat Joannes exiſtimare, quod ille qui ſecū loquebatur erat Chriſtus, & deinde tanquam Chriſtum adorare. Opponit Cornel. quod Joannes aſſuetus erat viſionibus angelicis, ac proinde benè ſciebat hunc eſſe Angelum, & non Chriſtum, tamen non convincit, quia Joannes ex multiplici circumſtantia, ac magnitudine rerum, quæ manifeſtabantur, poterat ſuſpicari loquentem eſſe Chriſtum.

D. Athanaſ. D. Auguſt. D. Thom.

D. Cyprian. *Doctrina Apocalypſis adeò ſublimis, ut à ſolo Chriſto poſſit manifeſtari.*

199. Tertio: D. Greg. hom 8. in Evang. quem ſequuntur Haymo. Rupert. Richard. Ansbert. D. Bernard. tom. 1. ſerm. 51. de Paſſ. qui omnes hoc referunt ad naturæ humanæ nobilitatem per D. Verbi Incarnationem. Frequenter legimus in Scriptura Angelos ab hominibus adorari, ſic Lot pronus in terram Angelos adorat Gen. 19. n. 2. & ſimiliter Joſue c. 5. n. 15. At verò modò Angelus prohibet adorari à Joanne. Antea non erat natura aſſumpta à Verbo divino, at verò poſtquam noſtram naturam ſuper ſe exaltatam, ac aſſumptam in Chriſto perſpiciunt Angeli proſtratam ante ſe videre, eam pertimeſcunt: ſic ait ante D. Greg. S. Ant. dicens: *Pertimeſcit Angelus adorari ab homine qui ſuprà ſe adorabat hominem Deum.*

D. Gregor. Aymo. Rupert. Ansbert. Richard. D. Bernard. Gen. 19. Joſue 5. *Poſt unionē Verbi maximè adoratur natura humana.*

200. Quartò: Prohibet Angelus: *Conſervus tuus ſum*. Hoc eſt ejuſdem æqualitatis: ac ſi dicat te non tantum hominem reputo, ſed etiam Angelum; & cur Joannes cùm ſit verus homo, ab Angelo Angelus reputatur quia inſigni puritate, ac virginitate eminebat, quæ virtus maximè ad Angelicam conditionem nos elevat, Arnold Carnoten. de ſeptem verbis ad illud, *Mulier ecce filius tuus*. Sic ait: *Hanc interim gloriam propriè virginitas merebatur, per hanc in hunc gradum diſcipulus ſublimatur: quod ſi ergo Angelus eſt, non miror, quod ejuſdem, velut ordinis nobilitate, præclarus Angelus, ut veneraretur non ſit paſſus adorari ab eo.* Quam inſignis, ac eminens ſit Joannis virginitas, ex cuſtodia ac præſentia Virginis Mariæ, demonſtratur, ex cujus converſatione, ac ſocietate, quandam excellentiam ſuper cæteras virgines hauſit, ut rectè comprobat Petr. Damian. ſerm. in Joan. 1. & ait. *Quamvis in omnibus ſanctis ſemper ſit Angelica munditia contubernalis, & cognata virginitas: Beatus tamen Joannes tanto reliquas virgines ſuperat, quanto virginitati B. Mariæ per ſedulitatis, ac perpetuæ cuſtodiæ meritum appropinquat, à qua ſola videlicet proceditur.*

Ioannes quia virgo, veluti ejuſdem naturæ cum Angelis. Arnoldus. *Ioannis virginitas, valdè eminens.* Damian.

201. Quanta autem adumbrata congermanitas ſit virginitatis Joannis cum Deipara, inde aliqualiter colligitur, quia ſanctiſſima Maria ex Spiritu ſancto Verbum divinum in utero accepit, virgóque permanens ipſum verè, ac realiter incarnatum, ac hominem factum peperit: hujus magni operis certo modo quædam veſtigia eſt adumbratus Joannes, non quod alterum Incarnationis myſterium cooperatus fuerit, ſed quia cùm eſſet virgo ex afflatu Spiritus ſancti, mente ſic intellectualem divini verbi generationem accepit. *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum.* Joan. 1. Et cum tam ſublimis Myſterii cognitione mens ejus eſſet fœta, edidit calamus, veluti partum, animo incluſum divinitatis notitiam, ipſum Verbum incarnatum manifeſtatum, ac publicatum univerſo mundo: *Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis, & vidimus gloriam ejus*, &c. Virgo Maria verè & realiter Verbum incarnatum ventre concepit, ac peperit in ſalutem humani generis, Joannes virgo, ac filius Virginis adoptivus intellectualem Verbi generationem accepit, publicatum. ac manifeſtatum in lucem genitum dedit, quod inter omnes Evangeliſtas ſolus Joannes nobis præſtitit. Ita ferè in hac re diſcurrit Paulus Sherlog. in Cant. tom. 3. v. 34. ad c. 6. ſect. 48. n. 77.

Ioannis virginitas adumbrat virginitatem Mariæ. Ioan. 1. Sherlogus.

Quintò: Angelus ait: *Vide ne feceris, conſervus tuus ſum.* Angelus ex illuſtratione divina in hac magna Prophetia Joannem illuminavit. Joannes verò in multis magnis inſtructor fuit Angelorum, Angelóſque docuit, ac proinde patris encomii, ac veluti ejuſdem officii eſt cum Angelo, imò & in hoc potiùs major eſt Joannes: nam Angeli, ut ait Paul. Hebr. 1. *Omnes ſunt adminiſtratorii Spiritus, in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis.* Quod munus potentiſſimum Angeli adimplent cuſtodiendo, illuminando interne homines ſanctáſque excitando cogitationes; At Joannes in hoc, Angelis eſt ſuperior, & quod non ſolùm homines inſtruat, ſed etiam Angelos novo & inaudito modo: quod Chryſoſt. affirmat prolog. in Joan. *Joannes à Spiritus ſancti profundis, & abditis theſauris omnia proloquitur, quia neque Angeli, priuſquam hic diceret, noverunt, quod etiam Paulus his verbis ſignificavit, ut innoteſcat Principatibus, & Poteſtatibus per Eccleſiam multiformi ſapientia Dei.* Epheſ. 3. num. 10. Cùm ergo Principatus, ac Poteſtates, Cherubim, ac Seraphim multa ſublimia ab Apoſtolis didicerint, inde Apoſtolos, & præcipuè Joannem in multa reverentia habebant. Vide quæ dixi tom. 1. in Apocalypſ c. 4. q. 31. n. 272. 273.

202. Hebr. 1. *Ioannes in multis Angelos inſtruxit.* D. Chryſoſt. Epheſ. 3.

Sextò: Angelus Joannem prohibet, ne eum adoret, teſtificans ſe eſſe *Conſervum ejus*. Seu ut legit Syriac. *Sodalem* Arabic. *Amicum*. Si ò Angele te habes hîc ut Joannis Magiſtrum, ſiquidem eum in multis doces, quæ ignorabat, cur non permittis illius adorationem? cùm omnium gentium conſuetudo ſit, ut magnam reverentiam ſuis præceptoribus impendant: renuit Angelus adorationem, & ſe dicit conſervum, & ſodalem Joannis, ad condemnandum multorum inflationem, quia Doctor ac Prædicator, licèt eruditiſſimus, & alta dicat, & revelet, tamen ex ſua ſcientia non debet tumeſcere, ſed ſeſe omnium ſervum, ac humilem æſtimare. Joachimus ait: *Prohibet Angelus Joannem, ne ſe adorare debeat, dicens ſe conſervum ejus: quia nequaquam alta ſapientibus, arcana Deus pādit Myſteria, qui per tumorem cordium ſuorum conſervos, & concives ſuos, quibus gratia illa data non eſt, inæquales exiſtimant: & ideo Angelus ait: conſervus tuus ſum, & fratrum tuorum habentium*

203. Syriac. Arabicus *Doctor, ſeu Prædicator ex ſcientia non tumeſcat.* Ioachimus.

habentium teſtimonium Ieſu. Et ideò Angelus ſe eis æqualem dicit, quòd confirmat exemplo Moyſis; & Pauli; nam ille ſe judicat indignum prælatum fieri, hic verò cùm Doctor eſſet Gentium, ſe minimum Apoſtolorum appellat, & indignum vocari Apoſtolum.

204. Septimò: Baronius ad ann. Chriſti 60. n. 29. refert hanc prohibitionem Angeli, ad cõfutationem hæreſeos Cherinthi, tunc naſcentis, quæ faciebat Angelos mundi fabricatores, & Chriſto majores; quorum unum dicebat fuiſſe Deum Hebræorum; & ſanè ſi admiſiſſet hanc Angelus adorationem Joannis, aliqualis tam pernitioſæ hæreſi data fuiſſet occaſio his qui quærunt, & arripiunt quamlibet occaſionem ſeminandi errores, quos penitus ſuſtulit ſuomet ore Angelus non ſolum minorem ſe eſſe Chriſto oſtendens, ſed etiam ſe dicens illius ſervum, ac Joannem & cæteros fideles Chriſti miniſtros, ac ſervientes animarum ſaluti, eſſe conſervos, & æquales ſibi.

Baronius. *Errorum anſa amputanda.*

205. Octavò: Viegas hìc, & Mendoça tom. 1. in lib. 1 Reg c. 2. verſ. 17. annot. 19. ſect. 2. dicunt, quod Ioan. prohibitus ab Angelo eſt in adoratione ei exhibenda, propter ſacerdotalem dignitatem, qua fungebatur, & rectè quidem: *quia indecens quodammodo videtur, ut qui Deum manibus præferent, Angelorum pedibus ſubſternantur*, & præter ea quæ ibi adducit Mendoça, ſic confirmatur; quia ſacerdotes ſunt valdè contigui Deo. D. Greg. Magn. lib. 4. epiſt. 31. apud Mauritium, & ait: *In divinis eloquiis, Sacerdotes Dii aliquãdo, & Angeli vocantur, nam & per Moyſen dicitur, Applicabitur ad Deos.* Exod. 22. n. 8. Hoc eſt ad Sacerdotes commun placito. Sic pergit S. Doctor: *Quid mirum eſt, ſi veſtra pietas dignatur honore, quibus honorem tribuens, eos aut Angelos, aut Deos ipſe appellat Deus.* Alexandri vox eſt cũ Jaddum Sacerdotem Maximum adoraſſet apud Joſeph. lib. 11. Antiq c. 8. *Non hunc adoro ſed Deum cujus principatu ſacerdotii functus eſt.* Syracides ſacerdotis honorem juxta Dei honorem poſtulat; Sic ait, Eccleſ. 7. n. 31. *In tota anima tua time Deum, & ſacerdotes ejus ſanctifica.* Et ſtatim n. 33. addit: *Honora Deum, in tota anima tua & honorifica ſacerdotes ejus.* Ex quo habes ſacerdotem, vel ſecundum à Deo principem, ſeu veluti Deum reputari honore communicato, D. Cyprian. lib. 3 ep. 9. poſt adductum citatum Eccleſiaſtici locum ſic ait: *Salomon teſtatur, & docet, quæ ſit ſacerdotalis auctoritas & poteſtas.* Vide tom. 1. in Apoc. cap. 1. q. 24. n. 178. 179. 180.

Viegas. Mendoça. D. Gregor. Exod. 22. *Sacerdotes pares Angelis, vel ſupra* Ioſeph. Eccleſ. 7. D. Cyprian.

206. Nonò: Cur Angelus adeò inſtanter, & fortiter cavet à Ioanne adorari? nonne ab aliis hominibus, ut à Lot, Ioſue, Angeli ſe adorari permittunt? Cur ergo obſequium, quod ab aliis recipit Angelus, à Ioanne exhiberi recuſat? Reſpondet M. Baeça to. 5. de Chriſto figur. lib. 9. c. 8. §. 22 Quod Ioannes ſupremi Regis Chriſti familiariſſimus, adeò ut in cœna ſupra pectus Domini recubuerit, ex cujus ſacratiſſimo theſauro hauſit ſecreta, quæ nobis aperuit, cui Chriſtus in cruce Virginem Matrem commendavit, & hac de cauſa ſub dilecti nomine communiter dicitur. Inde Angelus cavet ab illo obſequium humiliationis recipere, cui ſpecialis honor debebatur ob intimam familiaritatem cum ſupremo Principe; ad quod tendit P. Damian. ſer. 1. de S. Ioan. & ait: *Refugit obſequium ab illo ſuſcipere, quem noverat apud commune judicem locum gratiæ familiariter obtinere.* Tanti æſtimant Angeli familiares, & amicos Regis ſui, judicis ſui, ut homines diſcant, quem in locum ponere debeant eum, qui familiaris, & amicus eſt principis, ſub cujus gladio vivunt. Hinc referens ſacer Text. ampliſſimas dignitates ac præfecturas Salomonis, ad illud pervenit, nimirum *Zabud filius Nathan ſacerdos amicus Regis.* 3. Reg. 4. n. 5. Ubi inter aulæ dignitates amicitia cum Rege ponitur, quia exinde inter principes primus habetur, & in magna veneratione, ac honore eſt apud omnes.

Baeça. *Amicus Dei & etiam amicus Regis venerandus.* Damian. 3. Reg. 4.

Decimò: Ait Angelus. *Vide ne feceris, conſervus tuus ſum, & fratrum tuorum, Deum adora* Bonus Dei ſervus nihil domini ſui, nihil principis ſui ſibi arrogat, ſed in ſervorum numero ſemetipſum adſcribit. O quantum diſtat ab illo primo Angelo qui ut pulchritudine ſuæ naturæ creatus eſt dicebat: *Super aſtra exaltabo ſolium meum, ſimilis ero Altiſſimo.* Iſai. 14. Cur ergo hìc ſupremus Angelus, vult tanquam Deum haberi, & omnem excellentiam ſibi arripit, noſter verò Angelus, tanqum ſervus vult cõputari, & omnem adorationem non ſibi, ſed Deo attribuit? ô quantum inter ſe diſtant verus Dei ſervus, ac pravus miniſter; pravus alienis inhians eò tendit, ut ipſe per ſe & non per alium videatur dominari; at bonus ſervus ſic inter metas ſui miniſterii ſe continet, ut in ſe tantùm gloriam, & laudem ſui Principis velit apparere, ac relucere. Ad quod tendit D Aug. in Pſ. 9. & ait: *Joannes quodam ſibi miniſtrato miraculo viſionis expavit, & miſit ſe ad pedes Angeli, & ille Angelus, qui non quærebat gloriam Domini ſui, ſurge, quid facis, inquit, illum adora; nam & ego conſervus tuus ſum, & fratrũ tuorum quid ergo fratres mei? Nemo dicat, timeo, ne iraſcatur mihi Angelus: ſi illum non colo pro Deo meo: tunc tibi iraſcitur, quando ipſum colere volueris: dæmones iraſcuntur ſi nõ colãtur, & boni Angeli indignãtur ſi pro Deo colatur.* 207.

Iſai. 14. *Verus Dei ſervus quærit ejus gloriam, iniquus ſuam tantùm.* D. Auguſt.

Decantat Regius Vates Pſ. 135. n. 7 *Qui facit luminaria magna, quoniam in æternũ miſericordia ejus. Solem in poteſtatem diei, lunã, & ſtellas in poteſtatem noctis.* Quæ verba Manichæi indignè ferebãt quod pulcherrimus orbis Sol inter alias creaturas annumeratur tantæ ejus pulchritudini, ac ſplendori injuriam fieri dicebat, niſi ipſe ſolus abſque aliis coleretur, ac proinde minimè debuiſſet inter alia luminaria cõputari. O Hæretici non intelligitis conditionem creaturarũ, ac ſervorum Dei qui tantum abeſt, ut aliquid divinum ſibi aſſerere audeant, qui quamvis nobiliſſimæ ſint creaturæ, volunt cum aliis aggregati ac numerari ad majorẽ laudem, & gloriã Domini ſui, qui talem naturã eis dedit, ut omnium creator & auctor. D. Aug. lib. 14. adverſus Fauſt. c. 11. ait: *Solem & lunã vera laude laudavit & in cœleſti ordine ad peragẽda opera collocatos, ita narravit, Solẽ in poteſtatẽ diei & Lunẽ in poteſtatẽ noctis: Falſis autem veſtris laudibus, Sol, & luna non gaudent, Diabolus autem novit falſa laude gaudere prævaricatricẽ creaturam. Poteſtates verò cœlorum, quæ peccato lapſæ non ſunt, artificem ſuum in ſe laudari volunt, quorum illa vera laus eſt, quod creatori illarum non fit injuria.* 208.

Pſal. 135. *Bona creatura non ſuam, ſed ſui creatoris gloriam quærit.* D. Auguſt.

Ille primus homo, ut creatus eſt à Deo, & omnium princeps conſtitutus, ut audivit illam vocem; *Eritis ſicut dij*, Gen. 3. n. 5. ſtatim rapitur affectu, ut proprias metas tranſiliat. Aliter verò Ioſeph Putipharis famulus qui ad totum domini ſui vocatus, omninò tanquam à certo præcipitio fugit: *Ecce dominus meus omnibus mihi traditis ignorat quid ſit in domo ſua.* Gen. 40. n. 8. Unde Adamus affectat gloriam Domini ſui, à qua maximè Ioſeph abſtinet? Adamus agebatur ſpiritu maligno, at verò Ioſeph cœleſti ſpiritu plenus erat, & inde tanta differentia inter utrumque, & ideò ille affectavit ſibi aſſumere gloriam, & ſplendorem Domi- 209.

Gen. 3. Gen. 40. *Bonus ſervus ſuum quærit Domini ſui honorem.*

ni ſui; At verò aliter Ioſeph non de ſe, ſed de ſui Domini decore, ac honore agebat, utpote qui totus cœleſti ſpiritu agebatur. Theod. ſer. 8. de Provid in perſona Ioſeph. Sic loquitur. *Quæ à mei officii jure excepta ſunt, non tango; nec Adamum progenitorem imitor, qui cùm omnium plantarum principatum accepiſſet in eam tamen manum extendit, quæ ſui juris, ac dominii non erat.*

Theodor.

Pro Sacra Eucharistia.

Quæstio XXIX.

Quare modò cum ſermo eſſet de Euchariſtia, & non antea Joannes Angelum adorare vult?

210. *Difficultas quæſtionis.* MAgna, & alta myſteria ab exordio hujus Apocalypſeos, Angelus explicavit, & aperuit Ioanni de adventu Iudicis, gloria beatorum, ac Incarnationis, tamen Ioannes nunquam eum adorare intentavit, niſi modò cum de ſacra Euchariſtia eſſet ſermo. *Venerunt nuptiæ Agni, & uxor ejus præparavit ſe.*

211. Primò ratione humilitatis, quia hoc divinum Sacramentum multum humilitatis fructum communicat in anima illud dignè recipiente. Hinc David canit Pſal. 64 n. 14. *Valles abundabunt frumento.* Cur non montes, ſed tantùm valles? quia hoc divinum Sacramentum non quærit alta, & ſuperba montium habitacula, ſed ima quærit loca, humilium ac parvulorum diligit corda, ait ipſe de ſe: *Ego flos campi, & lilium convallium.* Hoc eſt humilium, ut interpretatur Hugo. Ait Regius Vates Pſ. 21. 27. *Edent pauperes, & ſaturabuntur.* Ubi ſermo eſt de ſacra Euchariſtia, divina hæc menſa omnes excipit, Reges, & plebeios, dominos, & ſervos, divites, & pauperes; cur ergo ſolùm de pauperibus fit mentio? Sermo eſt de illis qui ex hac menſa participant fructum, ac ſaturitatem; nam licèt divites accedãt, tamen quia divitiæ inflare ſolent, & ad ſuperbiam ſublevant; ideò divites in hac menſa non dicuntur ſaturari. Humiles autem pauperculi (humilitas paupertatem aſſolet comitari) hac menſa ſaturantur, ad æternam ſaturitatem, ac felicitatem, Incognit. & ait: *Per pauperes intellige humiles, & tales edent, & ſaturabuntur, quia per hoc Sacramẽtum pervenient ad ſaturitatem refectionis æternæ, ubi totus homo interior, & exterior ſaturatur; quia ibi voluntas repletur dilectionis charitate, intellectus cogitationis claritate, memoria fortitudinis firmitate.*

Pſalm. 64. Hugo. Pſalm. 21. *Menſa Euchariſtiæ humiles recipit.* Incognit.

212. *Euchariſtia maximè nobis eſt ad gratiarum actionem & ad laudem Dei.* Secundò *Cecidit ad pedes ejus.* In ſignum gratificationis tanti myſterii quod annuntiabatur, dies feſtos inſtituit Deus populo Iſraëlitico in memoriam beneficiorum, & actionum gratiarum pro eis: Nobis autem, cùm multa majora beneficia contulerit, unam tantùm inſtituit Euchariſtiam, in eorum memoriam, & gratiarum actionem; & ideò hanc maximè debemus recolere, & frequentare in tantorum beneficiorum memoriam, ac gratitudinem. D. Chryſoſt. hom. 51. in c. 13. Matth. ſic ait: *Judæis ſingulis annis, beneficiorum ſuorum monumenta per feſtos dies Deus propoſuit. Tibi verò quotidie, ipſe, ne obliviſcaris proponitur.* (In Euchariſtiæ Sacramẽto.) *Hæc ſunt decora noſtra, hæc Sacramenta, hoc ornamur dono, hoc gloriamur.* Ideò ait Regius Vates in perſona Chriſti Pſ. 21. n. 26. *Apud te laus mea in Eccleſia magna, vota mea reddam in conſpectu timentium eum.* Proponit Patri magnam laudem offerre eumque magnis præconiis celebrare in Eccleſia, & ad hoc ait: *Vota mea reddam,* hoc eſt meum corpus in Euchariſtia; Euchariſtia nuncupatur votum, juxta illud Pſ. 49. n. 1. *Redde Altiſſimo vota tua.* Pro quo nota quod Chriſtus accepit præceptum à Patre offerendi corpus ſuum in cruce quod ipſe vehementiſſimè adimplere optabat. Affirmat ergo, magnam laudem, ac gratiarum actionem Deo Patri offerri, dum corpus ejus fuerit in Eccleſia oblatum. Incognit. ait: *Oſtendit quomodo hæc laus eſt in Eccleſia magna, ſcilicet per Sacramentum corporis ſui dicens nobis: Vota mea Domino reddam; quæ enim fuerunt Chriſti vota quæ obtulit Patri, niſi corpus, & ſanguinẽ ſuum, quæ pro nobis in cruce: & reddit id eſt, iterum Patri dat in Euchariſtia.* In laudem nempe, & gratiarum actionẽ, pro qua offertur ipſa Euchariſtia.

D. Chryſoſt. Pſalm. 21. Pſalm. 49. Incognit.

213. Tertiò: Voluit Joannes adorare Angelum, ob magnitudinem tanti myſterii Euchariſtici, quod ab Angelo aperiebatur, & ideò ob celſitudinem tanti Sacramenti, magna & nova reverentia eum proſequitur; hoc eſt ſummum Dei opus; de hoc Sacramento juxta communem ſententiam ait Regius Vates Pſ. 71. n. 16. *Et erit firmamentum in terra, & ſuperextolletur ſuper Libanum fructus ejus.* Euchariſticus panis firmamentum eſt Eccleſiæ, ac totius orbis. Quæ verba ſic ſcribit D. Hier. *Et erit memorabile triticum in capite montium.* Et apud Novienſem ita leguntur: *Erit ſacrificium frumenti in terra in capite montium Eccleſiæ.* Et quinam ſunt montes Eccleſiæ? teſte D. Paſch. lib. ?. in Matth. Septem, nempe Sacramenta, quibus ipſa Eccleſia munitur, ac circumdatur, ſuper hos omnes montes, ſuperque omnia Sacramenta, hoc firmamẽtum tritici, hoc Sacramentum panis extollitur, & ſublimatur, & de hoc multa, & plura dixi tomo in Evangelia, & vide in Indice verbum *Euchariſtia,* ſub titulo magnitudo, & excellentia myſterii.

Pſalm. 71. D. Hieron. *Sublimitas ac celſitudo Euchariſtici ſacramenti.* D. Paſchaſ.

Quæstio XXX.

Quare Angelus in veneratione ſacræ Euchariſtiæ recuſat à Joanne adorari?

214. *Euchariſtiâ homines participant cum Angelis.* CUm Joannes vellet adorationem Angelo exhibere, fortiter prohibet ipſe: *Vide ne feceris, conſervus tuus ſum.* Et optimè ſanè; nam Ioannes ob Euchariſticum cibum aſſumptum, per gratiam in angelicam conditionem tranſierat, nam dignè cõmunicans ſpiritualiter fit Angelus. D. Chryſoſt. hom. 65. ad popul. ait: *Qui hujus ſanguinis ſunt participes cum Angelis, & Archangelis, ac cum ſupernis virtutibus commorantur; ipſam regiam Chriſti ſtolam induit; ſed nihil dixi, imò ipſum induti ſunt Regem.*

D. Chryſoſt.

215. *Homo ratione Euchariſtiæ dicitur Angelus* Ait Regius vates Pſ. 77. n. 25. *Panem Angelorum manducavit homo.* Eleganter quærit D. Aug. Cùm Angeli cibo non egeant; ſunt enim naturâ ſimplices, & ſolùm potentia ſpirituali vigentes, Cur ergo dicuntur à Propheta habere panem, & manducare; Pulchrè reſpondet Sanct. Doct. qq. ex veteri teſtam q. 19. & ait: *Panis quem Angelorum appellat, manna eſt, ut quod tunc factum eſt, ejus rei, quæ nunc in Eccleſia effertur, figura fuiſſe exiſtimetur, ut Chriſtiani populi, quos in Angelis ſignificavit Scriptura, panem manducarent homines, id eſt Judæi, quos homines dixit.* Cùm ait Propheta: *Panem Angelorum manducavit homo.* Per panem intelligitur manna figura Euchariſtici Sacramenti, quod cùm

Pſalm. 77. D. Auguſt.

dicitur:

dicitur: *Panis Angelorum*, per Angelos non denotantur ſublimes ſpiritus, ſed fideles Chriſtiani, quod olim Iudæi; quos homines vocat, licet in umbra, ac figura, manducaverunt, Ecce quanto honore, quantáque nobilitate ſublimentur, qui Dominici corporis ſunt participes, ut jam non amplius homines, ſicut cæteri, ſed jam Angeli denominentur, ut etiam notat Card. Hugo in c. 31. Proverb. *Panem Angelorum manducavit homo, Datus eſt iſte panis hominibus, ut fiant Angeli.* (Hugo.)

216. (Pſal. 61. Lorin.) Ait Regius Vates Pſ. 61. n. 5. *Pretium meum cogitaverunt repellere.* Pro pretio, ut advertit Lorinus multi transferunt *Cibum*, ſive *Elevationem.* Quid eſt quod Euchariſtia dicatur ſimul cibus, & elevatio? quod dum de hoc pane, ac cibo divino participamus, elevamur ſuper noſtram naturam, & veluti in Angelicam tranſimus, dimittimus terreſtria, veluti & ad cæleſtia elevamur. Drogo de Sacr. Paſſ. lib. 1. & ait: *Ex hujus ſumptione dirimuntur lites, vitia diſplicent, diligitur pudicitia terrena vileſcunt, efficitur homo alius, non per naturam, ſed per gratiam mutatus in melius.* Conſidera quàm apto penicillo communicantem hoc divinum Sacramentum ex homine effigurat, Angelus non homo eſt, cui lites deſunt, vitia diſplicent, pudicitia placet; terrena vileſcunt. (Drogo.)

217. (Luc. 22. *Per Euchariſtiam homine ſunt ſpirituales.*) Ait Chriſtus ſuis diſcipulis in ultima cœna: *Deſiderio deſideravi hoc paſcha manducare vobiſcum* Luc. 22. n. 15. Multoties Domine cum diſcipulis tuis in menſa accubuiſti in Cana Galilææ, & ante brevi tempore tranſacto in Bethania, in quibus bene poteras Domine tuum deſiderium explere? Tamen revera nunquàm expleverat, nam quantumvis toties cum illis manducaſſet communi cibo; nunquam tamen eos participes fecerat ſui corporis, & ſanguinis, & ideò ut eos tàm divino pabulo reficeret, tam vehementer deſiderabat hoc Paſcha manducare cum eis, in quo hoc divinum Sacramentum erat inſtituturus, ut hoc divino Sacramento ſatiatos eveheret ſuper humanam conditionem, & ex terreſtribus faceret cæleſtes, ex hominibus Angelos. Auctor Imperfect. hom. 83. & ait: *Hac de cauſa, inquit; Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum, quo vos ſpirituales efficiam.* (Imperfect.)

218. (Luc. 2. *Noſtra Eccleſia per Euchariſtiam, Angelorum ſocia.*) Angelicum Canticum eſt: *Gloria in Altiſſimis Deo.* Luc 2. n. 14 Quomodo in terra miſeriæ, ac mœroris, canitur ab hominibus, quibus abeſt beatitudo, ac ſumma felicitas? non tamen abs re hoc facit Eccleſia, quia ratione Euchariſtici Sacramenti aſſociatur cæleſti Eccleſiæ, & hymnus hic decantatur à Sacerdote in Miſſa ob cujus ſacrificium homines æquiparantur Angelis, & tanquam à ſociis alternativè canticum intonatur: *Gloria in excelſis Deo.* Jacobus de Valencia in Cant. Angelorum: *Eccleſia in Miſſa communicat cum triumphante: quia eodem pane Angelorum reficiliter per claram viſionem, & apprehenſionem, reficitur, & fruitur illa ſacramentaliter per fidem, & per charitatem in Sacramento Altaris: Ideò Eccleſia tanquàm Angelorum ſocia cantat in Miſſa canticum eorum dicens: Gloria in excelſis Deo.* (Iac. de Val.)

Apoc. 19. n. 11. Et vidi cælum apertum, & ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper eum, vocabatur fidelis, & verax, & cum juſtitia judicat, & pugnat.

VERSIONES.

D. Cyprianus.	Vocabatur verus: æquum juſtumque judicat.
Syrus.	Et injuſtitia præliatur.
Arabicus.	Et poſt hæc inſidens, & rectè judicat.
Æth.	Iuſtè dicat.
Vatabl.	Per juſtitiam judicat.
Ansbert.	Iuſtitiam judicat.

EXPOSITIO VIII.

Et vidi cælum apertum. In exordio hujus capitis n. 1. ait noſter Joannes ſe *Audiſſe quaſi vocem turbarum multarum in cælo.* Proindeque huc uſque dicta audita fuerunt quæ modo ſequuntur viſa ſunt, & ait *Vidi cœlum apertum.* Gagn. ait, hoc modo loquendi ſignificare Joannem omnia cæleſtia myſteria ſibi fuiſſe revelata. Alcaz. per cælum apertum ait denotari Eccleſiam, quæ aperta, & manifeſtata eſt vocibus prædicatorum vocantium ad fidem? Verus ſenſus; ſermo eſt de Chriſti deſcenſu manifeſto, non ad ultimum judicium ſed ad ſubveniendum ſanctis laborantibus, ac certantibus cum Antichriſto, ejuſque miniſtris antequam nuptiæ Agni celebrentur, Ita communiter omnes Interpretes; Ansbert. Primaſ. Aretas & alii ac proinde ſenſus eſt; cælum viſum eſt apertum, ſeu portæ illius apertæ, & viſione imaginaria viſus eſt Chriſtus cum ſuis exercitibus deſcendere in terram, ad certandum cum ſuis hoſtibus, & hic eſt totus hujus viſionis ſcopus. 219. (Gagnæus. *Videt Ioannes omnia myſteria cæleſtia.* Alcazar. Ansbert. Primaſ. Aretas.)

Exiit ergo Chriſtus ſupremus Dux belli *In equo,* ob ſui generoſitatem. *Albo*, portendens futuram victoriam, & ex ea naſcituram felicitatem habet oculos flammantes ob conceptam contra hoſtes iram; defert in capite diademata multa, ob multas victorias quæ conſecutuæ ſunt; veſtitus eſt veſte aſperſa ſanguine, quo utique ex hoſtibus fuſo ſe commaculabit; ſequuntur eum exercitus cæleſtes in equis pariter albis quia multi vindicandi ſunt olim injuriis laceſſiti, arma non alia ſunt niſi gladius ex utraque parte acutus, non ex latere, ſed ex ore procedens quo gentes eſt expugnaturus habet in femore *Scriptum Rex Regũ & Dominus Dominantium.* Quo oſtenditur ſupremum ejus dominium; & quia corona legitimi dominatus ſine certamine non datur: *non coronabitur, niſi qui legitimè certaverit.* 2. Tim. 2. n. 5. 220. (*Deſcribitur Chriſtus exiens in bellum contra Antichriſtum.* 2. Tim. 2.)

Et qui ſedebat ſuper eum vocabatur fidelis, & verax. Notat Cornel. quod iſte inclitus habet quatuor nomina. Primum virtutis. Secundum eſſentiæ. Tertium Perſonæ. Quartum poteſtatis, & dominii; Nomen virtutis eſt *Fidelis & verax.* Eſſentiæ eſt nomen ſcriptum, *Quod nemo novit, niſi ipſe.* Perſonæ, *Eſt verbum Dei.* Poteſtatis verò, & Dominii. *Rex Regum, Dominus Dominantium.* Primum nomen *Fidelis & verax.* Id eſt quæ ipſe dixit per ſe ſuoſque Apoſtolos, quod ſpiritu oris ſui interficiet impium, ſic adimplevit, ut pronuntiavit per ſuos Prophetas. 221. (Cornel. *Quatuor Chriſti nomina.*)

Cum juſtitia judicat, & pugnat. Non ſolum cum juſtitia judicat, ſed etiã cum juſtitia pugnat proindeque non impetu cœcáve indignatione actus ad hanc pugnã deſcendet, cum Antichriſto, ſed prævio æquiſſimo judicio, ac juſtiſſimo decreto, nihil Itaque in hac expeditione hoc illi maximè glo- 222. (*Bellum cum juſtitia gerendum.*)

Alenſis. D. Bernard. Card. Vitr.

rioſum eſt:*Cum juſtitia judicat,& pugnat.* Nam ut ait Alenſ. *Pugnare injuſtè, vel ſine juſtitia, non eſt laudabile,ſed vitioſum.* Ans. in præſent. legit:*Iuſtitiam judicat.*Pro quo audiendus eſt D.Bern.epiſt.1. *Quid faciet de injuſtis judiciis,qui ipſas quoque juſtitias judicabit.*Et epiſt 37.ait: *Si enim juſtitias judicat quantò magis injurias.* Si enim ita ipſe juſtus eſt,ut etiam juſtitias judicet,quid faciet de injuſtitiis:Et nota quod dicitur, *Pugnat,* Non enim ſcribitur quod vicerit, quia idem eſt quod ipſe pugnet, ac vincat. Cardin. Vitrac. Dominica 2. in Albis. *Pugnat in membris ſuis contra Diabolum, & ſuperat, ſic etiam primus dimicat cum vincit.*

QUÆSTIO XXXI.

Quare ſedens apparet in equo albo, & quis ſit iſte inclytus Dominus?

Cornel. Lactant. Ioachim. Lahay. Ferrar. *Tam dura erit perſecutio Antichriſti, ut Chriſtus deſcendet ad ſuorum adjuvamen.*

223. A Secunda quæſtionis parte incipio. Cornel. exiſtimat, quod Chriſtus deſcendat ad hanc pugnam in Antichriſto non immediatè per ſeipſum,ſed per ſuum primarium ducem Michaëlem. Tamen contraria ſententia probabilior videtur, quod nempe ipſemet Chriſtus deſcendat in auxilium ſuorum:Ita tenent Lact. lib.7.c.17.18.& 19. Ioach. in præſenti, & addit hanc eſſe ſententiam Sanctorum.In hac etiam ſententia eſt Ribeira,Lahay,n.142.Ferrar.& quia licet pro delendo Antichriſto non ſit neceſſarius talis deſcenſus cum tanto exercitu; erit tamen neceſſarius ad finem, quem inde conſequi vult Dominus,qui erit palam facere omnibus gentibus ſe eſſe Regem Regum, & Dominum Dominantium, ſuamque Eccleſiam ſublimare in terris, ſuamque veram eſſe Religionem,& ad ſalutem neceſſariam,proindeque à toto orbe accipiendam,extinctis, & amputatis omnibus ſuperſtionibus, ſectis, erroribus, atque hæreſibus, quod de facto inde fiet, quia poſt hæc Eccleſia ipſius maximè exereſcet in toto orbe ſine perſecutione, ſine tyrannis, ubique gentium vehementer florebit.

Actor.3. *Chriſtus aliquando corporaliter deſcendit ad terram.*

224. Objicit Cornel. Quia D. Petrus Act.3.n.21.ait. de Chriſto D.*quem oportet quidem cælum ſuſcipere, uſque in tempora reſtitutionis omnium;*hoc eſt uſque in diem judicii; ergo tunc ſolum à cælo deſcendet, & non modo contra Antichriſtum. Sed idem auctor debebat memoria tenere ea quæ dixit ad citatum Act. locum, *Verius videtur, inquit quod Chriſtus aliquando in cælo & in terra ſimul & utrobique realiter,& propriè viſus ſit,* ut cum apparuit Petro, & cum rogaret ipſe:*Domine quo vadis, vado iterum crucifigi.* Et cum apparuit Paulo in ſua converſione & cum deſcendit ad B. Virginem in ſuo tranſitu, bene poterat ſua divina virtute utrobique adeſſe & videri: cum autem dicitur, quod oportet eum cælum ſuſcipere uſque ad tempora reſtitutionis, ſeu judicii, intelligitur quod in cælo Chriſtus conſtituet ſuum Thronum; & quod ab illo non deſcendet, niſi cum magna, & magnifica pompa in die judicii.

Zach. 1. *Chriſtus ut ſuis ſubveniat,velociſſimus.* D.Ambroſ.

225. Secunda quæſtionis pars eſt, cur Chriſtus D. apparet inſedens ſuper equum album; *Et ecce equus albus.*Cum tamen apud Zachar.1.n 8.appareat ſuper equum rufum, de quo jam dixi ſuprà c.6 q 3.n.39.In præſenti *Ecce equus albus,*In primis pondero quod inſedit ſuper equum, ut dixi jam in expoſitione, Ob ſuam generoſitatem in bello; Deinde etiam equus velociſſimus eſt, ideò ut innuatur Chriſti celeritas in ſuis adjuvandis; ac protegendis, deſcribitur in equo inſidens: non alienus ab hac cogitatione eſt D. Ambr. in Pſ. 40. ad illa verba, *Etenim homo pacis meæ,* Qui poſtquam exponit cur equus albus,reſpondet,quia ejus ſeſſor immaculatus abſque ullo carnis contagio, addit:*Cucurrit velocior equitatu militiæ cæleſtis, invetus ſuper equos,etiã illos,quibus Elias raptus eſt.*

Aureolus. Antonin. *Equus albus victoria ſymbolum.* Bullinger. Poëta.

226. Secundò: Iſte equus erat albus, & omitto ſententiam Aureol.D.Antonin.1 p.hiſt tit.6.c.1.§.15. Qui per hunc equum intelligunt regnum Hieroſolymitanum,dealbatum per ſanctitatem Chriſtianorum ibi commorantium; ſedentem verò in eo dicunt eſſe Balduinum. Sententia non eſt ad rem, agitur hîc de ultimis temporibus, ut ſæpè dixi. Tertiò: eſt communis ſententia, quòd equus erat albus, & non alterius coloris, quia equus albus erat ſymbolum victoriæ, & triumphi,& ideò quibus datum erat triumphare, vehebantur equis albis,ut latè probat Julius Bullinger.lib.1.de Imperat. Roman.c.34. & tom 2. opuſcul.lib. unico de Triumph.c.21. & canit Poëta lib.12. Æneid.

bigis it Turnus in albis,
Bina manu Cito criſpans haſtilia ferro.

Glorioſa victoria debili inſtrumento. Alcazar.

227. Quartò: Alcaz, oſtendit hoc ſymbolo denotari doctrinam Chriſtianam à Chriſto, & à ſuis Apoſtolis prædicatam & cur prædicatores doctrinam Evangelicam deferentes in equo inſident, cum Chriſtus præceperit eos cum omni humilitate, ſine pera & calceamento incedere? quia ſic pugnatari erant ut ſecum ſymbolum victoriæ deferrent; & cur potiùs ad tantam victoriam elegit equum album,quam alterius coloris ad vincendum? equi albi debiliores ſunt aliis, color enim albus defectum virium denotat. Ecce cur Dominus pugnaturus, & victurus potius equo albo inſidet quàm alteri ut triumphus eſſet magnus, & victoria glorioſior, utpote debili, ac infirmo inſtrumento adepta & obtenta. Alc. ait; *Qua vero parte equus albus ſpecimen debilitatis præfert, in quo indicatur pariter virtus Chriſti, & efficacitas; quandoquidem iis inſtrumentis:quæ primo aſpectu infirmitatem oſtendunt,victoriam ſibi certam pollicetur,& in hac imbecilitatis ſpecie obequitat ſumma virtus,cui reſiſti non poteſt.* Vide ſuprà c.17. q.32.n.267.

Ansbert. Haymo. Albertus D.Anſelm. Pſalm. 72. 1. Petr. 2. Cantic. 1. Origenes.

228. Quintò:Ansb. Haym.Alb. Mag.D. Angelm.per hunc equum album intelligunt ſanctiſſimam Chriſti humanitatem, qui ratione illius ad Patrem dicebat Pſ.72.n.23. *Ut jumentum factus ſum apud te, & ego ſemper tecum,* & dicitur equus albus, quia in illa humanitate aſſumpta, nullius peccati extitit obfuſcatio, ut dicitur 1. Petr. 2.n.22. *Qui peccatum non fecit, nec dolus inventus eſt in ore ejus,* Seſſor autem hujus equi eſt ipſa divinitas, quæ non ſolum venerabile illud corpus, & animam beatiſſimam, quam ſibi veraciter conjunxit, regit, & gubernat, ſed etiam omnem creaturam dirigendo præſidet; nam ſeſſor moderatur, regit, ducit, ac reducit, quò voluerit equum. O felices animæ,quæ à tali ſeſſore diriguntur ac gubernantur; hinc dicebat Dominus de præclara divinorum ſectatrice; Can. 1.n. 8. *Equitatui meo in curribus Pharaonis, aſſimilavi te amica mea.* Tales ſanctæ animæ, non amant aliò ire, niſi quò ducuntur à verbo Dei, renuntiantes in omnibus propriæ voluntati, cujus eſt ſemper currere in vanum Origen. hom. 2. in Cant. ait. *Beatæ ergo ſunt illæ animæ quæ dorſum ſuum curvaverunt, ut ſuſcipiant ſeſſorem verbum Dei ſuper ſe, & fræno ejus patiuntur,ut quocumque ipſe voluerit,flectat eas & agat habenis præceptorum ſuorum, quia jam non*

propria

propria voluntate incedunt:Sed fræna ducuntur, & reducuntur voluntate ſeſſoris. Expende verbum. *Quia jam non propria voluntate incedunt.* Dum propriam
Non agendũ propria voluntate, ſed Dei nutu. voluntatem ſequebantur, nihil ad æternam felicitatem conducens attingebant,ſed currebant in vacuum;ſolus enim qui ſe tradit regendum Dei verbo, viam ſalutis attingit. Ad hoc ſpectat Regius
Pſalm. 88. Vates Pſ 88.n.58. *Domine in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die* Hoc eſt inſigne degentium in via ſalutis quod nimirum in lumine divini vultus ambulent, quod de ſolo Dei habitu venit, & non in lumine vultus ſui, ut
D.Bernard. errent, ut ait D. Bernard. in quodam ſermone.

229. Veritas de omnibus triumphat. Sextò: In equo albo inſedit,quia *Vocabatur fidelis, & verax.* Equus albus ſignum victoriæ, & triumphi; merito ergo fidelis & verax inſidet non cuilibet equo, ſed albo,quia veritas potentiſſima,
D. Auguſt. de omnibus triumphat. Unde D. Aug.in Pſ.57.v. 10.ait: *Quid glorioſius fratres,quàm ſubjici,& vinci veritate? Superet veritas volentem? nam & invitum ipſa ſuperabit.* Magna eſt etiam ejus victoria cùm ſuperat invitos.

230. Ait Regius Vates,Pſ.61.n.10 *Verumtamen vani*
Pſal. 61. *filii hominum, mendaces filii hominum in ſtateris,ut decipiant ipſi de vanitate in idipſum. Nolite ſperare in iniquitate* Iniquitas tota de mendacio vivit,in eoque nititur: quomodo ergo ait? *Nolite ſperare in*
Veritas prævalet falſitati. *iniquitate*: Et cur non ſperent homines mendaciſſimi in ſua iniquitate inque machinationibus mendaciorum ſuorum? quia veritas vinci non poteſt; illa enim exorta, apparebunt mendaciorum falſitates, ac vanitates, & ſtatim ab illius radiis deſ-
D. Auguſt. truentur D.Aug.ait: *Nolite ſperare ſuper iniquitatem; vana eſt iniquitas,nihil eſt iniquitas,potens non eſt, niſi juſtitia. Occultari poteſt ad tempus veritas, vinci non poteſt; florere poteſt ad tempus iniquitas, permanere non poteſt.* Quod à mendacio venit,non prævalet, ſed citò diſparet.

231. Ait Iſai. 2 n. 20. *In die illa projiciet homo idola ar-*
Iſai. 2. *genti ſui, & ſimulachra auri ſui, quæ fecerat ſibi ut*
Exorta veritate falſitas evaneſcit & fugit. *adoraret* Et quæ dies erit uſque ad quem ſimulachra permanebunt,& in quo homo projiciet ea ad Chriſti tempora; Refert Tertull. lib. 3 in Marc. *Genus hominum dilucidata per Chriſtum veritate idola projecit.* Ante Chriſti adventum idolorum falſitas petulanter regnabat in toto mundo; at revelata per Chriſtum veritate mendaciorum falſitas non potuit amplius ſubſiſtere,ſed tanquam nebula exorto ſole ſtatim evaneſcit,& fugit,*dilucidata per Chriſtum veritate idola projecit.*

Quæstio XXXII.

Quare dum Chriſtus exiit in pugnam contra Antichriſtum, dicitur fidelis, & verax?

232. Alcazar. Alcazar cùm hoc referat ad Romam ex idololatria converſam ad fidem,ait, quod fidelitas,& veritas conſiſtant in promiſſionis complemento. *Dicitur verax,* ait, *ob pronunciatam victoriam per ſuos concionatores de idololatria.* Juxta illud
Matth. 28. Matth. 28. n. 20. *Ecce ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi.* Et fidelis etiam dicitur quia perſecutio amplius non ſit duratura, ut ait Paul. 1.
1.Cor.13. Cor.10. n.13. *Fidelis Deus, qui non patitur tentari ſupra id, quod poteſtis.* Sed hæc ſententia non eſt multum ad rem: nam victoria per concionatores de idololatria non eſt ſpecialis illius temporis, ſed inchoata eſt ab exordio ipſius Eccleſiæ Chriſti, cujus ſui præſentiam promiſit uſque ad finem ſæculi, ſic etiam locus Pauli non intelligitur reſtrictè de illo tempore, ſed de unaquaque anima,quam non permittit Deus tentari ſuper vires ſuas.

Communis ſententia eſt, quam tradunt hoc 233.
loco Viegas, Ribeira, & alii, quod Chriſtus D. Viegas.
hîc dicitur fidelis, & verax; verax, quia fidem Ribeira.
olim datam de adventu ſuo ad judicium, & fide- Ratio litteralis.
lis, quia fidem datam de remunerandis prædeſtinatis, & puniendis reprobis in fine mundi cumulatiſſimè adimplebit. Ego verò ſic rem explico. In hac expeditione quando exiit contra Antichriſtum, dicitur fidelis, & verax; quia quæ prædi-
xit per ſuum Apoſtolum Petrum, Actor 3. n. 21. Actor.3.
Venturum ſe ad reſtituenda omnia; & per Apoſtolum Paulum, ſpiritu oris ſui interfecturum impium & everſurum ejus imperium illuſtratione
adventus ſui Theſſal. 2. num.8. ita nunc exequitur, 2. Theſſal.
& implet.

Moraliter, & Secundò: Ait noſter Joannes. 234.
Vidi cœlum apertum, & ecce equus albus, & qui ſe- Veritas difficilè invenitur in terris.
debat ſuper eum vocabatur fidelis, & verax. Quid neceſſe eſt cœlum reſerari, & aperiri ut appareat veritas ac fidelitas; licet cœlum clauſum maneret, nonne conſpici poterat; nequaquam ſanè. Niſi cœlum aperiatur, & Dei gratia nobis effulgeat, veritas perfectè non invenietur à nobis ſic
enim difficile eſt inventu Patrocinatur D.Auguſt. D. Auguſt.
lib.de utilit.credend c. 1. *Cum hæc ita ſint,* ait, *non putavi apud te ſilendum quid mihi de invenienda,& retinenda veritate videatur, cujus (ut ſcis) ab ineunte adoleſcentia, magno amore flagravimus ſed eſt res longè remota à vulgarium hominum mentibus.* De
Verbo Incarnato ait Joan 1 n.14. *Vidimus gloriam* Joan. 1.
ejus,gloriam quaſi unigeniti à Patre plenum gratiæ, & veritatis. Ad hoc ut videretur Chriſtus plenus gratiæ, & veritatis, neceſſe fuit ut manifeſtaretur:
Gloria quaſi unigeniti à Patre D Cyrill inquit: *Vi-* D. Cyrill.
dimus enim gloriam Chriſti adeo ſublimiorem creaturarum gloriis, ut mentis quiſque compos; nulli niſi unigenito Dei filio convenire illam fateretur plenus enim erat veritate, & gratia. Cùm enim eſſet plenus veritate. *Vidimus gloriam Chriſti ſublimiorem creaturarum gloriis.*

Tertiò: Iſte magnus Princeps procedit ſuper 235.
equum, ut pugnet cum adverſariis ſed quibus ar- Veritas ſuperari non poteſt.
mis induitur? nulla ſanè video Quomodo ſine armis bellum aggreditur? quomodo non timet ab hoſtibus vinci, ac ſuperari poſſe? nil timendum, victoria certa eſt, ipſe verax eſt, & veritas nun-
quam ſuperari poteſt.D.Ambr. lib.de Incarn.con- D. Ambroſ.
tra Arian. ait: *Advertant quantumvis exquiſitiſſimis argumentis, & phaleratis ſermonibus non poſſe vim veritatis obduci.*

Quartò: Iſte inclytus dux vocatur *Fidelis, &* 236.
verax: Atqui multi ſanctiſſimi viri extiterunt Chriſtus ipſamet veritas.
veraces in ſuis dictis & valdè fideles in cunctis, quomodo ergo deveniemus in cognitionem quiſnam ſit iſte verax, & fidelis? Rex eſt ſine dubio. Chriſtus D. eſt, qui per antonomaſiam eſt ipſa veritas, & fidelitas, qui non poteſt mentiri, nec
fallere: *In cujus ore non eſt inventus dolus.* 1 Petr.2. 1.Petr.2.
D Auguſt tract 4 in Joann. ait: *Ipſa veritas eſt* D. Auguſt.
Verbum Dei, Deus apud Deum unigenitus filius: hæc veritas carne induta eſt propter nos, ut de Maria Virgine naſceretur, prophetia impleretur, veritas de terra orta eſt. Et lib. de Agone Chriſtiani, cap.24.

Sacrilegium eſt credere Dominum noſtrum, cùm ſit ipſa veritas, in aliquo fuiſſe mentitum.

237. Quintò: Iſte excelſus Dominus, dicitur fidelis quia promiſſa exactè adimplet; verax, verò, quia eſt ipſamet Patris veritas, quæ nunquam mentiri poteſt, ad quid ergo Chriſtus D. his duobus nominibus manifeſtatur, quæ duo nomina differunt inter ſe. Ut inde detur ſpes pœnitentibus, & timor negligentibus, ut fidelis, ſpem conſequendi gloriam converſis, ac pœnitentibus ingerit, nullum in ſuis promiſſis fallit, verax, ac juſtus judex eſt in ſuis ſententiis proferendis, quibus iniquos damnat, & condemnat. Haymo ait: *Qui cum attendunt miſericordem, & fidelem promiſſorem, debent conſiderare, quia verax, & juſtus eſt: ideoque nullum impœnitentem impunitum relinquit, nullum non converſum miſericordia ſalvat.*

Pœnitens ſperet à Deo veniam, negligens damnationem.

Haymo.

238. Sextò: Profundè, & altè conſidera, quod hic magnus, & fortis propugnator, vocatur hìc *Fidelis, & verax.* Et ſtatim, verſ. 4. dicitur de eo: *Et vocatur nomen ejus Verbum Dei.* Cujus nomen eſt Verbum Dei, quomodo ipſemet vocatur in tam brevi oratione fidelis, & verax? optimo ſanè jure; ideò eſt difficilis veritas inter homines, ut ille dicatur verax, qui Verbum, qui Filius Dei eſt, ait D. Auguſt. lib. 1. de doctrina Chriſtiana: *Deus charitate nos diligit, ſapientia gubernat, veritate dirigit, ac illuminat.*

Ille dicitur verax, qui Deus eſt.

D. Auguſt.

239. Ait Regius Vates, Pſalm. 115. num. 11. *Ego dixi in exceſſu meo: omnis homo mendax.* Suprà hominem ſe poſuit, cùm ait: *Ego dixi in exceſſu meo.* Supradictum ſuum falſitatis argueretur: *Omnis homo mendax.* De omnibus hominibus loquitur, & nullum excipit, cùm tamen conſtet ſanctiſſimos viros floruiſſe in Chriſti Eccleſia, qui toto corde veritatem ſunt amplexati, ut prorſus humanis renunciantes fallaciis, nullo ſe contaminaverint mendacio. Quomodo ergo hi mendaces dici poterunt? Hi homines non videntur, quin potiùs, ex quo veritatem colunt, in Deorum recenſentur catalogo. D. Chryſoſt. ibi, & ait: *Omnis homo, qui hanc vitam amat, mendax eſt: qui verò in virtutibus illam tranſmittit, mendax non eſt, eo quod, qui talis eſt, non ſit homo, ſed Deus.* Humanæ naturæ metas tranſcendit, qui reſpuens humanæ vitæ mendacia ſolùm veritatem in dictis, & factis amplectitur.

Pſalm. 115. *Qui vera dicit, tranſcendit humana naturæ terminos.*

D. Chryſoſt.

240. De Dei Verbo incarnato, ait Joan. 1. num. 14. *Vidimus gloriam ejus, gloriam quaſi unigeniti à Patre plenum gratiæ, & veritatis.* Non ait, plenum veritatis, & gratiæ, ſed è contra. Prius eam plenitudinem gratiarum divinarum omnium aſſeruit, quæ omnem temporalitatem excluderet, quò maximè unigenitus Patris demonſtrabatur, ut deinde addere poſſet. Plenum veritatis; in illo enim ſolo inveniri poteſt plena veracitas, in quo eſt Divinitatis plenitudo, & ideò priùs aſſeruit divinarum gratiarum plenitudinem, & deinde, & veritatis? *Plenum gratiæ, & veritatis.* Quæ maximè eſt aliena & abſcondita ab hominibus, & ideò illam reſpuens Pilatus mundialis homo, Chriſtum interrogat. *Quid eſt veritas?* Joan. 18. n. 3. Ad quæ verba ait Theophylact. *De veritate interrogavit quid ſit? Fermè inter homines abolita erat, & ignorabatur ab hominibus.* Vide quæ dixi, tom. 1. in Apocalypſ. cap. 3. quæſt. 18. n. 143. 144. 145.

Ioan. 1. *Ibi eſt veritas ubi eſt Plenitudo gratiarum.*

Joan. 18. Theophyl.

PRO SACRA EUCHARISTIA.

QUÆSTIO XXXIII.

Quare cùm Chriſtus Dominus ſe manifeſtet in Euchariſtia, in equo albo ſeſe oſtentat?

HIc in præſenti ſermo eſt de nuptiis Agni in Euchariſtia, ſuprà diximus verſ. 7. *Gaudeamus, & exultemus, quia venerunt nuptiæ Agni.* Et verſ. 9. *Beati qui ad cœnam Agni vocati ſunt.* Cur ergo dum de Euchariſtico Sacramento eſt ſermo, in equo albo ſeſe Chriſtus oſtentat? eſt quæſtio. 241.

Difficultas quæſtionis.

Primò: Equus albus ſymbolum eſt divinitatis. 242. Hinc ut teſtatur Suet. in vita Aug. c. 91. à Poëtis decantatum fuit Jovis rhedam equis albis trahi, quod cùm imitatus eſſet Camillus, & in ſuo triumpho equos albos adhibuiſſet, valdè ægrè tulit populus Romanus, ut ipſe Suet. cit. ſcribit, c. 94. In hoc verò Euchariſtico Sacramento maximè ſe oſtentat, ac triumphat divinitas; quis enim poſſet verbo panem in carnem, & vinum in ſanguinem tranſubſtantiare, niſi ſolus Deus? Leges naturæ nemo poteſt mutare, niſi Deus tantùm quod accidentia ſtent ſine ſubſtantia; quod magnum corpus quodammodo claudatur parva quantitate, quod per modum indiviſibilis ſit totum in tota hoſtia, & in qualibet ejus parte totum: quod fracta hoſtia non frangatur, ſitque in omni fragmento totum & cùm totus ſit realiter in cœlo, ut ſimul realiter ſub ſpeciebus ſacramentalibus.

Sueton. *In Euchariſtia reſplendet, & triũphat divinitas.*

De Chriſto D. ait Petrus 1. c. 1. n. 12. *In quem deſiderant Angeli proſpicere.* In imagine, & ut alii legunt, *In qua deſiderant Angeli.* Multi graves Auctores intelligunt de Chriſto in Sacramento altaris: quos citat & ſequitur Turrian. tr. 2. de Euchariſt. c. 18. & 19. Et inde exoritur grande dubium, cur Angeli maximè afficiantur deſiderio vidẽdi Chriſtum in Euchariſtia maximè ipſi vident Chriſtum in cœlo prout Deus, & homo eſt. Quid ergo in Euchariſtia videre avent, quod non videant extra? in Euchariſtia vident magna & alta miracula, & quod ea poteſtas exerceatùr, qua Chriſtus in cœlo manens, realiter etiam eſt ſub ſpeciebus panis, & vini in multis, ac innumeris ſpeciebus. Alger. lib. 1. de Sacr. c. 14. *Angeli non habent unde recedant, & ibi remaneant, quo privilegio ſola caro Chriſti, quæ ſuper omnem creaturam exaltata ſuper omnem, & præter omnem naturam inſignita eſt, ut per omnipotentiam quæ ei data eſt in cœlo, & in terra, ubicumque, & quomodocumque ſibi placuerit, non de loco ad locum tranſeundo, ſed ibi, & ubi eſt remanendo, & alibi, ubicumque voluerit, exiſtendo tota, & integra ſubſtantialiter ſit ac in cœlo, & in terra.* Hoc habet caro Chriſti ex omnipotentia Verbi, cui eſt unita, ut remanendo in cœlo, ſit & in terra ubicumque voluerit. 243.

1. Petr. 1. *In Euchariſtia oſtenditur divina poteſtas.*

Algerus.

Secundò: Equus albus ſymbolum eſt victoriæ, ac triumphi. 244. Hinc Poëta Marcelli victoriam præſagiens, ait Æneid. 6.

Hic rem Romanam magno trepidante tumultu, Æneid. 6.
Siſtet eques, ſternet Pœnos.

Sic aperto primo ſigillo ſuprà c. 6. n. 2. annuncians Joannes Evangelii victorias ait: *Ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper illum habebat arcum, & data eſt ei corona, & exivit vincens ut vinceret.* Apoc. 7. In Euchariſtia divinus Amor victor eſt totius naturæ, cui

naturæ

naturæ ſecundum ſuam vim multum repugnat, quod integris accidentibus, ſua diſcedat ſubſtantia, & ut fiant reliqua omnia, ut ſupra dixi in hac quæſtione, in hoc admirabili Sacramento. Imò & quod magis eſt, divinus Amor victor quodammodo eſt ipſius Dei, cum illum ſubjiciat homini; qui eum pro libito tractat, & facit præſentem ubi vult; movet in hoſtia, ſublevat, ac per varia loca ducit. Tandem victor eſt noſtræ humanæ infirmitatis, omnes noſtras paſſiones noxias vincit;

Pſalm.115. *Chriſtus in Euchariſtia dat ſanitatem.*

& depellit, ait Regius Vates, Pſ.115.n.13. *Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini invocabo.* Sapienter calicem Eucahariſtiæ, calicem ſalutaris appellat. Quam medelam multæ medicinæ non afferunt, eam affert unus Euchariſtiæ calix, ut morbum animæ depellat, depravatas paſſiones dejiciat, & ſanet diligens in viam ſalutis Cyril. Alex. lib.4.in Joan.c.17. & ait: *Sedat cum in nobis maneat Chriſtus ſævientem membrorum noſtrorum legem, pietatem corroborat, perturbationes animi extinguit, ægrotos curat, colliſos redintegrat, & ſicut paſtor bonus, qui animam ſuam pro ovibus ſuis poſuit, ab omni nos erigit caſu.*

Cyrill. Alex.

245. Tertiò: Equus albus ſignum eſt Chriſtianæ pacis, ac reconciliationis, nam Vedeleindus Saxonum inclytus dux, cum ad Chriſti fidem eſſet converſus, pro armorum inſigni, ac ſtigmate armorum, accepit à Carol. Magno unum equum album in ſignum ſuæ reconciliationis ac pacis cum Chriſto, & hoc eſt vetuſtiſſimum Saxoniæ inſigne, ac arma, ut ſcribit Cranzius lib. 2. Saxoniæ c.4. Dum ergo Chriſtus in Euchariſtia ſe manifeſtat in equo albo apparet in ſignum pacis, ac reconciliationis.

Equus albus ſymbolum pacis.

Cranzius.

246. Sacra enim *Euchariſtia Sacramentum pacis eſt.* Ut ait D.Chryſoſt.hom. 51.in Matt hoc enim ſacrificium memoriale perenne eſt paſſionis Chriſti, per quam reconciliati ſumus Deo, & per quam firmata eſt inter Deum, & homines, pax quæ recolitur in hoc divino myſterio, cujus intuitu Deus Pater nobis maximè propitiatur, ac pacificatur, & qui etiam hujus Sacramenti fit particeps, licet videatur corpore in terra, mente tamen elevatur in cœlum in quo eſt ſumma pax, quam jam videtur deguſtare, deſtructis omnibus adverſariis, cum nihil contra eum valeant proficere. Hinc ille, qui primus obtulit panem, & vinum in typum hujus Sacramenti dicitur: *Melchiſedech Rex Salem proferens panem, & vinum.* Gen.14.n.18. Rex Salem id eſt *Rex pacis*, ut interpretatur noſter D. Cyr. Alex. lib.5.in Gen. inde dicitur Pſ.147.n.14. *Poſuit fines tuos pacem, & adipe frumenti ſatiat te.* D. Paſchaſ. lib.de corpore, & ſanguine D.c.10. egregiè notat, quod ex debita ſaturitate hujus panis, nobis undique per omnes fines eſt ſecura pax. *Poſuit fines tuos pacem.*

D.Chryſoſt.

Euchariſtia Sacramentum Pacis.

Gen. 14. D.Cyrill. Pſalm. 147.

D. Paſchaſ.

247. Dicitur Pſ 77.n.22. *Mandavit nubibus deſuper, & januas Cœli aperuit, & pluit illis manna ad manducandum, & panem cœli dedit eis. Panem Angelorum manducavit homo.* Nubes non mittebant manna de Celo, ſed Angeli, & inde dicitur panis Angelorum; cur ergo non Angeli, ſed nubes dicuntur pluere manna? In nubibus dabatur arcus fœderis inter Deum, & homines, ut habetur Gen.9. n.3. *Arcum meum ponam in nubibus, & erit ſignum fœderis inter me, & inter terram*, dum cadit cœleſtis panis dicitur à nubibus mitti, in quibus erat ſignum fœderis, ac pacis inter Deum, & homines, quia tale fœdus, ac pacem hic divinus panis ſecum aſportabat in terram. Hanc cogitationem nobis præbet Guitmundus Archiepiſc. Adverſuenſis lib.2.de veritate Euchar. & ait: *Denique Chriſtum*

Pſal. 77.

Gen. 9.

Divinus panis ſecum pacem aſportat.

Guitmund.

Pater ſemper pro nobis interpellantem, ſemper aſpicit inter Deum, & homines; ſignum erit fœderis ſempiterni, juxta illud: Ponam arcum meum in nubibus, & erit ſignum fœderis inter me, & inter terram. Hujus quoque divini fœderis, hujus tam ſaluberrimæ pacis, ſacroſancta Altaris oblatio, à nobis creditur ſignum.

Ait Iſai. 55.n.2. *Audite audientes me, & comedite bonum, & delectabitur in craſſitudine anima veſtra::: & feriam vobiſcum pactum ſempiternum.* Legit D.Cypr. *Feriam vobiſcum fœdus æternum.* Ad menſam, ac prandium vocat. *Comedite bonum.* Qui diviniſſimæ huic menſæ adſunt, quando bonitatis immenſitatem hauriunt ubi datur ſignum æterni fœderis, ac reconciliationis, & pacis æternæ, & cum hoc divino cibo æternam pacem aſſequuntur. 248.

Iſai. 55.

D. Cyprian. *Ab Euchariſtia, fœdus & pax æterna.*

Quæstio XXXIV.

Quare Chriſtus D. prout eſt in Euchariſtia, dicitur fidelis?

De Chriſto D. prout eſt in hoc Sacramento Euchariſtico dicitur de eo, *Vocabatur nomen ejus fidelis & verax.* De veritate dicam quæſtione ſeq. nunc de ejus fidelitate in promiſſis ſervandis agimus. Ipſe apertè aſſeruit. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo.* Joan.6.n.57. Cujus intimæ unionis ſuavitatem, ac dulcedinem experiuntur fideles, qui dignè pié, ac devotè ad hoc Sacramentum accedunt. Ipſe dixit: *Qui manducat hunc panem vivet in æternum.* Joan 6 n.59. qua vita feliciſſimè fruitur ille, qui fervidè, ac conſtanter perſeverat in ſuſcepta gratia hujus Sacramenti. 249.

Ioan. 6. *Chriſtus valde fidelis in ſervandis promiſſis hujus Sacramenti.*

Ait Chriſtus D. Ioan. 6 n.49. *Ego ſum panis vitæ: Patres veſtri manducaverunt manna in deſerto, & mortui ſunt. Hic panis, de Cœlo deſcendens: ut ſi quis ex ipſo manducaverit, non moriatur.* Satis perantiqua quæſtio, cur non veſperè ſed manè Sacramentum Euchariſticum peragatur, cum Chriſtus ſub veſperum illud peregerit? quam quæſtionem ſic proponit D.Cypr. epiſt. 63. dicens. *Non mane, ſed poſt Cœnam mixtum calicem obtulit Dominus. Nunquid ergo Dominicum ſacrificium poſt cœnam celebrare debemus, ut ſic mixtum calicem Domini offeramus.* Ad rem præſentem propoſito dubio ſic ſatisfacit Cypr. *Chriſtum offerre oportebat juxta veſperam diei::: nos autem reſurrectionem Domini celebramus.* Chriſtus nempe illo veſpere ante paſſionem, & mortem ſuam, mortique proximus Euchariſticum Sacramentum celebravit ut typici agni figuram impleret: Nos verò qui in hoc Sacramento, non tantum memoriam paſſionis, ſed etiam *Reſurrectionem Domini celebramus* non veſperè, ſed potius manè illud peragere debemus. Chriſtus ſub veſperum, ut figuram typici Agni, in quo obſcura mortis ejus, qua tradendus erat inimicis adumbrabatur, nos verò mortem, & etiam glorioſiſſimam reſurrectionem manè celebramus, quo virtute mortis ejus ad perennem, & æternam vitam reſurgimus. Inde Chriſtus de ſe rectè ait: *Ego ſum panis vitæ* Hugo. *Id eſt carnem meam in paſſione mortificatam, in reſurrectione vivificans, quæ caro dignè ſumpta, eſt cibus vitæ.* 250.

Joan. 6.

Per Euchariſtiam reſurgimus in vitam æternam.

Hugo.

Peracta paſchali, ac Euchariſtica cœna, ubi hoc divinum Sacramentum Chriſtus inſtituit, conſultiſſimè ſubdit D. Lucas 22. numer. 39. *Et egreſſus ibat ſecundum conſuetudinem in Montem Olivarum: Secuti ſunt autem illum & diſcipuli.* 251.

Luc. 22.

Maximè ſanè ponderandum, quod ubi primum Dominus cum diſcipulis ſuis cæli panem comedit, ad montem Olivarum confeſtim aſcendit, cur non potiùs ad deſerta loca, vel ad montem Thabor, ut alibi fecit, ſed tantum ad montem Olivarum, ut Hugo adnotavit: *Rectè autem poſt communionem aſcendit in montem Oliveti, ut ſic oſtenderet quod virtute Dominici ſacramenti aſcenditur ad culmen gratiæ, & deinde ad culmen gloriæ; quæ per oleum ſignificatur.* Deinde recenſet ſeptem proprietates olei, quas ſeptem dotibus accommodat, quaſi ex hoc Sacramento profluant, ex quibus duas hìc ſcribam, ac expendam, & ait: *Item oleum ſupernatat, in quo ſignificatur agilitas: Item morbos ſanat: in hoc impaſſibilitas.* Oleum infirmitates depellit, ſanitatem redintegrat, & ideo impaſſibilitatis eſt ſymbolum. Conſidera nunc magnam eruditionem, de Dominici itinerarii ſchola, ex Euchariſtica menſa ad montem olivarum pergit, ex hoc nempe divino pane aſcenditur ad quandam impaſſibilitatem, ac perennitatem æternæ vitæ, qua homo veluti quadam agilitate omne malum, & infirmum hujus vitæ ſuperat, ac vincit, & de hoc plura dixi to. 3. in Evang. c. 33. q. 1. n. 8. 9. 10. & eod. cap. q. 23. n. 162. 163. & to. 1. in Apoc c. 2. q. 23. n. 173.

Hugo. *Ex menſa Euchariſtica ad æternam vitam aſcenditur.*

252. Gen. 2. Jona. 6.

Dices tamen, cavet Deus Adamo, & Evæ, Geneſ. 2. n. 17. *De ligno ſcientiæ boni, & mali, ne comedatis: In quocumque enim die comederetis, morti moriemini* Et ſic factum eſt, unà cum cibo comeſto mortales apparuerunt At Joan. 6. n. 51. ſic loquitur Dominus: *Ego ſum panis vivus, qui de Cœlo deſcendi; ſi quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum.* Multoties manducamus, & tamen ſtatim immortales non apparemus; & quando in eſu pomi vetiti, juxta Dei ſententiam, vita hæc noſtra corruptioni, ac morti apparuit expoſita, cur in eſu ſalutiferi panis non etiam vita hæc præſens dilata fuit in ætenum? Cur immortalitatis promiſſio differtur in Euchariſtia, mortis autem ſententia, in eſu vetito ſtatim exhibita perhibetur. Eleganter rem definit Algerus lib. de Sacram. cap. 6. & ait: *Vitam æternam diſtulit, ut majori etiam merito, majorique fructu hunc cibum reciperemus; quia pro certo niſi ita eſſet, ad fidem Chriſti omnes convolarent tantummodo propter præſentis vitæ æternitatem, & futuræ gloriæ Chriſti majus amitterent lucrum.* Guſtato ligno vetito, ſtatim homo expertus eſt in ſe mortis ſententiam, ut cum magno fructu poſſet ſibi comparare æternam felicitatem; At ex Euchariſtica menſa, non ſtatim ſentit æternitatem terrenæ vitæ, ne majus lucrum gloriæ amitteret, quod illis datur, qui ad Euchariſtiam accedunt, alta, & ſublimi contemplatione Divinitatis.

Algerus. *Cur non experimur ſtatim vitam æternam Sacramento.*

QUÆSTIO XXXV.

Quare dum de Euchariſtico Sacramento agitur, Chriſtus D. dicitur verax?

253. IN præſenti de diviniſſimo Euchariſtiæ Sacramento eſſe ſermonem patet ex ſupradictis in hoc cap. cum dicitur ſuprà n. 9. *Beati qui vocati ſunt ad cœnam Agni.* Cum ergo de hoc Sacramento ſit ſermo, rectè de Chriſto D. dicitur *Vocatur nomen ejus fidelis, & verax.* Quod alta divina ſapientia diſpoſitum eſt contra hæreticam pravitatem negantem hoc magnum, & altum Sacramentum, in quo Chriſtus D. maximè ſe oſtendit fidelem, dùm adimplet ea, quæ promittit in hoc Sacramento de vita æterna, ut ſuperiori quæſtione dixi, ſeque oſtendit maximè veracem, dum per verba conſecrationis ipſius verè & realiter ponitur corpus, & ſanguis ipſius ſub ſpeciebus Sacramentalibus; tenet Sancta fides Catholica.

Magna providentia Chriſtus dicitur verax in Sacramento Altaris.

Hanc Catholicam veritatem negarunt multi hæretici, quos ferè ad undecim claſſes reducit Bellarmin. 2. lib. 1. de Euchariſt. c. 1. cujus erroris præcipuus Auctor, ac propagator extitit Berengarius anno Domini 1050. cujus errorem maximè defendit ac patrocinatur Calvinus anno Domini 1556. variis libris de cœna Domini, & aliis, quem multorum hæreticorum colluvies ſequuta eſt; qui hæretici tenent, quòd Chriſtus non ſit verè, ac realiter in hoc Sacramento, ſed tantùm per figuram, ſymbolum, ac repræſentationem, & quòd per fidem tantùm Chriſtum participamus in hoc Sacramento. Tandem quidam modernus hæreticus inſurgit contra me & ea quæ dixi 5. to. ſtatim, citando, aſſerens quod Chriſtus verè & realiter conſecravit, tamen quod hæc poteſtas ibi terminata eſt, & non eſt ultra derivata ad Catholicos Sacerdotes, de quo errore dicam in hac quæſtione ad finem. 254.

Bellarm. Berengar. Calvin. *Error hæreticorum.*

In hac re doctrina certiſſima, Sancta, & Apoſtolica eſt, quod in altiſſimo Euchariſtiæ Sacramento detur vera, realis, propria, ac ſubſtantialis præſentia corporis ac ſanguinis Chriſti: hæc concluſio eſt de fide definita in undecim Conciliis generalibus, quæ Concilia citavi, ac retuli tom. 5. in Evang. lib. 7. c. 7. q. 21. n. 145 Et hanc veritatem conſtanter tenent multa Concilia Provincilia, ac Summorum Pontificum decreta, ut habentur de conſecrat. 2. & in Decretalibus titulo, De cuſtodia Euchar. ac tit. de celebrat. Miſſar. Hancque veritatem firmiter tenuit Eccleſia Catholica, ſemper, ut benè demonſtratur, ex tot, tamque antiquis Conciliis. 255.

Doctrina de vera fide. De Conſecr. Decret. 2.

Hancque veritatem docuerunt omnes PP. ab exordio ipſius Eccleſiæ, ac tempore Apoſtolorum, ut patet, diſcurrendo per omnes ætates. In prima ætate, ſunt primo Miſſæ, ſeu Lithurgiæ D. Iacobi Apoſt. & D. Marc. Evan. diſcipuli D. Petri, quæ habentur tom. 1. Bibl. Mag. in quibus hæc veritas de corpore, ac ſanguine Domini habetur, ſunt etiam in hac prima ætate diſcipuli B. Andr. Apoſt. in libro, quem de ejus paſſione ſcripſerunt, quorum Auctoritas eſt magna, ubi apertis verbis hanc veritatem dicunt acceptam à ſuo Magiſtro Apoſtolo; In hac prima ætate idem docent D. Ignat. Diſcip. S. Joan Evang. in epiſt. ad Smyrnenſ. S. Dionyſ. Diſc. D. Pauli in Eccleſiaſtica Hierarch. c. 3. p. 3. in ſecunda ætate ſunt Juſtin. Martyr. Pius I. Pontifex & D. Irenæus. In tertia ætate ſunt Tertul. Origenes, Cypr. In quarta ætate ſunt D. Athanaſ. D. Hilar. D. Cyril. Hieroſo. D. Ambr. D Baſil. D. Nyſſen. & ſic per omnes ætates diſcurrendo, omneſque Patres adducunt, eorumque verba referunt. Noſter Vvalden. tom. 2. de Sacram. cap. 42. 43. 44. & ſatis copioſè, & doctè Gropperus to. 1. de Euchariſt. & poſt eum Bellarm. tom. 2. lib. 2. de Euchar. Garenſius in lib. particulari de hac re. Claud. Sanchez in ſex prioribus repetitoribus de Euchariſtia, Guillelmus Alanus lib. 1. de Euchar. cap. 23. quod etiam ex innumeris miraculis factis in confirmationem ac demonſtrationem hujus veritatis comprobant. 256.

Lithurgia S. Iacobi, & Marci diſcipuli S. Petri. D. Ignat. D. Dionyſ. D. Juſtin. Pius 1. Tertull. Origen. D. Cyprian. D. Athanaſ. D Hilar. D. Cyrill. D. Ambroſ. D. Baſil. Sel. D Nyſſen. Vvaldan. Gropper. Bellarmin. Garenſ. Claud. Alan.

Probatur hæc veritas Catholica, ex verb. ipſius conſecrationis, quæ referunt D. Matth. 26 D. Marc. 14. D Lucas. 22. D. Paul. 1. Cor. 11. Quod Chriſtus 257.

Matth. 26. Marc. 14. Lucæ. 22. 1. Cor. 11.

D. acci

D. accipiens panem,& calicem,in ſanctis manibus ſuis, dixit : *Hoc eſt corpus meum. Hic eſt calix ſanguinis mei.* Nulla clariora verba ac expreſſiora excogitari poſſunt,quibus Chriſtus ſignificaret, illud quod tenebat in manibus eſſe corpus , & ſanguinem ſuum , quam iſtis verbis ; quomodo poterat dici apertiùs illud,quod erat in manibus, eſſe corpus ſuum , quam iſtis verbis. In quibus vera fides Catholica,tanquam in firma petra fundata eſt, cōtra quam nunquam hæretici ſuis iniquis interpretationibus potuerint quidquam efficere,ita ut annó 1577 quidam libellus editus ſit in quo ducentæ horum verborum depravationes contineantur , ut refert Vaſq. tom.3.ad 3.p dip.179 c.6.n.75. Quæ omnes ad duas tantùm reducuntur.

Ex verbis. conſecrationis veritas corporis Chriſti.

Vaſquez.

258. Prima eſt: quod *Hoc* & *Hic* non ſit pronomen, ſed adverbium , ut ita Chriſtus oſtenderet ſuum corpus ſedens in cœnaculo. Valdè cæcus eſt , qui non videt, quam alienum ſit hoc à veritate ; nam Chriſtus dicebat:*Hoc eſt corpus meum.* Quod habebat in manibus,& dabat diſcipulis ſuis,dicens: *Accipite , & comedite.* Deinde, quomodo hæc iniqua depravatio Hæreticorum, ad verba conſecrationis calicis poteſt accomodari , *Hic eſt calix ſanguinis mei.* Et poſteà ſubdit Chriſtus : *Bibite ex eo omnes.* Nempè ex illo calice ſanguinis ſui.

Refutatur prima hæreſis.

259. Secunda eſt Joannis Calvini lib. 4. Inſtitution. cap. 17.§.21, qui cum Oecolampadio tenet verba conſecrationis eſſe intelligenda per tropum , figuram repræſentationem, ſeu ſymbolum. At hæc expoſitio eſt falſa, & hæretica, & damnata in 7. Synod action 6.ubi expreſsè refellitur expoſitio hæc hæreticorum ; ubi rectè ponderatur non dixiſſe Dominum : *Accipite figuram corporis mei*, ſed corpus meum ? Ubi diſertis, ac graviſſimis verbis docet Concil. Trident. ſeſſ.13.c.1. verba illa Chriſti verè , & propriè eſſe intelligenda, & non per tropum,& figuram Deinde,ut jam dixi citat.tom.5.in Evang. & communiter docent Controverſarii , ſi verba conſecrationis per tropum & figuram ſunt intelligenda , etiam per tropum & figuram ſunt intelligenda : *In principio creavit Deus Cœlum , & terram. Noë fabricavit arcam* , &c. Et ita tota veritas Scripturarum perit ergo verè,& propriè ſunt intelligenda, & ideò Chriſtus D. non ſolùm dixit , *Hoc eſt corpus meum,Hic eſt calix ſanguinis mei?* Sed dixit, *Hoc eſt corpus meum quod pro vobis traditur. Hic eſt Calix ſanguinis mei,qui pro vobis effundetur.* Quia ipſummet corpus, quod pro nobis traditum, ipſemet ſanguis, qui pro nobis effuſus eſt , in hoc Sacramento ponitur.

Calvinus. Oecolamp.

Refutatur. 7.Synod. Trident.

Demonſtratur veritas Catholica.

260. Deinde fortiter arguo contra Calvinum. Ex altiſſimo Euchariſtico ſermone. Joan. 6.n.32. agens Dominus de hoc mirabili Sacramento : *Dixit ergo eis Jeſus : Amen,amen dico vobis : non Moyſes dedit vobis panem de Cœlo : ſed Pater meus dat vobis panem de Cœlo verum.* Ubi Chriſtus D.magna aſſeveratione opponit panem ſuum , hoc eſt ſeipſum in Euchariſtia, pani Moyſis, ſcilicet Mannæ,ut rectè notarunt D. Chryſoſt. hom.44. D.Cyril.Alexand. lib.3 in Joan.cap.34.D Auguſt. tract,26 in Joann. & in quo opponit Dominus unum panem alteri , cùm panis Moyſis etiam dicatur panis de cœlo, ut dicitur Pſal.77.n.24. *Panem cœli dedit eis.* Et Sap. 16.n.20. *Panem de cœlo præſtitiſti eis.* In quo ergo unus panis opponitur alteri : In eo nempè, ut docent Sancti Patres citati ; quod panis Moyſis erat figura,& typus : At verò panis Chriſti eſt verus,& proprius panis.*Pater meus dat vobis panem de Cœlo verum.* Qui eſt ipſemet Chriſtus. *Qui eſt panis vitæ*, Joan. 6.n.35. & 48. Ergo panis Chriſti eſt panis verus , & ut veritas opponitur figuræ ; & ideò Chriſtus de ſe ait : *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus.*

Ioan.6.

D.Chyſoſt. D.Cyril. D. Auguſt.

Pſalm.77. Sapient. 16.

Cùm ergo hæretici hoc altiſſimo Chriſti ſermone maximè comprimantur , ac apertè verbis Chriſti refutentur, ideò dicunt, quod Chriſtus ibi non egit de reali ſumptione corporis,& ſanguinis ſui , ſed tantùm de ſpirituali, hoc eſt per fidem,figuram,ac umbram. Ita Lutherus lib.de captiv.Babylon.c 1.Calvin lib.4.inſtitut.c.17.n.33 Doctrina eſt hæretica & contra Sanctos Patres , quos ad longum referunt Maldon. ad cap. 6. Ioan. ad illa verba : *Dixit ergo eis Jeſus.* Vaſq. tom.3. ad 3.p. diſp.179.c.6.n.16 & contra Concil.Trid. ſeſſ.13. cap.2. & ſeſſ 21. cap.1. & Concil. Cabilonenſe,& alia Concilia apud cit. Vaſq. & contra contextum ipſius Evangeliſtæ. 261.

Lutherus. Calvin. Maldon.

Vaſq. Trident.

Claritatis gratià pro text. Ioann. num. 51. ait Chriſtus : *Ego ſum panis vivus qui de Cœlo deſcendi. Si quis manducaverit ex hoc pane , vivet in æternum ; & panis , quem ego dabo , caro mea eſt pro mundi vita. Litigabant ergo Judæi adinvicem dicentes : Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum ? Dixit eis Ieſus : Amen , amen dico vobis , niſi manducaveritis carnem filii hominis , & biberitis ejus ſanguinem , non habebitis vitam in vobis*, &c. Et poſteà ſubdit Evangeliſta num. 61. *Multi ergo audientes ex diſcipulis ejus dixerunt:durus eſt hic ſermo . & quis poteſt eum audire ? ſciens autem Jeſus apud ſemetipſum , quod murmurarent de hoc diſcipuli ejus , dixit eis : Hoc vos ſcandalizat ? Si ergo videritis filium hominis aſcendentem ubi prius erat ? Spiritus eſt qui vivificat,caro non prodeſt quidquam* Et poſt pauca refert Evangeliſta.*Ex hoc multi diſcipulorum abierunt retro. Dixit Jeſus ad duodecim: Nunquid & vos vultis abire ? Reſpondit ei Simon Petrus : Domine ad quem ibimus ? verba vitæ æternæ habes.Et nos credimus,& cognovimus,quia tu es Chriſtus filius Dei ?* 262.

Text. Joan.6.

Ex quibus hæreticorum falſitas convincitur , & doctrina ſancta Catholica comprobatur,non enim ita Capharnaitæ contra doctrinam Chriſti murmurantes inſurgerent, ſi tantùm Dominus loquutus fuiſſet de manducatione ſuæ carnis per fidem , aut ſimilitudinem,ſed ita durè murmurarunt,quia intellexerunt , quod Chriſtus , verè & realiter eis promiſiſſet carnem ſuam in cibum,ideò dixerunt : *Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum ?* Et iterum dixerunt : *Durus eſt hic ſermo.* Et iterum : *Multi abierunt retro.* Et tamen talem intelligentiam de vera manducatione ſuæ carnis Chriſtus non rejecit , ſed permiſit eos in ea permanere : cùm tamen D. Magiſter conſueviſſet quoties auditores ac præſentes aliquid ſiniſtrum de ejus dictis , & factis conciperent , ſtatim occurrere , & iniquas cogitationes diſſolvere ; ſic cùm Dominus paralytico dixiſſet : *Confide fili , remittuntur tibi peccata tua* , & Scribæ dicerent , quod blaſphemaret ; cùm Jeſus vidiſſet cogitationes eorum , dixit : *Ut quid cogitatis mala in cordibus veſtris ?* Matth.9.num 4 Sic & cùm de panibus Diſcipuli cogitarent inter ſe, Matth.6. num 8.Sic & cùm quæritur de tributo dando Cæſari, Matth. 22. num.18. Sic & dum Phariſæus arguit inter ſe Magdalenam,Luc.7.num.40.Sic & convivio Matthæi , Luc. 5. num. 30 Sicque cùm de majoratu eſſet contentio. *Videns Jeſus cogitationes cordis eorum* Luc.9.num.47.& Luc.11.n.17.& cap 20.n 5. & cap. 24. num. 38. Et idem multis aliis in locis 263.

Convincitur falſitas hæreticorum.

Matth. 9. Matth. 6. Matth. 22. Luc. 7. Luc. 5. Luc. 11. Luc. 20. Luc. 24.

Nn 2 quoties

Sylveira in Apocalypſim. Tom. I.

quoties cogitarunt quid mali de ejus doctrina,ſtatim reſpondit, tamen in præſenti cùm Capharnaitæ apprehendiſſent intelligentiam, quod Chriſtus verè,& realiter eis eſſet daturus carnem ſuam, talem intelligentiam nec rejicit,nec reprehẽdit cum hoc poſſet fieri uno verbo , ſed permittit eos in ea perſiſtere , quia re vera ita futurum erat inſtituto Sacramento. Licèt nunc non explicet admirabilem modum quo ſe daturus erat in hoc divino pane , quia tantorum myſteriorum non erant nunc capaces,& ideò illud reſervat ad tempus Cœnæ. Et ſic eis aliquando dicit Dominus : *Non poteſtis portare modò , ſcietis autem poſtea*: Joan. 16.n.12.

Joan.16.

264. Et non ſolùm permiſit Dominus ſuos auditores perſiſtere in intelligentia de vero ac reali cibo & potu ſuæ carnis & ſanguinis , ſed etiam multis,& altè confirmat ſuam doctrinam. Confirm.1. Et primò : *Cùm litigarent Judæi. Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum ?* Dixit Jeſus : *Amen,amen dico vobis niſi manducaveritis carnem filii hominis,& biberitis ejus ſanguinem,non habebitis vitam in vobis.* D.Chryſoſt. Ubi rectè ait D. Chryſ. *Cùm ipſi id fieri poſſe negarent,non ſolùm impoſſibile , ſed neceſſarium aſſerit*, Id quod vobis dico de vero,& reali cibo & potu meæ carnis , ac ſanguinis , non ſolùm eſt poſſibile, ſed eſt neceſſarium. *Niſi manducaveritis carnem filii hominis & biberitis ejus ſanguinem,non habebitis vitam in vobis.* Ubi apertè ſermo eſt de vera , & reali communione, carnis ac ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebus panis, & vini ; Bellarm. nam ut optimè ait Bellarm. to.2.lib.2.de Euchar.c.5 §.*Quartum*.Si ſermo eſſet ſolùm de ſumptione per fidem ad quid toties illa, diſtinctio,ac repetitio carnis & ſanguinis,cum uno tantummodo ſufficeret,per carnem ſcilicet,& ſanguinem : ergo aliquid altiùs hic docet Chriſtus , nempe de communione reali ſub utraque ſpecie , ad perfectam ratinoem ſacrificii , ac convivii.

265. Secundò : Altiſſimè Chriſtus D. confirmat ſuam doctrinam , & hæreticorum jacula confringit , ait ipſe : *Hoc vos ſcandalizat ? Si ergo videritis filium hominis aſcendentem ubi erat prius?* Scilicet non ſcãdalizabimini: D.Cyrill. Alex. Noſter D.Cyr.Alex. *Alia eos re mirabili ad fidẽ impellit. Hæc mea doctrina,ac ſi dicat Dominus, quòd ego ſum panis vivus , qui de deſcendi , & quòd ego do vobis meam carnem,& ſanguinem verè, & realiter in cibum , & potum , vos ſcandalizat, nullum erit ſcandalum,ſi videritis,vel ex auditu aliorum accipiatis, filium hominis ſeipſum intelligens,aſcendentem ubi erat priùs; apertè cognoſcetis,quod ego ſum panis , qui de cœlo deſcendi.* D.Chryſoſt. Euthym. Theophyl. Ita D. Chryſ. Euthym. Theophylact. Seu , & maximè : *Si ergo videritis filium hominis aſcendentem ubi erat prius,nullum in vobis erit ſcandalum,quia clarè videbitis,quod ego ſum filius Dei conſubſtantialis,ac æqualiter omnipotens cum Patre ſedens ad dexteram ejus,ac proinde per meam omnipotentiam poſſum vobis verè,& realiter dare meam carnem,& ſanguinem ad comedendum, & bibendum,ſub ſpeciebus panis, & vini.* Quia apud Deum non eſt impoſſibile omne verbum. Ita D. Cyrill.Alex.lib.4.in Joan.c.22.D. Aug. Rup.Beda, D. Thom. & alii, & ideò hoc magnum Sacramentu m in ſymbolo ad articulum omnipotentiæ Dei reducit Suar. to.3.ad 3.p.diſp.46.ſect.1.ad finem. D.verò Thom.2.2.q.1.art.8. ad 6.ad articulum de Sancta Eccleſia.

Euchariſtia opus divinæ omnipotẽtiæ

D. Cyril. D.Auguſt. Rupert. Beda. D. Tom. Suar.

266. *Tertia confirmatio.* Tertiò : confirmat Chriſtus D.ſuam doctrinam, tanquam aſſignans rationem, cur Judæi audientes eam tantum ſcandalizati ſunt , dicens,n.64. *Spiritus eſt qui vivificat,caro non prodeſt quidquam.* Ac ſi dicat ideò hic ſermo de vero,ac reali cibo,& potu mei corpòris , ac ſanguinis vobis eſt durus , & in ſcandalum,quia adhuc carnales eſtis & caro,& ejus ſenſus carnales , qui judicant de accidentibus ſibi notis,nihil proſunt in hoc myſterio. *Sed ſpiritus eſt, qui vivificat.* Divinus Spiritus gratia ſua,eſt,qui vivificat, docendo, illuminando,ac inſtruendo in fide , & cognitione tanti myſterii, & ideò ſubdit Chriſtus n.66. *Propterea dixi vobis,quia nemo poteſt venire ad me,niſi ei fuerit datum à Patre meo.* Ita docent D.Chryſoſt.Theophil.Euth.D.Thom.per ejus gratiam ut veniat cum vera fide ad Chriſtum.

Myſterium Euchariſtiæ non per ſenſus , ſed per fidem percipitur.

Quartò : confirmatur tota doctrina Chriſti ex verbis D.Petri,nam cùm multi,audita Chriſti doctrina, abirent retrò, dicit Chriſtus ſuis diſcipulis : *Numquid & vos vultis abire?* n.69. Reſpondit Petrus: *Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes; & nos credimus,& cognovimus,quia tu es Chriſtus filius Dei.* Ait: *Domine ad quem ibimus?* D.Chryſ. ait. *Quod qui ab eo diſcedunt,non habent amplius quò confugiant.* Et ait Petrus. *Verba vitæ æternæ habes.* Id eſt quæ conferunt vitam æternam. *Et nos cognovimus & credimus,quia tu es filius Dei.* Ad quid modò Petrus confitetur Chriſtum eſſe filium Dei;in confirmationem eorum quæ dicta erant; nam ut filius Dei habebat verba quæ dabant vitam æternam,ut filius Dei verax erat , in omnibus quæ dixerat , & mentiri non poterat, & ut filius Dei, omnipotens erat ad facienda ea omnia quæ dixerat de reali, & vero cibo, & potu carnis,& ſanguinis ſui ſub ſpeciebus panis,& vini, in quibus verè, & realiter,ac ſubſtantialiter præſens eſt Chriſtus D.ſacramentaliter ut verè realiter,ac ſubſtantialiter eſt in cœlo; ad dexteram Patris juxta ſuum modum exiſtendi naturalem, ut docet Concil. Trid. ſeſſ.13.cap.1. 267.

Quarta confirm. *Petrus confitetur Chriſtum Deum in Euchariſtia.* D.Chryſoſt. Trident.

IMPUGNATUR.

Quidam antiquus error , nunc renovatus.

Anno D. 1040. quidam Henricus cum Petro Bruis aſſuerit,ſemel tantum, id eſt in ultima cœna cum Apoſtolis Chriſti corpus verè datum fuiſſe ſub ſpecie panis,deinceps autem eſſe deceptionem quod miniſterio Sacerdotum dicitur , aut fit. Hunc errorem refutat Petr.Cluniac.qui eodem tempore floruit in tractatu de ſacrificio. Hunc errorem nunc an.1661. ſuſcitavit quidã Carol. Buarius libello de Inſtit. & canino dente me mordet, in , his quæ dixi tom.5.in Evang.li.7 c.7.q.21. Ait hic hæreticus , quod Chriſtus D. verè & realiter conſecraverit in cœnaculo , & quod hæc poteſtas communicata eſt etiam Apoſtolis, quia eis dictum eſt à Chriſto: *Hoc facite in meam cõmemorationem.* Et quod hæc poteſtas ibi terminata eſt, & non eſt amplius derivata ad noſtros Sacerdotes . Ac proinde aſtruit , quod modò verè , & realiter non ſit Chriſtus in Sacramento Altaris. 268.

Henricus. *Refertur hæreſis.* Petr. Clun. Buarius.

Vera, Sancta,ac Catholica doctrina de fide eſt , quod Chriſtus D. inſtituens hoc admirabile Sacramentum dedit poteſtatem illud celebrandi ſuis Apoſtolis , eorumque ſucceſſoribus omnibus Sacerdotibus,uſque ad finem ſæculi. Hæc concluſio definita eſt in multis Conciliis ; Calced. Florent. Trident.ſeſſ.22.c.1.ſeſſ.23.c.1.& 2. Hanc doctrinam firmiter tradiderunt omnes Patres : quos latè referunt Bellarm. tom.2.li.1 de Sacr.Ordin.c.3.& & Carrerius Digeſt. fidei,tom 1.art.10.de Sacram. Ordin q.7. 269.

Doctrina de fide. Calcedon. Florent. Trident. Bellarm. Carreri.

Probatur primò : Veritas Catholica quia ſancti Apoſtoli multos Presbyteros , ac Sacerdotes ordinarunt ad hoc divinum Sacramentum peragendũ. S. Petrus D. Marcum Epiſcopum Alexandrinum , D. Linum,ac Clementẽ qui ei ſucceſſores fuerunt 270.

in

in Pontificatu, qui & in prima ſua Canonica c.2.
1.Petr.2. n.9. ad ſuos Catholicos ſcribens, ait: *Vos autem genus electum, regale Sacerdotium, gens Sancta, populus acquiſitionis.* Sic & Paulus Apoſtolus ordinavit
Ad Titum 1. Timotheum, qui in epiſtolis ad ipſum Titum cap.1.n.5. ait: *Hujus rei gratia, reliqui te Cretæ, ut conſtituas per civitates presbyteros, ſicut ego diſpoſui tibi.* Sic & diſcipuli B. Andreæ, ab eo ſunt ordinati ut conſtat ex libro quem de ejus paſſione ſcripſerunt, S. Jacobus Apoſtolus primum Bracarenſem Epiſcopum creavit Petrum, ut habet
Flav. Dexter. Flavius Dexter in Chronica anno Chriſti 37. numer. 2. Quarto ſcilicet anno poſt Chriſti mortem, & ex multis ibi comprobat Bivarius. Bivarius.

271. Probatur ſecundò; Poteſtas data Apoſtolis à Chriſto intelligitur etiam data eorum ſucceſſoribus in miniſterio, ut ipſimet hæretici fatentur. Ut v g. illud: *Prædicate Evangelium omni creaturæ.*
Marc.16. Marc.16.n.15. Et illud: *Euntes docete omnes gentes, baptiſantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus*
Matth. 28. *Sancti.* Matth. 28.n.19. Ubi præceptum datum Apoſtolis prædicandi, ac baptiſandi, intelligitur etiam datum eorum ſucceſſoribus in convenienti miniſterio, pro loco, ac tempore: ergo etiam præceptum datum à Chriſto Apoſtolis; *Hoc facite in meam commemorationem.* Nempe conſecrandi panem, & vinum in corpus, & ſanguinem Chriſti, intelligitur etiam datum eorum ſucceſſoribus in Sacerdotio.

272. Probatur tertiò: Ex Paulo 1.Cor.11.n.26. Poſt-
1.Cor.11. quam proponit Apoſtolus, quod Chriſtus corpus & ſanguinem ſuum conſecraverit, ſub ſpeciebus panis & vini, ſubdit: *Quotieſcumque enim manducabitis panem hũc, & calicem Domini bibetis: mortem Domini annuntiabitis donec veniat.* Tempore quo Apoſtolus ſcripſit hanc Epiſtolam, nullus Apoſtolus erat Corinthi, ut patet ex univerſa Hiſt Eccleſ. nec poterit aſſignari quis Apoſtolus fuerit tunc Corinthi, & tamen in Eccleſia Corinthia dabatur poteſtas faciendi hunc panem, & hunc calicem. *Quotieſcumque manducabitis panem hunc,* &c. Ergo poteſtas conſecrandi corpus, & ſanguinem Domini in Apoſtolis non eſt terminata, ſed ad Sacerdotes eorum ſucceſſores eſt derivata, & hoc non pro hoc, vel illo tempore, ſed, *Donec veniat.*
D.Chryſoſt. Nempe ad judicium, proindeq; uſque ad finem
D.Ambroſ. ſæculi, ut explicant Div. Chryſ. D. Ambr. D.
D.Remig. Remig. & alii Patres communiter ibi.

273. Probatur quartò: Ex verbis Chriſti Domini. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, uſque ad con-*
Matth. *ſummationem ſæculi.* Matth.28.n.20. Quod non ſolum intelligitur ope, & auxilio, ſed etiam de vera, ac reali præſentia Sacramentali, ut docent Euſebius Emiſſenus homil. 3. Dedicationis Eccleſiæ, & communiter Interpretes hoc loco. Ex quo adverte ut notavi tom.5 in Evang. lib. 9 c.9. expoſit.4.n.72. Quòd tunc Dominus non ſolùm cum Apoſtolis loquebatur, ſed etiam cum eorum ſucceſſoribus, ac Eccleſiæ miniſtris? non enim Apoſtoli uſque ad finem mundi viventes, erant duraturi, ſed tantum eorum ſucceſſores, quibus ſuam realem præſentiam promittit.

Quod Dominus dicebat Apoſtolis eorum ſucceſſoribus dicebat.

274. Arguit Hæreticus. Eccleſia Romana in conſecratione calicis ait juxta Chriſti verba; *Hic eſt Calix ſanguinis mei, novi & æterni Teſtamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur*: Ergo ſi poteſtas conſecrandi non fuiſſet ſolum data pro Apoſtolis, ſed etiam pro aliis, dicendum erat à Chriſto D. Hoc facite vos; & multi in meam commemorationem. Argumentum eſt invalidum, & nullius momenti. Aliud eſt loqui de poteſtate ad faciendum ſacrificium, aliud de his, pro quibus eſt oblatum; nam ſacrificium Euchariſticum cum ſit memoriale paſſionis Chriſti, ut inquiunt D. Chryſoſt. & Theoph. offertur *pro vobis*, diſcipulis meis, ait Chriſtus, qui eſtis præſentes, *& pro multis.* Id eſt omnibus aliis: Vel *pro vobis.* Id eſt Sacerdotibus, pro multis, id eſt pro laicis omnibus, *vel pro vobis,* ſcilicet Iudæis, ex quibus Apoſtoli erant, *Et pro multis*: Id eſt pro gentibus ex quibus majori ex parte erat Eccleſia congreganda. Has duas expoſitiones affert D.Th.3 p q.78. a.1. ad 8 Sicut enim ſacrificium crucis fuit quædam copioſa & generalis redemptio pro omnibus, ſic etiam ſacrificium Eucahariſticum cùm ſit illius memoriale, offertur in Eccleſia Dei pro omnibus, offertque eum Sacerdos pro ſe & pro aliis: & ſicut ſacrificium Crucis à ſolo Chriſto D. potuit offerri ut omnes fatentur; ſic & ſacrificium altaris cùm ſit paſſionis memoriale, à ſolis Sacerdotibus, qui perſonam Chriſti agunt, offerri valet proindeque poteſtas offerendi ſacrificium fuit reſtrictè data à Chriſto pro ſolis Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus in Sacerdotio. Et ſi conferenda eſſet poteſtas conſecrandi cum his, pro quibus offertur ſacrificium, ſequeretur, quod non ſolum poſſent conſecrare Sacerdotes, ſed etiam laici, imò & mulieres, ac infantes lactanei, ac etiam mortui, cum pro his omnibus offeratur, quod omninò eſt ab omni ratione alienum.

Solvitur argumentum hæreticorũ. D.Chryſoſt. Theophyl. D. Tom.

*Apoc.*19.*n.*12. Oculi autem ejus ſicut flamma ignis, & in capite ejus diademata multa, habens nomen ſcriptum quod nemo novit, niſi ipſe.

Num. 13. Et veſtitus erat veſte aſperſa ſanguine, & vocatur nomen ejus Verbum Dei

VERSIONES.

*Arabic. n.*12. Et ſuper caput ejus plures coronæ.

Æthiopic. Super caput coronam.

Syriac. Habens nomina ſcripta, & nomen ſcriptum.

Primaſ. Habens nomen magnum ſcriptũ

D. Cyprian. Portabat nomen ſcriptum, nulli alii, quam ſibi notum.

Syrus. 13. Amictus erat veſte, quæ diffluit ſanguine, & vocant nomen ejus.

Arabic. Amictus erat tincta veſte ſanguine

Primaſ. Erat coopertus veſte, &c. Et dicitur nomen ejus, &c.

D.Cypr. Et dicitur nomen ejus ſermo Dei.

EXPOSITIO IX.

275. OCuli ejus ſicut flamma ignis. Quo indicatur ira, ac furor hujus magni Principis, Chriſti ſcilicet Domini in adverſario, ad eos puniendos, ſimulq; magna oculorum perſpicacia ad eos perſequendos ita ut nullus effugere valeat: *Et in capite ejus diademata multa.* Ad denotandum quod ideò fit iſte Domini deſcenſus, ut hoc uno prælio multas obtineat victorias tunc de Antichriſto ac de Regibus terræ venientibus in ejus auxilium

Magna, & illuſtris Chriſti victoria.

ſimulque in hoc prælio obtinebit Dominus victoriam de Mahometanis, Hæreticis, Schiſmaticis, in tota, & tanta ſua vanitate, quo omnes Sectæ cum Antichriſto peribunt, & extinguentur, imò & etiam Dominus habebit victoriam de omnibus inſidiis, ac ſtratagematibus contra Eccleſiam, & ideò locus hujus victoriæ dicitur: *Armagedon.* Id eſt locus inſidiæ, ſive ſtratagematis.

276. Syrus. *Habens nomen ſcriptum, quod nemo novit, niſi ipſe.* Syrus. *Habet nomina ſcripta, & nomen ſcriptum.* Quod in multis codicibus Græcis non habetur: tamen ſi hoc ita legatur, multa ſunt Chriſti nomina: *Admirabilis, fortis conſiliarius,* &c. Sed unum erat præcipuum, quod Primaſ. appellat *Nomen magnum.* Quod omnibus ignotum, ſoli autem Chriſto cognitum eſt: hoc autem nomen eſſet de quo ſtatim v. ſeq. ſubdit: *Et vocabatur nomen ejus verbum Dei.* Ita Ribeira, Viegas, Cornel. Eſtius, Menoch. & dicitur: *Nemo novit niſi ipſe.* Hoc eſt ad exactè intelligendam, ac comprehendendam ejus divinam generationem: Tamen aptiùs mihi videtur dicendum cum Ferrar. quod ſicut ob Incarnationem datum eſt Chriſto nomen Jesu, quod ex Dei mandato revelatum eſt ab Angelo, ita ob hanc inſignem victoriam dabitur illi nomen à Patre quod adhuc nemo novit, nec ipſe Joannes. Et nomen dicitur ſcriptum, non tamen explicat Evangeliſta in quo loco erat ſcriptum. Cornel. Lahay dicunt in primo, ac principali diademate, tanquam in vertice ſuperioris Diadematis.

Ribeira. Viegas. Cornel. Eſtius. Menoch. Ferrari. Lahay.

277. Syrus. *Et veſtitus erat veſte aſperſa ſanguine.* Syrus legit *Amictus erat veſte, quæ difluit ſanguine.* Indicat illam veſtem ita ſanguineam, & cruore madidam, ut ex ea ſanguis difflueret, ſed hoc non exprimit noſtra Vulgata, ſed habet, *Veſtitus erat veſte aſperſa ſanguine.* Per hanc veſtem multi Patres, ut D. Hier. D. Greg. infr. q. 38. interpretantur Chriſti humanitatem, quæ licet modo ſit glorioſè regnans in Cœlo, in quo etiam veſtigia, ac cicatrices vulnerum retinet, ſicque ſuam veſtem ſuumque ſacratiſſimum corpus ſanguine aſperſum habet, quod non eſt ad indecorem, ſed ad pulchritudinem, maximè cum veniat ad judicium, oſtendens hominibus quæ pro eis ſuſtinuit: Tamen cum Dominus hic non veniat ad judicium, ſed ad pugnandum cum Antichriſto, ac ſuis adverſariis, videtur veſtis aſperſa ſanguine hoſtili ſuorum inimicorum, tanquam eos trucidans, conculcans, ac ſuperans magno, & glorioſo triumpho. Et ſic dicitur cap. 6. *Exivit vincens, ut vinceret.*

D. Hier. D. Greg.

278. *Declaratur Chriſti divinitas.* *Et vocabatur nomen ejus Verbum Dei.* Tria nomina jam ſupra illi dedit Joannes, quod vocabatur fidelis, verax, & nomen quod nemo novit: Nunc addit quartum: *Verbum Dei.* Ut veram ſanciret fidem non eſſe Chriſtum perſonam humanam, ſed divinam, in humana natura ſubſiſtentem, qui tam glorioſam, ac magnificam victoriam vi ſuæ virtutis, ac lucis potuit reportare de Antichriſto ſimul cum illo eradicando ac deſtruendo omnes errores, ac iniquitatum ſectas, ut ſolus Dominus Jeſus in toto orbe agnoſcatur ut verus Deus. Poterat hic moveri quædam difficultas, cur hic dicitur: *Verbum Dei.* In Evangelio verò Joannis ſolum dicitur Verbum. *In principio erat verbum.* Joan. 1. Quam quæſtionem excitavi tom. 1. in Evang. c. 1. q. 9. n. 22. 23. quia hic dicitur *Verbum Dei*, ut ejus divina natura declaretur: At in Evang. Ioannis ſi dicitur: *In principio erat verbum*, ſtatim ejus divina natura exprimitur cùm dicitur, *Et Deus erat verbum.* Vide ibi alias rationes,

Ioan.

Quæstio XXXVI.

Quare oculi Chriſti D. apparebant tanquam flamma ignis?

Alcazar ait quod his verbis indicatur Chriſti zelus, de æterni ſui Patris gloria, ſimulque indignatio adverſus Idololatras. Rib. quod oculi ut flamma ignis ſignum ſunt animi irati; & in idem veniunt Viegas, & Corn. quæ ſigna ſunt ſupplicia inferre molientis, qui addit magnam vim eſſe in oculis, nam Baſiliſcus intuitu occidit, ſtruthiones, ac teſtitudines ſpectantes fovent ova, ut habes ex Plinio lib. 9. cap. 10. 279.

Oculus ardes ut flamma ſignum iræ ac furoris. Alcazar. Viegas. Cornel. Plinius.

Pleniſſimè cum oculi dicuntur tanquam flamma ignis, tria denotantur. Primò: ad oſtendendam fortitudinem hujus magni Ducis ita exſtimulatam. Secundò: ad declarandum ejus perſpicaciam, qua ſuos adverſarios indagabit, ut nullus effugere valeat. Tertiò: ad oſtendendum errorem, quo inimici Domini vexabuntur; nam ſtatim cùm Dominus apparuerit, multa ſigna prodibunt, quibus compulſi adverſarii ſe in fugam dare conabuntur, ſed fruſtra, nam ibique eos ira Dei apprehendet. 280.

Genuina expoſitio.

Iam moraliter. Secundò: *Oculi ejus ſicut flamma ignis & in capite ejus diademata multa,* Chriſtus D. ſe Regem Regum oſtentat, cum habeat in capite diademata multa, & tunc dicuntur oculi ejus ſicut *Flama ignis.* In igne ſicut in ejus flamma duo conſideranda ſunt; habent enim illuminare, & comburere, & hæc optimè apparent in Chriſto ſupremo omnium Regum; oculi ejus ſunt veluti flamma ignis, ut ſignificetur ejus bonitas, ac benigtas erga ſuos electos, eos illuminans, ac luce ſui ſplendoris illuſtrans; Rigidus, & ſeverus erga impios peccatores, eos propter delicta ſua comburens, ac flammis devorans, Rem in hunc modum explicat Andr. Cæſ. Et ait: *Is eſt Ieſus Chriſtus filius qui flammeis, igneiſqus oculis gentes judicat, hoc eſt ſua provida cura, ſuaque vi contemplativa, lucentem flammam, ab igne ardenti ſecernens, juſtis quidem id tribuit quod illuſtrandi virtute pollet, non illud quod ſua natura adurit, atque excruciat; peccatoribus autem obſcuriores, adurenteſque illis partes explicat.* 281.

Chriſtus Judex juſtis benignus, peccatoribus ſeverus. Andr. Cæſar.

Tertiò: *Oculi ejus ſicut flamma ignis.* Flamma ignis ſolvit obduratam nivium glaciem. Quid magis frigidum, quàm peccatoris cor omni ſpirituali calore deſtitutum; Inde oculi clementiſſimi Iesu, flammæ ignis aſſimilantur, quia obduratam peccatorum glaciem reſolvit in fluenta aquarum lacrymarum. Epiſcopus Tuſcul. Iacob. de Vitriaco. Dominic. 4. Quadr. In his oculis Domini, ut flammа ignis illius miſericordiam conſiderat, & ait: *Qui reſpicis terram, & facis eam tremere, mitte in me radios oculorum tuorum, ut reſolvatur glacies peccatorum meorum; oculi enim tui velut flamma ignis, & quaſi ſplendor Solaris, propter quod David orabat dicens: Ne avertas faciem tuam à me, ne declines in ira à ſervo tuo,* Pſal. 26. *Faciem ſcilicet Agni reſpectum pietatis, & miſericordiæ tuæ, oculos clementiæ tuæ.* 282.

Oculus Dei reſolvit duritiem peccatorum. Tuſculan. Pſal. 26.

Quartò: Multi Auctores volunt quod hic deſcribatur Chriſtus, tanquam veniens ad judicium. Sed, cur oculi ſupremi Judicis dicuntur ſicut flamma ignis? Flamma ignis præter calorem, habet etiam ſplendorem, quo abſcondita in tenebris patent, & videntur; ecce cur tales dicuntur Chriſti oculi, quia nihil ei eſt abſconditum, & occultum, ſed omnia ſunt ei aperta, & manifeſta. 283.

Joachin.

Ioachim.
Supremo Domino, ac judici omnia ſunt manifeſta.
D.Thomas.
Hebr. 4.

Joachin. Abbas: *Oculi Domini venientis ad judicium ſimiles flammæ ignis eſſe perhibentur, quia nemo erit qui ſe abſcondat à calore ejus.* D.Thom. ait: *Hic deſcribitur Chriſtus, quantum ad ſapientiæ ſive notitiæ claritatem, quia clarè omnia videt, & hoc eſt oculi ejus, id eſt ejus plena ſapientia, qua tanquam oculis videt omnia, & dicit in plurali ad ſignificandum ſapientiæ perfectionem, quia meliùs, & pleniùs duobus oculis, quàm uno videmus*: Tanquam flamma ignis *Quaſi dicat ejus ſapientia plena & clara eſt, in cognoſcendo ad modum ignis habentis flammam plenam, & claram.* Ad Hebr. 4. *Omnia nuda, & aperta ſunt oculis ejus.*

284. Quintò: Et altè conſidera, quod hic magnus, ac inclytus Rex, ſic procedit, ut *oculi ejus tanquam flamma ignis ſint.* Teſte Ruperto; *Quia omnia clarè videt, & falli non poteſt, ut injuſtè judicet.* Et licet habeat præclaros duces, ac milites ad rem bene gerendam, ad hoſtem ſuperandum, n. 14. *Exercitus, qui ſunt in Cœlo ſequebantur eum.* Nulli ſanè præſtantiores milites: & tamen ipſe lynceis oculis adeſt caſtris, equo ſedet, & non deſidet, militem videt, & ducit, 11. *Et cum juſtitia judicat, & pugnat.* Et pulchrè obarmatus ſuis oculis videt, quid miles agat, & manu peragit. O præclarum documentum cunctis principibus, ne nimis fidant in ſubditorum cauſis, licet bonos, & optimos habeant miniſtros, ſed per ſe, ipſi inquirant & attenta inquiſitione, cuncta videant, & examinent Sic Jo. II. Portugalliæ Rex, ſolitus erat ad Senatum adire, ut ſuis ipſe, oculis præviderer, quid providendum eſſet, nec alienis tantùm fidebat oculis. Reſend. cap. 97. ferè ſimile refert Sueton. de Tiberio c. 33. Unde de optimo Principe ait Seneca ad Polyb. c. 26. *Omnium ſomnos, illius vigilia defendit.*

Rupert.
Bonus Princeps ſuis miniſtris adeſt.
Reſend.
Seneca.

285. Magnus ille Rex Jobus de ſe ait; cap. 29. n. 7. *Quando procedebam ad portam civitatis.* Quo verò tempore, ac hora, id explicat text. Græc. *Ante lucanus.* Sed cur ab aula princeps ad urbis portam adibat? locus ibi erat Senatus, ac juriſdicendi, ut docet Moyſes Deuter. 16. n. 18. *Judices, & Magiſtros conſtitues in omnibus portis ejus*, &c. Quamvis Sanctus Iob optimos, & præclaros haberet judices à ſe conſtitutos qui lites ſolverent, & determinarent, tamen antelucana vigilia; ait enim *Quando precedebam antelucanus*, &c. Prætotibus ſubditus aderat, ut ſuis ſcilicet oculis rem videret, ac manibus contrectaret, ne quis reus, vel gratia elaberetur, vel innocens odio premeretur. Hanc mentem ebibendam ſuo Principi exoptabat Fernand. Diaconus in Parænetico regula 3. dicens: *Non poteſt ſapiens Dux excuſari de ignorantia, quoties forſitam dixerit: ego neſcio, non audivi, nullius ad me querela pervenit, per ipſum namque, quid agatur à ſuis oportet inquiri, quia nemo eos audet publicis interpellationibus accuſare, quorum violentias alii timent alii patiuntur.* Quod graviter confirmatur ex illo Proverb. 25. n. 2. *Gloria Regum inveſtigare ſermonem.* Ad magnam gloriam Regum pertinet inquiere, ac perquirere quæ fiunt ac dicuntur à ſuis miniſtris.

Job.
Græcus.
Princeps ſubditorum negocia non miniſtris fidat, ſed ipſe videat.
Fernand.
Prover. 25.

286. Apud Ezech. 9. n. 2. habetur, quod: *Ecce ſex viri veniebant de via portæ ſuperioris, quæ reſpicit ad Aquilonem, & uniuſcujuſque vas interitus in manu ejus. Vir quoque unus in medio eorum veſtitus erat lineis, & atramentorium ſcriptoris ad renes ejus, & ingreſſi ſunt, & ſteterunt juxta altare æneum.* Hic vir lineis veſtitus in medio ſex Angelorum, communis ſententia eſt D. Gregorii. Theodoreti. Rupert. Pinto. Fernando, quod fuerit omnium judex Chriſtus D. veniens ad judicium cauſas hominum diſcuſſurus, & ideò portat ſecum ſex Angelos, tanquam habentes exploratas; ac ſcriptas hominum cauſas; quo poſito maximè notandus eſt, habitus hujus magni viri nimirum: *Atramentarium ſcriptoris ad renes ejus.* Atramentarium ſanè ad renes poſitum, potius Notarium, ſive ſcriptorem deſignat, quàm judicem, ac ſupremum Principem. Ubi mundialis Judex, Princeps apparet, virgâ inſignis eſt, & ejus latera cingunt cuſtodes, ac plurimi Notarii ut cauſas hominum examinent, & teſtimonia ferant. Si ad hoc divinus Judex ſecum aſportat ſex Angelos, veluti notatas habentes aliorum cauſas ad quid inſuper ipſe defert. *Atramentarium ſcriptoris ad renes ejus?* Diſcant Reges Principes ac Iudices, qui totum orbem gubernant, qui quamvis habeant miniſtros probos, & bonos, ut Angelos, ipſi tamen Reges, ac Iudices per ſe ipſos veniant, videant, & notata, ac ſcripta habeant, aliorum facta, & dicta, ut non tantum ex aliorum verbis, ac relatu, ſed ex propriis notatis, ac cognitis ſubditorum cauſas determinent, ac judicent, & ideò bonus princeps non ſolum ſit Iudex, ſed etiam ſcriptor, ac notator. Ad hæc bene D. Paſchaſ. lib. de Corpor. & Sangu. Dom cap. 8. ait: *Neque ſit error judicii, ubi judex eſt, & ſcriptor, Verbum Dei Patris Chriſtus* IESUS. Tunc judicium fit rectum, quando idem ſupremus Dominus, ſimul eſt judex, ſcriptor, & notator.

Exod. 9.
D. Gregor.
Theodoret.
Rupert.
Pinto.
Fernand.
Rex in ſubditorum cauſis ſit judex, & notator.
D. Paſchaſ.

QUÆSTIO XXXVII.

Quare Chriſtus Dominus in capite portat multa diademata?

287. ALBERTUS Magn. ait, quod diadema idem valet ac, duo demens, nempe principium, & finem, & ait: *In hoc diademate æternitas præmii, & coronæ perpetuitas denotatur.* Vel ut alii volunt, diadema, id eſt duo demens, nempe oblivionem à memoria, ac mente hominum.

Albert.
Derivatio diadematis.

288. Olim Reges, ac Imperatores, non coronis, ſed diademate utebantur: eſt autem diadema ex Rhodigino lib 24. cap. 6. Faſcia candida, quâ Imperatores & Reges caput obvelabant, ut ferunt Turcæ in ſuis Turbantis; Primus inventor ex Plinio fuiſſe dicitur Tiber Pater, ex Imperatorib. Romanis primus illo uſus eſt Aureolus Imperator multis partis victoriis, ut teſtatur Fulgoſ. lib. 5. cap. 6. & in Hiſpania Leovegildus Gothorum Rex poſt multas magnas victorias adeptas, ut habet idem Fulgoſus cap. 4. Theatrum vitæ humanæ tom. 3. verb. gloria, §. Aureolus. Ante verò nullus viſus fuit illam habere in uſu Cùm quidam Cæſaris ſtatuæ coronam lauream impoſuiſſet ſimili faſcia ligatam, Tribuni Plebis eam detrahi juſſerunt, & in carcerem illum compegerunt. Alcazar ait, quod diademata multa, eſſent multæ hujuſmodi faſciæ circumdantes caput, quales vidimus in turbantis Turcarum, & ita quilibet ejuſmodi gyrus, ſive ambitus eſt quaſi diadema, quam ſententiam non probo, aliàs nunquam eſſet unum diadema, ſed multiplex, quia in unoquoque multi ſunt ambitus, & gyri.

Quid ſit diadema.
Rhodigin.
Fulgoſ.
Theatrum vitæ humanæ.
Alcazar.

289. Tota ergo quæſtio eſt Chriſtus D. multa diademata habet in capite; Hoc Alcazar perſiſtens in

Alcazar.

Viegas. Ribeira. Cornel. Menoch.

in ſua ſententia, refert ad victoriam de Roma Ethnica ex idolatria converſa ad fidem, Viegas, Ribeira, Cornelius, Menoch. quia Chriſtus omnem in omni genere poteſtatem, & primatum haber,& univerſa Regna in ſe uno continet.

290. Tamen ad ſcopum præſentem, Chriſtus D. ut omnes Interpretes fatentur, & patet ex fine hujus capitis, hic exiit in pugnam contra Antichriſtum, ejuſque ſequaces,ac contra omnem malitiam, nequitiam, ac pravitatem, ideoq; ob multas victorias,multiplici corona inſignitus apparet; ob trophæa de Antichriſto, de Regibus, ejus auxiliatoribus, omnibuſque Paganis Judæis, Mahometanis, Schiſmaticis, ac Hæreticis, in tota ſua varietate ab exordio mundi, quia omnes hujuſmodi Sectæ,ac errores peribunt,& extinguentur, & relictis his erroribus, unum, in terris agnoſcent numen, nempe Chriſtum D. ipſumque adorabunt omnes tribus, ac gentes terræ, & quia in hac una victoria innumeras victorias conſequetur Chriſtus D. ideò inducitur non uno diademate, ſed multiplici. In quo etiam erit victoria de dolis, inſidiis, ac ſtratagematibus de Satanæ miniſtris contra Eccleſiam, ejuſque filios: & ideò locus victoriæ, *Armagedon*, id eſt locus inſidiarum.

Genuina expoſitio.

In victoria de Antichriſto multiplex victoria.

291. Jam moraliter. Hîc in capite Chriſti D. apparent diademata multa,quod jam prædictum fuerat per Zach.c.6.n.11. *Facies coronas,& pones in capite Ieſu filii Ioſedec Sacerdotis magni.* Ubi ſermo eſt de Chriſto D ut communiter habent Interpretes, & ſtatim explicat Propheta ſeq. verſ. 12. *Ecce vir, oriens nomen ejus.* Et cur non una corona,ſed multiplici coronatur Chriſti caput, Plurimæ ſunt Sanctorum virtutes, opera charitatis, juſtitiæ patientiæ, &c. Et dominus ſervorum ſuorum operibus coronatur;ab ipſo enim procedit, quod tam illuſtria facta fiant.D.Hieron. ad cit.Zachar locum ait: *Imponuntur coronæ Ieſu filio Ioſedech, quia nobis proficientibus & reverſis ad meliora, per ſingulas virtutes noſtras Dominus coronatur: imò nobis per virtutem pœnitentiæ coronatis, ſalvator in ſingulis coronam accipit.* Ultima verba maximè notanda, pro quibus etiam audiendus eſt Rupert. *Scimus*, ait: *per ſingulas virtutes noſtras,Dominum coronari, & multa in capite ejus diademata eſſe, quia ſicut Apoſtolus ait Epheſi. 1. 23. Ipſe omnia in omnibus adimpletur.*

Zachar. 6.

Chriſtus noſtris virtutibus,& operibus coronatur.

D.Hieron.

Rupertus.

Eſcheſ. 1.

292. Confirmatur ex Iſai 61.n.3. loquente ad Eccleſiam,ac ad ejus filios Juſtos, & Sanctos. *Eris corona gloriæ in manu Domini,& diadema regni in manu Dei tui.* Non ait, eris corona, vel diadema in capite Dei tui, ſed in manu, quia Deus manu ſua auxilio ſuo te provexit ad gloriam coronæ, ac ad regnum coronatum. Vide quanta ſit hominum gloria,ut ex eorum gloria, ſibi Deus conficiat coronam; Corona enim Martyrum corona eſt Dei. Corona Apoſtolorum, Doctorum, ac Virginum, &c. eſt corona Dei,quia ex ejus virtute, ac gratia omnia ſancta opera fiunt, unde dicitur Pſ. 102.n. 4. *Qui coronat te in miſericordia, & miſerationibus.* Ab ejus miſericordia, & gratia noſtra corona naſcitur, ac provenit. In quo ſenſu dicebat Paul. ad ſuos diſcipulos Philipp.4.n.1. *Gaudium meum, & corona mea.* Multo magis Deus, de Sanctis ſuis dicet, vos eſtis gaudium meum, corona mea qua ipſe Deus coronatur. Præclarè D. Cyprian. lib.1. epiſtol. 6. exhortans Martyres ad Martyrii palmam, & coronam ait: *Militate fratres, dimicate conſtanter, ſcientes vos ſub oculis præſentis Domini dimicare,qui non ſic eſt, ut ſervos tantum ſpectet, ſed & ipſe luctatur in nobis, ipſe congreditur, ipſe in certamine agonis noſtri, & coronat pariter, & coronatur.* Perpende ultima verba: *Coronat pariter, & coronatur.*

Iſai. 61.

Deus in noſtro certamine coronat & coronatur.

Pſalm.102.

Philipp. 4.

D. Cyprian.

Secundò: Cur Chriſtus D. tot, ac tantis coronis redimitus apparet; non mirum, quia omnes actiones, ac operationes ejus ſanctiſſimæ vitæ fuerunt præclariſſimæ victoriæ magnis laboribus. ac ſudoribus obtentæ quibus ipſe glorioſè triumphat, & gaudet. Ad hoc reſpicit Regius Vates Pſ.64.n.12. *Benedices coronæ anni benignitatis tuæ.* Et non tantum intelligit Propheta ultimum triennium prædicationis Chriſti,ſed totum tempus ejus mortalis vitæ nobiſcum, quod totum peregit magno certamine probato, atq; inde à Deo Patre mirificè coronatus deſcribitur. D. Ambr. lib. de Inſtitut. Virgin. cap 15.& 16. *Quis eſt iſte annus benignitatis dominicæ, cujus coronam benedixit Dominus, niſi ille, de quo Scriptura dicit; Tempore accepto exaudivi te, & in die ſalutis adjuvi te? Tunc ergo Dominus operibus ſuis,& gloria, & honore ſui tempus coronavit adventus; Totus enim ille annus converſationis ejus in hoc mundo; diverſarum habuit certamina paſſionum, vicit Herodem parvulus de quo in paſſione infantium triumphavit: eſurivit ſitivit, pro nobis vapulavit, pro nobis contumeliarum indigna toleravit, crucem aſcendit, & pro nobis mortuus eſt. Vides quanta certamina paſſus eſt, ſed tamen non avarus exactor præmii cui abundavit una cæleſtis corona virtutis.* Ubi præclarè D. Ambrorſius totum Chriſti converſationis tempus coronatum annum appellat, quod ſicut varia ſuperavit certamina, ita varias promeruit coronas *benignitatis tuæ*, omnium cœleſtium donorum. *Et campi tui replebuntur ubertate.* Quorum fertilitate campi tui,tui nempe Juſti,ac Sancti replentur, ut interpretatur D. Aug. *Pingueſcent ſpecioſa deſerti.* Clauſtra nempe Monachorum, ac Religioſorum, quorum omnium coronæ à Chriſti corona veniunt. Et ait D. Ambr. lib.2. de Abrahamo c.5. *Chriſtus habet coronam, in qua omnes corronæ ſunt.* Et addit *Quia non portio unius corronæ, ſed præmium coronarum eſt.* 293.

Pſalm.64.

Tota vita Chriſti plena multiplici certamine.

D. Auguſt.

Ab ubertate corona Chriſti, coronamur.

Tertiò Cùm dicuntur, *In capite ejus diademata multa*: Et eorum numerus non aſſignatur, innumera intelliguntur, & cur tot coronas geſtat in capite. cum una ſufficiens eſſet, ut ab omnibus ut ſupremus Rex haberetur; ut tam multiplici coronarum numero, ampliſſimus ejus dominatus denotaretur, & quod ipſe non ſolum eſſet dominus orbis terrarum, ſed etiam cœlorum, & non ſolum hominum, ſed etiam omnium Angelorum. Andr. Cæſar. ait: *Multa illa diademata Chriſti ſervatoris in omnes, ſive in Cœlo, ſive in terra dominium, & regnum inſinuant; tot enim ille ſortitur co onas, quot Angelorum ſunt ordines, quot rurſum in cœlis ſunt ſceptra ſanctorumque hominum agmina.* 294.

Chriſtus Rex hominum, ac Angelorum.

And. Cæſ.

Quartò: Una quidem corona ſufficiebat, ad hoc ut Rex Regum, ac Dominus Dominantium diceretur; ad quid ergo tot coronæ in capite Chriſti irradiant; ſanè non ut ſibi eas retineat, ſed ut eas ſuis juſtis tribuat, eoſq; tam glorioſis ſplendoribus exornet, ac condecoret. Anſbert. Abbas. *In capite ejus diademata multa, à quo ſunt omnia diademata.* Et ad hoc facit id, quod ait Cajus Papa in epiſt decretal. tom. 1. Concilio. ad Felicem Epiſcopum: *Acceperunt juſti, non dederunt coronas.* Quibus in verbis denotat Chriſtum non ſibi coronas retinuiſſe, ſed eas aliis diſtribuiſſe. 295.

Chriſtus habet coronat, non ſibi, ſed nobis.

Anſbert.

Cajus.

Et confirmatur ex ſupra citatis verbis Iſai. 61. num.3.

Iſai.61.

num. 3. loquente Propheta cum Chriſto D. *erit Corona gloriæ.* Seu ut alii legunt, *Decoris, in manu Domini, & diadema regni in manu Dei tui* Et cur corona dicitur potius in manu Chriſti, quam in capite. Diadema eſt in capite Regis ad ejus gloriam, & ornamentum; in manu verò eſt, ut per ſuos milites diſtribuat, eoſque coronet, ac exornet. Inde corona non dicitur in capite Chriſti, ſed potius in manu, quia non de ſua gloria, ſed potius de noſtro decore agit. D. Hieron. ait: *Erit quaſi corona decoris in manu Domini, quando eam coronaverit turba credentium, & diadema Imperii, quando Martyres gemmarum ſua veritate diſtinxerunt.*

Chriſtus potiùs agit de noſtro ornamẽto, quàm de ſua gloria.

D. Hieron.

296. Zachar. Caldæus. *Magna corona Ieſu ſuos coronare.*

Ut ſupra in hac quæſtione dixi. Mandatur Zachariæ Prophetæ 6.n 11. *Facies coronas & pones in capite Jeſu filii Joſedec.* Chaldæus legit: *Facies coronam magnam.* Si coronæ ſunt multæ, quomodo dicitur corona una magna? Quod multæ ſint coronæ, una corona magna ut Chriſto, quia quod ipſe habeat multas coronas, ut per ſuos diſtribuat, eoſque glorioſos ac magnificos efficiat, hæc corona magna eſt Chriſto, quia ut ſuprà ex D. Cyprian. *Hac corona, pariter coronatur.*

197. *Plus milites convocat ad bellum corona inſpecta, quàm tuba.*

Quintò: Maximè hîc expendendum, cur modò hîc Chriſtus appareat multa habens diademata in capite, hîc modo progreditur Chriſtus ad bellum gerendum cum Antichriſto. *Cum juſtitia judicat, & pugnat.* Superiori verſ. 11. maximè provocantur milites & duces ad concomitandum ſuum Principem, ac Regem in bellum, ſi corona & præmium cum veritate, ac fidelitate: *Vocabatur fidelis & verax,* verſ. 1 . proponatur ante oculos eorum; *Diademata multa in capite ejus.* Et ſtatim adjungitur. *Exercitus, qui ſunt in Cœlo ſequebantur eum.* Plus convocat ad bellum una corona inſpecta, quàm tuba militaris fortiter reſonans.

298. Habacuc.3.

Magnoperè celebrat Habacuc Propheta Chriſti victoriã per ſuos Apoſtolos, ac miniſtros de diabolo, ac mundo, c.3.n.5. *Ante faciem ejus, ibit mors & egredietur diabolus ante pedes ejus.* Et ante tam præclaram victoriam perpende quod ait Propheta, n. 4. *Cornua in manibus ejus, ibi abſcondita eſt fortitudo ejus* Ubi noſtra Vulgata habet: *Cornua in manibus ejus.* Legit Pagnin. *Splendores de manu ejus fuerunt.* Chaldaic. *Scintillæ gloriæ ejus prodierunt.* Quænam ſunt iſta cornua, ſplendores, ac ſcintillæ? Sunt nempe corronæ munerum, largitiones, trophæa, ac regna data in Jeſu manibus, hæc ut ſplendores illuminant milites ad viam arripiendam ad pugnam, & ut ſcintillæ ignis inflammant cor ad bellum, & in his *Abſcondita eſt fortitudo ejus.* Quia in ſui amorem, & ſequelam univerſos traxit. Explicatiùs Septuaginta legunt: *Poſuit dilectionem robuſtam fortitudinis ſuæ.* Arabicus. *Poſuit amorem potentem ex potentia ſua.* Talia enim propoſita fuerunt robuſta, ac potens dilectio; ut Jeſus diligeretur, ac ſequeretur per omnem viam laborioſam à ſuis diſcipulis. Ad hoc tendit D. Hieron. *Idcircò regnum poſuit pater in manu filii ſui, ut faceret dilectum ſuum ab hominibus diligi non leviter, ſed vehementer, ac fortiter.* Cùm manus ejus ſint plenæ regnorum, ac munerum, inde omnes alliciunt ad ſequelam contempta omni preſſura, ac labore. Vide ſuprà hoc tom. c.12. q.27.n.115. & q.77.n.644 646. & tom.1. in Apocalypſ. & quinque in Evang. in Indice verb. *Præmium.*

Pagnin. Chaldæus.

Septuagint. Arabicus

Viſo præmio, Milites convocantur ad bellum.

D.Hieron.

Quæstio XXXVIII.

Quare de Chriſto dicitur, quod nemo novit nomen ejus, niſi ipſe; Cùm ſtatim dicatur, vocabatur nomen ejus Verbum Dei?

299. *Difficultas quæſtionis.*

Ait Joannes n.12. quod Chriſtus D. habebat, *Nomen ſcriptum quod nemo novit, niſi ipſe:* & tamen verſ. 13. ſubdit: *Et vocatur nomen ejus Verbum Dei.* Et de utroque dixi in expoſitione. Vide ibi dicta Nunc verò tota quæſtio eſt quomodo dicitur, quod nemo agnovit nomen ejus, cùm Evangeliſta adjungat: *Et vocatur nomen ejus Verbum Dei.* Si dicit nomen ejus, quomodo eum incognitum affirmat?

300. Richard. Viegas.

Ribeira, ac Viegas, dicunt hoc nomen, quod nemo novit, niſi ipſe, eſſe Verbum Dei, de quo ſtatim ſubditur verſ. ſeq. *Et vocatur nomen ejus Verbũ Dei,* Dicunt enim nullam creaturam integrè ac plene poſſe cognoſcere, ac comprehendere divinam Verbi generationem, & hanc ſententiam prius docuit Aretas. D. Ambr. hoc loco, Sanctos ex parte ſcire nomen Fili Dei, ex parte neſcire. Contra, hæc objicit Cornel. quia hîc non agitur de re ſignificata, ſed tantùm de nomine: facilis tamen eſt ſolutio, quia hîc agitur de nomine explicante quidditatem ac naturam rei, quod nomen nemo novit, niſi ipſe. Et ita ait D. Thom. *Ne credatur, quod dignitas ejus aut poteſtas ſit explicabilis per aliqua dicta, vel dicenda ideò rectè ſubditur, habens nomen, quod nemo novit, niſi ipſe.* Andræas Cæſ. *Nominis ignoratio eſſentiam illius eſſe incomprehenſam denotat.*

Aretas. D. Ambroſ. Cornel.

D. Thom. *Natura Dei a nobis inexplicabilis.*

Andræas.

301. *Genuina explicatio.*

Tenendum eſt cùm Cornel. Ferr. nomen ſcriptum, quod nemo novit, niſi ipſe, eſſe diſtinctum ab eo quod dicitur Verbũ Dei; nec enim noſter Joan. in tam brevi oratione diceret nomen ſimul eſſe ignotum, itaut nemo illud ſciret, & ſtatim illud explicaſſet eſſe Verbum Dei, & nomen Verbum non erat ignotum. Joan ſed optimè illud agnoverat, ut patet ex ejus Evangelio. Dicendum ergo eſt, quod ſicut propter incarnationem à Patre datum eſt nomen novum Jeſu, quod ſecundùm radicẽ Hebraicam, ac caracteres, novum erat quod ex Dei nutu revelatum eſt ab Angelo antequam in utero conciperetur: Ita propter hanc inſignem pugnam & victoriam, aliud quoddam nomen illi præſtandum erit à Patre, quod adhuc nemo novit niſi ipſe, & quando ipſe voluerit illud revelare; proindeque quatuor nomina, ut jam dixi, Joannes tribuit Chriſto, fidelis, verax, quod nemo novit niſi ipſe, & Verbum Dei Hæc juxta literam.

302. *Deus revelat ſua ſecreta Eccleſiæ, quæ impiis ſunt abſcondita.*

Moraliter Dubitant multi graves Doctores quod cùm dicat Joannes: *Nomen ejus nemo novit, niſi ipſe.* Statim addit: *Et vocabatur nomen ejus Verbum Dei.* Et poſt pauca ſubdit; *Et habebat ſcriptum in fœmore, Rex Regum, & Dominus dominantium.* Si Joannes affirmat, quod nemo ſcit nomen ejus, niſi ipſe tantum ſolus, quomodo ſtatim ait quod nomen illius ſit *Verbum Dei, Rex Regum, Dominus dominantium;* Jam non ipſe ſolus, agnoſcit nomen ſuum, ſed etiam pluribus eſt cognitum. Cùm dicitur quod nemo agnoſc t nomen ejus. non excluditur ejus Eccleſia ſponſa ſibi chariſſima, cui omnia ſua revelat: & ipſe veluti idem cum illa computatur. Ansbert. Abbas. *Chriſtus noſſe dicitur, quod ejus ſponſæ in ipſo dare conceditur, per quem, & in quo eadem beata ſponſa inſtituitur, atque dicitur.*

Ansbert.

Ipſe

1. Cor.6. Epheſ.5. *Ipſe certè novit, quod Eccleſia in ipſo ſcire meruit.* Quia ut Apoſt. ad Cor. 1. cap. 6. *qui adhæret Domino unus ſponſus eſt.* Et illud de Chriſto, & Eccleſia Eph. 5. n. 31. *Erunt duo in carne una, quod videlicet nomen, nec Judaicæ, nec incredulæ nationes, nec hæretici cognoſcere meruerunt.* In hac eadem ſententia eſt etiam Richard. Rich. Victor. dicens: *Habens nomen ſcriptum quod nemo novit, niſi ipſe, & ſubauditur cui voluerit revelare, quia Deitatis nomen, quod ipſe æternaliter habet, per naturam, & ſuis habere tribuit per gratiam, nemo malus poterit agnoſcere, quia nemo poterit habere.* His Joachim. Hugo. etiam ſubſcribit Joach. Abb. & Card. Hugo, quod nomen ejus ſolùm ſcitur à fidelibus, non verò ab impiis, ac infidelibus.

303. *Objectio.* Joan.15. Contra à nobis dicta objicies, Chriſtus D. ait Joan. 15. n. 15. ſuis Apoſtolis: *Jam non dicam vos ſervos, ſed amicos, quia omnia, quæ audivi à Patre meo nota feci vobis.* Quomodo ergo nunc dicitur, quod hoc nomen ita ſit ignotum, ut nemo ſciat illud, niſi *Solutio.* ipſe? Reſpondetur primò, quod hoc nomen non ſit dictum à Patre, ſed ſcriptum, ac proinde non comprehenditur in illis. *Omnia quæ audivi à Patre meo.* Deinde cùm Chriſtus ait: *Omnia quæ audivi à Patre meo,* intelliguntur ſpectantia ad regimen Eccleſiæ, ad propagandam, ad ſtabiliendam fidem ac amicitiam, de qua Dominus maximè loquebatur in illo ſermone, & hoc maximè confirmant proximè dicta de Eccleſiæ fidelibus, quibus Chriſtus revelat omnia.

304. Deinde dico, quod hoc nomen, quod ſcriptum erat, & nemo illud novit niſi ipſe eſſet Sanctiſſ. Jeſu nomen, quia tot magnalia excellentiæ, ac ſupereminentiæ, continentur in hoc ſacratiſſ. nomine, ut ſolus Deus ſua infinita ſapientia, illa intelligat, agnoſcat, & comprehendat. Et nota quod dicitur: *In capite ejus diademata multa habens nomen ſcriptum, quia nemo novit, niſi ipſe.* Hoc ſanctiſſ. nomen, ut ex multis Auctoribus dixi præ ſui magnitudine, ac dignitate ſcriptum erat in ſuperiori diademate, in ſupremo, & alto faſtigio illius. Ait Paul. ad Phil. 2. n. 9. *Propter quod & Deus exaltavit illũ, & dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, ut in nomine Jeſu omne genu flectatur,* &c. In quo exaltavit Pater filiũ.

Philipp. 1. Omnia Dei magnalia ut in compendio habentur in nomine Ieſu

An quod in eo repoſuit theſauros ſuæ ſapientiæ ad tam admirabilem doctrinam? An quod cum magno triumpho reſurrexerit? An quod glorioſè aſcenderit in cœlos, & magnificè Pater ad dexteram ſuam collocaverit? Audiamus D. Paul. de hac re: *exaltavit illum, & donavit illi nomen.* In eo quod ei dederit nomen Jeſu, tanquam in compendio ſuper omnia D. Ambroſ. ſublimavit, communicans illi omnia, quæ ipſius Patris erant. D. Ambroſ. lib. 1. in Luc. ait; *Dando autem nomẽ, quod eſt ſuper omne nomen, non plus dedit, quam habuit, ſed totum quod habuit dedit.* Dedit autem hoc nomen: *Ut omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jeſus eſt in gloria Dei Patris.*

305. Iſai.33. Hugo. Ait Iſai. 33. n. 20. *Videbunt oculi tui Jeruſalem habitationem, opulentam, quia ſolummodo ibi magnificus eſt Dominus noſter.* Explicat Card. Hugo: *Ibi ſolummodo eſt Dominus ſecundùm totam ſuam magnificentiam.* Præfata Iſaiæ verba ſic legit noſter D. Cyrill. D. Cyrill. *Quia nomen Domini magnum ibi.* Sermo eſt de Eccleſia Jeruſalem habitatione opulenta multis cœleſtibus donis, quia, *Ibi eſt Dominus ſecundùm totam ſuam magnificentiam*: Et quænam eſt hæc tota Domini magnificentia? nomen magnum ejus Jeſus, quia in hoc ſanctiſ. nomine Jeſu, tota Dei magnificentia veluti in compendio habetur.

In nomine Ieſu tota Dei magnificentia.

306. Ait Angelus ad V. Mariam Luc 1. n. 31. *Ecce concipies, & paries, & vocabis nomen ejus* Jesum. Ad quid Angelus in exordio ipſius annuntiationis aperit nomen pueri naſcituri: *Et vocabis nomen ejus Jeſum.* Cur non priùs proponit, quod ille erit filius Altiſſimi, & quod ſedebit in ſede Davidis; ac quod Spiritus ſanctus deſcendet ſuper eam, & quod ipſa Virgo concipiet, & Virgo pariet; ſed ante omnia ait, quod *vocabis nomen ejus Jeſum.* Dum puer dicitur vocandus Jeſus, ibi omnia divina magnalia denotantur. Ad hæc ait D. Aug hom. 1. de Tempore. *O ſacrum Myſterium Nativit. Domini, concepit Virgo antequam ſponſum haberet, & quod ad laudem nominis Domini pertinet, & Mater & Virgo cœpit eſſe poſt partum.* Expende verba, *Quod ad laudem pertinet nominis Domini.* Dum nomen Jeſus indicitur; ibi etiam declaratur quod natus filius ſit Altiſſimi, & quod ipſa Virgo, & mater ſit.

In nomine Ieſu omnia magnalia denotantur. D. Auguſt.

Quæstio XXXIX.

Quare hoc nomen Verbum Dei dicitur, & nomen ejus, quod nemo novit niſi ipſe, ſcribitur?

DE Chriſto ait præſens text. *Habens nomen ſcriptum, quod nemo novit niſi ipſe.* Et ſtatim ſubditur: *Et dicitur nomen ejus Verbum Dei,* Nomen, Verbum Dei, voce dicitur, ac pronunciatur; at nomen Jeſus, quod nemo novit, niſi ipſe, ſcriptum habetur: Cur unum nomen voce dicitur, ac pronunciatur; alterum verò exaratum ſcriptum habetur. Quod dicitur tranſit, & è memoria elabitur; quod verò ſcribitur fixum permanet, ne oblivíſcatur, ideò ergo, nomen Jeſus, ſcripturæ mandator, ut ſemper ſit fixum in noſtra mente cùm in eo ſita ſit noſtra vita & ſalus. 307.

Nomen Ieſu ut vitæ fons ſemper memoria retinendum.

Samaritanæ detrectanti Jeſum, & contemnenti ejus aquam, ait illi Jeſu, *Si ſcires donum Dei, & quis eſt, qui dicit tibi, Da mihi bibere, tu forſitan petiiſſes ab eo.* Joan. 4. Hoc pro certo aſſerit Dominus, quod mulier non contemneret ejus aquam, ſi ſciret quiſnam eſſet, qui cum illa loquebatur, ſi ſciret eum non ſolùm ſecundum naturam, ſed etiam ſecundùm nomen ejus, & quænam proportio nominis cum aqua illius? illius aqua eſt gratia, ac affluentia cœleſtis beatitudinis; & ſolùm qui ſcit nomen Jeſus, illumque agnoſcit & invocat, ſolus hic valet ſibi comparare gratiam, ac vitam cœleſtis beatitudinis. Rupert. ad cit. locum Joannis ait: *Si ſcires Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, ſi audiviſſes nomen ejus Evangelicum, tu forſitan crederes in eum & petiiſſes aquam vivam, hoc eſt baptiſmatis.* Si ſuaviſſimum Jeſu nomen, quod proprium Evangelii eſt, & capit Chriſtum in Evangelio, audiſſes, abſque dubio curreres poſt aquam ſalutarem gratiæ. 308. Joan. 4. Ruperti

Qui ſcit Ieſum invenit gratiam.

Ex Egypto de filiis Iſraël egreſſi ſunt ſexaginta ferè milia hominum abſque parvulis. Exod. 12. c. 37. Et tamen in ſolitudine omnes mortui ſunt, ſolumque viri duo in terram promiſſionis devenerunt. *Prædixerat enim Dominus quod omnes morerentur in ſolitudine, nulluſque remanſit ex eis, niſi Caleb filius Jephone, & Joſue filius Nun.* Valdè mirũ eſt, quod inter ſævientes mortes, quæ univerſos peremerunt Iſraëlitas, duo tantùm evaſerint, unus Ioſue, & alter ejus comes Caleb Ioſue ſuo nomine munivit adverſus mortem, Caleb protectione ſui ſocii, ac amici. D. Ambroſ. ſerm ſer. 18 in Pſal. 118. & ait: *Quicumque exierunt de Ægypto, perierunt* 309. Num. 16. D. Ambroſ.

Umbra nominis Ieſu omne malum fugit.

in

in deſerto. Mortuus eſt Aaron, mortua eſt Maria, mortuus eſt ipſe Moyſes: ſolum Ieſum Nave nominis ſacri ſimilitudo ſervavit. Quid elegantius? omne malum fugit, ubi umbra apparet ſanctiſſimi Jeſu nominis.

QUÆSTIO XL.

Quare Chriſti veſtis ſanguine erat aſperſa?

130. Viegas. Viegas vult hanc veſtem eſſe Chriſti humanitatem à Judæis cruentatam vulneribus, eorum cicatricibus rubicundam, quæ adhuc remanent in Chriſti corpore, quorum notas, ac memoriam ſui, ac ſuorum Martyrum ſanguinis ſecum defert, cujus ultionem nunc depoſcit. Et in hac ſententia etiam conveniunt Cornel. Lahay, Eſtius, & alii. At verò Ribeira ait veſtem Chriſti ſanguine aſperſam denotare ſuplicium cruentum ſumendum de inimicis, eorumque ſanguinem effundendum.

Cornel. Lahay. Eſtius. Ribeira.

311. Genuinus ſenſus hujus rei ſumendus eſt ex fine, ac ſcopo hujus viſionis in qua Chriſtus D. venit ad expugnandum, deſtruendum, ac vincendum Antichriſtum, & inde veſtis ejus aſperſa eſt ſanguine hoſtili, quem fudit & mox eſt fuſurus, & ideò dicitur infrà v. 15 *Ipſe calcat torcular vini furoris & iræ Dei omnipotentis.* Inducitur ergo Chriſtus quaſi pugnans, conculcans, trucidans, ac vincens, ſuos impios hoſtes, ira ſuæ divinæ omnipotentiæ. Certus eſt de victoria, cum jam ejus veſtis ſanguine eorum tanquam jam effuſo aſperſa, ac cruentata appareat, & alluditur ad illud Iſa. 63. n. 1. & 3. *Quis eſt iſte, qui venit de Edom tinctis veſtibus de Boſra. Torcular calcavi ſolus: calcavi eos in furore meo, in ira mea, & aſperſus eſt ſanguis eorum ſuper veſtimenta mea.* Ubi ad literam ſermo eſt de Chriſti victoria, trucidantis ſuos adverſarios ſcilicet diabolum, & ejus ſocios, ac gentiles, Idololatras, ac impios. *Conculcavi eos in furore meo.* Non quod diabolus habeat ſanguinem, quem Chriſtus fuderit, nec quòd occiderit ac transfixerit gentes, ſed tropologicè accipiendum eſt, quia ut rectè ait D. Hieron. veſtis aſperſa ſanguine ſignum victoriæ eſt, ac conculcationis adverſariorum.

Senſus genuinus. Iſai. 63. D. Hieron.

312. Secundò multi PP. Tertull. lib 4 contra Marcion, D Greg. Magn. homil. 3. in Ezech D. Cyril. Alex. D. Baſil. ad locum cit. Iſaïæ, & hic Rupert. Beda, Anſbert. Albert. Magn. per hanc Chriſti veſtem ſanguine aſperſam, intelligunt Chriſti D. humanitatem ſanguine ſuæ paſſionis cruentatam, qua humanitate ſanctiſſima divinitas tanquam veſte cooperta in hoc mundo apparuit. Ex quo ſequitur, quod locus Iſaiæ proximè citatus, & noſter præſens text. ibi mutuò correſpondeant, & unus ad alterum referatur, quod triptici ponderatione expendendum eſt.

Tertull. D. Gregor. D. Cyrill. D. Baſil. Rupert. Anſbert. Beda. *Chriſti humanitas.*

313. Primò: ait Iſai. 63. n. 1. *Quis eſt iſte qui venit de Edom tinctis veſtibus de Boſra? iſte formoſus in ſtola ſua, gradiens in multitudine fortitudinis ſuæ.* Quæ verba ſic legunt Septuag. *Formoſus in ſtola ſua, qui violentia incedit cum fortitudine.* Quid eſt quod cum Chriſti humanitas ſanguine rubricata apparet, ſtatim oſtendit fortitudinem, ac quandam veluti violentiam moralem ad animos generoſos, ut ſimiliter plagas, ac verbera ſuſcipiant cum ſanguinis effuſione pro ipſo Deo. Theodor. citatus à Leone Caſtro, & ait: *Violentiam habet pulchritudo ejus quæ univerſos cogit intuentes.* Pro quo ait D. Bernard. ſerm. 43, in Cantic. *Si ante oculos habueritis, quem portatis, pro certo videntes anguſtias domini, levius veſtras portabitis.*

Iſai. 63. Septuag. *Paſſio Chriſti maximè movet ad dolores patiendos.* Theodor. Leo Caſtro D. Bernard.

314. Secundò: ait Iſaïas: *Iſte formoſus in ſtola ſua.* Seu ut legunt Tygur. *Honorificè plaudatus.* Vatabl. *Honorabilis in veſte ſua.* Arias *Decoratus in ſtola ſua* Si dicitur quod tinctis erat veſtibus, quod veſte aſperſa ſanguine, quæ maximè videtur deturpare, quomodo tanto ſanguine fuſo à vulneribus, ac cicatricibus dicitur formoſus, honorabilis, honorificatus, ac decoratus? Sic ſanguine fuſo ſplendeſcit meus Jeſus quod ejus humanitas, ac veſtis ſanguinea, non tollit ſummam ejus pulchritudinem, ſed potius adauget, ac multiplicat; ita ut in hoc magnifico triumpho de ſuis hoſtibus, ea exornetur, ac ſplendeſcat, Sic ait D. Bern. ſæpè à me citatus: *Quam decorus mihi es Domine, in depoſitione decoris tui,* D. Aug. ſerm. 178. qui eſt quintus de Aſcenſione ait: *Aſcendebat Crucis cruore perfuſus, à trophæis victricibus laureatus. Viderunt cœlites cuncti ſpinoſum vulneribus Chriſtum, ſpolia caſtris tyrannicis reportata, & admirantes fulgentia divinæ virtutis vexilla talia concrepant hymnis, decuntque lætantes quis eſt iſte, inquiunt, Rex gloriæ?* Vide tom. 5. in Evang lib. . cap. 1.

Iſai. 63. Tygurin. Vatablus. Arias. *Chriſtus decorus & formoſus in ipſius paſſione.* D. Bernard. D. Aug.

315. Tertiò: in ſcriptura frequenter ſanguis peccatum ſignificat. Oſee 4 n. 2. *Sanguis ſanguinem tetigit.* Hoc eſt cum peccatum cumulatum fuerit, quod notavit D Greg lib 13. Moral. c 10. dicens: *Sanguinis nomine peccata ſignari: unde is, qui à peccatis liberari deſiderat per pœnitentiam clamat: libera me de ſanguinibus Deus. Pſal. 50.* Ecce ergo ſanctiſſima humanitas dicitur veſtis Chriſti, ſeu ejus ſanctiſſima humanitas dicitur aſperſa ſanguine, D. Ambroſ hic: *Poſſumus per veſtem, corpus Chriſti: per ſanguinem verò peccata noſtra, pro quibus mortuus eſt ipſe, intelligere.* Et hoc ſenſu chlamydis purpureæ Chriſti myſterium qua in paſſione ſua indutus eſt Dominus, ſic explicat Orig. hom. 35. in Matth. & ait: *Ergo & nunc ſuſcipiens Dominus coccineam chlamydem, in ſe ſanguinem Mundi ſuſcepit & in ſpinea illa corona ſuſcepit ſpinas peccatorum noſtrorum.*

Oſee. 4. *Chriſtus in ſe ſuſcipit noſtra peccata, ut pro eis ſatisfaceret* D. Gregor. Pſal. 50. D. Ambroſ. Origenes.

316. Quartò: Multi & graves DD. cum Joach. Abb. hîc intelligunt Chriſtum D venientem ad judicium In capite ejus diademata multa ad juſtorum remunerationem, oculi ejus præ ira tanquam flamma ignis ſpirantes furorem, ex ore ejus gladius ex utraq; parte acutus, ſententia nempe damnationis. *Ite maledicti in ignem æternum.* Ad quid inter hæc *veſtis aſperſa ſanguine?* Humanitas nempe ejus ſanguine rubricata. Quis ſanguis melius clamat quàm ſanguis Abel? clamat nempe miſericordiam & pietatem; & tunc hæc clamabit? Minimè, ſed clamabit juſtitiam & furorem: quia homines videntes tam largam ſanguinis effuſionem, tot tormentis, ac vulneribus contempſerint ita ut in ſuis iniquitatibus iniquè agerent. Et quid durius, quàm in fonte miſericordiarum pœnam, ac vindictam bibere. Ad hoc tendit Ioach. Abbas, & ait: *Poſſumus per veſtem aſperſam ſanguine intelligere juſtitiam Chriſti, quia licet iniqui omni tempore indeſinenter agant damnationem; præcipuè tamen in die illo, in quo reddet Dominus unicuique ſecundùm opera ejus.*

Ioachim. *In die judicii ſens piccatis, erit in damnationem iniquorum.* Ioachim.

317. Quintò: *Veſtitus erat veſte aſperſa ſanguine.* Syrus. *Amictus erat veſte, quæ diffluit ſanguine.* Tanta ſanguinis largitas, erat in veſte illa, ut copioſè undique diffluerct? Sic ſanè erat; non enim unavice tantum, ſed pluribus largitatem ſanguinis ſui pro noſtra ſalute effudit. D. Bernard. ait: *Veſtitus erat veſte aſperſa ſanguine, id eſt carne cruentata proprio ſanguine: fuit autem aſperſus*

Syrus. *Chriſtus tres nobis multoties ſanguinem fudit.* D. Bernard.

ſanguine

ſanguine ſeptem vicibus, primò in circumciſione, ſecundò in oratione, quando ſudor ejus factus eſt ſicut Matth. 26. *guttæ ſanguinis decurrentis in terram, Matth. 26. Tertio in coronatione quartò in flagellatione, quintò in pedibus, ſextò in manuum perforatione, ſeptimò in lateris apertione.*

318. Primaſ. Sextò Primaſius per hanc ſanguineam veſtem Chriſtum interpretatur in Eccleſia ſua, ac electis ſuis patientem, nam quidquid in Eccleſia, filiiq; ejus patiuntur, etiam Chriſtus pati dicitur. Occiditur in Abel, lapidatur in Stephano, flagellatur in Paulo; ſed cur Eccleſia, ac electi ejus veſtimento comparantur? Quænam combinatio inter unum, & alterum ut ſuam Eccleſiam, ac electos cum veſtimento conferat? Nil nobis familiarius ac intimius adhæret, quàm veſtes quibus induimur. Nil nobis magis præ oculis, quàm veſtes quibus exornamur, non ergo mirum quòd Chriſti veſtis ſanguinea Eccleſiam in ſuis Martyribus, ſignificet, quia ipſi maximè Chriſto adhærent, eiſque maximè ipſe exornatur. D. Th. *Veſtitus erat veſte, ideſt, Eccleſia, quæ in ſuis martyribus occiditur. Eccl. 21. Quaſi veſtis eſt ipſius Dñi, qui ei adhæret ſicut veſtis Domini, & per hoc patet familiaritas Chriſti ad juſtos.*

Electi Chriſto adhærent maximè, eiq; ſunt ut ornamentum.

D. Thom. Eccleſ. 11.

319. Septimò: *Et veſtitus erat veſte aſperſa ſanguine & vocatur nomen ejus Verbum Dei.* Cur, cum aſperſione ſanguinis rubet, nominatur Verbum Dei, cum potiùs ut videtur, filius hominis apellandus eſſet; nam Verbum Dei dicit ordinem ad illam æternam generationem, in qua ex intellectu oritur paterno in ſplendoribus Sanctorum, amictus lumine ſicut veſtimento: quid illi cum ſanguinea veſte ut tunc Verbum Dei nominetur; ſic ille ex vehementi affectu, ad injurias patibuli, ac mortis afficiebatur, ut ex æterna devotione ſanguineam mortem auſpicaretur, ſicque ſanguine crucis, ac tormentorum delectatur ut Divinum nomen, puramque ſpiritualem ſacræ originis notionem, cum ſanguine appetat cruentari, manifeſtari, ac apparere. *Veſtitus erat veſte aſperſa ſanguine, & nominatur Verbum Dei.* S. Hippyt. hom. de Deo Trino. *Et veſtitus veſte erat aſperſa ſanguine, & vocatum eſt nomen ejus Verbum Dei, Videte ergo fratres, quomodo veſtis ſanguine aſperſa, in ſymbolo ſignificavit carnem, quæ venit ad ſubeundam paſſionem impaſſibile Dei Verbum.* Nota: Quod ſymbolum carnis in Verbo Dei non eſt aliud, quam ſanguis, quem totum effudit pro hominum ſalute.

Chriſtus ſic morte delectatur, ut eum ſua divinitate conjungat.

S. Hypolyt.

320. Iſai. 63. Iterum veniat proximè citatus locus Iſai. 63. n. 1. *Quare ergo rubrum eſt veſtimentum tuum, & veſtimenta tua ſicut calcantium in torculari?* Quam interrogationem ſic expendit D. Hier. *Nunc ſcire volumus, quare veſtimenta tua ſint velut muſto tincta; aut quid cauſæ extiterit, ut tunica, quæ deſuper texta eſt, & ſcindi non poteſt, & de utero virginali tantum candorem habuit, quantum nullus fullonum poſſit facere ſuper terram, eſt ſanguine cruentata* Ac ſi dicat, quæ ab æterno Patre, candor es lucis æternæ, ſplendor, ac vita ante luciferum, qua à Matre Virgine totus candidus, & decorus; Cur ergo, ſic totus ſanguineus es, & tanquam in torculari merſa indumenta ſaturantur ſanguine. Si tibi, ô Domine, tantus eſt ſplendor à Patre, tantuſq; candor à Matre, cur hunc ſplendorem ac candorem in prima fronte non oſtentas, ſed veſtimentum ſanguine cruentatum; ſic de ſanguine effuſo pro hominum ſalute gloriatur, ac in æſtimatione tanta eſt ei, ut in ſuo magnifico, ac ſplendenti triumpho in cœlo ſtatim illum beatorum oculis objiciat, illumq; velit manifeſtare, ac oſtentare. De ſuo divino ſponſo canit Anima ſancta Cant. 5. n. 10. *Dilectus meus candidus.* D. Ambr l. 1. de Virg. & ſer. 3. in Pſ. 118. Theod. Anaſtaſii Sinaita lib 4 Examer. Orgelitan. *Candidus à generatione æterna puriſſima de luce æterna, rubicundus à morte & paſſione.* Tamen in magnifico applauſu, in primo aſpectu ſe rubicundum oſtentat à morte & paſſione, quaſi hæc ſit illi pretioſiſſimum ornamentum.

D. Hieron.

Chriſtus ita gloriatur de morte ut ante ſplendores Divinitatis oſtentes.

Cantic. 5. D. Ambroſ.

Theodor. Anaſtaſ.

Hebr. 9 n. 19. refert Apoſtolus quod Pontifex, *Accipiens ſanguinem vitulorum, & hircorum cum aqua, & lana coccinea, & hyſſopo ipſum quoque librum & omnem populum aſperſit, dicens: Hic ſanguis teſtamenti, quod mandavit ad vos Deus & etiam tabernaculum, & omnia vaſa miniſterii ſanguine ſimiliter aſperſit; & omnia penè in ſanguine ſecundum legem mundantur: & ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio:* Secundum legem omnia ſanguine purificabantur, & ſine ſanguine non fiebat remiſſio, & ideò Pontifex cum ſanguine aſpergebat populum, librum, tabernaculum, & omnia vaſa, ad quid cuncta & ſanguine madent? nondum aderat tempus, ut Deus fieret homo; & quodammodo dolebat Deus qui impaſſibilis, & exanguis, nondum habere, quem pro homine funderet cruorem: ideò ſanguineis delectatur figuris, coccineaq; aſpergine interim ſuum vehemens deſiderium mitteſcit; dum figura mortis, ac indiciis ſanguinis cuncta rubent Eleganter Theod. ait. *Hic ſanguis teſtamenti quòd mandavit ad vos Deus: quia enim divina natura eſt immortalis per hoſtiarum ſanguinem, implevit mortis figuram & ſanguinem. Poſtquam autem homo factus eſt Deus, & ſermo mortale corpus habuit, non amplius fuit opus, ſed proprio ſanguine novum conformavit teſtamentum.* Expende. *Poſtquam homo factus eſt Deus ſermo.* Id eſt Verbum. Antequam fieret homo ſuum deſiderium ſanguineis figuris, detinebat, ac verò poſtquàm homo factus eſt, ejus deſiderium eſt expletum, & tales vitulorum non requiruntur figuræ. 321. Hebr. 9.

Verbum Divinum præ ſanguinis deſiderio, ſanguine delectabatur.

Theodoret.

Profundè expende ſingula Apoſtoli verba, *Ipſum quoque librum aſpergit.* Ad quid liber ſanguine cruentatur? In libro nihil aliud erat ſcriptum, niſi ipſum Verbum, ipſumq; nomen Dei, & quia pro tempore non erat licitum ſanguine Verbum cruentari, & ſanguinem multum amabat in lavacrum, ſaltem nomen ſuum ſanguine vult delibutum habere, ut vocabulum Verbi cum paſſionis rubore conjungatur. Secundò: dicitur quod Sacerdos, *Accipiens ſanguinem cum aqua,* aquam ſanguini immiſcuit, & utrumque nuncupat ſanguinem; *Omnia in ſanguine mundantur.* Significans, quod in figurato Chriſto tanta futura erat ſanguinis copia, ut omnem multitudinem aquarum abſorberet, ac ſuperaret. Tertiò: Ait Text, *Hic eſt ſanguis teſtamenti.* Et calix ſanguinis Chriſti, Appellatur, *novi, & æterni teſtamenti.* Teſtamentum dicitur, quia in eo continentur, ultima teſtatoris diſpoſitio, voluntas ac deſiderium, inde ſanguis Chriſti rectè dicitur teſtamentum, quia in ipſo habentur tota Chriſti diſpoſitio, voluntas, ac deſiderium. 322.

Deus ſanguinem deſiderans nomen ſuum ſanguine aſpergi mandabat.

Sanguis Chriſti omnem aquam ſuperat.

Tota Chriſti voluntas in ſanguine fuſo.

Pro Sacra Euchariſtia.

QUÆSTIO XLI.

Quare Chriſtus in ſacra Euchariſtia oſtentat in capite ſuo multa diademata?

IN *capite ejus diademata multa.* Ad remunerandum nempe, ac præmiandum eos qui dignè ac reverenter ad hanc menſam conveniunt 323.

tanquam

D.Chryſ. tanquam in coronam, ipſa enim Euchariſtica menſa, veluti corona eſt qua dignè accedens inſignitur, ac nobilitatur. D. Chryſoſt. hom. 83. in Matth. ait: *Quos radios ſolares non deberet excedere manus illa, quæ hanc coronam pertractat.* *Sacra Euchariſtia corona omnium Regum.* Ubi apertè Euchariſticum Sacramentum per manus ſacerdotis diſtributum, coronam appellat; tanquam ſi eos Sacerdos fideles ad ſacrum accedentes coronatos reges conſtituat, ita ut virtute hujus Sacramenti homo plebeius ac ignobilis, Rex conſtituatur.

324. Pſalm. 64. *Euchariſtia corona omnium donorum.* Ait Regius Vates. Pſal 64. n. 12. *Benedices coronæ anni benignitatis tuæ, & campi tui replebuntur ubertate.* Quid corona hæc deſignat? ſacram nempe Euchariſtiam, omnium ſcopum cæleſtium benedictionum, ac coronam omnium divinorum donorum, Hoc argumentum confirmat noſter Incogn. Incognitus. *Benedices coronæ, id eſt hoſtiæ in formam coronæ.* Qui quidem effectus extitit anno paſſionis Domini, cui hæc hoſtia eſt memoriale Perenne, & hic annus paſſionis Chriſti per antonomaſiam eſt annus benignitatis Chriſti. *Benedices coronæ.* Scilicet Euchariſtiæ Sacramento, in quo ſunt omnes divinæ benedictiones, de cujus ubertate campi, id eſt juſti replebuntur, & pingueſcent ſpecioſa deſerti, clauſtra nempe Anachoretarum.

325. Proverb. 9. *In Euchariſtia omnes divitiæ cæleſtes cum omni gloria.* De hoc divino Sacramento communiter à Patribus, ac Expoſitoribus intelligitur illud quod divina Sapientia de ſe teſtatur. Proverb. 9. n. 5. *Sapientia ædificavit ſibi domum, excidit columnas ſeptem*, Et ad homines clamavit: *Venite, comedite panem meum, & bibite vinum, quod miſcui vobis.* Et ipſa de ſe ait: *Ego diligentes me diligo, & qui mane vigilant ad me, invenient me. Mecum ſunt divitiæ & gloria, opes ſuperbæ, & juſtitia.* Proverb. 8. n. 18. Opes ſuperbæ, ut jam ſuprà dixi c. 12. id Algerus. eſt magnæ, & magnificæ, ſic dicitur ſuperbum ædificium, id eſt magnum & magnificum, Algerus lib. de Euchar. *Accedite omnes ad hanc menſam, quam ſapientia nobis ædificavit, de hac dicitur Proverb. 8 mecum ſunt omnes divitiæ, & opes juſtitiæ, ac miſericordiæ Dei.*

326. Pſalm. 67. Canit Regius Vates. Pſ. 67. n. 10. *Pluviam voluntariam ſegregabis Deus hæreditati tuæ* (id eſt populo tuo) *Et infirmata eſt, tu verò perfeciſti eam.* Quæ verba expoſitoribus uno ore de manna nobiliſſima Euchariſtiæ figura interpretantur, & ſacram Euchariſtiam aſpiciens Propheta de futuro dicebat. *Segregabis Deus.* Et eam appellat *pluviam* D.Hieron. Pagnin. Vatablus. Cajetan. *voluntariam.* D. Hierõ. *Pluviam elevationis* Pagnin. *Munificentiarum*, Vatabl. *Liberalitatum.* Cajetan. *Voluntatum.* Tanta benignitate hoc cæleſte donum *Omnis elevatio magnificentia ac liberalitas divina in hac menſa.* datum eſt à Deo, ut in eo oſtenderit Deus omnem exaltationem, ac elevationem ſui populi; omnem ſuam magnificentiam, in inſtitutione tam admirabilis Sacramenti omnem ſuam liberalitatem in hac communicatione omnium cæleſtium donorum, omnemque ſuam voluntatem *Pluviam voluntatum.* Ac ſi hoc opus nõ fuiſſet unius voluntatis, ſed plurium voluntatum, ſimul repetitarum. *Tu verò perfeciſti eum.* Tu verò Genebrad. Domine hoc cæleſti cibo, tuam hæreditatem perfeciſti, in omni excellentia. Genebrard. ad Pſalm. 22. ad illa verba. *Paraſti in conſpectu meo menſam.* Sic ait: *Tu me alis liberaliter, & ſuaviter, imò ſumptuosè, lautè, & magnificè, & ad voluptatem.*

327. Iſai. 55. Ait Iſaias 55. n. 1. *Omnes ſitientes venite ad aquas, & qui non habetis argentum, properate, emite, & comedite. Venite, emite abſque argento, & abſque ulla commutatione vinum & lac.* Qui locus de ſacra Euchariſtia à D. Hieron. ac ab aliis Patribus interpretatur In quibus verbis duo in quæſtionem voco, Primò: quod aquas offerens, *Sitientes venite ad aquas*, ait: *Comedite.* Cùm aquæ ad potum & non ad cibum pertineant Secundò: quod invitans ad aquas, vinum & lac promittat? *Omnia deſiderabilia in Euchariſtia habes.* & unde aquæ propoſitæ poſſunt ſic tranſmutari in cibum, vinum, & lac? Aquæ, hæ, ad quas nos Propheta invitat, ſunt aquæ diviniſſimi Sacramenti Euchariſtici, ſunt aquæ & panis ad comedendum, vinum, & lac ad bibendum; ſunt panis ad alimentum vitæ ſpiritualis, ſunt aquæ ad irrigandum omnibus cæleſtibus donis; ſunt vinum lætificans, ac corroborans cor hominis adversùs omnes dæmonum tentationes, ſunt & lac ut nos repleat omni ſuavitate, ac dulcedine. D. Hieron. ad D. Hieron. citatum locum. *Mirum in modum, quod non bibunt aquas, ſed comedant; Ipſe enim, & aqua, & panis eſt, qui de cælo deſcendit.* Omnia enim, ô Chriſtiane, habes in meo Ieſu.

Ait Deus per Ioëlem 2. num. 19. *Ecce ego mittam vobis frumentum, & vinum, & oleum, & replebimini in eis.* Non ait cum eis, ſed *In eis.* Habebitis ſcilicet omnem plenitudinem, & abundantem repletionem; nonne multa ſunt alia, quæ 328. Ioël. 2. *Euchariſticus cibus vera plenitudo noſtra.* ad ſaturitatem plenam pertinent, ut carnes, poma, dulcia, quomodo ergo ut abundanter repleantur, ſolum eis proponit frumentum, vinum & oleum; In pane & vino intelligebat Chriſtum Dominum, ſub ſpeciebus Sacramentalibus cum oleo omnium cæleſtium Chriſmatum. Rupert. ibi: Rupertus *Quaramus frumentum illud, quod eſt verbum Dei, ſcilicet Chriſtus, & vinum & oleum illud, quod Samaritanus vulneribus ejus qui in latronibus inciderat, infudit, quia nimirum de talibus veraciter dicat majeſtas promittentis, & replebimini in eis: ſola enim hæc ſunt, quibus repleri poſſit vacuitas noſtræ mortalitatis.* D. Laurent. Juſtinia. Nec enim homo in hac vita alio poteſt repleri, niſi menſa Euchariſtica, in qua eſt vera plenitudo, pro quo piè, ac devotè audiendus eſt D. Laurent. Juſtin. in Faſcicul. amoris c 6. *Cur non delectet te Chriſtus, cum in ipſo univerſa delectabilia ſint? Si te pulchritudo delectat, utique præ filiis hominum ſpecioſus eſt forma. Si poteſtas placet, poteſtas ejus, poteſtas æterna; Si tuum divitiæ mulcent affectum, gloriæ, & divitiæ in domo ejus; & ut cuncta paucis explicem, omnium plenitudo donorum, quæ in eo diffuſa eſt, delectabilem, & valde charum illum reddunt hominibus.*

329. Hinc rectè dicitur in Text. *In capite ejus diademata multa, & nomen ejus nemo novit, niſi ipſe*; Quia diademata, & dona, quæ nobis in hoc Sacramento communicantur, nemo novit, niſi ipſe. Hinc Apocalypſ. 2. num. 17. Sacra Euchariſtia Apoc. 2. *Suavitas Euchariſtia nobis maximè abſcondita.* juxta multorum ſententiam dicitur. *Manna abſconditum.* Quia ejus ſuavitas, ac cæleſtis abundantia nobis eſt abſcondita.

QUÆSTIO XLII.

Quare Chriſtus in Euchariſtia oſtentat veſtimenta ſua aſperſa ſanguine?

330. VEſtitus *erat veſte aſperſa ſanguine.* Juxta myſticam hanc expoſitionem, qua de ſacra

Euchariſtia præſentem textum interpretamur, hoc nobis ſignificatur Chriſtum à nobis ſumendum eſſe cum memoria paſſionis ſuæ, juxta illud. Luc. 22. n. 19. *Hoc facite in meam commemorationem* Et 1. Cor. 11. n. 26. *Quotieſcumqne manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat.* Hinc inde Apoſtol. 1. Cor. 5. n 7. *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, itaque epulemur.* Prius commemorat paſſionem Agni immolati, deinde ad epulum Euchariſticum invitat, de quo in præſenti loquitur, ut interpretatur D. Anſelm. & ait. *Epulemur id eſt, epulis corporis, & ſanguinis ejus reficiamur.*

Luc. 22. 1. Cor. 11. 1. Cor. 15. *Euchariſtia cum memoria paſſionis* D. Anſelm.

331. Ait Regius Vates Pſ. 134. n. 13. *Domine, nomen tuum in æternum; Domine memoriale tuum in generationem & generationem.* Quid verò per memoriale intelligat, variè petractant expoſitores. Hugo Cardinalis hoc loco exponit: *Memoriale tuum, memoriam Dominicæ paſſionis.* Multa alia nomina Davidi ſuppeditabant quibus Euchariſticum Sacramentum aptius nominaret? ut ſi diceretur cæleſte manna, Angelorum panis, panis de cælo, panis, vitæ, Chriſti corpus, & alia multa. Rectè Euſebius Emiſſenus, hom. 5. de Paſcha. de hac re ſic Philoſophatur, *Quid Chriſtus,* inquit, *corpus aſſumptum ablaturus erat ex oculis noſtris, & ſyderibus ablaturus, nec neceſſarium erat, ut nobis in hac die Sacramentum corporis, & ſanguinis ſui conſecraret, ut coleretur jugiter per myſterium quòd ſemel offerebatur in pretium, ut quia quotidiana & indefeſſa currebat pro hominum ſalute redemptio, perpetua eſſet etiam redemptionis oblatio: & perennis illa victima viveret in memoria, & præſens ſemper eſſet in gratia.* Agnoſcebat Dominus hominum ingratitudinem ac mentis debilitatem, ut de beneficiis recordaretur, inſtituit ergo hoc divinum Sacramentum ut illa copioſa redemptio, quæ in una die peracta eſt, ſemper nobis eſſet fixa in mente, *Perennis illa victima viveret in memoria.* Et abundans crucis, ac mortis Chriſti gratia qua portæ cæli apertæ. & totum mundum redundavit qua & latro ſibi veniam promeruit, nobis ſemper eſſet præſens, ad vitam & ſalutem habendam pér hoc divinum Sacramentum. *Et præſens ſemper eſſet in gratia.* Hoc Sacramentum unica, & perfecta hoſtia eſt, quo omnem virtutem paſſionis habemus præſentem, quo & ipſe Deus placatur, mundus redimitur, infernus gemit, cælum, ovat magno triumpho, & omnes gratiarum theſauri ſunt aperti & in promptu.

Pſalm. 134. Hugo. Euſeb. Emiſſ. *Euchariſtico Sacramento totam gratiam paſſionis Chriſti præſentem habemus.*

332. De ſe ait divina ſponſa Cant. 2 n 4. *Introduxit me Rex in cellam vinariam.* Pagn. legit: *Introduxit me Rex in comum vini.* Explicatius Septuaginta. *Introduxit me in domum vini.* Magno affectu amat ire ad cellas, ac officinas, ubi vinum perficitur, ac conficitur; & quando cæteri convivæ cum ſedent ad menſam illis proponitur vinum jam perfectum, & conſummatum; cur divina ſponſa, non quærit vinum perfectum, ſed tantum amat ire ad officinam, ubi ipſum vinum conficitur. Anima ſancta ita deſiderabat illud vinum germinans Virgines, ut vellet mente, ac conſideratione ſimul introire, in officinam ipſius vini, hoc eſt in torcular paſſionis Chriſti ſub ligno crucis, ut conſiderationes ejus mortis dignè ac devotè, illum portare, ac haurire mereatur. D. Greg. Nyſſen. hom. 4. in Cant. & ait. *Illud vult videre myſterium, quemadmodum ſponſo calcanti torcular, rubræ fiant veſtes, de quo dicit Propheta: quamobrem rubræ ſunt veſtimenta tua, & indumenta, ſicut ejus qui calcat torcularia: Propter hæc, & quæ ſint hujuſmodi, cupit ingredi domum, in qua eſt vini miſterium, & Sacramentum.* Anima ſancta divino ſpiritu repleta, non ſedens ad menſam expectabat illud vinum ſumere, ſed magis mente, ac cogitatione tranſibat in locum, ac torcular crucis, ubi illud vinum conficiebatur ac exprimebatur; ex his & nos diſcamus ſic ad Euchariſticam menſam accedere, ut mente tranſeamus ad crucis torcular.

Cant. 2. Pagnin. Septuaginta. *Sic Euchariſtia ſumenda, ut mens ad Chriſti paſſionem tranſeat.* D. Nyſſen.

333. Mandabat Deus Lev. 3. n. 5. *Si oblatio tua fuerit de ſartagine ſimilæ conſperſæ oleo, & abſque frumento, divides eam minutim* Ubi nos habemus *abſque frumento.* Legit Arab. *Azimum ſimilæ.* Cum ergo dicitur ſimila abſque frumento, ſeu Azimum. Sacramentum Altaris ſignificatur, ut explicat Eſichius cui adhærent Cornel. & Lorin. Nam corpus Chriſti in ſartagine, id eſt ut explicat Interlin. *In cruce,* Fuit tanquam in craticula haſtatum, & mortuum, & inde percoctum, ac comeſtibile, ut nobis daretur in alimentum in venerabili Euchariſtiæ Sacramento, quo poſito expende illud, quod additur in text. *Divides eam minutim.* Quod explicans Interlin. ait: *Minutim id eſt, ſingulas partes paſſionis diſtinguendo, ſcilicet ſputa, colaphos, coronam ſpineam.* Sic ad ſacram Euchariſtiam debet accedere, ut tamen minutim ſingula paſſionis myſteria ſint altè contemplenda, ut flagella, ſpinæ, clavi crux, & lancea, quæ omnia magno doloris affectu à te recolenda ſunt, ut inde diſcas Chriſto conformari mortificatione, ac compunctione D. Cypr. ſerm. de Paſſ. & ait: *Tu Domine Sacerdos in æternum, qui in tempore iracundiæ factus es reconciliatio ſancti hujus ſanguinis permanentem plenitudinem reliquiſti, & beneficium ſancti liquoris in perpetuum tradidiſti, & conſtituiſti nobis conſumptibiliter potum vivificum crucis lignum, & mortificationis exemplum.* Expende ultima verba.

Lev. 2. Arabicus. Eſichius. Cornel. Lorin. Interlin. Ibid. *In Euchariſtica menſa contemplanda myſteria paſſionis Chriſti.* D. Cyprian.

Apoc. 19. *n.* 14. Et exercitus, qui ſunt in cælo ſequebantur eum in equis albis, veſtiti byſſino albo, & mundo.

Num. 15. Et de ore ejus procedit gladius ex utraque parte acutus, ut in ipſo percutiat gentes: & ipſe reget eas in virga ferrea, & ipſe calcat torcular vini furoris iræ Dei Omnipotentis.

VERSIONES.

Arabic. n. 14. Exercitus autem cæleſtes ſequebantur eum cæleſtes equos albos, induti veſte munda, & ſplendenti.

Æthiop. Purpura ſplendoris puri.

D. Cyprian. Induti byſſinum mundum.

Aretas. Induti byſſo.

Syrus. n. 15. Gladius acutus duorum orum, ipſe calcabit torcular vini excandeſcentiæ Dei.

Arabicus.

Arabicus. Prodibat gladius biceps acutus, eóque percutit gentes, paſcitque eas virga ferrea, & ipſe qui trivit locum iræ, ac furoris Dei qui omnia tenet.

Æthiop. Torcular vini veneni iræ Dei omnibus dominatoris.

D. Cyprianus. Et eo percutere nationes, quas ipſe paſciturus eſt & calcabit.

Aretas. Anceps acutus.

EXPOSITIO X.

334. CUM Chriſtus D. exit in bellum contra Antichriſtum, ejuſque Reges comites ſequuntur exercitus cœleſtium, non tanquam milites ut pro eo pugnent, ſed tanquam comites; ac ſpectatores tam glorioſæ pugnæ, ac victoriæ; ſolus enim Chriſtus hoc bellum conficiet, & perficiet. De eo dicitur infra hoc cap 21. *Occiſi ſunt gladio ſedentis ſuper equum, qui procedit de ore ipſius.* Et quamquam graves Auctores teneant, quod in hoc exercitu ſolùm erant Angeli; tamen cùm Joannes non exercitum, ſed exercitus qui ſunt in cœlo dicat, non poſſunt excludi ſancti, nec valet, quòd tunc non habituri ſunt corpora: nam fortè aliqui, qui ſurrexerũt cum Chriſto jam habent, nec Angeli habent corpora, qui in iſtis exercitibus ſunt: Ergo in hac expeditione ad magnam pompam triumphi erunt comites, ac ſpectatores, non ſolùm Angeli, ſed etiam ſancti, & maximè Martyres, qui oblectabuntur tam juſta & expedita vindicta.

In hoc exercitu ſunt Angeli & Sancti.

325. *In equis albis*: Multi Auctores cum D. Gregor. ac D. Hieron. per equos albos intelligunt corpora pura & immaculata Sanctorum; tamen cùm in hoc exercitu non ſolùm ſint ſancti, ſed etiam Angeli, magis ad literam cum Ribeira dicendum eſt, quòd exercitus cœleſtium apparent in equis albis in hoc Chriſti comitatu pro gloriá, ac magnificentia tanti triumphi, ac victoriæ. *Veſtiti byſſino albo, & mundo* Reſpectu Sanctorum, ſunt eorum merita & juſtificationes, ut ipſemet Joannes expoſuit ſupra verſ. 8. *Byſſinum enim juſtificationes ſunt ſanctorum* Suis meritis juſti veſtiuntur, ac exornantur, reſpectu verò Angelorum, eſt ipſorum lætitia & innocentia; ac etiam triumphi, ac victoriæ ſignificatio quæ etiam omnia in ſanctis dantur.

D. Gregor. D. Hieron. Ribeira.

336. *De ore ejus procedet gladius ex utraque parte acutus.* Lyran. per hunc gladium intelligit Chriſti exhortationem ad ſuos fideles contra infideles ac gentes. Alcazar Chriſti doctrinam, & prædicationem, quæ omnia vertit in bonum; Ribeira ſententiam damnationis. Aptius verò Corn. Tyrin. Menoch. per hunc gladium intelligunt imperium ac eximiam Chriſti poteſtatem, quam exercet in Antichriſtianos, cæteroſque iniquos, & impios, & ideò dicitur: *Ex utraque parte acutus*: quia ipſos percutiet undique, & ex omni parte, ſeu in hoc ſæculo ac futuro; & ideò ſequitur: *Ut in ipſo percutiat gentes.* Ipſi nempe rebelles, ſuiſque ſanctis adverſantes, eoſque perſequentes.

Lyran. Alcazar. Ribeira. Cornel. Tyrinus. Menoch.

373. *Reget eas in virga ferrea*: quæ virga olim à Davide fuit prædicta in ſecundo Pſalm. quæ in gentibus comminuit earum impietatem fregit illarum ſuperbiam, ac prævaricationem illas perdendo, ac commeritis pœnis afficiendo; *Et ipſe calcat torcular.* Ipſe Dominus Jeſus, quondam calcatus in torculari crucis, ac tormentorum ſanguinem ſuum dedit, merito ipſius ſanguinis tunc effuſi, à Patre habens judiciariam poteſtatem, ipſos impios calcabit, dura ultione eorum ſanguinem fundens. *Vini furoris iræ Dei.* Sat erat unum dicere, iram, vel furorem; ad quid utrumque ponit? Rupert. quia præſenti ſæculo erit ira, corpora trucidando, & perdendo in futuro ſæculo furor ad inferos, in æternum damnando. *Omnipotentis.* Alta conſideratione Omnipotentiæ fit vindicativum prout ei placuerit, à quo nullus poterit effugere, nec in hoc ſæculo, nec in futuro.

Pſalm. 2.

Rupert. Nullus poteſt effugere ab ira Dei.

QUÆSTIO XLIII.

Quare nullo convocante, exercitus qui ſunt in cœlo, Chriſtum ſequuntur?

CÆleſtes exercitus tanquam copiæ præclariſſimorum militum Chriſtum ſequuntur, non ad oblectamenta, ſed ad pugnam, & ſequuntur, non tanquam milites pugnaturi, quia ſolus Chriſtus ſua virtute bellum conficiet, ſed ſequuntur tanquam comites, ac ſpectatores tantæ victoriæ ac triumphi ut dixi in expoſitione. In his ergo magnis exercitibus ſunt Angeli, & Sancti, ut ibidem dixi, & quamvis aliqui graves Auctores Sanctos Martyres intelligant non inde excludendi ſunt Virgines, continentes ac conjugati, quia unuſquiſque in ſuo ordine portat crucem ſuam, habet ſuum luctamen, coronam. Unde Ansbert. Abb. ait in præſenti; *Hi etſi non aperti, oculti tamen imitatione martyrii poſt eum currunt, quia generaliter omnibus arcta, & anguſta via ad ambulandum proponitur; omnibus enim dicitur: non coronabitur niſi qui legitimè certaverit.* Omnes juſti, & electi veluti Martyres ſunt. 338.

Omnes juſti ac electi, tãquam Martyres.

Ansbert.

Sed jam ad quæſtionem Primò: Cur quæſo tot exercitus cœleſtium inſidentium etiam in equis, veluti præliaturi, Chriſtum ſequuntur pugnatorem? nonne ipſe ſolus pugnare poterat? nota quod dicitur infrà hoc cap. n. 19. *Vidi beſtiam & Reges terræ, & exercitus eorum congregatos ad faciendum prælium.* Urgebat ergo tunc crudeliſſima adverſus electos perſecutio, cùm undique congregarentur inimici adverſus eos. En ergo cur non ſolus Chriſtus, licèt ipſemet potentior ſit, ſed innumeri cœlites cum eo deſcendunt in prælium, quia cùm inſtat magna perſecutio, Chriſtus magna cuſtodia, ac protectione ſuos defendit; & ſi mundus habet multos milites contra juſtos, multo plures ſunt ex parte Dei, ut pro eis pugent, ac decertent, ut patet exemplo Eliſæi 4. Reg. 6. num. 16. D. Ambroſ. hic: *Nullo modo æſtimare debemus quod hoc capitulum ad adventum Chriſti pertineat in quo ad judicium venturus eſt, ſed potius ad electos, qui in fine mundi naſcituri ſunt, fine tenim mundi inſtante veniet Dominus cum ſanctis ſuis, ut pugnet per ipſos contra Antichriſtum & miniſtros ſuos.* 339.

Juſti cum Chriſto plures habent defenſores, quàm oppugnatores.

4. Reg. 6. D. Ambroſ.

Secundò: *Exercitus qui ſunt in cœlo ſequebantur eum:* Jã non chori Angelorum, ſed exercitus diſpoſiti, ac ordines militari forma oſtendebatur Chriſtus D. veſte tincta ſanguine exiens in bellum, & cùm Princeps tali forma progreditur, dedecet ſervos eſſe in ſuavitate muſicarum, deinde apparebat Chriſtus veſtitus veſte aſperſa ſanguine, ut patet ex ſuperiori 340.

ſuperiori verſu, & viſo Chriſti ſanguine, omnes ambiunt bella, & certamina: nullus eſt qui recuſet laborem, & fugiat à ſudore. Ait Regius Vates,
Pſalm. 118. Pſ. 118. n. 6. *Fiat miſericordia tua, ut conſoletur me.*
Chriſti paſſio nobis adhibet calcaria ad ſimilia patienda. Non poſtulat miſericordiam ad conſolationem; ſed ut ipſa miſericordia ei fiat conſolatio, quia cùm Jeſus cruci affigebatur, tunc maximè miſericordia
D. Ambroſ. fiebat in levamen, ac conſolationem, totius tribulationis Præclara verba ſic legit D. Ambr. lib. 10. *Fiat miſericordia tua ut exhortetur me.* Ipſa ejus miſericordia quæ in cruce fiebat, ſimul erat vehemens ſtimulus, ac calcar. quo ad ſimilia ſuſtinenda homo excitabatur, ut in ipſo labore, ac ſudore imitationis Chriſti, magnam conſolationis ac levaminis dulcedinem perciperet. D. Ambr. ait: *Magna eſt ergo miſericordia Dei, quæ non ſolùm remiſſionem tribuit peccatorum; ſed etiam certantibus adhibet exhortationis calcaria, ne ſuſcepti certaminis paſſiones in belli formidine dereliquāt* Vide ſuprà q. 40. n. 313.

341. Tertiò: Expende ſeriem text. *In capite ejus diademata multa.* Quid inde? *Exerc tus qui ſunt in cœlo, ſequebātur eum in equis albis* Gladius verò in gentes denuntiatur. *De ore ejus procedit gladius ex utraque*
Nobilis allicitur præmio, ignobilis ſupplicio. *parte acutus, ut in ipſo percutiat gentes* Cur ergo ut exercitus cœleſtium ſequantur, diademata in capite ejus fulgent? At verò, ut gentes ſubjiciantur, & comprimantur gladio acuto obarmatur Pro diverſitate hominum ratio deſumenda eſt, ut nobiliſſimi cœleſtes cives alliciantur, corona, ac præmium proponitur, nam ingenui, ac nobiles his maximè attrahuntur, qui aliquando pœna irritantur, ac exaſperantur; at in gentes ne ſuperbiant, & mandata contemnant, gladium ex ore, & virgam ferream, ex manu producit & ſic diverſa hominum ingenia, diverſam regiminis rationem in rectore depoſcunt.

342. Valdè diverſimodè ſe Deus habuit cum Adamo, ac cum Abrahamo. In Adamum poſt peccatum ejectum de paradiſo terrores intentat Dominus igneo gladio. *Et collocavit ante paradiſum volupta-*
Gen. 3. *tis Cherubim, & flammeum gladium, atque verſatilem ad cuſtodiendam viam ligni vitæ.* Geneſ. 3. n. 24. Aliter ſe Deus habet cum Abrahamo, ei caput erigere, cœlumque variis ſtellarum luminibus fulgens aſpicere mandat, unde tanta rei differentia?
Theodor. ut Adamo objiciat *Gladium flammantem.* Seu ut habet Theodor. Apud Lypoman. *Igni formidabilem.* Abrahamo verò cœlum mira varietate conſpi-
Tertul. cuum. Adamus per peccatum ignobilis ac vilis effectus eſt, ideò ut notat Tertull. lib. de pallio, c. 3.
Gen. 3. Vernularum more tunicas pelliceas ei fecit Deus,
D. Hieron. Gen. 3. n. 24. At Abrahamus nobiliſſimus, ac illuſtriſſimus extitit: nam Abrahamus, ut ait D. Hieron. apud Lippom. in c. 17. interpretatur *Pater excelſus.* Et ab Apoſtolo appellatur Pater omnium creden-
Rom. 4. tium, Rom. 4 num. 11. Ecce cur tam diverſimodè
Ingenuus præmio, ignobilis pœna movetur. Deus ſe gerit cum excelſo Abrahamo, ac cum Adamo Vernularum more pellito. Abrahamus ut excelſus nitentibus ſtellarum luminibus tanquam præmio allicitur ad virtutem: at Adamus ut per peccatum ignobilis, & ruſticanis addictus, terrore injecto gladio ferreo, igne comprimitur, ac coërcetur. Huc advoca quæ dixi ſuprà, 5. q. 10. num. 168. 169. 170.

343. Quartò: *Exercitus qui ſunt in cœlo ſequebantur*
Apoc. 1. *eum, & de ore ejus procedit gladius ex utraque parte acutus* Quæ tuba, vel tympanum milites imperiali edicto in campum vocavit? Nullum audio, ſed tantùm lego. *In capite ejus diademata multa.* Et viſum pugnanti præmium omnes convocabat ad arma & accendebat ad prælia, c. 1. Apoc. num. 16. Etiam apparet Dominus *De ore ejus gladius utraque parte acutus exibat.* Et tamen ibi cœleſtes exercitus *Præmium propoſitum militibus*
non conſpirant in pugnam, quia ibi nullus refertur diadematum numerus, ut in præſenti: *In capite* *ſtimulus ad bellum.*
ejus diademata multa. D. Cyprian. Internil. *Quia per* D. Cyprian.
ea ipſe & ſui coronantur. Nil vehementius ac for- Interlin.
tius milites convocat in pugnam, quàm corona, ac bravium ante oculos objectum, ita ut non opus ſit edictis, nec cornu concavo.

Parens Elias diſcipulo poſtulanti duplicem ejus 344.
ſpiritum quo ſemper in magnis virtutibus operam daret, hoc remedium illi providit 4. Reg. 2. n. 10. *Si* 4. Reg. 2.
videris me quando tollar à te, erit tibi quod petiſti Et quale hoc remedium, ut diſcipulus duplici nobili- *Remunerata merita alios provocant.*
taretur ſpiritu? Sanè viſio abeuntis Magiſtri in cœlum, potentiſſima erat ad virtutum ſtimulum in diſcipulo; nam cùm Eliſæus videret Parentis merita illuſtriſſimè remunerata, tam magnifico, ac glorioſo triumpho in cœlum, inde validiſſimè movebatur ad talia merita amplectenda, ut optato ſpiritu condecoraretur. Merita remunerata calcaria nobis præbent etiam ad illuſtriſſima facta.

Ait Chriſtus D. ſuis Apoſtolis Mat. 16. n. 28 *Sunt* 345.
de his ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec vi- Matth. 16.
deant filium hominis venientem in regno ſuo. Per gloriam regni Chriſti intelligit Cajet. gloriam Reſur- Cajetan.
rectionis Chriſti. D. Hieron. & alii Patres gloriam D. Hieron.
Transfigurationis, de quo dixi tom. 4. in Evang c. *Remuneratum meritū labores facit devorare.*
7. q. 14. Sed ad quid diſpoſitum eſt, ut diſcipuli non guſtarent mortem, niſi priùs viſa gloria regni? Quia mors de ſe dura, & amara eſt, viſa tamen corona gloriæ regni Chriſti ita facilis & ſuavis reddebatur, ut illam homines contemnerent, ad illàmque promptè, ac expeditè currerent. D. Paſch. D. Paſchaſ.
lib 8. in Matth. ait. *Ea viderunt Apoſtoli, & perfecti quique in vita, ut non dubitarent deinceps pro his guſtare mortem.* Viſa gloria regni Chriſti, quæ in remunerationem danda erat, ſic mors apparuit appetibilis, ut plures illam ſuaviſſimam, guſtùque delectabilem haberent. Vide ſuprà, c. 12. q. 77. n. 644. 645. 646.

Quæstio XLIV.

Quare exercitus cœleſtes ſequuntur Chriſtum veſtiti byſſino albo, & mundo, in equis albis?

Color albus apud veteres ſignum erat hono- 346.
ris, gloriæ, lætitiæ, victoriæ, triumphi, indé- *Albus color ſignum honoris, gaudii, ac victoria.*
que Romani albis veſtibus procedebant ad oſtentationem magni gaudii, quare & in ſpectaculis, & conviviis, & omni ludorū genere, ac magno triumpho iſto colore delectabantur, ut teſtantur Valer. Val Max.
Max. lib 2. c. 1. Plutar. in Artaxerxe, Martialis, lib. 1. Plutarch.
Epigr. 25. ad Ruffum, & lib 4. Epigr. 2. de orat. de Martial.
quo multa Lipſius lib 1. Elector c 13. quod etiam Lypſius.
patet ex literis divinis; nam poſt Chriſti Reſurrectionem albis veſtiti cernuntur Angeli Joan. 20. Joan. 20.
n. 12. Unde ait D. Gregor. hom. 21. in Evang *Qui* D. Gregor.
ſtola candida coopertus apparuit, quia feſtivitatis noſtræ gaudia nuntiavit; candor enim veſtis ſplendorem noſtræ denuntiat ſolemnitatis.

Ad quæſtioné, & Primò cœlites albo indumento, & in equis albis Chriſtum ſequuntur; nam quamvis 347.
Chriſtus in equo albo incederet, generoſi verò milites poterant pedites eum comitari: Cur ergo etiā equis albis? Equus eſt ſymbolum fortitudinis ſicut & color albus gloriæ & victoriæ, inde hoc ſignificatur

Qui fortiter pro Chriſto pugnant cum gloria, evehuntur in cœlum. Damian.

ficatur quod illa, qui fortiter pro Chriſto pugnat cum magna gloria, ac illuſtri victoria, in cœlum ſublimabitur. P. Damian. in vita SS. Martyrum Mariani & Iacobi, & ait, *Beatus Ioannes Angelus in equis albis ſedentes ſe vidiſſe fatetur: equus namque bellis aptum eſt animal: qui verò à ſæcularibus bellis victores redeunt, equis albis curru ſubjugatis triumphos ad Capitolia ducunt. In equis itaque fortitudo pugnantium, in candore autem gloria innuitur triumphantium. Benè ergo Angeli in equis albis viſi ſunt, quia illis, qui in prælio Chriſti decertabant, ad celeſtem arcem poſt victoriam cum triumpho gloria deducturi ſunt.*

348. D. Gregor. Gloſſa. Albertus. Hugo. *Iuſtus corpus ſuum refrænat, & ad ſancta regit.*

Secundò. D.Greg. Mag. lib. 31. Moral. c. 9. Gloſſ. ordin. Abb. Mag. Hugo, & alii ita rem explicant. Equus eſt veluti corpus animæ juſti. Sed quænam eſt combinatio corporis noſtri cum equo eo? Equus fræno exercetur cum intentat progredi ultra id quod volumus, & etiam calcaria ei adhibemus, cum ulterius non vult procedere Ecce cur equo corpus noſtrum denotatur; nam cum ad illicita ferri intentat, illud juſtus cohibet, ac coërcet, & cum ad Dei famulatum pigritat, illud pungit ut viam virtutis teneat, ut purum & immaculatum corpus vivat, & ideò in equo albo & candido ſignificatur. Sic ait D.Greg. cit *Equus eſt unicuique ſanctæ animæ corpus ſuum, quod ſcilicet novit, & ab illicitis continentiæ fræno, refringere, & rurſum charitatis influxu, exercitatione boni operis relaxare equitis vero nomine anima ſancti viri exprimitur, quæ jumentum corporis bene ſubditum regit. Unde Ioannes in Apocalypſi Dominum contemplatus ait, Exercitus qui ſunt in cælo ſequebātur eum in equis albis Multitudinem quippe ſanctorum quæ hoc martyrii bello ſundaverat, rectè exercitum vocat, qui idcirco in equis albis ſedere deſcribuntur, quia eorum corpora, & luce juſtitiæ, & caſtimonia, candore claruerunt.* D. Gregor.

349. *Qui pugnat cum Chriſto & pro Chriſto mundus ſit.* Ioachimus.

Tertiò: Cur exercitus deſcribuntur in equis albis? Per equum ut modò dixi intelligitur corpus per albedinem verò puritas, & munditiès. Ecce cur pugnaturi Chriſtum ſequentes, dicuntur ſedere in equis albis; qui enim pugnat cum Chriſto; & pro Chriſto maximè mundus, & purus eſſe debet. Ioachim Abbas ait: *De caſtis corporibus tradendis pro amore Domini ſui ad tormenta hoc intelligi poteſt, Præſertim cum ad hoc oſtenderentur equi ut committatur pugna, quam nemo committere credendus eſt, niſi in corpore animali mundo.*

350. *Qui Chriſto in virtute aſſimilatur, miles ejus cenſetur.*

Quartò: Exercitus qui ſunt in cœlo ſequuntur eum in equis albis, veſtiti byſſino mundo, & albo Si verò ducem hujus exercitus conſideres, invenies eum ſedentem in equo albo, veſtitum byſſo albo, & mundo Princeps, ac dux exercitus maximè debet indumento excellentiori diſcriminari à cæteris militibus, maximè cum dux hujus militiæ ſit Rex Regum, & Dominus Dominantium, & milites ſint creaturæ viliſſimæ conditionis: Tamen equos ejuſdem coloris, & eadem indumenta deferunt Ita quidem & merito, qui enim Chriſtum ſequuntur, ei debent conformes fieri, ac ſimiles eſſe in operibus ſanctis, ac in candorem juſtitiæ, ac exercitio omnium virtutum. Rich Vict. & ait: *Exercitus qui ſunt in cælo ſequebantur eum, quia omnes electi contra diabolum prælianteſ, & cœleſtem vitam agentes, ipſum imitantur in equis albis, id eſt, in corporibus, & operibus mundis, veſtiti byſſino albo, & mundo, id eſt candore juſtitiæ, albo, virtutum exercitatione: mundo à criminis perpetratione: idcirco autem ejus cum ipſo deſcribuntur milites, ut ipſi oſtendantur eſſe conſimiles.* Richard.

351. *Sancti ſuis meritis adornantur.*

Quintò. Exercitus cæleſtes Chriſtum ſequentes procedunt in equis albis, qui ſequitur Chriſtum, greſſus ſuos dirigit in veritate, ac ſeveritate; veſtitus byſſina veſte, id eſt ut explicat D Tho ornatu ſuorum meritorum, quibus maximè tanquam indumento byſſino condecoratur; quia ut dicitur ſuprà verſ. 8. *Byſſinum ſunt juſtificationes ſanctorum.* Sed cur veſtis byſſina cum meritis comparatur; Byſſus maximo cum labore, ac preſſura candorem aſſequitur. Ideo comparatione byſſi aſſumpta meritorum candor explicatur, Doctor. Angelicus. *Quia merita acquiruntur cum magno labore.* D. Thom.

Sextò *Exercitus, qui ſunt in cœlo, ſequebantur eum in equis albis, veſtiti byſſino albo, & mundo.* Qui procederent in equis albis ut mos erat triumphantium, ut tradit Bullinger de Imperatore Romano, tom. 1. lib. 1. cap. 34. opuſc. lib unico de Triumph. c. 21. at ad quid byſſino veſtiuntur, eſt enim genus lini tenuiſſimum, ſubtile, diaphanum, itaque ſubterpoſita univerſa apparent, de quo lege Plinium, lib. 19. c. 1. ut inſinuaretur eos, apud quos eſt veritas, fidelitas erga ſuum Dominum eum in omnibus ſequentes ei cuncta palam facere nihil animi ſui ei occultare, ſed manifeſtare ſuperiori cor, & animam ſuam Inde præclariſſimi milites tali indumento veſtiti prodeunt, quod ſubſtracta explicaret, ac ſi nullo modo velata eſſent. Orig. tom. 16 in Ioan. *Conſidera, ait, albos equos eorum, qui ſequuntur ſermonem, & pura byſſo, & conſidera, num quia byſſus è terra oritur, byſſina indumenta ſignificant proprietates linguarum, quæ ſunt in terra, quibus indutæ, ſunt voces, & aperte & purè ſignificantes.* Perpende byſſo adumbrari voces apertè ſignificantes, tales ſunt nempe voces, quæ purè, & ſincerè aperiunt quæ ſunt in corde. 352. *Subditus veritatem ac ſidelitatem ſui cordis manifeſtans faciat ſuperiori.*

Poſt Chriſti mortem, *Unus militum latus ejus aperuit.* Ioan. 19. n. 34 non ait Evangeliſta perforaravit, rupit, perfregit, ſed aperuit quod profundè notavit D. Aug. tract. 120. in Ioan. & ait. *Vigilanti verbo Evangeliſta uſus eſt, ut non diceret, latus ejus percuſſit aut vulneravit, aut quid aliud, ſed aperuit, ut illic quodammodo vitæ oſtium panderetur, unde Sacramenta Eccleſiæ manaverunt* At aliter Regius Vates de ipſemet Chriſto D. loquitur Pſ. 106. n. 16. *Qui contrivit portas æreas & vectes ferreos confregit.* Chriſto D. aperuit latus, at verò ipſe portas ferreas inferni comminuit, & confregit, quod etiam ex multa & alta ratione dictum, & ut à vocabulo aperiendi abſtinuerit Propheta adverit, ibi D. Chryſ. & ait. *Vide orationis accurationem, non dixit:* aperuit portas æreas, ſed confregit, non abſtulit vectes, ſed contrivit Summa veritas fidelitas, ac amor, qui in corde Chriſti erat, aperitur, & cunctis manifeſtatur; At cor ferreum inferni perverſitate obduratum & obfirmatum, & clauſum, ut ad ejus penetralia ingrediatur, neceſſe eſt, ut pœnis, tormentis, ac verberibus confringatur, ac conteratur. 353. Joan. 19. D. Auguſt. Pſalm. 106. D. Chryſ. *Ubi probitas veritas cordis demonſtratur. ubi iniquitas abſconditur.*

354. O quam diverſimoda habitacula habent columbæ à ſerpentibus: columbæ habitant in rupturis apertis petrarum. Veni columba mea in foraminibus petræ, in caverna maceriæ. Cantic. 2. n. 14. Pagnin. legit. *In ſciſſuris petræ*, Rabbi Salum, *In rimis ruptis.* At ſerpentes commorantur in latibulis, & abſconditis riparum. Ad quod alludens Iſaias 11. num. 8. ait. *Delectabitur infans ab ubere ſuper foramine aſpidis, & in caverna reguli*, de quo latè agit Ælianus lib. 3. c. 9. ubi de eis affirmat, quod ſemper umbracula, ac umbras quærunt, & ut ab hujuſmodi latibulis abſtrahantur; multa vis, ac ars neceſſaria. Sic fanè animæ, quæ candidæ & ſimplices ſunt, columbarum Cant. 2. Pagnin. Rab. Sal. Iſai. 11. Ælian.

Bona conſcientia maniſeſtatur ſuperiori, mala abſconditur ab eo.

ad inſtar, habitacula ſui cordis, facile cunctis patent & levi diligentia ab omnibus agnoſcuntur; At verò quæ ſerpentinæ ſunt mentes ita profundiſſime deliteſcunt, & umbras ita plurimum amant, ut multa ars, multaque violentia exoptetur, ut inde videri, ac obtineri valeant. O quantum ſudat miſer ſuperior quando cum talibus ſerpentibus conflictum habet, ut aliquid ab eis penetret, quanta fatigatio? non talis ſimplex columba, & ideo veritatis, ac fidelitatis ſymbolum, quæ ſemper apertum diligit. Audiatur Tertull. lib. contra Valent c. 3. *Abſcondat ſe ſerpens quãtum poteſt, totãque prudentiam in latebrarum ambagibus torqueat, altè dubitet, in cæca detrudatur, per anfractus ſeriem ſuam evolvat tortuosè procedat, nec ſemel totus lucifuga beſtia: Noſtræ colũbæ domus ſimplex, etiam in editis ſemper & apertis, & ad lucem: nihil veritas erubeſcit, niſi ſolummodo abſcondi.*

Tertull.

355. Exod. 28.

Sacerdos in rationali ſupra pectus portabat inſculptum Exod. 28. n. 30. *Vrim Thurim*, noſter Interpres legit *Doctrinam, & veritatem*. Phylo Judæus legit claritatem & veritatem. Alii apud Bibiliam Maximam. *Manifeſtationem, & veritatem*, ut ſic veritas, ac ſinceritas, quæ eſt in pectore Præſulis, ſit omnibus declarata, ac manifeſta, qua ipſe ut debet, ſubditos in corde geſtat, & de omnibus tanquam amantiſſimus Pater agit, indeque diſcat ſubditus, nullius eſſe gremium, ubi dulcius ubi ſalubrius requiſcete valeat, quam in ſuo ſuperiore; ſubditus aperiat cor ſuum prælato, ut cuncta illius videat, & cognoſcat; & Prælatus etiam declaratam, ac manifeſtam faciat veritatem, & ſinceritatem ſuæ paternæ charitatis erga illum. Philo Hebr. lib. de Judice, & ait. *Quid enim in vita eſt, æquè pretioſum, ac veritas? quam vates ſapiens inſtruxit loco ſacratiſſimo, ea parte veſtis Pontificiæ ubi eſt principalis vis animæ, ut ſacerdotem per hoc ornatum anguſtiorem faceret: veritati autem adjunxit cognitam virtutum declarationem & voce, ut eſſent ſeu imagines orationi, quæ vel animo concipitur vel profertur etiam, nam huic declaratione opus eſt, per quam aperiatur aliis, quidquid latet in animo.* Veritas latens in corde operibus declaratur, & manifeſtanda in actionibus declaratione opus eſt, *per quam aperiatur aliis quidquid latet in animo.* Et adverte Cajetan. *Vrim, & Thurim*, ſcriptum erat in rationali, in quo nulla ruga, nullaque plicatura cernebatur, cor prælati ſit raſum, & non duplicatum.

Sinceritas cordis ſuperiori ſit manifeſta.

Philo. Hebr.

Caiean.

Cor prælati ſit raſum & non duplicatum.

Quæstio. XLV.

Quare torcular Paſſionis, ac mortis Chriſtus D. ſolus calcavit? cùm verò modo deſcendit in torcular iræ, ac furoris adverſus gentes, exercitus cæleſtes ſecum vocat?

356. Iſai. 63.

De morte Chriſti loquens Iſaï. 63. n. 1. ait in perſona Chriſti: *Torcular calcavi ſolus, ac de gentibus, non eſt vir mecum*: Iſta calcatio torcularis, extitit Chriſti paſſio, in qua pœnis ipſe & tormentorum pondere mortiſque multa effuſa ſanguinis copia calcatus eſt, & etiam vice verſa pœnas, & tormenta, atque mortem calcavit, & ex illis expreſſit gaudia reſurrectionis, & vitæ immortalitatem: imo in ea perdidit inimicos ſuos mortem, diabolum, & omnes ejus ſequaces, ac illos tanquam in torculari ſub ligno ſuæ crucis calcavit, ac expreſſit, ita Noſter D. Cyrill. Alexand. D. Hieron. Rupert. & alii ad locum Iſaiæ.

D. Cyrill. D. Hieron. Rupert.

357. Tota quæſtio eſt Quare Chriſtus D. in ſua paſſione, torcular tormentorum ac dolorum ſolus calcavit, ita ut ponderat D. Athan. de paſſ. q. 10. cum eo nullus fuerit nec Angelus, nec ſenex aliquis, imo & deſertus eſt à ſuis Apoſtolis, qui omnes ſe dederunt in fugam imo & à principe ſuorum Apoſtolorum non ſolum deſertus eſt, ſed ab eo negatus. Nunc vero cum prodit ad ultionem calcaturus gentes; *ut percutiat gentes, & ipſe calcat torcular vini furoris iræ Dei*: Nunc cæleſtes exercitus congregat, tot beatos admittit, tot Angelos convocat. *Exercitus qui ſunt in cælo ſequebãtur eum*: Ad redemptionem generis humani, ipſe ſolus venit, & in hoc negotio omnes partes vult ipſe adimplere, & totum per ſe ſolum exhibere; Ad puniendos vero homines, tanquam nolens eos punire, multos ſumit ſecum ſocios; at cum ad ſalvandum venit, nullum ſecum admittit ſocium, præ vi amoris totum conficit, nec ulla creatura ſalutem præſtare poteſt niſi ipſe ſolus. Patrocinatur D. Ambroſ. lib. 7. epiſt. 58. & ait. *Non legatus, non nuntius ſalvum fecit populum ſuum, & ſolus remanet, quia non poteſt hoc cuique eſſe commune cum Chriſto ut peccata condonet, hoc eſt ut ſalvum faciat genus humanum.*

D. Athanſ.

Chriſtus ad ſalvandum, ſolus venit, ad puniendum, cum multis ſociis.

D. Ambroſ.

Secundo: Torcular multitudinis ſanguinis cum magna tormentorum copia ſub ligno crucis ſolus Chriſtus calcavit, & de gentibus non fuit vir cum eo; at verò hic in præſenti cæleſtes exercitus, eum concomitantur; cum moritur tot plagis, ac doloribus ipſe ſolus eſt; cum verò hic venit ad magnam victoriam ac glorioſum triumphum de ſuis inimicis in tanta gloria, ac exultatione ſecum multos vult habere comites; maxime ad doloris acerbitatem pertinet, quod unus ſit ſolus, & derelictus ab omnibus; unde in ejus perſona dicitur: *Conſolantem me quæſivi, & non inveni.* Pſ. 68. n. 21. At verò ad magnitudem gaudii, ac feſtivitatis pertinet quod multis communicetur, multique illius participes fiant, ita qui invenit ovem perditam, & ſuper humeros reducit in domum ſuam, convocat amicos, & vicinos dicens; *congratulamini mihi, quia inveni ovem.* 358.

Acerbitas doloris quod ſolus ſit gaudium ingens convocat

Pſalm. 68.

Luc. 16.

Tertio: ad torcular mortis, ac tormentorum ſolus Chriſtus invenitur, ad glorioſũ triumphum de gentibus, ac inimicis tanquam conculcatis in torculari furoris iræ ſuæ concomitatus exercitibus cæleſtibus venit. Hoc enim excelſi, ac divini animi ingenium, ut in adverſis, ac laboribus ſolus ſit in proſperis vero, ac gaudiis, multos ſecum participes habeat: ait D. Matth. 27. n. 57. *Multa corpora ſanctorum qui dormierant ſurrexerunt*: Cum moritur, ac patitur ſolus eſt in torculari ſuæ paſſionis, cum vero reſurgit, multos reſurrectionis habet ſocios, ut etiã hic in præſenti, multos ſui triumphi habet comites, ut tantæ gloriæ, ac majeſtatis eos participes efficiat D. Paſch. lib. 12. in Matt. & ait: *Chriſtus quamvis unus ſit mortuus, & ſolus pro omnibus, noluit ſolus reſurgere, ſed cum pluribus primum ut teſtes haberet Reſurrectionis, deinde ipſe una cum multis, ut ſpem refunderet deſperatis, perpetuæ reſurrectionis*: Magna providentia cautum eſt in paſſione, ut de ejus calice quidquam alius biberet, in reſurrectione verò totam gloriæ amplitudinem in homines effudit, ut tantarum divitiarum eos participes haberet. 359.

Divini animi eſt quod ſolus ſit in adverſis, in proſperis quærit ſocios.

Matth. 27.

D. Paſchaſ.

In ultima cæna ait Chriſtus D. ſuis apoſtolis: *Ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi Pater meus regnum.* Luc. 22. num. 28. Ego nempe deſtino, & delego vobis regnum, ſicut & Pater meus mihi deſtinavit, ac delegavit. Cum verò inimici ejus 360.

Luc. 22.

exiſſent

exiſſent ad eum comprehendendum, & interrogati, quem quærerent, dixerunt Ieſum Nazarenum. *Tunc reſpondit Ieſus: dixi vobis, quia ego ſum: ſi ergo me quæritis, ſinite hos abire* Ioan. 18.n.8. tanquam ſi diceret, ſi vultis me comprehendere ad mortem, & crucem, hoc pacto quodam faciendum eſt, ut hi mei diſcipuli liberi, & illæſi ab omni nocumento permittantur abire. O Divinus Princeps amaritudinem, ac fel calicis mortis, ſolus vult guſtare, & haurire, ita ut ſui diſcipuli, ne quid minimum de eo bibant: at vero regni ſui magnitudinem, ac ſplendorem non ſolùm in ſe vult retinere, ſed in alios exundare ut illius gloriæ fiant participes. Albert. Magn. ait: *Ego, cui ex jure eſt, diſpono vobis regnum mei decoris, ac principatus.* Ut illius mecum participes ſitis.

Chriſtus ſibi dolores, aliis verò dat regna.

Albertus.

361. Materna charitate Rebecca plena, qua perſuadebat filium Jacob ut cœleſtem benedictionem obtineret à Patre ſuo Iſaac. Et cùm ille timeret, ne pro benedictione, maledictio ſibi obveniret, ait illa: *in me ſit iſta maledictio:* Gen. 27.n.13. Quæ verba luculenter ponderat D. Iſid. Peluſ. l.2. ep. 58. & ait Rebecca: *Apoſtolica ut illa loquar animi magnitudine prædita, imprecationem ſuſcipere minimè dubitavit, ut ipſius filius benedictionem conſequeretur: Atque bonis quidem ipſi cedebat: mala autem ipſa ſola ſufferre parata erat dicens: in me ſit iſta maledictio*: Unde Rebecca ſibi maledictionem, filio verò benedictionem volebat: *Apoſtolica animi magnitudine prædita*: Et inde proveniebat quod *boni quidem ipſi*, nempe filio, *cedebat*, *mala autem ipſa ſola ſufferre parata erat.* Vide ſupra c.14. q.8 n.73. 74.75.76.

Geneſ. 27. *Apoſtolicus ſpiritus aliis dat benedictionem; ſibi verò maledictionem non recuſat.*

Pro ſacra Euchariſtia.

QUÆSTIO XLVI.

Quare Chriſtum Dominum in Euchariſtia ſequuntur exercitus cœleſtes?

362. HUnc ſenſum tropologicum proſequimur Chriſtum D. modo repræſentatum in nuptiis, ac Cœna Agni ſequuntur exercitus cœleſtes, & non mirum, quia Chriſtus D in Euchariſtia, omnes ad ſe allicit, ac trahit: Unde Angelus ſtatim v.17. clamans voce magna ad omnes aves cœli, ait: *Venite, & congregamini ad cœnam magnam Dei*: Non ait: Congregamini ad thronos gloriæ, ad paradiſum delitiarum Dei, ad ſocietatem Beatorum, ac Angelorum, ſed ait: *Ad cœnam magnam Dei*: quia Euchariſtica Dei menſa ſuper omnia majorem vim ac efficaciam habet ad devincendum omnium animos, ad alliciendumque omnes ad ſe. Ait Regius Vates Pſ.4 n.8. *A fructu frumenti, vini, & olei multiplicati ſunt*: D. Aug. lib.12. contra Fauſt ait: *Videmus honorem Chriſti erogatione frumenti ſui, ſibi omnia ſubjugantis.* Virtute hujus ſacramenti omnium animos ſubjugat, ac devincit.

Chriſtus in Euchariſtia omnes ad ſe trahit.

Pſalm 4. D. Auguſt.

363. Ait Oſeas 11.n.3. *Ego quaſi nutritius Ephraim portabam eos in brachiis meis.* Septuaginta legunt, *Et ego colligavi Ephraim, & ſuſcepi eum.* Ait ſi idem eſſet nutrire, ac colligare, eo enim ipſo quòd Deus nobis præbuit nutrimentum ſui corporis, ac ſanguinis, ſimul intelligitur, ſibi intimè colligare nutritos tanto ſacramento, ne ab eo, ac ſua ſalute diſcedant. D.Hier. *Ego clementiſſimus Dominus ligabam pedes Ephraim, ne à me longius fugeret.* N.D. Cyril. Alex. ibi: *Hoc eſt colligavi, ſicut videlicet de Abraham eſt ſcriptum, eum colligaſſe Iſaac filium ſuum ſacrificaturum Deo:* Cum Deus in nutrimentum dedit hominibus pabulum ſui corporis, ac ſanguinis, ſic homines ſibi adſtrictè colligavit, ac annexuit, ut Abraham filium ſuum ligavit, ne à ſacrificio ullius doloris vi poſſet reſilire, ſed Deo firmiter, vel ſtaret, vel caderet.

Oſee. 11. Septuag. *Per Euchariſtiam Deus fortiter ad ſe alligat homines.* D. Hier. D. Cyr. Alex

364. Divinus Pater dum filium prodigum ad ſe venientem excipit: *Dixit ad ſervos ſuos citò proferte ſtolam primam, & induite illum, & date annulum in manum ejus, & calceamenta in pedes ejus, & adducite vitulum ſaginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur.* Luc.15.n.22. Cum bonus Paſtor ad ſervos loquitur, ait quod illud convivium vituli ſaginati manducemus, & epulemur, ac ſi ſit paratum omnibus filiis & ſervis: Perbellè D. Chryſ. ſer. 3. *Unus vitulus totius familiæ funditur in ſagenam*: Sunt, qui filiali amore è peccatis reviviſcunt: ſunt, qui ſerviliter ſacramento Pœnitentiæ adjuti, ad vitam gratiæ reſurgunt; omnes hæc cœleſtis menſa excipit, nullum excludit ſive filios, ſive ſervos dummodò ad familiam Patris pertineat: Alii Codices Chryſol. habent. *Unus vitulus totius familiæ funditur in ſagenam.* Tanquam quod hoc divinum convivium ſit veluti quoddam rete piſcatorium, quod ad ſe omnes convocat, ac trahit, mira ſua dulcedine, ac ſuavitate cœleſtis gratiæ.

Luc. 15. D.Chryſol. *De Euchariſtia ad ſe omnes convocat ac trahit.* Alii Codic.

365. Benedicens Iſaac filium ſuum Jacob ait illi: *Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti, & vini, & ſerviant tibi populi & adorent te Tribus:* Gen.27.n.28. In qua benedictione, ſeries, ac diſpoſitio Text, maximè eſt expendenda: Non ait primò ſerviant tibi populi adorent te fratres, & tunc de abundantia frumenti, & vini facit ſermonem, ut conſequentius videbatur dicendum, nam ex eo quod ei populi eſſent ſubjecti, eumque tribus adorarent, inde multa panis copia ei denunciatur; ſed è contra dicitur: prius denunciatur abundantia frumenti, & vini, & tunc ſecundo, quod populi famulatum dabunt, & tribus cultum exhibebunt. Ac ſi virtute divini frumenti, ac vini Euchariſtici, ei populi ſubjiciantur, & tribus adoratione revereantur, ubi licet cœleſtis panis apparet, jam eo univerſi capiuntur, ac trahuntur. D. Aug. l. 16. de civit., c.37. & ait: *Ejus eſt benedictio de rore cœli, hoc eſt de verborum pluvia divinorum, & de ubertate terræ, hoc eſt de congregatione populorum, cujus eſt multitudo frumenti, & vini, hoc eſt multitudo, quam colligit frumentum, & vinum in ſacramento corporis, & ſanguinis ejus.* Expende illud, *quam colligit frumentum & vinum in ſacramento*: Hoc divinum ſacramentum convocat, & allicit ad ſe omnem populorum multitudinem.

Geneſ. *Divina Euchariſtia omnes capiuntur ac ſubjiciuntur.* D. Auguſt.

366. Dicitur Prov. 9 n 1. *Sapientia ædificavit ſibi domum; excidit columnas ſeptem; immolavit victimas ſuas, miſcuit vinum, & propoſuit menſam ſuam, ut vocarent ad arcem.* Prius proponit menſam, deinde miſit ancillas, quæ vocarent ad arcem, X quid habet menſa cum vocatione ad arcem? Card. Hugo, *Propoſuit menſam ſuam in ſacramento Altaris* Inde primo ponit menſam, & per ancillas, ac Apoſtolos annuntiando menſam Euchariſticam mandat vocare ad arcem, ut hac propoſita eſca univerſum mundum ad arcem Eccleſiæ traheret, atque alligaret. D. Paſchaſ. l. de corpore, & ſanguine Domini, c 21. & ait: *Invenimus in Salomone quod ſapiẽtia miſcuerit vinum ſuum, quod ſane vinum eſt illud, quod refunditur ad altare, ideo ſit ut ſanguis Chriſti, inde pro noſtris exhauriendis quotidie peccatis*

Prov. 9. Hugo. *Per Euchariſtiam maximè homo conjungitur Chriſto, ac ad ipſum venit.*

catis rurſus in pretium ſumatur redemptionis, & interior homo noſter, per hoc plenius innovetur, & conjungatur Chriſto.

Quæstio XLVII.

Quare ex ore Chriſti in Euchariſtia procedit gladius ex utraque parte acutus?

367. AB ore Chriſti contra indignè communicantes procedit gladius ex utraque parte acutus, ſententia nempe condemnationis æternæ, quæ ex

1. Cor. 11. una parte ferit animam, ex alia corpus. Unde ait

Euchariſtia pio motu, ac veneratione ſumenda. Apoſt. 1. Cor. 11. n. 29. *Qui manducat, & bibit indignè, judicium ſibi manducat, & bibit:* Judicium nempe æternæ damnationis. Pro quo maximè expendendus eſt text. Apoſtoli ibid. n. 23. *Dominus Ieſus in qua nocte tradebatur accepit panem:* Cur Apoſt. in Cœna ſummæ charitatis in Epulo gratiarum: In menſa divinæ largitatis? Cur ergo Chriſtum non appellat, Unigenitum Dei, Salvatorem, & Redemptorem noſtrum primogenitum mortuorrum, Advocatum, ac propitiatorem apud Patrem, ut multis aliis in locis dicit; Sed tantum Dominum

D. Ambroſ. vocat; Quia ſi Chriſtus ratione beneficii in hoc ſacramento vult amari, etiam in illo ut Dominus, ac Judex vult timeri, ac venerari. D. Ambr. ibi ait, *Devoto animo, & cum timore accedendum docet Apoſt hoc enim debet apud ſe judicare: quia Dominus, cujus in myſterio ſanguinem potat; qui teſtis eſt beneficii.* Juxta D. Ambr. Apoſt. duplici argumento urget, quod quiſque Euchariſticum cibum religiosè ſumat; tum quia magnus in Cœna Dominus eſt, tum quia teſtis, imò & judex eſt.

368. Pſal. 109. Et hoc jam pridem monuerat David Vates Pſ. 109. n. 4. cùm deſcribit Chriſtum Sacerdotem. *Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedec.* In quo ſanctam ſynaxim decantat David, qua Chriſtus Ieſus homines erat recreaturus, & cùm Vates eum intonat Sacerdotem, etiam Dominum & judicem oſtendit: Ait enim n. 1. *Dixit Dominus Domino meo, &c.* & virgam cenſoriam ac judiciariam non tacet, ſed eam exprimit n. 2. *Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion:* Et magna potentia puniens, ac condemnans, quæ eſt in regia virga ſtatim explicat n. 5. *Dominus à dextris confregit in die iræ ſuæ reges, judicabit in nationibus.* Hæc David ut metum incutiat hominibus, ſi minus caſtè ac piè cibum capiant: Euchariſticum veri Sacerdotis Melchiſedec, qui virgam ad confringendum, ac judicandum habet in die iræ ſuæ; ſic

Quiſquis eum judicii metu adeat ad menſam Euchariſticam.

Incognit. enim Chriſtus eſt Sacerdos, ut ſit etiam Dominus, ac judex hominum. Incognitus: *Superiores, ac inferiores ſibi reſiſtentium redegit ad nihilum.*

369. Pſalm. 77. De cœleſti manna loquens Regius Vates, Pſ. 77. n. 25. ait: *Panem Angelorum manducavit homo, cibaria miſit eis in abundantia:* At verò cum homines vitiis aſſueti divinum Panem contemnerent, ſubdit idem Propheta n. 30. *Adhuc eſca erant in ore ipſorum, & ira Dei aſcendit ſuper eos:* ut etiam re-

Num. 11. fertur Num. 11. n. 33. Qualis autem fuerit hæc ira, ſeu furor Domini, ſcripſerat David eod. Pſal. 77. n. 21. *Ignis accenſus eſt in Iacob, & ira aſcendit in Iſraël:* Quæ verba cum præcedentibus ad indiſpoſitè accipientes Euchariſtiam prudenter refert

Hugo. Cardin. Hugo. Quæſtio perantiqua eſt, unde hic ignis inflammatus ſit in populum Dei, ita ut vehementer aſcendiſſe in eum dicatur: *Cum adhuc*

Oleaſter. *eſca eſſet in ore ipſorum.* Oleaſter putat è columna ignis, Lorin dubitat an è cœlo ceciderit. Abul. Lor.

ad cit. loc. Num. è terra aſcendiſſe cenſet. q. 7. Ac Abulenſ.

ſi terra aperta, vehementi impetu gehenna infernalis ignium globos evomuerat in Iſraëlitas: & unde illis tam rigida pœna ob Manna malè acceptum; Erat Manna typus Euchariſtiæ, & qui indignè ac indebitè, ad illum audet accedere, in eum inſurgunt cœlum, terra, infernus, ac etiam Angeli tutelares, qui columnam regebant igneas flammas jaculantes, voraci incendio conſumantur, & in funeſtos cineres, ac nigras favillas redigantur: O quam magna, & dira ſupplicia infert Deus in indignè communicantes, ut contra eos *Omnia inſurgunt contra indignè communicantes.*

armentur cœlum, terra, aër, & Angeli, pro quo

facit illud, quod refert. D. Vincent. Ferre. ſerm. D. Vinc. Fer.

Rogat. & ait: *Hoc ſingulariter oſtenſum tempore B. Gregorii, quando Chriſtiani Romæ communicabant tempore Paſchali, & redibant ad peccata, & malam vitam. Proqua re miſit Deus gentes armatorum, in aëre videbantur. Angeli cum armis, & ſagittis, & gentes moriebantur.* 370.

Exod 12. n. 9. de Agno Typico ab Hebræis im- Exod. 12.

molando, ita præſcribit Moyſes: *Et edent carnes agni nocte illa aſſas igni. Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aquâ ſed tantum aſſum igni:* Hujuſ- Petr. Cell.

modi Paſchalis Agni aſſationem eleganter expendit & ad mores componit Petr. Cellen. lib. 5. c. 11. & ait: *Certè tota nocte debet cremari caro igni, quia toto mortalitatis tempore; accenſa caldaria conſcientior facies Salvatoris deſideranda, & undis deſideriorum fortiter bullientibus, ne in die judicii ſemicocta offeratur percoquenda.* Moraliſſimè jubentur Hebræi, ut agni carnes non comedant crudas, ſed tota nocte, id eſt, toto tempore noſtræ mortalis vitæ ardentium deſideriorum flammis, & devotæ conſcientiæ fervore illas aſſent, & cremant; Quod ſi per inertiam, aut malitiam negligant, non impunè id fiet, ſed loco carnis agninæ, aut crudæ, aut ſemicoctæ aut malè aſſæ, illorum carnes, æternis gehennæ ignibus perpetuò urendæ, ac cremandæ erunt; & hanc pœnam in perpetuum luent à die judicii: Ex quo inde magna ſuboritur quæſtio cur lex non præſcribit pœnam contra Agnum indebitè comedentes, vel nempe crudum, vel coctum aquâ, malè aſſum, ſicut vidimus in aliis delictis fieri, ut contra violantem ſabbatum: proferentem falſum juramentum, furta homicidia, aut rixas facientem, aut etiam patrem & matrem *Sacra Euchariſtia piè, & devotè ſumenda.*

maledicentem. Exod. 21. & 22. Lev. 24. Deut. Exod. 21. & 22.

19. Cur etiam pœna non ſtatuitur contra eum, Levit. 24.

qui indebitè agnum comederit? cum in lege an- Deuter 19.

tiqua nil eſſet ſacratius, quàm agnus Paſchalis, Agnus erat typus ſacræ Euchariſtiæ, & licèt ſupplicia, & pœna quæ ob alia delicta inferebantur valeant verbis explicari, & dici: tamen adeò eſt horribile & execrabile crimen illius, qui figuram Euchariſtiæ indignè deguſtat, ut ad illius pœnam exprimendam omnia noſtra verba ſint exigua, & diminuta, & tantum divino judicio totum reſervatur. *Pœna illius qui indignè communicat nullis verbis poteſt explicari.*

Sicut Deus dignè communicantibus dat om- 371.

nia bona, ſic indebitè Euchariſtiam ſuſcipientibus Pſalm. 24.

infert omnia ſupplicia. Decantat Regius Vates Arabicus.

Pſ. 24. n. 8. *Dulcis & rectus Dominus:* Arabic legit: *& juſtus Dominus:* Dulcis juſtis, iniquis verò juſtus, & ſeverus. D. Greg. in quadam Homilia, & ait: *Cibus dulcis corpus & ſanguis Chriſti, quod Judas accepit indignus:* Cibus Euchariſticus maximè de ſe dulcis, tamen valde amarus extitit Judæ, cum illum accepiſſet indignè, ac indiſpoſitè. Vide quæ dixi tom. 3. in Evang. c. ult. q. 42. *Chriſtus in Euchariſtia dulcis, & rectus.*

Quæstio

QUÆSTIO XLVIII.

Quare Chriſtus in Euchariſtia calcat torcular furoris, ac iræ?

372. DE Chriſto D. in præſenti ait Text. *Ipſe calcat torcular vini furoris iræ:* Chriſtus in hoc Sacramento omnem iram, ac furorem mitigat, & divertit, ut ingentes miſericordiarum fontes fluant: ait David. Pſ.64.n 10.loquens de egenis. *Paraſti cibum illorum, quoniam ita præparatio ejus.* Quiſnam eſt iſte cibus paratus, unde illis fit præparatio miſericordiæ, ac pietatis; ex cibo nempe Euchariſtico Gloſſa: *Iſtum cibum præparaſti, ut illis des perpetuam miſericordiam:* & inde quid ſequitur: *Rivos ejus inebria:* Incognitus. *Rivi ejus fideles qui bibendo illud ſacramẽtum inebriatur ab ubertate domus tuæ:* & ſequitur: *multiplica genimina ejus*, fructus, nempe & orationes eorum cum omni virtute, & juſtitia.

Pſalm. 64. *Ab Euchariſtia omnis miſericordia & pietas.* Gloſſa. Incognit.

373. Ait Apoſt. Paul. 1.Cor.11.n.23. *Dominus Jeſus in qua nocte tradebatur, accepit panem.* Valdè mirum, quod ad inſtitutionem tam Altiſſimi Sacramenti, non aliud tempus elegit Chriſtus D. niſi illud in quo tradebatur in manus ſuorum inimicorum, ut meritò hîc dubitat D. Thom. cur non potiùs poſt Reſurrectionem ſicut & Sacramentum Pœnitentiæ, tunc à Chriſto glorioſè triumphante eſt ordinatum, quando ſuis diſcipulis apparuit, eiſque dixit: *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis.* Joan. 20.num.22. & eo maximè, quia Sacramentum Pœnitentiæ debet præcedere ante Euchariſtiam in peccatoribus diſpoſitis, ac contritis; cur etiam id non ſervatur in inſtitutione? ſed non poſt Reſurrectionem, ſed ipſomet tempore quo Dominus tradebatur; hoc Euchariſticum myſterium conſecratur à Chriſto. Ait D. Paſchaſ. lib. 12. in Matth *Quando tradebatur convenienti divinæ bonitatis tempore, dicit: Accipite, & comedite, &c.* Nam ſi peccata crucifigentium Chriſtum clamaſſent rigoroſam vindictam pro tam horribili facinore prius hic cœleſtis panis divinum tribunal præoccupans, juſtitiam mitigaret, ac averteret, & miſericordiam, ac pietatem impetrans, & largiens. Mandavit Deus Moyſi. *Et pones propitiatorium ſuper arcam teſtimonii in Sancto Sanctorum.* Exod. 26 n. 3.4. Cur tam diſtrictè præcipit Deus Propitiatorium collocari ſuper arcam? In arca recondebatur lex. Inde Propitiatorium ſit ſuperius. Quia lex clamaret cõtra illius violatores, prius Propitiatorium accederet præocupans miſericordiam, ac pietatem ad indulgendum. Vide tom. 1. in Evang. lib. 2. c. 3. q 9. num. 42.

1. Cor. 11. D. Thom. D. Paſchaſ. *Euchariſtia præoccupat divinum tribunal ad mitigandam juſtitiam.* Exod. 26.

374. Poſtquam Noë egreſſus eſt ab arca cum tota familia ſua, ac cum univerſis animantibus, quæ erant in arca ædificavit Altare Domino, & tollens de cunctis pecoribus & volucribus mundis obtulit holocauſta ſuper altare. Et ſubdit Text. Gen 8 n. 21 *Odoratus eſt Dominus odorem ſuavitatis, & ait: Nequaquam ultra maledicam terræ propter homines.* Explicatius Chald. legit: *Et ſuſcepit Dominus cum beneplacito oblationem ejus:* ſicque illud ſacrificium placuit Deo, ac delectatus eſt ſuper illud; ac delectantur ſuaviſſimis odoribus, ita ut ſponſione factâ dixerit: *Nequaquam ultra maledicam terræ.* Et quid habuit hoc ſacrificium Noëmi ad tantum promiſſionis bonum obtinendum? *Ne quàquam ultra maledicam terræ.* Quod non impetravit fides plurima Abel. Hebr 11.n.3. nec cultus, ac Religio Henoch. Gen 5 n. 24. Qui primus cœpit invocare nomen Domini; nec etiam fides, ac virtus aliorum Patrum. Quid ergo habuit hoc ſacrificium Noëmi, ut tantam divinam juſtitiam mitigaret, ac retineret, ut Deus ſumma veritas diceret *Nequaquam ultra maledicam terræ.* Hoc ſacrificium erat figura Chriſti ſacrificii, ac ſacramenti, ut auctor eſt Thomas Anglic. *Odoratus eſt Dominus*, ait: *Scriptura ſic loquitur ad fortius exprimendum, quod Deus ſpiritualem virtutem ſacrificii Chriſti in illis ſicut ſignis ſacramẽtaliter contentam vehementer acceptabat.* Illud ſacrificium adumbrabat Chriſti ſacrificium Euchariſticum; non ergo mirum quod ſuper omnia Deum placaret, ac mitigaret, non pro hoc vel illo tempore, ſed pro omni tempore, ac ſæculis in perpetuum. *Nequaquam ultra.*

Gen. 8. Chaldæus. Hebr. 11. Geneſ 5. *Figura Euchariſtiæ juſtitia reprimitur miſericordia in ſæcula.* Thom. Ang

375. Dirè, ac crudeliter Regis Davidis temporibus peſtilẽtialis mors Iſraëliticam plebem devoraverat, ut trium horarum ſpatio ſeptuaginta Hebræorum millia trucidat, & cum tres dies peſtilentiæ eſſent aſſignati. Ait tamen noſter text *Immiſit Dominus peſtilentiam in Iſraël uſque ad tempus conſtitutum.* 2. Reg. 24.n.15. Septuaginta legunt: *Et dedit Dominus mortem in Iſraël à mane uſque ad horam prandii.* Si peſtilentia, ut erat dictum à Propheta, per tres dies erat graſſatura, quomodo tempus prandii dicitur illius tempus determinatum? Nam etſi juſtitia vindicativa tres dies aſſignatos ad pœnam, & caſtigationem exigeret, tamen ubi adinvenit tempus prandii in quo Chriſti prandium repræſentabatur, ibi extitit tempus conſtitutum miſericordiæ, ac pietatis, ut placata divina juſtitia, peſtis quieſceret, & omninò enervata, ac diſſipata eſſet mors, mortiſque peſtilentia. D. N. Cyrill. Alex. de Ador. lib. 13. & ait: *A mane igitur, hoc eſt hujus ſæculi temporibus mors depaſta eſt eos, qui in terra erant, uſque ad horam prandii, hoc eſt uſque ad menſæ tempus, ubi enim advenit nobis ſanctæ menſæ tempus, id eſt illius in Chriſto, ac myſticè, in qua pane veſcimur illo cœlitùs dato atque vitali quæ prius terribilis erat, cuique difficile obſiſti poterat, mors ceſſavit Deo ad miſericordiam provocato.* Ubi repræſentatur vitæ menſa, mors profligata recedit. & abit.

3. Reg. 23. Septuaginta. *Mitigatur juſtitia divina cum Euchariſtica menſa repræſentatur.* D. Cyrill.

376. Et nota, quod ut peſtis ceſſaret, ait Propheta Gad ad Davidem: *Aſcende & conſtitue Altare Domino in area Areuna Jebuſæi.* 2. Reg. 24.n.18. Ubi area triticea divini panis apparet peſtis profligatur, & cur magis illa area, quàm quæcumque alia? ait text. *Area Areuna Jebuſæi* quæ, ut tradunt Rabbini, Lyran. Abulenſ. Rupert. Gaſp. Sanchez erat pars montis *Mora*, ubi Abraham obtulit in holocauſtum filium ſuum Iſaac, præſtantiſſimam figuram Euchariſtici Sacramenti. Ut canit Eccleſia: *In figuris præſignatur, cùm Iſaac immolatur.* Ecce magnum propheticum remedium, ad placandam divinam juſtitiam, hoc divinum Sacramentum illi objicere ac proponere, ſaltem locum ubi ejus figura celebrata eſt.

2. Reg. 24. Lyran. Abulenſ. Sanchez. *Euchariſtia efficax ad placandam divinam iram.*

Apoc. 19. n. 16. Et habebat in veſtimento & in femore ſuo ſcriptum, Rex Regum, & Dominus dominantium.

VERSIONES.

Arabicus. Eratque ſuper veſtem illius, &

& ſuper femur ipſius nomen ſcriptum.

Syrus. Et habebat ſuper veſtimentum, & ſuper femur nomina ſcripta, Dominus Dominorum, Rex Regum.

Æthiopicus. Scriptum fuit in latere ejus nomen dicens Rex Regũ.

EXPOSITIO XI.

377. Habebat in veſtimento. Nempe aſperſo ſanguine, quo erat indutus *femore*: nomina ſcripta habebat, non in qualibet parte, ſed circa femur, ſeu in illa veſtimenti parte, quo femur tegebatur, & in his titulus videbatur, nam femur eſt à natura, veſtimentum verò ab acquiſitione, & hoc oſtendebatur, quod Chriſtus D. erat Rex Regum, & Dominus Dominantium, tum à natura ſua, utpote verus Deus, tum etiam ex acquiſitione, merito ſuæ Paſſionis: multas alias rationes dabo, q. 50. *Scriptum*: & quomodo dicitur ſcriptũ; in veſtimentis non ſcribimus, nec in eis ſolet ſcribi. D. Thom. ait: *Per hoc notatur perpetuitas dominationis; ut dicitur Pſal. Dominatio ejus in omni generatione, & generationem.* Quod ſcribitur, perpetuò durat & perſeverat.

D. Thom. *Dignitas regia Chriſti perpetua.*

378. *Rex Regum, & Dominus Dominantium.* Syrus legit: *Dominus Dominorum.* Addit Arabic *Nomẽ ſcriptum.* Illud nomen facilè intelligitur in noſtra Vulgata, & dicitur: *Rex Regum, & dominus Dominantium*: quia non ſolùm eſt Rex Regum terræ, ſed etiam eſt Dominus dominantium omnium poteſtatum viſibilium, & inviſibilium, quod benè obſervavit Hincmarus Archiepiſcop. Rhemenſ. Opuſc. 55. c. 11. & ait: *Rex Regum & Dominus dominantium, cœleſtem ac terrenum principatum, cunctam videlicet Remp. regens, & univerſam militiam, tam cœleſtem, & ſpiritualem quàm terrenam, & temporalem, diſtrictis ordinibus diſponens, ac moderans.*

Arabicus. Syrus. *Chriſtus Rex Regum omnium poteſtatum.* Hincmarus.

QUÆSTIO XLIX.

Quare titulus Regis Regum, ac Domini dominantium, ſcriptus eſt in veſtimento, ac femore Chriſti, & non alio in loco?

379. Ait Text. *Habebat in veſtimento, ac femore ſuo ſcriptum, Rex Regum, &c.* Quomodo in his ſcribitur iſte titulus? in veſtimento non ſolet ſcribi, ut jam dixi: nec nomen ſcribitur in femore, ſed in ſummo vertice, ſic & titulus inſcripitus à Pilato in ſupremo vertice crucis fuit affixus Joan. 19. ſic & illud magnum nomen, quod habebat ſcriptum: *Quod nemo novit niſi ipſe*: ſupra verſ. 12. ex communi ſententia diximus fuiſſe inſculptum in ſublimiori diadematum loco; cur ergo hoc nomen eſt in veſtimento, & in femore?

Difficultas quæſtionis. Ioan. 19.

380. Reſpondeo primò: & genuinè ad quæſtionem quod veſtimentum non eſt à natura, ſed acquiſitione: femur autem à natura eſt, imò & in eo maximè ſignificatur natura, ut ſtatim ex Scriptura dicam, & ideò ergo titulus ſcribitur in veſtimento, ac femore, ut oſtendatur, ut jam dictum eſt in Expoſitione Chriſtum eſſe Regem Regum, & Dominum Dominantiũ, tum à natura ut verus filius Dei, tum acquiſitione merito ſuæ mortis, ac Paſſionis Hanc expoſitionem tradit Pannonius, & ait: *Veſtimentum à foris eſt; femur à natura, & Chriſtus humanitatem, à foris ex tempore; quatenus perſona divina habet: divinitatem habet à natura, à qua ab æterno eſt Deus; & neutrum horum ſine dignitatis honore habet; quia ab utroque Rex, eſt.* Gloſſa *Dicitur autem hoc ſcriptum in veſtimento, & in femore; femur eſt intrinſecum homini; veſtimentum autem extrinſecum.* Hanc ſententiam habet Ferrarius; & in illa eſt Viegas.

Chriſtus Rex natura, & merito. Panonn. Gloſſa. Ferrar. Viegas.

381. Secundò; quæ ſententia etiam mihi eſt probabilis, & eſt Alcazar, qui docet per veſtem ſignificari Chriſti humanitatem ſanguine aſperſam, per femur verò ſpiritualem Chriſti ſobolem filiorum. *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri*: nam per femur frequenter in Scriptura filii, & nepotes intelliguntur, juxta illud Gen. 49 n. 10 *Dux de femore ejus.* Exod. n 5. *Qui egreſſi ſunt de femore Jacob.* Et ita in femore intelligi propagationem generis docent D Greg citandi, Ansbert Bed. Rup & alii quo ſignificabatur Chriſtum non ſolùm eſſe verum Regem, ſed etiam facturum ſervos ſuos Reges: nam ipſi etiam nationes judicabunt; & ideò ſuprà v. 12. *In capite ejus diademata multa*: quibus ipſe & ſui coronantur. Vide ſuprà q. 37.

Alcazar. *Chriſtus Rex Reges ſuos facit.* Geneſ. 49. Exod. 1. D. Gregor. Ansbert. Beda. Rupert.

382. Tertiò: & Moraliter D. Ambr per veſtimentum intelligit juſtos & ſanctos, juxta illud. *His omnibus velut ornamento veſtieris.* Iſai. 49. n. 18. per femur verò ex quo humana origo procedere dicitur, denotatur homo, quem Verbum aſſumpſit, & in quo eſt operatus Inde in his apparet titulus, *Rex Regum, &c.* quia Chriſtus oſtenditur verus Deus, ac Rex ſuis operibus, quibus nos redemit ac operibus ſuorum ſanctorum, quia ſolus verus Deus, ac Rex poteſt habere tales ſervos ac ſanctos. D. Ambr hîc ait: *In veſtimento ſuo, quod ipſe ſit Rex Regum ſcriptum habet, quia in operibus ſanctorum agnoſcitur, hunc eſſe verum Deum, qui tales ſervos poſſidet; habet & in femore ſuo ſcriptum, quod ſit ipſe Rex Regum; quia in operibus, quæ in carne poſitus geſſit, cognitum eſt hunc eſſe verum Dei filium.*

D. Ambroſ. *Chriſtus cognoſcitur verus, Deus ſuis operibus ac ſuorum ſanctorum.* D. Ambroſ.

383. Quartò: Sæpè diximus per femur Chriſti humanitatem ſignificari veram, & propriam ex regio ſanguine prognatam, & non phãtaſticam, ut aliqui hæretici dixerunt: veſtimentum verò, ejus etiam denotat humanitatem, ſanguine ſuæ Paſſionis aſperſam, & tinctam, & tam in femore, quàm in veſtimento ſcribitur Rex, qua etſi Chriſtus in Incarnatione natus ſit Rex, tamen ſua Paſſione voluit Rex dici ac nominari. D. Greg. hom. 13 in Ezech. & ait: *Per femur propagatio carnis eſt & veſtimentum corpus eſt per Paſſionem crucis ſanguine cruentatum: quia ergo per propaginem generis humani in hunc mundum venit ex Virgine & per Incarnationis ſuæ & Paſſionis Myſterium, quod Rex & Dominus eſſet cunctis gentibus indicavit; In femore, & in veſtimento ſcriptum habet Rex Regum & Dominus dominantium* Chriſtus D. non ſolùm voluit Rex eſſe ex femore, hoc eſt Rex ex natura naſci, ſed etiam fuſo ſanguine, regnum comparare; Rex que dici, hoc eſt Rex purpurea, & ſanguinea veſte creari, agnoſci, & appellari. Petrus Damianus eadem habet cum D. Greg. & addit ipſe hom. 46. *In veſtimento, & in femore ſcriptum habuit Rex Regum, & Dominus dominantium, ubi enim mundo innotuit, ibi ſcientiam ſuæ Majeſtatis inſcripſit.* Et nota; quòd femur in quo ſignificatur natura, erat coopertum veſtimento ſanguineo, in quo denotatur meritum: Chriſtus voluit magis cognoſci, ac dici Rex ex merito, quàm ex natura.

D. Gregor. *Chriſtus magis voluit dici, & cognoſci Rex ex merito, quã ex natura.* Damian.

384. Quintò: Alb. M. *Titulum habet Chriſtus ſcriptum*

Albertus.

ptum in veſtimento ac femore. Per veſtimentum electi ex gentibus intelliguntur; de eis loquens Iſaias ad Chriſtum c.49.n.18. ait: *Omnibus his velut ornamento veſtieris:* Per femur verò electi ex Judæis deſignantur, ab ipſis enim originē traxit, quę in femore intelligitur. Ecce cur nō in veſtimēto ſolo, nō in femore ſolo, ſed in utroque regni titulus ſcribitur; quia Chriſtus non ſolum Rex Gentium, ſed etiam Judæorum uniens hos duos populos, in ſuo regno copulavit.

Iſai. 49. Chriſtus Rex Gentium, ac Judæorum.

385\. Sextò: Nomen Regis Regū, ac Domini dominantium erat ſcriptum, in veſtimento femorali, ſeu ſuper femur, nempe infima parte corporis, ac veſtimenti, tanquam ipſum regium nomen continēs. At nomen ſcriptum: quod *nemo novit niſi ipſe.* 12 ſuprà. Quod eſt ſanctiſſimū nomen Jesus, ut dixi q. 39. ſcriptum erat in ſummo faſtigio omniū Diadematum, quæ erant in capite: Tanquam illud admirabile nomen venerans, & honorans ſuper caput ejus imminebat, cùm ſit nomen ſuper omne nomē, & inde Regis ac Domini nomina in femore, ac infima parte jacebant. Vide citatam quæſtionem.

Nomen JESVS honorabile ſuper omne nomen.

386\. Septimò: In veſtimento & in femore fulget magnificus titulus: cur non potiùs in fronte ſed in femore; ibi gladium aſſignavit ei David Pſal 44.v.4. *Accingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſſime* In femore, ſeu latere extitit gladius, quo adverſarios expugnavit, ac devicit, ibi & ſit honorificus Regis titulus, quia ubi fulget meritum; ibi & irradiet corona, & præmium. Vide in Indice. *Præmium.*

Pſal. 44. Vbi meritum, ibi præmium.

387\. Octavò: Idem eſt locus nominis Regis, ac Domini, ubi eſt gladii ſitus, quia ſic frequēter, nomē præclarū viri, ac illuſtris fama ſonitu ſuo alios necat, ac torquet tanquam acutiſſimus gladius; & tot vehemētes impetus facit quot ſyllabas habet, citiuſq; per aures trāſfixit ad præcordia, quā per latera ferrum exacutū; cum David glorioſè reverteretur Gigantis caput in manibus afferēs, fœminarū cantus reſonabat: *Percuſſit Saul mille & David decem millia:* Quod cū audiſſet Saul, iraſcitur, livorèque atteritur. *Iratus autem Saul nimis diſplicuit in oculis ejus ſermo iſte: dixitque: Dederunt David decē millia, & mihi mille dederunt:* 1.Reg 18.n.8. cùm Goliath interficit David ad præſentiam tantæ victoriæ non invidet Saul, ſed ad modulos fœminarū ſonantes torquetur; Trophæum Davidis æquo animo videt, nominis verò gloriā audire nō poteſt: non majori efficacia gladius ducis percutit caput gigātis, ac claritas opinionis illius trāſverberat corda Regis, & ſicut manus Davidis proſtravit Philiſtæū; ſic & celebritas nominis Davidis in multa turpia crimina præcipitavit Saūlē: & hoc habuit exploratum David: nam cum ipſe à facie Saul fugeret ad Regem Achis: Dixerunt ſervi ad Regem: *Nunquid non iſte eſt Rex terræ? Nonne huic decantabant per choros dicentes: Percuſſit Saul mille, & David decem millia; Poſuit autem David ſermones iſtos in corde ſuo, & extimuit valde à facie Achis.* 1 Reg.21.n.11. Quid eſt quod David ſic pavore percutitur; ipſe imperterritus ſtetit coram Philiſtæo, ejuſque gladio, ac lancea ferrea: Unde illi tantus timor; timuit ſui nominis celebritatem, quæ plus eſt timenda, quàm quælibet gigantæa moles, ferrum vel lancea.

Nominis celebritas ac fama maximè timenda. 1.Reg. 18. 1.Reg. 21.

388\. Nonò: Cur titulus Regis Regū ponitur in femore, parte infima corporis, & nō potiùs in frōte ut ab omnibus legeretur? Reſpōdet Maldonat. ad c. 27. Mat.n.11. ad illa verba: *Tu dixiſti* & ait: *Propterea habet in veſtimento & in femore ſcriptum: Rex Regū & Dominus Dominātium: ut oſtendat ſe non vi, non tyrānide, nō electione, nō adoptione, ſed natura quæ per femur ſignificatur, Regem eſſe: quia natura, & non rapina, arbitratus eſt eſſe ſe equalē Deo.* Ideò ergo in femore, in quo ſignificatur natura, nomen Regis portat quia præclarum nomen à natura naſcitur ac provenit; Ait Salomō Prov. 30.n.4. *Quod nomen ejus, & quod nomen filii ejus, ſi noſti?* ibi Gloſſ. *Dei Patris, & Filii nomen dicit:* Et cur facta interrogatione non reſpondet quale ſit nomen filii Dei, quod cum originis claritate æternum eſt: Ut audis ab ore Angeli Luc.n.32. *Et filius Altiſſimi vocabitur:* Hæc autem vox, non prolata, niſi cum ex virgine gignitur, & tunc ejus natura apertè declaratur; & quomodo poterat ſapiens; non cognita natura nomen ejus inſonare; Inde maluit ſubticere nomen, quam ignotæ naturæ nomen quaſi extraneum illi appropriare. Theoph ad c.1 Luc. *Filius Altiſſimi fuit filius Virginis; & fuit quidem ante ſæcula Filius Altiſſimi Verbum: ſed non vocabatur, nec cognoſcebatur, poſtquam autem incarnatum eſt, & apparuit in carne, tunc & vocatus eſt filius Altiſſimi qui apparebat.*

Maldonat. Chriſtus Rex à natura. Prov. 30. Gloſſa. Luc. 1. Propriū nomen eſt à natura. Theoph.

389\. Confirmatur: Abrahæ promittitur filius: quo audito: *Cecidit Abraha in faciem ſuā, & riſit:* Gen.18. n.17. Et cum iterum fieret ſermo de eodem filio habēdo: *Quo audito, Sara riſit poſt oſtium tabernaculi* Gen.18.n.10. & cur nunciata prole uterque parēs ridet, ex magno ſanè myſterio, quia filius naſciturus dicendus erat Iſaac, qui riſus interpretatur. A parentum riſu, ac gaudio cum natura nomen accepit. D. Zeno ſerm. 1. de Abraham ait. *Riſit Sara, munus juvētutis ſubiēs in ſenecta, ūn. nomē accepit infās.*

Geneſ. 17. Geneſ. 18. Proprium nomen cum natura participatur. Zeno.

390\. Decimò: Titulus Regis Regū ſcriptus erat in femore, ac veſtimento, at in femore, quia à natura erat ei regnum, & etiā modo in veſtimēto maximè ponderādū ſuprà c.14.n.14. Ait Ioan. *Ecce nubem candidam & ſuper nubem ſedentem ſimilem filio hominis.* Sedebat Chriſtus in nube tāquam in throno, & tamen ibi non legitur Rex Regum, & Dominus Dominantium, ut modo in hoc veſtimēto: nubes erat candida, & denotabat puritatem, ac ſanctitatē ejus naturæ, at veſtis erat aſperſa ſanguine indicans illius mortem ac Paſſionē; & Chriſtus magis voluit cognoſci, ac videri Rex Regum & Dominus Dominantium ex ſanguine profuſo mortis, ac Paſſionis in ſuis vulneribus, quam ex puritate, ſanctitate ſuæ naturæ in ſplendoribus Divinitatis.

Apoc. 14. Chriſtus apparet Rex mortis ſigno; & non ſplendore divinitatis.

391\. Profundè expēde ſeriē Text. dicitur ſupr. v.12. & 13. *Habens nomen ſcriptum quod nemo novit niſi ipſe; & veſtitus erat veſte aſperſa ſāguine. & vocatur nomē ejus Verbum Dei:* Et modò dicitur: *Habet in veſtimēto ſcriptum Rex Regū & Dominus Dominantium:* Si primò dicitur, quòd nemo novit nomen ejus niſi ipſe, quomodo ſtatim exprimitur nomen ejus æternum; quòd ſit Verbum Dei, filius Dei, Rex Regum & Dominus Dominantium; Quandiu veſtis ejus aſperſa ſāguine non apparebat, *nemo novit nomen ejus:* at ut veſtis ſāguinea, ante omnium oculos prodiit, ſtatim nomen ejus declaratur, ac evulgatur, quòd ſit verbum Dei, & Rex Regum & Dominus Dominantium; ac ſi ipſum ſupremum nomen Verbi Dei, ac ſupremæ dominationis, quod illi eſt ex generatione paterna ab æterno, noluerit manifeſtari, niſi profuſo ſanguine, morte, ac Paſſione, de quo ipſe maximè gloriatur, ſine quo magnalia ſuæ Divinitatis, nec dici, nec cognoſci patitur.

Expenditur Text. Chriſtus ſine morte, ac ſanguine, non vult agnoſci.

392\. De filiis Iſraēl in deſerto loquens Regius Vates ait: *Suſcepit eos de via iniquitatis eorum, propter injuſtitias enim ſuas, humiliati ſunt, & appropinquaverunt uſque ad portas mortis. Miſit Verbum ſuum, & ſanavit eos, & eripuit eos de interitionibus.* Pſ. 106.n 20. Ut communiter docent D. Auguſt. D. Chryſ. Theophylact. Incognit. & alii: cum populus Iſraēl maximè premeretur plaga ac morte per ſerpentes

Pſalm 106. D. Auguſt. D. Chryſ. Theoph. Incognit.

ignitos

ignitos, mandavit Deus Moyſi: *Fac ſerpentem æneum, & pone eum pro ſigno & percuſſus, eum aſpiciens vivet. Fecit ergo Moyſes ſerpentem æneum & poſuit eum pro ſigno*, Num. 21. n. 9. Qui ſerpens extitit typus Crucifixi, ut ipſemet Dominus dixit Ioa. 3. n. 14. *Sicut Moyſes exaltavit ſerpentem in deſerto: ita exaltari oportet filium hominis.* Quando ergo Deus miſit ſerpentem in mundo, in ſigno, ſeu ligno ut percuſſi ſanarentur, tunc ait Regius Vates: *Miſit Verbum ſuum, & ſanavit eos*: Alia lectio in Biblia Maxima habet: *Miſit juſtum ſuum, & ſanavit eos*: Juſtus per Antonomaſiam Chriſtus D. Iſai. 45. n. 8. *Egrediatur ut ſplendor juſtus ejus.* Cùm ergo Deus poſuit in mundo ſerpentem æneum in ligno in typum crucifixi, tunc miſit, ac manifeſtavit Verbum ſuum, juſtum ſuum, nec aliter voluit videri, ac declarari, niſi cum typo mortis, & crucis. Incognit. ait: *Chriſtus ergo ſerpens dicitur, quia Verbum caro factum, in Cruce pro nobis mortem ſuſcepit; & hoc notans: Pſalm. dicit. Miſit verbum in carne, ut ipſa mortem ſuſciperet, & ſic ſanavit à peccatis.*

Num. 21. Ioan. 3. — Alia lectio. — Iſai. 45. *Chriſtus in orbe manifeſtatur ſub figura Crucis.* — Incognit.

Quæstio L.

Quare in præſenti Chriſtus Dominus dicitur Rex Regum, & Dominus Dominantium?

393. *Status quæſtionis.* HIc Titulus in præſenti poteſt conſiderari in Chriſto per reſpectum ad Antichriſtum, ad Judæos, ad Gentes, ad Sanctos, & ad omnes principes ſæculi, ac etiam per reſpectum ad magnam Virginis Mariæ excellentiam, & ſigillatim per ſingula diſcurro.

394. Primo per reſpectum ad Antichriſtum. Hic titulus *Rex Regum*, extitit antiquum elogium Regum Perſarum, ut teſtatur Alexander ab Alexandro, l. 1. Genial. c. 28. & ita Saporem Regem appellat Julius Capitolinus c. 14. & Caligula Rom. Imp. ſe Regem Regum Parthorum appellavit, teſte Suet. c. 9. Tamen ſuper omnes, impurus ille, & ſceleratus nebulo arrogabit ſibi talem titulum talemque poteſtatem, cum etiam de illo dicat Apoſt. 2. Theſſ. 2. n. 4. *Extolletur ſuper omne quod dicit Deus*: Et ideò evocabit ad ſe omnes Reges terræ, tanquam ſibi ſubditos in Armagedom: Cùm ergo iſte ſævus Domini hoſtis in iſto certamine, ab eo ſit vincendus, ac deſtruendus, ut prædo hujus tituli, ad illum ex omni parte coarguendum ac confundendum, initurus contra illum prælium Dominus Iesus, ſcriptum in veſtimento, & in femore, *Rex Regum, & Dominus Dominantium*: habebit.

Alexand. — Iul. Cap. Sueton. — 2. Theſſ. n. 4. *Confunditur arrogantia Antichriſti.*

395. *Chriſtus invitis Iudæis eorum Rex.* Secundò: reſpectu ad Judæos immediatè v. 15. antecedenti ait noſter Ioan. de Chriſto: *Et ipſe calcat torcular furoris iræ Dei omnipotentis*: Per hanc conculcationem furoris iræ Dei intelligit Rup. Judæorum excidium per Impp. Romanos: & rectè illud excidium per torcular vini deſignatur, quia gens illa fuit, & eſſe debuit vinea Domini: Volens ergo Ioannes ſignificare quid futurum eſſet Judæis incredulis, qui noluerunt Chriſtum ut Regem admittere, ideo de Chriſto teſtatur: *Et ipſe calcat torcular vini furoris iræ Dei*: ac ſi diceret: Judæi cadent in gladio oris Chriſti; & ſi Judæi noluerunt Chriſtum, ut Regem recipere, cognoſcent quod ipſe ſit Rex Regum, & Dominus Dominantium Rupert. in perſona Chriſti: *Verum tamen inimicos meos, qui noluerunt regnare me ſuper ſe, adducite huc, & interficite. Igitur illis ante Regem, quem negaverunt, interfecti, juxta præſentem hujus Scripturæ locum; calcatis in torculari furoris iræ Dei omnipotentis, repenter infertur; & habet in veſtimento, & in femore ſuo ſcriptũ Rex Regum, & Dominus Dominantium: quia videlicet irridendi ſunt & ſubſannandum illis eſt, qui illum reſpuerunt, putantes, quod Rex eſſe non poteſt, niſi ſecundum ipſorum placitum.*

Rupert.

Tertiò: Per reſpectum ad Gentes: immediatè ſuperiori v. 15. dicitur de Chriſto: *Et de ore ejus procedit gladius ex utraque parte acutus, ut in ipſo percutiat gentes, & ipſe reget eas in virga ferrea.* Et ſtatim ſubditur, quòd ſit earum gentium Rex, & Dominus, ut prædictum fuit in Pſal. 2. n. 6. *Ego autem conſtitutus ſũ Rex ab eo poſtula à me & dabo tibi gẽtes hæreditatem tuã.* D. Baſil ibi: *Ut Deus Dominũ gẽtium habuit, ut homo illud accepit à Patre*: Et nota in text. quòd Chriſtus introducitur habens veſtimentum aſperſum ſanguine, & cum gladio ut percutiat gẽtes & in veſtimento portat ſcriptum *Rex Regũ, &c.* quia Rex ut occaſio poſtulat, habeat gladium, & virgam ferream ut percutiat, habeat etiam tantam benignitatem ut pro ſuis ſi neceſſe fuerit, effundat proprium ſanguinem. Vide ſup. 1. 5. q. n. 17. n. 142. & tom. 1. c. 6 q 14 n. 146. &c. 11. q. 2 n. 14. 15 & 16. 396.

Pſalm. 2. — D. Baſil. *Severitas & benignitas in Rege.*

Quartò: Per reſpectum ad juſtos ac ſanctos, Hunc titulum Regis Regum Chriſtus in femore ſcriptum habet, quia in femore propagatio generis intelligitur ut multis dixi quæſt. quod cùm Chriſtus ſit Caput totius Eccleſiæ, omnes juſtos & ſanctos, ipſe ſpiritualiter gignit, & reges conſtituit. Beda ait: *Femore poſteritas deſignatur: unde, & Abraham, ne poſteritas ejus alienis miſceretur, inter ſe, ſervùmque ſuum, tertium teſtimoniũ femur adhibuit, de quo Apoſt. tanquam fratri mortuo ſemen ſuſcitans, ait: In Chriſto enim Ieſu per Evangelium vos genui: poteſt & intelligi, quòd Eccleſia ſerviendo, in Chriſto regnet*: Similiter Gloſſ. Interlin. Carthuſ. *Rex Regum, nempe ſanctorum, qui ſe & alios regunt*: D. Bern. de ſeptem donis Spiritus S. ait: *Rex Regum, quia vos conſtituo reges, tanquam filios, adoptivos, qui ſum filius Patris conſubſtantialis.* Hinc David ait Pſ. 102. n. 4. *Qui coronat te in miſericordia, & miſerationibus*: Ubi de juſtis eſt ſermo. Noſter Incognit. ibi ait: *Chriſtus non ſolùm nos redemit, peccatum noſtræ mortis exolvendo, ſed etiam nos redemptos coronat, & hoc facit in miſericordia, & miſerationibus, quia corona gloriæ excedit merita noſtra.*

397. *Chriſtus Rex ſuos juſtos facit Reges* — Beda. — Interlin. Dion Carth. D. Bernard. — Pſal. 102. — Incognit.

Quintò: per reſpectum ad excellentiam B. V. Mariæ, Chriſtus D. Rex Regum, & Dominus Dominantium, & tamen de illo ſcribit D. Luc. 2. n. 52. *Deſcendit cum illis Nazareth, & erat ſubditus illis.* Ille Rex Regum, cui omnes alii ſubduntur, ſubditus eſt Mariæ. Ecce quam eminens ſit Maria, ut ipſa dicatur Regina Regis Regum. Ita obſervat Rich. à S. Laur. l. 4. de laud. Mariæ. Tit. *Fuit Maria excellẽs*: Et enumerans in quibus extitit excellens, inter alia ſic ait: *In ſingulari dominatu ſuper filium Dei, & ſuum, qui eſt Rex Regum, & Dominus Dominantium. Auguſtinus ait: Hoc ſingulariter illa fœmina habuit, ut videret ſibi naſcendi ſolemnitate ſubditum, quem non ſolum humana, verum etiam Angelica natura veneratur Altiſſimum, & adorat.* 398.

Luc. 2. *Maria ita eminens ut ſit Regina Regis Regũ* — Richard. à S. Laur.

Sextò: Hæc dicuntur per reſpectum ad Reges, Principes, & Potentes ſæculi, ut timeant, ac paveãt Regem Regum ſuper ſe, ut monet D. Chryſoſt. hom. 5. de Pœnit. & ait: *Cùm enim quis in dignitate viderit potentes, & inſignes Reges, Principes, omnes quotquot divitiis nitent, hoc terrore alloquitur, ac doctrinæ timorem humiliter miſcet*, Pſal. 2. n. 10. *& nunc Reges intelligite, erudimini, qui judicatis terrã, ſervite Domino in timore, quoniã Rex eſt Regum, & Dominus Dominantium*: Principes non cogitent ſibi omnia licere 399.

D. Chryſ. — Pſalm. 2. *Regibus terræ magnus timor denunciatur.*

licere ſciant, quod ſuper eos dominatur Rex Regum, cui de omnibus ſtrictè reddenda eſt ratio.

400. Eccleſ.5. Vatablus. Sic dicitur Eccleſ.5. num.7. *Excelſo excelſior eſt alius:* legit D. Hier. *Quia excelſus ſuper excelſum obſervat:* Ut habet Vatabl. Licèt aliquando graſſetur impietas ac impii reges, & judices videantur modo impunè, ſed non impunè abibunt; dabunt tamen pœnas judici omnia perſcrutanti, atque ejus miniſtris nunc teſtibus tātæ iniquitatis. D. Hieron. D.Hier. *Ne mireris: Excelſus ſuper excelſum, hæc reſpicit Deus: qui Angelos ſuos ſuper judices, & reges terræ poſuit: qui poſſunt utique prohibere injuſtitiam, & magis in terra valere, quàm quævis hominum poteſtates, ſed quoniam ſervat in finem judicium; ideò nunc expectat, & differt ſententiam:* & ideò cùm Deus procederet ad ſupplicium, & pœnam contra Regem Nabuchodonoſor; Dicitur Dan 4.n.10 *Ecce vigil, & Sanctus de cœlo deſcendit, &, clamavit fortiter, & ſic ait: ſuccidite arborem: &c.* Et iterum ibid n.14. *In ſententia vigilum decretum eſt:* non dicitur: ecce fortis, ecce princeps, ſeu dux, ſed*: Et ecce vigil:* ut benè obſervat Theophylact. Theodoret. ſciant Imperatores, Reges, ac potentatus, quod habent ſupervigiles, qui eorum veſtigia ac greſſus obſervant, & numerant ad rationem in die judicii; Ubi dicitur: *In ſententia vigilum decretum eſt.* Vigil vel eſt Deus, ſancti Angeli, qui etiam erunt eorum accuſatores.

Sciant Reges, quod habent vigiles ad diem judicii. Daniel. 4. Theophyl. Theodoret.

401. Volens David oſtendere ſuam innocentiam erga Saülem, & quā injuſta, ac iniqua perverſit te ejus mortem moliebatur; ait illi David: *Sit Dominus Judex, & judicet inter me & te, & videat & judicet cauſam meam* 1.Reg.24 n.16. benè intellexit David nihil efficacius eſſe ad reprimendam regum licentiam in peccatis, quàm Dei judicium repræſentatum, quod ſentit Chryſ. hom.2. de David & ait: *Hoc verbum dixit, non quod punire Saülem cuperet, ſed ut illi formidinem injiceret.* Et perpende, quòd cùm David dixiſſet: *Sit Dominus judex & judicet inter me, & te:* ſubdit text. n.17. *Levavit Saül vocem ſuam & flevit:* modo in lacrymas prorumpit; cùm verò ipſe audit à Samuële, quòd privandus erat à regno, nec ullam lacrymam ſubdit: 1.Reg.15.n.24. cùm à Propheta audit mortē ſuam, ac filiorum ſuorum cum toto exercitu deperdito, non flevit, 1. Reg.28.n.19 cùm ei proponitur Dei judicium flevit. Homo & Rex depravatiſſimus plus horroris ac timoris concepit audito Dei judicio *judicet inter me, & te:* quàm ex denunciata morte ſua, ac filiorum ſuorum, ac ex deperdito regno, ac exercitu, nam hæc ſine lacrymis accepit; in illis verò non ſe potuit à fletu temperare.

1.Reg.24. D.Chryſ. *Rex plus timeat Dei judicium quā perditionem vitæ & regni.* 1 Reg.15. 1.Reg.28.

402. Cùm Balthaſar Chaldæo gauderet ſceptro cumque multa poteſtate immineret in homines; ac magno, & opulentiſſimo convivio gauderet: *Et eadem horâ apparuerunt digiti, quaſi manus hominis ſcribentis contra candelabrum:* Ad quæ cùm Balthaſar conjeciſſet oculos: *Tunc facies Regis commutata eſt, & cogitationes ejus conturbabant eum: & compages renum ejus ſolvebantur, & genua ejus ad ſe invicem collidebant.* Dan. 5.n. 6. Unde tibi, ô Rex tanta conturbatio; ſi litteræ ſcripturæ animum tuum concutiunt, ad hoc nulla eſt cauſa, nam talis ſcriptura à nemine legitur, nec intelligitur. Litteræ illæ erunt apices Dei judicis; & ea quæ ſunt Dei judicis de ſe multum errorem, ac pavorem ingerunt regibus, ac cunctis univerſis, cùm ſub ejus ditione ſint. Rup. lib.7. de victoria Verbi, c.1. & ait: *Rex ille parvula verbi ſigna, parvulos apices Judicis, veros Judices cùm nondum intelligeret, aut quiſquam poſſet legere, ferre non valuit* Balthaſar magno horrore cōtremiſcit, ut videt apices parvulos Judicis qui nec legebātur, nec intelligebātur, quid fiet, cùm diſtrictè, & apertè vox audietur: *Ite maledicti.*

Quidquid Dei judicis etiam non cognitum timetur. Rupert.

PRO SRCRA EUCHARISTIA.

QUÆSTIO LI.

Quare Chriſtus in ſacra Euchariſtia dicitur Rex Regum, & Dominus dominantium.

CHriſtum D maximè ſe Regem, ac Dominum oſtentare in ſacra Euchariſtia, multis dixi to. 3.in Evang.c.35 q.11. per totam nempe n.84.85. & 86.87.88. & Chriſtus D. ſingulariter dicitur Rex in Euchariſtia, ut Rex & Dominus ſuper omnes alios Reges, & Dominos: Hinc mulier Chananæa cùm pro ſalute filiæ deprecaretur; & repulſa eſſet à Chriſto, illa dixit: *Etiam Domine, & catelli edunt de micis quæ cadunt de menſa* Matth. 15 n.27 Etiam Domine, in radice Hebraïca ſignificat Dominum per excellentiam, ac antonomaſiam tanquam Dominum elevatum, & ſublimatum ſuper alios reges. 403.

Chriſtus per excellentiam Rex, & Dominus in Euchariſtia. Matth. 15.

Ait Regius Vates Pſal. 67.n.10. *Cœli diſtillaverunt à facie Dei Sinai, à facie Dei Iſraël; Pluviam voluntariam ſegregabit Deus hæreditati tuæ.* Id eſt populo tuo; Ubi ſermo eſt de Manna typo Euchariſtico*: Pluviam voluntariam:* Pagnin. ut jam dixi: *Pluviam munificentiarum;* & ait Propheta: *Segregabit:* Exponit D. Hieron. *Elevaſti:* Pagnin. *Feciſti elevare:* Felix, *Elevabas te:* Nimirum, pluviam munificentiarum: id eſt Euchariſtiam, dum nobis dicitur elevari; *elevabas te:* quia, ut ait D. Bern. ſer.1.de Epiph. Chriſtus, *quanto minorem ſe fecit in humanitate, tantò majorem ſe exhibuit in bonitate,* Quòd Chriſtus ſe minorem facit in Euchariſtia, eò majorem ſe oſtendit. 404.

Pſalm.67. D.Hieron. Pagnin. Felix. D.Bernard. *Chriſtus in Euchariſtia maximè elevatur ac ſublimatur.*

De Chriſto D. ait Iſai.33.n.16. *In excelſis habitabit: munimenta ſaxorum ſublimitas ejus panis ei datus eſt; regem in decore ſuo videbunt oculi ejus.* Quem locum interpretatus Juſtinus contra Tryphon de Sacra Euchariſtia, de quo multa dixi tomo 3.in Evang. c.35 n 21. & q.48 n.310. Nunc verò ad præſens inſtitutum. *In excelſis habitabit:* Legit Chald. *Excelſo, & elevato habitabit:* Cùm enim Chriſtus eſt in Euchariſtia, eique iſte panis Divinus datus eſt à Patre in elevatis ac excelſis ſuper omnia myſteria, ac magnalia habitat, ac moratur, & addit Propheta; *Regem in decore ſuo videbunt oculi.* Præ ſublimitate hujus myſterii cùm ſeſe Chriſtus oſtentat in Euchariſtia ibi ſeſe oſtentat cum omni pulchritudine, elegantia, ac formoſitate in omnium ſuorum donorum, ac magnalium. Ait Paul. Hebr.13 n.16 *Beneficentiæ, & communionis nolite oblviſci: talibus enim hoſtiis promeretur Deus.* Illud verbum *promeretur,* quod non intelligentes maximè torquet hæreticos, quod verbum ſic vertit Syrus, *Pulchreſcit Deus:* hæc hoſtia Euchariſtiæ eſt Dei pulchritudo. Cornel. ibi ait: *Hæc hoſtia Deo mira eſt voluptatis, illa ſe paſcit, oblectat, pulchreſcit, & gloriatur.* Quæ verba maximè faciunt in rem præſentem, & inde optimo jure clamat Propheta Zach. *Quid bonum ejus eſt, quid pulchrum ejus niſi frumentum electorum, & vinum germinans Virgines.* 405.

Iſai 33. Chaldæus. *Chriſtus in Euchariſtia maximè formoſus & pulcher.* Hebr.13. Syrus. Cornel.

Ait Iſai. 6.n.1.& 2. *Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum, & elevatum, & ea, quæ ſub ipſo erant replebant templum, & Seraphim ſtabant ſuper illud: ſex alæ uni, & ſex alæ alteri: duabus* 406. Iſai.6.

velabant faciem ejus,& duabus velabant pedes ejus, & duabus volabant. Multi doctiſſimi,ac pii viri, in hac admirabili viſione, intelligunt Chriſtum D. in Sacramento Altaris, velatum ſpeciebus ſacramentalibus, veluti Seraphim alis; Nam Seraphim, ut explicat Rupert. Abbas, duabus velabant caput ejus, id eſt, Chriſti Divinitatem, & duabus velabant pedes,id eſt,ejus ſanctiſſimam humanitatem, & duabus volabant circa pectus, nempe ut tenui aura veluti refrigerarent ardentem amorem, quo ſe nobis in hoc Sacramento dedit. Vide tom.3. in Evang. cap 35.q.29.

Rupert. *Eximius Chriſti amor in Euchariſtia.*

407. Iſai. 6. Apoc.4.

Et ait Propheta: *Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum,& elevatum.* Ait noſter Joan.ſuprà c.4.n.2. *Ecce ſedes poſita erat in cœlo, & ſuper ſedem ſedens,& qui ſedebat ſimilis erat aſpectui lapidis Jaſpidis, & Sardinis: & Iris erat in circuitu ſedis ſimilis viſioni Smaragdi.* Ubi eſt ſermo de Chriſto D. in beatitudine gloriæ ſuæ, ut tenet Ansbertus, & tam n dicitur, quod ſedebat ſuper ſedem tantùm,ſicut c.5.n.6 apparet Agnus in medio throni. At in Euchariſtia non ſolùm in throno ſe Chriſtus manifeſtat,ſed etiam *ſuper ſolitum excelſum & elevatum.* In gloria ſe oſtentat Chriſtus in throno,ac ſede; at in Euchariſtia pro ſublimitate, ac magnificentia, in ſolio excelſo, ac elevato; hoc tanto Sacramento maximè videtur Chriſti bonitas exaltari, ac ſublimari. Ait Joannes citato loco: *& qui ſedebat ſimilis erat aſpectui lapidis jaſpidis, & ſardinis.* At Iſaias nullo modo exprimit qualis fuerit Chriſti præſentia, ſed tantùm ait: *Vidi Dominum,* Cur etiam ſicut Joannes Ezechiel.1 aliquo modo non explicat Iſaias Domini præſentiam, ſed tantùm ait: *Vidi dominum?* Chriſti præſentia in ubertate gloriæ tropis, & figuris poteſt aliqualiter depingi ac adumbrari. At Chriſti magnificentia in Euchariſtia ſic pro ſui celſitudine, ac ſublimitate ſub ſpeciebus ſacramentalibus abſconditur; ut pro noſtra exiguitate nullis verbis nullaque noſtra facultate valeat etiam leviter attingi,ac denotari, ſic in immenſum ſuperat omnem noſtram facultatem. Vide quæ dixi tom.3.in Evang. c.35.q.32.n. 224. 225. & pro magna ſublimitate Euchariſtiæ. Vide eundem tom. 3. verb. Euchariſtia in Indice ſub titulo, *Magnitudo Myſterii.*

Ansbert.

Chriſtus in Euchariſtia in magna ſublimitate.

Magnificentia gloria Chriſti in Euchariſtia non poteſt explicari.

Apoc.19.n.17. Et vidi unum Angelum ſtantem in Sole, & clamavit voce magna,dicens omnibus avibus, quæ volabant per medium cœli: Venite, & congregamini ad cœnam magnam Dei.

Num.18. Ut manducetis carnes Regũ, & carnes Tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & ſedentium in ipſis, & carnes omnium liberorum, & ſervorum; & puſillorum,& magnorum.

VERSIONES.

Arabic.17. Vidi Angelum quemdam, eumque clamantem alta voce,&c.quæ volant inter cœlum,& terram, Venite nunc ad me,&c. Et ad cœnam magni Dei.

Mart. Stantem in loco ſublimiori.

Syrus. Omnibus avibus earum, quæ volant in medio cœli.

Æthiopicus. Ad feſtum Dei magni.

Arabic.n.18. Ut comedatis carnes Regum, &c. Et carnes equorum,& inſidentium in eis.

Syriacus. Ut edatis carnes hyliarcorum, &c. Et parvorum.

EXPOSITIO XII.

Vidi unum Angelum: Glorioſam Chriſti victoriam contra Antichriſtum, jam nunc deſcribit Joannes, qui uſque modo explicavit Chriſtum exeuntem ad hanc pugnam, & victoriam; & ait; *Vidi unum Angelum;* Qui nec eſt Patriarcha Jeroſolymit. ut ait Lyran. Nec eſt Ezechiel Propheta, nec ejus prophetia, ut ait Alcazar; quia ex eo quod Ezechiel agit de hac victoria c.39. n 4. non ſequitur quòd ipſe ſit iſte Angelus; nam etiam dicetur, quòd ſit Jeremias,qui etiam de ea agit c.12. n 6. Imò etiam ex hoc fundamento, dicetur quod ſit noſter Joannes. Iſte Angelus verè,& propriè eſt Angelus. Ita Andr.Cæſ. Pann.D.Thom.& ut benè obſervat, eſt unus ex præcipuis & primoribus Angelis: *Stantem in Sole* Mart. *in loco ſublimi*: tamen iſte Angelus,eſt ille,cui à Deo demandata eſt cura publicandi,ac manifeſtandi hanc victoriam in toto orbe, ac proinde ſtat in Sole, & clamat ſub toto Sole,omnibus conſpicientibus,& audientibus,tantam victoriam illiuſque famam. 408.

Lyran. Alcazar. Ezech.39. Ierem.12. Andræas. Pannon. Ferrear. *Quis ſit iſte Angelus?*

Clamavit voce magna: Non ſolùm, quia magna erat oſtenſurus, ſed quia cùm plures ab extremis locis congregandi eſſent, neceſſe fuit vocem extollere,ut à congregandis audiretur: *Dicens omnibus,qui volabant per medium cœli.* Per has aves,juxta communem ſententiam, denotantur fideles, ac ſervi Dei; ut dicam quæſt. ſeq. & elegans eſt allegoria,qui fideles durante perſecutione Antichriſti de ſuis ſedibus,ſeu nidis deturbati, vagi, & profugi, huc illucque quaſi per medium cœlum volitabunt, nullibi valentes conſiſtere; *Ad cœnam magnam Dei.* Per cœnam Ansbertus fidem interpretatur; D. Thom.Deum ipſum, qui in omnibus eſt nobis plena refectio; ſimpliciter tamen dicendum eſt cum Ferrario per cœnam intelliguntur cœtus fidelium, ac ultima felicitas temporalis Eccleſiæ, & benè dicitur cœna, quia ut modò explicat Angelus; Cùm Antichriſtus ejùſque Aſſeclæ jugulandi ſint, tanquam hujus cœnæ altilia, & in cibos præparanda fercula; & inde benè dicitur cœna,quia hi ultimi ſunt tyrannorum, quibus jugulatis perpetuò Eccleſia pacem habebit. 409.

Ansbert. D. Thom. Ferrar.

Ut manducetis carnes Regum: Ad ſignificandam magnam futuram ſtragem, ex omni cœli parte aves convocantur: modò explicat Angelus,quinam occidendi ſunt, & primò Reges, deinde Dynaſtæ, Duces, ac fortes Antichriſti partibus adhærentes. *Et Equorum*: ex omnibus brutis animantibus, equus enumeratur,qui typus eſt ſuperbiæ,ac arrogantiæ, ex quorum dejectione magnum erit gaudium;Syriacus pro tribunis poſuit Chyliarcis:erant qui militibus præerant; cætera in quæſtionibus. 410.

Superbi maximè dejiciuntur. Syriacus.

QUÆSTIO

Quæstio LII.

Quare iſte Angelus clamans ad cœli aves; apparet ſtans in Sole & non in alto loco?

Cœtus prædicatorum. Albertus. Richard. Hugo.

411. Quod iſte Angelus verè & propriè ſit Angelus, & cur appareat in Sole ſecundùm ſenſum literalem, jam dixi in expoſitione ac proinde non repetenda; ſenſum moralem nunc quæro. In ſenſu ergo morali Albert. Magn. Rich. de S. Vict. Hugo intelligunt verum, ac optimum Prædicatorem Evang. ſeu cœlum Prædicatorum.

Prædicator laboribus non fatigatur, ſed firmus ſtat. Richard.

412. Ait Ioan. *Vidi Angelum ſtantem in Sole*: Prædicator dicitur Angelus; quia verba Dei annuntiat. Iſai. 22. *Angeli pacis amarè flebunt*: & dicitur *Unus* prædicatorum cœtus, qui unam fidem annuntiant, & inter ſe tantam habent unionem, ut in eis tantum ſit cor unum, mens una. *Stantem* per rectam intentionem, vel per contemplationem Divinorum, vel per contemptum terrenorum: *ſtantem*: non ſedentem; quia prædicator Evangelicus, nullis laboribus debet fatigari, nec quieſcere, ſed ſemper firmus ſtare ad currendam viam ſalutis Rich. de S. Vict. & ait: In Sole ſtat, quia in fervore perſecutionis per bonam intentionem erectus rectè prædicando perſeverat.

Prædicator reſpiendeat ſcientia, ferveat charitate. Alb. Mag. Rom. 8.

413. *In Sole*. Magnus iſte prædicator è Sole tamquam è ſuggeſto exclamat, quod eſt ſcopus hujus q. & primo. In Sole, ait Albert. Magn. id eſt, in plenitudine cognitionis, & adore dilectionis Divinæ, & in fervore zeli animarum, vel in lumine fidei, & calore Charitatis: In Sole enim eſt lux & calor. Vel ſecundo ait ipſe Alb. Magn. *In Sole, id eſt, in Chriſto, qui eſt verus Sol Juſtitiæ. Malach ultimo: Angelus ergo ſtat in Sole, quando prædicatores ſolidantur in Chriſti amore, & fide, ut non evellantur ab eo aliqua perſecutione*. Roman. 8 *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti*.

Bonus prædicator illuſtrat doctrina, & vita ædificat.

414. Tertiò: Quia Sol ſemper feſtinat: & nunquam quieſcit, ita Evangelicus prædicator, totum orbem tenetur currere, ac pervagari; & quia ſicut Sol omnibus beneficus oritur ſuper Juſtos & injuſtos Ita Evangelicus Prædicator omnium tam bonorum, quàm malorum commodis ſpiritualibus invigilat, & tandem, quia ſicut Sol totum Orbem ſplendore illuminat, ſuoque calore fœcundat; Ita Evangelicus Prædicator caſtas hominum mentes ſuis verbis illuminat; Deindeque; quia bonus prædicator non ſolum illuſtrat docendo, ſed bene vivendo ædificat. Vide ſup. tom. 1. c. 1. q. 41. n. 309. 310. 311. & c. 6 q. 4 n. 51.

Ioan. 13. *Dei beneficia luce clariora.*

415. Quartò: M Didac de Baëza tom 1. in Evang. lib. 6. c. 1. §. 2. ait. Nullibi enim melius, quam in Sole ad Dei cœnam invitantur aves, quandoquidem benefica Dei munera clariora, & evidentiora ſunt Solis radiis. Ait noſter Ioan. de Juda proditore: *Cùm ergo accepiſſet ille bucellam exivit continuo; erat autem nox*. Joan. 13. n. 30. Valde mirum huc uſque cùm cœna, ac myſteriorum inſtitutio, & lotio pedum, & finalis amoris univerſa ſigna eo tempore agerentur, nullius interea noctis meminit Evangeliſta, ſed in Judæ exitu ſtatim nocturnas tenebras ſcriptis interponit; & cur tam ſubitò noctis memoria modò, & non antea? Antea Divinus Amor tot, ac tam miris donis in cœna prodibat; inde ibi nil obſcurum, ac nocturnum ſentiebatur, ſed omnia in luce clarebant: *Et nox illuminatio mea in deliciis meis*: Et ita Ioan. 13. n. 1. notat diem cùm de lotione pedum ageret: *Ante diem feſtum Paſchæ*: At in Judæ exitu jam Divinus amor non operabatur, ſed totus rigor juſtitiæ ad pœnam, ac vindictam exigebatur, & inde ſubito ibi nox agnoſcitur, & notatur.

Sermo prædicatoris ſit clarus & non obſcurus. Philo.

416. Quintò: Iſte eximius prædicator ſtans in Sole clamat ad oves cœli, innuens quòd verus Concionator, debet dare verba clara, & manifeſta, ut lucis naturam videantur imitari: inde maximè damnãdi ſunt illi, qui claritatem in verbis contemnunt, & obſcuritatem toto affectu intẽdunt, quos graviter arguit Philo lib. *Quis rerum Divinarum ſit hæres*. Et ait: *Eſt autem obſcuritas caligo profunda in ſermone, res commodatiſſima furibus. Quapropter Moyſes ſummum Pontificem claritate ornat, & veritate, volens perſpicuam ſimul & veracem eſſe viri boni orationem, At vulgus hominum obſcuram, atque mendacem mavult ſectari: quorum grege cenſetur contemptiſſimus quiſque*. O utinam hoc audirent critici concionatores, qui claritatem, & dicendi lumina faſtidientes, ad caliginoſas verborum tenebras, quaſi noctuæ volant.

Exod. 28. *Prædicator ut inflammet clare, & lucidè loquatur.* Beda.

417. Sacrarũ rerũ operariis præcepit Deus Exod. 28. n. 6. *Facient autem ſuper humerale de auro, & hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto & byſſo retorta*: Ubi maximè ponderandum omnem ferè ſacram Pontificis ſupellectilem, ex bis tincto cocco, qui igneam poteſtatẽ urendi indicat, & byſſo, quæ ſui candore lucem, & claritatẽ denotat fuiſſe contextam: quia inflammandi vis, nuſquam ſine lucis candore in effectum prodiit. Sermo obſcurus in vacuum, laborat non flammam, ſed confuſionem parturit. Indéque Pontifex ac Magiſter candore, ac claritate byſſini, & cocco non tantum tincto, ſed etiam bis tincto igne ſignificato, ut in ſe habeat utramque ignis virtutem, tum in urendo tum etiam illuminando. Ut magiſter ſuis verbis valeat corda audientium inflammare, tantam claritatem debet intendere, ut non unam, ſed multiplicem videatur habere. Beda ibid. & ait: *Poteſt, & de cocco, qui ignis ſpecie refulget, & hoc non inconvenienter dici, quia fortaſſe bis tinctus fieri præceptus ſit. quod ignis duplicem habet vim, urendi ſcilicet, & lucendi, cujus naturam imitari præſulem in verbo, nimirum doctrinæ ſalutaris oportet ut & lucem, videlicet ſcientiæ deſiderantibus aperire, & rubiginem peccatorum in contemporibus curet, increpando comburere*.

Exod. 25. *Sermo prædicatoris ſit in patulo & manifeſto.*

418. Præcepit Deus Exod 25. n. 30. *Et pones ſuper menſam panes propoſitionis in cõſpectu meo ſemper*: Beda ibi ait: *Panes propoſitionis ſuper menſam poſiti ſemper, D. O. ſunt ſpirituales qui in lege Domini die, ac nocte meditantes, cunctis Eccleſiam intrantibus refectionem verbi cœleſtis offerunt; qui rectè panes propoſitionis vocantur; quia in patulo ſemper eſſe debet univerſis fidelibus ſermo ſalutis*. Ecce cum panibus propoſitionis doctrina prædicatoris confertur, nullus certè vulgatior cibus, magiſque notus quam panis: talis vult Deus, ut ſermo à prædicatore audientibus proferatur, nulla ambiguitate, nullo peregrino lepore commixtus, ſed ut candidè in omnium oculis proponatur: *In patulo ſemper eſſe debet*: id eſt, lucis perſpicuitate fruens; *Univerſis fidelibus ſermo ſalutis*: Et ideo panes propoſitionis dicunt, quia in omnium oculis ſunt expoſiti.

419. Hinc rectè ponderat Rupert. quòd cùm Chriſtus ſatiare vellet ingentem hominum multitudinem, non alium cibum rarum, & exquiſitum eligit, ſed tantum panem, qui valde frequens, & in uſu erat apud illos; ut & ita Magiſter uſitatum ſalutis panem præbeat ſuis auditoribus; & Chriſtus diſtribuit panem juxta diſcumbentium capacitatẽ, quod maximè obſervandum eſt à vero Doctore.

Joan. 6. *Panem doctrinæ prædicator auditoribus frangat.* Deinde præcepit Chriſtus: *Colligite, quæ ſuperaverunt fragmenta.* Joan. 6. n. 12. ad aliorum nempe eſum; diſcat exinde bonus Prædicator ad ſalutem audientium partẽ doctrinæ frangere, ac partiri, ut facilius poſſit comedi, ac maſticari ab auditoribus. Rupert. ait: *Reverenter audiendum eſt, diligenter reſervandum, in omni pane quem vitæ noſtræ, & ſaluti gratiæ ejus providit, videlicet, ne ſublimia nimium & fortia prædicemus infirmis.*

QUÆSTIO LIII.

Quare Angelus, non quoſcunque, ſed tantùm aves per medium cœlum volantes vocat ad cœnam magnam Dei?

420. Rupert. *Aves unde dicantur.* Aves, ut ait Rupert. lib. 1. c. 1. in Habac. *Ab aviditate comeſtionis dictæ ſunt.* Cùm ergo Aves in præſenti ſolummodo ad cœnam magnam Dei vocentur; inde in præſenti inquirimus, quid aves ipſæ ſignificent? & variæ ſunt ſententiæ.

421. Ribeira. Tyrinus. Ferrar. Prima communis, & vera, quam ſequutus ſum in expoſitione, & communiter tenent recentiores Cornel. Tyrin. Ferrar. aſſerit per aves ſignificari fideles, qui deſtructo Antichriſto cum ſuis, ad Eccleſiam ac Eccleſiæ cœtus convocantur, ut divino pabulo reficiantur, & avium allegoria optima eſt, non ſolùm ad ſignificandam magnam ſtragem iniquorum, ſed etiam ad denotandam magnam voluptatem, & utilitatem bonorum, qui urgente *Iuſtus ab omni vitio declinat medium tenẽs.* perſecutione Antichriſti de ſuis nidis ſeu habitaculis expulſi, vagi ac profugi, huc illucque tanquam per medium cœlum volitabant, nullibi valentes conſiſtere; Ubique enim erant parati aucupes, qui eas aucuparentur, ac deglutirent, cùm enim rapaces volucres, morti jam eſſent dati, inde ſecurè cœleſtes aves ad cœnam magnam vocantur, & Alenſis. rectè ait Alex. Alenſ. *Dicuntur volare per medium, ne ferantur in ſurſum ſuperbia, ne dejiciantur in deor-* *Cur per medium?* *ſum avaritia, ne turbentur per ſiniſtrum adverſitatis, ne eleventur per dexterum proſperitatis, ne cadant retrorſum per recidivum culpæ.*

422. Secundò, & moraliter Andr. Cæſar. per aves intelligit Angelos, qui tanquam aves cum multo gaudio, ac feſtivitate volant per medium cœlum, *Angeli nobis demonſtrant viam ad cœlum.* oſtendentes viam hominibus, ut contempta terra, in cœlum mente ferantur, & ad cœnam magnam Dei, perveniant. Andr. Cæſ. Andr. Cæſ. *Volant per medium cœlum, ut hominibus, qui Angelicam vitam ducerent reditum ad patriã demonſtrarent, lætitiamque cõmunem eſſe oſtendant, quorum tanquam ſequeſtrium interceſſio ſurſum illos ſubvehere nata eſt; qui infra cõſtituti ſunt.*

423. Haymo. Tertiò: Haymo, Anſbert. Rupert. docent per has aves ſignificari Prædicatores Evangelicos; hujuſmodi avibus mandatur, ut comedant carnes Regum liberorum, & ſervorum; Ecce cœleſtes Prædicatores, ut comedant indifferenter carnes Regum, ac ſervorum, ut nulli ſe negent, ſive Rex, ſive ſervus ſit, omnes debent in viſcera ſua trajicere; & hoc tantùm mandatur avibus cœli, quia hoc ſolùm præſtant cœleſtes homines, ac Divini Rupert. magiſtri, ut nullius perſonæ acceptatores ſint. Rupertus ait: *Concionator non ſit acceptator perſonarum.* *Secundum metaphoram, qua per aves ſignificantur Apoſtoli, congruè vim, & intentionem Apoſtoli deſignat officii, quia ſicut aves manducandis carnibus avidè inſiſtunt, nec curant quorum, vel qualium, nobilium aut ignobilium cadavera tranſvorent, dum in campo magno ſtragem invenerint occiſorum: Ita & Apoſtolorum eſt, nullam facere, vel habere diſtinctionem hominum, ſed omnes indifferenter ad fidem ſuſcipiendam, & in Eccleſiæ corpus trajicere.* Sic & Petro oſtenditur linteum, in quo erant quadrupedia & venenata, eique dicitur: *Occide, & manduca.* Actor. 10. n. 13. Hoc eſt efferas gentes ad fidem Actor. 10. ſuſcipere, ſub qua etiam metaphora dicitur avibus *Concionator ut proficiat totus ſit cœleſtis.* cœli, hoc eſt Prædicatoribus, ut omnes carnes indifferenter comedant; Et volant per medium cœlum; quia Præco divini verbi, ut animas ad Deum adducat, non terrenus, ſed totus cœleſtis ſit. Anſbert. Anſbert. *Per medium cœlum volare dicuntur; quia nimirum Prædicatores ſancti ut ad cœleſtia animas poſſint* *Cur per medium cœlũ.* *elevare credentium, nequaquam terrenis deſideriis inhærent, ſed per cœleſte deſiderium ad ſublimia virtutum pennis tolluntur.* Richardus per aves intelli- Richard. git dæmones, de quo quæſt seq.

424. Quartò: Gloſſa, Albert. Magn. per aves cœli Gloſſa. interpretantur Juſtos, & Sanctos, qui tales ſunt Alber. Mag. agiles, & leves; agiles ad bonum, leves per terrenorum contemptum; qui mente cœlum petunt. *Iuſtus terrena dimittit & totus fertur in cœlũ.* ad Philip. 3. num. 20. *Noſtra converſatio in cœlis eſt.* Hi, nempe pennis omnium virtutum, volant ad cœnam magnam Agni.

425. Ex his capies rationem, cur cùm omnes Aves cœli invitentur hic ad cœnam magnam; nulla ex Luc. 14. eis auditur ſe excuſare. At Luc. 14. num. 16. *Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocavit multos, &c.* *Abjicienda terrena ut ad Chriſtum veniat.* *Et cœperunt omnes ſimul ſe excuſare.* Utrobique cœna magna paratur, utrobique vocantur ad cœnam magnam; Hic in Apocalypſi nullus ſe excuſat; apud Lucam verò omnes excuſationem interponunt. In Apocalypſi invitantur aves cœli, quæ relicta terra, cœleſtia tantùm ſpectabant: Apud Lucam verò invitantur homines terrenis dediti, uxoribus, villis, & jugis boum alligati: non mirum ergo quod hi cœleſtis Regis gratiam non guſtent cujus participes fiunt, qui à terrenis ſublevantur. Rupert. Rupert. lib. 11. in Apocal. *Homines quidem excuſaverunt, alius dicens, villam emi, alius juga boum emi quinque. Aves autem iſtæ, quæ ſicut non ſerunt, neque metunt, neque voluptatum habent ſtudium, non excuſaverunt, quod eſt dicere: cupidi amatores ſæculi vocantem contempſerunt; hi autem qui liberum cor à cupiditatibus habere meruerunt ſecuti ſunt eum,* Si vis tenere Regem cœleſtem, terrenas affectiones à te excute.

426. Compone modo Stephanum & Mariam; hæc flens quærebat Jeſum, & cùm prope Jeſum eſſet: *Vidit Jeſum ſtantem, & non ſciebat, quia Jeſus eſt.* Joan. 20. n. 14. Ait Steph. Joan. 20. *Cùm eſſet plenus Spiritu ſancto intendens in cœlum, vidit gloriam Dei & Jeſum ſtantem à dextris virtutis Dei.* Act. 8. n. 55. Et Actor. 8. cur iſte cùm tam diſtans eſſet, ſic tenet Jeſum; illa autem cùm juxta eſſet eum non cognoſcit? Maria *Dimitte terrena ut Chriſto frui valeas.* adhuc terrenis inhærens, Jeſum quærebat in terra, & ideò non invenit; At Stephanus terram deſerens ad cœleſtia totus ferebatur, & inde Jeſu conſpectu cõgaudet. Eleganter D. Ambr. lib. 10. in Luc. 9. ait: *Stephanus non ſuper terram quæſivit, qui ſtantem ad dexteram Dei vidit; Maria autem, quæ quærebat in terra tangere non potuit; Stephanus tetigit, quia quæſivit in cœlis; Stephanus inter Judæos vidit abſentem; Maria inter Angelos non vidit præſentem.* Relinque terram, & millies Jeſum invenies. Vide ſup. cap. 12. q. 2. n. 1. 2. 13. & 14.

427. *Virtus in mediocritate* Et deinde de ipſis juſtis meritò additur in text. Quod, *Volabant per medium cœli.* Qui mediocritate contenti,

Albertus. contenti, non aſcendunt ad majora ſuper ſe, nec deſcendunt ad ima, quæ non decent, ſed mediam viam in omnibus tenent, Albrt. Magn. ait: *Per medium cœli qui non elevantur in proſperitate, nec dejiciuntur in adverſitate, ſed ſemper manent in medio.* Vera virtus ſemper ſibi conſtans tam in proſperis, quàm in adverſis.

428. Proponit Chriſtus ſuis diſcipulis ſigna in Sole, Luna, terræ motus ac fremitus maris, qui venturi ſunt ante diem judicii; Tunc ait ſuis diſcipulis. *His autem fieri incipientibus, reſpicite, & levate capita veſtra*: Luc. 21. n. 28. Conſidera Divinum conſilium, in tam ingenti tribulatione, non ait; proſternemini, humi ſedete, ſed quod oſtenſionem, & animoſitatem ſonat: *Levate capita veſtra*: eos monens, quod eandem animi generoſitatem, quam in pace, ac quiete Eccleſiæ habuerunt, eandem retineant, & conſervent, in tam ingenti anguſtia, ac vehementi tribulatione, Galfridus in Allegoriis Tilmani, ait: *Levate capita veſtra. Non expectemus, ut mundus nos obruat, quia neceſſe eſt ruat. Dimittamus in proſperis capita, ne vanitas nos rapiat; Levemus in adverſis capita, ne nos tormentis mergat unda, vel trahat: levandum igitur eſt caput, & reſiſtendum his, qui dicunt incurvare, & tranſeamus, ſic loquuntur tentationes.* Tunc maximè oſtenditur hominis præclaritas, quando eandem animoſitatem ſervat in proſperis, & eandem in adverſis tenet.

Luc. 21.

Eadem ſit animoſitas hominis in proſperis & adverſis.

Galfrid.

QUÆSTIO LIV.

Quare Aves cœli invitantur ad comedendas carnes omnium indifferenter?

429. DUm Angelus convocat ad congregandas aves cœli, ait illis: *Ut mãducetis carnes regum & carnes tribunorum, & carnes fortium, &c.* In quibus verbis, ut communiter tenent Interpretes. Alludit Angelus ad illud Ier. 12 n 9. *Venite congregamini omnes beſtiæ terræ properate ad devorandum*; Et maximè alludit ad Ezech. 39 n. 17. Ubi agens de eadem deſtructione exercitus Antichriſti, puto Grog & Magog ait: *Dic omni volucri, & univerſis avibus, cunctiſque beſtiis agri: Convenite properate, concurrite undique ad victimam meam, quam ego immolo vobis, victimam grandem ſuper montes Iſraël, ut comedatis carnem, & bibatis ſanguinem*: Alcaz. Quinque differẽtias intendit proponere inter prædicationem Ezechielis, & noſtri Ioannis, ſed res benè conſiderata eadem eſt prædictio de clade, ac deſtructione Antichriſti. Ad quæſtionem.

Jerem. 12. Ezech. 39. Alcazar.

430. Richard. Primò: Rich. de S. Victor. vult; per aves, quas Angelus congregat, accipiendos eſſe dæmones, ut inde fiat manifeſtum improbos dæmones ſævire non poſſe, niſi eis permittatur à Deo. Sic ait cit. Doctor: *In hoc quod invitantur, ſubtiliter innuitur, quod non poſſunt ſævire dæmones niſi permittatur.* Et dicitur has aves comeſturas carnes equorum, & in eis ſedentium. Per equos intelliguntur corpora, per ſedentes animas, quæ corpora regunt, quo innuitur dæmones maximè delectari corporum, ac animarum damnatione; Ita ait citatus Rich. *Equi ſunt corpora, ſeſſores ſpiritus, qui utrique à dæmonibus manducabuntur, quia dæmones utrorumque cruciatibus delectabiliter ſatiabuntur.*

Dæmones non poſſunt ſævire niſi à Deo permittantur.

431. Sed cum aves vocentur ab Angelo ad cœnam magnam Dei, non poſſunt per hujuſmodi aves dæmones intelligi, proindeque ſubintelligendum eſt,

quòd cùm aves cœleſtes vocatæ fuiſſent ad cœnam magnam Dei, etiam quædam malignæ aves non vocatæ advenerunt, ad devorandum eos, qui menſam contempſerint, & ad illam noluerint convenire. Ansb. ait: *Ad hanc cœnam inter invitatas aves occurrunt minimè vocatæ, maligni videlicet ſpiritus, ſi quod fortè morticinium projectum quo iniquitatis ſuæ ventrem, tanquam milvi, & corvi repleant, invenire poſſint.* Sciant juſti, quod dæmones ſemper eos ſequuntur, an forte valeant aliquid devorare ex eis.

Ansbert. *Dæmones in promptu, an valeant juſtos devorare.*

Secundò: Si per aves intelligantur prædicatores ut ex multorum ſententia dixi ſuperiori q. merito dicitur quod ad cœnam magnam Dei convenientes aves cœleſtes comedunt carnes Regum, Tribunorum, &c. Quia Sancti Prædicatores gladio Divini verbi tales tranſverberantes in Chriſti corpus, quod eſt Eccleſia, media converſione ad Chriſtum trajicient, quod excellentius, & amplius fiet in fine mundi. Ansbert. *Ex his omnibus magnum cœnæ convivium ab exortu quidem Sanctæ Eccleſiæ præparatur, ſed in extremis ejus abundantius immolandi occurrunt, quandoquidem ipſi Judæi ad Chriſtum convertentur.* 432.

In fine mundi plures convertentur ad Deum. Ansbert.

Tertiò, Si per aves intelliguntur juſti, & fideles, convocantur ut comedant carnes Regum, hoc eſt ut zelo ſuo deſtruant, & diſſipent omnes carnium concupiſcentias, Regum ſuperbiam, Tribunorum, ſeu minorum Iudicum avaritiam, fortium confidentiam in ſua virtute equorum luxuriam, ac eorum qui ab ea abſque fræno feruntur, & etiam petulantiam liberorum qui abſque ulla lege vivunt, & alligationem ſervorum ſuis peccatis, quibus ſerviunt, & debilitatem puſillorum ad reſiſtendum peccatis, in quorum turpitudine, multi tanquam magni gloriantur. Ad hoc tendit Ioach. Abbas dum ait: *Sicut aves cœli quæ veſcuntur carnibus, delectantur in cadaveribus mortuorum: Ita anima juſtorum in defectu concupiſcentiæ carnalis, & in abolitione carnalium deſideriorum, quæ militant adverſus animam: Inde eſt, quod egit Deus in veteri teſtamento ſacrificium hircorum, & vitulorum, & arietum: ac ſi eiſdem ſacrificiis veſceretur, quia ſicut gaudent carnales homines in mactatione carnis, ita lætantur Sancti in abolitione carnalis deſiderii.* 433.

Iuſti delectantur defectu carnalis concupiſcentiæ. Ioachimus.

Ex quibus, quæ diximus hic de concionatoribus Evangelicis, liceat conſiderare Divinam bonitatem, quæ ad ſe omnes vocat, ac trahere vult æqualiter, ac indifferenter, ſive ſint Reges, ſive plebeii, ſive liberi, ſive ſervi, ſive puſilli, & magni, hos omnes abſque ullo diſcrimine per ſuos miniſtros mandat convocare, ac congregare ad menſam ſuam, ut dixi ex Ruperto ſup. quæſtione in tertia ratione. Cum Agar fugeret à facie Sarai Dominæ ſuæ, quæ eam durè affligebat, invenit illam Angelus Domini, juxta fontem, & maximè conſolatus eſt eam, promiſſaque numeroſa prole, illam mirificè recreavit. *Multiplicans multiplicabo ſemen tuum, & non numerabitur præ multitudine*: Gen. 16. n. 10 Una miſera, profuga ancilla tam illuſtri promiſſione corroboratur: Nam Abrahamus cum eſſet vir valdè magnus, & potens, multumque meritis præclarus, prò ſui magnitudine filii pro miſſi cum numeroſa prole nobilitatur. Geneſ. 18. n. 10. quomodo ergo, & ancilla tali ſpe condecoratur: D. Chryſ. hom. 38. Gen. ait: *Conſidera benignitatẽ Domini, quomodo nullum deſpicit, ſed etiam ſi ſervus ſit, & ancilla ſuam erga eum declarat providentiam, non ad dignitatem reſpiciens differentiam, ſed ad animæ afflictionem.* 434.

Deus non eſt acceptor perſonarum. Geneſ. 16. Geneſ. 18. D. Chryſ.

Iterum in eadem Agar perſiſto. Agar ancilla 435.

erat Saræ, & utraque magno prolis deſiderio tenebatur, & tamen ordinatum eſt, ut prius Agar filio ditaretur, eique dicitur ab Angelo Gen. 16. n. 11. *Ecce concepiſti, & paries filium, vocabiſque nomen ejus Iſraël, eo quod audierit Dominus afflictionem tuam*: Cur ergo tantum prolis donum non prius datum eſt Saræ, cum eſſet Domina, ac valde illuſtriſſima, utpote uxor Abrahami? Deus non reſpicit perſonam, nec eorum dignitates, ſed tantum diſtribuit dona juxta ordinem ſuæ ſupremæ providentiæ Seraph à Porr. Conc. 5. ait. *Ancillæ datum eſt, quod conciperet, & pareret, Saræ tunc denegatum eſt, imo nec ſpes habebatur à Sara habendi liberos: ideo dedit ancillam Abrahæ, ut ex qua deſperaverat habere proprios haberet adoptivos; ergo Deus non reſpicit perſonam hominum; ergo pauperem ditat, & divites non reveretur; ergo dona ſua confert, non ſecundum, quod opinamur, ſed ſecundum quod vult.*

Geneſ. 16. *Deus aliquando negata dona maioribus, confert minoribus.* Serap. à Por.

Pro Sacra Euchariſtia.

QUÆSTIO LV.

Quare Angelus vocans ad Euchariſticam menſam apparet in Sole?

436. AIT noſter Ioannes: *Vidi Angelum ſtantem in Sole.* Et inde ipſe vocat aves per medium cœlum volantes ad cœnam magnam Dei, & cur potius apparet in Sole quàm in alio loco? ut indicaret, quod ab ipſa cœna magna Dei, ac ab ipſa menſa Euchariſtica, multam lucem, ac ſplendorem capiunt humani intellectus. Tanquam viatores excepit Abrahamus tres Angelos, eiſque præparat magnum convivium cum pane, vitulo, ac butyro, in figuram Euchariſtici convivii; ut ſæpe dixi, & communiter docent Patres; tamen ut valde ſingulare advertit text. tempus hujus convivii, Gen. 18. n. 1. *Apparuit ei Dominus in convalle Mambre in ipſo fervore diei*, ſeu ut poſuerunt Septuaginta *In meridie diei*: Ut his explicaretur excellentia hujus divini convivii, cujus eſt hominem conſtituere in luce, ac ſplendore meridiano ad divina intelligenda, ac agnoſcenda.

A menſa Euchariſtica lux meridiana. Geneſ. 18. Septuag.

437. Pſal. 18. *Cœli enarrant gloriam Dei*, Seu, ut explicat ibi D. Anſel. *Apoſtoli enarrant gloriam Dei.* Pergit Regius Vates multa Chriſti mirabilia eructans, & inter cætera decantat. *In ſole poſuit tabernaculum ſuum, & ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo*: Quem locum multis & variis commentariis explicant interpretes; nunc vero ad præſens thema, *In cœlo nempe poſuit corpus ſuum, carnem ſuam*: Valde frequenter tabernaculi nomine corpus ſignificatur, ut ibi ſatis eruditè commentatur Hugo; & ait: *In ſole poſuit tabernaculum ſuum, habito de prædicatione Apoſtolorum, agitur de Incarnatione, quam prædicaverunt, &c. tabernaculum dicitur caro ejus in qua ſicut in tabernaculo militavit.* Ecce tibi caro Chriſti, corpus Chriſti, datum eſt in Eccleſia, tanquam in ſole fulgentiſſimo, ut ſuæ lucis radiis illuminaret Doctores, ac prædicatores, ac totum mundum, ad intelligenda alta & ſublimia myſteria, & ut Chriſtus tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo, id eſt de ſinu Patris venit in mundum, & exultavit ut Gigas ad currendam viam noſtræ ſalutis.

Pſalm. 18. D. Anſelm. Hugo. *Corpus Chriſti ſol illuminans mundum.*

438. Decantat Pſalmographus. Pſ. 2. n. 12. *Et tunc Reges intelligite, erudimini, qui judicatis terram; ſervite Domino in timore, & exultate ei cum tremore*::: Quorſum tam generoſa mentis perſpicacia? ſubdit; *Apprehendite diſciplinam*: Pro diſciplina Tyroboſius vertit: *Frumentum*: Et ſanè D. Hier. vocem Hebræam diſciplinam triticum ſignificare docet, quaſi ſynonima ſint diſciplina, & triticum, ſeu panis Euchariſticus Ait ergo Regius Vates, ô Reges, & principes, ut intelligatis, & eruditionem habeatis, ad terram judicandam, ac ad ſerviendum Deo in timore, & tremore proindéque apprehendite frumentum & triticum, ut adimpleamini omni intelligentia, & eruditione quoad Deum, & homines; ad Deum venerandum cum timore, & ad homines rectè, ac cum juſtitia judicandos.

Tyroboſ. D. Hieron. *Panis Chriſti illuminat nos tam quoad Deum, quàm quoad homines.*

Divina Sapientia domum eccleſiæ ſibi ædificavit, vinum ſui ſanguinis miſcuit, ſuique corporis menſam propoſuit, & miſit ancillas ſuas, ut parvulos ad tam opulentiſſimum convivium convocarent. *Miſit ancillas ſuas, ut vocarent ad arcem Si quis eſt parvulus veniat ad me; & inſipientibus locuta eſt*: Prov. 9. n. 4. Parvulos cur non potius adultos? Forſitan, quia ad hanc menſam ſolum expectant, qui ſeipſos parvulos, ac minimos reputant. In rem noſtram. Advocantur parvuli, id eſt imperiti, & inſipientes, cum quibus habet ſermonem de hac menſa, ut tanti Sacramenti participatione fiant ſapientes, ac intelligentes, Hugo Card. ait: *Advocantur parvuli ut ſapientes fiant*: Sacra Euchariſtia maximè ignaros illuminat, inſipientes erudit, imperitos inſtruit. Tales ad hoc epulum vocantur, ut illo verum lumen recipiant, veraque intelligentia, ac cognitione imbuantur, ita ut de illo, qui dignè manducat hoc Sacramentum, verè dicatur: *Cibavit illum pane vitæ, & intellectus.* Eccleſiaſt. 15. n. 3. Vide tom. 1. cap. 2. quæſt. 49. n. 371. & q. 52. n. 394. & c. q. 49. n. 430. 439.

Prov. 9. *Euchariſtia illuminat inſipientes, & facit ſapientes.* Hugo. Eccleſ. 15.

QUÆSTIO LVI.

Quare ad magnam cœnam Euchariſticam, non alii vocantur, niſi tantum aves per medium cœlum volantes.

IN præſenti convocat Angelus ad cœnam magnam Dei aves volantes per medium cœlum. 440.
Ait Chriſtus Dominus, Matth. 24. num. 28. *Ubi fuerit corpus, ibi congregabuntur, & aquilæ.* Ubi ponderandum, quinam ſunt, qui congregantur, & ad quem? qui congregantur, ſunt aquilæ, quæ extenſis pennis in altum feruntur ſolem contemplantes; qui tanquam aquilæ, relicta terra in ſublime volant, divinum ſolem juſtitiæ contemplantes; hi conveniunt ad Chriſti corpus. D. Ambroſ. lib. 4. de Sacram. c. 2. ait: *Bonæ aquilæ circa altare, ubi enim corpus, ibi & aquilæ. Forma corporis altare eſt, & corpus Chriſti eſt in Altari; aquilæ verò vos eſtis*: Ad altare corporis Chriſti tanquam ad divinum nidum convolant alites, ut ibi divino pabulo reficiantur, ac inde plumeſcere valeant fideles, ut jam volucres facti evolent in cœlum.

Matth. 24. *Relicta terra conveniunt alites ad Euchariſtiam.* D. Ambroſ.

Quod magis explicat D. Anaſtaſ. Sinaïta in Examer lib. 7. ait. *Hæ ſunt volucres, quæ rapiuntur in nubibus obviam Chriſto, de quibus etiam dicebat, ubi eſt corpus, congregabuntur & aquilæ, quæ ſupplantatorem noſtrum ſerpentem ſuffocarunt.* Quænam ſunt hujuſmodi aquilæ, quæ tam generosè ad Chriſti corpus congregantur, ut à tali cibo, & potu habeant, quod in regeneratione exeant Chriſto, per aëra, quæ nimirum reptantis ſerpentis conterunt 441.

D. Anaſtaſ. *Qui ſerpentis conterunt caput, ad Euchariſtiam conveniunt.*

conterent caput, ut inde aquilinos perpetes volatus hauriant, ut ad Chriſti corpus recipiantur, quo animati obviam prodeant Chriſto in nubibus.

442. Cum Abrahamus rediret victor glorioſus quinque Regum, à Melchiſedech primus benedictionem accepit cum typo ſacræ Euchariſtiæ. Et cur Abrahamus in figura Euchariſt. Sacramenti primus tanta benedictione nobilitatur? Abrahamus ea erat generoſitate præditus, quod cum ei offerret Rex Sodomorum omnes gazas, omniaque aurea devictorum ſpolia omnia contempſit dicens: *Levo manum meam ad Dominum Deum excelſum, &c. Quod à filo ſubtegminis uſque ad corrigiam caligæ, non accipiam, ex omnibus, quæ tua ſunt,* Gen. 14. n. 23. Ecce cur Abrahamus tam illuſtriſſima benedictione primus ditatur? Sanè panis iſte cœleſtis, quem Sacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech offert, illis datur, qui ſciunt antea ſæculi ornamenta contemnere, & ſpoliorum mundialium theſauros deſpicere. Noſter D. Cyrill. Alex in Collect. c. 6. de Abramo & ait: *Et quidem benedixit Melchiſedech, qui erat figura Chriſti ſicut docuit Paulus: & cum nullum accepiſſet ſpolium, pane, & vino eum alit:* Reſpue mundi ſpolia humanas, & mundiales opes, aureaque omnia ornamenta, & de pane, & vino Euchariſtico habebis nutrimentum.

Gen. 14. *Qui terrena dimittit, Euchariſtica benedictione repletur.*

D. Cyrill.

443. Thren. 4. Ait Ierem. Thren. 4. n. 21. *Gaude, & lætare filia Edom, quæ habitas terram, ad te quoque perveniet Calix: inebriaberis, atque nudaberis* non bene conveniunt in humano pectore, mundiales gazæ, & Calix Domini; Vide quod ait, *ad te perveniet calix: inebriaberis, atque nudaberis:* ea tantum corda huic divino calici parantur, quæ ſeſe nudare noverint, & à ſe alienare, ac expellere temporalium bonorum affectum. Ad hoc tendit D. Cypr. ſerm. de Cœna D. dicens: *Vident hæc Sacramenta pauperes ſpiritu, & hoc uno contenti ferculo, omnes mundi hujus delicias aſpernantur: & poſſidentes Chriſtum, aliquam hujuſmodi poſſidere ſupellectilem dedignantur.*

Exue mundana ut implearis Euchariſtia.

D. Cyprian.

444. Luc. 22. Magno myſterio hic Divinus Calix inebrians, & denudans dicitur à Chriſto D. apud Luc. 22 n. 20. *Hic eſt Calix novum teſtamentum in ſanguine meo:* Alta conſideratione eſt expendendum cur hic præclarus Calix dicitur teſtamentum? Per teſtamentum mundialia omnia bona dimittuntur, & ad alios tranſmittuntur. Siquidem, qui Divini calicis cupit virtute adimpleri, de mundialibus bonis teſtamentum faciat, illaque à ſuo affectu penitus arceat, & abjiciat Unde D. Ambr. ſer. 51. ait: *Chriſtianus, qui mundum non poſſidet, hic totum poſſidet Salvatorem.* Vid. ſup in hoc c. q. 17. n. 121 uſq. ad 125.

Ut ad Euchariſtiam accedas terrena dimitte.

QUÆSTIO LVII.

Quare Aves invitantur ad cœnam magnam Agni: juxta aliquorum lectionem?

445. ANgelus in præſenti vocat aves volantes per medium cœlum. *Venite, & congregamini ad cœnam magnam Dei:* Cur autem hæc cœna Euchariſtica dicatur magna, jam dixi to. 4. q. 4. & 5. Magna ſanè dicitur ratione divini epuli appoſiti, ſcilicet corporis & ſanguinis Chriſti, rationeque etiam omnium donorum, quæ in ea communicantur, rationeque etiam ſuæ magnæ amplitudinis; omnes enim excipit ſive magnos, ſive parvos, ſive Dominos, ſive ſervos.

Cœna Euchariſtica magna.

446. Poſt longam moram interpoſitam petitioni Chananææ ait ei Jesus: *Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus; at illa dixit, etiam Domine, nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de menſa Dominorum ſuorum.* Matt. 15. n. 27. Jeſus dicebat, panem filiorum canibus non exhibendum; mulier vero è contra affirmat exhiberi: Etſi Dominus negat panem filiorum dandum canibus, quomodo mulier è contra dandum affirmabat; Mulier divina fide illuſtrata non attendebat ad panem uſualem, cujus ſimilitudinem Dñs propoſuerat, ſed ad Divinum panem cœleſtis menſæ, cujus eſt neminem etiam minimum excludere, nec etiam viliſſimum canem, ſi ad Patrem familias pertineat, & inde fides mulieris mirificè laudatur poſtulata obtinens, dicente Chriſto. *O mulier magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut vis:* D. Ambr. ad c. 16 D. Luc. & ait. *Agnovit Chananæa illa myſterium, cui dicitur: Nemo tollit panem filiorum & mittit canibus. Agnovit hunc panem non panem eſſe qui videtur, ſed illum, quo intelligitur, & ideo reſpondit: Utique Domine, nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de menſa Dominorum ſuorum:* Ubi mulier intellexit ſuperſubſtantialem panem; ſtatim agnovit illum non pro filiis tantum, ſed & pro ſervis, & catellis familiæ debere dividi.

Matth. 15. *Menſa Euchariſtica filios, & ſervos excipit.*

D. Ambroſ.

447. Tamen principaliter quæſtio inquirit; Quod verba Angeli: *Venite ad cœnam magnam Dei.* Aliqui codices habent *Venite ad cœnam magnam Agni*; Nam de hac cœna loquitur ſuprà Angelus verſ. 9. *Qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati ſunt.* Quo poſito maximè eſt expendendum, quomodo ipſa cœna dicatur magna, & tamen Chriſtus D. Deus omnipotens, & infinitus dicatur Agnus, qui ex ſuo ſignificato formali, videtur denotare parvulum humilem, ac mitem. Text. loquitur de cœna Euchariſtica, quæ ut tam magna, excelſa, ac ſublimis à nobis veneranda eſt, ut ipſemet Chriſtus verus Deus immenſus pro tanta æſtimatione hujus ſui Sacramenti, dicitur tunc agnus, parvulus, mitis, & humilis

Apoc. 19. *Chriſtus non ſibi ſed ſuæ cœna nomen magni imponit.*

448. Veniunt Magi Jeroſolymam, & quærunt. *Ubi eſt, qui natus eſt Rex Judæorum;* Poſtea vero dirigunt viam ſuam in Bethleem; *Et intrantes domum invenerunt puerum cum Maria matre ejus.* Matth. n. 12. ſeu ut alii legunt; *Invenerunt puerulum:* In Jeroſolymis Chriſtus dicitur Rex in Bethleem puer, ſeu puerulus. Jeruſalem ſignificat cœleſtem beatitudinem; at vero Bethleem domus panis interpretatur; etſi Chriſtus D. ob ſui magnificentiam ſe regem oſtentat in cœleſti curia, tamen in domo panis ad indicandam celſitudinem tanti Sacramenti, ſe puerum, ac puerulum manifeſtat, & declarat: ſimilem ponderationem conſideravit ad illud Luc 14. *Homo quidam fecit cœnam magnam:* de quo vide tom. 4. in Evang. cap. 24. q. 2. num. 13. 14. 15.

Matth. 2. *Chriſtus in Beatitudine dicitur Rex; in domo panis Puer.*

Luc. 14.

QUÆSTIO LVIII.

Quare, qui congregantur ad cœnam magnam Dei, invitantur ad comedendas carnes Regum?

449. CLamat Angelus ad aves cœli: *Venite, & congregamini ad cœnam magnam Dei, ut manducetis carnes Regum:* Quos ad cœnam magnam Dei, ſcilicet Euchariſticam invitat: Non aliud epulum offert, niſi carnes Regum; qui enim hac divina menſa ſunt participes, Reges efficiuntur. Ad hoc ſpectat D. Proſper. 2. de Promiſſio. cap. 34. & ait. *In ſuis interfectoribus ſa-*

Ab Euchariſtia regia dignitas.

D. Proſper.

crum eis ſanguinem propinavit bibendum, quo regiam ſuſciperent dignitatem.

450. Maximè ponderat D. Chryſoſt. verba conſecrationis Calicis. *Hic eſt cálix novum teſtamentum*
Luc. 22. *in ſanguine meo.* Luc. 22. num. 20. Cur hic calix novum dicitur teſtamentum? Teſtator delegat per ſuum teſtamentum ſua bona ſuamque dignitatem in hæredes: Chriſtus hujus teſtamenti conditor, verus Filius Dei, indeque ſupereminens altiſſima nobilitate, omnium verus Rex, ac Dominus, per ſuum teſtamentum nos conſtituit
Galat. 3. ſuî hæredes. Sic ait Paulus ad Gal. 3. n. 29. *Si autem Chriſti ſecundum promiſſionem hæredes.* Proindeque ut ſui hæredes nos conſtituit filios Dei adoptivos, tantaque nobilitate conſpicuos, ac
Rom. 8. cum ipſo cohæredes regni cœlorum. Rom. 8. n.
Chriſtus per teſtamentum conſtituit ſuos, Reges. 17. indeque præclariſſima regali dignitate, ac ſtola condecóratos D. Chryſoſt. hom. 45. in Ioan.
D. Chryſ. ait: *Hic ſanguis operatur in nobis imaginem regiam, nobilitatem animæ, non permittit marceſcere*; & poſt pauca ſubdit: *Hic ſanguis effuſus lavit orbem & adibile facit cælum, hujus participes ſanguinis ſunt ſuperni virtutibus amicti, regio pallio, ſed nihil dixi, imò ipſum induti ſunt Regem.*

451. In ultima cœna ait Chriſtus D. ſuis Apoſtolis, *Ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi Pater meus regnum, ut edatis, & bibatis ſuper menſam*
Luc. 22. *meam in regno meo.* Luc. 22. n. 29. Ait Chriſtus,
Menſa Euchariſtica Reges creat. quod ſuis diſcipulis diſponit regnum, & quodnam Regnum eſt hoc? Ipſe Dominus explicat: *Ut edatis & bibatis ſuper menſam meam.* Qui manducat corpus Chriſti, & bibit ſanguinem, ibi jam obti-
Euſeb. net, & poſſidet præclariſſimum Regnum: Euſeb. Emiſſenus ibi, & ait, *Sic inquit, ego diſpono vobis, & Eccleſiæ Regnum trado ſicut & Pater meus mihi illud diſpoſuit, ut mea vice illud regatis, & ſuper menſam meam edatis panem verum, qui de cælo deſcendit, & bibatis calicem novi teſtamenti.*

452. Victori revertenti Abrahamo occurrit *Mel-*
Geneſ. 14. *chiſedech Rex Salem proferens panem, & vinum; erat enim Sacerdos Dei Altiſſimi.* Gen. 14. n. 18. Hic primum offertur ſacrificium panis, & vini in figuram Euchariſtici Sacramenti, & à Melchiſedech offertur, qui ſine patre, & matre typum Chriſti D gerebat, qui nec in cœlo matrem, nec in terra Pa-
D. Auguſt. trem habuit. D. Aug. lib. 16. de Civit. c. 22. ait. *Ibi primum apparuit ſacrificium, quod nunc à Chriſtianis offertur Deo toto orbe terrarum, impletumque eſt illud, quod longè poſt hoc factum, per prophetam dicitur*
Ab Euchariſtia regia dignitas. *ad Chriſtum, qui fuerat venturus in carnem, Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.* In hoc ergo primo ſacrificio panis, & vini, quod à Melchiſedech offertur: non ſolum ipſe dicitur Sacerdos, quod erat maximè ad rē, ſed etiam Rex: *Rex Salem*: Ad quid notatur hîc ejus regnum? Cum introducatur offerens panem, & vinum, Euchariſticum Sacramentum adumbrans, inde convenienter Rex dicitur, quia hoc admirabile ſacrificium reges, ac principes creat, & conſtituit.
Iſai. 21. Ait Iſai. 21. n. 5. *Pone menſam, ſurgite Principes*; qui ſedet ad hanc menſam, quamvis accedat ut homo particularis, ſurgit Princeps & magnus.

453. Benedicens Iacob filios ſuos, Judæ dat in bene-
Geneſ. 49. dictionem, ut in figura perfruatur Euchariſtico Chriſti ſanguine, dicens: Gen. 49. n. 11. *Lavabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine uvæ pallium ſuum*: Ubi abſque dubio in Juda Chriſtum deſignavit, ex cujus tribu genus traxit, per ſtolam, & pallium corpus Chriſti vivum, & per ſanguinem uvæ Sa-
Tertull. cramentum Euchariſtiæ ſignificans, ut deſumitur ex Tertul. lib. 3. contra Marci. & ait: *Multo manifeſtius Geneſis in benedictione Juda, ex cujus tribu carnis ſenſus Chriſti proceſſurus, jam tunc Chriſtum in Juda delineabat: lavabit, inquit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine uvæ amictum ſuum: ſtolam & amictum carnem demonſtrans, & vinum ſanguinem, & nunc ſanguinem ſuum, in vino conſecravit, qui tunc vinum in ſanguine figuravit*: Idem etiam do-
Gaudentius. cet Gaudentius Brixianus Epiſc. tract 1. ſed cur tam inſigniter datur Judæ, ut Sacramento ſangui-
Verum regnum ab Euchariſtia. nis Chriſti condecoretur? Judas valde peculiariter inauguratur Rex: *Non auferetur ſceptrum de Juda, & Dux de fœmore ejus.* Ibid. n. 10. Cùm ergo ei in benedictione detur Regnum, datur ei & etiam Euchariſticum Sacramentum, quod verè Reges conſtituit, & ſine quo nec Regnum s nec ſceptrum habetur, ac poſſidetur. Vide tom. 1. in Apoc c. 1 q. 22. n. 166. 167. & tom. 3. in Evang. cap 35. q. 18. n. 124. 125. 126. 127. 128.

Quæstio LIX.

Quare qui convocantur ad cœnam magnam Dei, eis apponuntur carnes fortium?

Clamat Angelus ad aves cœli: *Congregamini ad cœnam magnam Dei, ut comedatis carnes Regum, carnes fortium.* Qui de divino Euchariſtico epulo participat eximium robur, ac magnam 454.
fortitudinem haurit Ait Michæas de Chriſto D. Michæ. 5.
c. 5. *Et tu Bethleem Ephrata parvulus es in millibus Juda, ex te mihi egredietur, qui ſit dominator in Iſraël, & egreſſus ejus ab initio à diebus æternitatis, & ſtabit & paſcet in fortitudine Domini, & in ſublimitate nominis Domini Dei ſui.* Ibid. n. 4. Pronuntiat Propheta quod Dominus natus in Betheleem populum ſuum, *Paſcet in fortitudine.* Impropria ſanè videtur locutio, & à re ipſa valde aliena, propriùs videbatur dicendum; *Paſcet*, abundanter, opiparè, lautè, ac delicatè Quis unquam in fortitudine paſcit, & non potius, in multa largitate, beneficentia, aut opulentia, Paratur convivium in Betheleem, hoc eſt. *In domo panis Euchariſtici.* Indè perbellè dicitur: *Paſcere in fortitudine Domini.* Si hoc Divinum pabulum Domus panis Euchariſtici ſuos convivas adipat, ſaginat, & ro- *A menſa*
borat, ut non quamlibet fortitudinem, ſed ipſius *Euchariſtica*
Domini fortitudinem videantur haurire; unde *paſcitur homo in forti-*
valde opportunè dixit ſapientiſſimus ille Magnes *tudine.*
ad Theaſtenem: *Qui edit hanc carnem, ad incremen-* Magnes.
tum virium Divinarum venit.

Cum Iſraël maximè premeretur ſub capitivitate 455.
Madian, & quadam die in area purgaret frumenta Gedeon; *Apparet ei Angelus Domini, aitq; ei: Dominus tecum virorum fortiſſime*: Judic. 6. n. 12. ſtatimque Angelus addit: *Vade in hac fortitudine tua, &* Jud. 6.
liberabis Iſraël de manu Madian. Ibid. n. 14. maximè conſideranda eſt, quænam fuerit hæc tanta fortitudo Gedeonis, ut dicatur robuſtiſſimus: *Vi-* Jud. 6.
rorum fortiſſime: Quod non dicitur de Samſon; qui tot virtutis monumenta dedit, ut portas civitatis in montem deferret, & leonem interfecit; ſicut & David leonem, & urſum: & tamen neuter dicitur fortiſſimus, cum hucuſque de Gedeon nullum ſuæ vitutis legatur facinus? Nota quod eum *Ab umbra*
reperit Angelus eique loquitur: *Cùm excuteret Euchariſtia*
atque purgaret frumenta in torculari: In torculari, *magna fortitudo.*
ſignificabatur area frumenti Euchariſtici, ex cujus præſentia tantum robur participavit, ut fortiſſimus fuerit ſuper validiſſimos hoſtes, qui

Leonemi

Leonem, & Urſum interfecerunt, qua ſua fortitudine populum ſuum liberavit, hoſteſque ſuos deſtruxit, ac profligavit. Notat Caiet. *Angelus non dixit: Vade in fortitudine tua, ſed adjungit pronomen iſta.* Ad inſinuandam fortitudinem, quam ex frumento in arca hauriebat & in præſenti erat. Caiet.

456. Venit David in Nobe ad Achimelech Sacerdotem, & ait ei David: *Nunc ergo ſi quid habes in manum, vel quinque panes da mihi*, 1. Reg. 21. n. 3. Et poſt acceptum panem ſanctificatum, ait ei iterum David: *Si habes hic ad manum haſtam, vel gladium, quia gladium meum, & arma mea non tuli mecum*, &c. ibid n. 8. Et cur cùm petebat panem, non ſimul petebat arma? Utriſque enim tunc egebat; ſed prius de ſancto pane reficit; & poſt hæc arma petit, ut denotaretur quod parum valent arma, niſi adſit Divinus panis protegens; Et ut arma erant robuſtorum, non poterat David robur habere ad aliquid benè agendum, niſi ſacro pane ac cibo refectus, à quo tantum robur accipit, ut nihil prius cogitet, quàm arma ad illuſtria facta peragenda Theodoret. q. 51. & ait: *Propter viam propoſitam neceſſariò erat particeps ſacri alimenti, ut ab eo roboratus, quæ ſunt ei propoſita rectè ageret.*

1. Reg. 21. *Arma noſtra à ſacro pane habent vim & robur.* Theodor.

457. Ait Paulus ad Epheſ. 6. n. 11. *Induite vos armaturam Dei.* Alii legunt & communiter: *Induite vos omnia arma Dei, ut poſſitis ſtare contra verſutias Diaboli.* Et quis eſt homo qui poſſit omnia Dei arma induere? Deus infinitus eſt, ſic & neceſſe eſt, quod ejus arma ſint infinita; In quo ergo indumento, vel in qua veſte, poterit quis tot Dei arma habere? ſanè in nullo alio indumento, niſi cœli pane, quo homo munitur, ac veſtitur, ut ait D. Chryſoſt. ſupra datus hom 45. in Joan. Quod hoc cœleſti pane, *Ipſum induti ſunt regem.* D. Hieron. ibi ait: Manifeſtiſſimè comprobatur, omnia Dei arma; quibus nunc indui jubemur, *Intelligi ſalvatorem, ut unum, ac idē ſit, dix iſſe, induite vos omnia arma Dei, quaſi dixerit, induite Dominum Jeſum Chriſtum.*

Epheſ. 6. *A Chriſto omnia habemus arma.* D. Chryſoſt. D. Hieron.

458. Crede mihi in cœleſti cibo omne robur, ſine illo fieri nequit, ut aliquid fortitudinis habeas; Clamat David Pſal. 101. n. 5. *Percuſſus ſum ut fœnum, & aruit cor meum, quia oblitus ſum comedere panem meum.* Arabicus legit.: *Debilitatus ſum ſicut herba.* Malveda *Et ſiccatum eſt cor meum.* Unde David ſic debilitatus ac extenuatus, & contritus eſt, ut omnis virtus cordis ejus omninò exſiccata ſit: *Oblitus ſum comedere panem meum.* Abſtinentia cœleſtis pabuli tantam infirmitatem, ac virium debilitatem generavit. D. Auguſtinus ibi ait: *Merito percuſſum eſt ſicut fœnum, & aruit cor ejus, quoniam oblitus eſt manducare panem ſuum, oblitus manducare panem, bibit venenum.* Eo ipſo quod obliviſcaris manducare cœleſtem panem, ſtatim ad te omnia venena volant, quæ omnes vires tuas conſumunt, ut ſtatim pereas. Vide tom. 1. cap. 2. quæſt. 40. num. 375.

Pſalm. 101. Arabic. Malveda. *Sine cœleſti pabulo pereant vires.*

Apoc. 19. n. 19. Et vidit beſtiam, & reges terræ, & exercitus eorum congregatos ad faciendum prælium cum illo qui ſedebat in equo, & cum exercitu ejus.

Num. 20. Et apprehenſa eſt beſtia, & cum ea Pſeudopropheta qui fecit ſigna coram ipſo, quibus ſeduxit eos, qui acceperunt characterem beſtiæ, & qui adoraverunt imaginem ejus; Vivi miſſi ſunt hi duo in ſtagnum ignis ardentis ſulphure.

Num. 21. Et cæteri occiſi ſunt in gladio ſedentis ſuper equum, qui procedit de ore ipſius; & aves ſaturatæ ſunt de carnibus eorum.

VERSIONES.

Syrus. n. 19. Vidi illud animal dentis.

Æthiop. Et tunc venerunt iſta beſtia; & Reges terræ, ut oppugnarent illum.

Syrus. n. 20. Et captum eſt illud animal dentis & ille Propheta falſus, &c. in ſtagnum ignis ardentis ſulphure.

Arabicus. Porrò aſpexi, &c. Et qui edebat miracula coram illo, &c. hi duo projecti fuerunt in ſtagnum vivi ſimul.

S. Proſper. Venit Angelus & apprehendit draconem, & beſtiam, & cum eo Pſeudoprophetas, qui fecerunt ſigna, quibus ſignis, &c. Et qui adoraverunt ſcriptionem ejus, & cruciabuntur illic in ſæcula ſæculorum.

Primaſ. Stagnum ignis ardentis igne, & ſulphure.

Arabic. n. 21. Reliqui ſodales eorum, &c. gladio ejus, qui ſedebat ſuper equum album, qui prodibat ex ore ejus: gladius acutus erat, & ii, qui cum illo erant.

Syriacus. Gladio, qui exit de ore ejus.

EXPOSITIO. XIII.

Et vidi beſtiam: ſcilicet Antichriſtum, ut diximus ſuprà cap. 13. num. 1. *Et Reges terræ.* Ribeira ait quod ſunt ſeptem, qui Antichriſtum ſequuntur; Cornelius verò ait, quod ſunt decem Reges, de quibus agitur ſuprà cap. 17. in fine. Verius tamen exiſtimo, quod plurimi erunt, utpote ferè omnes totius orbis, qui congregabuntur, ad faciendum prælium cum Domino Jesu, ac Sanctis ejus; nam in Armagedon conveniunt ad conſtituendum Antichriſtum terræ numen ac ſupremum principem, ac ad abolendam omnem Chriſti memoriam, omnémque illius Religionem: *Ad faciendum prælium cum illo qui ſed. bat in equo:* ſcilicet cum Chriſto D. intendendo uſurpare ejus divinitatem, extinguere ejus nomen, ac Religionem. Et addit Haymo: *Faciunt bellum contra Chriſtum, & ejus fideles blaſphemiis, & opprobriis, & miraculis ſcilicet falſis pugnantes.* 459

Ribeira. Cornel. *Bellum Antichriſti.* Aymo.

Et cum exercitu ejus: Scilicet Chriſti D. Nota quod 460.

Iuſtorum unitas; iniquorū multa diviſio. quod Reges dicuntur habere exercitus: *Exercitus eorum congregatos.* At Chriſtus D. dicitur habere exercitum in ſingulari, cùm conſtet ex Angelis & hominibus, quia iniqui maximè inter ſe ſunt diviſi voluntate, affectu, vitiis, & peccatis; Juſti verò maximè adunati voluntate, conformitate, ac Andr. Cæſ. charitate in Chriſto. Andr. Cæſ. *Qui ſub diabolo ſtipendia faciunt illos multitudinis numero effert; propter diverſas peccandi formas, multiplicémque peccandi. ſententiam, & voluntatem: Cùm tamen Angelicarum virtutum, hominúmque Angelorum puritatem æmulantium, minimámque partem exæquent, & eos, qui Chriſtum ſequuntur ſingulari numero exercitum vocat, propter ſingularem voluntatum conſenſionem, ſententiaque Dei veri gratæ conjunctionem.*

461. *Et apprehenſa eſt beſtia*: ſcilicet Antichriſtus, de quo c.13.n.1. *Et cum ea Pſeudopropheta*: Inſignis ſcilicet impoſtor, ſeu ille Antichriſti præcurſor, de quo c.13.n.1. *Qui fecit ſigna coram illa.* Beſtia ſcilicet Antichriſto, ut dicitur c.13.n.13. Et benè di- Apoc.13. citur: *Apprenſa eſt beſtia.* Optima eſt metaphora à præliis petita, ut ex aliis obſervat Ferrar. nam Ferrar. in præliis quidam occiduntur, alii verò vivi capiuntur, Antichriſtus, & ejus Pſeudoprophetæ vivi capiuntur, ut mittantur in infernum, Reges, & eorum exercitus gladio occiduntur, de quo verſ. ſeq. *Optima metaphora.* *Vivi miſi ſunt hi duo*: ſcilicet Antichriſtus, & Pſeudopropheta, repentè aperiente terra os ſuum illos vivos deglutiet, ut videantur vivi deſcendere ad inferos, cùm tamen inter viſcera terræ morientur, de quo quæſt. ſeq. *In ſtagnum ignis ardentis ſulphure*: Id eſt ignis ſulphurei, qui ardentior eſt igne ſimplici intolerabilior eſt.

462. *Et cæteri* exercitus Antichriſtianorum, *occiſi ſunt gladio*: Id eſt juſſu, ac imperio Chriſti. *Et omnes aves ſaturatæ ſunt de carnibus eorum.* Hoc dicitur ad explicandam multitudinem interfectorum; nam cùm multa cadavera jacent in campo, comeduntur ab avibus, ut fieri ſolet: Si verò moraliter, per aves intelliguntur dæmones, ait Anſbertus, quod hominum damnatione, ac perditione, eorum malum deſiderium ſatiatur: ſi verò aves cœleſtes intelligantur, dicuntur damnatorum carnibus ſaturari, quia ipſis valdè jucundum conſpicere tormen- Anſbert. ta, quæ evaſerunt. Anſbertus *Internæ contemplationis dulcedine ſatiantur electi, quæ reproborum tormenta exterius conſpiciunt, quæ divina miſericordia evaſerunt.* Tunc etiam cœlites mira voluptate afficientur ob adimpletam divinam juſtitiam, ac ob conformitatem cum divina voluntate.

Quæstio. LX.

De horribili, ac tremendo Antichriſti interitu, ac perditione.

463. Apoc.16. IN campo Armagedon Apoc. 16.n.16. convenient Reges terræ cum ſuis exercitibus, ad glorificandum Antichriſtum tanquam Deum, jurabuntque promittentes illi perpetuum cultum, & ſimul facientes bellum contra Chriſtum verum Dei filium, promittentque omnem ſe deleturos Chriſtianitatem, & Chriſti fideles perempturos, multáſque blaſphemias evoment in Chriſtum, ac Sanctos ejus. Tunc faciet Chriſtus D. verus filius Dei oſtentationem ſuæ juſtitiæ, & Antichriſtus, ejúſque Pſeudoprophetæ vivi mittentur in ſtagnum ignis ardentis. In quo eſt magna quæſtio; An vivi cum corpore ſuo pervenient ad locum damnatorum; an in via morientur, ibique corpora remanebunt, eorúmque animæ deſcendent in Gehennam? *Difficultas quæſtionis.*

Prima ſententia affirmat, quod hi duo ob ſua magna, & execranda crimina, vivi cum corporibus ſuis rapientur à dæmonibus, & ſic vivi demergentur in infernum, ut Dathan, & Abiron, de quibus dicitur Num.16 n.33. *Deſcenderunt vivi in infernum.* Ita tenent D. Epiph. in Anachoreto, & hic Andr. Cæſ. & multos pro hac ſententia citat Delrius ad illa verba Pſalm. 54. *Deſcendunt in infernum viventes.* P 2 Adagior. Adagio 69 Si verò illis objiciatur illud Pauli 2. Theſſal. 2. verſ 8. de Antichriſto loquens, ait: *Quem Dominus Jeſus interfecit ſpiritu oris ſui.* Reſpondet Andr. Cæſ. Rapi de terra viventium, & tradi gehennæ ignis, ipſumque ſpoliari ſua tyrannide, & potentia, erit mors ejus, & interfectio: pro hac ſententia fortiter pugnat Lahay, & eſt probabilis. 464. Num.16. D. Epiph. Andræas. Delrius. Pſal.54. 2. Theſſ.2. Lahay.

Secunda ſententia, & probabilior eſt, quod Antichriſtus, & ejus Pſeudopropheta juſſu Chriſti D. arripientur vivi à dæmonibus in tartara, & aperiens terra os ſuum illos devorabit, & continuo terra ſe concludente, in via mortui erunt, ibique corpora remanebunt, animabus in infernum deſcendentibus. Ita hic Panno D. Tho Et de Dathan & Abiron ad cit. Num. locum ib. n 13 idem docent Lyr. Abul. Hugo, Dion. Lorin & alii multi. 465. *Verior ſententia.* Pannon. D. Thom. Lyranus. Abulenſ. Hugo.

Ratio eſt, quia univerſalis lex mortis in omnes lata eſt, ut dicitur Hebr. 9.n.27. *Statutum eſt hominibus ſemel mori*, à qua lege nemo eſt eximendus, niſi fortiter aliquid aliud cogat. At in præſenti nos cogit ut dicamus Antichriſtum moriturum, Apoſtolo teſtante. *Quem interficiet Dominus Jeſus ſpiritu oris ſui.* Secundò: lex reſurrectionis omnibus mortalibus ſtatuta eſt, 1. Cor. 15.n.51. *Omnes quidem reſurgemus.* Ergo hi duo aliquando reſurgent, ergo mortui ſunt, & non vivi; alioquin eorum corpora immortalia erunt in inferno, nec reſurgent in die judicii. Tertiò, de Dathan, & Abiron citato Numerorum loco: *Deſcenderunt vivi in infernum.* Et tamen benè colligitur ex text. quod ipſi mortui ſunt; nam de eis dixit Moyſes ad populum: *Si conſueta hominum morte interierint*; *non miſit me Dominus* Ibid. num.29. Ergo hi morte non conſueta, ſed nova, & inſolita interierunt, & in præſenti de Antichriſto, ac ejus Pſeudopropheta; *Hi duo vivi miſſi ſunt in ſtagnum ignis.* Ait text. quod ſcilicet miſſi ſunt, & non ait, quod vivi pervenerunt in ſtagnum; ac proinde in via morientur. Et ſtat firma lex. *omnes morimur, & quaſi aqua dilabimur.* 2. Reg. 14.n 14. 466. Hebr. 9. 1. Cor. 15. Numer.16. 2. Reg.14.

Ex his fit manifeſtum aliquibus, ac maximè Eccleſiæ perſecutoribus adhuc viventibus, illorum damnationis pœnas incipere; & ut ad Hereſiarchas, & Apoſtatas veniamus, Manichæus à Rege Perſarum vivus excoriatus eſt, ut teſtatur Epiphanius hæreſ. 66. Arius in receſſu crepuit, & ſimul cum excrementis omnia inteſtina, ac animam effudit, ut ſcribit Athanaſ. orat. 1. contra Arianos, Ruffin. lib. 10. hiſtor. c.13. Julianus Apoſtata divinitus occiſus eſt, & à terra aperta abſorptus, ut refert Greg Nazianz orat. in Athanaſ. circa fin. Lingua Neſtorii à vermibus exeſa eſt, & totum corpus tale computruit, ut habet Evagrius lib. 1. hiſt. c.7. Lutherus cùm lætus opiparè cœnaſſet ſanus nocte repentè mortuus eſt, corvorum turba ejus funus eſt comitata, horribiles dæmonum voces auditæ ſunt, ut ſcribit Boſius de ſignis Eccleſiæ. 467. *Infelix exitus perſecutorum Eccleſiæ.* D. Epiphan. D. Athanſ. Ruffin. D Nazian. Evagrius. Boſius. Tilman.

Bredemb. Tilman. Bredembach. lib. 7. ſacr. collat. c. 38. Ioan. Calvinus fœtidiſſimo, & purulentiſſimo ulcere nato circa verenda, à vermibus corroſus expiravit, ut Antioch. & Herodes. Ita Bolſecus in vita Calvini, & Hieron. Belſecus in ejus vita addit, eum dæmonibus invocatis blaſphemantem obiiſſe. Plura de hac re conſule Theatrum vitæ humanæ tom. 3. verb. Eccleſia, ſub titulo infelix exitus perſecutorum Eccleſiæ.

Bolſecus. Belſecus. Theatrum.

468. Et quia omnium impiorum caput eſt Antichriſtus ad ipſum redeamus, quod eſt noſtrum inſtitutum, qui erit omnium peſſimorum peſſimus; inde duriſſima morte ſuper omnes peribit. ac proinde, ut ait Malved. lib. 13. de Antichriſto, cap 7. quantum colligitur in Scriptura & Patribus, Chriſtus D. deſcendet in aëra, corporea, ac fulgentiſſima ſpecie conſpicuus multis Angelorum agminibus cunctis, tunc imperaturus Michaëli Archangelo Eccleſiæ tutelari, ac præſidi, ut Antichriſtum interficiat. Tunc Michaël ingenti terræ motu, horrendo tonitru, ac fragore, acerrimiſque fulminibus, filium perditionis interficiet, & terrifico turbine involutum, vivum deglutiendum, ac devorandum tradet terræ, & ingenti impetu detrudendus, ac demergendus eſt in infernum ardentem igne, & ſulphure, quod maximè colligitur ex Paulo 2. Theſſ. 2. n. 8. *Quem Dominus Jeſus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione adventus ſui.* Gloſſa Græca: *Quem Dominus conſumet, conficiet ſpiritu oris ſui, & abolebit claritate, vel apparitione Adventus ſui.* D. Auguſt. Ambroſiaſter, *deſtruet illuminatione præſentiæ ſuæ.* D. Hier. quæſt. 11. ad Algariam ait: *Quomodo tenebræ fugantur adventu Solis: ſic illuſtratione Adventus ſui Antichriſtum Dominus deſtruet, atque delebit.* Similiter D. Chryſ. Theoph. Oecum. Alb. Mag & alii.

Malveda. *Interitus Antichriſti.* 2. Theſſ. 2. Gloſſa. D. Auguſt. D. Hieron. D. Chryſ. Theoph.

469. Duo deinde hîc inquiruntur Primum: tempus Regni Antichriſti. Secundum: locus mortis illius. Ad primum, certum eſt Antichriſtum regnaturum tribus annis cum dimidio, ut dicitur Apocal. 11. num 2. *Civitatem ſanctam calcabunt menſibus quadraginta duobus* Et Apoc. 13. n. 5. *Data eſt ei,* ſcilicet Beſtiæ, ſeu Antichriſto, *poteſtas facere menſes quadraginta duos.* Et Daniel. cap. 12. n. 11. Et clarum eſt quadraginta duos menſes, tres annos & dimidium conficere.

Antichriſtus regnabit tribus annis cũ dimidio. Apoc. 11. Apoc. 13.

470. De loco mortis ejus ait Haymo in c. 11. Iſaiæ. *Occidetur Antichriſtus, ſicut Doctores tradunt, in monte Oliveti in Papilone, ac ſolio ſuo, in illo loco, contra quem cœlos Dominus aſcendit.* Sed hoc verum eſſe non poteſt, niſi dicamus montem Oliveti eſſe Armagedon, ubi occidendus eſt Antichriſtus, ut dicitur ſuprà, c. 16. n. 16. de quo ibi dixi quæſt. 25.

Locus mortis Antichriſti. Aymo.

QUÆSTIO LXI.

Quare infernus dicitur ſtagnum ignis ardentis ſulphure?

471. DE Inferno loquens Iſai. 30 n. 33. *Nutrimento ejus ignis, & ligna multa flatus Domini, ſicut torrens ſulphuris ſuccendens eam:* Ubi *ligna multa flatus Domini:* flatus, id eſt juſſio, ſeu imperium Domini, eſt veluti ligna ad ſuſtentandum ignem? Ubi lignum metaphoricè ſumitur, ſic & ſulphur metaphoricè ſumendum eſſe, eſt multorum opinio.

Iſai. 30.

472. Tamen cùm Scriptura valdè frequenter faciat mentionem de ſulphure in inferno, nam præter hunc locum habetur etiam in hac Apoc. cap. 14. num. 10 *Et cruciabitur igne & ſulphure in conſpectu Angelorum,* cap. 20 num. 9. *Diabolus qui ſeducebat eos miſſus eſt in ſtagnum ignis, & ſulphuris.* Et cap. 21. num. 8. *Erit in ſtagno ardente igne & ſulphure.* Cùm ergo tam conſtanter Scriptura ibi ponat ſulphur, negandum non videtur eſſe ibi, ut fatentur Abulenſ cap. 15. quæſt. 560. & hic Ribeira, Ferrar. & alii: Ergo ſicut ignis non eſt metaphoricus in inferno, nec etiam ſulphur, quod maximè inſervit, ut ardore, & putore excruciet, ipſoque ignis obſcurus, ac niger redditur, qualis eſt gehennæ; ergo non tam ibi eſt ſulphur, ut nutriat ignem, quàm ut ſit cum igne inſtrumentum pœnæ, & tam ignis quàm ſulphur conſervantur à Deo perpetuò.

Apoc. 14. Apoc. 20. Abulenſ. Ribeira. Ferrar.

473. Dicuntur ergo hi duo ſcilicet Antichriſtus, & ejus Pſeudopropheta mitti in ſtagnum ignis ardentis ſulphure, id eſt ignis ſulphurei, ut gravitas tormentorum eorum exprimatur. Ansbert. *Terribiliter locus ſupplicii ſtagnum ignis, & ſulphuris eſſe perhibetur; ſtagnum, quia demergit; ignis autem quia exurit; ſulphur verò, quia quos demergit, exurit, ſimul & continuis fœtoribus replet.* Non dicuntur hi mitti in infernum, ſeu in ſtagnum aquarum, ſed igneum, & ſulphureum; quia hi tanquam ſuperbi, valdè depreſſi demergunt in profundum ſtagnum, ut avari igne cremantur, ut libidinoſi fœtore premuntur Reginaldus in ſpeculo finalis Retribu, cap 5 de pœna quinta inferni, & ait: *In ſtagno, quod eſt profundum, intelligitur pœna reſpondens culpæ ſuperbiæ, in igne pœna reſpondens avaritiæ, in ſulphure pœna reſpondens luxuriæ.* Ferè idem habet Ansbertus.

Ansbert. *Pœna in inferno culpæ reſpondet.* Reginaldus.

474. Secundò: non dicuntur hi duo miſſi in flumen ignis & ſulphuris ſed in ſtagnum, quia aquæ fluminis, ac ſtagni maximè differunt; Nam priores fluunt, poſteriores autem quaſi immobiles permanent. Albert. Magn. ait: *Quia tormentum inferni ſtabile & immobile eſt, ut ſtagnũ plenum ardore, & fœtore.* Alenſis *Vocatur pœna æterna ſtagnum, quoniam ſicut aqua ſtagni ſemper eſt immobilis, ſic pœna inferni nunquam fluit, nec tranſit.*

Tormentum inferni ſtabile, & immobile. Albertus. Alenſis.

475. Tertiò: dicuntur hi duo miſſi in ſtagnum ignis ardentis ſulphuris, ut intelligatur in eos omni pœnarum acerbitas diffuſa; nam per ſtagnum denotatur quædam profunda in pœnis ſubmerſio per totam æternitatem cum igne ardenti voraci, ac profundo & atra obſcuritate, cumque terribili fœtore, quæ omnia in ſulphure exprimuntur. Et dicitur in textu: *Apprehenſa eſt beſtia & cum ea Pſeudopropheta;* Et à quonam eſt apprehenſa nempe à Dei manu, quæ eſt graviſſima, ad omnes ſtrages, ac vexationes inferendas.

Sola Dei manus timenda, quæ valet inferre magnam cladem.

476. Hoc optimè noverat crudeliſſimus carnifex, cùm circa tentationes Jobi ſic ad Deum loquitur cap 1. num. 11. *Extende paulùlum manum tuam, & tange cuncta quæ poſſidet.* Ad Jobi vexationes non propriis fidit manibus, ſed à Deo petit, ut ſuis vexationibus eum comprimat, ac ſi Dæmon manus ſuas cognoſcat infirmas, ſed ſolùm Dei manus validas Didymus in catena Græca: *Vide quam ſimulatè, non dicit, mihi permitte, ſed tu facito, imbecillitatis enim ſuæ probè ſibi conſcius eſt.* Ubi omnipotentis Dei fortiſſima vis non intervenit, omnia ſunt debilia: *Sagittæ parvulorum factæ ſunt plagæ eorum:* Creata enim ira magna non eſt & inde Deus non manui ſuæ, ſed dæmonum manibus, committit probationem juſti viri, cum Diabolo

Job. 1. Didymus. *Omnis creata poteſtas exigua, ſola divina validiſſima ad omnia perdendum.*

Ioa.1. D.Chryſoſt.

Diabolo ait Job.1.n.12. *Ecce univerſa, quæ habet in manu tua ſunt.* Quid eſt in manu tua? D.Chryſoſt. in Cate. *In manu tua, inquit puſilla.*

Ioël.1.

477. Numerans Deus Judæorum plagas per Nabuchodonoſ. per Antiochum, & per Romanos venturas, ait per Joël. 1.n.4. *Reſiduum erucæ comedit locuſta; reſiduum locuſtæ comedit bruchus; & reſiduum bruchi comedit rubigo.* Ecce quibus comparat duras Judæorum carnificinas dum à Nabuchodonoſor miſerè capiunt, ab Antiocho laniantur, ab Epihane trucidantur, & à Romanis perduntur. Locuſtæne ſunt Babylonicæ fornaces? Erucane eſt crudeliſſimus Antiochus? Bruchus immanis Epiphanes dici poteſt? Rubigo eſt ferus exercitus Romanorum? Cur non potius dicuntur ferociſſimi leones, pardi, tigrides, vel alia crudeliſſima, ac fortiſſima bruta? Cur tanta poteſtas humana cum parvis, ac tenuiſſimis animantiſſimis confertur? Pro certo habe quod quævis creata ira etſi rabidiſſima appareat, comparatione divinæ iræ puſilla eſt & exigua; quantumvis totus mundus omnéſque ejus tyranni, imò & ipſe diabolus ſæviat in homines, non excedit parvi, ac viliſſimi vermis morſum: Solùm Dei manus valet ingentes, ac duras vibrare ſagittas, & inferre clades. Præclarè Rupert. ibi: *Etenim contra hominum maximè Judæorum imbecillitatem, regna illa, quaſi beſtiæ fortes, atque feroces extiterunt; ſed coram omnipotentia Divinitatis infirma, & fragilia, ſive etiam exigua, tanquam locuſta, velut eruca, quaſi bruchus, ſeu rubigo reputata ſunt.*

Omnis humana ira comparatione ad divinam exigua.

Rupert.

PRO SACRA EUCHARISTIA.

QUÆSTIO LXII.

Quare magnifica victoria de Antichriſto obtinetur repræſentatione Euchariſtici Sacramenti?

478. Chriſtus exiit in pugnam contra Antichriſtum, ut patet n.11. ſedens ſuper equum album, in quo repræſentatur ipſe in Euchariſtico Sacramento, ut à me dictum eſt ſuperiùs q.33.& 34. Et exercitus qui ſunt in cœlo ſequebantur eum n.14. Et tota hæc victoria tribuitur Chriſto Domino ſedenti ſuper equum album, n.19.& 21. Ac ſi omnium fidelium exercitus haberet vim, & robur ad prævalendum contra Antichriſtum, communitus præſentia, ac protectione hujus Sacramenti: quo ſecum habebat quilibet omne præſidium. D.Chryſ. hom.61. ad Popul. ait. *Hic myſticus ſanguis dæmones expellit, & procul eſſe facit; ad nos autem Angelos vocat, & Angelorum Dominum: Ubi namque Dominicum viderint ſanguinem, dæmones quidem fugiunt, concurrunt Angeli.*

Sacra Euchariſtia præſidium adverſus omnem nequitiam. D.Chryſ.

479. 1.Cor.11. Ait Paul. 1.Cor 11.n.23. *Dominus Jeſus in qua nocte tradebatur accepit panem, & gratias agens, fregit, & dixit: Accipite & manducate.* Et cur ſub tempore mortis ſuæ divinum panem ſuis præbet diſcipulis? Erat tunc poteſtas tenebrarum tanquam in campo adverſus Chriſti diſcipulos, multáque adverſus eos moliebantur; ipſe enim Dominus dixit eis Luc. 22.n.31. *Ecce Satanas expetivit vos ut cribraret ſicut triticum.* Quando ergo Satanæ exercitus tota vi inſtruebatur, neceſſarium fuit Apoſtolos armari, ac corroborari in certamen, & inde illis cœleſtis panis datur pro munimine, ac tutamine. D.Bernard. ſerm.3. de Ramis palmarum ait: *Cæterum ante paſſionem affectuoſus Dominus refectionem ſuis curavit exhibere domeſticis. & in hoc quoque apparuit benignitas & humanitas Salvatoris; Cùm enim dilexiſſet ſuos, in finem dilexit eos, & dicebat: Deſiderio deſideravi hoc paſcha manducare vobiſcum antequam patiar; oportebat enim: Expetierat eos Satanas, ut cribraret ſicut triticum: opus erat prævenire refectionem.* Cùm Satanas omni ſua nequitia ſe accingeret, ut Apoſtolos ventilaret, neceſſe erat cœleſtis panis refectionem parari, quo corroborati, ac armati adverſus infernalem malitiam bella Dei conficerent, & glorioſa victoria triumphatores exiſterent.

Luc.22.

D.Bernard. *Apoſtoli Euchariſtia armantur adverſus dæmonum exercitus.*

480. Antequam exterminator ille Angelus una nocte totam penè percuteret Ægyptum, interficienſque omnes primogenitos, à primogenito Pharaonis, uſque ad primogenitum captivæ, jubentur Iſraëlitæ: *Edent carnes nocte illa aſſas igne* Exod.12.n.8. Scilicet Agni immaculati; ſed cur inter vicinorum interneciones, eorùmque planctus, ac lachrymas ipſi vacabunt epulis, ac conviviis? Hoc videtur alienum ab omni politica ratione, à vera Charitate. Tamen alta diſpoſitione tunc mandantur Agnum comedere, ut virtute illius eſſent communiti, ac cuſtoditi ab Angelo percuſſore, ne ab eo aliquod nocumentum paterentur. D Ambroſ. ſerm. 8. in Pſalm 118 ait: *Ne inermes, & vacuos ſpiritualis alimenti nocturna ſpicula tenebroſi hoſtis opprimerent.*

Exod. 12.

Euchariſtia cuſtoditur homo ab omni adverſitate.

D. Ambroſ.

481. Ait Iſai.19.n.19 *In die illa erit Altare Domini in medio terræ Ægypti: & erit in ſignum Domino exercituum à facie tribulantis.* Pagnin. *A facie opprimentium.* Ubi apparet Altare Euchariſtiæ; ſimul ibi eſt ſignum Domini exercituum, ut nos cuſtodiat, ac liberet à facie opprimentium, & deſtruat adverſariorum exercitus, ac eorum potentiam. Cum Euchariſtia validiſſimus inſtruitur exercitus ad deſtruendum omne contrarium robur: Ad quod reſpiciens idem Iſai.30.n.32. *In tympanis & cytharis, & bellis præcipuis expugnabit eos.* Et quænam ſunt hæc præcipua, & potiora bella ad expugnandos hoſtes? Ex Hebræo aliqui legunt: *In bellis oblationis.* Euchariſtica oblatio nobis miniſtrat robur, ac præcipua bella, quibus adverſarii pereunt, ac deſtruuntur. Ad quod reſpiciens Alepuſius Archiepiſcopus Valent. in oratione habita in actis Concil. Trid. ſeſſ.13. quæ eſt tertia ſub Julio ait: *Eia Chriſti milites iſto pane corpus unum effecti arma ſpiritualia reparate Deſcendit arca Dei in caſtra; collata ſunt ſigna, nefas eſt ignaviter agere.*

Iſai.19. Pagnin.

Intuitu Euchariſtiæ deſtruuntur adverſarii.

Iſai.30.

Hebræus.

Alepuſius.

482. Ait idem Iſai. 33.n.16. *Iſte in excelſis habitabit, monumeta ſaxorum ſublimitas ejus panis ei datus eſt:* legit Varabl. *Monumenta ſaxorum aſylum ejus.* Habet ille ſublimitatem inacceſſam, & aſylum inexpugnabile, qui ſecum habet panem, ſed quis panis tanta bona confert. Juſtinus Martyr in Dialog contra Thriphon. *Panis eſt Euchariſtia.* Non alius, ſed regius Euchariſtiæ panis aſylum eſt quo penè inexpugnabilis homo redditur, imò ſublimitatem quamdam acquirit, ex qua ſub pedibus ſuis ſubjectas habet contrarias poteſtates.

Iſai.5. Varablus.

Iuſtinus. *Euchariſtia aſylum adverſus contrarias poteſtates.*

CAPUT

CAPUT XX.

ARGUMENTUM.

HOC Caput maximè explet, ac explicat omnes Prophetas præcedentes tanquam ultimum: nam duobus ſequentibus Capitibus, non agitur de rebus ante conſummationem ſæculi, ſed de futuris poſt judicium: In iſto ergo Capite, annuntianda erant, quæ deerant in præcedentibus: nam quamvis in eis dictum eſſet qualis futurus erat mundi curſus generalis, jamque annuntiatus Antichriſtus ejuſque extinctio. Adhuc tamen explicata non erat pœna, & perditio draconis, adhuc manifeſtata non erat felicitas Eccleſiæ, nec ſtatus Sanctorum, tam in hoc ſæculo, quàm in futuro. *Hoc Caput complet præcedentes Prophetias.*

Et ideò primò explicatur quomodo Satanas per mille annos alligatus eſt destructa idololatria, à tempore mortis Chriſti, ut dicam infrà q. 2. uſque ad Antichriſtum, quo tempore multi ſancti Martyres florebunt in Eccleſia, verſ. 7. Iterum ſolvitur Satanas modico tempore, ſcilicet per tres annos, & dimidium. qui ſolutus congregabit Gentes Gog, & Magog ad Antichriſtum, ut pugnent contra Chriſtum, ac ſanctos ejus. Sed verſ. 9. Miſſo igne de cœlo Deus Satanam, & Antichriſtum deturbabit in Tartara, verſ. 11: Chriſtus Dominus venit ad judicium, reſurgunt mortui, & aperiuntur libri, & unuſquiſque recipit mercedem ſuam, prout geſſit in corpore. *Annuntiatur felicitas Eccleſiæ, & perditio Satanæ.*

Apoc. 20. n. 1. Et vidi Angelum deſcendentem de cœlo habentē clavem abyſſi, & catenam magnam in manu ſua.

Num. 2. Et apprehendit draconem ſerpentem antiquum, qui eſt Diabolus, & Satanas, & ligavit eū per mille annos.

VERSIONES.

Arabic. n. 1. Habentem clavem inferni.

Æthiopicus. Portabat clavem Solis, & magna catena fuit in manu ejus,

Syrus. n. 2. Illum ſerpentem antiquum qui ſeduxit totum orbem habitabilem, & ligavit eum mille annis.

Arabicus. Seductor totius orbis, & vinxit ad mille annos.

Æthiopicus. Et illam beſtiam ipſam antiquam, diabolum Satanam.

Primaſ. Tenuit Draconem illum, qui cognominatus eſt diabolos, & alligavit eum.

D. Auguſtin. Tenuit anguem.

EXPOSITIO I.

1. *Clavis & catena metaphoricè ſumuntur.* ET *vidi Angelum.* Verè & propriè Angelum, & non Chriſtum D. ut aliqui dixerunt, de quo q. ſeq. tamen iſte Angelus deſcēdit de cœlo ut Chriſti miniſter, ac ut miſſus ab eo ut Angelus præſes, & quaſi prætor inferni, *habentem clavem abyſſi* ſcilicet inferni, & cùm abyſſus ſeu infernus dicatur ſtagnum, ſeu lacus, juxta multas lectiones ardens igne, & ſulphure, & ut talis propriè non habet portam, ſed ſuper ſe totam craſſitatem terræ. Clavis iſta metaphoricè accipienda eſt pro vi, ac poteſtate laxandi infernum, & in eum detrudendi diabolum, nempe Luciferum, & alios quoque reprobos. *Et catenam magnam in manu ſua:* Divinum nempe imperium, dæmonum, ac damnatorum coërcitivum, quo reluctantes, ac inviti detinentur in abyſſo, non enim ligantur vinculis corporeis, cùm ſint ſpirituales. Proindéque Angelus tanquam in ſpecie humana apparens, in una manu videbatur habere clavem, in altera catenam, in ſymbolum poteſtatis alligativæ dæmonum.

Et apprehendit Draconem, ſerpentem antiquū, qui eſt diabolus, & Satanas. Omnibus iſtis nominibus noſter Joannes appellavit Luciferum: draconem, ſcilicet, à devorando: ſerpentem, à decipiendo, & inſidiando: diabolum à calumniando, & Satanam à tentando, ſive adverſando. Ne ergo eſſet dubium de quo loquebatur, omnibus his nominibus eum appellat, quibus appellavit ſupra c. 12. v. 9. & nos ibi de illis tractavimus q. 63. multis enim nominibus ipſe dicitur ut etiam Leo S. Petri, c. 5. n. 8. & lupus Joan. 10. n. 11. ut ejus peſtiferæ machinationes in nos exprimantur, quas rectè agnoſcit D. Paulin. epiſt. 2. *Et excipit nos innumeris ſerpens inſidiis, cui nomina mille, mille nocendi artes.* 2. *Multis nominibus multæ nocendi artes dæmonis oſtenduntur.* *5. Petr. 5. Joan. 10. D. Paulinus.*

3. *Apprehendit & ligavit illum.* Hæc apprehenſio non eſt facta manibus, quibus ſpiritus carent, ſed vi, potentia ac virtute detentiva, ac impulſiva, & dilativa, qua diabolum, in ſuam poteſtatem redegit, detinuit, ac conjecit in abyſſum, ut habet D. Auguſt. l. 2. de civ. c. 27. ubi hanc alligationem diaboli *D. Auguſt.*

diaboli clauſtrum, & interdictum appellavit; *per annos mille*: deſignatur omne tempus à morte Chriſti uſque ad Antichriſtum.

QUÆSTIO I.

Quis ſit iſte Angelus?

4. D.Ambroſ. D. Bernard. Rupert. Haymo. D. Auguſt. Ribeira. Cornel. Eſtius. Ferrar.

HUnc Angelum communiter Doctores, ut D.Ambr. D Bern. Rup. Haymo, docent eſſe Chriſtum, & hoc innuere videtur D Aug l. 20. de Civ. c.7. communiter tamen hodie interpretes ut Ribeira, Cornel. Eſtius, Lahay, Ferrar. dicunt eſſe verum, & proprium Angelum; ſicut Deus olim per Angelum Raphaëlem ligavit dæmonem interfectorem ſponſorum Saræ in deſerto ſuperioris Ægypti. Tobiæ 8. n 3. hunc Angelum eſſe Michaëlem exiſtimat Ribeira.

5. Utraque ſententia ſuo modo benè explicata vera eſt: nam ſi in hoc Angelo accipiamus operatorem, ac tanquam primum motorem hujus legationis certum eſt eſſe Chriſtum D. hic enim habet claves mortis, & inferni: ut dicitur c. 1. n. 18. & hic eſt ille fortior, qui alligavit fortem, & vaſa ejus diripuit. Matt. 12. n. 19. at verò ſi accipimus miniſtrum & executorem hujus rei, dicimus hunc eſſe verè, & propriè Angelum, quem in hac viſione imaginaria vidit noſter Joannes, & non Angelum habentem clavem abyſſi, & catenam magnam in manu ſua, hanc autem clavem, id eſt poteſtatem accepit Angelus à Chriſto, ut famulus ab hero, clavem propriam ipſius: hæc diximus juxta literam, ſed jam moraliter.

Apoc. 1.

Matth. 12. *In hac legatione primarius Chriſtus miniſter Angelus.*

6. Si in hoc Angelo juxta multorum ſententiam, intelligitur Chriſtus D. ergo Chriſtus cum Satana, in aliqua poteſtate nempe claudendi, & aperiendi abyſſum convenire videtur; nam noſter Joannes ait c 9. n. 1. *Vidi ſtellam* id eſt diabolum, *de cœlo cecidiſſe, & data eſt illi clavis putei abyſſi* ſcilicet inferni; At Chriſtus habet clavem abyſſi, ut patet ex præſenti Text. & dæmoni data eſt ſimilis. Quid nunquid Chriſtus convenit cum dæmone in eadem poteſtate; Reſpondet D. Thomas. *Diabolus enim dicitur habere poteſtatem clavis putei abyſſi, quia ex permiſſione divina poteſtatem habet tentandi impios amplius, quos dejicit ad ampliorem pœnam. Chriſtus autẽ dicitur habere clavem abyſſi, quia poteſtatem habet claudendi diabolo & impiis ad opera prava, ut non tantum aliis noceat quantum valent, hoc autem eſt bonum, primum verò malum.* Magna eſt differentia inter clavem Chriſti, & diaboli; diabolus habet ex divina permiſſione clavem abyſſi ad tentandum, & ut homines deturbet in graviorem pœnam: at Chriſtus habet clavem abyſſi ut diabolum coërceat, & claudat, nec ſecundùm ſuum affectum hominibus noceat, ut inde Chriſtus eos cuſtodiat, & tueatur, ut eos ad magnam gloriam perducat.

Apocal. 9.

D Thom. *Diabolus nos dejicit ad pœnã, Chriſtus ducit ad gloriam.*

7. Secundò: Suppoſita hac ſentia, quod iſte Angelus ſit Chriſtus D. ut deſcendens de cœlo ad Incarnationem, ac Paſſionem ut explicat D. Anſelm. de hac eleganter diſſerit D. Bern. to. 1. ſerm. 55. de Paſſione Dom. & ait: *Vidi Angelum magni Conſilii Chriſtum deſcendentem de cœlo, non uſque ad Incarnationem tantùm; ſed etiam uſque ad humilimam Paſſionem habentem clavem abyſſi, id eſt, poteſtatem claudendi abyſſum.* Antequam Chriſtus deſcenderet ad humilitatem Paſſionis, cœlum erat clauſum, & infernus apertus: at per Chriſti mortem, cœlum eſt apertum, & abyſſus rigidè clauſus. Quod optimè confirmat cit. D. Bernard, dicens: *Quantum uti-*

D.Anſelm. D Bernard. *Chriſti morte cœlum eſt apertum, & infernus clauſus.*

D Bernard.

que neceſſe habebant brachia fortiſſimi pugilis volentis cœlorum ſublimitatem ad ima, & terræ ponderoſitatem levare ad alta, ita quod in medio ſpatio in pacis oſculo convenirent: magis autem incomparabiliter labore neceſſe fuit, filium Dei Chriſtum, ut rigorem flecteret paternæ juſtitiæ, & elevaret pondus noſtræ graviſſimæ culpæ. Et hæc optimè quidem dicam etiam laborabant brachia fortiſſimi pugilis dum ſimul portas inferni claudebat & cœli aperiebat, & tam latè, ac amplè eas Chriſtus aperuit, ut non ſolùm dicantur apertæ, ſed omninò ablatæ, ac amotæ: Unde Cœlites decantabant: *Attolite portas principes veſtras, & elevamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ.* Pſal. 23. Pſalm. 23.

8. Tertiò: Ansbertus in hoc Angelo intelligens Chriſtum D. ait: *In manu clavem abyſſi, & catenam magnam habere dicitur; ſubaudi vim quandam internæ diſpoſitionis omnia monderantem, atque inevitabilem, & ubique conſtringentem poteſtatem.* Apparet Chriſtus in una manu portans clavem, in alia catenam, quo denotatur ejus fortis, ac inevitabilis poteſtas, ad reſtringendum, ac incarcerandum diabolum, tam ad retinendum, quàm ad excludendum eum à quocumque loco ipſe voluerit, & prout voluerit: Valdè notanter dicebat Habacuc 3 n. 5. *Egredietur diabolus ante pedes ejus* Nondum Jeſus potentiam in brachio ſuo fecit, ſolùm movet pedes, & ecce diabolus velociter fugit: inde optimè ponit Interlin. *Eo intrante fugit diabolus.* Idem eſt quod Chriſtus ejúſque imperium adſit, ac quod diabolus fugiat, & recedat

Ansbert. *A Chriſti imperio diabolus fugit & abiit.*

Habacuc. 3.

Interlin.

9. Semel excluſis diabolus ab homine, eſt iterum ad ſe: *Revertar in domum meam, unde exivi: & veniens invenit eam vacantem.* Matth. 12. n. 24. & unde diabolus ſemel ejectus ab homine, audet ipſum repetere quia talem domum invenit vacantem. Invenit eam, nempe Chriſto vacuatam. & ideò abiit & rediit ſemel, & iterum; ſi enim Chriſtus ibi adeſſet, omninò excluderetur diabolus, & minimè reverteretur. D. Nazienz. orat. in S. Baptiſma, ait: *Rurſus convertitur ad domum ſuam, unde egreſſus eſt: impudens eſt, pertinax eſt, iterum periculum facit, iterum experitur, quod ſi locum, quem ipſe vacuatum reliquit, Chriſtus inhabitare; & impleſſe reperit, iterum repellitur, infecto negotio diſcedit, miſerandus error redditur.* Matth. 12.

D Nazian. *Ex Chriſti abſentia, fit ingreſſus diaboli.*

10. Semel, & iterum auſus eſt diabolus certamen adverſus Jeſum inſtaurare, at ubi tertio acceſſit, non potuit amplius ſubſiſtere, ſed irrevocabiliter receſſit. Matth. 4. n. 10 *Vade retrò Satana; ſcriptum eſt enim: Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies. Tunc reliquit eum diabolus.* Cur non antea reliquit, ſed quaſi nihil audiſſet, iterum ad certamen redibat Antea quaſi hominis reſponſa ſic verba Jeſu accipiebat: *Non in ſolo pane vivit homo*: & tanquam ad ſapientis voces obdurato animo inſurgebat, mortifero ſilentio, tantiſper conquieſcens, ſtatim acrior ad pugnam currebat: At tandem cùm tertiò Jeſu imperium audit, nimirum, *vade retro*: ſtatim receſſit & divino imperio compellitur abire, & non potuit amplius ſubſiſtere, ſed omninò abivit, ut amplius non rediret. D Maxim. homil. 2. ait: *Quid plura? dum nefanda tentator loquitur, dùmque inconceſſa præſumit, quaſi ab homine victus obmutuit, & quaſi à Deo juſſus abſceſſit.* Dum vox ſimilis homini ſonat, non veretur diabolus iterum adeſſe: at dum divinum imperium reſonat, ſubitò reſilit, & non audet deinceps iterum comparere.

Matth. 4. *Ex imperio Chriſti diabolus recedit ut non regrediatur.*

D.Maxim.

Quæstio II.

Quomodo hi mille anni computandi ſunt?

11. *Difficultas quæſtionis* Satis difficilis hæc eſt quæſtio, nam ſi hi mille anni computandi ſunt à Chriſto paſſo, jam elapſi ſunt anni pluſquam mille ſexcenti ſexaginta quinque, & ſi tunc ligatus eſt dæmon, jam nunc debuit eſſe ſolutus: deinde certum eſt, primis trecentis annis à Chriſto nato multum potuiſſe Satanam contra Eccleſiam, contra quam non ita poſtea potuit. Et hoc prælium Satanæ contra Eccleſiam, apertè ſignificatur in hac Apocalypſi ſupra c. 12. Ubi Draco Rufus, & fortis ſtetit contra mulierem, quæ Eccleſiam ſignificat, & multum perſecutus eſt mulierem; in qua re aliquas opiniones antiquatas breviter referam, & veritatem ſuccinctè explicabo. Apoc. 12.

12. Ferdinand. Primò Ferdinand. Caſtiglius in hiſtoria S. Dominici p. . c. 1. inchoat hos mille annos à tempore Conſtantini, quando abolito Gentiliſmo, nomen Chriſti publicavit in toto mundo circa annum trecenteſimum: & finit eos in exordio Imperii Ottomanici, quod cœpit anno 1300 Quomodo hoc poteſt ſtare, cum in medio illo tempore ſurrexerit Mahometus, & alii multi Hæretici Eccleſiæ perſecutores: quomodo ergo tunc dicitur Satanas alligatus.

13. Ubertinus. Secundò: Ubertinus de Caſalis, ligatum vult diabolum ſub Conſtantino ſolutum poſt mille annos ſub Joanne XXII. Sum. Pont. qui ſedit mille annos poſt Conſtantinum: At hæc ſententia, nullo vero nititur fundamento, quia tunc tot perſecutiones ſuſtinuit Eccleſia, ac poſtea: Ex qua etiam ratione rejicitur ſententia Aureoli, qui hos mille annos inchoat ſub Caliſto II. Pont. anno Dom. 02. cum vult eſſe iſtum Angelum, qui habet clavem abyſſi, & Aureolus, magna imis componit ſine ſolido fundamento. Aureolus.

14. *Milenarii.* Papias. Quartò: In hac re celebris eſt opinio, ſeu error millenariorum, quorum dux fuit Papias noſtri S. Joannis Apoſtoli diſcipulus, quem ſecutus eſt Cherinthus hæreticus, & etiam ex Catholicis Irenæus Tertull. Lacten. Victorin. Apollinaris, Severus, Juſtinus, & alii, qui putarunt hos mille annos felicitatis, ac pacis Eccleſiæ in quibus Satanas futurus erat alligatus, incipiendos eſſe poſt mortem Antichriſti, quod vario modo explicant: *Proponitur hæc ſententia.* Dicúntque ſextum millenarium hujus mundi complendum eſſe in morte Antichriſti; deindéque ſecuturum ſeptimum millenarium; tanquam ſabbatum pacis, & quietis, in quo ſancti reſurgent & hæc eſt prima reſurrectio de qua infrà v. 6. & tunc per hos mille annos ſancti regnabunt cum Chriſto in terris, Cherinthus dicebat, in deliciis carnalibus, & corporalibus. Catholici Irenæus, Juſtinus in deliciis ſpiritualibus; & tunc ſequendum octavum millenarium, in quo ſancti reſurgent ad gloriã, & hæc eſt reſurrectio ſecunda de qua verſ. 14.

15. Salas. *Unica futura reſurrectio.* Hanc ſententiam Joannes Sales, & alii dicunt eſſe hæreticam. & certè eſt manifeſtus error in fide, & contra doctrinam Scripturæ, quæ unam tantum futuram reſurrectionem ponit, in noviſſimo die Job. 19. n. 25. *In noviſſimo die de terra ſurrecturus ſum, & in carne mea videbo Deum meum.* Et Paul. 1. Cor. 15. n. 51. *Ecce myſterium vobis dico, omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur. In momẽto, in ictu oculi, in noviſſima tuba; canet enim tuba & mortui reſurgent incorrupti, & nos immutabimur.* Ubi apertè juxta Paulum omnes mortui eodem puncto ſimul reſurgent, tam boni, quàm mali incorrupti id eſt immortales, etſi non immutati ab antiqua ignominia paſſionis, dolorum ac afflictionis, ſolum boni immutati, & liberi erunt à tali ignominia: *& nos immutabimur.* ergo una tantum futura eſt omnium reſurrectio in noviſſima tuba in noviſſimo die, quæ autem ſit reſurrectio prima, & ſecunda, dicam infrà ſuo loco in hoc capite. Job. 19. 1. Cor. 15.

Deinde ab Antichriſto uſque ad diem judicii non poſſunt eſſe mille anni, quia poſtquam Chriſtus D. Matth. 24. prædixiſſet tribulationem, quæ futura erat ſub Antichriſto, immediatè ſubjungit: *Statim autem poſt tribulationem dierum illorum Sol obſcurabitur, & luna non dabit lumen ſuum:* Locutio autem illa *ſtatim.* non videtur pati ſpatium mille annorum. Secundò ſequitur, quod tranſacto illo millenario certo ſcient homines futurum tempus diei judicii, quod repugnat cum tota Scriptura: *De die autem illa, vel hora nemo ſcit.* Matthæus 24. Marc. 13. Inde ait Paul. 1. ad Theſſ. 5. n. 1. *De temporibus autem non opus habetis, ut vobis ſcribam, ipſi namque ſcitis diem Domini, ut furem in nocte ita venturum.* Quod paſſim tota Scriptura clamat. Tertiò, quia ut dicitur infrà v. 7. cùm conſummati fuerint mille anni, ſolvetur Satanas, & ſeducet gentes: & Gog, & Magog, qui erunt duces exercitus Antichriſti, ut ibi dicam. 16. *Poſt Antichriſtum non erunt mille anni uſque ad judicium* Matth. 24. Marc. 13. 1. Theſſ. 5.

Vera & communis ſententia Sanctorum Patrum, D. Aug lib. 20. de civ. c 7. D. Gregor. lib. 4. Moral. c 21. Lactent. lib. 7. de divina inſtit. c. 24. & 26. Andr. Cæſ. D. Ambr. & aliorum, quos ſequuntur communiter omnes interpretes, hos mille annos: quibus ligatus dicitur Satanas, computandos eſſe à morte Chriſti uſque ad Antichriſtum, quia tunc modico tempore ſolvitur v. 3. per tres annos ſcilicet & dimidium. 17. *Vera ſententia:* D. Auguſt. D. Gregor. Lactent. Andr. Cæſ. D. Ambroſ.

Pro hac veritate firmanda notandum, quod ante Chriſti mortem diabolus, tanquam Princeps, & Dñs dominabatur in mundo, ut patet ex verbis Dom. Joan. 12. n. 31. *Nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras* & Joan. 14. n. 30. *Venit enim Princeps hujus mundi, & in me non habet quidquam:* Ante Domini mortem Lucifer erat in mundo, ut Princeps; ejectus eſt autem per ipſius Domini mortem. Ut indicat illud, *Nunc*, tempus ſcilicet mortis Dominicæ, quæ immediatè ſecuta eſt; nam hæc dixit Chriſtus in die Palmarum, ac in ultima cœna cum in proximo eſſet mors illius. 18. Joan. 14. Joan. 12. *Morte Chriſti diabolus ejectus à mundo.*

Hoc poſito explicandum eſt, quomodo Satanas dicatur ligatus à tempore mortis Chriſti, uſque ad Antichriſtum. Ribeira, & Vieg volunt hic detegi ſecretum quoddam, ſcilicet in Paſſione ac morte Chriſti Angelum quemdam è cœlo deſcendiſſe, qui Satanam in gehenna alligaret, nec ex ea egredi poſſet uſque ad tempus Antichriſti: & ab hoc dicendi modo non diſſentit Ferrar. dum ait: Quod per Chriſtum Satanas eſt alligatus, quamvis in mundo reliquerit ſuos ſatellites, id eſt alios dæmones tentandos. 19. Ribeira. Viegas. Ferrarius.

Dicendum tamen exiſtimo, ligare dæmonem oportere, ejus coërcere, cohibere, minuere poteſtatem, ne tam liberè regnet in mundo, neque tam acriter valeat homines tentare, ac ſeducere, ut antea: ita hanc alligationem dæmonis explicant. D. Aug l. 20. de civ. c. 7. & ep. 107. D. Greg. 7 Moral. c. 18. Suar. tom. 2. ad 3. p diſp. 50. ſect. 8. § *Ad fundamentum contrarii:* Quod multis declaratur. Nam ante Chriſti mortem diabolus regnabat in mundo per idololatriam: per quam miſeri homines, ei deſerebant 20. D. August. D. Gregor. Suarez.

Quomodo intelligendum dæmonem alligari. deferebant cultum, & honorem divinum, & ideò fortè ob ſex ætates mundi, in quibus diabolus regnavit, repetuntur hoc capite ſex vocibus mille anni, at poſt mortem Chriſti ſenſim idololatria extincta, & abolita eſt: ut jam vix inveniatur. Secundo ante Chriſti mortem diabolus pene totum occupaverat orbem multis erroribus, & falſitatibus, ut ſine Dei lege homines viverent, & tantum in uno parvo regno Iſraël, lex Dei vigebat, & adhuc ibi in multa crimina paſſim homines præcipitabantur: At poſt mortem Chriſti, lex per ipſum data miniſterio Apoſtolorum totum adimplevit orbem, ut innumeræ gentes, regna, & provinciæ ad ſanctam fidem Catholicam venirent:
Pſ. 18. *In omnem terram exivit ſonus eorum.* Tertio ante Chriſti mortem diabolus multis vitiis, ac nequitiis dominabatur in mundo, at verò poſt mortem ejus gratia in magna copia datur, ut piè & ſanctè
Joan. 10. D. Aug. vivamus: ut piè dixit. *Ego veni ut vitam habeant, & abundantius habeant.* Joan. 10 n. 10 Unde rectè ait D. Auguſt. ſerm. 197. de temp. *Prævalet Satanas tepidis, & negligentibus, & Deum in veritate non timentibus dominatur.*

21. Deus autem permittit nos tentari ex multis magnis cauſis. Primò ad majorem gloriam ipſius
D. Cyprian. *Cur permittitur homo tentari?* Dei, quia ut ait D. Cyprian. à me datus ſuperiori quæſt. 37. n. 191. *Ipſe Deus certamine agonis noſtri coronat, pariter, & coronatur.* Secundò ad ſublimitatem Eccleſiæ, quia adverſitatibus non ſubmergitur, ſed maximè exaltatur, & ſublimatur. Tertiò ad meritum, & præmium juſtorum, quia non coronabitur, niſi qui legitimè certaverit.

22. *Mille anni numerus definitus pro indefinito.* Reſtat modo difficultas, quo modo dicimus hos mille annos computandos eſſe à Chriſto D. uſque ad Antichriſtum, cùm à Chriſto D. tranſacti ſint jam mille ſexecenti, ſexaginta quinque anni. Dicimus ergo hîc poni numerum annorum definitum, pro indefinito, & determinatum pro indeterminato: nam ſupra millenarium, nulla noſtra computatio ſuccreſcit: niſi per iteratam repetitionem, ſignificat veram plenitudinem: Indéque ſolet Scri-
Pſalm. 104. Pſal. 90. Pſ. 89. ptura per millenarium numerum explicare diuturnam temporis durationem. Pſal. 104. n. 8. *Verbi, quod mādavit in mille generationes.* Pſal. 90. n. 7. *Cadent à latre tuo mille.* Pſal. 89. n. 4. *Mille anni ante oculos tuos, tanquam dies heſterna quæ præterierit.* Ec-
Eccl. 16. Jerem. 31. cleſiaſt. 16. num. 5. *Melior unus timens Deum, quàm mille impii:* Jerem. 31. num. 17. *Dominus ego faciens miſericordiam in millibus his, qui diligunt præcepta mea.* Deinde Joannes habuit ſpecialem rationem, & cauſam, ob quam tali phraſi, ac indeterminato numero uteretur, quia vel non poterat definitè dicere, vel non oportebat explicare, quantum eſſet tempus futurum, uſque ad perſecutionem Antichriſti, quando Satanas ſolvetur: quia aliàs determinatè ſcirent homines tempus adventus Antichriſti, quod divina Providentia voluit nobis eſſe occultum.

Quæstio III.

Quare Angelus apprehendens Satanam ipſum ligaverit?

32. Christi morte ligatus dicitur diabolus; quia ejus morte diabolus princeps hujus
Joan. 12. *Chriſtus dæmonis vires confregit.* mundi foras ejectus eſt. Jo. 12. nam Chriſti morte maximè ejus vires ſunt debilitatæ, ac extenuatæ, ejúſque poteſtas maximè refrænata, ac infirmata eſt: ut explicavi ſup. q. §. *Dicendum*: Pro
Rupertus. quo audiendus eſt Rupert. *Si ille à Chriſto ligatus non eſt quomodo tam imbecillis jacet, ex quo Chriſtus paſſus eſt? quomodo tot ab illo evadunt homines? quomodo à tam multis, non dico grandævis, ac ſapientibus viris, ſed à pueris tenelliſque puellis illuſus eſt?* Et quod latius proſequitur ille.

24. Ierem. 50. *Diabolus à Chriſto contritus.* Rectè ait Jer. 10 n. 23. *Quomodo confractus eſt, & contritus malleus univerſæ terræ.* Ubi Propheta appellat diabolum malleum univerſæ terræ, ubi ait, quod confractus, & contritus ſit & à quo, à Chriſto, nempe Dño, & quomodo confractus, & contri-
Origen. tus, bene explicat. Orig. hom. 3 in Jer. *Chriſtus*, ait, *confregit malleum in deſerto cùm tentatus dæmonem proſtravit, contrivit autem penitus in Paſſione.* Et ita Chriſtus ſua morte comminuit, ac contrivit vires
Pſ. 14. *Dæmon redactus in nihilum.* diaboli, ut dicat Reg. Vates. Pſ. 14. n. 4. *Ad nihilum deductus eſt in conſpectu ejus malignus*: Ita diaboli vires Chriſti morte non ſolùm ſunt contritæ; ac debilitatæ, & extenuatæ, ſed tanquam in nihilum
D. Bernard. redactæ. D. Bern. ſer. 72. in Cant. ait: *Erunt minime quidem extremius nihilo miſerius tamen; non natura debilitabitur, ſed potentia ſubtrahetur: non peribit ſubſtantia, ſed tranſibit hora & poteſtas tenebrarum.* Quid ergo timeat humana infirmitas, cùm ſuum videat hoſtem per Chriſtum D. tam impotentem, & infirmum? gratulabundum potius audiat Prophetam dicentem. *Celebra Juda feſtivitates tuas, redde vota tua; quia non adjiciet ultra, ut pertranſeat in te Belial: univerſus interiit.* Nah. 1. num. 15. Nahu. 1.

25. D. Auguſt. *Apprehendit, & ligavit eum*: Ex quo præclarè ait D. Aug ſer. 197. de temp. *Videte fratres, quā ſtultus homo ille, quem canis in catena poſitus mordet: Tu te illi per voluntates noli adjungere, & ille ad te non præſumat accedere: latrare poteſt, ſollicitare non poteſt niſi volentem: non enim cogendo, ſed ſuadendo nocet, non extorquet nobis conſenſum, ſed petit.* Sic virtute Chriſti confractus eſt dæmon, ut latrare poteſt, mordere non poteſt, cum catenatus, ac ligatus ſit, niſi homo ſuis peccatis ſe illi adjungat, ac ſubjiciat.

26. Victorin. Confirmatur ex præſenti Text per hunc Angelum, qui Satanam religavit, intelligit Victorin. virum, juſtum, ſanctum, ac purum: nam juſtitia, ſanctitas, ac puritas maxime reſplendet in Angelis, & ſic ait ipſe: *Qui enim virginitatis integrum ſervaverit propoſitum, & Decalogi fideliter præcepta impleverit, & contra impuros mores, vel impuras cogitationes intra cordis cubiculum vigilaverit, ne dominetur ei: verè Sacerdos eſt Dei, & integre creditur regnare cum Chriſto, & apud eum rectè ligatus eſt diabolus.* Deſcribitur juſtus habens poteſtatem alligandi diabolum, è contra verò vidimus quod diabolus ligaverit per capillos capitis Abſalon
2. Reg. 18. S. Maxim. *Juſtus ligat diabolum, à quo peccator ligatur.* in vanitate ſua: *Adhæſit caput ejus quercui.* 2. Reg. 18. num. 9. S. Maxim. centur. 3. cap 59. *Tenetur coma, habens ipſam vanam exiſtimationem alligantem ipſum morti.* Compone modo hunc, & illum Abſalonem miniſterio diaboli ligatum ad arborem, Angelum verò religantem diabolum. In Angelo exprimitur integritas, & virtutis rectitudo, quæ ſic juſtum, fortem, & animoſum reddit, ut diabolum catenis alligaret: at in Abſalon erat inanis gloriatio, & multa vanitas diabolo inſtigante, quæ miſerum valde debilem effecit, ut à diabolo alligatus teneretur.

27. Tertio: *Angelus apprehendit Draconem ſerpentem antiquum, qui eſt diabolus & Sathanas*; De Lucifero ait Iſai. Dicebat in corde ſuo, *in cœlum conſcēdam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum*: Super aſtra Dei, hoc eſt, Angelos hos Lucifer intendit calcare, & tamen nunc cogitur dura ab Angelo vincula ſuſtinere

Prælatio inter æquales multa mala infert. ſuſtinere;& quæ tantæ felicitatis extitit cauſa? Ipſa profectò immoderata ſuperbia: non potuit ignominioſè non vinciri, qui ultra modum ſuæ naturæ deſideravit lucere: & dum inter proprios fines non vult conquieſcere, ſed ſuper æquales tanquam quid alterius naturæ rapitur, inde ſic deprimitur, & cadit, ut illis inferior fiat ab eiſque religatus, in abyſſo jaceat: ad hoc tendit D. Greg. l.4. Mor.c.13. ait *Ille apoſtata Angelus, ita ſuperbiendo ſuccubuit, ut nunc ſtantium Angelorum ditioni ſubſtratus ſit, quatenus nunc ad utilitatem noſtram eis miniſtrantibus religatus lateat* Dum ſolium ſuper cæteros exaltare appetit, ad inferiorum vincula, ac catenas præcipitatur. D. Gregor.

28. Sanctus,& pius erat Ioſeph quoddam ſomnium fratribus ait: *Putabam nos ligare manipulos in agro, & quaſi conſurgere manipulum meum, & ſtare, veſtróſque manipulos circumſtantes adorare manipulum meum*, Gen.37.n.7. Quid parturivit hæc prælationis nota inter fratres, ut ab eis eſſet exutus à tunica ſua, & ut illi eum mitterent in ciſternam veterem, ac ut tanquam ſervum captivum venderent Madianitis: Pius & ſanctus erat Ioſeph, vera dicens, & tamen prælationis damna inter fratres non effugit. Præclarè D. Ambr. ſer.14. in Pſ.118. ait. *Ioſeph ſibi ſcivit ipſi obfuiſſe, quod prælatus erat fratribus,& jam pius amor miſeriam invenit. Prælatio armavit fratres, humilitas conciliavit extraneos.* Nihil elegantius. Gen.37. *Umbra prælationis inter fratres ſeminarium odii.* D.Ambroſ.

29. Hac de cauſa pro magno documento, inſtruens Deus filios Noë, ait illis: *Terror veſter, ac tremor ſit ſuper cuncta animantia terræ*: Gen.9. n.2. Cur non indicitur eorum terror, ac tremor ſuper omnes homines, ac ſuper omnes futuras generationes? Futuri homines illis æquales, animantia inferiora: *Omnia ſubjeciſti ſub pedibus ejus, oves, & boves univerſas inſuper & pecora campi*, Pſ.8.n.8. timor prælationis ſit ad inferiora; inter æquales verò valde periculoſum. D. Greg. lib. 21. Mor.c. 11. & inquit: *Non ait, ſit ſuper homines, qui futuri ſunt ſed ſit ſuper cuncta animantia terræ, ut ab animalibus,& non ab hominibus timeatur, quia contra naturam ſuperbire eſt ab æquali velle timeri.* Geneſ.9. Pſalm. 8. *Divinum documentum, ut fugias prælationem.* D.Gregor.

*Apoc.*20.*n.*3. Et miſit eum in abyſſum, & ſignavit ſuper eum, ut non ſeducat amplius gentes, donec conſummentur mille anni, & poſt hæc oportet illum ſolvi modico tempore.

Num. 4. Et vidi ſedes, & ſederunt ſuper eas, & judicium datum eſt illis; & animas decollatorum propter teſtimonium Jesu,& propter verbum Dei, & qui non adoraverunt beſtiam, neque imaginem ejus, neque acceperunt, characterem ejus in frontibus, aut manibus ſuis, & vixerunt, & regnaverunt cum Chriſto mille annos.

VERSIONES.

Syrus. Et projecit eos, donec abſolverit eos, poſtea verò ſolvetur ad modicum.

Arabicus. Conjecit eum, & obſignavit ſuper eum, ne ſeduceret gentes, uſque ad finem mille annorum.

Tertullianus. Miſit in puteum abyſſi.

Pagninus. Miſit in voraginem, & clauſit eum.

*Arabic. n.*4. Vidi autem ſedes poſitas eſſe, & ſediſſe ſuper eas, & demandatum eſt eis judicium animarum interfectarum, nec acceperunt ſignum.

Syrus. Quæ capite truncatæ fuerunt propter ſermonem Dei,& qui non adorant illud animal dentis, &c. & ſuper domicilium occulorum, & vixerunt cum Chriſto hoſce mille annos,

D. Cyprianus. Propter nomen Jesu, &c. nec acceperunt inſcriptionem ejus in fronte.

EXPOSITIO. II.

30. *Et miſit eum in abyſſum*: quamvis abyſſus ſumatur frequenter pro profunda aquarum voragine, hîc tamen, & ſæpè pro ipſa inferorum regione ponitur: *& clauſit, & ſignavit ſuper illum*: Metaphora eſt à carceribus, qui ſeris, & vectibus clauduntur ne delinquentes refugere valeant. Et ait; *clauſit quia* nempe Angelus habet clavem ipſius abyſſi, id eſt poteſtatem ſuper illum, ut qui in eum miſſus fuerit, à nullo valeat liberari: *& ſignavit ſuper illum.* Tanquam regio Dei ſigillo munitus eſt carcer Luciferi, ne ullus quamtumcumque ſit authoritatis audeat tentare apertionem carceris, & liberationem illius: ut apud Danielem 14.n.13. ſignatum fuit fanum Beli. *Metaphora ſumpta à carceribus.*

31. *Ut non ſeducat amplius gentes*: Ut ante Chriſti adventum facere conſueverat per idololatriam, & multa alia & varia peccata, cùm tunc princeps hujus mundi honoretur. *Et poſt hæc oportet illum ſolvi.* Hîc ſignificat Joannes quandam neceſſitatem conſequentem divinæ ſcilicet prædeſtinationis,ac decreti, quæ non poteſt fruſtrari circa liberationem Satanæ faciendam: *modico tempore*: ſcilicet Antichriſti per tres annos, & dimidium. *Dei decretum non poteſt fruſtrari.*

32. *Et vidi ſedes*: Valde diverſa eſt ſententia Authorum circa has ſedes, Aureol. accommodat ad ſedes Ordinum Præmonſtracenſ. & Ciſtercienſ. ſub D. Bernardo Viegas: Gagnæus verò ad ſedes diei judicii, de quibus Chriſtus D. *Sedebitis & vos ſuper ſedes judicantes Tribus Iſraël.* Verius tamen Cornel. Menoch. Tyrin. LaHay ſermonem eſſe de auguſtiſſimis thronis, in quibus ſederunt & modo ſedent in cœlo animæ ſanctorum: *Et judicium datum eſt illis*: quia ampliſſima judiciaria poteſtas, jam decreta, & determinata eſt illis, Juxta illud Sap. 3.n.8. *Judicabunt ſancti nationes & dominabuntur populis*: Habent jam hanc poteſtatem in actu primo, cujus uſum cum Chriſto exercebunt in noviſſimo judicii die. Aureolus. Viegas. Gagnæus. Cornel. Menoch. Tyrinus. La Hay. *Probabilis ſententia.*

33. *Probabilis ſententia.* *Et animas decollatorum*: Et prius facit mentionem de ſedibus, poſtea de animabus ſedentibus, quia de ipſis deinceps erat dicturus: & ait: *Vidi animas decollatorum:* omnes Sanctos regnantes in cœlo vidit, & peculiariter Sanctos exprimit Martyres ut primos, & anteſignanos in cœleſti curia. *Decollatorum* ait: nam ſub hoc genere martyrii omnia alia genera ſubintelligit: *Propter teſtimonium Ieſu Chriſti*: quia palam, coram tyrannis Ieſum verum filium Dei confitebantur: *Et propter verbum Dei*: id eſt, ejus Evangelium, quod in toto mundo ut ad ſalutem neceſſarium prædicabant. *Et qui non adoraverunt beſtiam*: ſcilicet Antichriſtum: *nec acceperunt characterem ejus, in frontibus, aut manibus ſuis*: de quod dictum eſt ſuprà c. 13. n. 16. *Nec acceperunt ejus characterem.* Nempe ſigna & notam, quibus diaboli ſervi ſe profitebantur.

34. *Et vixerunt, & regnaverunt cum Chriſto.* Hi ergo decollatorum, quorum animæ, & ſi in terris contemptibiles, & unà cum corporibus ſuis ſepultæ, & injuriæ, ac oblivioni traditæ ſint: coram Deo tamen perpetuò vixerunt: ac magnificè in thronis majeſtatis gloriæ, *cum Chriſto regnaverunt mille annos*: quibus Lucifer in abyſſo religatus tenetur, hoc eſt totius temporis decurſus à morte Chriſti, uſque ad Antichriſtum; & vivent, & regnabunt ſimili modo uſque ad finem mundi. Et hæc ſententia eſt probabilis, & eam ſequuntur communiter recentiores, Ribeira, Cornelius, Eſtius, Tyrinus, Menochius, La Hay.

Ribeira. Cornel. Eſtius. Tyrinus. Menoch. La Hay.

35. Eſt etiam alia ſententia, & multùm probabilis, & verior, quæ præſentem text. interpretatur, de ſedibus Prælatorum, ac eorum judicio in Eccleſia militanti. Ita Beda. Rupert. Ansbert. Alenſis, & eſt expreſſa de mente D. Aug. lib. 2. de civit c. 9. & ait: *Non hoc putandum de ultimo judicio: ſed ſede Præpoſitorum, per quos Eccleſia nunc gubernatur.* Hanc ſententiam conſtanter tuetur Ferrarius, & eam etiam habet Alcazar.

Beda. Rupert. Ansbert. Alenſis. D. Auguſt. Ferrar. Alcazar.

36. *Vera ſententia.* Ait noſter Ioannes, cùm Satanas, qui erat princeps hujus mundi, jam ejectus eſt foras, & ligatus in abyſſo: *Vidi ſedes*: quas nempe fundarunt Domini Apoſtoli, Petrus Romæ, Ioannes Epheſi, Iacobus Bracharìæ, Barnabas Mediolani: *Et ſederunt ſuper eas*: tacitè innuens in talibus ſedibus magis ſeſſuros eorum poſteros quam ipſos primos fundatores, quia fundatoribus mortuis adhuc ſedes perſeverant, & ideò de eis prius fecit mentionem: *Et judicium datum eſt illis*: nempe fundatoribus, ac ſucceſſoribus & modo Romæ exercet judicium Alexander VII. & S. Petrus, ſed S. Petrus per Alexandrum VII. & ſic de aliis Eccleſiarum Sedibus: Et hoc maximè pertinet ad gloriam, & honorem ſanctorum: valde enim eſt illis decorum tales Sedes fundaſſe, & rexiſſe, & propter labores toleratos in eorum fundatione maximè promereantur apud Deum, & per tales Sedes illis attribuuntur religioſi cultus & honores: nam SS. Martyres, & Epiſcopi, ibi maximè coluntur, ubi laborarunt, & ſanguinem effuderunt.

37. *Et animas decollatorum*: ab uno genere Martyrii, quod fuit frequentius, intelligit cætera: Tum quia omnes Apoſtoli; & qui primi ſedes erexerunt, fuerunt Martyres. *Propter teſtimonium Ieſu*: quem publicè confitebantur: *Et propter Verbum*
Apoc. 13. *Dei*: quod prædicabant docentes ſervare Evangelium. *Qui non adoraverunt beſtiam.* Per beſtiam non intelligitur Antichriſtus hìc, ſed diabolus: ac proinde hìc non ſolum eſt ſermo de ſanctis, qui futuri ſunt ſub Antichriſto, ſed etiam de illis, qui in prioribus ſæculis præceſſerunt: nam licet c. 13, pro beſtia intelligatur Antichriſtus: hic tamen intelligitur diabolus cum ſuis vitiis, ac turpitudinibus, ac erroribus: *Qui non adoraverunt beſtiam*: id eſt, vitiis non ſe manciparunt, nec mirum eſſe debet, quòd eiſdem ænigmaticis verbis, alii & alii latent ſenſus, maximè in diverſis locis, cùm hoc non repugnet ænigmati: & hoc apertè habetur in hac eadem prophetia in ſeptem capi-
tibus beſtiæ, intelliguntur ſeptem Reges, ſeptém- Apocal. 17.
que montes: & Apocal. 17. 9. ſicut & mille anni. v. 2. accipiuntur pro tempore à Chriſti morte uſque ad Antichriſtum, hic verò à tempore mortis Chriſti, uſque ad diem judicii; ut Autores primæ ſententiæ fatentur.

Quæstio IV.

Quare Angelus mittens Satanam in abiſſum, non ſolùm clauſit, ſed etiam ſignavit ſuper illum?

Cum ait text. quòd Angelus miſit Luciferum 38.
in abyſſum, & clauſit, & ſignavit ſuper illum, ut dixi in Expoſ. metaphora ſumpta eſt à carceribus qui fortiſſimis poſtibus, ac vectibus clauduntur; ac proinde poteſtate ſibi à Deo data, ibi retinere facit luciferum, ut nullo modo inde exire valeat; & inde addit: *Signavit ſuper illum*: tanquam regio ſigillo munitus eſt ille carcer, ac recluſio, ut per nullius vim poſſit aperiri, aut liberari.

Moraliter tamen, quid eſt Dæmonem ſignatum 39. *Signo Crucis diabolus expellitur.*
fuiſſe? quo quæſo ſigno, quòve charactere, ſeu ſigillo? ait Alb. M. *Signavit ſuper eum, id eſt, poſuit ſuper eum ſignum crucis.* Lucifer indignus eſt ſalutifero ſigno S. Crucis, maximè ipſe intendit à ſuis hoc ſignum repellere, ne eo ſignentur. Quomodo ergo ait cit. Doctor, quòd ſignavit ſuper eum, ſeu poſuit ſignum Crucis ſuper eum: Poſuit quidem non ut eo inſigniretur, aut nobilitaretur; ſed ut ejus virtute reprimeretur, ac expelleretur. Albertus.
Sic ait cit. Albert. *Poſuit ſuper eum ſignum Crucis, quo eum ſuperavit, & ut à fidelibus poſſit expelli; omninò enim ſubjacet cruci, & nihil poteſt niſi permiſſus à Chriſto.* Virtute S. Crucis diabolus coërcetur, devincitur, ac expellitur à mundo. Origen.

Quod confirmatur ex celebri doctrina Orige- 40.
nis homilia 8. in Ioſue. *Crux Domini Noſtri Ieſu Chriſti gemina fuit, hoc eſt gemina ratione conſtat, & duplici, quia viſibiliter quidem filius Dei in carne crucifixus eſt inviſibiliter verò in eadem cruce diabolus cum Principibus ſuis, ac poteſtatibus affixus eſt cruci, non tibi hoc videtur verum, niſi tibi horum teſtem produxero Paulum Apoſtolum: Audi ergo de iis, quæ ipſe pronuntiat, quod erat, inquit, contrarium nobis, tulit illud de medio, affigens cruci ſuæ, exuens principatus, & poteſtates, traduxit liberè triumphans, ſigno crucis.* Ad Coloſſen-
ſes 2. num 15. Chriſtus Dominus in cruce affixus Coloſſ. 2.
eſt, ut ex cruce intraret in gloriam ſuam: Diabolus verò, ut ex cruce religatus teneretur in inferno. *Delens quod adverſus nos erat chirographum*: Obligationem nempe juxta Dei decretum: *Expolians principatus, ac poteſtates dæmonum traduxit confidenter.* Hoc eſt liberè, & audacter coram Deo Patre, ac Angelis. *In ſemetipſo*: Id eſt in cruce ſua, ut explicat Cornelius, quia ut ait Theophylactus, Crux eſt currus triumphalis Chriſti ad tantam victoriam, & ad deſtructionem dæmonum.

Theoph. Cornel. *Crux triumphalis currus Chriſti.*

Præparat

41. Præparat ſe Gedeon ad pugnam contra Madian, qui ex communi Patrum ſententia Diabolum ſignificabat, & cum fortiſſimus dux copias congregaret, dictum eſt ei à Deo: *In trecentis viris, qui lambuerunt aquas, liberabo vos, & tradam Madian in manu tua:* Iud.7.n 7 Sed cur ad tam glorioſam victoriam, tam pauci milites eliguntur; imò ut docet ibi Lyran. hi erant valde infirmi & debiles, ideo manu bibebant aquam, tanquam timentes, & vigilantes hoſtium adventum, & cur potius trecenti, quam ducenti, vel quadringenti ad tantum negotium aſſumuntur? Trecentariorum numerus, Græcè ſignificatur per literam, *Tau*, ut docet D. Chryſ.hom. 12 in Mor.Ex quo præclarè ait D. Ambroſ. in Procemio de Spiritu S. *Trecentos elegit ad prælium, ut oſtenderet, non in numero multitudinis, ſed in Sacramento crucis mundum hunc ab incurſu graviorum hoſtium liberandum, &c.* Idem docet D Auguſt. ſerm 108.de temp. D. Paul. epiſt. 2 D. Gregor. lib.30.cap.17.& ait, *In iis trecentis, qui in, T, litera continentur, exprimitur, quòd ferrum hoſtium crucis ſigno ſuperetur:* Quod denotabatur: Gedeon trecentis militibus, totidémque tubis, ac lucernis Madianitas fudit ac fugavit, ut ſignificarent Evangelici prædicatores, qui portantes crucem Chriſti, in trecentario numero ſignificatam, doctrina Evangelica in tubis expreſſa tonantes magnaque luce, ac fulgore nitentes omnia dæmonum caſtra, ſuperarent.

Iudic. 7. — *Lyranus.* — *Per crucem diabolum, ac inimicos vincimus.* — D. Chryſ. D. Ambroſ. D. Auguſt. D. Paulus. D. Gregor.

42. Cum ingrederetur Ieſus Ieroſolymam, ut inter ſex dies crucem aſcenderet, exeuntes turbæ *Acceperunt ramos palmarum, & proceſſerunt obviam ei, & clamabant: Hoſanna benedictus, qui venit in nomine Domini.* Ioan 12. num. 13. Exeunt cum ramis palmarum, ac olivarum, ut tenet communis uſus Eccleſiæ, & cur hi potius rami, quam alli diverſarum arborum cedri, cinnamomi, terebinti, vitis, vel ſimilium? Chriſto crucem aſcendenti rami palmarum, ac olivarum proſternuntur, quia palma ſignum eſt victoriæ, ut docent Caſſiodor. in Pſ.91. D.Chryſoſt. homil.de cruce, & Latrone, ſicut & oliva, ſignum eſt lucis, ac luminis, quo denotabatur, quod Chriſtus inſigni victoriæ trophæo de diabolo, erat ſublimandus, ſimulque eo totus mundus magno ſplendore illuminandus erat, ut nobis pararet impollutam viam ad cœlum D. Paſchaſ. lib. 11. in Matth ait: *Cum ramis palmarum, & olivarum in ſignum victoriæ, ac lucis per Chriſti mortem.* Et D. Ambroſ. ſermon.38. ait, *non habuit majus præmium, niſi palmas, quod ei devotio plebis offerret ſignificans ſtratis in itinere veſtibus impollutam viam eſſe in mundo, oblatis palmis ipſum mundi eſſe victorem.*

Ioan. 21. — Caſſiodor. D. Chryſ. *Per crucem victoria, ac lux totius mundi.* — D. Paſchaſ. — D. Ambroſ.

43. Dicitur de ſponſa: *Sicut turris David collum tuum, quæ ædificata eſt cum propugnaculis, mille clypei pendent ex ea omnis armatura fortium:* Cant. 4. numer. 4. Per collum intelliguntur Doctores, ac prædicatores Eccleſiæ, juxta communem ſententiam Sanctorum Patrum, qui rectè cum turri Davidis comparantur, qui fortis interpretatur; Propugnacula autem ſunt ſacra Scriptura, ac Divinæ literæ; clypei ſunt virtutes orationis, humilitatis, ac pœnitentiæ, & tandem muniti ſunt omni armatura fortium. Et quænam eſt hæc armatura, in qua tanquam compendio omne armorum genus continetur. Crux Sancta Chriſti eſt; hæc enim pro omni armatura nobis eſt, ſcutum, ut ab omni inimicorum incurſu cuſtodiat, gladius, & lancea; ut interficiat adverſarios, galea ut nos tueatur à pravis cogitationibus. Appon. ait: *Cum crux maledictos trucidabat proferentes in ſe mortis judicium, infirmorum erat amatura pœnalis; Ubi vero ſuſpenſus, mortificatuſque in ea eſt benedictus, fortium, & ſemper viventium armatura effectus eſt, adeò ut nemo ſit fortis, niſi is qui pro ſcuto crucis Dominicæ, totius mentis affectu protectus incedit.*

Cant. 4. — *Crux nobis pro omni armatura.* — Apponius

44. Cùm natus eſſet Ieſus in Bethleem Juda in diebus Herodis regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Ieroſolymam dicentes. *Ubi eſt, qui natus eſt, rex Judæorum.* Matt. 2.n.2. Et poſtea cum veniunt in Bethleem. *Intrantes domum invenerunt puerum cum Maria matre ejus, & procidentes adoraverunt eum:* Quæ verba exponens D. Fulgent. ſerm. de Epiph. ait: *Quis eſt iſte Rex Judæorum? pauper, & dives, humilis, & ſublimis? Quis eſt iſte Rex Judæorum, qui portatur ut parvulus, adoratur ut Deus; Parvulus in præſepio, immenſus in cœlo; vilis in pannis, pretioſus in ſtellis.* In Præſepio, quamvis Angeli famulantes adſtarent, ut parvulus & vilis adoratur à paſtoribus; In gremio ſanctiſſimæ Matris veneratur à Regibus, ibique ut humilis habetur: *At vero pretioſus in ſtellis:* Et quare in ſtella pretioſus prædicatur à D. Fulgent. pro qua re audiendus D. Chryſ. hom. 2. in imperfecto: *Stella illa beatitudinis apparuit Magis ſuper montem illum victorialem, habens in ſe formam quaſi pueri parvuli, & ſuper ſe ſimilitudinem crucis.* Ecce cur in præſepio adſtantibus Angelis, in feſtivo applauſu paſtorum, ut vilis monſtratur, in brachiis Virginis Mariæ, proſtratis regibus, ut humilis declaratus; In ſtella vero pretioſus ut ſublimis, & excelſus; nam ſtella apparuit, *habens in ſe formam quaſi pueri parvuli, & ſuper ſe ſimilitudinem crucis.* Radiabat in ſtella quædam crucis ſimilitudo, inde Chriſtus pretioſus ibi vaſitur, ac ſi magis oſtendatur Chriſti majeſtas, ac celſitudo ab una crucis ſimilitudine, quam ab omni famulatu Angelorum, ac dulciſſimo matris gremio: ſic æſtimat Chriſtus redemptionis inſignia, ſic apud homines crucem honorat. Vide ſupra c.13. q.30 n. 230. 231.

Matth. 2. — D. Fulgent. — D. Chryſ. — *Super omnia cruce maximè reſplendet Chriſti majeſtas.*

Quæſtio V.

Quare Satanas pro modico tempore Dei permiſſione ſolvendus ſit?

45. CUm Text. ait de Satana; *Quod oportet ſolvi modico tempore:* De regno Antichriſti intelligitur, ut eſt communis vox Patrum ac interpretum hoc loco; cur autem ipſe tunc ſolvendus ſit acerbiſſima perſecutione, de qua ſæpe ſæpius multa diximus; ut ait Ephr. lib. de Pœnit. *Ideo Salvator dixit ſolutionem ſerpentis modico tempore, quoniam, uſque adeo erit efficax, ut ſi fieri poſſit, inquit, etiam ſcandalizarentur electi mei.* Cur ergo ad tam acerbam perſecutionem permittitur à Deo Satanas ſolvi.

D. Ephræm.

46. Primò, ut manifeſtaretur celſitudo, ac ſublimitas Eccleſiæ quæ in tanta adverſitate, non potuit ſubmergi, ſed potius maximè ſublimari ac delectari multa charitate ſuorum fidelium in Deum, admirabili patientia in tantis adverſitatibus fundata ſuper firmam fidei petram, ut inde maximè glorificaretur Deus in ſanctis ſuis. D. Aug. lib. 20. de Civit.c.8. ait: *Si nunquam ſolveretur, minus appareret ejus maligna potentia, minus ſanctiſſimæ civitatis fideliſſima potentia probaretur: Unde ſolvetur in fine; ut quam fortem adverſarium Dei civitas ſuperaverit cum ingenti gloria ſui redemptoris, adjutoris, liberatoris aſpiciat.* In adverſitatibus, ac

In adverſitate juſti manifeſtantur. — D. Auguſt.

1. Cor. 11. contrarietatibus maximè declaratur virtus, ac patientia. Inde ait Paulus 1. Cor. 11. n. 19. *Oportet hæreſes eſſe, ut qui probati ſunt manifeſti fiant* Tempore hæreſeos ac ſchiſmatis manifeſtatur, D. Chryſ. Theoph. qui in fide, & pietate fundati, conſtantes ſint, ut ex D. Chryſ. docent Theoph. Occumen.

47. *Deus cuſtodit ſuos juſtos.* Secundò expende citata verba Auguſtini; *Cum ingenti gloria ſui redemptoris, adjutoris, liberatoris:* Maximè invigilat Deus ſuper ſuos juſtos in eorum adjutorium cùm eos, inter tam vehementes perſecutiones cuſtodit, & liberat. Sic dixit Dan. 14. Daniel. 14. n 37. cum eſſet per ſex dies inter leones fameſcentes, & ei per prophetam provideretur prandium, Pſalm. 36. ait. *Recordatus es mei Deus, & non dereliquiſti quærentes te.* Et David Pſal. 36 num. 39. *Salus juſtorum in Domino:* Græca exemplaria habent, *Salus autem* Origen. *juſtorum apud Dominum:* Orig. hom. 5. in Pſ. *Nec uſquam poteſt eſſe tutius ſalus hominis, quam apud Deum.* Vide ſuprà c. 18. q. 6. n. 55. 56 57.

48. D. Auguſt. Tertiò Idem D. Aug. lib. 20. de Civit. c. 8. ait: *Magno Satanæ malo, quam bene fuerit uſus omnipotens Deus, qui eum non omnino abſtulit à tentatione Sanctorum, quamvis ab eorum interioribus omnibus, ubi in Deum creditur::::foras miſſum, ut forinſecus ejus oppugnatione proficerent.* Permittuntur juſti tam dura, ac acerba perſecutionum tempeſtate vexari, ut multis meritis proficiant; quod maximè licet conſiderare in S. Ioſeph Gen. 37. n. 39. Geneſ. 37. *Sancti per gradus tribulationum creſcunt in gloria.* A fratribus denudatur, ut ſtola jucunditatis induatur; mittitur in ciſternam, quæ non habebat aquam, ut aqua cœleſtium gratiarum impleatur; venditur in Ægyptum ut libertatem ab inquinamento peccati habeat; adulteræ verbis deprimitur: ut omni virtute puritatis, ac patientiæ reſplendeat, detruditur in carcerem; ut exaltetur in gloria; intonſo capite in carcere degit, ut ait Philo, ut magna corona illuſtretur, ferris alligatur D. Bernard. ut palma nobilitetur. Unde rectè ait D. Bern. ſerm. de Tribulat. *Vtilis eſt tribulatio, quæ probationem operatur, & ducit ad gloriam, per gradus tribulationum creſcunt gloriæ augmenta.* Vide multa tom. 1. in Apoc & tom. 5. in Evangel. verb. labor, vel tribulatio.

49. *Illuſtriſſimi erunt ſancti tempore Antichriſti.* Quartò: Ligatus eſt modo Satanas per mille annos uſque ad Antichriſti tempora, quo tempore ſolvetur, & tunc dabitur ei licentia furendi adverſus electos Dei; ſed nunc modo ligato, & captivo difficiliter reſiſtimus, quomodo ergo tunc ſoluto ſe opponent electi, & fortiter, ac validè ei D. Auguſt. reſiſtent; unde graviter. D. Aug. cit. noſtram nunc ignaviam reſpectu illorum ſanctorum futurorum exprobat, dum illi ſoluto reſiſtent, quando nos nunc ligato ſuccumbimus; & ſic ait *In eorum ſane, tunc futuri ſunt ſanctorum, atque fidelium comparatione quid ſumus? quandoquidem ad illos probandos; tantus ſolvitur inimicus, cum quo nos ligato tantis periculis dimicamus.*

50. Ecce quàm illuſtriſſimi futuri ſunt illi ſancti tempore Antichriſti cum ſoluto diabolo reſiſtent, & nos illo ligato dejicimur, cum illius vires valde tenues, & debiles ſint, ut unius hominis non valeant vim ſuperare, ait Dan. 7. n 4. loquens de fe- Daniel. 7. ris terram devaſtantibus: *Prima quaſi leæna, & alas habebat aquilæ: aſpicebam donec evulſæ ſunt alæ ejus, & ſublata eſt de terra, & ſuper pedes quaſi homo ſtetit, & cor hominis datum eſt ei:* *Tota diaboli malignitas non excedit vires unius hominis.* Ecce fera peſſima leoninam referebat crudelitatem, & aquilinam velocitatem, & tamen ſubito ſic transmutatur, ut homo videatur; & quid hac tanta & tam repentina mutatione nobis inſinuatur; Ut ex his diſcamus primos diaboli impetus contemnere; nam ſi dum procul eſt, & in arenam deſcendit, tanquam leo rugiens ad devorandum, & aquilis velocior ad perdendum appareat, tamen in congreſſu, alta Dei diſpoſitione, ſic vires reprimuntur, ac temperantur; ut tota ſua malignitate unius hominis feritatem non ſuperet. 51.

Hoc maximè nobis manifeſtavit Chriſtus D. nam cum ei occurreret homo habens dæmonium; ab eo quærit Dominus, *Quod tibi nomen? at ille* Luc. 8. *dixit legio, quia intraverant dæmonia multa in eum* Luc 8 n. 30. Ad quid Dominus voluit, tantam dæmonum multitudinem, quæ in hominem intraverat, manifeſtari? niſi ut inde fieret nobis evidens, quomodo omnes dæmonum vires adverſus hominem, à Deo reprimantur, ac temperentur, quia *Tota rabies inferni non valet nocere homini Dei gratia munito.* licet omnis infernalis multitudo conglomerata D. Baſil. irruat in hominem, nunquam tamen vires unius hominis valet excedere. Pro quo eleganter ait D. Baſil. Seleuc. orat. 23. *Edocuit Dominus, quam multis humanum corpus traditum carnificibus dæmonibus non periret; quandoquidem dæmonum multitudo in unum armata tollere eum non valuerit* Maximè ſane diaboli fortitudo contemnenda eſt quando tota armata inferni potentia, unius hominis vires non ſuperat. 52.

Quod præclarè docet Apoſtolus Paul. 1. Cor. 10. 1. Cor. 10. n. 14. ait. *Fidelis Deus, qui non patitur vos tentari ſupra id, quod poteſtis.* Quamvis adverſarius omni malignitate ſua furat, horrificos leonis rugitus edat, & omnem ferarum crudelitatem induat, ubi tamen in pugnam cum homine venit, veluti homo apparet, unius hominis vires minimè ſuperans; *Deus ut fideliſſimus judex ad menſuram perpendat, & mittit tentationem.* & ideo ait Apoſtolus: *Fidelis Deus, qui non patietur:* Certaminibus noſtris adeſt Deus, ut fideliſſimus judex, & arbiter certaminum, qui in conflictu nullam patitur inæqualitatem, & ſicut in duello humano judex omnem conſtituit æqualitatem armorum inter athletas, & nullum permittit exceſſum ex parte aliqua; ita & in duello Chriſtiano, Deus ut fideliſſimus Judex, & arbiter aſtat, qui dæmonum arma, ſcilicet machinationes, ac tentationes, ſic componit, ac temperat, ut minimè vires, ac arma hominis excedant. D. Anſelm. ibi. D. Anſelm. *Non permittet Deus ultra menſuram veſtrarum virium excreſcere pondus alicujus tentationis, niſi enim Deus cum viribus tentamenta modificaret, nullus profectò eſt, qui malignorum ſpirituum tentationes corruens portet. Quia ſic menſuram judex tẽtationibus non præbet, eo ipſo ſtantem dejicit, quo ultra vires onera ponit: idcirco Deus hoſtem noſtrum pia diſpenſatione permittit, & retinet, relaxat, ac refrænat.* Expende illud: *Si menſuram Deus ut fideliſſimus judex;* decertantium arma menſurat, ut non permittat truculenti hoſtis arma vires hominum excedere.

QUÆSTIO VI.

Quare animæ decollatorum, quæ non acceperunt caracterem beſtiæ in fronte, ac manibus, videntur vivere, & Regnare?

Ait noſter Ioannes; *Vidi animas decollatorum, qui non acceperunt charakterem beſtiæ in frontibus aut manibus ſuis, & vixerunt, & regnaverũt cum* 53. *Chriſto.* Quæ verba altiùs hîc ſunt expendenda Quid eſt, quod de animabus decollatorum tantum facit mentionem, cùm omnes juſti cum Chriſto regnent

Coloſſ. *Eccleſia glorioſiſſime regnat in martyribus.*

regnent in cœlo,ait,Paul.ad Coloſſ.3. num.3.*Vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo*:Licet Eccleſia regnet in omnibus beatis inſigniter, ac glorioſiſſimè regnat in ſanctis Martyribus, qui perfuſo ſanguine teſtimonium de Chriſto Jeſu dederunt. Ansbert. *Etſi Eccleſia regnet in ſingulis membris ſuis,ſed glorioſius in ſanctis Martyribus, & idcirco animas decollatorum in cœlis regnantium cæteris prætulit membris, in quibus totum Eccleſiæ corpus comprehendit.*

Ansbert.

54\. Et dicitur: *Qui non acceperunt caracterem ejus in frontibus, aut manibus ſuis.* Nonne ſat erat dicere: non acceperunt caracterem, in frontibus, vel manibus, ad quid utrumque proponit, & connectit? In fronte denotatur profeſſio fidei; in manibus verò operatio, quia quod profitemur debemus operibus adimplere, & non pravis actionibus dehoneſtare. Ansbert. *Acceperunt characterem in frontibus;quia non recurrunt ad pravos errores,& non accipiunt in manibus, quia non maculant vitam fidei pravis operibus.*

Fides operibus manifeſtetur. Ansbert.

55\. *Vita animæ Dei viſio.*

Ad quæſt.ait Text.*Vixerunt,& regnaverunt cum Chriſto*: Ad quid dicitur, quod animæ decollatorum *vixerunt*, cum anima ſit immortalis, & etiam in eo quod dicitur,*regnaverunt*, eorum vita involvitur,nam regnare vitam ſupponit? Rectè tamen dicitur; quòd *vixerunt, & regnaverunt*; nam ſicut anima eſt vita corporis, ita animarum vita eſt regnare cum Chriſto Joach. Abbas ait: *Bene animas decollatorum,& aliorum juſtorũ vixiſſe commemorat, quia ſicut vita corporum conſiſtit in animabus,ita vita animarum in viſione Dei.*

Ioachimus.

56\. *In gloria vita & honor.*

Secundò, *Vixerunt, & regnaverunt cum Chriſto*: Vita de qua hìc eſt ſermo eſt vita æternæ beatitudinis, ergo ſatis erat dicere, quod viverent cum Chriſto, ut intelligeremus eos feliciſſimè regnare: ad quid ergo additur, quod cum eo regnaverunt? ut inde fieret nobis manifeſtum,quod in illa ſumma felicitate, non ſolùm eſt vitæ plenitudo, ſed etiam ſummi honoris celſitudo.D. Thom.*Hic: tanguntur duo bona gloriæ,unum eſt vitæ plenitudo,ſecundum honoris celſitudo.*

D. Thom.

57\. *Qui moritur & laborat pro Chriſto, ibi incipit vivere.*

Tertiò ait: *Vixerunt,& regnaverunt cum Chriſto*: De præterito; & non de futuro ait, vivent, & regnabunt, ut ex hoc modo loquendi inferas animas Martyrum, ſicut & aliorum juſtorum, non expectato judicio finali, ſed ex eo quod pro Chriſto moriuntur, ac labores patiuntur, inde incipiunt vivere, ac regnare cum Chriſto D Bernardin.ait:*Nota,quod ſignanter dixit:vixerunt,& regnaverunt cum Chriſto, non dicit,vivent, & regnabunt, quia jam in præſenti vivunt,& regnant animæ ſanctorum ex quo interfecti ſunt pro Chriſto,quod eſt contra hæreticos, qui dixerunt, quod nullus intrat in regnum cœlorum uſque poſt judicium.*

D.Bernard.

58\. *Mors pro Chriſto triumphum parit.*

Quarto; Joannes aquilino intuitu vidit juſtos homines interfectos propter verbum Dei; & vidit,ut adhuc ipſi vivebant, & regnabant, ſed quomodo, qui mortui ſunt, oſtendi poſſunt adhuc vivere, & regnare? quia juſti dum moriuntur pro Deo ibi vivi regnant, & ad Dei Eccleſiam pertinent, in qua mors pro Chriſto triumphum parit. D.Aug.lib.20.de civ.c.7.ait. *Ideo tantummodo animas Martyrum commemoravit: quia ipſi præcipuè regnant mortui qui uſque ad mortem pro veritate certarunt;ſed à parte,etiam cæteros mortuos intelligimus pertinentes ad Eccleſiam, quod eſt regnum Chriſti.*

D. Auguſt.

59\. Genef.35.

Moritur Rachel, & poſt celebratum ejus ſepulchrum; *Erexit Jacob titulum ſuper ſepulchrum ejus.* Gen.35. num.20. Cur uni Rachelis ſepulchro titulus erigitur ex omnibus illuſtriſſimis fœminis, quæ antea deceſſerant, cur ergo ſepulchrum Rachelis, potius agnoſcitur; & veneratur, ut titulus trophæi ac triumphi; erigitur in monumentum perpetuum, quia una Rachel præ omnibus aliis clarius Chriſti Eccleſiam ſignificat, quæ paritura erat filios non ad lucrum mortuorum, ſed ad trophæos viventium,& regnantium, ut abolita morte vulnera, & labores, coronas, & palmas germinarent. Auctor in Catena Græca, ait: *Cum plures Sanctorum Patrum mulieres dormierint:ſoli Racheli titulus erectus eſt;ea enim typum geſſit Eccleſiæ, quæ ſola victrix trophæum mortis tulit in Chriſto.*

Mors pro Chriſto non ſepulchrum, ſed trophæos producit. Auct.Græc.

Cum ſacra Scriptura narrat Moyſis mortem teſtatur de illo. *Non caligavit oculus ejus,nec dentes illius moti ſunt*: Deut.34.n.7. Chald. legit; *Neque mutatus eſt ſplendor gloriæ vultus ejus*: Et ut notant cum Bellarm. Cornel. & Lahay, in Biblia maxima, refertur hic ſermo ad ſplendorem illum, qui ex colloquio Dei vultui ejus adhæſit. In morte cujuſque hominis vultus fit pallidus, niger,ac difformis,quæ ſunt damna, quæ mors intulit ex peccato primi parentis; quomodo ergo facies Moyſis nitore gloriæ reſplendet? Mors juſti, ut Moyſis, quamvis videatur mors, non eſt mors, & inde horrores mortis fugiunt & cùm ſit vita beata, ac glorioſa æternæ beatitudinis, ſigna, ac ſplendores gloriæ oſtentat. Huc advoco, quod de ſancto Archiepiſcopo Malachia ait D. Bern. in ejus vita. *Feliciter obdormivit in Domino, & verè obdormivit. Mortuus vivere, & vivens mortuus putabatur: adeo nihil intercedit,quod alterutrũ diſcerminaret: Eadem vivacitas, vultus ſerenitas eadem, qualis apparere ſolet in dormiente.* 60.

Deut 34. Chaldæus. Bellarmin. Cornel. Lahay. *In morte juſtorum non videtur ſigna mortis, ſed gloria.* D.Bernard.

De Eccleſia Chriſti decantatur. *Genæ illius ſicut areolæ aromatum conſitæ a pigmentariis: labia illius diſtillantia myrrham primam.* Cantic. 5. num. 13. Cur in labiis Eccleſiæ myrrha amariſſima conſtituitur? Dicuntur alibi Eccleſiæ labia vitta coccinea:Quid myrrha cum labiis formoſiſſimæ? modo depingitur Eccleſia ut multis Patribus placet,referens myrrham primam mortis, tormentorum, laborum, ac preſſurarum, & dum hæc dicuntur, ac narrantur, apparent in fronte ac ejus vultu gratiſſimi odores, ac ſuaviſſima aromata æternæ gloriæ ac beatitudinis, ipſæ mortes, & labores pro Chriſto exhauſti non horrorem mortis exhibent, ſed jucundiſſimum æternæ beatitudinis odorem: D. Ambr.de obitu Valent ait: *Genæ ejus ſicut phialæ aromatis gignentes unguentaria, labia ejus ſicut lilia diſtillantia myrrham primam, myſticæ Eccleſiæ gratia deflentis accipitur, quæ in obitu Valentiniani bonum doloris ſui effudit unguentum, & vitam ejus prædicando concelebravit, cui mors obeſſe non potuit, eo quod odor prædicationis univerſorum ore celebris, fœtorem omnem mortis abolevit.* Expende verbum:*Cui mors obeſſe non potuit*;Cujus enim erat talis vita, quæ celebraretur omnium ore, in eo mors nil potuit obeſſe; ſed ibi totus mortis fœtor, & turpitudo tollitur, & in ſuavitatem odoris mutatur. 61.

Cant 5. *Mors juſtorum odoramentum gloriæ.* D. Ambroſ.

Apoc. 20.*n.*5.Cæteri mortuorum non vixerunt, donec conſummentur mille anni.Hæc eſt reſurrectio prima.

Num. 6. Beatus ſanctus, qui habet partem in reſurrectione prima, in his ſecunda mors non habet poteſtatem, ſed erunt ſacerdo-

tes

tes Chriſti, & Dei, & regnabunt cum illo mille annis.

VERSIONES.

Arabic. n. 5. Reliqui mortui nequaquam vivent, donec abſolvantur mille anni.

Æthiopicus. Cæteri mortuorum non ſuſcitabuntur, &c. hæc eſt prima vita.

Pagninus. Cæteri non revixerunt.

Syrus. Reſurrectio illla prima.

Æth. n. 6. Qui invenit portionem in iſto die, qui præcedit adventum ejus, cui non eſt amplius poteſtas ſecundæ mortis: contra hos homines, quia erunt ſacerdotes.

Arabicus. Beatus, & Sanctus, qui habet ſortem in reſurrectione prima.

Syrus. Imo ſicut ſacerdos Dei, & Chriſti ejus, & regnabunt cum illo, illos mille annos.

Rupertus. Et erunt ſancti Dei, & Chriſti.

EXPOSITIO. III.

26. CÆTERI *mortuorum non vixerunt.* Dubium eſt de quibus mortuis hîc loquantur Ruper. & Richard. quos communiter ſequuntur omnes recentiores Ribeir. Vieg. Cornel. Gagn. Eſtius, Tyrin. Menoch. Lahay; tenent eſſe malos, & damnatos in inferno, qui Chriſto adhærere noluerunt; Unde notat Rupert. quod ſancti Martyres propter teſtimonium Jeſu, non dicuntur mortui, ſed tantum hi, qui contempta Dei lege peccatis ſervierunt, quod eſt vera mors. Sic ait Rupert. *Cæteri mortuorum, id eſt illi, qui ſæculo vivunt, & Deo mortui ſunt, longè ab his differentes, qui propter teſtimonium Jeſu ſæculo mortui ſunt, iſti non vixerunt nec vivere ſecuti ſunt, ſed inter mortuos æſtimati, & verè ſunt.*

Rupert. Richard. Ribeira. Viegas. Cornel. Gagnæus. Eſtius. Lahay. *Qui peccato ervit mortuus.*

63. Ferrar. Simpliciter mihi ſecundum videtur cum Ferrario, quod hic eſt ſermo de animabus purgatorii; Nam de reprobis, & obſtinatis in peccato, non agit hîc noſter Joannes; ait enim; *Cæteri mortuorum non vixerunt donec conſummentur mille anni:* Ergo cum conſummati fuerint mille anni vivent; Atqui de damnatis, & reprobis, non denunciatur vita, ſed mors, ſive prima, ſive ſecunda tam in hoc capite quam ſequenti n. 8. de quo q. ſeq. Deinde cùm noſter Evangeliſta ſupponit, quod poſtquam conſummati fuerint mille anni hi mortui vivent, loquitur de vita, de qua immediatè antea egerat; *Et vixerunt, & regnaverunt cum Chriſto mille annis.* Ergo cum ait, quod mortui poſtquam conſummati fuerunt mille anni vivent, intelligit etiam de vita cum Chriſto, quod de reprobis nunquam dici poteſt. Tertiò: noſter Evangeliſta ait: *Non vixerunt donec conſummentur mille anni. Hæc eſt reſurrectio prima:* Reſurrectio prima eſt ad gloriam, & beatitudinem, ut dicam, quæſt. ſeq. & omnes Auctores contrarii fatentur; ergo iſti mortui vivent, & reſurgent reſurrectione prima ad gloriam (nec valet id quod ait Gagn. quod ſcilicet reſurrectio prima, legenda eſt per parentheſim) talis parentheſis non eſt in vulgata. Quartò, ad quid de reprobris erit ſermo hoc loco, cum copioſè ſtatim de eis dicturus ſit, & quomodo in tam præclara phrophetia in qua, nec apex redundat extra locum, agit de reprobis, de quibus mox dicendum eſt?

Hic non eſt ſermo de dãnatis, ſed de animabus purgatorii.

Gagnæus.

64. *Agitur de animabus purgatorii.* Rectum ordinem tenet noſter Evangeliſta: ſuperiori verſ. 7. egit de ſanctis, ac beatis in gloria; hoc verſ. 5. agit de animabus Purgatorii, & deinde tractabit de damnatis, & noſter Joannes conjicit oculos ad ea, quæ evenient in fine ſæculorum & ait, quod aliquibus animabus Purgatorii tantum bonum, quantum eſt vivere, & regnare cum Chriſto non continget, niſi expletis mille annis, id eſt tranſacto univerſo hujus ſæculi tempore, peractòque judicio, nam ad illam vitam beatam, ac viſionem Dei non admittitur illud, quod coinquinatum fuerit, & ideo neceſſe eſt prius expiari, ac purificari igne Purgatorii.

65. Viegas. Cornel. *Refellitur opinio de mundi duratione.* Non innotatum omittam, quod communiter recentiores hic diſputant, ut Vieg. Cornel. & alii, qui hos mille annos convertunt in bis mille annos, & inde faciunt conjecturam, quod anni hujus mundi futuri ſunt ſex mille, quia Joannes hoc capite ſex repetit mille; & quod Chriſtus venit poſt quatuor mille annos, & ejus legem duraturam bis mille annos, ut tantum duraret, quantum reliquæ leges. Nam, inquiunt naturalis habuit bis mille annos uſque ad Abraham; Vetus ſcripta, quæ quodammodo cœpit in circumciſione Abrahæ, totidem duravit annos, & ita fiunt ſex mille anni, ſed hæ conjecturæ valde infirmæ ſunt, ut bene notant D. Aug. Beda, Pereir. Suar. Alcazar, Res eſt omnino incerta, & non eſt noſtrum *noſſe tempora, vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate.*

D. Auguſt. Beda. Perer. Suar. Actor. 1.

66. *Beatitudo declarat ſanctitatem cujuſque.* *Beatus & Sanctus:* Prius ait beatum, deinde Sanctum, cum beatitudo ſupponat ſanctitatem, tamen ita loquitur Joannes, quia in beatitudine declaratur ſanctitas uniuſcujuſque, & ſecundum ipſam recipitur merces beatitudinis. *Qui habet partem in reſurrectione prima.* Reſurrectio prima, eſt quando anima reſurgit ad gloriam, & jam videt Deum intuitivè; & obſervat D. Bernardin. quod rectè ait Evangeliſta: *Habet partem in reſurrectione prima:* Quia reſurrectio prima eſt tantum ſecundùm partem, ſcilicet quoad animam; *In his ſecunda mors non habet poteſtatem:* Secunda mors eſt æterna damnatio hominis, ſeu animæ, & corporis ad inferos, & ait: *Non habet poteſtatem.* A puncto, quo quis actu habet partem in reſurrectione prima, jam ſecunda mors, ſeu damnatio non valet eum apprehendere, ſed omnino liber eſt ab ea. *Erunt Sacerdotes Dei & Chriſti:* Non ſolum propter ſacrificium, ſed quia offerunt preces pro Eccleſia, noſtrique ſunt interceſſores: *Regnabunt mille annis:* Id eſt per omne tempus, id eſt tempus definitum pro indefinito.

D. Bernard.

QUÆSTIO

Quæstio VII.

Quid ſit reſurrectio prima? & reſurrectio ſecunda: quid mors prima & ſecunda?

67. Aureolus. CArdinalis Aureolus, dicit primam reſurrectionem factam fuiſſe à Seraphico P. Franciſco, ac à Sanctiſſimo Dominico quorum virtutibus, meritis, doctrinis, ac exemplis tota Chriſtianitas, quæ quaſi ſepulta jacebat in peccatis, ad bonitatem vitæ reſurrexit, ut cum Chriſto ambularet. Secundò: Alcazar per primam reſurrectionem accipit aureum Conſtantini ſæculum; tunc enim Chriſtiana Eccleſia, antea valdè oppreſſa, & quaſi mortua, cœpit reviviſcere, imo & dominari in toto orbe. Hæc omnia myſtica ſunt. (Alcazar.)

68. D. Auguſt. Anſbert. Alenſis. Jeſſe. Quartò: D. Aug. lib. 20. de civit Dei c. 6. & 7. quem ſequuntur Anſbert. Alenſ. primam reſurrectionem dicit eſſe, qua homo ex peccato ſurgit ad gratiam. In qua ſententia eſt etiam Jeſſe Ambianenſ. Epiſcop. in epiſt. quæ habetur Hincmari Rhemenſis de confirmat Epiſcopi, ubi ait: Quod reſurrectio prima eſt qua homo per Baptiſmum reſurgit ad gratiam; & quia ſæpe homo gratiam acquiſitam deperdit explicat Anſbert. primam reſurrectionem eſſe ad gratiam, in qua homo perſeverat, Sic ait ipſe; *In eo, quo revixerit permanere ſtudet; quia non qui cœperit ſed qui perſeveraverit uſque ad finem, hic ſalvus erit*: D. Aug. citato loco loquitur de prima reſurrectione inchoativè, qua ex peccato reſurgit homo ad gratiam, & gloriam.

69. Richard. D. Bern. Ribeira. Viegas. Pererius. *Vera & generalis ſententia.* Communis & vera ſententia eſt, quam tenent Richar. D. Bern. Ribeir. Vieg, Pereir: lib. 8. in Daniel. Prima reſurrectio eſt beatitudo ſolius animæ, qua ſola anima poſt mortem tranſit in vitam, & regnum cæleſt. Et dicitur reſurrectio, quia ſancti depoſito corpore ex hac mortali vita in novam vitam & feliciſſimam tranſmigrant, & quodammodo reſurgere videntur. Secunda ratio, eſt plena beatitudo, qua anima cum corpore in die judicii in eandem vitam beatam reſurget Ex oppoſito ergo bene intelligitur, quæ ſit prima mors reproborum, eſt ſolius animæ damnatio; Secunda verò mors, eſt damnatio animæ, & corporis reſurgentium, & rurſum unitorum.

70. D. Auguſt. Ecce, ut ait D. Aug. citat. hæc mors omnibus eſt mala, & nulli eſt bona, cum nec minimam guttulam refrigerii ſecum admittat, ſed omnia undique ad majorem laborem ac anguſtiam pertineant. Ait Job. 11. n. 20. *Oculi autem impiorum deficient & effugium peribit ab eis* Expende impiorum ſummum malum; *Oculi eorum deficient*: Perquirentes locum ad quem ſe recipiant, Et *omne effugium peribit ab eis* In præſenti multa impii habent malorum effugia, at in futuro ubi res agitur de animæ damnatione, deſtituuntur omni effugio, & undique mala circumſtant. Pulchrè D. Gregor. lib. 10. Moral cap. 13. *Nunc iniqui cum triſtia aliqua patiuntur, effugii latebras inveniunt, quia ad voluntatem protinus deſideriorum carnalium recurrunt: Ne paupertas cruciet, divitiis animum demulcent. Ne deſpectus proximorum deprimat, ſeſe dignitatibus exaltant. Si faſtidio atteritur antepoſitis epularum diverſitatibus nutritur, &c. tot ergo hic habent effugia, quot ſibi præparant delectamenta, ſed quandoque ab eis effugium perit, quia eorum mens amiſſis omnibus ſe ſolummodo, & judicem* (Job. 11. — *Peccator in damnatione eſt deſtitutus ab omnibus.* — D. Gregor.)

conſpicit. Ecce cum ad ſententiam judicis devenitur, nullum miſeræ animæ, eſt effugium, quæ tot habebat in ſæculo præſenti, nam in illa extrema die, undique anima ab omnibus eſt deſtituta; tunc enim ſolum ſe, & judicem conſpicit. In ſe videt crimina, quæ undique eam arguunt & damnant, in judice iram, & rigorem juſtitiæ, ut puniat, & condemnet in perpetuum.

Tunc nullus erit advocatus, nullus, qui defenſionem ſuſcipiat, ſimul cum mundialibus bonis, omnis defenſor, ac advocatus, omneque effugium præteriit ab eis, judice ſolo permanente. Dolens Chriſtus Dominus vicem eorum, qui cum ſuæ animæ damno temporalia bona lucrantur: ait Luc. 6. n. 24. *Væ vobis divitibus, qui habetis conſolationem veſtram.* Tert. lib. 4. in Marc. c. 15. legit, *Væ vobis divitibus quoniam recepiſtis advocationem veſtram* Maximè deploranda eſt mundialium conditio, totam advocationem, ac defenſionem veſtram jam recepiſtis; Tota advocatio veſtra, ac defenſio veſtra erat in hoc ſæculo cum ſuis mundialibus bonis, quæ jam præterierunt: at vero tunc nihil eorum reſtat, niſi judex ſine advocato, ac defenſore 71. (*In extrema die nullus erit advocatus, ac defenſor.* — Luc. 6. Tertull.)

Quod maximè explicatur, ſi in mentem revoces, quod ut noſtram conſolationem, ac ſuam felicitatem vobis proponat ait Ioan. ep. 1. 2. n. 1. *Si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Jeſum Chriſtum juſtum.* Hæc eſt noſtra ſumma felicitas, ac conſolatio, quod apud Deum noſter ſit advocatus Ieſus Chriſtus, ibique perpetuo aſſiſtat interpellans pro nobis: qui autem temporalibus, ſunt dediti, in ipſis acceperunt ſuum advocatum, ac defenſorem, & ideò apud Deum nullus reſtat advocatus, ac defenſor, niſi tantum ſtrictus juſtitiæ gladius. 72. (1. Ioan. 2.)

Quæstio VIII.

Quare de ſanctis non ſolum dicitur, quod regnabunt cum Chriſto, ſed etiam, quod erunt illius ſacerdotes, Chriſti & Dei.

DIcitur in Text. Quod ſancti *Erunt ſacerdotes Chriſti & Dei*: Contra Arrianos denotatur, quod Chriſtus Dominus ſit verus Deus, veruſque filius Dei Patris; ſoli enim Deo altaria, & ſacrificia offeruntur, ac conſecrantur, & ut notat Eſtius, rectè dicitur quod ſacerdotes Chriſti erunt. *Quia totum Chriſtianæ legis ſacerdotium tam ſpirituale quod omnibus juſtis eſt commune, quam externum, quod quibuſdam eſt proprium, profluit tum ex merito, tum etiam ex inſtitutione, & authoritate Chriſti Domini.* 73. (*Sacerdotium legis gratiæ ex merito, & inſtitutione Chriſtus.* — Eſtius.)

Ad quæſtionem. Ad hoc ut ſancti abſolutè dicerentur beati, ſufficiebat, quod non tangerentur à morte ſecunda, ad quid additur eos futuros Chriſti, & Dei ſacerdotes; Communis ſolutio eſt, quia ipſi inceſſanter ſacrificium laudis offerunt Deo: *Die ac nocte requiem non habebant dicentia Sanctus, Sanctus, Sanctus, &c.* Et quia etiam in beatitudine non ſolum eſt malorum amotio, ſed etiam omnium bonorum collatio: Alenſis, & ait: *Nota quod duo ſunt, in quibus conſiſtit beatitudo, quæ habetur ex reſurrectione prima, ſcilicet mors non habet poteſtatem & præſentia boni, cum additur, & erunt ſacerdotes laudem* 74. (Alenſis. *Beatitudo ſe cum involvit bonorum collationem.*)

laudem exhibentes Deo homini per decantationem præmiorum.

75. *Sancti pro nobis intercedunt.* Secundò:& valdè genuine,dicuntur ſacerdotes, quia Deo, & Chriſto filio ejus offerunt vota, & preces Eccleſiæ, mediatoréſque ſunt, & intercedunt pro nobis. Hæc omnia ſpectant ad officium ſacerdotis; nam ad ſignificandam dumtaxat laudem Dei, non fuerunt hîc ſacerdotes dicendi,ſufficiebat id,quod ſequitur:*Regnabunt:cum illo mille annis.* In regno ergo Dei, & Chriſti eſt perpetua laus in ore omnium. Ex quo habemus patrocinium ſanctorum nobis à Deo conceſſum eſſe, ut humano generi valdè neceſſarium.

76. Exod. 23. *Patrocinium ſanctorum nobis valdè neceſſarium.* Ait Deus Moyſi: *Ecce ego mittam Angelum meum, qui præcedat te & cuſtodiat in via, & introducat in locum, quem paravi*: Exod. 23.n.20. Ecce Angelus Domini dirigebat populum in via, ut ad terram Promiſſionis deveniret, & tamen ſæpe ob peccata populi divina ira exarſit in ipſum populum, ut Deus eum vellet deſtruere, niſi Moyſes ſtetiſſet in conſpectu ejus, ut averteret furorem illius Exod. 32. n 11. (Exod. 23.) Ex quo bene inferes, quod quamvis tibi adſit Angelus Domini, qui te cuſtodiat, & dirigat, niſi tamen pro te adſit juſtus, rogans, & intercedens, peribis, D. Joan. Climac. (Joan. Clim.) in primo gradu ſuæ ſcalæ, ait. *Quicumque ex Ægypto egredi, Pharonémque cupimus effugere, prorſus Moyſe aliquo ad Deum,ac poſt Deum, mediatore nobis opus eſt qui pro nobis medius inter actionem, ac contemplationem ſtans,manus extendat ad Deum,ut hoc directi,peccatorum trajiciamus mare, atque Amalech vitiorum principem fugemus: ſeducti igitur ſunt, qui ſibi ipſis confidentes, nullo ſibi duce opus eſſe arbitrati ſunt.*

77. Peccatoribus amicis Job, conſulebat Dominus dicens, ad Elipha Themanitem. *Iratus eſt furor meus in te, & in duos amicos tuos,quoniam non eſtis locuti coram me rectum, ſicut ſervus meus Job: ſumite ergo vobis ſeptem tauros, & ſeptem arietes, & ite ad ſervum meum Job, & offerte holocauſtum pro vobis: Job autem ſervus meus orabit pro vobis: faciē ejus ſuſcipiam,ut non vobis imputetur ſtultitia.* Job. 42. *De patrocinio ſanctorum venia nobis venit.* Job.42. n.7. & 8. Non ſolum monentur à Domino,ut reſipiſcant, & ut magna ſacrificia pro ſuis delictis offerant,ſed inſuper mittuntur ad Job, ut pro eis oret, & intercedat; Nonne ſufficiebat, ut reſipiſcerent, & ut holocauſta offerrent, quibus maximè delectabatur Dominus in odorem ſuavitatis, ſed ulterius exigitur, ut Iob pro eis loquatur, & oret? Sic divina providentia ordinatum fuit, ut non aliter in Dei gratiam venirent, niſi (D.Chryſ.) tanti Dei ſervi patrocinio. D. Chryſoſt. in catena Græca, *Illud docet,haud illa ſatisfactura ſacrificia ad expiationem, niſi Iob quoque merita acceſſiſſent.* Ubi ſub ira Dei periclitantur peccatores, maximè illis proficua eſt ſanctorum interceſſio, ut à periculis evadant, & ſalutem aſſequantur.

78. Num. 14. Cornel. *Qui Deſtituuntur patrocinio ſanctorum pereunt.* Cum filii Iſraël maximè timerent habitatores terræ Chanaan, dixerunt eis Joſue, & Caleb. *Neque timeatis populum terræ hujus, receſſit ab eis omne præſidium*: Num. 14.n.9. Et cur dicitur receſſiſſe ab illa regione omne præſidium? Cornelius ibi ex ſententia Hæbræorum affirmat, illo anno mortuum fuiſſe Job, qui uſque tunc vivens erat in medio nequiſſimæ illius regionis, nempe in Idumæa, depravatiſſimos homines ſuis meritis, ac orationibus protegebat, ac tuebatur, cum Iob mortuus eſſet tunc, inde omne præſidium, ac protectio ab eis abiit, & inde in extremam calamitatem devenerunt.

Duo Angeli veniunt Sodomam, & conveniunt Lothum. Gen. 19.n.17. *Eduxeruntque eum, & poſuerunt extra civitatem.* Quid tunc *Igitur Dominus pluit ſuper Sodomam, & Gomorrham ſulphur & ignem.* Ad hoc ut tam vehemens ſupplicium apprehenderet civitates, prius ab illis cogitur abire juſtus; Plus enim vir juſtus ſua præſentia, ac oratione defendit ac tuetur civitatem, quam illius muri ac turres. D. Ephr. de mala converſatione, vitanda, ait: *Poſt juſti ab his abſceſſum omnipotens manus ſuas poſuit ſuper eos, de cœlo pluit ignem & ſulphur & perdidit omnes; quemadmodum enim civitas munita ſubverſis muris facile capitur,eundem in modum, hi prædio orationum juſti hujus deſtituti pariter omnes deleti ſunt.* 79. Geneſ. 9. *Oratio juſti pluſquam murus tuetur civitatem.* D. Ephrem.

Apoc. 20.*n.* 7. Et cùm conſūmati fuerint, mille anni ſolvetur Satanas de carcere ſuo, & exhibit, & ſeducet gentes quæ ſunt ſuper quatuor angulos terræ Gog, & Magog, & congregabit eos in prælium, quorum numerus eſt ſicut arena maris.

Num. 8. Et aſcenderunt ſuper latitudinem terræ, & circuierunt caſtra ſanctorum & civitatem dilectam.

VERSIONES.

Arabic. n. 7. Cum abſoluti fuerint, &c. ſurgent cum eo Jagog, & Magog, & tunc congregabuntur ad bellandum.

Syrus. Solvetur ille Satanas è domo cuſtodiæ ſuæ.

Primaſius. Et exibit, & trahet eas ad beſtiam.

Arabic. n. 8. Aſcendent ſuper terræ ſuperficiem,cingentque exercitum ſanctorum.

Syrus. Circuierunt urbem illam dilectam.

D. Auguſt. Aſcenderunt diabolus & populus ejus in latitudinem terræ,& circuierunt civitatem dilectorum.

Aretas. Et obſederunt caſtra.

EXPOSITIO IV.

80. E*T cum conſummati fuerint mille anni:* Tempus ſcilicet à paſſione Chriſti uſque ad adventum Antichriſti, *Solvetur Satana de carcere ſuo*: Scilicet de abyſſo in quo ligatus, ac ſignatus tenebatur; ut ipſe per ſe,ac ſuos aſſeclas præcipuè Antichriſtum electos Dei perſequatur. *Et ſeducet gentes.* Ut idola colant, Antichriſtum, ut

Tempore Antichriſti crudeliſſimè diabolus ſæviet. Ansbert.

ut quid divinum venerentur, & maximè omni machinatione intendet evertere Eccleſiam Chriſti ejuſque Chriſtianam fidem, & licet modo ſeducat, perſequatur Eccleſiam; tamen ait Ansbert. *Quia ſæva erit immanitas noviſſimæ perſecutionis, ut ad comparationem illius ultimæ ſeductionis, iſta quæ nunc agitur ſeductio eſſe non dicitur.*

81. *Terrenis deditis facile decipiuntur diabolo.* Richard.

Quæ ſunt ſuper quatuor angulos terræ. Hoc eſt in univerſo orbe. Preme verbum, *Super angulos terræ*; Poterat dicere, gentes, quæ ſunt in mundo, quæ ſunt in omnibus regnis, ac provinciis, ſed ait ſuper angulos: qui à Chriſto diſcedit, & diabolo ſervit, eſt in angulo; in infimo, & abjecto loco: & ſat erat dicere, ut ſeducat omnes gentes, ad quid ponit *Angulos terræ*: Richard. Vict. *Seducet gentes*: ait *id eſt omnes gentiliter vivere cupientes fallaci deceptione, quæ ſunt ſuper quatuor angulos terræ, qui inhabitabunt cupiditatati terræ.*

82. *Quid ſint hæc nomina.* *Impii uniuntur in malum.*

Gog, & Magog: Quid hæc ſignificent, res ſatis difficilis, & obſcura eſt. Juxta communiorem ſententiam dicimus, quod Gog nomen eſt cujuſdam Regis potentiſſimi terræ Magog, qui erit magnus princeps, dux, & aſſecla Antichriſti, & ad eum congregabit multos, & maximè ſuos ex terra Magog: Magog autem eſt Scythia Aſiatica, quæ nunc Tartaria nuncupatur de quo latius quæſt. ſeq. *Congregabit eos*: non ſolum in uno loco, ſed etiam in una impia, & ſæva voluntate contra fideles Chriſti: Rupert. *Congregabit eos in unum, & idem impietatis propoſitum in unum idemque nocendi ſtudium*: In qua feritate, & nocendi ſtudio facilè impii conveniunt: *Et congregabit eos* in loco, qui dicitur Hebr *Armagedon.* Ut dicitur ſuprà c. 16. n. 17. de quo ibi dixi.

83. Geneſ. 15. *Impii viles & abjecti.*

Quorum numerus eſt ſicut arena maris. Quo ſignificatur innumera multitudo: Non comparantur ſtellis cœli ut filii Abrahæ, Gen. 15. n. 5. Sed cum arena maris, quia boni ſcribuntur in cœlo, mali autem in terra. Rupert. ait *Rectè numerum illum dixit ſicut arenam maris* Quia videlicet, *Non ſunt ipſi qui aſſimilentur ullo modo ſtellis cœli:* Et poſt pauca ſubdit. *Idcirco, nomina eorum, non in cœlo ſed in terra ſcripta ſunt, quemadmodum,* Ierem. c. 17. n. 13. *Domine, qui te dereliquerunt, confundentur; recedentes à te, in terra ſcribentur.* (Ierem. 17.)

84. *Et aſcendent ſuper latitudinem terræ*: Id eſt latiſſimos terrarum campos ſuis copiis, equis curribus, & machinis complebunt; ſi enim Xerxes unico militum millione ſtravit mare, & terram, quid fiet tam innumera multitudine, quæ eſt ſicut arena maris. Preme verbum: *Aſcendent*: Inde videntur inſtigati, & commoti à Satana, qui ex ſuo genio præ ſuperbia, ſemper intendit aſcendere, ut ipſe dixit Iſai. 14. *Aſcendam ſuper altitudinem nubium*; Et iniqui ſemper intendunt aſcendere, ut lapſu graviore ruant: Ansb. *Aſcendunt illi*, ait, *à ſuperbia, ut ruant: Iuſti verò ab humilitate, ut nullum caſum incurrant*; *unde de reproborum perſona dicitur.* Pſ. 36. n. 35. *Vidi impium ſuperexaltatum, & elevatum, ſicut cedros Libani; tranſivi, & ecce non erat: quæſivi, & non eſt inventus locus ejus.*

Iſai. 14. *Impii ſeducti à Satana aſcendunt, ut gravius ruant.* Ansbert. Pſalm. 36.

85. *Vera interpretatio.*

Et circuierunt caſtra ſanctorum. Vocat caſtra & latibula, in quæ turmatim confluebunt Chriſtiani, fugientes perſecutionem Antichriſti: *Et civitatem ſanctorum*; Seu ut alii legunt, *Dilectam*: ſcilicet Jeruſalem; nam licet eſſet regio Antichriſti, tamen ad eam multi fideles, & etiam multi ex gentilitate convenerunt, commoti fama operum & miraculorum Eliæ, & Henoch, qui etiam eorum prædicatione converſi ſunt, & ideo Antichriſtus, ut omnes capiat, & nullus effugiat, civitatem circuibit.

QUÆSTIO IX.

Quænam gentes ſint Gog, & Magog?

RES eſt obſcuriſſima, & quæ ſunt potiora ex Doctoribus dicam; & certum eſt, quod 86.
noſter Ioannes hîc, & Ezech. 38. & 39. conveniunt in his, quæ vaticinantur de Gog, & Magog, qui ad futurum tempus Antichriſti reſpiciunt. Ezech. 38. & 39.

87. Primò: D. Aug. lib. 20. de civit. Dei, c. 11. quem ſequuti ſunt D. Proſper in dimidio temporum c 4. Primaſ. Haym. & ex recentioribus Driedo, lib. 3. de Eccleſiaſt. Scriptor. cap. 3 per Gog, & Magog, ait, non eſſe intelligendas aliquas peculiares gentes barbaras in certo aliquo terrarum loco degentes, ſed ipſum diabolum, gentéſque ab eo excitatas, & provocatas in malum quod colligunt ex ſignificatione ipſorum nominum; nam Gog, idem valet, ac tectum; Magog, idem eſt ac detectum. Gog, id eſt diabolus, qui uſque ad Antichriſtum, erat incluſus, & incarceratus in abyſſo, & etiam in aliquorum cordibus tegitur, & abſconditur; Magog: ſunt gentes, in quibus diabolus per ſuas iniquas & pravas operationes detegitur, & manifeſtatur. (D. Auguſt. D. Proſper. Haymo. Driedo.)

88. Secundò: Lyran. hîc & c 38. Ezech. Vatabl. & Paulus Burgenſ. dicunt Gog, & Magog eſſe Antichriſtum cum ſuo exercitu, & ideo dicitur in text quod diabolus ſeducet gentes, quæ ſunt ſuper quatuor angulos terræ Gog, & Magog, quia imperium totius terræ tenebit Antichriſtus. (Lyranus. Vatablus. Burgenſ.)

89. Tertiò: Euſeb lib. 9. demonſtr Evang c. 3. ſive ex ſua, ſive ex aliorum ſententia exiſtimavit Gog eſſe Romanum Imperatorem, Magog Romanum imperium. Quartò: D. Ambr lib. 2 ad Gratian. c. ult. tenet Gog eſſe Gothos qui multas imperii Romani provincias vaſtaverunt. Quintò: Aliqui exiſtimant Gog eſſe Getas, Magog Maſſagetas, Sexto: Hector Pintus ad c 38. Ezech. exiſtimat Gog, & Magog eſſe Mahometanos, Sarracenos, & peculiariter Turcas ferales Chriſtiani nominis hoſtes. Septimò; Matthias Doring. ad c. 38. Ezech. exiſtimat Gog & Magog eſſe decem tribus Iſraëliticas abductas in Aſſyriam, quæ tempore Antichriſti ſunt ex diſperſione in Judæam ad ſuum Meſſiam venturũ. Octavò: Ferrar: ait, quod Gog nomen eſt cujuſdam principis; At per Magog ſignificantur gentes ex Europa, quæ adhærebant Antichriſto contra imperium Romanum. Nonò: multi citandi cum D. Hieron. docent quod Gog ſit unum nomen de præcipuis illis ſeptem Regibus, qui devictis aliis tribus adhærebant Antichriſto: Magog verò ſignificat gentes Scythiæ, quarum Rex, & princeps erit Gog. (Euſebius. D. Ambroſ. Pintus. Doringus. Ferra.)

90. In tanta varietate ſententiarum dicimus, quòd juxta communiorem ſententiam Auctorum, Gog eſt nomen alicujus perſonæ, ac potentiſſimi Regis determinatè. Ita Malv lib. 12 de Antic. cap 7. & communiter recentiores: Probat ex Ezechiele cap. 38. num. 3. Ubi ait: *Pone faciem tuam contra Gog, terram Magog principem capitis Moſoch, & Tubal.* His apertè oſtenditur, cum Propheta ait: *Pone faciem tuam contra Gog, & terram Magog*: non eſſe ſermonem de

Gog certa & determinata perſona. Ezech. 46.

omnibus hominibus, nationibus ac terris, ſed de determinata terra, natione, ac homine ipſumque appellat *Principem Moſoch, & Thubal*: ergo ipſe determinatus eſt unus princeps. Secundò: quia Gog, tanquam princeps, & Rex ſeorſim deſcribitur ab omni multitudine ſui exercitus. Ab eodem Ezech. cap. 39. n. 11. *Et ſepelient ibi Gog & omnem multitudinem ejus.* Id eſt exercitum ejus, quæ tantum de uno homine determinatè dicuntur.

Ezech 39.

91. *Gog non eſt futurus Antichriſtus.* Apoc. 19. Ex quo apertè convincitur, quod Gog non futurus ſit Antichriſtus, cum Gog ſepeliendus ſit à Domino Deo in Iſraël, in quadam valle. Antichriſtus vivus rapiendus eſt ad inferos, ut ait noſter Evang. ſuperiori cap. 19. num. 20. eſt ergo, Gog perſona determinata deſtinata ab Antichriſto eximius ejus dux, & aſſecla, ac Rex potentiſſimus terræ Magog.

92. Quæ autem ſit iſta terra Magog, durior eſt nodus; Habemus tamen ex Gen. c. 16. num. 2. quod Magog fuerit filius Iapheth, nepos Noë ab eo nati filii, qui majori ex parte ſunt omnes ferè habitatores Aſiæ, ac Europæ, ut tenent Salian. Pereira, & alii citandi; qui à ſuo progenitore Magog, ſeu Magognitæ dicendi ſunt, & quia in Aſia, ac Europa multæ ſunt nationes, ac provinciæ, quænam hæc ſit, eſt tota quæſtio. Ferrarius & alii dicunt quod Magog ſit in Europa: quia Gog. ejus Rex præbebit auxilium Antichriſto contra Imperium Romanum.

A Magog habitatores Aſia, & Europa.

93. *Vera ſententia.* Dicimus ergo Magog. eſſe Scythiam Aſianam, prout comprehendit maximè Tartaros, & etiam ex parte aliqua Turcas. Ita tenent Ioſeph. lib. 1. Antiquit. cap. 6. & 11. D. Hieronym. in quæſtionibus Hebraic. ſuper Gen. Theodoret. Doroth. in Synopſ. Eucher. lib. 2 in Geneſ cap 1. Salian. ann. mundi 1931. num. 25. & commune eſſe aſſerit Pereira in Geneſ. Malveda citatus, & communiter Recentiores. Qui cenſent Gog, & Magog Scythas eſſe, qui trans Caucaſum montem & Mæotidem paludem, prope mare Caſpium ad Indiam uſque tenduntur; Hos dici Magog, tum quia à Magog filio Iapheth nati ſunt, tum etiam quia ipſe Magog primitus eas terras habitavit, ut docent citati Auctores cum Ioſepho, & Marc. Venetus lib 1. c. 64. vult Gog & Magog eſſe regiones provinciæ cujuſdam Tenduch in Tartaria.

Ioſeph. D. Hieron. Theodoret. Doroth. Eucher. Salian. Pereira. Malveda. Venetus.

94. Apoc. 16. Probatur primò; Quia Reges, qui venient in auxilium Antichriſti contra Reges occidentis, & imperium Romanum, erunt Reges ab Oriente, ut dicitur in hac Sacra Apocal. cap. 16 n. 12. ſiccatur Euphrates, *Ut prepareretur via regibus ab ortu Solis*; Qui veniebant in favorem Antichriſti, ut ibi dixi; & tenent communiter omnes interpretes. Atqui inter hos erit Gog cum exercitu gentis Magog, & magnus & præcipuus dux Antichriſti.

95. Ezech. 38. Secundo: Ezech 38. n. 15. loquens ad Gog ait; *Et venies de loco tuo à lateribus Aquilonis, tu & populi tui tecum*: In Aquilone autem habitant Scythæ & Tartari. Tertiò: Ex Sibylla lib. 3. Oraculorum quæ ſic ait: *Væ tibi regio Gog, & Magog, quæ medium eſt Æthiopum fluviorum*: Id eſt, quæ cingeris fluviis Æthiopiæ; ubi, inquit Alcazar, maris brachia nomine fluviorum appellantur; Hæc autem flumina, ſeu maris brachia Æthiopiæ cingunt Arabes, ſeu Scythas, vel Tartaros, & in re valdè obſcuta, ac difficili hæc ſufficiant.

Sybilla. Alcazar.

QUÆSTIO X.

Quare impii circuierunt caſtra Sanctorum, & Civitatem dilectam, & minimè in eam potuerunt intrare?

Maximè dubitatur in limine quæſtionis; quænam ſit hæc civitas dilecta; Alcazar, exiſtimat Romam, ſed hoc minimè poteſt ſtare, quia Roma ſupra dicitur Babylon, & ab Antichriſto, cum decem regibus everſa, ut patet ſuprà ex cap. 17. & 18. 96. Alcazar.

D. Auguſt lib. 20. de Civitate cap 11. affirmat eſſe Chriſti Eccleſiam. eamque ſententiam tenet Ribeira: At verò communis & verò ſententia eſt, quod ſit Jeruſalem. Ita Cornel. Menoch. Lahay, & alii multi; & probatur ex contextu Ezechielis cap. 38. ait num. 8 *In noviſſimo annorum venies ad terram, quæ reverſa eſt à gladio: & congregata de populis multis ad montes Iſraël.* Dicitur à Propheta, *reverſa à gladio*, antiquæ ſcilicet deſtructionis ſub Veſpaſiano, & Tito: *Congregata de populis multis*, qui ad eam confluent commoti fama operum Eliæ, ac Enoch, & poſtea ſubdit Propheta n. 12. Venies; *ut inferas manum tuam ſuper eos, deſerti qui fuerant, & poſtea reſtituti, & ſuper populum, qui eſt congregatus ex gentibus, qui poſſidere cœpit, & eſſe habitator umbilici terræ.* Veniet Antichriſtus, ut inferat manum ſuam crudelem in Eliam, & Henoch qui metu ipſius Antichriſti, à multis fuerant deſerti, & jam reſtituti cum multa congregatione, ac cœtu fidelium, ac gentium, quæ eorum prædicatione converſæ fuerant, & cum eſſent in Jeruſalem, erant habitatores umbilici terræ; nam Jeruſalem habitata erat in medio, ſeu umbilico terræ, ut communiter ibi notant Interpretes, & patet ex multis: *Operatus eſt ſalutem in medio terræ.* 97. D. Auguſt. Ribeira. Cornel. Menoch. Lahay. Ezech. 38. *Ieruſalem in medio terræ.*

Ad quæſtionem Antichriſtus habebat copioſum exercitum: de quo præ ſui multitudine, dicitur in præſenti: *Quorum numerus eſt ſicut arena maris*: Pauciſſimi ſanè erant Chriſtiani; & ſanè innumeri, ac copioſiſſimi erant milites Antichriſti in curribus, equitibus, & quamvis circuierint caſtra Sanctorum, ac civitatem dilectam minimè potuerunt irrumpere: & unde pauci milites? Erant caſtra Sanctorum mutua charitate congregata, & unita, & ubi vinculum eſt fraternæ charitatis, nulla humana fortitudine poteſt irrumpi, ac diſſolvi, ut hoſtibus pateat aliqualis aditus. Rupert. ſic ait: *Civitas dilecta caſtra ſunt Sanctorum, caſtra pacis, & dilectionis, firmata fide, & immateriali lapide, armata verbo non ferro Hujuſmodi caſtra talem civitatem circuierunt, non irruperunt, impugnaverunt, non infregerunt.* 98. *Civitas firmata mutua unione ab adverſariis non irrumpitur.* Rupert.

Secundò: ſolum dicitur de impiis, cum eſſent innumerabilis multitudo, ſicut arena maris, quod circuierunt civitatem, non tamen quod eam everterint; Impius hoc ſolum agere poteſt, ut Eccleſiam circumeat, non tamen eam expugnet, & perdat. D. Thom. ait. *Circuibunt; per quod notatur, quod intus non intrabunt per effectum malitiæ, quia nunquam Eccleſia deiicitur.* Agens Iſaias de Eccleſiæ felicitate, ac firmitate cap. 33. n. 20. ait: *Oculi tui videbunt Jeruſalem habitationem opulentam, tabernaculum, quod nequaquam transferri poteſt:* 99. *Eccleſia non poteſt impugnari ab impiis.* D. Thom.

poteſt : Et poſtquam multa dixit de Eccleſiæ firmitate, ſubdit num. 21. *Neque triremis magna tranſgredietur eum.* Ubi eſt *Triremis magna*, legit Interlin. (Interlin.) *Navis habens tres ordines remigum*. Per quam navem intelligitur infidelitas habens tres ſpecies, ſcilicet, Judaïſmum, Paganiſmum, & Hæreſim, ac ſi diceret Propheta : Exeat in campum infidelitas, dirigat, & ordinet omnes ſuas acies Hæreticorum, Judæorum, ac Paganorum. *Non tranſgredietur eum.* Non poterit transfretare, nec concolcare uberrimos Eccleſiæ fluvios. Vide quæ dixi ſuprà c. 12. quæſt. 1. n 6. & 7. & q. 78. n. 655. 656. & c. 13. q 13. n. 109. & 110.

100. Tertiò : non dicitur ſteterunt, ſeu pugnaverunt contra civitatem, ſed *circuierunt* : Impii in circuitu ambulant, ut optatis fruantur, ſed ibi minimè quietem, aut finem invenire poterunt, ſed ſemper (Pſal. 139. *Labor impiorum ſine fine, ac quiete.*) in laboribus verſantur ; ait Regius Vates Pſ. 139. n. 10. *Caput circuitus eorum, labor labiorum ipſorum operiet eos* : Cur laborem, & circuitum eorum ſimul adnectit ? Ut inde dicat laborem illorum (D. Auguſt.) nunquam finiendum, ſed cùm videtur aliquando finiri, inde incipit. Pulchrè D. Auguſt. in eundem Pſal ait : *Quid eſt circuitus ipſorum ? ut circumeant, & non ſtent, in gyrum eant erroris ? ubi iter eſt ſine fine ; qui enim in longum it, aliunde incipit, alicubi finit : qui in gyrum it, nunquam finit, ipſe eſt labor impiorum.* Preme verbum, *operiet eos* : Sic labores undique tenent impios ut eos omninò cooperiant, ut nihil in eis videatur ſine anguſtia, & labore ; *Forum enim delectationis magni labores* (D. Bonav.) *ſunt* : ut ait Divus Bonaventura in ſpeculo, omnéſque circuitus, ac ambulationes eorum de labore in laborem tranſeunt.

101. Cùm Dominus quæreret à Satana unde veniret ? (Job. 2.) reſpondit ipſe : *Circuivi terram, & perambulavi eam*, Job 2. n 7. Qui promittebat ſe ſedere in monte teſtamenti. Iſa. 14 num. 13. quomodo de ſe modo teſtatur circuire terram ? cùm enim ipſe cecidiſſet a ſua gratia in gravia peccata, nihil aliud de ſe teſtatur, niſi circuire, quod dicit conti- (*Labor impiorum infatigabilis ſine requie.*) nuum laborem ſine quiete, & requie. Sic Dæmones expulſi ab homine. *Ambulabant per loca arida, & inaquoſa quærentes requiem : & non invenientes.* (Luc. 21.) Luc. 11 n. 24. & de peccatoribus, ait, David Pſal. (Pſalm 58.) 58. n 15. *Convertentur ad veſperam, & famem patientur ut canes, & circuibunt civitatem.* Præ fame, ac rabie in nullo loco quieſcere valent, ſed circuiunt civitates transferentes ſe de uno loco ad (D. Cyprian.) alium, quod dicit infatigabilem laborem, ut ait D. Cypr. de Zelo & Livore.

1 20. Cùm Achab maximè deſideraſſet vineam Naboth, eámque illi denegaſſet ; abiit Achab in domum ſuam ; *Et projiciens ſe in lectulum ſuum avertit faciem ad parietem, & non comedit panem*, 3. (3. Reg. 21.) Reg. 21. num. 4 Pagnin *Abiit triſtis, & fremens.* Septuagint. *Turbatus ſpiritu* Ecce quantis moleſtiis afficitur, dum vinea Naboth in ejus non tranſit poteſtatem ; an verò poſtquam ipſam obtinuit, quievit, ac jucundatur cum ea ? Minimè, ſed in novas moleſtias inde incidit ; nam cùm ob violentiam factam Naboth, multas divinæ juſtitiæ minas denuntiaſſet Parens Elias ; Tunc Achab in lachrymas prorumpit : *Scidit veſtimenta ſua, operuit cilicio carnem ſuam, jejunavit, & dormivit in* (Abulenſ.) *ſacco* : ibid. num. 27. Ita ut dicat Abulenſ. *Omne genus afflictionis ſuſcepit.* Dum non poſſidet vineam, triſtatur, ac turbatur ſpiritu ; cùm verò poſſitet omne genus afflictionis patitur. Ecce brevi compendio tota peccatoris vita depingitur. Pro obinendis bonis temporalibus multas ſuſtinet moleſtias cum perpetua vigilia, & ſine ulla quiete ; At verò poſtquam poſſidet, & in manu ejus eſt, quod totis viribus affectabat, quieſcit ? minimè ; ſed tunc maximè anxiatur, & in omne afflictionis genus cadit. (*Peccator ſemper laboribus verſatur, ſive ante, ſive poſt poſſeſſionem.*)

Ait anima ſancta ad ſuum ſponſum. Cantic. 2. 103. (Cantic. 2.) n. 17. *Similis eſto, dilecte mi, capræ, hinnuloque cervorum ſuper montes Bethel.* Septuag. legunt, *Super* (Septuag.) *montes civitatum.* Reg. *Super montes concavitatum.* (Reg.) D. Ambr. *Super montes aromatum.* Arabic. *Super montes gaudentis.* (D. Ambroſ. Arabicus. D. Gregor.) Et qui ſunt iſti montes concavitatum, aromarum, ac gaudiorum ? D. Greg Nyſſ. hom. 5. in Cant. per hos montes Bethel intelligit peccatores, ſeu peccatorum vias, & ait : *Dele peccati generationem, ſicut hinnulus delet ſerpentes, qui conſumit genus ſerpentum. Vides concavos montes vitæ humanæ, quorum ergo : quæ aſſurgunt, non ſunt vertices, ſed valles* Ecce cur montes Bethel dum vias peccatorum ſignificant, etiam ſignificant montes concavitatum, montes aromatum, ac gaudiorum, quia dum peccatores exiſtimant in viis ſuis invenire gaudia, ac ſuavia aromata, inveniunt montium concavitates, ubi miſerè præcipitantur de una in aliam foveam, de una in aliam preſſuram, nullibi valentes ſtare, ſed ſemper in majores labores. (*Impii dum quærunt delectationes inveniunt labores.*)

Apoc. 20. n. 9. Et deſcendit ignis à Deo de cœlo, & devoravit eos ; & Diabolus, qui ſeducebat eos, miſſus eſt in ſtagnum ignis, & ſulphuris, ubi eſt beſtia.

Num. 10. Et Pſeudoprophetæ cruciabuntur die, ac nocte in ſæcula ſæculorum.

VERSIONES.

Arabic. n. 9. Deſcendit ignis, & devorabit eos, & diabolus, qui ſeduxit eos, conjicietur in lacum ignis.

Æthiopic. Et devoravit eos ignis à Deo.

Syrus. Projectus eſt Diabolus.

D. Auguſt. Comedit eos, ſeducens ipſos

Arabic. n. 10. Ubi illa beſtia, & falſus propheta cruciantur.

Syrus. Ubi illud animal dentis, & ille propheta.

Æthiopic. Ut judicium paterentur die, ac nocte.

EXPOSITIO V.

104. ET *deſcendit ignis* : Verè & propriè ignis miſſus à Deo de cœlo. *Et devoravit eos* ; In præterito Arabicus, in futuro, *devorabit*. Et nulla eſt contradictio, quia ea, quæ in prophetia dicuntur, quamvis ſint de futuro, adeò certa ſunt, ut præſentia : *Et devoravit eos.* Exercitus Antichriſti habebant circumdata caſtra Sanctorum, ac civitatem dilectam, & antequam quid mali inferrent ignis à Deo deſcendit : *Et devoravit eos.* Magnoperè Dominus ſuper ſuos invigilat, ipſos cuſtodiens. Ricard. de S. Victore ait : *Nequaquam timendi ſunt, qui univerſa-* (*Deus invigilat ſuos cuſtodiens.* Richard.)

lem Sanctam Eccleſiam funditus ſubvertere, & deſtruere laborant, quia citò peribunt; ignis enim à Deo deſcendit, & eos devoravit, qui repentinus interitus cœlitus illis immiſſus eos condemnabit. Et notanter dicitur in Text. *Ignis de cœlo à Deo*: Ut eum, quem contempſerant, ſeverum ultorem experirentur.

Alenſis. Alenſis ait: *Hic ignis deſcendit à Deo, quem contempſerunt, de cœlo, quod amiſerunt.*

105. *Et diabolus, qui ſeducebat eos, miſſus eſt in ſtagnum ignis.* Quando hæc contingent, dubium eſt; an ſcilicet in fine mundi, & qui ita aſtruunt, affirmant hæc eſſe dicta per anticipationem, ut Ribeira & alii; an verò ſimul cum igne de cœlo miſſo, & deſtructo Antichriſto ejuſque exercitu, & qui ita cenſent, ut Cornelius, Lahay. Inde dicunt, quod poſt extremam Antichriſti perſecutionem, dandam eſſe magnam pacem, & quietem Eccleſiæ, ac Orbi, ut lapſi in illa Antichriſti perſecutione, ad pœnitentiam veniant, & Judæi, ac Gentiles convertantur. Hoc ſecundum mihi probabilius, utpote magis cohærens textui præſenti, ait, *Et Diabolus, qui ſeducebat*: Illa copulativa *&*, unum connectit cum alio, proindéque dicimus, quod extincto Antichriſto, ab Angelo præſide inferni, mittendus ſit Lucifer in ſuum proprium locum, ac ſtagnum ignis, & ſulphuris.

Ribeira. — *Cornel. Lahay.* — *An diabolus ſtatim ſit mittẽdus in infernum.*

106. *Ubi & beſtia*: ſcilicet Antichriſtus, qui paucis ante diebus vivus miſſus eſt in hoc ſtagnum ſuperiori capite num. 20. *Et Pſeudopropheta*: De quo ſupra dictum eſt: & cap. 13 num. 11. *Cruciabuntur die ac nocte*: Hoc eſt ſine fine, & intermiſſione in æternum. In regno cœlorum nulla eſt nox, in inferno nulla dies; tamen ita loquitur Evangeliſta, ſcribebat ad homines, apud quos eſt nox, & dies. Aliter explicat Alcazar. Diem refert ad claritatem beatorum: noctem verò ad tenebras infernorum. *Cruciabuntur die, ac nocte*: Conſiderata nempe die beatorum; ac etiam profundiſſima nocte in qua demergitur; Damnatos enim non ſolùm torquet obſcuritas ſuæ propriæ miſeriæ, ſed etiam rabies, & indignatio ex ſuorum adverſariorum claritate, ac felicitate.

Apoc. 13. — *Alcazar.*

QUÆSTIO XI.

Quare tàm citò pœna ignis deſcendit ſuper Antichriſtianos, ac diabolum, qui ſeducebat eos?

107. Alcazar. AIt Text. *Ignis de cœlo à Deo devoravit eos.* Alcazar, hunc ignem refert veluti ad illum, qui in die Pentecoſtes miſſus eſt ſuper Apoſtolos, & eos ſic inflammavit, ut gentes accenderent convertendo eas ad Chriſtum. Sic & in præſenti, ardor divinus, & cœleſtis replevit fideles; ut gentes illuminarent, ac docerent in fide Chriſti; hic ſenſus valdè myſticus, & minimè cohæret cum litera Textus.

108. D. Auguſt. Anſbert. Secundò: D. Auguſt. l. 20. de Civit. c. 12. & Anſbert. hunc ignem myſticè referunt ad invidiæ livorem, quo impii inardeſcunt ex felicitate Sanctorum. Sic Anſbert. *Secundum, quia cùm omnipotens Deus per Eccleſiam ſuam, quam inhabitat, verbum prædicationis in reproborum aures inculcat, dum eam inter mortes, & verbera, fortiſſimam tanquam cœli firmamentum reddit, ſuper eos ignem cœli deſcendere compellit; quaſi enim ignis à Deo de cœlo deſcendit, cùm ex audita divini verbi prædicatione, adverſariis livor invidiæ accerſit, & unde aliis firmitas ſtabilitatis, inde illis deſcendit flamma livoris.* Divina gratia & protectio in ſuam Eccleſiam, qua eam mirificè exornat, ac ſuperexaltat, juſtis & bonis inſervit ad firmamentum, & ſtabilitatem in fide; iniquis verò, & perverſis in livorem, ac ignem invidiæ quo tabeſcunt, ac pereunt. Quod confirmatur ex Paulo 2. Cor. 2. n. 15. *Chriſti bonus odor ſumus Deo, in iis, qui ſalvi fiunt, & in iis, qui pereunt; aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autem odor vitæ in vitam.* Ipſa vita, ac doctrina Apoſtolica ſuo exemplo, ſua doctrina erat odor vitæ ducens eos in vitam, ac ſalutem æternam: iniquos verò ſuo odio, invidia, ac detractione, erat odor mortis in mortem, impellens eos in mortem, ac damnationem æternam.

Dei benignitas juſtis eſt ad firmitatem, impiis ad livorem. — 1. Cor. 1.

Tertiò: Communis, ac vera ſententia interpretum, ac expoſitorum tenet, quòd verè & realis ignis deſcenderit de cœlo; nam immediatè ſuperius Antichriſtianorum malitia, ac nequitia, verſ 7. & 8. proponitur: inde conſequens eſt, ut indilatè eorum pœnæ, ac ſupplicium proponatur: Alenſ. ait: *Oſtenſa iſtorum damnatione, & punitionis cauſa, quæ eſt iniquitas, & malitia, ſtatim oſtenditur damnatio, & punitio ipſa.* 109. *Verior ſententia.* Alenſ.

Et inde maximè facit ad accelerationem ſupplicii, quod magna eſſet peccantium multitudo, ut dicatur, *Sicut arena maris*: ſup verſ. 8. Ex quo D. Cyprian. epiſt 25. maximè deterret multitudinem peccantium, & ait: *Nec hoc animentur, quia multi ſunt, ſed hoc ipſo magis reprimantur, quia non pauci ſunt. Nihil ad extenuationem delicti numerus impudens valere conſuevit.* Multitudo peccantium non extenuat delictum, ſed aggravat, & maximè vindictam ſollicitat. Dicitur Gen. 6. num. 12. *Cumque vidiſſet Deus terram eſſe corruptam; Omnis quippe caro corruperat viam ſuam ſuper terram.* Dixit ad Noë: *Finis univerſæ carnis venit coram me, repleta eſt terra iniquitate.* Non ſolùm poſteri Caini carnalibus voluptatibus indulgebant, ſed etiam filii Seth, qui filii Dei dicebantur, & tanta erat multitudo peccantium, ut vix unus juſtus inveniretur: Et quid tunc? an tanta multitudo peccatorum crimine extenuabatur, ne divinus Judex debitam pœnam infligeret? Abſit; imò inde maximè accelerata eſt in eos divina vindicta. Quandiu pauci erant, peccatis ſervientes, patienter Deus ſuam longanimitatem oſtendebat, & ſupplicia promerita differebat: at verò ubi multitudo peccantium excreverat, & pecatum in omnes ferè graſſabatur: *Omnis quippe caro corruperat viam ſuam*, ſtatim Deus occurrit, finem imponens malitiæ, illámque radicitus diſſipans: *Finis univerſæ carnis venit coram me.* Divus Chryſoſtomus ibi ait: *Magnam Deus oſtendit longanimitatem, volens hanc inferre pœnam, quã illaturus eſt, ſed quia non immodica peccatorum illorum multitudo, in hoc tempus eos adduxit, & finem eis imponere oportet, ſcindique illorum malitiam, ne ulterius progrediatur.*

110. D. Cypran. — *peccantium multitudo accelerat ſupplicium.* — Gen. 6. — D. Chryſ.

Cùm duo Angeli Dei ſe reciperent in domum Loth, in eam irrerum Sodomitæ, ut iniquè agerent cum hoſpitibus. Tunc ait Text. Gen. 19. n. 4. *Viri civitatis vallaverunt domum illius à puero uſque ad ſenem, omnis populus ſimul.* Et quia totius populi multitudo à majori uſque ad minorem, à puero uſque ad ſenem ad crimen perpetrandum, inde vel venia digna viſa eſt, vel pœna dilatata; inde gravior accumulata eſt culpa, & pœna maximè accelerata: Nam ut dicitur ibid. 111. Geneſ. 19.

Cum

Peccantium multitudo excludit veniam, advocat pœnam.

Cùm eſſet mane cogebant eum Angeli,n.15.Pro quo audiendus eſt D.Chryſ.in hoc loco:*Summa malitia conſpiratio,vehemens malè agendi ſtudium,conatus nulla venia dignus. A puero,inquit,uſque ad ſenem: Non ſolùm juventus hæc mala inquirebat, ſed & pueri,& provectæ ætatis homines, & omnis populus ſimul* Ex magna multitudine congregata creſcit culpa pœna acceleratur, & venia amittitur.

QUÆSTIO XII.

Quare prius commemoratur ignita ſententia in impios; deinde in Diabolum, qui omnium criminum eſt ſeductor, & auctor?

112. *Difficultas quæſtionis.* AIt Text. in præſenti. *Deſcendit ignis à Deo de cœlo, & devoravit eos, & diabolus miſſus eſt in ſtagnum ignis:* Prius impii ab ignita Dei ſententia vorantur, deinde in illa ſeductor Diabolus comprehenditur in infernum, & cur hæc damnatio in ſtagnum ignis, non ſimul exercetur cum impiis, ſed in poſterum reſervatur: & augetur difficultas in ſententia Ribeiræ, & aliorum affirmantium, ut retuli in expoſitione, quod Diabolus, ſimul cum Antichriſto, ac Antichriſtianis non ſit detrudendus in ſtagnum ignis, ſed quod hæc diaboli pœna ei reſervatur ad finem mundi ac diem judicii.

113. Cùm ergo diabolus non ſimul cum Antichriſto, ac Antichriſtianis dejicitur in infernum ſed in alterum, & longum tempus hæc pœna ei reſervatur.Hoc ſanè fit in majorem dolorem, & tormentum diaboli, ut illius expectatione vehementius cruciaretur. D.Ambr.in Pſal.118.ſer.10. *Differtur diaboli judicium,ut ſit ſemper in pœnis reus, ſemper improbitatis innexus catenæ; conſcientiæque ſuæ, ut in perpetuum ſuſtineat ipſe judicium.* Dolor ille,qui naſcebatur ex audita ſententia, etſi graviſſimus eſſet,breviter tamen tranſibat, & finiebatur: Inde fit ut Dominus adverſus nocentiores, & graviores delinquentes, illum dolorem extendat, ut dum impiis ſupplicium expectat, graviſſimè ipſa expectatione torqueantur, & per longum tempus ſub quolibet inſtanti ſuſtineant vocem damnationis, & non ut cæteri in ictu oculi, ſed per magnam temporis dilationem ſuum ſuſtineant tormentum.*Differtur diaboli judicium ut in perpetuum ſuſtineat ipſe judicium.*

D.Ambroſ.

Pro magno ſupplicio ſententia, ac pœna differtur.

114. 2.Pet.2. De iniquorum Angelorum pœna loquens D.Petrus Epiſt.2.c.2.n.4,ait:*Angelis peccantibus non pepercit;ſed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit cruciandos in judicium reſervari* Ubi primum peccaverũt non ſtatim omne judicium cum eis eſt peractum, ſed cum inflicta duriſſima pœna damni,& ignis, adhuc illis reſtat aliud *in judicium reſervari:* mandarúmque eſt eis adhuc expectare damnationem æternæ recluſionis, ac incarcerationis in abyſſos. Si eorum culpa jam tota ſimul eſt perpetrata cur etiam tota pœna ſimul non imponitur?Sed data una pœna damnationis, & ignis, adhuc alia eſt in expectatione;*In judicium reſervari.*Si tota ſimul daretur uno ictu, ac jactus animũ vulneraret: at verò dum in longum per tot millia annorum, ſub quolibet momento cum tali expectatione maximè torquetur, ac cruciatur ipſe animus.*Differtur diaboli judicium,ut in perpetuum ſuſtineat ipſe judicium.* Ipſum judicium expectatum venturæ pœnæ duriſſimum eſt ſupplicium. Sic ait Divus Gregorius Nazianzenus orat. 4. *Satis enim magna pœna cenſeri debet cum iis: qui moleſtiam intulerunt, metu concutiuntur, meritáſque pœnas expectant, propriaque conſcientiæ cruciatu afficiuntur.*

Duriſſimè punitur diabolus, dum etiam ejus pœna reſervatur in judicium.

D.Nazian.

115. Gen. 22. Cùm Dominus tentare vellet Abrahamum, magnúmque illi tormentum, ac dolorem incutiens; ait ei Geneſ. 22.num. 5. *Tolle filium tuum, quem diligis Iſaac, & vade in terram viſionis,atque ibi offeres eum in holocauſtum ſuper unum montium, quem monſtravero tibi.* Mandat Dominus dilectiſſimum filium jugulare, & ſimul longam viam tenendam præſcribit, quæ per tres dies integros conficienda fuit; Si Deus acerbiſſimam rem aſſequendam Patri diſponebat, cur rei executionem non accelerat? vel cur potiùs non imperat? vade in montem, quem monſtravero tibi, & ibi cum filio tuo eriges altare, & facies ſacrificium, ut tibi ordinabo; & poſtea cùm illuc perveniſſent, & omnia eſſent præparata; tunc illi holocauſtum de filio conficiendum explicaret, ſicut & ipſe Abrahamus ſe habuit cum Iſaac, nam rem ſecum tacens, in locum adducit, in montem pergit, ligna ei imponit, altare ædificat, & poſt hæc omnia peracta, rem aperit, cur ergo etiam ſimiliter ſe Deus non habet cum Abrahamo? Volebat Deus ad majus Abraham meritum, magnum ei inferre dolorem, ac vehementiſſimum tormentum, quod ſanè proveniebat ex morte amantiſſimi filii, & inde ante filii jugulationem mandat longum iter trium dierum, ut per totum tempus ingentis doloris expectatio, virum urgeat, ac acerbiſſimè animum dilaceret, & transfigat. Origen. ibi: *Poterat duci Abraham cum puero ad illam terram excelſam, in poni prius in montem, quemcumque delegerat Dominus, & ibi ad eum dici, quod offerre debeat filium ſuum & tunc jubetur ire in terram excelſam, & aſcendere montem. Quo hoc ſpectat? Ut dum ambulat,dum iter agit,per totam viam cogitationibus diſcerpatur,ut hinc ſupergente præcepto,& unici affectu obluctante crucietur: Propterea etiam via injungitur,etiam montis aſcenſio, ut in iis omnibus ſpatium certaminis accipiat affectus, & expectatio futurorum.* Ad majus tormentum datur expectatio futurorum,quæ plus torquet quàm ipſa mala inflicta.

Expectatio pœnæ, plus torquet quã ipſa pœna.

Origen.

QUÆSTIO XIII.

Quare Antichriſtus, ejúſque exercitus patenter puniantur, quæ pœna maximè explicatur ex Propheta Ezechiele?

PAucis verbis noſter Joannes ſuperiori capite num. 20. nobis deſcribit acerbiſſimam cladem Antichriſti, nunc verò ſupremam devaſtationem illius exercitus, quod nobis latius explicat Ezech. 38. num. 21. ait: *Et convocabo adverſus eum in cunctis meis gladium, ait Dominus Deus, gladius uniuſcujuſque in fratrem ſuum dirigetur: & judicabo eum peſte, & ſanguine, & imbre vehementi, & lapidibus immenſis: ignem, & ſulphur pluam ſuper eum, & ſuper exercitum ejus, & ſuper populos multos, qui ſunt cum eo.* 116.

Ezec. 38. *Magna ſtrages exercitus Antichriſti.*

117. Poſtquam Antichriſtus interfecerit præclariſſimos viros Eliam, & Enoch in civitate Jeruſalem ut dicitur c. 11. circuibit ipſam civitatem, ut hîc dicitur n. 8. Non ut ipſam teneat, quæ eſt ejus regia, ſed ut nullus Chriſtianus, ac fidelis Dei effugiat, ſed ut in quadam die, ut ſe maximè glorificet & exaltet, congregabit omnes ſuos exercitus, quorum numerus erit ſicut arena maris ſuprà n 7. In campo magno prope Jeruſalem, qui dicitur Armagedon cap 16 num. 16. De quo multa ibi dixi. Tunc in ipſamet die Dominus ſpiritu oris ſui perdet impium Antichriſtum vivum, remiſſum in infernum, omneſque exercitus ejus igne flagrabit, ut hîc dicit noſter Joannes, quod hujus ſtragis erit præcipuum inſtrumentum, quod ſigillatim hîc explicat Evangeliſta at cætera tacet, quæ habemus apud Ezechielem loco citato, & multa alia apud eundem Prophetam ipſo cap. 38. & 39.

Declaratur ſeries Text.

118. Ezech. 39. Præcipuus autem fructus tantæ ſtragis, eſt gloria Dei, ut ait ipſe Ezech c. 39. n. 6. *Et ſciens, quia ego Dominus & nomen ſanctum meum totum faciam in medio populi mei Iſraël, & non polluam nomen ſanctum meum amplius, & ſcient gentes, quia ego Dominus ſanctus Iſraël.* Significat locus hic omnimodam converſionem Iſraëlis jam cœptam per Eliam & Henoch complendam vi tanti miraculi, ac divinæ juſtitiæ punitivæ, in tam ſceleratos, & depravatos homines, ut etiam idem Propheta dicit in num. 21.

Significatur magna converſio Iſraëlis.

119. Inde Deus voluit hanc cladem tam patenter facere in oculis omnium nationum, quia, ut ait D. Chryſ. citand de verbis Iſaiæ: *Supplicium datum uni peccatori vertitur aliis in eruditionis materiam.* Regius Vates Pſal. 9 n. 7. *Inimici defecerunt frameæ in finem, & civitates eorum deſtruxiſti. Periit memoria eorum cum ſonitu.* Percuſſi à Deo, non in ſilentio peribunt, ſed cum ingenti, ac valido clamoris ſonitu Et cur non in ſilentio, ſed cum clamore peribunt? Hoc ſanè ex piiſſima Dei benignitate provenit, ut pereuntium peccatorum voces, aliis monita ſalutis. D. Chryſoſt. ibi ait: *Quid eſt cum ſonitu? Porrò autem hoc eſt, etiam Dei providentia, quod non facit hoc latenter, ut aliorum calamitatibus alii reddantur meliores.* Inde Deus providet à ſceleratis peccatoribus voces, ut aliis ad ſalutem proficiant.

Pœna uni peccatori data, eruditio eſt aliis. Pſalm. 9. D. Chryſ.

120. Habac. 1. Ait Habacuc Propheta cap. 1. num. 3. *Quare reſpicis ſupra iniqua agentes, & taces, devorante impio juſtiorem ſe, & facies homines quaſi piſces maris.* De ſuprema Dei providentia admiratur Propheta, quod Deus cùm videat homines iniqua agentes, ac viventes in ſuis peccatis, taceat, & diſſimulet, ſicut & videt impium contemnere, ac conculcare Juſtum, & Sanctum, & ſimul taceat Deus. Admiratur Propheta ſupremum Dei conſilium, quod faciat, & permittat, ut homines veluti piſces moriantur: Et unde tanta admiratio? Piſces moriuntur muti ſine voce, & clamore; ſic ſæpè Deus permittit, ut homines moriantur, nam qui decidit tanquam mutus ſine clamore, ac voce, moritur, & nulli eſt ad utilitatem: At verò, qui ultimum diem ſuum terminat, magna voce, & alto clamore, & ſi ipſe moritur, alios tamen admonet, de hujus vitæ miſera conditione, ut inde ipſi reſipiſcant, & ad ſalutem veniant; & inde Deus ob iniqua gerentes, ac juſtorum devoratores permittit, ut homines muti tanquam piſces moriantur: Quæ ruina ut maxima permiſſa erat à Deo dæmonibus, ante Evangelium, ut homines, tanquam piſces ſine voce mutuò ſe interficerent, Notat Theoph. apud Delrium in Adagiis tomo 1. & ait: *Contemptores dicti ſunt dæmones, ad quos conceſſit Deus, temporibus nondum diſpenſati Evangelii faciebat homines prorſus piſcium inſtar vivere, ab omni ratione alieniſſimos maximè brutos, & omni voce deſtitutos, ac planè mutos. Nec enim in eis pietatis erat ſermo, nec honorificentiæ vox ad Deum; ſed mutua inter ſe cæde alius erga alium graſſantes.* Ante Evangelium nulla in eis erat pietatis vox ſed unus alium ſine voce interficiebat.

Vox peccatoris pereuntis proficua eſt aliis. Theoph.

Cùm ingreſſus eſſet in templum Rex Ozias ut offerret incenſum Domino, prohibuit eum Azarias Sacerdos, Tunc, *Iratus Ozias tenens in manu thuribulum, ut adoleret incenſum, minabatur Sacerdotibus. Statimque orta eſt lepra in fronte ejus coram Sacerdotibus in domo Domini,* 2. Paral. cap 26. n. 10. cum auſus eſſet præterire Dei mandatum, & addere incenſum, quod ſui muneris non erat ſtatim lepræ pœna ponitur, & cur potiùs in fronte quàm in alia corporis parte? In fronte ponitur à Domino pœna, ut cunctis eſſet nota, & omnibus admonitio, ut unuſquiſque ſimile facinus præcaveret. Eleganter D. Chryſoſt. & hom. 4. de verbis Iſaiæ, ait: *Effloruit lepra non in alio loco quàm in fronte, ut facies præ ſe ferret vindictam. Seu lex poſita eſt in loco ſublimi dicens: Nolite facere talia, ne patiamini ſimilia. Extat lex viva & frons vocem edidit tuba clariorem, litteræ erant ſcriptæ fronti; litteræ quæ deleri non poterant. Non enim erant attramento ſcriptæ, ſed naturalis erat lepra, cùmque reddidit immundum ut alios faceret mundos* Vide ſupr. c. 18 q. 25. num. 199. 200. 201. & quæſt 28 n. 222. 223. 121.

2. Paral. 26. *Vna pœna peccati efficax ad alios admonendo*

QUÆSTIO XIV.

Vtrum poſt ſtragem Antichriſti, ac ſequacium, ſtatim futurus ſit mundi finis, ac dies judicii?

Omitto in hac re opinionem millenariorum, quam ut falſam, cum communi ſententia rejeci hoc cap. quæſt. 2. Quod poſt Antichriſtum, uſque ad diem judicii conſtituebant mille annos, quod vanè & contra veritatem Scripturæ dicebant. Vide ibi dicta. 122.

Opinio millenariorum.

Sunt multi alii graves Doctores qui cum D. Hieron. tenent quod dies judicii poſt mortem Antichriſti quadraginta quinque diebus futurus ſit: quia Daniel poſtquam agit de Antichriſto cap. 12. ſubdit num. 12. *Beatus, qui expectat, & pervenit uſque ad dies mille trecentos triginta quinque.* Cùm autem Antichriſtus regnaturus ſit per tres annos, & dimidium, ſuprà c 11. n. 2. Et juxta hanc Danielis prophetiam ſupra tres annos, & dimidium ſuperſint 45. dies, inde dicunt, quod finitis 45. diebus, id eſt die 46. à morte Antichriſti, erit univerſalis dies judicii, & quod illi 45. dies dantur hominibus à Deo ad pœnitentiam à peccatis, ac à lapſu ob perſecutionem Antichriſti; Indéque dicunt graves Doctores quod finitis bacchanalibus, die prima quadrageſimæ erit mors Antichriſti, & univerſalis reſurrectio die Paſchæ, quo Chriſtus reſurrexit, nam reſurrectio Chriſti exemplar eſt noſtræ reſurrectionis. Ita Lactant. lib. 7. cap. 19. ubi docet nos ſurrecturos eâdem horâ qua Chriſtus ſurrexit. Idem docet D. Anſelm. in Lucidario. Macharius homil. 5. & 12. Joann. Salas 123.

Daniel, 12. Lactant. D. Anſelm. Machar. Salas.

las 1.2.quæſt.5. art.5. tract.2.diſput.14 ſect.10.

124. Verumtamen non exiſtimo, quòd dies judicii futurus ſit quadraginta quinque diebus poſt mortem Antichriſti, quia alias homines illius temporis certo ſcirent diem judicii, quod omninò repugnat verbis Chriſti D. Marc 13. num. 32. *De die autem illo vel hora nemo ſcit, neque Angeli in cœlo, neque filius, niſi Pater.* Luc. 21. n. 35. *Superveniet in vos repentina dies illa, tanquam laqueus ſuperveniet in omnes* Et Matth. 24 n. 39. ait Chriſtus D. quod ſicut in diebus Noë erant homines comedentes, & bibentes; *Et non cognoverunt donec venit diluvium, & tulit omnes ita erit adventus filii hominis.* Confirmatur etiam ex Ezech. 39. n. 12. ubi Propheta poſtquam agit de ira Dei, ac magna ſtrage facta in exercitu Antichriſti, & de magna multitudine mortuorum, ait: *Et ſepelient eos domus Iſraël, ut mundent terram ſeptem menſibus.* Si ergo ad ſepelienda cadavera mortuorum exercitus Antichriſti, & ad mundandam terram, erunt ſeptem menſes neceſſarii, hoc fiet ante diem judicii; proindéque nullo modo affirmari poteſt, quod præcisè poſt quadraginta quinque dies à morte Antichriſti erit univerſalis dies judicii.

Marc. 13. Luc. 21. Matth. 24. Ezech. 39.

125. *Satisfit textui Danielis.* Cùm autem Daniel ait: *Beatus qui expectat, & pervenit uſque ad dies mille trecentos triginta quinque.* Ex eo eſt, quia ex illis diebus expurgabitur Eccleſia, reconciliabuntur lapſi, & fiet præparatio ad magnam lætitiam, & feſtivitatem, quæ à fidelibus abſque gentium timore celebrabitur in gratiarum actionem, pro ſublato Antichriſto, & everſis omnibus pravis ſectis, & hæreſibus, & pro reddita Eccleſiæ pace, & inſtaurata Chriſtianitate, & hæc ſolemnis feſtivitas benè colligitur ex Ezechiele citato cap. 39. num. 13. *Et erit eis nominata dies in qua glorificatus ſum* Quod autem noſtra reſurrectio futura ſit die reſurrectionis Chriſti, non repugnabo, quamvis ad hoc nullum videam firmum fundamentum.

Ezech 39.

126. *Judicium non ſtatim poſt Antichriſtum.* Quot ergo anni ſint futuri poſt mortem Antichriſti uſque ad judicium nemo ſcit; & ne illos multum extendamus, perhibent verba Chriſti: Matth 24. num. 29. *Statim autem poſt tribulationem dierum illorum Sol obſcurabitur.* Conſidera particulam *ſtatim*, dum de ſignis judicii agitur. Et illud ſupra Apoc. 10. num. 7. *In diebus vocis ſeptimi Angeli cùm cœperit tuba canere conſummabitur myſterium Dei*: ſcilicet judicium poſt Adventum Antichriſti.

Matth. 24. Apoc. 10.

127. *Aliquod annorum ſpatium.* Cum his tamen certum eſt mundum poſt mortem Antichriſti adhuc duraturum per plures annos, & tot quidem, ut obliviſcantur homines præteritas calamitates, & Antichriſti perſecutionem ita ut jam nec de judicio cogitent, ſed toti erunt in iis, quæ ſunt hujus mundi, totaliter judicis adventus obliti Chriſti D. ſupra relati 24. de diluvio, temporibus Noë, quod certè requirit ſpatium temporis conſiderabile, articulus verò talis temporis ſignatus eſt in theſauro Divinæ Sapientiæ, & ut Chriſtus dixit: *Non eſt veſtrûm noſſe tempora, vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate.* Act. 1. n. 7.

Apoc. 20. *n.* 11. Et vidi thronum magnum candidum, & ſedentem ſuper eum; à cujus conſpectu fugit cœlum, & terra, locus non eſt inventus in eis

VERSIONES.

Syrus. Vidi thronum album, &c. & locus hîc non inventus in eis.

D. Ephrem. Vidi ſolium magnum.

D. Cyprianus. Vidi thronum magnum, & candidum ſedentem.

Æthiopic. Cœlum & terra fugerunt, & non habuerunt locum.

XEPOSITIO. VI.

ET *vidi thronum magnum*: Poſt deperditum, ac conſumptum filium perditionis; tranſit hic noſter Joannes ad Judicium, & optimè ſanè; nam cætera intermedia jam ſunt nunciata; nam quomodo facienda ſit conſummatio ſæculi habemus c. 6. n. 12 in apertione ſexti ſigilli, & c. 11. v. 18. & in Evang Matth. 23. n. 2. & ſeqq. & 1. Cor. 15. n. 51. & 1. Theſſ. 4. n. 1 & aliis multis in locis; hîc ſolùm habemus reſurrectionem mortuorum, & ipſum judicium; & ait Evangeliſta: *Vidi thronum magnum* Magnitudo throni oſtendit magnitudinem Principis, ſeu judicis in eo ſedentis. 128. Apoc. 6.

Candidum: D. Cyprian. conjungit cum ſedente, ſed noſtra vulgata, ac codices Græci habent cum throno. *Candidum*; Explicat Cornel id eſt glorioſum, nam candor, ſignum eſt gloriæ Menoch. Tyrin per candidum ſignificatur Chriſtus cum magno ſplendore, ac majeſtate venturus. Lyranus, Candidum, ait, quia omnibus erit notum eſſe juſtum; & rectum eſſe ejus judicium Rupert. eſſe judicium abſque ulla reprehenſionis nota; ſimpliciter dicendum exiſtimo, quod candor oſtendit nihil hîc fore fucatum, nihil maculoſum Non admittit hic thronus technas, non admittit verſutiarum ambages: candor hîc veritatis in omnibus dominatur, nec patitur mendaciorum colores, nec ſordes avaritiæ, nec livoris rubiginem, ſed omnia in ſumma veritatis ſinceritate ſunt in illo. 129. D. Cyprian. Menoch. Cornel. Tyrinus. Lyran. Rupert. *Summa veritatis ſinceritas.*

A cujus conſpectu fugit cœlum & terra: communiter antiqui, & moderni; Priſtina ſpecies, ac forma cœli, & terræ, fugit omninò quia videlicet in aliam pulchriorem formam, & ſtatum commutabuntur. Tamen ſimpliciter dico, tantus erit ſplendor, ac fulgor majeſtatis gloriæ Chriſti, ut ab ejus conſpectu fugiat omnis pulchritudo, ac elegantia cœli & terræ, ac ſi nullus eorum locus extet: ſicut à conſpectu Solis ſtellæ fugiunt; de quo latius quæſt. 16. 130. *Eximius Chriſti ſplendor in judicio.*

QUÆSTIO XV.

Quare manifeſtatur ſedens ſuper Thronum magnum, & Candidum, ejuſque nomen, ac ſpecies, nec declaratur, nec exprimitur.

AIt Evangeliſta; *Vidi thronum magnum, & candidum ſedentem ſuper eum*: Nomen hujus ſedentis non explicat nobis Joannes, cùm tamen ipſe optimè agnoſceret Chriſtum; Cur ergo ejus nomen non declarat, quia ita certum eſt, Chriſtum D. vivos, & mortuos judicaturum, ut 131. *Cur ſedens non nominatur.*

Rupert.

non neceſſe fuerit illud declarare, & exprimere. Rupert. Abbas. *Sedentem ſuper eum, abſque alio nomine dixit, manifeſtius perſonam illam ſilentio innuēs, quia nec ignota eſt, nec ignorare licet, & ut tunc non cognoſcatur impoſſibile eſt.* Vel fortè ideò nomen ſubjacet ad denotandam ſummam indignationem Christi in extremo judicio; ſic enim tanta ira, ac furore repletus apparebit, cum furentis leonis facie, ut in extrema apparentia, aliqualiter videatur alius ab illo manſuetiſſimo Agno, qui cunctis miſericordiam indulgebat. Vide ſupr. c. 14. q. 25. n. 227. & c. 15. q. 18. n. 156. 157. 158.

Indignatio Christi magna in die judicii.

132. Ait noſter Joannes: *Vidi thronum magnum*; & rectè adnotat Rupertus, quod magnitudinem hujus ſedis explicat Chriſtus D. cùm dixit ſuis diſcipulis Matth. 25. 31. num. 11. *Cùm venerit filius hominis in majeſtate ſua, & omnes Angeli cum eo, tum ſedebit ſuper ſedem majeſtatis ſuæ.* In majeſtate ſua explicat Cardinal. Hugo. *In Divinitate ſua*: oſtendens cunctis ſe eſſe verum Deum, verùmque filium Dei, & inde ut omnium Dominus procedit, ac venit. *Et omnes Angeli cum eo.* Per Angelos D. Auguſt. intelligit homines, qui cum Chriſto judiciariam poteſtatem exercebant, ſic ait ſanctus Doctor: *Et omnes Angeli cum eo, Angelorum nomine ſignificavit homines; qui cum Chriſto judicabunt.* Quamvis homines ſint Apoſtoli, ac Sancti, qui cum Chriſto veniunt ad judicandum, tamen cùm ut judices veniunt, Angeli dicuntur, quia judex ſit veluti Angelus alienus ab omni conjunctione, ac affectu carnis, & ſanguinis. Vide ſuprà c. 14. q. 30. n. 171. & c. 15. q. 160. n. 131.

Rupert. Matth. 25. Hugo. D. Auguſt.

Iudex ſit veluti Angelus alienus ab omni affectu.

133. Secundò. *Sedentem ſuper thronum*: nempe Chriſtum Dominum venientem ad ultimum judicium: ſed quomodo hic apparet ſedens qui à ſancto Stephano apertis cœlis viſus eſt ſtare, Actor. 7. n. 55. *Video Jeſum ſtantem*? Quomodo ergo eum noſter Joannes intuetur ſedentem in throno magno. Attende, Joannes conſpicit eum judicantem, Stephanus verò pugnantem, & auxiliantem; Chriſtus ut judex ſedet, tanquam moras interponens; ſtat verò pro multa celeritate, ut pro ſuis pugnet, & eis auxilietur. Huic propoſitæ difficultati ſic reſpondet D. Gregorius Magnus homil. 29. & ait: *Sedere judicantis, ſtare pugnantis eſt, Stephanus ergo in laboris certamine poſitus ſtantem vidit, quem adjutorem habuit, ſed hunc poſt Aſcenſionem Marcus ſedere deſcribit, quia ut judex ſedebat.*

Actor. 7. D. Gregor.

Chriſtus ut judex ſedet, ut pugnans pro ſuis ſtat.

134. Tertiò: Ait Text. *Ut thronum magnum, & candidum*: & licèt D. Cyprian Candidum cum ſedente: noſtra Vulgata habet cum Throno. *Thronum magnum & candidum*: & per hunc trhonum multi interpretantur Eccleſiam Sanctorum, ſeu cœtum electorum, in quibus, ut ait Paulus 1. Corinth. 6. num. 16. *Deus habitat in Sanctis ſuis*: & quamvis hic thronus, ſeu Eccleſia, ſit valdè magna numero, inſuper dicitur de hoc throno, quod ſit candidus, quia Sancti reſurgent in corporibus ſuis candidis, ac puris ſine ulla macula. Ansbert. ait: *Quia recepta carnis incorruptione, nihil jam tunc ex vetuſtate prioris vitæ, in electis remanebit, quod nigredinis maculam ſuperinducat,*

1. Cor. 9. Ansbert.

Corpora electorum pura ſine macula.

135. Quartò. *Thronum magnum, & candidum*: Thronus iſte Chriſti judicantis dicitur candidus; quia in hoc judicio, nihil erit tenebroſum, & abſconditum, nihil mendacii fuco coloratum, ſed omnia, ut dixi in Expoſitione, candidè, ac ſincerè erunt aperta, ac manifeſta. De hoc divino judicio ait Paulus 1. Corinth. 4. num. 5. Quod cùm venerit Dominus: *Illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium.* Sic Chriſtus D. ſuo divino ſplendore illuminabit, ac illuſtrabit intimas, & abſconditas cordium cogitationes, quæ ſolùm ipſi ab initio ſunt notæ, ac manifeſtæ, & eas notas, & manifeſtas faciet omni multitudini, ut inde Dei judicium, ac ſententia de bonis, & malis cunctis rectum, & juſtum pateat. Origenes homil. 14. in Jeremiam ait: *Nudabitur pectoris mei conſcientia, & aperto corde videbuntur peccatorum litteræ, quæ ſtylo ferreo in ungue adamantino ſcripta ſunt, atque univerſa ſpectantium multitudo leget in pectore meo ſignatas imagines peccatorum.*

1. Cor. 4. Origen.

In die judicii nihil erit occultũ, ſed omnia manifeſta.

136. Ait Paulus Apoſtolus 2. Corinth. 5. num. 10. *Omnes nos manifeſtari oportet, ante tribunal Chriſti.* Non ait, oportet non ſtare, ut aliqui perperam legerunt, ſed ait *manifeſtari*: Plus enim dicit, manifeſtari, & ſi radix Græca in ſuo fonte legatur, idem valet, ac ſi dicatur: Oportet nos, *lucidos, ac vitreos reddi* coram Deo judice; ita omnia noſtra erunt aperta, ac manifeſta coram divino tribunali, ac ſi homo eſſet totus vitreus lucidus, ac pellucidus, ut nihil in illo valeat abſcondi, ac occultari. In hoc ſenſu explicat Tertull. citatum locum lib. de Reſurrect. cap. 45. & ait: *Omnes enim nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ſi omnes, & totos, ſi totos & interiores, & exteriores, id eſt tam animas, quàm corpora.*

2. Cor. 5. Tertull.

Stabimus ante Chriſti tribunal, ut vitrei, ac lucidi.

137. Ait Habacuc Propheta cap. 2. num. 9. *Væ qui congregat avaritiam malam domui ſuæ, ut ſit in excelſo nidus ejus, & liberari ſe putat de manu mali: Quia lapis de pariete clamabit, & lignum, quod inter juncturas ædificiorum, reſpondebit.* Lamenta, ac lachymas edit Propheta ſuper miſerum peccatorem, ſuperbiæ, ac avaritiæ deditum, qui maximè intendit abſcondere & ocultare ſua peccata, & ait: *Lapis clamabit & lignum reſpondebit.* Non ait quod quilibet lapis clamabit, ſed *lapis de pariete*: Quod nempe in pariete eſt calce delinitum, ac coopertum, ſtabit, & clamabit contra te; *Et lignum quod inter juncturas ædificiorum eſt reſpondebit.* Non ait quodlibet lignum, ſed lignum inter juncturas, quod ut docet D. Hieronymus, in medio ponitur ſtructuræ ad continendos parietes, & nullo modo proſpicitur, ac cernitur. Unde Symmachus, Theodoretus vertunt. *Junctura ædificii ligna loquetur contra te.* Et Vatablus legit: *Lapides è muris clamabunt contra te; & tignea & ſtructuris ligneis reſpondebunt illis.* Tignea reſpondebunt, illa nempe, inaurata, variis ſculpturis, laboribùſque conſtructa, variiſque picturis ornata, ac contecta, tanquam ſi dicat Propheta: tua peccata avaritiæ, ſuperbiæ, ac vanitatis, quamvis ſint maximè abſcondita, & occultata ut lapis in medio parietis, ac lignum juncturæ ædificiorum quod intus eſt, & non cernitur, in illa die non ſolùm in publicum prodibunt; & contra te inſtar chori dabunt voces; lapis de pariete clamabit, & contra te reſpondebit lignum juncturæ ædificii. In judicio nihil erit abſconditum, ſed quod magis occultum reputabatur, maximè publicè contra te ſtabit, & clamabit.

Habac. 2. D. Hieron. Symmach. Theodor. Vatablus.

Quæ magis occulta contra peccatorem clamabunt in die judicii.

QUÆSTIO XVI.

Quare à conſpectu Dei judicantis fugit cœlum, & terra?

Primaſius.
D. Ambroſ.
Beda.
Aretas
Eccleſ. 1.

138. DE ſenſu literali horum verborum jam dixi in expoſitione, & iterum dicam capite ſequenti, verſu 1. Et ſenſus communis apud Recentiores eſt. *A cujus conſpectu fugit cœlum & terra*, id eſt, priſtina ſpecies ſtatus, & forma cœli, & terræ tranſibunt; quia videlicet in aliam pulchriorem commutabuntur. Ita Primaſius, Ambroſius, Beda, Aretas, & alii. Hæc tamen videntur repugnare cum his, quæ ait Eccleſiaſt. cap. 1. num. 4. *Generatio advenit, & generatio præterit, terra autem in æternum ſtat.* Quomodo fugiet, ac tranſitura ſit terra ſub finem mundi; cùm Rex ſapientiſſimus affirmet duraturam in æternum? Conflagrate Orbe, terra omninò non deſtruetur; ſed renovabitur, non ſolùm accidentaliter, ſed etiam ſubſtantialiter, & in æternum ſtabit ſub meliori forma, & ſtatu. Ita Solinus in comment. in dictum locum lib 4. & ait: *Salomon*, inquit, *Terra in æternum ſtat, cùm Dominus in Evangelio dicat, cœlum & terra tranſibunt: verè juxta Domini ſententiam cœlum & terra tranſibunt per meliorationem, non per abolitionem; quia igne judicis purgata meliorabuntur; quoniam renovabuntur, ſed penitus non deſtruentur; ergo juxta ſententiam Salomonis terra in æternum ſtabit, quoniam nunquam deſtruetur, veruntamen meliorabitur, & renovabitur.*

Solinus.

139. Secundò: quomodo dicitur quòd à conſpectu Dei ſedentis in throno cœlum, & terra fugient, maximè cùm cœli non moveantur motu progreſſivo, ſed orbiculari; tamen ita loquitur noſter Evangeliſta, quia omnia, hujus ſæculi, etiam ſpecioſa ad intuitum ſplendoris, ac fulgentiſſimæ lucis Chriſti, fugiunt, ac diſparent, tanquam ſi non eſſent, non apparebunt minora lumina ad intuitum majoris, ut dixi in expoſitione. Joachimus Abbas ait: *Non eſt intelligendum, ut reputentur à conſpectu Chriſti cœlum & terra fugere, ſed quia omnis ornatus cœli & terræ reputabitur pro nihilo, & inani reſpectu Chriſti gloriæ, & Sanctorum ejus. Juxta illud Iſaiæ 24. numero 23. Et erubeſcet Luna, & confundetur Sol, cùm regnaverit Dominus exercituum in monte Sion & in Jeruſalem, & in conſpectu ſeniorum ſuorum fuerit glorificatus: Sicut enim à conſpectu Solis videntur deficere Stellæ cœli, non quia eſſe deſinunt id quod ſunt, ſed quia deperit, & evaneſcit claritas ſplendoris eorum; ac ſi manente cœlo, & terra in ordine ſuo abſcondetur decor, & ſpecies pulchritudinis eorum, & non erit eis locus, aut pretium inter ea, quæ præparavit Dominus diligentibus ſe.*

Omnis pulchritudo ad conſpectum Chriſti judicantis nihil apparet.
Ioachim.
Iſai. 24.

140. Tertiò: Expende id quod dicitur: *A cujus conſpectu fugit cœlum & terra, & locus non eſt inventus eis.* Non ſolùm cœlum, & terra fugiunt à conſpectu Dei venientis ad judicium, & elementa tanquam terrore percita, horroréque concuſſa coram tanta gloria ſtare non poſſunt; maximè conſiderandum id quod ſubditur: *Locus non eſt inventus eis*: Quod non videtur dicendum niſi omninò cœlum, & terra defeciſſent, ac in nihilum abiiſſent; nam ut ait Averroës 3. cœlorum, capite 19. *Neceſſe eſt corpus quodcumque habere locum, in quo quieſcat; ſi locus eis defecit*, omninò cœlum & terra defecerunt, & in nihilum ſunt redacta. Pro qua re audiendus eſt Divus Bernardus de judicio, articulo 1. capite 1. & ait: *A cujus conſpectu fugit cœlum & terra: tum quia omnes habitantes in cœlo, & in terra præ reverentia majeſtatis ejus in propriam pravitatem, & nihilitatem reſiliunt, ac ſi eſſent ſibi ipſis annihilati, ideoque ſequitur; quod locus non eſt inventus eis. Id eſt, facta ſunt quaſi nihil, ac ſi nunquam eſſent: Tum quia ſicut lux candelarum, atque ſtellarum diſperet in adventu Solis, ſic ad fulgorem gloriæ Chriſti omnia alia ad reſpectum ejus erunt quaſi nihil.* Sic terribilis eſt Dei majeſtas venientis, quod quæcumque ſive in cœlo eminent, ſive in terra jacent, ab ejus conſpectu fugiunt, ad propriam pravitatem ſe recipiunt, & tanquam in nihilum rediguntur.

Averroës.
Quàm tremenda, & veneranda ſit Dei præſentia.
D. Bernard.

141. Quod confirmatur, quia aliquando divina ſponſa ſuo dilecto dixit: *Fuge dilecte mi*: Cantic. 8 numero 14. Ipſa maximè ſui dilecti præſentiam flagitabat, ut ex toto Canticorum volumine patet: inde ejus præſentiam petens dicebat: *Oſculetur me oſculo oris ſui*: Deinde: *Oſtende mihi faciem tuam; ſonet vox tua in auribus meis*: Et paſſim ipſa teſtificabatur: *Amore* ejus *langueo.* Quomodo nunc ait: *Fuge dilecte mi*: An ejus præſentiæ tædio afficitur? cùm amante maximè exoptetur, ita ut potiùs mortem quàm dilecti abſentiam patiatur, quomodo ergo dum fruitur ab eo, petit ut fugiat. Hugo ad cap. 5. Canticor. *Hoc non dicit ſponſa tanquam præſentia ſponſi tædio affecta: ſed quia ex familiari ſuo ſi aſpectu & præſentia, quaſi facta eſt in extaſi, & tanquam ipſius celſitudinem ſuſtinere non valens.* Præ amoris affectu ſponſa dilecti præſentiam exoptabat, & à majeſtate, ac celſitudine Chriſti tanto timore, ac terrore afficiebatur, ut ejus præſentiam minimè ſuſtinere poſſet; ex quo conſidera, quòd ſi tam terribilis eſt Dei præſentia amantis, quid erit judicantis.

Cantic. 8.
Quàm tremenda ſit præſentia Dei judicantis.
Hugo.

142. Quartò: *Locus non eſt inventus eis.* Aliqui hóc referunt ad juſtos & electos, quorum animæ ſunt in cœlo, & corpora in monumentis, de quibus dicitur: *Cùm hi, qui ſunt in monumentis audient vocem filii Dei, & procedent, &c.* Locus etiam non invenitur eis, id eſt, nullum vitium corruptionis, maculæ, vel defectus erit in eis: Ita enim electi in reſurrectione ſpecioſi apparebunt, ut tanquam alii à ſeipſis eſſe videbuntur. Patrocinatur Haymo; & ait: *Locus priſtinæ corruptionis, & mutabilitatis non invenietur in eis, quaſi enim jam non ipſi ſunt; ſed alii dum à vetuſtate primæ corruptionis, in novitatem tranſeunt ſecundæ regenerationis.* Quod confirmatur ex Paulo 1. Corinthior. 15. num. 51. cùm dicat omnes nos reſurgere incorruptos, ſtatim tamen explicat, quæ ſit electorum præeminentia, dicens: *Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur*: Quia etſi omnes reſurgent, tamen ſolùm electi mutabuntur in alium ſtatum, & conditionem elegantiſſimam, ac valdè ſpecioſam ſine ullo defectu, ac macula, ut jam ſuprà dixi.

Ita electi reſurgent ſpecioſi ut alii videantur à ſeipſis.
Haymon.
1. Cor. 15.

143. Quintò: cùm Textus ait; quod à conſpectu Dei judicantis, ſeu venientis ad judicium fugit cœlum, & terra; abſque dubio ſermo eſt de comitantibus judicium Dei, ad cujus conſpectum dicuntur cœlum, & terra recedere, ita

ut

Luc. 21. ut nec veſtigia, aut loca eorum extent; & tamen D. Lucas cap. 21. ait. Quod tunc *Erunt ſigna in Sole, & Luna, & Stellis, & preſſura gentium præ confuſione ſonitus maris, &c.* Ubi ergo mare horrendo fremitu ſonat, terra duras afflictiones exhibet, cœlum formidoloſa ſigna oſtendit, quomodo ergo cœlum & terra dicuntur fugere, ut ne locus eorum inveniatur? Verum eſt quod in terra multæ preſſuræ urgent, cœlum minacibus ſignis terribile apparebit, & mare fremitu intumeſcet; at ſi hæc omnia cumparentur cum oſtentatione rigoroſiſſimi tribunalis Judicis, nihil erunt, ac ſi non eſſent tales calamitates reputandæ ſunt. Et ad hoc tendit Haymo prima Dominica Adventus dicens: *Circa finem ſæculi, mare flumina, ſiculi, voces, & gemitus emittent, interitum ſuum, quibuſdam luctuoſis vocibus deplorantes, & per hoc non parvum timorem hominibus incutient: Hinc per Joannem in Apocalypſi dicitur; & mare non erit.* Illatio maximè in dictis verbis eſt expendenda Inde aſtruit, quod mare non erit, quia horribi i ſonitu in fine mundi timorem hominibus incutiet, quomodo non erit. ſi cum ſuo ſonitu magnum timorem ingeret hominibus? Quia talis timor à ſonitu maris à preſſura terræ comparatus cum timore incuſſo de imminenti judicio nullus erit.

Omnis temporalis calamitas reſpectu finalis judicii nulla eſt.

Haymo.

144. Eccl. 12. Loquens Eccleſiaſtes de ultima die Judicii ait cap. 12. num. 4. quod homines *Conſurgent ad vocem volucris*: Et volucris vocem appellat illam, quam Archangelus in tuba faciet, omnes convocans ad Chriſti tribunal, ut ait Paulus 1. Corinthior. 15. num. 52. *Canet enim tuba* Cujus conſideratione Divus Hieronymus totus timore concutiebatur; & de illa ait Eſdras 4. cap. 6. *Et tuba canet cum ſono, quam cùm omnes audierint, ſubitò expaveſcent.* Quid ergo vox paſſeris cum horrendo ſono tubæ quæ pavorem incutiet omnibus? Equidem tota illa Archangeli vox, & totus ille formidoloſus terror ab illa voce proveniens, ſi comparetur cum illo judicis articulo in qua tonabit Judex vivorum, ac mortuorum, ſic omnia extenuantur, ac minora videntur, ut tanquam vox cujuſdam paſſeris reputentur; Sic tremenda, ac horrenda eſt vox Judicis ut terribilium aliorum voces reſpectu ad illam, non videantur excedere vocem alicujus paſſerculi. Divus Hieronymus ibi ait: *Nec mirandum, ſi Angeli tubam paſſeri comparemus, cùm omnis vox ad Chriſtum comparata, ſit tenuis.*

1. Cor. 15. 4. Eſdræ 6.

Omnis temporalis timor reſpectu judicii nullus.

D. Hieron.

145. Hebr. 10. Loquens Paulus de his, qui voluntariè peccant poſt agnitam veritatem; ſeu agens de delinquentibus peccato Apoſtaſiæ, Hebræor. 10. num. 27. ait: quod relinquitur eis. *Terribilis quædam expectatio judicii, & ignis æmulatio.* Pro tam grandi peccato, quænam pœna eſt impoſita? Terribilis quædam judicii expectatio; Et quænam pœna eſt hæc: *Ignis æmulatio*: Ut ibi explicant Interpretes, ipſa expectatio Judicii, eſt ignis æmulatio, fortis nempe vehementia ignis gehennalis, imo ipſo igne durior, ac gravior; ut explicat D. Anſelm. & ait: *Etiam timor judicii malis reſurgentibus eſt pœna inenarrabilis, & gravior, quàm gehenna.* Vide de hac re multa, tomo 1. in Apocalypſim, & tomo 4. in Evangelia, in Indice verborum, *Judicium finale.*

Expectatio Dei judicantis valdè terribilis.

Apoc. 20. *n.* 12. Et vidi mortuos magnos, & puſillos, ſtantes in conſpectu throni, & libri aperti ſunt, & alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ, & judicati ſunt mortui ex his, quæ ſcripta erant in libris ſecundùm opera ipſorum.

Num. 13. Et dedit mare mortuos, qui in eo erant, & mors, & infernus dederunt mortuos ſuos, qui in ipſis erant, & judicatum eſt de ſingulis ſecundùm opera ipſorum.

VERSIONES.

Arabic. n. 12. Vidi tam magnos, quàm parvos, ex mortuis ſtantes ante thronum, &c. pro ratione ipſorum operum.

D. Cyprian. Ante conſpectum throni Domini judicati ſunt ſinguli, ſecundùm ea, quæ ſcripta erant in libro.

S. Proſper. Liber apertus eſt, qui eſt vitæ uniuſcujuſque hominum.

D. Auguſt. Liber uniuſcujuſque vitæ.

Arabic. n. 13. Reddidit quidem mare, &c. Judicati fuerunt ſinguli pro ratione operum ſuorum.

S. Proſper. Exhibuit quos penes ſe habebat ſimiliter & mortuos.

EXPOSITIO VII.

ET *vidi mortuos magnos, & puſillos ſtantes in conſpectu throni.* Ecce jã judicium, cùm enim venerit Judex, ſiſtentur ei omnes gentes, quas nomine mortuorum hîc appellat Joannes. *Magnos & puſillos*: ætate, ſtatura, ac dignitate, ac præeminentia. *Juſtificat puſillum & magnum.* Eccleſiaſt. 5. num. 18. cùm ait: *Vidi mortuos* Quid dicemus de S. Elia, & Henoch? quia jam ſurrexerunt ante diem judicii, & jam vidimus cap. 11. & idem eſt de B. Virgine, ac fortaſſe aliis, qui non venient de ſepulchris, ſed de cœlo unà cum Angelis beatis, nomine tamen mortuorum cenſentur omnes iſti cum aliis, quia & ipſi per mortem tranſierunt, & ad talem ſtatum non pervenerunt niſi per mortem. 146. Eccleſ. 5.

Et libri aperti ſunt. Hi libri ſunt conſcientiæ, & memoriæ ſingulorum, in quibus tanquam in libris deſcripta ſunt cujuſque facta, tam bona, quàm mala, & etiam beneficia à Deo accepta, Divinæ inſpirationes, ac auxilia, quibus unuſquiſque reſtitit, vel conſenſit; dicuntur autem hi libri, aperti, quia divina potentia hæc omnia in 147. *Quid ſunt iſti libri?*

in noſtris conſcientiis fient manifeſta tum nobis tum etiam aliis. Et ita habet communis ſententia, ut dicam quæſtione ſequenti. *Et alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ*: Quid ſit liber vitæ, jam ſuper explicavi cap. 3. quæſt. 15. Liber vitæ eſt quædam præſcientia, ſeu ordinatio electorum in vitam æternam; Hic autem liber aperitur, propter duo. Et primò, ut ex hoc appareat quam ſapienter, ac efficaciter proceſſerit Deus in ſuo opere, in quo negotio nihil fuit caſuale, ſed ex magno conſilio factum, & ordinatum, ut notat Ferrar. Secundò: ut appareat, quam juſtè, ac rectè, in eo fuerunt deſcripti tales prædeſtinati, quorum prævideTat Deus, antequam ſcriberet talia futura opera, utique digna tanto bono, quo poſtea in judicio donati ſunt.

Cur aperitur liber vitæ.

Ferrar.

148. *Et dedit mare mortuos, qui in eo erant, & mors, & infernus, &c.* In his verbis magna latet difficultas, & illi minimè ſatisfaciunt multæ Auctorum ſententiæ. De hac re de qua quæſt. 18. breviter nunc dico: Per mare juxta dicta ſuprà cap. 15. intelligit Ioannes cœlum; Per mortuos mortis intelligit illos, qui cum ſolo originali ex prævaricatione Adæ mortui ſunt, per mortuos inferni omnes damnatos, & eſt ſenſus: omnes reſurgent, & venient ad judicium. *Judicatum eſt de illis ſecundum opera ipſorum.* Quomodo hoc erit verum de infantibus, qui cum aqua Baptiſmi, vel ſine illa diſceſſerunt; in præſenti ſermo eſt de illis, qui habent opera, ſecundum illa judicabuntur, ſicut facta rebellione in una civitate dicimus ſinguli in illa judicandi ſunt, ſecundum ſua opera, hoc eſt de illis, qui habent opera, nam qui in tali rebellione non intervenerunt, non includuntur in illis.

Quid de infantibus dicendum.

QUÆSTIO XVII.

Quare de mortuis dicuntur libri, de vita verò unus liber in ſingulari?

149. AIt Text. *Et libri aperti ſunt; & alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ.* Ex quibus exoritur magna difficultas, cur de mortuis dicuntur libri in plurali, de vita verò unus liber in ſingulari. Primò Viegas vult reproborum eſſe libros, quia multi ſunt; Alius verò vitæ Electorum, quia pauci; at hoc genuinum non eſt, quia ſi unus eſt liber electorum, qui in tanto numero ſunt, ut nemo dinumerare poſſet, ut dicitur ſuprà cap. 7. n. 9. cur etiam de reprobis non erit unus liber.

Difficultas quæſtionis.

Viegas.

150. Secundò: D. Hieronym. cap. 7. Daniel ait duos aperiendos eſſe libros in judicio, unum Dei, alterum Diaboli, in libro Dei ſunt ſcripta bona opera cujuſque; & iſte eſt liber vitæ; In libro Diaboli ſunt ſcripta mala opera; & hic dicitur liber mortis. At Ioannes manifeſtè illos libros ponit diſtinctos à libro vitæ: *Et alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ.* Deinde noſter Ioannes nullum hic agnoſcit librum mortis.

D. Hieron.

151. Tertiò: D. Auguſt. lib. 20. de Civit. c. 15. ita legit: *Et libri aperti ſunt, & alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ uniuſcujuſque*: Per libros intelligit Sanctos, tam veteres, quàm novos, qui aperiendi ſunt, ut in illis oſtendatur, quæ Deus fieri præcipit; liber verò vitæ eſt ille in quo deſcripta eſt uniuſcujuſque vita; & in primis illa lectio: *Vita uniuscujuſque*: eſt mendoſa, & in illo codice tam Latino, quàm Græco habetur; Deindè cur non dicuntur libri vitæ in plurali cùm dicatur in Text. *Judicati ſunt ex his, quæ ſcripta erant in libris ſecundum opera ſua.*

Quartò; Beda, Alcazar tenent hos libros eſſe Sacram Scripturam, quæ continet leges, & præcepta Dei ex quorum obſervatione homines judicandi ſunt: At hoc non eſt ad literam, quæ indicare videtur, quod homines judicandi ſunt per ſua opera quæ continentur in ipſis libris. Deinde quia ipſa lex Divina, & præcepta ejus valde erunt nota reſſuſcitatis, & maximè beatis, ad quid ergo hæc proponentur. Deinde, quod maximè impellit Alcazarum quod ei videtur nimis prolixum, & longum fore judicium, ſi cujuſque vita, & opera perlegantur in libris, ad hoc erit neceſſarium tempus longiſſimum; At verò his optimè ſatisfacit D. Auguſt. citato loco: *Futurum enim eſt, ut per Dei potentiam, cujuſque opera mira celeritate à quolibet conſpiciantur.* 152.

Alcazar.

Quintò: Ribeira, Cornel. Gagnæus, Eſtius, Tyrinus, Menoch. Lahay & alii multi tenent, quod libri hi ſunt conſcientiæ, & memoriæ ſingulorum, in quibus quaſi in libris deſcripta ſunt cujuſque facta, tam bona quàm mala, quæ ut in veritate ſubſiſtant altius ſunt examinanda. 153.

Ribeira. Cornel. Gagnæus. Eſtius. Tyrinus. Menoch. Lahay.

Libri ergo, de quibus hîc eſt ſermo, ſunt illi in quibus ſcripta habentur opera uniuſcujuſque, & hæc non ſolùm, ſed etiam inſpirationes, auxilia Dei, divinaque beneficia unicuique data quibus reſpondere tenebatur, & quibus ejus opera reſpondere debebant proindeque ex his omnibus quilibet judicabitur; Cui enim plus datum eſt, plus ab eo requiretur, minus cui minus; aliter judicabitur fidelis cui prædicatum eſt Evangelium; aliter infidelis, cui non eſt prædicatum; aliter judicabitur, cui multa ſcientia data eſt; aliter cui parva; aliter Epiſcopus, Prælatus, & Princeps; aliter idiota, ſubditus, & privatus. In his ergo libris habentur, quæ Dei ſunt in nos derivata, & etiam, quæ nos ipſi reddidimus operibus noſtris. 154.

Contenta in hujuſmodi libris.

Hi ergo libri ſunt conſcientiæ noſtræ, & etiam memoriæ, in quibus tanquam in libris Divina Providentia hæc omnia erunt exarata, & virtute ipſius Dei, omnia ſupradicta fient manifeſta, tam nobis quàm aliis; Itaque aperire hos libros erit dicta omnia in conſcientiis noſtris oſtenſa, ac declarata exhibere, proindeque multi, diverſi ſunt libri, & tot erunt, quot erunt judicandi. Sic quid ſimile in Angelis, & animabus ſeparatis contingit, dum ſibi invicem loquuntur, ſic ordinatum eſt ab Authore naturæ, ut ille, cui loquuntur, videat ſua cogitata, & volita, illaque apertè cognoſcat, ut latè explicat M. Suar. tom. de Angelis lib. 2. cap. 27. & 28. Ita etiam fieri poteſt divina virtute, ut beneficia unicuique data à Deo, & opera ab eo facta, in ejus mente tam ab ipſo, quàm ab aliis videantur, ut ſecundùm talia opera judicentur. 155.

Cur hi libri dicantur aperti.

Liber verò vitæ, eſt præſcientia, & præordinatio electorum in vitam æternam, qui ideo hic aperitur, ac legitur, ut manifeſtum, ac notum fiat, quod Deus tales viros elegerit ad gloriam, qui tam illuſtriſſima opera ediderunt, quod 156.

Quid ſit liber vitæ?

quod maximè fit in confuſionem iniquorum, cùm ſcriptum ſit: *Non coronabitur niſi qui legitimè certaverit.* Vidè Expoſitionem.

157. Moraliter verò; cùm Divinus Judex homines vocat ad judicium, quos malos denotat, mortuos vocat, & ait: *Vidi mortuos, & libri aperti ſunt:* quos verò denotat bonos, ac juſtos, vivos, ſeu viventes appellat: *Et alius apertus eſt, qui eſt liber vitæ:* Sed cur cum de malis agitur, dicuntur libri, in quibus eorum nomina ſcribentur? ac verò cum de bonis eſt ſermo, unus tantum liber dicitur, in quo eorum nomina notantur? Reſpon-

Mendonca *Boni libello, mali multis clauduntur libris.* det Mendonca lib. 1. Regum cap. 1. Annot. 4. ſect. 3. n. 5. Quia ſcilicet impiorum catalogus, ne multis quidem capitur voluminibus, juſtorum autem exiguo clauditur in libello.

158. Ibat David malè animatus in Nabalem, occurrit Abigail, eumque avertit à cæde patranda, ſalutem bene precata ait: *Erit anima Domini mei cuſtodita, quaſi in faſciculo viventium apud Dominum tuum*, 1. Reg. 25. num. 19. Eccè juſti tanquam in faſciculo componuntur ad vitam; At iniqui tanquam in faſciculo colliguntur ad ignem, de quibus divinus judex pronuntiat. Matth. 13. n. 30. 1. *Colligite primum zizania, & alligate in faſciculos ad comburendum.* Cur ergo electorum cœtus in unum faſciculum adaptatur, iniquorum numerus in multos faſciculos diſtribuitur; Probitas ſanè in paucis viris coarctatur, improbitas verò per multos graſſatur? Pauci vitæ participes homines unum conficiunt faſciculum, multi verò faſciculi hominum perditiſſimorum ad ignes deſtinantur.

1. Reg. 25. — *Matth. 13.* — *Electi pauci, repprobi multi.*

159. Unus bonorum eſt theſaurus, de quo Moyſes agit Deuteronom. 28. n. 12. *Aperiet Dominus theſaurum ſuum optimum, cœlum, &c.* Multi verò malorum theſauri ſunt, nam de eorum pœna, ac ſupplicio ad tempus ſuum reſervato; cum in perſona Dei loqueretur Moyſes ait Deuteron. 32. num. 34. *Nonne hæc condita ſunt, & ſignata in theſauris?* & ſubdit: *Mea eſt ultio & ego retribuam*: Juſti unum tantum replent theſaurum: *Aperiet Dominus theſaurum ſuum:* Iniqui verò præ ſua multitudine multos occupant: *Signata in theſauris.* Philo lib. 2. Allegori. ait: *Bonorum quidem theſaurus unicus, malorum verò theſauri multi; quia peccatores immenſo numero.*

Deuter. 28. — *Deut. 32.* — *In paucis eſt bonitas, in multis improbitas.* — Philo.

160. Vehementer Anima ſancta expoſtulat à ſuo dilecto: *Trahe me poſt te, & curremus in odorem unguentorum tuorum:* Et ſubdit: *Introduxit me Rex in cellaria ſua:* Cantic. 1. n. 3. Hoc eſt me admiſit, ac conſtituit in poſſeſſionem multarum, ac magnarum divitiarum. Tamen ſi ipſa, & multæ aliæ ſodales currebant: Ipſa tamen ſola introducta eſt, & ad perexcelſa divini ſponſi gaudia pertranſivit, aliæ verò multæ foris permanſerunt, ac à dono ſponſi. In tanta ſodalitate, una fuit electa, multæ aliæ excluſæ ſunt: Origenes homil. 1. in Cantic. poſtquam proponit prædictam difficultatem, inquit: *Non ait introduxit nos plures in cubiculum ſuum, plures foris remanent.*

Cant. 1. — *Pauci aſcendunt in cœlum multi foris remanent.* — Origenes.

161. Matth. 22. Ait Chriſtus Dominus. Matth. 22. num. 14. *Multi ſunt vocati, pauci, verò electi:* Quomodo hoc cohæret, cum his, quæ ſcribit noſter Ioannes ſuprà cap. 7. n. 9. *Vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus, ſtantes ante thronum:* Si pauci ſunt electi, quomodo eorum turba innumerabilis? Optimè difficultati ſatisfacit D. Auguſt. lib. contra Creſc. cap. 46. de electis ait. *Qui per ſe ipſos multi ſunt, in comparatione malorum, falſorumque itidem pauci ſunt.* Electi quamvis in ſe ipſis conſiderati videantur multi, cum reprobis collatione facta pauci inveniuntur.

Apoc. 7.

Quæstio XVIII.

Quare non dicitur de terra, quod dedit mortuos, ut de mari exprimitur, & cur non dicitur de cœlo, quod dedit mortuos, ut de Inferno ſcribitur?

Ait Text. *Et dedit mare mortuos, qui in eo erant: & mors, & infernus dederunt mortuos ſuos, qui in ipſis erant* Ex quibus ſtatim magnæ exoriuntur difficultates; nam cum dicit, mare dedit mortuos, etiam dicendum erat, ſuos mortuos dedit terra, aër, & ignis, ut omnia ennumeraret elementa, in quæ mortuorum corpora reſo uta ſunt; & certè ut prima ſpecie apparet potius ennumeranda erat terra, quàm mare, cum plures pereunt in terra quàm in mare; & ſicut dicit Ioannes, quod infernus dedit mortuos, cur non dicit etiam de cœlo, quod dedit ſuos? Hæc omnia magnam habent difficultatem; quod in varias ſententias fecit Authores abire. 162.

Difficultates intervenientes.

Primò: Alcazar, & Cornelius inquiunt mortem, & infernum hìc, & alibi induci, ſimulque conjungi tanquam duas perſonas tragicas, crudeles, & immanes, quæ ſemper aſſociantur; nam quos mors occidit, eoſdem Infernus ſepelire, & devorare dicitur; ſed contra hoc, ſtatim hìc occurrit ad quid ponitur mare. Secundò: D. Anſelmus, Haymo, Ticonius, in qua etiam ſententia eſt D. Auguſtinus libr. 20 de Civitate capit. 15. per mortuos maris accipiunt homines viventes in mundo, cum Chriſtus venerit ad judicium; Per mortuos verò mortis, & inferni, verè, & realiter mortuos intelligunt. Tertiò: Aretas. In his tribus Mari, Morte, & Inferno intelligit omnia quatuor elementa; & ait Mare reddere humorem; Mortem, id eſt terram reddere pulverem; Infernum, id eſt, aërem ignem in quo reſolvuntur. 163.

Alcazar. Cornel. — *D. Anſelm. Haymo. Ticonius. D. Auguſt.* — *Aretas.*

Quartò: Viegas vult mare dare mortuos ſuos, id eſt corpora in eo ſubmerſa, mortem dare ſepultos in terra; Infernum verò animas. At Ribeira in duobus primis convenit, in tertio diſcrepat, & ait mortuos inferni non eſſe animas, ſed eos, qui vivi in Infernum deſcendiſſe dicuntur, ut Dathan, & Abiron, ac Antichriſtus; ejuſque Pſeudoprophetæ. Quintò: Ambroſius in mortuis maris intelligit baptiſatos, & electos, in mortuis mortis corpora impiorum, in mortuis inferni animas. Omnes iſtæ expoſitiones laborant in æquivoco, & inſufficientes ſunt partitioni, & multa confuſione membrorum laborant. 164.

Viegas. Ribeira. — *D. Ambroſ.*

Pro vera intelligentia hujus rei, recolendum eſt ex Logica, quod ad bonam diviſionem requiritur, ut membra dividentia totum teneant diviſum, 165.

Advertendum pro vera intelligentia. diviſum, & ut unum membrum dividens, non includatur in alio, ſed ut unum membrum ſit diſtinctum ab alio, proindéque alii debent eſſe mortui maris, & alii diſtincti mortis, alii & diſtincti inferni, aliàs partitio non eſt bona, & in his tribus debet comprehendi totum humanum genus. Proindéque mors non poteſt accipi genericè, nam aliàs ipſa in ſe habet omnes mortuos, nulloſque relinquit aliis duobus membris diviſionis; & infernus non poteſt accipi pro ſepulchris, in quibus occiſi à morte reconduntur; ut ait prima Expoſitio; quia ut ſic confunduntur cum ipſa morte.

166. *Vera ſententia.* Ferrar. His ergo poſitis dicendum exiſtimo cum Ferrario, noſtrum Joannem hic loqui conſequenter ad ea quæ dixi ſupra c. 15. num. 2. Ubi per mare intelligit cœlum. Proindeque per mortuos maris accipit hic omnes illos, quos ibi dixit ſe vidiſſe ſtare ſupra mare, ſalvos ſcilicet & electos, hi omnes in primo membro diviſionis veniunt. Per mortuos verò mortis accipit Evangeliſta, omnes illos qui ſola prævaricatione Adæ mortui ſunt, qui cum ſolo originali ſine Baptiſmo ſuſcepto diſcedunt; & hi in ſua morte nihil habent præter ipſam mortem ex Adamo provenientem, & hi medii ſunt inter electos, & damnatos. Per mortuos inferni accipit omnes illos qui ſuis peccatis inferni ſibi promeruerunt, & ſic membra dividentia mutuo ſe excludunt, & continent in ſe ipſis totum diviſum genus, ſcilicet humanum.

167. Notetur tamen, quod in primo membro ſolum dicit mare dediſſe mortuos: *Et dedit mare mortuos, qui in ipſo erant:* At in reliquis duobus membris ponit ſuos: *Et mors, & infernus dederunt mortuos ſuos qui in ipſis erant.* Hæc autem diverſitas non caſu, ſed magno conſilio facta eſt; Ad ſignificandum quod mors, & infernus reddiderunt mortuos verè ſuos, id eſt in quos habent jus, & verè ſunt ipſius mortis, & inferni; non ſic mare, ſeu cœlum erga Beatos; nam Sancti, nec ſunt cœli, nec terræ, ſed tantum ipſius Dei, qui eſt tota eorum poſſeſſio. Sic dicebat Paulus ad ſuos diſcipulos ſcribens. *Vos autem Chriſti, Chriſtus verò Dei.* 1. Cor. 3. n. 23.

Sancti ita ſunt ſolius Dei, ut ſolum Deum quærant.

1. Cor. 2.

168. Sapientes Magi Jeſum Regem Judæorum quærentes, in domum Herodis veniunt, ab ipſóque Herode magnificè excipiuntur, regalitérque tractantur. Quid tunc? Regalibus officiis detinentur, ut ibi maneant? Minimè: nullis enim officiis adduci potuerunt, ut ibi manerent, ſed Jeſum requirentes abeunt, hoc unum proteſtati, nimirum, quod redirent ad Herodem. Verum ubi Jeſum invenerunt in gremio Virginis: *Invenerunt puerum cum Maria matre ejus*: Sic ſeſe illi tradiderunt, ſic illi adhæſerunt, in eoque remanſerunt, ut nullius alterius præter eum meminerint: imò ut ait Matth. 2. n. 12. Reſponſum à Deo acceperunt, *Ne redirent ad Herodem:* conſidera, apud Herodem non manent, nec quieſcunt, apud Jeſum ſic complacent, ut nullum alium requirant. Rem ponderat Imperfectus homil. 2. in Matth. & ait. *Qui relicto Chriſto vadunt ad Herodem, frequenter revertuntur ad Chriſtum, qui autem relicto Herode ad Chriſtum veniunt toto corde, nunquam revertuntur ad Herodem.*

Matth. 2. *Juſti ita ſunt Dei ut nunquam ab eo recedant.* D. Chryſ.

169. Oſe. 2. Conſidera apud Oſeam 2. n. 5. Iſraëlem à Deo fugientem omni delectationi, jucunditati, ac appetitui indulgentem. *Vadam poſt amatores meos, qui dant mihi panes, & aquas meas, & lanam meam, &c.* Tandem in ſe reverſus Iſraël ubi Deo adhærere cœpit, ſubdit Propheta num. 16. *Et erit in die illa, ait Dominus: vocabit me ultra Baalim. Et auferentur nomina Baalim de ore ejus, & non recordabitur ultra nominis eorum.* Unde fieri poterit, quod ille, qui maximè recreabatur in affluentia mundialium bonorum, ſeque totum in illis ingurgitabat; ſic ab illis ſe expediat, & animo ſeparatur, ut ne nominum eorum amplius recordetur, nec illa ſumat in ore? Unde illi tanta abdicatio, & oblivio? Indicat Text. *Vocabit me vir meus*: hoc eſt ſponſus meus Chriſtus me ad ſe traxit, meque ſibi adhærere fecit, & ex eo quod Iſraël in eo manet, omnia alia à ſe dimittit, omniumque aliorum obliviſcitur: Theophil. ibi: *Quomodo verò, ait ea nomina exemit, abſtulitve? cum ſol juſtitiæ Chriſtus effulſit*: cum ſol divinus juſtitiæ reſplenduit in eorum mentibus, ſic omnia à ſe dimittunt, ut etiam eorum nomina penitus ignorent. *Auferentur nomina Baalim.*

Qui enim verè pro Deo dimittit, omnium obliviſcitur.

Theophil.

Apoc. 20. *n.* 14. Et infernus, & mors miſſi ſunt in ſtagnum ignis, hæc eſt mors ſecunda.

Num. 15. Et qui non eſt inventus in libro vitæ ſcriptus, miſſus eſt in ſtagnum ignis.

VERSIONES.

Syrus. n. 14. Mors & infernus projecti fuerunt.

Arabicus. Abyſſus & infernus projecti ſunt in ſtagnum ignis, plenum ſulphure.

Æthiopicus. Conjecerunt in infernum, &c. in ſtagnum ignis, qui fuit plenus ſulphuris, & mortis ſecundæ, quæ gehenna ignis eſt,

S. Proſp. 15. Qui non ſunt inventi, miſſi ſunt.

Arabicus Conjectus eſt in ſtagnum ignis comburentis.

Æthiopicus. Conjicient in gehennam ignis.

EXPOSITIO VIII.

INFERNUS *mors miſſi ſunt in ſtagnum ignis:* Stagnum ignis idem eſt, ac infernus, quomodo ergo infernus miſſus eſt in infernum, quod hic facit magnam difficultatem; duæ Expoſitiones, mihi videntur probabiliores; primam dat Gag. *Mors*: id eſt Diabolus, qui extitit cauſa totius mortis *& infernus*: Hoc eſt cæteri damnati, ac reprobi miſſi ſunt in perpetuum, in ſtagnum ignis. Secundam Expoſitionem præbet Ferrarius, qui per infernum intelligit Purgatorium; per mortem Limbum puerorum qui ſine Baptiſmo obierũt, & quia poſt diem judicii, nec erit purgatorium, nec Limbus puerorum, qui cum originali mortui ſunt, juxta multorum ſententiam de quoque ſeq. & quia locus Purgatorii, & locus Limbi convertentur in ſtagnum ignis, ad quæ loca poſt diem judicii

170. *Duæ expoſitiones probabiliores.*

Gagnæus.

Ferrar.

judicii dilatabitur infernus; ut ex Iſaia dicam quæſtione ſequenti; inde infernus, & mors ſumpti, pro ipſis locis, dicuntur miſſi in infernum: *Et hæc eſt mors ſecunda*: quam damnatis ſecundùm corpus & animam mors, & infernus ſimul junctim inferent in æternum.

171. *Ob propria peccata, non ſcribitur homo in libro vitæ.*

Et qui non eſt inventus in libro vitæ ſcriptus: conſidera dicendi modum; non dicitur Qui non eſt *ſcriptus*, ſed qui non eſt *inventus ſcriptus*: quia quilibet ſuis delictis, ac peccatis fuit in cauſa, ut non inveniretur ſcriptus; nam prima locutio, non eſt ſcriptus, dicit negationem; ſecunda verò, qui non eſt inventus, dicit privationem, quam quiſque ſuis meritis comparavit.

172. Dubium hic tamen eſt de parvulis ſine Baptiſmo cum originali morientibus; nam hi non inveniuntur ſcripti in libro vitæ, cum ſint ſine Baptiſmo, nec ibunt in ſtagnum ignis, quia licet habeant pœnam damni, carentiam nempe viſionis Dei; tamen pœnam ſenſus non ſuſtinent, ut tenet communis ſententia Theologorum. Noſter autem Evangeliſta non loquitur hîc de parvulis, ſed de adultis, qui ſolum habent opera, ut ipſemet hîc exprimit ſupra verſ. 11. dicens: *Judicati ſunt mortui ex his, quæ ſcripta erant in libris ſecundùm opera ipſorum*: Sic & D. Matth. agens de judicio finali cap. 25. à n. 34. proponit quomodo benedicti vocantur ad cœlum, & maledicti ab eo excluduntur miſſi in ignem æternum, prout unuſquiſque bene, vel male geſſit; & ſicut Matth. non agit de parvulis ſed tantum de adultis, qui habent opera; ſic & noſter Ioannes in præſenti. Parvuli autem, ut ait D. Auguſt. lib. 6. contra Iulian. cap. 4. & ex eo Bellarmin. lib. 6. de amiſſione gratiæ, & ſtatu peccati, cap. 5. judicabuntur per Adamum; & quia in Adamo peccaverunt, de loco vero, quem habebunt poſt diem judicii, commodiùs dicam quæſtione ſequenti.

Matth. 25.
D. Auguſt.
Bellarm.

QUÆSTIO XIX.

Quare dicitur quod mors, & infernus mittentur in ſtagnum ignis, cum ſtagnum ignis ſit infernus?

173. D. Auguſt. Ticonius. Primaſ. Viegas. Ribeira.

HIc ferè veniunt omnes ſententiæ ſuperiori quæſt. datæ, & Primo S. Auguſt. Ticonius, Primaſ. Vieg. Ribeir. per mortem, & infernum metonymicè intelligunt diabolum, qui eſt princeps, & cauſa mortis & inferni; ſed ſi hæc duo mors, & infernus pro una perſona ponuntur, non erat dicendum; *miſſi ſunt*: ſed miſſus eſt; deinde mors, & infernus, eodem modo hîc accipiuntur, ut ſuprà, verſ. 13. *Mors & infernus dederunt mortuos ſuos*: Ubi mors, & infernus non ſignificant diabolum, ut patet, & ipſi auctores fatentur.

174. Alcazar. Cornel. Menoch.

Secundò: Alcazar, Cornelius, Menochius dicunt ut antea etiam dixerunt, mortem, & infernum induci in præſenti, tanquam duas perſonas tragicas, quorum munus eſt, ut una vitam mortalibus auferat, altera verò deglutiat, & ſubterraneis ſepulchris & ſpecubus vinctos detineat, ſed contra hanc ſententiam urget, quod ſepulcra mortuorum, non mittuntur in ſtagnum ignis, nec etiam mors in illud mittitur, nam ſi per mortem multi abierunt in infernum, etiam per mortem multi aſcenderunt in cœlum.

175. Ferrar. *Probabilis ſententia.*

Tertiò: & ſatis probabiliter Ferrarius per infernum intelligit Purgatorium, ut ſumitur multis in locis; Purgatorium autem poſt diem judicii non erit, per mortem verò interpretatur Limbum parvulorum, qui ut vidimus ſuperiori quæſt. dicuntur mortui mortis qui mortui ſunt morte, ſeu peccato primi hominis, & poſt diem judicii ad illum locum, ſeu Limbum amplius non remittuntur: at inde poſt diem judicii, tam locus Purgatorii quam locus Limbi convertentur in ſtagnum ignis, proindeque, poſt diem judicii dilatabitur ad ſpatia Purgatorii & Limbi, juxta illud Iſaiæ 30. n. 33. *Topheth à rege præparata: profunda, & dilatata.* Iſai. 30.

176. *Quiſnam locus parvulorum poſt diem judicii.*

Sed etiam ſuboritur dubitatio, ad quæ loca ibunt illi parvuli, quia non ibunt in beatitudinem, ad illam non intrat niſi qui renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto; ad Gehennam ignis non deſcendent, quia non ſuſtinent pœnam ſenſus: ad quem locum ergo ibunt; Ferrarius, ſequenti verſ. *Qui non eſt inventus in libro*: conſtanter tenet quod tales pueri non remittentur amplius in Limbum poſt diem judicii, quia Limbus cum Purgatorio tranſibit in gehennam Suar. in 1. 2. tract. 5. de vitiis, & peccatis, diſp. 9. ſect. 6. n. 6. Ex multorum ſententia piè & probabiliter exiſtimat habitationem horum puerorum futuram in hoc mundo. Arriaga, 1. 2. diſp. 52. ſect. 2. n. 5. tenet Eos futuros eſſe in loco lucido, ac capaci ad ambulandum, ac colloquendum inter ſe. Suar. Arriaga.

177. Gagnæus. Anshert. Alenſis. Andr. Cæſ. *Satis probabilis ſententia.*

Quartò: Gagnæus, & etiam Ansbs. Alenſis, Andr. Cæſar. per infernum intelligunt damnatos, & reprobos, qui tanquam ab inferno egreſſi ad judicium, iterum in infernum remittuntur, & nomine inferni dicuntur, tanquam illius incolæ; per mortem verò intelligitur Diabolus, cauſa, ac radix mortis totius generis humani, & inde merito dicitur Mors. Andræas Cæſ. *Ut enim civitas dicuntur, qui illam habitant: ita quoque mors, & infernus, qui horum incolæ, vel cauſæ quoque ſunt*: Proindeque infernus & mors miſſi ſunt in ſtagnum ignis, id eſt maledicti, & diabolus mittentur, die judicii, in ignem æternum; & hæc ſententia eſt ſatis probabilis.

178. Pſalm 73.

Semper impiorum capita graviſſimè puniuntur à Deo; ait Regius Vates Pſalm. 73. num. 13. *Contribulaſti capita draconum in aquis. Tu confregiſti capita draconis, dediſti eſcam populis Æthiopum*: Per dracones intelligit exercitus Ægyptiorum, & cum omnes ſuffocati fuiſſent in mari; ita ut, nec unus eorum remanſiſſet, tamen Propheta peculiariter commemorat capita draconum; per capita intelligit eorum duces & principes, & per capita draconis Pharaonem; & cum omnes periiſſent, hos tamen exprimit, & in medium adducit: quia licet omnes in aquis ſubmergerentur, tamen inſigniter, ac valde peculiariter divina indignatio deſævit in principes, ac præfectos malorum, qui in tot flagitiis extiterunt duces, & cauſæ. Theodoret. ait. *Dracones Ægyptios vocat; capita vero draconum eorum duces, & centuriones, & præfectos; Draconem vero Pharaonem nominat; Hos omnes, inquit demerſiſti, & undis illos obruiſti.*

Peccantium capita rigidè puniuntur à Deo.

Ad

Ad hujus rei guſtum ait Habacuc 3. num. 13. *Percuſſiſti caput de domo impii, denudaſti funda-*
179. Habac. 3. *mentum ejus uſque ad collum; maledixiſti ſceptris ejus, capiti bellatorum ejus.* Impiorum domus, ac familiæ, ſolent à Deo funditus perdi, ac deſtrui; ita ut dicat Pſalm. 36.n.36. *Tranſivi & non eſt inventus locus ejus*: & tamen in impiorum ruina, ac deſolatione, particulariter dicit Propheta, quod Deus percuſſerit eorum capita, & quod eos à ſuis bonis ſpoliaverit, & quod in reges, ac capita bellatorum ſuam maledictionem induxerit; & cur in ruinis impiorum prætermiſſis cæteris, ſilentioque involutis; ſic amat tamen ſciri, ac cognoſci capitum ſupplicia; ut fiat manifeſtum, quod flagitiorum duces, in magnam Dei indignationem inciderint; & ideo rigidiores dabunt pœnas, ut percuſſi omni plaga, denudati omni bono, & affecti, ac execrati omni maledictione.

Pſalm. 36. *Qui alios inducit ad peccandum, in grandem iram incidit.*

Huc ſpectat illud 4. Reg. 3. n. 16. Quando Rex
180. 4. Reg. 3. Moab Iſraëlitico exercitu cinctus, & penè oppreſſus filium ſuum jugulavit ſuper muros: Ait text. *Cum vidiſſet Rex Moab prævaluiſſe hoſtes, tulit ſecum ſeptuaginta viros educentes gladios, ut irrumperent ad Regem Edom, & non potuerunt. Arripienſque filium ſuum primogenitum qui regnaturus erat pro eo, obtulit holocauſtum ſuper murum, & facta eſt indignatio magna in Iſraël, ſtatimque receſſerunt de eo*: Ex Hebræo habetur, ut dicunt Lyranus & Burgenſ. *Facta eſt indignatio magna ſuper Iſraël.* A Deo nempe offenſo, ſed cur Deus videns nefarium Regis facinus, filium ſuum ſacrificantis, magnâ irâ excandeſcens in Iſraëlitas deſævit, illoſque vehementer peſtilentiæ calamitate oppreſſit; Cur execrabile Moabitarum ſcelus videns illud tanquam inultum præteriens, & obliviſcens tanto furore deſævit in Iſraëlitas;

Hebræus. Lyranus. Burgenſ.

Dubii ſolutionem nobis dat Regius Vates Pſalm. 105. n. 37. *Immolaverunt filios ſuos, & filias ſuas dæmonibus*: Fuit antiqua peſtifera conſuetudo Iſraëlitarum, ut filios ſuos dæmonibus jugularent, ab hiſque Rex Moab execrabile facinus didicit, ut etiam filium ſuum immolaret; ideo Altiſſimus Deus iniquitatum ultor, prætericns Moab, Iſraëlem meritò conterit, affligit utpote auctorem, ac ducem tanti criminis; Lyran. & Burgenſ. inquiunt: *Ex Hebræo habetur: facta eſt indignatio ſuper Iſraël ipſius ſcilicet Dei offenſi contra filios Iſrael, eo quòd nunc recordatæ ſunt iniquitates eorum coram Deo, eo quòd ipſi tanta mala, vel pejora fecerunt, immolando filios ſuos, & filias ſuas dæmonibus, propter quod in vindictam hujus mali cecidit peſtilentia in exercitu Iſraëlitarum.* 181.

Pſal. 105. *Qui author eſt peccati, illi tribuuntur omnia crimina.*

Lyranus. Burgenſ.

Conſtans, & vera eſt ſententia, Adamum gravius, quàm Evam peccaſſe, penſatâ gravitate damni; quod probant Theologi, Cajetanus in cap. 3. Geneſ. Bellarm. lib. 3. cap. 9. de amiſſione gratiæ, Suar. de ſex diebus lib. 4. cap. 6. n. 4. Pereira lib. 6. in Geneſ. diſp. 1. Tamen Eva gravius quàm Adamus punitur, ut ex Text. vult Serenus apud Caſſian. collat. 8. cap. 11. Adamus terra maledicta ad labores, ac ſudores trahitur, ut inde in pulverem revertatur: num 18. & 19. At Eva mater ſuper hoſce dolores, & pulveris miſeriam, magis doloribus, & multiplicatis afficitur: ait ei Deus: *Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos; in dolore paries filios*: Geneſ. 3. num. 16. cum majus eſſet peccatum Adæ, cur Evæ gravius punitur: utpote, quæ virum induxerit prior ad peccandum, & totius ruinæ radix extiterit; & ait Serenus citatus: *Mulier quæ perſuaſor extitit, multiplicationem gemitum, ac dolorum promeruit*: Gravius doleat, qui auctor ſcelerum invenitur.

Cajetan. Bellarm. Suar. Pereira. Serenus. *Eva ut magiſtra gravius dolet.* Geneſ. 3.

CAPUT XXI.

ARGUMENTUM.

1. Seraphin. Vbertin. Hortulan. Ioachim. Alcazar.

ALIQUI, & Seraphinus, Ubertinus, Hortulanus, Joachimus volunt hic agi de illo pacis tempore, poſt Antichriſtum, uſque ad diem judicij quod dicunt mille anni; & hoc falſum rejeci ſuperiori c. 2. q. 2. Alcazar vult hæc hic dici à Joanne de Eccleſia in cœlo, ſed quaſi ibi deſcribi Triumphum Eccleſiæ Romanæ; veluti ſub Conſtantino, & deinceps, quando cœperunt gentes ambulare in lumine ejus, & Reges terræ afferre illi gloriam & honorem. Sed hæc ut patebit ex ſtatim dicendis non poſſunt ſubſiſtere.

2. *Certum eſt ad litteram directè hic agi de Eccleſia triumphanti, ac cæleſti; ita ut dicat D. Auguſt. eſſe impudentiam hæc de Eccleſia militanti, ac aliter explicare; ita ut lib. 22. de civ. c. 27.* Hæc de iſto tempore accipere impudentia nimia eſt: quia ab illa, abſterget Deus omnem lachrymam; tanta luce dicta ſunt de ſæculo futuro, & de immortalitate, atque de æternitate ſanctorum; ut nulla debeamus in literis ſacris quærere, vel legere manifeſta, ſi hæc putamus obſcura. *Sanctum Doctorem ſequuntur communiter omnes interpretes, ita exigit acolouthia, ac plus Apocalypſ. poſtquam enim ſuperiori cap. egit de reſurrectione, ac judicio, rectus ordo poſtulat, ut hic agatur latè, ac ferè per totum, cap. de gloria Sanctorum, ac etiam de pœna damnatorum, quam breviter proponit verſ. 8.*

De ſæculo futuro eſt ſermo in hoc capite.

3. *Probatur primò, quia hic noſter Joannes ait verſ. 1.* Vidi cœlum novũ, & terram novã: *Hæc non habentur in præſenti, ſed in futuro poſt diem judicij, ut ait D. Petrus 2. epiſt c. 3. n. 13.* Novos verò cœlos, & novam terrã, ſecundùm promiſſa ipſius expectamus. *Secundò dicitur, verſ. 3.* Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cũ eis. *Quale autem ſit hoc tabernaculum nobis explicat David Pſal. 14. n. 1.* Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requieſcet in monte Sancto tuo? *Quod de cœleſti Patria eſt manifeſtum. Tertiò: verſ. 4. habetur.* Et ipſe Deus, erit eorum Deus, & abſterget omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, nec dolor erit. *Hæc ſolum dici poterunt de tempore futuro, ac ſtatu Beatorum, & non de hoc præſenti ſæculo in quo eſt mors, dolor, & luctus.*

Probatur vera ſententia. 2. Petri. Pſalm. 14.

4. *Oppones, quod v. 12. & 13. dicitur, quod hæc civitas habet murum magnum, & altum;* ab Oriente portæ tres; ab Aquilone portæ tres; ab Auſtro portæ tres: ab Occaſu portæ tres. *At, quid cæleſtis Patria, ſeu cœlum Empyreum, cum ſit ſuper omnes cœlos, non ibi inveniuntur, Oriens, Aquilo, Auſter, & Occaſus; ergo hæc de terreſtri Eccleſia dicuntur. Reſpondemus; quod ut ait Apoſtolus:* Inviſibilia Dei, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur. *Hic explicatur cæleſtis Jeruſalem, per analogiam, ad Jeruſalem terreſtrem, imo & per analogiam ad magnam civitatem: & inde dicitur, quod habeat murum magnum, & altum habeatque duodecim portas ab omnibus quatuor mundi partibus, quia ex omni plaga vocantur electi ad cæleſtem Patriam in portis, ac fundamento civitatis, ſunt nomina Apoſtolorum, quia ut ait Paulus ad Epheſios 2. Totum hoc ædificium ſpirituale ſuper ædificatur.* Super fundamentum Apoſtolorum, ac Prophetarum: *Et ideo eorum nomina ſunt in portis, quia per doctrinam Apoſtolicam ingreditur ad Beatitudinem.*

Solvitur objectio contrariorum. Epheſ. 2.

Apoc. 21. n. 1. Et vidi cœlum novum, & terram novam, primum enim cœlum, & prima terra abiit, & mare jam non eſt.

VERSIONES.

Syrus. Vidi cœlos novos, &c. Illud enim cœlum & terra abierunt.

Arabycus. Cœlum enim primum, & terra prima evanuerunt, & mare non extabit amplius.

Alia lectio. Et mare ultra non erit.

Æthiopicus. Et mare exhauſtum fuit.

Primaſ. Nam primum cœlum, & terra receſſerunt.

Tertull. Abierunt, & locus inventus non eſt in eis.

EXPOSITIO I.

5. *De viſibilibus ad inviſibilia aſcendendum.* Richard.

VIDI *cœlum novum.* Valde mirum, quod cum D. Joannes vellet tractare, de gloria ac beatitudine Sanctorum prius agat de innovatione hujus mundi, & cœli, & terræ, ad quod recte reſpondet Rich. Victor & ait: *Mira providentia ſacra utens prophetia primo ponit innovationem elementorum, deinde ſubjungit glorificationem juſtorum, ut videlicet de mundanis ad cœleſtia conſcendamus, & de viſibilibus ad inviſibilia contemplanda pertingamus.* Si hæc viſibilia tanta luce, ac ſplendore fulgebunt, in quem mutabuntur, quid erunt beati, ac cœleſtes cives in gloria Dei?

6. *Cœli novi & terra nova ſecundum ſubſtantiam.*

Vidi cœlum novum, & terram. Relicta expoſitione morali & myſtica de qua quæſt. ſeq. & ut eadem quæſt. dicam, non eſt hîc ſermo de cœlo Empyreo, ſed de aliis cœlis Firmamenti, & planetarum, de quibus ſuperiori cap. verſ. 11. dixit quod à conſpectu ſedentis in throno. *Fugit cœlum & terra, & locus non eſt inventus in eis.* Ait ergo quod vidit cœlum novum, non ſolùm qualitate, ſed etiam ſubſtantia in perfectiorem, & excellentiorem naturam commutatum, ab omni alteratione, mutatione, ac concurſu liberatum. *Primum cœlum, & prima terra abiit.* Id eſt, vetus cœlum & vetus terra abierunt, ut darent locum novo cœlo, ac novæ terræ ſuccedentibus pro eorum loco.

7. *Et mare non eſt.* Arabicus: *Non extabit amplius:* Quod non ita intellige, ac ſi mare omnino ſit abolendum, ac exſiccandum ut Beda, & alii dixerunt, ſed ſic Evangeliſta ait, quod primum cœlum, & prima terra abiit, ita etiam ait, quod mare, ſcilicet primum abiit, ſeu non eſt, ac proinde erit aliud mare novum, non ſolum ſecundum formam ſubſtantialem; tunc enim non erit mare ſalſum, amarum, terrenum, æſtuans, ac proceloſum, ſed purum, ſerenum, quietum & tranquillum pellucidum inſtar cryſtalli, de hoc latius, q. 2.

QUÆSTIO I.

Quare adveniente finali judicio cœlum & terra innovabuntur & qualis futura ſit hæc innovatio?

TOta ſcriptura clamat adventu Judicis in finali judicio cœlum, & terram innovandam eſſe ut teſtificatur in præſenti Text. *Vidi cœlum novum, & terram novam, primum cœlum, & prima terra abiit.* Et iterum verſ. 5. *Ecce nova facio omnia.* Et ſuperiori c. 20. n. 11. à conſpectu Judicis, *Fugit cœlum, & terra, & locus non inventus eſt in eis.* Et 2. Petri 3. n. 12. *Expectantes in adventū diei Domini per quem cœli ardentes ſolventur, & elementa ignis ardore tabeſcent. Novos verò cœlos, & novam terram ſecundum promiſſa ipſius expectamus.* Et Iſai. 51. v. 6. *Cœli ſicut fumus liqueſcent, & terra ſicut veſtimentum atteretur.* Et 65. n. 17. *Ecce ego creo cœlos novos, & terram novam, & non erunt in memoria priora.* 8.

Tota quæſtio in hac re conſiſtit, an hæc innovatio mundi futura ſit ſubſtantialis, ac accidentalis, & latè hanc quæſtionem tractant recentiores, & multi graves auctores cum Suar. tom. 2. ad 3. p. diſp. 58. ſect. 2. Dicendum tertiò cum Conimb. 1. de cœlo, c. 3. q. 1. qui dicunt hanc innovationem futuram tantum eſſe accidentalem, ſecundum aliquas qualitates, curſus ceſſationis, lucis ac ſplendoris, juxta illud Iſai. 30. n. 26. *Erit lux lunæ, ſicut lux ſolis, & lux ſolis ſeptempliciter, ſicut lux ſeptem dierum.* 9. Suarez. Conimbr. Iſai. 30.

Secunda ſententia, quam communiter tuentur SS Patres & graves Doctores, quos citant ac ſequuntur Hier. Magio lib. 2. de exuſtione mundi c 6. & 7 Molin tract. de opere ſex dierum diſp. 3. Salmeir. in epiſt. 2. Petri. c 3 Iſid. Serrar. Lahay. in c. 20. Apoc. n. 11 ibi citat pro hac ſententia SS. Patres D Epiph D. Chryſ. D. Juſtin. D. Ambr. D. Hilar. D. Hieron in c. 34. Iſaiæ. Quæ ſententia inde mihi videtur probabilior, pura & valde conformis, modo loquendi ſacræ Scripturæ; nam D. Petrus citat ait in ſua canonica, quod cœli elementa, ac terra tranſibunt, & magno calore ignis ſolventur, quod non rectè dicitur per ceſſationem cœlorum à motu, ſed potius per corruptionem & alterationem denotatur cœlos perire; Quidquid ignis arripit, ſua efficacia, ut ligna, & ſaxa in cinares convertit quod ut maximè ſignificatur Apoſtolus ait: *Per quem*, ſcilicet Chriſtum, *Cœli ardentes ſolventur, & elementa ignis ardore tabeſcent* E D. vid Pſalm. 101. n. 27. ait: *Ipſi* ſcilicet cœli, *peribunt tu autem permanes: & omnes ſicut veſtimentum veteraſcent, & ſicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur.* Sic & modus loquendi Iſaiæ. *Cœli liqueſcent:* Quod non propriè dicitur de accidentibus, ſed de ſubſtantia rei, ſicut & illud, *Creo novos cœlos, & novam terram.* Creatio autem maximè tendit ad ſubſtantiam rei. 10. Magio. Molina. Salmeir. Serrarius. Lahay. *Elementorum mutatio ſecundum ſubſtantiam.* Pſalm. 101.

Quando dicitur, quod cœli mutabuntur ac innovabuntur, ſermo eſt de cœlis firmamenti, ac Planetarum; nam cœlum Empyreum, ut conveniunt omnes non eſt purgandum, aut immutandum, cum ſit ab omni mutatione alienum, ſempiternum, nullius purgationis indigens, cum ſit quodammodo 11.

ipſius Dei immortalis regia, Angelorum, ac ſan-
Cœlum Empyreum non innovandum. ctorum hominum habitatio; Hoc autem cœlum empyreum, quia totum mundum terminat, ſolidam partem extimam, ſeu ſupremam habere valdè probabile eſt; ea verò pars, quæ hominibus beatis recipiendis ab initio mundi deſtinata liquida ſit ut in ea ſine ulla penetratione, ſinéque ullo miraculo beati cum corporibus ſuis extenſis manere poſſint; illius autem temperies, non aliam habet qualitatum mixtionem, quam perſpicuitatis, & opacitatis, cujus partes non omnino perſpicuæ, ac diaphanæ, ac in eo aliquæ ſunt opaciores. In hoc conveniunt omnes ferè Auctores pro utraque ſententia proximè relata; ſcilicet Suar. Conimb. Molina, Hieronymus, Mag. Lahay & alii.

12. *Electis mutatis in melius, cætera etiam perficiuntur.* Quæſtio principaliter inquirit, ad quid hæc totius mundi ſcilicet cœli, & terræ ſit innovatio, cum Beati non ſint commoraturi in terra, ſed in cœlo Empyreo. Reſpondeo Primò: Paulus de Beatis ac Electis ait: *Omnia veſtrà ſunt*: Indéque omnia illis debent reſpondere, illorumque ſtatui eſſe conſentanea, proindéque novum ſtatum Beatitudinis tranſlatis electis reſpondebit novi-
Dion. Carth. tas cœli & terræ, & electis mutatis in melius congruum eſt, ut cætera perficiantur. Dion. Carthuſ. ait: *Cum hæc corporalia propter hominem ſunt creata, illi hominis ſtatui conformabuntur, quem electi peracto habebunt judicio: ideo ſicut corpora electorum innovabuntur & digniores qualitates habebunt, videlicet claritatem, incorruptibilitatem: ita elementa, & cœleſtia corpora tunc clariora conſiſtent, & elementorum mutua alteratio deſinet.*

13. *Provocamur ad gratias agendas creatori.* Richard. Secundò: Ut ex tanta luce, ac ſplendore viſibilium ſcilicet, cœli & terræ rapiantur beati in gratiarum actionem, quia Deus ea, quæ propter eos creavit tanta luce, ac fulgore illuſtraverit, ac condecoraverit. Richard. de S. Vict. ait: *Innovabitur mundus, non ut homini, vel ut amplius mundo ſerviat, ſed ut mundo æternaliter ſubſiſtente, homo creatori, & renovatori ejus æternas gratias agat, ſicque homini maximè ſerviet, cum non ſerviat.*

14. *Ex viſibilibus inviſibilia conjecturantur.* Tertiò: Ut ex tanta nobilitate, ac ſublimitate cœlorum, ac elementorum, quæ nobis proponuntur, ita ut dicat Iſaias: *Erit lux lunæ, ſicut lux ſolis, & lux ſolis ſeptempliciter, ſicut lux ſeptem dierum.* Inde liceat nobis ſuſpicari, ac conjecturam facere, qualis erit gloria ac majeſtas electorum
D. Clemens. in ipſa patria. D. Clemens lib. 3. de recognitione operis; *Neceſſe eſt tranſire ſtatim*, ait ſcilicet harum rerum; *Ut ſtatus ille ſublimior regni cœleſtis effulgeat.*

15. Ioachim. Ansbert. Albertus. Quartò myſticè, multi Patres, ut Joachim. Ansbert. Albert. Magn. qui dicunt hic deſcribi gloriam Eccleſiæ militantis poſt Antichriſtum; ut ſit ſenſus. *Vidi cœlum novum*, Cœtum nempe Sanctorum, qui ad inſtar cœli fulgent. *Et terram novam*, Minores nempe fideles, jam per baptiſmum innovatos. *Et mare non eſt*, Id eſt jam non ſunt gentiles qui fluctus perturbationum in navem Eccleſiæ commoveant.

16. *Tot juſti in mundo, tot ſoles in cœlo.* In eadem ſententia perſiſtunt D. Nicænus homil. 13. in Cant. ait: opificium Eccleſiæ, quaſi quædam mundi creatio eſt, in qua ſecundum illam vatis vocem, cœlum novum creatur, quod eſt firmamentum fidei in Chriſtum, & terra nova paratur, quæ imbrem cœleſtium donorum in ſe delatum ebibat, & alius homo formatur, qui per generationem ſupernam renovatur, ad imaginem creatoris, ut tanquam mundi lux effulgeat ſic ait S. Doctor: *Nec ſolum hoc novum eſt, in illo novo rerum opificio, quod magnam ſyderum multitudinem in eo condat verbum: ſed quod etiam ſoles multi creantur, qui bonorum operum radiis orbem illuſtrent: Sic etiam ait is, qui hujuſmodi* Sap. 3.
condidit; fulgebunt juſti, tanquam ſol: Sap. 3. n. 7. in hoc novo orbe Eccleſiæ in Chriſto, hoc cœleſte, cœlum Eccleſiæ, non reducitur ad unius ſolis anguſtias. Sed tot ſunt ſub Chriſto ſoles, quot juſti. In hoc ſenſu ait Chriſtus D. Matth. 13. Matth. 13. Philip. 2.
n 43. *Fulgebunt juſti in regno Patris eorum.* Et Paul. Philip. 2 n. 15. *Inter quos lucetis ſicut luminaria in mundo.* Prov. 4. n. 18. *Juſtorum ſemita,* Prov. 4.
quaſi lux ſplendens procedit, & creſcit uſque ad perfectam diem. Dan. 12. n. 30. *Qui ad juſtitiam* Daniel 12.
erudiunt multos, quaſi ſtella in perpetuas æternitates. Iacob poſt luctam factam cum Deo Gen. 32. Geneſ. 32.
n. 30. ait, *Vidi Dominum facie ad faciem, & ſalva facta eſt anima mea: Ortúſque ei eſt ſtatim ſol:* Quam luctam exponit Oſeas 12. n. 3. de oratione Oſeas. 12.
ac contemplatione cum Deo; & notanter advertit Text. *Ortus eis ſtatim ſol.* Quia ubi primum ipſe unitus eſt cum Deo: ſtatim in anima ejus ortus eſt, ſolque ipſe cœpit reſplendeſcere, D. Athan.
ac effulgere. D. Athanaſ. ſerm. 4. contra Arianos: *Soli illi exoriebatur, cum tranſiret ſpecies Dei, in eum ſcilicet.* 17.

Quintò: Ioachimus Abbas, exiſtimat in cœlo novo, & terra nova juſtos intelligi, qui in gloria invocabuntur, ſed cur non antea à Ioanne videbantur, tanquam cœlum novum; Nonne virtus, & ſanctitas radios ſuos ſpargebant, *Juſtorum ſplendor impeditur ſocietate impiorum.*
cur ergo modo ait: *Vidi cœlum novum*: & non antea. Quia nunc ſupponuntur impii dejecti in infernum, cum juſti ab eis appareant ſeperati, tunc tanquam cùm novo ſplendore, innovati Ioachimus.
fulgent: & apparent, Sic ait citat. Ioachim. *Diſcedente Juda traditore à cœtu Diſcipulorum,* Ioan. 13.
protinus Dominus locutus eſt dicens, Nunc clarificatus eſt filius hominis, & Deus clarificatus eſt, Joan. 13. n. 31. *& in eo ſimiliter loco, ubi propoſuit parabolam de inimico homine, qui ſeminavit zizaniam in medio tritici, in fine expoſitionis iſtius parabolæ, ſimile aliquid locutus eſt dicens. Mittet filius hominis Angelos ſuos, & colligent de regno ejus omnia ſcandala, & eos qui faciunt iniquitatem, & mittent eos in caminum ignis, &c. quod cum dixiſſet, adjecit & ait: Tunc juſti fulgebunt ſicut ſol in* Matth. 13.
regno Patris eorum: Matth. 13. num. 43. *Quia nimirum non poteſt eſſe dies in perfecto ſplendore, quandiu pars aliqua tenebrarum lucis corpuſculum obfuſcando denigrat: ſed quomodo diſcedentibus tenebris dies clarus effulget, ita impiis in inferno dejectis apparebit cœlum novum, & terra nova.* 18.

De ſe ait anima ſancta: *Nigra ſum, ſed formoſa.* Cant. 1.
Cantic. 1. n 4. Unde Virgo, quæ tota formoſa, & elegans erat, ut de illa à ſuo dilecto diceretur, *Tota pulchra es, & macula non eſt in te*: Sic aliquantulum facie fœdata eſt, ut aliquid de ſua venuſtate ei eſſet deperditum: Unde illi nigredinis labes orta eſt? Ipſa proximè inſinuat, num 5. *Filii* *Ex commercio impiorum obfuſcatur juſtus.*
matris meæ pugnaverunt contra me. Pugna erat domeſtica cum hoſte fœdato & immundo; & etiam à commercio, à pugna cum hoſte fœdato moribus, quid nigredinis hauritur teſte D. Nyſſ. oration. 4. *Nigra propter pravitatis commercium reddita eſt.* Ab hoſte capit homo fœdos mores, & quamvis

D.Paulin. quamvis hoſtis diſpliceat, illius pulvis nocet, quo ſi quis non capit ſordes animi, certè nævos trahit. D.Paulin. Epiſt.4. ad Sever. ait; *Vel de habitatione corporea, vel de exercitationis interna pulvere nigrantes* Ab exercitio externo] cum hoſte nigredinis rubigo contrahitur, unde perbellè Seneca Lucilium monet epiſt. 7. *Convictor delicatus paulatim emollit, & enervat.*

19. 2. Paralip. c. 25. Cum Amaſias Rex Juda, pugna vellet premere Idumæos, conduxit milites ad ſe ex Iſraël, hoc eſt ex Samaria, & Ephraim 2. Paralippomenon cap. 25. num 6. *Tunc vir Propheta venit ad illum, & ait: O Rex ne egrediatur tecum exercitus Iſraël; non eſt enim Dominus cum Iſraël & cunctis filiis Ephraim.* Ibidem num. 7. Et cur tam diſtrictè mandat Deus, ut Rex Juda à ſe disiungat, ac ſeparet exercitus Iſraël, ac Samariæ? Erat miles Samarites colendis vitulis deditus, & inde non ſolum ex corrupta ejus fide, via peccandi aperiebatur, ſed etiam ex eorum ſocietate fideles obfuſcabantur ne Dei gratiam ad victoriam aſſequerentur: Ideò mandat Dominus eos amovere *Qoniam erant idololatræ: ideò eorum ſocietas magis nocuiſſet, quàm juviſſet.*

Quæstio II.

Quare Evangeliſta ait ſimpliciter, quod mare non erit, cùm ſit innovandum ſicut cælum & terra?

20. Beda. Andræas. Aretas. Haymon. Ferrar. GRaves Authores, ut Beda, Andreas Cæſarienſis, Aretas, Haymo, & ex recentioribus Ferrarius, qui omnes abſolutè dicunt poſt diem judicii mare eſſe exſiccandum ac omninò tollendum, omnéque illius ſpatium in ſuperficiem terræ redigendum, fundantur, quia noſter Ioannes ait in præſenti: *Mare non eſt*: Cum immediatè antea dicat: *Vbi cœlum novum, & terram novam*: Ita etiam ſi mare futurum erat novum debebat dicere, & mare novum At hoc non dixit, ſed tantum ſimpliciter, mare non eſt, ergo abſolutè mare non erit.

21. Pannonius. Richard. Ansbert. D Thom. Carthuſ. Vera ſententia. Tamen communis & vera ſententia eſt quam tenent Pannonius, Richardus Victorinus, Anſbertus, Divus Thomas, Carthuſianus, & communiter Interpretes, Viegas Cornelius, & alii quod mare innovabitur, & fiet novum mare æquè ac cœlum, & terra, fiétque ſtabile, purum, pellucidum, quietum, ſerenum, fulgidum, ut non videatur mare, ſed eſſe veluti cryſtallum; & hoc benè colligitur ex Text. infrà verſ. *Ecce nova facio omnia.* Illud enim, omnia, eſt univerſale, & comprehendit univerſa. Et ratio efficaciter urget; quia mare eſt unum ex quatuor elementis ſpectans ad perfectionem univerſi, ac proinde tolli non debet, ſed conſervari, ut univerſum ſuam habebat integram perfectionem, conſervari autem debet, mutatum tamen & novum factum, ſicut cælum, & terra.

22. *Solvitur fundamentum contrarium.* Nec obſtat quod Noſter Joannes dicat. *Vidi cælum novum, & terram novam* Et quid ſimile non dicit de mari, ſed potius ait mare non eſt? Reſpondeo, quòd cùm Noſter Evangeliſta dicat: *Vidi cælum novum, & terram novam*: etiam intelligit, nova facta quæ in medio interjacent; ſicut cum Moyſes ait. 1. Geneſ. num. 1. *In principio creavit Deus calum & terram* per hæc duo cælum & terram, quæ ſunt extrema, intelliguntur quæ in medio habentur: ut aqua, aër, & ignis, Ita Divus Baſilius homilia 1. in Hexamer. Valentia de Opere ſex dierum; & ad locum Geneſ. Periera, & alii multi apud ipſos. Sic noſter Joannes, cùm ait, cœlum novum, intelligit etiam media elementa innovata: Si verò dixit: *Mare non eſt*: Hoc dixit ſicut illud: *Primum cælum, & prima terra abiit*: ita & ait: *Mare non eſt*, ſcilicet primum, aliud intelligens novum, ſicut cœlum, & terra: ideò dixit: *Ecce nova facio omnia.* D. Baſil. Valentia. Periera, Lahay.

23. Auguſt. Divus Auguſtinus libro vigeſimo de civitate Dei, capite vigeſimo ſexto dubitat dicens: *Vtrum mare illo ardore ſiccetur; an & ipſum vertatur in melius, non facilè dixerim: fortaſſe tamen maris nomine intelligitur hoc ſæculum turbulentum, & procelloſum*: Hoc poſito ait Noſter Evangeliſta: *Et mare jam non eſt*, ſeu ut habet Arabicus: *Mare jam non extabit amplius*: Et quomodo hoc poteſt ſtare cùm dicatur Apocalypſ. 4. *Et in conſpectu ſedis tanquam mare vitreum ſimile cryſtallo*: Ergo ſi mare vitreum tanquam cryſtallum erat juxta Dei thronum, quomodo dicitur de mari, jam non eſt Cur non potius dicitur de eo in melius eſſe mutatum, nempe in cryſtalli, aut vitri ſoliditatem, ac tranquillitatem? Cur magis de illo aſſeritur, quod non eſt. Divus Auguſtinus ait, quod per mare intelligitur hoc ſæculum turbulentum, & procelloſum, & adeò huic mari, ſeu præſenti ſæculo eſt eſſentialis, & intrinſeca mutabilitas, & inconſtantia, ut eo ipſo quod firmum, ac ſolidum oſtendatur, inſtar cryſtalli jam totaliter credatur, hoc mare ſeu ſæculum periiſſe, non eſſe: Quod benè ad hanc humanam vitam refert Andræas Cæſarienſis, & ait: *Obſervandum autem eſt, de cœlo, & terra hìc affirmari tranſiſſe, hoc eſt mutata eſſe in meliorem formam; de mari autem non amplius exiſtere, cum mare ſublimiori quodam ſenſu ſignificet præſentem hanc mortalem vitam fletibus, & perturbationibus plenam, in hac novatione nullus erit ei locus, ſiquidem nil perturbationis, aut formidinis ſanctis reliquum erit*: Sic propria eſt humanæ vitæ mutabilitas, ac turbatio, quod ubi apparet aliquid firmum, & tranquillum, non creditur eſſe vitæ humanæ, ſed omninò eum periiſſe, ac eſſe extinctum, & rem eſſe alterius conditionis.

Arabicus. Apoc. 4. *In temporalibus nil ſolidum, & omne vanum.* Andr. Cæſ.

24. Daniel. 2. Dum Daniel ſomnium Nabuchonoſori explicat, ait ei capite 2. num. 31. *Videbas, & ecce quaſi ſtatua una grandis, ſtatua illa magna, & ſtatura ſublimis*. Arabicus, & Pagninus legunt: *Ecce una imago grandis, imago quæ ſic erat.* In ſublimi imagine, auro, argento, ære, & ferro conſtanti mundialia omnia regna & imperia monſtrabantur à Deo: Et cur non potius oſtenduntur à Deo in ſeipſis? Diabolus Chriſto in deſerto, *Oſtendit omnia regna mundi.* Matthæi 4. num. 8. Diabolus ut decipiat, regna mundi objicit tanquam ſi habeant opulentiam, magnitudinem, & firmitatem: At verò Deus ut ſincerè, & apertè veritas appareat, illa omnia in imagine exhibet; quia nihil ſolidum habent in ſe, ſed ſolum quandam repræſentationem & figuram, vacuitatem & inanitatem. Theodorus ibi ait: *Qua de cauſa in imagine multiplicis hujus materiæ vidit compoſitionem? Imago figuras, & non res habet. Talis*

Arabicus. Pagnin. Matth. 4. *Temporalia ſolum habent imaginem & repræſentationem.* Theodor.

eſt præſens vita, quæ nihil habet perpetuum, neque ſtabile. Quare Paulus exclamat: Præterit figura hujus mundi. Quando itaque præſens vita celerrimas habet mutationes: mortalia enim omnia, quæ videntur ad exiguum tempus permanentia & imago rerum vim haud continet, ſed ſolas Regum, ac Principum & illis ſubjectorum figuras continet: meritò rerum omnium author ſuperbum illum docere volens, quanta ſit humani ſupercilii vanitas, & quàm facillimam habeant res humanæ mutationem, imaginem illi in ſomnis proponit. Vide ſuprà capite 15. quæſtione 6. numero 49. & capite 16. quæſtione 18. numero 130. & capite 17. quæſtione 21. numero 184. 185. 186. & quæſtione 27. numero 239. 240. 241.

Apoc. 21. *n.* 2. Et ego Ioannes vidi ſanctam civitatem Ieruſalem novam, deſcendentem de cœlo à Deo paratam ſicut ſponſam ornatam viro ſuo.

VERSIONES.

Syrus illam ſanctam Hieruſalem, novam vidi.
Arabic. Et urbum ſanctam, ornatámque ut ſponſam.
Primaſ. Ornatam conjuge ſuo.
Græcus. Ornatam marito ſuo. Deſcendentem à Deo de cælo.

EXPOSITIO V.

25. *Nullus ingreditur in gloriam niſi in via habuerit gratiam.* ET *ego Ioannes vidi*: In toto hoc libro Apocalypſeos, noſter Joannes magna & alta myſteria vidit, & tamen in aliis viſionibus non apponit nomen ſuum ut in præſenti viſione videmus, cùm ſufficeret dicere: vidi civitatem, cùm apertè inde cognoſcebatur, quiſnam eſſet ad tantam viſionem ſublimatus. Joannes interpretatur gratia, & in præſenti ſermo eſt de gloria: ut inde deprehendatur, quod ſolum ille, qui fuerit gratia plenus, poterit cæleſtem beatitudinem, agnoſcere, & videre. Divus Bernardus in præſenti ait: *Ioannes loquens de Sanctorum gloria nomen ſuum apponit, quod non facit, quando vidit alia, quia Joannes interpretatur gratia: ad innuendum ergo quod nullus illam civitatem ingrediebatur, niſi haberet hanc gratiam in via, ideò nomen ſuum appoſuit.* (D.Bernard.)

26. *Vidi*, vel oculo mentis, vel etiam corporeo, dum ipſa civitas tanquam quid materiale objecta eſt oculis: *Sanctam civitatem, Jeruſalem*, magis emphaticè legit Syrus: *Illam urbem ſanctam.* (Syrus.) Civitatem, nempe Eccleſiam triumphantem, omnium Sanctorum collectionem. Proindéque civitas hìc non dicit ipſum materiale opificium, ſed formale civium ædificium, qui conſtant illam civitatem *Sanctam.* Immaculatam, & mundam: in eam enim nihil coinquinatum intrat: *Novam*: non veterem illam, ac terreſtrem, ſed cæleſtem, quæ meritò nova dicitur, ob novum gloriæ ſtatum, novámque corporum glorificationem, dicitur, nova, quia ut ait Primaſius, nulla in ſanctis veſtigia vetuſtatis remanebunt: meritò ergo dicitur nova, quia finita ſunt omnia vetera, juxta illud: *Vetera tranſierunt, Jeruſalem*, quæ dicitur pacis viſio: ibi enim nullæ erunt perturbationes, contentiones, ac tumultus, ſed ſumma pax, ac quietudo. (Primaſius.)

27. *Parata & ornata ut ſponſa ſummi Regis.* *Deſcendentem de cælo à Deo*: Tanquam ab auctore, à quo habet ortum, & originem, cùm omnis ſanctitas ſit à Deo, ac proinde, *à Deo*, potiùs conjungendum eſt cum, *Deſcendentem* quàm cum *paratam.* Vel ut etiam multis placet hic introducitur ipſa cæleſtis curia, tanquam deſcendens ad recipiendos glorioſos. Martyres qui pro Chriſto, contra Antichriſtum dimicarunt. *Paratam.* Charitate, ac omnibus virtutibus, vel *paratam*, comptam compoſitam omnibus cæleſtibus donis, quæ ad veram felicitatem pertinent. ſicut *Sponſam ornatam viro ſuo*, ut decet, Regi immortali ſociatam: Sponſa exornatur, pro dignitate, ac qualitate viri ſui: Aliter exornatur ſponſa Principis, ac nobilis, aliter ſponſa plebeii & inferioris: animæ autem ſanctorum per gratiam, & gloriam deſponſantur cum Agno Chriſto Jeſu: Ex quo conjice, quanta erit majeſtas Sanctorum in gloria.

QUÆSTIO III.

Quænam ſit hæc ſancta Civitas Jeruſalem?

28. PRimaſius, & Beda, per hanc ſanctam civitatem Jeruſalem interpretantur Eccleſiam militantem; tamen communiter omnes Patres, & Interpretes intelligunt Eccleſiam triumphantem. Ita Aretas, Andræas Cæſarienſis, Divus Ambroſius, Ansbertus, Rupertus, Albertus Magnus, Alenſis, Divus Thomas, & alii, & apertè convincitur ex text. verſu 4. *Et mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor.* Et verſu 22. *Templum non vidi in ea, templum illius enim Agnus.* Et verſu ultimo: *Non intrabit in ea aliquid coinquinatum.* Et cætera omnia, quæ apertè convincunt ſermonem eſſe de Eccleſia triumphante, ſeu de cœlo empyreo cœtu & collectione Sanctorum, & rectè dicitur, ſancta civitas Jeruſalem, ut modo explicavi in expoſitione, nec hìc iterum repetenda. (Primaſius. Beda. Aretas. Andr.Cæſ. D. Ambroſ. Ansbert. Rupert. Albertus. Alenſis. D. Thom.)

29. Alcazar hæc refert ad ſtatum, quem habuit Eccleſia triumphans dum adhuc militavit in terris: nam è cælo habuit omnia, ſpiritum, doctrinam, ſacramenta, & gratiam: At ut benè objicit Cornelius: *Deſcendentem*, ut patet ex radice Græca eſt in præſenti, quæ modo deſcendit, & non quæ jam olim deſcenderat, & ea quæ modo diximus contra primam ſententiam, etiam contra hanc Alcazaris faciunt; & non poſſunt adaptari ad ipſam Eccleſiam prout militavit in terris. (Alcazar. Cornel. Græcus.)

30. De hac Eccleſia triumphante, quatuor hìc notantur à Noſtro Evangeliſta, ut advertit Albertus Magnus, & ait: *Nota quod quatuor hìc tanguntur, quæ pertinent ad Eccleſiæ gloriam. Primum, eſt unanimitas, ſeu conformitas, ideò dicit, vidi civitatem; id eſt, civium unitatem: Secundum, eſt ſecuritas, propter quod dicit ſanctam, id eſt* (Alb.Magn. *Quatuor dicuntur de cæleſti Jeruſalem.*)

eſt firmam, & ſecuram: Tertium, eſt pax; unde dicit Jeruſalem, quæ eſt viſio pacis, in omni pace & quiete conſtituta: Quartum, novitas, quam habet per dotes: & ideò dicit novam, id eſt innovatam, quia immortalem, impaſſibilem, &c. In his quatuor conſiſtit perfecta gloria, quæ ſunt uniformitas in appetendo, ſecuritas in poſſidendo, pax quoad Regem, & conſortes novitas in ſe quoad dotes.

Maximè diſtat ſancta civitas Jeruſalem à civitate Babylonica.

31. Eleganter Pannonius opponit hanc celeſtem Jeruſalem Babyloni, cujus ſordes, & clades audivimus capite 17. & 18. Quæ breviter ſic ex ipſo Pannonio refero. Babylon interpretatur confuſio, in qua degunt quicumque ſerviunt carni. Jeruſalem pacis viſio, quia ſumma pace fruuntur cives ejus; in Babylonia certamen & bellum, in illa meretrix ſuper beſtiam colitur, in iſta Deus adoratur: meretrix non dat niſi abominationes ſpurcitiæ ſuæ: Eccleſia charismatum dona diſtribuit. Nova hæc omni virtutum germine, vetus illa, & rugoſa, quæ florem juventutis ſuæ profligavit cum amatoribus terræ. Speciosa virgo eſt Eccleſia, ſponſa pudica, à Deo de cœlis deſcendens, in omni ornatu virtutum ſpiritualium, decora, ideòque parata: cujus ordo inæſtimabilis nimis in veſtitu ejus, &c. Babylon autem nullo decore, nullâ honeſtate, nulla commendatione, utpote ſuarum libidinum ſpurcitiis abominabilis, & opprobriis, & confuſione flagitiorum plena. Hæc ex Pannonio.

Georg. Nic. *Virgo B. animata civitas ad nos deſcendens de cælo.*

32. Myſticè, ac moraliter Georgius Metropolitanus Nicomedienſis, oratione 5. ad hunc locum Apocalypſeos alludens, ſanctiſſimam Virginem Mariam appellat: *Animatam Dei ſanctam civitatem Jeruſalem.* Dicitur animata civitas, quia in ea Deus, ut in regia civitate habitat: *Sancta* quia ab ea manavit, & prodiit omnis ſanctitas Chriſtus Jeſus: *Jeruſalem*; quæ eſt viſio pacis, quia ejus interventu ſuprema pax facta eſt inter Deum & homines. *Nova*; quia ejus precibus homines innovantur in juſtitia & gratia. *Deſcendens à Deo de cœlo*, Hic juxta ſenſum literalem, repræſentatur, ac figitur, ac ſi ipſum cælum empyreum, ſeu cœtus Beatorum ad terram deſcenderet, ut ex meritis filii ſui, ac ejus interceſſione homines terreſtres in cælis adoptentur in cæleſtiaque habitacula ducat, ſuper omneſque cæleſtium gratiarum rorem diffundat.

Geneſ. 2. *Fons gratiarum Maria inexhauſtus.*

33. De terreſtri paradiſo dicitur Gen. 2. num. 6. *Fons aſcendebat à terra irrigans univerſam ſuperficiem terræ.* Et iterum numero 10. *Fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradiſum, qui inde dividitur in quatuor capita* In hoc fluvio

Iac. Monac. ac fonte Dei curam præfigurari ſcribit. Jacobus Monachus oratione in ejus nativitate, dicens: *In te Virgo Maria abundantius exundant perennis gaudii flumina, terràmque totam in orbem gyrantia, inexhauſtam reſtagnant gratiam.* Flumina gratiarum ex Maria totam terram in orbem in quatuor partes diviſum gyrant, ne quis ſit Marianæ beneficentiæ exors, ſicque univerſam terram alluunt, ac fœcundant, *Ut inexhauſtam reſtagnent gratiam*: Quæ verba alta meditatione ſunt expendenda, quamvis abundanter ex Maria flumina gratiarum, donorum, ac ſanctitatum exundent in totum terrarum Orbem, & quantumcumque quis hauriat, nunquam tamen illam poterit exhaurire: *Ut inexhauſtam reſtagnent gratiam.* Tanta gratia tantiſque donis locupletata eſt à filio ſuo, ut de illa bibens univerſus Orbis exhaurire non valeat, ut quantumque quis bibat, magis ac magis de illa participare poteſt.

Scribit Divus Lucas capite 2. numero. 25. 34.

Luc 2. *E manibus Mariæ fluctus ſalutis, omnium populorum prodit.*

Ecce homo erat in Jeruſalem, cui nomen Simeon & homo juſtè juſtus, timoratus expectans conſolationem Iſraël, & Spiritus Sanctus erat in eo. Tamen ut vidit puerum JESUM ingreſſum in Templum in Marianis ulnis, exclamat: *Quod paraſti ante faciem omnium populorum, lumen ad revelationem gentium* Uſque modo expectabat in Chriſto conſolationem unius populi Iſraël: jam verò modo ipſum contemplatur, ut ſalutem, ac lumen omnium populorum, ac gentium? Unde illi tam diverſa conſideratio: Unde ille qui ad unius populi ſalutem erat intentus, jam omnium populorum remedium meditatur? Quandiu ipſe ut juſtus, rectus, ac ſanctus oculos elevabat in Chriſtum ipſum ut ſalutem unius populi reputabat, at ut ipſum in Marianis manibus agnovit, à Marianiſque manibus accipit, jam illum non unius populi Iſraël, ſed omnium populorum, ac gentium ſalutem, & lumen æſtimat: à Marianis enim manibus fluunt gratiæ in totum terrarum Orbem, ut omnes de illis hauriant, & participent ad hæc author Gregorius in catena Græca, & ait: *Antequam Simeon dignus videretur beatæ viſionis, præſtolabatur ſolatium Iſraël; ut autem quod ſperabat, obtinuit, exclamat ſe vidiſſe ſalutem omnium populorum:* Antequam videret ſperabat ſalutem unius populi Iſraëlis, & ubi vidit puerum Jeſum in manibus Mariæ, ſic incrementum concipit, ut omnium mortalium ſalutem exclamet. Gregor.

Eccleſiaſtici capite 24. numero 7. ait de ſe 35.

Eccleſ. 24.

Æterna ſapientia: *Ego in Altiſſimis habitavi, & thronus meus in columna nubis.* Thronus Dei eſt ſanctiſſima Virgo Maria, in qua Deus tanquam in regali ſolio requieſcit, inde dicitur in Pſalmis: *Thronus ejus ſicut dies cœli*: Sed quid habet Deipara cum columna nubis? Recole ex libro Exodi capite 13. numero 21. Columna nubis ſemper in via protegebat populum ut etiam ab ipſo peccante non recederet, nocte illuminans in tenebris: Dei verò oſtendens viam ad terram promiſſionis. Inde ſanctiſſima Virgo Maria tanquam columna nubis ſe gerit, juſtos & peccatores benignè protegens, ac pio vultu refovens peccatores, ut in tenebris ſuorum peccatorum illuminet ad gratiæ ſplendorem: Juſtos verò degentes in juſtitiæ claritate, ut eos ad cæleſtem patriam ducat: Cardinalis Hugo ait: *Hæc eſt columna nubis, quæ præceſſit, & protexit filios Iſraël per deſertum, ita ſtabilis, ut nec ab ipſis peccatoribus receſſerit: Sic Beata Maria multos in peccato protegit: ipſa enim eſt advocata peccatorum. Item columna illa nubis ſtatione ſua loca caſtrorum monſtrabat: ſcit Beata Virgo, ubi locus eſt aptus quieti exercitus Chriſtiani ubi ſcilicet non ſunt leones, neque ſerpentes, neque vermes, ſed fontes, & prata, & arbores, &c.*

Exod. 13.

Hugo. *Maria p... ... ... ſ...icita.*

Quæstio IV.

Quare cæleſtis Jeruſalem, cùm ſit valdè perantiqua, dicitur tamen in præſenti nova?

36. *Difficultas quæſtionis.* QUocumque modo accipias hanc ſanctam civitatem Jeruſalem, ipſa ſemper valde perantiqua eſt: nam ſi cum communi ſententia de triumphanti intelligas, ſi per reſpectum ad Deum prout eſt ejus regalis curia, poteſt dici æterna, ut ipſe Deus; ſi per reſpectum Beatorum à creatione, ac beatitudine Angelorum: ſi verò intelligas de Eccleſia militante, hæc conſiſtit ab infuſione fidei in ipſis primis parentibus: cùm ergo hæc ſancta civitas in utroque ſenſu ſit tam perantiqua, quomodo dicitur in præſenti nova?

37. *Eccleſia triumphans nova dicitur.* Reſpondeo quod rectè cæleſtis Jeruſalem ac triumphans Eccleſia, dicitur nova, ut diſtinguatur à terreſtri Jeruſalem, & ut etiam denotetur novus ſtatus gloriæ, novàque glorificatio Sanctorum, tam ſecundùm animam, quàm corpus, vetera tranſierunt, nova ſunt omnia, ut dixi in Expoſitione, & ut ait Primaſius. (*Primaſius. Summa aviditate, ac gaudio Beati vident Deũ.*) *In judicio Dei quod erit noviſſimum per ejus filium Jeſum Chriſtum, tanta ejus & tam nova de Dei munere claritas apparebit, ut nulla remaneant veſtigia vetuſtatis: quandoquidem & corpora ad incorruptionem, atque immortalitatem novam, ex veteri corruptione, ac mortalitate tranſibunt.* Deinde cæleſtis, dicitur civitas nova, quia infinita Dei bonitas, quæ in ea ſe oſtentat, tanto affectu, deſid. rio ac gaudio à Beatis videtur, tantáque ſubmiſſione ac veneratione ab eis colitur, ac ſi in quolibet momento, ac inſtanti quid novum, & nunquam antea viſum appareret. In hoc ſenſu explicavi ſuprà cap. 5. v. 9. q. 25. quod cæleſtis curiæ cives, (*Apoc. 5.*) *Cantabant canticum novum*: Quod Canticum erat de Morte, ac Paſſione Chriſti, quæ jam erat antiqua: dicitur tamen Canticum illius novum, quia tanta aviditate, jucunditate, ac amore, & reverentia iterum, atque iterum, imò millies abſque faſtidio repetebatur, ac ſi in qualibet vice eſſet novum & nunquam antea auditum. Gilbert. Abbas ſerm. 4 in Cant. (*Gilbertus. Eccleſia militans ex multiplici capite nova.*) & ait: *Verè novum, cujus neſcit antiquitatem materia, faſtidium gratia, quæ ſemper eſt in amore recens, uſu recentior.*

Si verò de Eccleſia militante intelligas, rectè dicitur Jeruſalem nova diſtinctione ab antiqua terreſtri: & quia in hac Eccleſia vetera tranſierunt, & nova ſunt omnia: Novus Legiſlator Chriſtus Jeſus, novàque lex ab eo promulgata, novòque & ampliſſimo gratiarum imbre, ex ejus precioſo ſanguine irrigata, novàque doctrina Evangelica illuſtrata, ſcripta à quatuor Evangeliſtis, & à SS. PP. ac Eccleſia Romana in vero ſenſu explicata, ſanctiſſima ſacramentorum adminiſtratione fœcundata, ſacro cæremoniarum cultu expolita, novàque præſentia Chriſti ſacramentali munita, ac corroborata, mira excellentiſſimorum miniſtrorum varietate circumdata, (*Eccleſia ſemper nova prole renaſcitur.*) illuſtriſſimarum Religionum inſtitutis inſignita: etſi hæc Eccleſia perantiqua: quotidie tamen nova prole, novo fœtu renovatur, ac renaſcitur: Unde de tam fœcunda novitate Eccleſiæ lætari, ac exultare, nos exhortat D. Zeno lib. 1. ſer. 14. (*D. Zeno.*) & ait: *Exultate igitur fratres, ædificationémque veſtram æde iſta de novella cognoſcite.*

Loquens Iſaias 40. n. 31. de juſto, & ſancto ait: *Qui autem ſperant in Domino mutabunt fortitudinem, aſſument pennas ſicut Aquilæ.* Quid magis exauditum in mundo, quàm quod juſtus, mutet ſuam fortitudinem, ſi eam, quam habebat relinquat, nil magis nobis commendatur à Domino quàm quod conſtantes, & perſeverantes ſimus? quomodo ergo S. Propheta ait, quod juſtus reponens ſuam ſpem in Deo, ſuam fortitudinem mutet? omnia optimè cohærent, vult Propheta, quod ita ſimus perſeverantes in noſtra vocatione, ut ad perfectam ſalutem aſſequendam ex vocatione concepta, non unam fortitudinem habeamus, ſed plures, non quieſcamus una fortitudine, ſed inſtar mutatoriæ veſtis, quotidie novam fortitudinem induamus. Gilbert. Abbas ſerm. 14 in Cant. ait: *Mutabunt fortitudinem, non quidem, ut veterem perdant, ſed ut novam adjiciant, qui ſeneſcentem devotionem, & quodam languentem tædio, in novum denuo fervorem reducant, & perſeverantiæ faſtidia neſciant, reparatione frequenti. Mutatio hæc profectuum videtur innovatio jugis, ſine defectu, ſine fatigatione.* Magnum fundamentum Chriſtianæ ſpei eſt, nova & frequens nativitas, jugiſque renovatio profectuum.

39. *Iſai 40. Chriſtianus novo exercitu quotidie debet proficere.* *Gilbertus.*

40. *Luc. 19. Jeſus quærit vitæ novitatem.* Mandat Dominus ſuis diſcipulis, Lucæ 19. n. 30. *Ite in caſtellum quod contra eſt, in quod introeuntes invenietis pullum aſinæ alligatum, cui nemo unquam hominum ſedit, ſolvite illum, & adducite, &c.* Conſidera quid Dominus ſibi mandat adduci, non equum, non aſinum, ſed pullum aſinæ, ſeu aſellum: Et cur tam parvum animal ſibi Dominus gaudet adjungi? Erat in illo animali vitæ novitas, qua Jeſus maximè tenetur, nihil meus Jeſus amat vetuſtum, ſed quidquid eſt veteris hominis abjicit, & novitatem vivendi in ſuis requirit. Sic ait Apollinaris in catena Græca D. Luc. (*Apollinar.*) *Per hoc quod pullo aſinæ inſederit, nobis declaratur, cæleſtem ducem, & Jeroſolymæ Regem novo populo inſediſſe: Pullus enim ſignificabat vocationis novitatem.*

41. *Cant. 1. Vetera abjicienda, nova induenda.* Aiebat anima ſancta ad ſuum dilectum Jeſum: *Lectulus noſter floridus.* Cant. 1. n. 15. In hortis, flores ſuo nativo ſplendore vireſcunt, at in lectulo, neceſſe eſt marceſcant; imò ut penitus putreſcant: quomodo ergo invitat ſuum ſponſum, ex eo quod lectulus ſit floridus, cùm breviſſimè flores decidant? At anima ſancta tam vigilanti cura prædita erat ut pro quolibet momento lectulus animæ ſuæ novis floribus ſuppoſitus exornabatur. Flores in lectulo marceſcunt, niſi adſit ſtudium renovandi in dies: at ſi frequenter novi addantur, ſemper nitidus mira varietate purpurat. D. Bernard. ſermon. 47. in Cantic. ait (*D. Bernard.*) *In campo quidem, & in horto oritur flos, in thalamo autem minimè, ſed jacet tanquam, qui illatus, non innatus. Propterea, & neceſſe eſt reparare frequenter & recentiores apponere flores, quod odorem ſuum minimè retineant, nec decorem: quod ſi lectulus reſperſus floribus conſcientia eſt bonis referta operibus, vides certè, ut ſimilitudo ſervetur, nequaquam ſufficere ſemel, vel ſecundo operari, quod bonum eſt, niſi inceſſanter addas nova prioribus.* Expende ultima verba.

Quæstio V.

Quare cæleſtis civitas, quæ eſt cælum empyreum immobile, hîc viſitur deſcendens?

41. Maldon.

DE opinione Alcazaris jam egi q. 5. Maldonatus ad c. 25. Matthæi aſtruit hic civitatem cœleſtem deſcendere cum Chriſto ad judicium in valle Joſaphat, ut ſcilicet judicet Orbem: at hæc ſententia non cohæret cum textus ſerie: de judicio enim jam noſter Ioannes tractavit ſuperiori cap. ubi, quæ ad illud pertinent jam abſoluta ſunt.

43. *Valde deſides homines ad gloriam, ut velint cœlum ad eos deſcendere.*

Cornelius verò ait: Figuratè dici Jeruſalem cœleſtem deſcendere de cœlo, ut electos ad ſe aſſumat: fingitur enim cœlum empyreum & Eccleſia, ſive cœtus Beatorum, in terram deſcendere, ut homines terreſtres ſibi cives adoptet. Quæ ſententia ad theſes morales maximè inſervit: ſic enim pigri & inertes ad cœleſtia ſunt homines, quod niſi ſuperna Jeruſalem ad ipſos deſcendat, ipſi ad eam aſcendere oſcitanter negligant. Hinc Joannes Matth 3 num 2. clamabat. *Appropinquavit regnum cœlorum.* Tanta etiam hominum inertia ad illud, quod niſi ipſum Regnum cœlorum deſcendat, ad illóſque appropinquet, minimè homo pedem movebit ut ad illud ingrediatur. Gloſſ ibi ait: *Appropinquabit regnum cœlorum quia niſi appropinquaret, nemo redire poſſet.* Vide quæ dixi tom 2. in Evang. c. 5. q. 10. num. 85. Hæc tamen ſententia non eſt ſecundùm litteram, quia in hac cœleſti curia jam ſupponuntur electi, & ex eis ipſa conflatur: quomodo ergo aſſumet ad ſe quos jam habet in ſe, & per quos ipſa conſiſtit.

Matth. 3.

Gloſſ.

44. *Vera ſententia.*

Vera, & genuina ſententia eſt, quod dicitur civitas, *Jeruſalem deſcendens de cœlo a Deo*: ut à ſuo Auctore, à quo tota ipſa cœleſtis beatitudo habet originem, & à quo compoſita, ordinata, ac fabricata eſt, ab ipſóque ſecundùm omnes excellentias, & perfectiones manat? Unde ut benè notant Cornel. La Hay, Ferrarius: hæc verba, *à Deo*, non ſunt referenda ad ſequentia, *paratam*, ſed ad antecedentia, *deſcendentem*: Quod patet ex textu Græco, qui habet: *Deſcendentem à Deo de cœlo.* Huic ſententiæ favet D. Auguſt. lib. 20 de civit cap. 13. dicens: *De cœlo dicitur deſcendiſſe, quia cœleſtis gratia eſt, qua Deus eam fecit, & de cœlo quidem ab initio ſui deſcendit, Spiritu Sancto miſſo de cœlo.*

D. Auguſt. Text. Græc.

45. Myſticè ac moraliter. Pulchrè Rupertus in præſenti conſiderat diſcrimen, inter civitatem ſanctam Dei, ac impiam Diaboli: Hæc ſancta civitas Jeruſalem ſcribitur deſcendens. *Deſcendentem à Deo.* At civitas diaboli repræſentata in Lucifero, introducitur aſcendens: *in cœlum conſcendam, ſuper aſtra Dei, exaltabo ſolium meum,* Quid inde factum eſt. Hæc civitas diaboli, dum intendit aſcendere, cecidit, & ruit: *Ad infernum detraheris in profundum laci.* Iſai. 14. num. 15. At civitas ſancta Dei, dum deſcendit, ſic extollitur, & ſublimatur, ut fulgeat, ac reſplendeat claritate ac luce Dei, ut dicitur infrà verſ. 10. *Oſtendit mihi civitatem ſanctam Jeruſalem, habentem claritatem Dei.* Qui ſe humiliat exaltabitur, & qui ſe exaltat humiliabitur. Rupertus: *Deſcendentem dixit non cadentem, ut cecidit ille Angelus, & Diabolus factus eſt, & Satanas: cadere namque ſuperbiæ, deſcendere humilitatis eſt; talis deſcenſus glorioſus eſt, & in magna claritate ſublimis: cùm dixiſſet deſcendentem de cœlo, rectè ſubjunxit, habentem claritatem Dei.*

Iſai. 14. *Qui ſe humiliat exaltatur.*

Rupert.

46. *Quanto quis proficit, tanto plus ſe demittit.*

Et confirmatur, quia dicitur: *Deſcendentem de cœlo à Deo paratam, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo.* Parata, & ornata ſcribitur omni ſanctitate, virtute, ac donorum opulentia, & tunc ut deſcendens nobis proponitur: quanto enim quis plus proficit, tanto magis ſe demittere debet, ut Deo placeat. Galfridus in Allegoria ſuper Geneſim, ait: *Gradus ſcalæ profectus vitæ, aſcendunt per eam Angeli & deſcendunt. Dum ſectatores Angelicæ puritatis, & æmulatores ſocietatis eorum, quanto magis proficiunt, tanto humiliores exiſtunt.*

Galfrid.

47. *Eccleſia triumphans militanti opitulatur.*

Secundò: Ecce introducitur Eccleſia triumphans de cœlo deſcendens, & cur deſcendit? ut nempe militanti opituletur: hæ duæ Eccleſiæ valde junctiſſimæ ſibi ſunt: imò ut vult Divus Auguſtinus lib. 10. de civit. cap. 7 nos cum ipſis ſumus una civitas Dei, de qua dicitur in Pſalmo: *Glorioſa dicta ſunt de civitas Dei.* Cujus pars in nobis peregrinatur, pars in illis regnat, & nobis opitulatur: non ergo mirum, quod illà de cœlo deſcendens appareat, ut militanti opituletur. Sic ait S. Aug. *Quæ tota hîc accipienda eſt, non ſolùm ex parte, quæ peregrinatur in terris, verum etiam ex illa, quæ in cælis ſemper, ex quo condita eſt, adhæſit Deo. Hæc in ſanctis Angelis beata perſiſti, & ſuæ parti opitulanti, ſicut oportet, opitulatur: quia utraque una erit conſortio æternitatis, & nunc una eſt vinculo charitatis, quæ tota inſtituta eſt ad colendum Deum.*

Pſalm.

48. *Angeli ſic ad nos veniunt, ut Dei viſione fruantur.*

Tertiò: quomodo Joannes ait, quod viderit ſanctam civitatem deſcendentem, cùm ipſe dicat infrà verſ. 16. Quod *Civitas in quadro poſita eſt*: Nam quod deſcendit movetur, forma autem quadrata immobilitatis ſymbolum eſt: Tamen nulla eſt contradictio: nam hic civitas cœleſtis ſumitur per reſpectum ad Angelos, qui quotidie ad nos deſcendunt de cœlo: Angeli enim quo ad nos ſunt mobiles; tamen quoad Deum immobiles, cùm ab ejus contemplatione nunquam recedant. Ita ponderat D. Bern. ſerm. 5. de dedicat. Eccl. Ad illa verba Chriſti D. Matth. 18. num. 10. *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei:* Sic ait S. Doctor. *Sicut videlicet parvulorum cuſtodiæ deputati, ut non privati ullo modo beatitudine ſua, hinc eſt, quod Joannes ſanctam civitatem deſcendentem vidit, ſtantem non potuit videre* Quamvis Ioannes oculis non potuit videre ſimul civitatem ſtantem, & deſcendentem, tamen mente utrumque poſſe ſimul ſtare optimè intellexit, quia ut rectè docet D Gregorius lib. 1. Moral. cap. 1. Angeli ſancti miniſtrantes deſcendunt ita ad nos, ut ſimul ſtent intuentes divinam eſſentiam.

Matth. 18. D. Bernard.

D. Gregor. *Cœlum deſcendit ad Angelos Cuſtodes.*

49. Iſai. 6.

Confirmatur ex his, quæ ait Iſaïas cap 6. n. 2. Quod viderit Dominum, in ſolio Majeſtatis *Seraphim ſtabant ſuper illud, ſex alæ uni, & ſex alæ alteri: duabus velabant faciem ejus, & duabus velabant pedes, & duabus volabant.* In quo eſt celebris difficultas D. Ambroſ. libro 3. de Spiritu Sancto cap. 22. & ait: *Si ſtabant, quomodo volabant? Et ſi volabant, quomodo ſtabant.* Stabant defixi in contemplatione divinæ eſſentiæ

D. Ambroſ.

&

Pſal. 103. *Angelus tutelaris valde ſolicitus pro nobis.*

& volabant in miniſterium, ad quod erant miſſi. Ait David Pſal. 103 num. 4. *Qui facis Angelos tuos ſpiritus, & miniſtros tuos ignem urentem.* Angeli per eſſentiam ſunt ſpiritus, quid ergo ait David quod Deus facit Angelos ſuos ſpiritus: ſpiritus eſt, per quem homo vivit, & alitur, Angelus reſpectu ſui clientis eſt veluti ſpiritus, per quem reſpirat, & vivit ad vitam gratiæ lectam. *Et miniſtros tuos ignem urentem.* Peroptimè Angelus dicitur ignis, qui inter elementa eſt ſummæ efficacitatis, & contigua corpora ad ſe convertit: Angelus tutelaris ſummæ eſt efficaciæ pro noſtra ſalute, & ita de illa ſollicitus ut ex hominibus, morum puritate, ac vitæ ſanctimonia Angelos facere intendat, & eos ſimiles ſibi facere.

50. *Ut filium Dei ad nos accepimus, ſtatim omnia cæleſtia ad nos veniunt.*

Quartò: Valde mirabile eſt, quod cæleſtis curia deſcendens videatur: tota tamen admiratio ex ſequentibus tollitur, cùm dicitur: *Audivi vocem dicentem Ecce Tabernaculum Dei cum hominibus.* Ac ſi diceatur non admirandum civitatem Dei deſcendere ad homines, cùm apud ipſos ſit Dei tabernaculum, filius nempe Dei factus homo: inde non mirabile, quod cœleſtia regna non ſe contineant, ſed maximè feſtinent ad nos venire. Ait Regius Vates Pſalmo 143. numero 5. *Domine inclina cœlos tuos, & deſcende.* Benè poterat ipſe deſcendere, cœlis in ſua celſitudine manentibus; veniat ipſe, & cœli ſuo loco maneant, ad quid neceſſarium eſt utraque conjungere ut inclinet cœlos, & deſcendat? maximè ſanè hæc duo ſunt conjuncta, cùm Filius Dei ad homines venit, ſtatim omnia cœleſtia, ſe ſe inclinant, & ad homines veniunt Divus Bernardus ſerm. 5. de dedicatione Eccleſiæ, ait: *Quidni pro eis, inclinet cœlos: pro quibus ipſe quoque cœlorum Rex inclinavit ſe, ita ut digito in terra ſcriberet: Domine inclina cœlos tuos, Parum eſt & deſcende.*

Pſalm. 103.

D. Bernard.

QUÆSTIO VI.

Quare cœleſtis civitas apparet deſcendens in occurſum Deiparæ in die ſuæ Aſſumptionis?

51. D. Ildefonſ. *Feſtivo applauſu celeſtis civitas occurrit Deiparæ.*

Ecce Ioanni tota cœleſtis civitas magno, ac præclaro decore, ac ornatu è cœlo deſcendere oſtenditur: Ad quid neceſſe fuit, ut tota civitas veniret? ut nempe ad ſe exciperet Deiparam in ſua magnifica Aſſumptione. Ait: *Vidi Jeruſalem deſcendentem de cœlo à Deo ornatam & lapidibus pretioſis intextam. Quo profectò hodie decorata ideò deſcendit, ut Reginam mundi, Beatam, ſcilicet Mariam, ſecum eveheret ad ſublimia, & collocaret te in throno regni.* Non ſolùm filius Mariæ, ſed etiam tota cœleſtis civitas, cum magno lætitiæ ac feſtivitatis apparatu occurrit, ad Virginem aſcendentem in cœlum excipiendam.

52. Apoc. 14.

Dicitur ſuprà Apocalypſ. 14. numero 1. *Ecce Agnus ſtabat ſupra montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia: & audivi vocem de cœlo, tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam vocem tonitrui magni, & vocem, quam audivi, ſicut citharœdorum, citharizantium in citharis ſuis.* Cur omnes Cælites, cum tanto jubilo, exultatione ac feſtivo gaudio cum canticis, ac citharis ad ſanctiſſimum Agnum conveniunt; Ut nempe Deipara à filio ſuo in cæleſtibus excipiatur. Divus Ildeph. ſermone citato, ſic ait: *Quando hodie Beata Virgo in cœleſtem Jeruſalem evehitur, non dubium, quin illa centum quadraginta quatuor millia qui in conſpectu throni ſunt, tenentes citharas ſuas cecinere cum omni fragore cæli canticum novum, quod nemo poteſt dicere niſi ipſi, qui hodie feſtivi veniunt obviam cum citharis ſuis, ac læti in ſuo Beatam choro excipiunt Virginem.* Quanta feſtivitas ac exultatio hodierna die, abondavit in cælo, ſolùm ipſi Cælites capiunt & dicere valent: *Nemo dicere poteſt, niſi ipſi qui hodie feſtivè veniunt obviam.*

D. Ildefonſ. *Gaudium Cælitum in die Aſſumptionis ſolùm ipſi valent explicare.*

53. Pſalm. 44.

Divus Athanaſius ſermone de Deipara Pſalmo 44. ab illis verbis verſu 10. *Aſtitit Regina à dextris tuis.* Totum de Beata Virgine interpretatur. Dicitur Regina, utpote mater ſupremi Regis. *Aſtitit*, ſeu ut alii legunt *ſtat*, & non dicitur ſedens, ſed *Aſtitit*, ut valde prompta in noſtrum auxilium ac ſubſidium; & in hac conſideratione dixit Divus Stephanus. *Video filium hominis ſtantem à dextris.* Actor. 7. numero 55. Et dicitur: *A dextris.* Quæ verba ſic explicat Divus Bernardus tomo 3. ſermone 11. articulo 3. & ait: *Sicut benedictus JESUS ſedet à dextris Patris, id eſt in potioribus bonis paternis: ſic iſta Virgo glorioſa in potioribus bonis filii ſui JESU juxta ipſum in throno ſublimata conſedit.* Nota verba, quod: *Sicut Chriſtus ſedet in potioribus bonis Patris, ſic & ipſa Virgo ſedet in potioribus bonis filii ſui.* Altè perpende, quod ut Divus Marcus explicaret majeſtatem gloriæ Chriſti, ait de ipſo: *Sede à dextris Dei,* capite 16. numero 19. Sic & Regius Vates, ut nobis indicaret beatitudinem, ac gloriam Deiparæ eadem phraſi utitur: *Aſtitit Regnia à dextris tuis* Et ſubdit: *In veſtitu deaurato.* Dono nempe incorruptibilitatis corporis. *Circumdata varietate*; Gratiarum, ac donorum. *Inclina aurem tuam*, ad preces noſtras, & ne obliviſcaris noſtri qui ſumus in familia, & domo Patris ejus, & ait Athanaſius. *Filia noſtra eſt, quia ejuſdem naturæ ex nobis genita.*

Actor. 7.

D. Bernard. *Deipara valde prompta ad noſtrum auxilium.*

Gloria Deiparæ per gloriam filii explicatur.

54. Pſalm. 44.

Pergit Regius Vates citato Pſalmo verſu 13. *Vultum tuum deprecabuntur omnes divites plebis.* Chaldæus legit. *Faciem tuam manè quærent.* Quæ verba Divus Athanaſius citatus, Divus Damaſcenus, D. Ildeophonſ. citand. intelligunt de Beata Virgine in ſua aſſumptione. Ait Chaldæus. *Faciem tuam manè quærent.* Id eſt, valdè aviè, ac diligenter faciem tuam præ tui deſiderio magnis votis quærunt Cælites: Divus Ildefonſus ſermone 6. de Aſſumptione. *Quam Angeli deſiderabant & cœlum ipſum de ejus aſcenſione quærebatur.* Parum eſt dicere quod omnes divites plebis, hoc eſt, cæli Summates faciem Beatæ Deiparæ deprecabantur, dum ipſa in terris agebat, *quærere* dicuntur: Sed aliud quid majus ait Divus Ildephonſus, quod, *Cœlum ipſum de ejus aſcenſione querebatur.* Querelæ valde peregrinæ ſunt à cœlo: Quiſnam in empyrea gloria *querelis locus*? Humano modo explicat Sanctus Doctor, quam ſit glorioſum cæleſtibus faciem Beatæ Virginis & ſublimem ejus gloriam videre, ut quamvis à cælo, procul ſit querimonia: tamen ſi in cœlo novo modo

D. Athanaſ. Damaſcen. D. Ildeph. *Vehementer cælites exoptant ſecum habere Deiparam in gloria.*

modo poſſet dari, ante Aſſumptionem Virginis, de ejus in terris incolatu ſeu mora, & in cœlis abſentia, cœlites quærebantur, & quodammodo videbantur tanta gloria terricolis invidere. *In cœlum ipſum de ejus Aſcenſione quærebatur.* Quod eleganti exageratione dixit magnus Ildephonſus, ad explicandam ſummam cœli feſtivitatem, in hac die.

55. Illi ſuffragatur Divus Anſelmus de Excellentia Virginis, & attentè conſiderandus, & ait: *Dies Aſſumptionis, non ſolùm te Domine ineffabiliter ſublimavit, ſed cœlum ipſum, quod penetraſti, nec non cuncta quæ in eo ſunt, nova & ineffabili gloria decoravit, quia priorem gloriam ex præſentia tui ultra quam dici poſſit, aut cogitari magnificavit; nam cùm Tu Domina illuc aſcendis, nova illud, & præcellenti virtutum tuarum dignitate irradias, immenſaque miſerationum tuarum, & gratiarum luce perluſtras.* Et ſequenti capite magis rem explicat. Advertas quæ gloria, vel quod gaudium erit omnibus illis; qui in regnum beatitudinis aſſumpti, cùm ipſam Dominam, *per quam tanta bona eis provenere, præ oculis habuerunt juxta Deum*: Magna ſanè & mira ratio erat exultandi Beatis, cùm præ oculis haberent Beatam Virginem tanta gloria ſublimatam, cùm per eam tot & tanta bona in eos devenerunt, ei gratulabantur Angeli cùm per filium ejus fuerint glorificati, ei gratulabantur homines cùm per filium ejus eſſent redempti.

Gloria Beatorum præſentia Virginis magnificata eſt.

Lætantur Beati, cùm vident eam per quam tanta bona acceperunt.

56. Modulatè in perſona omnium Beatorum canit David Pſalmo 16. numero 15. *Satiabor cùm apparuerit gloria tua.* Divus Hieronymus pro *Satiabor*, legit, *Implebor*: alii, *Complebor.* Et quidnam eſt hoc adimpletivum, ſeu completivum cœleſtis gloriæ, tanto deſiderio, ac effectu cœlites Deiparam ſecum habere exoptabant? ut cùm eam intuerentur, aſcendentem in cœlum, eorum gaudium & lætitia compleri videbatur. Belliſſimè Divus Ildephonſus ſermone 2. de Aſſumptione, ait: *Hæc feſtivitas Aſſumptionis Virginis præcipua, & venerabilis nobis; ſed venerabiliter in cœlo eſt Angelis & Sanctis omnibus: quorum lætitia & gaudium procul dubio ex hujus completur diei exultatione, quando Beata Dei genitrix clarior Sole refulſit in throno claritatis.* Conſultiſſimè ait Propheta: *Complebor cùm apparuerit gloria.* Unde ait Divus Ildephonſus, ea lætiam & gaudium cœlitum abundè compleri. Ne hoc valdè mirum eſt, cum ipſa à Divo Bonaventura in ſpeculo, *Trinitatis requies & complementum* dicitur; quia ejuſdem ad extra gloriam ubertim cumulat, ſic etiam cœlitum gloriam accidentalem complere dicitur.

Pſalm. 16.
D. Hieron.

Gloria Deipara, complementum cœlitum gloriæ dicitur.

Ildephonſ.

D. Bonav.
Deipara Trinitatis requies.

Quæstio VII.

Quare cœleſtis civitas Jeruſalem inſigniter dicitur parata, & ornata, ut ſponſa viro ſuo?

57. Ait noſter Joannes quod viderit ſanctam Civitatem deſcendentem, à Deo *paratam*, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo; ſi ſponſam vocat, cur non adjungit ornatam ſponſo ſuo, non autem viro? & ſi virum dixit, cur ſimiliter non dixit uxorem? celebris eſt conſuetudo Scripturæ, ut ſponſos appellet viros & ſponſas uxores. Juxta illud Joël. 2. numero 16. *Egredietur ſponſus de cubili ſuo, & ſponſa de thalamo ſuo.* Exodi 4. num. 25. Dixit Sephora ad Moyſem. *Sponſus ſanguinum tu mihi es*: Deuteronom. 22. num. 23. *Si in agro reperit vir puellam, quæ deſponſata eſt, & concubuerit cum ea, ipſe morietur, quia humiliaverit uxorem proximi ſui.* Et cœleſtis Jeruſalem, abſolutè hìc non dicitur uxor; ſed ſponſa, ait Haymo: *Sponſa nunc & Sancta Eccleſia, per fidem, ſpem & dilectionem, ſed tunc erit uxor, quando ad amplexus viri, id eſt ad contemplationem Dei omnipotentis pervenerit.* Vide quæ dixi ſuprà cap. 19. quæſt 10.

Joël. 2.
Exod. 4.
Deut. 22.

Haymo.
Eccleſia nunc dicitur ſponſa in futuro ſæculo uxor

Ad quæſtionem, cur ſancta Civitas dicitur parata, ſicut ſponſa viro ſuo ornata? Quia anima, quæ futura eſt ſponſa Chriſti, virtutibus debet ornari. Divus Petrus Chryſologus ſermone 22. & ait: *Ex quo ad deſponſandam ſuam Eccleſiam Chriſtus advenit, thalamus ornatur ſponſæ; & ornatur auro fidei, argento ſapientiæ, virtutum gemmis, ſanctitatis nitore: verecundiæ roſis, liliis caſtitatis, pudoris violis: & ad alta cœli pudicitiæ templa faſtigium Virginitatis.* Et Richardus. *Quemadmodum miſſis muneribus à viro, ad thronum viri præparatur: Sic datis donis cœleſtibus à Chriſto, virtutibus quoque, & operibus bonis, ad cœlitem Chriſti copulam præparatur anima.* 58.

Anima quæ Chriſto deſponſatur, virtutibus exornetur.
D. Chryſ.

Richard.

Secundò: Apparet ipſa ſancta Civitas, ornata ſicut ſponſa viro ſuo, decora nempe omnibus virtutibus, ſicut decet veram Chriſti ſponſam. Et unde illi tantus virtutum ſplendor? Adverte, quod noſter Evangeliſta de illa præpoſuit *deſcendentem*: Non mirum ergo, quod tot virtutibus ornata fulgeat? humilitas enim gerimen eſt omnium virtutum fructus producens; quod optimè explicat Divus Dorotheus Abbas de humilitate Doctrinæ, & ait: *Anima noſtra, ſi humilietur, ſtatim fructus edit, quãtoque plus fructus attulerit, tanto magis humiliatur.* 59.

Humilitas germen producens cæteras virtutes

Tertiò: Quare cùm introducitur ſancta Civitas Jeruſalem omnibus virtutibus ornata, dicitur parata à Deo? quia totum decorum ac illuſtre quod habebat, id non ſibi, ſed Deo tribuebat. Rupertus Abbas ait: *Non enim ſibi arrogat, id quod eſt, illa Civitas ſancta, ſed à Deo ſe accepiſſe, non ſuis meritis, ſed cœleſti gratia ſemper meminit. & ſempiternas agit gratias* Omnium bonorum ſplendor à Chriſto deſcendit, & inde dicitur parata à Deo, quia ab eo defluxerunt omnia bona. Alenſis. *Ornatam viro ſuo, id eſt recipientem ornatum à viro ſuo, ſcilicet Chriſto, qui eſt Deus, & ornamentum omnium Sanctorum.* 60.

Quid boni non nobis ſed Deo tribuamus.
Rupert.

Alenſ.

Quartò: ſuprà capite 17. numero 4. de Babylonia meretrice, cum qua fornicati ſunt Reges terræ, maximè deſcribitur pompoſus ejus apparatus, quod erat multa elegantia deaurata, monilibus gemmiſque pretioſis erat ornata, &c. Cur ergo de hac ſancta Civitate nil tale dicitur, nec ejus ornatus exprimitur, an eſſet interior vel exterior; ſed tantùm abſolutè dicitur ornata? non externa pulchritudine ſanè ſed interiori; nam ſponſus animarum noſtrarum, non attendit ad exteriorem nitorem, ſed tantùm ad internam compoſitionem Joachim. Abbas ait: *Qualia creduntur eſſe ornamenta illius, nunquid viſibilia, aut manu facta? abſit? Quid enim conferre poteſt gloriæ cultus exterior mercenarii? Siquidem, & Babylon deaurata eſſe deſcribitur, auro & lapidibus pretioſis, non gloriam, ſed confuſionem ipſius,* 61.

Apoc. 17.

Chriſtus non requirit exteriorem pulchritudinem ...
Joachim.

Porro Jeruſalem parata ſemper ad nuptias Chriſti, obſervans ne appareat in ea aliquid deformitatis quo poſſit offendere oculos ſponſi ſui, ſciens quod nequaquam ſponſus ejus exteriorem, ſed interiorem pulchritudinem requirat.

62. Ruth. Confirmatur. Dicitur Ruth. 4. num. 13. *Tulit Booz, Ruth, & accepit uxorem ingreſſuſque eſt ad eam, & dedit illi Dominus, ut conciperet & pareret filium.* Et vocaverunt eum Obed, id eſt obedientem ſeu ſubditum: Et unde Booz meruit tantum, & talem habere filium? Quia in Ruth non quæſivit pulchritudinem ut in meretrice, ſed ut in uxore probitatem, quam in Ruth laudat Booz cap. 3. num. 10. *Non eſt ſecuta juvenes, pauperes ſive divites.* Et ubi non aurum nec pulchritudo attenditur, inde generoſa proles procedit. Divus Chryſoſtomus homilia 1. in imperfecto, & ait: *Talis ergo Booz ex tali conjuge Ruth, qualem filium genuit Obed, qui interpretatur ſubditus: Nunc autem, qui divitias eligunt, & non mores, pulchritudinem, & non fidem quod in meretricibus ſolet quæri, conjugibus optant hoc, propterea non generant filios ſubditos, vel ſibi vel Deo*, Unde Salomon laudatiſſimam illam Matronam commendans ait. Proverb. 31. num. 30. *Fallax gratia, & vana eſt pulchritudo, mulier timens Dominum, ipſa laudabitur.* Hebraïc *Mendacium, gratia, & vanitas pulchritudo*, Syrus. *Mentitur decor, infructuoſa eſt pulchritudo.* Rabbi Salomon. *Mulier haud laudibus extollenda: quod forma præcellat, cum omnia ſint quid inane, & merum mendacium, mulier verò, quæ Deum timet, hæc ſola laudibus, celebranda.*

Pulchritudo mulieris mendacium & vanitas. D. Chryſ. Proverb. 31. *In meretrice quæritur pulchritudo, in uxore probitas.* Rabbi Sal.

63. Quintò: maximè expendendum duo verba, quæ hîc ponuntur de ſancta Civitate deſcendente de cœlo: *Paratam & ornatam. Ornatam* omni pretioſa ſupellectili virtutum, ac donorum, & *paratam*, id eſt præparatam omni vigilantia, ac cura. Et quomodo cohærent, eximius cœleſtium donorum ornatus, cum tam vigilanti præparatione veluti ad certamen? Cùm creſcunt dona creſcunt & ſimul exortæ tempeſtates quæ te ſubvertere nituntur, quanto magis donis irradias, tanto magis contra te inimici inſurgunt, & te omnibus modis obſcurare, ac obfuſcare nituntur. Perbellè dixit Caſſiodorus libro 11. epiſt. 2. *Graviores inſidias adverſarii tunc ſubimus, quando Dei dona ſuſcipimus.*

Qui virtutibus fulget inimicos contra ſe excitat. Caſſiodor.

64. Pal. 44. Maximè laudat Regius Vates Pſalmo 44. numero 3, Chriſti elegantiam & pulchritudinem: *Speciosus forma præ filiis hominum, diffuſa eſt gratia in labiis tuis, propterea benedixit te Deus in æternum.* Multis encomijs extollit ejus formoſitatem, & elegantiam in omni virtute, juſtitia, & ſanctitate, gratiámque & efficaciam in labiis. doctrinæ, & prædicationis; *Propterea benedixit te Deus in æternum* Omni cœleſti, ac divino dono, prærogativa, ac præeminentia, ut explicat Divus Baſilius, Chryſoſtomus & alij: & ſtatim adjungit Regius Vates: *Accingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſſime.* Et quænam connexio pulchritudinis cum gladio: benignitatis gratiæ cum duritiæ ferri; affluentiæ cœleſtium donorum cum rigida, & forti potentia; *potentiſſime*? multum per omnem modum ſi reſplendet donis, virtutibus, fortitudine, ſcientia, ac ſapientia, *Accingere gladio tuo ſuper femur.* Reſplendes donis virtutis: aſſume tibi gladium, ut irruentium adverſariorum impetus valeas reprimere, & ab eis te cuſtodire, ac defendere, ſplendor virtutum excitamentum inimicorum ut in te inſurgant, & lanceas acuant, & ſuas linguarum ſagittas vibrent.

D. Baſil. D. Chryſ. *Si virtutibus fulges arma ſume ad tuam defenſionem.*

65. 1. Reg. 31. Cùm Saül exiret in bellum cum toto populo Iſraël contra Philiſthiim, & bellum undique graviter perurgeret, refert ſacer Text. 1. Reg. ult. n. 3. *Totum pondus prælii verſum eſt in Saül.* Ac ſi ipſe ſolus eſſet in certamine, cur non potius in Jonathan fortiſſimum, vel in alios magni prælii duces, ſed omnes adverſarii omni impetu ferebantur in Saül; Quænam hujus rei cauſa? Notat Scriptura: *Non erat de filiis Iſraël melior illo: ab humero & ſurſum, eminebat ſuper omnem populum.* 1. Regum 9. num 1. erat Saül altior omnibus, corporis magnitudine cæteris eminebat, & inde ſuper cæteros ab inimicis impetebatur, totoque conatu eum delere intendebant; & cujus rei cauſa? *Non eſt de filiis Iſraël melior illo, ab humero & ſurſum eminebat ſuper omnem populum*; & tantæ magnitudinis, quænam fuit conſequentia, quid verò peperit? *Totum pondus prælii verſum eſt in Saül*: Ipſa ejus celſitudo, ac magnitudo contra ſe advocabat hoſtes.

1. Reg. 9. *Qui cæteris eminet adverſarios convocat contra ſe.*

Apoc. 21. n. 3. Et audivi vocem magnam de throno dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis, & ipſi populus ejus erunt, & ipſe Deus cum eis erit eorum Deus.

Num. 4, Et abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors ultra non erit, neque clamor, neque dolor erit ultra; quia prima abierunt.

VERSIONES.

Primaſ. n. 3. Audivi vocem de cœlo.

Æthiopic. Ecce Sanctitas Dei habitat cum hominibus & ipſe Deus cum eis erit.

Syrus. Cum eis, qui ſunt Populus ejus, quorum ipſe Deus eſt.

Arabic. Evaneſcet omnis lachryma, nec dolor erit unquam amplius, propterea, quod prima tranſierint.

Syrus. n. 4. Abſtulit Deus omnes lachrymas, &c. neque gemitus.

Arabic. Ceſſabit omnis lachryma; neque labor erit amplius.

Aretas. Neque quiſnam amplius, quia abiit primum teſtamentum, & ecce nova ſunt omnia.

EXPOSITIO III.

66. *Cur vox magna.* *AUDIVI vocem magnam de throno dicentem;* Hæc vox non procedit à Sede Dei judicantis, de quo actum eſt ſuperiori cap. hîc enim agitur de aliis quæ poſt judicium futura ſunt; hæc

hæc ergo vox procedit à ſede Dei regnantis, cujus auctoritatem ac majeſtatem indicat throni nomen; magnitudo autem vocis, non ſolùm indicat Dei majeſtatem, gloriam beatorum, ſed etiam nos exhortat, non tantùm ad intelligendum, ſed etiam ad tantum bonum, omni affectu acquirendum, *Ecce* indicat rem magnam, & admiratione dignam: & quid majus, ac mirabilius, quàm id quod ſequitur? Non ait tantùm: *Ecce tabernaculum Dei*, Sed addit: *Cum hominibus.* Mira res ſanè quod infinitus, & immenſus Deus ſic hominum amore captus, ut ſimul familiaritate velit in uno tabernaculo, in uno Beatitudinis loco, cum eis adeſſe, ac claudi; de quo plura quæſt. ſeq.

67. *Et habitabit cum eis.* Si ſuperius dixerat, quod tabernaculum Dei erat cum hominibus, ad quid nunc addit: *Habitabit in eis.* Ut indicaret perpe-
Richard. tuitatem manſionis. Richardus Victorinus. *Per hoc quod habitabat, æternitatem ſocietatis, ac manſionis denotat.* Et ſubdit textus. *Et ipſi populus ejus erunt.* Nulli alteri ſubjecti, niſi unum tantùm
Haymo. Deum colentes; & ut ait Haymo, quando homo peccat, recedit à Deo, & non dicitur populus Dei; cùm autem per pœnitentiam cum gratia
Cur beati populus Dei. revertitur ad Deum, tunc *Dicitur populus Dei, quia poſſidet Deum, & à Deo poſſidetur.* Et rectè dicitur, *Populus ejus erunt*; quia licèt in beatitudine pro differentia meritorum, ſit differentia gloriæ, ac dignitatum, ut ait Apoſtolus. *Stella ab ſtella*
1. Cor. 15. *differt in claritate*, 1. Cor. 15. num. 41. Tamen in beatitudine omnes electi ſunt inter ſe ſumma claritate, ac familiaritate uniti, & nullus ſuperbit, nec ſe extollit, ac ſi omnes eſſent æquales, ac de uno populo.

68. *Et ipſe cum eis erit eorum Deus.* Ex quo conſidera, quam magnus ſit beatorum ſtatus, Deus eſt omne bonum, & unuſquiſque, cùm Deum habeat, habebit omne bonum, & ſic illud infinitum bonorum omnibus ſe communicat, ac ſi uni tantùm ſe communicaſſet; & rectè notat D. Tho-
D. Thom. mas, quomodo dicitur peculiariter de beatis, quod erit eorum Deus, cùm etiam ipſe ſit cum
Matth. 20. ſuis in mundo, Matth. ultimo num. 20. *Ecce ego*
Deus modo vobiſcum eſt: per auxiliũ. *vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi:* Ait Angelicus Doctor, quia, licèt modo Chriſtus cum ſuis ſit, non tamen conſpicitur ab eis, *Sed tunc verè cum eis eſſe apparebit, quando glorificatus illis revelata facie ſe monſtrabit: ſi autem Chriſtus promiſit eſſe cum ſuis, omnibus diebus, hoc eſt eis auxilium, & protectionem aſſiduè impendendo, non autem ſe eis manifeſtando.*

Abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eo-
69. *rum.* Metaphora ſumpta eſt ab indulgentiſſimis
In beatitudine ſumma firmitas ac ſecuritas. parentibus, qui filios flentes blandè, ac benignè demulcent eis lachrymas abſtergendo, de quo quæſt. 10. *Et mors ultra non erit.* Superiori verſu deſcripſit noſter Evangeliſta ſupremum beatitudinis ſtatum, ut vidimus, modo apponit illius firmitatem, ac ſecuritatem. *Quia mors ultra non erit.*
Iſai. 25. Et ſit alluſio ad Iſai 25. num. 8. *Præcipitabit mortem in ſempiternum, & auferet Dominus Deus lachrymam ab omni facie.* Quod etiam docet Apoſtolus
1. Cor. 15. 1. Cor. 15. n. 54. *Cùm mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet ſermo qui ſcriptus eſt: Abſorpta eſt mors in victoria.*

70. *Mors ultra non erit, neque luctus neque cla-*
Cornel. *mor, &c.* Explicat Cornelius. Neque clamor martyrum. Secundò clamor pauperum oppreſſorum à potentibus præ injuria, ac laborum, & dolorum magnitudine ſuſpirantium, ac clamantium. Tertiò quò ſancti in colica & calculo, aliiſque morbis: item in paupertate, infortuniis, injuriis, calumniis, & quibuſvis ærumnis gemunt, & clamant ad Deum. *Quia prima abierunt.* Vita nempe mortalis, undique malis plena, omniſque illius ærumna commutata eſt in gaudium, ac felicitatem æternam.

Quæstio VII.

Quare cœleſtis beatitudo, quæ antea appellatur Sancta Civitas, nunc dicitur tabernaculum Dei cum hominibus?

AD Quæſtionem reſpondet Ferrarius, quod 71. Ferrar.
illa, proximè dicta eſt Civitas Sancta Jeruſalem nova, modo dicitur tabernaculum Dei cum hominibus, ut intelligamus, non ſolùm de formali, id eſt de Beatitudine, ſed quoque de materiale, id eſt de loco beatorum, ſermonem eſſe, utrumque enim vidit Joannes, & utrumque nobis deſcribit, modo de uno, modo de altero loquens.

Reſpondeo tamen juxta ea, quæ dixi in Ex- 72.
poſitione, quod dicitur tabernaculum, ut oſten- *Beati habent*
datur mira Dei familiaritas cum hominibus, cum *intimam familiaritatem*
quibus vult in uno eodémque tabernaculo com- *inter ſe, &*
morari; pro quo nota, quod quando cœleſtis *cum Deo.*
Jeruſalem appellatur civitas, non dicitur, quod Deus habitat in ea cum ſuis, ut modo hic aſſeritur, cùm tabernaculum nuncupatur; Nam in civitate ſunt multi concives, & inter ſe valdè diverſi qui minimè ſe agnoſcunt, & inter ſe habent amicitiam: & in uno eodémque tabernaculo tantùm habitant, qui inter ſe intimè ſunt conjuncti ſanguine vel amicitia; & ideò cùm de habitatione Sanctorum agitur, dicitur tabernaculum, non ſolùm ad indicandam intimam familiaritatem quam habent inter ſe; ſed etiam cum Deo, & Deus cum illis, cùm ſint populus Dei, & ipſe ſit cum eis eorum Deus.

Secundò: Viegas. In voce tabernaculi exiſti- 73. Viegas.
mat alludi ad Eccleſiam militantem, quæ nunc quaſi in tabernaculis militantibus veluti in cam- *In hac vita*
po, ac ſtadio degit; cur potius Eccleſia non com- *laborandum*
paratur cum magnifico palatio, vel domo regia, *ut ad cœleſ-*
ſed cum tabernaculo? ut innueret alumnis Eccle- *tia transferamur.*
ſiæ, quod quandiu ſumus in hoc ſæculo ad modicum tempus, non eſt ad delicias, vel requiem ut in domo regia, ſed ut in tabernaculis militaribus ad labores famis, frigoris, & æſtus, ac ſudoris pugnam, ut inde tranſeamus ad cœleſtem patriæ domum, ad requiem, ac dulcedinem illius, de his loquitur Regius Vates Pſalm. 41. num. 5. *Quo-* Pſalm. 41.
niam tranſibo in locum tabernaculi admirabilis, uſque Cellenſ.
ad domum Dei. Quæ verba expendens Petrus Abbas Cellenſ. lib. de Panibus cap. 2. ait: *O miſer & miſerabilis, qui non intrat in locum tabernaculi admirabilis: qui extra eſt, tanquam frater ſenior in agro, qui intra eſt lætatur: qui extra cruciatur: qui intus eſt ſatiatur in bonis: qui extra eſt deficit in malis: ſurgendum eſt à peregrinationis menſa, & properandum ad illam, quæ in patria eſt.*

74. Psalm. 18. Tertiò: Albertus Magnus per tabernaculum intelligit Chriſti humanitatem, juxta illud Pſalmi 18. numero 9. *In ſole poſuit tabernaculum ſuum.* Id eſt in paſſionis fervore poſuit ſuum tabernaculum, ſuam nempe humanitatem, in qua militavit contra principes tenebrarum, & eſt cum hominibus, id eſt cum ſuis Sanctis in eadem gloria: & habitabit cum ipſis. Scilicet Dominus cum ſervis, Magiſter cum diſcipulis, & amicus cum amicis; *Et erit eorum Deus* Secundùm divinitatem exiſtens; cum eis, id eſt præſentialiter, erit eorum Deus perfectè dilectus, & poſſeſſus, ut ſolet dici de re maximè dilecta: ſed cur poſtquam dixit, quod tabernaculum Dei erit cum hominibus, addidit, quod ipſe ſit eorum Deus; citatus Albertus. *Quia in his duobus ſcilicet præſentia Chriſti Dei, & hominis erit totum bonum noſtrum, & gloria.* Unde ait Divus Auguſtinus libro de Spiritu & litera. *Propter hoc Deus factus eſt homo, ut totum hominem in ſe beatificaret, & tota hominis eſſet ad ipſum converſio, & tota dilectio eſſet in illo, ut ſive ingrederetur, ſive egrederetur paſcua inveniret: paſcua foris in carne, paſcua intus, in Divinitate creatoris.*

Præſentia Chriſti ut Deus & Homo Electorum gloria. — Alber. Mag. — D.Auguſt.

75. Ait noſter Joannes in ſuperiori verſu. *Vidi ſanctam Civitatem Jeruſalem deſcendentem de cœlo.* Quod nempe viderit magnam civitatem plenam populo ſimul deſcendentem, in qua Deus veniebat ad aſſumendam ſibi naturam humanam, ut ex multorum ſententia dixi, quæſtione quinta, & ſtatim ſubdit in præſenti: *Audivi vocem magnam de throno dicentem, Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitavit cum eis.* Venit Deus ut ſibi deſponſaret naturam humanam in utero Virginis, & habitaret in nobis, ut ipſe Joannes dixit 1. *Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis.* Illud maximè ponderatione dignum, quòd cùm cœleſtis vox ſolùm nos attendere velit ad deſcenſum in uterum Virginis. *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus.* Simul teſtatur, quod viderit frequentiſſimam deſcendere civitatem. Myſterium hujus viſionis eſt quod Deus deſcenderit in ſuum Tabernaculum, ſeu uterum Virginis, ad quid etiam ſcribitur, quod magna Civitas multitudine abundans deſcenderit; Sic Dei filius veniebat ut naturam humanam ſibi hypoſtaticè uniret in multa humilitate, ad quid tantus concomitatus non unius, vel alterius, ſed integræ magnæ civitatis. Anſbertus citatus à Viegas in capite 3. Apocal commentar. 2. ſectione 5. *Multitudo electorum cum Chriſto in utero Virginis prædeſtinata deſcendit.* Magno myſterio cùm Deus in uterum Virginis deſcendit, ſimul cum ea tanta multitudo venit; ut fieret evidens, quod in ipſomet inſtanti, in quo Deipara electa eſt in matrem Dei, ſimul ibi deſtinata eſt mater omnium prædeſtinatorum, quæ maternitas tanquam in dotem ſuæ deſponſationis ei aſſignabatur; nam quamvis ipſa conſtituebatur mater naturalis unius filii, tamen ſpiritualiter, multorum mater creabatur, proindéque quando Dei filius deſcendit de cœlo ad ſuam matrem naturalem, etiam tota Civitas prædeſtinatorum deſcendit ad ſuam matrem ſpiritualem. *Multitudo electorum cum Chriſto in utero Virginis prædeſtinata deſcendit.*

Ioan.1. — *Maria Virgo omnium Iuſtorum mater.*

76. Cant. 7. Canticorum 7. numero 2. de Beata Virgine dicitur: *Venter tuus ſicut acervus tritici.* Quomodo fructus ejus cum acervo tritici confertur; ipſa enim in ſuis puriſſimis viſceribus, unum ſolum granum tritici portabat; ut ipſemet de ſe teſtatur Joannis 12. *Niſi granum frumenti cadens in terram, &c.* Quomodo ergo eam Spiritus Sanctus acervum tritici appellat; cùm Virgo Sanctiſſima portaret in utero ſuo vivificum illud granum virtualiter etiam geſtabat omnes homines, qui ſpiritualiter ab illo grano naſcituri erant, & cum Virgo eſſet mater illius divini frumenti, etiam omnium electorum frumenta peperit. Divus Ambroſius ad citatum Canticorum locum ait: *Granum tritici, ſecundùm quod ſcriptum eſt: Amen dico vobis, niſi granum frumenti, &c. Sed quia de uno grano tritici acervus eſt factus: completum eſt illud propheticum, Valles, abundabunt frumento, quia granum illud mortuum plurimum fructum attulit.*

Ioan. 12. *Maria ex quod eſt mater Chriſti, mater eſt omnium ad ſalutem.* — D.Ambroſ. — Pſalm. 64.

77. Cantic. 4. Dicitur Canticorum 4. numero 13 *Emiſſiones tuæ paradiſus malorum punicorum.* Ibi fructus Marianus combinatur cum uno integro Paradiſo: maximè tamen ibi dubitant Interpretes, quomodo hoc poſſit ſtare? ſi diceretur, quod Sacratiſſima Virgo portabat in ſuis viſceribus vitæ arborem, id eſt, benedictum filium ſuum, hoc benè intelligebatur, at cùm aſſeritur ipſam portare integrum paradiſum arborum fructuum, ac florum, valde eſt difficilè. Præclarè Guillelmus Abbas apud Delrium ait: *Emiſſiones fructus ſunt ex Maria emiſſi, unicus enim fructus eſt, qui ab efficaci ſalute, Jeſus dictus eſt: ſed in uno illo fructu, multiplex eſt fructus, in uno Salvatore Jeſu plurimos Maria peperit ad ſalutem, pariendo vitam, multos peperit ad vitam: eo ipſo, quod mater eſt capitis, multorum membrorum mater eſt; mater Chriſti, mater eſt membrorum Chriſti, quia caput, & corpus unus eſt Chriſtus, & ab ominibus cultu debito, ut mater honoratur.* Deipara unum filium naturalem Jeſum peperit, quod eſt omnium vita, & cum ipſo peperit omnium vitam; nos membra ſumus Chriſti; ipſe enim eſt caput noſtrum; cùm ergo Virgo ſit mater noſtri capitis Chriſti, mater eſt etiam membrorum Chriſti, ex capite & membris unum corpus reſultat, inde merito ipſa ab omnibus mater appellatur, ab omnibùſque ut mater debito cultu honoratur, ſub cujus umbra, & patrocinio omnes vivimus, & cuſtoditi ſumus ab omni malo.

Guillel. *Deipara cùm ſit mater capitis, mater eſt membrorum.*

78. Iſai.4. Ait Iſai. 4. numero 2. *In die illa erit germen Domini in magnificentia, & gloria, & fructus terræ ſublimis, & exultatio his qui ſalvati fuerint de Iſraël.* Et poſt pauca ſubdit numero 6. *Et tabernaculum erit in umbraculum diei ab æſtu, & in ſecuritatem, & in abſconſionem, à turbine, ac pluvia.* Et cur Propheta poſtquam loquitur de illo fructu in magnificentia, ſtatim adjungit, quod tabernaculum erit in umbraculum diei ab æſtu; & quis nexus inter hæc? Adverte quod ſicut per germen intelligitur Chriſtus Dominus; ita per tabernaculum Virgo Mater. Richardus de Sancto Laurentio libro primo de laudibus Virginis, capite 7. *Etiam Chriſtus dicitur germen gloriæ in magnificentia. Diximus etiam Virginem Deiparam dici tabernaculum*, Et libro decimo ait: *Tabernaculum eſt uterus Virginalis, qui propriiſſimè dicitur tabernaculum, ſicut ipſamet teſtatur Eccleſiaſtic.* 24. *Qui creavit me, requievit in tabernaculo meo.* Optimus tamen nexus germinis, & tabernaculi in umbraculum, quia ex eo quod Chriſtus

Richard. à S.Laurent. *Maria Virgo eſt omnium protectio.* — Eccleſ.24.

ſalutis fructus prodiit ex puriſſima Virgine, ipſamet Virgo humani generis tabernaculum in umbraculum & protectionem facta. Et cùm Deipara dicitur tabernaculum in umbraculum non explicatur cujuſnàm ſit, ut intelligamus, quod
Anonym. ipſa non ſit unius ſingularis, ſed omnium univerſale umbraculum. Anonymus ait: *Ea ergo nobis tabernaculum, quo protegamur, de quo loquitur Iſaias, omnium hoc tabernaculum eſſe oſtendis cum nulli ſingulariter dicitur, eſſe futurum; eſt enim* MARIA *univerſalis interpellatoris, omnium Mater, gallina pullos congregans, turris David, omnes protegens.*

QUÆSTIO IX.

Quare laudes Sanctæ Civitatis non exeunt ab ipſa, ſed à Throno Dei?

79. *Difficultas quæſtionis.* Ait Text. *Et audivi vocem magnam de throno dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus.* Hic tabernaculum Dei, refertur ad ipſam ſanctam Civitatem deſcendentem de cœlo, & idem eſt hìc tabernaculum Dei cum hominibus, ac ipſa ſancta Civitas deſcendens; quæſtio ergo præſens eſt, cur hæc vox mirificè laudans ipſam cœleſtem civitatem, non exiit ab ipſa Civitate, ſed à throno Dei.

80. Rupert. Reſpondet Rupertus, & ait: *Verè magna, & delectabilis vox iſta, quam ſanctam Civitatem, & ſponſam ſuam ipſe, qui ſedet in throno, dignam commendat, atque demonſtrat; neque enim illa unquam commendavit ſeipſam, atque idcirco dignum eſt, ut vir ſuus Deus commendet illam*: Cum illa
Qui ſe non laudat, dignus ut à Deo laudetur. ſancta Civitas cœleſtis, eſſet valdè ſublimis, & excelſa parata à Deo, & ornata ut ſponſa viro ſuo, eſſetque Dei tabernaculum in quo ſimul Deus habitat cum hominibus, & ipſe Deus ſit cum eis per claram ſui viſionem, ac manifeſtationem, & ipſe ſit eorum Deus, perpetua amicitia per gratiæ confirmationem; cùm hæc ſancta Civitas ſit tam præclara, ac illuſtris, nunquam tamen ſeipſam laudat, ſed vox ipſam commendans exiit à throno Dei: *Audivi vocem magnam de throno dicentem*: Qui enim ſui præconia non manifeſtat, nec ſeipſum laudat dignus eſt ut à Deo laudetur, & in multis commendatur. *Idcirco dignum eſt ut vir ſuus Deus commendet illam.*

81. Civitas Sancta cum tantis virtutibus eſſet ornata, tantis donis locupletata, nec minimum verbum dixit in ſui laudem, è contra verò illa abominabilis, & turpis meretrix, cum qua fornicati ſunt Reges univerſæ terræ; ſe multum extollens de ſe magna prædicat dicens: *Sedeo Regina, vidua non ſum, & luctum non video.* Supra Apoc.
Apoc. 81. *Iniqui, & depravati ſemetipſos laudant & extollunt.* 18. num. 7. Quomodo hæc infamis, & turpis mulier de ſe tam magna prædicat? quia impia, & omni ſpurcitia abundans eſt? Iniquorum proprium eſt, ut ſeipſos commendent, & laudibus efferant.
Rupert. Rupert. citatus: *Meretrix illa corruptis & corruptionibus ſuis ſeipſam commendat; ſemetipſam, corde & ore proprio, apud illos in malis propriis commendat; nam in fronte ejus, nomen ſcriptum, Myſterium Babylon. Magna mater fornicationum, & abominationum terræ, item in corde ſuo dicit ſedebo Regina: Hæc autem, nempe Civitas ſancta, non ſeipſam commendat, ſed Deus ſuus, vir ſuus ſedens in throno, magna voce illam commendat.* Ex quo pereleganter dixit Divus Chryſoſtomus D.Chryſ.
homil. 5. de laudibus Pauli. *Grandis malum eſt, de ſeipſo aliquid grande dicere, eſque mirabile, extremaque omnino dementia, nulla imminente neceſſitate rerum, propriis velle laudibus decorari; non enim eſt hoc ſecundùm Deum loqui, indicium eſt iſtud inſaniæ.* In noſtris virtutum monumentis propriæ linguæ laudes fugiamus.

Quod maximè nos docuit ſummus omnium Magiſter JESUS; ipſe enim de ſe ait Joann. 5. 82. Ioan. 5.
num. 31. *Si ego teſtimonium perhibeo de me teſtimonium meum, non eſt verum.* Quomodo de ſe hoc teſtatur ſuprema veritas, quæ nec falli nec fallere poteſt, in cujus ore non eſt inventus dolus, nec mendacium. Quomodo ergo de ſe ait, quod ſi ipſe teſtimonium de ſe dat, quod non ſit D. Thom.
verum; Unde bene ait Divus Thomas: *Admirationis præbet materiam, quod dicitur, nam ſicut Dominus de ſe infrà ait, cap. 14. num. 6. Ego ſum veritas; quomodo ergo teſtimonium ejus non eſt verum, ſi veritas eſt? vel cui creditur, ſi veritati non creditur?* Reſpondeo ut dixi tomo 3 in Evang. cap. 2. quæſt. 10. num. 81. cum Divo Chryſoſtomo homil. 39. D.Chryſ. Euthym. Theoph.
Euthymio, Theophylacto, Divo Thoma & aliis, quod Chriſtus Dominus loquitur in præſenti de ſuo teſtimonio, non prout erat in re ipſa; quia ut ſic erat veriſſimum, & omni fide dignum; ſed agit hic juxta vulgarem hominum opinionem, *Teſtimonium in propriis opinione vulgi periclitatur.*
quia quamvis quis de ſe veriſſimè dicat, tamen apud homines fide caret, & laudes in ore proprio malè audiunt propter ſuſpicionem de nimio ſui amore, unde ait Divus Cyrillus Alexandrin. D.Cyrill.
lib. 2. in Joann. cap. 147. *Aliquid hominum conſuetudini conceſſit, qua minus ea probantur, quæ de ſeipſo à quopiam dicuntur.*

Ait Chriſtus Dominus Matth. 6. num. 2. *Cùm facis eleemoſynam, noli tuba canere ante te, ſicut hypocritæ faciunt in Synagogis & in vicis, ut honorificentur ab hominibus: te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua quid facit dextera tua.* Hoc tibi mandatur in virtutum operibus exterioribus quod rectum, ac dexterum opus, nullo ſiniſtro vitio deturpetur, ut valorem ſuum deperdat. Sed quo ſtudio, ac affectu efficies omnia opera tua bona, & ſancta, ab omni ſiniſtro malo, ac vitio aliena? Ipſe Divinus Magiſter docet *Noli tuba canere ante te*: Id eſt ipſum opus bonum quod facis noli labiis tuis, lingua tua publicare, ac laudibus extollere, ipſùmque per totum mundum tanquam tuba ſonare, ſed tacens fac opus, & ſi feceris bonum omninò illud dexterum, ac laudabile erit; ſuo acumine ut ſolet, ait Divus Chryſologus ſerm. 27. *Ergo ut opus eſt dexteræ quod facit tacitus dator, quod facit dator garrulus hypocryſis eſt ſiniſtræ.* Opus quod canit lingua, maximè vileſcit, & ſuum valorem deperdit ac dignum vituperio redditur.
83. Matth. 6. *Dum quis tuba canit ſuum opus illud deperdit.* D.Chryſoſt.

Quæstio X.

Quare dicitur, quod Deus abſterget juſtorum lachrymas non in hac vita, ſed in æterna Patria?

84. *Christus ſuos ſicut mater chariſſima conſolatur.* IN præſenti de juſtis in æterna patria, ait Textus, *Et abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum.* Similitudo abſtergendi lachrymas deducta eſt à matribus, quæ tenero affectu ſe habent erga ſua dilectiſſima pignora, dum ea blandè demulcent, multiſque oſculis eorum lachrymas, vel manibus propriis, vel linteo abſtergunt; ut ergo nobis innuatur eximia Chriſti charitas, ac indulgentia erga ſuos, ex materno affectu depromitur ſimilitudo. Rupertus Abbas ait: *Magnificentius exprimi non potuit magnitudo conſolationis, quæ in iſto ſæculo flentibus, illic repoſita eſt Sanctis: Hujuſmodi namque dictio à ſimilitudine tracta eſt matris, quæ parvulis ſuis fletum non ſuſtinet, oculos ejus, & faciem manu tergit, mulcet oſculis, pro intimando nobis tanto affectu ſuo, idem Deus in Propheta inter cætera dicit. Pueri eorum in humeris portabuntur, & ſuper genua conſolabuntur, ſtatimque ad ipſos parvulos apoſtrophen facit, & dicit eis idem gratiæ Spiritus: quemadmodum mater conſolatur filios ſuos; ita & ego conſolabor vos, & in Jeruſalem conſolabimini.* Iſai. 66. num. 13. (Rupert.; Iſai. 56.)

85. *Bona temporalia involvunt lachrymas; non ſic cœleſtia.* Secundò; non ſolùm ait Sacer Textus, quod Deus abſterget lachrymam, ſed addit, *Omnem*, & inſuper appoſuit: *Et mors ultra non erit, neque luctus.* Nonne lachryma & luctus ad idem pertinent? Minimè, luctus à malo hujus temporis gignitur, & ideò ablato malo, aufertur & luctus; At lacrhymæ etiam à gaudiis, ac bonis temporalibus parturiuntur, & ideò omni malo ſublato, & magno bono præſenti poſſunt lachrymæ manere, quæ ſunt triſtitiæ ſigna, ſed hoc in bonis temporalibus; quæ quamvis multa ſint, ſemper ex aliqua parte, important moleſtiam & triſtitiam: Non ſic verò in cœleſtibus, in quibus nullum eſt ſignum triſtitiæ, nec illius veſtigium, ſed omnia ſummo gaudio replentur, & ideò dicit, quod abſterget omnem lachrymam ex omni nempe parte, ac motivo. Divus Ambroſius ibi: *Cùm ſuperius dicat, quod abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis Sanctorum, quid neceſſe fuit in hac re luctum ponere? Sed inter effuſionem lachrymarum & luctum aliqua diſtantia eſt? nam triſtitia ſæpè lachrymas educit ſæpè & gaudium, ſæpè & lætitiam.* (Ambroſ.)

86. *Indulgentia divina ſiccantur lachrymæ in Patria.* Tertiò: Tertullianus libro 6 de Reſurrectione carnis, pro *abſterget*, legit: *Delebit Deus omnem lachrymam.* Divina bonitas non ſolùm abſterget lachrymas, ſed etiam delebit: Sed cur Tertullianus pro *abſterget*, ponit *delebit*? Quod abſtergitur non omninò deletur, ſed aliquod ſui veſtigium relinquitur; *delebit* ergo dixit, ut innueret quod ſolius divinæ indulgentiæ erat omninò exſiccare imbrem lachrymarum ab oculis juſtorum. Sic ait Tertullianus. *Delebit omnem lachrymam ab oculis eorum, utique ex eiſdem oculis qui retrò fleverant, quique adhuc flere potuiſſent, ſi non omnem lachrymæ imbrem indulgentia divina ſiccaret.* Et confirmatur ex verſione Syriaca, quæ habet: *Et evaneſcet omnis lachryma.* Quod autem evaneſcit, ita diſparet, ac ſi nunquam fuiſſet; ita ſunt triſtitiæ lachrymæ apud beatos ut omninò evaneſcant, ac ſi non fuiſſent, ad quod pertinet Abbas Cellenſ. libro de panibus, capite 7. dicens: *Nomen mortis, nomen langoris, nomen paupertatis, non nominatur apud vos cives cœli; domeſtici Dei.* (Tertull.; Syriacus.; Abbas Cellẽſ.)

87. Quartò: Expende quod dicitur in Textu: *Abſterget Deus omnem lachrymam.* Non creatura aliqua delegatur, non Angelus, ſed Deus ipſe, officium lachrymas abſtergendi ſibi reſervat: Alia aliis committit. *Angelis ſuis mandavit de te, ut cuſtodiant te in omnibus viis tuis, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum.* Pſalmo 90. Similiter ubi mendicus moritur, factum eſt, ut portaretur ab Angelis in Abrahæ ſinum. Lucæ 16. At modo nulli creaturarum nec Angelo credit, quod lachrymas abſtergant, id munus ita proprium eſt divinæ manus; ut dicat Divus Bernardus in Declamationibus: *Felices lachrymæ, quas benigna manus conditoris abſterget.* Merito clamat Iſai. 52. numero 2. Ut captivi populi lachrymæ, ac luctus conſolentur. *Excutere de pulvere, conſurge, ſede Jeruſalem, ſolve vincula colli tui, captiva filia Sion:* Sed quis poterit à captivis luctum, ac lachrymas tollere? An forſitan tyrannus melior factus concedens facultatem redeundi in patriam? An permiſſi dies feſti, & convivia inter amicos celebrata? Unica, & certior cauſa eſt quæ poſſit lachrymas abſtergere, ac captivorum luctum eliminare, quam Propheta Dei nomine aſſignat dicens: *Propter hoc ſciet populus meus nomen meum in die illa; quia ego ipſe, qui loquebar ecce adſum;* Non tyrannorum favor, nec patria dives, nec omnia mundialia bona, valent miſerorum lachymas temperare, niſi una tantum Dei manus, ejúſque divina præſentia. Rupertus libro ſexto in Geneſim, capite 18. *O longa ſuſpiria populi, Sanctorum quomodo in gaudium ſublevatus, & in riſum eſt delatus? Quomodo abſterſa eſt omnis lachryma ab oculis ejus? teſtatur Iſaias cùm dicit: Propter hoc ſciet populus meus nomen meum in die illa, quia ego ipſe qui loquebar, ecce adſum.* Una Dei manus ſola eſt, quæ nos valeat conſolari & lachrymas ſiccare. (Pſalm. 90.; Luc. 16.; Iſai. 52.; *Sola una Dei manus valet miſeros conſolari, & lachrymas ſiccare.*; Rupert.)

88. *Lachrymis purificatur viſus ad Dei cognitionem.* Quintò: ait Textus. *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis?* Et ſtatim ſubdit: *Et abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum.* Ubi ſermo eſt, de juſtis dum aſſumuntur ad Dei tabernaculum ac æternam beatitudinem, cùm dicitur: *Abſterget Deus omnem lachrymam.* Commemorantur, ac ſupponuntur lachrymæ in oculis eorum, cur non potius ſupponuntur, ac commemorantur aliæ virtutes, paupertas, obedientia, humilitas, caſtitas, ſed tantùm lachrymæ? Cœleſtis beatitudo in viſione conſiſtit, ut ergo illic ſit oficium viſionis, ſic & hic ploratus inter omnia lachrymis maximè purificatur, ac acuitur intellectualis viſus, ad Deum videndum ac contemplandum. Poſt Petri lapſum, ait Textus. *Converſus Dominus reſpexit Petrum.* Lucæ 22. numero 63. Dominus reſpexit Petrum, & tamen non ſcribitur, quod Petrus reſpexit Dominum, ut debita urbanitas exigere videbatur; Dominus à Petro non poſtulat ſigna gratitudinis, ſed fletum, ut ipſum videre poſſit; erant oculi Petri obtenebrati peccato, & ideò largo aquarum imbre erant præparandi, ac mundandi ad Domini intuitionem, & ideò poſt fletum oculorum inter primos gaudia reſurrectionis (Luc. 22.)

D. Chryſ. nis promeretur, ipſe Divus Chryſologus ſermone 107. ait: *Solet Petrus flere, cùm in eum Chriſtus intendit. Nec quiſquam in Apoſtolis imbrem irrigui luctus accuſet: jucundæ ſunt lachrymæ, quæ gaudia immortalitatis emerunt.* Dum largiter mittit imbrem lachrymarum ad gaudia æternæ immortalitatis, in reſurrectione devenit.

89. *Dum vivimus nunquam à lachrymis ceſſandum.* Sextò: *Abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum.* Valdè ſerò Deus lugentes ſolatur homines; & cur non in hujuſce vitæ ſcena, lachrymas hominum Deus cohibet? Divina prudentia hoc factum eſt, ne homines malè ceſſantes à fletu in magnum inciderent periculum, ſi dum viverent, non lugerent boni viri.

D. Paſchaſ. Divus Paſchaſius libro 2. in Threnos, ait: *Flebant nolentes luctus ſui finem ſibi imponere, quò uſque judex veniret qui abſtergeret omnem lachrymam.* Quamdiu ſumus in hoc ſæculo nunquam à lachrymis temperandum, quæ ſunt tutamen rectè ac benè vivendi.

Eccl. 3. D. Hieron. Ait Eccleſiaſtes 3. numero 4. *Tempus flendi, & tempus ridendi.* Si verò à Divo Hieronymo petas, quænam ſit hujus loci interpretatio? Sciè reſpondet Sanctus Doctor. *Nunc tempus flendi eſt, & in futuro ridendi.* Et valdè cautè ſapiens præponit rationes flendi rationibus ridendi, ut inde agnoſcas, quid tibi, dum vivas, agendum; nempe flendum, poſtea in futuro rideas.

90. Thren. 2. Jerem. 9. Ait Jeremias Thren. 2. numero 18. *Deduc lachrymas, per diem, ac noctem.* Et idem Vates ſui ſimilis ad cap. 9. *Plorabo die, ac nocte.* Diem, ac noctem reponit Vates pro tota vita gentis humanæ: neque enim à lachrymis temperandum, dum vitam vivunt homines.

D. Paſchaſ. Divus Paſchaſius libro ſecundo in Thren. *Plorandum die, ac nocte, ut nemo dum vivit, ſibi parcat, & turgeat quaſi jam ſecuritate accepta*, Ad hujus rei guſtum ait David, Pſalmo 6. numero 7. *Lachrymis meis*

Pſalm. 6. *ſtratum meum rigabo.* Et Pſalmo 101. numero 10.

Pſal. 101. *Et potum meum cum fletu miſcebam.* Ita innuens quòd nec in lectulo, nec in menſa à lachrymis ſit ceſſandum: & hoc largiter & in multa copia.

Jerem. 9. Unde ait Jeremias cap. 9. numero 1. *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum?* Non petit imbrem lachrymarum, ſed fontem, inter utrumque hoc eſt diſcrimen.

Semper in omni occaſione flendū. Imber frequenter, & multoties ceſſat, ſed fons perenniter currit; & non ſolùm fontem petit, ſed etiam multitudinem aquarum in capite, ut per totum corpoſculum inundet, ut ait Chryſoſtomus homil. 12. ad Coloſſenſ.

D. Chryſ. *Tanquam non ſufficiente ad hoc naturali fonte.* Inde poſtulat multitudinem aquarum.

Apoc. 21. n. 5. Et dixit, qui ſedebat in throno: Ecce nova facio omnia: & dixit mihi: Scribe, quia hæc verba fideliſſima ſunt, & vera.

Num. 6. Et dixit mihi factum, eſt, ego ſum Alpha & Omega: initium & finis, ego ſitienti dabo de fonte aquæ vitæ gratis.

VERSIONES.

Arabic. n. 5.	Ecce renovo res omnes: Scribe; nam ſermo iſte fidus, ac verax Dei eſt.
Æthiopicus.	Ecce faciam omnia nova, &c. Sermo, qui in veritate eſt fit: Scribe propterea, quod illa verba fidelia ſunt, & vera Dei ſunt.
Codex. Veron.	Ecce, Ecce nova, &c.
Aretas.	Sermones iſti Dei fideles, & veri.
Arabic. n. 6.	Iam actum eſt, ego Aleph & Ye, primus, & ultimus.
Aretas.	Factus ſum.
Syrus.	Ego ei qui ſitit dabo ex fonte aquarum vivarum.
Æthiopicus.	Dabo ut bibat gratis.
D. Augſt.	Ego ſitientibus dabo.

EXPOSITIO IV.

ET *qui ſedebat in throno*: Nemque Deus ipſe, qui regnat in ſanctis ſuis. *Ecce nova facio omnia*: Ut notat Anſbertus: conſequenter loquitur ad ea quæ immediatè dicta ſunt: Abſterget Deus omnem lachrymam, & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor; ſubjungit: *Nova facio omnia*: Nam ſicut cœlum, terra, & Elementa abjecta antiqua vetuſtate, in ſua perfectione innovantur; ſic & beatorum corpora, libera à ſervitute antiquæ corruptionis, innovata cœleſtibus donis gloriæ, ut ait Paulus 2. Corinthiorum 5. numero 17. *Si qua ergo in Chriſto nova creatura, vetera tranſierunt; Ecce facta ſunt omnia nova.* Richard. à Sancto Victore hæc verba: *Ecce facio omnia nova*: transfert ad Deiparam; *Quia per eam innovatum eſt genus humanum, quod per Evam inveteraverat: quod ſcilicet, novum factum illud eſt in ea.* Myſterium ſcilicet Incarnationis abſconditum, à ſæculis: unde ait Divus Anſelmus libro de Oratione: *Per te, ô Virgo Deipara! Elementa renovantur, homines ſalvantur, Angeli redintegrantur.* 91.

Anſbert.

Corpora beatorum reſurrectione innovantur

2. Cor. 5.

Per Deiparam omnia innovantur

Richard.

Anſelmus.

Et dixit mihi: Scribe. His verbis excitat nos ad dictorum fidem, ac credulitatem, ac ad eruditionem cæterorum: *Quia hæc verba fideliſſima ſunt, & vera.* Quæ nempe tractant, de innovatione ac reſurrectione, in quibus proponitur præmium ad fortiter ſuſtinendos labores, ac luctamen: Et ideò dixit, fideliſſima, in ſuperlativo, ut notat Anſbertus, & ait: *Eo in cordis memoria arctius debent imprimi, quæ loquuntur, quo nullis verborum Dei comparantur, ſed cuncta præcellere videntur, & revera dignum erat, ut verba fideliſſima vocarentur, quæ de tota fidei ſumma, de tota ſpei fiducia loquerentur.* Meritò tamen dubitat Albertus Magnus cur 92.

Multa fidelitas in proponendis præmiis.

Anſbert.

Albertus.

cur ſicut hæc verba dicuntur fideliſſima, non dicuntur etiam veriſſima, ſed tantùm vera. Reſpondet ipſe: *Fideliſſima dici per comparationem ad nos, reſpectu quorum poteſt fieri comparatio, ſed vera refertur ad Deum in quem non cadit comparatio.*

93. *Qui rem incipit perficiat.* *Et dixit mihi, Factum eſt*: Id eſt, jam conſummata ſunt omnia, quæ de filio hominis erant, quæ ad ſtatum Eccleſiæ pertinebant, & quæ ad hominum mortalem vitam illiuſque tempus ſpectabant; addens: *Ego ſum Alpha & Omega, initium & finis.* Et ſtatim ſubjungit: *Ego ſum Alpha & Omega, initium & finis*: Ut exprimeret, quòd ſicut ab initio omnia per eum habuerunt originem, ac principium; ita etiam omnia jam innovata per eum habitura ſunt conſummationem. Richard. Richardus. *Ego ſum initium, & finis, quaſi diceret ſicut omnia per me habent originem, ita per me habent conſummationem; Ego exiſtentia creavi, ego inveterata, ut æternaliter ſubſiſtant, renovavi; ego refeci; feci in principio, refeci in fine.* De hoc multa dixi cap. 1. verſ. 8.

94. *Deus non dat gloriam niſi per merita.* *Ego ſitienti dabo de fonte aquæ vivæ gratis.* Innuerat Dominus immediatè anteà omnia hominum à ſe eſſe innovanda, & conſummanda in gloria. Nunc ſubdit: *Ego ſitienti dabo, &c.* Ac ſi dicat: modò non mihi imponatis, quaſi nolenti, ſi non dedero omnibus gloriam meam, quæ vobis manifeſtavi me facturum: Ego enim dare paratus ſum; ſed nolo dare illam nauſeanti, ſed illam vehementer deſideranti, ac ſitienti, ardenter concupiſcenti, ac ad cœleſtia anhelanti. *De fonte aquæ vivæ.* Aqua viva eſt gratia, ut dicam infrà quæſt. 12 *De fonte.* Sub nomine fontis intelligitur Deus, qui eſt fons, & origo gratiæ, gloriæ, ac omnium donorum cœleſtium, juxta illud Iſai. 12. Abbas Abſalon. Iſai. 12. num. 13. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris.* Unde Abbas Abſalon ſerm. 5. de Adventu. Fontem illum paradiſi irrigantem univerſam ſuperficiem terræ, intelligit Chriſtum Dominum cujus pretioſo ſanguine univerſa terra eſt irrigata, ac fœcundata; & dicitur: *Gratis.* Quia licèt beatitudo formaliter detur per merita; tamen radicaliter datur *gratis*, ob primam gratiam quæ gratia datur, & quia omnis labor hujus vitæ exiguus, ac momentaneus eſt, per reſpectum ad futuram gloriam, ut ait Apoſtolus Roman. 8. num. 18. ut latè hic ponderant Aretas & Ricard.

Quæstio XI.

Quare ea, quæ hîc Joanni revelantur, non ſolùm ei dicuntur; ſed etiam mandantur ſcribi?

95. *Scripta proficiunt præſentibus & abſentibus.* Deus Omnipotens ſedens in throno dixit: *Ecce nova facio omnia*, & ſtatim Joanni ait: *Scribe*: Quia hæc verba mea fideliſſima ſunt, & vera: Si hæc ſolùm voce dicerentur, æqualis eſſent auctoritatis, ac ſi ſcriberentur: Cur ergo tam apertè ordinatur ut litteris mandentur? ea, quæ Sanctis inviſibiliter, & ſpiritualiter oſtenduntur, alii non poſſunt cognoſcere niſi ſcribantur: Ecce cur Deus voluit ea ſcriptis redigi, ut omnium tam præſentium, quàm Richard. futurorum ſint ad utilitatem Richardus Victorinus dixit. *Scribe, ac ſi diceret; quod tibi oſtenſum eſt, ſcriptis commenda, ad utilitatem aliorum, ut qui viderint, & legant, & legentes ad meliora proficiant.*

Ait Job. 19. num. 25. *Quis mihi tribuat, ut ſcribantur ſermones mei? Quis mihi det, ut exarentur in libro ſtylo ferreo, vel ſaltem ſculpantur in ſilice?* 96. Job. 19. *Job ſcripta exoptat ad omnium utilitatem.* Job cum amicis multa pertractavit de ſua probitate, innocentia, ac multis aliis myſteriis, & tamen non quieſcit, quòd hæc verba tantùm dicantur, ſed inde vehementer exoptat, ut ſcribantur indelebiliter; non ſat erat illa dicere; ad quid neceſſe eſt, ut ſcribantur; verba Job magna & alta myſteria continebant de Redemptore, de carnis reſurrectione, ac gloria Beatorum; & hæc cùm tam magna eſſent, omni affectu anhelabat, ut in perpetuum in ſcriptis reponerentur, ut non ſolùm præſentibus, ſed etiam abſentibus, & futuris prodeſſent, & ut etiam omnes ſimiliter ad patientiam ejus exhortarentur. Gloſſa. Gloſſa Ordinaria ait: *Dura, quæ ſuſtinet, non vult per ſilentium tegi, ſed exemplo ad notitiam pertrahi, ut alii ad patientiam valeant ædificari.*

97. Pſalm. 44. Ait Regius Vates Pſalm. 44. num. 1. *Eructavit cor meum verbum bonum: dico ego opera mea regi: Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis.* Ait Propheta, ſe magnum, præclarum, & altum verbum dixiſſe; & ſtatim ſubdit, quòd lingua ſua, fiat calamus ſcriptoris D. Cyprianus Teſtim. cap. 29. *Scriptoris acutè ſcribentis*: & ait Textus, *Velociter* Neb. legit: *Feſtinanter, promptè* Si verbum erat bonum, præclarum, ac elegantiſſimum, & magna energia prolatum; ad quid tanta diligentia, ac dexteritate ingenii ſcriptis mandatur? Propheta magno charitatis affectu ad omnes illuminandos, ac in magnis inſtruendos ferebatur, & ſi quod dixerat, utile erat præſentibus, ne à tanto bono defraudarentur abſentes, ſcriptis ad perpetuitatem datur, ut omnes tam altis myſteriis divites redderentur, Divus Auguſtinus ad citatum Pſalmum ait: *Lingua mea calamus ſcribæ; quia quod lingua dicitur, ſonat, & tranſit, quod ſcribitur manet: Cùm ergo dicat Deus verbum, & verbum, quod dicitur, non ſonet, & tranſeat; ſed ut dicatur, & maneat; ſcriptis hoc maluit Deus comparare, quàm ſonis.* Cùm autem ea, quæ dicebantur, ob myſteriorum altitudinem, vellet Deus ut non tranſirent, ſed permanerent, inde voluit ut non tantùm verborum ſono, ſed ſcriptis, darentur. Vide quæ dixi tomo 1. in Apocal. cap. 2. num. 392. & cap. 4. quæſt. 36. num. 325.

D. Cyprian. Neb. *Quòd dicitur tranſit, quod ſcribitur ad omnium utilitatem perſeverat.* D. Auguſt.

Quæstio XII.

Quare non omnibus indifferenter, ſed tantùm ſcientibus promittitur fons aquæ vitæ æternæ?

98. Iſai. 12. Ait Textus, *Sitienti dabo de fonte aquæ vivæ gratis.* Fons aquæ in Scriptura ſignificat gratiam. Iſai. 12. num. 13. *Aqua, quam ego dabo fiet ei fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Significat etiam fons aquæ vitæ, ipſam cœleſtem beatitudinem. Pſalm. 41. num. 3. *Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum.* Et quamvis aliqui dicant Pſalm. 41.

quod

Quid ſit fons aquæ vivæ? quod in præſenti de fonte aquæ vivæ, ſermo ſit de gratia; Tamen verior & germanior eſt ſenſus quod hic denotatur gloria; nam de ipſa eſt in præſenti, ac toto hoc capite ſermo.

99. Et ait primo: *Sitienti dabo de fonte aquæ vitæ.* Cur non dixit, eſurienti dabo panem vitæ, cur
Pſal.41. magis dicit ſitienti? Regius Vates ſitiendi, & non eſuriendi verbo uſus eſt Pſalmo 41. numero
Pſalm.62. D.Chryſ. 3. *Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum.* Et Pſalmo 62. numero 2. *Sitivit anima mea* Cur non dixit eſurivit? Divus Chryſoſtomus ad verba Pſalmi 41. ſic reſpondet: *Non dixit amavit anima mea Deum vivum, neque amat anima mea Deum vivum, ſed ut oſtenderet affectionem; amorem ſitim vocavit: utrumque nobis ſignificans & ardorem amoris,* *Ardentiſſimè Deus amandus, ac quærendus eſt.* *& ejuſdem perpetuitatem: qui ſitiunt non hoc uno die patiuntur, duobus & tribus, ſed per totam vitam.* Ita Sancti pro omnibus diebus vitæ perſeverant in Dei amore; & ideò potiùs dixit, ſitivit, quàm eſurivit; quia homo frequentius ſitit, quàm eſurit, & frequentiſſimè pro quolibet die, & momento Dei amor ſit in nobis. Aliter reſpon-
Agellius. det Agellius ad verba Pſalmi 62 *Sitire non eſurire dixit, ut ardentiſſimum erga Deum ſtudium declararet, ardentius eſt enim potus, quàm cibi deſiderium, & magis torquet.* Meus Jesus cùm pende-
Ioan.19. ret in cruce dixit: *Sitio*, Joannis 19. numero 29.
Actor. 10. At Petrus poſt orationem, *Cùm eſuriret, voluit*
D.Chryſoſt. *guſtare.* Actorum 10 numero 9. Divus Chryſoſto-
D.Ambroſ. mus ibi, & Divus Ambroſius ſermone 10. ſitim Chriſti, & famem Petri de ſalute animarum exponunt, ut ad citatum locum Joannis dixi: ſed
Officia charitatis dividuntur. cur Chriſtus ſitit, & Petrus eſurit? cur in utroque ſitis, vel fames, ſed in Redemptore eſt ſitis, in Apoſtolo fames? Quia veluti officia charitatis dividuntur quodammo inter Chriſtum, & Petrum: vehemens deſiderium Chriſti de noſtra ſalute, excedit omnem hominum affectum, & nullus cum eo valet conferri, & cum fortior ſit appetitus ſitis, quàm famis, ideò dicitur, quod Chriſtus ſitit; & Petrus eſurit.

100. Secundò: *Sitienti dabo de fonte aquæ vitæ.* Tam
Iſai 55. pretioſum donum, ut cœleſtia chariſmata, quo
Deus dona ſua gratuitò confert. pretio, vel argento comparabitur? nullo alio niſi noſtro deſiderio. Ait: *Sitienti ego dabo de fonte aquæ vitæ, & hoc gratis.* Non pretium quærit, ſed deſiderium, ut habes apud Iſaiam 55. numero 1. *Omnes ſitientes venite ad aquas, & qui non habetis argentum, emite abſque ulla commutatione.* Deſiderium ſitientis eſt ei pro pretio, ac
D.Gregor. cummutatione. Divus Gregorius oratione duodecima ait: *Hoc bonum ſolo voluntatis pretio emendum tibi proponitur, appetitionem ipſam Deus ingentis pretii loco habet.* Miſeri Iſraëlitæ quondam de ſuis puteis, aquam, ac domeſtica de
Thren. 5. ſuis ſilvis ligna pretio comparabant, Thren. 5. numero 4. Sic inquiunt: *Aquam noſtram pecunia bibimus, ligna noſtra pretio comparavimus.* At nos divina dona, in quæ nullum jus habemus
Deſiderium pro pretio eſt Chriſto. ex nobis non pretio, ſed deſiderio, ac affectu conſequimur: & ita ait Chriſtus in præſenti:
D.Chryſ. *Ego ſitienti dabo de fonte aquæ vitæ*; ſolam ſitim, & non aliud pretium requirit. Divus Chryſoſtomus homilia 50. in Joannem, ait: *Nemini vim facio, neminem traho: Sed ſi quis libens, & promptus contendit, ſi quis ardet deſiderio, hunc ego adduco.*

101. Tertiò & genuinè ad literam, ut jam dixi in Expoſitione, ait Dominus: *Ego ſitienti dabo de fonte aquæ vitæ*, ac ſi dicat, quod dabit non cuicumque, ſed vehementer ſitienti; ipſe paratus eſt omnibus dare; non tamen vult dare faſtidienti, ac contemnenti, ſed ſitienti, ac vehementer quærenti, ac ex ipſa ſiti, ut par eſt, operanti. Unde perbelle dixit Divus Bernardus ſermone 21. D. Bernard.
Canticorum. *Quam pauci poſt te, Domine Jeſu, ire volunt, cùm tamen ad te pervenire, nemo poſſit qui nolit, hoc ſcientibus cunctis, quia delectationes in dextera tua uſque in finẽ. Et propterea volunt omnes te frui, at non ita & imitari; conregnare cupiunt, ſed non compati, ex his erat ille, qui dicebat; morietur anima mea morte juſtorum, & fient noviſſima mea horum ſimilia. Optabat ſibi extrema juſtorum, ſed non ita principia: non curant quærere, quem tantum deſiderant invenire cupientes conſequi, ſed non ſequi.* *Multi volunt beatitudinem, ſed non operantur ad illam.* Hæc ſunt iniquorum hominum deſideria, quibus ſic divina expetunt, ut nullam illis acquirendis diligentiam adhibeant; & cùm multa deſideria torpeant, habent fiduciam: quod Jordanis influat in os ſuum; & manibus in ſinu compoſitis, volunt, ut eſca ipſa ad os perveniat: Hi nunquam ad beatitudinem devenient, ſed perpetuò ab ea exulabunt.

At juſti ſic ſitiunt beatitudinem, & avidiſſimo 102.
appetitu deſiderant, ut pro ea obtinenda, omne opus diligentiſſimè impendant. De publicano illo Luc. 19.
Zachæo ſcribit Divus Lucas 19. numero 3. *Et quærebat videre Jeſum, quis eſſet, & non poterat, quia ſtatura puſillus erat. Et præcurrens aſcendit in arborem ſycomorum, ut videret eum, quia inde erat tranſiturus.* Compone modo deſiderium iſtius, cum deſiderio Herodis: *Qui erat cupiens ex multo tempore videre eum* Scilicet Jeſum, Lucæ 23. numero 8. & contentus eſt ſuo deſiderio cùm videret illum; & nihil aliud curabat Zachæus, ſic cupiebat videre, ut non ſibi temperaret quin præcucurrit; & aſcenderit in arborem ſycomorum, quæ ob ruborem fructus, mortificationem, ac martyrium ſignificat; ut docent Beda, & Haymo, ut ita frueretur optatis videndi Jeſum. *Iuſti deſiderant Chriſtũ & ut par eſt ad illum currunt.* Beda. Haymo. D. Laurent.
Unde meritò ait Divus Laurentius Novar. homilia de Pœnitentia. *Benè feſtinavit, optimè aſcendit, qui dum avidus cupit videre Salvatorem, ſalutem ipſam, quam ignoravit, invenit.* Herodes cupiebat videre, & ut reprobus ſuo deſiderio contentus eſt: At Zachæus, cùm ad juſtorum ſortem pertineret, non quieſcit in ſuo deſiderio, ſed ad illud explendum, magna & præclara opera adhibet, cucurrit amplectens omnem preſſuram, & laborem pro Chriſto: ideò in ſycomoro martyrium innuente aſcendit.

Dicebat Anima ſancta Canticorum 3. nume- 103.
ro 1. *In lectulo meo per noctes quæſivi, quem dili-* Cant. 3.
git anima mea, quæſivi illum, & non inveni Tunc ſurgit à lectulo, & magno affectu quærit eum per vicos & plateas, elapſa ex cuſtodum manibus. *Paululùm cùm pertranſiſſem eos, inveni, quem diligit anima mea, tenui eum, &c.* In lectulo non invenit, ſed in plateis: Dum ſui ſponſi præſentiam deſiderat, tantum illa caret; at cum ſuo deſiderio opera adhibet, ſurgens & diligenter quærens, contemnens nocturna pericula civitatis, ac cuſtodiam, tunc ejus optata præſentia fruitur, ipſùmque ſecum tenet, ac poſſidet. *Anima ſancta non ſolùm deſiderat, ſed quærit Chriſtum.* Gilibertus ſermon. 6. ait: *Per noctes, quæ languidus & remiſſus animus, culpabili quadam patientia non tam optat, quàm expectat futura bona. Qui verò ferventior eſt, ut lecti* Gillibert.

fertur

fertur deſiderio, repoſitam plenitudinem furtim, & ex parte deflorare tentat. Fervens deſiderium cœleſtium bonorum neſcit quieſcere; ſed omnibus modis repoſitam cœleſtem plenitudinem, intentat deflorare, ac ſibi comparare; At animus languidus non tam optat, quàm culpabili patientia expectat, ut bona cœleſtia ad eum deſcendant, & influant in os ejus.

Apoc. 21. n. 7. Qui vicerit, poſſidebit hæc, & ero illi Deus & ille erit mihi filius.

Num. 8. Timidis autem, & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in ſtagno ardenti igni, & ſulphure, quod eſt mors ſecunda.

VERSIONES.

Arabic. n. 7. Victor hæreditate poſſidebit.

Æthiopic. Poſſidebit hunc.

Pagnin. Hæreditate accipiet omnia.

Syrus. Ipſe erit filius meus.

D. Cyprian. Ergo ejus Deus ero.

Arabic. n. 8. At verò timidorum, & infidelium, & ſceleratorum, & impurorum, & homicidarum, & ſcortatorum, &c. ſors erit in ſtagno.

Syrus. Infidelibus, & peccatoribus, & pollutis, & ſcortatoribus, & incantatoribus, & cultoribus idolorum.

Primaſius. Dubiis autem, & infidelibus, & abominatis, pars erit in ſtagno ignis, quod ardet ſulphure.

EXPOSITIO V.

104. Lyran. QUI *vicerit*: Ut explicat Lyranus. Nempe Diabolum & carnem cum Antichriſto: Et rectè hæc ſubjunxit, nempe qui vicerit; Nam dixerat ſuperius, ſe gratis ſitienti aquam daturum, ne quis inde, & ſocors fiat, omnémque felicitatis curam deponat, ſciat tamen, quod hæc ſalutaris aqua non datur niſi certantibus, ac vincentibus, ac proinde ſitienti dabitur aqua vitæ; non tantùm deſideranti, ſed cum affectu quærenti. *Poſſidebit hæc*: Arabicus: *hæreditate poſſidebit*: non quomodocunque poſſidebit, ſed hæreditate; ut immediatè ſequentibus explicat: *Ille erit mihi filius*: Filius ut hæres paterna bona poſſidebit, nobis non explicat Divus Joannes. Richardus Victorinus ait: *Poſſidebit hæc, quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus ſe, quæ propter immenſitatem, nequeunt comprehendi, propter æternitatem æſtimari. O quam grandia ſunt iſta cœleſtium bonorum promiſſa, quæ exuperant omnem ſenſum.*

Arabicus. Richard. *Dei gloria incomprehenſibilis.*

105. *Et ero illi Deus.* Natura ſua Deus eſt omnium, nec poteſt non eſſe omnium Deus; tamen peculiariter, gratia, officio, atque voluntatis approbatione, ſolùm Deus eſt victorum, atque juſtorum. *Et ipſe erit mihi filius.* Sic cum illo me geram, eùmque tractabo, ut chariſſimum filium, non ſolùm me habebo erga illum, ut creator ad creaturam, ſed ut pater ad filium; quæ ſunt correlativa, omniaque ut filius poſſidebit, méque illi per gratiam communicabo; veluti ut pater filio ſe communicat per naturam. Unde exclamat Ansbertus. *O ineffabilis pietatis affectus! O inæſtimabilis ardor charitatis! Ait nunc qui vicerit, ero illi Deus, & ipſe erit mihi filius: quid ampliùs debuit, aut potuit promittere? ſeipſum promiſit in præmium dare poſſidendum, ſe patrem adoptionis exiſtere: atque hæreditatem cum illis dividere.*

106. *Timidis autem.* Superiori verſu explicatur via, quâ itur ad gloriam, & etiam bona, quæ ibi poſſidemus, & quod in ſortem Filiorum Dei tranſeamus: nunc verò explicat vitia, quæ nobis faciunt impedimenta, propoſita in pœna, in ſtagno ardenti. *Timidis*; id eſt ignavis, qui ſuis cupiditatibus, ac perſecutionibus cedunt: *Et incredulis.* Incredulos vocat, qui bona futura minimè credunt, qui vera fide carent: Sicut timiditas fortitudini opponitur; ſic & incredulitas adverſatur fidei: & ſicut timidus nihil benè agit, ſic incredulus; unde graves Auctores, ſub incredulis intelligunt malos Chriſtianos, qui confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant. *Execratis*: ſeu, ut legit Divus Auguſtinus, In *execrabilibus*. Sunt illi, ut rectè ait Richardus Victorinus, Qui ad ſe redire nolentes, à fidelium cœtu, & Eccleſia meritò per cenſuras expulſi ſunt. Recentiores verò per execratos, intelligunt malos Chriſtianos, qui turpia ac execrabilia crimina committunt.

Ut incredulus habetur & qui malè operatur. D. Auguſt. Richard.

107. *Homicidis*, Homicida propriè eſt ille, qui hominem operè interfecit, aliqui etiam extendunt ad illos, qui alium verbo interimunt: *Fornicatoribus*, qui carnis illecebris indulgent: *Veneficis*, qui Magicis incantationibus, ac maleficis vacant, de quo infrà quæſtione 14. *Idololatris*, qui nempe idola, & vana eorum ſimulchra colunt; ſed jam ſupra dixerat, Incredulos, ſub quibus idololatræ comprehenduntur. Reſpondet Ansbertus, quod per Idololatras cupidos, & avaros intelligit, qui mundi divitias, pro Deo videntur amare, quod ad avaritiam pertinet; de qua ait Paulus ad Coloſſ. 3. num. *Et avaritia, quæ eſt idolorum ſervitus.* Ad quæ verba, ait Petrus Lombardus: *Avaritia tam fugienda, ſicut idololatria, cui ſimile, & par vitium eſt, quia rebus etiam pro Deo ſervit, ſub rerum etiam nomine duo peſſima & impia vitia prohibet Idololatriam & avaritiam.* Addit Text. *Mendacibus.* Beda reſtringit ad mendacium, quo contra religionem peccatur, dum quis ſe fingit bonum, cùm ſit malus. Alcazar ad peccatores, qui in Scriptura dicuntur mendaces: Mendaces ergo ſunt

Ansbert. *Avaritia genus idololatria.* Coloſſ. 3. Lombard. Beda. Alcazar.

ſunt, qui decipiunt verbo & opere faciunt falſa,
ac mendacia cum injuria Dei, vel proximi, vel
utriuſque.

108. *Pars illorum*: id eſt ſors, & quaſi hæreditas; at
verò, cur ait, malos partim habitaturos in ſtagno
ardenti, non autem omnes arſuros in eo; Richard.
Richard. Victor. *Dixit partem, ut deſignaret alios plus, alios
minus paſſuros.*

Quæstio XIII.

Quare inter octo genera peccatorum, quæ hîc apponuntur à noſtro Evangeliſta, timidi habeant primum locum, & quinam ſint iſti timidi?

109. Octo genera peccatorum hîc ponuntur ab
Evangeliſta, ut denotetur, eos qui ab
octo beatitudinibus alieni ſunt, infœliciſſimos
futuros, utpote qui in ſtagno ardenti igne crucia-
D. Thom. buntur in æternum. Divus Thomas ait: *In hoc
loco octo differentiæ perverſorum hominum numeran-
tur, ut per hujuſmodi numerum à juſtis, qui ab octo
beatitudinibus dicebantur, ipſi prorſus alieni oſten-
dantur.*

110. Tota quæſtio eſt, quare timiditas omnem ini-
quorum turbam præcedit, primòque loco poni-
tur, inquirit quæſtio: quinam ſint iſti timidi,
maximè inquirendum eſt. Et primò, Timidi in
Græcus. radice Græca idem eſt, ac ignavi, & ſocordes, &
Timidi, qui primò illi dicuntur timidi, qui in perſecutionibus
arduum pro deficiunt rabiem Tyrannorum, eorùmque crucia-
gloria non tus formidantes. Secundò: Timidi hîc dicuntur,
aggrediun- qui labori, ac difficultati, quam ſecum affert vir-
tur. tus miſerè ſuccumbunt, & ignominiosè virtuti
terga dant tentationibus Satanæ, ac concupiſcen-
tiis carnis minimè reſiſtentis Rupertus in præſen-
Rupert. ti *Rectè tamen timidi dicuntur, qui nihil forte propter
ſpem vitæ, nihil arduum propter præmiorum fiduciam
aggrediuntur.*

111. Tertiò: Rectè notat Tertullianus adverſus
Tertul. Gnoſticos cap. 12. Ante omnes reprobos, timidis
pars in ſtagno ardenti. Sed cur timiditas tantùm
flagitium habetur, ut ante omnes damnatos ap-
Iudex timo- ponatur; Non ſermo eſt de quocumque timido,
re condem- ſed de judice, ac præſide impio, qui innocentem
nans inno- condemnat ob timorem humanum, iſte graviter
centem gra- & præ omnibus aliis in inferno eſt torquendus.
viſſimè pu- D. Ambroſius hîc & ait. Sunt timidi, qui non ſo-
nitur. lùm alios non juvant, ſed propter timorem ho-
minum, ſententiam damnationis in eos profe-
runt. Unde rigide D. Paſchaſius lib. 12. in Matth.
D. Paſchaſ. arguit Pilatum, qui timore Cæſaris innocentiſſi-
mum Agnum Chriſtum Dominum morti tradi-
Ioan 12. dit: Joan. 19. num. 12 & ſic ait Paſchaſius: *Lavit
quidem manus, ſed culpam non lavit, quia Judex
non debet cedere timori, nec ullis adverſantium im-
pulſionibus ut ſanguinem condemnet innocentem, quam
prædicabat juſtum.*

Quartò maximè ponderandum, cùm in tam
112. larga ſerie ſuppliciis æternis damnatorum, primi
Qui poſſunt timidi ponantur? & quinam ſunt timidi, qui in
reſiſtere præ- facinoribus primas tenent, ut in ſuppliciis eaſ-
varicationi- dem teneant? illi, nempe, qui ſua auctoritate,
bus majo- & familiaritate, Principum, ac Prælatorum crimi-
rum & non na compeſcere, ac evitare poterant; ſua tamen
faciunt, pu- ignavia iniquis conſentiunt, eorùmque cupidita-
niuntur.
tibus obluctari nequeunt. Sic quidem ſolvit Di-
vus Ambroſius in præſenti, & ait: *Sunt timores* D. Ambroſ.
*valdè peſſimi, de quibus hic dictum eſſe reor; ſunt
multi, quibus dedit Deus ſcientiam de rebus tempo-
ralibus, qui in Judiciis poſiti, dum vident quoſdam
a potentioribus injuſtè opprimi, plus timentes iras ho-
minum, quàm iram Dei, eos, quos per doctrinam,
quam acceperunt juvare poterant, à periculis libe-
rare, tacendo in damnum magnum ſinunt devenire.*
Ecce qui primi omnium in acerbiſſima inferni
tormenta præcipitantur, illi nimirum, qui alios
in damnum magnum ſinunt devenire. Time homo
timiditati tuæ, quæ te non ſinit potentiorum fa-
cinoribus obluctari, aliàs timiditas te dejiciet
in æternum ſupplicium.

Jonathæ mors magnam quæſtionem facit D. 113.
Iſidor Peluſ. nam Jonathas maximè favebat Da- *Vi auctori-*
vid, multáque verba pro ejus innocentia habuit *tatis qui non*
erga Patrem; præliaque Domini imperterritus *prohibet ma-*
dimicavit, & qui multa alia benè egerat; tamen *lum, punitur*
is primus ex tota familia Saülis mortuus occubuit;
cur ergo tam bonus, tam magnam ruinam eſt
paſſus? Memoria recole: quod cùm Saül una
cum filio ſuo Jonatha eſſet in Caſtris, præliatu-
rus cum Philiſthæis, eorùmque magnam multi-
tudinem vidiſſet, timore percuſſus Pythoniſſam
conſuluit; *Aitque mulieri: Divina mihi in Pytho-
ne*, 1. Reg. 28 num. 8. in quo graviſſimè pecca- 1. Reg. 28.
vit, à quo peccato Jonathas, qui chariſſimus Re-
gi erat, minimè Regem prohibuit; & ideò ante
Regem, qui flagitium commiſit, ipſe pœnas de-
dit, & mortis ruinam ſuſtinuit. D. Iſidorus lib. 1. Iſid. Peluſ.
epiſt. 371. ait: *Angorem mihi affert Jonathæ pœna,
qui patrem Pythoniſſam quærentem minimè prohibue-
rat, ob idque ante eum, qui ſcelus admiſerat, is
qui prohibere poterat, in bello interiit.*

Sara Abrahami uxor, rapta fuit ab Abimele- 114.
cho Rege Geraris, ſtatim Rex, & tota regia cœ-
pit crudeli morbo corrumpi & agitari Ait Text.
Geneſ. 20. num. 18. *Concluſerat enim Dominus om-* Gen. 20.
nem vulvam Domus Abimelech propter Saram. In
quo Joſephus omnéſque Hebræi agnoſcunt gra-
viſſimum morbum, quo tota Regis domus fuerat
infecta. Rex tantùm perpetravit crimen rapuit *Qui ſua fa-*
mulierem, in quo ſaltem aliæ uxores non conſen- *miliaritate*
ſerant, & alii ex ejus familia non fuerant coope- *non impedit*
ratores, cur ergo univerſi mulctantur, qui regiam *malum, pu-*
habitabant? In regali familia, multi erant intimè *nitur.*
Regi chariſſimi, qui multa auctoritate apud eum
pollebant; & tamen nullus fuit in tota regia, qui
voluerit Regis voluntati obluctari, ejuſque ap-
petitui reſiſtere, ideò meritò univerſi acutiſſimo
morbo pœnas dant. Philo libro de Abraham ait: Philo.
*Tunc Deus propitius miſertus, & protector factus ſu-
per injuriam patientium graves pœnas, & cruciatus
magnos inflixit Regi: quam ejus pœnam ſenſit & tota
regia, eo quod nemo ſe oppoſuerat tantæ iniquitati.*
Percipiant, & intelligant hæc univerſi Principum
blaterones, & videant quantis ſe implicent peri-
culis, quantumque metuere debeant, ne Princi-
pum ſuppliciis involvantur: equidem is eſt Deus,
qui non ſolùm ſpiritum Principum aufert, ſed illis
graviſſima infert damna, qui non audent Princi-
pum facinoribus adverſari.

QUÆSTIO XIV.

Quare poſt tot peccatores puniuntur venefici, & quinam ſint?

Diabolus à minoribus tentando ad majora inducit.

115. OCto peccatorum genera, hîc ponuntur ab Evangeliſta, & inter ultimos venefici referuntur; venefici ſunt illi, qui Magiæ incantationibus, & maleficiis vacant. Cur ergo poſt enarrationem tot peccatorum, qualia ſunt timiditas, incredulitas, homicidium, fornicatio; tandem poſtea apponit veneficia; ad quod rectè reſpondet Haymo, & ait: *Veneficis, id eſt Magis, qui incantationes peragebant, ſanè ut denotaret, non ſtatim ad veneficia perveniri, ſed poſt plurimorum peccatorum commiſſionem.* Diabolus non ſtatim ad maxima peccata nos inducit, ſed à minoribus incipit, ut inde ad majora, ac maxima nos promoveat.

Haymo.

Avaritia quoddam veneficium.

116. Secundò: noſter Evangeliſta, connectit veneficos cum idololatris; *Veneficis, & Idololatris*, quia, ut diximus in expoſitione ex Ansberto, hic per Idololatriam denotatur avaritia, quæ, ut ait Apoſtolus, eſt idolorum ſervitus; non ergo mirum, quod hæc duo ſimul conjungantur, quia id, quod homines maximè ad idololatriam trahit, eſt ipſa avaritia, ac cupiditas auri. Legimus in Actis Apoſtolorum capite 16. numero 16. in magno pretio habitam à magis puellam Pythonem habentem, *quæ magnum quæſtum præſtabat Dominis ſuis divinando.* Similiter multi non recuſant diaboli ſervitutem, dummodo pecuniam ab eo habere valeant, ob cujus cupiditatem, nullum malum reſpuunt. Divus Ambroſius ſermone 59. optimè rem explicat. *Grande malum eſt avaritia, imò malorum omnium origo, ſicut ait Apoſtolus* 1. Timoth. 6. *Radix omnium malorum eſt cupiditas, quam quidam appetentes erraverunt à fide.*

Actor. 16. D. Ambroſ. 1. Timoth. 6.

Origen. *Deditus vino pro venefico habetur.*

117. Tertiò ait Textus, fornicatoribus, & veneficis, Origenes homilia 9. in Judic. habet: *fornicatoribus, & vinariis*, indicans idem eſſe vinarios, ac veneficos; forſitanne idem vinum, ac veneficium: ita ſanè immoderatè ſumptum; eo enim homines dementantur, ut principalis eorum pars, nempe mens deficiat. Veneficium dementat, & inſanos facit homines, quod idem vinum operatur, & hoc nullum majus malum. Philo libro de Planta Noë, ſic ait: *Quantum quidem intelligo, ſeparatio corporis ab anima, ut levior præ graviore malo, alienatione mentis, ſi qua datur optio eligenda eſt, proculdubio hoc venenum, nempe vinum, ſi non mortem, creat inſaniam, & quid vetat inſaniam mortem dicere, cujus acceſſu præcipua noſtri pars mens interit.*

Philo.

Deut. 23. *Ebrietas inſanabile venenum.*

118. Ait Moyſes Deuteronomio 32. numero 33. *Fel draconum vinum eorum & venenum aſpidum inſanabile.* Vinum ibi, juxta communem vocem Interpretum, appellat doctrinam iniquorum, multis fallaciis, & impoſturis compoſitam, qua homines dementat, & eos trahit in ſua ſcelera venenata, & letifera, velut fel draconum & venenum crudele, ac inſanabile, quod omnes bibentes perdit, & occidit: in quæſtionem tamen voco cur doctrinam mortiferam & venenatam inſanabiliter, non cum alio comparat, ſed tantùm cum vino? & meritò ſanè; nam malum & inſania, quam vinum infert, ſuper omne venenum occidit, & vulnus immedicabile transfundit, quod pulchrè notat Divus Ambroſius libro de Helia, capite 14. vinum appellat venenum inſanabile. *Multi*, inquit, *reliquorum ſerpentum veneno curantur, nemo ebrietate.*

D. Ambroſ.

Iſai. 28. *Immoderato vino omnia mala explicantur.*

Iſaias loquens de Principibus Iſraël, quia malis voluptatibus corripiebantur, ait capite 28. numero 7. *Præ vino neſcierunt; & præ ebrietate erraverunt. Sacerdos, & Propheta neſcierunt præ ebrietate, abſorpti ſunt à vino, erraverunt in ebrietate, neſcierunt videntem ignoraverunt judicium.* Ubi tam multiplex fit illorum verborum repetitio. *Neſciendi, errandi, & ignorandi.* In quæ mala devenerunt Proceres Iſraël. *Neſcierunt*, nempe Deum, *erraverunt* à via veritatis, *ignoraverunt* lumen intelligentiæ, ne à ſua perverſitate poſſent redire ad ſalutem, ut ita venenum eorum fieret omninò inſanabile; & ut tot mala exprimeret Propheta, à quo ſumit metaphoram, à vino nempè immoderato, quod tam crudele venenum eſt, homines dementans, ut Deum neſciant, in via ſalutis errent, & penitus ignorent ſuum regreſſum ad illam. Noſter Divus Cyrillus Alexandrinus ait: *Sine vino, inebriati ſunt enim, non hoc vinum ſubjectum ſenſibus bibendo, ſed ex impotenti ira, & furore ebrietatem & diabolicæ perverſitatis obteret rationem in animis, quaſi domicilium admittendo.* 119.

D. Cyrill.

Gen. 19. *Immoderatus vini uſus non hominis, ſed belluæ.*

Loth cùm vinum bibit, ait de illo Scriptura: *Manſit in ſpelunca*, Geneſis 19. numero 30. Dum vino vult indulgere, ſpeluncam eligit, cur non potius in mentis amœnitate, vel in ejus cacumine, unde multa ad animi recreationem circumſpicere poterat; ſed in ſpelunca, quæ non eſt hominum triclinium, ſed rapientium, atque devorantium ferarum ſpelæum; inde maximè qui vino immoderatè utitur, homo eſſe deſinit, & in ferarum conditionem tranſit. Quod rectè expendit Divus Ambroſius libro de Helia, capite 5. & ait: *Convenit ebritati ſolitudinis locus ferarum magis latibulis, quàm humanis aptior domiciliis.* 120.

Apoc. 21. *n.* 9. Et venit unus de ſeptem Angelis habentibus phialas plenas ſeptem plagis noviſſimis, & locutus eſt mecum dicens: Veni, & oſtendam tibi ſponſam uxorem agni.

Num. 10. Et ſuſtulit me in ſpiritu, in montem magnum & altum, & oſtendit mihi Civitatem ſanctam Jeruſalem deſcendentem de Cœlo à Deo.

VERSIONES.

Arabic. n. 9. Septem ex iſtis poſtremis venit, dicens exponemus

tibi mulierem illam, quæ eſt Agni ſponſa.

Æthiopicus. Qui portabant ſeptem calices.

Aretas. Oſtendam tibi mulierem quæ eſt ſponſa Agni.

Iul. Firm. D. Cypr. Oſtendam tibi novam nuptam.

Syrus. n. 10. Adduxit me ſuper montem.

Arabicus. Duxit ſpiritum meum ſuper montem ſublimem, oſtendit mihi urbem.

Æthiopicus. Attulit me ſpiritus, &c. à Deo meo.

EXPOSITIO VI.

121. *Prælatus dat ſuavia & aſpera pro tempore.* Et venit unus de ſeptem Angelis habentibus phialas plenas ſeptem plagis noviſſimis. Ecce Angelus, qui antea c. 15. n. 6. mortem, & calamitatem intulerat in Orbem, nunc ſummam felicitatem conſpiciendam exhibet, more magnorum Prælatorum, ac Concio-
Andr. Cæſ. Richard. natorum ut ponderant Andreas Cæſarienſis, & Richardus Victorinus, qui pro temporum varietate dulcia, & aſpera, ſuavia, & dura præſtant. *Unus Angelus.* Quis ſit iſte Angelus maximè dubitatur: Sed nec eſt Innocentius III. ut ali-
Alcazar D. Bernard. Lyranus. Navæus. qui dixerunt, nec D. Paulus ut vult Alcazar. Nec D. Iacobus Apoſtolus, ut contendunt D. Bernardus, & Lyranus. Nec Michaël Archangelus, ut ſentit Michaël Navæus in Chronico Apparitionum, Michaëlis lib. 1. c. 11. Tamen verè & propriè in natura ſua eſt Angelus, ut oſtendi ſupra cap. 16. n. 1.

122. *Nunc Ioannes videt clarius.* *Veni* exiens à terrenis rebus, & mentem ſublimi contemplatione in altum erige. *Et oſtendam tibi ſponſam uxorem Agni:* nempe cœleſtem Jeruſalem; quam licet Ioannes antea videret verſu 1. nunc ad iterum videndam monetur ab Angelo: nam de divinis, ac cœleſtibus ob earum celſitudinem, non ſatis eſt quod cognoſcitur, ſed ſemper ſupereſt aliquid ultra cognoſcendum ut ſtatim explico.

123. *Omnia ſanctorum ſublimia.* *Et ſuſtulit me ſpiritu.* Ex quo patet, quod non eſt ſermo de elevatione reali, & corporea, ſed tantum ſpiritu, & mente in montem magnum & altum, in quo conſtituta erat ipſa ſancta civitas, ut in ejus cacumine Ioannes poſitus poſſet clarè & apertè muros civitatis & plateas ac reliqua ejus interiora conſpicere: dubitatur tamen an iſte mons fuerit in ipſa civitate, vel extra: Tamen cum Ioannes dicat, quod Angelus oſtendit ei civitatem deſcendentem, videtur quod fuerit extra civitatem: & in hunc montem magnum & altum An-
Aretas. gelus ſuſtulit Ioannem, quia ut ait Aretas omnia Sanctorum, ſublimia & alta ſunt, & nihil eſt in eis terrenum, & abjectum.

124. *Deſcenſus humilitatis firmitas magnitudinis.* *Oſtendit mihi civitatem ſanctam Jeruſalem:* nam licet Ioannes eam viderit ſuprà v. 2. tanquam indiſtinctè, nunc Angelus eam apertè, ac clarè oſtendit Ioanni per ſingulas ſuas partes; per plateas, muros, fundamenta, ac portas illius *Deſcendentem de cœlo.* Non cadentem, deſcendere humilitatis eſt, & quo major eſt celſitudo, quanto magis ſe humiliat, tanto firmius ſtat, & conſiſtit.

Rupert. Rupert. *Deſcendere humilitatis eſt, in quo ſemper deſcenſu ſe continens illa Jeruſalem in æternum ſtabit.* De hoc vide ſuprà v. 2.

QUÆSTIO XV.

Quare cœleſtis Jeruſalem, quæ antea dicebatur ſponſa, vel uxor, tantum nunc utrumque dicitur & in civitate oſtenditur?

Sæpe Eccleſia ſancta in Scriptura appellatur ſponſa, ut in hoc capite verſu ſeptimo. *Ut ſponſa ornata viro ſuo.* Tamen poſt diem judicii dicitur uxor, ut ſuprà capite decimo nono verſu ſeptimo. *Et uxor ejus præparavit ſe*, quod latè explicavi ibi: quæſtione decima; nunc verò hic utroque nomine dicitur. Ait Angelus, *Oſtendam tibi ſponſam uxorem Agni.* Si ſponſa, cur uxor nominatur, & ſi conjux cur ſponſa, cum ſponſa nondum ad conjugium pervenit; Dicat ergo Angelus unum ex duobus, Veni oſtendam tibi ſponſam, vel uxorem. 125. Apoc. 19. *Difficultas quæſtionis.*

Merito tamen Angelus utrumque dixit; quia licet Eccleſia tanquam uxor fœcundiſſima innumeros Chriſto filios ſpirituales dederit, ſemper tamen ſponſa virgo pura permanſit. Rupertus Abbas ait: *Quare autem utrumque dixit, & ſponſam, & uxorem; videlicet quia conjugium Agni; & unica Eccleſia ejus virginale eſt, etiam illic ubi jam uxor erit, in plenitudine voluptatis, ſponſa nihilominus permanebit.* In illa nempe beata copula ſemper uxor cum filiis ſuis, ſemper virgo erit intacta permanentibus nuptiis, & ſponſalibus feſtis. Pro quo audiendus eſt Sanctus Agobardus Epiſcopus Lugdunenſis, Epiſtola ad Clericos & Monachos Lugdunenſes de modo regiminis Eccleſiæ, qui ait de hac uxore virgine: *Generat Agnus Dei, Agnus Deus, Agnus omnipotens, Agnus omnipotentis, agnos, & oves, quos commendat Beato Petro Apoſtolo, dicens Ioannis capite 21. num. 15. Paſce agnos meos, & iterum, Paſce oves meas.* Hæc ſancta Eccleſia ſui ſimiles generat filios, fœcundos, ut oves puros, & virgines, ut Agnos. 126. Rupert. *Eccleſia ut fœcunda generat, ut virgo pura.* S. Agobard. Ioan. 21.

Secundò dicitur uxor, & ſponſa, ex frequenti uſu Scripturæ, ac more Hebræorum, confunduntur, uxoris & ſponſæ vocabula, ita ut quæ ſponſa dicitur, etiam, uxor appellatur, & vice verſa: cur ergo abſolutè, non ſponſam, aut uxorem dicit; Hujus dubii ſolutionem nobis innuit Divus Bernardus ſermone ſeptimo, quærens rationem, cur in canticis non dicitur uxor, nupta, ſed ſponſa; quia ſponſi amor erga ſuam ſponſam ferventiſſimus eſt, & cum illa omnia ſua communicat, ſic & Chriſtus ſe habet erga ſuam Eccleſiam: ait Sanctus Doctor. *Non ſunt inventa æque dulcia nomina, quibus Verbi, animæque dulces ad invicem exprimantur affectus, quemadmodum ſponſus, & ſponſa: quippe quibus omnia communia ſunt, nihil proprium nihil à ſe diviſum habentibus: una utriuſque hæreditas, una domus, denique propter hæc relinquet homo patrem & matrem. Si ergo amare ſpecialiter ſponſis principaliter convenit, non immeritò ſponſæ nomine cenſetur anima, quæ amat.* 127. *Summus amor inter Chriſtum & ejus Eccleſiā* D. Bernard.

128. Tertiò: Pollicetur Angelus Ioanni ſe oſtenſurum uxorem Agni: ait ei, *Oſtendam tibi uxorem Agni;* Et re ipſa manifeſtavit ei civitatem Jeruſalem. *Oſtendit mihi civitatem ſanctam.* Quomodo ergo dicis Angele te oſtendere uxorem Agni, ſi in re ipſam civitatem videndam præbes? Quænam convenientia civitatis cum uxore? Merito tamen cùm dicit ſe oſtenſurum ſponſam Agni, exhibet civitatem aſpiciendam; quia ſponſa & uxor Agni immaculati in civitatis cuſtodia oſtenditur, de eaque gloriatur, nunquam enim ſponſa Agni, ſine cuſtodia civitatis manifeſtatur. D. Bernard. ſerm. 5. in dedicat Eccleſ. ait: *Dico autem, quod eadem ſponſa quæ civitas eſt, puriſſimus Agnus ſibi ſponſam eam comparavit, quæ non per agros vagaretur, ſed clauſa cuſtodiretur civitate.*

Fœmina honeſta frequentius agrorum fugit. D.Bernard.

129. Cant. 3. n. 2. *Surgam, circuibo civitatem, per vicos & plateas, quæram quem diligit anima mea.* Quæ eſt tua hæc inquiſitio ſponſa ſancta? Tuus dilectus habitat in hortis, & ad hortos ſæpe invitatur: nonne ipſe de ſe teſtatur: *Ego flos campi, & lilium convallium?* Cur ergo quæſitura dilectum, non pergis ad agros, & campos, ſed dicis, *Circuibo civitatem per vicos & plateas.* Non per agros, ſed in civitatis clauſura, ac cuſtodia, Virgines habent, unde Deo placeant, indèque ibi ipſum Deum, tenent D. Ambroſius lib. de Iſaac cap. 5. ſic præfata verba expendit, & ait: *Quæram in foro, in illo foro, ubi tractant jura conſulti, ubi oleum venditur, quod Evangelicæ virgines emant, ut nempe facie ſua luceant.*

Cant. 3. *Virgo pudica intra clauſuram civitatis Deum quærit.* D.Ambroſ.

130. Compone modo peccatricem Magdalenam cum muliere Eva: illa dum *cognovit; quod Jeſus accubuiſſet in domo Simonis,* domum ingreditur, pedes Ieſu tenet Luc. 7 num. 37. At verò Eva dum vagatur per paradiſum, illius amœnitatem conſiderans, diabolum habet obvium: Unde illa cùm eſſet peccatrix tenet Ieſum, hæc verò in ſtatu innocentiæ, diabolum. Magdalena erat in domo, Eva verò extra, & vagans per varia loca: Et mulier in domo habet Deum, extra verò diabolum, in illiuſque tentamenta incidit. Ad hoc tendit D. Ambroſius cit. cap. 5. de Iſaac, dum conſiderat peccatricem ad pedes Ieſu, & ait: *Vade ad Patrem, ſed non requiras Evam, ne iterum labatur: Tecum eam ducito jam non errantem:* ac ſi dicat, ſi apud te malè audiunt intempeſtivè Evæ greſſus per campos, & agros: Ecce jam novam Evam habes ad imitandum, non per agros errantem, ſed intra civitatis mœnia intra domus ſepta quærentem Jeſum, quem miſericorditer, cum multa indulgentia invenit.

Luc. 7. *Mulier in domo invenit Ieſum, foras diabolum.* D.Ambroſ.

131. Ex quo magna laus eſt fœminis, ſi latebris domeſticis ſe contineant, qualem ſortem bono viro David precatur Pſal. 127. n. 3. *Uxor tua ſicut vitis abundans in lateribus domus tuæ.* D. Hieron. *in penetralibus domus tuæ.* Et cur mulier fœcunda prole, virtute ac donis cum vite confertur? vitis ut copioſa ſit in fructu debet eſſe pedamentis obligata, talis & ſit pudica mulier in penetralibus domus ſuæ, ut abundet juſtitia, prole, ac ſanctitate: ad quod reſpicit D. Chryſoſtomus homilia 4. in Epiſtola ad Titum, & ait: *Uxor quæ domus curam habet pudica quoque ſit, neceſſe eſt, nunquam vel circa delicias, vel circa intempeſtivos improbóſque proceſſus, aut aliud aliquid hujuſmodi ſe occupabit.*

Pſal. 107. D.Hieron. *Uxor ſe domi continens fœcunda.* D. Chryſ.

132. Et ita oportet, quod mulier ſit clauſa in domo, ut ne prætextu pietatis, ac religionis foras exeat. Præcipiebat olim Deus in lege. *Ter in anno apparebit omne maſculinum tuum coram Domino Deo tuo.* Exod. 23. n. 17. Deut. 16. n. 16. Coram Domino tuo, id eſt, coram arca, vel tabernaculo in Templo ubi de ſexu muliebri nulla fit mentio, ex quo probant Interpretes, mulieres ea lege non teneri: & cur mulieres ad tantam religionis legem non tenebantur? ſcitè & benè reſpondet Oleaſter ad cap. 34. Exodi. Ne ſcilicet pietate adumbrata Deum orandi, templum viſitandi, licentiùs vellent excurrere. Sic ait Oleaſter. *Amat hoc genus exire: hinc inde amat diſcurrere, & quia à viris ſæpius arcentur, cauſa religionis, aut pietatis mentiuntur.*

Exod. 23. Deut. 16. *Pietatis fuca mulier deſiderat excurrere.* Oleaſter.

Quæstio XVI.

Quare Ioannes, qui jam antea viderat civitatem cœleſtem, nunc vocatur ab Angelo, ut ipſo monſtrante iterum eam videat?

NOſter Ioannes jam viderat ſanctam civitatem, ut ipſe teſtatur ſup. n. 2. *Vidi ſanctam civitatem Jeruſalem, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo.* Ad quid ergo vocatur ab Angelo, ut ipſe eam illi oſtendat, & eam iterum videat, ac contempletur. 133.

134. Ad quod primò reſpondeo, quòd Ioannes antea viderat civitatem indiſtinctè abſque eo, quòd ſingulas ejus partes agnoſceret: nunc verò vocatur ad magis diſtinctam & expreſſam ejus cognitionem, ut videat, & conſideret illius ſtructuram, amplitudinem, muros, fundamenta, &c. Secundò, & ad magnum documentum noſtrum, quòd quamvis per nos multa ſciamus, tamen non recuſemus alios audire, ab eiſque doceri: nam quæ de ſancta civitate hactenus dicit Ioannes, erant ex his quæ ipſe viderat, & ab aliquo non didicerat: quæ verò nunc dehinc dicit, ſe ab Angelo didiciſſe teſtatur, ac agnoviſſe.

Non recuſemus ab aliis edoceri.

135. Tertiò, & maximè ad literam: Quamvis Ioannes jam viderat ſanctam civitatem, iterum tamen nunc vocatur ab Angelo ut veniat, ad hoc ut ipſe Angelus eam illi oſtendat, & magis videat: hoc enim habet res divinæ, ob ſui magnitudinem, ac excellentiam, ut ſatis nunquam ad illas, quantum in ſe habent, perveniamus, nec quantum intelligi poſſunt, intelligamus, ſed ſemper in illis multa ſuperſunt, quæ quæramus, & intelligamus. Rich. Vict. ait, *Iam magna quidem viderat, ſed adhuc tamē valde majora viſurus erat, liquet nimirum in ſequentibus, ubi ſanctæ civitatis murum partes, angulos, menſuram, fundamenta, & alia multa illius glorioſa ſacramēta multiformiter, & pulchrè deſcribit, ea quæ jam viderat, valde æſtimanda, parva tamen ad illorum mirabilium comparationem, quæ reſtabant videnda:* Ait ergo: *Veni, Oſtendam tibi ſponſam, uxorem Agni: Quaſi dicebat, magna quidem ſunt, quæ de futuro ſanctorum ſtatu vidiſti ſed eleva, & dilata mentem; quia de eodem ſtatu eorum viſurus es mira, quæ nondum vidiſti.* Pro qua re audiendus eſt etiam D. Leo, ſerm 9. de Nativ. *Nemo, ait, ad cognitionem veritatis magis propinquat, quàm qui intelligit in rebus divinis, etiamſi multum proficiat, ſemper ſibi ſupereſſe quod requirat: nam, qui ſe ad id, quò tendit, perveniſſe præſumit, non quæſita reperit, ſed in inquiſitione deficit.*

Etſi beatitudine multa cognoſcantur major cognoſcenda reſtant. Richard. D.Leo.

De

136. De Salomonis curru, quo ſe Rex regum magnificè extra domum videndum præbebat, dicitur Cant. 3. n. 9. *Ferculum fecit ſibi Rex Salomon de lignis Libani, columnas ejus fecit argenteas: reclinatorium aureum, aſcenſum purpureum, media charitate conſtravit.* Valde minutim ſponſa ponderat, ac prædicat ferculi divitias, partes, ſtructuram: Non ſic verò, ubi ad lectulum ventum eſt: ibid. n. 7. de eo ſolùm ait: *En lectulum Salomonis ſexaginta ambiunt* Ubi nullus eſt ſermo de lectuli magnificentia, columnis, ac de illius reclinatorio: nec etiam verbum habetur de illius pulchritudine ac divitiis, ut de ferculo, ſeu curru geſtatorio legimus. In ferculo denotantur ea, quæ ad viam hujus ſæculi ſpectant: In lectulo verò intuitur cœleſte cubiculum, ac requies juſtorum, etſi ea, quæ hujus vitæ ſunt, dici poſſint, minimè verò, ea quæ ad æternam gloriam, ac requiem juſtorum pertinent, quæ omninò ſunt ineffabilia & nulla mente comprehendi valent, Gilbertus Abbas ſerm. 16. in Cant. ait: *Quid eſt, quod de ipſo nobis lectuli apparatu nihil dicit? quod non ejus, vel in medio delicias? & thronum regis Salomonis & ferculum; ſed utrumque ambitioſo ſtructum apparatu, & ſicut regias decet delicias: Nunquid lectulum intelligimus neglectum? Abſit, ſed ſufficiebat, ut lectulum diceret; fortè Verbum, hoc verbum ineffabile, quod non licet homini loqui*: Quidquid enim ad lectulum ac ad cœleſtes delicias, ac divitias pertinet, ineffabile eſt. *Verbum ineffabile, quod non licet homini loqui.*

Cant. 3. — *Cant. 3. Quidquid pertinet ad cœleſtem gloriam ineffabile eſt.* — *Gilbertus.*

137. In vertice montis Thaboris præbuit IESUS quandam oſtentationem, & umbram ſuæ gloriæ, facies ejus mira pulchritudine refulſit, vox Patris inſonuit, & omnis terra à plenitudine gloriæ majeſtatis ejus repleta eſt: Tunc Petrus lingua audet dicere: *Bonum eſt nos hìc eſſe*: Matthæi 17. num. 4. Ex impulſu magnitudinis præſentis gaudii: At verò cùm Dominus glorioſè in cœlum aſcendit, & portæ cœleſtis patriæ tunc primum reſerantur, admirantibus Apoſtolis præ tanta majeſtate adeſt Angelus dicens: *Viri Galilæi quid ſtatis aſpicientes in cœlum*: Act. 1. n. 11. Non ait Angelus, quid ſtatis loquentes, ſed, quid ſtatis aſpicientes: Nonne Petrus antea inter glorias Thaboris locutus eſt: *Bonum eſt nos hìc eſſe.* Cur modo tacet, & nec unum verbum profert; & ſi ad umbram, ac ſimilitudinem gloriæ homo loquatur, tamen à magnificentia veræ, ac propriæ gloriæ cœleſtis mens obruitur ut nec unum verbum valeat eructare, ſed cum ſubmiſſione videre, ac contemplari. D. Chryſoſtomus ſerm. 4. de Aſcenſione ait: *Tunc Petrus magna cum fiducia reſpondit, Bonum eſt nos hìc eſſe: Nunc verò, nec loqui quidem potuit aliquis diſcipulorum nec os aperire.*

Matth. 17. — *Actor. 1. Cœleſtis gloriæ magnitudo nullis poteſt verbis explicari.*

138. Ait Eccleſiaſt. 1. num. 8. *Cunctæ res difficiles: non poteſt eas homo explicare ſermone.* Quæ verba ſic legunt Græcus, Divus Gregorius Nyſſen. *omnes ſermones ſunt laborioſi, & non poterit vir loqui*: Et quinam ſunt hujuſmodi ſermones laborioſi: de quibus homo non poterit loqui cùm videamus quod Salomon, & alii multa dixerunt de arboribus, plantis, ac rebus temporalibus; Loquitur ergo ſapiens de rebus divinis: nam quamvis in eis homo multo ſtudio, ac diligentia laboret, nihil ſufficiens, ac pro dignitate poterit dicere. Olympiodor. ait: *De divinis ſermo ſemper eſt utilis, quem tamen non poterit homo pro dignitate explicare.*

Eccleſ. 1. D. Nyſſen. Græcus. Nullus ſermo ſufficiens ad divina explicanda.

Apoc. 21. v. 11. Habentem claritatem Dei, & lumen ejus ſimile lapidi pretioſo, tanquam lapidi jaſpidis, ſicut cryſtallum.

Num. 12. Et habebat murum magnum, & altum habentem portas duodecim, & in portis Angelos duodecim Tribuum filiorum Iſraël.

VERSIONES.

Syrus, n. 11. Habentem gloriam Dei tanquam lucem ſplendidam, ſimilem lapidi multum pretioſo.

Arabicus. Erat in ea gloria Dei, eratque ſplendor ejus, ut gemmæ pretioſiſſimæ, ac pyropi, & unionis coruſcantis.

Æthiopicus. Et gloria Dei ſuper eam fuit, & ſtellæ ejus videbantur ſicut lapis pretioſus; & alba fuit ſicut margarita.

Primaſius. Habentem lumen claritatis Dei, quod illuminat eum, &c. refulgenti in modum cryſtalli.

Aretas. Luminare ejus ſimile lapidi pretioſiſſimo tanquam lapidi jaſpidi cryſtallizanti.

Aretas, 12. Habebat murum magnum ac ſublimem.

Æthiopicus. Magnus fuit murus ejus, & mœnia ejus excelſa.

Arabicus. Ad portas Angelos duodecim.

Syrus. Nomina ſcripta ſuper ea.

EXPOSITIO VII.

139. Habentem claritatem Dei. Seu ut alii legunt, *Gloriam Dei*: Id eſt quandam admirandam claritatem, & gloriam Dei, quæ Deum decet, ejuſque Palatium ac ſanctam civitatem, quæ claritas indicat emanationem, à ſumma majeſtate Dei, quæ facit ſibi regiam in dignitate, ac gloria reſpondentem: *Et lumen ejus ſimile lapidi pretioſo.* Jam per partes explicat noſter ſacer Evangeliſta claritatem ſanctæ civitatis quæ oſtendit regiam divinitate dignam, ac proinde hoc lumen eſt fixum & ſtabile, & fulgentiſſimum cùm non proveniat ab aliquo corpore, ut Sole & Luna, ſed immediatè ab ipſo Deo: *Simile lapidi pretioſiſſimo*, Ut habet Græcus Quo ſignificatur nullum hoc lumine clarius, fulgentius, ac ſuavius & nota, quod Dei nutu noſter Interpres poſuit *lumen* per abſtractum, & non luminare, ut alii legunt, ut nobis indicaret ipſum lumen, ſeu ſplendorem in omni ſua excellentia, & puritate,

Claritas glorioſiſſima, ac ſanctis. — *Græcus.*

140. *Tanquam lapidi Iaſpidis, ſicut cryſtallum.* Non vult noſter Ioannes nos eſſe ſollicitos, cui lapidi pretioſo hoc lumen ſit ſimile, inde illud confert cum lapide Iaſpidis. Lexicum Biblicum affirmat ſeptuaginta eſſe ſpecies: ſi tot ſpecies, utique merito comparavit Iaſpidi, tam vario, ac multiplici, ut inde intelligeremus hoc lumen non eſſe nudum lumen, ſed affectum omni pulchritudine, elegantia, ac varietate: & inde ſuprà capite 4. numero 3. Deus apparuit in ſimilitudine lapidis Iaſpidis, ut nempe omnium creator. Habent ergo Beati ſubjecta ſuis oculis, quæcumque pulchra ſunt per lumen quo illuſtrantur: ex quo manifeſtum apparet, quanta ſit eorum Beatitudo ac Iucunditas: *Sicut cryſtallum:* Ne autem aliquis exiſtimaret prædictum luminare per extima quidem eſſe lucidum: intus verò eſſe opacum, adſit ſacer Vates, *ſicut cryſtallum.* Et Iaſpis omnium colorum varietate diſtinctus, & maximè viridis, & ſimul totus pellucidus eſt, & diaphanus ut eſt cryſtallum, lucémque in ſeipſo variat ac temperat: Unde Græcus habet: *Lapidi Iaſpidis cryſtalliZanti:* Cryſtallizat iſte Iaſpis omni lucis claritate, perlucens, ac nitens.

Lexic. Bibl. Splendor gloriæ mirificus omni pulchritudine. — Apoc. 4. — Græcus.

141. *Et habebat murum magnum & altum.* Hic murus denotat firmitatem inſuperabilem, & magnam, undique ſecuritatem in ſumma pace, & quiete cœleſtis Jeruſalem: *Qui poſuit fines tuos pacem.* Pſalm. 147. numero 14. Habentem *portas duodecim*: Ut per eas habeant ingreſſum omnes Tribus ex filiis Iſraëlis, hoc eſt, in eis ſignificari omnes electi, ex univerſis gentibus à quatuor Orbis partibus, ut exprimit ſequent. verſ. & bene cuſtodita erat civitas, cujus ſingulas portas ſinguli tenent Angeli: & etiam ſunt in portis tanquam animarum ductores, ac receptores in cœlum. Eleganter Sophronius Archiepiſcopus Jeroſolymitanus in encomio ab eo ſcripto de Angelis, ait: *Veri omnium Regis eſtis adminiſtri: rerum divinarum interpretes, cuſtodes, & præſides, conſervatores, & conductores, & viæ duces, defenſores, decertatores, & propugnatores.* Sunt etiam Angeli in portis duodecim: quia per ipſas portas ſignificantur Apoſtoli, ac viri Apoſtolici, ut dicam quæſt. 19. Inde Angeli ſunt in ipſis portis tanquam coadjutores, ac cooperatores ad ſeminandum Evangelium. Aretas ait: *Si perſuaſum nobis eſt, cuique fidelium deſignatum eſſe Angelum, multò magis fundamentis Eccleſiæ, & verbi Dei ſeminatoribus conſentaneum eſt, Angelos eſſe adjutores ad Evangelium prædicandum.* Idem habet Andræas Cæſarienſis.

Angeli noſtri ductores. — Sophron. *Angeli cooperatores ad prædicandum Evangelium.* — Aretas. — Andræas.

142. *Et nomina ſcripta, quæ ſunt nomina duodecim Tribuum filiorum Iſraël.* Quibus ſignificatur ſuam unamquamque Tribum habere portam, & ſuum etiam habere Angelum: per quæ ſignificatur omnibus gentibus optimè conſultum à Deo, ac proviſum, cùm ſingulis ſuam aſſignaverit portam, per quam intromittantur in Paradiſum, & ſuum unicuique ad hoc ipſum dederit Angelum, proindéque ſub nomine Iſraëlis intelliguntur veri Iſraëlitæ, ſeu veri fideles, qui habent veram fidem Dei, ac Chriſti Jeſu ejus filii, ut explicat Pannonius.

Omnibus proviſum eſt ad ſalutem. — Pannonius.

QUÆSTIO XVII.

Quare claritas cœleſtis civitatis comparatur cum triplici lapide?

Ait noſter ſacer Text. quod civitas cœleſtis habet claritatem Dei nempe lucem & ſplendorem, prout decet Dei Palatium, & qualis verò ſit hæc claritas explicat dicens: *Et lumen ejus ſimile lapidi pretioſo tanquam lapidi jaſpidis ſicut cryſtallo.* Ubi illam claritatem, illumque lumen explicat per triplicem lapidem pretioſum, jaſpidé, cryſtallum: de cujus ſenſu literali, am dixi in Expoſ. 143.

Myſticè verò, Primò plurimi exiſtimant, denotari hîc SS Trinitatem: nam ejus ſimpliciſſimam unitatem indicat rectè, vox, *luminare*: ideò non luminaria, ſed luminare dicitur: Trinitas verò perſonarum in triplici lapide appoſito optimè innuitur, nempe pretioſo, jaſpide, cryſtallo; & tres hi lapides unum ſunt luminare; ſed ſtatim inquires, quomodo hi tres lapides tres divinas perſonas denotant? Primus lapis *pretioſus*, oſtendit Patrem; quia ingenitus eſt: *Iaſpis* filium, eo quòd talis lapis maculoſus ſit: hoc eſt vario macularum noſtrarum colore reſperſus, cùm noſtra mortalitate indutus ipſe apparuit, cryſtallus Spiritum Sanctum indicat. Chryſtallus enim cum aquei coloris ſit, fidem & Baptiſmum ſignificat, ut bene adnotavit Rupert. Fides autem & Baptiſmus, munus ſunt Spiritus ſancti, qui aquas fœcundat, ut homines renaſcantur in gratia ac fide: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Ioa. 3. n. 5. Unde cùm Chriſtus baptizatur, Spiritus ſanctus ſub columbæ figura in caput ejus deſcendit Matth. 3. n. 16. & ipſemet Chriſtus Apoſtolos baptizandos Spiritu ſancto teſtatur: Act. 1. n. 5. Hanc totam ponderationem acutiſſimè firmat D. Ambroſ. & ait: *Ecce tres lapides poſuit, quorum lumen Eccleſiæ aſſimilavit: unum ſine nomine: duos verò nominatim exprimens: poſſumus itaque per lapidem pretioſum Patrem, per jaſpidem Filium, per cryſtallum Spiritum ſanctum intelligere.* Hoc ergo luminare: quod enim ſancta Trinitas illuminat Eccleſiam, & omnes fideles ad ſalutem. 144.

S. Trinitas illuminat Eccleſiam. — Ioan. 3. — Matth. 3. — Actor. 1. — D. Ambr.

Secundò. Andræas Cæſarienſis, Richardus Victorinus, Albertus Magnus, per hoc luminare interpretantur Chriſtum Dominum: nam ut dicitur infra. *Lucerna ejus, eſt Agnus*: Indéque rectè hoc luminare Chriſtus Dominus confertur, cum triplici lapide pretioſo, jaſpide, cryſtallo? quia in Chriſto Domino triplex ſubſtantia invenitur, divinitas, corpus, & anima. Divinitas denotatur in lapide pretioſo, ſeu ut habet Græcus, pretioſiſſimo: Corpus in jaſpide maculoſo: illud ſanctiſſimum corpus fuit maculoſum ac variè depictum in Paſſione flagellis, clavis, ſpinis: Cryſtallus ſignificat ejus puriſſimam ac candidiſſimam animam: Deinde optimè Chriſtus ſignificatur per lapidem pretioſum, jaſpidem viridem, ac cryſtallum perlucidum: nam ipſe eſt pretioſitas animarum noſtrarum, ſpes noſtra, lux noſtra, ac ſplendor noſter: in hoc ſæculo gratia ſua, in futura Dei viſione, ut ait Ansbertus: Deinde ſicut lux eſt rerum reconciliatrix, ut ait D. Thomas: ſic & Chriſtus eſt animorum noſtrorum reconciliator in ſe, & in vera charitate. 145.

Andr. Cæſ. — Richard. — Albertus. — *Chriſtus noſter luminare, & ſplendor.* — Ansbert. — D. Thom.

Tertiò, & maximè expendendum: quod hæc 146.

hæc civitas ſancta dicitur habere claritatem Dei, non quando in ſua ſublimitate conſiſtit, ſed dum deſcendens apparet. Ait Text. *Oſtendit mihi civitatem ſanctam; deſcendentem de cœlo, habentem claritatem Dei.* Nam eſſet mirum quod ſancta civitas videretur de terra aſcendere in cœlum, & tunc de ea affirmaretur habere claritatem Dei, eſſeque Deo ſimilem: nam aſcendere maximè ad divinitatem ſpectat, ob ſuam ſublimitatem, & ideò ait Regius Vates Pſalm. 67. num. 33. *Regna terræ cantate Deo: pſallite Domino, pſallite Deo: qui aſcendit, ſuper cœlum cœli ad Orientem.* Inde ergo Deus decantatur, quia aſcendit ſuper cœlum: quomodo ergo hæc civitas, non aſcendens, ſed deſcendens ſub radiis decantatur? Deſcenſus voluntarius ex Dei amore, ac proximi maximè pulcherrimus animamque nobilitat, ac illuſtrat cœleſtibus donis. Rupertus libro 12. in Apocal. & ait: *Pulchrè nimirum deſcendit, quæ in ipſo deſcenſu, in ipsáque humilitate deſcenſus ſui, claritatem habet Dei: id eſt, ſimilis eſt claritati Dei.* Dum hæc ſancta civitas deſcendit ad juſtos recipiendos, ad Ioannémque ſui cognitione illuſtrandum, inde maximè aſcendit, ut fulgeat, & reſplendeat Dei claritate, ac lumine.

Pſalm. 67. *Quantò quis magis ſe humiliat, tanto magis ſplendet, & illuſtratur.*

Rupert.

147. Ioan. 6. Daturus IESUS panes turbis præcepit diſcipulis Ioannis capite 6. numero 10. *Facite homines diſcumbere. Erat autem fœnum multum in loco.* At Matth. 15. num. 35. dum ſimilis diſcubitus mandatur ad prandium; nulla ibi fit mentio fœni, ſed nuda terra proponitur, dicens: *Præcepit turbæ, ut diſcumberent ſuper terram.* Cur non in fœno, ſed ſuper terram: In primo miraculo, per quinque panes, qui ad miraculum inſerviebant, denotabantur quinque dona Spiritus ſancti: in ſecundo autem, miraculum miniſtratur per ſeptem panes ſignificantes ſeptem dona Spiritus ſancti, & ubi homo ad tantam gratiam vocabatur, ut ſeptempliciter donorum luce fulgeret, ac reſplenderet, major humiliatio requirebatur, ut non in fœno, ſed in nuda terra jaceret. Divus Hilarius canone 15. in Matthæum, ait: *Peccatorum corporúmque ſuorum origini hærentes ad donum Spiritus ſeptiformis vocantur.*

Matth. 15. *Major illuſtratio majorem requirit humiliationem.*

D. Hilar.

148. Ezech. 40. Ut oſtendatur divinum templum Ezechieli dicitur ei capite quadrageſimo, numero quarto. *Fili hominis vide oculis tuis, & auribus tuis audi, & pone cor tuum in omnia, quæ ego oſtendam tibi; quia ut oſtendantur tibi, adductus ſum huc.* Adducebatur quidem Vates ut magna, & alta ſacramenta de templo Dei videret, ad quæ ut accedat paſſim nomine fili hominis vocatur, non tali nomine frequenter dicitur Daniel, ſed ſuo proprio, capite nono, numero vigeſimo ſecundo. *Daniel, nunc egreſſus ſum, ut docerem te, & intelligeres.* Et iterum capite decimo. numero undecimo. *Daniel vir deſideriorum intellige verba, quæ ego loquor ad te*: Cur ergo non ſimiliter vocatur Ezechiel nomine ſuo proprio; Cur ergo maluit Angelus hunc vocare filium hominis, quam illum? Daniel vocabatur, ut audiret vocem Angeli capite decimo, numero nono: & ut ab eo doceretur, *Ut docerem te*, Ezechiel vocabatur, ut videret Dei ſacramenta, quæ Angelus ei oſtendebat: *Fili hominis, vide oculis tuis, quæ ego oſtendam tibi.* Major lux, majuſque lumen requiritur ad videndum, quàm ad audiendum: Cùm ergo Ezechiel adducere-

Daniel 9.

Daniel. 10. *Inde Ezechiel ad videndum adducitur, quia humiliatur.*

tur, ad videndum, Daniel ad audiendum: inde ille frequentiſſimè dicitur fili hominis nomine, quia ubi major neceſſaria erat lux, majorque requirebatur humilitas, majórque humilitatis deſcenſus ad propriam vilitatem humanæ naturæ, ut inde magna Dei claritate repleretur ad videnda, & agnoſcenda ſuperna Dei ſacramenta Rupertus in Ezechiel. cap. 4. ait: *Fili hominis, inquit, opportuna commendatio infirmitatis. Ita humiliato capite, vide oculis tuis, quæ ego oſtendam tibi.* Ac ſi ſine humiliatione capitis illa non poſſet videre. Rupert.

Quæstio XVIII.

Quare de cœleſti Jeruſalem, dicitur quod habeat murum magnum, & altum, & quiſnam ſit iſte murus?

Quorſum hic murus, cùm dicatur Zachariæ 2. num. 4. *Abſque muro habitabitur Ieruſalem.* Quod dicitur de Jeruſalem terreſtri, ob magnam multitudinem inhabitantium, ita ut muro non poſſet cingi, & multi eſſent in ſuburbiis: Si verò myſticè dictum Prophetæ ad Eccleſiam militantem referas, hoc exinde dicitur quod abſque muro habitabitur, quia toto orbe diffuſa, ad eam undique confluit innumerabilis multitudo fidelium. Ita D. Aug. ſerm. 131. de tempore. D. Remig. Albert. Lyran. Vatabl. Arias, & alii. 149. Zachar. 2.

D. Auguſt. D. Remig. Albertus. Lyranus. Vatablus. Arias.

Hic etiam in alio ſenſu myſtico de cœleſti Jeruſalem dicitur, quod habet murum magnum & altum, ad indicandam ſummam illius ſecuritatem, firmitatem, ac pacem. *Poſuit fines tuos pacem.* Pſalm. 147. n. 14. Cum admirabili quiete & requie abſque aliquo timore adverſarii impetus, ut dixi in Expoſit. 150. *Summa pax & quies beatitudinis.* Pſalm. 147.

Tamen multi graves Auctores per hunc murum interpretantur Chriſtum D. qui magnus & altus perhibetur: Magnus eſt per immenſitatem incomprehenſibilem, & infinitatem æternitatis: Altus verò per exaltationem humanitatis, & ſublimitatem ſuæ majeſtatis, & inde dicitur murus hujus civitatis ſanctæ magnus, & ſublimis, ſuos nempe à quibuſvis adverſariis protegens, ac defendens. Rich. Vict. ait: *Per murum convenienter accipimus Chriſtum, qui ipſam ſanctam Jeruſalem undique circundat, & contra incurſores dæmones, & pravos homines, & vitia circunſtantia nunc defendit.* 151. *Chriſtus murus ſuos cuſtodiens, & defendens.* Richard.

Ait Paul. Coloſſ. 3. n. 1. *Quæ ſurſum ſunt quærite, ubi Chriſtus eſt.* Non contentus eſt Apoſtolus nobis perſuadere, quod ſuperna quæramus, ſed inſuper addidit: *Ubi Chriſtus eſt:* Nonne ſat erat quærere ſuperna, ad quid ultra monet, *Ubi Chriſtus eſt*: Eleganter D. Chryſolog. ſer. 23. rationem aſſignat, *Ut tali cuſtode dormias tu ſecurus, quia ubi ille eſt, ibi locus nullus eſt furi.* Quæcumque bona ſunt, omnia latronibus; periculis, ac perditioni ſunt obnoxia, ſolum quæ ſub Chriſto ſervantur, ſecura, & tuta ſunt: ubi ille non eſt, etiam ſi paradiſus ſit, latrones, ac adverſarios admittit, quæ univerſa bona diripiant, ab illiſque nos expolient, ut invenimus manifeſtum in primis parentibus. 152. Coloſſ. 3.

D. Chryſol. *Sub Chriſto omnia ſunt integra, & ſecura.*

153. Ex quo optimè deducitur, quod non benè Magdalena edocta erat de Chriſti virtute: cùm enim vacuatum inveniſſet ſepulchrum, plorabat tanquam ſibi Chriſtum ereptum. Unde Dominus ait ei: *Mulier quid ploras; quem quæris;* Ioannis capite vigeſimo, numero decimo quinto. Evidenter ſciebat Dominus, quem Magdalena requirebat: ad quid ergo interrogat fletus cauſam, & quem quærat? Ut ita innueret illam prorſus Chriſti virtutem ignorare, dum illum quaſi furto raptum cogitat: cum ille nulli furto, ac perditioni ſubjaceat: ac proinde dum Jeſum furto ablatum præſumebat, non benè Jeſum agnoſcebat. Ad hæc Divus Ambroſius ait: *Benè addit, quem quæris; non quod iſte dubitet, quem requirat, ſed quia illa quem quærebat, ignorabat: non enim Chriſtum quærit, quem putat raptũ.* Ubi Chriſtus eſt, nullus datur aditus latroni, ac perditioni, ſed omnia ſunt integra, ſecura hominibus tali munimine ſervata.

Joan. 20. *Chriſti virtutem ignorat, qui exiſtimat illum furari poſſe.*

D. Ambroſ.

145. Monebat Chriſtus Dominus ſuos Apoſtolos: *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes.* Matth. 10. n. 16. Quænam eſt hæc prudentia ſerpentis, quam nos obſervare vult Chriſtus, de quo multa dixi ſuo loco: illa verò ad præſens optima eſt, quia dum coluber impetitur ab adverſariis, magnóque periculo premitur, totam ſe in gyrum vertit, caput cuſtodiendo ac amplectendo ſe, & nihil amplius de toto corpore cogitat, dum caput illæſum in ſe teneat: Hæc prudentia imitanda eſt à nobis: Inſurgunt adverſarii, urgent pericula, circumſtant undique contrarietates: Hæc nobis maximè cura ſit, ut Chriſtum nobiſcum retineamus, & inde maximè ſecuri, ac cuſtoditi ſumus ab omni contrarietate, cum adverſus eum nil poſſit creata poteſtas. Eleganter Divus Paſchaſius libro 4. in Threnos, ait: *Coluber cùm urgetur periculis, caput abſcondit, & in orbem ſe colligit, abjecta reliqua parte corporis: ita & membra Chriſti, caput, quod Chriſtus eſt, cuſtodiant, & primatum obſervent.* Elegantiſſima ſimilitudo ſtat in eo, quod in periculo, *caput abſcondit, & in orbem ſe colligit*, Et cùm ſerpens caput in ſe retineat illæſum, inde ſe totum exiſtimat ſecurum, ut nihil amplius timeat, ſic & nos ſi Chriſtus nobiſcum ſit, nihil timeamus.

Matth. 10. *Qui Chriſtum ſecum habet nil timeat.*

D. Paſchaſ.

QUÆSTIO XIX.

Quare in ſancta civitate Jeruſalem duodecim deſcribuntur portæ.

CUm una ſit charitas, per quam ſit acceſſus ad ſanctam civitatem: quomodo in illa non
155. eſt una porta? & augetur difficultas, quia ſicut Chriſtus eſt murus civitatis, ſic etiam ille eſt illius porta, ſicut ipſe dixit Ioan. 10. n. 7. *Ego ſum oſtium, per me, ſi quis introierit ſalvabitur*: Ergo in hac ſancta civitate una tantum porta ſufficiebat, ipſe tamen eſt principalis porta, cujus meritis in cœleſtem civitatem ingredimur, ejuſque meritis multæ portæ aſſignantur, ut denotetur, quod ex omnibus gentibus ex unaquaque parte electi vocantur, ut ſtatim dicam. Nunc audiamus Anſbertum Abbatem Dicitur Pſalm. 17. n. 19. *Aperite mihi portas juſtitiæ, ingreſſus in eas confitebor Domino. Hæc porta Domini, juſti intrabunt per eam.* Sic ait cit. Abbas *Cùm prius plurali numero portas ſibi aperiri poſtulat, ac deinde portas ingreſſus, ſingulari numero unam portam ſe vidiſſe teſtatur, per quam juſtus in civitatem intrare conſpexit: patet procul dubio, quia quiſquis per illas ingreditur per unam quæ principalis & ſingularis eſt omnium, imò quæ in omnibus una, & ſingularis eſt, ingreditur.*

Joan. 10. *Chriſtus principalis porta cœleſtis civitatis.*

Pſal. 115.

Anſbert.

Ad ſenſum literalem, Salmeron, in Prolegom. 20. Villapandus in Ezechielem. tom. 1. exiſtimat ex Adricomio hic fieri alluſionem ad duodecim portas Jeroſolymæ, quas dicunt habuiſſe tempore Davidis & Salomonis: tamen Arias Montanus, Alcazar, & alii, quin & ipſe Salmeron, tract. 42. tantum novem portas Hieroſolymæ fuiſſe teſtantur. 156.

Salmeron. Villapand. Adricom. Montan. Aretas. Alcazar.

Communiter omnes ferè Recentiores, Ribeira, Viegas, Cornelius, Menochius, Sa Hay. Ferrarius tenent hîc alludi ad caſtra duodecim tribuum Iſraël; quæ ſic in quadrum erant diſpoſita, ut ſingula quadrilatera tres continerent tribus, quarum ſingulis ſingulæ portæ reſpondebant, ut patet ex Num. 2. Ad Orientem erant Tribus Juda, Iſſachar, & Zabulon, ad Meridiem Ruben, Simeon, & Gad; ad Occidentem Ephraim Manaſſe, & Benjamin; ad ſeptentrionem Dan, Aſer, & Nephtali. 157.

Ribeira. Viegas. Cornel. Menoch. La Hay. Ferrar.

Tamen in hac diſtributione caſtrorum illud facit difficultatem, quod tribus Levi ſit omiſſa, quæ utpote ſacerdotalis erat extra omnem ſortem: & ſine dubio ſua porta eſt ei aſſignanda in cœleſti curia: Et ideò Alcazar, & Ferrari. dicunt, quòd tribus Dan ſit omiſſa à noſtro Evangeliſta, ſicut etiam ſuper c. 7. n. 5. ejuſque loco Tribus Levi ſit apponenda: ſed hoc apertè pugnat cum Propheta Ezechiele citando. qui expreſsè aſſignat portam tribui Dan in civitate. 158.

Apoc. 7.

Proindèque ſimpliciter dicendum exiſtimo, quòd noſter Ioannes hîc alludit ad duodecim portas tribuum Iſraël, quas numerat, & aſſignat Ezechiel. 48. num. 31 *Ex portæ civitatis ex nominibus tribuum*: Et ſtatim Propheta ſigillatim unicuique Tribui ſuam portam adſcribit, portam unam Tribui Ruben, unam Judæ, unam Levi, unam portam Ioſeph, unam Benjamin, unam Dan, & unam portam Simeoni, unam Iſſachar, unam Zabulon; & unam portam Gad, unam Aſar, unam Nephtali: ubi Propheta expreſsè ponit portam Dan: & ſub porta Ioſeph, intelligit Ephraim, & Manaſſes, qui ſunt filii Ioſeph: & ſic completæ ſunt duodecim portæ aſſignatæ ad omnes Tribus Iſraël, ſub quibus intelliguntur omnes veri fideles, qui ſunt ſpirituales filii Abraham, Iſaac & Iacob, quibus omnibus Deus ex ſe oſtendit viam, & aperit portam ad ſalutem. 159.

Ezech. 48. *Propheta cuilibet tribui aſſignat ſuam portam.*

Si verò c. 7. Apoc. n. 5. non nominatur inter electos, Tribus Dan, non eſt ex eo, quod nullus ex tali Tribu fuerit ſalutem aſſecutus: nam hoc eſt apertè falſum: ſiquidem Samſon natus eſt ex Tribu Dan, & tamen eſt in catalogo juſtorum, & idem de aliis dicendum, ut probavi cit. cap. 7. q 15. n. 134. Sed ob execratam maledictam ſobolem Antichriſti. Sic tota tribus odioſa facta eſt, ut ob illum tota tribus inter electos taceretur, ut dixi eadem q. n 240. At hîc in portis Tribus Dan fuit ſcribenda, ut fieret manifeſtum quod Deus ex ſe omnibus oſtendit viam ſalutis; & aperit portam ad illam, Deus nemini negat neceſſaria ad ſalutem. 160.

Apot. 7. *Deus omnibus oſtendit viam, & aperit portam ad ſalutem.*

Eſto

161. *Valde ſuper abundans eſt Dei miſericordia.* Eſto admittamus, ex tribu Dan nullum fuiſſe ſalutem conſecutum, adhuc ſua porta fuit ei aſſignanda; quia divina bonitas potius abundat in pietate, ac miſericordia, quam in rigore, ac ſeveritate. Hinc Dominus ſugillat perniſioſam Phariſæorum duritiam: ait Matth. 23. num. 4. *Alligant enim onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum:* Hoc proprium eſt iniquorum ac deterrentium à ſalutis via, ut errent per multam crudelitatem, cùm potiùs errandum ſit per multam pietatem, ac miſericordiam; pro quo eleganter ex D. Chryſoſtom D. Thomas in catena pungens rigoroſos miniſtros, ac ſacerdotes, ait: *Tales ſunt, qui grave pondus venientibus ad pœnitentiam imponunt: etſi erramus modicam pœnitentiam imponentes; nonne melius eſt, propter miſericordiam reddere rationem, quàm propter crudelitatem? Ubi paterfamilias largus eſt, diſpenſator non debet eſſe tenax, ſi Deus benignus, ut quid ſacerdos ejus auſterus;* Sic & monet Ericus homil. in cap. 23. Matth. quod melius ſit errare ex pietate, quàm ex multa ſeveritate.

Matth. 23.

D. Thom. *Potius errandum ex miſericordia quam ex ſeveritate.*

Ericus.

162. Myſticè jam Ioachimus, per has duodecim portas intelligit duodecim religiones, quas Deus in fine mundi poſt extinctum Antichriſtum excitabit ad convertendas gentes; ita ut unicuique tribui ſua reſpondeat Religio. Aliqui auctores fuerunt, qui per duodecim portas intelligunt duodecim fidei Articulos D. Bernard. ait quod ſunt Dei mandata, ſed cùm mandata ſint decem quomodo poſſunt deſignari in duodecim portis per quas ingredimur ad vitam; Reſpondet ſanct. Bernard *Idcirco ſunt duodecim portæ; nam obſervatio mandatorum cum duobus præceptis charitatis:* Scilicet Dei, & proximi: *Facit ad vitam ingredi.*

D. Bernard. *Dei mandata portæ ad cœlum.*

163. Tandem communiter Patres, D. Hieronym. in cap. 48. Ezechielis. D. Auguſt. Anſbert. D. Thomas, per has duodecim portas intelligunt duodecim Apoſtolos, per quorum doctrinam, ac prædicationem omnes tribus Iſraël, id eſt, omnes fideles ad vitam ingrediuntur: Richard. Victor. ait: *Per portas ſanctos Apoſtolos intelligimus, per quorum fidem, & doctrinam in civitatem introimus: quotquot enim hominum ad Chriſtum convertuntur, per ipſorum eruditionem ſanctam Hieruſalem ingrediuntur.* Rupert. per muros intelligit juſtos, & ſanctos, qui cuſtodiant civitatem, per duodecim portas duodecim Apoſtolos, & ſicut portæ, habent majorem honorem, excellentiam, ac elegantiam, quàm muri; ſic & Apoſtoli cæteris Sanctis excellentiores ſunt: ita ait citat. Abbas. *Duodecim portæ, duodecim Apoſtoli ſunt, qui pro officio, quod hic nobis prædicando regnum Dei aperuerunt, & janua ad vitam extiterunt honorem illic ampliorem habebunt, quanto ampliorem in civitatibus habent portæ honorem, ſive pulchritudinem à cætero ambitu murorum.*

D. Hier. D. Auguſt. Anſbert. D. Thom.

Richard. *Per doctrinam Apoſtolorum ingrediuntur in cœlum. Apoſtoli aliis ſanctis excellentiores.*

Rupert.

164. *Princeps in ſua Republica conſtituat multos aditus & miniſtros.* Ultimò: Ex his magnum documentum datur cunctis Regibus ac Principibus; Ait text. quòd ſancta civitas habebat. *Murum altum & magnum habentem portas duodecim, & in portis Angelos duodecim.* Diſcant Principes à ſupremo Rege, à cœleſti civitate, ut in ſua curia multas habeant portas, ut qui habent negotia, habeant aditus ad ipſos principes, ſintque ab eis multi conſtituti miniſtri, qui negotia determinent, ac expediant; nec omnia ad unum coarctentur, tunc enim cuncta peribunt. Ad tot & tanta manus unius hominis inſufficientes ſunt. Perbene ait Petrus Canomerius 2. Hippoaphor. Politic. *O princeps, ait; Obſerva in te, quod in ædificiis templorum, quæ non unum, ſed plures introitus ad ſe habent, Deum ipſum non unum, ſed plures mediatores, & aditus ad ſe habent; præter quam, quod imitantur Deum (ſumma ſecuritas, & felicitas) diviniores ſunt & diviniores Reges apparent.*

Petr. Cano.

Cùm Saül ex Dei mandato veniſſet ad perdendum Amalec, dixit, 1. Reg. 15. n. 6. Cineo: 165. *Recedite, atque diſcedite ab Amalec: ne forte involvam te cum eo; tu enim feciſti miſericordiam cum omnibus filiis Iſraël, cum aſcenderent de Ægypto.* Magna quæſtio eſt apud Expoſitores, quænam miſericordia extiterit, quam Cineus præſtiterit filiis Iſraël in via: ob quam ſe illi tam adſtrictum ac obligatum recognoſcit Saül; Abulenſ. citand exiſtimat, quòd Cineus originem trahebat à Iethro, qui cum vidiſſet, quod Moyſes cauſas totius populi judicaret, dixit ei, Exod. 18. n. 18. *Stulto labore conſumeris, nec ſolus pondus univerſi populi poteris ſuſtinere; ſed conſtitue tribunos Centuriones, & quinquagenarios, & decanos, qui cauſas populi cognoſcant, & judicent.* Abulenſ. citat cap. 15. q. 26. *Erat autem iſtud beneficium non ſolum ad Moyſem, ſed ad omnes filios Iſraël, at hic dicitur; quia cauſæ totius populi peribant propter unitatem judicis, & gravabantur nimis expectando eum: Sic dicit Iethro: ſtulto labore conſumeris, tu & populus iſte, qui tecum eſt.* Ecce magnum beneficium populo exhibitum, ob quod Saül, maximè ſe debitorem agnoſcit Cineo; quia nempe ejus Avus Iethro dedit conſilium Moyſi, ne ipſe ſolus cauſas totius populi judicaret, ſed per multos miniſtros, & quinquagenarios diſtribueret. Hoc enim valde eſt utile, & ſalutiferum Reipublicæ; alias omnia periclitantur, ac deperduntur. *Cauſæ totius populi peribant propter unitatem judicis, & gravabantur nimis.*

1. Reg. 15.

Exod. 18.

Abulenſ.

Summum Beneficium Reipublicæ, ſi in ea ſint multi miniſtri.

166. Minatur Dominus magna ſupplicia Hieruſalem dicens Iſai. 3. n. 1. *Ecce Dominator Dominus: auferet à Hieruſalem, & à Iuda validum, & fortem, omne robur panis, & omne robur aquæ, fortem, & virum bellatorem, judicem & prophetam, ariolum, & ſenem, Principem ſuper quinquaginta,* Extrema ſupplicia proponuntur ſuper Hieruſalem, quod auferat ab ea Dominus virum fortem, ac bellatorem ut qui ipſam cuſtodiat, ac tueatur, omneque robur panis, aquæ, & alimenti ad vitam, prophetam, & ariolum, qui ſuper eam vigilet, judicem, & principem ſuper quinquaginta, ut illorum cauſas videat, & judicet; quia ſicut neceſſarium eſt, ut reſpublica valeat conſiſtere, quod detur vir fortis ad eam tuendam, panis & alimentum, ad ſuſtentationem vitæ; ſic & neceſſarium eſt, quòd multi ſint judices, & principes ſuper quinquaginta qui eorum cauſas videant, & judicent: nam ſi omnia ad unum defluunt, cuncta cadent, & peribunt: ſicut neceſſarius eſt ad oſtentationem vitæ humanæ panis; ſic neceſſaria eſt multitudo miniſtrorum ad conſervationem Reipublicæ: *Auferam omne robur panis & principem ſuper quinquaginta.*

Iſai. 3.

Summum malum Reipublicæ, quod unus ut miniſter cauſas omnes agnoſcat.

Apoc. 21. *n.* 13. Ab Oriente portæ tres, & ab Aquilone portæ tres, & ab Auſtro portæ tres, & ab Occaſu portæ tres.

Num. 14. Et murus civitatis habens fundamenta duodecim, & in ipſis nomina duodecim Apoſtolorum Agni.

VERSIONES.

*Syrus,n.*13. Ab Oriente portas tres, & ab Aquilone portas tres. *Arias omiſit tum ab Auſtro, tum ab Occaſu.*

*Syrus, n.*14. Et murum urbis, &c. Et ſuper ea duodecim nomina duodecim Apoſtolorum illius Agni.

EXPOSITIO VIII.

167. *A quatuor mundi partibus colliguntur electi.* AB *Oriente portæ tres.* Ad quatuor mundi partes ternæ portæ obverſæ ſunt, & in unaquaque ſuus erat Angelus, ut patet ex ſuperiori verſu; quia per Apoſtolorum prædicationem, & Angelorum cuſtodiam, ac auxilium, ex omnibus mundi patribus electi venturi erant, ut in ſanctam civitatem ingrederentur, ut dictum eſt à Domino Matth. 24.n. 31. *Et mittet Ange-* Matth. 24. *los ſuos cum tuba, & voce magna, & congregabunt omnes electos ejus à quatuor ventis.* Ubi ait Guil- Guillaud. laudius: *Proinde ac ſi dicat, undecunque terrarum congregabuntur.*

168. Lyranus. Alcazar. *Et murus civitatis habens fundamenta duodecim:* Lyranus, Alcazar, dicunt duodecim fundamenta eſſe duodecim fidei articulos: Tamen D. Ambroſ. communis ſententia Patrum Divi Ambroſii, D. Auguſt. D. Auguſtini, D. Thomæ, & aliorum tenet eſſe D. Thom. Apoſtolos, cùm expreſsè dicatur in text. *Et in ipſis nomina duodecim Apoſtolorum:* & Apoſto- *Apoſtoli Eccleſiæ fundamenta.* li ſunt fundamenta Eccleſiæ, quia ipſi primi Eccleſiam fundarunt per orbem prædicatione, ac doctrina, quam ſeminarunt verbo, ſcriptis ac multis documentis, per multas traditiones nobis datas, & etiam admirabili exemplo vitæ ſuæ, & ita ait Divus Auguſtinus: *Eccleſiam fundarunt verbo, & exemplo immaculatæ vitæ.* Unde Pau- Epheſ.2. lus ſuis diſcipulis ſcribens, ait ad Epheſ. 2. num. 20. *Superædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum, ac Prophetarum.* Ioannes hic ait fun- *Apoſtoli unanimes charitate, ac doctrina.* damenta duodecim, Paulus verò unum dicit fundamentum Apoſtolorum; & rectè quidem, Apoſtoli ſic erant uniti charitate, ac conformes doctrina, quòd quamvis duodecim, unum poſſit dici fundamentum. Ait Text. *Apo-* Rupert. *ſtolorum Agni:* non ſolùm dicit Apoſtolos, ſed *Apoſtoli manſuetudine, ac unione Eccleſiam fundarunt.* exprimit *Agni*, ad denotandum, quòd quidquid prædicarunt, docuerunt, ſcripſerunt, *de plenitudine Agni acceperunt;* ut ait Rupertus; & quia ipſam Eccleſiam fundarunt, ac rexerunt Agni manſuetudine, & non leonis ferocitate.

169. Dubitatur hîc tamen maximè, de ordine, quo hæc lapidum fundamenta erant diſpoſita; nam Alcazar, Cornelius tenent quòd quili- Alcazar. Cornel. bet lapis totum circuiret murum, ita ut in imo eſſet jaſpis ſuper jaſpidem, ſapphirus, ſuper ſapphirum, Chalcedonius; & ſic de cæteris, & in eo hi auctores nituntur, quia fundamenta civitatis undequaque non habent unum lapidem, ſed ſingula omnes duodecim lapides; Oppoſitum tamen mihi videtur verius, nempe quòd omnes partes muri non omnes habebant lapides, ſed unaquæque pars muri pro fundamento ſuum habebat lapidem diſtinctum ab alia parte; & hoc deducitur ex Text. infrà, verſ. 19. ubi dicitur: *Fundamentum primum jaſpis ſecundum ſapphirus, tertium chalcedonius.* Qui modus dicendi manifeſtè indicat, quod omnes lapides collectivè non ſtabant pro omnibus muri partibus, *Unuſquiſque lapis in quaslibet parte mundi.* ſed ſinguli pro ſingulis in fundamento, quod eſt in imo. Deinde duodecim lapides ſuperpoſiti, unus ſuper alium, jam non eſſent fundamentum muri, ſed magna pars illius; murus autem, ut dicitur verſ. 18. erat ex lapide jaſpide.

Dubitatur etiam an duodecim lapides ſint fundamenta muri, & etiam civitatis utriuſque? 170. affirmat Alcazar, Cornelius dubitat: tam ſim- Alcazar. Cornel. pliciter dico, quod lapides muri erant fundamenta, nam expreſsè ait text. *Murus civitatis habebat fundamenta duodecim*, de ipſa verò civitate dicitur, verſ. 18. *Ipſa vero civitas aurum mundum*, nec nos aliud de ea poſſumus affirmare.

QUÆSTIO XX.

Quare in ſancta Civitate ad ſingulas mundi plagas terræ, portæ obverſæ erant.

IN Civitate ſancta ad quamlibet mundi pla- 171. gam tres portæ apparent: Ad Orientem tres, ad Aquilonem, &c. Cur ergo ternarius numerus ad quamlibet Orbis partem appoſitus eſt? Ribeira exiſtimat, & ait: Ut ſciamus ex omnibus ferè partibus æqualem fortaſſe venturum, electorum numerum: ideo ad ſingulas plagas portæ terræ ſunt: Tamen hæc ſententia, non mihi videtur multùm firma; quia ut Ribeira. diximus ſuprà, cum ipſo Ribeira ac communi ſententia ſuprà cap. 7. quæſt. 10. num. 8. cùm dicuntur duodecim millia ſignati ex qualibet tribu filiorum Iſraël, non eſt ita intelligendum, quòd æqualis ſit numerus ſalvandorum in omnibus tribubus, ita ut nec unus quidem magis ſalvetur ex una tribu, quàm ex aliâ, ſed ponitur numerus certus pro incerto; ita non eſt neceſſe in præſenti, ut ex omni plaga æqualis ſit numerus electorum.

Vera ratio eſt ut jam dixi ſuperiori quæſt. 172. per hunc ternarium numerum portarum, ad *Divina bonitas omnibus dat viam ad ſalutem.* quamlibet orbis partem, denotatur ſumma Dei bonitas, qui omnes ad ſe vocat omnibus aperit viam ad ſalutem, omneſque ſi digni ſunt, paratus eſt excipere.

Secundo tot ſunt portæ reſpicientes omnes 173. mundi plagas, ut ſignificetur, quòd licèt omnibus

bus electis pateret aditus ad regna cœlorum; hoc tamen fit per varios modos, & vias, ac ſtatuta Religionum Gilbertus relatus ab Hugone Cardin. in c. 13. Matth. & ait: *Ab Occidente portæ tres, per quas furantur regnum, ſcilicet occultæ afflictiones, humiles confeſſiones, ſecretæ orationes: Ab Aquilone portæ tres, per quas intrant patientes, dum ſubtrahitur, quod delectat, imponitur, quod affligit, intentatur quod terret. Ab Auſtro portæ tres, per quas intrant pœnitentes, dum pravitas voluntatis, longinquitas conſuetudinis, naturæ fragilitas ſuperatur. Ab Oriente portæ tres, per quas intrant comparantes regnum, qui ſcilicet opere miſericordiæ, exercitio juſtitiæ, ſtudio ſapientiæ adiſpiſcuntur.* Sicque diverſa beatitudinis merces pro diverſitate meritorum.

Gilbertus. *Diverſa merces, pro diverſitate meritorum.*

174. Tertiò: Ad unamquamque partem orbis tres ſunt portæ in cœleſti curia. Per Orientem, intelliguntur juſti, qui fuerunt ab origine mundi: Per Aquilonem ſignificantur illi, qui ex frigore gentilitatis ad calorem fidei ſunt converſi. Per Auſtrum antiqui Judæi & juſti in Salvatoris fide colentes, ac corroborari convenienter deſignantur: Per Occaſum verò, qui in fine ſeculi convertentur. Sed cur in qualibet parte tres ſunt portæ? Cur non potiùs una, vel duæ, vel quatuor; ſed tantum tres, nec plures, nec pauciores? Ut in tribus portis denotaretur myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis? & ideo quælibet porta erat ex Margarita fabricata, ut dicitur infrà, n. 21. Margarita autem dicitur, & appellatur. Tres perſonæ Trinitatis, unam & identicam habent naturam: Tres ergo portæ in cœleſti patria ad quamlibet plagam orbis ſignificant tres perſonas Trinitatis, ac proinde quòd nullus in regnum cœlorum poterit intrare niſi per fidem ſanctiſſimæ Trinitatis. Lyranus ait: *Ideo tres portæ: Nam in fide Trinitatis recipiuntur electi ad gloriam cœleſtem.* D. Bernard. tom. 1. ſerm. 61. cap. 1. ait: *Ab Oriente, Ab Aquilone, ab Auſtro & Occaſu portæ tres in civitate congruè deſignantur, quia quicumque ex Gentibus intrant in civitatem ſupernam, per fidem ſanctiſſimæ Trinitatis, in quatuor mundi partibus, in duodecim articulis prædicatam ingrediuntur.*

Ad vitam æternam per fidem Trinitatis ingreditur.

Lyranus.

D. Bernard.

Dùm Chriſtus baptizatur in Iordane inſtituitur ab ipſo Sacramentum Baptiſmi; tunc aperti ſunt cœli, & datur aperta & clara notitia myſterii Trinitatis antea valde abſcondita & occulta, vox Patris auditur Matth. 3. *Hic eſt filius meus dilectus*: Spiritus ſanctus ſicut columba deſcendit ſuper eum, & filius adeſt baptizandus: Sed cur inter omnia Sacramenta in inſtitutione Baptiſmi tam aperta & clara datur notitia Trinitatis; Inter cætera Sacramenta, hoc habet peculiare Baptiſmus, quòd ſit janua regni cœlorum, & cœlos aperiat, non poterat autem cœlos patefacere, niſi in fide, ac vera cognitione Trinitatis; & ideo ipſe Baptiſmus ſub invocatione Trinitatis datur. *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*, D. Auguſtin. ſerm. 29. de temp. ait: *Quod hoc ſpiritualiter pertinet ad Chriſti Baptiſmum: quia per id oſtenditur, quod quando homo egreditur de Baptiſmo, tunc janua regni cœleſtis aperitur.*

Matth. 3. *Fides Trinitatis nobis aperit januas cœli.*

D. Auguſt.

175. Iacob profectus eſt in Meſopotamiam; cùm in via ſub noctem, vellet requieſcere, ait Text. *Tullit de lapidibus, qui jacebant & ſupponens capiti ſuo, dormivit, in eodem loco.* Gen. 28. num. 11. & ſtatim ut ſubdit text. *Apertum eſt cœlum, & vidit ſcalam ſtantem ſuper terram, & cacumen illius tangens cœlos: Angelos quoque Dei, aſcendentes, & deſcendentes per eam, & Dominum innixum ſcalæ*: Qui multas, & largas benedictiones, ei impendit; unde Iacob dignatus, tam illuſtri viſione, tot, & tantis miraculis plenà? quid in ea apparuit, quòd tantis myſteriis cælo aperto ſublimatus eſt? Recole; quod dicitur. Iacob *tulit de lapidibus, qui jacebant & ſupponens capiti ſuo.* Ex quo colligunt Doctores, quod multi fuerunt lapides, *de lapidibus.* Rabbi Nehemias, & alii Hebræi tenent, quod tres fuerunt lapides, quos Iacob poſuit ad reclinandum caput; cùm verò evigilaſſet, tres illos lapides unitos invenit, & ex eis unus tantùm lapis factus eſt; & hoc indicat Scriptura ibi, num. 18. dicens: *Tulit lapidem quem ſuppoſuerat capiti ſuo, & erexit in titulum.* Iam non lapides, ſed unum lapidem in ſingulari, quod totum factum eſt in figuram ſanctiſſimæ Trinitatis, ac typum trium divinarum perſonarum in unitate unius eſſentiæ. Ibi Lyran. *Quod fuit in ſignum unitatis eſſentiæ in Deo, & Trinitatis perſonarum.* Cùm ergo Iacob adhæſit, & univit ſe umbræ ac figuræ ſanctiſſimæ Trinitatis; inde conſequens erat, Ut ſtatim cœlum apertum videret, Deumque ipſum intueretur, Angeloſque aſcendentes, & deſcendentes aſpiceret: aſcendentes, ut ejus poſtulata offerrent Deo, deſcendenteſque ut ipſum aſportarent in cœlum, omnique dono ac benedictione ditaretur: *Dilataberis ad Orientem, & Occidentem, benedicentur in te omnes gentes.*

Geneſ. 28.

Rabbini. *Fides Trinitatis aperit cœlum, & nobis omnia bona impendit.*

Lyranus.

Ingreditur Ionas 3. num. 4. juxta lectionem ſeptuaginta: *Adhuc tres dies, & Ninive ſubvertetur.* Cur tres dies, & nec plures, nec pauciores dantur ad indulgentiam? in umbram nempe ſanctiſſimæ Trinitatis; quia ſi peccatum clauſerat eis cœlum, eoſque in omne malum præcipitaverat, Trinitatis umbra apertam viam cœli oſtendebat; eoſque ad omne bonum evocabat. D. Ephrem. ſerm. de pœnitent. ait: *Tres dies habet pœnitentia ad conſequendam veniam*: Et deinde ait: *Poterant & in momento, & in ictu oculi omnia fieri; ſed ob myſterium Trinitatis intra triduum, hoſtem gratia ligavit.* 176.

Joan. 3. *Ad umbram Trinitatis omne malum depellitur, & omne bonum venit.*

D. Ephrem.

Apoc. 21. *n.* 15. Et qui loquebatur mecum, habebat menſuram arundineam, ut metiretur civitatem, & portas ejus, & murum ejus.

Num. 16. Et civitas in quadro poſita eſt & longitudo ejus tanta eſt, quanta latitudo, & menſus eſt civitatem de arundine aurea, per ſtadia duodecim millia; & longitudo, & altitudo, & latitudo ejus, æqualia ſunt.

VERSIONES

VERSIONES.

Arabic. n. 15. Cæterum, qui mecum loquebatur, habebat in manu, ut ea metiretur.

Syrus. Habebat menſuram calamum aureum, ut metiretur urbem.

Æthiopicus. Portabat calamum aureum, æqualem virgæ, quo metiretur.

Primaſ. Habebat arundinem auream ad menſuram.

Syrus n. 16. Et illa urbs quadrangularis erat, & menſus eſt urbem calamo ſupra ſtadia duodecim millium.

Arabicus. Urbs illa habebat quatuor Angulos, &c. Inventa eſt urbs circiter duodecim millia ſtadiorum.

Æthiopicus. Fuit hæc civitas in æqualitate longitudinis ſuæ, & menſus eſt cum illo calamo, & fuit quantitas ejus duodecim centum longitudine.

D. Ambroſ. In quadro poſita.

Primaſ. Menſus eſt civitatem arundine ſtadiorum, &c. longitudine, & latitudine æquali.

EXPOSITIO IX.

177. ET *qui loquebatur mecum*: Nempe Angelus, qui mihi civitatem oſtendebat habebat in manu ſua: *Menſuram arundineam*: Nempe menſura, arundo, ſive calamus dicitur ut habet Græcus; calamus autem menſura eſt, ut patet ex Ezechiele 40. num. 5. *Et in manu viri calamus menſura, ſex cubitorum, & palmo.* Calamus eſt menſura, quæ deſumitur ab hominis longitudine: Cubitus enim, ut vult Alcazar, ſumitur à flexu brachii uſque ad manûs initium: Cornelius verò & Ferrarius cum communi ſententia, affirmant, quòd cubitus ſumatur à flexu brachii, uſque ad extremum digiti longiſſimi; & ita homo conſtat ex quatuor tantum cubitis. *Menſuram arundineam auream*: Cùm hæc menſura eſſet aurea, non erat propriè arundo, ſed rotunda, & ſimilis arundini.

Græcus. Ezech. 40. Alcazar. Cornel. Ferrar.

178. *Arundinem auream*: Menſura illa non erat ex quacumque materia, ſed ex auro, & ad denotandas excellentias illius ſanctæ Civitatis. Aurum enim maximè eſt pretioſum, & durabile, ſtatus ille beatorum maximè pretioſus & durabilis in perpetuum; aurum ſymbolum eſt charitatis, & amoris, qui in cœleſti patria maximè floret; Aurum ſymbolum ſapientiæ, quæ ut ait Ansbertus maximè viſitur, & agnoſcitur in illa cœleſti Patria, & ut ait Alenſis ſumma Dei ſapientia, maximè oſtenditur, & declaratur in ordinatione electorum ad gloriam; deinde aurum valde purum, & ait Ioachim, indicat puram & ſanctam meditationem, quam habent omnes ſancti, Divinæ Majeſtatis, Hinc rectè ponderat Rupertus, quòd hic Angelus ad menſuram civitatis cœleſtis habet arundinem auream, Ioanni autem infrà Apocalypſ. 11. n. 1. datur calamus ſimilis virgæ, ad menſurandum templum & ea quæ ſunt hujus ſæculi, utpote inferiora: ad cœleſtia, menſura eſt aurea, utpote excellentiora, ac majoris pretii.

Ansbert. Alenſis. Ioachim. Rupertus. *Cœleſtia excellentiora.*

Et civitas in quadro poſita eſt: Id eſt, perfectè quadrata, ſeu æquilatera: *Longitudo ejus tanta eſt, quanta eſt latitudo*: Hoc eſt, perfectè eſt quadrangula; Unde Arabicus vertit: *Civitas habet quatuor angulos*: quæ ſymbolicè ſunt accipienda: longitudo, ait Gagnæus, ſignificat viſionem, ac contemplationem Dei, latitudo charitatem, quia Beati videntes Deum ſummè diligunt. Aptiùs tamen Ribeira ait: *Longitudo æternitas, latitudo, extenſio gaudiorum de Deo viſo, ac objectis in eo repræſentatis.* 179.

Arabicus. Gagnæus. Ribeira. 108.

Et menſus eſt civitatem de arundine aurea. Id eſt per arundinem auream. *Per ſtadia duodecim millia.* Unum ſtadium continet centum viginti quinque paſſus; Octo ſtadia faciunt unum milliare Italicum; tria milliaria Italica, unam leucam Gallicam; ſex Hiſpanicam, & ita duodecim millia ſtadiorum ſunt mille quingenta milliaria Italica, & quingentæ Leucæ Gallicæ, ſeu Hiſpanicæ; Cum ergo dicitur, quod civitas habebat in longitudine, ac latitudine duodecim milia ſtadia, ita aliqui intelligunt, ut per quodlibet latus haberet tria millia ſtadia. Aptius, Alcazar, exiſtimat, quod quodlibet latus civitatis habebat duodecim milia ſtadiorum proindeque totus ambitus civitatis continebat 48. millia ſtadia; nam ait ipſe propriè metiri civitatem, eſt ejus longitudinem ab una porta ad alteram è regione oppoſita dimetiri; & ita longitudo hujus civitatis adimplebat quingentas Leucas, & tantum diſtabat una porta ab altera oppoſita, ut diſtat Uliſſipo, ſeu Hiſpalis, ab urbe Roma.

Explicatur quid ſit ſtadium, longitudo ac latitudo civitatis. Alcazar.

Tamen hæc duodecim millia ſtadia, non literaliter ſunt accipienda, ſed myſticè, ſicut & civitas, muri, partæ, ac fundamenta accipiuntur, ut nempe denotetur eis ingens capacitas, & amplitudo, quæ fundata, ac fabricata fuit per duodecim Apoſtolos; Inde Angelus menſuram illius civitatis cœleſtis non computat per Leucas, nec miliaria, ſed per ſtadia; nam ſtadium ſignificat curſum & certamen, quia ad illam cæleſtem civitatem non pervenitur niſi per certamina, & labores. Ioachimus Abbas, ait: *Per ſtadia duodecim millia omnes laborantes in Eccleſia exprimuntur; per ſtadium quippe illud intelligitur, quod in ſtadio agitur, & inde labor & præmium laborantium.* Hinc Paulus 1. Corinth. 9. ait; *Neſcitis, quod hi qui in ſtadio currunt, omnes quidem currunt, ſed unus accipit bravium.*

181. *Ad civitatem cœleſtē non devenitur niſi per labores.* Ioachimus. 1. Cor. 9.

Quæstio XXI.

Quare tam accuratè Angelus menſurat civitatem, murum & portas ejus.

182\. *Quare non menſurantur alia in civitate.*

APertè ait Text. quod Angelus habebat in manu arundinem auream; *Ut metiretur civitatem, & portas ejus, & murum.* Multa alia videbantur extare in civitate ad menſuram; Ut viæ, fora, theatra, & tabernacula, de quibus multa in text.fit mentio, & meritò ſanè, ibi nullæ commemorantur viæ, quia locus ille in termino & quiete eſt; non in labore, in fatigatione, nec commemoranda fuerunt fora, theatra, ac tabernacula, quia tota civitas forum ac theatrum eſt,in quo repræſentatur,& ſpectatur, quidquid ab electis per omnia tempora factum eſt, & etiam quod tota illa cœleſtis curia, unicuique beatorum eſt tabernaculum, ad quietem & requiem perpetuam.

183\. *Oſtenditur Dei bonitas ac potentia in gloria ſuorum electorum.*

Tota quæſtio eſt quare Angelus tam ſolicitè oſtendit Joanni longitudinem, ac latitudinem hujus ampliſſimæ civitatis ſuper omnes, quæ fuerunt ab orbe condito, etiamque ejus eximiam elegantiam, ac pulchritudinem ex tanta loci capacitate, amplitudine, ex omnique auro gemmis ac lapide pretioſo, cùm luce perpetua ſine ullis tenebris, ut oſtendatur infinita Dei potentia, ſapientia, ac bonitas, quæ tot, & tanta præparavit diligentibus ſe ad felicitatem, & gloriam ſalvandorum, ut dixi in expoſitione, num. 178. & de quo etiam egi ſupra cap. 19. q. 12. n.93. 94. 95.

184\. *Juſti ſicut in meritis ſunt inæquales, ita & in præmiis.*

Secundò, & moraliter: Angelus habet menſuram in manu ad metiendam hanc civitatem, murum, & portas ejus, & tamen alia eſt menſura civitatis,ut hîc dicitur, alia murorum ut patet, ex verſ. 18. alia portarum, ut adnotabo infra ad verſ. 21. Quod ideo factum eſt, ut nobis manifeſtetur non omnia juſtorum merita eſſe æqualia, ſicut nec præmia, ſed in quibuſdam eſſe majora, in aliis minora: ſubſcribit Richard. Victor. & ait: *Menſura rerum differentiam ſignificat; mortuorum ſuperius vidit civitatem munitam, & ornatam; hic docetur attendere alios ab aliis in ſancta Civitate meritis differre*: Unde ait Paulus, 1. Corinth. 15. num. 41. *Stella ab ſtella differt in claritate, ſic & reſurrectio mortuorum.* Vide ſupra cap. 15. quæſt.20.num.168. 169. 170.

Richard.

1\. Cor. 15.

185\. Tertiò: Tria ad menſurandum venit Angelus, civitatem, murum, & portas, quæ ſic interpretatur Albertus Magn. Per civitatem, intelligit plebeios, qui ſunt de communi civitate, utpote minores; per portas interpretatur magnos, ut doctores & prædicatores, qui doctrina aperiunt viam cœli; per murum explicat maximos, ut prælatos, ac Eccleſiæ defenſores quia majorum, ac minorum merita ad examen vocabuntur, ut præmia accipiant; Sic ait citatus Albert. *Ut metiretur civitatem, id eſt minores; & portas, id eſt prælatos; & prædicatores, qui alios ad fidem introducunt; & murum ejus, id eſt Eccleſiæ defenſores ſpirituales, & temporales, ut ſunt principes Catholici.*

Alb.Magn.

Qui Eccleſiam defendunt maximi ſunt ad præmium

186\. Quartò: Richard. Victor. per hanc Angelum, qui habet menſuram in manu intelligit Prælatos, & prædicatores qui debent menſurare civitatem, & popplum ſibi commiſſum, tam parvos, & plebeios denotatos in civitate, quam magnos ſignificatos in muro, ut juxta eorum capacitatem, ac indigentiam eis diſtribunt Dei verbum, & proportionatè ad eorum mores ſermonem ſuum diffundat. Sic ait Richard. *Angelus civitatem metitur, quia doctorum auctoritas cum fidelibus ſecundum uniuſcujuſque capacitatem & menſuram diſpenſat, & quantumunuſquiſque ſecundum ipſam operatur, ſtudiosè conſiderat, auditorum conatum, & mentem.* Unde Magnus Prædicator Baptiſta, non eadem documenta dabat publicanis, militibus, Herodi ac populo cogitanti de illo, quòd eſſet Chriſtus, Luc. 3. num. 12. Sed diverſa, pro diverſa conditione & ſtatu, ut ponderant D. Ambroſ. Titus Boſtrenſ. & alii.

Prædicator diſtribuat doctrinam juxta auditorum capacitatem.

Richard.

Luc. 3.

187\. Quintò: Petrus Antonius à Sanct. Michaële, cùm per hanc civitatem intelligat Eccleſiam militantem, ait quòd Angelus, nempe Chriſtus D. magni conſilii Angelus habet in manu arundinem auream ad menſurandam civitatem ſecundum longitudinem, latitudinem & altitudinem; quia cum menſura permittit Deus labores, adverſitates, ac tribulationes hujus vitæ in nos irruere, juxta noſtram capacitatem, ac proportionatè ad noſtras vires, juxta illud Pauli, 1. Corinth. 10. num. 13. *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis.* Neque Deus ſinit, ut Tyranni ac adverſarii inſurgant in nos ſecundùm totam ſuam perverſitatem, prout volunt, ſed Deus eos coërcet, eorumque rabiem compeſcit: ut non niſi quod conſentaneum eſt noſtræ virtuti, & nil ultra in nos facere valeant, juxta illud quod dicitur Regi Aſſyriorum, crudeliſſimo hoſti gentis Iſraëliticæ, cùm multa ſuperbia aſcenderet adverſus eum, Iſai. 37. num. 29. *Cùm fureres adversùm me, ſuperbia tua aſcendit in aures meas, ponam ergo circulum in naribus tuis; & reducam te in viam*: per quam veniſti Tu, ô Aſſyre, qui multa mala promittebas, ac jactabas in Iſraël, te tanquam mulum, aut equum, veluti circulo, aut fræno injecto comprimam & circumagam, & reducam in, Aſſyriam, & tu, ut notat Sanchez, qui ſuſpenſo, ac erecto naſo multa contumelioſè, & lingua petulanter extorquebas, inde Deus, in naſo infigit circulum, & ori, ac linguæ injicit frænum. D. Gregor. lib. 23. moral. cap. 10. *Ponam circulum in naribus tuis; ac ſi apertè dicat, cogitando inſidias ſuſpiras, ſed ex vulnere quod appetis non valendo, omnipotentiæ meæ circulum in naribus portas, ut cum bonorum mortem ardentius anhelas, ab eorum vita vacuus redeas.*

Petr.Anton.

1\. Cor. 10.

Cum menſura juxta noſtras vires Deus permittit tentationes, ac adverſitates.

Iſai. 37.

Sanchez.

D. Gregor.

188\. Sextò: Hæc civitas cœleſtis condita fuit à Deo, ab eoque deſcendebat; *Deſcendens à Deo de cœlo.* Supra verſ. 2. Cur ergo tam exactè ab Angelo menſuranda? Ut omnibus fiat manifeſtum, Deum infinita ſua Sapientia omnia diſponere in menſura & numero. Joachimus Abbas ait: *Ut ſcirent cuncti, & intelligerent, qui creavit omnia in ſapientia, menſuram, & numerum ſervare voluit in operibus ſuis, ne quid informe, aut indecens appareret; maximè autem ne ab imagine Dei, ſpiritualium virtutum diſſimilia eſſe viderentur.*

Deus omnia diſponit in numero, & menſura.

Joachimus.

Iratus

189. Iratus Deus in Babylonium Regem, ſcripſit in pariete ſententiam capitalem, cujus ſcriptionis vebum è tribus erat *Thecel*, quod juxta Danielis interpretationem ſonat: *Appenſus es in ſtatera;* Daniel: 5. num. 27 ubi Septuaginta apud D. Chryſoſtom. legunt: *Libravit i eus regnum tuam*: Quaſi non aliter Deus iram infunderet, niſi prius libræ, ac menſuræ meminerit, & laborum cumulo menſuraret. D. Chryſoſtom. in Pſalm. 95. ait: *Libravit, inquit, ac menſus eſt; nihil enim ab illo fit abſque menſura, nihil ſine pondere, ſed juſta menſura vindictam infligit, cumque punit trutina librat ultionem.*

Daniel 5. Septuaginta. D. Chryſ. *Deus in pondere, & libra omnia menſurat.*

190. Profundè conſidera, quod pœnæ, ac labores Iob, è manu Dei provenerunt, cap. 1. n. 11. *Extende paululum manum tuam, & tange cuncta, quæ poſſidet.* At pœnæ, & ſupplicia nefariiſſimi proditoris Judæ, à propriis manibus ſunt illata. *Projectis argenteis in templo, receſſit, & abiens laqueo ſe ſuſpendit.* Matth. 27. numero 5. Unde tanta differentia, ut unum ſit è manu Dei alterum è manu hominis; Ibi adverſitates menſuram, ac proportionem habebant cum ejus patientia, virtute, ac generoſitate: At in nequiſſimo Juda valde diverſimodè ſe res habet: nam ſicut ejus facinus exceſſit omnem menſuram, modum, ac malitiam; ita ejus pœna debebat excedere omnem modum & menſuram; & ubi nullus menſuræ habenda erat ratio, non manus Dei, ſed manus hominis intervenit, quod meditatur D. Leo, ſermon. 3. de Paſſione, ubi ſic loquitur, cum ipſo reddens rationem cur ejus manibus permiſſa ſit vindicta, & ait: *Ut quia facinus tuum omnem menſuram ultionis exceſſerat, te haberet impietas tua judicem, te pateretur tua pœna carnificem.* Expende illud: *Quia facinus tuum omnem menſuram exceſſerat.* Ubi labor, & ærumna ſine menſura inferenda erat, non ibi Deus judicem agit, id munus ſceleſtiſſimo Judæ creditur, qui ſolus ſupra menſuram ſupplicia ſibi conglomerare poterat. Vide ſuprà, cap. 14 quæſt 23. numer. 210. 211. 212. 213. & cap. 15. quæſt. 19. numer. 159. & cap. 18. quæſt. 10. num. 85. 86. 87 88.

Job. 1. Matth. 27. *Quod ſine menſura fit non à Deo, ſed ab homine venit.* D. Leo.

QUÆSTIO XXII.

Quare hæc ſancta Civitas in quadro poſita eſt.

200. ALiqui hoc loco diſputant an cœlum empyreum, ſit quadratum vel ſphæricum; quam quæſtionem tractant Theologi de opere ſex dierum & Philoſophi lib de cœlo; & hic non eſt ad rem; nam hæc ſancta Civitas de auro puriſſimo non ſumitur literaliter, ſed ſymbolicè; ſicut & muri ejus, portæ ac fundamenta, ut ſæpe dixi.

201. Et primò, hæc ſancta Civitas non debuit apparere rotunda, vel ex aliqua parte longior; nam in figura rotunda, neque eſt principium, neque finis quod magis convenit Deo, quam creaturis; ſolus enim Deus, ſine principio, ac fine eſt; At hæc civitas principium habet, ac proinde figura rotunda illi non conveniebat, nec erat expediens, ut hæc civitas eſſet ex aliqua parte longior, quia in hac civitate, omnia ſunt in perfecta menſura, ac æqualitate.

Cæleſtis curia non eſt rotunda.

202. Ribeira ait quòd hæc civitas in quadro poſita erat, quia potentiſſimæ, ac maximæ civitates per ſuos muros ita conſtrui ſolebant, vel in quadro, vel ex aliqua parte in longinquum: Ita maximè ſpectat ad pulchritudinem, elegantiam, ac fortitudinem civitatis, ut tradit Vitruvius lib 1. de Architectura cap 5. & tradit Vegetius lib. 4. de re militari cap. . ut ita facile adventum hoſtium valeant explorare, unde Babyloniam quadratam fuiſſe ſcribit Herodotus lib. 1. ad finem, & Ninive, ut eſt apud Diodorum Siculum lib. 2. rerum antiq cap. 1. ita condita eſt, ut duo muri latere eſſent aliis duobus longiora.

Ribeira. Vitruvius. Vegetius. Herodotus. Diodorus.

203. Cornelius, quem multi alii ſequuntur, ait quod hæc civitas, à ſingulis quatuor partibus ſive plagis dicitur habere tres portas, hinc ad majorem firmitatem, & ornatum quadrata deſcribitur; Urbes enim quadratæ primò commodiores, ſecundò pulchriores, & perfectiores ſunt: inde omnem perfectam architecturam videmus in quadrum conformatam.

Cornel.

204. Tertiò: Pannonius Haymo, Ansbertus, Richard. Victor in quatuor lateribus accipiunt Fidem, Spem, Charitatem & bona opera. Quartò: iidem auctores, Albertus Magnus, Hugo, & alii in hac civitate quadrata intelligunt quatuor virtutes Cardinales, per quas electi Dei, ſunt prudentes in intelligentia, fortes in adverſitate, Juſti in operatione, & temperantes in voluptatibus: & in omni zelo diſcretionis, ſe convenienti menſura multum moderantes. At hæc vel ſpectant ſanctam Civitatem, ut eſt in terris, & adhuc militat; vel ut triumphat in cœlis ex præmio eorum, quæ habuit in terra.

Pannon. Haymon. Ansbert. Richard. Alb. Magn. Hugo.

205. Quintò: Rupertus. *In quadro poſita, id eſt ſumma omnium illic pax, & concordia; omnes ſponte, & quaſi naturaliter ibi ſunt concordes, ſicut in quadrato ædificio parietes, ſive anguli omnes ſunt æquales.* In ædificio quadrato, omnes anguli ſunt æquales, & maximè inter ſe uniti, ac connexi, & quia in beatitudine ſumma eſt unio, & connexio, inde cœleſtis civitas in quadro poſita apparet.

Rupertus. *In beatitudine ſumma pax & unio.*

206. Sextò: Andræas Cæſarienſ. ait: Quadrata hæc civitas deſcribitur ad deſignandum immotam illius firmitatem figura quadrata, cùm ſecundùm ſuam profunditatem, altitudinem, longitudinem, ac latitudinem, quadrangularis ſit, & inde ſecundùm regulas Mathematicæ valde firma & ſtabilis eſt, & inde ad hanc firmitatem & conſiſtentiam in ſtatu beatorum indicandam, cœleſtis civitas in quadro poſita apparet. Inde Iſaias cap. 33. num. 20. eam appellat tabernaculum, quod nequaquam transferri poterit. *Nec auferentur clavi ejus uſque in ſempiternum & omnes funiculi ejus non rumpentur, quia ſolummodo ibi magnificus eſt Dominus Deus noſter.*

Andræas. *Maximè firma & ſtabilis civitas ſuperna.* Iſai. 33.

207. Septimò: Hujus rei duæ mihi videntur rationes, & Prima ſ Quia hæc ſancta Civitas, ad ſingulas mundi partes habebat tres portas, ergo ut hoc fieret cum ſumma proportione

ac

Cœleſtis curia ex æquo ad quatuor plagas orbis. ac æqualitate, expediebat, ut eſſet quadrangularis, ut ex æquo reſpiceret quamlibet plagam orbis cum tribus portis.

208. Octavò: Cœleſtis Civitas quadrangularis apparet; nec enim ejus ſublimitas, ac altitudo potuit aliter explicari niſi forma ac figura crucis. Aretas. Aretas ait: *Cum civitas quadrangularis ſit per figuram Crucis ex diametro dividitur, ut innueretur, Cruci velut inniti, Crucémque habere pro fundamento.* Anonym. *Crux cœli firmitas ac nobilitas.* Quod confirmat Anonymus Græcus Auctor tomo ſecundo apud Gretzerum, & ait: *Nulla eſt domus firma, quæ Crucem non habeat, fundamentum quadrans.* Crucis forma repræſentatur cœleſtis curia, tum quia ad eam per Crucem aſcenditur; tum etiam quia ejus celſitudo ac firmitas fuit condecoranda, ac nobilitanda, nobiſque maximè explicanda figura, ac diſpoſitione Crucis.

209. Hinc Apoſtolus, ut nobis Dei celſitudinem explicaret, nobis formam Crucis proponit ad Epheſ.5. Epheſios 3. numero 18. ait: *Det vobis ſecundum divitias gloriæ ſuæ virtute corroborari per ſpiritum ejus, & Chriſtum habitare in cordibus veſtris, in charitate fundati, ut poſſitis comprehendere cum omnibus Sanctis quæ ſit latitudo, longitudo, ſublimitas, & profundum, ſcire etiam ſupereminentem ſcientiæ charitatem Chriſti.* *Divitiæ Chriſti inter omnia myſteria per Crucis figuram explicantur.* In his quatuor dimenſionibus, extenſione, longitudine, ſublimitate, ac profunditate nobis explicat Apoſtolus ingentes noſtras divitias in Chriſto; Cur uno potius dupl.ci menſura, in typo duplicis naturæ Chriſti, qui nobis totum bonum promeruit, vel triplici menſura in typo Sanctiſſimæ Trinitatis, ſed quaternam menſuram proponit, Apoſtolus in umbra Sanctiſſimæ Crucis, ut eſt commune placitum Sanctorum Patrum; intellexit ſane Doctor gentium, quod nulla figura ex quocumque alio ſupernaturali myſterio deſumpta poterat aptius nobis ingentes Chriſti divitias aperire, quàm umbras Crucis Chriſti, à qua undique in nos omne D.Auguſt. bonum diffunditur, ac dimanat: Divus Auguſtinus libro de Doctrina Chriſti capite 4. ait: *Ut poſſitis comprehendere cum omnibus Sanctis, quæ ſit latitudo, & longitudo, ſublimitas, & profundum, id eſt Crucem Domini; cujus latitudo dicitur in tranſverſo ligno, quo extenduntur manus, longitudo à terra uſque ad ipſam altitudinem, quo à manibus, & infra totum corpus afficitur; altitudo a latitudine ſurſum uſque ad ſummum, quo corpus adhæret; profundum verò, quo terræ infixum abſconditur.* D.Nyſſen. Similiter locum Pauli de Cruce interpretantur Divus Gregorius Nyſſenus oratione prima de Chriſti Reſurrectione, Joannes Xiphilinus oratione de Crucis adoratione, Theophanes Cerameus Archiepiſcopus Tauromini in Sicilia. Ibidem ad locum Pauli Divus Chryſoſtomus, Theophylactus, Divus Anſelmus.

Xiphilinus. Theophan. D.Chryſ. Theoph. D.Anſelm.

210. Ad hujus rei guſtum ut Regius Vates nobis aperiret celſitudinem attributorum Dei; ejus nempe Immenſitatis, Omnipotentiæ, Præſen-D.Gregor. tiæ, Juſtitiæ, ac Miſericordiæ, per Crucis figuram explicat, ut ponderat Divus Gregorius Nyſſenus Oratione prima de Reſurrectione Chriſti, dicens: *Videbiſque ſponte ſua Crucis figuram exprimi à ſuperis ad infima, ab extremis ad extrema. Hanc figuram Crucis magis etiam de ſe loquens ex-Pſal 138. preſſit.* Pſalmo 138. numero 7. ait? *Si aſcendero in Cœlum, (hoc eſt ſublimitas Crucis,) tu illic es: Si deſcendero in infernum? hoc eſt profundum,)* *Dei magnalia, ac attributa per Crucem ſignificantur, ac explicantur.* *ades: Si ſumpſero pennas meas diluculo,* id eſt ortum Solis, (*hæc eſt latitudo,*) *& habitavero in extremis maris,* ſic enim occaſum appellat, *hæc eſt longitudo Cernis quomodo Crucis figuram deſcribat.* Volens David explicare nobis Dei attributa; Immenſitatis, qua cuncta replet; Præſentiæ, qua omnibus adeſt; Juſtitiæ, qua punit in inferno; Pietatis, ac Miſericordiæ, qua refovet in Cœlo, à Cruce ſumit materiam, ac methodum; ac ſi nullo meliùs, ac aptiùs Dei attributa ejùſque magnalia aperiantur, ac declarentur, quàm per formam, & figuram Crucis

Conſidera magnam Crucis celſitudinem. 211.
Chriſtus Dominus circumciditur: *Et vocatum eſt nomen ejus* JESUS. Lucæ 2. numero 21. Inter guttas ſui pretioſiſſimi ſanguinis, tantùm Luc. 2. ſimpliciter, & abſolutè dicitur Jesus At cùm Cruci ſuſpenditur, de ipſo ait Apoſtolus ad Philippenſes 2. numero 8. *Humiliavit ſemetipſum* Philipp.2. *factus obediens uſque ad mortem, mortem autem Crucis, propter quod, & Deus exaltavit illum, & dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, ut in nomine* Jesu *omne genu flectatur, Cœleſtium, Terreſtrium, & Infernorum.* Utrobique idem eſt Jesus filius Dei, utrobique tam in Circumciſione quàm in Cruce effudit ſuum ſanguinem infiniti valoris; tamen in Circumciſione ſolùm dicitur Jesus, at in morte, non ſolùm dicitur Jesus, *ſed nomen quod eſt ſuper omne nomen, in quo flectitur omne genu*: Unde tanta rei differentia? Tanta eſt Crucis majeſtas, ac ſublimitas, ut ipſemet Dei filius coæternus Patri, ab ipſa Cruce dicatur exaltatus: *Et datum illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, in quo flectitur omne genu; factus obediens uſque ad mortem, mortem autem Crucis, propter quod Dominus exaltavit, &c.* Ac ſi ab ipſa Cruce habeat exaltationem. *Chriſtus D. à Cruce ſublimatur, ac exaltatur.*

Supremum myſterium fidei noſtræ, inſtitutum à Chriſto Domino, eſt Euchariſticum Sacramentum, & hoc Crucis ſigno notavit ac ſublimavit; loquens Chriſtus Dominus de hoc altiſſimo myſterio ait: *Operamini non cibum, qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam, quam filius hominis dabit vobis; hunc enim Pater ſignavit.* Joannis 6. numero 27. Hunc ſcilicet panem Ioan.6. ſignavit Deus, ut multi Patres explicant, ut dixi tomo tertio in Evangelia, capite trigeſimoquinto, quæſtione tertia, de pane Euchariſtico, quem Deus Pater ſignavit, ſeu ſigillavit, ut habet Græcus; ſed quo ſigno, explicat Rupertus: *Signavit ſuo ſigno, quod eſt Crux.* Tantum myſterium, ut maximè eſſet ſublimatum, & exaltatum ſigno Crucis fuit notandum; Rupert. inſtitutum enim fuit in memoriam Paſſionis ipſius: *Quotieſcumque manducabitis panem hunc, & Calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis.* 212. *Euchariſticum Sacramentum ſigno Crucis ſignatur.*

Apoc. 21. *n.* 17. Et menſus eſt murum ejus centum quadraginta quatuor cubitorum, menſura hominis, quæ eſt Angeli.

Num. 18. Et erat ſtructura muri ejus ex lapide jaſpide; ipſa verò civitas aurum mundum ſimile vitro mundo.

VERSIONES.

Syrus, n. 17. Ad 144. menſura cubitorum hominis, quæ eſt Angeli menſura.

Arabic. Invenit centum quadraginta quatuor cubitos menſura hominis, qui eſt Angelus.

Æthiopicus. Secundùm cubitum hominis, qui eſt unus ſecundùm cubitum Angeli.

Richard. Menſus eſt muros ejus.

Syrus. n. 18. Structura muri jaſpis eſt, & ipſa urbs auri puri ſimilis vitro puro.

Arabicus. Erat ex Hyacintho, & urbs tota ex auro puro, ſimilis vitro pellucido.

thiopicus. Et in capite muri hujus civitatis ſtructura fuit de Hyacintho, & de lapide jaſpide, & videbatur civitas, quaſi de auro puro ſtructa fuiſſe.

Primaſ. Et fuit ædificatio muri hujus.

EXPOSITIO X.

213. *Quid ſit cubitus?* ET *menſus eſt murum ejus.* Poſtquam Evangeliſta ſuperiori verſu 16. egit de menſura civitatis, ſecundùm ejus latitudinem, longitudinem, & altitudinem ædificiorum, nunc agit de altitudine murorum. *Centum quadraginta quatuor cubitorum.* Cubitus complectitur pedem unum cum dimidio.

214. Alcazar. Et cur murus ſanctæ civitatis talem habet menſuram? Alcazar per murum, intelligit ſacerdotes, qui tanquam murum ſe debent opponere pro domo Domini, hos vult ſignificatos illis 24. ſenioribus, cap. 4. num. 24. per ſex multiplicata (Apoc. 4.) faciunt 144. Alii per hunc murum intelligunt Apoſtolos, Doctores, & Prælatos; alii ut Rupertus, ſacram Euchariſtiam. (Rupert. *Murus ſacra Euchariſtia.*) Alii dicunt in iſto muro ſignificari Chriſti potentiam, qui Patris brachium eſt, & brachium Domini, cui revelatum eſt, Iſai. 53. (Iſai. 53.) & inde cubitus hujus brachii duodecies in duodecies repetitus, dat ſanctæ civitati omnem muri firmitatem, quæ non poteſt convelli. Hinc eſt illud Iſaiæ 26. num. 1. *Urbs fortitudinis noſtræ Sion, Salvator ponetur in ea murus, & antemurale.* (Iſai. 26.)

215. (Ribeira. Cornel. Villapand.) *Menſura hominis, quæ eſt Angeli.* Ribeira, Cornelius ita explicant. Angelus tali menſura uſus eſt, quali communiter ſolent homines uti. Villapandus, hanc menſuram vocari hominis, quia deſumpta erat ex cubito humano, qua Angelus ſub ſpecie hominis apparens utebatur, ut inde cognoſcatur quod non erat ſpiritualis, nec intellectualis, ſed humano more cubitorum. Aliter explicat Ferrarius. (Ferrar.) Menſura hominis ſcilicet Chriſti, qui dictus eſt ab Iſaia Magni conſilii Angelus, & à Malachia Angelus Teſtamenti, qui ſecundùm ſuam ſcientiam, potentiam, ac merita murum hujus civitatis architectavit, & conſtabilivit per duodecim fundamenta Apoſtolorum, primus dicendi modus probabilior.

216. (Haymo.) Ex hoc quod dicitur, *Menſura hominis, quæ eſt Angeli* Haymo colligit, quod homines electi ad æqualitatem Angelorum aſſumentur, juxta illud Matthæi 22. (Matth. 22.) *Erunt ſicut Angeli Dei in cœlo.* Anſbertus etiam colligit ex hoc, tot homines ſalvandos, quot Angeli ceciderunt, ſed hoc nullum habet fundamentum.

217. (Apoc. 4.) *Et erat ſtructura muri ejus ex lapide jaſpidis.* Suprà capite 4. numero 3. Jaſpis ſtat pro Chriſto Domino. Hic ſtructura muri Sanctæ Civitatis eſt ex jaſpide, quia Chriſtus Dominus eſt murus hujus ſanctæ civitatis, ut docent Andræas Cæſarienſis, Richardus, & alii, ait ipſe per Zachar. (Andræas. Richard. Zachar.) 2. numero 5. *Ero ei murus ignis in circuitu & gloria, ero in medio ejus.* Secundò, jaſpis virens, & firmus ſignificat in iſto muro firmatas ac incluſas omnes noſtras ſpes quas nemo poteſt à nobis tollere. Hinc ait Iſaias 54. numero 12. (Iſai. 54. Haymo.) *Ponam jaſpidem propugnacula tua.* Tertiò, Haymo, jaſpis virore ſuo habet amœnitatem, cùm tam multiplex ſit, ut aſſerant quidam, ut ſuprà dixi, ejus eſſe ſeptuaginta ſpecies, ex quo palam fit intra hunc murum omnes eſſe delicias, omnéſque aſpectus, qui habent amœnitatem, ac recreationem quibus delectatur, ac deliciatur noſter viſus, ac animus. Cur autem murus extruitur, non ex lateribus, nec ex vulgaribus lapidibus, jam patet ex dictis; cur autem ipſa civitas dicitur aurum mundum, explico ſequenti quæſtione.

QUÆSTIO XXIII.

Quare ſancta Civitas dicitur aurum mundum ſimile vitro mundo?

218. *Ratio literalis.* CUm ſancta Civitas dicitur aurum mundum ſimile vitro mundo, his maximè notatur excellentia, ac ſublimitas illius civitatis, in qua nullæ erunt ſordes, nulla excrementa, nullæ labes, ſed tota ipſa civitas, tam ſecundùm ſe, quàm ſecundùm corpora Beatorum quæ in ea ſunt omninò perfecta, & abſoluta; tunc enim maximè corpora noſtra, ſine ulla turpitudine, ac ignobilitate

Nulla erit apparens turpitudo nec in civitate, nec in corporibus Beatorum.

ignobilitate, maximè perſpicua; ac perlucida erunt veluti fulgentiſſimum aurum, cum natura vitri mundiſſimi; in illa ſancta Civitate nil erit turpe; nam membra, quæ modo turpia ſunt, tunc in illis mirè effulgebunt Divina gloria, quæ eſt in ſapientia, & potentia Divina inſtaurante, & efformante omnia; ut non ſolùm ſine verecundia, ſed cum magno decore, ac Dei laude ſpectabuntur; conſumpto enim peccato, & ſtatu mortalitatis ab eo indicto, utique conſumpta erit omnis indecentia, ac turpitudo. Veſtes etiam ibi erunt, ut notat Ferrarius, non ex terrena materia, ſed ex mirifica luce varios inducentes colores, & formas eximias, pro cujuſque dignitate, per ſe ferentes, miram oblectationem aſpicientibus ingerentes.

Ferrar.

219. Dubitant multi, hìc, cùm Civitas dicatur aurum mundum, an etiam intelligatur de domibus ejus. Multi negant ibi eſſe domos. Opponit Cornelius illud Joannis 14. numero 2. *In domo Patris mei manſiones multæ ſunt.* Et inſuper addit: *Quia civitates non vocantur horti, aut Paradiſi, ſed domus civium.* Hoc tamen non eſt firmum, quia illa ſancta Civitas non eſt ſicut noſtrates, & dictum Chriſti accipi debet de locis gloriæ differentibus pro ratione meritorum, ut & ſunt ipſa præmia differentia.

Cornel. Joan. 14. *An dentur domus.*

220. Maximè tamen ad quæſtionem. Cur ipſa civitas dicatur aurum mundum? Nam aurum, quamvis ſit inter metalla pretioſiſſimum, tamen non eſt apta materia ad ædificia quomodo ergo ſancta Civitas dicitur extructa ex auro? Aurum maximi fulgoris eſt; inde benè cœleſtis Civitas dicitur aurum mundum, quia beati illius ſupernæ civitatis incolæ, in æterna felicitate maximè fulgebunt claritate. Divus Gregorius libro decimo octavo Moralium, capite vigeſimo ſeptimo, ait: *Joannes in Apocalypſi dicebat; & erat ſtructura muri ejus ex lapide jaſpide; ipſa verò civitas aurum mundum; quia enim Sancti omnes ſumma in ea beatitudinis claritate fulgebunt, inſtaurata auro dicitur.*

Beati magna claritate fulgent.

D. Gregor.

221. Tertiò: Rectè ſancta Eccleſia in auro ſignificatur ob fulgorem ſuæ puritatis, virtutis, ac ſapientiæ, & inde frequenter Eccleſia in auro declaratur, ut patet ex candelabris aureis, & phialis. Sed cur etiam præter aurum comparatur vitro mundo? Vitrum perlucidum, & apparens eſt, inde licèt ipſa ſuperna civitas ſit aurum mundiſſimum, tamen ſimile vitro puriſſimo dicitur, quia in ipſa cœleſti curia, quæ in ea ſunt, ejuſque Beatis patent, nihil ibi eſt occultum & abſconditum, ſed omnia, tam interna, quàm externa ſunt manifeſta, ſicut ea, quæ in vitro mundo tenentur: ita poſt Divum Gregorium proximè citatum explicat Divus Antoninus Ulyſſiponenſis in fragmento, & ait: *In vitro quilibet liquor continetur: talis exterius oſtenditur: In auro ergo & vitro accipimus in ſuperna patria Sanctorum ſocietatem, qui beatitudinis claritate fulgebunt, & uniuſcujuſque mentem ab alterius oculis membrorum corpulentia non abſcondet; qui enim claritatem Dei vident, nihil in creatura agitur, quod videre non poſſint.*

In cœleſti curia nihil eſt abſconditum & occultum.

D. Gregor. D. Anton.

222. Quartò: non ſolùm ſancta Civitas, dicitur aurum, ſed etiam *Simile vitro mundo*, Aurum ſi exterius luceat; tamen id quod interius eſt minimè lucet, & videtur; quod verò habet proprium vitium, exterius maximè reſplendet, & quidquid eſt interius, proſpicitur, inde ſancta Civitas non ſolùm dicitur aurum mundum, ſed etiam ſimile vitro, quia Sancti, ac juſti in ea non ſolùm exterius, ſed etiam interius cum ſumma munditia, ac puritate fulgent, & reſplendent; Iſaias primo, numero decimo ſexto. *Lavamini, mundi eſtote.* Quid eſt, poſtquam dixit *Lavamini*: Ad quid addidit, *Mundi eſtote.* An ut perſeverantiam in munditia, ac puritate oſtendat, ac perſuadeat; Ita multis placet; ſed inſuper ad rem noſtram: licèt primum verbum *Lavare*, ſignificet ſecundùm radicem Græcam *Zachach*; idem valet, ac lavare ad modum vitri, atque cryſtalli; Ita enim nos puros, ac mundos vult Propheta, ut ipſa puritate, tanquam vitro mundo luceamus, taliter viſa eſt à Joanne ſancta Civitas. Hanc expoſitionem nobis dat Oleaſter, & ait: *Lavate vos, non quidem vulgariter, ſed ita ut valdè mundi ſitis; & huic expoſitioni favet verborum, quæ hic ponuntur, propria ſignificatio* Rachatha, *quod priori loco ponitur, ſcilicet communiter lavare: ſequens vero ſignificat lucere, quaſi vitrum; nam* Zachachit, *ab ea radice eſt vitrum, unde ad literam vertendum eſt lavate vos, ac lucidi eſtote, ſeu puri, veluti vitrum.*

Sancti lucent puritate interna, & externa. Iſai. 1.

Græcus.

Oleaſter.

Quintò: Civitas appellatur à noſtro Evangeliſta, *Aurum mundum*, magna emphaſi, non verò civitas aurea munda, quem dicendi modum Cornelius refert ad Hebraiſmum, quod ſcilicet Hebræi non habent auri concretum, ſed Joannes non ſcripſit Apocalypſim Hebræo ſermone, ſed Græco, & ut dixi, majorem emphaſim habet vocare eam aurum, quàm auream, ac ſi totum, quod in ea eſt pretioſiſſimum, ac ſi puriſſimum aurum ſit, tum etiam ad denotandam illius perpetuitatem, & permanentiam; nihil enim tam validum, ut eam tollat, aut minuat; hæ enim ſunt proprietates auri, in igne nihil de eo deperditur, ſed magis purificatur, nullam admittit rubiginem ſemper ſuum ſplendorem retinet, nihil ejus bonitatem conſumit, minuitve, & ideò ſancta Civitas, pro ſui conſtantia ac perpetuitate, ex auro dicitur conſtructa. 223.

Civitas cœleſtis perpetua, ac firma.

At verò aliter ædificatur mundi civitas; nam cùm ædificaretur turris Babel, lutum inſervivit pro lapidibus *Habuerunt lateres pro ſaxis.* Geneſis 11. numero 3. Quod egregiè ponderavit Divus Hieronymus, & ait: *Perverſi quique illius antiquæ Babel imitantur exemplum, cujus, teſte ſancta Scriptura, civitatis auctores, pro ſaxis lateres, pro cemento bitumen habuiſſe, loquuntur, per quod intelligitur, quos mundi amatores carnalis vitæ conſtruunt municipium.* Civitas cœleſtis eſt perpetua, ac durabilis, ex auro, & lapide pretioſo componitur; mundi verò civitates, ex luto, ac bitumine conſtruuntur, ut breviter tranſeuntes, ac cadentes; Illa ex auro ad perpetuam felicitatem, hæ verò ex luto ad inconſtantiam, ruinam, ac perpetuam fatigationem. 224.

Geneſ. 11. D. Hieron.

Civitas mundi ut debilis corruit.

Sextò: Alta conſideratione dicitur: *Civitas aurum mundum, ſimille vitro mundo.* Cur non potiùs dicitur, quod civitas ſit veluti lapis pretioſus, 225.

Labores nobis pariunt

cœleſtem gloriam. tioſus, verbi gratia, adamas ſimilis cryſtallo; nam adamas durabilis eſt ut aurum, & illo pretioſior; cryſtallus valdè pellucida; tamen magno myſterio dicitur quod illa civitas ſit aurum mundum ſimile vitro; nam aurum & vitrum duo ſunt, quæ neceſſe per ignem tranſeunt; aurum ſine igne non mundatur, nec vitrum ſine igne efficitur; præſentium laborum ignis illam ſanctam Civitatem nobis efficit, & ædificat, & ideò non comparatur cum adamante, & chyſtallo, quia licèt fulgorem auri, ac temperamentum vitri habeant, nihil tamen illis eſt cum igne; ac proinde non explent id, quod in ſimilitudine aurum & vitrum nobis denotant.

226. Moyſi *Apparuit Dominus in flamma ignis de medio rubi, & videbat, quod rubus ardebat, &*
Exod 3. *non combureretur.* Exodi 3. numero 2. Viſio plena myſteriis, & nunquam ſatis explicata, ad quid in igne Dominus, pæcipuè quando deſcendebat, ut Iſraëlis filios educeret de Ægypto, & introduceret in terram bonam fluentem lac & mel? quid tanta benignitas cum rigore, ac ardore ignis? Inde populus maximè erat trans-
Per ignem ad cœleſtem patriam fit via. ferendus in terram promiſſionis cœleſtem patriam denotantem, & cùm Dominus deſcenderet, ut in illam populum aſportaret, in igne ſeſe oſtentat; tanquam innuens quod per ardores ac calores ignis in illam tranſeundum ſit; qui ignis licèt premat, ac torqueat, minimè tamen
Philo. conſumit, ac perimit. Philo Hebræus libro primo de vita Moyſis, ait: *Ignis urebat, & non exurebatur materia, portendebat non perituros, qui affligebantur inimicorum violentia, ſed conatum eorum fore irritum; illos verò evaſuros incolumes.*

227. Ex Dei mandato, *Fecit Moyſes ſerpentem æneum; & poſuit eum pro ſigno: quem cùm percuſſi aſpicerent, ſanabantur.* Numerorum 20. numero
Num.20. 9. Cur Deus mandat fieri ſerpentem æneum, & non potiùs ligneum, vel lapideum, ut notat Di-
D.Iſidor. vus Iſidorus? In ſerpente illo denotabatur ſalus proveniens ex Chriſto crucifixo, ut ipſemet Do-
Ioan 3. minus explicavit Joannis 3. inde magno myſterio ſerpens æneus eſt, quia ut talis interventu ignis fiebat, minimè verò, ſi eſſet ex ligno, vel lapide ut inde nobis eſſet documentum, quod ſalus ab illo non obtinetur niſi per ignem, ac ardentem flammæ charitatis ardorem.

Apoc. 11. n. 19. Fundamenta muri civitatis omni lapide pretioſo ornata. Fundamentum primum jaſpis: Secundum ſapphirus: Tertium chalcedonius: Quartum ſmaragdus.

VERSIONES.

Syrus. Et illa, fundamenta muri urbis, &c. Tertium calcedon.

Arabicus. Omnigenis gemmis ornata; fundamentum primum ex hyacintho.

Æthiopicus. Fundamentum muri, &c. ſicut vitrum album, & ornatum fuit cum omni lapide. Primum fundamentum cum jaſpide.

D. Auguſt. Fundamenta civitatis omnia lapides pretioſi.

EXPOSITIO XI.

FUNDAMENTA *muri civitatis*, 228.
Primum dubium. Maximè primò hìc dubitatur, an iſtæ duodecim gemmæ unum conſtituant fundamentum continuum, ita ut unus lapis eſſet impoſitus ſuper alium? an verò in diverſis partibus fundamenti, diverſæ ſint gemmæ, ita ut in fundamento primæ partis ſit jaſpis, & ſecundæ ſapphirus, & ſic deinceps. Hoc ſecundum ut probabilius ſecutus ſum ſupra Expoſitione 8. *An lapides eſſent in diverſis partibus.*

229. *Secundum dubium.* Secunda difficultas eſt, an tales gemmæ futuræ ſint in cœlo? Affirmat hic Cornelius; tamen dicit magis pretioſas, quàm apud nos, & Cornel. probat ex Tobia 13. numero 21. ubi dicit: *Portæ Jeruſalem ex ſapphiro, & ſmaragdo ædificabuntur, & ex omni lapide pretioſo, omnis circuitus murorum ejus: ex lapide candido, & mundo, omnes plateæ: ejus ſternentur*, &c. Et quamvis non ſit negandum in cœlo eſſe admirabiles constructiones corporeas, cùm ibi ſint beati cum ſuis corporibus, & locus ille ſit corporeus: Tamen quod noſtra pretioſa, ut aurum, & gemmæ ibi reperiantur, non eſt facilè dicendum ex citatis locis; Nam aliàs Joannes, & Tobias erunt ſibi contrarii; ſiquidem Joannes vigeſimo primo dicit portas eſſe ex margaritis, Tobias verò ſuprà ex ſapphiro, & ſmaragdo. Joannes ibidem dicit plateam eſſe ex auro; Tobias ex lapide candido. Joannes dicit murum ex jaſpide ſupra, numero 18. Tobias ex omni lapide pretioſo: ergo non loquuntur propriè, ſed metaphoricè, alias ſibi eſſent contrarii, quod non eſt dicendum; proindéque eximios ſplendores, luces ac fulgores illius ſanctæ Civitatis per ea, quæ ſunt nobis nota explicat Scriptura; nam, ut ait Paulus Romanorum primo, numero vigeſimo. *Invisibilia Dei, per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur.* Tob.13. *An in cœlo ſint lapides pretioſi.* *Lapides in patria metaphoricè accipiuntur.* Rom. 1.

230. *Tertium dubium.* Tertia difficultas, quod ſpectat ad materiale harum gemmarum; & notant etiam Ferrarius, Lahay, & novi etiam à peritiſſimis gemmariis in hac civitate Ulyſſiponenſi, multæ gemmæ fuerunt apud antiquos, quæ perierunt, ac interierunt, & aliæ apud nos ſunt inventæ, & ſubſtitutæ. Illud etiam notandum quod in Rationali antiqui Pontificis Exodi vigeſimo octavo, numero decimoſeptimo, erant infixæ duodecim gemmæ, quarum unicuique inſcriptum erat nomen unius ex duodecim Patriarchis, qui caput, ac principum extabat illius Tribus; & notandum ſecundò etiam quod hic apud Joannem Chalcedonius, Hyacinthus, Chryſophraſus, ibi apud Exodum eſt Carbunculus, Ligurius Achates; & hi Ferrar. Lahay. Exod. 28.

etiam

Diverſum gemmarum genus. etiam ponitur Onickum, hoc loco ſit Sardonix, ſed non eſt diſcrimen, quia Sardonix ſpecies eſt Onichi, & etiam in tribus primis gemmis non eſt diſcrimen, quia fortè tempore Joannis, aliqua gemmarum nomina erant mutata, ac variata, de quo infrà cùm de unaquaque gemma fuerit ſermo.

231. D. Bernard. Gagnæus. Joachimus. Albertus. Apoſtoli. D. Bernardin. Gagnæus, & alii per hos duodecim lapides, intelligunt duodecim fidei articulos. Joachim. Abbas, Albert. Magn. duodecim virtutes, ſed hic non agitur nec de fidei articulis, nec de virtutibus; Ideò communis vox Interpretum eſt, denotari hîc duodecim Apoſtolos; & patet ex verſ. 14. ſuprà ibi dicitur: *Et murus civitatis habens fundamenta duodecim, in ipſo non ina duodecim Apoſtolorum Agni.* Quomodo verò, quilibet lapis pretioſus conveniat unicuique Apoſtolorum per ſequentes quæſtiones explico.

Quæstio XXIV.

Quare cum lapide jaſpidis comparatur Magnus Petrus, inde ejus apponuntur elogia.

232. Dyonifius. Divus Petrus Princeps Apoſtolorum dictus, à Divo Dionyſio Areopagita de divinis nominibus, capite 3. appellatur, *Supremum Apoſtolorum faſtigium*; & à Divo Athanaſio Sinaita, libro 6. Hexamer. *Summus Apoſtolorum vertex.* (Sinaita. *Petrus Apoſtolorum faſtigium.*) Apoſtoli ſunt in ſuprema dignitate in Eccleſia in ordine gratiæ, ut docent Divus Anſelmus, Divus Thomas (D.Thom.) ad cap. 16. Matthæi, de quo ſatis latè Benedictus Juſtinianus tomo 1. in epiſtol. Pauli in Prolegomen. Petrus dicitur ſupremum Apoſtolorum faſtigium, ac vertex, unde de eo dicam (Iſai.2.) illud, quod de Chriſto Domino ait Iſaias 2. num. 2. *Et erit in noviſſimis diebus, præparatus mons domui Domini in vertice montium, & elevabitur ſuper omnes colles.* (D.Baſil. D.Hieron. D.Auguſt. Rupert.) Mons iſte in vertice montium elevatus ſuper omnes colles, ut docent Divus Baſilius, Divus Hieronymus, Divus Auguſtinus, Rupertus, & alii, eſt Chriſtus D. doctrina, ſanctitate, ac juſtitia, elevatus ſuper omnes Patriarchas, Prophetas, ac Apoſtolos, qui ſunt Eccleſiæ montes, ac colles, & inde ad ſimilitudinem ſui magiſtri, poteſt dici Petrus elevatus, cùm ſit ſupremum eorum faſtigium, ac vertex, nunc verò aliqua ad ejus laudem dicamus. (*Petrus ſublimior cæteris Apoſtolis.*)

Quæ correſpondentia detur, inter Magnum Petrum, ac lapidem jaſpidem.

233. Lex. Bibl. Jaſpis, ut habet Lexicum Biblicum, ſeptuaginta habet ſpecies ipſe lapis eſt pellucidus, multiplici colore nitet; albo, viridi, rubicundo, cæruleo, & alio multiplici, ac vario. (Andr. Cæſ.) Quod hic jaſpis Divum Petrum ſignificet, tenet Andræas Cæſarienſis hic, & ait: *Per lapidem jaſpidem, qui ad ſmaragdi ſimilitudinem, ac viriditatem tendit, probabile ſit Divum Petrum Apoſtolorum coryphæum ſignificari, qui Chriſti mortificationem in ſuo corpore uſque ad mortem portaverit, vegetamque charitatem vernantem, erga illam ſemper oſtenderit, qui etiam per fervidam fidem ad loca paſcua dux nobis extitit.* Idem habet Areras, ac ſi Petrus in jaſpide repræſentetur, ob fidei fervorem, ac vernantem, & multiplicem charitatem, ſed hoc altiùs eſt inveſtigandum. Areras.

234. Apocal.4. Primò: Petrus ſignificatur in jaſpide; Nam Chriſtus D. in jaſpide adumbratur ſuprà Apocal. 4. n. 3. *Ecce ſedes poſita erat in cœlo, & ſuper ſedem ſedens: & qui ſedebat ſimilis erat aſpectui lapidis jaſpidis.* Qui erat Chriſtus D. ut ibi dixi ex communi ſententia. Chriſtus repræſentatur in jaſpide; ſic & Petrus ob magnam ſimilitudinem, quam haberet cum ſuo Magiſtro Chriſto Jeſu. (*Petrus quādam ſimilitudinem Chriſti refert.*) Ait Paulus, 1. Corinth. 3. n. 11. *Fundamentum aliud non poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Jeſus:* (1. Cor. 3.) Quomodo ergo dicitur quod primum fundamentum ſit jaſpis, qui eſt D. Petrus, ſi Chriſtus eſt unicum fundamentum? *Fundamentum aliud, nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Jeſus.* Quare ergo Petrus dicitur primum fundamentum nulla eſt diſſenſio, ſed ſumma concordia; (*Petrus unū. Eccleſiæ fundamentum cum Chriſto.*) Nam Chriſtus & Petrus figurantur in eodem jaſpide; ſic & unum, & idem faciunt fundamentum, ſicut poteſtas Regis, ac Proregis, Prælati, ac Vicarii non eſt diſtincta, ſed eadem; ſic Chriſtus, & Petrus unum ſunt fundamentum; Chriſtus ut principale, Petrus ut minus principale, quem nomine fundamenti maximè Chriſtus voluit honorare. D. Ambroſius ibi. (D. Ambroſ.) *Petrus fundamentum Eccleſiæ eſt, nec repellit à noſtro intellectu, illud quod Apoſtolus dicit: Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Jeſus, non enim aliud fundamentum eſt Petrus, & aliud Chriſtus:* Sed veluti idem fundamentum.

235. Secundò: *Fundamentum primum jaſpis:* Et tamen, ut dicitur in hoc cap. verſ. 18. *Erat ſtructura muri ejus ex lapide jaſpide.* Jaſpis primum fundamentum ſignificat Petrum, ut modo dixi, & ex ipſo jaſpide conſtruitur civitatis murus, quia Petri poteſtas, & auctoritas totum ambitum Eccleſiæ cuſtodit, munit, ac protegit; (*Petrus ſua auctoritate munit, & cuſtodit Eccleſiam.*) nam Eccleſia Achaiæ, quæ habuit pro fundamento Andræam, & Eccleſia Jeroſolymæ, quæ habuit pro fundamento Jacobum, & quæcunque Eccleſia à quolibet fundata ſit ipſa tota Eccleſia Petri auctoritate, munimine, ac defenſione tuta & ſalva conſiſtit. Dum comprehenderetur meus Jeſus, notat (Ioan. 18.) D. Joann. 18. num. 18. *Simon Petrus habens gladium, eduxit eum & percuſſit Pontificis ſervum.* Quæſtio eſt ſatis ſolemnis apud Patres, cur Petrus ex omnibus Apoſtolis ſolus exemit gladium, ut diſceptavi tomo 5. in Evangelia, libro 8. capite 3. quæſtione 8. Soli Petro data eſt poteſtas ligandi, ac ſolvendi: inde ipſe habet in manu, evaginatum gladium ad cuſtodiam, ac defenſionem Eccleſiæ, ac ipſius Eccleſiæ capitis. Ad hoc (D. Ambroſ.) tendit Divus Ambroſius libro 10. in Lucam, & ait: *Quare Petrus exemit gladium quia ipſe eſt, qui accepit claves regni cœlorum*, & tam ampla eſt dignitas Petri, quæ totam Eccleſiam cuſtodit ac munit.

236. Hanc magnam poteſtatem, & excellentiam Petri expendens Cardinalis Damianus ait ſerm. 16. *O quam potens dignitas, quam digna potentia, judicat Petrus & Petri judicia confirmat omnipotens, & eſt in manu Petri, manus Altiſſimi; ſolus ille efficitur familiaris Chriſti, qui Petri familiaritatem habuerit.* Expende illud: *Eſt in manu Petri manus Altiſſimi*: hæc eſt fulgentiſſima Petri excel-

Petrus excelſus poteſtate ac ſapientia.

lentia nobis indicatur Canticor. 5. num. 11. ubi de capite Eccleſiæ dicitur; *Caput ejus aurum optimum*: Alii legunt, *Aurum Cephas.* Non enim in capite Eccleſiæ licet videri aliud aurum, quod Cephas non ſit, hoc eſt Petrus; quidquid enim eſt aurum optimum in capite, hoc totum Petrus eſt, qui dictus eſt à Christo Cephas, Joannis 1. numero 42. id Petrus à Petra, quo non ſolùm denotatur excellentiſſima ejus poteſtas, ſed etiam ejus excellentiſſima, ac admirabilis ſapientia, & prudentia in adminiſtratione tantæ dignitatis. Divus Ambroſius in Pſalmum 118 ſermone 15. ait: *Caput ejus aurum Cephas. Unde, & Aquila Petrum aurum dixit, Simmachus lapidem aureum, quod ſignificat ſtabilem, eminentémque ſapientiam.* Sapientia in auro ſignificatur; Petrus totus aureus eſt, totus ſapiens: de qua re loquens Divus Dionyſius Areopagita epiſtola ad Timothæum, ait: *Petrus ſuprema, & antiquiſſima Theologorum ſumma.* Petrus eſt compendium ac epilogum totius Theologiæ, ab eoque in omnes dimanat.

Ioan 1. — D. Ambroſ. — D. Dyoniſ.

237. Tertiò: *primum fundamentum, Jaſpis.* Cur primum fundamentum totius Eccleſiæ militantis, ac triumphantis jaſpis eſt; Lapis jaſpis ſatis vulgaris eſt in noſtra Luſitania, & Algabriorum regno; Cur ergo primum fundamentum non eſt ex lapide pretioſo, verbi gratia, Adamante, ſapphiro, ſmaragdo. Jaſpis valdè varius eſt, ut ſeptuaginta illius ſint ſpecies, ut jam dixi numero 233. valdè pellucidus eſt, & varius multiplicì colore, albo, rubicundo, cæruleo, viridi nitet; Hoc primum fundamentum eſt Petrus, nam magna virtus Petri non poterat in una ſpecie lapidis, in unoque colore denotari, ſed neceſſaria erat multiplex ſpecies, omniſque colorum varietas, in eoque omnis virtutum fulgor, ac radius præclariſſimè reſplendet: de eo ait Petrus Bleſenſis ſermone ad vincula. *Petrus in omni virtute Apoſtolica eminentiſſimus; atque totius virtutis exemplar.* Nam ſi aliorum Apoſtolorum virtutes exprimuntur uno lapide pretioſo, ut in ſapphiro, ſmaragdo, adamante, ut patet ex hoc verſu & ſequenti, & per ſequentes quæſtiones explicabo; at vero ad Petrum ſignificandum, neceſſe eſt multiplex lapidum ſpecies, multiplexque colorum varietas; ita enim tam magnus, & excelſus virtute eſt, ut dicat Divus Bernardus ſermone ad Clerum in Concilio Rhemenſi de D. Petro agens: *Præter Deum non eſt ſimilis ei, nec in cœlo, nec in terra.*

In Petro omnes virtutes fulgent ac nitent. — Petr. Bleſ. — D. Bernard.

238. Cùm ergo Petrus ſit primum Eccleſiæ fundamentum, tot, ac tantis virtutibus, ad ipſum cætera omnia ſunt reducenda, juxta illud celebre axioma: *Primum in unoquoque genere eſt cauſa cæterorum* Loquens noſter Joannes de ſancta Civitate Jeruſalem, ait de ipſa: *Habentem claritatem Dei, & lumen ejus ſimile lapidi pretioſo, lapidi tanquam jaſpidis.* Ita ſupra hoc cap. verſu 11. ipſa ſancta Civitas maximè adornabatur omni lapide pretioſo, unde ortum eſt, ut tot præclariſſimæ gemmæ tantam eclipſim paterentur. Cur non ibi nitet ſmaragdus viridis, inflammata carbunculi rubicunditas, vel cærulitas ſapphiri? Omnis lux ibi refulgens eſt ex jaſpide; maximè Petrus eſt jaſpis, & ad intuitum virtutum irradiantium Petri, omnes aliorum ſanctorum virtutes, quæ in aliis lapidibus adumbrantur, & quodammodo videntur obumbrari, & minimè lucem dare, ſeu ſuam lucem contrahere; vel quia primum fundamentum jaſpis, in quo alii lapides innitebantur, & extinde aſſurgebant; proindéque fulgores aliorum lapidum ab influentia primi fundamenti derivabantur, ad ipſúmque inde reducebantur, indéque luces aliarum gemmarum, tanquam ſplendores jaſpidis perturbantur; cùm ergo Petrus ſit primum fundamentum Eccleſiæ, ac cœleſtis civitatis, indéque influentiæ, ac operationes aliorum ſanctorum, ut Jacobi, Philippi attribuantur, ac referantur ad ipſum. *Primum in unoquoque genere eſt cauſa cæterorum.*

Apoc. 11. *Ad virtutes Petri, virtutes aliorum diſparent.* — *A virtute Petri derivantur virtutes in alios.*

239. In ultima Cœna ait Chriſtus Divo Petro, *Simon ecce Satanas expetivit vos, ut cribraret ſicut triticum; ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua; & tu aliquando converſus confirma fratres tuos.* Lucæ 22. numero 31. Ad quæ verba elegantiſſimè Divus Leo ſermone in die Aſſumptionis, ait: *Commune erat omnibus Apoſtolis periculum, de tentatione formidinis, & divinæ protectionis auxilio, pariter indigeant, quoniam diabolus omnes exagitare cupiebat, & tamen ſpecialis à Domino Petri cura ſuſcipitur, & pro fide Petri propriè ſupplicatur.* Attentè conſidera ſequentia verba: *In Petro ergo omnium fortitudo munitur, & divinæ gratiæ ita ordinatur auxilium, ut firmitas, quæ per Chriſtum Petro tribuitur, per Petrum Apoſtolis conferatur.* A Petro tanquam primo fundamento ſtabilitas eſt in alios; à Petro tanquam capite influentia eſt in membra. *Ita ordinatur auxilium, ut firmitas, quæ per Chriſtum Petro tribuitur, per Petrum Apoſtolis conferatur.* A Petro cœleſtia dona derivantur in alios, de quo infrà.

Luc. 22 D. Leo. — *Fortitudo fidei per Petrum derivatur ad alios.*

240. Quartò: *Primum fundamentum jaſpis.* Dicitur ſuprà verſu 15. lumen illius ſupernæ civitatis ſit *Simili lapidi pretioſo tanquam lapidi jaſpidis cryſtallum.* Veluti ad inſtar cryſtalli ſplendentis, quòd adverſantium objectorum reddit figuras, exprimitque imagines. Jaſpis Petrus, Petrum fundamentum, ac caput Eccleſiæ, omnium curam gerens, omniúmque figuras induens; ita ut in illo omnes ſe inſpicere debeant, omnium colores referens, omnibúſque ſeſe configurans, adaptánſque, eorum etiam infirmitatibus condeſcendens, talis & ſit Prælatus, Petrum tanquam primum exemplar imitans; Nec ſemper ſit albus, nec ſemper purpureus, vel cæruleus, ſed pro tempore, ac occaſione, non detractet aliquorum imagines in ſe oſtendere. Ait Paulus primo Corinthiorum ſeptimo, numero vigeſimo ſecundo. *Cùm liber eſſem, ex omnibus me ſervum feci: ut plures lucrifacerem,* &c. Et poſtea ſubdit: *Factus ſum infirmis infirmus, ut infirmos lucrifacerem, omnibus omnia factus ſum, ut omnes ſalves facerem.* Quæ verba explicans Divus Anſelmus, ait: *Omnibus omnia factus ſum, quaſi omnium ſectarum eſſem; in ſe enim perſonas omnium piè transfigurabat.* De veſte Pontificia Aaronis ſcribitur Sapientiæ 18. numero 24. *In veſte poderis, quam habebat, totius erat orbis terrarum.* Præclarè Divus Thomas dilucidans verba Pauli ais: *Omnibus omnia factus ſum, & hoc ut omnes ſalvos faciam, quia Sapientiæ 10. in veſtimento poderis, quod habebat Aaron, totus erat orbis terrarum deſcriptus, & Eliſæus contraxit ſe ad modum pueri, & ſic ſuſcitavit illum.* Ecce effigies magni Prælati, non uni, vel alteri conformis ſit; & tanquam pellucida cryſtallus, to-

Petrus tanquam ſummus, omnium ſubditorum perſonas ſuſcipit. — 1. Cor. 7. — D. Anſelm. — Sapient. 18. — D. Thom.

tius

ſius Orbis imaginem in ſe exprimit, ac ſuſcipit, & ne uniquique adaptatur, ac ſi illi tantum eſſet quid peculiare, omnes in ſuo pectore geſtat, omniùmque infirmitatibus etiam parvulorum ſe contrahit, ac accommodat.

241. Quintò: De jaſpide produnt Auctores memoriæ, quod vana phantaſmatum, atque ſpectrorum terricula pellat, fugêtque: Sic ſcribit Divus Hieronymus in capite 54. Iſaiæ, & ait: *Jaſpis eſt ſmaragdi habens ſimilitudinem, quod omnia phantaſmata fugari autumant*: Inde meritò Divus Petrus dicitur jaſpis, quia non ſolùm ejus poteſtas, auctoritas, & imperium dæmones fugabat, ſed etiam illius umbra, ut dicitur Actorum capite 5. numero 15. *Ita ut in plateas ejicerent infirmos, & ponerent in lectulis, ac grabatis, ut veniente Petro, ſaltem umbra illius obumbraret quemquam illorum, & liberabantur ab infirmitatibus ſuis.* Umbra Petri liberabantur homines à quacumque infirmitate, verbi gratia, febri, cæcitate, claudicatione, ac vexatione dæmonum, ex quo patet magna excellentia, ac poteſtas Petri, ut notat Lyranus, & ait: *Ponatur differentia Petri ad alios Apoſtolos in operatione miraculorum: alii Apoſtoli curabant infirmos per tactum manuum, ſicut dicitur ſuprà ibidem, numero duodecimo. Per manus Apoſtolorum fiebant ſigna, & prodigia, Petrus verò, non ſolùm per tactum, ſed etiam per umbram, quid eſt majus, quod fiebat ad oſtentationem, quod erat principalis Apoſtolus*: Et quàm magnum, ac mirabile ſit umbra miracula edere: explicat magis ipſe Lyranus, ſubdens: *Majus eſt curare leproſum, vel languidum ſolo verbo, quàm tactu; & per umbram, quam per verbum: verbum enim eſt aliquid procedens ex homine, umbra nihil eſt ipſius, ſed tantùm privatio lucis ex interpoſitione corporis.* Umbra eſt privatio lucis, & nihil eſt, & umbrâ, cùm ſit nihil, curat Petrus, quia nihilum Petri admiranda operatur, & mirabilia, ac magnifica edit, ac producit. Ita in tantum ut dicat Bozius libro 18. de notis Eccleſiæ capite 1. & inſinuat Chryſoſtomus citato Auctorum loco, quod umbra Petri tangente, non unus dumtaxat, ſed cæteri omnes, qui illi vicini, vel in eadem platea expoſiti erant, levabantur, etſi ab umbra Petri non contingerentur, ſatis eſt, quod proximi adſtarent umbræ Petri, quæ eſt tamen privatio, ac nihil.

D.Hieron.

Actor. 5.

Lyran.

Petrus in miraculis, extendis excedebat alios Apoſtolos.

Nihilum Petri magnifica miracula operatur.

Bozius.

D.Chryſ.

Magna excellentia Petri, quod ſit primus.

242. *Primum fundamentum jaſpis.* Petrus eſt primum fundamentum, & Princeps Apoſtolorum poſt Chriſtum. Inde Divus Matthæus enumerans Apoſtolos capite 10. numero 2. ait: *Duodecim autem Apoſtolorum nomina ſunt hac. Primus Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater ejus.* Cur autem ipſe primus dicitur, miſſis multis, quæ dixi tomo 3. in Evangelia, capite 5. quæſtione 16: Petrus primus appellatur in Collegio Apoſtolico excellentia, eminentia, poteſtate, ac meritis. Divus Paſchaſius libro 6. in Matthæum ait: *Jure in meritis primus æſtimatur, per quem & in quo ad alios dona tranſmittuntur, acceperunt autem reliqui, in eo omnes claves regni cœlorum, cùm ei ſpecialius committuntur.* Præpondera magnam Petri excellentiam, quod ideò ipſe dicitur, *primus, per quem & in quo ad alios tranſmittuntur*, jam ſimilia dixi ſuprà ex Divo Leone num. 239.

Matth.10.

D.Paſcha.

Per Petrum ad alios dona derivantur.

243. Altius ad rem noſtram expendamus cit. Text. Matthæi. *Primus Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater ejus. Jacobus, Zebedæi, &c.* Recta diſpoſitio videbatur poſtulare, quod diceretur Primus Petrus, Secundus Andreas, Tertius Jacobus, &c. ſed ſolùm Petrus dicitur primus, in cæteris tacetur numerus, & meritò, quia Petrus ita eſt primus ut non habeat aliquem ſecundùm æqualem ſibi. Interrogat Chriſtus D. ſuos Apoſtolos: *Quem dicunt homines eſſe filium hominis?* Matthæi 16 Referunt illi vulgi opiniones. Tunc Chriſtus ad eos ait: *Vos autem quem me eſſe dicitis?* Reſpondet Petrus: *Tu es Chriſtus Filius Dei vivi.* Et nullus alius Apoſtolorum dixit verbū cùm Chriſtus omnes interrogavit. Petrus dixit ſuam ſententiam; cùr etiam alii id quod ſentiunt, non dicunt? tam primaria erat auctoritas Petri apud omnes, quod cùm Petrus loqueretur, nulli alteri erat locus ad dicendum. Maximè tamen venerandum ait commentum Divi Hieronimi. *Petrus ex perſona omnium Apoſtolorum loquitur* Et Divus Auguſtinus ſermone 13. de verbis Domini. *Petrus pro multis dedit reſponſum.* Tantus erat Petrus, ut totum Collegium Apoſtolorum in eo complecteretur, ut docent D. Ambroſius lib. de Incarnat. cap. 4. D. Paſchaſius lib. 8. in Matth. Caſſianus lib. 3. de Incarnat. Imò ut teſtatur D. Chryſoſtom. hom. 15. in Matth. Abulenſ. quæſt. 57. ad cap. 16. Matth. ait: *Petrus profitetur, & cæteri Apoſtoli conſentiunt, & credunt.* Ita magnus putabatur Petrus, ut erat, quod ipſe diceret, ne cæteri fidem præſtarent & crederent.

Petrus ita excelſus, ut nullus ſit ei ſecundus.

Matth. 16.

D.Hieron.

D.Auguſt.

D. Ambroſ.

D. Paſchaſ.

Caſſian.

D.Chryſ.

Abulenſ.

244. Mulieribus venientibus ungere Jesum, dat Angelus feliciſſima nuncia de ejus Reſurrectione, & ait: *Ite, dicite diſcipulis ejus, & Petro.* Marc. 16. n. 7. Per vulgare dubium: Cur dixit & *Petro*, cùm Petrus eſſet unus ex diſcipulis? Reſpondent Guillelm. & Eſtius ibi. *Hoc dicitur, quaſi Petrus eſſet pluſquam diſcipulus, id eſt ſuper alios diſcipulos.* Tamen meo videri, eo fine dixit Angelus. *Dicite diſcipulis ejus & Petro.* Ac ſi ut gloria crucifixi agnoſcatur, & credatur in toto mundo, ab ore Petri eſt dicenda, ac prædicanda; ac proinde idem eſt ac ſi diceret Angelus: Non ſat eſt, ut dicatis diſcipulis ejus ſed neceſſe eſt ut Petro diceret, ut ipſe de tanto crucifixi teſtimonium perhibeat, ut in toto mundo crederetur, ac annuntiaretur. Cùm veniſſent duo diſcipuli Emmaus, & undecim Apoſtoli eſſent congregati. *Dicunt: Surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni.* Lucæ 24. num. 34. Fœminæ Jesum ſurrexiſſe nuntiarunt idquè tum ex ſepulchro reſerato, tum ex Angeli teſtimonio probantes, nec tamen eis fides à diſcipulis adhibetur. Apparuit Jesus Petro eique id aſſerenti fides præſtatûr: Tanta erat Petri auctoritas, ac ſi in lingua ejus mendacium non poſſet inveniri. Caietanus ibi ait: *Surrexit Dominus verè, Apoſtoli & diſcipuli mulieribus non crediderunt, ſed crediderunt Petro, & dicunt, quod ſurrexit Dominus verè, & apparuit Simoni.*

Marc. 16.

Guilliel.

Eſtius.

Ut Chriſti magnalia credantur ab ore Petri ſunt dicenda.

Luc. 24.

Caietan.

245. Cùm tanta eſſet Petri auctoritas, divina providentiâ ordinatum eſt, ut aliquantulum deprimeretur, ne aliquid ſuprà hominem crederetur. Cùm Petrus ambularet ſuper mare, *videns ventum validum timuit; & cùm cœpiſſet mergi, clamavit, dicens: Domine ſalvum me fac* Matthæi cap 14. n. 30. Majus quid erat ambulare ſuper mare, quàm ſu-

Matth. 14.

ſtinere

Deprimitur Petrus ne Deus credatur.

ſtinere venti impetum: quomodo ergo Petrus ſi non timet greſſum ſuper mare, timet ventum? ſic diſpoſitum eſt, ut natura humana in Petro agnoſceretur, ne æqualis virtute cum Chriſto ambulante ſuper mare, haberetur. D.Maxim. ſerm.in

D.Maxim. Nat. Apoſt. Petri, & Pauli ait: *Ob hoc ſolùm trepidare viſus eſt, ut fragilitas humana agnoſceretur, & quanta eſſet inter ſervum & dominum diſtantia, ne dum ſuper aquas ambulans Petrum, & pede intrepido perveniſſet ad Chriſtum, Domini fortè ſui virtutibus æquaretur.* Expende ultima verba cum primis. *Ob hoc ſolùm trepidare viſus eſt.*

Maximè Petrus nobilitatur à tota Trinitate donis, ac ſcientia.

246. Æternus Pater maximè D. Petrum nobilitavit, ac illuſtravit ſupernaturali ſcientia; cùm ipſe Chriſto Domino dixit: *Tu es Chriſtus Filius Dei vivi.* Ad quod Chriſtus reſpondit: *Caro & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus, qui eſt in cœlis.*

Matth. 16. Matth. 16. num. 17. Petrus primus clarè, & apertè confitetur, ac prædicat myſterium Incarnationis, ac Chriſtum verum Deum, & hominem, de

Epheſ. 3 quo magno myſterio loquens Paulus ad Epheſ. 3. num. 9. ait: *Diſpenſatio ſacramenti abſconditi à ſæculis in Deo qui omnia creavit, ut innoteſcat principatibus, & poteſtatibus per Eccleſiam, multiformis Dei ſapientia.* Sub principibus, Angelorum ordi-

D.Hieron. D.Chryſ. D.Thom. nes, ut docent Divus Hieronymus, Divus Chryſoſtomus, Divus Thomas, & alii Expoſitores.

Petrus agnovit, & docuit quæ Angeli non agnoverunt. Sed quomodo ſpiritus Angelici ingenio perſpicaces, ac magno lumine divino illuſtrati, tanquam de cœlo deſcendunt ad Eccleſiæ ſcholam? *Per Eccleſiam multiformis Dei ſapientia*; ut diſcant, & apprehendant: hæc eſt alta diſpenſatio divini ſacramenti in Deo. *Ut innoteſcat principibus, ac poteſtatibus per Eccleſiam multiformis Dei ſapientia.* Sed quis iſte erit primarius Cathedraticus, ac Magiſter, qui juxta Pauli doctrinam, Cœleſtes poteſtates inſtruat, & doceat, niſi caput, ac prin-

D.Paſchaſ. ceps ipſius Eccleſiæ Petrus? ut notat D. Paſchaſius lib.8.in Matth. Qui primus in toto mundo myſterium Incarnationis, apertè & clarè prædicavit, ac docuit. *Ut innoteſcat principibus, ac poteſtatibus per Eccleſiam multiformis ſapientia Dei.* Quod Angeli non agnoverant in cœlo, non ſolùm Petrus agnovit, ſed etiam docuit in terris.

247. Cùm Chriſtus interrogat, quem dicunt homi-

Matth.16. nes eſſe filium hominis? reſpondet Petrus *Tu es Chriſtus Filius Dei vivi.* Matthei 16. magno ſacramento Chriſtus interrogat, ut ſanè Petrus tam altum teſtimonium, ac præclaram doctrinam,

Zigavon. D.Cyrill. cunctis præbeat, & doceat. Euthymius Zigavonius homil. ad diem 29. Junii ad Bibliotech. ait:

Petrus Magiſter Apoſtolorum. *Interrogavit Chriſtus diſpenſatorio modo, ut Petrus doceret, quod ſibi revelatum erat.* Divus Cyrillus Hieroſolymitanus Catech.11. *Hæc dixit Petrus, Tu es Chriſtus Filius Dei vivi, ut alios nempe veritatem doceret.* Cur hæc tanta revelatio non eſt facta Andreæ, Joanni, Jacobo, vel alteri diſcipulorum, ſed tantùm Petro? quia ipſe creabatur, ac conſtituebatur Magiſter ac Doctor omnium Apoſtolorum, ac univerſorum omnium.

248. Juxta mare Tyberiadis: *Acceſſerunt, qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei:*

Matth.17. *Magiſter veſter non ſolvit didrachma.* Matth. 17. num. 23. Quod tantùm à capitibus familiarum exquirebatur ut tradunt Joſeph.lib.14 Antiqu. cap.8. & lib.7. de bell.Judaic. cap.26 Egeſip.lib. 1.cap.7. quod probant ibi Lyran. & Abulenſ. Tunc Chriſtus Dominus ait Petro: *Ut autem non ſcandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum, & illum piſcem, qui primus aſcenderit, tolle, & aperto ore ejus, invenies ſtaterem, illum ſumens, da eis pro me, & te.* Quod ad magnam excellentiam Petri refert D. Chryſoſt. homil. 59. in Matth Ex his magna ſuboritur quæſtio: nam ab exactoribus ſolùm à Magiſtro quærebatur tributum. *Magiſter veſter non ſolvit didrachma.* Et nulla facta eſt mentio de Petro, cur ergo Dominus non ſolùm pro ſe, ſed etiam pro Petro mandat ſolvere didrachma? Petebatur tributum à Magiſtro Apoſtolorum. *Magiſter veſter.* Tanta erat Petri auctoritas, ut tanquam Magiſter Apoſtolorum reputaretur à Chriſto, ab ipſo ad tantum miniſterium erat inauguratus; Chriſtus habebatur ut ſupremus magiſter ac fons totius doctrinæ; Petrus verò, ut immediatè ab illo participans, ut in alios eructaret: *Diſpenſatorio modo interrogat Chriſtus, ut Petrus doceret*, ut ex D.Cyrillo dixi ſuperiori n.147. Chriſtus & Petrus magiſtri Apoſtolorum. Chriſtus D. ut ſupremus magiſter, Petrus, ut immediatus poſt ipſum: Ideò cùm quæritur tributum à Magiſtro Apoſtolorum, mandat Chriſtus dare pro ſe, & pro Petro.

Ioſeph. Egeſip. Lyran. Abulenſ.

D.Chryſoſt. *Communiter Petrus reputabatur magiſter Apoſtolorum.*

Chriſtus Jeſus Dei Filius maximè Petrum ſublimavit, clavium poteſtate ei data. *Quodcumque ligaveris ſuper terram, ligatum erit & in cœlis.* Ad imperium Petri ſolvitur, & ligatur cœlum, pro quo audiendus eſt Petrus Damianus ſermone 26. *Adeſt Petrus, & ad ejus arbitrium, orbis univerſitas ſolvitur, & ligatur: & præcedit Petri ſententia ſententiam Redemptoris: non quod Chriſtus, hoc ligat Petrus, ſed quod Petrus, hoc ligat Chriſtus, ipſo hoc idem atteſtante, quodcumque ligaveris ſuper terram, erit & ligatum in cœlis.* 249.

Damian. *Quod ligat Petrus, ligat Chriſtus.*

Spiritus Sanctus maximè Petrum ſumblimavit, ut ex Chriſti ore filius illius diceretur. *Beatus es Simon Barjona*, ait illi Chriſtus. Ibi Divus Hieronymus. *Ex confeſſione ſortitur vocabulum quod revelationem ex Spiritu Sancto habeat, cujus & filius appellandus, ſiquidem Barjona in noſtra lingua ſonat filius columbæ.* Quod nulli alteri Apoſtolorum eſt dictum; nam ſi pro magna gloria, ac encomio Joannis Evangeliſtæ, eximiòque Chriſti amore in illum celebratur, quod ab ore Chriſti filius Virginis Mariæ ſit dictus, *Mulier ecce filius tuus.* Joan. 19. quanta ergo gloria eſt Petro, quod ab ore Chriſti Filius Spiritus Sancti ſit dictus, & appellatus. 250.

Matth. 16. D.Hieron. *Petrus ab ore Chriſti filius Spiritus Sancti eſt dictus.*

Magna Petri fides.

Fundamentum primum Jaſpis. Quamvis omnes ſacri Apoſtoli omnibus virtutibus fulgerent. Tamen Joachimus Abbas per hos duodecim lapides intelligit duodecim virtutes, quæ ſingulis Apoſtolis datæ ſunt, ita ut quælibet peculiariter unicuique reſpondeat, tanquam particulare donum à Deo ſit datum, alius quidem ſic, alius verò ſic. Indéque D. Petro tanquam gemma propria Jaſpis adaptatur: nam Jaſpis magna ex parte, refert colorem viridem, & inde fidem deſignat, quæ magnum omnium bonorum, ac donorum germen producit, & profert. Inde & merito jaſpis Petrum ſignificat Eccleſiæ fundamentum, ſicut & fides fundamentum eſt omnium 251.

Joachim. *Petrus maximè commendatur de fidei firmitate.*

nium cœleſtium donorum. Deinde quia ipſe maximè conſpicuus eſt fidei firmitate, quia omnia dona ſibi. & nobis parturivit. Joachim. Abbas ait: *Primum fundamentum rectiſſimè jaſpis qui ſignificat rectam fidem, quia Petrus Apoſtolorum primus, de fidei firmitate commendatur.*

Matth. 16. Aureolus. *Eccleſia ut firma ſuper fidem Petri fundatur.*

252. Facta Petri confeſſione: *Tu es Chriſtus filius Dei vivi*, ait ad illum Dominus: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Matth. 17. n. 18. Quænam eſt hæc petra ſuper quam tota Eccleſia fundatur? Joannes Aureolus Epiſcopus lib. 3. de cultu imag. ait: *Multi & penè omnes, petram, ſuper quam ædificata eſt Eccleſia, fidem Petri intelligunt, eâque communiter Eccleſia: quantò firmius eſt fundamentum, tantò firmius durat ædificium ut Eccleſia conſtantiſſimè perduraret in perpetuum, ſuprema Dei providentia, nullum aliud fundamentum ei ſupponitur, niſi fides Petri, nil ſanè firmius, nil conſtantius*, ut ædificium perpetuò duret, ex ſtabilitate fundamenti conſtat, inde ut Eccleſia in perpetuum duraret, ei poſuit Deus pro fundamento Petri fidem: *nil ſanè firmius, nil conſtantius.*

253. Luc. 22. D. Leo.

In ultima Cœna ait Chriſtus D. Luc. 22. n. 31. *Simon, Simon, ecce Satanas, expetivit vos, ut cribraret ſicut triticum: ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua.* Sicut jam ex D. Leone ſuprà dixi. *Periculum commune erat omnibus: omnes diabolus exagitare cupiebat*, quomodo ſolùm pro Petri fide rogat? Quia ſi fides Petri perſeveret, hæc ſola ſufficiens eſt, ad fundamentum, munimen, ac tutelam totius Eccleſiæ, & nil amplius requirebatur; & hac de cauſa, ut jam notavi tomo 4. in Evang. c. 5. q. 21. n. 168. facta confeſſione Petri: *Tu es Chriſtus filius Dei vivi:* ſubdit D. Matth. 16. n. 21. *Exinde cœpit Jeſus oſtendere diſcipulis ſuis, quia oporteret eum ire in Jeroſolymam & multa pati à Senioribus, & Scribis, & occidi.* Nota verbum *exinde*, ſeu ut habet Græcus, *ex tunc.* Scilicet ex illo tempore, quo confeſſio Petri, ejuſque fides manifeſtata eſt: ſtatim Jeſus cœpit agere de morte ſua *Oportebat eum ire Jeroſolymam, & multa pati à Senioribus*, non antea, ſed modo poſt declaratam fidem Petri, Chriſtus de ſua morte pertractat; Quia tanta fide manifeſtata mors & paſſio ejus fuit acceleranda: quia jam ſuæ Eccleſiæ abundantiſſimè erat proviſum, cùm jam eſſet ædificata ſuper firmam Petri fidem; illáque munita ac cuſtodita adverſus omnes infernales poteſtates. Albert. Mag. *Habita fide & confeſſione deitatis, ſupra quam fundatur Eccleſia, tangitur paſſionis futuræ revelatio.*

Matth. 16. Græcus. *Declarata fide Petri Chriſtus agit de ſua morte* Albert.

254. D. Maxim. *D. Petrus quamvis fuerit ſibi infirmus, nobis eſt firmamentum.*

Etſi Petrus in fide adeò firmus eſt, quomodo ad unius ancillæ verbulum mutavit? Perbellè D. Maxim. hom. 1. ait: *Petrus tentationibus ſuis proficit, fletibus ſuis gaudet, periculis ſuis creſcit. Tanquam bonus enim paſtor Petrus gregem accipit, ut qui ſibi antea infirmus fuerat, fieret omnibus firmamentum.* Singula verba profundè ſunt conſideranda. Petrus tentationibus proficit creſcit periculis, & tentationibus ſolidatur, ita omnia ei cumulantur in bonum, ut ex infirmitate factus ſit omnium firmamentum, quaſi infirmitate ſua pœnitentia, & lachrymis fortitudinem, ac ſtabilitatem mutavit, Ut *magnus Paſtor qui ſibi antea infirmus fuerat, fieret omnibus firmamentum*, ſibi infirmitatem aſſumit, ut fieret omnibus firmamentum, unde meritò ab ipſo ſancto Doctore appellatur Petrus, *juſtitiæ, & pietatis plenitudo.*

Eximius D. Petri amor in Chriſtum & fratres.

255. Boëtius.

Primum fundamentum jaſpis. Anſelmus Boëtius libro 2. de Gemmis, cap. 101. affirmat, quod jaſpis omnium gemmarum conditionem, ac naturam amplectitur. *A commixtione cum Achate vocatur jaſpis, Achates cum Onyche illa, quæ niveum imitatur, ac cryſtallo ſimilis eſt, quem hodie Chalcedonium vocant, & Juſponix appellatur.* Et ſic per cætera diſcurrit, & inde meritò D. Petrum ſignificat, qui in ſe habuit omnium virtutum commiſtionem in gradu heroïco, & in ſe ut vera charitas omnium conditionem, ac naturam ſuſcepit, ut omnes lucrifaceret, qui tantus amor in fratres ex amore Dei dimanavit, ut docent Theologi cum Divo Thoma 2. 2. Petrus autem fervidus erat amore in Chriſtum ſuper cæteros Apoſtolos, ut tenent Victor Antiochenus in cap. 7. Marc. Titus Boſtrenſis in cap. 22. Lucæ, & inde ait Origenes homilia ſecunda in diverſ. Evang. *Nemo nos exiſtimet Petro Joannem præferre, quis hoc fecerit? Quis eſſet altior Apoſtolorum illo, qui eſt, & dicitur vertex eorum?*

D. Thom. Antioche. Boſtrenſ. Origen. *Petrus fervidus amore in Chriſtum.*

256. Joan. 21. Matth. 18. *Petrus præ cæteris Chriſtum magis amabat.*

Interrogat Jeſus Petrum. *Simon Joannis diligis me plus his?* Joan. 21. n. 15. Cur ſolum Petrum de tam eximio amore interrogat? cur non etiam alios Apoſtolos? nam omnes conſtituti ſunt à Chriſto Paſtores, & Judices, juxta illud Matth. 18. num. 18. *Quæcumque ligaveritis ſuper terram, ligata erunt in cœlo, &c.* Omnes tamen cum ſubordinatione, & reſpectu ad Petrum, tanquam ad ſupremum Eccleſiæ Caput: & ſicut in ſupremo Paſtore requiritur amor ad oves; ita etiam in aliis Paſtoribus, licèt inferioribus; ſolum Jeſus Petrum interrogat, an diligat plus cæteris; *Plus his?* Jeſus ſcrutator eſt cordium; & quia de ſolo Petro poterat verificari, quod diligebat Dominum plus omnibus: ideò ſolum Petrum interrogat, ut tantus amor eſſet cunctis notus & apertus. D. Chryſoſtomus homil. 51. in Joannem ſic expreſsè ait: *Nemo enim, ut Petrus Jeſum diligebat.*

257. D. Ambr. *Petrus vicarius amoris Chriſti in homines.*

Unde Chriſtus eum conſtituit ſuum Vicarium, non ſolùm in eximia poteſtate ligandi, ac ſolvendi, ſed etiam eum conſtituit ſuum Vicarium in ſuo eximio amore erga homines. Accipe Divum Ambroſium libro 10. in Lucam ad cap. 27 & luculenter ſic ait: *Non eſt dubium credidiſſe Petrum, & credidiſſe, quia dilexit, dilexiſſe, quia credidit: unde & contriſtatur, quia tertiò interrogatur: Amas me? Id enim interrogatur, de quo dubitatur, ſed Dominus non dubitabat; qui interrogabat, non ut diſceret, ſed ut doceret; quem elevandus in cœlum, amoris ſui nobis vicarium relinquebat.* Tu ſcis, Domine, quia amo te. *Jam dudum Deo cognitum Petrus teſtificatur affectum. Quis enim alius, qui de ſe hoc facilè profiteri poſſet? & ideò quia ſolus profitetur ex omnibus, omnibus antefertur, major enim omnibus charitas.* Et ſtatim ſubdit: *Non jam agnos; ut primò, ſed oves paſcere jubetur, perfectiores, ut perfectior gubernaret* Hæc ſanctus Doctor præclara Petri ſigna proponens; & quid illuſtrius quam Jeſu amoris vicarium eſſe, & nuncupari? Et in ſe ad tantum perfectionis apicem evehitur, ut perfectiores, nempe Apoſtolos perfectior ipſe gubernet; & quia ſolus ipſe ex omnibus profitetur omnibus antefertur.

Tam

258. *Charitatis officia in Chriſtum, & Petrũ.* Tam fervidus erat Petri amor in ſuas oves, ac fratres, ut officia charitatis, quodammodo videantur dividi inter Chriſtum, & Petrum, ut jam ponderavi ſuprà in hoc capite q. 12. n. 99. Et de hac re vide quæ dixi tom. 4. in Evang. c. 5. q. 12. n. 176. 177. 178. 179.

Ingens Divi Petri pœnitentia.

259. *Fundamentum primum jaſpis.* Jaſpis non uniformis eſt, & non ſolùm viridis, & candidus; ſed etiam maculoſus, ac cæruleus, proindéque rectè Divo Petro adaptatur, denotans ejus eximiam & præclaram pœnitentiam, qui perpetuis lachrymis ſuum negationis peccatum deflebat; cujus pœnitentiæ magnitudinem ſatis exaggerat Drogo de Sacramento Dominicæ Paſſionis; & ait: *Attendite, & videte, ſi eſt dolor, ſicut dolor meus. Vide, quis graviora pertulit opprobria: Chriſtus fortis in corpore, an Petrus in corde?* Sanè animoſam exaggerationem pro Petri pœnitentia audet proferre Drogo. Chriſti dolores maximè excedunt omnium Martyrum, ac carnificum dolores, & etiam ipſum Petri martyrium index Neronianæ crudelitatis: & tamen mite, & blandum videbitur, ſi conferatur cum minimo mei Jesus dolore: & tamen audet Drogo, dolorum æſtus per oculos manifeſtatos, quibus viſcera Petri torquebantur, cum Chriſti Domini magnis ac ignominioſis tormentis componere; quæ alìqualis comparatio, maxima eſt dolorum pœnitentiæ exaggeratio, ad denotandam dolorum magnitudinem, quam perpeſſus eſt Petrus ob ſuam negationem: & ideò per exaggerationem loquitur. Drogo. *Chriſtus foris in corpore, an Petrus in corde.*

Drogo. Dolor Petri aliquo modo æmulatur Chriſti paſſionem.

260. Graviter reprehendit Chriſtus ſoporem Apoſtolorum, & ſigillatim arguit Petrum. *Venit ad diſcipulos ſuos, & invenit eos dormientes, & dicit Petro: ſic non potuiſtis una hora vigilare mecum.* Matthæi capite 26. numero 40. & veniens iterum ad illos poſt tertiam orationem, ait ad diſcipulos ſuos: *Dormite jam, & requieſcite,* Ibidem numero 45. Quomodo hæc poſſunt cohærere? ſomno oppreſſos objurgat, ad vigiliam, & excubias excitat, ſtatim ſuadet ſomnum, & quietem exhortatur: ſi torpentes diſcipulos vituperat, cur appropinquante jam hoſte, & inſtanti jamjam periculo, ſomnum admonet, quietem præcipit; Solutionem hujus dubii acutiſſimè nobis dat Divus Hilarius libro 10. de Trinitate, & ait: *Chriſtus etiam pro Petro Patrem rogat, ne deficiat fides ejus, & ut negantis infirmitati, dolor ſaltem pœnitentiæ non abeſſet.* Et paulò inferiùs, ait Dominum pro fide Petri, ne deficeret, oraſſe: & tunc ſubjicit Sanctus Doctor: *Poſt multam Domini precem, Angelum ſtetiſſe confortantem eum, ait: Miſſo enim ad tuitionem Apoſtolorum Angelo, per eum confortato Domino, ne pro his triſtis eſſet, jam ſine triſtitiæ metu exiſtens ait: Dormite jam, & requieſcite.* Ecce acumẽ Hilarii omnem difficultatem extricat & nodum ſolvit. Jesus multùm oravit in horto, pro ſe & pro Petro ſpeciatim, ne ejus fides deficeret, & poſt lapſum, ac naufragium, pœnitentiæ tabula ſurgeret, & in portum divinæ clementiæ perduceret: Tunc apparet Angelus Jesum confortans, dicens exauditum eſſe pro ſui reverentia, tam pro ſe quàm pro Petro, & quod nunquam ejus fides deficeret: nam ille nunquam perdidit fidem, licèt peccaverit contra confeſſionem fidei: & tunc proponit Angelus ejus eximiam pœnitentiam poſt lapſum. Deinde veniens Jesus ad diſcipulos, ait illis: *Dormite jam, & requieſcite:* Nam jam Eccleſia fundata ſuper conſtantiſſimam Petri fidem, ejuſque lachrymis, ac magna pœnitentia munita maximè firma, ac ſecura conſiſtebat; & inde ait Dominus: *Dormite, & requieſcite.* Multum enim ſanguineus ſudor è ſacro corpore Chriſti, præviſis lachrymis pœnitentiæ Petri, cum ejus magna fide demulcebatur: *Ut negantis infirmitati, vel dolor ſaltem pœnitentiæ non abeſſet. Dormite.* Cùm fides & pœnitentia Petri eſſet propoſita quibus Eccleſia maximè munita erat, ac nihil amplius eſſet requirendum, inde eis dicitur: *Dormite, & requieſcite.*

Matth. 16. D. Hilarius. Præviſis lachrymis Petri, demulcetur ſudor ſanguineus Chriſti.

Quæstio XXV.

Quare Sanctiſſimus Apoſtolus Andreas ſapphiro lapide ſignificatur?

Sapphirus tam apud veteres, quàm juniores, gemma eſt nobiliſſima, & in magno pretio habita: ideò Tobias 13. numero 22. ait: *Portæ Jeruſalem ex ſapphiro, & ſmaragdo ædificabuntur.* Oleaſter in caput 28. Exodi, exiſtimat, quod deducitur à radice Hebraïca *Sappar*, & dicit eſſe tanquam jaſpidem, propter multitudinem, ac varietatem colorum. Anaſtaſius Nyſſenus ait, quod ſapphirus purpureſcit, & naſcitur in India, & Æthiopia. 261.

Tob. 3. Oleaſter. Anaſt. Nyſſ.

Tamen communis ſententia eſt, quod ſapphirus ſit gemma cærulei coloris. Arias Montanus ait deduci ex radice Hebraïca, *Zzaphir*, id eſt cæruleum, & ita docent Divus Hieronymus in capite 3. Aggæi, Abulenſis, & alii ad caput 28. Exodi cum Plinio & Divo Iſidoro libro 16. etymolog. capite 9. & apertè conſtat ex capite 24. Exodi, numero 10. ubi dicitur: *Et viderunt Deum Iſraël, & ſub pedibus ejus quaſi opus lapidis ſapphirini, & quaſi cœlum cùm ſerenum eſt.* Scribit Plinius libro 37. capite 9. *Sapphirus aureis punctis collucet.* Varias illius ſpecies, ac medicamenta, ad quæ inſervit, ut ad confortandum cor, referunt Anſelmus boëtius libro 2. de gemmis cap. 119. Rucus verbo *Sapphirus*; ex quibus per ſapphirum communiter intelligitur ab auctoribus Beatus Andreas Apoſtolus, ut ex multis dicendis patebit. 262.

Arias. D. Hieron. Abulenſ. Exod 24. D. Iſidor. Plinius. Rucus.

Sanctus Andræas magnus nomine.

Freculphus Epiſcopus Lexovienſis Chronic. libro 2. cap. in Bibiliothec. tomo 1. parte 1. Divus Antoninus titulo 6. capite 191. dicunt, quod Andræae interpretatur, *decorus, pulcher, elegans*, quod maximè intelligitur de pulchritudine, elegantia juſtitiæ, ſanctitatis, ac probitatis. Nato Salomone 2. Regum 12. numero 25. *Miſit*, Deus ſcilicet, *in manu Nathan, & vocavit nomen ejus, amabilis Domino, eo quod diligeret eum Dominus.* Ex Hebræo hæc ultima verba leguntur: *Eo quod pulchrum fecerat eum Dominus.* Ex eo quod cum pulchrum fecerat Dominus, inde erat quod 263.

Frecul. D. Anton. 2. Reg. 12. Andræas Deo amabilis.

quod eum diligeret Dominus; eximiam pulchritudinem Andreæ Apoſtoli, Deus in nomine ſignificavit, ac demonſtravit, tanquam ſignum demonſtrativum ſuæ eximiæ dilectionis erga illum, & inde rectè de eo canit Eccleſia: *Dilexit Andream Dominus in odorem ſuavitatis.*

264. D.Remig. Abulenſ. Andreas nomen eſt Hebraïcum, vel Syriacum, ita illud interpretatur Divus Remigius apud Abulenſem quæſtione 32. in cap. 10. Matthæi. *Andreas interpretatur virilis, ſic apud Græcos, Andreas derivatur ab Andros: unde virilis dicitur, qui relictis omnibus viriliter ſecutus eſt Chriſtum, & viriliter in mandatis ejus perſeveravit.* Valdè virilis, & animoſus fuit, dum relictis omnibus ſuis Chriſtum ſequitur, & dum ſemper de minori ad majorem profectum progreditur; ex Baptiſtæ diſcipulatu ad Jesu Chriti comitatum aſcendit, & ad Chriſti Scholam cum fratre ſuo venit, non ut requieſcat, ſed ut magis laboret, & de uno labore ad alium graviorem, ac duriorem tranſit, illiſque dixit Chriſtus: *Venite poſt me: faciam vos fieri piſcatores hominum:* Matthæi capite 4. numero 19. Unde rectè ait Divus Paſchaſius libro tertio in Metthæum. *Mutatur intentionis negotium, non piſcatoris officium.* Piſcatores etiam conſtituuntur à Chriſto. Divus Petrus Chryſologus ſermone octavo ait: *De labore tranſeunt ad laborem, quia labor neſcit laceſcere mediatus.* Et conſiderans Sanctus Pater, quomodo hi duo Apoſtoli ſub piſcatorum voce veniunt in Collegium Apoſtolicum, ſubdit: *Voluit Deus eis manere fortitudinem, de exercitio præſtare virtutem, & quia fructus provenit ex labore, voluit eos labores non perdere, ſed mutare.* Piſcatoris officium multis laboribus plenum, indiget multa arte, induſtria, vigiliáque noctis, ſudore diei, ſuſtinentia frigoris, & æſtus, cum multis periculis maris ac temporum. At hominum piſcatio multo duriora, & graviora importat; nam præter omnia ſuperaddicta, neceſſe eſt ſufferre tyrannorum perſecutiones, carnificum tormenta, iniquorum odia, & eorum opprobria, & injurias.

Andreas virilis & fortis. Matth. 4. D. Paſchaſ. D.Chryſ. *Andreas de labore tranſit ad laborem.*

265. Sed quod præmium proponitur noſtro Apoſtolo Andreæ pro tot, & tantis meritis? Nam cùm Chriſtus ſermonem habet in monte, Matthæi capite quinto. *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum Cœlorum. Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram, &c.* Cùm de Beatitudinibus eſt ſermo ad ſingulas virtutes proponit præmium, ſicut & in die Judicii ſuis electis. *Eſurivi & dediſtis mihi manducare.* Matthæi capite vigeſimoquinto. Et tamen ad tot labores, ac preſſuras ad quas Andreas vocatur, nulla ei aſſignatur merces: Maximè ſanè tam magnum, ac præclarum eſt ejus præmium, quod potius colligendum ſit ex meritis, quàm verbis explicandum. Multus eſt Chriſtus Dominus in referendis laboribus, quos Apoſtoli propter nomen ejus ſuſtinebunt, Matthæi capite 10. numero 16. & ait: *Ecce mitto vos ſicut oves in medio luporum.* Et ſtatim: *Tradent vos in Conciliis, & in Synagogis ſuis, & flagellabunt vos, & ad Reges, & Præſides ducemini propter me.* Et iterum: *Tradet fratrem in mortem, & Pater filium; & inſurgent filii in perentes, & morte eos afficient, & eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum;*

Matth. 5. Matth. 25. Matth. 10.

Ecce magnum Catalogum proponit Divinus Magiſter de preſſuris, ac perſecutionibus, quas ſui ſufferent, & tantùm ad eorum conſolationem unum ſolum verbum habet. *Qui perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit.* Sicut latè eis prædicit ærumnas, & afflictiones, cur non etiam affluentias cœleſtis gloriæ aperit? Divus Paſchaſius libro ſexto in Matthæum ait: *Multus eſt Dominus in laboribus, brevis in mercede.* Ac ſi potius ex ipſis laboribus merces ſit intelligenda, & inveſtiganda, quàm verbis aperienda, & manifeſtanda. Tot, & tanta ſunt, quæ ſuperant omnem modum dicendi; nulla enim ſunt verba, quæ tot, ac tanta valeat explicare. Vide tomo primo Apocalypſis, capite 11. quæſtione 11. numero 84.

Merces data B. Andreæ non poteſt verbis explicari. D.Paſcha.

Andreas vir Divinus, ac Cœleſtis.

Fundamentum ſecundum Sapphirus. Pretioſa gemma, cœleſtis cærulei coloris, cœleſtiaque denotans, & inde, ut jam dixi ex Tobia 13. Portæ cœleſtis Jeruſalem ex ſapphiro fabricatæ videbantur; inde merito Divus Andreas in ſapphiro ſignificatur, ac adumbratur, quia hic magnus Apoſtolus totus Cœleſtis ac Divinus Puritate, Virtute, ac Sanctitate erat Beatus Andreas externa apparentia homo videbatur, & tamen totus cœleſtis erat eximia puritate, quam ſemper per totam ſuam vitam perpetuo cœlibatu ſervavit, ut tradunt Presbyteri Achaiæ in ejus vita; homo mortalis videbatur, & tamen ita ſupra homines erat, ut una die triginta mortuos ſuſcitaverit, ut ex Divo Remigio infrà referam. Tanquam veluti homo videbatur, & tamen ita mitis, ac manſuetiſſimus erat, ut tanquam Agnus ad ſimilitudinem ſui Sanctiſſimi Magiſtri ſe habebat, ut de eo ſcribunt citati Presbyteri; Homo videbatur manducans, ac bibens; & tamen ut quid cœleſte, abſque ulla fatigatione, ſine cibo, & potu pro hominum ſalute per multos dies laborabat, ut citati Presbyteri ſcribunt; Homo videbatur, conditiones elementorum patiens; & tamen ſuper elementa dominatum habebat, magna & præclara miracula edens in terra, aqua, igne, & aëre, in quo ejus interventu apparuit fulgentiſſima Crux in auxilium Scotorum; nam cùm inter Anglos, & Scotos, eſſet duriſſimum bellum, Hungus, Pictonum Rex, fortiter invocans Beatum Andream, ipſo cum Cruce ſplendenti apparente, tunc glorioſam victoriam, deſtructis, & fugatis Anglis eſt adeptus, ut teſtatur Hector Brethius libro 10. Hiſtoriæ Scotiæ, & quamvis noſter Apoſtolus homo videretur, tamen ſuper vires hominum Crucis dolores biduo ſuſtinuit, de quo infrà. 266.

Tob.13. *D.Andreas exterius apparebat homo, interius quid divini.* *Adjuvat in bello.* Brethius.

Tales commendat Chriſtus Dominus, ut eſſent ſui Diſcipuli. *Et vos ſimiles hominibus expectantibus Dominum ſuum.* Lucæ capite 12. numero 37. Non ait vos ſitis homines expectantes Dominum ſuum, cùm reverà tales requirebantur cùm multa vigilia ad Domini adventum in die judicii. Cur ergo ait, *Vos ſimiles hominibus?* Quia quamvis in exteriori viderentur ſimiles hominibus, tamen in interiori vigilia præparatione ad Domini adventum 267.

Luc. 12. *Vir Apoſtolicus, etſi exterius videatur homo, interius eſt alius.*

adventum debebant eſſe non homines, ſed veluti quid ſupra homines, ac proinde etſi exterior apparentia, & ſimilitudo eſſet hominis, tamen interior virtus ad tantum negotium, eſſet totum quid cœleſte.

268. Actor. 14. Græcus. Cùm Paulus, & Barnabas Iconii multis mirabilibus perfulſiſſent, clamaverunt viri illi Actorum 14. numero 10. *Dii ſimiles facti hominibus deſcenderunt ad nos.* Græcus habet: *Dii aſſimilati hominibus deſcenderunt ad nos.* Ac ſi dicerent: dii aſſumpta hominum ſpecie venerunt ad nos, magis ad laudem videbatur dicendum, homines in figura Deorum venerunt ad nos, nam opera ab eis edita ſpeciem divinitatis videbantur oſtentare: Tamen perbellè dixerunt. *Dii ſimiles facti hominibus deſcenderunt ad nos.* Multum conducit ad mirabilia operanda, quod exteriùs ſit humanum, interius verò divinum, exterius apparet fragilitatis humanæ conditio, modúſque humanus; interius verò latet veluti quædam divinitas cum excellentia juſtitiæ, virtutis, ac probitatis. Preme verba, *Deſcenderunt ad nos.* Ut præclaris factis reſplendeas debes ex fulgore divinitatis animo deſcendere ad vilitatem, & abjectionem naturæ humanæ, & non ex fragili conditione humana aſcendere ad ſplendorem divinitatis, quia tunc certa eſt ruina, & evidens præcipitium, ut experimentum habes in Adamo: *Dii aſſimilati hominibus deſcenderunt ad nos.* Ac ſi interius latet divinitas, exterius verò aſſimilatio hominis eſt.

Similitudo hominis cum abſcondita virtute multum operatur.

Beatus Andreas multiplici dignitate primus.

269. In multis mirabilibus Divus Andreas primatum habet & primò, iſte fuit primus homo, cum quo Chriſtus locutus eſt, volens Dominus dare principium ſuæ prædicationi, ſuæque cœleſti droctrinæ, juxta Joannis Evangelium, extitit Beatus Andreas; nam cùm ipſe, & alius eſſent diſcipuli Joannis Baptiſtæ, & ab eo audiſſent de Chriſto prætereunte: *Ecce Agnus Dei*, ſtatim ſequuti ſunt Jesum: *Converſus autem* Jesus, *videns eos, ſequentes ſe, dicit eis, quid quæritis?* Joannis 1. numero 38. Divus Thomas ibi ait: *Hoc eſt primum verbum quod Chriſtus in iſto Evangelio loquitur, & congruit primum quod quærit Deus ab homine, eſt recta intentio.* In exordio prædicationis Evangelicæ, ac converſionis gentium, primum Chriſti verbum eſt cum Andrea. *Dixit Deus, fiat lux, & facta eſt lux.* Geneſis 2. numero 3. Divus Athanaſius Synaita libro primo Hexamer. ait: *Primum Dei verbum producit lucem.* In exordio mundi primum Dei verbum producit lucem, in exordio renovationis mundi, ac prædicationis Evangelicæ producit hanc magnam lucem hujus Magni Apoſtoli: creata luce narrat Scriptor Canonicus, *Factum eſt veſpere, & mane dies unus.* Geneſis 1. numero 5. Cur non ait factus eſt dies primus, cùm revera eſſet primus, ſicut in aliis diebus dicitur ſecundus, tertius & quartus, numero 8. & 13. *Factum eſt veſpere & mane, dies ſecundus vel tertius*, &c. Cur ergo mutatur ſtylus, & dicitur dies unus, & non potius primus? nam primus dicit ordinem ad ſecundum, & tertium, & dies in quo Deus omnipotens dedit exordium, ad mundi fabricam, creavit lucem, tantus eſt dies, ut unus & ſingularis ſit, & ſecundum non habet Divus Ambroſius libro 2. Hexameron, capite 1. ſic ait: *Excipiendus eſt à cæteris tanquam dies unus: non cenſendus cum cæteris, tanquam dies primus: unde fundamenta rerum omnium poſita, & cauſæ eſſe cœperunt.* Hic ergo Magnus Apoſtolus, rectè unus & ſingularis eſt habendus in quo poſitum exordium verborum Chriſti ad doctrinam ac prædicationem Evangelicam, ac ſequelam, & ſcholam Chriſti, ad cognitionem majorum myſteriorum cum colloquio Chriſti, ut ſtatim dicam, ac proinde ille primus eſt, quem Chriſtus elegit ad exordium ſuorum verborum, ac documentorum cœleſtium.

Ioan. 1. D. Thom. *Primum Dei verbum cum Andrea.* Geneſ. 2. D. Synaita. Gen. 1. *Andreas primus, & ſingularis.* D. Ambroſ.

Primus fuit Andreas, in quem Chriſtus injecit oculos ſuos in exordio ſuæ prædicationis; nam cùm Beatus Andreas cum alio Baptiſtæ diſcipulo Chriſtum ſequeretur; *Converſus autem* Jesus, *& videns eos ſequentes dicit eis, quid quæritis?* Joann. 1. numero 38. Quid vulgarius quam ab oculis divinis omnia bona diffluere? Hinc dicebat Regius Vates Pſalmo 85. numero 16. *Reſpice in me, & miſerere mei.* Hoc tantum exoptabat, ut Deus eum reſpiceret, & inde omnes miſericordias ſibi promittebat: ibi Divus Auguſtinus. *Ab oculis Dei fontes miſericordiarum dimanant.* Et ſic Chriſtus dixit: *Ego veni ut vitam habeant, & abundantius habeant*, Joannis 10. numero 10. Cùm ergo Chriſtus in hunc mundum veniſſet, ad magnam gratiarum abundantiam, quæ ab oculis Chriſti dimanat, inde facilè deprehenditur quanta abundantia gratiarum diffuſa ſit in Andream Apoſtolum, cùm ipſe ſit primus, in quem divinus intuitus poſitus eſt in exordio prædicationis Evangelicæ, cum tam ampla abundantia gratiarum. 270.

Joan. 1. Pſalm. 85. *Primus intuitus oculorum Chriſti in Andream.*

Tertiò primus eſt Beatus Andreas, qui in exordio prædicationis Evangelicæ promeruit in Chriſti habitaculum ingredi, & ibi cum eo manere; ac quieſcere; nam cùm Beatus Andreas cum alio Joannis diſcipulo, Chriſtum ſequeretur, dicunt ei: *Magiſter ubi habitas?* Jesus dicit eis: *Venite, & videte, & venerunt, & apud eum manſerunt die illo: hora autem erat quaſi decima.* Joann. 1. numero 39 Notat Evangeliſta quod erat quaſi hora decima, nempe ab ortu ſolis, & quarta poſt meridiem, & ſecunda ante ſolis occaſum, & cùm Evangeliſta dicat, quod manſerunt ibi die illo, intelligitur quod manſerunt ibi etiam per totam noctem ſequentem, uſque ad alterum diem, juxta computationem Judæorum, ut docent D. Auguſtinus, D. Cyrillus Alexandrin D. Chryſoſtomus, Euthymius, Theophylact, D. Thomas, D. Bonavent. & alii à me citati tomo in Evangel lib 3. cap 6. quæſt 6. num. 38. Hanc tantam felicitatem vehementer exoptat Regius Vates Pſalmo 14. num. 1. *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in monte ſancto tuo.* Hoc noſter Apoſtolus ſtatim obtinuit in ſuo tyrocinio, & quam magna, & abdita myſteria, ac ſacramenta, ac admirabilem doctrinam receperit noſter Apoſtolus non explicat noſter Evangeliſta, tot, & tanta ſunt, quæ calamus non valet ſcribere; nec lingua explicare, & ideò exclamat Auguſtinus Tractatu 7. in Joannem, & ait: *Quis eſt qui nobis dicat, quæ audierunt illi à Domino.* Euthymius. 271.

Ioan. 1. *Andreas in eodem habitaculo cum Chriſto.* D. Auguſt. D. Cyrill. D. Chryſ. Euthym. Theophyl. D. Thom. D. Bonav. D. Auguſt. Euthymius.

Tanquam

D. Chryſ.

Tanquam manifeſtum reliquit Evangeliſta intelligendum, tantum enim una nocte profecerunt, ut ad aliorum venationem ſequenti die precederent. Et Divus Chryſoſtomus homil. 17. in Ioan. ait. *Hoc potius ex affectu, quàm ex verbis penſandum eſt.* Conſidera quantum Andreas illa nocte ex colloquio Chriſti profecit, ex venatione, ac affectu; nam ipſe ſtatim lucratus eſt fratrem ſuum magnum Petrum, eumque ad Chriſtum adduxit, ut patet ex ſequenti num. 271. Quid ſimile de ſanctis Magis Chriſtum adorantibus ponderavi ſuo loco.

Quæ Andreas ex Chriſti colloquiis accepit non poſſunt explicari.

272. D. Gaudent.

Quartò: primus B. Andreas expreſſo verbo Chriſtum appellat Meſſiam ut notat D. Gaudentius ſerm. 17. qui eſt de Baſilica Martyrum; nam quamvis Ioannes Baptiſta multis clariſſimis verbis teſtificatus ſit Chriſtum D. eſſe verum redemptorem, ac ſalvatorem. *Poſt me venit, qui ante me factus eſt, cujus ego non ſum dignus corrigiam calceamenti ſolvere*: & multis aliis: tamen expreſſum, & apertum Verbum Meſſiam Andreas extitit primus, qui profert, ac profitetur; nam poſtquam per diem ac noctem commoratus eſt cum Chriſto. *Invenit hic primum fratrem ſuum Simonem, & dixit ei invenimus Meſſiam, quod eſt interpretatum Chriſtus.* Joan. 1. n. 41. Ecce primum verbum expreſſè ſonans Chriſtum, verum Meſſiam noſter Evangeliſta in exordio ſui Evangelii intonat. *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum.* Noſter Cyril. Alexandrinus ibi ait. *Hoc totum verbum eructandum datur ſingulari diſcipulo ſingulariter dilecto, qui ſupra pectus Domini in cœna recubuit.* Hoc tantum verbum, *Invenimus Meſſiam*, datur eructandum ſingulari diſcipulo Andreæ ſingulariter dilecto; quia licet non recubuerit una hora ſupra pectus Domini, recubit per unam integram noctem, & diem, cum Domino in eodem habitaculo, ac in eadem domo, ex quo magnum verbum protulit, *Invenimus Meſſiam, qui dicitur Chriſtus*, & cito properavit, ut alios adduceret, & converteret ad Chriſtum, & inter eos fratrem ſuum Petrum Joan. 1. num. 41. quem ſua prædicatione Chriſto peperit.

Andreas primus expreſsè Chriſtum appellat Meſſiam.
Ioan. 1.
D. Cyr. Alex.
Ioan. 1.

273. Quintò: Primus eſt Andreas, qui ſecutus eſt Chriſtum ut jam notavi ex Joan. 1. n. 38. & inde ipſe primus eſt in collegio Apoſtolico, Proculus Archiepiſcop. Conſtantinopol. Orat. in ſanctum Andream ait: *Andreas nos congregavit: qui primo eſt in Apoſtolorum coronam vocatus; qui quaſi columna primus afflatus eſt in Eccleſia, & ante Petrum; qui primitiarum fuit principium, qui antequam vocaretur, alios vocat ad Dominum, qui ante conſignat, quam conſignaretur, qui antequam adducitur adducit.* Divus Gaudentius citata Orat. *Habemus beatiſſimum Andream, quem priorem Chriſtus Apoſtolorum ſcribitur elegiſſe.* Petrus Damian. ſerm. 2. de S. Andrea ait: *Andreas in Apoſtolici ſenatus catalogo ſecundus ponitur, qui tamen in agnitionem Domini, juxta Evangelicam fidem primus invenitur.* Abulenſ. ad c. 10. Matth. q. 32. *De Andrea dicendum eſt, quod iſte eſt primus qui, ad Chriſtum veniſſe legitur.* O magna gloria, & excellentia hujus magni Apoſtoli, quod ipſe ſit primus qui Chriſtum ſequitur primuſque in Catalogo diſcipulorum, primus qui Chriſtum prædicat primuſque qui ad Chriſtum alios adduxit.

Andreas primus eſt qui Chriſtum ſequitur.
Procul.
D. Gaudent.
Damian.
Abulenſis.

274. Nobiliſſima eſt aquarum virtus quæ per Baptiſmum aſſumpta eſt ad regenerationem filiorum Dei. *Niſi quis regeneratus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei* Joan. 3. num. 3. Unde aqua habuit, quod in tantum ſuper omnia elementa nobilitaretur, ut per illam credatur, quod homines regenerantur in filios Dei, & hæredes vitæ æternæ. Recole id quod Deus mandavit in creatione mundi, Geneſ. 1. num. 20. *Producant aquæ reptile animæ viventis, & volatile ſuper terram, & ſub firmamento cœli*; Aquæ primæ omnium fuerunt, quæ jubentur animas viventes producere, ſive quæ natant in mari & fluminibus, ſive quæ per aërem ad cœleſtia volant; inde merito ſic extolluntur, ut ad regenerationem filiorum Dei inſerviant: omnis enim dignitas debetur ei, qui eſt primus in aliquo ordine, & qui primus eſt in generatione eorum, qui in cœlum volant, ſit etiam primus in regeneratione filiorum Dei. Tertullianus lib. de Baptiſm. capite tertio ſic ait: *Primus liquor, vivere edidit, ne mirum ſit in Baptiſmo, ſi aquæ animari noverant.* Expende. *Primus liquor vivere edidit*: Et inde inter omnia ad viventium generationem aſſumitur. Andreas fuit primus, in generatione viventium in ſchola Chriſti: ac ejus collegio etiam erit primus in regeneratione in cœleſti comitatu Chriſti in gloria.

Ioan. 3.
Geneſ. 1.
Maximè nobilitandus qui primus eſt in aliqua virtute.
D. Tertull.

Loquens Deus cum diabolo de Job. 1. n. 8. ait. *Nunquid conſideraſti ſervum meum Job, quod non ſit ſimilis ei in terra: homo ſimplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo.* Quis eſt de quo ſimile teſtimonium detur ab ore Dei quod non ſit ſimilis ei in univerſa terra; ſed quibus meritis ad tantam Dei benignitatem pervenit? Job quibus meritis refulſit, ut tale præconium daretur de eo? Job primus omnium in omnibus virtutibus extitit, ut nullum alium videret ad imitandum; in patientia, ac conformitate cum divina voluntate, in contemptuque tantarum, rerum temporalium, & inde tantam gloriam ab ore Dei promeruit. D. Auguſt. ex utroque mixtim. q. 118. ait. *Non eſt enim Iob ſimilis in terris verus Dei cultor, quis tantum potuit promereri, cui tale teſtimonium Dominus prohiberet, niſi hic qui non imitator invenitur, ſed auctor eorum, quæ geſſit* Magna Laus B. Andreæ; *Non imitator invenitur, ſed auctor eorum, quæ geſſit.* In Chriſti ſequela.

275. Job. 1.
D. Auguſt.
Maximè celebrandus Iob quia non imitator, ſed auctor.

B. Andreas præclarus in omni genere virtutum.

Primò: B. Andreas ardentiſſimo amore flagrabat Chriſtum cognoſcendi, ac inveniendi, ut ipſum ſequeretur, ac adoraret. Ait ipſe ad Simonem Petrum fratrem ſuum. *Invenimus Meſſiam, quod eſt interpretatum Chriſtus*: Joan. 1. num. 41. preme verbum *Invenimus*, quo ſignificatur, vehementiſſimum deſiderium erga Chriſtum, ut eum haberet eique adhæreret. Divus Chryſoſtomus homil. 18. in Joannem. *Hoc verbum, invenimus, animæ eſt ejus præſentiam deſiderantis, & cælitus adventum expectantis, cujus adventu exultans, alios Evangelii geſtat fieri participes.* Idem etiam notant Beda, Euthymius, Albertus Magnus, Divus Bonaventura, & ideo exultans, ac lætabundus præ gaudio charitate inflammatus, feſtinat aliis nuntiare; quod jam expendo.

276.
Ioan. 1.
B. Andreas ardentiſſimè quærebat Chriſtum.
D. Chryſ.
Beda.

Exod. 28. Andr. Cæſ. Aretas.

Secundò : Ardentiſſima charitate de aliorum ſalute ardebat Andræas, & ideo in tertio lapide Chalcedonico, qui idem eſt, ac carbunculus, qui in pectore Pontificis Erat Exod. 28. num 18. dicunt multi ob ſuum ardorem ſignificari B. Andræam. Ita Andræas Cæſarienſis c. 66 in Apocal. & ait : *De Chalcedonio. Hic lapis ſacerdotali rationali non inſerebatur, ſed carbunculus, cujus hoc loco nulla fit mentio; ſpectandum eſt tamen ne fortè Theologus per Chalcedonium, carbunculum deſignaverit; ſunt enim ejuſdem propemodum coloris: Carbunculus autem Beatus Andreas Apoſtolus vocari poteſt, ut pote ſpiritus ſancti igne luculenter accenſus.* Similiter Aretas c. 67. in Apocalypſ. ait : *Porro Carbunculus eſt B. Andreas tanquam in catalogo vitæ legalis, & ipſe ſua luce nactus quæſitum Meſſiam, & ſibi notis ſignificans, ac demonſtrans.* Hunc charitatis ardorem maximè demonſtravit Apoſtolus : nam cùm ipſe, ac condiſcipulus ejus agnoviſſent Chriſti habitaculum. *Apud eum manſerunt die illo.* Ioan. 1. num. 39. Ut jam dixi ſuprà num. 271. ex ſanctis Patribus. Ex Chriſti verbis magna, & alta myſteria agnoverunt, mirabilique doctrina, ac dulcedine ejus ſunt recreati; ſed quomodo uno tantùm die contenti ſunt, & ſtatim diſceſſerunt; D. Bonaventura ibi : *Breviter manſerunt : ac feſtinaverunt ad annuntianda aliis arcana, quæ audierant, ut inventum theſaurum aliis demonſtrarent.* Non ſibi tantum retinent theſaurum, ſed aliis annuntiant, ut de illius divitiis, alii locupletes fierent; pro quo nota : non ait Apoſtolus, inveni Meſſiam, ſed *invenimus*, quia tantum bonum non ſibi, ſed omnibus aliis volebat.

Andreas ardentiſſimus de ſalute aliorum. Beda.

277. Cùm gentiles tenerentur deſiderio videndi Jesum, rogant Philippum, ut eis illum oſtendat. Tunc Philippus dicit Andreæ, Andreas rurſum, & Philippus dixerunt, Jesu. Joan. 12. num. 22. ut Jesus manifeſtaretur gentibus; Philippus dicit Andreæ, ac ſi ipſe per ſe ſolum non auderet de hac re loqui cum Jesu, ut notat D. Chryſoſtomus homil. 65. in Joannem : ſed cur potius Philippus loquitur de hac re cum Andrea, quam cum alio Apoſtolo? Valde nota erat charitas, & affectus Andreæ, ut omnes venirent ad Chriſtum, & de ejus doctrina fruerentur, ut exiſtimaret Philippus Apoſtolus, quod negotium videndi, ac loquendi cum Jesu, cum nullo alio aptiore erat pertractandum, niſi tantùm cum Andræa ut facilius daretur via ad Jesum : Unde ait D. Bernardus ſermon. 15. in Cantica : *Si Philippum, & Andream habuerimus oſtiarios; repulſam non patiemur.* Petrus creatus eſt claviger regni cœlorum; ſed Andreas conſtitutus eſt claviger ſupremi Regis cœlorum.

Ioan. 12. D.Chryſ. *Andreas claviger regis regum.* D.Bernard.

278. Tertiò : D. Andreas præclarus fuit ſumma religione in Deum, ad ſacram Euchariſtiam; quotidie miſſam celebrabat, & ideo ipſe dixit Ægeæ Præſidi. *Ego omnipotenti Deo, qui unus & verus eſt, immolo quotidie non hircorum ſanguinem, ſed immaculatum agnum in altari.* Apoſtolus quotidie miſſam celebrabat, ut patet ex Epiſtola Preſbyteri Achaiæ, quotidiéque miſſam celebrabat, tum, ob eximium amorem ſacræ Euchariſtiæ, tum ut etiam Deo recommendaret converſionem gentium, eorumque ſalutem, tum ut etiam pro animabus defunctorum, Deum exoraret quod magnum, & inſigne pietatis opus eſt, ut dicam ad finem hujus cap. q. ultima.

Andreas quotidie miſſam celebrat. Andreas animas defunctorum commendat.

Quartò : Admirabilis fuit noſtri Apoſtoli obedientia. Ad vocem Chriſti, ipſe, & frater ejus ſecuti ſunt Chriſtum, de quo multa dixi tom. 1. in Evangel, cap. *. q. 18. Inſignis fuit etiam ejus humilitas, nam cùm ad vocem ſui Mag. Joannis Baptiſtæ Chriſtum ſequerentur. *Secuti* Jesum, *converſus autem* Jesus *vidit eos.* Joan. 1. n. 38. A tergo ſequebantur, quia præ humilitate ad ejus latus non audebant accedere, & ideo neceſſe fuit, ut Domini voce ac oculis animarentur, illiſque Jesus diceret. *Quid quæritis?* Beda ibi. *Diſcipuli Joannis cominus, & coram & anteceſſu Jesum videre non poterant, ſed ad tergum illius ſequebantur, ut viderent; convertit ſe, & quodammodo de ſua majeſtate deſcendit, ut poſſint diſcipuli contemplari faciem ejus.* 279.

Ioan. 1. *Andreas præ humilitate non audebat accedere ad Chriſtum.* Beda.

280. Quintò, & maximè conſideranda eſt D. Andreæ prudentia : nam cum Chriſtus vellet ſaturare quinque millia hominum in deſerto poſt interrogatum Philippum dicit Andreas : *Eſt puer unus hìc, qui habet quinque panes hordeaceos & duos piſces : ſed quid hæc inter tantos;* Joan. 6. num. 9. Quamvis in hoc negotio noſter Apoſtolus ab aliquibus ſugilletur, tamen hìc maximè ejus prudentia nitet, ac reſplendet, indéque juxta prudentiæ dictamen, proponit, ac diſponit rem; non miracula, nec media extraordinaria requirens, cum tamen optimè ſciret ſummam Chriſti pietatem ad miracula edenda, cujus benignitas à nullo magis poterat moveri; quam à præſenti hominum neceſſitate; inde hanc oſtendens ait : *Quid hæc inter tantos.*

Joan. 6. *Andreas præclarus prudentia.*

281. Cùm populus in deſerto flagraſſet carnium appetitus, eaſque à Moyſe peteret; Ipſe ait ad Dominum : *Unde mihi carnes, ut dem tantæ multitudini; flent contra me dicentes : da nobis carnes, ut manducemus:* Numer. c. 11. n. 13. Valde mirum quod Moyſes talia dicat; Quis magis in magnis mirabilibus multiſque miraculis verſatus eſt, quàm Moyſes; ita ut non ſolùm videretur conſtitutus Deus Pharaonis; ſed etiam omnium elementorum, ut ait D. Auguſt. in quibus tot magna prodigia eſt operatus in Ægypto, ac itinere; & tamen ait : *Unde mihi carnes.* Cur non elevat virgam qua mare diviſit, & fluenta aquarum dedit; qua & tot ſigna edidit? ſed ait : *Unde mihi carnes?* De quo dicendi modo multùm admiratus Lorinus. Moyſes maximè erat inſtructus in omni ſapientia Ægyptiorum, & inde ut magnus, ac præclarus miniſter loquitur, ut rerum cauſæ, ac tempus poſtulat. & de his quæ ſunt extra communem uſum, & miracula involvunt nec unum verbum habet, nec de illis agit, ſed ut rerum curſus poſtulabant, diſſerit, ac ſecundum prudentiam.

Num. 11. *Bonus miniſter non quærit miracula, ſed prudentia regulas.* Lorin.

D. Andreas miraculis clarus.

D. Remigius in explanatione Epiſtolæ ad Roman. cap. 8. ait : *Beatum Andream legimus uno die triginta, & eo amplius mortuos ſuſcitaſſe.* Quid majus, & illuſtrius; de nullo alio ſancto quid ſimile legiſſe recordor, ut una die tot mortuos, & eo amplius noſter Apoſtolus ſuſcitaſſet : Ait Deus ad Moyſem Exod. 7. num. 1. *Ecce conſtitui te Deum Pharaonis.* Per participationem divinæ poteſtatis contra Pharaonem, ut rectè ibi explicat Rupertus, & ait : *Faciam te Deum Pharaonis, ut ranas producas, ut imperes terræ, ac cineri, faciaſque in rege, exercituque ejus ſciniphes, & muſcas, ut imperet aëri, & peſtem generet, imperes* 281.

D.Remig. Exod. 7. *Andreas pluſquam triginta mortuos uno die ſuſcitavit.*

Exod.6. Rupert. *peres igni, & cum grandine mixtus feratur ſuper peccatores, imperando elementis. Deus eris Pharaonis.* Imperando elementis conſtitutus eſt Deus Pharaonis, & tamen Moyſes nullum mortuum ſuſcitavit, quod inter omnia miracula eſt primum, & maximum, & exinde de noſtro Apoſtolo poſſumus dicere, quod non ſolùm fuit conſtitutus Deus Pharaonis, ſed etiam participativè totius mundi, ac etiam ipſius mortis, dum non ſolùm eſt operatus multa miracula in elementis terra, mari, igne, aqua, ut jam dixi ſuprà, ſed etiam dum tot, ac tantos à vinculis mortis abſolvit; unde de illo per participationem poteſt dici, quòd pro magna Christi excellentia; ac poteſtate decantatur. *Habeo claves mortis, & inferni.* Apoc. 1. num. 18. Vide ibi dicta.

Andræas habet veluti claves mortis.

Apoc. 1.

283. Ioan. 5. Ait Chriſtus Joannis 5. num. 28. *Veniet hora, in qua omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem Filii Dei.* Suaviter, ac efficaciter vocantis ad vitam, ut explicant D. Chryſoſtomus, Euthymius, Theoph. D. Thomas, ut electi congregentur à quatuor ventis: *Mittet filius hominis Angelos ſuos.* Matth. 24. num 31. Ad congregandos juſtos veniunt Angeli; at verò ut mortui ſuſcitentur à monumentis tam magnum, & mirabile opus eſt, ut ipſamet Dei vox reſonet, & imperet: *Qui in monumentis ſunt audient vocem Filii Dei*: Tam admirabile eſt hoc opus, ut requiratur, quod ipſamet Dei vox reſonet, & imperet. Hæc autem efficacia divinæ vocis videbatur participativè in ore, ac lingua Beati Andreæ, dum tot, & tantos mortuos ſuſcitat: docet Divus Thomas 3. part. quæſt. 43. art. 1. quod Deus det alicui Sancto poteſtatem ad facienda miracula, vel in confirmationem eorum quæ docet, vel etiam ad oſtendendam præſentiam Dei in homine per gratiam Spiritus ſancti, ut dum ſcilicet homo facit opera Dei, credatur Deus habitare in eo per gratiam. Quam mirabiliter Deus per gratiam inhabitabat in ſuo Andræa Apoſtolo, quando per eum, tot & tanta mirabilia operatur.

D. Chryſ. Euthym. D. Thom. Matth. 24.

Magna efficacia vocis Andrææ. D. Thom.

Colloquium S. Andreæ cum Cruce, illiùſque mors.

284. Beatus Andræas maximè cupiebat diſſolvi, & eſſe cum Chriſto, & hoc tamen per crucem, quam ſummè amaverat, quam non ut patibulum mortis, ſed ut thronum ſupremi Regis conſiderabat, quid ergo ſuæ dilectiſſimæ cruci dicat conſideremus: *O bona crux! quæ decorem ex membris Domini ſuſcepiſti, diu deſiderata, ſollicitè amata ſine intermiſſione quæſita.* Crux inſtrumentum mortis ignominiæ, ac dolorum. Unde tam grata eſt noſtro Apoſtolo? de quo D. Bernardus ſerm. 2. de Sancto Andræa, explicat illud Eccleſiaſt. 24. num. 27. *Spiritus meus ſuper mel dulcis.* Sic B. Andreas divino ſpiritu repletus erat, ut teſtatur Bernardus. *Ut ne ipſa quidem dulcedini ejus prævalere queat amariſſima licèt mortis amaritudo: quod non temperabit illa dulcedo, quæ mortem quoque ipſam facit dulcem.* Inde ex conſiderata Chriſti morte, mors & crux noſtro Apoſtolo dulces erant.

Dulciſſima crux beati Andrææ.

Eccleſ. 24. D. Bernard.

285. Hanc dulcedinem cum tanta alacritate, ac gaudio Crucis accepit Andræas à ſuo ſanctiſſimo Magiſtro Jesu, cùm ipſe bajularet Crucem exiens in calvarium, ſequebantur flentes mulieres, quibus ipſe dixit: *Nolite flere ſuper me.* Lucæ 23. num. 28. Cur pium mulierum affectum, ſic Dominus contemnit, ac prohibet? Divus Ambroſius ibi: *Ablaturus omnes lachrymas ſua beneficio Crucis paſſione propria futuræ, inter beatitudinis lætitiam exhibebat.* Ferebatur illi Crux, apparebat ibi Crux, cujus aſpectu lugentium lachrymæ fugantur, omniſque lætitia, & gaudium reconciliatur. *Ablaturus omnes lachrymas beneficio Crucis.* Cùm apparente Cruce omnis lachrymarum dolor extinctus eſſet, inde fictus minimè decebat.

Crucis dulcedinem à Chriſto hauſit Andræas. Luc. 23. D. Ambroſ.

286. 1. Cor. 5. Hoc ſpiritu plenus Paulus dicebat 1. Corinth. 5. num. 7. *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus: Itaque epulemur, non in fermento veteri, ſed in azymis ſinceritatis.* Ac ſi diceret: In hoc noſtro Paſchate Chriſtus in arbore Crucis eſt immolatus, inde à tam bona arbore, boni, & dulces fructus prodeunt, & omnes veteres amaritudines abierunt, omniaque ſunt plena lætitia, & epulis. Divus Chryſoſtomus homilia de cruce, & latrone, ait: *Paulus præcepit propter Crucem feſtivitatem celebrari: Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Itaque diem feſtum celebremus: adjunxit cauſam, quia Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus: Vides Crucis intuitu perceptam lætitiam.* Perpende verborum connexionem, juxta Apoſtolum dies feſtus, & celebris eſt agendus, & cujus rei cauſa; quia Chriſtus eſt crucifixus, & immolatus in Cruce: ubi Crux apparet nullus eſt locus triſtitiæ, ſed ſummum gaudium, ac lætitia. *Vides Crucis intuitu perceptam lætitiam.*

D. Chryſ.

Crucis intuitu lætitia percipitur.

287. Ait Divus Andræas: *O bona Crux diu deſiderata, ſollicitè amata, ſine intermiſſione quæſita.* Quæ verba plena lætitia, & exultatione conſiderans Divus Bernardus ſermone 1. de Sancto Andræa, ait: *Si non videor temerarius, longè eſt ab hac voce: Pater, ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte:* Matthæi 26. num. 39. Valdè mirabile, Andræas ad intuitum Crucis lætatur, & exultat, & Chriſtus Dei fortitudo triſtatur, & paveſcit, & ita in agonia prolixius, inde pullulavit ſudor ejus ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram. Conſidera altum myſterium. Chriſtus ut magnus dux, & princeps, ſuorum infirmitatem in ſe ſuſcepit: &, inde hanc exterius oſtentans pavet, & timet, & ſuam fortitudinem ſuis membris communicat. Andræas, ut bonus, & generoſus miles acceptum talentum, & fortitudinem non abſcondit ſed alacri, & robuſto animo oſtentat, ac manifeſtat. Divus Bernardus citatus ait: *Agnoſco planè puſillanimorum trepidationem, agnoſco ægroti vocem in medico, agnoſco infirmitatem, gallinam cum pul is conſidero charitatem, ſtupeo miſerationem.*

D. Bernard. Matth. 26.

Andræas divinæ fortitudini reſpondet.

288. Cùm Beatus Andræas vidiſſet Crucem, ait: *Suſcipe me diſcipulum ejus qui pependit in te Magiſter meus Chriſtus.* Andræas commendat ſe Cruci quod eum ſuſcipiat. Aliter verò, cùm lapidaretur Stephanus vidit cœlos apertos, *Et* Jesum *ſtantem à dextris Dei, & ait: Domine* Jesu, *ſuſcipe ſpiritum meum.* Actorum. 7. numero 59. Stephanus rogat, ut Jesus ſuſcipiat ſpiritum ejus, ut ibi in ejus gloria ſedeat, & requieſcat: Andræas verò commendat ſe Cruci, ut eum ſuſcipiat, ut ibi dolores, ac tormenta mortis patiatur; nam paſſio, ac mors Crucis tantis doloribus plena, erat illi pro magna gloria. Ait Paulus Romanorum 5. numero 2. *Gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei, non ſolùm autem, ſed gloriamur in tribulationibus.* Ac ſi dicat Apoſtolus magna

Actor. 7.

Pati ... Andræas

magna gloria, & lætitia exultamus ex concepta ſpe aſſequendi beatitudinem, ac hæreditatem filiorum Dei, & quamdiu hanc non obtinemus, maximè gloriamur, & exultamus, in tribulationibus, quas pro Chriſto, & vita Chriſtiana patimur, & ſuſtinemus, ita ut ipſæ tribulationes nobis inſerviant, pro gloria & mercede. Divus Bernardus ſermone 1. de Sancto Andrea, ait: *Talem invenimus Beatum Andræam Apoſtolum quem non modò expectato futurorum bonorum, ſed & præſentium quoque malorum exhibitio ipſa delectat; ita ut in eis etiam glorietur.*

Rom. 5. D. Bernard.

289. Inde Chriſtus Dominus maximè Andræam ſua cruce nobilitavit: nam ex omnibus Apoſtolis Petrus, & Andræas crucis morte ſunt condecorati, pro quo audiendus eſt Petrus Damianus ſermone 57. & ait: *Inter cuncta ſanè martyrii genera, illud nobilius, illud non immeritò judicatur eſſe præcipuum, quod in ipſo Redemptoris noſtro capite videlicet martyrum cognoſcitur dedicatum.* Cur ergo ex omnibus Apoſtolis Petrus, & Andræas, tanto ſunt inſigniti honore; Hi duo tanquam primores Apoſtolorum, tantam gloriam ſunt promeriti. Petrus primum eſt Eccleſiæ fundamentum: Andræas primum fundamentum Collegii Apoſtolici, ac agnitionis Chriſti, ut ſatis dixi ſuprà num. 237. quia ergo hi duo in Chriſti ſchola primatum tenent, primarius Chriſti Thronus, ac gloria, quæ eſt crux, illis conceditur. Damianus citatus. *In illam beatitudinem ſempiternam eos crux portavit æquales, qui enim hîc ſunt filii Joannis, illic ſunt filii crucis. Crux enim quæ eos morientes huic vitæ ſubtraxit cœleſti Jeruſalem renaſcentes cum triumphali gloria, novos cives invexit.* Cùm ſint filii crucis cum triumphali pompa, ipſa crux eos ſublevavit in gloriam.

Damian. *Quare ex omnibus Apoſtolis Petrus & Andræas cruce nobilitantur*

Quæstio XXVI.

Quare ſanctus Jacobus Zebedæi Apoſtolorum Protomartyr, in lapide Chalcedonico adumbratur?

290. Exod. 28. Ait præſens Text. *Fundamentum tertium Chalcedonius.* Pro quo lapide in Rationali Pontificis Exod. 28 n. 18. erat carbunculus, & ideò Divus Iſidorus lib. 16. Etymol cap. 13. Beda, & Aretas affirmant Chalcedonium eſſe carbunculum, aut carbunculi ſpeciem, aut ſaltem Chalcedonius ſimilis eſt coloris cum carbunculo: tum quia Chalcedonii lapidis Antiqui non meminerunt; tum etiam quia non videtur, quod Joannes præteriiſſet carbunculum, quæ erat una ex præcipuis gemmis in Rationali pontificis, & quia, ut ait Philippus Archiepiſcopus Nicoſienſ. lib. ſuarum univerſarum inſtitutionum, contemplatione 4. part. 2. cap. 3. carbunculus gemmarum omnium excellat dignitatem, ut aurum cætera metalla ob ſuum fulgorem, ut ſtatim adnotabo.

Chalcedonius idem ac carbunculus. D. Iſidor. Beda. Aretas. Philo.

291. Carbunculus autem dicitur Chalcedonicus; qui prope Chalcedonem Conſtantinopoli, ex una parte Boſphori ob jacentem in littorum ſaxis, de ſcopulis innaſcitur, lapidis quidem ſpeciem habens, & colorem carbunculi, ſeu carbonis ardentis; proindéque Carbuncula à radice Græca idem eſt, ac *pruna ignita*; ſeu etiam dicitur *pyropus*, quod à Græco idem valet, ac *ignis faciem habens.* Hic lapis nocte lucere dicitur, & qui perfectior eſt omnia circa ſe illuſtrat, ac à tenebris noctis nôn vincitur, ſed nocte tanquam carbo ignitus lucet: ita D. Auguſtinus lib. 2. de doctrina Chriſtiana, cap. 16. D. Iſidorus citat. & multas illius ſpecies, ac qualitates refert Anſelmus Boët. lib. 2. de gemmis, cap. 87.

Carbunculus id eſt carbo ardens. D. Auguſt. D. Iſidor. D. Anſelm. Beda.

Ardentiſſimè Divus Jacobus Chriſtum dilexit.

Quamvis Andræas Cæſarienſis cap. 66. in Apocalypſ. Aretas cap. 67. in Apocalypſim, in lapide onychino, dicunt ſignificari Jacobum Apoſtolum, quia colorem ſanguineum refert, & ipſo colore reſplendet; inde potiùs in carbunculo, ſeu Chalcedonio ſignificatur; nam hic lapis inter omnia gemmarum genera eſt pretioſiſſimus, & tanquam pruna ignita rubet, inardeſcit, & ſplendet. Hic noſter magnus Apoſtolus maximè fuit pretioſus omni virtute, ſplendore doctrinæ, ac prædicationis, & ignito amoris ardore Criſtum diligebat, & ab eo diligebatur, ut notat Divus Bonaventura ſerm. 1. de ſancto Jacobo, & ait: *Hic Apoſtolus ſanctus accendit ignem ardentem, intus celare non potuit, multum Chriſtus Jacobum dilexit, multum ab eo dilectus fuit.* 292.

Andr. Cæſ. Aretas. *Iacobus pretioſiſſimus inter Apoſtolos.* D. Bonav.

Seraphicus Doctor citato ſerm. ipſam ſummam dilectionem Jacobi erga Chriſtum, ex multiplici cap. probat, quæ ad tria reducuntur. Primum eſt bonorum omnium communicatio; imò, & contemptus ob rem amatam. Secundum eſt unitas, ſeu conformitas voluntatum. Tertium eſt tolerantia adverſariorum pro amico. Ait ergo D. Bonaventura: *Multum Chriſtum Jacobus dilexit, quia propter eum omnia dereliquit, non ſolum res temporales, ſed etiam dilectos parentes, imo ſeipſum, quod maximum eſt: nam ipſe cum fratre ſanctiſſimo vocati à Domino, continuò relictis retibus, & patre, ſecuti ſunt eum.* Matth. 4. num. 22. Omnes Apoſtoli pro Chriſto omnia reliquerunt; tamen tam expreſsè, & apertè ſolùm de Joanne, & Jacobo dicitur, quod non ſolùm reliquerint omnia, ſed inſuper, & patrem: quod de nullo alio Apoſtolo ſcribitur. Ait Regius Vates Pſalmo 44. num. 11. *Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam; & obliviſcere populum tuum, & domum patris tui.* Commendat, ut videat, & audiat & inclinet aurem ſuam: Ad quid, *obliviſcere domum patris tui?* Divus Paſchaſius ad eumdem Pſalmum, *Ad quid obliviſcere domum patris tui; utpote quid mirabile?* ita ut ad illud omnes vires, & ſenſus ſint applicandi, & in hoc valdè inſignis eſt noſter Jacobus: vocat Chriſtus Petrum, & Andream, & ait illis: *Venite poſt me, faciam vos fieri piſcatores hominum.* Matth. 4. num. 19. Et procedens, inde vidit alios duos fratres: *Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem ejus, & vocavit eos; At illi, relictis retibus, & patre, ſecuti ſunt eum.* Cùm vocantur proceres Apoſtolorum Petrus, & Andræas, præmio trahuntur, *Faciam vos fieri piſcatores:* id eſt Doctores, ac Principes hominum: At verò, ut Jacobus, & Joannes Chriſtum ſequantur, nullum præmium proponi neceſſarium fuit; ſed tantùm levi ſigno vocari: nam hi duo Apoſtoli naturali pondere, & amoris affectu, in Chriſtum ferebantur, ut me citato tomo 2. in Evang. cap. 4. quæſt. 18. num. 121. notat Magiſter Thomas 293.

D. Bonav. *D Iacobus pro Chriſto inſigniter omnia ſua reliquit.* Matth. 3. Pſalm. 44. D. Paſcha. Matth. 4.

Thom. Franc. Thomas Frances de Vrrutigoyti in ſuo elogio Apoſtolico. Conci. 6. n. 7.

294. D. Bonav. Secundum amoris ſignum, ait citatus Bonav. eſt voluntatum unitas, & conformitas. Hæc autem conformitas voluntatum fuit perfectè in Jacobo cum Chriſti voluntate, quia nihil voluit Apoſtolus niſi id quod agnoſcebat Chriſtum velle; nam cùm Jacobus, & Joannes ſeſſionem ad dexteram, & ſiniſtram à Chriſto peterent, & ille eis diceret: *Neſcitis quid petatis; non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à Patre meo*: Matth. 10.n.21. ſtatim, ut Domini vocem audierunt, tacuerunt, & nil aliud petierunt; Hæc Apoſtolorum petitio facta eſt multo tempore poſt confeſſionem Petri, nomine omnium Apoſtolorum. *Tu es Chriſtus filius Dei vivi* Matth. 16 Ac proinde bene ſciebant hi duo nobiles fratres, quod Chriſtus erat verus Deus, & æqualis potentia, ac voluntate cum patre, & cum tamen hæc bene ſcirent nil reſpondent, ſed dictis Chriſti prompta obedientia ſe ſubmittunt; ac voluntati ejus conquieſcunt: *Statim, ut ejus vocem audierunt, tacuerunt, & illud ampliùs non petierunt*: Ut ait citatus D. Bonaventura.

Intimo voluntatis affectu Iacobus unitus erat Chriſto. Matth. 20.

295. Joan. 15. Adhortatur Chriſtus ſuos diſcipulos: *Manete in me, & ego in vobis. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum.* Joan. 15.n 4. & 5. Mirum non eſt, quod qui manet in Chriſto, & in quo Chriſtus manet, multum fructum afferat: at valde mirum eſt quod Chriſtus ſuos diſcipulos hortetur, ut non ſolum, in ſe ipſo maneant, ſed ut ipſe Chriſtus in ipſis diſcipulis ſit, quomodo hoc poteſt eſſe in eorum poteſtate? per intimam nempe voluntatum unionem: *Manete in me per voluntatis affectum, ita ut veſtra voluntas, nil aliud petat, niſi id quod ego volo, & ego in vobis.* Ita ut non voluntas veſtra ſit, indéque detur reciproca unio voluntatum, ut veſtra voluntas in nullo diſcrepet à mea voluntate, proindeque ſi vos manſeritis in me, & ego in vobis, &

Conformitas cum divina voluntate magnum fructum producit.

Cajetan. tunc fiet quod ſequitur: *Hic fert fructum multum*: Cajetan. ait: *Manete in me, & ego in vobis: non eſt ſenſus: manete in me; & ego manebo in vobis: ſed ſtudete, ut vos maneatis in me, & ego in vobis, itaque utrumque mandatur eorum ſtudio.* Si homo manet in Chriſto affectu ſuæ voluntatis, ut tamen velit quod vult Chriſtus manet in eo; & fert fructum multum. *Vtrumque mandatur eorum ſtudio.*

296. Pſalm. 16. De ſe teſtatur Regius Vates, Pſalm. 26. n. 4: *Unam petii à Domino hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini, omnibus diebus vitæ meæ, ut videam voluntatem Domini.* ad eam nempe exe-

D. Auguſt. quendam, ac implendam in omnibus D. Auguſt. apud Catenam; *Ut videam voluntatem Domini*: hoc eſt: *Ut contempler delectationem Domini*: Ecce David adhuc in terra habitans, tanquam humanæ felicitatis ſummam, avidè expetit videre, ſeu cognoſcere divinam voluntatem; *Ut contempler delectationem Domini*; hoc eſt voluntatem Domini, ac in ipſo ſummè delectari, ut in nullo ab ejus voluntate diſcedamus, ſed in omnibus illi quieſcamus.

Qui ſequitur divinam voluntatem Domini delectationem tenet.

297. Matth. 6. Docet nos Chriſtus Dominus Matth. 6.n. 10. orare: *Pater noſter qui es in cœlis, ſanctificetur nomen tuum: Adveniat regnum tuum, fiat voluntas tua ſicut in cœlo, & in terra.* Petimus ut ad nos *veniat Regnum* Dei, & quodnam medium ad hoc aſſignatur; *Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo, & in terra.* Cùm nos conformamus cum divina voluntate, ſtatim ad nos advenit Regnum Dei, & terra fit tanquam cœlum, & cœlum veluti terra: Divus Chryſoſtomus homil. 20. in Matth. ait. *Quia concupiſcere docuit cæleſtia, per hoc quod dictum eſt, adveniat regnum tuum, antequam ad cœlum perveniatur ipſam terram juſſit fieri cœlum per hoc quod dicit fiat voluntas tua ſicut in cœlo, & in terra.* Qui facit Dei voluntatem vivens in terra, jam eſt in cœlo.

Qui ſe conformat cum divina voluntate, regnum cæleſte poſſidet. D. Chryſ.

298. D. Bonav. Tertium; quod ponit D. Bonavent. pro ſigno eximiis amoris, eſt tolerantia adverſariorum, & D. Jacobus verbera; vincula, carceres pro magna ſuavitate delectationis habuit, imo, & primus omnium pro CHRISTO ſanguinem effudit, de quo multa dicam infra.

Chriſtus Dominus ſummè dilexit Divum Jacobum.

299. Hoc apertè docet Divus Bonaventura jam citatus. Jacobus eſt unus ex tribus Apoſtolis, quos Chriſtus ad magna myſteria vocavit. Ad transfigurationem. *Aſſumpſit Jeſus Petrum, & Jacobum, & Joannem fratrem ejus.* Matth. 17. & ſimiliter quando puellam ſuſcitavit: Marc. 5. num. 37. & quando in horto patitur agoniam cùm mortis horrore: Matth 26. num. 37. & ideo quando hos tres Apoſtolos creavit, nova nomina eis impoſuit tanquam inter cæteros viros magnos. Simonem Joannis dixit Petrum Joan. 1. num. 42. Jacobum, & Joannem vocavit Boanerges? Marc. 3. num 17. & quod ad myſterium Transfigurationis, hos tantum tres elegerit, ait D. Chryſoſt. homil. 57. in Matth. *Quamobrem hos ſolos accepit, quia excellentiores cæteris: erant*: Meritis nempe, virtute, privilegiis, & amoris prærogativa.

Iacobus ad magna myſteria aſſumitur à Chriſto. Matth. 17. Marc. 3. D. Chryſ.

300. Ait Chriſtus ſuis Apoſtolis, in ultima cœna. *Jam non dicam vos ſervos, quia ſervus neſcit quid faciat Dominus ejus: vos autem dixi amicos, quia omnia quæcumque audivi à Patre meo nota feci vobis.* Joan. 15. num. 15. Inde comprobat Chriſtus, quod ſui Apoſtoli non ſint ſervi reputandi, ſed amici; quia eos fecit ſuorum ſecretorum conſcios, quod eſt intimæ amicæ ſignum, ut docet Divus Irenæus lib. 4. cap. 27. & communiter Interpretes, & ſi omnes Apoſtoli demonſtrarentur initimè amici, ac dilecti, quia eis Dominus revelat ſua ſecreta, inter hos intimos amicos, ac peculiariter dilectos, magis intimi, ac ſupernè dilecti comprobantur Jacobus, Joannes, & Petrus, quos Chriſtus Dominus ad magna, & alta ſecreta ſuæ Transfigurationis: *Nemini dixeritis viſionem hanc*, ac orationis in horto convocavit: deinde pro magno elogio noſtri Apoſtoli, ait Divus Bonaventura ſerm. 1. de eo: *Jacobo aperuit Chriſtus cor ſuum, datque ei cor ſuum.* Ait Iſaias 24. num. 16. *Secretum meum mihi, Secretum meum mihi*: Multi codices habent in ſcholis Sixtianis, *Myſterium mihi, & meis.* Idem eſt quod myſterium ſit mihi, ac etiam ſit meis, nam mei reputantur ſimul mecum; & idem eſt quod ſit mihi, ac ſimul etiam ſit meis. Vide tomum 4. in Evangel. cap. 4. quæſt. 2. num. 10. 11. & tom. 5. lib. cap. 15. q 9.n.60.61.62.

Joan. 15. D. Irenæus. *Iacobus, & Ioannes eximiè dilecti à Chriſto.* D. Bonav. Iſai. 24. Sixtian. *Secreta ſolum amico communicanda.*

301. Sed dices, ſi tam dilectus eſt Jacobus Chriſto D. quomodo tam hiſpido reſponſo ejus petitio de primatu regni, initiatur; *Neſcitis quid petatis.*

Matth. 20. Matth. 20. num. 21. vidit Dominus quod generoſa aviditate ad altiſſimum ſcopum ſuorum deſideriorum ſagittas emiſiſſent; ideo in eis arguit, non animi generoſitatem ſed inſcitiam, ac ignorantiam, quod abſque luctamine, ac ſudore coronas appeterent. Imperfect. Imperfectus hom. 35. ait. *Petebant quaſi religioſi & perfectæ gloriæ amatores, propterea non voluntatem neque propoſitum eorum culpat; ſed ſolum ignorantiam reprehendit.* Perpende *Iacobus, & Ioannes generoſi, & inde laudandi.* verba: *Solum ignorantiam reprehendit*; ne eorum voluntatis impetus ad ardua retardaretur, cùm eos Dominus ad magna diſponeret, generoſam audaciam non enervat, ob quam in ſuis ſervis gaudet Pſalm. 63. Dominus. Canit David Pſalm. 63. num. 7. *Accedat homo ad cor altum, & exaltabitur Deus.* Et quo pacto accedet homo ad cor altum, nempe ut elucidant Hugo, Haymo, intendendo alta, & ſublimiora quàm natura capit? ac veluti excedunt ipſam naturam, & quid inde? *Exaltabitur Deus*: Ac ſi nihil ita Deum ampliori gloria cumulet, ac ſervorum ſuorum generoſæ cogitationes, dum D.Bernard. illuſtribus auſibus ſumma rerum faſtigia anhelant, omniaque rerum pericula contemnunt. D. Bernard, ſerm 32. in Cantic. *Regiæ majeſtatis ſchema apparere exiſtimo iis, qui accedentes ad cor altum, de majori ſpiritus libertate, & puritate ſcientiæ magnanimi majores facti conſueverunt audere majora.* Expende, *Accedentes ad cor altum conſueverunt audere majora.* Vide tom. 1. in Apocalypſ. c.5.q.8.n.61. 62.63. 64.

302. In laudem noſtri magni Apoſtoli altius rem expendamus. Reſpondit eis JESUS: *Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum: dicunt; poſſumus.* D. Maxim. S. Maxim. homil. de hac feſt. ait. *Illi qui jam martyris conſtantiam retinebant, dicunt, poſſumus.* *Jacobus, & Joannes adhuc impoliti conſtantiam, martyrio oſtendunt.* Adhuc erant in limine Apoſtolico; & jam martyris conſtantiam retinebant, ob ſuam magnam generoſitatem: pro quo facit, quod his duobus fratribus, primo, & ante omnes alios Apoſtolos Dominus calicem ſuæ paſſionis offert, & ita Jacobus omnium primus vitam dedit.

303. Tunc ait illis Dominus. *Calicem quidem meum bibetis, ſedere autem ad dexteram, vel ſiniſtram non eſt meum dare vobis: ſed quibus paratum eſt à Patre meo*: Matth. 20. num. 23. Profondè atten- Matth. 2. de quæſo quomodo hoc Chriſtus referat ad Patris facultatem, cum ipſe ſit æqualis potentiæ, ac poteſtatis? O eximius amor Chriſti in hos duos fratres! Satius Chriſtus duxit ſuæ poteſtati ali- *Amor Chriſti in Iacobum & Ioannem non patitur aliquid eis denegare.* quantulum quid ſubtrahere, ac veluti eam coarctare, quàm ſummè dilectis aliquid denegare: fervidus amor non patitur quidquam dilectis abnegare, ſed copioſè omnia largitur, & tamen alta divina providentia dictabat duorum fratrum poſtulata non concedere: inde aptiùs viſum eſt aliquid veluti in externa apparentia de poteſtate diminuere, quàm in ſui amoris oſtentationem defi- D. Ambroſ. cere. Præclarè D. Ambroſ. lib. 3. de fide, cap. 3. ait. *Noluit his quos dilexerat videri quod peterent denegaſſe: ſanctus, & bonus Dominus, qui mallet diſſimulare de jure, quàm de charitate deponere.* Expende ultima verba.

304. Clamat Chananæa pro filiæ ſanitate: Eam videtur JESUS contemnere, rogant pro muliere diſcipuli, ut dimittatur, quibus reſpondet Chriſtus: *Non ſum miſſus, niſi ad oves, quæ perierunt do-* Matth. 15. *mus Iſraël*: Matth. 15. num. 24. *Chriſtus Jeſus venit in hunc mundum, omnes peccatores ſalvos facere*: Ait Paulus quomodo ergo ait Dominus: *Non ſum miſſus niſi ad oves domus Iſraël?*

Nunquid Apoſtolus contrarius eſt verbis Domini? abſit. Tamen dum rogatur pro muliere Dominus, ait: *Non ſum miſſus niſi ad oves domus Iſraël.* D. Baſil. Seleuc. Oration. 20. In perſona D. Baſil. Seleuc. Chriſti ait: *Luctu confertam deſpicio, commiſerationem tego, & ſi luctu miſereor*: Chriſtus D. *Diligens potius vult ſubtrahere in poteſtate quàm in amore.* benevolo animo erat in mulierem, ob ejus internam fidem, quam bene agnoverat, tamen ob altas rationes, neceſſe erat cunctationem facere, & moras interponere; inde ſatius viſum eſt, aliquid de commiſſa poteſtate ſubtrahere, quàm negando poſtulata amoris defectum declarare erga illam, ad quam benevolo affectu erat propenſus: *Mallet aliquid diſſimulare de jure, quàm de charitate deponere.*

Secundò: Cùm Chriſtus D. ait: *Calicem quidem meum bibetis.* Poſtulata duobus fratribus 305. Matth. 20. videtur concedere: nam ipſi petebant à Chriſto D. Ambroſ. ſedes, prout homo erat: Sic ait D. Ambroſ. proximè citatus. *Rogatus erat à muliere, quaſi homo*: Inde illis ait Chriſtus: *Calicem quidem meum bibetis.* Regnum cæleſte diſtribuere Patris mei eſt, regnum autem quod ego ut homo habeo, eſt meus calix Paſſionis, & Crucis pro hominibus; hoc regnum mihi eſt in magna æſtimatione, & *Chriſti regnum mors, & crux, hoc concedit Iacobo, & Ioanni.* pretio. *Dominus regnavit à ligno* Hoc regnum vobis offero, illiuſque vos participes efficio D. Ambroſ. citat. *Calicem inquit meum bibetis, hoc eſt paſſionem quidem, quæ carnis meæ eſt, non negabo, quod enim humanæ paſſionis habeo, poteſtis imitari, donavi vobis victoriam paſſionis: hæreditatem carnis.* Huic adaptanda eſt expoſitio Divi Hilarii Mat. Hilar. 26.n.36. *Pater ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte.* Hilarius: *Tranſeat à me ad meos.* Ex quo docet D. Thom. de Villanova ſerm. de S. Jacobo eorum D. Thom. à Villanova. petitionem fuiſſe à Chriſto auditam. Ait. *In hoc regno cœlorum, ideſt Eccleſia eorum petitio impleta videtur; nam Joanni ſedes data eſt in Aſia, quæ eſt ad dexteram Jeruſalem, & Jacobo in Hiſpania, quæ eſt ad ſiniſtram partem.* Quod autem crux & paſſio ſit regnum Chriſti; Vide noſtros tomos in Evangelia? Verb. *Crux, Paſſio.*

Tertiò cùm Dominus ait. *Calicem quidem meum* 306. *bibetis.* Ipſas ſedes in regno cælorum; ac cæleſti gloria concedit: Æterna Dei lege conſtitutum eſt, ut gloria ſit germen paſſionis, ac crucis; ab eis tanquam ſemen cæleſtis beatitudo ut fructus naſ- *Beatitudo germen crucis, & paſſionis.* citur, & qui rem alicui concedit, cui altera inſeparabili nexu adhæret, tam verè hanc quàm illam conceſſiſſe cenſendus eſt, ergo cum Chriſtus offert imperfect. calicem, ſimul, & regnum promittit. Imperfectus hom. 35. in Matt. ait interrogat eos: *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum? ut illis reſpondentibus, quia poſſumus, audeant cæteri condiſcipuli, & conquieſcant intelligentes, quoniam, & ſi ipſi parati ſunt mori cum Chriſto, nihilominus poſſunt juxta Chriſtum ſedere, per illorum ſeſſionem nequaquam excluſit*: Sic ait Apoſtolus, *ſi compatimur, ut & conglorificemur.*

D. Jacobus Magnus Prædicator, prædicat in Hiſpania; illuminat mundum.

Scribit D. Marcus 3. n. 17. quod Chriſtus D. 307. Marc. 3. *Vocavit ad ſe, quos voluit, & fecit quod eſſent duodecim. Et impoſuit Simoni nomen Petrus: & Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem Jacobi, & impoſuit eis nomina Boarnerges, quod eſt filii tonitrui.* Cur autem his duobus fratribus hæc nomina impoſuit, alta indagine inquirendum eſt.

Cajetan.

Cajetan. Cajetan. ait: *Sic dictos, quia ambo in Transfiguratione, tonitruum Divinæ Majeſtatis audierunt.* Sed ſi hæc ratio firma eſſet, etiam ob illam Petrus filius tonitrui diceretur, ipſe enim præſens fuit myſterio Transfigurationis.

Tyrin. Hujus nominis quatuor optimas rationes propono: Primo, Tyrinus, ait: *Vel certè filii tonitrui ſunt ipſa fulmina, ut Baronius exponit, ſicut filii pharetræ ſunt ſagittæ.* Proinde in præſenti de eis dicere poſſumus. *Hi ſunt duo fulmina belli.* Secundò, præclarè Theophylactus, & ait; *Filios tonitrui appellat Dominus Jacobum & Joannem, ut præcipuos Prædicatores, & maximè Theologos*: Sicut Joannes intonando: *In principio erat Verbum*: Sublimem, & altam Theologiam eructavit, ſic & Jacobus, ſua Prædicatione ſuaque Epiſtola canonica, quam multi ei attribuunt, præclaram Theologiam docuit.

Theoph.

Iacobus, & Ioannes magni Theologi.

308. Alb.Magn. Tertiò: Albertus Magn. filii tonitrui, quia adjuncti ſunt ſummæ poteſtati, ut fulgerent ſignis, exemplis. *In virtute, & Prædicatione, tonent doctrinam in veritate.* Pſalm. 76. num. 19. *Vox tonitrui tui Deus in rota, hoc eſt in ſcriptura. In rota*, alii legunt, *in volubilitate*, hoc eſt charitate, quia maximè volubili velocitate hi duo Apoſtoli fulſerunt, ſignis, virtutibus, ac prædicatione, quâ velocitate Jacobus de Jeroſolymis venit in Hiſpaniam, magnaque illius parte e us adventu illuſtrata iterum pergit Hieroſolymam ad novam prædicationem Evangelicam. Ait Job 30. num. 35. *Mittit fulgura, & abeunt, & revertentia dicent tibi: adſumus.* Fulgura ſunt Prædicatores, ac Magiſtri Evangelici, ut exponit gloſſa, qui ſpargentes lucem velociſſimè tanquam fulgura abeunt ad id, ad quod à Deo mittuntur, & munere ſuo adimpleto, eadem velocitate revertuntur, ut iterum ad novum munus mittantur. D. Jacobus tanquam fulgur miſſus eſt à Deo in Hiſpaniam, & officio ſuo perſoluto, ad novam prædicationem reverſus eſt in Hieroſolymam.

Pſalm. 76.

Iacobus & Ioannes ſignis fulſerunt.

Job 38. Gloſſa.

309. Plinius. Seneca. Quartò: juxta Plinium, & Senecam. Tonitruum tria habet: Primò, edit magnum ſonitum, ac ſtrepitum. Secundò, mittit ſplendorem, ac micantem lucem. Tertiò? *Mollibus parcit, dura tamen comminuit, ac diſſipat*: Verè filius tonitrui noſter Jacobus maximè Prædicatione Evangelica inſonuit per totum orbem quem mirificè illuminavit. Valde pius & clemens in humiles, durus & acer in adverſarios, tam gladio Prædicationis, quàm gladio ferreo contra ſuos hoſtes, ut in multis bellis viſus eſt pro Chriſtianis, de quo infrà: Et adverte quòd non ait Text. impoſuit eis nomen in ſingulari, ſed in plurali. *Impoſuit eis nomina*: quia quod dicerentur, filii tonitrui, mult i nomina, ſignificata, ac ſigna denotabantur.

Iacobus nitet & reſplendet verbo & gladio.

310. Jacobus ſua prædicatione, magnum ſonitum dedit, maximéque gentes illuminavit. *Miſit Herodes rex manus, ut affligeret quoſdam de Eccleſia. Occidit autem Jacobum fratrem Joannis gladio: videns autem, quia placeret Judæis*: Actor. 12. num. 1. erant in Hieroſolyma proceres Apoſtolorum. D. Petrus, D. Joannes, D. Matthæus; & alii. Cur præ cæteris, & ante omnes comprehenditur Jacobus, & occiditur? Quia noſter Apoſtolus magno zelo erat ferventior, & audacior in prædicatione Evangelica Chriſtum annuntians, & Judæos confundens; & ideo ipſe primò quæritur, & occiditur. In quo videns Herodes, quòd placuiſſet Judæis. Græcus. *Rem gratam feciſſet Judæis*: Utpote, quia eorum acerrimus adverſarius è medio ſit ſublatus. D. Chryſoſtom. homil. 57. in Matt. paulò poſt initium: *Jacobus acer atque gravis Judæis erat, ut magnum munus illis obtuliſſe, cum eum interfecerit Herodes, viſus ſit.*

Actor. 12.

Jacobus acerrimus Prædicator.

Græcus.

D.Chryſ.

311. Noſter Apoſtolus, cùm eſſet Chriſti amantiſſimus, ſic honoris, reverentiæ, ac fidei illius erat magno zelo repletus. Nam cùm Samaritæ Chriſtum ſpernerent, & recipere noluiſſent, etſi alii diſcipuli tacerent, indignantes Jacobus, & Joannes Chriſti injuriam ulciſci voluerunt, quod erat ex ingenti zelo, ac fervido amore in Chriſtum & ſi adhuc rudi, & impolito zelo; unde dicunt Luc. 9. num. 54. *Domine ſi vis, dicimus, ut ignis deſcendat de cælo, & conſumat illos*: id eſt vis ut, inſtar Eliæ eos igne cæleſti, & fulmine afficiamus: Et nota quod æſtuantes tam vehementi zelo, adhuc debitam obedientiam erga Dominum oſtendunt, cùm dicunt: *Domine ſi vis?* Sine ejus nutu, ac beneplacito nihil audebant facere.

Iacobus vehementiſſimus Zelator honoris Chriſti.

Luc. 9.

312. Hieron. De noſtro Apoſtolo ſcribit D. Hieronym. De viris illuſtribus. *Jacobus Zebedæi filius duodecim tribubus, quæ erant in diſperſione, omnibus prædicavit Evangelium* JESU CHRISTI. *Interfectus eſt autem gladio ab Herode Tetrarcha Judæorum.* Imò noſter Apoſtolus extitit Prædicator totius mundi, totumque ipſum mundum ſecundum omnes ſuas partes fide illuſtravit, ac illuminavit. Ipſe in Hiſpania ſeminavit Evangelium, illiuſque noſter Magiſter eſt; omnéſque nos illius ſumus diſcipuli. Hiſpania autem ſeminarium extitit prædicationis Evangelicæ: per totum Orbem ab illa exierunt Prædicatores fidei, in Orientem uſque ad Japonem per ſpatium decem millium leucarum; ab ea exierunt Prædicatores fidei in Occidentem, Americam, & Braſiliam, ab ea exierunt Prædicatores in Africam, ſunt enim ibi multæ civitates ſub noſtra ditione. Ab illa exierunt magni, & illuſtriſſimi Prædicatores per totam Europam; inde, & Jacobus Apoſtolus per ſe, ſuoſque diſcipulos totum mundum illuminavit.

D. Iacobus totum mundum illuminat, ac illuſtrat.

313. Iſai. 49. De Chriſto Domino ait Iſaias 49. num. 6. *Parum eſt, ut ſis mihi ſervus, ad ſuſcitandas tribus Iſraël, & fæces Iſraël convertendas: Ecce dedi te in lucem gentium, ut ſis ſalus mea uſque ad extremum terræ.* Tanta Chriſti gloria non poterat coarctari inter tribus, & fæces Iſraël, & inde prædicatione Evangelica dilatanda fuit per totum mundum. *Dedi te in lucem gentium, ut ſis ſalus mea, uſque ad extremum terræ.* Et quomodo hæc poſſunt verificari, cùm Chriſtus à Judeæ regno non exierit? Noſter D. Cyrillus Alexand. D. Auguſtin. D. Thomas dicunt: *Chriſtus datus eſt lux, & ſalus gentium uſque ad extremum terræ per ſe, ſuoſque Prædicatores*: Nam, ut ait ibi Cornelius, *Quæ Apoſtoli fecerunt hæc in eis Chriſtus effecit*: Sic in præſenti dicimus: Tanta Jacobi gloria non poterat coarctari inter tribus, & fæces Iſraël, ſed fuit dilatanda, ut ſol & lux gentium, & ſalus mea, uſque ad extremum terræ.

D. Thom.

314. 2. Cor. 1. Scribens Apoſtolus. 2. Corinth. 1. num. 1. ait: *Paulus Apoſtolus* JESU-CHRISTI, *per voluntatem Dei, & Timotheus frater.* Magnum dubium eſt, cur Apoſtolus, ut ait Chryſoſtom. *Hic ſibi Timotheum copulat*: Ac ſi ab utroque tanquam ab una perſona Epiſtola eſſet

ſcripta Corinthii quærimonias edide rant, quòd præſentiam ſuam quam illis promiſerat, diſtuliſſet Paulus, unde diſpoſuit mittere ad eos Timotheum diſcipulum ſuum, ut ſui imaginem, ut ait Chryſoſtom. *Timotheus ad illos accedens, Pauli virtutis ſpecimen dedit apud illos.* Ut ergo denotaret, quod ipſe ut Magiſter, & Timotheus ut diſcipulus veluti unam perſonam conſtituebant; inde nomine utriuſque Epiſtolam ſcribit, ut inde deprehenderent, quòd cum Timotheo ad eos veniente, ſimul & ipſe Apoſtolus veniebat, & ſimul cum Timotheo diſcipulo Paulus Magiſter cooperabatur, & pro hujus rei majori diligentia: do verba Cajetani, in præſenti, & ſic ait, *Timotheus fuit unus ex illis, per quos Paulus priorem Epiſtolam miſit è Philippis, ad Corinthios & aliquo tempore converſatus eſt in Eccleſia Corinthiorum, & retulit Paulo, tum querimoniam, quod Paulus non iviſſet perſonaliter ad Corinthios, ut promiſerat, tum oblocutiones de Paulo,* &c. *Propterea Timotheus non tanquam delator, ſed tanquam conſtructor in principio Epiſtolæ minatur.* Unus idem cum Magiſtro Paulo, ſic & D. Jacobus una cum ſuis Hiſpanis, unus & idem reputandus eſt.

Chryſoſt. *D. Iacobus per ſeſuoſque Hiſpanos totum munavit.*

Cajetan. *Quæ diſcipuli docet magiſtro tribuuntur.*

315\. Facit etiam pro magna luce ac gloria doctrinæ noſtri Apoſtoli, quod Epiſtola Canonica, quæ nomine B. Jacobi circumfertur, huic Jacobo majori attribuatur. Ita Lucius Dexter in Chronico, num.37. & ait: *Quæ Epiſtola prima fuit ſcriptura Novi Teſtamenti, tanto Apoſtolo digna.* Eandem ſententiam tenent. D. Iſidor. lib. de vita, & morte Sanctorum, Sixtus tertius Epiſtol. de malis Doctoribus. Luit prand. Ticienſis in Chronicâ æta. 856. & aperte favet ſubſcriptio Syriaca in eadem Epiſtola. Ex quo Hieronymus de Guevara in cap. 1. Matth. obſervat. 16. numer. 11. docet, quod ideo Petrus, Jacobus, & Joannes fuerunt à Chriſto Domino aſſumpti ad myſterium Transfigurationis, quia hi tres fuerunt primi Scriptores legis gratiæ, in ſuis Epiſtolis canonicis nam Joannes multò poſt ſcripſit ſuam Apocalypſim, ac Evangelium.

Iacobus ſcriptor Epiſtolæ Canonicæ. Luc Dexter. D. Iſidor. Sixtus. Guevara. *Scriptores honorantur à Chriſto.*

D. Jacobus Apoſtolus præclarus devotione ac veneratione in B. Virg. Mariam.

316\. Noſtrum aſſumptum ex triplici capite probatur, & primo: noſter Apoſtolus fuit chariſſimus B. V. Mariæ, tum ob ſuas inſignes virtutes, tum quia Virgo erat, ſicut frater ejus Joannes ut teſtatur D.Epiph. Hæreſ.59.& ait: *Virginitatem habuit Jacobus ſicut frater ejus Joannes.* Hac de cauſa & ex multis aliis gratiſſimus erat noſter Apoſtolus Beatiſſimæ V. Mariæ, & ideò adhuc ipſa vivens Jeroſolymæ, eidem aparuit Cæſareæ Auguſtæ, inſiſtens columnæ, juſſitque ibidem oratorium ſibi extrui; prædicens illam Hiſpaniam partem ſibi fore devotiſſimam, quare B. Jacobus eidem ſacellum omnium in urbe primum ex juſſu ipſius Virginis & ab Apoſtolis ædificatum: Ita Lucius Dexter ann.37. Calixtus 3.Summus Pontifex in ſua Bulla: Dixi primum ex juſſu Virginis & ab Apoſtolis ædificatum, ut excipiam ſacellum ædificatum à parente Elia in monte Carmelo eidem Virgini conſecratum, ut tenent multi Auctores, quos citant ac ſequutur Petrus Ojeda informat. pro Immaculata Concept.c.1.ſ.3.5.p.2.Ægydi. Luſitan lib.3.de Concept. q.4.art.1.§.1.n.8.& hoc maximè cedit in gloriam noſtri Apoſtoli.

S. Iacobus Virgo D.Epiph. *B. Iacobus ædificat tēplum B. V.* Ojeda. Ægid.Luſit.

317\. Egreſſus Noë ab arca: *Ædificavit altare Domino, odoratuſque eſt Dominus odorem ſuavitatis.* Gen.8 n.20. Id eſt hoc ſacrificium fuit valde ſuave ac gratum Deo, indéque largas benedictiones dat ei, ac filiis ſuis amplum dominatum ſuper totum orbem cunctaque animalia terræ, volucres cæli, piſces maris. Gen.9.n.1. & 2. Et unde tantam gratiam ac benevolentiam ſibi promeruit Noë; nam etiam Abbrahamus Domino erexit altare. At Noë primus fuit, qui ædificavit altare in gloriam, & honorem Dei, ut canit Claudius Marius lib. 3. in Geneſ. Geneſ. 8.

Non prius officii quidquam ſervatus inire
Conſtituit, quàm ſacra Deo laudeſque rependat,
Grateſque evaſo referat diſcrimine Noë,
Mox niveo ſacra exurgunt altaria ſaxo,
Agnovitque hæc prima, recens altaria mundus.

Noë in toto mundo primus altare erexit Deo, inde ſibi, ac ſuis filiis multa dona promeruit B. Jacobus primus ex Apoſtolis, ac in Hiſpania ædificat altare & ſacellum in honorem V. Mariæ, indéque multas benedictiones ac affluentiam cœleſtium donorum ubi, ſuiſque ſpiritualibus filiis Hiſpanis impetravit.

Iacobus multa dona ſibi, ac Hiſpanis promeruit.

Secundò: magnus devotionis affectus in Virg. Mariam, noſtri Apoſtoli oſtenditur ex eo, quod ipſe Feſtum Conceptionis celebravit, celebrandumque cunctis tradidit, ut canit Marc. Max.citatus à Salazar de Concept. c.31. §.2. in quodam hymno de B. Maria *del Pilar*, & ita canit. 318.

Feſtum Conceptionis celebrat.

Templo Virgini conſecrato ejuſque Conceptionis Feſto celebrato maximè Jacobus honorificat filium & matrem; nam ut ait D. Bern. ſerm. 6. in Cant. *Honor impenſus matri, proculdubio redundat in filium.* Nam ut ait Arnold. Carnot. *individuam eſſe matris, ac filii gloriam, & commune eſſe utriuſque præconium.*

D.Bernard. *Laus Mariæ laus Chriſti.* Arnold.

Tertiò: Dicamus aliquid peculiarius & non vulgare. B. Jacobus Apoſtolus fuit primus, qui in laudem Beatiſſ.V.Mariæ ſimul in unam orationem compoſuit ſalutationem Angelicam. *Ave Maria gratia plena, Dominus tecum,* cum ſalutatione Prophetica Elizabeth. *Benedicta tu inter mulieres, benedictus fructus ventris tui.* Totúmque ſimul in unam Orationem copulavit dicens: *Ave Maria gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.* Ut patet ex Liturgia noſtri Apoſtoli Jacobi apud Caniſium lib.5.de laudibus Dei c 3. Theat. Vitæ Humanæ Auct. Laurent, Beyerlynck verb. Maria §. *Mos ſalutandi.* Quod ſpiritus Angelicus in laudem V. Mariæ dixit, & ſpiritus Propheticus eructavit, totum ſimul noſter Jacobus Apoſtolus in unam Orationem compoſuit & cæteræ preces, quæ ſequuntur. *Ora pro nobis nunc & in hora mortis noſtræ.* Ex ejus Liturgia bene colliguntur.

319\. *D. Iacobus orationem Angelicam compoſuit, & ſalutat. Virg.* *Liturgia Iacobi.* Caniſ. Theatr.Vit. Humanæ.

Docuit nos Chriſtus D. orare. *Pater noſter, qui es in cælis: ſanctificetur nomen tuum,* &c. Matth.6. n. 9. Cujus orationis multæ partes expreſsè vel ſimpliciter haberentur in Scriptura. Ut illud: *Sanctificetur nomen tuum.* Lev.19.n.11. *Non pollues nomē Dei tui.* Et paſſim illud. *Fiat Voluntas tua.* Ut Reg. c.3.n.1. *Dominus eſt quod bonum eſt, in oculis ſuis faciat.* Et ſic in multis aliis locis: tamen ut ait D. Paſchaſius lib 4.in Matth. *Chriſtus Dominus orationis modum nobis aperuit, ac expreſſit, & cuncta divino, ac ſupernaturali modo diſpoſuit.* Licet in oratione Mariana ſpiritus Angelicus, & Propheticus partes eructaſſent, tamen noſter Jacobus Apoſt. cuncta divino ac ſupernaturali modo diſpoſuit, incipiens à ſalutatione Angelica, & proſequens

320\. Matth. 6. Levit. 10. 1. Reg. 3. D. Paſchaſ. *Magiſterio ratiōis Chriſtus & Iacobus Apoſtolus.*

queus Prophetica, indéque univerſales Magiſtri orationum inveniuntur Chriſtus Dominus, & Jacobus Apoſtolus. Chriſtus nos docuit orationem ad Patrem, Jacobus Apoſtolus orationem ad matrem.

Jacobus Apoſtolus inclytus Martyrio.

321. *S. Jacobus primus martyr Apoſtolorum.* Jacobus fuit primus inter Apoſtolos, qui pro Chriſto ſanguinem fudit, & eſt communis ſententia, ita habet D. Chryſoſt. hom. 8 in Marc. aſſignans rationem cur Petrus & Jacobus aſſumpti fuiſſent ad Transfigurationis myſterium, ait: *Eligitur Petrus ſuper quem fundata eſt Eccleſia, & Jacobus, qui*
D. Cyril. *primus de Apoſtolis martyrio coronatus eſt, & Joannes qui virginitatis eſt exordium.* D. Anton. 1. part. titul. 6. cap. 7. ait: *Primus etiam omnium Apoſto-*
Tyrinus. *lorum Jacobus vocatus eſt per martyrium ad regnum cœlorum.* Imò Tyrinus in ſuo Chron. appoſitus in Biblia magna tomo 1. cap. 50. verſ. 14. ita ait:
Moritur eadem die & hora, qua Chriſtus. *Die 14 menſis Niſan, pridie Paſchæ Judæorum, pridie Calendas Aprilis, Jacobus Zebedæi ex Hiſpania redux ab Herodis Agrippa gladio feritur, eadem die menſis lunaris, & hora qua fuit Chriſtus crucifixus, inquit Calixtus Papa, vel quicunque eſt auctor libri de miraculis Sancti Jacobi.* Ex hoc ex
Actor. 12. Lorin. Corn. Monachi. magna parte colligunt Interpretes ex cap. 12. Actorum, num. 1. ubi dicitur: *Eodem autem tempore miſit Herodes Rex manus ut affligeret quoſdam de Eccleſia, occidit autem Jacobum fratrem Joannis.* Lucas ponit eodem tempore, ut denotet tempus necis Beati Jacobi prope Paſcha, ut advertunt Lorinus, Cornel. Eſtius, & alii.

322. Primus inter Apoſtolos, qui pro Chriſto dedit ſanguinem extitit dux Beatus Jacobus, ô quanta gloria illi ex hoc auſpicanda eſt! multa indagine inquirendum, cur inter duodecim Tribus Iſraëlis Tribus Juda obtinuit principatum, & regale ſceptrum? *Juda adorabunt te filii patris tui, non auferetur*
Gen. 49. *ſceptrum de Tribu Juda.* Ait Jacob, Geneſ. 49. num. 8. unde tanta gloria vaticinata eſt Tribui Juda, & eam ſibi promittit? credo quod in tanto vaticinio Jacob conjicit oculos, quod cùm Iſraël fugeret à tyrannide Ægyptia, & ad ripam maris,
Primus in virtute, gloria & laude ſublimatur vidiſſet à tergo currus Pharaonis, Moyſes virga maris undas percuſſit, & ad illius ictum duodecim colles aperti ſunt per medium maris, ut graderentur duodecim Tribus: novitatem miraculi pertimeſcentes Hebræi timidi hæſitabant, & novam viam maris ingredi non audebant. Tunc Aminadab Princeps Juda impavido corde iter ingreditur, & aliis dat animam ad viam, hanc tantam generoſitatem intuens ſpiritu Jacob, illi prædixit regiam dignitatem & ſceptrum; quod etiam conſiderans Anima ſancta dicebat: Cant. 6. n. 11. *Ani-*
Cantic. 6. *ma mea turbavit me.* Id eſt, in admirationem magnam me rapuit, & loquitur nomine totius populi: *Propter quadrigas Aminadab.* Eo quod contemplata ſim currus hujus Principis, quando primus horribiles aquarum gurgites invaſerit, qui cæteris pavorem incutiebant, cujus exemplum reliqui ejus audaciam ſunt ſecuti. Lyran. ad citatum
Lyrinus. Cantic. locum ait: *Per quadrigas Aminadab intelligitur potentia Regis Juda, eo quod Tribus Juda, ſecundùm omnes Doctores Hebræos, & Latinos, meruit dignitatem regiam in tranſitu maris rubri; nam aliis Tribubus formidantibus Moyſem ſequi per mare diviſum, Tribus Juda conſtanter ſecuta eſt ipſum, & aliis conſtantiæ dedit exemplum; tunc autem Aminadab erat Princeps Tribus, qui egreſſus eſt de Ægypto.* O quam regale ſolium, quantámque gloriam habet noſter Jacobus, qui primus inter Apoſtolos perfuſo ſanguine ingreſſus eſt mare rubrum carnificum tormentorum tyrannorum aliiſque conſtantiæ ſuæ dedit exemplum. Vide ſuperiori quæſt. 25 num. 274. & 275.

Licèt Stephanus & alii antea pro Chriſto prius 323.
effuderint ſanguinem, tamen Jacobus primus inter Apoſtolos. Nato Chriſto veniunt Magi Jeroſolymam dicentes: *Ubi eſt qui natus eſt Rex Judæorum?* Et inde Bethleem venerunt. *Obtulerunt ei aurum, thus, & myrrham.* Matth. 2. num. 11. Quod conſide- Matth. 2.
rans Tertullian. lib. de idololatr. ait: *Primi ſtella-* Tertul.
rum interpretes natum Chriſtum annuntiarunt primi muneraverunt. Hoc nomine Chriſtum opinor, ſibi obligaverunt. Magnus Africanus, quomodo ait quod Magi primi Deum adoraverunt ac munerarunt? nonne prius in ipſa nativitatis nocte feſtinantes venerunt Paſtores, adoraverunt & munera ſua obtulerunt? quo ergo fundamento aſtruitur, quod *Ex principibus primus in virtute multum promeretur* Magi primi adòraverunt, ac muneraverunt, & inde Deus maximè devotus, ac proclivis manſit in eos multa illis largiens cœleſtia dona? Verum eſt, quod ex vulgo Judæorum primi venerunt Paſtores, & in regionibus ſuis annuntiarunt, ac ex Principibus, & Regibus primi fuerunt Magi, & alii ex ordine Levitico, ac inferiori prius animam exinde multis donis à Deo ſunt cumulati: licèt pro Chriſto dederint; tamen ex Principibus, ac magnatibus Eccleſiæ, SS. Apoſtol. primus extitit Jacobus, & inde multa affluentia cœleſtium donorum coronatus eſt. *Hic nomine Chriſtum opinor, ſibi obligaverunt.*

Deinde ut ex Calixto Papa ait Tyrinus: *Jaco-* 324.
bus Apoſtolus, feritur eadem die menſis lunaris, & hora, qua fuit Chriſtus crucifixus. O quantus honor & gloria, quod tali temporis articulo pro Chriſto vitam dederit. Celebrato convivio in domo Abrahæ, ubi appoſitus eſt vitulus tenerrimus in figuram Chriſti Domini, promittit Angelus filium Abrahæ dicens: *Revertens veniam ad te tempore iſto, vita comite & habebit filium Sara uxor tua.* Geneſ. 18. num. Gen. 18. Septuag.
10. Tempore iſto, ut habent Septuaginta: *In hac hora.* Et cur evoluto anno nativitas Iſaac promittitur eadem die, & hora? & cur non potius antea, ac celerius? Ad majorem beneficii excellentiam eadem die, & hora Lypom. *Semen tuum honorabo* *Maximè honoratur Jacobus Martyrio die ac hora, qua Chriſtus.* Et quæ major gloria, & honor poterat contingere Iſaac, quàm ille dies; & hora eſſet nativitatis ejus, in qua vitulus in Chriſti repræſentatione apparuit, & eſt in menſa, ut inde deprehenderetur quanto donorum cumulo ab ipſo erat ſublimandus? Quid glorioſius, ac honorificentius poterat contingere noſtro Apoſtolo, quàm quòd ille dies, & hora eligatur ad ejus mortem, in qua etiam Chriſtus crucifixus mortuus eſt, ut annua veluti ſolemnitate illius magni Sacramenti, ac pretioſi Sanguinis maximè etiam ditatus, ac locupletatus eſſet dies ille morte noſtri magni Apoſtoli.

Divus Jacobus Hiſpaniæ protector, ac defenſor.

Actorum 12. num. 1. dicitur: *Miſit Herodes* 325.
Rex

Rex manus, ut affligeret quoſdam de Eccleſia: occidit autem Jacobum fratrem Joannis gladio. Jeroſolymis gladio occiditur noſter Apoſtolus: cur non potius cruce, ut erat pœna communis apud Judæos, ut nempe gladius ille exacutus ſanguine Jacobi, verteretur contra illius hoſtes, evaginavit Abrahamus gladium ut filium ſuum Iſaac Deo immolaret. Clamat Angelus de cœlo, dicens: *Quia*
Geneſ 21. *feciſti hanc rem, benedicam tibi, & poſſidebit ſemen tuum portas inimicorum tuo um.* Geneſ. 22. num. 17. Rabbi Salomon ibi. *Poſſidebit ſemen tuum in gladio tuo portas inimicorum ſuorum.* Per portas intelligit
Gladius quo occiditur Jacobus vertitur in ejus hoſtes. civitates, ut eſt communis expoſitio: Sed quomodo dicitur Abraham, *Gladio tuo poſſidebit.* Gladius Abrahami evaginatus eſt ut filium ſuum Iſaac Deo immolaret; & gladius, qui Abrahamo inſervivit ad Dei ſacrificium, inde converſus eſt in ejus hoſtes, ut eos deſtrueret, & civitates eorum caperet. Jacobus ab alto Dei conſilio gladio occiditur, ut inde gladius evolaret contra ejus hoſtes ad eos deſtruendos, ac eorum civitates ſubjugandas, ut eas ſuis Hiſpanis daret; huc advoco id quod
D. Cyprian. perbellè dixit D. Cyprianus. *Stare hominem, nec moveri, torqueri, nec tamen vinci, ſed pœna ipſa potius, qua cruciatur, armari* Gladio, quo Jacobus cruciatur, ac feritur, contra ſuos hoſtes armatur. *Pœna ipſa potius, qua cruciatur, armatur.*

326. Hoc gladio armatus Beatus Jacobus, in equo candido ſæpè apparuit in auxilium Hiſpanorum contra Mauros glorioſiſſimis victoriis obtentis.
In multis magnis victoriis D. Iacobus patrocinatur. Sic apparuit ſub Alphonſo Caſt. vel ut alii volunt, ſub Ramiro Rege, ferens vexillum candidum rubræ crucis figura, barbarorum innumera multitudine cæſa, illuſtri victoria multa donaria eidem Apoſtolo oblata ſunt. Similiter, regnante Banimiro, in equo albo diſtricto gladio ſæpè in bellis viſus eſt Apoſtolus; & tandem cùm Rex Ferdinandus anno Chriſti 1437. obſideret Conimbricam, quæ fortiter reſiſtebat, viſus eſt Apoſtolus in equo albo cum gladio, dans civitatis
Monarch. Luſitan. 6. ud. 1 claves, ut glorioſam victoriam, factum eſt, ut Calixtus Papa refert Monarchia Luſitana tomo 2. libro 7. capite 28. ad finem, indeque de eo benè decantatur, illud quod de Samſon dicitur, Judic. 16. numero 3. *Multo plures occidit moriens, quàm ante vivens occiderat.* Nam vivens ſolùm infidelitatem in ſeptem occidit, quos peperit in fide, at poſt mortem, innumeram hominum multitudinem, multâſque civitates, extincta infidelitate, ad lumen fidei perduxit.

327. Quid mirum, quod tam magno, ac eximio patrocinio Divi Jacobi, ditata ſit Hiſpania, cum ejus ſacratiſſimo corpore ſit honorata, ac muni-
Barcepha. ta. Barcepha Syrus libro 1. de Paradiſo cap. 14. in primo tomo Bibliothecæ ſecundæ editionis tenet, Noë detuliſſe ſecum in arca oſſa Adami, ut in communi naufragio ſibi eſſent præſidium, & deinde egreſſus ipſe ab arca, cùm ejus filii eſſent ſpargendi per quatuor orbis partes, oſſa ipſius Adami inter eos diviſit, dans unicuique filio os ſuum, pro certo habens, quod unum os Adami eſſet ſufficiens ad tutelam, & munimen unius
Reliquiæ corporis D. Iacobi nos cuſtodiunt, & tuentur. partis totius orbis; ſi prædio unius oſſis Adami tota integra pars orbis ſecura, ac tuta manebat, quomodo Hiſpania præſidio, non unius tantùm oſſis, ſed totius corporis hujus Magni Apoſtoli, non erit munita, ac cuſtodita, ab omni incurſu malorum?

328. Et inde meritò in Hiſpania in gratificationem tanti præſidii, & protectionis, inſtitutus eſt Ordo militaris Sancti Jacobi portans commendam, ut vulgò dicitur Jacobi quæ ſimul habet figuram cru- Ezech. 9.
cis, & enſis. Clamat Angelus Ezechiel. 9. num. 4. D. Hieron.
Tranſi per mediam civitatem in medio Jeruſalem: & Thau ſuper frontes virorum gementium. Thau ut do- Origen. D. Ambroſ.
cet D. Hieronymus, Origenes, D. Ambroſius libro 1. de fide Abraham, D. Auguſtinus, D. Iſidorus, & alii quos citant, ac ſequuntur Pinto Sanch. Corn. qui omnes dicunt, Thau figuram exprimere crucis. † Hoc ſigno denotabatur omne periculum vincendum, & ab omni liberandum. Tertullianus libro contra Judæos: *Quoniam eo ſigno vita hominum præſtruebatur.* Et ſi res benè conſideretur, Thau id eſt † figuram habet crucis, *Commenda S. Iacobi, vincit periculum, & cuſtodit à malo.*
& enſis, indéque adumbrat commendam Sancti Jacobi, quæ importat figuram crucis, & enſis, qua illius equites ſuperant omne periculum, & cuſtodiuntur ab omni malo.

Portant etiam in ſolemnibus equites accincto 329.
gladio pallium candidum. Poſtulat David ab Abimelech Sacerdote gladium, quia ait ei. *Ecce hic gladius Goliath Philiſthæi, eſt involutus pallio poſt Ephod, ſi iſtum vis tollere, tolle, & ait David, non eſt huic alter ſimilis, da mihi.* 1. Reg. 21. num. 9. 1. Reg. 21.
Abulenſis ibidem, ait quod Ephod, pallium erat Abulenſ.
candidum Deo dicatum; & gladius equitum Divi Jacobi, involutus pallio candido, non eſt illi alter ſimilis in univerſa terra.

QUÆSTIO XXVII.

Quare Joannes Apoſtolus repræſentatur in ſmaragdo lapide?

De ſmaragdo duo refert Plinius lib. 37. cap. 330. Plinius.
5. Primum attinet ad ejus jucundiſſimum colorem; viriditate ſuperat omnes herbas: ſecundum verò ſpectat ad ejus magnitudinem, & ſic *Deſcriptio elegantiæ, & pulchritudinis ſmaragdi.*
ait: *Nullius coloris aſpectus jucundior eſt, etſi herbas quoque virentes, frondéſque avidè ſpectemus, ſmaragdus verò tanto libentius, quoniam nihil omninò viridius comparatum illis viret. Præterea ſoli gẽmarum contuitu oculos implent, nec ſatiant, quin, & ab intuitione alia obſcurata aſpecta ſmaragdi recreatur acies.* Multa alia proſequitur, & tandem de ejus magnitudine ſubdit: *Theophraſtus tradidit in Ægyptiorum Commentariis reperiri, Regi eorum, à Rege Babylonis miſſum ſmaragdum, è quatuor cubitorum longitudine, & fuiſſe inter eos in Jovis delubro obeliſcum, e quadraginta cubitorum longitudine, latitudine verò in parte duorum.* *Illius magnitudo.*
Multa alia de ſmaragdo referunt Plinius citat. Anſelm. Boëtius lib. 1 de gemm. c. 52. & Athenæus lib. 3. lib. 32. & ex dicendis aliqua patebunt. Anſelmus. Boëtius. Athen.

Divus Joannes Evangeliſta rectè in ſmaragdo adumbratur.

De hoc magno ac dilecto Domini Apoſtolo 331.
multa dixi tomo 5. in Evangelia, lib. 9. cap. 8. per totum, & tomo 1. in Apocal. cap. 4. quæſt. 31. per totam, modò etiam pro noſtra tenuitate, aliqua de hoc magno Apoſtolo dicamus. Andr. Cæſar. Andræas.
cap. 66. in Apocal. accommodans ſmaragdum noſtro Apoſtolo ait: *Per ſmaragdum qui viridem colorem*

lorem ſortitur, nec non perſpicuitatem, & venuſtatem ex illo mutuatur. Ioannis Evangeliſtæ prædicationem inſinuari arbitramur: Hic enim animi dejectionem ex peccato ortam, divino oleo ſerenat, excellentique Theologiæ gratia aſſiduum Dei vigorem nobis præſtat. Similia habet Aretas cap. 67. Inſuper, quæ ex ſmaragdo relata ex Plinio, propriiſſimè noſtro Ioanni applicantur; Quis illo jucundior? cunctorum oculos Ioannes complet, ſibi attrahens ſingulorum affectus: Quis ſatiatur ejus conſpectu? Quæ oculorum acies non recreatur tantæ pulchritudinis intuitu? Etiam tenues, & debiles mentes ejus doctrina illuminantur ad alta, & magna cognoſcenda, quæ tam alta, & ſublimia ſunt, ut etiam altitudine, ac profunditate, ſuperent omnium Apoſtolorum doctrinam, qui per alios lapides pretioſos denotantur, ſicut ſmaragdus ſua magnitudine ſuperat alias gemmas; ut ex Plinio dixi.

Aretas. *Ioannes omnibus gratus & præjucundus.*

332. Aretas. Aretas citatus in præſenti ait. *Smaragdum, quo viridem demonſtrat colorem, & ſplendorem, ex eo ſuſceptum, ac venuſtatem, Ioannis Evangeliſtæ prædicationem ſignificare arbitramur: qui divina miſericordia exhilarat in nobis ortam ex peccatis triſtitiam.* Smaragdus, valde perjucundus eſt oculis; cum eo maximè jucundatur cor, & triſtitia abigitur, quod maximè convenit Ioanni: nam præſentia ejus imaginis triſtitia excluditur, & magna lætitia participatur.

Viſum acuit.

333. Ioachim. Tertiò: ſmaragdus in oleo injectus fit lucidior, ac elegantior, ut ex Ioachimo adnotabo infra cum de Ioannis morte fuerit ſermo: deinde etiam quod in ignem injectus non comburitur. Quartò: ſmaragdus valde familiaris eſt caſtitati, ac puritati, & libidini adverſatur, ut omnino frangatur, ſi quis eum ſecum habeat in patranda re venerea, ut refert Pierius in ſuis Hieroglyph. lib. 41. c. de ſmaragdo, & experimento comprobatum. Etenim in connexione Ioan. 2. Regis Luſitani; Iſabellæ matri ſmaragdus ſummi pretii, quem annulo incluſum geſtabat, fractus dicitur ut Rex Alponſus, hoc nomine, ipſius Joannis Pater confirmavit, ut refert Reſenda in vita ipſius Ioan. 2. & habetur cap. 1.

Smaragdos familiri virginitas. Pierius. Reſenda.

Ioannes nomine admirabilis.

334. Poſtquam Chriſtus D. dixit Petro: *Sequere me,* & converſus Petrus vidit ſequentem diſcipulum, quem diligebat Jeſus, ait Petrus, *Domine hic autem quid?* Ioan. 21. n. 21. Petrus, optimè agnoſcebat Ioannem, & optimè ſciebat ejus nomen, cur illud non exprimit; Domine, Joannes quid? ſed omne illud tacet, ac ſupprimit. (Ioan. 21.)

335. Primò, & forſitan in magnum documentum Prælatorum quia ita debent conſtitui in apice ſuæ dignitatis, ut nihil de antiquo homine, nec etiam nomen in eis appareat: Erat jam Ioannes conſtitutus à Chriſto Eccleſiæ princeps ac creatus Epiſcopus, & inde ſic novus modus in eo repræſentabatur ut nihil antiquum, nec etiam nomen in eo videretur: grave dubium ſane eſt, cur noſter Ioannes ſcribens ſeptem Epiſtolas Epiſcopis Aſiæ, Epheſi, Pergami, Tiatiræ, Sardii, &c. In nullo tamen proprium nomen Epiſcopi affixit, ſed illud omnino tacet, & ait. *Angelo Epheſi Eccleſiæ ſcribe.* Apocal. 1. num. 1. *Angelo Epheſi Eccleſiæ ſcribe* Et ſic etiam de cæteris c. 3. Reſpondet, quidam Auctor modernus Doctus, Epiſcoporum nomina præteriiſſe ſilentio Joannem, quia poſtquam Epiſcopale faſtigium attigerunt, debuerunt in viros alteros commutari, & antiqui nominis deperdere honores, & juxta illud 1. Reg. 10. n. 6. *Mutaberis in virum alterum.* Hieron. de Guevara in c. 1. Matt. verſ. 5. obſerv. 12. n. 18. ex eo deducit rationem, quia Epiſcopus, ac Prælatus, ſic debet in ſubditos transformari, ac cum eis incorporari, ut non unum proprium nomen habeat, ſed tot nomina nactus ſit, quot ſubditos, quorum omnium perſonæ, ac conditiones in ipſis tranſpoſitæ ſint. 336.

Prælatus debet mutari in virum alterum, & nihil de antiquo homine habere. Apoc. 1. 1. Reg. 10. Guevar.

Secundò: Ioannes nomen hominis, & Petrus puritatem, ac virginitatem, & ſanctitatem noſtri Apoſtoli venerabatur, & eum non tanquam hominem, ſed ut Angelum venerabatur: Unde meritò Guarricus Abb. ſerm. 2. de Aſſumptione ait: *Ioannes novus in carne Angelus.* Veniat iterum quod ſupra notavi: ſemel, & iterum vult Ioannes adorare Angelum, à quo ſemper eſt prohibitus. Apoc. 19. n. 10. *Et cecidi ad pedes ejus, ut adorarem eum, & dixit mihi, vide ne feceris: conſervus tuus ſum.* Similiter Apoc. 22. n. 9. Ad quæ verba magnum dubium excitat D. Greg. hom. 18. in Evang. nam Angeli veniunt ad Abraham; & patiuntur ab eo adorari. Gen. 18. n. 2. veniunt & ad Lot: & conquieſcunt ab eo adorari Geneſ. 19. n. 5. Venit & Angelus ad Ioſue, & non renuit ab eo adorari. Ioſue 5. n. 53. Sic & Angelus acquieſcit parentibus Sanſon eum adorantibus. Jud. 13. n. 1. Sic. ait D. Greg. *Lot & Ioſue Angelos adorant, nec tamen adorare prohibentur: Ioannes vero in Apocalypſi ſua, adorare Angelum voluit: ſed tamen eum Angelus, ne debeat adorari, compeſcuit dicens. Ne feceris, conſervus tuus ſum* Quæ hujus rei ratio? Abrahamus, Lot, & Ioſue, etſi viri magni, ac illuſtriſſimi, tamen erga eos Angeli ſuam ſuperioritatem cognoſcebant, & ideo illorum adorationem non prohibent, at cum Ioanne non ſuperiores, ſed æquales illi Angeli ſe reputabant, & inde talem adorationem prohibent, quia talis præcedentia ab æquali non erat deferenda, & ideo Angelus ait *Vide ne feceris: conſervus tuus ſum.* At verò erga alios erat multa præcellentia, & ideo Abraham, Lot, Ioſue, Angeli Domini appellatione venerant, Angeloſque Domini ipſi appellant. Arnold. de verbis Domini, ad illud. *Mulier Ecce filius tuus.* Sic ait. *Hanc interim gloriam virginitas merebatur, per hanc in hunc gradum diſcipulus ſublimatur, quod ſi Angelus eſt, non miror, quod ejuſdem velut ordinis nobilitate præclarum, alter Angelus ut veneraretur non ſit paſſus.*

Ioannes puritate Angelus Guarric. Apoc. 19. Apoc. 22. D. Gregor. Geneſ. 18. Geneſ. 19. Ioſue. 5. Judic. 13. D. Gregor. Arnold.

Tertiò: ait Smaragdus diſcipulis noſtri Apoſtoli lib. de ejus vita. *Ioannes nomen, magnum, & mirabile.* Et inde Petrus nominis magnitudinem, ac excellentiam venerans, non audet ipſum dicere, ac pronunciare, ſed tantum: *Domine hic autem quid.* Hac forte de cauſa cum Petrus & Ioannes ingrederentur in templum, & claudus poſtulans ab eis eleemoſynam, ait ei Petrus. *Reſpice in nos.* Act. 3. n. 4. Non ait reſpice in me, & Ioannem ſed in nos, fortè nomen Ioannis ore pronuntiare non audens, & quod majus eſt, ſæpe ſæpius noſter Evangeliſta de ſe ipſo frequenter facit mentionem in ſuo Evangelio, & tamen ſuum Ioannis nomen nunquam exprimit. Semel in ſuo c. 13. tribus vicibus, c. 18, iterum tribus vicibus. c. 19. quatuor vicibus. c. 20. & aliis quatuor vicibus c. 21. & tamen nomen ſuum ſilentio involvit, cum videamus, quod D. Matth. frequenter in ſuo Evangelio ſeipſum nominat. c. 9. n. 9. *Vidit Ieſus hominem ſedentem in telonio, Matthæum nomine.* Et c. 10. n. 2. Ieſus duodecim Apoſtolos nominavit. Primus Simon, qui dicitur 337.

Smaragdus. Actor. 3. *Ioannis nomen magnum, & mirabile.* Ioan. 13. Ioan. 18. Ioan. 19. Ioan. 21. Matth. 9. Matth. 10.

dicitur Petrus, Andreas & D. Thomas, & Matthæus. Cur etiam Ioannes nomen ſuum non exprimit, ſed ſemper illud ſilentio tegit. Origenes. *Ioannes frequenter ſubmiſſionis affectu, ac modeſtiæ cauſa nomen ſuum non declarat:* Tam ſublime: & altum eſt nomen Ioannis, quod illius modeſtia, ac humilitas, tantam magnitudinem ſui nominis patitur de ſe evulgare.

Origen.

Quæ ſunt Ioannis valde profunda, & alta.

338. De his aliqua dixi tom. 5. in Evang. lib. 9. c. 8. q. 15. ad illa verba Petri. *Domine hic autem quid.* Et citata q. 31. in c. 4. Apoc. Nunc verò aliqua addamus. Scribit Ezech. c. 47. n. 3. & 4. Quod Angelus duxit eum ad fluvium magnum: *Et menſus eſt mille cubitos; & traduxit me per aquas uſque ad talos. Et rurſus menſus eſt mille, & traduxit me per aquam uſque ad genua: & menſus eſt mille, & traduxit me per aquam uſque ad renes: & menſus eſt mille, torrentem, quem non potui pertranſire; quoniam intumuerunt aquæ profundi torrentis.* Ductu Angeli quatuor menſuras expertus eſt Propheta Prima fuit per mille cubitos, uſque ad talos, ſecunda per alios mille cubitos uſque ad genua. Tertia, per alios mille cubitos uſque ad renes; quarta per alios mille cubitos, & tanta fuit profunditas, ut Propheta non potuerit tranſvadere; unde tanta difficultas in hac quarta menſura, quæ minimè erat in cæteris Theodoretus per hunc fluvium intelligit Evangelium, quod quatuor habet menſuras, quæ ſunt quatuor Evangeliſtæ, qui illum ſcripſerunt, ſcilicet D. Matth. D. Marc. D. Lucas, D. Ioannes, qui nempe eſt ultima menſura, qui ultimus ſcripſit, jam planum eſt myſterium. Hæc quarta menſura facienda, attendebat Ioannis Evangelium, quod eſt ultimum, & quartum, inde evidens, & manifeſtum fit, quod illius altitudo ita profunda eſt magnitudine myſteriorum, ut ad illam nemo poſſit penetrare, nec illam attingere: Reſpectu Matthæi, Marci, Lucæ, fluvius, erat, reſpectu Joannis mare magnum, & ſpatioſum: quantum ad alios Evangeliſtas, aquæ erant in menſura ac paucitate, quantum verò ad Ioannem multitudines apparebant aquarum. In aliis parvus torrens iter præbens, in Ioanne immenſæ aquarum moles intumeſcentes, ut non poſſint pertranſiri. Theod. ibi. *Scire operæ pretium eſt, quater illum dimenſum fuiſſe, & divinis Evangeliis æqualem numero menſuram adhibuiſſe: exiſtimo verò, quartam menſuram divini Ioannis Evangelium indicare, quod Theologiam continet inacceſſam, & ad quam hominibus aſpicere minimè liceat, quæ enim mens ultra illud, In principio, poterit penetrare? & quæ ad illud, Erat, tranſcendere.*

Ezech. 47.

Ioannis Evangelium valde profundum & excelſum ſuper humanum captum

Theodor.

339. Ioan. 1. De Chriſto D. teſtificatur Joan. 1. num. 18. *Deum nemo vidit unquam: unigenitus, qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarravit nobis*: Ad quid tendit illa conjunctio: *Deum nemo vidit unquam:* Et ſtatim addit, *Unigenitus qui eſt in ſinu Patris*: Scilicet, quod ea quæ ſunt Dei, nemo novit, niſi unigenitus qui eſt in ſinu Patris. Tolet. ibid. annot. 54. *Ut pote quod Dei occulta ei ſint manifeſta, quæ enim occultamus in ſinu reponimus.* Joannes de ſe ipſo teſtatur. *Erat recumbens in ſinu* Jesu. Joan. 13. n. 23. Jesus qui eſt in ſinu Patris Dei abdita, & occulta penetravit, & nobis manifeſtavit Joannes, qui eſt in ſinu Chriſti, abdita ipſius de ſacro fonte potavit, manifeſtavit, evulgavit, ac ſcripſit, quod ſingulariter eſt ei datum, ut de abditis divinitatis myſteriis ſcribit D. Bernard. ſerm. 8. in Cant. ait. *Hauſit Joannes de ſinu unigeniti, quod de Paterno hauſerat ille.*

Tolet.

Ioannes ſecreta, & occulta divinitatis manifeſtat.

D. Bernard.

340. Math. 4. Vocat Chriſtus D. Petrum, & Andream, *Mittentes rete in mare, erant enim piſcatores.* Matth. 4. n. 18. Deinde vocat duos fratres, Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem ejus, *Reficientes retia ſua.* Ibid. n. 21. ſeu, ut legit Imperfectus citandus: *Componentes retia ſua.* Petrus & Andreas vocantur mittentes rete, quia miſſa eorum prædicatione piſces erant trahendi ad Chriſtum: Joannes, & Jacobus reficientes, ſeu componentes retia; quia non ſolùm prædicatione, ſed etiam compoſitione, ac ſcriptione multi erant ad Chriſtum lucrandi. Imperfect. homil. 7. in Matth. ait; *Petrus prædicavit Evangelium, & non compoſuit, Joannes autem & prædicavit Evangelium, & ipſe compoſuit.*

Vocatur Ioannes ad Apoſtolatum, ut ſcribat & producat.

Imperfect.

Joannes intimo amore Chriſtum diligebat.

341. Valde frequenter in Evangelio dicitur: *Diſcipulus quem diligebat* Jesus Ex quo ait Petrus Damian. ſerm. 1. de S. Joan. *Plus amabat, qui plus amabatur.* Et hoc ex eo bene deprehenditur, quòd, ut Petrus ſequeretur Jesum, dictum eſt ei bis: *Sequere me.* Semel Joan. 21. n. 22. & iterum, n. 24. *Quid ad te, tu me ſequere.* At noſter Ioannes abſque aliquo imperio, & abſque alicujus nutu, ſed naturali amoris pondere Chriſtum ſequitur. *Converſus Petrus, vidit illum diſcipulum ſequentem, quem diligebat* Jeſus. Et hoc etiam notavi ſuperiori qu. n. 193. ex diverſo modo, quo Chriſtus vocat Joannem, & Jacobum, ac Petrum, & Andream.

Damian.

Ioan. 21. *Ioãnes amoris pondere ſequebatur* Iesum.

Matth. 4.

342. Apoc. 1. Ait noſter Joannes de ſe c. 1. n. 10. *Audivi poſt me vocem magnam tanquam tubæ dicentis, quod vides ſcribe, & converſus ſum, ut viderem vocem, quæ loquebatur mecum; & converſus vidi ſeptem candelabra, & in medio ſimilem filio hominis* Sæpè in tota Apocalypſi Joannes audivit voces magnas, & nunquam dicitur converſus ad eas, ut videret, ut cap. 10. num. 3. cùm Angelus habens unum pedem in mari, alterum in terra, ut leo clamavit, non dicitur converſus, ut videret. Cùm audit voces ſeptem Angelorum habentium ſeptem phialas iræ Dei, cap. 16. non dicitur converſus, ut videat, & ſic multis aliis in locis, ſed tantum quando reſonat vox filii hominis, & maximè; quia ad voces Angelorum ſtat Joannes firmus, abſque eo quòd ſe convertat, & inclinet, cùm magno ponderis affectu ad ipſum feratur, ut eum videat, ac contempletur, eique adhæreat.

Apoc. 10.

Magno pondere Ioannes ferebatur in Chriſtum.

343. Sed dicis, ſi Joannes tam fervido amore Chriſtum diligebat, cur tantum ait: *Diſcipulus quem diligebat* Jeſus: Cur non etiam ait, diſcipulus, qui diligebat Jesum? Quamvis noſter Joannes intimo amoris impulſu teneretur, erga Jesum, tamen ſuum amorem ut nihilum reputabat; & ideo illum præterit, de eoque nullam facit mentionem. Ait D. Bern. ſer. 8. in Cantic. *Quem diligebat JESUS. Vides quàm ſit iſte affectus, non cæteris tantum affectibus, ſed etiam ſe ipſo potentior.* Eximius affectus Joannis erga Chriſtum, non ſolùm alios affectus patris, matris, mundi, ac bonorum temporalium; ſed etiam ſe ipſum vincebat, ut ſuum amorem erga Chriſtum nihil duceret, nihil reputaret: *Vides quàm ſit iſte affectus, non cæteris tantum affectibus, ſed etiam ſe ipſo potentior.*

Ioannes ſuum amorem erga Iesum *ut nihil reputabat.*

D. Bernard.

Jesus

Jesus Joannem diligebat: ideo dat ei Deiparam in matrem.

344. Ad noſtrum ſcopum, in quo intendimus probare eximium Chriſti amorem erga Joannem ex eo quod Virg. Mariam dederit ei matrem, de quo locis citatis multa dixi; nunc verò addo, pro quo ſuppono, quod verus amor omnia facit communia, & ita dicitur, Actor. 4 n. 32. *Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una; nec quiſquam eorum, quæ poſſidebat aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia.* Verus amor bonorum ſingularitatem odit, & in unum plura corda connectit, & bona conjungit adeo ut animorum indiſtinctionem rerum, & poſſeſſionum confuſio ſequatur, quod ſatis perbellè confirmat Rupert. lib. 9. officio. c. 6 expendens orationem Chriſti ad Patrem. Joan. 17. n. 9. *Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo, ſed pro his, quos dediſti mihi, quia tui ſunt, & omnia mea tua ſunt, & tua mea ſunt.* Cùm ſit perfectiſſimus, & ſummus amor inter Patrem, & Filium, omnia Patris ſunt Filii, & omnia Filii Patris; de quo latè, & copioſè ibi Rupert, & optimè etiam confirmatur ex Pſal. 4. n. 6. ubi ait Pſalmiſta. *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine, dediſti lætitiam in corde meo.* Id eſt lumen tuæ gratiæ, charitatis, ac amoris infuſum & ſignatum eſt ſuper nos, & ſubdit: *Dediſti lætitiam in corde meo.* Inconſequens ſanè videtur ordo verborum, pari enim progreſſu procedendum erat; ſignatum eſt ſuper nos lumen vultus tui, dediſti lætitiam in cordibus noſtris, & non *in corde meo.* Apage, nam ſtatim ac vultus divini ſeu illius charitatis flamma irradiat, ejuſq; amoris fulmen plures percutit, deſtruit pluralitatem, ac multitudinem, & in unum cor omnium adſtringit, & inde optimè ait: *In corde meo*: Nam cor Davidis erat omnium, & cor omnium cor Davidis. Rupert. lib. 6. de Trinit. c. 15. *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine protinus uti maluit ſingulari numero dicens, ex perſona ipſorum dediſti lætitiam in corde meo, & rectè, quia multitudinis credentium erat cor unum, & anima una, ipſe namque ſpiritus ſanctus de multis efficit unum.*

Amor omnia facit communia. Actor 4. Ruper. Ioan. 17. Pſalm. 4. *Charitas multa facit unum.* Rupert.

345. Ad propoſitam quæſtionem: Pendens meus Jesus in cruce, ait Matri ſuæ: *Mulier, ecce filius tuus:* Deinde ait diſcipulo: *Ecce mater tua*, Joa. 19. n. 26. Ad quid talis converſa viciſſitudo? Chriſtus ſummo amore ſuper omnes creaturas Mariam Virginem matrem diligebat; ſpeciali ac ſingulari amore in Joannem ferebatur; ac amor verus non patitur aliquid exceptare, ac diviſum ſibi retinere. Inde Chriſtus Deiparæ ait: *Ecce filius tuus:* Ac ſi dicat Chriſtus, cum ego & tu mater unum ſimus reciproco amoris incendio quo viciſſim inflammamur, & inde hoc jure omnia mea tua ſunt, & tua mea; ex quo etiam Joannes eſt ſpecialiter tuus; quia ſpecialiter meus eſt: Et diſcipulo: *Ecce mater tua.* Erat Deipara ditiſſima Chriſti hæreditas, erat quoque Joannes qui potiora illius amoris ſigna ebiberat: Inde Mariam ſingulariter Joanni aſſignat, id eſt: cùm ego te Joannes præ cæteris diligam, mea omnia tua ſunt, & quod magis meum, magis tuum: ideo Mariam quæ mea eſt ſpecialius, tuam etiam ſpecialius dico; ita ut ipſa, quæ eſt mater mea, ſit etiam mater tua, & ego qui ſum filius illius, tu etiam ſis illi filius; ego filius natura; tu ad mirabili modo adoptivus, & ita omnia mea tua, & tua mea: ad hoc tendit D. Ildephonſ. ſerm. 5. de Aſſumptione Mariæ, & ait: *Joanni dilecto Mariam Chriſtus commendavit, qui ab ipſa cruce eam ſuſcepit in ſua ſolitudine & cura videlicet, ut Domini noſtri rependeret ſervitutis, & dilectionis obſequium, qui eum præ cæteris ſua dilectione fecerat dignum.*

Joan. 19. *Eximius amor Chriſti in Ioannem non patitur peculiariter habere matrem abſque eo quod communicet illi.* Ildephonſ.

346. Secundò etiam Chriſtus noſtro Joanni dat Deiparam in matrem: *Dicit diſcipulo: Ecce mater tua.* Ob Joannis ſingularem virginitatem quæ in tanta eminentia, ac apice erat, ut concomitari Deiparam mereretur; nam Joannis virginitas aliqualiter videbatur adumbrare veſtigia Mariæ virginitatis, Vide quæ dixi ſupra, c. 19. q. 28. n. 200. 201.

Ob virginitatem meruit Ioannes filius virginis dici.

347. Tertiò: ſcribit Evangeliſta. *Stabat juxta crucem* Jesu *mater ejus.* Deinde ſubdit: *Cùm ergo vidiſſet* Jesus *matrem, & diſcipulum ſtantem, dicit, matri ſuæ: Ecce filius tuus.* Cur in hoc eventu adnotatur, quod mater ſtabat; & etiam quod ſimul diſcipulus ſtabat: vidit Jesus ſtantem matrem inter tot pericula impavido corde, vidit & diſcipulum ſtantem pariter intenta mente; indeque in Joanne contemplatur enitentem matris imaginem; ipſiuſque mulieris munus & ſpecimen gerentem, cumque diſcipulus tanquam filius matris conſtantiam imitaretur, indeque illam ut matrem diſcipuli, diſcipulumque ut filium illius atteſtatur, dicens: *Ecce mater tua: Ecce filius tuus.* Theophylact. ait: *Concredit diſcipulo præfectuam Matris: jam :::: quodammodo honorat diſcipulum fratrem ſuum illum faciens: uſque adeo bonum eſt ſtare apud patientem Chriſtum: nam in fraternitatem illius ducit.*

Ioan. 19. *Ob ſuam conſtantiam Ioannes meretur ut filius ſit Virginis.*

Joannes in ferventi dolio.

348. Multa de hoc noſtro magno Apoſtolo dixi citato cap. 8. nunc vero ad ejus martyrium ac dolium ferventis olei conſiderandum accedamus; & incipiamus à noſtro tex. *Fundamentum quartum ſmaragdus.* Per ſmaragdum, ut jam dixi, ex Andræa Cæſarienſi ac aliis noſter Apoſtolus denotatur, & inde alta providentia ipſe miſſus eſt in dolium olei; quia ut ait Ioachimus Abbas. *Quoniam ſmaragdus colorem refert puriſſimi olei, & abundantius repletus eſt illo oleo ſpirituali quo unctus eſt Dei filius præ conſortibus ſuis: unde, & in dolio legitur miſſus, ut quaſi quidam ſmaragdus oleo perfectiſſimo perficere videretur*: Quæ verba nunc & infrà in laudem noſtri Apoſtoli ſunt examinanda.

Ioachim. *Ioannes in dolio proficit.*

349. Ubi citatus Joachimus accommodat noſtro Apoſtolo id quod de Chriſto D. ait Regius vates Pſal. 44. n. 8. *Dilexiſti juſtitiam, & odiſti iniquitatem, propterea unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis*: Quæ verba in ſenſu morali optimè conveniunt noſtro Apoſtolo; ſummè dilexit juſtitiam, ſummo odio deteſtatus eſt iniquitatem; ſumma puritate vivens abſque labe peccati mortalis fugienſque ab omni iniquitate, ut noluerit attingere fontem, in quo ſe lavit Cerinthus hæreticus; propterea ut explicat D. Auguſt. *Hac de cauſa, cauſam ſubdit tantæ dilectionis, & additur, Deus Deus tuus*, ut notat Paſchaſ. reduplicativè dicitur Deus, quia ſingulariter, ac valde peculiariter Deus illius eſt ob ſummam dilectionem erga eum *Unxit te oleo lætitiæ.* Inter omnes Apoſtolos & diſcipulos alta Dei providentia, ipſe exterius unctus eſt oleo materiali, ut denotaretur, quod intus ungebatur ſpirituali oleo lætitiæ magnæ gloriæ, poteſtatis, ac exaltationis præ conſortib. tuis, Incognitus, præ aliis Apoſtolis ac ſactis.

Pſalm. 44. D. Auguſ. Paſchaſ. *Ioannes præ omnibus Apoſtolis ungitur oleo donorum.* Incognit.

350. Et quanto oleo exultationis noſter Apoſtolus appareret in dolio ſublimatus, inde apparet, quod inter illos ferventes igneos globos veluti quædam imago divinitatis apparebat. Moyſi *Apparuit Deus in flamma ignis, & videbat, quod rubus ardebat, & non comburebatur.* Exod. 3. n. 2. Unde Moyſes magna admiratione repletus, vehementi conatu rapiebatur ad videndam illam magnam viſionem, quod eleganter ponderat Philo Hebræus lib. 1. de vita Moyſis, & ait: *E medio promicabat forma quædam pulcherrima, nulli viſibili ſimilis, divinum ſimulachrum luce fulgens clariſſima, ut ſuſpicari poſſet Dei eſſe imaginem.* Apparebat in rubo *quoddam ſimulachrum divinitatis, & veluti quædam imago Dei*: & unde hoc colligit magnus Auctor? prædixerat ipſe quod rubus inter flammas *manebat integer, & illæſus quaſi non eſſet incendii materia.* Joannes inter ferveſcentes flammas, intactus, & illæſus apparens Dei gratia veluti quoddam ſimulacrum ac ſpecimen divinitatis præbere videbatur.

Exod. 3.
Philo.
Joannes in dolio videbatur ſimulachrum divinitatis.

351. Vidit noſter Joannes Chriſtum D. admirabili figura; facies reſplendebat ut ſol in luce meridiana. Et ait: *Pedes ejus ſimiles aurichalco, ſicut in camino ardenti*: Apoc. 1. n. 15. Et ſtatim ſubdit Evangeliſta. *Cecidi ad pedes ejus tanquam mortuus.* n. 17. Ex multa nempe reverentia ac adoratione; quod non ſimiliter factum vidimus in multis aliis locis Apocalypſeos in quibus Chriſtus Dei ſe manifeſtavit, ut Apoc. c. 4. n. 3. apparens in ſede majeſtatis adorantibus viginti quatuor ſenioribus, & cum ſimiliter c. 7. n. 9. ante ejus thronum ſtat turba magna, quam dinumerare nemo poterat decantans ejus laudes, nec etiam quando c. 14. n. 1. Ipſe ut Agnus ſupra montem Sion ſe exhibet, & ejus præconia decantant centum viginti quatuor millia; ſed ſolùm tantam reverentiam exhibet, ut cadat tanquam mortuus, dum ejus pedes ſunt in camino ardenti ſuæ mortis, ac Paſſionis, ut explicant D. Ambroſ. Pannonius, Haymo, Rupert D. Thomas: unde ait Galfrid. *Radiabat tunc in homine divinitas*; eò quod in camino ardenti non combureretur, nec conſumeretur, & ſi in omnibus operibus Chriſti, multum micabat divinitas; tamen inſigniter, dum in camino ardenti ejus pedes non conſumuntur, nec pereunt. *Tunc radiabat divinitas in homine.* Omnes Apoſtoli, ac diſcipuli, opera ſunt Chriſti, ſed inter omnia hæc opera, maxime *divinitas irradiat in homine*, ſcilicet Joanne, dum ipſe inter cæteros Apoſtolos ac diſcipulos, inter horribiles flammas, ipſe tanquam recentes flores gratus, ac præjucundus apparet.

Apoc. 1.
Apoc. 4.
Apoc. 5.
Apoc. 14.
D. Ambroſ. Pannon.
D. Thom.
Galfridus.
Radiabat divinitas in Joanne cum eſſet in dolio.

352. Dicitur Pſal. 22. n. 5. *Impinguaſti in oleo caput meum, & calix meus inebrians, quam præclarus eſt.* Ad quæ verba ſic ait Lorin. *Quintus per accommodationem addi ſenſus poteſt de Joanne Apoſtolo qui in olei ferventis dolium, ſoliumve, conjectus eſt Romæ, de quo etiam pronuntiari verba ſequentia valent: calix meus inebrians, quàm præclarus eſt.* Rem tamen altius conſideremus; *Impinguaſti in oleo caput meum:* totum nempe meum corpus, quod per caput intelligit, magna olei abundantia, ac copia repleviſti, ac fæcundaſti; & quid inde, *Calix meus inebrians?* Calicem ſuum dixit, nempe Paſſionis tormentorum, ac carnificum, ut prædixerat ei Dominus; *Calicem meum bibetis*: Matth. 2. Inebrians omni ſuavitate, ac dulcedine cæleſtium contemplationum, ut explicant D. Chryſ. Euth D. Hieron. Nicephorus: Quantam verò dulcedinem ex illo oleo Joannes deguſtaverit; *Nulla mens valet dicere, nec intelligere*: ut ait Nicephorus in ejus vita, & inter iſtam ebrietatem, & corporalem multa eſt differentia, ut notat noſter Incognitus: & ait: *Ebrietas corporalis obſcurat intellectum, ebrietas autem gratiæ magis illuminat.* Quamvis Joannes ſemper eſſet ſublimis aquila qui de ipſo ſacro fonte pectoris Chriſti fluenta ſapientiæ potaverit: tamen poſtquam inebriatus eſt calice dolii, *magis illuminat*: Nam poſt vidit Apoc. & ſcripſit, ac Evangel. litteris mandavit: *Quam præclarus eſt.* D. Cyprian. *Optimus.* Simmach. *Maximè bonus*: Omni bonitate cæleſtium donorum, gratiarum, ac prærogativarum, affabilitatis, manſuetudinis, ac benignitatis, ac ſuavitatis, prædicationis, ac doctrinæ quibus totum mundum ad ſe devicit.

Pſalm. 22.
Lorin.
D. Chryſ.
Euthym.
D. Hieron.
Incognit.
Calix Paſſionis Ioannis plenus omni excellentia.

Dicitur Cant. 1. n. 2. *Oleum effuſum nomen tuum. Ideo adoleſcentulæ dilexerunt te nimis.* Verba ſunt animæ ſanctæ ad Chriſtum D. & ut notat D. Bern. ſerm. 18. in canti. Philo Carpath. & per nomen ipſummet Chriſtum intelligunt; quia ſua pietate, ac charitate diffuſus eſt in cordibus noſtris, per Spiritum ſanctum; ait Philo. *Totus mundus pietatem ejus ſanctiſſime involvit.* Simili modo de noſtro Apoſtolo dicamus: Oleum effuſum nomen tuum ab illo oleo dolii factus eſt oleum charitatis in omnes. Ipſe intimè Chriſtum diligebat: intimeque ab eo, indeque ipſe ſummopere omnes diligebat, & mutuam charitatem in omnes infundere ſatagebat, per ſingulas collecta dicens: *Fratres diligite alterutrum*: Et ideo omnium corda, ac affectus ad ſe traxit, ac reconciliavit: inde ſequitur: *Adoleſcentulæ*: ſeu, ut ex radice Hebraic. legit Cornel. *Virgines abſconditæ dilexerunt te nimis*: Et quia ipſæ ſunt abſconditæ, & ſeparatæ à mundo, dilexerunt te nimis, quia Joannes ſic ſeparatus, erat à mundo, ut non videretur homo, ſed novus in carne Angelus, ut ſuprà dixi. 353.

D. Bernard.
Philo.
Hebraic.
354.
Charitas Joannis diffunditur per totum orbem.
Hebraic.

Joannes à ferventi dolio extincto igne purior, & vegetior exiit.

Quartum fundamentum ſmaragdus: Qui talis naturæ eſt, ut injectus in ignem non comburatur, & rectè in eo noſter Joannes adumbratur; nam ipſe magna Dei gratia corroboratus in fervens doliom igne inflammatum ingreditur; & tamen læſionem ab eo non eſt paſſus; & inſuper ab ipſius conſpectu, ac ſi ipſe eſſet igne ſuperior, calor, ac activitas ignis omnino extincta eſt. Vidit Moyſes, quod rubus arderet, & non combureretur: Tunc Moyſes ait: *Vadam, & videbo viſionem hanc grandem, quare non comburatur rubus*: Exod. 3. n. 2. Magnitudo viſionis non ſtabat tantùm in eo quod rubus arderet, & non combureretur, ſed etiam quòd ipſe rubus, & frondoſus, ignem extingueret, & conſumeret. Philo lib. 1. de vita Moyſis, ait: *Rubus incremabilis non flamma uri, ſed potius ipſam flammam urere & conſumere videbatur.* Adeſt Joan. in dolio inter ferventes flammas olei, viſio ſanè magna, & mirabilis, & cum ipſa ex natura ſua ſit cremabilis, tamen non à flamma uri, ſed potius ipſam flammam urere, & conſumere videbatur. 355.

Joannes ſtabat in dolio ut igne ſuperior.
Exod. 3.
Philo.

Cùm ignis egreſſus à Domino, rapido, ac vehementi impetu graſſaretur in populo; tunc adhortatu Moyſis Aaron, ſumpto thuribulo cum incenſo; pergens citò ad populum, ſtans inter mortuos, & vivos; *obtulit thymiama, & plaga ceſſavit*: Numer. 16. n. 48. Abulenſis. Lorinus, plaga ceſſavit. & ignis extinctus eſt ad odorem thymiamatis, veluti eodem modo, cum Joannes ſteterit inter 356.

Num. 16.
Abulenſ.
Lorinus.
Ioannes ut victima ab illius odore extinguitur ignis.

inter flammas ardentis dolii, tanquam gratiſſima victima Deo ac ſuaviſſimum holocauſtum ad illius odorem ceſſavit plaga, ignis extinctus eſt.

357. Joachim. *Quartum fundamentum, ſmaragdus*: de quo teſtatur Joachim Abbas, quod illi, qui non uſque adeo virent ole oabluti emendantur, & majorem virorem, & intenſiorem vigorem acquirunt;ex quo ipſe Joachimus ſic infert: *Unde Joannes in delio olei legitur miſſus, ne quaſi quidam ſmaragdus oleo perfectiſſimè proficere videretur*, Nam ipſe ex eo fortior, purior ac vegetior exiit.

Geneſ. 11. Geneſ. 11.n. 31. dicitur quòd *Thare tulit filium ſuum Abraham de Ur Chaldæorum*: Hoc eſt ut multi habent, & exprimit Eſdras, 2.c. 9. n. 7. ab

Eſdras 2. c.9. Burgenſ. igne Chaldæorum de quo ait Rabbi Moyſes relatus à Burg. in ſuis additionibus ibi; quod Abrahamus egreſſus eſt ab igne; *Fortior animo, & corpore*: Ac ſi ab igne virtutes animi, & corporis eſſent adauctæ, & ſic magnus factus, ut dicat D. Hieronymus de traditione Hebraic. & notat Pe-

Pereira. Hieron. reira diſp. 15. *Abrahamus Dei auxiliis liberatus eſt ab igne, & ex illo tempore ei dies vitæ & tempus ætatis reputari cœperunt.* Abrahamus veluti phœnix ab igne, renaſcitur, ab igne novas vires, novumque robur corpore, & animo accipit; proficiens magnis virtutibus,ac progreſſibus, ac ſi ve-

Joannes ut phœnix renaſcitur ab igne. luti ab igne naſcatur, & exinde, *Dies vitæ ejus & tempus ætatis reputari cœperunt.* Noſter Joannes veluti alter Phœnix ab igne renaſcitur purior & vegetior egrediens renaſcenſque in magnis mirabilibus, quæ ex tunc edidit renaſcens magnis myſteriorum viſionibus, quibus fruitur in ſua Apocalypſi renaſcenſque magna prædicatione, ac doctrina, quam ſcriptis dedit.

358. Cùm tres ſancti pueri eſſent in camino ardenti abſq; aliquo nocumento, ad oſtium fornacis ac-

Daniel. 3. cedit Nabuchodonoſor, & ait: *Sidrach. Miſach, & Abdenago ſervi Dei excelſi egredimini*? Dan. 3.n.93. Illis verò egreſſis mirabantur Rex, magiſtratus & Magnates, videntes, quod ignis nullam poteſtatem habuiſſet in eis, ſiquidem nec minimus

Chryſoſt. capillus capitis periit, ſed omnes omnino ſalvi,& integri erant:Quod conſiderans D. Chryſ. hom.8. in Epiſt. ad Epheſ. ait: *Non aliter progreſſi ſunt*

Joannes tanquam à cælo extit à dolio ferventi. *ex camino, quàm ſi ex ipſo cælo prodirent.* Tanta venuſtate elegantia, ac pulchritudine exierunt,ac ſi à cæleſti curia deſcenderent? ſic, & eodem modo noſter Apoſtolus à ferventi dolio exiit totus jucundus,decorus, ac ſpecioſus forma præ aliis,ac

Prochorus. ſi ab ipſo cælo deſcenderet:ſic de eo loquitur ejus diſcipulus Prochorus in ſua hiſtoria cap. 11. & ait. *Ebullientis, & ferventis olei dolio velut athleta fortiſſimus, non combuſtus, ſed tanquam unctus illæſus atque intactus exivit, & Domini qui eum dilexit ſalvante gratia, & refrigerante, ita illæſus, & liber à pœna apparuit quàm à corruptione carnis manſit integer atque immunis.*

359. Dices tamen: Chriſtus D. prædixit Joanni calicem ſuæ paſſionis bibendum, *calicem meum bi-*

Matth. 10. *betis*: quomodo hoc poteſt ſtare cum eo quod ipſe præjucundus procedat à dolio tanquam ſponſus à thalamo ſuo? Reſpondeo, ut jam dixi cita-

Joannes doloris mortem ſuſtinuit juxta crucem. to c.8. lib.9.Quod Joannes ſtans juxta crucem videns, & contemplans Chriſti paſſionem ac mortem,calicem Domini bibit acutiſſimo doloris vulnere, quo anima ejus tranſverberata eſt, & niſi eſſet magnum Dei auxilium eum confortans, ac corroborans omnino ibi vita deficeret cùm ipſe vidiſſet Chriſtum D. admirabili figura. *Pedes ejus ſimiles aurichalco, ſicut in camino ardenti.* Quid inde: *Cùm vidiſſem eum, cecidi ad pedes ejus tanquam mortuus, & poſuit dexteram ſuam ſuper me.*

Apoc. 1. Apoc. 1. n.6. Per pedes in camino ardenti, juxta communem Patrum ſententiam intelligitur Chriſti humanitas in camino ardenti ſuæ paſſionis, mortis, ac dolorum quæ cùm Joannes vidiſſet Haymo.

cecidit tanquam mortuus. Haymo. *Contemplans paſſiones Domini tanquam mortuus*, ait; Et cur non omnino moritur Apoſtolus;Ipſe aſſignat rationem *Poſuit manum ſuam ſuper me.* Ipſe nempe auxilio ſuo me corroboravit, & animavit, ne omnino ſpi- Joan. 1. Gualenſ.

ritum, & vitam exhalarem, Joannes Gualenſ. *Poſuit manum ſuam dexteram ſuper me,ſcilicet ad me conſolandum, & auxiliandum, & fovendum ne vita deficerem.*

Tamen meritò dubitabis, quomodo dicitur 360.

quòd ipſe conſideratione mortis Chriſti ceciderit tanquam mortuus, cùm ipſe juxta crucem forti, & conſtanti animo ſtetiſſet. *Vidit diſcipulum* *Joannes à præſentia Virg. corroboratus.*

ſtantem. Joan. 19. Intrepido animo ſtabat juxta crucem corroboratus, ac animatus,conſtantia generoſitate præſentiæ Virginis Mariæ,vel fortè quia durior eſt mors in repræſentatione, quàm executione,& qui virili, ac intrepido animo aſtat coram reali morte, ad illius repræſentationem cadit.

Joannes ergo modo in dolio ferventi non bi- 361.

bit calicem Paſſionis Domini, ut ei prædictum fuerat. *Calicem meum bibetis*; quia jam antea illum biberat vehementiſſimo dolore juxta crucem; ſic frequenter multa, quæ prædicta ſunt in ſcriptura, cum exiſtimatur tempus illius aſſignatum, verè adimplentur, quia ſunt jam executioni da- *Prophetiæ Scripturæ ſæpe antea ſunt impletæ quàm reputantur.*

ta. Ingreditur Jonas Ninive, cap.3. num. 4. clamans. *Adhuc quadraginta dies & Ninive ſubvertetur.* Et tamen tranſactis quadraginta diebus Ninive ſtat, & perſeverat abſque aliqua devaſtatione, & ruina. Nunc quid Jonas ſpiritu prophetico clamans: *Adhuc quadraginta dies, & Ninive* Ion. 3.

ſubvertetur: Mentitus eſt. Abſit hoc, nam ante quadraginta dies Ninive peccatrix per pœnitentiam deleta, ac deſtructa eſt; ideo Ninive, quæ perſeverat, non eſt eadem; ſed alia per lachrimas, ac fletus Domino reconciliata D. Auguſt. D. Auguſt.

lib. 4. de civitate Dei cap. 24 ait ad propoſitam quæſtionem. *Evertuntur enim peccatores duobus modis, aut ſicut ſodomitæ, ut pro peccatis ſuis ipſi homines puniantur, aut ſicut Ninivitæ, ut ipſa hominum peccata pœnitendo deſtruantur.* Poſt quadraginta dies naturales Nivine materialis ſtat, quia jam antea Ninive peccatrix ſubverſa erat: Joannes in dolio non bibit calicem Paſſionis quia, jam antea illud biberat in Calvario.

Joannis mors myſterium.

Quærerenti Petro de Joanne. *Domine, hic autem* 362.

quid? Reſpondit Jesus. *Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te?* Joan. 21.n.22. Expen- Ioan. 21. *Joannis mors myſterium.*

de particulam, *Sic*, qua denotat magnum myſterium: Joan.3.num. 6. *Sic Deus dilexit mundum* Ioan. 3.

Innuens magnum myſterium paterni amoris erga mundum Joan.4 n.6. de Chriſto dicitur, Jesus *fatigatus ex itinere ſedebat ſic.* Ut myſterium af- Ioan. 4.

fectus deſiderii Chriſti, de ſalute generis humani oſtendatur, & David in perſona Eccleſiæ ait Pſalm. 60 num. 9. *Sic pſalmum dicam nomini tuo*: ut ſignificaret magnum myſterium, Pſalm. 60.

quod obſervat Eccleſia in divinis laudibus decantandis: eadem ergo methodo, quo ſignificatur myſterium amoris Patris in mundum,

amoris Chriſti in homines, affectus venerationis Eccleſiæ in Deum, eodem utitur Chriſtus ad ſignificandum Joannis diſceſſum ex hoc mundo, ac ſi eſſet quoddam magnum myſterium. *Sic eum volo manere, &c.*

363. *Ioannis mors in multa opinione verſatur.* Et vide quàm ſecretum myſterium ſit diſceſſus Joannis: nam D. Hippolyt. D. Doroth. D. Damaſcenus. Theophilactus Salmeron, & alii à me citati, tom. 5. in Evangel. lib. 9. cap. 8. q. 16. qui omnes dicunt eum adhuc vivere, & venturum eſſe contra Antichriſtum cum parente Elia, & Henoc, & contra alii multi Patres, ut D. Chryſoſt. D. Ambroſ. D. Auguſt. Beda Rupertus, & alii eodem loco à me citati, dicunt eſſe mortuum, & & paucos poſt dies à morte ejus, adveniente Chriſto cum Angelis tranſlatum fuiſſe ſimul cum corpore in gloriam, & ita explicant illud: *donec veniam*: ad eum ſcilicet ſuſcipiendum.

364. Metaphraſt. Greg. Tur. Damian. Ecce myſterium, ut referunt Simon Metaphraſtes in vita S. Joan. & S. Gregorius Turon. lib. 2. Hiſtoriæ Francorum, c 16. Petrus Damian. ſerm. 2. de S. Joanne ait: *Ut hiſtoriæ continent, quadratam in Eccleſia foveam fieri juſſit, moxque in eam deſcendens extenſis manibus poſt prolixæ orationis verba migravit. Mox autem tanta ſuper eum lux cælitus eſt immiſſa, ut nullus eam ferret aſpectus.* Ingreditur in foveam quadratam; tanquam in cæleſtem civitatem, quæ in quadro poſita eſt, ut dum afflavit animam magna luce, ac ſplendore cæleſti nitet veluti de B. Stephano dicitur Actor. 6. n. 15. (Actor. 6.) *Quod circumſtantes intuebantur vultum ejus, tanquam vultum Angeli.* Unde eleganter ait Euſebius Emiſſenus (Emiſſen.) homilia de S. Stephano: *Beatus qui ipſa colluctatione pugnantis, jam præfert ſpeciem reſurgentis.* Sic Joannes (*Ioannes in morte ſplendorem dabat reſurrectionis.*) in ſua ſuavi, ac dulci morte lucem ac ſplendorem reſurgentis jam dabat: Alia de Joannis morte, Vide citata quæſt. 16.

Apoc. 25. n. 20. Quintum Sardonix, ſextum Sardius, ſeptimum Chryſolithus, octavum Beryllus, nonum Topaſius, decimum Chryſopraſus, undecimum Hyacinthus, duodecimum amethyſtus.

VERSIONES.

Syrus. Sextum Sarion, Nonum Topadion, Septimum Chryſorius, decimum Chryſopoſius.

Arabicus. Octavum viridis Hyacinthus.

Æthiopic. Nonum cum Varavero, decimum cum Chryſopraſo.

EXPOSITIO XII.

CIRCA diſpoſitionem ordinum eorum lapidum in fundamento muri 365. ſanctæ civitatis jam dixi expoſitione ſuperiori, de natura ac qualitate uniuſcujuſque lapidis, ſi dicam per ſequentes quæſtiones dum interpretationem, ac accomodationem Sanctorum Apoſtolorum proſequimur; quod autem quidam dicunt in his duodecim gemmis ſignificari duodecim fidei articulos ac duodecim virtutes, minùs proprium minuſque veriſimile eſt, ut jam dixi.

QUÆSTIO XXVIII.

Quare Sardonix gemma adumbrat Beatum Philippum Apoſtolum.

SArdonix eſt præſtantiſſima ſpecies onychis, 366. excellentiſſima gemma, cujus India eſt parens, & in maximo ornatu erat apud Arabes in zonis ſuis, illaque utebantur. Romani in annulis (Color. Plin.) ad ſigillandum ob ſui duritiem. Sardonix tribus coloribus conſtat In inferiori eſt niger, in medio candidus, in ſuperiori rubeus ſeu carneus color: ita Plinius lib. 37. cap. 6. Solonius cap. 14. (Saloni. Iſidor. Haymo. Alb Magn. Baccil.) D. Iſidor. lib. 16. Origen. cap 8. Haymo Albert. Magn. & alii etiam ex peritiſſimis medicis: addit Andræas Bacci. tract 11. de gemmis, quòd ſi hic lapis admoveatur ad oculos aufert malos humores viſum acuit, & confirmat.

Ex quibus Iſidorus citat. Haymo. Alcazar 367. (D. Iſidor. Haymo. Alcazar. Cornel.) Cornel. & alii dicunt in hoc quinto lapide fundamenti civitatis adumbrari B. Philipp. Apoſtol. nam ipſe quintus eſt in catalogo Apoſtolorum; & optime Sardonix lapis ei convenit; nam in inferiori parte eſt color niger, quem aliqui referunt (*Philipp. Apoſt. adumbrat.*) ad illam petitionem. *Domine oſtende nobis Patrem:* de quo infrà: referri etiam poteſt ad ejus patriam Bethſaidam peccatis plenam de quo ſtatim: color candidus denotat illius candorem; unde gentiles fidenter acceſſerunt ad eum *Domine volumus videre* JESUM: Joan. 12. n 21 Rubeus color denotat charitatem, quam Philippus habuit erga Chriſtum, ob quem crucifixus vitam, ac ſanguinem dedit: ita ut dici poſſit de eo. *Dilectus meus candidus, ac rubicundus.* Cantic. 5 n. 10. (Cantic. 5.)

Philippus Chriſto vocante primus eſt in Collegio Apoſtolico.

Poſt colloquium Chriſti habitum cum Andrea 368. (Ioan. 1.) ac Simone Petro, ſubdit D. Joannes cap. 1. n. 43. *In craſtinum voluit exire in Galilæam, & invenit Philippum, & dicit ei* JESUS: *ſequere me.* Ecce (*Philippus primus Apoſtolus vocatus.*) prima vox externa, quam Chriſtus protulit ad diſcipulos ſuos ut eum ſequerentur; nam hoc poſtea dictum eſt ad alios, Matth. 4. & 9. ut notavi tom. 1. in Evangel. lib. 3. cap. 6. n. 62. ac proinde primus omnium voce Chriſti externa vocatus eſt Philippus ad Apoſtolatum, ut advertit Euſebius (Euſebius.) Gallica. homil. in vigilia S. Andrææ & ait: *Primus omnium Apoſtolorum Philippus videtur eſſe vocatus:* Nam ut notat Lorin. in Acta Apoſtolorum (Lorin.)

ſtolorum,cap. 1.verſ. 13.ſcilicet Phillippus Quamvis Andræas, & Petrus priores ad Chriſtum veniſſent; tamen nec tunc ſunt vocati, neque tunc fixi cum eo diſcipuli permanſerunt, ut fuit Philippus qui à Domino vocatus; *ſequere me*: à Domino non receſſit. Vide quæ dixi ſuprà c. 12. q. 46.n.371.372. 373.

369. D.Chryſ. Notat D. Chryſoſt. loquens de Chriſti virtute homil.19. in cap.1. Joan. ait. *Jam nulla me admiratio tenet, cur Philippus Chriſtum ſequutus ſit: Andræas enim audito Joanne, Andreâ Petrus, hic nemine, ſed tantum Chriſto dicente ſequere me quam primum credidit, & ſecutus aliis factus eſt prædicator.* Andræas cùm audiſſet à ſuo magiſtro Joanne Baptiſta de Chriſto dicente: *Ecce Agnus Dei*: venit ad JESUM; Joan.1.n.32. Deinde ipſe Andræas adduxit fratrem ſuum Simonem Petrum ad JESUM; at verè Philippus excellentior fuit in hoc: nam nemine perſuadente, nec adhorante, ſolo Chriſti verbo audito: *ſequere me*: ſtatim credidit, & ſecutus eſt, & aliis factus eſt prædicator: noſter D. Cyrill. Alexandrin. multùm Philippi virtutem extollens, ait de illo lib.2. in Joan. *Probi Phillippus fuerat animi, valde ad ſequendum Chriſtum propenſus, futuram fidem, virtutem non ignorans, unico verbo vocavit.*

Joan.1.

Valde admirabilis Philippus in Chriſto ſequendo.

D.Cyr.Alex.

370. Ex quo conjice quantis cæleſtibus donis tam prompta fide fideiis, & obediens diſcipulus fuerit à Deo repletus. *Regnum cœlorum vim patitur & violenti rapiunt illud*: ait Chriſtus D. Matth.11. n. 12. Et quinam ſunt iſti, qui cum tanta vi, ac violentia ſibi rapiunt regnum cœlorum, illiuſque omnes divitias? Illi nempe, qui audita Domini voce, ſtatim ſequentes obtemperant, abnegantes ſe ipſos, & omnia ſua contemnentes: Guarric. Abbas in ſermone S. Joannis Baptiſtæ, ait. *Regnum cœlorum vim patitur: plane, inquit; vim facit, qui intonante tuba præcepti, n ſcit parcere ſibi.*

Matth. 11.

Magnis cæleſtibus donis dicatur Philippus.

Guarric.

371. Si intonante tuba cæleſtis vocis ille, qui obedit, & neſcit ſibi parcere, tam violenter rapit cælum, quantò magis illud ſibi obtinebit, qui in hoc primas tenet, & aliis eſt exemplum. Valde mirum ſanè, cur Deus Abel tot, & tantis prærogativis condecoravit; ipſe enim inventus eſt primus juſtus ſine peccato mortali; ipſe primus virgo primus ſacerdos, & primus Martyr; quodnam meritum fuit in eo, ut tantis ſublimaretur? de eo legitur. Gen. 4. n.4. *Abel obtulit de primogenitis gregis ſui, & de adipibus eorum.* Tamen in Scriptura multi alii inveniuntur, qui magna ſacrificia Deo obtulerunt, & tamen tantis ſplendoribus non ſunt condecorati: quid ergo enituit in Abel. Rupert. lib. 4. in Gen. *Primus unigeniti filii Dei teſtis Abel voluntarium Deo de primogenitis gregis ſui ſacrificium obtulit in fide Paſſionis ipſius.* Abel primus obtulit ſacrificium Deo de grege ſuo; inde primas ſibi promeruit in omni ſublimitate, ac celſitudine; quantum ergo ſibi promeruit noſter Apoſtolus, dum intonante Chriſti voce: *ſequere me*: obtulit in ſacrificium non oves de grege ſuo, ſed ſemetiſum in hoſtiam viventem. Vide ſuprà q. 25.n. 273. 274. 275. & q.26.n.322. 323.

Philippus primus in collegio Apoſtelico magna illius ſublimitas.

Rupert.

372. Joan.1. Et notat Joan. 1.n.44. Quod quando Chriſtus dixit Philippo: *ſequere me: erat autem Philippus à Bethſaida*, quæ erat civitas plena peccatis, ac iniquitate ut patet ex c.11. Matth. n.21. *Væ tibi Corosain, væ tibi Bethſaida; quia ſi in Tyro & Sidone factæ eſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio, & cinere egiſſent pœnitentiam.* In terra tam iniqua. & peccatrice ortus eſt Phillippus tanquam roſa inter ſpinas & ab eorum iniquitate, ac malitia non eſt infectus, ac coinquinatus.

Matth.11.

Tamen & maximè in ejus laudem quod poſtquam Chriſtus D. vocavit ad ſe Philippum, dicens. *ſequere me*: non multo intervallo interpoſito, cum vidiſſet, Nathanaël ait de illo: *Ecce verè Iſraëlita in quo dolus non eſt*: Joan.1.n.47. Qui cum audiſſet tale teſtimonium ab ore Chriſti, ait D. Aug. tract. 7. in Joannem: *Cogitares quod deberet ipſe primus eſſe inter Apoſtolos*, & tamen hunc non elegit, ſed Philippum: Et quæ major gloria, ac ſublimitas noſtri Apoſtoli poteſt excogitari: non enim tantum ipſe prælatus eſt hominibus iniquis patriæ ſuæ Bethſaïdæ; ſed etiam ſanctis, & juſtis, in quibus dolus non eſt: ipſe præ eis aſſumptus eſt ad Apoſtolatum ut juſtis juſtior & ſanctis ſanctior. Ait regius Vates Pſal. 77. n.67. *Et repulit tabernaculum Joſeph: & tribum Ephraim non elegit, ſed elegit tribum Juda.* Maximè dubitant ibi D. Auguſt. noſter Incognit. cur cum Propheta agit de pronunciatione ad regalem dignitatem, tantum tribum Joſeph, & Ephraim commemorat; cur non potius tribum Ruben, qui erat primogenitus, vel tribum Simeonis, vel Benjamain, ſed tantum illas duas tribus apponit? pro magna nempe gloria tribus Juda; nam Joſeph valde conſpicuus erat omni virtute, puritate, caſtitate, charitate, & prudentia. In Ephraim relucet Joſue adeo meritis excelſus, ut imperium in Solem, & Lunam haberet: ideo hæ duæ tribus proponuntur: Magna gloria erat tribus Juda ſi præ minoribus ac inferioribus aſſumeretur; at verò quod magnis excellentiſſimis viris, ad ſupremum regale faſtigium deſtinetur, ſuprema gloriæ, & honoris eſt majeſtas. D. Aug. ait. *Eos potiſſimum nominavit, qui clarioribus meritis videbantur excellere; nam Joſeph pavit in Ægypto patrem, & fratres ſuos, & merito pietatis, caſtitatis, & ſapientiæ juſtiſſime ſublimatus eſt. Ephraim majori fratri avi ſui Jacob, benedictione ſublimatus eſt, & tamen Deus repulit tabernaculum Joſeph: & tribum Ephraim non elegit ſed tribum Juda, ut per hæc præclari meriti nomina intelligamus.* Si Philppus inter malos, & iniquos homines patriæ ſuæ eſſet vocatus ad Apoſtolatum, multa erat illi gloria; at verò quod præ magnis ac clariſſimis viris in quibus nec erat dolus nec fraus, ut veri filii Iſraël ſumma erat illi gloriæ majeſtas.

373. Joan. 1.

Magna gloria Philippi quod ipſe ex clarioribus ſit electus.

Pſalm. 77.

D. Auguſt. Incognit.

Philippus magna luce reſplendet prædicatione ac charitate.

374. D. Hieronymus in cap. 3. Marci, interpretans nomen Philippi, ait, *Philippus qui eſt os lampadis qui illuminare poteſt, quod corde concepit.* Abulenſ. cap. 10. Matth. q. 35. ait. *Remigius dicit, & Cyrillus, quod Philippus interpretatur, os lampadis ſive Lampadum; quia lumen quo illuminatus eſt à Domino; mox invento fratri Nathanaël per officium oris ſtuduit propinare.* Euſebius Emiſſenus, ſeu Gallican. homil. in Vigilia S. Andreæ ait, *Primos omnium Apoſtolorum Philippus narratur eſſe vocatus, & merito primus vocatur ille qui os lampadis interpretatur, quatenus & ipſe & cæteri poſt ipſum intelligant, ad quale officium eligantur. Tale tunc os omnes receperunt, quando in linguis igneis Spiritus ſanctus ſuper eos advenit.* Magnus & excelſus eſt Philippus, in cujus nomi-

Abulenſ.

Euſebius.

Philippus ...

ne Deus impreſſit, ac ſigillavit, totum quod poſtea daturus erat Apoſtolis ſpiritus ſanctus miſſus eſt à Patre ſuper Apoſtolos linguis igneis; ut eis daret os lampadum ac flammarum, ut tanquam lampades illuminarent ore ſuo prædicatione nempe Evangelica, & ſimul tanquam flamma ignis, accenderent corda fidelium in Dei amore, hoc totum inſculpſit in nomine Philippi; & ideo meritò ipſe primus eſt Apoſtolorum in cujus nomine totum officium Apoſtolicum eſt impreſſum, & effigiatum. *Os lampadis interpretatur, quatenus & ipſe, & cæteri poſt ipſum intelligant ad quale officium eligantur.*

In Philippi nomine officium Apoſtolicum effigiatur.

375. Iſai. 61. Imò, & quod magis eſt: Iſaias 62. num. 1. de Chriſto Domino loquens ait. *Propter Sion non tacebo, & propter Jeruſalem non quieſcam donec egrediatur, ut ſplendor juſtus ejus, & ſalvator ejus ut lampas accendatur.* Chriſtus Dominus à Propheta appellatur lampas. Ad quæ verba ſic ait Gloſſa. *Lampas græcè, flamma latinè, hac ſuccenſi, Apoſtoli loquebantur variis linguis*: Lyran. ibi *Ut lampas accendatur ardore charitatis ad alios accendendum, ſicut de lampade accenſa, accenduntur aliæ.* Chriſtus Dominus veluti per eſſentiam lampas lucens: *Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*; Et erat lampas ardens ad inflammanda aliorum corda, Deus charitas eſt, & hoc hauſit Philippus participativè à ſuo Magiſtro Jeſu ut eſſet os lampadis ad illuminandum, ac inflammandum: nam unum, ſine alio non prodeſſet: D. Bernard. ſerm de S. Joanne Baptiſta expendens illud, quod de eo dicitur Joan. 5. n. 35. *Ille erat lucerna ardens & lucens*: Sic ait S. Bern. *Eſt tantum lucere vanum, tantum ardere parum: ardere, & lucere perfectum.*

Gloſſa. Lyranus. *Philippus à Chriſto participavit, ut luceat, & ardeat.* D. Bernard. Ioan. 5.

376. Ioan. Utrumque habuit Philippus, ut luceret, & arderet; nam poſtquam à Chriſto vocatus eſt, *ſequere me*: ſtatim ſubdit Joannes 1. n. 45. *Invenit Philippus Nathanaël, & dicit ei. Quem ſcripſit Moyſes in lege, & Prophetæ, invenimus.* Jesum, Lucem quam Philippus ex voce, ac præſentia Chriſti accepit in mente & ardorem in voluntate, totum voluit. Nathanaëli ſuo chariſſimo communicare, ut notat citat. Abul. *Mox invento fratri Nathanaël per officium oris ſtuduit propitiari.*

Abul.

377. Pro majori explicatione expendamus loquendi modum Philippus ad Nathanaël ait: *Invenimus* Jesum. Non ait: *Inveni, ſed invenimus*: Tantum bonum non ſibi ſoli quærebat, ſed omnibus, & ut omnes eum invenirent. Ait anima ſancta, cant. 3. n. 2. *Surgam, & circuibo civitatem, per vicos & planteas quæram quem diligit anima mea*, Maximè mirandum, quod dilectum ſuum quærat per vicos & plateas. Cur non potiùs ipſum quærit in propria domo, vel in horto ſuo ad quem aliquando eum invitaverat; vel in lectulo; de quo ipſa dicebat cant. 3. n. 1. *In lectulo meo per noctes quæſivi quem diligit anima mea.* Sed modo per plateas quærit, quando illa eſt in caliginoſa nocte, ut adhuc in minori perfectione, quærebat in lectulo in domo: *In lectulo meo per noctes quæſivi*: at verò modò cùm jam multum profecerat & plena erat charitate, quærit per vicos & plateas publicas; quia ibi optabat ſuum dilectum ut eum omnes haberent: omnes invenirent, & à nullo eſſet abſconditus: Gilbert. Abb. ſerm. 6. in Cant. ait: *Deliciæ ejus ſunt tecum eſſe: dilectum ſuum non invidet, non zelatur dilectum ſuum, omnium vult eſſe dilectum. Ideo apud omnes quærit ut illum apud omnes aut inveniat aut invitet.* Vide ſuprà c. 12. q. 31. n. 242. 243.

Philippus bonum inventum aliis vult communicare. Cant. 3. Cant. 3. Gilbert.

Hac charitate plenus erat Philippus, & ideo non ait: *Inveni, ſed invenimus* Jesum: Maximè optabat, ut omnes invenirent Jeſum; & cùm haberent, ipſe præ multa charitate maximè ſolicitus erat de omnium bono ſpirituali, ac temporali: ſpirituali, & ideo ipſe præ omnibus Apoſtolis rapitur ab Angelo, ad docendum, illuminandum Eunuchum Reginæ Candacis, Actor. 8. n. 26. & etiam bono temporali in illo celebri miraculo de quinque panibus interrogavit Jesus Philippum, *Unde ememus panes*, & cur potius Philippum, quàm alium diſcipulum interrogat; Card. Tolet. *Quia Philippus inter omnes plus hac ſolicitudine premebatur*, ob ſuam multam charitatem erga omnium curam agebat de omnium bono ſolicitus. 378.

Philippus ardet charitate proximorum. Actor. 8. Ioan. 6. Toletus.

Deinde conſidera, quantâ prudentiâ Philippus ſe habeat cum Nathanaël. ait ei: *Quem ſcripſit Moyſes in lege, & Prophetæ invenimus* Jesum. Proponit ei ſcripturas, & Prophetas, Nathanaël erat vir doctiſſimus in ſcripturis, ut tradunt D. Auguſt. D. Cyril D. Chryſ. Euth. Theop. D Th. inde ſcriptura propoſita, ac ſua inclinatione vult Philippus eum ineſcare, ac allicere: & ait ei. *Veni, & vide*, quia lucem, gratiam, ac cœleſtia dona quæ ex verbis, ac præſentia Chriſti accepit, non valet dicere, nec explicare, & intendit Nathanaëlem adducere ad Chriſtum ut ſimilium particeps fiat, & fideliter credat Chryſ. hom 19. in Joan. *Si videns; ſollummodo dicit, ſi ſermonem cum eo conferas, facillimè mihi aſſenties.* Ad Chriſti præſentiam vult eum adducere, ut ab eo illuminetur, ut aſſentiat & credat; ſciebat valde difficile eſſe virum doctum & magiſtrum reducere, & emendare, quod à ſola Dei manu venire poteſt: vide quæ dixi t. 2. in Evang. c. 11. q. 7. n 53. 54. & t. 4. c. 1. q. 11. n. 59. 379.

Philippus prudentia nitet. D. Auguſt. D. Cyrill. Euthym.

Philippus primus prædicat ſanctiſſimum Jesus nomen.

Ait Philippus intimo amico, ſeu fratri, ut aliqui volunt: *quem ſcripſit Moyſes in lege, & Prophetæ invenimus* Jesum. Joan. 1. n. 45. Angelus prædixit ſanctiſſimum nomen Jesus, Virgini Mariæ, ac Joſeph. *Vocabis nomen ejus* Jesum. Luc. 1. n. 31. Matt. 1. n 21. In Circumciſione Virgo Maria, & Joſeph impoſuerunt ei nomen Jesus, ſicut prædictum fuerat ab Angelo Luc. 2. n. 21. At hoc ſanctiſſimum nomen inter homines prædicare, evulgare, ac manifeſtare primus eſt Philippus in toto Evangelio. Nam Joannes Baptiſta Chriſtum vocat Agnum Dei: *Ecce Agnus Dei.* Joan. 1. n. 36. Andræas eum dicit Meſſiam fratri ſuo Simoni Petro: *Invenimus Meſſiam*: Joan. 1. n. 45. At Jesum prædicare, ac pronunciare inter homines, primus invenitur Philippus, *Invenimus* Jesum. Et quæ major gloria majorque excellentia de illo decantari poteſt. *Credidit, & ſecutus, aliis factus eſt prædicator*: ut ait Chryſoſt. ſuprà citatus. 380.

Ioan. 1. *Philippus primus inter homines prædicat Ieſus nomen.*

Maximè celebratur in ſcriptura, ac multis encomiis à ſanctis Patribus ſublimatur Enos, de quo dicitur Geneſ. 4 n 26. *Ille cœpit invocare nomen Domini.* Alii legunt, ſperavit invocari nomine Domini: quod explicans Euſebius apud Lippom. ait. *Speravit invocari nomine Domini, hoc eſt Deus dici & filius Dei.* Et unde ad tantum apicem elevatus eſt Enos ut ſperaret quòd Deus, id eſt filius Dei 381.

Gen. 4. Euſebius. *Magnitudo illius*

qui nomen Dei primus prædicavit.

Dei dicetur; ubi noſtra vulgata habet. *Cœpit invocare nomen Domini*: Aliqui Apud Bibliam Maxim. legunt: *Cœpit prædicare nomen Domini.* Et qui incipit intonare ac prædicare nomen Domini, in tantùm extollitur, ac ſublimatur, ut Deus, ac Filius Dei dicatur.

382. Luc. 2. Cùm circumciditur Jesus, ait Luc. 2. n. 21. *Et vocatum eſt nomen ejus* Jesus, *quod vocatum eſt ab Angelo, priuſquam in utero conciperetur*: Valde diligenter notat Evangeliſta, hoc ſanctum nomen Jesus, prius fuiſſe dictum, ac pronunciatum ab Angelo, quia tantum nomen primò intonare, dicere, ac in mundum inferre, non humanæ, ſed ſublimioris naturæ erat, ut ponderat Origenes, homil. 14. in Lucam, & ait: *Vocabulum* Jesus *glorioſum omni adoratu, cultuque dignum, non debuit à parentibus, aut ab alio homine appellari, neque ab eis afferri in mundum, ſed ab excellentiori quadam, majorique natura.* Si tantum nomen primo dicere, ac in mundum inferre, non fuit hominis, ſed excellentioris, majoriſque naturæ, inde liceat inferre, quod tantum nomen primò prædicare, ac in mundo vulgare, non eſt hominis, ſed excellentioris, majoriſque conditionis, ad quam Dei gratia ſublevatus eſt Philippus.

Origen. *Non hominis ſed Angeli fuit nomen Dei primo in mundo dicere.*

Philippus excelſi & Magni animi.

383. Ioan. 14. Philippus Magno animo, etſi adhuc imperfecto, & impolito Chriſtum alloquitur dicens: *Domine oſtende nobis Patrem, & ſufficit nobis*: Joan. 14. n. 8. tamen eum Chriſtus reprehendit. *Tanto tempore vobiſcum ſum, & non cognoviſtis me,* &c. De quo infrà Inter has Philippi ignorantias, generoſitas animi Philippi relucet pro quo audiendus eſt D. Bernard. ſerm. 32. in Cantic. & ait. *Regiæ majeſtatis ſchema apparere exiſtimo his, qui accedentes ad cor altum de majori ſpiritus libertate, & puritate conſcientiæ magnanimiores facti conſueverunt audire majora. Talis erat Moyſes, qui audebat dicere Deo: ſi inveni gratiam in oculis tuis oſtende mihi teipſum: talis Philippus, qui ſibi, & ſuis condiſcipulis Patrem flagitabat oſtendi: talis, & Thomas, qui niſi ſua manu tangeret vulnus, & foſſum latus, credere recuſabat: tales itaque magna audent, quoniam magni ſunt, & quæ audent, obtinent.* Et paulo poſt, poſtquam aſtruit Moſem aſpicere Deum conſequutum fuiſſe Subdit: *Philippo quoque ſecundum petitionem cordis ſui, oſtenſus eſt Pater in filio; qui proculdubio in continenti audivit; Philippe, qui videt me, videt & Patrem meum, quia ego in Patre, & Pater in me eſt.* Juxta ergo mentem ſancti Doctoris, Phillippus ex generoſitate animi ac ferventi amore proficiendi in fine, ac cognitione ſupernaturalium rerum, deſiderabat Patrem æternum videre, quod Chriſtus illi conceſſit, non ut Patrem tunc clarè videat, ſed dum illi explicat identitatem ſuæ naturæ cum Patre; Sicque ex magnitudine ſui cordis promeruit, ut magno profectu alta, & ſublimis Theologia à divino Magiſtro, ſibi, ac condiſcipulis ſuis explicaretur. Inde ait D. Cyrill. Alex. lib. 9. in Joannem c. 16. *Laudandus eſt ergo Philippus, qui viſionem Patris, cæteris rebus antepoſuit.* Vide ſupr. q. 26. n. 301.

D. Bernard. *Generoſo animo Philippus petit viſionem Patris.* *D. Cyrill.*

384. Exod 33. Maximè laudandus Philippus, qui Dei Patris viſionem exoptabat. Dicebat Moyſes ad Dominum: *Oſtende mihi faciem tuam.* Exod. 33. n. 13. Cui reſpondit Dominus: *Ego oſtendam tibi omne bonum* num. 19. Dum anima ſancta ſuum dilectum quæreret, ad cuſtodes civitatis dicebat, Cant. 3. n. 3. *Num quem diligit anima mea, vidiſtis?* ſolum cupit agnoſcere; an viderint: Cur non etiam, an aliquid audierint de eo, vel an forſitan per illum locum tranſierit, vel forſitan an ſciant, ubi cubat, ubi paſcat, ut ipſa alibi fuerat ſollicita: *Indica mihi ubi cubas.* Vel cur etiam non interrogat, an fortè ſciant, ad quem locum declinaverit; vel ubi habitat, ut olim ab eo quæſivit Andreas: *Magiſter ubi habitas*; Joan. 1. n. 38. Sed tantum eſt ſollicita de eo, an ipſum viderint; *Num quem diligit anima mea, vidiſtis?* Ardenti deſiderio ad ejus viſionem ferebatur ſponſa & nihil aliud cogitabat, niſi ipſum videret, ideò nihil curat de loco in quo cubat, vel paſcitur, nec de habitaculo, in quo habitat ſed tantum de ejus viſione ſciſcitatur, ac de ea iniquirit, quia eam tantum cogitabat, hanc tantum habebat in mente; *Num quem diligit anima mea, vidiſtis?* Pro certo habens, quod ſi ipſi vidiſſent ſuum dilectum, inde fieret, ut etiam ipſa eum videret. Gilbertus Abb. ſerm. 6. in Cant. ait: *De viſione illorum ſe viſuram præſumit; ideo diligenter inveſtigat cuſtodum viſionem, eorum ſperans alloquio, dulcioribus affici.*

Ioan. 1. Diviſio ſuper omnia bona appetenda. Gilbert.

Secundò: oſtendit Philippus generoſitatem ſui animi, quia dum Chriſtus Dominus ageret de ſedibus, manſionibus; *In domo Patris mei manſiones multæ ſunt.* Joannis 14. num. 2. Tunc reſpondet Philippus. *Domine oſtende nobis Patrem* Non quærit Philippus, nec ſolicitum ſe oſtendit de manſionibus, ſed tantum de videndo, & agnoſcendo Patrem, ut ejus voluntatem videns, illam adimpleat, & exequatur nulli labori parcens, & ut inde valeat multum promereri. Ezechieli admirabili viſione, objicitur Dei currus, qui à quatuor animalibus ferebatur, ſimul cum rotis, alta diſpoſitione ordinatis, de eiſque dicitur; *Spiritus vitæ erat in rotis*, cap. 1. num. 20. Et cur ſpiritus vitæ potius eſt in rotis, quam in animalibus, de quibus magis conſentaneè videbatur dicendum; nam ad curſum animalium moventur rotæ: unde ergo tanta ſublimitas in rotis; *Spiritus vitæ erat in rotis.* Attende, in animalibus dabatur diſtinctio locorum. unus primus, ſcilicet, alter ſecundus, & tertius, & quartus; at in rotis nulla erat locorum differentia, ſed tantum meritorum ratio, nam pars, quæ erat in ſuperiori, ſtatim ad inferius devolvebatur, & quæ erat in inferiori, ad ſuperiora ferebatur, cum in gyrum, ad nutum divinæ voluntatis circumageretur, in quo ſtat tota meritorum ratio, & qui non attendit ad locorum dignitatem, ſed ad famulatum, ac obſequium divini beneplaciti, in tantum extollitur, & ſublimatur, ut de illo inſigniter dicatur: *Spiritus vitæ erat in rotis.* 385.

Joan. 14. Ezech. 1. *Magnus ſolum [illegible] meritum, non locorum dignitates [illegible] Philippus.*

Inde Petrus inſcientis notà claudatur, quod in vertice Thaboris poſitus, inter reſplendentes Chriſti glorias, ait: *Domine, ſi vis, faciamus hic tria tabernacula, Tibi unum, Moyſi unum, Eliæ unum.* Matth. 17. n. 4. Solum attendebat ad manſiones, & loca, non verò ad merita, quibus deſcendens illuſtrandus erat, etſi in hoc, parvi animi fuit Petrus, generoſitatis ſuæ ſpecimen dedit Philippus, dum Patrem videre deſiderat. *Laudandus ergo eſt Philippus, qui viſionem Patris cæteris rebus antepoſuit.* Ut illius nutum, & beneplacitum ſequeretur. 386

Matth. 17. D. Cyrillus Alexand.

Eum reprehendit Chriſtus: *Tanto tempore* 387

Z z 4 vobiſcum

vobiſcum ſum; & non cognoviſtis me, Philippe, qui videt me, videt & Patrem meum? Permiſſum eſt, ut Philippus ignoraret, ut Chriſtus doceret ſublimem, & altam doctrinam Myſterii Trinitatis, ſic & Petrus, cum vellet Chriſto mortem crucis impedire, ei dicitur à Domino: *Vade poſt me ſatana.* Matth. 16. n. 23. Cùm Jacobus, & Joannes primas Cathedras petunt, ait eis Dominus: *Neſcitis quid potatis.* Matth. 20. num. 22. Dum & diſcipuli interrogant, *Quis ſit major in regno cœlorum*; Chriſtus humilitate objecta, eorum contentionem reprimit; *Qui ſe humiliaverit, ſicut parvulus iſte, hic erit major in regno cœlorum.* Matth. 18. n. 4. unde rectè ait D. Hieronymus: *Interrogatio Diſcipulorum, facta eſt ratio inſinuandæ veritatis.* Et ita oſtendit Chriſtus divitias ſui amoris ad mortem, ſuam juſtitiam in diſtribuendis donis, ſuamque providentiam in cunctis diſponendis. Sic & cum Philippus dicit. *Oſtende nobis Patrem*: Chriſtus explanat altiſſimam Theologiam identitatis numericæ ſuæ naturæ cum Patre. *Philippe, qui videt me, videt & Patrem meum.* Quæ doctrina maximè utilis fuit ipſi Philippo, cæteris, ac nobis, hoc habent ignorantiæ, ac errores Sanctorum, ut nobis proficiant, ut infra dicam, cum de D. Thoma fuerit ſermo.

Matth. 16. Matth. 20. Matth. 18. *Errores Sanctorum nobis proficiunt.*

Philippus inclitus, & excelſus ſuo Martyrio.

388. Ut tradit Euſebius lib. 2. Hiſtor. cap. 2. ad annum Chriſti 54. num. 3. Philippus, quintus ordine Aſiam Superiorem Evangelio traditur excoluiſſe, demum Hieropoli, annos natus ſeptuaginta ſemptem, flagellatus, crucifixus, ac lapidibus obrutus eſt, varia tormentorum genera innumerat Paulus, quæ per juſtos, ac ſanctos diſtributa ſunt: *alii verò ludibria, & verbera experti ſunt, inſuper, & vincula, & carceres, lapidati ſunt, ſecti ſunt*, &c. Quæ omnia tormenta Philippus ſibi comparavit, ut per carceres vincula, flagella, lapides, ut crucem ſibi faceret ſcalam ad videndum Patrem quem optaverat, & deſideraverat: & ſi olim ex ignorantia abſque paſſione deſideravit tanto bono frui, nunc ad illud obtinendum multis meritis coronatus aſcendit.

Euſeb. *Martyrium Philippi.* Hebr. 11.

389. Voluerunt Judæi Chriſtum lapidare, Jesus eorum furorem declinans, abſcondit ſe. *Tulerunt lapides ut jacerent in eum, Jesus autem abſcondit ſe, & exivit de templo.* Joannis. 8. n. 58. Valde mirum quod Jesus, qui ardentiſſimè ſitiebat mortem oblatam per lapides fugiat, & declinet! Albertus Magnus. *Fugit lapides, qui properabat ad mortem crucis.* Ex alto conſilio Chriſtus lapides rejecit, ac expulit à ſe, quia mortem crucis elegerat, Philippum tamen ſuæ crucis participem facit; & lapides, quos Dominus recuſavit, Philippo reſervavit, ut ſimul cruci affixus, ac lapidatus vitam daret.

Joan. 8. Alb. Magn. *Mors crucis & lapidum reſervata eſt Philippo.*

390. Ait Zacharias Propheta 9. n. 16. *Salvabit eos Dominus Deus eorum in die illa, quia lapides ſancti elevabuntur ſuper terram: lapides ſancti*, legit Vetabl. *lapides coronæ*, vel diadematis: D. Hieronymus, Theodoretus, Remigius dicunt fieri hic alluſionem, quando lapis prægrandis lignea machina erigitur ad magnum & altum ædificium ab artifice. Voluit ſupremus artifex Christus Jesus ad ſalutem multorum, hunc lapidem magnum & grandem Philippi ad ſupremum ædificium cœleſtis Jeruſalem erigere, appoſuit ligneam machinam crucis, ut per eam hic lapis ſanctus, corona, ac diademate, Phillippus ſcilicet ſublevetur ad gloriam. De juſto ac ſancto decantat Regius Vates. *Poſuiſti in capite ejus coronam de lapide pretioſo.* At corona in capite noſtri Apoſtoli non eſt de lapide uno pretioſo, ſed de multiplicibus, ac variis lapidibus compoſita, & fabricata.

Zach. 9. Vatabl. D. Hieron. Theodor. Remig. *Philippus tanquam lapis per crucem, erigitur.* Pſalm. 20.

391. Ad altum examen voco, cur noſter Apoſtolus cruci affixus, ac lapidibus oppreſſus moritur? cur non potius gladio, ut Jacobus Apoſtolus, vel igne conſumptus, ut multi ſancti, vel excoriatus, ut Bartholomæus; ſed lapidibus, & cruce dat animam? crux Chriſti vexillum: *Tunc apparebit ſignum filii hominis.* Matth. 24. lapis Chriſti figura: *Petra autem erat Chriſtus.* Et ita noſter Apoſtolus totus erat transfixus, & transformatus in Chriſtum, ut nec etiam dolores, tormenta, vellet, niſi in quibus haberet Chriſtum, eique in omnibus Chriſtus repræſentaretur.

Cur Philippus moritur cruce, & lapidibus?

392. Mittitur Jonas in mare, & Dei providentia ſervatur, ut in civitatem Ninive accedat, & ad hoc præparavit Dominus piſcem grandem, ut deglutiret Jonam, & erat Jonas in ventre piſcis tribus diebus & tribus noctibus, cap. 2. n. 1. Ad quid ad liberationem Jonæ tam extraordinarius modus diſponitur, ac ordinatur, cur non conceditur ei virtus, ut ambulet ſuper aquas, ut Petro datum eſt? vel cur non aſportatur ab Angelo, ut factum eſt cum Habacuc, ſed piſcis eum deglutit, & tribus diebus, & tribus noctibus in utero portat, & ut etiam ipſe ſubdit num. 6. *Pelagus operuit caput meum.* Seu, ut ex Hebræo legitur. *Juncus operuit caput meum.* Jonas in utero beſtiæ præfigurabat Chriſtum mortuum, & ſepultum, *Sicut fuit Jonas tribus diebus, & tribus noctibus, &c. ſic erit filius hominis in corde terræ.* Matth. 12. n. 40. Juncus marinus, ſeu ſpinus operiens caput ejus coronam Chriſti ſpineam denotabat, & Propheta ſic erat totus unitus, ac transformatus in Chriſti mortem, ac paſſionem, ut nullas alias tribulationes, preſſuras, ac labores pateretur, niſi in quibus Chriſtus paſſus, ſepultus, ac ſpinis coronatus adumbratur. Eucherius Lugdunenſis, ut vult Baronius, ad Martyrologium Roman. die 16. Nov. ait. *Jonas iram Dei fugiens, in multas tribulationes devenit, mortis Chriſti figuram portans.*

Ioan. 2. Hebræus. Matth. 12. *Philippus maximè unitus, & transformatus in Chriſti Paſſionem.* Eucher.

393. Dum Phillippus Apoſtolus cruci affixus penderet, dicebat: Domine dimitte illis, quia neſciunt, quid faciunt, quam orationem didicerat à ſuo ſanctiſſimo Magiſtro, ac meo Jesu, qui crucifixus clamabat: *Pater dimitte illis: non enim ſciunt quid faciunt.* Et iterum: *Pater, In manus tuas commendo ſpiritum meum, & hæc dicens expiravit. Videns autem Centurio, quod factum fuerat, glorificavit Deum dicens, verè hic homo juſtus erat.* Luc. 23. n. 46. Marcus verò addit, cap. 15. n. 39. *Videns autem Centurio, qui ex adverſo ſtabat, quia ſic clamans expiraſſet, ait, Verè hic homo Filius Dei erat.* Et, unde cognovit Centurio, quod Chriſtus verè Filius Dei erat? viderat, quod Chriſtus tot tormenta, flagella, & opprobria ſuſtinebat à ſuis inimicis, & tamen pro eis orabat ad Patrem: inde rectè intulit, quod talis inimicorum exorator, non homo tantum, ſed Filius Dei erat; cùm ergo Phillippus è cruce pendens, pro inimicis deprecatur, veluti quandam imaginem Filii Dei adumbrabat, & repræſentabat. De hac re vide multa tom. 1. verb. amor inimicorum.

Luc. 23. Marc. 15. *Rogare pro inimicis eſt Filii Dei.*

QUÆSTIO

Quæstio XXIX.

Quare S. Bartholomæus Apoſtolus in Sardio lapide effigiatur?

394. Plinius. Solon. Ait textus: *Sxtus*, ſcilicet fundamentum, *Sardius.* Vel Sardius, is eſt, quem Plinius & Solonius, & alii Sardam vocant. Olim erat in majori pretio, ac æſtimatione, quam nunc, & Ezech. 28. ideo in Rationali Sacerdotis in primo loco poſitus eſt. Exod. 28.n.17. in eoque inſcriptus erat, Ruben: Et quia in Sardinia frequenter invenitur, Anſelm. Boët. Plin. Anaſt. inde nomen habet, & Sardius dictus eſt, ut notat Anſelmus Boëtius lib.2.de gemmis, c. 8. Plinius tamen lib. 37 c.7. & Anaſtaſius Niſſenus, quæſt. 38. ex Chryſoſtomo, dicunt, quod Sardius naſcatur in India & in aliis partibus, dicitur tamen tali nomine, vel quia à Sardinis fuit inventus, vel ſaltem à Sarda piſce, cujus colorem refert.

395. Color Sardii. Anglic. Color verò illius eſt carneus, vel rubeus. Bartholomæus Anglicus lib 16. de proprietatibus gemmarum, cap.89. ait, quod Sardius in Hebræo idem eſt, ac *Odem*, diciturque à verbo *Adam*, Arias. quod ſignificat rubrum: Arias Montanus putat nomen deduci à ſanguine, cujus colorem refert, Abulenſis. D. Iſidor. eſſeque eundem cum noſtro *Rubino*, quod probat ex radice Chaldaïca. Abulenſis ad citatum locum Exodi, ex Iſidoro, lib. Etymologiar. cap. 8. Plinius. Bartholomæus Anglicus citat. & non diſſentit Plinius lib. 37. c.7. dicunt hunc lapidem igneam habere ſpeciem.

396. Proprietates Sardii. Epiphan. Boët. Albert. De proprietatibus hujus lapidis, ait Aretas, quod feris terrorem incutit. Secundò: D. Epiph. tract. 12. de gemmis quod vulneribus ferro inflictis & tumoribus medetur: Tertiò: Anſelmus Boëtius lib.2.de gemmis, cap. 8. & Abulenſis citat.dicunt, quod gaudium accendit triſtitiam expellit. Quartò; præter dicta,ait Albertus Magnus hunc lapidem geſtanti audaciam præſtare, eumque à veneficiis, faſcinationibus tueri.

398. D.Iſidor. D.Gregor. Damian. Bartholomæus repræſentat. Sardius, ut docent D Iſidorus, D. Gregorius Venetus, Cardinalis Petrus Damianus, repræſentat D. Bartholomæum Apoſtolum, qui Sardii ſortitus eſt ſpeciem, cum excoriatus fuerit pro Chriſto; tunc enim tota ejus caro rubra apparuit, indeque feris, id eſt dæmonibus terribilis extitit.

S. Bartholomæus ex regio ſanguine.

398. Metaphraſt. Surius. Bartholomæus ex regali ſanguine. Breviarium Romanum dicit, eum fuiſſe Galilæum, Metaphraſtes, & Surius die 25. Auguſti, eum dicunt pauperem, & humilem piſcatorem; tamen, cum multi graves Authores teneant, eum ex regali progenie exortum, fieri poterat, ut inde in paupertatem deveniſſet, ut ſanctus Joſeph Virgin. Sponſus ex regia Davidis ſtipi- Sabellic. Mauril. te fabrilem artem exercebat. Tamen Sabellicus lib.2. cap. 1. Maurilius lib. 2. cap. 12. dicunt ex patre Rege natum, & ob Chriſti amorem Regiam dignitatem, ac divitias contempſiſſe, & ſimul pauperem vitam cum piſcatoribus elegiſ- Pelbert. ſe. Pelbertus ſerm. 2. de S. Bartholomæo q. 56. inter Æſtivales, eum facit filium Ptolomæi Regis Ægyptiorum, ac proinde ex illuſtriſſima progenie natum.

Ex quo maximè auſpicatur excellentia hujus 399. magni Apoſtoli, nam virtus ubique fulget, ac maximè in nobilitate reſplendet, pro quo pulchrè, Virtus in nobili multum placet. ac eleganter D. Bernardus miratus virginem nobilem in via mandatorum diligenter currere, ac D.Bernard. epiſt. 113. *Mulierem fortem quis inveniet? multo magis fortem: & nobilem; minimè quidem Deus eſt acceptor perſonarum: neſcio tamen quo pacto virtus in nobili plus placet.* Perpende ultima verba. *Neſcio tamen quo pacto virtus in nobili plus placet.*

Multum celebrat ſacra Scriptura Job virtu- 400. tes, ut latè ponderant Sancti Patres, atque de illo cap. 1. num. 1. *Vir erat in terra Hus, nomine Job, & erat vir ille ſimplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo.* Et ſubditur num. 3. *Et erat vir ille magnus inter omnes Orientales.* Quæ verba ſic leguntur apud Origenem: Origen. *Fuit autem hic homo de genere optimo ex partibus Orientis*: Nempe ex Abrahamo per Eſau, ut ipſe Origenes tenet; & cur inter præclaras virtutes Jobi; quæ tanquam in compendio referuntur, dicitur, quod erat vir, & verè vir forti, & robuſto animo, & ideo tripliciter dicitur vir, *in terra Hus.* Habitatione iniquorum, ut roſa in- Virtus in nobili plus placet. ter ſpinas, & quod erat, *ſimplex* ſine dolo; *Rectus* in ſuis operationibus, *ac timens Deum*: In quo clauditur ſumma perfectio omnium virtutum, ac maximè *a malo recedens*: Ad quod inſuper additur: *Quod erat ex genere optimo*: Quia ipſa virtus ex illuſtri genere maximè illuſtratur: *Neſcio tamen, quo pacto virtus in nobili plus placet.*

Ad Chriſtum Dominum in incunabulis ve- 401. niunt paſtores feſtinantes, & offerentes munera ſua, veniunt & Magi ab Oriente, una ſtella duce, ut prophetavit Iſaias 60. num. 3. *Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & Reges in ſplendore ortus tui.* Iſai. 60. Cur ſolum de adoratione Magorum fit mentio, & non de adoratione paſtorum: Nam ſi Magi venerunt in luce unius ſtellæ: *Vidimus ſtellam ejus in oriente.* Matth. 2. Paſtores Matth. 2. etiam in præſtantiſſima luce. *Et claritas Dei circumfulſit illos.* Luc.2. Cur ergo de Magis, & non Luc.2. de paſtoribus fit mentio? Paſtores rudis plebecola, & ignobilis Judæorum. At Magi principes, ac Reges, & inde Deum ſibi maximè devotum, ac benignum fecerunt, maximéque nobilium obſequium placet, in illoque delectatur Deus. Huc advoco Tertullianum ſupra à me da- Tertul. tum, lib. de idololatria, & ait: *Primi ſtellarum interpretes Chriſtum annuntiaverunt, primi muneraverunt; hoc nomine, Chriſtum, opinor, ſibi obligaverunt.* Inde Chriſtum maximè devotum, ac Cultus à Rege Deum ſibi devotum facit. propitium fecerunt, hoc nomine nempe, quia ſtellarum interpretes proceres, ac nobiliſſimi ex gentibus, *Hoc nomine Chriſtum, opinor, ſibi obligaverunt.*

Tabernaculum Dei collocatum eſt in urbe Si- 402. lo; tabernaculum illud valde celebre, quod ad colendum Deum in deſerto factum. Exod. 26. à n.10. & quod per deſertum portabatur à Levitis. Numer. 1.n. 50. Poſtquam tamen ventum eſt in terram promiſſionis, in urbe Silo collocatum fuit. Joſue 18. num. 1. *Congregati ſunt filii Iſraël in Silo, ibique fixerunt Tabernaculum teſtimonii.* Joſ.18. Inde verò quæſtio eſt apud interpretes, cur potiùs in Silo, quàm in aliis urbibus collocatum fuerit; Silo erat civitas de ſorte Ephraim, ex qua tribu erat Joſue, princeps, ductor, ac ...

Deum gaudet venerari à principibus & Regibus. Cajetan. tor totius populi, inde alta Dei ordinatione diſpoſitum fuit, ut in illa urbe reponeretur, ut maximè, à principe, ac gubernatore divinus cultus impenderetur. Cajetan. ibi ait: *Par fuit, ut in ſorte Principis locaretur divinus cultus:* Quamvis enim divinus cultus ex ſe magnus, & excelſus ſit, tamen, dum à Principe exhibetur, illuſtriſſimè conſpicuus fit.

Divus Bartolomæus Magnus nomine.

403. D. Hieron. D. Hieronimus in cap. 3. Marci, ait: *Bartholomæus, qui filius eſt ſuſpendentis aquas: & qui eſt filius ſuſpendentis aquas, niſi qui dixit: & mandabo nubibus meis, ne pluant ſuper eam imbrem.* Damian. Cardinalis Petrus Damianus ſermon. 2. de ſancto Bartholomæo; aliàs ſerm. 42. & ait. *Bartholomæus (quod utique nomen Syrum eſt, non Hebræum) interpretatur filius ſuſpendentis aquas, filius utique Dei.* Deinde ſubdit. *D. Bartholomæus inſignis eſt, & conſpicuus qui quodam præſagio futurorum hujus myſtici vocabuli titulo cernitur inſignitus; nam cùm dicitur filius ſuſpendentis aquas, dicitur proculdubio Filius Dei, non quidem naturalis generationis origine, ſed propenſioris gratiæ dignitate: erat quidem verè Dei templum, cœleſtis gratiæ ſanctuarium, arca fœderis, Tabernaculum teſtimonii.* *Bartholomæus quid ſignificet?*

404. Bartholomæus juxta ſui nominis interpretationem, id eſt, *Filius ſuſpendentis aquas.* Per Pſalm. 68. aquas frequenter intelliguntur in ſcriptura labores, tribulationes, oppreſſiones, ac alia innu-Pſalm. 87. mera mala. Pſalmo 65. num. 12. *Tranſivimus per ignem & aquam.* Pſalm. 68. n. 2. *Intraverunt aquæ uſque ad animam meam.* Et n. 16. *Non me demergat tempeſtas aquæ.* Pſalm. 87. n. 18. *Circumdederunt me ſicut aqua.* Et multis aliis in locis. Divus Bartholomæus filius ſuſpendentis aquas labores nempe, calamitates, oppreſſiones. Ipſe innumeros defunctos à vinculis mortis abſolvit, innumerabiles morbos ſanavit, cæcos, claudos, debiles ad integram ſanitatem reſtituit, igneos globos repreſſit, tempeſtates ſedavit, ſævientes beſtias, ac dracones fugavit, filius verè ſuſpendentis malorum, ac tribulationum aquas. Ita, ut de noſtro Apoſtolo poſſimus dicere illud, quod de Deo decantat Regius Vates. Pſalm. 17. n. 17. *Aſſumpſit me de aquis multis.* Ipſe nos aſſumpſit, liberavit à multis tribulationibus, ac laboribus inde merito nomen ejus eſt filius ſuſpendentis aquas, ſeu labores, & oppreſſiones. *Bartholomæus ſuſpendit omnes labores, & perſecutiones.*

405. Varia ſunt Angelorum nomina, quidam dicuntur Seraphini: Iſaiæ 6. num. 2. Quidam Cherubini; Pſalmo 98. num. 1. Sed & Dei præſtantes quidam Dominationes, Principatus, & Poteſtates, Paulo teſte, ad Coloſſenſes 1. num. 16. Et tandem reliqui Angeli humanæ ſalutis adminiſtratorii. Zachar. num. 12. Theſſalonicenſ. 1. cap. 4. num. 16. Unde illis tam diverſa nomina? Ratione nempe officii, ad quod ſunt deſtinati, quidam præſtant Dei amore, quidam ſcientia, quidam virtute imperandi, ac ordinandi; quidam, ut miniſtri executores. Origenes homil. 3. in Joſue, ait: *Certum eſt, quod unuſquiſque Angelorum, vel hominum, ex eis, quæ illis injungitur officiis, & actibus nomina ſortiuntur.* *A munere ac officio nomen datur.* Iſai. 6. Pſalm. 98. Zachar. 1. Theſſal. Origen.

406. Cum filia Pharaonis à fluvio puerum eduxiſſet. *Vocavit nomen ejus Moyſes, dicens, quia de aqua tuli eum.* Exod. 1. n. 10. Deinde ſemper, & à periculo liberatus Moyſes dicitur, id eſt, extractus aquis, ſeu aquarum victor, & tunc ipſum nomen erit vacuum, & nihil ſignificabit? Abſit quod tam illuſtris viri nomen ſit inane, & vacuum, & nil amplius ſuo ſignificato importabit, ſed magnam, & glorioſam victoriam denotabit, ab aquis dum mare rubrum divi[t], aquaſque illius ſeperavit, ut populum Iſraëliticum liberans à Tyrannide Ægyptiorum, iter liberum ei præberet in terram promiſſionis. D. Auguſtinus ſer. 79. de tempore, ait: *A fluctibus denique myſtica lingua, Moyſes nomen accepit, & Pharaonis necem, quam præparaverat in nomine, in flumine maris invenit.* Expende illud, *Præparaveras in nomine.* Semper nomen Viri magni plenum eſt bono, & magno auſpicio. Et Clarius Lyppomanus, ait: *Nomina infantibus imponuntur non importunè ab eventibus, & externis rebus aliquid præfiguratur à providentia Dei. Aquis extrahitur, qui filios Iſraëlis de aquis tribulationis erat liberaturus, & per mare ſicco pede educturus.* Bartholomæus non eſt nomen vacuum, & inane, filius eſt ſuſpendentis aquas laborum, ac perſecutionum. Exod. 1. *Moyſes à ſuſpenſione aquarum habet nomen* D. Auguſt. Lyppom.

407. Ait Cardinalis Damianus citatus *Cum dicitur filius ſuſpendentis aquas, dicitur proculdubio Filius Dei.* Quod etiam ait D. Hieronymus: Et quis eſt filius ſuſpendentis aquas, niſi qui dixit: *Et mandabo nubibus meis, ne pluant ſuper eam imbrem.* Et quid illuſtrius, quàm nomine inſigniri, in quo depingitur nomen Filii Dei, *Secundùm nomen tuum, ſic & laus tua* Pſalmo 47. num. 11. De Chriſto Domino ait Paulus Hebræor. 1. n. 4. *Tanto melior Angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditavit.* Unde pulchrè ait D. Cyrill. Jeroſolymitanus Catech. 5. in principio. *Cogita ergo in quantam proveheris dignitatem, cum divinæ eris particeps appellationis.* Et merito tanto nomine nobilitatur noſter Apoſtolus, nam, ut multi volunt, ipſe eſt Nathanaël, qui primus omnium Chriſtum eſſe Filium Dei confeſſus eſt de quo ſtatim. Vide etiam ſuperiori quæſtione. Card Dam. *ſuprema dignitas Bartholomæi.* Pſalm. 47. Hebr. 1. D. Cyrill. Ieroſol.

Bartholomæus Magnus Chriſti confeſſione.

408. Graves ſunt Authores, qui dicunt, Bartolomæum fuiſſe Nathanaëlem, ut Rupertus, Janſenius, Montanus, de qua ſententia tom. 1. in Evangelium lib. 3. cap. 6. quæſt. 13. num. 87. Tamen in laudem noſtri Apoſtoli, hac ſententia ſuppoſita. Rupert. Ianſen. Montan.

409. Ait Joannes 1. num. 47. *Vidit Jeſus Nathanaël, venientem ad ſe, & dicit de eo: ecce verè Iſraëlita, in quo dolus non eſt:* Quæ eſt ſumma commendatio ex ore Chriſti: *In quo dolus non eſt:* Nec fraus, hypocriſis, ſimulatio, ſed ſimplex cor, & ſimplex, & ſincerus affectus. D. Chryſoſtomus homil. 19. *Ut nec ad gratiam, nec ad odium quidquam loquatur.* De eoque decantari poteſt illud Pſalm. 32. num. 1. *Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum, nec eſt in ſpiritu ejus dolus.* Et dicitur verus iſraëlita, quia probitatem, & virtutem Jacob, à quo originem trahebat, moribus repræſentabat, ut explicant D. Chryſoſtomus, Albertus Magn. D. Thom. D. Bonavent. exinde perpende in quantam virtutem po[ſt]ea evaderet *An Bartholomæus ſit Nathanaël.* Ioan. 1. D. Chryſ. Pſalm. 32. *Sincerus ac purus affectus illius.*

Hebr. 11. evaderet ex ſchola, doctrina, ac Apoſtolatu Chriſti. De Moyſe ait Paulus Hebræor. 11. num. 24. *Fide Moyſes grandis factus, negavit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere jucunditatem, majores divitias æſtimans theſauro Ægyptiorum, improperium Chriſti.* Reſpiciens ad hæc verba D. Nyſſen. Gregor. Nyſſenus lib. de vita Moyſis ait. *Moyſes puer contempſit aulam Regiam, illiuſque divitias; at poſtquam Deum vidit in rubo, ſeipſum contempſit.* Moyſes in ſua pueritia, fide grandis erat, ut regalem dignitatem, illiuſque delicias parvi penderet; at verò poſtquam Angelum in perſona Dei vidit, ſic crevit in virtute, ut ſeipſum pro nihilo reputaret, nullúmque periculum, nec mortem pro Deo formidaret. Quæ benè adaptantur noſtro Apoſtolo, & illius magnæ virtutis ſunt judices; ipſe enim in ſua juvenili ætate, tam purus & ſanctus erat, ut ab ore Chriſti teſtimonium haberet, *Quam magnus Apoſtolus in Schola Chriſti.* *Ecce verè Iſraëlita, in quo dolus non eſt.* Qualis poſtea fieret ex præſenti, aſſiſtentia, ac converſatione Chriſti, qui plenus erat gratia, ac veritate; D. Auguſt. Pſal. 144. Incogn. *Ex cujus redundantia totus mundus implebatur:* ait ibi D. Auguſtinus: ait Regius Vates Pſal. 144. n. 16. *Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione.* Incognitus: *Quid enim manus Dei, niſi unicum ejus verbum, per quod, tanquam per manum, omnia operatur?* Quid inde: *Imple omne animal benedictione.* Gratiæ, juſtitiæ, & ſanctitatis.

410. Ioan. 1. Nathanaël, ſeu Bartholomæus, juxta hanc ſententiam, cognitâ Chriſti dignitate exclamat: *Rabbi, tu es Filius Dei, tu es Rex Iſraël.* Ioan. 1. n. 49. Primus, qui apertè, & expreſsè Chriſtum vocat Filium Dei ac Regem Iſraël, eſt noſter Apoſtolus. Deferens Gabriel fœliciſſima nuntia Incarnationis divini Verbi, ad Virginem Mariam, Luc. 1. n. 31. *Vocabis nomen ejus* Jesum: *hic erit magnus, & Filius Altiſſimi vocabitur.* Sic & Angelus ait Ioſeph. Matth. 1. n. 21. *Vocabis nomen ejus* Jesum. At de appellatione Filii Dei, aliter loquitur Angelus. *Vocabitur Filius Altiſſimi.* Quod egregiè ponderavit Rupertus lib. . de operibus Spiritus ſancti, c. 10. & ait: *Paule antè vocabis nomen ejus* Jesum, *hic autem vocabitur Filius Dei*: Illic vocabis, hic autem vocabitur, dixit, & ad Beatum Ioſeph, *Vocabis nomen ejus.* Ieſum *Etenim nomine* Iesu, *quo plures æquivocabantur, liberè ab ipſa, vel à Ioſepho, vocari potuit: Filius autem Dei, ſive filius Altiſſimi, ut vocaretur, reſervatum erat Evangelicæ prædicationi: Vocabitur ergo, id eſt, invocabitur ab omni ſæculo hoc nomine, quod eſt Filius Dei:* Nomen ſanctiſſimum Jeſu, quod ſaltem ſono vocis, aliquibus poterat videri commune, à Matre vel à Patre putativo divinitus dari, ac dici conceſſum eſt. At excellentiſſimum nomen filii Dei non uni, vel alteri, ſed omnibus prædicatoribus Evangelicis, omnique populo Chriſtiano per omne ſæculum, ipſum dicere, publicare, ac manifeſtare datum eſt. At in glorioſo Prædicatorum cœtu, in populi Chriſtiani numeroſa multitudine, hoc nomen Filii Dei, manifeſtare, & dicere, ac publicare, Princeps, & dux eſt noſter Apoſtolus. Ille primus omnium dixit Chriſto D. *Tu es Filius Dei, tu es Rex Iſraël.* *Datum eſt Apoſtolo, ut primo prædicaret Chriſtum Filium Dei.*

411. Daniel 12. S. Michaël Archangelus paſſim nuncupatur Princeps ac dux militiæ cœleſtis. Sic dicitur Daniel 12. n. 1. *Princeps Magnus.* Sicque communiter appellatur à Sanctis Patribus, ut dixi ſupra cap. 12. q. 55. & apertè colligitur, ex textu c. 12. Apoc. 21. n. 7. *Michaël, & Angeli ejus præliabantur cum dracone.* Michaël ut dux; Angeli, ut milites: Et unde Michaël tantum Majeſtatis nomen eſt adeptus; Paulus Diacon. homilia de S. Michaële. Paul. Diac. *Michaël cœpit intonare, quis ſicut Dominus Deus noſter; & cætera Angelorum turba proſequuta eſt.* Sic noſter ſacer Apoſtolus, princeps, & dux eſt in Eccleſia militante; ipſe cœpit intonare de Chriſto Domino, quod ſit Filius Dei, & Rex Iſraël, & cætera turba Prædicatorum, ac populi Chriſtiani proſecuta eſt. Vide ſuprà hoc c. q. 25. n. 273. 274. 275. & q. 26. n. 322. 323. & q. 28. n. 380. 381. 382. *Qui primus intonat divinas laudes Princeps in militia Cœleſti.*

S. Bartholomæus præclarus oratione, ac contemplatione.

De noſtro Apoſtolo referunt graves Autores, 412.
ut videre eſt apud Theod. in Theatro Vitæ Hu- Iſidor.
manæ, l. 13. *Centies in die & centies in nocte flexiſſe genua, dum orationes iteraret, ferunt Autores.* Ecce quam exactè adimplebat Domini conſilium, Luc. 18. n. 1. *Oportet ſemper orare, & non deficere:* Et Paulus 1. ad Theſſal. 5. n. 17. *Sine intermiſſione orare.* At noſter Apoſtolus non ſolum centies in die, centies in nocte orabat, ſed etiam ſummo venerationis cultu, toties genua flectebat, venerans Dei Majeſtatem, illius attributa, ac myſteria unigeniti filii ejus Jesu Christi. *In frequentia orationis admirabilis Bartholomæus.* Luc. 18. 1. Theſſ. 5.

413. Ex nullo Apoſtolo, nulloque ſancto talia legi recordor, quod centies in die, centies in nocte, orando genua flecteret. Antequam Chriſtus Dominus ſuos Apoſtolos elegiſſet, ſcribit D. Luc. 6. n. 1. *Erat pernoctans in oratione Dei.* Hunc eximium affectum profundiſſimæ orationis in electione Apoſtolorum à Domino Magiſtro maximè videtur transfuſum in Bartholomæum, cum de nullo alia legimus, inde peculiariter illi gloria, & corona decantanda. Omnes ſodales animæ ſanctæ ſummè; & intimè Chriſtum diligebant, avidè ipſum quærebant. *Adoleſcentulæ dilexerunt te, curremus in odorem unguentorum tuorum.* Cantic. 1. num. 2. Et tamen ad coronam ſolum anima ſancta vocatur. *Veni de Libano ſponſa mea, veni de Libano, veni coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir, & Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum*, cap. 4. num. 8. Non ſolùm illa coronatur, ſed etiam de montibus componitur corona, de monte Libani, de altiſſimo monte Amana, de monteque Sanir, de monte Hermon, ac de montibus pardorum. Nota quod de Chriſto Domino veniente in hunc mundum dicitur: *Ecce iſte veniens ſaliens in montibus, tranſiliens colles* Cant. 2. num. 8. Venit Chriſtus in mundum præ hominum amore, ut explicant D. Ambroſ. D. Bernard. *Saliens in montibus, tranſiliens colles.* Innumerabilium difficultatum, laborum, tribulationum, ac paſſionum: Hic autem eximius. Chriſti affectus, licet eſſet diffuſus in omnes ſodales ac adoleſcentulas, tamen, inſigniter, ac peculiariter, eum hauſit, & bibit anima ſancta, ut inde ipſa ejus amore vulnerata conculcaret montes, & colles Amana, Sanir, Hermon, omnium laborum ærumnarum, ac oppreſſionum: inde ex ipſis montibus ei fabricatur, & componitur corona. Divus Anſelmus: *Veni, & victoriarum accipies retributiones de montibus, in quibus diabolus invigilat.* Chriſtus Dominus multa oratione inter mundanas difficultates quæſivit ſuos diſcipulos, eos eligens. Luc. 6. Cant. 2. D. Ambroſ. D. Bernard. D. Anſelm.

D. Bartholomæus multum participavit de affectu in oratione.

eligens, ut ex vi ipſius orationis omnes mundi difficultates illi vincerent. Hunc orationis affectum ſingulariter participavit à ſuo divino Magiſtro noſter Apoſtolus, ut tota die, ac nocte mundanas tempeſtates, cum tenebrarum rectoribus, ſuperaret, & ideo ipſe valde inſigniter, orationis, ac contemplationis corona irradiat.

414. Unde tam frequenti orationi Bartholomæi adaptare poſſumus, quod D. Bernard. Senenſis ſerm. 5 1. ait. 1. accommodat B. Virgini illud Ieremiæ 1. num. 11. *Virgam vigilantem ego video.* Eſt quædam virga ſummæ juſtitiæ, æquitatis, ac probitatis, in perpetua, ac continua vigilia, orationis, ac meditationis. *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Cantic. 5.

B. Bartholomæus admirabilis pelle extracta.

D. Bartholomæus ſingularis in ſuo Martyrio. Eccleſ. 44. Lyranus.

415. Valde magnus, mirabilis ac rarus eſt noſter ſacer Apoſtolus in ſuo martyrio, pelle extracta, ut inter undecim milliones martyrum, ut ex multis Authoribus dixi tom. 1. c. 7. q. 17. n. 158. quorum ſanguine Eccleſia eſt fœcundata, ipſe unicus, & ſingularis ſit; Eccleſ. 44. n. 20. *Abraham magnus*; ſeu, ut habet Interlin. *Maximus, pater multitudinis gentium, & non eſt inventus ſimilis illi in gloria, qui conſervavit legem excelſi* Et unde Abraham tam præclarus factus, ut ſit maximus, & non inventus ſimilis? explicat Lyranus: *In hoc quod filium ſuum unigenitum dilectum tam promptè voluit immolare, ut impleret Dei præceptum.* Si Abrahamus maximus, & non eſt inventus ſimilis in gloria, quia dirum dolorem deglutiit, ut ſuum dilectiſſimum filium promptè intenderit in holocauſtum offerre; quanto magis Bartholomæo non eſt inventus ſimilis in gloria, qui acerbiſſimum dolorem ſingulari carnificina in toto corpore ſecundum omnes ejus partes ſuſtinuit: mors filiorum multum affligit animam, ſed multo magis carnificina in proprio corpore, & ideo ſatanas poſtquam occidit ſeptem filios & tres filias Jobi, qui cum adhuc perſeveraret in ſua innocentia, dixit ad Dominum: *Mitte manum tuam, & tange ejus os, & carnem, & tunc videbis, quod in faciem benedicat tibi.* Job 1. n. 5. reputabat ſatanas quod illud, ad quod filiorum mors non impulit, dolor in proprio corpore impelleret: ſi ergo Abrahamo ob mortem filii repræſentatam non eſt inventus, quanto magis non erit ſimilis in gloria Bartholomæo, qui realiter in toto corpore ſuo acerbiſſimos dolores reportavit: *in gloria*, cui non eſt inventus ſimilis in merito, nec etiam ei ineſt ſimilis in gloria.

Singularis in virtute, & valde mirabilis. Job. 1.

416. Apoc. 5. Videt Joannes in ſua Apocalypſi 5. num. 3. librum ſignatum ſigillis ſeptem: *Et nemo poterat, neque in cœlo, neque in terra, neque ſubtus terram, aperire librum, neque reſpicere illum*, & ſtatim, ſubditur, quod venit agnus, & accepit de dextera ſedentis in throno librum, illumque aperuit, indèque tota cœleſtis curia illius laudes intonat. Quomodo ergo dicitur, quod nemo nec in cœlo, nec in terra poterat aperire librum; agnus, enim vel de cœlo, vel de terra eſt? Virtus agni, cùm eſſet tam magna, rara, ac ſingularis ad mirabilia perpetranda, videbatur tranſcendere omnem ſphæram cœleſtem, & terreſtrem, quæ enim ſingularia ſunt, non in aliorum numero, ſed illis valde ſuperiora habentur, & in omnium admirationem veniunt. Abſalon Abbas ſerm. 23. *Fuit ſingularis de hoſte Chriſti victoria, ut ipſe moriendo, mortis mortem vinceret, & victoria potius eſſet, & inde eſt Angelorum acclamatio, vicit leo de Tribu Juda.* Victoria, ac virtus agni, ut pote ſingularis, & valde magna, ac mirabilis proclamata eſt in cœlo, & in terra, utpote ſingularis, quæ à ſolo agno præſtari poterat, inde victoria, virtus, ac potentia, & fortitudo Bartholomæi, ut valde mirabilis, ac ſingularis proclamanda eſt in cœlo, & in terra, ſuper omnem aliam ſphæram. 417.

Abb. Abſal. *Virtus ſingularis videtur tranſcendere omnem ſphæram.*

Ait Regius Vates de Chriſto Domino, Pſ. 40. n. 10. *Singulariter ſum ego, donec tranſeam.* Alia lectio apud Lorinum, habet: *Singularis ſum ego, donec tranſeam.* Quod ad Chriſti Paſſionem, & tranſitum referunt D. Auguſtinus, & Incognitus, quia ipſe in ſuis doloribus, tormentis, ac laboribus fuerit unus, & ſingularis, & nullus ei æqualis. *Torcular calcavit ſolus.* Hoc etiam per accommodationem dici poteſt de noſtro Apoſtolo: *Singularis ſum ego, donec tranſeam*: Nam ipſe in ſuo tormento, & in ſua carnificina extitit valde ſingularis, & nullus fuit ei ſimilis, vel æqualis, ita ut de eo dici poſſit, *à planta pedis uſque ad verticem non eſt in eo ſanitas.* Et illud etiam de Chriſto Domino dictum ab Iſaia 53. num. 2. *Vidimus eum, & non erat aſpectus: & deſideravimus eum deſpectum, & noviſſimum virum dolorum.* Seu, ut Vatablus legit, plenum dolorum: ad hujus rei ſimilitudinem apparuit Bartolomæus, in quo non erat aſpectus, & vultus hominis, & verè vir doloribus undique plenus.

Pſalm. 40. *Alia Lectio.* D. Auguſt. Incognit. Iſai. 53.

Enumerat Apoſtolus Paulus Sanctorum Martyrum labores, afflictiones. Hebr. 11 n. 36. *Alii vero ludibria, & verbera experti, inſuper, & vincula, & carceres, lapidati ſunt, ſecti ſunt, in occiſione gladii mortui ſunt, circuierunt in melotis, in pellibus caprinis*, &c. & ait quidam, diſtenti, hoc eſt, crucifixi, nam tales in ligno extendebantur, alii legunt, tympanizati, quod erat genus tormenti in quo homines diſtendebantur, ut fuerunt ſeptem fratres Machabæi, c. 7. n. 1. *Alii ludibria, & verbera experti, inſuper vincula, & carceres.* Ut fuerunt Jerem. Michæas, & alii Prophetæ. Luc. 20. n. 11. *Alii lapidati ſunt*, ut Naboth. Jeremias. *Alii ſecti ſunt*, ut fuerunt Iſaias, & Mach. quibus manus, & pedes reſecti & præciſi ſunt 2. Mach. 7. n. 4. & à D. Hier: legitur Matth. 26. *Serrati ſunt.* Deinde ait: *tentati ſunt, in occiſione gladii mortui ſunt.* Ut in perſecutione Antiochi fuerunt multi Iſraëlitæ, de quibus dicitur, 2. Mach. 5. n. 14. *Erant autem toto triduo octoginta quinque millia interfecti.* Ut fuerunt etiam innocentes pueri ab Herode. Cur ergo in tam amplo catalogo Martyrum, qui ſunt crucifixi, verberati, lapidati, ſecti, & gladio interfecti, non fit mentio eorum, qui excoriati ſunt; Apoſtolus magno ſuo ſpiritu enumerat martyrii genus commune multis, ut fuerunt crucifixi, verberati, incarcerati, lapidati, ſecti, & gladio occiſi, at verò hoc quod eſt, eſſe excoriatum, eſt unus tantùm, & ſingularis, tanquam Phœnix in toto mundo. 418.

Hebr. 11. *Alia Lectio.* Mach. 2. Luc. 20. D. Hieron. 2. Mach. *Excoriatio ſingulare martyrium uni ſoli.*

Deinde ait Apoſtolus. *Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis.* Melota ait D. Thomas, *Quod erat veſtis facta de pilis camelorum.* Alii volunt eſſe pellem ovinam melotem, & pelles caprarum pro veſtimento habuerunt illuſtriſſimi viri, 419.

4. Reg. 1.

ut

4 Reg. 1. Luc. 3. D. Chryſoſt. *Bartholomæus extendit perfectiones aliorum Sanctorum.*

ut Parentes Elias, & Eliſæus 4 Reg. 1. & Joannes Baptiſta Luc. 3. & alii innumeri Sancti in ſpeluncis ſuis, de quo la è ibi D. Chryſoſt. homil 28 D. Bernardus tractatu de vita ſolitaria. At Bartholomæo non pelles inſervierunt ad veſtimentum, ſed propriam pellem dimiſit; ab illaque ſe denudavit.

410. Thren. 5. *Excoriatio ſumma exaggeratio martyrii.*

Deplorans Jeremias extremam miſeriam, oppreſſionem, ac calamitatem, ad quam venit Jeruſalem, ait Thren. 5. n. 10. *Pellis noſtra, quaſi clibanus exuſta eſt à facie tempeſtatum.* Magna hyperbole explanat Propheta ſummam miſeriam, ac tempeſtatem laborum, ac afflictionum Jeruſalem, cum pellis eorum habitatorum erat macerata, contracta, & exſiccata, & denigrata, veluti ſimi is clibano, quem ignis exurit, & ſi hæc eſt prophetica, hyperbolica exaggeratio calamitatum, dolorum, ac afflictionum, quis poterit dicere, & explicare acerbam tempeſtatem dolorum, afflictionum, ac anguſtiarum in noſtro Apoſtolo, cum illius pellis non fuiſſet macerata, contracta, & exſiccata, ſed crudeliter, ac tyrannicè extracta.

411. Ierem. 4.

Ut ipſemet Propheta Jerem. c. 4. n. 20. ait extremam Ieruſalem devaſtationem ab hoſtibus factam fuiſſe, in qua non reliquerunt lapidem, quod fuit ſummus dolor habitantium; ait Propheta: *Contritio ſuper contritionem vocata eſt.* Hoc eſt; dolor ſuper dolorem venit; & quæ tantorum dolorum cauſa? Subdit Propheta; *Repente vaſtata ſunt tabernacula mea, ſubito pelles meæ*: Nam ſubito domorum habitacula ſunt deſtructa, ac ſolo æquata, & etiam pelles quibus tabernacula operiebantur, ut erat in uſu apud Palanitios. Hac phraſi, ait Sanchez, ſignificat Propheta, quod Ieruſalem ſic diſſipata, ac vaſtata eſt, *Ut nullum civitatis veſtigium maneret.* Cum pelles in noſtro Apoſtolo pereunt, quod tunc contritio ſuper contritionem inventa eſt in eo, ſeu dolor ſuper dolorem: ita ut hic dici poſſit id, quod ait Seneca in Hercule furente, *Finis alterius mali, gradus eſt futuri.* Cumque pelles pereunt ac extrahuntur ab eo, nec veſtigium, nec umbra figuræ, ac perſonæ humanæ in eo remanet, & unus dolor ſuper dolorem.

Sanchez. *In noſtro* [illegible]

412. Gen. 3.

Tamen tantum ſpectaculum Deus in ſuo Apoſtolo permiſit ad oſtentationem illius puritatis, innocentiæ, & ſanctitatis. Gen. 3. n. 21. *Fecit quoque Deus Adæ, & uxori ejus tunicas pelliceas, & induit eos.* Et ad quid tales veſtes eis compoſuit? in confuſionem nempe ſuorum peccatorum. D. Chryſoſt. hom. 18. in Geneſim, ait, *Quia propter tranſgreſſionem pœnæ mortis reus erat factus homo primigena, opuſque habebat veſte, quæ confuſionem tegeret; pelliceas fecit veſtes.* Ad tegendam confuſionem, & ignominiam peccati dantur veſtes pelliceæ Adamo; & veſtes ſunt pelliceæ, quæ ab animalibus mortuis ex rahuntur, in ſignum, ait Auguſtin. in Pſal. 103. Conc. 5. mortis, quam per peccatum contraxerant, Bartholomæus excoriatur à pellibus in ſignum ſuæ puritatis, & ſanctitatis, & quia liber à nexibus mortis tranſibat in gloriam, totus in Chriſtum Ieſum transformatus, juxta illud Pauli ad Coloſſ. 3. num. 9. *Expoliantes veterem hominem, induentes novum, eum qui renovatur in agnitionem.*

D. Chryſoſt. *Extrahitur pellis Bartholomæo. In ſignum innocentiæ, & puritatis.* Coloſſ. 3.

D. Bartholomæus mirabili virtute dæmonem ligat ignitis vinculis.

413. *Bartholomæus dum ligat diabolum, Angelus eſt.*

Cum diabolus ſub idolo barbararum gentium lateret, quas multis falſis reſponſionibus decipiebat, Apoſtolus divina virtute diabolum igneis catenis alligatum, publicè, ac patenter in omnium oculis ab idolo ejicit. In Scriptura tantum legimus hoc datum fuiſſe Angelis à Deo dæmones vinculis alligare: Sic Angelus Raphaël, *Apprehendit dæmonium, & religavit illud.* Tobiæ 8. n. 3. ſic. *Et Angelus ligavit quatuor dæmones in flumine magno Euphrate.* Apoc. 9. n. 14. ſic. *Et Angelus apprehendit draconem, ſerpentem antiquum, & ligavit per mille annos.* Apocal. 20. n. 2. & cum ligare dæmonem datum ſit Angelis à Deo; hoc etiam conceſſum vidimus noſtro Apoſtolo, quia ipſe virtute, puritate, ac ſanctitate veluti Angelus erat.

Tob. 8. Apoc. 9. Apoc. 20.

414. *Quomodo diabolus alligatur?*

Et cum Diabolus ſit ſpiritus, non alligatur vinculis, vel catenis corporeis, ſed Dei virtute, ne ſe moveat ab illo loco, quod variis modis fieri poteſt, ut dixi tom. 1. in Apocalypſim, cap. 9. quæſt. 18. num. 172. 173. Tamen diabolus exteriùs divina virtute apparet alligatus ad majorem gloriam Dei, confirmationem fidei, ſublimitatem, ac decorem Apoſtoli. Refert D. Lucas 4. num. 41. *Exibant dæmonia à multis clamantia, & dicentia: quia tu es filius Dei, & increpans non ſinebat ea loqui*: Si Chriſtus præcipit tacere, ad quid permittuntur dæmones clamare? Chriſtus ob ſuam modeſtiam, ac humilitatem obmuteſcere imperat; tamen alto conſilio æterni parentis clamant, ait D. Auguſtinus in epiſtolam 1. Ioannis; *Ut id quod divina virtus interius operabatur, exterius manifeſtaretur.* Apparet dæmon catenis alligatus, ut id, quod virtus Apoſtoli interius operabatur, exterius manifeſtaretur.

Luc. 4. D. Auguſt. *Id quod fit interius, manifeſtatur exterius.*

415. Luc. 11.

Poſtquam Chriſtus Dominus ejecit Dæmonium ab homine cæco, & muto, admiratæ ſunt turbæ: ait eis Chriſtus Dominus, Luc. 11. num. 21. *Cum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt ea, quæ poſſidet; ſi autem fortior eo ſuperveniens vicerit eum, univerſa arma ejus auferet, in quibus confidebat, & ſpolia ejus diſtribuet.* Cum hoc loco conjungit D. Auguſtinus lib. 20. de civitate, cap. 7. & 8. illud Apocalypſ. 20. num. 1. *Vidi Angelum habentem catenam magnam in manu ſua, & apprehendit draconem, ſerpentem antiquum & ligavit eum.* Iuxta communem ſenſum Patrum, quos citavi tom. 3. in Evangel. cap. 9. fortis armatus eſt diabolus, qui fortiter, ac tyrannicè dominabatur in mundo, quem per atrium intelligit; venit fortior ipſo in mundum, Chriſtus Dominus, ita ut vicerit, & ligaverit eum, quia, ut ait Toletus, ibi, annot. 54. *Nemo poteſt ingredi domum fortis, niſi prius alligaverit eum.* Chriſtus veniens in Mundum; *Nunc princeps hujus mundi ejicietur foras.* Ioan. 14. ipſumque Chriſtus alligavit, confringendo, & coërcendo ejus vires, ne noceat prout vult; armaque ejus, nempe peccata abſtulit, ipſa nempe peccata extinguendo, diminuendo, & *Spolia ejus diſtribuet*: Auferens animas, quas captivas ſub peccatis tenebat, eas diſtribuens per varias cæleſtes manſiones juxta ſua merita. Ad ſimilitudinem ſui Magiſtri Bartholomæus Apoſtolus veniens

D. Auguſt. Apoc. 20. Ioan. 14. *Bartholomæus ad imitationem Chriſti ligat diabolum, & ſpolia ejus diſtribuit*

ad citeriores Indos, in quibus diabolus tanquam fortis regnabat, eum alligavit, non ſolum interius, ſed etiam exterius, ſpoliaque duodecim civitatum auferens, quas ad fidem convertit, & ad varias manſiones cæleſtes dividens.

426 Diabolus apparet ligatus ab Apoſtolo catenis igneis; dæmones enim in quocumque loco ſint etiam per aëra, ibi ab igne tartareo torquentur. *Infernus ſequatur eum.* Apocalypſ. 6. num. 8. ut ibi explicavi, quæſt. 19. n. 180. Proindeque virtus Apoſtolica fecit, ut ignis, quo interius diabolus cruciabatur, exterius appareret: vel quia, cum diabolus exiret ab illo loco, ne homines perderet, ac tentaret, magnum, & acerbum erat illi tartareum tormentum. Vide quæ dixi tom. 1. in Apocalypſim, c. 2. q. 61. n. 476. & c. 6. q. 33. n. 292.

Apoc. 6. *Vbicumque ſit diabolus, eum ignis torquet.*

427 Tamen in hac re inquiro, cur inter cæteros Apoſtolos hæc prærogativa data fuit Bartholomæo, ut dæmonem devinceret, ligaret, ac expelleret, ipſe enim fuit valde inſignis in perpetua, ac aſſidua oratione: *Centies in die, centies in nocte flexiſſe genua, dum orationes iteraret, ferunt.* Oratio autem efficaciſſima eſt ad dæmonem vincendum, ligandum, ac ſuperandum. Sic dixit Chriſtus Dominus ſuis Apoſtolis. *Hoc genus dæmoniorum non ejicitur niſi per orationem, & jejunium.* D. Chryſoſt. hom. 3. de Davide, & Saule, ait: *Oratio juſti, & furorem mitigat, & hoſtes dejicit, cum impios quoque ſpiritus expellat.*

Prærogativa Bartolomæi, Diabolum ligare ob orationem. D. Chryſoſt.

428 Danieli oranti ait Gabriel Angelus: *Ex die primo, quo poſuiſti cor tuum ad intelligendum, ut te affligeres in conſpectu Dei tui exaudita ſunt verba tua, & ego veni propter ſermones tuos: Princeps autem Regni Perſarum reſtitit mihi viginti & uno diebus.* Daniel. 10. n. 13. Orabat Daniel pro libertate ſui populi, qui erat in captivitate Babylonica; tunc Princeps regni Perſarum, ſive fit bonus, ſive malus Angelus, de quo eſt multa quæſtio apud Interpretes, totis viribus intendebat, ne Danielis orationes effectum ſortirentur. Potuitne Angelus prævalere adverſus orantem Danielem? Abſit. Cum Daniel ad Deum per orationem confugeret, adverſantibus Angelicis poteſtatibus, ſuperior evaſit. Sic ait D. Greg. lib. 17. moral. c. 8. *Precum quidem tuarum merita exigunt, ut Iſraëliticus populus à jugo ſuæ captivitatis exuatur, ſed eſt adhuc quod in eodem populo, Perſarum Dominus purgari debeat, unde ereptionem illius Perſarum Princeps mihi jure contradicat; quamvis preces tuæ adjuvent.* De hoc latius vide multa, quæ dixi, per quinque tomos in Evangelia, & primum Apocalypſ. Verbum Oratio.

Daniel. 10. *Per orationem vincuntur poteſtates adverſariæ Angelicæ.*

QUÆSTIO XXX.

Quare D. Matthæus Apoſtolus in Chryſolitho lapide ſignificatur?

429 SEPTIMUM fundamentum cæleſtis civitatis eſt Chryſolithus, gemma pretioſa, & erat in quarto ordine in rationali ſummi Sacerdotis. Exod. 28. num. 20. aureoque colore tranſlucet, ut docent Plinius lib. 37. cap. D. Iſidorus, lib. 15. Etymologiarum, cap 15. Anaſt. Nyſſen. q. 38. & ad locum Exodi Arias Montan. Oleaſter. Sa, & alii hîc. Alcazar annot. 22. contendit Chryſolithum non alium referre colorem, niſi aureum; At auctores citati cum Anſelmo Boëtio, de gemmis cap. 66. tenent, quod non tantum ſit aurei coloris, ſed etiam marini, inde Chryſolithus, Hebraïcè dicitur *Tharſis*: ſive ab illius inventore, ſive à loco, ex quo aſportatur, ſive quia, Hebraïcè, *Tharſis*, idem eſt ac mare; Unde ubi noſtra vulgata habet, Ezechiel. 1. n. 26. *Quaſi viſio maris.* Hebr. habet. *Quaſi viſio Tharſis.* Et ait D. Iſidorus citat. *Chryſolithus auro ſimilis eſt, cum marini coloris ſimilitudine.* Dum nempe mare percutitur radiis ſolaribus.

Chryſolithus cujus ſit coloris? Exod 18. Plinius. D. Iſidorus. Anaſt. Nyſſ. Alcazar. Ezech. 1.

430 Abulenſis ad citatum locum Exodi tenet, ex D. Iſidoro hanc gemmam nocte igneam, die auream lucem emittere. At D. Iſidor. de Chryſopraſo, & non de Chryſolitho loquitur, ut legenti parebit. Notat etiam Ruçus lib. 1. de gemmis. cap. 7. excellentiſſimos Chryſolithos eſſe ex India; nam ex Arabia ſunt inferioris, ac deterioris conditionis.

Abulenſ. Ruçus.

431 Illius proprietates multas referunt Ruçus lib. de gemmis cap. 7. & ex eo Anſelmus, Boët. c. 66. ait, Chryſolithum valere contra aſthma, & pectoris anguſtias, & contra puſillanimitatem, & contra angorem, ac triſtitiam animi, timoreſque nocturnos. In ore ſi habeatur, ſitim extinguit; Addunt Abulenſis citato loco Exod. 28. n. 20. & Mardobæus Gallus, lib. de lapidibus, valere etiam contra Dæmones, quia ſcilicet habet vim contra melancholiam, per quam operari, & tentare homines ſolent dæmones.

Ruçus. Boëtius. Abulenſ. Mardob.

432 In hoc lapide juxta Joachimum, D. Iſidorum, Gregorium Venetum, ſignificatur Matthæus Apoſtolus, qui eſt ſeptimus in ordine Apoſtolico, & quia hæc gemma naſcitur in Æthiopia, in qua prædicavit D. Matthæus, qui maximè fulget ſapientia in ſuo Evangelio, & per ſuam cæleſtem doctrinam liberat à timore nocturno dæmonum.

Ioachimus D. Iſidor. Gregorius. *D. Math. denotatur in hac gemma.*

Matthæus magnus, & mirabilis in nomine ſuo ſcripto.

433 De hoc magno Apoſtolo multa dixi tom. 2. in Evang. c. 27. per totum, nunc breviter, Matth. ſi nominis etymologiam attendamus, Hebraïce interpretatur, *Donatum.* Secundùm D. Iſidor. & Oecumenium. *Mandatum etiam Altiſſimi.* Secundùm Anaſtaſ. & Antiochen. duplex erat illi nomen commune, & valde notum, Matthæus; antiquum verò, quod jam in oblivionem abierat, Levi; erat enim ipſe ex tribu Levi. Ut patet ex Marc. 2. n. 14. *Et cum præteriret, vidit Levi Alphæi ſedentem ad telonium, &c.* Luc. 5. n. 17. *Et poſt hæc exiit*, ſcilicet Jeſus, *& vidit publicanum, nomine Levi, ſedentem ad telonium.* Ecce unum nomen, alterum verò ipſemet Matth. de ſe ſcribit c. 9. n. 9. *Et cum tranſiret inde Jeſus, vidit hominem ſedentem in telonio, Matthæum nomine.*

Significatio nominis Matthæi. D. Iſidorus Oecumen. Anaſtaſ. Antiochen. Marc. 2. Luc. 3. Matth. 9.

434 Ad quod primo reſpondet juxta D. Hieron. Abulenſ. in c. 9. Matth q. 35. & ait: *Dicendum quod Matthæus, ex humilitate hoc fecit; alii autem ex urbanitate. Primum patet, quia Matthæus ex humilitate non vult abſcondere ignominiam ſuam, erat enim publicanus, & quando ſcripſit hoc, cognoſcebatur ſub hoc nomine, Matthæus, & ita de cætero à toto ſæculo cognoſcendus erat; illud autem nomen Levi abierat in deſuetudinem.* Si

D. Hieron. Abulenſ. *Eximia humilitas Matthæi.*

Si ergo ſub hoc nomine Levi de ſe loqueretur, cum ſit à raris agnoſceretur, videretur occultare ignominiam ſuam Et ſi alii Evangeliſtæ ex urbanitate, ac decore quodam erga ipſum commune, & valde notum Matthæi nomen tacent; ipſe tamen ex humilitate proprium, & commune nomen exprimit, ut ab omnibus tanquam magnus, & criminoſus peccator agnoſcatur.

Aliter reſpondet Victor Antiochen. in c. 2.
435. Antiochen. Marci. *Et quidem B. Marcus, & Lucas, nomen, quod illi familiare erat primæva appellatione obnubunt: ipſe vero Levi dum Evangelii hiſtoriam contexit, palam, quæ ad ſe pertinebant, denuntiat; ait enim: Cum tranſiret Ieſus, vidit hominem ſedentem in telonio, Matthæum nomine:* Et ſubdit *Quo enim Medici artem impenſius admireris, ſuum ipſe vulnus aperit.* Poſt ſanatum paralyticum, ad alium graviori morbo infirmum ſanandum accedit Chriſtus: & ut excellentem artem Medici agnoſcas, ſe publicanum peccatorem introducit Matthæus, *Ut Medici artem impenſius admireris.* Uno verbo Chriſtus de telonio fecit Apoſtolum, de publicano Evangeliſtam, de ardenti divitiarum appetitu, illarum contemptorem.

Divina benignitas maximè relucet in converſione Matthæi.

436. Et quod majus miraculum, & quod majus opus, quam talis mutatio dexteræ Excelſi? *Magi ab Oriente venerunt Ieroſolymam, dicentes: ubi eſt, qui natus eſt Rex Judæorum? vidimus enim ſtellam ejus in Oriente, & venimus adorare eum.* Matth. 2. n. 2. duo magna Dei facinora hic apparent, quod nova ſtella irradiet in cælo, fiatque dux hominum, & quod Magi veniant ad Chriſtum; quodnam majus Dei, opus? An quod ſtella per cœlum, an quod Magus per terram veniat ad Chriſtum per terram? In hac quæſtione, audiendus eſt Chryſologus ſerm. 156. & ait: plus cæleſte de Magis, quam de ſtella, ſignum eſt, quod Iudææ Regem, quod legis auctorem Magus ſcit. Majus ſanè miraculum, quod Magi, de tenebris gentium ad Chriſtum, de regali opulentia ad ſtabuli paupertatem, de ſuperſtitione gentilitatis, ad fidei ſinceritatem traherentur, quam quod nova ſtella fieret in cælo, totiuſque cæli, terræque natura alterationem pateretur.

Matth. 2.

Chryſolog. *Converſio peccatoris magnum miraculum.*

437. Deinde profundè ordinem verborum conſidera: ait Textus: *Cum tranſiret inde Jeſus, vidit hominem ſedentem in telonio, Matthæum nomine.* O profundum humilitatis ingenium! non ſolum in ſe omittit vocabulum minus notum, *Levi*; & ſe prodit communi, & noto nomine Matthæi; ſed etiam prius in ſe infeſtum teloniarii nomen, infame, & avarum crimen notat, quàm vulgatiſſimum Matthæi nomen ſcribat. non dicit, vidit Matthæum in telonio ſedentem; *Sed hominem ſedentem in telonio, Matthæum nomine.* Ac ſi ita defixâ mente eſſet in ſua peccata, ac crimina, ut prius illa haberet ante oculos, quàm ſemetipſum ſuamque perſonam.

Matthæus ex vi doloris prius in ſe videt peccatum, quam ſeipſum.

438. Hoc documentum nobis præbet Scriptor Canonicus in primo molimine rerum, ait: *Terra autem erat inanis, & vacua; & tenebræ erant ſuper faciem abyſſi.* Geneſ. 1. num. 2. Super faciem abyſſi, id eſt, ſuper ingentem molem aquarum, & antequam præponat abyſſum, ac ingentem aquarum multitudinem, prius præfixit turpe obſcuritatis elogium; antequam ſcribat aquas, illarum tenebras notat, ut rectè ibi advertit Chryſoſt. *Cum de aquarum opificio nihil dixiſſet,*

Gen. 1.

ait: & tenebræ erant ſuper faciem abyſſi. Valde frequens eſt in Scriptura, quod per aquas intelligantur mundana, & temporalia. Hoc ſymbolo cunctos informat Moyſes, ut in mundialibus prius intelligamus, ac cognoſcamus eorum tenebras, & caliginem, quibus mens obſcuratur; & eorum ſubſtantiam & naturam, indeque nobis ſit vehemens ſtimulus ad illorum contemptum; ſi prius caliginem, qua involvuntur quàm eorum proprietates conſideremus: de hoc nomine Matth. plura dixi, citat. c. 27. q. 2. per totam.

Ad contemnenda mundialia, ante omnia conſidera eorum obſcuritatem.

Magna, & miraculoſa converſio Matthæi.

De hac miraculoſa converſione Matth. latè 439.
dixi tom. 2. in Evangel. cit. c. 27 q. 3 4. & 5. ac 6. & 7. &c. Nunc verò aliqua addamus: & à noſtro Textu incipiamus. Septimum fundamentum civitatis Sanctæ, Chryſolitus, Anſelm. Boët citatus in exordio quæſtionis ait, quod Chryſolitus, cum aureo colore, quo fulget, etiam parum, vel multum nigreſcit; inde D. Matth. adumbrat, quia multa nigredo fuit in eo ante ſuam converſionem, publicanus erat deditus uſuris. Sed poſt vocationem totus aureus fuit: ut ſic ab eo diſceremus, quod quamvis fimus nigri per peccata, poſſumus tamen, med â grat â, tanquam aurum apparere. Suffragatur D. Epiphan. hæreſi 15. & ait. *Hic itaque Matthæus Evangelium ſuſcipere dignus judicatur, & juſtiſſimum hoc erat, oportebat enim à multis peccatis converſum, & à telonio digreſſum, in exemplum nobis futurum, ſalvari ab eo, qui ob ſalutem generis humani venit, ac dixit; non veni vocare juſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam.*

Anſelm. Boëcius.

D. Matthæus in exemplum peccatoribus

D. Epiphan.

Et notandum, quòd converſio Matthæi po- 440.
nitur inter miracula, poſt nempe ſanatum paralyticum, Matth. 9. n. 6. ut ibi notat Abulenſ q. 37. & non ſolum inter quæcumque miracula, ſed tantum inter illa, in quibus Chriſtus ait: *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.* Et ut ex hoc agnoſcas quàm diffiſile ſit peccatorem inveteratum ad viam ſalutis adducere, & convertere ad pœnitentiam; de quo multa variis in locis dixi.

Matth. 9. Abulenſ.

Peccatorem convertere, opus divinæ omnipotentiæ

Deinde inter magna miracula dimittuntur 441.
peccata, & convertitur Matthæus, ut ſcias, quod hoc opus eſt magnum, & peculiare divinæ omnipotentiæ, ait David Pſ. 50. n. 12. *Cor mundum crea in me Deus.* Non ait, munda, vel purifica cor meum: Sed *crea*; quia juxta ſententiam D. Thomæ, ac communiorem Theologorum, ſolius divinæ, & infinitæ omnipotentiæ eſt creare & ex nihilo producere, ſic & ſolius divinæ omnipotentiæ eſt cor nequit â plenum purificare, ac ſanctum facere.

Pſalm. 50.

Ait Ioannes Baptiſta Matth. 3. n. 9. *Potens eſt* 442.
Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Quomodo hæc cohærent cum verbis Chriſti? Matth. 7. n. 17. *Numquid colligunt de ſpinis uvas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona bonos fructus facit, mala autem arbor malos fructus facit.* Si mala arbor malos fructus producit ſi ſpinæ uvas non parturiunt, quomodo poteſt ſtare, quod lapides filios Abrahæ producant, ut in eos convertantur? numquid contrariatur Ieſus Ioanni? Abſit Ieſus loquebatur de fructibus, quos natura generat; Ioannes verò de illis, qui ab infinita Dei potentia proveniunt in quibus ex obduratis peccatoribus, renaſcuntur teneri, & obedientes filii Abrahæ, ad obſequium, & voluntatem Dei; ex quo

Matth. 3. Matth. 7.

Peccatorum convertere, opus divinæ ac infinitæ potentiæ.

Tertull. dicebat Tertullianus lib. de animæ, cap. 10. & ait. *Nunquam diſcordabunt ſententiæ ſanctæ: non dabit enim arbor mala bonos fructus, ſi non ſeratur, & lapides filii Abrahæ fient, ſi in fidem Abrahæ formentur: & genimina viperarum fructum pœnitentiæ facient, ſi venena malignitatis expuerint. Hæc erit vis divinæ gratiæ potentior utique naturæ.* Supra omnem naturam eſt potentia, quæ obſtinatas, ac repugnantes mentes ad docilem, ac meliorem frugem trahit.

443. Rupertus. *Vidit hominem ſedentem in telonio.* Rupertus lib. 6. in Matth. *Hoc ad gloriam, & honorem filii hominis prædicandum, atque audiendum eſt, tu Deus, qui vidiſti me.* Et poſt pauca ſubdit; *Sunt oculi, quibus iſtum vidit, oculi gratiarum, qui juxta Zachariam in uno lapide, & juxta Apocalypſim Joannis, in capite unius agni ſunt. Oculi iſti nominibus ſuis nulli ſunt, aut debent eſſe incogniti; quæ videlicet nomina ſunt ſpiritus ſapientiæ, & intellectus, conſilii, & fortitudinis, ſcientiæ, & pietatis & timoris Domini. Iſtis oculis hunc hominem vidit.* Alludit quidem Rupertus ad Apocalypſim 5. n. 6. *Et vidi, & ecce in medio throni, & quatuor animalium, & in medio ſeniorum, agnum ſtantem, tanquam occiſum, habentem cornua ſeptem, & oculos ſeptem qui ſunt ſeptem ſpiritus Dei, miſſi in omnem terram.* His igitur cornibus ocularis, ſeu oculis cornutis, agnus iſte aſpexit, & direxit Matthæum, ſed quia agnus cornua non habet, quibus feriat, caret enim ferocitate teneritudo novella, iis Matthæum ſanavit; & ſi ſauciavit, amoris vulnera fuerunt, quæ dulcedinem, & non dolorem ingerunt, iis luminoſis cornibus ventilavit Matthæum, ne de humilitate telonii, raptum attolleret ad Apoſtolicum verticem; hiſque cornibus ventilavit, & excluſit in Matthæo omnem vitiorum nequitiam, & oculis gratiarum adimplevit cum omnibus cæleſtibus donis, qui fæcundiſſimi oculorum ſpiritus miſſi ſunt in omnem terram opere, verbis, & ſcriptis.

Apoc. 5. D. Agnus ex telonio ſublevavit Matthæum ad Apoſtolatum

444. Cætera, quæ pertinent ad converſionem hujus magni Apoſtoli, latè dixi cit. cap. 27. nunc tamen moneo omnes peccatores, in quanta obligatione ſint erga B. Matthæum; nullus enim eſt peccator, qui ſuam ſalutem quodammodo non debeat adſcribere B. Matthæo, tanquam nempe primo pœnitentiæ documento, ac ſolemnis converſionis exemplari. Ipſi eſt primus peccator converſus in Evangelio, & ut Matthæus pœnitentia tactus eſt, & Chriſtum eſt ſecutus, *ſtatim peccatores, & publicani venientes diſcumbebant cum Ieſu, ac diſcipulis ejus.* Matth. 10. num. 9. Et niſi ipſi eſſent converſi, & de peccatis compuncti, non admitterentur tam facile à divino Magiſtro ad menſam. D. Paſchaſius ibi, ait. *Non prætereundum quod Matthæus ob id electus ſit de telonio, quatenus nemo immanitate ſcelerum ſuorum diffideret Domini bonitate attractus, qui de tam imis, & obſcænis quæſtionibus, videt hunc provectum, & in numero Apoſtolorum ſubito connumeratum. Unde mox in domo ejus, quæ fuerat officina crudelitatis, cellarium fraudis, ſpelunca iniquitatis; fons emanat pietatis, ut multi publicani, & peccatores, quaſi ad vitam reſuſcitati, cum Domino participentur. Alioquin ſi in peccatis permanere decernerent, ei qui ſine peccato eſt, nequaquam conveſci auderent; imo unius peccatoris converſio, multis exemplum præbuit pœnitentiæ. Mutavit ergo Matthæus negotium, neque amiſit, dum in domo, ad quam prius multos ſecum propter lucra conduxerat, ad veniam invitat.*

Omnis peccator quodammodo ſuam ſalutem debet Matthæo. D. Matth. primus peccator in Evangelio converſus ad pœnitentiam.

Imo ex hoc egregio facto Matthæi poſſumus dicere, quòd ipſe omnium pœnitentium ſit magiſter, parens, & doctor. Nomen enim doctoris non ſolum habet, qui verbo inſtruit; ſed etiam qui exemplo informat. Beda ait ibi: *Neque enim ſolum, qui fratrem verbo erudit, ſed etiam, qui exemplo ad meliora convertit, miniſterium gerit Doctoris.* Indeque D. Matthæus in Eccleſia duplici Doctoris laurea eſt inſignitus; nam, & ſcriptis pariter, & exemplo univerſæ Eccleſiæ Doctor eſt effectus. 445.

Beda. *D. Matthæus duplici Doctoris laurea eſt inſignitus.*

Magnificus, ac regius ſpiritus Matthæi, veluti ſpeculum ad Chriſti imaginem.

Ab exordio ſuæ converſionis regales ſpiritus in D. Matthæo coruſcant. Oculi enim Chriſti, cum aſpexiſſent Matthæum, regales animos etiam infuderunt in eum: ait Luc. 5 n. 29. *Et fecit ei convivium magnum Levi in domo ſua.* Magnum dicit, amplum, & magnificum, regali magnificentia constructum. Rupert lib 4. de operibus Spiritus ſancti, cap. 14 *Convivium ergo fecit ei, & magnum, nimirum quaſi convivium Regis. Nam ſicut alias jam plenius diximus apud iſtum Evangeliſtam, Rex genere, & actibus Chriſtus oſtenditur.* Et ſubdit Victor Antioch. in c. 2. Marci. *Ob vocationis beneficium gratum ſe declarat.* Et addit D. Chryſoſt. hom. 31. in Matthæum, *Ut Magiſtrum honoraret.* Ut regia obſequia offerret Domino, à quo ad Regalia inſignia vocabatur. 446.

Luc. 5. Rupertus. *Convivium ut Regi præparat Matt.* Antiochen. D. Chryſoſt.

Viſus eſt D. Matthæus cum Domino de Regia magnificentia decertaſſe; Uterque inter ſe contendunt de Regiis epulis hinc, inde communicandis, pro quo ſuppono: quod ubi primum Chriſtus Dominus vidit Matthæum, eumque ad ſe vocavit, *Cum tranſiret Jeſus inde, vidit hominem ſedentem in telonio*, oculi Chriſti tantæ virtutis, ac efficaciæ fuerunt; ut in Matthæo, quem aſpexerunt, inſtar fictorum, regiam imaginem inſculperent. D Paſchaſius ait. *Erat enim ipſe Matthæus, tanquam ſpeculum pellucidum, quatenus conſpectu ſolis nequaquam appoſitum, ſed in tenebris reconditum, & ſub lecto latens curarum nimis ſæcularium, utpote teloniarius de navibus negotiatoriis cum clamore: ubi verò vidit eum Jeſus, & ſol verus reſplenduit ex aſpectu ejus, & quia vidit eum talis filius hominis, & reddidit imaginem ejus, & formata eſt in ipſo facies hominis.* Veluti ſpeculum ad intuitum ſolis poſitum, ex radiis ejus, ipſam imaginem ſolis in ſe ſuſcipit, & repræſentat, ſic D. Matth. in ſe ſuſcipiens radios oculorum Chriſti, quibus eum aſpexit, imaginem ipſam divini ſolis in ſe ſuſcepit, in eoque effigiata eſt, & inde ſic à Matthæo Chriſtus paſcitur, ut & ipſum paſcat, ut expendit Rupert. juxta illud Domini, Apocal. 3. n. 20. *Si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi januam, introibo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipſe mecum.* Chriſtus cum ad ſe advocat Matthæum, eum introducit in divinam menſam omnibus cæleſtibus donis repletam; viciſſim Matthæus præparat Chriſto magnum convivium; *Et ecce multi Publicani, & peccatores diſcumbebant cum* 447.

D. Paſchaſ. *D. Matthæus tanquam ſpeculum in ſe repræſentat imaginem Salvatoris* Apoc. 3.

Jeſu

Sibi invicem Chriſtus, & Matthæus præparant convivium. *Jeſu.* Apponit Matthæus Chriſto in menſis peccatores, & Publicanos, ut ipſi doctrinâ Chriſti reſipiſcant, & pœnitentiam agant; converſio peccatorum ſuaviſſimus Chriſto cibus: ait Chriſtus Joannis 4. numero trigeſimoquarto. *Meus cibus eſt, ut faciam voluntatem ejus, qui miſit me, ut perficiam opus meum.* Explicat ibi Chryſoſtomus, *Hominum ſalutem hoc loco cibum appellat.*

448. Regalis, ac magnificus animus Matthæi etiam patet in hoc convivio appoſito Chriſto Domino; nam poſtquam ſcribit, quod Chriſtus ei dixit, *Sequere me*; Et ipſe ſurgens ſecutus eſt eum; ſubdit: *Et factum eſt, diſcumbente eo in domo, ecce multi publicani, & peccatores venientes diſcumbebant cum Jeſu, & diſcipulis ejus,*
Matth. 9. Matthæi 9. numero nono. Non explicat noſter
Valdè regium data beneficia abſcondere, & occultare. Evangeliſta in cujus domo Jeſu diſcubuerit, nec tam magni convivii lætitiam aperit, & qualis domus convivii maximè eſſet, nobis abſcondit, & occultat, ut notat Divus Auguſtinus libro ſecundo de conſenſu Evangeliſtarum, capite vigeſimoſeptimo, niſi Marcus, & Lucas expreſſiſſent domum Levi; Sed cur Matthæus tantum obſequium à ſe Chriſto exhibitum ſubtacet? Nil ſanè tam regium, quàm beneficia elargita ſilentio involvere: magni, & excelſi animi eſt, ſe in donis non meminiſſe largitorem; nam qui illud divulgat, jam uſuram recipit, & liberalitatem devenuſtat; indéque divini Magiſtri ſpiritum, & documenta ebibens Divus Matthæus, talem ſe erga Dominum convivam præſtitit, qualem ipſe Dominus poſtea ſe erga convivas ſuos erat exhibiturus.

449. Matth. 15. In celebri illo convivio de quinque panibus, narrat Divus Matthæus 14. numero 15. *Veſpere autem facto, acceſſerunt ad eum diſcipuli ejus dicentes: deſertus eſt locus, & hora jam præterit? dimitte turbas ut euntes in caſtella emant ſibi eſcas. Jeſus autem dixit eis: non habent neceſſe ire: date illis vos manducare.* Et poſterà numero nono. *Aſpiciens in cœlum benedixit, & fregit, & dedit diſcipulis panes, di-*
D. Chryſoſt. *ſcipuli autem turbis.* Et ſuppono ex Divo Chryſoſtomo homilia quinquageſima in Matthæum, miram panis multiplicationem in manibus Apoſtolorum diſtribuentium, patratam fuiſſe, & ita ait: *Quique panes, quos fregerat, dedit; horum autem fragmenta in manibus diſcipulorum, novo miraculo multiplicabat.* Quod etiam indicat
D. Ambroſ. Divus Ambroſius libro ſexto in Lucam. Maximè voluit Chriſtus in hoc magnifico ſuæ liberalitatis prodigio ſe auctorem ab illo ſubtrahere, occultaréque jam inclytum munus à ſe prodiiſſe: & ideò diſcipulis coram omni multitudine, ait: *Date illis vos manducare.* Non voluit Dominus, ut inter ſuos digitos miraculoſæ ſegetis exortus erumpetent; ſed panem tradit diſcipulis non multiplicatum, nec miraculoſè auctum; ſed ſtupenda incrementa inter diſcipulorum manus efferbuerunt, & ab ipſis confluebant in turbas. Quid hoc? Quare tam ſplendi-
Occultatio in beneficiis regalem magnificentiam declarat. dum beneficii jubar non in manibus Chriſti; ſed in diſcipulorum digitis exundat? Verè beneficii faſtum in ſe cohibet, & veluti aliis illius exuberantiam adſcribit, ut ex eo, quod ipſe in illo tanquam ſe non opificem demonſtret, beneficii ratio plus eluceat, & liberalitatis magnificentia amplius reſplendeat; ſed exinde nova

exoritur difficultas: Apoſtoli videbantur miraculi operatores; nam in eorum manibus panis fœcundabatur, & tamen turbæ veniunt, & volunt Chriſtum rapere, & facere Regem. *Jeſus ergo, cùm cognoviſſet, quod venturi eſſent, ut raperent eum, & facerent eum Regem; fugit iterum in montem ipſe ſolus.* Joann. 6. num. 14. Quanto magis Ioan. 6.
Chriſtus abſconditur, in beneficiis, tanto magis ejus regalis dignitas, regiáque exiſtimatio aperitur, nam ſilentium in beneficiis præſtandis, regium conceptum, & nomen promeretur, & amplificat, ſilens enim beneficii occultatio, clamoſum illius præconium eſt, & regalem magnitudinem maximè in animis gignit.

Divus Matthæus illuſtriſſimus Evangeliſta, & valde præclarus ſuo Evangelio.

Vidit Ezechiel cap. 1. numero 10. *Similitudo autem vultus eorum: facies hominis, facies leonis, facies bovis, & facies aquilæ.* Sed cur facies hominis elegantior, & pulchrior ſuper cætera animantia, leonem, bovem, & aquilam, adumbratur in Matthæo? nam ſicut hominis aſpectus, regium imperium præ ſe fert, & inter animantia cæteris imminet; ſic & Matthæus dignitate, ſpecie, & forma cæteros vincit, & etiam, quia primus fuit, qui Evangelium ſcripſit, & divulgavit, inde æquitas poſtulabat, ut principis facie nobilitaretur. Petrus Damianus ſerm. 49. ait. *Inter cæteros ſanctos, qui de triumphato mundo victoriæ titulos intulerunt, Beatus Matthæus mihi videtur inſignis atque conſpicuus; & quendam inter eos dignitatis obtinere principatum, atque, ut audacter dicam, nemo poſt Chriſtum eſt, cui magis debeat ſancta univerſalis Eccleſia; nam quod mundus vivit, hoc eſt cauſa, quia lux nobis Evangelica coruſcavit: Conſtat autem, quia Matthæus Hebraico ſtylo Evangelium ſcripſit, & quia igitur ad ſanctum Evangelium ſcribendum, primus iſte prorupit, ſcribendi cæteris Evangeliſtis viam præceſſor aperuit, tanquam dux vexillum ſequentibus prætulit.* Confirmat hoc exemplo. *Planè ſicut Moyſes Prophetis non abſurdè præponitur, & omnibus, quicumque ſcripſerunt aliquid in veteri Teſtamento, ita Beatus Evangeliſta Matthæus omnes jure præcellit, qui ſcripſiſſe reperiuntur in Novo.* 450.
Damian. *Matthæus inter Evangeliſtas pulchriori vultu.*
Eccleſia ei maxime debitrix.

Quod etiam confirmatur ex Beda. *Qualis Matthæus factus ſit in Apoſtolorum numero, cui inſertus eſt, docet ipſum Evangelium, in quo ſcribendo, novi Teſtamenti conſervavit exordium, cui ſpeciali privilegio donatum eſt, ut Dominicæ Incarnationis myſteria, quæ cuncti à ſæculo Prophetæ, futura præcinebant; ipſe primus omnium jam facta deſcripſerit, & credentibus legenda tranſmiſerit.* Myſteria divinæ Incarnationis, quæ Prophetæ futura prædixerunt, Matthæus jam facta ſcribit & demonſtrat, dans primus exordium novo Teſtamento; & primus in aliquo ordine magna excellentia ſublimatur. Vide ſuprà cap. 21. quæſt. 25. num. 273. 274. 275. & quæſtione 26. numero 322. 323. 451.
Beda. *Matthæus dat exordium novo Teſtamento.*

Communiter Patres ad citatum locum Matthæi, per faciem hominis intelligunt D. Matthæum, D. autem Auguſtinus in facie leonis hunc noſtrum Apoſtolum intelligit. Rupertus lib. 4. de operibus Spiritus ſancti, cap. 9. & lib. 3. in Apocalypſim. ait: *Beatus Auguſtinus juxta ordinem libri ſtius Matthæum* 452.
D. Matthæus fortis & miti. D. Auguſt. Rupert.

thæum dicit in leone intelligi, qui regiæ dignitatis in Chriſto proſapiam narrat. Et meritò noſter Apoſtolus ſignificatur in facie hominis, & leonis, quia ipſe fuit mitiſſimus, & humanus in peccatoribus recipiendis ad pœnitentiam: fuit fortis, ut leo, ad Evangelii prædicationem, ut fecit in Judæa, & Æthiopia.

453. Damian. De eoque ſic ſcribit P. Damian. ſerm. 50. & ait: *D. Matthæus non ſolùm Apoſtolus eſt, ſed & Evangeliſta, & ut ita fatear, Evangeliſta Evangeliſtarum non immeritò dici poteſt, qui dux, & præceptor, ac primus omnium reperitur; unde & illius quadriga cœleſtis, quam vel Joannes in Apocalypſi, ſe vidiſſe perhibuit, vel Ezechiel in prophetica viſione, hic congruè poteſt, non modo pars, ſed auriga vocari; qui dum ad ſcribendum Evangelium primus erupit, quaſi quandam lineam præcedendo; tetendit, & unde cæteri currerent, rectitudinis ſemitam deſignavit, ut ſicut de Elia dicitur hic, etiam currus, & auriga illius myſtici Sacramenti meritò nuncupetur.* Alludit ad hiſtoriam Parentis Eliæ, in qua ab Eliſæo diſcipulo vocatur currus, & auriga. 4. Regum 2. num. 12. D. Matthæus vocatur currus, & auriga Evangeliſtarum; currus, quia alios ad ſcribendum Evangelium ſuo exemplo adduxit; auriga verò, quia eorum dux, & princeps, viam, & ſemitam aperuit, in textu Evangelico componendo.

4. Reg 4. *D. Matthæus Evangeliſta Evangeliſtarum, currus & auriga eorum.*

454. *Proceres Apoſtolorum Matthæi diſcipuli.* Adeò eſt excellens Evangelium Matthæi, ut Apoſtolorum proceres illius videantur diſcipuli. Tertullianus lib. de carne Chriſti cap. 22. ait: *D. Matthæus fideliſſimus Evangelii commentator; ſed & Paulus ejuſdem Evangelii & diſcipulus, & magiſter, & teſtis, qui ejuſdem ipſius Chriſti Apoſtolus*: Magnus Paulus eſt diſcipulus Evangelii Matthæi, ita etiam, ut ipſe Paulus ſit magiſter, teſtis & prædicator. Barnabas Apoſtolus ſua propria manu conſcriptum Evangelium Matthæi ſecum aſportavit, ut ex illo depromeret, quæ docebat ac prædicabat. D. Marcus in ſuo proprio Evangelio ſcribendo, ſecutus eſt D. Matthæum, & ut poſt D. Hieronymum, ait Damianus ſerm. 49. *Matthæus autem breviatorem Marcum, atque pediſſequum habuit.*

Tertull. D. Barnabas. Damian.

D. Matthæus illuſtriſſimus Martyrio.

455 *Virginitatis votum in divinam conditionem transfert.* Cùm noſter Apoſtolus in Æthiopiam veniſſet, quæ provincia ei fuerat data ſorte Evangelicæ prædicationis, cùm Regem, Reginam, ac filiam Regis Iphigeniam ad fidem convertiſſet; imò ipſam Regis filiam ita in amore Chriſti incendit, ut, Matthæo perſuadente, virginitatis votum emiſerit; & ita eam ex temporali regno, ad quandam divinam conditionem ſublevavit. Cùm filii Iſraël eſſent in captivitate Babyloniæ, ex Regis mandato convocati ſunt aliqui pueri ex ſemine Regio ad regale palatium, ut ibi in literis, ac omni ſcientia inſtruerentur, & ad hoc traditi ſunt Principi, ac magiſtro Eunuchorum, qui poſuit eis varia nomina, Sidrach, Miſach, & Abdenago: Danieli autem dedit nomen Balthaſar. Daniel. 1. num. 7. *Danieli imponitur nomen Balthaſar.* Quod erat nomen Dei Babyloniæ, juxta illud; *Balthaſar ſecundum nomen Dei mei.* Daniel. 4. num. 5. Ex quonam motivo hic magiſter, cùm eſſet vir doctus, & peritus, aliis pueris hominum nomina impoſuit; at verò Danieli, non nomen hominis, ſed Dei ſui attribuit? *Balthaſar ſecundùm nomen Dei mei.* Daniel non ſolùm erat caſtus; ut docent D. Epiphanius, Dorotheus in vitis Prophetarum; ſed etiam caſtitatis voto adſtrictus erat, ut docent Magiſter Frater Franciſcus à ſancta Maria, lib. 2. hiſtor. Propheticæ, cap. 42. num. 13. Magiſter Lezana tom. 1. Annal. anno 3419. num. 3. & puer eſt regio genere natus, qui jure regni gaudet, & tamen caſtitatis voto reſplendet ac ſe adſtringit, non homo, ſed tanquam Deus, ac divinitas quædam apparet.

Daniel. 1. Daniel 4. D. Epiphan. Dorotheus. F. Franciſcus à S. Maria. Lezana.

456. *Nobiliſſimo martyrio in altari ſacra faciens, moritur Matthæus.* Hyrtacus moleſtiſſimè ferens Iphiginiæ virginitatem, conſtanter, ſuis votis obſiſtentis, cùm Matthæum talis conſilii auctorem eſſe cognoviſſet, ad altare ſacra facientem gladio confodi juſſit. Ita ex Breviario Romano; Quæ ſanè illuſtrior mors, quàm inter Dei ſacrificia vitam exhalare, ac animam dare? Obtulerunt Abel & Cain ſacrificia Deo; *Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus; ad Cain verò, & ad munera ejus non reſpexit.* Geneſ. 4. num. 4. Inde Cain ita commotus ſurrexit in fratrem ſuum Abel, & eum interfecit. Unde ait divus Ambroſius, libro de Cain, & Abel. *Et peracto ſacrificio mors illi machinatur.* Et cur ex ſacrificio illi originatur mors? Abel princeps, & præclarus in omni virtute: ipſe primus juſtus ſine peccato mundi, primus virgo, primus Sacerdos, primus martyr, & qui tam præclarus, ac caput omnium magnalium erat, nulla alia mors illi debebatur, niſi quæ ex ſacrificio, ac ſacrificii intuitu daretur.

Gen. 4. D. Ambroſ.

457. Matth. 23. *Illuſtriſſima mors, inter ſacrificia.* Ad hoc reſpexit Chriſtus Dominus, Matth. 23. num. 35. dum ait; *Ut veniat ſuper vos omnis ſanguis juſtus, qui effuſus eſt ſuper terram, à ſanguine Abel, uſque ad ſanguinem Zachariæ, filii Barathiæ, quem occidiſtis inter templum, & altare.* Ex illuſtriſſimis Martyribus & Prophetis, & aliis Sanctis, qui occiſi, crucifixi, ac flagellati fuerunt à Judæis; duorum tamen Dominus facit mentionem, ſcilicet Protomartyris Abelis, & Zachariæ, qui, ut multis placet, Pater eſt Joannis Baptiſtæ, de quo tractavi tomo 4. in Evangel. cap. 47. quæſt. 9. num. 55 Sed cur inter tot numeroſos Martyrum greges Dominus hos tantùm duos commemorat? quia eorum martyrium valdè illuſtre, ac glorioſum extitit; inter ſacrificium, ac altare, & cum intuitu ad ſacrificium; ſacrificium enim eſt perfectiſſimus religionis actus inter cæteros, & qui in eis vitam dat, illuſtriſſimus omnium eſt habendus.

458. Epheſ. 5. De Chriſti morte agens Paulus ad Epheſios 5. num. 2. ait: *Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſe metipſum pro nobis oblationem, & hoſtiam Deo in odorem ſuavitatis.* Divus Auguſtinus. *Moritur Dei filius, hoſtia factus pro noſtris peccatis.* Nulla alia mors debebatur filio, niſi in hoſtia, & ſacrificio, quo oblatus eſt Deo Patri in odorem ſuavitatis; ſic & divus Matthæus inſigniter ad imitationem ſui Magiſtri, talem mortem eſt aſſecutus in oblatione, & ſacrificio, in odorem ſuavitatis.

D. Auguſt. *Ad imitationem Chriſti Matthæus inter ſacrificia moritur.*

QUÆSTIO XXXI.

Quare Beryllus gemma pretioſa denotat ſanctum Thomam Apoſtolum.

459. Exod. 28. BEryllus gemma pretioſa erat in Rationali
Summi Sacerdotis. Exod. 28 n.20. in eáque
Beryllus in ſcripta erat Tribus Benjamin; in magnáque æſti-
magna æſtimatione. matione fuit olim habita à Regibus: teſtatur enim
Q. Curtius Q. Curtius lib. 9. ſceptrum aureum, quod Alexan-
dro dono dedit Sophite, Beryllus diſtinctus erat:
etiam Regis Porcennæ Berylli meminit Auguſtus
in epiſtola ad Mecenatem.

460. *Color hujus* Colorem hujus lapidis aliqui dicunt eſſe velu-
lapidis. ti jaſpidem, nam Beryllus, ut notat Montanus,
Montanus Hebraïcè eſt Jaſpeh, & onkelos vocat Panthe-
ram, nomine omninò aſpidi conveniente: nam
Panthera eſt animal pictam habens pellem, macu-
larum elegantia, ac varietate cæteras feras alli-
ciens: fulvum eſſe colorem ſentit Montanus, cit.
Oleaſter. loc. Exod. & Oleaſter.

461. D. Iſidor. D. Iſidor. lib. 16 Etymol. c. 7. ſic habet: *Be-*
Color viridis *ryllus in India gignitur, gemis ſuæ linguæ nomen*
juxta commu- *habens, viriditate ſimilis ſmaragdo, ſed cum pallo-*
nem ſenten- *re: Politur enim ab Indis in ſexangulas formas, ut*
tiam. *hebetudo coloris repercuſſione angulorum excitetur.*
Aliter politus non habet fulgorem. Genera ejus no-
Abulenſ. *men.* Colorem ejus eſſe viridem etiam docet Abu-
Rucus. lenſis ad cit. locum, & Rucus lib. 1. de gemmis,
cap. 8. quem ſequitur Ribeira de veſtibus ſacer-
dotalibus, cap. 11. & Gaſpar de Morales in ſuo la-
pidario, lib. 1. cap. 8. Anſelmus Boëtius lib. 10. de
gemmis, cap. 69. ait quod ejus color ſit cæruleus
Alcazar. ex viridi ad inſtar aquæ maris. Alcazar hoc cap.
21. Apocalypſeos, annotatione 23. aſſerit ejus co-
lorem eſſe viridem albicantem, qualis reperitur
in foliis olivæ, ſive ſalicis.

462. *Eius proprie-* Ejus proprietates ſunt, pugnantes excitare, &
tates animare ad pugnam, inhibere catarros, atque
Anſelmus. humores, qui ad oculos, ac guttur fluunt. Ita
Boëtius. Anſelmus de gemmis, lib. 2. cap. 71. qui ad alia
Abulenſ. multa medicamenta dicit inſervire. Inſuper ad-
Berchorius. dunt ad citatum locum Exodi, Abulenſis ex Dio-
ſcoride, & Berchorius in ſuo reductorio morali,
lib. 10 cap 51. quod in aqua dilutus multa medi-
camenta præſtat.

463. *Beryllus D.* Beryllus ſignificat Divum Thomam Apoſtolum,
Thomam quia, ut ait Gregorius Venetus, hic lapis naſcitur
adumbrat. in India, ad quam ſolus ex Apoſtolis penetravit
Divus Thomas, in eáque multas pretioſas gem-
mas in fide parturivit. Secundò hic lapis expurgat
oculos, viſum acuit; oculos acutos, ac perſpicuos
accepit Divus Thomas, cùm Chriſtum poſt Re-
ſurrectionem, ejúſque vulnera vidit, & palpavit:
Et exclamavit, Dominus meus, & Deus meus. Ter-
tiò, quia Beryllus inter alias gemmas mollis eſt,
& facilis ad poliendum: Divus autem Thomas,
Metaphr. ut ſcribit Metaphraſtes erat valdè mitis ac lenis,
in agendo, reprehendendo, ac docendo. Aliqua de
hoc magno Apoſtolo dicam.

Divus Thomas Apoſtolus magnis favoribus illuſtratur à Chriſto in ſua converſione.

464. De hoc magno Apoſtolo multa dixi tomo 5.
in Evangelia lib. 9. cap. 6. per tredecim quæſtio-
nes ſequentes: valdè mirum, quod aliis homini-
bus proponit Deus gloriam, finem, & ſimul eis
aſſignat media, & viam, per quam aſſequenda
ſit. Hinc dedit decem præcepta Decalogi: Exod. Exod. 20.
20. à numero 1. Hinc & paſſim dicebat Deus:
Si audieritis vocem meam, & feceritis, quæ præci-
pio vobis, eritis mihi in populum. At verò aliter ſe
res habet cum Divo Thoma, in manu ejus da-
tur, ut ipſe eligat medium, & conditiones pro-
ponat. *Niſi videro in manibus ejus fixuram clavo-*
rum, & mittam digitum meum in locum clavorum,
& mittam manum meam in latus ejus, non credam.
Joann. 20. num. 25. ut Chriſtus Dominus Di- Joan. 20.
vum Thomam reducat ad fidem, omnibus his con- *Chriſtus pig-*
ditionibus annuit, ut videat, & ut mittat digitum *noratus amore*
in loca clavorum, & manum in latus. *Infer digi-* *Thomæ, conce-*
tum tuum huc, & vide manus meas, & affer ma- *dit quæ vult*
num tuam, & mitte in latus meum. Valdè mirum! *Thomas.*
omnia ad placitum Thomæ conceduntur, quan-
do duo rixantes ad pacis fœdera veniunt, qui
ſuperior eſt, ad ſuum nutum conditiones propo-
nit: Chriſtus, & Thomas veluti contendebant,
Thomas obſiſtebat; Chriſtus intendebat eum ad
fidem, deinde ad gloriam adducere: Chriſtus Do-
minus amore vulneratus, ac converſione Thomæ
pignoratus, omnia à Thoma aſſignata admittit,
dummodo ſuo amori ſatisfaciat, quo de ejus con-
verſione ardebat.

Dicebat Jacob Deo. Geneſ. 28 num. 20. *Si* 465.
fuerit Deus mecum, & cuſtodierit me, in via per Gen. 28.
quam ego ambulo: & dederit mihi panem ad veſ-
cendum, & veſtimentum ad induendum, & rever-
ſus fuero proſpere in domum patris mei, erit mihi
Dominus in Deum. Supremam majeſtatem agnoſ-
cit eſſe Deum, & Dominum: cur ergo ipſe non
imponit Jacobo conditiones, ut inter ejus ſervos
computetur: ſed Jacob conditiones aſſignat Deo,
ut ipſe ſit Dominus ejus? *Si cuſtodierit me in via,*
& dederit mihi panem. Procopius ait: *Nunc tan-* Procopius.
dem poſt tanta accepta beneficia Deum ſuum Domi- *Jacobus ex*
num agnoſcere volebat. Qui ſe multo favore in *Dei favori-*
ſignitum agnoſcit, has ſibi comparat faculta- *bus, erga il-*
tes. Conſideravit Jacob Deum ſibi multum pro- *lum multam*
penſum, & benignum in illa celebri viſione ſca- *confidentiam*
læ tangentis cœlum, in qua multa dona ei pro- *habet.*
miſit, & illud maximum, ex ejus ſemine car-
nem ſumere, & quod ipſe futurus erat ejus pro-
genitor, pater. Inde Jacob confidentiam hauſit,
ut Deo, tanto amoris affectu inclinato conditio-
nes juxta ſuum beneplacitum aſſignet: ſic & Di-
vus Thomas, cùm cognoviſſet Chriſtum erga ſe
valdè affectuoſum: jam enim priori altera vice
eum quæſierat. Joan. 2. num. 24. Ideò uni Deo
tanto amore æſtuanti, generoſo animo audet con-
ditiones in pactum adſcribere: *Niſi videro in ma-*
nibus ejus fixuram clavorum, & mittam digitum
meum in locum clavorum, & mittam manum meam
in latus ejus, non credam.

Divus Thomas urbanus, & prudens in ſuis poſtulatis.

Ait Divus Thomas citato loco Joannis 20. 466. Joan. 20.
numero 25. *Niſi videro in manibus ejus fixuram*
clavorum, & mittam digitum meum in loca cla-
vorum, & mittam manum meam in latus ejus,
non credam. Circa hæc verba Thomæ multa di-
xi citato capite 5. quæſtione 2. 3 4. & 5. nunc
verò dubito, cur noſter Apoſtolus poſtulat tan-

Thomas cur petit manus, & latus, non verò pedes.

tum videre; tangere vulnera manuum, & lateris? cur non etiam vulnera pedum? nam hæc quinque vulnera æqualiter noſtram ſalutem ſunt operata.

467. Zachar. 13.

Reſpondeo primò, quod Thomas confitebatur Chriſtum ut Dominum, ac Regem, *Dominus meus.* Et ad hoc, ut quiſquis agnoſcatur, ut Dominus, ac Rex, ſat eſt, quod manus appareant perforatæ, & latus ſit apertum: *Quid ſunt plagæ iſtæ in medio manuum tuarum? & dicet; his plagatus ſum in domo eorum, qui diligebant me.* Zachar. 13. num. 6. Si ipſi diligebant Chriſtum, multò magis ipſe eos diligebat, ut ubi notant communiter Divus Hieronymus, & Interpretes: & cùm eos diligeret, conſequens erat, ut manus eſſent ſciſſæ & perforatæ. Domini, ac Principis affectus non patitur manus clauſas, & obſeratas, ſicut nec & cor. Cùm meus Jeſus penderet in cruce, in ejus ſummitate ponitur titulus: *Jeſus Nazarenus, Rex Judæorum.* Joann. 19. num. 19. Tunc Dominus inclinat caput, & tradidit ſpiritum: nec enim illa inclinatio facta eſt in venerationem nominis Jeſu, ut aliqui dicunt, quia ipſum nomen Dei non eſt magis ſublime, & excelſum, quàm ipſemet Deus, ut ei debeat venerationem præſtare, illa ergo inclinatio ſuper pectus, ut eſt communis ſententia, facta eſt ob nomen Regis affixum, tanquam tali inclinatione indicans, oſtendens pectus ſuum ad vulnera, & apertionem, non enim benè cohærebat cum Regis nomine clauſum pectus, ſed expediebat, ut eſſet apertum, & manifeſtum: & ideò cum Joannes ſcribit, *Unus militum lancea latus ejus aperuit*: ait ibi Divus Auguſtinus, *Vigilanti verbo uſus eſt Evangeliſta, non dixit: Vulneravit, ſed aperuit.* Huc advoca, quæ dixi tomo quinto in Evangelia, libro 8. cap. 11. quæſt 5. per totam.

Joan. 19. *Regis ſignum manus perforata, & latus apertum.* D. Auguſt.

468. *Prudentiſſimè Thomas petit loca vacua, & nemini conceſſa.*

Secundò: Reſpondeo ad hoc dubium. Prudenter, & cautè Thomas poſtulat manus, & latus, non verò pedes: nam pedes jam veluti conceſſi erant Magdalenæ: At verò manus, & latus habebantur tanquam loca vacua, & nemini data. Sed dicet aliquis, ſicut Magdalenæ conceſſa fuit pedum poſſeſſio, ſic & Petro manus, & Joanni pectus conceſſum eſt: adverte quod Petro datæ fuerunt manus Chriſti mortalis in mari, cùm cœpiſſet mergi. *Extendens manum, cùm cœpiſſet mergi, apprehendit eum.* Matthæi 14. num. 3. Joanni datum eſt pectus ipſius Chriſti, etiam prout mortalis erat: *Recubuit in cœna ſupra pectus Domini,* Joan. 21. num 20. At Magdalena, ſibi obtinuit pedes Chriſti, prout mortalis erat in domo Phariſæi, Luc. 7 num. 8. etiam Matthæi Lucæ 10. numero 39. Hanc autem poſſeſſionem, quam Magdalena fuerat aſſecuta de pedibus Chriſti, etiam poſt ejus Reſurrectionem confirmavit, ac renovavit prout immortalis, ac impaſſibilis erat: *Tunc acceſſerunt, & tenuerunt pedes ejus.* Matthæi capite vigeſimo octavo, numero nono: & quamvis Chriſtus dixiſſet Magdalenæ, *Noli me tangere.* Joann. 20. jam ipſa velociſſimè pedes ejus tenebat: proindéque pedes Chriſti etiam immortalis præoccupati erant à Magdalena: At verò manus, & pectus Chriſti, etſi conceſſa fuerant Petro, & Joanni, non guſtata morte: tamen prout ipſe glorioſus, & immortalis erat poſt Reſurrectionem, à nullo in poſſeſſione erant præhabita: & inde prudentiſſimè Thomas à pedibus abſtinuit: & manus, & pectus Domini glorioſi, utpote nullius juris, ſibi poſtulat, & exoptat. Magnæ etiam prudentiæ eſt à locis præoccupatis abſtinere, & vacua abſque alicujus poſſeſſione ſibi affectare, ac quærere.

Matth. 14. Ioan. 21. Luc. 7. Luc. 10. Matth. 28.

Valdè debilis mente eſt, qui locum, ac officium jam datum petit, & omnibus modis ſibi intendit. Joannes, & Jacobus poſtulant ſibi primas ſedes in regno Dei: nam ex eorum ore accedit mater, & poſtulat: *Dic, ut ſedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam, & unus ad ſiniſtram in regno tuo.* Quibus Chriſtus ſtatim reſpondit: *Neſcitis quid petatis, ſedere autem ad dexteram meam, vel ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à Patre meo.* Matthæi 20. num. 22. Iſti duo fratres, ut multis placet, petebant primas ſedes jure conſanguinitatis: Potiora, & priora loca in cœlo illis ſunt præparata, & aſſignata à Patre cœleſti, qui ejus perfectionem ſequuntur, ac imitantur: Inde merito dicitur eis à Chriſto: *Neſcitis quid petatis:* Nam petere, ac intendere loca aliis præparata & aſſignata, ignorantia, & inſcitia eſt: *Neſcitis quid petatis.* 469.

Matth. 20. *Magna ignorantia quærere, & affectare loca aliis aſſignata.*

Magnam confidentiam erga Thomam Apoſtolorum Chriſtus oſtendit.

Cùm Thomas dixiſſet aliis Apoſtolis: *Niſi videro in manibus ejus fixuram clavorum, & mittam manum meam in latus ejus*: ait Textus. *Poſt dies octo, iterum erant diſcipuli intus.* Joan. 20. num. 21. Et tunc venit JESUS, ut Thomam reduceret, & ait illi: *Thoma infer digitum tuum huc, &c.* Cur tantam moram, ſpatio octo dierum interponit Chriſtus ad converſionem Thomæ. Cum citiſſimè ſe habuerit in negatione Petri in eadem horá, & tempore. *Reſpexit Dominus Petrum, & egreſſus foras flevit amare.* Matthæi 26. Et tamen Thomam permittit per octo integros dies in ſua incredulitate perſiſtere. Non plus dilexit Chriſtus Petrum, quàm Thomam; ſed majorem confidentiam habuit erga Thomam, quàm Petrum: nam forſitan prævidit Dominus remedium dilatum Petro inſervire poſſe ad condemnationem: At Thomæ confidit, ut nulla mora in obſtinatione, ac incredulitate, cum temporis continuatione converſionem impediret, ac difficilem redderet: ſed ad quamlibet Chriſti vocem citò & promptè obediret, magna fide præſtita, *Dominus meus, & Deus meus.* 470

Ioan. 20. Matth. 26. *Multum de obedientia, ac promptitudine Thomæ Chriſtus confidebat.*

Deliquit David peccato magno homicidii, & adulterii, & tamen Deus poſt tranſactum unum annum integrum de ejus converſione, ac remedio agit: nam prius natus eſt filius ex adulterio. *Uxor, peperit ei filium: miſit ergo Dominus Natham ad David.* 2. Reg. 11. num. 27. & cap. 12. num. 1. Maximè David acceptus erat Deo, quomodo ergo per unum annum integrum in ſuo peccato obdormit? cur non ſtatim ei Dominus manuum porrigit ut erigatur? Hoc autem cum Davide ſia factum eſt; non ax defectu divini amoris; ſed ex multa confidentia erga illum. Erat David vir valdè magnus: de quo dicebat Deus. *Invent Davidem, virum ſecundum cor meum.* Proindéque Dominus certò ſciebat quod in quacumque hora ipſum vocaſſet, ille præſto adeſſet cũ multo dolore, ac pœnitentia in exemplũ cunctis peccatoribus: Sic & [illegible] a confidentia 471.

2. Reg. 11. 2. Reg. 12. *Permittitur David in ſuo peccato, non ex defectu amoris; ſed ex confidentia*

confidentia erat Chriſto de Thoma Apoſtolo, qui vir ſanè magnus erat ex corde, ac pectore Chriſti, ut ſtatim dicam, quod ſi ad majorem evidentiam obſtinationis, & confirmationem fidei, permiſſum eſſet tandiu in ſua incredulitate perſiſtere, quòd tamen non verbo vocatus in magnam confeſſionem prodiret. *Dominus meus, & Deus meus.*

Thomas ſanctus, & Apoſtolus ex corde, ac pectore Chriſti.

472. *Thomas ſanctus ex corde Dei, in favoribus prælatus aliis.* Ait ei Chriſtus: *Affer manum tuam, & mitte in latus meum.* Obediens Thomas mittit manum ſuam in illud totius divinitatis ſacrarium, amoris officinam, omnium cœleſtium domorum infinitum theſaurum, omniumque ſuavitatum, ac dulcedinum immenſum pelagum, totiúſque pietatis, ac miſericordiæ oſtium apertum: unde jam Thomas non eſt vir magnus, & ſanctus ut David, ſecundùm cor Dei, ſed eſt ſanctus in corde Dei, & ex corde Dei: unde noſter Apoſtolus ſanctus factus eſt ex corde Dei, ipſiúſque cordis factura eſt, in quo ipſe maximè omnium Sanctorum favoribus prælatus eſt. Joannes Baptiſta ſanctus, & magnus factus eſt ex Dei manibus. *Etenim manus Domini erat cum illo.* Lucæ capite primo. Luc. 1. Petrus magnus & ſanctus ex Chriſti oculis. *Reſpexit Dominus Petrum, & flevit amarè.* Matth. 26. Matthæi capite 26. Matthæus magnus, & ſanctus factus eſt ex Chriſti verbo: *Sequere me.* Matth. 9. Matthæi capite nono. Magdalena magna, & ſancta facta eſt ex Chriſti pedibus: *Sedens ſecus pedes Domini.* Luc. 10. Lucæ capite 10. Joannes Evangeliſta factus eſt ſanctus & magnus ex Chriſti pectore: *Qui in Cœna recubuit ſupra pectus Domini.* Joan. 21. Joannis capite 21. Thomas etiam magnus, & ſanctus factus eſt ex Chriſti pectore: ſed multa eſt differentia inter ipſum, & Joannem: Joannes ſanctus, & magnus ex Chriſti pectore clauſo, & obſerato: Thomas verò magnus, & ſanctus ex Chriſti pectore aperto, & manifeſto: Joannes magnus, & ſanctus ex Chriſti pectore deforis: at Thomas in illud ingreſſus eſt: *Mitte manum tuam in latus meum.* Joannes recubuit ſupra pectus, abſque Domini juſſu; Thomas verò ex Domini mandato: *Mitte manum tuam in latus meum.* Indéque ex Chriſto fuerunt imperia: ex parte verò Thomæ obedientia.

Præclarius D. Thomas habet excellentiam ex pectore Chriſti, quam Joannes.

473. *Thomas converſus ex Chriſti pectore quodammodo frater ejus.* Duæ fuerunt veluti facturæ principales, ac fructus valde conſpicui, qui ex illo ſacro pectore aperto, ac ex illo divino latere amore inflammato prodierunt: Chriſtus nempe Dominus ſacramentatus: à latere nempè Chriſti omnia fluxerunt ſacramenta, & Thomas converſus, & fidelis, proindéque quodammodo, in aliquo pio ſenſu, videntur poſſe dici tanquam duo fratres: ambo enim, tanquam ex eodem principio, ſeu latere, nati nobis proponuntur. Chriſtus in Sacramento nobis datus: Thomas, ut in fide formatus, ac natus: Chriſtus tamen, ut frater major: Thomas verò, ut minor. Et communiter inter fratres hæc eſt differentia, quod major ſecum defert omnia bona, divitias, ac hæreditates, omnéſque affectus paternos: minor verò etiam multo amore paterno proſequitur. Chriſtus ſacramentatus habet ſecum omnes divitias, & theſauros ſapientiæ, ſcientiæ, ac omnipotentiæ divinæ: Thomas verò, ut minor, multis favoribus divinis cumulatur, dum in Chriſti pectore fovetur, recreatur, ac veluti formatur. Inde ait Divus Iſidorus libro de vita beata: *Didymus, id eſt, germanus Chriſti, ſimilis Salvatori, quantum ſcilicet fas eſt.* D. Iſidor.

474. Joannes etiam Evangeliſta Chriſti frater eſt dicendus: ambo enim ſuo modo ſortiti ſunt eandem matrem: Joannes factus eſt Chriſti frater ab ipſius ore, ex vi, ac efficacia divini Verbi: *Mulier, ecce filius tuus.* Joan. 12. At Thomas factus eſt Chriſti frater ex nativitate à corde, & pectore ipſius, ex vi, ac vehementia divini amoris: nullo alio majori modo poterat declarari, ac explicari, quàm nativitate ex latere, ac corde. Ut Iſaias denotaret eximium Iſai. 60. Chriſti amorem erga ſuos fideles, ac filios adoptivos, ait capite 60. numero 4. *Filii tui de longe venient, & filiæ tuæ de latere ſurgent.* Præſtantiſſimæ animæ cæleſtibus donis adornatæ, dicuntur filiæ, nam tales in domo ſui patris excellentioribus monilibus componuntur; & ait: *De latere ſurgent*: Pagninus, *Juxta latus ſurgent.* Pagninus. Alii legunt apud Sanchez. *Nutrientur*: Sanchez. Et alii: *Fovebuntur.* Metaphorica eſt locutio ad exaggerandum Chriſti amorem erga fideles, quos tanta indulgentia, ac benignitate fovet, ut videatur eos juxta ſuum latus nutrire, ac alimentare: vide ergo quanta indulgentia, ac favore ſublimatus eſt Thomas à Chriſto, quia non metaphoricè, ſed verè, ac realiter ejus vulnera tetigit, ut dixi tomo 5. in Evangelia, libro 9 capite 5. expoſitione 2. numero 3. atque in ejus latus ingreſſus eſt, ibique nutritus, creatus, ac formatus eſt, converſus, & fidelis, & quod in aliis eſt metaphorica exaggeratio, in Thoma eſt vera, & ſincera realitas.

Quod in aliis ſanctis eſt metaphorica exaggeratio, in Thoma eſt realis veritas.

Divus Thomas Illuſtriſſimus inter credentes.

475. *Thomas primus expreſſe Chriſtum dicit Deum.* Ubi Thomas ſacra vulnera tetigit: ubi manum miſit in latus; exclamat, *Dominus meus, & Deus meus.* In quibus verbis ſublimem, & altam docuit Theologiam: confitetur enim Chriſtum verum Deum, & hominem in unitate unius ſuppoſiti, ut jam dixi citato capite 5. expoſitione 3. numero 65. & hic habet Teophylactus: *quia dicendo Dominus meus, humanam: & Deus meus, divinam confeſſus eſt naturam, & unum, & eundem Deum, & hominem.* Theophyl. Dupliceméque naturam in una hypoſtaſi: imò quandam primitiam confeſſionis ei tribuit Cajetanus, & ait; *Thomas incredulitatis ſuæ culpam magnitudine profeſſionis penſavit. Primus enim eſt, qui profeſſus ſit expreſsè JESUM eſſe verum Deum.* Cajetan. Quod maximè facit ad gloriam, & excellentiam noſtri Apoſtoli.

476. Thomas primus eſt, qui in Evangelio confeſſus ſit Chriſtum expreſsè, & apertè verum Deum: multi eum acclamarunt filium Dei. Petrus, *Tu es Chriſtus filius Dei vivi.* Matth. 19. Matth. 16. Nathanael, *Tu es filius Dei.* Joann. 1. Joan. 1. Martha, *Ego credidi, quia tu es Chriſtus filius Dei vivi.* Joan. 11. Joan. 5. Cæcus à nativitate, *Tu credis in filium Dei?* Reſpondit, *credo*: Joan. 9. & Centurio ait: *Verè hic filius Dei erat.* Matth. 27. Matth. 27. Omnes iſti, tanquam

Primus in Chriſti confeſſione Thomas

tanquam ex quadam conſequentia profitentur Chriſtum eſſe verum Deum, quia ex eo, quod eum dicunt filium Dei Deum eſſe aſtruunt: nec enim alius poteſt eſſe filius Dei, niſi ſit etiam Deus; ac directè, & expreſsè, Thomas omnium primus, eum confeſſus eſt Deum: *Dominus meus, & Deus meus*: Eſſe autem primum in aliqua virtute, quid valde magnum, & illuſtre eſt. Vide ſuprà hoc cap. 21. quæſt. 25. n. 273. 274. 275. & q. 26. n. 322. 323.

477. Dices tamen: Videtur, quod hæc Thomæ confeſſio non fuerit tam grata Chriſto, ut hîc dicitur, ſiquidem illi non aliquod præmium datum legitur, nec pro ea aliqua remuneratio facta: imò & quædam reprehenſio prolata eſt: *Quia vidiſti me, Thoma, credidiſti: Beati, qui non viderunt, & crediderunt.* Forſitan ex his colliget aliquis, quod fides eorum, qui non viderunt, & crediderunt præferenda ſit fidei Thomæ, qui vidit, & credidit. Chriſtus Dominus non dixit, *Beatiores, qui non viderunt, & crediderunt*; ſed tantum: *Beati, qui non viderunt, & crediderunt.* Proindéque datur anſa, ut dicamus, quod Thomas fuerit inſigniter beatus, quia vidit, & credidit, proindéque inter credentes, hoc habet valde ſingulare, quod ſit videns, & credens. *Quia vidiſti me, Thoma, credidiſti.*

Thomas illuſtriſſimus inter credentes.

478. Joannem Baptiſtam, Chriſtus Dominus Matth. 11. n. 9. appellat, *Prophetam, & pluſquam Prophetam* Syriacus. *Certè dico vobis præſtantiorem Propheta.* Vatablus: *Excellentiorem Propheta.* Et in quo Joannes eſt præſtantior, & excellentior cæteris Prophetis? quia alii Prophetæ prophetaverunt, & non viderunt id quod propheticè prædixerunt: At Joannes, id, quod de Chriſto prophetavit, præſens vidit. Joannes major inter Prophetas, quia id, quod prophetiſavit, digito oſtendit: Thomas major inter credentes, quia id, quod credidit, digito tetigit. Fides, ut ait Paulus Hebræor. 11. *Eſt argumentum non apparentium.* Et omnem evidentiam excludit: evidentia verò nullam obſcuritatem admittit: At fides Thomæ, qua credens dixit: *Dominus meus, & Deus meus*: adeò ſingularis & excellens fuit, ut potuerit adunare obſcuritatem fidei cum luminis evidentia, *Quia vidiſti me, Thoma, credidiſti.* Quod Divus Gregorius explicat, *Unum vidit, & aliud credidit.*

Matth. 11. Syriac. Vatab. *Sicut inter Prophetas Baptiſta major, ſic Thomas inter credentes.*

479. Et ait D. Thomas: *Dominus meus: & Deus meus.* Dupliciter eum dicit ſuum, quod communiter, ut ſuo loco dixi, Interpretes referunt ad duplex beneficium: unum orationis, alterum redemptionis. Dico tamen quod Thomas bis dicit ſuum; ſemel ob redemptionem, qua in carne paſſibili ipſum, ac omnes nos redemit; & iterum modo, quando corpore glorioſo ipſum convertit, & in fide generavit. Dupliciter etiam Chriſtus Paulo præſtitit medicinam, ſemel, ut mortalis communi redemptione: & iterum, quando glorioſus ad ſe advocat: *Saule, Saule: quid me perſequeris?* Act. 9. n. 4 Tamen particularis converſio Thomæ, in multis præceſſit particularem converſionem Pauli: utique Chriſtus glorioſus apparuit; Paulo indignans: *Quid me perſequeris?* Thomæ verò benignus, & amore affabilis: *Mitte manum tuam in latus meum.* Paulum proſternit. *Cadens in terram.* Thomam verò in corde ſuo recondit: *Mitte manum tuam in latus meum.* Paulum cæcum reddidit: *nihil videbat.* Thomam verò ſuperna luce illuminat: *vidiſti me, Thoma*: Paulus ſic dejicitur, ut aliorum manibus ferretur. *Ad manus autem illum trahentes.* Thomæ verò dat Jesus manus ſuas: *Vide manus meas.* Paulus rigore, ac aſperitate trahitur: Thomas verò favore, ac amore allicitur; ut dicat: *Dominus meus & Deus meus.*

Act. 9. *Illuſtrior converſio Divi Thomæ, quam Pauli.*

Valde mirabiliter in Indiam tendit Divus Thomas ad prædicandum Dei Evangelium.

Noſtrum Apoſtolum ita deſcribit Metaphraſtes in ejus vita: *Ingrediens Apoſtolus, ornatus Chriſti moderatione, & pro quovis alio ornamento, lorica ea indutus, coma ſordidus, vultu pallidus, totus aridus & exanguis, & planè ſucco carens: & ut ſemel dicam, non tam corpus, quàm umbram corporis circumferens, ſordido, & trito amictus pallio, moribus lenis, ſermone utilis, factis verò admirabilis, humilioribus ſe accommodat, ſpiritus aliorum deprimens.* Ad examen voco illa verba: *non tam corpus, quàm umbram corporis circumferens.* Sic dura, & aſpera vita tam exanguis, ac extenuatus erat, ut videretur non habere humanum corpus; ſed umbram illius. Sic Archangelus Raphaël dixit Tobiæ 12. numero 19. *Videbar quidem vobiſcum manducare, & bibere: ſed ego cibo inviſibili, & potu, qui ab hominibus videri non poteſt, utor.* Codices Græci habent. *Omnibus diebus apparebam vobis: ſed non manducabam, neque bibebam; ſed viſionem vos ſpectabatis.* Angelus videbatur habere corpus, & non erat corpus; ſed corporis viſio, umbra, & imago. D. Thom. ſic totus defæcatus, ac ſpiritualis factus fuit Dei gratiâ, ut veluti alter Angelus, non corpus, ſed umbram, ac imaginem corporis circumferre videretur. 480.

Metaphraſtes. *D. Thomas corpore extenuatio veluti Angelus apparuit.* Tobiæ 12. Græcus.

Hac mirabili, & veluti Angelica forma Thomas cæleſti doctrina, ac prædicatione, magnis miraculis, & operibus, pertranſivit multas, & barbaras nationes; & tandem ad remotiſſimos Indos pervenit, ut innumeras lucrifaceret Chriſto animas: deinde ad extremas Orbis partes, & ad remotiſſimas gentes, Indos nempe, ſe contulit; ubi mirificè Chriſti fidem propagavit, ita ut dici poſſit de noſtro Apoſtolo. *Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* Pſal. 2. n. 8. In hæreditatem, ac poſſeſſionem datæ ſunt ei gentes, termini, ac fines terræ. Magnus ſpiritus Thomæ non quievit in una civitate, regno, vel provincia; ſed ad omnes, & ultimos fines terræ, ac terminos ſe extendit: tantus enim ſpiritus in uno non poterat coarctari, niſi totum Orbem apprehenderet. 481.

Pſal. 2. *Apoſtolus Thomas in ſua hæreditate habuit fines terræ.*

Ad remotiſſimos Indos penetravit noſter Apoſtolus, ad quos nullus alius ex Apoſtolis acceſſit, niſi Thomas: ipſe enim pro Chriſti amore, omnia diſcrimina ſuperabat, omnia pericula contemnebat: ſic ex multa generoſitate, cum Apoſtoli recuſarent cum Chriſto in Jeruſalem pergere, Thomas dixit ad condiſcipulos: *Eamus & nos, ut moriamur cum eo.* Joan. 11. n. 16. quod ex magno animi robore dictum eſſe, latè oſtendi c. 4 in Evang. c. 35. quod etiam ex Joan. 20. n. 19. 482.

Joan. 11.

Thomas animo generoſus.

n. 19. Cum ſerò eſſet die illo, & fores eſſent clauſæ, ubi erant diſcipuli congregati propter metum Judæorum, &c. Et poſtea ſubditur n. 23 *Thomas autem unus ex duodecim non erat cum eis.* Generoſus Thomas non eſt cum metuentibus, ſed cum fortiter, ac valide prædicantibus, ut in die Pentecoſtes Et forſitan propter timorem diſcipulorum, Thomas non erat cum eis: non quia animo eſſet diviſus ab illis; ſed quia potiùs voluit ſuſtinere notam ſingularitatis, quàm decorem generoſi amittere.

Apoſtolus Thomas illuſtri martyrio coronatur.

Admirabilis mors D. Thomæ.

483. Apoſtolus Thomas poſtquam multas gentes convertit, ac magnum fructum animarum protulit, multoſque filios Chriſto peperit, ad quamdam ſpeluncam ſe contulit, ubi à populo ſegregatum orantem, idolorum Sacerdotes ira accenſi, tanquam canes rabidi, eum circuierunt, cùm ipſe eſſet in profunda, & alta oratione coram una cruce, & multis jaculis emiſſis, tandem una lancea vibrata vulneratus, & interfectus eſt, cujus ſanguine ſimul cum terra, illoſtriſſima miracula facta ſunt. Ita Metaphraſtes, Surius, & alii Autores referunt in ejus vita. Metaphr. Surius.

Chriſtus Thomam Apoſtolum fecit participem dolorum ſuæ Paſſionis.

484. Thomas lancea vulneratus occubuit, & moritur. In Chriſti perſona, ait Regius Vates Pſal. 21. n. 21. *Erue à framea Deus animam meam?* Per frameam intelligit Lorin. lanceam, qua latus Chriſti fuit apertum. Sed cur Chriſtus Dominus tam obnixè poſtulat à Patre liberari à framea, ſeu lancea? maximè avidè alia tormenta ſuæ paſſionis, ut flagella, crucem, clavos exoptaret: tamen à lancea poſtulat liberari, & erui. Dolor vulneris lanceæ fuit tantùm in repræſentatione: nam cùm Chriſtus eſſet in vita, illud vulnus ſibi à Patre expoſitum libentiſſimè acceptavit: tamen quando in re eſt inflictum, dolorem non generavit, cùm corpus jam eſſet mortuum: Inde ipſe vehementer exorat, ut à tali vulnere lanceæ eruatur: *Erue à framea Deus animam meã:* At ſi dolor vulneris lanceæ Chriſtum in re ipſa non attigit, ut jam mortuum: talis dolor videtur Thomæ reſervatus, ipſúmq; vehemẽtiſſimè apprehendit, & penetravit, ita ut ex tali vulnere vitam daret, proindéque videtur quod Chriſtus D. dolori ſuæ paſſionis comparticipem feciſſet Thomam Apoſtolum. Chriſtus ſibi reſervavit dolorem crucis, & clavorum: Thomæ verò conceſſit dolorem vulneris lanceæ. Huc venit expoſitio D. Hilarii ad verba orationis Chriſti in horto. *Pater tranſeat à me calix iſte: ad meos nempe Apoſtolos,* ait S. Pater, *ad meum nempe Thomam Apoſtolum.* Pſalm. 21. Lorin.

Mors Thomæ reſpondet ejus vitæ.

485 Moritur Apoſt. vulnere unius lanceæ; ſemper ipſe habebat in mente defixum vulnus pectore Chriſti à lanceâ inflictum: moritur & ipſe lanceæ vulnere in pectore ſuo. Ipſe ſemper vivebat cum uno pectore lanceâ aperto, pectore etiam perforato occubuit: talis mors, qualis vita. Mandat Deus Moyſi: *Aſcende in montem Nebo, & morere.* Deut. 32. n. 48. *Aſcendit Moyſes; & mortuus eſt, jubente Domino, & ſepelivit eum in valle terræ Moab.* Deuter. 34. n. 6 Si ipſe ſepeliendus erat in valle, ad quid mandatur, montem aſcendere? ut ita mors cohæreat cum vita: & talis ſit mors, qualis & vita. Moyſes vitam duxit frequenter loquens cum Deo, in monte: moriatur & in monte verba habens cum Deo: *jubente Deo,* ſeu, ut alii legunt, *in oſculo Domini.* Thomas perpetuò vivebat pectore transfoſſo, ac lanceato, conſideratione vulneris lateris Chriſti: moriatur etiam pectore lancea vulnerato, ut mors contingat, ſicut & vita: una lancea ſit ei inſtrumentum mortis, ſicut altera lancea fuit occaſio ſalutis, & vitæ. Deut. 23. Deut 34.

Ad ſimilitudinem Chriſti, lancea latus Thomæ aperitur.

486. De ſe ait Dominus Cant. 2. n 1. *Ego flos campi, & lilium convallium.* Quod magis eſt, magni Expoſitores hæc referunt ad Chriſtum in monte Calvario, ac Cruce: Sed quomodò tunc eſt *flos campi?* Flos talis eſt naturæ, quod ſivè dum vivit in radice, ſive dum ſucciſus eſt, ſuum ſervat odorem. Chriſtus Dominus verè flos campi eſt, nam dum viveret, eximium odorem ſuæ pietatis, charitatis, ac beneficentiæ, quo peccatores reducebat, ſemper ſervavit, eos recipiens in vinculis cordis, quos multa beneficentia ſanabat. Hunc odorem charitatis oſtendit in morte, orans pro inimicis, oſtendens cor lancea apertum, ut eos reciperet, ex quo vulnere manavit ſanguis, & aqua in omnium ſalutem. D. Ambroſius l. 2. de Spiritu Sancto cap. 5. ait: *Flos odorem ſuum ſervat ſucciſus, & contritus accumulat, neç avulſus amittit: ita & Dominus Ieſus in illo patibulo crucis, nec contritus emarcuit, nec avulſus evanuit: ſed illa lanceæ punctione ſucciſus, ſacri ſpecioſior fuſi cruoris colore vernavit, mori ipſe neſciens, & mortuis æternæ vitæ munus exhalans.* Sic & Thomas flos campi ſemper dedit odorem ſuum in vita, & in morte: in vita, Chriſti latus lancea apertum ſemper ſecum ferebat in mente; & in morte lancea latus ejus aperitur: in vita omnes corde recipiebat, & in morte cor oſtendit eis apertum, ad eos omnes recipiendos, pro quibus ad Chriſti ſimilitudinem Thomas Apoſtolus rogabat: in vita multis beneficiis, ac miraculis omnes adimplevit: ſic & in morte omnes ejus ſanguine effuſo, ſimul cum terra, multis miraculis illuſtrantur. Cant. 2. D. Ambroſ.

Lampas ardens ſine nutrimento ad ſepulchrum Thomæ.

487. Pro magna gloria noſtri Apoſtoli, unum magnum miraculum referam, quod commemorat Gregorius Turonenſis: & habetur apud Theatrum vitæ humanæ, tomo 6. verbo, Peregrinus, folio 197. litera H. quod nempe lychnus, ſive lampas ante ſepulchrum ejus, die, & nocte reſplendet, abſque aliquo fomento: ita ut nullo vehementi vento valeat extingui: & meritò ſanè lumen eſt ad ejus ſepulchrum, qui confeſſione ſua lumen fidei nobis dedit, multùmque ad illud profecit. Cùm Petrus eſſet in carcere, *Ecce Angelus Domini aſtitit, & lumen refulſit in habitaculo.* Actorum capite 12. numero 7. Venerunt Angeli ad Abraham, ad Lot, ad Ioſue, ad Gedeon, & ad multos alios, abſque ullo luminis ſplendore, & tamen ad Petrum venit cum tam mirifico fulgore. Meritò ſanè Petrus confeſſione ſua: *Tu es Chriſtus filius Dei vivi:* nobis fidei lumen præbuit: inde alta providentia ordinatum eſt, quod ubi Petrus adeſt, tenebræ diſpareant, & lumen refulgeat, quod & de noſtro Apoſtolo ſimili modo dicendum eſt. Turonenſ. Theatrum. vitæ humanæ. Act. 12.

Quæstio XXXII.

Quare Topazius lapis pretioſus ſignificat Beatum Iacobum fratrem Domini, ſive Minorem.

Topazius olim in magna æſtimatione. Pſalm. 118. D. Hilar. Job. 28. Exod. 28.

488. TOPAZIUS gemma pretioſa apud antiquos in multa æſtimatione erat, inde dicitur Pſal. 118.n.127. *dilexi mandata tua ſuper aurum, & topazion*, ubi ait D. Hilar. *Sicut præſtat cæteris metallis aurum, ſic & aliis lapidibus Topazion.* Et in hoc ſenſu, multi explicant illud Iob.28.n.19. *Non adæquabitur ei topazius de Æthiopia.* Et hac de cauſa erat in ſecundo loco rationalis ſummi Sacerdotis. Exod. 28. n. 20. In hocque Topazio inſculptus erat Simeon. Licet ergo Topazion antiquitùs fuiſſet in tanta æſtimatione, modò non eſt in tanto pretio.

Plinius. *Nominis etymologia.* *Ejus magnitudo.*

489. Dicitur Topazius, id eſt quæſitus. Ita Autor Plinius, libro 37. capite 8. quia inveniebatur in Topazio inſula, quia valde nebuloſa, à nautis quærebatur. Aliqui ſuſpicantur, Topazium deduci ab Hebraïca voce, *paz*, id eſt, aurum, ſeu aurea gemma, cujus colorem refert. Inter gemmas, Topazius eſt valde magnus: nam inventi ſunt Topazii quatuor cubitorum, ex quibus facta eſt ſtatua Ptolomæi Philadelphi, ut teſtatur Plinius.

D. Iſidorus. Abulenſis. Anaſtaſius. D. Niſſenus. Andr. Cæſ. D. Epiph. Alcazar. *Color.*

490. Circa colorem hujus lapidis, variæ ſunt ſententiæ D. Iſidorus lib. 16. Etymolog. cap. 7. ait hunc lapidem omni colore reſplendeſcere, maximè aureo, & ut ait Abulenſis ad c.28. Exodi; ad Solem ſi ponatur, ſuper cæteras gemmas lucet: viridem colorem ei tribuunt Anaſtaſius, Nyſſenus, q. 38. Andræas Cæſ. cap. 66. Apocalypſ. Ribeira lib. 3. de veſtibus ſacerdotalibus, c. 11. Topazium colore magis lucere, quam carbunculũ, ſcribit D. Epiphanius tract. de duodecim gemmis, Unde bene ait Alcazar in præſenti annot. 25. Topazius vetus partim aurei coloris erat, partim viridis, putà, porracei, ſive qualis eſt foliorum porri, quare, ait ipſe Alcazar: moderni topazii, qui toti ſunt aurei, & fulvi, à priſcis diverſi ſunt: illius duæ ſunt ſpecies, de quibus latè videndus Anſelmus Boëtius lib. 1. de gemmis. c. 61.

Virtutes Anaſtaſius. Anſelmus. Abulenſis. Dioſcorides. Vincentius. Berchor. Rucus. Boëtius.

491. Hujus lapidis variæ ſunt proprietates, ac virtutes. Anaſtaſius Anſelmus ait, conducere ad depellenda vitia oculorum. Secundò Abulenſis citatus ait: valet contra phreneſim, & morbum lunaticum ut ait Dioſcorides: valet etiam, tertio, ad cohibendam, & ſedandam iram, & ad luxuriam reprimendam, & ad eruptiones ſanguinis ſiſtendas: ut tradunt Vincentius, Berchorius, Rucus apud Alcazar, qui etiam dicunt, quod ſi quis teneat annulum cum topazio in digito, poſſit ſecurè manum mittere in ferventem aquam: ſed de hoc ridet experientia, ait Anſelmus Boëtius, lib. 2. cap. 63. Ex multis cauſis hic lapis ſignificat Beatum Jacobum Alphæi.

Iacobus Alphæi magnus juſtitiâ, puritate, ac ſanctitate.

Joachimus. *D. Iacobus, totus virtute aureus.*

492. Nonum fundamentum *Topazius* eſt, qui cùm colorem aureum referat, Sanctum Jacobum Minorem ſignificat ut tenent Joachimus, Gregorius Turonenſis, & alii: ſiquidem puritate, juſtitiâ ac ſanctitate totus aureus erat. Et antequam de his dicamus, aliqua de ejus nomine, ſunt prælibanda.

D. Hieron. *Cur dicatur Minor cùm ſit magnus virtute.* D. Maxim. Andr. Cæſ. Richard. D. Anton. D. Hieron.

Jacobum Alphæi, ita interpretatur D. Hieronymus in cap. 3. Marci, & ait: *Jacobus Alphæi id eſt, docti, vel milleſimi, cujus à latere cadunt mille, & decem millia à dextris ejus.* Dicitur Minor; non quia talis eſſet virtute, & meritis, quia ut ſic magnus, & præclarus erat, ut eum appellaent D. Maximus libro 3. de virtutibus, & vitiis c. 92. Andræas Cæſarienſis in Apocalypſim, cap. 36. Richardus de Sancto Victore in Pſalmum 8. ſed dicitur Minor vel ætate, vel corpore vel quia, ut ait D. Antoninus 1. part. tit. 6. cap. 8. *Ad Apoſtolatum vocatus eſt, poſt alium Jacobum.* Dicitur etiam Jacobus Cleophæ, ſeu Alphæi, juxta Divum Hieronymum in cap. 13. Matthæi, ac communem ſententiam, quia filius erat Cleophæ, ſeu Alphæi, qui frater erat S. Joſeph Sponſi Virginis: & inde S. Jacobus conſobrinus S. Joſeph: & inde dicebatur frater Chriſti, more Judæorum, qui cognatos dicebant fratres: de quo ſtatim. 493.

D. Hieron. *Iuſtus, & Sanctus dicitur.* D. Cyrill. Ægeſippus. D. Antonin.

494. Cognomento dictus erat juſtus, de quo ſic ſcribit D. Hieronymus ad Galatas 1. *Hic Iacobus Epiſcopus Hieroſolymorum primus fuit, cognomento juſtus, vir tantæ ſanctitatis, & rumoris in populo, ut fimbriam veſtimenti ejus certatim cuperent attingere.* Ut illa mulier, quæ fluxu ſanguinis laborabat, de veſtimento Chriſti dicebat, Matthæi 9. numer. 21. & non ſolum dicebatur Juſtus; ſed etiam per antonomaſiam, *Sanctus* dicebatur: ut teſtantur Sabellicus lib. 6. cap. 3. Theatrum vitæ humanæ, litera N. folio 34. marginali litera B. & vir Spiritu Sancto plenus dicitur à Divo Cyrillo libro 2. in Joannem, ita ut ſanctificatum fuiſſe in utero matris ſuæ ſcribant Ægeſippus, teſte Divo Hieronimo de Scriptoribus Eccleſiaſticis in Jacob. Divus Epiphanius hæreſi 29. Divus Antoninus titulo 31. cap. 8. in qua integritate, puritate, ac perpetua virginitate per totam vitam perſeveravit, ut ipſi, & alii Autores communiter tradunt.

Valde magnum quod Iacobus per antonomaſiam Sanctus dicatur. Abdiæ 1. Habacuc. 3. Pſalm. 15. Luc. 1. *Sanctum ſupremum Dei nomen.* D. Dionyſ. Eccleſi.

495. Noſter Apoſtolus per antonomaſiam Sanctus vocabatur, ac dicebatur, quod eſt proprium nomen Dei. Abdiæ numero 17. *In monte Sion erit ſalvatio, & erit Sanctus.* Habacuc. 3. num. 3. *Deus ab Auſtro veniet, & ſanctus de monte Pharam.* Pſal. 15. n. 10. *Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem.* Et adeò Sanctus eſt proprium nomen Dei, ut excedat cætera ejus nomina, Annuntians Angelus myſterium Incarnationis Virgini Mariæ, ait: *Quod naſcetur ex te Sanctum, vocabitur filius Dei.* Lucæ capite 1. numero 34. Partum naſciturum prius dicit Sanctum, quam filium Dei, ac ſi tanta ſit præexcellentia ſanctitatis, ut ab illa maximè magnificetur ac extollatur filius Dei: & idèò in prima fronte ponitur Sanctus Hinc meritò Divus Dionyſius Areopagita libro de divinis nominibus cap. 12. ſanctitatem appellat excellentiam cuncta excellentem: & ait: *Deus per excellentem cuncta excellentiam ſanctus prædicatur.* Hac de cauſa Eccleſia Feriâ paſſionis cantat: *Sancte Deus, Sancte fortis Sancte & immortalis.* Sufficiens videbatur dicere, Deus fortis, & immortalis, ad quid per ſingula additur Sanctus? tanta eſt nobilitas ſanctitatis nominis, ut ipſamet Deitas, fortitudo, ac immortalitas, Deique attributa ad ſui magnificentiam, & excellentiam requirant, ut ſanctitas de ipſis prædicetur, ac dicatur.

Commendans

496. Commendans Chriſtus in ultima cœna ſuos Apoſtolos æterno Parenti, dicebat: *Pater Sancte ſerva eos in nomine tuo.* Joan. 17. num. 11. Si de ſuorum cuſtodia, ac tutela agebat; cur non dicit, Pater omnipotens, fortis, vel Pater miſericordiarum: ſed *Pater ſancte*. D. Cyrillus Alexandrinus: *Supremum Dei nomen ponit.* Et addit Maldonatus: *Sanctum appellat; & ad hoc pertinet, ut blandis, gratioſiſque vocabulis Patris benevolentiam alliciat.* In tanta æſtimatione eſt noſter Jacobus Alphæi erga Deum, ut ſui ſupremi Sanctitatis nominis ei maximè grati, ac præjucundi, eum participem faciat, cum eoque communicet, ut per antonomaſiam Sanctus diceretur; ac communi vocabulo talis appellaretur. Vide quæ dixi tom. 1. in Evangelia lib. 1. cap. 5. q. 50.

Ioan. 17.

D. Cyril. Maldon.

Supremi nominis Dei Jacobus fit particeps.

497. Et quod majus eſt, noſter Apoſtolus dicebatur Sanctus communi vocabulo Jeroſolymis, cùm adeſſent ibi præclariſſima Eccleſiæ lumina Apoſtoli, Petrus, Paulus Andræas, Joannes Evangeliſta, &c. Geneſ. 1. num. 16. dicitur. *Fecit Deus duo luminaria magna; luminare majus, ut præeſſet diei, & luminare minus, ut præeſſet nocti.* Luna ob ſui ſplendorem, optimè appellatur luminare magnum; hoc tamen minoritatis hâbet, quod fulgeat inter noctis tenebras, cum ſtellæ ac planetæ ſcintillant. *Luminare minus, ut præeſſet nocti.* At Sol inter denſiſſimas nubes fulget, & nitet, diemque nobis miniſtrat; ad ejuſque intuitum, cætera luminaria, ut Luna, Stellæ, Planetæ abſorbentur, ut minimè lucere videantur, & à tanto lucis fulgore opprimuntur. Ait noſter Joannes cap. 12. num. 1. *Signum magnum apparuit in cœlo, mulier amicta Sole, & Luna ſub pedibus ejus, & in capite ejus corona ſtellarum duodecim.* Aderant præclariſſima lumina, Sol, Luna, & Stellæ, & inter tot lucentia luminaria, ſola mulier Virgo MARIA fulgebat, & apparebat. Quid eſt hoc? Duodecim ſtellæ ſunt duodecim Apoſtoli; Luna Patriarchæ; Sol beatiſſimi, ac cœleſtes ſpiritus, qui à Patre luminum habent fulgorem ſuper Solem. Petrus Damianus ſerm. de Aſſumptione ait: *In illa inacceſſibili luce perlucens, ſic utrorumque ſpirituum, id eſt, hominum, & Angelorum habet dignitatem, ut in comparatione Virginis, nec poſſint, nec debeant apparere.* Mariæ præſentia ſua exceſſiva luce omnia alia luminaria eclipſat, & fugat, ut nec appareant, nec luceant. Magna luminaria in juſtitia, ſanctitate, ac probitate ſunt omnes Sacri Apoſtoli; & inter eos, tanquam luminare majus videtur noſter Jacobus, nam ſic ipſe ſanctitatis luce refulget, ut per antonomaſiam, inter omnes Sanctus, & Juſtus diceretur, & nullus alius tali vocabulo gauderet. Vide ſup. q. 28. n. 373

Jacobus inter præclariſſima lumina inſigniter fulget.

Geneſ. 1.

Apoc. 12.

Damian.

Eligi inter præclaros magna gloria.

D. Jacobus per excellentiam valde ſimilis Chriſto.

498. De hac re ſic ſcribit D. Ignatius epiſtol. 2. ad Sanctum Joannem ſeniorem: *Si mihi licitum eſt apud te, ad Jeroſolymæ partes volo accedere, ut videam illum venerabilem Jacobum, quem dicunt Chriſto ſimillimum facie, ita, & modo converſationis, ac ſi ejuſdem uteri frater eſſet gemellus: quem ut referunt, ſi videro, ipſum Jeſum videbo, ſecundùm omnia corporis lineamenta.* Ita noſter Apoſtolus ſimillimus erat Chriſto facie, ac corporis lineamentis, vita, & modo converſationis, ut dicat D. Ignat. *Si ipſum videro, Jeſum videbo*; Et ita multi veniebant in Jeruſalem, ut ipſum videntes, Chriſtum in eo contemplarentur.

D. Ignat.

Iacobus valde ſimillimus Chriſto.

499. Et fortè hac de cauſa ſimpliciter communi vocabulo, frater Domini dicebatur, nam licèt alii Apoſtoli fratres Domini dicerentur, ut patet Joann. 2. num. 2. tamen inter omnes per antonomaſiam ſimpliciter frater Domini dicebatur, ut notat D. Hieronymus cap. 1. ad Galatas, n. 19. ad illa verba Pauli, *Alium Apoſtolum vidi neminem, niſi Jacobum fratrem Domini:* Sic ſcribit S. Hieronymus, poſtquam notat, quod alii Apoſtoli dicebantur fratres, & ait: *Sed præcipuè hic frater dicitur; & quomodo Job, & cæteri Patriarchæ dicti ſunt famuli Dei: ſed quaſi egregium quiddam Moyſes habuit, ut ſcriberetur de eo: Sed non ſicut Moyſes famulus meus: ſic & Beatus Jacobus ſpecialiter frater Domini, ut ante diximus, appellatus eſt.* Licèt omnes prophetæ & Patriarchæ dicerentur ſervi Dei; tamen Moyſes peculiari jure, ac excellenter dicitur Domini ſervus. Numer. 12. n. 7. ſic & licèt omnes Apoſtoli dicerentur fratres Domini, ut patet ex citato loco Joannis; tamen peculiari jure ac vocabulo, & per excellentiam, noſter Apoſtolus, magnifico, ac illuſtriſſimo nomine, frater Domini dicebatur, ut notat. D. Chryſoſtomus ad cap. 1. epiſtol. ad Galatas, ad illa verba: *Niſi Jacobum fratrem Domini:* Et ſic ait: *Sed vide, quanto eum honore, & hunc nominavit; non enim ſimpliciter dixit Jacobum; ſed magnificum illud elogium addidit, fratrem Domini. Atqui nec frater erat Domini juxta carnem; ſed eſſe putabatur.*

Ioan. 12.

Ob ſimilitudinem frater Domini dicebatur.

Numer. 12.

D. Chryſ.

500. Dicebatur noſter Apoſtolus Chriſti frater, quia ei ſimillimus erat, veluti gemellus, non ſolum corpore, & facie; ſed etiam, ut ait Sanctus Ignatius, *Vita & converſationis modo*, cùm eximia puritate, virginitate, ac vita ſine peccato mortali floreret. ita ut à multis credatur, in utero matris ſanctificatus: cum admirabili manſuetudine, lenitate, ac ſuavitate in verbis, ut dici poſſet de eo: *Diffuſa eſt gratia in labiis tuis.* Unde miram ſui ſimilitudinem, ac imaginem Chriſtus in eo impreſſit, quod eſt magnum eximii amoris ſignum, ut communiter notant Patres, ad illa verba Geneſ. 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram*, Et docet D. Auguſtinus in Manuali, cap. 26. & ait, *Ut familiarius Deus diligeretur ab homine, in ſimilitudinem Deus apparuit*; magno enim amoris affectu quiſquis rapitur ad ſui ſimile; indéque ſimilitudo character, & nota eſt amoris.

Similitudo amoris cauſa.

Geneſ. 1.

D. Aug.

501. Loquens Paulus de Chriſto D. 2. Cor. 4. n. 4. ait: *ut fulget illis*, ſcilicet gentibus, *illuminatio Evangelii gloriæ Chriſti, quæ eſt imago Dei.* Et ad Coloſſ. 1. n. 15. etiam de Chriſto ait: *Qui eſt imago Dei inviſibilis*; ut pote valde ſimilis Deo Patri, ut ibi explicat Chryſoſt. & ad locum Corinth. dicitur *Imago Dei*, ut pote ei ſimillimus. S. Clem. Romanus epiſt. 1. ait *Filius vivens imago Patris erat.* Hoc Pater didit filio ſuo Chriſto Jeſu, ut ipſe dum viveret, eſſet ſui ſimilis, & imago: hoc etiam dedit Chriſtus ſuo Jacobo Apoſtolo, ut ipſe dum viveret, eſſet ſui ſimilis, & imago. Æternus Pater oſtendens ſuam ſummam charitatem erga filium ſuum Chriſtum Jeſum, ei natura dedit, ut eſſet illius imago, & ſimilitudo: hujus ſummæ charitatis aliquale veſtigium adumbravit, ac præfiguravit Chriſtus Dominus in noſtro Jacobo; dum ei gratiâ cōceſſit, ut eſſet illius ſimilitudo, ac imago

1. Cor. 4.

Coloſſ. 1.

S. Clemens.

Mira charitas Chriſti in Iacobum.

S.Jacobus Alphæus ob magnam ſanctitatem, ac admirabilem ſapientiam apud omnes magnæ erat authoritatis.

502. *Admirabilis abſtinentia cum imagine cæleſtis vita.*
Euſeb. D. Epiph. D. Hieron. D. Chryſ.

S. Jacobus admirabili fuit vitæ ſanctitate, perpetua virginitate, ac puritate vitæ, florens ſine peccato cum rara, ac extraordinaria abſtinentia, nunquam carnem comedit, nec bibit vinum, nec dulcia attigit, perpetuò abſtinens ab omnibus animatis, oleo, balneis, veſtibus laneis; ut tradunt Euſebius lib.7. Hiſtoriarum, cap.14. D. Epiphanius hæreſi 78. D Hieronymus de Scriptoribus Eccleſiaſticis; qui etiam docent, quod ita frequens erat in oratione, ut genua veluti pellis cameli viderentur; imò teſtatur D. Chryſoſtomus homil.5. in c. 5 Matth. quod ex aſſiduitate orandi; *Proſtratus ad pavimentum, frontem callo obductam haberet.* Et ideo tam ſublimis vitæ erat; ut videretur eſſe ſpeculum, & imago cœleſtis vitæ, ad cujus contemplationem frequenter in cœlum ipſe rapiebatur; & hoc didicit à Christo Jeſu, cum quo à ſua pueritia eſt converſatus, cum ipſoque educatus eſt, ut teſtatur D. Epiphanius hæreſi 75.

A ſua pueritia cum Christo educatus eſt. D. Epiph.

503. *Illuſtriſſimus ſapientiâ reſplenduit.* *Epiſtolam Canonicam ſcripſit.*
D. Hieron. Euſeb. D. Auguſt. D. Ambroſ. Lyran. Juſtinian.

Admirabilis ſapientiâ; & hac de cauſa creatus eſt à D. Petro, ac cæteris Apoſtolis Epiſcopus Jeroſolymorum, ut ſua ſapientia confutaret Judæos, qui ſe jactabant doctos in lege, ac Scriptura: hac ſua admirabili ſapientia ſcripſit Epiſtolam Canonicam, in qua ipſe tradit, & docet Sacramentum Extremæ Unctionis, & alia multa; & quamvis eam aliqui adſcribant Jacobo Zebedæi; tamen cæteri Patres, & recentiores Jacobo Alphæi tribuunt: ita S. Hieronymus in catalogo Scriptorum in Jacobum. Euſebius lib.2. Hiſtoriarum cap. 22. a iâs 23. D. Auguſtinus in cap. 2. ad Galatas, D. Ambroſius lib. 7. in Lucam cap. 9. Lyranus. Benedictus Juſtinianus, Lorinus, Cornelius, D. Baltaſar Paz in Procem. & Eccleſia in Breviario Romano in ejus ſolemnitate, dicit *Unam ſcripſit epiſtolam, quæ de ſeptem Catholicis eſt.*

504. *Jacobus admirabili authoritate floruit.*
Actor. 15. Galat. 2. Galat. 1. Actor. 12. *Judas Apoſtolus.* Marc. 15.

Noſter Apoſtolus magnæ authoritatis erat apud omnes, ut patet ex magna ejus ſanctitate, ab omnibus venerata: Et primus in Concilio Apoſtolorum poſt Petrum locutus eſt, Actor. 15. num. 13. Paulus Apoſtolus ad Galatas 2. num. 9. eum appellat columnam Eccleſiæ, cum eoque contulit ſuam doctrinam Evangelicam; de eoque teſtatur ipſe Paulus ad Galat. 1. n. 19. *Alium autem Apoſtolum vidi neminem, niſi Jacobum fratrem Domini.* Petrus è carcere per Angelum liberatus, Actor. 12. n. 17. peculiariter certiorem facit Jacobum, dicens: *Nuntiate Jacobo, & fratribus meis.* De ejuſque fraternitate multùm gloriatur Judas Apoſtolus, dicens in ſua Canonica n. 1. *Judas Jeſu Chriſti ſervus, frater autem Jacobi.* Et Sacri Evangeliſtæ volentes honorare Mariam Cleophæ, eam dicunt matrem noſtri Apoſtoli. Marc 15. n. 40. Erant autem aſpicientes à longè mulieres.

D. Jacobus Jeroſolymorum Epiſcopus creatur.

508. Rom. 5.

Sicut Chriſtus fuit miniſter circumciſionis, ut ait Apoſt. Rom. 5. n. 8 hoc eſt, ſolis prædicavit Judæis, tanquam genti electæ à Deo cui per Prophetas eundem, tanquam Meſſiam, & Salvatorem promiſerat Deus; ita Jacobus, quaſi Chriſti frater ſucceſſor & hæres ex omnibus Apoſtolis, ab eiſdem juſſu Chriſti, teſte Euſeb lib. 7. Hiſtor. cap. 14. in fine electus, & conſtitutus eſt ſanctæ Civitatis, ſcilicet Jeroſolymæ, Epiſcopus, ac Judæorum Paſtor. Unde Heſychius in oratione quæ habetur apud Photium in Biblioth n. 83. appellat Jacobum novæ Jeruſalem ſummum ducem, Sacerdotum Principem, Apoſtolorum verticem, in lampadibus reſplendentem, inter aſtraque illuſtriſſimum; creatuſque eſt Epiſcopus Jeroſolymæ à S. Petro & Joanne, ut ait Anacletus Papa Epiſtol. ad Epiſcop. Italiæ, idque poſtridie necis S. Stephani ait Beda in Chron. putà die 27. Decembris anno Chriſti 34. ut Judæos exacerbatos libertate increpatione S. Stephani, noſter Apoſtolus ſua lenitate, modeſtia, ac manſuetudine, mitigaret, ac leniret, rexitque illam Eccleſiam per 29. annos.

Euſeb. Heſychius. Photius. *Jacobus Epiſcopus Jeroſolymæ ut Judæos converteret, ac leniret.* Beda.

Pro quo profundè conſidera; electis duodecim Apoſtolis mandavit eis Chriſtus Matth. 10. n. 5. *In viam gentium, ne abieritis, & in Civitates Samaritanorum, ne intraveritis, ſed potiùs ite ad oves quæ perierunt domus Iſraël.* Expreſsè imperat Dominus, ne ad gentes tranſeant, ſed ut perſiſtant in regno Iſraëlis, in ejuſque converſione prædicando, & docendo; & tamen Apoſtoli abierunt ad gentes per totum orbem; & tamen ſolus noſter Apoſtolus ſe continuit Jeroſolymis prædicans, & docens Judæos per totum regnum; quomodo ergo mandatum Domini impletum eſt ab Apoſtolis, ne tranſirent ad gentes, ſed potiùs convenirent ad oves domus Iſraëlis? Relinquebatur Jeroſolymis Jacobus Alphæi & ipſe cum unus eſſet ſufficiens erat pro omnibus Apoſtolis, in eo veluti alii Apoſtoli recapitulabantur, ac tanquam virtute continebantur, & ipſe pro omnibus ſtabat ad converſionem Iſraëlis ſua vita & exemplo, ac efficacia ſuæ doctrinæ, ac prædicationis, ut omnes converteret, & adduceret ad fidem. 509. Matth. 10.

Jacobus unus pro omnibus Apoſtolis.

Alii Apoſtoli ad prædicandum gentibus; ait noſter Apoſtolus remanet in Jeruſalem ad convertendos, ac reducendos Judæos, & in eis ſcribas, Phariſæos, ac Seniores populi, qui ſe multum jactabant, ut peritos, & doctos in lege, quorum converſione nil ſanè difficilius. Dixerunt diſcipuli ad Chriſtum, quod Phariſæi ſcandalizabantur, in eo quod diceret non eſſe neceſſarium lotis manibus manducare panem. Reſpondit illis Jeſus. *Sinite illos, cæci ſunt, & duces cæcorum.* Matth 15. n. 14. Sed quomodo D. Magiſter, qui ad omnium medelam venerat, non curat ſanare Phariſæos, ſed ait: *Sinite illos.* Erant DD. & Magiſtri inveterati in ſuis erroribus. D. Paſchal. lib. 7. in Matth. ait. *Salvator præcipit, Doctores peſſimos ſuo arbitrio dimitti, eò quod tales difficiliter poſſunt corrigi, & à ſenſu pravitatis immutari:* Et quamvis Apoſtolus dicat 2. Timoth. 4. n. 2. *Inſta opportunè, importunè.* Tamen ad Doctorum pravos mores corrigendos non intendit Dominus, ſed ſinens illos turbas ad ſe convocat, ſua divina ſcientia intelligens, quàm difficile ſit errantem doctorem à ſua malitia, ac perverſitate removeri. Euthymius inquit, *Sinite illos tanquam incurabiles; ideo neque ipſe curavit illorum offenſionem, ſciens, nihil illis profuturum eſſe, quidquid diceret.* Tamen noſter Apoſtolus Jacobus tam altæ, ac efficacis fuit doctrinæ, ac ſapientiæ, ut multos ad meſſem Chriſti lucratus ſit, multoſque ad Chriſtianam fidem perduxit, ut tradunt Euſeb. D. Epiphan. citati. 510.

Matth. 15. D. Paſchaſ. *Valde difficile errantem doctorem emendare.* 1. Tim. 4. Euthym.

S. Jacobus primus Miſſam celebrat, ſacramque Euchariſtiam diſtribuit.

511. Noſter S. Jacobus Alphæus, primus Miſſæ ſacrificium ſolemniter celebravit, ut indicat ſexta Synodus de conſecrat. diſtinct. 1. cap. *Jacobus*, ejuſque celebrandi formam, & ritum præſcripſit: extat etiam Miſſa S. Jacobi Apoſtoli, quæ in multa veneratione eſt habita à Conciliis ac Patribus, ut refert Cornel. in Prooemio Epiſt. S. Jacobi, §. 10. *Sanctus Jacobus.* Maximè in Scriptura ac Patribus decantatur Melchiſedech; ut à Paulo dicatur aſſimilatus filio Dei: Hebr. 7. n. 3. & quid in Scriptura narratum habemus de Melchiſedech. *Quod cum eſſet Sacerdos Dei Altiſſimi, protulit panem & vinum.* Gen. 14. n. 18 In quo primus præfiguravit ſacrificium Euchariſticum Miſſæ. D. Aug. lib. 12. de Civit. cap. 22. *Ibi primum apparuit ſacrificium, quod nunc à Chriſtianis offertur.* Si tanto elogio Melchiſedech celebratur, ut dicatur aſſimilatus filio Dei, cùm unam figuram ſacrificii Euchariſtici obtulerit, quantò magis omni ſæculo celebrandus eſt noſter Apoſtolus, ut aſſimilatus filio Dei, cùm non unam figuram, ſed in vera realitate in ſolemni Miſſa ipſum ſacrificium obtulerit, poſt inſtitutionem ipſius à Chriſto factam.

[Margin: Cap. Iacob. Jacobus primus Miſſam celebrat. — Cornel. — Geneſ. 14. — D. Auguſt.]

512. Cùm omnes Apoſtoli eſſent Jeroſolymis poſt Chriſti Aſcenſionem; & licèt D. Petrus omnium Apoſtolorum caput, Vicarius Chriſti, & Summus Eccleſiæ Pontifex creatus eſſet, ceſſit tamen Jacobo, in hujuſmodi celebratione, eò quod eſſet creatus Epiſcopus illius S. Civitatis, & de manu ejuſdem, ut piè creditur, acceperunt tunc temporis primò ſacram Euchariſtiam omnes Apoſtoli, ſimulque B Virgo MARIA. Fundamentum ad hoc exhibet Ekius tom. 3. de Sanct. & ait: *Hunc honorem reliqui Apoſtoli detulerant S. Jacobo, ut permiſerint primitias (hoc eſt primam Miſſam) illum ſuas celebrare Heroſolymis, quod idem fecit Petrus in Antiochia & Marcus in Alexandria.*

[Margin: Euchariſtiam Jacobus miniſtrat Apoſtolis.]

Jacobus Epiſcoporum, ac Prælatorum inclytus Protomartyr.

513. De noſtro Apoſtolo ſic ſcripſit Simon Metaph. *Hic Sanctus additus eſt Sanctis, Martyr martyribus juſtis, qui juſtus erat, & nominabatur, quippe primus inter Epiſcopos fuit Martyrii corona redimitus; Nam inter Diaconos præceſſit Stephanus, inter Apoſtolos Zebedæi Iacobus: nunc autem Pontifex, Chriſtum Pontificem primum eſt ſecutus Martyrem, qui pro univerſo mundo proprium præbuit, ſanguinem: quam multa tibi debita ſunt coronæ diſcipulo, Pontifici, juſto fratri Dei, Martyri.*

[Margin: Metaph. D. Jacobus Epiſcoporum Protomartyr. — Multiplici corona fulget.]

514. Martyrium noſtri Apoſtoli ex Clem. Alexandrino, & Hegeſippo ſic ſcribit Euſeb. lib. 2. Hiſt. c. 22. Ex alto loco templi *Adoleſcentes juſtum præcipitem dederunt, & quoniam dejectus in præceps non ſtatim in mortem obiit, ſed vultu ſurſum ſublevato, genibuſque flexis, dixit: Chriſte D. Pater, da illis veniam, neſciunt quid faciunt, cœperuntque ſaxa in eum conjicere.* D. Hieron. ſic ſcribit de viris illuſtribus, *Jacobus præcipitatus de pinna templi, confractis cruribus adhuc ſemivivus tollens ad cœlum manus dicebat; Domine ignoſce eis; quod enim faciunt, neſciunt: fullonis fuſte percuſſus interiit.* Hæc de feliciſſimo illius tranſitu habemus.

[Margin: Euſeb. — D. Hieron. Martyrium D. Jacobi.]

515. De pinna templi præcipitatus eſt, & lapidibus obrutus. Dupliciter intentavit diabolus Chriſtum præcipitare. Semel cum eum *Statuit ſuper pinnaculum templi; dixitque ei: ſi filius Dei es, mitte te deorſum.* Matth. 4. n. 5. Et iterum per manus Judæorum. *Cum ipſi duxiſſent illum uſque ad ſupercilium montis, ſuper quem civitas illorum erat ædificata, ut præcipitarent eum.* Luc. 4. n. 29. Dupliciter, & voluerunt Judæi Chriſtum lapidare. Joan. 8. n. 59. & Joan. 10. n. 31. & tamen Chriſtus nec lapidibus, nec præcipitio moritur, qui ex alto divino conſilio mortem crucis ſibi elegerat, tamen cum diabolus in vanum laboraſſet præcipitio ac lapibdius in Chriſtum, in B. Jacobum utpote ipſius Chriſti imaginem, ac ſimilitudinem hic maligno ſpiritu inſurgit infernalis ſpiritus, qui dicitur ſerpens antiquus, qui vocatur diabolus, & *Satanas, qui ſeducit univerſum orbem.* Apocal. 12. n. 9. Qui ab exordio mundi primus parentes tentavit, & deinceps omnes ejus poſteros, omni maligna, & perverſa machinatione: Et cur illi tanta rabies in homines? Anaſtaſ. Synaita lib. 10. Hexam. *Cum diabolus, ait, nihil mali audeat in Deum, in homines deſævit, factus eſt homo in imaginem ac ſimilitudinem Dei.* B. Jacobus habebatur tanquam quædam imago, ac ſimilitudo Chriſti, diabolus præcipitio & lapidibus non potuit Chriſto nocere, ideo has nocendi artes contra ejus imaginem convertit, ſcilicet B. Jacobum.

[Margin: Matth. 14. — Luc. 4. — Ioan. 8. Ioan. 10. — Apoc. 12. — Diabolus in Iacobum exequitur quæ in Chriſtum machinaverat. D. Anaſtaſ.]

Deinde alto Dei conſilio permiſſum eſt, ut noſter Apoſtolus ex præcipitio ac ex lapidibus interiret, ne ſi ab his eſſet liberatus, à populo ut filius Dei haberetur, ob ſuam magnam authoritatem, quam habebat apud omnes, ut ſuprà dixi; & ut ait Joſephus, quiſquis attingebat fimbriam veſtimenti ejus, ſanus fiebat à quacumque infirmitate detinebatur. Vide quæ dixi ſupra de D. Petro ſupra q. 24. n. 245. 516.

[Margin: Præcipitatus moritur Iacobus ne Chriſtus credatur.]

Tertiò: Chriſtus D. noluit ſubire mortem, ex lapidibus, ac præcipitio; hanc tamen mortem remiſit ad Jacobum, ut imaginem, & ſimilitudinem ſuam, & quia tale genus mortis, quod inimici ei præparaverant ſuſtinere non poterat, qui ad crucem properaverat, ſaltem in imagine ſua illud tenet, & amplectitur: de Joſeph dicitur Sap. 10, n. 13. *Deſcendit cum illo in foveam*, Id eſt carcerem. Hugo *ciſternam.* Legimus Ierem. 37. n. 15. & 38. n. 6. miſſum fuiſſe in carcerem, & tamen de Jeremia non dicitur, quod Deus deſcenderit, cum eo in foveam, ſeu carcerem, & cur hoc tantum de Joſeph inſigniter exprimitur? Joſeph figura, & typus erat Chriſti, ut eſt ſatis vulgare apud Patres, indéque ea quæ Joſeph, utpote imago Chriſti ſuſtinebat, inſigniter, & peculiariter dicitur, quod filius Dei ſuſtinuiſſet. Cum ergo Jacobus eſſet imago, & ſimilitudo Chriſti, ea quæ Chriſtus D. ex ſuperna providentia non reportavit in corpore ſuo, ſaltem in ſua imagine, ac ſimilitudine exequi voluit. 517.

[Margin: Sapient. 10. Hugo. Ierem. 37. — Ut Chriſti ſimilitudo patitur Iacobus.]

QUÆSTIO XXXIII.

Quare Chryſopraſus repræſentat Sanctum Iudam Thadæum Apoſtolum?

Chryſopraſus gemma pretioſa eſt pro qua in rationali Sacerdotis reſpondebat Achates. Exod. 28. n. 20. De ejus colore ſic ſcribit And. Cæſ. dicens: *Chryſopraſus, qui auri colorem, auro ipſo altius imbibit.* Auctores ſic communiter ſcribunt de eo, quod ſit lapis viridis, ſed aureis guttis eſt inſperſus, unde ait Pl. l. 37. c. 8. quod lapis iſte referat ſuccum porri, & inde ex compoſito verbo Græco, quod ſignificat porrum, & aurum, dicitur 18.

[Margin: Exod. 28. Andr. Cæſ. Plin. — Nominis Etymologia.]

Boëtius. Chryſopraſus, & ipſe inter tenebras maximè ſplendet: de eo ſic ſcribit Anſelm.Boëtius l. 2. de gemmis c. 56. & tres ſpecies,treſque colores illi aſſignat, & ait. *Primæ continentur, qui exactè viridis porri colorem æmulantur. Secundæ, qui multum flavedinis habent, ac filicis areſcentis ferè colorem referunt. Hi ſi aurei ſint ſplendoris, Chryſopteri veterum ſunt. Tertiæ,qui exigua viriditate, majorique flavedine lacteſcunt. Has tres ſpecies omnes apud me reſervo.*

519. *Ejus proprietates.* Ejus proprietates ſunt debilitatem oculorum ſanare, ut firmiter eorum obtutus valeant in rem objectam tendere, ſimulque avaritiam, ac nimiam divitiarum cupiditatem reprimunt, & liberalitatem, ac generoſitatem ingerunt.

520 Chryſopraſus eſt Judas Thadæus, ut docent Andr. Cæſ. & alii, fulgens aurea doctrina, qua cunctos illuminavit, aureaque ſapientia,qua hæreticos confutavit, ut patet in ejus Epiſtola, aureo charitatis, omniumque virtutum nitore quo mirificè reſplenduit, inde Chriſto, omnibuſque multum amabilis, ideo cum Chriſtus dixiſſet; *qui diligit me, diligitur à Patre meo:& ego diligam eum,& manifeſtabo ei meipſum.* Jo. 14.n.21. Tunc reſpondit noſter Apoſt. *Domine quid factum eſt, quia manifeſtaturus es nobis te ipſum, & non mundo.* Reſpondit Chriſtus dans ſublimem & altam doctrinam ſui amoris, indicans quod tali amore eum proſequebatur, cujus tantæ doctrinæ fecerat dignum. *Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit, & Pater meus diliget eum.*

S. Judas Thadæus multiplici nomine præclarus.

521. *Parentes & fratres Iudæ.* Noſter Judas Apoſtolus filius fuit Cleophæ, ſive Alphæi fratris S. Joſeph ſponſi Virgin. & filius Mariæ Alphæi, quæ, quatuor habuit filios, tres fuerunt Apoſtoli Jacobus minor,ſive Alphæi, noſter Judas, & Simon Chananæus, quartus fuit Joſeph;qui cognominabatur Juſtus & competitor Matthiæ, cum ſors Apoſtolica ceciderit ſuper Matthiam. Act. 1. Hi quatuor vocantur fratres Chriſti, more Hebræorum,qui affines, & conſanguineos dicunt fratres, ut ſæpè dictum eſt.

522. Pagnin. *Sublimitas Thadæi multis nominibus explicatur.* Noſter Apoſtolus multiplici nomine inſignitur; notat Pagn. in dictionario nominum Hebraicorum, quod Dei ſeptem ſint nomina in Scriptura, tam ſuperna, & alta magnitudo, uno nomine non poterat abbreviari, ſed multiplici vocabulo erat dicenda, & inveſtiganda; Judas multiplici dicitur nomine, nec enim uno tanta magnitudo poterat anguſtiari.

523. Noſter Apoſt. dicitur Judas, quod Hebraicè idem eſt ac confeſſio,& laus, ſeu confeſſor,& laudator Dei,& Chriſti,ut eſt ſatis commune;& hoc nullum majus poteſt eſſe noſtri Apoſt. elogium; Geneſ. 29. de Lia dicitur Gen. 29.n.25. *Quarto concepit, & peperit filium,& ait; modo confitebor Domino,& vocavit eum Judam: ceſſavit parere.* Ter pepererat, nec confitetur Dño, nec hymnum dicit nomini ejus,nec decantat gratias,ubi autem,quartum parturit?ſcilicet Judam;tunc juxta ejus nominis Etymologiam,jam cõfitetur Domino, jam laudes ejus dicit,& tunc ceſſat parere.Poſt confeſſionem,poſt gratiarum actionem, poſt Deo datas laudes, cur ſtatim ponitur ceſſatio partuum; nimirum ubi Domino confitetur,ad ſummum apicem pervenit, & nihil amplius habet quid faciat. Ita Philo lib. de plantatione Noë; & ait. Philo. *Dum Iudas dicit Deo confeſſionem, nil majus.* *Dicitur deſtitiſſe parere,quando non haberet, quo ſe verteret,jam ad perfectionis progreſſa terminum. Nam inter omnia rectè facta nullus partus eſt præſtantior, quam hominis in Deum patrem omnium.* Cum noſter Apoſtolus ex vi ſui nominis Dei confeſſionem in laudibus importet, nullum majus de eo poteſt dici elogium.

Dicitur Chananæus ſicut & frater ejus Simon, 524
quaſi ex Chananæa ortus, & Chananæus, idem eſt ac zelotes,teſte D. Hieron.in c.4. ad Galat.dicitur Thadæus, ſeu *Labbeus*, id eſt Hebraicè Leoninus;*Labi* Hebraicè,id eſt, Cor. Hoc eſt vir cordatus, ſeu animoſus. Iterum Labbæus, id eſt corculum,& idem valet ac Thadæus;nã ibi noſtra vulgata,Matth.10.n. 3.habet, *qui cognominatus eſt Thadæus*, Græcus, & Syrus referunt, *Labbæus*, quod idem eſt ac corculum,ut ait D.Hier.in c.10. Matth.id eſt mirè cordialis benevolus, amabilis, aut mirè ſapiens, & prudens; Unde antiquitùs valde cauti, prudentes ac ſapientes vocabantur corculi, ut teſtatur Plin.lib.1.c. 31. de Feſto,qui à corde corculus dicebatur,utpote ſolers,& acutus, & inde Cicero Tuſcul. 1.Scipionem Naſicam ob prudentiam bis conſulem appellat Corculum. D.Hieron. Matth. 10 *Explicantur ſignificationes nominis Apoſtoli.* Plinius. Cicero.

Angelus verò Caninus de nominibus Hebraic. 525. Angel Cani.
novi Teſtam.c. 13. ait quod Thadæus non derivatur ab Hebræa voce *toda*, id eſt laus, ſed ab Hebræo nomine *thad*, ſeu *ſad*.Unde Deus dicitur *Saddai*, id eſt mamma bonorum omnium; Unde Syrus,& Chaldæus,pro *Thadæus* dicunt *Saddæus*, Syrus. id eſt mamma, uber, quod eſt mammeus, uber, feralis,dulcis,miſericors, benignus, ac beneficus. At verò D. Hieronym. ſeu quiſquis eſt auctor comment. in Marc. & ex eo Pagnin. de interpnomin.Hebraic.*Labbæum* volũt dici à corde,quaſi Pagnin. cordis cultorem, qui ſcilicet cordis puritati, ſanctitati, & perfectioni unicè incubuerit. Dicitur etiam Judas Jacobi,hoc eſt frater Jacobi minoris.

526. *Divina ſpiratione tot nominibus inſignitur.* Ecce noſter magnus Apoſtolus in ſuo nomine, tot & tam magna involvit, ut per proprium nomen quo dicitur Judas,id eſt confeſſor, & laudator Dei,dicitur Chananæus, id eſt zelotes, zelans Dei honorem, & etiam Thadæus juxta varias interpretationes,id eſt vir generoſus, ſeu leoninus, & ut alii volunt,prudens,& ſapiens,uber,fertilis, ac beneficus, ſeu ut placet D. Hieron.cordis cultor,illiuſq;puritati conſulens Præclarè Caſſiod.6. Caſſiodo. var.7.*Grata ſunt omnino nomina,quæ deſignant protinus actiones,quando tota ambiguitas,aviditate tollitur,uber vocabulo concluditur, quod agitur.*

527. Adamus contemplans ſuum os animatum, ex parte ſui corporis, Evam formatam, dixit. *Hæc vocabitur Virago,quoniam de viro ſumpta eſt.*Gen.2. Geneſ. 2. n.23.Non multo poſt Virginis vocabulum in Evæ appellationem migravit. Vocavit. *Adam nomen uxoris ſuæ Hevæ,eo quod mater eſſet cunctorum viventium.* Gen.3.n.20.Nonne ſat erat primum nomen Viraginis? Ad quid inſuper additur, quod Geneſ. 3. ipſa ſit mater? Nunquid intendit negare,vel memoriam abolere ortus, ac originis illius à viro? Minimè quidem; non enim mutavit Adamus illius nomen ut antiquo privaretur,ſed ut maximè Hevam nobilitaret, ex fœcunditate, ac ubertate qua conſtituta erat mater viventium D.Aug.apud Lippom.ait: *Nomen præſagium futurorum.* D. Auguſt. *Nec fruſtra ipſe, majori quodam inſtinctu,tunc vocavit nomen uxoris ſuæ vitam,quoniã iſta eſt mater cunctorũ viventium.* Antea eam Adamus dicit viraginem, ut indicaret illius originem ab homine:tunc verò majori quodam inſtinctu, eam dicit Hevam, ad indicandam illius illuſtriſſimam fœcunditatẽ; non negando prius nomen,ſed hoc ſecundo eã maximè illuſtrãdo,ac nobilitãdo.

Noſter Apoſtolus nomine ſuo Judas vocatur, id eſt confeſſor, ac laudator Dei, in quo tota ejus 528.
natura

Thadæus omni virtute conſpicuus.

natura videbatur converſa, deindè dicitur Chananæus, ac Thadæus; non quod ejus primum nomen deleatur, ſed ut magis explicetur, ejus fœcunditas, & charitas, multiplici nominum ſignificatione; ejus nempe Zelus honoris Dei, ac ſalutis animarum, ejuſque eximia leonina generoſitas ad confortandos, ac reprimendos idololatras, ejuſque ubertas, ac fœcunditas, qua innumeros filios Chriſtò peperit, ejuſque ſapientia, ac prudentia, quâ populos ſibi commiſſos rexit, ac gubernavit, magnaque puritas cordis, quæ in eo renituit, ſuiſque devotis communicat, multaque ejus beneficentia in donis ac favoribus præſtâ lis.

529\. D. Bonav. Iſai. 60.

Unde meritò in ſerm. quodam de S. Simone & Juda D. Bonavent. accommodat illis dictum Iſai. 60 n. 8. *Qui ſunt iſti qui ut nubes volant, & quaſi columbæ ad feneſtras ſuas.* Meritò hi duo Apoſtoli dicuntur nubes; nam nubes, licet ex vaporibus terræ origine ntur, maximè ſunt ſeparatæ à terra, & in ſupernam, ac cœleſtem conditionem elevatæ. Hi duo Apoſtoli etſi nati eſſent ex terra, tamen ſpiritu, ac virtute ſic elevabantur in ſupernam, ac cœleſtem converſationem, ut viderentur quid cœleſte, & non terrenum; unde meritò illis convenit dictum in Evang. à Chriſto *D Vos de mundo non eſtis.* Joan 15. n. 19. Deinde ut ait D Bonav. *Nubes fluunt, & coruſcant.* Hi duo Apoſtoli cœleſti rore ſuo doctrinæ, prædicationis, ac Apoſtolicæ vitæ totum orbem fœcundarunt, & multis, & magnis miraculis reſplenduerunt, ac coruſcarunt. Unde D. Bonav. accomodat illis dictum Zach 4. num. 14 *Hi ſunt duo filii olivæ ſplendoris, qui aſſiſtunt dominatori univerſæ terræ.* Subdit Propheta, *Quaſi columbæ ad feneſtras ſuas.* Hi duo viri puritate, ac ſinceritate tanquam columbæ volabant, contemplatione, ac meditatione ad cœleſtes manſiones, tanquam feneſtras ſuas, quarum dulcedinem jam videbátur guſtare.

Thadæus, & Simon Apoſtoli tanquã quid cœleſte. — Ioan. 15. — Zachar. 14.

Judas Thadæus fervens zelo honoris Dei.

530\. Cùm Chriſtus D. dixiſſet: *Qui diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum: Dixit ei Judas, non ille Iſcariotes: Domine, quid factum eſt, quia manifeſtaturus es nobis te ipſum, & non mundo.* Ioan. 14 n 21. 22. *Quid factum eſt.* Hebraïſmus eſt, & idem valet, ac quæ ratio, quæ cauſa eſt: *Quia manifeſtaturus es nobis teipſum, & non mundo.* Ad quæ verba rectè ait N. D. Cyrill. Alex. lib. 10. in Ioan. c. 2. *Laude dignus eſt, quippe ſolis more per totum terrarum orbem Chriſti gloriam ſplendeſcere deſiderat: nec ſibi ſufficit ſi cum paucis, ipſe Chriſtum agnoſceret.* Noſter Apoſtolus firmiter credebat, & agnoſcebat, Chriſtum verum eſſe Regem Meſſiam, ac Salvatorem mundi, inde ferventi zelo gloriæ, & honoris Dei, vehementer optabat; ut Chriſtus non paucis, ſed ut toti mundo manifeſtaretur, ut omnes ei ut ſupremo Deo, ac Domino adorationem, & venerationem deferrent.

Ioan. 14. — D. Cyr. Alex. — *Laudatur Thadæus Zelo honoris divini.*

531\. 1. Match. 1. D. Thom.

De Parente Eſia dicitur Mach 1. c. 2. n. 16. *Elias dum zelat zelum legis, raptus eſt in cœlum.* Diligenter quærit D Thom. 1. q. 28. art. 4 in corpore, quiſnam fuit iſte zelus Eliæ tam celebris, ac magnificatus in ſcriptura, ut inde promeruerit tantam gloriam, ut curru ſublevaretur in cœlum, cum tanta majeſtate, ac apparatu, ut de nullo alio uſque ad illud tempus ſimilia legantur; & cur in tanto triumpho non fit mentio de ejus puritate ac virginitate, vel de ejus extrema paupertate, ac mira abſtinentia, cum rigoroſa vita, vel de ejus religioſa vita totius Monaſtici ſtatus exemplari, ſed tantum de ejus zelo. *Elias dum Zelat zelum legis raptus eſt in cœlum.* Thomas Anglicus: *Non patiebatur Elias; quod eſſet homo vivens, qui Deum non adoret, & inde dicebat, relictus ſum ego ſolus:* Et tam vehemens, & ardens deſiderium gloriæ, & honoris Dei, omnes alias virtutes tranſcendebat, in quibus maximè florebat Elias, ut in ſuo triumphali raptu, ſolum de ſuo zelo fit mentio. Ex quibus conjice in quanto apice virtutum erat noſter Apoſtolus, ut alter Elias, *Non patiebatur, quod eſſet homo vivens, qui Deum non adoraret.*

Zelus honoris Dei virtus ſuperna inter omnes. — Thom. Ang.

532\. Vel etiam admirans ait noſter Judas Thadæus, *Quid factum eſt*, id eſt, quæ cauſa, & oratio eſt, *quia manifeſtaturus es nobis te ipſum, & non mundo.* Hæc tanquam admirans dicebat; Optimè enim noſter Apoſtolus ſciebat quod Deus promiſerat ſui manifeſtationem univerſo mundo, omnibuſque gentibus. *Ambulabunt gentes in lumine tuo, & Reges in ſplendore ortus mei.* Et iterum Iſai. 40. *Videbit omnis caro ſalutare Dei.* Inde Apoſtolus zelans honorem divinum, quomodo fieri poteſt, ut tuum verbum datum, tuum promiſſum factum non adimpleatur, & tantum ſis manifeſtaturus teipſum nobis, & non mundo, ut promiſiſti.

Iſai. 40. — *Zelat Iudas ut Deus ſuũ verbum promiſſum adimpleat.*

533\. G. n. 6.

Ait Deus Noë. *Delebo hominem, quem creavi à facie terræ* Gen. 6. n. 7. meritò dubitat Rupertus, cur Noë cum accipit ſententiam à Deo deſtructionis univerſæ carnis, non intercedit, aut loquitur pro hominibus, ut de Moyſe legimus, Exod. 32. c. 11. *Cur Domine iraſcitur furor tuus contra populum tuum, recordare Abraham, Iſaac, & Iſraël, quibus juraſti, multiplicabo ſemen tuum.* Forſitan preces Moyſis majoris erant efficaciæ, quàm Noë? vel Moyſes ardebat majori charitate in populum, quàm Noë in univerſos homines, vel Moyſes præcedebat Noë in dignitate? Cur ergo Moyſes ſuis verbis intendit mitigare divinum furorem; at verò Noë, cum per ſpatium centum annorum arcam extruens laboraverit, cur tam longo tempore iratum Deum non intendit avertere; Perpende multum interfuiſſe Divino honori, ac authoritati, ne tempore Moyſis populus deleretur, promiſerat enim Deus Abrahæ, quod in ſemine ejus, à quo populus originem ducebat, benedicerentur omnes gentes, & quoad uſque hoc promiſſum adimpleretur, expediens erat divinæ veritati populum non delere; tale autem promiſſum de cæteris gentibus non extabat apud Noë. Inde Moyſes zelans divinum honorem pro populo loquitur, ne videretur Deus ſuis promiſſis deeſſe; at apud Noëmum nil tale pollicitum erat, ac proinde quod homines delerentur, nil contrarium authoritati, ac veritati divinæ fiebat. Rup. lib. 2. de vict. Verbi Dei c. 29. *Ille*, nempe Moyſes, *non tantum attendebat multiplicationem ſeminis, vel poſſeſſionem terræ Chanaan, quam tunc erant intraturi, quantum aſpiciebat ad honorem Dei, ut eſſet Deus verax, & victor populi; Abrahæ namque promiſerat, imò & juramento repromiſerat Deus, quod in ſemine ejus benedicerentur omnes gentes, quod eſt Chriſtus.... Noë univerſam carnem delere valenter rationabiliter dimiſit, quia videlicet perditio multitudinis nihil impediebat victoriam Verbi Dei, ſive propoſiti Dei, dummodo ſupereſt, vel unus, ad ſuſcitandum ſemen mulieris inimicitias habiturum contra ſemen ſerpentis.*

Exod. 32. — *Inſtat Moyſes, ut Dei promiſſa adimpleantur.* — Rupert.

Omnium ſalutem vehementiſſimè exoptat Thadæus.

534. Ioan. 14. Ad citata verba Joan. 14. n. 21. Judæ. *Domine quid factum eſt, quia manifeſtaturus es nobis te ipſum & non mundo.* Ac ſi dicat, quomodo hoc ſtare poteſt, ut nobis tui facias manifeſtationem & non mundo. Ad quæ ſic ait D. Cyrillus (D. Cyril.) Alexand. citatus lib. 10. in Iſaiam cap. 2. *Quoniam pius, & charitate fratrum plenus erat Judas Thadæus, extendit Salvatoris gloriam, & omnibus fratribus, id eſt hominibus cogitationem hanc, & gratiam Dei communiter optat.* Noſter Apoſtolus charitate fervens ſummum bonum fidei ac agnitionis Chriſti, quam in ſe habebat, inde vehementer optat in omnes transfundens; ut omnes lucrifaceret Chriſto, omneſque in Chriſto ſalutem aſſequerentur. De Apoſtolis, ac Diſcipulis Chriſti loquens Petrus dicebat Epiſt. 1. cap. 2. n. 8 *Vos eſtis genus electum*, regale Sacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis. Græcus legit, *Populus in acquiſitionem.* Ad acquirendas Chriſto animas.

De aliorum ſalute valde ſolicitus Thadæus. 1. Petr. 2.

535. 1. Theſſal. 3. Ait Paul. 1. ad Theſſal. 3. n. 8. *Nunc vivimus, ſi vos ſtatis in Domino.* Ita Apoſtolus charitate æſtuabat; ut tunc ſe vivere reputabat, cùm alios firmos, ac ſtabiles in fide, & gratia Chriſti videret, & quamvis ipſe multis magnis donis eſſet cumulatus, ut uſque ad tertium cœlum eſſet raptus, tamen ſi alii non eſſent radicati in Chriſto, non erat illi vita, ſed mors. D. Chriſoſtom. homil 1. de S. Romano ſic ait: *Vide quantoperè ſtudeat, ut res fratrum rectè ſe haberent, qui nec ſe vivere exiſtimabat, ſi illi ſalvi non eſſent. Homo qui ad tertium cœlum raptus fuerat, atque in paradiſum delatus, tantamque apud Deum fiduciam fuerat aſſecutus, illorum bonorum ſenſum non accipiebat, niſi etiam fratres ſecum ſalvos eſſe vidiſſet.*

Iuſtus tunc vivit, cum alii ſalvi fiunt. D. Chryſ.

536. Recole duos præſtantiſſimos Prophetas, Moyſem, & Iſaiam, Divinæ œconomiæ candidiſſima lumina. Ille dum à Deo deſtinatur, & mittitur ad Iſraëlem, recuſat dicens. *Mitte quem miſſurus es.* Exod. 4. n. 13. Alter verò, vix Dominum ſolicitum animadvertit, de miniſtro eligendo, & ſtatim tanto muneri ſe offert *Ecce ego, mitte me.* Iſai. 6. num. 8. Uterque piè, ac ſanctè agit; ſed unde unus ſe offert, alter ſe excuſat. D. Greg. Nazianz. ait, *Bonum eſt aliquantiſper Dei imperium detrectare, ut Moyſes ille, & rurſus ad vocantem promptè, atque impigrè occurrere, quemadmodum Iſaias.* Perpende: Moyſes deſtinabatur ad clavum, ac regimen totius populi; Iſaias verò eligebatur ad purificandum, ac ſanctificandum populum ſua doctrina, ut ipſe à manu Angeli calculo purificationem acceperat. Ibid. n. 6 Moyſes ex humilitate detrectat imperium accipere. Iſaias verò ex vehementi charitate, qua pro populi ſalute ſtudebat, promptum ſe exhibet, ut ſummam divinam beneficentiam, quam è manu Dei acceperat, miſeris hominibus communicaret, purificationis illi datæ alios participes eſſe volebat, alioſque etiam purificari exoptat. Nicetas Nazianz. Scholiaſtes ſic ait: *Etenim Moyſes impari metuens muneri, ſibi, ſuæque fragilitati proſpiciebat refugiendo: Iſaias autem cum remiſſis ſibi peccatis audiſſet, quis proficiſceretur ad populum hunc; atque æſtimaret eam ob cauſam, nuntium quæri, ut pari beneficio fruerentur illi, ad quos mitteretur, præ animi lætitia ſe ipſum offert, ut illis quoque peccata remitterentur. Ecce ego, inquit, mitte me: quare non ſine ratione, ille mandatam ſibi Provinciam deprecabatur, & hic cupidè ambiebat.* Expende illud, *Ut & illis quoque peccata remitterentur.* Vide quæ ſuprà dixi cap. 12 q. 31. n. 241. 242. 243.

Exod. 4. Iſai. 6. Nazianz. *Iuſtus optat ut ſua dona aliis communicentur.* Nicetas. Nicetas.

Judas Thadæus cordis cultor, illius puritati incumbens.

Ut jam dixi ſuprà, Thadæus, id eſt Labæus, qui juxta commentum D. Hier. in c. 6. Marc. & ex eo Pagn. de nominibus Habraic. dicunt Labæum deduci à corde; quaſi cordis cultor, qui ſcilicet cordis puritati, ſanctitati ac perfectioni mirificè incumbit, & hac de cauſa noſter Judas Thadæus præ cæteris Apoſtolis S. Bern. fuit in veneratione, devotione, ac delitiis, ut auctor in ſua vitæ Bernard. teſtatur. lib 5 c. 2. ubi narrat ipſum reliquias S. Judæ à Jeroſolymis ad ſe miſſas, magna devotione excepiſſe, atque juxta cor ſuum ſemper geſtaſſe, indéque moriturum juſſiſſe eas ſecum ſepeliri, & pectori ſuo ſuperponi, ut qui ejus interceſſione cor perfectum acceperat, in corde ſemper haberet. 537. D. Hieron. Pagnin. *Thadæus cordis, ac illius puritatis cultor.* D. Bernard.

Et quid excellentius, ac magis deſiderabile ut potè ſummè gratum Deo, quàm cor rectum, & perfectum Hinc S. Rex Ezechias cum appropinquaret ad portas mortis, & dum pro ſua vita exoraret, ait 4. Reg. 20. n 3. *Obſecro Domine, memento quæſo quomodo ambulaverim coram te in veritate, & corde perfecto.* Multa opera bona ſua poterat Sanctus Rex in medium adducere, nil eorum commemorat, ſed tantum in medium proponit quod ambulaverit in corde perfecto, quia ibi tanquam in compendio omnia bona continentur, & clauduntur; ab eo enim opera bona veniunt. Hinc dicebat David. Pſal 44. n 1. *Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi.* Si cor habet bonum Dei verbum in ſe, ſtatim opera Deo conſecrata prodeunt. *Dico opera mea regi.* 538. 4. Reg 10. *A corde puro omnia bona profluunt.* Pſalm. 44.

Hinc orabat Azarias Dan. 3. n. 38. *Non eſt in tempore hoc, Princeps, & Deus, & Propheta, neque holocauſtum, neque ſacrificium, neque oblatio, neque incenſum, neque locus primitiarum coram te, ut poſſimus invenire miſericordiam tuam, ſed in animo contrito, & ſpiritu humiliato ſuſcipiantur, & nunc ſequimur te in toto corde.* In oratione ſua profitetur quod nec eſt Dux, nec Propheta, qui viam oſtendat, quod nec eſt ſacrificium, nec holocauſtum, nec oblatio, nec alia, quæ ad Religionis actus proficiunt, aderant in præſenti, ſed tantum cor contritum, & humiliatum, & hoc abundans & ſufficiens erat, pro omnibus ſacrificiis, oblationibus, ac totius religionis cultu ad Dei obſequium, ad ejus miſericordiam impetrandam, ac ducem in via habendum. Cordis affectus gratiſſimus eſt Deo ſuper omnem aliam oblationem. 539. Daniel. 3. *Cordis puritas Deo placet ſuper omnia ſacrificia.*

Juxta Origenis lectionem ait Moyſes ad populum, Exod. 35. n. 5. *Sumite à vobis ipſis redemptionem Domino, omnis qui concipit corde offerat, initia domino aurum, & argentum.* Quid eſt quod ait: *ſumite à vobis ipſis.* Nunquid homo habet in ſe ipſo aurum, & argentum? Ad quid ergo tendit talis modus imperandi? non aurum materiale quærit Dominus, ſed aurum cordis humani, quod vult Deus, ut unuſquiſque ei offerat cum omni ſuo affectu, ac deſiderio, quod ei maximè cordi 540. Exod. 35. *Puritas cordis ſuper aurum æſtimabilis.*

cordi eſt. Orig. hom. 13. in Exod. & ait: *Quid eſt quod dicit Moyſes, offerte à vobis ipſis, & unuſquiſque ſicut concipit corde? Nunquid intra me aurum naſcitur, aut argentum.* Aurum & argentum cordis noſtri quærit Deus.

541. 2 Paralip. 11. Quod confirmatur ex his quæ dicuntur 2. Paral. 11. 16. *Sed & de cunctis tribubus Iſraël, quicumque dederunt cor ſuum, ut quærerent dominum Iſraël, venerunt in Jeruſalem ad immolandas victimas ſuas coram Domino Deo patrum ſuorum; & roboraverunt regnum Iſraël.* Unde iſti boni viri iram Dei placare potuerunt, & regnum ſuum ſtabilire, ac roborare, qui cor ſuum dederunt Deo; nam cum cor eſt Deo unitum, ſtatim furor Dei quieſcit, & omnia bona profluunt.

Cordis munditia placatur Deus

Thadæus virtute Apoſtolica temporalia contemnit.

542. *Thadæus temporalia contemnit.* Cum noſter Judas Thadæus Meſopotamiam peragraſſet, innumeraſque gentes in fide Chriſti peperiſſet Abagarum Regem Medorum ab elephantiæ morbo, ſanavit, qui cum divitias ſuas Apoſtolo obtuliſſet, omnia ille generosè rejicit ut ſcribit Euſeb. lib. 1. c. 13. *Cum Abagarus beneficia ſibi collata vellet compenſare auro, vel argento, compenſatam oblationem reſpuit, & Apoſtolus Apoſtolicam ſententiam, dum recuſaret, protulit: ſi noſtra prorſus dereliquimus, quomodo accipiemus aliena.* O magnum proloquium Apoſtolicum! qui enim propria ſua, non ſolum bona, ſed etiam propriam terram, ac patriam, ſuoſque parentes, cognatos, & amicos, imò & ſeipſum, ſuamque voluntatem, qua nihil pretioſius eſt, reliquit, quomodo, & alia non contemnet? Nil magis eſt homini in pretio, ac æſtimatione, quàm propria voluntas, priuſque affectus, ac illius patria, & parentes, & ſi Apoſtolus hæc parvi pendat, quomodo minoribus illaqueabitur: de temporalium contemptu, vide in indice? contemptus. Ad rem.

Euſeb.

543. Magnus ille athleta Job, bonis omnibus ſpoliatus juxta lectionem Septuag. c. 2. n. 8. *Sedebat ſuper acervum ſtercoris extra civitatem.* Cur non in civitate, ſed extra ſeſſurus abiit? Magna ſanè animi generoſitate, amiſit ille regnum, multas civitates, ac copias, nec in civitate angulum vult: qui à magnis excluditur, in parvis non adhæreat. Orig. lib. 2. in Job. ait. *Cur in civitate maneam? cum re, ac filiis, & civitate, & domibus carui. Cum re familiari, ac liberis, corona regni ablata eſt mihi, cum regno, relinquam etiam civitatem, ac domum.* Erubeſcant illi, qui regna, qui mundi grandia generosè à ſe repellunt, ſi poſteà parvis, ac minoribus irretiuntur.

Iob. 2. *Qui contemnit majora, non detineatur in minoribus.* Origen.

544. Ioan. 6. Hoc nos docuit ipſe ſummus Magiſter Chriſtus Jeſus, qui cum ſemper ſecum haberet ſuos diſcipulos, verùm poſt ſaturatas turbas, Joan. 6. n. 15. *Cum cognoviſſet, quia venturi eſſent, ut raperent eum, & facerent eum regem, fugit iterum in montem ipſe ſolus.* Expende illud, *Ipſe ſolus.* Non à populorum acclamatione, ac regno ſolum fugit Jeſus, ſed etiam à diſcipulis fugit; ac ſi etiam de diſcipulorum ductu obliviſcatur; ſolus fugit, & merito ſanè, ne videretur paucorum ductu teneri qui multorum populorum regnum, ac ductum dimittebat; Orig. tom. 31. in Joan. *Jeſus cum cognoviſſet futurum, ut venirent, & raperent eum, ut illum regem facerent, ſeceſſit in montem, ſed non cum diſcipulis, ſed ſolus, ne his occaſionem præbeat, quod ipſorum etiam Rex eſſet.* Valde indecorum videtur, ut qui magna relinquunt, videantur adhuc teneri, & illigari parvulis.

Princeps ſi magna dimittit, dimittat & parva. Origen.

Cùm meus Jeſus comprehenderetur, Petrus ardentiſſimo zelo nefario militi auriculam amputavit, & tamen à Domino non fuit probatus, & ait illi: *Mitte gladium tuum in vaginam.* Joan. 18. n. 11. Cur Domine tantum obſequium à tuo diſcipulo præſtitutum contemnis? Ad quid reprimere eum vis? Chriſtus D. noluit habere in ſui defenſionem, duodecim legiones Angelorum, nec pro illis rogare Patrem, & qui tot exercitus reliquit, noluit unius gladio ſe tueri. D. Leo ſerm. 6. de Paſſione, & ait: *Superfluum erat, ut qui nolebat prædio Angelicarum virtutum tueri, velle ſe unius diſcipuli oppoſitione defendi?* Qui fugit mundi magnalia, de parvis non fit ſolicitus. 545.

Ioan. 8. *Qui multas copias dimittit; non parvis hæreat.*

Judas Thadæus mira luce facie refulget.

D. Bonavent. citato ſerm. de S. Simone, & Juda ſic ait: *Cùm Abagarus Rex vidiſſet Thadæum, ſcilicet Juda Chriſti diſcipulum contemnentem munera, illa intuitus cum vidiſſet in ejus vultu quendam nimium ſplendorem, mirificè radiantem, adorans Deum, dixit: verè diſcipulus Chriſti Jeſu filii Dei vivi.* Cum noſter Apoſtolus ſtat coram Abagaro Rege ſolaribus radiis fulget & ſplendet in vultu veluti cum Steph. ſtat in Concilio Act. 6. n. 15 Circunſtantes *viderunt faciem ejus, tanquam faciem Angeli*, ut ſæpè dixi ex D. Aug. *Rudiantem tanquam Angeli.* Facies Thadæi; reſplendet, ſicut & facies Stephani, hac tamen differentia; Stephanus ſplendens, ut blaſphemus judicatur; Thadæus ſplendens, ut Chriſti diſcipulus habetur. Stephanus ſplendens lapidatur; Thadæus ſplendens magno cultu veneratur; Stephanus ſplendens multo impetu à turba Judæorum impetitur; Thadæus ſplendens à Rege depoſita corona, magnis honoribus colitur. 546. D. Bonavent.

Thadæus fulget ſplendore, & magna differentia ab Stephano. Actor. 6.

Ex quo conjice, quam apte noſter Apoſtolus Thadæus dicatur cultor cordis, qui ſic valuit cor regis idololatræ expolire, ac ſuis interceſſionibus coram Deo illuminare, ut cognoſceret Apoſtolum verè diſcipulum Jeſu Chriſti filii Dei vivi, ad quod multum conducens fuit præſentia Apoſtoli, quæ ſui humilitate, mortificatione, ac modeſtia odorem ſanctitatis exhalabat. Acceſſit Parens Elias ad mulierem viduam, petitque ab ea bucellam panis, quæ reſpondens dixit ei: *Vivit Dñs Deus tuus, quia non habeo panem, &c.* 3. Reg. 17. n. 12. Quibus verbis mulier eum maximè veneratur ut Juſtum, Sanctum virum Dei, ac Prophetam. Quod notavit D. Baſil. Seleuc. orat. 11. & ait: *Vivit Dñs Deus tuus. Tanquam Prophetam honoras, quem mendicum vides, unde in Prophetæ notitiam veniſti?* Et quamvis aliqui dicant ex revelatione, tamen ſatis communiter dici poteſt quod ex ſitu, præſentia, ac geſtu, quæ omnia per ſe ſanctitatem ferebant, cognoverit ipſum eſſe virum Juſtum, ac Sanctum Dei, & Prophetam. 547.

De ejus morte, ac Martyrio dicam quæſt. ſeq.

Thadæus geſtu, & præſentia ſua ſanctitatem exhalabat. 3 Reg. 17. D. Baſil. Sel.

QUÆSTIO XXXIV.

Quare S. Simon Chananæus, ſeu Zelotes adumbrabatur in Hyacintho lapide?

HYacinthus gemma eſt pretioſa, & ut advertit Cornel. juxta Symmach. deducitur ex nomine Hebraïco ſignificante marinum colorem. In rationali Pontificis, Exod 28. n. 19 ponitur ligurius, qui, ut ex multis probat Cornel. idem eſt ac hyacynthus. Alcazar in præſenti tenet ligu- 548.

Nominis derivatio. Cornel. Exod. 28. Alcazar.

Ubi naſcitur

rium eſſe genus ſuccini, vel electri, & eſſe ſpeciem hyacinthi, in eoque ſcriptus erat Azer. Hæc gemma ad Iſeram fluvium in confinibus Sileſiæ, & Bohemiæ invenitur, & iſte, ut ignobilior; Optimi verò & nobiliores ab Oriente deferuntur, ac in Canano, Caleco, & Cambia, repriuntur.

549. *Color cæruleus.*

Hyacinthus apud veteres, idem eſt, qui nunc Gemmariis vocatur Sapphirus, ut tenent Rucus, Gregorius, Agricola & Alcaz Hyacinthus olim æquè ac noſter ſapphirus cærulei coloris eſt, qui modicè violaceo diluebatur, ut docent Plin l.37. c.9. D. Hier Nyſſen. Greg. Magn. Enchir. ad c.1. Ezech. qui dicunt eſſe cærulei coloris, vel aërii. Anſelm. Boëtius lib.2. de gemmis c.29. affirmat, quod moderni hyacinthi ſint coloris aurei, ut mellei, & chryſolithi ſunt, prima tamen ſententia, ut accepi à peritis Gemmariis eſt vera.

Plinius. D. Hieron. Nyſſen. Gregor. Enchir. Boëtius.

550. *Proprietates.*

Ejus proprietates multas referunt citati Auctores. 1. Si in ore feratur illud refrigerat, ſomno favet, & à ſpiritibus liberat, illum habenti divitiæ augeſcunt, ingenium acuit, ſuſpiciones abigit, à venenatis rebus, & ab aëris corruptione defendit, amentiam coërcet, phantaſmata, ac nocturnas viſiones excludit, & potiſſima ejus vis agnoſcitur in cordis medicina adverſus venenum, febreſque ſanat, & ſi comminutus, & in pulverem redactus bibatur, pectoris doloribus medetur.

Sanctus Simon Apoſtolus totus Cœleſtis in Hyacintho repræſentatur.

551. Andr. Cæſ.

Andr. Cæſ. c.66. in Apocal. de Lyngurio, ſeu Hyacintho, ſic ait: *Hyacinthum qui cærulei, aëriique coloris ſpeciem præ ſe gerit, ad Simonem tanquam chariſmatum, & gratiarum Chriſti relatorem, cœleſtemque prudentiam, haud vulgarem ſortitum, haud incommodè retuleris.* Subſcribit etiam Aretas c. 67. in Apoc. *Undecimus eſt hyacinthus, huic qui cærulei coloris eſt, ſive aërem referentis Simon Zelotes aſſimilatur, figuram quidem gerens continuæ errantis turbæ Zelantium, ſive amatorum aut invidorum (ideo etiam veluti aërem, ac ventum vehementem ſequens) attamen per veritatis cognitionem, quamquam ſiro zelum ad id quod optimum eſt accommodans.* Ex utroque Auctore, ac etiam ex D. Iſidoro habemus Simonem Apoſtolū in hyacintho ſignificari, quia hæc gemma, cæruleū, ac cœleſtem habet colorem, quia hic magnus Apoſtolus, quavis de terra natus, totus fuit cœleſtis vita, moribus, actionibus operibus, ac doctrina.

Aretas. D. Idor. *Apoſtolus Simon cœleſtis.*

552. Iſai 60. D. Bonav.

Dicitur Iſai.60.n.8. *Qui ſunt iſti, qui ut nubes volant?* quæ verba, ut jam ſuperiori quæſtione dixi, S Bonav. in ſer. de S. Simone & Iuda, his duobus Apoſtolis accommodat & ait: *Iſaias per ſpiritum prævidens, noſtros ſcilicet Apoſtolos ſubſtantias deſerere, conjugia non appetere, filios non generare, nil in terra petere, nil poſſidere, non eos per terram velut homines ambulantes, ſed nubes volantes appellat.* Non ait Iſaias currunt, ſed volant; quia noſtri Apoſtoli, etſi de terra eſſent nati, tamen operibus, vita, vivendique modo videbantur, non tanquā homines degere in terra, ſed tanquam quid ſupernum, ac cœleſte per cœlū volare.

Simon ut cœleſtis per cœlum volat.

553. Cantic. 5.

Inde ergo propter cœleſtem vitam noſter Apoſtolus in hyacintho cœleſtem habente colorem denotatur. D Chryſt ait ſponſ. Cantic. 5. n. 14. *Manus ejus tornatiles aureæ plenæ hyacinthis.* Opus tornatile perfectum eſt, cui nihil addi, vel minui poteſt, inde manus Chriſti, ſeu Chriſti opera, dicuntur tornatiles, ut pote conſummata & perfecta in omni genere: *aureæ*, ut pote fulgentes claritate, *plenæ hyacinthis.* Et cur potius plenæ dicuntur hoc lapide pretioſo quàm quocumque alio, ut topaſio, vel adamante? hyacinthus ob ſuum colorem cæruleum, denotat cœleſtia, inde dicuntur plenæ hyacinthis, quia omnia opera Chriſti prudentia, beneficentia, ac diſpoſitione, cœleſtia, ac divina erant; Angelomus. *Plenæ hyacinthis, utpote opera Chriſti cœleſtia erant.* Ex his conſidera quanta ſit celſitudo S. Simon. Apoſtoli, quantumque aſſimilatus fuerit Chriſto in ſuis operibus, ſuoque vivendi modo, ut per hyacinthum denotetur, per quem, divina Chriſti opera ſignificantur.

Angelom. *Chriſti opera & Simonis eodem typo ſignificantur.*

554. Matth 5.

Admonet Chriſtus D. ſuos diſcip. dicens. *Eſtote perfecti, ſicut & Pater, cœleſtis eſt.* Matth. 5. n. 48. Id eſt ut intendant quandam fieri poteſt aſſimilari cœleſti parenti: cur tunc dicit Patrem cœleſtem, & non potius Patrem miſericordiarum, Deum conſolationis, ut eum Paulus vocat, vel alio nomine, ſed cœleſtem tantum dicit: intendebat Chriſtus, ut ſui diſcipuli ſupremo domino ſimiles fierent. Inde eum Patrem dicit. Valde congenitum eſt filiis ut ad ſimilitudinem ſuorum parentum ſe componant; ſi ergo erant filii cœleſtis Parentis, & inde Chriſtus eos orare docebat. *Pater noſter qui es in cœlis.* Matth. 6. debebant cum eo ſe proportionare, ut ſicut ille per naturam cœleſtis eſt, ita illi quamvis ſua conditione terreni, tamen per gratiam ejus fierent cœleſtes. D. Greg. Niſſ. lib. Orat. D. c. 2. ait: *Dum nobis Patrem cœleſtem invocandum præcepit Chriſtus magnam hominis dignitatem oſtendit, cui poteſtatem dedit filium Dei fieri, ut humilia hæc, & vilia contemnens Deum tantum cogitet, & inquirat.* Et inde rectè Chriſtus D. ſuis Apoſt. dixit, *Vos de hoc mundo non eſtis.* Joan. 15. n. 19.

Apoſtoli ut cœleſtes admonebantur à Chriſto. D. Nyſſen. Ioan. 19.

Sanctus Simon promptè obediens, dum tacens audit divina præcepta.

555. Simon ex ſuo ſignificato obedientiam dicit, in qua valde inſignis extitit noſter Apoſt. ut ſtatim dicam. Rectè D. Laur Iuſt. in ſerm. ſcilicet Simonis, & Judæ, expendens illud dictum Chriſti D. Matth. 11. *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis,* ait: *Hanc ſaluberrimam exhortationem ſapientiæ glorioſiſſimi Apoſtoli Simon, & Judas, quorū dies natalitius hodie celebratur mente & corpore audire meruerunt: Sæculi quippe blanditias, carnis lenocinia, terrenas facultates, quomodo ſpernere potuiſſent, niſi corde, & corpore acceſſiſſent ad Chriſtum, tanquam veri obedientes diſcipuli in omnibus.*

Laur. Iuſtin. *Simon valde ſingularis in obedientia.*

556. Pro quo profundè conſidera, alios Apoſtolos ſæpè locutos fuiſſe in Evangelio; at de noſtro Apoſtolo, nullum habemus verbum ſcriptum, quod ipſe dixiſſet, ſed promptè obediens Chriſti verba audiebat, & auſcultabat. Petrus frequenter loquitur in toto Evangelio, Jacobus, & Joannes, cum primas ſedes petunt, Matth. 20. Andræas & Philippus in convivio deſerti. Joan 9. Et cum gentiles Chriſtum videre voluerunt, Joan. 12. Thomas cū ad Condiſcipulos ait; *Eamus & nos, & moriamur cū illo.* Iudas Thadæus cū de ſui magiſtri manifeſtatione agit, Ioan. 14. Bartolomæus, & multorū eſt ſententia, ipſe eſt Nathanaël; ut dicit Chriſto. *Tu es filius Dei vivi.* At noſter Apoſtolus ſēper tacens, nullū dictū ab eo ſcriptum habemus, in quo denotatur ſūma ejus perfectio, cōſūmata obediētia, eximius affectus maximè cū Chriſto unitus.

Simon in Evangelio obedienter accedit & non loquitur. Matth 20. Ioan 6. Ioani 12. Ioan. 11. Ioan. 14. Ioan. 1.

557. De Iuſto, ac viro Sancto ait Ierem. Thren. 3. n.28. *Sedebit ſolitarius, & tacebit.* Nota ordinem verborum:

Qui denudatur à terrenis, tacens Deo obedit.

verborum ; prius ait, quod ſedebit ſolitarius : deinde quod tacebit. Prius mens ſit ſolitaria , ac denudata à terrenis rebus illarumque concupiſcentia,& in hoc forti , & conſtanti animo perſeverans, & tunc conſummata perfectione tacebit, abſque aliquo verbo dicto , ut audiat divina mandata, & illa impleat,& exequatur. D. Ambr. ſerm. 2.in Pſ. 118. & ait. *Feriatus ab omni interpellatione mundanæ ſolicitudinis , & voluptatis divinis vacabit oculis, quæ ſolent ſingulariter ſedentibus revelari.*

D. Ambroſ.

558. Deut. 27.

Monet Moyſes populum,& ait, *Attende & audi Iſraël hodie factus es populus Domini Dei tui.* Deut. 27.n.9. Iſraëlitica gens antea jam per multos annos erat populus Dei , quo ergo fundamento ait Moyſes,quod hodie factus ſit populus Dei? Conſidera,quod ait, *Attende,& audi Iſraël.* Græc. habet; *Tace & audi Iſraël.* Et qui tacendo audit,perfectam formam,ac ſtudium obedientiæ oſtendit, & inde inſigniter ac peculiariter vocatur ſervus ac populus Dei. D. Hieron. epiſt.4 ad Ruſtic.ait, *Credas ſalutare , quidquid ille præceperit , nec de majorum ſententia judicet, cujus officium eſt obedire,& implere ea,quæ juſſa ſunt,dicente Moyſe,Tace Iſraël,& audi* : Rectè agit,& ſanctè , qui ſilens obedit,ſatius putat obtemperare , quam obrepere. Unde teſte D.Ambr.lib. 1. offic.c.2. *Moyſes non dicit loquere , ſed audi Iſraël.* Deut. 6.n.3 nam,ut ait Juſtin.Venetus de Controv.Monaſt.c. 7 *Obediens juſſa facit libens , nec de juſſis queritur, nec diſputat,ne præceptore prudentior eſſe videatur.*

Græcus. *Sub Deo magiſtro diſcitur non loquendo, ſed audiendo.* D. Hieron.

D. Ambroſ. Deut. 6. Juſtinian.

559. Pſalm. 61. Hebraic.

Ex quo David ſuum ſilentium commendat,cum ſe,ad obediendum Deo accingit,Pſ.61.n.2. *Nonne Deo ſubjecta erit anima mea?* Hebraice legit, *Deo ſilentium animæ meæ.* A verbo Hebraico , quod eſt *facere,& ſubjacere* Hoc colore, ac ſtudio dicendi hortatur.Iſai. 47.n.5 .*Sede tacens.* Hebr.text.habet *Sede ſubjacens.* Ille perfectè ſubjacet , qui tacens eſt. Taciturnitatem crede obedientiæ dotem eſſe , qua homo nihil de mandatis differit, nihil omnino quærit. Hac dote Samuel cum primo, ſecundo & tertio vocatus eſſet à Deo, toties, *Cucurrit ad Heli , vocaſti enim me.* 1. Reg. 3.n.5. Idque in profunda,& alta nocte;res videtur abſurda puero, cũ etiam toties rejectus eſſet ab Heli; cur ſaltem ſecunda , & tertia vice, non quærit, quis eſt, qui me vocat,& ad quid vocat,quo, vel motivo, vel cauſa , ſed nil diſputat, nil quærit , ſed ſubmiſſo capite concurrit ad Heli D. Greg.lib.2. in libros Regum ait, *Neſcit judicare quiſquis perfectè diſcit obedire; hoc tantum bonum putat ſi præceptis obediat.*

Iſai. 47. *Obediens non quærit, nec diſputat de mandato.*

1. Reg.3.

D.Gregor.

S.Simon præclariſſimus zelo honoris Dei

560. Matth 10. Marc. 3. Luc. 6.

Noſtrum Apoſtolum Simonem Chananæum vocat D.Matth.c.10 n.4.& Marc.c.3.n.18 Chananæus idem eſt, ac zelus, & expreſsè referens Catalogum Apoſtolorum. D.Luc.c.6. n. 15. *Et Simonem, qui vocatur Zelotes.* Et idem nomen ei apponit. Act.1.n.13. *Et Simon Zelotes.* SS.Apoſtoli varia nomina impoſita ſunt,tanquam indices futurorum; ac eorum virtutum ac munerum , ſic Princeps Apoſtolorum dicitur Petrus à petra,quia ipſe Petra fundamentalis totius Eccleſiæ futurus erat. Joannes,& Jacobus dicti ſunt à Chriſto Boanerges,& Jacobus minor, ſeu Alphæi frater Domini, non ſolum ob cognationem , ſed etiam ob eximiam ſimilitudinem cum ipſo ; ſic & noſter Apoſtolus dicitur Zelotes ob ejus eximium amorem, ac zelum in Deum cuique peculiariter commiſſus zelus honoris, ac auctoritatis Dei.

Actor. 1. *Simon Apoſtolus dicitur Zelotes.*

561.

Ait Chriſtus D. Joan.8.n.50. *Ego non quæro gloriam meam,eſt qui quærat,& judicet.* Scilicet Pater meus,ut tenent cõmuniter Patres D. Aug. D.Chryſoſt. Unde præclarè dixit Alb. Magn. in quodam ſerm.alibi à me citat. *Chriſtus Eccleſiam ſuam Petro commendavit, Joanni Virginem Matrem, Diſcipulis corpus ſuum,accipite , & dividite inter vos,honorem verò Patri.* Quamvis Chriſtus ſuam Eccleſiam regendam Petro tradiderit. *Tu es Petrus & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Suamq; ſanctiſſimã virginem Matrem Joannis curæ cõmiſerit; *Ecce mater tua.* Diſcipuliſque ſuis corpus ſuũ dederit. *Accipite , & dividite inter vos* ; Tamen proprius honos in tanta eſt ei æſtimatione,ut ſolum Patri commendaverit ; quod nec Petro, nec Joanni,nec cæteris Apoſtolis, ſed ſolum Patri eſt reſervatum, hoc peculiariter videtur commiſſum zelo Simonis Apoſtoli, ut ipſi æterni Parẽtis vices gerẽs,de illius honore ferventi zelo curam habeat, & inde inſigniter inter omnes dicitur zelotes.

Joan. 8. Albertus. *Zelo S. Simonis committit Chriſtus ſuum honorem.*

562. Exod. 20. Exod. 34.

Dicitur Simon Zelotes , Deus dicitur zelotes. *Ego ſum Dñs Deus tuus fortis zelotes* Exod.20 n.5. Exod.34.n. 14. Deus dicitur zelotes ſumpta Metaphora , ut explicat ibi Adamantius à viro , qui legitimè matrimonio conjungitur cum uxore, & non patitur in ea poteſtate peccandi cum altero, ſed accenditur zelo ad caſtitatem matrimonii conſervandam; Deus autem animas fide ſibi deſponſavit , teſte Paulo: *Deſpondi vos uni viro , virgines caſtas exhibere Chriſto.* Non ergo mirũ,quod Deus zelotes prædicetur , ita enim Deus animas noſtras diligit, ut non patiatur eas peccatis, ac vitiis coinquinari , ac ſe tradi. Adaman. ait. *Ideo zelotes dicitur Dñs quia animam ſibi mancipatam, non patitur dæmonibus admiſceri.* Exinde ergo noſter Apoſtolus dicitur zelotes , quia præ cæteris eximia Dei charitate ardebat, & non patiebatur , ut anima , quæ Deo conjuncta erat , ſive per fidem , ſive per creationem , ab eo diſcederet , peccatis, ac vitiis ſerviens.

Adaman. *Deus dicitur zelotes, & hoc nomine nobilitat Simonem.*

563.

Ex tanto affectu zeli gloriæ , ac honoris Dei , facilè colligitur celſitudo noſtri Apoſtoli. Iſraëlitam luxuriantẽ cũ Madianite interfecit Phinees , quod factum ita fuit gratum Deo , ut diceret Dñs Moyſi. *Phinees avertit iram meam à filiis Iſraël , quia zelo meo commotus eſt contra eos,ut non delerem filios Iſraël ; idcirco loquere ad eum: Ecce do ei pacem fœderis mei, & erit tam ipſi , quàm ſemini ejus pactum Sacerdotii ſempiternum.* Num.25.n.11. 12. Quid ſit pactum ſacerdotii ſempiternum explicat Abulenſ.quod ſcilicet Ipſe Phinees:cum ſua ſtirpe poſt Patrem Eleazarum,in Pontificatum ſucceder, ita ut Pontificatus inviolabiliter maneat in ejus familia,& poſteritate ſemper quandiu ſcilicet Judæorum reſpublica ſit; ſed cur tantus honor non defertur Moyſi,ac ſemini ejus in ſempiternũ ,cum de ipſo inter omnes ſervos ait Dominus. *In domo mea fideliſſimus eſt ; ore enim ad os loquar ei, & palam,& non per ænigmata.* Num.12 n.7. Qui dux & princeps totius populi erat,qui in Dei oratione , contemplatione, ac veneratione admirabilis extitit,multaſque perſecutiones in Ægypto,multaſq; adverſitates in deſerto in multa patientia ſuſtinuit,cum eſſet mitiſſimus omnium: Cur ego ei , ac ejus ſemini non conceditur ſupremus ſummi ſacerdotii honos,ſed tantum Phinees ? quia licet Moyſes fuiſſet illuſtriſſimus in omni virtute;Phinees maximè reſplenduit zelo honoris Dei ; dicente Domino , *Zelatus eſt pro Deo ſuo.* Et ſicut zelus ſupereminet omnibus virtutibus , quæ ſine zelo nihil ſunt , & ſubſtantiæ ſuæ amittunt prærogativam, ait D. Ambroſ. in Pſ. 18 Sic qui zelo Dei

Numer. 25. Abulenſ.

Numer 12. *Zelus honoris Dei aliis virtutibus ſupereminet.*

D. Ambroſ.

Dei fulget, cæteris omnibus antefertur honore, & dignitate, maximéque gratus fit Deo.

Sancti Simon & Iudas Apoſtoli teſtimonia falſa diſſolvunt, ut veritas appareat.

Falſum teſtimonium repellunt Apoſtoli.

564 Cum S. Apoſtoli degerent in Babylonia, accidit,ut quædam mulier nobilis conciperet, quæ totum crimen conjiciebat in Euphroſinum, SS. Apoſtolorum Diaconum.Res delata eſt ad Regem Babyloniæ,Diaconus in carcere,ac vinculis conjectus eſt.Et cum Apoſtoli cognoviſſent Diaconi innocentiam, faciunt adduci puerum natum, & ab eis interrogatus puer, an ille Diaconus eſſet ejus parens? Reſpondit puer quòd Diaconus tale crimen non commiſiſſet, & quod erat bonus, & rectus abſque peccato mortali, ſicque falſitatem mulieris manifeſtarunt,veritatem aperuerunt, & innocentia defenſa,ac cuſtodita perſeveravit.

565. Magna, & ſuprema virtus quæritur ad repellenda falſa teſtimonia.Per falſa teſtimonia quorū ſeniorum ducebatur Suſanna ad mortem; quid tunc? *Suſcitavit Dominus Spiritum Sanctum pueri junioris,cujus nomen Daniel.* Dan.c.13,n. 45.Syrus legit, *Miſit Deus ſubito Spiritum ſuum ſanctum, ſuper puerum parvum.* Arabic. *Commovit Deus Spiritum Sanctum in juvene nominato Daniel,* Ad arguendos ſenes accuſatores Suſannæ mittitur Spiritus Sanctus à Deo in puerum Danielem,& ad arguendum ſummum Sacerdotem Heli de peccatis ſuis.*Venit vir Dei.*1 Reg.3.n.27.Ad annuntianda peccata Regi Saul, regnumque ab eo transferendum venit Samuel 1 Reg.15.n.1. Ad mortemque aperiendam Regi Ezechiæ venit Iſaias 4.Reg.20.n.10. Et tamen pro defenſione Suſannæ mittitur ipſemet Spiritus S.à Deo, etſi ad arguendum Sum.Pontificem veniat vir Dei, ad annuntiandaq;infauſta regibus, ut mortem & regnum ablatum veniant Prophetæ: Tamen adeò eſt difficile iniquorum teſtimonium repellere, eorum falſitatem aperire,machinationes detegere. ut ad hoc ipſemet Spiritus Sanctus dicatur à Deo miſſus.D.Chryſoſt.homil.deSuſanna,ait.*Spiritus Sanctus continuo nequiſſimorum ſeniorum vidit fallaciam, falſi nequiſſimi teſtes ſunt, redit in judicium, quid pluribus apparuit falſitas.*

Daniel. 13.
Syrus.
Arabicus.
1. Reg 3.
1. Reg 15.
4. Reg 20.

Ad repellendum teſtimonium falſum adeſt Spiritus Sanctus.

566. Veniat huc Job; Cui poſt amiſſam totam rerum ſubſtantiam;poſt filiorum mortem,poſt graviſſimos morbos corporiſque dolores,venit ultima tentatio,amicorum calumnia multis compoſita falſis criminibus; *Ubi eſt timor tuus,quis unquam innocens periit? aut quando recti deleti ſunt.* Job.4.n.6. Tanquam fortiſſimum, ac duriſſimum telum,falſa amicorum objurgatio ad ultimum locum reſervatur,ut obſervavit D.Ambr.in exhort. ad Virg. & ait: *Adhuc amicorum increpationes ad certamen ei ultimum reſervantur. Luctatus fuerat cum affectu paterno,luctatus cum dolore corporis, & ægritudine, oportebat eum ſubire etiam ſermonum tentationes;* Et quid terribilius homini ingenuo, quàm mendoſa,& falſa calumnia? clamabat ipſe Job.c.19.n. 2. *Uſquequo affligitis animam meam, & atteritis me ſermonibus.* Non queritur de morbis,non de morte filiorum,non de tota re amiſſa, ſed de falſis verbis querebatur, tanquam ſi hæc importabilia eſſent. Orig. in Catena Græca ait: *Jobus athletarum fortiſſimus, in cujus libro nihil ita eminet,ut ejus fortitudo,& patientia: labores tamen ſentit,quos ex duro ſermone hauriebat; idcirco his loquitur verbis; quamobrem ad corporis dolorem, animi quoque moleſtiam adhibetis? Cur meum magis verbis, quam doloribus corpus conciditis.*

Iob. 4.
Falſum teſtimonium generat acerbiſſimum dolorem.
D. Ambroſ.
Origen.

567. Miſertus Dominus ſuper labores Job;ut ei reſtitueret omnia, dixit ad Eliphaz Themanitem, *Iratus eſt furor meus in te, & in duos amicos tuos, quoniam non eſtis locuti coram me rectum, ſicut ſervus meus Job.*c.42.n.7.Si Eliphaz non fuerit locutus rectum coram Domino, quomodo tantam aſſequitur dignitatem, ut cum Domino ſit locutus? Cur ad eum non mittitur Angelus, vel aliquis bonus vir? agebatur de calumnia falſa diluenda,& verbo mendaci deſtruendo,ac falſo teſtimonio refellendo, & veritate aperienda, ac manifeſtanda, quod adeo perdifficile habetur; quod inde nec Angelus de cœlo,nec vir Sanctus, & bonus de terra mittitur,tanquam ad tam magnum negotium non valde aptus,ſed ipſemet Dominus adeſt, ut ejus divina præſentia, ac verbo falſæ impoſitiones diſſolvantur,ac deſtruantur.

Iob. 42.

Ad falſum teſtimonium deſtruendum veluti exigitur Dei præſentia.

Magno Imperio Apoſtoli dæmonibus dant facultatem.

568. Cùm Sancti Apoſtoli Simon, & Judas perveniſſent in Perſidem,ſtatim idola Dæmonum, quæ ſolebant dare reſponſa obmutuerunt, & ne verbum quidem ampliùs dixerunt; cùm Jeſus ejiceret Dæmonium in Synagoga ab homine,exclamavit dicens: *Quid nobis & tibi Jeſu Nazarene, veniſti perdere nos? & comminatus eſt ei Jeſus dicens: obmuteſce,& exi de homine;& exclamans voce magna exiit ab eo.* Marc.1.n.24.Jeſus imperat dæmoni obmuteſcere, & ille adhuc exclamat,& perſtrepere audet. Imperant Apoſtoli ut taceat; & ille alto ſilentio comprimit os, & nec in unum verbum minutum perrumpit: hic adimpletur illud, quod dictum eſt à Chriſto D. *Opera, quæ ego facio, & ipſi facient, & majora eorum facient.*

Marc. 1.
Ad imperium Apoſtolorum tacent Dæmones.

569. Poſtea verò data facultate ab Apoſtolis, idola dant reſponſa,cùm eſſent interrogata ſuper bella ab Indis illata,dixerunt bellum diuturnum futurum,ac longævi temporis, multoque ſanguine cruentatum, quod cùm audiſſent Apoſtoli irriſerunt,aſſerentes intra ſpatium viginti quatuor horarum, nuntios eventuros ab Indis petentes pacem,ut revera contigit; permittunt Apoſtoli ut idola loquantur,ut ex eventu rei dæmonum falſitas agnoſcatur, ipſorumque Apoſtolorum veritas fiat manifeſta, facilè unuſquiſque ex ſua lingua, ac ore agnoſcitur. Vide quæ ſuprà dixi cap. 13. q.12.n.101.102. 103.104.

Falſitas dæmonum, Veritas Apoſtolorum.

570. Deindè,Apoſtoli dant facultatem dæmonibus, ut loquatur,ut cognita eorum falſitate,nulla inde fides eis adhibeatur.Datur Jacob feliciſſima nuntia de vita,imperio,ac opulentia Joſeph,quo nihil illi gratius,ac optabilius contingere poterat: tamen ut ait Text. *Quo audito Iacob,quaſi de gravi ſomno evigilans: tamen non credebat eis.*Gen.45.n. 26.Et cur non credidit bonus ſenex tot teſtibus? forſitan omnium ore audierat Ioſeph mortem, inde factum eſt, ne facilè credat dicentibus de ejuſdem vita, proſperitate,ac imperio,quo dominatur in tota terra Ægypto;merito ergo bonus ſenex non dabat eis fidem;qui enim dixerant Joſephum mortuum,non creduntur, cùm vivere affirmant, D.Chryſoſt,ibi ait:*Incredibile ei viſum eſt,quod de Joſeph annuntiabatur; & meritò:*Qui *enim tunc attulerant veſtem ſanguine hædi inquinatam, & patri perſuaſerant, quod à beſtiis eſſet devoratus, nunc dicunt quòd vivat & dominetur in Ægypto.*

Gen. 45.
Deprehenſus, in mendacio amplius non eſt credendus
D. Chryſ.

571. Peccavit Petrus, pœnitentiâ commotus reſpiciente Jeſu: *Egreſſus foras flevit amarè.*Matth 26. n.75. Cur magne Petre cum tanto ſilentio egrederis? Peccaſti in cœlum coram amantiſſimo tuo

Matth. 26.

Magiſtro

Magiſtro Jeſu; accelera ergo, & accede ad tuum Magiſtrum, & dic ei; piiſſime, ac amantiſſime Jeſu, peccavi in cœlum, & coram te, jam non ſum dignus vocari diſcipulus tuus, fac me ſicut unum de mercenariis tuis; Cur in ſalutis ſuæ cauſa, nec verbum aliquod dicit; ſed alto ſilentio foras egreditur? prudenter quidem, ſalutis negotium, nequit linguæ credere, quæ negationi ter ſervivit.

Lingua ſemel mendax, ſemper præſumitur mendax.

D. Maxim. de Pœnitentia Petri ait. *Ideo Petrus jam non utitur ſermone, quo feſellerat, quo peccaverat, quo fidem amiſerat, ne per id ei non credatur ad confitendum, quo uſus fuerat ad negandum, ac per hoc mavult cauſam ſuam flere, quàm dicere.*

D. Maxim.

Sancti Simon, & Iudas, Apoſtoli illuſtri Martyrio venerantur.

572. De martyrio Sancti Simonis, ſic ſcribit Abulenſ. ad cap. 10. Matth. q. 22. & ait: *Iſti enim Simoni, ut dicit Hieronymus, Ægyptus ſorte prædicationis data eſt, ubi cum Evangelium Chriſti prædicaſſet, redit in Judæam, & Jacobo juſto, qui primus Jeroſolymitanæ Eccleſiæ Epiſcopus fuerat, occiſo; ex conſenſu Apoſtolorum, Jeroſolymitanus Epiſcopus iſte Simon factus, in quo uſque ad centum & viginti annos manens vitæ ſuæ, tempore Trajani Imperatoris, crucifixus eſt eodem die, quo Judas frater Jacobi licèt non eodem anno, nec etiam eodem loco, & eodem die, communis ſolemnitas colitur.* In hacque ſententia ſunt Euſebius & Beda relati à D. Antonino 1. p. tit. 6. c. 14. cùm tamen ipſe D. Antoninus oppoſitum teneat.

Abulenſ. — Euſeb. — Beda. — D. Anton.

573. Tamen hæc ſententia eſt falſa & contraria vera, quam tenet communis conſenſus DD. Eccleſiaque Romana in Breviario, die 28. Octobris in feſto iſtorum Apoſtolorum: Et ait: *Poſtea in Perſidem convenientes, cùm innumerabiles filios Jeſu Chriſto peperiſſent, fidemque in vaſtiſſimis illis regionibus, & efferatis gentibus diſſeminaſſent, doctrina, ac miraculis, ac denique glorioſo martyrio, ſimul ſanctiſſimum Jeſu Chriſti nomen illuſtrarunt.* Deindè prædicta ſententia Abulenſis, confundit Simonem Apoſtolum cum Simone Epiſcopo Jeroſolymitano, quos ut diſtinctos celebrat Eccleſia Romana, noſtrum Apoſtolum citata die 28. Octob. alterum verò Epiſcopum die 16. Febr.

Breviarium Romanum.

Sanctus Simon Apoſtolus diſtinctus ab alio Simone Epiſcopo Jeroſolymitano.

574. Tamen cùm certum ſit quòd noſtri Apoſt. glorioſiſſimi martyres extitiſſent, nihilominus martyrii genus valde eſt incertum, an fuerint crucifixi, trucidati, lapidati, vel gladio decollati: unde ait Baronius tom. 2. Annal. ad an Chriſti 68. n. 5. *Malumus hoc ignorare, quod à majoribus non ſit traditum, quàm temerè quid certum in re dubia ſtatuere.*

Genus martyrii Simonis & Iudæ ignoratur. — Baron.

575. Et magna conſideratione dignum eſt; quòd aliorum Apoſtolorum martyrium exactè cognoſcimus. Petrus crucifixus eſt verſo ad terram capite, Paulus gladio decollatus; Andræas in cruce ſuſpenſus eſt: Jacobus ab Herode gladio decapitatus eſt: Joannes in dolium ferventis olei miſſus, purior exiit, quàm intravit: Thomas lancea transfixus: Philippus crucifixus, & lapidibus obrutus. Jacobus frater Domini è pinnaculo templi præcipitatur. Bartholomæus, vivus à Barbaris excoriatus eſt. Matthæus ſacra faciens transfigitur; ſolum de noſtris ſacris Apoſtolis genus martyrii, alto ſilentio premitur, de morte aliorum Apoſtolorum nobis aperta datur notitia, & in his duobus maximè nobis eſt abſcondita, & occulta: fortè ob amborum majorem celſitudinem, ſæpè enim auguſtæ majeſtatis eſt indicium, rem potiùs ſilentio venerari, quã verbis manifeſtare, ac declarare.

Martyrium aliorum Apoſtolorum cognoſcitur.

Vidit Iſaias Dominum ſuper ſolium excelſum, 576.
& elevatum inter Seraphim alas; & clamantes Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus exercituum; Plena eſt omnis terra gloria ejus; *& dixi, Væ mihi, quia tacui*: cap. 6. n. 5. De qua admirabili viſione agens Joannes Evangeliſta cap. 12. n. 41. *Hæc dixit Iſaias, quando vidit gloriam ejus, & locutus eſt de eo*: Videtur contradictio in text. nam Iſaias poſtquam vidit gloriam Domini ait: *Væ mihi quia tacui*: Joannes verò teſtatur quod verba protulerit de eo: *& locutus eſt de eo*: Quomodò hæc poſſunt ſtare, tacere, & loqui? Optimè ſanè: tacendo loquitur Propheta, dum enim auguſtam myſterii majeſtatem tacendo veneratur, de ea altiſonè loquitur, & præclarum dat teſtimonium.

Iſai. 6. — Ioan. 12.

Magna myſteria potius ſilentio, quam verbis ſignificantur.

Chriſtus D. paſſioni proximus anxiè ad Patrem 577.
orat in horto; tunc, *Apparuit Angelus de cœlo confortans eum*: Luc. 22. n. 43. Hic textus multas habet expoſitiones, ut ſuo loco dixi; nam conſolatio ſaltem in repræſentatione videtur aliquid novum involvere; & quid denuò Angelus loqui poterat, quod Dei filium, & verum Deum priùs lateret, & deinde, nec quid de conſolatoriis verbis ſuggerere potuerit Angelus idoneũ facilè occurrit Pineda exponens illud Jobi, dum dicitur quod amici viſa ejus calamitate attoniti: *Sederunt cum eo, in terra ſeptem diebus, & ſeptem noctibus, & nemo loquebatur ei verbum, videbant enim dolorem eſſe vehementem.* c. 2. n. 13. Sic expendit hanc eloquentem taciturnitatem amicorum, ſimul & præfata verba Lucæ de Angeli conſolatione, & ait: *Eſt miſeris imprimis delectabile ſumere actuale experimentum de vera amicitia per certa, veriſſimaque ſigna, nullis etiam verbis adhibitis, & quidem fortè Angelus, qui Chriſtum D. orantem confortabat, ea potiſſimum ratione, conſolabatur, non quidem verbis illis.* Ad Chriſti D. conſolationem exhibendam muta, & infans eſt humana lingua, fatiſcit, ac deficit Angelorum facundia, & quid verbis loquatur, & quomodo dicat, ignorat, & ubi deeſt humana, & angelica eloquentia, adſunt Chriſto Angeli, linguata arcani ſilentii eloquentia, altaque taciturnitate tot miſteria, tot dolores, ac tormenta venerantes, Chriſtum confortaſſe dicuntur. Ubi deſunt verba Angelico cœli oratori, ſilentium loquitur, & taciturnitatis eloquentia ſignificat quod lingua eloqui non valet. Vide tom. 1. in Apoc. c. 8. quæſt. 2. n. 23.

Luc. 22. — Iob. 2.

Magna potius ſilentio quàm verbis venerantur.

QUÆSTIO XXXV.

Quare Amethyſtus Sanctum Matthiam Apoſtolum ſignificat?

Duodecimum fundamentum Amethyſtus, qui 578.
eſt lapis pretioſus, violaceus, purpureus, & roſeus, ſculpturâ facilis, & leniter veluti quaſdam flammas fundit: de quo Plin. lib. 37. c. 9. ait: *Amethyſtum uſque ad vini colorem accedere, ſed in violam deſinere, & fulgorem quemdam purpuræ in illa cerni, non ex toto igneum, ſed in vini colore deficientem*: & ideò hæc Gemma eſt oculis maximè grata; & Plinius eam appellat, *Gemmam Veneris*: Dictus eſt Amethyſtus, id eſt, *non ebrius*: eo quòd vini colorem non plenariè referat, ſed in violam deſinat, aut, ut alii dicunt: *Amethyſtus*, id eſt, ebrietati reſiſtens: à verbo Græco, quod idem valet, ac, *non inebrior*. eratq; hic lapis in rationali Pontificis: Exod. 28. n. 19. In eoque inſcriptus erat Zabulon.

Plinius. — *Color illius.* — *Nominis etymologia.* — Exod. 28.

Variæ

579. *Virtutes hujus lapidis.* Variæ illius aſſignantur virtutes, ebrietatem arcet, & inde omnia remedia adverſùs ebrietatem, Amethyſta communi vocabulo dicuntur & quamvis Plin.& Plutarch.hanc virtutem rideant, tamen multi eam recipiunt,& etiam dicunt hanc gemmam, ejuſque colorem ſobrietatem deſignare, veneficiis reſiſtere, adeuntes reges conciliare, eoſque vigilantes reddere, vimque etiam quandam attrahendi habere: de quo latiùs Anſelm. Boëtius l.2.de Gemmis, cap. 66.

Plinius. Plutarch. Anſelm. Boëtius.

D. Matthias Apoſtolus Eccleſiæ gaudium.

580. Andræas. Duodecimum fundamentum Amethyſtus; de quo ſic ait Andr. Cæſ. cap. 66. *Per Amethyſtum, qui ignis formam ſpectantibus exhibet, Matthiam ſignificari conjicio, ut qui linguarum distributione cœleſti igne affatim ſit afflatus, & ob inflammatum à Deo, à quo electus erat, ſerviendi, & plantandi deſiderium, idoneus cenſus, qui in prolapſi Judæ locum ſufficeretur.* Et ſimiliter Aretas c.67. Ita citati Authores, quod altiùs eſt examinandum.

D. Matthias ſignificatur in Amethyſte.

581. *Amethyſtus*: Maximè oculis eſt gratus, ac prajucundus: Unde à Plinio dicitur, *Gemma Veneris*: inde meritò hic lapis tribuitur D. Matthiæ; & quonam fundamento? quia ita ſua electione, qua duodenarius numerus Apoſtolorum eſt completus Eccleſiam lætitia adimplevit, ut meritò jure nuncupari poſſit gaudium Eccleſiæ: Unde rectè de eo ait D. Auguſt. ſerm. de noſtro Apoſtolo: *Cum præclara B. Matthiæ Apoſtoli feſtivitas per annui curſus revolutionem ſe repræſentet, maxima jucunditatis gaudium nobis meritò multiplicat.* Multiplicavit noſter Apoſtolus gaudium,& lætitiam Eccleſiæ Sanctæ,quæ de proditione, ac perditione Judæ mœſta erat, Solatur ſanè bona mater in amiſſione prolis, ac ſobolis, cùm novum producit fœtum.

Dum in locum Judæ eligitur D. Matthias, gaudet Eccleſia.

582. Cùm interficeret Caïn Abel, dilectiſſimum filium amiſit Eva; tunc Deus ipſam benignè reſpiciens: *Cognovit quoque Adam uxorem ſuam, & peperit filium, vocavitque nomen ejus Seth dicens: poſuiſti mihi Deus ſemen aliud pro Abel, quem occidit Cain.* Geneſ.4.n.25. cùm ait Text. pro Abel quem occidit Caïn, denotat magnum dolorem conceptum ob filii mortem; tamen novo filio, nova prole genita, ac edita dolor lenitus eſt magno gaudio concepto, cùm ſe videret reſtitutam de priori ſobole amiſſa. D. Chryſoſt. ibi ait: *Volens benignus Deus, patri pro triſtitia afferre conſolationem, alium dedit filium, Seth videlicet quo & ipſe ſatis ſolatus eſt*: Multo majorem dolorem, ac moleſtiam paſſa eſt pia mater Eccleſia, in perditione Judæ, quam paſſa eſt Eva in interitu Abelis; hæc enim filium perdidit aliquando ſibi ſuſcitandum: Illa verò, ſcilicet Eccleſia, genitum amiſit,& ſimul omnem ſpem illius reſtitutionis; conſolatus eſt illam Deus; quia pro Juda dedit Matthiam, & adaucto fœnore ejus gaudium multiplicavit; quia non ſolùm Eccleſiæ dedit Deus filium pro filio, ſed pro filio iniquiſſimo, qui ad perditionem erat multorum dedit filium ſanctiſſimum, ſcilicet Matthiam ad ſalutem plurimorum; ſicque amiſſio Judæ, multo fœnore reparabatur in Matthia Apoſtolo.

Geneſ. 4. D. Chryſ. *Gaudet Eva dum pro Abele peperit Seth.*

583. De morte matris ſuæ Saræ, magno dolore afficiebatur, Iſaac qui duxit in conjugem Rebeccam, de quo ſic ait Text. *Qui introduxit eam in tabernaculum matris ſuæ Saræ, & accepit eam uxorem, & in tantum dilexit eam, ut dolorem, qui ex morte matris ejus acciderat, temperaret.* Geneſ. 24.n. 67. Gen. 24. Quod ſymbolicè ſic à multis interpretatur; valde commune eſt Saram Synagogam deſignare; ſicut & Rebeccam Eccleſiam gentium, & etiam in Iſaaco Chriſtum D. denotari. Quid igitur ſibi vult quòd in tantum Rebeccam Iſaac dilexit, ut dolorem quem ex morte matris ſuæ conceperat, temperaret, niſi quòd tanto amore Chriſtus D. Eccleſiam diligit, ut Synagogæ perditæ triſtitiam in oblivionem adduxerit. Ita Rupert. lib. 6. in Gen. cap. 45. & ait: *Quid magni erat, ſecundùm corticem litteræ, quòd juvenis in tantùm dilexerit adoleſcentulam conjugem, ut dolorem, qui ex morte matris acciderat temperaret? Ergo medulla ſenſus ſpiritualis carere non debet, quia revera Chriſtus D. ſecundum humanum affectum doluit ſuper matre ſua Synagoga: quippe, qui civitatem videns flevit ſuper eam: ſed adeptus novam reginam, de qua ſibi nonagenaria naſcitura eſſet, rectè dolorem temperavit, & delectabiliter conſolatus eſt*: Sic & Eccleſia dolorem, quem concepit ex perditione Judæ, lenivit ac temperavit, magno gaudio ſuſcepto, dum in ejus locum vidit Matthiam introductum.

Sic gaudet Chriſtus de Eccleſia ſponſa, ut obliviſcatur de triſtitia deperditæ Synagogæ. Rupert.

Admirabiliter eligitur Divus Matthias in Apoſtolum.

584. Orat Chriſtus D. ut ſuos Apoſtolos eligeret: Luc.6.n.12. Orant & Apoſtoli ut eligant D. Matthiam: Act. 1. c. 24. Orat & Chriſtus in Evangelio: *Confiteor tibi Pater*: Matth. 11.n 25. de quo latè dixi tom.2. in Evang. cap per totum. Orat & Chriſtus in Pſ. 40. pro D. Matthia: nam poſtquam mentionem facit proditoriæ iniquitatis Judæ. *Homo pacis meæ in quo ſperavi, qui edebat panes meos,* &c. Et proſequitur Pſ. 40 in Chriſti nomine ad Patrem orantis, n.11. *Tu autem Domine miſerere mei: & reſuſcita me, & retribuam eis*: Ad quæ verba ſic ait D. Ambr. *Non reſuſcitari ſe poſtulat, ſed reſuſcitari ſibi poſtulat Matthiam in locum Judæ, ut Apoſtolorum numerus impleatur*: Cùm Chriſtus loquitur de D. Matthia, ait: *Reſuſcita me.* Nunquid D. Matthias, idem eſt ac Chriſtus, ut in perſona Chriſti Matthias intelligatur, ut dicat Chriſtus: *Miſerere mei, & reſuſcita me*: Pro magna gloria ac celſitudine D. Matthiæ ita Chriſtus loquitur; ſicque hic Apoſtolus tam Sanctus, ac juſtus erat ſicque conformis Chriſto erat, ut dum de illo eſt oratio, de Chriſto videatur ſermo, ſic proſequitur D. Ambroſ. citatus: *Nota formam orationis, reſuſcita me inquit, cum eligendus Matthias ſit, ut ex hac parte conſtet hujus Apoſtoli gloriam & honorem, quaſi ſuum proprium æſtimare ſalvatorem.* Expende ultima verba: *Quaſi ſuum proprium æſtimare ſalvatorem.*

Luc. 6. Actor. 1. Matth. 11. Pſalm. 40. *Chriſtus D. orat pro electione D. Matthiæ.* D. Ambroſ. *Chriſtus D. de Matthia tanquam de ſe loquitur.*

585. *Cecidit Sors ſuper Matthiam.* Act. 1. n. 26. Syrus legit: *Aſcendit Sors*: Qui enim eligit dignum, ac bene meritum, maximè aſcendit, ac exaltatur. Tamen ad rem noſtram: Quænam fuit hæc ſors, quæ D. Matthiam Apoſtolum deſignavit? Carthuſ. exiſtimat, quòd *Spiritus S. deſcendit, quaſi columba, & manſit ſuper Matthiam*: ſeu, ut alii dicunt, quòd fuerit quædam vox cœleſtis dicens: *Hic eſt Apoſtolus meus dilectus*: Cùm Chriſtus baptizaretur in Jordane: *Venit vox de cœlo dicens, Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui*: Matth. 3. n. 17. Matth. 3. Aderant duo in Jordane, Chriſtus, & Baptiſta; & poterat dubitari, de quonam proferebatur teſtimonium? *Hic eſt filius meus dilectus.* Nam Chriſtus D. tanquam in figura peccatoris baptizabatur; Joannes tanquam ſuperior, ac mundus baptizabat: ne ergo humana mens erraret, *Vidit ſpiritum*

Actor. 1. Syrus. Carthuſ.

Ioan. 1. *ritum Dei deſcendentem ſicut columbam, & manentem ſuper ſe*: Ioan. 1. n. 33. Cur in hoc negotio, tot & tanta myſteria aperiuntur? Pater intonans de cœlo: Spiritus Sanctus in ſpecie columbæ deſcendens: cur non potius venit Angelus, vel Archangelus, vel quidam cæleſtis radius? D. Chryſ. hom. 1. 11. in Joann. ait: *Cum ſe ipſum magis oſtendit, longè prioribus majora miracula apparuerunt: ſiquidem non amplius ſtella, non cælum, non Angeli, non Archangeli, non Gabriel, non Michaël, ſed ipſe eum cælitus Pater prædicavit: & cum Patre ipſe Paraclitus una cum voce in ipſum deſcendens, & manens ſuper eum*: Cùm eſſent duo in Jordane Chriſtus, & Baptiſta, & vox Patris proclamaret: *Hic eſt filius meus dilectus*: ad judicandum quiſnam eſſet, de quo Pater loquebatur, non venit Angelus, nec ſtella, ſed ipſemet Spiritus Sanctus verus Deus ad majorem gloriam, & ſublimitatem Chriſti, qui non ab alio, ſed ab ipſomet Deo declaratur, ac manifeſtatur filius Æterni Parentis. Aderant in præſenti D. Mathias, & Ioſeph, qui dicebatur Juſtus: Vox de cælo intonabat: *Hic eſt Apoſtolus meus dilectus*: Et ne dubium eſſet, de quo teſtimonium dabatur, non venit Angelus, non Archangelus, nec ſtella, ſed ipſemet divinus Spiritus oſtendens, & indicans Mathiam ad majorem gloriam, & celſitudinem illius; qui ab ipſomet Deo dignatus eſt manifeſtari, ipſeméque Deus Spiritus Sanctus ſuper eum deſcendens videbatur.

D. Chryſol.

Spiritus Sanctus deſcendit ſuper Mathiam ad eum deſignandum ac honorandum.

586. Et quid mirum, quòd tam illuſtriſſimè ſit ſublimatus à divino Spiritu, cùm ei nomẽ ſuum dederit. Gloſſ. ordinaria ex Beda, ad c. 1. Act. ad illa verba, *Mathiam*, ait Beda. *Mathias qui donatus eſt, vel donum Dei interpretatur*; *cui donum Apoſtolatus à Domino collatum eſt, vel, Dei parvus interpretatur. Merito parvi tranſcenditur ille, qui laude hominum erat juſtus*. De quo infrà: illud nunc expendo, quod Mathias interpretatur, *Dei donum*: Quod nomen eſt proprium Spiritus Sancti, ut de illo canit Eccleſia. *Qui paraclitus diceris: Donum Dei Altiſſimi*: Et quod majus amoris ſignum, quòd ſuo proprio nomine eum inſigniverit. Ad Eccleſiam ſuam ait Chriſtus Dominus, ut aliqui legunt, juxta radicem Hebraïcam: Iſai 43. n. 1. *Vocavi te nomine meo, meus es tu*: Cui lectioni favet Sanchez: Et cùm ait quòd nomen meum erit in illo, indicat ſummam, & peculiarem amicitiam, & familiaritatem cum illo, ut D. Hieron. denotat. Ex qua quid ſequitur; *Meus es tu*: peculiariter nempe, meus chariſſimus, amicus, & intimus filius, ex corde Vide quæ dixi hoc cap. q. 32. n. 497. 498. Deinde pro magna ejus gloria, quod inter juſtos ſit electus. Vide ſup. q. 32. n 499.

Beda.

D. Mathias divini ſpiritus gaudet nomine.

Eccleſia.

Iſai. 43.

Hebraic.

Sanchez.

D. Hieron.

Precibus Virginis Mariæ D. Mathias eligitur in Apoſtolum.

587. Hippolytus Maracius lib. qui intitulatur, *Apoſtoli Mariani*. c. 4. ex Chriſtophoro de Caſtro, in hiſtoria Dei paræ, c. 17. ſic ait: *Beatiſſimæ præſertim Dei Genitricis precibus in Apoſtolum electus, ac in locum prævaricatoris ſuffectus eſt S. Matthias*: Et idem Chriſtophorus eodem cap. 17. n. 3 prope fin. ſic ait: *Virgo Maria reverſa eſt cum aliis ex Monte Oliveti: quòd ſi reverſa, adfuit Aſcenſioni, & manſit in cœnaculo expectans adventum Spiritus Sancti, atque ejus precibus Mathias electus eſt*: Nam Apoſtoli erant in cœnaculo orantes ſimul cum ſanctiſſima Virgine Maria; ut dicitur Act. 1. n. 14 Proindéque quando Apoſtoli in cœnaculo erant orantes in electione D. Mathiæ, una cum eo aderat ſanctiſſima Deipara orans, ex quo conjice magnitudinẽ excellentiarum, ac gratiarum Divi Mathiæ, cum ex precibus, ac oratione Virginis in numero Apoſtolorum electus ſit.

Hippolyt.

Chriſtoph.

Precibus Mariæ Virginis eligitur Mathias in Apoſtolum.

Actor 1.

588. Ait divina Sponſa nomine Eccleſiæ Sanctæ, quærens ſuum dilectum, Cant. 3. n. 4. *Inveni, quem diligit anima mea: tenui eum, nec dimittam, donec introducam illum in domum matris meæ. & in cubiculum genitricis meæ*: ſeu ut habent Septuag *In penetrale genitricis meæ*: id eſt, Eccleſia cum invenit ſuum divinum Sponſum, ac dilectum Ieſũ, introducit eum in domũ, & in cubile ſuæ Genitricis Virginis Mariæ, non ſolùm ait, in domum, ſed etiam in cubile, ſeu penetrale; hoc eſt locum orationis; ut explicat Ghieſlr expoſ. 2. hoc tantũ intendit Eccleſia ut filios ſuos introducat in domum orationis, ac precum B. Virginis. Quia cùm viderit Virginem orantem pro ſuis filiis, ſtatim in eis agnoſcit omnia cæleſtia dona, ac gratiarũ affluentiam. Hugo de S. Vict. lib. 6. Expoſ. in Hierarchiam cæleſtem. S. Dionyſ. In cubile genitricis ait: *Vbi dilectio magis tenera eſt, & blandimenta dulciora, ut nihil apud te durum, & rigidum inveniat virilis truculentiæ, ſed totum liqueſiat, & moleſcat igne dilectionis.*

Cantic. 3.

Septuaginta.

Ghiſler.

Ex oratione Virginis omnia bona cæleſtia in nos.

Hugo.

589. Ait Chriſtus D. Cant. 6. n. 7. *Sexaginta ſunt Reginæ, & octoginta concubinæ, & adoleſcentularum non eſt numerus. Vna eſt columba mea, perfecta mea, una eſt matri meæ, electa genitrici meæ*: Per adoleſcentulas intelligit incipientes, per concubinas proficientes, per Reginas, quæ paucæ ſunt, perfectas animas: Inter has omnes: *Vna eſt columba mea, perfecta mea, &c.* Virgo nempe Maria, *Vna columba*. Una, nempe, Sponſa S. Trinitatis: perfecta in omni genere virtutis: *Vna eſt matri ſuæ: electa genitrici ſuæ*: Eccleſiæ, nempe Patriarcharum, ut explicat Rupertus: Maria electa eſt ſingulariter inter omnes homines, & Angelos ad generandum naturaliter filium Dei, ut vera mater, & ad regenerandum ſpiritualiter omnes Sanctos, Apoſtolos & Martyres, & Confeſſores, quorum omnium eſt ſpiritualis mater, in quo miniſterio ſolo unica eſt Maria. Guillelmus apud Delrium, & ait: *Eſt enim Maria unice electa Genitrici ſuæ, ſingulariter electa ad myſterium Redemptionis, & regenerationis gratiæ. Inſigne quippe, & ſingulare miniſterium gratiæ redemptrici exhibuit, in eo, quod ipſum redemptorem ſibi, nobiſque genuit, ſibi, nobiſque pio lacte aluit, atque ad annos maturitatis perduxit. Quia ergo ſola erat ad hoc divinitùs præordinata, & præparata, meritò dicitur: una matri ſuæ, & electa genitrici ſuæ*: Expende illud: *Singulariter electa ad miniſterium redemptionis, & regenerationis gratiæ.* Vide multa de hac re, tam in hoc, quàm in aliis noſtris Tomis, verbo, *Maria.*

Maria electa eſt ut cæleſtia bona nobis impetret.

Guillelm.

Divus Mathias illuſtriſſimus ſapientiâ cum humilitate.

590. D. Mathias valde præclarus erat ſapientia, & doctrina, ut de eo ſcribit Abdias in ejus vita: & ait: *Mathias licèt eruditiſſimus erat, nullatenus extollebatur, ſed juxta ſui nominis etymologiam, verè ſe parvulum & humilem exhibet*: Valde mirum eſt, quòd Mathias cum eſſet ſapientiſſimus eligatur in Apoſtolum. Magnum teſtimonium dedit Chriſtus D. de Nathanaele: *Ecce vere Iſraëlita, in quo dolus non eſt*: Ioannis 1. num 47.

Abdias.

Ioan. 1.

Ex hoc ergo tam præclaro pronunciato facilè colligi poterat; quòd ipſe eſſet eligendus in Apoſtolum: & tamen ipſum non eligit Dominus, quia ipſe erat vir doctiſſimus, ac ſapientiſſimus; ut dixi tom. 1. l. 3. c. 6. n. 77. nam ſanctitas cũ ſapientia facilè naufragatur in elatione ſuperbiæ: ſicut in ſcientia amica humilitatis magnos producit ſanctos: Sic reſpondet D. Aug. tract. 7. in Ioan. & ait: *Nathanael eruditus, & peritus legis fuit, propterea noluit Dominus illum inter diſcipulos ponere, qui idiotas elegit*: Forſitan Nathanaël per ſapientiam perdidit, quod alias per ſuam ſinceritatem lucrari poterat.

D. Auguſt. In D. Mathia reſplendet ſapientia cum humilitate.

591. Et tamen cùm Matthias eſſet doctiſſimus, eligitur in Apoſtolum ob ſuam profundiſſimam humilitatem: ut ejus nomen indicat; ut jam dixi ſuprà ex Beda: *Mathias Dei parvus interpretatur* ut canit Arator Poëta lib. 1. in Acta.

Beda. Arator. D. Matthias humilis profundè.

Conſtituere duos, Ioſeph cognomine Juſtum,
Mathiámque Dei parvum, quod nomen, ut aiunt,
Hebræo ſermone ſonat: humilémque vocando
Comprobant.

Mathias ergo ex Hebræo; idem eſt ac parvus Dei, ſeu parvulus, quod denotat quandam profundam humilitatem: nam quando nomini ſubſtantivo adjungitur caſus genitivi Dei, dicit quandam ſupremã in illo genere. Hinc David indicans magnam ſublimitatem filiorum Eccleſiæ, eos dicit Cedros Dei. Pſ. 79. n. 11. *Arbuſta ejus cedros Dei.* Dúmque de infinita Dei ſanctitate loquitur, ſymbolicè altiſſimos montes Dei appellat. Pſ. 35 n. 7. *Juſtitia tua ſicut montes Dei*: Cùm ergo dicitur Mathias parvulus Dei, hoc eſt inter humiles humiliſſimus in infimo, ac profundiſſimo humilitatis gradu, ob tantam ergo humilitatem ad apicem Apoſtolicum evehitur D. Mathias.

Pſalm. 79. Pſalm. 35.

592. Nec obſtat id, quod dicitur in Evangelio à Chriſto Domino *Confiteor tibi Pater, Domine cæli, & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & revelaſti ea parvulis*: Matth. 11. n. 15. Hic ſermo eſt de ſapientibus, ac prudentibus ſuperbis, & elatis, non verò humilibus, ac demiſſis corde. Ità explicat Divus Auguſtinus ſermone 8. de verbis Domini, & ait: *Nomine ſapientum, & prudentum ſuperbos intelligi poſſe ipſe exponit, cum ait: Revelaſti ea parvulis: ergo abſcondiſti non parvulis. Quid eſt non parvulis? Non humilibus. Quid eſt non humilibus, niſi ſuperbis?* Eodem etiam modo explicat Franconius Abbas tom. 10. de gratia, & ait: *Pro abjectione ſuperborum, atque electione humilium, gratias agens dixit, Confiteor tibi Pater.*

Matth. 11. Chriſtus loquitur de ſapientibus ſuperbis. D. Auguſt. Franconius

593. Sapientia cum profunda humilitate multa, & alta promeretur; & cum his præfulgeret D. Matthias ad apicem Apoſtolicum evehitur. Appropter Deus Moyſi in rubo, & ait ei: *Veni, mittam te ad Pharaonem, ut educas populum meum, filios Iſraël de Ægypto.* Nempe tanquam eorum dux, & princeps, Cui reſpondit Moyſes: *Quis ſum ego ut vadam ad Pharaonem, & educam filios Iſraël de Ægypto*: Exod. 3. n. 11. id eſt, ut explicant Divus Hieronymus epiſtola 1 ad Damaſ. Lyranus, Abulenſis, & alii: Ego ſum inſufficiens, & ineptus ad tantum officium, & cùm multis inſtaret Moyſes de ſua incapacitate ad illud munus, ait illi Deus: *Ecce conſtitui te Deum Pharaonis*: Exod. 7. num. 1. Si Moyſes primò eligebatur ut dux & gubernator populi, cur modò ſic ſublimatur, ut Deus Pharaonis conſtituatur? Moyſes erat valde doctus, ut ait D. Stephanus Actor. 7. n. 22. *Eruditus eſt Moyſes omni ſapientia Ægyptiorum*: Cùm ergo Moyſes in omni doctrina eſſet peritiſſimus, & tamen ſe humiliter exiſtimabat indignum, ac ineptum ad quodcumque negotium ad confines divinitatis ſublimatur, & ex homine Deus conſtituitur: Divus Auguſt. in Pſ. 93. ait: *Humiles quaſi ſe in terram deprimunt, & in cælum aſcendunt, Ecce Moyſes ita ſe proſternit, ut ſe longè inferiorem Pharaone arbitretur, & Dominus Deum ipſius Pharaonis eum conſtituit.* Ad hoc etiam tendit Rupert. lib. 1. in Exod. cap. 26. & ait: *Quoniam tu mitiſſimus virorum, pro tuo glorioſiſſimo negotio cum Pharaone dimicare, & cum Regibus confligere te indignum ducis, atque hoc modo uſque ad noviſſima terræ, te deprimis. Ecce ego ſuſtollam te ſuper altitudinem nubium, faciámque te Deum, non quem ille fideliter adoret, ſed quem ſerviliter formidet.*

Exod. 3. Sapientia cum humilitate ad alta, & ſuperna volat. Actor 7. D. Auguſtin. Rupert.

Dicitur in Catalogo virorum fortium. 2. Reg. 23. num. 8. *David ſedens in cathedra ſapientiſſimus princeps inter tres, ipſe eſt, quaſi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit impetu uno*: Ecce princeps iſte oſtenditur in cathedra, ſedens ut ſapientiſſimus, tamen humilis, & abjectus, ut vermiculus, quid tunc in eo admirabilis, & rara fortitudo apparet: *Octingentos interfecit impetu uno*: Ubi eſt ſapientia ſimul cum humilitate excelſa, & mirabilia proveniunt, & operantur. Abulenſis quæſt. 8. *Hunc principem fortium Hebræi ſuſpicantur eſſe David, de quo dicitur ſedens in cathedra: Et ſic ſapientia oſtenditur in ſedente, & humilitas, qui vermis dicitur, qui & octingentos, occidit impetu uno.* 594.

2. Reg. 23. Sapiens humilis omnia devincit. Abulenſ.

D. Mathias multos peccatores ad Chriſtum reconciliat ac attrahit.

Duodecimum fundamentum Amethyſtus cujus proprietas eſt attrahere ſibi vicina, ut dixi exordio quæſtionis: hanc virtutẽ habuit D. Mathias, qui ſua virtute, doctrinâ ac exemplo, non ſolùm vicinos ſed etiam quoſcumque alios reconciliabat & attrahebat ad Deum: hanc veritatem confirmat magnum proloquium, quod ſolebat dicere D. Mathias, ut teſtatur Clem. Alex. lib 7. Stromat. *Dicunt, inquit, Mathiam Apoſtolum dixiſſe, ſi electi vicinus peccaverit, peccavit electus: nam ſi ita ſe geſſiſſet, ut jubet verbum ejus, vita eſſet reveritus vicinus, ut non peccaret.* Optimè noverat D. Mathias Chriſti doctrinam: *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.* Hoc habet perlucida vita ſanctorum, quæ ſuo exemplo peccatores avertit à malis, eóque ad viam ſalutis adducit, ſobrietas, ac puritas juſti, alios ad pietatem, ac ſobrietatem excitat, & ideò dicebat noſter Apoſtolus, quod ſi vicinus electi peccat, peccat ipſe electus; quia ſui non dat exemplũ, ut dicebat. 595.

Clem. Alex. D. Mathias peccatores trahit ad reconciliationem Dei.

Cùm Ioannes Baptiſta miſâ pœnitentiâ, & abſtinentiâ degeret in deſerto: *Exibat ad eum Ieroſolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem*: Matth. 3. n. 5. Quod conſiderans S. Nilus in Aſcetico ſic ait: *In ſolitudine verſabatur, & civitates ipſæ cum hominibus ad eum confluebant, qui ſericis veſtibus induebantur, ad zona pellicea ſpectaculum concurrebant.* Sub dio incommode manere non recuſabant, qui domos auratas incolebant, ſuper arenam cubare non gravabantur, qui in lectis, gemmis diſtinctis quieſcere conſueverant. *Nam videndi viri cupiditas omnem* 659.

Matth. 3. S. Nilus.

ſenſum

Juſtus ſuo exemplo excitat ad virtutem. *ſenſum modeſtia abſtergebat , virtutiſque ſpectaculum labores , & incommoda leniebat.* Ecce unius juſti ſpectaculum totum regnum, illiúſque civitates ad pœnitentiam convocabat, ut ſpretis deliciis ad aſpera , & dura concurrerent, ſic & docebat Divus Mathias, quod talis ſit vita electi, ut & ſimiles effectus in aſpicientibus producat.

S. Matthias præclarâ martyrii victoria illuſtriſſimus.

597. Ioan. 8. Judæi Joan 8. Chriſtum D. voluerunt lapidare, quòd declinans , ad mortem Crucis properabat , quam elegerat N. D. Mathias , antea Zachæus dictus, ut tenet Clem. Alex. lib. 4. Strom. *Zachæus autem quærebat videre Jeſum , & non poterat præ turba , quia ſtatura puſillus erat, & præcurrens, aſcendit in arborem ſycomorum , ut videret eum, quia inde erat tranſiturus, & ſuſcipiens Jeſus vidit illum, & dixit ad eum , Zachæe feſtinans deſcende.* Lucæ 19. n. 4. Volens Zachæus videre Jeſum , imò, ut ait Haymo, halitu Chriſti factus ejus diſcipulus, in arborem ſycomorum aſcendit, quæ ob rubrum colorem crucis mortem indicat, imò ut multi referunt, ut ſuo loco dixi, ſi aperiatur fructus ejus, Crucis imaginem oſtendit, inde Dominus præcipit Zachæo, ut deſcendat, D Petr. Chryſol. ſer. 54. & ait : *Si bene aſcendit , cur ei dicitur deſcende :* Reſpondet Sanct. Pater. *Superius dixit Evangeliſta, præcurrens aſcendit in arborem. Præcurrit ſervus Dominum, & ante Zachæus aſcendit in arborem, quam crucem Dominator aſcenderet.* Præcipit ei Dominus, ut deſcendat de arbore, ſeu cruce, mortem crucis ſibi Dominus elegerat ex ordinatione Patris, ideò non patitur Chriſtus, ut ſervus prius ſibi velit gloriam crucis , quam ſuus Dominus ; inde ei ait: Deſcende: *Præcucurrit ſervus Dominum, & ante Zachæus aſcendit in arborem quam crucem Dominator aſcenderet.* Judæi mortem Domini machinati ſunt lapidibus, & cruce, rem cum Mathia Apoſtolo Chriſtus dividit: crucem ſibi eligit Dominus , lapides concedit ſuo dilecto Matthiæ.

Clem. Alex. — *Matthias antea dictus Zachæus.* — *Haymo.* — *D. Chryſol.* — *Chriſtus ſibi eligit crucem, Mathiæ dat lapides.*

598. Moritur noſter Apoſtolus, ſimul lapidatus , ac gladio decollatus, cur non uno mortis genere, ſed duplici: Moritur Stephanus jactatis in eum lapidibus: Paulus verò gladio decollatur, & valde notum eſt apud Theologos, quod electi corona, ſeu aureola ex ejus martyrio, ſeu illius vulneribus, ac cicatricibus fulget, & reſplendet, de quo latè Salas 1. 2. q. 4. a. 2. tract. 2. p. 655. & 657 §. *Ex quibus conſtat.* Ægyd. Luſitan. tom. 3. de beatit. lib. 5. q. 9. art. 2. n. 9. Aureola Stephani ex lapidibus conſurgit, ſicut & Pauli ex gladio. Illuſtrior vincendi ſors in Matthia agnoſcitur, cujus in martyrio non una, ſed multiplex victoria adſcribitur , ac ſi ad tantam Apoſtoli gloriam parum eſſet unum inſtrumentum, ſed maximè duplicatum exigebatur.

D. Mathias mul iplici aureola illuſtris. — *Salas.* — *Ægyd.*

599. Ad pugnam cum Philiſthæo exiit David, qui tulit unum lapidem , & funda jecit , & circumducens percuſſit Philiſthæum in fronte: *Et infixus eſt lapis in fronte ejus & cecidit in faciem ſuam ſuper terram:* 1. Reg 17. n. 49. Deinde evaginato gladio ipſum percutit , & amputat caput ejus. Ad quid iſte gladius , maximè cùm exiſtimet Abulenſis , quod ex jacto lapide cerebrum Philiſthæi , confractum eſt, & ipſe mortuus cecidit, ad quid ergo gladius, & ad quid amputat caput ejus : Reſpondet ipſe Abulenſis quæſt. 35. *Ad augmentum gloriæ illius victoriæ*: Ad tam magnificam, & glorioſam victoriam, parum erat unum inſtrumentum , ſed multiplex exigebatur , lapis nempe, & gladius : tam magnificus triumphus uno inſtrumento non poterat coarctari; ſed per multa debebat verſari , & extendi , ſicque ad magnificum trophæum Divi Matthiæ , non tantum ſint lapides , ſed etiam adſit glaudius *ad augmentum gloriæ illius victoriæ.*

1. Reg. 17. — *Ex lapide, & gladio magnificatur victoria Davidis.*

Pactum de ſalute, ac redemptione generis humani inter Æternum Parentem & Chriſtum , ut hominem , conſtitutum eſt in morte ipſius, juxta illud Iſaiæ 53. n. 10. *Si poſuerit pro peccato animam ſuam , videbit ſemen longævum, & voluntas Domini in manu ejus dirigetur.* Ad quid ergo Dominus voluit tot dolores, paſſiones, ac tormenta ſuſtinere, tot injurias, irriſiones, alapas, colaphos, ſputa , flagella, ſpinas , clavos, crucem, lanceam , & alia innumera : *Nonne hæc oportuit pati Chriſtum , & ita intrare in gloriam ſuam.* Luc c. 24. n. 25. Intraturus erat Chriſtus in ſublimem, & altam gloriam ſuper omnem creaturam Angelicam , & humanam , magno & admirabili triumpho , ut exinde tantam celſitudinem aſcenderet, & ideò tot dolores, ac tormenta præparata, ac ordinata ſunt : D. Mathias Apoſt. non ſolùm flagellatur, & lapidatur , ſed & etiam decapitatur, ut ex tot, tantiſque ejus tormentis , ac doloribus magnus illius triunphus exurgat. 600.

Iſai. 53. — Luc 24. — *Chriſtus D. per multa tormenta ingreditur in gloriam ſuam.*

Lapidatur noſter Apoſtolus , & ipſos lapides mandat reponi in ejus monumento, ut refert Abdias in ejus vita : Tantum abeſt , quod ab ipſis lapidibus ſe offenſum recogitet, quin potius eos, in tanta æſtimatione habet, ut tanquam pretioſas gemmas, eos ſecum velit habere. Reſurgens Chriſtus in ſuo corpore glorioſo ſecum fert fixuras clavorum, & lateris vulnus. Joan. 20 n. 27. Dicit Thomæ : *Infer digitum tuum huc , & vide manus meas: & offer manum tuam, & mitte in latus meum* Ad quid hujuſmodi ſigna ſecum portat in corpore glorioſo , ac tanta majeſtate reſplendenti, utpote ei ſummè chariſſima, ut ſigna noſtræ redemptionis , ut monumenta ſuæ obedientiæ erga Patrem, ut inſtrumenta ſui magnifici triumphi Beda. *Ut quale genus mortis pro mortalium vita pertulerit, ſemper oſtendat.* Haymo ait : *Ut aſcendens in cælum quale genus mortis pro nobis ſuſtinuit oſtenderet , veluti ſi aliquis miles jubente Imperatore ſuo , inierit ſingulare certamen , contra hoſtem regni ſui, qui ſcilicet , ubi multa vulnera excipiat in capite , in dorſo, in manibus , tamen cum victoria exultans revertitur ad Imperatorem ſuum, refert illi Imperator multas gratias.* D. Matthias vult habere ſecum lapides , qui eum percuſſerunt, ut ſigna ſuæ obedientiæ ad Chriſtum D. ut monumenta charitatis erga homines, pro quibus orare deprecabatur, & ut inſtrumenta ſuæ gloriæ , ac victoriæ. 601.

Abdias. — *D. Mathias maximè æſtimat lapides quibus eſt vulneratus.* — Ioan. 20. — Beda. — Haymo.

Apoc. 21. n. 21. Et duodecim portæ , duodecim margaritæ ſunt per ſingulas, ſingulæ portæ erant ex ſingulis margaritis , & platea civitatis aurum mundum tanquam vitrum perlucidum.

Num. 22. Et templum non vidi in ea , Dominus enim omnipotens templum illius eſt, & Agnus.

VERSIONES.

Syrus Num. 1. Et illæ duodecim margaritæ ſingulæ omnium ſunt, ſingulæ portæ, una porta ex una margarita, & vicus latus urbis aurum purum, tanquam vitrum ſplendidum.

Arabicus. Duodecim erant gemmæ ſingulis iis portæ, è ſingulis erat gemmis, & plateæ civitatis erant ex auro puro.

D. Auguſtinus. Duodecim margaritæ ſigillatim, & unaquæque porta erat ex margarita &c. Vitrum mundum & perſpicuum.

Æthiop. Splendens ſicut vitrum.

Primaſ. Platea ejus ex auro limpido, ſicut vitrum limpidum.

Arabic. n. 22. Ille enim Dominus, ille omnipotens, &c. Ille Agnus.

Æth. Deus omnium Dominator in templo ſancto ſuo eſt

EXPOSITIO XIII.

601. *Prima expoſitio.*

E*T duodecim portæ*: Duo hîc videntur dici contraria, & ſingulas ſcilicet portas conſtare ex ſingulis margaritis, & ſingulas quoque portas habere duodecim margaritas: In ſacra autem, & prophetica viſione nulla poteſt eſſe contradictio: Proindéque ſic eſt exponendum. *Et duodecim portæ, duodecim margaritæ ſunt per ſingulas*: Nempè, portas diſtributæ: ut ſtatim explicatur: *Et ſingulæ portæ erant ex ſingulis margaritis*: ita ut unaquæque porta eſſet ex una integra margarita; ſic exſecta, cavata, & polita, ut proportionaretur tam magnificæ ac excellentiſſimæ civitati. Ita Alcazar, cum quo conſentit Cornel. citans Ticonium, Aretam, Bedam & Viegam: in qua etiam ſententia ſunt Menochius, Tyrinus.

Alcazar. Cornel. Ticonius. Aretas. Beda. Viegas.

603. Ansbert. R. beira. Ferrar

Alia expoſitio.

At verò Ansbertus, Rib. Ferrar. dicunt, quòd in prophetica viſione maximè attendendus eſt ſenſus ſymbolicus, ac allegoricus; in ſacra ergo revelatione, dicitur quòd ſingulæ portæ ſunt ex ſingulis margaritis, & unaquæque porta duodecim habet margaritas; quia duodecim portæ ſignificant duodecim Apoſtolos, & gratiæ dona cæleſtia, & doctrinam, quam habebant omnes Apoſtoli, & ſinguli his omnibus in fide, & charitate, erant inter ſe maximè uniti: & ideò hujuſmodi portæ dicuntur ex margaritis, quæ apud Latinos uniones dicuntur: & quod, nullæ duæ reperiantur in conchis, indiſcretæ, vel ſolæ, ſed ſingulæ ſunt aliis unitæ, & quaſi adpactæ. Deinde, quia, ut ait Plin. l. 9. c. 33 *Principium, & culmen omnium rerum pretii margaritæ tenent.* Et quia Margaritæ ſunt pretioſæ & ſplendidæ: inde Apoſtolos ſignificant, ut ait Petr. Damian. ſerm. 2. de S. Bartholom.

Apoſtoli uniti, virtute, & doctrina.

Plinius.

Damian.

604. Ex quo collige in quantum ſublimatit Chriſtus D. ſuos Apoſtolos: Chriſtus enim D. eſt illa pretioſa margarita, quam inventá negotiator ſapiens emit, venditis omnibus ſuis bonis: Matth. 13. Cùm Chriſtus D. ſit margarita, etiam civitatis ſanctæ portæ, ſeu Apoſtoli, dicuntur Margaritæ: Tanti æſtimat Chriſtus ſuos Apoſtolos, ut quæ ſua ſunt etiam ipſis communicet, ut etiam ſint, & dicantur ſuæ dilectiſſimæ ſponſæ pretioſiſſimæ margaritæ. Rup. hic ait: *Chriſtus pretioſa margarita, ipſe conformes Apoſtolos faciens ſibi, hoc dedit illis, ut in portis margaritæ ſint decoris: ſicut enim fœmina nobilis pretioſis præculta margaritis ſolet ad oculos hominum gloriari, viro ſuo ſubornata: ſic civitas illa, quæ eſt Eccleſia, talibus principibus, tantis Patribus, tam glorioſis Apoſtolis gloriari poteſt ſponſo ſuo ſic ornata ut ſponſa Unde ſibi conſcius Paulus, una profecto ex iſtis portis ſemper patentibus Corinthiis loquitur* 2. *Cor.* 1. *Nam gloria veſtra nos ſumus, ſicut & vos noſtra in die Domini Noſtri Jeſu Chriſti.*

Matth. 13.

Chriſtus in tantum æſtimat Apoſtolos, ut ſua illis communicet.

Rupert.

2. Cor. 1.

605. *Vera Expoſitio, ſumma unitas in beatis.*

Et platea civitatis aurum mundum: Civitas ampliſſima duodecim millium ſtadiorum, neceſſe eſt, ut multas habeat plateas: ita Corn. quæ benè ſe habent in civitate humana, non verò in cæleſti, de qua eſt ſermo, & conſidera, quòd in text. non dicuntur plateæ in plurali, ſed platea in ſingulari; quia in illa ſuperna civitate electi ita ſunt uniti charitate, quæ per aurum ſignificatur, ut videantur eſſe in uno conſortio, in uno tabernaculo, ac loco, proindéque in illa civitate non ſunt multæ plateæ, ſed una, in qua omnes ſe vident & agnoſcunt, & cùm ſuprà dicatur, quòd tota civitas ſit ex auro mundo, v. 18. quia non ſolùm ædificia, ſed etiam, quæ inferiora ſunt, ut plateæ pavimentum, totum ex auro perlucido eſt: per quod denotatur non ſolùm juſtos majoris meriti: ſed etiam eos, qui inferioris ſunt: omnes in illa cæleſti patria lucere, perlucido auro gratiæ, ac donorum, ut notarunt Ansbertus, & Richardus Victorinus.

Ansbert. Richardus. Victorinus.

606. *Divina omnipotentia nos elevat ad beatitudinem*

Templum non vidi in ea: Scilicet materia: in templo enim ſumus tanquam in loco ſacro, ac domo Dei, & ibi cum eo unanimes habitamus, cum eo loquimur: At in beatitudine habitare cum Deo, eſt eſſe in ipſomet Deo, illum videndo, & fruendo, & facie ad faciem contemplando. Unde ſupl. dicitur v. 3 *Et habitavit cum eis, & ipſi populus ejus erunt, & ipſe Deus cum eis erit eorum Deus.* Et ponitur illa cauſalis: *Dominus enim Deus omnipotens templum illius eſt*: Oſtenditur per divinam omnipotentiam elevari Beatos, ut cum Deo, & Agno ſunt in loco tam ſublimi & excelſo, ſuper omnem terrenum, tanquam in templo: ad quem per ſolam divinam omnipotentiam potuerunt elevari: & ideò de ea hîc ſit mentio. *Et Agnus* ſubjungitur; ut oſtendatur Chriſti divinitas, ut notarunt Ansbertus, & Richardus Victorinus contra aliquos hæreticos Chriſti divinitatem negantes.

QUÆSTIO XXXVI.

Quare in cæleſti Ieruſalem, Deus dicitur templum ſanctorum cùm ipſimet ſancti templa Dei nominentur?

607. *Difficultas quæſtionis.*

AIT noſter Joannes in præſenti: *Templum non vidi in ea*: Scilicet in illa cæleſti civitate, ſed quomodo c. 16. dicitur: *Audivi vocem magnam de templo*: Et iterum ibid. num. 17. *Et exivit vox magna de templo à throno*: Sed in ſuis locis templum vocatur ipſum cœlum, prout eſt habitatio Dei, ac ſanctorum, ut in ſuo loco dixi: in præſenti ait noſter Evangeliſta quòd in illa cœleſti civitate non viderit templum, nempe materiale, prout eſt apud nos in terris.

Dominus

608. Dominus meus omnipotens dicitur templum juſtorum, ut dixi in Expoſit. quia in illa Eccleſia triumphanti, ipſe omnium electorum eſt perpetua, & perfecta commoratio, fruitio, & requies, ac contemplatio. quia: ut ait Joachimus, Abbas: *Dominus omnipotens cum filio ſuo omnia eſt in omnibus*: omnémque ſatians appetitum ac deſiderium.

Deus juſtorum templum.

Ioachimus.

609. Viciſſim electi in hac via dicuntur Dei templum, juxta illud Paul 1. Cor. 3. num. 16 *Neſcitis, quia templum Dei eſtis: & ſpiritus Dei habitat in vobis*: Et iterum: *Templum Dei ſanctum eſt; quod eſtis vos*: Quod etiam habet c. 9. n. 19. nihil ſanctis ipſis auguſtius eſt Deo: magiſque Deus colitur, veneratur, & delectatur, in cordibus ac mentibus ſanctorum, quam in ipſis materialibus templis Sic ait Paul. ad Epheſ. 3. num. 17 *Ut det nobis Chriſtum habitare per fidem in cordibus noſtris*: de quo latè diſſerit Petr. Damian. lib. 2. Epiſt. 5. & ait: *Templum Dei ſi homo; hoc hominis templum ſpiritualis eſt paradiſus. Mens ſcilicet ſancta, mens perfecta, mens munda, quam fons ſapientiæ ad proferendos bonorum operum fructus cæleſtis gratiæ madore fœcundat: hæc proculdio paradiſus, hæc eſt hortus deliciarum, hanc animam Deus omnipotens ſanctificat, & benedicit, & in ea delectabiliter requieſcit.*

Dei templum Juſtus in quo Deus maxime delectatur.

Epheſ. 3.

Damian.

610. Delectabilius, ac perjucudius Deus habitat in templo cordis, ac animi juſtorum, quàm in quocumque templo magnifice materiali: ingenio è quærit Rup. Cur Deus ab igne Babylonico tres pueros illæſos ſervaverit; *Nil poteſtatis habuiſſet ignis in corporibus eorum*: Dan. 3. num. 94. & tamen templum Domini Jeruſalem ab eodem Nabuchodonoſore flammis conſumptum eſt: *Et ſuccendit Domum Domini*: 4 Reg. 25 n. 9. Si tres pueros ad confundendum Regem barbarum à læſione ignis integros cuſtodivit, cur etiam ad ejuſdem Regis confuſionem ſuum magnificum templum à voraci igne non defendit, Si tres pueros cuſtodivit, quia ſancti erant ſanctum etiam erat templum: ſi tres pueros ſervavit, quia noluerunt adorare ſtatuam, ſed tantum verum Deum, etiam in illo templo verus Deus colebatur. Cur ergo templum igne conſumitur, non verò tres illi pueri? Utrumque templum erat, ſed valde diverſa ratione, ait Rup. Unum templum erat ex lapidibus mortuis, alterum ex lapidibus vivis: Unum erat ex parietibus, alterum verò ex cordibus, & quando incendium in utrumque imminet, lapides mortui, igni traduntur, & vivi incolumes ſervantur, ut inde deprehendatur quantum in majori æſtimatione, ac veneratione eſt apud illum, templum ex cordibus, quàm ex lapidibus, ac parietibus: *Ut ſcias quod Deus excelſus non pulchris lapidibus templi manu facti delectatur, ſed fide, charitate, & mundis cordibus; & ille eſt ei optabilis locus.*

Daniel, 3.

4. Reg. 25. *Magis Deus delectatur in templo ex cordibus noſtris, quàm ex lapidibus.*

Rupert.

Apoc. 21. *n.* 23. Et civitas non eget Sole, neque Luna; ut luceant in ea; nam claritas Dei illuminavit eam. & lucerna ejus eſt Agnus.

Num. 24 Et ambulabunt gentes in lumine ejus, & Reges terræ afferent gloriam ſuam, & honorem in illam.

VERSIONES.

Syrus, n. 23. Ipſa Urbs non habet indigentiam Solis, &c. ut illuminent eam: ipſa enim gloria Dei illuminabit eam, & lucerna ejus eſt Agnus.

Æthiopicus. Ut illuſtrent eam, quia lux Dei illuſtrat eam; & lucerna Agni ejus.

Aretas. Non habebit opus lumine, &c. quæ illuſtravit eam.

Æthiopicus. 24 Incedent gentes per lucem ejus.

Pagninus. Gentes quæ ſervatæ fuerunt.

Syrus. Per lucem ejus illam, & honorem gentium in eam.

Arabic. Honorem ſuum in illam intulêre.

D. Auguſtin. In lumine ejus uſque in finem.

EXPOSITIO XIV.

Sicut ſup. dictum eſt, quòd cæleſtis civitas non habet templum materiale, nec corporale non enim eget Sole, & Luna. *Claritas Dei illuminat eam.* Deus enim lumen ſplendidiſſimum, qui eſt ipſamet lux, tum per ſuam lucem, ut lumē gloriæ, tum etiam per lucem datam, ac communicatam corporibus beatis mirificè illuminat illam ſanctam civitatem. & hæc ſplendidiſſima lux, quam excelſa ſit, ſatis oſtenditur 1. cum dicitur claritas Dei, quæ enim Dei dicuntur valde excelſa ſunt, ut montes Dei, cedri Dei, civitas Dei. 2. Talis eſt hæc claritas, qualis decet Dei palatium. 3. Dicitur claritas Dei, quia immediatè fit à divina omnipotentia, tum prout exiit ab ipſo Deo per lumen gloriæ, tum etiam prout communicatur corporibus beatis: in hac claritate Dei, quatuor cōſidero proprietates. 1. Eſt ſuaviſſima, & non exaſperans, ut ignea vel ſolaris. 2. Eſt puriſſima, omnia ut ſunt manifeſtat, nec alterans, nec minuens à ſuo ſtatu. 3. Eſt ſplendidiſſima, ac fulgentiſſima cum multa pulchritudine, ac elegantia 4 illuminat non ſolùm potentias externas corporis, ſed etiam internas, ut phantaſiæ, intellectus. 611

Quatuor proprietates hujus divinæ claritatis.

Lucerna ejus eſt Agnus: Nempe fulgentiſſima Chriſti humanitas. Et his ſignificatur lumen Agni eſſe à divinitate, & Deo illi communicatū, quia lucernæ à ſe lumen non habent, ſed aliunde accipiunt: & quamvis omnes Beati multa luce fulgeant, tamen per excellentiam hoc primo convenit Agno. Et dicitur Agnus lucerna per reſpectum ad Beatos. 1. Quia illis communicat revelationem aliquorum, quam illis de tempore in tempora facit Agnus. 2. Manifeſtat Beatis mirabilia, quæ facit Pater, & Verbum in ipſo ut homine, & theſauros divitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei in ſe ipſo abſconditos, ad penetrabile illud, ad admirabile ſecretum, nullus poteſt ingredi, niſi ipſo introducente, ac illuminante, Unde ipſe dicebat: *Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te Deum verum, & quem miſiſti Jeſum* 612

Ioan. 16. *Christum*; Joan 16 n.19. Tertiò, eos ducit Agnus; ut lucerna illis exiſtens veluti choragus, & primarius, præit oſtendens Beatis, quid de tempore in tempus facere debeant erga cultum, venerationem, ac laudem divinæ majeſtatis, quem omnes ſequuntur; & ideò hic habet locum illud Pſal. 118.n.105. *Lucerna pedibus meis verbum tuum & lumen ſemitis meis*: Ordinatiſſima illa Reſpublica habet Agnum tanquam ducem, qui oſtendit illis, quid facere debeant in veneratione divinæ majeſtatis, illiúſque laudibus decantandis.

Pſalm. 118.

613. Alcazar. Cornel. La Hay. *Et ambulabunt gentes*: Alcazar, Corn. La Hay volunt hoc ambulare eſſe viatorum, & non comprehenſorum, qui lumine cæleſtis Jeruſalem per bona opera ad eam properant, at hic ſermo eſt de cæleſti Jeruſalem, poſtquam Deus omnia facit nova, ut dicitur ſup. in hoc cap. 5. ſcilicet poſt judicium, quo tempore nulli jam erunt viatores. Dico cum Ferrario, quod de Beatis ac comprehenſoribus hic eſt ſermo: Ac ſi dicat noſter Joannes. Video te, ô cæleſtis Jeruſalem, in te completum, quod de te in ſtatu militanti prædictum fuit ab Iſaia 60.n.3. *Ambulabunt gentes in lumine tuo, & Reges in ſplendore ortûs tui*: ibi enim erit maxima felicitas ex frequentia tot gentium, quæ ſalvatæ ſunt, & dicuntur ambulare allegoriam ad Civitatem magnam, & amplam, ac amœniſſimam; vel ambulant non greſſu corporis, ſed mente, ac conſideratione.

Ferrar. Iſai. 60.

614. *Et Reges terræ*: Aliqui hic per Reges terræ intelligunt eos, qui temporali diademate coronantur, ſed Regum divitiæ nullius æſtimationis ſunt ad cæleſtem Jeruſalem: Alii verò intelligunt eos Reges, qui in cælum opes ſuas dirigunt, dum eos pro Chriſto, in pauperes erogant, aut etiam in divini cultus obſequium impendunt, quaſi hac ratione mundi opes in cælum transferunt: tamen ſimpliciter dico cum Primaſio, Ruperto, Richardo Victorino: quòd nomine Regum intelliguntur juſti: omnes in illa cæleſti patria erunt magni, omnéſque eminentiſſimi, præclari, qui ad inſtar Regum erunt, non propter opes, & imperia caduca, ſed ob virtutes, & eximias animi dotes, fortitudinem, ſcientiam, ſapientiam, &c. frequenter in Scriptura nomine Regum intelliguntur Juſti, & Beati: *Aſer panis pinguis, & præbebit delicias Regibus*: Geneſ. 49. n. 20. *Afferunt gloriam ſuam & honorem in illam*: ut exponit Gagnæus omnia ſua merita, & bona opera, per quæ honorantur ac glorificantur.

Primaſſus. Rupert. Richard. *Juſti dicuntur Reges.* Geneſ. 49. Gagnæus.

Apoc.21.n.25. Et portæ ejus non claudentur per diem: nox enim non erit illic.

Num.26. Et afferent gloriam, & honorem gentium in illam.

Num.27. Non intrabit in eam aliquid coinquinatum, aut abominationem faciens, aut mendacium, niſi qui ſunt ſcripti in libro vitæ Agni.

VERSIONES.

Syrus num.25. Non claudentur interdiu: nox enim non eſt ibi.

Arabic.n.26. Et afferent ad eam gentes gloriam.

Primaſ. Ponent honorem, & majeſtatem gentium in eam.

Aretas. In illam ut ingrediantur.

Syrus. n. 27. Quicquam pollutum & qui facit immunditiem.

Arabic. Quicquam immundum, nec operantes abominationes: At verò intrabunt in eam in libro vitæ ad agnum pertinentes.

Arias. Et faciens abominationem vitæ.

EXPOSITIO XV.

Et porta ejus: Hic deſcribitur alia quædam mira excellentia ſanctæ civitatis à pace, ſecuritate, ac eximia libertate, omnino oppoſita damnatorum infelicitati, qui in ſuo loco, ut teterrimo carcere clauduntur: At verò beati in illa feliciſſima civitate ſpatiabuntur cujus porta numquam die clauduntur: Dicitur, die, quia ibi eſt perpetuus dies, & nulla nox, unquam erit, ut latè diſcurrit Strabus hîc, nec cum his obſtat, quod ſuprà, n. 23. Agnus dicitur lucerna; lucerna enim dicitur per reſpectum ad noctem; At Agnus dicitur lucerna non propter noctem, ſed propter alias cauſas, quas ibi dedi in expoſitione. De luce, ac ſplendore illius cæleſtis Civitatis egregiè ait D. Auguſt. in ſentent. num.57. & alii: *Æterna ſunt gaudia: & ſtantium dierum perpetuitas infinita, nec variabitur, nec habetur; quia incommunicabili pace potientur, quorum erit omnium donorum, etiam quæ ſunt ſingulorum.* 615.

Summa pax, & libertas ſanctæ civitatis. Strabus. *Splendor, & lux civitatis* D. Auguſt.

Afferent gloriam, & honorem gentium: Supra de Regibus, nunc de gentibus ingerit ſermonem, ne quis exiſtimet, ad paucos hanc ſanctam civitatem coarctari: ſub iit: *Afferent gloriam & honorem gentium.* Et non exprimit quinam ſunt iſti: intelligo omnes gentes in hanc civitatem ſanctam venientes afferent quidquid gloriæ, & honoris eſt, ſcilicet ſecundùm merita & bona opera in ordine ad vitam æternam: nam in hujuſmodi meritis ſtat eorum gloria, & honor. 616.

Magna multitudo in civitate.

Non intrabit in ea aliquid coinquinatum: Dixerat ſuprà Evangeliſta, quod ſanctæ civitatis portæ ſint ſemper apertæ, & non clauſæ, quod omnes gentes venientes afferent illi gloriam, & honorem: nunc verò explicat, quinam ab hac ſancta civitate excludantur, non intrabit in ea aliquid coinquinatum, etiam culpa levi, ac leviſſima: proindéque civitas ex ſe omni die ſeu tempore habet portas patentes, & apertas, unuſquiſque ex ſuo coinquinamento, ac nequitia excluditur: Ac proinde *Non intrabit in eam aliquid coinquinatum*: Etiam per conſenſum in cogitatione: *Vel faciens abominationem in* actione & operatione: *Et mendacium* in locutione. 617.

Niſi qui ſcripti ſunt in libro vitæ Agni: De hoc libro multa jam dixi cap.3.v.5. & cap.20.num.12. Et hæc dicitur à Ioanne, ut oſtendatur omnia conſultiſſimè fieri circa ſanctam civitatem, illiuſque cives: ſed jam ab ipſo principio, alta ordinatione omnes cives ejus eſſe ſcriptos in libro vitæ Agni, meritóque ſcriptos, cùm nullus rejectus ſit, qui ſcribi meretur, & habet gloriam, & honorem meritorum: & non tantum dicitur *liber* 618.

Mundati per Agnum

vitæ, ſed additur *Agni*, ut ſciamus, quia per Agnum,& ſanguinem ejus mundati ſunt, ut invenirentur ſcripti in illo libro vitæ, ad hoc ut ingrederentur civitatem ſanctam.

QUÆSTIO XXXVII.

Quare afferentes gloriam, & honorem, non exprimuntur, & quinam ſint iſti?

615. DICITUR in Text. *Afferent gloriam & honorem gentium in illum*: Deum portæ civitatis ſint apertæ, in illam ingreditur omnes, qui ſe benè præparaverint ad ejus ingreſſum, nam in illam non ingreditur quidquam inquinatum. Hic tamen non exprimit Text. quinam ſint iſti afferentes: legit Arabicus: *Et afferent gloriam, & honorem gentes ad eam*, Ac proinde gentes ingredientes in civitatem cæleſtem ſecum afferent omnem gloriam, & honorem gentium, tam ſecundùm facultates naturales intellectus, voluntatis ac boni ingenii, quàm ſecundùm facultates ſupernaturales meritorum, ac bonorum operum.

Arabicus.

620. Secundò: non dicitur: Afferent gloriam, & honorem ſuum; ſed abſolutè *gloriam & honorem*: Non enim nobis gloria tribuenda eſt, ſed Deo reddenda, cum benè operati ſumus. Aretas. *Qui terrenos devicerunt affectus, ferent gloriam auxiliatori Deo; nullum enim egregium faciens hominibus contigit abſque Divino auxilio*: Vide ſuprà q.7.n.6

Bona noſtra opera Deo tribuenda.

Aretas.

621. Tertiò: *Afferent gloriam & honorem*: Hi nempe ſunt Apoſtoli Doctores, ac magiſtri, & miniſtri Sacramentorum; qui afferent in cæleſtem civitatem, gloriam, & honorem gentium converſarum, quas Chriſto, ac Eccleſiæ pepererunt, juxta illud, quod Dominus dicebat Ioann. 15. numer. 16. *Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos, & poſui vos, ut eatis, & fructum afferatis, & fructus veſter maneat* Rupertus ait: *Iſti afferent in illam civitatem gloriam, & honorem gentium, id eſt glorioſam, & honorificum fructum, quem in gentibus fructificaverunt Regi, & Domino illius civitatis Deo, & Agno æterna præſentatione præſentabunt.*

Ioan. 15. *Iuſti afferunt fructum animarum Dei.* Rupertus.

622. O quam magnum, & præclarum Deo obſequium præſtant; qui de aliorum ſalute agunt, eoſque ad Chriſtum adducunt. Hinc David decantat Pſalm. 28. num. 1. *Afferte Domino filii Dei; afferte Domino filios arietum*: Qui ad Chriſtum alios trahunt præclariſſimo titulo nobilitantur, ut filii Dei dicantur, quos autem adduci exoptat, *Filios arietum*: Non arietes, ſed eorum filios, teneros, nempe, ac parvos, ut cum ipſa ætate, ac pueritia Chriſti doctrinam ebibant. D. Chryſolog. ſerm. 10. *Afferte filii Dei; afferte filios arietum, quos ſponte venire, aut neceſſitas vetat, aut ætas impedit, aut tenent vitia, aut delicta morantur; adducite volentes, trahite nolentes, facite vobis de aliena neceſſitate mercedem*: Servum Dominus adducat, filium Pater offerat, non retardet. Vide ſuprà, quæſtione 53. numero 533. 534. 535. & 536.

Pſalm. 28.

Valde magnum afferre Deo fructum animarum. Chryſolog.

Quartò: Afferent gloriam, & honorem, nempe Reges terræ, de quibus dixerat verſ. 23. *Afferent gloriam ſuam, & honorem in eam*: Eorum honor, & gloria, ſunt eorum bona opera, ac merita, ac ſi præcipuus eorum honor ac gloria, non conſiſteret tantum, in eo quod eſſent beati, ſed & maximè, quod habuiſſent merita ad ipſam vitam æternam promerendam, & hic eſt ſummus honor, & gloria in homine. Duas Confeſſiones, duoque magna obſequia præſtitit. Petrus erga Chriſtum Dominum ob quæ magna præmia accepit; Primò quando confeſſus eſt Chriſti divinitatem: *Tu es Chriſtus filius Dei vivi*: Secundò quando Petrus de ſuo amore requiſitus, ac examinatus: *Simon Ioannis, diligis me plus his*: Tunc reſpondit: *Tu ſcis Domine, quia amo te*: Ioan. 21. num. 17. Pro prima ſua confeſſione fidei accepit Pontificatum. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*: Matth. 16. num. 18. At vero pro manifeſtatione ſui amoris, ac pro proteſtatione ſuæ charitatis, in præmium ei datur mors pro Chriſto, ait ei Dominus: *Cùm ſenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quo tu non vis*: *hoc autem dixit, ſignificans qua morte clarificaturus eſſet Deum*: Ioann. 21. num. 18. Charitas major omnium virtutum, teſte Paulo. 1. Corinth. 13. *Nunc manent Fides, Spes, Charitas, major autem eorum eſt charitas*: Pro fide accepit Petrus Pontificatum, pro Charitate illiùſque proteſtatione, mortem, & crucem. Optimè ſanè, nam pati, & mori pro Chriſto, ſummus honor, majorque dignitas, quam Pontificatus, ac quàm quæcumque alia eminens poteſtas, & ſuper excellentia. D. Auguſt. in catena D. Thomæ ſic ait; *Qui non ſolum mortem, ſed & mortem crucis, ſicut Chriſtus expertus eſt*: Et hoc pro magno præmio, pro magno honore, ac dignitate ei conceditur. Vide ſuprà, cap. 19. quæſt. 49. num. 383.

623. *Pro Deo mereri honor, & gloria.* Ioan. 21. Matth. 16. *Pati pro Chriſto ſummus honor, & dignitas.* 1. Cor. 13. D. Auguſt.

QUÆSTIO XXXVIII.

Quare in ſancta civitate non introibit aliquid coinquinatum, & agitur de defunctorum animis?

624. DICITUR in Text. de cæleſti civitate; *Non introibit in ea aliquid coinquinatum* Quo oſtenditur excellentia, puritas, ac ſanctitas illius civitatis, quæ nihil in ſe admittit, niſi omnino purum, ac mundum ab omni defectu, & macula, etiam minutiſſima; nam ſicut ipſa civitas tota eſt ex auro mundo, & perlucido tanquam vitro, ſic quidquid in illa eſt, totum eſt mundum, & perlucidum, ſine ulla macula, & defectu.

Eximia puritas ſanctæ civitatis.

625. A ſupremo ergo, diſcant Principes, & terreni Dominatores Chriſtiani ſuas civitates, ac regias curias, ne permittant omni turpitudine repleri, ac perverti, ſed quiquid fœdum, ac nomini Chriſtiano indignum reperitur; omnibus viribus intendant alienare, ut bona creſcant, & fructificent. Quod D. Chryſoſtom. rectè expendit componens principes, cum agricolarum cultoribus, & ait: *Agricultura*

Bonus Princeps nil fœdum permittit in ſua civitate. D. Chryſ.

 imitatur

imitatur principatum ; Eſt enim quidam plantarum cultor , alia quidem amputans , & prohibens , alia vero fovens , & excreſcere faciens : itidem optimi principes malos , ac nocivos puniunt : bonos vero ad meliora promovent : propter quod & ſcriptura principes vinitoribus comparat : & ſicut legibus profligatur malitia , ita etiam , & in hac arte terræ vitium , & plantæ degeneratio , & feritas emendatur.

626. D. Auguſt. *Comprobatur ex text. dari purgatorium.* Ex præſenti noſtro Text. D. Auguſtini. epiſt ad Aureolum, rectè hunc locum ; *Non introibit in eo aliquid coinquinatum* adducit ad comprehendendum dari purgatorium ; multa enim ſunt etiam hominum juſtorum peccata , illaque exigua , propter quæ eos damnari, nequaquam cenſendum eſt , proindeque medium conſtituendum eſt , in quo animæ mortuorum in levibus peccatis purgentur ; alioquin quicumque, vel in minimo peccato mortuus ſit , in æternum eſſet damnandus, quia nihil coinquinatum in illam civitatem intrabit , quod dicere omnino alienum eſt à Divina Clementia , & etiam ab omni humano conceptu ; Datur ergo purgatorium ; in quo vel pro venialibus , vel pro pœnis debitis mortalibus dimiſſis plane ſatisfaciendum ſit. Conc. Flor. Trident. Hæc veritas definita eſt ab Eccleſia in Concilio Florentino in literis Unionis, & in Tridentino ſeſſ 6. can. 3. & decreto de Purgatorio & ſeſſ. 22. cap. 1. & canon. 3. Ubi dicitur eſſe Apoſtolicam traditionem offerendi ſacrificium pro defunctis in Chriſto nondum purgatis. Hanc veritatem Catholicam affirmant ſancti Patres, quos addunt noſter Vvalden Bellar Suar. tom. 4. ad 3. p. diſp. 46. ſect. 1. Vvalden. Bellarm. Suar.

647. *Pœna Purgatorii acerbiſſima.* Quam verò acerba ſit pœna Purgotorii ; patet, tum ex carentia ſummi boni, quia cum anima ſit libera à corpore , maximè cognoſcit quantum malum ſit illa carentia viſionis Dei ſuper omne malum temporale , quod in hac vita præſenti accidere poteſt , ut docet D. Thomas 4 diſt. 21. quæſt. 1. art. 1. quæ. 3. Soto, d. 13. art. 3. concl. 2. D. Thom: Soto. Secundò : ex pœna ſenſus , quæ pœna eſt acerbior omni pœna hujus vitæ. D. Anſelm. in Elucidario , loquens de pœnis Purgatorii ait: *De quibus minimum majus eſt , quam maximum quod in hac vita excogitari poteſt* : & D. Anſelm Cæſarius. D Cæſar. homil. 8. poſt citata verba Pſalm. 118. *Concupivit anima mea deſiderare , &c.* ſic ait : *Ille purgatorius ignis durior erit , quàm quod poſſit pœnarum in hoc ſæculo , aut accidere , aut ſentiri , aut cogitari.*

628. Ab hac tam rigida pœna liberantur animæ in Purgatorio exiſtentes oblationibus , ſacrificiis , orationibus , ac bonis operibus, dum à viventibus , mediatori Deo pro eis offeruntur , ut D. Auguſt. D. Auguſtin. in Enchiridio, cap. 14 quod multis hiſtoriis firmat Ludovicus Bloſius in Monte ſpirituali, cap. 13. & pro his animabus orare Chriſtus nos docuit oratione ſua in horto ; ut dixi tom. 5. in Evangel lib. 8 cap 2. q. 5. num. 4. Nunc verò ad alia ſcripturæ loca veniamus : 2. Reg. 21. num. 10. 2. Reg. 21. refertur quod cum ſeptem filii Saul à Gabaonitis acti eſſent in cruces, tunc, *tollens autem Reſpha filia Aia cilicium ſubſtravit ſibi ſupra petram ab initio meſſis , donec ſtillaret aqua ſuper eos* Notanter dicitur : *Donec ſtillaret aqua ſuper eos* : *Animæ defunctorum adjuvandæ , ut liberentur à pœnis.* Cur bona mulier per tot tempus defunctis cum cilicio aſtitit , donec cæleſti aqua perfunderentur ? Forſitan ibi denotatur pro defunctis officium præſtandum à nobis quoad uſque ipſi cœleſti rore perfuſi ſalutis refrigerium capiant. Sic habet Bacharius , epiſt. ad Janvarium & ait. Bachar. *Melior fuit concubina Saulis , quæ corpora defunctorum , quos David pro Gabaonitarum ultione percuſſerat , eos uſque accincta ſacco , hoc eſt , cilicio.... id eſt donec pro venia eorum , miſericordia cœleſtis deflueret.*

Chriſtus Dominus ſuſcitaturus Lazarum circumſtantibus mandavit. 629. *Tollite lapidem* Ioan. 11. Ioan. 11. num. 39. & ipſi tulerunt lapidem ; Benè poterat Chriſti virtus , & ſimul Lazarum è ſepulchro ſuſcitare , & lapidem tollere, ad quid hoc mandavit aſtantibus , ut tale opus exhiberent , & manibus appoſitis lapidem tollerent ? ad hoc id mandavit , ut innueret , quod defunctorum levamen , & adjutorium ſuis operibus homines vivi debent impendere. Pro quo conſidera , quod Chriſtus Dominus multa , & magna miracula ſolo verbo eſt operatus ; Paralyticum in lectulo jacentem ſanavit dicens , *Surge , & tolle* Ioan. 5. *grabatum tuum , & ambula.* Joan. 5. num. 8. Matth. 9. Sic & alterum Matth. 9. num. 6. Sic & cæcum in via Jericho , uno verbo : *Reſpice , fides tua te ſalvum fecit* : : : ſanavit Luc. 28. num. 41. Luc. 8. Sic & manum aridam uno verbo ſanavit: Luc. 6. n. 10. Luc. 6. Sic & in multis aliis ; At verò cum ad ſuſcitandos mortuos venit , aliter ſe habet : cum ad Lazarum : orat : *Pater gratias ago tibi , quoniam audiſti me* : Ioan. 11. num. 41. Ioan. 11. Ad filium viduæ: *Acceſſit , & tetigit loculum*: Luc. 7. num. 14. Luc. 7. Et cum principis Synagogæ filium ſanat : *Tenuit* Matth 9. *manum ejus*: Matth 9. num. 25. Cur ergo Dominus ad mortuos ſuſcitandos , oratione , & manu ſe habet ? *Oratione , ac bonis operibus adjuvandi ſunt defuncti.* ut nobis inde ſignificaretur , quod ut mortui ſuſcitentur ad vitam habeant ſubveniri , & adjuvari oratione , vel noſtris bonis operibus D. Damaſc. orat. de defunctis : : : D. Damaſc. ſic loquitur : *Nunc vero opera ferenda tempus eſt , & tempus negotiationis : nam hoc miſericors ille vult , gratumque habet , ut nos omnes tum in vita , tum poſt confectum vitæ curriculum mutuo alii ab aliis juvemur.*

Quantum verò gratum ſit Domino defunctos bonis noſtris operibus adjuvari, multis explicatur. 630. In ultima Iudicii die , ſuis electis dicet Dominus ; *Amen dico vobis , quandiu feciſtis uni ex his fratribus meis minimis : mihi feciſtis* : Matth. 25. Matth. 25 num. 40. *Opus charitatis gratiſſimum Deo pro defunctis.* Modo quæro cur Dominus de eleemoſynis factis pauperibus minimis tantum loquitur ? Numquid opera miſericordiæ exhibita majoribus pauperibus Dominus non remunerabitur ? abſque dubio remunerabitur. Quinam ergo ſunt iſti fratres minimi , de quibus tam inſigniter Dominus loquitur. Iſti fratres ſunt innocentes , infantes , ac parvuli pueri , qui neſciunt , nec valent petere, & opera charitatis impendere his qui nec petunt nec valent petere opus ſuper modum gratiſſimum , ac perjucundum Deo : ita ut Chriſtus totum ſibi datum affirmet. Ut notat D. Chryſolog. ſerm. 14. D. Chryſol. ait : *Sibi datum clamat, quod pauper acceperat , quod bibit pauper , ſibi teſtatur infuſum* : Ex quo conjice qualis eſt eleemoſyna coram Deo facta pro animabus purgatorii , cum ipſæ ſint in graviſſima neceſſitate , ac acerba, & rigida pœna , & tamen non valeant petere cum ad nos non poſſint venire , ideo adjuvamen illis impenſum , ſummè gratum , ac perjucundum erit Deo.

Profundè conſiderandum eſt , quod quandiu 631.

Chriſtus

Chriſtus degebat in hoc mundo, non inveniuntur magnæ pecuniarum expenſæ cùm eo ab aliquo exhibitæ, nec in ejus cibo, nec in ejus habitaculo, ita ut ipſe de ſe teſtatur, *Filius hominis*
Matth. 8. *non habet, ubi reclinet caput ſuum.* Matth. 8. num. 20. & in Bethleem non eſt inventus, qui minutam pecuniam pro ejus hoſpitio ſolveret, & ideo ejus ſanctiſſima Mater ad præſepe declinavit: At
Marc. 15. verò poſtquam ipſe mortuus eſt Joſeph ab Arimathia: *Mercatus eſt ſindonem novam*: Marc. 15. num. 46. Nicodemus copioſiſſimè fert *Mixturam*
Joan. 19. *myrrhæ, & aloës, quaſi libras centum*: Joan. 19. num. 39 Tres illuſtriſſimæ fœminæ Mariæ eme-
Marc. 16. runt aromata: *Ut ungerent Jeſum*: Marc. 16. n. 1.
Majus videtur ſubvenire animabus purgatorii quàm viventibus. Quid eſt quod dum Chriſtus viveret, nullus eſt, qui cum eo faciat expenſas; poſt mortem verò, tam largæ, ac copioſæ fiunt. Chriſtus Dominus cum in vivis eſſet viventium neceſſitatibus ſubveniebat, dans oculos cæcis, pedes claudis, ſanitatem infirmis; At verò mortuus ſtatim evolavit, ut animas ſanctorum Patrum Limbo liberaret, aliaſque ab igne purgatorii eximeret, & Divinâ Providentiâ ordinante Chriſtus plus attraxit, & devinxit defunctorum animabus ſubveniens, quàm viventium neceſſitatibus opem ferens, ac ſuccurrens.

632. Mortua Sara, cùm Abrahamus ei vellet dare ſepulturam, agrum vult emere ab Ephron, qui cùm intendiſſet agrum gratis dare, recuſat
Gen. 23. Abrahamus: *Et appendit pecuniam.* Geneſ. 23.
Magnum lucrum ex opere exhibito defunctis. num. 16. Si gratis datur campus, cur liberalitati filiorum Heth non acquieſcit Abrahamus, ſed pecunia perſoluta ſepulturam ſui mortui tantùm exoptat. Erat campus ad ſepulturam unius defuncti, & pro certo apud ſe ſtatuerat Abrahamus, quod quanto magis expendiſſet in mortuorum obſequium, tantùm magis ſibi lucrari videbatur, & ideo non gratis, ſed data pecunia
D. Hieron. locum comparare apud ſe ſtatuit. D. Hieronym. epiſtol. ad Gerundi filias de contemnenda hæreditate; ubi ſic ait inter alia. *O veritas, ô Altitudo ſapientiæ, & ſcientiæ Dei! quid eſt ſepulchrum? locus quietis, ubi juxta modi rationem defunctorum corpora collocantur, vera ergo intelligentia locum ſibi requietionis Pater Abraham fide ſua, & contemptu pecuniæ comparavit.* Fide plenus Abrahamus agnoſcens quam utile eſſet inſervire mortuis, contempta pecunia, locum comparat, multum animæ rogant, pro ſuis adjutoribus, quorum opere tranſlatæ ſunt in gloriam.

633. Cùm meus Jeſus penderet in cruce, primò omnium pro ſuis crucifixoribus rogat ad Patrem. *Pater dimitte illis: non enim ſciunt, quid*
Luc. 23. *faciunt.* Luc. 23. numer. 34. Deinde diſcipulum
Joan. 9. commendat matri: *Mulier ecce filius tuus*: Et
Luc. 23.
Matth. 27. matrem diſcipulo: *Dicit diſcipulo; ecce mater tua.* Paradiſum latroni concedit: *Hodie mecum eris in Paradiſo*: Poſtea in ſua ſiti levamen poſtulat dicens: *Sitio*: Poſtea amoris querelas ex parte corporis producit: *Deus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me*; Tandem ſpiritum ſuum in manibus æterni Parentis committens ait: *Pater in manus tuas commendo Spiritum meum*: Tamen in tanta rerum diſpoſitione prima omnium memoria, ac recogitatio eſt pro crucifixoribus; deinde pro matre, pro diſcipulo, pro latrone, pro ſiti, pro ſpiritu. Attende, Chriſtus Dominus ſuam gloriam habuit præ amore conſtitutam in
Iſai. 41. cruce; juxta illud Iſaiæ 42. num. 8. *Gloriam meam*
Septuag. *alteri non dabo*: Septuaginta legunt; *Crucem meam alteri non dabo* Et in gloria prima memoria, ac recordatio debita eſt his, quorum interventu ipſa gloria aſſequitur; cum ergo crudelitas inimicorum in cauſa extitiſſet; per quam Dominus ſuam crucis gloriam obtinuiſſet, inde conſequens videbatur, ut moraliter dicam; ut pro eis eſſet prima exoratio, primaque recogitatio; quando magis hæc erit in ſanctis animabus in gloria pro his, quorum orationibus, ac piis operibus tra ſlatæ ſunt in gloriam. *Animabus in gloria prima recordatio ſuorum benefactorum.*

Conſidera obſecro, omnes quatuor Evangeliſtas diligentiſſimè adnotaſſe Joſeph ab Arimathia curam ad Chriſti ſepulturam. Matth. 27. n. 57. 634.
Venit quidam homo dives ab Arimathia nomine Joſeph, qui & ipſe diſcipulus erat Jeſu. Marc. 15. n. 42. Matth. 27. Marc. 15.
Venit Joſeph ab Arimathia nobilis decurio, qui & ipſe erat expectans Regnum Dei, & audacter introivit ad Pilatum: Luc 23. num. 50. *Et ecce vir* Luc. 23.
nomine Joſeph, qui erat decurio, vir bonus, & juſtus, qui expectabat, & ipſe Regnum Dei. Joan. Ioan. 19.
19. num. 38. *Rogavit Pilatum Joſeph ab Arimathia, eo quòd eſſet diſcipulus Jeſu occultus*: Ubi Matth. Marc. & Lucas notant ejus nobilitatem, quia erat dives, & nobilis decurio; Marcus, Lucas, Joannes ejus commemorant virtutem, quia erat vir bonus, Chriſti diſcipulus expectans regnum Dei. De mortuis curam habere, nobilitatis, & virtutis ſignum. De hoc Joſeph ſic ſcribit D. Laurentius Juſtinianus, cap. 11. de Chriſti agone, & ait: *Illud ſibi donari popoſcit, ſperans locupletem meritorum cumulum; ſe in ſublimioribus cælorum manſionibus poſſe mereri.* Joſeph vir Juſtus, bonus Chriſti diſcipulus, expectans regnum Dei; tamen magnum cumulum meritorum in cœlo præparabat ex cura corporis mortui; ac ſi plus promereatur ex opere pio erga defunctum, quàm ex quocumque alio virtutum facinore: *Sperans locupletem meritorum cumulum.*
Nobilitatis & virtutis eſt de mortuis agere. D. Laur. Juſt.

Poſtquam David obtinuiſſet glorioſam victoriam de Idumæis ait Text 2. Reg 8. num. 13; *Fecit* 635. 2. Reg. 8.
quoque David ſibi nomen. Quod multi graves Expoſitores apud Lyram ibi interpretantur de arca Lyra.
triumphali, quam in monumentum tantæ victoriæ ſibi erexit. Sed quomodo hoc audet ſanctus Rex David cum maximè exprobratum fuerit Regi Sauli deſtructo Amalech, quod arcum triumphalem ſibi conſtituiſſet. 1. Reg. 15 numer. 12. & 1. Reg. 15.
ob hanc ſuam vanitatem rigidè increpatus eſt. Cur ergo hoc non timet pius Rex David? Rabbi Rabb. Sal.
Salomon, hoc grande nomen Davidis exponit non de triumphali machina, ſed de ejus pietate, ac clementia erga defunctos, dum de eis agit, eorumque corpora honeſte ſepelit, & ſic ait. *In hoc acquiſivit ſibi nomen bonum, quia exercuit circa mortuos opus miſericordiæ.* Finito bello, aſſecuta victoria, habuit David curam mortuorum, juſſitque eos ſepeliri, ecce præclara Davidis ſtigmata, ecce illius trophæa inclita; Ecce glorioſa monumenta nominis ſui. Nil enim magis glorioſum nomen reddit, ni que magis illius famam amplificat, quàm mortuorum cura, imò & hæc magnificum regnum comparat, & aſſequitur.
Pietas in defunctum glorioſum nominis monumentum.

Poſtquam iniqui, ac doloſi ſicarii Isboſeph interfecerunt, tulerunt caput ejus ad David, qui magno planctu, non minorique apparatu illud ſepelivit in ſepulchro Abner. 2. Reg. 4. n 12. 636. 2. Reg. 4.
Quid tunc immediatè ſequitur, cap. 5. num. 1. 2. Reg. 5.
Venerunt univerſa Tribus ad David in Hebron. Et eum conſtituerunt regem. Cur modo, & non antea eum univerſus populus ſibi aſſumit, & elegit

Pietas in defunctum, regiam dignitatem impetrat.

eligit in regem? Nota & manifeſta fuit omnibus ejus pietas in defunctum, inde ipſe præclariſſimus factus, regali corona digniſſimus habitus eſt, ſic enim cura in demortuos hominem ſublevat, ac extollit, ut ſuper cæteros regali faſtigio ſublimetur.

CAPUT XXII.

ARGUMENTUM.

COMPLET noſter Ioannes ſuam prophetiam; & poſtquam ſuperiori capite deſcripſit cæleſtem civitatem, illius ambitum, murum, plateas, fundamenta, portas, nunc de illius fluvio inſtituit ſermonem; & ex utraque parte ipſius fluvii, vitæ arbores ſunt diſpoſitæ, & cùm Ioannes gratulabundus, vellet dare gratias Angelo tot revelanti, ab ipſo prohibetur; mortaleſque omnes adhortatur ad deſiderium cæleſtis civitatis, ut fuga peccatorum, & ſtudio virtutum, ad illam ſubire contendant. Deinde magnas pœnas comminatur falſariis, qui huic prophetiæ audeant aliquid addere, vel decerpere: Deinde ipſam cæleſtem civitatem ſuſpirans ad illam citiſſimè vult transferri.

Apoc. 22. *n.* 1. Et oſtendit mihi fluvium aquæ vitæ ſplendidum tanquam Chryſtallum, procedentem de Sede Dei, & Agni.

Num. 2. In medio plateæ ejus, ex utraque parte fluminis lignum vitæ, afferens fructus duodecim, per menſes ſingulos, reddens fructum ſuum, & folia ligni ad ſanitatem gentium.

VERSIONES.

Syrus n. 1. Fluvium aquarum vivarum exeuntem de throno Dei illius, & Agni.

Arabicus. Fluvium purum &c. rutilantem, ut adamantem defluentem.

Æthiopicus. Tanquam Cryſtallum, & procedebat, &c. è poteſtate Agni ejus.

D. Auguſtin. Exiens à throno Dei

Rupertus. Procedens de ore Dei, & Agni.

Arabic. n. 2. In medio foro eius, ex omni parte fluvii erat arbor vitæ.

Æthiopicus. Fluebat in medium plateæ, & è latere hujus fluvii illic, &c. & ligni folia ad vitam gentium.

Primaſ. Per mediam plateam ejus, &c. in curationem gentium.

Aretas. Ad medelam gentium.

EXPOSITIO I.

OSTENDIT *mihi*: Angelus qui Joanni oſtendebat civitatem ſanctam, oſtendit ei ſedem Dei, & Agni in medio ipſius civitatis, ex qua etiam manifeſtavit procedentem *Fluvium aquæ vitæ*: de cujus intelligentia multæ, & variæ ſunt ſententiæ, ut dicam quæſt. ſeq. probabilius hic fluvius denotat viſionem beatam, quod intelligo non præcisè tantùm prout eſt mera cognitio, ſed prout eſt fruitio, & ex intellectu extenditur ad voluntatem cum gaudiis ineffabilibus, & per hæc Deus in ſuos electos infundit omnia cœleſtia dona, ac bona, juxta illud Pſal. 35. n. 9. *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos:* Non dicitur fons, ſed fluvius, ob ſui magnam abundantiam, & copiam: & quamvis in paradiſo terreſtri eſſet fons, tamen in cœlo dicitur fluvius ob illius multam exuberantiam, & non dicitur torrens, qui cum ſtrepitu decurrit, ſed fluvius leniter, & ſuaviter ab intellectu in voluntatem, ex cognitione ad amorem, ex amore ad delectationem, & fruitionem.

Fluvius beata viſio cum fruitione.

Pſal. 35.

Aquæ vitæ? Syrus: *Aquarum vivarum*; ſeu, ut alii legunt: *Aquæ vivæ*: ſenſus idem eſt, aqua vitæ, more Hebræorum, dicitur aqua viva, id eſt, perenniter manans, & currens, vocatur ergo hic fluvius, *Aquæ vitæ*, id eſt vitalis, vivas, & perennes habens ſcaturigines, ſemper fluit, & non ceſſat; Cæleſtis beatitudo perpetuas communicat influentias divinorum donorum: & inde dicitur fluvius, quia præſtat refrigerium poſt laborem. *Splendidum*: propter corporum claritatem tanquam Cryſtallum, propter immortalitatis firmitatem,

Syrus. Hebraic.

Arabic.

Firmitas cæleſtis beatitudinis.

mitatem, vel etiam propter cordium, ac corporum tranſparentiam: *ſplendidum*, rutilantem, *tanquam Cryſtallum*: Arabic. *Ut adamantem*; & idem ſignificatum cum Cryſtallo: Rupert. *In Cryſtallo nempe eſt claritas, & firmitas quæ ſunt pulchræ illius vitæ beatæ ſigna*: Alii legunt: *Purum candidum*: ob puritatem, & candorem cæleſtis patriæ; quia nihil coinquinatum admittit. Hic autem fluvius, non ſolùm exit à ſede Dei cujus aſpectus æternam vitam præbet Beatis; ſed etiam à ſede Agni; quoniam meritis Chriſti hominis cæleſtis illa patria conceſſa & data eſt illis, ejuſque aſpectu humanitatis ſanctiſſimæ, mirificè recreantur Beati.

3. Ribeira. Alcazar. Cornel. Lahay.

In medio plateæ ejus: Ribeir. Alcaz. Cornel. Lahay, ſub nomine plateæ plateas, & vias intelligunt, ſicut ſub ligno vitæ multa ligna; ſed ſtandum in literæ proprietate. In illa ſancta Civitate, non ſunt multæ plateæ, ſed una platea ob intimam unitatem, ut jam dixi ſuperiori cap. n. 21. *Ex utraque parte fluminis lignum vitæ*: Perſiſtens Joannes in eadem Allegoria illam veluti perficit & complet dans prædicto fluvio, ripas, & arbores ad fæcunditatem, & amœnitatem; citati Authores per lignum vitæ, multa ligna intelligunt; ſed proprietate literæ ſtandum eſt, in ſingulari unum lignum eſt: Tum quia alludit ad illud Gen. 2. n. 9. *Produxit Dominus lignum vitæ in medio Parad.* ſi: tum quia reſpicit unitatem vitæ & principii, ac ſocietatis.

Gen. 2.

4. Quid verò hoc lignum vitæ ſignificet, multæ, variæ ſunt ſententiæ, de quibus q. 2. Hoc autem lignum vitæ, exiſtimo quòd ſit Divina Providentia, ſeu Divina Sapientia, quæ dicitur lignum vitæ, juxta illud Proverbiorum 3. n. 18. *Lignum vitæ eſt his, qui apprehenderint eam*: Divina enim Providentia implet, & replet Beatos, qui hoc ligno vitæ, potiuntur, ex utraque parte ſecundùm potentias internas, & externas: In beatitudine non ſolùm in intellectu, & voluntate eſt viſio, & fruitio, cum ſummo Dei amore, ac delectatione; ſed tanquam fluvius magnus exundat in potentias externas; In aures multæ melodiæ; In oculos mirabiles rerum proſpectus humanitatis Chriſti, Virginis Mariæ, &c. de quo latiùs quæſt. 2.

Prov. 3. *Lignum vitæ Divina Providentia.*

5. *Ferens fructus duodecim, per menſes ſingulos*: hoc eſt perennes, & perpetuos fructus, & ita dulces, ac ſuaves tanquam novos: *Et folia ligni ad ſanctitatem gentium*: Dotes nempe, quos communicat Divina Providentia corpori glorioſo, ut ſunt immortalitas, impaſſibilitas: *Ad ſanitatem gentium*: Ac ſi dicatur: gentes illæ, quæ anteà in ſtatu vitæ mortalis, adinſtar aquæ in morbos, mortemque fluxerunt jam in iſto novo ſtatu redivivæ, ab eis excluditur languor, & perennis erit ſanitas.

Dotes corporis glorioſi.

QUÆSTIO I.

Quare tam accuratè Ioannes explicat fluvium cæleſtis civitatis; & quiſnam eſt iſte fluvius?

6. *Amœnitas ſanctæ civitatis.*

SUperiori c. 21. deſcripſit noſter Evangeliſta cæleſtem civitatem Jeruſalem, nimirum ejus opus, ſplendorem, & gloriam; illiuſque murum, & fundamenta duodecim, & portas illius duodecim, uſque altitudinem, longitudinem, ac latitudinem, ejuſque auream plateam, ipſiuſque etiam civitatis lumen, ac lucem, & felicitatem; nunc ad ejus amœnitatem, ac utilitatem apponit fluvium; juxta illud Pſ. 45. n. 5. *Fluminis impetus lætificat civitatem Dei*: Et dicitur fluvius aquæ vitæ; quia ſemper fluit, & nunquam ſiccatur. Quid verò hic fluvius ſignificet maximè dubitatur. Pſal. 45.

Primò D. Bonav. lib. qui inſcribitur: *Principium Sacræ Scripturæ*: hujus fluvii nomine ſacram Scripturam interpretatur, ob multas cauſas; quia ut cœleſtis aqua fœcundat mentem, de illa interpretatur D. Ambr. lib. 7. in Luc. illud Cant. Moyſi, Deut. 32. n. 2. *Concreſcat ut pluvia doctrina mea; fluat ut ros eloquium meum, quaſi imber ſuper herbā, & quaſi ſtillæ ſuper gramina*: Unde dicebat D. Ambr. cit. *Utinam Domine Jeſu, mens mea pluviæ tuæ humore vireſcat*: *Utinam terram meam rivis iſtius candore reſpergas*: Tum etiam, quia ſicut Cryſtallus oculis; ita Scriptura animis pulcherrimam, & elegantem ſpeciem proponit; imò ſplendidam, ac ſolarem lucem confert, juxta illum myſticum ſenſum Eſther. 10. num. 6. *Parvus fons, qui crevit in fluvium, & in lucem, ſolemque converſus eſt.*

7. D. Bonav. *Scriptura tanquam fluvius, ac imber fœcundat.* Deut. 32. D. Ambr. *Scriptura ſol illuminans.* Eſther 10.

Secundò: Haym. Ansb. dicunt hunc fluvium eſſe prædicationem Evangelicam, quâ Paradiſus ſanctæ Eccleſiæ irrigatur, prædicatio enim fluminis nomine denotatur, dicente Salomone, Prov. 18. 4. *Aqua profunda, verba ex ore viri, & torrens redundans fons Sapientiæ*: Ad hoc reſpexit David Pſal. 106. n. 33. *Poſuit deſertum in ſtagna aquarum, & terram ſine aqua in exitus aquarum*: Per deſertum, & terram ſine aqua intelligit gentiles, & peccatores ſine humore fidei & gratiæ; tamen per prædicatores, ac prædicationem Evangelicam, poſuit Deus in ſtagnum, ac exitus aquarum; & prædicatio ſancta, unum eſt flumen, & multa flumina unum unitate fidei; & multa, quia per multorum ora diffunditur. Et hic fluvius aquæ vitæ cum ſplendido Cryſtallo, ſeu adamanti comparetur. Ansb. ait: *Quia quos irrigat, vivificat, & quos irrigando vivificat ad aquam Baptiſmatis perducens, mox & puritate ſplendidos, & robore fortiſſimos reddit.*

8. Haymo. Ansbert. Prov. 18. Pſal. 106. *Prædicatio Evangelica irrigat, & vivificat.* Ansbert.

Tertiò: D. Amb. lib. 3. de Spiritu S. c. 21. & Rupert. per hunc fluvium, qui à ſede Dei, & agni procedit, intelligunt Spiritum S. qui à Patre, & Filio procedit, & quod Spiritus S. intelligatur per fluvium, probatur ex illo Chriſti D. Ioan. 7. n. 38. *Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat, qui credit in me, ſicut dicit ſcriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ; hoc autem dicebat de ſpiritu, quem accepturi erant credentes in eum.* Hic autem fluvius dicitur ſplendidus inſtar Cryſtalli, qui, ut ait Ioach. *Ubi ſpiritus Domini, ibi ſplendor; ubi ipſe non eſt, ibi cæcitas animi, & obcæcatio mentis*: Quartò, Ioach. & Richard. contendunt hunc fluvium eſſe gratiam Spiritus S. de hacque intelligunt citatum locum Ioan. 7.

9. D. Ambr. Rupert. *Divinus Spiritus procedens à Patre & Filio.* Ioachim. Richard.

Quintò: Pannon. & Vieg. aſtruunt fluvium hunc eſſe delectationem, & jucunditatem, quæ ex viſione beatifica naſcitur: juxta illud Pſ. 35. n. 9. *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Et Pſal. 45. n. 5. *Fluminis impetus lætificat civitatem Dei*: Et Iſa. 66 num. 12. *Declinabo ſuper eam, quaſi fluvium pacis, & quaſi torrentem inundantem gloriam*: De hoc fluvio ac torrente ſcribit D. Bernard. ſermon. de diverſ. & ait: *Guttatim pœna bibitur, aliquando ſumitur.*

10. Pannon. Viegas. *Jucunditas & delectatio.* Pſal. 45. Iſa 66. D. Bern.

per

per minutias tranſit: Nam in remuneratione torrens eſt: voluptatis, & fluminis impetus, torrens inundans lætitiæ, flumen gloriæ, & flumen pacis. Flumen plane eſt: ſed quod affluat, non quod fluat, vel effluat. Flumen vocatur, non quod tranſeat, vel pertranſeat, ſed quod abundet? Ubi præclarè explicat ſanct. Quare dicatur fluvius, non quòd fluat, & tranſeat, ſed quòd abundet; & addendum, quòd ita fluit, ut originem habeat à Sede Dei & Agni.

Cur beatitudo fluvius dicatur.

11 Sextò: Alcaz. Cornel. Menoch. Eſtius, Lahay dicunt hunc fluvium eſſe viſionem beatificantem, non ſolùm prout eſt exuberantia donorum, ac voluptatum à Deo, & à Chriſto effuſa in Beatos; ſed prout eſt viſio Dei beatifica, per quam Deus ſe ſuaque omnia ſanctis communicat; At in viſione beatifica lumen quod præcedit, ſpectat ad claritatem Dei, quâ ſancta illuminatur civitas, de quo ſuprà dictum eſt: & ideo hoc propriè non eſt flumen, proindéque non videtur hic repetendum in tam brevi prophetia ſub alia, & alia metaphora, ut dicunt Alcazar, & Cornelius.

Alcazar. Cornel. Menoch. Eſtius. Lahay. Fluvius viſio beatifica.

12 Proindéque mihi videtur dicendum, quòd ipſa viſio Dei etiam ſpectat ad hunc fluvium, non præcisè prout eſt pura cognitio Dei, ſed quatenus eſt fruitio, quæ, ut explicat Suar. 1. 2. tract. 2. diſput. 7. de fruitione, ſect. 1. numer. 4. tria includit, ſcilicet, Amare, Poſſidere, & Gaudere; ac proinde in his optimè fundatur allegoria fluvii, ſeu fluentis, fitque tranſitus ab objecto in potentiam intellectus, ab intellectu in voluntatem fluit ex cognitione ad amorem, ex amore ad ſuaviſſimam poſſeſſionem ſummi boni, ex hac poſſeſſione ad delectationem, & gaudium de tanta felicitate obtenta: indeque pereleganter, hoc beatiſſimum flumen dicitur aquæ vitæ ſplendidum, tanquam Cryſtallum; nam ut aqua, ſedat omnem ſitim, expletque omnia deſideria ſanctorum, nec reſtat quid amplius deſiderent; habent enim quidquid deſiderari poteſt; fœcundatque animá jucunditate, ac ſuperna vita; ideo non ſolùm dicitur aqua, ſed aqua vitæ; & quia hæc vita puriſſima eſt, ideo ſplendidum tanquam Cryſtallum.

Suar. Fluvius viſio beata cum fruitione.

13 Superna hominis beatitudo, ac felicitas conſiſtit in ipſa Dei viſione, ac ejus fruitione, quæ dum cogito, ſtatim mihi in mentem venit Petrus, qui cum poſt reſurrectionem ſui magiſtri Jeſu, dediſſet operam piſcationi, ut agnovit *Jeſum in maris littore: Tunica ſuccinxit ſe; erat enim nudus, & miſit ſe in mare:* Joan. 21. n. 7. Cur ſe mittit in mare & volantis navigii moras non ſuſtinet, ſed maris pericula contemnens, fluctibus ſe tradens, feſtinavit Jeſum videre; cur tam vehementer curat Chriſtum videre, nonne antea viderat; Verum eſt quòd ante viderat, & ſæpe viderat; nunquam tamen viſu ſatiatur, imò, quò magis videt, eò magis deſiderat videre, & nec laboribus, nec periculis parcit; dum tamen Jeſum videat, ejuſque præſentia fruatur D. Ambroſ. in Luc. lib. 1. c. 24. & ait: *Non contentus Petrus vidiſſe, quæ viderat, reperit intuenda, & quærendi Domini amore ſuccenſus, non ſatiatur videndo. Vidit ſolus, vidit cum undecim, vidit cum ſeptuaginta, vidit quando Thomas credidit, vidit cum piſcaretur, ſed non vidiſſe contentus, impatiens deſiderii, negligens captionis, immemor periculi, ubi Dominum vidit in litore, ſerum æſtimat, ſi cum cæteris navigio perveniret.*

A Chriſti viſione omnia bona, & inde ipſa viſione, non ſatiatur Petrus.

D. Ambr.

Zachæus avidiſſimus erat videndi Jeſum, & 14 cùm præ multitudine turbarum, non poſſet, invenit arborem; *& percurrens aſcendit in arborem ſycomorum ut videret eum:* Luc. 19. n.... Multa & innumera bona audierat à Jeſu, quomodo ſalutem ipſe omnibus dabat, quomodo cæleſtia dona in omnes effundebat, & tamen ſolum ipſum vult videre, pro certo habens quòd ſi ipſum videret, inde omnia bona aſſequeretur, indeque ſalus cum omnibus donis ei eſſet, ut factum, non ſolùm ipſe ſed tota ejus domus ſalutem obtinuit, D. Laur. Novar hom. 1. de Zæch. ait: *Aſcendit feſtinus, & vidit: Quid vidit: Salvatorem ſæculi. Bene feſtinavit, optime aſcendit, qui dum avidus cupit videre Salvatorem, ſalutem ipſam invenit.* Vide c. 21. q. 28. n. 383. 389.

Luc 19. A Dei viſione omnia bona.

D. Laurent.

Quæstio II.

Quare in cæleſti civitate eſt lignum vitæ ex utraque parte, & quodnam ſit hoc lignum vitæ?

PERSISTIT noſter Joannes in eadem alle- 15 goria, deſcribens cæleſtem civitatem, illius celſitudinem, magnitudinem, & amœnitatem; & ideo ſuprà poſuit fluvium, nunc verò lignum vitæ; ſunt multi, qui credant in Paradiſo dari, & accipi hunc fluvium, & lignum vitæ, prout littera ſonat; ſicut ait Cornel. *Quo circa fluvius, hic arbores, & poma ad litteram uti ſonant, accipi poſſunt: Quid enim obſtat?* Et confirmari poteſt ut multi graves Auctores tenent. In cœlo dantur verus fluvius vitæ, veræque arbores, flores, ac poma, reſque odoriferæ, ac amœnæ, quibus beatorum ſenſus mira voluptate perfunduntur: Ita D. Anſelm. de ſimilitudinibus cap. 57 D. Laurent. Juſtin. de diſciplina monaſtica converſ. cap. 13. Quod multis revelationibus eſt comprobatum. Apud D. Greg. lib. 4. Dialog. cap. 36. & in vita S. Doroth 6 Februarii, & confir. quia ut docet D. Thom. in 2. diſt 2. q. 2. art. 2 Richard. in 2. diſtinct. 49. q. 3 art 4. Barrad. tom. 3. lib. 10. cap. 3. ex D. Ambroſ. D. Baſil. D. Damaſc. & alii qui docent, quod in cœlo empyreo datur aër ſuavis, & lenis, inſtar noſtri, quo ſenſus corporei Sanctorum corporaliter oblectantur; quid obſtat quòd ad eundem effectum dantur arbores & flores odoriferi: Confirmatur; quia in damnatis omnes ſenſus pœnâ afficiuntur; ergo in Beatis omnes ſenſus mira voluptate perfunduntur, ut cum Suar. & aliis docet Salas, 1. 2. q. 5. art. 3. tr. 2. diſp. 14. ſect. 14. de his latiùs Lahay, in Expoſitione verſ. 2.

An in cœlo dentur arbores, & flores.

Cornel.

D. Anſel. D. Laur. Juſt. D. Greg. D. Thom. Richard. Barradas.

Suarius. Salas. Lahay.

Cum his tamen videntur pugnare ea, quæ ab 16 Iſaia dicuntur 64. num. 4. *Oculus non vidit, Deus, abſque te, quæ præparaſti diligentibus te.* Et id quod ait Paulus, videmus nunc cæleſtia per ſpeculum in ænigmate: ergo ea, quæ ibi habentur, multò excellentiora ſunt, quàm ea, quæ intelligimus, & quàm ea, quæ habuit Adamus in Paradiſo, & quàm ea, quæ littera materialiter ſonat; & ſi in cælo ſunt talia poma, & flumina, tam longo ſæculorum decurſu, ea faſtidirent Beati, & alia deſiderarent; proindéque ea, quæ hîc habet Joannes, aliud ſibi volunt quàm, id, quod ſonat litera, præcipuè in prophetica, & ænigmatica viſione.

Iſai. 64. Quæ ſuperiorem ſententiam incommodant.

Ad

17. Richard. Ticonius. D. Hilar.

Ad quæſtionem Richardus à ſancto Laurentio Ticonius homil. 18. D. Hilarius in 1. Pſalm. exiſtimant lignum vitæ eſſe ſanctiſſimam Crucem, quæ per totum mundum, non ſolùm omnibus menſibus, ſed etiam omnibus diebus reddit omnes fructus perpetuos, omni tempore his, qui Baptiſmali aqua rigantur; ſic habet Richardus à S. Laurentio lib. 12. Verbum Chriſti non deſluat, & ſic ait: *Lignum vitæ ipſa eſt crux, quæ nobis fructificat omnia bona Paradiſi; quia duodenarius numerus eſt univerſitatis, cujus partes ternarius, & quaternarius*: Et ſpecialiter D. Bonaventura tract. Diætæ ſalutis titul. 10. cap. 3. duodecim fructus aſſignat cruci, ac paſſioni Chriſti. Primus eſt dæmonum expugnatio. Secundus carceris infernalis confractio. Tertius mortuorum, ac peccatorum ſuſcitatio. Quartus captivorum redemptio. Quintus iniquorum mundatio. Sextus cæcorum illuminatio Septimus tepidorum, & frigidorum calefactio. Octavus deformium, & turpium reformatio. Nonus ſitibundorum, vel ſitientium potatio. Decimus Patris æterni propitiatio. Undecimus januæ Paradiſi apertio. Duodecimus cæli hæreditatis acquiſitio, & confirmatio.

Crux, lignum vitæ. — D. Bonav. — *Duodecim fructus crucis.*

18. Primaſ. Beda. Richard. Rupert. Ioachim. D. Bern. *Chriſtus omnibus electis dat vitam.* Pſal. 124.

Secundo: Primaſ. Beda, Rupert Joachim. Rich. Vict. D. Bernard. citand. dicunt hoc lignum vitæ eſſe Chriſtum D. qui omnibus Beatis juſtis, ac electis dat vitam, & dicitur, *In medio plateæ*: Quia Chriſtus D. omnibus Beatis eſt commune bonum, & nulli digno denegatur, *Qui habitant in Jeruſalem montes in circuitu ejus, & Dominus in circuitu populi ſui*: Pſalm. 124 n. 2. *Deus glorificatur in concilio ſanctorum; magnus, & terribilis ſuper omnes qui in circuitu ejus ſunt*: Primaſius: *In medio plateæ, quia eſt tanquam individuum patrimonium cunctis videntibus Deum*: & dicitur in text. *Ex utraque parte fluminis*: Quia Chriſtus ſe communicat tam contemplativis quos habet ad dexteram, quàm activis, qui ſunt ad ſiniſtram. Joachimus ait: *Hi qui ſecundum plus, & minus per vitam activam placent Deo, manent ad ſiniſtram; qui autem per contemplativam ad dexteram, & tamen in utriuſque vivit, & manet homo, quo induti ſunt: in utriſque Chriſtus vita habitat, regnat in eis*: vel poteſt hic intelligi Chriſtus per reſpectum ad ſuos Juſtos, & electos, quos paſcit in cælo ad dexteram & in terra ad ſiniſtram. Richard Victorin. ait. *Lignum vitæ fructus reddit, quia Chriſtus electos ſuos continuo, & ſine omni intermiſſione in mundo, & in cælo paſcit*: Addit Text. *Ferens fructus duodecim.* Hoc eſt omnes fructus, nam duodenarius numerus univerſitatem ſignificat, ut infrà in hac quæſtione dicam: *Et folia ejus*: Quæ ſunt Chriſti præcepta; ſicut enim folia defendunt, & protegunt fructus ab æſtu, & frigore, ſic lex Domini nos cuſtodit & tuetur. Rich. de S. Victor. ait. *Quia ſi auxiliante gratia impleantur: juſtificationem operantur animarum, qui enim juſtificantur ipſi ſanantur*: Et dicitur in text. *Ferens fructus duodecim*: Ab. ſpiritu Chriſti in novos ſunt duodecim fructus quos enumerat Paulus ad Galatas 5. n. 22. *fructus autem ſpiritus eſt*: Primus charitas. Secundus gaudium. Tertius pax. Quartus Patientia. Quintus Benignitas. Sext. Bonitas. Septimus Longanimitas. Octavus Manſuetudo. Nonus fides. Decimus modeſtia. Undecimus continentia. Duodecimus caſtitas, Quos fructus latè explicat D. Bernard. ſerm. in die Pentecoſtes, & bene dicitur: *folia ligni ad ſanitatem gentium.* Richardus à Sancto Laurentio *Quia Chriſtus eſt ſalus, & vita gentium.*

Chriſtus ſe communicat contemplativis & activis. — *In Chriſto omnia bona.* — *A Chriſti ſpiritu duodecim fructus*

19. Alcaz. Cornel. *Viſio beatifica.*

Tertio Alcaz. Cornelius contendunt hic repræſentari viſionem beatam, per duo Symbola, ſcilicet per fluvium aquæ vitæ, ac per lignum vitæ; per fluvium aquæ vitæ; quia Sanctorum ſitim & vota omnia ſatiat, eoſque ſumma voluptate inebriat: per lignum verò vitæ, quia inſtar ejus quod fuit in paradiſo terreſtri confert Beatis immortalitatem. Et in hac ſententia ſunt etiam Anſbertus. Albertus Magn. & alii, & folia ligni dicuntur ad ſanitatem gentium, quæ aliqui referunt ad gloriam accidentalem; alii verò ad perpetuam laudis harmoniam, quæ ex ipſa viſione conditoris in electorum cordibus exoriens in ſanitatem, ac felicitatem gentium cedit, dum pro eis intercedunt, ac loquuntur ad Deum. Anſbertus ait: *Quaſi quoddam cataplaſmum ex foliis ligni gentibus ad ſanitatem imponitur, cum in earum corda perpetua creatoris laus obtinet*: Et dicitur in text. *ferens fructus duodecim per menſes ſingulos.* Ideſt per omnem durationem. *Ut nullum tranſitum habeat ſed ſine fine maneat*: ait citatus Anſbert. Deinde æternæ beatitudinis duodecim fructus numerat Albert. Mag. Primus ſanitas ſine corruptione. Secundus plenitudo ſine defectu. Tertius Refectio ſine faſtidio. Quartus ſcientia ſine ignorantia. Quintus gaudium ſine triſtitia. Sextus ſecuritas ſine timore. Septimus pax ſine turbatione. Octavus libertas ſine ſervitute. Nonus gaudium de juſtitia Dei. Decimus Laus ſine intermiſſione. Undecimus de ſanctorum multitudine. Duodecimus jucunditas de Dei viſione.

Anſbert. Aib. Mag. — Alb Mag. *Duodecim fructus à viſione beatifica.*

10. Andr. Cæſ. Viegas.

Quartò: Andræas Cæſarienſ. Viegas volunt hoc lignum vitæ eſſe ipſosmet Beatos: ad hanc ſententiam accedit Ferrarius, prout per hoc lignum vitæ intelligit animam Beati, ſecundum ſuas potentias internas, & externas, Juſtus autem frequenter in Scriptura arbori comparatur juxta illud Pſal. 1. n. 4. *Erit tanquam lignum, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fructum dabit in tempore ſuo*: ſed ſi ſancti hoc ligno ſignificantur, cur dicitur lignum vitæ? cum innumeri ſint ſancti, & ideo apud Ezechielem, c. 47. n. 12. *In ripis ejus ex utraque parte omne lignum pomiferum.* Ad quem locum ut multi volunt hìc fit alluſio. Quomodo ergo hìc in numero ſingulari dicitur lignum? ut ſumma juſtorum unitas denotetur: Andr. Cæſar. ait: *Quid autem lignum ſingulariter, pro lignis ſcriptum ſit, hoc ſanctorum unionem, & concordiam ſignificat.*

Beati, lignum vitæ. — *Unio juſtorum mira* — Ezec. 4. 57.

11. *Superiores ſententiæ multa incommodant.*

Omnes hæ ſententiæ ſuas patiuntur difficultates. Prima de cruce per reſpectum ad Beatos non bene intelliguntur fructus, & folia illius: ſecunda de Chriſto etiam difficilis; quia fluvius iſte procedit à ſede Dei, & Agni ſcilicet Chriſti, ergo ipſemet non eſt lignum vitæ; Tertia de viſione Beata contra ſe habet: quia in fluvio, ut diximus ſignificatur ipſa viſio, ergo non debet ſignificari iterum in ligno: quarta de Beatis, cum ea pugnat, quia Beati potiuntur hoc ligno vitæ, non verò ſunt lignum vitæ, quia lignum vitæ dicitur ex eo, quòd communicat, & dat vitam; beati autem in patria non dant vitam, ſed eam participant à Deo.

12. *Vera ſententia.*

Vera ergo ſententia eſt, quod hic fluvius, & lignum vitæ ferens fructus duodecim hic introducuntur tanquam ad perfectum convivium Beatorū per analogiam ad cibum, & potum; fluvius eſt Beatifica viſio, lignum vitæ divina providentia, quæ dicitur lignum vitæ Prov. 3. n. 18. *lignum vitæ eſt his, qui apprehenderunt eam*: & ad hanc ſententiam accedunt Alcaz. & Cornel. prout etiam aſtruunt, quod

Prov. 3.

hoc lignum vitæ eſt etiam divina ſapientia; nam perfectiſſimus actus divinæ ſapientiæ, ac providentiæ eſt circa viſionem beatificam; quam altiſſima Dei providentia dat, communicat, diſpenſat, & diſtribuit juxta uniuſcujuſque merita & ideo dicitur, *In medio plateæ ejus*: Scilicet ſanctæ civitatis; quia perfectiſſimè divina providentia dividit ac communicat aquam cæleſtis beatitudinis ad merita cujuſque: ait Paulus 1. Corinth. 15. n. 41. *Alia claritas ſolis, alia claritas lunæ, alia claritas ſtellarum: ſtella enim ab ſtella differt in claritate*: Et hoc lignum vitæ cùm ſit in medio plateæ dicitur: *Ex utraque parte fluminis*: Quia Beatus bibens de flumine viſionis beatificæ, divina providentia ei communicat ſua dona cæleſtia: *Ex utraque parte*: potentiarum tum internarum, quàm externarum; Internarum, ſcilicet intellectus, communicat viſione, voluntati amorem beatificum, cum fruitione, externarum etiam; nam ſenſus externi in beatis ſuas ſenſationes exercebunt omni illicito, & inhoneſto amoto: ait Divus Auguſtinus lib. de vita, & ſpiritu. Divus Anſelmus lib. de ſimilitudine, capit. 57. Divus Laurentius Juſtinianus lib. de diſciplina, & perfect. monaſtica converſ. capit. 23. S. Proſper. lib. 1. de vita contemplativa, capit 4. nam oculus delectabitur in admirabili Redemptoris, ac Virginis Mariæ, & aliorum Beatorum aſpectu; etiamque in oculis erunt viſiones multorum cælorum, ac varietatum. In aures redundant omnes melodiæ, & conſonantiæ, ac harmoniæ, odoratumque reſperget flagrans ſuavitas odoramentorum. Indicibilis quædam cæleſtis omnium delectabilium melliflua jucundabit oris palatum: Ipſe tactus congruis abundabit deliciis, in Dei gloriam, & venerationem, quas experti narrant, ut ait D. Lautius Juſtin. citatus.

Divina providentia dividit cæleſtia bona juxta merita.

1. Cor. 15.

In Beatis ſenſus externi exercent ſuas ſenſationes.

D. Auguſt. D. Anſelm. D. Laurent. D. Proſper.

23. *Ferens fructus duodecim per ſingulos menſes*: Per quæ, ut communiter dicitur, ſignificatur perennitas, multitudo, ac perfectio omnium fructuum: duodenario numero annus clauditur: & ideo dicit univerſitatem perfectionis, ut notat Divus Baſilius in catena, Divus Thom. Luc. 2. ad illa verba: *Cùm factus eſſet* Jesus *annorum duodecim*: Inſuper addo quòd lignum vitæ dicitur ferre fructus per ſingulos anni menſes, & denotatur etiam quòd ſint perpetui; & ita perjucundi, ac grati tanquam quolibet momento, & inſtanti novi: ſicut dicitur: *Et cantabant, tanquam canticum novum*: *Et folia ligni ad ſanitatem gentium*: Per folium intelligo dotes corporis glorioſi quæ ſunt Impaſſibilitas, Immortalitas, Claritas, Agilitas, & Subtilitas, quæ tanquam folia exornant Beatorum corpora, ſuntque in ſalutem gentium, dum ei ſua agilitate, ac ſubtilitate, ac aliis in multis ſubveniunt, ac auxiliantur.

D. Baſil.

In viſione beata gratiſſimi fructus tanquam novi.

24. Ecce lignum vitæ eſt divina Providentia, dividens, & diſtribuens aquas divinæ beatitudinis, juxta uniuſcujuſque merita: latroni in cruce converſo dicit Dominus. *Hodie mecum eris in paradiſo*: Luc. 23. num. 43. Petro verò confitenti divinitatem dicitur, *Tibi dabo claves regni cælorum*: Matth. 16. numer. 19. Ecce utrique datur cælum, non tamen utrique ideo nobilitatis inſigne, uni offertur ut Paradiſi requies; alteri verò promittitur, ut regia cœli poteſtas ad aperiendum, & claudendum, & unde tanta diverſitas in præmio? agnoſcenti inter labores crucis requies; Alteri verò confitenti, ac publicanti divinitatem Chriſti poteſtas regia in illius Theſauros, D. Ambroſ. Epiſtol. 9. ait: *Is qui ictu mortis convertitur, & confitetur Dominum* Jesum, *moretur incolatum Paradiſi; qui verò multò ante ſe exercuit, & Chriſto militavit, acquiſivit populorum animas, pro Chriſto ſe obtulit, habet paratum ſtipendiis ſuis Dei Regnum, cujus ſe remuneratione donatum gaudeat. Ideoque Petro dicitur: Tibi dabo claves regni cælorum, ex latrocinio converſus requiem habet. In Apoſtolum probatus accepit poteſtatem.* Apud cæleſtes cives variantur nobilitatum inſignia pro varietate meritorum; *Alia eſt claritas Solis, alia claritas Lunæ, alia claritas ſtellarum*, &c.

Luc. 23. Matth. 16.

D. Ambr.

Omnibus Sanctis non datur idem præmium.

Præcepit Deus Exod. 12 n 3. *Tollat unuſquiſque Agnum per familias, & domos ſuas*: Ab integra familia tolli, ac manducari Agnus præcipitur: at verò pro uno revertenti filio, jubetur à Patre integer vitulus ſaginatus mactari cum multa feſtivitate, ac gaudio Ait Luc. 15. n. 23. *Adducite vitulum ſaginatum, & manducemus & epulemur, quia filius meus mortuus erat & revixit*: Illis pro integra familia agnus conceditur, huic uni tantum vitulus ſaginatus datur, & cur hujus convivium opulentius, ac majus? Ambo filii nomine nobilitabantur: *Filius meus es tu Iſraël*: Ambo in ſervitute fuerant; ambo captivi; ambo à miſera ſervitute liberantur: cur ergo in tam pari obſequio tam diſpar illis apponitur convivium; ut unus Agno, alter vitulo ſaginato paſcatur? Vide utriuſque diſparem proficiſcendi modum; De Iſraëlitis habetur Deuteron. 32 numer. 11. *Sicut aquila provocans ad volandum pullos ſuos, & ſuper eos volitans expandit alas ſuas: & aſſumpſit eum atque portavit in humeris ſuis*: De filio autem prodigo ſic ſcribit Lucas citatus. *Surgam, & ibo ad Patrem meum, & dicam ei: Pater peccavi in cælum & coram te: jam non ſum dignus vocari filius tuus; & ſurgens venit ad Patrem ſuum*: Iſraëlitæ pergebant, ingenti tamen mercedis ſpe tracti, & veluti in humeris Patris portabantur. At verò prodigus non portatus vadit, ſed diſcalceatis pedibus totum iter conficit; indeque ubi tam diſpar eſt meritum, valde diſpar eſt præmium, & convivium utriuſque appoſitum; illi accipiunt agnum, hic vitulum ſaginatum à Patre promeretur: ſic ait Buricus Epiſcopus lib. 1. Epiſtol. 1. *Datur etiam ipſi juniori vitulus reverſo, qui ſeniori Agnus datus fuerat ex Ægypto profecturo: quia ipſe educit ex Ægypto Pater.* 25.

Exod. 12. Luc. 15. Deut 32.

Pro diverſitate meritorum, diverſum præmium.

Buric.

QUÆSTIO III.

Quare hoc lignum vitæ juxta multos Patres ſignificat Chriſtum Dominum in Euchariſtia?

AIT text. in præſenti: *In medio plateæ ejus ex utraque parte fluminis lignum vitæ afferens fructus duodecim per menſes ſingulos, reddens fructus ſuos, & folia ligni ad ſanitatem gentium*: De quorum verborum intelligentia egimus ſecundùm ſenſum literalem; nunc verò myſticè hoc lignum Chriſtum D. in Euchariſtico ſacramento interpretantur Divus Chryſoſtom. Divus Thomas, Divus Bernardin. Richard. 26

Richardus, Albertus Mag. & alii locis ſtatim citandis, hancque ſignificationem per ſingulas partes illius explicemus.

27. *In medio plateæ ejus* : Hoc ſignum vitæ Chriſtus D. in ſacramento Altaris, ipſe enim omnibus dat vitam. *Qui manducat hunc panem vivet in æternum* : Et cur hoc lignum in medio plateæ ſanctæ civitatis Jeruſalem proponitur? Ut innuatur quòd omnibus ad illud accedere volentibus ſe offert. In hujus rei figuram æqualiter manna de cœlo deſcendebat omnibus, qui illud colligere, & recipere volebant : Exod. 16. n. 21. Hinc gratulanter D. Bernardus, ſerm. 26. in Cant. Divinam clementiam commendat, quod ſibi ſumendum corpus Chriſti offeratur, ſicut omnibus aliis qui ad illud accedere volunt, & ſic ait: *Præ his ergo ita ſum amans te, quantum poſſum, ſed eſt, quod me plus movet, plus urget, plus accendit ſuper omnia inquam reddit te amabilem mihi,* Jesu *bone. Calix quem bibiſti opus noſtræ redemptionis hoc omnino amorem noſtrum facilè vindicat: totum ſibi hoc inquam eſt, quod noſtram devotionem, & blandius allicit, & jucundius exigit, & arctius ſtringit & afficit vehementius.*

Sacra Euchariſtia omnibus offertur.

D. Bernard.

Exod. 16.

28. *Ex utraque parte fluminis lignum vitæ.* Si lignum eſt unum quomodo fieri poteſt quod ſit ex una, & altera parte? Una arbor non poteſt eſſe ex utraque parte fluminis. Hoc lignum eſt Chriſtus D. qui ſimul eſt in cœlo, & in terra in ſacramento Altaris. D. Vincentius Ferreira ſerm. 3. de corpore Chriſti ait: *Lignum vitæ eſt Chriſtus qui eſt in utraque parte; quia in parte eſt in paradiſo, & in hoſtia conſecrata in hoc mundo.* Dicam etiam: Hoc lignum cùm ſit unum tantum, dicitur ex utraque parte fluminis, ob unionem quam producit; unit enim fideles cum Chriſto, & inter ſe: & cum ſint diverſa tanquam unum facit. Ait Paulus 1. Corinth. 10. n. 16. *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio* (ſive communio) *corporis Chriſti eſt*: Non ait participatio, ſed communicatio corporis Chriſti, ut denotaret intimam fidelium unionem cum Chriſto per Euchariſticam ſumptionem: quæ enim communicantur, maximè inter ſe uniuntur. Theophil. ait: *Non dixit participatio; ſed communicatio, ut aliquid excellentius indicet, putà ſummam unionem. Hoc quod in calice eſt, illud eſt quod effluxit de latere Chriſti, & ex eo accipientes, communicamus, id eſt unimur Chriſto* : Et in hoc ſenſu ait idem Paulus Ephes. 5. n. 30 *Membra ſumus corporis ejus, & de oſſibus ejus* : Per Euchariſticam nempè ſumptionem: ut explicant D. Irenæus lib. 5. c. 2. D. Cyril. lib. 10. in cap. 3. Joan. D. Chryſoſtom, Theoph. D. Nyſſenus. Nam per hoc ſacramentum Chriſti carni, & oſſibus ita re ipſa conjungimur, ac veluti incorporamur, ac conviſceramur, ut ſimus de corpore, & oſſibus ejus membra. D. Nyſſenus tract. ad illa verba: *Exivit ſanguis & aqua*, ſic ait: *Paucæ guttæ ſanguinis Chriſti totum mundum reſtaurantes, fiunt hominibus quaſi coagulum lactis illos cogentes, & jungentes in unum* : Coagulum cogens lac, quamvis in ſe diſtinctum ſit à lacte, virtute ſua tamen unum cum ipſo fit, ſicque Chriſti corpori conjungimur in unam Eccleſiam; eique virtute ejus inhæremus. Vide ſuprà, cap. 19. q. 13. n. 96. 97. 98. 99. 110. & quæſt. 16. n. 116. 117. 118.

D. Vincent. Ferreir.

Per Euchariſtiam intimè unitur homo Chriſto.

1. Cor. 10.

Theoph.

Epheſ. 5.

D. Iren.
D. Cyrii.
D. Chryſ.

Theoph.
Nyſſen.

29. *Ferens fructus duodecim per menſes ſingulos* : id eſt fructus reddit per omnes menſes, & nunquam fructibus deſtituitur, ſed ſemper novos, maturos, ac ſuaviſſimos profert: & quænam arbor tam fœcunda? illa nempe, quæ Euchariſtico fluvio irrigatur. Eleganter Divus Chryſoſtomus homilia 61. ad Populum; ait *Ex hac menſa fons aſcendit, ſpirituales emittens fluvios, apud hunc fontem plantatæ non infructuoſæ ſalices, ſed arbores ad ipſum cælum pervenientes fructum habentes ſemper maturum* : A ſede ac menſa Dei, & Agni gratiarum fluvii proveniunt, quibus viridia juſtorum ligna irrigantur, ut ſemper maturos habeant fructus, & in multa ac continua abundantia : *Ferens fructus duodecim per menſes ſingulos* : id eſt omnes fructus per omne tempus.

D. Chryſ.

Ab Euchariſtia fructus gratiarum.

Ait ſancta Anima Cantic. 2. num 3. *Sub umbra illius, quem deſideraveram, ſedi, & fructus ejus dulcis gutturi meo. Introduxit me Rex in cellam vinariam.* &c. Modo divini pabuli, ac vivifici fructus dulcedine paſcebatur, ſub umbra vitæ arboris ſedens, illius fructus colligens quibus reficiebatur, & ſubito ad totam cellam vinariam fertur. Et cur non magis ad vitem, ſeu ad botrum, ſeu ad poculum? Hæc præclara cæleſtis menſæ amplitudo, ex quo vivificum fructum guſtavit, ex quo ſuccum pretioſi calicis hauſit, neſcit tantum in uno fructu quieſcere, ſed ad totam plenitudinem, ac amplitudinem tranſit. Divus Nyſſenus homil. 4. in Cantic. ait : *Uſque adeo augetur ſitis, ut è ſapientiæ cratere non hauriat, neque ad ſedandam ſitim ſatis eſſe putet, ſi totum craterem in os infundat : ſed rogat ut deducatur ad ipſam cellam vinariam, & ipſis torcularibus os ſubjiciat, & dulce vinum ſcatens aſpiciat, botrumque qui exprimitur in torcularibus, & vitem illam, quæ hunc botrum alit : & vere illius vitis agricolam qui adeo optimum, & ſuavem efficit botrum* : Sic anima ſancta non contenta eſt uno pomo accepto : ſed ad altiora, & præſtantiora tranſit : Unde inde de ipſa plenitudine divinitatis bibat. Vide ſuprà cap. 19. quæſt. 24. n. 170. 171. 172.

30.

Cantic. 2.

Ab Euchariſtia omnium fructuum dulcedo.

D. Nyſſen.

Divus Thomas opuſculo 58. cap. 21. latè hunc locum de ligno vitæ de ſacramento Euchariſtico explicat; duodecimque fructus hujus divini ſacramenti explicat : & ait : *Notandum noſtras miſerias tres eſſe generales, ſcilicet vincula culpæ, defectus gratiæ, mortis plagas* : Et ait ſanctus Doctor; contra primum malum quatuor ſunt Dominici corporis effectus, qui nos liberant à vinculis culpæ. Primus dæmonem fugat. Secundus fomitem refrigerat. Tertius maculam cordis mundat. Quartus iram Dei placat contra defectum gratiæ : quatuor ſunt fructus Dominici corporis, qui nos in gratia perficiunt. Quintus intellectum ad veram Dei cognitionem illuminat. Sextus voluntatem, ſive affectum in dilectione Dei inflammat. Septimus memoriam ſpirituali dulcedine delectat. Octavus totum hominem in bono confirmat; contra etiam plagas mortis, quatuor ſunt fructus Dominici corporis. Nonus ab æterna morte liberat. Decimus merita bonæ vitæ multiplicat. Undecimus ad patriam vitæ deducit. Duodecimus ad æternam vitam corpus reſuſcitat. Quos omnes fructus Euchariſticos Angelicus Doctor multis probat & comprobat.

31.

D. Thom.

Duodecim fructu Euchariſtia.

Et folia ejus ad ſanitatem gentium : Per folia intelliguntur Chriſti præcepta, & rectè quidem, 32.

quia ſicut folia priuſquam fructus erumpunt: ſic obſervatio divinorum mandatorum fructus Eucharistiæ debet præcedere: ſic explicat D. Hieron. lib. 14. ad c. 47. Ezechielis de ligno pomifero ſuper torrentem: & ſic ait ſanctus Doctor: *Sicut ſcientia ſcripturam præbet nobis panem qui de cœlo deſcendit: ſic folia ejus tribuunt ſanitatem, ut peccatorum curent vulnera, per obſervationem divinæ legis*: Sed cum folia priora ſint fructibus, cur ultimo loco ponuntur in hoc ligno vitæ? reſpondet Richard à S. Laurent lib. 13. §. *Maria cypreſſus*, & ait: *bene poſt fructum addidit, de foliis: quia nihil prodeſt; imò multum nocet per occaſionem Chriſti ſacramentum recipere, niſi recipiens præcepta illius ſtudeat adimplere.* Parum prodeſt, ut quiſque recipiat Chriſtum in ſacramento, niſi illius præcepta adimpleat.

Ante Euchariſtiam præcedat obſervatio mandatorum Dei

D. Hier.

Richard.

33. *Ad ſanitatem gentium*: dicuntur folia hujus ligni vitæ, & cuinam ſunt fructus vitæ? non deſidi, ſed viriliter operanti. Munificentiſſimus divinus largitor ait, Apocalypſ. 2. numer. 7. *Vincenti dabo edere de ligno vitæ: quod eſt in paradiſo Dei mei*: Vivificum lignum Chriſtus, fructus Euchariſtia: promittitur ergo Euchariſtia vincenti ſpirituales nequitias, hoc eſt rectè operanti: nihil Deus facit fruſtra. Deus creavit in paradiſo lignum vitæ, cur non permittitur Adamo de illius fructibus comedere? Imo potius à Paradiſo deturbatur: *Ne forte mittat manum ſuam: & ſumat etiam de ligno vitæ; & comedat*: Geneſ. 3. num. 22. cum Adamus violaſſet Divina mandata, ad inſignem Euchariſtiæ typum, non poterat admitti, exequentibus quippe divinam voluntatem vitalis tantum cibus præparatur. Ingenioſè Paſchaſius, lib. de Euchariſtia, cap. 7. ait: *Arbor ligni vitæ nunc Chriſtus in Eccleſia eſt, cujus imago in Paradiſo arbor illa fuit. Nam ſi homini ex illa ſemper Dei ſervatis mandatis, edere licuiſſet, nunquam mori potuiſſet: ſic ita ex hoc ligno corporis quicumque ſpiritualiter comedunt ſi mandata obſervaverint, nunquam in ſpiritu mortales erunt*: Quod confirmatur ex his quæ dicuntur Proverb. 3. n. 18. *lignum vitæ eſt his, qui apprehenderint eam*: Explicat idem Paſchaſ. lignum Euchariſticum vita eſt his, qui apprehenderint divinam voluntatem ſeu illius legem. Vide cap. 19 quæſt. 34. num. 250. 251. 252.

Apocal. 2.

Euchariſtia dat vitam ſervantibus divinam legem.

Gen. 3.

D. Paſch.

Prov. 3.

34. *Folia ligni*: per hæc folia intelligo ſpecies ſacramentales, quibus corpus CHRISTI tegitur, velatur ac ſignatur. Ait CHRISTUS Joan. 6. num. 27 *Operamini non cibum, qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam: hunc enim Pater ſignavit Deus*? Signavit, ſeu ſigillavit; ut ita dicam, ſeu abſcondit ſub ſpeciebus panis, & vini. Hic eſt *Fons ſignatus*: Cantic. 4. n. 14. gratiæ: ſanitatis ac ſalutis, ad quem, qui puro corde accedunt, gratiam, ſalutem, & vitam hauriunt ſingularem; nam, ut ait Algerus lib. de panibus, *Verum quod eſt in hoc Sacramento ſalutiferum, ac vivificum eſt*: Si Chriſti veſtimenta ſalutem dabant, unde dicebat illa mulier: *Si tetigero tantum veſtimentum ejus ſalva ero*: Matth. 9. num 21. Quanto magis ſpecies ſacramentales diffundent ſalutem quæ magis intimè continent in ſe Chriſtum; in hoc Sacramento, non ſolum caro, & ſanguis Chriſti producunt gratiam, ſed etiam ſpecies ſacramentales ut inſtrumenta quædam, hanc vim, & efficaciam retinent.

Ioan. 6.

Cant. 2.

Alger.

Matth. 9.

Species Sacramentales dant vitam & ſalutem.

35. Dubitabis tamen, quod cùm de hac magnifica arbore multæ excellentiæ dicantur, quod ſit lignum vitæ, ornatum fructibus, & foliis ad gentium ſanitatem? nulla tamen in eo fit mentio de floribus, cum tamen Aaronis virga floribus, fructibus, ac foliis eſſet condecorata. *Turgentibus gemmis eruperunt flores qui foliis dilatatis in amigdalas deformati ſunt*: Numer. 17. n. 8 Cur ergo in ſacramentali ligno nullus introſpicitur flos, cum in Aaronis virga tot conſpiciantur. Flos cùm ad fructum ac conſummationem tendat, imperfectionem denotat juxta Pierium; at verò fructus dicit rem perfectam, & conſummatam in ultimo ſtatu. Ab Aaronis Virga multi flores pendebant, in illo enim ſtatu multæ erant Imperfectiones, quæ poliendæ, & auferendæ erant: At verò in ſacramentali ligno mullus flos cernitur, ſed undique optimus fructus conſpicitur; in hoc enim ſacramento nulla eſt imperfectio, ſed totum conſummatum, & abſolutum.

Cur in hoc ligno non ſint flores?

Num. 17.

Euchariſtia perfectiſſimum opus divinæ Omnipotentiæ

Chriſtum D. appellat Salomon 7 n. 27. ſpeculum ſine macula quod de Chriſto in ſacramento altaris interpretatur D. Vincent. Ferrer. ſerm. 1. de corpore Chriſti, & ait: *Hoſtia eſt ſpeculum, de Hoſtia conſecrata poteſt dici: candor eſt lucis æternæ, & ſpeculum ſine macula.* Sic Chriſtus in Euchariſtia reſplendet omni excellentia, pulchritudine, ac perfectione, tanquam candidiſſimum ſpeculum, ut in eo nulla ſit excogitabilis deformitas, aut macula, nam in hoc ſacramento magis quam in quocumque alio opere omnes divinæ perfectiones, ejuſque attributa fulgent, & nitent. Ad filios Eccleſiæ loquens Iſaias 33 n. 20. *Videbunt oculi tui Jeruſalem habitationem opulentam, tabernaculum, quod nequaquam transferri poterit: quia ibi ſolummodo magnificus eſt Dominus noſter*: Loquitur Propheta de Eccleſia militante prout in ſe continet Chriſtum in ſacramento altaris, ut docent D Hieronym. & Theodoret. Quomodo ait: *Solummodo ibi magnificus eſt Dominus noſter.* Cum vera Theologia doceat quod Deus eſt ubique per eſſentiam, potentiam & præſentiam. Explicat Hugo: *Ibi ſolummodo, ſecundum magnificentiam*: nam in aliis operibus oſtendit unum, vel alterum attributum: at in hoc ſacramento totam ſuam magnificentiam ſecundum omnia attributa ſcientiæ, potentiæ, miſericordiæ, juſtitiæ, immenſitatis, &c. Vide quæ dixi tom. 3. in Evangel. c. 35 q. 31. n. 213. Zacharias, 9. n. 19. *Quid enim bonum ejus eſt, quid pulchrum ejus niſi frumentum electorum, & vinum germinans Virgines?* Ac ſi dicat ſuper omnia bona ejus, ſuper omnia pulchra ejus, frumentum electorum eſt bonum, & pulchrum.

36.

Sapient. 7.

D. Vincent. Ferrer.

Iſai. 33.

Hieron.

Theodor.

In Euchariſtia omnes perfectiones attributales.

Hugo.

Zachar. 9.

QUÆSTIO IV.

Quare ſanctiſſima Virgo Maria, ejuſque Carmelitica Religio in hoc ligno vitæ adumbrantur?

37. Richardus, à ſanct. Laurentio, lib. 12. §. *Maria Cypreſſus*: Virginem Mariam hoc ligno adumbrari exiſtimat cujus fructus eſt CHRISTUS, qui eſt vita: Joan. 14. num. 6. *Ego ſum via, veritas & vita*: Vita nempe gratiæ in præſenti vita, & etiam gloriæ in futuro.

Richard.

Hunc

Interceſſio Mariæ ſalus gentium.

Hunc autẽ fructum protulit Maria Virgo omnibus Angelis, hominibus præſentibus, futuris, & præteritis,& dicitur : *In medio plateæ* civitatis : Chriſtus omnibus natus, & datus *ex utraque parte fluminis*:quia Chriſtus in ſũmo,nos in infimo , ipſa verò,quæ minor eſt filio,& major omni homine communicat cum utroque extremo ut mediatrix noſtra ad filium: *Et folia ligni ad ſanitatem gentium* : Citat Richard. *Quia verba , & exempla Mariæ operantur ſanitatem peccatoribus ; qui enim juſtificatur, ille ſanatur:*Ecce quomodo ſacratiſſima Virgo Maria in hoc ligno vitæ adumbratur.

Lignum vitæ Religio Carmelitana. Ioachim. Richard.

38. Veniamus jam ad Carmeliticam Religionem quam in myſtico ſenſu,in hoc ligno denotari dixi tom 4 in Evangel.cap.51.q.12.n.57.58.59.Ait in præſenti Ioannes: *Vidi fluvium*,gratiarum ac donorum cœleſtium,ut interpretantur Ioachim. Richardus : *procedentem à ſede Dei & agni*:ſedes Dei & Agni eſt ſacratiſſima Virgo Maria:irrigantem *lignum vitæ* : Carmeliticam Religionem , quæ multis attulit vitam:*in medio plateæ*:tanquam veluti ſol omnibus ſe communicat:*ex utraque parte fluminis* : ex utroque teſtamento novo, & veteri interpretantur Ausbertus, Hugo ex utraque pagina ; hæc ſacra Religio ſtetit, & floruit: *ferens fructus duodecim per menſes ſingulos*: Duodenarius numerus univerſitatem ſignificat,nam duodecim menſibus clauditur annus,ac proinde, ut ait Andræas Cæſarienſ. denotat *perennem fructum fœturam* : hoc eſt omnes fructus virtutis , ſanctitatis,ac Juſtitiæ per omne tempus:*Et folia ligni ad ſanitatem gentium* : Folia ligni veſtimentum eſt , id eſt ſacrum ſcapulare Religionis Carmelitanæ ad ſanitatem gentium , ut ait Paul. V. Pontifex Max. in feſtivitate commemorationis,die 16 julii: *Ut cæleſti hac veſte , ordo ille ſacer dignoſceretur,& à malis ingruentibus protegeretur*:Hæc citato loco dixi , & latius explicavi.

Andr. Cæſ.

Paul. V. Pont. Max.

39. De ſacra Carmelitana Religione nobis eſt ſermo. Et à nomine ipſius ſacratiſſimæ Deiparæ incipiamus ; quæ dicitur *Virgo Maria de monte Carmeli* : Præſtantiſſima ſanè , ac illuſtriſſima nomenclatura Virginis,utpote prima inter cæteras;ſub hoc enim titulo primum totius orbis oratorium in monte Carmeli, cum adhuc ipſa viveret, ei conſecrarunt, ac dedicarunt Carmelitæ in primitiva Eccleſia,de quo latè M Leſana,tom.2. Annal.c. in Apparatu, cap 6 à n.7.& cùm hic ſit primus titulus Virginis Mariæ , beneficia , quæ ipſa nobis largitur ſub quacumque alia invocatione, ad hunc primum ſunt referenda ; Primum uniuſcujuſque generis habetur pro cauſa cæterorum effectuum illius generis , juxta commune proloquium: *Primum in unoquoque genere,eſt cauſa cæterorum*:Cæleſtis civitas Jeruſalem omni lapide pretioſo exornata apparet ſaphyro,ſmaragdo , topazio , hyacintho, carbunculo , & tamen noſter Ioannes ait : *Lumen ejus ſimile lapidi pretioſo, tanquam lapidi jaſpidis*:cap. 21.n.11.valde mirum cùm ibi eſſent tot excellentiſſimæ gemmæ;tamen lumen , ac lux civitatis, dicitur *ſimile lapidi jaſpidis*:Cur ibi non videtur ſaphyri cæruleum,viride ſmaragdi,candidũ Topazii ac Hyacinthi , & rubrum Carbunculi;ſed omnes luces, ſunt tanquã lapidis jaſpidis :dicitur n 19 *Fundamentum primum jaſpis*: Primus lapis eſt jaſpis; & quamvis aliæ gemmæ diverſimode pellucerent tamen earum luces à prima derivabantur ad illumque reducebantur , ut ibi citato loco dixi , omnes tanquam jaſpidis lux Joanni videbantur; ſic in hac cæleſti civitate Mariana , omnia illius beneficia , ac dona , tanquam lapides pretioſi fulgent , & nitent, ſub diverſis titulis, quibus exornatur v.g.ſub titulo pietatis, miſericordiæ , mercedis , auxilii , conſolationis & aliorum ſimilium:Attamen titulus Virginis Mariæ de monte Carmelo primus fuit , & inde ad hunc tanquam primum lapidem, aliorum influentiæ, ac luces referendæ ſunt.

Leſan. *Titulus V. Mariæ de monte Carmeli illuſtriſſimus , ſub illoque multa bona derivantur.*

Apocal. 21.

Altitudo Virginis Mariæ de monte Carmeli omnia bona.

Ferens fructus duodecim per menſes ſingulos: 40
Quid mirum quòd hæc arbor proferat,ac parturiat omnes fructus & optimos, cùm hæc tota ſacra Religio Carmelitana,ejuſque filij ſint conſecrati ac dediti ſub patrocinio Virginis Mariæ. Ædificato templo Salomon benedicens populo ait:*Sit Dominus Deus noſter nobiſcum ſicut fuit cum Patribus noſtris*, 3.Reg.8.n 57 Hoc maximè exoptabat , ac petebat Salomon, ut eis è cœlo veniret , quod filii non minus habeant, quam eorum parentes habuerunt , ac proinde quòd in donis cœleſtibus gratiæ,ac virtutum filii eſſent æquales & non minores, quam eorum parentes: Audacius Eliſæus dicebat ad Eliam 4 Reg.2.n.29 *obſecro,ut fiat in me duplex ſpiritus tuus* : non ſolum ſe Patri æqualem fieri amat,ſed magis illum duplo excedere,&unde in hoc Eliſæus Salomone generoſior? In ſumma terræ ſiccitate orabat Elias pro pluvia, quia ſemel,& ſepties mittit puerum, ut videat,ſi aliqua aſcendat nubes: *In ſeptima autem vice*: *Ecce nubecula parva , quaſi veſtigium hominis aſcendebat è mari*,3.Reg.18 n.44 Ad quæ verba Joannes Hyeroſ.lib de inſtitutione Monach. c.34.ait: *Hæc nubecula ſcilicet Beata Maria in ſeptima generatione fuit nata, & ita etiam in eadem ætate fuit à diſcipulis Eliæ viſa in Carmelum ſpiritualiter aſcendens*:Et inde probat ipſe,& maxime c.36.ſub patrocinio Mariæ totam vixiſſe familiam Eliæ eidemque puriſſimæ Virgini ſe totam dedicaſſe, ac conſecraſſe : Non ergo mirum , quod Eliſæus Eliæ filius,& diſcipulus videns ſe dedicatum Virgini Mariæ,ac ſub illius patrocinio vivere,inde audet magiſtrum ſuum,& patrem virtutibus excedere. Filius Eliæ ſub patrocinio Virginis magnos , & altos ſpiritus ebibit , magnos,& altos progreſſus operatur in re virtutis.

3. Reg. 8.

4 Reg. 2.

3. Reg. 18. Ioan. Hier.

Carmelitæ Virg. Mariæ conſecrati magnos producunt fructus.

Et folia ligni ad ſanitatem gentium:Sacrum nempe Carmeliticum ſcapulare è manibus ſanctiſſimæ Virginis Mariæ datum. *Ut ſacra hac veſte Ordo ille dignoſceretur,& à malis ingruentibus protegeretur* , ab omni malo protegit , vitam,& ſalutem concedens.Mulier illa,quæ fluxu ſanguinis laborabat , ad Chriſtum. *Acceſſit retro & tetigit fimbriam veſtimenti ejus ; dicebat enim inter ſe , ſi tetigero tantum veſtimentum ejus, ſalva ero*:Matth.9. n, 20. Mulier hæc dicebat ex quadam ſui animi emiſſione,ac humilitate,ut ſuo loco multis ponderavi; cur ergo mente non cogitat calceamenta attingere, ut Baptiſta dicebat. *Cujus ego non ſum dignus ut ſolvam ejus corrigiam calceamenti*:Ioan. 1.n.27.Mulier fertur ad veſtimenta,& Baptiſta ad calceamenta ; Unde hæc differentia:Baptiſta his confitebatur Chriſti celſitudinem , & majeſtatem , cujus ipſe non erat dignus corrigiam calceamenti ſolvere;ut notant D Chryſoſtom hom. 11. in Math. Noſter D. Cyril.Alexand.lib.1.in Joan. cap.6 At mulier maximè de ſua ſalute in infirmitate erat ſolicita : & ideo intendebat veſtimentum ejus tangere : nam veſtis illa non ſolùm erat C H R I S T I , ſed etiam facta fuit manibus Beatæ Virginis Mariæ , ut eſt 41.

Matth. 9.

Ioan. 1.

D Chryſ. D. Cyril.

Scapularium è manibus Virginis magnam vim habet ad ſanitatem.

Euthym. communis traditio ſanct. Patrum apud Euthimium cap. 19. Joan. & veſtis data, & compoſita manibus ſacratiſſimæ Virginis Mariæ, ut eſt Carmelitanum ſcapularium magnam vim, & efficaciam in ſe retinet, ut valeat profligare omne malum, & perfectam vitam, & ſalutē impendere.

42. Volebat Iſaac benedictionem ſuam filio ſuo primogenito Eſau dare; Rebecca verò exoptans eam intendebat filio ſuo Iacob, inde prudenter mulier hoc medium excogitavit: *Veſtibus Eſau* Gen. 17. *valde bonis, quas apud ſe domi habebat, induit eum;* Scilicet Jacob Gen. 27. n. 15 quorum veſtimentorum fragrantiam, ut bonus ſenex ſenſit, ſtatim largam benedictionem magnis donis cumulatam libentiſſimè ei impendit. Quid habuerunt illæ veſtes quæ ſervierunt tanquam medium, ad tantam benedictionem cœleſtem impetrandam? Thomas Anglicus. *Veſtibus Eſau valde bonis, quas* Tho. Ang. *apud ſe domi habebat, quas, & manibus ſuis confecerat:* Veſtes quas Rebecca domi habebat, manibuſque ſuis confecerat, manibuſque ſuis dederat, in cauſa ſunt ad aſſequendam benedictionem Iſaac: *Omnia in figura contingebant illis*: His deſignabant, quod modò nobis in lege gratiæ contigit. In domo veri Iſaac Chriſti Iesu, cujus typum gerebat antiquus Iſaac, ut docet D. Auguſt. lib. 1. ſuper Gen. q. 75. ſicut & Rebecca pro filio ſolicita Virginem Mariam adumbrat. In domo, inquam, veri Iſaac Chriſti Iesu, quodnam medium valde aptum, & opportunum ad illius benedictionem impetrandam, veſtes, quas vera Rebecca Virgo Maria pro ſuorum filiorum ſalute ſolicita, manibus ſuis fecit, manibus ſuis dedit noſtro ſácto Simoni Anglico, hoc nempe, ſcapulare omnium cæleſtium donorum plenum, ac fœcundatū.

D. Auguſt. *Maria Virgo ſcapulari veſtis ſuis impetrat cæleſtem benedictionem.*

43. Multum ſanè mirabar ego, quò 'l de cæleſtibus Beatis dicat noſter Joannes: *Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ*: Apocal. 6. n. 11. id eſt unicuique data eſt una ſtola alba; cum tamen Ioſeph fratri ſuo Benjamin, in ſignum amoris quinque ſtolas optimas dediſſet: Gen. 45. n. 22. Et mulier fortis omnes domeſticos ſuos duplicibus veſtivit: Proverb. 31. n. 21. Et tamen Deus dum ſuam eximiam benignitatem, ac largitatem oſtendit erga ſuos electos ac dilectos in patria unicuique dat unam ſtolam. Ansbertus. *Datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ cæleſtis patriæ*: Et cùm ſit una ſtola cæleſtis, ſuperat in pretioſitate, ac excellentia gratiarum omnes alias ſtolas, quæ dari, ac cogitari poſſunt: Hæc ſacra veſtis Carmelitana, cæleſtis eſt; è cælo data; è cœlo veniens, manibus B. Virginis multa donorum, ac gratiarum plenitudine fœcundata, inde omnes alias veſtes ſuperat, & excedit.

Apocal. 6. Gen. 45. Prov. 31.

Ansbert. *Scapularis excellentia ſuper alias veſtes.*

44. Hac cæleſti veſte, cùm ſit de cælo data, cuſtoditur, ac defenditur fidelis tam in hoc ſæculo, quàm futuro: Apocalypſ. 15 n. 6. Vidit noſter Joannes, *Cælum apertum, & exierunt ſeptem Angeli de templo veſtiti lino mundo, & candido*: Alii legunt: *Veſtiti lana munda*: D. Ambroſ. Vatabl. *Veſtiti lapide candido, & mundo*: Imo, ut teſtatur Haymo, apud aliquos codices habetur *Veſtiti lapidibus mundis.* Si Angeli veſtiebantur lino, vel lana, quomodo, & lapidibus veſtiti dicuntur? Nunquid Angeli poterant ſibi componere veſtes de lapidibus; Angeli exierunt de templo, hoc eſt de cælo, ut multis Doctoribus placet & ibi dixi, & cum illa veſtis eſſet è cælo veniens, quamvis videretur linea, vel, vel lanea; tamen ſic robuſta, ac valida conſiſtebat, ac ſi eſſet turris, vel rupes ex multis lapididus compoſita. Haymo ait: *Si legamus; veſtiti lapidibus mundis, ſicut in quibuſdam codicibus invenitur, per hos lapides deſignantur virtutes, & dona, quibus ornantur fideles.* Quamvis ſacrum ſcapulare Carmelitanum videatur intextum ex lana, tamen ad ſuos devotos, ac fideles cuſtodiendos eſt tanquam rupes fortiſſima ex multis lapidibus fabricata.

Apoc. 15. Alia lectio. D. Ambr. Vatabl. Haymo.

Scapulare, ut turris fortiſſima.

Hac etiam ſacra veſte ſanctiſſima Virgo Maria mortuis eſt in adjuvamen: Moritur Chriſtus in cruce, & ſtatim deſcendit ad inferos, ad animas ſanctorum Patrum liberandas, ut ita ſanguine ſuo oſtenderetur omnium vivorum, ac mortuorum ſalvator. Vivorum, dum efficacia ſuæ mortis per ſacramenta eis aplicatur; mortuornm verò, dum ad inferos deſcendit, eos educens ab illo loco & producens in cælum. Ita docet D. Thomas 3 p. q. 52. art. 1 ad 2. ubi ita habet: *Dicendum quod paſſio Chriſti, fuit quaſi quædam cauſa univerſalis humanæ ſalutis tam vivorum, quàm mortuorum. Cauſa autem univerſalis applicatur ad ſingulares effectus per aliquid ſpeciale. Unde ſicut virtus paſſionis Chriſti applicatur viventibus per ſacramenta configurativa paſſionis Chriſti: ita etiam applicata eſt mortuis per deſcenſum Chriſti ad inferos,* Sic, & ad imitationem ſui unigeniti filij Chriſti Iesu ſanctiſſima Virgo Maria hoc ſacro ſcapulari oſtenditur mediatrix vivorū, ac mortuorum: vivorum, dum eos ſuis precibus illuminat, & ducit in viam ſalutis, ac ab innumeris malis cuſtodit, & defendit, & etiam mortuorum dum veluti benignè deſcendens, *Materno planè affectu, dum igne Purgatorio expiantur ſolari, ac in cæleſtem patriam obtentu ſuo quantocius piè creditur efferre.* Ut ait Paulus V. agens de filiis in ſcapularis ſocietatem relatis. 45.

D. Thom.

Virgo Carmeli mediatrix vivorum & mortuorum.

Loquens David de eximio cultu divini ſponſi ait Pſalm. 44. n. 9. *Myrrha, & gutta, & caſia à veſtimentis tuis, a domibus eburneis: Ex quibus delectaverunt te filiæ Regum in honore tuo*: Quæ nunc liceat mihi accommodare ad hoc ſacrum ſcapulare. Ait: *Myrrha, & gutta, & caſia*: per quæ juxta omnes Interpretes intelliguntur omnia pretioſiſſima odoramenta, per quæ denotantur, ut docent Caſſiodorus, Arnobius, Remigius, D. Thom. noſter Incognitus, omnia dona cæleſtia, omnes gratiæ, virtutes, ac dona Spiritus S. juxta illud 2. Cor. 2. *Chriſti bonus odor ſumus*: hæc ergo univerſa bona cæleſtia manant *à veſtimentis tuis*: ab hoc nempe ſacro ſcapulari, & unde tot, ac tantis augmentis, augetur, ac repletur? *domibus eburneis*: ſeu ut legit Cajetanus; *à palatiis eburneis*: hoc eſt à ſanctiſſima Virgine Mariâ, ut explicant Haymo, Tyrinus, & alii; ipſa eſt enim *domus pudicitiæ & eboris*: ut de ea canit Eccleſia, & dicitur, *eburnea* ob candorem, ob illius nempe puritatem, juſtitiam, ac ſanctitatem, ut docent Arnobius, S. Thomas, Remigius, Hugo, Valentia & alii, & non dicitur à domo eburnea, ſed *à domibus*: Ipſa enim virgo non una, ſed multiplex domus eſt totius pietatis, juſtitiæ, ac ſanctitatis in omnibus actionibus, ac operationibus. *In quibus*, ſeu, ut legit Euth. *propter quæ*, & ait, *filiæ Regum.* Non dicitur, ut notat Bruno, filii in maſculino ſed *filiæ*: Nam filiæ in Regali domo maximo apparatu, ac pomposo cultu præ omnibus exornantur: Ita dicitur Iſai. 60 *filiæ tuæ de latere ſurgent*: Hoc ſacro ſcapulari, ac ſacra veſte præ omnibus animæ fideles maximo gratiarum dono componuntur, ac condecorantur: *delectaverunt*: dum tali indumento tibi ſoli placere deſiderant, ut ait

46. Pſal. 44.

Caſſiodor. Arnob. S. Remig. S. Thom. Incognit. 2. Cor. 2.

Dona gratiæ in ſacro ſcapulari ex Virginis interceſſione.

Cajet. Haymo. Tirinus. Eccleſia. Remig. Hugo. Euthym. Valentia.

Bruno.

Iſai. 60.

D. Paſchaſ. ait D. Paſchaſ. ad hunc Pſalmum: *Magnum oblectamentum dederunt*; ſeu ut legit citatus Pater ex Græco, *dilexerunt te*: tali veſte ſuum amorem erga te maximè teſtificantur: *In honore tuo*: Explicat D. Gregorius lib. 35. Moralium, cap 25. Dum tali veſte non ſuum, ſed Dei honorem quærunt, cujus filii, & ſervi profitentur.

Apoc. 22. n. 3. Et omne maledictum non erit amplius, ſed ſedes Dei, & Agni in illa erunt, & ſervi ejus ſervient illi.

Num. 4. Et videbunt faciem ejus, & nomen ejus, in frontibus eorum.

Num. 5. Et nox ultra non erit, & non egebunt lumine lucernæ, neque lumine ſolis, quoniam Dominus Deus illuminabit illos, & regnabunt in ſæcula ſæculorum.

VERSIONES

Syrus. Et ullum diſſidium non erit amplius, & Thronus Dei, & illius Agni, & ſervi ejus miniſtrabunt illi.

Æthiop. Non erit immundum quicquam, & non fuit annus ſuper ſervos Dei.

Syrus n. 4. Et nomen ejus ſuper domicilium oculorum eorum erit.

Arabic. Cernent vultum ejus, & nomen ejus ſcriptum erit.

Syrus 5. Neque erit ipſis indigentia candelæ, pro eo quod, &c. illuminat eos.

Arabic. Nec indigent lumine facis, &c. & lumen eorum.

Æthiopic. Lumen Dei ſplendebit ſuper eos, & regnabunt in ſæculum.

Primaſ. Deus illucebit ſuper eos.

EXPOSITIO II.

47. Et omne maledictum non erit amplius: Aptiſſimè hæc connectuntur cum ſuperiori verſu, in quo dixerat: *Folia ligni ad ſanitatem gentium*: nam in hac ſancta Civitate tanta erit ſanitas, ac omnium integritas, ut nullus ibi erit peccati effectus, vel pœna, proindéque nullus ibi erit morbus, nullus dolor, nulla miſeria, nulláque nequitia, quæ valeant potentias ſive internas, ſive externas perturbare, ac inquietare; *Non erit amplius*: hæc particula, *amplius*, habet duplicem emphaſim, & ad præteritum, & futurum. Ad præteritum, ac ſi diceret: quamvis hucuſque aliquod maledictum fuerit, etiam in Electis, ad hanc civitatem; ab hoc tamen puncto exulabit ab eis omne maledictum in perpetuum. Ad futurum oſtendens deinceps penitus defuturum maledictum, nec in omnem æternitatem amplius futurum.

In patria ſumma tranquillitas, & nulla perturbatio.

.84 *Sed ſedes Dei & Agni erant in illa.* Iſta particula adverſativa *ſed*, indicat univerſalem, ac totalem cauſam, quare ab illa civitate excluditur omne malũ, omnique bono, ac felicitate repletur, quia *ibi ſedes Dei & Agni*: ibi Deus, & Agnus regnat, ac proinde nulla ibi poteſt eſſe poteſtas contraria. Rich. Victor. *In his verbis quæ propoſita ſunt à malo libera, & à bono repleta demonſtratur, in hoc etenim, quod dicitur omne maledictum non erit amplius declaratur à malo libera: in his verò quæ ſequuntur ſedes Dei, & Agni bono referta*: Nota quòd in primo verſu dicitur ſedes Dei & Agni, in ſingulari: *Procedentem à ſede Dei & Agni*: Hic verò dicitur in plurali: *Sedes Dei & Agni.* Quia viſio beatifica in fluvio denotata procedit à Deo, ut unius eſt. *Hic verò ſedes Dei, & Agni erunt*: Per reſpectum ad Beatos; Deus enim requieſcit in ſanctis ſuis, ac proinde in hoc ſenſu tot erunt ſedes Dei quot ſervi, ut notavit Alenſis & ait: *Omnes ſancti & electi Dei ſemper erunt Thronus Trinitatis, & Agni, id eſt, Chriſti hominis: tota enim Trinitas, & Chriſtus homo requieſcent in ſanctis, & Dei electis*: & additur in text. *Et ſervi ejus ſervient illi*: nil glorioſius illis poteſt contingere: nam ſervire Deo regnare eſt; magnúmq; bonum, unde ibi nullum poteſt eſſe malũ.

Rich. Vict.

Patria à malo libera, & bono repleta.

Alenſis. *Deus requieſcit in ſanctis ſuis.*

Et videbunt faciem ejus: non tanquam in ænigmate, ut in via; ſed clarè facie ad faciem videbunt Deum, illóque perfruentur, ut non poſſint non illi ſervire, & ſe totos formare ad illius voluntatem, cultum, ac latriam: *Et nomen ejus in frontibus eorum*: Sic Deum perfectè glorificant, & ſe ipſos tum intimè illius ſervos profitentur, ut tanquam hoc ſtigmate Dei nomine ſcripto in eorum frontibus volunt cognoſci, & videri; & inde hoc habent in parte præcipua, & maximè patenti Alcaz. Corn. exiſtimant hîc alludi ad ſummi Sacerdotis antiquæ legis laminam quam in fronte geſtabat, in qua ſculptum erat ſanctum Dei nomen, Exo. 28. n. 36. ſicut enim hæc lamina inſcripta ſignificabat eum eſſe miniſtrum, ac Pontifi. ẽ ſancti Dei; ita & in cœlis omnes agnoſcent, è fronte, ac è vultu eos eſſe ſervos, & cultores ſummi Dei, & etiam in frontibus portant Dei nomen, ubi eſt profeſſio fidei, pro cujus confeſſione nulla mala portaverunt, ibi etiam retributio, ac laudis remuneratio, quæ nulla major poteſt eſſe, quàm nomine Dei inſigniri, illudque ſecum portare. Ansbert. *Rectè cùm acceperit quod per fidem credidit, ipſum fidei præmium pro titulo gloriæ in ſuis frontibus geſtare videtur, ac ſi ipſi frontium inſcriptio loquatur dicens: hinc præmium nunc pro titulo laudis ferre videtis, unde pridem juſtificare meruiſtis.* 49.

Alcazar. Cornel. Exod. 28.

Magnum præmium nomen Dei portare.

Ansbert.

Et nox ultra non erit, & non egebunt lumine lucernæ, neque lumine ſolis: Repetit hic Joannes, quæ ſuprà dixerat, c. 21. n. 23. Ubi hæc ſũt explicata, & ideo hoc hîc repetit, ut oſtendat, quòd in illa felici patria, nullum erit maledictum, nox enim, & tenebræ multa nocumenta, ac maledicta ſecum aſportant, unde cùm mala alteri imprecantur dicitur, Pereas, & luce careas: *Quoniam Dominus Deus illuminabit illos*: Aſſignat Ioannes cauſam, quare non egebunt lumine lucernæ & ſolis, *quoniam* Deus *illuminabit illos* ſuperna, & alta luce, ac ſuaviſſima, ut videant ipſum Deum, Chriſti D. ac cætera, quæ ad ipſum objectum beatificum ſpectant: *Et regnabunt in ſæcula ſæculorum*: Hoc enim verè eſt regnare, eſſe cum Deo, & habere in eo quiquid velis, & quiquid deſiderare potes. *Regnabunt in ſæcula ſæculorum*: Utique perpetuò & ſine fine Et hoc colophone claudit Ioannes ſuã S. Civitatis, & patriæ cœleſtis S. deſcriptionem. 50.

Ioannes claudit deſcriptionem cœleſtis civitatis.

QUÆSTIO V.

Quare pro magno encomio Beatitudinis dicitur quod Dei ſervi ſerviant illi, cum hoc etiam detur in Eccleſia militante.

51. PRo magna laude ac felicitate æternæ beatitudinis, ait noſter Evangeliſta, quòd ibi non erit omne maledictum, ſed ſedes Dei, & Agni illa, & quod *ſervi ejus ſervient illi*: nempe Deo, ſed cur hoc pro magna laude æternæ patriæ dicitur, cùm hoc etiam contingat in Eccleſia militante, in qua ſervi Dei gratum obſequium ei præſtant, ad quod rectè reſpondet Richardus de Sanct. Victor.& ait: *Servi ejus,id eſt omnes electi libere ſervient ei non timore, vel formidine, ſicut multoties modo, ſed ſumma, & perfecta dilectione, & ſecuritate ejus, laudem vocibus in i[…] amoris conclamando*: ibi omnes conſummato, & perfectiſſimo amore filiali ſervient ei, quod hic non datur,ſed frequenter timore ſervili, & ſi aliquando filiali, non ita perfectò, & conſummato, ut in patria.

Richard.

52. Secundo: Servient ei, omnia ſua bona ei tribuendo, omnáque ſua ei dedicando, ac conſecrando, omnéque ſuum deſiderium, ac affectum illi ſubjiciendo,& inde ad tantam dignitatem deveniunt, ut Deus viciſſim eorum dicatur miniſter; Ut notat Alenſis & ait: *Dominus ſerv et eis fercula pretioſiſſima miniſtrando*. Luc. 2. *Beati ſervi illi, quos cum venerit Dominus*, &c. *præcinget ſe, & faciet eos diſcumbere,& tranſiens miniſtrabit eis.*

Chriſtus miniſter ſuorum ſervorum. Alenſ. Luc.52.

53. Tertio: *Et nomen ejus ſcriptum in frontibus eorum*: quorum ſervorū ſcilicet illius, de quibus dicitur: *Servi ejus ſervient illi*: Certum eſt ſervos quondam notatos aliquo ſigno,in frontibus,ut à liberis diſcriminarentur:& ut cujus eſſent agnoſceretur;& qualénā nomen erit ſcriptum in frontibus ſervorum Dei, quod ipſi nempe Filii Dei, ſint,& dicantur;Sic reſpondet Rupertus;& quod nomen: *Niſi Deus*; *dii namque nominabuntur & filii excelſi omnes*:Et idem Ioannes 1. c. 3. *Videte, inquit,qualem gratiam, dedit nobis, ut Filii Dei nominemur, & ſimus*:*ergo nomen ejus in frontibus eorum,id eſt,filii Dei nominabuntur & erunt.*

Magna dignitas ſervorum Dei quod ejus filii ſint & dicantur.

Rupert.

Pſalm. 117. 1. Ioan. 3.

54. Quarto: ut dicitur verſ.8. *Regnabunt in ſæcula ſæculorum*: Et quinam ſunt iſti,qui regnabunt,de quibus antea locutus fuerat, *Et ſervi ejus ſervient ei*: Sed in quo miniſtrabunt, & in quo ſervient, non exprimitur in text.ſed tantum quòd *regnabunt*: quia ſervire Deo feliciſſimum regnum eſt, ut pote in ſæcula ſæculorum ſine fine duraturum. D.Ambroſ.Pſ.118. lit. 10. verſ. 1. ait: *Ideo homini animæ ſpecialis prærogativa data eſt, ideo tamen, quia cæteris animantibus imperat, ſed ut poſſit imperare, debet & Deo eſſe ſubjectus*: Expende ultima verba: *Subjice Deo*:illique tantum obſequia præſta ut in alios habeas imperium, & tibi datum valeas conſervare.

Servire Deo feliciſſimum regnum

Pſalm. 118. D. Ambroſ.

55. Quintò:Suprà q. 3. explicavimus lignum vitæ, de quo verſ.2.eſt ſermo de ſacra Euchariſtia, & inde quid ſequitur? *Omne maledictum non erit amplius, ſed ſedes Dei,& Agni erunt in illo*:In anima nempe,quæ dignè hoc divinum Sacramentū ſuſcipit,nullum erit maledictum,vel malum, ſed ſummum bonum,& felicitas,ibi enim conſtituitur ſedes Dei, & Agni CHRISTI JESU: *& ſervi ejus ſervient ei*: Debito cultu, & veneratione; quinam ſunt iſti ſervi qui *regnabunt*?Reges nempe, & principes: Huic tantò ſacramento inſervire, & miniſtrare Regnum eſt & ad Reges pertinet.

Qui ſerviunt ſacræ Euchariſtiæ regnant.

Mandavit Deus Moyſi facere menſam, uiti illa ponerentur panes Propoſitionis. Exod. 25. n. 25. *Facies & menſam de lignis, ſetim. facieſque illi labium aureum per circuitum, & i[…] ſi labio coronam in terra Silem, altam quatuor digitis*: Septuag. *Facies ei coronam palmi in circuitu*: Mandat Dominus in labiis menſæ per circuitum facere coronam in terra Silem,hoc eſt opus in parte planum,in parte ſculptum ſuis concavitatibus arte diſpoſitis,tali cælatura fiebat corona per circuitum menſæ quæ,inquit Comeſt c.48.in Exod. *Erant, ut aiunt Hebræi, cælaturæ illæ,quaſi imagines Regum*:Valde mirum ſane,quòd ſculpturæ illæ,quæ circundabant menſam,non erant florum, vel gemmarum,vel ſtellarum,ſed coronæ,ac Regum imagines;in menſa hac erant panes propoſitionis;qui ut tenet Rupertus lib.4.in Exod.c.7. præfigurabāt Chriſtum in Sacramento altaris, & inde in circuitu Regum imagines ad cultum,& obſequium,proprium eſt enim Regum huic altiſſimo Sacramento adſtare, eique per circuitum adeſſe, ad famulatum, & venerationem præſtandam. 56. Exod. 25.

Septuag.

Comeſtor.

Rupert. *Regum ac principum eſt Euchariſtiæ inſervire.*

Loquens Spiritus S.cum ſua ſponſa Eccleſia, ait Cantic.7.num.2. *Venter tuus ſicut acervus tritici,vallatus liliis*: Ac ſi dicat, ubera meæ ſponſæ plena ſunt tanquam acervus tritici:per hoc triticum intelligit D.Ambroſ.lib.de inſtitut. Virg. c.14.Chriſtum D.in Sacramento Altaris; & ait: *Hoc itaque granum omnes homines perpetua cœleſtium munerum eſca ſaturavit, juxta illud Prophetici oris eloquium, Cibavit eos ex adipe frumenti*: Sed cur hoc divinum Sacramentum dicitur vallatum liliis? lilium Reges, ac Principes ſignificat, juxta illud Chriſti D. *Nec Salomon in omni gloria ſua*: Matth 6.n.29.& Pierius lib.55. hieroglyph. de lilio,ait quòd dicitur flos regius à regia nempe celſitudine ſuper alios flores; Hinc Virgilius canens imperiales honores,Marcello ait. 57. Cant. 7.

D. Ambroſ.

Matth. 6. Pierius.

Virgil.

Tu Marcellus eris: manibus date lilia plenis. Quid eſt ergo, *Venter tuus, ſicut acervus tritici vallatus liliis*? O Eccleſia venter tuus, tua nempe ubertas, ac fæcunditas eſt à tritico Euchariſtico, qui circundatus eſt regibus ac principibus, qui tanquam elegantiſſima lilia flagrantiſſimum famulatum, ac obſequium miniſtrant, in venerationem tanti Myſterii. 58.

Reges circumdant Euchariſtiam ad obſequium

Ait Iſaias 21.n. 5. *Pone menſam contemplare in ſpecula comedentes, & bibentes*: *Surgite Principes, arripite clypeum*: Et quamquam aliqui Auctores hoc intelligant de convivio Balthazaris, tamen nos cum D.Hieronymo,ac Gloſſa intelligimus de menſa divinæ Sapientiæ cum Euchariſtico pane. Et quare ſolùm Principes mandantur ſurgere:*Surgite Principes*: Et arma ad defenſionem diſtringite: *Arripite clypeum*: ſi Princeps,armatus exit in bellum,nullus ex clientibus ſe audet excuſare, ſed omnes animos aſſumunt. In rem noſtram: *Surgite Principes*: Huic ſacræ menſæ non ſolùm Principes, ſed etiam ſervi famulatum tenentur præſtare,ſed cùm tanto myſterio obſequia miniſtrant ad ejus cultum,ac defenſionem,de ſervis principes fiunt,& exuta ſervorū conditione,ad jura Magnatum aſcendunt, 59. Iſai. 21.

D. Hieron. Gloſſa.

Qui ſerviunt Euchariſtiæ, fiunt principes.

Iſaac

60. Gen. 27. Iſaac benedicens filio ſuo Eſau, dat ei in benedictionem: *Fratri tuo ſervies.* Geneſ. 27. n. 40. Et quæ benedictio erat fratri ſuo in famulatum miniſtrare? de Jacob benedictione dicitur ibidem n. 37. *Pane & vino ſtabilivi eum*: Et cùm ille in majorarum haberet typum Euchariſtiæ ſacramenti; quæ major benedictio impendi poterat, eáque major gloria, & felicitas, quàm ei obſequia dare, ac in ſervitium miniſtrare illi, qui ſecum typum Euchariſticum portat.

Apoc. 22. *n.* 6. Et dixit mihi: hæc verba fideliſſima ſunt, & vera, & Dominus Deus ſpirituum Prophetarum miſit Angelum ſuum oſtendere ſervis ſuis, quæ oportet fieri citò.

Num. 7. Et venio velociter. Beatus, qui cuſtodit verba Prophetiæ libri hujus.

VERSIONES.

Syrus n. 6. Verba fidelia, & Deus ſpiritus Prophetarum ad indicandum, miſit me.

Arabic. Hic ſermo fidelis, & verax eſt, &c. miſit ei ſpiritus Prophetarum, ut revelaret ſervis ſuis.

Æthiop. Hic ſermo veritatis, & fidelis Dominus noſter; Dominus Deus noſter.

Vatabl. Dominus Deus Sanctorum.

Arias. Quæ oportet fieri in celeritate.

Æthiopic. Ecce veniam citò repentè, ſicut fur, qui cuſtodiet.

Aretas. Ecce qui venio citò, qui ſervat ſermones.

EXPOSITIO III.

61. Alcaz. Cornelius. Ferrar. ET *dixit*: Non Paulus Apoſtolus, ut vult Alcaz. ſed verus, & proprius Angelus, ſuprà dixi: *Hæc verba fideliſſima ſunt, & vera*: Cornelius, & Ferrarius referunt hæc verba ad deſcriptionem civitatis ſanctæ Jeruſalem: nam Angelus ſuperiori cap. num. 9. loquens Joan. ait: *Veni & oſtendam tibi ſponſam uxorem Agni*: At Angelus ibi oſtendit Joanni civitatem ſanctam: & majori ex parte de illa non habet verba, ſed Joanni oſtendit Civitatem, ut eam ſuis oculis videret, & ideo alii verius hæc referunt ad totam Apocalypſim, variis Symbolis manifeſtam, & Prophetiis plenam, & ut hæc certiſſima, & indubitata habeantur ſubdit: *Dominus Deus ſpirituum Prophetarum*: qui ſuis Prophetis, ac Apoſtolis, dedit ſpiritum Propheticum, ad futura verè prædicanda, & agnoſcenda: *Miſit Angelum ſuum oſtendere ſervis ſuis*: nempe mihi Joanni, & per me Joannem aliis ſervis ſuis: & ſicut in antiquis Prophetis fuit Deus fidelis, & verax: ſic etiam nunc in his erit.

Commendatur veritas Apocalypſeos.

62. *Ecce venio cito*: tum per reſpectum ad ea, quæ dicuntur primis capitibus ad ſeptem Epiſcopos Aſiæ, tum quia aliqua prædicta in hac Apocalypſi, ſtatim poſt Joannem acciderunt, tum etiam, quia reliqua dicta uſque ad extremum diem judicii, reſpectu æternitatis, dici poſſant citò, imò & breviſſimè eventura. *Cur dicitur, venio citò.*

Ecce venio velociter: ut notat Lyranus ad implendam veritatem eorum, quæ hic dicta ſunt, ut ita pateat, quanta ſit veritas hujus libri & cùm dicitur in præſenti, *Ecce venio*, videtur, quòd ſit ſermo de adventu ad ſingulos judicandos in hora mortis, quod poteſt confirmari infrà ex verſ. 22. *Ecce venio citò, & merces mea mecum eſt, reddere unicuique ſecundum opera ſua*: vel poteſt eſſe ſermo de judicio univerſali; & ponitur præſens pro futuro, & cùm Dominus ait, ipſemet eſt, qui hic loquitur: *Ecce venio velociter*: idem valet, ut ait Alenſis, ac ſi dicat, ſtate fortes in fide, velociter, ego, ipſe Dominus veniam ad judicandum, ad dandumque præmium bonis, illationémque ſuppliciorum malis: nota quòd ſuperiori verſu ait Angelus: *Miſit Dominus Angelum ſuum oſtendere ſervis, quæ oportet fieri citò*: & ſtatim ipſe Dominus loquens introducitur: *Ecce venio velociter*: ad quid Dominus repetit, quod dixerat Angelus, cum utrobique idem videatur ſenſus. Reſpondet Joachim Abbas: *Dicit Dominus hoc per ſe ipſum, ut qui non credit diſcipulo; credat, vel Domino, vel magiſtro.* 63. Lyran. Alenſ. Ioach. *Omnibus modis vult Deus certam facere veritatem Apocalypſ.*

Beatus, qui cuſtodit verba prophetiæ libri hujus: Ecce quanta ſit utilitas hujus libri, & hoc jam eſt explicatum cap. 1. verſ. 3. & notandum, quod non ait, Beatus, qui cognoſcit, vel audit, ſed qui cuſtodit verba prophetiæ hujus; quia non auditor legis, ſed factor juſtificatur. Richard. Vict. & ait: *Valde commendabile eſt quòd dicit, qui cuſtodit: Nihil enim prodeſt ad cognitionem veritatis legendo, vel audiendo pertingere, niſi bene vivendo, totis viribus laborare, cognita cuſtodire, ſolus quippe ad beatitudinem pervenit, qui non ſolum per memoriam, ſed & per vitam ſacræ paginæ præcepta cuſtodit.* 64. Lyran. Richard. *Ad beatitudinem non venit, cognoſcens ſcripturam ſed adimplens.*

QUÆSTIO VI.

Quare, cùm hæc verba fideliſſima dicantur in exordio libri revelata Ioanni, nunc dicuntur oſtenſa ſervis Dei?

ANGELUS loquens cum Joanne, ait, quòd omnia hæc verba Apocalypſ. fideliſſima, ac vera ſint, numquid Joannes de veritate horum verborum Apocalypſ. dubitabat? nullo modo hoc dicit poteſt, ſed ait Angelus hæc verba fideliſſima & vera eſſe: intendebat enim ille hæc Apocalypſ. verba in tanta auctoritate, veneratione, ac infallibili veritate eſſe apud omnes, ut nullus de ejus veritate dubitare auderet, & ideo omnem dubietatis anſam amputans, ait, quod hæc verba ſint fideliſſima, & vera, Beda ait: *Non de Joannis diffidentia dubitabat Angelus, ſed veram viſionem omni Eccleſiæ, in qua, & parvulos futuros noverat, commendabat.* 65. *Angelus intendit, ne quis dubitet de veritate Apocal.* Beda.

Deinde perpende, eadem ferè, quæ habentur in principio hujus libri, hic repetit Joannes. Nam in exordio cap. 1. n. 1. ait: *Apocalypſis* JESU CHRISTI: *mittens per Angelum ſuum, quam dedit illi Deus palam facere ſervis ſuis, quæ oportet fieri citò*: Eadem fere, hîc reperi: *Miſit Angelum oſtendere ſervis ſuis, quæ oportet fieri citò.* In exordio c. 1. n. 3. dicitur, *Beatus qui legit, & audit verba prophetiæ hujus*: hic, & ſimiliter, *Beatus, qui cuſtodit* 66. Apoc. 1. Apoc. 1.

Amputat Deus omnem occaſionem dubitandi in veritate de Apocalypſ.
Rupert.
Homines quæ non intelligunt contemnunt.

cuſtodit verba libri hujus : Ad quid tanta repetitio ? Ut maximè commendaretur veritas, & authoritas Apocalypſeos, ut nullus de ea dubitaret, omnémque dubitandi occaſionem amputaret. Rupertus ait : *Ut caput ſive principium, ita & finem libri hujus voluit eſſe galeatum, quatenus munitum ſit totum corpus revelationum iſtarum, ne quis audeat quaſi contemptibile refutare, vel ejicere quippiam eorum, quæ in eo ſcripta ſunt. Futurum quippe erat, ut à nonnullis contemneretur; maximè pro ſui difficultate; quia ſolent homines quæcumque legerint contemnere, tanto faciliùs, quantò difficiliora ſint intellectu.*

67.
Doctrina Apocalyp. ut maximè utilis, & neceſſaria contendatur.

Vel potiùs repetuntur ea, quæ pertinent ad authoritatem, & veritatem Apocalypſ. propter magnam utilitatem, & neceſſitatem hujus doctrinæ Apocalypſ. in Eccleſia. Sæpiſſimè Chriſtus D. in Evangelio nos commendavit, ut ſemper ſimus præparati ad mortis horam Matth. 25. n. 13. *Vigilate, itaque: quia neſcitis diem, neque horam*, Luc. 12. n. 40. *Et vos eſtote parati: quia qua hora non putatis, filius hominis veniet*: & Paul. 1. Theſſ. 5. n. 2. *Sicut fur in nocte veniet*: & Apocalypſ. 3. num. 3. *Sicut fur in nocte veniam.* Et ad quid toties hæc repetita commendantur? D. Paſchaſ. lib. 10. in Matth. *Hæc vigilia maximè ſaluti neceſſaria, maximè fuit commendanda*: Veritas, Authoritas, ac Utilitas Apocalyſ. toties repetitur, utpote, quæ maximè erat neceſſaria, maximè fuit commendanda.

1 Theſſ. 5. Apocal. 3. D. Paſchaſ.

68.
Non unius, ſed omnium utilitati Deus conſulit per Joannem.

Propiùs ad quæſtionem accedamus: ait text. in præſenti : *Miſit Angelum ſuum oſtendere ſervis ſuis, quæ oportet fieri cito?* Cur non ait, miſit Angelum ſuum oſtendere Joanni; ſicut dictum fuerat in exordio hujus libri, cap. 1. n. 1. *Mittens per Angelum ſuum ſervo ſuo Joanni.* Cur hîc dicit ſervis ſuis? meritò quidem, quia Deus non ſolùm unius, ſed omnium utilitati conſulit: & per Joannem ad omnium bonum, ac utilitatem attendit. Ansbertus Abb. *Non ait; quia miſit Deus Angelum ſuum oſtendere ſervo ſuo, ſed ſervis ſuis, oſtendit utique non uni ſpecialiter Joanni, ſed omnium utilitati in Joanne generaliter perſpexiſſe.*

Ansbert.

69.
D. Auguſt.
A viris ſanctiſſimis minores, ut valles accipiant ſapientiam.

Deus omnium utilitati conſulit, ita tamen ut per majores ſæpe ſua dona ad minores deriventur, ſic hæc illuſtriſſima Apocalypſ. revelatio per Angelum facta eſt Joanni, & per Joannem ad alios, quod eleganter explicat Magnus Auguſtinus, & ait : *Voluit Deus cæleſtia divinaque ſua munera à certo quodam ordine ad homines pervenire, quemadmodum exoriente ſole montium cacumina illuſtrantur, indéque etiam ad colles: atque ad imas valles, radii ſolis pertingunt, non aliter à veris ſanctiſſimis, tanquam à montibus divinæ illuſtrationis radii ad nos veluti colles, aut etiam valles perveniunt* : Quod idem Sanct. Doctor confirmat n. 1. in Joan. ex verbis Davidis, Pſal. 71. n. 3. *Suſcipiant montes pacem, & colles juſtitiam*; ait: *Montes excelſæ animæ ſunt, ſed ideo montes ſuſcipiunt pacem, ut colles poſſint excipere juſtitiam, quæ eſt iſta juſtitia, quam colles excipiunt? fides, quia virtus ex fide vivit, non autem acciperent minores animæ fidem, niſi majores animæ, quæ montes dictæ ſunt, ab ipſa ſapientia illuſtrarentur, ut poſſent parvulis trajicere, quod poſſent parvuli accipere*: Ideo enim montes : hoc eſt viri excelſi & magni accipiunt pacem divinæ illuſtrationis, ac ſapientiæ, ut inde colles, minores nempè accipiant fidei juſtitiam, per eorum doctrinam & verba.

Pſal. 71. D. Auguſt.

70.
Prov. 5.
Janſen.

Ait Sapiens Proverb 5. n. 16. *Deriventur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas divide* : quòd myſticè interpretantur Janſen. & alii, fontes aquarum divinæ Sapientiæ, quos è cœlo ſuſcepiſti, non in te tantum retineantur, & intelliges quòd ideo Deus eas tibi elargitus eſt, ut foras erumpant, ac in plateis per parvos, & humiles dividantur. Juxta illud quod dicitur Sapientiæ 7. num. 13. *Quam ſine fictione didici & ſine invidia communico, & honeſtatem illius non abſcondam.*

Qui à Deo accepit ſapientiam, aliis communicet.
Sap. 7.

Apoc. 22. n. 9. Et ego Joannes, qui audivi, & vidi hæc, & poſtquam audiſſem, & vidiſſem cecidi, ut adorarem Angelum qui mihi hæc oſtendebat.

Num. 9. Et dixit mihi: vide ne feceris, conſervus enim tuus ſum, & fratrum tuorum Prophetarum, & eorum, qui ſervant verba prophetiæ libri hujus. Deum adora.

VERSIONES.

Syrus n. 8. Et ego Joannes, etiam qui audio, & video illa, cecidi ad adorandum, &c. Qui indicabat mihi illa, hoc eſt quod audivi, & vidi.

Arabicus. Proſtravi me.

Æthiopic. Ego Joannes, is ſum, cecidi ſub pedibus ejus, & adoravi in conſpectu Angeli iſtius, qui oſtendit mihi hæc.

Arabic. n. 9. Cave ne feceris, ſervus enim ſum ſicut tu, &c. & ii qui ſerviebant.

Æthiop. Ne adores me.

EXPOSITIO IV.

71.
Authoritas Joannis valde in Eccleſia nota.

ET *Ego Joannes.* Hæc ſunt veluti proprii nominis ſubſcriptio, qua ad calcem ſuppoſita confirmat, veluti ſcriba atque teſtator quidquid in toto codice, ac tabella continetur. Hanc autem ſubſcriptionem authenticat, nomine ſuo expreſſo : *Ego Joannes* : Utpote valde notus ex nomine, & cujus magna authoritas erat apud omnes, & ita etiam ipſe ad calcem ſui Evangelii ait : *Hic eſt diſcipulus ille, qui teſtimonium perhibet de his, & ſcripſit hoc, & ſcimus quia verum eſt teſtimonium ejus* : Joan. 21. num. 24. & ait : *Qui vidi, & audivi hæc* : quia aliqua ei revelata ſunt per auditum, & aliqua etiam per viſum, ſubjectis ſcilicet menti ejus figuris, rerum annuntiatarum.

Joan. 21.

Poſtquam audiſſem, & vidiſſem cecidi, ut adorarem eum : gratitudinis cauſa, ut notant Ansbertus, & Richard. ut condigno honore Angelum annuntiantem coleret, & pro tanto beneficio gratias perſolveret. *Vide ne feceris* : ex modeſtia, ac urbanitate id permittere noluit Angelus; & hæc omnia ſatis explicata ſunt cap. 19. verſ. 10. 72.

Ansbert. Richard.

QUÆSTIO VI.

Quare Ioannes Angelum nunc iterum voluerit adorare, cùm anteà fuiſſet prohibitus ab Angelo?

73. IOANNES, cap. 19. n. 10. voluit Angelum adorare, & tamen ab ipſo prohibitus eſt: *Vide ne feceris*: & Joannes nunc iterum vult Angelum adorare; ſed ſi anteà Angelus talem adorationem recuſavit, ab ipſoque Joannes prohibitus eſt, quomodo nunc iterum vult eam repetere.

74. *Richard. Magnitudo gloriæ nos facit immemores aliorum.*

Reſpondit Richard. Victor. & ait: *Quia ſanctus ad cœleſtia bona contemplanda, & majorem ſanctæ Civitatis gloriam ſecundùm futurum ſtatum ejus, ſpeculandam, ſublimiùs in hac ultima viſione, quam prius elevatus fuerat; ſorte etiam præ ſtupore, & admiratione tantæ, & ſuper mundana pulchritudinis præmiſſa prohibitio à mente illius exciderat. Unde & hic aptè ſubditur: Et poſtquam audiſſem, & vidiſſem; tam mirabilem videlicet, & incomparabilem ſanctæ civitatis decorem, ac jucunditatem, poſt admirationem ſtupefactus, & prioris prohibitionis oblitus, cecidi, ut adorarem ante pedes Angeli, qui mihi hæc oſtendebat.* Ubi duas rationes aſſignat illa. Prima. quia majora myſteria fuerunt tunc revelata, quàm antea; ideo pro illis reverentiam eſſe exhibendam exiſtimavit Joannes. Secunda eſt, quia tanta eſt pulchritudo, & magnitudo gloriæ, etiam in viſione ſolùm conſpectæ, ut nos etiam, quaſi immemores aliorum reddat.

75. Dico tertio: quòd Joannes præ eximia animi gratitudine, ſæpe ſæpius ob tantam revelationem acceptam, vult reverentiam, & cultum Angelo exhibere, quamvis Angelus ex modeſtia recuſaret, ut frequenter contingit in humanis, quod maximè beneficiis aſtrictus, multis vult ſui animi gratitudinem oſtendere, quamvis prohibeatur: & ideo Joannes multis beneficium tantarum revelationum vult gratificari. Confirmatur, quia multa, & præclara dona Joannes à Chriſto D. accepit, quod ejus Apoſtolus eſſet vocatus: *Diſcipulus, quem diligebat* JESUS: quòd & in cœna recubuiſſet ſupra pectus Domini, quòd & Virgo Maria ei daretur in Matrem: *Ecce Mater tua*: Et tamen pro tantis donis non legitur, quòd ceciderit ad pedes Chriſti, ut eum adoraret, ut ſemel, & iterum nunc facit erga Angelum, oſtendens ſe pro beneficio tantarum revelationum inſigniter gratum.

Joannes inter multa dona accepta inſigniter gratificat has revelationes.

Apoc. 22 *n.* 9. Et dicit mihi, ne ſignaveris verba prophetiæ libri hujus tempus enim prope eſt.

Num. 10. Qui nocet, noceat adhuc; & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc, & qui juſtus eſt juſtificetur adhuc.

Num. 11. Ecce venio citò, & merces mea mecum eſt, reddere unicuique ſecundùm opera ſua.

VERSIONES.

Syrus n. 9. Ne obſigna: iſtud enim tempus propinquum eſt.

Æthiopic. Ne obſignes ſermonem, &c. quia tempus venit ejus, & præſtituum ejus tempus.

Syrus n. 10. Qui injuria afficit, injuria afficiat adhuc &c. juſtitiam faciat adhuc.

Arabic. Qui opprimit, opprimat adhuc, & juſtus juſtitiam exerceat adhuc.

Æthiop. Et eum, qui oppreſſit me, opprimat adhuc; & juſtus juſtificator, & purus purificator.

Primaſ. Qui perſeverant nocére, noceant.

Arabic. n. 12. Rependam unicuique pro ratione operum ſuorum.

Æthiopic. Veniam citò repente, &c. ut judicem ſecundùm opera ejus.

EXPOSITIO V.

ET *dicit mihi*: ſcilicet idem Angelus: *Ne ſignaveris verba prophetiæ libri hujus*: librum, ſeu ſcriptum ſignamus, ne pateat & ne legi poſſit. At hanc ſanctam Apocalypſim, & legi, & manifeſtam fieri, vult Angelus qui Joanni mandat, ne eam ſignet, ſic dicitur c. 1. *Quam dedit illi Deus palam facere ſervis tuis*: Verba autem ſancta ſaltem in Prophetis ſæpe ſignantur & clauduntur, quia pro eo tempore, quo dicuntur, non eſt neceſſe, vel utile illa ſcire: at verò, quæ hic dicuntur, valde neceſſe, & utile erat omnibus ea ſcire, ac cognoſcere, quia multa ex magna parte ad gloriam beatorum, juſtificationem Sanctorum, piam mortem eorum, qui in Domino moriuntur, ac etiam ad perſecutiones tyrannorum ac hæreticorum ſpectabant, & ideo ſubditur: *Tempus prope eſt*: ut hæc ex magna ſui parte adimpleantur. 76. Apocal. 1.

77. *Qui nocet, noceat adhuc*: locus eſt difficilis, & varias patitur expoſitiones, illa mihi germanior, quæ cohæret cum antecedentibus & ſubſequentibus: ait Angelus: *Ne ſignaveris verba prophetiæ libri hujus, qui nocet, noceat adhuc*: Ac ſi dicat, in Dei nomine, quod ad me attinet, ad omnium ſalutem abundantiſſimè præſtiti, ea præſtabo. Nam bona, vel mala futura uſque ad conſummationem ſæculi, ſimulque præmium juſtorum, & ſupplicium iniquorum, quæ omnia continentur in hoc libro, nolo eſſe ſignata, & abſcondita; nam omnia oſtendi, & manifeſtavi vobis: *Qui nocet, noceat adhuc*: tamen ſi quis hac notitia ita obſtinatus eſt in ſua nequitia, ut noceat & adhuc nocet, ita legit Primaſius: *Qui perſeverant nocere, noceant*: ita perſiſtens in ſua nequitia: *Et qui juſtus*, & ſanctus eſt, ex tali notitie, ac cognitione, *juſtificetur*: magis & magis juſtificetur: *Ecce ego venio citò, & merces mea mecum eſt reddere unicuique ſecundùm opera ſua*: Bonis præmium, malis ſupplicium.

Legitimus ſenſus cohærens cum omnibus.

Primaſ.

Nota,

78. Ferrar. *Duo genera malorum, ac duo genera, bonorum.*

Nota, quòd cum dicitur: *Qui nocet, noceat adhuc & qui juſtus eſt juſtificetur adhuc: & ſanctus ſanctificetur adhuc*: ut notat Ferrar. in unaquaque parte duo tanguntur genera, & quantùm ad primum genus malorum, ſunt aliqua mala, quæ nocent aliis, aliqua verò ipſi Authori, prima ſignificata ſunt illis verbis: *Qui nocet, noceat adhuc*: Faciat malum aliis. Secunda: *Qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc*, hoc eſt, iniquus in ſuis iniquitatibus involvetur, Itaquoque ex parte bonorum eſt juſtitia, quæ attingit proximum: *Qui juſtus eſt juſtificetur adhuc*: Et eſt ſanctitas, quæ condecorat, & perficit ſanctum in ſeipſo: *Qui ſanctus eſt ſanctificetur adhuc.*

QUÆSTIO VII.

Quare Ioanni hîc mandatur non obſignare, ſed aperire librum prophetiæ, cùm tamen ipſi alibi, ac aliis Prophetis jubetur obſignare.

79. *Valde neceſſaria Apocalypſeos doctrina.*

AIT Angelus in præſenti Joanni. *Ne obſignaveris verba Prophetiæ libri hujus*: Obſignatur ſcriptum, ne aperiatur: Hic autem liber Apocalypſ. mandatur non obſignari, quia vult Deus cunctis eſſe manifeſtum: nam quamvis hic liber multa in ſe contineat valde obſcura, tamen multa ſatis patent, quæ pertinent, ad mores, ad futuras in Eccleſiam, & fideles perſecutiones, ad præmium juſtorum, & pœnam malorum, ad adventum Domini ad judicium.

80. Apocal. 10. *Doctrina ſit accommodata addiſcentibus.*

Tota quæſtio eſt: Quomodo hic Angelus dicat Joanni: *Ne ſignaveris verba Prophetiæ libri hujus*; cùm expreſsè ei mandaverit cap. 10. n. 4. *Signa quæ locuta ſunt ſeptem tonitrua & noli ea ſcribere*: Hæc intelligenda ſunt ſecundùm utilitatem, ac neceſſitatem per reſpectum ad tempus, quia illa, quæ locuta ſunt tonitrua, ut illic explicavi, cum fideles eſſent teneri in fide tantorum myſteriorum, ut poſteà nobis Concilia explicarunt, ipſi non erant capaces, & inde ſi illa aperirentur, inſervirent ad lites, & contentiones; & ideo illa ſpecialiter dicta ſunt de ſeptem tonitruis? *Signa, quæ locuta ſunt ſeptem tonitrua*: At verò multa alia, quæ ſunt in hoc libro præcipuè in his ultimis capitibus de cœleſti Jeruſalem, maxime utile eſt, ut ſciantur, & agnoſcantur ad majorem gloriam beatorum ad inflammandum cæleſtis patriæ deſiderium juſtorum, ad declarandum ſupplicium damnatorum.

81. Daniel. 8.

Si Angelus dixit Danieli cap. 8. num. 26. *v. Tertio viſionem ſigna*: quia *poſt multos dies erit*: ibi agebatur de victoria Alexandri Magni, ac aliorum Regum, & etiam de perſecutione Antiochi Epiphanis, quæ poſt multa tempora erant futura, & nihil ad præſentem Synagogam attendebant, nec poterat prædicta Synagoga tali doctrina proficere, ut ſemper profecit Eccleſia, & proficit Apocalypſ. ſi autem eidem Danieli cap. 12. n. 14. dicitur: *Claude ſermones, & ſigna librum uſque ad tempus ſtatutum*: Et ferè idem habetur n. 9. quæ optimo jure ſignanda fuerunt, ut juſſit Angelus, quia ſpectabant ad Antichriſti perſecutionem, ac ſeculi conſummationem, quæ quaſi nihil ad Synagogam, ad quam necdum miſſus fuerat Jeſus noſter Redemptor, nec enim decebat, ut prædicarentur extrema, cum media non eſſent completa.

Hæc omnia omnibus dicenda.

82. D. Auguſt.

In idem incidit, quod reſpondet D. Aug. c. 7. in Apocal. *Quod autem dixit: ſigna quæ locuta ſunt ſeptem tonitrua, propter obtundendos dictum eſt, de quibus in Evangelio eo. Nolite ſanctum dare canibus, id eſt, ut non paſſim omnibus impiis pateat verbum Dei: alio denique loco, propter ſervos ſuos dixit: Ne ſignaveris verba prophetiæ libri hujus, & oſtendit, quibus ſignari juſſerit, quibus non*: Si Dominus cap. 10. mandavit obſignari illa, cur & modò præcipit, ne obſignentur? An contrarius eſt ſibi ipſi? an mutavit ſententiam? nullo modo, ſed loquitur reſpectu diverſorum. Impiis mandat obſignari divina, ſed piis aperta eſſe vult, ſic enim proponuntur divina verba impiis, quaſi illis obſignáta ſint, ut videntes non videant, & audientes non audiant, ſed ſic ſe habent, quaſi nihil audierint, juſtis autem omnia aperta & manifeſta ſunt ad profectum ſalutis.

Pii percallent Divina verba, non vero impii.

83. Cùm in conſpectu Regis Joachim, & ſervorum ejus legerentur verba Jeremiæ, in quibus denunciabantur multa ſupplicia eventura in populum, quaſi nihil audiſſent: *Non enim timuerunt, neque ſciderunt veſtimenta ſua Rex, & univerſi ſervi ejus, qui audierunt ſermones iſtos.* Jer. 36. num. 24. Valde diverſimode Rex Joſias ſe habuit, cum ejus tempore inventus fuiſſet liber legis, & legeretur coram ipſo, *Et cum audiſſet Rex verba libri legis, ſcidit veſtimenta ſua.* 4. Reg. 22 n. 11. & quænam ratio extitit ob quam hîc cùm audiſſet librum legis, ſcidit veſtimenta ſua, ille autem cum ſervis ſuis audito Jeremiæ libro nulllum doloris ſignum præſtitit, nec oſtendit? Nonne in utroque Divinæ iræ ſigna fulminabantur adverſus tranſgreſſores? Verum eſt quod in utroque caſu furor Divinæ iræ exacuebatur, ſed impius non percallebat, nec intelligebat, ac ſi verba illi eſſent obſignata, & tanquam ſi nihil audiret, nihil patiebatur, nec in aliquo immutabatur: At prius cum omnia penetraret, & verba illi non eſſent obſignata, magno doloris corde tactus veſtimenta ſua ſcidit.

Ier. 36. 4. Reg. 2. *Ad Divina verba compunguntur juſti, non verò impii.*

QUÆSTIO VIII.

Quare in præſenti ita Angelus loquitur, qui nocet, noceat adhuc: & qui ſanctus eſt ſanctificetur adhuc, & quiſnam ſit ſenſus horum verborum?

84. Ribeira. Viegas. *Prima ſententia.*

CIRCA ſenſum horum verborum, variæ in hac re ſunt ſententiæ. Primò, Ribeiræ, & Viegas, quod his ſignificat Angelus adhuc ſpatium, & tempus ſupereſſe, antequam hæc omnia fiant, & ante diem judicii, ut quiſque ſua libertate utatur, qua à Deo permittitur, ſive ad bonum ſive ad malum, ac proinde idem valet, ac ſi dicatur: permitto jam nocenti, ut noceat, &c. ſed ſuo tempore eundem puniam, ſicque eſt tacita ironia, ut etiam ſimiliter habetur Eccleſiaſt. 11. n. 9. ubi dicitur: *Lætare ergo juvenis in adoleſcentia tua, & ambula in viis cordis tui*: &c. & ſcito, quod *pro omnibus his, adducet te Deus in judicium.*

Eccleſ. 11.

85. In hac tamen expoſitione non quieſcit Alcazar. ait enim, ſi agitur de libera poteſtate, cuique permiſſa, cur potius de libertate ad perſeverantiam in bono, ſive malo, quam ex bono in malum, aut ex malo in bonum tranſeat, ita Alcazar, qui magis vult hæc eſſe comparativè dicta, cum quo conſentit Cornelius, id eſt, ſicut, qui nocet, pergit nocere, & magis ſordeſcere, qui in ſordibus eſt: ſic magis juſtus fiat, qui juſtus; & magis ſanctus, qui ſanctus eſt, quaſi dicat imitamini

Alcaz. Cornel. *Secunda ſententia.*

Menoch. Eſtius. Lahay. mini veſtros perſecutores, ut illi in malo ſubinde creſcunt & proficiunt, ita vos proficite in juſtitia, ac ſanctitate. Et in hoc dicendi modo conveniunt Menochius, Eſtius, & Lahay.

86. *Ponitur verior ſententia.* Legitimus veruſque ſenſus, mihi videtur confirmatorius, & optimè cohæret cum antecedentibus, & ſubſequentibus, & maximè erga homines declaratur Divina Providentia, ac ſi dicat Angelus Dei nomine, pro hominum ſalute feci, quod ad me attinet, & cum homines reliquerim in manu ſuæ libertatis, & ideo hunc librum Apocalypſeos, in quo continetur magna declaratio Divinæ Bonitatis, præmium juſtorum, pœna iniquorum, magiſque ad mores documenta, nolo eſſe ſignatum, & clauſum, ſed omnibus apertum, & manifeſtum, & ſi tali ſcientia ſtante invenitur, qui noceat, noceat adhuc, & ſi invenitur Juſtus, juſtificetur adhuc, ſciat unuſquiſque quod ſua res agitur: Ecce venio citò & merces mea mecum eſt reddere unicuique ſecundū opera ſua? Hæc ſententia eſt de mente D. Aug. exponentis hæc verba c. 7. in Apocalypſ. ait. *Qui perſeveravit nocere, noceat.* Ideſt, qui vult perſiſtere in ſua malitia & non vult deſiſtere, noceat, & Primaſius: *Qui perſeverat nocere, noceat.*

D. Auguſt.

Primaſ.

87. *Non dantur deteriores quam illi, qui in Religione defecerunt.* Ex his colliges primò contra aliquos hæreticos, qui impiè dixerunt juſtitiam, & injuſtitiam eſſe æqualem, & utramque in omnibus in indiviſibili conſiſtere, hoc apertè eſſe falſum. Conſtat manifeſte ex noſtro text. ubi ait noſter Joannes: poteſt adhuc magis nocere, & qui juſtus eſt poteſt adhuc magis juſtificari: Unde D. Aug. citans hæc verba: *Qui nocet, noceat adhuc*: Epiſt. 137. ait, *Quomodo difficile ſum expertus meliores, quam qui in monaſteriis proficiunt, ita non ſum expertus, pejores, quam qui in monaſterio ceciderunt.*

88. *Iuſtus ſemper de virtute in virtutem proficiat.* Secundò: Colligit Fauſtus Regienſ. Epiſcop. in Biblioth. tract. ad Monach. Quod frequenter iniquus de uno peccato præcipitatur in aliud: & etiam juſtus de una virtute tendit in aliam, & ſic ait: *Nullus finem ſibi faciat proficiendi, nullus terminum conſtituat acquirendi, cum ſibi dici audiat: para in exitu opera tua, & iterum, non verearis uſque ad mortem juſtificari, & item ſapientia in exitu canitur*: Et poſtea ſubdit: *Gratia de gratia naſcitur, & profectus profectibus ſerviunt, lucra lucris, & merita meritis locum faciunt, ut quanto plus quis acquirere cœperit, tanto plus conetur acquirere.* Vide de his multa verb. *Virtus.*

Fauſt. Reg.

89. *Ubi juſtus proficit, ibi labitur peccator.* Tertiò: Quare in una, & eadem periodo Angelus copulavit noxium, & juſtum, ſordidum, & ſanctum? ut utriuſque conditionem ac indolem exprimeret Peccator de adhæſione juſtorum profundiora ebibit ſordium contagia, dum ex contubernio juſtitiæ, ſoliditatemque nitidæ ſanctitatis, deteriore aſpergitur fœditate, & de aſcenſionis rupibus parat ſibi nobile præcipitium; At juſtus ex adhæſione iniquorum contrahit lucidiorem candorem, vitiorum inſtrumenta in virtutum materiam convertit, & de lubricæ vitæ periculis turrim ſolidiſſimam erigit.

90. Ozias Rex temeraria licentia, pontificium munus uſurpans intendit adolere incenſum. Thymiamatis, ac ſanctuarii locum ingreditur. *Tenens in manu thuribulum, ut adoleret incenſum, ſtatimque orta eſt lepra in fronte ejus coram ſacerdotibus, in domo Domini ſuper altare thymiamatis.* 2. Paralyp. 26. n. 19. quæ omnia altè ſunt examinanda. Non ſolum inficitur lepra, ſed etiam in fronte ac vertice capitis apparet, & coram ſacerdotibus dum thuribulū manu volvebat, ut religioſa grana ſuaviſſimum ſuffitum præſtarent. Quid deinde & hoc in domo Domini in ſanctuario ejus, & ſuper altare thymiamatis, à quo omnis fragrantia diffunditur, ibi tamen in Regis fronte ſpurciſſima lepra monſtratur, & intolerabilis fætor à capite ejus prodit. Thuribulum, ignis, thus, domus Domini, altare, thymiama, & ſacerdos pietatis organa ſunt, quibus pii miſericordiam, ſanitatem, & vitam ſunt aſſecuti; & tamen ſtolidus Rex miſerè inquinatus evaſit: Unde decoris claritas aliis diſpenſatur, inde ipſe nigram, ac fœtidam rubiginem contraxit. *Ubi oſtium erat ſalutis ibi labitur Ozias.*

2. Para. 26.

91. Poſt ſanatum Naaman, in gratitudinis ſignum multa dona obtulit Eliſæo, recuſante eo, abiit Naaman, poſt cujus tergum cucurrit Giezi Eliſæi famulus, & doloſo mendacio interpoſito, duplex veſtimentum à Syro impetravit, quod cum bene agnoviſſet Eliſæus, ait illi 4. Reg. 5. n. 27. *Sed & lepra Naaman adhærebit tibi, & ſemini tuo uſque in ſempiternum, & egreſſus eſt ab eo leproſus, quaſi nix.* In utroque caſu refulſit Eliſæi virtus, ut ſanaretur Syrus, & leproſus fieret domeſticus: ô famuli infelicis calamitas! quo ſanatur extraneus, proprius ægrotat, familiaris percutitur, quo curatur alienus. Eadem vox, quo ſaucio medelam ingeſſit aggeſſit ægritudinem ſano, & à domeſtico Medico plagam ſuſtinuit, à quo alienigena reportavit ſalutem, morbus imponitur Giezi, à quo abſolvitur Naaman, ut inde noſcat peccator ex valetudine pœnitentis ſanciari, & in lavacro purificati abuſu ſauciari. Virtute Eliſæi ſanatur ſupplex, & obediens Naaman; Ab ipſaque virtute Eliſæi, avara malignitas Giezi deſumit occaſionem ut graviter peccans, infirmitatem ſibi contrahat; à virtute Eliſæi ſanatus Naaman humiliatus à virtute Eliſæi, damnoſa concupiſcentia ſibi perniciem ſatagit, ac contrahit Giezi. 4. Reg. 5.

Apoc. 22. *n.* 13. Ego ſum alpha, & omega: primus, & noviſſimus, principium, & finis.

Num. 14. Beati qui lavant ſtolas ſuas in ſanguine Agni, ut ſit poteſtas eorum in ligno vitæ, & per portas intrent in civitatem.

Num. 15 Foris canes; & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis ſervientes, & omnis qui amat & facit mendacium.

VERSIONES.

Syrus n. 13. Ego ſum alpha, & omega, & Thau ille primus, & noviſſimus, principium, & finis.

Arabic. Antiquus, & novus.

Æthiopic. Caput temporis, & conſummatio.

Syrus n. 14. Beati ſunt, qui faciunt mandata ejus.

Arabicus. Beati, qui ſe exercent in mandatis ejus, erit quidem vis eorum in arborem vitæ.

Ætiop. Beati, qui purgant veſtimenta ſua.

Aretas. Beati facientes præcepta ejus, ut ſit poteſtas eorum in libro vitæ

Primaſ. Super lignum vitæ.
Syrus n. 15. Extra erunt canes, & incantatores, & ſcortatores.
Æthiopicus. Extra illam ejicientur, & qui committunt mendacium
Æthiopic. Scortatores ſicarii, & colentes Deos, & omne qui diligunt committere mendacium.
B. Fulgentius Foris remanebunt maledici.

EXPOSITIO VI.

92 *Quod Chriſtus ſit principium & finis multipliciter commendatur.* EGo *ſum alpha, & omega, principium, & finis.* De ſenſu horum verborum ſatis à nobis eſt dictum c. 1. n. 8. & tamen idem repetit hîc Joannes, & ſatis conſequenter ad proximè dicta, ubi fuerat ſermo de nocentibus, & juſtis, ut oſtendatur, quod ipſe ſit origo, & fons totius juſtitiæ, & ſanctitatis, & quod quidquid extra ipſum eſt, pertinet ad nocentes, ac iniquorum ſordes, quarum ipſi ſunt inventores, ac machinatores ſuis ſectis, doctrinis, ac turpitudinibus, ac proinde quòd non ſit aliud principium, ac finis noſtræ ſalutis, niſi tantum ipſe à quo eſt omne bonum, & extra quem nec eſt ſalus, nec ſanctitas, ſed tantum ſordes, ac damnabilis notitia. Cur autem hoc, quod dictum fuerat, Ansbert. in primo cap. iterum dicatur, hanc aſſignat rationem Ansbertus, quia cùm à pluribus eſſet impugnanda Chriſti divinitas, vel humanitas, ideo hæc veritas in his duabus litteris contenta multoties fuit commemoranda.

93. *Beati, qui lavant ſtolas ſuas in ſanguine Agni*: De quo latè diximus c. 7. n. 4. nunc verò in præſentiarum, antea immediatè dixerat, *Ego ſum alpha, & omega,* à quo incipit hominum omnium ſalus, & in quem reſolvitur, & ad quem tendit, proindéque principium ejus, & finis: *Beati qui lavant ſtolas ſuas in ſanguine Agni*: Qui nempè ad meam redemptionem confugiunt, in qua ſolùm homines habere ſalutem poſſunt, nam cum unuſquiſq; ex propria nequitia ſit infectus, ut qui nocet, noceat adhuc, & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc, à quibus omnibus ſua induſtria non poteſt homo mundari, cum omnes ex noſtra conditione ſimus peccatores, egemus gratia mediatoris, ut ejus ſanguine mundari valeamus, hoc eſt virtute ſanguinis ejus purificari per ſacramenta ab ipſo inſtituta; per baptiſmum ab originali, & per pœnitentiam ab actualibus, ac per alia Sacramenta proficere, & corroborari in gratia. Alia lectio habet: *Qui facit Chriſti mandata lavat ſe in ſanguine ejus.* *Beati qui faciunt mandata eju*: Optima eſt connexio inter utramq; lectionem, ut obſervat Ansbertus: nam qui ſervant Chriſti mandata dolentes per pœnitentiam de peccatis ſuis, hi lavant & purificant animas ſuas in virtute ſanguinis Chriſti.

94. *Ut ſit poteſtas eorum in ligno vitæ*, ſeu ut alii legunt, ut *ſit vis*, ſive poteſtas in ligno vitæ, ſeu *ſuper lignum vitæ*: Ut alii legunt *per lignum vitæ*, intelligitur beatitudo, ſeu viſio beata, ad quam qui purificantur, ac mundantur virtute ſanguinis Chriſti, ac per ejus Sacramenta, admittuntur ad ipſam beatam viſionem ac cæleſtem gloriam. Moraliter verò multi exponunt, ſic, quia, ut ſuprà *Solum purificati Chriſti ſanguine digne Eucharistiam ſuſcipiunt.* dixi q. 3. juxta multos Patres per lignum vitæ intelligitur Corpus Chriſti, ſolum ergo qui ſunt purificati, ac mundati ſanguine ejus, inveniuntur digni, ut hoc cæleſti pabulo paſcantur: nam qui non ſunt abluti hoc ſanguine, non habent poteſtatem in ligno vitæ, quod ſignificare videtur D. Paulus Hebræor. 13. n. 1. *Habemus altare, de quo edere non habent poteſtatem, qui tabernaculo deſerviunt.* Hebr. 13 Veluti ſi diceret: qui adhuc amat antiquas veteriſque legis cæremonias, non per Chriſti ſanguinem renovatur, poteſtatem non habet de hoc divino ligno vitæ comedendi.

95. *Et per portas intrent in civitatem*: Quamvis civitas ſancta habeat murum altiſſimum, habet tamen duodecim portas, per quas intrant, qui, per Chriſtum Jeſum intrant. D. Auguſt. Pſalm. 86. Unde rectè ait D. Auguſt. in Pſalm. 86. *Fundamenta ejus in mentibus*: ſcilicet Apoſtolos, qui nos docuerunt legem Chriſti: *Per Chriſtum intramus, ipſe enim eſt janua, & cum dicuntur duodecim portæ Jeruſalem, & una porta Chriſtus, & duodecim portæ Chriſtus*: Ergo per portas intrant, qui per Chriſtum intrant.

95. *Peccatores iniqui ſunt foris à regno cœlorum.* *Foris canes*: Quæ ferè ad hunc tex. pertinent, explicata ſunt c. 21. n. 8. *Foris*: ideſt extra civitatem ſanctam ſunt, & in illam non ingrediuntur *canes*. Hic metaphoricè ſumuntur, quamvis alia, quæ ſequuntur, propriè accipiantur; ſub canum metaphora intelliguntur, qui Chriſtianæ Religioni oblatrant, id eſt perſecutores omnes, qui rabie, ac furore agitati acerrimè in Eccleſiam Catholicam invehuntur. Sub veneficis ſunt omnes, qui dediti ſunt veneficiis, & ſerviunt magiæ, & incantationibus. Sub impudicis ſunt omnes, qui ſerviunt libidinibus, & luxuriis. Sub homicidis ſunt omnes violenti plagiarii, proximumque in ſua perſona, vel rebus lædentes. Sub idolis ſervientibus veniunt intelligendi omnes, qui alieni ſunt à fide Catholica. Sub iis, qui amant, & faciunt mendacium, comprehenduntur omnes, qui à veritate diſcedunt in ſuis dictis, & factis, in qua veritate non ſterit, qui primus auctor, ac inventor fuit peccati ſcilicet Lucifer de quo Joan. 8. Joan. 8. n. 44. Ille homicida erat ab initio, & in veritate non ſterit, quia non eſt veritas in eo, & cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur.

QUÆSTIO IX.

Quare ſerie peccatores canes ponuntur primo loco, & quid pro eis intelligatur.

97. CUm ſit recenſio peccatorum, qui ſunt foris extra ſanctam civitatem, ſtatim in primo limine ponuntur canes, per quos, ut dixi in expoſitione, intelliguntur, qui oblatrant ſervis Dei, eoſque maligno dente mordent, juxta illud 2. Reg. 16. n. 9. *Quare maledicit canis hic mortuus Domino meo*; 2. Reg. 16. ſed cur in prima fronte non ponuntur tyranni, ac ſanctorum carnifices, ac interfectores, ſed tantum perverſi detractatores; *Acerbius vulnerat detractator, quam durus tyrannus.* quia fortè pejores & nequiores ſunt, qui juſtorum famam, & nomen corrodunt, quàm qui eos morte perimunt. Tert. lib. 2 adv. Marci. in hunc modum exclamat. *O canes, quos foras Apoſtolus expellit latrantes in Deum veritatis: hæc ſunt argumentationum oſſa, quæ obrodiſis, quæ in cujuſlibet avi hæreticos poſſunt intorqueri*: Sed cum in eis Tertullian. mentionem facit de rodendis oſſibus, alludere videtur ad Diogenem Cynicum ob cujus maledicentiam canis eſt appellatus, cui ex hac ratione ludens Alexander, ſportulam oſſium plenam dono miſit. 98. Chriſtus Dicens ad æternum Parentem Pſ. 21. n. 35.

n. 21. dicebat: *Erue à framea Deus animam meam, de manu canis unicam meam: Per unicam meam* intelligit Chriſtus ſanctam Eccleſiam ſponſam ſuã ut exponunt D. Auguſt. noſter Incognitus, & alii; & poſtulat ut eruatur *de manu canis*, hoc eſt à mundana & acerba lingua durè & aſperè calumniante, ac detrahente, & cur non poſtulat potius, ut eruatur de manu tyrannorum, ac carnificum, uſque ad mortem perſequentium, ac ſi magis timenda, & cavenda ſit canis venenoſa lingua, quàm gladius tyranni exacutus: Favet D. Auguſt. ibid. & ait. *Hic nihil aptius quàm unica Eccleſia mihi videtur intelligi canem vero appellavit mundum non ratione, ſed conſuetudine contrà inſolitam veritatem latrantem.*

Potius fugienda lingua maledicens, quam tyrannus interficiens.
D. Auguſt.

99. In eodem Pſalm. 21. perſiſto: ait n. 17. *Circumdederunt me canes multi, & concilium malignantium obſedit me*: Non conqueritur Chriſtus de crucifixoribus ſuis, ſed de injuriis, ac contumeliis oblatrantibus tanquam canibus in eum, & ut modò contra ſuam Eccleſiam faciunt hæretici, ut notat Euſebius Cæſarienſ. lib. 21. de demonſtrat Evangel. c. 8. Ubi poſtquam ponderat quomodo Judæi injurias, ac irriſiones conjiciebant in Chriſtum ait: *Circumdederunt me canes multi, quin etiam, quicumque in hunc uſque diem, itidem ut illi pergunt maledicere ac latrare adverſus Chriſtum Dei, ab illis diverſi tutandi non ſunt.*

Pſal. 21. *Chriſtus non conqueritur de crucifixoribus, ſed de irriſoribus.*
Euſeb.

100. Secundò: In prima fronte ponitur canis, qui turpe ac fœtidum eſt animal: cum iterũ ad vomitum revertitur, denotat peccatorẽ iterantem peccata à ſe abjecta & deteſtata, ait Salomon. Proverb. 26 n. 11. *Sicut canis qui revertitur ad vomitum ſuum, ſic imprudens qui iterat ſtultitiam ſuam*: & 2. Petri c. 2. n. 11 *canis reverſus ad vomitum ſuum.* Vomitus res abominãda, & fœtida: Peccator ergo qui rem abominandã & fœdam iterare reperitur, non aliter, ac canis hauriens fœditatem, quam ejecerat. D. Damaſc. lib. 4 de fide c. 10. *Cæterum in hoc omnibus eſſe viribus incumbendum, ut nos ab obſcænis operibus puros atque integros ſervemus, ne rurſus canis inſtar ad vomitum noſtrum redeuntes, nos ipſos rurſus peccato in ſervitutem addicamus.* De his multa ad citatum Prov. locum. Vide Janſen. Salazarum Cornelium, & alios Recentiores,

Prov. 26.
2. Petr. 2.
Peccator ad vomitum rediens indignus cœlo.

101. Tertiò Quinam ſunt hi canes, quibus primo loco interdicitur aditus Paradiſi: per canes adulatores poſſumus intelligere, qui ſæpe lambentes blanda cauda demulcent, & tamen nacta occaſione, maligno dente acriter mordent. Ad hoc tendit D. Ignatius Epiſt. 2. de Antioch. de talibus & ait: *Videte malignos operarios inimicos crucis, quorum Deus venter eſt, quorum gloria in confuſione eorum, videte canes rabidos, ſerpentes ſuper pectus repentes, dracones ſquammoſos, hi ſunt thoes,* ut explicat ſanct. Pater horum canum ingenium veluti Thoes, Thoes eſt luporum genus qui leniter ac blandè demulcent, & inde opportunitatem ad mordendum vulnuſque infligendum, ac venenum ſtillandum obſervant; tales ſunt adulatores qui tanquam canes lingua, lenibus caudæ motibus blandiuntur, denteſque ſubinde acuunt ut imprimant, & crudeli morſu dilacerent.

D. Ignat.
Adulator excluditur à regno cœlorum.

102. Ait ſapiens Proveb. 27. n. 14. *Qui benedicit proximo ſuo voce grandi nocte, conſurgens, maledicenti ſimilis erit*: Expreſſius Tigurina in rem noſtram: *laudanti proximum ſuum magna voce mane ſurgenti reputabitur, ac ſi execratus eum fuiſſet*: Qui proximum ſuum magna voce magniſque præconiis adulatoriis extollit, idem eſt ac ſi maledictione, ac execratione eum percutiat.

Prov. 27.
Tigur.
Adulari, idem eſt ac maledicere.

104. Ait Jeremias 11 n. 16. *Olivam uberem, pulchram, fructiferam, ſpecioſam vocavit Dominus nomen tuum, ad vocem loquelæ grandis exarſit ignis in ea, & combuſta ſunt frutecta ejus* Et quæ loquela grandis, ſic uberem olivam, ac fructiferam depaſta eſt, ut in cinerem redigeret, niſi adulatorius ſermo, qui omnem virtutem virorum deſtruit, nihilque vigere ſinit. D. Gregor. Papa homil. 21. in Ezech. & ait: *Vox grandis loquelæ eſt favor adulantis. Ad vocem ergo loquelæ grandis exarſit ignis in ea, quia in magnitudine favoris flamma in corde accenditur de amore laudis; ſed omnia olivæ frutecta comburuntur; quia ante omnipotentis Dei oculos, vel quæ bene geſta, vel quæ ſcienter ſunt dicta depereunt, cum ſua non amore Dei, ſed ab intentione tranſitoriæ laudis fiant.*

Ierem. 11.
Adulator omne pulchrum deſtruit.
D. Greg.

103. Furore, ac rabie agitati adverſùs Chriſtum D. *Dixerunt Judæi. Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es & dæmonium habes; Reſpondit* Jesus *ego dæmonium non habeo.* Joan. 8 n. 48. Quis mitior in reſpondendo ad contumelias? Et tamen cum Phariſæi accedunt *dicentes, magiſter volumus à te ſignum videre; qui reſpondens ait illis, generatio mala & adultera*: Matth 12 n. 38. Quid aſperius, ac ſeverius? cum dæmoniacus vocatur, leniter, & blandè reſpondit. Cùm verò magiſter dicitur ac prædicatur, tunc durus, ac ſeverus oſtenditur. Et quænam hujus rei ratio? D. Chryſoſt. homil. 44. in Math. ait: *Cùm illi aſperè & contumelioſè interrogant, jucundius, ac humilius reſpondit: cum vero aſſentantur, tunc non mediocri utitur acrimonia, eodem nunc modo adulationibus non delinitur.* Acris ſit, & acerbus in adulatores, quiſquis vult non deliniri adulationibus.

Ioan. 8.
Matth. 12.
Acerbior adulatio quàm injuria.
D. Chryſ.

Apoc 22. *n.* 16. Ego Jesus miſi Angelum meum teſtificari vobis hæc in Eccleſiis. Ego ſum radix, & genus David, ſtella ſplendida, & matutina.

Num 17. Et ſpiritus, & ſponſa dicunt: Veni: Et qui audit dicat: Veni, & qui ſitit veniat & qui vult accipiat aquam vitæ gratis.

VERSIONES.

Syrus 16. Ad teſtandum illa vobis coram Eccleſiis, ego ſum illa radix, &c. & tanquam illa ſtella illuſtris.

Æthiopic. Teſtificari pro domibus Chriſtianis, ego vera progenies, & radix David.

Arabic. Ego ſum ex proſapia Davidis, & ſtella matutina lucida, vel ſicut ſtella, quæ oritur mane.

Primaſ. Vobis ſeptem Eccleſiis.

Æthiop. 17. Dicit ſpiritus ſanctus ſponſæ, & dixit, veniat, & qui ſitit, veniat.

Primaſ. Spiritus & nova nupta.

D. Thomas. Sponſus, & ſponſa dicunt.

Arabicus. Qui voluerit bibere ex aqua viva.

Syrus. Aquas vivas gratis.

EXPOSITIO VII.

104. EGo Jesus *miſi Angelum* hunc *meum*. Ad Apoſtolum meum Joannem & per illum vobis, ô Chriſtiani, in omnibus Eccleſiis, hæc teſtificari, & manifeſta facere omnia oracula in hoc libro contenta, ut & notat Tyrinus, hæc eſt veluti Chriſti ſubſcriptio & quaſi propriæ manus adnotatio, qua teſtatur hanc Apocalypſim, & illius oracula à ſe dicta, & profecta, proindeque nullo pacto eſſe dubitandum de his revelationibus, quibus etiam verbis maximè excitat noſtrum deſiderium ad hæc legenda, & intelligenda. Quis magno deſiderio non legat, ait Ferrarius, de cœlo revelationem miſſam ab amantiſſimo Domino, ad hunc finem miſſam, ut ipſius ſponſæ Eccleſiæ filii, illam legant, & cognoſcant.

Tyrinus. *Valde indubitata eſt, auctoritas Apocalypſeos.*

105. *Ego ſum radix & genus Davidis*: De quo multa diximus c.5. n. 5. Ego ſum genus, & radix Davidis, id eſt, ex radice Jeſſe ſeu Davidis natus, id eſt, Ego ſum Meſſias ille promiſſus, ortus ex ſemine David, qui hæc dico, & promitto; *Stella ſplendida*, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, cujus luce tenebræ errorum fugantur, cujus & luce poteſtis cognoſcere ea, quæ in hac revelatione Apocalypſeos mitto: *Et matutina*: Non ait: Veſpertina, ſed matutina, quæ maximè recreat, & jucundat, prænuntia ſolis, ſic Chriſti præſentia totam lætitia adimplevit orbem, & prænuntia fuit gloriæ, & æternæ beatitudinis, cujus janua per Chriſtum aperta eſt. Vide quæ dixi de hac Stella c.2. verſ.1. Lyra aliter ſic explicat Genus & radix David ſecundum humanitatem, ſtella verò matutina, quantum ad divinitatem, qui eſt lumen de lumine illuminans omnem hominem.

Cur Chriſtus dicitur Stella ſplendida, & matutina. Lyra.

106. *Spiritus, & ſponſa dicunt, veni*, Cum Chriſtus D. de Stella ſplendida, & matutina, ſpiritus, & ſponſa, nempe Eccleſia, exardeſcunt deſiderio, ut eum intueantur, & ideo dicunt: *Veni*: Spiritus hîc non ſumitur formaliter pro ipſo Spiritu ſancto, ſed effectivè, pro his qui ab Spiritu ſancto moventur, & excitantur, ut ſunt viri juſti & pii: ſicut dicitur Rom.10 *Ipſe ſpiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*: De quo latius infrà q.11. Iſti ergo Filii Dei quibus clamat Spiritus S. cum ſancta Eccleſia *Veni*, jam Domine ad judicium, qui ejus abſentiam non ſuſtinent, & volunt, ut compleantur ea omnia, quæ ſcripta ſunt in hac ſacra revelatione.

Rom. 10. *Viri ſpirituales & Eccleſia clamant.*

107. *Et qui audit, dicat, veni* Quicumque ergo tantum Domini adventum tantorumq; myſteriorũ adimpletionem audit, etiam debet rogare, ac dicere *veni* Domine, ſcilicet ad judiciũ. Nota quod ſpirituales, ſeu perfecti, ac ſponſa ut clament, veni, non indigent admonitione, quia ad hoc eos amor impellit, qua merito ita indigent, qui audiunt; & non ſunt ita perfecti. Nota ſecundo, quod triplex hominum genus ſuſpirare debent Domini adventũ, ſpirituales, & ſponſa, ſcilicet Eccleſia, ſeu cœtus fidelium, & qui audit, & jam aures ſuas accommodat ſapiẽtiæ voci ſive ſpiritus, ſive ſponſa futurus.

Triplex genus perſonarum clamant.

108. *Et qui ſitit veniat*: Qui ergo vehementer deſiderat, & ſuſpirat Domini adventum roget, & dicat: *Veniat*: Repetita oratio valdè efficax, & qui vult meam præſentiam totoque affectu in me fertur, *Accipiat aquam vitæ gratis*: Non ſolum æternam beatitudinem in futuro ſæculo, ſed etiam in hac vita dum peregrinamur à Domino communicat ipſe Dominus ſe ſitienti, & dat prægustare aliquã dulcedinem æternæ felicitatis, ac proinde accipiat non ſolùm in futuro ſæculo ſed etiam in hac vita, dummodo ipſe ſuo affectu ſuiſque bonis operibus velit ad Dominum accedere, ipſumque habere: ſic ait Ansbertus. *Qui ſitit, veniat, ac ſi diceretur, qui æternas delicias præveniente ſe gratia deſiderare capit, paſſibus amoris ad eos tendat.*

Deus ſitienti etiam in hac vita dat ſpirituales dulcedines.

QUÆSTIO X.

Quare Chriſtus D dicitur genus & radix David, Stella ſplendida matutina, dum miſit Angelum ſuum teſtificari Apocalypſeos verba?

MAgno ſanè myſterio, hic tot Chriſti D. epitheta multiplicantur ut dicatur Jesus, genus, & radix David, ſtella ſplendida, & matutina, cùm ſcribitur, quod ipſe miſit Angelum teſtificari has revelationes in Eccleſiis. Quid enim hæc conferunt ad Angeli ſui miſſionem, ac teſtificationẽ? multum quidem; nam legati, propter ſummos principes, ac potentiſſimos reges, à quibus mittuntur, multa veneratione recipiũtur, eiſque magna fides adhibetur; indeque tot epitheta illuſtriſſima in Chriſto mittente apponuntur, ut in multa veneratione Angelus his verbis habeatur, ac ſi inde Angelus ex eo magnam auctoritatem ſibi reconciliaret ex eo quod Apocalypſeos verba defert ac teſtificatur. Rupert. ait. *Ut firmius credatur verbis iſtis, oſtendit ſtatim, & addit nobilitatẽ Chriſti mittentis, dicens: Ego ſum genus & radix David, & ideo debetis talem nuncium recipere, & dicta ab eo, & revelata audire ſaltem propter meam nobilitatem, qui talem nuntium miſi, & ei dicta, & oſtenſa revelare vobis mandavi.*

109. *Angelus propter Apocalypſim reconciliat authoritatem.* Rupert.

Secundò: Cur ipſemet Jesus teſtatur ſe eſſe, qui miſit Angelum ſuum ad hæc omnia manifeſtanda quæ in libro Apocalypſeos ſunt contenta, ut ea ſuo nomine ſignata & confirmata videremus nullum eſſe dubitationis locum, nec illius auſum, ſed etiam omnem ſuperare veritatem agnoſceremus, Richard. Vict. ita explicat. *Majori fide à vobis debent credi, quod nomine meo & auctoritate demonſtrantur commendari, dum ergo quantus, & qualis ſim auditis, quæ dico certâ fide credere debetis.*

110. *Summa veritas Apocalypſeos.* Richard.

Tertiò: tot pulcherrimis nominibus hîc dicitur Chriſtus D. dum hanc Apocalypſim mittit per Angelum ſuum Joanni, & per Joannem omnibus Eccleſiis, quia in manifeſtatione tot myſteriorum Apocalyp. maximè ſuã celſitudinem demonſtrat quod ſit Jesus mediator, & ſalvator totius generis humani, quod ſit *Radix & genus David*. Radix, ut ait And. Cæſ. *Secundum naturam Divinam, prout omnium conditor eſt*, dicitur autem genus ſecundũ naturam humanã, prout à Davide trahit originẽ. *Stella ſplendens*: Quia hac doctrina Apocalyp maxime Chriſtus ſplendet illuminatque totam Eccleſiã: dicitur etiã ſtella matutina, quæ denuntiat advenientẽ Solem: ſic & Chriſtus hac Apocalypſi nobis manifeſtavit ſolem divinæ viſionis ac cæleſtis patriæ, ſuprà c.21. D. Greg. Mag. lib.19. mor. c.30. ait. *Quia natus ex Virgine veluti lucifer inter tenebras noſtræ carnis apparuit & quia fugata obſcuritate peccati æternum nobis mane nuntiavit*: Ansbertus ait; *An non ſtella ſplendida & matutina nobis factus eſt qui diſcuſſis mortalitatis noſtræ tenebris non vita fulgens diluculo ab inferis reſurrexit*: Dum Chriſtus D. per Angelum ſuæ Eccleſiæ revelat Apocal. dicitur Jesus, ideſt mediator, ſalvator, *radix & genus* ideſt filius Dei, & hominis, *ſtella ſplendens*

111. Andr. Cæſ. D. Greg. Ansbert. *Chriſtus mirabiliter Apocalypſi illuminas Eccleſiam & ſpe replet.*

ſplendens:maximè in hoc loco quam in alio:*& matutina* annuntians æternam beatitudinem , quia dum Chriſtus revelat Apocalypſim tot radiis in Eccleſia ſua ſplenduit , & tanta luce harum revelationum illuſtravit , & ideo ad tantum ſplendorem explicandum tot nominibus inſignitur.

112. Et ideò ob tantam lucem ac ſplendorem hujus libri tantus eſt noſter Joannes in illius excellentia commendanda. Primò ait, quod Deus Pater dedit has revelationes filio ſuo Chriſto Jeſu, & ipſe per Angelum ſuum ſervo ſuo Joanni, c 1.n.1. *Apocalypſis* JESU CHRISTI *quam dedit illi Deus palam facere, mittens per Angelum ſuum ſervo ſuo Joanni*:Deinde ibidem maximè nobilitatur lector hujus libri n. 4. *Beatus qui legit verba Prophetiæ hujus*:deinde hoc c.22.n.6.ſcribit quòd *Hæc verba ſunt fideliſſima,& vera* : Et quod Deus qui dedit ſpiritum omnibus Prophetis , hæc mandavit per Angelum ſuum ſervis ſuis teſtificari;& deinceps in toto hoc capite multa nobis proponit ad illius auctoritatem , & tandem n.18.& 19. graviſſimas plagas minatur in eũ qui aliquid appoſuerit,vel diminuerit de hoc libro,quod neque in ſuo Evangelio Joannes poſuit,nec ſimiles plagarum comminationes inveniuntur,in alio libro canonico, ut inter omnes auctoritas hujus libri ob magnam utilitatem,in magna æſtimatione ac veneratione habeatur, & inde homines ſtimulentur ad illius lectionem,ac intelligentiam,ut multũ proficiant in via ſalutis. Vide infrà expoſitione ſequenti.

Apoc 1.

Apoc. 22.

Magna nobilitas Apocalypſeos inter cæteros libros.

QUÆSTIO XI.

Quare, qui ſpiritu Dei vocantur, alios etiam vocant, ut veniant.

113. AIT Text. in præſenti ; *Spiritus & ſponſa dicunt : Veni*:Spiritus non eſt Spiritus ſanctus in propria perſona,quia ipſe ſemper cum filio eſt, cujus eſt Spiritus non minùs quam Patris:Spiritus ergo hîc ſumitur effectivè,prout agit,& movet ſpirituales, de quo ait Paulus,Rom.8 n. 26 *Ipſe ſpiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*:Et prius dixerat n.14 *Quicunque ſpiritu Dei aguntur ii ſunt filii Dei*.iſti ergo filii Dei,qui ſpiritu Dei aguntur clamant,vel in ipſis clamat ſpiritus qui pro nobis poſtulat gemitibus inenarrabilibus:viri ergo iſti inſtinctu ſpiritus ſancti clamant:*Veni* Domine , nempe ad judicium ; quod etiam clamat ſponſa,Eccleſia ſcilicet ipſius, cujus ipſe ſponſus eſt,& in Eccleſia , quæcumque anima, quæ ejus filii nomine inſignitur.

Rom. 8.

114. *Et qui audit, dicat, veni* : Et quicumque audit hanc cæleſtem Domini vocem in quocumque ſtatu,etiam clamat,*Veni* Domine, hic eſt verus ſenſus, ut dixi in expoſitione; aliter multi Patres & moraliter ſic explicant,nempe viri ſpirituales,& Eccleſia dicunt *Veni*: Et qui audit , & obediens eſt cæleſti voci,etiam dicit *Veni*,nempe ad alios, utpote proximos hoc dirigitur,eos convocans ad ſuſpirandum Domini adventum; quia Dei voce vocati,vocare debent alios,& invitati alios invitare,quia bonum,quod inſe receperunt,debent & aliis communicare, ut præclarè notavit Damianus opuſcul.7 c.25.Et ait: *Jam Angelia dmonitione præcipitur;qui audit,dicat Veni; ut numerum cui ſe vox interna inſinuat , illuc etiam clamando alios quo ipſe rapitur trahat , ne fores clauſas etiam vocatus inveniat,ſi vocanti vacuus appropinquat.*

Qui Dei voce vocatus eſt, alios debet & ipſe vocare.

Damian.

115. Secundò.*Qui audit,dicat , veni* : Cur ille , qui alios venire debet , dicitur quod debeat priùs audire. Optimus ſanè ordo , nec invertendus eſt ; priùs enim unuſquiſque debet audire ac obedire quàm valeat alios vocare:Hugo Victorin.homil. 16. Eccleſiaſt & ait: *Qui audit, Scriptura dicitur Veni,qui enim prius aurem cordis per obedientiam ad verbum Dei aperit;ille poſtmodum rectè ad loquendũ proximo linguam reſolvit:nam qui priùs per obedientiã in verbo ædificationis , alteri tacere non didicit,noxa ſubjacere convincitur ſi alios docere præſumit.*

Magiſter prius in ſe exequatur, quæ aliis docet.

116. Tertiò videtur; quod ſatis erat dicere,qui audit,noſtræ non reſiſtat voluntati, ſed libenter Domini adventum ſuſcipiens , cur & neceſſe eſt ut alios convocet ad idem præſtandum ? Hoc enim omnibus Chriſti miniſtris valde peculiare eſt ſtudium, ne ſolum ſibi vacent; ſed quovis propriæ commoditatis diſpendio, proximorũ incumbant commoditati D.Gregor.hom.14 in Ezechiel ait. *Cui enim jam vox vocantis Dei efficitur in corde , neceſſe eſt,ut proximi per prædeſtinationis officium erumpat in voce, & idcirco alium vocet ; quia ipſe vocatus eſt*.De anima juſti dicitur Cant.6.n.5.*Comæ capitis purpura regis vincta canalibus*. Septuaginta legunt,*Rex ligatus in tranſverſibus*:Per comas intelligunt cogitationes , & cùm generoſæ juſtorum ſint,non decet eas ſepeliri, & ſtagnari inter ſecreta penetralia; ſed potius in tranſcurſibus, ac patulis viis eſſe, ut ſalutis aquam, quam acceperunt, omnibus propinent.

D. Greg.

Cant 6.

Proprium ſervorum Dei , ſaluti proximorum invigilare.

117. Ad Dominum,qui diſtribuerat ſua talenta,accedit bonus ſervus dicens, *Domine quinque talenta tradidiſti mihi , ecce alia quinque lucratus ſum* : Mat.25.n.20 Quænam ſunt quinque talenta accepta,& quinque multiplicata dum cœleſtia dona non ſolum in ſui, ſed etiam aliorum utilitatem exercuit,ut per talia dona alios ſecum adduceret in gloriam?D.Paſchaſ.lib.11.in Matth.ait *Hoc eſt de quinque talentis alia quinque lucrari, cum in eiſdem temporaliter operamur , & per eoſdem nos metipſos exercentes & alios inſtruentes ad majorum virtutum culmina erigamur , ſicque duplicata omnia reportemus tam in nobis,quàm in proximis , ut de temporalibus æterna , & de caducis ſemper manentia acquiramus.*

Matth. 25.

D.Paſchaſ.

Sedi ſalute proximorum agitur dona multiplicantur.

118. Profundè ponderandum eſt, quòd tranſacta tempeſtate calamitatum, ac perſecutionum. Job. benignè reſpiciens Dominus,ait.Text. Iob. 42. num.10 *Dominus quoque converſus eſt ad pœnitentiam Job,cum oraret ille pro amicis ſuis. Et addidit Dominus omnia,quæ fuerunt Job duplicia* ; Non dicitur quòd dedit illi Dominus duplicia reſpiciens ad ejus eximiam patientiam ,fortitudinem , ac conſtantiam in tantis adverſitatibus, ſed ad ejus conformitatem cum voluntate divina in tantis laboribus , qua dicebat:*Sicut Domino placuit, ita factum eſt* : Sed cum *Orate pro amicis , addit illi Dominus duplicia*:Ac ſi non tantum dum de ſua, ſed etiam de aliorum ſalute agit duplicato fructu diteſcit & magnopere augetur , ſic enim duplicantur omnia illi,qui ſuam,& aliorum ſalutem negotiatur.

Iob. 42.

Inter omnes virtutes maxime gratum Deo de ſalute proximorum agere.

*Apoc.21.n.*17. Conteſtor enim omni audienti verba prophetiæ libri hujus:ſi quis appoſuerit ad hæc, apponet Deus ſuper illum plagas ſcriptas in libro iſto.

*Num.*18.Et ſi quis diminuerit de verbis libri prophetiæ hujus , auferet Deus partem ejus de libro vitæ & de

civitate ſancta, & de his, quæ ſcripta ſunt in libro iſto.

VERSIONES.

*Primaſ.n.*18. Teſtor ego Joannes omnes qui audiunt.

Æthiopicus. Ego teſtis ſum omnis, qui audiet ſermonem hujus libri, ſi quis addiderit.

S. Cyprian. Apponet ſuper illum ſeptem plagas.

*Syrus.n.*19. Dominus Deus noſter portionem ejus è ligno vitæ, & ex urbe ſancta illa eorum qui ſcripti ſunt.

Arabic. Si quis detraxerit aliquid de verbis Prophetiæ, quæ continentur, &c. abolebit Deus nomen ejus è libro vitæ.

D. Auguſt. Si quis dempſerit, &c. demet eum Deus.

EXPOSITIO VIII.

119. Ribeira. Alcaz.

COnteſtor *enim*: Ribeira ait, illam particulam *enim*, redundare, & in codice Complutenſi non haberi. Probabilius Alcaz. ait, quòd ſit cauſalis, & faciat hunc ſenſum: ita certum eſt, quod dixi de ſitientibus, quòd accipient aquam vitæ gratis, & cætera quæ in toto hoc libro continentur, ut veriſſimè pronuntietur væ adversùs eũ, ſimulq; omnes plagæ mortis: *Conteſtor enim:* Hoc ponitur tanquam ſigillum totius libri: unde cum emphaſi Primas. legit: *Teſtor ego Ioannes*: Aliquando enim ad calcem alicujus operis nomen graviſſimæ perſonæ apponitur, ut dicta majus habeant robur, majorque fides illis adhibeatur, *Si quis appoſuerit ad hæc, apponet Deus*, &c. Tam ſeverè comminatur & prohibet addi, vel minui aliquid huic ſanctæ prophetiæ, ſeu revelationi, ne quis audeat aliquid dictorum evertere, ſive per additionem, ſive per diminutionem: ſciebat enim ipſe futuros hæreticos, qui ſcripturas corrumperent: ideò hanc ſcripturam tanta hac comminatione vult eſſe intactã, & ex omni ejus parte à corruptione alienã.

Primaſ. — *Ponitur Ioannis nomen tanquam ſigillum libri.*

QUÆSTIO XII.

Quare D. Ioannes tam diras pœnas fulminat in apponentem vel diminuentem aliquid de libro hoc?

120. IN præſenti prohibetur additio depravans intellectum hujus prophetiæ, non autem additio declarans, aut illucidans: ſecundum quod dicitur Eccleſiaſt. 24.n.31. *Qui elucidant me, vitam æternã habebunt*: nam ſacras ſcripturas cõmentario explanare juxta verum ſenſum officium doctoris eſt quod ab Apoſtolo commendatur in Corinth. 12. n.10 & ad Epheſ. 4.n. 11. Et ponitur inter dona Spiritus ſancti. Quod autem maximè cavetur, eſt hæreticorum audacia ſeu potiùs impudentia, qui rectam & ſanam doctrinã depravare contendunt, vel de veritate aliquid ſubtrahendo, vel aliquid falſum addendo: Et ut noſtra ſacra Apocalypſis ab utroq; malo ſit libera, magnas pœnas ſcilicet plagas mortis: ſecundò deletionẽ de libro vitæ minatur. Joannes Richardus Victorin, ait. *Licet ex his duobus alterum alteri per ſententiam pulchrè attribuantur; tamen utroq; uterque percutitur, quia & his malis qui affligitur, bonis neceſſe eſt prius denudetur: & quia bonis privatur à malorum illatione, liber manere non permittitur: uterque igitur, & apponens & minuens utroque malo, & bonorum privatione, & malorum illatione multatur; quamvis ſecundum rationem & pulchritudinem ſententiæ hoc magis ad iſtum, iſtud ad illum in deſcriptione referatur.*

Eccleſi. 24. — 1. Cor. 12. Epheſ. 4. — *Illuſtre opus ſacras Scripturas explanare.* — Rich. Vict.

Secundò: Ad quid tam rigidas pœnas noſter Evangeliſta contorquet addenti vel detrahenti aliquid de hoc libro? nonne ſufficiebat monere lectorem, ut à talibus, abſtineret, ut legimus ab Spiritu ſancto factum Salomonem dum agit de Dei verbis Proverb. 30.n.5. *Ne addas quidquam verbis illius, & arguaris, inveniariſque mendax.* Cur ergo hic pœnam, mulctam imponit, ſupplicia decernit obiter dicam: hic Joannes in pœnam ponit plagas mortis Salomon, *Ne inveniaris mendax*: quia viro nobili, æqualis pœna eſt pagla mortis; ac in mendacio deprehendi. In rem noſtram: Non ſolùm Joannes admonet, ſed etiam rigidas pœnas imponit ut omnibus modis eſſet munita, ac galeata auctoritas hujus libri. Ansbertus. *Intelligunt in hac ſententia hoc conteſtari ut nec pravæ hæreſis aliquid in præfata hiſtoria admiſceatur; nec de ea quicquam Catholicorum auferatur: & quidem Salomon ſine additamento minarum hoc fieri prohibuit: Ioannes verò etiam plagarum terrorem, atque amiſſionem æternorum bonorum adjecit, ut non ſolùm monendo pondere auctoritatis urgeret, verum etiam coërceret terrorum minis temerarios.* 121.

Prov. 30. — *Viro nobili durius mendacium quàm plagæ mortis.* — Ansbert. — *Qui non emendatur admonitione, terrore percutitur.*

Et confirmatur: Ait noſter Joannes, Deus apponet plagas mortis, & excludet eum à conſortio Juſtorum, & cur nec in Evangeliis, nec in Epiſtolis Pauli vel aliorum, nec in aliquo libro canonico tales comminationes apponuntur pro his qui aliquid eis addiderint, vel ſubtraxerint? Cur ſolum in Apocalypſi? fortè ut inter cæteros libros valde præeminens, ac veneranda eſſet auctoritas hujus, vel etiam quia Spiritu prophetico prævidit Joannes plures hæreticos non accepturos hunc librum tanquam canonicum: ecce cur, Deo monente, tam dura imponitur pœna his qui aliquid addiderint vel detraxerint, ut nobis eſſet manifeſtum hunc librum eſſe indubitatæ auctoritatis, ac fidei. Patrocinatur Rupertus, & ait: *Satis firmiter ſcripturam hanc defendit Divinæ & Canonicæ debere eſſe authoritatis, cujus corruptorem, quicumque ille fuerit, pari cum hæreticis damnatione percutit.* 122.

Auctoritas Apocalypſeos inter omnes veneranda. — Rupert.

*Apoc.22.n.*19. Dicit, qui teſtimonium perhibet iſtorum. Etiam venio citò Amen, veni Domine JESU.

*Num.*21. Gratia Domini noſtri JESU CHRISTI cum omnibus vobis. Amen.

VERSIONES.

*Syrus n.*19 Dicit is: qui teſtatur iſta.

Arabic. Noſter JESU, veni Domine JESU, ad omnes Sanctos, in ſæcula ſæculorum. Amen.

Alter Arab. Hæc ſunt verba teſtis horum ſermonum, ſanè citò venient, amen, amen, veni ô Domine.

Æthiopic. Etiam citò veniam,

Syrus 21. Sic cum omnibus Sanctis, Amen,

Æthiop. Gratia JESU cum omnibus.

EXPO

EXPOSITIO XI.

123. DICIT: Quamvis aliqui hoc referant ad Joannem, tamen communis ſententia ad Chriſtum refert; ac proinde dicit hæc Chriſtus Joanni, & per Joannem Eccleſiæ: *Qui teſtimonium perhibet iſtorum:* nempè hæc omnia vera, & certiſſima eſſe: *Ecce venio cito:* ut juſtis dem æternam felicitatem, impiis æternam pœnam, & hoc maximè repetitur in hoc capite, ut inexcuſabiles ſimus, ſi ad adventum Domini non ſimus præparati, ut ait Richard Vict. *Amen:* Eſt ſancti Joannis reſponſio, citò Domino occurrere volentis: *Veni Domine* JESU: Ut deſiderium meum tui præſentia adimpleas, quam vehementiſſimè ſitio.

Præparati ſimus ad adventum Domini. Rich. Vict.

124. Rom. 1. 1. Cor. 1. 1. Petr. 1. Gratia Domini noſtri Jesu Christi: ſicut literæ Apoſtolicæ ſolent incipere in Gratia Christi Jesu, & in illa terminari: Ita Paulus Rom. 1. & 1. Cor. 1 & 1. Petri 1. Sic Joannes Apocalypſim initiavit nomine Jesu, illoque eam terminat, ut notavit Joachimus: *Ipſe enim eſt finis libri: ipſe fructus ſpei, & præmium operis noſtri, qui venturus eſt judicare vivos & mortuos:* Et ſubditur in text. *Amen:* Salmeron refert ex quodam viro docto prolog. 7. quòd dictio *Amen*, familiaris erat Joanni, præ cæteris Evangeliſtis, qua frequenter in ſuo Evangelio eſt uſus; eò quòd jam ſenio confectus illud ſcripſerit; nam literæ dictionis, *Amen* ſignificant 99 quod etiam notavit Gratian. diſt. 83. cap. *qualiter verò:* Qui ſunt anni, quos fertur Joannes vixiſſe. Hoc tamen omiſſo: *Amen*, id eſt, ita fiat, ut deprecetur, quòd *gratia Dei ſit cum omnibus ſanctis*. Et quamvis Syrus & Arias legant, *cum omnibus ſanctis:* tamen abſolutè noſtra vulgata habet. *Cum omnibus vobis:* Ad omnes Dei gratiam exorat. Albertus Magn. ait quòd Amen, idem valet, ac veritas, quia omnia hîc dicta vera ſunt

Joachim. Salmer. Gratian. Syrus. Arias. Alb. Magn.

QUÆSTIO XIII.

Quare tremendum Dei judicium tam fervidè Ioannes exorat, atque exoptat?

125. Apoc. 1. CUm ab ore Chriſti Joannes audit: *Ecce venio citò:* ſtatim ipſe magno deſiderii affectu, expectans ait: *Veni Domine* JESU: nempe ad judicium. Ubi obiter nota, quòd Joannes in exordio libri propoſuit Dei judicium c. 1. n. 4. *Gratia vobis & pax, ab eo, qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt:* Sic eſt in clauſula libri: cùm audit: venio citò, reſpondet ipſe: *Amen veni Domine:* Itaque in prima, & ultima libri linea ponitur judicium, ut illius metu maximè monita, & cuſtodita ſit authoritas libri Rupertus lib 9. de Spiritu Sancto & lib. 1. de Timore c. 2. *Terribilem timorem ponit ad cuſtodiendum introitum, & exitum ſcripturæ, ut quiſquis ad Deum cognoſcendum ingreditur, & in introitu inveniat, quod timeat, & in exitu audiat, cur maximè contremiſcat.* Vel quia Dei judicium in omnibus actionibus ſit nobis præſens.

Timore judicis cuſtoditur liber. Rupert.

126. Ad noſtram quæſtionem: cùm Joannes audit Dei vocem: *Venio citò:* Reſpondet: *Amen veni Domine:* Ad judicium nempè. Ad quid ſanè tam vehementer illud exorat, ut Deus debitas pœnas infligat corruptori, ac prævaricatori ſacrarum literarum? tanta eſt enim majeſtas, ac auctoritas ſanctæ Scripturæ, ut etiam ſanctiſſimi viri ſummo affectu deſiderent illius corruptores puniri. D. Bernard. ait. *Veni Domine: ſupplicatio eſt potentiæ punientis, vel corrigentis: vel præſtolatio potentiæ decernentis: veni ad puniendum illud ſcelus ſi contingat illud committi:* Iſai. 35. n. A. *Ecce Deus noſter adducet.*

Corruptor ſacrarum literarum rigidè puniendus. D. Bernard. Iſai. 35.

127. Secundò, & ad noſtram quæſtionem, Dei judicium maximè formidandum, ac timendum: Unde dicebat Regius vates Pſal. 142. *Non intres in judicium cum ſervo tuo, quia non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens:* David, ut ibi exponit D. Hieron. deſiderat ut Deus non veniat in judicium cum eo: Quomodo Joannes obſecrat, ut veniat, dicens, *Veni Domine* JESU? Neuter ſibi adverſatur: Nam David exorat. *Non intres in judicium:* id eſt noli venire in judicium, ſecundùm id, quod meruit ſervus tuus: quia nullus vivens eſt, qui in conſpectu tuo, id eſt, coràm tuo tribunali tale judicium poſſit tolerare; at D. Joannes deprecatur Chriſtum tanquam ſponſum animæ ſuæ cum quo jucundatur, cujus deliciæ ſunt eſſe cum filio hominis, proindéque ejus adventus ſuaviſſimus, ac gratiſſimus ei eſt. Rupertus ait, *Dulce nimirum, & deſiderabile hoc eſt diligenti animæ quæ non hoc ſæculum, ſed Deum diligit, & gratanter vocem hanc accipit, quod adventus Domini prope ſit.*

Pſal. 142. *Diligenti Deum ſuavis ejus adventus.* Rupert.

128. Cùm Apoſtoli viderent Chriſtum JESUM abeuntem in cælos, & ſe adhuc derelictos in medio luporum, abſque dubio magna triſtitia afficiebantur, tunc Angeli illis adſtant dicentes, *Hic* Jesus, *qui aſſumptus eſt à vobis, ſic veniet:* Actor. 1. n. 11. vehementer contriſtatis de magiſtri abſentia objicitur ad conſolationem judicem venturum? Cur, & Angeli potius non abſconditis judicis adventum, ut triſtibus non multiplicetur triſtitia? optimè tamen remanentibus in valle miſeriarum manentibuſque inter feroces leones judicem venturum objiciunt, nullo aptiùs, ac meliùs poſſunt Sancti levari, ac conſolari, quàm dum venturum Dominum ad verum judicium recordantur, ut eis reddat mercedem, quâ corpore, & anima, ejus præſentia fruantur D. Chryſoſt. homil. 3. in Acta: *Cùm verò, ait, ſic locuti fuiſſent: hic* Jesus, *qui aſſumptus eſt à vobis: ne conſternati eorum animi ſubjacerent: ſic veniet. Reſpirarunt aliquantulum, cùm audiſſent, eum denuo rediturum.*

Act. 1. *Judicii diem juſti avide deſiderant.* D. Chryſ.

129. Ait Paulus, 1. ad Theſſ. c. 4. n. 15. *Quoniam ipſe Dominus in juſſu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei deſcendit de cœlo: & mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi. Deinde nos, qui vivimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obviam Chriſto:* Expende illud, *Rapiemur:* valde mirum eſt, quod venienti judici obviam exeant. quando montes defluent ab ejus conſpectu, & cœli columnæ contremiſcent: at Paulus non contentus quocumque occurſu, de juſtis affirmat, quòd velociſſimo, ac rapidiſſimo motu ad judicium accurrant, etiam dum vivunt. Et unde fieri poteſt, quod vivi juſti tam velociter, ac rapidè ferantur ad venientem Judicem? Hoc provenit ex gratia Dei per bona opera, in ſanctorum cordibus diffuſa, quâ animati, & confirmati juſti, tantum abeſt, quòd fugiant judicium, ut rapido, ac celeri volatu ad venientem judicem confugiant. D. Ephrem de ſecundo Domini adventu ait. *Exiſtimo quòd in illa hora contremiſcet omnis ſpiritus: ſed gratia Dei ſalvatoris corroborabit, & lætificabit corda juſtorum, rapienturque in nubibus obviam ei: Venite igitur fratres mei, præparemus nos, expectantes Dominum noſtrum: Filii lucis feſtinate ad lucem: Exite in occurſum Domini noſtri cum gau-*

Sancti velociſſimè accurrent ad Dei judicium.

dio

dio. Hoc invenitur in juſtis; quia cum gaudio feſtinant ad palmam.

Quæstio XIV.

Quare tam ſollicitè ad calcem operis, Ioannes omnibus exorat gratiam?

130\. *Joannes omnibus benevolus.* HOc magnum Apocalypſeos opus claudit Joannes omnibus expoſtulans gratiam: Hanc non precatur ſervis Dei tantũ, ſed univerſis. Cur omnibus illam exorat: quia omnium amantiſſimus, omnium ſalutem vehementiſſimè deſiderat. Richard. Victor ait: *Gratiam omnibus deprecatur, ut videlicet patenter omnibus benevolus, nemini offenſus oſtendatur, ut ſcilicet ex ipſa benevolentia provocet ad meliora.* [Richard]

131\. Secundò, ſolùm ait noſter Joannes, *Gratia vobis:* Cur non etiam pacem deprecatur; ut eſt conſuetudo Apoſtolica. Rom. 5. n. 7. *Gratia vobis & pax à Deo Patre.* Et 1. Cor. 1. n. 3. & ſæpe aliis in locis. *Vera pax in gratia naſcitur.* Tamen dum noſter Joannes gratiam Jesu-Christi exorat, etiam pacem exorat. Nam hæc à gratia provenit, & exoritur: Unde ait Apoſtolus, Rom. 5. n. 1. *Juſtificati ex fide, pacem habeamus ad Deum.* [Rom. 5. Rom. 5.] Ex quo habet D. Leo ſerm. 6. de Nativ. Domini. [D. Leo.] *Cujus ſententiæ brevitate, omnium fere mandatorum continetur effectus: quia ubi fuerit veritas pacis, nihil ibi deeſſe poteſt virtutis quid eſt autem pacem dilectiſſimi habere ad Deum, niſi velle quod jubet, & nolle quod prohibet; Si enim humanæ amicitiæ pares animos, & ſimiles expetunt voluntates, nec unquam diverſitas morum ad firmam poteſt pervenire concordiam, quomodo Divinæ erit pacis particeps, cui ea placent, quæ Deo diſplicent, & iis appetit delectari, quibus illum novit offendi.*

132\. Tertiò: Gratiam Salvatoris omnibus deprecatur Joannes: cur non etiam pacem, & ſalutem hujus mundi, vel etiam, cur non exoptat Neſtoreos annos, vel felicitates, vel terrena bona; ſed cæleſtia bona deſiderat? Quia præ deſiderio cæleſtium vileſcunt terrena: Et quia cum cœleſtibus omnia habentur. D. Thomas ait: [D. Thom.] *In hac parte ultima hujus libri, ſicut & in prima, illis omnibus quibus ſcribit bonum ſalutis optat.* Quæ maximè conſideranda ſunt. *Non ſæculi gloriam, non mundi voluptates & divitias deſiderat; ſed quæ ſuæ ſunt ſaluti, & quæ ſunt cæleſtia.* *Amicis ſolum cæleſtia, & non terrena ſunt deſideranda.* Cùm noſter Joannes eſſet maximè charitate plenus, & valde benevolus in omnes; inde ſolùm cœleſtia dona eis deſiderat.

133\. Quartò: Ubi noſtrâ Vulgata habet: *Gratia Domini noſtri Jesu-Christi cum omnibus vobis*, Syrus legit: *Cum omnibus ſanctis*: Sancti, ex eo quòd tales ſint, habent gratiam: hæc eſt enim quæ [Syrus.] ſanctificat animam; cur ergo eam habentibus deprecatur; quia in gratia ſemper debemus proficere, illámque augere, in eaque regenerari, unde præclarè dixit D. Aug. in Pſ. 68. & Epiſt. 29 [D. Auguſt.] *Nemo fidelis dicit, ſufficit, ubi dixiſti, ſufficit, ibi defeciſti.* *Semper homo tendat creſcere in gratia.* De anima ſancta dicitur Cantic. 4. num. 15. *Fons hortorum, puteus aquarum viventium*: puteus in ſe continet aquam quam recipit, fons verò perpetuò eſt manans: ſic & anima juſti, ſemper in ſe continet gratiam quam recipit, & ſemper novo illius profectu magnis operibus manat: Rich. Victor p. 3 1. c. 30. ait: [a... 6. Richard.] *Fons eſt anima devota quæ manat, & fluit, ſemperque nova oritur; quia ſemper in Deo renovatur. Fons iſte non ceſſat ebullire, & erumpere, ad Dei amorem: non enim per torporem veteraſcit ſed perfectiſſime, & ad plenum ſemper excreſcit.*

134\. Ait Regius Vates Pſ. 101. n. 19. [Pſalm. 130.] *Scribantur hæc in generatione altera, & populus qui creabitur, laudabit Dominum* Notanter dicit in generatione altera, ut innueret quòd juſtus duplici debeat gaudere generatione: quod notavit D. Chryſologus, ſerm. 126. & ait: [D. Chriſol.] *Scribantur hæc in generatione altera: Altera hæc eſt generatio quærentium Dominum*: Non ſimplex eſt, ſed duplex; imo multiplex eſt generatio illius, qui ad Deum pertinet, generatur in gratia, & quotidie regeneratur novo illius profectu, & augmento: *Semper homo regeneretur in gratia.* Eleganter D. Zeno lib. 3 ſerm. 24 & ait: [D. Zeno.] *Beatus eſſe non poteſt in prima nativitate perſiſtens*: ſed ſemper nova nativitate, novo augmento debet creſcere, & augeri.

135\. Ait Chriſtus D. ſuis Diſcipulis, Matth. 19. n. 28. [Matth. 19.] *Amen dico vobis, quod vos qui ſecuti eſtis me, in regeneratione cum ſederit filius hominis in ſede majeſtatis ſuæ, ſedebitis & vos.* Maximè notandum; ubi ſedes gloriæ promittuntur Diſcipulis Chriſti, nimirum, in regeneratione, non in generatione, ut qui ſedes habeat gloriæ cum Chriſto, debet multipliciter, novo augmento, novo virtutum fœtu in gratia regenerari: Nullus enim eſt homo qui pluribus nativitatibus, generationibuſque nõ indigeat, ut ad regni cœleſtis palmam transferatur. Pro quo audiendus eſt D. Bern. in declamatione ad hæc verba & ait. [D. Bernard.] *Quid eſt quod dicit in regeneratione; aut quæ eſt hæc nova generatio; Forte, & altera regeneratione opus eſſe videtur, nec ſolum de novo, ſed & per hominem naſci neceſſe eſt. Infelix ego homo, & miſerabilis caſus meus, cui non una ſufficit, cui neceſſaria eſt duplex generatio*: *Ille regnat in gloria qui regeneratur in gratia.* Non contentus ſit homo, quòd ſemel ſe natum videat: miſer erit, *ſi in una tantum nativitate ſiſtat*: Faciat meus Jeſus, ut ſæpe ſæpius in ejus gratia renaſcamur, ut omnia noſtra ſint ad ejus obſequium conſecrata: & ſic maneat impoſitus finis his Commentariis in ſolemniſſima feſtivitate puræ, & immaculatæ Conceptionis virginis Mariæ.

FINIS.

Laus Omnipotenti Deo, ejuſque Sacratiſſimæ Matri Virgini Mariæ.

Noſtriſque Sanctis Virginibus, ac Doctricibus Thereſiæ, & Magdalenæ de Pazi.

INDEX

INDEX

Rerum Memorabilium, quæ in hoc ſecundo Volumine Apocalypſeos continentur.

Litera, C, *indicat Caput*, Exp. *Expoſitionem*, Q, *Quæſtionem*, N, *Numerum marginalem*, P, *Paginam.*

A

Abjectus.

ABjecti, & humiles majora ſibi volunt occupare loca. cap. 12. q. 8. n. 70. 71. 72 p. 11. & 12
Si quos amaveras, ac honoraveras, videas dejectos, adversùs eos conſurgis. c. 17 q 35. n. 288. 289. 290. 291 p. 334

Abundantia.

Grande peccatum, quod ex abundantia committitur. c. 17. q. 10. n. 74. 75. 76 p. 297

Accommodare.

Tempori, ac loco accommodandum. c. 12. q. 75 n. 630. 631. p. 107

Acceptio perſonarum.

Deus non eſt acceptor perſonarum. c. 19. q. 54. n. 434 p. 449

Accuſare, ſeu *Accuſator.*

Conſcientia, & peccatum nos accuſant. cap. 12 q. 68. n. 563 p. 96
Juſtus eſt accuſator ſui, injuſtus aliorum. n. 564 ibid.
Valde durum cum accuſatoribus, ac delatoribus vivere. c 12. q 68. n. 566. 567. 568 ibid.
Ille, qui ſe prius accuſat, non accuſatur à diabolo. c. 12. q. 69. n. 571. p. 98

Adverſitas.

Divini animi eſt, quòd ſolus ſit in adverſis, & quod in proſperis quærat ſocios. c. 19. q. 45. n. 359. 360. 361 p. 438
In adverſitate juſti manifeſtantur. c. 20. q. 5. n. 46 q. 463

Adulatio, vel *Adulator.*

Verba adulantium efficaciter trahunt, c. 12. q 40 n. 309. & 310 p. 54
Plus perſequitur adulator, quàm tyrannus. c. 12. q. 40. n. 310 ibid.
Adulantium, ac iniquorum magiſtrorum voces, ſollicitant Dei iram. c. 16. q. 18. n. 132 p. 271
Adulantibus dantur obſequia, quæ veracibus denegantur. c. 17. q 10. n. 82. 83 p. 298
Adulatio omne pulchrum, ac elegans virtutis deſtruit c. 22. q. 9. n. 101. 102 103 p. 603
Adulari idem eſt, ac maledicere. n. 102 ibid.
Acerbior adulatio, quàm quælibet injuria n. 104 ibid.

Affectus.

Affectus terrenorum bonorum, etiam voce belluæ trahit homines ad facinora. c. 13. q. 28 n. 221. 222. 223. 224 p. 157
Mundani affectus quantam miſeriam patiunt. c. 14. q. 22. n. 157. p. 196
Voluptas terrenorum nos ſubmergit. c. 17. q. 4 n. 35 p. 291
Minima ex immoderato affectu damnantur. c. 18. q. 21. n. 168 p. 365

Agnus.

Ingens gaudium beatorum in nuptiis Agni. c. 19 q. 11 n. 86 p. 394
Agnus Euchariſticus ſine macula convivas puros exigit. c. 19. q. 26. n. 113. p. 399
Chriſtus, ut Agnus immolari voluit pro ſua Eccleſia. ibid. n. 115 p. 400
Agnus multipliciter dicitur lucerna cœleſtis civitatis. c. 21. Exp. 14. n. 611 p. 581

Albus.

Color albus ſignum gaudii, & victoriæ. cap. 9 q. 44. n. 346 p. 436

Alleluia.

Quid ſignificet. c. 19 q. 2. n. 11. p. 384
Cur vox Hebraica retinetur. ibid.
Cur tam frequenter in Eccleſia; & tempore Quadrageſimæ non dicitur. n. 14 ibid.
Hoc nomen, *Alleluia* erat apud Chriſtianos primitivæ Eccleſiæ n 15 ibid.
Prima vox, quam docebantur filii dicere, erat *Alleluia.* ibid.
Cum multo jubilo, ac lætitia decantanda. n. 16 ibid.
Vox, *Alleluia*, miracula eſt operata. c. 19. q. 2. n. 15 ibid
Quare cœlites in Apocalypſi quatuor dicunt Alleluia. c. 19. q. 6. n. 40. 41 p. 388

Ambitio, *Ambitioſus.*

Ambitio valde celeriter ponitur. c. 12. q. 53 n. 443 p. 75
Ambitioſus nullos ſocios ſe cum vult habere. n. 446 ibid.
Ambitio omnes ſeditioſos motus excitat. n. 447 ibid.
Qui excelſa ambit prælia, & ſeditiones ſuſtinebit. n. 449 ibid.
Ambitio neſcit eſſe ſola, ſed velut peſtis plures inficit. c. 12. q. 59. n 492. 493. 494. p 83
Ambitionis affectus ut peſtilentia totum orbem inficit. cap. 12. q. 60. num. 498. & 499. p. 84
Non contentus ſua ſorte, qui omnia vult, petit. c. 12. q. 60. num 501. 502. 503 p. 84

FFf Ambitio

Index Rerum

Ambitio in una dignitate non quieſcit. cap. 13 q. 2. n. 18 p. 123

Amethyſtus.

Gemma pretioſa, veluti quaſdam flammas fundit.c.21.q.35.n.578 p.575

Nominis Etymologia. ibid.

In Rationali Sacerdotis. ibid.

Ejus virtutes,ac proprietates.n.579 ibid.

Significat D. Matthiam Apoſtolum.n.580.p.576

Amicus. Amicitia.

Amicus hujus mundi, gratiâ ſui plorat in aliorum ruina. c.18.Exp.6.n.121 357

Amici hujus ſæculi in felicitate adhærent tibi; in adverſitate deſerunt. c.18.q.17.n.138.p.359

Amor.

Verus amor in otio torquetur, in laboribus jucundatur. c.13.q.16.n.128 p.142

Amor fœmineam imbecillitatem excludit, & virilem comparat. c.14.q.11. n. 96 p.180

Impii fomenta amoris vertunt in odium. c. 17 q.34.n. 284 p. 333

Amor omnia facit communia. c.21.q. 27. n.344 p. 541

Amor Dei erga nos.

Ob amorem vita veluti mors erat Chriſto, dum non patiebatur,& mors illi erat tanquam vita dum patiebatur.c.13.q.16.n 126.127 &c.p.142

Amor Chriſti erga nos ſemper novus, nunquam veteraſcit.c.19.q.10.n.82 83 84 p.394

Chriſtus ſic morte deliciatur,ut cum ſua Divinitate conjungat.c.19.q.40.n.319.320 &c.p 452

Chriſtus ſic gloriatur de morte, ut ante ſplendorem Divinitatis oſtendat. n.320 ibid.

Verbum Divinum, mortis deſiderio, delectatur ſanguine. 321 ibid.

Tota Chriſti voluntas in ſanguine effuſo. n. 322 ibid.

Chriſtus apparet Rex mortis ſigno,& non ſplendore Divnitatis,c.19 q.49.n.390.&c. p.443

Amor noſtri in Deum.

Amore Dei, & proximi celeriter aſcenditur in Cœlum. c.12.q.72.n 601 p.102

Amore, & timore volat anima in Cœlum. ibid. n. 603 p. 103

Amor Dei elevat, amor ſæculi ſubmergit. c. 17 q. 4 n. 38. 39 p.291

Deus ardentiſſimè amandus eſt. c.21.q.12.n. 99 p. 501.

Andræas.

Andræas Deo amabilis, c.21.q.25.n.263. p.526

Andræas idem eſt ac virilis, & fortis. ibid.n.264 p. 527.

Andræas de labore tranſit ad laborem. ibid.

Merces gloriæ Andreæ non poteſt verbis explicari.ibid.n.265 p.527

Andræas exterius homo apparebat interius quid divinum erat.c.21 q 25.n.266.267. 268.ibid.

D. Andræas adjuvat ſuos devotos in bello. ibid.

Primum Chriſti verbum in exordio prædicationis cum Andræa. ibid. n.269 p. 528

Andræas unus & ſingularis eſt, & non habet ſecundum. ibid.

Primus intuitus oculorum Chriſti in Andræam ibid.n. 270. p.528

D. Andræas in eodem habitaculo cum Chriſto. n. 271 ibid.

Quot & quanta myſteria Andræas acceperit à Chriſto,non poſſunt verbis explicari. ibid.

Andræas primus Chriſtum appellavit Meſſiam, ibid. n. 272 p.529

Andræas ex omnibus primus eſt qui Chriſtum ſequitur.c.21.q.25.n.273.274.275 ibid.

D. Andræas ardentiſſimè Chriſtum quærebat. n. 276 ibid.

Andræas ardentiſſimus de ſalute hominum. ibid. n. 276. 277 p.530

Andræas quotidie Miſſam celebrabat orans pro vivis & mortuis.n.278 ibid.

Petrus claviger Regni cœlorum, Andræas claviger Regis Regum.n. 277 ibid.

D. Andræas præclarus prudentia, conſiderans rerum naturam, & non requirens miracula. c. 21.q.25.n.280. & 281 ibid.

D. Andræas præ humilitate non audebat apparere coram Domino.n 279 ibid.

D. Andræas pluſquam triginta mortuos una die ſuſcitavit. ibid.n. 282.283 p. 530

Andræas veluti habet claves mortis. ibid. p. 531

Crux dulciſſima B. Andreæ. c. 21. q.25. n.284 285. 286 ibid.

Andræas Divina fortitudine reſplendet. ibidem. n. 287 p. 531

Andræas gaudet in cruce, ac paſſione.ibid.n.288 p. 531. & 532

Honoratur B. Andræas à Chriſti Martyrio crucis. ibid. n. 289 ibid.

Angelus.

Magnus numerus Angelorum, & boni plures, quàm mali.c.12.q.42 n.324.326 p.56

Qualenam fuit peccatum Angelorum? cap. 12 q 53.n. 439. 440 p 74

Angelus, nomen eſt officii, non naturæ. c. 12 q.58.n.467 p.78

Angeli maximè gaudent de hominum ſalute. c. 12.q.66.n.348 p. 93

Magna hominum Dignitas quod ab Angelis Fratres dicantur. c.12.q.68.n.572 p. 98

Maximè oblectantur Angeli dum hominum ſaluti conſulunt. c.12.q.69.n.572 ibid.

Angeli divinæ juſtitiæ adminiſtri. cap. 14. q.34 n. 311. 312. 313 p. 214

Angelorum decus iniquos punire. c. 14. q. 35 n. 321. 322 p 215

Angeli præſentes adſunt, cum peccator eſt caſtigandus. c.15.q.14. n. 118. 119. 120. p.239

Angeli promptiſſimi ad ſua miniſteria. cap. 15 q.17.n. 137 p. 242

Angeli nobis demonſtrant viam ad cœlum. c.19 q.53.n.422 p.448

Angelus tutelaris maximè ſollicitus de noſtra ſalute. c. 21. q.5.n.49 p. 492

Angeli deſcendunt ad terram, cùm in ea Chriſtus degebat.c.21.q.5 n. 50. ibid.

Animoſitas.

In proſperis, ac adverſitatibus eadem ſit hominis animoſitas.c.19.q 53.n.428 p. 449

Antichriſtus

Antichriſtus valde crudelis futurus. cap. 13. q. 1 n. 8 p. 122

In Antichriſto omnium peccatorum malitia recapitulata.c.13 q 1.n.9 ibid.

Crudelitas Antichriſti, ac ipſius miniſtrorum inexplicabilis,c.13.q.3.n.30 p.125

Antichriſtus omnibus vitiis maculatus. c.13.q. 7 n. 58 p. 130

Antichriſtus maximè crudelis.c.13.q. 7. n. 61. & 63 ibid.

Antichriſtus maximè luxurioſus.n. 61 ibid.

Antichriſtus terrore, ac metu vult Deus haberi, c. 13. q. 11. n. 93 p. 135

Antichriſtus blaſphemiis plenus. cap. 13. q. 13 n. 106 p. 137

Prodigia

Prodigia quæ faciet Antichriſtus, mendacia, & falſa erunt c. 13 q.26 n. 209. p.155
Quo idiomate loquetur Antichriſtus. c.13.q. 22. n. 262. p. 163
In nomine Antichriſti includitur omnis labor, & miſeria.c. 13.q.32.n.264. p. 263
Tam dura erit perſecutio Antichriſti, ut ad ſuorum adjuvamen deſcendat Chriſtus. c. 19. q. 31. n. 223. p. 418
Victoria de Antichriſto multiplex. cap. 19. q.37. n, 290. p. 428
Antichriſti arrogantia confunditur. c. 19. q. 50. n. 394. p. 444
Horribilis mors, & interitus Antichriſti c. 19. q. 60. n.466 467. 468. p.455
Tempus Regni Antichriſti. n. 469. ibid.
Locus mortis Antichriſti. n. 470. ibid.
Tempore Antichriſti illuſtriſſimi futuri ſunt Sancti. c. 20.q 5.n 49 50. p.464

Antiquitas, ſeu *Antiqui*.

Zelus antiquitatis rabidiſſimus in juniorum felicitates. c. 12.q 63.n.529. 530. 531. p 89
Antiqui juniorũ glorias non poſſunt ſuſtinere.ibi.

Audire.

Qui Dei lege illuminatur, ejus verbum audire cõtemnit, rigidè punitur.cap.18.q 13 n.110.p.355.

Apocalypſis.

Valde indubitata eſt auctoritas Apocalypſeos. c. 22 Exp. 7. n. 104. p.604
Angelus annuntians Apocalypſim, inde ſibi auctoritatem reconciliat.c.22.q. 10. n.109 ibid.
Apocalypſis ſumma veritas.n. 110. ibid.
Chriſtus Apocalypſi maximè illuſtrat, ac illuminat ſuam Eccleſiam, ibid.n. 111. p.605
Inter cæteros libros magna eſt utilitas Apocalypſeos. c. 22.q. 10 n. 112. ibid.
Inter cæteros libros Apocalypſeos auctoritas maximè veneranda.cap.22.q.12.n.121.122 p.606
Veritas Apocalypſeos maximè commendatur. c. 22. Exp. 9.n.124. ibid.
Doctrina Apocalypſeos, adeo ſublimis, ut à ſolo Chriſto poſſit manifeſtari.cap. 19. q. 18. n. 198 p. 414
Apocalypſeos veritas maximè commendatur. c. 22.Exp. 3.n.62. & 63 p. 597
Maximè intendit Deus ne quis dubitet de veritate Apocalypſeos.c. 22. q.6. n.65. 66. ibid.
Doctrina Apocalypſeos maximè utilis, & neceſſaria. ibid. n. 67. p. 598
Joannes inter multa ſua dona accepta inſigniter gratificatur, ut quid maximum revelationes Apocalypſeos. c. 22.q.6.n, 75. p.599
Apocalypſeos doctrina valde neceſſaria. c. 22. q. 7. n. 79. p.600

Apoſtoli.

Apoſtoli virtute, ac doctrina uniti.c. 21. Exp. 13. n. 603. p.580.
Chriſtus in tantum æſtimat Apoſtolos ut ſua illis communicet. Exp. 12.n. 603. ibid.
Apoſtoli Eccleſiæ corona & præ cæteris gratiores.c.12.q.6. n. 52. 53. 54. p. 8.
Apoſtoli Eccleſiæ gloria & honor. ibid. p. 9
Per doctrinam Apoſtolorum ingreditur in cœlum c. 21. q. 19. n. 163. p. 511
Apoſtoli aliis Sanctis excellentiores. ibid.
Apoſtoli Eccleſiæ fundamenta. cap. 21. Exp. 8. n. 168. p. 512
Apoſtoli unanimes charitate & doctrina. ibid.
Vir Apoſtolicus, etſi exterius appareat homo, interius eſt quid divinum.c.21.q.25 .n.267.p.527

Appetitus.

Vide *Affectus*, vel *Deſiderium*.
Appetitus terrenus maximè obcæcat. c.12 q 42. n.329. p. 57
Juſti maximè exultant, cum deficiunt appetitus carnales.c.19.q.54.n.433. p.449

Avaritia, ſeu *Avarus*.

Hominũ inſatiabilis avaritia.c.13.q 2 n.16.p.133
Avarus aurum tanquam Deum adorat.c.13.q.29. n.228. p.158
Avarus dolo, ac falſitate planus. cap. 18. q. 33. n.266. 267. p.380
Ubi eſt avaritia, nulla eſt veritas. ibid. p.381
Principes deditì avaritiæ ut ſubditorum bona rapiant.c.18.q.33.n.268. ibid.

Aulicus.

Aulicus exteriùs pulchram apparentiam, interiùs horrorem cohibet.c.13.q.7 n.58. p.130
Intimus familiaris Regis venerandus.c.19.q.28 n 206. p.415

Aurum.

Qui lucrum quærit, id adorat in quo eſt aurum. c.13 q.10.n.87. 88 89. p 133 & 134
Homines aurum tanquam Deum adorant. c 13. q. 39.n.228. p. 158
Auri ſplendor obcæcat, ne bona cœleſtia videamus.c.17.q.16.n.121. 122 p.305
Aurum libidinis fomentum.c. 17. q. 16.n 125. 126. p. 306
Ex auro ſeu pecunia mors, & laqueus. c.18. q.5. n.45.46. p. 344
Aurum ligat miniſtrorum manus ne juſtitiam exequantur.c.18 q.30.n.238 239. p.376
Non contemnitur aurum ab eo qui per illud tenuit honorem c.18.q.33.n.272. p.381

Auxilium.

Dei auxilium adeſt in magno periculo ac tentatione.c.12.q 48.n.383. p.65
In omni perſecutione ac labore adeſt Dei auxilium.c.12.q 51.n.420. p.71

B

Baptiſmus.

Per Baptiſmum purificamur, ac mundamur. c.15.q.5.n.33. p.226
Per Baptiſmum recuperantur mala illata per peccatum originale.ibid.n.34. ibid.
Per baptiſmum recuperamus gratiam amiſſam. ibid.n.35, 36. ibid.
Per baptiſmũ omnia fiunt lucida ac clara.n.37.ib.
Baptiſmus replet nos donis Spiritus ſancti.c. 15. q.5 .n.38. ibid.
Per baptiſmum datur victoria, & ab inimicis protegimur.c.15.q 5.n.39 40.41. p.227

Bartholomæus.

Bartholomæus ex regali ſanguine.cap.21.q.29. n. 398. p. 349
Virtus Bartholomæi multum Deo placet.n. 400. 401.402. ibid.
Quid ſignificet Bartholomæus.ibid.n 403. p.550
Bartholomæus ſuſpendit omnes labores, & perſecutiones.n.404.405.406.407. ibid.
An Bartholomæus ſit Nathanael? n 409 ibid.
Sincerus ac purus affectus noſtri Apoſtoli. ibid.
Bartholomæus primum prædicat Chriſtum filium Dei c.21.q 29.n.410.411. p.551
Bartholomæus admirabilis in frequentatione orationis.c.21.q.29.n.412.413. ibid.
Bartholomæus multùm participavit de Chriſti affectu in oratione.c.21.q.29.n.413 p 551&552
Bartholomæus in perpetua vigilia.ibid.n. 414. p.552. ibid

Bartholomæus ſingularis in ſuo martyrio. c. 21. q.30.n.410. 416.417. ibid.

Excoriatio ſingulare Martyrium uni Bartholomæo reſervata ibid.n.418. ibid.

Bartholomæus excedit perfectionem aliorum Sanctorum. ibid.n.419, 552.&553

Excoriatio in Bartholomæo ſumma Martyrii exaggeratio.ibid.n.420 421.422. p.553.

Extrahitur pellis Bartholomæo in ſignum ejus puritatis. ibid.

Bartholomæus, dum ligat diabolum, Angelus eſt.c.21 q.29.n.423. ibid.

Bartholomæus ad Chriſti imitationem ligat diabolum, & ſpolia ejus detrahit.ibid.n.425. ibid.

Berillus.

Gemma pretioſa magnæ æſtimationis apud antiquos.c.21.q.31.n.460. p.559

Cujuſnam ſit coloris? ibid.n.461.&562. ibid.

Ejus proprietates. ibid. n.463. ibid.

Beatitudo, ſeu *Beatus.*

Requies beatitudinis operibus comparatur.c.14. q.28.n.254. p.205

In beatis ſumma unitas, ac concordia.c.19.q.1. n.7 p.383 &c. & cap.21.Exp.13 n.604.p 580

Beatitudo non verbis,ſed operibus habetur. c. 19 q.12.n.93.94.95. p.396

Beati habent intimam familiaritatem cum Deo, & inter ſe c.21.q.8.n.72. p.495

Multi volunt beatitudinem, ſed nolunt operari ad illam c.21.q.12.n.101.102.103. p.501

Etſi de beatitudine multa ſciamus, adhuc majora cognoſcenda reſtant.c. 21.q.16.n.135.136. 137.138. p.506

Quidquid pertinet ad cœleſtem gloriam, ineffabile eſt c. 21.q.16.n.136. p.507

Cæleſtis gloriæ magnitudo, nullis verbis poteſt explicari.ibid.n.137.138. ibid.

In beatitudine ſumma pax, & quies. c. 21.q.18. n.150. p.509

In beatitudine, ac gloria Electorum oſtenditur divina bonitas.c. 21.q.21.n.192. p.515

Beatitudo maximè firma, & ſtabilis. c. 21.q. 22. n.206. p.516

In beatitudine nec in civitate, nec in corporibus beatis erit aliquid indecens,vel incompoſitum. c. 21.q.23.n. 218. p.518

In cœleſti Curia nihil eſt abſconditum, nec occultum.c.21.q.23.n.221. p.519

Beatitudo cæleſtis perpetua, & firma.ib.n.223.ib.

Per labores, ac preſſuras ad cælum aſcenditur. c.21.q.23 n.225.226.227. p.520

Beatitudo germen crucis, & paſſionis.c.21.q.26. n.306. p.534

Mira jucunditas, ac ſuavitas cæleſtis beatitudinis.c.22.q.1.n.10. p. 587

Senſus externi in beatis exercent ſuas ſenſationes. c. 22. q. 2. n. 22. p.590

Omnibus beatis non datur idem præmium.c. 22. q. 2. n. 24. 25. p.590

Magnitudo beatitudinis nos facit aliorum immemores. c. 22 q.6. n.74. p.599

Blaſphemia

Homo excelſus alienus à fide in blaſphemias prorumpit.c. 13. q. 5. n. 40. p.126

Quid ſit blaſphemia? c. 13.q. 5 n.42. p.127

Iniquus ſeptem blaſphemias dicit in Deum. ibi. n 41. 42. ibid.

Blaſphemus omnis dignitate, ac decore indignus ibid.n. 43. 44 45.46. ibid.

Blaſphemia inter omnia ſcelera graviſſimum peccatorum.c. 13.q. 13.n.108. p.137

Blaſphemus non ſe, ſed Deum arguit iniquitatis. c.16.q.13.n.92. p.264

Bellum.

Bonum bellum, per quod rumpitur pax mala.c. 12.q.44.n.344. p 60

Vir magnus ad bella currit, honores fugit.c.12. q 48.n. 387.388. p.65

Bellum Angelorum, quomodo factum eſt.c.12. q.52.n.432. p.73

Pro vera religione bellum gerendum. cap. 13. q.56.n.470. p.78

Princeps nonniſi laceſſitus bella moveat, & hoc juſta de cauſa. ibid.n.471. p.79

Bellum cum diabolo à nobis gerendum. c. 12. q. 65.n.540. p.91

Reges bella movent pro ſuo imperio dilatando c. 17.q.25.n. 224. 225. p.322

Bella ac diſſidia maximè in aulis principum verſantur.c.17.q. 30. n. 247. p.327

In bello majus auxilium à viris juſtis, quàm à ducibus.c. 18. q. 2. n. 20. p.340

Bellum cum juſtitia agendum. c. 19.Exp 8.n.222. p.417. & 418

Qui fortiter pro Deo pugnat cum magna gloria evehitur in cœlum. c. 19 q.44.n.347. p.436

Benedictio.

Qui à magna benedictione ruit, in altum præcipitium vadit. c. 12.q.41. n. 323. p.56

Beneficium.

Beneficium, quod brevi tempore durat, idem eſt acſi non fuiſſet.c.12.q.34.n.262.263.264.p.47

Beneficentia propria regalis virtutis. c. 12. q. 74. n. 622.623.624. p.106

Qui umbram beneficii à Deo habet, totum habebit. c. 13. q. 17.n.134. 135. 136. p.143

Dei voluntas eſt benefacere homini. c. 13.q.29. n. 233. 234. 235. p.159

Beneficia quæ à Deo veniunt, firma & ſtabilia. c. 13.q.33 n.268. 269 270. p. 164

Beneficia tum maximè venerantur, cùm ſunt completa & perfecta.c. 15.q. 10.n.83. p.234

Juſtus eò magis humiliatur quò majora beneficia recipit.c.19.q.4. n. 29. p.386

Pro beneficiis populi Princeps, & Sacerdos gratias agat. ibid. n. 31. ibid.

Quo majora beneficia homo accipit à Deo, eum magis timere,ac revereri debet.c. 19.q.4.n.32. 33.34.35. p.387

Beneficium maximè gratificandum. c. 19. q. 27. n. 191. p.413

Dei beneficia luce clariora c.19 q 52.n.415 p.447

Valde regium dara beneficia abſcondere & occultare.c.21.q.30.n.448 p.557

Benignitas, ſeu *Benevolentia.*

Benignitas, & ſeveritas conjungenda.c. 15.q. 17. n. 142. p.243

Magna benignitas eſt malum, ac iniquum à republica expellere.c. 16.q 1.n. 6. p.250

Benignitas, & ſeveritas in principe. c. 19. q. 50. n. 396. p.444

Dei benignitas juſtis eſt ad firmitatem, iniquis ad livorem c.20. q. 11. n. 108. p.472

Bona.

Omnia noſtra bona Deo referenda.

Vide *Gratus.*

Bona divina, ſeu *ſpiritualia.*

Si aliquid boni, vel doni à Deo venit, tibi totum habebis.c.13.q.17 n.134.135. 136. p.143

Quæ ſunt Chriſti firma, quæ mundi debilia,c.14. q.3.n.15. p.167

Homines

Homines Dei dona ſuaviter data contemnunt & labores mundi quærunt.c.17.q.8.n 68.69 70 p.266
Ex malis juxta poſitis bona habent.majorem decorem .c.17.q.36.n.296 p 336

Bona temporalia.

Cæcitas impiorum in mundanis bonis ſtabilitatem promitit.c 18.p.12.n.97 p.353
Bona temporalia dimittenda , ut ad Chriſtum venias.c.19.q.53.n 425.& 426 p.448
In bonis temporalibus , nil ſolidum, ſed omne vanum.c.21.q.2.n.23.24 p.487
Temporalia bona involvunt lachrymas, non ſic cæleſtia.c.21.q.10.n.85 p.498
In temporalibus ante omnia conſideranda illorum obſcuritas.c.21.q.38.n 430. p.555
Amentia in temporalibus velle requiem. c. 17 q.4.n.36.37 p.291
Bona temporalia parva , & anguſta.cap.17.q.15 n.115 p.304
Bona temporalia, etſi videantur dulcia ſunt valde amara. c.17.q.14.n 116.117.118.p.304 & 305
Bona temporalia obcœcant oculos ne bona cæleſtia videamus.c.17.q.17.n.122 p.305
Temporalia bona libidinis , ac perditionis fomentum. ibid.n.125 126 p.306
Miſeria à temporalibus aliquid boni ſperare.c.17 q.20.n.175 178 p.315
Sub temporalibus multa mala latent, quæ juſt s agnoſcit.c.17.q.20.n.177.178 ibid.
Bona temporalia multo labore acquiſita citiſſimè volent & tranſeunt.c.17.q.29.n.239.&c. p.325
Citiſſimè temporalia bona à ſuis amatoribus conculcantur.c 17.q.35 n.286 287 p.334
Qui diligit bona temporalia , ab eis devoratur, qui contemnit , ab illis ſuſtentatur.c.12.q. 5. n.44.45 46.47 p.7
Temporalia maximè impediunt affectum æternorum bonorum.c.12.q.33.n.251. 252. 253. p.44
Bona creata in poſſeſſione vileſcunt,&deſpiciuntur.c.12.q.54.n.460.461 462 463 p.77
Bona temporalia dolorem , ac inquietudinem pariunt.c.18.q.19.n.154 p. 362
Evacuetur anima temporalibus rebus,ut impleatur cæleſtibus.c.12.q.75 n.628 629 p.107
Anima deſerta à temporalibus Chriſti doctrina paſcitur.c.12.q.76.n.632 p.108
Temporalia corpus , & animum affligunt , non ſic verò ſpiritualia. cap. 12. q.76. n. 636. 637 p.108.109
Tunc cæleſtia intuentur, quando terrena abeunt in oblivionem.c.12.q.77.n 642 p. 110
Iniqui in bonis temporalibus reſpiciunt externum ſplendorem , juſti autem internum horrorem c.13 q.11 n.91 p. 134
Qui contemnunt temporalia bona , æterna requie fruuntur.c.14.q.17.n.157 p.190
Bonis temporalibus non confidendum. cap. 14 q.21.n 192.193 194. 195 p. 196
Bona temporalia quantò magis florent ; eo citiùs evaneſcunt. ibid.
Mundi flores in labores,& afflictiones deſinunt. c 14 q.22.num 200.201.202 p 212
Bona , quæ pro Deo dantur , locupletius habentur.c.14.q 33.n.303.304 p.212
Omnia mundialia bona vitrea. cap. 15.q.6 . n.49 p 218
Bona temporalia gravant , & mergunt poſſeſſores ſuos.c.15 q.8.n 62.63.64 65 p. 231
Bona temporalia citò evaneſcunt. cap 16 q. 18 n.130.p.270.& 271 & c.17.q. 21. n. 184. 185 186.p.334

Cadere, ſeu Caſus.

Qui ab alto culmine labitur, in majorem ruinam cadit.c.12.q.41 n 323.324 325 p. 56

Cælum, ſeu Cæleſtia.

Patria cæleſtis à malo libera , & omni bono repleta.c.22.Exp.2.n.47. p.595
Cæli poſt diem Judicii ſecundum ſubſtantiam mutandi.c.21.q.1.n.10.& 11 p. 485
Cælum Empireum non innovandum, ibid.
An in cælo dentur arbores , flores,& poma c.22 q.2.n.15 p. 588
Cælum tripliciter ſumitur. c.12. q. 2.n. 89 p.3
Mens fidelis relinquit terrena & ad cæleſtia elevatur.c.12.q 2.n.12.13 14.p.3 c.19.q.13. n. 93 p.396
Quò pauciores creaturæ fulgent , eo certius tendimus in cælum.c.12.q.28.n.219 p.39
Dona cœleſtia multò majora, quàm ea quæ dantur in terris.c.12.q.28.n.221 p. 39
Ut anima cæleſtibus donis repleatur , cor evacuetur à mundanis rebus. c. 12. q. 75. n. 628 629 p.107
Tunc cœleſtia contemplantur, quando terrena abeunt in oblivionem. cap. 12. q. 77. n. 642 p.109.110
Terreno amore obcæcatur homo , ne terrena aſpiciat.c.18.q.26.n.209.&c. p. 372
Cæleſtia non poſſunt percipi niſi tantùm per ſimilitudinem.c 19.q.9 n. 67 p.392
De viſilibus ad inviſibilia aſcendimus,c.21.Exp. 1.n.5. p. 485
Ut ad cælum tranſeamus laborandum in hac vita.c.21 q.8.n.73 p.405

Calamitas.

Graviſſima calamitas irruens in medio gaudii.c. 18 q.14.n.114.p.356

Canticum.

Varia Sanctorum cantica ſecundum ſuas prærogativas.c.14 q.10.n 84 p.178
Quilibet Sanctorum cantat quaſi canticum novum.n.85.ibid.

Cantus.

Canentibus divinas laudes adjunguntur Angeli. c.19.q 7.n 52 53 p. 390

Caro , ſeu Carnalia.

Carnalia deſideria maximè attrahunt.c.12.q.79 n.663 p 113
Immunditia carnis obſtaculum ponit ad videnda cæleſtia c.14.q.1.n.6 p. 166

Carbunculus.

Carbunculus omnium gemmarum pretioſiſſimus.c.21.q.26.n.290 p.532
Cur carbunculus dicitur Chalcedonicus.n. 291 ibid.
Carbunculus mirificè reſplendet , & lucet. ibid

Carmelita.

Carmelitana Religio adumbratur in ligno vitæ ex utraque parte fluminis.c.22.q.4.n.38.p.593
Titulus Virginis Mariæ de Monte Carmeli illuſtriſſimus , ſub illoque multa bona derivantur.n.39 ibid.
Carmelitæ Virgini Mariæ conſecrati magnos producunt fructus.n.4 ibid.
Scapulare è manibus Virginis magnam vim habet ad dandam ſalutem.n. 41 ibid.
Maria Scapularis veſte ſuis impetrat cæleſtem benedictionem.n.42 p.594
Magna eſt excellentia Scapularis ſuper alia veſtes. ibid.n 43 ibid.
Scapulare ut turris fortiſſima cuſtodit , ac tuetur.

tur, n.44. ibid.
Virgo Carmeli mediatrix vivorum, ac mortuorum, n. 45. ibid.

Caſtigare.

Caſtigatio facit ad meliorem frugem venire c.22.q.53.n.441 p. 74

Vide *Virginitas.* *Caſtitas*

Caſtitas, ac puritas acuit mentem ad Deum videndum, ac contemplanda divina, c.14.q.1. n.4.5.6.7 p.166
Chriſtus delectatur adeſſe cum caſtis, c. 14. q.2 n 11.12.13.14. p. 167.
Caſtitas virtus principalis, ac principium, c.14 q 5 n.40.41 p.171
Caſtitas, ac virginitas corporis caſtigatione comparatur, c.14 q 7.n.58 q.174
Caſtitas virtus celeberrima, & totum mundum implet, c.14.q 7.n.60 ibid.
Luxurioſæ rei contactu perit caſtitas, c.14.q.11 n.98.99. 100 p.180
Caſtus incorruptus, & ſine morte reputatus, c.14.q.16.n.143 p.187

Vide *Virginitas*

Charitas.

Juſtus ex charitate vult dona ſua aliis communicare, c 12.q.31.n.240.241 242 p.42.43
Charitas in proximos maximè terrificat dæmones, c.12.q.73.n. 616.& 617 p.105
Chriſtiana charitas ſibi eligit labores, aliis verò dat levamen, & ſalutem, c.14. q. 8. n.76.77 78. 79 p.176
Quæ pro Deo dantur feliciter adaucta recipiuntur. c 14.q.33.n.302.303 304 p.212
Charitas Chriſti procellas tyrannorum tranquillas reddit, c.15 q.7, n 57 q. 229
Omnes virtutes charitate uniuntur, ac conſervantur, c.15.q.17 n.141 q. 243
Apoſtolica charitas ſibi vult maledictionem, aliis benedictionem, cap. 19. q45.n.361.362.363 p.439
Charitas multa facit unum, cap.21.q.27. n. 344 p.541
Charitas maximè ſollicita de aliorum ſalute, c.21.q 33.n.534 535.536 p.570

CHRISTUS.

CHRISTUS liberalior nobis, quàm ſibi, cap.12 q.28.n.220 p.39
Chriſti præſentia deſtruit dæmones, c. 12. q 37 n.283.284.285.286 p.50
Chriſtus nec proſperitate, nec adverſitate eſt emollitus, c. 12.q 46.n.370 p.63
Chriſtus quaſi vi quadam à ſuis ſeparatur, ut in cœlos aſcendat, c. 12. q. 48 n. 391.392.393 pag. 66
Chriſtus via ducens nos in ſolitudinem contemplationis, c.12.q 50.n. 408 p. 69
Ex morte, ac Paſſione Chriſti, deſtructio peccati, c.12 q 67.n.556 p.95
Ex Chriſto aſcendente in cælum gloria noſtra ib.
Chriſtus D. liber divina quadam ſublimitate, c. 13 q 16 n.123 p.141
Chriſtus crucifixus liber eſt, in quo intuemur quæ ſunt imitanda, n. 124 ibid.
Vita veluti mors erat Chriſto, dum non patiebatur, & mors illi vita eſt, dum patitur, c. 13 q 16.n.126.127.128 p.141.142
Chriſtus patitur in ſuis, c.13.q. 17.n 133 p. 143
Chriſtus gaudet aſſociari puris, & caſtis, c. 14 q.2.n.8.& 11.12.13.& 14 p.166.167
Chriſtus nobis ſimilis efficitur, ut nos reducat, c.14 q.2.n.9 p.166
Chriſtus fortis in Paſſione pugnans contra omne peccatum n.10 ibid.
In Chriſto lux, in diabolo tenebræ, c.13.q 3.n.19 p.167.168
Chriſtus ſibi præoccupavit opprobria, nobis verò dat gloriam, c.14 q.8.n. 74. & 75. p. 176
Ille ad Chriſtum venit, qui cum ipſo crucifigitur, c.14.q.13.n.119. 120 p. 183
Chriſtus, quæ pro nobis egit, in pauca reputat, c.14.q 14 n.123 p.184
Chriſtus D. demonſtratur æqualis patri, cap. 14 q.31.n.278 p. 209
Chriſtus Sacerdos & Rex, c.14 q.31.n.282 ibid.
Chriſtus nil ſcit perdere, c. 14.q.33.n.302. p. 212
Chriſtus per ſe ipſum dat præmia, ſupplicia per miniſtros, c.14.q.35.n 320.321, 322 p.215
Chriſtus ſic humilis, ut cum aliis numerari velit c.15.q 18 n.155 p. 245
In ſolo Jeſu vera lux, & ſplendor, cap.16.q.15. n.107, 108 p. 267
Quod imbecillus videtur in Chriſto fortius eſt mundanâ poteſtate, c.17.q.33 n.66 p.330
Chriſtus juſti animam ut ſponſam, & ſororem diligit, c.19.q.10.n.81 p.394
Chriſti amor erga nos tempore non veteraſcit, ſed ſemper novus, c.19.q.10.n.82. 83.84 ibid.
Chriſtus ut ſuis ſubveniat velociſſimus, cap. 19 q 31.n. 225 p. 418
Chriſtus judex benignus juſtis, ſeverus peccatoribus, cap. 19 q.36.n.281 p. 426
Chriſtus noſtris virtutibus, & operibus coronatur, c 19 p.37 290.291 p.428
Tota vita Chriſti plena certamine, inde multiplex corona ei debetur, c.19.q.37.n.292 ibid.
Chriſtus habet coronas non ſibi, ſed nobis. n.294 ibid.
Chriſtus potius agit de noſtro commodo quam de ſua gloria, ibid.295 p.428.429
Magna corona JESU ſuos coronare, ibid.n.196 p 429
Chriſtus valde formoſus, & decorus in Paſſione ſua, c.19.q.40.n.314 p.431
Chriſtus in ſe ſuſcepit noſtra peccata ut pro eis ſatisfaceret, n 315 ibid.
Chriſtus pro nobis multoties ſanguinem fudit c.19 q.40.n 317 p. 431.432
Chriſtus hic de morte delectatur, ut cum ſua divinitate conjungat, c.19.q.40.n. 319. 320. 321 322 p. 432
Chriſtus ad ſalvandum ſolus venit, ad puniendum cum multis, c.19.q.45.n. 357 p.438
Chriſtus Rex naturâ, & merito, c.19.q.49.n.380 p 442
Chriſtus Rex Reges ſuos facit, n 381. ibid.
Chriſtus manifeſtatur Deus ſuis operibus ac ſervorum ſuorum, n,382 ibid.
Chriſtus magis voluit dici, ac cognoſci Rex ex merito, quam ex natura, c.19.q 49.n.383.ibid.
Chriſtus ſe Regem oſtentat mortis ſigno, & non ſplendore divinitatis, cap.19.q.49 n.390, 391 392 p. 443
Chriſtus Rex ſuos facit Reges, c.19.q.50.n.397 p.444
Chriſtus nos ducit ad gloriam, diabolus dejicit in Infernum, c.20.q.1.n 6 p.458
Chriſti morte cœlum eſt apertum, & infernus clauſus. n.7. ibid.
A Chriſti imperio diabolus fugit, & recedit magno impetu, c.20.q,1.n.8.9. & 10 ibid.
Chriſtus confregit vires diaboli, c. 20.q.3.n 23 24.25 p. 460

Chriſtus ut pugnans ſtat pro ſuis, Judex ſedet, c.20.q. 15.n. 133 p.476
Ad Chriſtum in terra deſcendunt Angeli. c. 21. q.5.n.50 p.492
Chriſtus noſtrum luminare, ac ſplendor. c. 21 q.15 n.145 p.508
Chriſtus muros ſuos cuſtodiens, ac defendens. c.21.q.18.n.151. 152. 153. 154. p.509
Sub Chriſto omnia noſtra ſunt tuta, & ſecura. c.21.q.18.n.152.153 ibid.
Qui Chriſtum ſecum habet, nil timeat. cap. 21. q.18.n.154 p.510
Chriſtus principalis lux cæleſtis civitatis. c. 21 q.19 n.155 ibid.
Chriſtus omnibus Electis dat vitam. c. 22. q.2 n. 18 p.589
In Chriſto omnia bona. ibid.

Chriſtianus.

Chriſtianus Chriſto munitur, ac corroboratur. c.12.q.73.n.613 p.104
Hebræi olim ſignabantur ut pecora, Chriſtiani ut filii.c.15.q.30.n.236 p.160
Pudicitia, & modeſtia oſtendit Chriſtianos. c.14 Exp.1.n.2 p.165

Chryſopraſus.

Gemma pretioſa, & cujus coloris ſit? c.21.q.33 n.518 p.567
Nominis Etymologia. ibid.
Ejus virtutes ac proprietates. ibid.n. 519. p.568

Chryſolitus.

Gemma pretioſa, cujus ſit coloris? c. 21. q. 30 n.429 p.554
Juxta Abulenſem igneam habet lucem.n.430. ibi.
Proprietates ad multa medicamenta n. 431.ibid.
D. Matthæum ſignificat.n.432 ibid.

Civitas.

Civitas unione firmata ab adverſariis non irrumpitur.c.20.q.10.n 98 p 470
Civitas cæleſtis durabilis, & permanens; mundana verò inſtabilis & corruens. c. 21. q. 33 n.223.& 224 p.519
Sanctæ civitatis amœnitas eximia.c.22.q.1. n.6 p.587.

Clementia.

Vide *Benignitas.*

Cogitatio.

Non ſolùm opus malum, ſed etiam illius cogitatio reprimenda.c. 15.q.17.n. 139 p.242

Cognitio.

Cognitio proprii principii ac vilitatis efficax remedium ad ſalutem. c. 12. q 81. n. 684. 685 686.687 p. 117

Commune ſeu communitas.

Communitas magis veneranda quam quælibet perſona illuſtris.c.12.q.8.n.66.67 p.11

Communicare.

Juſtus vult bona ſua aliis communicare.cap. 12 q.31.n.241.242. 243 p 42
Juſtus ſua bona vult ut aliis communicentur. c.21.q.33.n.534.535.536 p.570
Vide *Charitas.*

Concordia.

Ex concordia iniquorum mala in Juſtos oriuntur.c.17.q.30 n.249.250.251
Vide multa, *Unio.*

Confeſſio.

Peccata abſcondita gravant, manifeſtata in Confeſſione levant.c.15.q.4.n.27.28 p.225

Conformitas.

Summa perfectio conformitas cum voluntate divina.c.21.q.26.n.194.195.196 p.533
Conformitas cum voluntate divina producit magnum fructum.n.195. 196 ibid.
Qui conformatur cum voluntate divina in hoc ſæculo jam deguſtat Dei delectationem. n. 297 ibid.
Conformari cum divina voluntate poſſeſſio eſt regni cæleſtis. ibid.n. 297 p.533

Conſcientia.

Conſcientia noſtra accuſat nos.c. 12.q.68.n 563 p.96
Stimulus conſcientiæ maximè torquet.c.16. q. 4 n. 29 p. 253
Bona conſcientia manifeſtanda ſuperiori. c. 19. q 44.n.354.355 p 438

Conſolatio.

Sola Dei manus valet miſeros conſolari. c 21.q. 10.n.87. p. 498

Conſtantia.

Cæcitas impiorum in mundanis ſtabilitate promittit.c.18.q 12.n.95. p.353

Contemptus ſeu Contemnere.

Contemptu terrenorum præparatur via ad cœlum.c.16.q 18.n.135 p.271
Contemnenda terrena, ut ad Chriſtum venias. c.19.q.55 n.425 p.448
Qui magna contemnit non adhæreat parvis.c.21 q.33.n 542.543.544545 p 571
Quò quis magis Deo unitur, eò magis temporalia deſpicit.c.12.q 5.n.44 45.46.47 p.7
Qui temporalia contemnit, ab eis ſubſtentatur, qui diligit, ab eis devoratur. ibid.
Qui terrena contemnunt, æterna fruuntur.c.14.q.17.n.157 p.190

Contemplatio.

Vita activa conjungenda cum contemplativa. c.12 q.72.n.606.607 p. 103
Tunc cæleſtia contemplantur, quando terrena dimittuntur.c.12. q 77.n.642. p. 109. & 110

Converſio.

Labor ex converſione gentium vertitur in gaudium.c.12.q.30.n.233 234.235 p.41
Converſio peccatoris magnum miraculum divinæ omnipotentiæ. c.21.q. 30.n.442.443. & n.446 p.555.

Cor.

A corde puro omnia bona profluunt.c.21.q.33 n.538 p.570
Cordis puritas Deo placet ſuper omnia ſacrificia. ibid.
Puritas cordis ſuper aurum æſtimabilis. n. 540 ibid.
Cordis munditia maximè placatur Deus. ibid n 541 p. 571

Corona.

Diadema unde dictum. c.19 q.37 n.287.p, 427
Chriſtus noſtris operibus, & virtutibus coronatur.ibid.n.290 p.428
Deus in noſtro certamine coronat, & coronatur.n. 291 ibid.
Magna corona principi, ſuos coronare. cap. 19 n.296

Crudelis, crudelitas.

Impii reges crudeles pro conſervando ac dilatando ſuum Imperium c.17 q.13.n 102 p 301
Humana poteſtas crudelis. c. 17. q. 13. n. 103 104.105. ibid.
Poteſtas ſæpe tendit ad crudelitatem. c. 17 q.26 n.225 226 227.228 p. 322. 323
Crudelitas à laſcivia generatur.c.13. q. 7. n. 64 65 p. 131

Index Rerum.

Eccleſiaſticus deficiens à via Dei multum crudelis c.13.q.22 n.176.177.178 p.150
Crudelis quantò magis ſanguinem fundit, tantò magis ſanguinem ſitit. c. 16. q. 10.n.72.73.74 p.260

Crux.

Crux lignum vitæ.c.22.q.2. n. 17 p.589
Crux fortis, & validiſſima ad ſuperandas contrarias poteſtates. cap.12.q.47. n. 578.379. 380 381 p. 64
Qui à ſe repellit crucis virtutem in multa peccata incidit.ibid n.381 p. 65
Sub crucis umbra victoria certa. cap. 12. q. 72 n.608.609.610 105
Crux ſalutaris inimicos deſtruit, & ab ea omne noſtrum bonum.c.13.q. 30. n.240.241. p.160
Ille ad Chriſtum venit qui ejus crucem amat, & non refugit.c.14.q.13.n.119.120 p.183
Crucis ſigno diabolus expellitur.c.20.q. 4 .n.39 40.41 p.462
Crux triumphalis currus Chriſti n.40. ibid.
Per crucem victoria ac lux totius mundi. ibid. n.41 p.463
Crux nobis pro omni armatura. c. 20.q.4.n.43 ibid.
Chriſti majeſtas, Cruce ſuper omnia reſplendet. n.44 ibid.
Crux cœli firmitas ac nobilitas.c.21.q.22.n.208 209 210. 211 p. 517
Chriſti divitiæ per crucem explicantur. ibid.
Chriſtus à cruce ſublimatur, ac exaltatur.n.211 ibid.
Crucis intuitu lætitia percipitur.c.21. quæſt. 25 n.286.p.531

Culpa.

Qui particeps in culpa, erit in pœna. c. 18. q. 6 n. 52 p.345
Quod inſervit ad culpam, inſervit ad pœnam. c.18.q.13.n.106 p. 354

Cupiditas.

Homo terrena cupiditate detentus, voce belluarum movetur ad peccatum. c. 13. q. 28. n. 222. 223. 224 p.157
Cupiditas omnes ſenſus abſorbet, & omnes uſuras exercet.c.17.q.15.n.114 p.304
Cupiditas inordinata avertit à Deo, & ad crimina trahit.c.17.q.17 n. 131 p. 307
Cupiditas excæcat mentem, ne cæleſtia aſpiciat. c. 18.q.26.n 208.209.210.211 p.372
Cupiditas faſcinat mentem. ibid.

D.

Damnatus.

DAmnatorum cruciatus à ſeipſis originantur c.14.q.23.n.207 p.198
Pœna damnatorum ſine ulla miſeratione,n. 208 ibid.
Multa in damnatis confuſio.cap.14.q 24.n. 217 p.199
Damnati verſantur in gyrum.c. 14 q 36. n. 329 p. 216
Damnatorum pœna completa, & ſine indulgentia.ibid.n.332 p. 217
Quilibet damnatus exactè cruciatur. n.333.ibid.
Damnati ſub aliorum pedibus conculcantur.c.14 q.37.n.339 p. 218
Damnati puniuntur corpore & anima.c.18. q. 2 n. 16 p 339
Damnati dæmonibus replentur. cap.18.q.3.n.23 p 341
Damnati torquentur amore ſuorum peccatorum. c.18. q 26.n 207 p 372
Damnatus malis afficitur, & omnibus bonis ſpoliatur c.18.q.32.n.250 p 378.
An in damnatis maneant artes quas habuerunt in hoc ſæculo.c.18.q.32.n.251.252 p. 378.& 379

Deſiderium.

Deſiderium pro pretio eſt Chriſto. cap. 21. q. 12 n.100 p. 501
Multi deſierant beatitudinem, ſed nolunt operari ad illam aſſequendam. cap. 21. q. n. 101 102. 103 ibid.

Decretum.

Dei decreta valde abſcondita.c.15 n.149.p. 244

Delitiæ.

Delitiæ mundi, non ſunt delitiæ, ſed afflictio & miſeria c.17 q 17.n.136.137.138 p. 308
Delitioſi frigidi, ac inconſtantes. c. 17. q. 34. n. 277 p. 332
Ubi ſunt carnales delitiæ, ibi ruina.cap.17.q.34 n.279.280 p.333
Impii peccata putant delitias.c.18.q.4.n.42.p.343
Divitiæ ad delitias trahunt ibid n.43 p.344
Delitiæ lachrymas pariunt.c 18.q.11.n 91.p.352
Stipendium delitiarum, ruina regnorum, ac venenum reipublicæ. c.18 q.24.n.189.190. 191 192. 193 p. 369
Quilibet laborum quærit conſortes, non verò delitiarum c.12.q.59.n.490.491 p. 82
Delitiæ veluti compedes ad virtutem retardant properantem.c.12.q.77.n.643 p. 110
Delitiæ ad deſideria carnalia maximè attrahunt. c.12.q.79. 663 p. 113
Delitiæ hujus ſæculi breviter tranſeunt. cap. 17 q.15.n 115 p.304

Delator.

Diaboli eſt delatoris officium.c.12.q.63.n. 525 p.88 & 89
Delatoris ſervile ingenium. ibid.
Valde durum cum delatoribus ac accuſatoribus vivere.c.12.q 68.n.566. 567.568 p.96

Deſertum.

Solitudo deſerti ſuavis & dulcis meditantibus. c.12.q.49.n. 404 p 68
Frequentia populi virtutum noverca, ſolitudo deſerti mater.n 405 ibid.
Deſertum ſignificat cœlum. c. 12. q. 75. n. 626 p. 106
Diſcrimen inter deſertum, & ſolitudinem. c. 12 q.77.n 640 p.109

Deſiderium.

Vehemens deſiderium alicujus rei maximè torquet c.12.q.29.n.227.228.229 p. 40
Si habetur veſtigium illius, quod deſideratur, jam teneri videtur.c.12 q 54.n.458 p.77
Mundus cum ſuis vanitatibus viro ſpirituali deſertum.c.17.q.7.n.62 p.295

Dejice.

Vide *Humilitas.*

Deus.

A nullo nobis poteſt parari Deus niſi ab ipſomet Deo.c.12.q.50.n. 410 p. 69
Deus ſic beneficus, ut totus noſter ſit. c. 12.q.67 n.558 p. 95
Deus noſtrum commodum reputat ſuum. n. 560 561 ibid.
Dei gloria in noſtris operibus quærenda. c. 13 q.27 n.219. 220 p.156
Divinitas non vult invitum obſequium. cap. 13 q.29.n.229.230.231. p. 159
Non ex Deo, ſed ex diabolo eſt inferre malum proximo.c.13.q.29.n.232 233.324.235. ibid.
Deus intuetur cor hominis, & omnia penetrat ac videt.c.15.q.n.50.51.52.53 p.228
Homo non poteſt effugere à Dei intuitu.ib.p.229

Deum

Deum auctorem recognoſcere in beneficiis, valde gratum Deo. c. 15 q. 9. n. 71. p. 232
Deus ex malis præparat bona. c. 15. q. 12. n. 104. 105. 106. p. 237
Deus manifeſtatur in præmiandis juſtis, & in puniendis peccatoribus. c. 15. q. 13. n. 110. 111. 112. p. 238
Deus per ſe ſolum ſufficiens eſt homini. c. 17. q. 16. n. 127. 128. 129. p. 307
Recuſatio divinitatis meritum ad illam probatur. c. 17. q. 24. n. 203. p. 319
Deus ſuorum habet curam, ne pœnis peccatorum involvantur. c. 18. q. 6. n. 51. p. 345
Inter impiorum perditiones Deus ſuos juſtos ſervat incolumes. c. 18. q. 6. n. 55. 56. 57. ibid.
Summa omnium calamitas quod Deus perdatur, Deuſque non habeatur. c. 18. q. 9. n. 81. 82. 83. p. 350.
Deus punit cum menſura & pondere. Vide multa *Supplicium.*
Deus punit citra condignum. c. 18. q. 10. n. 86. p. 351
Deo omnia ſunt nota, ac manifeſta. c. 19. q. 36. n. 283. p. 426. & 427
Deus noſtro certamine coronat, & coronatur. c. 19. q. 37. n. 290. 291. p. 428
Dei natura à nobis inexplicabilis. cap. 19. q. 38. n. 300. p. 429
Deus non eſt acceptor perſonarum. c. 19. q. 54. n. 434. 435. p. 449
Omnis humana poteſtas exigua, ſola divina potentiſſima ad perdendum. c. 19. q. 61. n. 475. 476 477. p. 455
Deus cuſtodit ſuos juſtos. c. 20. q. 5. n. 47. p. 464
Omnia bona non nobis, ſed Deo referamus. c. 21. q. 7. n. 60. p. 493
Deus ſua dona gratiſſimè confert. c. 21. q. 12. n. 100. p. 501
Deſiderium pro pretio eſt Deo. ibid.
Deus omnia diſponit in numero, & menſura. c. 21. q. 21. n. 197. 198. 199. p. 515
Deus requieſcit in ſanctis ſuis. c. 22. Exp. 2. n. 48. p. 595

Dei judicium.

Vide *Judicium.*

Dei miſericordia.

Vide *miſericordia.*

Defunctis.

Defuncti acerbam pœnam patiuntur in Purgatorio. c. 21. q. 38. n. 627. p. 584
Chriſtus in hac vita etiam docuit ſuo exemplo orare pro animabus Purgatorii. ibid.
Animæ defunctorum adjuvandæ, ut à pœnis liberentur. n. 628. ibid.
Orationibus, ac bonis operibus adjuvandæ animæ defunctorum. n. 629. ibid.
Opus exhibitum pro defunctis gratiſſimum Deo. n. 630. ibid.
Majus opus ſubvenire defunctis, quàm viventibus. n. 631. p. 584. & 585
Magnum lucrum ex opere exhibito pro defuncto. ibid. n. 632. p. 585
Animæ defunctorum orant pro ſuis benefactoribus. n. 633. ibid.
De defunctis agere proprium eſt virtutis, ac nobilitatis. n. 634. ibid.
De defunctis agere illuſtriſſimum virtutis opus quocumque alio. ibid.

Diabolus.

Diabolus per impios impugnat Eccleſiam. c. 17. q. 26. n. 223. 322 p.
Dæmones frequentant loca deſerta. cap. 18. q. 5 n. 22. p. 340
Diaboli non poſſunt ſævire, niſi à Deo permittantur. c. 19. q. 54. n. 430. p. 449
Chriſtus vires diaboli confregit, ac in nihilum redegit. c. 20. q. 3. n. 23. 24. 25. p. 460
Diabolus valde infirmus. c. 20. q. 3. n. 252. ibid.
Tota diaboli malignitas non excedit vires unius hominis. c. 20. q. 5. n. 50. 51. 52. p. 464
Diabolus velociſſimus ad tentandum. cap. 18. Exp. 1. n. 6. p. 338
Diaboli manus ſuper omnia homini acerba. c. 12. q. 70. n. 582. 583. p. 100
Diabolus dum juſtos vult opprimere, ipſe opprimitur. c. 12. q. 82. n. 696. p. 119
Diabolus juſtos, & ſanctos maximè perſequitur. c. 12. q. 82. n. 697. 698. 699. ibid.
Diabolus non quieſcit in juſto, ſed in peccatore, c. 12. q. 83. n. 703. p. 120
Diabolus videtur aliquando à tentatione ceſſare, ut majora moveat tentamenta. cap. 12. q. 83. n. 704. ibid.
Diaboli poteſtas debilis, & non poteſt prævalere contra juſtum. c. 12. q. 83. n. 705. 706. 707. ibid.
Homo malus pejor diabolo. c. 13. q. 6. n. 50. p. 128.
Homo peſſimus, & diabolus idem reputatur. c. 13. q. 15. n. 118. p. 140
Diverſa diaboli membra unum ſunt in ratione nocendi. c. 13. q. 22. n. 171. p. 149
Sancti de diabolo triumphant, dum corpora ſua citharas Deo exhibent. c. 14. q. 8. n. 68 p. 175
Diabolus, & reprobi omni turpitudine uniuntur. c. 16. q. 2. 10. p. 250
In diabolo tenebræ, & obſcuritas. c. 16. q. 15. n. 108. 109. 110. p. 267
Diabolus ſuos inducit ad immunda. c. 16. q. 21. n. 167. p. 276.
Diabolus quid ſignificet. c. 12. q. 60. n. 505. p. 85
Dæmones multi torquentur in aëre videntes homines aſcendere in cœlum à quo ceciderunt. c. 12. q. 61. n. 507. ibid.
Diabolus multos decipit. c. 12. q. 63. n. 522. p. 88
Diabolus ita inſanus ut velit Deo crimen inferre. c. 11. q. 63. n. 525. ibid.
Diabolus ex invidia nos tentat. ibid. p. 88. & 89
Satanæ nomen execrabile. ibid. n. 526. p. 89
Lucifer conſtituit duces vitiorum. c. 12. q. 65. n. 539. p 91
Perpetuum bellum gerunt homines cum diabolo. n. 540. ibid.
Diabolus adverſarius noſter ex omnibus quærit occaſiones nos arguendi. c. 12. q. 68. n. 562. p. 96.
Diabolus accuſat poſtulans vindictam. n. 563. ib.
Multa dæmonum unio, ut hominibus noceant. c. 12. q. 68. n. 565. ibid.
Diabolus quod in aliquibus perdit, in aliis vult recuperare. c. 12. q. 71. n. 586. p. 100
Diabolus, etſi ab aliis impugnatur, à Virgine Maria deſtruitur ac deperditur. c. 12. q. 16. n. 134. p. 23
Diabolus invidiæ ac ſuperbiæ draco c. 12. q. 34. n. 556. p. 46
Diabolus ſtimulat adoleſcentes ad laſciviam. n. 257. ibid.
In omnibus confuſionem generat. ibid.
Diabolus verecundatur, cum omnes dignitates ambit. n. 259. ibid.

Diabolus

Diabolus Chriſtum aggrediens ab eo ſuperatur & opprimitur. c. 12. q. 34. n. 260. ibid.
Diabolus ad nocendum promptiſſimus, ac velociſſimus. c. 12. q. 35. n. 264. p. 47
Diaboli habent maximam aviditatem ad homines perdendos. c. 12. q. 35. n. 268. p. 48
Ubi ſemina ſunt peccati, ibi reſidet diabolus. c. 12. q. 36. n. 280. p. 50
Qui dat ingreſſum diabolo in multa degenerat vitia c. 12. q. 36. n. 281. ibid.
Ex Chriſti præſentia ac halitu diaboli vires franguntur. c. 12. q. 37. n. 282. 283. 284. ibid.
Per vitia diabolus regnat in mundo. c. 12. q. 39. n. 298. p. 52
Omnia mala diaboli corona. n. 302. ibid.
Diabolus id quod non poteſt apertè; occultè perficit. c. 12. q. 40. n. 313. p. 54
Diabolus maximè tentat in fine vitæ. ibid. n. 316. p. 55
Diabolus contemnendus. c. 17. q. 21. n. 186.
Diabolus intendit devorare Eccleſiæ filios. c. 12 q. 43 n. 335. p. 58. & c 13. q. 23. n 181. p. 151.
Diabolus nec victus aufugit, ſed denuò aggreditur. ibid. n. 336. p. 58
Eximia dæmonis vigilantia ad devorandum. n. 337. ibid.
Diaboli ars unum ſolitarium appetere, ut perdat. c. 12. q 43. n. 338. ibid.
Cum Chriſtus laudatur, ac prædicatur à ſuis, ardet diabolus invidia. c. 12. q. 43. n 341. 342. 343. p. 59
Ex invidia diabolus movet bellum contra Eccleſiam. c. 12. q. 43. n. 343. ibid.
Diabolus multa invidia movetur contra Chriſtum. c. 12. q. 45. n. 350. p. 61
Diabolus intendebat delere nomen Chriſti à memoria hominum. n. 355 ibid.
Diabolus maximè perſequitur virum juſtum. c. 12. q. 46. n. 368. p. 63
Diabolus per eaſdem cauſas quibus ingreditur expellitur. c. 12. q. 56. n. 472. 473. p. 79
Diabolus cum idolis dejicitur de templis. c. 12. q. 60. n. 496. p. 83
Diabolus maximè deſiderat nos perſequi, & affligere. c. 12. q. 70. n. 579. p. 99

Dignitas.

Dignitas in indigno non eſt ad honorem, ſed ad interitum. c. 17. q. 28. n. 236. 237. p. 324. 325
In dejectos à dignitate inſurgunt, qui eos amaverant, ac honoraverant. c. 17. q. 34. n. 288. 289. 290. 291. p. 334
Dignitas indebita non eſt ad honorem, ſed ad ignominiam. c. 18. q. 28. n. 226. 227. p. 375
Mundiales dignitates, ac honores pecuniâ emuntur. c. 18. q. 33. n. 269. 270. 271. p. 381
Quærere, & affectare loca, & dignitates aliis aſſignatas ignorantia eſt. c. 21. q. 31. n. 468. 469 p. 560
Abjecti, & humiles majores dignitates ſibi volunt comparare. c. 12. q. 8. n. 70. 71. 72. p. 11
Dignitas data, & citò ablata idem eſt, ac ſi non fuiſſet c. 12. q. 34. n. 262. 263. 264. p. 47
Qui ab alto culmine dignitatis labitur, in majorem ruinam cadit c. 12. q. 41. n. 323. 324. 325. p. 56
Sæpe qui dignitate à te ſublimati ſunt, contra te inſurgunt. c. 12. q. 42. n. 328. p. 57
Tunc corruit reſpublica, cùm debitus ordo non ſervatur, ſed abjecti, & inferiores majora dignitatum loca tenent. c. 12. q. 43. n. 339. 340. p. 58. & 59.
Vir magnus ad pugnam velox, ad dignitates moroſus. c. 12. q. 48. n. 387. 388. p. 65
In ſublimitate dignitatis pericula à quibus cuſtoditur, qui eſt in humili. c. 12. q. 50. n. 417. 418. 419. p. 70
Eligere aliquem ad dignitatem ſuis viribus imparem eſt eum dejicere. c. 12. q. 59. n. 488 489. p. 82
Sua dignitate non contentus, omnia volens ambire, univerſa perdit. c. 12. q. 60. n. 501. 502. 503 p. 84
Honores, ac dignitates dantur indignis. c. 13. q. 4. n. 37. 38. 39. p. 126
Per errorem principes dant dignitates dignis ibid
Dignitas temporalis ſæpè mortifera ſuis poſſeſſoribus. c. 17. q. 13. n. 101. p. 302
Dignitas ex meritis perſeverat, ſecus ſine illis. c. 17 q. 14. n. 106. p. 303
Dignitas firmatur meritis, ſine illis corruit. n. 107. ibid.
Recuſatio dignitatis meritum ad illam probatur. c. 17. q. 23. n. 203. p. 319
Dignitas non eſt conferenda indigno. c. 17. q. 36. n. 228. p. 323
Indignus etſi videatur in dignitate, illam tamen non obtinet, nec poſſidet. cap. 17. q. 27. n. 233. 234. 235. 236. 237. p. 324

Diligentia.

Multiplex diligentia neceſſaria ad expellendum peccatum. c. 18. q. 13. n. 108. 109. p. 355

Diſcipuli.

Reverentiam exhibeant magiſtris, cap. 19. q. 27. n. 192. p. 413
Quæ diſcipuli docent, magiſtro tribuuntur. c. 21. q. 26. n. 314. p. 536

Diſcordia, ſeu Diviſio.

Amor lucri facit lites & diſcordias. c. 12. q. 53. n. 451 452. 453. 454. p. 76
Si iniquus adeſt, turbatio, & diſcordia eſt; ſi abeſt pax c. 12. q. 67. n. 557. p. 95
Diviſio, & diſcordia multa mala parit. c. 13. q. 27. n. 219. 220 221. p....

Divinatio.

Septem divinationis genera, ſeptem draconis capita c. 12. q. 36. n. 279. p. 50

Divitiæ vel Divites.

Vitia conſumunt divitias. c. 17. q. 19 n. 155 p. 311
Nemo ſuis op. b. contentus. c. 17. q. 36. n. 225. p. 322
Divitiæ ut virtus cenſentur apud mundanos. c. 18. q 5. n. 41. p. 343
Divitiæ ad delicias trahunt ibid. n. 43. p. 344
Divitiæ mortem venenum generant. c. 18. q. 5. c. 44. 45. 46. ibid.
Divitiæ non ſunt levamen, ſed onus. c. 18. q. 20. n. 160. p. 363
Juſti divitiis dominantur, & eorum amore non tenentur. c. 12. q. 25. n 200. p. 35
Divites ſuperbi. c. 12. q. 38. n. 292 p. 51
Augmentum divitum fomentum odii, & invidiæ. c. 12. q. 38 n. 296 p. 52
Cupiditas divitiarum ſanctos viros dejicit. c. 12. q. 40. n. 315. p. 55
Divitiarum abundantia noverca virtutum, illarum paupertas mater. c. 12. q. 50. n. 415. 416. p. 69. & 70.
Divitiæ fugaces, & tamquam aqua labuntur. c. 12. q. 79. n. 666 667. 668. p. 114
Dives temporalis, ſi virtute caret, pauper eſt, c. 13. n. 216.
Divitiæ gravant, & ſubmergunt. c. 15 q. 8. n. 62. 63. 64. 65. p. 231

Doctor, ſeu *Docere*.
Aureola Doctorum in cœlis excellentior aureolis aliorum Sanctorum, c. 12. q. 24. n. 199 p. 35
Juſti conſtantes alios docent in via Dei. c. 12. q. 47. n. 375 p. 64
Doctrina falſa extinguenda, ut ad cœlum tranſeas. c. 16 q. 18. n. 133 p. 271
Doctor vitioſus maximè fugiendus, cap. 18. q. 6 n. 54. p. 345
Qui alios docet & in via veritatis dirigit gratior Deo quam ille qui mirabilia operatur. c. 19. q. 7. n. 54. 55 p. 390
Doctor ex ſua ſcientia non tumeſcat. c. 19. q. 28 n. 303 p. 414
Valde difficile errantem Doctorem emendare. c. 21. q 32. n. 510 p. 566
Vide infrà *Doctrina*
Doctor priùs in ſe exequatur, quæ alios docet. c. 12. q. 11. n. 115
Doctrina.
Doctrina nova fugienda. c. 15. q. 11. n. 94. p. 236
Sapientiſſimè perſuadetur doctrina ore & opere. c. 15. q. 11 n 97 ibid.
Anima deſerta à temporalibus, Chriſti doctrina paſcitur. c. 12. q 76. n. 632 p. 108
Doctrina falſa dementantur homines. cap. 18 Exp. 13. n. 261. p. 380
A majoribus minores diſcunt doctrinam. c. 22 q. 6. n. 68. 69 70. p. 598
Dolor.
Dolorum conſequentia gaudium, exultatio. c. 12 q. 18. n. 150 p. 25. & 26
Præ dolore vox comprimitur. c. 14. q. 21. n. 184 p. 195
Magnus dolor dum videt homo perire ea, quæ vehementer amaverat. cap. 18. q. 16. n. 131. & 132 p. 358
Magnus dolor videre deſtrui illud ob cujus amorem damnatus eſt c. 18. q. 25. n. 198 p. 370
Dolor augetur ex eo quod ſolus ſit. c. 19 q. 45 n. 358 p. 438
Donum.
Dona cæleſtia majora, quam ea, quæ dantur in terris. c. 12. q. 28. n. 221 p. 39
Evacuetur anima à terrenis ut repleatur cæleſtibus donis, c. 12. q. 75. n. 628. 629 p. 107
Dona, quæ è Dei manibus veniunt firma & ſtabilia. c. 13. q. 33. n. 268 269 270. 271 p. 164
Quos Deus diligit, magnis donis reficit. c. 14 q. 3. n. 19 p. 168
Dei dona permanentia, mundi fragilia. cap. 17 q. 16. n. 120 p. 305
Dona ex Deo dant vitam; ex mundo mortem. c. 17. q. 19. n. 152 p. 311
Deus dona negata majoribus ſæpe dat minoribus c. 19. q 54. n. 434. 435 p. 449. & 450
Vide *Beneficium.*
E
Ebrietas.
EBrietas mater omnium vitiorum. c. 19 q. 20 n. 167. 168. 169 170 p. 313
Ebrietate homo fit dæmon. n. 168 ibid.
Ebrietas omne damnum, ac bonum frangit. n. 169 ibid.
Ebrietas iram Dei maximè provocat. n. 170. ibid.
Ebrietas mulieris maximè abominabilis. c. 17 q. 20. n. 171 p. 314
Eccleſia ſeu *Eccleſiaſticus.*
Eccleſia invicta in perſecutionibus. c. 12. q. 1. n. 5. p. 2
Eccleſia perſecutionibus nunquam potuit impugnari, ſed in is clareſcit. c. 12. q. 1. n. 6. & 7. ibid. & c. 13. n. 109. 110. p. 158
Eccleſia genere & moribus deſcendit de cœlo. c. 12. q. 2. n. 11 p. 3
Eccleſia Chriſti valde fœcunda ampla, ac dilatata eſt c. 12. q. 3. n. 22 23. 24. 25. 26. 27. p. 4
Eccleſia cuſtoditur, ac defenditur à Chriſto. c. 12 q. 4. n. 29 p. 5
In perpetuum erit Eccleſia refulgens Chriſto unita. c. 12. q. 4 n. 30. ibid.
Non eſt acceſſus ad Eccleſiam, niſi per Chriſtum. n. 31 ibid.
Veritas Eccleſiæ in luce manifeſta. n. 41. ibid.
Eccleſia fulcitur ac ſuſtentatur a Chriſto. c. 12. q. 5. n. 39 & 40 p. 6.
Virgo Maria Eccleſiam minuit, ac fulcit. c. 12. q. 5. n. 41 p. 7
Eccleſia Chriſti creſcente Synagoga decrevit. n. 43 ibid.
Eccleſia triumphans duodecim gaudiis coronatur. c. 12. q. 6. n. 48 p. 8
Eccleſia omnibus virtutibus coronatur. n. 49. ibid.
Deus omnes benedictiones dedit Eccleſiæ ſuæ c. 12 q. 7. n. 56 57. p. 9
In Eccleſia quilibet ſuo officio fungatur. n. 58 ibid.
In Eccleſia quilibet ſit in ſuo debito ordine. c. 12 q. 8. n. 65 p. 11
Cur Eccleſia Lunæ comparatur? cap. 12. q. 17 n. 141 p. 24
Eccleſia humiliter Mariam exorat. cap. 12. n. 17 n. 142 ibid.
Præſentia, ac auxilio Mariæ Eccleſia de hoſtibus triumphat. c. 12. q. 17. n. 144 p. 25
Maria in utraque Eccleſia veluti ſol. n. 146. 147 ibid.
Eccleſia hæreticos perſequitur ac interficit. c. 12 q. 29. n. 225. 226 p 40
Eccleſia cum multis laboribus parit filios Chriſto c. 12. q. 29. n. 227 ibid.
Eccleſia etſi laborat in partu ſobolis, multitudine tamen gaudet. c. 12. q. 30. n. 233 234. 235 p. 41
Eccleſia oratione ſe defendit ac triumphat. c 12 q. 73. n. 612 p. 104
Eccleſia velati Aquila filios ſuos examinat. c. 12 q. 73. n 614 p. 105
Eccleſia hæreticorum impugnatione non obruitur, ſed magis fulget, & ſplendet. c. 12. q. 78 n. 655. & 656 p. 112
Eccleſia per hæreticos non poteſt ſubmergi. c. 12 q. 79. n. 665. p. 114 & c. 20 q 10. n. 199 p. 470
Graviter puniuntur; qui contra Prælatos Eccleſiæ inſurgunt. c. 12. q 81. n. 683 p. 117
Qui ex gentilitate veniunt ad Eccleſiam, ejus decor adaugetur. cap. 13. q. ead. 15. n. 120. 121 p. 141
Eccleſiaſticus deficiens à Deo, & vitiis ſerviens multum crudelis c. 13. q. 22. n. 176. 177. 178 p. 150. & q 23. n. 186. 187 p. 151
Eccleſia pura ſine macula. c. 14. q. 31. n. 280 p. 209
Eccleſiæ porta ſemper aperta. c 15. q. 14 n. 116 p. 239
In viro Eccleſiaſtico multa conſtantia neceſſaria. c. 18 q. 1. n. 11 12 13 p. 339
Eccleſia multipliciter dicitur ſponſa Chriſti. c. 19 q. 10. n 78 79 p. 393
Deus revelat ſua ſecreta Eccleſiæ, quæ impiis ſunt abſcondita. c. 12. q. 39. n. 302

Perſecutores Eccleſiæ infauſta morte perierunt. c. 19.q.60. n.467. p.454
Eccleſia glorioſè regnat in Martyribus. cap. 20. q. 6. n.53. p.464.&465
Summus amor inter Chriſtum, & Eccleſiam. c. 21. q.15.n.127. p. 505

Electio.

Magna gloria inter magnos & præclaros eligi. c. 21.q.28.n.373.p.545.q.32. n.495. p. 565
Vide *Dignitas.*

Eloquentia.

Sermo blandus & eloquens pronus ad decipiendum.c.12.q.62.n.516. p. 87
Vide *Lingua*, vel *Loqui.*

Elias.

Elias, & Henoch duæ Eccleſiæ alæ c.12. q. 72. n. 596. p. 102
Elias ſcripſit regulam Monachorum. c.14 q.18. n. 168. p. 192
Elias Angelus volans per Eccleſiam habens Evangelium æternum. c.14.q.19.n.168. ibid.
Opera Eliæ maximè ſuperant humanam mentem. n. 169. ibid.
In eo viſitur ſpiritus Eliæ quem Spiritus ſanctus ſuis donis replet. ibid.n.170. p. 193

Evangelium, ſeu *Evangeliſta.*

Evangeliſtæ pleni ſcientia, & charitate. c. 141. q 18. n. 165. p. 191
vide *Scriptores Sacri.*

Euchariſtia.

Per ſumptionem Euchariſtiæ Chriſtus transformatur in nos. c. 12.q.4.n.35.36. 37. 38. p.6
Per Euchariſtiam induimus Chriſtum. ibid.
Anima à terrenis ſeparata piè ac fructuosè recipit Euchariſtiam.c.12.q.51.n.425. 426.427 p. 71. & 72.
In Sacramento altaris uniuntur fideles Chriſto, c.17.q.34.p. 274. p. 452
Ad Deum recipiendum magna diſpoſitio neceſſaria ex ipſo Deo c.13.q.17.n.132. p. 143
In Euchariſtia dantur nuptiæ inter Deum, & hominem, c.19.q.13.n.96. p.396
In Euchariſtia datur ſumma unio inter Deum, & homines. ibid. n. 96.97 98. 99.100. ibid.& q.16 n.116. 117. 119. p. 400. & c. 22.q. 3. n.30. p. 591
Deus Sacra Euchariſtia oblectatur ac jucundatur. c. 19. q. 14. n. 101.102.103.104.105.p. 397. 398.
Euchariſtia gaudium ac lætitia totius Trinitatis, ac ipſius Chriſti. ibid.
Dum Chriſtus in Euchariſtia nos paſcit & ſeipſum paſcit. n.105. ibid.
Ob Euchariſtiam magnum gaudium hominum & Angelorum.c.19.q.15.n.107.108.109. 110 p. 398.
Solemnitas ac feſtivitas Euchariſtiæ pertinet ad Angelos beatos ac homines.c.19.q.15.n.108. p. 338. & 339.
Inſenſibilia exultant ad intuitum Sacræ Euchariſtiæ c. 19.q.15.n.110. p. 399
Agnus Euchariſticus ſine macula puros convivas exigit. c. 19.q.16.n 113. ibid.
Virilis fortitudo requiritur ad Euchariſtiam percipiendam.ibid. n. 114. p.399. & 400
In Euchariſtia fit homo unum cum Chriſto. c. 19. q. 16. n. 116.118.119. p. 400
Sic Chriſtus in Euchariſtia unitur cum homine, ut ex parte ſui nunquam ab eo diſcedat. n. 117. 118. 119. ibid.
Qui ad Sacram Euchariſtiam accedit exuat vetuſtatem vitæ & novitatem induat. cap. 19. q. 17.n.121.122.123.124.125. p. 401
Quotidie innovandus eſt homo ad Euchariſtiam. n. 123. ibid.
Accipiens Euchariſtiam debet innovari non ſolum re, ſed etiam nomine c.19 q.17.num.125. p. 401. & 402.
Virgo Maria abundantiſſimè nobis præbet Chriſti panem. c. 19.q.18.num. 127.128.129. 130. 131. 132. p. 402
Chriſtus quod ex Virgine Maria accepit maximè oſtentat in hoc ſacramento. n. 129. ibid.
Maximè ſe debet homo probare ac examinare antequam ad Chriſti menſam accedat. c. 19. q. 20.n. 144.145. 146. 147. p. 405
Solus ille, qui Deum valet videre dignus eſt ut ad Euchariſtiam accedat.cap.19.q. 21. n. 148. 149. 150. p.406
Euchariſtia deliciæ Angelorum. n. 149. ibid.
Angeli, etſi puri & ſancti ut ad Euchariſtiam accedant ſe debent mundare. n. 149. ibid.
Qui dignè communicat in ſe jam habet quodammodo æternam felicitatem ac beatitudinem.c.19.q.23.n.163. 164.165.166. p. 408
Deus cum homine in Euchariſtia ſuis deliciis perfruitur. c. 16. q. 23. n. 165. p. 409
Cum Euchariſtia inchoatur beatitudo in hac vita. n. 167. ibid.
Dona gloriæ, non verò Euchariſtiæ poſſunt explicari. c. 19.q. 24.n. 169. ibid.
In menſa Euchariſtica ſunt omnia quæ deſiderari poſſunt. c. 19 q.24.n.170. 171. 172.ibid.
Solo pane Euchariſtico anima noſtra ſatiatur. ibid.
Una mica Euchariſtiæ plus ſatiat, quàm omne Regnum. n. 172. ibid.
Sacra Euchariſtia noſtra quies & requies. c. 19. q.24.n.175. 176. 177. 178. p. 410
Euchariſtia interius ac exterius munimur contra omnes adverſitates. ibid. n. 177. p. 411
Tot ſunt magnalia Euchariſtiæ, ut de ea timeant Angeli quod credantur.c.19.q.26.n. 179. 180. ibid.
Per Euchariſtiam tranſit homo in ſortem filii Dei, & fit filius Dei adoptivus. cap. 19. q.26. n. 182. 183. 184. p. 411. & 412
Per Euchariſtiam Domini fratres appellamur. n. 183. ibid.
Menſa Euchariſtica humiles recipit.c. 19. q. 29. n. 211. p. 416
Euchariſtia maximè conducit ad gratiarum actionem, ac ad Dei laudem.c. 19. q. 29. n. 212. 213. ibid.
Per Euchariſtiam homines participant cum Angelis. c. 19.q.30. 214. ibid.
Homo ratione Euchariſtiæ dicitur Angelus.c.19. q.30.n.215. 216. 217. p. 416. & 417
Per Euchariſtiam noſtra Eccleſia Angelorum ſocia. ibid. n.218. p. 417
In Euchariſtia reſplendet, & triumphat divinitas.c. 19.q.33.n.242. p. 420
In Euchariſtia oſtenditur divina poteſtas. n. 243 ibid.
Sacra Euchariſtia expellit omnem morbum & malum. ibid. n. 244. p.420 & 421
Euchariſtia Sacramentum pacis. c. 19.q. 33. n. 246. 247. 248. p. 421
Ab Euchariſtia fœdus & pax æterna. ibid.
Per Euchariſtiam ad vitam æternam aſcendit homo

homo. cap. 19. q. 34. n. 250. 251. 252. p. 421 & 422
Quare accepta Euchariſtia non ſtatim experimur vitam æternam ibid. n. 252 p. 422
Sacra Euchariſtia eorum Regum. cap. 19. q. 41 n. 223 p. 433
Euchariſtia corona omnium donorum. n. 324 325 326 ibid.
In Euchariſtia omnes divitiæ cœleſtes. num. 325 ibid.
Omnis elevatio, magnificentia, ac deſiderabile in Euchariſtia. c. 19 q. 41. n. 326 327. 329 ibid.
Sacræ Euchariſtiæ ſuavitas nobis maximè abſcondita. c. 19. q. 41. n. 29 ibid.
Euchariſtia ſumenda cum memoria paſſionis Chriſti c 19. q. 42. n. 330. 331. 332. 333 p. 434
Euchariſtico Sacramento totam gratiam Paſſionis Chriſti præſentem habemus. num. 331 ibid.
In Euchariſtica menſa myſteria Paſſionis Chriſti contemplanda. n. 333 ibid.
Chriſtus in Euchariſtia ad ſe omnes trahit. c. 19 q. 46. n. 362. 363. 364. 365 p. 439
Euchariſtia excipit ſervos, & Dominos. ibid.
Euchariſtia omnes capiuntur, ac ſubjiciuntur. c. 15. q 46. n. 365 ibid.
Euchariſtia metu, ac veneratione ſumenda. c. 19 q. 47. n. 368. 369. 370. 371 p. 440
Omnia inſurgunt contra indignè communicantes. n. 369 ibid.
Pœna illius, qui indignè communicat, nullis verbis poteſt explicari. n. 370 ibid.
Ab Euchariſtia omnis pietas, & miſericordia dimanat. c. 19. q 48. n. 372. 373. 374. 375. p. 441
Chriſtus pro excellentia dicitur Rex in Euchariſtia. c. 19. q. 51. n. 403 p. 445
Chriſtus in Euchariſtia maximè elevatus, ac ſublimis. c. 19. q. 51. num. 404. 405. 406. 407 ibid.
Chriſtus in Euchariſtia formoſus, & pulcher. ibid.
Chriſtus in Euchariſtia illuminat totum mundum, & noſtrum intellectum. c. 19. quæſt. 55. n. 436. 437. 438. 439 p. 450
Chriſtus in Euchariſtia illuminat inſipientes, & facit ſapientes n. 439 ibid.
Terrena dimittenda, ut dignè ad Euchariſtiam accedas. c. 19. q. 56. n. 440. 441. 442. 443. 444 p. 451
Ut de fructu Euchariſtico impleatis, terrena relinque. ibid.
Cœna Euchariſtica magna, & omne excipit. c. 19. q. 57. n. 445. 446 ibid.
Tam magna eſt Euchariſtica menſa, ut Chriſtus nomen magni, non ſibi, ſed ſuæ menſæ tribuat. c. 19. q 57. n. 447. 448. 449. 450. 451 ibid.
Chriſtus per teſtamentum dignè communicantes conſtituit Reges. ibid. p. 452
A menſa Euchariſtiæ magnam fortitudinem participat homo. c. 19. q. 59 n. 454. 454. 456 457 ibid.
A Chriſto in Euchariſtia omnia habemus arma. ibid. n. 457 p. 453
Sine cœleſti pane pereunt vires. n. 458 ibid.
Euchariſtia nobis eſt præſidium adversùs omnem nequitiam. c. 19. q. 62. n. 478 p. 456
Euchariſtia nobis eſt robur adversùs dæmones, ac omnium inimicorum exercitus. cap. 19 quæſt. 62. num 479. 480. 481 482 ibid.
Sacra Euchariſtia omnibus offertur. cap. 22. q. 3. num. 27 p. 591
Ante Euchariſtiam præcedat obſervatio mandatorum Dei. ibid. n. 32 p. 591. & 592
Euchariſtia dat vitam ſervantibus divinam legem ibid. n. 33 p. 592
Species ſacramentales dant vitam, & ſalutem. n. 24 ibid.
Euchariſtia perfectiſſimum opus divinæ omnipotentiæ. n. 35. 36 ibid.
In Euchariſtia omnes perfectiones tributales. ibid.
Servire ſacræ Euchariſtiæ Regum ac Principum eſt. cap. 22. quæſt. 5. num. 56. 57. 58. 59. 60 p. 596

Exemplum.

Mali Principis exemplum tanquam peſtis totam civitatem corrumpit. cap. 18. q. 4. n. 35. 36 37. 38 p. 342. & 343
Juſtus in ſe fit candidus, reſplendeat exemplo quoad alios. cap. 19. quæſt. 20. num. 140 p. 404
Juſtus ſuo exemplo excitat ad virtutem. cap. 21 q. 55. n. 596 p. 578. & 579

Experientia.

Ad negotium magnum medium expertum eligendum. c. 12. q. 74. n. 620 p. 106

Exterius.

Pulchritudo iniquorum ab exteriori; Juſtorum ab interiori. c. 17. quæſt. 14. num. 109. 110. 111 p. 303
Sapientia, ac virtus interiùs, & exteriùs reſplendeat. cap. 19. quæſt. 20. num. 141. 142 143 p. 404

F

Facere.

Vide *Opus.*

Fama.

Fama, ac nominis celebritas maximè timenda. c. 19. q. 49. n. 387 p. 443

Favor.

Dei Favores.
Vide *Benignitas.*

Felicitas, ſeu *Felix.*

Nimia Felicitas ruinam parit. c. 12. q. 50. n. 418 419 p. 70
Intuitu præſentis felicitatis antiquæ peccatorum ſordes abſconduntur. cap. 13. q. 11. n. 92. p. 134 & 195
Divini animi eſt quod ſolus ſit in adverſis, in proſperis quærit ſocios. c. 19. q. 45 n. 359 360 361 p. 438

Fictio, ſeu *Fictus.*

Fictio, ſeu ſimulatio potens ad dejiciendos fortiſſimos. cap 12. quæſt. 40. n. 311 p. 54
Sub Agni ſpecie fel draconum infunditur. c. 15 q 24. n. 196. 197. & 198 p. 153

Fides.

Fides firmata Eccleſiæ fulcimentum. cap. 12. q 5. n. 42 p. 7
Fides cum patientia neceſſaria in omni perſecutione. 13. q. 21. n. 160 p. 147
Vera fides liberos, ac ſpontaneos adoratores vult. c. 13. q. 29. n. 230. 231 p. 159
Fides cum operibus in adultis. c. 14. q. 28. n. 255 p. 205.

Fides operibus manifeſtatur. cap. 20. q. 6. n. 54 p. 465

Fidelis.

Fidelis renovandus in Chriſto.c.12.q.73.n. 615. p. 105

Filius.

Qui natus eſt ex glorioſa familia parentum, ſeu majorem laudibus tenetur aliquid addere.c.12 q. 24.n.198. p. 35

Feliciſſima familia in qua unus filius malus alios ſecum non trahit.c.12.q.42.n.325 p.56

A malo patre malus filius prodit.c.18.quæſt. 21. num. 172. 173.174. 175 p.365.&366

Filius ebibit iniquitatem patris ſui. ibid.

Fortitudo.

Non ſolum ſufficit Innocentia,ſed etiam requiritur fortitudo ad bene operandum. c. 12.q.46 n. 371. 372.373 p. 63

Fortitudo ſine ſapientia ad nihilum valet. c. 15 q. 17.n.144.145.146 p.243

Multa fortitudo,ac conſtantia in viro Eccleſiaſtico.c.18.q.1.n.11.12 13 p.339

Fuga, ſeu *Fugere.*

Fuga ſæpe illuſtris, & decora.c.12.q. 49. n. 400 p. 67

Tempore Antichriſti Prælati fugient in deſertum ut ſecurè ſuum munus adimpleant. c. 12. q. 49. n.401 ibid.

Fortitudo eſt aliquando fugere. ibid. n. 402.p.68

Deus fugientem à mundo recipit, & ſua nutrit gratia. c.12.q.51.n.422 p. 71

Furor.

Eximius furor, ac rabies linguam,& labia mordere c. 16.q.16.n.111 p.268

G

Gaudium.

Dolorum conſequentia, gaudium, & exultatio.c.12.q.18.n.150 p.25.& 26

Dura calamitas, quæ venit in medio gaudii c. 18 q.14.n. 114 p. 356

Ingens gaudium Beatorum in nuptiis Agni. c. 19 q. 11.n. 86 p. 394

Ingens gaudium non clauditur corde, & foras erumpit. c.19.q. 11.n.87 p. 395

Gaudium Beatorum non clauditur corde, ſed extra ſuperfunditur n. 88. 89. ibid.

Gentilitas.

Felix qui ex gentilitate venit ad Eccleſiam, & hic maximè ejus decorem auget. c. 13. q. 15 n. 120. 121 p.140.&141

Genus.

Impii è terreno genere gloriantur. cap. 13. q. 23 n. 182 p. 151

Gloria vana.

Non noſtra gloria, ſed Dei quærenda.c.13.q.27 n.221.222. 223 p. 156

Gloria vana in laudibus Dei fugienda.c.14.q. 10. n. 82 p. 177.& 178

Vide *Jactantiam.*

Gloria cæleſtis.

Vide *Beatitudo.*

Gratia.

Ubi Dei gratia, ibi flores.c.17.quæſt.23 n. 197 p. 318

Gratus, ſeu *Gratiarum actio.*

Gratus animus ſolum Dei gloriam quærit, & non hominum. cap. 13.quæſt. 27.n. 218. 219 220 p. 156

Gratias dant Sancti quia immunes ſunt à pœnis impiorum. c.15.p.9.n.69. p.132

Beneficium gratificandum.c.19.q. 27. num. 191 p. 413

Omnia bona noſtra Deo referamus. c. 21. q. 7 n. 60.p.493.& c. 21. q.37.n.620 p. 583

Gula.

Gula radix omnium vitiorum. c.16.q.3.n. 21. 22 23. 24.25 p.252

Gula ut peſtis nociva. ibid.

Gula omnia bona deperduntur. ibid. n. 25 p.253

Guloſus plus diligit cibum, quàm aurum & argentum.c.18.q. 21. n.170 p. 365

H

Hæreticus.

Hæreticus maximè nocivus, & conculcandus.c.12.q.40. n. 312 p. 54

Hæreticorum impugnatione non obruitur, ſed magis fulget, & ſplendet Eccleſia. c. 12.q. 78 n.655. 656 p.112

Valde oblongus hæreticorum tractus. cap. 12 Exp. 12. n. 657 p. 113

Hæretici ſemetipſos oppugnant, & deſtruunt. ibid.n. 658. & q.81.n. 676 p 116

Hæretici parum conſtantes.ibid. n. 659. p. 113

Diabolus conatur per hæreticos, à fide in perfidiam trahere. cap. 12. quæſt. 79. num. 664 p. 114

Per hæreticos non poteſt Eccleſia ſubmergi. c. 12 q. 79.n.665 ibid.

Hæretici ſub noctis tenebris ſuos errores ſpargunt c.16.q.21. n. 164 p. 275

Lux veritatis hæreticos facit elingues. num. 165 ibid.

Doctrina hæreticorum plena abominationibus. c. 17. q.17.n. 134 p. 307

Homicidium.

Sanguis effuſus effundentem inſequitur. c. 14. q. 38. n.349. 350.351. p. 219

Homicida non effugiet ſupplicium ſibi debitum. ibid.

Homo.

Homines alios opprimunt laboribus, ſed non ſublevant.cap.12.quæſt.40.num.319.320.321 p. 55

Vera virtus in homine diligit bonum, & deteſtatur malum. cap. 12. quæſt 47. num. 376 p. 64

Qualis homo Deo, tales invenit creaturas. c. 12 q. 81.n.679 p. 116

Homo cum unus ſit, dolis multiplex fit. cap. 13 q.3.n.31. 32. 33. p. 125

Homo malus pejor diabolo. c. 13.quæſt.6.n.50 p. 128

Homo peſſimus,& diabolus idem reputatur.c.13 q. 15. n.118. p.140

Homo terrenis affectus, etiam voce belluarum movetur ad turpia.c.13.p.28. num. 221. 222 223. 224 157

Non ex Deo, ſed ex diabolo venit, quod inferat malum homini. cap. 13. q.29.n.232.233 234. 235 p. 159

Impii non homines, ſed deſerta quædam.cap.17 q. 7. n. 61 p.295

Homines mundani ſolum attendunt ad ſuum lucrum.c.17.q.11.n.81 p. 298

Homo

Homo urbanus verè eſt homo, & Chriſtianæ militiæ aptus. cap. 19. quæſt. 22. n. 158. 159 p.407
Homines pigri, & inertes ad negotium ſuæ ſalutis.c.21.q.5.n. 43 p. 491

Honor.

Gravius eſt honorem denigrare, quàm vitam abſcondere. cap. 12. quæſt. 61. n. 510 511. 512 p. 86
Ob pravitatem privantur iniqui ſuo honore. c.13.q.4.n.34 p. 125
Honor reverentiæ ſignum, cap.14. Exp.4.n.150 p. 189
Honor indebitus eſt ad ignominiam.c. 18. q. 28 n.224.225. 226 p. 375
Verus Dei ſervus quærit honorem Dei, iniquus proprium.cap. 29. q. 28. num. 207. 208. 209 p.415

Humilitas.

In ſublimi dignitatum pericula, in humili ſecuritas.cap.12. q. 50. num. 417. 418.419 p. 70
Ficta humilitas crudelis perſecutio. c. 12. q. 71 n.585 p.100
Cognitio propriæ vilitatis, ac humilitatis efficax ad ſalutem. c. 12. q. 81. n. 684. 685.686 687 p. 117
Humilis dum deſcendit, aſcendit.c.13.q.2.n. 11 p. 122. 123
Juſtus quò majora beneficia accipit, eò magis humiliatur.c.19. q. 4.n.29. p.386
Juſtus viſo aliorum ſupplicio humiliatur. n. 30 ibid.
Plus attrahit Chriſti humilitas, quam majeſtas.cap.19. quæſt. 22. num. 160. 161. 162 p.407
Humilitas comes caſtitatis. cap. 19. quæſt. 27. n. 193 p. 413
Qui ſe ad pedes dimittit, maximè exaltatur, & triumphat. 19. quæſt. 27. num. 194. 195 ibid.
Qui ſe humiliat, exaltatur. c.21.q.5.n.45.p.491
Quantò quis proficit, tantò magis ſe humiliat. n.46 ibid.
Humilitas germen producens omnes virtutes. c. 21.q.7.n.59 p. 493
Deſcenſus humilitatis firmitas magnitudinis. c.21 Exp. 6. num. 124 p. 505
Quantò quis magis ſe humiliat, tantò magis exaltatur. cap. 21. quæſt. 17. num. 146.147 p. 509

Hyacinthus.

Nominis derivatio.c.21.q.34.n. 548 p.572
Ubi naſcitur. ibid.
Color cæruleus. n. 549 ibid.
Proprietates ejus multæ. n. 550 ibid.

Hypocrita.

Major perſecutio ab hypocritis, quam à tyrannis.c.17.q.19.n.163 p. 313
Hypocritæ exterius oſtendunt ſplendorem virtutis, interius habent venenum draconum. c.12.q.34.n.259 p. 46
Hypocrita non poteſt diù ſuam ſimulationem fingere. c.13.q.13.n.107 p. 137
Agni apparentia fel draconum infunditur, quod maximè fugiendum.c. 13. q. 24. n. 194. 195 p.152.& 153
Hypocrita ſub ovina pelle decipit. c. 13. q. 24 n. 196. 197. 198 p. 153
Hypocrita ardet intus affectu inordinato, exterius igne inferni. cap. 16. quæſt.11. num. 82 p.261

I

S. Jacobus Zebedæi, ſeu Major.

Jacobus pretioſiſſimus inter Apoſtolos. c. 21 q 16.n.292 p.532
Jacobus pro Chriſto inſigniter omnia ſua reliquit n. 293 ibid.
Jacobus magna unione ac conformitate, cum Chriſti voluntate ſecutus eſt eum, ibid n. 294 295.296 p. 531
Jacobus, & Joannes eximiè dilecti à Chriſto. c. 21.q. 26. n. 300 ibid.
Jacobo ſuum decretum communicat Chriſtus. n. 50 ibid.
Jacobus & Joannes ad grandia generoſi, & indè maximè laudandi.ibid.n.301 p.534
Jacobus, & Joannes adhuc impoliti martyrum conſtantiam oſtendebant. num. 302 ibid.
Amor Chriſti in Jacobum, & Joannem non patitur aliquid eis denegare. numero 303 ibid.
Chriſtus ſuum Regnum, mors, & Crux, concedit Jacobo, & Joanni. numero 305 ibid.
Jacobus, & Joannes magni Theologi.c.21.q.26 n. 307 p. 535
Jacobus & Joannes charitate, ac ſignis reſplenduerunt. n. 308 ibid.
Jacobus nitet, & fulget prædicatione, ac gladio.n.309 ibid.
Jacobus acerrimus prædicator Evangelii, ac Zelator Chriſti honoris. num. 310. & 311 ibid.
D. Jacobus totum mundum illuſtravit, ac illuminavit ſua doctrina. num. 312. 313 ibid.
D. Jacobus lux uſque ad fines terræ. num. 313 ibid.
D. Jacobus per ſe, ac ſuos Diſcipulos Hiſpaniam, & totum mundum illuminat. ibid. n. 314 p. 536
D. Jacobus Virgo.c.11.q.26 n.516 ibid.
D. Jacobus ædificat templum Beatæ Virgini. ibid.
Jacobus multa dona ſibi ac Hiſpanis promeruit.n. 317 ibid.
D. Jacobus feſtum Conceptionis Virginis Mariæ celebrat.n.318 ibid.
Jacobus orationem Angelicam componit, eaque Virginem ſalutat. numero 319. 320 ibid.
Chriſtus & Jacobus magiſtri orationum. n. 320 ibid.
Jacobus primus Martyr ex Apoſtolis. c. 21. q.26 n.321 p.537
Jacobus moritur eadem die, & hora, qua Christus.n. 321. 322. 323 ibid.
Maximè honoratur D. Jacobus die, & hora mortis Chriſti. ibid.
Gladius, quo occiditur Jacobus, vertitur in ejus hoſtes. ibid. n. 325 p. 538.
Patrocinio D. Jacobi multiplex victoria. cap. 21 q.26.n.326 ibid.
Reliquiæ corporis D. Iacobi. n. 326 ibid.
Commenda D. Iacobi vincit periculum, & cuſtodit à malo. n. 328 ibid.

Jacobus Alphæi, ſeu Minor.

Jacobus Alphæi totus aureus.c.21.q.32. n.492 p.564
Cur dicatur minor, cùm ſit magnus virtute n.495 ibid.
Per antonomaſiam dicebatur juſtus, & ſanctus. n.496.497 498 ibid.
Jacobus fit particeps ſupremi nominis Dei.ibid. n.496 p.565
Jacobus dicitur ſanctus inter præclariſſima Eccleſiæ lumina.n.497 ibid.
D.Jacobus valde ſimillimus Chriſto.c.21.q.32 n.498.499 ibid.
Magna charitas Chriſti in Jacobum. num. 501 ibid.
Admirabili abſtinentia cæleſtem vitam agebat, n.502 p.566
A ſua pueritia cum Chriſto educatus eſt. ibid.
Jacobus admirabili ſapientia reſplenduit. num. 503 ibid.
Jacobus admirabili auctoritate floruitnum.504 ibid.
Chriſtus aſcendens in cœlum ſuos fideles commendat Jacobo. ibid.
Jacobus creatur Epiſcopus Jeroſolymæ, ut Judæos convertere, ac leniret à ſuo furore. c.21.q.32.n.508 ibid.
Jacobus unus Apoſtolus pro multis.c. 21.q. 32 n.509 ibid.
Jacobus primus Miſſam celebrat. num.511 p.567
Jacobus Euchariſtiam miniſtrat Apoſtolis.n.512 ibid.
D.Jacobus Prælatorum, ac Epiſcoporum Protomartyr.c.21.q.32.n.513 ibid.
Multiplici corona fulget. ibid.
Inclytum ejus Martyrium. n.514 515 ibid.
Diabolus, quæ in Chriſtum machinaverat, in Jacobum exequitur.n.515 ibid.
Præcipitatus moritur Jacobus, ne Chriſtus crederetur.ibid n.516 ibid.
Ut Chriſti ſimilitudo patitur Jacobus.num.517 ibid.
Jacobus primus ſcriptor Novi Teſtamenti.c.14 q.18.n.166.167 p.191.&192

Jactantia.

Summa peccatoris iniquitas de peccatis gloriari.c.13.q.4 n 35 p.125& 126
Impii non ſolum mala faciunt, ſed de eis ſe jactant.c.13.q.30.n.239 p.160
Qui vanè ſe jactant, corruunt.c.18 q.12.num 98 p.353
Vide *Gloria vana.*

Idololatra.

Ex timore ac metu nata idololatria.c.13.q.11 n.94 95 p.135
Idololatra ſuis factis oſtendit ſe ipſum veræ religioni eſſe contrarium. cap. 13. q.29.n.229 p.158
Idolis ſervientes veluti ebrii.c.17.q 6. num.53 p.293

JESUS.

Dei nomen ſcutum deſtruens omnem laſciviam. c.14.q.6.n.46 47 p.172
Nomen Domini terribile adverſariis.c.14. q.6 n.48 49.50 ibid.
Omnia Dei magnalia continentur in nomine Jesu.c.14 q.58.n.304.305.306 p.430
In nomine Jesu denotantur omnia Dei magnalia. ibid.
Jesu nomen fons vitæ & gratiæ. c.19. q. 39 n.307.308.309 ibid.
Ab umbra nominis Jesu omne malum fugit. ibid. p.430.&431
Nomen Jesu honorabile ſuper omne nomen. c.19.q.49.n.385 p.442.&443

Ignorantia, ſeu Ignorans.

Ignorans ſtultus contra ſapientem armatur, ut eum corradat. c. 12. q. 25. n. 203. 204. 205 p.36

Impius.

Vide *Peccator.*
Impii inconſtantes, & varii. cap.12. q 83.n.702 p. 120.
Impii ſine charitate, & unione. ibid.
Impii è terreno genere gloriatur.cap.13.q. 23. n. 182. p. 151.
Impii ac mali omnia convertunt in malum. c. 13.q. 30. n. 237. p. 160.
Impii quantò magis turbulenti, tantò magis ſedes diaboli c. 16.q. 4.n.100 p.266
Impii tendunt laqueos, quibus capiuntur.c. 16 q.25.n.202 p.281
Impii uniuntur in malum. c. 16.q.27. num 217 p 283
Impii quantò potentiores, tantò pejores.cap.17 q.5.n 47 p.292
Maximè homines fiunt impii ex politica ratione.c.17.Exp 3.n 58 p.294
Impii ſunt quædam deſerta, & non homines, c 17.q.7.n.61 p.295
Impii, quod per potentiam non poſſunt facere, per ſimulationem ac apparentem virtutem valent adimplere cap. 17. quæſt. 13. n. 100 p.302
Impius non ſolum malitiam ſectatur, ſed etiam alios perdere intendit. cap.17.q.15. num.113 p. 304
Impii aliorum ſanguine fuſo lætantur. cap.17 q.19.n.155
Impii inter ſe contrarii contra juſtum concordes.c.17.q.30.n.249 p.327
Impii etſi inimici, contra juſtum uniuntur. c.17 q.30.n.249.250.251 p.327
Impii ſibi ipſis pœna ſunt. cap. 17. quæſt. 35 n.281 p.333
Impii odio perſequuntur ſuam impietatem.c.17 q. 34. n. 282 ibid.
Impii fomenta amoris vertunt in odium ibid. n. 284 ibid.
Inter impios non eſt pax, ſed diſſentio. ibid. n. 285 p.333
Impii quæ à Deo accipiunt, creaturis tribuunt. c. 18. q. 5. n. 40 p. 343
Impii peccata delitias putant. n. 42 ibid.
Impius in hac vita cruciatur anima, & corpore. c. 18. q. 14. n. 115. p. 356
Impii vendunt animas ſuas peccatis. c. 18.q.20. n. 161. p. 363
Impii elevantur, ut profundiùs cadant.c.18.q.31 n.243 p.377

Incarnatio.

Poſt Incarnationem Divini Verbi maximè natura humana eſt ſublimata, & exaltata. c. 14.q. 28.n.199 p 414

Incipere, ſeu Incipiens.

facilè bonum incipere, difficilè illud perficere. c.12.q.33.n.248
Incipientes in via virtutis magna tentamenta patiuntur.c.12.q.45.n.358.359.360.p.61.& 62

Indignus.

Tunc reſpublica firmatur, cum indignus dejicitur, benemeritus ſublimatur. cap. 12. q. 8. n. 68. 69. p. 11. & q. 48. n. 385. 386. p. 65
Indigni majora ſibi volunt occupare loca. 12. q. 8. n. 707. 72. p. 11
Indigni honoribus, ac dignitatibus abundant. c. 13. q. 4. n. 37. 38. 39. p. 126
Indignus, etſi videatur habere dignitatem, illam non habet, ſed eſt ei ad mortem. c. 17. q. 28. n. 233. 234. 235. 236. 237. p. 324

Infernus.

Miſeri decem pœnis afficiuntur in inferno. c. 13. q. 4. n. 36. p. 126
Infernus ex peccatoribus receptis ſe ipſo deterior. c 14. Exp 12. n. 324. p. 216
Infernus valde capax, & latus ad peccatores recipiendos. cap. 4 quæſt. 36. n. 329. ibid. & q. 37. n. 337. p. 217
Inferni memoria valde utilis ad ſalutem. c. 14. q. 36. n. 333. 334. 335. 336. p. 217
Infernus locus horribilis. c. 14. q. 37. num. 340. p. 218.
Pœna damni in inferno graviſſima omnium. q 37. n. 341. 342. 343. 344. ibid.
Dæmones, & homines puniuntur in inferno. c. 14. q. 38. n. 346. p. 219
Prælati durius puniuntur in inferno. c. 14. q. 38. n. 347. ibid.
Labores hujus ſæculi ſunt tanquam fumus inferni. c. 18. q. 16. n. 133. 134. p. 359
Timor in inferno auget pœnam. cap. 18. q. 17. n. 141. p. 360
Horrenda inferni clauſura, & nunquam aperienda. c. 18. q. 31. n. 141. p. 377
Tormentum inferni ſtabile, & immobile. c. 19. q. 61. num. 474. p. 455

Inimicus.

Inimicus domeſticus crudelior quam extraneus. n. 12. q 66. n 553. 554 555. p. 95
Inimicitiæ occaſio fugienda. c. 18. q. 2. n. 14. p. 339
Statutum eſt tempus orandi pro inimicis. c. 18 q. 9. n. 76. p. 349

Innocentia, vel *Innocens.*

Non ſufficit innocentia, ſed requiritur fortitudo ad bene operandum. c. 12. q. 46. n. 371. 372. 373. p. 63

Intentio.

Non ſolum opus malum, ſed etiam illius intentio. c. 15 q. 17. n. 139. p. 242

Intelligere, vel *Intellectus.*

Homines quæ non intelligunt, contemnunt. c. 22. q. 6. n. 66. p. 597. & 598
Pii intelligunt divina verba, non verò impii. c. 22. q. 7. n. 82. 83. p. 600

Interceſſio.

Sancti pro nobis intercedunt coram Deo. c. 20. q. 8. n. 75. p 498
Sanctorum patrocinium nobis valde neceſſarium. n. 76. 77. 78. 79. ibid.
Sanctorum patrocinium munimen civitatis ibid.

Interius.

Pulchritudo juſtorum ab interiori, iniquorum verò ab exteriori. c. 17. quæſt. 13. n. 109. 110. 111. p. 303
Chriſtus non requirit externam pulchritudinem. ſed internam. c. 21. q. 7. n. 61. p. 493. & 494

Invidia.

Augmentum amplioris fortunæ in regibus. & divitibus fomentum odii & invidiæ. cap. 122 q. 38. n. 294. 295. 296. 297. p. 52
Invidia parturit crudelem perſecutionem, ac odium, c. 12. q. 71. n. 588. 589. 590. p. 101
Invidi ſeipſos ut rabidi mordent. cap. 16 q. 16. n. 116. 117. p. 268
Invidia aliena impetit. cap. 17. quæſt 26 n. 215. p. 222.
Invidia viros magnos, & excelſos impugnat. c. 21. q. 7. n. 65. 66. 67. p. 494

Joannes Baptiſta.

Joannes Baptiſta ob ſuam puritatem vidit Jeſum ut Agnum. c 14 q 1. n. 4. p. 166

S. Judas Thadæus Apoſtolus.

S. Judas multiplici nomine præclarus. cap. 21. q. 33. n. 521. 522. p. 569
Dum Judas dicit Dei confeſſionem & laudem, nil majus. n. 523. ibid.
Explicantur variæ ſignificationes nominis hujus Apoſtoli. n. 524. 525. ibid.
Alta divina providentia tot nominibus inſignitur. n. 526. ibid.
D. Thadæus omni virtute conſpicuus. ibid. n. 528. p. 569
Thadæus, & Simon tanquam quid cæleſte. n. 529. ibid.
Thadæus maximè reſplendet zelo honoris Dei. c. 21. q. 33. n. 530. 531. 532. ibid.
Zelat Thadæus ut Deus ſuum verbum promiſſum adimpleat. ibid.
Thadæus valde ſollicitus de aliorum ſalute. ibid. n 534. 535. p 570
Thadæus cordis ac illius puritatis cultor. n. 537. 538. 539. ibid.
Thadæus temporalia contemnit. c. 21. q. 33. n. 542. 543. 544 p. 571
Thadæus reſplendet facie, & multa differentia ab Stephano. n. 546. ibid.
Thadæus geſtu, ac præſentia ſanctitatem exhalat. n. 547. ibid.
S. Judas Thadæus falſa teſtimonia diſſolvit, ut veritas manifeſtetur. cap. 21. q. 34. n. 564. 565. p. 573. & 574.
Judas magna poteſtate fulget contra Dæmones. c. 21 q. 34. n. 568. p. 574
Pro ſingulari honore genus Martyrii Thadæi ſilentio veneratur. cap 21. q. 34. n. 575. 576. 577. p. 575

Joannes Evangeliſta.

Joannes Evangeliſta ob ſuam virginitatem vidit Chriſtum ut Agnum. cap. 14. q. 1. num. 4. p. 166.
Joannes Evangeliſta quò ſublimior, eò humilior. c. 14. q. 17. n. 154. p. 189
Joannes Evangeliſta altiſſimè penetrat divina ſecreta c. 15. q. 21. n. 171. p. 247
Joannes valde lenis, & mitis. cap. 17. quæſt. 20 n. 161. p. 312
Joannes, quia veluti ejuſdem naturæ cum Angelis. c. 19. q. 28. n. 200. p. 414
Joannis virginitas valde eminens, & adumbrat Mariæ Virginis veſtigia. cap. 19. q. 28. n. 200. 201. ibid.
Joannes in multis Angelos inſtruxit, & docuit. n. 202. ibid.
Joannes omnibus gratus, ac præjucundior. c. 21. q. 27. n. 331. p. 539
Joannes puritate Angelus. n. 336. ibid.
Joannis nomen magnum, & mirabile. n. 337. ibid.

Joannes ſecreta divinitatis manifeſtat. ibid. n. 339. p.540
Ioannis Evangelium ſupra omnem captum humanum.n.338. ibid.
Ioannes vocatur, ut ſcribat, & prædicet.n. 340 ibid.
Ioannes ſuper omnes diligebat JESUM c.21.q. 27.n.341. ibid.
Ioannes, non ad Angelos, ſed tantum ad JESUM ſe convertit.cap.21.q.27.num.342. ibid.
Ioannes ſuum amorem erga JESUM ut nihilum reputabat. cap. 21.quæſt. 27.num. 343 ibid.
Amor Chriſti in Ioannem non patitur peculiariter habere matrem abſque Ioanne.n 345. p.541.
Ob virginitatem Ioannis,datur ei virgo in matrem.n.346 ibid.
Ob conſtantiam meretur Ioannes, ut filius ſit Virginis. n. 347. ibid.
Ioannes ſingulariter præ omnibus Apoſtolis repletur donis n.349. ibid.
Joannes in dolio videbatur ſimulachrum divinitatis.c.21.q.27 n.350. p.542
Radiabat divinitas in Joanne in dolio.num.351. ibid.
Calix paſſionis Ionnis plenus omni excellentia.n. 352. ibid.
Chritas Ioannis diffunditur per totum orbem. n.353. ibid.
Ioannes ſtabat in dolio ut igne ſuperior. n.354. ibid.
Ioannis ut victima, ab illius odore extinguitur ignis. n.356. ibid.
Ioannes ut Phœnix renaſcitur ab igne c. 21. q. 27. n.357. p.543
Ioannes tanquam à cælo exiit è dolio ferventi. n.358. ibid.
Joannes juxta crucem vi dolorum mortem ſuſtinuit n.359. ibid.
Ioannes à præſentia Virginis roboratur. n. 360. ibid.
Ioannis mors myſterium quoddam. num. 362. ibid.
Ioannes in morte ſplendores dabat reſurrectionis.n. 364. p.544.
Per Ioannem Deus omnium utilitati conſulit. c 22.q 6.n.68. p. 598.
Magna auctoritas Ioannis in Eccleſia. cap. 22. Exp.4.n.71. ibid.

Ira, vel *Iratus*.

Irati hominis furor uno verbo commovetur. c.13.q.2.n.19. p. 123.
Nulla vi, ac induſtria poteſt homo fugere ab ira,ac pœna Dei.cap.13. quæſt. 19. num. 148. p. 246.
Ira indignati ſuo furore ſumit nutrimentum ad majorem crudelitatem.c.16.q.10.n. 73.74. 75. p.261
Qui ſe juſtos arbitrantur, dum increpantur, irâ commoventur.c.16.q.11.n.82 p.262.
Ira excæcat hominem, & ſapientiam radit,c.16; q.13.n.93. 94. 95. p. 264
Summa ira Dei quod omnia ſupplicia ſimul veniant. cap.18.quæſt.18.num.145. 146. 147. p.360.

Judex, vel *Judicare*.

Judex timore condemnans graviter punitur. c.21.q.13.n. 111. p. 503
Judex ſit tanquam Anglus expers carnis & ſanguinis.c.14.q.30.n.272.p.208.& cap.20.q.15. n. 131. p.476.
Judex præmiat bonos,& punit malos.c.14.q.31. n.283. q. 209
Ad Judicandum, ac arguendum multe ſcientia neceſſaria.c.15.q.n.5.6. p. 221
Judex, qui punit, debet eſſe immunis ab omni delicto.c.15.q.15 n.125.126.127.128 p 240. & c.16.q.8.n.59. p.258
Iudex ſit fortis ſine affectu carnis, & ſanguinis. c.15 q.16.n.130.131. p.241.
Officio abutitur Judex, ut malè agat.c.17. q. 26. n.226. 227. p.323
Judex ſine affectu agat,maximè ad vindicandum Dei injuriam.c.18.q.9.n.77. p.349
Dura pœna judicari, ac condemnari ab eo, quem tu judicaſti; ac condemnaſti.c. 18. q.9. n.78. ibid.
Qui Deum ut creatorem non agnoſcunt, ut judicem experientur.cap. 18.quæſt. 26 n.206. p. 372.
Supremo Judici omnia ſunt manifeſta. cap. 19. q.36.n.283. p.426.& 227

Judicium Dei.

Inveſtigabilis via Dei in ejus judiciis.c.15.q.21. n.174. p. 247
Dei Iudicia valde abſcondita. cap 15. n. 149 & q.21.n.175. p.248.
Dei Judicium ſeverum.c.14. quæſt. 23. n. 209. p.198.
Valde mirabile arcanum Divini judicii.c.15. q. 1.n.3.4.5. p. 220 & 221
Dei Judicium cum ſumma ſapientia. ibidem p.221.
Judicia Dei imperſcrutabilia à nobis, ut juſta veneranda.c.15 q.13. n. 107. 108. p. 238
Judicia Dei pura,& irreprehenſibilia. c.15.q.15. n.124. p. 240

Iudicium finale.

Dei miſericordia nos admonet ſemper de judicio.c.14.q.20.n.171. p. 195
Quanta ſeveritas in finali judicio. c. 14. q. 25. n. 217. p.201
Obſervatione mandatorum Dei evitantur ſupplicia æterna n.218. ibid.
Memoria judicii finalis via aſcendendi in cœlum,ac ad coronam gloriæ. c. 14. q.30.n.275. 276. p.208
Quo Chriſtus longanimis judicium differt, durius exercebit.c.14.q.33. n. 301. p. 212
In die judicii miſericordia convertetur in rigorem juſtitiæ.c.15 .q.18.num. 156. 157. 158. p. 245.
Judicium Dei valde terrible magnatibus. c. 16. q. 22. n. 174. p. 277
De judicio finali ſemper cogitantium.c.16.q.23. n. 184. 185.186. 187. p. 278
Reges ſuper omnia timeant Dei judicium. cap. 19.quæſt. 50. num. 399. 400. 401. 402 p. 445.
Peccator in judicio finali pro ſua extrema miſeria erit deſtitutus omni patrocinio, ac defenſore.cap. 20.quæſt. 7. num. 70.71.72. p. 467.
De tempore judicii poſt Antichriſtum. cap. 20. quæſt 14 num. 123.124.125.126. p. 475
Magna indignatio Chriſti in die judicii.cap.20. q.15.n.131. p.475.& 476

In

In die judicii omnia noſtra erunt aperta, & manifeſta.c 20.q.15.n.135.137. p.476

Omnis pulchritudo à conſpectu Dei judicantis fugit. c.20.q.16 n.139. q.477

Præſentia Dei judicantis valde terribilis. c.20. q.16.n.141. ibid.

Iuſtitia.

Deus omnia diſponit, & ordinat cum ſumma juſtitia, & æquitate. cap. 15.q.12.num. 100. p.237.

In Deo juſtitia cum miſericordia. cap. 16. q.8. n. 57.58 p. 258

Id quod à juſtitia venit nulli eſt contrarium, nec moleſtum.c.16. quæſt. 8. num. 61. 62. 63. p. 158.

Juſtitia divina ſublimatur,dum punit.c.18.q.28. n. 222. p. 374

Juſtus.

Juſtus faſtidit terrena, & quærit ſpiritualia. c.12.qu.2.n.12.n.13.14. p. 3

Summa juſtorum unitas.c.12.quæſt.46. n. 374. p. 62.

Unus juſtus ad inſtar plurimorum. ibid. n. 365. p.63.

Juſtus ſæpe celeriùs tollitur Dei Beneficio c. 12. q.48. n. 384. p. 65

Juſtus ſui ipſius eſt accuſator, injuſtus aliorum. c.12.q.68.n.594. p.96

Juſtus volat in cœlum, peccator verò in infer. num.c.12.q.74.n 618. p. 105

Juſtus habet alas ut parvulos cuſtodiat, iniquus ut perdat.cap. 12. quæſt. 74. num. 619. ibid.

Dum diabolus juſtos vult opprimere, ipſe opprimitur. cap. 12. quæſt. 82. num. 696. p.119.

Diabolus maximè perſequitur, ac impugnat juſtos, & ſanctos.c.12. q.82.n.697.698.699. ibid.

Qui ſervos Dei perſequitur, recta via eſt ei in infernum.cap. 13.quæſt. 19.num. 147.p. 145. & 146.

De pœnis peccatorum lætatur juſtus, cum non ſit particeps in eorum vitiis.c.13.q.19. n. 149. p. 146

Juſti dicuntur numerati à Deo. c. 14. q.4. n. 29. 30.31. p. 169

Juſti pudicitia, charitate ſe oſtendunt ſervos Dei.c.14.q.5.n.37. p. 170

Juſti delectantur de gloria Sanctorum, & contremiſcunt de conſecutione. c. 14. q. 7. n. 59. p. 174.

Juſti de diabolo triumphant dum corpora ſua ut cytharas Deo exhibent. c. 14. q. 8. n. 68. p. 175.

Juſti extenuant corpora ſua per vices jejuniorum. n. 69. ibid.

Sancti & juſti ſibi eligunt labores, ut aliis dent levamen & ſalutem.c.14.q 8.n. 73.74.75.76. p. 176.

Juſtis poſt mortem datur præmium.c. 14. q. 27. n.248. p. 204

Juſti in laboribus, ac perſecutionibus placidè conſiſtunt.c. 15.q.6.n.47. p.228

Juſti expediti à bonis temporalibus currunt,impii illis impediti ambulant.c.15.q.8.n.62.63. 64.65. p.230 & 231.

Omnia elementa juſtis obediunt.c.15. q.9.n. 97 p. 131.

Juſtus qui vincit in magnis,caveat ne delinquat in parvis. ibid.

Lætantur juſti quia immunes, ſunt à pœna impiorum.c.15.q.9.n.69. p. 232

Deus iniquis dat pœnam, juſtis præmia. c. 15. q.20 n.168 169.170. p. 246. & 247

Qui juſtos detrahit, in Deum eſt blaſphemus. c.16.q.17.n.123.124.125. p.269

Viro juſto ac ſpirituali mundus cum ſuis vanitatibus deſertum.c.17.q.7.n.62. p. 295

Mundus perſequitur juſtos, extollit iniquos. c.17.11.n.80. p. 298

Juſtus agnoſcit mala, quæ latent ſub bonis temporalibus. c.17.21 n.177.178. p. 315

Maximè levantur juſti in ſuis tormentis, dum vident fines ſuorum tyrannorum. c.17.q. 22. n. 187. 188. 19. p. 316

Iuſtorum tormenta citò deficiunt. cap. 17. q. 25 n.213.214. p.321

Qui Dei ſervos lædunt, contra Dominum inſurgunt.c.17.q.31.n.257.258 259.p. 328. 329.

Iuſti præſentia munit ac defendit civitatem, ſicut illius abſentiâ civitas perit c.18.q.2.n.18. 19. 20. p. 340

Juſtorum præmium inæquale pro ratione meritorum.c.21.q.21.n.193. p 515

Juſtorum labores mutantur in gaudia. 18.q. 3. n.25. 26 27. p. 341

Inter omnes preſſuras Deus ſuos juſtos ſervat incolumes.c.18.q.6.n.55 56.57 p.345 & 346

Pœna peccatorum proficit ad bonum juſtorum c.18.q.28.n.222. 223. p.374

Iuſtorum triſtitia mutatur in gaudium,gaudium impiorum in triſtitiam.c.19.q.1.n. 5. p. 383

Chriſtus juſti animam diligit, ut ſponſam c. 19 q.10.n 81. p. 394

Iuſtus ſit candidus quoad ſe, reſplendens exemplo quoad alios,c.19.q.20.n.140. p.404

Iuſtus quærit gloriam Dei & non ſuam. c. 19. q.28.n.207. 208. 209. p.415

Iuſti pro ſe ipſis plures habent defenſores, quàm oppugnatores. c.19.q 43.n. 339. p. 435

Iuſti ſuis meritis adornantur. c. 19. q.44.n.351. p.437.

Juſti in adverſitate manifeſtantur.c.20 q.5 n.46. p.463.& 464.

Deus cuſtodit ſuos juſtos.ibid.n.47. p. 464

Iuſti pauci, peccatores multi.c.20. q.17. n.158. 159.160.161.162 p. 480

Iuſti ita adhærent Deo ut numquam ab eo recedant.c.20.q.18.n. 167.168. p. 481

Quot juſti in mundo,tot ſoles. c.21. q. 1. n. 16. p. 486

Iuſtus vult ut bona ſua aliis communicentur. c.21.q.33.n.534.535.536. p. 570

Ubi juſtus proficit, ibi labitur peccator. cap.22. q.8.n.89. 90. 91. p. 601

Iuvenis.

Juniorum glorias non poſſunt antiqui ſuſtinere. c.12.q.63.n.529.530.531. p. 89

L

Labor.

Labores ſic Sanctis contingunt eis proficiant in augmentum,c.12.q.23.num.202. p. 36.

Apoſtolicus labor converſione gentium vertitur in gaudium.cap.12.q. 30. num. 233. 234. 235. p.41.

Qui multis laboribus tentatur, ac vexatur, Deum

Deum habet ſuum protectorem. cap.12. q. 33. n.249. p.44

Homines laboribus opprimunt alios, ſed non ſublevant.cap.12.quæſt.40.n.318. 319. 320. p.55.

Quilibet laborum quærit conſortes, non verò deliciarum cap. 12. quæſt. 59. num. 490. 491. p.82.

Via peccatorum laborioſa, non ſic juſtorum. c. 12.q.76. n. 636. 637. 638. p 109

Tempeſtas laborum juſtis parit lætitiam. c. 14. q.7.n. 62. 63. p. 174

Pati labores pro Deo ſumma requies, & felicitas.c.14 q.27.n.253. p. 205

Sancti in laboribus placidè conſiſtunt. c. 15.q. 6. n.47. p. 228

Character, ac nota juſtorum paſſio laborum. c.15.q 7.n.56. p 229.

Miſeris peccatoribus datur ignis laborum ſine pietatis aqua.cap.15.quæſt.7.num. 58. 59 60. p.230.

Homines Dei ſuavia contemnunt, & labores mundi quærunt. c.17.quæſt. 8.num. 68. 69.70. p.296.

Ab otio ruina, à labore victoria c.17.q. 11.n. 84. 85. p.299

Labores nos ducunt ad ſalutem. cap. 17. q. 31. n 255.256. p. 328

Pugna & labor Chriſtianorum brevis. cap. 17. q.32.n. 260. p.329

Iniquorum labores perpetui; juſtorum verò mutantur in gaudia cap.18.quæſt.3.n.25. 26. 27. p. 341

Summum malum, quod omnes labores ſimul veniant.c.18 quæſt.18.n.146. 147.148 p. 360. & 361.

Labor impiorum ſine fine, ac requie.c.20.q. 10. n.100.101. 102 103. p.371

Per labores aſcenditur in cœlum cap. 21. Exp. 9. n. 190. p 515

Deus juxta noſtras vires permittit labores. c. 21. q.21.n.196. ibid.

Deus in pondere, ac libra dat nobis labores. cap.21.quæſt.21.n.197 198.199. ibid

Lachrymæ.

Lachrymæ acuunt oculos ad videnda divina. c.15.q 4.n.29 30.31. p. 225

Lachrymæ ſequuntur peccatum. cap. 18. q. 12. n. 100 101. 102. p.353 & 354

Valde irrationale, flere ut magnum, quod in cineres redigitur. cap. 18. quæſt.23. num. 184. n. 268.

Lachrymæ effundendæ non pro re temporali ſed ſpirituali.c.18.quæſt.23. n. 185. 186. 187. ibid.

Bona temporalia involvunt Lachrymas, non ſic cæleſtia. cap. 21. quæſt. 10. numer. 85. p. 498.

Indulgentia divina ſiccantur ſuorum lachrymæ.n.86. ibid

Sola Dei manus valet miſerorum lachrymas ſiccare.n. 87. ibid

Dum vivimus, ſemper flendum.c.21. q. 10. n. 89. 90. p 499

Laus.

Vera Dei laus ſecum habet adjuncta opera.c.19. q.9. n.70.71.72 73 p. 392

Qui ſe non laudat, dignus ut à Deo laudetur. c.21.q.9.n 80. q. 497.

Iniqui, & depravati ſemetipſos laudant ibid.

Valde ſuſpecta laus in ore proprio.num. 82. 83. ibid.

Qui primus intonat divinas laudes, princeps militiæ cæleſtis. cap.21. quæſt. 29. num. 411. p. 551.

Deus ob ſua opera laudandus. cap. 19. q. 6. 41. p. 388.

Deus in omni vita noſtra laudandus. num. 42. ibid.

Communi conſortio Angeli, & homines dicunt Deo laudes. cap. 19.quæſt.7.num. 52 53. p. 390.

Laus Dei non eſt ab ore peccatoris. cap. 19. q. 8. n. 61. 62. p. 391

Vera laus Dei eſt in ſapientia.c.19 q. 8. num. 62. ibid.

Servi Dei ipſum laudant n. 63. ibid

Ille verè Deum laudat, qui ſervat ejus mandata. n. 64. ibid

In Dei laudibus vana gloria fugienda. cap. 14. q. 10. n. 82. p. 177 & 178

Non ſolum ore, ſed etiam opere Deum laudandus. cap. 15. quæſt. 11. num. 95. 96. 97. p. 236.

Dei laudibus aptamur ad ejus viſionem. cap.19. q. 1.n 8.& 9. p. 385

Valde grata eſt Deo concors multorum laudatio. n. 10. 11. ibid

Amor nos impellit ad majores Dei laudes. c. 19. q.4.n. 28. p.386

Qui laudem Deo decantat, ſibi coronam comparat.c. 9.q. 51.n.37.38. p. 387

Lex Gratiæ.

Lex gratiæ,& antiqua inter ſe conveniunt. c. 15. q. 11. n. 94. p. 236

Liber.

Chriſtus divina quadam ſublimitate dicitur liber. c.13 q. 16. n. 123. p. 141

Chriſtus crucifixus liber in quo intuemur, quæ ſunt imitanda.n. 124. ibid.

Liber prædeſtinationis tribuitur filio Dei. c. 13. q. 16. n. 125. ibid.

Qui libri aperiendi in Dei judicio. cap. 20. q. 17. n.150.151.152. 153. p. 479

Quare hujuſmodi libri dicuntur aperti. ibid.

Liberalitas.

Chriſtus liberalior nobis, quam ſibi. cap. 12. q.28.n.220. p. 39

Lingua, ſeu Loqui

Loquutio, ſeu tranſgreſſio ſilentii extremam ruinam parit.c.12.q.53.n.442. p. 74. & 75

Lingua ſeu loquutio indicat unumquemque qualis ipſe ſit.c. 13.q.12.n. 101. 102. 103.104. p. 136.

Lingua inhabitantis divinitatis indicium. ibid. n. 104. p. 137

Quæ impii contra juſtos loquuntur contra ſe ipſos dicunt c. 16.q 16.n.118. 119.120.p.268. & 269.

Potius fugienda eſt lingua maledicens, quam durus tyrannus.cap. 22.quæſt. 9. n. 97. 98 99. p. 602.

Chriſtus Dominus non conqueritur de crucifixoribus, ſed de irriſoribus. c. 22. q. 9. n. 99. n. 603.

Loquendum conſideratè, & non incautè, c. 18. q. 32. n. 249. p. 378

Locus.
Homo in ſuo loco ſecurus, in alieno periclitatur. c.12.q.50.n.414 p.69
Loca peccatorum cum ipſis pereunt. c.12. q. 60 n.498 p 83.84
Non locus, ſed virtus dat victoriam.c.12.q.61 n.506 p.85
Lucifer.
Lucifer ſuâ malitiâ depravatus eſt.cap.12.q.62 n.522 p 88
Mulris denotatur Lucifer.n 521 ibid.
Luciferi ſuperbia profunditate punitur. ibid. n.528 p.89
Lucifer ſuos vitiorum duces conſtituit. c. 12 q.65.n.539 p.91
Lucrum.
Amor proprii lucri facit diviſiones, & diſcordias. cap. 12. quæſt 53 num. 451.452.453 454 p 76
Ob lucrum omne jus violatur, ac contemnitur. cap18. quæſt. 33.num.269.270.271.272 p 381
Qui lucrum quærit, id adorat, in quo aurum reſplendet. cap.13. q.10.num.87. 88.89.p.133 & 134
Homines mundani ſolum attendunt ad ſuum lucrum .c 17.q. 11.n 81 p.298
Mundialis homo potius quærit ſuum lucrum, quàm Deum. cap.18.quæſt.19 num. 156. 157 158 p.362
Ob lucrum falſitas, & mendacitas abundat. c.18.q 33.n.266.267 p.381
Luxuria.
Diabolus adoleſcentes ſtimulat ad luxuriam. c.12.q.34 n.257 p.46
Luxuria magnos præcipitat à culmine. cap. 12 q.40 n.314 p.54
Verus fidelis contra carnis illecebras.c.12.q.46 n.366 p 63
Luxuria generat crudelitatem. cap. 13. quæſt.7. num.64.65. 66. p.130. cap.17. q.19 num.166 p.313
Luxurioſæ rei tactu perit caſtitas. cap. 14 quæſt.11. numer. 98.99 100 pag.180. & 181
Luxuria filia primogenita ebrietatis. c. 14.q.22 n.199 p.197
Luxuriæ deditus moritur, & difficiliter reſurgit. c.16.q 5.n.39 p.255
Luxuria in principibus mortis index. c.17. q.3 n.26 p.289
A luxuria inexcuſabilis homo .c. 17.q.18.n.146 p.309
Luxuria ſuper cætera vitia maculat. c. 17. q.4 n.34 p.290
Vinum libidinem generat. cap.17. quæſt.6.n.52 p.293
Luxuria homines transſmutat in beſtias. cap.17 q.10.n.74.75.76.77.78 p.297
Luxurioſus ita impudicus, ut etiam in aliorum oculis ſuas libidines exequatur. c. 17. q. 10 n.75.76.77 78 ibid & q 18 n.145 p.309
Aurum luxuriæ fomentum. cap.17.q 16. n.125 126 p.306
Luxuria idololatriæ ac erroris comes. c. 17.q.6 n.135 p.307
Luxurioſus difficiliter corrigitur. c.17. quæſt.34 n.277 p 332
Carnalis voluptas ruinam parturit. c. 17.q.34 n.279 p.333
Luxurioſi patent hoſtium incurſibus. c.17. q.34 n.283 p.333
Luxuriantes contra ſuam amaſiam dejectam inſurgunt.c.17.q.35 n.289 p.334
Principes mundiales muliercularum ſunt ſervi c.17.q.36 n.299.300.301 p.336
Luxuria maxime dominatur in principibus, ac Magnis.c.18.q.4.n.33.34
Luxuria, & ſuperbia confæderantur. cap.18.q 11 n 90 p.352
Luxuria pietatis nomen abſumit. cap. 18. q.15 n.127.128 p.358

M

Magiſter.
Vide *Doctor.*
Magna, vel *Magni.*
In mundo magni devorant parvos. cap.13. q.2 n.13 p.123
Malum.
Malum per eaſdem cauſas, quibus ingreditur, diſſolvitur. cap. 12. quæſt. 56. num.472. 473 p.79
Facere malum, & nocumentum homini non ex Deo, ſed ex Diabolo eſt c.13. q.29. n.232 233.234 p 159
Deus ex malis educit bona. cap.15. q.12. n.104 105.106 p.237
D. Marcus.
D.Marcus per excellentiam Angelus. c.14 q 17 n.155 p.189
D Marcus eximius Evangelii Zelator.c 15 q 18 n.154 p.245
Manſuetudo, ſeu *Mitis.*
Mites ac lenes vix aliorum ferinos mores credunt. c. 17.q 20 n. 161 p 312
Magnus triumphus à manſuetudine, quæ omnia devincit, ac debellat.c.17.q 33 n.268 269 270 p.330
Maria Deipara.
Maria munit, ac ſuſtentat Eccleſiam c.12.q.5 n.41 p.7
Mariæ Virgini data eſt in ſua Conceptione, ac nativitate gratia ſuper omnes ſanctos. c 12 q.9.n.74 p.12
Maria Virgo aperit ſtudentibus portas intellectus.c.12.q 9.n.75 ibid.
Maria eſt Baculus prædicationis, ac veræ doctrinæ.n.76 ibid.
Maria Baculus prædicationis ad veram doctrinam, & palma victoriæ contra omnes errores c.12.q 9.n.76 77 p.13
Maria magiſtra mag ſtrorum, ſcilicet Joannis Baptiſtæ, omnium Sanctorum, ſcilicet Apoſtolorum.c 12.q 9 n 78 ibid.
Egreſſio Mariæ à ſummo cœlo. c.12.q.10. n 81 82 ibid.
Quomodo gratia Mariæ dicitur cæleſtis. n. 83 ibid.
Maria in gratia ſuperior Angelis, & ipſiſmet Angelis purior. cap.12. quæſt. 10. num. 84. 85 p.14
Deipara miraculum omnium miraculorum maximum. c. 12.q.11.n 87 88 ibid.
Maria Virgo ſignum magnum Deum demonſtrans n.89 ibid.
Deipara ſolum Deum generare poterat. num.90 ibid.
Maria fons gratiarum irrigans univerſam terram

ram cap. 12. q. 11. n. 91 p. 15
Quod B. Virgo ſibi poſſidet, poſſeſſio eſt multorum. n. 92 ibid.
Joannes ob reverentiam nunquam ſanctiſſimum Mariæ nomen pronuntiat. c. 12. q. 12 n. 102 p. 16
Maria Sacramentum nominis prolatum ex theſauro divinitatis. n. 102. 103 ibid.
Maria maximè proxima divinitatis. 1. 12. p. 13 n. 104 p. 17
Sapientia Mariæ valde excelſa. c. 12. q. 13. n. 105 ibid
Maria deputata eſt magiſterio Spiritus ſancti. n. 105 ibid.
Maria ita ſublimis ut quodammodo Chriſtus videatur. c. 12. q. 13. n. 106. ibid.
Maria veluti Deum repræſentat. cap. 12. q. 13 num. 106 ibid.
Chriſtus in utero Mariæ eam undique protegit c. 12 q. 13. n. 107 ibid.
Sole veſtitur Maria in ſignum pacis datæ. c. 12 q. 13 n. 108 p. 18
Maximè Chriſtus æſtimavit carnem, & ſanguinem ex Virgine Maria. c. 12. q. 13. n. 109 ibid & quæſt. 64. numer. 333. 534. 535 pag 90
Virgo Maria undique plena eſt miſericordia. c. 12 q. 13. n. 110. 111 112 p. 18
Si Maria infecta eſſet peccato originali, Chriſti Mater non eſſet. cap. 12. quæſt. 80. n 671 672 p. 115
Chriſtus è Virgine Maria habet coronam pietatis. ibid.
Virgo Maria immunis ab omni peccato originali cap. 12. qu. 14. num. 113. 114. 115. 116 117. & deinceps. p. 19 & quæſt 16. num. 135 p. 25. & quæſt. 35. num 266. pag. 47. & late quæſt. 80. numer. 670. 671. 672. 673. &c. p. 115
Celſitudinem meritorum Mariæ non valet inveſtigare intellectus creatus, ſed ſolum à divino intellectu cognoſcitur. cap. 12. q. 15 n. 123. & 127 p. 20
Plus gratiæ, & ſanctitatis in ſola Virgine Maria, quàm in omnibus Sanctis ſimul ſumptis. cap. 12. q. 15. num. 126. 127. 128. 129 pag. 21
Plura beneficia pluraque miracula per ſolam Virginem eſt Deus operatus, quam per omnes Sanctos ſimul n. 129 p. 22
Virgo Maria theſaurus amoris Dei. ibid. n. 125 p. 21
Maria Virgo ex maternitate Dei habet quandam infinitatem juxta D. Thomam. n. 126 ibid.
Gratia, & gloria Mariæ ex D. Anſelmo habet quandam immenſitatem. cap. 12. q. 15. n. 127 ibid.
Maria Virgo conſtans, ac firma, c. 12. q. 16. n. 131 p. 22
Totus mundus ſubditur pedibus Virginis Mariæ. c. 12 q. 16. n. 132 ibid.
Maria bona temporalia contemnebat, num. 133 ibid.
Diabolus etſi ab aliis impugnetur, à Virgine Maria deſtruitur, ac deperditur. cap. 12. q 16 n. 34 p. 23
Ibi virtus Mariæ inchoatur, ubi aliorum Sanctorum eſt conſummatio, ac perfectio. n. 137 ibid.
Luce ac ſplendore Mariæ omnia pericula ſuperantur. ibid. n. 138 p. 23. & 24
Eccleſia humiliter Mariam exorat. c. 12. q. 17 n. 142 p. 24
Maria mediatoris mediatrix. ibid.
Maria exemplar Eccleſiæ Evangelicæ. num. 143 ibid.
Præſentia, ac patrocinio Mariæ Eccleſia de hoſtibus triumphat. c. 12. quæſt. 17. num. 144 p. 25
Maria in utraque Eccleſia veluti ſol. n. 146. 147 ibid.
In Mariæ compoſito cœlum & terra conveniunt. c. 12. q. 18. n 149 ibid.
Gentium converſio interceſſioni Mariæ debetur c. 12. q. 18. n. 151 p. 26
Peccatores ferè interceſſione Beatæ Virginis mutantur in ſtellas c. 12. quæſt 18. num. 152 ibid.
Juſtorum coronæ Virgini Matri adſcribuntur. n. 154 ibid.
Ex Maria flos, & fructus honoris quo omnes coronantur. cap. 12. quæſt. 18. num. 155. 156 ibid.
Omnes Sancti à Virgine Maria acceperunt robur, & virtutem. cap. 12. q. 19. num. 160 p. 27
Maria omnes Sanctos ſuperat in gratia, & prærogativis c. 12. q. 19 n. 158. ibid. & n. 164. p. 28 & q. 20. n. 166 p. 28 & 29
Mariæ tanta gratia data eſt quanta poſſibilis eſt dari puræ creaturæ. ibid. n. 161 p. 27
Ex Mariana ſanctitate ſpiritus Domini ſanctus publicatur. cap. 12. quæſt. 19. num. 163 p. 28.
Virgo Maria ſic dilecta à Chriſto ut anima ſua, & ſuper totam Eccleſiam. cap. 12. q. 19 n. 164 ibid.
Devoti ac ſervientes Mariæ magnam excellentiam, ac perfectionem comparant. c. 12. q. 20 num. 167 p. 29
Plures Deus per Mariam adduxit quàm per ſe ſolum. c. 12. q. 20. n. 168 ibid.
Gentium vocatio interventu Mariæ facta eſt. ibid. n. 169. 170 ibid.
Ex Mariæ patrocinio victoria ac triumphus de hoſtibus. c. 12. q. 17. n. 144. p. 25. & q. 21. n. 171 172. 173. 174. p. 30
Virginitas, ac virtutes Mariæ perſeverantes in æternum. cap. 12. quæſt. 22. numer. 175 ibid.
In Maria totum eſt lux, & ſplendor. ibid. n. 176. p. 31
Influxus miſericordiæ, ac gratiæ per Mariam in nos deſcendit. cap. 12. quæſt. 22. num. 177 ibid.
Spirituale, ac temporale donum ex Mariæ patrocinio. n. 178 ibid.
Ex abſentia Mariæ deficit ſpirituale & temporale donum. n. 177 ibid.
Gloria Mariæ noſtrum eſt incrementum. c. 12 q. 22. n. 179 ibid.
De gloria Mariæ omnes cælites participant. ibid. p. 32
Magna celſitudo gloriæ Virginis Mariæ ſuper gloriam aliorum Beatorum. c. 12. q. 22. n. 180 181. 182. 183 ibid.
Deus pater alteri præter Virginem Mariam non communicat gloriam ſuam. num. 183 ibid.

Virgo Maria non ex favore, ſed ex juſtitia coronatur in cœlis, c.12.q.23.n.185 p. 33
Maria maximè æſtimat ſubvenire miſeris. n. 186 ibid.
Mariæ nomen veluti quoddam Sacramentum, n.187 ibid.
Maria ex vi ſui nominis ſignificat, Deus ex genere meo.c.12.q.23.n.188 ibid.
Maria nomen maximè conjunctum cum ſanctitate, ac puritate, cap. 12.quæſt.23.num. 189 ibid.
Ad intelligendum Mariæ nomen gratia præmittitur.ibid.n.190 p. 33. & 34
Mariæ nomen gratiam, ac ſalutem cunctis præbet.ibid.n.191.192 p. 34
Angeli diſſimulant ſcire nomen Mariæ, ut dulcius audiant.c.12.q.23.n.193 ibid.
Maria deſiderabat parere, & videre Salvatorem natum.c.12.q.31.n 237 p. 42
Maria Virgo magno affectu nos parit Deo, & cœlo n.238 ibid.
Ingens Virginis dolor in morte filii. c. 12. q.31 n.239 ibid.
Mariæ Virginis Lachrymæ meruerunt habere filium redivivum.cap. 12. quæſt. 31. num.239 ibid.
Maria Virgo ſemper in omni conſideratione mater. cap. 14. quæſt. 32. num. 244. 245. 246 n.43
Maria terribilior dæmonibus, quàm univerſa collectio Sanctorum.cap. 12. quæſt 36. n. 271 p.48
Maria libera à peccato originali de diabolo triumphat.cap.12. quæſt. 45. num. 347. 348 p.60
Qui agit ſub patrocinio Virginis Mariæ ſecurus à morſu. cap. 12. quæſt. 44. numer. 357 p.61
Jesus veluti cum quadam vi, ac violentia ſeparatur à Maria.cap.12.quæſt. 48 num. 389. 390 p.66
Virgo Maria cum Eccleſia eſt unum corpus morale c.12 q.49.n.398 p.67
Ubi præſentia Mariæ deeſt, ſtatim bella inſurgunt.c. 12.q.52.n.436 p. 73
Mariæ vox, ac præſentia pacem exhalat & tota pax per Mariam.n.436.437 ibid.
Chriſtus maximè gloriatur de matre ſua. c. 12 q 64.n.533.534 535 p.90
Maria in altiſſimo perfectionis apice. c. 12. q.75 n.626 p.106
Maria Virgo Theſaurus amoris divini. cap. 12 q.80.n.676 p. 116
Maria Virgo adjuvat Eccleſiam c.12.q.81.n.682 ibid.
Alii Sancti ſequuntur Chriſtum, at Chriſtus ſequitur Virginem Mariam.cap. 14. q. 13. n.116 p.183
Maria Virgo velociſſima in noſtrum auxilium. c.12.q.16.n.137 p.25
Per Mariam magni, & parvi habent ingreſſum ad Deum.c.12.q.7.n.66.67.68 p. 11
Adjecti peccatores per Mariam convertuntur ad Deum. n. 67 ibid.
Patrocinio Mariæ anima virtutum deſerta fecundatur.n.68 ibid.
Maria Virgo menſa, & altare panis vitæ cap. 19 q.18.n.126 p. 402
Per Mariam Virginem paſcimur abundanter Euchariſtico pane. c. 19 q. 18. n. 127. 128.129 130.131.132 ibid.
Chriſtus in Euchariſtia maximè oſtentat quod ex Virgine Maria accipit. n. 127 ibid.
Euchariſtiæ abundantia ex pinguedine Mariæ. c.19 q.28.n.31... p 403
Maria ita eminens, ut ſit Regina Regis Regum. c.19.q 50.n.398 p. 444
Virgo Maria civitas animata ad nos veniens cum magno gratiarum imbre.c.21. q. 3. n. 32 33 p.489
Multitudo gratiarum Mariæ ad omnes populos inexhauſta.n.32.33.34 ibid.
Valdè feſtivè Maria excepta eſt in cœlo in die Aſſumptionis.c.21.quæſt 6.n. 51. 52. 53. 54. 55 p 492
Gloria Mariæ per gloriam filii explicatur. ibid.
Gloria Mariæ dicitur complementum cœlitum gloriæ.ibid.n.55 p.493
Maria ex eo quod mater Chriſti, mater omnium electorum. cap. 21. quæſt. 8. num. 74. 75. 76 p 396
Maria Virgo omnium protectio, & tutela. n. 76 ibid.
Laus Virginis Mariæ, Laus Chriſti. cap. 21 q. 26 n.318 p.536
Ex oratione Virginis omnia bona in nos. c. 21 q.35.n.587.588 p. 577
Virgo Maria lignum vitæ dans ſalutem gentibus. cap. 12. quæſt. 4. numer. 37. pag. 592 & 593

Martyr, ſeu *Martyrium*.

Maximè levantur juſti, dum vident ac conſiderant fines ſuorum tyrannorum. c. 17. q. 22 n.187.188 189 p.316
Summus honor ac gloria pati, ac mori pro Christo. cap. 21. quæſt 37. numer 623 p.583.
Tormenta juſtorum citò deficiunt.cap.17. q. 25 n.214 p. 321
Omnes juſti, ac electi tanquam martyres. c. 19 q 43. n. 338 p.435
Eccleſia glorioſiſſimè regnat in martyribus. c 20.q.6.n.53 p. 464. & 465
Martyrum mors dat odorem gloriæ, & triumphos parit.ibid.n.58 p.465

D. Matthæus.

D. Matthæus magnus nomine ſuo. c. 21. q. 30 n.434.435 p 554
Maximè reſplendet humilitas Divi Matthæi, n.437.& 438.439 ibid.
Maximè reſplendet divina bonitas in converſione Matthæi.ibid.num.435 436 p. 55
Quilibet peccator in ſua converſione multum debitor eſt D. Matthæo. cap. 21. q. 30. n.444 p.556
D. Matthæus primus peccator in Evangelio, converſus ad pœnitentiam. ibid.
D. Matthæus diſcipuli Doctoris lauro inſignitur. n. 445 ibid.
Convivium ut Regi præparat Matthæus Chriſto.n.446 ibid.
D Matthæus, tanquam ſpeculum in ſe recipit & repræſentat imaginem Chriſti .num. 447 ibid.
Sibi invicem Chriſtus, & Matthæus præparant convivia. ibidem & num. 447 448. pag 556 557

Eccleſia

Eccleſia maximè debitrix D. Matthæo.c.21.q.30. n. 450. p. 557
D. Matthæus fortis, & lenis. ibid. num. 452. p. 557.
D. Matthæus dat exordium novo teſtamento. ibid. n. 453. p. 558
D. Matthæus Evangeliſta Evangeliſtarum, currus, & auriga eorum. ibidem, num. 453. p 558.
Proceres Apoſtolorum D. Matthæi diſcipuli. n. 454. ibid.
Matthæus nobiliſſimo martyrio inter altaris ſacrificium moritur.n.456. 457. ibid.
Ad imitationem Chriſti Matthæus inter ſacrificia moritur, n. 458. ibid.

D. Mathias.

D. Mathias eligitur in locum Judæ, & totius Eccleſiæ eſt gaudium.cap.21.q.35.n. 580. 581. 583. 583. p. 576
Chriſtus D. orat pro electione D. Mathiæ. n. 584. 585. ibid.
Chriſtus de B. Mathia tanquam de ſe loquitur. ibid.
Spiritus Sanctus deſcendit ſuper D. Mathiam ad eum deſignandum, ac honorandum. n. 585. p. 577.
D. Mathias divini Spiritus gaudet nomine. n. 586. 587. ibid.
Precibus Virginis Mariæ eligitur Mathias in Apoſtolum.cap.21.quæſt.35.numer. 586. 587. ibid.
In D. Mathia reſplendet ſcientia cum humilitate. ibid. n. 590. p. 577. 578.
D. Mathias profundiſſimè humilis. ibid. n. 591. p. 578.
D. Mathias multos peccatores trahit & adducit ad Chriſtum.n.595. ibid.
Mathias antea dictus Zachæus. n.597. p. 597
Chriſtus ſibi elegit crucem, D. Mathiæ concedit lapides. ibid.
D. Mathias multiplici aureola illuſtris. n. 597. 598. ibid.
D. Mathias maximè æſtimat lapides quibus eſt mortuus, n. 601. ibid.

Medium

Juſtus ab omni vitio declinat medium tenens. c. 19 q 53.n.421. p. 448
Virtus ſervat Mediocritatem. ibid. n. 427. 428. p. 448. 449.

Mendacium, vel *Mendax.*

Mendacium diaboli regnum, & ſedes.c.16.q. 14. n.102. 103. p. 266
Veritas propria Dei, mendacium Diaboli. ibid.
Qui ad mendacia exhortantur, linguas ſuas mordent. cap. 16. quæſt. 16. num. 113. 114. p. 268.
Falſitas quærit ornamenta, at veritas ſinceritatem. c. 17. q. 15. n.124. p. 306
Melior eſt mors, quàm vita cum mendacii nota. c.18.q.28.n.221. p. 374
Ad deſtruendum mendacium divina potentia exigitur. cap. 21. quæſt. 34. numer. 566. 567. p. 574.
Semer mendax, ſemper præſumitur mendax.c.21. q.34.n.570.371. ibid.

Meritum.

Reſpublica fulget, & firmatur, ſi indignus dejicitur, & benemeritus ſublimatur. cap. 12. q. 8. n. 68. & 69. p. 11
Non in terra, ſed in cœlo bene meriti ſublevantur, & potentes deprimuntur. cap. 12. q. 24 n.196. p. 34 35
Decus reipublicæ, quod benemeritus ſine voce elevetur, indignus verò clamans dejiciatur. c. 12 q 48. n. 384. 385. p. 65
Qui ſupra meritum intendit, cadit.cap.12 q. 53. n. 445. p. 65
Meritum licet minimum, non marceſcit apud Deum.c.14.q.26.n. 262. 263. p. 206
Sola noſtra merita nos comitantur poſt mortem. c.14 q 29.n.265 266.267. p. 207
Noſtra merita nos ſublevant in cœlum. n. 264. ibid.
Deus dat ſuis ſervis occaſiones merendi.cap. 18. q.7. n. 60. p. 346
Verus Rex magis vult cognoſci Rex ex merito quàm ex natura.c.19.q 49.n.383. p. 442
Ubi meritum, ibi præmium.cap.19.q 49.n.386. p. 443.
Magnus attendit merita, & non locorum dignitatem. c. 21. q. 28. n. 386. p. 547
Vide *Præmium.*

Mercatura.

Mercaturam exercebant olim Reges, & Imperatores,c. 18 q.33.n. 264. p. 380.
Mercatura iniquis modis damnatur.ibid. n. 265 266. p. 381

Michaël.

Michaël Seraphim. c.12.q.55.n.465. p. 78
Magnæ prærogativæ S.Michaëlis,cap. 12. q. 15. n. 468. ibid.
Michaël inter Angelos eminentiſſimus. n. 469. ibid.
Michaël ſilentio, ac nomine ſuo vincit garrulitatem Luciferi.cap.12. quæſt. 56. num. 472 p. 79.
Michaël princeps Eccleſiæ militantis nos adjuvans, cap. 12. quæſt. 57. numer. 475. 476 ibid.
Michaël tempore Antichriſti pro Eccleſia pugnabit. ibid. p. 80
Antichriſtus interficietur virtute Chriſti per Michaëlem. c.12. q 57.n.447. ibid.
Michaël maximè intendit adeſſe cum hominibus laborantibus.c.12. quæſt. 57. n.478. 479. ibid.
Oratio Michaëlis valde efficax. numer. 480. ibid.
Ex facti diverſitate nomen Michaëlis exprimitur.Luciferi nomen tacetur. c. 12. q.58 n. 482. p. 81.
Michaël per excellentiam Dei Angulus. cap. 14. q. 32. n. 297. p. 211
Michaël princeps, ac protector Eccleſiæ, in quo oſtenditur eximius Dei amor erga illam. n. 298. ibid.
Michaël unus abundans & ſufficiens pro omni multitudine Angelorum.cap. 12. q 57. n. 476. p. 80.

Miſterium.

Solum qui contemnit temporalia, valet cognoſcere alta miſteria.c.22.q.33.n. 251. 252. 253. p.45.
Divina myſteria nobis abſcondita. cap. 15. q. 21 n. 173. p. 247

Miniſter.

Miniſter bonus ſit alienus à carne & ſanguine. c. 15 q.15.n.22. p. 240
Miniſter

Miniſter ſit fortis, ac ſine affectu carnis & ſanguinis. c. 15. q. 16. n. 130. 131 p. 241
Miniſtri proportionentur, & conformentur cum ſuo Domino. cap. 15. quæſt. 16 n. 134 135 136 p. 242
Dei miniſtri non timore, ſed amore ducuntur. c. 15. q. 17. n. 140 ibid.
Miniſter Evangelicus non cogitet, nec conſideret terrena, ut de aliorum ſalute agat. c. 12 q. 76. n. 633 654 p. 108
Ad evitandam injuſtitiam, miniſtris merces largienda c. 13. q. 2. n. 15 p. 123
Miniſtri ſemper addunt aliquid de ſuo. cap. 13 q. 25. n. 199 p. 153
Ille eſt bonus miniſter, qui non ſua, ſed Reipublicæ bona quærit. cap. 13. q. 25. n. 202. 203 p. 154
Si miniſter paucis contentus eſt, reſpublica floret. c. 13. q. 25. n. 204 ibid.
Deus per eoſdem miniſtros benefacit juſtis, & punit iniquos. c. 15 q. 2 n. 9 p. 222
Bonus miniſter lineamenta ſupremi gubernatoris ſequitur. c 15. q. 2. n 11. 12. 13 ibid.
Miniſter ſi non habet dentes ad comedendum; nec ungues etiam ad furandum cap. 18. q. 21 n. 172 p. 365
Aurum ligat miniſtros ne juſtitiam exequantur. c. 18 q. 30. n. 238 239 p. 376
Rex ſuorum miniſtrorum videat, & conſideret facta, ac veſtigia. cap 19. quæſt. 36. n. 284. 285 286 p. 427
Rex conſtituat in ſuo regno multos aditus, & multos miniſtros ad expedienda negotia. c. 21. q 19. n. 164. 165. 166 p. 511

Miraculum.

Diabolus non facit verum miraculum, ſed tantùm apparens, & illuſorium. c. 13. quæſt. 26 n. 209. 210 p. 155
Quid ſit verum miraculum, & cur ſolum Dei virtute fieri poteſt. cap. 13. quæſt. 26. num. 213 p. 156.
Quomodo agnoſcendum verum miraculum ut quid diverſum ab illuſione Dæmonum. n. 214 ibid.
Si homo via communi ſe poteſt à periculis liberare, non eſt recurrendum ad miracula. c. 18. q 7. n. 61. 62. 63 p. 346

Miſeria, vel *Miſer*.

Juſtus habet alas ut miſeros cuſtodiat; iniquos ut perdat. c 12. q. 74. n. 619 p. 105
Regiæ virtutis eſt miſeris ſubvenire. c. 12. q. 74 n. 621. 622. 623. 624 p. 109
Sola Dei manus valet miſeros conſolari. cap. 21 q. 10. n. 87 p. 498
Vide *Neceſſitas.*

Miſericordia.

Miſericordiæ confidentiâ peccare, grande peccatum. c. 12. q. 71. n 587 p. 100
Chriſtus, ſuâ miſericordiâ deſtruit omnia mala contra Eccleſiam. c. 12. q. 81. n. 681 p. 116
Deus in opere miſericordiæ ſe declarat auctorem, non ſic verò in opere juſtitiæ. cap. 13. q. 20 n. 154 p. 147
Summus rigor in manibus pietatis, ac miſericordiæ puniri. c. 14. q. 24. num. 219. 220. 221 222 p. 199
Deus in miſericordia vult manifeſtari, in rigore juſtitiæ occultari. cap. 15. q. 21. num. 176. 177 p. 248
Deus dum punit, dat miſericordiæ locum. c. 16 q 6. n. 52 p. 257
In Deo eſt miſericordia cum juſtitia. cap. 16. q. 8. n. 57. 58 p. 258
Valde ſuperabundans eſt Dei miſericordia c. 21 q. 19. n. 161 p. 511
Potius errandum eſt per miſericordiam, quàm per juſtitiam. c. 21. q. 19. n. 161. ibid.

Minima.

Minima ex immoderato affectu damnantur. c. 18 q. 21. n. 168 p. 365

Mortificatio.

Mortificatio ſit cum jubilo, ac lætitia ſpirituali. c. 14 q. 7. n. 61 p. 174
Magna & multiplex ſit mortificatio. c. 15. q. 9 n. 70 p. 232
Non datur mortificatio ſine gratia Dei. num. 72 ibid.

Mors, vel *Mortui.*

Poſt mortem bona tua opera te concomitantur. cap. 14. quæſt. 29. numer. 265. 266. 267 p. 207
Mors nec juvenibus, nec ſenibus parcit. cap 14 q. 35. n. 315 p. 214
Semper ſimus parati ad horam mortis. cap. 16 q. 23. n. 182 p. 278
De morte ac judicio ſemper cogitandum. c. 16 q. 23. n. 185. 186. 187 ibid.
Mors velociſſima. c. 17. q 22. n. 185 p. 316
Impii memoriam mortis abjiciunt, ut liberiùs peccent. c. 18. q. 11. n. 95. 96 p. 353
Rari ſalvantur, qui tardè, ac in turbatione mortis veniunt ad Deum. cap. 18. q. 22. n. 176. 177 178 p. 366
Etiam in extremo tempore poteſt homo conſequi ſalutem. c. 19 q. 12. n 93 p. 396
Mors pro Chriſto parit triumphum, & gloriam. cap. 20. quæſt. 6. num. 58. 59. 60. 61 p. 465
Juſtorum mors dat odorem gloriæ. ibid.
Vide *Defunctus.*

Mille.

Millenarius numerus ponitur pro indefinito, ac magno numero in Scriptura. cap. 20. q. 2 n. 22 p. 460

Mulier.

In muliere requirenda eſt probitas, & non pulchritudo c. 21. q. 7. n. 62 p. 494
Pulchritudo mulieris mendacium, & vanitas. ibid.
Mulier honeſta frequentias agrorum fugit c. 21 q. 15. n. 128 129. 130. 131. 132 p 505 & 506
Mulier in domo invenit Deum, foras diabolum. ibid. n. 130 p. 506
Mulier ſe domi continens, fœcunda. num. 131 ibid.
Pietatis prætexu mulier ne foras exeat. n. 132 ibid.

Mulier.

Mulier ſæpe ſumitur pro Virgine. c. 12. q. 3. n. 21 pag. 4
Miraculum eſt quod mulier bene ornata faciem abſcondat. c. 12. q. 24. n. 208 p. 37
Mulier pudica non exit foras, nec in aliorum oculis apparet. c. 12. q 26. n. 208. 209. 210. 211. ibid.
Pudica Virgo nec ab Angelis vult videri. n. 210 ibid.
Mulier cùm fugit aliorum oculos, tunc vincit, ac triumphat. c. 12. q 76. n. 635 p. 108

Impuræ mulieres dant venenum ad bibendum. c.17 q.15.n.112 p.304
Mulieris obſequium quantò officioſius, tantò inſidioſius.c.17.q.16.n.123 p.305 & 306
Mulier inhoneſta ex veſte, ac geſtu cognoſcitur.cap.17.quæſt.18.num.147.148.149.150 p.310
Caſtæ decora facies adornata, indecora dat ſuſpicionem.n.148 ibid.
Mulier pulchra vult videre, & videri.c.17.q.19 n.154 p.311
Mulieres ſuas delicias ſic abſcondunt, ut videantur myſteria. cap. 17. quæſt.19.num.156 ibid.
Mulier, cum ſit turpis pictura, vult videri pulchra. cap.17. q.19. num. 157. 158. 159. 160 ibid.
Mulier quæ Virgo apparet, Virgo interius ſit. ibid n.159 p.312
Mulier honeſta abjicit nimium corporis ornatum.c.18.q.19.n.155 p.362
Una mulier mala tanquam plures ad nocendum c.19.q.3.n.19.20 p.385
Mulier valde potens ad omne robur deſtruendum.cap.19.quæſt.3.num.21.22.23.24.25.26 ibid.

Mundus.

Mundus multos dejicit nec unum valet erigere. c.12.q.40.n.317 p.55
In mundo cupiditatum tempeſtas. c.13.q.2.n.12 p.123
Mundus maximè varius, ac falsò blandiens. n.12 ibid.
In mundo magni devorant parvos. num. 13 ibid.
Mundus plenus pyratis.n.14 ibid.
Mundus periculis plenus cap.15 q.6.num.48.49 p.228
Omnia mundi vitrea. ibid.
Mundana vanitas non ſtat, ſed ſemper cadit. c.18.q.2.n.15 p.339

Mundanus.

Mundanus ſine verecundia, ac timore præcipitatur in omne nefas. c. 14. q. 22. num. 195 p 196.& 198
Mundani dum magni florent, pereunt. cap.14 q.22.n.200.201.202 ibid.

Murmuratio.

Murmurator in fulgentiſſimas ſtellas intendit diffundere venenum. cap.12 q.34. num.258 p.46
Septem detractionis, ſeu murmurationis genera.c.12.q.36.n.278 p.49
Murmurator adverſus decem præcepta Decalogi militat.c.12.q.38.n 290 p.51
Detractor de ſua detractione gloriatur. cap. 12 p.39.n.300 p.52
Bonum opus proximi à detrahente ut malum reputatur.c.12.q.2.n.17 p.123
Qui contra juſtos murmurat, in Deum blaſphemat. cap. 16. quæſt. 17. num. 123. 124. 125 p.269
Acerbius vulnerat murmurator, quàm durus tyrannus. c.22.quæſt.9. num.97.98.99.p.602 603
Vide *Lingua*

Muſica.

Muſica laſciva maximè damnatur. cap.18 q.32 n.253.254.255.256 p.379
Muſica amantium reconciliatrix. n. 254. ibid.
Diaboli techna puellarum cantilena. ibid.
Ad evitandum peccatum fuge laſcivam cantilenam.n.257 ibid.

N

Neceſſitas.

IN magna neceſſitate ad eſt Dei auxilium.c.12 q.48.n.383 p 65
Vide *Miſer.*

Negotium.

Ad negotium feliciter agendum, medium proportionatum, ac expertum eligendum.cap.12 q.74.n.620 p.105.106
In negotio non tua, ſed quæ Dei ſunt, quære. c.18.q.19.n.156.157.158. p.362.363

Nobilitas.

Nobilis allicitur præmio, ignobilis pœnâ. c.19 q.43.n.341.342 p.436
Virtus in nobili multum placet. cap. 21. q.29 n.400.401.402.403 p.549

Nomen.

Nullus honor ex nomine, ſi opera ei non correſpondent.c.13.q.33 n.266.267 p.163
Nomen à Deo datum perdurabile. ibid. n 269 p.164
Magni viri divinis nominibus nobilitantur.c.14 q 5.n.32 p.170
Nominis fama, ac celebritas maximè timenda. c.19.q.49.n.387 p.443
Proprium nomen à natura. c. 19. q.49. n. 388 389 p.443
Nomen præſagium futurorum. c.21.q.33.n.526 527 p.568.569

Nova.

Novi cœli & nova terra ſecundum ſubſtantiam poſt diem judicii. cap. 21. quæſt. 1. num.6.7. p.485
Juſtus ſemper quærit vitæ novitatem, ut magis proficiat.c.21. q.4. n.38.39.40.41 p.490

Numerus.

Qui uniuntur cum Deo habentur in numero apud Deum. cap.14. quæſt.4. num.29. 30.31 p.169

O

Obedientia, vel *Obediens.*

OBediens caſtitate, ac paupertate volat in cœlum.c.12.q.72.n.600 p.102
Qui denudatur à terrenis, tacens Deo obedit. c.21.q.34.n.557 p.572
Obediens non quærit, nec diſputat de mandato. ibid.n.559 p.573

Obſequium.

Deus majora dat in præmium quàm ea, quæ ei offerimus in obſequium. cap.12. q.28.n.222 p.39
Obſequium voluntarium vult Deus. c.13. q.29 n.230.231 p.159
Obſequium fœminarum, quantò officioſius, tantò inſidioſius. c. 17.q.16.n.123 p.306.307
Vide *Servire.*

Oculus.

Oculus ardens ut flamma ſignum iræ ac furoris c.19.q.36.n.279
Oculos Dei reſolvit duritiem peccatorum.n.282 ibid.

Odium.

Tunc odium cumulatiſſimè completur, cùm

tu]

tui adverſarii aliquid non vales aſpicere. c. 12. q.58.n.483.484. p. 81

Officium.

Quilibet officio ſuo fungatur in Eccleſia. c. 12. q.7 n 58. p.9

Tunc Reſpublica perit, cùm debitus ordo in officiis diſtribuendis non ſervatur. cap. 12. q.43 n.339. 340. p. 58. 59

Vide *Miniſter.*

Opinio.

Magna pertinacia, propriæ ſententiæ inſiſtere, dum magni viri aliud tenent.c. 12. quæſt. 58. n. 485.486. p. 81

Opus.

Opera noſtra bona abſcondenda. cap. 12. q. 27. n.213. p.37

Vera virtus ſoli Deo oſtendit opera ſua. ibid. n.214. p. 38

Juſtus abſcondit opera ſua.cap.12. q. 27. n. 215. n.216. 217. ibid.

Opera bona ſalutem indicant, ac demonſtrant. c. 14 q. 28. n.256.257.258. p.205

Præſtantia internæ virtutis operibus demonſtratur ibid. p. 206

Merces debita in Sanctorum operibus eos concomitatur. c. 14.q.29.n.259.& 265.266.267. p. 206. 207.

Licèt opus tranſeat, bonitas) illius manet in acceptatione divina. ibid. n. 261. p. 206

Bona opera in cœlum ſublevant operantem.ibid n.264. p. 207

Vera virtus oſtenditur verbis, ac operibus. c. 15 q.11.n.94.95 96.97. p. 236

Beatitudo non verbis,ſed operibus habetur.c. 19. q.12. n.93.94.95. p. 396

Qui malè operatur, ut incredulus habeatur. c.21 Exp.5 n.106. p.502

Oratio.

Eccleſia oratione ſe defendit, ac triumphat. c.12. q. 73. n. 612. p. 104

Oratio munimen,ac tutela.cap.13. q. 21. n.159. p. 147.

Maximè placet Deo oratio facta in receſſu, ac ſeparata à tumultu.cap.15. q. 10.n.85.86.87. 88. p. 235

Statutum eſt tempus orandi pro inimicis. c. 18. q 9.n.76.77.78. p.349

Opprimere.

Qui ſervos Dei opprimit etiam opprimitur. c.18. q 31.n.245. p. 377.

Otium.

Ab otio ruina, à labore victoria.cap. 17. q. 11. n.84. 85. p.299

P

Pardus maculoſus, quales habeat proprietates. c. 13. q. 7. n. 57. p. 129. 130

Paſſio, ſeu *Pati.*

Summa felicitas, ac requies pati pro Deo.c. 14. q. 27. n. 451. 252. 253. 254. p. 205

Pati, ſeu mori pro Chriſto maximè glorioſum, ac honorificum.cap. 21. quæſt. 47. num. 623. p. 584.

Paſſio Chriſti.

Ut cæleſtibus bonis fruamur, debemus conformari Chriſto paſſo. cap.15.q.9.n.73. 74.75.76. p.232.

Ex irrigatione ſanguinis Chriſti, exurgunt novi juſti in Eccleſia.n.75. ibid.

Paſſio Chriſti maximè nos movet ad dolores patiendos.c.19.40.n.313.p. 431. & 43.n. 340 p.435.436.

Chriſtus valde decorus,& formoſus in paſſione ſua.c.19.q.40.n.314 p. 431

Chriſtus pro nobis multoties ſanguinem fudit ibid.n.317. p. 431. 432

Pater, ſeu *Parens.*

Ex glorioſa familia natus, parentum laudibus tenetur aliquid addere cap. 12. q.24. num.198. pag.35.

Ineptè peccantes filios carpit pater errati reus c. 15.q. 15.n. 126. 127. 128. p. 241

A patre malo,filius iniquus.c.28.q.21.n.173.174. 175. 176. p. 366

Patientia.

Patientiâ ac Prudentiâ devincitur hoſtis. c. 12. q. 72. n. 605 p. 103

Patientia, & fides in omni perſecutione neceſſaria.cap.13.q.21.n.160.161. p. 147

In perſecutione probatur patientia. ibid. n. 162. 163. 164. 165. p. 148

Patientia firmam generat perſeverantiam. ibid.

Quantò quis ſapiens, tantò magis patiens. c. 14. q.25.n. 126. p. 201

Vera patientia mala ſuſtinet pro confeſſione fidei.n.229. ibid.

Patientia de omnibus malis triumphat. cap. 14. q. 25. n. 230. 231. 232. p. 202

Ad patientiam ſequitur requies æterna. cap. 14. q. 27. n. 247. p. 204

Patientia breviat labores. cap. 17. quæſt. 32 num. 260. p. 329

Paupertas, ſeu *Pauper.*

Abundantia, ac felicitas virtutis noverca, paupertas illius mater. c.12. q. 50. num. 415 416. p. 70.

In mundo, magni devorant parvos. cap.13. q. 2. n. 13. p. 123

In mundo paupertas, ut vitium; opulentia ut virtus cenſetur. cap. 18. quæſt. 5. num. 41. p. 343.

Pax

Inter impios non eſt Pax,ſed diſſentio,ac diſcordia.c. 17. q. 34. n. 285. p. 333

Bonum bellum, per quod rumpitur pax mala. c. 12.q. 44. n. 344. p. 60

Ubi eſt amor proprii lucri, non poteſt eſſe pax,& unitas.c. 12.q.53. num. 451. 452. 453. 454. p 76

Si iniquus adeſt,turbatio eſt; ſi abeſt, pax. c. 12. q.67. n. 559. p. 95

Vide *Concordia.*

Peccatum.

Quod eſt ad munimen, ac tutelam, per peccatum fit ad ruinam, & caſum cap. 17. q. 23 n.195.196.397. p.318

Sæpè unum peccatum permittitur In pœnam alterius.c. 17. q. 35. n. 297. p. 336

Peccatum ſecum adducit temporalium jacturam. c.18 q. 2.n.17. p 340

Qui inverecundè, ac publicè peccat, ſtatim punitur.c.18.q.11. n 92. p. 352

Comes peccati dolor, & triſtitia. cap. 18. q. 12. n. 100. 101 102. p.353

Multiplex diligentia neceſſaria ut depellatur peccatum c.18.q.13. n. 108. 109. p. 355

Peccatum excæcat, pœnitentia facit videre c. 18. q.16.n. 135. 136.137. p.359

Juſtus deplorat peccatorum cauſam, iniquus effectus.cap.18. quæſt. 27. num. 214.215.216. p. 373.
Peccatum eſt graviſſimum onus, & mergit in profundum. cap. 18. quæſt. 31. numer. 242. p. 377.
Qui aliorum peccatorum eſt cauſa, graviter punitur.c. 19.Exp.1.n.4. p. 383
Valde miſerabile vincere majora, & cadere in minimis.c.19.q.12.n. 91. p. 395
Unum peccatum aliud parturit, & generat.c.12. q.38.n. 291. p. 51
Unum peccatum multa trahit ſecum. cap. 12. q. 39.n.301.302.303.304.p.53. & cap. 16.q.4. n. 32. 33. 34. p. 254
Cùm peccatis renuntiamus, gravius à dæmone impugnamur. cap.12. quæſt. 52.num. 434. p. 73.
In aliorum lapſu ſola divina virtus ſtat ſecura. c. 12. q. 62. n. 516. p. 87.
Peccati auctor, & qui alios ad peccandum inducit, graviſſimè punitur.c.12.q 62 num. 517. 518. 519.520. ibid.
Peccata potentum, etſi videantur occulta, maximè ſunt manifeſta.c.12.q. 65. num. 541. 542. 543. p. 91. & 92
Cum radix peccatorum extinguitur, tunc victoria reputatur perfecta. cap. 12.q. 66.n. 550. 551. p. 93
Ægrè adultum peccatum expellitur, facile in exortu reſecatur.cap.12. quæſt. 66. num 552. p. 94.
Peccatum noſtrum accuſat nos. cap. 12.q. 68. n. 563. p. 96
Unum peccatum pœna alterius c.13. q.10. n. 85. p. 133.
Grande peccatum,confidentia miſericordiæ peccare c. 12. q.71.n. 587. p.100
Peccata ac vitia, peccantium conditionem induunt, ac per eos coronantur. c. 13.q.6. n. 51. 52.153. p. 128 & 129
Intuitu præſentis felicitatis antiquæ peccatorum clades abſconduntur.cap. 13 q. 11. n. 92. p.134. & 135.
Cave à peccato, quod in altero vindicaſti. c. 13. q. 13 n. 108. p. 137. & 138
Per quæ quis peccat, per hæc torquetur.cap.13. q.19.n.150.151.152.p.146.& c.16. q. 7. n. 54. 55. 56. p. 257
Peccatum contra ſe advocat malum & ſupplicium, quod ipſius peccati eſt conſequentia. c.13 q.20.n.156.157.158.p. 147. & c.14.q.31. n.286.287.288.289. p. 210
Verecundiam peccandi abjicere ſummum malum.cap.13.q.30.num.242. 243. 244. p. 160. & 161.
Peccare in oculis Dei ſummum malum. ibid. p. 161.
Peccatum Sodomæ maximè contra ſe provocat divinam juſtitiam c. 16.q.3.n.20. p.252
Peccati fructus ab ipſo peccato deſtruitur c. 16. q. 9.n.68.69 70. p. 260
Peccatum mortem generat ipſimet peccatori. ibid.
Publicati peccati verecundia magnum ſupplicium cap. 16. quæſt. 24. num. 191. 192. 193. p. 279.
Superiorum peccatum gravius, & maximè notum. c. 17.q.5.n.48. 49. 50. p. 292
Peccatum maximè tenebroſum, & obcæcat mente. cap. 17. quæſt. 6. num. 54. 55. 56. 57 p. 293.& 294.
Grande peccatum, quod ex abundantia committitur.c. 17.q.12.n.94.95.96. p. 301
Grande peccatum, quod ex donis acceptis fit. ibid.
Peccatum ex circunſtantiis minuitur. c. 17.q. 12 n. 96. ibid.
Peccatorum duces, ac capita rigidè puniuntur à Deo.c.20.quæſt.19.n.178.179. 180.181. 182. p.482. 483.

Peccator.

Peccatoris voluntas nihil aliud intendit, niſi ſui ruinam.c. 12.q.53. n. 448. p. 75
Peccatorum loca etiam cum ipſis pereunt, & conſumuntur.c.12.quæſt.60 num.498. q. 83. & 84.
Juſtus volat in cælum, peccator in infernum. c. 12.q. 74. n. 618. p. 103
In via peccatorum labor, juſtorum verò dulcedo. c.12. q. 76. n. 636. 637. 638. p. 109
Peccator etiam nolens juſtos adjuvat. c.12. q. 81. n. 680. p. 116.
Peccatore nil vilius. c.12.q.83.n. 702. p. 120
Peccatores vitiis belluæ.c.13.q.1.n.9. p. 122
Peccator per vitia ſe multiplicat in multas, ac varias perſonas.cap.13.quæſt.3.num.31. 32.33. p. 125.
Peccator ſic obdureſcit, ut nec ſtimulo Dei, vel conſcientiæ reſpondeat c.13. q.7. n. 60. p. 130.
Qualia arma peccator ſumit adverſus Deum, talia illi Deus opponet.cap.13.q.19.n.150. 151. 192.p. 146.
Peccatores nomen Chriſti abjiciunt pro nomine peſſimo.c.13.q.30.n.238. p. 160
Peccatores non ſolùm mala faciunt, ſed etiam de eis gloriantur c 13. q. 30. n. 239. ibid.
Peccatores dum puniuntur, ſunt inexcuſabiles. c. 15. q. 3. n. 19. 20. 21. p. 223
Peccator, & diabolus omni turpitudine uniuntur. c 16.q 2.n. 10. p. 250
Peccator ab ira Dei non poteſt effugere. cap. 16. q. 2.n. 11. 12.13. p. 251
Peccator jam de præſenti eſt mortuus. cap. 16. q.5.n.40. p.255
Peccatores bibunt omnia tormenta.cap.16. q. 9. n. 67. p. 260
Omnes creaturæ pro ſuo creatore armantur contra peccatorem.c. 16. q.12.n.87.88.89. 90. p. 263.
Deus potiùs iraſcitur in vias peccatorum, quàm in ipſos peccatores.c.16.q.14 n 99. p.265.266.
In peccatores citò advolat ſupplicium divinum. c.16.q. 18. n. 137. 138. 139. p. 271
Peccatores, ac impii maximè uniuntur ad malefaciendum.c.16.q. 22.n.175. 176. 177.p. 277
Peccatores ſuis conſiliis trahuntur in pœnas, ac ſupplicia. c. 16.q.25 n.201. 202. p.181
Peccatores inter ipſa ſupplicia, quanto magis arguuntur, tantò pejores fiunt. c. 16.quæſt. 28. n.234. 235. 236.237. p. 285
Anima peccans abjectiſſima.c.17.q.7.n.20 p.288
A contagio peccatorum fugiendum.cap.18.q.6. n. 52. p. 345
Eiſdem armis perit peccator, quæ contra Deum ſumit.c.18.q. 11. n.93. 94. p. 352
Per quæ quis peccat, per hæc & torquetur.ibid.
Impius deliciis incantatur ad licentioſius peccandum.c.18.q.11.n.96. p. 353.

Sententia in unum peccatorem prolata ſimiles ferit.c.18.q.17.n. 142.143.144. p 360
Peccatores frequenter repetunt eadem peccata. c.18.q 31.n.245.246. 247. 248. p.377
Miſeria peccatoris in hoc mundo accipit ſuam conſolationem, & in futuro nullam habebit. c.20. q 7.n.70.71.72. p. 467
Peccantium multitudo maximè accelerat ſupplicium.c. 20. q. 11. n. 110. 111. p. 472
Ubi juſtus proficit, ibi labitur peccator.c.22.q.8. n. 89. 90 91. p. 601
Peccator ad vomitum rediens indignus cælo. c.22.q.9.n. 01. p. 603

Periculum.

Sublimia excitant pericula à quibus cuſtodita ſunt humilia. cap. 12. quæſt. 30. num. 417. 418. 419. p. 70

Perſecutio.

Crudelis perſecutio, ficta humilitas.c. 12 q. 71. n. 585. p. 100
Perſequentis ſervos Dei recta via eſt in infernum.cap.13.q.19 n.147. p. 145. & 146
Major perſecutio à malo affectu, quàm à tyrannis. c.17.q.20 n. 163. p. 313

Perſeverantia.

Ad virtutem requiritur perſeverantia.c.12.q 46. n. 373. p. 63
Patientia firma generat perſeverantiam. cap. 13. q. 21. n. 164. p. 148

Petrus Apoſtolus.

Petrus ſuper cæteros Chriſtum amabat. cap. 21. q.24.n.255. 256. p. 525
Petrus vicarius amoris Chriſti in homines. n. 257. ibid.
Officia charitatis inter Chriſtum, & Petrum. ibid.n. 258. p 526
Dolor Petri æmulatur aliqualiter Chriſti dolorem.c.21.q.24.n.259. ibid.
Prævifis lachrymis Petri demulcetur ſudor ſanguineus Chriſti. n. 260. ibid.
D. Petrus honoratur à Chriſto ſingulariter martyrio Crucis. cap 21.q. æſt. 25 num. 289. p. 532.
Petrus & Paulus duæ Eccleſiæ alæ.cap 12 q. 72. n.598. p. 102
Petrus Apoſtolus ſupremum faſtigium ac vertex Apoſtolorum.cap. 21. quæſt 24.num. 232 p.521.
Petrus quandam ſimilitudinem Chriſti refert n. 234. ibid
Petrus unum fundamentum Eccleſiæ cum Chriſto. ibid.
Petrus munit, ac cuſtodit Eccleſiam ſua auctoritate n.235 .236. ibid.
In D. Petro omnes virtutes fulgent, ac nitent. c.21.q.24.n.237. 238. p 522
A virtute Petri derivantur omnes virtutes in alios. ibid.
Fortitudo, ac dona cæleſtia per Petrum conferuntur ad alios.cap.21.q.24. n. 239. & n. 242. p.522.& 523.
Petrus ut ſummus paſtor omnium perſonas gerit, omneſque portat in corde. ibid. n. 240. p 522.
Petrus virtute miraculorum eminebat ſuper alios Apoſtolos.ibid.n. 241. p. 523
Nihilum Petri mirabilia operatur. ibid.
Petrus ita excelſus, ut non habeat ſecundum. n. 243. ibid.
Ut Chriſti magnalia credantur, ab ore Petri proferenda ſunt.c.21.q.24.n.244. ibid.
Deprimitur Petrus, ut Chriſtus credatur Deus ibid.n.145. p.523.& 524
Petrus agnovit & docuit quæ Angeli non agnoverunt. ibid. n. 246 p. 524
Petrus Magiſter Apoſtolorum. n. 247. ibid.
Petrus communiter reputabatur magiſter Apoſtolorum.n. 248. ibid.
Quod Petrus ligat, Chriſtus ligat, & inde ab Angelis veneratur.c.21 q.24.n.149. ibid.
Petrus ab ore Chriſti dicitur Filius Spiritus Sancti.n. 250. ibid.
Petrus de firma fide maximè commendatur ibid. n. 251. p. 524 & 525
Eccleſia ut firma, ſuper fidem Petri fundavit. ibid.n.252. p 525
Declarata fide Petri, Chriſtus agit de ſua morte n. 253. ibid.
Petrus Juſtitiæ, & pietatis plenitudo. num. 254. ibid.

Pœnitentia, vel Pœnitens.

Pœnitentia interna externis ſignis declaranda. c.12. q 75 n. 630. 631. p. 107
Pœnitentia, ac mortificatio fit ſecundum diverſa peccata.c.14.q.8.n.71. p.175.& 176
Pœnitentia nos extollit ad chorum, ac gaudium Angelorum. cap. 14. quæſt. 8. num.72. p. 176.
Peccatum per pœnitentiam ſic deletur, ac ſi nunquam fuiſſet. cap. 14. quæſt. 16.num. 137. p. 186.
Deus congaudet innocentibus, & pœnitentibus. c.14 q. 31. n. 281. p. 209
pro delendis peccatis magna pœnitentia exquiritur.c. 15. q. 4. n. 46. p.224
Lachrymæ pœnitentiæ acuunt oculos ad videnda divina c.15.q.4. n 29. 30. 31. p. 225
Deus ſupplicia paulatim immittit, ut det locum pœnitentiæ.c.16.q.6. n.51.52. p 257
Nil gravius, quàm non agere pœnitentiam.c.16. Exp. 5.n. 77 p.262
Si peccatum delet nomen Regis, pœnitentiâ reviviſcit.c.18.q 15.n.125 p. 358
Pœnitentia facit videre, peccatum excæcat. c.18. q.16.n. 135. 136. 137. p. 359
Caſtigatio aliorum impios ad pœnitentiam adducit c.18.q.25.n.199.200.201.202. p. 371

Pœna.

Nulla vi, ac induſtria poteſt homo effugere ab ira Dei.c.13.q. 19. n. 148. p 146
In pœnis peccatorum lætatur juſtus, cum non ſit particeps in eorum vitiis.c.13. q.19. n. 149. ibid.
Pœna damni omnium graviſſima.cap.14. q. 37.n. 341.342. 343. p. 218
Deus punit citra condignum.c.18.q.10.n86 p.351
Pœna peccati æterna juſtiſſima eſt. n. 87. ibid.
Pœna in inferno correſpondet culpæ. cap. 19. q.62.n.473. p. 455
Vide *Supplicium.*

Plaga.

Quanto tempore plagæ Ægypti durarunt. c. 16. q.6 .n.49. p. 256

Philippus Apoſtolus.

Phillppus primus Apoſtolus vocatus eſt. c. 21. q.28. n. 368. p. 544
Philippus in Chriſto ſequendo valde admirabilis ibid.n.369. p. 545.
Magnis cæleſtibus donis ditatus eſt Philippus. n. 370. ibid.

Magna ſublimitas Philippi, quòd ſit primus in collegio Apoſtolico. n. 371. ibid.

Magna gloria Philippi, quod ipſe inter magnos & excellentes ſit electus n. 373. ibid.

Philippus juxta ſuum nomen fulget & reſplendet. c. 21. q 28. n. 374. p. 545

In Philippi nomine officium Apoſtolicum eſt effigiatum. ibid. p. 546

Philippus à Chriſto participavit ut fulgeat, & luceat. ibid.

Philippus bonum quod invenit vult omnibus communicare. n. 377. ibid.

Philippus ardet charitate in proximos. n. 378. ibid.

Philippus multa prudentia nitet. num. 379. ibid.

Philippus primus inter homines prædicat Jeſu nomen, quod eſt magna ſublimitas illius. c. 21. q. 28. n. 380. 381. 382. p. 546. 547

Generoſo animo Philippus petit viſionem patris. ibid. n. 383. 384. p. 547

Philippus attendebat merita, non locorum dignitatem. n. 385. ibid.

Philippus inclytus, & excelſus ſuo martyrio. c. 21. q. 28. n. 389. 390. p. 548

Mors Crucis, & lapidum reſervata eſt Philippo. n. 390. ibid.

Philippus tanquam lapis per crucem erigitur. ibid. n. 391. p. 545

Cur Philippus cruce, & lapidibus moritur. ibid n. 392. ibid.

Philippus maximè totus transformatus in Chriſti mortem & paſſionem. n. 393. ibid.

Philippus pro inimicis rogat. ibid.

Pietas.

Dei pietas ex malis educit bona. c. 15. q. 12. n. 104. 105. 106. p. 237

Vide *Clementia.*

Poëta.

Poëtarum figmenta homines impuros ut Deos decantant. c. 16. q. 20. n. 160 p. 275

Plaga poëtarum valde exitialis. n. 161. ibid.

Cum vanis poëtarum verſibus gentium mores bibuntur. n. 162. p. 275

Vani poëtæ exitialis plaga in regnis. c. 16. q. 21. n. 170. 171. 172. p. 276

Lingua poëtarum valde nociva. c. 17. q. 17. n. 133. p. 307.

Populus.

Multitudo populorum multa facinora parit. c. 13. q. 2. n. 20 21. p. 124

Cur populus aquâ ſignificatur. c. 17. q. 34. n. 274. 275. 276. 277. p. 332

Potentia, vel *Potens*

Potentiâ clarus maximè veneratur. cap. 13. q. 10. n. 84. p. 133

Potentia inſervit ad ſævitiam. c. 17. q. 26. n. 225. 226. 227. 228. p. 322. 323

Præceptum.

Obſervatione præceptorum Dei evitantur ſupplicia æterna. c. 14. q. 25. n. 228. p. 201

Prædicator, ſeu *Prædicare.*

Primi fidei prædicatores Eccleſiæ, gloria & honor. c. 12. q. 6. n. 53. 34. p. 9

Cum Chriſtus laudatur, ac prædicatur, ardet diabolus invidia. c. 12. quæſt. 43. num. 344. 345. 346. p. 59

Prædicator Evangelicus ſic dicat veritatem ac ſalutem proximorum, ut nil terrenum nec terrenas dignitates conſideret. c. 12. q. 76. n. 633. 634. p. 108.

Prædicatio præſtantiſſima cum particula in laboribus c. 13. q. 21. n. 164 p. 148

Prædicatores non erubeſcant. c. 14. Exp. 4. n. 149. p. 188.

Prædicator ſit eminens virtutibus. cap. 14. q. 17. n. 157. p. 190

Prædicator Scripturæ teſtimoniis ſuam confirmet doctrinam. c. 14. q. 17. n. 158. 159. 160. 161. ibid.

Prædicatores, ac ſcholares ſint dediti vigiliis, ac ſtudio. n. 161. ibid.

Prædicator ſit ardentiſſimus in Concionando. c. 14. q 18. n. 162. p. 191

Verbi Dei prædicatio ad horrea cæleſtia transfert. c. 14. q. 31. n. 284. p. 209

Prædicatores mortificatione accinguntur. c. 15. q. 15. n. 123. p. 240

Prædicator cùm alios arguat, immunis ſit à delicto. cap. 15. quæſt. 15. num. 125. 126. 127. 128. ibid.

Prædicatores ut debitè ſuo officio fungantur, cæleſti ſapientia illuſtrentur. c. 15. q. 19. n. 163. p. 246.

Summa Dei ira, quod verbum Dei ab auditoribus contemnatur. n. 264. 265. ibid.

Prædicatores juſti præbent ſuavia, impiis terribilia. c. 15. q. 2. n. 167. ibid.

Prædicator ſua doctrina illuminat mundum. c. 18. q. 1. n. 10. p. 338

Magna ſit conſtantia ac fortitudo in prædicatore. c. 18. q. 1. n. 11. 12. 13. p. 339

Prædicatores licet multi, in unius fidei unitate conveniunt. c. 19. q. 1. n. 6. p. 383

Auditores reverentiam exhibeant prædicatoribus. c. 19. q 27. q. 192. p. 413

Prædicator ex ſua ſcientia non tumeſcat. c. 19. q. 28. n. 203. p. 414

Prædicator laboribus non fatigetur, ſed ſemper firmus & conſtans ſtet. c. 19. q 52. num. 412. p. 447.

Prædicator reſplendeat ſcientia, & ferveat charitate. n. 413. ibid.

Bonus prædicator illuſtret doctrina, & vita ædificet. n. 414. ibid.

Sermo prædicatoris ſit clarus, & non obſcurus, reprobantur prædicatores critici. c. 19. q. 52. n. 416. 417. 418 419. ibid.

Prædicator non ſit acceptor perſonarum. c. 19. q 53. n. 423. p. 448

Prædicator ut proficiat, totus ſit cœleſtis. ibid.

Prædicator diſtribuat doctrinam juxta capacitatem auditorum c. 21 q. 21. n. 195. p. 515

Prædicator Evangelicus irrigat, ac fæcundat corda audientium. c. 22. q. 1. n. 8. p. 587

Prælatus.

Bonus Prælatus, dat præmia & ſupplicia juxta ſubditorum conditionem, ac opera. c. 12. q. 4. n. 34. p. 6

Graviter puniuntur, qui contra prælatos Eccleſiæ inſurgunt. c. 12. q 81. n. 683. p. 117

Principes ac prælati injuſti aliquando recti volunt videri. c. 13. q. 7. n. 59. p. 130

Prælati viles maximè ſuper alios ſe extollunt. ibid.

Contumelia in prælatos, in Deum redundat. c. 16. q. 13. n. 91. p. 264

Superiorum peccatum gravius, & maximè notum. c. 17. q. 5 n. 48. 49. 50. p. 292

Sinceritas cordis Superioris ſit manifeſta. c. 19. q. 44. n. 355. p. 438

Prælatio inter æquales multa mala infert. c. 20. q. 5. n. 27. 28. 29. p. 460. 461

Divinum documentum ut fugias à prælatione, ibid. n. 29. p. 461

Bonus prælatus dat ſuavia, & aſpera pro tempore. c. 21 Exp. 6. n. 21. p. 505

Præmium.

Deus præmio nos allicit ad opera. cap. 12. q. 27 n. 21. p. 38

Deus majora dat in præmium, quàm ea, quæ ei damus in obſequium. c. 12. q. 28. num. 222. p. 39.

Viſo præmio animus ſtimulatur ad laborem, ac victoriam c. 12 q. 77. n 644. 645. 646. p. 110

Præmia dulcia juſtis, ſupplicia terribilia peccatoribus. c. 14 q. 7. n 57. p. 174

Solus Deus præmiat bonos, & punit peccatores c. 15. q. 13. n. 110. 111. 112. p. 238

Deus juſtis dat præmium, iniquis pœnam c. 15. q. 20. n. 168. 169. 170. p 247

Diverſa merces pro diverſitate meritorum. c. 21. q. 20. n. 172. p. 512. 513

Præmium viſum maximè convocat milites ad bellum. c. 19. q. 37. n. 297 298. p. 429

Nobilis allicitur præmio, ignobilis ſupplicio. c. 19. q. 42 3. n 341. 342. p. 436

Præmium propoſitum militibus ſtimulus ad bellum. c. 19. q. 43. n. 343. 344. 345. ibid.

Juxta merita uniuſcujuſque datur præmium in Beatis. c. 22. q. 2. n. 22. p. 589. 590

Omnibus Sanctis non datur idem præmium. n. 24. ibid.

Præſentia.

Dei præſentia nos cuſtodit. c. 14 q. 5. n. 33. p. 170

Princeps.

Principes mundiales mulierculaſrum ſunt ſervi. c. 17. q. 36 n. 299. 300. 301. p. 336

Ad puniendos principes de cœlo eſt juſtitia & non de terra. c. 18. Exp. 1. n. 4. p. 337

Principes multoties Deo rebelles. cap. 18. q. 15. n. 126. p. 358

Vide *Rex.*

Primus.

Principia virtutum maximè æſtimanda, & coronanda. c. 12. q. 6. n. 54. p. 9

Primus in aliqua virtute maximè nobilitandus, ac condecorandus. cap. 21. quæſt. 25. num. 273. 274. 275. p. 529. & quæſt. 26. num. 322. 323. p 537.

Propoſitum

Pro facto habetur, quod animus efficaciter determinat abſolvere cap. 13. quæſt. 18. num. 139. p. 144.

Promiſſio, ſeu *Promittere.*

Angelus plus exhibet, quàm promittit. cap. 19. Exp. 6. n. 152. p. 407

Prophetia.

Prophetiæ ſæpe implentur antequam reputantur. c. 21. q. 27. c. 361. p. 543

Providentia.

Divina providentia dividit cœleſtia dona juxta merita uniuſcujuſque. c. 22. q. 2. n. 22. 23. 24. 25. p. 589. 590.

Proximus.

Vide *Salus.*

Puer.

Quinam locus puerorum poſt diem Judicii qui ſine baptiſmo deceſſerunt. c. 20. q. 19. n. 176. p. 482.

Prudens, vel *Prudentia.*

Prudentiâ, ac ſapientiâ devincitur hoſtis. c. 12. q. 72. n. 605. p. 103

Pugna.

Qui pro Chriſto fortiter pugnat, cum magna gloria evehitur in cœlum. c. 19. q. 44. n. 347. p. 436.

Qui pugnat cum Chriſto, & pro Chriſto, mundus eſt. c. 19. q. 44 n. 149. p. 437

Pulchritudo.

Pulchritudo corporis contemnenda c. 12. q. 24. n. 201. p. 35

Pulchritudo mulieris mendacium, & vanitas. c. 21. q. 7 n 62. p. 494

Purgatorium.

Probatur ex Apocalypſi dari purgatorium. c. 21. q. 38. n. 625. p. 583. & 584

Pœna purgatorii acerbiſſima. ibid. n. 627. p. 584

Et quænam ſit hæc pœna. ibid.

Animæ à purgatorii pœna liberantur bonis operibus, ac orationibus vivorum. n. 628. 629. ibid.

Gratiſſimus Deo, qui pro adjuvandis animabus purgatorii agit. ibid. n 630. 631. 632. 633. p. 584. & 585.

Puritas.

Vera puritas, ſeu pudicitia aliorum oculis patet. c. 12. q. 24. n. 197. p. 35

Puritas animi & corporis neceſſaria. c. 15. q. 17. n. 138. p. 242

Quærere.

Juſti nil aliud quærunt, niſi totum Chriſtum. c. 20. q. 18. n. 169. 170. p. 481

Ardentiſſimè Deus amandus, ac quærendus eſt. q. 21. q. 12. n 99. p. 501

Juſtus ſic deſiderat Chriſtum ut ipſum quærat. cap 21. quæſt. 12. num. 101. 102. 103. p. 501. & 502.

Radix.

Cum radix vitiorum ac malorum extinguitur, tunc victoria reputatur perfecta. c. 12. q. 66. n. 550. 551. p. 93

Religio vel *Religioſus.*

Ex inobedienti, & malo religioſo, religionis cœlum perturbatur. c. 12. q. 54. n. 459 p. 77

Ex uno filio Deo conſecrato multiplicantur filii c. 14. q. 15. n. 136. p. 186

Typus veri religioſorum Ordinis cap. 14. q 30. n. 273. p. 208

Filii ac bona, quæ pro Deo dantur felicius habentur. c. 14. q. 33. n. 303. 304. p. 212

Vita Monachorum fit contemplatione manifeſta. c. 15. q. 4. n. 25. p. 224

Malos religioſos odium & ambitio obcæcat. c. 16. q. 14. n. 101. p. 266

Religioſos dimittat terrena, ut accedat ad cæleſtia. c. 19. q. 12. n. 92. p. 396

In tenera ætate adducendi ad Chriſtum. cap. 21. q 37. n. 621. p. 583

Non dantur meliores homines, quàm illi, qui proficiunt in religione; non dantur deteriores, quam illi qui in religione non proficiunt. c. 22. q. 8. n. 87. p. 601.

Reincidentia.

Peccatores frequenter redeunt ad eadem peccata. c. 18. q. 31. n 245. 246. 247. 248. p. 377. 378

Reprehendere.

Qui alios reprehendit, immunis ſit ab omni delicto. c. 15. quæſt. 15. num. 125. 126. 127. 128. p. 240.

Reprehendentibus negantur obſequia, quæ dantur adulantibus. cap. 17. quæſt. 11. num. 82. 83. p. 298.
Suavè reprehenduntur homines objecta aliorum caſtigatione. c. 18. q. 25. n. 202. p. 371
Reprobus.
Reproborum maxima pars orbis. c. 12. quæſt. 63. n. 527. p. 89. & c. 13 exp. 5. n. 226 p. 158
Reſpublica.
Reſpublica fulget & firmatur ſi indignus dejicitur, benemeritus exaltatur. c. 12. q. 8. n. 68. 69. p. 11
Tunc reſpublica perit, cum debitus ordo in dignitatibus diſtribuendis non ſervatur. cap. 12. q. 43. n. 340. 342. p. 59
Reſurrectio.
Ita electi reſurgent ſpecioſi, ut alii videantur à ſe ipſis. c. 20. q. 16. n. 142. p. 477
Rex, vel *Regnum.*
Bonus Rex, & princeps omnes excipiat, ac amplectatur. c. 12. q. 4. n. 33. p. 5.
Unus Rex alteri invidet ſuam amplam fortunam. c. 12. q. 38. n. 294. 295. 296. p. 52
Regalis curia morbis, ac laboribus deprimit, ſed non ſublevat. cap. 12. q. 40. num. 319. 320 321. p. 55.
Regiæ dignitatis appendix miſeris ſubvenire. c. 12. q. 74. n. 621. 622. 623. p. 106
Rex iniquus ob peccata populi. c. 12. q 83. n. 702. p. 120.
Idem eſt Rex creari, ac pro ſuis morti ſe exponere. c. 13. q. 18. n. 140. 141. 142. p. 144
Optimi Regis ac gubernatoris eſt ſupremi artificis lineamenta ſequi. c. 15. q. 2. n. 11. 12. 13. 14. p. 222.
Regibus, ac magnatibus duriſſimum judicari. c. 16. q. 22. n. 174. p. 277
Impii reges crudeles pro ſuo regno conſervando & dilatando. c. 17. q. 13. n. 102. p. 302
Impii reges quamvis ſe jactent pios, crudeles ſunt. c. 17. q. 13. n. 103. 104. 105. p. 302
Regna temporalia velociſſimè tranſeunt de uno ad alium. c. 17. q. 23. n. 194. p. 318
Regia dignitas valde ſublimis, & excelſa. c. 17. q. 24. n. 198. ibid.
Rex aliquandò ſic ſuper alios ſe vult erigere, ac ſi eſſet alterius naturæ. c. 17. q. 24. n. 200. 201. 202. 203. p. 319
Rex reſplendeat majeſtate potentia, ac Fortitudine. c. 17. q. 25. n. 222. p. 322
Reges bella movent pro ſuo imperio dilatando. c. 17. q. 26. n. 224. 225. p. 322
Poteſtate utitur Rex ad ſævitiam, & ut male agat. cap. 17. quæſt. 26. num. 25. 26. 27. 28. p. 323.
Mali regis mores, ac exemplum peſtis, & corruptio totius civitatis c. 18. q. 4. n. 35. 36. 37. 38 p. 343.
Peccatum delet nomen Regis, quod pœnitentia reviviſcit. cap. 18. quæſt. 15. numer. 125. p. 358.
Ille verus Rex, qui virtutibus præeminet. c. 18. q. 29. n. 230. 231. 231. p. 375
Multi reges ſtudent avaritiæ ut ſubditorum bona rapiant. c. 18. q. 33. n. 268. p. 381
Bonus Rex ſuis miniſtris etiam bonis adeſt, eorumque facta, ac veſtigia videt & conſiderat. c. 19. q. 36. n. 284. 285. 286. p. 427
Rex in cauſis ſuorum fit ſimul judex & notator. ibid.
Magna corona Regis ſuos coronare c. 19 q. 37. n. 296. p. 429
Severitas ac benignitas in rege. c. 19. q 50. n. 396. p. 444.
Chriſtus Rex ſuos facit Reges n. 397. ibid.
Reges ſciant eſſe alium excelſiorem, cui de univerſis reddituri ſunt rationem. c. 19. quæſt. 50. n. 399. 400. 401. 402. p. 445
Super reges eſt alius excelſus vigilans ſuper eos. ibid.
Qui ſua auctoritate poſſunt reſiſtere Regum prævaricationibus, & non faciunt, graviter puniuntur. cap. 21. q. 13. num. 112. 113 114. p. 503.
Rex conſtituat in ſua republica multos aditus, & multos miniſtros. c. 21. q. 19. n. 164. 165. 166. p. 511.
Bonus Rex nil fœdum permittat in ſua civitate. c. 21. q. 38 n. 625. p. 583
Requies.
In hac vita non datur requies. c. 14. q. 27. n. 250. p. 205.
Pati pro Deo requies & vita. cap. 14. q. 27 n. 251. 252. 253. 254. 255. ibid.
Rigor.
Summus rigor manibus pietatis puniri. cap. 14. quæſt. 24. num. 219. 220. 221. 222. 223. 224. p. 199.
Sacerdos.
Mali ſacerdotes ſolliciti pro divitiis. c. 18. q. 5. n. 39. p. 343
Sacerdotes pares Angelis, vel ſupra. c. 19. q. 28. n. 205. p. 415
Vide *Eccleſiaſticus.*
Salus.
Salus proximorum procuranda cum multo noſtro labore. cap. 12. q. 30. n. 230. & q. 33. n. 247. p. 43.
Apoſtolicus labor ex ſalute gentium convertitur in gaudium. ibidem. num. 232. 233. p. 41.
Salus noſtra Dei ſalus reputatur. cap. 12. q. 67. n. 559. 560. 561. p. 95.
Noſtra ſalus labori alieno non eſt credenda c. 14 q. 9. n. 78. 80. 81. 82. p. 177
Unuſquiſque negotium ſuæ ſalutis per ſe agat. ibid.
Præſtantiſſima ſalus habita ſine periculi umbra. c. 15. q. 10. n. 84. p. 234
Rari ſalvantur ii, qui tarde, ac mortis perturbatione veniunt. c. 18. quæſt. 22. num. 176 177. 178. p. 366
In negotio ſalutis non eſt morandum. c. 18. q. 22. n. 178. 178. 179. p. 367
Chriſtus ad ſalvandum ſolus venit, ad puniendum cum multis. cap. 19. quæſt. 45. num. 357. p. 438.
Valde pigri ſunt homines ad negotium ſuæ ſalutis. c. 21. q. 5. n. 43. 491
Pro ſalute laborandum in hac vita. cap. 21. q. 8. n. 73. p. 495
Deus omnibus dat viam ad ſalutem. c. 21. q. 19. n. 160. p. 510
Valde gratum Deo, qui de aliorum ſalute agit eoſque adducit ad Chriſtũ c. 21. q. 37. n. 622. p. 583
Proprium ſervorum Dei, de ſalute proximorum agere. c. 22. q. 11. n. 116. 117. 118. p. 605
Sanctitas, vel *Sanctus.*
Vita Sanctorum aliud corporis oculis, aliud menti objicit. c. 12. q. 24. n. 195. p. 34

Sancti

Sancti immaculati,& irreprehenſibiles. cap. 14. q. 16. n. 138. p.186
Sancti per gradus tribulationum creſcunt in gloria c.20.q.5.n. 48. p.464
Tempore Antichriſti illuſtriſſimi,futuri ſunt Sancti.n. 49. 50. ibid.
Sancti cuſtodiunt, muniunt, ac tuentur civitatem.cap.20.quæſt.8. num. 75. 76. 77. 78. 79. p. 468.

Sanguis.

Quis alterius ſanguinem fudit,ſanguis ejus effundetur. c. 16. q. 5.n.37. p. 255

Sardonix.

Gemma pretioſa, apud antiquos in multo uſu. c.21.q 28.n.366. p. 544
Cujus coloris. ibid.
Viſum acuit. ibid.
Philippum Apoſtolum adumbrat. num. 367. ibid.

Sapientia, vel *Sapiens.*

Stultus contra ſapientem armatur, ut eum corrodat, ejuſque ſapientiam obſcuret. cap. 12. q 25.n.203. 204. 205. p. 36
Non ſapientes, ſed qui vix aliquid ſciunt, arroganter alios deſpiciunt. c. 12. q. 42. n. 330. pag. 57.
Magnum miraculum, quod ſapiens velit ab alio doceri. n. 332. ibid.
Ille ſapiens qui præcavet ſupplicia æterna.c. 14. q. 25. n.225. p 201
Tanto quis magis patiens,quanto magis ſapiens, c.14 q.25. n. 226. ibid.
Sapientia conjuncta ſit cum fortitudine, ut effectum producat.cap.15.q.17.n.143.144.145. 146. p. 243
Sapientia fulgeat in interiori, ac exteriori. c. 19. q 20. n. 141. 142. 143. p 405
Sapientia cum humilitate alta, & magna promeretur. cap. 21. quæſt. 35. num. 592. 593. p. 578.

Sardius.

Sardius quinam lapis ſit.c.21.quæſt.29.num. 395 p. 549.
Sardii color.n. 396. ibid.
Sardii proprietates.n. 397. ibid.

Scientia.

Scientia pauca inflat, & facit ut alii deſpiciantur.c.12.q 42.n.331. p. 57
Valde lethale, quod homo nunquam ſe velit victum agnoſcere.c.16 q.4.n 30.31. p. 253

Scribere, ſeu *Scriptor.*

Scriptores canonici laborant ſtudio, lectores vero delectant.c.14.q.9 n. 77. p. 177
Scripta proficiunt, præſentibus. & abſentibus c.21.q. 11. n. 95. 96. 97. p. 500

Scriptura.

Idem locus ſcripturæ poteſt habere plures ſenſus.c.12.q.12. n. 95. p. 15
Lectio Sacræ Scripturæ cibus animæ. c. 12.q. 51. n. 423. p. 71
In expoſitione Sacræ Scripturæ multa jucunditas c.14.Exp 4.n.151. p.189
Scriptura tanquam fluvius, ac imber fœcundat. c.22.q.1.n.7, p.587
Scriptura Sol illuminans. ibid.

Scriptores.

Scriptores ſacri longè aliis eminent. c. 14. q. 18. n.164.165 166.167. 168. p. 191. 192
Scriptores Sacri fulcimenta Eccleſiæ & maximè prope ad Deum accedunt. ibid.
Scriptores honorantur à Chriſto. cap. 21. q. 26. n. 315. p.536.

Secretum.

Deus juſtis communicat ſua ſecreta cap.19.q.38 n.301. p. 429
Secretum ſolum cum amicis communicandum c. 21. q.26.n.300. p.533

Senſus.

Quæ quinque ſenſibus famulantur; pariunt ruinam.c. 18.q.20.n.159. p.363
Senſus externi in Beatis exercent ſuas ſenſationes c.22.q. 2. n. 22. p. 590

Sententia.

Qui in propria ſententia perſiſtit, dum viri magni aliud tenent, in brutum degenerat, c.12.q. 58. n 485. 486. p. 81
Sententiæ expectio maximè torquet. cap. 20. q. 12. n. 113. 114. 115. p. 473

Sequi.

Aliquem ſequi ſocietatis nota.c. 14. q.13.n.112. p. 182.
Ille Chriſtum ſequitur, & ad eum venit qui cum ipſo crucifigitur. cap. 14. quæſt. 13. num. 119, 120. p. 183
Qui ſequitur Chriſtum, ab ipſo habet vitam, & ſalutem. cap. 14. quæſt. 14. numer. 122. p.184.

Sermo.

Eloquens ſermo maximè pronus ad præcipitium,ac decipiendum.cap.12 quæſt.62. n. 516. p 87.

Servus, ſeu *Servire.*

Qui ſervit Deo,vivit, qui mundo, perit.cap.12. q. 51. n. 421. p. 71
Gloriantur,quòd ſervi Dei habeantur. c. 14. q. 5. n.36. p. 170.
Nil ſublimius, quàm nomen ſervi Dei. cap. 15. q. 11. n. 89. p. 235
Qui Dei ſervos offendunt, Dominum offendunt. c. 17. q. 31.n.257 258. 259. p. 328
Qui ſervos Dei opprimit, etiam opprimitur. c. 18. q. 31. n. 244. p. 377
Bonus ſervus non quærit gloriam ſuam, ſed tantùm Domini ſui.c.19.q.28. num. 207 208 p. 209. p. 415.
Chriſtus miniſter ſuorum ſervorum. c.22. q. 5. n. 52. p.596
Magna dignitas ſervorum Dei, quod ejus filii dicuntur. n. 53. ibid.
Servire Deo præclariſſimum regnum. ibid. n. 54.
Vide *Obſequium.*

Signum.

Multipliciter ſumitur in Scriptura.cap.12.q.1.n.4 & 5. p. 2.

Silentium.

Magna ſilentio venerantur. cap.21. q.34.n.575. 576.577. p.575
Garrulitas, ac tranſgreſſio ſilentii extremam ruinam parit. c. 12. q. 53.n 442. p. 74
Ars Divina garrulitatem ſilentio vincere. cap. 12. q. 56. n. 472. 473. p. 79
Cum ſilentio audiendum Dei mandata, & verba. c. 21.q. 34.n.557.558. 559. p. 573

S. Simon Cananaeus Apoſtolus.

S. Simon in lapide pretioſo Hyacintho adumbratur.c.21 q 34. n. 551. p. 572
Simon totus cœleſtis. n. 551. 552. ibid.

Chriſti opera & Simonis eadem figura repræſentantur. n. 553. ibid.
S. Simon prompta obedientia dum tacens audit Dei mandata. n. 555. 556. 557. ibid.
Simon dicitur zelotes, peculiariter zelus honoris Dei commiſſus eſt ei, quo nihil ei glorioſius. c. 21. q. 34. n. 560. 561. 562. p. 573
Deus dicitur zelotes, & hoc nomine Simon nobilitatur. n. 562. ibid.
Sanctus Simon falſa teſtimonia diſſolvit, ut veritas manifeſtetur. c. 21. q. 34. n. 564. 565. 556. p. 573. 574.
Admirabilis poteſtas ſancti Simonis in dæmones. n. 568. ibid.
S. Simon Apoſt. diſtinctus ab alio Simone Epiſcopo Hieroſolymitano. ibid. n. 573. p. 575
Martyrium S. Simonis Apoſtoli ignoratur pro ſui magnitudine, ut ſilentio veneretur. n. 574. 575. 576. ibid.

Simulatio.

Vide *Hypocrita.*

Singularitas.

Singularis in virtute & valde mirabilis. cap. 21 q. 29. n. 415. &c. p. 552

Smaragdus.

Deſcriptio elegantiæ, ac pulchritudinis Smaragdi. c. 21. q. 27. n. 330. p. 538
Magnitudo Smaragdi. ibid.
Smaragdo familiaris virginitas. ibid. num. 333. p. 539
Smaragdus viſum acuit. n. 332. ibid.

Similitudo.

Dei ſimilitudo appetenda non ſecundùm potentiam, ſed ſecundùm virtutem. cap. 12. q. 53. n. 450. p. 76
Qui Chriſto in virtute aſſimilatur, miles ejus cenſetur. c. 19. q. 44 n. 350. p. 437
Similitudo amoris cauſa. cap. 21. q. 32. n. 500. p. 565.

Societas.

Feliciſſima familia, in qua unus filius malus alios ſecum non trahit. c. 12. q. 42. n. 325. p. 56.
Societatis nota aliquem ſequi. c. 14. q. 13. n. 112. p. 182.
A ſocietate impiorum mente fugiendum. c. 18. q. 6. n. 53. p. 345
Societate impiorum impeditur ſplendor juſtorum. c. 21. q. 1. n. 17. 18. 19. p. 486

Solitudo.

Juſtus in ſolitudine ſecum habet Deum. cap. 12. q. 50. n. 411. p. 69
Nil prodeſt eremus corporis ſi defecerit eremus cordis. c. 12. q. 50. n. 412. ibid.
Non moroſè, ſed celerrimè ad ſolitudinem mentis fugiendum. c. 12. q. 49. num. 402. p. 68.
Solitudo ſuavis, & dulcis meditantibus. n. 403. ibid.
Frequentia populi virtutum noverca, ſolitudo mater. n. 404. ibid.
Pium animum turbat hominum turba, à qua fugiendum. n. 406. ibid.
Solitudo optima lectio virtutum n 407. ibid.

Spes, ſeu *Sperare.*

A temporalibus aliquid boni ſperare magna miſeria. cap. 17. quæſt. 21. numer. 175. 176. p. 315.
Ab homine, à quo multa ſperas, deſtrueris. c. 17. q. 35. n. 287. p. 334

Spiritus Sanctus.

Qui in hoc mundo navigant, ut ſecurè portum teneant, ſydus Spiritus ſancti ſpectent. c. 15. q. 7. n. 55. p. 229

Studium.

Qui ſtudent, vigilent, & non dormiant. cap. 14. q. 17. n. 161. p. 190

Subditus.

Subditi facilè moventur ad facinora ſuorum principum. c. 12. q. 42. n. 327. p. 56
Subditus veritatem ſui cordis manifeſtam faciat ſuo ſuperiori. cap. 9 q 44. n. 352. 353. 354. 355. p. 437

Superbia, vel *Superbus.*

Superbus maximè contemendus, & conculcandus, c. 12. q. 61. n. 508. p. 85
Superbia coërcenda, ac reprimenda. c. 12. q. 62. n. 515. p. 87
Chriſtus maximè nos advertit ab elationis faſtu. n. 516. ibid.
Homo per ſuperbiam vilis, & abjecta bellua fit. c. 13. q. 1. n. 10. p. 122
Superbus ſemper aſcendit, & inde dejicitur. c. 13. q. 2. n. 11. ibid.
Superbus tunc cadit, cum intumeſcit. cap. 14. q. 21. n. 185. p. 195
Superbus peculiariter inferno dignus. c. 14. q. 37. n. 338. p. 217
Superbus etiam contra Deum, ſe audet erigere. c. 17. q. 24. n. 199. p. 319
Superbus de ſua ſuperbia verecundatur. c. 18. Exp. 4. n. 74. p. 349
Superbia, & laſcivia confœderantur. cap. 18. q. 11. n. 90. p. 352
Superbia citò, & inopinatè ad ſe advocat omnes plagas. cap. 18 quæſt. 13. num. 111. 112. 113. p. 355.

Superflua.

A magna ruina liberantur, qui à ſuperfluitatibus abſtinent. cap. 18. q. 15. num. 129. 130. p. 358.
Dimitte ſuperflua, ut Chriſto placeas. ibid.
Ex ſuperfluitate certa ruina & caſus. c. 18. q. 20. n. 162. 163. 164. p. 364

Supplicium.

Supplicium, ac gladius alienus ab ſpiritu Chriſti. c. 13. q 20. n. 153. p. 146
In opere miſericordiæ Deus ſe declarat auctorem, non ſic in ſupplicio inferendo. cap. 13. q. 20. n. 154. p. 147
Supplicia terribilia peccatoribus. c. 14. q. 7. n. 57. p. 174.
Quos non allicit præmium, compellit pœna. c. 14. q. 20. n. 172. p. 193.
Ad ſupplicium & iram Deus compellitur. cap. 14. q. 23. n. 206. p. 198
Supplicium datum à Deo commenſuratur culpæ. cap. 14. q. 23. num. 210. 211. 212. 213. & ibid. cap. 15. q. 19. n. 161. p. 246. & cap. 18. q. 10. n. 85. 86. 87. p. 351
Summus rigor ſupplicii manibus pietatis puniri. cap. 14. q. num. 219. 220. 221. 222. p. 199.
Qui ſine pœnis peccarunt, pœnis omnium pœnarum colligentur. c. 14. quæſt. 38. n. 348. p. 219.
Supplicia quæ à Deo veniunt ſunt ad emendationem. cap. 15. quæſt. 3. numer. 19. 20. 21. p. 223.

Punire

Punire impios quoddam ſanctitatis genus eſt. c.15.q.14.n.117.118.119 p.239
Deus juſtis dat præmia, iniquis ſupplicia.cap.15 q.20.n.168.169 170 p.247
Valde ſanctum, ac ſacrum punire impios. c.16 q.1.n.4.5 6 p.250
Impii in præſenti ſupplicio aliquid jam guſtant de æterno. cap.16. quæſt.5.n. 42.43.44 p.255
Supplicium Regi datum formidabile eſt inferioribus. cap.16. quæſt.11. numer. 83.84. 85 p.263
Supplicium Dei cito, & velociter in peccatores. c.16.q.18.n.137.138 139 p.271
Differtur ſupplicium,ut rigidius inferatur cap.16 q.19.n.145.146.147 p.273
Duriſſimè punitur, qui poſt viſa aliorum ſupplicia non emendatur. cap.16.q.26. n.209 210. 211 p.282
Maximè deploratur, qui ſub flagello ſupplicii non emendatur. cap.16.q.28.n.234.235.236. 237 p.285
Supplicium ac tormentum, quod aliis intuliſti durum c.18.q.9.n.79. 80 p.350
Majora peccata majoribus ſuppliciis puniuntur à Deo, minora minoribus.c.18.q.10.n.88 89 p.351
Quod inſervit ad culpam,inſervit ad ſupplicium. c.18.q.13.n.106 p.354
Supplicium datum uni peccatori timeant qui in ſimili ſunt culpa.cap.18.q.17.n.142.143.144. 145 p.360
Qui ſunt ſimiles in culpa, erunt ſimiles in pœna. ibid.
Magnum ſupplicium impiorum, quod in pœnis nullum habeant effugium. cap.18. q. 17 n.139.140 ibid.
Summum malum, quod omnia ſupplicia ſimul veniant.cap.18.q.18.n.145.146.147.148. ibid.
Supplicium aliorum impios ad pœnitentiam adducit.c.18.q.25.n.199.200.201 p.371
Supplicium impiorum proficit ad bonum juſtorum.c.18.q.28.n.222.223 p.374
Nobilis allicitur præmio, ignobilis ſupplicio. c.19.q.43.n.341.342 p.436
Peccantium multitudo accelerat ſuppliciumc.20 q.11.n.110. 111 p.472
Pro magno ſupplicio ſententia ac pœna differtur. cap. 20. quæſt.12. numer.113. 114 115 p.473
Expectatio pœnæ maximè torquet. ibid.
Supplicium datum uni peccatori,eruditio eſt alii. c.20.q.13.n.119.120.121 p.474
Qui ſua auctoritate poſſunt reſiſtere majorum prævaricationibus, & non faciunt, graviter puniuntur.c.20.q.13.n.112. 113. 114
Vide *Caſtigare*, vel *Pœna*.

Temporalia

Temporalia ſubmergunt, cœleſtia elevant.c.17 q.4.n.38 39 p.291
Ut anima ad Deum veniat, dimittat temporalia. c.19.q.12.n.92 p.396
Vide *Bona temporalia*.

Templum.

Deus juſtorum templum.c.21.q 36.n.607.p.581
Dei templum juſtus in quo ſummè Deus delectatur.n.608.609 ibid.
Magis Deus delectatur in templo ex cordibus noſtris, quam ex lapidibus.n.610 ibid.
vide *Eccleſia*.

Tempus.

Quod exiguo tempore durat, idem eſt ac ſi non fuiſſet.cap 12. quæſt.34.n.262.263. 264 p.47
Tempori ac loco accommodandum.cap.12 q.75 n.630. 631 p.107

Terrena.

Terrena relinquenda ut ad cæleſtia eleveturmens fidelis. cap.12. q.2. n.12. 13. 14. p.3. & cap. 9 q.53.n.426 p 449
Vide *Temporalia*

Tentatio.

Septem ſunt tentationum genera, quibus nos diabolus aggreditur. cap.12. quæſt. 36. n.278 p.49
Incipientes in via virtutis multa tentamenta patiuntur.cap.12 quæſt.45.num.358.359.360 p.62
Verus fidelis fortis contra tentationes carnis. c.12.q.46.n.366 p.63
In tentationibus ad pœnitentiam confugiendum.c.12.q.50 n.413 p.69
Diabolus aliquando à tentatione ceſſare videtur, ut majora moveat tentamenta. cap. 12 q.83.n.704 p.120
Deus permittit tentationes cum menſura ad hominis vires.c.20.q.5 n.52 p.464
Diabolus tentando à minoribus inducit ad majora.c.21.q.14.n.115 p 504
Deus juxta noſtras vires permittit tentationes c.21.q.21.n.196 p 515

Teſtimonium.

Teſtimonium in re propria periclitatur. cap.21 q.9.n 82.83 p.497
Teſtimonium falſum diſſolvere ut appareat veritas difficillimum. c. 21.q.34. n.565. 566. 567 p.574
Ad diſſolvendum falſum teſtimonium virtus Spiritus Sancti exigitur.n.565 ibid.
Falſum teſtimonium generat acerbiſſimum dolorem.n 566 ibid.

D. Thomas Apoſtolus.

Chriſtus pignoratus amore Thomæ ei concedit omnia quæ vult. cap.21. q.31.n.464.465 p.559
Cur D. Thomas petit manus, & latus,non verò pedes.ibid.n.466 p.560
Prudentiſſimè D. Thomas petit loca vacua, & nemini conceſſa. ibidem, numer. 468 p.560
Multum confidit Chriſtus D. de obedientia, ac promptitudine D. Thomæ. numer. 470. 471 ibid.
D. Thomas ſanctus ex corde Chriſti in favoribus prælatus aliis.cap.21 quæſt.31.num.472 p.561
Quod in aliis Sanctis eſt metaphorica exaggeratio, in Thoma eſt vera realitas. num. 474 ibid.
Thomas primus confeſſus eſt Chriſtum verum Deum & hominem.ibid. num.475.476.p.560 561
Thomas illuſtriſſimus inter credẽtes ibid.n.477. p.562
Illuſtrior converſio D. Thomæ quàm Sancti Pauli.n. 479.
D. Thomas corpore extenuato veluti Angelus apparuit.c.21.q.31.n.480. ibid.

Index Rerum.

Apoſtolus Thomas in ſui hæreditatem habuit fines terræ.n.481 ibid.
Thomas animo generoſus. ibid.num.482.p.562 563
Admirabilis mors D. Thomæ. ibid. numer.483 p.563
Chriſtus Thomam Apoſtolum facit participem dolorum ſuæ Paſſionis.n.484. ibid.
Mors D.Thomæ reſpondet vitæ ejus. num.485 ibid.
Ad ſimilitudinem Chriſti lanceâ latus Thomæ aperitur.n.486. ibid.
Lampas ardens ſine nutrimento ad ſepulchrum D. Thomæ.n.487 ibid.

Timor.

Timore ac amore volat anima in cœlum. c. 12 q.72.n.603 p.103
Timor in aliquibus adorare facit diabolum. c 13.q.10.n.86 p.133
Ex timore, ac metu, nata idololatria.c.13.q.11 n.949? p.135
Timor Dei omnia bona ſecum involvit.cap.14 q.20 n 173 p.193
Qui Deum timet Deum honorat, & glorificat. n.174 ibid.
Dei timor provocat ad pœnitentiam. ibid.
Perfectus timor includit Dei amorem,& eſt via ad illum.n.175 ibid.
Qui Deum timet, nec principes, nec magnates mundi timet. cap.14. q.20. n. 176.177.178 179 p.194
Timor tanquam tributum Deo ſolvendum. c.15 q.12.n.102 p.237
Timor in inferno auget dolorem. cap. 18.q.17 n.141 p.360
Timor Dei ex amore naſcitur cap. 19. Exp.3 n.48 p.389
Timor Dei omnes virtutes in ſe claudit. cap.19 q.8.n.65.66 p.391
Sola Dei manus timenda, quæ valet inferre magnam pœnam. c. 19. q 61. num.475.476.477 p.455

Tribulatio.

Sæpe, qui à te ſublimati ſunt, contra te inſurgunt. c. 12.q.42.n.328 p.57
Tribulatio, ac labor juſtis ſuave convivium. c.12.q.51. n.424 p.71
Tribulationibus præparatur anima ad Deum. c.19.Exp.5.n.134 p.403
Sancti per gradus tribulationum creſcunt in gloria.c.20.q.5.n.48 p.464
Vide *Labor*, vel *Perſecutio.*

Topazius.

Gemma pretioſa olim in magna æſtimatione. c.21.q.32.n.488.489 p.564
Nominis Etymologia. ibid.
Ejus magnitudo ibid.
Ejus color.n.490 ibid.
Ejus proprietates.n 491 ibid.

Templum.

Deus juſtorum templum. cap.21.q.36 num.608 p. 581
Dei Templum juſtus, in quo ſummè Deus delectatur.n.609 ibid.
Magis Deus delectatur in templo ex cordibus noſtris, quàm ex lapidibus.n.610 ibid.
Vide *Eccleſia.*

Trinitas.

Prædicatio Evangelica ordinatur ad prædicandũ myſterium Trinitatis.cap.14.q.17.n.156.p.190
Maximè Deus veneratur, ac honoratur cognitione Sanctiſſimæ Trinitatis. cap.19.q.6.n.44 45.46.47 p.388
Sub ſigno Trinitatis magna felicitas& gaudium. ibid.n.47 p.389
Sancta Trinitas illuminat Eccleſiam. c.21.q.17 n.144 p.508
Fides Trinitatis aperit cœlum, & dat omnia bona c.21.q.20 n.173.174.175 p.512
Umbra Trinitatis omne malum expellitur, & omne bonum habetur. ibid.

Triſtitia.

Triſtitia comes peccati.cap.18.q.12.n.100.101. 102 p. 354
Triſtitia omnium acerbiſſimum malum.cap.18. q.14.n.117.118. 119 p. 356
Triſtitia æqualis morti imò deterior. ibid.
Triſtitia juſtorum vertitur in gaudium,gaudium impiorum in triſtitiam. c. 19.q.1.n.5 p. 383

V.

Vanitas.

Mundana Vanitas nunquam ſtat, ſed ſemper cadit.c. 18.q. 2.n. 15 p. 339
Vide *Gloria vana*, vel *Jactantia.*

Verbum noſtrum.

Verba examinanda,& non inconſideratè loquendum c.18.q.32.n.249 p. 378
Vide *Sermo*, ſeu *Loqui.*

Veritas, ſeu *Verum.*

Qui Veritatem ſincerè dicunt apud Regem,malè audiunt.c.13 q.25.n 201 p. 153.154
Veritas, & Virginitas connectuntur. c.14.q.16 n.141.142 p.187
Qui abſque dependentia vivit, veritatem dicit. n.144 ibid.
Veritas odium parit, & qui verum dicit, contra ſe aliorum odium excitat cap.14. q.16.n.145 146.147 p.188
Veritas ſinceritatem; & falſitas venenoſa quærit.c.17.q.16 n. 124 p.306
Veritas de omnibus triumphat. c.19 q.31.n.229 230.231 p.419
Veritas prævalet falſitati. ibid.
Veritas difficiliter invenitur in terris. c.19.q.32 n.234 ibid.
Veritas ſuperari non poteſt.n.235 ibid.
Qui vera dicit, tranſcendit humanæ naturæ terminos.c.29 q.32. n.238.239.240 p.420
Veritas cordis manifeſta fiat ſuperiori. cap. 19 q.44.n.352.353.354 p.438

Verecundia.

Qui verecundiam peccandi abjicit, non homo, ſed beſtia eſt. c.13.q.30.n.242. 243 p.161
Mundanus ſine verecundia præcipitatur in omne nefas.c.14.q.22.n.198 p.197
Verecundia, ac confuſio peccati, magnum eſt ſupplicium. c.16.q.24.n.191. 192.193 p.279

Veſtis.

Veſtis pompatica,& elegans luxuriam animi indicat.c.17.q.2.n 21.22 23.24 p.288
Externa veſtis caſtitatem mentis indicat. ibid. n.23.24 p.289
Nimius veſtium ornatus ad damnationem pertinet. cap.17.quæſt.3. numer.27.28.29.30 ibid.
Multus veſtium ornatus facit habitationem cum dæmone. ibid. p.290
Homines, ac mulieres magis ſolliciti de corporis ornatu, quàm de cibo ventris. c.17.q.7 n.64.65.66 p.295

veſtium

Veſtium decus honorem, & reverentiam conciliat.c.17.q.11.n.90 p.300
Nimius ornatus damnationis auſpicium. ibid. n.91.92 ibid.
Non ex propriis, ſed ex aliis vult homo fulgere n.93 ibid.
Veſtium nimius ornatus impudicitiam vaporat. c.17 q.19.n.149.150 p.310
Non veſtis, ſed virtus verum mulieris ornamentum.c.19.q.19.n.137.138.139 p.404

Via.

Chriſtus, via ducens in ſolitudinem contemplationis c.12.q.50.n.408 p.69
Deus potius iraſcitur in vias peccatorum, quam in ipſos peccatores.c.16.q.14.n.99 266

Victoria, ſeu *Victor.*

Victoria Chriſto non nobis tribuenda. c.17.q.31 n.262.263.264.p.329.&c.19.q.2.n.16.17.18 p.384.&q.11.n.85 p.394
Tenui medio victoria glorioſa. c.17.q.33.n.267 p.330 & c.19.q.31.n.227 p.418
Glorioſa victoria adepta inſtrumento inimici. c.12 q.44 n.251.252. p.60
Victoria Angelorum non ipſis, ſed ChriſtoD ac B. Virgini tribuenda. c.12.q.52.n.433.&435 p.73
Non locus, ſed virtus dat victoriam. c. 12.q.61 n.506 p.85
Victoria de hoſtibus perMariam c.12.q.17.n 144 p.25.& q.21.n.171.172.173 p.30
Tunc victoria reputatur perfecta, cum radix malorum extincta c.12 q.66.n.550 551 p.93
Ad victoriam Medium expertum eligendum.c.12 q 74 n.620 p.106
Locus infeſtus victoriæ fugiendus, fauſtus, & felix quærendus c.12.q.77.n 641 p.109
Viſo præmio animus ſtimulatur ad victoriam. ibid.n 644.645 646 p.110
Qui vincit in magnis, caveat ne delinquat in parvis c.15 q.9.n.67 p.231
De victoria adepta gratiæ referendæ.n.68. ibid.
Lethalis affectus quod homo ſemper velit vincere, & nunquam ſe victum agnoſcere.c 16 q.4.n 30.31 p.253.254
Devicti contra victorem uniuntur ad eum impugnandum c.17.q.30.n.248 p.327

Videre, ſeu *Viſio.*

Vita animæ, Dei viſio. c.20 q 6 n 55 p.465
Puritas acuit mentem ad Deum videndum. c.14 q.1.n.4.5.6 p.166
Immunditia carnis ponit obſtaculum ad contemplanda cæleſtia.n.6 ibid.
Summum malum carentia viſionis Dei. cap.18 q.14.n 116 p.356
Magnus dolor, dum vides perire quæ diligebas. c.18.q.16.n 131.132 p.358
Magna confuſio oculis videre deſtrui illud ob cujus cauſam damnatus es. c.18.q.25. n.198 p.370
Dei viſio ſuper omnia bona appetenda. c.21 q.28.n.384 p.547
Fluvius viſio beatifica. cap.22.quæſt.1.num.12 p.588
Chriſti viſione non ſatiatur Petrus. numer. 13 ibid.
Viſio beatifica omnia bona ſecum involvit.n.13 14 ibid.
In viſione beata gratiſſimi fructus tanquam novi.cap.22.quæſt.2.n.23 p.590

Virginitas, ſeu *Virgines.*

Virgines ſunt tanquam duces, ac principes beatorum.c.14.q.13.n.117 p.183
Virginitas ſicut ſol aliis virtutibus dat ſplendorem.c.14 q.13.n.127 ibid.
Virginitas promptiſſima ad Dei obſequium, ac ſequelam.n.118 ibid.
Virgines conſortes agni ipſum ſequuntur. ibid. n.121 p.184
Virginitas ob ſui excellentiam peculiariter dicitur empta c. 14.q 14.n.125 p.184
Deus maximè complacet in Virginitate.n. 125 126.127.128 ibid.
Virginitas inter Angelos habet inſigniſſimum locum.c.14.n.126 ibid.
Virginitas magnis donis cumulatur. n.127.128 129 ibid.
Virginitas habet quandam beatitudinem in terris. ibid. p.185
Virgo Deo dicata, ſolum cum ipſo converſetur & agat.c.14 q 15.c.131 p.185
Ingens virginitatis donum à ſolo Deo.num.132 ibid.
Virginitas honoratur in terris. ibid.
Virginitatis & caſtitatis præclarum donum naturæ humanæ.c.14 q.15 n.133 ibid.
Durè puniuntur, qui Virgines aut violant aut ſolicitant.n.134 ibid.
Virgo ſit maximè cuſtodita, & clauſa.c.14 q.3 n.21.22.23 p.168
Virgo multo munimine vigilet. ibid.
Virginitas cuſtodit à malo, & ad magnum honorem exaltat.c 14.q.5.n.33 p.170
Virginitas ſic ſublimatur, ut quid divinum videatur.c 14.q.5.n.38.39 p.170
Virginitas ut præſtantiſſima omnium habetur ad magna.c.14.q.5.n.40.41.42 ibid.
Virgines Virginitatem diſcunt à Chriſto. c. 14 q.6.n.44 ibid.
Virginitas dæmonibus, ac impuris hominibus terribilis, ac formidabilis.c.14.q.7.n.64.65.66 p.175
Angeli aſſiſtunt virginibus, ut eos cuſtodiant. c.14 q.10.n.82 p.177
Virgines intimius, ac ſuavius Deum laudant. c.14.q.10.n.88.89.90 p.178
Chriſtus gaudet aſſociari puris, & virginibus. c.14.q.2.n 8.& 11.12.13.14 p.166.167
Virginitas dat magnam vim, ac efficaciam orationi.c.14.q.10.n.89 90 p.179
Virginitas maſculinos, ac viriles animos indidit. c 14.q.11.n.96 p.180
Parum prodeſt Virginitas corporis, & animi, niſi Chriſtum ſequaris.n.97 ibid.
Flos Virginitatis flatu luxuriæ, vel illius tactu marceſcit, ac perit.c.14 quæſt.11.n.98.99.100 ibid.
Virginitas plus æſtimatur, quam omnes aliæ virtutes. cap. 14.quæſt. 12. numer. 202. 203 p.181
Chriſtus maximè afficitur ad virgines. c.4. q.12 n.104 ibid.
Virgines fortiter pugnant contra diabolum & vitia.c.14 q.12.n.105 ibid.
Virginibus maximè congruit regnare, ac dominari. cap.14. quæſt. 12. n.107 108 109.110 p.182
Veritas virginitati maximè annexa. cap.14.q.16 n.141 p.187

Virtus.

Vera virtus in ſerenitate latet; in tribulatione manifeſtatur.c.12.q.6.n.50 p.8
Sola virtus æſtimanda, cætera aſpernanda.c.12 q.26.n.206 p.6
Vera virtus ſoli Deo patet. c.12.q.27. num.214 p.38
Vera virtus abſcondit opera ſua. ibid. n.213.& 215.216.217 ibid.
Virtus abſcondita ſecura, ſi manifeſtatur, perit. ibid.
Facile bonum virtutis inchoare, illud perficere difficile.c.12.q.33.n.248 p.44
Incipientes in via virtutis multa tentamenta patiuntur.cap.12.quæſt.45.num.358.359.360 p.62
Non ſexus, ſed virtus valet apud Deum.cap.12 q.46.n.369 p.63
Vera virtus in homine diligit bonum, & deteſtatur malum. cap.12. quæſt. 47. num.376 p.64
Virtus non lingua clamat.c.12.q.48.n.385.386 p.65
Mundialis felicitas virtutem excludit, quam generat inopia, ac paupertas. c.12. q.50.n.415 416 p.69
Delitiæ tanquam compedes retardant properantem ad virtutem.c.12 q.77.n.645 p.110
Maxime exectabile prætextu virtutis colorare peccata.c.13.quæſt.24. num.197 p.153
Virtutis labor juſtis parit lætitiam. c.14.quæſt.7 n.62.63 p.175
Virtus deperditur tam ob exceſſum, quam ob defectum.c.14 q.8.n.70 ibid.
Præclara virtus reſplendet verbis, & operibus. c.15 q.11 n.95.96.97 p.236
Virtutes ſint firmæ ac ſolidæ ut lapidibus conferantur. c. 15. q. 16. n. 132. p. 241. 242
Virtutes cooperiunt peccata. cap. 16.q.24.n.188 189 190 p.279
Virtutes cuſtodiantur, ne deperdantur inani gloria. n.189 ibid.
Impii quod per potentiam non poſſunt facere, per ſimulatam virtutem volunt adimplere. c.17.q.13.n.100 p.320
Vera virtus eſt ab interiori, & non ab exteriori apparatu.c.17.q.14 n.109.110.111. p.305
Ubi virtus, ibi flores.c.17.q.23.n.197 p.318
Virtus abſcondita inimicos devincit. c.17. q.32 n.261 p.329
Ex punitis delinquentibus virtus creſcit. cap 18 q.28.n.222.223 p.374
Virtutibus præclarus Rex dicendus. cap.18.q.29 n.229.230.231.232 p.375
Non veſtis, ſed virtus verum mulieris ornamentum.c.19 q.19 n.137.138.139 p.404
Ubi eſt virtus, veſtium ornatus non requiritur. ibid.
Virtus reſplendeat interius, & exterius. cap 19 q.20 n.141 142 143 ibid.
Virtus in mediocritate conſiſtit. cap. 19. q.53 n.427 p.448.449
In virtute non quieſcendum, ſed ultra progrediendum. cap.21. quæſt. 4. numer 40. 41 42 p.490
Vir præclarus virtutibus inimicos excitat, & ad ſui cuſtodiam armis indiget.c.21.q.7.n.63 64.65 p.494
Singularis in virtute valde mirabilis. c.21.q.29 n.416.417 p.552

Vita, ſeu Vivere.

Vita activa conjungenda cum contemplativa. c.12.q.72.n.606.607 p.103
Vita præſens ita brevis & mutabilis, ut ne falsò, ac mendaciter audeat diabolus dicere permanentiam & perſeverantiam. c.13.q.14. n.114 115.116 p.139
Quamvis quis male vixerit, felix eſt ſi in fine vitæ ſe ad Eccleſiam, ac virtutem receperit. c.13.q.15.n.122 p.141
In hac vita non datur requies.c.14. q.27.n.150 p.205
Hominum vita fluxa & brevis. c.17.q.22.n.185 p.316

Vitium.

Vitiorum nequitia juſtis eſt aperta, iniquis occulta.c.17.q.19 n.152 p.311
Vitia divitias conſumunt, & depopulantur.n.155 ibid.
Vitia ac turpitudines præcipuè vigent in principibus, ac magnatibus cap. 17.q.36.n.298.299 300.301 p.336
Numerantur ſeptem vitia capitalia. cap.12. q.36 n.274 p.49
Unum vitium aliud parturit, & generat. c. 12. q.38.n.291 p.51
Vitia per ſuos delinquentes coronantur.c.13.q 6 n.51.52.53 p.129
Vitioſi facile in quælibet peccata ruunt. cap.17 q.6.n.51 p.293

Unio, ſeu Unitas.

Unionis vinculum ad bellum feliciter agendum ac ad hoſtes debellandos. c.12.q.7.n.59 60. 61 62 p.9.10
Qui ſolus eſt ſine aliorum unione, ruit. ibid. n.62 p.10
Summa juſtorum unitas.c.12.q 46.n.364.p 63.& c.22.q 2.n.20 p.589
Maxime peccatores, ac impii uniuntur ad mala faciendum.c.16.q.22.n. 175 176. 177 p.277
Sunt homines, qui multa vi dividuntur, hac ablata ſtatim uniuntur. c.17.q.34.n. 278 p.332
In beatis ſumma unitas, ac concordia.c.19 q.1 n.7.p 38, & c.21.Exp.13 n.605 p.380
Civitas unione firmata ab adverſariis non irrumpitur.c 20.q.10.n.98 p.470

Vinum.

Vini uſus libidinem generat.c 17.q.6.n.52 p.293
Vino deditus, ut veneficus habetur. cap.21.q.14 n.117. p.504
Ebrietas inſanabile venenum. ibid. n.118. 119 120
Vinoſus ut bellua.n.120. ibid

Unum.

Unus ſæpe pro primo ponitur.cap.15.q.18.n.151 p.244

Vanus.

Vanus difficile corrigitur. c.17 quæſt.34. n.276 p.332

Vocatio, ſeu Vocare.

Deus fortiter & ſuaviter nos vocat. cap.19.q.22 n.157 pag. 407
Qui Dei voce vocatus eſt, debet & alios vocare.cap.22.q.11.n.114 p.605

Voluntas, ſeu Voluntarium.

Voluntas depravata nihil aliud petit niſi ſui ruinam

nam. c. 12. q. 53. n. 448. p. 75
Voluntarios homines quærit ſchola Chriſti. c. 13. q. 11. n. 96. p. 135
Voluntarium obſequium vult Deus. c. 13. q. 29. n. 230. 231. p. 159
Non agendum propria voluntate, ſed Dei nutu. c. 19. q. 31. n. 228. p. 418. 419

Voluptas.

Vide *Affectus*, vel *Delitiæ*.

Urbanitas.

Homo urbanus Chriſtianæ diſciplinæ aptus. c. 19. q. 22. n. 158. 159. p. 407
Qui urbanus eſt, ſolus eſt homo. ibid.

Votum.

Votum caſtitatis maximè elevat, & extollit. c. 14. q. 1. n. 6. p. 166.

Uxor.

Præ dolore vox comprimitur. c. 14. q. 21. n. 184. p. 195.
Antiqua conſuetudo dum uxor ducebatur. c. 19. q. 17. n. 120. p. 400
In uxore requirenda eſt probitas & non pulchritudo, ut in meretrice. cap. 21. q. 7. num. 62. p. 494.
Vide *Mulier*.

Z

Zelus.

DEus dicitur Zelotes ob multum affectum erga animas noſtras. c. 21. q. 34. num. 562. p. 573.
Zelus honoris divini ſuprema virtus inter omnes n. 563. ibid.
Zelus fictus. Vide *Hypocrita*.

FINIS.

BS 2335 S85 1697 t.9
Sylveira, Joannes da
Opera omnia

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY